

Library of the University of Michigan
Bought with the income
of the
Ford - Messer
Bequest

E. SPARR

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS,

SEU

BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODA, OECONOMICA
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM, SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM,
SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD ÆTATEM INNOCENTII III (ANN. 1216) PRO LATINIS
ET AD PHOTII TEMPORA (ANN. 863) PRO GRÆCIS FLORUERUNT :

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER DUODECIM PRIORA
ECCLESIE SÆCULA ET AMPLIUS,

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS,
PERQUAM DILIGENTER CASTIGATA ;

DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS, VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA ;
OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS
DETECTIS AUCTA ;

INDICIBUS PARTICULARIBUS ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS SIVE AUCTORES ALICUIUS MOMENTI
SUBSEQUENTIBUS, DONATA ;

CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM
DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA ;

OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM
ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA ;

DUCENTIS ET AMPLIUS INDICIBUS LOCUPLETATA ; SED PRÆSERTIM DUOBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS, ALTERO
SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM ETIAM UNUSQUISQUE

PATRUM, ARSQUE ULLA EXCEPTIONE, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, ENO INTUITU CONSPICIATUR ;

ALTERO SCRIPTURÆ SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OBIVIUM QUINAM PATRES ET
IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM SCRIPTURÆ VERSUS,

A PRIMO GENESEOS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT.

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS,

CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, PERFECTIO CORRECTIONIS, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS

TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO PATROLOGIÆ DECURSU CONSTANTER

SIMILIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆSERTIMQUE ISTA COLLECTIO, UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA,

SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM,

PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES ÆTATES,

LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIBUS, COADUNATORUM.

SERIES GRÆCA

IN QUÆ PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIE GRÆCÆ
A S. BARNABA AD PHOTIUM,

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

Bibliothecæ Cleri universæ,

SIVE

CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIA, AD INSTAR IPSIUS ECCLESIE, IN DUAS PARTES DIVIDITUR, ALIA NEMPE LATINA, ALIA GRÆCO-LATINA ; LATINA, JAM INTEGRE EXARATA, VIGINTI ET DUCENTIS VOLUMINIBUS MOLE SUA STAT, CENTUMQUE ET MILLE FRANCIS VENIT. GRÆCA DUPLICI EDITIONE TYPIS MANDATA EST. PRIOR GRÆCUM TEXTUM CUM VERSIONE LATINA LATERALIS COMPLECTITUR, ET FORSAN CENTUM VOLUMINUM EXCEDET NUMERUM. POSTERIOR AUTEM VERSIONEM LATINAM TANTUM EXHIBET IDEOQUE INTRA QUINQUAGINTA CIRCITER VOLUMINA RETINEBITUR. UNUMQUODQUE VOLUMEN GRÆCO-LATINUM OCTO, UNUMQUODQUE HÆC LATINUM QUINQUE FRANCIS SOLUMMODO EMITUR : UTROBIQUE VERO, UT PRETII HUIUS BENEFICIO FRUATUR EMPTOR, COLLECTIONEM INTEGAM SIVE GRÆCAM SIVE LATINAM COMPARET NECESSE ERIT ; SECUS ENIM, CUJUSQUE VOLUMINIS AMPLITUDINEM NECNON ET DIFFICULTATES VARIA ÆQUABUNT.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS XXVII.

S. ATHANASIUS ALEXANDRINUS ARCHIEPISCOPUS.

EXCUDEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMBOISE, PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENFER NOMINATAM
SEU PETIT-MONTROUGE.

1857

SÆCULUM IV.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ.

S. P. N. ATHANASII

ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI

OPERA OMNIA QUÆ EXSTANT

VEL QUÆ EJUS NOMINÈ CIRCUMFERUNTUR,

AD MSS. CODICES GALLICANOS, VATICANOS, ETC., NECNON AD COMMELINIANAS LECTIONES CASTIGATA,
MULTIS AUCTA : NOVA INTERPRETATIONE, PRÆFATIONIBUS, NOTIS, VARIIS LECTIONIBUS
ILLUSTRATA : NOVA SANCTI DOCTORIS VITA, ONOMASTICO, ET COPIOSISSIMIS
INDICIBUS LOCUPLETATA, OPERA ET STUDIO MONACHORUM ORDINIS
S. BENEDICTI E CONGREGATIONE S. MAURI,

NOVISSIMIS NUNC CURIS EMENDATIORA, ET QUARTO VOLUMINE AUCTA ;

ACCURANTE ET RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNE,

BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ,

SIVE

CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

TOMUS TERTIUS.

VENIUNT QUATUOR VOLUMINA 45 FRANCIS GALLICIS.

EXCUEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMBOISE, PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENFER NOMINATAM,
SEU PETIT-MONTROUË.

1857

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HOC TOMO XXVII CONTINENTUR

BR
60
1661
v.27

S. ATHANASIUS ALEXANDRINUS ARCHIEPISCOPUS

OPERUM PARS TERTIA. — EXEGETICA.

Epistola ad Marcellinum.	col. 11
Expositiones in Psalmos.	59
De titulis Psalmorum.	591
Fragmenta in Job.	1344
— in Cantic.	1347
— in Matthæum.	1363
— in Lucam.	1390
— in Epistolam I ad Corinthios.	1404

Ex typis MIGNÉ, Petri-Montrouge.

ADMONITIO

IN SEQUEM AD MARCELLINUM EPISTOLAM

DE INTERPRETATIONE PSALMORUM.

(Opp. S. Athan. ed. Venet. 1777, t. III.)

Textus Græcus sumptus est ex Prolegomenis tomi IV Veteris Testamenti juxta versionem septuaginta Interpretum, quam ex codice Alexandrino accurate edidit Joannes Ernestus Grabe, qui inter alia hæc de eadem epistola admonet : *Cæterum licet in pluribus S. Athanasii editionibus, ac in postrema celeberrimi Montfauconi, omnium optima, tom. I, part. II, pag. 982 usque 1003, iste ad Marcellinum libellus Græce ac Latine sit excusus; eum tamen in antiquissimis ac S. Patri fere coævris membranarum nostris haud parum, correctiorem ac pleniorum, ut conferenti patebit, hic denuo edere placuit, absque Latina tamen versione.* Versio igitur Latina sumpta a me est ex laudata Patris Montfauconi editione Operum S. Athanasii; ad textum autem Græcum codicis Alexandrini, ubi ei non respondebat, pluribus in locis accommodata. Hac autem versione antiquiorem aliam edidit clar. mem. card. Thomasius in libro cui titulus : *Psalterium juxta duplicem editionem, etc.*, et in Præfatione ad lectorem : *Hanc, inquit, Latinam repertam in libro ms. licet non admodum vetusto bibliothecæ Vallicellanæ proferimus, ad Græcum tamen exemplar utrumque recensitam et emendatam.* De hac epistola idem clarissimus cardinalis : *Celebre, ait, apud veteres omnes opusculum beati Athanasii episcopi Alexandrini De libro Psalmorum, quod beatus Hieronymus appellare videtur in Catalogo scriptorum ecclesiasticorum : De psalmorum titulis.* Sed cum adhuc lateret in tenebris, et in publicam lucem editum non fuisset verum opus B. Athanasii *De titulis psalmorum*, quod modo in publicum emitimus, haud mirum est, si doctissimus vir eum aliis pluribus deceptus est ac erravit, ratus idem opus esse librum *De titulis psalmorum* ac *Epistolam* seu *Libellum ad Marcellinum*. Quod sane cum animadvertissent Patres Benedictini, in Admonitione quam præposuerunt eidem *Epistolæ ad Marcellinum*, ita præfati sunt : *Opinantur nuperi scriptores quidam, Epistolam ad Marcellinum esse illud opus De titulis psalmorum, quod ab Hieronymo inter Athanasiana scripta enumeratur : at cum de titulis seu inscriptionibus psalmorum ne verbum quidem hac in epistola compareat, propalam nobis est, alium ab Hieronymo laudari librum, etc.* De præstantissima hac epistola præter synodum Nicænam secundam, ita meminit Cassiodorus in libro *De institutione divinarum litterarum*, cap. 4 : *Legendus est etiam libellus Athanasii Alexandrinæ civitatis episcopi, quem Marcellino post ægritudinem in locum refectionis dulcissimæ destinavit, qui inscribitur : De libro Psalmorum; ubi diversa commonens, virtutem operis ipsius minutissima discussione patefecit, diversos hominum casus cum suis remediis suaviter introducens.* Argumentum ejusdem epistolæ laudati Patres Benedictini paucis verbis exhibent in hunc modum : *Primo id ponitur discriminis Psalmos inter et alios Scripturæ sacræ libros, ut qui alios legit, verba non ut sua, sed eorum, quorum libri sunt, vel eorum, qui loqui exhibentur, proferat; qui autem Psalmos recitat, verba proferat quasi sua, et ad se proprie pertinentia. Hinc dividuntur Psalmi in varia genera, orandi scilicet, confitendi, et his similia : deinde indicatur quo quisque psalmus casu, qua conditione, qua opportunitate cani debeat. In hisce tota versatur epistola.*

SANCTI PATRIS NOSTRI ATHANASII ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI AD MARCELLINUM IN INTERPRETATIONEM PSALMORUM.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΠΡΟΣ ΜΑΡΚΕΛΛΙΝΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΡΜΗΝΕΙΑΝ ΤΩΝ ΨΑΛΜΩΝ.

4. Miror tuum in Christo propositum, dilecte Marcelline. Nam et præsentem tentationem, quamvis plurima in ea passus, probe toleras, et ascenin, seu exercitationem non negligis. Sciscitatus enim ex tuo tabellario qua ratione post ægritudinem versaris, didici te omnibus quidem divinis Scripturis vacare, potissimum tamen Psalmorum librum evolvere, maximeque studere ut cujusque psalmi veram sententiam assequare. Quamobrem te summo opere laudo, cum magno eundem librum totamque Scripturam studio prosequar. Hoc itaque modo affectus, incidi olim in quemdam senem studiosissimum, voloque tibi, quæ mihi ille de sacro Psalterio, quod manu tenebat, sermocinabatur, perscribere : habent enim quamdam gratiam, et probabilitatem cum enarratione verisimillima conjunctam. Ita enim locutus est :

2. Omnis nostra, o fili, Scriptura, cum vetustum nova, divinitus inspirata utilisque ad doctrinam est, ut scriptum habetur. Attamen Psalmorum liber quædam observatu digna habet iis, qui attendere voluerint. Quilibet enim liber suum, quod præfert, argumentum tractat et prosequitur : verbi gratia Pentateuchus mundi originem, gesta patriarcharum, exitum Israelis ex Ægypto, et legis traditionem ; Triteuchus, sortium distributionem, iudicium acta, Davidis genealogiam ; libri Regum et Paralipomenorum, gesta regum ; Esdras, captivitatis solutionem, reditum populi, templi et urbis constructionem ; Prophetæ, prophetias de adventu Salvatoris, de præceptis servandis monita, prævaricantium reprehensiones, prophetias de gentibus. At liber Psalmorum, omnium reliquorum fructus quasi insitos in se continens, cantus edit, et proprios insuper cum ipsis inter psallendum exhibet.

3. Nam quæ Genesin spectant psallit psalmo decimo octavo : *Cæli enarrant gloriam Dei, et opera manuum ejus annuntiat firmamentum* ; et psalmo vicesimo tertio : *Domini est terra, et plenitudo ejus : orbis terrarum, et universi qui habitant in eo. Ipse super maria fundavit eam*. Quæ vero ad Exodum, Numeros, Deuteronomium pertinent, pulchre canit in septuagesimo septimo, centesimo decimo tertio, his verbis : *In exitu Israel de Ægypto, domus Jacob de populo barbaro, facta est Judæa sanctificatio ejus,*

(1) Τῶν πάντων ed.

α'. Ἄγαμαί σε τῆς ἐν Χριστῷ προαιρέσεως, φίλε Μαρκελλίνε. Καὶ γὰρ καὶ τὸν παρόντα πειρασμόν, καίτοι πολλὰ παθὼν ἐν αὐτῷ, καλῶς φέρεις, καὶ τῆς ἀσκήσεως οὐκ ἀμελεῖς. Πυνθανόμενος γὰρ τοῦ κομίσαντος τὴν ἐπιστολὴν, πῶς ἄρα καὶ μετὰ τὴν νόσον διάγεις· ἔμαθον πρὸς μὲν πᾶσαν τὴν θείαν Γραφὴν ἔχειν σε τὴν σχολὴν, πυκνότερον δὲ μάλιστα τῇ βίβλῳ τῶν Ψαλμῶν ἐντυγχάνειν, καὶ φιλονεικεῖν τὸν ἐν ἑκάστῳ ψαλμῷ νοῦν ἐγκείμενον καταλαμβάνειν. Καὶ διὰ τοῦτο τοίνυν ἀποδέχομαι σε, πολὺν ἔχων εἰς αὐτὴν τὴν βίβλον κάγω πόθον, ὥσπερ καὶ εἰς πᾶσαν τὴν Γραφὴν. Καὶ γὰρ οὕτως ἔχων, συνέτυχόν τινα φιλόπῳνῳ γέροντι, καὶ βούλομαι καὶ σοι, ἅπερ ἐκεῖνος κατέχων τὸ Ψαλτήριον περὶ αὐτοῦ μοι διηγήσατο, γράψαι· ἔχει γὰρ τινα χάριν καὶ πιθανότητα μετ' εὐλόγου τοῦ διηγήματος. Ἔλεγε γὰρ οὕτως·

β'. Πᾶσα μὲν, ὦ τέκνον, ἡ καθ' ἡμᾶς Γραφή, παιλαία τε καὶ καινὴ, θεόπνευστος ἐστὶ καὶ ὠφέλιμος πρὸς διδασκαλίαν, ὡς γέγραπται· ἔχει δὲ τινα πιθανὴν παρατήρησιν τοῖς προσέχουσιν ἢ τῶν Ψαλμῶν βίβλος. Ἐκάστη μὲν γὰρ βίβλος τὸ ἴδιον ἐπάγγελμα διακονεῖ καὶ ἀπαγγέλλει· οἷον ἡ Πεντάτευχος γενέσιν κόσμου καὶ τῶν πατριαρχῶν τὰς πράξεις, τὴν τε ἀπ' Αἰγύπτου τοῦ Ἰσραὴλ ἔξοδον, καὶ τὴν τῆς νομοθεσίας διὰ τῆς Τρίτευχος τὴν κληροδοσίαν, καὶ τῶν κριτῶν τὰς πράξεις, καὶ γενεαλογίαν τοῦ Δαβὶδ· αἱ Βασιλείαι καὶ Παραλειπόμεναι βασιλέων πράξεις· καὶ ὁ μὲν Ἐσδρας ἀπόλυσιν τῆς αἰχμαλωσίας καὶ ἐπάνοδον τοῦ λαοῦ, καὶ οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ καὶ τῆς πόλεως· οἱ δὲ Προφῆται προφητείας περὶ τῆς ἐπιδημίας τοῦ Σωτῆρος, ὑπομνήσεις τε περὶ τῶν ἐντολῶν, καὶ μέμψεις κατὰ τῶν παραβαινόντων, καὶ προφητείας τοῖς ἔθνεσιν. Ἡ δὲ γε βίβλος τῶν Ψαλμῶν, ὡς παράδεισος τὰ (1) ἐν αὐτῇ φέρουσα μελωδεῖ, καὶ τὰ ἴδια δὲ πάλιν μετ' αὐτῶν ψάλλουσα δεικνυσί.

γ'. Τὰ μὲν γὰρ τῆς Γενέσεως ψάλλει ἐν τῷ ὀκτωκαιδεκάτῳ· *Οἱ οὐρανοὶ διηγούρται δόξαν Θεοῦ, πόλῃσιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα*· καὶ ἐν τῷ κγ'· *Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ κλίρωμα αὐτῆς, ἡ οἰκουμένη καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ*· αὐτὸς ἐπὶ θαλασσῶν ἐθεμελίωσεν αὐτήν. Τὰ δὲ τῆς Ἐξόδου καὶ τῶν Ἀριθμῶν καὶ τοῦ Δευτερονομίου ἄδει καλῶς ἐν τῷ ἑβδομηκοστῷ ἑβδόμῳ ψαλμῷ, καὶ ἐν τῷ ἑκατοστῷ τρισκαιδεκάτῳ ψαλμῷ, λέγων· *Ἐν ἐξόδῳ Ἰσραὴλ ἐξ Αἰγύπτου, οἶκον*

Ἰακώβ ἐκ λαοῦ βαρβάρου, ἐγενήθη Ἰουδαία ἀγία-
σμα αὐτοῦ, Ἰσραὴλ εἰς ἐξουσίαν αὐτοῦ. Ψάλλει δὲ
καὶ ταῦτα ἐν τῷ ἑκατοστῷ τετάρτῳ· Ἐξάπεστείλε
Μωσῆρ τὸν δοῦλον αὐτοῦ, Ἀυρῶν, ὃν ἐξελέξατο
αὐτόν· ἔθετο ἐν αὐτοῖς τοὺς λόγους τῶν σημιῶν
αὐτοῦ καὶ τῶν τεράτων αὐτοῦ ἐν γῆ Χάμ. Ἐξά-
πέστείλε σκότος, καὶ ἐσκότασε, καὶ παρεπίκραναν
τοὺς λόγους αὐτοῦ. Μετέστρεψε τὰ ὕδατα αὐτῶν
εἰς αἷμα, καὶ ἀπέκτεινε τοὺς ἰχθύας αὐτῶν. Ἐξῆρ-
ψεν ἡ γῆ αὐτῶν βασιλείου ἐν τοῖς ταμίσις τῶν
βασιλέων αὐτῶν. Εἶπε, καὶ ἤλθε κυνόμια καὶ
σκῆψες ἐν πᾶσι τοῖς ὄροισι αὐτῶν. Καὶ ὅλως ὄλον
τε τὸν ψαλμὸν τοῦτόν τε καὶ ἑκατὸν πέμπτον περὶ
τῶν αὐτῶν ἔστιν εὐρεῖν γεγραμμένον. Καὶ τὰ μὲν
Ἰσραελας καὶ τῆς σκηνῆς ἀναφωνεῖ ἐν ἐξοδίῳ σκηνῆς
ἐν τῷ κη' ψαλμῷ· Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ, υἱοὶ Θεοῦ,
δόξαν καὶ τιμὴν.

δ. Τὰ δὲ τοῦ Ναυῆ καὶ τῶν Κριτῶν ἐμφαίνει πως Β
ἐν τῷ ἑκατοστῷ ἕκτῳ, λέγων· Καὶ συνεστήσατο
πόλεις κατοικεσίας, καὶ ἔσπειραν ἀγρούς, καὶ
ἐφύτευσαν ἀμπελόνας. Ἐπὶ γὰρ τοῦ Ναυῆ διαδέδο-
ται αὐτοῖς ἡ γῆ τῆς ἐπαγγελίας. Λέγων δὲ ἐν τῷ αὐ-
τῷ ψαλμῷ συνεχῶς· Καὶ ἐπέκραξαν πρὸς Κύριον
ἐν τῷ θλίβεσθαι αὐτούς, καὶ ἐκ τῶν ἀναγκῶν αὐ-
τῶν ἔσωσεν αὐτούς· σημαίνει τῶν Κριτῶν τὴν βί-
βλον· τότε γὰρ κραζόντων αὐτῶν ἤγειρε κατὰ τὸν
καιρὸν κριτὰς, καὶ ἔσωζε τὸν λαὸν ἀπὸ τῶν θλιβόντων
αὐτούς. Καὶ τὰ τῶν Βασιλειῶν ψάλλει πως ἐν τῷ ἐν-
νεακαίδεκάτῳ, λέγων· Οὗτοι ἐν ἀρμασί καὶ οὗτοι ἐν
ἰπποῖς, ἡμεῖς δὲ ἐν ὀνόματι Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν
μεγαλυνθήσομεθα. Αὐτοὶ συνεποδίσθησαν καὶ
ἔπισαν, ἡμεῖς δὲ ἀνέστημεν καὶ ἀνωρθώθημεν. C
Κύριε, σῶσον τὸν βασιλέα, καὶ ἐπάκουσον ἡμῶν
ἐν ἡ' ἡμέρᾳ ἐπικαλεσώμεθά σε. Τὰ δὲ τοῦ Ἐσδρα
ἐν τῷ ἑκατονεικοστῷ πέμπτῳ τῶν ἀναβαθμῶν ᾄδει·
Ἐν τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον τὴν αλμαλοσίαν Σιών,
ἐγενήθημεν ὡσεὶ παρακεκλημένοι· καὶ πάλιν ἐν τῷ
ἑκατονεικοστῷ πρώτῳ· Εὐφρανθήτω ἐπὶ τοῖς εἰρη-
κόσι μοι· Εἰς οἶκον Κυρίου πορευσώμεθα. Ἐστῶ-
τες ἦσαν οἱ πόδες ἡμῶν ἐν ταῖς αὐλαῖς σου, Ἰε-
ρουσαλήμ. Ἰερουσαλήμ οἰκοδομουμένη ὡς πόλις,
ἧς ἡμποχὴ αὐτῆς ἐπὶ τὸ αὐτό· ἐκεῖ γὰρ ἀνέβησαν
αἱ φυλαὶ, αἱ φυλαὶ Κυρίου, μαρτύριον τῷ Ἰσραὴλ.

ε. Τὰ τε τῶν Προφητῶν σχεδὸν ἐν ἑκάστῳ σημαί-
νει. Περὶ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἐπιδημίας, καὶ ὅτι μὲν
Θεὸς ὢν ἐπιδημήσει, οὕτως φησὶν ἐν μὲν τῷ τεσσα-
ρακοστῷ ἐννάτῳ ψαλμῷ· Ὁ Κύριος ἔμφανῶς ἦξει,
ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ οὐ παρασιωπήσεται· ἐν δὲ τῷ D
ἑκατοστῷ ἑπτακαίδεκάτῳ· Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμε-
νος ἐν ὀνόματι Κυρίου. Εὐλογηκαμεν ὑμᾶς ἐξ οἴ-
κου Κυρίου· Θεὸς Κύριος, καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν.
Ὅτι δὲ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ Πατρὸς Λόγος, οὕτως ἐν τῷ
ἑκατοστῷ ἕκτῳ ψάλλει· Ἀπέστείλε τὸν Λόγον αὐ-
τοῦ, καὶ λάσατο αὐτούς, καὶ ἐβύβασατο αὐτούς ἐκ
τῶν διαφθορῶν αὐτῶν. Ὁ γὰρ ἐρχόμενος Θεὸς αὐτός
ἐστι καὶ Λόγος ἀποστελλόμενος. Τοῦτον δὲ τὸν Λόγον
εἰδὼς δευτε τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ᾄδει φωνῆν τοῦ Πατρὸς
ἐν τῷ τεσσαρακοστῷ τετάρτῳ ψαλμῷ· Ἐξηρῆξατο
ἡ καρδία μου Λόγον ἀγαθόν· καὶ πάλιν ἐν τῷ ἑκα-

A Israel potestas ejus. Ea ipsa psallit in centesimo
quarto : Misit Moysen servum suum, Aaron, quem
elegit ipsum : posuit in eis verba signorum suorum,
et prodigiorum in terra Cham. Misit tenebras et
obscuravit, et exacerbaverunt sermones suos. Con-
vertit aquas eorum in sanguinem : et occidit pisces
eorum. Edidit terra eorum ranas in penetralibus
regum ipsorum. Dixit : et venit cœnomyia et ciniphis
in omnibus finibus eorum. Atque integrum omnino
psalmum istum, et centesimum quintum de iisdem
rebus conscriptum esse deprehendere est. Quæ vero
sacerdotium tabernaculumque spectant, refert in
exitu tabernaculi, vicesimo octavo psalmo : *Afferite
Domino, filii Dei, afferite Domino filios arietum,
afferite Domino gloriam et honorem.*

4. Res vero Jesu Nave et Judicum tangit psalmo
centesimo sexto, sic : *Et constituerunt civitates
habitationis, et seminaverunt agros, et plantaverunt
vineas.* Nam sub Jesu Nave tradita illis fuit terra
promissionis. Cum autem in eo ipso psalmo fre-
quenter dicat : *Et clamaverunt ad Dominum cum
tribularentur, et de necessitatibus eorum liberavit eos :*
librum Judicum indicat. Tum enim ipsi clamanti-
bus, variis temporibus judices excitabat, libera-
batque populum ab iis qui ipsum affigerent. Re-
gnorum quoque historias quodammodo canit in
decimo nono dicens : *Hi in curribus, et hi in equis,*
nos autem in nomine Domini Dei nostri magnifica-
bimur. Ipsi impediti sunt, et ceciderunt ; nos autem
surreximus, et erecti sumus. Domine, salvum fac
regem, et exaudi nos in die qua invocaverimus te.
Quæ porro Esdras spectant in centesimo vicesimo
quinto graduu decantat : *In convertendo Dominus
captivitatem Sion, facti sumus sicut consolati.* Et
rursum in centesimo vicesimo primo : *Lætatus sum
in his, quæ dicta sunt mihi : In domum Domini ibi-*
mus. Stantes erant pedes nostri in atris tuis, Jeru-
salem. Jerusalem, quæ ædificatur ut civitas, cujus
participatio ejus in idipsum. Illuc enim ascenderunt
tribus, tribus Domini, testimonium Israel.

5. Quæ autem Prophetarum sunt, in singulis pene
psalmis significat. De adventu Salvatoris, et quod
Deus cum sit, venturus sit, ita in psalmo quidem
quadragésimo nono ait : *Deus manifeste veniet, Deus
noster, et non silebit ;* in centesimo decimo septimo :
*Benedictus, qui venit in nomine Domini. Benediximus
vobis de domo Domini ; Deus Dominus et illuxit no-*
bis. Quod autem ipse sit Patris Verbum, ita canit
in centesimo sexto : *Misit Verbum suum, et sanavit
eos, et eripuit eos de interitionibus eorum.* Deus enim,
qui venit, est ipsum Verbum, quod missum fuit.
Hoc porro Verbum cum sciret esse Dei Filium, vo-
cem Patris canit in quadragésimo quarto : *Eructavit
cor meum Verbum bonum ;* et iterum in centesimo
nono : *Ex utero ante Luciferum genui te.* Quid enim
aliud quis dixerit prolem Patris, quam Verbum,

et Sapientiam ipsius? Cum sciret igitur ipsum esse, A in quo Pater dixit: *Fiat lux, et firmamentum, et omnia* ¹, etiam liber hic Psalmorum idem continet dicens in tricesimo secundo: *Verbo Domini caeli firmati sunt, et spiritu oris ejus omnis virtus eorum.* λέγουσα (2). *Τῷ Λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν.*

6. Quin et Christum ipsum venturum minime ignoravit; imo ea de re mentionem facit psalmo quadragesimo quarto: *Thronus tuus, Deus, in saeculum saeculi; virga directionis, virga regni tui. Dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem, propterea unxit te Deus Deus tuus oleo letitiae praesortibus tuis.* Et ne quis eum secundum phantasiam venisse arbitretur, significat eum ipsum hominem futurum, illumque esse per quem omnia facta sunt, cum dicit in psalmo octogesimo sexto: *Mater Sion dicet: Homo, et homo natus est in ea, et ipse fundavit eam Altissimus.* Hoc enim perinde est ac si diceret: *Et Deus erat Verbum; omnia per ipsum facta sunt; et Verbum caro factum est* ³. Quare cum ex Virgine nasciturum sciret, nequaquam id siluit, sed statim hujus rei indicium dedit in quadragesimo quarto: *Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam, et obliviscere populum tuum et domum patris tui, quia concupiscet rex decorem tuum, quoniam ipse est Dominus tuus.* Hoc quippe simile est huic Gabrielis dicto: *Ave, gratia plena, Dominus tecum* ³. Nam ubi eum Christum dixisset, humanam statim generationem ex Virgine factam declaravit his verbis: *Audi, filia.* Et Gabriel quidem ex nomine Mariam appellat, quod genere ab illa alienus esset: at David ipsam ex suo semine oriundam, filiam merito vocat. καλεῖ Μαρίαν, ξένος ὢν αὐτῆς κατὰ τὴν γένεσιν· ὁ δὲ Δαβὶδ ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ τυγχάνουσαν αὐτῆν εἰκότως θυγατέρα προσφωνεῖ ταύτην.

7. Ubi autem dixit Psalmorum liber hominem eum futurum esse, consequenter illum carne passibilem significat. Dum autem videt futuras Judaeorum insidias, canit in secundo psalmo: *Quare fremuerunt gentes, et populi meditati sunt inania? Astiterunt reges terrae, et principes convenerunt in unum adversus Dominum et adversus Christum ejus.* In vicesimo autem primo ipsam mortis rationem ex persona Salvatoris loquitur: *In pulverem mortis deduxisti me. Quoniam circumdederunt me canes multi, consilium malignantium obsedit me. Foderunt manus meas et pedes meos, dinumeraverunt omnia ossa mea. Ipsi vero consideraverunt et inspererunt me; diviserunt sibi vestimenta mea, et super vestem meam miserunt sortem.* Quod ait autem manus et pedes suos confossos esse, quid aliud quam crucem significat? Haec omnia postquam docuit, adjicit, non sui causa, sed propter nos id pati Dominum. Aitque rursum e persona ejus in octogesimo septimo: *Super me confirmatus est furor tuus; in sexagesimo autem octavo: Quae non rapui, tunc exsol-*

τοστῶ ἐνάτω· Ἐκ γαστροῦ πρὸ Ἐωσφέρου ἐξεγέννησά σε. Τί γὰρ ἄν ἄλλο τις εἴποι γέννημα τοῦ Πάτρος ἢ τὸν Λόγον καὶ τὴν Σοφίαν αὐτοῦ; Τοῦτον εἰδυῖα ὄντα, ᾧ εἶπεν ὁ Πατὴρ· Γενηθήτω φῶς, καὶ στερέωμα, καὶ τὰ πάντα, καὶ αὕτη ἡ βίβλος περιέχει

ζ'. Καὶ Χριστὸν δὲ αὐτὸν ἐρχόμενον οὐκ ἠγγόνησεν· ἀλλὰ καὶ μάλιστα περὶ τοῦτου λέγει ἐν τῷ τεσσαρακοστῷ τετάρτῳ ψαλμῷ· Ὁ θρόνος σου, ὁ Θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· ῥάβδος ἐσθῆτος ἡ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου. Ἠγάπησας δικαιοσύνην, καὶ ἐμισήσας ἀδικίαν· διὰ τοῦτο ἐχρυσέ σε ὁ Θεός ὁ Θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιᾶσεως παρὰ τοῦς μετόχους σου. Καὶ ἵνα μὴ κατὰ φαντασίαν τις ἐρχεσθαι αὐτὸν (εἶναι) νομίση, σημαίνει αὐτὸν ἀνθρωπὸν γεννησόμενον, καὶ τοῦτον εἶναι δι' οὗ τὰ πάντα γέγονε, λέγων ἐν τῷ ὄγδοηκοστῷ ἔκτῳ· Μήτηρ Σιών ἐρεῖ· Ἄνθρωπος, καὶ ἄνθρωπος ἐγεννήθη ἐν αὐτῇ, καὶ αὐτὸς ἐθεμελίωσεν αὐτὴν ὁ Ὑψίστος. Τοῦτο γὰρ Ἰσὸν ἐστὶ τῷ εἰπεῖν· Καὶ Θεός ἦν ὁ Λόγος· πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ, ἐκ Παρθένου, γινώσκων οὐκ ἐσιώπησεν, ἀλλ' εὐθύς ἐμφασίν τινα δίδωσιν ἐν τῷ τεσσαρακοστῷ τετάρτῳ ψαλμῷ, λέγων· Ἄκουσον, θυγατερ, καὶ ἴδε, καὶ κλίρον τὸ οὖς σου, καὶ ἐπιλάβου τοῦ λαοῦ σου καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς σου, ὅτι ἐπεθύμησεν ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου. Τοῦτο γὰρ πάλιν ὁμοίον ἐστὶ τοῦ λεγομένου παρὰ τοῦ Γαβριὴλ· Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ Κύριός μετὰ σοῦ. Καὶ γὰρ εἰρηκῶς αὐτὸν Χριστὸν, εὐθύς καὶ τὴν ἀνθρωπίνην γένεσιν ἐκ τῆς Παρθένου ἐδήλωσε, λέγων· Ἄκουσον, θυγατερ. Ἴδὲ ὁ μὲν Γαβριὴλ ἐξ ὀνόματος ὁ δὲ Δαβὶδ ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ τυγχάνουσαν αὐτῆν

ζ'. Ἄνθρωπον δὲ αὐτὸν εἰρηκῶς γεννησόμενον, ἀκούθως καὶ παθητὸν αὐτὸν σαρξὶ σημαίνει. Τὴν τε ἐπιβουλὴν παρὰ τῶν Ἰουδαίων ὀρώσα γινόμενὴν, ψάλλει ἐν μὲν τῷ δευτέρῳ ψαλμῷ· Ἴνα τί ἐφρόνυξαν ἔθνη, καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά; Παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ· ἐν δὲ τῷ εἰκοστῷ καὶ πρώτῳ τὴν ποιότητα τοῦ θανάτου ἐκ προσώπου τοῦ Σωτῆρός φησιν· Εἰς χοῦν θανάτου κατήγαγές με· ὅτι ἐκύνκλωσάν με κύνες πολλοί, συναγωγῆ ποτηρευομένων περιέσχορον με. Ὀρυξαν χεῖράς μου καὶ πόδας μου, ἐξηρήθησαν πάντα τὰ ὀστά μου. Αὐτοὶ δὲ κατενόησαν, καὶ ἐπειδὸν με· διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμὸν μου ἔβαλον κλῆρον. Τὸ δὲ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας ὀρύττεσθαι, τί ἕτερον ἢ σταυρὸν λέγειν σημαίνει; Πάντα ταῦτα διδάσκουσα προστίθησιν, ὅτι μὴ δι' ἑαυτὸν, δι' ἡμᾶς δὲ ταῦτα πάσχει ὁ Κύριος. Κα φησιν ἐκ προσώπου πάλιν αὐτοῦ ἐν μὲν τῷ κζ'· Ἐπ' ἐμὲ ἐπεσπληρήθη ὁ θυμὸς σου· ἐν δὲ τῷ ἐξηκοστῷ ὀγδόῳ· Ἄ οὐχ ἤρασα, τότε ἀπέτιννον. Οὐ γὰρ

¹ Genes. 1, 3 seqq. ² Joan. 1, 1, 2, 14. ³ Luc. 1, 23.

(2) Ἐν τριακοστῷ δευτέρῳ ψ.

ὕπευθονος ὧν ἀπέθνησκεν, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν ἔπασχε. A καὶ τὸν καθ' ἡμῶν θυμὸν διὰ τὴν παράβασιν ἐφ' ἑαυτὸν ἐβάσταξε, λέγοντα διὰ τοῦ Ἡσαίου· Ἀπὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβε· καὶ λεγόντων μὲν ἡμῶν ἐν τῷ ἑκατοστῷ τριακοστῷ ἐβδόμῳ ψαλμῷ· Κύριος ἀναποδώσει ὑπὲρ ἐμοῦ· λέγοντος δὲ καὶ τοῦ Πνεύματος ἐν ἐβδομηκοστῷ πρώτῳ· Καὶ σώσει τοὺς υἱοὺς τῶν πενήτων, καὶ ταπεινώσει συκοφάντην, ὅτι ἐρρύσαιο. πτωχὸν ἐκ χειρὸς δυνάστου, καὶ πένητα, ᾧ οὐχ ὑπῆρχε βοηθός.

ἦ'. Διὰ τοῦτο καὶ τὴν εἰς οὐρανοῦς σωματικὴν αὐτοῦ ἄνοδον προμηνύει, καὶ λέγει ἐν μὲν εἰκοστῷ καὶ τρίτῳ· Ἄρατε πύλας, οἱ ἄρχοντες, ὑμῶν, καὶ ἐπάρθητε, πύλαι αἰώνιοι, καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης· ἐν δὲ τῷ τεσσαρακοστῷ· Ἀνέβη ὁ Θεὸς ἐν ἀλαλαγμῷ, Κύριος ἐν φωνῇ σάλπιγγος. Τὴν μὲν κάθισιν ἀναγγέλλει, καὶ φησιν ἐν μὲν τῷ ἑκατοστῷ ἐνάτῳ· Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου· ἐν δὲ τῷ ἐνάτῳ καὶ τὴν γενομένην ἀπώλειαν τοῦ διαβόλου βοᾷ· Ἐκάθισας ἐπὶ θρόνου, ὁ κρίνων δικαιοσύνην· ἐπετίμησας ἔθνεσι, καὶ ἀπώλετο ὁ ἀσεδής. Καὶ γὰρ ὅτι τὴν κρίσιν πᾶσαν ἔλαβε παρὰ τοῦ Πατρὸς, οὐκ ἔκρυψεν, ἀλλὰ καὶ κριτὴν πάντων αὐτὸν ἐρχόμενον προμηνύει ἐν μὲν σα'· Ὁ Θεὸς, τὸ κρίμά σου τῷ βασιλεῖ δός, καὶ τὴν δικαιοσύνην σου τῷ υἱῷ τοῦ βασιλέως, κρίνειν τὸν λαόν σου ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ τοὺς πτωχοὺς σου ἐν κρίσει· ἐν δὲ τῷ μθ' φησί· Προσκαλέσεται τὸν οὐρανὸν ἄνω καὶ τὴν γῆν, τοῦ διακρίναι τὸν λαόν αὐτοῦ. Καὶ ἀναγγελοῦσιν οἱ οὐρανοὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ· ὅτι ὁ Θεὸς κριτὴς ἐστι· καὶ ἐν τῷ πα'· Ὁ Θεὸς ἔσθη ἐν συναγωγῇ θεῶν· ἐν μέσῳ δὲ θεοὺς διακρίνει. Καὶ μὴν καὶ τὴν κλῆσιν τῶν ἔθνῶν ἔστιν ἀπ' αὐτῆς μαθεῖν ἐπὶ πολλῶν μὲν, μάλιστα δὲ ἀπὸ τοῦ μς'· Πάντα τὰ ἔθνη, κροτήσατε χεῖρας, ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως· ἐν δὲ τῷ σα'· Ἐνώπιον αὐτοῦ προσεσούνηται Αἰθίοπες, καὶ οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ χοῦν λείξουσιν· βασιλεῖς Θαρσεῖς καὶ αἱ νῆσοι δῶρα προσοίσουσι· βασιλεῖς Ἀράβων καὶ Σαβὰ δῶρα προσάξουσι· καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, πάντα τὰ ἔθνη δουλεύσουσιν αὐτῷ. Ταῦτα μὲν ἐν τοῖς Ψαλμοῖς ἄδεται, ἐν δὲ ἐκάστῃ τῶν ἄλλων βιβλίων προαπαγγέλλεται.

θ'. Οὐκ ἀγνοῶν δὲ πάλιν ἔλεγεν, ὅτι καὶ ἐν ἐκάστῃ D βιβλίῳ τῆς Γραφῆς τὰ αὐτὰ περὶ τοῦ Σωτῆρος ἐξαιρέτως σημαίνεται· καὶ ἐστὶ τοῦτο (3) πάσαις αὐταῖς ἀπάγγελμα, καὶ συμφωνία ἢ αὐτῆ τοῦ Πνεύματος. Καὶ γὰρ ὡσπερ τὰ τῶν ἄλλων ἐν ταύτῃ δυνατὸν εἶρεῖν· οὕτως καὶ τὰ ταύτης ἐν ταῖς ἑτέραις πολλάκις εὐρίσκειται. Καὶ γὰρ Μωϋσῆς ᾠδὴν γράφει, καὶ Ἡσαίας ἄδει, καὶ ὁ Ἀμβακούμ προσεύχεται μετ' ᾠδῆς. Πάλιν τε ἐν ἐκάστῃ βιβλίῳ ἔστιν ἰδεῖν καὶ προφητείας καὶ νομοθεσίας καὶ ἱστορίας. Τὸ γὰρ αὐτὸ Πνεῦμα ἐπὶ πάντας ἐστὶ· καὶ κατὰ μὲν τὴν εἰς ἕκαστον γενομένην αὐτοῦ διαίρεσιν ἕκαστος τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ

vebam. Non enim ideo mortuus est, quod reus esset, sed pro nobis passus est, iramque adversum nos conceptam ob prævaricationem in se sustinuit, dicente per Isaiam ⁴: *Infirmittates nostras ipse suscepit; et dicentibus nobis in centesimo tricesimo septimo: Dominus retribuet pro me.* Spiritu quoque dicente in septuagesimo primo: *Et salvos faciet filios pauperum, et humiliabit calumniatorem, quia liberavit pauperem a potente, et pauperem, cui non erat adjutor.*

8. Quapropter ejus quoque in cælos ascensum prædicit, atque in vicesimo tertio: *Attollite portas, principes, vestras, et elevamini, portæ æternales, et introibit rex gloriæ.* In quadragesimo autem sexto: *Ascendit Deus in jubilatione, Dominus in voce tubæ.* B Sessionem quoque annuntiat, atque in centesimo nono: *Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.* In nono autem psalmo perniciem quoque diaboli addit, et clamat: *Sedisti super thronum, qui judicas justitiam: increpasti gentes, et periiit impius.* Nam quod omne judicium a Patre accepit, id minime celavit, sed ipsium omnium judicenturum prænantiat in septuagesimo primo: *Deus, judicium tuum regi da, et justitiam tuam filio regis, judicare populum tuum in justitia, et pauperes tuos in judicio.* In quadragesimo autem nono ait: *Advocabit cælum desursum, et terram, discernere populum suum. Et annuntiabunt cæli justitiam ejus, quoniam Deus judex est.* Et in octogesimo primo: *Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deos dijudicat.* C Quin et vocationem gentium ex eo ipso libro pluribus ediscere licet, præsertim ex quadragesimo sexto: *Omnes gentes, plaudite manibus, jubilate Deo in voce exultationis.* In septuagesimo autem primo: *Coram illo procident Æthiopes, et inimici ejus terram lingent; reges Tharsis, et insulæ munera offerent; reges Arabum et Saba dona adducent; et adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes servient ei.* Et hæc quidem in Psalmis canuntur, in singulis autem aliis libris annuntiantur.

9. cæterum se non ignorare aiebat in singulis D Scripturæ libris eadem de Salvatore potissimum significari, esseque illud omnium ipsorum commune argumentum, eandemque Spiritus concordiam. Etenim sicut ea quæ in aliis exstant libris, in hoc reperire licet: ita quæ in hoc sunt, in aliis sæpenumero inveniuntur. Nam et Moyses canticum conscribit, et Isaias canit, et Ambacum cum cantico præcatur. Rursum in quolibet libro videre est prophetias, legislationes et historias; idem namque Spiritus est in omnibus, et secundum divisionem ejus in singulis factam, unusquisque datam sibi

⁴ Isa. LIII, 4.

(3) Κοινόν ed.

gratiam administrat et implet; sive prophetia sit, sive legislatio, sive historiae commemoratio, sive psalmodum gratia. Cum autem unus atque idem sit Spiritus, cujus sunt omnes divisiones, et qui secundum naturam indivisus est, ideo in se totus atque integer est: sed secundum subministratorem, manifestationes et divisiones Spiritus singulis fiunt, ac deinceps juxta praesentem necessitatem Spiritu edoctus quisque sermonem administrat, ita ut, quemadmodum supra dixi, legislator Moyses aliquando prophetet et canat, et prophetæ, dum vaticinantur, præcepta tradant: *Lavamini, mundi estote* ⁴, etc.; *Ablue malitiam cordis tui, Jerusalem* ⁵; aliquando historias perscribant, ut Daniel Susannæ ⁶, Isaias Rabsacis et Sennacherim ⁷. Eadem quoque ratione Psalmorum liber, cui proprium est cantica canere, quæ in aliis libris obiter dicuntur, hæc ille fuisse loquitur cum cantico, uti dictum est. Leges tamen ipse tradit: *Desine ab ira, et derelinque furorem* ⁸. *Declina a malo, et fac bonum: inquirere pacem, et persequere eam* ⁹. Interdum historiam habet de itinere Israelis, et prophetat de Salvatore, uti supra dictum est.

10. Communis quidem talis Spiritus gratia sit apud omnes, et in singulis facta inveniatur, et apud omnes eadem, ut necessitas postularit, et Spiritus voluerit. Neque enim refert sive plus sive minus quis habuerit ejusmodi necessitatis, ut unusquisque teneatur sine defectu proprium perfectumque ministerium implere. Psalmorum autem liber etiam sic gratiam quamdam habet singularem, eximiumque aliquid observatu dignum. Nam et alia, quæ cum cæteris libris habet affinia communiaque, hoc sibi proprium et admirandum habet, quod etiam uniuscujusque animi motus, eorumque mutationes et castigationes in se descriptas et expressas contineat, ut qui ex ipso voluerit quasi ex imagine eas accipere et intelligere, ita semetipsum efformare possit, ut illic scriptum habetur. In aliis quippe libris legem solum quis audit, præcipientem quid facere oporteat, quid secus; prophetias item audit, ut solum sciat venturum Salvatorem, historiisque attendat, unde ediscere potest regum sanctorumque acta. At in Psalmorum libro præterquam quod ea ipsa potest quivis audiens ediscere, motus insuper animæ suæ ibi deprehendit ediscitque; ac deinde secundum ea quæ patitur et a quibus detinetur, potest ex eo ipso libro exemplar quoddam sermonum eligere; ita ut non solum qui audierit, non (sine fructu) pertranseat, sed edoceatur quid dictu factuque in opus sit ad curandum morbum. Sunt quidem et in aliis libris sermones, qui mala prohibeant; in hoc vero qua ratione a

A χάριν διακονεῖ καὶ πληροῖ, εἴτε προφητεία ἐστὶν, εἴτε νομοθεσία, εἴτε τῆς ἱστορίας ἡ μνήμη, εἴτε τῶν ψαλμῶν ἡ χάρις· ἐπεὶ δὲ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμά ἐστιν, οὐκ ἔστιν αἰρετόν· διὰ τοῦτο τὸ ὅλον μὲν ἐστὶν (4) ἐκάστῳ, κατὰ δὲ τὴν διακονίαν αἱ φανερώσεις καὶ αἱ διαίρεσεις τοῦ Πνεύματος ἐκάστοις γίνονται· καὶ λοιπὸν κατὰ τὴν ἀποκειμένην χρῆσαν πολλὰς ἑκάστος, ὑποσχοῦντος τοῦ Πνεύματος, διακονεῖ τὸν λόγον· ὥστε, καθὰ προεῖπον, νομοθετοῦντα Μωϋσῆν προφητεύειν ποτὲ καὶ ᾄδειν, καὶ προφητεύοντας τοὺς προφήτας ἐντέλλεσθαι ποτε· *Λούσασθε, καθαροὶ γίνεσθε. Ἀπόπλυε ἀπὸ κακίας τὴν καρδίαν σου, Ἰερουσαλήμ*· καὶ ἱστορεῖν ποτε, τὸν μὲν Δανιὴλ τὰ κατὰ Σουσάνναν, τὸν δὲ Ἡσαΐαν τὰ κατὰ τὸν Ῥαφάκην καὶ τὸν Σενναχηρείμ. Οὕτως γὰρ καὶ ἡ τῶν Ψαλμῶν βίβλος, ἔχουσα τὸ ἴδιον τῶν ψδῶν, ὅπερ (5) ἐν ταῖς ἄλλαις βίβλοις διεξοδικῶς εἰρηται, ταῦτα αὐτῇ τῇ κατὰ πλάτος φωνῆ μὲν μέλους ψάλλει, καθὼς προεῖρηται. Νομαθετεῖ γοῦν ποτε καὶ αὐτῇ· *Παύσαι ἀπὸ ὀργῆς, καὶ ἐγκατάλιπε θυμὸν· καὶ, Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιήσον ἀγαθόν· ζήτησον εἰρήνην, καὶ διώξον αὐτήν*. Καὶ ἱστορεῖ δὲ ποτε κατὰ τὴν ὁδὸν τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ προφητεύει περὶ τοῦ Σωτῆρος, ὡς περ εἰρηται πρότερον.

1. Κοινὴ μὲν οὖν τοιαύτη τοῦ Πνεύματος χάρις ἐστὶν παρὰ πᾶσι, καὶ ἐν ἐκάστῳ γινομένη εὐρισκῆσθω, καὶ παρὰ πᾶσιν ἡ αὐτῇ, ὡς ἐὰν ἡ χρῆσι ἀπαιτῆ, καὶ τὸ Πνεῦμα βούληται. Οὐ διαφέρει γὰρ τὸ πλεον καὶ ἔλαττον ἐν ταύτῃ τῇ χρῆσι, ὡς ἕκαστος ἀνεκδότως τὴν ἴδιαν ἀποπληροῖ καὶ τελειοῖ διακονίαν. Ἡ δὲ γε βίβλος τῶν Ψαλμῶν καὶ οὕτως ἔχει τινὰ πάλιν χάριν ἴδιαν καὶ παρατήρησιν ἐξαιρετον· πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις, ἐν οἷς πρὸς τὰς ἄλλας βίβλους ἔχει τὴν σχέσιν καὶ κοινωνίαν, λοιπὸν καὶ ἴδιον ἔχει τοῦτο θαῦμα, ὅτι καὶ τὰ ἐκάστης ψυχῆς κινήματα, τὰς τε τούτων μεταβολὰς καὶ διορθώσεις ἔχει διαγεγραμμένας καὶ διατετυπωμένας ἐν ἑαυτῇ· ὥστε τινὰ τὸν βουλόμενον ὡς (6) ἀπειρον ἐξ αὐτῆς λαμβάνειν καὶ κατανοεῖν, οὕτω τὸ τυποῦν ἑαυτὸν, (7) ἐκεῖ γέγραπται. Ἐν μὲν γὰρ ταῖς ἄλλαις βίβλοις μόνον τις ἀκούει τὸν νόμον προστάττοντα, ἂ (μὴ) δεῖ ποιεῖν καὶ μὴ δεῖ πράττειν· προφητείας τε κατακούει, ὥστε μόνον εἰδέναι τὸν ἐρχόμενον Σωτῆρα· καὶ ἱστορίας δὲ προσέχει, ἐξ ὧν γινώσκειν δύναται τὰς τῶν βασιλέων καὶ τὰς τῶν ἁγίων πράξεις. Ἐν δὲ τῇ βίβλῳ τῶν Ψαλμῶν, πρὸς τῷ ταῦτα μαθηθῆναι τὸν ἀκούοντα, ἐτι καὶ τὰ κινήματα τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς ἐν αὐτῇ κατανοεῖ καὶ διδάσκειται· καὶ λοιπὸν πρὸς ὃ πάχει καὶ ἐν ᾧ συνέχεται, δύναται πάλιν ἐκ ταύτης ἔχεσθαι τὴν εἰκόνα τῶν λόγων· ὥστε μὴ μόνον ἀκούσαντα παρέρχεσθαι, ἀλλὰ καὶ πῶς δεῖ λέγοντα καὶ ποιοῦντα θεραπεύειν τὸ πάθος, διδάσκει (8). Εἰσι μὲν γὰρ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις βίβλοις κωλυτικὸν λόγον ἀπαγορεύοντες τὰ φαῦλα ἐν ταύτῃ δὲ καὶ πῶς ἀπέχεσθαι δεῖ τετυπῶνται· οἷον

⁴ Isai. i, 16. ⁵ Jerem. iv, 14. ⁶ Dan. xii. ⁷ Isa. xxxvi, xxxvii. ⁸ Psal. xxxvi, 8. ⁹ Psal. xxxiii, 15

(1) Ἐν ἑαυτῷ ed.

(2) Ἄπερ ed.

(3) Ἄπ' εἰκόνας ed.

(7) Ὡς.

(8) Forte δ.δάτκισοαι.

παράγγελμα ἐστὶ τὸ μετανοεῖν· τὸ δὲ μετανοεῖν ἄμαρτιας ἐστὶν ἐνταῦθα δὲ καὶ πῶς μετανοεῖν, καὶ τί δεῖ λέγειν ἐπὶ τῇ μετανοίᾳ, τετύπωται. Καὶ πάλιν εἰρηκεν ὁ Παῦλος· Ἡ θλίψις τῆ ψυχῆ ὑπομονὴν κατεργάζεται, ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμὴν, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα, ἡ δὲ ἐλπίς οὐ καταισχύνει. Ἐν δὲ τοῖς Ψαλμοῖς καὶ πῶς δεῖ φέρειν τὰς θλίψεις, καὶ τί θλιβόμενον δεῖ λέγειν, καὶ τί μετὰ τὰς θλίψεις, καὶ πῶς ἕκαστος δοκιμάζεται, καὶ τίνας οἱ λόγοι τῶν ἐπιζώντων ἐπὶ Κύριον, γέγραπται καὶ κεχάραται. Πάλιν τε ἐντολὴ ἐστὶν ἐν παντὶ εὐχαριστεῖν· ἀλλὰ καὶ τί δεῖ λέγειν εὐχαριστοῦντας διδάσκουσιν οἱ Ψαλμοί. Εἶτα παρ' ἑτέρων ἀκούοντες· Ὅσοι θέλουσιν εὐσεβῶς ζῆν διωχθήσονται, παρὰ τούτων διδασκόμεθα, καὶ πῶς δεῖ φεύγοντας φωνεῖν, καὶ τίνας διωκομένους καὶ μετὰ τὸν διωγμὸν βυσθέντας δεῖ λόγους ἀναφέρειν τῷ Θεῷ. Εὐλογεῖν παραγγελλόμεθα τὸν Κύριον, καὶ ἐξομολογεῖσθαι αὐτῷ· ἀλλ' ἐν τοῖς Ψαλμοῖς τυπούμεθα πῶς τε αἰνεῖν δεῖ τὸν Κύριον, καὶ τίνα ῥήματα λέγοντες ἐξομολογούμεθα πρεπόντως. Καὶ ἐφ' ἑκάστου δὲ τις οὕτως ἂν εὔροι τὰς θείας φωνὰς, πρὸς ἡμᾶς καὶ ἡμῶν κινήσεις καὶ καταστάσεις κειμένους.

ικ'. Καὶ γὰρ καὶ τοῦτο παράδοξόν ἐστὶ πάλιν ἐν τοῖς Ψαλμοῖς, ὅτι ἐν μὲν ταῖς ἄλλαις βίβλοις ἂ λέγουσιν οἱ ἅγιοι, καὶ περὶ ὧν ἂν λέγωσι, ταῦτα καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες, περὶ ὧν ἐκεῖνα γέγραπται, ἀπαγγέλλοντές εἰσιν· οἱ τε ἀκούοντες ἄλλους ἑαυτοὺς ἐκείνων ἠγούνηται, περὶ ὧν ὁ λόγος φησὶ, καὶ τὰς ἐπαγγελλομένας δὲ πράξεις, ἄχρι τοῦ θαυμάζειν καὶ ζηλοῦν αὐτάς, εἰς τὸ μιμεῖσθαι γίνονται. Ταύτην δὲ βίβλον ὁ λαμβάνων τὰς μὲν περὶ τοῦ Σωτῆρος προφητείας συνήθως ἐν ταῖς ἄλλαις Γραφαῖς θαυμάζων καὶ προσκυνῶν διεξέρχεται, τοὺς δὲ ἐτέρους ψαλμοὺς ὡς ἰδίους ὄντας λόγους ἀναγινώσκει· καὶ ὁ ἀκούων δὲ ὡς αὐτὸς λέγων κατανύσσεται, καὶ συνδιατίθεται τοῖς τῶν ᾠδῶν ῥήμασιν, ὡς ἰδίαν ὄντων αὐτοῦ (9). Σαφηνείας δὲ χάριν οὐκ ὀκνητέον, κατὰ τὸν μακάριον Ἀπόστολον, ἐπαναλαβόντα τὸ αὐτὸ λέγειν. Πλεῖστοι λόγοι τῶν πατριαρχῶν εἰσι, καὶ ἴδιοι παρ' αὐτῶν εἰρημένοι· καὶ Μωϋσῆς ἐλάλει, ὁ δὲ Θεὸς ἀπεκρίνατο· Ἡλίας τε καὶ Ἐλισσαῖος ἐπὶ τὸ Καρμῆλιον ὄρος καθήμενοι ἐπεκαλοῦντο τὸν Κύριον, καὶ αἰεὶ ἔλεγον· Ζῆ Κύριος, ᾧ παρέστην ἐνώπιον αὐτοῦ σήμερον. Οἱ τε τῶν ἄλλων ἁγίων προφητῶν λόγοι προηγούμενοι μὲν εἰσιν οἱ περὶ τοῦ Σωτῆρος· ἔπειτα δὲ καὶ πλεῖστοι γεγονάσι τοῖς τε ἔθνεσι καὶ τῷ Ἰσραήλ. Καὶ ὁμοῦς οὐδεὶς οὔτε τῶν πατριαρχῶν λόγους ὡς ἰδίους ἂν ποτε εἴποι, οὔτε τολμήσοι τις μιμησασθαι καὶ εἰπεῖν τὰ Μωϋσεύς ἴδια ῥήματα, οὐδὲ τοῦ Ἀβραάμ περὶ τοῦ οἰκογενεοῦς καὶ τοῦ Ἰσραήλ καὶ τὰ περὶ τοῦ μεγάλου Ἰσαάκ, κἄν ἡ αὐτῆς χρεία τινὰ καὶ ἀνάγκη καταλάβῃ, τολμήσας ἂν τις ὡς ἴδια εἴποι. Ἄν δὲ καὶ συμπάσχη τις τοῖς πάσχοις, καὶ πῶθον ποτὲ λάθῃ τοῦ χριστέουτος, οὔποτε ἂν εἴποι ὡς

malis sit abstinendum exprimitur : exempli causa , præcipitur pœnitentia ; pœnitentia autem est cessatio a peccato ; in hoc autem libro qua ratione sit pœnitendum , et quibus in pœnitentia verbis uti oporteat , edocetur. Rursum ait Paulus : *Tribulatio patientiam operatur , patientia vero probationem , probatio autem spem , spes autem non confundit* ¹¹. In Psalmis vero scriptum expressumque est , quomodo tolerare oporteat tribulationes , quid tribulatum dicere par sit , quid post tribulationes , qua ratione quisque probetur , quoniam sint sermones eorum qui sperant in Dominum. Præceptum item est in omnibus gratias agere ¹² ; at docent Psalmi quid , qui gratias agit , loqui debeat. Deinde cum ab aliis audiamus : *Quicumque pie volunt vivere in Christo , persecutionem patientur* ¹³ , a Psalmis edocemur quid fugientes dicere oporteat , quales in persecutione , quales post persecutionem erepti Deo sermones proferre debeamus. Jubemur Domino benedicere , Domino confiteri ; at in Psalmis informamur qua ratione Deum laudare oporteat , quibusque verbis decenter confiteamur. Quin et singulis in rebus quisque reperiet divina cantica ad nos nostrosque motus motuumque temperationes accommodata.

11. Etenim hoc quoque rursus in Psalmis admirandum , quod in aliis quidem libris , quæ sancti de quibusdam dicunt , hæc ipsa qui legunt , ad eos de quibus dicuntur referant ; et qui audiunt , sese alios existiment ab iis de quibus sermo habetur , ita ut quæ gesta dicuntur , admirationi solum habeant et imitanda sibi proponant. At librum istum qui sumit , prophetias quidem de Salvatore , ut in aliis Scripturis more solito cum admiratione et adoratione percurrit : alios vero psalmos , quasi proprios sibi sermones legit ; qui autem audierit , quasi hæc eadem ipse proferret , compungitur , atque ita canticorum verbis afficitur , quasi sua essent. Explicationis causa , ne gravemur , exemplo beati Pauli apostoli , idipsum repetere. Plurima sunt patriarcharum verba ipsis propria : nam Moyses , loquebatur , et Deus respondebat ; Elias et Elisæus in Carmelo monte sedentes Dominum invocabant , dicebantque semper : *Vivit Dominus , in cujus conspectu astiti hodie* ¹⁴. Aliorum item sanctorum prophetarum verba in primis quidem de Salvatore sunt : deinde plurima dicta sunt gentibus et Israeli. Attamen nemo unquam patriarcharum verba , ut sibi propria locutus fuerit : neque Moysis verba , ut propria imitari proferreque ausus fuerit , nec Abrahami de verna , et de Ismaele , et de magno Isaaco , quamvis eadem ipsa necessitate prematur. Nec si quis patientibus compatiatur , aut rei melioris desiderio teneatur , unquam dixerit ut Moyses : *Obstende mihi teipsum* ¹⁵ ; vel , *Si quidem remittis eis peccatum eorum , remitte ; sin minus , dele me de libro tuo , quem scripsisti* ¹⁶. Sed nec quisquam ,

¹¹ Rom. v, 3. ¹² I Thess. v, 18. ¹³ II Tim. III, 12. ¹⁴ III Reg. xvii, 4 ; IV Reg. III, 14. ¹⁵ Exod. xxxiii, 13.

¹⁶ Exod. xxxii, 32.

(9) Ἰδίῳ αὐτοῦ ὄντων.

prophetarum verba ut propria usurpans, his reprehenderit, vel laudaverit eos qui similia fecerint, quibus ipsi reprehenderunt, laudaveruntque; neque illud: *Vivit Dominus, in cujus conspectu hodie sto*, ut proprium sibi sermonem imitari præsumpserit. Etenim legenti libros perspicuum est, se illa verba, non ut propria, sed ut sanctorum et eorum qui per ista significantur, proferre. At qui Psalmos legit, res mira, post prophetias quæ de Salvatore et de gentibus sunt, reliqua tanquam sibi propria verba loquitur, et ea quasi de se scripta essent, quisque psallit, nec quasi alius ea dicat, vel quasi alium significent, ea accipit et percurrit; sed perinde afficitur atque si ipse de se loquatur; et quæ dicuntur, quasi ipse egerit et ex se ipse loquatur, Deo refert. Nequaquam enim illa ceu patriarcharum, aut Moysis, aliorumve prophetarum verba usurpare reformidat: sed quam maxime ut propria et de seipso scripta hæc dicere psallens confidit. Nam Psalmi tam ejus qui præcepta servavit quam ejus qui prævaricatus est, utriusque gesta continent. Necesse autem est quemvis hominem alterutrius conditionis esse, atque ita verba de utrisque posita loqui, vel si præcepta servarit, vel si prætergressus sit.

ἄνθρωπον ἐν τούτοις συνέχεσθαι, καὶ ἢ ὡς φυλάξαντα περὶ ἐκάστου γεγραμμένους λόγους.

12. Atque mihi quidem videtur, psallenti Psalmos esse instar speculi, ut et seipsum et proprii animi motus in ipsis contempletur, atque ita affectus eos recitet. Etenim qui legentem audit, ita canticum suscipit ac si de se diceretur: et vel propria convictus conscientia, compunctus resipiscet; vel de spe in Deum audiens vel de auxilio credentibus exhibitio, quasi sibi præberetur, gaudio exsultabit, atque gratias Deo agere incipiet. Cum itaque tertium psalmum quispiam canit, suas perpendens ærumnas, quasi sua reputat illius verba; undecimum vero et decimum sextum quasi in propriam fiduciam et orationem pronuntiat; quinquagesimum autem, quasi propria pœnitentiæ suæ verba profert. Cum vero psallit quinquagesimum tertium, quinquagesimum quintum, centesimum, quadragagesimum primum, non quasi alius, sed quasi ipse persecutionem pateretur, sic afficitur, et sic istæ verba, quasi propria sibi, Deo canit. Ac demum quisque psalmus ita a Spiritu dictatus atque compositus est, ut in eo, quemadmodum supra dictum est, animi nostri motus deprehendantur, omnesque quasi de nobis prolati et velut nobis proprii sint, ad recordationem motuum nostrorum et ad vitæ nostræ emendationem. Quæ enim psallentes dixerunt, hæc pro forma nobis esse possunt.

13. Hæc porro rursus gratia est Salvatoris; homo quippe propter nos factus, proprium corpus pro nobis in mortem obtulit, ut omnes a morte redimeret. Quin et cœlestem probatissi-

A Μωϋσῆς· Ἐμφάνισόν μοι σεαυτὸν· ἢ πάλιν· Εἰ μὲν ἀφῆς αὐτοῖς τὴν ἀμαρτίαν, ἄφες· εἰ δὲ μὴ ἀφῆς, ἐξάλειψόν με ἐκ τῆς βίβλου σου, ἧς ἔγραψας. Ἄλλ' οὐδὲ, τὰς τῶν προφητῶν τις λαμβάνων ὡς ἴδια ῥήματα, μέμφεται τις ἢ ἐπαινεῖσει τούτους τὰ ὁμοία πράξαντας, οἷς ἐμέμφαντο καὶ ἐπήνεσαν ἐκεῖνοι· οὐδὲ τὸ, Ζῆ Κύριος, ᾧ παρέστην ἐνώπιον αὐτοῦ σήμερον, μιμῆσθαι ἂν τις εἰπεῖν ὡς ἴδιον λόγον. Καὶ γὰρ καὶ ὁ ἐντυγχάνων ταῖς βίβλοις φανερός ἐστι μὴ ὡς ἴδιους, ἀλλὰ τῶν ἁγίων καὶ τῶν δι' αὐτῶν δηλουμένων λέγων τοὺς λόγους. Τοὺς δὲ γε Ψαλμοὺς, τὸ παράδοξον, μετὰ τὰς περὶ τοῦ Σωτῆρος καὶ τῶν ἐθνῶν προφητείας ὁ λέγων τὰ ἄλλα ὡς ἴδια ῥήματα λαλῶν ἐστι, καὶ ὡς περὶ αὐτοῦ γραφέντας αὐτοὺς ἕκαστος ψάλλει, καὶ οὐχ ὡς ἑτέρου λέγοντος· B ἢ περὶ ἑτέρου σημαίνοντος δέχεται, καὶ διεξέρχεται· ἀλλ' ὡς αὐτὸς περὶ αὐτοῦ λαλῶν διατίθεται· καὶ οἷά ἐστι τὰ λεγόμενα, ταῦτα ὡς αὐτὸς πράξας καὶ ἐξ ἑαυτοῦ λαλῶν ἀναφέρει τῷ Θεῷ. Οὐ γὰρ ὡς τὰ τῶν πατριαρχῶν ῥήματα, καὶ Μωϋσέως, καὶ τῶν ἄλλων προφητῶν, εὐλαβηθήσεται καὶ ταῦτα· ἀλλὰ καὶ μάλιστα ὡς ἴδια καὶ περὶ ἑαυτοῦ γραφέντα θαρσεὶ λέγων ὁ ψάλλων ταῦτα. Τὸν γὰρ φυλάξαντα τὴν ἐντολὴν, καὶ παραδόντα ταύτην, τὴν τε ἑκατέρου πρᾶξιν περιέχουσιν οἱ Ψαλμοί. Ἀνάγκη δὲ πάντα τὴν ἐντολὴν, ἢ ὡς παραδόντα ταύτην, λέγειν τοὺς

ιβ'. Καὶ μοι δοκεῖ τῷ ψάλλοντι γίνεσθαι τούτους ὡσπερ εἰσοπτρον, εἰς τὸ κατανοεῖν καὶ αὐτὸν ἐν αὐτοῖς καὶ τὰ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς κινήματα, καὶ οὕτως αἰσθόμενον ἀπαγγέλλειν αὐτοῦς. Καὶ γὰρ καὶ ὁ ἀκούων τοῦ ἀναγινώσκοντος ὡς περὶ αὐτοῦ λεγομένην τὴν φῶν καταδέχεται· καὶ ἢ ἐλεγχόμενος ὑπὸ τοῦ συνειδότος κατανουεῖς μετανοήσει, ἢ περὶ τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος ἀκούων καὶ τῆς εἰς τοὺς πιστεύοντας γινομένης ἀντιλήψεως, ὡς εἰς αὐτὸν γενομένης τοιαύτης χάριτος ἀγαλλιᾶται, καὶ εὐχαριστεῖν ἀρχεται τῷ Θεῷ. Ὅτε γοῦν τὸν τρίτον ψάλλει τις εἰς τὰς ἰδίας θλίψεις συνορῶν, ὡς αὐτοῦ εἶναι νομίζει τὰ ἐν τῷ ψαλμῷ ῥήματα· καὶ τότε τὸν ια' καὶ τὸν ις' ὡς εἰς τὴν ἴδιαν πεποθήσῃν καὶ προσευχὴν ἐστὶν ἀπαγγέλλων· καὶ τὸν μὲν ν' ψαλμὸν ὡς αὐτὸς ἐστὶ τὰ ἴδια τῆς μετανόιας ἑαυτοῦ λέγων ῥήματα· τὸν δὲ νγ', καὶ τὸν νε', καὶ τὸν νς', καὶ τὸν ρμα', ὅτε ψάλλει τις, οὐχ ὡς ἄλλου διωκομένου, ἀλλ' ὡς ὢν ὁ πάσχων συνδιατίθεται, καὶ ἄδει τῷ Κυρίῳ ὡς ἴδιους τοὺς λόγους τούτους. Καὶ ὅπως οὕτως ἕκαστος ψαλμὸς παρὰ τοῦ Πνεύματος εἰρηγαί τε καὶ συντέτακται, ὡς ἐν αὐτοῖς, καθὰ πρότερον εἰρηται, τὰ κινήματα τῆς ψυχῆς ἡμῶν κατανοεῖσθαι, καὶ πάντας αὐτοὺς ὡς περὶ ἡμῶν εἰρηθῆσαι, καὶ εἶναι ἡμῶν αὐτοὺς ὡς ἴδιους λόγους, εἰς ἀνάμνησιν τῶν ἐν ἡμῖν κινήματων καὶ διόρθωσιν τῆς ἡμῶν πολιτείας. Ἄ γὰρ οἱ ψάλλοντες εἰρήχασι, ταῦτα καὶ ἡμῶν δύνανται τύποι καὶ χαρακτῆρες εἶναι.

ιγ'. Αὕτη δὲ πάλιν τοῦ Σωτῆρός ἐστὶν ἡ χάρις· ἄνθρωπος γὰρ δι' ἡμᾶς γενόμενος, τὸ μὲν σῶμα τὸ ἴδιον ὑπὲρ ἡμῶν προσήνεγκεν εἰς θάνατον, ἵνα πάντας ἀπαλλάξῃ τοῦ θανάτου· τὴν δὲ οὐράνιον καὶ

εὐάρεστον ἑαυτοῦ πολιτεῖαν δεῖξαι θέλων ἡμῖν, ἐν αὐτῇ ταύτῃ ἐτύπωσεν, ὑπὲρ τοῦ μηκέτι τινὰς εὐχερῶς ἀπατᾶσθαι παρὰ τοῦ ἔχθρου, ἔχοντας ἐνέχρον πρὸς ἀσφάλειαν, τὴν παρ' αὐτοῦ γενομένην ὑπὲρ ἡμῶν κατὰ τοῦ διαβόλου νίκην. Διὰ τοῦτο γοῦν οὐ μόνον ἐδίδαξεν, ἀλλὰ καὶ πεποίηκεν ἃ ἐδίδαξεν, ἵνα ἕκαστος ἀκοῦη μὲν αὐτοῦ λαλοῦντος, ὡς ἐν εἰκόνι δὲ βλέπων λαμβάνη παρ' αὐτοῦ τὴν παράδειγμα τοῦ ποιεῖν, ἀκούων· *Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πραϋς εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ*. Τελειοτέραν δὲ καὶ εἰς ἀρετὴν διδασκαλίαν οὐκ ἂν τις εὐροι, ἥς ὁ Κύριος ἐτύπωσεν ἐν ἑαυτῷ. Εἴτε γὰρ ἀνεξικακίαν, εἴτε φιλοανθρωπίαν, εἴτε ἀγαθότητα, εἴτε ἀνδρίαν, εἴτε ἐλεημοσύνην, εἴτε δικαιοσύνην, πάντα ἐν αὐτῷ τις εὐρήσει γενόμενα, ὥστε μηδὲν εἰς ἀρετὴν λείπειν τῷ κατανοοῦντι τὸν ἀνθρώπινον βίον τοῦτον. Τοῦτο γὰρ ὁ Παῦλος εἰδὼς ἔλεγε· *Μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κατὰ Χριστοῦ*. Οἱ μὲν παρ' Ἑλλήσι νομοθέται ἀχρι τοῦ λέγειν ἔχουσι τὴν χάριν· ὁ δὲ Κύριος, ὡς ἀληθῶς Κύριος ὢν τοῦ παντός, καὶ κηδόμενος ὢν εἰργάσατο, οὐ μόνον νομοθετεῖ, ἀλλὰ καὶ τύπον ἑαυτοῦ δέδωκεν, εἰς τὸ εἰδέναι τοὺς βουλομένους τὴν τοῦ ποιεῖν δύναμιν. Διὰ τοῦτο γοῦν καὶ πρὸ τῆς εἰς ἡμᾶς αὐτοῦ ἐπιδημίας ἐνήχησε καὶ ἐν τοῖς ψάλλουσι τοῦτο, ἵν' ὡσπερ ἐν αὐτῷ τὸν ἐπίγειον καὶ οὐράνιον ἀνθρώπον τυπῶν ἔδειξεν, οὕτω καὶ ἐκ τῶν Ψαλμῶν τὰ κινήματα καὶ τὰς διαθέσεις τῶν ψυχῶν ὁ βουλούμενος καταμαθεῖν δύνηται, εὐρίσκων ἐν αὐτοῖς καὶ τὴν ἐκάστου κινήματος θεραπείαν τε καὶ διόρθωσιν.

ἰδ'. Εἰ γὰρ δεῖ καὶ πθανώτερον εἰπεῖν, πᾶσα μὲν ἡ θεία Γραφή διδασκαλός ἐστιν ἀρετῆς καὶ πίστεως ἀληθοῦς· ἡ δὲ γε βίβλος τῶν Ψαλμῶν ἔχει καὶ τὴν εἰκόνα πως τῆς διαγωγῆς τῶν ψυχῶν. Ὡς γὰρ ὁ εἰσερχόμενος πρὸς βασιλέα τυποῦνται καὶ τῷ σχήματι καὶ τοῖς ῥήμασιν, ἵνα μὴ, παρὰ ταῦτα λέγων, ὡς ἀπαίδευτος ἐκβληθῇ· οὕτως ἡ θεία βίβλος τὸν ἐπ' ἀρετῇ τρέχοντα καὶ βουλούμενον κατανοῆσαι τὴν τοῦ Σωτῆρος ἐν σώματι πολιτεῖαν ὑπομιμνήσκει πρῶτον διὰ τῆς ἀναγνώσεως τὰ κινήματα τῆς ψυχῆς, καὶ οὕτω λοιπὸν τυποῖ καὶ διδάσκει τοὺς ἐντυγχάνοντας τοῖς τοιοῦτοις λόγοις. Εἰσὶ μὲν οὖν, ἵνα τοῦτο πρῶτον τις τῆς βίβλου παρατηρήσῃται, οἱ μὲν ἐν διηγήματι λεγόμενοι, οἱ δὲ ἐν παραινέσει, οἱ δὲ ἐν προφητείᾳ, οἱ δὲ ὡς ἐν εὐχῇ, οἱ δὲ ἐν ἐξομολογήσει.

Καὶ εἰσὶ μὲν οἱ ἐν διηγήματι ιη', μγ', μη', μδ', οβ', ος', οζ', πη', ρς', ριγ', ρκς', ρλς'.

Οἱ δὲ ὡς ἐν εὐχῇ, ις', ζζ', πθ', ρα' ρλα', ρμα'.

Οἱ δὲ ὡς ἐν ἐντυχίᾳ καὶ εὐχῇ καὶ δεήσει ε', ε', ζ', ια', ιβ', ιε', κδ', κζ', λ', λδ', λζ', μβ', νγ', νδ', νε', νς', νη', νθ', ξ', ξγ', πβ', πε', πζ', ρλζ', ρλθ', ρμβ'.

Καὶ ὁ μὲν ὡς ἐν ἐντυχίᾳ καὶ εὐχαριστίᾳ ρλη'.

Οἱ δὲ ὡς ἐν ἐντυχίᾳ μόνῃ γ', κε', ξη', ξθ', σ', ογ', οτ', οθ', ρη', ρκβ', ρκθ', ρλ'.

namque suam vivendi rationem nobis exhibere volens, in semetipso illam expressit, ne quis postea ab inimico facile deciperetur, cum ad securitatem pignus habeat, nempe victoriam quam ipse de diabolo pro nobis reportavit. Quapropter non solum docuit, sed et fecit quæ docuit, ut unusquisque audiat quidem ipsum loquentem, simulque in illum quasi in imaginem respiciens, exemplum agendi ab ipso accipiat, dum audit: *Discite a me, quia mitis sum et humilis corde* 17. Perfectiorem porro virtutis doctrinam nemo invenerit ea quam Dominus expressit in semetipso. Nam sive injuriarum tolerantiam, sive humanitatem, sive clementiam, sive fortitudinem, sive misericordiam, sive justitiam spectes, omnia in ipso peracta reperies, adeo ut nihil ei ad virtutem desit, qui humanam Domini vitam contemplatus fuerit. Quod cum nosset Paulus ait: *Imitatores mei estote, sicut et ego Christi* 18. Græcorum siquidem legislatores verborum solumtenus gratiam habent; Dominus autem, ut revera omnium Dominus, qui sua curat opera, non modo leges condidit, sed semetipsum exemplar tradidit, ut qui voluerint, agendi rationem notam habeant. Quapropter ante illius in nos adventum, idipsum in Psalmis insonuit, ut quemadmodum in semetipso terrenum et cœlestem hominem exhibuit, sic ex Psalmis motus affectionesque animorum qui voluerit perdiscere valeat, cum in ipsis cujusque motus curationem emendationemque inveniat.

14. Quodsi aliquid ad persuadendum aptius loqui oportuerit, omnis quidem Scriptura sacra virtutis est veræque fidei magistra; liber autem Psalmorum præfert quamdam imaginem institutionis vitæ animarum. Quemadmodum enim, qui regem adit, habitum verbaque sua componit et adornat, ne statim atque loquendi initium faciat, ut rudis et imperitus ejiciatur: ita divinus hic liber eum qui ad virtutem perperat et Salvatoris in corpore vitæ institutum nosse cupit, primum per hanc lectionem admonet de motibus animi, atque ita deinceps informat docetque legentes. Sunt igitur (ut hoc primum in isto libro observetur) Psalmi, alii sub forma narrationis, alii prophetiæ, alii admonitionis, alii precatationis, alii confessionis.

In forma narrationis hi sunt: 18, 43, 48, 49, 72, 76, 77, 88, 89, 106, 113, 126, 156.

In forma vero orationis sunt 16, 67, 89, 104, 131, 141.

Qui colloquii, precatationis et obsecrationis modo, 5, 6, 7, 11, 12, 15, 24, 27, 30, 34, 37, 42, 53, 54, 55, 56, 58, 59, 60, 63, 82, 85, 87, 157, 159, 142.

Qui in forma colloquii et gratiarum actionis, 138.

Qui colloquii tantum forma, 3, 25, 68, 69, 70, 75, 78, 79, 108, 122, 120, 130.

17 Matth. xi, 29. 18 I Cor. xi, 1.

Sub forma confessionis, 9, 74, 91, 104, 105, 106, A 107, 110, 117, 135, 137.

Qui conjunctam habent confessionem cum narratione, 9, 74, 105, 106, 117, 157.

Qui conjunctam habet cum confessione et narratione laudem, est 110.

Sub forma admonitionis, est 36.

Qui prophetiam habent, sunt 20, 21, 44, 46, 75.

Annuntiationem cum prophetia junctam habet 169.

Adhortationis vero et quasi præceptionis modum habent 28, 32, 80, 94, 95, 96, 97, 102, 103, 113.

Hortatorius cum cantico est 149.

Qui vitam virtute ornatam describunt, sunt 104, 111, 118, 124, 132.

Qui laudem annuntiant, sunt 90, 112, 116, B 134, 144, 145, 146, 148, 150.

Qui gratiarum actionis sunt, 8, 9, 17, 33, 45, 62, 76, 84, 114, 115, 120, 121, 123, 125, 128, 143.

Qui beatitudinem prædicant, sunt 1, 31, 40, 118, 127.

Est qui alacritatem exhibeat cum cantico, ut 107.

Alius ad fortitudinem hortatur, scilicet 80.

Sunt qui impios et iniquos redarguant, ut 2, 13, 35, 51, 52.

Invocationis est 4.

Sunt qui vota faciant, ut 19 et 63.

Glorificationis in Domino verba continent 22, 26, 38, 39, 41, 61, 75, 83, 96, 98, 151.

Objurgandi causa scripti sunt 57, 81.

Qui hymni verba continent, hi sunt, 47, 64.

Jubilationis, et de resurrectione est 65.

Et alius jubilationis tantum verba profert, scilicet 99.

15. Cum igitur Psalmi tali ordine dispositi sint, licet deinceps legentibus in singulis deprehendere, uti supra dixi, motus et constitutionem animæ suæ, atque singulis in rebus formam doctrinamque; quidve dicendo placere possit Domino, cujusmodi verbis sese possit corrigere Dominoque gratias agere; ne, si præter illa quidpiam proferat, in impietatem delabatur. Non enim de operibus tantummodo, sed de omni verbo otioso rationem Judicij sumus reddituri¹⁹. Si igitur quempiam beatum prædicare volueris, habes qua ratione, et in quo, et quæ dicere debeas, psalmum scilicet 1, et 31, et 40, et 111, et 118, et 127. Si reprehendere volueris insidias Judæorum adversus Salvatorem, habes secundam odam. Si a tuis persecutionem patiaris, multique adversum te insurgant, dicito tertium psalmum. Quod si afflictus invocaveris Dominum, et exauditus gratias agere velis, psalle quartum et 74 et 114. Si improbos insidias parantes conspicias, orationem tuam auribus percipi volueris, psalle matutinis horis quintum. Si Do-

Καὶ οἱ μὲν ἐν ἐξομολογήσει θ', οδ', ια', ρδ', ρε', ρς', ρζ', ρι', ριζ', ρλε', ρλζ'.

Οἱ δὲ συμπεπλεγμένην ἔχοντες ἐξομολόγησιν καὶ διήγησιν θ', οδ', ρε', ρς', ριζ', ρλζ'.

Ὁ δὲ συμπεπλεγμένην ἔχων ἐξομολόγησιν καὶ διήγησιν μετὰ ἀνέσεως ρι'.

Καὶ ὁ μὲν ἐν παραινήσει ἐστὶ λς'.

Οἱ δὲ ἐν προφητείᾳ κ', κα', μδ', μς', οε'.

Καὶ ἀπαγγελτικὸς μὲν μετὰ προφητείας ρθ'.

Προτρεπτικοὶ δὲ καὶ ὡς παρακελεύομενοι εἰσι κη', λβ', π, ιδ', ιε', ις', ιζ', ρβ', ργ', ριγ'.

Προτρεπτικὸς δὲ μετὰ ἄσματος ἐλέχθη ρμθ'.

Καὶ οἱ μὲν διαγράφοντες τὸν ἐνάρετον βίον εἰσι ρδ', ρια', ριγ', ρκδ', ρλβ'.

Οἱ δὲ αἶνον ἀπαγγέλλοντες οὗτοί εἰσιν ι', ριβ', ρις', ρλδ', ρμδ', ρμε', ρμς', ρμη', ρν'

Καὶ οἱ μὲν εὐχαριστικοὶ εἰσιν η', θ', ιζ', λγ', με', ξβ', ος', πδ', ριδ', ριε', ρκ', ρκα', ρκγ', ρκε', ρκη', ρμγ'.

Οἱ δὲ μακαρισμὸν ἀναφωνοῦντές εἰσιν α', λα', μ', ριη', ρκζ'.

Καὶ ἄλλος ἐπιδεικτικὸς προθυμίας μετ' ὥδης ρς'.

Καὶ ὁ μὲν προτρεπτικὸς εἰς ἀνδρίαν ἐστὶ π'.

Οἱ δὲ κατηγορικοὶ τῶν ἀσεβῶν καὶ παρανόμων εἰσι β', ιγ', λε', να', νβ'.

Καὶ ὁ μὲν ἐπικλήσεως ἐστὶ δ'.

Οἱ δὲ ἐπεικτικὰ ἀπαγγέλλουσιν, ὡς ιθ' καὶ ξγ'

Καὶ οἱ μὲν καυχήσεως τῆς ἐν Κυρίῳ ἀπαγγέλλοντες λόγους εἰσι κβ' καὶ κς', λη', λθ', μα', ξα', οε', πγ', ις', ιη', ρνα'.

Οἱ δὲ ἐντρεπτικοὶ εἰσι νζ', πα'.

Καὶ οἱ μὲν ὕμνου ῥήματα λέγουσι μζ', ξδ'.

Ὁ δὲ ἀλαλαγμοῦ καὶ περὶ ἀναστάσεως ξε'.

Καὶ ἕτερος ἀλαλαγμοῦ μόνον ῥήματα λέγει ιθ'.

ιε'. Τοιαύτης οὖν τῆς διατάξεως οὕσης τῶν Ψαλμῶν, ἐστὶ λοιπὸν δυνατὸν τοὺς ἐντυγχάνοντας εὐρεῖν ἐν ἑκάστῳ, καθὰ προεῖπον, τὰ κινήματα καὶ τὴν κατάστασιν τῆς ἰδίας ψυχῆς, οὕτως τε περὶ ἑκάστου τὸν τύπον καὶ τὴν διδασκαλίαν· καὶ τίνα μὲν λέγων ἀρέσκειν δύναται τῷ Κυρίῳ, διὰ πόλων δὲ ῥημάτων ἑαυτὸν διορθοῦσθαι δύναται, καὶ εὐχαριστεῖν τῷ Κυρίῳ, ὑπὲρ τοῦ μὴ εἰς ἀσέβειαν ἐκπίπτειν τὸν παρὰ τοιαῦτα λέγοντα. Οὐ γὰρ μόνον περὶ τῶν ἔργων, ἀλλὰ καὶ περὶ ἀργοῦ ῥήματος ἀποδοῦναι λόγον ἔχομεν τῷ Κριτῇ. "Ἄν τε τοίνυν μακαρίσαι τίνα θελήσης, ἔχεις πῶς δεῖ, καὶ ἐπὶ τίνι, καὶ τίνα δεῖ λέγειν, τὸν τε α' καὶ τὸν λα', καὶ μ', καὶ ρια', καὶ ριη', καὶ ρκζ'· ἂν τε μέμψασθαι τὴν Ἰουδαίων κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἐπιβουλὴν, ἔχεις τὴν δευτέραν ὥδην. "Ἄν δὲ διώκη παρὰ τῶν ἰδίων, καὶ πολλοὺς ἔχης τοὺς ἐπαναστάντας κατὰ σοῦ, λέγε τὸν γ' ψαλμὸν. Εἰ δὲ οὕτως θλιβόμενος ἐπεκαλέσω τὸν Κύριον, καὶ εἰσακουσθεὶς θέλεις εὐχαριστεῖν, ψάλλε τὸν τέταρτον, καὶ οδ', καὶ ριδ'. Καὶ ἔαν, ἔτι τοῦς πονηρευομένους βλέπων ἐνεδρεῦειν θέλοντας, ἐνωτίζεσθαι σου θέλῃς τὴν εὐχὴν, ὀρθρίζων

¹⁹ Matth. xii, 36.

τὸ πρῶτὸ ψάλλε τὸν ε'. Αἰσθόμενος δὲ ἀπειλῆς τοῦ Κυρίου, ἐὰν διὰ τοῦτο ταραττόμενον σεαυτὸν βλέπῃς, βύνασαι λέγειν τὸν ζ' καὶ τὸν λζ'. Ἐὰν δὲ καὶ βουλευώμενται τινες κατὰ σοῦ, ὡς ὁ Ἀχιτόφελ κατὰ τοῦ Δαβὶδ, καὶ τοῦτο σοὶ τις ἀπαγγεῖλη, ψάλλε τὸν ζ', καὶ θάρρει τῷ βρουμένῳ σε Θεῷ.

ιζ'. Βλέπων δὲ τὴν πανταχοῦ χάριν τοῦ Σωτῆρος ἐκταταμένην, καὶ σωθῆν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, ἐὰν προσφωνεῖν θέλῃς τῷ Κυρίῳ, ψάλλε τὸν η'. Ἀλλὰ πάλιν ἄσαι θέλεις ἐπιλήθιον, εὐχαριστῶν τῷ Κυρίῳ, ἔχεις αὐτὸν πάλιν τὸν η' καὶ τὸν πγ'. Ἐπὶ δὲ τῷ κατηγορηθεῖσαι τὸν ἐχθρὸν καὶ ἐσώσθαι τὴν κτίσιν, μὴ καυώμενος ἐπὶ σεαυτῷ, ἀλλὰ εἰδῶς τὸν ὕδον τοῦ Θεοῦ τοῦτο κατορθώσαντα, λέγε τὸν εἰς αὐτὸν εἰρημνόμενον θ' ψαλμὸν. Καὶ ἐὰν λίαν σέ τις ταρασσειν ἐθέλῃ, ἔχε σὺ τὴν πεποισθησιν εἰς τὸν Κύριον, καὶ ψάλλε τὸν ι'. Ὅταν δὲ τὴν τῶν πολλῶν ὑπερηφανίαν ὤψῃ καὶ πλεονάζουσαν τὴν κακίαν, ὥστε μὴδὲν ὄσιον ἐκ' ἀνθρώποις γενέσθαι, καταφυγε σὺ ἐπὶ τὸν Κύριον, καὶ λέγε τὸν ια'. Ἐγγροισζούσης δὲ τῆς παρὰ τῶν ἐχθρῶν ἐπιβουλῆς, μὴ ὀλιγῶρει ὡς ἐπιλησθεῖς παρὰ τῷ Θεῷ, ἀλλὰ παρακάλει τὸν Κύριον ἔδων τὸν ιβ'. Ἐπειδὴν βλασφημώμενων τινῶν κατὰ τῆς Προνοίας ἀκούσης, μὴ κοινῶναι μὲν αὐτῶν τῇ ἀσεβείᾳ, ἐντυγχάνων δὲ τῷ Θεῷ, λέγε τὸν ιγ' καὶ ιδ'. Καὶ λοιπὸν ἐὰν θέλῃς μαθεῖν ὁποῖός ἐστι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ὁ πολίτης, ψάλλε τὸν ιδ'.

ις'. Προσευχῆς σοι χρεῖα διὰ τοὺς ἀνθεστηκότας σοὶ καὶ περιέχοντάς σου τὴν ψυχὴν, ἄδε τὸν ις', καὶ τὸν πε', καὶ τὸν πζ', καὶ τὸν ρμ'. Ἀλλὰ θέλεις μαθεῖν, πῶς Μωϋσῆς προσήξατο, ἔχεις τὸν πθ'. Ἀλλ' ἐσώθῃς ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν σου, καὶ ἐρρύσθῃς ἀπὸ τῶν διωκόντων σε, ἄδε καὶ σὺ τὸν ιζ' ψαλμὸν. Θαυμάζεις τὴν τῆς κτίσεως τάξιν, καὶ τὴν εἰς αὐτὴν τῆς Προνοίας χάριν, τοῦ τε νόμου τὰ ἱερά προστάγματα, ψάλλε τὸν ιη' καὶ τὸν κγ'. Θλιβομένους δὲ ὄρων, παρακάλει τούτους, ἐπευχόμενος καὶ λέγων αὐτοῖς τὰ ἐν τῷ ιθ' ψαλμῷ ῥήματα. Ὅρας σεαυτὸν ποιμαίνόμενον καὶ εὐδοούμενον παρὰ τοῦ Κυρίου, χαίρων ἐπὶ τούτῳ ψάλλε τὸν κβ'. Οἱ ἐχθροὶ περὶ σέ, ἀλλὰ σὺ τὴν ψυχὴν ἐπαίρων πρὸς Θεὸν, λέγε τὸν κδ', καὶ ὅψει τούτους ἀμαρτάνοντας διακενηζ. Ἐπιμένουσιν οἱ ἐχθροὶ, οὐδὲν ἕτερον ἢ τὰς χεῖρας ἔχοντες αἱμάτων πλήρεις, καὶ ζητοῦντες ἐλκῦσαι σε καὶ ἀπολέσαι, μὴ δῶς ἀνθρώπῳ τὸ κρῖμα (ὅποπτα γὰρ πάντα τὰ ἀνθρώπινα)· ἀλλὰ τὸν Θεὸν ἀξίῳν κριτὴν γενέσθαι (μόνος γὰρ αὐτὸς δίκαιος), λέγε τὰ ἐν τῷ κε', καὶ τὸν λδ', καὶ τὸν μβ'. Ἐὰν δὲ καὶ τραχύτερον ἐπίθωνται, καὶ πληθος ὡς παρεμβολαὶ γένωνται οἱ ἐχθροὶ, καταφρονούντες ὡς μήπω σου χρισθέντος, καὶ διὰ τοῦτο πολεμεῖν ἐθέλοντες· μὴ πτήξῃς, ἀλλ' ἄδε τὸν κς' ψαλμὸν. Ἐπειδὴ δὲ ἀσθενής ἐστὶν ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων, ἐὰν πάλιν ἀναισχυντῶσιν οἱ ἐπιβουλεύοντες, ἵνα μὴ πρὸς ἐκείνους ἔχῃς τὴν σχολὴν, κράζε πρὸς τὸν Θεὸν, λέγων τὰ ἐν τῷ κς'. Καὶ ἐὰν θέλῃς εὐχαριστῶν μαθεῖν πῶς δεῖ προσφέρειν τῷ Κυρίῳ, νοητῶς νοῶν ψάλλε τὸν κη'. Καὶ λοιπὸν ἐγκαινίζων τὸν οἶκόν σου τὴν τε ψυχὴν τὴν τὸν Κύριον ὑποδεχουμένην, καὶ τὸν σωματικὸν οἶκον, ἐν ᾧ σωματικῶς κατοικεῖς, εὐχαριστεῖ, καὶ λέγε τὸν τε κθ' καὶ τὸν ἐν τοῖς ἀναβιβασμοῖς ρκς'.

A mini comminationem senseris, teque ea de causa conturbatum videris, potes dicere 6 et 37. Si adversum te quipiam consilium dederint, quemadmodum Achitophel adversus Davidem, et hoc tibi aliquis renuntiet, psalle 7, et Domino confide qui te liberabit.

16. Cernens Salvatoris gratiam ubique diffusam, redemptumque genus humanum, si alloqui Dominum velis, octavum psallito. Si rursus pro torcularibus gratias agens Domino canere volueris, habes eundem 8 et 83. Pro victoria de inimico, et creaturæ liberatione, ne in teipso glorieris, sed gnarus hoc fuisse præclarum facinus Filii Dei, recita supradictum psalmum nonum. Et si te quis metu conturbare voluerit, habe tu fiduciam in Domino, et psalle decimum. Cum multorum superbiam videris improbitatemque modum excedere, ita ut nihil sanctum in hominibus reperiat, confuge tu ad Dominum, et dic undecimum. Quodsi diuturnæ sint inimicorum insidiæ, ne animo deficias, quasi Dominus sit tui oblitus, sed invoca Dominum, canens decimum secundum. Cum autem quosdam audieris blasphemantes adversus Providentiam, noli eorum impietati communicare; sed Domino supplicans, recita 13 et 52. Quodsi postea ediscere cupis, qualisnam sit civis regni cœlorum, psalle 14.

17. Oratione opus est tibi propter adversarios tuos, et eos, qui circumdant animam tuam, cane 16, 85, 87 et 140. At vis scire quomodo Moyses oraverit, habes octogesimum nonum. Liberatus es ab inimicis tuis et servatus a persequentibus te, cane et tu decimum septimum psalmum. Miraris naturæ ordinem et Providentiæ gratiam in illa, legisque sacra præcepta, psalle 18 et 23. Cum videris afflicto, consolare illos bene precando, ac dicendo illis verba decimi noni psalmi. Vides te a Domino pasci ac dirigi, hac in re gaudens psalle 22. Invadunt te inimici tui, at tu animam erigens ad Dominum dic 24, et videbis inique agentes supervacue. Expectant inimici, nihil habentes aliud quam manus sanguine plenas, ac quærentes te vexare ac perdere, ne deferas homini iudicium, suspecta enim sunt omnia humana; sed Deum iudicem postulans (solut enim ille iudex), dic 25, 34, 42. Si acrius instent et præ multitudinem quasi exercitus fuerint inimici, te tanquam nondum unctum despicientes, ideoque oppugnare velint; ne formides, sed cane vicesimum sextum psalmum. At quoniam imbecilla est hominum natura, si impudenter insistant insidiatores, ne attendas ipsis, sed ad Dominum clama, dicens verba vicesimi septimi. Quod si gratias agendo ediscere velis, quomodo oporteat offerre Domino, spiritualiter intelligens psalle vicesimum octavum. Et demum cum domum tuam dedicas, hoc est animam tuam, quæ Dominum excipit, imo sensibilem domum, in qua corporaliter habitas, gratias age, et dic vicesimum nonum, et ex gradua-

18. Cum autem te ab omnibus amicis et cognatis propter veritatem odio haberi perspexeris, ne ejus rei causa animum respondeas, neque nos, qui te aversantur, reformides, sed ab illis te segregans et futura respiciens, psalle tricesimum. Baptizatos autem et a corruptibili generatione redemptos cum videris, Dei clementiam admirans, cane illorum gratia tricesimum primum. Quando cum multis psallere volueris, justos viros et probe viventes congregans, psalle tricesimum secundum. Cum in hostes incideris, et prudenter illos effugeris, atque declinaveris ab eorum insidiis; si velis gratias agere, viros mansuetos congregans, psalle cum iis tricesimum tertium. Et si videris iniquorum erga malitiam studium, ne existimes malitiam in ipsis naturalem esse, ut hæretici aiunt, sed dic tricesimum quintum, videbisque ipsos sibi peccandi auctores esse. Si improbos videris multa inique perpetrare, atque adversum pusillos insurgere, et volueris aliquos admonere ne ipsis attendant, neque æmulentur illos, quia brevi futurum est ut extinguantur, tam tibi ipsi quam aliis dic tricesimum sextum.

19. Cum porro tibi attendere statueris, si irruentem videris hostem: nam adversus hujusmodi homines acrius ille insurgit: teque volueris adversus illum excitare, dic tricesimum octavum psalmum. Si irruentibus inimicis ærumnas patiaris, voluerisque ediscere, quanta sit in patientia utilitas, psalle tricesimum nonum psalmum. Cum multis vides pauperes et mendicos, optasque eorum misereri, poteris quidem eos qui jam illos miserati sunt, laudare, cæterosque ad id ipsum cohortari, dicendo psalmum quadragesimum. Deinde si magno Dei desiderio flagrans, audieris inimicos exprobrantes tibi, ne turberis; sed cogitans immortalem ex tali desiderio fructum, tuam spe in Deum consolare animam, et sic allevans demulcensque dolores, quibus illa premitur in hac vita, dic 41 psalmum. Cum assidue meminisse volueris beneficiorum Dei, quæ patribus collata sunt, et exitus ex Ægypto, necnon commorationis in solitudine, et quam scilicet bonus sit Deus, quam autem ingrati homines sint, habes 43, 77, 88, 104, 105, 106, 113. Cum autem ad Deum confugeris, liberatus ab ærumnis quæ tibi acciderunt, si volueris Deo gratias agere, atque enarrare ejus erga te clementiam, habes quadragesimum quintum.

20. Sed peccasti, et pudore affectus poenitentiam agis et misericordiam flagitas, habes confessionis et poenitentiae verba in psalmo quinquagesimo. Quod si apud regem iniquum calumniam passus es, videsque superbe insultantem calumniatorem, secede tu, et dic ea quæ in 51 habentur. Et cum te aliqui persequuntur, et calumniantur te, velut Ziphæi et allophyli Davidem, ne mœstus sis, sed Domino confidens eumque laudans recita 53 et 55. Quod

Α ιη'. Όταν δὲ σαυτὸν διὰ τὴν ἀλήθειαν μισούμενον καὶ διωκόμενον παρὰ πάντων τῶν τε φίλων καὶ συγγενῶν βλέπης, μὴ τοῦτους μὴδὲ σαυτῷ κατανοῶν δλιγωρήσης, μηδ', ἂν τοῦ; γνωρίμους ἰδῆς ἀποστρεφόμενους σε, πτήξῃς, ἀλλ' ἐκστὰς ἀπὸ τούτων, καὶ σκοπῶν τὰ μέλλοντα, ψάλλε τὸν λ'. Τοὺς δὲ βαπτιζόμενους καὶ λυτρούμενους ἀπὸ τῆς φθαρτῆς γενέσεως βλέπων, καὶ θαυμάζων τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν, ᾄδε εἰς ἐκείνους τὸν λα'. Καὶ ὅταν μὲν ψάλλειν μετὰ πολλῶν ἐθέλῃς, τοὺς δικαίους ἄνδρας καὶ τοὺς ὀρθοὺς τῷ βίῳ συναγαγῶν, λέγε καὶ σὺ τὸν λβ'. Ἐμπεσῶν δὲ εἰς τοὺς ἐχθροὺς, καὶ σοφῶς αὐτοὺς διαφυγῶν, καὶ ἐκκλίνας ἀπὸ τῆς ἐπιβουλῆς αὐτῶν, εἰ θέλεις εὐχαριστῆσαι, συγκαλέσας τοὺς πραεῖς ἄνδρας, ἐπ' αὐτῶν ψάλλε τὸν λγ'. Καὶ ἔὰν ἰδῆς τῶν παρανομοῦντων τὴν ἐπὶ τὸ κακὸν φιλονεικίαν, μὴ νόμιζε ἐν αὐτοῖς κατὰ φύσιν τὴν κακίαν εἶναι, οἷα λέγουσιν οἱ αἰρετικοί· ἀλλὰ λέγε τὸν λε', καὶ ὄψει, ὅτι αὐτοὶ τοῦ ἁμαρτάνειν εἰσὶν αἴτιοι. Ἐὰν δὲ πολλὰ πράττοντας ὄνομα τοὺς πονηροὺς βλέπῃς, καὶ ἐπαιρομένους αὐτοὺς κατὰ τῶν μικρῶν, καὶ θέλῃς παραινεῖν τισὶ μὴ προσέχειν τοῦτοις, μὴδὲ παραζηλοῦν αὐτοὺς, διὰ τὸ ταχέως αὐτοὺς ἀποσθένυσθαι, λέγε καὶ σαυτῷ καὶ τοῖς ἐτέροις τὸν λς'.

ιβ'. Ἀλλὰ δὴ καὶ σὺ, προθέμενος προσέχειν σαυτῷ, ἔὰν βλέπῃς ἐπιτιθέμενον τὸν ἐχθρὸν (τότε γὰρ μάλλον ἐπεγεύρεται κατὰ τῶν τοιούτων), καὶ θέλῃς ἐπαλεῖφειν σαυτὸν κατ' αὐτό, ᾄδε τὸν λη' ψαλμὸν. Καὶ ἔὰν, τῶν ἐχθρῶν ἐπιτιθεμένων, ὑπομένης τὰς θλίψεις, καὶ θέλῃς μαθεῖν τὴν ἐκ τῆς ὑπομένης ὠφέλειαν, ψάλλε τὸν λθ' ψαλμὸν. Βλέπων δὲ πολλοὺς πένητας καὶ πτωχοὺς, καὶ θέλεις ἐλεεῖσθαι αὐτοὺς, δύνασαι τοὺς μὲν ἦδη ἐλεήσαντας ἀποδέχεσθαι, τοὺς δὲ ἄλλους εἰς τὸ ποιεῖν προτρέπεσθαι, ἐν τῷ λέγειν τὸν μ'. Εἶτα ἔὰν, πάνυ τὸν πόθον ἔχων εἰς τὸν Θεόν, ἀκούσης τῶν ἐχθρῶν ὀνειδίζόντων, μὴ ταρᾶσου· ἀλλὰ συνιεὶς τὸν ἐκ τοῦ τοιούτου πόθου ἀθάνατον καρπὸν, παρακάλει σαυτοῦ τὴν ψυχὴν τῇ εἰς Θεὸν ἐλπίδι, καὶ ταύτῃ ἐπικουφίζων καὶ καταπραΰνων τὰς ἐν τῷ βίῳ λύπας αὐτῆς, λέγε τὸν μα' ψαλμὸν. Συνεχῶς δὲ ἀναμνησκεσθαι θέλων τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ τὰς γενομένας εἰς τοὺς πατέρας, καὶ περὶ τῆς ἐξόδου τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς ἐν τῇ ἐρήμῳ διαγωγῆς, πῶς τε ὁ μὲν Θεὸς ἀγαθός, οἱ δὲ ἄνθρωποι ἀχάριστοι, ἔχεις τὸν μγ', καὶ τὸν οζ', καὶ πη', καὶ τὸν ρδ', καὶ τὸν ρε', καὶ ρς', καὶ ριγ'. Καταφυγῶν δὲ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ διασωθεὶς ἀπὸ τῶν περὶ σὲ γενομένων ὀλίψεων, ἔὰν θέλῃς εὐχαριστῆσαι τῷ Θεῷ, καὶ διηγῆσασθαι τὴν εἰς σὲ γενομένην φιλανθρωπίαν, ἔχεις τὸν με'.

κ'. Ἀλλ' ἡμαρτες, καὶ ἐντραπεὶς μεταγενώσκεις καὶ ἐλεηθῆναι ἀξιοῖς, ἔχεις τοὺς τῆς ἐξομολογήσεως καὶ μετανοίας λόγους ἐν τῷ ν'. Εἰ δὲ καὶ διεθλήθῃς πονηρῷ βασιλεῖ, καὶ ὄρας τὸν διάβολον κατακαυχόμενον, ἀναχώρει, καὶ λέγε καὶ σὺ τὰ ἐν τῷ να'. Καὶ ὅτε μὲν διώκῃ, καὶ διαβάλλουσί τινες παραδοῦναι σε θέλοντες, ὡς οἱ Ζιφαῖοι καὶ οἱ ἀλλόφυλοι τὸν Δαβὶδ, μὴ ἀκηδιάσης, ἀλλὰ θαρρῶν τῷ Κυρίῳ, καὶ ὑμῶν αὐτῶν, λέγε τὰ ἐν τῷ γγ' καὶ νε'. Ἐὰν δὲ καὶ συν-

δράμη ἑ διώκων, καὶ μὴ γινώσκων εἰσέλθῃ εἰς τὸ σπη-
λαιον ἐν ᾧ καὶ σὺ κρύπτῃ, μηδ' οὕτως πτήξῃς· ἔχεις
γὰρ τοὺς ἐν τοιαύτῃ ἀνάγκῃ χρησμούς εἰς παράκλη-
σιν καὶ στυλογραφίας λόγους, τοὺς ἐν τῷ νς' καὶ τοὺς
ἐν τῷ ρμα'. Ἐὰν δὲ καὶ φυλαχθῆναι τὴν οἰκίαν κε-
λεύσῃ ὁ ἐπιβουλεύων, καὶ διαφυγῆς, ἀνατίθει τῷ Κυ-
ρίῳ τὴν χάριν, ὡς ἐν στήλαις γράφων αὐτὴν ἐν τῇ
ψυχῇ, μνημόσυνον οὖσαν τοῦ μὴ διεφθάρθαι σε, καὶ
λέγε τὰ ἐν τῷ νη' ψαλμῷ. Ἐὰν δὲ καὶ ὀνειδίζωσι θλι-
θόντες οἱ ἔχθροί, καὶ φλυαροῦντες διαβάλλωσιν οἱ
δοκοῦντες εἶναι φίλοι, καὶ λυπηθῆς ἐν τῇ ἀδολεσχίᾳ
σου πρὸς ὀλίγον, ἀλλὰ δύνασαι παρακαλεῖσθαι ὑμῶν
καὶ σὺ τὸν Θεόν, καὶ λέγων τὰ ἐν τῷ νδ' ῥήματα.
Καὶ πρὸς μὲν ὑποκρινομένους καὶ ἐν προσώπῳ καυ-
χωμένους λέγε πρὸς ἐντροπὴν ἐκείνων τὸν νζ' ψαλ-
μόν· πρὸς δὲ τοὺς ὀργισμένους ἀγρίως κατὰ σοῦ, καὶ
θέλοντας λαβεῖν σου τὴν ψυχὴν, ἀντίθεος σὺ τὴν πρὸς
τὸν Θεόν σου ὑποταγὴν, καὶ θάρρει. Ὅσῳ γὰρ ἐκεί-
νοι μαίνονται, τοσούτῳ μᾶλλον ὑποτάσσου σὺ τῷ
Κυρίῳ, καὶ λέγε τὰ ἐν τῷ ξα'. Καὶ ἐὰν μὲν διωκό-
μενος εἰς ἐρημίαν ἀπέλθῃς, μὴ φοθηθῆς ὡς μόνος ὢν
ἐκεῖ, ἔχων δὲ τὸν Θεόν ἐκεῖ καὶ πρὸς αὐτὸν ὀρθρί-
ζων ψάλλε τὸν ξβ'. Ἐκφροδούντων δὲ τῶν ἔχθρῶν καὶ
μὴ παυομένων τοῦ ἐνεδρεῦειν, ἀλλὰ καὶ ἐξερευνών-
των πᾶν κατὰ σοῦ, κἂν πληθὸς ᾧσι, μὴ ὑπενδῶς·
βέλη γὰρ νηπίων ἔσονται τούτων αἰ πληγαί, ψάλλον-
τός σου τὸν ξγ', καὶ τὸν ξδ', καὶ ξθ', καὶ σ'.

κα'. Καὶ ὅταν μὲν ὑμῆσαι βούλῃ τὸν Κύριον, ᾄδε
τὰ ἐν τῷ ξδ'. Ἐὰν δὲ κατηχῆσαι θέλῃς τινὰς περὶ
ἀναστάσεως, ᾄδε τὰ ἐν τῷ ξε'. Οἰκτιρμούς δὲ αἰτῶν
παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὑμνεῖ αὐτὸν, ψάλλον τὸν ξς'. Ὅτε
δὲ βλέπεις τοὺς μὲν ἀσεβεῖς ἐν εἰρήνῃ εὐθηνουμένους
καὶ καταθυμῶς ζῶντας τοὺς δὲ δικαίους θλιβομέ-
νους, ἵνα μὴ σκανδαλισθῆς καὶ παρασαλευθῆς, λέγε
καὶ σὺ τὰ ἐν τῷ οβ' ψαλμῷ. Καὶ ὅταν μὲν ὀργισθῇ ὁ
Θεὸς ἐπὶ τὸν λαόν, ἔχεις εἰς παράκλησιν περὶ τούτου
λόγους συνετοὺς τοὺς ἐν τῷ ογ'· ὅτις δὲ χρεῖα σοι
ἐξομολογήσεώς ἐστι, ψάλλε τὸν θ', οδ' καὶ ια', καὶ
ρδ', καὶ ρε', καὶ ρς', καὶ ρζ', καὶ ρι', καὶ ριζ', καὶ
ρλε', καὶ ρλζ'. Καὶ δυσωπῆσαι μὲν θέλων τὰ τῶν Ἑλ-
λήνων καὶ τὰ τῶν αἰρετικῶν, ὅτι μὴ παρ' αὐτοῖς ἐνι
θεογνωσίᾳ, ἀλλ' ἐν μόνῃ τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ,
δύνασαι νοῶν ᾄδειν καὶ λέγειν τὰ ἐν τῷ οε'. Τῶν δὲ
ἔχθρῶν προκαταλαβόντων τὰς διεφυγὰς, καὶ πάνυ
θλιβόμενος, κἂν παραχθῆς, μὴ ἀπελπίσης, ἀλλὰ εὐ-
χου· καὶ ἐὰν κράζων εἰσακουσθῆς, εὐχαρίσται τῷ
Θεῷ, λέγων τὰ ἐν τῷ ος'. Ἐὰν δὲ ἐπιμένοντες οἱ
ἔχθροί ἐπιεσέλθωσι, καὶ μᾶνῶσι τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ,
τούς τε ἀγρίως ἀποκτείνωσι, καὶ τὰ σώματα αὐτῶν
βίβῃσι τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ, ἵνα μὴ συνελκυ-
σθεὶς καταπτήξῃς αὐτῶν τὴν ὀμότητα, σύμπασχε μὲν
τοῖς πάσχουσιν, ἐντύγχανε δὲ τῷ Θεῷ, λέγων τὸν οη'
ψαλμόν.

κβ'. Ἐν ἑορτῇ δὲ, θέλων ᾄσαι τῷ Κυρίῳ, συγκα-
λέσας τοὺς τοῦ Θεοῦ δούλους, ψάλλε τὰ ἐν τῷ π' καὶ
ιδ'. Τῶν δὲ ἔχθρῶν πάλιν ἐπισυναχθέντων πάντων
πανταχόθεν, καὶ ἀπειλούντων κατὰ τοῦ οἴκου τοῦ
Θεοῦ, συνθήκας τε ποιούντων κατὰ τῆς εὐσεβείας.

A si ingruat persecutio, et imprudens persecutor in
eam speluncam incidat, in qua tu absconderis, ne
reformides; habes enim et in tali necessitate per-
utiles ad consolationem et tituli inscriptionis sermo-
nes in psalmis 56 et 141. Si autem jusserit perse-
cutor custodiri domum tuam, et tamen effugeris,
Deo refer gratiam, eamque in anima tua quasi in
cippo inscribe, ut memoriale sit tuæ incolumitatis,
et dic ea quæ sunt in 58. Si autem exprobrant tibi,
qui te affligunt inimici tui, et qui videntur amici
esse tui, obloquentes detraxerint, et in exercita-
tione tua ad modicum temporis contristeris, et po-
tes sane teipsum consolari hymnis Deum cele-
brando ac recitando psalmum 54. Adversus hypo-
critas et in facie gloriantes, dic ad confusionem
B eorum psalmum 57. Adversus eos autem qui in te
atrociter irruunt et capere volunt animam tuam, tu
opponas illis tuam erga Deum obsequentiam, et
confide: quanto enim illi vehementius insiterint,
tanto magis te Domino submittas, et dic verba 61.
Si persecutionem passus in solitudinem recesseris,
ne formides quasi solus ibi degas, cum adsit tibi
Deus, ad quem diliculo cane psalmum 62. Si ter-
reant te inimici, nec sinem faciant insidiarum, imo
adversum te omnia scrutentur, etiamsi multi fue-
rint, nequaquam cedas: nam sagittæ parvulorum
erunt plagæ eorum, canente te psalmos 63, 64,
69, 70.

21. Quando Deum celebrare volueris, recita
sexagesimum quartum. Si aliquos de resurrectione
instituas, recita 65. Postulans a Domino miseratio-
nes, lauda illum, psallens 66. Cum videris impios
in pace prospere agentes et libenter viventes, ju-
stos autem afflictos, ne scandalizeris, neque commo-
vearis, sed dic psalmum 72. Cum iratus fuerit Deus
adversus populum, habes ad consolationem illius
verba prudentiæ in 73. Quando confessione tibi opus
erit, psalle 9, 74, 91, 104, 105, et 106, et 107, et 110,
et 117, et 125, et 137. Vis gentilium et hæreticorum
opiniones confundere, et commonstrare non apud il-
los esse Dei cognitionem, sed in sola Ecclesia, potes,
considerans, canere atque dicere quæ in septuage-
simo quinto habentur. Inimicis autem effugia præ-
occupantibus ac te summopere afflicto, licet pertur-
beris, ne animum despondeas, sed ora: et si cla-
mando exaudiare, gratias Deo age, recitans septua-
gesimum sextum. Si persistentes inimici irruerint,
et domum Dei profanaverint, sanctosque trucidarint,
illorumque corpora volucris cæli projecerint, ne his
perculsus reformides eorum crudelitate, dole quidem
miserorum vicem, ora autem Deum, dicens septuagesimum octavum psalmum.

22. In solemnī die volens Domino canere, advo-
catis Dei servis, psalle octogesimum et nonagesi-
mum quartum. Inimicis iterum undique congregatis,
et domui Dei minas intentantibus, fæderaque
contra pietatem facientibus, ne animo deficias ob

eorum multitudinem et potentiam : habes quasi anchoram spei verba octogesimi secundi psalmi. Quod si videris domum Dei , et æterna ejus tabernacula , atque eorum desiderio teneris , quemadmodum Apostolus , dic octogesimum tertium psalmum. Cessante tandem ira solutaque captivitate , si volueris Domino gratias agere , habes 84 et 125. Et si cognoscere velis quid intersit discriminis catholicam inter Ecclesiam et schismata , atque schismaticos confundere , dicere potes octogesimum sextum. Si velis tibi aliisque addere fiduciam ad Dei cultum , et ostendere quod spes in Deum non confundat , sed intrepidum animum reddat , lauda Deum recitans nonagesimum. Psallere vis in Sabbato ? habes nonagesimum primum.

23. Vis gratias agere Dominico die ? habes 23. Vis secunda Sabbati psallere ? dic quæ sunt in 47. Canere vis in Parasceve ? laudem habes in 92. Tunc enim peracta crucifixione , domus ædificata est , licet inimici prohibere niterentur : quare triumphale carmen Deo canere convenit , ea scilicet , quæ tunc dicta sunt in nonagesimo secundo. Si captivitate facta , excisa fuerit domus , ac rursus ædificata , cane quæ sunt in 95. Terra a bellatoribus quiescente , atque demum in pace degente , et Domino regnante , si ea de re canere velis , habes nonagesimum sextum. Vis quarta Sabbati psallere ? habes nonagesimum tertium ; tunc enim traditus Dominus ultionem de morte sumere cœpit , deque ea confidenter triumphare. Cum igitur legens Evangelium , videris quarta Sabbati consilium iniisse Judæos adversus Dominum : cernens tunc ipsum confidenter agere , ut pro nobis de diabolo vindictam sumat , psalle verba psalmi 93. Rursus quando videris Domini in omnia providentiam , et dominium ejus , atque volueris nonnullis in fide ejus et obedientia instituire , suadens illis ut primo confiteantur , psalle 99. Et ubi cognoveris ejus judicandi potestatem , quod scilicet misericordia judicium temperando judicat Deus , si ad eum accedere volueris , habes ad eam rem verba psalmi centesimi.

24. Cum infirma sit natura nostra , si propter vitæ angustias , quasi inops factus animo deficias , voluerisque consolationem accipere , habes psalmum 101. Et quoniam decet nos per omnia et in omnibus gratias Deo agere , cum volueris ipsum benedicere , habes ad animum tuum excitandum 102 et 103. Vis laudare Deum atque nosse quomodo et qua de causa laudandus sit , et quænam laudantem proferre deceat ? habes 104 , et 106 , et 154 , et 145 , et 146 , et 147 , et 148 , et 150. Habes fidem , sicut Dominus dixit , et credis ea quæ orando loqueris ? dic centesimum decimum quintum. Sentis te operibus tuis ascendere , ita ut dicere possis : *Quæ retro sunt obliviscor , ad ea , quæ ante sunt , extendo meipsum* ^{10. 11} ? habes ad dicendum in singulis profectibus quindecim graduum cantica.

^{10. 11} Philipp. III , 13.

Α ἵνα μὴ ἀθυμῆσης διὰ τὸ πλῆθος καὶ τὴν δυναστείαν αὐτῶν , ἔχεις ὡσπερ ἀγκυραν ἐλπίδος τὰ ἐν τῷ πβ' ῥήματα. Καὶ ἐὰν , βλέπων τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ αἰώνια αὐτοῦ σκηνώματα , τὸν πόθον ἔχῃς εἰς αὐτὰ , ὡς εἶχεν ὁ Ἀπόστολος , λέγε καὶ σὺ τὸν πγ' ψαλμόν. Πausαμένης δέ ποτε τῆς ὀργῆς , καὶ τῆς αἰχμαλωσίας λυθείσης , ἐὰν θέλῃς εὐχαριστῆσαι , ἔχεις εἰς τὸ λέγειν τὰ ἐν τῷ πδ' καὶ ρκε'. Καὶ τὴν μὲν διαφορὰν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὰ σχίσματα ἐὰν θέλῃς γινώσκειν , καὶ ἐντρέπειν ἐκεῖνους , δύνασαι λέγειν τὰ ἐν τῷ πς' γεγραμμένα. Παραθαρσύναι θέλων σεαυτὸν καὶ τοὺς ἐτέρους εἰς θεοσέβειαν , καὶ ὡς εἰς τὸν Θεὸν ἐλπῖς οὔτε καταισχύνει , ἀλλὰ καὶ ἀφοβὸν τὴν ψυχὴν κατασκευάζει , αἰνεῖ τὸν Θεὸν , λέγων τὰ ἐν τῷ ι'. Ψάλλαι θέλεις τῷ Σαββάτῳ ; ἔχεις τὸν ια'.

κγ'. Εὐχαριστῆσαι θέλεις τῇ Κυριακῇ ; ἔχεις τὸν κγ'. Ἄσαι θέλεις δευτέρῳ Σαββάτῳ ; λέγε τὰ ἐν τῷ μζ'. Αἰνέσαι βούλει τῇ Παρασκευῇ ; ἔχεις τὸν αἰνον ἐν τῷ ιβ'. Τότε γάρ , γενομένου τοῦ σταυροῦ , ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ ψκοδομήθη , καίτοι τῶν ἐχθρῶν ἐπιχειρησάντων κωλύσαι· καὶ διὰ τοῦτο ἐπινίκιον ᾄδειν τῷ Θεῷ πρέπει τότε τὰ εἰρημένα ἐν τῷ ιβ'. Ἐὰν δὲ καὶ , αἰχμαλωσίας γενομένης , καθαιρεθῇ ὁ οἶκος , καὶ πάλιν οἰκοδομηθῇ , ᾄδει τὰ ἐν τῷ ιε'. Τῆς δὲ γῆς κατάστασιν λαβούσης ἀπὸ τῶν πολεμούντων , καὶ λοιπὸν ἡρεμούσης , καὶ βασιλευσάντος τοῦ Κυρίου , ἐὰν θέλῃς ᾄσαι περὶ τούτου , ἔχεις τὸν ις'. Θέλεις τῇ τετράδι τοῦ Σαββάτου ψάλλειν ; ἔχεις τὸν ιγ'· τότε γάρ παραδοθεὶς ὁ Κύριος ἐκδικεῖν ἤρῃατο τὴν κατὰ τοῦ θανάτου δίκην , καὶ θριαμβεύει αὐτὸν παρρησία. Ὅτι ἂν οὖν , ἀναγινώσκων τὸ Εὐαγγέλιον , ἴδῃς τῇ τετράδι τοῦ Σαββάτου συμβούλιον λαβόντας τοὺς Ἰουδαίους κατὰ τοῦ Κυρίου , ὁρῶν αὐτὸν τότε παρρησιαζόμενον ἐν τῇ κατὰ τοῦ διαβόλου ὑπὲρ ὑμῶν ἐκδικία , ψάλλε τὰ ἐν αὐτῷ τῷ ιγ'. Πάλιν βλέπων τὴν εἰς πάντα πρόνοιαν τοῦ Κυρίου καὶ τὴν κυριότητα αὐτοῦ , καὶ θέλων κατηχησάι τινας εἰς τὴν αὐτοῦ πίστιν καὶ ὑπακοήν , πείθων αὐτοὺς πρώτον ἐξομολογεῖσθαι , ψάλλε τὸν ιδ'. Καὶ ἐὰν , μαθὼν αὐτοῦ τὴν κριτικὴν δύναμιν , καὶ ὅτι ἐλέψ τὴν κρίσιν κεράσας κρίνει ὁ Κύριος , θελήσῃς αὐτῷ προσελθεῖν , ἔχεις εἰς τοῦτο λόγους τοὺς ἐν τῷ ρ'.

κδ'. Ἀσθενοῦς δὲ ἡμῶν τῆς φύσεως οὐσης , ἐὰν διὰ τὰς συνοχὰς τοῦ βίου ὡς πτωχὸς γενόμενος ἀκηδιάσης ποτὲ , καὶ θέλῃς παρακληθῆναι , ἔχεις τὸν ρα' ψαλμόν. Καὶ ἐπειδὴ πρέπει διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσιν εὐχαριστεῖν ἡμᾶς τῷ Θεῷ , ὅτε θέλεις εὐλογεῖν αὐτὸν , ἔχεις εἰς τοῦτο προτρέπεσθαι σαυτοῦ τὴν ψυχὴν , καὶ λέγειν τὸν ρβ' καὶ ργ'. Αἰνεῖν θέλεις τὸν Θεὸν , καὶ εἰδέναι πῶς καὶ ἐπὶ τινὶ δεῖ αἰνεῖν , καὶ τινας πρέπει λέγειν τὸν αἶνον ; ἔχεις τὸν ρδ' , καὶ τὸν ρε' , καὶ ρδ' , καὶ ρμε' , καὶ τὸν ρμς' , καὶ τὸν ρμζ' , καὶ τὸν ρμη' , καὶ τὸν ρν'. Ἐχεις πίστιν , ὡς εἶπεν ὁ Κύριος , καὶ πιστεύεις οἷς εὐχόμενος λαλεῖς ; λέγε τὸν ριε'. Ἀλλὰ ἀναθαίνοντα σαυτὸν ἀισθηταῖς πράξεσιν , ὥστε λέγειν· *Τὰ μὲν ὀπίσω ἐπιλανθάνομαι , τοῖς δὲ ἐμπροσθεν ἐπεκτείνομαι* ; ἔχεις καὶ ἐκάστην προκοπὴν εἰς τὸ λέγειν τὰς ιε' τῶν ἀναβαθμῶν ψόδας.

καί. ἤμαλω τεύθης ὑπὸ ἀλλοτριῶν λογισμῶν, καὶ
 ἔσθου σεαυτὸν ἀπαγόμενον, καὶ μετέγνωσ, παῦσαι τοῦ
 λοιποῦ, καὶ μείνας ἐφ' οἷς ἀμαρτάνοντα σεαυτὸν κατ-
 έλαβες, κάθου, καὶ κλαῦσον καὶ σὺ, ὡς πεποίηκεν ὁ
 τότε λαὸς, λέγων τὰ ἐν τῷ ρλζ'. Τοὺς δὲ πειρασμοὺς
 ἡγούμενος εἶναι σου δοκιμήν, μετὰ τοὺς πειρασμοὺς
 ἐάν εὐχαριστήσῃς θελήσῃς, ἔχεις τὸν ρλγ' ψαλμόν.
 Συνέχη πάλιν ἀπὸ ἐχθρῶν, καὶ ρυσθῆναι θέλεις; λέγε
 τὰ ἐν τῷ ρλθ'. Δεηθῆναι δὲ καὶ προσεύξασθαι θέλεις;
 ψάλλε τὸν ε' καὶ ρμβ'. Ἐχθρὸς τύραννος ἐπανέστη
 τῷ λαῷ καὶ σὺ, ὡς περ Γολιάθ τῷ Δαβίδ, μὴ πτήξῃς·
 ἀλλὰ πίστευε καὶ σὺ, ὡς ὁ Δαβίδ, καὶ λέγε τὰ ἐν τῷ
 ρμγ'. Εἶτα θαυμάζων τὰς εἰς πάντα τοῦ Θεοῦ εὐερ-
 γείας, καὶ μνημονεύων τῆς τε εἰς σὲ καὶ εἰς πάντα
 γενομένης ἀγαθότητος αὐτοῦ, ἐάν θέλῃς διὰ ταῦτα
 εὐλογεῖν τὸν Θεόν, λέγε τὰ τοῦ Δαβὶδ ῥήματα, ἅπερ
 καὶ αὐτὸς εἶπεν ἐν τῷ ρμδ' ψαλμῷ. Ἄσαι θέλεις τῷ
 Κυρίῳ; ἔχεις εἰς τὸ λέγειν τὸν ιβ' καὶ ιζ'. Ἐάν
 μικρὸς ὢν προκριθῆς εἰς ἀρχὴν τινα τῶν ἀδελφῶν
 σου, μὴ ἐπαίρου κατ' αὐτῶν· ἀλλὰ τῷ ἐκλεξαμένῳ
 Κυρίῳ διδοὺς δόξαν, ψάλλε καὶ σὺ τὸν ρνα' ἴδιον ὄντα
 τοῦ Δαβίδ. Ἄλλὰ θέλεις ψάλλειν ἐπακοήν ἔχοντας τὸ
 ἄλληλοῦτα, ἔχεις τὸν ρδ', ρε', ρς', ρια', ριβ', ριγ',
 ριδ', ριε', ρις', ριζ', ριη', ριδ', ριε', ριμ', ρις', ριζ',
 ρμη', ρμβ', ρν'.

κς'. Ὅτε δὲ θέλῃς κατ' ἴδιον τὰ περὶ τοῦ Σωτῆρος
 ψάλλειν, ἐν ἐκάστῳ μὲν σχεδὸν εὐρίσκεις ψαλμῷ τὰ
 τοιαῦτα· ἔχεις δὲ μάλιστα τὸν μὲν μδ' καὶ τὸν ρθ' δη-
 λούοντας τὴν ἐκ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ γνησίαν γέννησιν
 καὶ τὴν ἐνσαρκίαν αὐτοῦ παρουσίαν· τὸν δὲ κα' καὶ
 ζη' προλέγοντας περὶ τοῦ θείου σταυροῦ, καὶ ὄσπν
 δι' ἡμᾶς ἐπιβουλήν ἀνεδέξατο, καὶ πόσα πέπονθε·
 καὶ τὸν μὲν β' καὶ ρη' σημαίνοντας τὴν τε τῶν Ἰου-
 δαίων ἐπιβουλήν καὶ πονηρίαν, καὶ τὴν Ἰούδα τοῦ
 Ἰσακαριώτου προδοσίαν· τὸν τε κ', καὶ μθ', καὶ οα'
 (καὶ) δηλούντας τὴν τε βασιλείαν αὐτοῦ καὶ κριτι-
 κὴν δύναμιν, καὶ τὴν εἰς ἡμᾶς αὐτοῦ πάλιν ἐνσαρκίαν
 παρουσίαν, καὶ τὴν κλῆσιν τῶν ἰθνήων. Καὶ ὁ μὲν ιε'
 δείκνυσιν αὐτοῦ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν· ὁ δὲ κγ'
 καὶ μς' ἀπαγγέλλουσι τὴν εἰς οὐρανοὺς ἄνοδον αὐτοῦ·
 τὸν δὲ ιβ', καὶ ιε', καὶ ιζ', καὶ ιη' ἀναγινώσκων,
 θεωρησαὶ δυνήσῃ τὰς εἰς ἡμᾶς τοῦ Σωτῆρος διὰ τῶν
 παθημάτων αὐτοῦ γενομένας εὐεργεσίας.

κζ'. Τοιοῦτος μὲν οὖν ἐστὶ καὶ ὁ χαρακτήρ εἰς ὠφέ-
 λειαν τοῖς ἀνθρώποις ἐκ τῆς βίβλου τῶν Ψαλμῶν,
 ἰχούσης αὐτῆς ἰδίου ψαλμοῦς, καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς δὲ
 περὶ τῆς ἐν σώματι παρουσίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ
 Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ πυκνοτέρας τὰς προφητείας,
 καθὰ προεἶπον. Διὰ τί δὲ μετὰ μέλους καὶ ὠδῆς ψάλλ-
 ονται οἱ τοιοῦτοι λόγοι, ἀναγκαῖον μηδὲ τοῦτο παρ-
 ελθεῖν. Τινὲς μὲν γὰρ τῶν παρ' ἡμῖν ἄκραιων, καί-
 τοι πιστευόντων εἶναι θεόπνευστα τὰ ῥήματα, ὁμῶς
 νομίζουσι διὰ τὸ εὐφωνον καὶ τέρψεως ἔνεκεν τῆς
 ἀκοῆς μελωδεῖσθαι τοὺς ψαλμοὺς. Οὐκ ἐστὶ δὲ οὕτως·
 οὐ γὰρ τὸ ἡδὺ καὶ πιθανὸν ἐζητήσεν ἡ Γραφή· ἀλλὰ
 καὶ τοῦτο ὠφέλειας ἔνεκεν τῆς ψυχῆς τετύπωται διὰ
 πάντα μὲν, μάλιστα δὲ διὰ δύο ταῦτα· πρῶτον μὲν,
 ὅτι ἔπρεπε τὴν θείαν Γραφὴν μὴ μόνον τῇ συνεχεῖς,
 ἀλλὰ καὶ τῇ κατὰ πλάτος φωνῇ τὸν Θεὸν ὑμνεῖν.

A 25. In captivitate redactus es ab alienis cogita-
 tionibus, atque sensit te seductum, et pœnitentiam
 egisti, in posterum desine, atque gradum
 sistens ubi te peccantem deprehendisti, sede, et
 plora, et prout fecit olim populus, dic verba psal-
 mi 136. Tentationes probationem esse tuam ratus,
 si post tentationes velis gratias agere, habes 138.
 Ab inimicis iterum teneris, et liberari cupis? dic
 verba 139. Vis supplicare et orare? psalle quintum
 et 142. Inimicus tyrannus insurrexit in populum, et
 in te, sicut in David Goliath, ne timeas: sed tu
 quemadmodum David crede, et psalle verba 143.
 Deinde admirans beneficia Dei in omnes, memorque
 ejus erga te et erga omnes bonitatis, si propterea
 volueris Deo benedicere, dic Davidis verba, quæ et
 B ipse dixit in psalmo 144. Vis Domino canere? quæ
 dicas suppetunt in 92 et 97. Si cum pusillus esses
 prælatus sis ad usum quempiam fratrum tuorum,
 ne adversus illos extollare: sed gloriam Domino,
 qui te elegit, tribuens, psalle et tu 151, qui pro-
 prius est Davidis. Sed canere vis psalmos resonan-
 tes laudem Dei, seu habentes titulum Alleluia, habes
 104, 105, 106, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118,
 134, 135, 145, 146, 147, 148, 149, 150.

C 26. Cum volueris ea quæ Salvatorem proprie
 spectant psallere, in singulis pene psalmis hæc in-
 venies: præcipue autem habes 44 et 109, qui præ-
 cipuam ejus ex Patre generationem, ejusque in cor-
 pore adventum significant; 21 et 68, qui de divina
 cruce prænuntiant, quantas pro nobis sustinuerit
 insidias, et quam multa passus sit; et secundum et
 108, indicantes Judæorum insidias malitiamque, et
 Judæ Iscariotæ prodicionem; et vicesimum, item
 49 et 71, significantes regnum ejus et judicandi
 potestatem, necnon secundum ejus in carne ad nos
 adventum, et vocationem gentium. Et decimus
 quintus declarat ejus a mortuis resurrectionem: vicesimus
 tertius et quadragesimus sextus annuntiant ejus ad
 cælos ascensum. Cum autem legeris nonagesimum
 secundum, et 95, et 97, et 98, beneficia Salvatoris per
 cruciatum ejus nobis collata poteris contemplari.

D 27. Talis est character libri Psalmorum ad ho-
 minum utilitatem accommodatus; quos quidem
 psalmos alios ad emendationem motuum singula-
 rum animarum conscriptos esse, reliquos vero de ad-
 ventu in corpore Domini nostri Jesu Christi frequen-
 tiores habere prophetias, superius diximus. Quid
 causæ autem sit, quod ejusmodi sermones cum
 modulatione et cantu psallantur, nequaquam præ-
 termittendum est. Quidam enim inter nos simpli-
 ciores, t. metsi credunt verba esse divinitus inspi-
 rata, arbitrantur tamen ob soni suavitatem vol-
 uptatemque aurium psalmos cani. At nequaquam
 ita se res habet; non enim suave, aut demulcens
 quæsiivit Scriptura: sed id quoque ad animæ utili-
 tatem constitutum est, omnibus, sed duabus maxime
 de causis; primo, quia decuit divinam Scripturam

non compresse, sed in latitudine vocis Deum hymnis celebrare. Continua igitur oratione dicuntur legis et prophetarum verba, necnon historiæ omnes, cum Novo Testamento; fusius autem effertur psalmodiarum, odarum et canticorum verba; atque ita servatur illud, ut homines totis viribus et tota virtute Deum diligant. Secundo, quemadmodum harmonia, tibias apte componens, unum concentum efficit, ita cum in anima varii sint motus insitque vis cogitandi, concupiscendi, irascendi, ex quarum motione membrorum corporis operatio exoritur, ratio postulat hominem secum non dissentire, nec a semetipso dissidere: ita ut optima quidem cogitet, pessima vero faciat, ut Pilatus, qui dixit quidem: *Nullam causam mortis invenio in illo* ²²; attamen cum Judæorum sententia convenit: aut prava concupiscat, non possit autem perpetrare, ut senes in Susannam: aut rursus a fornicatione absterneat quidem, sed furetur; aut non furetur quidem, sed occidat; aut non occidat, sed blasphemet.

28. Ne itaque aliqua huiusmodi perturbatio in novis sit, ratio postulat, ut anima, quæ, ut ait Apostolus ²³, Christi mentem habet, ea duce utatur, atque per illam animi affectus colibeat, et corporis membris imperet, quo rationi obsequantur; ut sicut in harmonia plectrum, ita ipse homo quasi psalterium effectus, et spiritui omnino intentus, omnibus membris motibusque suis obediat inserviatque Dei voluntati. Istiusmodi autem imperturbati et sedati animi imago typusque est harmonica illa Psalmorum lectio. Quemadmodum enim verbis, quæ proferimus, animi cogitationes prodimus atque indicamus: sic cum spiritualem in anima harmoniam, verborum modulatione, quasi symbolo significari velit Dominus, jussit ut cum modulatione psalleretur, atque psalmi cum cantu recitarentur. Et illud est animæ desiderium, ut recte affecta et composita sit, ut scriptum est ²⁴: *Lætatur quis in vobis? psallat.* Hoc modo si quid in ea turbulentum, asperum et incompositum est, psalmodia mitigatur: tristitia vero levatur psallentibus nobis: *Quare tristis es, anima mea, et quare conturbas me* ²⁵? Errorem vero suum agnoscat dicendo: *Mei autem pene moti sunt pedes* ²⁶. Metum autem spe confirmabit dicens: *Dominus mihi adiutor, et non timebo quid faciat mihi homo* ²⁷.

29. Qui igitur hoc modo divina cantica non legunt, non prudenter psallunt, sed sese oblectant, culpandi sane, quia *Non est speciosa laus in ore peccatoris* ²⁸. Qui autem prædicto modo psallunt, ita ut verborum modulatione ex animæ numeris et ex consonantia cum spiritu proferatur, hi lingua quidem psallunt, psallentes autem et mente, non

²² Joan. xviii, 38. ²³ I Cor. ii, 16. ²⁴ Jac. v, 13. ²⁵ Psal. cxvii, 6. ²⁶ Eccli. xv, 9.

(10) Εὐθυμία, gaudium.

Κατὰ συνέχειαν μὲν οὖν εἴρηται, οἷά ἐστι τὰ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν, καὶ τὰ ἱστορούμενα πάντα, μετὰ τῆς Καινῆς Διαθήκης· κατὰ πλάτος δὲ λέγεται, οἷά ἐστι τὰ τῶν ψαλμῶν καὶ ᾠδῶν καὶ ᾠδαμάτων ῥήματα· καὶ οὕτως γὰρ σωθήσεται τὸ ἐξ ὅλης ἰσχύος καὶ δυνάμεως ἀγαπᾶν τὸν Θεὸν τοὺς ἀνθρώπους. Δεύτερον δὲ, ὅτι, ὡς περ ἀρμονία τοὺς αὐλοὺς συντιθεῖσα μίαν τὴν συμφωνίαν ἀποτελεῖ, οὕτως, ἐπειδὴ καὶ ἐν τῇ ψυχῇ διάφορα κινήματα φαίνεται, καὶ ἔστιν ἐν αὐτῇ τὸ λογίζεσθαι, καὶ τὸ ἐπιθυμεῖν, καὶ τὸ θυμοειδῆς, ἐκ δὲ τῆς τούτου κινήσεως καὶ ἡ τῶν μελῶν γίνεται τοῦ σώματος ἐνέργεια, βούλεται ὁ λόγος μὴ ἀσύμφωνον εἶναι τὸν ἀνθρώπον ἑαυτῷ, μηδὲ διίστασθαι πρὸς ἑαυτόν· ὥστε λογίζεσθαι μὲν τὰ βέλτιστα, πράττειν δὲ τῷ θυμῷ τὰ φαῦλα, ὡς ὁ Πιλάτος λέγων μὲν· *Οὐδεμίαν αἰτίαν εὐρίσκω εἰς αὐτόν*· συντρέχων δὲ τῇ γνώμῃ τῶν Ἰουδαίων· ἢ ἐπιθυμεῖν μὲν τὰ φαῦλα, μὴ δύνασθαι δὲ πράττειν, ὡς οἱ κατὰ Σουσάννης προσβύτεροι· ἢ πάλιν μὴ μοιχεύειν μὲν, κλέπτειν δὲ· ἢ μὴ κλέπτειν μὲν, φονεύειν δὲ· ἢ μὴ φονεύειν μὲν, βλασφημεῖν δὲ.

κη'. Ἴν' οὖν μὴ τοιαύτη τις ἐν ἡμῖν ταραχὴ γίνηται, θέλει τὴν ψυχὴν ὁ λόγος ἔχουσαν Χριστοῦ νοῦν, ὡς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, τοῦτω καθηγεμόνι χρῆσασθαι, καὶ ἐν τούτῳ τῶν μὲν ἐν αὐτῇ παθητικῶν κρατεῖν, τῶν δὲ τοῦ σώματος μελῶν ἀρχειν, εἰς τὸ ὑπακούειν τῷ λόγῳ· Ἰνα, ὡς ἐν ἀρμονίᾳ τὸ πλῆκτρον, οὕτως αὐτὸς ὁ ἀνθρώπος ψαλτήριον γενόμενος, καὶ τῷ πνεύματι προσέχων ὁλοκλήρως, καὶ πᾶσι τοῖς μέλεσι καὶ τοῖς κινήμασιν ὑπακούῃ, καὶ δουλεύῃ τῷ βουλήματι τοῦ Θεοῦ. Τῆς δὲ τοιαύτης τῶν λογισμῶν ἀταραξίας καὶ ἀκύμονος καταστάσεως εἰκῶν καὶ τύπος ἔστιν ἡ τῶν Ψαλμῶν ἐμμελῆς ἀνάγνωσις. Ὅσπερ γὰρ τὰ τῆς ψυχῆς νοήματα γνωρίζομεν καὶ σηματονομεῖν δι' ὧν προφέρομεν λόγων, οὕτως, τῆς πνευματικῆς ἐν ψυχῇ ἀρμονίας τὴν ἐκ τῶν λόγων μελωδίαν σύμβολον εἶναι θέλων ὁ Κύριος, τετύπωκεν ἐμμελῶς τὰς ᾠδὰς ψάλλεσθαι, καὶ τοὺς ψαλμοὺς μετ' ᾠδῆς ἀναγινώσκεισθαι. Καὶ τοῦτ' ἔστιν ἡ ἐπιθυμία (10) τῆς ψυχῆς, τὸ καλῶς αὐτὴν διακεῖσθαι, ὡς γέγραπται· *Εὐθυμεῖ τις ἐν ὕμῳ; ψαλλέτω.* Οὕτως τὸ μὲν ἐν αὐτῇ ταραχῶδες καὶ τραχὺ καὶ ἀτακτὸν ἐξομαλίζεται· τὸ δὲ λυποῦν θεραπεύεται, ψαλλόντων ἡμῶν· *Ἰνα τί περιλυποῦς εἶ, ἡ ψυχὴ μου, καὶ Ἰνα τί συνταραδίσεις με;* Καὶ τὸ μὲν ἐσφαλμένον ἐπιγνώσεται λέγουσα· *Ἐμοῦ δὲ παρὰ μικρὸν ἐσφαλῆσαν οἱ πόδες*· τὸ δὲ φοβηθὲν ἐπιβρώσει τῇ ἐλπίδι ἐν τῷ λέγειν· *Κύριος ἐμοὶ βοηθός, καὶ οὐ φοβηθήσομαι τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος.*

κθ'. Οἱ μὲν οὖν μὴ τοῦτον τὸν τρόπον ἀναγινώσκοντες τὰς θείας ᾠδὰς οὐ συνετῶς ψάλλουσιν, ἀλλ' ἑαυτοὺς μὲν τέρπουσιν, ἔχουσι δὲ μέμψιν, ὅτι *Οὐχ ὠραῖος αἶθος ἐν στόματι ἁμαρτωλοῦ*· οἱ δὲ κατὰ τὸν προειρημένον τρόπον ψάλλοντες, ὥστε τὴν μελωδίαν τῶν ῥημάτων ἐκ τοῦ ῥυθμοῦ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς πρὸς τὸ πνεῦμα συμφωνίας προσφέρεσθαι, οἱ τοιοῦτοι

13. ²⁸ Psal. xli, 6, 12; xlii, 5. ²⁹ Psal. lxxii, 2.

ψάλλουσι μὲν τῇ γλώσση, ψάλλοντες δὲ καὶ τῷ νοῦ, οὐ μόνον ἑαυτοὺς, ἀλλὰ καὶ τοὺς θέλοντας ἀκοῦειν αὐτῶν μεγάλως ὠφελοῦσιν. Ὁ γοῦν μακάριος Δαβὶδ, οὕτως καταψάλλον τοῦ Σαουλ, αὐτὸς εὐηρέσκει τῷ Θεῷ, καὶ τὸν τάραχον καὶ τὸ μανικὸν πάθος τοῦ Σαουλ ἀπήλαυεν, καὶ γαληνίαν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ παρεσκεύαζεν. Οὕτως οἱ ἱερεῖς ψάλλοντες, εἰς ἀταραξίαν τὰς ψυχὰς τῶν λαῶν καὶ εἰς ὁμόνοιαν αὐτὰς τῶν ἐν οὐρανοῖς χορευόντων προσεκαλοῦντο. Τὸ δὲ μετὰ μέλους λέγεσθαι τοὺς ψαλμοὺς οὐκ ἔστιν εὐφωνίας σπουδὴ, ἀλλὰ τεκμηρίον τῆς ἁρμονίας τῶν ἐν τῇ ψυχῇ λογισμῶν. Καὶ ἡ ἑμμελής δὲ ἀνάγνωσις σύμβολόν ἐστι τῆς εὐρύθμου καὶ ἀχειμάστου καταστάσεως τῆς διανοίας. Καὶ γὰρ τὸ αἰνεῖν τὸν Θεὸν ἐν κυμβάλοις εὐήχοις καὶ κιθάρα καὶ δεκχόρδῳ ψαλτηρίῳ, σύμβολον πάλην ἦν καὶ σημαντικὸν τοῦ συγκεῖσθαι μὲν νομίμως τὰ μέλη τοῦ σώματος ὡς χορδὰς, τοὺς δὲ λογισμοὺς τῆς ψυχῆς ὡς κύμβαλα γίνεσθαι, καὶ λοιπὸν τῇ ἡγίᾳ καὶ τῷ νεύματι τοῦ πνεύματος ταῦτα πάντα κινεῖσθαι καὶ ζῆν ὥστε, κατὰ τὸ γεγραμμένον, τῷ πνεύματι τὸν ἀνθρώπον ζῆν μὲν, καὶ τὰς πράξεις τοῦ σώματος θανατοῦν. Οὕτως γὰρ καὶ καλῶς ψάλλον ῥυθμίζει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ ὡσπερ ἐξ ἀνισότητος εἰς ἰσότητα ἄγει ὥστε ἐν τῷ κατὰ φύσιν αὐτὴν ἔστηκυϊαν μὴ ποιεῖσθαι ὑπότινος, ἀλλὰ καὶ μάλλον εὐφραντάσιον γίνεσθαι, καὶ πλεον αὐτὴν λαμβάνειν πόθον τῶν μελλόντων ἀγαθῶν. Τῇ γὰρ τῶν ῥημάτων μελωδίᾳ συνδιατιθεμένη ἐπιλανθάνεται τῶν παθῶν, καὶ χαιρούσα βλέπει πρὸς τὸν νοῦν τὸν ἐν Χριστῷ, λογίζομένη τὰ βέλτεστα.

Κ. Δεῖ τοίνυν, ὦ τέκνον, τῶν ἐντυγχανόντων ἕκαστον ταύτῃ τῇ βίβλῳ ἐντυγχάνειν μὲν ἅπασιν γνησίως τοῖς ἐν αὐτῇ θεοπνεύστοις οὔσι, λαμβάνειν δὲ λοιπὸν ἀπ' αὐτῶν ὡς ἐκ παραδείσου καρπῶν ὠφελείας, πρὸς δὲ τὴν χρείαν ἑαυτὸν ἔχοντα συνορᾶ. Ἡγοῦμαι γὰρ ἐν τοῦτοις τοῖς λόγοις τῆς βίβλου τὸν πάντα βίον τῶν ἀνθρώπων, τὰς τε τῆς ψυχῆς διαθέσεις, καὶ τὰ τῶν λογισμῶν κινήματα μεμετρησθαι καὶ περιέχεσθαι· καὶ μηδὲν πλεον τούτων ἐν ἀνθρώποις εὐρίσκεισθαι. Εἴτε γὰρ μετανοίας ἢ ἐξομολογήσεως χρεία, ἢ θλίψις καὶ πειρασμός κατέλαβεν, ἢ ἐδώθη τις, καὶ ἢ ἐπιβουλεύομενος ἐβρύσθη, εἰ δὲ καὶ περιλυπός τις γέγονεν καὶ ταραττεται, καὶ πάσχει τι τοιοῦτον, οἷον ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴρηται, ἢ καὶ συνορᾶ ἑαυτὸν μὲν προκόπτοντα, τὸν δὲ ἐχθρὸν καταρούμενον, ἢ καὶ αἰνέσαι καὶ εὐχαριστῆσαι, καὶ εὐλογῆσαι βούλεται τὸν Κύριον, ἔχει τὴν διδασκαλίαν τούτων ἐν τοῖς θεοῖς ψαλμοῖς. Ἐκλεγέσθω γὰρ τὰ ἐν αὐτοῖς περὶ ἑκάστου τούτων εἰρημένα, καὶ οὕτως ὡς περὶ ἑαυτοῦ γεγραμμένα λέγων, καὶ συνδιατιθέμενος τοῖς γεγραμμένοις, ἀναφέρει τῷ Κυρίῳ.

λα'. Μὴ περιβαλλέτω μέντοι τις αὐτὰ τοῖς ἔξωθεν πιθανοῖς ῥήμασι, μηδὲ πειραζέτω τὰς λέξεις μεταποιεῖν ἢ ὅλως ἐναλλάσσειν· ἀλλ' οὕτως ἀτεχνῶς τὰ γεγραμμένα λεγέτω καὶ ψαλλέτω, ὡσπερ εἴρηται, ὑπὲρ τοῦ καὶ τοὺς διακονήσαντας ἀνθρώπους αὐτὰ

sibi solum, sed etiam audire eos volentibus magna sunt utilitati. Beatus igitur David, cum eo modo Sauli psalleret, non solum Deo placebat, sed et perturbationem et furoris morbum ex Saule abigebat, parabatque illius animæ tranquillitatem²⁹. Ita quoque sacerdotes dum psallerent, populorum animos ad tranquillitatem advocabant et ad concordiam cum iis qui in caelis choreas agunt. Quod itaque cum modulatione psalmi dicantur, id non sit ex suavis concentus studio, sed signum est harmoniæ cogitationum animæ. Harmonicaque lectio indicium est animæ recte compositæ atque tranquillæ. Etenim Deum laudare in cymbalis bene sonantibus, in cithara et decachordo psalterio³⁰, argumentum illud erat et signum membra corporis, instar chordarum, rite composita esse, cogitationesque animæ sicut cymbala esse, ac denique sono, et nutu spiritus hæc omnia moveri et vivere; ac proinde, secundum quod scriptum est³¹, *spiritu quidem hominem vivere, et facta corporis mortificare*. Quamobrem qui recte psallit, animam suam componit, et quasi ex inæqualitate ad æqualitatem adducit; ita ut secundum naturam consistens a nullo perterreatur, quin potius phantasiis tranquilla evadat, et majori futurorum desiderio afficiatur. Sacrorum namque verborum modulatione recte composita, passionum suarum obliviscitur, et læta respicit ad intellectum eorum quæ sunt in Christo, optima quæque cogitans.

30. Oportet igitur, o fili, ut quisquis hunc librum legit, legat quidem sincere et probo animo omnia quæ in illo habentur, utpote divinitus inspirata, ac demum ex illis, veluti ex horti fructibus, eos decerpant quos sibi utiles et necessitatibus suis accommodos esse perspexerit. Existimo namque in hujusce libri verbis, omnem humanam vitam animæque affectiones, cogitationumque motus contineri atque describi, nihilque iis amplius in hominibus reperiri. Nam sive pœnitentia sive confessione sit opus, sive tribulatio aut tentatio apprehenderit, sive quis persecutionem passus, sive ab insidiis liberatus, sive mœstus aut turbatus sit, aut aliquid hujusmodi patiat, quemadmodum superius dictum est, aut si videt se quidem proficere, hostem vero destrui, sive laudare, sive gratias agere, sive Domino benedicere velit, habet horum doctrinam in divinis psalmis. Licet enim illi in singulis, quod voluerit ex supradictis eligere, et quasi de se dicta essent, ea recitare; ac perinde affectum atque scriptum est, ea ipsa Deo referre.

31. Ne quis autem ea sæcularis eloquentiæ verbis exornare aggrediatur, neque conetur quispiam dicta transponere, aut ullatenus immutare; sed sine ullo artificio, prout dicta sunt, ea recitet, et psallat, ut sancti viri, qui ea ipsa nobis, ut mini-

²⁹ I Reg. xvi, 23. ³⁰ Psal. cl, 3-5. ³¹ Rom. viii, 13.

stri, tradidere, sua agnoscentes verba, nobiscum orent; imo potius ut Spiritus, qui in sanctis locutus est, ibi conspiciens verba sua illis inspirata, nobis opituletur. Quanto enim præstantior est sanctorum vita aliorum vita, tanto excellentiora eorum verba sermonibus nostris, atque efficaciora esse jure quis dixerit. His enim Deo placuerunt; et hæc dicentes, ut ait Apostolus ²²: *Vicerunt regna, operati sunt justitiam, adepti sunt repromissiones, obturaverunt ora leonum, exstinxerunt impetum ignis, effugerunt aciem gladii, convaluerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra verterunt exterorum, acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos.*

32. Unusquisque igitur hæc jam dicens confidat fore, ut per ea Deus supplicantes auditurus sit: sive enim tribulatur, qui hæc dicit, magnam percipiet in ipsis consolationem; sive tentatur, aut persecutionem patitur, qui ita psallit, probatior apparebit, atque a Domino protegetur, qui etiam hæc proferentem defendit; his diabolus fugabit, dæmonesque ejus abiget. Hæc porro dicens, si quidem peccaverit, sese ad pudorem vertet, atque peccandi finem faciet; si non peccaverit, se lætum conspiciet, quia iis quæ ante sunt, extenditur, atque oppugnatus ita psalmodum vi prævalebit; non commovebitur autem in æternum a veritate: imo deceptores, et qui eum in errorem deducere tentaverint, coarguet; et hujus rei sponsor non homo est, sed ipsa divina Scriptura. Deus enim præcepit Moysi ²³, ut magnam Odam conscriberet, doceretque populum; atque eum, qui princeps constitutus esset, jubet scribere Deuteronomium ²⁴, et illud præ manibus habere, semperque ejus verba meditari, quippe sufficientia sunt tum ad virtutis commotionem, tum ad opem iis ferendam, qui sincero animo meditati ea fuerint. Sane cum in terram promissionis ingressus est Jesus Nave, conspectis gentium castris, regibus Amorrhæorum omnibus ad bellum congregatis, vice telorum gladiatorumque Deuteronomium legit ad aures omnium, verbaque legis in memoriam revocavit ²⁵, atque cum iis populum ceu armis instruxisset, inimicos superavit. Rex autem Josias, invento libro, et ad omnium aures perlecto ²⁶, non ultra inimicos reformidavit. Et si quando bellum populo ingrueret, arca, quæ legis volumina continebat, omnes præcedebat, et id illis æque ad subsidium sufficiebat, ac quælibet acies, nisi quoddam inter bajulos ejus aut inter populum esset peccatum, aut hypocrisis, quæ prævaleret. Fide namque et probò sinceroque affectu est opus, ut lex in iis, quæ in votis sunt, suffragetur.

33. Ego certe, aiebat senex, audiivi a prudentibus viris, quod olim in Israele sola Scripturarum le-

A ἐπιγινώσκοντας τὸ ἑαυτῶν συνεύχεσθαι ἡμῖν μᾶλλον δὲ ἵνα καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ λαλήσαν ἐν τοῖς ἁγίοις, θεωροῦν τοὺς παρ' αὐτοῦ λόγους ἐνηχηθέντας ἐκείνοις, συναντιλαμβάνηται ἡμῖν. Ὅσα γὰρ τῶν ἁγίων ὁ βίος βελτίων τῶν ἄλλων ἐστὶ, τοσοῦτω καὶ τὰ παρ' αὐτῶν ῥήματα τῶν παρ' ἡμῶν συντιθεμένου βελτίονα καὶ ἰσχυρότερα ἂν τις εἴποι δικαίως. Ἐν τούτοις γὰρ εὐηρέστησαν τῷ Θεῷ, καὶ ταῦτα λέγοντες, ὡς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος: *Κατηγωνίσαντο βασιλείας, εἰργάσαντο δικαιοσύνην, ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν, ἐξραξαν στόματα λέόντων, ἐσθεσαν δύναμι πύργος, ἐφυγον στόματα μαχαίρας, ἐνεδυναμώθησαν ἀπὸ ἀσθελείας, ἐγεγῆθησαν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ, παρεμβολὰς ἐκλίναν ἄλλοτρίων, ἔλαβον γυναῖκας ἐξ ἀναστάσεως τοὺς νεκροὺς αὐτῶν.*

βρ. Οὐκοῦν καὶ νῦν ταῦτα λέγων ἕκαστος ἕστω θαρρῶν, ὅτι δι' αὐτῶν ταχέως ὁ Θεὸς ἐπακούσεται τοῖς δεομένοις· εἴτε γὰρ θλίβεται λέγων ταῦτα, μεγάλην ὄψεται τὴν ἐν αὐτοῖς παράκλησιν· εἴτε πειράζεται καὶ διώκεται ψάλλον οὕτως, δοκιμώτερος ἀναφανήσεται, καὶ σκεπασθήσεται παρὰ τοῦ Κυρίου, τοῦ καὶ τὸν εἰπόντα ταῦτα σκεπάζοντος· ἐν τούτοις τὸν μὲν διάβολον ἀνατρέψει, τοὺς δὲ δαίμονας αὐτοῦ σοθήσει. Ταῦτα λέγων εἰ μὲν ἤμαρτεν, ἑαυτὸν ἐντρέψει καὶ παύσεται· εἰ δὲ μὴ ἤμαρτεν, ὄψεται ἑαυτὸν χαίροντα, ὅτι τοῖς μὲν ἐμπροσθεν ἐπεκτείνεται, καὶ ἀγωνιζόμενος μὲν ἰσχύσει ψάλλον οὕτως, οὐ σαλευθήσεται δὲ εἰς τὸν αἰῶνα ἀπὸ τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀπατῶντας καὶ πλανᾶν ἐπιχειροῦντας ἐλέγξει· καὶ τούτου οὐκ ἀνθρωπος ἐγγυητής, ἀλλ' αὐτὴ ἡ θεία γίνεται Γραφή. Ὁ γὰρ Θεὸς ἐνετείλατο τῷ Μωϋσῆϊ γράψαι τὴν μεγάλην Ῥῆσιν, καὶ διδάξαι τὸν λαόν· τὸν τε καθιστάμενον ἀρχοντα κελεύει γράψαι τὸ Δευτερονόμιον, ἔχειν τε τοῦτο μετὰ χεῖρας, καὶ μελετᾶν αἰετὰ ἐν αὐτῷ ῥήματα, ὡς ἀρχόντων τῶν ἐν αὐτοῖς λόγων πρὸς τὸ ὑπόμνησιν ἀρετῆς, καὶ βοήθειαν φέρειν τοῖς γνησίως αὐτοὺς μελετώσιν. Ἀμέλει ὀπηνίκα εἰς τὴν γῆν εἰσηλθὼν ὁ τοῦ Ναυῆ, βλέπων τὰς τῶν ἐχθρῶν διατάξεις, καὶ τοὺς βασιλεῖς τῶν Ἀμορραίων πάντας συνελθόντας εἰς πόλεμον, αὐτὸς ἀνθ' ὅπλων καὶ ξιφῶν τὸ Δευτερονόμιον ἀναγνοὺς εἰς τὰ ὤτα πάντων, τὰ τε ῥήματα τοῦ νόμου ὑπομνήσας, καὶ τούτοις τὴν λαὸν καθοπίσας, περιέγχετο τῶν πολεμίων. Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἰωσίας, εὐρεθέντος τοῦ βιβλίου, καὶ ἀναγνωσθέντος εἰς τὰς πάντων ἀκοὰς, οὐκέτι τοὺς ἐχθροὺς ἐφοβέτο. Καὶ εἰ ποτε δὲ πόλεμος ἦν τῷ λαῷ, ἡ κιθωτὸς ἔχουσα τὰ τυξία τοῦ νόμου προώδευε πάντων, καὶ ἤρκειτο τούτοις ἀντιπάσης παρατάξεως εἰς βοήθειαν, εἰ μὴ τις ἦν παρὰ τοῖς βασιτάζουσι καὶ ἐν τοῖς λαοῖς προκρατήσασα ἀμαρτία καὶ ὑπόκρισις. Πίστεως γὰρ καὶ γνησίας διαθέσεως χρεία, ἵνα ὁ νόμος εἰς τὰ κατ' εὐχὴν συνεργάζηται.

γρ. Ἐγὼ γοῦν, ἔλεγεν ὁ γέρον, ἔχουσα καὶ παρὰ φρονίμων ἀνδρῶν, ὡς ἄρα τὸ παλαιὸν ἐν τῷ

²² Hebr. xi, 33-35.

²³ Deut. xxxi, 19.

²⁴ Deut. xvii, 18.

²⁵ Josue viii, 34, 35.

²⁶ IV Reg. xxii, 8-11.

Ἰσραήλ, μόνον ἀναγινώσκοντες τὰς Γραφάς, ἐδίδωκον A
 δαίμονας, καὶ ἠλέξουν τὰς παρ' αὐτῶν τοὺς ἀνθρώ-
 πους γινομένας ἐπιβουλὰς. Ὅθεν καὶ καταγνώσεως
 πάσης ἀξίους εἶναι ἔλεγε τοὺς ταῦτα μὲν ἀφιέντας,
 συντιθέντας δὲ ἑαυτοῖς ἔξωθεν πιθανὰ ῥήματα, καὶ
 ἐν τούτοις ἔξορκιστὰς ἑαυτοὺς ὀνομάζοντας. Μᾶλλον
 γὰρ παίζουσι, καὶ παρέχουσιν ἑαυτοὺς ἐκείνοις εἰς
 τὸ χλευάζεσθαι· οἷα πεπόνθασιν Ἰουδαῖοι οἱ Σκευᾶ
 υἱοί, ἐπιχειρήσαντες καὶ αὐτοὶ τὸν τρόπον τοῦτον
 ἐξορκίζειν. Ταῦτα μὲν γὰρ ἀκούοντες παρὰ τῶν
 τοιούτων οἱ δαίμονες παίζουσι· τὰ δὲ τῶν ἀγίων ῥή-
 ματα φοβοῦνται, ἢ καὶ φέρειν αὐτὰ οὐ δύνανται.
 Ἔστι γὰρ ἐν τοῖς τῶν Γραφῶν ῥήμασιν ὁ Κύριος,
 ὃν μὴ δυνάμενοι φέρειν ἔκραζον· Δέομαί σου, μὴ
 με πρὸ καιροῦ βασανίσῃ· ἔκαλοντο γὰρ καὶ μόνον B
 βλεπόντες παρόντα τὸν Κύριον. Οὕτως καὶ ὁ Παῦλος
 παρήγγειλε τοῖς ἀκαθάρτους πνεύμασιν· οὕτως καὶ
 τοῖς μαθηταῖς ὑπετάσσετε τὰ δαιμόνια. Καὶ ἐπὶ
 Ἐλισσαίου ἐκ τοῦ προφήτου ἐγένετο χεῖρ Κυρίου,
 καὶ προσφῆτευσεν περὶ τῶν ὕδατων τοῖς τρισὶ βασι-
 λεύσιν, ὅτε ἐψάλλε κατ' ἐντολὴν αὐτοῦ ὁ ψάλλων.
 Οὕτως καὶ νῦν, εἰ τις κήδεται τῶν πασχόντων, ταῦτα
 λεγέτω, καὶ μᾶλλον τὸν τε πάσχοντα ὠφελεῖ (9'),
 καὶ ἑαυτοῦ τὴν πίστιν ἀληθῆ καὶ βεβαίαν ἐπιδείξει-
 ται· ὥστε, καὶ ταύτην ὀρῶντα τὸν Θεόν, τελειαν
 τὴν θεραπείαν παρασχεῖν τοῖς δεομένοις. Τοῦτο γὰρ
 καὶ ὁ ἅγιος γινώσκων, ἔλεγεν ἐν τῷ ριγ' ψαλμῷ·
 Ἐν τοῖς δικαιομασί σου μελετήσω, οὐκ ἐπιλή-
 σομαι τῶν λόγων σου· καὶ πάλιν· Ψαλλὰ ἡσάν
 μοι τὰ δικαιοματά σου ἐν τόπῳ παροικίας μου.
 Ἐν τούτοις γὰρ καὶ σωτηρίαν ἐκέρδαινον, λέγοντες C
 Εἰ μὴ διὰ τὸ νόμος σου μελέτη μου ἐστὶ, τότε ἀν-
 ἀπωλόμην ἐν τῇ ταπεινώσει μου. Ὅθεν καὶ ὁ
 Παῦλος ἐν τούτοις ἠσφαλιζέτο τὸν ἑαυτοῦ μαθητὴν,
 λέγων· Ταῦτα μελέτα, ἐν τούτοις Ἰσθι, ἵνα σου
 ἡ προκοπὴ φανερὰ γένηται. Ταῦτα καὶ σὺ μελε-
 τῶν, καὶ συνετώς ἐντυγχάνων οὕτως τοῖς ψαλμοῖς,
 τὸν μὲν ἐν ἐκάστῳ νοῦν ὀδηγούμενος ὑπὸ τοῦ Πνεύματος καταλαβεῖν δυνήσῃ. Τοιοῦτον δὲ καὶ σὺ ζη-
 λώσεις βίον, οἷον ἔσχον οἱ ταῦτα θεοφορούμενοι λαλήσαντες ἄνδρες ἅγιοι.

⁹⁷ Act. xix, 14-16.

⁹⁸ Luc. viii, 28.

⁹⁹ Act. xvi, 18.

¹⁰⁰ Luc. x, 17.

¹⁰¹ IV Reg. iii, 15.

¹⁰² Psal. cxviii, 16.

¹⁰³ ibid. 54.

¹⁰⁴ ibid. 92.

¹⁰⁵ I Tim. iv, 15.

(9') Ὁφελήσει, ed.

ADMONITIO IN EXPOSITIONES PSALMORUM.

Duplicem habemus Athanasii expositionem in Psalmos. Priorem exhibet editio Maurina et ea est ad quam hic prae-
 fatur Montfauconius, cui etiam accedunt supplementa ab ipso postmodum edita cum Athanasii *Argumento in Psalmos*.
 Expositionem alteram seu librum *De titulis Psalmorum* publici juris fecit Antonelli cujus Praefationem vide infra
 col. 597 Edit.

I. Expositiones sancti Athanasii in Psalmos sistimus tibi, Lector erudite, illas scilicet diu expetitas, a
 multis laudatas, antiquae, mediae, infimae aetatis auctoribus. Quarum ἀποσπασμάτια quaedam in prius editis
 exstabant. Utrum vero hi commentarii idipsum sint quod liber De titulis psalmorum ab Hieronymo laudatus,
 ut nuperi cujusdam fert opinio, non sat exploratum est; id sane si verum esset, non commode satis inscriptio
 posita fuisset, cum non de titulis modo, sed etiam de versiculis omnibus hic agatur. Qui proxime secundum
 Hieronymum hasce expositiones laudavit, est Theodoretus, si tamen quae sequuntur non sint cujusdam ama-
 nuenensis regii codicis 228 antiquissimi, ubi exstant Expositiones Theodorèti in titulos psalmorum; nec illius
 verba sunt de psalmo cix loquentis: Ὁ δὲ ἅγιος Ἀθανάσιος οὕτω φησὶ· Ἐτην κατὰ σάρκα γέννησιν τοῦ Κυ-

ρίου διὰ τῶν παρόντων καταστραφίηται, καὶ τὸν εὐαγγελικὸν αὐτοῦ νόμον τὸν (10) πάντων κυριεύσαντα τῶν ἐθνῶν, καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνοδὸν αὐτοῦ, ἧς καὶ ἀπάρχεται ὁ ψαλμὸς λέγων · *Elter ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου · Κάθου ἐκ δεξιῶν μου ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθροὺς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου.* Ἐχθροὺς δὲ ὁ Ἀπ. Λοιὸς δηλοῖ λέγων (11) · *Ἐσχωτος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος.* » *Hoc est* : Sanctus autem Athanasius ita loquitur : « Hisce verbis generationem Domini secundum carnem significat, et evangelicam ejus legem, quæ omnibus gentibus dominatur : atque ejus ascensum in cœlos, quem enarrat psalmus dicendo : *Dixit Dominus Domino meo : sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.* Quinam inimici sint, declarat Apostolus his verbis : *Novissima omnium destruetur mors* ⁴⁶. » *Quem locum inferius, initio commentarii in psalmum cix, integrum legimus.*

II. Chronicon autem Alexandrinum, septimo sæculo conscriptum, p. 225, hæc habet : Καὶ ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος ἐρμηνεύων τὸν ρλα' ψαλμὸν, ἔγραψεν οὕτως · « Ἀνάστηθι, Κύριε, εἰς τὴν ἀνάκλιτον σου. Τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν ἐπισπεύδουσιν αὐτοῦ. Σὺ καὶ ἡ κιβωτὸς τοῦ ἀγιάσματος σου. Τὴν ἀγίαν αὐτοῦ σάρκα φησί· μετ' αὐτῆς γὰρ ἀνελήφθη. Οὐ γὰρ ἀποσαρκούται εἰς τοὺς ἀγρήτους αἰῶνας τῶν αἰῶνων. » *Id est* : Et sanctus Athanasius psalmum cxxii interpretans, ita scribit : « *Surge, Domine, in requiem tuam.* Ejus in cœlos ascensum cito accedere gestiunt. *Tu et arca sanctificationis tuæ.* Sanctam ejus carnem dicit, cum illa namque assumptus est ; neque enim carnem dimittit per infinita sæcula sæculorum. » *Hæc porro habes in expositione ejusdem psalmi inferius, v. 8. Postrema autem verba, μετ' αὐτῆς γὰρ ἀνελήφθη, etc., desiderantur ibi, sive quia sæpe codices quibus usi sumus sententias detruncant, sive quia hæc fortasse glossemata sunt auctoris Chronici. Octavo sæculo, Germanus patriarcha Constantinopolitanus in epistola ad Thomam episcopum Claudiopoleis (12) hæc affert* : Ἀλλὰ καὶ ὁ μακάριος Ἀθανάσιος, τὸ ψαλμικὸν ἐρμηνεύων ῥητόν· Ὁ καθήμενος ἐπὶ τὸν χερουβιμ. ἐμφάνθη, τοιαύτην περὶ αὐτῶν παραδίδουσι ἔνοιαν · « Καίτοι ἐκεῖνων τῶν χερουβιμ τὰ ἀρχέτυπα ἄγνωστα τὴν φύσιν ἀνθρώποις παντάπασιν ὄντα · πνεῦμα γὰρ καὶ πῦρ ὑπάρχουσι καὶ πάσης σχηματοθεσίας ἀλλότρια καὶ φύσεως. » *Hoc est* : Sed et beatus Athanasius psalmicum illud dictum explicans : *Qui sedes super cherubim, appare* ⁴⁷, talem de illis tradit notitiam : « *Etsi cherubimorum illorum archetypa natura sint hominibus prorsus ignota : spiritus enim et ignis sunt et aliena ab omni corporali habitu et natura.* » *Qui locus ideo non comparet in expositionibus nostris, quod ab amanuensis omisus fuerit versiculus, ut et alia multa, quod qua ratione gestum sit mox narratur. Etsi vero huic versiculo : Qui sedes super cherubim, manifestare coram Ephraim, Benjamin, et Manasse, expositio sua adjicitur inferius, psal. lxxix, v. 5, eu certe secundam solum versiculi partem spectat, manifestare coram Ephraim, Benjamin et Manasse, nullatenus autem primam : Qui sedes super cherubim, ut hinc propalam sit omissam fuisse horum interpretationem. Item Adrianus I epistola ad Carolum Magnum (13), hunc versiculum memorans : Domine, in civitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges* ⁴⁸, hæc adjicit : « *Item sancti Athanasii De interpretatione psalmorum, inter cætera : Civitas enim Domini, quæ sursum, Jerusalem : imago autem eorum, terrestris. Quod enim dicit tale est : Quoniam terrestris, inquit, induti sunt, imaginem, et non cœlestis, propter hoc ad nihilum redigentur. Audient enim illo tempore, Nescio vos* ⁴⁹ : utpote non indutos eadem Domini imagine. » *Hæc omnia videsis psalm. lxxii, v. 20, ad hunc versum.*

III. Ad hæc in codice Reg. 2219 explicatio illius versus : Tu es sacerdos in æternum, ipsissimis verbis affertur, ut legitur psal. cix, v. 4. Super hæc omnia Nicetas Heracleæ, ut habet Felckmannus in inferius Monit. in Fragm., ex positionibus Athanasii in Psalmos, in nos proferimus, in Catena sua edidit, cum aliis aliorum Patrum commentariis adjunctis. Narrat Gabriel Grodecus Dantzicanus, professor Hebraicæ linguæ in Academia Lipsiana, vir doctus ac necessitudine mihi conjunctus, exstare in bibliotheca S. Salvatoris Zenoniensis in codice perantiquo, expositionem Athanasii in Psalmos Serviana lingua, quæ est Slavica dialectus, sunt autem Servii Mysiæ superioris populus ; nec ambigo ex his nostris Expositionibus Slavice versam fuisse. Hæc augeri possent, verum satis superque sunt ut comprobetur Commentarium Athanasii in Psalmos omnibus fere secundum Athanasium sæculis laudatum fuisse. Neque desunt in hujusce operis decursu Athanasiani styli notæ pleræque. Nam ubi occasio sese offert ut Christum comprobet esse Deum, id ille præstat, quo innuitur eo tempore hæc scripta fuisse, quo controversiæ de Christi deitate abortæ sunt. Sic Psal. xlix, v. 6, in hæc verba : Quoniam Deus judex est, sic ille arguit : Hic manifeste Christum dicit Deum : nam omne judicium dedit Pater Filio ⁵⁰. Quod si omne judicium dedit illi, et Deus judex est : ergo Christus est Deus. Similiter Christum probat esse Deum et eisdem quibus Pater nominibus ornari psal. lxxxix, v. 25.

IV. Peculiare est Athanasio quod solo ἀγαπητοῦ nomine Unigenitum Dei intelligat cujus, vocis hunc usum ex Homero confirmat ille, pag. 507. Eodem autem usu eam vocem habes in hisce Expositionibus psal. liv, v. 6 : Ἀλλὰ φόβος καὶ τρόμος ἐπέπεσεν τῷ προφῆτῃ ὀρώντι τὸν Ἀγαπητὸν τοῦ Θεοῦ τοιαῦτα ὑπὲρ τῶν ἀσεβῶν πάσχοντα. *Hoc est* : Sed etiam timor et tremor prophetam invasit, cernentem dilectum (sive Unigenitum) Dei hæc ab impiis pati. *Notandum item in hisce Commentariis Filium Dei passim una voce, mono-*

⁴⁶ I Cor. xv, 26.

⁴⁷ Psal. lxxix, 20.

⁴⁸ Psal. lxxii, 2.

⁴⁹ Matth. xxv, 12.

⁵⁰ Joan. v, 22.

(10) Infra Psal. cix, v. 1, λόγων

(11) Infra βῶν.

(12) Tom. VII Concil. p. 312.

(13) Ibid. p. 951.

γενής, significari, quæ in opusculo in hæc verba, Omnia mihi sunt tradita a Patre, p. 82, passim item Christum nuncupat Athanasius. Athanasiana prorsus est cautio illa psal. cxxviii, v. 173: Γενέσθω ἡ χεὶρ σου τοῦ σώσαί με. Ἀπλοὶ γὰρ οὐ τὴν κατ' οὐσίαν γένεσιν αὐτῆς, ἀλλὰ τὴν πρὸς τὰ σωζόμενα σχέσιν, ὅποιον καὶ τὸ Γενού μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν. Hoc est: « Fiat manus tua ut salvet me. Non significat natura factam esse manum ejus, sed ejus statum erga eos qui salutem consequuntur. Quale est illud: Esto mihi in Deum protectorem. » Nam Ariani inepte ex voce γενέσθω, et ἐγένετο, concludebant Verbum fuisse factum. Miram consonantiam cum hoc loco reperies p. 368, ubi etiam illud: Fias mihi in Deum protectorem, afferretur in medium pag. item 380. Nam loca describere longum esset.

V. Jam de codicibus nobis agendum. Memoratur a Felckmanno inferius in Fragm. ex indice quodam M. Crasii manuscriptorum qui tum temporis Constantinopoli erant, exstare apud illustrissimum principem Jacobum Marmoretam S. Athanasii archiepiscopi Alexandrini explicationem in Psalterium Davidis.

Andreas Arnoldus, Norimbergensis, in præfatione sua ad Syntagma doctrinæ nomine Athanasii ab se editum Parisiis anno 1685, hæc habet: « Volebam me conferre ad recensenda sancti Athanasii capitula in Psalmos, sicut ex ms. antiquissimo descripseram, diversa a Latinis Angeli Politiani, et Græcis tomi II operum, nisi novæ cunctationis iter fuisset impatiens: dabo initium et finem, ut si quid monendum sit peritiores monere dignetur: Μακάριος ἀνὴρ, ἕως, οὐκ ἐκάθισεν. Τὴν ἀρχὴν τῆς προφητείας τῶ ἐξ αὐτοῦ κατὰ σάρκα τεθησομένῳ ἀναστήσιν ὁ Δαβὶδ· διδὲν ἐν πρώτοις μακαρίζει τοὺς ἐν (lege εἰς) αὐτὸν ἠλπικότητας. Desinit: Πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν Κύριον. Νοήσεις τὴν πνοὴν, ἀφ' ὧν Μωϋσῆς ἀναγέγραψεν· ὅτι λαβὼν ὁ Θεὸς χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς, ἐπλασε τὸν ἀνθρώπων, καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνεῦμα ζωῆς. Ab initio dicitur, tres fuisse ordines apud Judæos, γραμματέων nimirum, καὶ Φαρισαίων καὶ νομικῶν. Probabile est νομικοὺς istos esse Sadduceos, qui legem sine traditione sectabantur. » Hæc Arnoldus: νομικοὶ αὐτὴν ἰδίᾳ sunt legisperiti in Evangelio memorati. Hæc autem Arnoldi capitula idipsum sunt quod expositiones nostræ in Psalterium, ut liquet ex fragmento ab initio allato, nam in fine mutilæ sunt expositiones istæ. Ut augurari porro licet ex Arnoldi verbis, capitula istæ non integra erant, sed excerpta quædam ex aliqua Catena, nec tantæ molis quantæ hæc commentaria quæ nos edimus.

VI. Vir clarissimus Gabriel Grodecus, supra memoratus, cum haud ita pridem bibliothecas Italiæ lustraret, Mediolano litteras ad me misit, et, qua est erga nos humanitate, hanc manuscriptorum bibliothecæ Ambrosianæ notitiam præbuit ipsis verbis.

EX CODICE MANUSCRIPTO BIBLIOTHECÆ AMBROSIANÆ, QUÆ EST MEDIOLANI CAR. N. N. 451, IN QUO COLLECTA SUNT OMNIA EX CODICIBUS MANUSCRIPTIS EJUSDEM BIBLIOTHECÆ HACTENUS INEDITA.

« Commentarium sancti Athanasii in Psalmos, mss. Græco-Lat. Græcum manuscriptum descriptum est ex codice bibliothecæ Regiæ in Escorial., Latine vero translatum (ut mihi referebat D. N.) ab Antonio Giggeo. Quod tamen esse non potest: nam in frontispicio hujus codicis hanc sequentem observationem reperi eadem manu scriptam qua versio illa Latina Commentarii in Psalmos.

« Vidi in bibliotheca Ambrosiana illustrissimi card. Borromæ, suggerente clarissimo doctore et linguarum orientalium peritissimo D. Antonio Giggeo, viro mihi charissimo, volumen Arabicum in-16, in charta bombacina, ut vocant, fusca, 300 et ultra annorum, in quo Arabice erant hæc duo opuscula Athanasii in Psalmos, perbrevis illa synopsis Psalmorum, aut quocunq̄ue alio modo vocetur ad Marcellinum, deinde integri commentarii perpetui in ipsos Psalmos, quos contuli cum istis Græcis, necnon cum Eclogis Catenarum. Ac licet eos laudabiles alioquin, nec indignos Athanasii offenderim, nihilominus tamen neutiquam cum istis conveniebant: solum explicatio primi versus psalmi primi quadrabat cum ecloga quadam Catenæ, quam suo loco notavi, et deinde in secundo versu.... quidem.... quadrabant omnia cum istis commentariis, sed oratione et stylo nequaquam, clareque scriptum nomen Athanasii, Athanasius patriarcha Alexandriæ. »

« In hac observatione mentio fit Antonii Giggei, manus vero eadem cum illa versionis Latinæ: ergo neutiquam Giggeus, sed quidam alius auctor versionis istius esse debet, quem indicare mihi nemo potuit. Reperi ibi sub finem etiam quædam adnotata supra psalmum cxi, cui ista nota Athanasii præfixa erat: Οὗτος ὁ ψαλμὸς καὶ ἰδιόγραφος τῷ Δαβὶδ, καὶ ἔξωθεν τοῦ ἀριθμοῦ, ὅτι ἐμονομάχησε τὸν Γολιάθ. Incipit commentarius: Μιχρὸς ἤμην ἐν τοῖς ἀδελφοῖς μου.

« Commentarius ejusdem sancti Athanasii in Cantica Mariæ sororis Moysis, et Moysis.

« Synopsis et interpretatio vocum Hebraicarum, quæ in commentariis Athanasii reperiuntur, ms. Hebræo-Latinum, ordine alphabetico. Incipit: Aaron psal. lxxvi, vers. ult. πνεῦμα, Spiritus, Πνεῦμα, sed communiter exponitur, mons, seu montanus, sicut et psal. lxxviii, 6, 7.

« Excerpta quæ ad Athanasium spectant, ex catena in Psalmos in Cod. V. A. 10 bibliothecæ Ambrosianæ ex his omnibus auctoribus collecta: Nazianzenus, Basilus, Chrysostomus, Athanasius, Nyssenus, Hesychius, Georgius, Theodoretus episcopus Cyrensis, Severus, Origenes, Didymus, Eusebius, Esdras, Eulogius, Isidorus Pelusiota, Aretas, Apollinarius, Jovius (sic scriptum τοῦ Ἰοβίου), Justinus Philosophus, Joannes Philosophus, Ephrem, Maximus, Damascenus, Augustinus, Hieronymus, Antiochus, Adrianus, Theo-

dorus Antiochenus, Nilus, Anastasius Nicænus, et Anastasius Sinaita Antiochenus, Asterius, Olympiodorus, Epiphanius, Andreas Cretensis, Andreas Cæsariensis, Cosmas Indicopleustes, Œcumenius, Marcus... Cassianus, Hippolytus Romanus, Herodianus, Thaumaturgus, præter alios anonymos, ut dicitur ibidem. Et editiones Psalmorum, seu translationes, quibus usi sunt in catena, ibidem dicitur, fuerunt Symmachi, Aquilæ, Theodotionis, et Septuaginta Interpretum. Codex originalis in pergamena antiquissimus, et diversa sunt plurima ab illis a Barbaro editis. In hac collectione Græce tantum.

• Extracta ex Catena Psalmorum in pergameno in cod. III, H. 14, ea quæ pertinent ad Athanasium Græce tantum.

• Periochæ et hypotheses breves Psalmorum, quæ attribuantur Eusebio in codice VII, E. 18, Græce, excerptæ ex catena integra in *Psalmos* et attributa Athanasio, diversa tamen a catena Barbari Græce tantum.

• Fragmenta Athanasii ex variis catenis collecta in *Epistolas divi Pauli*, et ex catena in *libros Regum*, Græce. Subjicit auctor Latine versionis, quem supra indicavi :

• Ex commentario seu catena Titi Bostrensis in *Lucam*, ex Chrysostomo et aliis collecta, hæc reperi ex Athanasio, quæ postea contuli cum editis a Peltano, quæ eodem modo se habent, sed nomen Athanasii non ibi expressum, nec hic ubi desierunt, ideoque non plura descripsi, quia sublestæ essent fidei. Οὐχ ἀπλῶς δὲ τὸ γεννώμενόν φησιν πρὸς τὴν Παρθένον ὁ ἄγγελος, ἵνα μὴ ἐξῴθην ἐπεισαγόμενον αὐτῇ σῶμα νομισθῆ, ἀλλ' ἐπιφύγαγε καὶ τὸ, ἐκ σοῦ ἵνα ἐξ αὐτῆς φύσει τὸ γεννώμενον εἶναι πιστωθῆ. ἅγιον δὲ κληθῆσόμενον, οὐχ ὡς ἐνοικον ἔξοντα τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκ μετοχῆς ἀγιασθησόμενον ἄλλ' ὡς ὄντα κατὰ φύσιν ἅγιον, τῷ τὸν αὐτὸν Υἱὸν ὑπάρχειν Θεοῦ καὶ ἓνα εἶναι. Ita se habebant tres codices in pergamena cum expresso nomine Athanasii; hoc loco translatio Peltani non exprimit postrema fideliter. »

• Et post pauca alia fragmenta allata hæc observatio ibidem reperitur :

• In *Anthologio* quodam SS. Patrum hæc reperi ex Athanasio in littera A, ordine enim alphabetico digesta erant capita, et omnia desumpta ex veteribus Patribus, istaque erant in voce *Ἀστρολογία*, ut præ se fert titulus, cum titulo : "Ὅτι εἰ κατὰ ἀστρολογίαν τὰ καθ' ἡμᾶς, Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας ἐκ τῆς κατὰ Ματθαίου βίβλου." Hæc in epistola Grodecii.

VII. *Ex hisce autem unum est, quod nusquam memoratum audivimus, scilicet, Commentarius Athanasii in Cantica Mariæ et Mosis. Hoc autem opusculum germanumne sit ex sola lectione internosci potest, cum a nullo, quod quidem norim, antiquo laudatum fuerit. Obnixè vero postulavimus ea transmitti nobis quæ in lucubrationibus nostris desiderantur, sed cum nullus istic amanuensis Græce transcribere possit, votis nostris obsequi minime potui vir doctissimus Muratorius. Et quantum auguror conjectura, non tanti fortasse pretii sunt cætera : nam fragmenta illa in libros Regum et in Matthæum, non ex peculiari quodam commentario in hosce libros, sed ex aliis quæ jam exstant Athanasii operibus maxima pars exscripta fuere, ut infra monemus, et experientia comprobavimus. Expositiones autem in Psalmos eadem putantur esse quæ nostræ : synopsis vero, seu interpretatio illa vocum Hebraicarum quæ in expositionibus Athanasii exstant ut vel ex prioribus verbis æstimandum relinquatur, nihili est. De reliquis si quando lucem viderint judicium feretur.*

VIII. *Ad codices jam veniamus unde has Athanasii expositiones mutuati sumus : tres Regii sunt, 1807 nimirum, quem Regium primum vocamus, Reg. vero 2, 1878, Reg. 3, 1879. Regius primus est catena antiquissima ab annis plus septingentis exaratus, bonæ notæ. Incommodum tamen accidit, ut nomina scriptorum amanuensis persæpe taceret. Secundus Reg. egregie descriptus et paræ antiquitatis, minus tamen accurate exaratus nomina tamen diligenter ascribit. Tertius, qui mediam secundi partem complectitur, recens est et ex secundo exscriptus, ideoque non tanti usus. Tres item Colb. sunt, 4445, quem primum Colb. dicimus, secundum vero 4182; tertium in duas partes divisum, quarum prima numerum obtinet 4680, secunda vero 4681. Colbertinus autem, quem primum dicimus, librum ad Marcellinum De interpretatione Psalmorum tantum exhibet. Secundus Athanasii et Theodoretii expositiones in Psalmos, estque plus 700 annorum : tertius expositiones item Athanasii cum nonnullis cæterorum Patrum, hic mendis scatet, quingentorum circiter annorum.*

Harum expositionum fragmenta quædam a Daniele Barbaro, qui postea patriarcha Aquileiensis fuit, edita fuerunt in catena Patrum Græcorum in Psalmos, Venetiis cusa anno 1569, ubi ad quinquagesimum usque psalmum duntaxat expositiones ducuntur. Et accuratior quidem in multis est Corderiana. Hinc anno 1601 ex catena Nicetæ Heracleotæ Felckmannus excerpta quædam edidit Athanasium spectantia. Postremo Corderius anno 1643 prolixiorem catenam Patrum Græcorum in totum Psalterium edidit, tribus tomis comprehensam, in qua nævi non pauci occurrunt. Nobile autem est illud erratum quod expositiones Theodori et Theodoretii Athanasio ascribat. Et quidem, ut auguramur, hæc lapsus causa fuit : Amanuenses ubi in catenis ad marginem nomina scriptorum notant, Athanasii nomen indicant per litteram A, cui sequentem in Athanasii nomine, Θ scilicet imponunt. Ubi autem Theodori lectio est, primam similiter Θ describunt, cui litteram Δ desuper scribunt; hæc autem littera in codicibus proxime ad litteram A accedit, ubi igitur vidit A, ut putabat, superius Θ vero inferius describi, Athanasium his significari arbitratum est.

IX. Hæ autem expositiones multis in locis deficiunt, quia scilicet amanuenses non omnia acripserunt, sed pauciora attulerunt quam ferrent Athanasii codices. Raro evenit ut peregrinæ interpretationes nomen Athanasii præferant, id quoad facultas tulit ad marginem notavimus. Et sane perfacile est in hisce stylum Athanasii internoscere, tum quia in argumento plerumque ceu synopsis quamdam totius psalmi ob oculos ponit, et quidem mox afferendæ interpretationi affinem, ut hac tessera facile sit vera a falsis discernere; tum quia tam perspicuus, tam brevis atque pressus in hisce est Athanasius, ut hac item in parte a cæteris perinde distingui possit. In hisce autem vulgo sententiam exponit, ut vocant spiritualementem, ita ut Nicetas in catena sua Theodoretum pro litterali, Athanasium sers pro spirituali afferat. Est tamen haud raro cum litteram attingit et quidem rectissime ad scopum Prophetæ, ut nemo non æstimaturus est. Argumenta psalmorum maximi sane pretii sunt, ubi litteralem etiam sæpe mentem apprime et acute tangit antequam ad spiritualementem accedat. Multæ hic lectiones Aquilæ et Symmachi exstant hactenus inobservatæ a Drusio et aliis.

Est locus psalmi LXXVII, quem alii num æstimamus et commentum olet, illud scilicet de calamo ad versum 51. Alia fortasse nonnulla non observata a nobis fuerint quæ erudito lectori supplenda demandamus. Psal. LXXIII, v. 17, dicitur Filius cum Patrem his verbis deprecaretur: Transeat a me calix iste, non in hypocrisi, non ut Satanam inescaret ac deciperet, non quod mundi voluntatem ut propriam efferret, ita locutum fuisse. Quis aperte repugnat explicatio quæ exstat in libro De passione Domini tom. IV, quem inter suspectos haud injuria ablegavimus. Argum. psalmi LXX primum sub Romanis Jerosolymorum excidium memorat, quia secundum item a Romanis illatum fuit sub Adriano. Hæc de expositionibus in Psalmos satis sunt.

Secundum hanc conscriptam admonitionem litteras accepi cl. V. Antonii Muratorii, qui manu propria mihi ea exscripsit in laudatum commentarium in Canticum Mariæ sororis Mosis paucissima sane ut vides.

En igitur Commentarii nostri specimen in Canticum Deuteronomii.

Σημαίνει καὶ αὐτὴ τὴν ἔκπτωσιν τῶν Ἰουδαίων καὶ τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, ἣν παρέσχεν αὐτοῖς, καὶ τὴν εἰσαγωγὴν τῶν ἐθνῶν.

Πρόσεχε, οὐρανὲ, καὶ λαλήσω, καὶ, etc.

Ἐπεὶ μέγα ἦν τὸ παράπτωμα Ἰουδαίων, καὶ ἐν οὐρανοῖς μάρτυρες οὐχ εὕρισκοντο, τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν τὰ μέγιστα στοιχεῖα μαρτύρεται ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου.

Προδοκάσθω.

Πολὺς γὰρ ὡς ἕτερος, καὶ ἐπωφελής ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ κατεχόμενος.

Καὶ καταδῆτω.

Μετὰ πραότητος καὶ ἡσυχίας, τουτέστιν ὡς ἄμβρος ἐπ' ἄγρωσιν, καὶ ὡς νικητὸς.

Post duos alios versiculos subditur: Desunt reliqua, atque hic finem expositiones Athanasianæ habent.

Ex Commentario autem memorato in Psalmos, aliquot clausulas brevissimas nostris sat dissimiles misit laudatus vir, ita ut brevitatis causa non possit iudicium ferri eademne sint illæ ac expositiones nostræ. Quidquid tandem sit, cum sæpissime nostræ ab auctoribus laudentur Athanasii nomine, hinc conficitur, ipsas vero cetero alias esse germanas Athanasii expositiones.

ADMONITIO

In Argumentum Athanasii in Psalterium, et in supplementa subsequencia (a).

Prodit egregium in Psalmos Argumentum ex codice bibliothecæ Ambrosianæ membranaceo XI sæculi, optimæ notæ: cujus singula dicta iudicium peritiamque scriptoris arguunt. Orditur autem Athanasius a Psalmorum ordine, quorum perturbatam seriem promanasse putat ex Judæorum incuria et negligentia. Paternis quippe despectis legibus, inclinanteque ad simulaerorum cultum animo, libros ac scriptores priscae religionis interpretes pessumdederunt, ita ut nulli hinc inde distracti ac vetustate pene obruti sint, magna pars etiam prorsus interierint. Sub hæc autem cum in pœnam scelerum, multis attriti cladibus, in Babyloniam victorum jussu transmigrassent, quidam inter eos propheta sacros libros colligendi curam suscepit: quos ille uti sese dabant, partesque singulas uti primo occurrebant, nec nativo ordine, digessit. Hinc Psalmorum illa confusio, hinc seriei perturbatio oritur. Hæc vero ex Eusebio mutuatus videtur Athanasius, cujus etiam verba plerumque transcribit. In hoc tamen paulum variat, quod restaurandæ Scripturæ operam, quam Eusebius ab Esdra susceptam ait, ipse alicui prophetarum, nullo speciatim memorato, assignat.

(a) Hæc post absolutam Maurinam editionem publici juris fecit Montfauconius in Nova Bibliotheca Patrum. Argumentum in Psalterium mox sequitur; supplementa vero ex codice Ambrosiano deprompta distinctionis causa unicus conclusimus et priori textui inseruimus. Edit.

Quæ de Psalmorum auctoribus postea dicuntur, accurata sane et erudite proposita, magnam habent cum Origenis opusculo, a nobis propediem edendo (a), affinitatem. Argumentum porro suum pulcherrima admonitione claudit Athanasius, ubi qua mente Psalmi sint legendi, ascetas alloquens, etsi paucis, egregie tamen edisserit.

Supplementa Expositionum in Psalmos, ex codice Ambrosiano, dum Mediolani ageremus, exscripsimus. Estque codex ille recens, ab antiquiore Scorialensi desumptus. Nam, ut in Athanasii edito, a nobis haud ita pridem adornato, monuimus (supra, col. 53). Expositiones illæ Athanasii, non omnibus suis paribus et numeris absolutæ sunt, sed amanuensium ausibus passim truncatæ et in compendium redactæ: quædam etiam ex catenis erutæ. Nihil moror scriptorem nuperum, qui Expositiones illas in Psalmos non esse Athanasii præpopere pronuntiavit, sed nulla oblata negandi ratione. Nihil ille curavit, imo potius dissimulavit, hoc operis omnibus post Athanasium sæculis, Athanasii nomine, allatis plerumque locis ut in hodierno Commentario exstant, a plerisque scriptoribus memorari: nihil movit affinitas styli, verbaque frequentia Athanasiani usus, nihil codicum unde prodierunt vetustas: quæ sane accurato censori, antequam sententiam ferret, serio erant excutienda. Verum ille nasuti se critici partes egisse putavit, cum, missa importunc illa investigandi et disquirendi opera, incunctanter pronuntiavit, Non sunt Athanasii. Cui nos pari facilitate reponimus, Sunt Athanasii: a qua re denuo comprobanda nos exemisti, dum nihil offers quo tot scriptorum testimonia, totque alia γνησιότητος argumenta convellas. Nemo sane nobis dicam impingat, quod ex affectu vel præjudicata opinione spuria vel dubia opera pro germinis et assertis dederimus: nam pro virili, et ut a qui ratio postulabat, νοθείας vel γνησιότητος notas quibusque præmisimus: ac licet cuique liberum sententiæ adversum nos ferendæ arbitrium mittamus, si quis tamen hanc provinciam adeat, non nisi excussis argumentis et notis, quas pro facultate tractatibus singulis præmisimus, iudicis et censoris partes occupet

Lectorem monere juvat, Commentarium alium Athanasii nomine ferri in bibliotheca Justiniana Venetiis, inque Ambrosiana Mediolani, prorsus diversum ab edito, cujus initium: Ἡ μὲν προφητεία πληροῦται ἐς τὸν Ἰωσήφ τὸν Ἀριμαθαῖον. Sed cum a nemine scriptorum memoretur, vel alterius nostro gentilis opus fuerit, vel Athanasium illum magnum ementitur.

SANCTI ATHANASII ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI, ARGUMENTUM IN PSALMOS. Α ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΨΑΛΜΟΥΣ.

In Hebraico libro Psalmorum, sine numeri additione omnes psalmi inscripti sunt, atque variis modis. Alii quidem una juncti, alii divisi sunt. Statim quippe ab initio primus et secundus in textu Hebraico copulantur; contra vero nonus, qui apud nos conjunctus est, in Hebraico textu dividitur in duos. Totus porro Psalmorum liber in quinque partes distributus est. Observandum est autem ordinem psalmorum nequaquam historię et temporum seriem et rationem tenere; verum in multis mutari temporum ordinem, ut commonstrat liber Regnorum. Cum enim Judaicus populus idolorum cultui admodum addictus esset, in summam paternarum Scripturarum oblivionem venerunt, usque adeo ut ne Mosaicæ quidem legis liber compareret, nec quidpiam paternæ pietatis penes ipsos reliquum esset. Cum itaque prophetas interemissent, quod eorum impietates coarguerent, ac propterea in manus Assyriorum traditi, in captivitatem abducti fuissent; sub hæc quidam propheta, qui Synagogam eorum strenue curabat, cum aliis Scripturis librum quoque Psalmorum collegit: non quod simul unoque tempore psalmos omnes repererit, sed diversis temporibus; ac primos ordine posuit eos qui primi reperti fuerant: quo factum est ut ne omnes quidem ipsius David psalmi ordine ponantur, atque psalmi filiorum Core, et Asaph et Salomonis, Mosis quoque, Ætham

Ἐν τῇ Ἑβραϊκῇ βίβλῳ τῶν Ψαλμῶν ἄνευ τῆς τοῦ ἀριθμοῦ προσθήκης ἀνεγράφησαν οἱ πάντες καὶ διαφόρως· οἱ μὲν εἰσι συνημμένοι, οἱ δὲ διηρημένοι. Αὐτίκα γοῦν ὁ πρῶτος καὶ ὁ δεῦτερος κατὰ τὸ Ἑβραϊκὸν συνημμένοι· καὶ πάλιν ὁ ἕνατος, συνημμένος παρ' ἡμῖν, ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ διηρηταί εἰς δύο. Καὶ πᾶσα δὲ ἡ τῶν Ψαλμῶν βίβλος εἰς μέρη πέντε διηρηταί. Παρατηρητέον δὲ, ὅτι μὴ κατὰ ἀκολουθίαν τῶν τῆς ἱστορίας χρόνων ἡ τῶν Ψαλμῶν σύγκειται τάξις· ἐνηλλαχταί δὲ παρὰ πολλοῖς τοῖς χρόνοις, ὡς ἡ βίβλος τῶν Βασιλείων δηλοῖ. Πολλῆς γὰρ εἰδωλοατρείας κατακρατησάσης τοῦ τῶν Ἰουδαίων ἔθνους, λήθην αὐτοῦς ἐποιήσθαι τῶν πατρικῶν Γραφῶν, ὡς μὴδὲ φαίνεσθαι βίβλον τοῦ Μωσέως νόμου, μὴδὲ μὴν τῆς τῶν πατέρων εὐσεβείας τι σῶζεσθαι παρ' αὐτοῖς. Ὅτε γοῦν καὶ τοὺς προφήτας ἀνήρουν, διελέγχοντας αὐτῶν τὰς δυσσεβείας, καὶ τούτων ἕνεκα τὸ πρῶτον τῆ τῶν Ἀσσυρίων παρεδόθησαν αἰχμαλωσίᾳ· μετὰ δὲ ταῦτά τινα τῶν προφητῶν, περὶ τῆς συναγωγῆς αὐτῶν ἐσπουδαχότα, μετὰ γε τῶν λοιπῶν καὶ τὴν βίβλον τῶν Ψαλμῶν συναγοχέναι· οὐκ ἀθρόως εὐρόντα τοὺς πάντας, ἀλλὰ κατὰ διαφόρους χρόνους· κατατάττειν δὲ ἐν πρώτοις τοὺς πρώτους εὐρισκομένους· διδὲ μὴδὲ τοῦ Δαυὶδ ἐφεξῆς εὐρίσκεισθαι τοὺς πάντας, ἐν δὲ τῷ μεταξύ καὶ τῶν υἱῶν Κ'οσὲ, καὶ τοῦ Ἀσάφ, καὶ Σολομῶντος, καὶ Μωσέως, Αἰθάμ τε τοῦ Ἰσραηλίτου, καὶ Αἰμάν, καὶ πάλιν τοῦ Δαυὶδ, εὐρίσκεισθαι ἀναμιξῆ ἐν

(a) Vide tom. XV, inter Prolegomena. ΕΔΡ. ΡΑΤΑ.

τῆ βίβλῳ τεταγμένους· οὐ καθ' οὗς ἐλέχθησαν χρό- A
 νους, ἀλλὰ καθ' οὗς εὗραντο. Τὸ δ' αὐτὸ εὗροις γε-
 γνημένον καὶ ἐν ταῖς τῶν προφητῶν περιχοπαῖς.

Τοὺς δὲ μετὰ τὸν πρῶτον καὶ δωδέκατον ἀνεπιγρά-
 φους ψαλμοὺς, καὶ τοὺς ἐπιγραφῆν ἔχοντας, οὐ δη-
 λῶντας τίνας εἰσὶν, ἐκείνων εἶναι παῖδες Ἑβραίων
 φασι, ὧν τοῦνομα φέρεται ἐν ταῖς τῶν ἀνεπιγράφων
 προτεταγμέναις. Τὸν δὲ πρῶτον καὶ δευτέρον, ἕνα
 δυτας ἄμφω, τοῦ Δαυὶδ ὑπάρχειν ἠγοῦμαι. διὰ τὸ πάν-
 τας τοὺς ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τῶν Ψαλμῶν ἐφεξῆς
 αὐτοῦ εἶναι. Ἀπὸ γοῦν τοῦ τρίτου μέχρι τοῦ μ' τοῦ
 Δαυὶδ ἐπιγράφονται οἱ πάντες· διὸ μοι δοκοῦσιν ὑπάρ-
 χειν τοῦ αὐτοῦ ὃ τε πρῶτος καὶ ὁ δευτέρος. Πιστοῦ-
 ται δὲ λόγον ἢ τῶν Πράξεων τῶν ἀποστόλων βίβλος, B
 ἐν ἣ εἴρηται· *Δέσποτα, σὺ ἐποίησας τὸν οὐρανὸν*
καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ
ἐν αὐτοῖς· ὁ τοῦ πατρὸς ἡμῶν διὰ Πνεύματος
ἁγίου στόματος παιδὸς σου Δαυὶδ εἰπὼν· Ἴνα τί
ἐφρούρασαν ἔθνη, καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά; Σα-
φῶς γὰρ διὰ τούτων τὸν β' ψαλμὸν τοῦ Δαυὶδ ἐφρῆσεν
εἶναι. Ἀποσεισωπηθῆσαι δὲ εἰκόξ ἐπ' αὐτὸν τὴν τοῦ
Δαυὶδ προγραφῆν, διὰ τὸ γυμνῆν ἔχειν περὶ τοῦ Κυ-
ρίου προφητείαν, ἐν ἣ εἴρηται· Κατὰ τοῦ Κυρίου
καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ. Οἷς ἀκολούθως ἐπι-
λέγει ἐξ αὐτοῦ τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ τὸ· Κύριος
εἶπε πρὸς μέ· Υἱὸς μου εἶ σύ. Φέρονται τοίνυν ψαλ-
μοὶ οἱ πάντες ρν'. Τινὲς δὲ νομίζουσι τοὺς πάντας
εἶναι τοῦ μακαρίου Δαυὶδ· οὐ σημαίνεται δὲ τοῦτο.
 Οἱ μὲν γὰρ πάντες ἀναφέρονται τοῦ Δαυὶδ· ἐν δὲ ταῖς
 ἐπιγραφαῖς δέικνυται τίς τίνας ψαλμοὺς γεγένηται. C
 Τέσσαρες γὰρ ἄρχοντες ψδῶν ἐξελέγησαν, σπη' ἀκό-
 λουθοι. Τῶν οὖν τεσσάρων ἀρχόντων παράκεινται
 ψαλμοὶ, ὡς καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ διδάσκουσιν. Ὅπταν
 γὰρ λέγη· *Ψαλμὸς τοῖς υἱοῖς Κορὲ, Αἰθάν, Ἀσάφ,*
καὶ Αἰμάν· αὐτοὶ ψάλλουσιν οἱ υἱοὶ Κορὲ, Αἰθάν,
 Ἀσάφ, καὶ Αἰμάν. Ὅταν εἴπῃ, *Ψαλμὸς τοῦ Ἀσάφ,*
 αὐτὸς εἶπεν ὁ Ἀσάφ· ὅταν εἴπῃ, *Ψαλμὸς τοῦ Ἰδι-*
θοῦμ, αὐτὸς ψάλλει Ἰδιθοῦμ· ὅπταν εἴπῃ, *τοῦ*
Δαυὶδ, αὐτὸς λέγων ἦν Δαυὶδ· ἐπὶ δὲ λέγη, *τῷ*
Δαυὶδ, ὅφ' ἐτέρων λέγεται εἰς τὸν Δαυὶδ. Εἰσὶ μὲν
 οἱ πάντες ρν', ὧν οβ' εἰσὶ τοῦ Δαυὶδ, θ' δὲ τῷ Δαυὶδ,
 ιβ' τοῦ Ἀσάφ, ιβ' τοῖς υἱοῖς Κορὲ, εἷς τοῦ Ἰδιθοῦμ,
 εἷς τοῦ Αἰθάν, εἷς τοῦ Αἰμάν, εἷς τοῦ Σαλομών, δύο D
 Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου, ἀνεπιγράφοι ιθ' καὶ εἷς Μω-
 σείως· πάντες ρν'.
 monis, duo Aggæi et Zachariæ; sine titulo triginta
 ginta.

Δεῖ τοίνυν θεωρῆσαι τὸ μυστήριον τίνε λόγῳ, δια-
 φόρων ψδῶν ὑπαρχόντων, καὶ μὴ πάντων τῶν ψαλ-
 μῶν ὄντων Δαυὶδ, ἀναφέρεται εἰς τὸν Δαυὶδ· καὶ τοῦ-
 το οὐ παραδραμούμεθα. Τοῦτο γὰρ χάριν ἐπιγράφη,
 ἐπεὶ αὐτὸς αἴτιος γεγένηται τοῦ εἶναι ταῦτα· αὐτὸς
 γὰρ ἐξέλεξε τοὺς ψδούς. Αὐτὸς τοίνυν αἴτιος γενόμενος
 ἠξιώθη τῆς τιμῆς ταύτης, ἵνα πάντες ὅσα εἶπαν οἱ
 ῥδοὶ εἰς τὸν Δαυὶδ καταλογισθῇ.

¹¹ Act. iv, 24, 25; Psal. ii, 1. ¹² Psal. ii, 2, 7.

A Israelitæ, Æman, rursumque Davidis permistim po-
 siti in libro occurrant; non quo tempore editi, sed
 quo inventi fuere: quod ipsum in prophetarum
 periodis et clausulis reperis.

Qui psalmi vero post primum et duodecimum
 consequuntur sine titulo, necnon ii quibus titulus
 quidem præmittitur, nec tamen indicatur quo sint
 auctore editi, eorum esse dicunt Hebræi, quorum
 nomen scribitur in psalmis qui titulo vacuos an-
 tecedunt. Æstimo autem primum et secundum, qui
 unum constituunt psalmum, Davidis esse; quia
 quotquot in prima parte subsequuntur, ipsius sunt.
 A tertio enim ad quadragesimum omnes Davidis
 inscribuntur, quamobrem mihi ad ipsum videntur
 pertinere primus atque secundus. Quam sententiam
 confirmat liber Actuum apostolorum, in quo dicitur
¹¹: *Domine tu fecisti cælum et terram, et mare,*
et omnia quæ in eis sunt. Deus patrum nostrorum
qui dixisti per Spiritum sanctum per os David pueri
tui: Quare fremuerunt gentes et populi meditati sunt
inania? His enim perspicue dixit, psalmum secun-
dum Davidis esse. Verisimile autem est, ideo titu-
lum, Davidis, omissum fuisse in eo psalmo, quia
nudam et apertam complectitur prophetiam de Do-
mino, qua dicitur, Adversus Dominum et adversus
Christum ejus. Quibus consequenter adjicit ex ipsa
Christi persona: Dominus dixit ad me: Filius meus
es tu ¹². Omnes itaque psalmi, centum quinquaginta
 feruntur. Quidam porro arbitrantur omnes beati
 Davidis esse: neque tamen id aliqua nota signifi-
 catur. Et verum quidem est universos Davidi ascri-
 bi; at in titulis indicatur quo auctore quisque psal-
 mus editus sit. Nam quatuor canticorum principes,
 ministri vero ducenti octoginta octo, electi fuere.
 Horum quatuor principum psalmi aliquot circum-
 feruntur, ut vel ipsis docetur titulis. Quando enim
 dicit: *Psalmus filiis Core, Æthan, Asaph et Æman,*
 ab ipsis Æthan, Asaph, Æman, filiis Core psallitur;
 Cum dicit, *Psalmus Asaph;* ipse Asaph recitavit;
 cum dicit, *Psalmus Idithum,* ipse Idithum psallit;
 ubi dicit, *Davidis,* ipse David est qui pronuntiavit.
 Cum autem dicit, *Davidi,* ab aliis recitatur psalmus
 in Davidem. Sunt quidem omnes centum quinquaginta
 quorum septuaginta duo Davidis sunt, novem
 Davidi, duodecim Asaphi, duodecim filiis Core, unus
 Idithum, unus Ætham, unus Æman, unus Salo-
 novem, unusque Mosis: omnes centum quinquaginta

Animadvertendum itaque mysterium, quæ scilicet
 causa sit cur, cum diversi sint cantores, neque
 omnes psalmi Davidis sint, psalterium tamen ad
 Davidem referatur: hæc ne silentio prætermittamus.
 Ideo sic inscriptum fuit, quia ipse David in
 causa fuit cur istæc ederentur: ipse namque can-
 tores elegit. Is igitur qui causa fuit, tanto honore
 dignatus est, ut quæcunque cantores dixerint, quasi
 Davidis reputentur esse.

Cum propheta esset David, atque interioribus A apertis oculis, probe nosset malignos spiritus gaudere de lapsu hominum, et contra dolere quasi victos de eorumdem resipiscentia et emendatione, intelligibili ac spirituali modo orationes adversum illos emittebat; ex iis hostibus qui sub aspectu cadunt assumpta metaphora. Nisi enim hac ratione prophetarum scopum interpretemur, non modo nullam animæ utilitatem, ex eorum dictis, ad mansuetudinem adipiscendam, percipiemus; verum etiam in asperam quamdam atque evangelicæ doctrinæ adversam animi duritiam ex frequentibus adversus inimicos precibus delabemur, tantum abest ut diligamus illos. Nam sexcenties ait David ²²: *Confundantur et pudore afficiantur omnes inimici mei, et non confundar ego*. Similia enim ne credamus B dixisse viros prophetas et amicos Dei alio quam superius a nobis explicato more. Atque ita intelligat oportet vir quisque sedulus ac studiosus, sicubi imprecantem prophetam inveniatur, ab hostibus qui sub sensum cadunt ad intelligibiles inimicos facta translatione. Demum vacare oportet ascetam singulorum verborum intelligentiæ.

²² Psal. xxxiv, 4.

Ὅτι προφήτης ὑπάρχων ὁ Δαυὶδ, καὶ ἡνεωγμένους ἔχων τοὺς ἔνδον ὀφθαλμοὺς, καὶ εἰδώς, ὅτι χαίρουσι τῇ πτώσει τῶν ἀνθρώπων τὰ πονηρὰ πνεύματα, καὶ πάλιν ἀντιλοποῦνται ἡττώμενα ἐπὶ τῇ διορθώσει τῶν ἀνθρώπων, πάντως ὅτι νοητῶς τὰς κατ' αὐτῶν προσευχὰς ἐποιεῖτο, ἐκ τῶν αἰσθητῶν ἐχθρῶν πρὸς αὐτὰ μεταβαλλόμενος. Εἰ γὰρ μὴ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἐκλάθωμεν τὸν σκοπὸν τῶν προφητῶν, οὐ μόνον οὐδεμίαν οἰκοδομήν ἐκ τῶν παρ' αὐτοῖς εἰρημένων πρὸς κτῆσιν πραότητος ἔξομεν, ἀλλὰ καὶ σκληρὰν τινα καὶ ἐναντίαν τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας διάθεσιν ἀναληφόμεθα ἐκ τοῦ κατεύχεσθαι συγχῶς τῶν ἐχθρῶν, καὶ μὴ ἀγαπᾶν· μυριοντάκις λέγοντος τοῦ Δαυὶδ, *Αἰσχυνθῆσαν καὶ ἐντραπείησαν πάντες οἱ ἐχθροί μου, καὶ μὴ αἰσχυνθῆσιν ἐγώ*. Ταῦτα δὲ οὐκ ἂν πεισθεῖημεν οὕτως εἰρηκέναι ἄνδρας προφήτας καὶ φίλους Θεοῦ, εἰ μὴ τῷ προειρημένῳ τρόπῳ. Οὕτω γὰρ χρὴ νοεῖν τὸν φιλόπονον, ἔνθα ἂν ἐπαρώμενον εὖροι προφήτην, ἐπὶ τοὺς νοητοὺς ἐχθροὺς ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν μεταβάλλοντα. Λοιπὸν δὴ κατασχολάζεσθαι τὸν ἀσκητὴν παντὸς ῥήματος τὴν κατανόησιν.

SANCTI ATHANASII

ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI

EXPOSITIONES IN PSALMOS.

PSALMUS I.

Argumentum.

Initium prophetiæ Christo ab ipso secundum carnem nascituro offert David. Quamobrem in primis beatos dicit qui sperant in eo.

[Beatos autem vocat eos qui non abeunt in consilium impiorum, neque stant in via peccatorum neque sedent in cathedra pestilentium. Nam tres ordines apud Judæos erant contra Salvatorem insurgentes, scribæ scilicet, Pharisei et legisperiti, qui jure atque merito impii, peccatores et pestilentium nuncupentur. Via dicitur hæc vita, quia ii qui nascuntur, ad finem pergunt.]

1. *Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum.* Potest consilium impiorum cætus dici ac conventus improborum. Cumque noxium sit sese impiorum cætibz immiscere, beatum dicit eum, qui ne tantillum quidem ad illorum conventus accedit. Hujusmodi erat Joseph ab Arimathia: qui corpus Domini ac Dei sepelivit. De illo namque dictum fuit quod non astipularetur consilio eorum qui Jesum prodidere. *Et in cathedra pestilentium non sedit.* Per ca-

C

ΨΑΛΜΟΣ Α΄.

ὑπόθεσις.

Τὴν ἀρχὴν τῆς προφητείας τῷ ἐξ αὐτοῦ τεχθσομένῳ Χριστῷ ἀνατίθησιν ὁ Δαυὶδ. Διὸ ἐν πρώτοις μακαρίζει τοὺς εἰς αὐτὸν ἠλικίους.

[Μακαρίους δὲ καλεῖ τοὺς μὴ πορευθέντας ἐν βουλῇ ἀσεβῶν, μήτε μὴν στάντας ἐν ὁδῷ ἀμαρτωλῶν, μήτε ἐπὶ καθέδραν λοιμῶν καθεστηκότας. Τρία γὰρ ἦν τὰ τάγματα παρὰ Ἰουδαίους κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἐπαναστάντα, γραμματεῖς, Φαρισαῖοι, καὶ νομικοί· οἱ καὶ κληθεῖεν εἰκίτως ἀσεβεῖς καὶ ἀμαρτωλοὶ καὶ λοιμοί. Ὁδὸς μὲν ὁ βίος εἰρηται διὰ τὴν πρὸς τὸ τέλος τῶν γεννωμένων ἐπαξίαν.]

Μακάριος ἄνθρωπος ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσεβῶν. Δυνατὸν δὲ βουλήν ἀσεβῶν εἰπεῖν τὴν σύνοδον καὶ τὴν συνέλευσιν τῶν πονηρῶν. Καὶ ἐπεὶ βλαβερὸν τὸ τοῖς ἀθροίσμασι τῶν ἀσεβῶν παραβάλλειν, μακαρίζει τὸν μὴδὲ κατὰ ποσὸν εἰς τὸ αὐτὸν αὐτοῖς ἐρχόμενον. Τοιοῦτος ὑπῆρχεν ὁ Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθίας, ὁ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ θάψας. Εἰρηται γὰρ περὶ αὐτοῦ, ὡς οὐκ ἦν συγκατατιθέμενος τῇ βουλῇ τῶν Ἰησοῦ προδοτῶν. *Καὶ ἐπὶ καθέδρῳ λοιμῶν οὐκ*

ἐπέθεσε. Διὰ τῆς καθέδρας τὴν διδασκαλίαν δηλοῖ, ὡς ἔφησιν· Ἐπὶ τῆς καθέδρας Μωσέως. Καθέδρα τοῦ λουμῶν ἢ διδασκαλία τῶν πονηρῶν.

Ἡμέρας καὶ νυκτός. Τὸ σύντονον δηλοῖ. Οὐ γὰρ ἡμελημένως δεῖ μελετᾶν τὸν νόμον τοῦ Κυρίου.

[Ἄλλ' ἢ ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ μελετήσῃ ἡμέρας καὶ νυκτός. Τῷ νόμῳ, τῷ ἀγγελικῷ δηλονότι. Τὸ σύντονον δηλοῖ· οὐ γὰρ ἡμελημένως δεῖ μελετᾶν τὸν νόμον τοῦ Κυρίου. Οὐ γὰρ ποτὲ δεῖ τοὺς μελετᾶν, ποτὲ δὲ οὐ, ἀλλ' αἰεὶ καὶ διαπαντὸς τοῖς θείοις λογίοις προσηλωσθαι· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ἡμέρας καὶ νυκτός. Καλὸς τοῦ κατορθώματος ὁ μισθός· ὁ γὰρ τῷ θεῷ σχολάζων νόμῳ καὶ τοῖς ἐκ τούτου νόμοις ἀρδευόμενος. Καὶ ὕδωρ καὶ ὁ Χριστὸς τὴν ἑαυτοῦ διδασκαλίαν ἀνεκάλεσεν εἰπών· *Εἴ τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρὸς με, καὶ πίνετω*. Τῷ παρ' ὕδασι δένδρῳ ἀπεικασταί· αἰεὶ τεθηλότι, αἰεὶ βριθοντι τοῖς ὕδασι. Οἱ γὰρ τῆς ἀρετῆς ἀθληταὶ τοὺς μὲν τῶν πόνων καρποὺς κατὰ τὸ μέλλον κομίσονται· ὅσον δὲ τισὶ φύλλοις κἀντεῦθεν τῇ ἀγαθῇ ἐλπίδι κατασχιάζονται, καὶ κλέπτουσι τῇ ψυχαγωγίᾳ τὴν τῶν πόνων βαρύτητα. Τῷ τοιοῦτῳ πάντα εὐσευθήσεται. Οὐδὲν γὰρ ἐναντίον τοῖς θείοις νόμοις διενεργήσει, τῷ τοῦ νόμου βουλήματι συναρμόττων τὸ θέλημα· πρότερον ἅπαντα τῆς κακίας ἀπαγορεύσας τὰ εἶδη, καὶ τῶν θεῶν νόμων ὑποδείξας τὴν τελειότητα, οὕτως ἐπήγαγε· *Πάντα ὅσα ἂν ποιῇ*.]

His adjicit Dan. Barbarus : Die autem meditatur qui in virtutibus proficit, nocte vero, qui cum perturbationes insurgunt, immotam servat animi generositem.

Καὶ ἔσται ὡς τὸ ξύλον τὸ περυστευμένον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων. Ἐξομολογήσεως, ἦτοι παραβολῆς ξύλου ὁ Χριστὸς ἀναγγέλλεται ἐν τῇ θεοπνεύστῃ Γραφῇ, κατὰ τὸ εἰρημένον· *Ξύλον ζωῆς ἐστὶ πᾶσι τοῖς ἀντεχομένοις αὐτῆς*. Λέγει οὖν, ὅτι οἱ πιστεύσαντες τῷ Χριστῷ σῶμα αὐτοῦ ἔσονται· μετασχηματίζει γὰρ τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν πρὸς τὸ γενέσθαι σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ. *Διεξόδους δὲ τῶν ὑδάτων τὰς θείας φησὶ Γραφάς*· ἐν αἷς ἅπανταχοῦ ἐστὶν εὐρεῖν Χριστὸν κηρυσσόμενον. [Ξύλον ζωῆς ὁ Χριστὸς, κλάδοι οἱ ἀπόστολοι, καρπὸς αἷμα καὶ ὕδωρ ἐκ τῆς πλευρᾶς· ὧν τὸ μὲν εἰς ὑποτύπωσιν μαρτυρίου, τὸ δὲ βαπτίσματος. Φύλλα οἱ λόγοι· καρπὸν τοῦ ξύλου νοήσεις τὴν ὀρθὴν πίστιν· φύλλα δὲ αὐτοῦ τὴν πλήρωσιν τῶν ἐντολῶν. Καρπὸς καὶ οἱ σωζόμενοι, ῥίζα τὸ βάπτισμα· γεωργὸς ὁ Πατήρ.] *Ὁ τὸν καρπὸν αὐτοῦ δώσει ἐν καιρῷ αὐτοῦ*. Καρπὸν τοῦ ξύλου νοήσεις τὴν πίστιν· φύλλα δὲ αὐτοῦ τὴν πλήρωσιν τῶν ἐντολῶν. *Καὶ τὸ φύλλον αὐτοῦ οὐκ ἀπορρῦνεται, οὐκ ἀποπεσεῖται. Καὶ πάντα ὅσα ἂν ποιῇ κατενοδωθήσεται*. Οὐ γὰρ ἐστὶ πρᾶξις τῶν κατὰ θεὸν γινομένων ἀνωφελῆς. [Καιρὸς τοῦ διδοῦναι ἢ τοῦ λαμβάνοντος ἐπιτηδείτης ἐστίν.]

Διὰ τοῦτο οὐκ ἀναστήσονται ἀσεβεῖς ἐν κρίσει. Διὰ τοῦτο μὲν, διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν, ἀλλ' ὁμοίους ἐλ-

A thedram, doctrinam significat, ut ipse ait⁶⁶ : *Super cathedram Moysi*. Cathedra igitur pestilentium, est doctrina iniquorum.

2. *Die ac nocte*. Fervens animi studium significat. Siquidem non est meditandum negligenter legem Domini.

[*Sed in lege Domini voluntas ejus, et in lege ejus meditabitur die ac nocte*. In lege, angelica videlicet. Contentionem significat ac diligentiam; non enim remisse ac negligenter oportet legem Domini meditari. Neque modo meditandum, modo supersedendum meditatione; sed semper et assidue divinis oculis sese addicere opus est: id enim significatur hoc dicto, *die ac nocte*. Bona est merces boni operis: qui enim divinæ vacat legi, ejus fluentis irrigatur. Christus quoque doctrinam suam vocavit aquam, cum ait⁶⁷ : *Si quis sitit, veniat ad me et bibat*. Ligno ad aquas posito comparatus est, quod semper floret, semper fructibus tempestivis onustum est. Nam virtutis athletæ laborum quidem fructus in futuro reportant, et, ceu quibusdam foliis inde emissis, spe bona adumbrantur, laborumque gravitatem hujusmodi recreatione suffurantur. Tali viro omnia semper prospere vertent. Nihil enim divinis legibus adversarium admittet, qui voluntati legis suam accommodat voluntatem: quia a principio ille omnes malitiæ species eliminavit, et declarata divinarum legum perfectione, ita iufert: *Omnia quæcunque faciet*.]

3. *Et erit tanquam lignum quod plantatum est, etc.* Confessionis sive etiam parabolæ lignum Christus esse describitur in divinitus inspirata Scriptura, juxta illud: *Lignum vitæ est omnibus suscipientibus eam*⁶⁸. Ait igitur eos qui in Christum crediderint, corpus ejus futuros esse. Transformabit enim corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ. *Decursus porro aquarum*, divinas vocat Scripturas: in quibus passim Christum reperire est prædicatum. *Quod fructum suum dabit in tempore suo*. [Lignum vitæ Christus, rami apostoli, fructus sanguis et aqua ex latere fluens: quorum ille quidem in formam et exemplum martyrii, illa autem baptismatis. Folia sunt sermones; fructum ligni intelligas esse rectam fidem; folia item ipsius, præceptorum observationem: fructus etiam sunt ii, qui salutem consequuntur; radix, baptisma; agricola, Pater.] Fructum ligni intelligas rectam fidem: folium autem ejus, est plena observatio mandatorum. *Et folium ejus non defluet, non decidet. Et omnia quæcunque faciet prosperabuntur*. Nulla enim secundum Deum actio utilitate caret. [Tempus dandi, accipientis opportunitas est.]

5. *Ideo non resurgent impii in judicio*. Nimirum quia non habent radicem, sed similes sunt pulveri

⁶⁶ Matth. xxiii, 3. ⁶⁷ Joan. vii, 37. ⁶⁸ Prov. iii, 18.

terræ a ventis agitato. Ventum autem intelligas Dei A
 comminationem, qua dicit ⁸⁷ : *Discedite a me, maledicti, in ignem æternum.* Qui tali audita voce jure decident, non enim constitere in Christo, qui credentium fulcrum est ac fundamentum. Nam in judicio ait, non in interrogatione. *In concilio justorum, ait.* Nam separabit justos a peccatoribus.

6. *Quoniam norit Dominus viam justorum. Novit, ibi positum est pro, honorat*; secundum id quod dictum a Deo est ad Mosem ⁸⁸ : *Novi te præ omnibus*, quasi dicat : honoro te, et invenisti gratiam coram me.

PSALMUS II Davidi : caret inscriptione apud Hebræos.

Argumentum.

Postquam in primo psalmo Judaicæ gentis principes vocavit impios, peccatores et pestilentes; in hoc iterum eorum opera recenset hujusmodi usus nominibus, ipsis optime congruentibus. [Postquam primum psalmum per impiorum memoriam concluderat, eorumdem mentione secundum iniiit psalmum, docens supra memoratum impiorum finem eos, qui furore in Salvatore acti sunt, excepturum.]

1. *Quare fremuerunt gentes, etc.* Fremitum vocat brutam ferocitatem. Illud autem, *quare*, in communi dicitur, ut intelligatur etiam : *Quare populi meditati sunt inania?* Et qui, quæso, non inanis ipsis fuerit hujusmodi meditatio, utpote qui Salvatore generis sui non acceperint?

[Quæ, ait, causa tanti odii, ut in unum concurrant gentes et populi? Illud enim, *fremuerunt*, significat, tantum superbierunt, quod est cum tumore et arrogantia turbas movere et tumultuari. Translatusque est hic loquendi modus a bruto equorum impetu, nullum decorem servante, quod Judæis contigit adversus Christum insurgentibus. Quæ causa est quod in unum concurrant gentes et populi? forte etiam Israelitas vocat gentes et populos, sive Herodem et Pilatum quasi ethnicos, Judæos ut populos memorat.]

[*Astiterunt reges terræ.* Ac si diceret, sese suoapte consilio ad id negotii destinarunt reges, Herodes nempe et Pontius Pilatus. Ita sancti apostoli in Actibus interpretati sunt.]

2. *Et principes convenerunt in unum.* Supradicti scilicet ordines : scribæ nimirum, Pharisei et legisperiti. *Adversus Dominum et adversus Christum ejus.* Insidiæ enim in Christum paratæ, in ipsum quoque Patrem vertunt. Nam si Pater in Filio et Filius in Patre, quomodo non una in utrumque vertatur conlumelia?

Adjicit Daniel Barbarus : Nam præpositiones duæ, et articuli duo, duas quoque personas iuducunt : Patrem nimirum, et Filium, juxta illud, quod a Christo dictum est ⁸⁹ : *Qui me recipit, recipit eum qui me misit ; et qui me spernit, ambos spernit.*

⁸⁷ Matth. xxv, 41. ⁸⁸ Exod. xxxii, 12. ⁸⁹ Luc. x, 16.

ναι ἡ γῆς ὑπὸ ἀνέμου ριπιζομένη· ἀνεμον δὲ νοή-
 σεις τὴν ἀπειλὴν τοῦ Θεοῦ τὴν λέγουσαν· Πορεύεσθε
 ἀπ' ἐμοῦ, οἱ καταραμένοι, εἰς πῦρ τὸ αἰώνιον.
 Οἱ τὴν αὐτὴν ἀκούσαντες φωνὴν καταπεσοῦνται δι-
 καίως· οὐ γὰρ ἐστῆκασιν εἰς Χριστὸν, ὃς ἐστι πι-
 στευόντων στηρίγμα καὶ θεμέλιος· τὸ γὰρ εἰς κρίσι-
 φησίν, οὐκ εἰς ἐρώτησιν. Ἐν τῇ συναγωγῇ δικαίων,
 λέγει· ἀφορίζει γὰρ τοὺς δικαίους ἀπὸ τῶν ἀμαρτω-
 λῶν

Ὅτι γινώσκει Κύριος ὁδὸν δικαίων. Τὸ, γινώ-
 σκει, ἀντὶ τοῦ, τιμῆ, κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ Θεοῦ εἰς
 Μωσῆν· Γινώσκω σε παρὰ πάντας· ἀντὶ τοῦ τιμῆ
 σε, καὶ εὖρες χάριν ἐν ἐμοί.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυτῷ ἀρεπλιγραφος παρ' Ἑβραίοις.

B.

Υπόθεσις.

Ἐν τῷ πρώτῳ ψαλμῷ ἀσεβεῖς τε καὶ ἀμαρτωλοὺς
 καὶ λοιμοὺς ἀποφηνάμενος τοὺς ἄρχοντας τοῦ Ἰου-
 δαίων ἔθνους, ἐν τούτῳ πάλιν δείκνυσσι τὰς πράξεις
 διὰ τῶν τοιοῦτων ἰνομάτων, ὧν γεγόνασι μέτοχοι.
 [Μνήμη τῶν ἀσεβῶν συμπεράνας τὸν πρώτον ψαλ-
 μὸν, ἐκ ταύτης πάλιν τοῦ β' τὴν ἀρχὴν ἐποίησατο,
 διδάσκων, ὅτι τὸ προειρημένον τῶν ἀσεβῶν τέλος
 καὶ τοὺς κατὰ τοῦ Σωτῆρος λυττήσαντας ὑποδέξε-
 ται.]

*Ἴνα τί ἐφρύαξαν ἔθνη καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κε-
 ρά ;* Φρύαγμα τὸ ἄλογον φρόνημα. Ἀπὸ κοινοῦ τὸ, Ἴνα
 τί, τουτέστι· Διὰ τί οἱ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά ; Πῶς,
 γὰρ οὐ κενὰ γέγονεν αὐτοῖς ἡ μελέτη μὴ δεξαμένοι
 τὸν Σωτῆρα τοῦ γένους ;

[Τίς, φησίν, ἡ αἰτία τοσοῦτου μίσους εἰς ταυτὸ συν-
 δραμεῖν ἔθνη καὶ λαοὺς ; Τὸ γὰρ, ἐφρύαξαν, κατὰ
 τοσοῦτο ὑπερηφανεύσαντο, σημαίνει τὸ μετ' ἐπάρ-
 σεως καὶ μεγαλαυχίας τινὸς ταρασσεσθαι καὶ θορυ-
 βεῖσθαι. Μετενεχθὲν ἀπὸ τῆς ἀλόγου τῶν ἱππων ὀρμῆς ;
 ἐπ' οὐδενὶ τῶν δεόντων· ὃ συνέθη τοῖς Ἰουδαίοις ἐπὶ
 Χριστοῦ. Τί τὸ αἷτιον εἰς ταυτὸ συνδραμεῖν ἔθνη καὶ
 λαοὺς ; Εἴτε γὰρ τοὺς Ἰσραηλίτας φησὶ ἔθνη καὶ
 λαοὺς, εἴτε τοὺς περὶ Ἡρώδη καὶ Πιλάτου ὡς ἔθνη-
 κούς, καὶ λαοὺς τοὺς Ἰουδαίους.]

[*Παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς.* Τὸ, παρ-
 ἔστησαν, ἀντὶ τοῦ, ἑαυτοὺς πρὸς τοῦτο ἀφώρισαν
 βασιλεῖς Ἡρώδης τε καὶ Πόντιος Πιλάτος. Οὕτως
 καὶ οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι ἐν ταῖς πράξεσιν ἠρμήνευσαν.]

Καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό. Τὰ
 προλεχθέντα τάγματα· γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι καὶ
 νομικοί. Κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ
 αὐτοῦ. Ἡ γὰρ εἰς τὸν Χριστὸν ἐπιβουλὴ καὶ εἰς αὐ-
 τὸν ἀνατρέχει τὸν Πατέρα. Εἰ γὰρ ὁ Πατὴρ ἐν τῷ
 Υἱῷ καὶ ὁ Υἱὸς ἐν τῷ Πατρὶ, πῶς οὐ καὶ μία ἡ εἰς
 αὐτοὺς ὕβρις γένοιτ' ἄν ;

Διαρρήξωμεν τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν. Λεῖπει τὸ, **A** λέγοντες· ἵνα ἢ ἡ διάνοια αὐτῆ· Συνήχθησαν κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ, λέγοντες· Διαρρήξωμεν τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν. Οὐ γὰρ ἤθελον εἶσαι τῆς Ἰσραὴλ γενέσθαι σαγήνης, περὶ ἧς γέγραπται· Ὅμοια ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνη. *Καὶ ἀπορρήξωμεν ἀπ' ἡμῶν τὸν ζυγὸν αὐτῶν.* Τὴν βερότητα τοῦ νόμου, περὶ οὗ εἶρηκε· Ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστός, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστίν.

[Τὸν ζυγὸν αὐτῶν· ἢ γὰρ εἰς τὸν Χριστὸν ἐπιβουλή καὶ φθὸς αὐτὸν ἀνατρέχει τὸν Πατέρα. Εἰ γὰρ ὁ Πατὴρ ἐν τῷ Υἱῷ, καὶ ὁ Υἱὸς ἐν τῷ Πατρὶ, πῶς οὐκ ἂν μία τις εἴη ἡ εἰς αὐτοὺς ὕβρις;]

Ὁ κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς ἐκγελάσεται αὐτούς. Ὡς ἀνόητα βουλευσαμένους· ὁ γὰρ ὑπ' αὐτῶν προσηλωθεὶς, καὶ θανάτῳ παραδοθεὶς, ἐν οὐρανοῖς ὦν καὶ τὰ πάντα περιέχων, κενὰς αὐτῶν καὶ ματαίας δείκνυσι τὰς βουλάς. Καὶ ὁ τοῦτου δὲ Πατὴρ καὶ τῶν ἀπάντων Δεσπότης τὴν ἀξίαν αὐτοῦ εἰσπράττει δίκην. *Καὶ ὁ Κύριος ἐκμυκτηριεῖ αὐτούς.* Ἐξουθενώσει γὰρ αὐτούς, φησὶ, καὶ μισήσει καὶ ἀποστραφήσεται.

[*Καταγελάσει,* ἀντὶ τοῦ, μισήσει καὶ ἀποστραφήσεται. Ἄλλ' ὁ τῶν ἐπιβουλεύοντων, φησὶν, ὑψηλότερος καταγελάσει, ἦτοι γέλωτα τὴν ἐκείνων ἐπιβουλήν ἀποφανεῖ, ὡς ἀνόητους ἐπιχειρούντων. Καὶ γὰρ μυκτηρισμός ἐστὶ πνεῦμα διὰ ῥινῶν ἀφιέμενον εἰς ἐξουθενώσιν τῶν μεγάλα φραττομένων. Καὶ τὸ μετὰ τῶν προθέσεων δὲ ταῦτα εἰρησθαι ἐπιτακτικώτερον ἔχει τὴν γέλωτα. Καὶ οὐ μόνον, φησὶ, τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ὀργῆς πειραθήσονται.]

Τότε λαλήσει πρὸς αὐτοὺς ἐν ὀργῇ αὐτοῦ. Τότε, πότε, ἢ ὅτε ἔλεγον· *Διαρρήξωμεν τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν;* Τί δὲ ἐστὶ τὰ ἐν ὀργῇ παρ' αὐτοῦ λαληθέντα; ἢ τὸ· *Ὅσαι ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι· καὶ τὸ· Ἀρθήσεται ἀπ' ὑμῶν ἡ βασιλεία· καὶ τὸ· Καὶ ὑμῖν οὐαὶ τοῖς ρομοκοῖς.*

[Στρατιὰ γὰρ αὐτοὺς Ῥωμαϊκὴ ἐξηνδραποδίσασα. Διαφέρει δὲ θυμὸς ὀργῆς, τῷ θυμῶν μὲν εἶναι ὀργὴν ἀναθυμιωμένην καὶ εἶτι ἐκκαιομένην, ὀργὴν δὲ ὄρεξιν ἀντιλυπῆσεως. Ἀτελέστερος οὖν τῆς ὀργῆς ὁ θυμὸς, ἀποτελεσματὶα τε ἢ ὀργῆ. Καὶ τοιούτων δὲ τῶν βημάτων τὴν ἑρμηνείαν διδάσκει τὸ τέλος τῶν πραγμάτων. Στρατιὰ γὰρ αὐτοῖς ἐπιστάσα Ῥωμαϊκὴ τὴν τε πόλιν ἐπόρθησε καὶ ἐνέπρησε τὸν νεῶν, καὶ αὐτῶν **D** τοὺς μὲν πλείστους θανάτῳ παρέπεμψε· τοὺς δὲ τὴν σφαγὴν ἐκφυγόντας ἐξανδραποδίσασα, δουλείᾳ παρέδωκεν. Ἐπιστήσας δὲ προσήκει τὸν πιστὸν, ὡς διὸ προσώπων ἐφεξῆς μέμνηται, καὶ πρῶτον μὲν Κυρίου τοῦ Χριστοῦ· *Κατὰ τοῦ Κυρίου γὰρ, ἔφη, καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ·* εἶτα κατοικοῦντος ἐν οὐρανοῖς καὶ Κυρίου· Ὁ κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς ἐκγελάσεται αὐτούς, καὶ ὁ Κύριος ἐκμυκτηριεῖ αὐτούς· καὶ ἀθίς δὲ τὸ αὐτὸ διετήρησε σχῆμα.]

Ἐγὼ δὲ καταστάθην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ Σιών. Ὡς ἀποδληθέντος τοῦ ἐξ Ἰσραὴλ λαοῦ, τὴν εἰς

3. *Dirumpamus vincula eorum.* Deest illud, *dicentes*; ut hæc sit sententia: convenerunt contra Dominum et contra Christum, dicentes: Dirumpamus vincula eorum. Noluere enim intra sacram esse saganam, de qua scriptum est: *Simile est regnum caelorum sagenæ* ⁹⁰. *Et projiciamus a nobis jugum ipsorum.* Gravitatem legis, de qua dixit ⁹¹: *Jugum enim meum suave est, et onus meum leve.*

[*Jugum ipsorum.* Nam insidiæ contra Christum ad ipsum recurrunt Patrem. Si namque Pater in Filio, et Filius in Patre est, quomodo non una fuerit iis illata contumelia?]

4. *Qui habitat in caelis irridebit eos.* Tanquam stulta consulentes: qui enim ab illis confixus est et morti traditus, cum in caelis sit et omnia contineat, vana inaniaque declarat eorum consilia. Ejusque Pater, omniumque Dominus, dignas hujusce rei exposcet poenas. *Et Dominus subsannabit eos.* Quasi nihilum despiciet, odio habebit, aversabitur.

[*Irridebit,* ac si diceret, odio habebit, aversabitur. Sed qui insidiatoribus, inquit, excelsior est, irridebit eos, sive rieu dignas eorum insidias declarabit, utpote qui stulto negotio manum admoverint. Nam subsannatio est flatus per nares emissus, ad despectum eorum qui ingentem fremitum edunt. Quod autem præpositis superioribus hæc dicantur, amplioem præbent risus materiam. Neque id solummodo, inquit, sed iram experturi sunt.]

5. *Tunc loquetur ad eos in ira sua.* Tunc; quandonam, nisi cum dicerent, *Dirumpamus vincula eorum?* Quid autem est quod in ira sua loquetur? Illud: *Væ vobis, scribæ et Pharisei* ⁹²; et illud: *Et vobis quoque legisperitis, væ* ⁹³.

[Nam Romanus exercitus in captivitate illos adduxit. Furor autem ab ira differt, quod furor sit velut ira ebulliens et adhuc accensa; ira autem, appetitus vindictæ. Imperfectior itaque furor est quam ira: estque ira ceu complementum. Verborumque hujusmodi interpretationem palam facit vel ipse rerum exitus. Exercitus namque Romanorum ipsos invadens urbem vastavit, atque templum incendit, et magnam partem ipsorum internecone delevit; illos autem qui mortem effugerunt, captos servituti tradidit. Animadvertat velim quisque vir fidelis, quod quasi duarum personarum mentionem deinceps faciat; primo quidem Domini Christi; siquidem, *adversus Dominum,* inquit, *et adversus Christum ejus;* deinde vero, ejus qui habitat in caelis et Dominus est: *Qui habitat in caelis irridebit eos, et Dominus subsannabit eos;* ac rursus eodem modo assidue et consequenter procedit.]

6. *Ego autem constitutus rex ab eo super Sion.* Tanquam reprobato Israelitico populo, fidem quæ

⁹⁰ Matth. xiii, 47. ⁹¹ Matth. xi, 47. ⁹² Matth. xxiii, 13. ⁹³ Luc. xi, 46.

apud gentes futura erat, enarrat. Sion vero, Ecclesiam significat.

[*Dominus dixit ad me, Filius meus*, etc., ac si diceret, Ipsa me Patris natura Filium declaravit: non jussu quodam id perficiente; sed essentia ipsa me figuram substantiæ Patris esse commonstrante. Apposite additur, *es*, quod generationem ante sæcula declarat: erat enim semper Filius. Adjecit autem illud, *hodie genui te*, ut generationem secundum carnem commonstraret: illud enim, *hodie*, tempus indicat: quare pro temporali generatione positum est. Consequenter item pro humana generatione adjiciuntur istæc, *genui te*. Illic mihi, quæso, animadvertas, quo pacto generationem unigeniti Christi sibi propriam Pater faciat.]

Et possessionem tuam terminos terræ, reges eos in virga ferrea. Id est in cruce, cujus materia lignum, cujus virtus ferrum. Juxta quosdam, Romanum imperium significat.

Adjicit *Dan. Barbarus*: Conterit sigulus vas, quod e manibus cadit: non dolens sed reformans: non aliud lutum, quam vetus, aquam tantum addens, quod ei Christus fecit.

10. *Et nunc, reges, intelligite*. Id est, considerate, ad pœnitentiam convertimini. *Erudimini, qui judicatis terram*. Per illud, *erudimini*, profectum significat; per illud autem, *Apprehendite disciplinam*, perfectionem.

Dan. Barbarus: De via justa, a qua qui aberrant

12. *Apprehendite disciplinam*. Evangelicam videlicet: *Et ne pereatis de via justa*. Ejus scilicet qui dixit: *Ego sum via*.

PSALMUS David quando fugiebat a facie Abessalom filii sui. III.

Argumentum.

Proposita psalmi inscriptio ita habet. Nam hoc est quod psalmus enuntiat, quod scilicet a Judaico populo vexetur prophetarum chorus. David enim significat *desideratus*; quod revera competit prophetarum choro. Sicut ergo Abessalom rebellionem excitare tentabat adversus patrem suum, seu Davidem; ita et Judæi contra patres suos prophetas insurrexerunt, non admittentes Dei mandata, imo vero obsistentes illis.

Domine, quid multiplicati sunt qui tribulant me? Illud quid pro vehementer positum est.

3. *Non est salus ipsi in Deo ejus*. Deus, inquit, ejus, non salvum faciet eum. Siquidem in peccatum ejus tantum quod perpetrarat intuebantur, ejusque pœnitentiam ignorabant. Hoc autem propalam facit de Davide dictum psalmum fuisse. Illud enim insurgere, proprie dicitur de iis qui antea e subditorum erant conditione, sed postea bellum excitarunt.

4. (14) *Tu autem, Domine, susceptor meus es, gloria mea*. Quia dictum jam est, hunc psalmum ex persona Domini pronuntiari, jam dicendum est ejus

Joan. xiv, 6.

(14) Hæc non sunt Athanasii, sed Didymi.

τὰ ἔθνη γενομένην αὐτὸς πίστιν αἰτοῖς διηγείται· Σιών δὲ τὴν Ἐκκλησίαν δηλοῖ.

[Κύριος εἶπε πρὸς με, Υἱὸς μου, καὶ τὰ ἔθνη· ἀντὶ τοῦ, Ἀπεφάνητό με ἡ τοῦ Πατρὸς φύσις Υἱόν· οὐ προστάγματός ἐνεργήσαντος· ἀλλὰ τῆς οὐσίας ἀποδειξάσης ἐμὲ χαρακτῆρα τῆς τοῦ Πατρὸς ὑποστάσεως. Καλῶς γὰρ πρόσκειται τὸ, εἰ, τὴν πρὸ αἰώνων δηλοῦν γέννησιν· ἦν γὰρ αἰεὶ Υἱός· Ἐπήνεγκε δὲ τὸ, σήμερον γεγέννηκά σε, ἵνα τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν δείξη· τὸ γὰρ, σήμερον, χρόνου ἐστὶ· διὸ καὶ τίθεται περὶ τῆς χρονικῆς γεννήσεως. Ἀκολουθῶς δὲ τῷ ἀνθρωπίνῳ καὶ τὰ ἐπαγόμενα, γεγέννηκά σε. Ὅρα πῶς τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν οἰκιστοῦται ὁ Πάτερ τοῦ μονογενοῦς τοῦ Χριστοῦ.]

Καὶ τὴν κατάσχεσιν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς, ποιμαίνεις αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ. Τουτέστιν ἐν τῷ σταυρῷ· ἡ μὲν γὰρ ὕλη ξύλου, ἡ δὲ ἰσχὺς σιδήρου. Τινὲς δὲ τὴν τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν δηλοῦσιν.

Καὶ νῦν, βασιλεῖς, σύνετε. Τουτέστι, νοήσατε, πρὸς μετάνοιαν ἐπιστρέφητε. Παιδεύθητε, πάντες οἱ κρίνοντες τὴν γῆν. Τὴν μὲν προκοπὴν διὰ τοῦ, παιδεύθητε παριστᾷ, τὴν δὲ τελείωσιν διὰ τοῦ, ἀράξασθε παιδείας.

cadunt a via justa.

Ἀράξασθε παιδείας. Τῆς εὐαγγελικῆς δηλονότι. Καὶ ἀπολείψετε ἐξ ὁδοῦ δικαίας. Τοῦ εἰρηκότος· Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδός.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ ὅποτε ἀπεδίδρασκεν ἀπὸ τοῦ Ἀβессαλώμ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Γ'.

Υπόθεσις.

Ἡ τοῦ ψαλμοῦ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει οὕτως. Τοῦτο γὰρ ἐστὶν ὃ λέγει ὁ ψαλμὸς, ὅτι περὶ ὁ χορὸς τῶν προφητῶν διώκεται ὑπὸ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων. Δαυὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται πεποθημένος· ὅπερ ἐστὶν ὁ χορὸς τῶν προφητῶν. Ὅσπερ οὖν ὁ Ἀβессαλώμ ἀνταρσίαν διεζήτει κατὰ τοῦ ἰδίου Πατρὸς, τουτέστι τοῦ Δαυὶδ, οὕτω καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἐπανέστησαν κατὰ τῶν πατέρων αὐτῶν προφητῶν, μὴ δεχόμενοι τὰ προστάγματα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἀντιστάμενοι αὐτοῖς.

Κύριε, τί ἐπληθύνθησαν οἱ θλιβοῦντές με; Τὸ, τί, ἀντὶ τοῦ σφόδρα κεῖται.

Οὐκ ἐστι σωτήρια αὐτῷ ἐν Θεῷ αὐτοῦ. Ὁ Θεός, φησὶν, αὐτοῦ οὐ σώσει αὐτόν· εἰς γὰρ μόνην τὴν ἁμαρτίαν ἔβλεπον ἦν ἐπεποιήκει, ἀγνοοῦντες αὐτοῦ τὴν μετάνοιαν. Τοῦτο δὲ φανερώτερον δείκνυσιν ἐπὶ τοῦ Δαυὶδ λέγεσθαι τὸν ψαλμόν. Τὸ γὰρ ἐπανίστασθαι κυρίως λέγεται ἐπὶ τῶν πρότερον μὲν ἐν ὑπηκόων τάξει καθεστηκότων, μετὰ δὲ ταῦτα πόλεμον ἀραμέων.

(14) Σὺ δὲ, Κύριε, ἀντιλήπτωρ μου εἶ, δόξα μου. Ἐπιστῆθι ἐλέγηθι, ὡς ἐκ προσώπου Κυρίου ὁ ψαλμὸς ἀπαγγέλλεται, ῥητέον ὡς καὶ αὐτοῦ ὑφεῖται ἡ

κεφαλή, ὁ Θεὸς οὐσα, ὅταν ἡ θεότης αὐτοῦ φανερά δι' ἅποδελξίως τοῖς πιστοῖς γένηται.

[Σὺ δέ, Κύριε, ἀντιλήπτωρ μου εἶ. Πρέπουσα τῇ πίστει τοῦ προφήτου φωνῆ, ἀσειστος φέροντος τηλικαύτας περιστάσεις, καὶ πεποιθότος μὴ ἐγκαταλειφθήσεσθαι· ἀλλὰ πρὸς τὸ βοηθῆσαι καὶ ὑψωθήσεσθαι καὶ τὴν βασιλείαν ἀπολήψεσθαι· τοῦτο γὰρ εἰπόν τινες, ὑψῶν τὴν κεφαλὴν. Δόξα τοίνυν τοῦ δικαίου ὁ Θεὸς, ὃν πέποιθεν· ὃ δὲ δόξα ὁ Θεὸς, οὗτος ὑψοῦται τὴν κεφαλὴν.]

Φωνῇ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα. Διδάσκει ἡ λόγος, ὡς ἐν ταῖς περιστάσει οὐκ ἄλλω ἢ Θεῷ μόνω προσείναι δεῖ.

Adjicit Dan. Barbarus : De monte sancto, id est de cælo.

[Φωνῇ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα. Προέτιξε μὲν τὴν εὐχὴν, εἶτα μετὰ τὸ διάψαλμα τὴν εὐχαρισσίαν, ἐπὶ τὸ τετυχηκέναι ὧν ἤρτησε. Νῦν μέντοι ἀποστρέφει τὸ πρόσωπον πρὸς ἡμᾶς, καὶ διηγεῖται πῶς εὐξάμενος ἐπηκουόσθη, καὶ φησι· Φωνῇ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα. Καὶ φωνὴν μὲν ὑποληπτέον τὴν νοερὰν τῆς διανοίας πρὸς τὸν τῶν ὄλων Θεὸν ἰκεσίαν· οὗ γὰρ τὴν κραυγὴν λέγει, ἀλλὰ τὴν αὐδαίαν τῆς διανοίας εὐχὴν.

Τὸ δέ· ἐπήκουσέ μου ἐξ ὄρους, κατὰ τὴν κατέχουσαν εἴρηται δόξαν. Ἐνομιζέτο γὰρ ἐν τῇ Σκηνῇ κατοικεῖν, ἐπειδὴ ἐκεῖθεν καὶ οἱ χρησμοὶ τοῖς ἱερεῦσι ἐδίδοτο. Ἡ δὲ ἐξ ὄρους ἄγιον, ἀντὶ τοῦ, ἐξ οὐρανοῦ· ὡς καὶ τὸ· Ἐν ὄρει ἄγιω σου· καὶ, Ἐγγίσσατε ὄρησιν αἰωρίοις, δύναται ὄρος ἄγιον εἶναι Θεοῦ ἐξ οὗ εἰσακούει τῶν εὐχομένων ὁ Θεὸς ὁ μονογενὴς αὐτοῦ, περὶ οὗ εἴρηται· Ἔσται ἐμφανὲς τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου ἐπ' ἐσχάτῳ τῶν ἡμερῶν· δηλοῦσης τῆς λέξεως ταύτης τὴν γενομένην αὐτοῦ φανέρωσιν, κατὰ τὴν ἐπισημίαν ἐπὶ συντελεῖα τῶν αἰώνων· ἢ, ἐξ ὄρους ἄγιου, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Ὅρος ἄγιον Θεοῦ ἢ ὑπερφυῆς γνώσις αὐτοῦ.

Τὸ διάψαλμα, μουσικοῦ μέλους ἢ τροπῆς γενομένης ἢ διανοίας καὶ δυνάμεως λόγου ἐναλλαγῆς.

Τὸ, ἐξηγέρθη, τοῦτο δηλοῖ, ὅτι, τῆς θείας ἀπολαύσεως τροπῆς, χρεῖτων ἐγενόμην τῶν προσπεσόντων κακῶν.]

Ἐγὼ ἐκοιμήθην καὶ ὑπνωσα. Τὸν περὶ τοῦ νοῦ ὕπνον φησὶ, δι' οὗ καὶ εἰς τὴν ἀμαρτίαν κατέπεσεν.

[Ὅτι σὺ ἐπάταξας πάντας τοὺς ἐχθροὺς μου. Πάταξον, σύντριψον, ἢ πατάξεις. Ἐπισπεύδει τὴν ἐξανάστασιν τὴν κατ' αὐτῶν τοῦ Θεοῦ, ἥτοι τὴν ἀμύναν. Ματαίως ἔχει τοὺς ἐχθροὺς ὁ μὴ παρέχων πρόξασιν μίσους. Ὅδόντας δὲ ἀμαρτωλῶν ἢ τὴν ἰσχυρὴν λέγει τῶν εἰς αὐτὸν ἀμαρτανόντων, ἢ τοὺς λόγους τοὺς κατ' αὐτοῦ, καὶ τὰς βλασφημίας· ἢ ὁδόντας ἀμαρτωλῶν εἰσι λογισμοὶ ἄλογοι παρὰ φύσιν ἡμῖν ἐπισυμβαίνοντες. Τοῖς γὰρ λογισμοῖς ὡς ὁδοῦσι χρώμενοι πολλάκις ἀντικείμενοι προσεγγίζουσιν ἡμῖν, τοῦ φαγεῖν τὰς σάρκας ἡμῶν, τουτέστι τὰ ἐκ τῆς σαρκὸς φυόμενα. Φανερά δέ, φησιν, ἕστε τὰ ἔργα τῆς

A caput, quod Deus est, exaltari, cum divinitas ejus libellibus perspicue commonstratur.

[Tu autem, Domine, susceptor meus es. Hæc vox Prophetæ fidei apprime convenit, qui tales rerum condiciones firmo atque intrepido animo ferebat, confidebatque se minime relictum iri; imo vero non auxilium modo adfuturum, verum etiam erigendum se fore atque regnum accepturum: id enim aiunt quidam significare illud, exaltans caput. Gloria itaque justus Deus est, in quem spem reposuit: cujus autem gloria est Deus, hujus caput exaltatur.]

5. Voce mea ad Dominum clamavi. Docetur in occurrentibus casibus, non ad alium quam ad Deum confugiendum.

[Voce mea ad Dominum clamavi. Præmisit precationem, dehinc, post diapsalma, gratiarum actionem addit de concessio postulato. At jam ad nos converso vultu, narrat quo pacto preces ejus admittæ sint, aitque: Voce mea ad Dominum clamavi. Per vocem intelligas intelligibilem mentis Deo universorum supplicationem: non enim de clamore loquitur, sed de prolata per mentem oratione.

Illud porro: exaudivit me de monte, dicitur secundum vulgarem opinionem. Putabatur enim in tabernaculo habitare, quia inde oracula sacerdotibus dabantur. Vel, de monte sancto, quasi dicas de cælo; ut etiam illud, In monte sancto tuo⁶⁶, et Appropinquate montibus æternis⁶⁶. Potest mons sanctus Dei esse ex quo exaudivit orantes Deus unigenitus, illius, de quo dictum est, Erit conspicuus mons Domini in novissimo dierum. Quod dictum manifestationem ejus significat, quæ futura est in adventu ejus in consummatione sæculorum: aut, ex monte sancto, id est ex cælo. Mons sanctus Dei est supernaturalis ejus cognitio.

Diapsalma adhibetur cum musici cantus mutatio fit, aut cum sententia et vis sermonis alio vertitur.

Illud, Exsurrexi, significat, divina conversione dignatus, ingruentibus in me malis superior evasi.]

6. Ego dormivi et soporatus sum. Mentis somnum dicit, per quem incidit in peccatum.

[Vers. 8. Quoniam tu percussisti omnes adversantes mihi. Percute, contere, aut percuties. Sollicitat Deum ut contra inimicos insurgat, ad se ulciscendum. Sine causa inimicos habet, qui nullam præbuit odii materiam. Dentes autem peccatorum, aut vim ait esse peccantium adversus Deum, aut verba in ipsum prolata, et blasphemia dicta. Aut dentes peccatorum sunt cogitationes irrationabiles, quæ præter naturam nobis incidunt. Nam cogitationibus velut dentibus usi adversarii, plerumque appropinquant nobis, ut edant carnes nostras; videlicet ea quæ ex carne nascuntur. Manifesta autem sunt opera

⁶⁶ Psal. xiv, 1. ⁶⁶ Psal. lxxv, 5.

earnis, ait divinus Apostolus ⁶⁷. Dentes porro ait, sumpta a feris metaphora, quæ in dentibus robor habent, quibus fractis despectui habentur. Etenim homicidæ ac sanguinarij homines, ipsis carnivoris feris pejores sunt, atque iisdem comparantur.]

9. *Domini est salus*. Salvum me fac, inquit, Domine. Rogo autem, ut salus istæc in totum feratur populum. Sciendum porro est, totum psalmum ad humanum referri genus, quod cum peccasset, traditum ideo fuit spiritualibus inimicis : sed clamat in tribulatione et exauditur a Deo, salutemque consecutum est, eo quod nempe Christus a mortuis resurrexerit, ac nostros percusserit inimicos, dæmones scilicet. Ipse namque est qui *molæs leonum confregit Dominus* ⁶⁸. Atque illius, sive ab illo est salus.

[*Domini est salus*. Non est mihi, inquit, spes in homine : sed abs te salutem exspecto, pariterque populus tuus qui mecum bello impetitur.

1. *In finem in carminibus PSALMUS*

David IV.

Argumentum.

Hunc Psalmum post reportatam victoriam, victori dicat.

[Pro illo, in finem, Aquila et Theodotio interpretati sunt, victori: Symmachus vero, *Epinicium*, sive victoriæ carmen.]

2. *Cum invocarem audivit me Deus justitiæ meæ*.

Simile est illi : *Te adhuc loquente dicet : Ecce adsum* ⁶⁹. In tribulatione dilatasti mihi. Non modo ab incidentibus ærumnis liberasti, sed etiam in magnam latitudinem et libertatem posuisti.] Siba et Berzel alimenta multa et tapetes Davidi obtulerunt, quando fugiens Absalonem, in desertis locis atque in montibus versabatur, quasi tres pueri in fornace, et Daniel cum leonibus. Quando tribulationum et tentationum rationem intelligimus tunc maxime dilatamur. Alio item pacto potest latitudo explicari.] *Miserere mei, et exaudi orationem meam*. Quoniam dixerat se propter justitiam suam exaudatum, propterea confugit ad Dei misericordiam.

3. *Filii hominum, usquequo gravi corde*. Hæc iis dicta sunt, qui magni exercitus ope, justum opprimi posse confidebant. Hæc autem spes, inquit, et vana et mendax est.

4. *Et scitote quoniam mirificavit Dominus sanctum suum*. Hoc est, scitote, qui in multitudine confiditis, quod Deus admirabilem exhibuerit eum qui confidit in ipso. *Dominus exaudiet me cum clamavero*. Tempus pro tempore alio sumitur : nam pro, exaudivit, dixit, exaudiet.

5. *Irascimini et nolite peccare. Quæ dicitis in cordibus vestris in cubilibus vestris compungimini*. Quasi suis istæc loquitur, ut et omnibus hominibus.

⁶⁷ Galat. v, 19. ⁶⁸ Psal. LVII, 7. ⁶⁹ Isa. LVIII, 9.

(15) Argumentum incerti auctoris.

σαρκός, ὁ θεὸς Ἀπόστολος. Ὀδόντας λέγει ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν θηρίων τοῦτ' ἔφην, ἃ μᾶλλον τοῖς ὀδοῦσιν ἰσχύει, καὶ συνθλωμένων, εὐκαταφρόνητα γίνονται. Καὶ γὰρ οἱ φονεῖς καὶ αἰμοχαρεῖς καὶ αὐτῶν τῶν αἰμοδόρων θηρίων χεῖρους εἰσὶν, ἢ τοῦτοις παρῖσονται.]

Τοῦ Κυρίου ἡ σωτηρία. Σῶσόν με, φησὶν, Κύριε. Εὐχομαι δὲ καὶ τοῦτο εἰς πάντα ἐξενεχθῆναι τὸν λαόν. Ἰστέον δὲ, ὡς ἅπας ὁ ψαλμὸς ἀναφορὰν ἔχει εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, ἀμαρτοῦσαν μὲν καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο παραδεδομένην τοῖς νοητοῖς ἔχθροῖς, βῶσαν δὲ ἐν θλίψει καὶ ἐπακουσθεῖσαν παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ μὴν καὶ σωθεῖσαν διὰ τοῦ ἀναστῆναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν δηλονότι, καὶ πατάξει τοὺς ἐχθραίνοντας ἡμῖν δαίμονας. Αὐτὸς γάρ, ὁ τὰς μύλας τῶν λέόντων συνθλάσας Κύριος. Καὶ αὐτοῦ [αὐτός, Ambr.] ἔστιν, ἦτοι παρ' αὐτοῦ, ἡ σωτηρία.

[Τοῦ Κυρίου ἡ σωτηρία. Οὐκ ἔχω, φησὶν, εἰς ἀνθρώπον τὴν ἐλπίδα, ἀλλὰ παρὰ σοῦ τὴν σωτηρίαν προσμένω, καὶ ὁ σὸς λαὸς σὺν ἐμοὶ πολεμούμενος.]

Εἰς τὸ τέλος ΨΑΛΜΟΣ φῶδης τῷ Δαυίδ. Δ'.

(15) Ὑπόθεσις.

Τοῦτον τὸν ψαλμὸν μετὰ τὸν νικῆσαι τὸν πόλεμον ἀνατίθῃσι τῷ νικοποιῷ

[Ἄντι τοῦ, εἰς τὸ τέλος, ὁ Ἀκύλας καὶ ὁ Θεοδοτίων, τῷ νικοποιῷ, ἤρμηνησαν· ὁ δὲ Σύμμαχος, Ἐπινίκιον.]

Ἐν τῷ ἐπικληθῆσθαι με εἰσήκουσέ μου ὁ Θεὸς τῆς δικαιοσύνης μου. Ὅμοιον τῷ, Ἐτι λαλοῦντός σου, ἔρεῖ· Ἴδου πάρειμι. Ἐν θλίψει ἐκλάτυνάς μοι. Οὐ μόνον, φησὶ, τῶν περιστάσεων ἐξήγαγες, ἀλλὰ καὶ εἰς εὐρυχωρίαν πολλὴν στήναι παρεσκευάσας. [Σιθὰς καὶ Βερζὲλ τροφὰς πολλὰς καὶ τάπητας προσήγαγον τῷ Δαυίδ, ὅτε δὴ, φυγὼν τὸν Ἀβεσσαλὼμ, διέτριβεν ἐν τοῖς ἐρήμοις καὶ ἐν τοῖς ὕρεσιν, ὥσπερ τοὺς τρεῖς παῖδας ἐν τῇ καμίνῳ, καὶ Δανιὴλ ἐν τοῖς λέουσιν. Ὅταν θλίψω καὶ τῶν πειρασμῶν τοὺς λόγους ἐπιγινώσκωμεν, τότε μάλιστα πλατυνόμεθα. Ἔστι δὲ καὶ ἐτέρως εὐρυχωρίαν εἰπεῖν.] Οἰκτερήσον με, καὶ εἰσακούσῃς τῆς προσευχῆς μου. Ἐπειδὴ ἐξηκούσθη, ἔφη, ἐκ τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, τοῦτου χάριν ἐπὶ τοὺς οἰκτιροὺς ἀνατρέχει τοῦ Θεοῦ.

Υἱοὶ ἀνθρώπων, ἕως πότε βαρυκάρδιοι. Ταῦτα ὡς πρὸς τοὺς πιστεύσαντας τῷ πλήθει τοῦ στρατοῦ εἰεῖν τὸν δίκαιον. Αὕτη δὲ ἡ ἐλπίς, φησὶ, ματαία καὶ ψευδὴς ἔστιν.

Καὶ γινώτε, οἱ θαυμάστως Κύριος τὸν δούλον αὐτοῦ. Ἄντι τοῦ, Ἰνῶτε τοιγαροῦν, οἱ πεποιθότες ἐπὶ πλήθει, ὡς θαυμαστὸν ἀπέδειξε τὸν πεποιθότα ἐπ' αὐτῷ. Κύριος εἰσακούσεται μου ἐν τῷ κεραιῆναι με. Χρόνος ἄντι χρόνος εἰληπται· ἄντι τοῦ, εἰσήκουσε, γὰρ ἔφη τὸ, εἰσακούσεται, βῆμα

Ὁργίσεθε καὶ μὴ ἀμαρτάνετε. Ἄ λέγετε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐπὶ ταῖς κοίταις ὑμῶν καταλύγητε. Ὡς πρὸς τοὺς ἰδίους αὐτοῦ ταῦτ' ἔφην,

ὡς τρὶς πάντας ἀνθρώπους. Εἰ καὶ δέξῃσθε, φησὶ, ἅ τὴν ὀργὴν, ἀλλ' ἀπρακτοὶ ἀπεφῆνατε τῇ ἐν ἡσυχίᾳ κατακλιθῆ. Τοῦτο γὰρ ἔστι τὸ, Ἐν ταῖς κοίταις ὑμῶν κατανώγητε.

Daniel Barbarus: Quæ dicitis in cordibus vestris. est enim compunctio sensus quidam tanquam animæ stimulatio, et aculeus: in nocte autem consilia purgationis sunt.

Θύσατε θυσίαν δικαιοσύνης, καὶ ἐλπίζετε ἐπὶ Κύριον. Διδάσκει πῶς περιεσόμεθα τῶν ἐχθρῶν. Πῶς δὲ περιεσόμεθα; εἰ δικαιοπράττοντες, καὶ τοῦτο ὡς περ θυσίαν ἀναπέμποντες τῷ Θεῷ. Πολλοὶ λέγουσι· Τίς δεῖξει ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ; Ταῦτα τῶν περὶ τὰς διοικήσεις τοῦ Θεοῦ ὀλιγορῶντων τὰ ῥήματα.

Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμῖν τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, Κύριε. Τὸ φῶς τοῦ κόσμου ὁ Χριστὸς ἔστι, ὁ καὶ διδάξας ἡμᾶς τὰ ἁγία ἀγαθὰ, δι' ἃ καὶ τὴν βουήσθη ἐυφροσύνην ἐσχίκαμεν τὴν εἰς νοῦν καὶ καρδίαν (16).

ΠΑΛΜΟΣ Ε΄.

Ἰακώβου.

Κληρονομοῦσα ἔστιν ἡ θεοφιλὴς ψυχὴ, ἥτοι ἡ Ἐκκλησία. Τί δὲ ἔστιν ἡ κληρονομία; Ἡ ἀφθαρτὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη. Εὐχεται δὲ καὶ τι ἀνποιούμενη εἰσακουσθῆναι, ἐαυτῆς τό τε εὐθὺς παριστώσα, καὶ τῶν αἰτίων διαβάλλουσα τὴν πονηρίαν.

[Ὅτι πρός σέ προσεύξομαι. Ἐν ἀπολαύσει, φησὶ, τοῦ νοητοῦ γενομένη φωτὸς, προσεύξομαι σοι· διὸ καὶ εἰσακουσθῆναι πιστεύω.]

Τὰ ῥήματά μου ἐνώτισαι.

Τὸ πρῶτον παρατίθηται σοι. Μεγά ἀγωνία [μέγα εἰς ἀγνείας ἀμάρτιαν] καύχημα τὸ ἐκ τῆς κοίτης αὐτῆς παρίστασθαι· τῷ Θεῷ καὶ φθάνειν ἐν εὐχαριστίᾳ τὸν ἥλιον. Οὕτω γὰρ, φησὶν, ἐπόψομαι τὰ θεῖα καὶ ἁγία σου μυστήρια ἃ ἠτοίμασας τοῖς ἀγαπῶσι σε. Ὅτι οὐχὶ Θεὸς θέλων ἀνομίαν σὺ εἶ. Διὰ τοῦτο, φησὶν, εἰσακουσθῆσθαι θαρσύνω, ὅτι τῶν τοιούτων οὐκ ἐπιτήδευσα οὐδὲν ὧν μεμίσηκας. Ταῦτα δὲ ἔστιν ἀνομία, καὶ πονηρία, καὶ παρανομία, καὶ ψεῦδος, καὶ φθόνος, καὶ δόλος.

Ἐμίσηκας πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν, ἀπολεῖς πάντας τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος. Τοὺς μὲν ἐν τῇ πολιτείᾳ πταίοντας ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν ὠνόμασεν· τοὺς δὲ μισεῖ ὁ Θεός· τοὺς δὲ ἀποπεσόντας τῆς ἀληθείας ἑτεροδόξους λαλοῦντας ψεῦδος εἶπεν, οὓς ἀπολεῖ ὁ Θεός. Καὶ τῆρει διαφορὰν τοῦ, ἐμίσηκας, καὶ, ἀπολεῖς. Πρῶτον μὲν εἰ χειρὸν τὸ, ἀπολεῖς, τοῦ, ἐμίσηκας· δεύτερον δὲ διὰ τὸ μὲν εἰς παρεληλυθότα ἔκλινε χρόνον, τὸ δὲ εἰς μέλλοντα.

[Λαλοῦντας ψεῦδος, καὶ τοὺς τὰ εἰδῶλα λέγοντας θεοὺς, καὶ αὐτοὺς τοὺς δαίμονας, τοὺς ἐν τοῖς εἰδώλοις λέγοντας λόγους ψευδεῖς καὶ λοξοὺς καὶ χρησμούς.]

Ἄνδρα αἱμάτων καὶ δόλιον βδελύσσεται Κύριος. Μισεῖ γὰρ τὸν τοιοῦτον ὁ Θεός καὶ ἀποστρέφεται.

⁷⁰ I Cor. II, 9.

(16) In codice Colb. 3 ðeest unum aut alterum folium.

PATROL. GR. XXVII.

Etiamsi, inquit, iram admittatis, sed ne sinatis eam in actum prorumpere, in quiete compunctionis eam continentes. Illud enim est quod dicitur: In cubilibus vestris compungimini.

Internas cogitationes vestras in nocte condemnetis: stimulus, et aculeus: in nocte autem consilia purgationis sunt.

6. *Sacrificate sacrificium justitiæ, et sperate in Domino.* Docet quo pacto superare hostes valeamus Quo pacto superabimus? proba edentes opera, quæ quasi sacrificium offeramus Deo. *Multi dicunt: Quis ostendit nobis bona? Hæc sunt eorum verba qui ministeria Deum spectantia negligunt.*

7. *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine.* Lumen mundi Christus est, qui vera nobis bona ostendit, per quæ spiritualem lætitiā habuimus in mente et in corde.

PSALMUS V.

Argumentum.

Quæ hæreditatem accipit, est anima religiosa, sive Ecclesia. Quid est quod hæreditate accipit? *Quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt*⁷⁰. Precatur autem, atque, ut exaudiatur, rectum sui propositum declarat, et adversariorum nequitiam.

[*Quoniam ad te orabo.* Intelligibili, inquit, lumine gaudens, ad te orabo, ac me exauditum iri confido.]

Verba mea auribus percipe, Domine.

5. *Mane astabo tibi.* Magna studii et contentionis gloria, ex ipso cubili Deo se sistere, ac in gratiarum actione solem prævertere. Sic enim, inquit, videbo divina et sancta tua mysteria, quæ præparasti diligentibus te. *Quia non Deus volens iniquitatem tu es.* Propterea, inquit, me exaudient dum esse confido, quia hujusmodi rerum, quas tu oderis, nullam habui curam. Hæc porro sunt improbitas, iniquitas, mendacium, invidia, dolus.

7. *Odisti omnes qui operantur iniquitatem, perdes omnes qui loquuntur mendacium.* Eos qui in instituto vitæ suæ labuntur, vocavit operantes iniquitatem. Hos vero odio habet Deus. Heterodoxos autem, qui a veritate exciderunt, loquentes mendacium vocat, quos perditurus est Deus. Atque observes velim discrimen inter illud: *Odisti*, et illud: *perdes*. Et primo quidem an illud, *perdes*, pejus sit quam illud, *odisti*. Secundo quid causæ sit, quod illud in præterito tempore, hoc in futuro jaceat. [Qui loquuntur mendacium, et qui dicunt idola esse deos, atque ipsos dæmones, qui in idolis dicunt mendacia, obliqua et oracula.]

8. *Virum sanguinum et dolosum abominatur Dominus.* Hujusmodi quippe hominem odit Deus et

aversatur. *Ego autem in multitudine misericordiae tuae introibo in domum tuam. Coelestem dicit Jerusalem primogenitorum matrem. Adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo. Templum est status animae sanctae et virtute florentis, quem qui obviunt sidenter agunt. Christus autem utpote Filius in domo ejus requiescet, cujus nos domus. Nam tua fruens clementia, tuaque dextera protegente, continua in sacro gloriae tuae templo te prosequor adoratione, ait sancta et pura anima; cum enim timorem tui ubique circumferam, nunquam patiar ut cum amittam, tuae confidens clementiae. Propter inimicos meos dirige in conspectu tuo viam meam. Spirituales videlicet. Cor eorum vanum est. Id est, cor sapientium hujus saeculi; aut etiam haereticorum. Illi enim veritatis sermonem ignorant.*

11. *Sepulcrum patens est guttur eorum: linguas suas dolose agebant. Linguas suas leniunt, et mortifera eructant dogmata.*

12. *Decidant a cogitationibus suis. Ab his, inquit, cogitationibus, quas contra me admittunt, invidentes meo secundum Deum profectui.*

[*Secundum multitudinem impietatum expelle illos, pios scilicet efficiens. Nam qui animam persequuntur Deo grata opera edentem, Deum exasperant aperteque bello oppugnant.*

13. *Et habitabis in eis. Ipse namque et Pater ejus venient, et mansionem apud eum facient.*

14. *Et gloriabuntur in te omnes qui diligunt nomen tuum, quoniam tu benedices justo. Tua, inquit, benedictione et providentia tuis concessa famulis, qui se tui nominis amori delidere, ob tuam erga ipsos sollicitudinem magnifice sentient de tua quam enarrabunt potestate. Atque ita loquitur beatus Paulus: Qui gloriatur, in Domino gloriatur¹. Ut scuto bonae voluntatis tuae coronasti nos. Coronam, inquit, pro laboribus dabis in fine, qua tanquam scuto nos proteges.*

In finem, in hymnis, pro octava,

PSALMUS David. VI.

Argumentum.

Ecquid porro aliud fuerit octava, nisi resurrectionis Christi dies, qua laborum fructus percepturi sumus; inimicis scilicet nostris cum pudore et perturbatione retrorsum abactis. Hunc porro canit psalmum, utpote diuturno tempore in poenitentia versatus, quam obtulit pro peccato.

2. *Domine, ne in furore tuo arguas me. Non simpliciter, sed cum furore argui recusat. Neque correptionem abnuat, sed eam quae cum ira fiat.*

3. *Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum. Nulla enim anima ante labitur in peccatum, quam ex viribus quidpiam amiserit.*

[*Infirmiorem adumbrat, quae ex aegritudine animi et ex fletibus provenit.*]

4. *Et anima mea turbata est valde. Animae scilicet*

¹ II Cor. x, 17.

ται. Ἐγὼ δὲ ἐν πλήθει τοῦ ἔλεους σου εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκόν σου. Τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλήμ τὴν πρωτοτόκων μητέρα. Προσκυνήσω πρὸς τὸν ἄγιόν σου ἐν φόβῳ σου. Ναδς Θεοῦ ἡ ἐνάρετος καὶ ἅγια ὑπάστασις, ἣν οἱ ἔχοντες μετὰ παύσεως φησὶ. Χριστὸς δὲ ὡς Υἱὸς ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ ἐπαναπαύσεται, οὗ οἶκός ἐσμεν ἡμεῖς. Τῆς γὰρ σῆς ἀπολαύουσα φιλανθρωπίας καὶ τῆ σῆ δεξιᾶ φρουρούμενη τὴν διηνεκὴ σοι προσφέρω προσκύνησιν ἐν τῷ ἀφιερωμένῳ τῆς σῆς δόξης ναῷ, φησὶν ἡ ἅγια καὶ καθαρὰ ψυχὴ· τὸν σὸν γὰρ αἰεὶ περιφέρουσα φόβον, οὐκ ἀνέξομαι τοῦτο ἀποβαλεῖν τῆ φιλανθρωπίας σου θαρρόυσα. Ἐνεκα τῶν ἐχθρῶν μου κατεύθυνον ἐνώπιόν σου τὴν ὁδόν μου. Τῶν νοητῶν δηλονότι. Ἡ καρδία αὐτῶν ματαία. Τῶν σοφῶν τοῦ αἰῶνος τοῦτου, ἡ καὶ τῶν αἱρετικῶν. Οὗτοι γὰρ ἀληθείας λόγον οὐκ ἴσασιν.

Τάφος ἀνεφημέρος ὁ λάρυγξ αὐτῶν· ταῖς γλώσσαις αὐτῶν ἐδοκίμουσαν. Τὴν γλώσσαν αὐτῶν λαίνοισι, καὶ τὰ νεκρὰ ἐρεύγονται δόγματα.

Ἀποπεσέτωσαν ἀπὸ τῶν διαβουλιῶν αὐτῶν. Ταῦτα γὰρ, φησὶ, τὰ διαβουλία πάντα κατ' ἐμοῦ ἐποιοῦντο τῆ κατὰ Θεόν μου προκοπῆ ἐναντιούμενοι.

[*Κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀσθεσιῶν ἔξωσον αὐτούς, εὐσεβεῖς αὐτούς ἐργασάμενος. Οἱ γὰρ διώκοντες τὴν φίλα τῷ Θεῷ πράττουσαν ψυχὴν Θεὸν πικραίνουσι θεομαχοῦντες σαφῶς.*]

Καὶ κατασκηνώσεις ἐν αὐτοῖς. Αὐτὸς γὰρ ἐλεύσεται καὶ ὁ Πατήρ, καὶ μόνῃ παρ' αὐτῷ ποιήσονται.

Καὶ καυχῆσονται ἐν σοὶ οἱ ἀγαπῶντες τὸ δρομῆ σου, ὅτι σὺ εὐλογῆσεις δικαίον, Κύριε. Τῆς γὰρ σῆς εὐλογίας τε καὶ προνοίας τοῖς σοῖς χορηγούμενης θεραπευταῖς, οἱ, σφᾶς αὐτούς ἐραστὰς τοῦ σοῦ ὀνόματος καταστήσαντες, ἐπὶ τῆ σῆ κηδεμονίᾳ μεγάλᾳ φρονήσουσι τὴν σὴν διηγούμενοι δύναμιν. Οὕτω καὶ ὁ μακάριος λέγει Παῦλος· Ὁ καυχώμενος ἐν Κυρίῳ καυχῆσθω. Ὡς ὁπλον εὐδοκίας ἐστεφάνωσας ἡμᾶς. Στέφανος, φησὶν, ἡμῶν τῶν πόνων χαρῖση τὸ τέλος, τούτῳ καθάπερ ὄπλῳ τιμὴ περιφράτουσα ἡμᾶς.

Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὑμνοῖς, ὑπὲρ τῆς ὀρθότητος,

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυίδ. Γ'.

Ἐπίδοσις.

Καὶ τίς ἂν εἴη ἡ ὀρθότης, ἡ ἡ τοῦ Χριστοῦ ἀναστάσιμος ἡμέρα, καθ' ἣν τῶν ἡμετέρων κόπων ἀποληψόμεθα καρπούς; τῶν ἐχθρῶν δηλαδὴ ἀποστρεφόμενων εἰς τὰ ὀπίσω, μετ' αἰσχύνης δηλονότι καὶ ταραχῆς. Ἄδει δὲ τὸν ψαλμὸν ὡς μακρὸν χρόνον ἔχων ἐν τῆ μετανοίᾳ. ἦν ὑπὲρ ἁμαρτίας προσέφερεν. Κύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με. Οὐ τὸν ἐλεγχον παραιτεῖται, ἀλλὰ τὸν μετὰ θυμοῦ· οὐδὲ τὴν παιδείαν, ἀλλὰ τὴν μετ' ὀργῆς.

Ἐλέησόν με, Κύριε, ὅτι ἀσθενὴς εἰμι. Πᾶσα γὰρ ψυχὴ οὐ πρότερον εἰς ἁμαρτίαν πίπτει πρὶν τῆς ἰσχύος ἐνδῶ.

[*Ἀσθενεῖαν ἀνιτίττεται τὴν ἀπὸ τῆς ἀθυμίας καὶ τῶν ὀδύρων ἐγγινομένην.*]

Καὶ ἡ ψυχὴ μου ἐταράχθη σφόδρα. Αἰ τῆς ψυ-

χῆς δηλονότι δυνάμεις. Καὶ σὸν, Κύριε, ἕως πότῃ; Ἄ
τῆς πολυχρόνου μετανοίας τὸ ῥῆμα παραστατικόν.

Ἐπιστρέψον, Κύριε, ῥύσαι τὴν ψυχὴν μου. Ὡς
ἀπιστραμμένου αὐτοῦ δηλονότι διὰ τὴν ἁμαρτίαν.
Σῶσόν με ἐνεκεν τοῦ ἐλέους σου. Πᾶν γὰρ τὸ τῆς
σωτηρίας ἡμῶν τῷ ἐλέῳ ἀναθετέον τοῦ Θεοῦ.

Ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν τῷ θανάτῳ ὁ μνημονεύων
σου. Ἐπειδὴ μακρὸς μοι γέγονε, φησὶν, ὁ τῆς μετα-
νοίας καιρὸς, δέδοικα μὴ φθάσῃ τὸν παρὰ σοῦ ἔλεον
ὁ θάνατος, ἐν ᾧ τὰ τῆς ἐξομολογήσεως οὐκ ἔστι. Τοῦ-
του χάριν ἐπιταχύναι τὸν ἔλεον αὐτῷ.

Ἐκοπίστω ἐν τῷ στεναγμῷ μου. Ἀκούσωμεν
οἶαν ὁ βασιλεὺς μετένοιαν ἐπεδείξατο. Οὐχ ἀπλῶς
ἔκαμην, ἀλλ' ἐκοπίασε στεναζών· οὐχ ἀπλῶς ἐδάκρυ-
σεν, ἀλλὰ τὴν κλίνην ἔλουσε, καὶ καθ' ἑκάστην νύκτα.
Καὶ οὐ τὸ παρελθὸν σκοπεῖ, ἀλλὰ καὶ ἐπαγγέλλεται
τοῖς πρὸς τὸ μέλλον διὰ πίσεως τῆς ζωῆς· καὶ ὃν οἱ
πολλοὶ ποιοῦνται αἰνέσεως [ἀνέσεως] καιρὸν, τοῦτον
ἐκεῖνος ἐξομολογήσεως. Λούσω καθ' ἑκάστην νύκτα
τὴν κλίνην μου. Ἄντι μᾶς, φησὶ, νυκτὸς, καθ'
ἣν τὴν ἁμαρτίαν ἐποίησα, πολλὰς διετέλεσα νύκτας
δάκρυον βρέχων τὴν στρωμνὴν μου.

Ἐταράχθη ἀπὸ θυμοῦ ὁ ὀφθαλμὸς μου. Ὑφθαλ-
μὸν δὲ τὸν νοῦν λέγει, ἐπειδὴ ὁ ὀφθαλμὸς τῆς ψυχῆς
ἔστιν ὁ νοῦς. Ἐπαλαιώθη ἐν πᾶσι τοῖς ἐχθροῖς
μου. Ἐνταῦθα τὸν χρόνον δηλοῖ τῆς κακοπαθείας.

[Ὅν καὶ ἐν τάξει κατορθώματος κέκτηται, διὰ τὸ
πολὺν εἶναι.]

Ὅτι εἰσήκουσε Κύριος τῆς φωνῆς τοῦ κλαυθμοῦ
μου. Ὡς ἤδη εἰσακουσθεὶς μακρὸν κατὰ τῶν ἐχθρῶν
συνεῖρει λόγον. Οὐ μικρὰ δὲ καὶ αὕτη πρὸς ἀρετὴν
ὁδὸς, τὸ φεύγειν καὶ διακρούεσθαι τὰς τῶν πονηρῶν
συνουσίας. Οὗτος γὰρ τῆς μετανοίας καρπὸς καὶ τῶν
δακρύων τὸ κέρδος. Ἡ ἑλλιπὴς τοῦτο, ἀντὶ τοῦ·
Δὸς εἰπεῖν τοῖς ἐπεμβαίνουσιν ἐχθροῖς· Ἀπόστητε,
ὅτι εἰσηκούσθη, ὅτι προσεδέχθη ὁ διὰ τῆς ἁμαρτίας
ἀπειθεῖς.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυίδ, ὃν ἤσεν τῷ Κυρίῳ ὑπὲρ τῶν
λόγων Χουσί υἱοῦ Ἰεμρεῖ. Ζ.

Υπόθεσις.

Ἀρχιεταῖρος τοῦ Δαυὶδ ὁ Χουσί, ὃς ἀποστέλλεται
παρὰ τοῦ Δαυὶδ πρὸς Ἀβεσσαλὸν ἐπὶ τῷ ἀντιπρά-
ξαι τῷ Ἀχιτόφελ βουλάς εἰσηγουμένῳ κατὰ τοῦ
Δαυὶδ· ὃς καὶ ἀπελθὼν, καὶ προδοσίαν ὑποκρινά-
μενος, βουλῆς προστεθείσης παρὰ τοῦ Ἀβεσσαλῶμ,
αὐτῷ τε τῷ Χουσί καὶ τῷ Ἀχιτόφελ· καὶ τοῦ μὲν
κελεύοντος ἐπιδιώκειν, τοῦ Ἀχιτόφελ, τοῦ δὲ μὴ,
τοῦ Χουσί· οὐ γὰρ δεῖ ἀπράκτως, φησὶν, ἐπιέναι
ἀνδρὶ ἐπισταμένῳ τὰ πολέμια· καὶ τούτῳ τῷ λόγῳ
διαπύσαντος τὸν Δαυὶδ· ὡς ἂν μὴ ἀνθρωπίνης ἐπι-
κουρίας σωζόμενος, τῷ Θεῷ τὴν ὑπὲρ τούτων εὐ-
χαριστήριον ᾠδὴν ἀναπέμψει, τὸ πᾶν ἐκείνου τῇ
χάρτι ἀνατιθεὶς, ἀνθρώπων δὲ οὐδενί.

Κύριε ὁ Θεός μου, ἐπὶ σοὶ ἠλπισα. Ἐπειδὴ ἀν-
θρώπων, φησὶ, περὶ σωτηρίας οὐ θαρρῶν, εἰ καὶ τοῦ
Χουσί οἱ λόγοι καλοὶ, σῶσόν με καὶ ἐκ τῶν παρόντων
μὲν ἐχθρῶν, μάλιστα δὲ ἀπὸ τοῦ ἐφεδρεύοντος νοητοῦ
λέοντος τῇ ἡμετέρᾳ ψυχῇ.

ac facultates. Et tu, Domine, usquequo? Diutur-
nam pœnitentiam declarat hoc dictum.

5. Convertere, Domine, eripe animam meam. (Id
ait) quasi Domino ob peccatum averso. *Salvum me
fac propter misericordiam tuam.* Totum salutis nos-
træ negotium misericordiae Dei ascribendum.

6. Quoniam non est in morte qui memor sit tui.
Quoniam, inquit, diuturnum mihi est pœnitentiæ
tempus, timeo ne mors tuam misericordiam præ-
vertat, ubi nullus erit confessioni locus. Cujus gra-
tia, maturare misericordiam tuam postulo.

7. Laboravi in gemitu meo. Audiamus regis illius
pœnitentiam, qui non solum laboravit, sed etiam
ingemiscendo magno affectus est dolore; non solum
collacrymatus est, sed lavit per singulas noctes
lectum suum. Neque tamen id ille respicit quod
jam præterit, sed similia facturum se pollicetur
per totum vitæ tempus: et quod alii tempus laudi-
bus insumunt, id ille confessioni deputat. *Lavabo
per singulas noctes lectum meum.* Pro nocte una,
inquit, quam peccando transegi, multas exegi noc-
tes rigando lacrymis lectum meum.

8. Turbatus est a furore oculus meus. Mentem ait;
ipsa quippe est animæ oculus. *Inveteravi inter om-
nes inimicos meos.* Hic tempus ærumnæ declarat
[Quod in recte factorum numero reponit, quia
multum fuit.]

9. Quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei.
Quasi jam exauditus longum contra inimicos
contexit sermonem. Nec minima illa est ad virtu-
tem via, fugere et abjicere improborum consortium.
Hic enim est pœnitentiæ fructus et lacrymarum
lucrum. Aut fortassis illud per ellipsin dictum est,
ut intelligatur: Concede nobis ut dicamur iis qui
in nos irruunt adversariis: Abscedite, quoniam ex-
audivit me. Quoniam ipse susceptus sum, qui pec-
cati causa expulsus fueram.

PSALMUS Davidi, quem cantavit Domino
pro verbis Chusi, filii Jemini. VII.

Argumentum.

Amicissimus Davidi erat Chusi, qui mittitur a Da-
vide ad Abessalom, ut Achitopheli, consiliorum
contra Davidem auctori, adversaretur. Qui cum
abscessisset, ac proditionem simularet, consilium
postulante Abessalome Chusi et Achitopheli, atque
consilium dante Achitopheli, ut Davidem insequer-
etur; Chusi autem secus suadente, non oportere
scilicet, nec e re fore, insequi virum peritum
belli; iis verbis Davidem servavit. Is vero quasi
non humano servatus auxilio, Deo canticum hoc
in gratiarum actionem offert: ejusque gratiæ to-
tum, ac nulli hominum ascribit.

2. Domine Deus meus, in te speravi. Quoniam, in-
quit, de mea salute nihil ab homine sperandum
puto, licet Chusi consilia bona sint; tu tamen sal-
vum me fac, et quidem ex instantibus inimicis,
sed maxime a spirituali leone, qui animæ meæ
insidias parat.

5. *Si reddidi retribuentibus mihi mala. Injuriam A rum oblivionem præfert, qua Deum ad misericordiam provocat. Decidam merito ab inimicis meis inanis. Justus post victoriam plenus onustusque ab inimicis abscedit: improbus autem ubi victus est, iis vacuus excidit, nullam habens rerum copiam.*

6. *Persequatur inimicus animam meam. Quod ait est hujusmodi: incidam in manus diaboli si quid ex supradictis admisi. (Alio modo.) Id est, si hoc illudve feci, ne a peccato liberer ante mortem. Exaltare in finibus inimicorum meorum. Id est, in robustis inimicorum meorum. Nam lites summities significant.*

7. *Et exsurge, Domine Deus meus, in præcepto. Palam his verbis adventum annuntiat Salvatoris. Et synagoga populorum circumdabit te. His aperte B declarat Ecclesiæ fidem in ipsum.*

8. *Et propter hanc in altum regredere. Synagoga videlicet. Illud vero, in altum, aut venerandam significat crucem, ad quam attulit peccata nostra, aut reditum in cælum. Abiit enim ut pro nobis sese sisteret ad conspectum Patris.*

9. *Judica me, Domine, secundum justitiam meam. Rogat iterum a suis eripi inimicis, ex malis sibi illatis ad misericordiam provocans.*

Daniel Barbarus: Justum adjutorium meum a Domino. Justa petenda sunt, ut ipsa petitionis vi et natura, momentum ejus qui servat rectos corde

11. *Qui salvos facit rectos corde. Nosti, inquit, C cordis nostri cogitationes; quapropter tuum imploro auxilium.*

12. *Deus judex justus, fortis et patiens. His verbis aperte declarat Dei longanimitatem, qui supplicium differt, etsi non omnino parcat.*

14. *Sagittas suas ardentibus effecit. Sagittas dicit supplicium: ardentibus, iis scilicet qui pœnam ignis meruerunt.*

15. *Ecce parturit injustitiam. Inimicus videlicet vitæ nostræ. Conceptit dolorem et peperit iniquitatem. Hoc est, et deliberavit, et quod decreverat in actum deduxit.*

16. *Lacum aperuit et effodit eum, etc. Cum in Salvatore Christum mortem parasset, morti ipse D traditus est.*

In finem, pro torcularibus, PSALMUS

David. VIII.

Argumentum.

Olim in legali cultu, in templo erat προλήνιον q. d. protorcular, id est altare: sed post gentium vocationem, multa sunt torcularia, ipsæ scilicet Ecclesiæ, fructus eorum qui pie vivunt percipientes.

[*In finem dictum est, quia in fine sæculorum terminum habent ea quæ prophético spiritu prædicta sunt. De Christo namque et de Ecclesiis quæ secundum incarnationem exstiterunt, sermonem*

ΕΙ ΑΝΤΑΠÉΔΩΚΑ ΤΟΙΣ ΑΝΤΑΠΟΔΙΔΟΥΣΙ ΜΟΙ ΚΑΚΑ. Τὸ ἀμνηστῆκακον προβάλλεται ἐκκαλούμενος δι' αὐτοῦ εἰς ἔλεον τὸν Θεόν. Ἀποπέσοιμι ἄρα ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν μου κενός. Ὁ μὲν δίκαιος νικήσας πλήρης ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν ἐξέρχεται· ὁ δὲ φαῦλος καὶ νικηθεὶς ἀποπίπτει αὐτῶν κενός, καὶ οὐδὲν ἔχων πληρώματος.

Καταδιώξαι ἄρα ὁ ἐχθρὸς τὴν ψυχὴν μου. Ὁ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· Ἐμπέσω εἰς τὰς χεῖρας τοῦ διαβόλου, εἰ τοιοῦτόν τι ἐποίησα τῶν προλεχθέντων· εἰ καὶ τὸ καλὸν ἐποίησα, μὴ ἐλευθερωθεῖην τῆς ἀμαρτίας πρὸ τοῦ θανάτου. Ὑψώθητι ἐν τοῖς πέρασι τῶν ἐχθρῶν μου. Τουτέστιν, ἐν τοῖς κραταιοῖς τῶν ἐχθρῶν μου. Πέρατα γὰρ τὰ ἄκρα δηλοῖ.

Καὶ ἐξεγέρθητι, Κύριε ὁ Θεός μου, ἐν προστάγματι ᾧ ἐνετείλω. Σαφῶς περὶ τῆς θεοφανείας τοῦ Σωτῆρος διὰ τῶν παρόντων εὐαγγελίζεται. Καὶ συναγωγὴ λαῶν κυκλώσει σε. Σαφῶς διὰ τῶν παρόντων τῆς Ἐκκλησίας τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν δηλοῖ.

Καὶ ὑπὲρ ταύτης εἰς ὕψος ἐπ' ἄστρεψον. Ταύτης μὲν τῆς συναγωγῆς δηλονότι. Τὸ δὲ, εἰς ἕψος, ἢ τὸν τίμιον αἰνίττεται σταυρὸν, εἰς ὃν ἀνήγειγεν ἡμῶν τὰς ἀμαρτίας, ἢ τὴν εἰς οὐρανὸν ἀναφοίτησιν. Ἐπορεύθη γὰρ ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ Πατρὸς ὑπὲρ ἡμῶν.

Κρίνον με, Κύριε, κατὰ τὴν δικαιοσύνην μου. Ἄξιός τ' ἐστίν ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν σωθῆναι, ἀφ' ὧν ἐπράξαν τὸν ἔλεον ἐκκαλούμενος.

Daniel Barbarus: Justa petenda sunt, ut ipsa petitionis vi et natura, momentum ejus qui servat rectos corde facile attrahendo inclinemus.

11. *Qui salvos facit rectos corde. Nosti, inquit, C τοῦ σώζοντος τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ. Ἐπειδὴ οἶδας, φησί, τῆς ἡμετέρας καρδίας τὰ νοήματα, τοῦτου χάριν τὴν βοήθειαν ἐξαίτω.*

Ὁ Θεὸς κριτὴς δίκαιος καὶ ἰσχυρὸς καὶ μακρόθυμος. Σαφῶς διὰ τῶν τοιούτων περιστάσει τὸ μακρόθυμον τοῦ Θεοῦ, ἀναβολὴν μὲν ἔχοντος τῆς ἡμετέρας κολάσεως, οὐ μὴν παντελῆ συγγνώμην.

Τὰ βέλη αὐτοῦ τοῖς καιομένοις ἐξειργάσατο. Βέλη μὲν τὴν τιμωρίαν φησὶν, καιομένοις δὲ τοῖς ἀξίοις πυρός.

Ἰδοὺ ὠδίνησεν ἀδικίαν. Ὁ ἐχθρὸς τῆς ἡμετέρας ζωῆς. Συνέλαβε πόρον καὶ ἔτεκεν ἀνομίαν. Τουτέστι καὶ βεβούλευται καὶ εἰς ἔργον ἐξήγαγε τὰ σκέμματα.

Λάκκος ὤρυξε καὶ ἀνέσκαψεν αὐτόν. Θάνατον γὰρ κατασκευάσας κατὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, θανάτῳ παραδίδοται.

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ ἁγίων, ΨΑΛΜΟΣ

τῷ Δαυὶδ. Η΄.

Υπόθεσις.

Πάλαι μὲν ἐν τῇ νομικῇ λατρείᾳ ἦν ἐν προλήνιον, τὸ θυσιαστήριον δηλονότι τὸ ἐν τῷ ναῷ· μετὰ δὲ τὴν τῶν ἐθνῶν κλήσιν πολλοὶ ληνοὶ· αὐταὶ δὲ ἂν εἴεν αἱ Ἐκκλησίαι, αἱ τοὺς τῶν κατορθούντων ἐν Θεοσεβείᾳ δεχόμεναι καρπούς.

[*Εἰς τὸ τέλος εἶρηται, διὰ τὸ ἐπὶ τέλει τῶν αἰώνων πέρασ σχεῖν τὰ προφητευόμενα. Περὶ Χριστοῦ γὰρ καὶ τῶν μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν λέγει Ἐκκλησιῶν. Ἐπεὶ γὰρ καὶ ὁ Μονογενὴς ἀμισλος κέκληται, οἱ*

δὲ πιστοὶ κλήματα. Εἰ δὲ βιάζεται ὁ Ἰουδαῖος, εἰς ἅν κινῶν τὸν ψαλμὸν λέγεσθαι ἄνθρωπον· καὶ οὕτως γνωστὸν ἔστω, ὡς δια τούτου πάντα αὐτῷ ὑπετάγη, ὡς ἐν εἰκόνι Θεοῦ γεγονότι τοῦ μέλλοντος ἐνανθρωπήσαι.]

Κύριε ὁ Κύριος ἡμῶν, ὡς θαυμαστὸν τὸ δογμα σου ἐν πάσῃ τῇ γῆ! Ἐκπλήττεται τὴν εἰς ἀνθρώπους δοθεῖσαν γνώσιν τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ. Οὐκ ἔτι γὰρ μόνοις τοῖς ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ γνωστὸς ὁ Θεός.

Ἐκ στόματος νηπιῶν καὶ θηλαζόντων κατηρέτισα αἶνον. Τῶν κατὰ Θεὸν νηπιαζόντων τῇ κακίᾳ. Τοῦτο δὲ καὶ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις σαφῶς ἀναγράφεται εἰρηκῶς ὁ Σωτῆρ, ὅτε τοὺς παῖδας, οἱ Φαρισαῖοι ἐπιστόμιζον εὐλογοῦντας αὐτόν. *Ἐνεκα τῶν ἐχθρῶν σου τοῦ καταλῦσαι ἐχθρὸν καὶ ἐκδικητὴν.* Ἡ τὸν αἰσθητὸν, ἢ τὸν νοητὸν, ἢ τὸν λαὸν τὸν Ἰουδαϊκὸν· ἤλανον γὰρ ὡς ἐχθρὸν τὸν Χριστόν· προσεποιούντο δὲ τὸν Πατέρα ἐκδικούντες τοῦτο ποιεῖν. Διὰ τούτου, ἄνω καὶ κάτω αὐτοῦ ἀποστερῶν τῆς ἀπολογίας, ἔλεγεν· *Ὁ ἐμὲ μισῶν καὶ τὸν Πατέρα μου μισεῖ.* Ἐχθρὸν καὶ ἐκδικητὴν, τὸν διάβολον δηλονότι. Ἐπειδὴ, μετὰ τὸ ἀναγκάσαι πληρῶσαι τὴν ἀμαρτίαν, καὶ τιμωρεῖται τοὺς ἀμαρτάνοντας, τὸ μέγθος αὐτοῖς τοῦ ἀμαρτήματος ἐν ὀφθαλμοῖς παριστῶν. Ἡ τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων, ἐχθρὸν μὲν τῆς ἀληθείας, ἐκδικητὴν δὲ τῷ δοκεῖν ἐκδικεῖν τὸν νόμον.

Ὅτι ὄψομαι τοὺς οὐρανοὺς ἔργα τῶν δακτύλων σου. Ἐκείνο· μὲν ἀγανακτοῦσι τῶν νηπιῶν καταρτίζοντων αἶνον· ἐγὼ δὲ τὸ οὕτω μέγα καὶ περικαλλές, τοὺς οὐρανοὺς φημι, μικρὸν τι ἔργον τῆς σῆς δημιουργίας, θεωρῶ.

Τί ἐστὶν ἄνθρωπος, ὅτι μνηθήσκη αὐτοῦ; ἢ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι ἐπισκέπη αὐτόν; Ἠλάττωσας αὐτὸν βραχὺ τι παρ' ἀγγέλους. Ταῦτα τοῦ Παύλου σαφῶς ἐπὶ τὸν Σωτῆρα ἡμῶν ἐξεληφθός, ἀρκεῖσθαι τῇ ἐκδόσει χρῆ.

Πάντα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ. Εἰπὼν ὁ Θεός· *Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ ὁμοίωσιν, ἐπήγαγε· Καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἐχθρῶν τῆς βασιλείας, καὶ τοῖς λοιποῖς κατὰ μέρος ἐπεξέρχεται, οἷς ἐπιλέγει·* *Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν, καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς·* τῇ γὰρ λογικῇ φύσει, ὡς ἀνὸς ὁμοιωμένη Θεῷ, τὴν κατὰ πάντων ἀρχὴν ἐδωρήσατο. Καὶ δύναμιν ὁ ἄνθρωπος λαβὼν τῆς θεϊκῆς εἰκόνας, ὡς βασιλεὺς πάντων ἐστὶν ὁ Θεός, οὕτως ἄρχων κατέστη τῶν ἐπὶ γῆς. Εἰ δὲ καθολικῶς εἴρηται· *Καὶ κατέστησας αὐτὸν ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου, λέγει δὲ ἀλλαχοῦ, Καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σου εἰσὶν οἱ οὐρανοί·* δηλὸν ὡς ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς κατέστησεν αὐτόν, καὶ μήποτε ἀπορρήτως τὴν ἐν οὐρανοῖς σημαίνει διατριβὴν τῶν ἀπὸ γῆς ἐκεῖσε μεθισταμένων, ὅτε μέλλουσι βασιλείαν οὐρανῶν κληρονομεῖν, ὡς ἐπήγγελται. Λέγει δὲ καὶ Παῦλος· *Κληρονομοὶ μὲν*

habet. Quandoquidem Unigenitus vitis, fideles vero palmites vocantur ⁷¹. Quod si contendat Judæus, psalmum in communi de homine dici; etiam hoc pacto notum sit, quod ideo omnia ipsi subjecta sunt, quia ad imaginem Dei, qui carnem assumpturus erat, factus est.]

2. *Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in univēsa terra!* Obstupescit ob datam nominis Dei hominibus notitiam. Non ultra enim solis iis qui in Judæa sunt notus est Deus.

3. *Ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem.* Eorum scilicet qui coram Deo infantes sunt quoad malitiam. Hoc autem in Evangeliiis etiam scriptum est perspicue dixisse Salvatorem ⁷², cum pueris ipsum laudantibus os Pharisei obturabant. *Propter inimicos tuos, ut destruas inimicum et ultorem.* Aut sensibilem, aut intelligibilem inimicum ait, aut populum Judaicum. Christum enim eui inimicum pellebant, et simulabant se Patris uisciscendi animo id agere; quamobrem ut eam illis defensionem penitus adimeret ait ⁷³: *Qui odit me, odit et Patrem meum. Inimicum et ultorem, diabolus dicit.* Qui postquam compulit ad peccatum, pœnas peccatoribus infligit, peccati gravitate ob oculos ipsis posita. Aut populum Judæorum, veritatis quidem inimicum; ultorem vero, quia videbatur legem vindicare.

4. *Quoniam videbo cœlos tuos, opera digitorum tuorum.* Indignantur illi infantibus laudem perficiētib. Illud autem tantum tamque pulchrum opificium, cœlos nempe, ego qui sum creationis tuæ pusillum opus, contemplor.

5. *Quid est homo, quod memor es ejus; aut filius hominis, quoniam visitas eum? Minuisti eum paulo minus ab angelis.* Isthæc Paulo ad Salvatorem nostrum referente ⁷⁴, id ad expositionem satis esio.

8. *Omnia subjectisti sub pedibus ejus* (17). Postquam dixit Deus ⁷⁵: *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram, adject: Et dominabitur piscibus maris, et reliquis, quæ accurate recenset.* Quibus etiam dicit ⁷⁶: *Crescite et multiplicamini et replete terram, et dominamini illi.* Rationabili quippe naturæ, utpote ad similitudinem Dei conditæ, omnium rerum imperium tradidit. Acceptaque homo divinæ imaginis virtute, ut rex omnium est Deus, ita homo terrenorum omnium constitutus est princeps. Quod si in univēsum dicatur: *Et constituisti eum super opera manuum tuarum; itemque alio loco dicat* ⁷⁷: *Et opera manuum tuarum sunt cœli,* palam est quod super cœlos constituerit eum, nec latenter innotuit in cœlis commemorationem fore eorum qui a terra illuc transferuntur, quando regni cœlorum hæreditatem accepturi sunt, uti promissum fuit. Dicit vero Paulus ⁷⁸:

⁷¹ Joan. xv, 5. ⁷² Matth. xxi, 16. ⁷³ Joan. xv, 23. ⁷⁴ Hebr. ii, 6, 7. ⁷⁵ Gen. i, 26. ⁷⁶ ibid. 28. ⁷⁷ Psal. ci, 26. ⁷⁸ Rom. viii, 17.

(17) Hæc expositio apud Dan. Barbarum, Eusebii dicitur.

Hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi. Eo p̄tane modo intelligendum illud est : *Omnia subiectisti sub pedibus ejus.* Et nunc quidem animalia : sed quia vita angelicæ par in cælo hominibus reposita est, cum ibi constitutus erit super opera manuum ejus, cælorum et omnium quæ in illis sunt speculator erit. Beatus autem Paulus hoc etiam de Salvatore accepit ⁷⁹, ut futurum in sæculo venturo. Quare ait illi Pater : *Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum* ⁸⁰. *Oves et boves universas.* His adumbrat ens qui crediderunt ex Israel. *Insuper et pecora campi.* His gentes indicat. *Volucres cæli,* eos dicit qui in vita sua elati et superbi sunt, qui alte sentiunt, homines admodum insipientes.

10. *Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra!* Repetit illud, admiratione stupefactus, uti jam dixi, ob datam hominibus Dei cognitionem.

In finem, pro occultis filii, PSALMUS

David. IX.

Argumentum.

Hoc psalmo ea declarat quæ latenter a Salvatore facta sunt. Multa autem illa erant occulte gesta : Nativitas scilicet secundum carnem ex Maria Virgine per Spiritum sanctum : stupendæ ac miraculis insignes virtutes : mors ipsa ac descensus in infernum, resurrectio demum ex mortuis. Hæc quippe omnia occulte ab illo gesta sunt. Abscondit enim illa etiam principibus mundi hujus. Pro hisce occultis Propheta personam gerens humanæ naturæ ingreditur gratias agens ac dicens : *Confitebor tibi, Domine.* Occultorum porro illorum revelatio mors est, atque ea quæ in inferno gesta sunt : necnon resurrectio et ascensio.

1. *Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo* *In convertendo inimicum meum retrorsum,* etc. De quibusnam confessio sit declarat. Inimicum autem ejus, mortem esse ait, quæ retrorsum convertitur, videlicet, ad non esse.

4. *Infirmabuntur et peribunt a facie tua.* Quando, ait, retrorsum mors convertetur, tum omnis adversaria potestas destruetur; nam si ultima omnium inimica mors destruitur ⁸¹, palam est prius destrui adversarias potestates.

5. Illud : *Quoniam fecisti iudicium meum et causam meam, causam affert gratiarum actionis; hoc autem : Sedisti super thronum,* indicat Dei in iudicando inspectionem.

6. *Increpasti gentes, et periit impius.* Intelligibiles inimicos scilicet. *Nomen eorum delesti in sæculum.* Draconem ait spirituales, id est diabolum.

[*Increpasti gentes, et periit impius.* Draconem ait aut diabolum, quia increpatio emendationem significat. Jure quis dixerit, emendatis per aposto-

⁷⁹ Hebr. II, 8. ⁸⁰ Psal. CIX, 1. ⁸¹ I Cor. XV, 26.

Θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ Χριστοῦ. Οὕτως καὶ τὸ, Πάντα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ, νοητέον. Νῦν μὲν τὰ ζῶα ἔπειδὴ δὲ βίος ἰσάγγελος ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἐν οὐρανῷ, ἐκεῖ καταστάς ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ, θεωρῶς οὐρανῶν ἔσται καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς. Ὁ δὲ μακάριος Παῦλος καὶ τοῦτο περὶ τοῦ Σωτῆρος ἐξέλαβεν ἐν αἰῶνι τῷ μέλλοντι γενησόμενον. Διὸ φησι πρὸς αὐτὸν ὁ Πατήρ· *Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. Πρόβατα καὶ βόας ἀπάσας.* Τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ πιστεύοντας αἰνέττεται. *Ἐτι δὲ καὶ τὰ κτήνη τοῦ πεδίου.* Διὰ τούτων τὰ ἔθνη δηλοῖ. *Τὸ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ,* τοὺς ἐπηρμένους κατὰ τὸν βίον καὶ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντας, τοὺς ἀλογωτάτους.

Κύριε ὁ Κύριος ἡμῶν, ὡς θαυμαστὴν τὸ ἄνομα σου ἐν πάσῃ τῇ γῆ! Ἀναλαμβάνων ἀναδιπλασιάζει τὸ θαῦμα ἐκπληττόμενος, ὡς ἔφη, ἐπὶ τῇ γενομένῃ τῶν ἀνθρώπων θεογονσίᾳ.

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν κρυφίων τοῦ υἱοῦ, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυίδ. Θ'.

Υπόθεσις.

Διὰ τούτου τοῦ ψαλμοῦ τὰ κρυφίως πεπραγμένα τῷ Σωτῆρι δηλοῖ. Πολλὰ δὲ ἦν αὐτῷ τὰ κρυφίως πρατόμενα ἢ τε ἐκ Παρθένου διὰ Πνεύματος ἁγίου κατὰ σάρκα γέννησις, αἷ τε παράδοξι καὶ θαυματουργοὶ δυνάμεις, ὅτε θάνατος αὐτοῦ, καὶ ἡ εἰς ἄδου κάθοδος, καὶ ἡ ἐκ νεκρῶν ἀνάβωσις. Ταῦτα γὰρ πάντα κρυφίως αὐτῷ πέπρακται. Ἀπέκρυψε γὰρ αὐτὰ καὶ τοὺς ἄρχοντας τοῦ κόσμου τούτου. Ὑπὲρ δὲ τούτων τῶν κρυφίων ὁ προφήτης ἐκ προσωποῦ τῆς ἀνθρωπότητος εἰσέρχεται εὐχαριστῶν καὶ λέγων· *Ἐξομολογήσομαι σοι, Κύριε.* (Alius autem codex) Ἐπισφράγισμα δὲ τῶν κρυφίων ὁ θάνατος καὶ τὰ ἐν ἄδου πραχθέντα, ἡ ἀνάστασις τε καὶ ἡ ἀνάληψις.

Ἐξομολογήσομαι σοι, Κύριε, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου . . . ἐν τῷ ἀποστραφῆναι τὸν ἐχθρὸν μου εἰς τὰ ὀπίσω. Ἐπὶ τίσιν ἡ ἐξομολόγησις δηλοῖ. Ἐχθρὸν δὲ αὐτοῦ τὸν θάνατον εἶναι φησι τὸν εἰς τὰ ὀπίσω ἀποστρεφόμενον, τουτέστιν εἰς τὸ μὴ εἶναι.

Ἀσθενήσομαι καὶ ἀπολοῦνται ἀπὸ προσώπου σου. Ἐπειδὴ, φησὶν, ἀποστραφῆ εἰς τὰ ὀπίσω ὁ θάνατος, τότε δὴ καὶ πᾶσα δύναμις ἀντικειμένη καταργηθήσεται· εἰ γὰρ ἔσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος, δηλονότι προανααιρεθεῶν τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων.

Ὅτι ἐποίησας τὴν κρίσιν μου καὶ τὴν δίκην μου. Τὴν αἰτίαν τῆς εὐχαριστίας ἀναποδίδωσι· τὸ, *Ἐκάθισας ἐπὶ θρόνον τὴν εἰς τὸ κρίνειν ἐπισκοπήν* δηλοῖ τοῦ Θεοῦ.

Ἐπέτιμησας ἔθνεσι, καὶ ἀπώλετο ὁ ἀσεβής. Τοὺς νοητοὺς ἐχθροὺς δηλονότι. *Τὸ δρομα αὐτοῦ ἐξήλειψας εἰς τὸν αἰῶνα.* Τὸν δράκοντά φησι τὸν νοητὸν, ὅς ἐστιν ὁ διάβολος.

[*Ἐπέτιμησας ἔθνεσι, καὶ ἀπώλετο ὁ ἀσεβής.* Τὸν δράκοντά φησιν, ἢ τὸν διάβολον· ἐπειδὴ ἡ ἐπιτίμησις καὶ διόρθωσις σημαίνει. Εἴποι ἂν τις, δια-

θουμένων τῶν ἐθνῶν ὑπὸ τῶν ἀποστόλων, ἀπολέσθαι τὸν ἀσεβῆ, σβεσθείσης αὐτοῦ τῆς ἐπιβωμίου κνίσσης καὶ παυθείσης. Ἐπιτιμηθέντων γὰρ τῶν ἐθνῶν, καὶ πρὸς Κύριον ἐπιστρέψάντων, ὁ ἐν αὐτοῖς ἐνεργῶν, ἅτε υἱὸς οὖσιν ἀπειθείας, διάβολος, ἀπώλετο μετὰ τῶν νεῶν τῶν εἰδωλικῶν· οἳ ὡς πόλεις συνείχον τοὺς πρὸς δυστρέθειαν ἀφορῶντας. Καὶ οὕτως ἀπώλοντο, ὡς μηδὲ ἔχνοσ ὑπολειφθῆναι. Ἔστιν ἐκλαβεῖν τοῦτο καὶ κατὰ τὴν τελευταίαν κρίσιν· τότε γὰρ τῶν ἀμαρτωλῶν ἐπιτιμωμένων, καὶ ὁ διάβολος, ὁ κυρίως ἀσεβῆς, ἀφανίζεται. Αἱ πόλεις, τῆς ἐν αὐταῖς πάλοι πολιτευομένης ἀσεθείας καταλυθείσης, τὴν οἰκοδομίαν τῆς εὐσεθείας ἐδέξαντο.]

Τοῦ ἐχθροῦ ἐξέλιπον αἱ ρομφαῖαι εἰς τέλος. Ῥομφαίας τοῦ διαβόλου τὰς ἀντικειμένας δυνάμεις φησὶ, δι' ὧν ἦν ἰσχυρός. [Αἱ πόλεις αἱ ἀντικείμεναι δυνάμεις, αἱ, ὡς περ πόλεις ἰσχυραὶ τετειχισμένοι, τοὺς ἀλόγους αὐτῶν ἀπάτη ἐν αὐταῖς συλλαβοῦσαι κατεῖχον. Καὶ πόλεις ποίας λέγει ἢ ταύτας περὶ ὧν ἀλλαγῆ λέγεται· Ἐθνος εἰς χῶμα πόλεις ὀχυράς, τοῦ πεσεῖν αὐτῶν τὰ θεμέλια; αἱ εἰσιν, ὡς δεδήλωται, αἱ ἀντικείμεναι δυνάμεις.] Ἀπώλετο τὸ μνημόσυνον αὐτῶν μετ' ἤχου. [Ὅστε ἐξάκουστον γενέσθαι αὐτῶν τὴν ἀπώλειαν. Ἡ τὴν πανολεθρίαν φησὶν, ἢ τὸ διωλύγιον τῶν κακῶν, καὶ τὸ περιφανὲς τῆς ἀπωλείας.] Ἐξάκουστος γὰρ αὐτῶν γέγονεν ἡ ἀπώλεια.

Καὶ ἐγένετο Κύριος καταφυγὴ τῷ πένητι. [Συνεχῶς ἐαυτὸν καλεῖ πένητα καὶ πτωχὸν, καίτοι γε ἐν βασιλείοις. Ἡδεὶ γὰρ τὰ ἀνθρώπινα πάντα σκιάς ἀδρανέστερα. Εὐκαιρία λέγει τὸν τῆς θλίψεως καιρὸν· αἰεὶ μὲν γὰρ τῆς βοηθείας ἐπιδοόμεθα, καὶ ἐν εὐμερίαις· ἀλλὰ πλεον ἐν θλίψει τῆς συμμαχίας ἐπισθανόμεθα.] Τῷ πτωχῷ, τῷ πνευματικῷ λαῷ φησὶ. Βοηθὸς ἐν εὐκαιρίαις ἐν θλίψεσιν. Ὡς· Ἐν καιρῷ δεκτῷ ἐπήκουσά σου.

Ψάλλτε τῷ Κυρίῳ τῷ κατοικοῦντι ἐν Σιών. Τῇ ἐπουρανίῳ, φησὶ, Ἱερουσαλήμ. Ἀγγελλάτε ἐν τοῖς ἔθνεσι τὰ ἐπιτηδεύματα αὐτοῦ. Ταῦτα ὡς πρὸς τοὺς ἀποστόλους καὶ τοὺς τῶν Εὐαγγελίων κήρυκας φησιν. Τίνα δὲ τὰ ἐπιτηδεύματα διὰ τῶν ἔξης σημαίνει.

Ὅτι ὁ ἐκζητῶν τὰ αἵματα αὐτῶν ἐμνήσθη. Τὰ αἵματα, φησὶ, τὰ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐκκεχυμένα ἐκζητήσει ἐπὶ τῷ ἐκδικίας ἀξιώσει.

[Ὅν ἐπελάθετο τῆς δεήσεως τῶν πενήτων. Πένητας πάλιν τοὺς δι' αὐτὸν πτωχεύοντάς φησιν, οἳ καὶ διὰ παντὸς τὰς πρὸς αὐτὸν ἰκεσίας ποιοῦντες, ἐκδικήσιν τῶν κατ' αὐτῶν γενομένων ἀδικιῶν παρὰ τῶν δαιμόνων αἰτοῦντες.]

Ὁ ὑψῶν με ἐκ τῶν πυλῶν τοῦ θανάτου. Διὰ τοῦτο ἐγείρεις ἐκ γῆς ταπεινώσεως, ἵνα τῇ ἐπουρανίῳ συγχορεύσω Σιών.

[Ἐν πυλαῖς τῆς θυματρὸς Σιών. Ἐν τῇ ἐπουρανίῳ Ἱερουσαλήμ. Τὸ, ἀγγελλῶ, ἀντὶ τοῦ, χρονίως ἴσονται.]

Γινώσκειται Κύριος κλήματα ποιῶν. Κρίμα γὰρ ἀληθῶς εἰκαῖον τὸ τοὺς κατασκευάσαντας ἀνθρώπων

⁶⁹ Isa. xlv, 2. ⁷⁰ Isa. xlvix, 2.

A los gentilibus, periisse impium, extincto proesus atque deleto altarium ejus nidore. Postquam enim gentes increpatæ, et ad Dominum conversæ sunt, qui in ipsis utpote inobsequentia filii vim suam exercebat, diabolus scilicet, una cum idolorum templis periit, quæ ceu civitates quædam, continebant eos qui impietatem sectabantur. Atque ita deleta sunt, ut ne vestigium quidem eorum remanserit. Potest illud de postremo quoque judicio explicari; tunc enim increpatis peccatoribus, diabolus, qui proprie impius audit, funditus peribit. Civitates porro, extincta, quæ in ipsis ante dominabatur, impietate, ædificium pietatis susceperunt.]

7. Inimici defecerunt frameæ in finem. Frameas diaboli adversarias dicit potestates, quibus potens ille est. [Civitates sunt adversariæ potestates, quæ quasi civitates prævalidæ muris instructæ, errore deceptos complectebantur. Et cujusmodi quæso civitates ait, nisi eas de quibus alibi dicitur ⁶⁹, Redegisti in pulverem civitates potentes, ita ut cadant ipsarum fundamenta? quæ uti declaratum est, sunt adversariæ potestates.] Periit memoria eorum cum sonitu. [Ita ut eorum perniciës ubique pervulgetur. Aut exitium supremum dicit, sive malorum vehementiam, et perniciës conspiciuitatem.] Ejus namque perniciës ultro citroque audita fuit.

10. Et factus est Dominus refugium pauperi. [Sese frequenter pauperem ac mendicum vocat, etiamsi in regia versaretur. Noverat enim humana omnia vel umbris imbecilliora esse. Opportunitatem vocat tempus tribulationis; semper enim auxilio egemus, etiam in prosperitate: verum in ærumnis, auxiliorum usum magis experimur.] Mendico, scilicet spirituali populo ait. Adjutor in opportunitatibus in tribulationibus. Ut illud: In tempore accepto exaudivi te ⁷⁰.

12. Paallite Domino qui habitat in Sion. In cœlesti, inquit, Jerusalem. Annuntiate inter gentes studia ejus. Hæc quasi ad apostolos et Evangeliorum præcones loquitur. Quæ porro sint ejusmodi studia in sequentibus indicat.

13. Quoniam requirens sanguinem eorum recordatus est. Sanguinem, ait, pro illo effusus requiret, ut vindictam postulet.

[Non est oblitus clamorem pauperum. Pauperes rursum vocat eos qui propter ipsum mendicant, qui assidue ipsum supplices rogant, postulantque ultionem injuriarum sibi ab dæmonibus illatarum.]

15. Qui exaltas me de portis mortis. Ideo excitas me ex terra humiliationis, ut choreas agam in cœlesti Sion.

[In portis filia Sion. In cœlesti Jerusalem. Illud porro, annuntiem, intelligas, assidue canam.]

17. Cognoscitur Dominus judicia faciens, etc. Judicium namque plane justum est; ut ii qui mortem

homini struxere, in ea ipsa re comprehendantur. A θάνατον ἐν αὐτῷ περιληφθῆναι. Τάχα ἐπεὶ καὶ ὡς Fortasse (id ait) quia ii in quos fertur iudicium, τὸ κρίμα γίνεται, γινώσκονται τὸν κρίνοντα ἐν καιρῷ κρίσεως.

18. *Daniel Barbarus: Convertantur peccatores in infernum.* Dæmones scilicet, et quicumque illis ser- vierunt. *Omnes gentes quæ obliviscuntur Deum.* Græci, hæretici, Judæi.

20. *Exsurge, Domine, non confortetur homo.* Precatur Unigenitum in terris illucescere; ne superbus ille diabolus, quem in præsentem vocat hominem, supercilium ultra tollat. *Judicentur gentes in conspectu tuo.* Salutarem gentium vocationem rogat citius adesse.

21. *Constitu, Domine, legislatorem super eos.* Ec- quis legislator ille, nisi qui Novi Testamenti legem nobis induxit? *Sciant gentes quoniam homines sunt.* Per ingentem dæmonum fallaciam, in jumentorum morem commutati erant, ut de illis diceretur: *Comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis* ⁸².

PSALMUS X secundum Hebræos.

1. *Ut quid, Domine, recessisti longe.* Rogat accelerari gentium vocationem modico post tempore futuram. Id ipsum autem effecit diaboli superbia.

2. *Dum superbit impius, incenditur pauper.* Superbia, inquit, improbi, quasi incendium est pauperi, populo scilicet tuo. *Comprehenduntur in consiliis quibus cogitant.* Id est, comprehenduntur. Nam te es, inquit, qui comprehendis sapientes in astutia eorum ⁸³.

3. *Quoniam laudatur peccator in desideriis animæ suæ.* Tanta, inquit, fuit ejus clementia, ut, quia impii impuniti remanebant, demum apud quosdam stultissimos homines eorum vita accepta esset et laudaretur.

4. *Exacerbavit Dominum peccator.* Exacerbavit quidem irridendo illius de providentia et de iudicio verba. Multi namque cum hujusmodi quidpiam audiunt, statim rident. Hoc autem subjungitur: *Secundum multitudinem iræ suæ.* Ut ita se habeat tota sententia: Exacerbavit Dominum, inquit, peccator, multitudinem iræ sibi thesaurizans. Ilud enim, *suæ*, de exacerbante est accipiendum. Deinde quod dicitur: *non quæret*, cum interpunctione legendum, ut ita intelligatur: An ille homo Deum exacerbavit, iræ sibi magnitudinem accendens, et Deus non quæret? Cum interpunctione itaque legendum, ut sit hic sensus: Annon quæret Deus? annon tribuet ipsi secundum iram, quam sibi thesaurizavit in die iræ suæ?

5. *Non est Deus in conspectu ejus.* Inquit omnis improbi operis est Deum non cogitare iudicem. *Auferuntur iudicia tua a facie ejus.* Nam qui ignorat esse Deum, ignorat item esse iudicem. *Omnium inimicorum suorum dominabitur.* Simile est illi: *Universum orbem manu comprehendam quasi nidum* ⁸⁴. *Dixit enim in corde suo: Non movebor, etc.*

Ἀνάστηθι, Κύριε, μὴ κραταιούσθω ἄνθρωπος. Ἐπιλάμψιν τοῖς ἐπὶ γῆς εὐχεται τὸν Μονογενῆ ὅπως ὁ ὑψηλόφρων ἐκεῖνος διάβολος, ὃν καὶ ἄνθρωπον ἐπὶ τοῦ παρόντος καλεῖ, ἐπὶ πλείω μὴ ἐπαίρη τὴν ὀφρύν. *Κριθῆτωσαν ἔθνη ἐνώπιόν σου.* Τὴν ἐπὶ σωτηρίᾳ γενομένην τῶν ἐθνῶν κλήσιν ἐπισπεύδων εὐχεται.

Κατάστησον, Κύριε, νομοθέτην ἐπ' αὐτούς. Καὶ τίς ὁ νομοθέτης ἢ ὁ τὸν τῆς Καινῆς Διαθήκης νόμον ἡμῖν εἰσηγήσαμενος; Γνώτωσαν ἔθνη, ὅτι ἄνθρωποι εἰσι. Τῇ ὑπεροβῇ τῆς τῶν δαιμονίων ἀπάτης εἰς κτηνῶν ἦσαν μετενεχθέντες τρόπον ὡς λέγεσθαι περὶ αὐτῶν. *Παρασυεβλήθη τοῖς κτήρεσι τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὠμοιώθη αὐτοῖς.*

ΨΑΛΜΟΣ Γ΄.

Ἴνα τί, Κύριε, ἀφέστηκας μακρόθεν; Ἐπιταχῦναι τὴν μακρὸν ὕστερον γενησομένην κλήσιν τῶν ἐθνῶν εὐχεται. Τοῦτο δὲ αὐτὸ πεποίηκεν ἢ τοῦ διαβόλου ὑπεροψία.

Ἐν τῷ ὑπερηφανεύεσθαι τὸν ἀσεβῆ ἐμπυρίζεται ὁ πτωχός. Ἡ ὑπεροψία, φησί, τοῦ πονηροῦ. Πύρωσις τῷ πτωχῷ σου γίνεται λαῷ. *Συλλαμβάνονται ἐν διαβουλλοῖς, οἳς διαλογίζονται.* Ἄντι τοῦ, συλληφθήσονται. Σὺ γὰρ εἶ, φησὶν, ὁ δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν.

Ὅτι ἐπαινεῖται ὁ ἁμαρτωλὸς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. Τοσαύτη, φησὶ, γέγονεν ἡ ἀνεξικακία, ὡς καὶ, διὰ τὸ ὀτιμωρῆτους μένειν τοὺς ἀσεβεῖς, λοιπὸν καὶ παρὰ τισι τῶν ἀνοητοτέρων ἀπόδεκτον αὐτοῖς εἶναι τὸν βίον.

Παρώξυνε τὸν Κύριον ὁ ἁμαρτωλός. Παρώξυνε μὲν χλευάζων τοὺς περὶ προνοίας καὶ τῆς κρίσεως αὐτοῦ λόγους. Πολλοὶ μὲν γὰρ ἀκούοντες τοιοῦτον τι γελῶσιν εὐθέως; τοῦτο δὲ συνάπτεται, τὸ *κατὰ τὸ πλῆθος τῆς ὀργῆς αὐτοῦ*. Ἴνα ἢ τὸ ὅλον οὕτως; Παρώξυνε τὸν Κύριον, φησὶν, ὁ ἁμαρτωλός, πλῆθος ὀργῆς ἑαυτοῦ θησαυρίζων. Τὸ γὰρ, αὐτοῦ, ἐπὶ τοῦ παροξύναντος ληπτέον. Εἶτα τὸ ἐπιφερόμενον τοῦτο, *οὐκ ἐκζητήσει, καθ' ὑποστιγμὴν ἀναγνώστέον*. Ἴνα ἢ τὸ νοούμενον οὕτως; Ἄρ' οὖν ὁ μὲν παροξύνει τὸν Θεόν, καίτοι πλῆθος αὐτῷ ἐκκαίων ὀργῆς, ὁ δὲ οὐκ ἐκζητήσει; Καθ' ὑποστιγμὴν ἢ ἀνάγνωσις, Ἴνα ἢ ὄυκ ἐκζητήσει, φησὶν, ὁ Θεός, καὶ ἀποδώσει αὐτῷ κατὰ τὴν ὀργήν, ἣν ἑαυτοῦ ἐθησαύρισε ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς αὐτοῦ;

Ὁὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς ἐνώπιον αὐτοῦ. Ἀρχὴ πάσης πονηρᾶς πράξεως τὸ μὴ λογιζεσθαι κριτὴν τὸν Θεόν. Ἄντιναίρεται τὰ κρίματά σου ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ. Ὁ γὰρ μὴ ἐπιστάμενος, ὅτι ἐστι Θεός, οὐδὲ ὅτι κριτῆς ἐστὶν οἶδε. *Πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ κατακυριεύσει.* Ὅμοιον τὸ, *τὴν οἰκουμένην ὅλην καταλήψομαι ἐν τῇ χειρὶ μου ὡς νοσσιάν.* Εἶπε γὰρ

⁸²Psal. XLVIII, 13. ⁸³Job v, 13. ⁸⁴Isa. x, 14, juxta LXX.

ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· Οὐ μὴ σαλευθῶ. Ἀντὶ τοῦ·
 Οὐ μὴ σφάλω, οὐ μὴ περιτραπήσομαι εἰς γενεάν·
 οὐ γὰρ ἔσομαι ἐν κακώσιν.

Adjicit Dan. Barb. Nam quicumque vitii particeps est, nihil grave se subiturum putat.
 [Οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς ἐνώπιον αὐτοῦ. Ἐκβαλὼν
 τὸν θεῖον φόβον ἐκ τῆς ψυχῆς, διαπαντὸς ἐν κακίᾳ
 διατρίβει. Ἀρχὴ πάσης πονηρᾶς πράξεως τὸ μὴ λο-
 γίζεσθαι κριτὴν τὸν Θεόν. Ἀνταρᾶται τὰ κρίματά
 σου ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ. Οὐ βούλεται εἰδέναι,
 ὅτι κριτὴς εἶ δίκαιος· ὁ γὰρ μὴ ἐπιστάμενος, ὅτι
 ἔστι Θεός, οὐδὲ ὅτι κριτὴς· ἔστιν οἶδε. Πάντων τῶν
 ἐχθρῶν αὐτοῦ κατακυριεύσει. Τῶν πειρασμῶν οἱ
 μὲν προσάγονται τῇ ψυχῇ, οἱ δὲ τῷ σώματι, οἱ δὲ τοῖς
 πέρις τοῦ σώματος. Καὶ οἱ μὲν ψυχῇ προσαγόμενοι
 λογισμοὶ ἀκάθαρτοι λέγονται, ἀμαρτία· γεννώντες
 καὶ δόγματα ψευδῆ· οἱ δὲ τῷ σώματι προσφερόμε-
 νοι πληγῶν καὶ στερεθώσεων καὶ διωγμῶν καὶ φυ-
 λακῶν καὶ θανάτων αἰτίοι γίνονται· οἱ δὲ τῶν περὶ
 τοῦ σώματος πειρασμοὶ περιέχουσι ζημίας χρημά-
 των καὶ κτημάτων καὶ ἀποβολὰς τέκνων καὶ γυναικῶν
 ἀφαιρέσεις. Δῆλον οὖν ἔστιν ἐκ τούτων, ὅτι πάντως
 διὰ τινος τῶν κατελεγμένων πειρασμῶν ἐκυρίευσεν
 παντὸς δικαίου ὁ Σατανᾶς· μόνος γὰρ Χριστὸς ἀμαρ-
 τίας οὐκ ἐπόησεν, καὶ οὐκ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ
 στόματι αὐτοῦ.]

Οὐ ἀρᾶς τὸ στόμα αὐτοῦ γέμει. Παράμονον, φη-
 σιν, ἔξειν τὴν εὐημερίαν λελόγισται. Διὸ καὶ πικρίας
 καὶ δόλου τὸ στόμα πεπλήρωται· καὶ μὴν ἐνεδρεύει
 πτωχὸς πρὸς τὸ ἀποκτεῖναι διὰ τῶν ἰδίων παγίδων.
 Τὸ δὲ, μετὰ πλουσίων, τί ἂν ἕτερον νοηθεῖ ἢ τῶν
 πλουτούντων ἐν κακοῖς; Οὗτοι γὰρ τῷ διαβόλῳ κατὰ
 τῶν πτωχῶν τῷ πατρὶ αὐτῶν συμπράττουσιν

Ἐγκάθηται ἐν ἐνέδρῳ μετὰ πλουσίων. Ἐν
 συλλόγοις δὲ καὶ ἐν συνεδρίοις καθήμενος, ἐνέδρας
 τινὰς καὶ μηχανὰς τοῖς ἀναιτίοις κατασκευάζει.

Κύψει καὶ πεσεῖται. Ὅταν εἶπῃ [Ambr. add. ὁ
 διάβολος:] Νενίκηκα, τότε πεσὼν αἰσχύνεται.

Ἐἶπε γὰρ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ Ἐπιλέησται ὁ
 Θεός. Λέγει ταῦτα ὁ διάβολος οὐχ οὕτως ἔχων, ἀλλ'
 ἡμᾶς ἀπατηθῆναι βουλόμενος, ἵνα σκελισθῶμεν, ἀμε-
 λείν τὸν Θεὸν τῶν ἀνθρωπίνων νομίζοντες.

Ἀνάστηθι, Κύριε ὁ Θεός μου. Εὐχεται τὴν ἀ-
 νομίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν χρηστότητα κινήσαι· μὴ ὑψου-
 μένης γὰρ ἐπὶ τῇ μαρίᾳ τῶν ἀσεβῶν τῆς χειρὸς τοῦ
 Θεοῦ. προπετέστεροι γίνονται.

[Ἐψώθητω ἡ χεὶρ σου. Ἐπαρον τὴν χεῖρά σου,
 καὶ δίδαξον αὐτούς, ὡς τῶν ἀδικουμένων προνοή· καὶ
 ὡς ἐξ ὕπνου ἀναστὰς, ἀνωτέραν δεξιὸν τῆς ἐκείνων
 γνώμης τὴν ἀπὸ σοῦ τιμωρίαν. Καὶ κόλασον μὲν
 ἐκείνους, φείσῃ δὲ τὸν ἀδικούμενον, σφοδρότερον
 ἀχθεσθεὶς ταῖς ἐκείνων τόλμαις καὶ βλασφημίαις.
 Ἐρεκεν τίρος, φησὶ, παρῶργισεν ὁ ἀσεβὴς τὸν
 Θεόν;]

Ἐἶπε γὰρ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· Οὐκ ἐκζητήσει.
 Τοῦτο αἰτίον καὶ τοῦ ἐπαρθῆναι καὶ τοῦ πεσεῖν
 αὐτόν.

⁶⁶ | Petr. II, 22.

A Id est: Non inducar in errorem, non evertar in
 generationem, non in malis ero.

Adjicit Dan. Barb. Nam quicumque vitii particeps est, nihil grave se subiturum putat.

[Non est Deus in conspectu ejus. Expulso ex ani-
 ma sua Dei timore, semper in malitia perseverat.
 Principium omnis malæ actionis est, non cogitare
 judicem Deum. Aufertuntur judicia tua a facie ejus.
 Nosse non vult te judicem esse justum: qui enim
 non novit esse Deum, neque judicem esse novit.
 Omnium inimicorum suorum dominabitur. Tentationes
 aliæ animo, corpori aliæ obijciuntur; aliæ iis
 quæ circum corpus versantur. Quæ animo offeruntur,
 cogitationes impuræ nuncupantur, quæ pec-
 cata et dogmata falsa generant; quæ corpori ad-
 moventur, sunt causæ plagarum, cruciatuum,
 persecutionum, carcerum, mortis; quæ circa cor-
 pus versantur tentationes, sunt pecuniarum et
 possessionum mulctæ, filiorum et uxorum jacturæ.
 Palam itaque est ex supradictis Satanam aliquo ex
 memoratis tentationum generibus, in justos omnes
 dominatum habuisse: solus quippe Christus pec-
 catum non fecit, neque dolus inventus est in ore
 ejus⁶⁶.]

7. Cujus maledictione os plenum est. Permanen-
 tem, inquit, se felicitatem habiturum putat, quam-
 obrem et amaritudine et dolo os ejus plenum est,
 atque insidias parat pauperibus, ut laqueis suis
 interficiat eos. Illud porro, cum divitibus, quid aliud
 sibi voluerit, quam, cum iis qui divites in malis
 sunt? Illi namque cum diabolo patre suo contra
 pauperes una machinas parant.

8. Sedet in insidiis cum divitibus. In conventibus
 et cœtibus sedens, insidias et machinas insonitibus
 parat.

10. Inclinabit se et cadet. Postquam dixit: Vici,
 tunc lapsus erubescit.

11. Dixit enim in corde suo: Oblitus est Deus. Hæc
 dicit diabolus, non quod ita se res habeat, sed quod
 nos decipiat, atque ut supplantemur, rati Deum
 humana negligere.

12. Exsurge, Domine Deus meus. Precatur ut
 Dei in puniendo mora et clementia moveatur: nam
 cum Dei manus contra impiorum stultitiam non
 attollitur, tunc petulantiores evadunt.

[Exaltetur manus tua. Erige manum tuam ut
 doceas illos, te eorum qui injuriis afficiuntur cu-
 ram gerere: et quasi ex somno surgens, ostende
 ultionem tuam eorum consiliis superiorem esse.
 Atque illos quidem corrigas, sed injuria affecti
 misericordiam capias, vehementer commotus et
 concitatus eorum facinoribus ac blasphemis dictis.
 Propter quid, inquit, irritavit impius Deum?]

13. Dixit enim in corde suo: Non requireret. Atque
 id in causa est, quod ille exaltetur et labatur.

14. *Vides, quoniam tu laborem et dolorem consideras.* Tu, inquit, o Domine, omnia nosti, nihil eorum quæ fiunt ignoras, imo nec eorum quæ in mentem et cogitationem veniunt. Quin et labores hominum, furorem et indignationem eorum qui molestia afficiunt accurate nosti. Quoniam omnium cogitationes consideras, et tu es qui corda et renes scrutaris. Et cum hæc videas, longanimis tamen es, gnarus sub manu tua omnes esse, nec quemquam posse aliquo fugere. *Tibi derelictus est pauper, orphano tu fuisti adjutor.* Hoc est, tuum ille exspectat auxilium.

15. *Contere brachium peccatoris et maligni.* Hoc est, potentiam inimici. *Quæretur peccatum illius et non inveniatur.* Propter ipsum scilicet peccatum. Tota sententia sic habet: Si quæsieris, inquit, peccatum maligni, non inveniatur, id est, peribit peccator propter ipsum peccatum.

[Inveniuntur qui salutem a Deo consequuntur, secundum illud: *Inveni David servum meum*⁸⁷, et inventa est drachma perditā⁸⁸; ac si inventa non fuisset, periisset. Qui pereunt, non inveniuntur in sæcula; manet quippe iudex, ac regnat semper in futuro ac novo sæculo.]

16. *Dominus regnabit in æternum.* In futuro et novo sæculo.

Daniel Barbarus. Hæc dicit ad ostendendum præsens et futurum regnum illius. Quod si Domini regnum sine caret, quod nullus regni illius finis futurus sit; justī qui ejus participes sunt, perpetuam regni possessionem adipiscuntur.

Peribitis, gentes, de terra illius. In tempore enim C regni ejus projicientur in ignem æternum.

[Gentes vocat iniquos homines, utpote qui non vivant secundum legem, sed gentilitiam et barbaram immanitatem sectentur. Eos doleri rogat: *Peribitis*, inquit, et exitium ipsis comminatur; ut et illi respirare possint, et hi ad meliorem se frugem recipere.]

17. *Desiderium pauperum exaudisti, Domine.* Hæc namque illorum erat concupiscentia, hoc desiderium, ut futuris donarentur bonis. *Præparationem cordis eorum audivit auris tua.* Ad hoc namque parati, ad omnia sustinenda corde prompti sunt.

[Præparatio cordis est quasi promissio facta a motibus et affectibus animi ad obsequentiam Deo reddendam.]

18. *Judicare pupillo et humili; ut non apponat ultra,* etc. Cum, inquit, pauperes ulciscetur, tunc non apponet ultra magnificare se homo.

In finem PSALMUS David. X.

Argumentum.

Hunc quoque psalmum canit postquam inimicos devicerat. Hic piam sententiam mentemque præfert.

⁸⁷ Psal. LXXXVIII, 1. ⁸⁸ Luc. xv, 9.

(a) Ambr., παραστατικός; melius; supple ψαλιός.

Βλέπεις, ὅτι σὺ πόνον καὶ θυμὸν κατανοεῖς. Σὺ, φησὶν, ὦ Κύριε, πάντα γινώσκεις, καὶ οὐδὲν σε τῶν πραττομένων λανθάνει, οὐδὲ τῶν ἐν διανοίᾳ καὶ λογισμοῖς ἀνιόντων. Ἀλλὰ καὶ τοὺς πόνους αὐτῶν καὶ τοὺς θυμούς τῶν ἐπιτρεαζόντων καὶ τοὺς παροργισμούς τῶν ἀνθρώπων οἶδας ἀκριβῶς. Ἐπειδὴ πάντων τοὺς λογισμούς κατανοεῖς, καὶ σὺ ὁ ἐτάζων καρδίας καὶ νεφρούς. Καὶ ταῦτα πάντα ἐφορῶν μακροθυμεῖς, εἰδώς, ὅτι ὑπὸ τὰς σὰς χεῖρας οἱ πάντες τυγχάνουσι, καὶ οὐκ ἔστι που οὐδενὶ ἐκτὸς διαδράναι. *Σοὶ ἐγκαταλέλειπται ὁ πτωχός, ἔρσανῶ σὺ ἦσθα βοηθός.* Τουτέστι τὴν παρὰ σοῦ μένει βοήθειαν.

Σύντριψον τὸν βρυχιονα τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ πονηροῦ. Ἄντι τοῦ, τὴν δυναστείαν τοῦ ἐχθροῦ. *Ζητηθήσεται ἡ ἁμαρτία αὐτοῦ, καὶ οὐ μὴ εὔρεθῆ.* Δι' αὐτὴν μὲν τὴν ἁμαρτίαν. Τὸ δὲ ὄλον οὕτως: Ἐάν, φησὶν, ἐκζητήσης τὴν ἁμαρτίαν τοῦ πονηροῦ, οὐ μὴ εὔρεθῆ· τουτέστιν, ἀπολείεται ὁ πονηρὸς δι' αὐτὴν.

[Εὐρίσκονται οἱ σωζόμενοι παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὡς εἶπεν *Εὔρον Δαυὶδ τὸν δοῦλόν μου*, καὶ, Εὔρεθῆ ἡ ἀπολλυμένη δραχμή· καὶ ἐπεὶ μὴ εὔρεθῆ, ἀπόλωτο ἄν. Οἱ ἀπολλύμενοι οὐχ εὐρίσκονται εἰς τὸν αἰῶνα· μένει γὰρ ὁ δικαστής, καὶ βασιλεύει διαπαντός ἐν τῷ μέλλοντι καὶ νέῳ αἰῶνι.]

Κύριος βασιλεύσει εἰς τὸν αἰῶνα. Ἐν τῷ μέλλοντι καὶ νέῳ αἰῶνι.

Ἀπολεῖσθε, ἔθρη, ἐκ τῆς γῆς αὐτοῦ. Ἐν γὰρ τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ βληθήσονται εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον.

[Ἐθρη καλεῖ τοὺς ἀδίκους, ὡς μὴ κατὰ νόμον ζῶντας, ἀλλὰ καὶ ἔθνη καὶ βαρβαρικὴν ὠμότητα. Τούτων αἰτεῖ ἐκκοπήν, *Ἀπολεῖσθε*, λέγων, καὶ πανωλεθρίαν αὐτοῖς ἀπειλῶν· ὥστε καὶ τούτους ἀναπνεῦσαι, χάκεινους σωφρονισθῆναι.]

Τὴν ἐπιθυμίαν τῶν περιήτων εισηκουσας, Κύριε. Αὕτη γὰρ ἦν αὐτῶν ἡ ἐπιθυμία, καὶ οὗτος ὁ πόθος τὸ τῶν μελλόντων ἀξιοθῆναι ἀγαθῶν. *Τὴν ἐτοιμασίαν τῆς καρδίας αὐτῶν προσέσχε τὸ ὄσος σου.* Εἰς τοῦτο γὰρ ἐτοιμαζόμενοι, πάντα ὑπομένειν τῇ καρδίᾳ εὐτρεπίζονται.

[Ἐτοιμασία καρδίας ἡ οἷον ὑπόσχεσις τῶν τῆς ψυχῆς κινήματων πρὸς συνακολούθησιν τοῦ Θεοῦ.]

Κρίναι ἔρσανῶ καὶ ταπεινῶ, ἵνα μὴ προσθῆ ἔτι. Ὅτε, φησὶ, τὴν ἐκδίκησιν τῶν πτωχῶν ποιήσει, τότε οὐκ ἔτι προσθήσει τοῦ μεγαλαυχεῖν ἄνθρωπος.

Εἰς τὸ τέλος, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. Γ.

Ἐπίθεσις.

Καὶ τοῦτον μετὰ τῆ περιγενέσθαι τῶν ἐχθρῶν ἄδει τὸν ψαλμόν. Ἔστι δὲ φρονήματος ἀγιοπρεπούς παραστατικόν (a)

Ἐπὶ τῷ Κυρίῳ πέποιθα, πῶς ἐρεῖτε τῇ ψυχῇ μου; Πῶς μοι ἐρεῖτε, φησί, φεύγειν ἐπὶ τὰ ὄρη δίκην στρουθίου, καίτοι πεποιθὸς ἐπὶ Θεῷ; Μεταναστεύου ἐπὶ τὰ ὄρη ὡς στρουθίον. Μετοίχει, μετέρχου, φεύγε ἐπὶ τὰ ὄρη, τουτέστι τὰς ἀρετάς.

Ἵτι ἰδοὺ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἐρέτειραν τόξον, ἠτοίμασαν βέλη εἰς φρέτραν. Τούτοις τοῖς λόγοις εἰς φυγὴν ἠρέθιζον φάσκοντες, εἰ μὴ φεύγη κατατοξεύειν αὐτὸν τοὺς ἁμαρτωλοὺς. Ἀλλοὶ οὖν τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς βέλη εἶναι τοῦ πονηροῦ. Τοῦ κατατοξεύσαι ἐν σκοτομήνῃ τοὺς εὐθεῖς τῆς καρδίας, ἀντὶ λεληθότως. Τοιαῦτα γὰρ τῶν νοητῶν ἐχθρῶν τὰ τοξεύματα.

Ἵτι ἂ σὺ κατηρτίσω αὐτοὶ καθέλιον. Κατήνεγκε, φησὶν, ὁ ἐχθρὸς τὸν ἄνθρωπον εἰς φθοράν, καίτοι ἐπὶ ἀφ' ἁραῖα κατηρτισμένον. Ὁ δὲ δίκαιος τί ἐποίησεν; Εἰ καὶ οἱ ἐχθροί, φησὶ, τὰ τοιαῦτα ἔδρασαν, ἀλλ' ὁ Κύριος ὁ ναὸν ἔχων τὸν οὐρανόν, ἐξέτασιν τῶν δικαίων καὶ τῶν ἀσεβῶν ποιούμενος, τοῖς μὲν ἀπονέμει τὰ ἀγαθὰ, τοὺς δὲ ταῖς αἰωναῖς παραπέμπει κολάσσει. Κύριος ἐν ναῷ ἀγίῳ αὐτοῦ.

[Ἵτι ἂ σὺ κατηρτίσω αὐτοὶ καθέλιον. Ἄντὶ τοῦ, τὰ σὰ ἔργα καταλύειν σπεύδουσι δι' ἐμοῦ· ὃν γὰρ ἔχρισας βασιλεῖα σπουδάζουσιν ἀκυρῶσαι κατὰ τῆς εἰς ὀπλιζόμενοι ψήφου. Καὶ ταῦτα δρῶσι τὰς κατὰ φύσιν ὀρθὰς ἐννοίας καθελόντες ἐξ ἑαυτῶν, ἃς ὄθεν κατηρτίσατο.]

Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ εἰς τὸν πένθητα ἀποβλέπουσιν. Τὸ ἀλάθητον σημαίνει τοῦ Θεοῦ ὀφθαλμοὺς δὲ τὴν εὐεργετικὴν ἐπισκοπὴν. Τὰ βλέφαρα αὐτοῦ ἐξετάζει τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. Βλέφαρα δὲ τὴν κριτικὴν αὐτοῦ πρόνοιαν καὶ τῶν πραγμάτων ἐξεταστικὴν.

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῆς ὀγδέτης, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. ΙΑ'.

Ἵπόθεσις.

Εἰρηται περὶ τῆς ὀγδῆς ἐν τῷ ἕκτῳ ψαλμῷ. Εὐχεται δὲ ῥυθθῆναι τῆς γενεᾶς τῆς πονηρᾶς. Αὕτη δὲ ἂν εἴη γενεὰ ἡ ἐπὶ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· περὶ ἧς αὐτὸς ἔλεγεν Ἄρδρες Νινευῖται ἀραστήσονται, καὶ κατακρινούσι τὴν γενεάν ταύτην.

Σῶσόν με, Κύριε, ὅτι ἐκλέλοιπεν ὄσιος, ὅτι ἐλιγώθησαν αἱ ἀλήθειαι ἀπὸ τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων. Τὰς κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν συνάγων ἐπιβουλὰς. Ἀφέντες γὰρ τὴν ἀλήθειαν οἱ Ἰουδαῖοι ψεύδοις κατὰ τοῦ Χριστοῦ ἐπέτελεσαν.

Χεῖλη δόλια ἐν καρδίᾳ. Ἵτι, διδάσκαλον αὐτὸν ἀποκαλοῦντες καὶ ἀγαθόν, ἕτερα ἐβουλεύοντο περὶ αὐτοῦ.

Ἐξολοθρεύσει Κύριος πάντα τὰ χεῖλη τὰ δόλια, γλώσσαν μεγαλορῆμονα. Πῶς γὰρ οὐ μεγαλορῆμων ἡ γλώσσα ἐκείνη ἡ τολμήσασα τῷ Σωτῆρι λέγειν Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; καὶ τίς σοι ἔδωκε τὴν ἐξουσίαν ταύτην;

Τοὺς εἰπόντας· Τὴν γλώσσαν ἡμῶν μεγαλυνοῦ-

⁹⁹ Matth. xii, 41. ¹⁰⁰ Marc. xi, 28.

2. In Domino confido, quomodo dicitis omninæ mee? Cur mihi suadetis, inquit, ut fugiam in montes sicut passer, etiamsi in Deo confidam? Transmigra in montes sicut passer. Transfer te, transi, fuge in montes, id est virtutes.

3. Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum, paraverunt sagittas in pharetra. His verbis ad fugam eum concitabant dicentes, si non fugeret, sagittis confossum iri a peccatoribus. Declarat itaque malas cogitationes esse maligni tela. Ut sagittent in obscuro rectos corde. Quasi dicat, latenter. Hujusmodi namque sunt spiritualium inimicorum tela.

4. Quoniam quæ perfecisti destruxerunt. Computat, inquit, inimicus hominem in corruptionem, licet in incorruptionem conditus esset. Justus autem quid fecit? Etiamsi, inquit, inimici talia fecerint; at Dominus, qui templum habet cælum, facto justorum et impiorum examine, aliis quidem impertit bona, alios in æterna supplicia dejicit. Dominus in templo sancto suo.

[Quoniam quæ perfecisti destruxerunt. Quasi dicat, opera tua evertere satagunt propter me, nam quem unxisti regem, contra calculum tuum armati, student abrogare. Et hoc agunt postquam rectas probasque cogitationes, quæ secundum naturam sunt, eliminarunt, quas scilicet Dominus perfecerat.]

5. Oculi ejus in pauperem respiciunt. Significat Dei cognitionem cui nihil latere potest. Oculos autem dicit ejus beneficam inspectionem. Palpebræ ejus interrogant filios hominum. Palpebras dicit ejus judicialem rerumque exploratricem providentiam.

1. In finem, pro octava, PSALMUS David. XI.

Argumentum.

De octava dictum fuit in sexto psalmo. Rogat porro liberari a generatione mala. Hæc autem generatio illa sane fuerit, quæ tempore erat Salvatoris nostri Jesu Christi: de qua ipse dixit ⁹⁹: Viri Ninivitæ surgent, et condemnabunt generationem istam.

2. Salvum me fac, Deus, quoniam defecit sanctus, quoniam diminutæ sunt veritates a filiis hominum. Insidias in Christum paratas in unum complectitur. Dimissa namque veritate, Judæi mendacium contra Christum commenti sunt.

3. Labia dolosa in corde. Quoniam, cum eum magistrum ac bonum appellarent, longe diversa in eum consilia inibant.

4. Disperdet Dominus universa labia dolosa, linguam magniloquam. Quomodo non magniloqua lingua illa, quæ ausa est Salvatori dicere: In qua potestate hæc facis, et quis tibi dedit hanc potestatem ¹⁰⁰?

5. Qui dixerunt: Linguam nostram magnificabi-

mus, labia nostra a nobis sunt. Quis noster Dominus est? Quasi scilicet hæc secum reputarent, facultatem se habere quidvis pro libidine contra Salvatorem profereendi. Illud autem: Quis noster Dominus est? simile est illi dicto: Hunc autem nescimus unde sit ⁹¹.

6. Propter miseriam inopum, etc. Inopes et pauperes secundum spiritum intelligit. Quorum gemitu audito, Exsurgam, ait. *Ponam in salutari, fiducialiter agam in eo.* Id est, Palam omnibus faciam salutare, quod etiam curabo evulgari ultro citroque. Ubique enim terrarum prædicatum est.

7. *Eloquia Domini. eloquia casta, argentum igne examinatum.* Vera, inquit, sunt verba de salutari enuntiata et promissa, quemadmodum argentum sæpe in crucibulum immissum. Illud autem, *septuplum*, pro pluries posuit; is enim est mos sacræ Scripturæ.

8. *Tu, Domine, servabis nos.* Ideo, inquit, servabis nos, quia circumdant nos impii, saluti nostræ insidiantes. Hi autem sunt adversariæ et malignæ potestates.

9. *Secundum altitudinem tuam multiplicasti filios hominum.* Altitudinem dicit virtutem: multiplicationem autem illam, temporis diuturnitatem. Ut hæc sit sententia: Per virtutem et potestatem tuam, diuturnitatem temporis et vitam æternam dedisti nobis. Nam post salutarem ascensionem, in infinita sæcula vita nostra extenditur. Aut altitudinem dicit, quia scilicet similes tibi homines effecisti, quatenus eorum fert facultas: aut quia multam eorum curam habuisti.

1. In finem, PSALMUS David. XII.

Argumentum.

Hunc canit psalmum, dum pœnitentiam delicti ageret, et una salutare nostrum annuntiaret. Unde exemplum nacti sumus, quo pacto oporteat nos, cum peccavimus, ad Deum accedere.

Usquequo, Domine, oblivisceris me in finem? Quasi post diuturnam moram per pœnitentiam ad Deum accesserit, propter admissum peccatum. Usquequo avertis faciem tuam a me? Hanc faciem angeli semper vident.

2. *Quandiu ponam consilia in anima mea? Angore crucior, inquit, dum animo mecum volvo, ne forte in peccato moriar, et illud maxime est quod animo meo dolores parat. Dolorem in corde meo die ac nocte.* Corde quotidie meditando.

3. *Usquequo exaltabitur inimicus meus super me? Nam si colentibus nobis Deam, ac religiose viventibus, deprimitur inimicus; manifestum est peccantibus nobis extolli. Exaltatio namque Satanæ, est hominum humiliatio. Siquidem, quemadmodum*

⁹¹ Joan. ix, 29.

ἄμεν τὰ χεῖλη ἡμῶν παρ' ἡμῖν ἐστὶ. Τίς ἡμῶν Κύριός ἐστιν; Ὡς τοῦτο διανοουμένων, τὸ ἐξουσία ἔχειν πᾶν ὃ τι ἀν βούλοιντο εἰπεῖν κατὰ τοῦ Σωτῆρος. Τοῦτο δέ: Τίς ἡμῶν Κύριός ἐστιν; ὁμοῖον τῷ Τοῦτον δὲ οὐκ οἶδαμεν πόθεν ἐστίν.

Ἐνεκε τῆς ταλαιπωρίας τῶν πτωχῶν. Πτωχοὺς δὲ καὶ πένητας τοὺς κατὰ πνεῦμα λέγει: ὧν καὶ τοῦ στεναγμοῦ ἀκούσας, Ἀναστήσομαι, φησί. Θήσομαι ἐν σωτηρίῳ, παύρησιάζομαι ἐν αὐτῷ. Τοῦτό ἐστι, Φανερὸν πᾶσι καταστήσω τὸ σωτήριον, ὃ καὶ ἐξάκουστον παρασκευάσω γενέσθαι. Ἐκρηχύθη γὰρ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν.

Τὰ λόγια Κυρίου λόγια ἀργῆ, ἀργύριον πεπυρωμένον. Ἀληθεῖς, φησὶν, οἱ λόγοι οἱ περὶ τοῦ σωτηρίου ἐπηγγελμένοι, ὡς περ καὶ τὸ ἀργύριον τὸ πολυλάκις χωνευθέν. Τὸ δέ, *ἑptaπλασιῶς*, ἀντὶ τοῦ πολυπλασιῶς τέθεικε: τοῦτο γὰρ σύνηθες τῇ θεῖᾳ Γραφῇ.

Σὺ, Κύριε, φυλάξεις ἡμᾶς. Διὰ τοῦτο, φησί, φυλάξεις ἡμᾶς, ἐπειδὴ κυκλούντες ἡμᾶς οἱ ἀσεβεῖς ἐπιβουλεύοντες τῇ ἡμῶν σωτηρίᾳ. Οὗτοι δ' ἀν εἶεν αἱ ἀντικείμεναι καὶ πονηραὶ δυνάμεις.

Κατὰ τὸ ὕψος σου ἐπολυώρησας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. Ὑψος μὲν τὴν δύναμιν λέγει: πολυωρῶν δὲ τὴν πολυχρονιότητα. Ἴνα ἢ τὸ λεγόμενον τοιοῦτον. Διὰ τῆς σῆς ἰσχύος, πολυχρονιότητα καὶ αἰώνιον ζωὴν ἡμῖν δέδωκας. Μετὰ γὰρ τὴν σωτήριον ἀνάστασιν εἰς ἀπεράντους αἰῶνας τὰ τῆς ζωῆς ἡμῖν ἐκτείνεται. Ἡ ὕψος λέγει, ὅτι ὁμοίους σου ἐποίησας, ὡς ἀνθρώπων δυνατόν· ἢ ὅτι πολλῆς φροντίδος ἡξίωσας.

Εἰς τὸ τέλος, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. IB.

Ἐπίθεσις.

Τοῦτον τὸν ψαλμὸν ᾄδει εἰς μετάνοιαν τοῦ ἀμαρτήματος γεγονῶς, ἅμα δὲ καὶ τὸ σωτήριον ἡμῖν εὐαγγελιζόμενος. Δι' οὗ ἐλάβομεν ὑπογραμμὸν, πῶς δεῖ ἡμᾶς ἐν ἀμαρτίαις γενομένους προστείναι Θεῷ.

Ἔως πότε, Κύριε, ἐπιλήση μου εἰς τέλος; Ὡς μακρῶς ὀψης τῆς γινομένης αὐτῷ διὰ τὴν ἀμαρτίαν ἐν τῇ μετanoίᾳ πρὸς Θεὸν προσόδου. Ἔως πότε ἀποστρέψης τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ; Τοῦτου τὸ πρόσωπον οἱ ἄγγελοι βλέπουσι διαπαντός.

Ἔως τίρος θήσομαι βουλὰς ἐν ψυχῇ μου; Ἀνιῶμαι γὰρ, φησί, βουλευόμενος κατὰ ψυχὴν μή πως ἄρα ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ ἀποθανοῦμαι, καὶ τοῦτό ἐστιν ὃ μάλιστα ὀδύνας μου τῇ ψυχῇ παρασκευάζει. Ὀδύνας ἐν καρδίᾳ μου ἡμέρας καὶ νυκτός. Μεριμνᾶν ἐν τῇ καρδίᾳ καθ' ἡμέραν.

Ἔως πότε ὑψωθήσεται ὁ ἐχθρός μου ἐπ' ἐμέ; Εἰ γὰρ θεοσεβούντων ἡμῶν ταπεινοῦται ὁ ἐχθρὸς ἡμῶν διάβολος, ὅθλον ὅτι ἀμαρτανόντων ὕψουται. Ὑψος γὰρ τῷ Σατανᾷ ἢ τῶν ἀνθρώπων ταπεινώσεις: ἐπειδὴ, καθάπερ ὁ Θεὸς ἐν τῇ σωτηρίᾳ ὕψουσθαι τῇ

ἡμετέρα, οὕτως ὁ διάβολος ἐν τῇ ἀπωλείᾳ ἐπαίρεσθαι λέγεται.

Φώτισον τοὺς ὀφθαλμούς μου. Ὁφθαλμούς τοὺς τῆς διανοίας δηλοῖ. Φωτίσατε γὰρ ἐξυτοὺς φῶς γνώσεως.

Ἐγὼ δὲ ἐπὶ τῷ ἑλέει σου ἠλπισα. Θαρρῶν, φησὶν, ἀμαρτίας ἄφρων διέξασθαι τῷ ἑλέει προσανέχων τῷ σφ̄, δι' οὗ καὶ τὸ σωτήριον δέδωκα· πᾶσιν ἀνθρώποις· ὅπερ σωτήριον ἀγαλλίσσθαι παρασκευάσει μου τὴν καρδίαν, τὴν πάλαι ὀδυνωμένην διὰ τὴν ἀμαρτίαν.

Εἰς τὸ τέλος, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαβὶδ. ΙΓ'.

Ἰγὼθεσις.

Διαρρήδην ἐν τῷ παρόντι ψαλμῷ σαφηνίζει τῶν ἀνθρώπων τὴν εἰς τὸ παντελὲς τῶν ἐπιτηδευμάτων ἀσέβειαν καὶ παρανομίαν, ἵνα τὸ ἀναγκαῖον B τῆς ἐπιφανείας κηρύξῃ Χριστοῦ.

Εἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· Οὐκ ἔστι Θεός. Ἐπειδὴ, μὴ λογισάμενοι, φησὶν, εἶναι Θεὸν ἐφορῶντα τὰ ἀνθρώπινα καὶ κρίνοντα κρίσει δικαίᾳ, πᾶσαν ἀθεμιτοურγίαν εἰργάσαντο· τοῦτου δὲ χάριν ὁ Κύριος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκυψε. Τοῦτο γὰρ σαφῶς τὴν εἰς ἀνθρώπους τοῦ Κυρίου πρόβodon κατασημαίνει. Οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἐνός. Ἐλθὼν, φησὶν, ὁ Κύριος οὐδ' ἕνα εὔρε χρηστότητος ἐργάτην, ἀλλὰ γὰρ ὑπεύθυνον πάσῃ πράξει ἀτόπῳ. Τάφος ἀνεφωγμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν. Ἐαυτῶν γὰρ τῷ φάρυγγι οἱ δαίμονες ὡσπερ βρῶσιν εἶχον τὸν ἄνθρωπον, μὴ εἶναι νοούντες, ὅτι ὁ Θεὸς ἐπλαθέσθαι τοῦ πλάσματος αὐτοῦ οὐ δύναται.

Οὐχὶ γνώσονται πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν C ἀνομίαν; Καθ' ὑποστιγμῆν ἀναγνωστέον, καὶ ἐξωθεν τὸν Κύριον προληπτέον· ἵνα ἢ οὕτως τὸ σημαινόμενον· Καὶ πάντες, ἐξέκλιναν, καὶ τοῦτο ἐποίησαν. Οὐ μέλλουσι γινώσκειν τὸν Κύριον. Κύριον οὐ προσκαλέσαντο οἱ ἐσθίοντες τὸν λαὸν μου ἐν βρώσει ἄρτου. Κατήσθιον γὰρ τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀναπαίθοντες προσκυνεῖν τὴν κτίσιν παρὰ τὸν κτίσαντα. Καὶ οὗτοι, φησὶν, ἑτέροις κακῶν εἰσηγητῆται γενόμενοι, τὸν Κύριον οὐκ ἐπικαλέσονται. Οὕτω γὰρ ἀναγνωστέον μέλλοντα ἀντὶ τοῦ παρεληλυθότος.

Ἐκεῖ δὲ ἐδειλιάσαν φόβῳ, οὗ οὐκ ἦν φόβος. Ὁ Μωσῆς νόμος, φησὶ, κόλασιν ἐποίει· ὁ δὲ τοῦ Χριστοῦ φόβος ἀγνός ἐστιν· ὡς υἱὸς γὰρ φοβεῖσθαι Πατέρα παρεσκευάσε. Κατὰ τὸν καιρὸν ἐκείνον, φησὶ, D καθ' οὗ δὲ δηλονότι· ἢ ἐπιφάνεια, φόβον φοβηθήσονται οὗ οὐκ ἔστι φόβος. Οὐκ ἐκ νομικῆς ἀπειλῆς δηλονότι, ἀλλ' ἢ πρέπουσα μάλλον ἐλευθέρως εὐλάβεια.

Ὅτι Κύριος ἐν γενεῇ δικαίων. Τῶν δικαιουμένων διὰ τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ. Βουλὴ πτωχοῦ κατασιχύνεται. Ταῦτα ὡς πρὸς τοὺς ἀπομειναντας τῇ ἀπιστίᾳ καὶ διώξαντας τοὺς πιστεύσαντας εἰς Χριστόν.

Τίς δώσει ἐκ Σιών τὸ σωτήριον τοῦ Ἰσραήλ; Τοῦτο δὲ διπλῆν ἔχει τὴν προφητείαν· οὐ γὰρ μόνον τριηκάδε γενομένην τοῖς πολιορκηθεῖσι προσαγορεύει σωτηρίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν πολλοῖς ὕστερον χρόνοις τοῦ Σωτήρος ἡμῶν γενομένην ἐκείθεν σωτήριον ἐπιφάνειαν. Ἀγαλλιᾶσεται Ἰακώβ. Τοὺς ἁγίους πα-

Deus dicitur in salute nostra exaltari; ita et diabolus in pernicie nostra extolli.

4. *Illumina oculos meos.* Oculos mentis indicat. Illuminate illos lumine cognitionis.

6. *Ego autem in misericordia tua speravi.* Confido, inquit, peccati me remissionem accepturum, dum tuam perpendo misericordiam. *Tua*, inquit, per quam salutare tuum dedisti omnibus hominibus. Quod salutare exultationem parabit cordi meo, olim de peccato dolenti.

4. *In finem, PSALMUS David. XIII.*

Argumentum.

Diserte in praesenti psalmo declarat hominum in omnibus studiis et actibus suis impietatem iniquitatemque, ut necessitatem praedictet adventus Christi.

Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus. Quandoquidem non cogitantes Deum esse, qui respiciat omnia humana, ac qui justo iudicio iudicet, nullum non scelus perpetrarunt; idcirco Dominus de caelo prospexit. Illud enim aperte Domini ad homines adventum indicat. *Non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.* Cum venit, inquit, Dominus, nullum mansuetudini deditum; sed omnes nulli non pravo operi addictos, invenit. *Sepulcrum patens est guttur eorum.* In suo namque guttore daemones hominem quasi cibum detinebant, non cogitantes non posse Deum unquam officii sui oblivisci.

4. *Nonne cognoscent omnes qui operantur iniquitatem?* Cum interpunctione legendum, atque illud, *Dominum*, extra accipiendum; ut haec sit sententia: Et omnes, inquit, declinaverunt, atque id perpetrarunt. Nequaquam futurum est ut Dominum cognoscant. *Qui decurant plebem meam sicut escam panis, Dominum non invocaverunt.* Comedebant enim populum ejus, suadentes adorare creaturam et non creatorem. Atque illi, inquit, aliis malorum auctores facti, Dominum non invocabunt. Ita namque legendum futurum pro praeterito.

5. *Illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor.* Moyses lex, inquit, poenam inferebat, timor autem Domini castus est: nam nos tanquam filios, Patrem timere docuit. Post illud tempus, quo scilicet adventus erit ejus, ibi timebunt ubi non est timor. Non timore qui ex legis comminatione oriatur, sed reverentia quae liberos deceat.

6. *Quoniam Dominus in generatione justorum.* Qui justificantur per ejus adventum. *Consilium inopis confunditur.* Haec dicit ad eos qui perseverant in incredulitate, et persequuntur eos qui in Christum credidere.

7. *Quis dabit ex Sion salutare Israel?* Hoc duplicem continet prophetiam: non modo enim hic ob sessis partam salutem annuntiat, sed etiam salutarem Christi adventum, multis post saeculis futurum. *Exsultabit Jacob.* Sanctos patriarchas et prophetas intelligit, qui summopere laeti erunt, cum

prædictas ab ipsis promissiones Christus impleverit. Hæ autem erant, quæ omnium gentium salutem prænuuntiabant.

1. *In finem, PSALMUS David. XIV.*

Argumentum.

Hunc canit psalmum, docens quidnam aditum homini præbeat ad illam assequendam sortem: quapropter ita orditur:

Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? Habitatio est commemoratio temporanea, non fixam et permanentem vitam, sed transeuntem, ac cum spe transmirationis ad præstantiora conjunctam significans. Sancti quippe viri est hanc vitam prætereundo agere, atque ad aliam transmittere. Quæ causa est ut David de se ipso dicat⁹⁹: Advena ego sum apud te et peregrinarius, sicut omnes patres mei. Quis, ait, dignus erit in celestibus illis tabernaculis consistere? Aut quis tabernaculum ponet in monte sancto tuo? Postquam enim quispiam æterno illo tabernaculo dignatus fuerit, beatitudine fruetur in sæcula infinita.

2-5. *Qui incedit sine macula, etc. Docet quibus modis beatum hujusmodi finem consecuturi sumus: primo quidem si immaculata via incedamus quæ est ipse Christus; deinde, si operemur justitiam; tertio, si cor nostrum veritatis domicilium paremus; quarto, si dolosa instructi lingua non simus; quinto, si malum proximo non inferamus; sexto, si opprobrium proximum superbe non afficiamus; septimo, si personam non accipiamus; octavo, si juramenti fidem non violemus; nono, si non ferneremur; decimo, quod est omnis complementum boni, si muneribus pervii non simus. Qui horumcæ æquitatem ac meritum edidicerit, firmam atque immotam bonorum donationem nanciscetur.*

1. *Tituli inscriptio, Davidi. XV.*

Argumentum.

Quam nunc tractamus prophetia, gentium vocationem complectitur, nec non varias inobsequentiæ accusationes adversus Israellem; itemque ipsum resurrectionis Salvatoris omnium nostrum Jesu Christi mysterium: unde arbitror canticum istud vocatum *στηλογραφίαν*, sive tituli aut columnæ inscriptionem fuisse, ipso Davide propheta illud ceu in columna inscribente, ad posteros transmittendum. Ejus porro verba quasi ex Christi persona canuntur. Namque ut ita sentiamus auctor nobis Petrus est⁹⁹.

Conserva me, Domine, quoniam speravi in te. Quasi assumpta humani generis persona, his Deum et Patrem alloquitur. Nec tantum pro se, sed etiam propter nos et pro nobis, utpote per œconomiam et incarnationem unus ex nobis effectus. Dominum itaque Patrem vocat, quod in forma servi fuerit. Conservari autem se postulat propter Ecclesiam quæ caro ipsius est. Caro namque ejus est Eccle-

τριάρχας και προφήτας φησί, τοὺς χαρᾶ χαίροντας ἐπὶ τῷ τὰς προλεχθεισας αὐτῶν ἐπαγγελίας ἀποπληρῶσαι τὸν Χριστόν. Αὐταὶ δὲ ἦσαν αἱ τὴν τῶν ἐθνῶν ἀπάντων σωτηρίαν κατασημαίνουσαι.

Εἰς τὸ τέλος ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυίδ. ΙΔ'.

Ἰπόθεσις.

Τοῦτον ᾄδει τὸν ψαλμὸν, διδάσκων τί ἂν ἄνθρωπον πρᾶσκευάσῃ τῆς μακαρίας ἐκεῖνης τυχεῖν λήξεως· διὸ ἀρχόμενός φησιν·

Κύριε, τίς παροικήσει ἐν τῷ σκηνώματι σου; Παροικία ἐστὶ διαγωγή πρόσκαιρος, οὐχ ἰδρυμένην ζωὴν, ἀλλὰ παροδικὴν ἐπ' ἐλπίδι τῆς ἐπὶ τὰ κρείττονα μεταστάσεως ὑποφαίνουσα. Ἄγιος γὰρ ἀνδρὸς παροδεύειν τὸν βίον τοῦτον, ἐπάγεσθαι δὲ πρὸς ἐτέραν ζωὴν. Διὸ καὶ ὁ Δαυὶδ περὶ αὐτοῦ φησὶ· Πάροικος ἐγὼ εἰμι παρὰ σοὶ καὶ παρεπίδημος, καθὼς πάντες οἱ πατέρες μου. Τίς, φησὶν, ἄξιός ἐστι ἐν ἐκείναις ταῖς οὐρανίαις γενέσθαι σκηναίς; Ἡ τίς κατασκηνώσει ἐν ὄρει ἀγίῳ σου; ἐπειδὴ ἂν γὰρ τις ἀξιώθῃ τῆς μακαρίας ἐκεῖνης σκηνῆς, εἰς ἀπεράντους αἰῶνας ἕξει τὴν μακαριότητα.

Πορευόμενος ἄμωμος, καὶ τὰ ἐξῆς. Διδάσκει δι' ὧν τευξόμεθα τοῦ μακαρίου ἐκεῖνου πέρατος· καὶ πρῶτον μὲν εἰ τὴν ἄμωμον ὁδεύσωμεν ὁδὸν, ἥτις ἐστὶν ὁ Χριστός· ἔπειτα εἰ ἐργασώμεθα δικαιοσύνην· τρίτον, εἰ ἀληθείας οἶκον τὴν καρδίαν ποιήσωμεν· τέταρτον, εἰ δολίαν γλῶσσαν μὴ κτησώμεθα· πέμπτον τὸ μὴ κακὸν τῷ πλησίον ἐργάζεσθαι· ἕκτον τὸ μὴ ὀνειδίσαι τὸν πλησίον ὑπερφηφανεύμενον· ἕβδομον μὴ πρόσωπον θαυμάζειν· ὄγδοον τὸ μὴ παραβαίνειν ὄρκου πίστιν· ἕνατον τὸ μὴ ἐκτοκίζειν· δέκατον, ὃ καὶ τέλος ἐστὶ παντὸς ἀγαθοῦ, ἀδωροδόκητον εἶναι. Τούτων ὁ ἐκμαθὼν τὴν κατόρθωσιν ἀσάλευτον ἕξει τῶν ἀγαθῶν τὴν δόσιν.

Στηλογραφία τῷ Δαυίδ. ΙΕ'.

Ἰπόθεσις.

Ἡ ἐν χερσὶ προφητεία περιέχει τὴν τῶν ἐθνῶν κλήσιν, καὶ τὰ ἐπὶ ταῖς ἀπειθείαις τοῦ Ἰσραὴλ ἐγκλήματα, καὶ μὴν καὶ αὐτὸ τὸ τῆς ἀναστάσεως τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ μυστήριον· ὕθεν οἶμαι καὶ στηλογραφίαν ὀνομάσθαι τὴν ὠδὴν, ἀναθέντος αὐτῆν τοῦ προφήτου Δαυὶδ ὡσπερ ἐν στήλῃ ταῖς μετ' αὐτόν. Ἄδονται δὲ οἱ ἐν αὐτῷ λόγοι ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ. Οὕτως γὰρ ἡμᾶς ὁ Πέτρος ἐδίδαξε φρονεῖν.

Φύλαξόν με, Κύριε, ὅτι ἐπὶ σοὶ ἠλπισα. Τὲ κοινὸν ὡσπερ πρόσωπον τῆς ἀνθρωπότητος ἀναλαβὼν τοὺς πρὸς Θεὸν καὶ Πατέρα ποιεῖται λόγους· οὐχ ὑπὲρ γε μᾶλλον ἐκτουτοῦ, δι' ἡμᾶς δὲ καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ὡς εἰς ἐξ ἡμῶν διὰ τὴν οἰκονομίαν. Κύριον οὖν ὀνομάζει τὸν Πατέρα διὰ τὸ ἐν τῇ τοῦ δούλου γενέσθαι μορφῇ. Φυλαχθῆναι δὲ αὐτὴν αἰτεῖ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, ἥ ἐστὶν ἡ σὰρξ αὐτοῦ. Ἡ σὰρξ γὰρ

⁹⁹ Psal. xxxviii, 13. ⁹⁹ Act. ii, 25.

αὐτοῦ ἡ Ἐκκλησία· φυλαχθῆναι δὲ ταύτην αἰτεῖ. A
Εἰκότως οὖν καὶ εἰς τὸ αὐτοῦ πρόσωπον ἀναφέροισι·
ἀν .ἡ φυλακῆ.

Εἶπα τῷ Κυρίῳ, Θεός μου εἰ σύ. Πάλιν καὶ τοῦτο
προτρέπων (1) τῇ τοῦ δούλου μορφῇ· δηλοῖ δὲ ἅμα
καὶ τὴν ἐν πίστει· δι' ὁμολογίας δικαιοσύνην. Ὅτι
τῶν ἀγαθῶν μου οὐ χρεῖαν ἔχεις. Ἀγαθὰς φησιν
ἐν τοῦτοις τὰς κατὰ νόμον προσφερομένας θυσίας·
τὸ γὰρ τῆς πίστεως βῆμα ἐκείνο ἀναίρει· Μὴ φά-
τομαι γὰρ, φησὶν, κρέα ταύρων, καὶ αἷμα τράγων
πιομαι;

Τοῖς ἀγίοις τοῖς ἐν τῇ γῆ αὐτοῦ ἐθαυμάστωσεν
ὁ Κύριος πάντα τὰ θελήματα αὐτοῦ ἐν αὐτοῖς.
Ἀγίους εἶναί φησι τοὺς ἡγιασμένους ἐν Πνεύματι·
Χριστοῦ δὲ γῆν τὴν Ἐκκλησίαν· τὸ δὲ ἐθαυμάστωσεν
ἀντὶ τοῦ, ἐδίδαξεν· τὸ δὲ, αὐτοῦ, τοῦ Πατρὸς· ἔν
ἢ τὸ ὅλον οὕτως· Τοῖς ἡγιασμένοις ἐν πίστει γνωστὸν
ἐποίησε τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς· διὸ καὶ καλεῖται τῆς
μεγάλης βουλῆς ἄγγελος.

[Τοῖς ἀγαθοῖς ἐν τῇ γῆ ἐθαυμάστωσεν ὁ Θεός.
Τοῖς ἡγιασμένοις ἐν πίστει γνωστὸν ἐποίησε τὸ θέ-
λημα τοῦ Πατρὸς, ἐν αὐτοῖς, τοῖς ἐν τῇ γῆ τοῦ
Θεοῦ, ἦτοι τῇ Ἐκκλησίᾳ· ἡ τινων τῶν ἐν τῇ ἀγίᾳ γῆ,
ἡ ὅτι· ἐν οὐρανῷ οἱ ἅγιοι τὸ πολίτευμα ἔχοντες, ἐν
τῇ γῆ αὐτοῦ διατρίβουσι, κἂν ἐν ταύτῃ ὥσιν ἔτι τῇ
γῆ. Θελήματα δὲ Θεοῦ αἱ κατ' εἶδος ἀρεταί, ἃς
θαυμαστοὶ ὁ Θεός ἐν τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ, πλέον τι
τούτων ἐχόντων τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἐν τῷ κατ'
ἀρετὴν ἐνεργεῖν. Οὐ γὰρ ἡ αὐτῆ ἀνδρεία ἀποστόλων
καὶ μαρτύρων τῇ τῶν ἄλλως ἀνδριζομένων, οὐδὲ ἡ
σωφροσύνη Ἰωσήφ κατὰ τὰς ἐτέρων. Οὕτως δὲ τις
θαυμαστωθεὶς αἰσθάνεται τῆς ἰδίας ἀσθενείας, ὡς
πολὺ τῆς θείας ἰσχύος καὶ τοῦ μεγέθους ἀπολιπόμε-
νος. Ὅταν γὰρ πληθυνθῶσιν αἱ ἀσθένειαι τῶν δι-
καίων, ταχύνουσι πρὸς τὸν Θεὸν μετανοοῦντες.]

Ἐπληθύνθησαν αἱ ἀσθένειαι αὐτῶν· ὅτε εἰδω-
λόλατρον. Μετὰ ταῦτα ἐτάχυναν. Κἂν ἡσθένουν,
φησὶ, τὸ πρότερον ἐν ἀμαρτίαις ὄντες, ἀλλ' οὖν
ἀκούσαντες τοῦ κηρύγματος, ὡκέως ὑπήκουσαν.
Τοῦτο γὰρ ἔστι τὸ Ἐτάχυναν μετὰ ταῦτα, δηλονότι
εἰς τὸ ὑπακοῦσαι τῷ κηρύγματι. Οὐ μὴ συναίγω
τὰς συναγωγὰς αὐτῶν ἐξ αἱμάτων. Συναίγω, φησὶ,
συναγωγὰς ἐκ τῶν ἔθνων, οὐ δι' αἱμάτων αὐτὰς
συνάξω, τουτέστιν οὐ παρασκευάσω διὰ τῆς νομικῆς
μοι προσέρχεσθαι λατρείας, δι' αἰνέσεως δὲ μᾶλλον
καὶ τῆς ἀναιμάκτου θυσίας. Οὐδὲ μὴ μνησθῶ τῶν
ὀνομάτων αὐτῶν διὰ χειλέων μου. Οὐκέτι κλη-
θῆσονται, φησὶν, εἰδωλόλατραι καὶ ἄθεοι, ἀλλὰ κλητοὶ
καὶ ἐκλεκτοί. Πάλαι μὲν, φησὶν, ἐπαξίας τῶν πρά-
ξεων ἐπήγοντο προσηγορίας, εἰδωλόλατραι, πολυθεοὶ
ὀνομαζόμενοι· νῦν δὲ οὐκέτι μνησθήσομαι τῶν ὀνομά-
των ἐκείνων, εὐσεβεῖς αὐτοὺς καὶ ἁγίους κλητοὺς
καὶ ἐκλεκτοὺς ὀνομαζών.

⁹⁹ Psal. xliix, 13. ¹⁰⁰ Isa. ix, 6. ¹⁰¹ Philipp. iii, 20.

(1) In codice Ambrosiano legitur καὶ τοῦτο πρέ-
πων, et hæc est vera lectio dum præπων substitua-
tur. Mox pro δικαιοσύνην Ambr. habet δικαίωσιν.
Totisque locus secundum hanc lectionem ita ver-

sis, quam conservari postulat. Quæ conservatio
ideo jure ac merito ad ejus personam referatur.

2. Dixi Domino, Deus meus es tu. Rursum hic
secundum servi formam obsecrat: exhibetque una
justitiam quæ in fide per confessionem præstatur.
Quoniam bonorum meorum non egēs. Hisce verbis bona
ait esse sacrificia juxta legem oblata: quæ verbum
fidei eliminat. Nunquid manducabo enim, inquit,
carnes taurorum, et sanguinem hircorum potabo ⁹⁹?

3. Sanctis qui sunt in terra ejus mirificavit omnes
voluntates ejus in eis. Sanctos ait eos qui sanctifi-
cati sunt in Spiritu: Christi terram, Ecclesiam dic-
cit: illud, mirificavit, pro docuit, jacet: illud autem,
ejus, id est Patris; ut tota sententia sic intel-
ligatur: Sanctificatis in fide notam fecit Patris vo-
luntatem: quare vocatur magni consilii Angelus ¹⁰⁰.

[Sanctis in terra mirificavit Deus. Sanctificatis in
fide notam fecit voluntatem Patris, in eis scilicet,
qui in terra Dei, sive in Ecclesia erant; aut, aliqui-
bus in terra sancta versantibus; aut quia sancti in
cælo conversationem habentes ¹⁰¹, in terra ejus de-
gunt, etsi adhuc in hac terra versentur. Volunta-
tes autem Dei sunt virtutes cujuscunque speciei,
quas mirificat Deus in sanctis suis, qui, plus quam
alii homines, in exercenda virtute facultatis ha-
bent. Non enim eadem fortitudo apostolorum et
martyrum est, ac illa qua alii alio modo viriliter
agunt, neque continentia Josephi, aliorum similis
est. Atque ita quispiam mirificatus propriam sen-
tit infirmitatem, ut divinæ virtuti et magnitudini
plurimum inferior. Cum enim multiplicatæ fuerint
infirmitates justorum, accedunt illi ad Deum præni-
tentia moti.]

4. Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, cum idola
colerent. Postea acceleraverunt. Quamvis, ait, an-
tea infirmarentur, cum in peccatis degerent, at
audita prædicatione, quamprimum obtemperarunt.
Nam id sibi vult illud: Postea acceleraverunt, vide-
licet quando prædicationi sunt obsecuti. Non con-
gregabo conventicula eorum de sanguinibus. Ubi con-
gregabo, inquit, Synagogas ex gentibus, non per
sanguinem eas congregabo, id est, non curabo ut
per legalem cultum me adeant, verum potius per
laudes et per incruentum sacrificium. Nec mem-
oro nominum eorum per labia mea. Non ultra appel-
labuntur, inquit, idololatæ et athei, sed vocati et
electi. Olim, condignam gestis suis nomenclaturam
nacti sunt, idololatæ et polythei, id est, multos co-
lentes deos, nuncupati. Jam vero non ulterius no-
minum eorum recordabor, sed pios, sanotos, vo-
catos, electos compellabo.

tendus: Rursum, hoc serri formam decet, exhibet-
que una justificationem quæ in fide per confessionem
obtinetur.

[*Multiplicatæ sunt infirmitates eorum.* Cum idola A colerent (2). Etiam si vero multiplicentur, non perseverant: nam usque ad primum sensum et experimentum duntaxat permanent; quia iusti viribus valent in Christo confortante. Aut de apostolis agere videtur, necnon de iis qui eorum opera crediderunt; in quibus conspicua fuerunt divina miracula, utpote qui divina omnia præcepta servaverint. *Multiplicatæ autem sunt infirmitates eorum*, aut, ut alio modo legitur, *labores*, multis instantibus populis, oratoribus, ducibus, regibus, quibus superatis omnibus, cursum confererunt: vel brevis et temporaria conditio tribulationum, infinitum sæculum significat. *Non congregabo conventicula.* Acceleraverunt ad obsequendum prædicationi: oportet a cædibus et sanguine mundos esse eos qui a Christo congregandi sunt. *Conventicula*, inquit, ex gentibus, non per sanguinem et cædes congregabo; neque curabo ut legali cultu accedatur ad me, sed potius cum laudibus ac per incruentum sacrificium.]

5. *Dominus pars hæreditatis meæ et calicis mei*, sic. Ac si apertius diceret, Pater meus in sortem mihi et portionem gentes donavit, cui obediens sui usque ad mortem. Calix namque mortem significat, juxta illud: *Pater, si possibile est, transeat a me calix iste*⁹⁷.

[*Dominus pars hæreditatis meæ et calicis mei.* Hæreditatem vocat gentium regnum. Ecclesiæ, inquit, meæ, quæ est hæreditas mea, portio est Dominus Pater, ipseque calicis mei pars est, id est mortis. Ecclesia vero Patrem hæreditate accepit, cum præcepta ejus servavit. Ipsaque mors mea Patrem habuit in hæreditatem, quemadmodum dicitur: *Hæres Dei, cohæres Christi*⁹⁸.]

6. *Funes ceciderunt mihi in præclaris meis: etenim hæreditas mea præclara est mihi.* Vincula charitatis ait quæ habuit erga Ecclesiam, quæ præclara est, nimirum ipsi placita.

7. *Benedicam Dominum qui tribuit mihi intellectum.* Hujus dicti interpretatio jacet in Actibus apostolorum (3). *Insuper et usque ad noctem increpauerunt me renes mei.* Mors Scripturæ divinæ renes vocare occultas et alte positas cogitationes: noctem vero, quod absconsum est.

8. *Providebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam a dextris est mihi, ne commovear.* In quantum Deus esse intelligitur, ipse est qui firmat et sustinet omnia; in quantum vero homo factus est, probe ipsi convenit dicere se a dextris Dominum habere, ne commoveatur. Nam ubique huma-

⁹⁷ Matth. xxvi, 59. ⁹⁸ Rom. viii, 17.

(2) Locus vitiatas.

(3) Non hujus dicti, sed eorum quæ vers. 5 le-

[*Ἐπληθύνθησαν αἱ ἀσθένειαι αὐτῶν.* Ὅτι εἰδωλολάτρων. Εἰ καὶ πληθύνονται, οὐ παραμένουσι· μέχρι γὰρ αἰσθήσεως καὶ μόνον εἶχον παραμενούσας, διὰ τὸ ἰσχύειν τῷ ἐνδυναμοῦντι Χριστῷ. Ἡ τοῦ ἀποστόλου εἰκοσι λέγειν, καὶ τοῦ δι' ἐκείνων πιστευκότας, ἐν οἷς καὶ διαφανῆ γέγονε τὰ θεῖα θαυμάσια, ὡς πάντα τετηρηκῶσι τὰ θεῖα προσταγμάτων. Ἐπληθύνθησαν δὲ αὐτῶν αἱ ἀσθένειαι, ἢ ὡς ἐτέρως, τὰ διαπορήματα, πολλῶν ἐπαναστάντων δῆμων, δημηγόρων, στρατηγῶν, βασιλέων, ὧν πάντων περιγενόμενοι, τὸν δρόμον ἐπέλεσαν ἢ τὸ βραχὺ καὶ πρόσκαιρον τῶν ὀλίφων, τὸν ἀπειρον αἰῶνα δεικνύσιν. Οὐ μὴ συναγωγὰς. Ἐτάχονον εἰς τὸ ὑπακοῦσαι τῷ κηρύγματι· καθάρους εἶναι δεῖ ἀπὸ φόνων καὶ αἱμάτων τοῦς μέλλοντας συνάγεσθαι ὑπὸ Χριστοῦ. Συνάγων, φησὶ, συναγωγὰς ἐκ τῶν ἐθνῶν, οὐ δι' αἱμάτων αὐτὰς συναΐξω, οὐδὲ παρασκευάσω διὰ τῆς νομικῆς μοι προσέρχεσθαι λατρείας, αἰνέσεως δὲ μᾶλλον καὶ τῆς ἀναιμάκτου θυσίας.]

Κύριος μερὶς τῆς κληρονομίας μου καὶ τοῦ ποτηρίου μου. κ. τ. λ. Ὡσεὶ σαφέτερον ἔλεγεν Ὁ Πατήρ μου εἰς κληρὸν μοι καὶ μερίδα τὰ ἔθνη δεδώρηται, ἢ καὶ γέγονα ὑπήκοος μέχρι θανάτου. Τὸ γὰρ ποτήριον τὸν θάνατον σημαίνει, κατὰ τὸ εἰρημένον *Πάτερ, εἰ δυνατόν, περὶ ληθὲν ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο.*

[*Κύριος μερὶς τῆς κληρονομίας μου καὶ τοῦ ποτηρίου μου.* Κληρονομίαν καλεῖ τὴν τῶν ἐθνῶν βασιλείαν. Καὶ τῆς ἐμῆς Ἐκκλησίας, ἥτις ἐστὶν ἡ κληρονομία μου, μερὶς ἐστὶν ὁ Κύριος ὁ Πατήρ, ὁ αὐτὸς δὲ καὶ τοῦ ποτηρίου μου μερὶς ἐστὶ, τουτέστι τοῦ θανάτου. Καὶ ἡ Ἐκκλησία ἐκληρονόμησε τὸν Πατέρα, κατορθώσασα τὰς ἐπιτολάς αὐτοῦ· καὶ αὐτὸς ὁ θάνατος ὁ ἐμὸς ἐκληρονόμησε τὸν Πατέρα κατὰ τὸν λέγοντα· *Κληρονόμῃ Θεοῦ, συκληρονόμῃ Χριστοῦ.*]

Σχοινία ἐπέπεσαν μοι ἐν τοῖς κρατίστοις μου· καὶ γὰρ ἡ κληρονομία μου κρατίστη μοι ἐστὶ. Τοῦς δεσμοῦς τῆς ἀγάπης φησὶν, οὓς ἔσχεν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, ἥτις καὶ κρατίστη ἐστὶ, τουτέστιν ἀρέσκουσα αὐτῷ.

Ἐὐλογήσω τὸν Κύριον τὸν συνετίσαντά με. Τοῦτου ἡ ἔρμηνεια καίεται ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἀποστόλων. *Ἐστὶ δὲ καὶ ἕως νυκτὸς ἐπαλθευσάν με οἱ νεφροί μου.* Ἔθος τῆ θεοπνευστῆ Γραφῆ νεφροῦς ὀνομάζειν τοῦς κεκρυμμένους καὶ ἐν βάθει λογισμοῦ· ἵνκα δὲ τὸ ἀφανές.

Προεωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διαπαρτός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστὶ, ἵνα μὴ σαλευθῶ. Καθὸ μὲν νοεῖται Θεός, αὐτός ἐστὶν ὁ πάντα στηρίζων καὶ ἀνέχων· καθὸ δὲ γέγονεν ἄνθρωπος, πρέποι ἂν αὐτὸν καὶ τὸ λέγειν ἐκ δεξιῶν ἐσχηκέναι τὸν Κύριον, ἵνα μὴ σαλευθῆ. Συμπλάττεται γὰρ πανταχοῦ

guntur, *Providebam Dominum*, etc., meminit Petrus in Actibus apostolorum, cap. ii, vers. 25. **EDIT.**

ταῖς τῆς ἀνθρωπότητος μέτροις, καὶ τὸ τῆ κενώσει· Ἄμα naturæ mensuris et terminis conformatur, et præponitur ut ad evacuationem et humilitatem pertinent. Vide ergo quam præclara in Christo natura nostra evaserit. In conspectum certe Patris adducti oblatique fuimus qui per Adæ transgressionem ejecti sumus, et habuimus eum vindicem et patronum.

[Ἐκ δεξιῶν μου ἐστίν. Προφανῆ ἔλεγχον ἔχει τῆς Ἰουδαίων ἐμβροντησίας. Καὶ Πέτρος γὰρ ὁ κορυφαῖος ἐν ταῖς Πράξεσιν εἰς Χριστὸν ταῦτα προσήρμοσεν. Καθὼ μὲν γὰρ Θεὸς, αὐτὸς ἐστὶν ὁ πάντα στηρίζων καὶ ἀνέχων· καθὼ δὲ ἀνθρώπος, πρέπει ἀν αὐτῷ καὶ τὸ ἐκ δεξιῶν ἔχειν τὸν Κύριον, ἵνα μὴ σαλευθῆ.]

Ὁὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχὴν μου. Αὐτὸς ὡς ζωὴ καὶ ζωοποιός, ἐζωοποιῆσθαι λέγεται παρὰ τοῦ Πατρὸς διὰ τὴν οἰκονομίαν. Ἐγγύσιός μοι ὁδοὺς ζωῆς, ὁ τῆς ἀνθρωπότητος ἔχων πρόσωπον, ὡς καὶ ἡμεῖς γεγινώσκωμεν, τοὺς ἡμῖν μᾶλλον καὶ οὐχ ἑαυτῷ κρείσσονας, καθὼ νοεῖται Θεὸς, ἀναπέμπει λόγους.]

Τερπνότης ἐν τῇ δεξιᾷ σου εἰς τέλος. Τοῦτο σημαίνει, ἐν τέρψει καὶ εὐφροσύναις ἔσονται οἱ ἄγιοι μετὰ τὸ ἀναδιδῶναι κατὰ τὸν τῆς ἀναστάσεως καιρὸν. Ταύτην δὲ τὴν τέρψιν καὶ τὴν εὐφροσύνην, ἥτις ἐστὶν ἡ ἀφθαρσία, λήψεσθαι λέγουσι παρὰ Χριστοῦ, ὃς ἐστὶν ἐν ἡμῖν καὶ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς. Καὶ ὡς ἀληθὴς ὁ λόγος, δῆλον ἐκ τοῦ φησαντος λογίου· Ὅς μετασχηματίζει τὸ σχῆμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ.

Προσευχὴ τῷ Δαυὶδ. ΙΓ΄.

Ἐπιθέσεις.

Ἄβεται ὁ ψαλμὸς ἐκ προσώπου τοῦ κατὰ Θεὸν τελείου.

Ἐσιδάκουσον, Κύριε, δικαιοσύνην μου. Πολλῆς πεποιθήσεως ὁ λόγος μεστός· τὸ γὰρ τῆς δικαιοσύνης ἐνταῦθα οὐχ ὡς καυχώμενος, οὐδ' ὡς δικαίον ἑαυτὸν ἀποφαίνων· ἀλλ' ἀντὶ τοῦ, Δικαίως αἰτοῦντος τὴν παρὰ σοῦ βοήθειαν, καὶ ἀξιούντος ἀπαλλαγῆναι ὡς ἀδίκως ὑπομένει, μάτην ὑπὸ τοῦ Σαοὺλ διακόμενος, καὶ ἐξάκουσον καὶ παράσχου τὴν ἀνητησίαν.

Ἐνώτισαι τὴν προσευχὴν μου οὐκ ἐν χεῖλεσι δολοῖς. Προσευχῆς γὰρ οὐ διὰ χειλέων δολίων, διὰ δὲ γλώττης κεκαθαρμένης, καὶ τὰ θεῖα λόγια μελετῆν εἰθισμένης ἐνωπίζεται ὁ Θεός.

Ἐκ προσώπου σου τὸ κριμὰ μου ἐξέλθοι. Σαφῶς εὐχεται τὸν Μονογενῆ υἱὸν ἑαυτῷ καταστήναι. Οἱ ὀφθαλμοὶ σου ἰδέτωσαν εὐθύτητάς. Τὸ δικαίον κριμὰ ἐξαίτε τοῦ Υἱοῦ, ὃ ἐκρίνεν ἡμῖν.

Ἐδοκίμασας τὴν καρδίαν μου, ἐπεσκέψω ῥυπτὸς, ἐπύρωσάς με, καὶ οὐχ εὐρέθη ἐν ἐμοὶ ἀδικία. Ἀδικίαν εἶωθεν ἡ θεῖα Γραφή καλεῖν τὴν κατὰ τοῦ Θεοῦ βλασφημίαν· Ἀδικίαν γὰρ, φησὶν, εἰς τὸ ὕψος ἐλάλησαν.

Ὅπως ἂν μὴ λαλήσῃ τὸ στόμα μου τὰ ἔργα

[A dextris est mihi. Manifeste coarguit Judæorum stupiditatem. Etenim Petrus apostolorum coryphæus in Actibus, hæc Christo attribuit. Nam quatenus Deus ipse est qui omnia firmat et continet; quatenus autem homo, ipsi convenit a dextris Dominum astantem habere, ne commoveatur.]

[A dextris est mihi. Manifeste coarguit Judæorum stupiditatem. Etenim Petrus apostolorum coryphæus in Actibus, hæc Christo attribuit. Nam quatenus Deus ipse est qui omnia firmat et continet; quatenus autem homo, ipsi convenit a dextris Dominum astantem habere, ne commoveatur.]

Non derelinques animam meam. Licet ipse vita sit et vitam præbeat, per œconomiam dicitur a Patre vivificari. Notas mihi fecisti vias vitæ, qui humanitatis personam habet, utpote ad similitudinem nostri factus, sermones effert nobis magis quam sibi, quatenus Deo, competentes.]

10. Delectatio in dextera tua usque in finem. Hoc significat, in voluptatibus et gaudiis sancti degent postquam tempore resurrectionis revixerint. Istam autem voluptatem ac lætitiā, quæ est incorruptio, nos recepturos aiunt a Christo, qui est in nobis, et dextera est Patris. Quod autem verum id sit, palam est ex hujusmodi dicto: Qui transformabit formam humilitatis nostræ configuratam corpori claritatis ejus.

Oratio David. XVI.

Argumentum.

1. Canitur hic psalmus ex persona hominis secundum Deum perfecti.

Exaudi, Domine, justitiam meam. Magna plenus fiducia sermo: nam quod hic justitiam suam memorat, non jactabundus, nec quo se justum esse prædicet, ita loquitur; sed quasi dicat: Juste implorantem auxilium tuum, ac rogantem erui ab injuriis persequente Saule illatis, exaudi et postulata concede.

Auribus percipe orationem meam non in labiis dolosis. Nam orationem non labiis dolosis oblatam, sed lingua pura, et meditandis eloquiis divinis assueta, auribus percipit Deus.

2. De vultu tuo judicium meum prodeat. Perspicue precatur Unigenitum sibi judicem constitui. Oculi tui videant æquitates. Justum Filii judicium postulat, quo judicavit de nobis.

3. Probasti cor meum et visitasti nocte, igne me examinasti, et non est inventa in me iniquitas. Iniquitatem solet divina Scriptura vocare blasphemiam in Deum dicta: Iniquitatem enim, inquit, in excelso locuti sunt.

4. Ut non loquatur os meum opera hominum. Do-

Phil. III, 21. ¹ Psal. LXXII, 8.

cet id quoque cavendum esse, ut nihil mortale, nihil humanum loquamur. *Propter verba labiorum eorum ego custodivi vias duras.* Ob jussa, inquit, tua, angustam et arctam portam ingressus sum.

5. *Perfice gressus meos in semitis tuis*, etc. Docetur his verbis ne sibi quisquam fidat; sed Deo innitatur.

[Semitæ autem Domini sunt observationes mandatorum.]

6. *Ego clamavi quoniam exaudisti me, Deus.* Illud, *exaudisti*, pro, *exaudies*. Non temere his verbis sum usus, sed tuam expertus clementiam. Me quippe rogantem sæpe exaudisti. *Inclina aurem tuam mihi.* Deus totus auris est, utote qui omnia audiat.

Ego clamavi, etc. Non frustra clamo, sed quia plerumque exaudisti me, peto etiam nunc ut exaudias me. Clamor autem ille, est intenta erga Deam cogitatio.]

[*Adipem suum concluserunt.* Adipe significat inimicorum maximam prosperitatem.]

11. *Oculos suos statuerunt declinare in terram.* Unus, inquit, scopus fuit illis ut ad terram demittant, et quæ carnem spectant sentire suadeant.

14. *Frameam tuam ab inimicis manuum tuarum.* Quælibet justi anima et potissimum eorum qui peccatores ab impietate ad pietatem revocant, ceu framea est contra malignos spiritus exacuta. Hanc igitur frameam, Domine, quam ipse contra inimicos tuos exacuisti, eripe ab inimicis manus tuæ. Quinam autem sunt inimici manus Dei, nisi qui fidei in Unigenitum, qui manus illius est, adversantur?

Domine, a paucis de terra divide eos. Precatur ut a paucis impii separentur, quod est ac si dividerentur. Quinam autem sunt pauci illi, nisi de quibus dictum est: *Multi quidem sunt vocati pauci vero electi*?

Daniel Barbarus: Præparata est, inquit, illis occulta pœna quæ usque ad viscera penetrabit, juxta illud quod de Juda dictum est: *Et intravit maledictio quasi aqua in interiora ejus, et sicut oleum in ossibus ejus*?

Et de absconditis tuis adimpletus est venter eorum. Omnibus, inquit, pretiosis potiti sunt; ideoque ita recalcitrarunt, ut prævaricarentur. *Alio modo. De absconditis tuis*, ac si diceret, quas tu pœnas occulte nosti, ego ignoro, iis imple ventres eorum. quod periphrasi dictum, pro, eos ipsos. *Saturati sunt filii, et dimiserunt reliquias suas parvulis suis.* Omni repleti sunt iniquitate, et eam filiis transmiserunt.

[Atque ipsam reliquere parvulis filiorum suorum, scilicet usque ad abnepotes.]

15. *Ego autem in iustitia apparebo conspectui tuo.*

* Matth. xi, 16. * Psal. ciiii, 18.

τῶν ἀνθρώπων. Διδάσκει, ὡς καὶ τοῦτο παραφυλάττεσθαι πρὸς τὸ μηδὲν θνητὸν μηδὲ ἀνθρώπινον φθέγεσθαι. Διὰ τοὺς λόγους τῶν χειλέων σου ἐγὼ ἐψύλαξα ὁδοὺς σκληρὰς. Διὰ τὰ σὰ προστάγματα, φησί, τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην εἰσήλασα πύλην.

Κατάρτισαι τὰ διαθήματά μου ἐν τοῖς τρίβοις σου. Διδάσκει ὁ λόγος μὴ πεποιθῆναι ἐφ' ἑαυτοῖς, ἐπὶ δὲ τῷ Θεῷ ἐπιστηρίζεσθαι.

[Τρίβοι δὲ Κυρίου τῶν ἐντολῶν αὐτῆς.]

Ἐγὼ ἐκέκραξα, ὅτι εἰσήκουσάς μου, ὁ Θεός. Τὸ εἰσήκουσας, ἀντὶ τοῦ, εἰσακούσῃ. Οὐ μάτην τοιοῦτο τοῖς λόγοις ἐχρησάμην, ἀλλὰ πείραν τῆς σῆς ἔχων φιλανθρωπίας· ἤκουσας γάρ μου παρακαλοῦντος πολλάκις. Κλίνον τὸ οὖς σου ἐμοί. Ὅλος ὁ Θεός οὗς ἐστίν, ὡς τὰ πάντα ἀκούων.

[Ἐγὼ ἐκέκραξα, καὶ τὰ ἐξῆς. Οὐ μάτην κράζω, ἀλλ' ἐπεὶ πολλάκις ἤκουσας, αἰτῶ καὶ νῦν ἀκουσθῆναι. Κραυγὴ δὲ ἐστὶ πρὸς Θεὸν καὶ ἡ ἐπιτεταμένη νόσις.]

[Τὸ στέαρ αὐτῶν συνέκλειον. Στέαρ τὴν σφοδρότατην εὐημερίαν τῶν ἐχθρῶν σημαίνει.]

Τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἔθετο ἐκκλίνειν ἐν τῇ γῆ. Εἰς σκοπὸς, φησί, γέγονεν αὐτοῖς, οἰνοὶ κατενέγκαι εἰς γῆν, καὶ τὰ σαρκὸς πείσαι φρονεῖν.

Ρομφαία σου ἀπὸ ἐχθρῶν τῶν χειρῶν σου. Ἐκάστη τῶν δικαίων ψυχῆ καὶ μάλιστα τῶν ἐλκόντων τοὺς ἀμαρτωλοὺς; ἢ ἀσεβείας εἰς θεοσέβειαν, οἰνοὶ πως ρομφαία ἐστὶν ἠχονημένη κατὰ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας. Ταύτην οὖν τὴν ρομφαίαν, ὡς Δέσποτα, φησὶν, ἦν αὐτὸς κατὰ τῶν σῶν ἐχθρῶν ἠκόνησας, βῦσαι ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν τῆς σῆς χειρὸς. Τίνες δ' ἂν εἴεν οἱ τῆς χειρὸς τοῦ Θεοῦ ἐχθροὶ ἢ οἱ ἀνθιστάμενοι τῇ εἰς τὸν Μονογενῆ αὐτοῦ πίστει, ὅστις ἐστὶ καὶ χεὶρ αὐτοῦ;

Κύριε, ἀπὸ ὀλίγων ἀπὸ γῆς διαμέρισον αὐτούς. Χωρισθῆναι τοὺς ἀσεβεῖς τῶν ὀλίγων εὐχεται, οἰνοὶ πως διαμερισθῆναι. Τίνες δὲ οἱ ὀλίγοι ἢ περὶ ὧν λέλεκται· Πολλοὶ μὲν κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί

Καὶ τῶν κεκρυμμένων σου ἐπλήσθη ἡ γαστήρ αὐτῶν. Πάντων, φησί, τῶν τιμῶν ἀπέλασαν· διὰ καὶ ἀπελάκτισιν οὕτως, ὡς καὶ παρανομεῖν. Τῶν δὲ κεκρυμμένων σου ἀντὶ τοῦ, ὧν ἐν ἀποκρύφῳ τιμωριῶν ἔχεις τὴν γνώσιν, ἐγὼ ἀγνοῶ, τοῦτων ἐμπλήσθη τὰς γαστέρας αὐτῶν, περιφραστικῶς ἀντὶ, αὐτούς. Ἐχορτάσθησαν υἱῶν, καὶ ἀψῆκαν τὰ κατάλοιπα τοῖς νηπίοις αὐτῶν. Πάσης, φησί, παρανομίας ἐπλήσθησαν, καὶ εἰς παιδείας δὲ ταύτην παρέπεμψαν.

[Καὶ ταύτην κατέλειψαν τοῖς νηπίοις τῶν υἱῶν αὐτῶν, ἤγγιν μέχοι ἐκγόνων.]

Ἐγὼ δὲ ἐν δικαιοσύνῃ ὀφθήσομαι τῷ προσώ-

αφ σου. Οὐχ ὁμοιωθήσομαι ἐκείνοις, οὐδὲ τῶν αὐ-
τῶν, φησί, χαρτασθήσομαι· ἀλλὰ τῆς σῆς δόξης ἐμ-
πλησθήσομαι διὰ δικαίων ἔργων.

Εἰς τὸ τέλος τῷ παιδί Κυρίου τῷ Δαυὶδ, ἃ ἐλά-
λησεν τῷ Κυρίῳ τοὺς λόγους τῆς ψῆδης ταύτης
ἐν ἡμέρᾳ ἣ ἐβρῦσατο αὐτὸν Κύριος ἐκ χειρὸς
πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ καὶ ἐκ χειρὸς Σα-
ούλ, καὶ εἶπεν. 1Ζ.

Ἵπόθεσις.

Περὶ τοῦ ὁ ψαλμοῦ ἐπανάστασιν ἐχθρῶν καὶ ἐπικλη-
σιν εἰς συμμαχίαν Θεοῦ, καὶ κάθοδον τοῦ Μονο-
γενοῦς καὶ ἀνάληψιν, καὶ μετὰ τὴν ἀνάληψιν τὰ
κατὰ τῶν δαιμόνων πραχθέντα, καὶ τοῦ Ἰσραὴλ
ἐκβολὴν, καὶ τῶν ἐθνῶν κλήσιν. Τὸ δὲ, ἐκ χειρὸς Β
τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, καὶ ἐκ χειρὸς Σαούλ, ἀνα-
φέρει· ἂν εἰς τοὺς νοητοὺς ἐχθροὺς καὶ τὸν τού-
των ἄρχοντα.

Ἀγαπήσω σε, Κύριε, ἰσχύς μου· Κύριος στε-
ρέωμά μου καὶ καταφυγὴ μου. Τῶν εὐεργεσιῶν
αἰσθόμενος τοῦ Θεοῦ, ὅπερ ἐστὶ μέγιστον δῶρον,
ἀνατίθεισιν αὐτῷ, τὴν ἀγάπην φημί· ἦν καὶ πρώτην
ὁ Σωτήρ ἐν ἐντολαῖς ἔταξεν.

Αὐτῶν ἐπεκαλεσάμην τὸν Κύριον καὶ ἐκ τῶν
ἐχθρῶν μου σωθήσομαι. Ἐνταῦθα διδασκόμεθα
χάριν μὲν ὁμολογεῖν ὑπὲρ τῶν ὑπρηγμένων ἀγαθῶν·
αἰτεῖν δὲ πάλιν τὰ ἐνδέοντα. Εἶτα διηγεῖται τὰς παν-
τοδαπὰς τῶν πολεμίων ἐπαναστάσεις.

Περίεσχον με ὠδίνες θανάτου. Οὐδενὸς, φησὶν,
ἐνταῦθα πολέμου θνητοῦ μέμνηται, ἀλλὰ δυνάμεων C
ἀφανῶν, ἐνδον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ κυκλοουσῶν. Καὶ χεί-
μαρροι ἀνομίας ἐξετάραξάν με. Ὠδίνες ἕδου πε-
ρικύκλωσάν με· προέφθασάν με πυγίδες θανά-
του. Χείμαρροι ἀνομίας εἰσὶν οἱ παράνομοι λογι-
σμοί· οὗτοι δὲ αὐτοὶ καὶ ὠδίνες καλοῦνται χρονίζον-
τες ἐν ἡμῖν, καὶ πάλιν παγίδες, θανατοῦντες ἡμᾶς
διὰ τῆς κατ' ἐνέργειαν ἀμαρτίας.

Καὶ ἐσαλεύθη καὶ ἐντρομος ἐγενήθη ἡ γῆ. Τὰ
πραχθέντα τότε ἐπὶ τῇ καθόδῳ τοῦ Κυρίου εἰση-
γεῖται· πάντες γὰρ οἱ τὴν γῆν οἰκοῦντες ἐκινήθη-
σαν· πᾶσα τε χώρα ἐπληροῦτο τῆς περὶ αὐτοῦ φη-
μης. Καὶ τὰ θεμέλια τῶν ὀρέων ἐταράχθησαν.
Ὅρη δυνάμεις εἰςὶ πονηραὶ αἱ ἐπαυρόμεναι κατὰ τῆς
δόξης τοῦ Θεοῦ. Θεμέλια δὲ αὐτῶν τοὺς ἐν βάθει λο-
γισμοὺς φησιν. Καὶ ἐσαλεύθησαν, οὗ ὠργίσθη D
αὐτοῖς ὁ Θεός. Διότι ἐν μακρῷ αἰῶνι τοὺς ἐπὶ τῆς
γῆς ἠπάτησαν διὰ τῆς πολυθέου δεισιδαιμονίας.

Ἀνέβη καπνὸς ἐν ὄργῃ αὐτοῦ. Ὅργισθεις, φησὶ,
κατέσβεσεν αὐτῶν τὸ πῦρ δι' οὗ πάλαι τοὺς ἀνθρώ-
πους κατέφλεγον. Καὶ τούτου σύμβολον τὸν καπνὸν
τίθεισι. Καὶ πῦρ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ καταφλε-
γήσεται. Ταῦτα γὰρ ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς ἐνεργεῖ ἀφανῶς
κατὰ τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων τὸ πῦρ αὐτῶν σβεν-
νὺς ἐτέρῳ πυρὶ χρεῖτοντι καὶ δυνατωτέρῳ. [Ὅρωντες
γὰρ οἱ δαίμονες τὸν Κύριον, ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ
ἐαλοῦντο ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ.] Ἀνθρακες ἀνή-
σθησαν ἀπ' αὐτοῦ. Οἱ κατὰ μετουσίαν τοῦ θείου
πυρὸς φωτισθέντες.

A Non ero similis illis, neque iisdem queis illi satia-
bor : sed tua gloria per bona opera replebor.

1. In finem puero Domini David, quæ locutus est
Domino verba cantici hujus, in die qua eripuit
eum Dominus de manu omnium inimicorum ejus,
et de manu Saul, et dixit. PSALMUS XVII.

Argumentum.

Continet psalmus irruptionem inimicorum, et im-
plorationem auxilii Dei ; descensum Unigeniti,
et assumptionem ejus, et post assumptionem, quæ
contra dæmones acta sunt, ejectionem Israelis et
gentium vocationem. Illud autem, de manu inimico-
rum ejus et de manu Saulis, ad spirituales hostes
et horum principem referri potest.

2. Diligam te, Domine, fortitudo mea, Dominus
firmamentum meum et refugium meum. Cum Dei
senserit beneficia, quod omnium donorum est maxi-
mum offert ipsi, nempe charitatem, cui primas in
præceptis Salvator detulit.

3. Laudans invocavi Dominum, et ab inimicis
meis salvus ero. Hic docemur gratiam referre de
bonis quibus aucti sumus : et rursus postulare
quæ desunt. Deinceps autem diversas enarrat ini-
micorum irruptiones.

5. Circumdede runt me dolores mortis. Non mor-
tale hic bellum memorat, sed invisibiles potestates,
intus animam ipsius circumdantes. Et torrentes ini-
quitalis conturbaverunt me. Dolores inferni circum-
dederunt me, præoccuperunt me laquei mortis.
Torrentes iniquitalis sunt pravæ cogitationes : eæ
enim ipsæ dolores vocantur cum diu in nobis per-
severant, et iterum laquei, quia nos per actu-
le peccatum enecant.

8. Commota est et contremuit terra. Quæ in de-
scensu Domini evenere narrat. Omnes enim incolæ
terræ commoti sunt, regio omnis ejus fama repleta
est. Fundamenta montium conturbata sunt. Monte-
sunt malignæ potestates, quæ insurrexerunt adver-
sus Dei gloriam. Fundamenta autem eorum ait
profundas cogitationes. Et commota sunt quoniam
iratus est eis Deus. Quia diuturno temporis spatio
terræ incolæ deceperunt per superstitiosum multo-
rum numinum cultum.

9. Ascendit fumus in ira ejus. Iratus, inquit,
eorum ignem quo olim homines concremabant,
restinxit. Ignisque signum fumum ponit. Et ignis a
facie ejus exardescet. Hæc enim Dei Filius contra
adversarias potestates occulte operatur ignem
eorum extinguens igne alio potiore et ardentiore.
[Videntes enim dæmones Dominum, in adventu ejus
comburebantur a facie ipsius.] Carbores succensi
sunt ab eo. Hi scilicet qui per participationem divino
igne sunt illuminati.

40. *Inclinavit caelos, et descendit.* Apertissime prophetat descensum Domini, et hoc significare videtur: *Humiliavit semetipsum usque ad mortem* *. *Et caligo sub pedibus ejus.* Occultum in œconomia seu incarnatione adventum significat, atque Dei invisibilitatem; ne illius verbis ad rerum corporaliū cognitionem pertrahamur.

41. *Ascendit super cherubim et volavit, volavit super pennas ventorum.* Assumptionem illius hisce indicat, cherubim et pennas ventorum nubem vocat [quæ ipsum suscepit: aut adventus Christi velocitas, aut præsentiæ et auxilii illius celeritas significatur]. De qua in Actibus scriptum: *Et cum hæc dixisset, videntibus illis elevatus est, et nubes suscepit eum ab oculis eorum* †.

42. *Et posuit tenebras latibulum suum.* Occultam scilicet et latentem Salvatoris cum hominibus commorationem. *In circuitu ejus tabernaculum ejus.* Tabernaculum sanctam Ecclesiam significat, in qua pollicitus est se habitaturum. *In circuitu ejus, ait, juxta illud: Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi sum in medio eorum* ‡. *Tenebrosa aqua in nubibus aeris.* Hoc ait quia quæ de illo prænuntiaverunt prophetæ obscure jacent. Qui prophetæ nubes sunt appellati.

43. *Præ fulgore in conspectu ejus nubes transierunt.* Lumen, inquit, adventus illius, manifestas reddidit prophetias. [Quia autem comminationes in prophetiis verbis habentur, eas grandine et carbonibus adumbravit. Vel, hoc modo: a prædicationis splendore in conspectu ejus transeunt apostoli, nubium instar mundum irrigarunt. Grandines autem supplicii genus sunt, ad ulciscendum infideles.] *Grando et carbones ignis.* His ea significat quæ post assumptionem ejus inimicis acciderunt, spiritualibus dico. Quemadmodum autem eum Israelē ex Ægyptiis liberaret, grandinem et ignem ceu pluviam demisit; ita et cum omnes gentes ex dæmonum servitute liberaret, grandinem pluere fecit et carbones ignis. Isthæc autem fuerint ultrices virtutes: quibus intelligibiles illas Ægyptias potestates sustulit.

46. *Et apparuerunt fontes aquarum, etc.* Postquam sublatis inimici fuerunt, apparuerunt fontes aquarum, salutare videlicet Evangelii verbum, quod vere fuit orbis fundamentum: super eo namque fundati et constructi sumus. Vel hoc modo: fontes intellige sanctos prophetas, utpote qui salutarem sermonem scaturiant. Ita namque de illis scriptum est: *Et haurietis aquas cum gaudio de fontibus Salvatoris* †. Fundamenta item orbis terræ, Moysis sapientissimi Scripturam accipias: in ea quippe prima basim fidei et diviniæ cognitionis invenimus repositam, mysterium Christi in figura gestantem, et pariter in prophetis. *Apparuerunt igitur, quasi dicas, ostensi sunt. Aut fontes intelligas et funda-*

Και ἐκλίψεν οὐρανοὺς, καὶ κατέβη. Αευκότετα προφητεύει τὴν κατάβασιν τοῦ Κυρίου. Εἶη δ' ἂν σημαντικὸν τοῦ· *Ἐταπεινώσεν ἑαυτόν μέχρι θανάτου. Καὶ γρόφος ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ.* Τὸ κρύφιον τῆς ἐν τῇ οἰκονομίᾳ πορείας δηλοῖ καὶ τὸ ἀόρατον τοῦ Θεοῦ· ἵνα μὴ δι' ὧν εἶπεν εἰς σωματικὰς ἔλκυσθῶμεν ἐννοίας.

Ἐπέβη ἐπὶ χερουβὶμ καὶ ἐπετάσθη, ἐπετάσθη ἐπὶ πτερυγῶν ἀνέμων. Τὴν ἀνάληψιν αὐτοῦ διὰ τούτων δηλοῖ· χερουβὶμ καὶ πτέρυγας ἀνέμων τὴν νεφέλην φησὶ [ἦτις αὐτὸν ὑπέλαβεν· ἢ τὸ τῆς ἐπιφανείας ὄξύ, τὸ τῆς παρουσίας καὶ βοηθείας τάχος] περὶ ἧς ἐν ταῖς Ἰσραήσι γέγραπται· *Καὶ ταῦτα εἰπὼν βλεπόντων αὐτῶν ἐπήρθη, καὶ νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν οὐρανοῦν αὐτῶν.*

Καὶ ἔθετο σκότος ἀποκρυφῆν αὐτοῦ. Τὴν ἀφανῆ καὶ λαθάνουσαν τοῦ Σωτῆρος σὺν ἀνθρώποις διατριβὴν. *Κύκλω αὐτοῦ ἡ σκηνὴ αὐτοῦ.* Σκηνὴν αὐτοῦ τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν σημαίνει, ἐν ᾗ κατασκευασαὶ ἐπήγγελται. *Κύκλω δὲ αὐτοῦ, φησὶ, κατὰ τὸ εἰρημένον· Ὅπου δύο ἢ τρεῖς εἰσι συνηγμένοι ἐν τῷ ἐμῷ ὀνόματι, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν.* Σκοτεινὸν ὕδωρ ἐν νεφέλαις ἀέρων. Τοῦτό φησὶ διὰ τὸ ἀμαυρῶς τοὺς περὶ αὐτοῦ λόγους ἐν τοῖς προφήταις κεῖσθαι, οἵτινες καὶ νεφέλαι προσηγορεύθησαν.

Ἀπὸ τῆς τηλαυγήσεως ἐνώπιον αὐτοῦ αἱ νεφέλαι διηλύθησαν. Τὸ φῶς, φησὶ, τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ φανεράς τὰς προφητείας ἐποίησεν. [Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἀπειλαὶ τοῖς προφητικοῖς ἐγκαινται λόγοις, καὶ ταύτας διὰ τῆς χαλάσεως καὶ ἀνθρώπων ἠνίκατο. Ἡ οὕτως, ἀπὸ τῆς τοῦ κηρύγματος ἐκλάμψεως ἐμπροσθεν αὐτοῦ διεληθόντες οἱ ἀπόστολοι νεφελῶν δικτῆν τὸν κόσμον κατήρδευσαν. Αἱ δὲ χάλαζαι κολάσεων εἶδη τοὺς ἀπιστοῦντας ἀμυνομένοι.] *Χάλαζα καὶ ἄνθρακες πυρός.* Διὰ τούτων σημαίνει τὰ μετὰ τὴν ἀνάληψιν αὐτοῦ συμβεθεχότα τοῖς ἐχθροῖς, τοῖς νοητοῖς φημι. Ὅσπερ δὲ τὸν Ἰσραὴλ ἐξ Αἰγυπτίων ἐλευθερῶν χάλαζαν καὶ πῦρ ἔβρεξεν, οὕτω καὶ πάντα τὰ ἔθνη τῆς τῶν δαιμόνων δουλείας ἐλευθερῶν χάλαζαν ἔβρεξε καὶ ἄνθρακας πυρός. Ταῦτα δὲ εἶεν ἂν τιμωρητικαὶ δυνάμεις, δι' ὧν τὰς νοητὰς αἰγυπτίας καθεῖλεν.

Καὶ ὄφθησαν αἱ πηγαὶ τῶν ὑδάτων. Μετὰ τὴν καθαίρεσιν τῶν ἐχθρῶν ὠφθησαν αἱ πηγαὶ τῶν ὑδάτων· δηλαδὴ ὁ σωτήριος τοῦ Εὐαγγελίου λόγος, ὅστις καὶ θεμέλιος τῆς οἰκουμένης γέγονεν· ἐπ' αὐτὸν γὰρ ἐπικοδομήθημεν. Ἡ καὶ οὕτως· πηγὰς νοήσεις τοὺς ἀγίους προφήτας, ἅτε δὴ τὸν σωτήριον ἀναβλύζοντας λόγον. Οὕτω γὰρ γέγραπται περὶ αὐτῶν· *Καὶ ἀντλήσετε ὕδωρ μετ' εὐφροσύνης ἐκ πηγῶν τοῦ σωτηρίου.* Θεμέλια δὲ τῆς οἰκουμένης τὴν Μωυσέως τοῦ πανσόφου Γραφὴν. Κρηπίδα γὰρ πίστεως καὶ θεογνωσίας ἐν αὐτῇ καὶ πρώτη τεθειμένην εὐρήκαμεν τὸ Χριστοῦ μυστήριον ἐν τύποις ὠδίνουσας ἄρα τοῖς προφήταις. Ὁφθησαν τοίνυν ἀντὶ τοῦ, ἐφανερύθησαν. Ἡ γούνη πηγὰς νοήσεις καὶ

* Philipp. 11, 8. † Act. 1, 9. ‡ Ματθ. xviii, 28.

† Isa. xii 3.

θεμέλια τῆς ὑπ' οὐρανόν, τοὺς ἀγίους ἀποστόλους ἄναπηγάζουσι γὰρ καὶ αὐτοὶ τὸν σωτήριον λόγον καὶ κρηπίδα τῆ ὑπ' οὐρανόν καταβάλλοντο τὴν πίστιν. Πηγὰς δὲ ὑδάτων καὶ θεμέλια τῆς οἰκουμένης νοήσεις πάλιν τὸ σωτήριον βάπτισμα.

Ἀπὸ ἐπιτιμήσεώς σου, Κύριε. Προστυπακουστέον τὸ, ἀνηρέθησαν οἱ προλεχθέντες ἐχθροί. Ἀπὸ ἐμπνεύσεως πνεύματος ὀργῆς σου. Οὐ παραυτὰ θεὸς κολάζει τοὺς ἀμαρτάνοντας ἢ γὰρ ἂν ἄρδην ἀπόλωντο ἢ προαναφώνει δὲ τῆς ὀργῆς τὰς κολάσεις ἢ Παιδεύσω γὰρ αὐτούς ἐν τῇ ὀργῇ τῆς θλίψεως αὐτῶν. Καὶ τοῦτο ἔστι τὸ ἐμπνέειν αὐτὸν πνεῦμα τῆς ὀργῆς αὐτοῦ.

Daniel Barbarus : Misit de caelo et accepit me. Vere humanum genus servavit, de caelo nobis sancti Spiritus donum demittens. *Theodotio* : De caelo salutem mihi tribuit.

Προσελάβετό με ἐξ ὑδάτων πολλῶν. Ὑδάτα Β τοὺς πειρασμούς φησι.

[Ἐξ ὑδάτων πολλῶν. Ὑδάτα τοὺς πειρασμούς φησι. Λέγει ὁ Δαυὶδ Ἐλάβέ με, ἦτοι τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν ἔβαπτίσθησαν γὰρ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς Πεντηκοστῆς ὡσεὶ ψυχὰς τρισχίλια ὑπὸ τῶν ἀποστόλων.]

Ῥύσεται με ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου δυνατῶν, καὶ ἐκ τῶν μισούντων με. Εἰς τὰ πεπραγμένα αὐτῷ ἐπὶ τῇ ἀμαρτίᾳ καὶ τῇ μετανοίᾳ μετέβη. Ὅδὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν. Ἦδη μὲν, τῆς ἐξομολογήσεώς μου ἐπακούσας ὁ Κύριος, γέγονέ μοι ἀντιστήριγμα, μέλλοντός μου περιτρέπεσθαι καὶ μέγα πῦμα ὑπομένειν, εἰ μετὰ τὴν ἀμαρτίαν εἰς παντελῆ ἐξέπιπτον ἀποστασίαν. Πλὴν ἀλλὰ καὶ παντελῶς ῥύσεται με διδοὺς ἄφρασιν τῆς ἀμαρτίας κατὰ τὸν προφητεύμενον καιρὸν τῆς αὐτοῦ παρουσίας, καὶ τοῦτο ποιήσει εὐεργετῶν με ὁ Κύριος, Ὅτι ἠθέλησέ με. Εἰ μὴ γὰρ ἠθέλησέ με, οὐκ ἂν τὸν προσώτην αὐτοῦ πρὸς με ἀπέστειλε.

Καὶ ἀνταποδώσει μοι Κύριος. Πέπεισμαι, φησὶν, ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν τῆς δικαιοκρατίας αὐτοῦ, οὐ μνημοσύνας μου τὰς ἀμαρτίας, κατὰ τὴν δικαιοσύνην μου ἀνταποδώσει. Τὰς γὰρ ἄλλας μου πράξεις τὰς ἐν δικαιοσύνῃ ὡσπερ ζυγῷ ἀντιπαράβαλλον καὶ ἀντιστήσας τῷ ἀμαρτήματί μου, κατὰ πολὺ πλεονάζουσας εὐρήσει τοῦ γενομένου μοι ἀμαρτήματος. Διδάσκει δὲ ὁ λόγος τὸ δύνασθαι τὸν κατὰ τινα ἀσθένειαν ὠλισθηκότα ἀναλαμβάνειν ἑαυτὸν διὰ δευτέρων, κατορθωμάτων.

[Δικαιοσύνην τὴν καθόλου ἀρετὴν λέγει τὴν πρακτικὴν καθαρότητα χειρῶν τὰς πρακτικὰς ἐνεργείας ἀμολύντους γενομένας τὸ ἀπὸ βελτίστης ἕξεως ἀποτελεῖσθαι.]

Daniel Barbarus : Cæterum qui hæc loquitur nihil sibi tribuit ; quare ad Salvatorem aiunt hæc referri, qui ex ejus persona hunc psalmum dictari dicunt : Tentatum per omnia secundum similitudinem si : peccato *. Justitiam vero vocat in universum actricem virtutem ; puritatem autem manuum, actrices facultates et actiones sordium immunes, et ab optimo habitu proficiscentes. Cæterum ab omni jactantia alienas benefactorum suorum causas Deo tribuit. Vias autem mandata intelligit. Non impie autem se gerit ab eo, quicunque veritatis dogmata et assertiones probe ac recte explicat.

menta orbis, sanctos apostolos : nam et ipsi salutare verbum scaturiunt, et fundamentum orbis posuerunt, fidem videlicet. Fontes item et fundamenta orbis salutarem baptismum interpretaberis.

17. *Ab increpatione tua, Domine.* Subintellige, sublatis sunt prædicti hostes. *Ab inspiratione spiritus iræ tuæ.* Non autem statim cum peccant homines eos Deus punit ; nam si hoc fieret, ipsi plane interirent : nam iræ supplicia longe ante prænuntiat quam infligat. Ait enim : *Corripiam eos in ira tribulationis eorum* *. Et in hoc dicitur inspirare spiritum iræ suæ.

Assumpsit me ac aquis multis. Aquas dicit tentationes.

[*De aquis multis.* Aquas vocat tentationes. Ait David : *Accepit me*, hoc est humanam naturam : baptizata namque sunt in die Pentecostes quasi tria millia animarum ab apostolis.]

18. *Eripiet me de inimicis meis fortissimis, et ab iis qui oderunt me, etc.* Transit ad ea enarranda quæ peccati et penitentiae causa egit. Quod autem ait sic intelligito. Jam mea exaudita confessione Dominus factus est mihi in fulcrum, cum proxime esset ut ego subverterer, et in magnum casum ruerem, si post peccatum in ultimam decidissem defectionem. Cæterum prorsus ille eripiet me, et dabit peccati veniam, tempore adventus ejus a prophetis prænuntiato. Idque agere Dominus beneficium mihi tribuens, *Quoniam voluit me.* Nam si me noluisset, nequaquam prophetam suum ad me misisset.

21. *Et retribuet mihi Dominus, etc.* Persuasum mihi, inquit, est, eum tempore justii judicii peccatorum meorum immemorem, secundum justitiam meam mihi retributurum. Cum enim alia mea opera in justitia edita in lance comparabis et opponet peccato meo, multum ea peccato a me perpetrato præponderare inveniet. Docetur autem eum qui infirmitate quadam lapsus sit, posse per secunda bona opera in pristinum se gradum restituere.

[Justitiam omnem virtutem dicit ; puritatem manuum in agendo, inculpatas operationes, quæ ab optimo habitu et affectu procedant.]

* Ose. vii, 12. * Hebr. iv, 15.

22. *Daniel Barbarus* : *Nec impie gessi a Deo meo*. Justis enim qui prompte illi parent mercedem rependit ; ille autem non se impie gerit qui vera dogmata suscipit.

[*Quoniam omnia judicia*, etc. Qui lapsi sunt oportet ut repetitis bonis operibus ad meliorem se frugem recipiant. Etsi autem investigari non queant judicia ejus, atque abysso consimilia sint, quia scilicet incomprehensibilia sunt ; verumtamen omnia religioso viro presentia sunt.]

23. *Daniel Barbarus* : *Quoniam omnia judicia ejus in conspectu meo*. Qui secundum Deum homo es, divinum timorem ante oculos continenter habens, cum fiducia et libertate coram Deo agit. Judicia Dei si inquirantur, inscrutabilia sunt et abyssus multa, quoniam propter obscuritatem comprehendere nequeunt. Fieri tamen haud potest, ut qui judicia Dei prae oculis habet, ægre ferat Dei providentiam, et judicio Dei cuncta disponi : nam vel ex ipso iudicii nomine justum esse iudicium cognoscitur : jus enim dat. Vel justitiam dicit, cum omnia judicia quæ citra justitiam fiunt, eo additamento nominantur, ut non judicia, sed judicia perversa dicantur. Propterea dictum est, *Egrediatur iudicium perversum*¹⁰. *Et justitias ejus non reputi a me*. Adhæreo, inquit, justitiis Dei. Ab illis enim recedunt, qui eas non amplectuntur. Justitiæ vero hoc loco dicuntur, quæ justitiæ causa et æquitatis lege sancita sunt, ut illud : *Si emas servum Hebræum*¹¹, et reliqua ; nam prius dixerat : *Hæc sunt judicia quæ propones eis*¹². Verum cum justitias una cum iudiciis nominet, purgatos ac probatos Dei sermones hæc justitiæ significare possunt. Qui sermones cum iudicantur, nec argui nec perverti possint, judicia nuncupantur. Justorum quoque cogitationes ponderatæ et probatæ diligenter, cum similes æquilibrio sint, iudicia merito dici possunt.

Daniel Barbarus : *Et justificationes ejus non recesserunt a me*. Mandata intelligit per justificationes, et decedunt ab illis qui ea non admittunt.

26. *Cum sancto sanctus eris*. Merito tuis me beneficiis dignatus es : nam sanctus cum sis, nosti cum sancto sanctificari. Si enim in peccato perseverassem, et in ruinam funditus lapsus essem, novi te quoque magnum iudicem, de peccato meo æquum iudicium pronuntiaturum fuisse. At quando custodivi vias tuas, ideo tu qui cum sancto sanctus es et cum innocente innocens, nequaquam rem disposuisti secundum illum perniciosum statum in quo certo tempore versatus sum, sed secundum vitam quæ exinde subsecuta est, et vitam in iustitia actam, promeritam mihi retributionem in tribunali illo tuo largieris.

28. *Quoniam tu populum humilem salvum facies*. Ad chorum mittit apostolorum. *Et oculos superbiorum humiliabis*. Hoc tendit in Scribas et Phariseos.

29. *Quoniam tu illuminabis lucernam meam, Domine*. Mentem ait. *Deus meus, illuminabis tenebras meas* ; ignorantiam, inquit, meam dissipabis.

30. *Quoniam in te eripiar a tentatione, et in Deo meo transgrediar murum*. Quia comprehenderunt me, inquit, inimici mei, ut me circumscisterent.

[Tentationem etiam vocat voluptatem, et murum, diabolium.]

31. *Deus meus, impolluta via ejus*, etc. Hæc dicens, ingratitude, perfidiam, immorigerum animum, et duritiam cordis ingratorum et sceleratorum Judæorum carpit. Quoniam Salvatorem nostrum Christum reprehenderunt, quasi contra divinam legem ageret. Dicta namque illius, quasi blasphemia conviciis et calumniis impetebant, mutuo

[*Ὅτι πάντα τὰ κρίματα, καὶ τὰ ἐξῆς. Ὁμοιωχότως ἀναλαμβάνειν δεῖ ἑαυτοὺς διὰ δευτέρων κατορθωμάτων. Ἐὶ καὶ ἀνεξερευνήτα δὲ καὶ τὰ κρίματα καὶ ἀβύσσῳ εἰκότα διὰ τὸ ἀκατάληπτον, ἀλλ' οὖν πάντα ἐνώπιόν ἐστι τοῦ θεοφιλοῦς.*]

Μετὰ δόλου ὄσιος ὄση. Εἰκότως κατηξίωσάς με τῆς σῆς εὐεργεσίας · ἐπειδήπερ, δίκαιος ὢν, οἶδας μετὰ δόλου δοιοῦσθαι. Εἰ γάρ ἤμην ἐναπομείνας τῆ ἀμαρτίας καὶ παντελῆ διαστροφῆν ὑπομείνας, οἶδα, ὅτι καὶ σὺ αὐτὸς ὁ μέγας κριτὴς τῆ ἐμῆ ἀμαρτίας κατὰλληλον ἐπήγαγες τὸ σαυτοῦ κρίμα. Ἐπειδὴ δὲ ἐφύλαξα τὰς ὁδοὺς σου, τούτου χάριν ὁ μετὰ δόλου δοιοῦμενος καὶ μετὰ ἄθου ἀθουοῦμενος, οὐ κατὰ τὴν ἐν καιρῷ τινι γεγεννημένην μοι διαστροφῆν ἤρμόσω, κατὰ δὲ τὴν μετὰ ταῦτα ζῶην, καὶ τὸν ἐν δικαιοσύνῃ μου βίον τὴν ἀμοιβὴν μοι παρέξεις ἐν τῷ σὺ δικαστηρίῳ

[*Ὅτι σὺ λαὸν ταπεινὸν σώσεις. Ἐπὶ τὸν χορὸν ἀναπέμπει τῶν ἀποστόλων. Καὶ ὀφθαλμοὺς ὑπερηφάνων ταπεινώσεις. Τοῦτο εἰς τοὺς Φαρισαίους καὶ γραμματεῖς τείνει.*]

[*Ὅτι σὺ φωτιεῖς λύχνον μου, Κύριε. Τὸν νοῦν φησιν. Ὁ θεός μου, φωτιεῖς τὸ σκότος μου. Τὴν ἀγνοίαν, φησὶ, τὴν ἐν ἐμοὶ διασχεδάσεις.*]

[*Ὅτι ἐν σοὶ ῥυσθήσομαι ἀπὸ πειρατήριου, καὶ ἐν τῷ θεῷ μου ὑπερβήσομαι τεῖχος. Ὅτι περιελαβὸν με οἱ ἐχθροὶ μου, φησὶν, εἰς τὸ ἀποκλεῖται.*]

[*Πειρατήριον δὲ καὶ λέγει τὰς ἔθνας, καὶ τεῖχος τὸν διάβολον.*]

[*Ὁ θεός μου ἀμωμοσὴ ὁδὸς αὐτοῦ. Ἐνταῦθα, φησὶ, τὴν ἀγνωμοσύνην καὶ τὴν κακίαν καὶ τὴν ἀπειθῆ γνώμην καὶ τὴν σκληρότητα τῶν ἀγνωμόνων καὶ ἀχαρίστων καὶ σκληροκαρδίων Ἰουδαίων καταμέμφεται. Ἐπειδὴ ἐπελαμβάνοντο τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, ὡς παρὰ τὸν θεῖον πράττοντος νόμον. Καὶ μὴν καὶ τῶν λόγων αὐτοῦ ἰλοιδόρου καὶ διέβαλλον*]

¹⁰ Habac. 1. 4. ¹¹ Exod. XXI, 2. ¹² ibid. 1.

ὡ; βλασφημῶν, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους, διτι βλασφημῶμαι. Τίς γὰρ δύναται ἀφίναί ἀμαρτίας; Ἐκ πονηρᾶς συνειδήσεως καὶ κακοῦ λογισμοῦ ταῦτα πρὸς τὸν τῶν ὄλων Κύριον καὶ Θεὸν διανοοῦμενοι, καὶ λογιζόμενοι ἃ διελογίζοντο.

[Τὰ λόγια αὐτοῦ πεπυρωμένα. Καὶ τὰ περὶ τοῦ λόγια αὐτοῦ ὡς τὸ πεπυρωμένον ἀργύριον, καθαρά πάσης μέμψεως, βεβασανισμένα, δεδοικιασμένα.]

Ἵτι τίς Θεὸς πλὴν τοῦ Κυρίου; ἢ τίς Θεὸς πλὴν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν; Ὁ γὰρ τοῦ Θεοῦ Λόγος μόνος Θεὸς ἀληθής, διὰ καὶ Μονογενής, διὰ τὸ μόνος εἶναι Θεὸς ὡς ὁ Πατήρ. Εἰπὼν δὲ περὶ Χριστοῦ, ὡς φύσει Θεὸς, νῦν λέγει, Ἴτις Θεός; μόνον εἶναι λέγων, κατ' αὐτὸν, τὸν Πατέρα. Ἡμῖν δὲ εἰς Θεὸς ὁ Πατήρ οὐ γὰρ ἐστὶ Θεὸς ἕτερος, ἵνα ὁ μὲν τούτῳ, ὁ δὲ ἐκείνῳ παράσχη τὴν αἰτήσιν. Ἴσως δὲ καὶ ἐκ παραλλήλου τοὺς δύο προηγήκατο στίχους· οὕτω, φησὶν, ὁ ἀληθής Θεός, ὡς ἐπεποιθεῖν, ἐν μὲν τῷ νικᾶν δύναμιν περιεζώνυσε, καὶ ἀβλαβῆ μοι τὴν περι τὰ ποικιῆτα ἐτίθει ὁδόν.]

Ἵ Θεὸς ὁ περιζώνων με δύναμιν. Ὅμοιον τὸ εἰρημένον· Ἔως οὐ ἐνδύσθησε ἐξ ὑψους δύναμιν. Καὶ ἔθετο ἄμωμον τὴν ὁδόν μου. Τουτέστι διὰ τῶν εὐαγγελικῶν θεσπισμάτων ἄμωμόν με παροσκεύαζε τρέχειν ὁδόν.

Καὶ ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ ἰστών με. Τουτέστι τὰ ἄνω διδάσκει φρονεῖν.

[Καταριζόμενος τοὺς πόδας μου. Ἀναλωτικοὶ γὰρ οἱ ἅγιοι τῶν ἰοδῶλον παθῶν· Ἐλαβον γὰρ δύναμιν κατὰ τῶν νοητῶν ὄψεων, καὶ διὰ τοῦτο ἐλάφοις παρεικάζονται· καὶ αὐταὶ γὰρ ἀναλωτικαὶ τῶν αἰσθητῶν ὑπάρχουσιν ὄψεων· Ὅσει ἐλάφου· Ἐλαβον γὰρ ἐξουσίαν κατεῖν ἐπάνω ὄψεων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ.]

Διδάσκων χεῖράς μου εἰς πόλεμον. Εἰς εὐχὴν γὰρ αὐτὰς ἐκτείνων περιγίνομαι τῶν δυσμενῶν. Καὶ ἔθου τόξον χαλκοῦν τοὺς βραχίονάς μου. Τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς ἀνδρικής δίκην τόξου χαλκοῦ κατασκευάσας. Διὰ μὲν τοῦ χαλκοῦ τὸ εὐτονον δεικνυσι καὶ τὸ ἄτρωτον, διὰ δὲ τοῦ τόξου τὸ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων συμβολικῶς βραχιόνων ἀφίσταται βέλη.

[Διδάσκων χεῖράς μου εἰς πόλεμον. Ἐπιτευκτικὸν εἶναι κατὰ τὴν μάχην διδάσκων, καὶ τιθεὶς τοὺς βραχίονας ὡς τόξον, ὡσαυτὶ χαλκοῦς ποιῶν κατὰ τὴν ἰσχὺν τούτους. Ἡ λέγει τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς ἀνδρικής δίκην τόξου χαλκοῦ κατασκευάσεν. Ὁ χαλκὸς σύμβολόν ἐστὶ πρακτικῆς. Διέφθειρε γὰρ, φησὶ, τὸν χαλκὸν σου, φησὶν ὁ Ἰεζεκιήλ πρὸς τὴν Ἰερουσαλήμ.]

Daniel Barbarus: Brachia mea. Manus et brachia sunt virtutes, quæ intellectuales hostes jaculantur et expugnant. Maxima vero manus est elemosyna, quæ pauperum amatores omni materia fortiores reddit: nunquam enim infirmantur brachia miserentis.

Καὶ ἔδωκάς μοι ὑπερασπισμόν σωτηρίας. Ὑπερήσπicias μου, φησὶ, διὰ τοῦ σωτηρίου σου. Τοῦτο δὲ ἐστὶν ἡ τῆς οἰκονομίας ἐπιδημία

dicentes: *Hic blasphemat: quis enim potest dimittere peccata* ¹²? Ex prava scilicet conscientia, et mala cogitatione hæc contra Dominum ac Deum universorum in mente versabant et cogitabant.

[*Eloquia ejus igne examinata.* Et eloquia ejus ad rem istam, de qua agimus, pertinentia, quasi argentum igne purgatum, nulli reprehensioni obnoxia, probata et examinata.]

32. *Quoniam quis Deus præter Dominum? aut quis Deus præter Deum nostrum?* Nam Dei Verbum solus Deus verus est, proptereaque Unigenitus, quia solus Deus est sicuti et Pater. Postquam autem de Christo, ut natura Deo, locutus est; nunc ait, *Aut quis Deus?* Solum aliens Deum Patrem secundum seipsum. Nobis autem unus Deus est Pater; non enim est alius Deus, ut iste quidem illi, alius illi vota concedat. Fortassis comparative duos versus protulit: sic, inquit, est verus Deus, uti confidebam, vincendo fortitudinem induit, et securam mihi ad recte agendum viam munivit.]

33. *Deus qui præcinxit me virtute.* Simili huic est dictum illud: *Donec induamini virtute ex alto* ¹³. *Et posuit immaculatam viam meam.* Id est, per evangelica præcepta immaculatam viam currendam mihi munivit.

34. *Ei super excelsa statuens me.* Id est, docet me superna sentire.

[*Qui perfecit pedes meos.* Sancti quippe venenosas passiones absumunt, accepta scilicet virtute contra intelligibiles serpentes, quare cervis comparantur; nam illi quoque serpentes, qui sub sensum cadunt, absumunt, *tanquam cervi*: siquidem potestatem acciperant calcandi super serpentes et scorpiones et omnem virtutem inimici ¹⁴.]

35. *Qui docet manus meas ad prælium.* Eas enim ad orandum extendens adversariis superior evado. *Ei posuisti arcum æreum brachia mea.* Virtutes illas animæ robustas, ceu arcum æreum adornasti. Per æs autem robur et impenetrabilitatem significat; per arcum vero, indicat per brachia nostra symbolice emitti tela.

[*Qui docet manus mens ad prælium.* Id est, qui docet quo pacto ad pugnam instructum esse opus sit, et brachia velut arcum constituit, et quasi ænea quoad robur efficit. Vel significat, facultates animi viriles quasi arcum æneum adornavit. *Æs* symbolum est virtutis agendi: *Æs tuum corrupti*, ait Ezechiel ad Jerusalem ¹⁵.]

36. *Et dedisti mihi protectionem salutis.* Protexisti me, inquit, per salutare tuum. Hoc autem significat œconomix adventum, sive incarnationem.

¹² Marc. II, 7. ¹³ Luc. xxiv, 49. ¹⁴ Luc. x, 19. ¹⁵ Ezech. xvi, 36.

[*Et disciplina tua correxit me.* Disciplinam evangelicam dicit; aut disciplinam, institutionem scilicet quæ ex lege accipitur: qui mihi, inquit, nulla non beneficia contulisti, dedisti quoque leges; quibus, ut oportet, instituimur. Cum enim, ait, lege edidicerim, non oportere injuriam facere, ab ea abstinui. Verum ne ob æquitatem hujusmodi, quid mihi mali eveniat, idoneum mihi inali auxilium afferas, latitudinem tribuens, vel disciplinam institutionis causa datam dicit, secundum illud, *Accipe disciplinam*¹⁷; vel laboriosum vivendi institutum, secundum illud, *Ne varvivas disciplinam Domini*¹⁸.]

Daniel Barbarus: Hoc autem est adventus providentiæ, ac dispensationis, quo me collapsum erexit, et quam magnum malum sit peccatum ostendisti, et salute dignum fecisti. Salutare autem et salus Christus est, quem pro nobis pugnaturum Pater amandavit.

Et dextera tua suscepit me. Dextera Patris Filius. *Et disciplina tua correxit me in finem.* Evangelica scilicet doctrina. *Et disciplina tua ipsa me docebit.* Illud: *Et disciplina tua ipsa me docebit*, Theodotionis est. Cujus loco Septuaginta habent: *Et disciplina tua correxit me in finem.*

37. *Dilatasti gressus meos*, etc. Statuisti enim supra petram pedes meos, quæ est fides nostra. *Et non sunt infirmata vestigia mea.* Sublatis namque off. ndiculis et laqueis, quæ paraverunt inimici, viam et aditum nobis munivit.

[*Dilatasti gressus meos.* Remotis, inquit, off. ndiculis et laqueis, quæ mihi struxerant inimici, liberam mihi viam parasti. Gressus autem vocat, quatenus a malitia ad virtutem quis pertransit, quod quidem sub initium laboriosum et asperum iis est, qui in via angusta gradiuntur; at in profectu dilatatur. Nam quia post virtutis labores, quietem nactus sum, id sane vestigia confirmat mea. Statuit namque super petram pedes nostros.]

38. *Persequar inimicos meos.* Tanquam divina gratia ad cursum adornatus, de victoria confidit.

39. *Confringam illos, nec poterunt stare.* Frangit inimicos animus passionibus vacuus.

40. *Et præcinxisti me virtute.* Summam victoriæ rursum fortitudinem tribuenti Deo ascribit.

41. *Et inimicos meos dedisti mihi dorsum.* Id est, in fugam vertisti. Proprium namque fugientium est terga dare: et sane terga dant inimici nostri dæmones, cum non ulterius cogitationes turbulentiæ animæ immutare valent. *Et odientes me disperdidisti*: Saulem, Achitophellem, Abessalonem et sexcentos alios.

42. *Clamaverunt, nec erat qui salvos faceret*, etc. Hæc de inimicis sensibilibus ait, quasi ex persona Domini. Neque enim alienigenæ deos suos in subsidium vocantes, eorum providentia et cura adjuti sunt: neque Saul, Abessalom, Semei et reliqui

[*Kai hē paideia sou anōrōthosē me.* Παιδείαν τὴν εὐαγγελικὴν λέγει· ἡ παιδείαν τὴν ἐκ νόμου φησὶ παιδεύειν· οἷον διὰ πάντων με, φησὶν, εὐεργετῶν δέδωκας καὶ νόμους, δι' ὧν ἐπαιδεύομαι τὸ δέον. Μανθάνων γὰρ ἐκεῖθεν ὡς οὐ δεῖ ἀδικεῖν, ἀπειχόμεν τούτου. Ἄλλ' ἵνα μὴ βλάπτωμαι πάλιν ἐκ τῆς τοιαύτης ἐπεικειας, ἱκανὴν περιέχῃς βοήθειαν, πλατυσμὸν παρεχόμενος, ἡ παιδείαν τὴν παιδευτικὴν λέγει διδασκαλίαν, κατὰ τὸ· Ἐπιλάθου παιδείας· ἡ τὴν ἐπίπονον ἀγωγὴν, κατὰ τὸ· Μὴ ὀλιγώρει παιδείας Κυρίου.]

Kai dexia sou antelabestō mou. Δεξιὰ τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός. *Kai hē paideia sou anōrōthosē me eis telos.* Ἡ εὐαγγελικὴ δηλονότι διδασκαλία. *Kai hē paideia sou autē me didāxi.* Τὸ, *Kai hē paideia sou autē me didāxi*, Θεοδοτιῶνος ἐστίν, ἀντὶ τοῦ, Ἡ παιδεία σου ἀνὼρῳσέ με εἰς τέλος, εἰρημένου τοῖς Ἑβδομήκοντα.

Ἐπλάτυνας τὰ διαθήματά μου. Ἐστησας γὰρ ἐπὶ πέτραν τοὺς πόδας μου, ἦτις ἐστὶν ἡ πίστις ἡμῶν. *Kai ouk ἠσθένησαν τὰ ἴχνη μου.* Περιελών γὰρ τὰ σκάνδαλα καὶ τὰς παγίδας, ἃς κατεσκεύαζον οἱ ἔχθροί, καθήρτισεν ἡμῖν τὴν πορείαν.

[*Ἐπλάτυνας τὰ διαθήματά μου.* Περιελών σου τὰ σκάνδαλα καὶ τὰς παγίδας ἃς κατεσκεύαζον οἱ ἔχθροί, ἐλευθέραν μοι τὴν πορείαν ἐποίησας. Διαθήματα λέγει καθὸ ἐκ κακίας πρὸς ἀρετὴν διαβαίνει τις, ἃ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπίπονα ἐστὶ τῷ τὴν τεθλιμμένην ὀδεύοντι· τῇ δὲ προκοπῇ πλατύνεται. Τῷ γὰρ μετὰ τοὺς τῆς ἀρετῆς πόνους ἀνάπαυαν δέχεσθαι ἰσχυροποιεῖται τὰ ἴχνη· ἔστησε γὰρ ἐπὶ πέτραν τοὺς πόδας ἡμῶν.]

Καταδιώξω τοὺς ἐχθρούς μου. Ὡς κατεσκευασμένος διὰ τῆς θείας χάριτος εἰς δρόμον, περὶ τῆς νίκης θαρρῆ.

Ἐκθλίψω αὐτούς, καὶ μὴ δύσονται στήναι. Ἐκθλίψιν τῶν ἐχθρῶν ἡ ἀπάθεια κατεργάζεται.

Καὶ περιέξωσάς με δύναμιν. Πάλιν τὸ πᾶν τῆς νίκης τῷ δεδωκότι τὴν ἰσχύν ἀνατίθησι.

Καὶ τοὺς ἐχθρούς μου ἔδωκός μοι νῶτον. Ἀντὶ τοῦ εἰς φυγὴν ἔτρεψας. Ἴδιον γὰρ τῶν φευγόντων νῶτα δίδοναι. Νῶτα δὲ δίδασιν οἱ ἔχθροί ἡμῶν δαίμονες μηκέτι λογισμοὺς ἐμπαθεῖς ἐμβαλεῖν δυνάμενοι τῇ ψυχῇ. *Καὶ τοὺς μισοῦντάς με ἐξωλόθρευσας.* Τὸν Σαοὺλ, τὸν Ἀχιτόφελ, τὸν Ἀβεσσαλῶμ, καὶ μυρίους ἐτέρους.

Ἐκέκραξαν, καὶ οὐκ ἦν ὁ σώζων. Ταῦτα περὶ τῶν αἰσθητῶν ἐχθρῶν φησὶν ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου. Οὐτε γὰρ ἀλλόφυλοι τοὺς οἰκείους καλοῦντες εἰς ἐπικουρίαν θεοὺς τῆς παρ' αὐτῶν προνοίας ἀπέλαυσαν, οὐτε ὁ Σαοὺλ καὶ Ἀβεσσαλῶμ καὶ ὁ Σε-

¹⁷ Prov. xix, 20. ¹⁸ Prov. iii, 11.

μετ' και οι λοιποι των Ισραηλιτων πολέμοι τον Α Israelitarum hostes, Deum opitulatorem habuerunt.

Και λεπτυνω αυτους ωσει χουν. Φρουδοι, φησι, γενησονται παντελωσ της σης μοι χαριτος συνεργουςης.

Ρυσαί με εξ αντιλογιων λαου. "Ετι του Κυριου το προσωπον αποστρεφομενου μεν δι' απειθειαν των Ιουδαιων, αιτουντος δε τα εθνη εις κληρονομίαν αυτου. Καταστήσεις με εις κεφαλην εθνων. 'Αλλ' ουκ ισμεν τον Δαυιδ των εθνων βασιλευσαντα· ουκουν δια του εξ αυτου κατα σαρκα τεχθεντος η προφητεια πληρουται. 'Ο γαρ εκ Δαυιδ κατα σαρκα τεχθεισ, Δαυιδ και αυτος ονομαζόμενος κατα τον θεον 'Ιεζεχιηλ, ο Δεσποτης, λεγω, Χριστος, παντων εβασίλευσε των εθνων· αι μεν ως θεος των απαντων δεσποζων, μετα δε την ενανθρωπησιν και την θελουσιον των εις αυτον πεπιστευοτων δουλειαν δεξαμενος.

Λαος εν ουκ εγνω εδουλευσε μοι. [Του αυτου του Χριστου· αποστρεφομενος γαρ τους απειθεις Ιουδαιους, αιτει τα εθνη εις κληρονομίαν.] Ουκ αγνοιασ εστι σημαντικον, παντα γαρ οιδεν ως θεος· αλλ' ετι οι κατα καιρους την οικειωτητα την προς εμε μη λαχοντες αλλοτριου αν ειεν και ξενοι και πορω της εμης απεχοντες οικειωτους.

Υιοι αλλοτριου εψευσαντο με. 'Ο κληθεισ υιος πρωτοτοκος Ισραηλ αλλοτριος εκληθη δια την απιστιαν υιος. Υιοι αλλοτριου επαλαιωθησαν. Παν το παλαιουμενον εγγυς αφανισμου.

Ζη Κυριος, και ευλογητος ο θεος μου. Ευκαιρωσ το, Ζη Κυριος επεφωνησεν. 'Επειδη εμνημονευσε της αντιλογιασ του λαου, εν η εδων λεγοντες Αιρε, αιρε· σταυρωσον αυτον. Και υψωθητω ο θεος της σωτηριασ μου. Ει και επατεινωσεν αυτον, φησι, λαβων την του δουλου μορφη, αλλ' υψηλος εστιν. 'Ομοιον δε τω ειρημενω το, 'Ο θεος αυτον υπερυψωσε, και εχαρισατο αυτω δρομα το υπερ παν δρομα.

Ο θεος ο διδοις εκδικησεις εμοι. 'Εκ του απιστου λαου των Ιουδαιων δηλονοτι. Και υποταξασ λαουσ επ' εμε. Τα εθνη, φησιν, υπεταγησαν τω Χριστω. 'Ο ρυστης μου εξ εχθρων μου. Των αρχοντων του εξ Ισραηλ λαου φησιν.

Απο των επανισταμενων επ' εμε. Του Ιουδα λεγει. [Ο ρυστης μου εκ των εχθρων μου οργιλων. 'Εκ του λαου απιστου. 'Οργιλοι εχθροι ο Ιουδαϊκωσ λαωσ Σαμαρειτην αυτον κερτομουντες. 'Ανηρ δε αδικωσ ο Ιουδασ, η Πιλωτοσ, ανατιλωσ κολασασ. Δια τουτου η δια τασ εις εμε ευεργεσιασ ευχαριστησω σοι επι παντων ειτε Ιουδαιων ειτε εθνων, και εν υμνοις εξω το δνομα σου.]

Δια τουτου εξομολογησομαι σοι εν εθνεσι, Κυριε. 'Επειδη τα και τα ειργασω, εγω, φησιν ο προφητης, επσιδαν συ αυτωσ ο Κυριωσ τα εθνη καλεσης,

¹⁰ Joan. xix, 15. ¹¹ Philipp. ii, 8. ¹² ibid. 9.

(4) Hæc Origeni tribuuntur in Reg. 1.

43. Et comminuum eos ut pulverem. Vacui, inquit, erunt, tua mihi gratia fortiter auxiliante.

44. Eripe me a contradictionibus populi. Domino scilicet adhuc avertente ob Judæorum inobsequentiam, postulante autem gentes in hæreditatem suam. Constitues me in caput gentium (4). (Et tamen nescimus Davidem gentibus imperasse.) Per eum itaque, qui ex Davide secundum carnem ortus est, impletur prophetia. Nam qui ex Davide secundum carnem natus est, et ipse David vocatus juxta divinum Ezechielem, nempe Dominus Christus, omnibus gentibus imperavit. Et quidem ut Deus omnibus semper imperat; postquam autem homo factus est, voluntariam credentium in ipsum servitatem subiit.

45. Populus quem non cognovi servivit mihi. [Ipsius Christi, qui, repulsis Judæis ut inobsequentibus, postulat gentes in hæreditatem.] (5) Non est hæc ignorantia nota: cuncta enim novit utpote Deus. Sed quoniam, ait, qui per diversa tempora nulla mihi necessitudine juncti erant, alieni et extranei jure dicantur, atque a mea familiaritate longe remoti.

46. Filii alieni mentiti sunt mihi. Israel, qui primogenitus vocabatur, alienus filius ob incredulitatem dictus est. Filii alieni inveterati sunt. Omne inveteratum, proximum interitum est.

47. Vivit Dominus, et benedictus Deus meus. Opportune illud, Vivit Dominus, vociferatus est. Quia commemoravit contradictionem populi, qua clamabant: Tolle, tolle, crucifige eum ¹⁰. Et exaltetur Deus salutis meæ. Etiamsi, humiliavit semetipsum, inquit, forma servi accepta ¹¹, excelsus nihilominus est. Simile autem huic dictum est: Deus exaltavit illum, et dedit illi nomen quod est super omne nomen ¹².

48. Deus qui das vindictas mihi. Videlicet adversus infidelem populum Judæorum. Et subdis populos sub me. Gentes, inquit, Christo subditæ fuerunt. Liberator meus de inimicis meis. De principibus Israelitici populi.

Ab insurgentibus in me. Judam ait.

[Liberator meus de inimicis meis iracundis. A populo infideli. Inimici iracundi sunt Judaicus populus, qui quasi Samaritano illi maledicebant. Vir autem iniquus est Judas, aut Pilatus qui sine causa ipsum supplicio affecit. Propterea, aut propter tua erga me beneficia, gratias agam tibi in omnibus nationibus, sive Judæis sive gentibus, et hymnis celebrabo nomen tuum.]

Propterea confitebor tibi in nationibus, Domine. Cum tu, Domine, ait Propheta, hæc et illa mihi præstiteris, quando tu ipse Dominus gentes vocave-

(5) In Colb. 3, hæc tribuuntur Cyrillo.

ris, per eas confitebor ego tibi, canentibus illis hymnos quos edidi. Non modo autem hoc erit, sed etiam magnificabo salutes regis eorum, scilicet gentium. Quam salutem operatus est in medio terræ. *Magnificabo*, id est, perspicue omnibus acclamabo. Nam eam, inquit, salutem operatus est, cum misericordia in sibi unctum populum est usus: siquidem in regale sacerdotium uncti sumus. Ubi autem eam populo quam mihi Davidi misericordiam feceris, idipsam quoque ad semen meum pervenire concedes. Semen quippe David est etiam gentium populus, quippe qui filius ejus effectus sit, qui ex semine David secundum carnem natus est.

1. *In finem PSALMUS Davidi, XVIII.*

Argumentum.

Initialem complectitur doctrinam hic psalmus ex persona apostolorum ad gentes. Quamobrem cœlum et solem et reliqua elementa, quos magnos illæ deos esse arbitrabantur, opificem laudare suum dicuntur.

2. *Cœli enarrant gloriam dei.* Simile est hoc illi: *Invisibilia enim ipsius a creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque ejus virtus et divinitas* ²².

3. *Dies diei eructat verbum, et nox, etc.* Dies, inquit, et nox, mutuo sibi spatium conciano et congruenti ordine ad cursum concedentes, ipsis rebus creatorem suum prædicant.

4. *Non sunt loquelæ neque sermones, etc.* Cum interpunctione legendum. Nam ex adverso interrogans clausulam distinguit, quod autem per interrogationem opponitur est illud: et nihilne loquuntur? Quapropter dicit: Annon aliquæ res sunt, quæ licet nullam emittant vocem, artificem denuntiant? Enimvero ex pulchre adornata navi, fabri peritia dignoscitur: et similiter de reliquis. Prædicta itaque officia a magnitudine, pulchritudine, concinnitate opificem prædicant: ita ut eorum prædicatio omnem pervadat orbem.

6. *In sole posuit tabernaculum suum.* In sole posuit, inquit, tabernaculum sive domum. Ubinam autem posuit nisi in cœlo et in firmamento supra memoratis? Hanc porro domum, lectum item vocavit. Ut autem dies et nox pulchro illo ordine et consensu prædicant opificem, ita et sol quod quadam concinnitate cursum ¹ conficiat iubentis potentiam declarat.

8. *Lux Domini immaculata convertens animas.* Evangelica scilicet. Ethnici utpote qui jam ex prædictis elementis edidicerint unum opificem esse, docentur demum evangelicam legem; ita ut omnium gentium animæ ad veritatem convertantur. *Testimonium Domini fidele sapientiam præstans parvulis.* Testimonium scilicet quod de se ipse Salvator reddidit; et: *Ego lux in mundum veni* ²³; et: *Ego ex Patre exivi et venio* ²⁴; et: *Ego sum vita* ²⁵.

Α δι' αὐτῶν σοι ἐξομολογήσῃσαι, ἀδόντων αὐτῶν οὐς πεποίηκα ὑμῶν. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ με γαλυνῶ, φησί, τὰς σωτηρίας τοῦ βασιλείως αὐτῶν τῶν ἐθνῶν· ἦν ἐποίησε σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς. Μεγαλυνῶ, τοῦτέστι τοῖς πᾶσι διαδοχῶς λαμπρῶς. Ἐπειδὴ καὶ ταύτην εἰργάσατο, φησί. ποιῶν ἔλεον ἐπὶ τὸν χρισθέντα αὐτοῦ λαόν· εἰς βασιλείου γὰρ ἐράτευμα ἐχρίσθημεν. Ποιῶν δὲ τῷ λαῷ τὸ ἔλεος καὶ μοι τῷ Δαυὶδ, παρασκευάσεις γενέσθαι αὐτῷ καὶ τῷ σπέρματί μου. Σπέρμα γὰρ τοῦ Δαυὶδ καὶ ὁ ἐξ ἐθνῶν λαός· ἄτε δὴ γεγωνὸς τέκνον τοῦ ἐκ σπέρματος κατὰ σάρκα γεννηθέντος Δαυὶδ.

Εἰς τέλος, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυίδ. ΙΗ΄.

Ἑπόθεσις.

Β Εἰσαγωγικὴν διδασκαλίαν περιέχει ὁ παρῶν ψαλμὸς ἐκ προσώπου τῶν ἀποστόλων πρὸς τὰ ἔθνη. Διὸ καὶ οὐρανὸν, καὶ ἥλιον, καὶ τὰ ἕτερα στοιχεῖα, οὓς καὶ μεγάλους ἐνόμιζε θεοὺς ταῦτα ἀνυμνεῖν τὸν ποιητὴν αὐτῶν λέγουσιν.

Οἱ οὐρανοὶ διηγούνται δόξαν Θεοῦ. Ὅμοιον τὸ εἰρημένον· Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἡ τε αἰδῖος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης.

Ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐρεύσεται ῥῆμα καὶ νύξ... Ἡ ἡμέρα, φησί, καὶ ἡ νύξ εὐτάκτως καὶ εὐαρμόστως ἀντιπαραχωρούσαι τοὺς δρόμους ἀλλήλων, δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων τὸν δημιουργὸν αὐτῶν ἀνακηρύττουσιν.

Οὐκ εἰσι λαλιαὶ οὐδὲ λόγοι. Καθ' ὑποστιγμὴν ἡ ἀνάγνωσις. Ἀντιπίπτων δὲ, ὑποτέμνεται· τὸ δὲ ἀντιπίπτων ἐστὶ· Καὶ μὴ οὐ φθέγγονται; Διὸ λέγει· Ἄρα οὐκ εἰσι τινὰ πράγματα ἃ, καὶ μὴ ἀφιέντα φωνῆν, τὸν τεχνίτην ἀνακηρύττουσι; Ναὶ μὴ καὶ γὰρ ἐκ τῆς καλῶς ἡρμοσμένης νῆος ἡ τέχνη τοῦ ναυπηγοῦ φαίνεται· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων δὲ ὡσαύτως. Οὐκ οὖν καὶ τὰ ποιήματα τὰ προσηρημένα οὕτω κηρύττει ἀπὸ μεγέθους καὶ καλλονῆς καὶ εὐαρμοστίας τὸν δημιουργόν· ὡς εἰς πᾶσαν αὐτῶν τὴν οἰκουμένην διαδραμεῖν τὸ κήρυγμα.

Ἐν τῷ ἡλίῳ ἔθετο τὸ σκῆνωμα αὐτοῦ. Τῷ ἡλίῳ, φησὶν, ἔθετο τὸ σκῆνωμα, ἦτοι οἶκον. Ποῦ δὲ ἔθετο ἢ ἐν τῷ προαιρημένῳ οὐρανῷ καὶ στερεώματι; Τοῦτον δὲ τὸν οἶκον καὶ παστὸν φνόμασεν. Ὄσπερ δὲ ἡμέρα καὶ νύξ τῇ εὐτάκτῳ συμφωνίᾳ κηρύττουσι τὸν δημιουργόν, οὕτω καὶ ὁ ἥλιος, τὸ τὸν δρόμον μετὰ τινος εὐαρμοστίας ποιῆσθαι, δῆλοὶ τοῦ προστάτοντος τὴν δύναμιν.

Ὁ νόμος Κυρίου ἄμωμος ἐπιστρέφων ψυχὰς. Ὁ εὐαγγελικὸς δηλονότι. Ὡς ἦδη δὲ ἀπὸ τῶν προσηρημένων στοιχείων παιδαγωγηθέντες οἱ ἐξ ἐθνῶν, ἔνα εἶναι τὸν δημιουργόν, διδάσκονται λοιπὸν καὶ τὸν εὐαγγελικὸν νόμον, ὡς καὶ ἐπιστρέψαι τῶν ἐθνῶν ἀπάντων τὰς ψυχὰς εἰς ἀλήθειαν. Ἡ μαρτυρία Κυρίου πιστὴ σοφίζουσα νῆπια. Ἦν ἐμαρτύρησεν περὶ αὐτοῦ ὁ Μονογενὴς· τὸ· Ἐγὼ γὰρ εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα· καὶ, Ἐγὼ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐξῆλθον, καὶ ἦκα· καὶ, Ἐγὼ εἰμι ἡ ζωή.

²² Rom. i, 20. ²³ Joan. xii, 46. ²⁴ Joan. xvi, 28. ²⁵ Joan. xiv, 6.

[Σοφίζουσα νήπια, βεβαιούσα τοὺς ἀποστόλους, ἢ ἄνηπια τοὺς ἐν Χριστῷ γενομένους νηπίους φησὶ καὶ ἄφρονες, καὶ τοὺς ἀνθρώπους σοφίας ἀπέφρουσεν.] A [Quæ infantibus sapientiam tribuo, apostolos confirmo, aut per infantes intelligit eos qui in Christo infantes evadunt, aut insanos, hominesque sapientia e peries.]

Daniel Barbarus : Testimonium hoc imperfectos parvulos et rudes instruit et sapientes reddit.

Τὰ δικαιώματα Κυρίου εὐθέα εὐφραίνοντα καρδίας. Ἀντὶ τοῦ, ἡ δικαιοσύνη ἡ γενομένη ἐν τῇ ἡμέτέρᾳ κρίσει. Κρίνας γὰρ ἡμῶν τὴν κρίσιν, ἐξέβαλε τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος, διδοὺς ἡμῖν εὐφροσύνην ἐν καρδίᾳ. Ἡ ἐντολὴ Κυρίου τηλαυγῆς φωτίζουσα ὀφθαλμούς. Τοὺς τῆς διανοίας φησὶν ὀφθαλμούς πόρρωθεν τὴν αὐγὴν ἀναπέμπουσα.

Daniel Barbarus : Mentis nimirum, docens quomodo universorum Deo serviatur.

Ὁ φόβος Κυρίου ἀγνός διαμέτρων εἰς αἰῶνα B αἰῶνος. Ὡς πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ νομικοῦ φόβου τοῦ τοιοῦτον· ἐκεῖνος γὰρ κολαστής. Ἡμῶν ἀγνεία ἐστὶν ἀμαρτημάτων ἀποχὴ. Αἰὶ καὶ ἀγνός εἴρηται ὁ φόβος, ὡς ἀγνούς ποῖων· τῷ γὰρ φόβῳ Κυρίου, φησὶν, ἐκκλίνει τις ἀπὸ κακοῦ. Αἰώνιος δὲ ὢν ὁ φόβος, ἐν οἷς ἀν γένηται καὶ αὐτοὺς αἰωνίους ποιεῖ.

Ἐν τῷ φυλάσσει αὐτὰ ἀταπόδοσις πολλή. Μισθὸς γὰρ φυλακῆς γίνεται ὁ ὀφθαλμὸς οὐκ οἶδε, καὶ οὐδὲν οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη.

Adjicit Daniel Barbarus : Non est igitur sine lucro illorum observantia; etenim multas et pulchras retributiones habet. Hactenus autem de pietate disseruit. Hinc percurrit quæ ad justitiæ administrationem in homines, et juris actionem spectant, deque humanis delictis agit: peccata dividit in ea quæ consulto, et in ea quæ non sponte fiunt, et ex his alia ex imbecillitate, alia ex necessitate, alia ex errore fiunt.

[Καὶ γὰρ ὁ δοῦλός σου φυλάσσει αὐτά. Ὁ μὲν C σταγυνηθεὶς τῷ εὐαγγελικῷ νόμῳ νέος λαὸς, καὶ τὰ κρίματα ἀληθινὰ φυλάττει εἰπὼν, εὐχὴν ἀναπέμπει, καὶ τὸν κατὰ διάνοιαν λογισμὸν καθαρὸς εὐρεθῆναι ὡσαύτως καὶ τῶν ἐντὸς ρυθμῶν δαιμόνων.]

Εἰς τὸ τέλος. ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. ΙΘ'.

Ἐπίθεσις.

Λέγεται μὲν ὁ ψαλμὸς ὡς ἐκ προσώπου τῶν περὶ τὸν Δαυὶδ ἐταίρων, αὐτῷ τῷ Δαυὶδ ἐπευχομένῳ ποιῶντι θυσίαν. Ἀναφέρεται δὲ καὶ εἰς πρόσωπον τῶν ἀποστόλων, ὡς ἐν ἡμέρᾳ τοῦ σταυροῦ ρηθέντος.

Ἐπακούσαι σου ὁ Κύριος ἐν ἡμέρᾳ θλίψεως. Προσθεθεὶ σοι· σκεπάσαι σε, φυλάξαι σε. *Ἐξαποστείλαι σοι βοήθειαν ἐξ ἀγίου, καὶ ἐκ Σιών ἀντιλάβοιτό σου.* Λέγοι δ' ἂν ταῦτα πρὸς τὴν τοῦ αὐτοῦ παραμυθίαν ἢ ὁ ἐνυπάρχων τῇ ψυχῇ Λόγος, ἢ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Εὐχῆς δὲ δεῖ τῷ θλιδομένῳ, καὶ τοῦ μὴ καταβαλεῖν τὰς ἐλπίδας· οὕτω γὰρ Θεὸς ἐπήκοος γίνεται.

Ἀγαλλιασόμεθα ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ σου. Σωτήριος τοῦ Πατρὸς ἐν κόσμῳ ὁ Υἱός· σωτήριον τοῦ Υἱοῦ ἐν κόσμῳ ὁ σταυρός.

[Ἀγαλλιασόμεθα ἐν τῷ σωτηρίῳ σου. Τὸ σωτήριον, φησὶν, ὁ δέδωκας τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει, διὰ τῆς σῆς ἀναστάσεως πᾶσι φανερὸν κατέστησας.]

¹¹ I Cor. II 9.

(6) Hæc Daniel Barbarus trit uit Origeni.

9. *Justificationes Domini rectæ lætificantes corda.* Id est, justificatio in judicio nostro facta. Nam cum de causa judicaret nostra, ejecit principem sæculi, tribuens nobis lætitiā in corde. *Præceptum Domini lucidum illuminans oculos*; mentis nimirum oculos, eminus radios immittens.

10. *Timor Domini castus permanens in sæculum sæculi.* Quasi ad differentiam legalis timoris castus dicitur: ille enim pœnam spectabat. (6) Castitas autem est abstinentia a peccatis. Quare castus timor dicitur, quod castos efficiat: nam præ timore Domini declinat quis a malo. *Æternus autem cum sit timor, æternos item efficit quos ingreditur.*

12. *In custodiendis illis retributio multa.* Merces quippe observantiæ sunt quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt ¹².

I. In finem, PSALMUS Davidi. XIX.

Argumentum.

Dicitur hic psalmus tanquam ex persona familiarium ipsius Davidis, qui ipsi Davidi sacrificium offerenti bene precantur. Refertur quoque ad personam apostolorum, quasi ea ipsa die pronuntiatum qua cruci Dominus affixus est.

2. *Exaudiat te Dominus in die tribulationis*: adsit tibi: protegat te, id est, custodiat te.

3. *Mittat tibi auxilium de sancto, et de Sion tueatur te.* Hæc ad consolationem animo deficientis fortasse dixerit Verbum quod in anima existit, aut Spiritus sanctus. Precatione autem opus ei qui angitur, nec amittenda spes, sic namque Deus efficitur propitius.

6. *Lætabimus in salutari tuo.* Salutare Patris in mundo Filii: salutare Filii in mundo crux.

[*Exultabimus in salutari tuo.* Salutare, inquit, quod dedisti humano generi, per tuam resurrectionem omnibus manifestum fecisti. Sic Daniel Barbarus.]

7. *Impleat Dominus omnes petitiones tuas.* Quæ erant petitiones, nisi, *Pater sancte, serva eos de mundo* ? Palam autem est de credentibus in eum dici. [Aut Davidem aut Ezechiam dicit, tempore scilicet sacerdotum et regum, aut propter œconomiam Domini secundum carnem, et propter resurrectionem; aut quia nobis salutem consecutus, ipse salutem obtinere dicitur, qui et curam hujusce habebit, cum unum corpus simus. Quamobrem nunc dicit: In præsentī quippe cognoscimus Christum salutem nactum, quia inde nos nostræ pignus salutis accipimus. Salvos autem fecisti nos per virtutem dexteræ tuæ. Dexteram dixit opera, virtutes magnas, auxilium: aut divina signa prædicit a Christo edenda.] *Nunc cognovi quoniam salvum fecit Dominus Christum suum*, utpote jam illuminatus per Spiritum sanctum circa ea quæ resurrectionem spectant.

In potentatibus salutis dexteræ ejus. Salutem, inquit, nobis tribuit magnas virtutes operatus. Opera namque hic significat eo quod virtutes dexteræ accedentibus porrigat. [Illi, inquit, his confisi ceciderunt: nos autem in nomine Domini armis instructi, salutem nacti sumus.] Dexteram hic quoque humano more loquendo vocat divinam operationem.

8. *Hi in curribus, et hi in equis.* Quemadmodum, cum Israellem eriperet a sensibilibus Ægyptiis currus Pharaonis et virtutem ejus projecit in mare: ita cum totum hominum genus liberaret a spiritibus Ægyptiis, currus contrivit.

10. *Domine, saluum fac regem.* Proinde tantum nacti patrocinium, supplicamus tibi, Domine, ut cum nos, tum rex noster eo fruamur assidue.

1 *Ja finem, PSALMUS Davidi. XX*
Argumentum.

Hunc quoque psalmum prius memorati amici regis offerunt: tanquam lætante illo quod ex semine ipsius exortum mundo sit salutare. Hoc erat enim quod ex animo peroptabat, darique sibi maxime supplicabat. Quod ubi concessum fuisset, factum ipsi est ceu corona quædam ex pretioso lapide confecta, qua caput exornaret suum. David enim apud omnes gentes cum Domino suo atque filio secundum carnem, laudibus celebratur. Neque corona tantum fuit illi hoc salutare; imo etiam vita, et diuturnitas incolumitatis, gloria, magnificentia, lætitia, gaudium, spes et misericordia nunquam nutans.

2. *Domine, in virtute tua lætabitur rex.*

7. *Quoniam dabis eum in benedictionem in sæculo sæculi.* In omnibus, inquit, generationibus celebris et præclarus erit, quod tantam a te fiduciam acceperit. Nam illud, *cum vultu tuo*, vertit Symmachus, *apud vultum tuum*. Lætitia itaque, ait, et

Πληρώσαι Κύριος πάντα τὰ αἰτήματά σου. Τίνα ἦν τὰ αἰτήματα, ἢ τὸ, *Πάτερ ἄγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου*; Ἀἴλον δὲ, ὅτι τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτόν. [Ἡ τὸν Δαυὶδ ἢ τὸν Ἐζεκίαν· ἐφ' ἱσρέων γὰρ καὶ βασιλέων, ἢ διὰ τὴν κατὰ σάρκα τοῦ Κυρίου οἰκονομίαν καὶ ἀνάστασιν· ἢ καὶ ὅτι σωζομένων ἡμῶν, αὐτὸς λέγει σῴζεσθαι, οὐ καὶ μελήσει μὲν σώματος ὄντες ἑνός. Διὸ καὶ νῦν εἶπεν· Ἐν γὰρ τῷ παρόντι γινώσκομεν σωζόμενον τὸν Χριστόν, τῷ ἀπεντεῦθεν ἀρραβῶνα ἡμᾶς δέχεσθαι σωτηρίας. Ἔσωσας δὲ διὰ τῆς δυναστείας τῆς δεξιᾶς σου. Δεξιὰν τὰς πράξεις, τὰς μεγάλας δυνάμεις, τὴν βοήθειαν εἰπών· ἢ τὰς θεοσημείας προαναφωεῖ τοῦ Χριστοῦ.] *Νῦν ἔγραυον, ὅτι ἔσωσε Κύριος τὸν Χριστὸν αὐτοῦ, ὡς ἤδη φωταγωγηθεὶς διὰ τοῦ Πνεύματος τὰ περὶ τῆς ἀναστάσεως.*

Ἐν δυναστείαις τῆς σωτηρίας τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ. Ἔσωσεν ἡμᾶς, φησὶ, δυνάμεις μεγάλας ἐργασάμενος. Τὰς πράξεις γὰρ ἐναυθὰ σημαίνει διὰ τὰς δεξιᾶς δυνάμεις τοῖς προσιοῦσιν ὀρέγειν. [Ἐκεῖνοι μὲν, φησὶ, πεποηθότες ἐπὶ τούτοις, ἔπεσον· ἡμεῖς δὲ, ἐν ὀνόματι Κυρίου καθωπλισμένοι, ἐσώθημεν.] Δεξιὰν δὲ πάλιν ἐναυθὰ ἀνθρωπίνως εἶπε, τὴν θεῖαν οὕτως ὀνομάζων ἐνέργειαν.

Οὔτοι ἐν ἄρμασι, καὶ οὔτοι ἐν ἵπποις. Ὅσπερ τῶν αἰσθητῶν Αἰγυπτίων σώζων τὸν Ἰσραὴλ, ἄρματα Φαραὼ καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ ἐρρίψεν εἰς θάλασσαν, οὕτω καὶ πάντων ἀνθρώπων σώζων τὸ γένος τῶν νοητῶν Αἰγυπτίων, συνέτριψε τὰ ἄρματα.

Κύριε, σῶσον τὸν βασιλέα. Τοιγάρτοι τοσαύτης ἀπολαύσαντες ἀντιλήψεως ἵκετεύομεν, Δέσποτα, καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ τὸν ἡμέτερον βασιλέα ταύτης μεταλαγχάνειν διηνεκῶς.

Εἰς τέλος, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. Κ'.
Ἰγδόθεσις.

καὶ τοῦτον τὸν ψαλμὸν οἱ προδηλωθέντες ἐταῖροι τοῦ βασιλέως ἀναπέμπουσιν, ὡς ἦδη αὐτοῦ εὐφραινόμενον διὰ τὸ ἐκ σπέρματος αὐτοῦ γεγεννημένον τῷ κόσμῳ σωτήριον. Τοῦτο γὰρ ἦν ὃ ἐπεθύμει κατὰ ψυχὴν, καὶ ἐδέετο λαβεῖν. Ὅσπερ καὶ δοθὲν γέγονεν αὐτῷ οἷά τις στέφανος ἐκ λίθου τιμίου τὴν κεφαλὴν δοξάζων· δοξάζεται γὰρ ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν ὁ Δαυὶδ μετὰ τοῦ Κυρίου ἑαυτοῦ καὶ υἱοῦ τὸ κατὰ σάρκα. Οὐ μόνον δὲ στέφανος αὐτῷ γέγονε τὸ σωτήριον, ἀλλὰ καὶ ζωὴ, καὶ μακροήμεροις, καὶ δόξα, καὶ μεγαλοπρέπεια, καὶ εὐφροσύνη, καὶ χαρὰ, καὶ ἔλπις, καὶ ἔλεος οὐ σαλευόμενον.

Κύριε, ἐν τῇ δυνάμει σου εὐφρανθήσεται ὁ βασιλεὺς.

Ὅτι δόξης αὐτῷ εὐλογίαν εἰς αἰῶνα αἰῶνος. Ἐν ἀπάσαις, φησὶ, ταῖς γενεαῖς αἰδοίμος ἔσται καὶ πολυθρόνλητος, τοσαύτην ἐσχηκὼς παρὰ σοῦ παῖρῆσιν. Τὸ γὰρ μετὰ τοῦ προσώπου σου, παρὰ τῷ προσώπῳ σου, τέθεικεν ὁ Σύμμαχος. Εὐφροσύνην τοῖ-

¹⁷ Joan. xvii, 11.

νυν ξει, φησι, και διηνεκη θυμηδιαν του προσωπου, του εστι της σης ευμενειας τυγχανων. Αιτιον δε τουτων αυτω γέγονε το επι σοι πεποιθεναι. *Εφφρανεϊς αυτον εν χαρη μετὰ του προσωπου σου.* Πρόσωπον του Πατρός ο Υιός. *Ο εωρακώς, φησιν, εμε, εώρακε τον Πατέρα.* Μετὰ τουτου εφφρανεσθαι κατ' οφρανον ως νυμφαγωγοι μετὰ του νυμφιου μέλλομεν.

Οτι ο βασιλευς ελπίζει επι Κύριον, και εν τω ελθει. Κρείττων εστι των πολεμουντων της σης χάρτος απολαύων. Απολαύει δε ταύτης ανθρώπων μεν ιδεσι θαρρών, τη δε ση ελπίδι χρώμενος μόνη.

Ευρεθει η χειρ σου πασι τοις εχθροϊς σου. Ως προς αυτον τον Κύριον ο λόγος δια τα γεγονότα κατ' αυτου παρα του Ιουδαϊου λαου.

[Λέγει δε, οτι θηρεύσει τους αμαρτησαντας. Ει γάρ εν τω τηρουνη τας εντολας η αγάπη του Θεου τελειούται, δηλον, ως ο μη τηρων μισει· δε και απολωλεκέναι λέγεται.]

Οτι θήσεις αυτους ως κλιβανον πυρός εις καιρον του προσωπου σου. Άνελ του, Πυρός αποδειξεις μετόχους. Τοιτο γάρ εαυτοις εθησαύρισαν εν τη δευτέρη σου επιφανεϊα, όταν και αποδιδως εκάστω κατὰ τα έργα αυτου. Κύριος εν όργη αυτου συνταράξει αυτους, και καταφάγεται αυτους πυρ. Όργην φησι την τιμωριαν την γενησομένην αυτοις δια την εις αυτον ύβριν.

Τον καρπον αυτων από γης απολεϊς. Τους λόγους τους πονηρους και τα ενθυμήματα. Ταυτα δε εισιν επιβουλαι αι παρ' αυτων, αι και ανήρηνται δια της αναστάσεως. [Τας διδασκαλιας και τα άθεα δόγματα, η μετὰ την τελευταην αυτων, ως αγαθος ο Θεος άπωλει παραδίδωσι.] *Και το σπέρμα αυτων από νιων ανθρώπων.* Ευεργεσια εστιν αμαρτιων εκπασειν και εννοιων πονηρων. Σπέρμα γάρ αμαρτίας λογισμός πονηρός.

Οτι θήσεις αυτους νωτον. Ο δε Σύμμαχος οφτως ηρμήνευσεν· *Οτι θήσεις αυτους αποστρόφους,* τουτέστιν όπισω και παρακλούθημα των εθνων. *Εν τοις περιλοιποις σου ετοιμάσεις το προσωπον αυτων.* Καταλείοιπας αυτοις, φησιν, επιστροφης καιρον προς το μετανοησαι. Αυτη δε εστι μετὰ το πλήρωμα των εθνων κλησις και επιστροφή.

[Ποήσεις τους άπιστήσαντας Ιουδαϊους. Ος δε ο Θεος αποστρέφεται, ελθουσι νωτον μη δυναμένους ειναι προσωπον, προς το τα όπισθια κατανοουντας δια των ποιημάτων πάλιν προς αυτον αναφέρσθαι. Τους γάρ μη οϊους τε όρην το προσωπον, τω μη εχειν καρδιαν καθαρην, τίθεται κατανοειν τα όπισθια αυτου, τα μετ' αυτον δυνα δημιουργήματα· Ινα την κτισιν θεωρουντες εννοιαν αυτου λάβωσι, και προσβαλόντες τω Θεω αυτων, το του Θεου προσωπον ίδωσι. Περιλοιπα δε του Θεου τα ανωτέρω των κτισμάτων των αισητων.]

Υψώθητι, Κύριε, εν τη δυνάμει σου. Όμοιον τω· *Ελθέτω η βασιλεια σου.* Την δευτέραν δε σα-

*A voluptate afficietur vultus tui, id est, tuam nactus benevolentiam. Horum vero in causa fuit ipsi quod tibi confiderit. *Lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo.* Vultus Patris est Filius : *Qui vidit me, ait, vidit et Patrem meum* 26. Cum illo futurum ut in caelo laetemur, velut sponsi deductores cum ipso sponso.*

8. *Quoniam rex sperat in Domino, et in misericordia, etc.* Superior scilicet est hostibus, tuam nactus gratiam. Ea autem fruitur nulli hominum confidens, sed in te solum spem collocans.

9. *Inveniatur manus tua omnibus inimicis tuis.* Hæc ad ipsum Dominum pertinere videntur, ob mala a Judaico populo illata ipsi.

[Ait autem se quasi venetu capturum peccatores. Si namque in eo, qui mandata servat, charitas Dei perficitur, palam est eum qui non servat, Deum odio habere qui dicitur in perniciem ire.]

10. *Pones eos ut clibanum ignis in tempore vultus tui.* Ac si diceret : ignis consortes efficies. Id enim illi ceu thesaurum reposuerunt in secundo adventu tuo, quando reddes unicuique juxta opera sua. *Dominus in ira sua conturbabit eos, et devorabit eos ignis.* Iram vocat supplicium quo sunt, contumeliæ ipsi oblatæ causa, multandi.

11. *Fructum eorum de terra perdes.* Mala scilicet : verba et malas cogitationes. Hæc sunt insidiæ ab illis paratæ quæ per resurrectionem tolluntur. [Doctrinæ et impia dogmata, quæ post ipsorum mortem Deus, utpote bonus, destruit.] *Et semen eorum a filiis hominum.* Beneficium habendum est a peccatis excidere et a pravis cogitationibus. Nam semen peccati mala cogitatio.

13. *Quoniam pones eos dorsum.* Symmachus autem sic interpretatus est : *Quoniam pones eos aversos,* id est retrorsum et appendicem gentium. *In reliquiis tuis præparabis vultum eorum.* Reliquisti, ait, illis conversionis tempus ad pœnitentiam. Hæc autem est vocatio et conversio post plenitudinem gentium.

[Incredulos Judæos efficies. Quos autem Deus aversatur, eos ponit dorsum, quia non possunt esse vultus, ut posteriora (Dei) considerantes per ejus officia ad ipsum reducantur. Siquidem infirmis, qui quod cor purum non habeant, non possunt vultum ejus videre, posteriora sua consideranda offert, scilicet officia quæ post ipsum sunt ; ut, conspectis rebus creatis, in cognitionem illius deveniant, et Deo suo sese applicantes, ejus vultum videant. Reliquiæ autem Dei sunt illa, quæ rebus conditis sensum moventibus superiora sunt.]

14. *Exaltare, Domine, in virtute tua.* Simile illi : *Adveniat regnum tuum.* Hisce autem secundum

26 Joan. xiv, 9. 27 Matth. vi, 10.

ejus adventum rogat accelerari: *Cantabimus et paullemus virtutes tuas.* Tunc enim omnes justorum animæ, in supernis mansionibus constitutæ spirituales cultum obeunt.]

1. *In finem, pro susceptione matutina, PSALMUS David. XXI.*

Argumentum.

Canitur hic psalmus pro susceptione matutina, id est, quia nocte et caligine diabolica nos liberavit emicans unigenitum Dei Verbum, oriens ex alto, ut scriptum est³⁹. Aut susceptionem matutinam appellat resurrectionis Salvatoris tempus. Resurrexit enim primo diluculo, et viam humanæ naturæ munivit ad incorruptionem. Canit vero psalmum Christus ex persona humanitatis. **A**perite autem ea narrat quæ crucis tempore a Judæis illata ipsi sunt.

2. *Deus, Deus meus, respice in me: quare me dereliquisti?* Postulat inspectionem Patris, nostra in sece transferens, ut abrogaret [nos ipsi derelicti prius, nunc autem assumpti ac salute donati sumus. Hæc dicit ut abrogaret, etc.] maledictionem, et ad nos vultum Patris adduceret. Nos enim ob Adæ prævaricationem in aversionem et derelictionem facti sumus. *Longe a salute mea verba delictorum meorum.* Mihi, quæso, animadvertite humanitatis in Christo personam, postulandum liberari a lapsibus seu a delictis, et a sermonibus ea spectantibus. Palam est autem peti justitiam cuique homini congruentem.

[*Deus, Deus meus.* Hæc Salvator loquitur ex persona humanitatis, quasi dicat, mi Deus, mi Deus, in vocativo scilicet.]

3. *Deus meus, clamabo per diem, et non exaudies, et nocte, et non ad insipientiam mihi.* Cum interpositione legendum: significat autem nobis non inutile esse orationis fructum. Ait enim: *Non ad insipientiam mihi.* Id est, perspicue novi, futurum esse ut clamem ego, ipse exaudiat. Quia cum in sanctis habitet qui mentem in te positam habent, laus et gloria ipsis es.

4. *Tu autem in sancto habitas, laus Israel.* (7) Qui laudaris ab Israele aut ipse laus es.

5. *In te speraverunt patres nostri, speraverunt et liberasti eos.* Patres suos secundum carnem dicit, patriarchas scilicet et prophetas. Exhibet autem spei lucrum.

[*In te speraverunt patres nostri.* Quin etiam, qui ante me secundum carnem fuerunt, scilicet prophetæ, in te confidebant meam exspectantes illustrationem, neque spe lapsi sunt, similiterque patriarchæ.]

7. *Ego autem sum vermis et non homo.* Docet

³⁹ Luc. 1, 78.

(7) Hæc a Daniele Barbaro tribuuntur Origeni.

φῶς παρουσίαν εὐχεται διὰ τοῦτο γενέσθαι: Ἄσομεν καὶ ψαλοῦμεν τὰς δυναστείας σου. Τότε γὰρ πᾶσα δικαίων ψυχὴ, ἐν ταῖς ἀνω γενομένη μοναῖς, τὰς πνευματικὰς ἀναπέμψει λατρείας.]

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῆς ἀντιλήψεως τῆς ἐωθινής, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. ΚΑ΄.

Ἐπιθέσεις.

Ἄδεται ὁ προκείμενος ψαλμὸς ὑπὲρ τῆς ἀντιλήψεως τῆς ἐωθινής. Τοῦτέστιν ὅτι νυκτὸς καὶ ἀχλύος διαβολικῆς ἠλευθέρωσεν ἡμᾶς, ἐπιλάμψας ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος ἀνατολὴ ἐξ ὕψους κατὰ τὸ γεγραμμένον. Ἡ καὶ ἀντιλήψιν ἐωθινήν τὸν τῆς ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος ὀνομάζει καιρὸν. Ἐγγήγερται γὰρ ὄρθρου βαθέος, ὁδοποιήσας τῇ ἀνθρώπων φύσει τὴν εἰς ἀβραμὰν ὁδόν. Ἄδει δὲ τὸν ψαλμὸν ὁ Χριστὸς ἐκ προσώπου τῆς ἀνθρωπότητος. Σαφῶς δὲ καὶ τὰ συμβαίνοντα αὐτῷ παρὰ τῶν Ἰουδαίων ἐν τῷ καιρῷ τοῦ σταυροῦ ἐξηγεῖται ἡμῖν

Ἦ ὁ Θεὸς ὁ Θεὸς μου, πρόσχες μοι· ἵνα τί ἐγκατέλιπές με; Αἰτεῖ τὴν ἐποπτεῖαν τὴν παρὰ τοῦ Πατρὸς, τὰ ἡμῶν εἰς αὐτὸν μετατιθεῖς ἵνα [Ἀμθρ., ἡμεῖς γὰρ ἦμεν οἱ ἐγκαταλειμμένοι πρότερον, νῦν δὲ προσειλημμένοι καὶ σεσωσμένοι. Ταῦτα λέγει ἵνα, καὶ τὰ ἐξῆς] παύσῃ τὴν ἀράν, καὶ ἐφ' ἡμᾶς μεταγάγῃ τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς. Ἡμεῖς γὰρ ἐσμεν οἱ γεγονότες ἀποστροφή καὶ ἐγκατάλιψις διὰ τὴν ἐν Ἀδὰμ παράβασιν. Μακρὰν ἀπὸ τῆς σωτηρίας οἱ λόγοι τῶν παραπτωμάτων μου. Σκόπει μοι πάλιν τὸ τῆς ἀνθρωπότητος πρόσωπον ἐν Χριστῷ παρακαλοῦν ἀπάλλαττεσθαι τῶν πταισμάτων ἦτοι τῶν παραπτωμάτων καὶ τῶν ἐπ' αὐτοῖς λόγων. Δῆλον δὲ, ὅτι τῆς ἐκάστης πρεπούσης δικαιοσύνης.

[Ἦ ὁ Θεὸς, ὁ Θεὸς μου. Ταῦτα λέγει ὁ Σωτὴρ ἐκ προσώπου τῆς ἀνθρωπότητος ἀντὶ τοῦ Θεέ μου, Θεέ μου.]

Ἦ ὁ Θεὸς μου, κεκράζομαι ἡμέρας, καὶ οὐκ εἰσακούσῃ, καὶ νυκτὸς, καὶ οὐκ εἰς ἄνοιαν ἐμοί. Καθ' ὑποστιγμὴν ἀναγνωστέον. Σημαίνει δὲ ἡμῖν, ὅτι οὐκ ἀνόητος τῆς προσευχῆς ὁ καρπός. Φησί γάρ· Οὐκ εἰς ἄνοιαν ἐμοί. Τοῦτέστιν, οἶδα σαφῶς, ὡς κεκράζομαι μὲν ἐγὼ, εἰσακούσει δὲ αὐτός. Ὅτι γε καὶ κατοικῶν ἐν ἀγίοις τοῖς εἰς σὲ τὸν νοῦν ἔχουσιν, ἐπαινος καὶ δόξα αὐτῶν γίγνηται.

Σὺ δὲ ἐν ἀγίῳ κατοικεῖς, ὁ ἐπαινος τοῦ Ἰσραὴλ. Ἦ ὁ ἐπαινούμενος ὑπὸ τοῦ Ἰσραὴλ· ἢ ὁ αὐτὸς ἐπαινος ὢν.

Ἐπὶ σοὶ ἠλπισαν οἱ πατέρες ἡμῶν, ἠλπισαν καὶ ἐβρόσω αὐτούς. Πατέρας αὐτοῦ κατὰ σάρκα τοὺς πατριάρχας καὶ τοὺς προφήτας φησί. Δείκνυσι δὲ καὶ τῆς ἐλπίδος τὸ κέρδος.

[Ἐπὶ σοὶ ἠλπισαν οἱ πατέρες ἡμῶν. Ἀλλὰ καὶ οἱ κατὰ σάρκα πρὸ ἐμοῦ, τοῦτέστιν οἱ προφῆται, ἐπὶ σοὶ προσεδόκων, τὴν ἐμὴν ἐπιλαμψίν ἀναμένοντες, καὶ τῆς ἐλπίδος οὐ διεψεύσθησαν· ὡσαύτως καὶ οἱ πατριάρχαι.]

Ἐγὼ δὲ ἐμὶ σκώληξ, καὶ οὐκ ἄνθρωπος. Τα-

πεινώφρονας εἶναι διδάσκει, καὶ μάλιστα προσόντας Ἀ θ.ψ. Ὁρειῶδες ἀνθρώπων καὶ ἐξουδένωμα λαοῦ. Ταῦτα σαφῶς ὁ εὐαγγελιστὴς πεπρωθῆαι εἰς αὐτὸν κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ σταυροῦ φησὶν· καθ' ὃν ἐπέσειον αὐτῷ οἱ παραπορευόμενοι τὰς κεφαλὰς, καὶ ἐδλασφημοῦν εἰς αὐτὸν λέγοντες· *Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, σώσον σεαυτὸν.*

Ὅτι οὐ εἶ ὁ ἐκσπᾶσας με ἐκ γαστροῦ. Τοῦτό φησὶν, ἐπειδὴ κατ' εὐδοκίαν τοῦ Πατρὸς ἐνηνθρώπησεν. Ὅτε γάρ, φησὶν, ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ γεννώμενον ἐκ γυναικός. Ἐπιγράφεται γάρ καὶ ἐλπὶδα τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα, καὶ τοῦτο λέγων ὡς ἄνθρωπος· ἐπειδὴ γὰρ τὸν Χριστὸν μόνον ἐκ τῆς Μαρίας ἐξέσπασεν ὁ Θεός, τῶν ἄλλων ἀνθρώπων οὐκ ἐκσωμένων, ἀλλ' ἐξερχομένων. Ἐξῆλθε γάρ, φησὶν, Ἡσαΐ, ὃς ἡ δορὰ δασυῖς.

Ἐπὶ σὲ ἐπεβίβην ἐκ μήτρας ἀπό γαστροῦ, κ. τ. λ. Εὐχεται πάλιν ὡς ἐκ προσώπου τῆς ἀνθρωπότητος. Καὶ γὰρ ὁ τῶν μαθητῶν αὐτὸν καταλέλοιπε χορὸς. Εἶτα προλέγει τὰ τῆς θλίψεως εἶδη.

Περικύκλωσάν με μύσχοι πολλοί. Τῶν Ἰουδαίων τοὺς ἀρχοντάς φησὶν.

Ὅσει ὕδωρ ἐξεχύθη, καὶ διεσκορπίσθη πάντα τὰ ὀστά μου. Ὅστα αὐτοῦ φησὶ τοὺς ἀγίους μυσταγωγούς· εἰ γὰρ σῶμα αὐτοῦ ἡ Ἐκκλησία, εἰκότως καὶ οἱ συνέχοντες αὐτὴν νεηθεῖεν ἂν ὀστά. Ἡκούσαμεν δὲ τοῦ εὐαγγελιστοῦ, ὡς, συλληφθέντος αὐτοῦ παρὰ τῆς σπέρας τῶν στρατιωτῶν, διεσκορπίσθησαν οἱ μαθηταί. Καὶ ἄλλως· Τὰ ὀστά τῆς σοφίας, τὰ ἅγια δόγματα τῆς Ἐκκλησίας ἐστὶν, ἅπερ ἐν τῷ Πάσχα C μὴ συντριβεῖν τοῖς Ἰουδαίοις νενομοθέτηται· Ὅστου γὰρ αὐτοῦ, φησὶν, οὐ συντριβήσετε. Ἐγενήθη ἡ καρδία μου ὡσεὶ κηρὸς τηκόμενος. Ἴδιον λύπης τὸ εἰρημένον· γέγραπται γάρ· Ἡράσατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδημοσεῖν. Ἐλυπεῖτο δὲ ὑπὲρ τε τοῦ Ἰουδαίων ἔθνους καὶ τοῦ προδότου, ὅτι δὴ ἀπωλεῖα παρελαμβάνοντο διὰ τὴν εἰς αὐτὸν ἀσέβειαν.

[Καὶ διεσκορπίσθη πάντα τὰ ὀστά μου. Εσκέδασται, φησὶ, καὶ διεσκορπίσθη τὰ τῆως ἐν ὀστέων τάξει τὴν περιτὸν διδάσκαλον συμπληροῦντα σύνταξιν· ἀφέντες γὰρ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ ἔφυγον, τὸ κατὰ πῆδον ἀφιέμενον ὕδωρ μιμησάμενοι.]

Ἐξηράθη ὡς ὄστρακον ἡ λῶγός μου, καὶ ἡ γλῶσσα κεκόλληται τῷ λάρυγγί μου. Σημαίνει διὰ D τούτων τὴν ἐπὶ τῷ τιμίῳ σταυρῷ συμβᾶσαν αὐτῷ θίψαν, ὅτε καὶ αἰτήσαντι πεινῆ, ἕξος προσήνεγκαν αὐτῷ μετὰ χολῆς. [Διδὸ λέγει· Καὶ εἰς γούρ θανάτου κατήγαγέ με. Χάρμιτι γὰρ Θεοῦ ὑπὲρ παντός ἐγεύσατο θανάτου. Οὐ γὰρ εἰς θάνατον, ἀλλ' εἰς χούρ θανάτου κατήχθη ὁ Χριστός· οὐκ ἐγκατελείφθη γὰρ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἰς τὸν ᾗδην, οὐδὲ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν.]

Ὅτι ἐκύκλωσάν με κύνες πολλοί. Πάλιν τοὺς ἀρχοντας σημαίνει. Ὄρυσαν χεῖράς μου καὶ πόδας μου. Διὰ τοὺς ἐν σταυρῷ ἦλους φησὶν.

²¹ Marc. xv, 30. ²² Gal. at. iv, 4. ²³ Gen. xxv, 25. 56. ²⁷ Psal. v, 10.

esse humiles oportere, maximeque accedentes ad Deum. *Opprobrium hominum et abjectio plebis.* Hæc evangelista in tempore crucis factum ipsi enarrat, cum qui præteribant, capita moverent et blasphema hujusmodi verba proferrent in eum : *Si Filius Dei es, saltum fac te metipsam* ²¹.

10. *Quoniam tu es qui extraxisti me de ventre.* Hoc ait, quia secundum Patris beneplacitum factus est homo. *Ubi namque, ait, venit plenitudo temporis misit Deus Filium suum natum ex muliere* ²². Scriptum quippe est ipsum in Patre spem habuisse; atque id ait quateus homo; quia solum Christum ex Maria Deus extraxit, cæteris hominibus non extractis sed egressis : *Exiit quippe, ait, Esau, cui pellis pilosa* ²³.

11. *In te projectus sum ex utero de ventre, etc.* Precatur rursum ceu ex persona humanitatis. Nam chorus discipulorum ipsum deseruerat. Exinde prædicit futuræ calamitatis species.

15. *Circumdederunt me vituli multi.* Judæorum principes ait.

15. *Sicut aqua effusus sum, et dispersa sunt omnia ossa mea.* Ossa ejus vocal sanctos mysteriorum ejus initiatores. Si namque corpus ejus Ecclesia est, jure qui administrant illam ossa appellentur. Audivimus autem evangelistam narrante, quod ubi a cohorte militum captus fuisset, dispersi fuerint discipuli. Alio modo : Sapientiæ ossa sunt sacra Ecclesiæ dogmata, quæ in Paschate non comminuere Judæis lege cautum est. Ait enim : *Os non comminuetis ex eo* ²⁴. *Factum est cor meum tanquam cera liquescens.* Proprium doloris est quod dicitur; scriptum enim est ²⁵ : *Capit parere et tædere.* Ipso luit autem Christus de Judæorum et proditoris pernicie, ob ipsorum in Christum impietatem illata.

[*Et dispersa sunt omnia ossa mea.* Dissipata, inquit, et dispersa sunt, quæ apud magistrum ossium munus et ordinem implebant : relicto namque eo discipuli fugerunt ²⁶, instar aquæ, quæ in planitie effunditur.]

16. *Aruit tanquam testa virtus mea, et lingua mea adhæsit faucibus meis.* His sitim significat qua in cruce laboravit, cum roganti potum acetum cum felle obtulerunt. [Quamobrem dicit : *Et lingua mea adhæsit faucibus meis.*] *Et in pulverem mortis deduxisti me.* Nam Dei gratia pro universo mundo gustavit mortem. Non enim in mortem, sed in pulverem mortis deductus est Christus : nequaquam enim derelicta est anima ejus in inferno, neque caro ejus vidit corruptionem ²⁷.

17. *Quoniam circumdederunt me canes multi.* Rursum principes significat. *Foderunt manus meas et pedes meos.* De crucifixi clavis ita loquitur.

²⁴ Exod. xii, 46. ²⁵ Marc. xiv, 55. ²⁶ Matth. xxvi, 1

18. *Dinumeraverunt omnia ossa mea.* Attréctantes A scilicet totum corpus ipsius, et emetientes ossa singula ut explorarent ubi ligerent clavos. *Ipsi vero consideraverunt et inspexerunt me.* Id est, irriserunt. Id autem ait ob chlamydem coccineam, spineam corcnam, et calamum pro sceptro datum.

19. *Diviserunt sibi vestimenta mea.* Isthæc in Evangeliiis perspicue explicata sunt.

20. *Tu autem, Domine, ne elongaveris auxilium tuum a me.* Jam in preces sermonem commutat. [Te, inquit, opitulante et patrocinate, cum post triduum resurrexero, vanas illorum insidias ostendam.] Exemplumque nobis est, quo pacto oporteat in tentationibus Deum invocare, nec in angorem et consilii inopiam decidere, neque frangi calamitatibus.

21. *Erue a framea, Deus, animam meam.* His malitiam et insaniam Judæorum significat, per frameam scilicet, manum canis, os leonis, cornua unicornium. *Et de manu canis unicum meam.* Manum ea vocat quæ per hunc canem gesta sunt: ipsum autem canem appellat. *Non enim, inquit²⁰, bonum est accipere panem filiorum, et projicere castellis.*

[Framea vero fuerit diabolus, qui pungere et confodere semper conatur. *Unicum* autem vocat animam suam, quia sola relicta fuit, et ab aliis animabus segregata: universæ quippe peccatum noverunt, illa vero minime: et quia semper sola cum carne conjuncta cum Deo Verbo est secundum hypostasim. Unus namque Christus est ex duobus adversis constans, perfectus Deus, perfectus homo. Illas autem animas quæ multo intervallo distabant adiit. Forte etiam Ecclesiam sibi astantem vocat unicum, quod maculam nullam, nullas sordes habeat, atque ex profectu in melius repleta sit inculpatis illis sexaginta reginis, et octoginta concubinis.]

22. *Salva me ex ore leonis, et a cornibus unicornium humilitatem meam.* Narrabo nomen tuum fratribus meis, in medio Ecclesiæ laudabo te. Docuit enim nos eum qui natura et vere Deus est, et consubstantialem ipsi Patrem. Rursus ut homo conjunctus est per Ecclesiam.

24. *Qui timetis Dominum, laudate eum; universum semen Jacob, glorificate eum.* Quandoquidem Ecclesia ex gentibus juxta atque ex Judæis constat, hos atque illos ad hymnum concinendum excitat. Illos quidem a proavo suo Jacob atque Israel vocans, illos virtutis nomine compellat, quæ quidem valet generis loco homines exornare. Ita Judæos eos qui ex gentibus ad legem accederent mos erat appellare. Idque nos edocet Actuum historia. Cum oraret enim beatus Paulus, sic ait²¹: *Viri Israelitæ, et qui inter vos timetis Dominum.*

²⁰ Matth. xv, 26. ²¹ Act. xiii, 16.

Ἐξηριθμησαν πάντα τὰ ὀστά μου. Ψηλαφῶντες κατὰ τὸ εἰκὸς ἅπαν αὐτοῦ τὸ σῶμα, καὶ ἀναμετροῦντες ἕκαστον τῶν ὀστέων, ἵνα ἴδοιεν οὐ τοὺς ἤλους πῆξαι χρῆ. *Αὐτοὶ δὲ κατενόησαν καὶ ἐπειδὴν με.* Ἀντὶ τοῦ, ἐπεγέλασαν. Ταῦτα δὲ φησι διὰ τὴν κοκκίνην χλαμύδα καὶ τὸν ἐξ ἀκανθῶν στέφανον, καὶ τὸν ἀντὶ σκήπτρου κάλαμον.

Διμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς. Σαφῶς ταῦτα ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἐγράφη.

Σὺ δὲ, Κύριε, μὴ μακρύνῃς τὴν βοήθειάν σου ἀπ' ἐμοῦ. Μεθίστησι τοὺς λόγους εἰς προσευχὴν. [Σοῦ, φησὶ, βοηθοῦντος καὶ ἀντιλαμβανομένου, τριτάτος ἀναστάς, ματαίαν αὐτῶν τὴν ἐπιβουλήν ἀποδείξω.] Ἰποτύπωσις ἡμῖν γενόμενος, ὡς δεῖ ἐν τοῖς πειρασμοῖς ἐπικαλεῖσθαι Θεόν, καὶ μὴ καταπίπτειν εἰς ἀχθίαν, μηδὲ ἐκλύεσθαι ὑπὸ τῶν θλίψεων.

Ῥῦσαι ἀπὸ βομφαλας τὴν ψυχὴν μου. Τὴν κλίαν τῶν Ἰουδαίων καὶ τὴν ἄνοιαν διὰ τούτων σημαίνει διὰ βομφαλας καὶ χειρὸς κυνὸς καὶ λέοντος καὶ κεράτων μονοκεράτων. *Καὶ ἐκ χειρὸς κυνὸς τὴν μονογενῆ μου.* Τὰ ἐκ τούτου τοῦ κυνὸς γενόμενα χεῖρα, καὶ αὐτὸν κύνα ὀνομάζει. *Οὐ καλὸν γάρ, φησὶν, ἐστὶ λαθεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις.*

[Ῥομφαία δὲ εἰς ἅν καὶ ὁ διάβολος, ἀεὶ τιτρώσκειν ἐπιχειρῶν. *Μονογενῆ* δὲ λέγει αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, διὰ τὸ μεμονῶσθαι καὶ κεχωρισθαι τῶν ἄλλων ψυχῶν· πᾶσαι μὲν γὰρ ἐκείναι ἐγνωσαν ἀμαρτίαν, ἐκείνη δὲ οὐ· καὶ διὰ τὸ μόνην ἀεὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου ἔνωσιν ἔχειν καθ' ὑπόστασιν μετὰ τῆς σαρκός. Εἷς γὰρ ἐστὶν ὁ Χριστὸς ἐκ δύο τῶν ἐναντίων, τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος. Ἐκεῖναις δὲ ἐκ διαλειμμάτων ἐπιφοιτᾷ. Τάχα δὲ καὶ τὴν παραστᾶσαν Ἐκκλησίαν αὐτῷ λέγει μονογενῆ, διὰ τὸ μὴ ἔχειν σπῖλον ἢ ρυτίδα ἐκ τῶν ἀμώμων συμπληρουμένην κατὰ προκοπὴν ἐκ τῶν ἐξήχοντα βασιλιδίων καὶ ὀγδοήκοντα παλλακῶν.]

Σῶσόν με ἐκ στόματος λέοντος, καὶ ἀπὸ κεράτων μονοκεράτων τὴν ταπεινώσιν μου. Δηγήσομαι τὸ ὄνομα σου τοῖς ἀδελφοῖς μου· ἐν μέσῳ Ἐκκλησίας ὑμνήσω σε. Ἐδίδασθε γὰρ ἡμᾶς τὸν φύσει καὶ ἀληθεῖα Θεὸν καὶ ὁμοούσιον αὐτοῦ Πατέρα. Πάλιν ὡς ἄνθρωπος ἦνεται διὰ τῆς Ἐκκλησίας.

Οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον, αἰρέσατε αὐτόν· ἅπαν τὸ σπέρμα Ἰακώβ, δοξάσατε αὐτόν. Ἐπειδὴ γὰρ ἡ Ἐκκλησία καὶ ἐξ ἐθνῶν καὶ ἐξ Ἰουδαίων συνέστηκε, καὶ τούτους καὶ ἐκείνους εἰς τὸν ὕμνον ἐγείρει· τοὺς μὲν ἀπὸ τοῦ προπάτορος ὀνομάζων Ἰακώβ τε καὶ Ἰσραὴλ, τοὺς δὲ ἀπὸ τῆς ἀρετῆς, ὡς ἀρκούσης ἀντὶ γένους κοσμηθῆσαι. Οὕτω καὶ Ἰουδαίους τοὺς ἐξ ἐθνῶν τῷ νόμῳ προσιόντας ἔθος ἦν ὀνομάζειν. Καὶ τοῦτο ἡμᾶς ἡ τῶν Πράξεων ἱστορία διδάσκει δημηγορῶν γὰρ ὁ θεὸς Ἀπόστολος οὕτως εφη· Ἄνδρες Ἰσραηλίται, καὶ οἱ ἐν ὑμῖν φοβούμενοι τὸν Κύριον.

Ἔκαστος ὁ Μονογενῆς ἐκδιδάσκει σαφῶς.

Παρά σου ὁ Ἐπαινος μου Ἐπαινον τὴν δοξολογίαν φησίν· ἔστι δὲ ταύτην παρὰ τοῦ Πατρὸς γενομένην ἴσθιν, ὅτε ἤλθε φωνὴ ἀνωθεν λέγουσα· Καὶ ἐδόξασα, καὶ πάλιν δοξάσω. [Ἦ ὅτι ὡσπερ ἐγὼ σε δῆλον τοῖς ἀνθρώποις ἐποίησα, οὕτω καὶ σὺ πάντως τὴν αὐτὴν μοι προσάγεις τιμὴν, νῦν μὲν λέγων· Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου· νῦν δὲ ἀποκαλύπτων Πέτρῳ καὶ τοῖς λοιποῖς.] Τίς εὐχὰς μου ἀποδώσω. Εὐχὴ ἡ ἐπαγγελία παρὰ τῆ θεῖα ὀνομάζεται Γραφή. Οὐκοῦν τῆς ὑπακοῆς ἐκπλήρωσις ἡ γενομένη παρὰ τοῦ Υἱοῦ τῷ Πατρὶ μέχρι θανάτου ὡσαύτως ἂν νοηθεῖται, ἀποδοθείσης τῆς εὐχῆς παρ' αὐτοῦ τῷ Πατρὶ. [Εὐχὴ μὲν ἡ ἐπαγγελία παρὰ τῆ θεῖα ὀνομάζεται Γραφή· Οὐκοῦν ἡ τῆς ὑπακοῆς ἐκπλήρωσις ἡ γενομένη παρὰ τοῦ Υἱοῦ Πατρὶ, καὶ τοῦτο μέχρι τοῦ θανάτου σαρκός. Ὁσαύτως ἂν νοηθεῖται ἀποδοθείσης τῆς εὐχῆς παρ' αὐτοῦ τῷ Πατρὶ.]

Daniel Barbarus : *Vota mea*. Precatio vel votum, promissio est alicujus eorum quæ religioni sacrantur. Deprecatio vero est supplex honorum petitio a Deo. Docet autem sermo ne prius a Deo quidquam petamus, quam donum pro accipienda gratia offeramus. Precari, hoc est, vovere prius oportet, quam deprecari. Quemadmodum satio fructuum collectionem præcedit. Oportet enim prius jacere promissionis semina, et sic inde fructus ferre.

Φάγονται πένητες, καὶ ἐμπλησθήσονται. Προσαγόμενοι τῆς τῶν ἐθνῶν κλήσεως διὰ τούτων σημαίνεται.

Καὶ προσκνηθήσουσιν ἐνώπιον αὐτοῦ πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῶν ἐθνῶν. Βασιλεύσαι λέγεται τῶν ἐπὶ γῆς, καίτοι βασιλεὺς πάντων ὢν καθὼς Θεός, διὰ τὸ ἐπιστρέψαι αὐτοὺς ἐκ τῆς τῶν δαιμόνων πλάνης εἰς τὴν αὐτοῦ πίστιν, καὶ εὐγνωμοσύνην καὶ δικαιοσύνην.

Ὅτι τοῦ Κυρίου ἡ βασιλεία, καὶ αὐτὸς δεσπόζει τῶν ἐθνῶν. Οὐ γὰρ μόνον Ἰουδαίων Θεός ὁ Θεός, ὡς ἐκεῖνοι νομίζουσιν, ἀλλὰ πάσης τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ποιητής. Τοῦτο καὶ ὁ Ἀπόστολος φησιν· Ἡ Ἰουδαίων ὁ Θεός μόνος; Οὐχὶ καὶ ἐθνῶν; Ναὶ καὶ ἐθνῶν. Ἐπίπερ εἰς ὁ Θεός, δὲ δικαιοῦσι περιτομῆν ἐκ πίστεως, καὶ ἀκροβυστίαν διὰ τῆς πίστεως.

Ἐφαγον, καὶ προσεκύνησαν πάντες οἱ πίστεως τῆς γῆς. Τὴν πνευματικὴν δηλονότι τροφήν. Πίνας δὲ αὐτοὺς καλεῖ διὰ τὸ εὐτραφεῶς τῶν θείων λόγων. Ἐνώπιον αὐτοῦ πεσοῦνται πάντες οἱ καταβαλλόμενοι εἰς γῆν. Τοῦτο φησι, διὰ τὸ κλίνειν αὐτῷ γόνοι τοὺς πιστεύοντας. Οὗτοι δὲ οἱ πιστεύσαντες πάλαι ἦσαν. Οἱ καταβαλλόμενοι εἰς τὴν γῆν· τουτέστιν οἱ πεσόντες εἰς ὀλεθρον καὶ φθορὰν, διὰ τὸ μὴ εἰδέναί αὐτοὺς τὸν Κύριον.

Καὶ ἡ ψυχὴ μου αὐτῷ ζῆ, καὶ τὸ σπέρμα μου δοῦλεύσει αὐτῷ. Ἄγία γὰρ καὶ ἄμωμος ἡ Χριστοῦ γέγονε ζωὴ, ἣν πεποιήται μετὰ σαρκὸς ἐπὶ γῆς. Μόμος γὰρ αὐτὸς οὐκ ἐποίησεν ἁμαρτίαν, καίτοι καθ' ἡμᾶς γεγονώς, καὶ σάρκα λαβὼν τὴν φιλαμαρτήμονα. Σπέρμα δὲ Θεοῦ νοηθεῖται ἂν οἱ δι' αὐτοῦ κακλήμενοι διὰ τῆς πίστεως. Ἀναγγελησεται τῷ Κυρίῳ γενεὰ ἡ ἐρχομένη. Καὶ ταῦτα περὶ τῶν ἐθνῶν σημαίνει.

25. *Quoniam non sprevit*, etc. Quæ nostri gratia Unigenitus opera edidit perspicue docet.

26. *Apud te laus mea*, etc. Laudem vocat glorificationem; videmus autem illam a Patre editam cum vox desuper audita est: *Et glorificavi et iterum glorificabo* ⁴⁰. [Aut quia sicut ego te hominibus manifestum feci, eodem prorsus modo tu mihi parem honorem conciliabis; modo dicens: *Hic est filius meus* ⁴¹, modo idipsum Petro revelans atque cæteris.] *Vota mea reddam*, etc. Precatio in divina Scriptura votum seu promissio vocatur. Itaque obsequentia Filii erga Patrem usque ad mortem præstita consummatio est, quæ tunc facta intelligitur, cum Patri precationem obtulit. [Precatio seu votum promissio vocatur in divina Scriptura: cum itaque in omnibus Patri obsecutus Filius sit, etiam usque ad mortem carnalem, pro voto Patri reddito probe accipiat.]

27. *Edent pauperes et saturabuntur*. Hisce gentium vocatio præsignificatur.

28. *Et adorabunt in conspectu ejus universæ familiæ gentium*. Regnare dicitur in terra etsi quatenus est Deus rex est universorum, quia scilicet convertit gentes ex errore dæmonum ad fidem suam, et ad gratitudinem et justitiam

29. *Quoniam Domini est regnum et ipse dominabitur gentium*. Deus non Judæorum solum est Deus, ut arbitrantur ipsi, sed totius humanæ opifex naturæ. Id Apostolus quoque ait ⁴²: *An Judæorum Deus solum? Nonne et gentium? Imo et gentium. Quoniam unus est Deus qui justificabit circumcisionem ex fide, et præputium per fidem.*

30. *Manducaverunt et adoraverunt omnes pingues terræ*. Spiritualem videlicet cibum. Pingues autem vocal, ob divinorum eloquiorum succum. *In conspectu ejus cadent omnes qui descendunt in terram*. Hoc ait quia fideles genua ipsi flectere solent: hujusmodi autem olim fideles erant. *Qui descendunt in terram*; nimirum qui in perniciem ruunt et in corruptionem, quod Dominum non noverint.

31. *Et anima mea illi vivet, et semen meum serviet ipsi*. Sancta quippe et inculpata Christi vita fuit, quam cum labore et ærumna carne indutus transiit in terra. Ipse namque solus peccatum non fecit, etsi ad similitudinem nostram factus sit, et carnem assumpserit, quæ per se peccatis obnoxia est: semen autem Dei existimandi qui ab eo per fidem sunt vocati: *Annuntiabitur Domino generatio ventura*. Et hæc quoque de gentibus intelligit.

⁴⁰ Joan. XII, 28. ⁴¹ Matth. III, 17; XXII, 5. ⁴² Rom. III, 29, 30.

32. *Populo qui nascetur, quem fecit Dominus.* A Huic simile est illud: *Non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, sed ex Deo nati sunt*⁴².

4. *PSALMUS David. XXII.*

Argumentum.

Canitur præsens psalmus ex persona gentium exsultantium quod Dominus ipse ad pascua illas perduceret. Et sane mysticum enarrant convivium, quod illis pastor Dominus apposuit.

Daniel Barbarus. Psalmus est redeuntium a Babylonia servitute, quoniam postquam Cyrus rex eos dimisit, cum magna lætitia et copia rerum ad suos reversi sunt. Sed et hoc beatus David ante dicit. Ex persona igitur ipsorum in patriam revertentium ait.

Dominus pascit me, et nihil mihi deerit. Magnifice in Domino sentiunt qui ab illo pascuntur.

2. *In loco pascuæ ibi me collocavit.* In herbæ luxuriantis loco me collocavit, spiritualemente herbam dicit. *Super aquam refectiois educavit me.* Aqua refectiois sacrum forte baptismum intelligatur, quippe quod peccatorum molem abstergat.

[Hæc, inquit, præbe mihi, prius animæ curam gerens: atque ex devio me convertas, ut recta gradiar via.]

3. *Animam meam convertit.* Ex captivitate diaboli animam meam ad se convertens, ad sua præcepta deduxit illam ex morte ad vitam. [Ut qui olim neglecta anima sua defecerit, ac per memoratum deinde cibum recreatus sit, aversus et abductus a morte, ait: *Animam meam convertit in viam justitiæ*, in evangelica scilicet dogmata. Si ambulavero in medio umbræ mortis, quasi Patrem alloquens. Ipsum autem Christum vocat virgam virtutis, virgam gloriosam, et virgam magnitudinis. Sicut virga corripit, ita et vis facultasque agendi docet quo pacto moderate mala feramus.] Evangelica vero dogmata indicat.

4. *Virga tua et baculus tuus ipsa me consolata sunt.* Ipsum ait Christum. Et illud: *Virgam virtutis emittit tibi Dominus ex Sion*⁴³. Et, *virga gloriosa, virga maxima*⁴⁴. Virga est erudiendi potestas; baculus, patrocinium in consolando situm.

5. *Impinguasti in oleo caput meum.* Et hoc significat mysticum chrisma. *Et calix tuus inebrians me.* Rursum de mystica agit lætitia. *Et misericordia tua subsequetur me omnibus diebus.* Nam qui prædicta omnia nacti sunt, in misericordia Dei positi semper erunt, insuperque habitabunt in domo ejus.

[*Parasti in conspectu meo mensam.* Mensam mysticam indicat, oleum vero chrisma mysticum, et calicem ibidem memorat.]

1. *In finem PSALMUS David una Sabbatorum.*
XXIII.

Argumentum.

Daniel Barbarus. Ascensum Domini præsens psalmus nobis prænuntiat, necnon gentium doctrinam, et quem? modum cœlesti domicilio dignatæ sunt.

⁴² Joan. 1, 15. ⁴³ Psal. cix, 5. ⁴⁴ Jer. xiviii, 17.

Λαῶ τῷ τεθησομένῳ, ὃν ἐποίησεν ὁ Κύριος. Ὅμοιον τὸ, Ὅχι ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκός, ἀλλὰ ἐκ Θεοῦ ἐγγενήθησαν.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. ΚΒ΄.

Ἰπόθεσις.

Ἄδεται ὁ προκειμένος ψαλμὸς ἐκ προσώπου τῶν ἐθνῶν ἀγαλλομένων ἐπὶ τὸ ποιμαίνει αὐτοὺς τὸν Κύριον. Καὶ μὴν καὶ μυστικὴν ἐξηγοῦνται εὐχαίαν, ἣν παρέθηκεν αὐτοῖς αὐτὸς ὁ ποιμαίνων αὐτούς.

Κύριος ποιμαίνει με. Μέγα ἐπὶ τῷ Κυρίῳ φρονοῦσιν οἱ παρ' αὐτοῦ ποιμαίνόμενοι.

Εἰς τόπον χλόης ἐκεί με κατεσκήνωσεν. Ἐν ωραιότητι πάσας κατεσκήνωσέ με, τὴν νοητὴν πᾶν φησίν. *Ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως ἐξέθρεψέ με.* Ὑδὼρ ἀναπαύσεως νοηθεῖν ἂν τὸ τοῦ ἁγίου βαπτισματος, ἅτε δὴ τὸ φορτίον ἐξαλείφον τῶν ἁμαρτιῶν.

[Ταῦτα παρέσχε μοι, φησί, πρότερον τῆς ψυχῆς ἐπιμεληθεὶς, καὶ ἐκ τῆς ἀνοδίας ἐπιστρέψας πρὸς τὸ τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν δεύειν.]

Τὴν ψυχὴν μου ἐπέστρεψεν. Ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ διαβόλου ἐπιστρέψας πρὸς ἑαυτὸν τὴν ψυχὴν μου, ὠδήγησεν ἐπὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ ἐκ θανάτου εἰς ζωὴν. [Ὡς παρεκλείπων πάσαι τὴν ἴδιαν ψυχὴν, διὰ τῆς εἰρημένης τροφῆς ἀναλαβὼν ἑαυτὸν, καὶ ἐπιστρέφων ἐκ θανάτου, φησί· *Τὴν ψυχὴν μου ἐπέστρεψε ἐπὶ τρίβους δικαιοσύνης*· τὰ εὐαγγελικὰ φησι δόγματα. *Ἐὰν πορευθῶ ἐν μέσῳ σκιᾶς θανάτου*, ὡς πρὸς τὸν Πατέρα. Αὐτὸν δὲ τὸν Χριστὸν φησι *βάβδον* δυνάμεως, καὶ *βάβδον* εὐκλεῖ, καὶ *βάβδον* μεγαλότητος. Ὅσπερ *βάβδος* παιδεύει, οὕτω καὶ *πρακτικὴ* μετριοπαθεῖν ἐκδιδάσκει.] Τὰ εὐαγγελικὰ φησι δόγματα.

Ἡ βάβδος σου καὶ ἡ βακτηρία σου, αὐτὰ με παρεκάλεσαν. Αὐτὸν τὸν Χριστὸν φησίν. Καὶ τὸ· *Βάβδον δυνάμεως* ἐξαποστελεῖ σοι Κύριος ἐκ Σιών. Καὶ *βάβδος* εὐκλεῖς, καὶ *βάβδος* μεγαλότητος. Ἡ *βάβδος* ἡ παιδευτικὴ δύναμις· *βακτηρία* δὲ ἡ διὰ τῆς παρακλήσεως ἀντίληψις.

Ἐλίπανας ἐν ἐλαίῳ τὴν κεφαλὴν μου. Καὶ τοῦτο τὸ χρίσμα τὸ μυστικόν. Καὶ τὸ ποτήριόν σου *μεθύσκει με*. Πάλιν τὴν μυστικὴν εὐφροσύνην φησίν. Καὶ τὸ *ἐλδος* σου *καταδιώξει με πάσας τὰς ἡμέρας*. Οἱ γὰρ τῶν προλεθθέντων ἀπάντων μεταλαβόντες ἔσονται διαπαντὸς ἐν τῷ ἐλεί τοῦ Θεοῦ· καὶ μὴν καὶ κατοικήσουσιν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ.

[*Ἡτοίμασας ἐνώπιόν μου τράπεζαν.* Τράπεζαν τὴν μυστικὴν λέγει, καὶ τὸ ἐλαίον τὸ χρίσμα μυστικόν, καὶ τὸ ποτήριον λέγει.]

Εἰς τέλος ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ τῇ μιᾷ τῶν Σαββάτων. ΚΓ΄.

Ἰπόθεσις.

Τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου ὁ παρῶν ἡμῖν κηρύττει ψαλμὸς καὶ τῶν ἐθνῶν διδασκαλίαν· πῶς ἂν καὶ αὐτοὶ ἄξιοι γένωνται τῶν ἐπουρανίων σκηνῶν.

Psalmus autem hic consecutione quadam vicesimo secundo præponi debebat : est enim ad eorum consolationem factus, qui in servitutem Babyloniam adducebantur ; ille autem ad eos dictus est qui ab ea reducebantur. Verum (quemadmodum initio diximus) non ordinatim positi psalmi sunt, sed ut inventi sunt. Cum videres ergo beatus David graviter afflictos eos qui captivi ducebantur, propterea quod patrium solum et proprium templum relinquebant, longius repetens ipsos consolatur dicens : Ne ægre feratis Babylona : nam si honeste et cum virtute vixeritis, et studiose bonos mores vitæ quæsiveritis, ibi etiam Deum invenietis, quandoquidem omnia sua sunt, et in manu ejus sunt omnes fines terræ.

Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. Τὴν βασιλείαν ἦν ἐδασίλευσε τῶν ἐθνῶν ἐπιδημῆσας ὁ μονογενῆς τοῦ Θεοῦ Λόγος, διὰ τῶν παρόντων κηρύττει.

Αὐτὸς ἐπὶ θαλασσῶν ἐθεμελίωσεν αὐτήν. Ἴνα μή τις τῶν ἐχθρῶν δόξη εἶναι μὲν τὴν γῆν τοῦ Σατανᾶ, νυνὶ δὲ αὐτῆς βασιλεῦσαι τὸν Χριστὸν, τοῦτου χάριν τὸν Χριστὸν αὐτῆς ποιητὴν ἀποδείκνυσιν, ἅμα δὲ καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ δηλοῖ, ὥστε τοσοῦτον μέγεθος τῆς γῆς ἐπὶ ὕδατων στηριχθῆναι. Καὶ ἐπὶ ποταμῶν ἠτόλισεν αὐτήν. Ἀντὶ τοῦ, διεκόσμησεν.

[Τότε γὰρ ἔδραν ἡ Ἐκκλησία λαμβάνει, ὅταν τρικυμιῶν προσβαλουσῶν, ἀσειστος διαμείνη κατὰ τὴν πίστιν, καὶ ἐπὶ ποταμῶν ὥστε καὶ ποταμούς τὰς διεξόδους ἀκωλύτως ποιεῖσθαι, ὅρη τε καὶ ἄλση ζωῆς ἀπονέμεσθαι, χώρας καὶ πεδιάδας εἰς οἰκίας καὶ γεωργίας ἀνθρώποις ἀφορίσθαι.]

Τίς ἀναβήσεται εἰς τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου (8) ; Μετὰ τὸ ἐκθέσθαι τὴν πίστιν, καὶ ἔργων διδασκαλίας ἐξηγεῖται, ἵνα δι' ἀμφοτέρων τῆς ἔντος κληρονομίας ἐπιτύχωμεν οἱ ἀκούοντες.

Ἄθως χερσὶ καὶ καθαρὸς τῇ καρδίᾳ. Περὶ τοῦτου εἰρηται ἐν τῷ τεσσαρεσκαίδεκάτῳ ψαλμῷ. Ὅς οὐκ ἔλαβεν ἐπὶ ματαίῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Ματαίωσιν τὴν ὑψηλοφροσύνην φησὶ. Καὶ οὐκ ὤμοσεν ἐπὶ δόλῳ τῷ πλησίον αὐτοῦ.

Οὗτος λήψεται εὐλογίαν. Τὸν τοιοῦτον γενόμενον ἄθῳον χερσὶ καὶ καθαρὸν τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐπὶ δόλῳ μὴ ὠμοκότα, ὑπογίνεται τὰς παρὰ Θεοῦ ληψόμενον δωρεάς, ἧτοι εὐλογίαν καὶ ἔλεος.

Αὕτη ἡ γενεὰ ζητούντων τὸν Κύριον. Ἡ τὰ προειρημένα φυλάξασα γενεὰ φησιν.

Ἄρατε πύλας, οἱ ἄρχοντες, ὁμῶν. Οἱ διακονοῦντες τῷ Σωτῆρι ἐπὶ γῆς ἄγγελοι, ἀναλαμβανομένου αὐτοῦ, ταῖς οὐρανίαις δυνάμεσι δηλοῦσιν ἀνοίγειν τὰς πύλας.

[Κύριος κραταῖος καὶ δυνατός. Ξενίζονται δὲ αἱ δυνάμεις, ὁρῶσαι μετὰ σαρκὸς αὐτὸν ἐμφυχωμένης ψυχῆς νοεράς. διὰ καὶ πυνθάνονται.]

Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης ; Ἐρωτῶσιν αἱ ἄνω δυνάμεις, τὸ παράδοξον τῆς οἰκονομίας ἐκπληροῦσθαι. Κύριος τῶν δυνάμεων αὐτὸς ἐστὶν ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης. Μυσταγωγοῦσι τοὺς ἄνω οἱ σὺν αὐτῷ ἀνεληθόντες ἄγγελοι τὸ μυστήριον, ὅτι ὁ καταπατήσας τοὺς ἐχθροὺς τοὺς νοητοὺς δηλονότι, αὐτὸς ἐστὶν ὁ τῶν δυνάμεων Κύριος.

Domini est terra et plenitudo ejus. Hisce prædicat regnum unigeniti Dei Verbi in omnes gentes.

2. *Ipse super maria fundavit eum.* Ne quis ex adversariis putaret terram Satanæ esse, jam vero ipsi dominari Christum, hujus gratia Christum ejus opificem declarat, et una potestatem ejus ostendit, quæ tantam terræ molem super aquas fundavit. *Et super flumina præparavit eum.* Id est, concinnavit.

[Tunc enim ecclesia soliditatem accipit, cum fluctibus ac tempestatibus impetita immobilis in fide perseverat : *Et super flumina* ; ita ut sine obice flumina exitus reperiant, montes et silvæ ab animalibus incolantur, agri et planities in domos et agriculturam hominibus seponantur.]

3. *Quis ascendet in montem Domini ?* Postquam fidem exposuit, jam operum doctrinam enarrat, ut quotquot audierimus et obtemperaverimus, per utramque, veram hæreditatem nanciscamur.

4. *Innocens manibus et mundo corde.* Hac de re dictum fuit in decimo quarto psalmo. *Qui non accipit in vano animam suam.* Vanitatem, id est superbiam. *Nec juravit in dolo proximo suo.*

5. *Hic accipiat benedictionem a Domino, etc.* Ejusmodi hominem qui fuerit innocens manibus, corde mundus, nec cum dolo juraverit, pollicetur a Deo donis remunerandum, scilicet benedictione et misericordia.

6. *Hæc est generatio quærentium Dominum.* Quæ scilicet prius memorata observat

7. *Attollite portas, principes, vestras.* Angeli Salvatoris in terra administrati, ipso ascendente, cælestibus virtutibus denuntiant ut portas aperiant.

[*Dominus fortis et potens.* Stupore afficiuntur potestates, cum vident illum in carne cum anima intelligendi vi prædita ; quæ causa est ut sciscitentur.]

8. *Quis est iste rex gloriæ ?* Interrogant supernæ virtutes, admirabilitate œconomix stupefactæ. *Dominus virtutum ipse est rex gloriæ.* Qui cum Christo ascenderunt, eos qui in cælo erant angelos edocent mysterium, quod scilicet qui spirituales hostes conculcavit ipse sit rex gloriæ.

(8) Ambrros. addit : Εἶρηται περὶ τούτων ἐν τῷ ἰδ' ψαλμῷ.

1. PSALMUS David. XXIV.

Argumentum.

In presenti psalmo cujuslibet eorum qui vocati sunt persona inducitur: eorum scilicet qui una electi sunt ut ad spiritualem vitam dirigantur. Hæc porro verba tempore martyrii recitatu opportuna sunt.

Ad te, Domine, levavi animam meam. Ceu jam ab idololatria aversi loquuntur.

3. *Neque irrideant me inimici mei.* Spirituales videlicet.

Adjicit Daniel Barbarus: Exsecrandi et impuri demones, diabolus cum impiis hominibus. Hæc autem dicit cum forte prævideat Christi humanitatem (incarnationem), postquam inimicorum risus cessavit.

[Iniquis quasi iniquus factus sum. Hæc enim iniquitas non frustra fuit.]

Etenim universi qui sustinent te, non confundentur. Exemplum eorum qui jam ante in Deo confisi illustres facti sunt, quia fiduciam habet, affirmat futurum esse, ut quod in votis est consequatur. *Confundantur iniqua agentes supervacue.* Hæc de iis loquitur, qui adhuc idolorum cultu detinentur.

[*Confundantur iniqua agentes,* ab iis qui spem suam in Deo posuerunt, atque clari effecti sunt, quia confidebant se posse votum consequi. Qui agunt inique, *supervacue* firmi consistere volunt. Hæc de iis dicuntur, qui adhuc in idolorum cultu persistunt.]

4. *Vias tuas, Domine, demonstra mihi.* Evangelica dogmata ait.

5. *Dirige me in veritate tua.* Hæc ait, ut qui nondum ad veritatem accesserit. *Et doce me, quia tu es Deus salvator meus.* Cum propheta ita oret ac si nondum cognoverit vias Domini, neque edidicerit incedere in semitis ejus; necdum directus sit ad veritatem Dei, nec edoctus de Deo ut salvatore, quis non reformidabit illud: *Væ illis qui sibi sapientes et judicio suo docti sunt* ⁴⁶!

7. *Delicta juventutis meæ et ignorantias meas ne memineris.* Juventutem stultitiam ait. Aperta autem stultitia erat idololatriæ eorum tempus. Alio modo per delicta juventutis ea quæ in Ægypto perpetrarunt intelligit: nam et illic idolorum cultui vacarunt. Ne itaque delictorum illorum jam memineris, sed humanitatis et misericordiæ qua tunc vel ignorantem prosequutus es. *Propter bonitatem tuam, Domine.* Non enim meæ dignitatis, sed tuæ benignitatis gratia id consequi rogo.

8. *Propter hoc legem dabit delinquentibus in via.* Illuminabit peccatores, indicabit peccantibus viam.

10. *Universæ viæ Domini misericordia et veritas, etc.* Nam qui divinis sermonibus assidue nutriuntur, accurate ediscunt omnes Salvatoris Christi dispensationes misericordia et veritate esse permi-

(9) Ambros. ad lit. ἀπάντων. Mox post ζωὴν adjicit, ἐκ προσώπου δὲ οὗτος τοῦ λαοῦ παντὸς δευτέρου τῆς αἰχμαλωσίας ἀπαλλαγῆναι.

⁴⁶ Isa. v, 21.

A

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. ΚΔ'.

Ἐπιθέσεις.

Ἐν τῷ προκειμένῳ ψαλμῷ τὸ ἐκάστου τῶν κεκλημένων εἰσφέρεται πρόσωπον ἡ γοῶν αὐτῶν τῶν (9) συνειλεγμένων εἰς τὴν πνευματικὴν ἀπευθύνεσθαι ζωὴν. Ἐν καιρῷ δὲ μαρτυρίου λεκτέον τούτους τοὺς λόγους.

Πρὸς σέ, Κύριε, ἤρα τὴν ψυχὴν μου. Ὡς ἀποτραφέντες ἤδη τῆς εἰδωλολατρίας φασίν.

Μηδὲ καταγελασάτωσάν μου οἱ ἐχθροί. Οἱ νοητοὶ δηλονότι.

Ἐχθρὸς δὲ ὁ διάβολος μετὰ δαιμονίων καὶ τῶν ἀσεβούντων ἀνθρώπων. Ἰσως δὲ καὶ προορᾷ τοῦ Σωτῆρος τὴν ἐνανθρώπησιν, μεθ' ἣν καὶ τῶν ἐχθρῶν πέπαυται λόγος [γέλως].

[Ἐγενήθη τῶν ἀνόμοις ὡς ἀνομος. Αὕτη γὰρ ἡ ἀνομία οὐ διακενῆς ἐγένετο.]

Καὶ γὰρ πάντες οἱ ὑπομένοντές σε οὐ μὴ κατασχυρθώσιν. Ἀπὸ τῶν ἤδη πεποιθῶτων ἐπὶ Θεῷ καὶ γενομένων λαμπρῶν, διὰ τὸ τὴν πεποθήσιν ἔχειν τῆς εὐχῆς ἐπιτεύεσθαι, διαχυρίζεται. *Ἀσχυρθήτωσαν οἱ ἀνομούντες διακενῆς.* Ταῦτα περὶ τῶν ἤδη κατεχομένων ἐν εἰδωλολατρείᾳ φησίν.

[*Ἀσχυρθήτωσαν οἱ ἀνομούντες,* ἀπὸ τῶν ἤδη πεποιθῶτων ἐπὶ Θεῷ καὶ γενομένων λαμπρῶν, διὰ τὸ τὴν πεποθήσιν ἔχειν τῆς εὐχῆς ἐπιτεύεσθαι. Ἰσχυρίζονται οἱ ἀνομούντες διακενῆς. Ταῦτα περὶ τῶν ἐτι κατεχομένων ἐν εἰδωλολατρείᾳ.]

C

Τὰς ὁδοὺς σου, Κύριε, γινώρισόν μοι. Τὰ εὐαγγελικὰ δόγματα φησίν.

Ὁδήγησόν με ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν. Ὡς μηδὲ φθάσας ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν ταῦτα φησίν. *Καὶ διδάξόν με, ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεὸς ὁ Σωτὴρ μου.* Τοῦ προφήτου, μηδέπω ἐγκωκός τὰς ὁδοὺς Κυρίου, μηδὲ διδαχθέντος πορεύεσθαι τρίβους αὐτοῦ, καὶ ὡς μηδέπω ὀδηγηθέντος ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ, μηδὲ διδαχθέντος περὶ Θεοῦ ὡς Σωτῆρος, οὕτως εὐχομένου, τίς οὐκ εὐλαβηθήσεται τὸ, *Ὅναι οἱ σοφοὶ ἐν ἑαυτοῖς, καὶ ἐνώπιον αὐτῶν ἐπιστήμονες;*

Ἄμαρτίας νεότητός μου καὶ ἀγνοίας μου μὴ μνησθῆς. Νεότητα τὴν ἀπροσύννη φησίν. Ἀπροσύννη δὲ σαφῆς ὁ τῆς εἰδωλολατρίας αὐτῶν καιρός. Καὶ ἄλλως ἀμαρτίας τοῦ λαοῦ τὰς ἐν Αἰγύπτῳ· καὶ γὰρ εἰδωλολάτρευσαν ἐκεῖ. Μὴ οὖν ἐκείνων τῶν ἀμαρτημάτων νῦν μνησθῆς, ἀλλὰ τῆς φιλανθρωπίας, δι' ἣς καὶ τότε ἀγνοοῦντας ἐφιλανθρωπέυσας καὶ ἤλεθας. *Ἐνεκεν τῆς χρηστότητός σου, Κύριε.* Οὐ γὰρ διὰ τὴν ἐμὴν ἀξίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν σὴν φιλανθρωπίαν τούτου τυχεῖν ἵκετεύω.

Διὰ τοῦτο νομοθετήσῃ ἀμαρτανόνας ἐν ὁδῷ. Φωτίσει ἀμαρτωλούς· ὑποδείξει ἀμαρτάνουσιν ὁδόν.

Πᾶσαι αἱ ὁδοὶ Κυρίου ἔλεος καὶ ἀλήθειαι. Οἱ γὰρ διηγεκώς τοῖς θεοῖς ἐντροφόμενοι λόγοις μανθάνουσιν ἀκριβῶς δι' ἐκείνων, ὡς πᾶσαι τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ Θεοῦ ἡμῶν οἰκονομίαι ἐλέω καὶ ἀληθείᾳ

συγκέκρανται· τοῖς γὰρ μεταμελομένοις ἐφ' οἷς ἐπλημέλησαν τὸν ἔλεον καὶ τὴν συγγνώμην ὀρέγεται· τοὺς δὲ ἀηττήτους τῆς ἀρετῆς ἀθλητὰς ἀνακηρύττει καὶ στεφανοῖ σὺν ἀληθείᾳ τὴν ψήφον ἐκφέρων· καὶ μέντοι καὶ τοῖς παρανομίᾳ συνεζήκοις, καὶ μεταμελείᾳ μὴ χρῆσαμένοις κατὰ τοὺς τῆς ἀληθείας ὄρους ἐπιφέρει τὰς τιμωρίας.

[Καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ κληρονομήσει γῆν. Αἱ πράξεις, φησὶν, αἱ γενόμεναι πρόξενοι αὐτῷ τοῦ κληρονομήσαι τὴν νοσθὴν γῆν· γενήσονται γὰρ σπέρμα τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν, δι' ὧν τοὺς κατὰ Θεὸν γεννωμένους φησὶν.]

Ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμέ. Δεῖ γὰρ μὴ ὑπτίους εἶναι καὶ ἀναπεπτωκότας, θαρροῦντας τῷ ἔλεει τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς εἰσφέρειν τὸν διὰ τῶν ἔργων πόνον.]

13. *Daniel Barbarus* : *Anima ejus in bonis demorabitur*. Actiones illæ quæ ad intellectualem terram hæreditandam conciliatrices factæ fuerint, semina terræ fient bonorum viris illis qui secundum Deum renovabuntur. Hujus, inquit, semen hæreditabit terram; nam perveniet, ait, benedictio usque ad posterum suos.

Κραταίωμα Κύριος τῶν φοβουμένων αὐτόν· καὶ διαθήκη αὐτοῦ δηλώσει αὐτούς. Ἡ εὐαγγελικὴ. Τί δὲ δηλώσει; ἢ τὴν σωτηρίαν ὁδόν. Πᾶσα γὰρ, φησὶ, νομοθεσία τοῦ Θεοῦ πρὸς τοῦτο βλέπει, πρὸς τὸ ἐν ἀπολαύσει τοὺς ἀγαθοὺς ποιεῖν ὧν προσελαντο. Τοῦτο γὰρ λέγει· Δηλώσει αὐτοῖς, ἀντὶ τοῦ, ἐν ἀπολαύσει αὐτοὺς καταστήσει ὧν προσελαντο.

Αἱ θλίψεις τῆς καρδίας μου ἐπληθύνθησαν. Πολλοῖς, φησὶν, ἀλγεινοῖς πανταχόθεν περιστοιχίζομαι. Ταύτην μου τοίνυν τὴν ταπεινώσιν καὶ τὴν τάλαιπωρίαν ταῖς ἐμαῖς ἀντιταλαντεύσας παρανομίαις, ὡς τὴν ἄφρον, καὶ τὴν συγγνώμην πάρασχε. Ἐκ τῶν ἀναγκῶν μου ἐξάρτατέ με· ἐκ τῶν συνεχῶν μου.

Ἴδε τὴν ταπεινώσιν μου καὶ τὸν κόπον μου. Δεῖ γὰρ μὴ ὑπτίους εἶναι καὶ ἀναπεπτωκότας, θαρροῦντας τῷ ἔλεει τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ γὰρ εἰσφέρειν τὸν διὰ τῶν ἔργων πόνον.

Ἴδε τοὺς ἐχθρούς μου, οἳ ἐπληθύνθησαν. Καὶ ἀπὸ τῆς ἀδικίας τῶν ἐχθρῶν εἰς ἔλεον ἐκκαλεῖται τὸν Θεόν.

Ἄκακοι καὶ εὐθεῖς ἐκολλῶντό μοι. Καὶ τοῦτο ἔβιον ἀρετῆς, τὸ μισεῖν μὲν τῶν φαύλων τὰς συνουσίας, τοὺς δὲ τὴν ἰσότητα τιμῶντας καὶ εὐθύτητι χρωμένους συνήθεις ἔχειν καὶ φίλους· τοῦτο γὰρ καὶ ὁ προφήτης ἔφη πεποιηκῆναι, ὅτε δὴ θεραπεύειν τοῦτο τὸν Δεσπότην ἡγούμενος.

Εἰς τὸ τέλος ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυίδ. ΚΕ'.

Υπόθεσις.

Τῶν πεπιστευκότων εἰς Χριστὸν εἰσφέρεται τὸ πρόσωπον ἀρνούμενων καὶ δισχυριζομένων ἐπὶ τῇ καταστάσει τῆς κοινωνίας τῶν Ἰουδαίων τῶν συνελθούτων κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ.

Κριτὸν με, Κύριε, οἳ ἐγὼ ἐν ἀκακίᾳ μου ἐπορεύθη. Ἀκακίαν καλεῖ τὸ μὴ μετασχεῖν τῆς φαυλότητος καὶ τῆς ἀπονοίας τῶν Ἰουδαίων. Καὶ ἐπὶ τῷ

stas. Nam iis quos delictorum poenitet, misericordiam offert et veniam: invictos autem virtutis athletic, victores denuntiat, et coronat cum veritate et æquitate calculum ferens: eos vero qui in peccato vitam egerunt, neque poenitentia purgati sunt, ex veri et æqui præscripto supplicii afficit.

[13. *Et semen ejus hæreditabit terram*. Ejus opera, inquit, in causa sunt, ut ipse intelligibilem terram hæreditate accipiat: erunt autem, inquit, semen frugi virorum, quibus intelligit eos qui secundum Deum nati sunt.

Respice in me. Oportet enim nos, confidentes in misericordia Dei, non supinos esse et abjectos, sed etiam laborem, qui in agendis occurrit, exhibere.]

14. *Firmamentum est Dominus timentibus eum et testamentum ipsius manifestabit illis*. Evangelium scilicet, aut salutis viam. Tota quippe lex Christi hoc spectat ut probos optatis et delectis frui curet. Id namque ait, *manifestabit illis*, id est, exoptatis frui curabit.

17. *Tribulationes cordis mei multiplicatæ sunt*. Multis, inquit, angoribus undique circumventus sum. Hanc itaque meam humilitatem, hæc ærummas appendens cum peccatis meis, da remissionem veniamque præbe. *De necessitatibus meis erue me*, assidue scilicet prementibus.

18. *Vide humilitatem meam et laborem meum*. Oportet enim non supinos et animo fractos esse, fidentes misericordię Dei, sed afferre operum laborem.

19. *Respice inimicos meos, quoniam multiplicati sunt*. Ex inimicorum iniquitate sumpta occasione, Deum vocat ad misericordiam.

21. *Innocentes et recti adhæserunt mihi*. Et hoc proprium virtutis est, improborum congressus fugere, æqui autem et recti cultores in amicis et familiaribus habere. Hoc etiam Propheta se fecisse ait: ratus nimirum id esse Dominum colere.

1. In finem PSALMUS David. XXV.

Argumentum.

Inducitur persona eorum qui crediderunt in Christum, negantibus interea et contradicentibus communionis constitutioni Judæis, qui convenerant adversus Dominum et adversus Christum ejus.

Judica me, Domine, quoniam ego in innocentia mea ingressus sum. Innocentiam dicit non communicare cum perfidia et vesania Judæorum. *Ei in Do-*

mino sperans non infirmabor. Cum in te spem salu-
tis reponam, firmiter et immotus consistam.

9. *Proba me, Domine, et tenta me.* Si pervestiget, inquit, profunda animæ meæ, in te solo omnem mentis sollicitudinem me reponereprehendes. Quod cum agam, acceptus ero tibi, tuæ scilicet veritatis amans.

Daniel Barbarus: Ure renes meos. Quasi dicat, succende et examina intimas animi mei cogitationes, et perscrutare an ita me habeo ut dico. Porro alia est hic succensio Domini, quam Propheta optat, ab ea quæ fit ardentibus maligni sagittis. Nam Dominus deteriora consumit, et renes et corda expurgat; malignus autem libidines et affectus excitat: propterea ignis qui in rubo erat non exarsit, qui vero in iudicibus est,⁷⁷ ex rhamno comburere dicitur.

4. *Non sedi cum consilio vanitatis.* Iniquissimorum B
judaici populi principum consilium apud eum qui corda novit et scrutatur aperte negat et respuit.

6. *Lavabo inter innocentes manus meas.* Purus, inquit, ero a fœdissimis eorum gestis. *Et circumdabo altare tuum, Domine.* Aperte in hisce rationalibus prædicat cultum.

8. *Domine, dilexi decorem domus tuæ.* [Cupio, inquit, divinam domum videre tuam, quæ gratia tua refulget.] Decor domus sunt qui ornate et religiose in Ecclesia degunt.

9. *Ne perdas cum impiis animam meam.* Rogat a supplicio eximi Judæis parato.

10. *In quorum manibus iniquitates sunt, dextera eorum repleta est muneribus.* Aut quia donis jus ipsi perverterent, aut quia donis proditorem corrupissent; aut quia injuste raperent, ideo dexteram eorum replebant muneribus.

1. *PSALMUS David priusquam liniretur. XXVI.*

Argumentum.

Instructionem adversus hostes complectitur hic Psalmus, quæ ex bonis sibi a Deo collatis nota erat, atque cum confessione rogat secundis se donis augeri. Illud autem: *Antequam ungeretur,* significat, ipsum divino Spiritu prospicere, unguendum se fore in regem, tentationibusque impetendum. Fortitudine lumbos præcinctus ad pericula propulsanda admodum præmunitur.

Adjicit Daniel Barbarus: Vicesimus sextus, septimus, octavus et nonus psalmi idem habent argumentum. Siquidem subjecto in Assyrios eodem ex persona beati Ezechie dicuntur, prædicente David, et ad hoc argumentum revocante Propheta illius personam, ita ut eadem verba prædicet et affectus ostendat. Cæterum imitationem et differentiam quamdam habent hi psalmi: nam vicesimus sextus, et vicesimus septimus, victoriæ carnina sunt tantum pro deletis Assyriis: at vicesimus octavus et vicesimus nonus de incolumitate et sanitate Ezechie restituta mentionem faciunt.

Dominus illuminatio mea et salus mea, quem timebo? Adversarias potestates despicit, quia in Domini illuminatione confidit. A te, inquit, illuminatus, omnes una hostes contemno

Daniel Barbarus: Dominus protector vitæ meæ. Quis adeo insidiarum potens erit, ut potens Deus est ad auxilium ferendum?

⁷⁷ Judic. ix, 15.

Κυρίῳ ἐλπίζων οὐ μὴ ἀσθενήσω. Βεβαίαν, φησὶν, ἔξω τὴν στάσιν εἰς σὲ τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας ἀπογραφάμενος.

Δοκίμασόν με, Κύριε, καὶ πείρασόν με. Εἰ ἐξέτασης τῆς ψυχῆς μου τὰ βάθη, φησὶν, ἐπὶ τῷ σὺ μόνῳ εὐρήσεις ἐλλείπει πάντα μου τῆς διανοίας τὸν πόνον ἐπανέχοντα. Τοῦτο δὲ ποιῶν εὐδαιμόνητος ἔσομαι παρὰ σοὶ τὴν σὴν ἀγαπήσας ἀλήθειαν.

Ὁὐκ ἐκάθισα μετὰ συνεδρίου ματαιότητος. Σαφῶς ἐπὶ τοῦ εἰδότος τὰς καρδίας ἐτάζειν τὸ τῶν παρανομωτῶν ἀρχόντων τοῦ Ἰουδαίων ἔθνους ἀρνεῖται συνεδρίον.

Νίψομαι ἐν ἀθώοις τὰς χεῖράς μου. Καθαρὸς ἔσομαι, φησὶ, τῶν μαιφόνων αὐτῶν πράξεων. Καὶ κυκλώσω τὸ θυσιαστήριόν σου, Κύριε. Σαφῶς ἐν τούτοις τὴν λογικὴν ἀνακηρύττει λατρείαν.

Κύριε, ἠγάπησα εὐπρέπειαν οἴκου σου. [Ποθῶ, φησὶ, τὸν θεῖον οἶκον ἰδεῖν, τὸν τὴν σὴν ἀποστειλόντα χάριν.] Εὐπρέπεια τοῦ οἴκου οἱ διαπρέποντες ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διὰ θεοσεβείας.

Μὴ συναπολέσης μετὰ ἀσεβῶν τὴν ψυχὴν μου. Ἐξω τῆς κολάσεως γενέσθαι εὐχεται τῆς ἀποκειμένης τοῖς Ἰουδαίοις.

Ὅν ἐν χερσὶν αἱ ἀνομίαι, ἡ δεξιὰ αὐτῶν ἐπλήσθη δώρων. Ἡ ὡς καὶ αὐτῶν δώροις παρακρινόντων τὸ δίκαιον, ἡ διὰ τὸ δώροις τὸν προδότην ἐξωνήσασθαι ἡ ἐπειδὴ ἠρπάζοντο ἀνομίαν διὰ τοῦτο τὴν δεξιάν αὐτῶν ἐπλήρουν δώρων.

ΨΑΛΜΟΣ τοῦ Δαυὶδ πρὸ τοῦ χρισθῆναι. ΚΖ΄.

Ἰσθθεις.

Περιέχει ὁ ψαλμὸς κατήχησιν κατ' ἐθρῶν, ἀφ' ὧν ἡδὴ ἐδέξατο παρὰ Θεοῦ γινωσκομένην, καὶ αἰτησὶν δευτέρων ἀγαθῶν μετ' ἐξομολογήσεως. Τὸ δὲ πρὸ τοῦ χρισθῆναι, ἐκεῖνο σημαίνει, ὅτι, τῷ Πνεύματι τῷ θεῷ προεωρακῶς, ὡς χρισθῆσεται, μὲν εἰς βασιλεία, περιπέσει δὲ τοῖς πειρασμοῖς, ἀνδρεία περιζωσάμενος τὴν ὁσφὺν εὐ μάλα περὶ τοὺς κινδύνους ἀντιτοῦσθαι διαβεβαίουται.

Ἐν τῷ ἐγγιζειν ἐπ' ἐμέ κακοῦντας. Προσῆλθον μὲν, φησὶ, διαφθεῖραι θέλοντες πεπόνθασι δὲ ὁ δρᾶσαι ἤλπισαν.

Τοῦ κατοικεῖν με ἐν οἴκῳ Κυρίου. Καὶ γὰρ ἀγορευτῆς ἢ αἰτησις γέγονε, καὶ Θεῷ δοῦναι ἀξία. Τῷ θεωρεῖν με τὴν τερπνότητα Κυρίου. Ἐν ταύτῃ, φησὶν, εὐχομαι διαπαντὸς οἰκεῖν, ἐν ἧ καὶ τῆς σωτηρίας ἐπέτυχον.

Ἐν πέτρᾳ ὠψώσεν με. Σαῶς ὁ Παῦλος τὴν πέτραν εἶναι τὸν Χριστὸν δισχυρίζεται. Ἄσω καὶ ψαλῶ τῷ Κυρίῳ. Σαῶς τὴν τοῦ, Ἄγιος, ἄγιος, ἄγιος, ἀνακηρύττει λαρεῖαν.

Ἐισάκουσον, Κύριε, τῆς φωνῆς μου. Ἄντι τοῦ, Εὐχαριστῶ σοι ὑπὲρ τῶν παρεληλυθότων, δεηθῆσομαι δὲ ὑπὲρ τῶν ἐξῆς.

Νομοθέτησόν με, Κύριε, ἐν τῇ ὁδῷ σου. Τὸν εὐαγγελικὸν νόμον εὐχεται γυμνωθῆναι αὐτῷ· αὐτὸς δὲ γὰρ ἦν καὶ ἡ εὐθεία ὁδός.

Καὶ ἐψύσασαο τὴν ἀδικίαν ἐμου. Τουτέστιν ἠσθένησεν ἡ καθ' ἡμῶν ἀδικία.

Πιστεύω τῷ ἰδεῖν τὰ ἀγαθὰ Κυρίου ἐν γῆ ζώοντων. Τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ φησὶν.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. ΚΖ.

Υπόθεσις.

Ἄδει τὸν παρόντα ψαλμὸν ἐκ προσώπου τῶν πιστευσάντων εἰς Χριστὸν, διὰ δεήσεως εἰς ἐπικουρίαν καλῶν τὸν Θεόν· ἅμα δὲ καὶ τῆς Ἰουδαίων ἀπονοίας κατάρσιν ἔχει καὶ εὐχὴν τοῦ χωρισθῆναι τῆς χειρόνος ἐκεῖνων μερίδος.

Πρὸς σὲ, Κύριε, κεκράξομαι... καὶ ἐμοιωθήσομαι τοῖς καταβαίνουσιν εἰς λάκκον. Ἔθος τῆ θείᾳ Γραφῇ λάκκον ὀνομάζειν τὸν ᾄδην.

Μὴ συνελκύσης με μετὰ ἀμαρτωλῶν. Ἀμαρτωλοὺς τὸ τῶν Ἰουδαίων ἔθνος φησὶ, κατὰ τὸ εἰρημέων αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος· Ἐὰν μὴ πιστεύσητε, ὅτι ἐγὼ εἰμι, ἐν ταῖς ἀμαρτίαις ὑμῶν ἀποθανεῖσθε. Αὐτοὶ δὲ καὶ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν, ὅτι τὸν ἀθῶον καὶ δίκαιον ἀπέκτειναν, ὃν οὐκ ἀποκτείνει ὁ νόμος ἐκέλευσεν. Τῶν λαλούντων εἰρήνην μετὰ τῶν πλιστοῦν αὐτῶν. Τοῦτ' φησὶν, ὅτι, διδάσκαλον καὶ ἀγαθὸν ἀποκαλοῦντες τὸν Σωτῆρα, κατὰ διελογίζοντο κατ' αὐτοῦ.

Ὅτι οὐ συνῆκαν εἰς τὰ ἔργα Κυρίου. Ἄντι τοῦ, Οὐκ ἠθέλησαν, φησὶ, τὴν οἰκειαν παραδέξασθαι σωτηρίαν.

Καὶ ἀνέθαλεν ἡ σὰρξ μου. Σαῶς τὴν ἀνάστασιν ἐν τούτοις κηρύττει.

Adjicit Daniel Barbarus : Resflet caro nostra cum spem resurrectionis accipimus; cæterum non caro, sed cor alii verterunt.

Daniel Barbarus : Ex voluntate mea confitebor ei. Dixit ex voluntate, ad differentiam legalis cultus, qui suppliciorum metu afficiebatur, id est, non invitam et coactam, sed voluntariam et promptam tibi laudem proferam : sic et alias dixit : *Voluntarie sacrificabo tibi* ⁴¹ : Et *voluntaria oris mei beneplacita fac, Domine, et exaudi me* ⁴². Sed quoniam verbum confiteri et damnationem peccatorum, et gratiarum actionem significat ; ideo si hoc loco pro damnatione peccati commissi sumatur, innuit quod non pudore et respectu hominum peccare destitit : sed quoniam respexerit ad odium et noxam peccati : si vero sumitur pro gratiarum actione, ostendit se de omnibus gratias agere, idque summa cum voluntate præstare : nam id vel dolore vel necessitate agere, non est ex voluntate confiteri.

⁴¹ I Cor. x, 4. ⁴² Isa. vi, 3. ⁴³ Joan. viii, 24. ⁴⁴ Psal. lxxxviii, 8. ⁴⁵ Psal. cxviii, 108.

2. Dum appropiant super me nocentes. Accesserunt, inquit, animo mei perdendi, quod sperabant illaturos se mali, accidit ipsis.

4. Ut inhabitem in domo Domini. Etenim sancti et æqua postulatio, quam concedere Deo dignum est. Ut videam voluptatem Domini. In hac, inquit, precor mihi semper habitare liceat, in qua sum salutem consecutus.

6. In petra exaltavit me. Aperte Paulus petram esse Christum affirmat ⁴⁴. Cantabo et psalmum dicam Domino. Manifeste cultum per hæc verba, Sanctus, sauctus, sanctus ⁴⁵, redditum prædicat.

7. Exaudi, Domine, vocem meam. Quasi dicat : gratias tibi de præteritis ago, supplico pro futuris.

11. Legem pone mihi, Domine, in via tua. Evangelicam legem sibi notam fieri postulat ; ipsa enim recta via est.

12. Et mentita est iniquitas sibi. Id est, fracta est iniquitas qua impetebamur.

13. Credo videre bona Domini in terra viventium. Supernam Jerusalem intelligit.

PSALMUS David. XXVII.

Argumentum.

Præsentem canit psalmum ex persona credentium in Christum, et supplex Dei implorat auxilium ; atque una Judæorum vesaniæ execrationem continet, atque a pessima illorum sorte separari postulat.

1. Ad te, Domine, clamabo... et assimilabor ascendentibus in lacum. Mos divinæ Scripturæ lacum appellare infernum.

3. Ne simul trahas me cum peccatoribus. Peccatores Judæorum gentem dicit, juxta illud a Salvatore dictum : *Nisi credideritis quia ego sum, in peccatis vestris moriemini* ⁴⁶, ipsi interea operantes iniquitatem, cum innocentem et justum contra quam lex vetaret occiderent. *Qui loquuntur pacem cum proximo suo*. Hoc ait quia Salvatorem magistrum et bonum appellantes, mala moliebantur ipsi.

5. Quoniam non intellexerunt opera Domini. Quasi diceret : Noluerunt propriam admittere salutem.

7. Et resfuit caro mea. Aperte his resurrectionem prædicat.

8. *Et protector salvationum Christi sui est.* Christum sive unctum hic vocat populum in regale sacerdotium inunctum. Ipse igitur, ait, Dominus populum protegit, ut salutem populo paret quem per se et ad se inunxit.

9. *Et pasce illos, et extolle illos usque in æternum.* Ipse namque nos pascet misso in vicem sui Paracletō. Et quidem nos extollit, id est, sublimes agit in futura et infinita sæcula.

PSALMUS David, de exitu Tabernaculi. XXVIII. Argumentum.

Canitur præsens psalmus ejecto Israelis populo, gentibusque eorum vice accitis, quod ipsa indicat inscriptio, Exitus Tabernaculi, quæ palam nobis exitum illorum significat.

1, 2. *Afferte Domino, filii Dei.* Filios Dei sanctos apostolos vocat, quippe quos dicere docuerit: *Pater noster qui es in caelis*⁸³. *Afferte Domino filios arietum.* Filios arietum vocat eos qui per apostolos ex Judæis ad fidem Domini sunt vocati, vel etiam qui ex gentibus accesserunt, quippe qui ex irrationalibus patribus nati sunt. *Afferte Domino gloriam et honorem.* Gloriam affert Domino qui bonis operibus vacat, secundum illud quod dictum est: *Ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum*⁸⁴. Rursus honorem affert qui bona edit opera, juxta id quod dictum est⁸⁵: *Honora Dominum de justis tuis operibus.*

Adorate Dominum in atrio sancto ejus. Palam edicit, non oportere nos extra ecclesiam adorare: quod heterodoxorum conventuum causa dicitur. [Non oportet extra ecclesiam adorare, sed in ipsa aula Dei. Ne mihi, inquit, proprias aulas et synagogas excogitetis, una est aula sancta Dei.] Possumus item, mente sursuum erecta, per atrium cœlestem mansionem intelligere.

3. *Vox Domini super aquas.* Aquas dicit eorum multitudinem qui per eas salutem consequuntur. Aquæ sunt sancti, quoniam flumina de ventre eorum fluent, ⁸⁶spiritualis videlicet doctrina, qua irrigant auditores. Super hujusmodi aquas Dominus est. Sed quod historiam spectat, Elias cum pluvie defectus esset, audivit vocem aquarum multarum (*alius codex*). Vocem Domini ait in Jordane a Deo et Patre emissam ac dicentem⁸⁷: *Hic est filius meus dilectus, quam etiam tonitruo comparat.*

5. *Vox Domini confringentis cedros.* Cedros hic dicit adversarias potestates. *Et confringet Dominus cedros Libani.* Cedros Libani ait sublimes Judaici populi homines: quia plerumque in divina Scriptura Libanus Jerosolyma dicitur.

6. *Et comminet eas tanquam vitulum Libanum.* Vitulus, id est altare. *Et dilectus quemadmodum filius unicornium.* Dilectus apostolorum chorus filius

Καὶ ὑπερασπιστὴς τῶν σωτηρίων τοῦ Χριστοῦ. Χριστὸν ἐνταῦθα τὸν χρισθέντα λαὸν εἰς βασιλεῖον ἱερατεύμα φησιν. Αὐτὸς οὖν, φησὶν, ὁ Κύριος ὑπερασπίζει εἰς τὸ σῶσαι τὸν χρισθέντα δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν λαόν.

Καὶ ποιμανὸν αὐτοὺς, καὶ ἐπιτρον αὐτοὺς ἕως τοῦ αἰῶνος. Αὐτὸς γὰρ ἡμεῖς ποιμανεῖ, πέμψας ἡμῖν ἀντ' αὐτοῦ καὶ ὡς ἑαυτὸν τὸν Παράκλητον. Καὶ μὴν καὶ ἐπαίρει, τουτέστιν ὑψηλοὺς ἀποφαίνει εἰς τοὺς μέλλοντας καὶ ἀτελευτήτους αἰῶνας.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ ἐξόδου Σκηρῆς. ΚΗ΄.

Ἰπόθεσις.

Ὁ παρῶν ἕβεται ψαλμὸς, ἐκβαλλομένων μὲν τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, ἀντεισαγομένων δὲ τῶν ἐθνῶν. Τοῦτο δὲ δηλοῖ καὶ ἡ ἐπιγραφή ἡ λέγουσα, *Ἐξόδου Σκηρῆς*, σαφῶς τὴν ἐξόδον αὐτῶν ἡμῖν κατασημαίνουσα.

Ἐρέγκατε τῷ Κυρίῳ, υἱοὶ Θεοῦ. Υἱοὺς Θεοῦ τοὺς ἀγίους ἀποστόλους καλεῖ· ἐδίδαξε γὰρ αὐτοὺς λέγειν· *Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.* *Ἐρέγκατε τῷ Κυρίῳ υἱοὺς κριῶν.* Υἱοὺς κριῶν τοὺς κληθέντας δι' αὐτῶν ἐκ τοῦ Ἰουδαίων ἔθνους εἰς τὴν πίστιν τὴν ἐν Κυρίῳ σημαίνει· ἢ καὶ τοὺς ἐξ ἐθνῶν πεπιστευκότας, ἅτε δὴ φύντας ἐξ ἀλόγων πατέρων. *Ἐρέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν καὶ τιμὴν.* Δόξαν μὲν φέρει τις τῷ Κυρίῳ ἀγαθοεργῶν, κατὰ τὸ εἰρημένον· *Ὅπως ἴδωσι τὰ καλὰ ἔργα ὑμῶν, καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν.* Τιμὴν δὲ πάλιν, ἀγαθὰ ἐπιτηδεύων· *πράξεις, κατὰ τὸ εἰρημένον· Τίμα τὸν Κύριον ἀπὸ σῶν δικαίων πόρων.*

Προσκυνήσατε τῷ Κυρίῳ ἐν αὐλῇ ἀγία αὐτοῦ. Σαφῶς διὰ τούτων ἡμῖν παρακελεύεται, ὡς ἔξω τῆς ἐκκλησίας οὐ δεῖ προσκυνεῖν. Τοῦτο δὲ φησι διὰ τὰς τῶν ἑτεροδόξων συναγωγὰς. [Προσκύνησις δὲ οὐ χρὴ ἔξω τῆς ἐκκλησίας, ἀλλ' ἐν αὐτῇ τῇ αὐλῇ τοῦ Θεοῦ τελουμένη. Μὴ μοι, φησὶν, ἰδίας αὐλὰς καὶ συναγωγὰς ἐπινοεῖτε· μία ἐστὶν αὐλὴ ἡ ἀγία Θεοῦ.] Δυνατὸν δὲ αὐτὴν ἐπαναθεηκότας νοῆσαι τὴν ἐπουράνιον διαγωγὴν.

Φωνὴ Κυρίου ἐπὶ τῶν ὕδατων. Ὑδατὰ φησι τῶν διὰ τούτων σωζομένων τὰ πλήθη. Ὑδατὰ οἱ ἅγιοι, διόπερ ποταμοὶ βέουσουσιν ἐκ τῆς κοιλίας αὐτῶν· τουτέστι πνευματικὴ διδασκαλία, δι' ἧς ἄρδουσι τοὺς ἀκούοντας. Ἐπὶ τῶν τοιούτων οὖν ὕδατων ὁ Κύριος. Ἄλλὰ καθ' ἱστορίαν Ἠλίας μετὰ τὴν ἄβροχίαν ἤκουε φωνὴν ὑδάτων πολλῶν. Τὴν γενομένην φησὶν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ λέγουσαν· *Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός*, ἦν καὶ βροντῆ παρεικάξει.

Φωνὴ Κυρίου συντριβόντος κέδρους. Κέδρους ἐν τούτοις τὰς ἀντικειμένας δυνάμεις φησὶν. *Καὶ συντριψέει Κύριος τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου.* Κέδρους Λιβάνου τοὺς ὑψηλοὺς τοῦ Ἰουδαίων λαοῦ φησὶν, διὰ τὸ ὠνομάσθαι πολλὰκις ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ Λιβάνον τὴν Ἱερουσαλήμ.

Καὶ λεπτυνεῖ αὐτὰς ὡς τὸν μόσχον τὸν Λιβανον. Ὁ μόσχος τὸ θυσιαστικόν δηλοῖ. *Καὶ ὁ ἡραπιμένος ὡς υἱὸς μονοκεράτων.* Ὁ ἡραπιμένος,

⁸³ Matth. vi, 9. ⁸⁴ Matth. v, 16. ⁸⁵ Prov. iii, 9.

⁸⁶ Joan. vii, 38. ⁸⁷ Matth. iii, 17.

φησι, τῶν ἀποστόλων χορὸς υἱὸς γέγονε μονοκερώ-
των. Μονοκέρωτες δὲ οἱ ἅγιοι προφηταὶ καὶ πατρι-
άρχαι, ὧν υἱοὶ οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι· διὰ τὸ ἐπὶ μόνῳ
θεῷ τὸ κέρασ καὶ τὴν ἰσχὺν ἔχειν.

Φωνὴ Κυρίου διακοπτοῦτος φλόγα πυρός. Αὐ-
τὴν τὴν ἐπαγγελίαν σημαίνει, ἣν τοῖς ἁγίοις ἐπηγ-
γεῖλατο λέγων· *Καὶ ἐὰν ἐν μέσῳ πυρός διέλθῃς,*
πῦρ οὐ κατακαύσει σε.

Φωνὴ Κυρίου συσσειοῦτος ἔρημον. Τὸ, *συσ-
σειῶν* ἐνταῦθα εἰρηται ἐπὶ τοῦ ἐξακούστου πάλιν,
ὡς τὸ, *Εἰσελθόντος τοῦ Ἰησοῦ, ἐσεισθη πᾶσα ἡ
πόλις.* Ἐρημον δὲ τὴν ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησίαν λέγει,
τὴν πάλαι ἔρημον οὖσαν τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως. *Καὶ
συσσειεῖ. Κύριος τὴν ἔρημον Κάδης.* Κάδης
ἀγία ἐρμηνεύεται. Ἄγία δὲ ἡ Χριστοῦ Ἐκκλησία
νοεῖται:

**Φωνὴ Κυρίου καταρτιζομένη ἐλάφους, καὶ ἀπο-
καλύψει δρυμούς.** Ἐλαφοὶ μὲν οἱ ἅγιοι· *καταρτι-
ζομένη* δὲ ἀντὶ τοῦ, εὐτρεπίζοντος. Αὐτὸς γὰρ τοὺς
ἁγίους ἀποστόλους εὐτρεπίσας ἐξέπεμψε, κατὰ τὸ,
*Πορευθέντες, μαθητεύσατέ πάντα τὰ ἔθνη. Δρυ-
μούς* τὴν Ἐκκλησίαν ἀποκαλεῖ, διὰ τὸ πάλαι ξύλων
ἀάκρων εἶναι μητέρα.

[*Καὶ ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ πᾶς τις λέγει δόξαν.*
Ὁ Κύριος, τοὺς ἁγίους ἀποστόλους εὐτρεπίσας ἐξ-
έπεμψεν, ὥστε τοὺς δαίμονας ἀποσοθῆσαι, καὶ τὰ
ἔθνη εἰς ἐπίγνωσιν Θεοῦ ἀγαγεῖν.]

Κύριος τὴν κατακλυσμὸν κατοικισί. Κατακλυ-
σμὸν τὸ πλῆθος τῶν πιστευσάντων λέγει κατὰ τὸ εἰ-
ρημένον, ὅτι *Ἡ σύμπασα γῆ ἐνεπλήσθη τοῦ γινώ-
σαι τὸν Κύριον,* ὡς ὕδωρ πολὺ κατακαλύψει θάλασ-
σαν. *Καὶ καθιεῖται Κύριος βασιλεὺς εἰς τὸν
αἰῶνα*· ὁμοιον τῷ, *Ὅτι αὐτῷ κάμψαι πᾶν γόνυ.*

Κύριος ἰσχὺν τῷ λαῷ αὐτοῦ δώσει. Ὅμοιον τῷ·
Πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ.
Κύριος εὐλογῆσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν εἰρήνῃ.
Ὅμοιον τῷ, *Εἰρήνην τὴν ἐμὴν διδώμι ὑμῖν, εἰρή-
νην τὴν ἐμὴν ἀφίημι ὑμῖν.*

Adjicit in fine Daniel Barbarus: Desolatam ab Assyriis terram iterum reformabit et habitare faciet.

ΨΑΛΜΟΣ ᾠδῆς τοῦ ἐγκαινισμοῦ τοῦ οἴκου εἰς
τὸ τέλος τῷ Δαυίδ. ΚΘ.

Ἐγκαινισμὸς τοῦ οἴκου ἐστίν, ἦτοι τῆς Ἐκκλησίας,
ἣ ὅτε τοῦ ἐξῶ ἀνθρώπου ἡμῶν φθειρομένου ὁ ἔσω
ἀνακαινοῦται.

Υπόθεσις.

Τοῦτον ᾄδει τὸν ψαλμὸν μετὰ τὸ ρυθῆναι τῆς ἀμαρ-
τίας, ὡσπερ ἀνακαινοθείσης αὐτοῦ τῆς ψυχῆς
διὰ τῆς μετανοίας, ἣ καὶ οἶκος πάλαι ἦν τοῦ ἁγίου
Πνεύματος. Ψάλλει δὲ καὶ ὑπὲρ τῆς ἀφέσεως, εὐ-
χαριστίας ἀνατιθεῖς, καὶ περὶ τῶν μελλόντων
ἀσφαλῆ μένειν ἑαυτὸν εὐχόμενος, καὶ τοῖς ἄλλοις
παρέχων διδασκαλίαν, εἰ ποτε ἄρα τι τοιοῦτον
συμβῆ, εὐχὰς ἐπὶ τὸν Θεὸν ἀνατείνειν.

Υψώσω σε, Κύριε, ὅτι ἐπέλαβές με....

*Ἐσωσάς με ἀπὸ τῶν καταβαινόντων εἰς λάκ-
κον. Λάκκον τὸν ᾄδην φησίν.*

⁸⁸ Isa. xlii, 2. ⁸⁹ Matth. xvi, 10. ⁹⁰ Matth. xxviii, 19. ⁹¹ Psal. ciii, 24. ⁹² Isa. xlv, 24. ⁹³ Phi-
lipp. iv, 15.

A fuit unicornim. Unicornes autem sunt sancti pro-
phetæ et patriarchæ, quorum filii sunt sancti apo-
stoli, eo quod cornu et fortitudinem in solo Deo ha-
buerint.

7. *Vox Domini intercidentis flammam ignis.* Pro-
missionem illam significat qua sanctis se obligavit
dicens ⁸⁸. *Et si per medium ignis transieris, ignis non
te comburet.*

8. *Vox Domini concutientis desertum.* *Concutiens*
hic dictum est, eo quod ex sonitu audiretur, ut est
illud: *Ingrediēte Jesu commota est universa civitas* ⁸⁹.
Desertum autem dicit Ecclesiam gentium, quæ olim
deserta et destituta esset Dei cognitione. *Et commo-
vebit Dominus desertum Cades.* *Cades sancta* inter-
pretatur. Et vero Ecclesia Christi sancta censetur.

9. *Vox Domini præparantis cervos, et revelavit con-
densa.* Cervi sunt sancti. *Præparantis* autem est ceu
adornantis: ipse namque sanctos apostolos adorna-
tos et instructos misit, juxta illud: *Evntes docete
omnes gentes* ⁹⁰. *Condensa* autem Ecclesiam dicit,
quod esset olim infructuosarum arborum mater.

[*Et in templo ejus quivis gloriam dicit.* Dominus
cum sanctos apostolos præparasset, emisit eos, ut
dæmones exterrerent atque fugarent, et gentes in
Dei cognitionem agerent.]

10. *Dominus diluvium inhabitare facit.* Diluvium
ait esse gentium multitudinem, juxta illud quod
dictum est: *Omnis terra impleta est cognitiōne Do-
mini* ⁹¹, ceu aqua multa quæ mare operiat. *Et sede-
bit Dominus rex in æternum,* huic simile, quoniam
ipsi curvabitur omne genu ⁹².

11. *Dominus virtutem populo suo dabit:* Simile
huic: *Omnia possum in eo qui me confortat Chri-
sto* ⁹³. *Dominus benedicet populo suo in pace,* simile
huic: *Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo
vobis* ⁹⁴.

1. **PSALMUS** cantici in dedicatione domus

Davidi. XXIX.

Dedicatio domus est, aut Ecclesiæ, aut cum exte-
riore nostro homine corrupto interior reno-
vatur.

Argumentum.

Hunc canit psalmum postquam a peccato liberatus
et quasi renovata anima ejus per poenitentiam,
quæ olim domus erat Spiritus sancti. Psallit au-
tem pro concessa venia gratias agens, et rogans
tutum se in futuro servari, aliosque docet ut, si
quid forte hujusmodi contingat, preces ad Deum
emittat

2. *Exaltabo te, Domine, quoniam suscepisti me....*

3. *Salvast me a descendentibus in lacum. Lacum
vocat infernum.*

4. *Et confitemini memorie sanctitatis ejus.* Oportet, inquit, hymnos multiplicare, memores benignitatis ejus.

6. *Quoniam ira in indignatione ejus.* Non ejus consilio et voluntate; sed quod singuli per peccata sua eam sibi pertrahant. Nam ejus voluntas vita est. *Ad vesperum demorabitur fletus.* His verbis significatur poenitentiae praestantia. Nullus enim tam ingens peccatorum numerus, quem non celeriter poenitentia in exultationem vertat.

7. *Ego autem dixi in abundantia mea: Non movebor in aeternum.* Causam lapsus enarrat. Quoniam, inquit, prosperis rebus, altos spiritus assumpsi, propterea conturbatus sum. Hoc vero non te compellente, sed tantum faciem tuam avertente, mihi accidit. Quando igitur, nisi tua fortitudine innitatur ne consistere quidem possumus, fac, obsecro, ut dum tuam impleo voluntatem, decore animam meam illustres (10). Id sibi Adam in paradiso degens eventurum speravit, antequam in fraudem deduceretur: id Ezechias postquam Assyrium devicerat. Et haec aperte docet liber Paralipomenon, cum ait exaltatum fuisse cor Ezechiae regis **.

9. *Ad te, Domine, clamabo....* 10. *Quae utilitas in sanguine meo dum descendo in corruptionem.* Precor, inquit, reduci me de lacu, quia non confitebitur tibi pulvis. Quod si descendero in corruptionem, neque mihi neque aliis ulla erit utilitas. Ego autem ea vita privatus sum quae abs te obtinetur: alii vero nullam per me salutem nacti sunt. Sin vero audieris vocem meam et converteris luctum in gaudium, et me laetitia cinxeris, non parva mihi eveniet utilitas: etenim postquam pristinam gloriam meam recuperavero, cum ea te alloquar, non cum prava conscientia. Hoc enim significat illud, *Non comungar.*

12. *Conscidisti saccum meum, et circumdedisti me laetitia.* Saccum dicit luctum, quando mos est lugentibus uti sacco. Nam saccus malitiam et ignorantiam significat: quoniam ex haedorum pilis confecti sunt sacci, qui haedi ad sinistram consistunt; ex pilis item hirci illius emissarii.

In finem, PSALMUS Davidi pro extasi. XXX.

Argumentum.

Præsentem canit psalmum quasi peccati causa in poenitentia adhuc versaretur et rogaret ab eo liberari. Quinimo ut jam exauditus gratias agit ac quae ipsi poenitentiae tempore contigere narrat: illud autem, *pro extasi*, nihil nisi peccatum significat, quo quasi a sana mente anima excessit: ut non ultra se assumptum iri speraret, et palam diceret: *Ego autem dixi in excessu meo, projectus sum a facie oculorum tuorum.*

2, 3. *In te, Domine, speravi... Inclina ad me aurem tuam.* Quando non potest clamor noster in al-

** II Paralip. xxxii, 25

(10) Haec apud Danielelem Barbarum Theodoretis esse feruntur.

Και εξομολογήσθε τῇ μνήμῃ τῆς ἀγαπῶντος αὐτοῦ Προσῆκει, φησὶν, ἐπιτείνειν τοὺς ὕμνους, μνημένους τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας.

Ὅτι ὄργῃ ἐν τῷ θυμῷ αὐτοῦ. Οὐκ αὐτοῦ τοῦτο βουλομένου ποιεῖν· ἀλλ' ἐκάστου διὰ τῆς ἀμαρτίας ἐαυτοῦ ταύτην ἐπιεσάγοντος. Τὸ γὰρ αὐτοῦ θέλημα ζωὴ ἐστίν. Τὸ ἐσπέρας αὐλοσθήσεται κλαυθμός. Τὸ εὐκατόρθωτον τῆς μετανοίας διὰ τούτων σημαίνεται. Οὐδὲν γὰρ τοσούτον πλήθος ἀμαρτιῶν, ὃ μὴ ταχέως ἢ μετάνοια εἰς ἀγαλλασίαν ἐκφέρει.

Ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ εὐθυμίᾳ μου· Μὴ σαλευθῶ εἰς τὸν αἰῶνα. Τὸ αἶψιον λέγει τῆς πτώσεως. Ἐπειδὴ μέγα, φησὶν, ἐν τῇ εὐθυμίᾳ πεφρόνηκα, τούτου χάριν τετάραγμα. Γέγονε δέ μοι τοῦτο, οὐ σοῦ με προσωθήσαντος, ἀλλὰ ἀποστρέψαντος μόνον τὸ πρόσωπον. Ἐπειδὴ τοίνυν ἄνευ τῆς ἰσχύος τῆς σῆς οὐδὲ στήναι δυνάμεθα, τὸ σὸν πάλιν ἐπιτελῶν θέλημα, τὸ κάλλος μου τῆς ψυχῆς διαλάμπειν παρασκεύασον. Τοῦτο καὶ ὁ Ἀδὰμ ἤλπισεν ἐπὶ τοῦ παραδείσου προτῆς ἀπάτης πολιτευόμενος, καὶ ὁ Ἐζεχίας νενικηκώς τὸν Ἀσσύριον, καὶ διδάσκει τοῦτο σαφῶς τῶν Παραλειπομένων ἢ βιβλος, ὑψωθῆναι λέγουσα τὴν καρδίαν Ἐζεχίου τοῦ βασιλέως.

Πρὸς σέ, Κύριε, κεκράξομαι.... Τίς ὠφέλεια ἐν τῷ αἵματι μου, ἐν τῷ καταβαίνειν με εἰς διαφθοράν; Δέομαι, φησὶν, ἀναχθῆναι ἐκ τοῦ λάκκου, ἔπειδὴ οὐκ ἐξομολογῆται σοὶ γούρι. Ἐν δὲ τῷ καταβῆναι με εἰς διαφθοράν οὐτε μία τις ὠφέλεια οὐτε ἐμοί, οὐτε ἑτέροις. Ἐγὼ τε γὰρ ἀπεστερουμένη τῆς παρὰ σοῦ ζωῆς· ἄλλοι δὲ οὐδαμῶς ἐτύγγανον τῆς παρ' ἐμοῦ σωτηρίας. Ἐν δὲ τῷ εἰσκαουσαί σε τῆς φωνῆς, καὶ μεταβαλεῖν τὸν κοπετὸν εἰς χαρὰν, καὶ περιζῶσαι με εὐφροσύνην, οὐχ ἡ τυχοῦσά μοι γενήσεται ὠφέλεια. Ἀπολαβὼν γὰρ τὴν πρυτέραν ἐμαυτοῦ δόξαν, δι' αὐτῆς σοὶ λαλῶ, οὐ μετὰ τίνος φαύλης συνειδήσεως· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τό· Οὐ μὴ κατανοῶ.

Διέβρηξας τὸν σάκκον μου, καὶ περιέζωσάς με εὐφροσύνην. Σάκκον εἶπε τὸ πένθος, ἔπειδὴ ἔθος τοῖς ἐν πένθει καὶ σάκκῳ κεκρῆσθαι. Ὁ γὰρ σάκκος κακίαν καὶ ἀγνωσίαν σημαίνει· ἔπειδὴ καὶ τρίχες τῶν ἐρίφων εἰσὶ τῶν ἰσταμένων ἐξ εὐνύμων, καὶ τοῦ ἀποπομπαίου χιμάρου.

Εἰς τὸ τέλος ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυτῷ ἐκστάσεως. Α'.

Υπόθεσις.

Ἄδει τὸν προκειμένον ψαλμὸν ὡς ἐτι ἐν τῇ μετανοίᾳ τῇ διὰ τὴν ἀμαρτίαν ὢν, καὶ ἀξίων αὐτῆς ἐλευθερωθῆναι. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὡς ἦδη εἰσηκουσμένος εὐχαριστίαν ἀναφέρει· καὶ μὴν καὶ τὰ συμβάντα αὐτῷ ἐν τῷ τῆς μετανοίας καιρῷ διηγείται. Τὸ δὲ, ἐκστάσεως, οὐδὲν ἕτερον ἢ αὐτὴν τὴν ἀμαρτίαν ἡμῖν κατασημαίνει, δι' ἣν ὡσπερ ἀγαθῶν φρενῶν ἐξίστατο ἡ ψυχὴ· καὶ ὡς μὴ ἐλπίζειν ἐτι τὴν ἀνάληψιν, φάσκειν τε σαφῶς· Ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ ἐκστάσει μου· Ἀπεβρίμμαι ἄρα ἀπὸ προσώπου τῶν ὀφθαλμῶν σου.

Ἐπὶ σοί, Κύριε, ἤλπισα . . . . . Κλίνον

πρός με τὸ οὖς σου. Ἐπεὶ μὴ φθάσει ἡ ἡμετέρα κραυγὴ εἰς τὸ ὕψος, κλίνων τὸ οὖς σου πρὸς ἐμὲ, διὰ τοῦ συγκαταβαίνειν μοι.

Ἐξάξεις με ἐκ παρίδου ταύτης ἧς ἐκρυψάν μοι. Ἐφεδρῶσαντες γὰρ αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, συνελάβοντο αὐτόν. Ἐν τίνι; ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ.

Ἐλυτρώσω με, Κύριε, ὁ Θεὸς τῆς ἀληθείας. Ὡς ἦδη εἰσακουσθεὶς τοιαῦτα φησιν.

Ἐμίσησας τοὺς διαζυλάσσοντας ματαιότητος διακερῆς. Ματαιότητάς φησι τοῦ παρόντος βίου τοὺς περισπασμούς· οὗς καὶ ἐργαζόμενοι ματαιότητα ποιοῦμεν. Παρέπεται τὸ, διακερῆς, τῷ φυλάσσοντι ματαιότητος.

Ἄγαλλιάσομαι, καὶ εὐφρανθήσομαι. Λύπην καὶ τὰ λοιπὰ πάθη καταπατήσας.

Καὶ οὐ συνέκλεισάς με εἰς χεῖρας ἐχθρῶν. Ἄντι τοῦ, οὐ παραδέδωκας. Ἔστησας ἐν εὐρυχώρῳ τοὺς πόδας μου. Ἀπαλλάξας με θλίψεως, κατέστησας ἐν ἀνέσει καὶ εὐρυχωρίᾳ.

Ἐταράχθη ἐν θυμῷ ὁ ὀφθαλμὸς μου, ἡ ψυχὴ μου καὶ ἡ γαστήρ μου. Ὡσπερ ὀφθαλμὸν τὸν νοῦν τῆς ψυχῆς φησιν, οὕτω καὶ γαστέρα φησὶ τῆς ψυχῆς τὴν μνήμην· ἐν ἧ ὡσπερ ἐν γαστρὶ τὰς λογικὰς ἀποτιθέμεθα τροφάς. Ἡ ψυχὴ μου καὶ ἡ γαστήρ μου. Ἀπέστησα τὸν ὀφθαλμὸν μου ἀπὸ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων ἐν θυμῷ καὶ ὀργῇ μεγάλῃ.

Ὅτι ἐξέλιπεν ἐν ὁδῷ ἡ ζωὴ μου. Τὸ ἐπιπταμένον τῆς διανοίας δηλοῖ. Καὶ τὰ ἔτη μου ἐν στερατημοῖς. Διετέλεσα, φησὶ, στενάζων ἀπὸ τῶν κακῶν. Ἡσθένησεν ἐν πτωχείᾳ ἡ ἰσχύς μου. Πτωχεύσας, φησὶ, τῆς παρὰ σοῦ βοηθείας διὰ τὴν ἁμαρτίαν, ἠσθένησα. Καὶ τὰ ὀστέα μου ἐταράχθησαν. Ὅστέα τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις φησίν.

[Ὅτι ἐξέλιπεν ἐν ὁδῷ ἡ ζωὴ μου. Ἡ ἔνδεια, φησὶ, τῶν ἀναγκαίων κατέτηξέ μου τὸ σῶμα, ὅτι ὁ Συφεὶ καὶ ὁ Βερσελεὶ ἤνεγκαν τῷ Δαυτῷ πυρούς καὶ κριθάς, καὶ ἄλευρα, καὶ κύσμον, καὶ φάκον, καὶ μέλι, καὶ ἕτερα ἅπαντα· καὶ τὰ πηγάς, καὶ στρώματα· καὶ προσήνεγκαν τῷ λαῷ τῶν ταῦτα, καὶ τὰς τροφάς· ὅτι ἔλεγον τὸν λαὸν πεινᾶν, καὶ ἐκλελύσθαι διψήσαντα ἐν τῇ ἐρήμῳ.]

Παρά πάντας τοὺς ἐχθρούς μου ἐγενήθην θρῆνός. [Νεκρὸς μὲν ἀπὸ καρδίας ἐστὶν ὁ ἐσπερημένος ἀρετῶν.] Καὶ οἱ ἐχθροὶ μου, φησίν, ὠνεῖδίζον με, καὶ οἱ γνωστοὶ μου ἐφοβοῦντό με, καὶ οἱ θεωροῦντες ἀπέφευγον διὰ τὴν ὑπερβολὴν ἧς ὑπερεδεικνύμην μετανοίας· σάκκῳ δὲ καὶ σποδῷ κατατροχόμενος, καὶ ἡμέρας καὶ νυκτὸς κλαίων. Διὸ καὶ φευγόντων αὐτῶν, ἐν λήθῃ γεγένημαι, ὡσπερ ἀμέλει καὶ νεκρὸς ἐδόκουν σκευεῖ εἰσκέναι ἀπολωλότι. Τὸ δὲ, παρὰ πάντας, οὐχ ὑπὲρ πάντας εἰπεῖν βούλεται, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ, παρὰ πάντας· τούτέστιν παρὰ τῶν ἐχθρῶν ὠνεῖδισθην. Οὕτω γὰρ λέγει καὶ Ἀκύλας· Παρὰ πάντων τῶν ἐχθρῶν μου ἐγενήθην θρῆνός.

Ὅτι ἤκουσα ψόγον πολλῶν παροικούντων κυκλόθεν. Ψόγον τὴν ἐπιβουλὴν φησιν. Λέγει δὲ, ὡς οἱ ἐχθροὶ ἐκύκλουν ἐπιβουλεύοντες. Τοῦ λαβεῖν τὴν ψυχὴν μου ἐβουλεύσαντο. Ἐγὼ δὲ ἐπὶ σοί, Κύριε.

“ II Reg. xvi, 1-4.

A tum pertingere, inclina aurem tuam ad me, te attemperando mihi.

5. *Educes me de laqueo hoc quem absconderunt mihi.* Insidiis enim ejus animæ paratis comprehenderunt eum; in quo? in peccato.

6. *Redemisti me, Domine, Deus veritatis.* Quasi jam postulatum impetrarit, hoc ait.

7. *Odisti observantes vanitates supervacue...* Vanitates appellat hujus vitæ distractiones, quibus vacantes in vanum laboramus. Subsequitur, *supervacue*, de eo scilicet qui observat vanitates.

8. *Exsultabo et lætabor.* Dolorem et reliquos animi motus conculcans.

B 9. *Nec conclusisti me in manibus inimici, quasi dicat, non tradidisti. Statuisti in loco spatioso pedes meos:* postquam liberasti me ab angore animi, statuisti in tranquillum et pacificum statum.

Conturbatus est in ira oculus meus, anima mea et venter meus. Sicut mentem ceu animæ oculum, ita et memoriam ventrem animæ habet: in qua ceu in ventre rationabiles cibos deponimus. *Alius codex.* *Anima mea et venter meus.* Averti oculum meum a Judaico populo in furore et in ira magna.

10. *Quoniam defecit in dolore vita mea.* intentum valde animum indicat. *Et annos meos in gemitibus transegi gemens ob malorum vehementiam.* *Infirmata est in paupertate virtus mea.* Cum tuum auxilium emendicarem propter peccata mea, infirmatus sum. *Et ossa mea conturbata sunt.* Ossa animæ facultates appellat.

[*Quoniam defecit in dolore vita mea.* Rerum, inquit, necessariorum inopia, corpus meum tabe confecit, quia Siba et Bercellai Davidi attulerunt frumentum et hordeum, farinam, fabas, lentem, mel et alia quædam, necnon tapetas et velamina: atque isthæc populo cum aliis cibis obtulerunt, quia dicebant populum fame laborare, ac siti confectum solum fuisse in deserto.]

12. *Super omnes inimicos meos factus sum opprobrium, etc.* [Mortuus a corde est, qui virtutibus est vacuus.] *Inimici mei, inquit, me conviciis onerabant:* et noti mei fugerunt me. Et qui me videbant aufugerunt ob magnitudinem pœnitentiæ meæ; sacco enim et cinere maceratus, flebam die nocteque. Quare fugientibus illis, in oblivionem veni, et ceu mortuus esse videbar, ut vasi perditio similis essem. Illud autem *super omnes*, non sibi vult pra omnibus, sed apud omnes, id est, ab inimicis opprobrio oneratus sum. Sic enim habet Aquila: *Ab omnibus inimicis meis factus sum opprobrium.*

14. *Quoniam audiui vituperationem multorum commorantium in circuitu.* Vituperationem insidias vocat. Ait autem quod circumdantes inimici insidiarentur. *Accipere animam meam consiliati sunt.*

Ego autem in te speravi, Domine. Per animam cor capiunt, per iram et cupiditates mentem occidunt. **A** ριε, ἡλπισα. Διὰ τῆς ψυχῆς τὴν καρδίαν λαμβάνουσιν· διὰ γὰρ θυμοῦ καὶ ἐπιθυμίας τὸν νοῦν θανατοῦσιν.

16. *In manibus tuis sortes meæ. Etiam si insidiis inimici animam meam comprehendere satagant; at sortes meæ tutæ sunt in manibus tuis, quas dabis in tempore mihi, quoniam in te spem colloco meam. Quamobrem rogo in præsentem liberari ab inimicis meis. Alius codex. Illi, inquit, coacti, necem mihi moliuntur: ego autem te Deum novi mihi atque patronum. Eripe me de manu inimicorum meorum, et a persequentibus me. Fuge malignitatem, inquit Apostolus⁴⁷, etiam si persequitur malignitas, persequitur tamen fornicatio, avaritia, furor, ira: reliqua defecerunt.*

17. *Illustra faciem tuam super servum tuum: salvum me fac in misericordia tua. Nam te animam meam illustrante, tristitia quæque statim evanescent. Hæc una mihi, inquit, salutis ratio est, si faciem tuam illustraveris.*

18. *Domine, non confundar quoniam invocavi te. Hinc ediscimus multum peccatum inter et impietatem discriminis esse. Quapropter rogat magnus ille David a peccati se turpitudine liberari, eos autem qui in impietate vitam agunt, cum infamia morte affici.*

19. *Muta fiant labia dolosa. Rogo, inquit, obmutescere inimicos: quod eveniet si ostenderit faciem tuam.*

20. *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine! Ut pote jam per spiritum illustratus, de futuris gratias agit. Mos autem Davidi, vocem, quam, per admirationem usurpare, quasi, valde. Magna dulcedo tua est, quam recondis et servas nobis. Illud enim, abscondisti, est quasi, custodisti. Ut etiam illud, abscondit me in tabernaculo suo. Utilitur autem voce, abscondisti pro custodisti, quia quod absconditur custoditur. Perfecisti eis qui sperant in te. Quasi dicat, perfecisti in tempore congruenti.*

21. *Abscondes eos in abscondito faciei tuæ. Facies tua, inquit, tegumentum sperantibus in te factum est. A conturbatione hominum proteges eos, in tabernaculo tuo a contradictione linguarum. Ut tegumentum, inquit, conteges eos, ita ut neque ab iis qui verbo ipsis nocere tentant, neque ab iis cui operibus oppugnant, superentur.*

22. *Benedictus Dominus, quoniam mirificavit misericordiam suam mihi in civitate munita. Per me, inquit, Deus glorificatus est, quoniam circumstante me innumera hostium multitudine, et animam meam ceu magnam urbem obsidere conante, qui mei custos est vallo me muniens, misericordiam suam mirabilem ostendit.*

23. *Ego autem dixi in excessu mentis meæ: Proiectus sum. Cum memetipsum humiliarem, inquit, Coloss. III, 8.*

Ἐν ταῖς χερσίν σου οἱ κληροί μου. Εἰ καὶ ἐπιβουλεύουσιν οἱ ἐχθροί, ἐπιβουλεύοντες τὴν ψυχὴν μου λαβεῖν, ἀλλὰ οἱ κληροί μου πεφυλαγμένοι εἰσὶν ἐν ταῖς χερσὶ σου, οὐς ἀποδώσεις μοι κατὰ καιρὸν, διὰ τὸ ἐπὶ σοὶ με ἐλπίζειν. Διὰ καὶ δέομαι ἐπὶ τοῦ παρόντος ῥυσθῆναι ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου. Ἐκεῖνοι μὲν οὖν ἄθροισθέντες τὸν ἐμὸν καττύουσι θάνατον· ἐγὼ δὲ σὲ Θεὸν οἶδα καὶ πρύτανιν. Ῥῦσαι με ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν μου καὶ ἐκ τῶν καταδιωκόντων με. Φεῦγε τὴν πονηρίαν, φησὶν ὁ Ἀπόστολος· εἰ καὶ διώκει ἡ πονηρία, διώκει δηλονότι καὶ ἡ μοιχεία, καὶ ἡ πλεονεξία, καὶ ὁ θυμὸς, καὶ ἡ ὀργή· τὰ δὲ λοιπὰ ἀπολέλειπτο.

Ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου· σώσον με ἐν τῷ ἔλεει σου. Τῆς γὰρ σῆς μοι γενομένης ἐπιφάνειας, τὰ σκυθρωπὰ παραυτίκα λυθήσεται. Οὗτος μοι, φησὶ, μόνος τρόπος τῆς σωτηρίας, εἰ τὸ σὸν ἐπιφάνης πρόσωπον.

Κύριε, μὴ κατασχυνθεῖην, ὅτι ἐπεκαλεσάμην σε. Ἐντεῦθεν μαθάνομεν ὡς πολλὴν διαφορὰν ἀμαρτία πρὸς ἀσέβειαν ἔχει. Διὰ καὶ ὁ μέγας παρακαλεῖ Δαυὶδ αὐτὸν μὲν τῆς διὰ τὴν ἀμαρτίαν γεγενημένης αἰσχύνης ἀπαλλαγῆναι, τοὺς δὲ ἐν δυσσεβείᾳ συζῶντας μετ' αἰσχύνης τῷ θανάτῳ παραπεμφθῆναι.

Ἄλαλα γενηθήτω τὰ χεῖλη τὰ δόλια. Εὐχομαι, φησὶν, ἀποκωφωθῆναι τοὺς ἐχθρούς· τοῦτο δὲ ἔσται, εἰ ἐπιφάνης τὸ πρόσωπόν σου.

Ὡς πολὺ τὸ πλήθος τῆς χρηστότητός σου, Κύριε! Ὡς ἦδη διὰ τοῦ Πνεύματος φωταγωγηθεὶς, περὶ τῶν ἐσομένων εὐχαριστίαν ἀναφέρει. Ἔθος δὲ τῷ Δαυὶδ ἐπὶ ἐκπλήξεως πολλάκις λαμβάνειν τὴν, ὡς, φωνὴν, ἀντὶ τοῦ, σφόδρα. Πολλὴ σου ἐστὶν ἡ χρηστότης, ἣν ταμεύεις καὶ φυλάττεεις ἡμῖν· τὸ γὰρ, ἐκρυψάς, ἀντὶ τοῦ, ἐφύλαξας, ὡς καὶ τό· Ἐκρυψέ με ἐν σκηνῇ αὐτοῦ. Κέχρηται δὲ τῷ, ἐκρυψάς, ἀντὶ τοῦ, ἐφύλαξας, ἐπειδὴ τὸ κεκρυμμένον φυλάττεται. Ἐξειργάσω τοῖς ἐλπίζουσιν ἐπὶ σέ. Ἀντὶ τοῦ, ἐξειργάσω ἐν καιρῷ τῷ προσήκοντι.

Κατακρύψει αὐτοὺς ἐν ἀποκρύφῳ τοῦ προσώπου σου. Τὸ πρόσωπόν σου, φησὶ, σκέπη τοῖς ἐλπίζουσιν ἐπὶ σέ γένηται. Ἀπὸ ταραχῆς ἀνθρώπων σκεπάσεις αὐτοὺς ἐν σκηνῇ ἀπὸ ἀντιλογίας ῥλωσσῶν. Καθάπερ, φησὶν, σκέπη σκεπάσεις αὐτοὺς, ὥστε μῆτε ὑπὸ τῶν λόγους αὐτοῖς ἐπιχειρούντων καταβλάπτειν, μῆτε ὑπὸ τῶν ἔργους πολεμούντων ἀλίσκωνται.

Εὐλογητός Κύριος, ὅτι ἐθαναστώσας τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐν πόλει περιοχῆς. Δι' ἐμοῦ, φησὶν, ὁ Θεὸς ἐδοξάσθη· ὅτι, μυρίων πολεμίων περὶ ἐμὲ συστάντων, καὶ δίκην μεγάλης πόλεως τὴν ἐμὴν ψυχὴν πολιορκεῖν πειρωμένων, ὁ ἐμὸς φύλαξ, φραγμὸν ἐμὸν περιβαλὼν, τὸ ἔλεος αὐτοῦ θαυμαστὸν ἔδειξεν.

Ἐγὼ δὲ εἶπον ἐν τῇ ἐκστάσει μου· Ἀπέρριμμαι. Ὅπτηνικα, φησὶν, ἐταπεινὸν ἐμαυτὸν ἐν τῇ

γενομένη μοι ἐκστάσει, ὅτε καὶ ἐταράχθη ἐν θυμῷ ὁ ὀφθαλμὸς μου, ἐπέτριβον ἐμαυτὸν ὡς ἀπερβριμμένος διὰ τὴν ἐμὴν ἁμαρτίαν. Ἄλλ' ἐγὼ μὲν τούτα, φησίν, ἔλεγον, σὺ δὲ ὁ φιλόφρων οὐκ ἀπέβριψας τὸν σὸν οἰκέτην.

Ἀγαπήσατε τὸν Κύριον, πάντες οἱ ὄσιοι αὐτοῦ. Τρέπει τὸν λόγον εἰς τὴν ἐτέρων παραίνεσιν ἀφ' ὧν εὐηργετήθη, τοὺς ἄλλους ἐπὶ τὸ ἐξομολογεῖσθαι παρακαλῶν. Καὶ ἀνταποδίδωσι τοῖς περισσῶς ποιούσιν ὑπερηφανίαν. Μακροθυμεῖ μὲν ὁ Κύριος ἐπὶ τοῖς ὑπερηφάνοις, τοῖς δὲ περισσῶς ποιούσιν ὑπερηφανίαν καὶ ἀνταποδίδωσιν.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ, συνθέσεως. ΛΑ'.

Υπόθεσις.

Τὴν κακοπάθειαν αὐτοῦ τὴν πολλὴν προβαλλόμενος ὁ Δαυὶδ, ἦν ἐν τῇ μετανοίᾳ ὑπέμεινε, μαχαρίζει τοὺς τῆς ἀφέσεως τετυχηκότας διὰ τοῦ λουτροῦ τῆς πάλιγγενεσίας. Συνθέσεως δὲ ἐπιγέγραπται ὁ ψαλμὸς, διὰ τὸ ταύτης μάλιστα δεῖσθαι τοὺς ἀνθρώπους· ὅτι δὴ σφόδρα ἐκνευκότες ἐπὶ τὰ πάθη, ἵπτοις καὶ ἡμίονοις ἀπεικασθησαν.

Μακάριοι ὡς ἀβέησαν αἱ ἀνομῖαι, καὶ ὡς ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι. Ἀφίενται μὲν αἱ ἀνομῖαι διὰ βαπτίσματος, ἐπικαλύπτονται δὲ ἁμαρτίαι διὰ τῆς πικρᾶς μετανοίας.

Μακάριος ἀνὴρ οὗ οὐ μὴ λογισθῆται ὁ Κύριος ἁμαρτίαν, οὐδὲ ἔστιν ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ δόλος. Οὗτος γὰρ ἀληθῶς μακάριος, ὁ δὴ καρδίᾳ προσερχόμενος τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι. [Ὁ γὰρ μετὰ δόλου βαπτιζόμενος, πρὸς τῷ μὴ τυχεῖν τῆς ἀφέσεως, καὶ κρίμα ἔξει.] Τοῦ αὐτοῦ· τὸ, ὅτι, τῷ, ἐπαλιώθη, συναπτέον, ἰν' ἧ· Ὅτι ἐπαλιώθη τὰ ὀστά μου, ἀπὸ τοῦ κράζειν με ὀλην τὴν ἡμέραν. Ἐσίγησα μηκέτι φωνῆν ἀφείναι δυνάμενος. Τί δὲ ἔκραξεν, ἢ τὴν συγγνώμην τῆς ἁμαρτίας αἰτῶν;

Ὅτι ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐδαρύνθη ἐπ' ἐμὲ ἡ χεὶρ σου. Ἀγαθὸς, φησὶν, ὧν ἐπαίδευσας σφοδρῶς διὰ τῆς παιδείας ἐπιστρέφων εἰς σωτηρίαν. Ἐστράφη εἰς ταλαιπώριαν ἐν τῷ ἐμπαγγῆναί μοι ἀκανθῶν. Ἄκανθαν τὴν ἁμαρτίαν φησὶν. Ὁ δὲ νοῦς οὗτος· Ἐπειδὴ ἐνεπάγη, φησὶ, τῇ ψυχῇ μου ἡ ἁμαρτία, ἐταλαιπώρησα.

Τὴν ἀνομίαν μου ἐγνώρισα. Τὸν τρόπον τῆς ἐξομολογήσεως σημαίνει. Εἶπα ἐξαγορεύσω κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνομίαν. Δίκαιος ἑαυτοῦ κατηγοροῦς ἐν πρωτολογία. Καὶ λέγε σὺ, φησὶ, τὰς ἁμαρτίας σου πρῶτος.

Υπὲρ ταύτης προσεύξεται πρὸς σὲ πᾶς ὄσιος. Ὑπὲρ τῆς ἐμοί, φησὶ, συγχωρηθείσης ἁμαρτίας ἕκαστος τῶν ὁσίων σοι εὐξεται. Δύο δὲ διὰ τούτων σημαίνει· ἢ ὅτι ὑπόδειγμα πᾶσι μετανοίας ἔσομαι, ἢ προφητικώτερον, διὰ τὸ ἐξ αὐτοῦ τοῦ προσώπου Δαυὶδ πάντα τὰ ἔθνη κατὰ καιροῦς ἐξομολογεῖσθαι ὑπὲρ τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ. Πλὴν ἐν κατακλισμῷ ὑδάτων πολλῶν πρὸς αὐτὸν οὐκ ἐγγισῶσιν. Τὸν μετανοῦντα, φησὶ, πλήθος πειρασμῶν οὐκ ἐπιλύσει.

6° Γρον. XVIII, 17.

A in superveniente mihi mentis excessu, quando conturbatus est in ira oculus meus, me macerabam quasi peccati mei causa projectus. Sed ego quidem hæc dicebam : tu vero benignus cum sis, non abjecisti famulum tuum.

24. Diligite Dominum, omnes sancti ejus. Sermone convertit ad aliorum exhortationem, a quibus beneficiis est affectus, alios ad confitendum evocans. Et retribuit abundanter facientibus superbiam. Diu quidem tolerat Dominus superbos, at abundanter facientibus superbiam promerita retribuit.

PSALMUS ipsi David, intellectus. XXXI.

Argumentum.

Ærumnas et calamitates multas quæ in agenda pœnitentia perfunctus est proponens David, beatos illos prædicat qui per lavacrum regenerationis veniam sunt consecuti. Intellectus autem psalmus inscribitur, quia illo egerit maxime homines : nam dum affectibus plus æquo indulgent, equis et mulis similes facti sunt.

1. Beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata. Dimittuntur iniquitates per baptismum, leguntur per amaram pœnitentiam.

2. Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum, nec est in ore ejus dolo. Ille namque vere beatus qui toto corde accedit ad sanctum baptismum. [Nam qui cum dolo baptizatur, veniam minime consecutus, judicio quoque damnabitur.] Quod sequitur, quoniam, cum hac voce, inveteraverunt, est connectendum, ut sententia sit, quoniam inveteraverunt ossa mea. Dum clamarem tota die Tacui cum non possem amplius vocem emittere. Quid autem clamavit, nisi veniam peccati rogans?

4. Quoniam die ac nocte gravata est super me manus tua. Bonus, inquit, cum sis, dire et graviter me castigasti, ut ad salutem adduceres. Conversus sum in ærumna dum configitur spina. Spinam vocat peccatum. Hæc est autem sententia : Postquam conflatum est animæ meæ peccatum, in ærumnis versatus sum.

5. Delictum meum cognitum tibi feci. Modum confessionis significat. Dixi : Confitebor adversum me injustitiam. Justus in principio sermonis accusator est sui ⁶⁸, tu prior, inquit, enarrato peccata tua.

6. Pro hac orabit ad te omnis sanctus. Pro venia peccati, inquit, mihi concessa, omnis sanctus ad te orabit. Duo autem hisce verbis significat : vel omnibus pœnitentiæ exemplar ero ; vel quod ad prophetiæ rationem magis accedit, quia futurum esset ut ex persona ipsius David omnes gentes suis temporibus confiterentur pro peccato ejus. (Scilicet hunc recitando psalmum.) Verumtamen in diluvio aquarum multarum ad eum non approximabunt. Pœnitentiam agentem, inquit, multitudo tentatum non obruet.

7. *Tu es refugium meum, etc.* Cum illa de peccato dixisset, rogat a malis per eam invectis eripi. Et vero gratiosa datur responsio : ait enim illi benignus Dominus : *Intellectum tibi dabo, et instruam te in via hac.* Penitenti liberationem ab inimicis respondet Deus, promittens se illi in via recta ducem futurum.

9. *Nolite fieri sicut equus et mulus, quibus non est intellectus.* Hortatur peccantes, ne se efferatis et belluinis moribus dedant. *In campo et freno maxillas eorum constringes.* Ceu ad Dominum sermo dirigitur. Huiusmodi autem sententia est : Eos qui pœnitere noluerint, ceu quodam freno ad te converte.

PSALMUS David, qui caret titulo apud Hebræos.

XXXII.

Argumentum.

In præsentī docet eos qui jam in Christum crediderunt laudare Dominum suum, commonstrans præterea potestatis suæ excellentiam ; quoniam ipse redemptor est universorum, ipse Dominus, ipse improbos nihili facit, eorumque disturbat consilia ; sperantes autem in se salvos facit.

1. *Exsultate, iusti, in Domino...* in psalterio decem chordarum psallite illi. Psalterium decem chordarum corpus vocat : quippe quod quinque sit sensibus præditum, et quod quinque operationes anima habeat, per singulos namque sensus singulæ operationes excitantur.

3. *Cantate ei canticum novum.* Aperte dicit legem Mosis finem accepisse.

4. *Quia rectum est verbum Domini.* Evangelicum videlicet. *Et omnia opera ejus in fide.* Credendum, inquit, iis quæ ille, ut Deum decebat, operatus est.

5. *Diligit misericordiam et iudicium Dominus.* Hæc, inquit, postulat ab iis qui credunt in ipsum. *Misericordia Domini plena est terra.* Ostendere incipit ipsum rerum omnium creatarum opificem esse, et quidem primum terræ quam misericordia replese ait ; neque enim alias consisteret, nisi ea repleta esset. Et sane neque cœli unquam constitissent, nisi verbo ejus firmati fuissent, itidemque virtutes eorum, nempe divinæ et rationabiles.

!Diligit itaque misericordiam erga pœnitentes ; diligit iudicium eorum qui peccare non desistunt. Tale quidpiam Isaias Deo loquitur, *Quia misericordia tua in mensuram* ⁹⁹ : siquidem ipse cum iudicio misericordiam præstat, in pondere et numero retribuens pro cuiusque merito.]

6. *Verbo Domini cœli firmati sunt.* Et hic quoque sancta Trinitas declaratur. *Et spiritu oris ejus omnis virtus eorum.* Os Dei Spiritum sanctum dicit : siquidem prophetæ cum eo afflante loquerentur, dicebant ¹⁰, quoniam os Domini hæc locutum est.

7. *Congregans sicut in utre aquas maris.* Congre-

⁹⁹ Isa. xxviii, 17. ¹⁰ Isa. i, 20.

Α *Σὺ μου καταφυγή.* Ἐκείνα περὶ τῆς ἁμαρτίας εἰρηκῶς, ἰκετεύει τῶν διὰ ταύτην ἐπενεχθέντων ἀπαλλαγῆναι κακῶν. Καὶ μέντοι καὶ τυγχάνει τῆς ἀποκρίσεως· λέγει γὰρ πρὸς αὐτὸν φιλόδημος Κύριος· *Συνετιῶ σε καὶ συμβιβῶ σε ἐν ὁδῷ ταύτη.* Εὐξαμένῳ λύτρωσιν ἐχθρῶν ἀντιφθέγγεται Θεός, ὀδηγήσειν ἐπαγγελλόμενος ἐν εὐθείᾳ ὁδῷ.

Μὴ γίνεσθαι ὡς ἵππος καὶ ἄμιλος, οἷς οὐκ ἔστι σύνεσις. Εἰσηγείται τοῖς ἁμαρτάνουσι, τοῖς ἀλόγοις μὴ ἐκδιδόναι αὐτοὺς πάθει. Ἐν κημῷ καὶ χαλινῷ τὰς σιαγόνας αὐτῶν ἄρξει. Ὡς πρὸς τὸν Κύριον ὁ λόγος. Ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστι· Τοὺς μὴ βουλομένους μετανοεῖν οἶά τινα χαλινῷ ἐπίστρεφον πρὸς αὐτόν.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ ἀνεπιγραφος παρ'

Ἑβραίοις. ΑΒ.

Ἰπόθεσις.

Ἐν τούτῳ διδάσκει τοὺς ἡδὴ πιστεύσαντας εἰς Χριστόν, αἰνεῖν τὸν αὐτῶν Δεσπότην, διδάσκων αὐτοὺς ἅμα τῆς δυνάμεως αὐτοῦ τὴν ὑπεροχὴν, ὅτι αὐτὸς ῥύστης τῶν ὄλων, αὐτὸς Κύριος, αὐτὸς τοῦ, μὲν πονηροῦς ἐξουθενεῖ, καὶ διασκεδάννυσιν αὐτῶν τὰς βουλάς, τοὺς δὲ ἐλπίζοντας ἐπ' αὐτὸν σώζει.

Ἀγαλλιᾶσθε, δίκαιοι, ἐν Κυρίῳ . . . . ἐν ψαλτηρίῳ δεκαχόρδῳ ψάλατε αὐτῷ. Δεκάχορδοι ψαλτήριον τὸ σῶμά φησιν, ἅτε πέντε αἰσθήσεις ἔχον, καὶ πέντε ἐνεργείας ψυχῆς, δι' ἐκάστης αἰσθήσεως γινομένης ἐνεργείας ἐκάστης.

Αἴσατε αὐτῷ ἄσμα καινόν. Σαφῶς τὸν διὰ Μωσέως νόμον τέλος ἐσχηνάει φησιν.

Ἵτι εὐθύς ὁ λόγος τοῦ Κυρίου. Ὁ εὐαγγελικὸς δηλονότι. Καὶ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πίστει. Πιστεύειν δεῖ, φησὶ, τοῖς δι' αὐτοῦ θεοπροπέως ἐνεργουμένοις.

Ἀγαπᾷ ἐλεημοσύνην καὶ κρίσιν ὁ Κύριος. Ταῦτα, φησὶν, ἀπαιτεῖ τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας. Τοῦ ἐλέους Κυρίου πλήρης ἡ γῆ. Ἀρχεται τοῦ καὶ ποιητῆν ὄντα αὐτὸν τῆς πάσης κτίσεως δεικνύναι, καὶ πρὸ γὰρ τῆς γῆς ἦν καὶ ἐλέους πληρώσει φησὶν· καὶ οὐκ ἂν ἄλλως συνεστηχέναι μὴ τούτου γέμουσα. Ἀμέλει καὶ οἱ οὐρανοὶ οὐκ ἂν ποτε συνέστησαν, εἰ μὴ τῷ λόγῳ αὐτοῦ διεκρατοῦντο, καὶ μὴν καὶ αἱ δυνάμεις αὐτῶν, τούτεστιν αἱ θεῖαι καὶ λογικαί.

D [Ἀγαπᾷ οὖν ἐλεημοσύνην ἐπὶ τῶν μετανοούντων· ἀγαπᾷ δὲ κρίσιν ἐπὶ τῶν ἀνενδότων. Τοιοῦτον δὲ καὶ ὁ Ἡσαίας λέγει τῷ Θεῷ· Ὅτι ἡ ἐλεημοσύνη σου εἰς σταθμόν· καὶ γὰρ κάκεινος τὴν μετὰ κρίσεως ἐλεημοσύνην παρστήσει, ζυγῷ δὲ ἀριθμῷ κατὰ τὴν ἐκάστου ἀξίαν ἀντιμετρούμενος.]

Τῷ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερωθήσαν. Δῆλωσις κἀναυθῆ τῆς ἁγίας Τριάδος, καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν. Στόμα Θεοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγει· οἱ γὰρ προφηταὶ δι' αὐτοῦ λαλοῦντες ἔλεγον· Ὅτι τὸ στόμα Κυρίου ἐλάλησε ταῦτα.

Συνάγωα ὡσεὶ ἀσπὸν ὕδατα θαλάσσης. Προσ-

καλουμενος, φησι, τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης, καθάπερ ἄν ἀσκή τινι, ταῖς νεφέλαις ἐπισυνέχει· ὡς καὶ ἀλλοχοῦ φησιν· Ὁ προκαλουμένος τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐκχέων αὐτὸ ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς· καὶ πάλιν· Ἀνάγων νεφέλας ἐξ ἐσχάτου τῆς γῆς. Τιθεὶς ἐν θησαυροῖς ἀβύσσους. Καὶ τὰς ἀβύσσους, φησι, καθάπερ ἐν θησαυροῖς σφραγίζει, ἵνα μὴ ἀναβλύζουσαι ἐπικλύσωσι τὴν γῆράν

Φοβηθήτω τὸν Κύριον πῦσα ἡ γῆ. Μηκέτι, φησι, ταῖς δαιμονίοις προσαγέτω ἡ γῆ τὸ σέβας. Ἀπ' αὐτοῦ δὲ σαλευθήτωσαν πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην. Ἀκούοντες, φησιν, αὐτοῦ οἱ τὴν οἰκουμένην οἰκοῦντες ἄνθρωποι, τῆς προτέρας στάσεως ἧς εἶχον εἰδωλολατροῦντες, δηλονότι σαλευθήτωσαν τῷ ἰδίῳ δημιουργῷ ὑπακούοντες.

Ἵτι αὐτὸς εἶπε καὶ ἐγενήθησαν, αὐτὸς ἐνετείλατο, καὶ ἐκτίσθησαν. Ἡ μὲν γέννησις τῆν τῶν λογικῶν οὐσιώδη δηλοῖ· ἡ δὲ κτίσις τὴν ἀπὸ τοῦ χειρόνος ἐπὶ τὸ κρεῖττον σημαίνει μεταβολήν. *Εἰ τις γάρ ἐν Χριστῷ καιρῇ κτίσις.*

Κύριος διασκεδάσει βουλὰς ἐθνῶν. Τῶν νοητῶν δηλονότι. Ἄθετεῖ δὲ λογισμοὺς λαῶν, καὶ ἀθετεῖ βουλὰς ἀρχόντων. Ἀπράκτους γὰρ ἐπιβουλὰς πάντων ἔθηκε τῶν Ἰουδαίων, τριήμερος ἀναστήσας. Τοῦτο γὰρ ἦν ὃ καὶ βούλεται, ὅπερ καὶ εἰς τὸν αἰῶνα μένει.

Λογισμοὶ τῆς καρδίας αὐτοῦ εἰς γενεὰν καὶ γενεάν. Τὰ δόγματα, φησιν, ἀβεβούλευται καὶ εἰς τὴν παρόντα αἰῶνα καὶ εἰς τὸν μέλλοντα. Λογισμοὶ Θεοῦ αἱ κατάλληλοι διακοσμήσεις· καρδία δὲ τὸ ἀποκρυφον τῆς οὐσίας.

Μακάριον τὸ ἔθνος οὗ ἐστὶ Κύριος ὁ Θεὸς αὐτοῦ. Τοὺς εἰς Χριστὸν πιστεύοντας ἐν τούτοις μακαρίους ἀποκαλεῖ.

[*Ἐξ οὐρανοῦ ἐπέβλεψεν ὁ Κύριος.* Εἶπεν, ἐπέβλεψεν, ἵνα μὴ τις αὐτὸν ἀγνωεῖν οἰηθῆ τὰ παρὰ τῶν ἀνθρώπων τολμώμενα.]

[*Ἐξ ἐτοίμου κατοικητηρίου αὐτοῦ.* Ἦτοι ἡτοιμασμένου, εὐτρεπισμένου. Οἶκος γὰρ] ὡσπερ Θεοῦ ἀποκεκλήρωται ὁ οὐρανός.]

Ὁ πλάσας καταμόνας τὰς καρδίας αὐτῶν. Μόνος, φησιν, ὁ Θεὸς οἶδε τῶν ἀνθρώπων τὰς καρδίας. Διὸ καὶ ὁ Σωτὴρ τοῖς Ἰουδαίοις ἔλεγε· *Τί διαλογίζεσθε πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν;*

Ἰδοὺ οἱ ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτόν. Ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἡ παντοκρατορική αὐτοῦ δύναμις· ἡ πολλάκις ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα, ὡς ἐν μέσῳ δύο φώτων ὁ Πατὴρ τῶν φώτων.

Καὶ διατρέψαι αὐτοὺς ἐν λιμῷ. Ἐν καιρῷ, φησι, διαγμοῦ, μὴ συνισταμένων τῶν νοητῶν τροφῶν, αὐτὸς ὁ Κύριος διὰ Πνεύματος ἀγίου θρέψει αὐτούς.

Ἡ δὲ ψυχὴ ἡμῶν ὑπομένει τῷ Κυρίῳ. Ὡς ἡδη ἰδεδειγμένοι τὴν εἰς αὐτὸν πεποθητὴν προβάλλονται. **ΨΑΛΜΟΣ** τῷ Δαυὶδ ὁπότες ἠλλοίωσε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐναντίον Ἀβιμέλεχ, καὶ ἀπέλυσεν αὐτόν, καὶ ἀπῆλθεν. ΑΓ'.

Ἰπόθεσις.

Φεύγων ὁ Δαυὶδ τὸν Σαουλ, ἦλθε πρὸς Ἀβιμέλεχ, καὶ

¹¹ Amos v, 8. ¹² II Cor. v, 17. ¹³ Matth. ix, 4.

A gans, inquit, quasi in utre quodam aquam maris, in nubibus continet illam : quemadmodum et alio loco ait ¹¹ : *Qui convocat aquam maris, et effundit eam super faciem universæ terræ. Et rursus : Educens nubes ab extremo terræ. Ponens in thesauris abyssos.* Et abyssos, inquit, ceu in thesauris obsignat, ne scaturientes terram inundent.

8. *Timeat Dominum omnis terra. Ne ultra, inquit, dæmonibus terra cultum offerat. Ab eo autem commoveantur omnes inhabitantes orbem. Qui orbem incolunt homines qui prius idolis dediti erant, auditu ejus nomine commoveantur suoque pareant conditori.*

9. *Quoniam ipse dixit et facta sunt, ipse mandavit et creata sunt. Factio rationabilium substantiam denotat : creatio autem, a pejore in melius mutationem : Si quæ enim in Christo nova creatura ¹².*

10. *Dominus dissipat consilia gentium. Spirituum videlicet, Reprobatur autem cogitationes populorum, et reprobatur consilia principum. Omnium quippe Judæorum insidias irritas fecit, post triduum resurgens. Id enim sibi vult etiam illud, in æternum manet consilium Domini.*

11. *Cogitationes cordis ejus in generationem et generationem. Dogmata, inquit, quæ decreta sunt, sive in præsentis sive in futuro sæculo. Cogitationes Dei, id est congruentes dispositiones : cor, occultum substantiæ.*

12. *Beata gens cujus est Dominus Deus ejus. Beatos his verbis vocat eos qui in Christum crediderunt.*

[13. *De cælo respexit Dominus. Ait, respexit, ne quis autemet ipsum ignorare hominum facinora.*

[14. *De præparato habitaculo suo. Id est, accurate instructo et ornato. Nam cælum quasi ad Dei domicilium destinatum est.]*

15. *Qui finxit sigillatim corda eorum. Solus, inquit, Deus novit hominum corda. Quamobrem Salvator Judæis dicebat : Quid cogitatis mala in cordibus vestris ¹³?*

16. *Ecce oculi Domini super metuentes eum. Oculi Domini sunt omnium speculatrix ejus potestas : aut plerumque Filius et Spiritus sanctus, ita ut in medio duorum luminum sit Pater luminum.*

17. *Et alat eos in fame. Tempore, inquit, persecutionis, si non adsint spirituales cibi, ipse Dominus per Spiritum sanctum enutriet illos.*

18. *Anima nostra sustinet Dominum. Quam jam exhibuerunt fiduciam erga Dominum, nunc præ se ferunt.*

1. PSALMUS David quando immutavit vultum suum coram Abimelech, et dimisit eum et abiit XXXIII.

Argumentum.

Cum fugeret David Saulem, venit ad Abimelech

et rogatus ab eo quæ causa recessus, fugam quidem negavit; sed missum se ait ab Saule postulatam Goliathi ense. Quoniam igitur aliud dicebat aliud sentiebat, descriptum est inmutasse vultum suum. Canit autem psalmum novo populo, doctrinam introducens spiritualis et evangelici cultus.

2. *Benedicam Dominum in omni tempore... In Domino laudabitur anima mea.* Etiam si laude dignus sim, quia non nihil boni in operibus meis reperitur, id non mihi sed Deo ascribendum: ipse me et illustrem effecit et præclarum efficit. *Audiant mansueti et lætentur.* Salutem mihi a Domino concessam quilibet justus si audiat lætatus fuerit. Quod autem ille salvos faciat sperantes in se, non id admittit ut solus hymnum edat: sed eos qui consortes sunt clementiæ Domini, consortes efficit cantici.

3. *Magnificate Dominum meum et exaltemus nomen ejus in idipsum.* Quasi non sufficiat ipse solus magnificentiam Dei enuntiare, postulat ea in re aliorum operam et auxilium.

5. *Accedite ad eum et illuminamini.* Ex concessis donis accepta fiducia, alios etiam ad id invitat.

6. *Iste pauper clamavit, et Dominus exaudivit eum.* Ediscite, inquit, ex iis quæ mihi acciderunt, fiduciam habere in Dominum universorum. Me namque vilem et abjectum et pastorem ovium, sua dignatus est providentia. atque hostibus præstantiorem exhibuit.

7. *Castrametabitur angelus Domini in circuitu timentium eum, et eripiet eos.* Hoc consonat cum Apostoli verbis ⁷⁴: *Nonne omnes sunt administratorii spiritus in ministerium missi, propter eos qui hereditatem capturi sunt salutis.* Ita et beatus Jacob hæc precatur ⁷⁵: *Angelus qui eripuit me ex omnibus calamitatibus meis.* Eodem modo patriarcha Abraham, admirabili domestico suo ait ⁷⁶: *Dominus Deus mittet angelum suum ante faciem tuam, et accipies uxorem filio meo Isaac exinde.* Sic et beatus Zacharias ait ⁷⁷: *Angelus qui loquebatur mihi.*

8. *Gustate et videte quoniam suavis est Dominus.* Ex vero, inquit, pane gustate, qui descendit ex cælo. *Beatus vir qui sperat in eo;* futuram enim vitam consequetur.

10. *Divites eguerunt et esurierunt.* Videlicet populus Judaicus. *Inquirentes autem Dominum non niuentur in omni bono.* Alium dicit gentium populum.

11. *Venite, filii, audite me, timorem Domini docebo vos... et latia tua ne loquantur dolium.* Doctrinam gentibus prædicandam proponit, cujus primo esse ait timorem Dei: secundo non obtrectare fratri;

τῆς ἀρίξεως τὴν αἰτίαν ἐρωτώμενος παρ' αὐτοῦ, τὴν φυγὴν μὲν ἤρνησατο· ἀπεστάλθαι δὲ εἶπε παρὰ τοῦ Σαούλ, ὡς καὶ τὴν βόμφαλαν αἰτήσαι τοῦ Γολιάθ. Ἐπεὶ τοίνυν ἄλλα μὲν εἶπεν, ἄλλα δὲ ἐφρόνει, ἀναγέγραπται τὸ ἡλλοιωκέναι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ. Ἄδει δὲ τὸν ψαλμὸν τῷ νέῳ λαῷ, διδασκαλίαν εἰσηγησάμενος τῆς πνευματικῆς καὶ εὐαγγελικῆς λατρίας.

Ἐὐλογήσω τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ... Ἐν τῷ Κυρίῳ ἐπαινεθήσεται ἡ ψυχὴ μου. Εἰ καὶ ἄξιός ἐπαῖνον τυγχάνω εὐρεθέντος τινὸς καλοῦ ἐν ταῖς ἡμαῖς πράξεσιν, τοῦτο οὐκ ἔμοι, ἀλλὰ τῷ Θεῷ ἀναθετόν· αὐτὸς ἐμὲ καὶ πεποίηκε περιφανῆ, καὶ ποιήσει περιβλεπτόν. Ἄκουσάτωσαν πρᾶξις, καὶ εὐφρανθήτωσαν. Τὴν ἐμοὶ γεγενημένην παρὰ τοῦ Κυρίου σωτηρίαν πᾶς δίκαιος ἀκηχοῦς εὐφρανθήσεται. Ὅτι δὴ σώζει τοὺς ἐλπίζοντας ἐπ' αὐτόν, οὐκ ἀνέχεται μόνος ὑψῆσαι τὸν ὕμνον, ἀλλὰ τοὺς κοινωνοὺς τῆς πράξεως, κοινωνοὺς ποιεῖται τῆς ὕμνωνδίας.

Μεγαλύνετε τὸν Κύριον σὺν ἐμοί, καὶ ὑψώσομεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπιτοαυτό. Ὡς μὴ ἐξαρκῶν τὰ μεγαλεῖα ἐξαγγεῖλαι τοῦ Θεοῦ, εἰς τοῦτο αὐτὸ ὡς περισυλλαμβάνεσθαι καὶ τοὺς ἄλλους ἄξιόν καὶ συμπράττειν.

Προσέλθετε πρὸς αὐτόν, καὶ φωτίσθητε. Ἄφ' ὧν ἐδέξατο πεποιθῶς, καὶ τοὺς ἄλλους εἰς τοῦτο ἀνάγει.

Οὗτος ὁ πτωχὸς ἐκέκραξε, καὶ ὁ Κύριος εἰσήκουσεν αὐτόν. Μάθετε, φησὶν, ἐκ τῶν κατ' ἐμὲ θαρρῆν τῷ τῶν ὄλων Θεῷ. Εὐτελεῖ γὰρ ὄντα με καὶ προβατέα. τῆς οἰκείας προμηθείας ἤξιωσε, καὶ κρείττονα τῶν πολεμούντων ἀπέφηνε.

Παρεμβαλεῖ ἄγγελος Κυρίου κύκλῳ τῶν φοβουμένων αὐτόν, καὶ ῥύσεται αὐτούς. Τοῦτο συμφωνεῖ καὶ τοῦ Ἀποστόλου τοῖς ῥήμασι· περὶ γὰρ τῶν ἀγγέλων οὕτως φησὶν· Οὐχὶ πάντες εἰσι λειτουργικὰ πνεύματα εἰς λειτουργίαν ἀποστελλόμενα δὲ τὸς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν. Οὕτω καὶ ὁ μακάριος Ἰακώβ προσευχόμενός φησὶν· Ὁ ἄγγελος ὁ ῥυσάμενός με ἐκ πάντων τῶν κακῶν μου. Οὕτω καὶ ὁ πατριάρχης Ἀβραάμ πρὸς τὸν θαυμάσιον οἰκέτην ἔφη· Κύριος ὁ Θεὸς ἀποστελεῖ τὸν ἄγγελον αὐτοῦ πρὸ προσώπου σου, καὶ λήψῃ γυναῖκα τῷ υἱῷ μου Ἰσαὰκ ἐκείθεν. Οὕτω καὶ ὁ μακάριος λέγει Ζαχαρίας· Ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν ἐμοί.

Γεύσασθε, καὶ ἴδετε, ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος. Τοῦ ἀληθινοῦ ἄρτου, φησὶ, γεύσασθε, τοῦ καταβάτος ἐξ οὐρανοῦ. Μακάριος ἀνὴρ ὃς ἐλπίζει ἐπ' αὐτόν· ἔξει γὰρ τὴν μέλλουσαν ζωὴν.

Πλούσιοι ἐπτώχευσαν καὶ ἐπειράσαν. Δηλονότερον ὁ τῶν Ἰουδαίων λαός. Οἱ δὲ ἐκζητοῦντες τὸν Κύριον οὐκ ἐλαττωθήσονται παντὸς ἀγαθοῦ. Τὸν ἕτερον λέγει τὸν τῶν ἐθνῶν.

Δεῦτε, τέκνα, ἀκούσατέ μου· φόβον Κυρίου διδάξω ὑμᾶς... καὶ χεῖλη σου τοῦ μὴ λαλήσαι δόλον. Διδασκαλίαν ἐθνῶν παρτίθεται, ἥς πρῶτον τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ εἶναι φησὶ· δεῦτερον τὸ

⁷⁴ Hebr. i. 14   ⁷⁵ Gen. XLVIII, 15.   ⁷⁶ Gen. XXIV, 40.   ⁷⁷ Zachar. II, 5.

μη καταλαλεῖν ἀδελφοῦ· τρίτον, δόλου παντός παύειν ἅ τὰ χεῖλη· τέταρτον, ἀποχὴν παντός κακοῦ καὶ ἐπιτηδεύουσιν ἀγαθοῦ ἐν ἅπασιν. Ἐφ' ἅπασιν δὲ τούτοις, εἰρήνην ἐπιδιώκειν καὶ ἀντέχεσθαι αὐτῆς. Εἰρήνη δὲ ὁ Χριστός. Τούτων δὲ τὴν ἐπιτηδεύουσαν ζωὴν εἶναι λέγει καὶ ἡμέρας ἀγαθὰς.

Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιήσον ἀγαθόν· ζήτησον εἰρήνην, καὶ διώξον αὐτήν. Τὸ, *ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ*, ὁ φόβος διδάσκει· τὸ δὲ, *ποιήσον ἀγαθόν*, ἡ ἀγάπη. Διὸ μεῖζον ὁ ἀγαπῶν τοῦ φοβουμένου.

Ὁφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ δικαίους, καὶ ὅσα αὐτοῦ εἰς θέουσιν αὐτῶν. Μέγαν τῆ ἐπιτηδεύσει τῆς ἀρετῆς ἀποδέδωκε μισθόν, τὸ ἐπόπτην ἔχειν Θεόν.

Φυλάσσει Κύριος πάντα τὰ ὀστέα αὐτῶν. Ὅσα φησι τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις. Ἀυτὰ δὲ εἰσι δικαιοσύνη, καρτερία, εὐσέβεια καὶ πᾶσα, ὡς εἶπειν, ἀρετὴ.

Θάνατος ἀμαρτωλῶν κοιμητός. Τὸν τῆς ψυχῆς ὀλεστικόν φησιν, ὃν καὶ διαδέχεται πῦρ αἰώνιον, σκότος ἐξώτερον, ἀκοίμητος σκώληξ, κλαυθμὸς καὶ ἔδυρμος τῶν ὀδόντων. Γέννα γὰρ αὐτοῦ καὶ σκότος διαδέχεται

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. ΛΔ'.

Υπόθεσις.

Ἐκ προσώπου τοῦ πεποιθότος ἐπὶ Θεὸν καὶ πολεμουμένου ὑπὸ τῶν ἀφανῶν δυνάμεων τὰ προκείμενα λέγεται, ἢ καὶ ἐκ τοῦ χοροῦ τῶν ἀποστόλων. Εἰσάγεται δὲ καὶ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ, τὰ ἐπὶ τῷ πάθει παρὰ τῶν Ἰουδαίων εἰς αὐτὸν γεγενημένα διηγούμενου, πρὸς ὑπομονὴν καὶ καρτερίαν τῶν πολεμουμένων διὰ Θεόν.

Δικασσον, Κύριε, τὸς ἀδικούντάς με, πολέμησον τοὺς πολεμοῦντάς με. Τῷ προσώπῳ τῶν ἀποστόλων ἀρμόσει ἡ πρόσοδος.

Τοῖς Ἰουδαίοις φησιν, οἳ μὴ ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς εἰρήνην, πολέμους ἔχουσι, καὶ πολεμοῦσι Χριστὸν, ὃς ἐστὶν εἰρήνη ἡμῶν. (*Hactenus Græca.*) pugnant Deus benefacit, hos quidem justos, illos deterius prolabantur.

Ἐπιλαβοῦ ὄπλου καὶ θυροῦ, καὶ ἀνάστηθι εἰς τὴν βοήθειάν μου. Ὅπλον καὶ θυρεὸν καὶ βομφαλὰν τιμωρητικὰς δυνάμεις ἀντίτεται, τὰς ἐκπεμπομένας παρὰ Κυρίου πρὸς ἐπιουρίαν τῶν δικαίων.

Εἶπον τῇ ψυχῇ μου Σωτηρία σου εἰμι ἐγώ. Τούτο σε, φησιν, αἰτῶ εἶπειν τῇ ψυχῇ μου, ὡς γενήσῃ αὐτῇ βοηθός.

Ἀποστραφήτωσαν εἰς τὰ ὀπίσω. Εὐεργετοῦνται ὁ ἀπὸ τῆς ἀρετῆς ἐπὶ τὴν κακίαν ὀδεύοντες, ἐν εἰς τὸ ὀπίσω ἐπιστραφῶσιν.

Ἐλθέτω αὐτῷ ἡ παγὶς ἢν οὐ γινώσκει, καὶ ἡ θύρα ἢν ἔκρυψεν συλλαβέτω αὐτὸν, καὶ ἐν τῇ παγίδι πεσίσταται ἐν αὐτῇ. Ἀντεστράφη γὰρ εἰς κεφαλὰς πονηρῶν ἡ παγίς. Θηρεύσαντες γὰρ, εἰς θάνατον ἀνηγερέθησαν, καὶ θανάτῳ παραδίδονται.

Ἡ δὲ ψυχὴ μου ἀγαλλιάσεται ἐπὶ τῷ Κυρίῳ. Οἱ μὲν οὖν τὴν πάτην ἐξηρηκυότες, καὶ τὸ τῆς διαφορᾶς κατὰ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ συνθέντες σκευάσμα, τὰς τῆς εἰς αὐτὸν παρουσίας

ΡΑΤΩΛ. ΓΡ. XXVII.

tertio, ab omni doloso dicto labia coercere; quarto, abstinere ab omni malo, et curam in omnibus agendi boni habere. Ad hæc omnia, pacem persequi et adipisci. Pax autem Christus est. Harumce rerum sollicitudinem, ait vitam esse et dies bonos.

14. *Declina a malo et fac bonum: inquire pacem, et persequere eam.* Illud, *declina a malo*, docet timor: hoc vero, *et fac bonum*, amor. Quare amans timente præstantior.

15. *Oculi Domini super justos, et aures ejus: preces eorum.* Magnam studio virtutis tribuit mercedem, quod scilicet inspectorem et tutorem habeant Deum.

21. *Custodit Dominus omnia ossa eorum.* Ossa virtutes animi dicit. Ipsa vero sunt justitia, perseverantia, pietas, et, ut dicam, virtus omnis.

22. *Mors peccatorum pessima.* Animæ mortem intelligit, quam excipient ignis æternus, tenebræ exteriores, vermis nunquam moriturus, fletus et stridor dentium. Gehenna quippe et tenebræ eos excipiunt.

PSALMUS David. XXXIV.

Argumentum.

Proposita verba dicuntur ex persona ejus qui Deo confidens ab occultis potestatibus oppugnatur, aut fortasse ex persona chori apostolorum. Inducitur item persona Christi ea enarrantis quæ sibi tempore Passionis a Judæis illata sunt mala, ad patientiæ et perseverantiæ hortamentum iis qui propter Deum impugnantur.

1. *Judica, Domine, nocentes me, expugna impugnantes me.* Personæ apostolorum convenit supplicatio.

Daniel Barbarus. Oppugnantes Judæos intelligit, qui, cum in se pacem non habeant, bellum habent et oppugnant Christum, qui est pax nostra. Et ex vero amicos faciens, et impediens actiones quæ in

2. *Apprehende arma et scutum, et exsurge in adjutorium mihi, etc.* Arma, scutum, framea, ultrices adumbrant potestates, a Domino ad opem justis ferendam immissas.

3. *Dic animæ meæ: Salus tua ego sum.* Id te rogo, inquit, ut animæ meæ dicas te illi adjutorem futurum.

4. *Avertantur retrorsum.* Bene agitur cum iis qui ex virtute ad malitiam transmeant, si convertantur retrorsum.

8. *Veniat illi laqueus quem ignorat, et captio quem abscondit apprehendat eum, et in laqueum cadat in ipsum.* In caput iniquorum laqueus conversus est. Cum enim ad mortem venarentur, ipsi contra capti sunt et morti traditi.

9. *Anima autem mea exsultabit in Domino.* Qui laqueum paraverunt, et perniciem omnium nostrum Salvatore Christo moliti sunt, facinoris in ipsum, modis nuper a nobis descriptis, pœnas luent. At

6

anima mea, inquit, omni malo semper libera erit, A εἰσπραχθήσονται δίκας, κατὰ γε τοὺς ἀρτίως ἡμῖν perpetuo apud Deum fruens gaudio, et delectata super salutari ejus. εἰρημένους τρόπους· ἡ δὲ γε ἐμὴ ψυχὴ, φησὶν, ἔξω παντὸς ἔσται δεινοῦ διτηνεκῆς· ἦγουν ἀκατάληχτον

ἔχουσα τὸ χαίρειν ἐπὶ Θεῷ, καὶ κατευφραίνεσθαι λίαν ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ αὐτοῦ.

Daniel Barbarus : *Omnia ossa, id est, omnes homines.*

10, 11. *Surgentes testes iniqui, quæ ignorabam interrogabant me. Hinc inducitur Christi persona ad tribunal principum sacerdotum falso delati.*

Ἄναστάντες μοι μάρτυρες ἀδικοί, ἀ οὐκ ἐργωσκον ἡρώτων με. Ἐντεῦθεν εἰσάγεται τὸ τοῦ Χριστοῦ πρόσωπον παρὰ τῆ κρίσει τῶν ἀρχιερέων συκοφαντούμενου.

Retribuebant mihi mala pro bonis et sterilitatem animæ meæ. Hoc ait, quia indigni visi sunt illi vocari filii Dei, quod maxime omnium prædicat juxta illud : Quoties volui congregare filios tuos ¹⁸ !

12. *Ego autem, cum mihi molesti essent, induebar cilicio. Lugebat enim eorum perniciem, ita ut doleret, vehementer angeretur, lacrymaretur, oraret pro peccato eorum.*

13. *Et humiliabam in jejuniio animam meam. Ut confirmaret incarnationem, noluit jejuniio abstinere. Et oratio mea in sinu meo convertetur. Hoc fortasse innuit illos in peccato persistere. Nihil enim, inquit, profuit ipsis precatio mea, quam ex ingenti ignorantia ad me quasi reflecti effecerunt.*

14. *Quasi proximum et quasi fratrem nostrum sic complacebam. Quasi fratrem, inquit, et amicum, ita curabam eos beneficio demereri, volens eos ad sanitatem reducere : quapropter illorum causa lugebam.*

15. *Et adversum me lætati sunt et convenerunt. Hæc, inquit, mihi opsonia, quod eorum causam dolerem, retribuunt. Congregata sunt super me flagella, et ignoravi. Nullam enim causam cur me flagellis cæderent comperiebam.*

16. *Dissipati sunt, nec compuncti, etc. In varias scilicet multitudo abiit sententias, ut ait evangelista, aliis bonum, aliis malum esse dicentibus. Hisque tamen gestis nequaquam compuncti sunt, neque intellexerunt contra quem talia admitterent. Hoc autem non accusando profert, sed exoptans auxilium dari sibi. Quando, inquit, apparebis et injuria affectum ulcisceris ?*

17. *Restitue animam meam a malignitate eorum. Quæcumque patitur aut loquitur, id pro nostra salute admittit. Quia descendit ipse scilicet Christus et pro nobis est incarnatus. A leonibus unicam meam. Leones vocat aut malas et adversarias potestates, quæ tantum non rugiebant in Christum, sicut fortasse Judæorum magistratus ; ita enim memorat eos per vocem Jeremiæ : Facta est hæreditas mea quasi leo in silva, quamobrem odio habui illam¹⁹. Unicum autem appellat animam suam, ponendo unicum pro dilectam. Solet enim ingens amor unigenitorum esse.*

Ἄνταπεδίδουσαν μοι πορνῆρά ἀρτὶ ἀγαθῶν καὶ ἀτεκνίαν τῇ ψυχῇ μου. Τοῦτό φησι, διὰ τὸ ἀναξιόους αὐτοὺς ἐφθῆναι τοῦ κληθῆναι τέκνα Θεοῦ· ὅπερ μάλιστα ἐγνώριζεν αὐτὸς κατὰ τὸ, Ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυνάγειν τὰ τέκνα σου !

Ἐγὼ δὲ, ἐν τῷ αὐτοῦς πορνοχλεῖν μοι, ἐνεθυμῆν σάκκον. Ἐπέμβει γὰρ αὐτῶν τὴν ἀπώλειαν, ὡς καὶ λυπεῖσθαι, καὶ ἀδημονεῖν, καὶ δακρύειν, καὶ προσεύχεσθαι ὑπὲρ τῆς ἀμαρτίας αὐτῶν.

Καὶ ἐταπεινῶν ἐν νηστείᾳ τὴν ψυχὴν μου. Βεβαιῶν τὴν ἐνανθρώπησιν, καὶ νηστείας οὐκ ἀπέσχετο. Καὶ ἡ προσευχὴ μου εἰς κόλπον μου ἀποστραφίσεται. Τοῦτο σημαντικὸν εἶη τοῦ ἐναπομεῖναι ἐκείνους τῇ ἀμαρτίᾳ. Οὐδὲν γὰρ ὠφελέθησαν, φησὶ, τῇ ὑπερβολῇ τῆς ἀγνοίας, τὴν προσευχὴν ὡσπερ ἐπανάκαμψαι ποιήσαντες.

Ὡς πλησίον, ὡς ἀδελφὸν ἡμέτερον, οὕτως ἐνηρέστον. Ὡσπερ ἀδελφὸν, φησὶ, καὶ φίλον, οὕτως ἐσπούδαζον εὐεργετεῖν αὐτοὺς, βουλόμενος θεραπεύειν· διὸ καὶ ἐπέμβουν ὑπὲρ αὐτῶν.

Καὶ κατ' ἐμοῦ εὐφράνθησαν, καὶ συνήχθησαν. Ταῦτά μοι, φησὶ, τῆς ὑπὲρ αὐτῶν ὀδύνης ἀπεδίδουν τὰ ὀψόνια. Συνήχθησαν ἐπ' ἐμὲ μάστιγες, καὶ οὐκ ἔγνω. Μαστίγοντές με, φησὶ, οὐκ ἐγίνωσκον οὐδὲ εὐρίσκον αἰτίαν οὐδεμίαν κατ' ἐμοῦ.

Δισχίσθησαν, καὶ οὐ κατενύγησαν. Ἐμερίσθη γὰρ τὸ πλῆθος, ὡς ὁ εὐαγγελιστὴς φησὶ, τῶν μὲν ἀγαθῶν εἶναι λεγόντων, τῶν δὲ πονηρῶν. Καὶ τούτων γινομένων, φησὶν, οὐ κατενύγησαν, οὐδὲ συνήκον κατὰ τίνος αἱ πράξεις. Τοῦτο δὲ οὐκ ἐγκαλῶν εἶπεν, ἀλλὰ ποθῶν τὴν βοήθειαν. Πότε, φησὶν, ἐπιφανῆ καὶ ἐπαμυνεῖς ἀδικουμένῳ ;

Ἀποκατάστησον τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τῆς κουρουγίας αὐτῶν. Πάντα ὅσα πάσχει ἡ λέγει, ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας ποιεῖ, διὰ τὸ κατελθεῖν αὐτὸν, ἦγουν τὸν Χριστὸν, καὶ σαρκωθῆναι ἐξ ἡμῶν. Ἀπὸ λεόντων τὴν μορογενῆ μου. Λεόντας φησὶ ἡ τὰς πονηρὰς καὶ ἀντικειμένας δυνάμεις, αἱ μόνον οὐχὶ κατεβρυχίσαντο τοῦ Χριστοῦ, ἡ τάχα που καὶ αὐτοὺς τοὺς τῶν Ἰουδαίων καθηγητάς. Οὕτω γὰρ αὐτῶν διαμνημονεύει λέγων διὰ φωνῆς Ἱερεμίας· Ἐγενήθη ἡ κληρονομία μου ὡς λέων ἐν δρυμῷ· διὰ τοῦτο ἐμίσησα αὐτήν. Μορογενῆ μὲν τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ὀνομάζει, τὸ μορογενὲς τιθεὶς ἀντὶ τοῦ ἠγαπημένην. Ἄσὲ γὰρ πῶς ἔστιν ἐν ἀγάπῃ πλεῖσθη τὸ μορογενὲς ἐν τέκνοις.

¹⁸ Matth. xxiii, 57. ¹⁹ Jerem. xii, 8.

Οι μισούντες με δωρεάν και διανοεύοντες ὄφθαλμοίς. Ἀντὶ τοῦ, συντιθέντες δόλους.

Ὅτι ἐμοὶ μὲν εἰρηρικὰ ἐλάλουν, καὶ ἐπ' ὄργην δόλους διελογίζοντο. Τὸ, Διδάσκαλε ἀγαθέ· καί, Ὅτι οἶδαμεν ὅτι τὴν ἀλήθειαν διδάσκεις, καὶ ὅτι οὐ λαμβάνεις πρόσωπον ἀνθρώπου.

Καὶ ἐπλάτυναν ἐπ' ἐμὲ τὸ στόμα αὐτῶν. Τὰς βλασφημίας τὰς ἐπὶ τῷ σταυρῷ γινομένης φησίν. Εἶπον· Εὐγε, εὐγε, εἶδον οἱ ὄφθαλμοὶ ἡμῶν. Ὡς κατ' εὐχὴν αὐτοῖς τοῦ πέρατος ἐκβεβηκότος, τὸ κρεμασθῆναι αὐτὴν ἐπὶ τοῦ ξύλου. Τοῦτο δὲ ποιοῦσι καὶ οἱ ἐπαγαλλόμενοι τῇ θλίψει τοῦ δικαίου.

Εἶδες, Κύριε, μὴ παρασωπῆσης, Κύριε, μὴ ἀποστῆς ἀπ' ἐμοῦ. Ἄνθρωπος γενόμενος ὁ μονογενῆς τοῦ Θεοῦ Ἄδως, οὐκ ἀποβαλὼν τὸ εἶναι Θεός, αἰτεῖ ὑπὲρ τῆς εἰς ἡμᾶς ἀδικίας γενομένης ὑπὸ τῶν δαιμονίων δικαστὴν γενόμενον τὸν Πατέρα, αἰτεῖ ἀποσκορπίσαι τῶν ὑπερηφάνων τὴν ὕβριν. Οὕτω γὰρ οἱ μὲν εἰς αἰσχύνην ἀποστραφήσονται, φησίν, οἱ δὲ ἀγαλλιάσονται, τὰς ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ ἀνατιθέντες εὐχαριστίας.

Εἰς τέλος τῷ δούλῳ Κυρίου τῷ Δαυὶδ.

ΨΑΛΜΟΣ ΛΕ΄.

Υπόθεσις.

Κατηγορίαν περιέχει ὁ παρῶν ψαλμὸς τῆς ὑπερηφάνιας τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, καὶ τῆς κακίας Ἐλεγγον· καὶ μὴν καὶ ὑμολογίαν τῶν δικαίων κριμάτων, δι' ὧν ἐποίησε τὴν ὑπ' οὐρανῶν· πρὸς δὲ τοῦτοις καὶ εὐχαριστίας πρὸς τὸν Πατέρα ὑπὲρ ὧν εὐηργέτησε διὰ Ἰησοῦ· ἐπ' ἅπασιν δὲ τοῦτοις εὐχὴν ἀσφαλιζομένην τοῦ μὴ πεσεῖν εἰς ὑπερηφάνιαν.

Φησὶν ὁ παράνομος (10) τοῦ ἀμαρτάνειν ἐν ἑαυτῷ. Οἶεται, φησὶν, ὁ κακίᾳ συνθετραμμένος μηδένα θεωρεῖν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ κεκρυμμένα βουλεύματα. Τὸ γὰρ, φησὶν, ἀντὶ τοῦ, ἠγρεῖται ἢ ὑπολαμβάνει, θέθεικεν. Αἴτιον δὲ τῆς τοιαύτης ἀναλγησίας τὸ μὴ δεδιέναι τὸν πάντα ἐφορῶντα δεσπότην. Οὐκ ἔστι φόβος Θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ. Ἄπαξ προθέμενος, φησὶ, τοῦ παρανομεῖν, ἔξω τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ τὸν τοῦ Θεοῦ τίθεται φόβον. Τῷ γὰρ φόβῳ Κυρίου ἐκκλίνει πᾶς ἀπὸ κακοῦ.

Ὅτι ἐδόλωσεν ἐνώπιον αὐτοῦ. Ἐκὼν δὲ ταύτην ἔχει τὴν ἀγνοίαν, οὐ βουλόμενος λογιστεῦσαι τὰ πεπραγμένα, καὶ μισῆσαι τὰ κακῶς πεπραγμένα. Τοῦ εὐρεῖν τὴν ἀνομίαν αὐτοῦ καὶ μισῆσαι. Οὐδὲ τοῦτο, φησὶ, λογίζεται, ὅτι ὁ Θεὸς εὐρίσκει τὴν ἀμαρτίαν αὐτοῦ, καὶ εὐρών αὐτήν, μισεῖ καὶ αὐτήν καὶ αὐτόν.

Τὰ ῥήματα τοῦ στόματος αὐτοῦ ἀνομία καὶ δόλος. Ἀνομίαν μὲν, δι' ἧς ἐπήγαγον ὕβρεις Χριστῷ· δόλον δὲ, ὅτι καὶ παγιδεύει αὐτὸν βουλόμενοι, χρηστοῖς προσέειπαν λόγοις. Οὐκ ἠδουλήθη συνιέναι τοῦ ἀγαθῆναι. Ἐκὼν, φησὶν, ἑαυτὸν ἔξωστε τοῦ εὐπραγῆσαι.

Ἀνομίαν διελογίσαστο ἐπὶ τῆς κοίτης αὐτοῦ· παρέστη πάσῃ ὁδῷ οὐκ ἀγαθῇ. Τὸ αὖπνον αὐτῶν

¹⁰ Luc. xviii, 48. ¹¹ Matth. xxii, 16.

(10) Hæc in Ambros. adnotantur. quæ ad vers. 4 spectant : Τὸ αὖπνον αὐτῶν τῆς εἰς Χριστὸν ἐπιβολῆς σημαίνει. Significat eorum vigilantiam in paradisi adversus Christum insidiis.

19. Qui oderunt me gratis et annuunt oculis. Q: asi diceret : Qui dolos struunt.

20. Quoniam mihi quidem pacifice loquebantur, et in ira dolos cogitabant. Illud scilicet, Magister bone¹⁰; et : Scimus quoniam veritatem doces et non accipis personam hominis¹¹.

21. Et dilataverunt super me os suum. Blasphema dicta dum in cruce penderet in se conjecta memorat. Dixerunt : Euge, euge, viderunt oculi nostri. Ac si ornatum haberent exitum, quando is ligno suspensus fuerat. Idipsum autem agunt qui exsultant de calamitate justii.

22. Vidisti, Domine, ne sileas ; Domine, ne discedas a me. Homo factum unigenitum Dei Verbum, non amitens esse Deus, rogat injuriæ causa nobis per dæmones illatæ judicem Patrem. Rogat dissipari superborum contumeliam. Ita enim alii in pudorem vertentur, inquit ; alii exsultabunt gratias de data salute agentes.

1. In finem servo Domini ipsi David.

PSALMUS XXXV.

Argumentum

Superbiæ Judaici populi accusationem continet hic psalmus, et malitiæ eorum confutationem, atque justa Dei judicia decantat, quod orbem condiderit. Ad hæc etiam gratiarum actionem Patri offert pro beneficiis per Jesum collatis : super his omnibus precationem ad cavendam superbiam.

Dixit injustus ut delinquat in semetipso. Arbitratur, inquit, qui in malitia educatus est, occulta animi ipsius consilia neminem conspiceret. Nam illud, dixit, pro existimat, aut arbitratur, positum. Tantæ porro indolentiæ causa est, quod omnium inspectorem Dominum non reformidet. Non est timor Dei ante oculos ejus. Cum semel, inquit, peccandi propositum admiserit, a conspectu oculorum Dei timorem amovet. Nam timore Domini declinat quilibet a malo.

2. Quoniam dolose egit in conspectu ejus. Libens eam admittit ignorantiam, nolens gesta sua secum reputare, nec prave commissa aversari. Ut invenitur iniquitas ejus ad odium. Neque illud, inquit, considerat, quod scilicet Deus peccatum ejus deprehendat, atque eo deprehenso et peccatum et peccatorem odio habeat.

3. Verba oris ejus iniquitas et dolus. Iniquitas, propter oblatas Christo contumelias ; dolus autem, cum volentes illum irretire, blandis illum sermonibus compellabant. Noluit intelligere ut bene ageret. Libens, inquit, sese a bono opere cohibuit.

4. Iniquitatem meditatus est in cubili suo : astitit omni viæ non bonæ. Vigiles et insomnes noctes

corum qui Christo insidias parabant significat. *Malitiam autem non odivit.* Ac si diceret, malitiam non aversatus est.

5. *Domine, in caelo misericordia tua.* Declarat ex misericordia ejus caelestia, id est rationabiles potestates consistere. *Et veritas tua usque ad nubes.*

6. *Justitia tua sicut montes Dei.* Veras, inquit, et firmas esse prophetarum promissiones ostendisti. Nubes enim sunt prophetae: veras autem eas ostendisti, tantam exhibens vim justitiae, ut montibus Dei comparari possit. *Judicia tua abyssus multa.* Cum tanta veritas atque justitia insit tibi, ignoro quae causa sit quod tandiu toleres. Nam judicia tua inaspectabilem abyssus profunditatem imitantur. Nam sicut ejus profunditas ab hominibus percipi nequit, ita judiciorum tuorum cogitatio extra caput hominis est.

7. *Homines et jumenta salvabis, Domine.* Postquam de duobus populis haec Apostolus dixisset⁶¹: *Concluit Dominus omnes in incredulitate, ut omnes salvos faceret,* subjunxit: *Quam incomprehensibilia sunt judicia tua!* Simile hic habetur: nam duorum populorum, qui etiam per homines et jumenta significabantur, salutem enarraturus: hominum scilicet Israelitarum qui instituti in lege sunt, et praestantiora cogitant: jumentorum autem, gentium nempe, utpote irrationabiliorum; Judaei enim mysterium per leges et prophetas edocti exciderunt, gentes vero quae nunquam illud audierant assumptae sunt; hac de causa antea dixit: *Judicia tua abyssus multa.* Rursum homines dicit eos qui rationabilem dignitatem servarunt; jumenta vero, eos qui versus terram deorsum inclinantur, et terrenis pascentur cogitatis. Non solum itaque justos, sed etiam peccatores ad salutem vocavit.

8. *Filii autem hominum in tegmine alarum tuarum sperabunt.* Id est, te protectorem adjutoremque evangelici verbi obtinebunt.

9, 10. *Inebriabuntur ab ubertate domus tuae, et torrente voluptatis tuae potabis eos, etc.* Torrens voluptatis Christus est, juxta quod dictum est⁶²: *Declinabo super eos quasi torrens inundans gloriam gentium.* Est autem et fons vitae et lumen de lumine.

12. *Non veniat mihi pes superbiae.* Rogat nulla moveri se passione. *Et manus peccatoris non moveat me.* Neque me, inquit, pravum facinus prope te stantem dimoveat.

1. PSALMUS ipsi David. XXXVI.

Argumentum.

Doctrinam hic psalmus complectitur, abstinentiam a malis, bonorumque studium novo populo praedicans: utroque ad suadendum usus, spe scilicet praemiorum bonos spectantium, et supplicio malis reservato.

2. *Noli aemulari in malignantibus, neque zelave-*

α τῆς εἰς Χριστὸν ἐπιβουλῆς σημαίνει. *Κακία δὲ οὐ προσώχθησεν.* Ἀντὶ τοῦ, τὴν κακίαν οὐκ ἐμίσησε.

Κύριε, ἐν τῷ οὐρανῷ τὸ ἔλεός σου. Δείκνυσιν ὡς τῷ αὐτοῦ ἔλεει καὶ τὰ οὐράνια συνέστηκε, τοῦτ' ἔστιν αἱ λογικαὶ δυνάμεις. *Καὶ ἡ ἀλήθειά σου ἕως τῶν νεφελῶν.*

Ἡ δικαιοσύνη σου ὡς ὄρη Θεοῦ. Ἀληθεῖς, φησί, καὶ βεβααὶ τὰς διὰ τῶν προφητῶν ἐπαγγελίας ἔδειξας· νεφέλαι γὰρ οἱ προφῆται. Ἐδειξας δὲ ταύτας ἀληθεῖς, πλῆθος δικαιοσύνης χρηργήσας τοσοῦτον, ὡς ὄρεισι παραβάλλεσθαι Θεοῦ. *Τὰ κρίματά σου ἄβυσσος πολλή.* Τοσαύτην δὲ ἔχων ἀλήθειαν καὶ δικαιοσύνην, τίνος ἔνεκεν μακροθυμεῖς ἀγνώσκειν τὸ τῆς ἀδύσπου γὰρ ἀθείωρητον μμεῖται σου τὰ κρίματα· καθάπερ γὰρ ἀθείωρος ἀνθρώπου ἀθελώρητος ὁ βυθός, οὕτως ἀνέφικτος τῶν αἰῶν κρίματων κατανόησις.

Ἀνθρώπους καὶ κτήνη σώσεις, Κύριε. Περὶ τῶν δύο λαῶν εἰρηκῶς ὁ Ἀπόστολος, *Συνέκλεισεν ὁ Θεὸς τοὺς πάντας εἰς ἀπειθειαν, ἵνα τοὺς πάντας σώσῃ,* ἐπήγαγεν· Ὡς ἀνεξερευνήτα τὰ κρίματα αὐτοῦ! Καὶ ἐνταῦθα ὁμοίον ἔστιν· ἐπειδὴ γὰρ ἐμελλε τῶν δύο λαῶν τὴν σωτηρίαν διηργήσασθαι, οἱ καὶ σημαίνονται διὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν κτηνῶν· ἀνθρώπων μὲν τῶν ἐξ Ἰσραὴλ ὡς κατηχουμένων ἐκ τοῦ νόμου, καὶ νοούντων τὰ διαφέροντα· κτηνῶν δὲ ὡς ἀλογωτέρων τῶν ἐξ ἐθνῶν· παιδευθέντες γὰρ οἱ ἐξ Ἰουδαίων τὸ μυστήριον διὰ νόμου καὶ προφητῶν, ἐξέπεσον· οἱ δὲ οὐδέποτε ἀκηκοῦτες οἱ ἐξ ἐθνῶν προσελήφθησαν· τοῦτου χάριν προεῖρηκε· *Τὰ κρίματά σου ἄβυσσος πολλή.* Ἀνθρώπους λέγει πάλιν, τοὺς τὴν λογικὴν ἀξίαν φυλάττοντας· κτήνη δὲ, τοὺς εἰς γῆν κάτω νεύοντας, καὶ τὰ γῆϊνα βοσκομένους φρονήματα. Οὐ μόνον οὖν δικαίους, ἀλλὰ καὶ ἀμαρτωλοὺς εἰς σωτηρίαν ἐκάλεσεν.

Οἱ δὲ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν σκέπη τῶν πτερυγῶν σου ἐλπιούσι. Τοῦτέστι, σκεπαστὴν καὶ βοηθὸν σε ἔξουσι τοῦ εὐαγγελικοῦ λόγου, φησὶν.

Μεθυσθήσονται ἀπὸ πιδιτητος οἴκου σου, καὶ τὸν χειμάρρουν τῆς τρυφῆς σου ποτιεῖς αὐτούς. Χειμάρρους τρυφῆς ἔστιν ὁ Χριστὸς κατὰ τὸ εἰρημένον· *Ἐκκλίτω ἐπ' αὐτούς ὡς χειμάρρους ἐπικλύζων δόξαν ἐθνῶν.* Ἔστι δὲ καὶ πηγὴ ζωῆς καὶ φῶς ἐκ φωτός.

Μὴ ἐλθέτω μοι ποὺς ὑπερηφανίας. Ἐξω τοῦ τὰ θεοῦ ἀξιοῖ γενέσθαι. *Καὶ χεὶρ ἀμαρτωλοῦ μὴ σαλεύσαι με.* Μηδὲ μετακινήσάτω με, φησὶ, τῆς παρὰ σοὶ στάσεως πράξις ἄτοπος.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυτδ. ΛΓ'.

Ἰπόθεσις.

Διδασκαλίαν περιέχει ὁ ψαλμὸς, εἰσηγούμενος τῷ νέμω λαῷ ἀποχὴν μὲν τῶν πονηρῶν, ἐπιτήδευσιν δὲ τῶν ἀγαθῶν· ἐξ ἐκατέρων παύων. Ἐκ τε τῆς τοῖς ἀγαθοῖς ἠύτρεπισμένης ἐλπίδος, ἔκ τε τῆς τοῖς πονηροῖς ἀποκειμένης κολάσεως.

Μὴ πυραζήλου ἐν ποτηρευομένοις, μηδὲ ζήλου

⁶¹ Rom. xi, 31-33. ⁶² Isa. lxvi, 12.

τοὺς πειοῦντας τὴν ἀνομιαν. Παραίνει φεύγειν τὴν ἀνομιαν, ὡς ἐκπτώσιν εἶναι παντὸς ἀγαθοῦ ταύτης ὑπογράφων τὸ τέλος.

Καὶ κατασκῆνον τὴν γῆν, καὶ ποιμανθήσῃ ἐπὶ τῷ πλοῦτι αὐτῆς. Γῆν λέγει τὴν θεόπνευστον Γραφήν, ἐν ᾗ ὁ πλοῦτος τῶν ἁγίων, τουτέστιν αἱ ἐπαγγελίαι. Παραίνει διαπαντὸς τῶν θείων προσχέσθαι λογίων, ἔρωτι τῶν ἐν αὐτοῖς ἀποκειμένων τοῖς ἁγίοις ἀγαθῶν.

Ἀποκάλυψον πρὸς Κύριον τὴν ὁδόν σου, καὶ ἔλπισον ἐπ' αὐτόν, καὶ αὐτὸς ποιήσει. Ἐστὶ, φησί, φανερώσ τὴν ἀρέσκουσαν αὐτῷ βαδίζων ὁδόν.

Καὶ ἐξοίσει ὡς φῶς τὴν δικαιοσύνην σου. Δῆλον γὰρ ἔστιν, ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, ὡς αὐτὸς ὁ Κύριος εἶρηκεν, ὅτι οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος. Φῶς δὲ δικαιοσύνης γνῶσις· ἐπειδὴ καὶ ἡ δικαιοσύνη κανὼν ἀρετῶν. Καὶ τὸ κρίμα σου ὡς μεσημβρία. Ἄντι τοῦ· Κρνεῖ σε ἄξιον ὄντα φωτός.

Καὶ αὐτὸς ποιήσει. Ὅταν ἐπ' αὐτῷ, φησί, ἐλπίσης, τότε καὶ αὐτὸς ποιήσει. Τί δὲ ποιήσει διαδείκνυσιν ἐπενεγκῶν· Ἐξοίσει ὡς φῶς τὴν δικαιοσύνην σου, καὶ τὸ κρίμα σου ὡς μεσημβρία. Τότε δὲ ἐξοίσει, φησί, ἀντι τοῦ ἐμφανῆ καταστήσει, καὶ οἷον περίοπτον ἀποφανεῖ, λαθεῖν οὐκ ἔων τῆς εὐζωίας τὸ κάλλος. Ἔσται γὰρ ἅπασιν ἐναργῆς ἡ δικαιοσύνη σου δίκην φωτὸς ἀναλάμπουσα, φωτὸς μεσημβρινοῦ. Μεσημβρία γὰρ μὴ ὀνομάζεται τῆς ἡμέρας αὐτὸ τὸ μεσαίτατον. Οὐ μόνον, φησί, δίκαιοι τὸν ἐξομολογούμενον, καὶ κρίμα αὐτῷ προσφέρει χρηστότητος, ἀλλὰ καὶ εἰς φῶς αὐτοῦ προσφέρει τὴν δικαιοσύνην· τουτέστι γνωρίζει πᾶσιν, ὅτι περ αὐτὸν ἐδικαίωσεν. Οἷος ἦν ὁ Ἰησοῦς, οὗ τὸ κρίμα ἐν μεσημβρία κατὰ τὸ μέσον τῆς ἡμέρας σταυρούμενος ὁ Ἰησοῦς ἐξήγαγε, καὶ τὴν ἐπ' αὐτῷ δικαιοσύνην εἰς φῶς, τουτέστιν εἰς πάντων γνῶσιν ἤνεγκεν. Ἡ γὰρ ἐπ' αὐτῷ φωνή, Ἀμήν, ἀμήν λέγω σοι, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ, εἰς φανερόν τῃ οἰκουμένῃ, μᾶλλον δὲ φῶς τῆ οἰκουμένης γεγέννηται, προτροπὴ πᾶσι τοῖς ἐν μετανοίᾳ τυγχάνουσιν. Οὐκ ἔσται, φησί, κεκαλυμμένον τὸ τῆς δικαιοσύνης λαμπρόν, ὡσπερ νῦν, ἀλλ' ἐπιφανὲς ὡσπερ ἥλιος ἐν μεσημβρίᾳ, ὡσπερ ὁ Κύριός φησι· Τότε οἱ δίκαιοι λάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Πατρὸς αὐτῶν.

Ἰποτάγηθι τῷ Κυρίῳ καὶ ἰκέτευσον αὐτόν. Αὐτὸς μὲν, φησί, ἄξιον ὄντα (α) φωτὸς ἀποδείξει ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι· σὺ δὲ ἐνταῦθα ὑποτάγηθι. Μὴ παραζηλοῦ ἐν τῷ κατευδομένῳ ἐν τῇ ὁδῷ αὐτοῦ. Μὴ μιμήσῃ, φησί, εὐδαιμονίαν ἐκ παρανομίας συγκροτουμένην.

[Μὴ θαύμαζε ἀνθρώπον παράνομον κατευθυνόμενον, μηδὲ μιμήσῃ εὐδαιμονίαν ἐκ παρανομίας συγκροτουμένην, μηδὲ πράττειν ἐρεθίζου τὰ ὅμοια· ἀλλ' εἰ καὶ κατὰ ῥοῦν αὐτῷ φέρεται πάντα, μὴ δάκνου μηδὲ δυσφῶρει, ὅτι μὴ διδάσκει δίκην οἱ πονηροὶ, ἀλλ' ἐν εὐθηνείᾳ διάγουσιν, ὡς μὴ τινος τὴν τίσιν εὐθύνουτος.

Κρεῖσσον ὄλιγον τῷ δικαίῳ· ἀντι τοῦ, μετίζον

⁸¹ Matth. XIII, 43. ⁸² Luc. XXI, 43. ⁸³ Matth. XIII, 45.

(a) Deest σε. EDIT.

ris facientes iniquitatem. Malitiam fugere hortatur : docens ejus finem esse lapsum ab omni bono.

3. Et inhabita terram, et pascere in divitiis ejus. Terram dicit divinitus inspiratam Scripturam, in qua sita sanctorum divitiarum, id est promissiones. Hortatur autem ut divinis eloquiis semper hæreamus, amore ducti bonorum quæ in eis pro sanctis sunt reposita.

5. Revela Domino viam tuam et spera in eo, et ipse faciet. Palam, inquit, erit te per acceptam et gratam ipsi viam incedere.

6. Et educet quasi lumen justitiam tuam. Manifestum enim est quod in futuro sæculo, ut ipse Dominus dicit ⁸¹, justi fulgebunt sicut sol. Lumen autem justitiarum, cognitio; quandoquidem justitia regula virtutum est. Et judicium tuum tanquam meridiam. Id est, Te dignum lucis iudicabit esse.

Dan. Barb. : Et ipse faciet. Ubi, inquit, in eo speraveris, tunc ipse faciet. Sed quid faciet ostendit inferens : Et educet quasi lumen justitiam tuam et judicium tuum tanquam meridiem. Tum vero educet, inquit, pro, manifestum reddet, et quasi conspicuum declarabit, non permittens honestæ vitæ decorem et pulchritudinem latere. Erit enim justitia tua tanquam lumen omnibus manifesta, meridiana luce splendidior. Meridies diei dimidium dicitur. Non modo, inquit, confidentem justificat, et ei clementer adjudicat, verum etiam justitiam ejus in aperto ponit, hoc est, notum omnibus facit se illum justificasse. Cujusmodi fuit latro, ejus judicium in meridie, hoc est medio die, Jesus in cruce pendens eduxit, unaque ejus justitiam in lucem, hoc est in omnium cognitionem, produxit. Nam expressa vox illa, Amen, amen dico tibi, hodie tecum eris in paradiso ⁸², clara mundo, atque adeo lux orbi terrarum facta est, et omnibus respicientibus et prænitentibus adhortatio quadam fuit. Non enim, ait, claritas justitiarum ejus occulta erit, ut modo est, sed tanquam sol in meridie conspicua. Quemadmodum Dominus ait ⁸³ : Tum justi fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum.

7. Subditus esto Domino et ora eum. Ipse quidem te luce dignum ostendet in futuro sæculo, tu autem hic subditus esto. Noli æmulari in eo qui prosperatur in via sua. Ne æmuleris, ait, felicitatem iniquitate comparatam.

[Ne admiratione capiaris viso hominæ iniquo prospere agente, neque æmuleris felicitatem ex injustitia acquisitam, neque stimuleris ad similia agenda : sed etiam si omnia ipsi ex voto sponte succedant, ne doleas neu indigne feras, quasi improbi pœnas non luan, sed prospere agant, ceu nullo ultionem et castigationem inferente.

Melius est modicum justo ; ac si dicat, melior est

modica Domini misericordia, quam omnes mundi A divitiar.] ἐστὶ μικρὸν ἔλεος τοῦ Κυρίου ὑπὲρ πάντα τὸν πλοῦτον τοῦ κόσμου.]

8. *Desine ab ira, et derelinque furorem.* Ne respicias prosperitatem eorum, sed exspectato finem, et videbis perniciem. Ira autem est appetitus vindictæ: vindicta autem mali retributio. *Noli æmulari ut maligneris.* Probe nosti quod ii qui ad divinam se spem commiserunt, et frugi vitam delegerunt, cum tranquillitate et pace, et voluptate degunt, firmam obtinentes conscientiarum puritatem; qui autem temporaneæ prosperitati fidunt, promptam inveniunt mutationem, et oblivioni penitus tradentur.

10. *Et quæres locum ejus et non invenies.* Simile dicto huic: *Impii autem radicibus peribunt* 87.

Daniel Barbarus. 11. *Mansueti autem hæreditabunt terram.* Terram hæreditabunt qui perniciosum iracundiæ affectum spiraverint. Ira enim et prudentes perdit, siquidem quominus honeste se gerant impediuntur. *Ira enim viri Dei justitiam non operatur* 88. Cæterum ab ira et furore Dei securus est. qui abstinet ab iis quæ iram et furorem concitant.

Et delectabuntur in multitudine pacis. Delectatio justis summa pax est, et est quædam ceu indolentia animi cum vera rerum scientia.

12. *Observabit peccator justum.* Id de diabolo potest opportune accipi, atque hisce consolationem affert iis qui injuria afficiuntur. Exhibet enim peccatorem dolentem ac furem adversus eos qui tranquillam amplexi sunt vitam; justum vero judicem deridentem ejus gesta: quippe qui mox futuram ejus mortem prospiciat.

13. *Dominus autem irridebit eum.* Irridet, inquit, peccatorum insidias adversus justum; sciens quidem quod diem statuit, in quo huic quidem æternam vitam, illi vero sempiternum supplicium retribuet.

14. *Gladium evaginaverunt peccatores... gladius eorum intret in corda ipsorum.* Ea, inquit, dæmones mala sunt perpassi, quæ sanctis inferre moliantur.

18. *Novit Dominus vias immaculatum.* Id est, approbat et honorat. *Et hæreditas eorum in æternum erit.* Incorruptæ namque et sempiternæ sunt sanctorum mercedes.

19. *Non confundentur in tempore malo.* In persecutionum, inquit, temporibus, deficientibus magistris, ipse Dominus suo spiritali nutriet eos qui in ipsum crediderint.

[*Non confundentur in tempore malo.* Malum tempus est iræ ac furoris contra impios, quando illi quidem justum Dei judicium experientur; justis autem gloriam, honorem, incorruptionem et vitam æternam consequentur.]

21. *Mutabitur peccator, et non solvet.* Non gratias agit, inquit, peccator, de collatis sibi a Deo beneficiis. *Justus autem miseretur, et tribuit.* Misericordiam retributionis loco solvit, Dominum suum imitatus.

87 Job iv, 7. 88 Jac. i, 20.

Παῦσαι ἀπὸ ὀργῆς, καὶ ἐγκατάλειπε θυμόν. Μὴ ὀργῆς αὐτῶν τὴν εὐήμεριαν, ἀλλὰ πρόσμενον τὸ τέλος, καὶ ἔθει τὸν ὀλεθρον. Ὅργη δὲ ἐστὶν ὀρεξις τιμωρίας· τιμωρία δὲ ἐστὶ κακοῦ ἀντάποδοσις. Μὴ παραζήλου ὥστε πονηρεῦσθαι. Ἐῖς ἔσθι, ὅτι οἱ μὲν τῆς θείας ἐλπιδος σφᾶς αὐτοὺς ἀνάρτησαντες, καὶ τὸν ἐπιεικῆ προαιρούμενοι βίον, ἐν ἀπραγμοσύνῃ καὶ εἰρήνῃ διατελοῦσι, τρυφὴν ἔχοντες μόνιμον τοῦ συνειδότος τὴν καθαρότητα· οἱ δὲ τῇ προκαίρῳ εὐήμεριζ θαβρόντες ταχείαν δέξονται τὴν μεταβολὴν, καὶ λήθη παραδοθήσονται παντελεῖ.

Καὶ ζητήσεις τὸν τόπον αὐτοῦ, καὶ οὐ μὴ εὑρήσῃς. Ὅμοιον τῷ εἰρημένῳ· *Οἱ δὲ ἀσεβεῖς ὀλέθρου ῥίζοι ἀπολοῦνται.*

Καὶ κατατρυφήσουσιν ἐπὶ πλῆθει εἰρήνης. Τρυφὴ δικαίου, πλήθος εἰρήνης ἐστὶν· ἀπάθεια δὲ ψυχῆς, μετὰ γνώσεως τῶν ὄντων ἀληθοῦς.

Παρατηρήσεται ὁ ἁμαρτωλὸς τὸν δίκαιον. Τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ διαβόλου ληφθῆναι πρόσφορον, καὶ διὰ τούτων παραψυχὴν τοῖς ἀδικουμένοις προσφέρει. Δείκνυσι γὰρ τὸν μὲν παράνομον λυποῦντα καὶ μεμνηότα κατὰ τῶν ἀπράγμονα βίον ἀσπαζομένων, τὸν δὲ δίκαιον κριτὴν καταγελῶντα τῆς ἐγχειρήσεως, ἅτε δὴ τὴν ταχείαν αὐτοῦ τελευτὴν προορῶντα.

Ὁ δὲ Κύριος ἐκγελᾶσεται αὐτόν. Διαγελᾷ, φησὶ, τὰς κατὰ τοῦ δικαίου ἐπιβουλὰς τοῦ ἁμαρτωλοῦ· εἰδῶς, ὡς ἐστῆσεν ἡμέραν καθ' ἣν τῷ μὲν ἀποδώσει τὴν αἰώνιον ζωὴν, τῷ δὲ τὴν αἰώνιον κόλασιν.

Ῥομφαλὰ ἐσπάσαντο οἱ ἁμαρτωλοὶ ἐνέτειναν τὸξον αὐτῶν . . . ἡ ρομφαλὰ αὐτῶν εἰσέλθου εἰς καρδίαν αὐτῶν. Ταῦτα, φησὶ, πεπόνθασιν οἱ πονηροὶ δαίμονες, ἃ ποιήσῃν τοῖς ἁγίοις ἐπεβούλευσαν.

Γινώσκει Κύριος τὰς ὁδοὺς τῶν ἀμώμων. Ἄντι τοῦ, ἀποδέχεται καὶ τιμᾷ. *Καὶ ἡ κληρονομία αὐτῶν εἰς αἰῶνα ἔσται.* Ἄφθαρτοι γὰρ καὶ αἰώνιοι τῶν ἁγίων αἱ ἀνταποδόσεις.

Ὁὐ καταισχυρθήσονται ἐν καιρῷ πονηρῷ. Ἐν τοῖς τῶν διωγμῶν, φησὶ, καιροῖς, ἐκλειπόντων τῶν διδασκάλων, αὐτὸς ὁ Κύριος τῷ ἑαυτοῦ πνεύματι θρέψει τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας.

[*Ὁὐ καταισχυρθήσονται ἐν καιρῷ πονηρῷ.* Καιρὸς πονηρὸς ὁ τῆς κατὰ τῶν ἀσεβῶν ὀργῆς, ἐν ᾧ οἱ μὲν τῆς δικαιοκρατίας τοῦ Θεοῦ πειραθήσονται· οἱ δὲ δόξαν καὶ τιμὴν, καὶ ἀφθαρσίαν, καὶ ζωὴν αἰώνιον ἀπολήψονται.]

Δαρσίζεταὶ ὁ ἁμαρτωλὸς, καὶ οὐκ ἀποτίσει. Οὐκ ἀντιδίδωσι, φησὶν, ὁ ἁμαρτωλὸς εὐχαριστίαν ὑπὲρ ὧν εὐεργετῆται παρὰ Θεοῦ. Ὁ δὲ δίκαιος οἰκτεῖρει, καὶ δίδωσιν. Ἄντιδίδωσι, φησὶν, οἰκτιρμούς, τὸν ἑαυτοῦ Δεσπότην μιμούμενος.

Ὅτι οἱ εὐλογοῦντες αὐτὸν κληρονομήσουσι ἡγῆν. Ὁμοιον τὸ εἰρημένον πρὸς Ἀβραάμ· Τὸς εὐλογοῦντάς σε εὐλογήσω, καὶ τοὺς καταρωμένους σε καταρώσομαι.

Παρά Κυρίου τὰ διαθήματα ἀνθρώπου κατευθύνεται. Ἀποδέχεται, φησὶν, ἣν ποιεῖται κατὰ τὸν βίον πρακτικὴν πορείαν.

Ὅταν πέση οὐ καταβρυχθήσεται. Εἰ καὶ, φησὶν, συμβῆ ὀλίγον τι παρασφαλῆναι τὸν δίκαιον, οὐκ ἀδικηθήσεται ἔχων ἀντιστηρίζοντα τὸν Θεόν.

Οὐδὲ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ζητοῦν ἄρτους. Τὸς νοητοὺς φησὶν, οἷτινές εἰσιν οἱ θεῖοι λόγοι.

Καὶ κατασκήνου εἰς αἰῶνα αἰῶνος. Καὶ κληρονομήσεις, φησὶ, τὰς αἰωνίους σκηνάς.

Δίκαιοι δὲ κληρονομήσουσι ἡγῆν. Πολλαχοῦ τῆς δεδομένης γῆς τοῖς πράξιιν ἐμνημόνευσε, προτρεπόμενος εἰς ἐπιθυμίαν αὐτῆς.

Στόμα δικαίου μελετήσῃ σοφίαν. Προσῆκει, φησὶν, κἂν τῇ γλώττῃ, κἂν ἐν τῇ διανοίᾳ τὰ θεῖα λόγια περφέρειν, καὶ τὴν τούτων μελέτην ποιεῖσθαι διηλεκῶς· οὕτως γὰρ τὸ πρακτέον μανθάνω ὁ τῆς ἀρετῆς ἐραστῆς, ἀτρεμῆς μενεὶ καὶ ἀσάλευτος, τῶν καταβάλλειν ἐπιχειροῦντων περιγενόμενος. Ταῦτα καὶ ἐν τῷ πρώτῳ ψαλμῷ ἔφη· Ἄλλ' ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ μελετήσῃ ἡμέρας καὶ νυκτός, καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ λαλήσῃ κρίσιν. Δικαιοκρισίαν οὐ τὴν δικαστικὴν, ἀλλὰ τὴν ἐξ ἀπλανοῦς καὶ ὑγιοῦς κριτηρίου.

Ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ, καὶ οὐχ ὑποσκελισθήσεται τὰ διαθήματα αὐτοῦ. Κατανόσι δ' ἀμαρτωλὸς τὸν δίκαιον. Ὁ δὲ Κύριος. Διαφόρως τὰ αὐτὰ λέγει, τῇ πλείονι μελέτῃ μονιμωτέραν κατασκευάζων τὴν μνήμην. Λέγει δὲ· Οὐ περιόφεται τὸν δίκαιον ὁ Δεσπότης ἐπιβουλεύμενον ὑπὸ τῶν πονηρῶν, οὐδὲ συμψήφιεταὶ αὐτοῖς τὰ τοιαῦτα τολμῶσιν· ἄλλ' ὑπερπηθήσῃ παρασκευάζει τὰ δίκτυα. Ταύτης ἀπήλασεν Ἀβραάμ τῆς προνοίας, δις ἀρπαγείσης τῆς Σάρρας· ταύτης ὁ Ἰσαάκ, αὐτὸ τοῦτο παθὼν· ταύτης ὁ Ἰακώβ, ὑπ' ἀδελφοῦ καὶ κηδεστοῦ φθονοῦμενος· ταύτης ὁ Ἰωσήφ, ὑπὸ φθόνου καὶ συκοφαντίας πολεμηθεὶς. Καὶ τί δεῖ καταλέγειν ἅπαντα; ῥάδιον γὰρ τοῖς φιλομαθεῖσι καὶ τὰ πάλαι συλλέξαι, καὶ θεωρῆσαι τὰ νέα.

Οὐδὲ μὴ καταδικάσεται αὐτὸν δεῦν κρίνεται αὐτόν. Ἀντὶ τοῦ, ἐν τῷ κρίνεσθαι αὐτόν.

Ἐν τῷ ἐξολοθρευέσθαι ἀμαρτωλοὺς ὄψει. Ἐκπομπομένους, φησὶ, τοὺς ἀμαρτωλοὺς θεοσση.

Εἶδον τὸν ἀσεβῆ ὑπερυψούμενον, καὶ ἐπαιρόμενον ὡς τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου. Κατὰ τὸ εἰρημένον· Σκιά δὲ βίος ἡμῶν.

Καὶ παρῆλθον, καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν. Θεασάμενος, φησὶν, ἀνδρας πονηροὺς εὐήμεροῦντας, ἐνενοῦσαν πῶς τούτου ἐπέτυχον· εἶτα τοιαῦτα ἐνοοῦν καὶ δευτέρα βουλευόμενος, θεωρῆσαι αὐτοὺς οὐκ ἴσχυσα· ἀλλ' οὐδὲ τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἐστάνα· ἐδόκουν, οὐκ ἠδυνάμην εὑρεῖν.

Φύλασσε ἀκακίαν, καὶ ἴδε εὐθύτητα, δεῖ ἔστιν

22. *Quia benedicentes ei hereditabunt terram* Si mile huic illud ad Abraham dictum : *Benedicente te benedicam, et maledicentes te maledicam* 22.

23. *Apud Dominum gressus hominis dirigentur* Recipit, ait, mercedem operum, quæ hanc agendo vitam edidit.

24. *Cum ceciderit non collidetur.* Etiam si, inquit, contigerit aliquantum labi justum, nihil huic illi mali eveniet, cum Deum habeat se confirmantem.

25. *Nec semen ejus quaerens panes.* Spirituales scilicet, qui sunt divini sermones.

27. *Et inhabita in sæculum sæculi.* Et hereditate, inquit, accipies æterna tabernacula.

29. *Justi autem hereditabunt terram.* Plerumque datam mansuetis terram memoravit, ad ejus concupiscentiam cohortatus.

30. *Os justii meditatibitur sapientiam.* Convenit, inquit, sive lingua, sive mente divina eloquia circumferre, in eorumque meditatione assidue versari. Ita enim cum quid agendum sit edidicerit qui virtutis amans est, intrepidus immotusque manebit adversus eos qui dejicere ipsum voluerint. Hæc etiam dixit psalmo primo : *Sed in lege Domini voluntas ejus, et in lege ejus meditatibitur die ac nocte* 20, etc. *Et lingua ejus loquetur judicium.* Judicium justum, non forense, sed quod in illo sano et nunquam errante tribunali fertur.

31, 32. *Lex Dei ejus in corde ipsius, et non supplantabuntur gressus ejus.* Considerat peccator justum. Dominus autem, etc. Variis eadem ipsa modis profert, majori illa cura et meditatione stabiliorum parans rei memoriam. Ait autem : Non negliget justum Dominus improhorum insidiis appetitum, neque una calculum feret cum eis talia molientibus : sed curabit ut retia ille transiliat. Hujusmodi providentia fruebatur Abraham, Sara bis rapta : eadem Isaac, qui id ipsum passus est : eadem Jacob, fratre et socero invidentibus : eadem Joseph livore et calumnia impugnat. Ecquid opus omnia recensere ? facile namque est studioso cuique et vetera colligere, et nova animadvertere.

33. *Nec damnabit eum cum judicabitur illi.* Id est, quando sententia de illo feretur.

34. *Cum perierint peccatores videbis.* Accisos, inquit, videbis peccatores.

35. *Vidi impium superexaltatum, et elevatum sicut cedros Libani,* etc. Juxta illud dictum : *Umbra est vita nostra* 21.

36. *Et transivi, et ecce non erat.* Ubi vidi, inquit, homines improbos prospere agentes, mecum reputabam qua ratione id boni consecuti essent. Deinde vero hæc cogitans et alia mecum revolvens, eos denuo videre non potui : imo neque locum in quo consistere videbantur reperire facultas fuit.

37. *Custodi innocentiam, et vide aequitatem, quo-*

22 Gen. xii, 3. 20 Psal. i, 2. 21 Joh viii, 9.

niam sunt reliquæ homini pacifico. Et supplicium, inquit, improborum, et reliquæ, id est hæreditas proborum, tibi suadeant ut simplicitatem et innocentiam secteris.

4. PSALMUS ipsi David in rememorationem de Sabbato. XXXVII.

Argumentum.

Hunc canit psalmum assiduam memorans calamitatem, quam propter peccatum sustinuit, et Deum per sese rogat, sibi sabbatismos, seu calamitatum finem concedi.

2. Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me. [Dæmones, qui suppliciis inferendis deputantur, et ultrices potestates, Dei ira et furor vocantur. Supplicat itaque ne a malignis virtutibus arguatur, neque per immissionem angelorum malorum, sed per salutaria verba corripiatur.] Corripit nos Dominus, cum nos ad virtutis recordationem deducit. Sanctus autem non redarguonem aut correctionem repudiat: sed eam quæ cum ira et furore conjuncta sit.

3. Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi. Sagittas vocat ultrices potestates. Et confirmasti super me manum tuam. Tetigit me, inquit, manus tua, peccati causa corripiens.

4. Non est sanitas in carne mea a facie iræ tuæ. Ira tua ingruente mihi, labefactata est caro mea. Et non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum. Debilitata, inquit, est virtus animæ meæ, causa autem infirmitatis peccatum est.

5. Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum. Fregit, inquit, me gravis peccati moles. Cruciat me permolestus putridorum fœtorum, quæ amissa prudentia, et insipientiæ subæctus in me excepi. Cujus rei causa omni privatus delectatione angor et assidue crucior animo, neque ullam declinandæ tristitiæ viam invenio. Sicut onus grave gravatæ sunt super me. Gravitationem dicit conscientiæ motum vehementer ad desperationem tendentis.

6. Putruerunt et corruptæ sunt cicatrices meæ a facie insipientiæ meæ. Peccatum omne, turpe et putidum est: nisi enim in insipientiam anima decidat, peccatum admittere nunquam tolerarit. Inde naturam peccati novimus. Quænam illa est? Nihil certe peccatum est nisi insipientiæ nostræ fetus.

7. Tota die contristatus ingrediebar. Id dicatur iis qui multum rident et lætantur.

[Miser factus sum, etc. Gravitationem conscientiæ indicat, quæ quasi in desperationem impellit.]

8. Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus. Quoniam, inquit, videbam inimicos mihi illudentes: intelligibiles autem inimicos significat.]

9. Afflictus sum et humiliatus sum nimis. Ex hujusmodi, inquit, concupiscentia, id sum consecu-

αγατάλειμμα ἀνθρώπων εἰρηρικοῦ. Καὶ ἡ τιμωρία, φησὶ, τῶν πονηρῶν, καὶ τὸ ἐγκατάλειμμα, ἧτοι ἡ κληρονομία τῶν ἀγαθῶν, παρασκευαζέτω σε ἐπιτιθεύειν ἀπλότῃτα.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυιδ εἰς ἀνάμνησιν περὶ τοῦ Σαββάτου. ΑΖ'.

Ἰπόθεσις

Τοῦτον ᾄδει τὸν ψαλμὸν, ἀναμνηστικῶν ἑαυτὸν τῆς συνεχούσης ταλαιπωρίας, ἧς ὑπέμεινε διὰ τὴν ἁμαρτίαν. Ἄξιοι δὲ δι' ἑαυτοῦ τὸν Θεὸν, σαββατισμοὺς αὐτῷ δοῦναι, ἧτοι ἀνάπαυσιν τῶν συμφορῶν.

Κύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με, μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύῃς με. [Οἱ ταῖς κολάσεις διακονοῦμενοι δαίμονες, καὶ αἱ τιμωρητικαὶ δυνάμεις, τοῦ Θεοῦ ὀργὴ καὶ θυμὸς λέγονται. Ἰκετεύει οὖν μὴ διὰ πονηρῶν δυνάμεων ἐλεγχθῆναι, μηδὲ δι' ἀποστολῆς ἀγγέλων σκυθρωπῶν παιδευθῆναι, ἀλλὰ διὰ λόγων σωτηρίων.] Παίδευσέ ἡμᾶς ὁ Κύριος, εἰς ἀνάμνησιν ἁγίων τῆς ἀρετῆς. Ὁ δὲ ἅγιος οὐ τὸν ἐλεγχον ἢ τὴν παιδείαν παρορτεῖται, ἀλλὰ τὴν μετ' ὀργῆς καὶ θυμοῦ.

Ὅτι τὰ βέλη σου ἐπεπάγησάν μοι. Βέλη τὰς τιμωρητικὰς δυνάμεις φησὶ. Καὶ ἐπεστήριξας ἐπ' ἐμέ τὴν χεῖρά σου. Καθήψατό μου, φησὶν, ἡ χεὶρ σου, ὑπὲρ τῆς ἁμαρτίας παιδεύουσα.

Οὐκ ἔστιν ἰασις ἐν τῇ σαρκὶ μου ἀπὸ προσώπου τῆς ὀργῆς σου. Λελώδημαι τὴν σάρκα, ἐπενηνεγμένης μοι τῆς ὀργῆς. Οὐκ ἔστιν εἰρήνη ἐν τοῖς ὀστέοις μου ἀπὸ προσώπου τῶν ἁμαρτιῶν μου. Ἐξησθένησε, φησὶν, ἡ δύναμις τῆς ἐμῆς ψυχῆς: ἡ δὲ αἰτία τῆς ἀσθενείας, ἡ ἁμαρτία.

Ὅτι αἱ ἀνομίαι μου ὑπερῆραν τὴν κεφαλὴν μου. Κατέκαμψέ με, φησὶν, τὸ βαρὺ τῆς ἁμαρτίας φορτίον. Ἄνισθ' ἐμὲ καὶ τῶν σεσηπῶτων ἐκείνων τραυμάτων ἢ δυσουμια, ἃ, τὴν φρόνησιν ἀποβαλὼν, καὶ τῇ ἀφροσύνῃ δουλεύσας, εἰσεδεξάμην. Οὐ δὴ χάριν πάσης θυμηδίας ἐστερημένος, ἀσχάλλω καὶ ἀλύω διηνεκῶς, καὶ τῆς σκυθρωπότητος μεταβολὴν οὐχ ἐύρισκω. Ὅσει φορτίον βαρὺ ἐβαρύνθησάν ἐπ' ἐμέ. Βαρύτητα τὴν τῆς συνειδήσεως εἰς ἀπόγνωσιν ὠθησιν μετ' ἐπιτάσεως φησὶν.

Προώξεσάν καὶ ἐσάπησάν οἱ μάλωπέες μου ἀπὸ προσώπου τῆς ἀφροσύνης μου. Πᾶσα γὰρ ἁμαρτία μυσάρτα τε καὶ δυσώδης: εἰ μὴ γὰρ εἰς ἀφροσύνην καταπέσοι ἡ ψυχὴ, οὐκ ἂν ὑπομένοιν τὴν ἁμαρτίαν. Ἐντεῦθεν τὴν φύσιν τῆς ἁμαρτίας γινώσκωμεν. Ὅποια τίς ἐστί, πλὴν ὅτι ἀπὸ ἀφροσύνης ἡμῖν συμβαίνουσιν αἱ ἁμαρτίαι;

Ὅλην τὴν ἡμέραν σκυθρωπάζω ἐπορευόμην. Λεκτέον τοῦτο πρὸς τοὺς γελῶντας πολλὰ καὶ τερπομένους.

[Ἐταλαιπώρησα καὶ κατεκ., καὶ τὰ ἐξῆς. Βαρύτητα τῆς συνειδήσεως ὡς εἰς ἀπόγνωσιν ὠθησιν.]

Ὅτι αἱ ψῆλαι μου ἐπλήσθησαν ἐμπαιγμῶν. Ἐπειδή περ φησὶν, ἐπὶ τὸ καταπαίζειν μου λοιπὸν τοὺς ἐχθροὺς μου ἐῶρων: τοὺς νοστινοὺς δὲ λέγει.]

Ἐκακώθη καὶ ἐταπεινώθη ἕως σφόδρα. Ἐξ ἐκείνης, φησὶ, τῆς ἐπιθυμίας ἐτρέψθησα τὸ κῆρτιν

εις γῆν, καὶ δεητικῶς ὀλοφύρεσθαι διὰ τὰς πικρὰς τῆς καρδίας ὀδύνας. Τοῦτου χάριν τῆς ἐπιθυμίας μεταβαλὼν τὴν ἐνέργειαν, ὑπουργὸν αὐτὴν κατέστησα τοῦ θεοῦ βουλήματος. Τοῦτο γὰρ ἐπήγαγεν Ὁρνόμηρ ἰπὸ στεναγμοῦ τῆς καρδίας μου. Μαστίζων τὸ συνειδὸς, τὴν καρδίαν μου στεναγμοῦς ἀφιέναι ἐποίουν.

Καὶ ὁ στεναγμὸς μου ἀπὸ σοῦ οὐκ ἀπεκρύθη. Τῆς μετανοίας, φησὶν, ὁ πόθος στήτω ἐνώπιόν σου, ἢ ἔχω ἐπιθυμίαν σωθῆναι βουλόμενος. Καὶ τίς ἢ ἐπιθυμία τοῦ Χριστοῦ; τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ἐπιτελέσαι Πάσχα.

Ἡ καρδία μου ἐταράχθη, ἐγκατέλιπέ με ἡ ἰσχύς μου. Τὸ διαλογιστικὸν καρδίαν φησί. Καὶ τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου, καὶ αὐτὸ οὐκ ἔστι μετ' ἐμοῦ. Τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν τὸ πνεῦμα τὸ ἐκλάμπων τοῖς τῆς διανοίας αὐτοῦ ὄμμασιν.

Οἱ φίλοι μου καὶ οἱ πλησίον μου ἐξ ἐναντίας μου ἤγγισαν καὶ ἔστησαν. Ἐν τῷ πεπληγέναι με, φησὶν, ἀντίστησάν μοι. Ταῦτα δὲ λέγει διὰ τὸν Ἀβεσαλωμ καὶ τὸν Ἀχιτόφελ. Καὶ οἱ ἔγγιστά μου ἀπὸ μακρόθεν ἔστησαν. Οἱ γὰρ συνυπουργοῦντες αὐτῷ ἄγγελοι ἐγκατέλιπον αὐτὸν διὰ τὴν ἁμαρτίαν. Τάχα γὰρ καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἄγαι ὑποχωροῦσιν ἐν καιρῷ πειρασμοῦ πρὸς δοκιμὴν τοῦ πειραζομένου, ἢ πρὸς κίλασιν.

Καὶ ἐξεδιάζοντο οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν μου. Εἰκότως, τῶν ἀγγέλων καταλιπόντων αὐτὸν, σφοδρῆτερον οἱ δαίμονες ἐπέτιθεντο. Καὶ οἱ ζητοῦντες τὰ κακά μοι, ἐλάλησαν ματαιότητας. Ἐλάλουν, φησὶ, πρὸς ἐαυτοὺς, ἐπιβουλὴν μοι σκευάζοντες.

Ἐγὼ δὲ ὡσεὶ κωφὸς οὐκ ἤκουον, καὶ τὰ ἐξῆς. Ταῦτα, φησὶν, λαλοῦντων αὐτῶν, οὐδὲ ἀκούειν ἐδόνουν, οὐδὲ λαλεῖν τῆς παρβήσιας μου διὰ τῆς ἁμαρτίας ἀφηρημένης.

Ὅτι ἐπὶ σοί, Κύριε, ἤλπισα . . . ὅτι εἶπα· Μη-ποτε ἐπιχαρῶσί μοι οἱ ἐχθροί μου. Τῶν τοσοῦτων, φησὶ, συμβάντων κακῶν, μίαν ἔχω σωτηρίαν ἐλπίζω, τὴν ἐκ σοῦ γενησομένην μοι ἐπικουρίαν.

Καὶ ἐν τῷ σαλευθῆναι πόδας μου ἐπ' ἐμέ ἐμεγαλοβρόμῆμον ἔστησαν. Μέγα, φησὶ, δέδωκε φρονεῖν αὐτοῦς κατ' ἐμοῦ ἢ ἁμαρτία σαλεύσασά μου τοὺς πόδας.

Ὅτι ἐγὼ εἰς μάλιστα εἰτοιμος, καὶ ἀληθῶν μου ἐνώπιόν μου ἔστι διαπαντός. Ἡδέως δέχεσθαι τὴν ἐπιστρεπτικὴν παιδείαν φησὶν.

Ὅτι τὴν ἀνομίαν μου ἐγὼ ἀναγγεῖλῶ, καὶ μεριμνήσω ὑπὲρ τῆς ἁμαρτίας μου. Διὰ δὲ τοῦτο κατήγορος ἑαυτοῦ γίνομαι, καὶ πᾶσαν φροντίδα τῆς ὑγιείας ποιήσομαι.

Οἱ δὲ ἐχθροί μου ᾄδουσιν, καὶ κεκραταίωται ὑπὲρ ἐμέ. Καίτοι, φησὶ, μὴ ἀνεπαισθήτως ἔχων τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ μεριμνῶν περὶ αὐτῆς διαπαντός, ὄρω τοὺς ἐχθρούς μου κραταιομένους. Ὅτι οἱ ἐχθροί, μηδὲν ἄδικον παρ' ἐμοῦ πεπονθότες, διαβάλλοντές μου τὴν ἁμαρτίαν, καὶ πρόβρασιν αὐτὴν ποιούμενοι τοῦ

lus, ut versus terram inclinatus gemitus assidue profundam, ob acerbum animi dolorem. Quamobrem, mutato concupiscentie usu, administram eam divinæ voluntatis constitui. Hoc enim adjicit. *Rugiebam a gemitu cordis mei.* Castigans conscientiam meam, id efficiebam ut cor in gemitu erumperet.

10. *Et gemitus meus a te non est absconditus.* Pœnitentiæ, inquit, desiderium coram te sistatur. Toto desiderio salutem consequi expeto. Ecquod desiderium Christi? Pascha nostri causa consummare *.

11. *Cor meum conturbatum est, dereliquit me virtus mea.* Cor appellat vim animæ rationalem. *Et lumen oculorum meorum, et ipsum non est mecum.* Lumen oculorum dicit spiritum animi oculis illucentem.

12. *Amici mei et proximi mei adversum me appropinquaverunt et steterunt.* Cum plagis affectus essem, inquit, obstiterunt mihi. Hæc autem dicit propter Absalom et Achitophel. *Et qui juxta me erant de longe steterunt.* Angeli enim qui auxilia bantur illi, peccati causa dereliquerunt illum. Fortassis et sanctæ virtutes secedunt in tempore tentationis ad tentati probationem et experimentum, aut fortassis ad punitionem.

13. *Et vim faciebant qui quærebant animam meam.* Derelinquentibus ipsum angelis hinc vehementius irrebant dæmones. *Et qui inquirebant mala mihi locuti sunt vanitates.* Mutuo colloquebantur, inquit, parantes insidias mihi.

14. *Ego autem tanquam surdus non audiebam,* etc. Dum hæc, inquit, illi loquerentur, nec audire nec loqui videbar, ablata mihi per peccatum fiducia.

16. *Quoniam in te, Domine, speravi... quia dixi: Ne quando supergaudeant mihi inimici mei.* Tantis, inquit, accidentibus malis, una superest mihi spes salutis, auxilium scilicet unum mihi affuturum.

17. *Et dum commoventur pedes mei super me magna locuti sunt.* Peccatum, inquit, meum commovens pedes meos in causa fuit ut altos adversum me spiritus assumerent.

18. *Quoniam ego in flagella paratus sum, et dolor meus in conspectu meo semper.* Libenter se correctionem conversioni suæ accommodatam excipere testificatur.

19. *Quoniam iniquitatem meam annuntiabo, et cogitabo pro peccato meo.* Propterea et mei accusator sum, et nullam non salutis sollicitudinem gram.

20. *Inimici autem mei vivunt, et confirmati sunt super me.* Etsi, inquit, non sine sensu peccati sim, sed de ipso semper anxius sim, video inimicos meos vires sumpsisse, qui cum nihil injuriæ a me passi sint, peccatum exprobrantes meum, ipsumque ceu occasionem belli contra me gerendi accipien-

* Luc. xii, 15.

tes, me persequebantur, se jure ac merito id agere A
jactitantes. Ideoque factus apud illos ceu mortuus
abominabilis : quapropter obsecro te Dominum,
ne discedas a me ; sed properes potius ad auxi-
lium nobis ferendum.

21. *Ne derelinquas me, Domine Deus meus, etc.* Daniel *Barbarus*: Possunt homines quos natura
inopia ad Deum placandum impellit; hæc pro seipsis orare : sed Christus si secum Patrem habet,
salutem hominum tanquam propriam petit, qui et ipse quoque petitionem hanc secundum divinitati
coniunctam humanitatem tanquam suam sibi tribuit. Hoc vero fuit id quod carni compactum, et
affectibus obnoxium fuit, cum alioqui divinitatem secum haberet quæ petitionem illius ratam faceret.

1. *PSALMUS XXXVIII. In finem, ipsi Idithum*
Canticum David.

Argumentum.

Sacer cantor cum esset Idithum et prophetica coro-
natus gratia, canticum refert ad personam ipsius B
David, repræsentans illum confitentem peccatum
suum.

2. *Dixi : Custodiam vias meas.* Evidens confirmati
cordis argumentum. *Posui ori meo custodiam, cum*
consisteret peccator adversum me. Astantes autem
ipsi spirituales inimici, peccatum exprobrabant
illi.

3. *Obmutui, et humiliatus sum, et silui a bonis.*
Conviciis, ait, impetitus non convicia reddebam, cer-
nens me bonis excidisse. *Et dolor meus renovatus*
est. Pro responsione ad eos qui me conviciis one-
rabant, peccata mihi ipsi revocabam in memoriam.
Memoria autem peccati quasi ignis in corde meo
erat.

4. *Et in meditatione mea exardescet ignis.* Dum C
memoriam peccati revocabam, inflammabar igne.

5. *Locutus sum in lingua mea, etc.* Illud, in lingua,
quasi dicas, demissa voce et quasi susurrando, nec
ad multos sermonem proferens. Cæterum sermo
ille interrogatio erat de diebus qui ipsi superessent.
Sciscitabatur autem, scire peroptans num ipsi resi-
duum vitæ tempus foret ad pœnitentiam satis.

6. *Ecce mensurabiles posuisti dies meos, et sub-*
stantia mea tanquam nihilum ante te. Etiamsi, in-
quit, longa adhuc mihi vita superforet, quasi nihil
in conspectu tuo reputabitur. Si namque mille anni
ante oculos tuos tanquam dies una, quid fuerit
tempus hominis unius? Id rursus Symmachus sic
interpretatus est : *Ecce quasi palmas dedisti dies*
meos, et vita mea tanquam nihilum in conspectu
tuo. Tu namque sine initio es et sine fine, nostra
autem vita ceu quibusdam palmis et mensuris men-
sa est. Illis brevitatem declarat humanæ vitæ.

7. *Veruntamen universa vanitas, omnis homo vi-*
vens. Veruntamen in imagine pertransit homo, sed
et frustra conturbatur. Si autem in imagine, non
in veritate pertransit homo, jure vanitatem præmi-
sit, quando non veram vitam transigimus, sed in
quadam imagine, neque veri boni studio agimur,
quare frustra conturbamur. Vita, inquit, eorum qui
in terra degunt, quippe quæ in sæcularibus versetur
cuilibet, jure vanitas æstimetur. Vel sic : Omnes vitæ

κατ' ἐμοῦ πολέμου, κατεδιωκόν με, δίκαια λέγοντες
ποιεῖν. Τοιγαροῦν καὶ γεγένημαι παρ' αὐτοῖς ὡς νεκρὸς
ἐδδελυγμένος· διὸ δὴ καὶ δέομαι, σὲ τὸν Κύριον μὴ
ἀποστῆναι ἀπ' ἐμοῦ· σπεῦσαι δὲ μᾶλλον εἰς τὴν βοή-
θειαν τὴν ἡμετέραν.

ΨΑΛΜΟΣ ΔΗ'. Εἰς τὸ τέλος, Ἰδιθούμ φδὴ
τῷ Δαυὶδ.

Ὑπόθεσις.

Ἱεροφάτης ὑπάρχων Ἰδιθούμ, καὶ προφητικῆ χά-
ριτι κατεσταμμένος, ψδὴν ἀναβάλλεται, προσωπο-
ποιῶν εἰσφέρων αὐτοῦ τοῦ Δαυὶδ ἐξομολογουμένου
ἐπὶ τῇ ἀμαρτίᾳ.

Ἐπι· Φυλάξω τὰς ὁδοὺς μου. Ἀπόδειξις σαφῆς
ἰδρυμένης καρδίας. Ἐθέμην τῷ στόματι μου φυ-
λακὴν ἐν τῷ συστῆναι τὸν ἀμαρτωλὸν ἐναντίον
μου. Παριστάμενοι γὰρ αὐτῷ οἱ νοήτοι ἔχθροι, ὠνε-
δίζον αὐτοῦ τὴν ἀμαρτίαν.

Ἐκωσώθη, καὶ ἐταπεινώθη, καὶ ἐσίγησα ἐξ
ἀγαθῶν. Λοιδοροῦμένους, φησὶν, οὐκ ἀντελοιδόρουν,
συνιδῶν τὴν ἐκπτώσιν μου τῶν ἀγαθῶν. Καὶ τὸ ἄλ-
γημά μου ἀνεκαίρισθη. Ἀντὶ τοῦ λέγειν πρὸς τοὺς
λοιδοροῦντας, τῆς ἀμαρτίας ἀνεμίμησxon ἐμαυτῷ.
Ἡ δὲ μνήμη τῆς ἀμαρτίας οἷα πῦρ περὶ τὴν καρ-
δίαν μου ἐγένετο.

Καὶ ἐν τῇ μελέτῃ μου ἐκκαυθήσεται πῦρ. Ἐν
τῷ ἀναμιμνήσασθαι με τοῦ ἀμαρτήματος, φησὶν,
ἐκατόμην πυρὶ.

Ἐλάλησα ἐν γλώσσῃ μου· Γνώρισόν μοι,
Κύριε, τὸ πέρασ μου. Τδ, ἐν γλώσσῃ, οἷον ἤρέμα
καὶ ψιθυρίζων, καὶ μὴ εἰς πολλοὺς ἐκφέρων τὸν λό-
γον. Ὁ δὲ λόγος ἐρώτησις ἦν περὶ τῶν λοιπῶν ἡμε-
ρῶν. Ἡρώτα δὲ, μαθεῖν βουλόμενος εἰ ἐξαρκέσει
αὐτῷ εἰς μετάνοιαν ὁ λοιπὸς τῶν ἡμερῶν χρόνος.

Ἰδοὺ παλαιστάς ἐθον τὰς ἡμέρας μου· καὶ ἡ
ὕπνοστασις μου ὡσεὶ οὐδὲν ἐνώπιόν σου. Εἰ καὶ
εἰς μῆκος, φησὶ, παρατείνει μοι ζωὴ, ὡς οὐδὲν ἐν-
ώπιόν σου λογισθήσεται. Εἰ γὰρ χίλια ἔτη ἐν ὀφθαλ-
μοῖς σου ὡς ἡμέρα μία, τὸ ἂν εἴη χρόνος ἐνὸς ἀν-
θρώπου : Τοῦτο πάλιν ὁ Σύμμαχος οὕτως ἠρμήνευ-
σεν· Ἰδοὺ ὡς σπιθαμὰς ἔδωκας τὰς ἡμέρας μου,
καὶ ἡ βίωσις μου ὡς οὐδὲν ἀντικρὺς σου. Σὺ μὲν
γὰρ ἀναρχος καὶ ἀπέραντος· ὁ δὲ ἡμέτερος βίος οἷον
τις σπιθαμαῖς καὶ παλαισταῖς ἐκμεμέτρηται. Διὸ
τούτου παρεδῆλωσε τὸ ὀλιγοχρόνιον τῆς ἀνθρωπίνης
ζωῆς.

Πλὴν τὰ σύμπαντα ματαιότης, πᾶς ἄνθρωπος
ζῶν. Μέντοιγε ἐν εἰκόνι διαπορεύεται ἄνθρωπος,
πλὴν μάτην ταρασσεται. Εἰ δὲ, φησὶν, ἐν εἰκόνι,
καὶ οὐκ ἐν ἀληθείᾳ πορεύεται ἄνθρωπος, εἰκότως
ματαιότητα προεῖπεν· ἐπειδὴ οὐ τὴν ἀληθινὴν ζωὴν,
ἀλλ' ἐν εἰκόνι τινὶ· οὐδὲ τὴν σπουδὴν τῶν ὄντων
ἀγαθῶν ποιῶμεν· διὸ καὶ μάτην ταραττόμεθα. Ὁ
βίος, φησὶ, τῶν ἐπὶ γῆς, ἅτε περὶ φροντίδας στρε-
φόμενος κοσμικᾶς, κριθεῖη ἂν ματαιότης. Ἡ οὕτως·

Σύμπαντα τὰ ἔτη τῆς ἡμετέρας ζωῆς ἀτιμίς ἐστιν ἐνώπιόν σου· ἀντὶ γὰρ ματαιότητος ὁ Σύμμαχος ἀτιμίς ἐξέδωκε. Θησαυρίζει, καὶ οὐ γινώσκει τίνι συνάξει αὐτά. Ἐπειδὴ οὐ τὴν ἀληθῆ ζῶμεν ζωὴν νῦν, ἀλλὰ τὴν ὡς ἐν εἰκόνι· οὐδὲ περὶ τὰ θνῶτας ἀγαθὰ ποιούμεθα τὴν σπουδὴν· διὸ μάτην ταρασσόμεθα, περὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας στρεφόμενοι, συναγοντες θησαυροὺς, ὧν οὐκ ἴσμεν διαδόχους.

Καὶ νῦν τίς ἡ ὑπομονή μου; οὐχὶ Κύριος; Εἰκότως τὴν ἐλπίδα ἐπὶ Κύριον ἔχειν φησὶν, ἅτε καταγνοὺς τῶν ἐν βίῳ περισπασμῶν. Καὶ ἡ ὑπόστασις μου παρὰ σοὶ ἐστίν. Ἡ προσδοκία, ἦτοι ἡ ὑπομονή.

Ὁνειδος ἄφρονι ἔδωκάς με. Μὴ παραδῶς με, φησὶν, εἰς δόξιδισμὸν, διὰ τὸ εἰς ἐμὲ εἶναι σε τὸν λοιδόρου μενον.

Ἐκωφώθην, καὶ οὐκ ἤνοιξα τὸ στόμα μου, οὐδὲ ἐποίησα. Λοιδορούμενος, φησὶν, εἰδὼς ἀκριβῶς περὶ αὐτῆς, ὅτι σὺ εἶ ὁ τιμωρίας ἦτοι παιδείας χάριν τάξας με εἰς αὐτὸ τοῦτο δνειδίξεσθαι.

Ἀπόστησον ἀπ' ἐμοῦ τὰς μαστιγὰς σου. Τὰς γινομένας αὐτῷ παρὰ τῶν δαιμόνων τιμωρίας λέγει, οὐ συγχωρῶντος αὐτοῖς τοῦ Θεοῦ. (Reg. 1 sic.) Τὰς γινομένας αὐτῷ παρὰ τῶν δαιμόνων τιμωρίας παρὰ τοῦ Θεοῦ λέγει, ὡς συγχωρῶντος αὐτὸν διὰ τὴν ἁμαρτίαν παθεῖν. Ἀπὸ γὰρ τῆς ἰσχυρῆς τῆς χειρὸς σου ἐγὼ ἐξέλιπον. Πολλάκις ἦδη τὴν κολάζουσαν δύναμιν χεῖρα τοῦ Θεοῦ λέγεσθαι ἐμνημονεύσαμεν. Ὅταν αὐτοὺς ἰσχυρῶς μαστίξῃ, ἐκλείπει ὁ κολαζόμενος, καθὼ τοιοῦτός ἐστιν, ἀσθενῆς δηλονότι καὶ μὴ δυνάμενος ἐφ' ἱκανὸν ἀντέχειν πρὸς μαστιγὰς.

[Πλήν μάτην ταράσσονται. Ὁ ἐν ἀνομίᾳ ζῶν, ὡς καὶ τοιαύτης παιδείας δεηθῆναι.]

Ἐν ἐλεημοίᾳ ὑπὲρ ἀνομίας ἐπαίδευσας ἄνθρωπον. Ἐλέγχων με, φησὶν, ἐπὶ τῇ ἁμαρτίᾳ, ἐπαίδευσας.

Τῆς δεήσεώς μου ἐνώτισαι. Ἀντὶ τοῦ, Εἰσάκουσον, καὶ συγχώρησον τὴν ἁμαρτίαν πρὸ τῆς τελευτῆς. [Τοῦτο γὰρ σημαίνει· Ὅτι πάροικός εἰμι.] Ἄνες μοι, ἴνα ἀναψύξω. Πρὸ τῆς τελευτῆς μου, φησὶν, ἁμαρτιῶν πάρασχον ἄφεςιν, ἵνα θαρρῶν εἰς ἄδου πορεύσωμαι. Καὶ οὐκέτι ὑπάρξω Οὐχ ὑπάρξω τοιοῦτος οἷος ἂν καὶ γενοίμην ἐκ τῆς πρὸς σοῦ μοι γενομένης ἀνέστεως. Ἄνεςσι δὲ Θεοῦ ἐστὶν ἀπάθεια ψυχῆς μετὰ γνώσεως τῶν θνῶτων ἀληθοῦς.

Εἰς τὸ τέλος ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυίδ. ΛΘ.
ὑπόθεσις.

Ἀναφέρεται ἡ ὁδὸς ἐκ προσώπου τοῦ νέου λαοῦ τοῦ ἀνακομισθέντος ἐκ λάκκου ταλαιπωρίας. Εἶτα μεταξὺ εἰσφέρεται τὸ τοῦ Χριστοῦ πρόσωπον, τοὺς εὐχαριστοῦντας διδάσκων τῆς οἰκονομίας τὸν τρόπον· εἶτα πάλιν τῶν πιστευσάντων ἐκ τοῦ Ἰσραὴλ τὸ πρόσωπον, ἀξιούντων βρωθῆναι τῆς διὰ τὴν ἀπειθεῖαν ἁμαρτίας, ἅμα δὲ καὶ διηγούμενων αὐτοῖς τὰ συμβεβηκότα διὰ τὴν ἀπιστίαν κακά.

Ἐπιμένων ὑπέμεινα τὸν Κύριον, καὶ προσέσχεν μοι. Ὅμοιον τῷ· Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν πῆσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν.

²² Luc. xxi, 19.

A nostræ anni vapor sunt in conspectu tuo, nam pro vanitate, vaporem elidit Symmachus. *Thesaurizat, et ignorat cui congregabit ea.* Quoniam in hoc mundo non vera vivimus vita, sed quasi in imagine: neque de iis quæ vere bona sunt curamus, ideo frustra conturbamur, dum in sæcularibus versamur desideriiis, et thesauros colligimus, quorum ignoramus hæredes.

8. *Et nunc quæ est expectatio mea, nonne Dominus?* Jure se spem in Dominum repositam ait habere, utpote qui distractiones hujus vitæ cognoscat. *Et substantia mea apud te est.* Id est expectatio, sive patientia

9. *Opprobrium insipienti dedisti me.* Ne tradas me, inquit, in opprobrium: eo quod tu in me sis qui opprobriis oneraris.

10. *Obmutui, et non aperui os meum, quoniam tu fecisti.* Conviciis impetitus, inquit, tacebam, probe gnarus te esse qui me supplicii aut castigationis causa ad ejusmodi opprobria destinasti.

11. *Amove a me plagas tuas.* Inflicta scilicet sibi pœnas a dæmonibus, a Deo esse dicit, utpote qui concesserit eum peccati causa torqueri. *A fortitudine enim manus tuæ ego defeci.* Plerumque jam ultricem virtutem manum Dei vocari memoravimus. *Qui cum acriter flagellat, deficit qui castigatur, quatenus talis est, scilicet infirmus, qui non diu valeat verbera tolerare.*

12. *Verumtamen vane conturbantur.* Qui vivit in iniquitate, ita ut hujusmodi egeat institutione.]

15. *In increpationibus propter iniquitatem corripuisti hominem.* Cum me, inquit, propter peccatum arguebas, me corripuisti.

14. *Auribus percipe obsecrationem meam.* Quasi dicat: Exaudi et concede mihi peccati veniam antequam moriar. [Id enim significat: *Quoniam advena sum.*] *Remitte mihi ut refrigerer.* Antequam moriar, ait, peccatorum veniam concede, ut cum fiducia in infernum sive in sepulcrum descendam. *Et amplius non ero.* Scilicet talis qualis essem ex tua mihi collata remissione. Remissio autem Dei est animæ tranquillitas cum vera rerum cognitione.

D
1. *In finem PSALMUS Davidi. XXXIX.*
Argumentum.
Refertur canticum ex persona novi populi de lacu miseriæ reducti. Postea inducitur Christi persona, qui eos qui gratis agendis vacant œconomiae modum edocet. Deinde credentium ex Israel persona introducitur, rogantium remitti sibi peccatum incredulitatis, atque una enarrantium quæ sibi mala ob infidelitatem evenerunt.

2. *Expectans expectavi Dominum, et intendit mihi.* Simile huic: *In patientia vestra possidebitis animas vestras* ²³.

3. *Et eduxit me de lacu miseriae.* [Æquid tibi præbuit? Postquam me exaudivit, ait, Eduxit ex profundo peccati et ex voluptate lutei corporis, sive ex portis mortis et corruptionis ibidem existentis, aut ex occupationibus sæculi.] *Et de luto fecis.* Ex profundo peccatorum quæ luti instar iis detentos conspurcant. Lacus enim miseriæ est malitia et ignorantia. *Et statuit super petram pedes meos, et direxit gressus meos.* Ait apostolus Paulus ¹⁸: *Petra erat Christus.* Didici enim in Deo placita incedere via, id est per opera et rectam doctrinam.

4. *Et inmisit in os meum canticum novum, hymnum Deo nostro.* Legem evangelicam: cum enim passionibus vacamus, canimus canticum novum, renovata scilicet nostra domo. *Videbunt multi, et timebunt, et sperabunt in Domino.* Prædicatio enim per totum pervasit orbem.

5. *Beatus vir cujus est nomen Domini spes ejus, et non respexit in vanitates et insanias falsas.* Solum esse beatum ait eum qui in Deum spem ascripsit, non autem eum qui mundanis distractus sit curis, quæ et insania et mendacium sunt.

[*Spes ejus.* Postea in cohortationem aliud adjicit: *Beatus, inquit, revera, qui Deum solum habuit in spem suam, neque respexit ad præsentis vitæ sollicitudines, quæ vanitates sunt, et insanix falsæ, et curæ in vanum admissæ. Insania autem prudens, est vitæ præsentis status, qua mente capti multis esse videbantur prophetæ, qua de re gloriatur justus et ait: Ego dixi in excessu meo ¹⁹.]*

6. *Multa fecisti tu, Domine Deus, mirabilia tua.* Quæ fecisti, inquit, œconomix tempore, multa sunt atque mirabilia: quæ aliis quoque renuntiavi. Prædicatio autem totum, inquit, pervasit orbem ut major sit credentium numerus quam qui iniiri possit.

7, 8. *Sacrificium et oblationem noluisti, corpus autem aptasti mihi, etc.* Hinc ipsius persona Christi Patre alloquentis inducitur. Quandoquidem ait sacrificium et oblationem noluisti, neque placuerunt tibi holocausta secundum legem oblata; venio postquam corpus accepi quod tu mihi aptasti. Nam Spiritus sanctus et virtus Altissimi obumbravit sanctæ Virgini. Venio autem *ut faciam voluntatem tuam.* Quæ autem voluntas Patris erat, nisi ea quam ipse Dominus enarravit dicens ²⁰: *Hæc est autem voluntas ejus qui misit me, ut omne quod dedit mihi non perdam ex eo; sed resuscitem illud in novissimo die?* Illud autem, *in capite libri,* hanc habet interpretationem. Caput Hebræi tonum appellent. Isaias vero incarnationis Unigeniti myste-

¹⁸ 1 Cor. x, 4. ¹⁹ Psal. cxv, 11. ²⁰ Joan. vi, 40.

(11) Hic locus citatur nomine Athanasii in *Caena* in Epistolas Pauli, cod. Reg. 2246, ad hunc

Kai anēgagē me ek lakkou talaiπωρίας. [Καί τί σοι παρέσχεν; Εἰσακούσας εἶπεν· Ἀνήγαγεν ἐκ βάθους τῆς ἀμαρτίας, καί ἐκ τῆς ἡδυπαθείας τοῦ πηλώδους σώματος, ἢ ἐκ τῶν τοῦ θανάτου πηλῶν, καί ἐκεῖσε φθορᾶς, ἢ ἐκ τοῦ κόσμου περισπασμῶν.] *Kai apō pηlou llyos.* Ἐκ βάθους ἀμαρτίας ἀπὸ λυῶς δίκην καταπάσσοις τοὺς ἀλόντας ἐν αὐταῖς. Λάκκος γὰρ ταιλαιπωρίας, κακία καὶ ἀγνωσία. *Kai ἔστησεν ἐπὶ πέτραν τοὺς πόδας μου, καὶ κατεύθυνε τὰ διαθήματά μου.* Φησὶν ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὅτι Ἡ πέτρα ἦν ὁ Χριστός· Ἐμαθον γὰρ τὴν ἀρέσκουσαν Θεῷ βαδίζειν ὁδῶν, ἧτοι διὰ τῆς πρακτικῆς καὶ τῶν ὁρθῶν δογμάτων.

Kai ἐρέβαλεν εἰς τὸ στόμα μου ἦσμα καινόν, ὕμνον τῷ Θεῷ ἡμῶν. Τὸν νόμον τὸν εὐαγγελικόν· μετὰ γὰρ τὴν ἀπάθειαν ἄδομεν ἄσμα καινὸν ἀνακαινισθέντος τοῦ οἴκου ἡμῶν. *Ὅψονται πολλοί, καὶ φοβηθήσονται καὶ ἐλπιοῦσιν ἐπὶ Κύριον.* Διεδόθη γὰρ εἰς πάντα κόσμον τὸ κήρυγμα.

Μακάριος ἀνὴρ οὗ ἐστὶ τὸ δογμα Κυρίου ἐπις αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐπέβλεψεν εἰς ματαιότητας καὶ μαρίας ψευδεῖς. Μόνον τὸν τὴν ἐλπίδα ἐπιγραφάμενον εἰς Θεὸν μακάριόν φησὶν, οὗ τὸν περισπαθθέντα βιωτικῶς μερίμναις, ἀτινες καὶ μανία καὶ ψευδὲς εἰσιν.

[*Ἐπις αὐτοῦ.* Εἶτα καὶ εἰς προτροπὴν ἕτερον ἐπιφέρει· *Μακαριστὸς, φησὶ, τῷ ὄντι, ὃς τὸν Θεὸν μόνον ἔχεν ἐλπίδα, καὶ οὐκ ἐπέβλεψεν εἰς τὰς περὶ τὸν παρόντα βίον σπουδᾶς, ἀλλὰ ματαιότητές εἰσι, καὶ μανίαι ψευδεῖς, καὶ εἰς κενὸν φροντίδες. Μανία δὲ σώφρων ἢ τοῦ παρόντος βίου κατάστασις, δι' ἣν καὶ ἐξεστηχότες τοῖς πολλοῖς ἐδόκουν οἱ προφηταί, ἐφ' ἣ καὶ σεμνυόμενος καὶ ὁ δίκαιος λέγει· Εἶπα ἐν τῇ ἐκστάσει μου.]*

Πολλὰ ἐποίησας σὺ, Κύριε ὁ Θεός μου, τὰ θαυμάσια σου. Ἄ πέπραχας, φησὶν, ἐν τῷ τῆς οἰκονομίας καιρῷ, πολλὰ ἐστὶ καὶ θαυμάσια· ἃ καὶ ἑτέροις ἀπήγγειλα. Ἡ δὲ ἐπαγγελία ὅλην, φησὶ, διέδραμε τὴν ὑπ' οὐρανὸν, ὡς καὶ κρείττονας ἀριθμοῦ γενέσθαι τοὺς πιστεύσαντας.

Θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας, σῶμα δὲ κατηρίσω μοι (11). Ἐντεῦθεν εἰσφέρεται τὸ τοῦ Χριστοῦ πρόσωπον πρὸς τὸν Πατέρα λέγον· Ἐπειδὴ, φησὶ, θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας, οὔτε μὴν ἠδόκησας ἐν ὀλοκαυτώμασι τοῖς κατὰ τὸν νόμον· ἤκω σῶμα λαθῶν ὑπερ αὐτός μοι κατηρίσω. Πνεῦμα γὰρ ἅγιον καὶ Ὑψίστου δύναμις ἐπεσκέασε τῇ ἀγίᾳ Παρθένῳ. Ἦκω δὲ ἵνα τὸ σὸν ποιήσω θέλημα. Ποῖον γὰρ ἦν τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς, ἢ ὁ αὐτὸς ὁ Κύριος ἐξηγήσατο εἰρηκῶς· *Τοῦτό ἐστὶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέ μοι μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτὸ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ;* Τὸ δὲ, *ἐν κεφαλίδι βιβλίου,* ταύτην ἔχει τὴν ἐρμηνείαν. *Κεφαλίδα* οἱ Ἑβραῖοι τὸν τόμον φασίν. Ἰσοῦτας δὲ τὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως μυστήριον τοῦ

versum Epistole ad Hebræos: Σῶμα δὲ κατηρίσω μοι.

Μονογενοῦς διδασκόμενος ἤκουσε· *Λαβὲ τόμον καιρὸν, καὶ γράψον ἐν αὐτῷ γραφίδι ἀνθρώπου.* Συμβαίνει ὡς οὐκ ἐν πλατῖ λιθίναις, ἀλλὰ σαρκίναῖς, γραφῆσονται τὰ θεσπίσματα τοῦ καινοῦ νόμου, καθὼς φησι δι' Ἱερεμίου τοῦ προφήτου· *Διδούς δώσω νόμους μου εἰς τὴν διάτριαι αὐτῶν, καὶ ἐπὶ καρδίας αὐτῶν γράψω αὐτούς, ἵνα δηλοῖ, ὅτι τοῖς ἐνδοτάτοις καὶ νοητοῖς τῆς καρδίας ταμείοις ἡ Ἐκκλησία τὸν καινὸν παραδέξεται νόμον, καὶ τὰς ἐντολάς σφόδρα θελήσῃ.*

Εὐηγγελισάμην δικαιοσύνην ἐν Ἐκκλησίᾳ μεγάλῃ. Ἐκκλησία μεγάλη ἡ κατὰ πᾶν ἔθνος πιστεύσασα τῷ Σωτῆρι ψυχῇ· ἡ καὶ δεδικαίωται αὐτὸν ἔχουσα τὸν δικαιοῦντα τὸν ἀσεβῆ. *Τὴν δικαιοσύνην σου οὐκ ἔκρυψα ἐν τῇ καρδίᾳ μου.* Δικαιοσύνην μὲν τὴν δι' αὐτοῦ κεκρυμμένην φησι, τὴν ὑπὲρ νόμον καὶ σκιάν· τὸ δὲ, *ἔγραυε*, ἀντὶ τοῦ, ἰδιοποιήσω. *Τὴν ἀλήθειάν σου καὶ τὸ σωτήριόν σου εἶπα.* Οὐ σασίγηκα, φησι, οὐδὲ συνέσχον ἐν ἑμαυτῷ τὴν ἀλήθειάν σου. Ἀλήθειαν δὲ φησι τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα. Ἀλλ' οὐδὲ ἔκρυψα τὸ σωτήριόν σου, τουτέστι τῆς παρὰ σοῦ δοθείσης σωτηρίας τὴν ὁδόν, ἥτοι τὴν διὰ τῆς πίστεως χάριν. Συναγωγὴν δὲ πολλήν, τὴν ἐκ τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τῶν ἔθνῶν συνειλεγμένην Ἐκκλησίαν φησίν. Ἀποκαλύπτει γὰρ ὁ Χριστὸς τοὺς περὶ ἐλέους καὶ ἀληθείας λόγους τῆ φύσει τῇ λογικῇ, καὶ τοὺς περὶ σωτηρίας. Καὶ τοὺς μὲν περὶ ἀληθείας λόγους εὐρήσει ἐν τῇ θεωρίᾳ, τοὺς δὲ περὶ σωτηρίας ἐν τῇ πρακτικῇ.

Ὁ δὲ, Κύριε, μὴ μακρῆς τοὺς οἰκτιρμοὺς σου ἀπ' ἐμοῦ. Δεδάξαντος τοῦ Χριστοῦ τὸ περὶ τῆς οἰκονομίας μυστήριον, εἰσχομίζεται τοῦ Ἰσραὴλ τὸ πρόσωπον τοῦ μείναντος ἐν ἀπειθείᾳ. Ὡς γὰρ ἀπειθήσας τῷ ἐλέει τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τοῦτο παρεωραμένως, καὶ ἐν παντὶ γεγονῶς κακῷ, ἀνανήφει πρὸς μετάγνωσιν, κατοικτεῖρεσθαι παρακαλῶν. Σημαίνεται δὲ ἡ ἐπ' ἐσχάτου καιροῦ γεννησομένη κλήσις αὐτῶν. *Τὸ ἔλεός σου καὶ ἡ ἀλήθειά σου διαπαντὸς ἀντιλάθονται μου.* Ὁμολογοῦμεν, φησίν, ὅτι αὐτὸς εἰς ὁ πάλαι σῶζων ἡμᾶς καὶ ἀντιλαμθανόμενος. Καὶ τυχοῦσα τῆς σωτηρίας ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία, δεῖται πάλιν τῆς τοῦ Θεοῦ προμηθείας διὰ τὰς παντοδαπὰς τῶν ἀνθρώπων καὶ δαιμόνων ἐπαναστάσεις, ὧν ἐν τοῖς ἐξῆς μνήμην ποιεῖται.

Ὅτι περίσχος με κακὰ ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός. Ἐὰ μετὰ τὴν ἀπιστίαν τὴν εἰς Χριστὸν συμβεβηκότα αὐτοῖς διηγείται κακὰ. *Ἐπληθύνθησαν ὑπὲρ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς μου, καὶ ἡ καρδία μου ἐγκατέλιπέ με.* Ὁμοιον ὡσεὶ ἔλεγεν· Ἰσος γέγονα τοῖς οὐκ ἔχουσι νοῦν ἡ καρδίαν· γέγονε γὰρ λαὸς μωρὸς, καὶ οὐχὶ σοφός.

Ἀποστραφείησαν εἰς τὰ ὀπίσω καὶ κατασχυνθείησαν οἱ θέλοντές μοι κακὰ. Ἡ τῶν νοητῶν ἰχθρῶν καταβοῶσιν, ἡ τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων τῶν ἐπιβουλεύσαντων τῇ σωτηρίᾳ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, λεγόντων αὐτῶν περὶ Χριστοῦ ποτὲ μὲν· *Ὁὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια εἰ μὴ ἐν Βεελζεβούλ· ποτὲ δὲ· Δαιμόνιον ἔχεις, τίς σε ζητεῖ ἀποκτεῖναι;*

⁹⁷ Isa. viii, 1. ⁹⁸ Jerem. xxxi, 33. ⁹⁹ Matth. xii, 24. ¹ Joan. vii 20.

rium edoctus, audivit: Accipe tomum novum, et scribe in ipso stylo hominis ⁹⁷. Contingit autem non in tabulis lapideis, sed carnalibus describi præcepta novæ legis: quemadmodum ait ille per Jeremiam prophetam ⁹⁸: *Dans dabo leges meas in mentem ipsorum, et in corde eorum describam eas*, ut declaret futurum ut Ecclesia in intimis et intelligibilibus cordis receptaculis novam legem recipiat, et mandata ardentè diligit.

40. *Annuntiavi justitiam in Ecclesia magna.* Ecclesia magna est qualibet anima quæ per omnes gentes Salvatori credidit, quæ etiam justificatur, cum habens qui justificat impium. *Justitiam tuam non abscondi in corde meo.* Justitiam ab ipso prædicatam intelligit, quæ est supra legem et umbram. Illud autem, *tu scisti*, positum, pro tibi proprium fecisti. *Veritatem tuam et salutare tuum dixi.* Non silui neque retinui in memetipso veritatem tuam. Veritatem autem ait, evangelicam prædicationem. Neque salutare tuum abscondi, id est, salutis abs te datæ viam, sive gratiam quæ per fidem obtinetur. Concilium autem multum ait Ecclesiam ex Israele et ex gentibus congregatam. Revelat quippe Dominus naturæ rationali sermones de misericordia et veritate, et sermones de salute. Et sermones quidem de veritate inveniet homo in contemplatione: sermones autem de salute, in actione.

12. *Tu autem, Domine, ne longe facias miserationes tuas a me.* Postquam docuit Christus œconomix mysterium, inducit Israelis personam, qui in incredulitate permansit. Ut autem, quoniam misericordiæ Dei non obtemperavit, neglectus a Deo est, et nullis non affectus est malis; resipiscit, et pœnitentiæ motus rogat: ut ex misericordia secum agatur. Significatur autem Judæorum vocatio extremis temporibus futura. *Misericordiæ tuæ et veritas tua semper suscipiant me.* Confitemur, ait, te olim fuisse qui nos servabas, et præsidio nobis eras. Et olim salutem consecuta Dei Ecclesia rogat iterum Dei providentiam et auxilium, adversus multiplices hominum atque dæmonum irruptiones, quarum memoriam in sequentibus agit.

13. *Quoniam circumdederunt me mala, quorum non est numerus.* Mala recenset quæ ipsis secundum suam erga Christum infidelitatem obvenerunt. *Multiplicatæ sunt super capillos capitis mei, et cor meum dereliquit me.* Perinde est ac si diceret: Similis fui eis qui nec mentem nec cor habent. Factus est enim populus stultus et insipiens.

15. *Avortantur retrorsum et erubescant qui volunt mihi mala.* Aut adversus spirituales inimicos exclamant, aut adversus Scribas et Phariseos, qui saluti animæ ejus insidiabantur de Christo dicentes, modo: *Non ejicit dæmonia nisi in Beelzebub* ⁹⁹; modo: *Dæmonium habes, quis te querit interficere* ¹?

18. *Ego autem mendicus sum et pauper, Dominus sollicitus erit mei.* Israel ille olim admodum ferox ad poenitentiam versus, sese pauperem et mendicum vocat. Et adjungit se Dominum spem habere suam.

Adjutor meus et protector meus tu es, Deus meus, ne tardaveris. (12) *Daniel Barbarus.* Hunc exitum, inquit, habebit Ecclesia, ut quæ prius pauper fuit et in mundo inopia graviter premeretur, tandem potentia tua ditetur, et auxilio tuo gloriosa reddatur, quod petit ne in longum protrahatur, et propter ejus petitionem nihil morabitur, juxta illud quod dicitur ¹: *Veniens veniet et non tardabit.*

1. *In finem PSALMUS David. XL.*

Argumentum.

Præsens psalmus beatos prædicat eos qui crediderunt in ipsum Christum, qui sane fidei præmia ipsis tribuit, suum scilicet auxilium. Inducitur autem ipsa Salvatoris persona maledicens Judaici populi principibus, maxime autem omnium, proditori.

2. *Beatus qui intelligit super egenum et pauperem.* Egenum et pauperem Christum vocat, juxta id quod dictum est ²: *Dives cum esset, inops propter nos effectus est.* Moralem hoc loco doctrinam præmisit prophetiæ, ut ex psalmo utilitas utrinque proveniret. Ecquem beatum prædicat? eum qui intelligit super egenum et pauperem, videlicet eum qui cogitat quod, hujus gratia Christus, dives cum esset, pauper effectus est, ut nos quoque pauperum utpote fratrum Creatoris et judicis nostri misereremur. Ecquod amoris erga pauperes lucrum? *In die mala liberabit eum Dominus.* Significat autem judicii diem, quæ dolores peccatoribus atque labores inferet. Liberabit Dominus, qui lux est, pauperum amantes. Nam debitor illis est humanitatis atque officii, quippe cum ab illis eleemosynam sit mutuatus; nam per Salomonem dixit: *Qui miseretur pauperi sæneratur Deo* ³; et suoapte ore: *In quantum fecisti uni ex his minimis meis, mihi fecisti* ⁴. *In die mala liberabit eum Dominus.* Diem malam, tentationum impetum dicit et inimicorum vexationes. Adumbrat autem, opinor, judicii diem, terribilem sane, improborumque ultricem. Pollicetur autem puram illius paupertatis cognitionem, horribilis illius dici malis ipsam liberationem.

[Beatus vir ille, qui de pauperibus uti consentaneum est cogitat; ac si diceret, Qui intelligere valet inopiam, quam nostri causa suscepit Christus.]

3. *Dominus conservet eum, et vivificet eum, et beatum faciat eum in terra, et non tradat eum in animam inimicorum ejus.* Inimicorum spiritualium videlicet.

4. *Universum stratum ejus versasti in infirmitate*

¹ Habac. II, 3. ² II Cor. VIII, 9. ³ Prov. XIX, 17. ⁴ Matth. XXV, 40.

(12) Apud solum Daniel. Barbarum nomine Athanasii habetur.

Ἐγὼ δὲ πτωχὸς εἰμι καὶ πένητος: Κύριος φροντισεῖ μου. Ὁ πάνυ θρασὺς Ἰσραὴλ, ἐν μεταγνώσει γενόμενος, πένητα καὶ πτωχὸν ἑαυτὸν ἀποκαλεῖ. Καὶ μὴν καὶ αὐτὸν ἔχειν τὸν Κύριον τὴν ἐλπίδα ἐπιγράφεται.

Βοηθός μου καὶ ὑπερασπιστής μου εἰ σύ· ὁ θεός μου, μὴ χρονίσῃς. Εἰς δὲ ταῦτα τὰ τέλη, φησὶ, προβήσεται ἡ Ἐκκλησία πτωχεύσασα πρότερον καὶ διὰ πενίας πολλῆς ἐλθοῦσα ἐν κόσμῳ, καὶ τῇ παρὰ σοῦ πλουτήσασα δυνάμει, καὶ τῇ παρὰ σοῦ δοξασθεῖσα ἐπικουρίᾳ, ἣν αἰτεῖ μὴ χρονίζειν, καὶ διὰ τὴν αἴτησιν οὐ χρονιεῖ, καθὰ λέγεται τό· Ὁ ἐρχόμενος ἤξει, καὶ οὐ χρονιεῖ.

Εἰς τὸ τέλος ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. Μ΄.

Ἰγρόθεσις. (Incerto auctore.)

B Ὁ προκειμένος ψαλμὸς μακαρίζει τοὺς πιστεύσαντας· εἰς αὐτὸν τὸν Χριστὸν· καὶ μὴν καὶ ἀμοιβὰς αὐτοῖς τῆς πίστεως δίδωσι τὴν παρ' αὐτοῦ ἐπικουρίαν. Εἰσφέρεται δὲ καὶ αὐτὸ τοῦ Σωτῆρος τὸ πρόσωπον, καταλέγον τῶν τε ἀρχόντων τοῦ Ἰουδαίων λαοῦ καὶ αὐτοῦ τοῦ προδότου ἐξαιρέτως.

Μακάριος ὁ συνίων ἐπὶ πτωχὸν καὶ πένητα. Πτωχὸν καὶ πένητα τὸν Χριστὸν ἀποκαλεῖ κατὰ τὸ εἰρημένον· *Πλούσιος ὢν ἐπτώχευσε δι' ἡμᾶς.* Ἠθικὴν ἐνταῦθα διδασκαλίαν τῆς προφητείας περὶ ἑταξεν, ὡφελῆσαι τὸν ψαλμὸν τὰ ἐξ ἑκατέρου βουλούμενος. Καὶ τίνα μακαρίζει; τὸν ἐπὶ πτωχὸν συνιέντα καὶ πένητα· τουτέστι τὸν νοοῦντα, ὅτι τούτου χάριν ὁ Χριστὸς πλούσιος ὢν ἐπτώχευσε, ἵνα καὶ ἡμεῖς τοὺς πτωχοὺς ὡς ἀδελφοὺς τοῦ ἡμετέρου Δημιουργοῦ καὶ κριτοῦ ἐλεήσωμεν. Καὶ τί τῆς φιλοπτωχίας, τὸ κέρδος; *Ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾶ ῥύσεται αὐτὸν ὁ Κύριος.* Ἀγλοῖ δὲ τὴν τῆς κρίσεως ἰδύνας τοῖς ἀμαρτωλοῖς καὶ πόνους ἐπιφέρει. Ῥύσεται φῶς τοὺς φιλοπτωχοὺς ὁ Κύριος. Χρεωστὴ γὰρ αὐτοῖς φιλανθρωπίαν, ὡς αὐτὸς τὴν ἐλεημοσύνην παρ' αὐτοῖς δανεισάμενος· καὶ διὰ μὲν τοῦ Σολομῶντος εἰπῶν· *Ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δανείζει θεῶν· οἰκεία δὲ γλώττη· Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε.* *Ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾶ ῥύσεται αὐτὸν ὁ Κύριος.* Ἡμέραν πονηρᾶν τὴν τῶν πειρασμῶν ἐπιθεσίν φησι καὶ τὰς διώξεις τῶν ἐχθρῶν. Αἰνιττεται δὲ, οἶμαι, καὶ τὴν τῆς κρίσεως ἡμέραν φοβεράν οὖσαν, καὶ τῶν παρανόμων κακωτικὴν. Ὑπισχνεῖται τὴν εἰλικρινῆ γνῶσιν τῆς πτωχείας ἐκεῖνης· τῶν τῆς φοβερᾶς αὐτὸν ἡμέρας ἀπαλλάξαι κακῶν.

[Μακάριος ὁ ἀνήρ ἐκεῖνος ὁ ἐνοοῶν ἃ προσῆκε περὶ τῶν πενήτων, ἀντὶ τοῦ· Ὁ συνιέναι δυνάμενος τὴν πτωχείαν, ἦν δι' ἡμᾶς ἀνεῖληφεν ὁ Χριστός.]

Κύριος διαφωλάξει αὐτὸν καὶ ζῆσαι αὐτὸν, καὶ μακαρίσαι αὐτὸν ἐν τῇ γῆ, καὶ μὴ παραδῶ αὐτὸν εἰς χεῖρας ἐχθρῶν αὐτοῦ. Ἐχθρῶν τῶν νοητῶν δηλονότι.

Ὅλην τὴν κοίτην αὐτοῦ ἔστρεψας ἐν τῇ ἀφ-

ρωστία αὐτοῦ. Πρὸς τὰ ἀμείνω μετνευθήσεται, φησὶ, καὶ μεταβολὴν ἔξει πρὸς εὐρωστίαν. Ἔθος γὰρ τῆς θεῆς Γραφῆς τὴν στροφὴν ἀντὶ τῆς μεταβολῆς τιθέναι, ὡς τὸ· Ἔστρεψας τὸν κοπετόν μου εἰς χαρὰν ἐμοί.

Ἐγὼ εἶπα· Κύριε, ἐλέησόν με, ἴασαι τὴν ψυχὴν μου. Καὶ ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἀμαρτίας ὁ Δαυὶδ εὐχεται, ἵτε δὴ ἐν ἑαυτῷ εἰδῶς ἕνα τῶν συνέντων ἐπὶ πτωχὸν καὶ πένητα. Πάλιν τὰς ἀνθρώπων ἀμαρτίας ἰδίας ὁ ὑπὲρ ἀνθρώπων πάσχων λέγει, καὶ τὸν ἐπὶ ταύταις ἔλεον εἰς ἡμᾶς ἐφ' ἑαυτοῦ ζητεῖ, ὃς λύει τὴν τῶν ἀγνωσάντων ἐπ' αὐτῷ καταφρόνησιν, ἐκφαίνων τὴν δόξαν· ἐπ' αὐτοῦ μὲν κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν, ἐφ' ἡμῶν δὲ κατὰ τὴν Χριστοῦ χάριν.

Οἱ ἐχθροὶ μου εἶπαν κακὰ μοι. Ἐντεῦθεν τὸ πρόσωπον εἰσφέρεται τὸ τοῦ Χριστοῦ, διηγούμενον τὰ παρὰ τῶν Ἰουδαίων αὐτῷ γεγενημένα. Μέχρι μὲν τοῦ παρόντος στίχου περὶ πάσης τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας εἰρηκεῖται τὸν προφήτην ὑποληπτέον, ὡς ἐκάστῳ τῶν σπουδαίων ἀρμόττειν μάλλον ἢ τῷ Κυριακῷ ἀνθρώπῳ. Οὐ γὰρ, ὡς τινες ὑπελήφασιν, περὶ αὐτοῦ καὶ μόνου φάσκει τὰ εἰρημένα· οὐ γὰρ ἐφησε μετὰ τοῦ ἁρθροῦ· Μακάριος ὁ συνίων ἐπὶ τὸν πτωχὸν καὶ πένητα. Τοῦτο δὲ χωρὶς ἁρθροῦ λεγόμενον τὸν τινὰ σημαίνει καὶ μερικόν. Μετὰ δὲ ταῦτα μέτεσιν ἀπὸ τῶν ἄλλων τῆς Ἐκκλησίας μελῶν ἐπ' αὐτὸν ἐκείνον τὸν Κύριον δηλονότι Χριστόν, ὅστις δὴ καὶ φησιν· Οἱ ἐχθροὶ μου, καὶ τὰ ἐξῆς. Πότε ἀποθανεῖται καὶ ἀπολείται τὸ δρομα αὐτοῦ; Βαρύς ἐστιν ἡμῖν καὶ βλεπόμενος γάρ.

Καὶ εἰ εἰσπορεύετο τοῦ ἰδεῖν, μάτην ἐλάλει. Ταῦτα περὶ τοῦ Ἰούδα φησίν. Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτον ἐστίν· Ἐσχηκῶς εἰσοδὸν πρὸς με, διὰ τὸ τετάχθαι ἐν μαθηταῖς, διγλωσσος καὶ πολυπράγμων ἦν· ἐλάλει γὰρ μάτην, τουτέστιν οὐκ ἀληθῆς ἦν. Ἡ καρδία αὐτοῦ συνήγαγεν ἀνομίαν ἑαυτῷ. Ἐκεκρίκει, φησὶ, παραδοῦναι τοῖς φθονοῦσιν ἐμέ. Ἐξεπορεύετο ἔξω, καὶ ἐλάλει ἐπὶ τὸ αὐτὸ· τὸ, Τί θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν πικρὰ δώσω αὐτόν;

Κατ' ἐμοῦ ἐψιθύριζον πάντες οἱ ἐχθροὶ μου. Τὰ κατ' αὐτοῦ τῶν Ἰουδαίων σκώμματα, τὰς κατ' αὐτοῦ τῶν Ἰουδαίων συσκευὰς σημαίνει, καὶ τὰ λεληθότα σκέμματα, τοὺς ἀρχιερεῖς τοὺς συμφωνούντας πρὸς τὸν Ἰούδαν λέγων, οἵτινες ἐψιθύριζον, τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ σύμφωνα πρὸς τὸν Ἰούδαν τιθέμενοι. Ἐψιθύριζον· οὐδὲ γὰρ ἐτόλμων φανερώς ταῦτα τὸ πλῆθος εὐλαβοῦμενοι τιθεσθαι.

Λόγον παράνομον κατέθετο κατ' ἐμοῦ. Τὸ, Ἄραι, ἀραι, σταίρωσον αὐτόν. Οὗτος δὲ ἐστὶ παράνομος ἦν, δηλὸν ἐκ τοῦ εἰρημένου· Ἀθῶρον καὶ δίκαιον οὐκ ἀποκτερεῖς. Μὴ ὁ κοιμώμενος, οὐχὶ προσθήσει τοῦ ἀναστῆναι; Διαγελά τῶν Ἰουδαίων τὰ σκέμματα ὡς οἰομένων διὰ τοῦ θανάτου θραύειν αὐτὸν ὡς ἕνα τῶν καθ' ἡμᾶς. Ὁ δὲ φησι· Πῶς νεμίζετε θανάτῳ περιβαλεῖν τὴν ζωήν; Ὑπνος γάρ

A ejus. Ad meliora, ait, transferetur, et revertetur ad sanitatem. Mos enim divinæ Scripturæ versionem pro mutatione ponere. ut illud: *Convertisti planctum meum in gaudium mihi* 6.

5. Ego dixi: Domine, miserere mei, sana animam meam, etc. Et pro peccato suo David orat, utpote qui in seipso unum conspiciat ex iis qui intelligunt super egenum et pauperem (12). Rursum hominum peccata qui pro hominibus passus est sua esse dicit, et pro his misericordiam pro nobis in sese postulat, ac ignorantium contemptum solvit, suam exhibens gloriam; in se quidem per propriam virtutem, in nobis vero per gratiam Christi.

6. *Inimici mei dixerunt mala mihi*. Hinc persona inducitur Christi, narrans quæ sibi a Judæis illata sint mala. Usque ad præsentem versum, æstimandum de tota Ecclesia catholica sermonem habuisse Prophetam, ita ut proborum cuilibet peccatis conveniat quam Dominico homini (13). Non enim, ut arbitrantur, de ipso solo superius locutus est: neque enim cum articulo dixisset, *Beatus ille qui intelligit super egenum et pauperem*. Nam dictum sine articulo, quemdam et specialem significaret. Posthæc ab aliis Ecclesiæ membris transit ad ipsum Christum scilicet Dominum, qui dicit: *Inimici mei*, etc. *Quando morietur et peribit nomen ejus?* Gravis nobis est vel ipso conspectu.

C 7. *Et si ingrediebatur ut videret, vana loquebatur*. Hæc ait de Juda. Id autem sibi vult: Cum aditus ei ad me esset, quia in discipulorum numero constitutus erat, erat bilinguis et negotiator: vana quippe loquebatur, id est verax non erat. *Cor ejus congregavit iniquitatem sibi*. Decreverat, inquit, me invidis tradere. *Egredebatur foras et loquebatur in idipsum*: illud nempe: *Quid vultis mihi dare, et ego vobis eum tradam* 7?

8. *Adversum me susurrabant omnes inimici mei*. Derisiones atque insidias et conspirationes Judæorum adversum se structas significat, necnon occulta eorum consilia, principes sacerdotum cum Juda paciscentes indicans, qui susurrabant, pretium Jesu consonum cum Juda constituentes. *Susurrabant scilicet, non ausi palam isthæc metu plebis agere*.

9. *Verbum iniquum constituerunt adversum me*. Illud scilicet: *Tolle, tolle, crucifige eum* 8. Quod autem iniquum esset, palam est ex illo: *Insontem et justum non occides* 9. *Nunquid qui dormit non adjiciet ultra ut resurgat?* Deridet Judæorum consilia, arbitrantium posse se illum per mortem abolere quasi unum ex nobis. Ille autem ait: *Qui arbitramini posse vos morte vitam circumvenire? Somnus*

6 Psal. cxix, 12. 7 Matth. xxvi, 15. 8 Joan. xix, 15. 9 Exod. xxiii, 7.

(12) Hæc sunt Apollinaris.

(13) Dominicus homo, vox Athanasiana.

namque mihi passio est. Hinc consequitur arbitrari ipsum post dormitionem subsequi resurrectionem. Dormitio mors est: ergo mortem subsequetur resurrectio.

10. *Etenim homo pacis meæ in quo speravi, qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem.* Ludibrium, insidias, dolum. Pacis hominem Judam vocat, quia videbatur inter benevolos et amicos ejus computari, et in discipulorum numerum allectus fuerat.

11. *Tu autem, Domine, miserere mei, et resuscita me, et retribuam eis.* Humano more propter humiliationem suam ad Patrem suum verba facit, etiamsi ille sit misericordia Dei et Patris, et resurrectio atque vita.

12. *In hoc cognovi quia voluisti me.* Rursum loquitur ut homo, ut seipsum offerat Deo et Patri. *Quoniam non gaudebit inimicus meus super me.* Si ex humanitatis persona hoc dicit Christus, inimicus plane intelligatur esse qui mortem nobis paravit. Sin quasi ex ipso Christo, Judæorum principes ait. Quod enim res ipsis permolestis fuerit, palam ex eo est quod ejus resurrectionem sint calumniati.

13. *Me autem propter innocentiam suscepisti.* Qui omnium est patrocinium, sibi quoque patrocinium fuisse ait. Non quod ille quatenus Deus intelligitur eo indigeat: sed homo factus cum sit, pro hominibus verba facit.

14. *Benedictus Dominus Deus Israel a sæculo.* Jam obsignat canticum in gratiarum actionem desinens. A præsentem, inquit, usque ad futurum. A præsentem igitur benedictio a nobis Deo oblata initium ducit, completurque in futuro: nam ex parte cognoscimus et ex parte prophetamus¹⁰, quare ex parte benedicimus: *Cum autem venerit quod perfectum est*, inquit Paulus¹¹, *evacuabitur quod ex parte est.* Nam profectu ad meliora accedente, cessat quod ex parte est. Ideoque Psalmista adjunxit, *Fiat, fiat*, et duplicat orationem. Siquidem beatum est, per fidem et alia bona opera benedictionem in Deum exordiri, atque ita illam coronare in futuro sæculo, ut impiis et infidelibus Deum illic laudare nullatenus concedatur. Sciendum autem, nonnullos hanc psalmodum prophetiam in libros quinque dividere: atque ad hunc usque psalmum priorem constituere; quia in fine benedictionem in Deum seu coronam habet. Unde etiam sic sequentes quatuor partiuntur.

1. *In finem ad intelligentiam filii Core.*

PSALMUS XLII.

Argumentum.

Sacri fuere cantores filii Core, canunt autem canticum ab auctoribus acceptum, videlicet a Davide, quæ in postremis temporibus obventura essent significantes. Inducunt etiam ipsius Israelis per-

¹⁰ I Cor. XIII, 9. ¹¹ ibid. 10.

A ἔστιν ἔμολ τὸ παθεῖν. Ἀναγκαίως δὲ λέγει τῇ κοίμησαι τὴν ἀνάστασιν ἔπσεσθαι. Ἡ δὲ κοίμησις ἔστιν ὁ θάνατος· ἀναγκαίως τῷ θανάτῳ ἀκολουθήσει καὶ ἡ ἀνάστασις.

Καὶ γὰρ ὁ ἄνθρωπος τῆς εἰρήνης μου ἐφ' ὃν ἠλλισα, ὁ ἐσθίων ἄρτους μου, ἐμεγάλυνεν ἐπ' ἐμὲ πτερισμόν. Ἐμπαιγμὸν, ἐπιβουλήν, δόλον. Εἰρήνης ἄνθρωπον τὸν Ἰούδην φησί, διὰ τὸ δοκεῖν ἐν τοῖς εὐνοοῦσιν αὐτῷ τετάχθαι καὶ φίλοις· τότε ἦκων εἰς τὸ εἶναι μαθητὴν.

Σὺ δὲ, Κύριε, ἐλέησόν με, καὶ ἀνάστησόν με, καὶ ἀνταποδώσω αὐτοῖς. Ἀνθρωπίνως μᾶλλον διὰ τὴν κένωσιν πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα ποιεῖται τὸν λόγον, καίτοι αὐτὸς ὦν τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ.

B Ἐν τούτῳ ἔγνω, ὅτι θεβέληκα με. Λαλεῖ πάλιν ὡς ἄνθρωπος, ἵνα ἑαυτὸν παραβῇ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ. Ὅτι οὐ μὴ ἐπιχαρῆ ὁ ἐχθρὸς μου ἐπ' ἐμέ. Εἰ μὲν ἐκ προσώπου τῆς ἀνθρωπότητος ταῦτα λέγει ὁ Χριστὸς, ἐχθρὸς ἂν νοηθεῖ ὁ τὸν θάνατον ἡμῖν κατασκευάσας· εἰ δὲ ὡς ἐξ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ, τῶν Ἰουδαίων τοὺς ἄρχοντας φησιν. Ὅτι γὰρ λελύπηνται, δῆλον ἐκ τοῦ συκοφαντῆσαι αὐτοῦ τὴν ἀνάστασιν.

Ἐμοῦ δὲ διὰ τὴν ἀκακίαν ἀντελάβου. Ἡ πάντων ἀντίληψις ἀντιλήψεως τετυχηῖναι φησὶν· οὐκ αὐτὸς ταύτης δεόμενος, καθ' ὃ νοεῖται Θεός, ἀλλὰ γενόμενος ἄνθρωπος, ὑπὲρ ἀνθρώπων ποιεῖται λόγους.

C Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος. Σφραγίζει καὶ νῦν εἰς εὐχαριστίαν τὴν προκειμένην φῶδην. Ἀπὸ τοῦ παρόντος, φησὶν, εἰς τὸν μέλλοντα· οὐκοῦν ἀπὸ μὲν τοῦ παρόντος ἡ εὐλογία παρ' ἡμῶν εἰς τὸν Θεὸν ἄρχεται, τελειοῦται δὲ ἐν τῷ μέλλοντι· ἐκ μέρους γὰρ γινώσκομεν, καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν, ὅθεν καὶ ἐκ μέρους εὐλογοῦμεν. Ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, φησὶν ὁ Παῦλος, τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. Τῇ γὰρ ἐπὶ τὸ μείζον προκοπῇ πρὸ ἀπὸ μέρους παύεται. Διὰ τοῦτο Ὁ ψαλμῶδς ἐπήγαγε, *Γένοιτο, γένοιτο*, καὶ διπλασιάζει τὴν εὐχὴν. Μακάριον γὰρ ἐντεῦθεν τῆς εὐλογίας τῆς εἰς τὸν Θεὸν διὰ πίστεως καὶ τῆς τῶν ἄλλων αγαθῶν κατορθώσεως ἄρξασθαι, οὕτω τε αὐτὴν στεφανῶσαι εἰς τὸν αἰῶνα τὸν μέλλοντα, ὡς οἱ γε ἀσθεῖς καὶ ἄπιστοι εὐλογοῖν ἐκεῖ τὸν Θεὸν οὐκ ἐπιτρέπονται. Εἰδέναι δὲ δεῖ, ὅτι τὴν ψαλμικὴν ταύτην προφητείαν εἰς πέντε τινὲς διελόντες βίβλους, μέχρι τούτου τοῦ ψαλμοῦ τὴν πρώτην νομίζουσιν· ἐπειδὴ πρὸς τῷ τέλει στέφανον ὡσπερ τὴν εὐλογίαν τὴν εἰς Θεὸν κέχτηται. Ὅθεν οὕτω διαιροῦσι καὶ τὰς ὑπάρξεις τὰς τέσσαρας.

Εἰς τὸ τέλος εἰς σύνεσιν τοῖς υἱοῖς τοῦ Κορέ.

ΨΑΛΜΟΣ ΜΑ'.

ὑπόθεσις.

Ἐροφάλλται μὲν γεγόνασιν οἱ τοῦ Κορέ υἱοί, ἄδουα δὲ τὴν φῶδην λαβόντες παρὰ τῶν συνθέντων αὐτῶν, τουτέστι τοῦ Δαυὶδ, τὰ ἐπ' ἐσχάτων σημαίνοντες τῶν καιρῶν. Εἰσπέρουσι δὲ τὸ αὐτοῦ τοῦ

Ἰσραὴλ πρόσωπον ἐξομολογούμενον Χριστῷ διὰ τῆς μεταγνώσεως, ἥς ποιήσονται ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων.

Ὁν τρόπον (14) *ἐπιποθεὶ ἡ ἔλαφος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, οὕτως ἐπιποθεὶ ἡ ψυχὴ μου πρὸς σέ, ὁ Θεός.* Αἱ λογικαὶ ἔλαφοι, διαλειπούσης αὐτὰς διὰ τὰς ἀνομίας τῆς νοητῆς πηγῆς; ἀπεκλαιόντο νυκτὸς καὶ μεθ' ἡμέραν τὴν ἀπώλειαν ἐαυτῶν.

Πότε ἤξω, καὶ ὀφθίσομαι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ; Πρόσωπον τοῦ Θεοῦ ὁ λόγος. Σημαίνει τὸ λῆαν ἐπιθυμεῖν αὐτοὺς εἰς καιρὸν ἀφικέσθαι αὐτοὺς καθ' ὃν καὶ ἡ αὐτῶν ἔσται κλήσις· ὥστε καὶ αὐτοὺς ἐμφανεῖς γενέσθαι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς. Ταυτὸ δὲ ἔστι καὶ τὸ τοῦ Υἱοῦ.

Ἐν φωνῇ ἀγαλλιῶσεως καὶ ἐξομολογήσεως ἤχους ἐορτάζοντος. Προευαγγελίζεται ἐαυτὸν ὡς ἐν καιρῷ τευξόμενος τῆς διὰ Χριστοῦ σωτηρίας καὶ ζωῆς, καὶ ταῖς θέλαις αὐλαῖς ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις ἁγίοις ἐνδαιτησόμενος.

Ἰνα τί περιλυπὸς εἶ, ἡ ψυχὴ μου, καὶ ἴνα τί συνταράσσεις με; Ἐπιτιμᾷ ταῖς λύπαις τῇ εἰς Χριστὸν ἐλπίδι ὀχυρόμενος (14*). Εἰ τετήρηται, φησὶν, ὡ ψυχὴ, καιρὸς καθ' ὃν ἡ διὰ πίστεως ἡμῶν κλήσις εἰσαγοί ἡμᾶς μετὰ τῶν ἐορταζόντων εἰς τὴν σκηνὴν, διὰ εἰ περιλυπὸς εἶ, καὶ κατατρύχη ταῖς λύπαις;

Διὰ τοῦτο μνησθήσομαι σου ἐκ γῆς Ἰορδάνου καὶ Ἑρμωνίῃ ἀπὸ ὄρους μικροῦ. Ἐπειδὴ ἐταράχθη, φησὶν, ἡ ψυχὴ μου, ἀναμνήσαντός μου ἐμαυτὸν τῶν ὧν θαυμασιῶν, ὧν τε κατὰ τὸν Ἰορδάνην ἡμῖν ἐδειξας, ὧν τε κατὰ τὸ ἄρῳ τὸ Ἀερμῶν, παραμυθήσομαι ἐμαυτόν. Ἡ οὕτως· Γενόμενος, φησὶν, ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, τουτέστιν ἀξιώθεις τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, τὸ τηνικαυτὰ σου μνησθήσομαι διὰ τοῦ βήματος τῆς ὁμολογίας. Μνησθήσομαι δὲ καὶ τοῦ Ἑρμωνίῃ. Ἑρμωνίῃ δὲ ἐρμηνεύεται ὁδὸς λύχνου, ὡς τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ὁδὸν αὐτοῖς ἀνοίγοντος φωτισμοῦ.

Ἀβυσσὸς ἀβυσσον ἐπικαλεῖται εἰς φωνὴν τῶν καταρακτῶν σου. Ἐτέρων πάλιν θαυμασιῶν ἀναμνήσκουσιν ἐαυτοὺς. Ὅτε γὰρ ἀλλόφυλοι κατεστράτευσαν αὐτῶν, γενομένης ὑπὲρ αὐτῶν θυσίας παρὰ τοῦ Σαμουὴλ, κατηνέχθη κατὰ τῶν πολεμίων χάλαζα τοσαύτη, ὡς τοὺς ἐχθροὺς σχεδὸν ἅπαντας, οὐξενὸς αὐτοῖς ἀνθρώπων μαχομένου, πεσεῖν. Ἀβυσσον τοίνυν ἐπ' ἀβύσσῳ τρέχουσαν καλεῖ τὴν τῆς χαλάζης φορὰν. Τὸ δὲ, ἐπικαλεῖται, ἀντὶ τοῦ, ἐγκαλεῖται. Φωνὰ δὲ τῶν καταρακτῶν αἱ τῶν χαλαζῶν φοραὶ νοηθεῖεν ἄν. Ἄλλαχθῶ δὲ καταβράχται οἱ τοῦ Θεοῦ προφήται. Πάντες οἱ μετεωρισμοὶ σου καὶ τὰ κύματά σου ἐπ' ἐμέ διηλθον. Ἐτέρου πάλιν ἐαυτὸν ἀναμνήσκει θαύματος. Διηλθον γὰρ διὰ θαλάσσης

(14) *Ὁν τρόπον*, κ. τ. λ. Huic versui in cod. Ambros. sequentis interpretatio aptatur, cum quadam discrepantia sic: Πρόσωπον τοῦ Θεοῦ ὁ λόγος σημαίνει τὸ λῆαν ἐπιθυμεῖν αὐτοὺς εἰς καιρὸν ἀφικέσθαι, καθ' ὃν καὶ αὐτῶν ἔσται κλήσις· ὥστε καὶ αὐτοὺς ἐμφανεῖς γενέσθαι τῷ προσώπῳ τοῦ Πατρὸς,

PATROL. GR. XXVII.

sonam Christo per pœnitentiam contententem, quam in consummatione sæculorum acturi sunt.

2. *Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima meu ad te, Deus.* Rationabiles cervi, deficiente ipsis, peccatorum causa, spirituali fonte, noctu dieque suam perniciem deplorabant.

3. *Quando veniam et apparebo ante faciem Dei?* Facies Patris Verbum. His significatur summe expectere illos eo tempore ante conspectum Dei occurrere quo vocati fuerint, ut compareant ante faciem Patris: quæ eadem ipsa est atque Filii.

5. *In voce exsultationis et confessionis sonus epulantis.* Sibi ipsi prænuntiat futurum ut aliquando per Christum salutem et vitam consequatur, et in divina aula una cum aliis sanctis habitet.

6. *Quare tristis es, anima mea, et quare conturbas me?* Tristitiam reprehendit spe erga Christum munitus. Si servatum est, inquit, tempus, o anima mea, quo vocatio per fidem nostra introducet nos cum festum agentibus in tabernaculum illud, quare tristis es, et cur dolore maceraris?

7. *Propterea memor ero tui de terra Jordanis et Hermoniim a monte modico.* Quandoquidem, ait, turbata est anima mea, dum mihi in memoriam revocabo mirabilia tua, cum ea quæ in Jordane, tum ea quæ in monte Aeron ostendisti nobis, memetipsum consolabor. Aut hoc modo: Cum in Jordane fuerim, id est sacro dignatus baptisate, statim tui recordabor ob confessionis verba. Recordabar quoque Hermoniim; Hermoniim autem explicatur via lucernæ, quia sacrum baptisma viam ipsis aperit ad illuminationem.

8. *Abyssus abyssum invocat in voce cataractarum tuarum.* Alia itidem miracula revocant in mentem. Nam cum alienigenæ bellum moverent adversus eos, cum eorum causa oblatum a Samuele sacrificium fuisset, tanta demissa vis grandinis est, ut inimici prope omnes nemine pugnante caderent. Abyssum igitur super abyssum, grandinis vehementiam dicit. Illud autem, *invocat pro advocat* positum. Voces autem cataractarum, grandinis imbres intelligas. Alias vero cataractæ, Dei prophetæ dicuntur. *Omnia excelsa tua et fluctus tui super me transierunt.* Aliud item miraculum memoria repetit. Nam per mare, Pharaonis improbitatem fugientes, transierunt. Et videbantur, ait, fluctuum excelsa, id est

τουτέστι τῷ Υἱῷ. *Vultum Dei sermo significat, quod ii vehementi ejus temporis cupidine teneantur, quo tempore et ipsi advocabuntur: ita ut præsentes sint faciei Patris, id est Filio.*

(14*) *F. ὀχυρούμενος vel ὀχυρομένος. Eoit.*

namque mihi passio est. Hinc consequitur arbitrari ipsum post dormitionem subsequi resurrectionem. Dormitio mors est: ergo mortem subsequetur resurrectio.

10. *Etenim homo pacis meæ in quo speravi, qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantaticinem.* Ludibrium, insidias, dolum. Pacis hominem Judam vocat, quia videbatur inter benevolos et amicos ejus computari, et in discipulorum numerum allectus fuerat.

11. *Tu autem, Domine, miserere mei, et resuscita me, et retribuam eis.* Humano more propter humiliationem suam ad Patrem suum verba facit, etiamsi ille sit misericordia Dei et Patris, et resurrectio atque vita.

12. *In hoc cognovi quia voluisti me.* Rursum loquitur ut homo, ut seipsum offerat Deo et Patri. *Quoniam non gaudebit inimicus meus super me.* Si ex humanitatis persona hoc dicit Christus, inimicus plane intelligatur esse qui mortem nobis paravit. Sin quasi ex ipso Christo, Judæorum princeps ait. Quod enim res ipsis permolestæ fuerit, palam ex eo est quod ejus resurrectionem sint calumniati.

13. *Me autem propter innocentiam suscepisti.* Qui omnium est patrociniū, sibi quoque patrociniū fuisse ait. Non quod ille quatenus Deus intelligitur eo indigeat: sed homo factus cum sit, pro hominibus verba facit.

14. *Benedictus Dominus Deus Israel a sæculo.* Jam obsignat canticum in gratiarum actionem desinens. A præsentī, inquit, usque ad futurum. A præsentī igitur benedictio a nobis Deo oblata initium ducit, completurque in futuro: nam *ex parte cognoscimus et ex parte prophetamus* ¹⁰, quare ex parte benedicimus: *Cum autem venerit quod perfectum est*, inquit Paulus ¹¹, *evacuabitur quod ex parte est.* Nam profectu ad meliora accedente, cessat quod ex parte est. Ideoque Psalmista adjunxit, *Fiat, fiat*, et duplicat orationem. Siquidem beatum est, per fidem et alia bona opera benedictionem in Deum exordiri, atque ita illam coronare in futuro sæculo, ut impiis et infidelibus Deum illic laudare nullatenus concedatur. Sciendum autem, nonnullos hanc psalmodum prophetiam in libros quinque dividere: atque ad hunc usque psalmum priorem constituere; quia in fine benedictionem in Deum seu coronam habet. Unde etiam sic sequentes quatuor partiuntur.

1. *In finem ad intelligentiam filii Core.*

PSALMUS XLI.

Argumentum.

Sacri fuere cantores filii Core, canunt autem canticum ab auctoribus acceptum, videlicet a Davide, quæ in postremis temporibus obventura essent significantes. Inducunt etiam ipsius Israelis per-

eston ἐμοί τὸ παθεῖν. Ἀναγκαιῶς δὲ λέγει τῇ κοίμησιν τὴν ἀνάστασιν ἔπσεσθαι. Ἡ δὲ κοίμησις ἐστὶν ὁ θάνατος· ἀναγκαιῶς τῷ θανάτῳ ἀκολουθήσει καὶ ἡ ἀνάστασις.

Καὶ γὰρ ὁ ἄνθρωπος τῆς εἰρήνης μου ἐφ' ὃν ἤλπισα, ὁ ἐσθίων ἄρτους μου, ἐμεγάλυνεν ἐπ' ἐμὲ πτερισμόν. Ἐμπαιγμὸν, ἐπιβουλὴν, δόλον. Εἰρήνης ἄνθρωπον τὸν Ἰουδαῖν φησὶ, διὰ τὸ δοκεῖν ἐν τοῖς εὐνοοῦσιν αὐτῷ τετάχθαι καὶ φίλοις· τότε ἤκων εἰς τὸ εἶναι μαθητὴν.

Σὺ δὲ, Κύριε, ἐλέησόν με, καὶ ἀνάστησόν με, καὶ ἀνταποδώσω αὐτοῖς. Ἀνθρωπίνως μᾶλλον διὰ τὴν κένωσιν πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα ποιεῖται τὸν λόγον, καίτοι αὐτὸς ὢν τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ.

Ἐν τούτῳ ἔγνω, ὅτι τεθέληκός με. Λαλεῖ πάλιν ὡς ἄνθρωπος, ἵνα ἑαυτὸν παραθῇ τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. Ὅτι οὐ μὴ ἐπιχαρῆ ὁ ἐχθρός μου ἐπ' ἐμέ. Εἰ μὲν ἐκ προσώπου τῆς ἀνθρωπιοτήτος ταῦτα λέγει ὁ Χριστός, ἐχθρός ἀνοηθεῖ ὁ τὸν θάνατον ἡμῖν κατασκευάσας· εἰ δὲ ὡς ἐξ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ, τῶν Ἰουδαίων τοὺς ἄρχοντας φησιν. Ὅτι γὰρ λελύπηται, ὄηλον ἐκ τοῦ συκοφαντῆσαι αὐτοῦ τὴν ἀνάστασιν.

Ἐμοῦ δὲ διὰ τὴν ἀκακίαν ἀντελάβου. Ἡ πάντων ἀντίληψις ἀντιλήψεως τετυχηκεῖν φησὶν· οὐκ αὐτὸς ταύτης δεόμενος, καθ' ὃ νοεῖται Θεός, ἀλλὰ γενόμενος ἄνθρωπος, ὑπὲρ ἀνθρώπων ποιεῖται λόγους.

Εὐλογητός Κύριος ὁ Θεός Ἰσραὴλ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος. Σφραγίζει καὶ νῦν εἰς εὐχαριστίαν τὴν προκειμένην ψῆδν. Ἀπὸ τοῦ παρόντος, φησὶν, εἰς τὸν μέλλοντα· οὐκοῦν ἀπὸ μὲν τοῦ παρόντος ἡ εὐλογία παρ' ἡμῶν εἰς τὸν Θεὸν ἄρχεται, τελειοῦται δὲ ἐν τῷ μέλλοντι· ἐκ μέρους γὰρ γινώσκομεν, καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν, ὅθεν καὶ ἐκ μέρους εὐλογοῦμεν· Ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, φησὶν ὁ Παῦλος, τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. Τῇ γὰρ ἐπὶ τὸ μείζον προκοπῆ ἢ ἀπὸ μέρους παύεται. Διὰ τοῦτο Ὑαλμῶδός ἐπήγαγε, *Γένοιτο, γένοιτο*, καὶ διπλασιάζει τὴν εὐχὴν. Μακάριον γὰρ ἐντεῦθεν τῆς εὐλογίας τῆς εἰς τὸν Θεὸν διὰ πίστεως καὶ τῆς τῶν ἄλλων ἀγαθῶν κατορθώσεως ἀρξασθαι, οὕτω τε αὐτὴν στεφανῶσαι εἰς τὸν αἰῶνα τὸν μέλλοντα, ὡς οἱ γε ἀσεβεῖς καὶ ἄπιστοι εὐλογεῖν ἐκεῖ τὸν Θεὸν οὐκ ἐπιτρέπονται. Εἰδέναι δὲ δεῖ, ὅτι τὴν ψαλμικὴν ταύτην προφητεῖαν εἰς πέντε τινὲς διελόντες βίβλους, μέχρι τούτου τοῦ ψαλμοῦ τὴν πρώτην νομίζουσιν· ἐπειδὴ πρὸς τῷ τέλει στέφανον ὥσπερ τὴν εὐλογίαν τὴν εἰς Θεὸν κέκτηται. Ὅθεν οὕτω διαιροῦσι καὶ τὰς ὑπάρξεις τὰς τέσσαρας.

Εἰς τὸ τέλος εἰς σύνεσιν τοῖς υἱοῖς τοῦ Κορῆ

ΨΑΛΜΟΣ ΜΑ'.

Ἰγδόθεσις.

Ἰεροφάλαται μὲν γεγονάσιν οἱ τοῦ Κορῆ δὲ τὴν ψῆδν λαβόντες παρα τὴν, τούτεστι -
νοντες τὸ

¹⁰ 1 Cor. xiii, 9. ¹¹ iiii. 10.

Ἰσραὴλ πρόσωπον ἐξημερολογούμενον Χριστῷ καὶ τῆς μετακνώσεως, ἥς ποιήσονται ἐπὶ συνάξει τῶν αἰώνων.

Ὁν τρέπον (14) ἐπιποθεὶ ἡ ἔλπις ἐπὶ τῆς πηγῆς τῶν ὕδατων, οὕτως ἐπιποθεὶ ἡ ψυχὴ μου πρὸς σέ, ὁ Θεός. Αἱ λογικαὶ ἑλπίαι διαλείπεταις αὐτάς διὰ τὰς ἀνομίας τῆς κοίτης πηγῆς, ἀπεικάζοντο νυκτὸς καὶ μεθ' ἡμέραν τὴν ἀπώλειαν ἐπιπῶν.

Πότε ἤξω, καὶ ἐφθήσομαι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ; Πρόσωπον τοῦ Θεοῦ ὁ λόγος. Σημαίνει τὴν ἴδιαν ἐπιθυμεῖν αὐτοὺς εἰς καιρὸν ἀφικέσθαι αὐτοὺς καθ' ὃν καὶ ἡ αὐτῶν ἔσται κλήσις ὥστε καὶ αὐτοὺς ἐμφανεῖς γενέσθαι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς. Ταυτὸ δὲ ἐστὶ καὶ τὸ τοῦ Υἱοῦ.

Ἐν φωτὶ ἀγαλλιάσεως καὶ ἐξημερολογίσεως ἤχους ἐερτάζοντος. Προεγγελλίεται ἑαυτὸν ὡς ἐν καιρῷ τευξόμενος τῆς διὰ Χριστοῦ σωτηρίας καὶ ζωῆς, καὶ ταῖς θείαις αὐλαῖς ὁμοῦ τοῖς ἁγίοις ἄγγελοις ἐνδιατηρούμενος.

Ἰνα τί περιλυπὸς εἶ, ἡ ψυχὴ μου, καὶ ἴνα τί συνταράσσεις με; Ἐπιτιμᾷ ταῖς λύπαις τῆς εἰς Χριστὸν ἐλπίδι ὀχυρούμενος (14'). Εἰ τετήρηται, φησὶν, ὡ ψυχὴ, καιρὸς καθ' ὃν ἡ διὰ πίστεως ἡμῶν κλήσις εἰσάγει ἡμᾶς μετὰ τῶν ἑορταζόντων εἰς τὴν σκηνὴν, διὰ τί περιλυπὸς εἶ, καὶ κατατρίχη ταῖς λύπαις;

Διὰ τοῦτο μνησθήσομαι σου ἐκ γῆς Ἰορδάνου καὶ Ἑρμωνίῃ ἀπὸ δρους μικροῦ. Ἐπειδὴ ἐταράχθη, φησὶν, ἡ ψυχὴ μου, ἀναμνήσαντός μου ἑμαυτῶν τῶν σῶν θαυμασίων, ὧν τε κατὰ τὸν Ἰορδάνην ἡμῖν ἐδειξας, ὧν τε κατὰ τὸ ἄρος τὸ Ἀερμών, παραμυθίσματα ἑμαυτῶν. Ἡ οὕτως Ἐνομούμενος, φησὶν, ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, τουτέστιν ἀξιοθεῖς τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, τὸ τὴν καυτὰ σου μνησθήσομαι διὰ τοῦ ὀνόματος τῆς ὁμολογίας. Μνησθήσομαι δὲ καὶ τοῦ Ἑρμωνίῃ. Ἑρμωνίῃ δὲ ἐρμηνεύεται ὁδὸς λύχνου, ὡς τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ὁδὸν αὐτοῖς ἀνοίγοντος φωτισμοῦ.

Ἄβυσσος ἄβυσσον ἐπικαλεῖται εἰς φωτὴν τῶν καταρακτῶν σου. Ἐτέρων πάλιν θαυμασίων ἀναμνησκουσιν ἑαυτοὺς. Ὅτε γὰρ ἀλλόφυλοι κατεστράτευσαν αὐτῶν, γενομένης ὑπὲρ αὐτῶν θυσίας παρὰ τοῦ Σαμουὴλ, κατηνέχθη κατὰ τῶν πολεμίων χάλιζα τοσαύτη, ὡς τοὺς ἐχθροὺς σχεδὸν ἅπαντας, οὕτως αὐτοῖς ἀνθρώπων μαχόμενον, πεσεῖν. Ἄβυσσος τοίνυν ἐπ' ἄβυσσον τρέχουσαν χαλεπὴν τῆς χαλεπῆς φορᾶν. Τὸ δὲ ἐπικαλεῖται, ἀντὶ τοῦ, ἕκατα. Φωναὶ δὲ τῶν καταρακτῶν αἱ τῶν χάλιζων ποσθίον ἄν. Ἀλλαγὴ δὲ καταβράχται οἱ τοῦ ὕδατος ἢ μετεωρισμοὶ σου καὶ τὰ ἕλαθον. Ἐτέρου πάλιν ἑαυτῶν ἕλαθον γὰρ διὰ θαλάσσης

sonam Cetero per personarum constitutionem, quae in circumstantiis specialium acturi sint.

2. Quae amaram desiderat certus ad fontes aquarum, ut desinat certus ad te, Deus. Rationalibus certis, deis ante ipso, peccatorum causa, spirituali fonte, vocati dicque suam perniciem deplorent.

3. Quare tristis et exarabes ante faciem Dei? Facies Patris Verbum. His significatur summe expectare illos eo tempore ante conspectum Dei occurrere quo vocati fuerint, ut compareant ante faciem Patris: quae eadem ipsa est atque Filii.

5. In roce exultationis et confessionis sonus exultantis. Sibi ipsi praeannuntiat futurum ut aliquando per Christum salutem et vitam consequatur, et in divina aula una cum aliis sanctis habitet.

6. Quare tristis es, anima mea, et quare conturbas me? Tristitiam reprehendit spe erga Christum munitus. Si servatum est, inquit, tempus, o anima mea, quo vocatio per fidem nostra introducet nos cum festum agentibus in tabernaculum illud, quare tristis es, et cur dolore maceraris?

7. Propterea memor ero tui de terra Jordanis et Hermonii a monte modico. Quandoquidem, ait, turbata est anima mea, dum mihi in memoriam revocabo mirabilia tua, cum ea quae in Jordane, tum ea quae in monte Aeron ostendisti nobis, memetipsum consolabor. Aut hoc mollo: Cum in Jordane fuerim, id est sacro dignatus baptismate, statim tui recordabor vel confessionis verba. Recordabor quoque Hermonii; Hermonii autem explicatur via lucernae, quia sacrum baptismum v. am ipsi aperit ad illuminationem.

8. Abyssus abyssum invocavit in roce cataractarum tuarum. Alia itidem miracula revocavit in mentem. Nam cum alienigenae bellum moverent adversus eos, cum eorum causa oblatum a Samuele sacrificium fuisset, tanta demissa vis grandinis est, ut inimici prope omnes nemine pugnante caderent. Abyssum igitur super abyssum, grandinis vehementiam dicit. Illud autem, invocavit pro advocat positum. Voces autem cataractarum, grandinis imbres intelligas. Alias vero cataractae, Dei prophetae dicuntur. Omnia excelsa tua et fluctus tui super me transierunt. Aliud item miraculum memoria repetit. Nam per mare, Pharaonis improbitatem fugientes, transierunt. Et videbantur, ait, fluctuum excelsa, id est

τουτέστι τῷ Υἱῷ. Vultum Dei sermo significat, quod ii vehementi ejus temporis cupidine teneantur, quo tempore et ipsi advocabuntur: ita ut praesentes sint faciei Patris, id est Filio. (14') F. ὀχυρούμενος vel ὀχυρομένος. Eivn.

Huic versui in cod. in aptatur, cum quod-
sotum τοῦ Θεοῦ ὁ λόγος
αὐτοῦ εἰς καιρὸν ἀφί-
ἔσται κλήσις ὥστε καὶ
τῷ προσώπῳ τοῦ Πατρὸς.

niam sunt reliquit homini pacifico. Et supplicium, inquit, improborum, et reliquit, id est hæreditas proborum, tibi suadeant ut simplicitatem et innocentiam secteris.

4. PSALMUS ipsi David in rememorationem de Sabbato. XXXVII.

Argumentum.

Hunc canit psalmum assiduam memorans calamitatem, quam propter peccatum sustinuit, et Deum per sese rogat, sibi sabbatismos, seu calamitatum linem concedi.

2. Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me. [Dæmones, qui suppliciis inferendis deputantur, et ultrices potestates, Dei ira et furor vocantur. Supplicat itaque ne a malignis virtutibus arguatur, neque per immissionem angelorum malorum, sed per salutaria verba corripiatur.] Corripit nos Dominus, cum nos ad virtutis recordationem deducit. Sanctus autem non redargutionem aut correctionem repudiat: sed eam quæ eum ira et furore conjuncta sit.

3. Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi. Sagittas vocat ultrices potestates. Et confirmasti super me manum tuam. Tetigit me, inquit, manus tua, peccati causa corripis.

4. Non est sanitas in carne mea a facie iræ tuæ. Ira tua ingruebat mihi, labefacta est caro mea. Et non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum. Debilitata, inquit, est virtus animæ meæ, causa autem infirmitatis peccatum est.

5. Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum. Fregit, inquit, me gravis peccati moles. Cruciat me permolestus putridorum sætorum, quæ amissa prudentia, et insipientiæ subæctus in me excepi. Cujus rei causa omni privatus delectatione angor et assidue crucior animo, neque ullam declinandæ tristitiæ viam invenio. Sicut onus grave gravatæ sunt super me. Gravitationem dicit conscientiæ motum vehementer ad desperationem tendentis.

6. Putruerunt et corruptæ sunt cicatrices meæ a facie insipientiæ meæ. Peccatum omne, turpe et putidum est: nisi enim in insipientiam anima decidat, peccatum admittere nunquam tolerarit. Inde naturam peccati novimus. Quænam illa est? Nihil certe peccatum est nisi insipientiæ nostræ fetus.

7. Tota die contristatus ingrediebar. Id dicatur iis qui multum rident et lætiantur.

[Miser factus sum, etc. Gravitationem conscientiæ indicat, quæ quasi in desperationem impellit.]

8. Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus. Quoniam, inquit, videbam inimicos mihi illudentes: intelligibiles autem inimicos significat.]

9. Afflictus sum et humiliatus sum nimis. Ex huiusmodi, inquit, concupiscentia, id sum consecu-

αγκατάλειμμα ἀνθρώπων εἰρηρικών. Καὶ ἡ τιμωρία, φησί, τῶν πονηρῶν, καὶ τὸ ἀγκατάλειμμα, ἦτοι ἡ κληρονομία τῶν ἀγαθῶν, παρασκευαζέτω σε ἐπιτιθεύειν ἀπλόττητα.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυιδ εἰς ἀνάμνησιν περὶ τοῦ Σαββάτου. ΛΖ'.

Ἰπόθεσις

Τοῦτον φθεὶ τὸν ψαλμὸν, ἀναμνηστικῶν ἑαυτὸν τῆς συνεχούσης ταιλαιπωρίας, ἧς ὑπέμεινε διὰ τὴν ἁμαρτίαν. Ἄξιόι δὲ δι' ἑαυτοῦ τὸν Θεὸν, σαββατισμοῦ αὐτῷ δοῦναι, ἦτοι ἀνάπαυσιν τῶν συμφορῶν.

Κύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με, μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύσῃς με. [Οἱ ταῖς κολάσεσι διακονοῦμενοι δαίμονες, καὶ αἱ τιμωρητικαὶ δυνάμεις, τοῦ Θεοῦ ὀργὴ καὶ θυμὸς λέγονται. Ἰκετεύει οὖν μὴ διὰ πονηρῶν δυνάμεων ἐλεγχθῆναι, μηδὲ δι' ἀποστολῆς ἀγγέλων σκυθρωπῶν παιδευθῆναι, ἀλλὰ διὰ λόγων σωτηρίων.] Παιδεύει ἡμᾶς ὁ Κύριος, εἰς ἀνάμνησιν ἁγίων τῆς ἀρετῆς. Ὁ δὲ ἅγιος οὐ τὸν ἐλεγχον ἢ τὴν παιδεῖαν παρορτεῖται, ἀλλὰ τὴν μετ' ὀργῆς καὶ θυμοῦ.

Ἵτι τὰ βέλη σου ἐνεπάγησάν μοι. Βέλη τὰς τιμωρητικὰς δυνάμεις φησί. Καὶ ἐπεστήριξας ἐπ' ἐμέ τὴν χεῖρά σου. Καθῆψάτό μοι, φησὶν, ἡ χεὶρ σου, ὑπὲρ τῆς ἁμαρτίας παιδεύουσα.

Οὐκ ἔστιν ἰασις ἐν τῇ σαρκὶ μου ἀπὸ προσώπου τῆς ὀργῆς σου. Λελώδημαι τὴν σάρκα, ἐπενεγμένης μοι τῆς ὀργῆς. Οὐκ ἔστιν εἰρήνη ἐν τοῖς ὀστέοις μου ἀπὸ προσώπου τῶν ἁμαρτιῶν μου. Ἐξησθήνησε, φησὶν, ἡ δύναμις τῆς ἐμῆς ψυχῆς ἢ δὲ αἰτία τῆς ἀσθενείας, ἡ ἁμαρτία.

Ἵτι αἱ ἀνομίαι μου ὑπερῆραν τὴν κεφαλὴν μου. Κατέκαμψέ με, φησὶν, τὸ βαρὺ τῆς ἁμαρτίας φορτίου. Ἄνιψ δὲ με καὶ τῶν σεσηπότων ἐκείνων τραυμάτων ἢ δυσσομῶν, ἀ, τὴν φρόνησιν ἀποβαλῶν, καὶ τῇ ἀφροσύνῃ δουλεύσας, εἰσεδεξάμην. Οὐ δὴ χάριν πάσης θυμηδίας ἔστερημένος, ἀσχάλλω καὶ ἀλύω διηνεκῶς, καὶ τῆς σκυθρωπότητος μεταβολὴν οὐχ εὐρίσκω. Ὅσει φορτίου βαρῷ ἐβαρύνθησαν ἐπ' ἐμέ. Βαρύτητα τὴν τῆς συνεδήσεως εἰς ἀπόγνωσιν ὤθησιν μετ' ἐπιτάσειώς φησὶν.

Προσώξεσαν καὶ ἐσάπησαν οἱ μάλωπέες μου ἀπὸ προσώπου τῆς ἀφροσύνης μου. Πᾶσα γὰρ ἁμαρτία μυσάρᾳ τε καὶ δυσώδης· εἰ μὴ γὰρ εἰς ἀφροσύνην καταπέσει ἡ ψυχὴ, οὐκ ἂν ὑπομείνοι τὴν ἁμαρτίαν. Ἐντεῦθεν τὴν φῶσιν τῆς ἁμαρτίας γινώσκωμεν. Ὅποια τίς ἐστι, πλην ὅτι ἀπὸ ἀφροσύνης ἡμῶν συμβαίνουσιν αἱ ἁμαρτίαι;

Ὅλην τὴν ἡμέραν σκυθρωπάζων ἐπορευόμην. Λεκτέον τοῦτο πρὸς τοὺς γελώντας πολλὰ καὶ τερπομένους.

[Ἐταλαιπώρησα καὶ κατεκ., καὶ τὰ ἐξῆς. Βαρύτητα τῆς συνεδήσεως ὡς εἰς ἀπόγνωσιν ὤθησιν.]

Ἵτι αἱ ψφαὶ μου ἐπλήσθησαν ἐμπαιγμῶν. Ἐπειδήπερ φησὶν, ἐπὶ τὸ καταπαίζειν μου λοιπὸν τοὺς ἐχθροῦς μου ἐῶρων· τοὺς νοητοὺς δὲ λέγει.]

Ἐκακώθη καὶ ἐταπεινώθη ἕως σφόδρα. Ἐξ ἐκείνης, φησὶ, τῆς ἐπιθυμίας ἐτρύγησα τὸ κύπτειν

εις γῆν, καὶ δεινῶς ὀλοφύρεσθαι διὰ τὰς πικρὰς τῆς καρδίας ὀδύνας. Τοῦτου χάριν τῆς ἐπιθυμίας μεταβαλὼν τὴν ἐνέργειαν, ὑπουργὸν αὐτὴν κατέστησα τοῦ θείου βουλήματος. Τοῦτο γὰρ ἐπέγραγεν ὁ Ὀρυσμῆν ἀπὸ στεναγμοῦ τῆς καρδίας μου. Μαστίζων τὸ συνειδὸς, τὴν καρδίαν μου στεναγμούς ἀφίεναι ἐποίουν.

Καὶ ὁ στεναγμὸς μου ἀπὸ σοῦ οὐκ ἀπεκρύβη. Τῆς μετανοίας, φησὶν, ὁ πόθος στήτω ἐνώπιόν σου, ἢ ἔχω ἐπιθυμίαν σωθῆναι βουλόμενος. Καὶ τίς ἡ ἐπιθυμία τοῦ Χριστοῦ; τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ἐπιτελέσαι Πάσχα.

Ἡ καρδία μου ἐταράχθη, ἐγκατέλιπέ με ἡ ἰσχύς μου. Τὸ διαλογιστικὸν καρδίαν φησί. Καὶ τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου, καὶ αὐτὸ οὐκ ἔστι μετ' ἐμοῦ. Τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν τὸ πνεῦμα τὸ ἐκλάμ-
πον τοῖς τῆς διανοίας αὐτοῦ ὅμμασιν.

Οἱ φίλοι μου καὶ οἱ πλησίον μου ἐξ ἐναντίας μου ἤγγισαν καὶ ἔστησαν. Ἐν τῷ πεπληγμένῳ με, φησὶν, ἀντέστησάν μοι. Ταῦτα δὲ λέγει διὰ τὸν Ἀβεσσαλὼν καὶ τὸν Ἀχιτόφελ. Καὶ οἱ ἔγγιστά μου ἀπὸ μακρόθεν ἔστησαν. Οἱ γὰρ συνυπουργοῦντες αὐτῷ ἄγγελοι ἐγκατέλιπον αὐτὸν διὰ τὴν ἁμαρτίαν. Τάχα γὰρ καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἄγιοι ὑποχωροῦσιν ἐν καιρῷ πειρασμοῦ πρὸς δοκιμὴν τοῦ πειραζομένου, ἢ πρὸς κώλασιν.

Καὶ ἐξεβιάζοντο οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν μου. Εἰκότως, τῶν ἀγγέλων καταλιπόντων αὐτὸν, σφοδρότερον οἱ δαίμονες ἐπετίθεντο. Καὶ οἱ ζητοῦντες τὰ κακά μοι, ἐλάλησαν ματαιότητάς. Ἐλάλουν, φησὶ, πρὸς ἑαυτοὺς, ἐπιβουλὴν μοι σκευάζοντες.

Ἐγὼ δὲ ὡσεὶ κωφὸς οὐκ ἤκουον, καὶ τὰ ἐξῆς. Ταῦτα, φησὶν, λαλοῦντων αὐτῶν, οὐδὲ ἀκούειν ἐδόνου, οὐδὲ λαλεῖν τῆς, παρῆρησίας μου διὰ τῆς ἁμαρτίας ἀφηρημένης.

Ὅτι ἐπὶ σοί, Κύριε, ἠλπισα . . . ὅτι εἶπα ὁ Μήποτε ἐπιχαρῶσιν μοι οἱ ἐχθροί μου. Τῶν τοσοῦτων, φησὶ, συμβάντων κακῶν, μίαν ἔγω σωτηρίας ἐλπίδα, τὴν ἐκ σοῦ γενησομένην μοι ἐπικουρίαν.

Καὶ ἐν τῷ σαλευθῆναι πόδας μου ἐπ' ἐμέ ἐμεγαλοβρόμῆθησαν. Μέγα, φησὶ, δέδωκε φρονεῖν αὐτοῦς κατ' ἐμοῦ ἡ ἁμαρτία σαλεύσασά μου τοὺς πόδας.

Ὅτι ἐγὼ εἰς μάλιστα ἔτοιμος, καὶ ἀληθῶν μου ἐνώπιόν μου ἔστι διαπαντός. Ἡδέως δέχεσθαι τὴν ἐπιστρεπτικὴν παιδείαν φησὶν.

Ὅτι τὴν ἀνομίαν μου ἐγὼ ἀναγγεῖω, καὶ μεριμνήσω ὑπὲρ τῆς ἁμαρτίας μου. Διὰ δὲ τοῦτο κατήγορος ἑαυτοῦ γίνομαι, καὶ πᾶσαν φροντίδα τῆς ὑγείας ποιήσομαι.

Οἱ δὲ ἐχθροί μου ζῶσι, καὶ κερκαταῶνται ὑπὲρ ἐμέ. Καίτοι, φησὶ, μὴ ἀνεπαίσθητος ἔχων τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ μεριμνῶν περὶ αὐτῆς διαπαντός, ὁρῶ τοὺς ἐχθροὺς μου κερκατιομένους. Ὅτι οἱ ἐχθροί, μηδὲν ἄδικον παρ' ἐμοῦ πεπονθότες, διαβάλλοντές μου τὴν ἁμαρτίαν, καὶ πρόφασιν αὐτὴν ποιοῦμενοι τοῦ

tus, ut versus terram inclinatus genitus assidue profundam, ob acerbum animi dolorem. Quamobrem, mutato concupiscentiae usu, administram eam divinae voluntatis constitui. Hoc enim adjicit. *Rugiebam a gemitu cordis mei.* Castigans conscientiam meam, id efficiebam ut cor in gemitu erumperet.

10. *Et genitus meus a te non est absconditus.* Poenitentiae, inquit, desiderium coram te sistatur. Toto desiderio salutem consequi expeto. Ecquod desiderium Christi? Pascha nostri causa consummare⁹⁹.

11. *Cor meum conturbatum est, dereliquit me virtus mea.* Cor appellat vim animae rationalem. *Et lumen oculorum meorum, et ipsum non est mecum.* Lumen oculorum dicit spiritum animi oculis illucescentem.

12. *Amici mei et proximi mei adversum me appropinquaverunt et steterunt.* Cum plagis affectus essem, inquit, obstiterunt mihi. Haec autem dicit propter Absalom et Achitophel. *Et qui juxta me erant de longe steterunt.* Angeli enim qui auxilia bantur illi, peccati causa dereliquerunt illum. Fortassis et sanctae virtutes secedunt in tempore tentationis ad tentati probationem et experimentum, aut fortassis ad punitionem.

13. *Et vim faciebant qui querebant animam meam.* Derelinquentibus ipsum angelis hinc vehementius irruerant daemones. *Et qui inquirebant mala mihi locuti sunt vanitates.* Mutuo colloquebantur, inquit, parantes insidias mihi.

14. *Ego autem tanquam surdus non audiebam,* etc. Dum haec, inquit, illi loquerentur, nec audire nec loqui videbar, ablata mihi per peccatum fiducia.

16. *Quoniam in te, Domine, speravi... quia dixi: Ne quando supergvideant mihi inimici mei.* Tantis, inquit, accidentibus malis, una superest mihi spes salutis, auxilium scilicet unum mihi affuturum.

17. *Et dum commoventur pedes mei super me magna locuti sunt.* Peccatum, inquit, meum commovens pedes meos in causa fuit ut altos adversum me spiritus assumerent.

18. *Quoniam ego in flagella paratus sum, et dolor meus in conspectu meo semper.* Libenter se corpeptionem conversioni suae accommodatam excipere testificatur.

19. *Quoniam iniquitatem meam annuntiabo, et cogitabo pro peccato meo.* Propterea et mei accusator sum, et nullam non salutis sollicitudinem geram.

20. *Inimici autem mei vivunt, et confirmati sunt super me.* Etsi, inquit, non sine sensu peccati sim, sed de ipso semper anxius sim, video inimicos meos vires sumpsisse, qui cum nihil injuriae a me passi sint, peccatum exprobrantes meum, ipsumque ceu occasionem belli contra me gerendi accipien-

⁹⁹ Luc. xxii, 15.

tes, me persequebantur, se jure ac merito id agere A
jactitantes. Ideoque factus apud illos ceu mortuus
abominabilis : quapropter obsecro te Dominum,
ne discedas a me ; sed properes potius ad auxi-
lium nobis ferendum.

21. *Ne derelinquas me, Domine Deus meus, etc.* Daniel Barbarus: Possunt homines quos naturæ
inopia ad Deum placandum impellit; hæc pro seipsis orare : sed Christus si secum Patrem habet,
salutem hominum tanquam propriam petit, qui et ipse quoque petitionem hanc secundum divinitati
conjunctam humanitatem tanquam suam sibi tribuit. Hoc vero fuit id quod carni compactum, et
affectibus obnoxium fuit, cum alioqui divinitatem

1. *PSALMUS XXXVIII. In finem, ipsi Idithum*
Canticum David.

Argumentum.

Sacer cantor cum esset Idithum et prophetica coro-
natus gratia, canticum refert ad personam ipsius B
David, representans illum confitentem peccatum
suum.

2. *Dixi : Custodiam vias meas.* Evidens confirmati
cordis argumentum. *Posui ori meo custodiam, cum*
consisteret peccator adversum me. Astantes autem
ipsi spirituales inimici, peccatum exprobrabant
illi.

3. *Obmutui, et humiliatus sum, et silui a bonis.*
Conviciis, ait, impetitus non convicia reddebam, cer-
nens me bonis excidisse. *Et dolor meus renovatus*
est. Pro responsione ad eos qui me conviciis one-
rabant, peccata mihi ipsi revocabam in memoriam.
Memoria autem peccati quasi ignis in corde meo
erat.

4. *Et in meditatione mea exardescet ignis.* Dum C
memoriam peccati revocabam, inflammabar igne.

5. *Locutus sum in lingua mea, etc.* Illud, in lingua,
quasi dicas, demissa voce et quasi susurrando, nec
ad multos sermonem proferens. Caterum sermo
ille interrogatio erat de diebus qui ipsi superessent.
Sciscitabatur autem, scire peroptans num ipsi resi-
duum vitæ tempus foret ad pœnitentiam satis.

6. *Ecce mensurabiles posuisti dies meos, et sub-*
stantia mea tanquam nihilum ante te. Etiamsi, in-
quit, longa adhuc mihi vita superforet, quasi nihil
in conspectu tuo reputabitur. Si namque mille anni
ante oculos tuos tanquam dies una, quid fuerit
tempus hominis unius? Id rursus Symmachus sic
interpretatus est : *Ecce quasi palmas dedisti dies* D
meos, et vita mea tanquam nihilum in conspectu
tu. Tu namque sine initio es et sine fine, nostra
autem vita ceu quibusdam palmis et mensuris men-
sa est. Illis brevitatem declarat humanæ vitæ.

7. *Veruntamen universa vanitas, omnis homo vi-*
vens. Veruntamen in imagine pertransit homo, sed
et frustra conturbatur. Si autem in imagine, non
in veritate pertransit homo, jure vanitatem præmi-
sit, quando non veram vitam transigimus, sed in
quadam imagine, neque veri boni studio agimur,
quare frustra conturbamur. Vita, inquit, eorum qui
in terra degunt, quippe quæ in sæcularibus versetur
cu:is, jure vanitas æstimetur. Vel sic : Omnes vitæ

κατ' ἐμοῦ πολέμου, κατεδιωκόν με, δίκαια λέγοντες
ποιεῖν. Τοιγαροῦν καὶ γεγένημαι παρ' αὐτοῖς ὡς νεκρὸς
ἐβδελυγμένος· διὸ δὴ καὶ δέομαι, σὲ τὸν Κύριον μὴ
ἀποστῆναι ἀπ' ἐμοῦ· σπεῦσαι δὲ μᾶλλον εἰς τὴν βοή-
θειαν τὴν ἡμετέραν.

Daniel Barbarus: Possunt homines quos naturæ
inopia ad Deum placandum impellit; hæc pro seipsis orare : sed Christus si secum Patrem habet,
salutem hominum tanquam propriam petit, qui et ipse quoque petitionem hanc secundum divinitati
conjunctam humanitatem tanquam suam sibi tribuit. Hoc vero fuit id quod carni compactum, et
affectibus obnoxium fuit, cum alioqui divinitatem

ΨΑΛΜΟΣ ΔΗ'. Εἰς τὸ τέλος, Ἰδοῦθ' ὃν φῶν
τῷ Δαυὶδ.

Ἦψόθεσις.

Ἐροφάλης ὑπάρχων Ἰδοῦθ' ὃν, καὶ προφητικῆ ἡ-
ριτι κατεστεμμένος, φῶν ἀναβάλλεται, προσωπο-
ποιῶν εἰσφέρον αὐτοῦ τοῦ Δαυὶδ ἐξομολογουμένου
ἐπὶ τῇ ἁμαρτίᾳ.

Ἐπι· Φυλάξω τὰς ὁδοὺς μου. Ἀπόδειξις σαφῆς
ἰδρμένης καρδίας. Ἐθέμην τῷ στόματι μου φυ-
λακὴν ἐν τῷ συστῆναι τὸν ἁμαρτωλῶν ἐναντίον
μου. Παριστάμενοι γὰρ αὐτῷ οἱ νοητοὶ ἔχθροι, ὠνεί-
διζον αὐτῷ τὴν ἁμαρτίαν.

Ἐκωσώθη, καὶ ἐταπεινώθη, καὶ ἐσίγησα ἐξ
ἀγαθῶν. Λοιδορούμενος, φησὶν, οὐκ ἀντελοιδόρουν,
συνιδῶν τὴν ἐκπτώσιν μου τῶν ἀγαθῶν. Καὶ τὸ ἄλ-
γημὰ μου ἀνεκαίνισθη. Ἀντὶ τοῦ λέγειν πρὸς τοὺς
λοιδοροῦντας, τῆς ἁμαρτίας ἀνεμίμησκον ἐμαυτῷ.
Ἡ δὲ μνήμη τῆς ἁμαρτίας οἶα πῦρ περὶ τὴν καρ-
διαν μου ἐγένετο.

Καὶ ἐν τῇ μελέτῃ μου ἐκαυθῆσεται πῦρ. Ἐν
τῷ ἀναμιμήσκεισθαί με τοῦ ἁμαρτήματος, φησὶν,
ἐκαίωμην πυρὶ.

Ἐλάλησα ἐν γλώσσῃ μου· Γνώρισόν μοι,
Κύριε, τὸ πέρασ μου. Τδ, ἐν γλώσσῃ, οἷον ἡρέμα
καὶ ψιθυρίζων, καὶ μὴ εἰς πολλοὺς ἐκφέρων τὸν λό-
γον. Ὁ δὲ λόγος ἐρώτησις ἦν περὶ τῶν λοιπῶν ἡμε-
ρῶν. Ἠρώτα δὲ, μαθεῖν βουλόμενος εἰ ἐξαρκέσει
αὐτῷ εἰς μετάνοιαν ὁ λοιπὸς τῶν ἡμερῶν χρόνος.

Ἰδοῦ παλαιστάς ἐθον τὰς ἡμέρας μου· καὶ ἡ
ὕπνοστασις μου ὡσεὶ οὐδὲν ἐνώπιόν σου. Εἰ καὶ
εἰς μῆκος, φησὶ, παρατείνει μοι ζωὴ, ὡς οὐδὲν ἐν-
ώπιόν σου λογισθήσεται. Εἰ γὰρ χίλια ἔτη ἐν ὀφθαλ-
μοῖς σου ὡς ἡμέρα μία, τί ἂν εἴη χρόνος ἐνδὲς ἀν-
θρώπου; Τοῦτο πάλιν ὁ Σύμμαχος οὕτως ἠρμήνευ-
σεν· Ἰδοῦ ὡς σπιθαμὰς ἐδωκας τὰς ἡμέρας μου,
καὶ ἡ βίωσις μου ὡς οὐδὲν ἀντικρύς σου. Σὺ μὲν
γὰρ ἀναρχος καὶ ἀπέραντος· ὁ δὲ ἡμέτερος βίος οἷον
τισι σπιθαμαῖς καὶ παλαισταῖς ἐκμεμέτρηται. Διὲ
τούτου παρεδῆλωσε τὸ ὀλιγοχρόνιον τῆς ἀνθρωπίνης
ζωῆς.

Πλὴν τὰ σύμπαρτα ματαιότης, πᾶς ἀνθρώπος
ζῶν. Μέντοιγε ἐν εἰκόνι διαπορεύεται ἀνθρώπος,
πλὴν μάτην ταρασσεται. Εἰ δὲ, φησὶν, ἐν εἰκόνι,
καὶ οὐκ ἐν ἀληθείᾳ πορεύεται ἀνθρώπος, εἰκότως
ματαιότῃα προεῖπεν· ἐπειδὴ οὐ τὴν ἀληθινὴν ζωὴν,
ἀλλ' ἐν εἰκόνι τινὶ· οὐδὲ τὴν σπουδὴν τῶν ὄντων
ἀγαθῶν ποιούμεν· διὸ καὶ μάτην ταραττόμεθα. Ὁ
βίος, φησὶ, τῶν ἐπὶ γῆς, ἅτε περὶ φροντίδας στρε-
φόμενος κοσμικὰς, κριθεὶς ἂν ματαιότης. Ἡ οὕτως:

Σύμπαντα τὰ ἔτη τῆς ἡμετέρας ζωῆς ἀμίς ἐστιν ἐνώπιόν σου· ἀντί γάρ *ματαιότητος* ὁ Σύμμαχος ἀμίς ἐξέδωκε. Θησαυρίζει, καὶ οὐ γινώσκει τίς συνάξει αὐτά. Ἐπειδὴ οὐ τὴν ἀληθῆ ζωὴν ζῶμεν ζῶντων, ἀλλὰ τὴν ὡς ἐν εἰκόνι· οὐδὲ περὶ τὰ θνητῶς ἀγαθὰ ποιούμεθα τὴν σπουδὴν· δὲ μάτην παρασόμεθα, περὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας στρεφόμενοι, συναγόντες θησαυροὺς, ὧν οὐκ ἴσμεν διαδόχους.

Καὶ νῦν τίς ἡ ἐπομονή μου; οὐχὶ Κύριος; Εἰκότως τὴν ἐλπίδα ἐπὶ Κυρίου ἔχειν φησὶν, ἅτε καταγινούστων ἐν βίῳ περισπασμῶν. Καὶ ἡ ὑπόστασις μου παρὰ σοὶ ἐστίν. Ἡ προσδοκία, ἥτις ἡ ἐπομονή.

Ὁνειδος ἄφρονι ἔδωκάς με. Μὴ παραδῶς με, φησὶν. εἰς ὀνειδισμόν, διὰ τὸ εἰς ἐμὲ εἶναι σε τὸν λοιδορούμενον.

Ἐκωφώθη, καὶ οὐκ ἤνοιξε τὸ στόμα μου, ὅτι σὺ ἐποίησας. Λοιδορούμενος, φησὶν, ἐσίγων, εἰδὼς ἀκριβῶς περὶ αὐτῆς, ὅτι σὺ εἶ ὁ τιμωρίας ἥτις παιδείας χάριν τάξας με εἰς αὐτὸ τοῦτο ὀνειδίσεις.

Ἀπόστησον ἀπ' ἐμοῦ τὰς μαστιγὰς σου. Τὰς γινόμενας αὐτῷ παρὰ τῶν δαιμόνων τιμωρίας λέγει, οὐ συγχωροῦντος αὐτοῖς τοῦ Θεοῦ. (Reg. 1 sic.) Τὰς γινόμενας αὐτῷ παρὰ τῶν δαιμόνων τιμωρίας παρὰ τοῦ Θεοῦ λέγει, ὡς συγχωροῦντος αὐτὸν διὰ τὴν ἁμαρτίαν παθεῖν. Ἀπὸ γὰρ τῆς ἰσχύος τῆς χειρὸς σου ἐγὼ ἐξέλιπον. Πολλάκις ἤδη τὴν κολάζουσιν δύνανται χεῖρα τοῦ Θεοῦ λέγεσθαι ἐμνημονεύσαμεν.

Ὅταν αὐτοὺς ἰσχυρῶς μαστίξῃ, ἐκλείπει ὁ κολαζόμενος, καθὼς τοιοῦτός ἐστιν, ἀσθενῆς δηλονότι καὶ μὴ δυνάμενος ἐφ' ἱκανὸν ἀντέχειν πρὸς μαστιγὰς.

[Πλὴν μάτην ταρασσονται. Ὁ ἐν ἀνομίᾳ ζῶν, ὡς καὶ τοιαύτης παιδείας δεηθῆναι.]

Ἐν ἐλεγμοῖς ὑπὲρ ἀνομίας ἐπαίδευσας ἄνθρωπον. Ἐλέγχων με, φησὶν, ἐπὶ τῇ ἁμαρτίᾳ, ἐπαίδευσας.

Τῆς δεήσεώς μου ἐνώπιόν σου. Ἀντί τοῦ, Εἰσάκουσον, καὶ συγχώρησον τὴν ἁμαρτίαν πρὸ τῆς τελευτῆς. [Τοῦτο γὰρ σημαίνει· Ὅτι πάροικός εἰμι.] Ἄνεσις μοι, ἴνα ἀναψύξω. Πρὸ τῆς τελευτῆς μου, φησὶν, ἁμαρτιῶν πάρασχον ἄφρονι, ἴνα θαρρῶν εἰς ἄδου πορεύσωμαι. Καὶ οὐκέτι ὑπάρξω οὐχ ὑπάρξω τοιοῦτος οἷος ἂν καὶ γενοίμην ἐκ τῆς πρὸς σοῦ μοι γενομένης ἀνέσεως. Ἄνεσις δὲ Θεοῦ ἐστίν ἀπάθεια ψυχῆς μετὰ γνώσεως τῶν θνητῶν ἀληθειῶν.

Εἰς τὸ τέλος ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυίδ. ΑΘ'.
Υπόθεσις.

Ἀναφέρεται ἡ ψῆδὴ ἐκ προσώπου τοῦ νέου λαοῦ τοῦ ἀνακομισθέντος ἐκ λάκκου ταλαιπωρίας. Εἶτα μεταξὺ εἰσφέρεται τὸ τοῦ Χριστοῦ πρόσωπον, τοῦς εὐχαριστοῦντας διδάσκων τῆς οἰκονομίας τὸν τρόπον· εἶτα πάλιν τῶν πιστευσάντων ἐκ τοῦ Ἰσραὴλ τὸ πρόσωπον, ἀξιούντων βροθῆναι τῆς διὰ τὴν ἀπειθεῖαν ἁμαρτίας, ἅμα δὲ καὶ διηγουμένων αὐτοῖς τὰ συμβεβηκότα διὰ τὴν ἀπιστίαν κακά.

Ἐπιμένων ὑπέμεινα τὴν Κρίσιον, καὶ προσέσχεν μοι. Ὁμοίον τῷ· Ἐν τῇ ἐπομονῇ ἡμῶν τῆσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν.

Luc. xxi, 19.

A nostræ anni vapor sunt in conspectu tuo, nam pro vanitate, vaporem elidit Symmachus. *Thesaurizat, et ignorat cui congregabit ea.* Quoniam in hoc mundo non vera vivimus vita, sed quasi in imagine: neque de iis quæ vere bona sunt curamus, ideo frustra conturbamur, dum in sæcularibus versamur desideriiis, et thesauros colligimus, quorum ignoramus hæredes.

8. *Et nunc quæ est expectatio mea, nonne Dominus?* Jure se spem in Dominum repositam ait habere, utpote qui distractiones hujus vitæ cognoscat. *Et substantia mea apud te est.* Id est expectatio, sive patientia

9. *Opprobrium insipienti dedisti me.* Ne tradas me, inquit, in opprobrium: eo quod tu in me sis qui opprobriis oneraris.

10. *Obmutui, et non aperui os meum, quoniam tu fecisti.* Conviciis impetitus, inquit, tacebam, probe gnarus te esse qui me supplicii aut castigationis causa ad ejusmodi opprobria destinasti.

11. *Amove a me plagas tuas.* Inflictas scilicet sibi pœnas a dæmonibus, a Deo esse dicit, utpote qui concesserit cum peccati causa torqueri. *A fortitudine enim manus tuæ ego defeci.* Plerumque jam ultricem virtutem manum Dei vocari memoravimus. Qui cum acriter flagellat, deficit qui castigatur, quatenus talis est, scilicet infirmus, qui non diu valeat verbera tolerare.

C

[12. *Verumtamen vane conturbantur.* Qui vivit in iniquitate, ita ut hujusmodi egeat institutione.]

13. *In increpationibus propter iniquitatem corripuisti hominem.* Cum me, inquit, propter peccatum arguebas, me corripuisti.

14. *Auribus percipe obsecrationem meam.* Quasi dicat: Exaudi et concede mihi peccati veniam antequam moriar. [Id enim significat: *Quoniam advena sum.*] *Remitte mihi ut refrigerer.* Antequam moriar, ait, peccatorum veniam concede, ut cum fiducia in infernum sive in sepulcrum descendam. *Et amplius non ero.* Scilicet talis qualis essem ex tua mihi collata remissione. Remissio autem Dei est animæ tranquillitas cum vera rerum cognitione.

D

1. *In finem PSALMUS Davidi. XXXIX.*
Argumentum.

Refertur canticum ex persona novi populi de lacu miseriæ reducti. Postea inducitur Christi persona, qui eos qui gratis agendis vacant œconomiae modum edocet. Deinde credentium ex Israel persona introducitur, rogantium remitti sibi peccatum incredulitatis, atque una enarrantium quæ sibi mala ob infidelitatem evenerunt.

2. *Expectans expectavi Dominum, et intendit mihi.* Simile huic: *In patientia vestra possidebitis animas vestras* 22.

3. *Et eduxit me de lacu miseræ.* [Æquid tibi præbuit? Postquam me exaudivit, ait, Eduxit ex profundo peccati et ex voluptate lutei corporis, sive ex portis mortis et corruptionis ibidem existentis, aut ex occupationibus sæculi.] *Et de luto sæcis.* Ex profundo peccatorum quæ luti instar iis detentos conspurcant. Lacus enim miseræ est malitia et ignorantia. *Et statuit super petram pedes meos, et direxit gressus meos.* Ait apostolus Paulus¹⁾: *Petra erat Christus.* Didici enim in Deo placita incedere via, id est per opera et rectam doctrinam.

4. *Et immisit in os meum canticum novum, hymnum Deo nostro.* Legem evangelicam: cum enim passionibus vacamus, canimus canticum novum, renovata scilicet nostra domo. *Videbunt multi, et timebunt, et sperabunt in Domino.* Prædicatio enim per totum pervasit orbem.

5. *Beatus vir cujus est nomen Domini spes ejus, et non respexit in vanitates et insanias falsas.* Solum esse beatum ait eum qui in Deum spem ascripsit, non autem eum qui mundanis distractus sit curis, quæ et insaniam et mendacium sunt.

[*Spes ejus.* Postea in cohortationem aliud adjicit: *Beatus, inquit, revera, qui Deum solum habuit in spem suam, neque respexit ad præsentis vitæ sollicitudines, quæ vanitates sunt, et insaniam falsam, et curæ in vanum admixtæ. Insania autem prudens, est vitæ præsentis status, qua mente capti multis esse videbantur prophetæ, qua de re gloriatur justus et ait: Ego dixi in excessu meo²⁾.*]

6. *Multa fecisti tu, Domine Deus, mirabilia tua.* Quæ fecisti, inquit, œconomiam tempore, multa sunt atque mirabilia: quæ aliis quoque renuntiavi. Prædicatio autem totum, inquit, pervasit orbem ut major sit credentium numerus quam qui iniuri possit.

7, 8. *Sacrificium et oblationem noluit, corpus autem aptasti mihi, etc.* Hinc ipsius persona Christi Patrem alloquentis inducitur. Quandoquidem ait sacrificium et oblationem noluit, neque placuerunt tibi holocausta secundum legem oblata; venio postquam corpus accepi quod tu mihi aptasti. Nam Spiritus sanctus et virtus Altissimi obumbravit sanctæ Virgini. Venio autem *ut faciam voluntatem tuam.* Quæ autem voluntas Patris erat, nisi ea quam ipse Dominus enarravit dicens³⁾: *Hæc est autem voluntas ejus qui misit me, ut omne quod dedit mihi non perdam ex eo; sed resuscitem illud in novissimo die?* Illud autem, *in capite libri,* hanc habet interpretationem. Caput Hebræi tomum appellant. Isaias vero incarnationis Unigeniti myste-

¹⁾ 1 Cor. x, 4. ²⁾ Psal. cxv, 11. ³⁾ Joan. vi, 40.

(14) Hic locus citatur nomine Athanasii in Cæcena in Epistolas Pauli, cod. Reg. 2246, ad hunc

Και ἀνήγαγέ με ἐκ λάκκου τάλαιπωρίας. [Καί τί σοι παρέσχεν; Εἰσακούσας εἶπεν· Ἀνήγαγεν ἐκ βάθους τῆς ἀμαρτίας, καί ἐκ τῆς ἡδυπαθείας τοῦ πηλώδους σώματος, ἢ ἐκ τῶν τοῦ θανάτου πυλῶν, καί ἐκεῖτε φοβῶς, ἢ ἐκ τοῦ κόσμου περισπασμῶν.] *Καί ἀπὸ πηλοῦ ἰλύος.* Ἐκ βάθους ἀμαρτίας ἀπὸ ἰλύος δίκην καταπάσσοσι τοὺς ἀλόγους ἐν αὐταῖς. Λάκκος γὰρ τάλαιπωρίας, κακία καὶ ἀγνωσία. *Καί ἔστησεν ἐπὶ πέτραν τοὺς πόδας μου, καὶ κατεύθυνε τὰ διαθήματα μου.* Φησὶν ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὅτι Ἡ πέτρα ἦν ὁ Χριστός· Ἐμαθὼν γὰρ τὴν ἀρέσκουσαν Θεῷ βαδίζειν ὁδὸν, ἦτοί διὰ τῆς πρακτικῆς καὶ τῶν ὁρθῶν δογμάτων.

Καὶ ἐρέβαλεν εἰς τὸ στόμμι μου ἕσμα καινόν, ὕμνον τῷ Θεῷ ἡμῶν. Τὸν νόμον τὸν εὐαγγελικόν· μετὰ γὰρ τὴν ἀπάθειαν ἄδομεν ἄσμα καινὸν ἀνακαινισθέντος τοῦ οἴκου ἡμῶν. *Ὅψονται πολλοί, καὶ φοβηθήσονται καὶ ἐλπιοῦσιν ἐπὶ Κύριον.* Διεδόθη γὰρ εἰς πάντα κόσμον τὸ κήρυγμα.

Μακάριος ἀνὴρ οὗ ἐστὶ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐλπὶς αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐπέβλεψεν εἰς ματαιότητας καὶ μαρτίας ψευδεῖς. Μόνον τὸν τὴν ἐλπίδα ἐπιγραφάμενον εἰς Θεὸν μακάριόν φησιν, οὐ τὸν περισπασθέντα βιωτικαῖς μερίμναις, αἰτινες καὶ μανία καὶ ψευδὲς εἰσιν.

[*Ἐλπὶς αὐτοῦ.* Εἶτα καὶ εἰς προτροπὴν ἕτερον ἐπιφέρει· *Μακαριστός, φησὶ, τῷ ὄντι, ὅς τὸν Θεὸν μόνον ἔχεν ἐλπίδα, καὶ οὐκ ἐπέβλεψεν τὰς περὶ τὸν παρόντα βίον σπουδὰς, ἀλ' ματαιότητές εἰσι, καὶ μανίαι ψευδεῖς, καὶ εἰς κενὸν φροντίδες. Μανία δὲ σώφρων ἢ τοῦ παρόντος βίου κατάστασις, δι' ἣν καὶ ἐξεστηχότες τοῖς πολλοῖς ἐδόκουν οἱ προφηταί, ἐφ' ἣ καὶ σεμνυνόμενος καὶ ὁ δίκαιος λέγει· Εἶπα ἐν τῇ ἐκστάσει μου.]*

Πολλὰ ἐποίησας σὺ, Κύριε ὁ Θεός μου, τὰ θαυμασιά σου. Ἄ πέπραχας, φησὶν, ἐν τῷ τῆς οἰκονομίας καιρῷ, πολλὰ ἐστὶ καὶ θαυμάσια· ἃ καὶ ἐτέροις ἀπήγγειλα. Ἡ δὲ ἐπαγγελία ὄλην, φησὶ, διεδραμε τὴν ὑπ' οὐρανὸν, ὡς καὶ κρείττονας ἀριθμοὺ γενέσθαι τοὺς πιστεύσαντας.

Θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας, σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι (14). Ἐντεῦθεν εἰσφέρεται τὸ τοῦ Χριστοῦ πρόσωπον πρὸς τὸν Πατέρα λέγον· Ἐπειδὴ, φησὶ, θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας, οὕτως μὴν ἠυδόκησας ἐν ὀλοκαυτωμασί τοῖς κατὰ τὸν νόμον· ἦ καὶ σῶμα λαθὼν ὕπερ αὐτός μοι κατηρτίσω. Πνεῦμα γὰρ ἄγιον καὶ Ὑψίστου δύναμις ἐπεσκίασε τῇ ἀγίᾳ Παρθένῳ. Ἦ καὶ δὲ ἴνα τὸ σὸν ποιήσω θέλημα. Ποῖον γὰρ ἦν τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς, ἢ ὁ αὐτός ὁ Κύριος ἐξηγήσατο εἰρηκῶς· *Τοῦτό ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, ἴνα πᾶν ὃ δέδωκέ μοι μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτὸ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ;* Τὸ δὲ, *ἐν κεφαλίδι βιβλίου,* ταύτην ἔχει τὴν ἑρμηνείαν. *Κεφαλίδα* οἱ Ἑβραῖοι τὸν τόμον φασίν. Ἦσας δὲ τὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως μυστήριον τοῦ

versum Epistole ad Hebræos: Σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι.

Μονογενοῦς διδασκόμενος ἤκουσε· *Λαβὲ τόμον και-
ρὸν, καὶ γράψον ἐν αὐτῷ γραφίδι ἀνθρώπου.* Συμ-
βαίνει ὡς οὐκ ἐν πλατῆ λιθίναις, ἀλλὰ σαρκίναίς, γρα-
φήσονται τὰ θεοπίσματα τοῦ καινοῦ νόμου, καθὼς
φησι δι' Ἱερεμίου τοῦ προφήτου· *Διδούς δώσω νό-
μους μου εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ καρ-
δίας αὐτῶν γράψω αὐτούς, ἵνα δηλοῖ, ὅτι τοῖς ἐν-
δοτάτοις καὶ νοητοῖς τῆς καρδίας ταμείοις ἡ Ἐκκλη-
σία τὸν καινὸν παραδέξεται νόμον, καὶ τὰς ἐντολάς
ἐσδῶρα θελήσῃ.*

*Εὐηγγελιστὰ μὴν δικαιοσύνην ἐν Ἐκκλησίᾳ με-
γάλῃ.* Ἐκκλησία μεγάλη ἡ κατὰ πᾶν ἔθνος πιστεύ-
σασα τῷ Σωτῆρι ψυχῇ· ἡ καὶ δεδικαίωται αὐτὸν
ἔχουσα τὸν δικαιοῦντα τὸν ἀσεβῆ. *Τὴν δικαιοσύ-
νην σου οὐκ ἔκρυψα ἐν τῇ καρδίᾳ μου.* Δικαιο-
σύνην μὲν τὴν δι' αὐτοῦ κεκηρυγμένην φησι, τὴν
ὑπὲρ νόμον καὶ σκίαν· τὸ δὲ, ἔγραψ, ἀντὶ τοῦ, ἰδιο-
ποίησεν. *Τὴν ἀλήθειάν σου καὶ τὸ σωτήριόν σου
εἶπα.* Οὐ σοσίγησα, φησι, οὐδὲ συνέσχον ἐν ἐμαυτῷ
τὴν ἀλήθειάν σου. Ἀλήθειαν δὲ φησι τὸ εὐαγγελικὸν
κήρυγμα. Ἀλλ' οὐδὲ ἔκρυψα τὸ σωτήριόν σου, τουτ-
έστι τῆς παρὰ σοῦ δοθείσης σωτηρίας τὴν ὁδόν,
ἥτις τὴν διὰ τῆς πίστεως χάριν. Συναγωγὴν δὲ πολ-
λὴν, τὴν ἐκ τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τῶν ἐθνῶν συνελεγμέ-
νην Ἐκκλησίαν φησίν. Ἀποκαλύπτει γὰρ ὁ Χριστὸς
τοὺς περὶ ἐλέους καὶ ἀληθείας λόγους τῇ φύσει τῇ
λογικῇ, καὶ τοὺς περὶ σωτηρίας. Καὶ τοὺς μὲν περὶ
ἀληθείας λόγους εὐρῆσει ἐν τῇ θεωρίᾳ, τοὺς δὲ περὶ
σωτηρίας ἐν τῇ πρακτικῇ.

*Σὺ δὲ, Κύριε, μὴ μακροῦρης τοὺς οὐκίριμους
σου ἀπ' ἐμοῦ.* Δεδάξαντος τοῦ Χριστοῦ τὸ περὶ τῆς
οἰκονομίας μυστήριον, εἰσκομίζεται τοῦ Ἰσραὴλ τὸ
πρῶτον τοῦ μέλαντος ἐν ἀπειθείᾳ. Ὡς γὰρ ἀπει-
θήσας τῷ ἐλέει τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τοῦτο παρεωρα-
μένως, καὶ ἐν παντὶ γεγονῶς κακῷ, ἀνανήφει πρὸς
μετάνοιαν, κατοικτεῖρεσθαι παρακαλῶν. Σημαίνε-
ται δὲ ἡ ἐπ' ἐσχάτου καιροῦ γεννησομένη κλήσις αὐ-
τῶν. *Τὸ ἐλεός σου καὶ ἡ ἀλήθειά σου διαπαντός
ἀντιλάθουτό μου.* Ὁμολογοῦμεν, φησίν, ὅτι αὐτὸς
εἰς ὁ πάλαι πῶτος ἡμᾶς καὶ ἀντιλαμβανόμενος. Καὶ
τυχοῦσα τῆς σωτηρίας ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία, δεῖται
πάλιν τῆς τοῦ Θεοῦ προμηθείας διὰ τὰς παντοδαπὰς
τῶν ἀνθρώπων καὶ δαιμόνων ἐπαναστάσεις, ὧν ἐν
τοῖς ἔξῃς μνήμην ποιεῖται.

Ὅτι περιέσχον με κακὰ ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός.
Τὰ μετὰ τὴν ἀπιστίαν τὴν εἰς Χριστὸν συμβεβηκότα
αὐτοῖς διηγεῖται κακὰ. *Ἐπληθύνθησαν ὑπὲρ τὰς
τριχὰς τῆς κεφαλῆς μου, καὶ ἡ καρδία μου ἐγκατέ-
εἶπέ με.* Ὁμοίον ὡσεὶ ἔλεγεν· Ἰσὺς γέγονα τοῖς
ὡς ἔχουσι νοῦν ἡ καρδίαν· γέγονε γὰρ λαὸς μωρῶς,
καὶ οὐχὶ σοφός.

*Ἄποστραφίθησαν εἰς τὰ ὀπίσω καὶ κατασχυν-
θίθησαν οἱ θέλοντές μοι κακὰ.* Ἡ τῶν νοητῶν
ἐχθρῶν καταβοῶσιν, ἡ τῶν Γραμματέων καὶ Φαρι-
σαίων τῶν ἐπιβουλεύσαντων τῇ σωτηρίᾳ τῆς ψυχῆς
αὐτοῦ, λεγόντων αὐτῶν περὶ Χριστοῦ ποτὲ μὲν·
*οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια εἰ μὴ ἐν Βεελζεβούλ·
ποτὲ δὲ· δαιμόνιον ἔχεις, τίς σε ζητεῖ ἀποκτεῖναι;*

⁹⁷ Isa. viii, 1. ⁹⁸ Jerem. xxxi, 33. ⁹⁹ Matth. xii, 21. ¹ Joan. vii 20.

rium edoctus, audivit : *Accipe tomum novum, et
scribe in ipso stylo hominis* ⁹⁷. Contingit autem
non in tabulis lapideis, sed carnalibus describi præ-
cepta novæ legis : quemadmodum ait ille per Jere-
miam prophetam ⁹⁸ : *Dans dabo leges meas in men-
tem ipsorum, et in corde eorum describam eas, ut
declaret futurum ut Ecclesia in intimis et intelli-
gibilibus cordis receptaculis novam legem recipiat,
et mandata ardentè diligat.*

40. *Annuntiavi justitiam in Ecclesia magna.* Ec-
clesia magna est qualibet anima quæ per omnes
gentes Salvatori credit, quæ etiã justificatur,
cum habens qui justificat impium. *Justitiam tuam
non abscondi in corde meo.* Justitiam ab ipso præ-
dicatam intelligit, quæ est supra legem et umbram.
Illud autem, *tu scisti*, positum, pro tibi proprium
fecisti. *Veritatem tuam et salutare tuum dixi.* Non
silui neque retinui in memetipso veritatem tuam.
Veritatem autem ait, evangelicam prædicationem.
Neque salutare tuum abscondi, id est, salutis abs-
te datæ viam, sive gratiam quæ per fidem obtinetur.
Concilium autem multum ait Ecclesiam ex Israele
et ex gentibus congregatam. Revelat quippe Domi-
nus naturæ rationali sermones de misericordia et
veritate, et sermones de salute. Et sermones qui-
dem de veritate inveniet homo in contemplatione :
sermones autem de salute, in actione.

12. *Tu autem, Domine, ne longe facias misera-
tiones tuas a me.* Postquam docuit Christus œco-
nomiæ mysterium, inducit Israelis personam, qui
in incredulitate permansit. Ut autem, quoniam
misericordiæ Dei non obtemperavit, neglectus a
Deo est, et nullis non affectus est malis ; resipit, et
pœnitentia motus rogat : ut ex misericordia se-
cum agatur. Significatur autem Judæorum vocatio
extremis temporibus futura. *Misericordia tua et
veritas tua semper suscipiant me.* Confltetur, ait,
te olim fuisse qui nos servabas, et præsidio nobis
eras. Et olim salutem consecuta Dei Ecclesia rogat
iterum Dei providentiam et auxilium, adversus
multiplices hominum atque dæmonum irruptiones,
quarum memoriam in sequentibus agit.

13. *Quoniam circumdederunt me mala, quorum
non est numerus.* Mala recenset quæ ipsis secun-
dum suam erga Christum infidelitatem obvenerunt.
*Multiplicatae sunt super capillos capitis mei, et cor
meum dereliquit me.* Perinde est ac si diceret : Si-
milis fui eis qui nec mentem nec cor habent. Fa-
ctus est enim populus stultus et insipiens.

15. *Avortantur retrorsum et erubescant qui vo-
lunt mihi mala.* Aut adversus spirituales inimicos
exclamant, aut adversus Scribas et Phariseos, qui
saluti animæ ejus insidiabantur de Christo dicen-
tes, modo : *Non ejicit dæmonia nisi in Beelzebub* ⁹⁹ ;
modo : *Dæmonium habes, quis te querit interfere-
cere* ¹ ?

18. *Ego autem mendicus sum et pauper, Dominus sollicitus erit mei.* Israel ille olim admodum ferox ad penitentiam versus, sese pauperem et mendicum vocat. Et adjungit se Dominum spem habere suam.

Adjutor meus et protector meus tu es, Deus meus, ne tardaveris. (12) *Daniel Barbarus.* Hunc exitum, inquit, habebit Ecclesia, ut quæ prius pauper fuit et in mundo inopia graviter premeretur, tandem potentia tua ditetur, et auxilio tuo gloriosa reddatur, quod petit ne in longum protrahatur, et propter ejus petitionem nihil morabitur, juxta illud quod dicitur ²: *Veniens veniet et non tardabit.*

1. *In finem PSALMUS David. XL.*

Argumentum.

Præsens psalmus beatos prædicat eos qui crediderunt in ipsum Christum, qui sane fidei præmia ipsis tribuit, suum scilicet auxilium. Inducitur autem ipsa Salvatoris persona maledicens Judaici populi principibus, maxime autem omnium, proditori.

2. *Beatus qui intelligit super egenum et pauperem.* Egenum et pauperem Christum vocat, juxta id quod dictum est ³: *Dives cum esset, inops propter nos effectus est.* Moralem hoc loco doctrinam præmisit prophetiæ, ut ex psalmo utilitas utrinque proveniret. Ecquem beatum prædicat? eum qui intelligit super egenum et pauperem, videlicet eum qui cogitat quod, hujus gratia Christus, dives cum esset, pauper effectus est, ut nos quoque pauperum utpote fratrum Creatoris et judicis nostri misereremur. Ecquod amoris erga pauperes lucrum? *In die mala liberabit eum Dominus.* Significat autem judicii diem, quæ dolores peccatoribus atque labores inferet. Liberabit Dominus, qui lux est, pauperum amantes. Nam debitor illis est humanitatis atque officii, quippe cum ab illis elemosynam sit mutuatus; nam per Salomonem dixit: *Qui miseretur pauperis sæneratur Deo* ⁴; et suapte ore: *In quantum fecisti uni ex his minimis meis, mihi fecisti* ⁵. *In die mala liberabit eum Dominus.* Diem malam, tentationum impetum dicit et inimicorum vexationes. Adumbrat autem, opinor, judicii diem, terribilem sane, improborumque ultricem. Pollicetur autem puram illius paupertatis cognitionem, horribilis illius dici malis ipsum liberaturam.

[Beatus vir ille, qui de pauperibus uti consentaneum est cogitat; ac si diceret, Qui intelligere vellet inopiam, quam nostri causa suscepit Christus.]

3. *Dominus conservet eum, et vivificet eum, et beatum faciat eum in terra, et non tradat eum in animam inimicorum ejus.* Inimicorum spiritualium videlicet.

4. *Universum stratum ejus versasti in infirmitate*

² Habac. II, 3. ³ II Cor. VIII, 9. ⁴ Prov. XIX, 17. ⁵ Matth. XXV, 40.

(12) Apud solum Danieli Barbarum nomine Athanasii habetur.

Ἐγὼ δὲ πτωχὸς εἰμι καὶ πένητος· Κύριος φροντισεῖ μου. Ὁ πάνυ θρασὺς Ἰσραὴλ, ἐν μεταγνώσει γενόμενος, πένητα καὶ πτωχὸν ἑαυτὸν ἀποκαλεῖ. Καὶ μὴν καὶ αὐτὸν ἔχειν τὸν Κύριον τὴν ἐλπίδα ἐπιγράφεται.

Βοηθὸς μου καὶ ὑπερασπιστὴς μου εἰ σύ· ὁ Θεὸς μου, μὴ χρονίσῃς. Εἰς δὲ ταῦτα τὰ τέλη, φησὶ, προδῆσεται ἡ Ἐκκλησία πτωχεύσασα πρότερον καὶ διὰ πενίας πολλῆς ἔλθοῦσα ἐν κόσμῳ, καὶ τῆ παρὰ σοῦ πλουτήσασα δυνάμει, καὶ τῆ παρὰ σοῦ δοξασθεῖσα ἐπικουρίᾳ, ἣν αἰτεῖ μὴ χρονίσῃν, καὶ διὰ τὴν αἴτησιν οὐ χρονιεῖ, καθὰ λέγεται τό· Ὁ ἐρχόμενος ἤξει, καὶ οὐ χρονιεῖ.

Εἰς τὸ τέλος ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυίδ. Μ΄.

Ἰγδόθεσις. (Incerto auctore.)

Β Ὁ προκειμένος ψαλμὸς μακαρίζει τοὺς πιστεύσαντας εἰς αὐτὸν τὸν Χριστὸν· καὶ μὴν καὶ ἀμοιβὰς αὐτοῖς τῆς πίστεως δίδωσι τὴν παρ' αὐτοῦ ἐπικουρίαν. Εἰσφέρεται δὲ καὶ αὐτὸ τοῦ Σωτῆρος τὸ πρόσωπον, καταλέγον τῶν τε ἀργόντων τοῦ Ἰουδαίων λαοῦ καὶ αὐτοῦ τοῦ προδότου ἐξαιρέτως.

Μακάριος ὁ συνίων ἐπὶ πτωχῶν καὶ πένητων. Πτωχὸν καὶ πένητα τὸν Χριστὸν ἀποκαλεῖ κατὰ τὸ εἰρημένον· Πλούσιος ὢν ἐπτώχευσε δι' ἡμᾶς. Ἠθικὴν ἐνταῦθα διδασκαλίαν τῆς προφητείας περὶ ἐτάξεν, ὠφελῆσαι τὸν ψαλμὸν τὰ ἐξ ἑκατέρου βουλόμενος. Καὶ τίνα μακαρίζει; τὸν ἐπὶ πτωχῶν συνιέντα καὶ πένητα· τούτεστι τὸν νοοῦντα, ὅτι τούτου χάριν ὁ Χριστὸς πλούσιος ὢν ἐπτώχευσε, ἵνα καὶ ἡμεῖς τοὺς πτωχοὺς ὡς ἀδελφοὺς τοῦ ἡμετέρου Δημιουργοῦ καὶ κριτοῦ ἐλεησωμεν. Καὶ τί τῆς φιλοπτωχίας, τὸ κέρδος; Ἐν ἡμέρᾳ ποτηρᾶ ῥύσεται αὐτὸν ὁ Κύριος. Ἀηλοὶ δὲ τὴν τῆς κρίσεως ἰδύνας τοῖς ἀμαρτωλοῖς καὶ πόνους ἐπιφέρουσαν. Ῥύσεται φῶς τοὺς φιλοπτωχοὺς ὁ Κύριος. Χρεωσται γὰρ αὐτοῖς φιλανθρωπίαν, ὡς αὐτὸς τὴν ἐλεημοσύνην παρ' αὐτοῖς δανευσάμενος· καὶ διὰ μὲν τοῦ Σολομῶντος εἰπιών· Ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δαρεῖζει Θεόν· οἰκεία δὲ γλύπτῃ· Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐπὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. Ἐν ἡμέρᾳ ποτηρᾶ ῥύσεται αὐτὸν ὁ Κύριος. Ἡμέραν ποτηρᾶν τὴν τῶν πειρασμῶν ἐπιθεσὶν φησι καὶ τὰς διώξεις τῶν ἐχθρῶν. Αἰνίττεται δὲ, οἶμαι, καὶ τὴν τῆς κρίσεως ἡμέραν φοβεράν οὖσαν, καὶ τῶν παρανόμων κακωτικὴν. Ἰπισχεῖται τὴν εἰλικρινῆ γνῶσιν τῆς πτωχείας ἐκείνης· τῶν τῆς φοβεράς αὐτὸν ἡμέρας ἀπαλλάξαι κακῶν.

[Μακάριος ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος ὁ ἐνοοῶν ἃ προσῆκε περὶ τῶν πενήτων, ἀντὶ τοῦ· Ὁ συνιέναι δυνάμενος τὴν πτωχείαν, ἣν δι' ἡμᾶς ἀνείληφεν ὁ Χριστός.]

Κύριος διαφυλάξῃ αὐτὸν καὶ ζῆσαι αὐτὸν, καὶ μακαρίσαι αὐτὸν ἐν τῇ γῆ, καὶ μὴ παραδῶ αὐτὸν εἰς χεῖρας ἐχθρῶν αὐτοῦ. Ἐχθρῶν τῶν νοητῶν δηλονότι.

Ὅλην τὴν κοίτην αὐτοῦ ἐστρέψας ἐν τῇ ἀφ-

ῥωστίᾳ αὐτοῦ. Πρὸς τὰ ἀμείνω μετενεχθήσεται, Α φησὶ. καὶ μεταβολὴν ἔξει πρὸς εὐρωστίαν. Ἔθος γὰρ τῆ θείᾳ Γραφῇ τὴν στροφὴν ἀντὶ τῆς μεταβολῆς τιθέναι, ὡς τὸ· Ἔστρεψας τὸν κοπετόν μου εἰς χάραν ἐμοί.

Ἐγὼ εἶπα· Κύριε, ἐλέησόν με, Ἰασαι τὴν ψυχὴν μου. Καὶ ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἀμαρτίας ὁ Δαυὶδ εὐχεται, ἅτε δὴ ἐν ἑαυτῷ εἰδὼς ἓνα τῶν συνέντων ἐπὶ πτωχὸν καὶ πένητα. Πάλιν τὰς ἀνθρώπων ἀμαρτίας ἰδίας ὁ ὑπὲρ ἀνθρώπων πάσχων λέγει, καὶ τὸν ἐπὶ ταύταις ἔλεον εἰς ἡμᾶς ἐφ' ἑαυτοῦ ζητεῖ, ὃς λύει τὴν τῶν ἀγνοούντων ἐπ' αὐτῷ καταφρόνησιν, ἐκφαινων τὴν δόξαν· ἐπ' αὐτοῦ μὲν κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν, ἐφ' ἡμῶν δὲ κατὰ τὴν Χριστοῦ χάριν.

Οἱ ἐχθροὶ μου ἐκπορ κακὰ μοι. Ἐντεῦθεν τὸ πρόσωπον εἰσφέρεται τὸ τοῦ Χριστοῦ, διηγοῦμενον τὰ παρὰ τῶν Ἰουδαίων αὐτῷ γεγεννημένα. Μέχρι μὲν τοῦ παρόντος στίχου περὶ πάσης τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας εἰρηκέναι τὸν προφήτην ὑποληπτέον, ὡς ἐκάστῳ τῶν σπουδαίων ἀρμόττειν μᾶλλον ἢ τῷ Κυριακῷ ἀνθρώπῳ. Οὐ γὰρ, ὡς τινες ὑπελήφασιν, περὶ αὐτοῦ καὶ μόνου φάσκει τὰ εἰρημένα· οὐ γὰρ ἔφησε μετὰ τοῦ ἄρθρου· Μακάριος ὁ συνίων ἐπὶ τὸν πτωχὸν καὶ πένητα. Τοῦτο δὲ χωρὶς ἄρθρου λεγόμενον τὸν τινὰ σημαίνει καὶ μερικόν. Μετὰ δὲ ταῦτα μέτεισιν ἀπὸ τῶν ἄλλων τῆς Ἐκκλησίας μελῶν ἐπ' αὐτὸν ἐκείνον τὸν Κύριον δηλονότι Χριστὸν, ὅστις δὴ καὶ φησιν· Οἱ ἐχθροὶ μου, καὶ τὰ ἐξῆς. Πότε ἀποθαρσείται καὶ ἀπολείται τὸ δρομα αὐτοῦ; Βαρύς ἐστιν ἡμῖν καὶ βλεπόμενος γάρ.

Καὶ εἰ εἰσπορεύετο τοῦ ἰδεῖν, μάτην ἐλάλει. Ταῦτα περὶ τοῦ Ἰούδα φησίν. Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν Ἐσχηκὸς εἰσοδὸν πρὸς με, διὰ τὸ τετάχθαι ἐν μαθηταῖς, διγλωσσοῦ καὶ πολυπράγμων ἦν· ἐλάλει γὰρ μάτην, τουτέστιν οὐκ ἀληθῆς ἦν. Ἡ καρδία αὐτοῦ συνήγαγεν ἀνομίαν ἑαυτῷ. Ἐκεκρίκει, φησὶ, παραδοῦναι τοῖς φθονοῦσιν ἐμέ. Ἐξεπορεύετο ἔξω, καὶ ἐλάλει ἐπὶ τὸ αὐτό· τὸ, Τί θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν πικρὰ δώσω αὐτόν;

Κατ' ἐμοῦ ἐψιθύριζον πάντες οἱ ἐχθροὶ μου. Τὰ κατ' αὐτοῦ τῶν Ἰουδαίων σκώμματα, τὰς κατ' αὐτοῦ τῶν Ἰουδαίων συσκευὰς σημαίνει, καὶ τὰ λεληθότα σκέμματα, τοὺς ἀρχιερεῖς τοὺς συμφωνούντας πρὸς τὸν Ἰούδαν λέγων, οἵτινες ἐψιθύριζον, τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ σύμφωνα πρὸς τὸν Ἰούδαν τιθέμενοι. Ἐψιθύριζον· οὐδὲ γὰρ ἐτόλμων φανερώς ταῦτα τὸ πλῆθος εὐλαβοῦμενοι τιθεσθαι.

Λόγον παράνομον κατέθετο κατ' ἐμοῦ. Τὸ, Ἄραι, ἄραι, σταιρίωσον αὐτόν. Οὗτος δὲ ὅτι παράνομος ἦν, δῆλον ἐκ τοῦ εἰρημένου· Ἀθῶον καὶ δίκαιον οὐκ ἀποκτενεῖς. Μὴ ὁ κοιμώμενος, οὐχὶ προσθήσει τοῦ ἀναστῆναι; Διαγελά τῶν Ἰουδαίων τὰ σκέμματα ὡς οἰσμένων διὰ τοῦ θανάτου θραύειν αὐτὸν ὡς ἓνα τῶν καθ' ἡμᾶς. Ὁ δὲ φησὶ· Πῶς μιμνῆσθε θανάτῳ περιβαλεῖν τὴν ζωὴν; Ὑπνος γάρ

ejus. Ad meliora, ait, transferetur, et revertetur ad sanitatem. Mos enim divinæ Scripturæ versionem pro mutatione ponere. ut illud: Convertisti plancium meum in gaudium mihi.

5. *Ego dixi: Domine, miserere mei, sana animam meam, etc. Et pro peccato suo David orat, utpote qui in seipso unum conspiciat ex iis qui intelligunt super egenum et pauperem (12). Rursum hominum peccata qui pro hominibus passus est sua esse dicit, et pro his misericordiam pro nobis in sese postulat, ac ignorantium contemptum solvit, suam exhibens gloriam; in se quidem per propriam virtutem, in nobis vero per gratiam Christi.*

6. *Inimici mei dixerunt malu mihi. Hinc persona inducitur Christi, narrans quæ sibi a Judæis illata sint mala. Usque ad præsentem versum, æstimandum de tota Ecclesia catholica sermonem habuisse Prophetam, ita ut probotum cuiuslibet petius conveniat quam Dominico homini (13). Non enim, ut arbitrantur, de ipso solo superius locutus est: neque enim cum articulo dixisset, Beatus ille qui intelligit super egenum et pauperem. Nam dictum sine articulo, quemdam et specialem significaret. Posthæc ab aliis Ecclesiæ membris transit ad ipsum Christum scilicet Dominum, qui dicit: Inimici mei, etc. Quando morietur et peribit nomen ejus? Gravis nobis est vel ipso conspectu.*

7. *Et si ingrediebatur ut videret, vana loquebatur. Hæc ait de Juda. Id autem sibi vult: Cum aditus ei ad me esset, quia in discipulorum numero constitutus erat, erat bilinguis et negotiator: vana quippe loquebatur, id est verax non erat. Cor ejus congregavit iniquitatem sibi. Decreverat, inquit, me invidis tradere. Egrediebatur foras et loquebatur in idipsum: illud nempe: Quid vultis mihi dare, et ego vobis eum tradam?*

8. *Adversum me susurrabant omnes inimici mei. Derisiones atque insidias et conspirationes Judæorum adversum se structas significat, necnon occulta eorum consilia, principes sacerdotum cum Juda paciscentes indicans, qui susurrabant, pretium Jesu consonum cum Juda constituentes. Susurrabant scilicet, non ausi palam isthæc metu plebis agere.*

9. *Verbum iniquum constituerunt adversum me. Illud scilicet: Tolle, tolle, crucifige eum. Quod autem iniquum esset, palam est ex illo: Insontem et justum non occides. Nunquid qui dormit non adjiciet ultra ut resurgat? Deridet Judæorum consilio, arbitrantium posse se illum per mortem abolere quasi unum ex nobis. Ille autem ait: Qui arbitramini posse vos morte vitam circumvenire? Somnus*

* Psal. xlix, 12. † Matth. xxvi, 15. ‡ Joan. xix, 15. § Exod. xxiii, 7.

(12) Hæc sunt Apollinarii.

(13) Dominicus homo, vox Athanasiana.

namque mihi passio est. Hinc consequitur arbitrari ipsum post dormitionem subsequi resurrectionem. Dormitio mors est: ergo mortem subsequetur resurrectio.

10. *Etenim homo pacis meae in quo speravi, qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem.* Ludibrium, insidias, dolum. Pacis hominem Judam vocat, quia videbatur inter benevolos et amicos ejus computari, et in discipulorum numerum allectus fuerat.

11. *Tu autem, Domine, miserere mei, et resuscita me, et retribuam eis.* Humano more propter humiliationem suam ad Patrem suum verba facit, etiamsi ille sit misericordia Dei et Patris, et resurrectio atque vita.

12. *In hoc cognovi quia voluisti me.* Rursum loquitur ut homo, ut seipsum offerat Deo et Patri. *Quoniam non gaudebit inimicus meus super me.* Si ex humanitatis persona hoc dicit Christus, inimicus plane intelligatur esse qui mortem nobis paravit. Sin quasi ex ipso Christo, Judaeorum principes ait. Quod enim res ipsis permolesis fuerit, palam ex eo est quod ejus resurrectionem sint calumniati.

13. *Me autem propter innocentiam suscepisti.* Qui omnium est patrociniū, sibi quoque patrociniū fuisse ait. Non quod ille quatenus Deus intelligitur eo indigeat: sed homo factus cum sit, pro hominibus verba facit.

14. *Benedictus Dominus Deus Israel a saeculo.* Jam obsignat canticum in gratiarum actionem desinens. A praesenti, inquit, usque ad futurum. A praesenti igitur benedictio a nobis Deo oblata initium ducit, completurque in futuro: nam ex parte cognoscimus et ex parte prophetamus¹⁰, quare ex parte benedicimus: *Cum autem venerit quod perfectum est*, inquit Paulus¹¹, *evacuabitur quod ex parte est.* Nam profectu ad meliora accedente, cessat quod ex parte est. Ideoque Psalmista adjunxit, *Fiat, fiat*, et duplicat orationem. Siquidem beatum est, per fidem et alia bona opera benedictionem in Deum exordiri, atque ita illam coronare in futuro saeculo, ut impiis et infidelibus Deum illic laudare nullatenus concedatur. Sciendum autem, nonnullos hanc psalmorum prophetiam in libros quinque dividere: atque ad hunc usque psalmum priorem constituere; quia in fine benedictionem in Deum seu coronam habet. Unde etiam sic sequentes quatuor partiuntur.

1. *In finem ad intelligentiam filii Core.*

PSALMUS XLI.

Argumentum.

Sacri fuere cantores filii Core, canunt autem canticum ab auctoribus acceptum, videlicet a Davide, quae in postremis temporibus obventura essent significantes. Inducunt etiam ipsius Israelis per-

¹⁰ I Cor. xiii, 9. ¹¹ ibid. 10.

α είναι έμολ τὸ παθεῖν. Ἀναγκαίως δὲ λέγει τῆ κοίμῃσι τὴν ἀνάστασιν ἔπσθαι. Ἡ δὲ κοίμησις ἐστὶν ὁ θάνατος· ἀναγκαίως τῷ θανάτῳ ἀκολουθήσει καὶ ἡ ἀνάστασις.

Καὶ γὰρ ὁ ἄνθρωπος τῆς εἰρήνης μου ἐφ' ὃν ἠλπίσα, ὁ ἐσθίων ἄρτους μου, ἐμεγάλυνεν ἐπ' ἐμὲ πτερισμόν. Ἐμπαιγμὸν, ἐπιβουλὴν, ὄδλον. Εἰρήνης ἄνθρωπον τὸν Ἰούδαν φησί, διὰ τὸ δοκεῖν ἐν τοῖς εὐνοοῦσιν αὐτῷ τετάχθαι καὶ φίλοις· τόγε ἦχαν εἰς τὸ εἶναι μαθητὴν.

Σὺ δὲ, Κύριε, ἐλέησόν με, καὶ ἀνάστησόν με, καὶ ἀνταποδώσω αὐτοῖς. Ἀνθρωπίνως μᾶλλον διὰ τὴν κένωσιν πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα ποιεῖται τὸν λόγον, καίτοι αὐτὸς ὢν τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ.

Ἐν τούτῳ ἔγραυ, ὅτι τεθέληκάς με. Λαλεῖ πάλιν ὡς ἄνθρωπος, ἵνα ἑαυτὸν παραθῆ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ. Ὅτι οὐ μὴ ἐπιχαρῆ ὁ ἐχθρὸς μου ἐπ' ἐμέ. Εἰ μὲν ἐκ προσώπου τῆς ἀνθρωπιοτήτος ταῦτα λέγει ὁ Χριστὸς, ἐχθρὸς ἀννοηθεῖ ὁ τὸν θάνατον ἡμῖν κατασκευάσας· εἰ δὲ ὡς ἐξ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ, τῶν Ἰουδαίων τοὺς ἄρχοντάς φησιν. Ὅτι γὰρ λελύπηγται, ὄηλον ἐκ τοῦ συκοφαντῆσαι αὐτοῦ τὴν ἀνάστασιν.

Ἐμοῦ δὲ διὰ τὴν ἀνακλιαν ἀντελάθου. Ἡ πάντων ἀντλήψις ἀντιλήψιος τετυχηκέαι φησὶν· οὐκ αὐτὸς ταύτης δεόμενος, καθ' ὃ νοεῖται Θεός, ἀλλὰ γενόμενος ἄνθρωπος, ὑπὲρ ἀνθρώπων ποιεῖται λόγους.

Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος. Σφραγίζει καὶ νῦν εἰς εὐχαριστίαν τὴν προκειμένην ᾠδὴν. Ἀπὸ τοῦ παρόντος, φησὶν, εἰς τὸν μέλλοντα· οὐκοῦν ἀπὸ μὲν τοῦ παρόντος ἡ εὐλογία παρ' ἡμῶν εἰς τὸν Θεὸν ἄρχεται, τελειοῦται δὲ ἐν τῷ μέλλοντι· ἐκ μέρους γὰρ γινώσκομεν, καὶ ἐκ μέρους ἀρόφητεύομεν, ὅθεν κατέκ μέρους εὐλογοῦμεν· Ὅτι οὗν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, φησὶν ὁ Παῦλος, τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. Τῆ γὰρ ἐπὶ τὸ μείζον προκοπῆ πὸ ἀπὸ μέρους παύεται. Διὰ τοῦτο Ὑαλμυδὸς ἐπήγαγε, *Γένοιτο, γένοιτο*, καὶ διπλασιάζει τὴν εὐχὴν. Μακάριον γὰρ ἐντεῦθεν τῆς εὐλογίας τῆς εἰς τὸν Θεὸν διὰ πίστεως καὶ τῆς τῶν ἄλλων ἀγαθῶν κατορθώσεως ἄρξασθαι, οὕτω τε αὐτὴν στεφανώσαι εἰς τὸν αἰῶνα τὸν μέλλοντα, ὡς οἱ γε ἀσεβεῖς καὶ ἄπιστοι εὐλογεῖν ἐκεῖ τὸν Θεὸν οὐκ ἐπιτρέπονται. Εἰδέναι δὲ δεῖ, ὅτι τὴν ψαλμικὴν ταύτην προφητεύειαν εἰς πέντε τινὲς διελόντες βίβλους, μέρη τούτου τοῦ ψαλμοῦ τὴν πρώτην νομίζουσιν· ἐπειδὴ πρὸς τῷ τέλει στέφανον ὡσπερ τὴν εὐλογίαν τὴν εἰς Θεὸν κέκτηται. Ὅθεν οὕτω διαιροῦσι καὶ τὰς ὑπάρξεις τὰς τέσσαρας.

Εἰς τὸ τέλος εἰς σύνεσιν τοῖς υἱοῖς τοῦ Κορέ.

ΨΑΛΜΟΣ ΜΑ'.

Ἐπόθεσις.

Ἱεροφάται μὲν γενόνασιν οἱ τοῦ Κορέ υἱοί, ἔδουα· δὲ τὴν ᾠδὴν λαβόντες παρὰ τῶν συνθέντων αὐτῶν, τούτεστι τοῦ Δαυὶδ, τὰ ἐπ' ἐσχάτων σωμαίνοντες τῶν καιρῶν. Εἰσέρρουσι δὲ τὸ αὐτοῦ τοῦ

Ἰσραὴλ πρόσωπον ἐξομολογούμενον Χριστῷ διὰ ἅ τῃς μεταγνώσεως, ἧς ποιήσονται ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων.

Ὅν τρόπον (14) ἐπιποθεὶ ἡ ἔλαφος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, οὕτως ἐπιποθεὶ ἡ ψυχὴ μου πρὸς σέ, ὁ Θεός. Αἱ λογικαὶ ἔλαφοι, διαλείπουσιν ἀπὸ τὰς διὰ τὰς ἀνομίας τῆς νοητῆς πηγῆς; ἀπεκλαιόντο νυκτὸς καὶ μεθ' ἡμέραν τὴν ἀπώλειαν ἑαυτῶν.

Πότες ἦξω, καὶ ὀφθῆσομαι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ; Πρόσωπον τοῦ Θεοῦ ὁ Λόγος. Σημαίνει τὸ λῖαν ἐπιθυμεῖν αὐτοὺς εἰς καιρὸν ἀφικέσθαι αὐτοὺς καθ' ὃν καὶ ἡ αὐτῶν ἔσται κλήσις· ὥστε καὶ αὐτοὺς ἐμφανεῖς γενέσθαι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς. Ταυτὸ δὲ ἐστὶ καὶ τὸ τοῦ Υἱοῦ.

Ἐν φωνῇ ἀγαλλιᾶσεως καὶ ἐξομολογήσεως ἡχοῦς ἑορτάζοντος. Προεαγγελίζεται ἑαυτὸν ὡς ἐν καιρῷ τευξόμενος τῆς διὰ Χριστοῦ σωτηρίας καὶ ζωῆς, καὶ ταῖς θεαῖς αὐλαῖς ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις ἁγίοις ἐνδοξαίτιστος.

Ἰνα τί περίλυπος εἶ, ἡ ψυχὴ μου, καὶ Ἰνα τί συνταράσσεις με; Ἐπιτιμᾷ ταῖς λύπαις τῇ εἰς Χριστὸν ἐλπίδι ὀχυρόμενος (14'). Εἰ τετήρηται, φησὶν, ὡ ψυχὴ, καιρὸς καθ' ὃν ἡ διὰ πίστεως ἡμῶν κλήσις ἐσάγοι ἡμᾶς μετὰ τῶν ἑορταζόντων εἰς τὴν σκη- νὴν, διὰ εἰ περίλυπος εἶ, καὶ κατατρύχη ταῖς λύ- παις;

Διὰ τοῦτο μνησθήσομαι σου ἐκ γῆς Ἰορδάνου καὶ Ἑρμωνίει ἀπὸ δρους μικροῦ. Ἐπειδὴ ἐταρά- χθη, φησὶν, ἡ ψυχὴ μου, ἀναμνήσαντός μου ἑμαυτὸν τῶν σῶν θαυμασίων, ὧν τε κατὰ τὸν Ἰορδάνην ἡμῖν ἔδειξας, ὧν τε κατὰ τὸ ἄερμῶν, παραμυθήσο- μαι ἑμαυτόν. Ἡ οὕτως· Γενόμενος, φησὶν, ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, τουτέστιν ἀξιώθεὶς τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, τὸ τηρικαυτὰ σου μνησθήσομαι διὰ τοῦ ῥήματος τῆς ὁμολογίας. Μνησθήσομαι δὲ καὶ τοῦ Ἑρμωνίει. Ἑρμωνίει δὲ ἐρμηνεύεται ὁδὸς λύχνου, ὡς τοῦ ἁ- γίου βαπτίσματος ὁδὸν αὐτοῖς ἀνοίγοντος φωτισμοῦ.

Ἄβυσσος ἄβυσσον ἐπικαλεῖται εἰς φωνῇ τῶν καταρακτῶν σου. Ἐτέρων πάλιν θαυμάσιων ἀναμι- μνήσκουσιν ἑαυτούς. Ὅτε γὰρ ἀλλόφυλοι κατεστρά- τευσαν αὐτῶν, γενομένης ὑπὲρ αὐτῶν θυσίας παρὰ τοῦ Σαμουὴλ, κατηνέχθη κατὰ τῶν πολεμίων χά- λαζα τσαύτη, ὡς τοὺς ἐχθροὺς σχεδὸν ἅπαντας, οὐ- ξενὸς αὐτοῖς ἀνθρώπων μαχομένου, πεσεῖν. Ἄβυσ- σον τοίνυν ἐπ' ἄβύσσῳ τρέγουσαν καλεῖ τὴν τῆς χα- λάζης φορὰν. Τὸ δὲ, ἐπικαλεῖται, ἀντὶ τοῦ, ἐγκα- λεῖται. Φωναὶ δὲ τῶν καταρακτῶν αἱ τῶν χαλαζῶν φοραὶ νοηθεῖεν ἂν. Ἀλλαχοῦ δὲ καταβράκται οἱ τοῦ Θεοῦ προφήται. Πάντες οἱ μετεωρισμοὶ σου καὶ τὰ κύματά σου ἐπ' ἐμέ διήλθον. Ἐτέρου πάλιν ἑαυτὸν ἀναμνήσκει θαύματος. Διήλθον γὰρ διὰ θαλάσσης

sonam Christo per pœnitentiam contentem, quam in consummatione sæculorum acturi sunt.

2. Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus. Rationabiles cervi, deficiente ipsis, peccatorum causa, spirituali fonte, noctu dieque suam perniciem depiorabant.

3. Quando veniam et apparebo ante faciem Dei? Facies Patris Verbum. His significatur summe expetere illos eo tempore ante conspectum Dei occurrere quo vocati fuerint, ut compareant ante faciem Patris: quæ eadem ipsa est atque Filii.

5. In voce exultationis et confessionis sonus epulantis. Sibi ipsi prænuntiat futurum ut aliquando per Christum salutem et vitam consequatur, et in divina aula una cum aliis sanctis habitet.

6. Quare tristis es, anima mea, et quare conturbas me? Tristitiam reprehendit spe erga Christum munitus. Si servatum est, inquit, tempus, o anima mea, quo vocatio per fidem nostra introducet nos cum festum agentibus in tabernaculum illud, quare tristis es, et cur dolore maceraris?

7. Propterea memor ero tui de terra Jordanis et Hermoniim a monte modico. Quandoquidem, ait, turbata est anima mea, dum mihi in memoriam revocabo mirabilia tua, cum ea quæ in Jordane, tum ea quæ in monte Aermom ostendisti nobis, memetipsum consolabor. Aut hoc modo: Cum in Jordane fuerim, id est sacro dignatus baptismate, statim tui recordabor ob confessionis verba. Recordabar quoque Hermoniim; Hermoniim autem explicatur via lucernæ, quia sacrum baptismum viam ipsi aperit ad illuminationem.

8. Abyssus abyssum invocat in voce cataractarum tuarum. Alia itidem miracula revocant in mentem. Nam cum alienigenæ bellum moverent adversus eos, cum eorum causa oblatum a Samuele sacrificium fuisset, tanta demissa vis grandinis est, ut inimici prope omnes nemine pugnante caderent. Abyssum igitur super abyssum, grandinis vehementiam dicit. Illud autem, invocat pro advocat positum. Voces autem cataractarum, grandinis imbres intelligas. Alias vero cataractæ, Dei prophetæ dicuntur. Omnia excelsa tua et fluctus tui super me transierunt. Aliud item miraculum memoria repetit. Nam per mare, Pharaonis improbitatem fugientes, transierunt. Et videbantur, ait, fluctuum excelsa, id est

(14) Ὅν τρόπον, κ. τ. λ. Hujc versui in cod. Ambros. sequentis interpretatio aptatur, cum quadam discrepantia sic: Πρόσωπον τοῦ Θεοῦ ὁ λόγος σημαίνει τὸ λῖαν ἐπιθυμεῖν αὐτοὺς εἰς καιρὸν ἀφικέσθαι, καθ' ὃν καὶ αὐτῶν ἔσται κλήσις· ὥστε καὶ αὐτοὺς ἐμφανεῖς γενέσθαι τῷ προσώπῳ τοῦ Πατρὸς,

τουτέστι τῷ Υἱῷ. Vultum Dei sermo significat, quod ii vehementi ejus temporis cupidine teneantur, quo tempore et ipsi advocabuntur; ita ut præsentem sicut faciei Patris, id est Filio.

(14') F. ὀχυρόμενος vel ὀχυρομένος. Eoit.

clationes, in eos ferri. Sed nihil læsi sunt, nam aquæ seu murus coagulatae sunt.

[*Abyssus abyssum invocat.* Abyssus Pater, abyssus Filius. Abyssus peccatorum invocat abyssum commiserationis Dei, ut ipse peccatum frangat ejusque auctores, itemque corruptionem; [ac si dicat, Mos est tibi ut, peccatoribus supplicantibus, animo slectaris. Ecquid nos despicias qui tibi procumbimus?]

9. *In die mandabit Dominus misericordiam suam, et nocte canticum ejus.* Aliud memorat miraculum. Rapsaces enim, cum Jerosolymam obsedisset, minabatur ne Deum quidem posse eripere eos de manu Assyriorum: at Deus hisce verbis pollicitus est: *Protegam hanc urbem* ¹². Postea vero promissa complens, una nocte centum octoginta quinque millia Assyriorum occidit ¹³. Et hoc est quod dicit: *In die mandabit Dominus misericordiam suam. Oratio Deo vitæ meæ.* Utpote qui jam crediderit, quæ fidelibus congruentia verba sunt profert, suam vitam adscribens ipsi.

11. *Dicam Deo, Susceptor meus es.* Populus ille qui poenitentiam agit resumit supplicationem, magis magisque Deum evocans ad misericordiam.

PSALMUS ipsi David, qui apud Hebræos caret inscriptione. XLII.

Judica me, Deus, et discerne, etc. Hic psalmus (15) ejusdem est atque superior argumenti. Accedunt enim iterum Israelitæ salutem per Christum partam postulant. Quamobrem ait: *Emitte lucem tuam et veritatem tuam.* Futurum namque erat ut ipse in montem sanctum illos adduceret, id est ad cælum et ad supernas mansiones, quæ tabernacula nuncupat; necnon ad spirituale altare: futurum item erat ut ipse lætificaret eorum juventutem. Juventutem autem vocat lætitiā quæ et renovat eorum animam. Quare in cithara pollicentur se illi confessionem oblaturus. Sæpe autem monuimus citharæ nomine corpus esse intelligendum.

In finem filii Core ad intelligentiam.

PSALMUS XLIII.

Argumentum.

Hic quoque psalmus eidem argumento insistit; estque hominum, qui antiqua beneficia recensent, et assumi postulant, quia ipsum Dominum spem sibi ascripserunt, et in nomine ejus confitentur.

Humiliata est in pulvere anima nostra. Ita loquuntur, qui depulsi a sensu eorum quæ Christi sunt, in sensum carnalem sunt delapsi.]

Deus, auribus nostris audivimus.

10. *Nunc autem repulisti, et confudisti nos. Et non egredieris, Deus, in virtutibus nostris.* Olim, inquit, una nobiscum pugnabas. Nunc autem non

¹² IV Reg. xix, 35. ¹³ ibid. 35.

(15) Es: explicatio brevis totius psalmi *Judica me.*

ἄ μέσον τὴν τοῦ Φαραὼ φεύγοντες μοχθηρίαν. Καὶ ἐδόκουν μὲν οἱ τῶν κυμάτων μετεωρισμοί, τουτέστιν αἱ ὑψώσεις, κατ' αὐτῶν φέρεσθαι· ἀλλ' ἠδίκουν οὐδέν· ἐπάγη γὰρ ὡσεὶ τεῖχος τὰ ὕδατα.

[*Ἄβυσσος ἄβυσσον ἐπικαλεῖται.* Ἄβυσσος ὁ Πατήρ, ἄβυσσος ὁ Υἱός. Ἄβυσσος ἡ τῶν ἁμαρτιῶν ἐπικαλεῖται τὴν ἄβυσσον τῆς εὐσπλαγγίας τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸ καταβράξαι τὴν ἁμαρτίαν καὶ τοὺς ταύτης αἰτίους καὶ τὴν φθοράν· ὁδόν· Ἔθος σοι τοῖς ἁμαρτωλοῖς δεομένοις σου ἐπικάμπτεσθαι. Καὶ ἵνα τί ἡμᾶς παραθλέπεις προσπίπτοντάς σοι;]

Ἡμέρας ἐντελεῖται Κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ, καὶ νυκτὸς ᾗδῃ αὐτοῦ. Ἐτέρου πάλιν μέμνηται θαύματος. Ὁ γὰρ Ῥαφάης, περικυκλώσας τὴν Ἱερουσαλήμ, ἠπέλει μὴδὲ τὸν Θεὸν ἰσχυεῖν ἐξελεῖσθαι αὐτοὺς ἐκ χειρὸς Ἀσσυρίων· ἀλλ' ἐπηγγέλιτο ὁ Θεὸς λέγων· Ὑπερασπῶ ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης. Ἐἶτα τὴν ἐπαγγελίαν πληρῶν ἐν μιᾷ νυκτὶ ἑκατὸν ὄγδοήκοντα πέντε χιλιάδας ἀνείλε τῶν Ἀσσυρίων. Καὶ τοῦτό ἐστιν· *Ἡμέρας ἐντελεῖται Κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ. Προσευχὴ τῷ Θεῷ τῆς ζωῆς μου.* Ὡς ἤδη πεπιτευκὸς τὰ τοῖς πιστεύουσι πρέποντα ἀναφέρει βήματα, αὐτῷ τὴν οικίαν ἀναγραφόμενος ζωῆν.

Ἐρῶ τῷ Θεῷ, Ἀντιλήπτωρ μου εἶ. Ἐπαναλαμβάνει τὴν ἱκετηρίαν ὁ μεταγινώσκων λαὸς, ἐπὶ πλείον ἐκκαλούμενος εἰς ἔλεον τὸν Θεόν.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ ἀνεπιγραφοῦ παρ Ἑβραίοις. MB.

Κρῖνόν με, ὁ Θεός, καὶ δίκασον. Τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν τῷ ὀπίσω καὶ ὁ παρὼν ἔχει ψαλμός. Προσέρχονται γὰρ πάλιν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ τὴν διὰ Χριστοῦ σωτηρίαν ἐξαιτούμενοι. Διὸ φησιν· *Ἐξαπόστειλον τὸ φῶς σου καὶ τὴν ἀλήθειάν σου.* Αὐτὸς γὰρ αὐτοὺς καὶ εἰς τὸ ἅγιον ὄρος εἰσάγειν ἐμελλε, τουτέστιν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἰς τὰς ἄνω μονάς, ὥσπερ καὶ σκηνώματα ὀνομάζει· καὶ εἰς τὸ νοσητὸν θυσιαστήριον· καὶ αὐτὸς αὐτῶν ἐμελλεν εὐφραίνειν τὴν νεότητά. Νεότητα δὲ καλεῖ τὴν εὐφροσύνην, τὴν καὶ ἀνανεωμένην αὐτῶν τὴν ψυχὴν. Διὸ καὶ ἐν κithάρᾳ ὑπισχυνοῦνται αὐτῷ προσφέρειν τὴν ἐξομολόγησιν. Kithάραν δὲ πολλάκις τὸ σῶμα νοεῖν ἐδιδάξαμεν.

Εἰς τὸ τέλος τοῖς υἱοῖς Κορὲ εἰς σύνεσιν.

ΨΑΛΜΟΣ ΜΓ'.

Υπόθεσις.

[Καὶ ἔτι οὗτος τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ἔχεται· τὰς παλαιὰς εὐεργεσίας διηγουμένων, καὶ προσληφθῆναι ἀξιούντων διὰ τοῦ αὐτῶν ἐπιγράφεσθαι τὴν ἐλπίδα, καὶ ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἐξομολογεῖσθαι.]

Ἐταπεινώθη εἰς χοῦν ἡ ψυχὴ ἡμῶν. Οὕτω φασὶν ἐπειδὴ, ἀπωσάμενοι φρονεῖν τὰ Χριστοῦ, εἰς φρόνημα σαρκικὸν κατέστησαν.]

Ὁ Κύριος, ἐν τοῖς ὠσιν ἡμῶν ἠκούσαμεν.

Νυνὶ δὲ ἀπόσω, καὶ κατήσχυνας ἡμᾶς. Καὶ οὐκ ἐξελεύσῃ, Θεός, ἐν ταῖς δυνάμεσιν ἡμῶν. Πάλαι, φησὶν, συνεστρατήγεις ἡμῖν· νῦν δὲ οὐ μόνον οὐ συνεξέρχῃ

ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ ἀπέστρεψας ἡμᾶς, ὡς καὶ τοῖς μι-
σοῦσιν ἡμᾶς γενέσθαι εἰς διαρπαχὴν. Ταῦτα δὲ φη-
σιν ὁ χορὸς ὁ προφητικὸς οἰκειούμενος τοῦ λαοῦ τὰς
συμφορὰς.

*Καὶ οἱ μισοῦντες ἡμᾶς διήραπαζον ἑαυτοῖς. Ἐκ-
λάγημασιν,* φησὶν, ἡμᾶς εἰς ἀτιμίαν.

Καὶ οὐκ ἦν πλῆθος ἐν τοῖς ἀλλοτάγημασιν [ἀλ-
λάγημασιν] ἡμῶν. Ἀλλαγήμους ἐστὶν ἐπινίκιος ὄδη.
Ὁ δὲ νοῦς οὕτως· Οὕτως, φησὶν, ἀπέβριψας ἡμᾶς ὡς
καὶ ὀλίγους ἡμᾶς ἠτηθήναί, καὶ τοὺς ἀλαλάζοντας
καθ' ἡμῶν μικροὺς εἶναι τινας.

Ἔθου ἡμᾶς θνείδος τοῖς γείτοσιν ἡμῶν. Πάντα
ὅσα ἐποίησαν εἰς Χριστὸν ἀποδέδωται αὐτοῖς· ὠνε-
δισαν, ὠνευδίσθησαν· ἐχλεύασαν, ἀντεχλεύασθησαν·
ἐκίνησαν ἐπ' αὐτῷ τὰς κεφαλὰς, ἐκίνησαν καὶ ἑτε-
ροι· τὰς κεφαλὰς ἐπ' αὐτοῖς.

*Ὅλην τὴν ἡμέραν ἢ ἐντροπή μου κατεναντίον
μου ἐστίν.* Μακρὰ, φησὶν, καὶ διηνεκὴς ἡ καθ' ἡμῶν
γεγονε αἰσχύνη.

*Ταῦτα πάντα ἤλθον ἐφ' ἡμᾶς, καὶ οὐκ ἐπελαθό-
μεθα σου.* Ἡδὴ ἔφημεν, ὡς οἱ προφῆται εἰσιν οἱ
αναφέροντες τὴν ἱκετηρίαν ἐκ προσώπου τοῦ λαοῦ,
οἰκειοποιούμενοι τὰ διὰ τὰς αὐτῶν ἀμαρτίας συμβάντα
κακά.

*Καὶ ἐξέκλινας τὰς τρίβους ἡμῶν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ
σου.* Ταῦτά φασιν, ὅτι, ἀσεβήσαντες εἰς Χριστὸν,
καὶ τοῦ τελεῖν τὴν κατὰ νόμον θυσίαν ἐξώσθησαν.

Ὅτι ἐταπεινώσας ἡμᾶς ἐν τόπῳ κακώσεως.
Τούτῳ φησὶν διὰ τὸ μὴ εἶναι δύνασθαι φρονεῖν τῶν
ἐπισημῶν· Καὶ ἤλεγξας ἡμᾶς ἐν τῷ κόσμῳ ἡμαρ-
τηκότας. Καὶ ἐπεκάλυψεν ἡμᾶς σκιά θανάτου.
Τὴν σκότον τὸν γενόμενον ἐν ταῖς τῶν ἀπιστησάντων
καρδίαις κατασημαίνει.

Εἰ ἐπελαθόμεθα τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.
Τούτῳ φασιν, ὡς μὴκέτι μετὰ τὴν τελευταίαν ἔκ-
πιωσιν εἰδωλοατρήσαντες, ἢ πάλιν ὡς ἐκ προσώπου
τῶν προφητῶν.

Ὅτι ἐνεκά σου θαυματούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν.
Ὅμοιον τῷ εἰρημένῳ· Ἐλιθάσθησαν, ἐπρίσθησαν,
ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον. Ὅσπερ δὲ τὰ τοῦ
λαοῦ ἀμαρτήματα οἰκειοποιούνται, οὕτω καὶ τὰ ἑαυ-
τῶν ἀγαθὰ εἰς πρόσωπον ὡσπερ τοῦ λαοῦ ἀναφέ-
ρουσιν, καθάπερ ἐνὸς ὄντος σώματος τοῦ παντός. Ἡ
καὶ οὕτως· Διὰ τὴν εἰς σὲ γενομένην ἡμῖν ἀπιστίαν,
φησὶν, εἰς τοσοῦτον ἦκομεν κακὸν, ὡς εἰκέναι ἀν-
θρώποις τὴν ἐπὶ θάνατον φέρουσιν ψῆφον, καὶ μὴν καὶ
προβάτους εἰς σφαγὴν ἀγομένους.

Ἐξεγέρθητι, ἵνα τί ὑπνοῖς, Κύριε; Τὴν πολ-
λὴν ἀνοχὴν τοῦ Θεοῦ, ἣν ἐποιεῖτο διὰ τὰς ἀμαρτίας
αὐτῶν, ὑπὸ παραβάλλουσιν. Ἀνάστηθι, καὶ μὴ ἀπ-
ώση εἰς τέλος. Ἀνάστηθι, λέγει, οὐχ ὅπως ἐναλλάξῃ
τὸ σχῆμα· τὸ θεῖον γὰρ ἀσχημάτιστον, ἀλλ' ἵνα κτι-
νήσῃ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν εἰς ἡμετέραν βοήθειαν. Καὶ
μὴ ἀπόση εἰς τέλος μήτε τοὺς ποιῶντας, μήτε
τοὺς πάσχοντας, ἵνα μήτε οἱ πάσχοντες, ὡς ὀλοκλή-
ρως δοθέντες τοῖς πειρασμοῖς ὀλισθήσωσι, μήτε οἱ

A modo non nobiscum procedis ad pugnam; sed etiam
avertisti nos, ut inimicis etiam nostris direptioni
simus. Hæc autem prophetarum chorus dicit, qua-
si sibi proprias recensens populi calamitates.

11. Et qui oderunt nos diripiebant sibi. Ad igno-
miniam, inquit, nos tradidisti.

13. Et non fuit multitudo in jubilationibus nostris.
Jubilatio, est victoriæ canticum. Sententia autem
hæc est: Its, inquit, nos abjecisti, ut et a paucis
superemur, et qui victoriæ carmen contra nos
edunt modico sint numero.

14. Posuisti nos opprobrium vicinis nostris. Quæ-
cunque in Christum fecerunt, ipsis vicissim illata
sunt: vituperarunt, vituperati sunt: irriserunt, ir-
risi sunt: capita moverunt in eum, capita move-
runt in illos alii.

16. Tota die verecundia mea contra me est. Diu-
turna, inquit, et assidua fuit verecundia nostra.

18. Hæc omnia venerunt super nos, nec obliti
sumus te. Jam diximus prophetas esse qui ex populi
persona supplicationes offerunt, quasi propria sibi
reputantes mala ipsi peccatorum causa obvenientia.

19. Et declinasti semitas nostras a via tua. Hæc
aiunt, quia cum erga Christum impie egissent, a
sacrificio juxta legem offerendo cohibiti sunt.

20. Quoniam humiliasti nos in loco afflictionis.
Hoc ait quia de insurgentibus malis quid æstimaret
non haberet: Et coarguisti nos ob admissum in
mundo peccatum. Et cooperuit nos umbra mortis.
Tenebras significat infidelium cordibus circumfusas.

21. Si obliti sumus nomen Dei nostri. Hoc aiunt,
quia scilicet a postremo suo lapsu non ulterius
idola coluerunt, aut rursus ceu ex persona pro-
phetarum.

22. Quia propter te mortificamur tota die. Simile
huic est: Lapidati sunt, secti sunt, in occisione gla-
dii mortui sunt¹⁴. Quemadmodum autem: populi
peccata sibi propria faciunt ita et sua bona quasi
ad populi personam referunt, ac si unum corpus
omnes sint. Vel hoc modo: Ob nostram in te, ait,
infidelitatem in tantum ruimus mali, ut similes si-
mus hominibus mortis sententiam ferentibus, at-
que ovibus ad occisionem ductis.

23. Exsurge, quare obdormis, Domine? Magnam
Dei tolerantiam qua eorum peccata ferebat, somno
comparant. Exsurge et ne repellas in finem. Exsurge,
ait, non ut immutet habitum: divinum enim quod-
libet est habitus et figuræ expers; sed ut virtutem
suam ad nostrum moveat auxilium. Et ne repellas
in finem, nec inferentes, neque patientes mala, ut
ne ii qui patiuntur, quasi tentationibus prorsus
dediti labantur: neque ii qui mala inferunt diu-

¹⁴ Hebr. xi, 37.

turna iudicis tolerantia audaciores effecti, magis A magisque iniquitatem augeant. Rogant id gratiæ sibi tribuatur, ut adveniat Christus in novissimis temporibus, ne vitæ ejus sint expertes.

25. *Adhæsit in terra venter noster.* Hæc dicunt, quando a sensu et cogitatione eorum quæ Christum spectant aversi, in carnalem sensum deciderunt.

26. *Exsurge, Domine, adjuva nos.* Patrocinare, inquit, nobis, et da veram fidem profitentibus tempus ad conversionem.

1. *In finem pro iis qui commutabuntur filiis Core, ad intellectum-canticum pro Dilecto. XLIV.*

Argumentum.

Præsens canticum Dilecto David offert, scilicet Christo, qui novissimis diebus venit et commutationem effecit, id est conversionem ex idololatria ad veram religionem. Meminit item filiorum Core, personam ad apostolos transferens. Hæc autem omnia intelligere nos oportet, quæ causa est quod, *ad intellectum.* psalmus inscribatur.

2. *Eructavit cor meum verbum bonum.* Hoc Pater ait de Filio: genitus namque est Deus ex Deo. *Dico ego opera mea regi.* Quatenus rex est utpote Deus per incarnationem imperium inisse dicitur; sic et ea quæ naturaliter novit utpote Deus, ea item dispensatione quadam audire dicitur propter humanitatem. *Lingua mea calamus scribæ velociter C scribentis.* Quem dixit verbum, eumdem et linguam vocat suam. Calamus porro scribæ velociter scribentis vocatur, quia quidquid dicit ac jubet statim efficitur, ut illud: *Volo, mundare, et statim sanatus est* 12: et, *Adolescens, tibi dico, surge; et statim surrexit* 13. Imo etiam illud: *Verbum abbreviatum faciet Deus in toto orbe* 14.

3. *Speciosus forma præ filiis hominum.* Comparisonem boni Spiritus videre est ex iis quæ Joannes inquit: *Lex per Moysen data est, gratia autem et veritas per Jesum Christum facta est* 15. Præstans enim quoque Mosis calamus, qui legem nobis in pædagogum descripsit, sed non talis qui nomina nostra scriberet in cælis. *Diffusa est gratia in labiis tuis: dulciloquus namque Dominus noster est, qui ait. Ego veni ut vitam habeant, et abundantius habeant* 16: et, *Ego sum panis qui de cælo descendit; et, qui dat vitam mundo* 17.

4. *Accingers gladio tuo super femur tuum, potentissime.* Ad pugnam nostri causa committendam excitat Unigenitum. Deinceps quoniam militarem ipsi habitum dedit, postquam gladium dixit, femur insuper commemorat. Ad eum namque, utpote Deum, gladius pertinet, nec extrinsecus affertur:

ποιούντες, τῆ τοῦ κριτοῦ μακροθυμία βαρβήσαντες, ἐπὶ πλεῖον ἀνομιᾶς προκόψωσιν. Δοθῆναι αὐτοῖς εὐχονται τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Χριστοῦ, τὴν ἐπ' ἐσχάτων τῶν καιρῶν, ἵνα μὴ τῆς παρ' αὐτοῦ ἀμοιρῆσωσι ζωῆς.

Ἐκολλήθη εἰς χοῦν ἡ γαστήρ ἡμῶν. Ταῦτά φασιν, ἐπειδὴ, ἀπωσάμενοι τὸ φρονεῖν τὰ Χριστοῦ, εἰς φρόνημα κατέπεσον σαρκικόν.

Ἀνάστα, Κύριε, βοήθησον ἡμῖν. Ἀντιλαβοῦ, φησὶν, ἡμῶν, καὶ δίδου τὸ εὐμενὲς καὶ καιρὸν ἐπιστροφῆς τοῖς τὴν εἰς σὲ ἀληθινὴν πίστιν ὁμολογοῦσίν.

Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων τοῖς υἱοῖς Κορὲ εἰς σύνεσιν, ὧδὴ ὑπὲρ τοῦ Ἀγαπητοῦ. ΜΔ'.

Ἰσόθεσις.

Τὴν προκειμένην ὧδὴν ἀνατίθησι τῷ Ἀγαπητῷ ὁ Δαυὶδ, τουτέστι Χριστῷ, τῷ ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν ἐληλυθῶτι, καὶ τὴν ἀλλοίωσιν πεποιτηκότι, τουτέστι, τὴν μεταβολὴν τὴν ἐξ εἰδωλολατρίας εἰς θεοσέβειαν. Μέννηται δὲ καὶ τῶν υἱῶν Κορὲ, εἰς τοὺς ἀποστόλους ἀναπέμπων τὸ πρόσωπον. Ταῦτα δὲ πάντα ἀναγκαῖον συνιέναι ἡμᾶς: διὸ καὶ εἰς σύνεσιν ἐπιγέγραπται.

Ἐξηρεῦξάτο ἡ καρδία μου λόγον ἀγαθόν. Τοῦτ' εἰ φησὶν ὁ Πατήρ περὶ τοῦ Υἱοῦ· γεγένηται γὰρ Θεὸς ἐκ Θεοῦ. *Λέγω ἐγὼ τὰ ἔργα μου τῷ βασιλεῖ.* Ὅσπερ βασιλεὺς ὑπάρχων ὡς Θεὸς εἰς βασιλείας ἀρχὴν λέγεται ἐρχεσθαι διὰ τὸ σεσαρκῶσθαι αὐτόν· οὕτω καὶ ἄπερ οἶδε φυσικῶς ὡς Θεὸς, ταῦτα πάλιν ἀκούειν λέγεται διὰ τὸ ἀνθρώπινον οἰκονομικῶς. *Ἡ γλῶσσά μου κάλαμος γραμματέως ὀξυγράφου.* Ὅν εἴρηκε λόγον, τοῦτον καὶ γλῶσσαν αὐτοῦ ἀποκαλεῖ. Κάλαμος δὲ γραμματέως ὀξυγράφου ὀνόμαται, διὰ τὸ λέγειν τι καὶ εὐθέως γίνεσθαι, ὡς τὸ· *Θέλω, καθαρίσθητι καὶ εὐθέως ἐκαθαρίσθη· καὶ, Νεαρίσκε, σοὶ λέγω, ἐγέρθητι· καὶ εὐθέως ἀρέστη.* Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ· *Λόγον συντετμημένον ποιήσει Κύριος ἐν τῇ οἰκουμένῃ* δλη.

Ὁραῖος κάλλι παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. Τὴν σύγκρισιν τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος ἔστιν ἰδεῖν ἀφ' ὧν ὁ Ἰωάννης φησὶν, *Ὁ ῥόμος διὰ Μωσέως ἐδόθη, ἡ δὲ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο.* Κάλαμος γὰρ καλὸς καὶ ὁ Μωσέως· ἔγραψε γὰρ ἡμῖν νόμον παιδαγωγόν· ἀλλὰ οὐ τοιοῦτος ὡς καὶ ἔγραψε τὰ δνόματα ἡμῶν ἐν οὐρανοῖς. *Ἐξεχύθη χάρις ἐν χειλεσὶ σου.* Γλυκύφωνος γὰρ ὁ Κύριος ἡμῶν λέγων· *Ἐγὼ ἤλθον ἵνα ζωὴν ἔχωσι, καὶ περισσότερον ἔχωσι· καὶ, Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· καὶ, διδοὺς ζωὴν τῷ κόσμῳ.*

Περὶξῶσαι τὴν ῥομφαίαν σου ἐπὶ τὸν μηρόν σου, δυνατέ. Εἰς μάχην τὴν ὑπὲρ ἡμῶν διεγείρει τὸν Μονογενῆ. Εἶτα καὶ ἐπειδὴ στρατιωτικὸν αὐτῷ σχῆμα δέδωκεν, ῥομφαίαν εἰπὼν, καὶ μηρόν προσεπάγει. Αὐτοῦ γὰρ ὡς Θεοῦ, καὶ οὐκ ἔξωθεν ἡ ῥομφαία· δυνατὸς γὰρ ἔστι, τουτέστι τῶν δυνάμεων

12 Matth. viii, 3. 13 Luc. vii, 14. 14 Isa. x, 23, juxta LXX 15 Joan. i, 17. 16 Joan. x, 10. 17 Joan. vi, 41.

Κύριος· καὶ τοῦτο κατὰ φύσιν αὐτῶ. Ἔστι δὲ καὶ ὠραῖος μὲν τοῖς ἐπεγνωκόσι τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, καὶ τὸ ὑπερκόσμιον κάλλος κατανοεῖν δυναμένοις. Τῷ δὲ μηρῷ τὴν ῥομφαίαν ἐνήρμοσεν πρὸς τὴν τῶν ἀπιστούντων ἀπειλὴν καὶ τῶν ἀντικειμένων τὰς φάλαγγας. Περὶ γοῦν τῶν ἀπιστούντων φησὶν ὁ ψαλμός· Ἐὰν μὴ ἐπιστραφῆτε, τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ στείλωσει.

Τῇ ὠραιότητι σου καὶ τῷ κάλλει σου. Ὁραιότης δὲ καὶ κάλλος τοῦ στρατευσαμένου ἢ θεότης αὐτοῦ καὶ ἡ κατὰ πάντων ὑπεροχὴ. Καὶ ἔντεινον, καὶ κατεσοδοῦ, καὶ βασιλεύε. Ἐντεινον τὰ τόξα σου, φησὶ, κατεσοδοῦ δὲ δεδίκαιωμένους ὑπὸ σοῦ, ὧν βασιλεύεις, φησὶν, ἀπαλλάξας αὐτοὺς τοῦ τυράννου. Δείκνυσι νοεράν οὔσαν τὴν νίκην· ὅπλων γὰρ μνημονεύσας, μέμνηται καὶ πραότητος. Πράου δὲ ἐστὶ τὰ μὲν εἰς ἑαυτὸν ἀφείναι τοῖς ἀδίκουμένοις. Καὶ ὀδηγήσει σε θαυμαστῶς ἡ δεξιὰ σου. Ἐπειδὴ γὰρ ῥομφαίας ἐμνημόνευσεν, ἀκόλουθον καὶ δεξιὰς ἐποιήσατο μνήμην. Δεξιὰ δὲ αὐτοῦ τὰ δεξιὰ βουλευματα, οἷς κεχρημένος τὴν τῆς ἀμαρτίας οὐκ ἐδέξατο προσβολήν.

Τὰ βέλη σου ἠκορημένα, δυνατὲ. Βέλη τοῦς ἁγίους ἀποστόλους φησὶν, οἱ καὶ ἐν καρδίᾳ καιρίας ἐεδώκασιν πληγὰς τοῖς ἐχθροῖς τοῦ Βασιλέως τῶν βασιλευόντων. Ταῦτα δὲ τὰ βέλη, πλήξαντα εἰς καρδίαν τοῦς νοητοὺς ἐχθροῦς, ἴσχυσε προσενέγκαι τὴν ὑπὸ οὐρανὸν ὑπὸ πόδας Χριστοῦ, καὶ τῆς αὐτοῦ βασιλείας ὑποθεῖναι τοῖς ζυγοῖς. Ἐν ὑπερβατῷ δὲ οἱ στίχοι, ἵνα ὦσιν οὕτως· Τὰ βέλη σου ἠκορημένα, δυνατὲ, ἐν καρδίαις τῶν ἐχθρῶν τοῦ βασιλέως.

Ὁ θρόνος σου, ὁ Θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος. Οἱ κεκλημένοι διὰ τῶν ἀποστόλων, ὁμολογοῦντες τοῦ Μονογενοῦς τὴν θεότητα, φασὶν· Ὁ θρόνος σου, ὁ Θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος. Ῥάβδος εὐθύτητος ἢ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου. Ἡ εὐθύτης παρὰ τῆ θεῖα Γραφῆ δικαιοσύνην σημαίνει. Λέγει τοίνυν, ὡς οἱ βασιλευόμενοι παρὰ Χριστοῦ, τὴν τῆς δικαιοσύνης μάθειαν βαδίζουσιν ὁδόν.

Ἠγάπησας δικαιοσύνην, καὶ ἐμίσησας ἀνομίαν. Ἐπειδὴ, τὴν τροπὴν παθοῦσα, ἡ ἀνθρώπων φύσις καταλείψασα τὴν δικαιοσύνην ἠγάπησε τὴν ἀνομίαν, ταύτῃ τοι γέγονεν ἄνθρωπος ὁ Μονογενής, κωπορῶν ἐν ἑαυτῷ τῆ ἀνθρώπων φύσει τὸ ἀγαπᾶν δικαιοσύνην καὶ μισεῖν ἀνομίαν· καὶ ἡ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὕτη αἰτία. Διὸ φησὶν· Διὰ τοῦτο ἐχρῖσέ σε ὁ Θεός. Διὰ τοῦτο δὲ, ποῖον; ἢ ὥστε καὶ τοὺς ἐν μετέξει σου γενομένους ἀγαλλίσσθαι· ἄτε δὴ ὡς ἡλεημένους διὰ τὸ κωπορῶσθαι αὐτοῖς διὰ σοῦ τὸ ἀγαπᾶν δικαιοσύνην καὶ μισεῖν ἀνομίαν. Διὰ τοῦτο ἐχρῖσέ σε ὁ Θεός, ὁ Θεός σου. Ἐπὶ τοῦτο ἡλειψέ σε ὁ Θεός, ὁ Θεός σου, φησὶ· τὸ γὰρ ἐχρῖσεν, ἡλειψεν ἐρμηνεύεται. Συνήπται δὲ ἡ τούτου ἐρμηνεία ἀνωθεν εἰς τὸ, Ἠγάπησας δικαιοσύνην.

Σμύρρα καὶ στακτὴ καὶ κυτία ἀπὸ τῶν ἱματίων σου. Ἰμάτια τοῦ Μονογενοῦς νοηθεῖν ἂν δυ-

A siquidem potentissimus ille est, id est, potestatum Dominus, quod illi secundum naturam competit. Est autem speciosus iis qui norunt adventum ejus, quique pulchritudinem ejus, mundanam omnem exsuperantem, possunt intelligere. Femori ille suo gladium apposuit, ut minas infidelibus intentaret, necnon manipulis adversariorum. De infidelibus itaque psalmus dicit: *Nisi conversi fueritis, gladium suum vibrabit* ²¹.

5. *Specie tua et pulchritudine tua.* Species et pulchritudo militis illius, est deitas ejus, et praesentia qua omnes exsuperat. *Intende, prospere procede et regna.* Intende, inquit, arcus tuos, prospere procedere facito eos qui a te justificati fuerunt, in quos, ait, regnas, postquam liberasti eos a tyranno. Indicat spiritualem esse victoriam. Postquam enim arma commemoravit, de mansuetudine mentionem facit. *Mansueti autem est, illatas sibi injurias dimittere. Et deducet te mirabiliter dextera tua.* Quando enim gladium memoravit, consequenter etiam de dextera loquitur. *Dextera autem ejus sunt, dextera sive genuina consilia, quae usus peccati impetum non exceperit.*

6. *Sagittae tuae acutae, o potens.* Sagittae vocati sanctos apostolos, qui etiam lethalia vulnera inflixerunt in cor inimicorum Regis regum. Haec porro tela quae spirituales inimicos in corde vulnerarunt, orbem potuerunt Christi pedibus submittere, et jugo regni ejus subducere. Caeterum hi versus per hyperbaton dicuntur, ut sonent: *Sagittae tuae acutae, o potens, in cordibus inimicorum regis*

7. *Thronus tuus, Deus, in saeculum saeculi.* Qui vocati per apostolos sunt confidentes Unigeniti deitatem, aiunt: *Thronus tuus, Deus, in saeculum saeculi. Virga directionis virga regni tui.* Directio in divinis Scripturis justitiam significat. Ait igitur, quibus imperat Christus in via justitiae incedere ediscent.

8. *Dilexisti justitiam et odisti iniquitatem.* Quandoquidem hominum natura, mutationem perpessa, deserendo justitiam dilexit iniquitatem; ideo Unigenitus factus homo est, ut in se humanam corrigens naturam, id efficeret ut diligeret justitiam et odio haberet iniquitatem: atque isthaec fuit incarnationis causa. Quamobrem ait: *Propterea unxit te Deus.* Propterea, quare? nisi ut qui tui participes essent exsultarent, utpote qui ex misericordia tua id consecuti sint ut diligerent justitiam et odio haberent iniquitatem. *Propterea unxit te Deus, Deus tuus.* Ideo inunxit te Deus, Deus tuus, inquit: illud enim unxit, inunxit interpretatur. Hujus auctem loci interpretatio superius ad haec verba, *Dilexisti justitiam*, adjuncta fuit.

9. *Myrrha et gutta et casia a vestimentis tuis.* Vestimenta Unigeniti probe intelligantur virtutes, ma-

²¹ Psal. vii, 15.

gnificentia, gloria, juxta illud : *Dominus regnavit, A decorem indutus est, indutus est Dominus virtutem et præcinxit se* 22. Ist hæc igitur gloria et magnificientia ejus, boni nobis odoris fuit, et quasi genus omne odoramenti et incensi, juxta illud alibi dictum : *Unguentum effusum nomen tuum* 23 : et illud : *In odorem unguentorum tuorum curram* 24. (16) Est autem stacte, sive gutta, myrrhæ genus tenuissimum. Nam contrito aromate, quidquid fluidum in illo habetur in stacten sive guttam dividitur : quod crassius residuum est, myrrha vocatur. Cassia autem est cortex tenuissimus, odoratissimus, qui lignosos circulos obtendit. *A domibus eburneis ex quibus delectaverunt te. Domus*, ades splendide et magnifice structæ atque templa dicuntur. *Eburneas autem dicit, ceu affabre elaboratas ac pulcherrimas. Reges vocat sanctos apostolos qui una cum Christo regnant. Filias autem eorum, animas quæ ipsorum opera ad Dei cognitionem regeneratæ sunt, quæ corda sua in templa concinant ornatissima in Dei honorem, atque delectant ipsum. Perinde igitur est ac si diceret : Delectaberis, o Domine, a domibus eburneis, quas in honorem tuum filia regum adornarunt. Astilit regina a dextris tuis in vestitu deaurato. Regina quidem Ecclesia est, utpote regi magno desponsata. Collocatio autem a dextris, honorem significat quo fruetur in futuro sæculo. Vestitus autem pretiosus sunt, fides, spes, charitas. Sed et aliud splendidius vestimentum habet, ipsum scilicet Christum. Quicumque enim, ait, in Christum baptizati estis, Christum induistis* 25.

41. *Audi, filia, et vide. Rursus ceu ad Ecclesiam sermo est. Et obliviscere populum tuum et domum patris tui. Nemo quippe purus ad Christi fidem accedit, nisi præteritorum malorum memoriam omnino aboleat. Populus autem Ecclesie olim erant idololatræ. Domus autem patris ejus sapientes sæculi, iu quibus quasi in domo inhabitat Satanæ. Et filia Tyri in muneribus. Ab una Tyriorum gente, gentium vocationem significat. Tyrios autem memoravit, quia ipsi potissimum piæ institutionis inimici essent.*

43. *Vultum tuum deprecabuntur divites plebis. D Hoc ait Evangelium regibus prædicans, et optatibus : Adora Ecclesiam sive ejus Dominum. Omnis gloria filia regis ab intus, in fimbriis aureis. Pietatem voce, ab intus, significat : spiritualis namque est ornatus Ecclesie. Fimbrias autem dicit multiples specie virtutes.*

45. *Adducentur regi virgines post eam. Simile huic : Rapimur in nubibus obviam Domino in æra* 26. Rursum per virginem Ecclesiam indicat :

22 Psal. xcii, 1. 23 Cant. i, 2. 24 ibid. 3. 25 Mat. iii, 17. 26 I Thess. iv, 16.

(16) In aliis catenis hæc Basilii esse dicuntur.

νάμεις, μεγαλοπρέπεια, δόξα, κατὰ τὸ Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο, ἐνεδύσατο Κύριος δύναμιν καὶ περιεβύσατο. Αὕτη δὴ οὖν ἡ δόξα αὐτοῦ καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια εὐώδης γέγονεν ἡμῶν, καὶ ὡς ἐν τάξει θυμιάματος παντὸς κατὰ τὸ ἀλλαγῆν εἰρημένον· *Μύρον ἔκκενωθὲν δρομῶ σου*· καὶ τὸ, *Εἰς δόμην εὐωδίας σου δραμοῦμαι*. Ἔστιν ἡ στακτὴ σμύρνης εἶδος λεπτότατον· ἐκθλιβέντος γὰρ τοῦ ἀρώματος, ὅσον μὲν γὰρ αὐτοῦ ζυτὸν εἰς στακτὴν ἀπομερίζεται· τὸ δὲ παχύτερον ἀπομένον σμύρνα προσαγορεύεται. Ἡ δὲ κασία φλοιὸς τίς ἐστι λεπτότατος καὶ εὐώδης, ξυλωδὴ κάρφη περιτεινόμενος. Ἀπὸ βάρων ἑλεφαντίνων ἐξ ὧν ἠύφραναν σε. Βάρεις μὲν οἱ πολυτελεῖς καὶ ἐξάριτοι οἴκοι, ἤτοι οἱ ναοί. Ἑλεφαντίνας δὲ τὰς ἀπεξετημένας οἰνοὶ καὶ περικαλλεστάτας φησὶν. Βασιλέας δὲ ὀνομάζει τοὺς ἀγίους ἀποστόλους, οἱ καὶ συμβασιλεύουσι τῷ Χριστῷ. Θυγατέρας δὲ αὐτῶν τὰς δι' αὐτῶν εἰς θεογνωσίαν ἀναγεγεννημένας ψυχὰς, αἱ καὶ ναοὺς τὰς ἑαυτῶν καρδίαις ἀποτελοῦσι περικαλλεστάτους, εἰς τιμὴν τοῦ Θεοῦ εὐφρανούσας αὐτόν. Ὅμοιον οὖν ὡς εἰ λέγῃ· Εὐφρανθήσῃ, φησὶν, ὦ Δέσποτα, ἀπὸ βάρων ἑλεφαντίνων ὧν κατεσκεύασαν εἰς σὴν τιμὴν αἱ τῶν βασιλέων θυγατέρες. Παρέστη ἡ βασίλισσα ἐκ δεξιῶν σου ἐν ἱματισμῷ διαγράσφ. Βασίλισσα μὲν ἡ Ἐκκλησία, ὡς νόμφη γενομένη τοῦ μεγάλου βασιλέως· ἡ δὲ στάσις ἡ ἐκ δεξιῶν τὴν τιμὴν σημαίνει ἥς ἀπολαύσει ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι· ἱματισμὸς δὲ αὐτῆς ποικίλος πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη· ἔχει δὲ καὶ ἕτερον ἱμάτιον λαμπρότερον, τὸν Χριστὸν αὐτόν. Ὅσοι γὰρ, φησὶν, εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε.

Ἄκουσον, θύγατερ, καὶ ἴδε. Καὶ πάλιν ὡς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ὁ λόγος οὗτος. Καὶ ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς σου. Οὐκ ἂν γὰρ τις καθαρὸς τῇ διὰ Χριστοῦ προσέρχεται πίστει, μὴ παντελῆ λήθην τῶν προτέρων ποιησάμενος κακῶν. Λαὸς δὲ πάλαι τῆς Ἐκκλησίας οἱ εἰδωλολάτραι. Οἶκος δὲ τοῦ πατρὸς αὐτῆς, οἱ σοφοὶ τοῦ αἰῶνος, ἐν οἷς κατοικεῖ ὡσπερ ἐν οἴκοις ὁ Σατανᾶς. Καὶ θυγάτηρ Τύρου ἐν δώροις. Ἀπὸ ἐνὸς ἔθνους, τῷ Τυρίων φημί, τὴν τῶν ἐθνῶν κλησὶν κατασημαίνει. Τοὺς Τυρίους δὲ ὠνόμασε, διὰ τὸ μάλιστα αὐτοὺς ἐχθροὺς εἶναι τοῦ εὐσεβοῦς πολιτεύματος.

Τὸ πρόσωπόν σου λιτανεύσουσιν οἱ πλοῦσιοι τοῦ λαοῦ. Τοῦτ' ἔφησιν εὐαγγελιζόμενοι καὶ αὐτοὺς τοὺς βασιλεῖς, καὶ τοὺς ἐν ὑπεροχαῖς ὄντας· Προσκύνησον τὴν Ἐκκλησίαν, ἤτοι τὸν ἑαυτῆς Κύριον. Πᾶσα ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως ἔσωθεν ἐν κροσσωταῖς χρυσοῖς. Τὸ εὐσεβὲς ἔσωθεν σημαίνει· νοητὸς γὰρ ὁ κόσμος τῆς Ἐκκλησίας· κροσσούς δὲ τὰς πολυειδεῖς ἀρετάς.

Ἀπενεχθήσονται τῷ βασιλεῖ παρθέναι ὀπίσω αὐτῆς. Ὅμοιον τὸ, Ἀρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα. Πάλιν ἐξ δ.ά

της παρθένου την Ἐκκλησίαν σημαίνει· Ἡρμωσά-
μην γὰρ ὑμᾶς παρθένον ἀγνήν παραστήσαι τῷ Θεῷ.
Αἰ-πλησίον αὐτῆς ἀπενεχθήσονται σοι. Τῆς γὰρ
παρθενίας πλησίον ἡ ἐγκράτεια. Ὅσαι τοίνυν ἐγκρα-
τεύονται ψυχὰι δηλονότι ἀπὸ πράξεων πονηρῶν, καὶ
αὐταὶ συναπαχθίζονται. Συμβαίνει δὲ τὰς ἀπαγο-
μένας εὐφροσύνην καὶ ἀγαλλίασιν αἰώνιον εὐρεῖν.
Ἀχθίζονται εἰς ῥυθὸν βασιλέως. Τὸν ἐπουράνιον
φῆσιν.

Ἄντι τῶν πατέρων σου ἐγεννήθησαν υἱοὶ σου.
Ἐπειδὴ εἶπεν αὐτῆ, Ἐπιλάθου τοῦ πατρός σου, φη-
σιν, ἄντι τῶν παλαιῶν πατέρων σου, τουτέστιν ἄντι
τῶν διδασκάλων, ἔσονται σοι υἱοί. Υἱοὺς δὲ τοὺς
ἀγίους ἀποστόλους φησὶ, κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ
Κυρίου· *Οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τῆτι ἐκβαλοῦσι*; Ἡ καὶ
ταύτους τῶν Ἐκκλησιῶν ἔγονμένους, ὅ γὰρ γέγονασι
μὲν τῆς Ἐκκλησίας υἱοί, κατεστάθησαν δὲ ἄρχοντες·
ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν παρὰ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, κατὰ
τὸ εἰρημένον· *Πορευθέντες, μαθητεύσατε πάντα
τὰ ἔθνη. Καταστήσεις αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶ-
σαν τὴν γῆν· μνησθήσονται τοῦ ἐνόματός σου
ἐν πάσῃ γενεᾷ καὶ γενεᾷ.* Διὰ τῶν θείων συγγρα-
μάτων δηλονότι· ἐν ταῖς Ἰσραὶς συλλαβαῖς μνημο-
νεύεται τὸ τοῦ Θεοῦ ὄνομα.

Διὰ τοῦτο λαοὶ ἐξομολογήσονται σοι εἰς τὸν
αἰῶνα. Διὰ τὸ κήρυγμα· ὡς πρὸς τὸν Χριστὸν δὲ ὁ
λόγος. Διὰ τὸ μνημονεῖν αὐτοὺς διὰ τῶν Γραφῶν
τῶν θαυμασιῶν τοῦ Θεοῦ ὧν ἐποίησεν ἀπὸ γενεῶν
ἄρχαίων, καὶ διδάσκειν τὰς ἐρχομένας γενεάς.

Εἰς τέλος ὑπὲρ τῶν υἱῶν Κορὲ ὑπὲρ τῶν κρυφίων. C.
ΨΑΛΜΟΣ ΜΕ΄.

Ἰσθθεις.

Τῆν τῶν ἐθνῶν κλῆσιν ὁ παρὼν κατασημαίνει ψαλ-
μός, καὶ τῶν νοητῶν ἐχθρῶν ἐκβολὴν, καὶ τὴν κάθ-
ειρξιν αὐτῶν τὴν ἐν τῇ ἀδύσσει. Ἐπειδὴ δὲ
ταῦτα ὡσπερ διὰ παραβολῶν εἴρηται, εἰκότως
ὑπὲρ κρυφίων ἐπιγράφεται ὁ ψαλμός. Ἄδουσι
δὲ αὐτὸν οἱ πιστεύσαντες εἰς Χριστὸν, καὶ πρὸ γε
πάντων οἱ ἀπόστολοι αὐτοῦ.

Ὁ Θεὸς ἡμῶν καταφυγὴ καὶ δύναμις. Ταῦτά
φησὶ διὰ τοὺς ἐπαναστάτας αὐτοῖς παρὰ τῶν νοητῶν
τε καὶ αἰσθητῶν ἐχθρῶν διωγμούς. Διὰ τοῦτο οὐ
φοβηθησόμεθα ἐν τῷ ταρασσεσθαι τὴν γῆν. Διὰ
τὸ ἔχειν σε, φησὶν, βοηθὸν, πάσης ταραχῆς ἐπανιστα-
μένης ἡμῖν καταφρονήσομεν. Ἐταράττετο γὰρ ἡ
πᾶσα γῆ, ἀρχομένου τοῦ κηρύγματος, τῶν μενόντων
ἐν ἀπιστίᾳ ἐπανισταμένων τοῖς πιστεύουσι τῷ κηρύγ-
ματι. Καὶ μετατίθεσθαι ὄρη ἐν καρδίαις θαλασσῶν.
Καρδίας θαλασσῶν τὰς ἀδύσσους φησὶν· ὄρη δὲ τὰς
ἀντικειμένας δυνάμεις. Ὡς μέλλοντες οὖν εἰς τὴν
ἀδυσσον ἐκβάλλεσθαι οἱ δαίμονες, διήγειρον τὸν κατ'
αὐτῶν πόλεμον. Ἄλλ' οὐ φοβηθησόμεθα τοὺς τοιού-
τους, φησὶν.

[Βοηθὸς ἐν θλίψεσι. Διὰ τὸ ἔχειν σε, φησὶ, βο-
θὸν, πάσης ταραχῆς ἐπανισταμένης ἡμῖν καταφρονή-
σομεν.

¹⁷ Luc. xi, 19. ¹⁸ Matth. xxviii, 19.

A Despondi enim vos virginem puram exhibere Deo.
Proximæ ejus afferentur tibi. Nam virginitati proxima
est continentia. Quotquot igitur animæ se continet
a malis actibus, ipsæ quoque una abducen-
tur. Quæ abducuntur autem lætitiarum et exsultationem
consequuntur. *Adducuntur in templum regis.*
Cœleste videlicet.

17. *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii.* Quoniam
dixerat illi, Obliviscere patris tui, modo dicit, *pro
patribus* quondam tuis, id est, pro magistris erunt
tibi filii. Filios porro sanctos apostolos dicit,
juxta illud a Domino dictum: *Filii vestri in quo
ejiciunt* ¹⁷? Aut etiam eisdem Ecclesiarum Juces,
B qui facti sunt Ecclesiæ filii, et constituti a Domi-
no Jesu sunt principes super omnem terram, juxta
id quod dictum est: *Euntes docete omnes gen-
tes* ¹⁸. *Constitues eos principes super omnem terram,*
memores erunt nominis tui in omni generatione et
generatione. Per divinas videlicet Scripturas: in
sacris namque syllabis memoratur nomen Domini.

18. *Propterea populi confitebuntur tibi in æternum.*
Per prædicationem scilicet: sermo autem
est ceu ad Christum. Eo quod ipsi per Scripturas
commemorent mirabilia Dei quæ edidit a genera-
tionibus antiquis, et doceant generationes ven-
turas.

In finem, filiis Core, pro arcanis
PSALMUS XLV

Argumentum.

Gentium vocationem, spiritualium inimicorum depul-
sionem, eorumque in abyssum detrusionem
significat præsens psalmus. Quandoquidem au-
tem isthæc ceu per parabolas dicta sunt; jure
pro arcanis inscribitur psalmus. Canunt autem
illum qui in Christum crediderunt, ut maxime
omnium apostoli ejus.

2. *Deus noster refugium et virtus.* Hoc ait ob in-
surgentes adversum ipsos spiritualium et sensibili-
um inimicorum opera persecutiones. *Propterea
non timebimus dum turbabitur terra.* Quoniam te
adjutorem habemus, inquit, quamcunque adver-
sus nos insurgentem perturbationem despiciemus.
Turbabatur namque tota terra, cum prædicatio in-
choaretur: dum ii qui in infidelitate perseverabant,
adversus eos qui crediderant insurgent. *Et trans-
ferentur montes in cor maris.* Cor maris abyssos
vocat: montes autem adversarias potestates. Cum
futurum esset ut dæmones dejicerentur in abyssum,
excitabant ii adversus fideles bellum. Sed ejus-
modi inimicos nequaquam reformidabimus, in-
quit.

[Adjutor in tribulationibus. Quoniam, inquit, te
adjutorem habemus, quamcunque nobis imminen-
tem perturbationem despiciemus

Aut montes dæmones dicit, qui olim excelsi ac conspicui erant, ac proinde montibus similes.]

4. *Souperunt et turbatæ sunt aquæ eorum.* Aquas hic dicit multitudinem populorum, quos prædicationis novitas perturbavit. *Conturbati sunt montes in fortitudine ejus.* Vis, inquit, ejus qui prædabatur impuros dæmones commovit, olim superbos et conspicuos, atque ideo montibus similes dictos.

5. *Fluminis impetus lætificant civitatem Dei.* Flumen evangelicum verbum appellat, quod lætificat Ecclesiam. *Sanctificavit tabernaculum suum Altissimus.* Sanctus enim est qui in sanctis requiescit, habitans in sanctis, id est in Ecclesia.

6. *Deus in medio ejus, et non commovebitur,* in medio Ecclesiæ videlicet. *Adjuvabit eam Deus mane diluculo.* Id ait quod declinet diluculum ad matutinum. Illud autem: *adjuvabit eam,* personam Ecclesiæ respicit, quam hic repræsentant apostoli, et qui per successionem ejus sunt præfecti, quos impense roborat, ut possint prædicationi operam navare.

7. *Conturbatæ sunt gentes et inclinata sunt regna.* Pugnauerunt quidem, ait, gentes adversus Ecclesiam; sed tamen earum reges inclinati sunt, id est superati, et terga dederunt; verum postremo et ipsi Christo cervicem submittere. Dicit enim Ecclesiam celeriter constructum iri ab iis qui eam diruerant. Nam pulcherrimis eam douis auctam in sublime extulerunt. *Dedit vocem suam Altissimus, et mota est terra.* Christus scilicet in cruce. *Vocem suam,* evangelicum scilicet sermonem. Si namque anima rationalis vocem Domini audierit, commoveatur, transitque ab improbitate ad virtutem et ab ignorantia ad Dei notitiam.

8. *Dominus virtutum nobiscum, susceptor noster Deus Jacob.* Victoriam adversus spirituales hostes partam ipsi Domino ascribit. Opportune autem hic Jacobi mentio habetur ob luctam cum eo habitam.

9. *Venite et videte opera Dei, quæ posuit prodigia super terram.* Pacem prædicatione in vitam significat, cum ait bellum omne in terra finem habuisse. *Prodigia* autem dicit cessationes et compressiones. Cessare fecit enim omne bellum.

10. *Arcum conteret et confringet arma, et scuta comburet igni.* Arcum, telum et scutum, pessimum indicant statum, et perversas cogitationes.

11. *Vacate et viaete quoniam ego sum Deus.* Nisi quis enim mundanam omnem curam abiciat, non potest nosse Deum. Vacatione enim opus est ad Dei cognitionem. *Exaltabor in gentibus, exaltabor in terra.* Prædicationis adversus omnes gentes victoriam ipsis pollicetur.

12. *Dominus virtutum nobiscum, susceptor no-*

Η δρη τούς δαίμονας φησι, τούς πάλαι ύψηλοὺς καὶ περιφανεῖς, καὶ δρεσι διὰ τοῦτο ὀμοιομένους.]

Ἦχησαν καὶ ἐταράχθησαν τὰ ὕδατα αὐτῶν. Ὑδατα ἐν τούτοις τὰ πλήθη φησίν, ἃ καὶ συνετάραξε τὸ ξένον τοῦ κηρύγματος. Ἐταράχθησαν τὰ δρη ἐν τῇ κραταιότητι αὐτοῦ. Ἡ ἰσχύς, φησὶ, τοῦ κηρυττομένου κατέσεισε τοὺς ἀκαθάρτους δαίμονας τοὺς πάλαι ὕψηλοὺς καὶ περιφανεῖς, καὶ δρεσι διὰ τοῦτο ὀμοιομένους.

Τοῦ ποταμοῦ ὀρμήματα εὐφραίνουσι τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ. Ποταμὸν τὸν εὐαγγελικὸν λόγον φησίν, ὃς καὶ εὐφραίνει τὴν Ἐκκλησίαν. Ἠρίασε τὸ σκήνωμα αὐτοῦ ὁ Ὑψίστος. Ἄγιος γάρ ἐστιν ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος, κατασκηνῶν ἐν ἁγίοις· ἥτις ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία.

Ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ αὐτῆς, καὶ οὐ σαλευθήσεται, τῆς Ἐκκλησίας δηλονότι. Βοηθήσει αὐτῇ ὁ Θεὸς τὸ πρὸς πρωί. Τὸ νεῦσαι πρωὶ περὶ τὸν ὄρθρον. Τὸ γὰρ, βοηθήσει αὐτῇ, καὶ ἐναῦθα τὸ πρόσωπον τῆς Ἐκκλησίας νοηθεῖν ἂν οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι, καὶ οἱ κατὰ διαδοχὴν ἡγούμενοι αὐτῆς, οὓς καὶ νευροῖ συντόμως πρὸς τὸ δύνασθαι ἀντιλαμβάνεσθαι τοῦ κηρύγματος.

Ἐταράχθησαν ἔθνη, ἐκλίναν βυσσιλεῖαι. Ἐπολέμησαν μὲν, φησίν, κατὰ τῆς Ἐκκλησίας τὰ ἔθνη· ἀλλ' ὁμως ἐκλίναν αὐτῶν οἱ βασιλεῖς, τουτέστιν ἤττηνται καὶ πεφεύγασιν· ἀλλ' ὕστερον ἔκαμψαν καὶ αὐτοὶ τῷ Χριστῷ αὐγένα. Λέγει γὰρ, ὅτι ταχὺ οἰκοδομηθήσῃ ὑφ' ὧν καθηρέθη. Ὑψωσαν γὰρ τὴν Ἐκκλησίαν, παγκάλως δῶρα προσφέροντες. Ἐδωκε φωνὴν αὐτοῦ ὁ Ὑψίστος, καὶ ἐσαλεύθη ἡ γῆ. Ὁ Χριστὸς ἐπὶ σταυροῦ. Φωνὴν αὐτοῦ τὸν εὐαγγελικὸν λόγον φησίν. Ἐὰν γὰρ ἀκοῦση φωνῆν Κυρίου ψυχὴ λογικὴ, σαλεύεται μεταβαίνουσα ἀπὸ κακίας εἰς ἀρετὴν, καὶ ἀπὸ ἀγνωσίας εἰς ἐπίγνωσιν Θεοῦ.

Κύριος τῶν δυνάμεων μεθ' ἡμῶν, ἀντιλήπτω ἡμῶν ὁ Θεὸς Ἰακώβ. Τὴν νίκην τὴν γενομένην κατὰ τῶν νοσητῶν ἔχθρῶν αὐτῷ τῷ Κυρίῳ ἀνατίθησιν. Εὐκαίρως δὲ τοῦ Ἰακώβ ἡ μνήμη διὰ τὴν πάλιν τὴν γενομένην πρὸς αὐτόν.

Δεῦτε καὶ ἴδετε τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, ἃ ἔθετο τέρατα ἐπὶ τῆς γῆς. Τὴν γενομένην διὰ τοῦ κηρύγματος εἰρήνην κατασημαίνει, διὰ τοῦ πάντα πόλεμον λέγειν πεπαῦσθαι ἀπὸ τῆς γῆς. Τέρατα δὲ τοὺς ἀφανισμούς, ἥτοι τὰς καταργήσεις, φησίν· κατήργησε γὰρ πάντα πόλεμον.

Τόξον συντρίψει, καὶ συνθλάσει ὄπλον, καὶ θυρεοὺς κατακυύσει ἐν πυρὶ. Τόξον νῦν, καὶ τὸ ὄπλον, καὶ ὁ θυρεὸς κατὰστασιν χειρίστην σημαίνει, καὶ λογισμοὺς πανηρούς.

Σχολάσατε, καὶ γινώτε, ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ Θεός. Εἰ μὴ γὰρ τις πάσης κοσμικῆς φροντίδος γένηται ἐκτός, οὐ δύναται γινῶναι τὸν Θεόν. Σχολῆς γὰρ χρεία πρὸς τὸ γινῶναι τὸν Θεόν. Ὑψωθήσομαι ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὑψωθήσομαι ἐν τῇ γῇ. Τὴν ἐπικράτησιν τοῦ κηρύγματος τὴν κατὰ τῶν ἐθνῶν αὐτοῖς ἐπαγγέλλεται.

Κύριος τῶν δυνάμεων μεθ' ἡμῶν, ἀντιλήπτω

ἡμῶν ὁ Θεὸς Ἰακώβ. Τὴν εὐχαριστίαν ἀναδιπλασιά-
ζουσιν οἱ εἰς Χριστὸν πιστεύσαντες.

Εἰς τέλος ὑπὲρ τῶν υἱῶν Κορέ

ΨΑΛΜΟΣ ΜΓ΄.

Ἑπόθεσις.

Ἄδεται ὁ ψαλμὸς ἐκ προσώπου τῶν ἁγίων ἀποστόλων
παινουμένων τοῖς ἔθνεσιν ἀνασκιρτῶν διὰ πράξεων
ἀγαθῶν ἐπὶ τῇ γενομένῃ νίκη κατὰ τῶν ἀλιτηρίων
δαιμόνων.

Πάντα τὰ ἔθνη, κροτήσατε χεῖρας. Ἄντι τοῦ,
Πράξεις ἀγαθὰς ἐπιτηδεύσατε. Ἀλλὰλάξατε τῷ Θεῷ
ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως. Ἐπινίκιος ὄδη ἐστὶν ὁ ψαλ-
μὸς. Ὡς οὖν πεσιπικῶτων τῶν ἀντικειμένων δυνά-
μεων, φῶειν τὰ ἔθνη παρακαλεῖται.

Ἵτι Κύριος Ὑψίστος φοβερός. Ὑψίστος μὲν διὰ
τὴν Ἐκκλησίαν γενόμενος, φοβερός δὲ κατὰ τῶν
ἐχθρῶν. Βασιλεὺς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν.
Οὐκ ἔτι, φησὶν, οἱ πονηροὶ τῶν ἐπὶ γῆς ἄρχουσιν. Δέ-
δωκε γὰρ αὐτοῖς πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων,
καὶ αὐτὰ τὰ ἔθνη τῶν πονηρῶν δαιμόνων ὑπέταξεν
αὐτῶν τοῖς ποσίν.

Ἐπέταξε λαοὺς ἡμῖν καὶ ἔθνη ὑπὸ τοὺς πόδας
ἡμῶν. Χαίρουσιν ἐπὶ τοῖς δεδομένοις αὐτοῖς παρὰ τοῦ
Κυρίου κληροῖς. Ἐξελέξατο ἡμῖν τὴν κληρονομίαν
ἑαυτῷ. Καὶ τίς ἂν εἴη ἡ κληρονομία Κυρίου ἢ περὶ
ἱερέλεκται παρὰ τοῦ Πατρὸς, Διτῆσαι ἂν ἐμοῦ, καὶ
δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου; Τὴν καλλο-
νήν Ἰακώβ ἢν ἠγάπησεν. Τὴν καλλονὴν Ἰακώβ
φησὶ τὴν προφητείαν τὴν περὶ τῶν ἔθνων, περὶ ἧς
εἶπε· Καὶ αὐτὸς ἐστὶν προσδοκία ἔθνων. Αὕτη δὲ
καὶ ἡγαπημένη ἐστίν. Καὶ τίς ἡγαπημένη ἢ τῷ τὴν
ψυχὴν αὐτοῦ τεθεικότι ὑπὲρ αὐτῆς; Ταύτην οὖν τὴν
ἡγαπημένην, φησὶν, ἐξελέξατο.

Ἀνέβη ὁ Θεὸς ἐν ἀλαλαγμῷ. Ἡ εἰς οὐρανοὺς
ἵκετος διὰ τούτων τοῦ Κυρίου σημαίνεται. Κύριος
ἐν φωνῇ σάλπιγγος. Τὰς αἰνέσεις τῶν συναναβαίνον-
των αὐτῷ σάλπιγγος ὠνόμασε φωνήν. Ψάλατε τῷ
Θεῷ ἡμῶν, ψάλατε· ψάλατε τῷ Βασιλεῖ ἡμῶν,
ψάλατε. Ἐπειδὴ οἱ ἄγγελοι, φησὶ, τὸν ἀναβαίνοντα
ὕμνουσι, καὶ ὑμεῖς, ὡς ἔθνη, τὴν αὐτὴν ἀποσώζοντες
λειτουργίαν, ψάλατε τῷ βασιλεύσαντι Θεῷ τῆς γῆς·
τῶν γὰρ κατὰ Θεὸν εὐθυμουμένων ἐστὶ τὸ ψάλλειν.
Εὐθυμεῖ, φησὶν, ἐν ἡμῖν τις; ψάλλετω.

Ἐψάλλετε συνετώς. Μὴ διὰ κιθαρῶν, ὡς οἱ πρῶην·
τοῦτο γὰρ τὸ, συνετώς.]

Ἐβασίλευσεν ὁ Θεὸς ἐπὶ τὰ ἔθνη. Παρεδέξαντο
γὰρ τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν. Ὁ Θεὸς κάθηται ἐπὶ θρό-
νου ἀγίου αὐτοῦ. Τὴν μέλλουσαν αὐτοῦ ἀφίξιν ση-
μαίνει, δι' ἧς καθίσει κρῖναι τὴν οἰκουμένην.

Ἀρχοντες λαῶν συνήχθησαν μετὰ τοῦ Θεοῦ
Ἀβραάμ. Ὁμοιον τὸ, Καθήσεσθε ἐπὶ δώδεκα θρό-
νους κρῖνοντες τὰς δώδεκα φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ.
Ἵτι τοῦ Θεοῦ οἱ κραταιοὶ τῆς γῆς σφόδρα ἐπὶ-
θήσαν. Ἐν τῇ γῇ, φησὶ, τῶν πραέων τῇ ἀποδοθησο-
μένη τοῖς ἁγίοις οἱ κραταιοὶ τοῦ Θεοῦ ὑπερυψώθη-
σαν, καὶ ὑπεροδέξασθησαν, ὡς ἐδιδάχθημεν, ἐκ τοῦ
φήσαντος λόγου· Καθήσεσθε ἐπὶ θρόνων δώδεκα.

²⁰ Luc. i, 19. ²¹ Psal. ii, 8. ²² Gen. xlii, 10.

ster Deus Jacob. Qui in Christum crediderunt gra-
tiarum actiones duplicant.

1. In finem pro filiis Core.

PSALMUS XLVI.

Argumentum.

Canitur hic psalmus ex persona sanctorum apo-
stolorum, qui gentes hortantur ut per bona
opera exsultent de parta adversus scelestos dæ-
mones victoria.

2. Omnes gentes, plaudite manibus. Quasi dicat,
Opera bona facere studete. Jubilate Deo in voce ex-
sultationis. Victoriæ carmen hic psalmus est. Ita-
que utpote lapsis adversariis potestatibus, ad ca-
nendum gentes concitat.

3. Quoniam Dominus excelsus, terribilis. Excel-
sus propter Ecclesiam, terribilis contra hostes.
Rex magnus super omnem terram. Non ultra, inquit,
improbi, terrenis imperant. Dedit enim eis (nempe
discipulis) potestatem calcandi super serpentes
et scorpiones ²⁰, et ipsam improborum dæmonum
turbam pedibus eorum subjecit.

4, 5. Subjecit populos nobis, et gentes sub pedi-
bus nostris. Gaudet de concessa sibi a Domino
sorte. Elegit nobis hæreditatem sibi. Ecqua fuerit
hæreditas Domini nisi ea de qua dicitur a Patre,
Postula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem
tuam ²¹? Speciem Jacob quam dilexit. Speciem Ja-
cob vocat ejus de gentibus prophetiam, de qua
dicit: Et ipse erit expectatio gentium ²². Ipsa quo-
que dilecta est. Eccui dilecta est alii, nisi ei qui
animam suam pro ea posuit? Hanc itaque dilec-
tam, inquit, elegit.

6, 7. Ascendit Deus in jubilo. Hisce significatur
Domini ad cælos ascensus. Dominus in voce tuæ.
Laudes ab iis qui una ascendebant ipsi datas vo-
cem tubæ vocat. Psallite Deo nostro, psallite:
psallite Regi nostro, psallite. Quoniam angeli, in-
quit, ascendentem in cælum hymnis prosequuntur.
et vos etiam, o gentes, idem observantes ministe-
rium, psallite Deo terræ imperanti. Eorum enim
qui læto secundum Deum animo sunt est psallere.
Læto, inquit, animo quis est in vobis? psallat ²³.

[Psallite sapienter. Non cum citharis, ut ii qui
ante fuere: id enim significat illud, sapienter.]

8. Regnabit Deus super gentes. Fidem namque
ejus acceperunt. Deus sedet super sedem sanctam
suam. Futurum ejus adventum significat quo sede-
bit ut judicet orbem.

9. Principes populorum congregati sunt cum
Deo Abraham. Simile est illud: Sedebitis super
duodecim thronos judicantes duodecim tribus Is-
rael ²⁴. Quoniam Dei fortes terræ vehementer elevati
sunt. In terra, inquit, mansuetorum quæ sanctis
assignabitur, fortes Dei vehementer exaltati sunt,
et gloria mirum in modum aucti, ut edidicimus ex
ea sententia: Sedebitis super thronos duodecim.

²³ Jac. v, 31. ²⁴ Matth. xix, 28.

1. *PSALMUS* cantici, fillis Core, secunda Sabbati. XLVII.

Argumentum.

Hic quoque psalmus ex persona sanctorum apostolorum canitur, narrantium vexationes ob prædicationem illatas, et victorias de iis partas.

2. *Magnus Dominus et laudabilis nimis in civitate Dei nostri, in monte sancto eius.* Non jam in sola, inquit, Judæa, sed in monte sancto. Montem autem hic dicit Ecclesiam, ob sublimem de Deo doctrinam.

3. *Fundatur exultatione universæ terræ.* Extendit, inquit, exultationem per omnem terram; nam in omnem terram pervasit exultatio ejus manifestationis, et gratiam dilatavit. *Montes Sion latera aquilonis* Jerusalem ad meridiem sita est: gentes ad aquilonem. Quoniam autem Judæi, utpote soli montem Sion incolentes magnifice sentiebant, hic ostenditur Sion esse gentes evangelicum sermonem excipientes. Nam Sionis sedes est boreæ climatus, qui boreæ climatus per latera significatur: nam ubi dicturus erat boreæ climatus, latera aquilonis dixit. Et prius quidem Paulus fuit latera aquilonis, a quo universa mala per orbem conflagrarunt; jam vero factus est montes Sion, habens in sese loquentem Christum, qui venit ex Sion²⁴, et avertit impietatem ex Jacob²⁵. *Civitas regis magni.* Hæc latera aquilonis, ait, sive gentes, civitas jure vocentur, in quibus Deus intelligitur iis patrocinari et eos a tentationibus eripere.

4. *Deus in domibus ejus cognoscitur, cum suscipit eam.* Domus ii fuerint qui magni et præstantiores in civitate Dei sunt.

5-7. *Quoniam ecce reges terræ congregati sunt.* Bellum apostolis ob Christi prædicationem a regibus gentium illatum, sive ab inaspectabilibus dæmonibus qui olim regnabant, compressum et sublatum fuit. *Ipsi videntes sic admirati sunt.* Stupore, inquit, affecti et percussi sunt, auxilium cernentes sanctis a Deo præstitum. *Conturbati sunt, commoti sunt, tremor apprehendit eos.* Etenim præstantia virtutis ejus qui salutem ipsis parabat, in admirationem et stuporem coniecit eos.

8. *In spiritu vehementi conteres naves Tharsis.* Navibus Tharsis, utpote pretiosis copiosisque mercibus instructis, reges comparat. Spiritus autem vehemens, quo contrivit illos, virtutes quasdam intelligas quibus adversus inimicos apostolorum dimicavit.

9. *Sicut audivimus, ita et vidimus.* Quam, inquit, promisisti nobis, Domine, salutem, eam opera vidimus. *In civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri.* Significat quo loco promissionem impletam viderint. Ubinam autem, nisi in Ecclesia,

²⁴ Psal. xiiii, 7. ²⁵ Psal. lxxxiv, 2.

ΨΑΛΜΟΣ ᾠδῆς τοῖς υἱοῖς Κορὲ δευτέρα Σαββάτου. ΜΖ'.

Ἰσόθεσις.

Καὶ οὗτος ᾄδεται ὁ ψαλμὸς ἀπὸ προσώπου τῶν ἁγίων ἀποστόλων, διηγουμένων τοὺς διὰ τὸ κήρυγμα διωγμοὺς, καὶ τὰς νίκας τὰς ἐπὶ τούτων γινομένας.

Μέγας Κύριος καὶ αἰνετὸς σφόδρα ἐν πόλει τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἐν ὄρει ἀγίῳ αὐτοῦ. Οὐκ ἔστι, φησὶν, ἐπὶ τὴν Ἰουδαίαν μόνην, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ ἡγιασμένον. Ὅρος δὲ ἐνταῦθα τὴν Ἐκκλησίαν φησὶ, διὰ τὸ ὑψηλὸν τῶν περὶ Θεοῦ δογμάτων.

Εὐρίκων ἀγαλλιᾶται πάσης τῆς γῆς. Ἐξέτεινε, φησὶ, τὸ ἀγαλλίαμα ἐπὶ πάσης τῆς γῆς· εἰς πᾶσαν γὰρ τὴν γῆν τὸ ἀγαλλίαμα τῆς αὐτοῦ θεωφανείας καὶ τὴν χάριν ἐπέλατουνεν. Ὅρη Σιών τὰ πλευρὰ τοῦ βορρᾶ. Ἡ μὲν Ἰερουσαλήμ ἐν τῷ νότῳ κεῖται, τὰ δὲ ἔθνη ἐν τῷ βορρᾶ. Ἐπειδὴ δὲ μέγα ἐφρόνουσι οἱ Ἰουδαῖοι ὡς μόνου τὴν Σιών οἰκοῦντες, δείκνυσιν ὁ λόγος, ὅτι Σιών ἐστὶ τὰ ἔθνη τὰ παραδεξάμενα τὸν εὐαγγελικὸν λόγον. Τὸ γὰρ ἐδραΐωμα τῆς Σιών τὸ κλίμα ἐστὶ τοῦ βορρᾶ, ὅπερ κλίμα τοῦ διὰ τῶν πλευρῶν δηλοῦται βορρᾶ· ἀντὶ γὰρ τοῦ εἰπεῖν τὸ κλίμα τοῦ βορρᾶ, τὰ πλευρὰ εἶρηκεν. Πρῶτερον μὲν ἦν ὁ Παῦλος πλευρὰ τοῦ βορρᾶ, ἐφ' οὗ ἐξεκαύθη πάντα τὰ κακὰ ἐπὶ τῆς γῆς· νῦν δὲ γέγονεν ἑρῆ Σιών, ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν λαλοῦντα Χριστὸν, τὸν ἐλθόντα ἐκ Σιών καὶ ἀποστρέψαντα ἀσέβειαν ἀπὸ Ἰακώβ. Ἡ πόλις τοῦ βασιλέως τοῦ μεγάλου. Ταῦτα, φησὶ, τὰ πλευρὰ τοῦ βορρᾶ, ἦτοι τὰ ἔθνη, ἡ πόλις κληθεῖσιν ἂν, ἐν οἷς γινώσκεται ὁ Θεὸς ἀντιλαμβανόμενος καὶ σώζων αὐτοὺς ἐκ τῶν πειρασμῶν.

Ὁ Θεὸς ἐν ταῖς βάρεσιν αὐτῆς γινώσκεται, ὅταν ἀντιλαμβάνηται αὐτῆς. Αἱ βάρεις οἱ μεγάλοι καὶ ἐξαιρετοὶ τῆς τοῦ Θεοῦ πόλεως οἱ ἐν αὐτῇ ὑπερέχοντες εἶεν ἂν.

Ὅτι ἰδοὺ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς συνήχθησαν. Ὁ πόλεμος ὁ κατὰ τῶν ἀποστόλων διὰ τὸ κήρυγμα γινόμενος ὑπὸ τῶν αἰσθητῶν βασιλέων τῶν ἐθνῶν, καὶ μὴ καὶ τῶν ἀοράτων διαιμόνων τῶν πάλαι βασιλευόντων, διελύθη καὶ ἠφανίσθη. Αὐτοὶ ἰδόντες οὕτως ἐθαύμασαν. Κατεπλάγησαν, φησὶ, καὶ ἐξέστησαν τὴν γενομένην βοήθειαν παρὰ τοῦ Θεοῦ τοῖς ἁγίοις θεωροῦντες. Ἐταράχθησαν, ἐσαλεύθησαν, τρόμος ἐπέλαβετο αὐτούς. Ἡ γὰρ ὑπερβολὴ τῆς ἰσχύος τοῦ σώζοντος, τὸ θαῦμα αὐτοῖς καὶ τὴν κατάπληξιν ἐργασται.

Ἐν πνεύματι βίαιῳ συντρίψεις πλοῦθον θαρσεῖς. Πλοῖοις θαρσεῖς, οἷον ἐκ πολυτιμοῦ καὶ πολυφόροις, τοὺς βασιλεῖς παρεκάζει. Πνεῦμα δὲ βίαιον, δι' οὗ αὐτοὺς συνέτριψε, νοήσεις τινὰς δυνάμεις δι' ὧν τοὺς ἔχθρους τῶν ἀποστόλων κατεπολέμησεν

Καθάπερ ἠκούσαμεν, οὕτως εἶδομεν. Ἦν ἐπηγγελίω, φησὶν, ὡς Δέσποτα, σωτηρίαν ἡμῖν. ταύτην δι' ἔργων θεθεάμεθα. Ἐν πόλει Κυρίου τῶν δυνάμεων, ἐν πόλει τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Ὅπου τὴν ἐπαγγελίαν εἶδον πληρωθεῖσαν σημαίνει. Ποῦ δὲ ἦ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

σία, ἥτις ἐστὶ πόλις τοῦ Θεοῦ; Ὁ Θεὸς ἐθεμελίωσεν αὐτήν εἰς αἰῶνα. Ὅμοιον τῷ εἰρημένῳ παρὰ τοῦ Κυρίου· Ἐγὼ ἐπὶ τὴν πέτραν οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν.

Ἐπιλάβομεν, ὁ Θεὸς, τὸ ἐλεός σου ἐν μέσῳ τοῦ ναοῦ σου. Ἀντὶ τοῦ, τεθεάμεθα, προσδοκήσαμεν, φησὶν, εἰς ἅπασαν τὴν γῆν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ δοξασιζόμενον, ἐκ τοῦ ἐλέου τεχμαιρούμενοι μὴ περιφόμενους τοὺς ἀνθρώπους ἐκτὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ἀλλὰ καὶ ἐγκαθιδρυμένους τόπῳ τε καὶ ναῷ, τὸν παγκόσμιον ἠλίπισαμεν ἔλθον, εἰδότες τὸ ἰσχυρὰ σου καθολικὸν καὶ ἐπὶ πᾶσιν ὄν.

Κατὰ τὸ ὄνομα σου, ὁ Θεός, οὕτως καὶ ἡ ἀντιβολή σου. Τοῦτό φησι, διότι πᾶσιν ἀπλῶς καὶ ἀπροσώπολῃπτως δέδωκε τὴν χάριν, κατὰ τὸ εἰρημένον· Ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ οὐκ ἐνὶ δούλῳ, οὐδὲ ἐλεύθερος.

Ἐξυψανθήτω ὄρος Σιών. Ὅρος Σιών, ἡ Ἐκκλησία δηλονότι. Καὶ ἀγαλλιᾶσθωσαν αἱ θυγατέρες τῆς Ἰουδαίας. Θυγατέρας τῆς Ἰουδαίας τὰς τῶν ἁγίων ἀποστόλων εἶναι φησι ψυχάς· ἦσαν γὰρ ἐξ Ἰουδαίων. Ἐνεκεν τῶν κριμάτων σου, Κύριε. Κοίνας τὴν κρίσιν τῶν ἔθνων, ἐξήλασας τὸν κατ' αὐτῶν πόλεμον τῶν δαιμόνων.

Κυκλώσατε Σιών, καὶ περιλάβετε αὐτήν. Ταῦτα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῖς ἀποστόλοις παρακελεύεται, οἷον εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς γενέσθαι τῆς Σιών, τουτέστιν τοῦ θεοσεβοῦς πολιτεύματος. Διηγήσασθε ἐν τοῖς πύργοις αὐτῆς. Καὶ τίνες ἂν εἶεν οἱ πύργοι τῆς Ἐκκλησίας ἢ οἱ κατὰ καιρὸν αὐτῆς ἡγούμενοι καὶ οἱ δίκαιοι, οἷς καὶ διηγούνται τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ οἱ ἄπόστολοι;

[Ταῖς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ θεοσεβὲς πολίτευμα φρουρούσαις θείαις δυνάμεσιν, ἀγγέλοις τε ἁγίοις προσφωνεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγον· Κυκλώσατε τοὺς πύργους. Τὰ γὰρ κρείττονα τῆς πόλεως ὡς ἀνγκαιότερα πρὸς παραφυλακὴν ἀριθμῷ παραδέδοται τοῖς φρουροῖς.]

Ἦέσθε τὰς καρδίας ὑμῶν εἰς τὴν δύναμιν αὐτῆς. Δύναμις πάλιν τῆς Ἐκκλησίας οἱ ὑποστηρίζοντες αὐτὴν λόγοι, οὓς καὶ ἐξ ὅλης καρδίας κελεύει τοὺς ἁγίους ἀποστόλους νοθετεῖν. Καὶ καταδιέλεσθε τὰς βάρεις αὐτῆς. Ἐκαστος, φησὶ, μέρους βασιλευέτω τῶν ἔθνων. Διείλαντο γὰρ, φησὶ, τὴν οἰκουμένην οἱ δώδεκα. Ὅπως διηγήσησθε εἰς γενεὰν ἑτέραν. Οἱ γὰρ ἄπόστολοι καὶ ταῖς μετ' αὐτοὺς διηγούνται γενεαῖς, δι' ὧν καταλειλοῖσσι συγγραμμάτων περὶ Χριστοῦ.

Ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν εἰς τὸν αἰῶνα. Τῆς διανεμήσεως τὴν αἰτίαν φησὶ. Τοῦτου χάριν διδάξατε καὶ διέλεσθε, ἵνα καὶ ταῖς ὑστερον γεννησομέναις γενεαῖς ἀκουστὸν γένηται, ὅτι οὗτος ὁ δικαίως ποιμάνων λαὸν (λέγει δὲ Κύριον) οὗτός ἐστιν ὁ καὶ εἰς τοὺς μέλλοντας καὶ ἀτελευτήτους αἰῶνας μέλλων ποιεῖν.

⁶ Matth. xvi, 18. ⁷ Galat. iii, 28

(17) Aliam affert Dan. Barbarus interpretationem quæ est Didymi.

quæ est civitas Dei? *Deus fundavit eam in æternum.* Simile illi dicto Domini: *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam* ¹⁶.

10. *Suscepimus, Deus, misericordiam tuam in medio templi tui.* Quasi dicat, contemplati sumus, expectavimus in universa terra nomen Dei glorificatum iri, conjectantes, ex misericordia Dei non contemnendos eos qui extra Israellem essent, quin et in loco et in templo constituti, misericordiam in universum orbem tuam speravimus: gnari nomen tuum ad omnes pertingere et in omnibus esse.

11. *Secundum nomen tuum, Deus, ita et laus tua.* Hoc ait quia omnibus simpliciter et absque personarum acceptione gratiam largitus est, ut dictum est: *In Christo Jesu non est servus, neque liber* ¹⁷.

12. *Lætetur mons Sion.* Mons Sion, Ecclesia videlicet. *Et exultent filię Judææ.* (17) Filias Judææ animas esse dicit apostolorum; erant enim a Judæis prognati. *Propter judicia tua, Domine.* Cum judicasset videlicet gentium causam, depulisti daemonum bellum adversus eos excitatum.

13. *Circumdante Sion et complectimini eam.* Hæc Spiritus sanctus jubet apostolis, ut scilicet sint veluti murus Sionis; id est religiosi vitæ instituti. *Narrate in turribus ejus.* Quinam vero fuerint Ecclesię turres, nisi ii qui variis temporibus ejus duces fuerint, atque justii, queis apostoli narrant magnalia Dei?

[Divinas potestates, quæ Ecclesiam et religiosum institutum servant angelosque sanctos alloquitur Spiritus sanctus, dicens: *Circumdante turres.* Quæ enim in urbe præstantiora munimenta sunt, custodibus numero concedita sunt, ut ipsa defendant.]

14. *Ponite corda vestra in virtute ejus.* Virtus Ecclesię sunt qui eam confirmant sermones, quos apostolis jubet ut toto corde inter admonendum usurpent. *Et distribuite domos ejus.* Singuli, inquit, in aliquam terræ partem imperium obtineant. Nam diviserunt sibi, ait, duodecim, orbem terræ. *Ut enarretis in progenie altera.* Apostoli namque per scripta quæ reliquerunt Christum enarrant generationibus subsequentiibus.

15. *Quoniam hic est Deus noster in sæculum,* etc. Distributionis causam significat. Propterea, inquit, distribuite et docete, ut generationibus post futuris notum sit, eum qui juste populum pavit (id est Dominum) eumdem ipsum esse qui per futura et infinita sæcula pascet eos.

1. *In finem, filiis Core. PSALMUS XLVIII.* A *Εἰς τέλος τοῖς υἱοῖς Κορέ. ΨΑΛΜΟΣ ΜΗ*
Υπόθεσις.

Quæ ad divinum tribunal pertinent hoc psalmo omnibus hominibus prædicantur, necnon dies illa qua Deus condita omnia ad iudicium adducet. Fortasse vero filii Core apostolorum personam gerant qui mysteriis orbem initiarunt.

2. *Audite hæc, omnes gentes, auribus percipite, omnes qui habitatis orbem.* Sicut ad salutem totum humanum genus vocat, eodem modo ad doctrinam divini iudicii, una omnes sermo evocat.

3. *Quique terrigenæ et filii hominum.* Terrigenas vocat agrestiores homines barbarosque, qui in desertis habitant, neque legibus cultos; filios hominum dicit eos qui humaniorem ducunt vitæ rationem et legibus parent.

4. *Os meum loquetur sapientiam.* Quemadmodum ceu in varios ordines distribuit auditores, ita et doctrinam suam in modos distinguit varios. Chorus autem apostolicus est qui hæc loquitur, et qui in ore Christum habet, qui est sapientia Patris. Utpote igitur Christum in ore ferentes, et eum semper mente versantes intelligentiam obtinebant. Ita autem mens eorum ad intelligentiam acuta et expedita erat, ut etiam parabolas Salvatoris in Evangeliiis descriptas intelligerent. Quamobrem cum diceret Christus ²⁸ : *Intellexistis hæc omnia?* dicebant ei : *Etiam.*

5. *Inclinabo in parabolam aurem meam.* Ego quidem, ait, postquam mentem meam acui ad intelligentiam parabolarum Salvatoris, in iis comprehensam sententiam assequi potui. Iis autem qui id agere ob infantiam non valent aperiam ea quæ clausa sunt, et problemata explicabo atque parabolas. Hæc autem per psalterium sive corpus meum efficiam, quod quasi organum resonat, et quo anima mea ad hymnum vertitur concinendum, per singulos sensus, membra partesque peritissime mota.

6. *Cur timebo in die mala?* Hinc orditur, postquam priorem doctrinæ partem ceu in proœmio expendit. Orditur autem per interrogationem, ut responsonem accipiat. Hæc autem est interrogatio. *Cur timebo?* nam ad vocem *timebo*, interpungendum, ut isthæc sit sententia. Si quis interrogat, inquit, *Cur timebo?* volens a me causam ediscere ejus qua occupor afflictionis, cum fiducia audiat, esse aliquam diem malam, quam ego metu percussus exhorresco. Exhorresco autem, quoniam in illa die *iniquitas calcanei mei circumdabit me*, id est deflexio a divina via, qua per hujusce vitæ distractionem et fallaciam, divinam legem transgressus sum. Isthæc igitur impietas, inquit, circumdabit me; quasi dicat : Circumsistent me mala

Διὰ τοῦ παρόντος ψαλμοῦ τὰ περὶ τοῦ θεοῦ δικαστηρίου τοῖς πᾶσιν ἀνθρώποις κηρύττεται, καὶ ἡ ἡμέρα ἐκεῖνη, καθ' ἣν ἄξει ὁ Θεὸς πᾶν τὸ ποίημα εἰς κρίσιν. Ἔχοιεν δ' ἂν οἱ υἱοὶ Κορέ τῶν ἀποστόλων τὸ πρόσωπον, τῶν μυσταγωγησάντων τὴν ὑπ' οὐρανόν.

Ἀκούσατε ταῦτα, πάντα τὰ ἔθνη, ἐνωτίσαθε πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην. Ὅσπερ ἐπὶ σωτηρίᾳ πᾶν γένος ἀνθρώπων παρακαλεῖ, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐπὶ διδασκαλίᾳ τῆς θείας κρίσεως ὁμοῦ πάντας ὁ λόγος ἀνακαλεῖται.

Οἱ τε γηγενεῖς καὶ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων. Γηγενεῖς μὲν τοὺς βαρύτερους τῶν ἀνθρώπων καλεῖ τοὺς βαρβάρους, καὶ ἐν ἐρημίαις οἰκοῦντας, καὶ μὴ νομίμως πολιτευομένους· υἱοὺς δὲ ἀνθρώπων τοὺς ἡμερωτέραν πολιτείαν μετερχομένους, καὶ νόμοις διοικουμένους.

Τὸ στόμα μου λαλήσει σοφίαν. Ὅσπερ εἰς τάγματα πλείστα τοὺς ἀκροατὰς διείλεν, οὕτως καὶ τὴν αὐτοῦ διδασκαλίαν εἰς τρόπους ἀφορίζει διαφόρους. Ὁ χορὸς δὲ ἐστὶν ὁ ἀποστολικὸς ὁ ταῦτα φεγγόμενος, καὶ ἐπὶ στόματος φέρων τὸν Χριστὸν, ὃς ἐστὶν ἡ σοφία τοῦ Πατρὸς. Ἄτε δὴ οὖν τὸν Χριστὸν ἐπὶ στόματος φέροντες, καὶ τοῦτον εἰς νοῦν ἄει ἐκμελετώμετες, σύνεσιν εἶχον. Οὕτω δὲ αὐτῶν ἠκόνητο πρὸς σύνεσιν ὁ νοῦς, ὡς καὶ τὰς παραβολὰς τοῦ Σωτῆρος τὰς ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις φερομένας συνιέναι. Διὸ λέγοντος αὐτοῖς τοῦ Χριστοῦ· *Συηγήκατε ταῦτα πάντα;* ἔλεγον αὐτῷ· *Ναί.*

Κλινῶ εἰς παραβολὴν τὸ ὄψ μου. Ἐγὼ μὲν, φησὶν, ἀκονήσας τὸν ἑαυτοῦ νοῦν εἰς σύνεσιν τῶν σωτηρίων παραβολῶν, δαδύνημαι ἐπακολουθήσαι τῇ φερομένῃ αὐτοῖς διανοίᾳ· τοῖς δὲ μὴ τοῦτο πράττειν δυναμένοις διὰ νηπιότητα ἀνολίξω τὰ κεκλεισμένα, καὶ διδασκῶ τὰ προβλήματα καὶ τὰς παραβολὰς. Καὶ ταῦτα πράξω διὰ τοῦ ἑαυτοῦ ψαλτηρίου, τοῦ σώματος δηλαδὴ, ὄργανου δίκην ἐπηχοῦντος, δι' οὗ πρὸς ὕμνον τρέπεται ἡ ψυχὴ, δι' ἐκάστου αἰσθητηρίου καὶ μέλους καὶ μέρους ἐπιστημόνως κινουμένην.

Ἴνα τί φοβοῦμαι ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾷ; Ἐντεῦθεν ἀρχεται, τῆς διδασκαλίας τὰ πρῶτα ὡς ἐν προοιμίῳ διαλαλήσας. Ἀρχεται δὲ κατ' ἐρώτησιν, ἵνα καὶ ἀπόκρισιν λάθοι. Ἡ δὲ ἐρώτησις ἐστὶν αὕτη· Ἴνα τί φοβοῦμαι; μέχρι γὰρ τοῦ φοβοῦμαι δεῖ στίξαι, ἵνα ἢ ἡ διάνοια αὕτη· Ἐἰ τις ἐρωτᾷ, φησὶν, Ἴνα τί φοβοῦμαι; τὴν αἰτίαν θέλων γινῶναι παρ' ἐμοῦ τῆς συνεχούσης με ἀγωνίας, ἀκούετω μετὰ παρρησίας, ὡς ἐστὶν ἡμέρα πονηρὰ, ἣν αὐτὸς φρίττων φοβοῦμαι. Φρίττω δὲ, ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἡ ἀνομία τῆς πτέρυγος μου κυκλώσει με, τουτέστιν ἡ παρεκτροπὴ τῆς θείας ὁδοῦ, ἣν πεποίημαι κατὰ τὸν βίον, περισπασμῶ καὶ ἀπάτῃ τὸν θεῖον παραβάς νόμον. Αὕτη οὖν ἡ ἀσέβεια κυκλώσει με, φησὶν· ἀντὶ τοῦ, Περιστήσεται με τὰ ἔργα τὰ πονηρὰ καὶ πέπραχα, κυ-

²⁸ Matth. xiii, 51.

κλουντά με πανταχού και πολιορκούντα, και μη εἰδόντά με την κόλασιν ἐκφυγεῖν. Πονηράν την τῆς κρίσεως ἡμέραν φησίν, ἅτε δὴ πονηράν τοῖς κολαζομένοις ὑπάρχουσαν. Ὁ δὲ Ἀπόστολος και ἡμέραν τῆς ὀργῆς αὐτὴν ἐκάλεσεν, εἰρηκώς· *Θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς.*

Οἱ πεποιθότες ἐπὶ τῇ δυνάμει αὐτῶν. Ἀπὸ κοινοῦ τὸ, Ἀκούσατε ταῦτα οἱ ἐπὶ πλοῦτι καὶ τῇ δυνάμει θαρρόντες. Τίνα δὲ ἐστιν ἃ ὀφειλοῦσιν ἀκούειν ἢ ἐκεῖνα, ὡς οὐδὲ αὐτοὺς κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ὁ πλοῦτος ὀνήσει; Οὐδὲν γὰρ λυτρώσεται αὐτοὺς τῆς ἐπαχθησομένης αὐτοῖς διὰ τῆς ἀμαρτίας ὀργῆς· ὡσπερ οὖν οὐδὲ ἀδελφός, φέρει εἰπεῖν, θεοφιλῆς, οὔτε ἄλλος τις· ἀνθρώπων ἰσχύει λυτρώσασθαι ἐν τῇ τότε ἡμέρᾳ τινά· και εἰ ὁ ἀδελφός οὐκ ἰσχύει, και ταῦτα θεοφιλῆς, πολλῷ πλέον οὐκ ἰσχύσει ὁ πλοῦτος.

1 Ο ἀδελφός οὐ λυτροῦται· ἀδελφὸν θεοφιλῆ λέγει και τίμιον.]

Και τὴν τιμὴν τῆς λυτρώσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. Διδάξας, ὡς οὐδὲν ὁ πλοῦτος ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ὠφελεῖ, διδάσκει και τὸ ὠφελοῦν. Τί ἐξ τούτου ἢ τὸ ἐγκοπον και ἐπίπονον βίον κτήσασθαι; Οὔτοι γὰρ και τῆς ἐπιγγελημένης ζωῆς κατὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα ἀξιοθήσονται. Ὁ κοπιῶν διὰ τῆς πρακτικῆς ζήσεται εἰς τέλος διὰ τῆς γνώσεως, και παύσεται εἰς τὸν αἰῶνα, και ζήσεται εἰς νίκος. *Και ἐκοπίασεν εἰς τὸν αἰῶνα, και ζήσεται εἰς τέλος.*

Οὐκ ὄψεται καταστροφὰν, ὅταν ἴδῃ σοφοὺς ἀποθνήσκοντας. Εἰς τοσοῦτον γὰρ μακρὰν ἔσονται τῶν ἀσεβῶν, ὡς μηδὲ πλησιάζειν αὐτῶν τῇ ἀπωλείᾳ. Τίνες δὲ ἀποθνήσκοντες σοφοὶ ἢ περὶ ὧν λέλεκται· *Ἀπολώ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν και τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν ἀθετήσω;* Παιδεύει γὰρ διὰ πάντων ἡ παρούσα Γραφή, ὡς κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως οὔτε πλούσιος ἑαυτὸν ῥύεται, οὔτε ὁ νενομισμένος σοφός. Μόνος δὲ ἐκεῖνος τεύξεται τῆς αἰωνίου ζωῆς ὁ ἐν τῷ παρόντι βίῳ κατατήξας. *Ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἄφρων και ἄνους ἀπολοῦνται.* Ὁμοῦ σοφοί, φησι, και ἄφρονες ἀπωλείᾳ παραδοθήσονται· οὐ διενηγάσιν γὰρ ἀλλήλων οὐδὲν, ὁμοίως εἰδωλολατροῦντες. *Και καταλείψουσιν ἄλλοτριους τὸν πλοῦτον αὐτῶν.* Οὐ γὰρ ἠθέλησαν αὐτὸν οικεῖον ποιήσασθαι διὰ τῆς εἰς τοὺς δεομένους εὐεργεσίας.

Και οἱ τάφους αὐτῶν οικίαι αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα. Διὰ τῶν τάφων τὴν νεκρότητα σημαίνει ἢν ἐνέδυσαν τὴν ψυχὴν αὐτῶν, οὐδὲν ὀρθὸν οὐδὲ εὐθὲς φρονήσαντες περὶ Θεοῦ. *Σκηνώματα αὐτῶν εἰς γενεὰν και γενεὰν.* Αἱ σκηναί, φησίν, ἐν αἷς ζῶντες ἔχουν ἀφ' ἐτέρων εἰς ἐτέρους ἤξουσιν κατὰ γενεάς· τοῦτο γὰρ και ἄνωτέρω εἰρηκεν, ὅτι *καταλείψουσιν ἄλλοτριους τὸν πλοῦτον αὐτῶν.* Ἐπεκαλέσαντο τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐπὶ τῶν γαιῶν. Δέον, φησι, διὰ πίστεως και πολιτείας λαμπρὰς παρασκευάσαι γραφῆναι αὐτῶν τὰ ὀνόματα ἐν τοῖς οὐρανοῖς· οἱ δὲ ἐπὶ τῆς γῆς αὐτὰ ἐπεκαλέσαντο ἐπωνύμους αὐτοῖς κτιζόντες πόλεις.

opera quæ feci, meque undique conclusum obsidebunt, nec sinent me supplicium effugere. Malam vero judicii diem appellat, ut quæ supplicio affectis dira et gravis futura sit. Apostolus autem eam iræ diem vocavit, cum dixit ³⁹ : *Thesaurizas tibi iram in die iræ.*

7. *Qui confidunt in virtute sua.* Quasi in commune ait illud : Audite hæc omnes qui in divitiis et in virtute confiditis. Quænam autem audiant oportet, nisi illa, quod scilicet nihil illis utilitatis in illa die divitiarum sint allaturæ? Neque enim redimet eos ab ira et vindicta ob peccatum ipsis infligenda. Itaque ne frater quidem, ut ita dicam, etiamsi religiosus sit, neque alius quispiam hominum in illa die quemquam poterit redimere. Quod si ne frater quidem possit, etsi religiosus, multo minus poterunt divitiarum.

8 [*Frater non redimit, fratrem religiosum et honorabilem virum dicit.*]

9. *Et pretium redemptionis animæ suæ.* Postquam docuit nihil profuturas divitias in die judicii, docet quid profuturum sit. Quid autem illud, nisi vitam laboribus plenam ducere? Isti enim promissa vita in futuro sæculo dignabuntur. Qui per actiones laborat, vivet usque in finem per cognitionem, requiescet in sæculum, vivet ad victoriam. *Et laboravit in æternum, et vivet adhuc in finem.*

10. *Non videbit interitum cum viderit sapientes morientes.* Ita longo ab impiis intervallo separabuntur, ut eorum perditioni ne minimum quidem appropinquent. Qui sunt autem illi sapientes morientes, nisi ii de quibus dictum ⁴⁰ : *Perdam sapientiam sapientium, et intelligentium intelligentiam despiciam.* Docet enim ubique præsens Scriptura, quod in die judicii, neque dives seipsum redempturus sit, neque quivis sapiens existimatus. Vitam autem æternam is solus consequetur qui in hac vita se mace-raverit. *Simul insipiens et stultus peribunt* : Una, inquit, sapientes et stulti pernicii tradentur : non differunt enim mutuo, simili idololatriæ generi dediti. *Et relinquent alienis divitias suas.* Neque enim illas sibi proprias et firmas constituere voluerunt, beneficium erga egenos.

12. *Et sepulcra eorum domus illorum in æternum.* Per sepulcra mortalitatem significat qua induerunt animam suam, nihil probum, nihil rectum animo versantes circa Deum. *Tabernacula eorum in progenie et progenie.* Tabernacula, in quibus dum vitam agerent habitabant, ab aliis ad alios consequenter per generationes varias devenient : illud enim superius quoque dixerat, *relinquent alienis divitias suas. Vocaverunt nomina sua in terris.* Par erat, ait, ut per fidem et præclaram institutionem id efficerent, ut ipsorum nomina in cælis describerentur; illi autem in terris vocaverunt, cum cognomines sibi urbes construerent.

³⁹ Rom. II, 5. ⁴⁰ Isa. XXXI, 14; I Cor. I, 19.

13. *Et homo cum in honore esset non intellexit.* A Quæ causa fuerit quod ipsi eo lapsi sint ut alie de se sentirent, enuntiat ille, videlicet carnis concupiscentiæ. Hoc autem est honorem proprium non intelligere, quod scilicet ad imaginem Dei facti sint. Ad similitudinem autem jumentorum insipientium, præ cælestibus tabernaculis terram incolere delegerunt, et sepulcra a Deo concedendæ vitæ prætulerunt.

14. *Hæc via illorum scandalum ipsis.* Viam divinæ litteræ cujusque hominis vitam appellare consueverunt, et vitæ hominum tempus. Hanc ergo, ait, asperam et odiosam vitam paravit illis, quia rectum nihil sentirent. Sed quando in illa profecerunt, tum scandala ne sentiebant quidem. *Postea vero in ore suo complacerebunt,* quasi dicat, B Confitebuntur pœnitentiam agentes, quod in hujusmodi via incesserint; sed quando non erit ultra pœnitentiæ tempus.

15. *Sicut oves in inferno positi sunt.* Quando noluerunt sub bono pastore agere: sed repulso honore, perinde atque jumenta corpore corrupti sunt; idcirco pecora inferni effecti sunt, ita ut deum pastor eorum ad pascua sua abducat eos, alios quidem in ignem æternum; illos eo ubi fletus et stridor dentium, alios in tenebras exteriores.

Adjicit Daniel Barbarus. Cæterum juxta Synmachum: Hæc via illorum dementia ipsis, posterique illorum sermonem probabunt: non enim primis sat fuit uti dementia via, nisi etiam perniciosum posteris exemplum facti simile ad sui imitationem studium illis relinquerent, ut et posterum in morum suorum via sibi placerent, et illos imitatione sequerentur.

Et dominabuntur eorum justi in matutino. Non C ulterius, quemadmodum in hac vita cum essent, adversus pios homines insurgunt; verum contra qui matutino tempore dignati sunt et novo lumine, impiis imperabunt. *Et auxilium eorum veterascet in inferno,* etc. Omne, inquit, auxilium eorum, scilicet virtus quam obtinebant ex gloria, morte dissolvitur. Illud enim, *veterascet,* pro solvetur positum est.

16. *Veruntamen Deus redimet animam meam de manu inferi, cum acceperit me.* Mei, inquit, ita loquentis animam redimet Deus, ut ne una abducatur illa, et deseratur cum ovibus inferni.

17. *Ne timearis cum dives factus fuerit homo.* Cum didiceris, ait, qui finis erit impiorum, ne beatos prædicēs eos qui in vita divites et opulenti sunt, non timeas quasi omni spe interclusus, nec ut magnis orbatus præsentis vitæ bonis, animo deficiās. Probe nosti quia te exspectat redemptio a morte et vita æterna. Qui autem a multis prædicatur ob divitias gloriamque, et ob illam falso nuncupatam sapientiam, nihil plus habebit, nudatus quippe omnibus, a vitæ bonis abripietur.

18. *Quoniam cum interierit non sumet omnia.* Hoc solum lucri, ait, a divitiis accepisse videntur

Kal άνθρωπος ἐν τιμῇ ὧν οὐ συνῆκε. Τὸ αἴτιον τοῦ ἐκπεσεῖν αὐτοὺς εἰς τὸ μέγα φρονεῖν τὰ σαρκίς ἐπιθυμήματα λέγει. Τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ μὴ συνιέναι τὴν τιμὴν αὐτῶν, ὅτι δὴ κατ' εἰκόνα πεποιήνται Θεοῦ. Ὅμοίως δὲ τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις γῆν οἰκεῖν ἀντὶ τῶν οὐρανίων σκηνῶν καταλλάξαντο, καὶ τάφους ἀντὶ τῆς παρὰ Θεοῦ ζωῆς.

Αὕτη ἡ ὁδὸς αὐτῶν σκάνδαλον αὐτοῖς. Ὅδον ἡ θεία Γραφὴ τὸν ἐκάστου βίον οἶδε καλεῖν, καὶ τὸν ἐκάστου τῆς ζωῆς χρόνον. Ταύτην οὖν, φησὶ, τὴν ὁδὸν τραχεῖαν καὶ ἐχθρὰν κατεσκευάσεν αὐτοῖς, ἅτε μηδὲν εὐθὺς πεφρονηκότες. Ἄλλ' ὅτε μὲν προσέκπιον ἐν αὐτῇ, οὐκ ἠσθάνοντο τῶν σκανδάλων. *Μετὰ* B *δὲ ταῦτα ἐν τῷ στόματι αὐτῶν εὐδοκίησουσιν,* ἀντὶ τοῦ, Ὅμολογήσουσι μετανοήσαντες ἐφ' οἷς τοιαύτην ὠδωσαν τρίβον, ὅτε οὐκ ἔξουσι τῆς μετανοίας καιρῶν.

Ὡς πρόβατα ἐν ἄδη ἔθεντο. Ἐπειδὴ οὐκ ἐθέλησαν ὑπὸ τὸν ἀγαθὸν εἶναι ποιμένα, ἀλλὰ τὴν ἑαυτῶν τιμὴν ἀπιστάμενοι, παραπλησίως τοῖς κτήνεσι τὰ σώματα διεφθάρησαν· ταύτην τοὶ καὶ θρέμματα γεγενῆσιν ἄδου, ὡς λοιπὸν αὐτὸν ποιμαίνοντα αὐτοὺς εἰς τὰς αὐτοῦ νομὰς ἀπάξουσιν, τοὺς μὲν εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τοὺς δὲ ὅπου ὁ κλαυθμὸς καὶ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, τοὺς δὲ εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον.

Kal κατακυριεύσουσιν αὐτῶν οἱ εὐθεῖς τὸ πρωῒ. Οὐκέτι ὡσπερ ἐν τῷ παρόντι βίῳ ὄντες, κατεξανίστανται τῶν εὐθεῶν· τούναντιον δὲ οἱ τοῦ καιροῦ τῆς πρώτης ἀξιωθέντες καὶ τοῦ νέου φωτὸς τῶν ἀσθεῶν κατακυριεύσουσι. *Kal ἡ βοήθεια αὐτῶν παλαιωθήσεται ἐν τῷ ἄδη.* Πᾶσα, φησὶν, ἡ βοήθεια αὐτῶν, ἥτις ἡ ἰσχὺς ἦν ἔσχον ἐκ τῆς δόξης, τῷ θανάτῳ διαλυθήσεται. Τὸ γὰρ, *παλαιωθήσεται,* ἀντὶ τοῦ, διαλυθήσεται, τέθειται.

Πλὴν ὁ Θεὸς λυτρώσεται τὴν ψυχὴν μου ἐκ χειρὸς ἄδου, ὅταν λυμῶνῃ με. Ἐμοῦ, φησὶ, τοῦ ταῦτα λέγοντος λυτρώσεται ὁ Θεὸς τὴν ψυχὴν, πρὸς τὸ μὴ συναπαχθῆναι αὐτὴν, καὶ ἐρημωθῆναι μετὰ τῶν τοῦ ἄδου προβάτων.

Μὴ φοβοῦ, ὅταν πλουτήσῃ ἄνθρωπος. Μαθῶν, φησὶν, οἷον ἔσται τῶν ἀσθεῶν τὸ τέλος, μὴ μακαρίσῃς τοὺς ἐν τῷ βίῳ πλουτοῦντας, μηδὲ φοβηθῆς ὡς πάσης ἀποκεκλεισμένος ἐλπίδος, μὴ ἀθυμῆς δὲ ὡς μεγάλων ἀγαθῶν τῶν παρόντων ἐστερημένος. Εὐἰσθί, ὅτι σὲ μὲν περιμένει ἡ ἐκ θανάτου λύτρωσις καὶ ἡ αἰώνιος ζωὴ· ὁ δὲ παρὰ τοῖς πολλοῖς εὐδαιμονιζόμενος διὰ πλοῦτον καὶ δόξαν, καὶ διὰ τὴν ψευδῶς νομον σοφίαν, οὐδὲν πλέον ἔχει· γυμνὸς γὰρ πάντων ἀπαχθῆσεται τῶν τοῦ βίου.

Ὅτι οὐκ ἐν τῷ ἀποθῆσκειν αὐτὸν λήψεται τὰ πάντα. Τοῦτο, φησὶ, μόνον ἔδοξαν κερδαίνειν οἱ ἀθεοὶ

ἀπὸ τοῦ πλούτου, τὸ εὐλογηθῆναι τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἐν τῇ θνητῇ καὶ προσκαίρῳ ζωῇ. Ἐκεινῶν ἐπαινού- των αὐτοῦ καὶ εὐδαιμονιζόντων ἐφ' οἷς ἔδοξαν ἔχειν ἀγαθοίς. Οὐδὲ συγκαταθίσεται αὐτῷ ἡ δόξα αὐ- τοῦ. Ἐπειδὴ πάντα πρόκαιρα, φησι, τότε χάριν ἀποδώσει σοι τῷ δημιουργῷ ὁ τοιοῦτος, ὅταν πληθύνῃς τὰ ὄντα αὐτῷ.

Εἰσελεύσεται ἕως γενεᾶς πατέρων αὐτοῦ. Μι- μῆσεται, φησί, τῶν πατέρων τὸν ζῆλον, καὶ ἐκ πονη- ρῶν ὧν τὴν πονηρίαν διαδέξεται. Ἐως αἰῶνος οὐκ ὄψεται ὥρῳ. Οἱ γὰρ τοιαῦτα φρονούντες τυφλοὶ ταῖς ψυχαῖς γενόμενοι, μήτε ἐν τῷ θνητῷ βίῳ τῷ φωτὶ τῆς γνώσεως φωτισθέντες, μήτε ἐν τῷ μέλλοντι τοῦ αἰωνίου φωτὸς ἀξιοθησόμενοι.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Ἀσάφ. ΜΘ.

Ἰπθόσεις.

Ἄδει τὸν ψαλμὸν ὁ Ἀσάφ τοῦ νομοθέτου τὸ πρόσ- ωπον εἰσφέρων, τὰς πάλαι μὲν ἀνατρέπων θυσίας, εἰσφέρων δὲ τὰς τῆς Νέας Διαθήκης, τὰς δι' ἀνέ- σεως δωροφορίας. [Οἱ Ἰουδαῖον πρῶτοι ἀρετῆς ἀμελοῦντες τὸ (sic) ἐνόμισον εἶναι ἐν τῷ τοῦς νό- μους ἀποστοματίζειν καὶ διαγγέλλειν, καὶ θυσίας προσφέρειν. Νόμου δὲ ἀνάγνωσις, καὶ θυσιῶν προσφορὰ τῆς ἐνυπαρχούσης εἰσὶν ἀρετῆς καρπός· ἅνευ δὲ ταύτης ἐκεῖνα ποιεῖν μόνον ὁμοίον ἐστὶν ἀλείφεισθαι μὲν ἐπὶ τῷ παλαίῳ, αὐτῶν δὲ τῶν παλαισμάτων καταμελεῖν, ἐξ ὧν ὁ στέφανος. Πρὸς οὖν τοὺς οὕτω διακειμένους ἔλεγχον ποιεῖται ὁ μα- κάριος Δαυὶδ, τὸν Θεὸν εἰσάγων ὀνειδίζοντα καὶ δεικνύοντα, ὅτι μὴ οὐσης ἀρετῆς, τὰς θυσίας ἀποσ- τρέφεται, ὃ καὶ διὰ Ἡσαίου ἔλεγεν· Ὁ ἄνομος ὁ θύων μοι μόσχον, ὡς ὁ τύπτων ἄνδρα, καὶ τὰ ἐξῆς. Ἐν εἰκνίῳ οὖν σχηματίζει τὸν Λόγον, καὶ εἰσάγει τὸν Θεὸν ἐξ οὐρανοῦ παραγινόμενον, καὶ καθίζοντα κριτήριον, καὶ τοὺς τῶν Ἰουδαίων κρί- νοντα ἄρχοντας, Θεὸς θεῶν ἐλάλησε.]

Θεὸς θεῶν Κύριος ἐλάλησε, καὶ ἐκάλεσε τὴν γῆν. Θεοὶ μὲν οἱ ἄγιοι παρὰ τῷ Θεῷ· Δέδωκά σε τῷ Φαραῶ εἰς Θεόν· καὶ, Ἐγὼ εἶπα· Θεοὶ ἐστε. Καλοῦνται δὲ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πότε, ἢ ὅτε ἐνανθρωπή- σας ἐλάλησε, καὶ πᾶσαν συνεκάλεσε τὴν γῆν· Τί δὲ ἐλάλησεν ἢ τὸ, Πορευθέντες, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, καὶ τό· Δεῖ κηρυχθῆναι τὸ Εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ·

Ἐκ Σιών ἡ εὐπρέπεια τῆς ὠραιότητος αὐτοῦ. Ἐκ γὰρ τῆς ἁγίας Σιών καὶ δευτέραν παρουσίαν ποιήσεται.

[Ἐκ Σιών ἡ εὐπρέπεια τῆς ὠραιότητος αὐτοῦ. Θεὸς ἐμφανῶς ἤξει. Τὸ μὲν, ἐκ Σιών, τὴν προτέ- ραν λέγει παρουσίαν σημαίνειν· τὸ δὲ, ἐμφανῶς, δευτέραν. Κατὰ μὲν οὖν τὴν πρώτην αὐτοῦ παρουσίαν καὶ τὴν ἐνδοξον θεοφάνειαν ἐσιώπα ὑπ' ἀνθρώπων κρινόμενος, οὐδὲ ἐμφανῆ τὴν ἑαυτοῦ θεότητα ἐδείκνυ· ἐπειδὴ δὲ τὸ δεύτερον ἀφίκηται, ἤξει ἐμφανῶς, καὶ οὐ παρασιωπήσεται· ἀλλ' ἐλέγξει τοῦ κόσμου τὴν ἀμαρτίαν. Εἰ γὰρ ὁ Θεὸς ἐμφανῶς ἤξει, ὁ δὲ Χρι-

A impii, quod anima eorum in hac mortali et tempo- ranea vita ab divitiis celebrata fuerit. Laudati scilicet et felices dicti, ob bona quæ habere vide- bantur. Neque descendet cum eo gloria ejus, etc. Quoniam, inquit, omnia temporanea, iura gratiam reddet tibi creatori hujusmodi homo, cum ejus facultates auxeris.

19. Introibit usque in progenies patrum suorum. Inhabitabit, inquit, patrum suorum studium : et cum ex improbis ortum ducat, improbitatem excipiet. Usque in æternum non videbit lumen. Omnes enim qui hoc modo sentiunt, animo cæcutiunt, ne- que in hac mortali vita lumine cognitionis illu- strati, neque in futura æterno lumine donandi.

PSALMUS Asaph. XLIX.

Argumentum.

B Psalmum canit Asaph, personam inferens legisla- toris, qui antiqua sacrificia evertit, et quæ ad Novum Testamentum pertinent dona cum laude conjuncta affert. [Judæorum primi, neglecta virtute, religionem putabant esse sitam in recitan- dis et enuntiandis legibus, offerendisque sacrifi- ciis. Lectio autem legis et sacrificiorum oblatio, virtutis intus existentis fructus esse debent : qua deficiente illa solum præstare, perinde fuerit ac si quis ungatur ad palæstram, et certamina ipsa nihil curet, quibus corona obtinetur. Eos itaque qui sic affecti sunt, coarguit beatus Da- vid, Deumque inducit exprobrantem ac decla- rantem se, si deficiat virtus, a sacrificiis abhor- rere, quod per Isaiam quoque dicebat ⁴¹. Impius qui mihi vitulum immolabat, est quasi ille qui virum cædit, etc. In imagine igitur Verbum adumbrat, inducitque Deum de cælo advenien- tem, ac sedentem ad judicium, et de Judæorum principibus judicium ferentem, Deus deorum lo- cutus est.]

1. Deus deorum Dominus locutus est, et vocavit terram. Sancti ut dii apud Deum sunt : Dedi te Pharaoni in Deum ⁴², et : Ego dixi : Dii estis ⁴³. Quandonam ita a Deo vocantur, nisi cum incarna- tus locutus est, et totam convocavit terram? Quid vero locutus est, nisi : Euntes baptizate omnes gentes ⁴⁴; et illud : Oportet prædicari Evangelium hoc in universo mundo ⁴⁵?

2. Ex Sion species decoris ejus. Nam ex superna Sion secundo adveniet.

[Ex Sion species decoris ejus. Deus, manifeste veniet. Illud, ex Sion, priorem dicit adventum significare; illud autem, manifeste, secundum. Quod itaque priorem ejus adventum, atque gloriosam Dei manifestationem, silebat dum ab hominibus judicare- tur, neque conspicue divinitatem suam ostendebat, quando autem secundo accedet, manifeste veniet, et non silebit, sed arguet mundi peccatum. Si namque Deus manifeste veniat, Christus autem Deus

⁴¹ Isa. LXXVI, 3. ⁴² Exod. VII, 1. ⁴³ Psal. XLVI, 6. ⁴⁴ Matth. XXVIII, 10. ⁴⁵ Marc. XIII, 10.

sit, illud sane dictum, *manifeste*, carnem declarat.]

3. *Deus manifeste veniet.* Non enim perinde atque in primo adventu incognito veniet; sed ut ipse ait: sicut fulgur quod omnia implet ab oriente ad occidentem. *Deus noster et non silebit.* Non sicut ante, inquit, silebat, et nihil agebat contra impios, ita tunc erit. *Ignis in conspectu ejus exardescet.* Ignis, ut propter impietatem merentes tradat comburendos: simile autem illud: *In conspectu illius volvebatur fluvius igneus.* Hæc ipsa mirabilia sane vidit Daniel ⁴⁶. *Fluvius enim, inquit, ignis volvebatur in conspectu ejus: thronus ejus flamma ignis, rotæ ejus ignis accensus.* Ignis autem, aut lumen ex eo manans significat; nam Christi cognitionem præcedit lumen spirituale, cujus figura est columna ignis quæ Israellem nocte ducebat; aut indicat nos omni peccatorum genere frigidus a Salvatore accensus ad studium omnis boni. Ignis vero ille ceu spiritualis, sancti Spiritus participationem inducit. Ait enim ille: *Ignem veni mittere in terram* ⁴⁷. Siquidem spiritu viventes effecti sumus quotquot tali gratia dignati sumus. Quamobrem in omni Spiritus gratia ignis manifestatio una inducitur; baptizamus enim in Christo secundum Joannis vocem in Spiritu sancto et igne. Ait item prophetarum quidam ⁴⁸: *Ipse eyreditur quasi ignis conflans et quasi herba fullonum: et descendet conflans et purgans ceu aurum et argentum.* Omnem quippe maculam in nobis tabefacit Spiritus sancti virtus. Sed nihil profuit Synagogæ Judæorum, quia gratiam non admiserunt, de quibus apud Jeremiam dicit Deus ⁴⁹: *Defecit constator ab igne, defecit plumbum. In vanum argentarius argentum signat: malitiæ eorum non tabefactæ sunt.*

4. *Advocabit cælum desursum.* Olim qui in terra degebant partes vulpium erant, ut in Psalmis dictum est ⁵⁰, impuros colentes spiritus, et in singulis locis Deum existimantes esse id quod apparebat. Sed ubi apparuit Salvator, illustravit nos vera Dei cognitionis luce, reduxit quod erraverat, obligavit quod infirmabatur; utpote pastor bonus, feras expulit, ab ovili ovium; sanctificavit spiritu, munivit virtutibus angelicis, constituit omnes qui in terra fuere sanctos mysteriorum initiatores. *Advocabit igitur, inquit, angelos qui in cælis sunt, et eos qui in terra ad apostolatam allecti sunt, ut discernant populum ipsius.* Nam apostoli eos quidem qui obtemperarunt, Deo obtulere, infideles autem Satanæ transmisere, tantum non dicentes: Abscedite igitur ad lucem ignis vestri, et ad flammam qua combusti estis. Judæis itaque non credentibus aiunt ⁵¹: *Vobis oportebat primum loqui verbum Dei: sed quoniam repellitis illud, et indignos vos judicialis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes.* Quod autem mysteriorum dispensatoribus eorumque discipulis angeli auxiliantur, declarat Pau-

⁴⁶ Dan. vii, 10. ⁴⁷ Luc. xii, 49. ⁴⁸ Malach. iii, 1. ⁴⁹ Jerem. vi, 28, 29. ⁵⁰ Psal. lxxii, 11.

⁵¹ Act. xiii, 46.

στος Θεός ἐστι, τὸ, ἐμφανῶς, ἄρα τὴν σάρκα δηλοῦ.]

Ὁ Θεὸς ἐμφανῶς ἦξει. Οὐ γὰρ κατὰ τὴν προτέραν παρουσίαν λεληθότως· ἀλλ' ὡς αὐτὸς φησιν, ὡς ἀστραπὴ πληροῦσα ἀπὸ ἀνατολῶν ἕως δυσμῶν. Ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ οὐ παρασιωπήσεται. Οὐχ ὡσπερ τὸ πρότερον, φησίν, ἐσιώπα τοῖς ἀσεβέσιν, οὕτω καὶ τότε. Πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ κηθίζεται. Πῦρ, ἵνα τοὺς ἀξίους διὰ τὴν ἀσέβειαν αὐτῶν παραδῷ. Ὅμοιον δὲ τὸ, Ἐμπροσθεν αὐτοῦ εἴλικε ποταμὸς πυρός. Σφόδρα ταῦτα καὶ ὁ μακάριος ἐθεάσατο Δανιήλ. Ποταμὸς γὰρ, φησὶ, πῦρός εἴλικεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ· ὁ θρόνος αὐτοῦ φλόξ πυρός· οἱ τροχοὶ αὐτοῦ πῦρ φλέγον. (Corderius sic.) Τὸ δὲ πῦρ ἢ τὸ φῶς σημαίνει τὸ ἐξ αὐτοῦ τῆς γὰρ γνώσεως τοῦ Χριστοῦ τὸ διὰ πίστεως ἠγείται φῶς νοητὸν, οὗ τύπος ὁ τοῦ Ἰσραὴλ ἐν νυκτὶ καθηγησάμενος στῦλος πυρός· ἢ ὅτι τοὺς ἀπεψυγμένους ἡμᾶς εἰς ἅπασαν ἀμαρτίαν ἀνεξωπύρησεν ὁ Σωτὴρ εἰς προθυμίαν παντὸς αγαθοῦ· πῦρ ὡσπερ νοητὸν τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος μέθεξιν ἐμβαλὼν. Ἐφη γοῦν ὅτι· Πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν· γεγόναμεν γὰρ τῷ πνεύματι ζῶντες, ὅσοι τῆς τοιαύτης ἡξιώμεθα χάριτος. Διδὸν καὶ ἐν τῇ τοῦ ἁγίου Πνεύματος χάριτι πυρὸς δῆλωσις συνεισφέρειται· βαπτίζομεθα γὰρ ἐν Χριστῷ κατὰ τὴν Ἰωάννου φωνὴν ἐν Πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ. Ἐφη δὲ τις καὶ τῶν προφητῶν· ὅτι Αὐτὸς ἐκπορεύεται ὡς πῦρ χωνευτηρίου, καὶ ὡς πόα πλυνόντων· καὶ καθιςίται χωνεύων καὶ καθαρῖζων ὡς τὸ ἀργύριον καὶ χρυσίον. Ἐκτῆκε γὰρ ἅπαντα ῥύπον ἐν ἡμῖν ἢ τοῦ ἁγίου Πνεύματος δύναμις. Ἄλλ' οὐδὲν ὠνησὴ τὴν Ἰουδαίων Συναγωγὴν, ὅτι μὴ τὴν χάριν προσήκαντο, περὶ ὧν ἐν Ἱερεμίᾳ φησὶν ὁ Θεός· Ἐξέλειπε φουσητὴρ ἀπὸ πυρός, ἐξέλειπε μόλιθος. Εἰς κενὸν ἀργυροκόπος ἀργυροκοπεῖ· ποτηρία αὐτῶν οὐκ ἐτάκθησαν.

Προσκαλέσεται τὸν οὐρανὸν ἄνω. (Corderius.) Πάλαι μὲν οἱ ἐπὶ γῆς μερίδες ἦσαν ἀλωπέκων, ὡς ἐν Ψαλμοῖς ποῦ φησὶ, τοῖς ἀκαθάρτοις λατρεύοντες πνεύμασι, καὶ κατὰ τόπον ἕκαστον Θεὸν ἠγοῦμενοι τὸ δοκοῦν. Ἄλλ' ἐπιφανεὶς ὁ Σωτὴρ, ἐνήστραψεν ἡμῖν τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας τὸ φῶς, ἐπέστραψε τὸ πεπλανημένον, κατέδησε τὸ ἡβρωστηκὸς, ὡς ποιμὴν αγαθὸς, ἀπεσῆθησε τοὺς θήρας τῆς τῶν προβάτων ἀύλης ἠγίασε πνεύματι, ἡσαλάσατο δυνάμει ἀγγελικαῖς, ἐπέστησε τοὺς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν ἁγίους μυσταγωγούς. Προσκαλέσεται τοῖσιν, φησὶ, τοὺς ἐν οὐρανοῖς ἀγγέλους, καὶ τοὺς ἐξείλεγμένους ἐν γῇ πρὸς ἀποστολὴν, ὥστε τὸν λαὸν αὐτοῦ διακρίνειν. Οἱ γὰρ ἀπόστολοι τοὺς μὲν πειθομένους προσήνεγκαν τῷ Θεῷ, ἀπιστοῦντας δὲ τῷ Σατανᾷ παρέπεμψαν, μονονοῦχὶ λέγοντες· Πορεύεσθε οὖν, φησὶ, τῷ φωτὶ τοῦ πυρός ὑμῶν καὶ τῇ φλογὶ ἢ ἐξεκαύσατε. Τοῖς γοῦν Ἰουδαίοις ἀπιστοῦσὶ φασιν· Ὑμῖν ἦν ἀναγκαῖον πρῶτον λαλῆσαι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ δὲ ἀπωθεῖσθε αὐτὸν, καὶ ἀναξίους ἑαυτοὺς κληρετε τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη. Ὅτι δὲ τοῖς μυσταγωγοῖσι καὶ τοῖς αὐτῶν

2, 3. ⁵⁰ Jerem. vi, 28, 29. ⁵¹ Psal. lxxii, 11.

μαθηταῖς συμπράττουσιν ἄγγελοι, δηλοῖ λέγων ὁ Παῦλος· Οὐχὶ πάντες εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύματα, εἰς διακομίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν; Τοῦτο καὶ ἡ κλίμαξ ἐδήλωσεν, ἣν εἶδεν Ἰακώβ τὴν ἐκ γῆς διήκουσαν εἰς τὸν οὐρανὸν, ἐφ' ἧς ἐπεστήρικτο Κύριος, ἄνω κάτω διαθεόντων ἄγγέλων. Τοιοῦτον καὶ τὸ Παρεμβαλεῖ Κύριος κύκλω τῶν φοβουμένων αὐτὸν, καὶ ῥύσεται αὐτούς· δι' ὧν οὖν συμπράττουσι καὶ αὐτοὶ διακρίνουσι τὸν λαόν.

Προσκαλέσεται τὸν οὐρανὸν ἄνω. Τοὺς δικαίους, φησὶ, τοὺς οὐράνιον πολιτείας ἐπιτηδεύοντας, συνάξει εἰς τὰς ἄνω μονάς. Καὶ τὴν γῆν τοῦ διακρίναι τὸν λαὸν αὐτοῦ. Τοὺς ἁμαρτωλοὺς φησὶ καὶ πάντας τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς συνάξει, ἐπὶ τὸ χωρῆσαι τοὺς δικαίους τῶν μὴ τοιούτων.

Συναγάγετε αὐτῷ τοὺς ὁσίους αὐτοῦ. Ὡς πρὸς τοὺς ἀγγέλους ὁ λόγος, κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Κυρίου· Καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐταῦ, καὶ συνάξουσι τοὺς δικαίους ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων τῆς γῆς· τοὺς διαθεμένους τὴν διαθήκην αὐτοῦ ἐπὶ θυσίας. Θυσίας τὰς πνευματικὰς λέγει.

Καὶ ἀναγγελοῦσιν οἱ οὐρανοὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ. Δοξάσουσι, φησὶν, οἱ οὐρανοὶ τὸν Θεόν, ὅτι δὴ καὶ ἀνθρώπους τῶν οὐρανίων διατριβῶν ἤξισσε. (Corderius.) Βούλεται τοὺς ὁσίους τοῦ πρότερον λαοῦ πρὸ τῆς μελλούσης κρίσεως παύσαι τῆς θυσίας τῆς διὰ τῶν ἀλόγων ζώων σφαγῆς, ἀναλαθεῖν τὴν κατ' ἐπιστήμην καὶ γνῶσιν. Ἐπὶ δὲ τούτοις τὸν κριτὴν αἱ οὐράνιοι δυνάμεις ἀνυμνοῦσιν, ὅτι ἀπὸ τῶν ὁσίων κατήρξατο, καὶ οἱ οὐρανοὶ διαγγέλλουσι τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, συγχαίροντες αὐτῶν τῇ σωτηρίᾳ. Τὸ δὲ τῆς γῆς οἰκητήριον τῷ μὴ τῆς οὐρανοῦ κλήσεως ἤξιωμένῳ τάγματι καταληφθήσεται (a). "Ὅτι ὁ Θεὸς κριτὴς ἐστίν." Ἐνταῦθα προδήλως τὸν Χριστὸν λέγει Θεόν· πᾶσαν γὰρ τὴν κρίσιν δέδωκεν ὁ Πατὴρ τῷ Υἱῷ. Καὶ εἰ πᾶσαν τὴν κρίσιν δέδωκεν ὁ Πατὴρ τῷ Υἱῷ, ὁ δὲ Θεὸς κριτὴς ἐστίν· Θεὸς ἐστὶν ὁ Χριστός.

Ἄκουσον, λαὸς μου, καὶ λαλήσω σοι. Καινῶς νομοθεσίας εἰσαγωγὴν ποιούμενος, ἵνα μὴ τις ἀνθρώπινον τὸν λόγον ἢ τινος ἀγγελικῆς δυνάμεως ὑπολάβοι, προτάττει τὸ, Ὁ Θεὸς ὁ Θεὸς σου εἰμι ἐγώ. Ἡ δὲ διάνοια αὐτῆ· Μὴ νόμιζε ἕτερον εἶναι με, διὰ τὸ ἕτερα νομοθετεῖν σήμερον· ἀλλ' αὐτὸς ἐκεῖνός εἰμι ὁ παρὰ Μωσῆ τὰ περὶ θυσῶν νομοθετήσας. Μαρτύρομαι δὲ σε, ὡς οὐκ ἐγκληθῆση παραβάς τοὺς παρὰ Μωσῆ νόμους. Αὐτὸς γὰρ εἰμι ὁ κακεῖ διαταξάμενος τῷ παιδί μου συμφορόντως, καὶ νῦν τάδε μαρτύρομαι, ὅτι μὴ ἀνάγκη σοι τὰ περὶ θυσῶν φυλάττειν νόμιμα. Κἂν γὰρ μὴ προσφέρῃς αὐτὰ, οὕτως προσενηνεγμένα ἐστί. Τὰ γὰρ ὀλοκαυτώματά σου ἐνώπιόν μου ἐστὶ διαπαντός, κἂν μὴ προσφέρῃται. Εἰ δὲ ἐξ ἀπαντος σπουδάξεις ὡσπερ τινὰ τίμια καὶ ἀναγκαῖα ταῦτα προσάγειν, ἄκουε μετὰ παρηφίας, ὡς οὐδὲν τούτων παρὰ σοῦ δέξομαι. Περιττὰ

lus dicens⁵² : Nonne omnes sunt administratorii spiritus in ministerium missi propter eos qui hereditatem capturi sunt salutis? Hoc item indicavit scala quam vidit Jacob a terra ad caelum pertinentem, super qua firmiter consistebat Dominus, angelis sursum quae firmiter consistebat Dominus, angelis sursum quae deum sum discurrentibus⁵³. Ejusmodi item illud est : *Castrametabitur Dominus in circuitu timentium eum, et eripiet eos*⁵⁴; dum itaque illi auxiliantur, discernunt populum.

Advocabit caelum desursum. Justos scilicet, qui caeleste institutum sectantur, congregabit in supernis mansionibus. *Et terram discernere populum suum.* Peccatores jubet omnesque in terra degentes congregare, ad separandum justos a non justis.

5. *Congregate illi sanctos ejus.* Quasi ad angelos est sermo, juxta illud a Domino dictum : *Et mittet angelos suos, et congregabunt justos ex quatuor ventis terrae*⁵⁵. *Qui ordinant testamentum ejus super sacrificia.* Sacrificia dicit spiritualia.

6. *Et annuntiabunt caeli justitiam ejus.* Gloriam, inquit, Deo tribuent caeli, quia scilicet homines caelestibus mansionibus dignatus est. Optat ut sancti prioris populi ante futurum judicium finem faciant sacrificii per mactationem brutorum fieri soliti, et illud assumant quod secundum scientiam et cognitionem offertur. Super his caelestes virtutes judicem celebrant, quia a sanctis incipit, et caeli annuntiant justitiam ejus, de eorum salute una laetantes. Terrenum vero domicilium ei ordini relinquetur qui caelesti vocatione dignatus non fuerit. *Quoniam Deus judex est.* Hic manifeste Christum dicit Deum : nam omne judicium dedit Pater Filio⁵⁶. Quodsi omne judicium dedit illi, et Deus judex est : ergo Deus est Christus.

7. *Audi, populus meus, et loquar tibi.* Cum novam legislationem introduceret, ne quis humanum verbum esse, aut a quadam angelica virtute proficisci existimaret, praemittit illud : *Deus Deus tuus ego sum.* Haec autem est sententia : Ne putes alium me esse, quod hodie alias sanciam leges : sed idem ipse sum qui apud Mosem de sacrificiis legem tuli. Testificor autem tibi te non culpatum iri si leges Mosis praetergressus fueris. Ipse enim ego sum qui illas tunc puero meo ad utilitatem ejus tradidi, et jam testificor, tibi non necessum esse legalia de sacrificiis praecipia servare. Etiam si enim ea non obtuleris, nihilominus sunt oblata : nam *Holocausta tua in conspectu tuo sunt semper*, etiamsi non offerantur. Si autem omnino curas ea ceu pretiosa quaedam et necessaria offerre. cum fiducia audi, me eorum nihil a te ac-

⁵² Hebr. i, 14. ⁵³ Gen. xxviii, 12. ⁵⁴ Psal. xxxiii, 8. ⁵⁵ Matth. xiii, 41. ⁵⁶ Joan. v, 22.

(a) Interpres legisse videtur καταλειφθήσεται. EDIT.

cepturum. Superflua enim mihi omnia sunt. Quandoquidem et quæ in agris pascuntur animantia, boves, jumenta, volucres cæli, et pulchritudo agri, omnia mea sunt, et horum nihil ego. Quodsi quando mihi necessitas foret alimenti, non ita egenus ego sum, ut a te talia postulem: *Meus est enim orbis terræ* 87. Sed quænam grata mihi offeres sacrificia? laudem, canticum, divinum sermonem. Cum autem hæc impleveris, tum ac si legem implesse divinam, mercedem accipies; ut cum invocaveris, exaudiaris. Et declarans quem populum alloquat, intulit: *Israel, et testificabor tibi*. Exinde vero suum ostendit dominium: *Deus Deus tuus ego sum*, qui te Ægyptiaca servitute liberavi, qui mare in viam dedi, qui in deserto enutrivisti, qui eam tibi legem dedi. Nam ne alium me legislatorem existimaveris, cernens legum diversitatem.

[*Deus Deus tuus*. Id est, qui magna miracula ab initio usque ad hoc tempus generi vestro exhibuit.]

8. *Non in sacrificiis tuis arguam te*. Nequam te negligentiam in offerendis sacrificiis arguo: illa namque offers assidue; sed præcipio ne hisce justitiam circumscribas.

16. *Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas?* Peccatorem hoc loco promulgatorem divinarum Scripturarum dicit. Simile autem est huic dicto: *Non speciosa laus est in ore peccatoris* 88. Si namque omnia præcepta transgreditur, et omni malitiam studet, et lingua utitur dolosa, cur postea divinas litteras in ore habet?

21. *Existimasti inique, quod ero tui similis*. Olim quidem, ait, diu toleravi, sed non jam id faciam: in medium enim tui arguendi causa afferam peccata tua, quæ tu quidem existimabas non ultra existere, neque in cujuspiam memoriam ventura esse. Ego vero utpote Deus ad lucem producam illa, atque apponentur in conspectum tuum. Neque abscondam quemadmodum tu facis, nec similis tui ero. Producam item illa, ut palam faciens pudore te afficiam. *Arguam te, et statuam contra faciem tuam peccata tua*.

22. *Intelligite hæc, qui obliviscimini Deum*. Ut pote clemens, post increpationem adhortationem adjicit, dans poenitentiam locum. Intelligite, me non ideo tandiu tolerare quod de facinoribus vestris gaudeam, sed ut dem poenitentiam locum. Alioquin abripit nos iniquus, sive iniquitas, nemine liberante. Eripio enim eos qui intelligunt et a malis desistunt, atque dicunt: *Injuste egimus, iniquitatem fecimus, impie egimus* 89. Nam qui adhuc in malis versatur confiteri non potest. *Ne quando rapiat et non sit qui eripiat*. Ne quando, inquit, auferat mors animam, poenitentiam agite; nemo enim est qui eripiat eos qui propter peccata in inferno conclusi

γάρ μοι πάντα· ἐπειδὴ καὶ τὰ ἐν ἀγροῖς νεμόμενα ζῶα βόες καὶ κτήνη, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἡ ῥαιότης τοῦ ἀγροῦ, πάντα ἐμὰ τυγχάνει, καὶ ἀνευδὲς παντὸς ὑπάρχω. Εἰ δὲ καὶ χρεῖα μοι γένοιτό ποτε τροφῆς, οὐχ οὕτως ἐνδὲς ἐγὼ, ὡς παρὰ σοῦ τὰ τοιαῦτα αἰτεῖν· Ἐμὴ γὰρ ἔστιν ἡ οἰκουμένη. Τίνας δέ μοι προσηγεῖς θύσεις θυσίας; τὴν αἶνεσιν, τὸν ὕμνον, τὴν θεολογίαν. Ἐπειδὴ δὲ ταῦτα πληρώσεις, τὸ τνηκαῦτα ὡς ἂν νόμον πληρώσας θεῖον, ἀντίδοσιν λήψῃ τὸ ἐπικαλούμενος εἰσακουσθῆναι. Καὶ δεικνύς πρὸς ποῖον λαὸν διαλέγεται, ἐπιγγαγεν· Ἰσραὴλ, καὶ διαμαρτύρομαι σοι. Εἶτα τὴν οἰκείαν δείκνυσι δεσποτείαν· Ὁ Θεὸς ὁ Θεός σου εἰμι ἐγὼ, ὁ τῆς Αἰγυπτιακῆς σε δουλείας ἐλευθερώσας, ὁ τὴν θάλατταν ὁδὸν δωρησάμενος, ὁ ἐν ἐρήμῳ διαθρέψας, ὁ τὸν νόμον ἐκείνόν σοι δεδωκώς. Μὴ γὰρ δὴ ἄλλον με νομοθέτην νομίσης, τῶν νόμων ὁρῶν τὸ διάφορον.

[Ὁ Θεός ὁ Θεός σου. Τουτέστιν, ὁ μεγάλα θαυμάσια ἀρχῆθεν μέχρι τοῦ νῦν τῷ γένει ὑμῶν ἐνδείξάμενος.]

Οὐκ ἐπὶ ταῖς θυσίαις σου ἐλέγξω σε. Οὐκ ἀμείλιάν σοι, φησὶν, ἐγκαλῶ θυσιῶν προσφέρεις γὰρ ταύτας διηνεκῶς· ἀλλὰ μὴ ταύταις ὀρίσασθαι τὴν δικαιοσύνην παρεγγυῶ.

Τῷ δὲ ἀμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός· Ἰνα τι! σὺ ἐκδιηγῇ τὰ δικαιώματά μου; Ἀμαρτωλὸν ἐνταῦθα τὸν νομοθέτην τῶν θεῶν Γραφῶν φησιν. Ὁμοιον δὲ τῷ εἰρημένῳ· Οὐχ ὥραϊος αἶνος ἐν στόματι ἀμαρτωλοῦ. Εἰ γὰρ πάσας παραβαίνει τὰς ἐντολάς καὶ πᾶσαν ἐπιτηδεύει κακίαν, καὶ δολίαν ἀποδίδωσι τὴν γλῶσσαν· τί καὶ τὰς θείας ἐπὶ στόματος φέροι Γραφάς;

Ἐπέλαβες ἀνομίαν, ὅτι ἔσομαι σοι ὅμοιος. Πάλαι μὲν, φησὶν, ἐμακροθύμησα, ἀλλ' οὐ νῦν τοῦτο ποιήσω· παραστήσω γὰρ εἰς τὸν κατὰ σοῦ ἔλεγχον τὰ σὰ ἀμαρτήματα, ἃ δὴ σὺ μὲν ἐπέλαβες μηκέτι ὑφεστάναι, μηδὲ εἰς μνήμην ἤξειν τίνος· ἐγὼ δὲ ὡς Θεός εἰς φῶς παράξω, καὶ προτεθήσονται ἐνώπιόν σου· οὐ κρύπτων ὥσπερ σὺ, καὶ ὠμωμένους σοι. Παράξω δὲ αὐτὰ, ὅπως αὐτὰ καὶ γνωρίζων αἰσχύνῃ καταχέω. Ἐλέγξω σε, καὶ παραστήσω κατὰ πρόσωπόν σου τὰς ἀμαρτίας σου.

Σύνετε δὴ ταῦτα, οἱ ἐπιλανθανόμενοι τοῦ Θεοῦ. Ὃς φιλόανθρωπος μετὰ τὸν ἔλεγχον ἐπιφέρει καὶ παραίνεσιν, μετανοίας τόπον δίδους. Σύνετε, ὅτι μὴ χαίρων τοῖς ὑφ' ὑμῶν γενομένοις μακροθυμῶ, καιρὸν δὲ μετανοίας δίδους. Εἰ δὲ μὴ, ἀρπάξει ἡμᾶς ὁ ἄνομος, ἤγουν ἡ ἀνομία, μηδενὸς ἡμᾶς βυομένου. Ἦσομαι γὰρ τοὺς νοοῦντας οἱ κακῶν εἰσι, καὶ παυσάμενους καὶ λέγοντας· Ἦνομήσαμεν, ἠδικήσαμεν, ἠσεβήσαμεν. Οὐ γὰρ ἔστιν ἐξομολογεῖσθαι τὸν ἔτι τὸ κακὸν ἐνεργούντα. Μὴ ποτε ἀρπάσῃ, καὶ μὴ ἢ ὁ βυόμενος. Μὴ ποτε, φησὶν, ἀφέλῃται τὴν ψυχὴν ὁ θάνατος, μετανοήσατε· οὐκ ἔστι γὰρ ὁ βυόμενος τοὺς ἐν ᾄδου κατελιγμένους ταῖς ἀμαρτίαις.

87 vers. 12. 88 Eccli. xv. 9. 89 II Paral. vi, 57.

'Αρπάζεται γὰρ ψυχῆ, ὡς παντελῶς ἐκπεσοῦσα **A** sunt. Abripitur enim anima, utpote omnino a Deo lapsa.

Θυσία αινέσεως δοξάσει με. Ἐπαναλαμβάνει τὰ εἰρημένα, τὴν λογικὴν ἐπιτελεῖν λατρείαν παρακελεύμενος. Μετὰ τὴν πολλὴν κατηγορίαν τὸ φάρμακον τῆς ἀμαρτίας ἔδειξε, τῶν μυστηρίων δηλαδὴ τὴν ἀπόλαυσιν. Ἐκείνη γὰρ ἀληθῶς θυσία αἰνέσεως τὸν Θεὸν δοξάζουσα. Ἐπειδὴ μετὰ τῶν ἀγγέλων αἰνοῦντες τότε καὶ μετὰ τῆς κτίσεως ἰστάμεθα. *Καὶ ἐκεῖ ὁδὸς ἦν δεῖξω αὐτῷ τὸ σωτήριόν μου.* Ἐν τῇ θυσίᾳ, φησὶ, τῆς αἰνέσεως ὁδὸς ἐστὶ τῆς παρὰ Θεῷ σωτηρίας.

Εἰς τὸ τέλος ΨΑΛΜΟΣ ᾠδῆς τῷ Δαυὶδ. Ν΄.

Ἐν τῷ ἐλθεῖν πρὸς αὐτὸν Νάθαν τὸν προφήτην, ἠρίκα εἰσηλόε πρὸς Βηρσαβέ.

Ἰπόθεσις.

Γοῦτον ᾄδει τὸν ψαλμὸν ἐξομολόγησιν δύο ἐγκλημάτων περιέχοντα, τῆς τε μαιφονίας Οὐρίου καὶ μοιχείας πρὸς Βηρσαβέ. [Ἵποδείκνυσι καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις σωτηρίας ὅδον τὴν μετάνοιαν, οἷον τινα τέχνην τῆς διηγεοῦς κατὰ τὸ ἐχθροῦ νίκης. Ὁ γὰρ ταύτην ἀεὶ μελετῶν καὶ κατορθῶν διαπαντὸς γίνεται νικητὴς τοῦ ἀεὶ προσπαλιόντος. Εἰσάγει δὲ καὶ τὴν διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀπολύτρωσιν, *Ῥαντιεῖς με*, λέγων. Ναὶ μὴν καὶ διδάσκει, ὡς πεφύλακται αὐτῷ τὸ τῆς προφητείας χάρισμα. Οὐ γὰρ αἰτεῖ ὡς ἐστερημένος αὐτοῦ, ἀλλὰ μὴ ἀφαιρεθῆναι ἱκετεύει λέγων. *Μὴ ἀντανέλιγς.*] Εἰσάγει ἔξ καὶ τῆς καθ' ὅλου γενησομένης τῶν ἀμαρτημάτων λυτρώσεως τὴν διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος **C** προφητείαν, καὶ τῆς ἐν πνεύματι λατρείας διδασκαλίαν. Πανταχοῦ δὲ τῶν δύο παρανομημάτων εὐρήσεις ἐξιλεούμενον.

Ἐλέησόν με, ὁ Θεός, κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου. Ὡς ἐπὶ μεγάλου ἀμαρτήματος, τοῦ μεγάλου ἔλεου τοῦ Θεοῦ δέεται τυχεῖν. *Καὶ κατὰ τὸ πλήθος τῶν οἰκτιρμῶν σου ἐξάλειψόν τὸ ἀνομίμά μου.* Μόνων γὰρ ἐστὶ τῶν τοῦ Θεοῦ οἰκτιρμῶν τῆς μαιφονίας ἀπολοῦσαι τὰς χεῖρας.

[Σαφέστερον δὲ ὁ λέγει ποιῶν φησιν. *Ἐπὶ πλείων πλυνόν με.* Κάνταῦθα τὸν πλεονασμὸν ἤτησε τῆς καθάρσεως, διὰ τὸ δεῖξαι πανταχοῦ τὸ πλημμέλημα μέγα ἦ, ἐπεὶ παρὰ Νάθαν ἤκουσε τὴν συγχώρησιν, καὶ αἱ παντοδαπαὶ δὲ συμφοραὶ τὸ πολὺ ὑπετέμοντο τῆς ἀμαρτίας, φησὶ νῦν, ὅτι Δέομαι ῥυμμάτων καὶ **D** ἐκπλύσεων, ἵνα τέλειον ὁ προστετηκῶς ἀποξεσθῆ ῥύπος.]

Ἐπὶ πλείων πλυνόν με ἀπὸ τῆς ἀνομίας μου, τῆς ἐπὶ τῷ φόνῳ, φησὶ. *Καὶ ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας μου καθάρισόν με,* τῆς ἐπὶ μοιχείᾳ. *Ὅτι τὴν ἀνομίαν μου ἐγὼ γινώσκω.* Καὶ τοῦτο ἐπὶ τῷ φόνῳ εἶρηκε. *Καὶ ἡ ἀμαρτία μου ἐνώπιόν μου ἐστὶ διαπαντός.* Ἄνω καὶ κάτω περιστρέφει τῆς ἀμαρτίας τὴν μνήμην τῆς ἐπὶ τῇ μοιχείᾳ γινομένης, ὡς οὐκ ἔωσθη αὐτὸν οὔτε ἀναχωρούσης, ἀλλὰ διαπαντὸς συνοῦσαν αὐτῷ καὶ ἀγγουσαν.

23. Sacrificium laudis honorificabit me. Repetit quæ dicta sunt, jubens iterum ut rationale sacrificium perficiatur. Post gravem et magnam accusationem, peccati remedium scilicet, mysteriorum usum et fructum indicat. Illud quippe revera sacrificium laudis est quo Deus honorificatur. Siquidem tunc cum angelis laudes canimus ac cum creatura stamus. *Et illic iter quo ostendam illi salutare meum.* In sacrificio, inquit, laudis, via est ad salutem a Deo paratam.

1. In finem PSALMUS cantici David. L.

2. Cum venit ad eum Nathan propheta, quando intravit ad Bersabee.

Argumentum.

Hunc canit psalmum qui criminum duorum, cædis scilicet Uriæ et adulterii cum Bersabee, confessionem continet. [Subindicat etiam omnibus hominibus salutis viam esse penitentiam, ceu quamdam artem obtinendæ semper contra inimicum victoriæ. Nam qui semper de illa cogitat, eaque recte utitur, victor semper erit inimici assidue instantis. Inducit etiam redemptionem, quæ per sanctum baptismum affertur, *Asperges me*, dicens. Imo etiam docet, conservatum sibi prophetiæ donum. Non postulat enim quasi ipso privatus, sed supplicat non auferri sibi, dicens, *Ne auferas.*] Prophetiam quoque inducit redemptionis a peccatis omnibus per sanctum baptismum futuræ, et spiritualis Dei cultus doctrinam. Passim autem invenies duorum criminum expiationem efflagitantem.

3. Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam. Utpote magno lapsus crimine, magnam Dei misericordiam implorat (18). *Et secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam.* Nam solis Dei miserationibus competit a crimine cædis abluere manus.

[Apertius autem sententiam explicans ait: *Amplius lava me.* Atque hic quoque vim copiamque purgationis expetiit, ut magnum esse facinus ostenderet: aut, quia a Nathan acceperat, veniam sibi fuisse concessam, et variæ calamitates vim peccatæ minuebant, nunc ait: *Opus mihi est purgationibus et ablutionibus, ut jam liquefactæ et exsiccatæ sordes penitus abradantur.*]

4, 5. Amplius lava me ab iniquitate mea, patratæ cædis, ait. Et a peccato meo munda me, adulterii videlicet. *Quoniam iniquitatem meam ego cognosco.* Id quoque de cæde intelligendum. *Et peccatum meum contra me est semper.* Peccati memoriam ultrò citroque versat, adulterii videlicet, utpote quæ nondum deservisset eum, neque abscessisset; sed semper adesset atque in angorem animi conjiceret.

(18) Hisce quædam adjicit Dan. Barbarus, quæ sunt Hesychii.

[*Amplius lava me ab iniquitate mea, et a peccato meo munda me. Peccatum dicit adulterium. Sciendum autem est, peccatum esse a bono lapsum; iniquitatem vero prævaricationem in divinam legem: hæc sunt amborum principia. In hoc autem conveniunt, quod scilicet peccator ab eo qui secundum naturam et in natura est scopo aberraverit: humanæ quippe naturæ hic scopus positus est, ut secundum rationem vivat, semotis et procul positus iis quæ rationi adversantur. Similiter qui inique agit prævaricatur contra legem in natura datam, intemperanter se gerens. E re igitur apostolus et discipulus Christi Joannes utruinque in uno copulavit sic loquens⁶⁶: Omnis qui facit peccatum, et iniquitatem facit; ac si diceret, Peccatum consentaneum est iniquitati. Nam quisquis inique agit, peccat; neque tamen omnis qui peccat, inique agit. Potest autem ex opposito dici, quia scilicet, Omnis qui facit peccatum, et iniquitatem facit.]*

6. *Tibi soli peccavi et malum coram te feci.* Quasi dicat: Etsi peccando omnium oculos fugi, solos tuos non latui. Ideo dicit: *Et malum coram te feci.* Multis a te affectus bonis contraria rependi. Non ita porro loquitur quod injuria non affecisse Uriam existimet; nam quo pacto illud? sed quia iniquitas maxima in ipsum vertitur Deum, qui eum ex pastore in regem allegerat: aut quia, cum omnium fugeret oculos, Dei conspectum non effugit, sed per prophetam reprehensus est: aut, utpote rex legi hominum non subjacebat; ut autem religiosus, Deo soli: aut quoniam nemo redarguebat, sed solus corripiebat Deus. *Tibi, inquit, soli peccavi. Ut justificeris in sermonibus tuis.* Me, inquit, prævaricatum per prophetam coarguisti. Et tu quidem justus cum sis, postquam me de inimicis semper liberasti, et me regno atque prophetia ornasti; ego autem profanus et homicida sum. *Et vincas cum judicaris.* Declaratio sive confessio peccatorum.

7. *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, et in peccatis concepit me mater mea.* Quoniam et in Dei scopus erat, ut non per matrimonium et corruptionem nasceremur: sed transgressio mandati, nuptias induxit ob Adami iniquitatem, id est, quod datam sibi a Deo legem vilipendisset. Omnes itaque quæ Adam oriuntur, in iniquitatibus concipiuntur, proavi sui damnatione collapsi. Illud autem: *Et in peccatis concepit me mater mea,* significat Evam omnium nostrum matrem, ceu voluptate turgentem, concepisse peccatum. Quapropter nos in matris nostræ damnationem delapsos, concipi dicimus in iniquitatibus. Declarat quo pacto ab initio natura hominum sub peccato conciderit ex Evæ transgressione, et sub maledictione ortus ejus fuerit. Sermonem autem altius orditur, dum divini muneris magnitudinem querit ostendere.

⁶⁶ 1 Joan. iii, 4.

[*Ἐπὶ πλεῖον πλῦνόν με ἀπὸ τῆς ἀνομιᾶς μου, καὶ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας μου καθάρισόν με. Ἄμαρτιαν δὲ τὴν μοιχείαν. Ἰστέον, ὡς ἁμαρτία μὲν ἢ τοῦ ἀγαθοῦ ἀπόπτωσις ἐστίν· ἀνομία δὲ ἢ περὶ τὸν θεῖον νόμον πλημμελεία· καὶ ταῦτα ἔχουσιν ἀρχὴν ἐκάτερον τούτων. Συμφέρονται δὲ καὶ κατὰ ταυτὸν· ὅτε γὰρ ἁμαρτάνων τοῦ κατὰ φύσιν καὶ ἐν τῇ φύσει ἀπέτυχε σκοποῦ· τῇ γὰρ ἀνθρωπεῖα φύσει σκοπὸς τὸ κατὰ τὸν λόγον ζῆν τῆς ἀλογίας· πόρρω ἀπικρισμένη. Ὡσαύτως καὶ ὁ ἀνομῶν πλημμελεῖ περὶ τὸν ἐν τῇ φύσει δεδομένον νόμον, διαγενόμενος ἀκρατῶς. Καλῶς οὖν καὶ ἀπόστολος Ἰωάννης καὶ μαθητῆς τοῦ Χριστοῦ εἰς ταυτὸν ἀμφοτέρα περιέστησεν εἰπὼν· Πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν ἀνομιᾶν ποιεῖ· ἄλλως· Ἡ ἁμαρτία κατὰλληλος τῇ ἀνομίᾳ. Πᾶς γὰρ ὁ ἀνομῶν ἁμαρτάνει, οὐ παντὸς ἁμαρτάνοντος ἀνομοῦντος. Δύναται δὲ καὶ ἐκ παραλλήλου εἰρησθαι διὰ τὸ· Πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν ἀνομιᾶν ποιεῖ.]*

Σοὶ μόνῳ ἡμάρτορ, καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποίησα. Ἀντὶ τοῦ· Τοὺς πάντων ἀποκρυψάμενος ὀφθαλμοὺς ἐν τῷ παρανομίᾳ, τοὺς σοὺς μόνους οὐ διέλαθον. Διὸ φησι· *Καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποίησα.* Πολλῶν γὰρ ἀπολαύσας παρὰ σοῦ, τοῖς ἐναντίοις ἡμεψάμην. Καὶ οὐ τοῦτο λέγει, ὡς οὐκ ἠδίκησε τὸν Οὐρίαν· πῶς γάρ; ἀλλ' ὅτι ἡ μεγίστη παρανομία εἰς αὐτὸν τετόλμηται τὸν θεὸν τὸν ἐκλεξάμενον καὶ βασιλέα ἐκ προβατέως πεποιτηκότα· ἢ ἐπεὶ τοὺς πάντων ἀποκρυψάμενος ὀφθαλμοὺς, τοὺς τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔλαθεν, ἀλλ' ἠλέγχθη διὰ τοῦ προφήτου· ἢ ὡς μὲν βασιλεὺς νόμῳ ἀνθρώπων οὐχ ὑπέκειτο, ὡς δὲ θεοσεβῆς τῷ θεῷ μόνῳ· ἢ ἐπεὶ ἀνθρώπων μὲν οὐδεὶς ἠλέγχετο, θεὸς δὲ διωρθώσατο μόνος. *Σοὶ, φησί, μόνῳ ἡμάρτορ.* Ὅπως ἂν δικαιοῦσιν ἐν τοῖς λόγοις σου. Ἠλεξιάς με, φησί, διὰ τοῦ προφήτου παρανομήσαντα· καὶ σὺ μὲν δίκαιος ὢν καὶ τῶν ἐχθρῶν πάντοτε βυστάμενος, καὶ βασιλεὶα καὶ προφητεῖα τιμήσας· ἐγὼ δὲ βέβηλος καὶ μαιφόνος. *Καὶ νικήσης ἐν τῷ κρινεσθαι σε.* Ἀπόδειξις ἦτο ὁμολογία τῶν ἁμαρτημάτων.

Ἴδου γὰρ ἐν ἀνομίαις συνηλῆφθην, καὶ ἐν ἁμαρταῖς ἐκλίσσησέ με ἡ μήτηρ μου. Ἐπειδὴ ὁ προηγούμενος σκοπὸς τοῦ Θεοῦ ἦν τοῦ μὴ διὰ γάμου γενέσθαι ἡμᾶς καὶ φθορᾶς· ἢ δὲ παράβασις τῆς ἐντολῆς τὸν γάμον εἰσῆγαγε διὰ τὸ ἀνομῆσαι τὸν Ἀδάμ, τουτέστιν ἀθετῆσαι τὸν ἐκ Θεοῦ δοθέντα αὐτῷ νόμον. Πάντες οὖν οἱ ἐξ Ἀδάμ γενόμενοι ἐν ἀνομίαις συλαμβάνονται ὑποπίπτοντες τῇ τοῦ προπάτορος καταδικῆ. Τὸ δὲ, *Καὶ ἐν ἁμαρταῖς ἐκλίσσησέ με ἡ μήτηρ μου,* σημαίνει ὅτι ἡ Εὐα, ἀπάντων ἡμῶν ἡ μήτηρ, πρώτη ἐκλίσσησε τὴν ἁμαρτίαν, ὡς περὶ ὀργῶσα τὴν ἡδονήν. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς, τῇ τῆς μητρὸς καταπίπτοντες καταδικῆ, κισσᾶσθαι λέγομεν ἐν ἁμαρταῖς. Δείκνυσιν, ὡς ἐξ ἀρχῆς ἡ ἀνθρώπων φύσις ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν πέπτωκε ὑπὸ τῆς ἐν Εὐᾶ παραβάσεως, καὶ ὑπὸ κατάραν ἢ γέννησις γέγονεν. Ἄνωθεν δὲ ὑφαίνει τὸν λόγον, τὸ μέγεθος τῆς τοῦ Θεοῦ ὠρεᾶς δεῖξαι βουλόμενος.

Ἰδοὺ γὰρ ἀλήθειαν ἠγάπησας, τὰ ἀδηλα καὶ ἄκρυπτα τῆς σοφίας σου ἐδήλωσάς μοι. Ὁ νοῦς οὗτος· Σὺ, φησί, Κύριε, ὁ ἀλήθεια ὢν, ἀληθείας ἀγαπῶν, βουλόμενος ἡμᾶς ἐν ἀληθείᾳ διὰγειν, ἀποκαθαριεὶς ἡμᾶς τῆς ἀρχαίας ἀμαρτίας· καὶ οὕτως ἀποκαθαριεὶς ἡμῖν δι' ὑσώπου ὡς καὶ ὑπὲρ χιόνα λευκανθῆναι. Ὑσώπῳ δὲ τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐνέργειαν ἀφομοιοί, θερμὴν οὖσαν καὶ πάντα τὸν ἐν ἡμῖν ῥύπον ἀποσμήχουσιν. [Ἡ ἀποκάθαρσις δι' ὑσώπου γενήσεται, ἥτοι διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ὑσώπος γὰρ βοτάνη καθαρτικῆ.] Τὸ δὲ, *Τὰ ἀδηλα καὶ τὰ ἀκρυπτά σου ἐδήλωσάς μοι τῆς σοφίας*, ἐκλυπτόν ἐστιν, ὡς πάντα αὐτῶ τὰ ἐσόμενα ὅσα ἐν τῇ ἰδίᾳ σοφίᾳ ἔθετο ὁ Θεὸς διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀπεκάλυψεν.

Ῥαντιεὶς με ὑσώπῳ, καὶ καθαρισθήσομαι. Β Εἰπὼν, ὅτι Δέδωκας νόμου θεοῦ καὶ διατάξεις, λέγει τὸ μεῖζον, ὅτι Καθαρισμοὺς τινας ἐν τῷ νόμῳ ἔχαριτω, καὶ δι' ὑσώπου βαντίσματος· κατὰ τοῦτον οὖν τὸν σκοπὸν καὶ ἡμῖν νῦν παράσχου τὰ ὅμοια, ὁ αὐτὸς ὢν Θεός. Ἡ μυστήριον ἰοικέ τι αἰνίττεσθαι. Ἐπεὶ γὰρ Μωσῆς ἐν Αἰγύπτῳ τὸ αἷμα τοῦ προβάτου δι' ὑσώπου ταῖς φλιαῖς διεκελεύετο ἐπιβραίνεσθαι, τιμωτέρῳ καὶ ἡμεῖς ἡγοράσθημεν αἵματι. Ἐπεὶ οὖν φυλακτικὸν ἐκεῖνο ἐγένετο μὴ τι παθεῖν τοὺς ἐνοικοῦντας ὑπὸ τοῦ ὀλοθρευόντος, εἰκότως ὁ Δαυὶδ, τὴν τοῦ αἵματος ἐκείνου μνημὴν ἐν ἀπορρήτῳ ποιούμενος, *Ῥαντιεὶς με ὑσώπῳ*, φησί, καὶ τὰ ἐξῆς αἰνιττοῦμενος τὴν διὰ τοῦ αἵματος τοῦ ἀληθινοῦ Χριστοῦ ἀμνοῦ γενησομένην ἅπασιν ἀποκάθαρσιν, καὶ γλιχόμενος οἷον ταύτης τυχεῖν, ἢ μόνῃ ἀκριβῶς ῥύψαι δύναται καὶ χιόνος θεῖναι λευκότερον.

Ἀκουτιεὶς με ἀγαλλασσιν καὶ εὐφροσύνην. Ἀκουστὴν μοι γενέσθαι, φησί, παρασκευάσεις πάλιν διὰ τοῦ πνεύματος τὴν ἐν ἐσχάτοις καιροῖς ἐσομένην ἀγαλλασσιν καὶ εὐφροσύνην. Τίς δὲ ἂν εἴη αὕτη ἢ ἐκείνη ἢ γνῶσις ἢ περὶ ἀναστάσεως, ἣν ἐδίδαξεν εἰπὼν, *Ἀγαλλιᾶσονται ὅστέα τεταπεινωμένα*; Πότε δὲ ἀγαλλιᾶσονται τὰ σεσημμένα ἡμῶν ὅστέ ἢ κατὰ τὸν τῆς ἀναστάσεως καιρὸν, καθ' ὃν, ὡς ἔτερός φησι προφήτης, *Τὰ ὅστα ἡμῶν ὡς βοτάνη ἀνυτελεῖ*; *Ἀγαλλιᾶσεται ὅστέα τεταπεινωμένα*. Ἀγαλλιᾶσεται ἡ ἰσχὺς τῆς ψυχῆς μου, ὅτι πρότερον ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας ἀσθενούσα.

Ἀπόστρεψόν τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τῶν ἀμαρτιῶν μου. Πάλιν ἐπὶ τὴν ἐξομολόγησιν ἀνατρέχει.

Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοί, ὁ Θεός. Τὴν παλαιωθεῖσάν μου, φησί, ψυχὴν πειρασθεμένην ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας ἀνακαλίσσον. *Καὶ πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαλίσσον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου.* Ἀντὶ τοῦ, ἔδραϊον ὁμοιον ὡσεὶ λέγει· Ἀσφάλισαι τὸν νοῦν τοῦ μηχανεῖν εἶναι εὐκολον καταπίπτειν εἰς ἀμαρτίαν.

Καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον μὴ ἀντανέλης ἀπ' ἐμοῦ. (19) Εὐχεται πάλιν πνεῦμα εἰς αὐτὸν ἐλθεῖν τὸ προφητικόν. Καταλειποῦς γὰρ ἦν αὐτὸν διὰ τὴν ἀμαρτίαν.

⁶¹ Exod. xii, 22. ⁶² Isa. lxxvi, 14.

(19) Interpretatio hujus versus deest in codice Ambrosiano videturque esse aliena: dicitur enim Davidem in pœnam peccati amisisse spiritum pro-

8. *Ecce enim veritatem dilexisti, incerta et occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi. Hæc est sententia: Tu, inquit, Domine, qui veritas es et veritatem diligis, cum velis nos in veritate degere, purgabis nos a veteri peccato: atque ita nos hyssopo mundabis, ut supra nivem candidi efficiamur. Hyssopo autem Spiritus sancti efficaciam comparat, tanquam calidam, et sordes omnes in nobis repurgantem. [Purgatio hyssopo conficietur, scilicet per Spiritum sanctum. Hyssopus namque est herba purgandi vi prædita.] Illud autem: *Incerta et occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi*, indicantis est omnia futura, quæcunque Deus in propria sapientia reposuit, ipsi per Spiritum revelata fuissæ.*

9. *Asperges me hyssopo, et mundabor.* Postquam dixit: Leges dedisti divinas et constitutiones, jam quod majus est dicit: Purificationes quasdam in lege dedisti et aspersionem hyssopo factam: eodem igitur scopo et nobis quoque similia conferas, cum ipse Deus sis. Aut videtur mysterium quoddam hic adumbrari. Quandoquidem enim Moses in Ægypto sanguinem ovis postibus hyssopo aspergere jussus erat ⁶¹, pretiosiore nos sanguine redempti sumus. Quoniam igitur sanguis ille præsidio et tutelæ fuit, ne læderentur ab exterminatore qui in aliqua domo degeret, merito David, sanguinis illius memoriam occulte faciens, *Asperges me, inquit, hyssopo*, etc., adumbrans purificationem illam omnibus per sanguinem veri agni Christi faciendam, et exoptans illam quæ sola potest perfecte purgare et nive candidiorem efficere.

10. *Auditui meo dabis gaudium et lætitiā.* Curabis, inquit, ut auditu excipiam per spiritum illam postremis temporibus futuram exultationem et lætitiā. Quæ autem illa fuerit, nisi cognitio illa resurrectionis, quam hisce verbis docuit: *Exsultabunt ossa humiliata?* Quando autem ossa nostra putrida exsultabunt, nisi tempore resurrectionis, quo, ut ait alius propheta, *Ossa nostra quasi herba germinabunt* ⁶²? *Exsultabunt ossa humiliata.* Exsultabit robor animæ meæ, quæ prius sub peccato infirma erat.

11. *Averte faciem tuam a peccatis meis.* Rursum ad confessionem recurrit.

12. *Cor mundum crea in me, Deus.* Inveteratam animam, inquit, peccato putridam renovato. *Et spiritum rectum innova in visceribus meis.* Hoc est, firnum; quasi dicat: Firma et robora mentem meam, ut non ulterius facile in peccatum labatur.

13. *Et Spiritum sanctum ne auferas a me.* Precatur rursum ut spiritus propheticus in se veniat. Iosum enim propter peccatum reliquerat.

phetiæ, et rogare ut sibi iterum concedatur, cum contra in Argumento dicatur hunc psalmum propheticè scriptum esse.

14. *Redde mihi lætitiā salutaris tui.* Hoc ad humanum genus omne refertur. Lætitiā quidem salutaris, adventum Domini vocat, juxta illud a Symeone dictum ⁶³: *Quia viderunt oculi mei salutare tuum.* Rogat autem ut illius particeps efficiatur. *Et spiritu principali confirma me.* Quem rectum superius vocavit spiritum, hic principalem vocat.

15. *Docebo iniquos vias tuas.* Postquam, inquit, me a peccato liberaveris, statim mihi concedas Spiritum sanctum tuum. Tunc autem prævaricatores docebo inedere vias tuas.

16. *Libera me de sanguinibus, Deus Deus salutis meæ.* Rursum pro cæde Uriæ supplicationem affert, ut aliquo modo ex ejus pollutione liberetur: vel potius, de sanguinibus, id est de sacrificiis per sanguinem factis, ut indicant quæ in psalmo subsequuntur sic: *Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem utique, etc. Et exsultabit lingua mea justitiam tuam.* Hoc Symmachus sic interpretatus est: *Loquetur lingua mea misericordiam tuam:* nequaquam enim tacebo cum veniam sim consecutus, sed laudibus te prosequar, et beneficia tua commemorabo. Siquidem, ait, legalia sacrificia respuisti, quoniam non possunt peccata dimittere: ideo id quod diligis obtuli tibi. Hoc autem est quod per pœnitentiam et cor contritum offertur.

20. *Benigne fac, Domine, in bona voluntate tua Sion.* Sion hic vocat Ecclesiam. Quando enim Deo Patri placuit omnia in Filio suo renovare, tunc et bona Ecclesiæ suæ pollicitus est. *Et ædificentur muri Jerusalem.* Muros Jerusalem, sanctos ait, sacerdotum ministros, qui muniunt Ecclesiam ejus.

21. *Tunc acceptabis sacrificium justitiæ.* Cum, inquit, beneficia Sioni tribues, et ædificati fuerint muri Jerusalem, tunc offerentur sacrificia, non per sanguinem, sed justitiæ, laudis scilicet. *Oblationem et holocausta, justitiæ scilicet et incruenti sacrificii.* Tunc imponent super altare tuum vitulos. Et ipsos (vitulos) justitiæ, ut sint omnia justitiæ, sacrificia, oblationes iustitiæ, holocausta justitiæ, vituli justitiæ.

Hic desinit Daniel Barbarus.

1. *In finem, intellectus David.* Cum venit Doec Idumæus et nuntiavit Sauli: *Venit David in domum Abimelech. LJ.*

Argumentum.

Quando fugit David a facie Saulis in domum Abimelech, ac de panibus sacerdotum comedit, accepitque Goliæ gladium, abscedens quispiam rem nuntiavit Sauli ⁶⁴. Erat autem is Doec Syrus qui

⁶³ Luc. 11, 30. ⁶⁴ I Reg. xxi, 1-10.

(20) Cod. Ambros. habet, *Αἱ ἐν νόμῳ θυσίαι οὐ δύνανται ἀφιέναι ἀμαρτίας.* Quæ sententiæ inferius repetitur.

Ἀπόδος μοι τὴν ἀγαλλίαν σου σωτηρίου σου. Εἰς ἅπαν τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος ἀναφέρεται. Ἀγαλλίαν μὲν σωτηρίου τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου φησὶ, κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Συμεῶν· Ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοὶ μου τὸ σωτήριόν σου· εὐχεται δὲ καὶ αὐτὸς αὐτοῦ μεταλαβεῖν. Καὶ πνεύματι ἡγεμονικῶ στήριξόν με. Ὅπερ εἶπεν ἀνωτέρω πνεῦμα εὐθές, ἐνταῦθα ἡγεμονικὸν καλεῖ.

Διδάξω ἀνόμους τὰς ὁδοὺς σου. Ἐπειδὴ ἄν, φησὶ, βυσάμενός με τῆς ἀμαρτίας, αὐθὺς ἐπέδωξέ με τὸ σὸν ἅγιον Πνεῦμα. Τότε δὴ πάλιν τὰς σὰς ὁδοὺς βαδίζεις διδάξω τοὺς παραβαίνοντας.

Ῥῦσαι με ἐξ αἱμάτων, ὁ Θεὸς ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας μου. Πάλιν ἰκετηρίαν ὑπὲρ τοῦ τοῦ Οὐρίου φόνου τίθεται, ὅπως ἂν βυσθείη τοῦ ἐξ αὐτοῦ μiasμοῦ· ἢ μάλλον, ἐξ αἱμάτων, τῶν δι' αἷματος θυσῶν, ὡς τὰ ἐπαγόμενα τοῦ ψαλμοῦ διαδείκνυσιν εἰπόντος· Ὅτι, εἰ ἠθέλησας θυσίαν, ἔδωκα ἄν (20), καὶ τὰ ἐξῆς. Ἀγαλλιάσεται ἡ γλῶσσά μου τὴν δικαιοσύνην σου. Τοῦτο ὁ Σύμμαχος οὕτως ἤρμηνευσε· Διαλαλήσει ἡ γλῶσσά μου τὴν ἐλεημοσύνην σου· οὐ γὰρ σιγήσω τῆς ἀφέσεως ἀπολαύσας, ἀλλ' ὑμῶν σε διατελέσω καὶ τὰς σὰς διηγουμένους χάριτας. Ἐπειδὴ τὰς ἐν νόμῳ, φησὶ, παρητήσω θυσίας, οὐ γὰρ δύνανται ἀφιέναι ἀμαρτίας· τοῦτου χάριν ἦν ἡγάπησάς σοι προσήνεγκα. Ἄδτη δὲ ἐστὶν ἡ διὰ μετανοίας καὶ καρδίας συντετριμμένης.

Ἀγάθυνον, Κύριε, ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου τὴν Σιών. Σιών ἐνταῦθα τὴν Ἐκκλησίαν φησὶν. Ὅταν γὰρ ἠῤῥόκησεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἀνακεφαλαιῶσαι τὰ πάντα ἐν τῷ Υἱῷ αὐτοῦ, τότε καὶ τὰς ἀγαθὰς αὐτοῦ τῇ Ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ δέδωκεν ἐπαγγελίας. Καὶ οἰκοδομηθήτω τὰ τεῖχη Ἱερουσαλήμ. Τεῖχη Ἱερουσαλήμ τοὺς ἁγίους φησὶν ἱερουργούς τοὺς περιφράττοντας τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ.

Τότε εὐδοκήσεις θυσίαν δικαιοσύνης. Ὅταν, φησὶν, ἀγαθυνεῖς τὴν Σιών καὶ οἰκοδομηθῇ τὰ τεῖχη Ἱερουσαλήμ, τότε δὴ τότε καὶ ἀνενεχθήσονται θυσίαι, οὐχ αἱ δι' αἱμάτων, ἀλλ' αἱ τῆς δικαιοσύνης, αἱ τῆς αἰνέσεως δηλονότι. Ἀναφέρων καὶ ὀλοκαυτώματα, καὶ αὐτὰ τὰ τῆς δικαιοσύνης καὶ τὰ τῆς ἀναιμάχτου θυσίας δηλοῖ. Τότε ἀνοίσουσιν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριόν σου μόσχους. Καὶ αὐτοὺς δικαιοσύνης, ὥστε εἶναι πάντα δικαιοσύνης, θυσίας, ἀναφοράς δικαιοσύνης, ὀλοκαυτώματα δικαιοσύνης, μόσχους δικαιοσύνης.

Εἰς τὸ τέλος, συνέσεως τῷ Δαυὶδ, ἐν τῷ ἐλθεῖν Δαὴκ τὸν Ἰδουμαῖον καὶ ἀναγγεῖλαι τῷ Σαουλ καὶ εἰπεῖν αὐτῷ· Ἦλθε Δαυὶδ εἰς τὸν οἶκον Ἀβιμέλεχ. NA'.

Ἐπιθέσεις.

Ἦνίκα ἔφυγε Δαυὶδ ἀπὸ προσώπου Σαουλ, καὶ κτήθη φεύγων οἶκον Ἀβιμέλεχ, τῶν τε ἄρτων τῶν ἐσθίων ἐγεύσατο, τὴν τε βομβαλίαν τοῦ Γολιάθ δέδεκται· ἀπελθὼν τις ἀπαγγέλλει ταῦτα τῷ

Σαούλ. Δωήκ δὲ οὗτος ὁ Σύρος ὃς καὶ τοσοῦτον Α
ἐξεπολέμωσε τὴν ψυχὴν τοῦ Σαούλ, ὡς ἀποστείλαντα
πᾶσαν τὴν πόλιν τῶν ἱερέων ἀνελεῖν, καὶ μηδὲ
κτῆνους αὐτῶν φείσασθαι. Ταῦτα οὖν ἀκηκῶς ὁ
Δαυὶδ τὰ προκείμενα λέγει, εἰς πρόσωπον τοῦ
Σύρου ἀποτεινόμενος. Ἔχει δὲ καὶ ἀναφορὰν καὶ
εἰς τὸ τοῦ Ἰουδαίων λαοῦ πρόσωπον καὶ τοῦ
Ἰούδα. Περιέχει δὲ καὶ ἀγαθῶν ἐπαγγελίαν τῶν
ἐσομένων, καὶ τὴν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ ἱδρυσιν
τῶν ἀγίων αὐτοῦ, διὰ τοῦ λέγειν· Ἐγὼ δὲ ὡσεὶ
ἐλαία κατὰκαρπος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ. Διὸ
δὴ καὶ συνέσεως καὶ εἰς τὸ τέλος ἐπιγράφεται ὁ
ψαλμός. Χρεία γὰρ πολλῆς συνέσεως εἰς τὸ γνω-
ρίσαι τῆς οἰκονομίας τοῦ κατὰ σάρκα Δαυὶδ τὸ
μυστήριον.

Τι ἐγκανχᾶ ἐν κακίᾳ, ὁ δυνατός; Ὡς πρὸς Β
αὐτὸν τὸν Σύρον, ἢ τὸν ἐνεργήσαντα ἐν αὐτῷ διάβο-
λον, ἀποτελεῖ τὸν λόγον.

Ὅσει ξυρόν ἠκοημένον ἐποίησας δόλον.
Τοῦτο ὀφθαλμοῦ, διὰ τὸ ὡσπερ ξυρῆσαι καὶ ἐκκόψαι πᾶ-
σαν τῶν ἱερέων τὴν πόλιν.

Ἠγάπησας κακίαν ὑπὲρ ἀγαθῶσύνην. Ἠδίκει
γὰρ καταψευδόμενος τοῦ ἱερέως καὶ τῶν λοιπῶν
ἀπάντων σὺν αὐτῷ, καὶ τὰ μὴ πραχθέντα κατ' αὐτοῦ
λέγων τὸ γὰρ εἰπεῖν, ὡς ἐπηράτησε τὸν Θεὸν περὶ
τοῦ Δαυὶδ, ψεῦδος ἦν, καὶ οὐκ ἀλήθεια.

Ἠγάπησας πάντα ῥήματι καταπονησμοῦ,
γλώσσαν δόλλαν. Πάντα γὰρ πρὸς ἐπιβουλήν, καὶ
φθόνον καὶ θάνατον τοῦ ἱερέως καὶ τῶν λοιπῶν ἀπάν-
των τῶν σὺν αὐτῷ τεθανατωμένων διεπράξατο· διὸ
ῥήματα καταπονησμοῦ οἱ λόγοι τῆς τοῦ Δωήκ ψευ-
δολογίας εἰρηται. Ἀδρόως γὰρ πᾶσαν τὴν πόλιν
τῶν ἱερέων ὡσπερ ἐν βυθῷ κατεπόντισε τοῖς ἑαυτοῦ
ῥήμασι. Λέγοιτο δ' ἂν ταῦτα δικαίως καὶ ἐπὶ τῶν
ἀρχόντων τῶν Ἰουδαίων, καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ Ἰούδα.

Ἐκτίλει σε καὶ μετωνυστέυσαι σε ἀπὸ σκη-
νώματός σου. Μετετέθησαν γὰρ τῆς ἱερᾶς αὐτῶν
σκηνῆς, γεγονότες αἰχμάλωτοι διὰ τὸν κατὰ τοῦ Κυ-
ρίου σταυρόν. Καὶ τὸ ῥίζωμά σου ἐκ γῆς ζώτων.
Ὅμοιον τὸ, Ἐξαλειφθήτωσαν ἐκ βιβλίου ζώ-
των.

[Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς καθέλοι σε εἰς τέλος. Λέ-
γοιτο δ' ἂν ταῦτα δικαίως καὶ ἐπὶ τῶν ἀρχόντων
Ἰουδαίων καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἰούδα, διὰ τὸ ἠγαπηκέναι
τὰ βλαβερὰ εἰς τέλος, ἀντὶ τοῦ, παντελῶς. Διὰ
τοῦτο καθέλει σε, ὡς οὐ καλῶς οἰκοδομηθέντα, ὁ
καθαίρων ὑπερηφάνους, καὶ ὡς κακῶς φυτευθέντα,
ἐκτίλει σε, μεταστήσαι, ἢ ἐκριζώσαι, καὶ ἀπὸ τῆς
κατοικησεώς σου, τουτέστιν ἀπὸ τοῦ συγκατοικεῖν,
ἐκβάλει.]

Ὁφθονται δίκαιοι, καὶ φοβηθήσονται. Τῶν γὰρ
ἀσεβῶν ἀναιρουμένων, οἱ δίκαιοι περίφοβοι γίνονται.
Καὶ σὺ μὲν, φησὶ, ταῦτα ὑπομένεις· οἱ δὲ δίκαιοι,
τουτέστιν οἱ σοῦ λαοῦ, θεασάμενοι τὴν σὴν ἀπίθειαν,
φόβῳ κατασχεθήσονται. Ἰκανῆ γὰρ ἡ εἰς σὲ τιμωρία
κἀκείνους φοβῆσαι· καίτοι διὰ τὴν εἰς ἐκείνους εὐσε-

ita animum Saulis exasperavit, ut interfectum
miserit totam sacerdotum civitatem, ac ne ju-
mentis quidem pepercerit⁶⁶. Hæc igitur cum-
audisset David, isthæc loquitur Syri personam
spectantia. Referuntur item hæc ad personam
populi Judæorum, atque Judæ. Complectitur item
futurorum bonorum promissionem, et assiduam
sanctorum Dei commorationem in domo ejus,
quandoquidem dicit: *Ego autem sicut oliva fru-
ctifera in domo Dei. Quamobrem et intellectus, et
in finem psalmus inscribitur. Multa enim opus-
intelligentia, ut ejus qui secundum carnem Da-
vid est œconomiae mysterium cognoscatur.*

3. *Quid gloriaris in malitia, qui potens es? Quasi
ad ipsum Syrum, aut ad diabolum eum instigan-
tem, sermonem tollimat.*

4. *Sicut novacula acuta fecisti dolium. Hoc ait,
quod totam sacerdotum civitatem quasi abraserit,
et internecone deleverit.*

5. *Dilexisti malitiam super benignitatem. Injuste
namque agebat cum sacerdotem et reliquos omnes
una calumniaretur, ac quæ gesta non fuissent ad-
versus eum deferret: quod enim diceret eum (Abi-
melechum) Deum circa Davidem interrogasse, id
mendacium, non veritas erat.*

6. *Dilexisti omnia verba præcipationis, linguam
dolosam. Omnia enim egit ad insidias, invidiam et
mortem sacerdotis reliquorumque omnium qui cum
eo cæsi fuere; quare verba præcipationis dicun-
tur, mendacia Doec. Confertim enim totam sacer-
dotum civitatem suis verbis quasi in profundum
præcipationis. Hæc autem jure quoque dicantur de
principibus Judæorum, et de ipso Juda.*

7. *Evellat te et transferat te de tabernaculo tuo.
Translati quippe sunt de sacro tabernaculo suo,
captivi propter Christi crucem effecti. Et radicem
tuam de terra viventium. Simile illud: *Deleantur de
libro viventium*⁶⁶.*

[*Propterea Deus destruet te in finem. Hæc recte
dicantur de principibus Judæorum et de ipso Juda,
quia quæ damnosa erant dilexerunt usque in finem,
ac si dicat, semper. Propterea destruet te, utpote
qui non recte ædificatus fueris, qui superbos ever-
tit, atque ut improbe satum evellat te et emigrabit,
sive eradicabit, et a domicilio tuo, id est, ne se-
cum habites, ejiciet te.]*

8, 9. *Videbunt justii, et timebunt. Dum cæduntur
enim impii, justii reformidant. Et tu quidem, in-
quit, hæc toleras: justii autem, hoc est populi tui,
consperta tua pernicie, formidine complebuntur.
Nam sufficit supplicium de te sumptum ut illi ex-
terreantur. Etiam si tuo erga illos beneficio ejus-*

⁶⁶ I Reg. xxi, 18, 19. ⁶⁶ Psal. lxxviii, 29.

modi passurus es. *Ecce homo qui non posuit Deum adjectorem suum, sed speravit in multitudine divitiarum suarum.* Maluit enim proditor aurum accipere, quam adjectorem habere Jesum. *Et prevaluit in vanitate sua; quasi dicat: Et vanum cor suum implere potuit, neque poenitentia ductus finem fecit impietatis.*

[*Sed speravit in multitudine divitiarum suarum.* Pulchre divitias et potestatem, vanitatem vocavit, secundum veram rei naturam: neque enim Doeco profuerunt, neque Assyriis, quando unius angeli adventu interempti sunt, ac insepulti jacuerunt.]

10. *Ego autem sicut oliva fructifera.* Floret namque semper eorum gloria qui credunt in Christum. [*Fructus autem Spiritus est, charitus, gaudium, pax*⁶⁷, etc. Hunc itaque fructum cum in seipso haberet sanctus ille vir, aiebat: *Ego autem sicut oliva fructifera; olivæ autem fructiferæ se comparat, quia cum misericordia in ipso consistat et dominetur, ex consequenti hærebant et reliquæ virtutes.* Eodem prorsus modo et Jobum virilem, et Josephum temperantem, cæterosque, ex virtute in ipsis obtinente ac dominante nuncupaverunt.] *Speravi in misericordia Dei in æternum.* Misericordiam Dei divinæ Scripturæ Dominum vocant, quia per eum nobis misericordia concessa est. Omnia enim in seipso instauravit et reparavit.

11. *Ei expectabo nomen tuum, quoniam bonum est in conspectu sanctorum tuorum.* In nomine tuo, inquit, fiduciam habebō, atque eam in conspectu omnium sanctorum tuorum annuntiabo. Erit enim mihi illud jucundum atque bonum.

1. *In finem pro Mueleth intellectus Davidi. LII.*
Argumentum.

Hunc canit psalmum in gratiam apostolorum chori, qui et crediderant in Christum: qui exultabant et lætabantur. Maeleth vero explicatur *chorus* sive *chorea*. Necessario autem ea quæ Christi incarnationem præcesserunt enuntiat, ut declaret quæ sit adventus ejus utilitas. Sciendum autem est, totum decimum tertium psalmum eandem sententiam habere, iisdemque ferme omnibus verbis constare, ita ut ii qui interpretationem hujus perquirunt, ex illo eam aperte mutuentur.

2. *Dicit insipiens in corde suo: Non est Deus... Deus de cælo prospexit super filios hominum.* Quia Deum non cogitaverunt, humana inspectantem, judicantem judicio justo, ac nefarium opus quodcumque coercentem: ideo Deus de cælo prospexit. Id enim aperte Domini ad homines transitum significat.

4. *Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.* Non hyperbolice dicta sunt isthæc; nihil enim hyperbolice, sed cum veritate omnia in Scriptura

γείαν τοιαῦτά σου πάσχειν μέλλοντος. Ἴδὸν ἀνθρώπων ὃς οὐκ ἔθετο τὸν Θεὸν βοηθὸν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπήλπισεν ἐπὶ τῷ πλῆθει τοῦ πλοῦτου αὐτοῦ. Ἠγάπησε γὰρ χρυσὸν μᾶλλον ὁ προδότης λαβεῖν, ἢ βοηθὸν ἔχειν τὸν Ἰησοῦν. Καὶ ἐνεδυναμώθη ἐπὶ τῇ ματαιότητι αὐτοῦ. Ἀντὶ τοῦ· Καὶ ἐνίσχυσε πληρῶσαι τὴν ματαίαν αὐτοῦ καρδίαν, οὐ μεταμεληθεὶς τῆς ἀσεβείας ἐπαύσατο.

[Ἀλλ' ἐπήλπισεν ἐπὶ τῷ πλῆθει τοῦ πλοῦτου αὐτοῦ. Καλῶς δὲ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δυναστείαν ματαιότητα ἐκάλεσεν ἀπὸ τοῦ πράγματος· οὔτε γὰρ τὸν Δαὴκ ὠνήσαν, οὔτε Ἀσσυρίους, ὅποτε ἐνὸς ἀγγέλου παρουσία αὐτοὺς ἀπέκτεινε, καὶ ἀταφοὶ ἔκειντο.]

Ἐγὼ δὲ ὡσεὶ ἐλάλα κατάκαρπος. Ἀειθαλῆς γὰρ τῶν πιστευόντων εἰς Χριστὸν ἡ δόξα. [Ὁ δὲ καρπὸς τοῦ Πνεύματος ἐστὶν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, καὶ τὰ ἐξῆς. Τοῦτον τοίνυν τὸν καρπὸν ἔχων ἐν ἑαυτῷ ὁ ἅγιος ἔλεγεν· Ἐγὼ δὲ ὡσεὶ ἐλάλα κατάκαρπος· ἐλάλα δὲ κατακάριπτοι ὅμοιοι ἑαυτὸν, ἐπειδὴ, ἐλεημοσύνης ἐπικρατούσης ἐν αὐτῷ, ἀκολούθως εἶποντο αἱ λοιπαὶ ἀρεταί. Οὕτω καὶ τὸν Ἰωβ ἀνδρείον μὲν, καὶ τὸν Ἰωσήφ σώφρονα, καὶ τοὺς λοιποὺς ἀπὸ τῆς ἐπικρατούσης ἀρετῆς ὀνομάζοντες αὐτούς.] Ἠλπισα ἐπὶ τῷ ἔλεος τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν αἰῶνα. Ἔλεος τοῦ Θεοῦ αἱ θεαταὶ Γραφαὶ ὀνομάζουσι τὸν Κύριον, διὰ τὸ γενέσθαι ἡμῖν δι' αὐτοῦ ἔλεος· ἀνεκεφαλαίωσατο γὰρ ἐν ἑαυτῷ τὰ πάντα, καὶ ἀνεστοιχείωσεν.

Καὶ ὑπομενῶ τὸ δρομὰ σου, ὅτι χρηστὸν ἔναντιον τῶν ὀσίων σου. Ἐν τῷ ὀνόματι σου, φησὶ, σχολὴν πεποιθήσιν, καὶ ταύτην ἐναντίον πάντων τῶν ὁσίων ἀγίων ἐξαγγελῶ. Ἔσται γὰρ μοι τὸ πρᾶγμα χρηστὸν τε καὶ ἀγαθόν.

Εἰς τέλος ὑπὲρ Μαελεθ συνέσεως τῷ Δαυὶδ. ΝΒ'.
Ἰπόθεσις.

Ἄδει τὸν παρόντα ὑπὲρ τοῦ χοροῦ τῶν ἀποστόλων καὶ πιστευσάντων εἰς Χριστόν· οἳ καὶ ἠγαλλιῶντο καὶ τῷ φραίνοντο. Μαελεθ δὲ ἐρμηνεύεται χορὸς, ἢ τῷ χορεῖα. Ἀναγκαίως δὲ τὰ πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου λέγει, ἵνα δείξῃ ὅση τῆς παρουσίας ὡφέλεια. Ἰστέον δὲ, ὡς καὶ τὴν αὐτὴν διάνοιαν πᾶσαν ὁ τρισκαίδεκατος ψαλμὸς περιέχει, καὶ τὰς αὐτὰς λέξεις σχεδὸν ἀπάσαι· ὥστε ἐξ ἐκείνου φανερὸν γενέσθαι τοῖς ἐπιζητοῦσι τὴν ἐρμηνείαν.

Εἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· Οὐκ ἔστι Θεός... Ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκλυψεν ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. Ἐπειδὴ, μὴ λογισάμενοι τὸν Θεὸν ἐφορῶντα τὰ ἀνθρώπινα, κρίνοντα κρίσει δικαίᾳ, καὶ πᾶσαν ἀθεμιτοῦργίαν εἰργόντα, τούτου χάριν ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκλυψε. Τοῦτο γὰρ σαφῶς τὴν εἰς ἀνθρώπους τοῦ Κυρίου πάροδον σημαίνει.

Πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρεώθησαν, οὐκ ἔστι ποιῶν ἀγαθόν, οὐκ ἔστιν ἕως ἐνός. Οὐχ ὑπερβολικῶς ταῦτα εἰρηται· οὐδὲν γὰρ ὑπερβολικῶς, μετ' ἀληθείας δὲ πάντα πρὸς τῇ Γραφῇ εἰρηται. Πάντες

⁶⁷ Galat. v, 22.

τοίνυν Ἰουδαῖοι ἐξέκλιναν τὴν ὁδὸν τὴν λέγουσαν· Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδός. Ὅθεν καὶ ἀχρεῖοι γεγονάσι, ταύτην παραλαβεῖν οὐ βουληθέντες, οὐδενὸς ποιούντος τὸ ἀγαθόν. Ἐν ἀγνοίᾳ γὰρ αὐτοῦ πάντες ἐτύγγανον ὑπὸ τοῦ νομικοῦ πεπωρωμένοι γράμματος.

Εἰς τέλος ἐν ἕννοιας συνέσεως τῷ Δαυίδ. Ἐν τῷ ἐλθεῖν τοὺς Ζιφαίους καὶ εἰπεῖν τῷ Σαούλ· Οὐκ ἰδοὺ Δαυὶδ κέκρυπται παρ' ἡμῖν; ΝΓ'.

Ἐπιθέσεις.

Φεύγων ὁ Δαυὶδ τὸν Σαούλ ἐκάθισεν ἐν τῇ ἐρήμῳ Ζιφ. Εἶτα ἀπελθόντες οἱ Ζιφαῖοι πρὸς τὸν Σαούλ ἀπήγγειλαν τὸν τόπον ἐν ᾧ ἦν ἀποδιδάσκων. Ἦξίουν δὲ ἐλθόντα συλλαβεῖσθαι αὐτόν. Ὁ δὲ, μετὰ χεῖρας τὴν λύραν λαβὼν, ἄτε ἐγνωκῶς τῷ προφητικῷ πνεύματι, ὡς οὐδὲν δεινὸν πείσεται παρὰ τοῦ Σαούλ, τὰ προκείμενα ᾄδει. Καὶ γὰρ ἀπελθὼν εἰς σύλληψιν αὐτοῦ Σαούλ, ἤκουσεν ἀγγελίαν τῶν ἀλλοφύλων, καὶ ὑπέστρεψε σπεύδων μετὰ τῶν ἀνδρῶν αὐτοῦ. Ἐχοι δ' ἂν τὰ παρόντα ἀναφορὰν καὶ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἀποστολικοῦ χοροῦ, ὡς τὰς ἐπαναστάσεις τὰς παρὰ τοῦ ἔθνους τῶν Ἰουδαίων, καὶ βασιλείων δὲ τῶν ἐθνῶν τὸν θυμὸν διεγυόμενος, τὸν Θεὸν ἀξιοῖ ἐξ ἀπάντων σωθῆναι διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. Προφητικῶς τε ἀποφαίνει, ὡς περιστρέφει τοῖς ἐχθροῖς εἰς κεφαλὴν ὁ Θεὸς τὰ κακά, αὐτὸς δὲ τὰς ἐπινικίους προσάξει θυσίας. Διὸ καὶ συνέσεως ἐπιγράφεται, εἰς τὸν εἰρημένον νοῦν ἀναπέμποντος ἡμᾶς τοῦ ψαλμοῦ.

Ὁ Θεός, ἐν τῷ ὀνόματι σου σώσον με. Οὐχὶ δι' ἄλλου τινὸς ἢ διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ σωθῆναι ἀξιοῖ. [Ἐπειδὴ δὲ, φησί, τὸ σὸν ὄνομα ἐπικαλοῦμαι, ἐν αὐτῷ τούτῳ τὴν σωτηρίαν μου παράσχου. Καὶ ἐν δυναστείᾳ σου, τουτέστι τῷ Υἱῷ σου, κρινεῖς με· ἀντὶ τοῦ· Οὐκ ἄλλοις κριταῖς, ἀλλὰ τῇ δυνάμει σου εἰς ἐξέτασιν παραδοθῆναι.] Καὶ ἐν τῇ δυνάμει σου κρινεῖς με. Κρίνας γὰρ τὴν χριστὸν αὐτῶν, τοὺς μὲν ἀπωλεία παρέδωκε, τοὺς δὲ ἔσωσεν ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν.

Ὁ Θεός, εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου. Δέξαι μου τὰς ἱκετίας σὺν εὐμενεῖα. Ἐνώτισαι τὰ ῥήματα τοῦ στόματός μου. Ὅμοιον τῷ· Καὶ νῦν, Κύριε, εἶπιδε ἐπὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν.

Εἰς τέλος ἐν ἕννοιας συνέσεως τῷ Δαυίδ. ΝΔ'.

Ἐπιθέσεις.

Τῷ Πνεύματι θεωρήσας ὁ Προφήτης τὰ ἐσόμενα κατὰ Χριστοῦ παρὰ τοῦ Ἰουδαίου λαοῦ καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἰούδα, λύπης πληρούμενος καὶ ἀμυχανίας, ἦν καὶ ἀδολεσχίαν ἐν τῷ παρόντι ὀνόμασε, διατελεῖ παραττόμενος καὶ ἀπορῶν ἐν τοῖς τολμωμένοις, παρακαλεῖ τὸν Θεὸν ἐνωτίσασθαι τὴν προσευχὴν αὐτοῦ, καὶ τοῦτο αὐτῷ παρατχεῖν· εἶτα δεῦτερον γῶναι τὴν διὰ τῆς προσευχῆς ἀναπεμπομένην δέξιν· καὶ τρίτον τὴν κατάττασιν θεάσασθαι· τοῦ τὴν προσευχὴν ἀναπέμποντος· καὶ οὕτως αὐτὸν καταξιώσαι τῆς ἑαυτοῦ ἀκοῆς· διὸ ἐπιλέγει· Πρόσχες μοι, καὶ εἰσάκουσόν μου.

Ἐνώτισαι, ὁ Θεός, τὴν προσευχὴν μου. Δια-

A dicuntur. Omnes itaque Judæi declinaverunt a via quæ dicitur: *Ego sum via*. Unde et inutiles facti sunt, cum eam admittere nollent, quia nemo faceret bonum. In ignorantia enim ejus versabantur omnes a legali scriptura excæcati.

1. In finem in carminibus intellectus David. 2. Cum venissent Ziphæi et dixissent ad Saul: Nonne David absconditus est apud nos? LIII.

Argumentum.

Cum fugeret David a Saule, cœdit in deserto Ziph. Deinde digressi Ziphæi ad Saul, in quem locum profugisset, indicarunt. Rogabant autem ut accederet, atque eum comprehenderet. Ille vero, accepta manibus lyra, utpote prophetico spiritu gnarus se nihil mali a Saule passurum, hæc canit. Nam profectus ad capiendum eum Saul, nuntium accepit adventus alienigenarum, et regressu properavit cum manu virorum se comitantium. Hæc autem referri videntur ad personam apostolici chori, quasi ille narrans irruptiones Judaici populi, ac regum gentium furorem, Deum supplicet per nomen ejus ab omnibus eripi malis. Prophetice autem edicit, futurum ut mala Deus in caput inimicorum retorqueat, ipse vero in signum partæ victoriæ sacrificia offerat. Propterea intellectus inscribitur, psalmo nos ad supra dictam sententiam deducente

Deus, in nomine tuo salvum me fac. Per nomen ipsius, non per aliud quidpiam, salutem consequi rogat. [Quandoquidem autem, ait, nomen tuum invoco, in hoc ipso salutem mihi præbeas. Et in virtute tua, id est in Filio tuo, judicabis me; ac si diceret: Non aliis judicibus, sed virtuti tuæ examinandum me tradas.] Et in virtute tua judicabis me. Judicans enim eorum causam, alios pernicii tradidit, alios salvos fecit ab inimicis.

4. Deus, exaudi orationem meam. Bono animo meam excipe supplicationem. Auribus percipe verba oris mei. Simile illi: Et nunc, Domine, considera minas eorum.

1. In finem in hymnis intellectus ipsi David. LIV.

Argumentum.

D Spiritu Propheta contemplatus quæ futura essent mala Christo per Judæos illata, ac per ipsum Judam, dolore plenus et anxietate, quam in præsentem exercitationem vocat: perturbatus et dubius animi, in considerando hujusmodi facinore moram extrahit, rogatque Deum ut auribus percipiat orationem suam, et id sibi concedat; secundo, ut obsecrationem precibus emissam respiciat; tertio, ut statum precantis contempletur; atque ita dignetur eum audire, quamobrem adjicit: Intende mihi, et exaudi me.

2. Exaudi, Deus, orationem meam, etc. Varias

⁶⁶ Joan. xiv, 6. ⁶⁷ I Reg. xxiii, 19; xxvi, 1, seqq. ⁷⁰ Act. iv, 29.

affert supplicationes, rogans admitti illas. Ne despicias, inquit, me supplicantem, sed benevolenti animo intende mihi, et auxilium tribue.

3. *Contristatus sum in exercitatione mea, et conturbatus sum.* Anxietate namque plenus erat, videns iniquitatem in Salvatore admissam, quam exinde docet his verbis: *A voce inimici et a tribulatione peccatoris.* Totius autem sententiæ mens hæc est: *Respice, quæso, quam contristatus sum, quam turbatus, quam exercitatione repletus sum: hisque admissis exaudi me.*

4-7. *Quoniam declinaverunt in me iniquitates.* Quæcumque enim adversus Salvatorem acciderunt, ad suam ipse personam refert. [Hæc in me perpetrabant, ob illatæ jacturæ memoriam, ex irrationabili ira manentem. Ira permanens iracundia vocatur. Ea vero de causa formidolosus eram, atque turbatus, ut, morte jam imminente, atque in tantam animi concertationem et formidinem incidi, ut ne radium quidem lucis viderem, sed in tenebris degerem: putabamque omnium rerum optimam esse fugam, ac rogabam dari mihi alas avolandi causa, ut alibi quiescerem.] *Cor meum conturbatum est in me, et formido mortis cecidit super me.* Ecce cor meum, inquit, omnia mea interiora evertit: imo etiam formido mortis cecidit super me. Nimirum hoc de Salvatoris morte ait, ob quam formidine plenus Propheta erat, humana per motus cogitatione: aut de morte animarum, quas per hæc facinora in exitium ruere futurum erat. Sed etiam timor et tremor Prophetam invasit cernentem dilectum Dei hæc ab impiis pati; contexerunt autem eum tenebræ, quia scilicet tenebris digna essent quæ adversus Salvatorem patrata sunt. Exinde vero quasi relictus in medio eorum qui hæc agerent, nullo relicto effugii loco, nec quo declinaret a tantis malis habens, precatur se sublimem rapi, atque instar avis per aerem avolare.

9. *Expectabam Deum qui salvum me fecit, a pusillanimitate spiritus et tempestate.* Tempestatem vocat dolorem sibi per passionem oblatum.

10. *Quoniam vidi iniquitatem et contradictionem in civitate.* Causas apponit cur eas preces fuderit.

13-15. *Quoniam si inimicus maledixisset mihi, sustinuissem utique.* Hæc ad personam proditoris jure referantur. *Tu vero, homo unanimis, dux meus et notus meus.* Quasi dicat, A me dux constitutus es, Judas scilicet. *Qui simul mecum dulces capiebas cibos.* Perinde est ac si diceret: Ejusdem sæpe mensæ consors fuisti. *In domo Dei ambulavimus cum consensu.* Hoc ait quia sæpe cum illo in templum concesserat.

16. *Veniat mors super illos, et descendant in infernum viventes.* Quandoquidem noluerunt te vitam accipere, ideo mors excipiet eos. Illud autem: *Descendant in infernum viventes,* quia videlicet scientes

: 1) Vide Onomast. ad vocem Ἀγαπητός.

φάρους Ικετείας προσφέρει δεχθῆναι ταύτας ἀντιβωλῶν. Μὴ παρίδῃς γὰρ με, φησί, ποτινώμενον, ἀλλ' εὐμενῶς μοι πρόσχες, καὶ τὴν βοήθειαν ὤρεξον.

Ἐλυπήθην ἐν τῇ ἀδολεσχίᾳ μου, καὶ ἐταράχθην. Ἀμχανίας γὰρ ἐπληροῦτο, βλέπων τὴν κατὰ τοῦ Σωτῆρος γινομένην παρανομίαν, ἣν καὶ διδάσκει ἐφεξῆς λέγων· Ἀπὸ φωνῆς ἐχθροῦ καὶ ἀπὸ θλίψεως ἀμαρτωλοῦ. Ὁ δὲ πᾶς νοῦς οὗτος· Πρόσχες ὅπως ἐλυπήθην, ὅπως ἐταράχθην, ὅπως ἀδολεσχίᾳ πεπλήρωμαι· ἀποδεξάμενός τε ταῦτα, εἰσάκουσόν μου.

Ἵτι ἐξέκλιναν ἐπ' ἐμὲ ἀνομίαι. Πάντα γὰρ τὰ κατὰ τοῦ Σωτῆρος συμβάντα πρὸς τὸ οἰκεῖον ἀναφέρει πρόσωπον. [Διὰ μνησικακίαν μοι ταῦτα ἐποίησαν τεγθεῖσαν ἐξ ὀργῆς ἀλόγου. Κότος ἡ ἐπίμονος ὀργή. Διὰ ταύτην δὲ τὴν αἰτίαν περιδεῆς ἐγενομένη καὶ τεταραγμένος, ὡς ἐπιστάντος μοι ἤδη τοῦ θανάτου, καὶ τοσαύτη μοι ἦλθεν ἀγωνία καὶ φόβος, ὡς μηδὲ δοκεῖν τὴν ἀκτίνα φαίνειν, ἀλλ' ἐσκοτίσθαι· καὶ ἐλογισάμην τὴν φυγὴν εἶναι πάντων ἀμείνω, καὶ ἠύχόμην γενέσθαι μοι πτέρυγας ἐπὶ τῷ μεταστῆναι καὶ ἀλλαγοῦ καταπαύσαι.] Ἡ καρδία μου ἐταράχθη ἐν ἐμοί, καὶ δεῖλλα θανάτου ἐπέπεσεν ἐπ' ἐμέ. Ἰδοὺ ἡ καρδία μου, φησί, διέστρεψε τὰ ἔνδον μου· ἀλλὰ καὶ δεῖλλα θανάτου ἐπέπεσεν ἐπ' ἐμέ. Ἵτοι δὲ τοῦ σωτηρίου θανάτου λέγει, ἐφ' ᾧ δεῖλλας ὁ Προφήτης ἐπληροῦτο ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ κινούμενος· ἢ τοῦ τῶν ψυχῶν θανάτου, τῶν ἀπόλλυσθαι μελλόντων διὰ τὰ τοιαῦτα τολμήματα. Ἀλλὰ φόβος καὶ τρόμος ἐπέπεσε τῷ Προφῆτῃ ὀρώντι τὸν ἀγαπητὸν (21) τοῦ Θεοῦ τοιαῦτα ὑπὲρ τῶν ἀσεβῶν πάσχοντα, ἔκρυπτε δὲ αὐτὸν σκότος, ὡς ἀν σκότου ἀληθῶς ἄξια τὰ κατὰ τοῦ Σωτῆρος δρώμενα. Εἶτα, ὡς περ ἀπολείφθεις ἐν μέσῳ τῶν ταῦτα δρώντων, μήτε μίαν τε ἔχων ἀποφυγὴν, μηδὲ ὅποι κλίνας ἑαυτὸν ἐκτὸς τῶν κακῶν γένοιτο, εὐχεται μετέωρος ἐπαρθῆναι, καὶ πτηνὸς γενόμενος δι' ἀέρος ἐκφυγεῖν.

Προσεδεχόμεν τὸν Θεὸν σώζοντά με, ἀπὸ διγοψυχίας καὶ ἀπὸ καταιγίδος. Καταιγίδα ὀνομάζει τὴν διὰ τοῦ πάθους αὐτῷ συμβῆσαν λύπην.

Ἵτι εἶδον ἀνομίαν καὶ ἀντιλογίαν ἐν τῇ πόλει. Αἰτίαν παρατίθει δι' ἣν καὶ τὴν προσευχὴν ἐποίησατο.

Ἵτι, εἰ ἐχθρὸς ὠνεῖδισέ με, ὑπήνεγκά ἄν. Ταῦτα εἰς πρόσωπον τοῦ προδότη ἀναφέροντ' ἀν δικαίως. Σὺ δὲ, ἀνθρώπε ἰσόβυχε, ἡγεμὼν μου καὶ γνωστὸς μου. Ἀντὶ τοῦ, Κατεστάθης ἡγεμῶν ὑπ' ἐμοῦ, ὁ Ἰούδας δηλονότι. Ὅς ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐγλύκανάς μοι ἐδέσματα. Ὅμοιον ὡσεὶ λέγοι· Τῆς αὐτῆς τραπέζης πολλάκις ἤξιωμένος. Ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ ἐπορεύθημεν ἐν ὁμονοίᾳ. Τοῦτ' ἔφησι διὰ τὸ συναγλυβέναι αὐτῷ πολλάκις εἰς τὸ ἱερόν.

Ἐλθέτω δὲ θάνατος ἐπ' αὐτούς, καὶ καταθήτωσαν εἰς ἄδου ζῶντες. Ἐπειδὴ οὐκ ἐθέλησάν σε τὴν ζωὴν παραδέξασθαι, ταύτη τοι θάνατος διαδέξεται αὐτούς. Τὸ δὲ, Καταθήτωσαν εἰς ἄδου ζῶντες, οὕτως

δη, γινώσκοντες αὐτὸν εἶναι τὸν κληρονόμον, εἶπον· **Δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτόν**· τὴν γὰρ γινώσκοντες αὐτὸν τῆς ζωῆς ἐτεθείκει.

Ἐγὼ πρὸς τὸν Θεὸν ἐκέκραξα, καὶ ὁ Κύριος εἰσ-
ήκουσέ μου. Ἐγὼ πρὸς τὸν Θεὸν ἐκέκραξα. Καὶ τί
ἐκέκραξεν; ἢ λυτρωθῆναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπὸ
τῶν ζητούντων ἀπολέσαι αὐτήν. Διὸ δὴ καὶ εἰσῆκου-
σται.

Ἐσπέρας καὶ πρωὶ καὶ μεσημβρίας διηγῆσομαι.
Ἄντι τοῦ, Οὐ παύσομαι διηγούμενος, ὅτι δὴ εἰσακού-
σας λελύτρωσαι τὴν ψυχὴν μου.

Ὅτι ἐν πολλοῖς ἦσαν σὺν ἐμοί. Ὅτι οἱ πολλοὶ
συνέσταν (22*) κατ' ἐμοῦ βουλόμενοι τὴν ψυχὴν μου
ἐξαίρειν.

Οὐ γὰρ ἔστιν αὐτοῖς ἀντάλλαγμα. Ταπεινωθή-
σονται, φησὶν, ἐπειδὴ οὐδὲ ἔχουσι τῆς ψυχῆς αὐτῶν
ἀντάλλαγμα. Ἄπαξ γὰρ ἀρνησάμενοι τὸ τίμιον αἷμα
Χριστοῦ, τὸ εἰλημμένον ἀντάλλαγμα ὑπὲρ τῆς τοῦ
κόσμου ζωῆς, οὐκέτι εὐποροῦσι λύτρου.

Ἐξέτεινε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐν τῷ ἀποδιδόναι.
Αὐτὸς μὲν ἐξέτεινε τὴν παρεκτικὴν χεῖρα τῶν ἀγα-
θῶν εἰς τὸ μεταλαβεῖν αὐτοὺς τῆς εὐλογίας· οἱ δὲ οὐ
μόνον οὐκ ἐδέξαντο· ἀλλὰ καὶ τὴν διαθήκην ἐεσθή-
λωσαν, δηλονότι τὴν εὐαγγελικὴν.

Διμερίσθησαν ἀπὸ ὄργης τοῦ προσώπου αὐ-
τοῦ. Ἐπειδὴ κακούργοι περὶ τὸν εὐεργέτην γεγῆνασι,
ταύτη τοι καὶ εἰς πάντα ἄνεμον αὐτοὺς διεσκόρπισε.
Καὶ ἤγγισαν αἱ καρδίαι αὐτῶν. Πάλιν περὶ τοῦ
Ἰουδα τὸν λόγον ἀποτείνεται· Τῇ καρδίᾳ, φησὶ, κα-
τέδέξατο τὸ προδοῦναι Χριστόν. Καὶ δὴ λόγους προσ-
έφερον ἀπαλούς τε καὶ λειοὺς, ἀλλ' ἦσαν κακίας πλή-
ρεις. Τινες δὲ οἱ λόγοι; ἢ τὸ, *Χαῖρε, Ῥαββί*, ἐπὶ προ-
δοσίᾳ λεγόμενον;

Ἐπίρριψον ἐπὶ Κύριον τὴν μέριμνάν σου, καὶ
αὐτὸς σε διαθρήψει. Ὅμοιον τὸ· *Μὴ μεριμνήσητε
εἰ φάγητε, ἢ τί πίητε, ἢ τί ἐνδύσθητε. Οὐ δώσει
εἰς τὸν ἀλῶνα σάλον τῷ δικαίῳ*. Ἄντι τοῦ· Ἐκπά-
σει τοὺς δικαίους ἐν παντὶ καιρῷ ἀπὸ πάσης ἐπανα-
στάσεως ἐχθρῶν.

Σὺ δὲ, ὁ Θεὸς, κατάξεις αὐτοὺς εἰς φρέαρ δια-
σθορᾶς. Τοὺς ἐπαναστάντας δηλονότι καὶ σταυρῷ
παραδόντας. Φρέαρ γὰρ διασθορᾶς τὸν ἄδην φησὶν.
*Ἄνδρες αἱμάτων καὶ δουλίτης οὐ μὴ ἡμισεύ-
σωσι τὰς ἡμέρας αὐτῶν*. Ἄνδρας αἱμάτων τοὺς τὸν
ἄρχηγὸν τῆς ζωῆς ἀποκτείναντάς φησιν, οἱ καὶ τῆς
ζωῆς οὐ πεπληρώκασι τὸν χρόνον, τῇ Ῥωμαίων πα-
ραδοθέντες μαχαίρᾳ.

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τοῦ λαοῦ ἀπὸ τῶν ἀγίων μεμα-
κρυμμένου, τῷ Δαυὶδ εἰς στηλογραμμάτων· ὅπως
ἐκράτησαν αὐτὸν οἱ ἀλλόφυλοι ἐν Γέθ. ΝΕ'.

Υπόθεσις.

Δαυὶδ φευγὼν τὸν Σαοὺλ ἔσχε τοὺς συνακολουθοῦν-
τας αὐτῷ ἄνδρας ἐξακοσίους. Εἶτα παρερχόμενος
εἰς Γέθ τετιμῆται παρὰ τῶν ἀλλοφύλων· ἀφώρισαν
γὰρ αὐτῷ οἰκητήριον τὴν Σικελάν. Ἀναφέροιο δ'

* Matth. xxi, 58.   72 Matth. xxvi, 49.   73 Matth. vi, 31.   74 I Reg. xxvii, 2-6.

(22*) Forte συνέσταν, et mox ἐξαίρειν. EDIT.

A ipsum hæredem esse, dixerunt, *Venite, occidamus eum* 71; nam cognitionem pro vita posuit.

17. *Ego autem ad Deum clamavi, et Dominus exaudivit me.* Ego ad Dominum clamavi. *Ecquid clamavit? nisi ut eriperetur anima ejus ab iis qui eam perdere quærebant. Quamobrem exauditus est.*

18. *Vespere et mane et meridie narrabo.* Quasi dicat: *Non finem faciam enarrandi, quod exaudiens me redemeris animam meam.*

19. *Quoniam inter multos erant tecum.* Quoniam multi convenerunt contra me, volentes animam auferre mihi.

20. *Non enim est illis commutatio.* Humiliabuntur, inquit, quando non habent commutationem animæ suæ. Nam cum semel pretiosum Christi sanguinem abnegarint, qui acceptus fuit in commutationem pro vita mundi, non ultra suppetit pretium redemptionis.

21. *Extendit manum suam in retribuendo.* Ipsæ quidem extendit manum suam bonorum largitricem ut ipsi perciperent benedictionem; illi vero non modo non receperunt, sed etiam *contaminaverunt testamentum*, scilicet evangelicum.

22. *Divisi sunt ab ira vultus ejus.* Quoniam, inquit, in benefactorem improbi et maligni fuerunt, ideo dissipavit illos in omnem ventum. *Et appropinquaverunt corda illorum.* Rursum de Juda sermonem instituit: *Corde*, inquit, prodendi Christi consilium admisit. Et quidem lenia et blanda proferebat, sed quæ essent malitia plena. Quæ verba? nisi illud: *Ave, Rabbi* 72, quod in prodendo protulit.

23. *Jacla super Dominum curam tuam, et ipse te enutriet.* Simile illud: *Nolite solliciti esse, quid manducabitis, aut quid bibetis, aut quo operiemini* 73. *Non dabit in æternum fluctuationem justo.* Quasi dicat: *Omni tempore justos extrahet ab omni impetu inimicorum.*

24. *Tu vero, Deus, deduces eos in puteum interitus.* Eos scilicet qui insurgerent, ut crucifigendum traderent. *Puteum enim interitus infernum vocat. Viri sanguinum et dolosi non dimidiabunt dies suos.* *Viri sanguinum* dicit eos qui vitæ principem interfecerunt, qui etiam tempus vitæ suæ non perfecerunt, Romanorum gladio traditi.

1. *In finem, pro populo qui a sanctis longe factus est, ipsi David in tituli inscriptionem, cum tenuerunt eum allophyli in Geth. LV.*

Argumentum.

David Saulem fugiens, sexcentos viros habuit sequentes se. Deinde transiens in Geth, cum honore excipitur ab alienigenis: nam ipsi separatim in domicilium tradiderunt Sicelam 74. Refertur item

potest psalmus ad personam Ecclesiæ, quæ quidem olim procul a sanctis posita erat, quo tempore erat idololatriæ dedita, et dæmonibus serviebat. Eo autem a spiritualibus inimicis erepta est per eum qui ex semine David secundum carnem prodiit, qui bellum pro nobis gessit, et quasi in cippo victoriam pro nobis partam descripsit. Tunc enim eum alienigenæ honore affecerunt, id est, qui ex gentium numero crediderunt in eum.

2. *Miserere mei, Deus, quoniam conculcavit me homo.* Aut de Saule illud David ait, aut sanctus quilibet, ob ærumnas quæ in hac vita accidunt. Plerumque autem contingit ut demissus noster homo hoc gravissimum subeat bellum, tota die per Satanam impugnatus, atque ab ipso conculcatus. Licet enim hominem psalmus commemoret, attamen ipsum Satanam plerumque in divina Scriptura nominatum, aut aliquem ex ejus commilitonibus subindicat. Cæterum hæc ab ipso gentilium populo respondendo cantari consentaneum est, qui diuturno tempore per Satanam deceptus ac circumventus fuit, ejusque bellum per dæmonum insidias sustinuit : quos in sequentibus apertius subindicat.

5. *Conculcaverunt me inimici mei tota die.* Sciebat Saulem insidias sibi parare, instigantibus invisibilibus dæmonibus. Aut illud indicat : *Non est nobis pugna cum carne et sanguine, sed cum spiritualibus nequitia in cælestibus* ¹⁵. Quoniam multi bellantes adversum me, ab altitudine. Eliamsi irrumpant, inquit, sed spe tui fretus omnes superabo. Hæc enim spes tantam mihi tribuit fortitudinem, ut eos qui mihi hostes olim erant minime reformidem.

5. *In Deo laudabo sermones meos.* Ab inimicis, inquit, bello appetitus, ut nihil lædar arma sumpsi, sermones meos omnes in cantica converti et Deo obtuli, spemque in illum collocaui : quamobrem universæ carnis timorem ejeci.

6. *Tota die verba mea exsecrabantur.* Ego quidem, ait, tota die verba mea Deo offerebam ; illi vero non finem faciebant tota die curandi ut malum mihi infligerent. *Inhabitabunt et abscondent, ipsi calcaneum meum observabunt.* Illud, *inhabitabunt*, pro, *congregabuntur*, positum est. Hæc est autem sententia : Ita, inquit, tota die in eo operam ponebant, ut dicta in me commoverent, omnesque eorum cogitationes contra me vertebantur, ut curarent omnes una convenire atque clam in me conspirationem conflare, sed nec hactenus sistere gradum, imo etiam calcaneum meum, id est vitæ meæ rationem curiosius observare, si quomodo possent me disturbare. Atque vestigia mea curiose considerabant, quocumque loco incederem, ut me comprehenderent.

¹⁵ Eclies. vi, 12.

(22) In R. 2, tribuitur Hesychio.

ἄν ὁ ψαλμὸς καὶ εἰς πρόσωπον τῆς Ἐκκλησίας τῆς πάλαι μὲν ἀπὸ τῶν ἁγίων μεμακρυμένης, καθ' ἕν εἰδωλόλατρει καιρὸν, καὶ δουλευούσης δαίμοσι. Ὑποθείσης δὲ τῶν νοητῶν ἐχθρῶν διὰ τοῦ γεγονότος ἐκ σπέρματος τοῦ κατὰ σάρκα Δαυὶδ, τοῦ καὶ πολεμήσαντος ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ὡσπερ ἐν στήλῃ τὴν ὑπὲρ ἡμῶν νίκην γράψαντος. Τότε γὰρ καὶ τιμῆς αὐτῶν οἱ ἀλλόφυλοι ἤξισαν, τούτεστιν οἱ ἐξ ἐθνῶν πιστεύοντες εἰς αὐτόν.

Ἐλέησόν με, ὁ Θεός, ὅτι κατεπάτησέ με ἄνθρωπος. Ἡ περὶ τοῦ Σαουλ ὁ Δαυὶδ φησιν, ἡ καὶ ἅγιος πᾶς, διὰ τὰς θλίψεις ἃς ἔχουσιν ἐν τῷ κόσμῳ (22). Πολλάκις δὲ καὶ ὁ καθεὶς ἡμῶν ἄνθρωπος τὸν χαλεπὸν τοῦτον ὑφίσταται πόλεμον, ὅλην τὴν ἡμέραν παρὰ τοῦ Σατανᾶ πολεμούμενος καὶ παρ' αὐτοῦ πατούμενος. Εἰ γὰρ καὶ ἀνθρώπου ὁ ψαλμὸς ἐμνημόνευσεν, ἀλλ' ὅμως τὸν Σατανᾶν αὐτόν, ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ πολλάκις ὀνομαζόμενον. ἦ τινα τῶν ἐκείτ στρατευομένων αἰνίττεται. Πλὴν καὶ τὸν λαὸν τῶν ἐθνῶν ταῦτα ὑποβάλλειν (25) ἀρμόδιον, χρόνῳ πολλῷ ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ ἀπατηθέντα, καὶ τὸν παρ' αὐτοῦ πόλεμον διὰ τῆς τῶν δαιμόνων ἐπιβουλῆς ὑπομείναντα, οὗς ἐν τοῖς ἐξῆς σαφέστερον ἔφησεν αἰνιττόμενος.

Κατεπάτησάν με οἱ ἐχθροὶ μου ὅλην τὴν ἡμέραν. Ἡδεῖ, ὅτι Σαουλ ἐπεβούλευσεν αὐτῷ ἐνηχοῦμενος παρὰ τῶν ἀοράτων δαιμόνων. Ἡ καὶ τὸ, *Ὅχι ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα*, δηλοῖ, ἀλλὰ πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις. Ὅτι πολλοὶ οἱ πολεμοῦντές με ἀπὸ ὕψους. Εἰ καὶ ἐπανίστανται, φησιν, ἀλλ' ἤττησω πάντας ἐλπίζων ἐπὶ σέ. Αὕτη γάρ μοι ἡ ἐλπὶς τοσαύτην ἰσχὺν παρέσχεν, ὡς τοὺς πάλαι πολεμοῦντας μὴ δεδοικέναι με.

Ἐν τῷ Θεῷ ἐπαυρέσω τοὺς λόγους μου. Ποιούμενος παρὰ τῶν ἐχθρῶν, φησὶ, καθοπιζῶ ἐμαυτὸν εἰς τὸ μηδὲν παθεῖν κακὸν, δλους τοὺς λόγους μου ὕμνους ποιῶν καὶ ἀνατιθεὶς τῷ Θεῷ, καὶ τὴν ἐλπίδα ἐπ' αὐτῷ ποιούμενος· διὸ καὶ πάσης σαρκὸς ἔξω τὸν φόβον ἐποιούμην.

Ὅλην τὴν ἡμέραν τοὺς λόγους μου ἐβδελυσσοῦντο. Ἐγὼ μὲν, φησὶν, ὅλην τὴν ἡμέραν ἀνέτιθον τοὺς λόγους μου τῷ Θεῷ· αὐτοὶ δὲ οὐ διέλειπον πᾶσαν ἡμέραν κατ' ἐμοῦ τὴν σπουδὴν ἑαυτῶν συντιθέντες εἰς κακά. Παροικῆσουσι καὶ κατακρύψουσιν, αὐτοὶ τὴν πτέρναν μου φυλάξουσιν. Τὸ, *παροικῆσουσι*, ἀντὶ τοῦ, *συναχθήσουσι*, τίθεται. Ὁ δὲ νοῦς οὗτος· Ὅπως, φησὶ, διὰ πάσης ἡμέρας ἐσχολάζον τοὺς κατ' ἐμοῦ λόγους κινῶντες, καὶ πᾶς ὁ διαλογισμὸς αὐτῶν κατ' ἐμοῦ ἐγίνετο, ὡς σπουδάζειν συνάγεσθαι αὐτοὺς ὁμοῦ καὶ λαθραίας ποιεῖσθαι τά, κατ' ἐμοῦ σκευὰς, καὶ μὴ μέχρι τούτου χωρεῖν, ἀλλὰ καὶ περιεργάζεσθαι μου τὴν πτέρναν, τούτεστι τὴν τοῦ βίου πορείαν, εἰ πως σκελίσαντες δυνηθεῖεν καταβαλεῖν με. Καὶ τὰ ἴχνη δὲ μου παρετήρουν ὅποια

(25) Vide Onomast.

βαδίζοιμι, ἵνα ἐπιλάβωμαι μου. Καὶ ταῦτα μὲν οἱ μάτην διώκοντες κατ' ἔμου ἔπραττον· σὺ δὲ, Κύριε, ἡ ἐμὴ ἐλπίς, ἐμὲ μὲν τῆς ἀδίκου αὐτῶν κατασκευῆς βῦσαι· αὐτοὺς δὲ μετελθὼν τῆ σαυτοῦ ὀργῇ κατὰ-
 ἴαλε.

Ὁ Θεός, τὴν ζωὴν μου ἐπήγγειλά σοι. Παρρησίαν ἄγων, φησί, καὶ μὴ ἐπαισχυνόμενος τῇ ἐμαυτοῦ ζωῇ, ταύτην σοι πᾶσαν ἐξήγγειλα. Σὺ δὲ ἀποδεχόμενος αὐτὴν τὰ δάκρυά μου οὐκ ἀπώσω· ἀλλὰ πρὸ τῶν σῶν ὀφθαλμῶν ἔθου αὐτὰ, πιστούμενος τὴν σὴν ἐπαγγελίαν τὴν λέγουσαν· Ἐτι σοῦ λαλοῦντος ἐρῶ· Ἰδοὺ πάρεμι. Διὸ συνέβαινεν, ἐμοῦ εἰσακουομένου, τοὺς ἐχθρούς μου εἰς τὰ ὀπίσω ἀναχωρεῖν· ὅθεν φημί· Ἐν ᾗ ἄρ ἡμέρα ἐπικαλέσωμαι σε.

Ἐπιστρέφουσιν οἱ ἐχθροὶ μου εἰς τὰ ὀπίσω. Αὐτοῖς ἔργοις, φησί, παρελίθησα, καὶ ἔγνω ἀκριβῶς, ὅτι οὐκ ἐπὶ ματαίῳ ἡ ἐλπίς· ἀλλὰ Θεὸν βοηθὸν ἐκτῆ-
 σάμην.

Ἐρ ἐμοί, ὁ Θεός, εὐχαί, ἄς ἀποδώσω ἀνρέσεώς σου. Ἐπειδὴ τῆς σῆς οἰκονομίας ἤξιωσας ἡμᾶς, φησί, καὶ ἔσωσας, τί ἀνταποδώσομέν σοι, ἢ θυσίας ἀ-
 μέσεως; Ὅτι ἐβρύσω τὴν ψυχὴν μου ἐκ θανάτου. Γοῦ νοητοῦ, φησί, τουτέστι τῆς ἀγνωσίας τῆς περὶ Θεοῦ. Καὶ τοὺς πόδας μου ἀπὸ ὀλισθήματος. Τῆς ἁμαρτίας λέγει, αὕτη γὰρ κατέφερεν εἰς θάνατον. Εὐμερεστήσω ἐνώπιον Κυρίου ἐν φωτὶ ζώντων. Ὁ γὰρ βυσθεὶς τῆς ἁμαρτίας καὶ καθαρὸς ἀποτελε-
 σθεὶς, οὗτος ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἐν τῇ τῶν ζώντων χώρα εὐμερεστήσει τῷ Κυρίῳ. Τοῦ δὲ βυσθῆναι ἐκ θανάτου καὶ ἐλευθερωθῆναι ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, μερίζει δὲ σχεῖν καὶ ἐν τῇ τῶν ζώντων χώρα, πρόξενος ἡμῖν γέγονεν ἡ τοῦ Κυρίου παρουσία. Διὸ καὶ στηλο-
 γραφία τῷ Δαυὶδ ἀναγέγραπται ὁ ψαλμός.

Εἰς τὸ τέλος, μὴ διαφθείρης τὸν Δαυὶδ, εἰς στηλο-
 γραφίαν, ἐν τῷ ἀποδιδράσκειν ἀπὸ προσώπου
 Σαούλ εἰς τὸ σπήλαιον. ΨΑΛΜΟΣ ΝΓ'.

Υπόθεσις.

Φεύγων τὸν Σαούλ ὁ Δαυὶδ διώκοντα ἦλθεν εἰς σπή-
 λαιον μετὰ ἀνδρῶν τετρακοσίων, ὅτε καὶ τὴν δι-
 πλοῖδα τοῦ περυγίου ἔτεμε τοῦ Σαούλ. Τότε δὲ
 καὶ τὸν ψαλμὸν ᾄδει. Ἀναφέρεται δὲ καὶ εἰς τὰ πε-
 πραγμένα ὑπὲρ ἡμῶν τῷ Χριστῷ, ὅτε ἐπ' ἐσχάτων
 τῶν ἡμερῶν ὀφθεὶς μετὰ σαρκὸς ἐπὶ τῆς γῆς ἀ-
 ἤλασεν ἡμῶν τὴν φθοράν.

Ἐλέησόν με, ὁ Θεός, ἐλέησόν με. Ἐκ προσώπου
 τῆς ἀνθρωπότητος τῆν εἰς αὐτὸν ὑμνωδίαν προσέφε-
 ρεν. Ὅτι ἐν σοὶ πέποιθε ἡ ψυχὴ μου, καὶ ἐν τῇ
 σκιᾷ τῶν πτερυγῶν σου ἐπίκω. Ἔθος τῇ θεῖα Γρα-
 φῇ πτέρυγας καθεῖν τὴν ἐπισκοπικὴν δύναμιν τοῦ
 Θεοῦ, κατὰ τὸ εἰρημένον· Ποσάκις ἠθέλησα ἐπι-
 συναγαγεῖν τὰ τέκνα σου ὄν τρόπον ὄρνις ἐπι-
 συναγάγει τὰ νεοσσὸν αὐτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας. Ἐπὶ
 τῇ σῇ οὖν βοήθειᾳ, φησί, τὴν ἐλπίδα ἔχω. Ἔως οὖ
 παρέλθη ἡ ἀνομία. Τουτέστιν, ἕως οὖ ἐκ μέσου γέ-
 νηται ὁ Σατανᾶς καὶ αἱ σὺν αὐτῷ δυνάμεις αἱ πονη-
 ραί.

A Et hæc quidem ii qui me frustra persequebantur
 adversum me perpetrabant. Tu autem, Domine,
 spes mea, me quidem ab ea injusta conspiratione
 libera, ipsos autem adortus, tua ipsius ira de-
 turba.

7. Deus, vitam meam annuntiavi tibi. Fiduciam,
 inquit, habens, nec pudore vitæ meæ affectus, eam
 tibi totam renuntiavi. Tu autem eam acceptam
 habens, lacrymas meas non repulisti, sed posuisti
 ante oculos tuos, tuam confirmans promissionem
 quæ ait ⁷⁶ : Te adhuc loquente dicam : Ecce adsum.
 Quamobrem conigit, ut cum me exaudires, inimici
 mei retro cederent. Unde dico : In quacunque die
 invocavero te.

B 10. Convertentur inimici mei retrorsum. Ipsi,
 inquit, operibus accepi accurateque novi, non vanam
 esse spem meam : sed Deum me adiutorem
 habere.

12, 13. In me sunt, Deus, vota tua, quæ reddam lau-
 dationis tibi. Quandoquidem tua nos œconomia di-
 gnatus es, inquit, et salutem nobis tribuisti, quid
 retribuemus tibi, nisi hostias laudis? Quoniam eri-
 puisti animam meam de morte. Spirituali, inquit,
 quæ est ignorantia Dei. Et pedes meos de lapsu.
 Peccati scilicet, ipsum enim conjecit in mortem.
 Placebo coram Domino in lumine viventium. Qui
 enim a peccato liberatus est, et mundus est effe-
 ctus, hic in futuro sæculo in regione viventium
 Domino placebit. Quod autem eripiamur a morte,
 liberemur a peccato, partem habeamus in terra
 viventium, id nobis conciliavit Domini adventus.
 Quamobrem tituli inscriptio ipsi David inscribitur
 psalmus.

1. In finem, ne disperdas David, in tituli inscriptio-
 nem, cum fugeret a facie Saulis in speluncam.
 PSALMUS LVI.

Argumentum.

David insequentem Saulem fugiens venit in speun-
 cam cum viris quadringentis, quando vestimentis
 Saulis oram excidit ⁷⁷. Tunc autem hunc psal-
 mum cecinit, qui refertur etiam ad ea quæ
 nostra gratia Christus peregit, cum in novissi-
 mis diebus cum carne visus in terra corruptio-
 nem abegit a nobis.

D 2. Miserere mei, Deus, miserere mei. Ex persona
 humanitatis canticum ipsi offert. Quoniam in te
 confidit anima mea, et in umbra alarum tuarum spe-
 rabo. Mos est divinæ Scripturæ virtutem Dei inspe-
 tricem alas nuncupare, juxta dictum illud : Quo-
 ties volui congregare filios tuos, quemadmodum gal-
 lina congregat pullos suos sub alas ⁷⁸. In auxilio,
 inquit, tuo spem habeo. Donec transeat iniquitas. Id
 est, donec Satanas ex medio tollatur, ac quæ cum
 illo sunt malignæ potestates.

⁷⁶ Isa. LVIII, 9. ⁷⁷ I Reg. XXIV, 4, 5. ⁷⁸ Matth. XXIII, 37.

3. *Clamabo ad Deum altissimum, Deum qui benefecit mihi.* Confitebor, inquit, et gratias tibi benefactori reddam. *Misit de cælo et liberavit me.* Domini adventum aperte prædicat. *Dedit in opprobrium conculcantes me.* Spirituales videlicet et adversarias potestates. [Beneficium ergo præbeas, ut mihi facultas sit dicendi cum facultate, te de cælo nostra respicere: et nostra quidem meliorem in conditionem deduxisse, res autem adversariorum contra in opprobrium detulisse. Aut de salute loquitur, quam consecutus est in spelunca: quando inimicum suum in potestatem accepit, cui etiam pepercit. Quod quidem in contumeliam vertit ei qui periculum evasit, utpote qui servatori suo insidias strueret.] *Misit Deus misericordiam suam et veritatem suam.* Misericordia et veritas Patris Filius est.

5. *Et eripuit animam meam de medio catulorum leonum.* [Medius scilicet relictus inter catulos leonum Gethæorum, nempe alienigenarum. Aut quantum per me stetit, ex humana impicitate dormivi conturbatus. Verum Altissimus, misso Verbo suo, liberavit animam meam, ita ut ex catulorum leonum tumultu nihil læsa sit. Quænam hæ feræ? forte filii hominum fuerint: quorum dentes et consilia sunt arma; ac si diceret, In omnibus damnosi sunt. Sicut enim gladius acutus facile perimit, sic et lingua attenuata et acuta obtrectationibus interficit.] *Catulorum leonum spiritualium videlicet. Dormivi conturbatus.* Quoniam, inquit, ereptus sum a spiritualibus catulis leonum, ideo inquit, requiescam, etiamsi olim ab iis conturbatus sum. *Filii hominum, dentes eorum arma et sagittæ.* Ea significans quæ tempore passionis Domino contigerunt, cum ad Pilatum clamabant Judæi adversus Christum: *Tolle, tolle, crucifige eum*⁷⁹; et: *Si non esset hic malefactor, non tibi tradissemus eum*⁸⁰.

6. *Exultare super cælos, Deus, et super [terram gloria tua.* Etiamsi, inquit, demisisti teipsum propter nostram salutem ad voluntariam exinanitionem et factus es obediens usque ad mortem⁸¹: sed rursus ascendito ad cælos, quia cum ascenderis totam terram gloria tua replebis.

7. *Laqueum paraverunt pedibus meis.* Eos, ait, qui me laqueis dejiciebant, curasti ut in foveam quam fecerunt incidenter. Quamobrem hac re præclare acta super cælos exaltare.

8. *Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum.* Rogat sibi dari Spiritum sanctum, quem missurum se in cælum ascendens Unigenitus pollicitus est, paratum esse cor suum aïens ad eum recipiendum.

9. *Exsurge, gloria mea.* Gloriam suam spiritum propheticum appellat. *Exsurge, psalterium et cithara.* Psalterium dicit animam, citharam vocat corpus. *Exurgam diluculo.* Quando, inquit, spiritualem lucem sentiam, exurgam ad cantandum.

⁷⁹ Joan. xix, 15. ⁸⁰ Joan. xviii, 30. ⁸¹ Philipp. ii, 7, 8. (23*) *El δέ.* Forte οὐ καί. JEDIT.

A *Κεκράξομαι πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ὑψίστον, τὸν Θεὸν τὸν εὐεργετήσαντά με.* Ἐξομολογήσομαι, φησί, καὶ εὐχαριστίας ἀναθήσω σοι τῷ εὐεργετῇ μου. *Ἐξαπέστειλεν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἔσωσέ με.* Σαφῶς τὴν κάθοδον τοῦ Κυρίου κηρύσσει. *Ἔδωκεν εἰς δριμύδος τοὺς καταπατοῦντάς με.* Τὰς νοητὰς δηλονότι καὶ ἀντικειμένας δυνάμεις. [Παράσχου. οὖν τὴν εὐεργεσίαν, ἵνα ἐξῆ μοι λέγειν μετὰ παύσεως, ὅτι ἐξ οὐρανοῦ ἐπέδεις τὰ καθ' ἡμᾶς· καὶ τὰ μὲν ἡμέτερα διωρθώσω, τὰ δὲ τῶν ἐχθρῶν πρὸς ὀνειδισμόν ἤγαγες. Ἡ δὲ τὴν σωτηρίαν φησίν, ἥ ἐσώθη ἐν τῷ σπηλαίῳ ὅτε μάλλον ὑπεξέουσιον ἔλαβε τὸν ἐχθρὸν, εἰ δὲ (23*), ἐφείσατο. Ὁ δὲ καὶ δνειδος ἦν τῷ σεσσωμένῳ, ὡς μάλιστα ἐπιβουλεύοντι τῷ Σωτῆρι.] *Ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ ἔλεος αὐτοῦ καὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ.* B *Ἔλεος καὶ ἀλήθεια τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός.*

Καὶ ἐρρύσατο τὴν ψυχὴν μου ἐκ μέσου σκύμωνων. [Μέσος δὲ ἀπολειφθεὶς σκύμωνων τῶν τῆς Γῆθ ἄλλοφύλων. Ἡ τὸ ὅσον ἐπ' ἐμὲ, καὶ τῇ ἀνθρωπίνῃ ἀσθεσίᾳ ἐκοιμήθην τεταραγμένος. Ἀλλ' ὁ Ὑψίστος, τὸν λόγον αὐτοῦ ἀποστείλας, ἐρρύσατο τὴν ψυχὴν μου, ὡς μηδὲν αὐτὴν ἐκ τῆς ταραχῆς τῶν σκύμωνων βλαθῆναι. Τίνα δὲ τὰ θηρία ταῦτα; υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων εἰσὶν ἄν· οἱ ὀδόντες ὅπλα καὶ αἱ βουλαί· ἀντὶ τοῦ, βλαπτικοὶ εἰσι διὰ πάντων. Ὡσπερ ἡ μάχαιρα, ἠκονημένη οὖσα, βλάβος ἀναιρεῖ, οὕτω καὶ ἡ γλῶσσα, τετηγμένη οὖσα, ταῖς καταλαλαῖς ἀναιρεῖ.] Σκύμωνων τῶν νοητῶν δηλονότι. *Ἐκοιμήθην τεταραγμένος.* Ἐπειδὴ ἐρρύσθη, φησίν, ἐκ τῶν νοητῶν σκύμωνων, τοῦτου χάριν καὶ ἀναπαύσομαι, καίτοι πάλοι ὑπ' αὐτῶν ταραττόμενος. *Υἱοὶ ἀνθρώπων, οἱ ὀδόντες αὐτῶν ὅπλα καὶ βέλη.* Ταῦτα φησι κατασημαίνων τὰ τῷ Σωτῆρι συμβάντα κατὰ τὸν τοῦ πάθους καιρὸν, ἠνίκα πρὸς Πιλάτον ἔκραζον οἱ Ἰουδαῖοι κατὰ Χριστοῦ τὸ, Ἄρον, ἄρον, σταύρωσον αὐτόν, καὶ ὅτι *Εἰ μὴ ἦν οὗτος κακούργος, οὐκ ἂν σοι παρεδώκαμεν αὐτόν.*

Ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς, ὁ Θεὸς, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου. Εἰ καὶ καθύψω, φησίν, ἑαυτὸν διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν εἰς ἐκούσιον κένωσιν, καὶ γέγονας ὑπὲρ ὅσον μέχρι θανάτου, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀνελθε εἰς οὐρανοὺς, ὅτι καὶ ἀνελθὼν τῆς σῆς δόξης πληρώσεις πᾶσαν τὴν γῆν.

Παρίδα ἠτοίμασαν τοῖς ποσὶ μου. Τοὺς κατάβαλλοντάς με, φησί, διὰ τῶν παγίδων παρεσκευάσας εἰς αὐτόν ὃν ὠρυξαν βόθρον ἐμπροσθέν. Διδὸν δὲ καὶ ταῦτα κατορθώσας ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς ὑψώθητι.

Ἐτοίμη ἡ καρδία μου, ὁ Θεός, ἐτοίμη ἡ καρδία μου. Παρακαλεῖ δέξασθαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ ἐπηγγεῖλατο ἀνερχόμενος πέμψειν ὁ Μονογενής, ἐτοίμη εἰς τὸ δέξασθαι λέγων γεγενῆσθαι τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν.

Ἐξεγέρθητι, ἡ δόξα μου. Δόξαν ἑαυτοῦ τὸ πνεῦμα τὸ προφητικόν φησίν. *Ἐξεγέρθητι, ψαλτήριον καὶ κιθάρα.* Ψαλτήριον μὲν τὴν ψυχὴν φησίν, κιθάραν δὲ τὸ σῶμα καλεῖ. *Ἐξεγερθήσομαι ὄρθρον.* Ἐν αἰσθήσει, φησίν, τοῦ νοητοῦ φωτὸς γενόμενος ἐπὶ τὸ ὑμνεῖν ἐξεγερθήσομαι.

Ἐξομολογήσομαι σοι ἐν λαοῖς, Κύριε, ψάλῶ σοι ἐν ἔθνεσι. Τὴν τῶν ἐθνῶν ἀπάντων ἐπιστροφὴν εὐαγγελίζεται δι' ὧν ἐξομολογείται, ἅτε δὴ πάντων τῶν ἐθνῶν τοὺς αὐτοῦ ἄδόντων ὕμνους. Ὅτι ἐμεγαλύνθη ἕως τῶν οὐρανῶν τὸ ἔλεός σου. Ὅμοιον τῷ Ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἕως τῶν νεφελῶν ἡ ἀλήθειά σου. Ἀληθεῖς, φησὶ, τὰς τῶν νεφελῶν, τουτέστι τῶν προφητῶν, διὰ τῶν πραγμάτων ἀπέδειξάς σου φωνάς.

[Ἐως τῶν νεφελῶν ἡ ἀλήθειά σου. Ἀληθεῖς, φησὶ, τὰς τῶν νεφελῶν, τουτέστι τῶν προφητῶν, διὰ πραγμάτων ἐπέδειξαν φωνάς. Ἐως τῶν οὐρανῶν, ὅμοιον τῷ. Ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς φθορᾶς εἰς ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ.]

Εἰς τὸ τέλος, μὴ διαφθείρης, τῷ Δαυὶδ εἰς στιλογραφίαν. ΨΑΛΜΟΣ ΝΖ.

Υπόθεσις.

Τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν ἔχει τῷ παραδόντι ὁ παρὼν ψαλμὸς, μᾶλλον δὲ σαφῶς ἐξηγείται πόσον κατὰ τῶν ἐπαναστάντων τῷ Σωτῆρι τὸ τέλος γέγονεν.

Εἰ ἀληθῶς ἄρα δικαιοσύνην λαλεῖτε. Ἐπειδὴ συνήγοντο κατὰ τοῦ Σωτῆρος, ὡς ἐκδικούντες τὸν νόμον, εἰκότως αὐτοῖς τὸ προφητικὸν ἐντέλλεται πνεῦμα, εἰ γε ἄρα τοῦ δικαίου φροντίζουσιν, εὐθέα κρίνειν, τουτέστι δίκαια. Οἱ δὲ οὐκ ἔκριναν δίκαια, τὸν ἀθῶν καὶ δίκαιον ἀποκτείνειν βουλευμένοι. Καὶ γὰρ ἐν καρδίᾳ ἀνομίας ἐργάζεσθε ἐν τῇ γῆ. Εἰ καὶ οἱ λόγοι, φησὶ, χρηστοί, διεκδικεῖν προσποιούμενον τὸν νόμον· ἀλλ' ἡ καρδία πικρὰ ἐστὶ πλήρης, καὶ αἱ πράξεις δὲ ὁμοίως ἀνομίας πεπληρώνται.

Ἀπηλλοτριώθησαν οἱ ἀμαρτωλοὶ ἀπὸ μητρως. Δείκνυσι τὸ μηδεμίαν αὐτοὺς τὸ παράπαν ἐσχηκότας αἰτίαν εἰς σωτηρίαν. [Διὰ γὰρ Ἡσαίου τοῦ προφήτου πρὸς Ἰουδαίους ὁ Θεὸς ἔφη· Ἔργων, ὅτι ἀθετῶν ἀθετήσεις, καὶ ἄνομος εἶ, καὶ ἐκ κοιλίας κληθήσῃ· κοιλίαν τὸ ἅγιον βάπτισμα λέγων.] Θυμὸς αὐτοῖς κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τοῦ ὄφeos. Θυμὸν φησὶ τὴν ψυχὴν, ἣν καὶ ὁμοίαν εἶναι φησὶ τοῦ ἐν παραδείσῳ ὄφeos· ὃς ὑποκρινάμενος ῥήματα φιλίας, τὸν θάνατον εἰσήγαγεν. Ἐπειδὴ τὸίνυν καὶ οὗτοι παραπλήσιως, Ῥαββί, καὶ Διδάσκαλε, λέγοντες, καὶ, Οὐδαμεν, ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐλήλυθας, καὶ τὰ τοιαῦτα προφερόμενοι ῥήματα, ἐβουλεύοντο παραδοῦναι σταυρῷ· τούτου χάριν τῇ ὁμοίωσει τοῦ ὄφeos παρεβλήθησαν. Ὅσει ἀσπίδος κωφῆς καὶ βουούσης τὰ ὦτα αὐτῆς. Οὐ μόνον τῷ ὄφει, φησὶ, παρεικασθεῖεν ἄν, ἀλλὰ καὶ ἀσπίδι ἐπὶ τῶν ὀδόντων ἔχουση τὸν ἰδὸν, μὴ βουλομένη ἤ ἐπακούειν τῶν ἐπιφθῶν εἰς τὸ τοῦ θυμοῦ παύεσθαι. Ταῦτα δὲ φησιν, ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ κατὰ τὴν Ἡσαίου φωνὴν ἐθάρυναν τὰ ὦτα, τοῦ μὴ ἀκοῦσαι τοὺς παρὰ τοῦ Κυρίου λόγους.

Ὁ Θεὸς συντρίψει τοὺς ὀδόντας αὐτῶν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν. Ὅδόντας ἐν τούτῳ τὰς συκοφαντίας ἃς πεποιήνται κατὰ τοῦ Κυρίου φησὶ, καὶ μάλιστα τὰς ἐπὶ τῆς ἀναστάσεως· ἢ ὀδόντας τὴν δύναμιν φη-

10. *Confitebor tibi in populis, Domine, psallam tibi in gentibus.* Omnium gentium conversionem annuntiat per confessionem suam, quia nimirum omnes gentes hymnos ejus concinunt. *Quoniam magnificata est usque ad caelos misericordia tua.* Similo huic : *Quia et ipsa creatura liberabitur a corruptione, in libertatem filiorum Dei*⁸³. *Et usque ad nubes veritas tua.* Veras, inquit, nubium, id est, prophetarum voces, re ipsa comprobasti.

[*Usque ad nubes veritas tua.* Ex operibus veras, inquit, esse declaraverunt nubium, sive prophetarum voces. *Usque ad caelos,* simile est illi : *Quoniam ipsa creatura liberabitur a corruptione in libertatem gloriae filiorum Dei.*]

B

1. *In finem, ne disperdas, Davidi in tituli inscriptionem.* PSALMUS LVII.

Argumentum.

Eandem ipsam quam superior hic psalmus habet inscriptionem, imo potius palam enarrat qui finis eorum fuerit, qui adversus Salvatorem insurrexerunt.

2, 3. *Si vere utique justitiam loquimini.* Quia adversus Salvatorem congregabantur, quasi legis ulciscendae causa, jure illis propheticus spiritus jubet, ut si quam juris et aequi curam habeant, recta sive justa judicent. At illi nequaquam justa judicabant, cum innoxium et justum vellent interficere. *Etenim in corde iniquitates operamini in terra.* Etsi, inquit, lenes videantur sermones, ex dissimulatione ulciscendae legis; sed cor plenum acerbitate, et opera similiter iniquitate plena sunt.

C

4, 5. *Alienuti sunt peccatores a vulva.* Ostendit eos nullam omnino habuisse salutis causam. [Siquidem per Isaiam prophetam Judaeis ait Deus : *Novi quia despicias et contemptor eris, atque ex ventre vocaberis impius.* Ventrem vocat sanctum baptisma.] *Furor illis secundum similitudinem serpentis.* Furorem animam dicit, quam similem ait serpenti illi qui in paradiso versabatur, qui simulatis amicitiae verbis, mortem induxit. Quando igitur et hi quoque, *Rabbi*⁸⁴, et, *Magister*⁸⁵ dicentes, et, *Scimus quoniam a Deo venisti*⁸⁶, et hujusmodi verba proferentes, crucem ipsi machinabantur, idcirco serpenti comparati sunt. *Sicuti aspidis surdae et obturantis aures suas.* Non modo, inquit, serpenti comparari possunt, sed etiam aspidi, venenum in dentibus habenti, quae nolit audire incantatores ut furorem sedet. Haec autem ideo dicit, quia illi juxta Isaiae vocem aures suas aggravarunt ut non audirent sermones Domini.

D

7-9. *Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum.* Dentes hic vocat sycophantias quas adversus Dominum struxerunt, maxime autem eas quae resurrectionem spectarent, aut dentes virtutem appellat,

⁸³ Rom. viii, 21. ^{84, 85} Joan. iii, 2. ⁸⁶ Matth. xxi, 16. ⁸⁷ Joan. iii, 2,

quia leonum vis in dentibus est. *Ad nihilum devenit tanquam aqua decurrens.* Despicabiles, inquit, erunt, perinde atque effusa aqua prorsusque inutilis. *Intendet arcum suum donec infirmetur.* Arcum hic vocat sententiam quam in divino tribunali laturus est. Illud autem, *donec, pro, et, jacet, ut sententia sit, et infirmabuntur. Supercecidit ignis et non viderunt solem.* Injecti, inquit, in ignem æternum, solem justitiæ non viderunt. Simile autem est illud: *Tollatur impius, ut non videat gloriam Domini* 87.

10. *Priusquam intelligerent spinæ vestræ rhamnum.* Rhamnus est spinosa arbor, loquitur autem de spineæ corona. Priusquam, ait, augeantur spinæ vestræ, id est peccata vestra, et rhamnus fiant, id est efflorescant et fructum ferant, invadet vos ira divina.

11, 12. *Lætabitur justus cum viderit vindictam.* Justi, inquit, cum e medio sublatis improbos dæmonas tempore justii judicii conspicient, de justo Dei judicio gaudebunt. Quia scilicet innoxii reperti sunt, atque liberi a supplicio pro morte infligendo. Illud enim, *lavabit, de innocente accipiendum, juxta illud, Lavabo inter innocentes manus meas* 88. *Utique est Deus judicans eos in terra.* Illud utique pro revera positum est. Utique est Deus judicans eos. Conflitentur, vere justum esse judicium Dei in eos latum.

1. *In finem, ne disperdas, Davidi, in tituli inscriptionem, quando misit Saul, et custodivit domum ejus, ut eum interficeret.*

PSALMUS LVIII.

Argumentum.

Livore in Davidem ductus Saul, etiamsi beneficis sibi erat, quærebat interficere eum, modo ejaculans in eum hastam 89, modo obsidens in domo 90.

Refertur autem ad personam Salvatoris, qui ingratum Israellem beneficiis affecit, cujus personam ferebat Saul, insidiis autem ejus appetitus est. Prænuntiat quoque omnium gentium vocationem, ejecto videlicet ob impietatem Israele, ab eo quod secundum Deum est vitæ instituto.

2. *Eripe me de inimicis meis, Deus meus.* Rogat ab inimicis cum sensibilibus tum spiritualibus eripi. Isti enim iniqua agentes invadebant ipsi.

5. *Neque iniquitas mea, neque peccatum meum, Domine.* Simile illi est: *Quia iniquitatem non fecit, neque inventus est dolus in ore ejus* 91.

6. *Intende ad visitandas omnes gentes.* Rogat converti ad Christi fidem idololatras, et ejici Israellem ob iniquitatem suam. *Ne miserearis omnibus qui operantur iniquitatem. Convertentur ad vesperam.* Causam dicit cur precetur ut non misereantur eis. Causa vero est quia conspirationem adversus Sal-

σιν, ἐπειδὴ τῶν λεόντων ἐν τοῖς ὀδοῦσιν ἡ δύναμις· Ἐξουδενωθήσονται ὡσεὶ ὕδωρ διαπορευόμενον. Εὐκαταφρόνητοι, φησὶν, ἔσονται ὕδατι παραπλησίως ἐσκοδασμένω καὶ παντελῶς ἀχρήστῳ. Ἐντερεῖ τὸ τόξον αὐτοῦ ἕως οὗ ἀσθενήσῃσιν. Τόξον ἐν τοῦτοις τὴν ἀπόφασιν τὴν ἐν τῷ θεῷ βήματι γενησομένην φησὶ. Τὸ δὲ, ἕως οὗ, ἀντὶ τοῦ, καὶ, καίτοι· ἵνα ἦ, καὶ ἀσθενήσουσιν. Ἔπεσε τὸ πῦρ ἐπ' αὐτούς, καὶ οὐκ εἶδον τὸν ἥλιον. Ἐμβληθέντες, φησὶν, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τῆς δικαιοσύνης τὸν ἥλιον οὐκ ἔθεάσαντο. Ὅμοιον δὲ τὸ· Ἀρθήτω ὁ ἀσεβής, ἵνα μὴ ἰδῇ τὴν δόξαν Κυρίου.

Πρὸ τοῦ συριέειν τὰς ἀκάνθας ὑμῶν τὴν βράμνον. Ῥάμνος ἀκανθῶδες φυτὸν. Λέγει δὲ τὸν ἀκάνθιον στέφανον. Πρῖν, φησὶν, αὐξήσαι τὰς ἀκάνθας ὑμῶν, τουτέστι τὰς ἀμαρτίας, καὶ γενέσθαι βράμνον, ἀντὶ τοῦ ἐξανθῆσαι καὶ καρποφορήσαι, μετελεύσεται ὑμᾶς ἡ θεία ὀργή.

Εὐφρανθήσεται δίκαιος, ὅταν ἰδῇ ἐκδίκησιν. Οἱ δίκαιοι, φησὶν, ἐκ μέσου γιγνομένους τοὺς ἀλιτηρίους θεώμενοι δαίμονας κατὰ τὸν τῆς δικαιοκρισίας καιρὸν, ἐπὶ τῷ δικαίῳ κρίματι τοῦ Θεοῦ εὐφρανθήσονται· ἅτε δὴ ἀθῶοι αὐτοὶ εὐρεθέντες τῆς ἐπὶ τῷ θανάτῳ κολάσεως. Τὸ γὰρ, *ρίψεται*, ἐπὶ τοῦ ἀθῶου ληπτέον κατὰ τὸ· *Νίψομαι ἐν ἀθῶοις τὰς χεῖράς μου.* Ἄρα ἐστὶν ὁ Θεὸς κρίνων αὐτούς ἐν τῇ γῆ. Τὸ, ἄρα, ἀντὶ τοῦ, ὅντως, τέθειται. Ἄρα ἐστὶν ὁ Θεὸς κρίνων αὐτούς. Ὁμολογοῦσι, φησὶν, ὅντως δικαίαν ὑπάρχειν τὴν ἐπ' αὐτῶν ἐξενεχθεῖσαν κρίσιν τοῦ Θεοῦ.

C *Εἰς τὸ τέλος, μὴ διαφθέρῃς, τῷ Δαυὶδ, εἰς στήλογραφίαν, ὅποτε ἀπέστειλε Σαοὺλ, καὶ ἐρύλαξε τὸν δίκον αὐτοῦ, τοῦ θανατῶσαι αὐτόν.*

ΨΑΛΜΟΣ ΝΗ.

Ἐπίθεσις.

Διαφθορήσας τῷ Δαυὶδ ὁ Σαοὺλ, καίτοι εὐεργέτην ὄντα, ἐζήτηε ἀποκτείνειν, ποτὲ μὲν ἀκοντιζῶν τὸ δόρυ κατ' αὐτοῦ, ποτὲ δὲ ἐν τῷ ὄκῳ ἐκπολιορκῶν αὐτόν.

Ἀναφέρεται δὲ εἰς πρόσωπον τοῦ Σωτῆρος, τοῦ εὐεργετοῦντος μὲν τὸν ἀχάριστον Ἰσραὴλ, οὗ καὶ πρόσωπον εἶχεν ὁ Σαοὺλ, ἐπιβουλευομένου δὲ παρ' αὐτοῦ. Εὐαγγελίζεται δὲ καὶ τὴν τῶν ἐθνῶν ἀπάντων κλήσιν, ἐκβαλλομένου δηλονότι διὰ τὴν δυσσεβειαν τῆς κατὰ Θεὸν πολιτείας τοῦ Ἰσραὴλ.

D *Ἐξέλου με ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου, ὁ Θεός.* Εὐχεται αἰσθητῶν τε καὶ νοητῶν ἀπαλλαγῆναι ἐχθρῶν. Οὗτοι γὰρ δὴ ἄνομα παρτιτόμενοι ἐφθόνου κατ' αὐτοῦ.

Ὅντε ἡ ἀνομία μου, ὅντε ἡ ἀμαρτία μου. Κύριε. Ὅμοιον τῷ· Ὅτι ἀνομίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ.

Πρόσχες τοῦ ἐπισκέψασθαι πάντα τὰ ἔθνη. Εὐχεται ἐπιστροφὴν γενέσθαι· ἐπὶ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν τῶν εἰδωλοκρατῶν, ἀποβολῆν δὲ τοῦ Ἰσραὴλ διὰ τὴν ἀνομίαν αὐτῶν. *Μὴ οἰκτειρήσῃς πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν.* Ἐπιστρέψουσιν εἰς ἐσπέραν. Τὴν αἰτίαν φησὶ δι' ἧς μὴ οἰκτερέσθαι

87 Isa. xxvi, 10 sec. LXX. 88 Psal. xxv, 6. 89 1 Reg. xix, 10. 90 ibid. 15, 16. 91 1 Petr. ii, 22.

αὐτοὺς ἤβαστο. Ἡ αἰτία δὲ, ὅτι συστροφῆν κατὰ τοῦ Σωτῆρος ποιήσονται κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, καθ' ὃν ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν ἐπεδήμησε τῷ κόσμῳ μετὰ σαρκός. Καὶ λιμώξουσιν ὡς κύων· λιμώξουσι μὲν διὰ τὸ μὴ δέξασθαι αὐτοὺς τὸν ἄρτον τὸν ζωοποιόν· κύνας δὲ αὐτοὺς διὰ τὸ ἀναιδῆς κατονομάζει τῆς ψυχῆς. Τὸ δὲ· Κυκλώσουσι πόλιν, ὅτι δη, ἐκπεσόντες τῆς πατριδος νόμοις τε βασιλικῶς εἰργόμενοι αὐτῆς, ἔξωθεν κύκλῳ περιέρχονται, μόλις μακρόθεν ποθὲν αὐτὴν θεώμενοι.

Ἰδοὺ αὐτοὶ ἀποφθέγγονται ἐν τῷ στόματι αὐτῶν. Ἄντι τοῦ, βλασφημήσουσι. Καὶ ρομφαία ἐν τοῖς χεῖλεσιν αὐτῶν. Τό· Αἶρε, αἶρε, σταύρωσον αὐτόν. Καὶ σὺ, Κύριε, ἐκγελάσῃ αὐτούς. Ἐβλασφήμουν, φησί, καὶ μὴν καὶ μέχρι σταυροῦ ἐπεβούλευσαν λέγοντες, ὡς οὐκ ὕψεται ὁ Θεὸς τοὺς λόγους καὶ τὰς πράξεις αὐτῶν. Ἄλλ' εἰ καὶ ταῦτα διανοήθησαν, σὺ, Κύριε, φησί, καταγελάστους αὐτοὺς παρασκευάσεις ἐγγενέσθαι. Ἐκεῖνοι μὲν οὖν ἐκεῖνα τολμῶσι, σὺ δὲ καὶ ἀκούεις, καὶ βλέπεις, καὶ γελᾷς αὐτῶν τὴν ματαίαν μανίαν. Ἐξουθενώσεις πάντα τὰ ἔθνη. Τὰ νοητὰ δηλοῦσι, τὰ καὶ αὐτοὺς εἰς τὸν κατὰ τοῦ Κυρίου ἐγείραντα πόλεμον. Ἄνω εἶπε· Πρόσχεος τοῦ ἐπισκέψασθαι πάντα τὰ ἔθνη· ἐνταῦθα· Ἐξουθενώσεις πάντα τὰ ἔθνη· πολλῇ δὲ ὄλου τῇ τάξει τοῦ λόγου καὶ διὰ τῶν ἐν μέσῳ χρησάμενος. Δεικνύς γάρ, ὅτι μὴ ἀπλῶς αἰτεῖ τὴν κατ' αὐτῶν τιμωρίαν, πρότερον ἤτησεν ἐπιθεῖν τε τὸν Θεὸν καὶ ἐξετάσαι τὰ γινόμενα· εἶτα διηγῆσατο οἷα πράττουσιν, οὐδὲ εἶναι τινα τὸν προνοοῦντα νομίζοντες. Καὶ τότε τὴν τιμωρίαν ἐπήγαγεν, τοῦτο λέγων, ὅτι· Ἐπὶ τούτοις ἀξίως αὐτοὺς κολάσεις, καὶ τῇ παρὰ σοῦ τιμωρίᾳ τὸ μηδὲν ἀποφανεῖς.

Τὸ κράτος μου πρὸς σέ φυλάξω. Ἐκεῖνοι μὲν, φησί, τὰ τοιαῦτα δεδυσσεθήκασιν κατὰ σοῦ, ἐγὼ δὲ ὁ προφήτης ὁ ταῦτα λέγων, τῷ πνεύματι τὴν ἰσχύον μου καὶ τὴν βασιλείαν μου διὰ σοῦ φυλαχθσομένην ἔξω· ὅτι δη καὶ συναντελάθου μου, καὶ πρὸ τῶν δεήσεων τῷ ἐλέει σου περιεσφιγξας, ὡς καὶ τὴν πῦσιν ἐπιθεῖν με τῶν ἐχθρῶν μου.

Μὴ ἀποκτείνῃς αὐτοὺς, μὴ ποτε ἐπιλάβῃται τοῦ νόμου σου. Εὐχεται μὲν μὴ εἰς τὸ παντελὲς ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισθῆναι τὸ γένος τῶν ἐπαναστάντων κατὰ τοῦ Κυρίου· διασχορπισθῆναι δὲ μᾶλλον καὶ ἐν αἰχμαλωσίᾳ ζῆν αὐτοὺς ἀξίῳ διὰ τὴν ἁμαρτίαν τοῦ στόματος αὐτῶν, καὶ διὰ τὴν ὑπερηφανίαν αὐτῶν.

Καὶ ἐξ ὀρέων καὶ ψευδους διαυγελήσονται ἐν συντελείᾳ. Ἐξάκουστος, φησί, γένοιτο αὐτῶν ἡ συντέλεια διὰ τὰς κατάρτας ἃς καταρῶνται σε, καταψευδόμενοι τῆς σῆς δόξης. Συντέλειαν δὲ οὐ τὴν εἰς τὸ παντελὲς ἀπώλειαν τοῦ ἔθνους φησίν, ἀλλὰ τὴν καταστροφὴν τῆς δόξης αὐτῶν. Δόξα δὲ αὐτῶν αἰ κατὰ νόμον λατρεῖται, ὁ θεὸς ναὺς, οἱ προφῆται, οἱ ἀρχιερεῖς, οἱ νομοδιδάσκαλοι, ἡ ἐπιφάνεια τῶν ἀγγέλων· ἅπαν ἅπαντα ἀθρώως μετὰ τὴν κατὰ τοῦ Κυρίου μαιφονίαν συντελεσται.

(24) Adrianus imperator vetuit Judæos Jerosolymam accedere.

²² Joan. xix, 15.

PATROL. GR. XXVII.

vatore facturi erant, quo tempore illa in novissimo dierum in mundum cum carne advenit. *Et famem patientur ut canis*; famem quidem patientur quod panem vivificum non accepturi sint, canes autem vocat illos ob impudentiam animi. Illud autem: *Circuibunt civitatem*, quia scilicet patria lapsi, et imperatorio decreto ejus accessu prohibiti (24), extrinsecus circumeunt, vixque procul eam conspicerere possunt.

8, 9. *Eccle loquentur in ore suo. Quasi dicat, blasphemabunt. Et gladius in labiis eorum.* Illud scilicet: *Tolle, tolle, crucifige eum* ²². *Et tu, Domine, deridebis eos.* Blasphemabant, inquit, et usque ad crucem parabant insidias, dicentes, non conspicienda a Deo fore verba et opera ipsorum. Sed etiamsi isthæc cogitaverunt, tu, Domine, eos derideri curabis. Illi quidem hæc aggredi audent, tu autem audis atque vides, ridesque vanum eorum furorem. *Ad nihilum deduces omnes gentes.* Spirituales videlicet, quæ contra Dominum bellum excitarunt. Superius dixit: *Intende ad visitandas omnes gentes*; hic vero: *Ad nihilum deduces omnes gentes*; multum accurato usus ordine orationis per ea queis in medio est usus. Ostendens enim se non simpliciter postularet ut supplicio afficiantur, primum rogavit Deum ut ea petpenderet et gesta examinaret. Exinde narravit qualia ipsi fecissent, rati neminem esse qui rebus provideret. Ac tunc de supplicio sumendo hæc subjunxit: *His de causis merito de illis pœnas sumes, atque supplicio ad nihilum eos deduces.*

10. *Fortitudinem meam ad te custodiam.* Illi quidem, ait, eo pacto adversum te impie egerunt: ego vero propheta qui isthæc loquor, spiritualem fortitudinem meam et regnum meum per te conservatum retinebo, quia scilicet patrocinaris mihi, et antequam precarer, me misericordia tua circumplexus es, ut etiam ruinam inimicorum meorum conspicerem.

12. *Ne occidas eos, ne quando obliviscantur legis tuæ.* Precatur ut non funditus deleatur genus eorum qui insurrexerunt adversus Dominum. Sed rogat magis ut dispergantur et in captivitate vitam agant, propter delictum oris eorum, et propter eorum superbiam.

13. *Et de exsecratione et mendacio annuntiabuntur in consummatione.* Evulgetur, inquit, eorum consummatio, propter maledicta quibus te onerant, gloriam tuam calumniantes. Consummationem autem, non generis universi exitium, sed eversionem gloriæ eorum appellat. Gloria autem eorum sunt legales cultus atque ritus, divinum templum, prophetæ, principes sacerdotum, doctores legis, apparitio angelorum, quæ confertim omnia post hominî cædem consummata sunt.

14. *Et scient quia Deus dominatur Jacob et finium terræ.* Omni gloria spoliati, inquit, re et opere cognoscent, quid tu sis Dominus Jacob, qui in fines terræ extendisti Ecclesiam tuam.

15. *Convertentur ad vesperam.* Resumit ea quæ prius dixerat, ut prophetiam adversus eos datam firmiorem efficiat. [Quoniam dixit: *In ira consumptionis, et non erunt*; ne quis opposita dixisse prophetam arbitretur, cum sic loquitur: *Disperge illos in virtute tua*; merito eandem vocem repetit, *Convertentur*, quod dictum nonnihil obscuritatis in versibus affert. Vult enim canum exemplum exprimere, qui cum ad escam congregantur, antequam cibum attingant, sese mutuo devorant, ac plerumque discernuntur non sumpto cibo.]

16. *Ipsi dispergentur ad manducandum, si vero non fuerint saturati, et murmurabunt.* Circuibunt quærentes verbum Domini, nec invenient. Quod si quando aliqua percepta Scripturæ divinæ sententia, videantur ea ad satietatem usque frui; ita quoque murmurabunt, utpote qui semper murmuratores sint et adversus Deum loquantur.

17. *Ego autem cantabo fortitudinem tuam.* Illi, inquit, hoc modo: Ego autem, populus scilicet ex gentibus conversus, qui tuam novi virtutem, gaudebo de tua misericordia quæ in lumine adventi in die resurrectionis tuæ. Per cum namque patrociniatus nobis es, et refugium in tribulatione effectus. Quapropter psalmos tibi Deo qui mei misertus es persolyo. *Quia fuisti adjutor meus et refugium meum.* Semper enim tuo politus sum auxilio, ac per providentiam tuam] occurrentes effugi calamitates. Cujus rei causa te solum agnosco Deum, te misericordiae et clementiae fontem voco. Hæc beatus David longe ante propheticeis videns oculis Judæorum calamitates prædixit; atque se promisit semper Dominum laudibus celebraturum: ac promissa completiorum persona canticum offerens.

1. *In finem. Pro his qui immutabuntur.* 2. *In tituli inscriptionem, ipsi David, in doctrinam, cum succendit Mesopotamiam Syriæ et Syriam Sobal, et convertit Joub, et percussit in valle Salinarum duodecim millia.* PSALMUS LIX.

Argumentum.

Cum perspicua sit historia, quod accuratè in secundo Regnorum descripta sit, id dicemus quod in ea utile occurrit: personam scilicet Davidis referri ad personam Domini, qui et mutationem et novitatem rerum in novissimo temporum dedit, et alienigenas gentes percussit, id est spirituales. Hæc namque Scriptura ad doctrinam et institutionem nostram enarrat. Docemur itaque, quo tempore qui ex semine David secundum carnem est inimicos percussit, et gentes sibi proprias effecit Judæorum populus, cum supplicium ob Christum (necatum) sentiret, quo tunc et ipsum

Και γνώσονται, ὅτι ὁ Θεὸς δεσπόζει τοῦ Ἰακώβ, καὶ τῶν περάτων τῆς γῆς. Ἀπάσης τῆς δόξης ἀφαιρεθέντες, φησὶν, ἔργῳ γνώσονται, ὅτι δὴ σὺ εἶ ὁ Δεσπότης τοῦ Ἰακώβ, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς ἐκτείνεις τὴν σὴν Ἐκκλησίαν.

Ἐπιστρέψουσιν εἰς ἑσπέραν. Ἐπαναλαμβάνει τὰ προειρημένα, βεβαιότεραν τὴν κατ' αὐτῶν προφητείαν κατεργαζόμενος. [Ἐπειδὴ εἶπεν, Ἐν ὄργῃ συντελείας, καὶ οὐ μὴ ὑπάρξωσιν, ἵνα μὴ τις ἐναντία εἰρηκέναι νομίσῃ τὸν προφήτην τῷ εἰπεῖν, Διασκέδασον αὐτοὺς ἐν τῇ δυνάμει σου· εἰκότως τῇ ταυτολογίᾳ ἐχρήσατο τῷ, Ἐπιστρέψουσιν κατὰ τὸ βῆτην ἀσάφειαν ἔχουσιν οἱ στίχοι. Βούλεται γὰρ εἰπεῖν τὸ τῶν κυνῶν ὑπόδειγμα. οἱ, συνηγμένοι ἐν τινι τροφῇ, ἀλλήλους κατεσθίουσι πρὶν τοῦ βρώματος ἀφασθαι· διὸ καὶ μερίζονται ἀποσυγχάνοντες τροφῆς πολλακίς.]

Αὐτοὶ διασκορπισθήσονται τοῦ φαγεῖν· ἔαν δὲ μὴ χορτασθῶσι, καὶ γογγύσουσιν. Περιέλθωσι μὲν ζητούντες τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, καὶ οὐ μὴ εὕρωσιν. Ἐάν δὲ καὶ ποτε, λέξεώς τινος μετεσληφότες τῆς θείας Γραφῆς, δόξωσιν εἰς κόρον ἀπολαῦσαι, καὶ οὕτω γογγύσουσιν, ἅτε ἀεὶ γογγυσταὶ ὄντες καὶ τοῦ Θεοῦ καταλαλοῦντες.

Ἐγὼ δὲ ἴσομαι τὴν δυνάμιν σου. Ἐκεῖνοι μὲν οὕτως, φησὶν· ἐγὼ δὲ, ὁ ἐξ ἔθνῶν δηλονότι λαός, ἅτε τὴν σὴν δυνάμιν ἐπιγνοὺς, χαρῆσομαι ἐπὶ τῷ ἔλεει σου τῷ γενομένῳ ἐν φωτὶ, καὶ τῇ ἀναστασίμῳ σου ἡμέρᾳ. Δι' αὐτοῦ γὰρ καὶ ἀντελάβου ἡμῶν καὶ καταφυγὴ ἐν θλίψει ἐγένου. Διὸ καὶ ψαλμοὺς ἀναπέμψω σοι τῷ Θεῷ τῷ ἐλεήσαντί με. Ὅτι ἐγενήθης ἀντιλήπτωρ μου καὶ καταφυγὴ μου. Ἀπήλαυσα γὰρ τῆς σῆς ἐπικουρίας ἀεὶ, καὶ διὰ τῆς σῆς προνοίας τὰς προσπεσούσας διέφυγον συμφορὰς. Οὐ δὴ χάριν σὲ μόνον οἶδα Θεόν, καὶ σὲ πηγὴν ἐλέους καὶ φιλανθρωπίας καλῶ. Ταῦτα ὁ μακάριος Δαυὶδ πόρρωθεν προφητικῶς ἰδὼν ὀφθαλμοῖς; καὶ τὰς Ἰουδαίων προεῖρηκε συμφορὰς, καὶ αὐτὸς ὑμῆσειν ἀεὶ τὸν Δεσπότην ὑπέσχετο· καὶ πληροὶ γε τὰς ὑποσχέσεις, διὰ τῶν εὐσεβῶν τὴν ὑμνωδίαν προσφέρων.

Εἰς τέλος. Τοῖς ἀλλοιωθησομένοις, ἔτι εἰς στηλογραφίαν τῷ Δαυὶδ, εἰς διδασχὴν, ὅποτε ἐρεπύρισε τὴν Μεσοποταμίαν Συρίας, καὶ τὴν Συρίαν Σοβὰλ, καὶ ἐπέστρεψεν Ἰωὰβ, καὶ ἐπάταξε τὴν φάραγγα τῶν Ἀλῶν· β' χιλιάδας. ΨΑΛΜΟΣ ΝΘ'.

Υπόθεσις.

Σαφοῦς οὐσης τῆς ἱστορίας, διὰ τὸ ἀκριβῶς αὐτὴν ἀναγεγράφθαι ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν Βασιλειῶν, τὸ ἐξ αὐτῆς χρῆσιμον ἐροῦμεν, ὡς ἀναφέρεται τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ Δαυὶδ εἰς πρόσωπον τοῦ Κυρίου, τοῦ καὶ τὴν ἀλλοίωσιν καὶ τὴν κινῶσιν τῶν πραγμάτων ἐπ' ἐσχάτου δεσποκότος τῶν καιρῶν καὶ πατάξαντος τὰ ἀλλόφυλα ἔθνη, τούτεστι τὰ νοητά. Ταῦτα γὰρ ἡμᾶς ἡ Γραφὴ ἐκπαιδεύει λέγουσα εἰς διδασχὴν. Διδασκόμεθα οὖν, ὡς κατὰ τὸν καιρὸν καθ' ὃν τοὺς μὲν ἐχθροὺς ἐπάταξεν ὁ ἐκ σπέρματος κατὰ σάρκα τοῦ Δαυὶδ, τὰ δὲ ἔθνη οἰκτιὰ πεποιται ὁ τῶν Ἰουδαίων λαός, ἐν αἰσθήσει τῆς

διὰ Χριστὸν τιμωρίας γεγωνὸς, ἐπιστροφὴν τινα Ἀ ποιείται; αἰτῶν καὶ αὐτὸς τῆς διὰ Χριστὸν χάριτος ἀξιοθῆναι. Ἀποκλαίεται δὲ πρῶτον τὴν γενομένην αὐτῷ διὰ τὴν εἰς Χριστὸν δυσσέβειαν καταστροφὴν, διὸ καὶ φησιν·

Ὁ Θεός, ἀπόσω ἡμᾶς, καὶ καθείλες ἡμᾶς, ὠργίσθης καὶ ὠκτείρησας ἡμᾶς. Ἐτιμώρησώ ἡμᾶς, φησὶ, διὰ τὴν εἰς σὲ γεγεννημένην δυσσέβειαν. Ἀλλὰ καὶ ὠκτείρησας ἡμᾶς· τὸ γὰρ, ὠκτείρησας, ἀντὶ τοῦ, ὠκτείρησον, ἢ ἄλλως τὸ, ὠκτείρησας, ἐλεεινοῦς καὶ ἀθλίους ἀπέφηνας, ὡς διὰ τὰς συμφορὰς καιρὸν εἶναι κατοικτεῖσθαι λοιπόν. *Συνρέσεις τὴν γῆν, καὶ συνετάραξας αὐτήν.* Τὴν Ἱερουσαλήμ φησὶ, διὰ τὸ πολιορκηθῆναι αὐτήν, καὶ τὸν ἐν αὐτῇ καταστραφῆναι νεών. Ἡ καὶ τὴν νοτιῆν αὐτῶν γῆν φησιν. ἥτις διὰ τὴν ἀποστροφὴν τὴν γενομένην κατ' αὐτῶν κατακεκλόνηται. *Ἰασαὶ τὰ συντριμμια αὐτῆς, ὅτι ἐσαλεύθη.* Πάλιν τὰ γεγεννημένα διέξεισιν.

Ἐδειξας τῷ λαῷ σου σκληρὰ. Τῷ πλήθει, φησὶ, τῶν συμφορῶν, καθάπερ ὄλῳ τιλὴ κάρων ἡμῖν ἐνεποίησας, καὶ ἐδύνης ἐνέπλησας τὰς ἡμετέρας ψυχὰς. *Ἐπότισας ἡμᾶς ὄλῳ καταλύξεως.* Οὕτω καὶ ὁ Ἀκύλας ἠρμήνευσεν· *Ἐπότισας ἡμᾶς ὄλῳ καρώσεως.* Οἶνον καταλύξεως τὰς ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς τιμωρίας φησὶ, τὰς προανακρυχθείσας αὐτοῖς τῆς εἰς Χριστὸν δυσσεβείας ἕνεκα. Ἀναγινώσκοντες γὰρ καὶ τῇ πείρᾳ τὰ προηγορευμένα μανθάνοντες, κατανύττονται τὸ συνειδός. *Ἐδωκας τοῖς φοβουμένοις σε σημεῖωσιν τοῦ φυγεῖν ἀπὸ προσώπου τῆς οὐ.* Σημεῖωσις ὁ φωτισμός, καθ' ὃν δύναται· τίς διάκρισιν ἔχειν πνευμάτων, καὶ ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ. Ταύτης γὰρ τῆς γνώσεως ὑπαρξάσης, φεύγομεν ἀπὸ τῶν χειρόνων, μακρὰν κακοῦ ἔργου καὶ πνεύματος πονηροῦ γινόμενοι. *Τοῦ αὐτοῦ.* Ἡμεῖς μὲν, φησὶ, δι' ἣν ἐπράξαμεν δυσσέβειαν τετιμωρήμεθα· οἱ δὲ φοβούμενοι σε σημεῖον ἐδέξαντο (δῆλον δὲ, ὅτι ἐν ᾧ ἐσφραγίσθημεν), ὅπως ἀν' ἐξω πάσης κολαστικῆς ἐπιθρείας γένοιντο. Τούτου δὲ τοῦ σημείου τύπος ἦν τὸ ἐν ταῖς φιλαιῖς τῶν προβάτων ἐν Αἰγύπτῳ χριόμενον αἶμα.

Ὁ Θεός ἐλάλησεν ἐν τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ. Ὁμοίον τῷ· *Ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Ἰϋ.* Αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. Τί δὲ ἐλάλησε, καὶ πρὸς τίνα ἐλάλησεν; Ἐπειδὴ ἠβξαστο ἐν τῷ προλαβόντι ψαλμῷ λέγων· *Υψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς, ὁ Θεός, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου·* τούτου χάριν ἀποκρίνεται, ὡς τὰ Σίχημα μὲν διαμεριεῖ, τουτέστι τὸ βασθεῖον τοῦ Ἰσραὴλ· ἐν Σιχημοῖς γὰρ ἦν. Δέδωκε γὰρ αὐτὸ ἄλλοφύλοις ἔθνεσι τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν. *Καὶ τὴν κοιλάδα τῶν σκηνῶν διαμετρήσω.* Κοιλάδα ἢ θεία Γραφή τὸ πάντων ἀνθρώπων οἰκητήριον φησὶ. Ταύτην οὖν, φησὶ, τὴν κοιλάδα πᾶσαν εἰς σκηνὰς ἐμαυτῷ διαμετρήσω· τουτέστιν ἐκκλησιῶν πληρεστάτην ἀποτελέσω.

Ἐμός ἐστι Γαλαὰδ, καὶ ἐμός ἐστι Μανασσῆς. Διὰ Γαλαὰδ καὶ Μανασσῆ σημαίνει, ὡς ἐν τῇ ἐπιγραφῇ αὐτοῦ πρώτοις Ἰουδαῖοις κηρύσσει τὴν χάριν.

converti, postulantem dari sibi gratiam per Christum. Deplorat autem primum illatam sibi ob impietatem in Christum ruinam, quare ait :

3, 4. *Deus, repulisti nos et destruxisti nos, iratus es et misertus es nobis.* Supplicium, inquit, de nobis sumpsisti ob nostram erga te impietatem. Sed misertus es nobis; illud autem, *misertus es* pro *miserere* positum est, aut alio modo, *misertus es*, miseros effecisti, ita ut propter calamitates jam tempus sit, ut nobis misericordia impendatur. *Commovisti terram et conturbasti eam.* Jerusalem dicit, quia obsessa fuit et templum ejus solo æquatam. Aut spiritualem eorum terram dicit, quæ propter aversionem quæ ipsi odvenit commota est. *Sana contritiones ejus quia commota est.* Rursum quæ gesta sunt enarrat.

5, 6. *Ostendisti populo tuo dura.* Multitudine, inquit, calamitatum, quasi vino quodam soporem nobis effecisti, ac dolore animas nostras complevesti. *Potasti nos vino compunctionis.* Ita Aquila est interpretatus : *Potasti nos vino soporis.* Vinum compunctionis, supplicia in Scripturis memorata vocat, prænuntiata illis ob ipsorum erga Christum impietatem. Dum legunt enim, et quæ prædicta sunt experientia ediscunt, conscientia compunguntur. *Dedisti mentibus te significationem ut fugiant a facie arcus.* Significatio est illuminatio qua potest discretio haberi spirituum, necnon boni et mali. Hac enim præditi notitia, fugimus a malis, longèque declinamus ab improbo opere et a maligno spiritu. *Ejusdem.* Nos, inquit, ob nostram impietatem suppliciosum affecti : at qui timent te, signum acceperunt (palam autem est illud signum esse quo ob signati sumus), ut omni supplicio liberi sint. Hujus autem signi typus erat sanguis ovium in Ægypto postibus inspersum.

8. *Deus locutus est in sancto suo.* Simile huic : *In novissimo dierum istorum locutus est nobis in Filio***. Ipse namque est sanctus Dei et Patris. Quid et cui locutus est? Postquam in præcedenti psalmo precatus fuerat : *Exaltare super caelos, Deus, et super omnem terram gloria tua;* ideo respondet, se quidem Sichima divisurum, id est, regiam Israelis quæ in Sichimis erat. Nam dedit eam alienis gentibus, quæ crediderant in ipsum. *Et convallem tabernaculorum metabor.* Convallem divina Scriptura omnium hominum domicilium vocat. Hanc igitur omnem convallem in tabernacula mihi dimetiar, id est, ecclesiarum plenissimam efficiam.

9. *Meus est Galaad et meus est Manasses.* Per Galaad et Manassen significat se in adventu suo Judæis primum gratiam prædicaturum. Imo etiam

** Hebr. 1, 2.

Ephraim et Judas duæ regię tribus Israel gratiam similiter accipient. Illud autem : *Fortitudo capitis mei*, positum est pro, fortitudo principatus mei. Imperii enim sui, id est, Israelis fortitudo Ephraim erat ; ex eo namque regnum Israel erat. *Moab olla spei meæ*. Olla est vas. Ait autem Moabitas qui nuper athei erant, spem in eum accepturos esse. *In Idumæam extendam calcamentum meum*. Idumæam quoque, inquit, circuibō. Idumæa item aliena gens erat. His autem nobis declaratur, gentes etiam ejus fidem amplecturas esse : quare ait : *Mihi alienigenæ subditi sunt*.

11, 12. *Quis deducet me in civitatem munitam?* Cum per Spiritum audisset propheta gentes gratiam esse accepturas, ait : *Quis deducet me in civitatem munitam?* Civitatem autem munitam vocat Ecclesiam, quæ Dei virtute circumvallata est. Hæc autem propheta ait quasi ex persona pœnitentis Judæorum populi, et optantis accipere fidem in Christum. *Aut quis deducet me usque in Idumæam?* Declarat quæ sit civitas munita. Quæ igitur est, nisi Idumæa? Per Idumæam enim significat omnes gentes quæ fidem acceperunt. *Nonne tu, Deus, qui repulisti nos? Quis alius, ait, nos in civitatem munitam duxerit, nisi tu ipse qui, propter iniquitates nostras, nos a tua familiaritate repulisti?*

13. *Da nobis auxilium de tribulatione, quia vana salus hominis*. Non per humanam, inquit, belli societatem, ab ingruentibus nobis calamitatibus eripi speramus, sed per tuum solum auxilium. *Et vana salus hominis*. Qui sperat in salutem hominis vanam sibi spem proponit. Apertius Symmachus interpretatus est, adjiciens particulam conjunctivam ac dicens : *Da nobis auxilium de tribulatione. Etenim vana salus hominis*.

14. *In Deo faciemus virtutem*. Auxiliare, inquit, iis qui se male habent. Tu namque solus potes calamitatibus liberare. Hominum enim auxilia te non annuente vana sunt. Ejus itaque providentiam invocabimus, et in ejus virtute confidemus. Hæc enim sola sufficit ad gravia quæque solvenda, et ad inimicorum nos impugnantium potentiam opprimendam. Mutuis ceu vocibus colloquuntur, dicuntque se in solo Deo spem reposuisse. Quamobrem ait : Cum a solo Deo vin futuram nobis speraverimus, tunc nihil esse inimicos nostros reperiemus.

1. *In finem in hymnis David. PSALMUS LX.*

Argumentum.

Gratias Deo refert cum pro seipso, tum pro populo salutem per gratiam adeptο. Pollicetur autem se cum in æternis degerit mansionibus incessanter laudes emissurum.

2, 3. *Exaudi, Deus, deprecationem meam*. Quoniam potentiam ac tyrannidem dæmonum respiciens, anxietate plenus sum ; ideo obsecro, ut ad

Ἄλλὰ καὶ Ἐφραΐμ, φησὶ, καὶ ὁ Ἰούδας, αἱ δύο βασιλεῖαι τοῦ Ἰσραήλ, ὁμοίως δέξονται τὴν χάριν. Τὸ δὲ, *Κραταίωσις τῆς κεφαλῆς μου*, ἀντὶ τοῦ, ἰσχύς τῆς ἀρχῆς μου. Τῆς γὰρ ἀρχῆς αὐτοῦ ἦς ἦρχεν, τουτέστι τοῦ Ἰσραήλ, ὁ Ἐφραΐμ ἦν ἡ ἰσχύς· ἐξ αὐτοῦ γὰρ ἦν ἡ βασιλεία τοῦ Ἰσραήλ. *Μωάβ λέβηθς τῆς ἐλπιδος μου*. Λέβηθς· μὲν τὸ δοχεῖον. Λέγει δὲ, ὡς καὶ οἱ Μωαβῖται, τουτέστι τὸ πρῶτον ἄθεον ἔθνος ὑποδέχεται τὴν εἰς ἐμὲ ἐλπίδα. *Ἐπὶ τὴν Ἰδουμαίαν ἐκτενῶ τὸ ὑπόδημά μου*. Καὶ ἐν τῇ Ἰδουμαίᾳ, φησὶν, ἐμπεριπατήσω. Ἰδουμαία δὲ πάλιν ἀλλοφύλων ἦν ἔθνος. Διηλοῦται δὲ διὰ τούτων ἡμῖν, ὡς τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν καὶ τὰ ἔθνη παραδέξονται· διὸ φησὶν· *Ἐμοὶ ἀλλόφυλοι ὑπετάγησαν*.

Τίς ἀπάξει με εἰς πόλιν περιοχῆς ; Ἀκούσας δὲ τοῦ Πνεύματος ὁ προφήτης, ὡς τὰ ἔθνη δέχεται τὴν χάριν, φησὶ· Τίς με ἀπάξει εἰς πόλιν τῆς περιοχῆς ; Πόλιν δὲ περιοχῆς τὴν Ἐκκλησίαν φησὶ, τὴν περιπεφραγμένην τῇ τοῦ Θεοῦ δυνάμει. Ταῦτα δὲ ὁ προφήτης ὡς ἐκ προσώπου τοῦ μετανοούντος λαοῦ τῶν Ἰουδαίων φησὶ, καὶ ἀγαπῶντος δέξασθαι τὴν πίστιν τὴν εἰς Χριστόν. *Ἥτις ὀδηγήσει με ἕως τῆς Ἰδουμαίας* ; Δηλοῖ τίς ἐστὶν ἡ πόλις τῆς περιοχῆς. Τίς οὖν ἐστὶν ἡ Ἰδουμαία ; Ἀπὸ δὲ τῆς Ἰδουμαίας πάντα τὰ ἔθνη σημαίνει τὰ τὴν χάριν ὑποδεξάμενα. *Οὐχὶ σὺ ὁ Θεὸς ὁ ἀπωσάμενος ἡμᾶς* ; Τίς ἄλλος, φησὶν, ἡμᾶς εἰς τὴν πόλιν ἀγάγοι τῆς περιοχῆς ἢ σὺ αὐτὸς, ὁ καὶ διὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν τῆς σῆς οἰκειώσεως ἐκβαλὼν ;

Δὸς ἡμῖν βοήθειαν ἐκ θλίψεων, καὶ ματαλάω σωτηρία ἀνθρώπου. Οὐ διὰ ἀνθρωπίνης, φησὶ, συμμαχίας τῶν ἐπελευσομένων ἡμῖν θλίψεων ἐλπίζομεν ἐλευθερωθῆσθαι, ἀλλ' ἢ διὰ τῆς σῆς μόνης ἐπικουρίας. *Καὶ ματαλάω σωτηρία ἀνθρώπου*. Πᾶς γὰρ ὁ ἐλπίζων ἐπὶ σωτηρίαν ἀνθρώπου εἰς ματαλίαν ἐλπίδα ἤλπισε. Σαφέστερον ὁ Σύμμαχος ἠρμήνευσε, προσθεὶς τὸν σύνδεσμον καὶ εἰπὼν· *Δὸς ἡμῖν βοήθειαν ἐκ θλίψεων· καὶ γὰρ ματαλάω σωτηρία ἀνθρώπου*.

Ἐν τῷ Θεῷ ποιήσομεν δύναμιν. Ἐπάμουν, φησὶ, διακειμένοις κακῶς. Σοὶ μόνῳ δυνατὸν διαλυθῆναι τὰς συμφοράς. Αἶ τε τῶν ἀνθρώπων ἐπικουρίαι, σοῦ μὴ νεύοντος, μάταιαι. Τὴν τοίνυν αὐτοῦ ἐπικαλεσόμεθα πρόνοιαν, καὶ τῇ αὐτοῦ δυνάμει θαρρήσομεν. Αὕτη γὰρ ἀρκεῖ μόνῃ λύσαι τὰ χαλεπὰ, καὶ τῶν πολεμούντων ἡμῖν καταλύσαι τὴν δυναστείαν. Ἄλλήλοις ὡσπερ ἐπιφωνοῦσιν ἐπὶ τῷ Θεῷ μόνῳ λοιπὸν τὰς ἐλπίδας ἔχειν τῆς σωτηρίας. Διὸ φησὶν· Ὅσα ἐπὶ τῷ Θεῷ δυναμῶσθαι ἐλπίζομεν, τότε καὶ οὐδέποτε δευτεροῦς ἐχθροὺς ἡμῶν εὐρήσομεν.

Εἰς τὸ τέλος ἐν ἤμμοις τῷ Δαυίδ. ΨΑΛΜΟΣ Ε΄.

Υπόθεσις.

Εὐχαριστίαν ἀναφέρει Θεῷ ὑπὲρ τε αὐτοῦ καὶ τοῦ σωθέντος διὰ τῆς πίστεως λαοῦ. Ἐπαγγέλλεται τε καὶ ἐν ταῖς αἰωνίοις γεγωνὸς μοναῖς ἀκαταλήκτως ἀναπέμπειν τὴν αἴνεσιν.

Εἰσάκουσον, ὁ Θεὸς, τῆς δεήσεώς μου. Ἐπειδὴ εἰς τὴν καταδυναστείαν καὶ εἰς τὴν τυραννίδα τῶν δαιμόνων ἀφορῶν, ἀκηδίας πεπληρωμαί· τούτου χάριν

ικετεύω, ὅπως ἐπιφανείς τῆς τῶν βιαιομένων ἡμᾶς Ἀ
ἐξέλη χειρός. Ἐδὲ, Ἀπὸ τῶν περάτων τῆς γῆς, σημαίνει ὑπὲρ πάσης αὐτὸν τῆς οἰκουμένης ποιούμενον τὰς λιτάς. Ἀπὸ τῶν περάτων τῆς γῆς πρὸς σέ ἐκέκραξα. Ἐπειδὴ γὰρ πολλοῖς σταθμοῖς ἡ Βαβυλῶν τῆς Παλαιστίνης ἀπέστηκε, τὰς ἐσχατίας ὑπελάμβανον τῆς οἰκουμένης οἰκεῖν οἱ ἐξανδραποδισθέντες, κάκεινῃν τεταγμένοι τὴν γῆν οἰκεῖν. Ἐν πέτρῳ ἔψωσάς με. Δείκνυσιν εὐθὺς εἰσακουσθεῖς, κατὰ τό· Ἔτι σοῦ λαλοῦντος, ἐρῶ Ἰδοὺ πάριμι. Σαφῶς τε κηρύττει διὰ τίνος ἡ σωτηρία· ὑψῶσθαι γὰρ φησιν ἐν πέτρῳ. Κρείττους γὰρ καὶ ἀνωτέρω τῶν ἐπηρεαζόντων δαιμόνων γεγόμενα διὰ Χριστοῦ, δὲ πέτρα παρὰ τῷ μακαρίῳ Παύλῳ κατωνόμασται.

Ἰδιότητάς με, ὅτι ἐγενήθης ἐλπίς μου. Εἰ γὰρ αὐτός ἐστιν ἡ ὁδός, καὶ αὐτός ἐστιν ἡ θύρα, ὅπλον, B
ὅτι τὴν ἀγαθὴν ἡμᾶς βαδίζειν διδάξει τρίβον, εἰς αὐτὸν ἐλπίζειν παρασκευάσας. Πύργος ἰσχύος ἀπὸ προσώπου ἐχθροῦ. Ὅμοιον ὡς εἰ λέγοι· Τείχος καὶ ἀσφάλεια γέγονας εἰς τὸ μηδὲν παθεῖν ἐπηρεαζόντων τῶν ἐχθρῶν.

Παροικήσω ἐν τῷ σκηνώματι σου εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀφ' ὧν ἤδη ἐβλήθη ἀγαθῶν, καὶ περὶ τῶν μελλόντων ἐλπίζει· ὅτι δη, εἰς τὰς ἄνω σκηνάς γεγώς, ὑπὸ τὴν αὐτοῦ διαπαντός γενήσεται σκέπη.

Ἐδώκας κληρονομίαν τοῖς φοβουμένοις τὸ ὄνομά σου. Καὶ τίς ἡ κληρονομία ἢ ἡ βασιλεία τῶν ὠρανῶν; Δεῦτε γὰρ, φησὶν, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, καὶ τὰ ἐξῆς· ὥστε κληρονομεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ λέγεσθαι ἐπὶ τῆς γῆς Χριστιανούς.

Ἡμέρας ἐφ' ἡμέρας τοῦ βασιλείως προσθήσεις. Σημαίνει ὁ λόγος, ὡς καὶ τοῦτο μέρος τῆς κληρονομίας ἐστίν, ἡ ζωὴ ἡ αἰώνιος. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ ἡμέρας ἡμερῶν τοῖς ἔτεσι τοῦ βασιλείως προσθεῖναι. Σημαίνει γὰρ διὰ τῶν ἡμερῶν χρόνος τινὰς καὶ αἰῶνας. Διαμενεῖ εἰς τὸν αἰῶνα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἔλεος καὶ ἀλήθειαν αὐτοῦ τίς ἐκζητήσει; Ἐξ ἀναστροφῆς ὁ λόγος, ἵνα ἢ τοιοῦτος. Εἰ τις ἐκζητήσει τὸ ἔλεος αὐτοῦ καὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ, οὗτος ἐν τοῖς ἀτελευτήτοις αἰῶσι διαμένει ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

Οὕτως ψαλῷ τῷ ὀνόματι σου εἰς τοὺς αἰῶνας. Οὕτως, πῶς; ἢ διαμείνας ἐνώπιόν σου ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι; Τότε γὰρ τῆς μακαρίας ἐκεῖνης στάσεως D
ἀξιοθεῖς, ἀδιαλείπτως ἀναπέμψω τοὺς ὕμνους. Οὕτως, καὶ οὐκ ἄλλω; δοξολογῶν ὁ ἄνθρωπος, οὐ παύσεται εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ ἀποδοῦναι Κυρίῳ τὰς εὐχάς. Οἱ πιστοὶ γὰρ οὐ παύονται ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ἐπιτελοῦντες τὰ θεῖα μυστήρια.

Εἰς τὸ τέλος. Ἰγὸ τοῦ Ἰδιού, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. ΞΑ'.

Ἰγὸθεσις.

Ὁ Ἰδιούμ εἰς τὴν τῶν χοροστατῶν τῶν ἐν τῷ θεῷ ναῷ. Οὗτος εἰς ἀμαρτίαν καταπεσὼν δέχεται παρὰ τοῦ Δαυὶδ τὸν ψαλμὸν, ἀνάκλησιν αὐτῷ παρασκευάζοντα τῆς ἀρατῆς. Προφητεύει δὲ ἐν αὐτῷ καὶ τὴν

A nostrum conspectum veniens eripias nos de manu eorum qui vim nobis inferunt. Illud autem, A finibus terræ, significat eum pro toto orbe terrarum supplicationes offerre. A finibus terræ ad te clamari. Quoniam stationibus multis Babylon a Palæstina distat, extrema orbis inhabitare se putabant, qui in captivitatem deducti eam terram incolere jussi fuerant. In petra exaltasti me. Declarat se cito exauditum, juxta illud: Adhuc te loquente dicam: Ecce adsum⁹⁴. Aperte autem prædicat per quem salus futura sit, exaltatum enim se in petra fuisse ait. Fortiores namque ac superiores mala inferentibus dæmouibus per Christum effecti sumus, qui a beato Paulo petra appellatus est.

4. Deduxisti me quia factus es spes mea. Si enim ipse via est, et ipse porta, palam est eum nos bonam incedere viam edoctorum, atque curaturum ut in eum speremus. Turris fortitudinis a facie inimici. Quasi diceret: Turris mihi ac præsidium fuisti ut mala inferentibus inimicis nihil lædar.

5. Inhabitabo in tabernaculo tuo in sæcula. Per bona quæ jam acceperat, factum ut de futuris speret: quia in supernis tabernaculis constitutus, sub ejus tegumento et præsidio semper deget.

6. Dedisti hæreditatem timentibus nomen tuum. Ecqua hæreditas illa nisi regnum cælorum? Venite enim, inquit, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi⁹⁵, et cætera; ita ut regnum Dei possideant, et Christiani in terra dicantur.

7. Dies super dies regis adjicies. Significatur partem hæreditatis esse vitam æternam. Illud enim est, dies super dies annis regis adjici. Significat eam per dies tempora quædam et sæcula. Permanet in æternum in conspectu Dei, misericordiam et veritatem ejus quis requireret? Præpostere sermo positus est, ut hæc sit sententia: Si quis requirat misericordiam et veritatem ejus, hic per infinita sæcula manet in conspectu Dei.

8. Sic psalmum dicam nomini tuo in sæcula. Sic, quomodo, nisi manendo in conspectu tuo in futuro sæculo? Tunc enim beata illa mansione dignatus, sine fine hymnos emittam. Sic et non alio modo, gloriam et laudes proferens homo, non finem faciet in sæculum reddendi Domino vota sua. Fideles namque non cessant quotidie divina celebrare mysteria.

1. In finem. Ab Idithum, PSALMUS ipsi David. LXI.

Argumentum.

Idithum unuserat ex chori moderatoribus in divino templo. Hic lapsus in peccatum a Davide psalmum accipit, qui virtutis ipsi redintegrationem paret. Prædicat autem in eo redemptionem per

⁹⁴ Isa. LVIII, 9. ⁹⁵ Matth. XXV, 34.

Salvatoris œconomiam toti generi humano futuram, eversionemque spiritualium inimicorum; adhortationemque inducit qua a peccato homines avertantur, subjiciens ea quæ judicium Dei spectant,

2, 3. *Nonne Deo subjecta erit anima mea? Etiam-si, inquit, conimota es, o anima mea, et a statu virtutis lapsa, sed Domino subjecta esto. Quia ipse tibi patrociniabitur, et salvam te faciet ut ne ultra commovearis. Nam et ipse Deus meus. Etenim et ipse salutem tribuet ei qui a vobis læsus est, et prorsus a vestra improbitate liberabit.*

4. *Quousque irruitis in hominem? Oclamat contra adversarias potestates: quia in hominis naturam ad malum propensam irruunt, quæ ea naturali infirmitate similis est parieti inclinato, ruinæ proximo, et maceris depulsæ.*

5. *Verumtamen pretium meum cogitaverunt repellere. Parum enim abfuit quin ipsa vi ratiocinandi nos privarint, cogentes adorare ligna et lapides, ut diceretur de nobis: Homo cum in honore esset non intellexit. Cucurrerunt in siti. Hunc, inquit, cursum emensæ sunt adversariæ potestates, quasi sitientes ut me privarent honoribus. Ore suo benedicebant et corde suo maledicebant. Hoc ait quia dulcia et grata nobis subjicientes, per ea nos maledictionis illius efficiunt.*

7, 8. *Verumtamen Deo subjecta esto, anima mea. Rursum animam alloquitur, ad subjectionem erga Deum cohortans. Declarat autem magnitudinem tentationum, illudque Apostoli ait: Quoniam non sinet vos tentari super id quod potestis sustinere. In Deo salutare meum et gloria mea. In eo spem salutis et gloriæ positam habeo. Id est, ipse me et salvum, et gloriosum victoremque eorum efficit.*

[*Verumtamen Deo subjecta esto, anima mea. Parum abest quin nos ratiocinandi usu privarint, cum necessitate nobis induxerunt adorandi ligna et lapides, ita ut de nobis dicitur: Homo cum in honore esset non intellexit. Sed illi quidem, o anima mea, hujusmodi sunt: tu autem subjecta esto servituti ejus. Deinde infert: Idipsum ab illo me spero accepturum, videlicet salutem me ipsius patrocinio consecuturum; neque enim sinet me desertorem ac transfugam ab ipso esse, sive in aliud dominium transferri. Inde quippe salutem exspecto auxiliumque ipsius, quia in eo spem reposui meam.*]

9. *Sperate in eo omnis congregatio populorum. Postquam in ipso primo cursum paraverat ad pœnitentiam, ad idipsum alios cohortatur, atque una prophetico ore omnium gentium vocationem præ-nuntiat. Effundite coram illo corda vestra. Perinde est ac si diceret: Ne accedite ad eum corde duplici. Sed ut scriptum est: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo et ex tota mente tua.*

διὰ τῆς τοῦ Σωτῆρος οἰκονομίας παντὶ τῶ τῶν ἀνθρώπων γένηε ἐσομένην λύτρωσιν, καὶ τῶν νοητῶν ἐχθρῶν τὴν ἀνατροπὴν· καὶ παραίνεσιν ἀποτροπὴν κακίας περιέχουσιν τοῖς ἀνθρώποις εἰσαγεῖ, τὰ περὶ τῆς χρίσεως αὐτοῖς ὑποτιθέμενος τοῦ Θεοῦ.

Οὐχὶ τῶ Θεῷ ὑποταγῆσεται ἡ ψυχὴ μου; Εἰ καὶ σεσάλευσαι, φησὶ, ὦ ψυχὴ, καὶ τῆς κατ' ἀρετὴν ἐξέπεσας στάσεως, ἀλλ' ὑποτάγηθι τῷ Κυρίῳ. Ὅτι δὴ αὐτός σου καὶ ἀντιλήγεται, καὶ σώσει τοῦ μὴ ἐπιπλεῖον σαλεύεσθαι. Καὶ γὰρ αὐτός Θεός μου. Καὶ γὰρ αὐτός παρέξει τὴν σωτηρίαν ἀδικουμένων παρ' ὑμῶν, καὶ ἀπαλλάξει πάντως ὑμῶν τῆς μοχθηρίας.

Ἔως ποτε ἐπιτίθεσθε ἐπ' ἄνθρωπον; Τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων καταβοᾷ· ὅτι δὴ γενεουκίᾳ τῇ τοῦ ἀνθρώπου φύσει ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐπιτίθενται, καὶ ὁμοίᾳ πως οὕτῃ διὰ τὴν φυσικὴν ἀσθένειαν κλίναντι τοίχῳ καὶ καταπίπτειν μέλλοντι, καὶ φραγμῶ ἀνατραμμένῳ.

Πλὴν τὴν τιμὴν μου ἐβουλεύσατο ἀπόσασθαι. Μόνον οὐχὶ γὰρ καὶ αὐτοῦ τοῦ λογικοῦ ἡμᾶς ἀπεστέρησαν, ξύλα καὶ λίθους ἀναγκάσαντες προσκυνεῖν, ὡς καὶ λέγεσθαι περὶ ἡμῶν, ὅτι Ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὧν οὐ συνῆκεν. Ἐδραμον ἐν δίψει. Τοῦτον, φησὶ, τὸν ἐρόμον ἔτρεχον αἱ ἀντικείμεναι δυνάμεις, διψῶσαι τοῦ ἀποστρεφῆσαι με τῆς τιμῆς. Τῷ στόματι αὐτῶν ἠλόγου, καὶ τῇ καρδίᾳ αὐτῶν κατηρώντο. Τοῦτό φησιν, ἐπειδὴ, τὰ ἡδέα ἡμῖν ὑποβάλλοντες, δι' αὐτῶν κατάρως ἡμᾶς ἀποφαίνουσι τέκνα.

Πλὴν τῷ Θεῷ ὑποτάγηθι, ἡ ψυχὴ μου. Πάλιν τῇ ψυχῇ διαλέγεται, τὴν ὑποταγὴν αὐτῆς τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἐπιτείνων. Ἐνδείκνυται δὲ τὸ μέγεθος τῶν πειρασμῶν, καὶ τὸ τοῦ Ἀποστόλου λέγει: Ὅτι οὐκ ἐδόκει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε ὑπενεγκεῖν. Ἐπὶ τῷ Θεῷ τὸ σωτήριόν μου καὶ ἡ δόξα μου. Ἐπὶ αὐτῷ τῆς σωτηρίας καὶ τῆς δόξης ἔχω τὴν ἐλπίδα. Τοῦτέστιν, αὐτός με καὶ περισώσει καὶ ἐπίδοξον ποιήσει, νικητὴν τούτων ἐργασάμενος.

[Πλὴν τῷ Θεῷ ὑποτάγηθι, ἡ ψυχὴ μου. Μόνον οὐχὶ γὰρ καὶ αὐτοῦ τοῦ λογικοῦ ἡμᾶς ἀπεστέρησαν, ξύλα καὶ λίθους ἀναγκάσαντες προσκυνεῖν, ὡς καὶ λέγεσθαι περὶ ἡμῶν· Ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὧν οὐ συνῆκεν. Ἄλλ' ἐκεῖνοι μὲν, ὦ ψυχὴ, τοιοῦτοι· σὺ δὲ ὑποτάγηθι τῆς δουλείας αὐτοῦ. Εἴτα ἐπάγει, ὅτι Ἀπὸ τοῦτο παρ' αὐτοῦ ἐλπίσω, τὸ σωτηρίας τυχεῖν. ἀντιλαμβάνομένου, καὶ μὴ συγχωροῦντος μετανάστην γενέσθαι καὶ φυγάδα ἀπ' αὐτοῦ, ἦτοι δεσποτεῖαν ἐτέραν ἀλλάξασθαι. Ἐκείθεν γὰρ προσδοκῶ καὶ σώσεσθαι, καὶ τὸ βοηθεῖσθαι, ἐκ τοῦ ἐπ' αὐτὸν ἐλπίσειν.]

Ἐλπίζετε ἐπ' αὐτὸν, πᾶσα συναγωγὴ λαῶν. Ἐν αὐτῷ πρώτῳ παρασκευάσας τὸν εἰς μετάνοιαν δρόμον, καὶ τοὺς ἄλλους εἰς τοῦτο παρακαλεῖ, ἅμα δὲ καὶ προφητικώτερον τὴν τῶν ἐθνῶν πάντων προαναφωνεῖ κλῆσιν. Ἐκχεῖτε ἐνώπιον αὐτοῦ τὰς καρδίας ὑμῶν. Ὅμοιον ὡσεὶ λέγει· Μὴ προσέλθητε αὐτῷ ἐν καρδίᾳ δισσῇ· ἀλλ' ὡς γέγραπται· Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεὸν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου.

¹¹ Psal. XLVIII, 21. ¹² I Cor. x, 13. ¹³ Matth. xxii, 37.

Πλήρ μάταιοι οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων. Εἰδὼς, δὲ ἅπαντες δέξονται τὴν διὰ τοῦ Εὐαγγελίου κλήσιν, τολανίζει τοὺς μὴ πιστεύοντας, καὶ μάλιστα τοὺς τῶν Ἰουδαίων καθογητὰς, οἱ καὶ ψευδεῖς ἦσαν, ἅτε δὴ τὴν ἀλήθειαν ἀπωθούμενοι· καὶ οὐ μόνον ζυγῶ καὶ σταθμοῖς τὴν ἀδικίαν ἐπετῆδον, ἀλλὰ καὶ συνήγοντο ἐπὶ ματαιότητι. Μάταιος γὰρ ἀληθῶς ἡ παρ' αὐτῶν κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἐπιβουλὴ. *Μὴ ἐλπίζετε ἐπ' ἀδικίαν καὶ ἐπὶ ἄρπαγμα μὴ ἐπιποθεῖτε.* Τοῦτό φησι πρὸς αὐτούς, ἐπειδὴ πλεονεξίας ἔνεκεν ἐπεβούλευσαν αὐτῶν, ἐλπίζοντες τὰς ἐκ τοῦ νόμου καρποφορίας παρ' αὐτῶν λαμβάνειν.

Ἄσαξ ἐλάλησεν ὁ Θεὸς, δύο ταῦτα ἤκουσα· εἶτι τὸ κράτος τοῦ Θεοῦ. Ἀπεφῆντο, φησί, λόγον περὶ τῆς κρίσεως ὁ Θεός, δι' οὗ ταῦτα τὰ δύο ἀκήκοα· ἓν μὲν, ὅτι τοῖς μὲν δεηθεῖσιν ὀργῆς διὰ τὴν τῶν ἁμαρτημάτων ὑπερβολὴν ὀργὴν ἀποδώσει· τοῖς δὲ ἀξια πεποιηκόσιν ἐλέου, ἀπονέμοι ἔλεον. Τὸ γὰρ κράτος τὴν ὀργὴν ὑποσημαίνει, καὶ τὴν ἀποτομίαν τὴν κατὰ τῶν ἀξίων αὐτῆς γενομένην.

Τῷ Δαυὶδ ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας. ΨΑΛΜΟΣ ΕΒ΄.

Ἰπόθεσις.

Καὶ τοῦτον μὲν ᾄδει τὸν ψαλμὸν, φεύγων ἀπὸ προσώπου Σαούλ, καὶ διὰ τῆς κατὰ τὸν βίον ἀρετῆς ἐπικαλούμενος εἰς βοήθειαν τὸν Θεόν. Ἀναφέρεται δὲ καὶ εἰς τὴν φυγὴν τὴν πάλαι ἐν ἐρημίᾳ γενομένην παντὸς ἀγαθοῦ, εἶτα ἐπιστραφεῖσαν τῇ Χριστοῦ χάριτι.

Ὁ Θεός, ὁ Θεός μου, πρὸς σὲ ὀρθρίζω. Τὸ σπουδαῖον τῆς προσεδρίας διὰ τῶν παρόντων κατασταμαίνει. Πρὸς σὲ, φησί, διανίσταμαι ὄρθρου, εἰς τὸ σοὶ τοὺς τε ὕμνους καὶ τὰς εὐχὰς ἀναπέμψαι. Ἐδίψησέ σε ἡ ψυχὴ μου. Οὐ μόνον, φησὶν, ἡ ψυχὴ τοῦ ἔρωτος ἐμπέπλησται τοῦ θεοῦ· ἀλλὰ γὰρ πλέοι τι καὶ ἡ σὰρξ. Οὐ γὰρ μόνον τὴν εὐσέθειαν ἡμᾶς ἐπιτηδεύειν δεῖ, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ σώματος ἀρέσκειν Θεῷ, οἷον διὰ νηστείας, διὰ συνεχῶς προσευχῆς, διὰ χαμεινίας, διὰ τῆς ἐργασίας τῶν χειρῶν, εἰς τὸ δεομένοις χορηγεῖν. Ἐν γῆ ἐρήμῳ καὶ ἀδάτῳ. Οὐδεμίαν ἀπὸ τῆς ἐρημίας βλάβην εἰσεδεξάμην, φησὶν, ἀλλ' ὡς παρ' αὐτὴν ἐστηκὼς τὴν ἱεράν σου σκηνὴν, ὑμνωδίαν προσφέρω. Τὸ γὰρ, ἐν τῷ ἀρίῳ, τὴν σκηνὴν λέγει. Οὐπω γὰρ ὁ θεὸς νεὼς ὠκοδόμητο. Οὕτως ἐν τῷ ἀρίῳ ὤφθη σοι. Οὕτως, πῶς ἢ διψῶν καὶ ἐπιποθῶν τὴν περὶ σὲ τὸν ἅγιον συνάφειαν; Τίς δ' ἂν εἶη ἅγιος ἢ ὁ Μονογενής;

Ὅτι κρεῖσσον τὸ ἔλεός σου ὑπὲρ ζωῆς. Ὅτι οἱ τῷ ἐλέει προτελθόντες τοῦ Θεοῦ, τούτεστι Χριστῶ, οὐδὲν ἠγοῦνται τοῦ παρόντος βίου τὴν ζωὴν, τὴν τοιαύτην ἀναφθέγγονται φωνήν· ὑπὲρ πλήθους ζωῆς, τῆς παρουσίας δηλονότι, λέγοντες εἶναι τὸ δεδομένον αὐτοῖς διὰ τοῦ Μονογενοῦς ἔλεος. Οὕτως εὐλογήσω σε ἐν τῇ ζωῇ μου. Τοῦτο δὲ παρὰ πάντα μου τὸν βίον διατελέσω ποιῶν, ὑμῶν μὲν τῇ γλώττῃ, τὰς δὲ χεῖρας ἐκτείνων, καὶ τὴν σὴν φιλανθρωπίαν αἰτῶν. Ἐν τῷ ὄνοματί σου ἀρῶ τὰς χεῖράς μου. Οὐκέτι, φησὶν, ὡς καὶ πρῶην, πρὸς Θεὸν ἄλλοτεριον τὰς χεῖρας

10, 11. *Verumtamen vani filii hominum, etc.* Gnarus omnes Evangelii vocationem accepturos, infelices prædicat eos qui non credituros, maxime vero Judæorum magistros, qui et mendaces erant, utpote qui a veritate repulsi fuissent. Et non modo bilancibus et stateris injustitiam exercebant, sed etiam pro vanitate congregabantur. Vanæ quippe fuerunt eorum adversus Salvatorem insidiæ. *Nolite sperare in iniquitate, et rapinam nolite concupiscere.* Hoc ait illis quia avaritiæ causa insidiati sunt illi, sperantes legis se fructum accepturos ab eo.

12. *Semel locutus est Deus, duo hæc audiui: quia potestas Dei est, etc.* Deus, inquit, declaravit sermonem de judicio, ex quo hæc duo audiui: unum quidem, quod iis qui per peccatorum magnitudinem iram expetierint, iram daturus; iis vero qui opera misericordiæ digna perpetrarint, misericordiam præstiturus sit. Illud enim, *potestas*, iram significat atque furem adversus eos qui fuerint ira digni.

4. *Ipsi David, cum esset in deserto Judææ. PSALMUS LXII.*

Argumentum.

Et hunc canit psalmum, fugiens a facie Saulis, et per institutum vitæ cum virtute actum Dei implorat auxilium. Refertur etiam ad animam quæ olim omni vacua bono fuerat, et quæ postea per Christi gratiam conversa est.

2, 5. *Deus, Deus meus, ad te de luce vigilo.* His significat assiduitatem. Ad te, inquit, mane surgens respicio, ut hymnos tibi et orationes offeram. *Sitavit in te anima mea.* Non modo, inquit, anima mea divino amore repleta est; sed etiam *multipliciter caro mea.* Non solum enim par est nos pietatem colere, sed etiam corpore placere Deo; videlicet, per jejunium, per frequentem orationem, per chameuniam, per opera manuum, ad eleemosynam erogandam. *In terra deserta et invia.* Nullum ex deserto loco nocumentum sensi, inquit, sed quasi apud sacrum tabernaculum tuum starem, hymnum offero. Illud enim, *in sancto*, tabernaculum significat. Nondum enim divinum templum exstructum fuerat. *Sic in sancto apparui tibi.* Sic, quomodo, nisi sitiens atque exoptans tecum, qui sanctus es, conjungi? Quis vero sanctus ille fuerit nisi Unigenitus?

4, 5. *Quoniam melior est misericordia tua super vitas.* Quoniam qui ad Dei misericordiam accedunt, id est ad Christum, nihil ducunt hujus mundi vitam, ejusmodi vocem proferunt, dicuntque misericordiam sibi per Unigenitum concessam præstantiorem esse vitæ præseptis diuturnitate. *Sic benedicam te in vita mea.* Hoc per totam vitam agere pergam, lingua scilicet hymnos cantabo, manus extendam, et tuam rogabo clementiam. *In nomine tuo levabo manus meas.* Non ultra, inquit, sicut ante feci, manus extendam ad Deum alienum, sed ad te

solum, et tuum in precationibus nomen invocabo.

6. *Sicut adipe et pinguedine repletur anima mea. Ostendit quantum sit lucrum eorum qui in ipsum solum spem posuerint. Et labiis exsultationis laudabit os meum.* Cum, inquit, in memoriam mihi venit nomen tuum, tunc gaudio replentur labia mea.

7. *Si memor fui tui super stratum meum. Illud : Si memor fui, positum pro, cum memor sum ; ut sit sententia : cum memor tui essem, inquit, insomnes duxi noctes, laudibus tuis vacans, et illustria dona tua accipiens, quæ invocantibus te tribuis. Quia fuisti adjutor meus, et in velamento alarum tuarum exsultabo.* Quandoquidem, ait, tu mihi custodiæ tuæ auxilium impendis, lætitiâ excipio. Velamentum enim alarum vocat custodiæ auxilium. A te, inquit, protectus summopere gaudebo.

9. *Adhæsit anima mea post te. Ne tantillum quidem possum a cogitatione mea memoriam tui avertere. Sed amoris incentivo adustus, ceu glutino quodam memoriæ, tibi desiderio conjunctus sum. Me suscepit dextera tua. Ecqua autem fuerit Patris dextera, nisi unigenitus ejus Filius?*

10. *Ipsi vero in vanum quæsierunt animam meam.* Ocllamat demum contra adversarias potestates, vim illatam sibi objiciens, rogans æternis ipsas tradi suppliciis (25).

12. *Rex vero lætabitur in Deo.* Postquam finem eorum enarravit qui erga Christum impii fuerunt, et declaravit in partem ipsis et sortem fore inferiora terræ, ad alium hominum statum et ordinem sermonem convertit, id est, eorum qui in Christum crediderunt, qui cum regno cælorum dignati sint, reges jure vocantur, juxta illud dictum Apostoli : *Et utinam regnetis*⁹⁹. Hic autem erat populus qui regnabat, quique lætatur lætitiâ spirituali, quam ipsi Deus ipse largitus est. Ego, inquit, qui regnum accepi de auxilio tuo, non de ipsorum morte gaudeo. *Laudabuntur omnes qui jurant in eo.* Ita, inquit, gloria ipsorum Christus erit, eorum videlicet qui regnabunt ; ut jure laudentur, quia eum juramenti Deum statuunt. Jurabunt enim per Deum verum, sicut scriptum est. *Quia obstructum est os loquentium iniqua.* Ecquoniam sunt illi, nisi qui ausi sunt dicere : *Tolle de terra hujusmodi, non enim expedit eum vivere*¹⁰⁰? Horum itaque os obstructum est, postquam Dominus mortem conculcasset ac post triduum resurrexisset. Ipsarumque adversariorum potestatum os obstructum fuit, ablato per gratiam peccato, ut alibi dictum est : *Et omnis iniquitas oppilabit os suum*¹⁰¹. *Deus enim est qui judicat, et quis est qui condemnet*¹⁰²?

Α ἐκτενώ, ἀλλ' ἢ σοὶ μόνῳ, καὶ τὸ σὸν ἐν προσευχαῖς ἐπικαλούμενος ὄνομα.

Ὡς ἐκ στέυτος καὶ πίστητος ἐμπλησθεῖη ἡ ψυχὴ μου. Δείκνυσι πόσον τὸ κέρδος τῶν ἐπ' αὐτῷ μόνῳ τὰς ἐλπιδὰς ἔχειν ἡρημένων. Καὶ χεῖλη ἀγαλλιῶσεως αἰνέσει τὸ στόμα μου. Ὅταν, φησί, τοῦ σοῦ ἐν μνήμῃ ὀνόματος γίνωμαι, τότε δὴ τότε χαρὰς πληροῦται τὰ χεῖλη μου.

Εἰ ἐμνημόνευόν σου ἐπὶ τῆς στρωμῆς μου. Τδ, Εἰ ἐμνημόνευον, ἀντὶ τοῦ, μνημονεύων, τέθειται ὄνομα ἢ, μνημονεύων σου, φησὶν, αὐπνος ἐγενομένην περὶ τὰς σὰς αἰνέσεις, καὶ τὰς φωτεινάς σου χορηγίας, ἃς τοῖς ἐπικαλουμένοις σε δίδως. Ὅτι ἐγενήθης βοηθός μου, καὶ ἐν τῇ σκέπῃ τῶν πτερύγων σου ἀγαλλιάσομαι. Ἐπειδὴ αὐτός μοι βοηθεῖς τῇ φυλακῇ τῆς σῆς βοηθείας, τὴν εὐφροσύνην δέχομαι. Σκέπη γὰρ πτερύγων καλεῖ τὴν ἀπὸ τῆς βοηθείας φυλακὴν. Σκεπόμενος, φησὶ, παρὰ σοῦ χαρὰ χαρήσομαι.

Ἐκολλήθη ἡ ψυχὴ μου ὀπίσω σου. Οὐδὲ πρὸς βραχὺ τὸν ἐμὸν λογισμὸν, φησὶ, τῆς σῆς ἀποστήσας δύναμαι μνήμης. Ἀλλὰ φίλτρῳ θερμῷ πρὸςσευόμενος οἶόν τινα κόλλη τῇ μνήμῃ, τῷ σῷ πόθῳ προσόδεμαι. Εἴτα δείκνυσι τὸν τοῦ πόθου καρπὸν. Ἐμοῦ δὲ ἀντελάβετο ἡ δεξιὰ σου. Καὶ τίς ἂν εἴη δεξιὰ τοῦ Πατρὸς ἢ ὁ μονογενὴς αὐτοῦ Υἱός ;

Αὐτοὶ δὲ εἰς μάτην ἐζήτησαν τὴν ψυχὴν μου. Κατακράζει λοιπὸν τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων, ἣν ὑπέμεινε προβαλλόμενος βίαν, εὐχόμενος ταῖς αἰωνίοις αὐτοῦς παραδοθῆναι κολάσειν.

Ὁ δὲ βασιλεὺς εὐφρανθήσεται ἐπὶ τῷ Θεῷ. Τδ τέλος τῶν εἰς Χριστὸν ἀσεδησάντων διεξελθὼν, καὶ δείξας, ὡς μερὶς καὶ κληρὸς αὐτοῦς γενήσεται τὰ κατώτατα μέρη τῆς γῆς, ἐπὶ τὸ ἔτερον τάγμα τὸν λόγον μεθίστησι · τοῦτο δὲ ἦν τὸ τῶν πιστευσάντων εἰς Χριστὸν, οἱ, καὶ βασιλείας ἡξιωμένοι τῶν οὐρανῶν, εἰκότως καὶ βασιλεῖς ὀνομάζονται, κατὰ τὸ εἰρημένον παρὰ τῷ Ἀποστόλῳ · Καὶ ὡφελόν γε ἐδασιλεύσατε. Οὗτος δὲ ἦν ὁ βασιλεύων λαός, ὃς εὐφραίνεται τὴν νοστήν εὐφροσύνην, ἣν αὐτὸς αὐτῷ κεχάρισται ὁ Θεός. Ἐγὼ, φησὶν, ὁ παρὰ σοῦ τὴν βασιλείαν λαβὼν, τῇ σῇ ἐπικουρίᾳ, οὐ τῷ θανάτῳ ἐκείνων, ἐφθδομαι. Ἐπαυρεθήσεται πᾶς ὁ ὄμνῶν ἐν αὐτῷ. Οὕτως, φησὶ, καὶ καύχημα αὐτῶν ἔσται Χριστός, τῶν βασιλευσάντων δηλονότι · ὡς καὶ ὄρχιον αὐτὸν ποιουμένους ἐπαινεῖσθαι δικαίως. Ὁμοῦνται γὰρ Θεὸν ἀληθινὸν, κατὰ τὸ γεγραμμένον · Ὅτι ἐνεφράγη στόμα λαλούντων ἄδικα. Καὶ τίνες οὗτοι ἢ οἱ τολμήσαντες εἰπεῖν, Αἶρε ἐκ τῆς γῆς τὸν τοιοῦτον · οὐ γὰρ καθῆκεν αὐτὸν ζῆν ; Τούτων δὲ οὖν ἐνεφράγη τὸ στόμα, πατήσαντος τοῦ Κυρίου τὸν θάνατον, καὶ τριημέρου ἀναστάσεως. Καὶ αὐτῶν δὲ τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων ἐνεφράγη τὸ στόμα, ἀνηρημένης τῆς ἀμαρτίας διὰ τῆς χάριτος, κατὰ τὸ εἰρημένον ἀλλαχοῦ · Καὶ πᾶσα ἀνομιὰ ἐμφράξει τὸ στόμα αὐτῆς. Ὡσὲς γὰρ ὁ δικαίων, καὶ τίς ὁ κατακρίνων ;

⁹⁹ I Cor. iv, 8. ¹⁰⁰ Act. xxii, 32. ¹⁰¹ Psal. cvi, 42.

¹⁰² Rom. viii, 34.

(25) A Corderio alia afferuntur quæ sunt Theodori.

Εἰς τὸ τέλος, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυίδ. ΕΓ'.

A 1. In finem; PSALMUS David. LXIII.

Υπόθεσις.

Argumentum.

Τούτον ἔδει τὸν ψαλμὸν ἐκ προσώπου τῶν ἁγίων ἀποστόλων, εὐχομένων ἀπαλλαγῆναι τῶν ἐχθρῶν τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, διηγουμένων τε σαφῶς; τὰ κατασκευασθέντα αὐτοῖς παρὰ τῶν ἀρχόντων τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, ἃ τε ὑπομεμενῆκασιν αὐτοί, ὄγλον δὲ, ὅτι οἱ προλεχθέντες ἄρχοντες, τῆς εἰς Χριστὸν ἀσεβείας ἔνεκεν.

Εἰσακούσον, ὁ Θεὸς, φωνῆς μου ἐν τῷ δέεσθαί με. Δέξαι μου, φησί, Δέσποτα, τὴν ἱκετείαν, καλῆρῶσόν μου τὴν διάνοιαν, ὥστε μὴ δεδιέναι τὰς προσβολάς. Ἀπὸ φόδου ἐχθροῦ ἐξελοῦ τὴν ψυχὴν μου. Ὅμοιον τῷ· Καὶ νῦν, Κύριε, ἐπίδε ἐπὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν, καὶ δός τοῖς δούλοις σου μετὰ παρρησίας λαλεῖν τὸν λόγον σου.

Οἵτινες ἠκόνησαν ὡς ρομφαίας τὰς γλώσσας αὐτῶν. Ταῦτά φησι, διὰ τὸ βλασφημοῦντας αὐτοὺς τὸν Ἰησοῦν λέγειν τοῖς ἀποστόλοις· Παραγγέλλω παρηγγέλλωμεν ὑμῖν μηδεὶ λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ. — Ἐρέτειναι τόξον αὐτῶν πρᾶγμα πικρὸν. Τόξου βολῆ τὰ θανατοποιὰ τῆς γλώσσης αὐτῶν παραβάλλει βήματα. Πῶς γὰρ οὐ θανατοποιὰ τὰ πείθειν ἐπιχειροῦντα μὴ Θεὸν πιστεύειν εἶναι τὸν Ἰησοῦν;

Ἐξάπινα κατατοξεύουσιν αὐτὸν, καὶ οὐ φοβηθήσονται. Λογῶντες, φησὶν, ἐξαίφνης ἐπίλασιν, οὐ δεδιότες τὸν ἐφορῶντα Θεόν. Ἐκραταίωσαν ἑαυτοῖς λόγον πονηρὸν· τὸ διαβεβαιούσθαι· Οὐκ ἀνέστη ὁ Κύριος ἐκ νεκρῶν. Διηγήσαντο τοῦ κρύψαι παγίδα. Ἄνω καὶ κάτω, φησὶν, ἐβουλεύοντο ἀποκτεῖναι λάθρα τὸν εὐαγγελικῶν δογμάτων τοὺς κήρυκας. Τίς, εἶπεν, ὄψεται αὐτούς; Ταῦτα ἔπραττον, φησὶ, νομίζοντες μὴ ἀπαιτεῖν αὐτοὺς τὸν Θεὸν τῆς τοιαύτης ἀσεβείας τὰς δίκας.

Προσελεύσεται ἄνθρωπος καὶ καρδία βαθεῖα. Οἱ μὲν παράνομοι, φησὶν, οὐ διέλιπον πονηρὰ κατὰ τοῦ Κυρίου βουλευόμενοι· τοῦτο γὰρ ἔστι τό· Ἐξηρεύνησαν ἀνομίαν· ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος ὁ συνετὰ βουλευόμενος (τοῦτο γὰρ ἡ βαθεῖα καρδία δηλοῖ), ἅτε ἀκριδῶς νοήσας τὸ μυστήριον, τοῖς προσήκουσιν ὕμνοις κεχηρημένος, ὑψώσει τὸν Θεόν, κατὰ τὸ εἰρημένον ἀλλαχοῦ· Ὑψώσω σε, Κύριε ὁ Θεός μου, ὁ βασιλεὺς μου. Βέλος ρηπίων ἐξενηθήσαν αἱ πληγαὶ αὐτῶν. Εἰπὼν αὐτῶν τὸ κατὰ τῶν ἁγίων κηρύκων ἔπαρμα, διεξέρχεται καὶ τὴν ἐκπτώσιν.

Καὶ ἐφοβήθη πᾶς ἄνθρωπος. Τίς γὰρ οὐκ ἂν φοβηθεῖν, ἐπισκοπὴν ἐκ Θεοῦ ὄρων γινομένην κατὰ τῶν ἀσεβῶν;

Ἐντρανήσεται δίκαιος ἐν τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐλπίζει ἐπ' αὐτῷ. Διαφερόντως οἱ τῶν θείων νόμων ἐπιμειλούμενοι θυμηδίας ἐμπορηθέντες, τὴν εἰς τὸν Θεὸν ἐλπὶδα βεβαίαν ἐργάζονται. Καὶ ἐπαινεθήσονται πάντες οἱ εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ. Καὶ τὴν παρὰ ἀνθρώπων καρπώσονται εὐκλειαν οἱ πρὸς Θεὸν διευθύνοντες, καὶ τῆς ὁδοῦ τῆς εὐθείας ἐξω βαδίζειν οὐκ ἀνεχόμενοι.

ἃ Act. iv, 29; ἃ Act. v, 8. ἃ Psal. xxix, 2.

(26) Hic Corderius alia tribuit Athanasio quæ sunt Theodori.

Hunc canit psalmum ex persona sanctorum apostolorum, qui rogant liberari se ab inimicis evangelicæ prædicationis, et dilucide narrant quæ adversum se a principibus populi Judaici gesta sint: quæque ipsi, videlicet populi principes, impietatis erga Christum causa sint perpessi.

2. Exaudi, Deus, orationem meam cum deprecor. Accipe, inquit, Domine, supplicationem meam, et mentem confirma meam, ut ne timeam impetus inimicorum. A timore inimici eripe animam meam. Simile illi: Et nunc, Domine, respice in minas eorum, et da servis tuis cum fiducia loqui verbum B tuum⁴ (26).

4. Quia exaceruerunt ut gladium linguas suas. Hæc ait, quia blasphema in Jesum dicta proferentes, dicebant apostolis: Præcipiendo præcepimus vobis ne doceretis in nomine isto⁵. — Intenderunt arcum rem amaram. Arcus missili lethifera linguæ eorum dicta comparat. Quomodo enim non lethifera fuerint, quæ nituntur persuadere Jesum non credi debere Deum?

6. Subito sagittabunt eum et non timebunt. Insidiantes, inquit, subito impetum fecerunt, non metuentes inspectorem Deum. Firmaverunt sibi sermonem nequam, quod affirmarent Dominum a mortuis non resurrexisse. Narraverunt ut absconderent laqueos. Sursum deorsum, inquit, consilium inibant quo pacto evangelicæ doctrinæ præcones clam occiderent. Dixerunt, quis videbit eos? Hæc, inquit, agebant rati Deum de tanta impietate pœnas non exposcere.

8. Accedet homo et cor altum. Inqui homines, ait, finem non fecerunt mala contra Dominum machinandi: id enim significatur per hæc verba: Scrutati sunt iniquitatem. At homo Dei, qui prudentia consilia init (illud enim significat, cor altum), cum accurate mysterium perpenderit, hymnis usus congruentibus, Deum exaltabit, juxta illud quod alibi dictum est: Exaltabo te, Domine Deus meus, rex meus⁶. Sagitte parvulorum factæ sunt plagæ eorum. Postquam eorum adversus sanctos præcones impetum enarravit, jam eorum ruinam describit.

10. Et timuit omnis homo. Quis non timeret, inspectionem et perquisitionem a Deo adversus impios factam cernens?

11. Lætabitur justus in Domino et sperabit in eo. Qui divinas curant leges, ingenti gaudio perfusi, spem erga Deum firmam efficiunt (27). Et laudabuntur omnes recti corde. Gloriæ laudisque fructum apud homines ferent, qui a Deo diriguntur, nec sustinent extra viam rectam incedere.

(27) Hic alia affert Corderius, quæ sunt Theodori.

1. *In finem, PSALMUS David. Canticum Jeremiæ et Ezechielis populo transmigrationis, cum inciperent exire. LXIV.*

Argumentum.

In hoc psalmo personam inducit gentium, quæ clamantibus licet hujus sæculi sapientibus, crederant in Christum, et jam postulant pristinae impietatis remissionem. Ad hæc pro iis orationem enittit, qui scilicet infructuosi olim erant, jam vero per Christi fidem frugiferi facti sunt.

2. *Te decet hymnus, Deus, in Sion.* Non ultra, inquit, iis quos olim deos æstimabamus hymnos canimus, gnari non par esse illos celebrari, qui ligna, lapides et dæmonia sunt. Sed tibi soli hoc officium convenientissimum est. *Et tibi reddetur votum in Jerusalem.* Aut Jerusalem terrenam ait, quæ est Ecclesia, aut coelestem, ad quam cum per venerimus laudes offeremus.

3. *Exaudi orationem meam, ad te omnis caro veniet.* His omnium gentium vocationem annuntiat juxta id quod dictum est apud Joelem⁷: *Effundam de Spiritu meo super omnem carnem.*

4. *Verba iniquorum prævaluerunt super nos.* Verba iniquorum dicit sapientiam sapientum sæculi hujus, qua infirmi fuerunt, a vera lapsi cognitione. *Et impietatibus nostris tu propitiaberis.* Rogant liberari ab impietate in qua olim erraverant.

5. *Beatus quem elegisti et assumpsisti.* Eos qui erant virtute perfecti, et ad bravium supernæ vocationis pervenerant, beatos appellant. *Replebimur in bonis domus tuæ.* Bona domus vocat diversa Spiritus dona. *Huic enim, inquit⁸, datur per Spiritum sermo sapientiæ, alii autem sermo scientiæ et reliqua dona. Sanctum est templum tuum, aut coeleste aut terrenum, juxta dictum illud: Templum Dei sanctum est, quod estis vos⁹.*

[Qui pleni estis sanctificatione (templumque illud tuum), per eloquia tua accedentes erudit atque docet justitiam tuam.]

6. *Exaudi nos, Deus, salutaris noster, spes omnium finium terræ.* Exaudi nos itaque et hæc nobis præbeas. In te, inquit, fines terræ sperabunt, et qui procul a mari habitant. His autem significat terminos terræ.

7. *Præparans montes in virtute sua.* Montes hic vocat adversarias potestates. *Præparans autem ad supplicium, præparavit namque illis abyssum.* Hoc autem facies, potens cum sis. *Qui conturbas profundum maris.* Mare dicit, multitudinem immundorum spirituum, quæ Christi adventu conturbatur. *Quamobrem metuentes aiebant: Venisti ante tempus torquere nos¹⁰.*

9. *Turbabuntur gentes, et timebunt qui habitant terminos, a signis tuis.* Quando, inquit, gentes, id

Εἰς τὸ τέλος, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. Ὁδὴ Ἱερουσαλὴμ καὶ Ἱερουσαλὴμ τοῦ λαοῦ τῆς παροικίας, ὅτε ἐμελλοῦν ἐκπορεύεσθαι. ΕΔ΄.

Ἰπόθεσις.

Ἐν τούτῳ τῷ ψαλμῷ εἰσάγει τὸ πρόσωπον τῶν ἐθνῶν τῶν πιστευσάντων εἰς Χριστὸν, καταβῶντων τῶν σοφῶν τοῦ αἰῶνος τούτου, αἰτούντων τε τῆς προτέρας ἀσεβείας ἀφεσιν. Ἐτι τε εὐχὴν ἀναπέμπευον ὑπὲρ αὐτῶν, ὄντων μὲν πάλαι ἀκάρπων, γενομένων δὲ εὐφρόνων διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως.

Σοὶ πρόκειται ὕμνος, ὁ Θεὸς, ἐν Σιών. Οὐκέτι, φησὶν, οἷς ἐνομιζόμενοι θεοὶς τοὺς ὕμνους ἀναπέμφομεν, εἰδότες ὡς ἐκεῖνοις μὲν οὐ πρόκειται ἀνυμνεῖν, ξύλοις καὶ λίθοις καὶ δαιμονίοις οὖσιν· σοὶ δὲ μόνῳ τῷ τοιοῦτον ὑφελήμα πρεπωδέστατον. *Καὶ σοὶ ἀποδοθήσεται εὐχὴ ἐν Ἱερουσαλὴμ.* Ἡ εἴ τι ἐπὶ γῆς φησὶν, ἥτις ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία, ἡ εἴ τι ἐπουρανίῳ, ὅπου παραγενόμενοι τὰς αἰνήσεις ἀναπέμφομεν.

Εἰσάκουσον προσευχῆς μου, πρὸς σὲ πᾶσα σὰρξ ἤξει. Εὐαγγελίζεται διὰ τούτων τὴν κλήσιν ἀπάντων τῶν ἐθνῶν, κατὰ τὸ εἰρημένον παρὰ τοῦ Ἰωήλ· *Ἐκχεῶ ἀπὸ Πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα.*

Λόγοι ἀνόμων ὑπερδυνάμωσαν ἡμᾶς. Λόγους ἀνόμων φησὶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν τοῦ αἰῶνος τούτου, δι' ἧς καὶ ἐξησθένησαν, τῆς ἀληθοῦς ἐκπεσόντες γνώσεως. *Καὶ ταῖς ἀσεβείαις ἡμῶν ἴδωθι.* Ἐχόνται τῆς συμβάσεως ἐν τῇ πλάνῃ ἀσεβείας ἀπαλλαγῆναι.

Μακάριος ὃν ἐξελέξω καὶ προσελάθου. Τοὺς τελειωθέντας κατ' ἀρετὴν, καὶ εἰς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω φθάσαντας κλήσεως, μακαρίους ἀποκαλοῦσι. *Πλησθησόμεθα ἐν τοῖς ἀγαθοῖς τοῦ οἴκου σου.* Ἀγαθὰ τοῦ οἴκου τὰ διάφορα τοῦ Πνεύματος λέγει χαρίσματα. *Ἦ μὲν γὰρ, φησὶν, διδοῦναι διὰ τοῦ Πνεύματος λόγος σοφίας, ἀλλῶ δὲ λόγος γνώσεως, καὶ τὰ ἕτερα τῶν χαρισμάτων.* Ἄγιος ὁ παῖς σου· ἡ δὲ ἐπουρανίος, ἡ δὲ ἐπίγειος, κατὰ τὸ εἰρημένον· *Ὁ γὰρ παῖς τοῦ Θεοῦ ἄγιός ἐστιν, οἳτινὲς ἐστε ὑμεῖς.*

[Πλήρεις ἀγιασμοῦ· καὶ τὴν σὴν δικαιοσύνην διὰ τῶν αὐτῶν λογίων τοὺς προσιόντας παιδεύει.]

Ἐπάκουσον ἡμῶν, ὁ Θεὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, ἡ ἐλπὶς πάντων τῶν περάτων τῆς γῆς. Οὐκοῦν ἐπάκουσον ἡμῶν, καὶ ταῦτα παράσχου. Εἰς σὲ, φησὶ, τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης ἐλπίουσι, καὶ οἱ μακρὰν τῆς θαλάσσης οἰκοῦντες. Δηλοῦται δὲ πάλιν διὰ τούτων τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα.

Ἐτοιμάζω ὄρη ἐν τῇ ἰσχυρί αὐτοῦ. Ἐνταῦθα τὰς ἀντικειμένας δυνάμεις φησὶν. *Ἐτοιμάζω δὲ εἰς τιμωρίαν· ἠτόιμασε γὰρ αὐτοῖς τὴν ἄβυσσον.* Τοῦτο δὲ ποιήσεις δυνατὸς ὢν. *Ὁ συνταράσσων τὸ κύτος τῆς θαλάσσης.* Θάλασσαν ἐνταῦθα τὸ πλῆθος τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων φησὶν, ὃ καὶ συνταράττεται τῇ τοῦ Χριστοῦ παρουσίᾳ. Διὸ καὶ φοβούμενοι ἔλεγον· *Ἦλθες πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς.*

Ταραχθήσονται καὶ ἔθνη, καὶ φοβηθήσονται οἱ κατοικοῦντες τὰ πέρατα, ἀπὸ τῶν σημείων σου.

⁷ Joel II, 28. ⁸ I Cor. XII, 8. ⁹ I Cor. III, 17. ¹⁰ Matth. VIII, 29.

Ὅτε, φησί, τὰ ἔθνη παραχθήσονται, τούτεστι τῶν δαιμόνων τὰ συστήματα, τότε δη τότε καὶ οἱ ἐν τοῖς πέρασι τῆς οἰκουμένης ἄνθρωποι φοβηθήσονται σε, τὰ μεγάλα σημεῖα θεωρήσαντες. Σημεῖα δὲ τὰ ἐν τῇ παρουσίᾳ γεγεννημένα λέγει. Ἐξόδους πρώτας καὶ ἐσπέρας τέρψεις. Ὅταν γὰρ τὰ μεγάλα σημεῖα θεωρήσαντες οἱ τὴν οἰκουμένην ἄνθρωποι κατοικοῦντες, φοβηθῶσι τὸν ἀγαθὸν φόβον, τότε δη τότε καὶ εἰς τὰς πρώτας καὶ εἰς τὰς ἐσπέρας ἐξόδους, τούτεστιν ἐν παντὶ καιρῷ, τέρψεις ἔσται αὐτοῖς, ἀγαλλιωμένοις ἐφ' οἷς κατώρθωσεν ἡ σὴ παρουσία.

Ἐπεσκέψω τὴν γῆν, καὶ ἐμέθυσας αὐτήν. Δελκυσιν ἐπὶ τίσιν τῶν ἔθνων ἀπάντων ἡ τέρψις. Ἐπὶ τίσιν δὲ ἡ ἐπὶ τῷ τῆς ἐπισκοπῆς ἀξιῶσαι τὴν γῆν, καὶ μεθύσαι αὐτὴν τῶν παρ' αὐτοῦ δηλονότι χαρισμάτων; Ὁ ποταμὸς τοῦ Θεοῦ ἐπληρώθη ὑδάτων. Ποταμὸν ἐνταῦθα τὸν εὐαγγελικὸν λόγον φησί· πεπληρωθῆαι δὲ αὐτὸν ὑδάτων· τίνων ἢ τῶν θείων ἐπαγγελιῶν, φησιν, ὧν τοῖς ἀξίοις τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐπηγγελματο; Εἶεν δ' ἂν αἱ ἐπαγγελίαι τὸ Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, καὶ οἱ ἐξῆς τῶν μακαρισμῶν. Ἥτοιμάσας τὴν τροφήν αὐτῶν. Τροφήν μὲν τὴν πνευματικὴν φησιν. Ἥτοιμάσθαι δὲ αὐτὴν λέγει, διότι πρὸ καταβολῆς κόσμου ὤρισται τὸ περὶ Χριστοῦ μυστήριον, ὃς ἔστιν ἄρτος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβῆς, καὶ ζωὴν διδοῦς τῷ κόσμῳ.

Τοὺς ἀβλακὰς αὐτῆς μέθυσον, πλήθυνον τὰ γεννήματα αὐτῆς. Ἀβλακὰς φησὶ τὰ βῆθη τῶν καρδιῶν, γεννήματα δὲ τοὺς εὐσεβεῖς λογισμούς. Ἐν ταῖς σταγόσιν αὐτῆς εὐφρανθήσεται ἀνατέλλουσα. Καὶ τὰ μικρὰ, φησὶ, τῶν θείων χαρισμάτων τῶν διδομένων αὐτῇ εὐφραίνειν αὐτήν, καὶ ἀνατέλλειν παρασκευάζει, τὸν νοητὸν δηλονότι καρπὸν. Νοήσεις δὲ τὰς σταγόνas αὐτῆς ἀπὸ τοῦ εἰρημένου περὶ Χριστοῦ· Καταβήσεται ὡς ὑετὸς ἐπὶ κόκκον, καὶ ὡς ἡ σταγὼν ἡ στάζουσα ἐπὶ τὴν γῆν.

Εὐλογήσεις τὸν στέφανον τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς χρηστότητός σου. Ἐνιαυτὸν φησὶ τὸν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος καιρὸν, καὶ στέφανον χρηστότητος ἀποκαλεῖ, διὰ τὸ ἐν πολλῇ χρηστότητι τοὺς ἁγίους ἐν αὐτῷ στεφανοῦσθαι. Καὶ τὰ πεδία σου πλησθήσονται κώσπητος. Πεδία πάλιν τὰς τῶν εἰς αὐτὸν πεπιστευκότων ψυχὰς καλεῖ. Πλησθήσονται τὰ ὠραία τῆς ἐρήμου. Ὅρη μὲν τοὺς ἁγίους ἀποστόλους καὶ εὐαγγελιστάς φησὶ, τοὺς εὐτραφεῖς γεγεννημένους τοῖς πνευματικοῖς χαρίσμασιν· Ἐρημον δὲ τὴν ἐξ ἔθνων Ἐκκλησίαν ἀποκαλεῖ, τὴν πάλαϊ ἐρημον οὔσαν τῆς περὶ Θεοῦ γνώσεως. Καὶ ἀγαλλιάσιν οἱ βουνοὶ περιζώσονται. Βουνοὺς τοὺς τῶν Ἐκκλησιῶν προέδρους φησὶν.

Ἐρεθύσατο οἱ κριοὶ τῶν προβάτων. Κριοὺς μὲν τῶν προβάτων τοὺς ἄρχοντας τῶν λαῶν φησὶ. Τί δὲ ἐνδύσονται ἢ τὸ τῆς ἀφθαρσίας ἱμάτιον καὶ τὸν τῆς εὐφροσύνης χιτῶνα; Κριοὺς ὀνομάζει προβάτων καὶ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους, ὡς προκύψαντας καὶ τοὺς ἐχθροὺς κεραιζέειν ἰσχύοντας. καθὼς ὁ Κύριος ἔφη· Ἴδὸν ἔγω ἀποστελῶ ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων.

A est, dæmonum catervæ turbabuntur, tunc qui in terminis terræ versantur homines, turbabuntur, signa magna conspicientes. Signa autem ea sunt, quæ in ejus adventu sunt edita. *Exitus matutini et vespere delectabis*. Cum enim signa magna conspiciati homines qui orbem terræ incolunt, bono metu timebunt, tum et ad matutinos et ad vespertinos exitus; hoc est, omni tempore, delectatio erit eis, exsultantibus ob res præclare a te adveniente gestas.

10. *Visitasti terram et inebriasti eam. Declarat quibus de rebus delectatio fuerit omnibus gentibus. Quibusnam, nisi quia visitatione sua terram totam dignatus est, suisque donis inebriavit eam?* *Flumen Dei repletum est aquis*. Flumen hic dicit evangelicum sermonem, et repletum aquis fuisse dicit: quibusnam, nisi divinis promissis, quæ dignis regno cælorum pollicitus est? Promissa autem hæc fuerint: *Beati pauperes spiritu*, et reliquæ beatitudines¹¹. *Parasti cibum illorum*. Cibum spiritualem dicit. Quoniam ante mundi constitutionem, decretum est mysterium Christi, qui est panis qui de cælo descendit et dat vitam mundo¹².

11. *Rivos ejus inebria, multiplica genimina ejus. Rivos dicit profunda cordium: genimina, pias cogitationes. In stillicidiis ejus lætabitur germinans*. Quantumvis parva, inquit, dona ipsi collata, eam lætari ac germinare faciunt, spiritualem scilicet fructum. Stillicidia porro ejus intelliges ex eo quod de Christo dicitur: *Descendet sicut pluvia in velus, et sicut stillicidia stillantia super terram*¹³.

12, 15. *Benedices coronæ anni benignitatis tuæ. Annum dicit futuri sæculi tempus, et coronam benignitatis vocat, quia multa cum benignitate sancti in ipso coronantur. Et campi tui replebuntur ubertate*. Campum iterum animas in ipsum credentes vocat. *Pinguescent speciosa deserti*. Montes dicit sanctos apostolos et evangelistas, qui spiritualibus donis pingues effecti sunt. Desertum vero gentium Ecclesiam vocat, quæ deserta olim erat Dei cognitione. *Et exsultatione colles accingentur*. Colles vocat præsides Ecclesiarum.

14. *Induti sunt arietes ovium. Arietes ovium vocat principes populorum. Quo autem induentur, nisi vestimento incorruptibilitatis, et tunica lætitiæ? Arietes ovium, sanctos item apostolos vocat, utpote qui demisso capite irrumpant, et inimicos cornu petere valeant, quemadmodum ait Dominus: Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum*¹⁴.

¹¹ Matth. v, 3 seqq. ¹² Joan. vi, 33. ¹³ Psal. lxxi, 6. ¹⁴ Matth. xi, 16.

Ei valles abundabunt frumento. Illæ, inquit, olim pauperrimæ ac steriles gentium animæ, spiritualibus fructibus replebuntur. *Clamabunt, etenim hymnum dicent.* Ad meliorem, inquit, deductæ statum, valles, ac repletæ spiritualibus fructibus, hymnos tibi totis viribus offerent.

4. *In finem canticum PSALMI Resurrectionis. LXV. Argumentum.*

Vocationem gentium per hunc psalmum significat, annuntiatque futuram animarum resurrectionem, juxta dictum illud: *Suscitans a terra inopem*¹⁶. Personam item inducit apostolorum, enarrantium quanta sint pro evangelica prædicatione perpassi, et quot ærumnis ad æterna gaudia deducti sint. Insuperque Judaici populi reprobatio hic significatur.

2-4. *Jubilare Deo, omnis terra, psalmum dicite nomini ejus.* Jubilatio est victoriæ canticum, quod canitur profligatis inimicis. Cæsis itaque per Christi adventum hujus sæculi principibus, jubentur omnes gentes victoriæ cantica modulari (28). *Dicite Deo: Quam terribilia sunt opera tua, Domine!* Cujusmodi opera, nisi divina signa, et quod impurorum dæmonum catervæ profligatæ sint? *In multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui.* Judæorum hic stuporem coarguit, qui non sivit eos miraculorum magnitudini obtemperare. *Omnis terra adoret te et psallat tibi.* Quoniam, inquit, Judæi, etiamsi ingentia per te edita signa conspexerant, mentiti tamen sunt tibi. At eorum loco te adorabit omnium gentium multitudo.

5. *Venite et videte opera Dei.* Apostolorum hic personam inducit, qui gentes docent, eum qui in suo secundum carnem adventu divina signa edidit, ipsum esse qui Rubrum olim mare exsiccavit, et qui Jordanis fluventa divisit, ut filii Israel pedibus transmitterent.

6. *Qui convertit mare in aridam.* Hujusce rei argumentum est quod olim gestum fuit, cum convertit mare in aridam. Ita Symmachus ait: *Mutavit mare in aridam: flumen pertransierunt pede.* Hic enim, inquit, Deus est qui reditum nobis concessit, et salutem dedit: qui olim mare et flumen divisit, et proavos nostros absque periculo trajicere jussit. *Ibi lætabimur in ipso.* Illud, *ibi*, tempus indicat. *Ait igitur: Quo tempore ille in novum sæculum regnabit, nos una cum ipso regnabimus et ineffabili gaudio perfundemur.*

7. *Oculi ejus super gentes respiciunt* (29). Intensus est omnibus, omnia gesta inspicit et examinat.

¹⁶ Psal. cxii, 7.

(28) Quæ habet Corderius ad hunc locum sunt Theodori.

(29) Hæc sunt Theodori.

Kal ai κοιλάδες πληθυνούσι σίτον. Αι πάλαι, φησιν, ἀπορώτατοι καὶ ἀγονοὶ τῶν ἐθνῶν ψυχὰι πνευματικῶν καρπῶν ἔσονται πλήρεις. *Κεκράζονται· καὶ γὰρ ὑμνήσουσιν.* Ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταβαλοῦσαι, φησὶν, αἱ κοιλάδες καὶ πληθυνθεῖσαι νοητῶν καρπῶν, ἐκτενῶς σοὶ τοὺς ὕμνους ἀναπέψουσιν.

Εἰς τὸ τέλος ᾠδῆ ΨΑΛΜΟΥ ἀναστάσεως. ΞΕ'.

Ἰπόθεσις.

Τὴν κλῆσιν τῶν ἐθνῶν διὰ τοῦ παρόντος ψαλμοῦ κατασημαίνει, καὶ τὴν ἀνάστασιν τὴν γενησομένην τῶν ψυχῶν αὐτῶν εὐαγγελίζεται, κατὰ τὸ εἰρημένον· *Ὁ ἀριστῶν ἀπὸ γῆς πτωχόν.* Καὶ μὴν καὶ τῶν ἀποστόλων εἰσφέρει τὸ πρόσωπον, διδασκόντων ὅσα ὑπὲρ τοῦ κηρύγματος πεπόνθασι τοῦ εὐαγγελικοῦ, καὶ ὅσα θλίψεις εἰς αἰωνίους εὐφροσύνας ἐξήγαγον αὐτούς. Ἔτι μὴν καὶ τοῦ Ἰουδαίων λαοῦ σημαίνεται ἡ ἀποβολή.

Ἀλαλάσατε τῷ Θεῷ πᾶσα ἡ γῆ, ψάλατε δὲ τῷ ὄνοματι αὐτοῦ. Ἀλαλαγμός ἐστιν ἐπινίκιος ὕμνος, ἡδόμενος ἐπὶ πεπτωκόσιν ἐχθροῖς. Ὡς οὖν ἀνηρημένων τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου, διὰ τῆς παρουσίας δηλονότι Χριστοῦ, πάντα τὰ ἔθνη τοὺς ἐπινίκιους ὕμνους ἀναπέμπειν παρακελεύονται. *Εἰπάτε τῷ Θεῷ· Ὡς φοβερὰ τὰ ἔργα σου.* Καὶ ποῖα ἔργα ἢ τὰς θεοσημείας φησὶ, καὶ τὸ ἐκποδῶν γενέσθαι τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων τὰ πλήθη; *Ἐν τῷ πληθει τῆς δυνάμεώς σου ψεύσονται σε οἱ ἐχθροὶ σου.* Τῆς Ἰουδαίων ἀποπληξίας ἐνταῦθα κατηγορεῖ, ὡς μηδὲ τῶν θαυμάτων τῆς ὑπερβολῆς παρεγκούσης αὐτοῦ εἰς τὸ πειθεσθαι. *Πᾶσα ἡ γῆ προσκυνησάτωσάν σοι καὶ ψαλάτωσάν σοι.* Ἐπειδὴ Ἰουδαῖοι, φησὶ, καίτοι ὑπερβολὰς ὀρώντες πραττομένας σημείων, ἐψεύθησάν σοι. Ἄλλ' οὖν ἂν ἐκείνων προσκυνῆσαι σοὶ πᾶσα τῶν ἐθνῶν ἡ πληθὺς.

Δεῦτε καὶ ἴδετε τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ. Τῶν ἀποστόλων ἐνταῦθα εἰσάγεται τὸ πρόσωπον, διδασκόντων τὰ ἔθνη, ὡς ἄρα αὐτὸς οὗτος ὁ ἐν τῇ κατὰ σάρκα παρουσίᾳ τὰς θεοσημείας ἐργαζόμενος αὐτὸς ἐστὶ καὶ ὁ πάλαι τὴν Ἐρυθρὰν ξηράνας θάλασσαν, καὶ μὴν καὶ τοῦ Ἰορδάνου ποταμοῦ ἀνακόψας τὰ ρεύματα, ὡς ποδὶ παρελθεῖν τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ.

Ὁ μεταστρέψων τὴν θάλασσαν εἰς ξηρὰν. Καὶ τούτου ἀπόδειξις τὰ κῆθ γενόμενα, ὅπως τὴν θάλασσαν μετέβαλεν εἰς ξηρὰν. Σύμμαχος οὕτως λέγει· *Μετέβαλε θάλασσαν εἰς ξηρὰν· ποταμὸν διέδησαν ποδί.* Οὗτος γὰρ ἐστὶν ὁ Θεός, φησὶν, ὁ καὶ ἡμῖν τὴν ἐπάνειδον καὶ ἡμῖν σωτηρίαν δωρούμενος· ὁ πάλαι καὶ θάλατταν καὶ ποταμὸν διαστήσας, καὶ τοὺς ἡμετέρους προγόνους ἀκινδύνως διαθῆναι κελεύσας. *Ἐκεῖ εὐφρανθήσομεθα ἐπ' αὐτῷ.* Ἰδὲ ἐκεῖ χρόνου ἐστὶ σημαντικόν. Λέγει οὖν, ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον καθ' ὃν τοῦ νέου αἰῶνος βασιλεύσει, ἐκεῖ σὺν εὐφρανθήσομεθα.

Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἐπὶ τὰ ἔθνη ἐπιβλέπουσιν. Πᾶσι προσέχει, καὶ πάντα ἐξετάζει τὰ γενόμενα. *Οἱ*

παραπικραίνοντες μὴ ὑψούσθωσαν ἐν ἑαυτοῖς. Καί τινες ἂν εἴεν οἱ παραπικραίνοντες ἢ περὶ ὧν εἰρηται, *Γιὲ ἀνθρώπου, πορεύθητι πρὸς τὸν οἶκον τὸν παραπικραίνοντά με; Καὶ μὴν παρεπίκραναν αὐτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ· καὶ πάλιν· Μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ.*

Ἐβλογίσετε, ἔθνη, τὸν Θεόν. Πάντες δὲ κατὰ ταυτὸν γενόμενοι, μάλλον αὐτὸν ἐπαινείτε καὶ θαυμάζετε.

[*Τοῦ θεμένου τὴν ψυχὴν μου εἰς ζωὴν.* Ἐύφραθησομαι δὲ ἐν τοῖς τοιοῦτοις θαυμασίοις, καὶ τῷ ταῦτα πεποιήκоти, ὅς, ἅτε Δεσπότης καὶ πάντα ἐφορῶν, διάκρισιν ποιεῖται τῶν ἐπὶ γῆς, καὶ τιμωρίας περιβάλλει τοὺς ἀναξίους. Ὁφθαλμοὺς τοὺς ἀποστόλου λέγει.]

Ὅτι ἐδοκίμασας ἡμᾶς, Θεός, ἐπύρωσας ἡμᾶς. Β Τὰς θλίψεις τὰς γενησομένας διὰ τὸ χίρυγμα τοῖς ἀποστόλοις προαναφώνει τὸ Πνεῦμα τὸ προφητικόν· ἐκ προσώπου αὐτῶν καταλέγον καὶ τὰς παγίδας, ἥτοι τὰ δεσμιυτήρια, τοὺς τε πειρασμοὺς τοὺς διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος καταστημαίνει.

Ἐισελύσομαι εἰς τὸν οἶκόν σου ἐν ὀλοκαυτώμασι. Τὸν ἐπουράνιον δηλονότι· ὅλους γὰρ ἑαυτοὺς ἀνέθηκαν τῷ Θεῷ ἐν τάξει ὀλοκαυτωμάτων. [*Ὀλοκαυτώμασι δὲ νοητοῖς.* Ἀλλὰ τὰ μὲν σά, φησὶ, Δέσποτα, τοιαῦτα· τὰ δὲ ἡμέτερα, τὸ οἶα εἰσελθεῖν εἰς τὸν ναὸν καὶ θῦσαι σοι χαριστήρια, τὸ αὐτὸ δὲ λέγει *διέστειλε* καὶ ἐλάλησε. Τοῦτο δὲ λέγει ὅσα τῷ ἔξάμην.] *Ἀποδώσω σοι τὰς ἐσχάς μου.* Ἄ τῷ ἔξάμην, φησὶ, θλιβόμενος ἀποδώσω σοι. Ἡ ἔξάμην δὲ, ὡς τῆς θλίψεως τῆς παρούσης ῥυθθεις διαπαντὸς ἀναπέμψω σοι τὰς αἰτήσεις.

Ὀλοκαυτώματα μεμναλωμένα ἀροῖσω σοι. Ὅποσα σοι προσφέρειν προσέταξας, ἰσρεύσω προθύμως. *Μεμναλωμένα* δὲ κέκληκε τὰ εὐτραφεῆ καὶ πίονα· οὕτω γὰρ καὶ ὁ νόμος προσφέρειν ἐκέλευσεν ἄμωμά τε καὶ ἄρτια. Ἐπαρᾶται δὲ καὶ ὁ προφήτης Μαλαχίας τοῖς τὰ τοιαῦτα μὲν ἔχουσιν, ἀνάπηρα δὲ προσφέρουσιν. Αὕτη δὲ καὶ τῷ Κἀτὶν ἐγένετο τῶν κακῶν ἐκείνων ἡ ἀρχή. Διδασκόμεθα δὲ καὶ ἡμεῖς τοῖς τιμωτέροις ὧν ἔχομεν τὸ θεῖον γεραίρειν. *Ἀροῖσω σοι βόας μετὰ χιμάρων.* Πνευματικὰ δὲ πάντα, ὡς ἔφη, καὶ τὰ ὀλοκαυτώματα καὶ οἱ βόες καὶ οἱ χίμαροι, οὓς ἀποδώσειν ἐπαγγέλλεται.

Ἀεῦτε, καὶ ἀκούσατε, καὶ διηγήσομαι. Καὶ τίνα ἕτερα διηγείται ἢ ἃ φθάσας ἐξηγήσατο, τὸ, ὅτι· *Ἐδοκίμασας ἡμᾶς, καὶ τὰ λοιπά;*

Ἄδικίαν εἰ ἐθεώρουν ἐν καρδίᾳ μου, μὴ εἰσακουσάτω μου Κύριος. Ἡδὲν δὲ, ὅτι οὐκ ἂν, ἐμοῦ περὶ ἀδικίαν ἔχοντος, ἀκούσαι μου τῆς προσευχῆς ὁ Θεὸς ἀνέχοιτο. Ἀκύλας· *Ἄνωφελές ἰδὼν ἐν καρδίᾳ μου, οὐκ εἰσακούσεται Κύριος.* Βούλεται δὲ εἰπεῖν, ὅτι, τὰς αἰτήσεις τῷ Θεῷ προσάγων, ἐπεμελούμην τοῦ πρέποντος, εἰδὼς, ὡς οὐδὲν μοι τῆς αἰτήσεως ὄφελος, μὴ ποιοῦντι τὰ δεόντα. Καὶ ἕτερόν τι καὶ

Qui exasperant non exallentur in semetipsis. Equinam fuerint ii qui exasperant, nisi de quibus dicitur: *Fili hominis, vade ad domum exasperantem me* ¹⁶? Et illud: *Et exacerbaverunt eum in deserto* ¹⁷: et rursus: *Nolite obdurare corda vestra sicut in exacerbatione* ¹⁸.

8. *Benedicite, gentes, Deum nostrum.* Omnes in unum coacti ipsum laudate ac suspicite.

[9. *Qui posuit animam meam ad vitam.* Gaudebo de hujusmodi mirabilibus, deque eorum opifice: qui, utpote Dominus omniumque inspector, de terrenis discernit et judicat, indignosque homines supplicii circumvenit. Oculos vocat apostolos.]

10. *Quoniam probasti nos, Deus, igne nos examinasti,* etc. *Ærumnas* apostolis ob prædicationem futuras prænuntiat Spiritus propheticus: atque ex persona eorum recenset laqueos, sive carceres; tentationesque per ignem et aquam significat (30).

13. *Introibo in domum tuam in holocaustis.* Cælestem videlicet: nam se totos Deo ceu holocausta obtulerunt. [Holocaustis scilicet spiritualibus. Sed quæ tua sunt, Domine, hujusmodi: nostra autem isthæc, ingredi in templum tibi que immolare in gratiarum actionem, idipsum autem significat *distinxerunt (labia mea)* atque locuta sunt. Hæc, inquit, precatus sum.] *Reddam tibi vota mea.* Reddam tibi, inquit, ea quæ vovi dum in calamitate versarer. Vovi autem me, cum præsentibus ærumnis liberatus ero, laudes semper redditurum tibi.

15. *Holocausta medullata offeram tibi.* Quæ offerri tibi jussisti alacriter immolabo. *Medullata* autem, crassa et pinguis vocat; ita enim lex jussit offerri immaculata et perfecta. Exsecratur autem Malachias propheta eos qui cum talia penes se habeant, mutila offerunt ¹⁹. Hoc ipsum olim Caino fuit malorum exordium. Nos autem edocemur ea quæ pretiosiora sunt numini offerre. *Offeram tibi boves cum hircis.* Spiritualia omnia sunt, ut jam dixi, holocausta, boves, hirci, quos oblaturum se pollicetur.

16. *Venite, et audite, et narrabo.* Ecqua alia narraturus est, nisi ea quæ superius enarravit, nimirum: *Probasti nos, Deus,* etc.?

18. *Iniquitatem si aspezi in corde meo, non exaudiat me Dominus.* Sciebam equidem, si ego iniquitati hæream, non exaudiendam a Deo fore deprecationem meam. Aquila: *Inutile videns in cordis meo, non exaudiet Dominus.* Hoc autem sibi vult: petitiones Deo offerens, ut de probo ac decore currem necesse est, gnarus nihil mihi utilitatis ex petitione obventurum, nisi quæ decent agam. Glor

¹⁶ Ezech. XLIV, 6. ¹⁷ Psal. LXXVII, 40. ¹⁸ Psal. XCIV, 8. ¹⁹ Malach. I, 7.

(30) Hic alia habet Corderius quæ sunt Theodori.

riatur quodammodo apud Deum, quod extra iniquitatem omnem versetur, quamobrem se exaudiendum fore confidit.

1. *In finem, PSALMUS in hymnis, ipsi David. LXVI.*

Argumentum.

Rursum hic apostolorum personam inducit, qui doctrina gentes imbuunt, et rogant liberari ab iis qui doctrinae suae contradicunt. [Hic psalmus praecedenti consentaneus est : proprie enim agit de benedictione sacrorum, atque tota pene oratio in libro Judicum jacet. Ac si igitur futurum sit ut hoc eveniat, postquam reditum vaticinatus est, praedicat divinam incarnationem et adventum, atque futuram gentium salutem. Inscriptus autem est, *In hymnis*, quia Dei est hymnis celebrari, hominum autem est laudibus ornari.]

2. *Deus misereatur nostri et benedicat nobis, etc.* Tuam, inquit, miserationem obsecramus, Domine, rogamusque ut exhibeas vultum tuum nobis, ut viam sancti Evangelii tui gentibus omnibus praedicare possimus. *Salutare enim*, ipsius adventum ubique significat.

4. *Confiteantur tibi populi, Deus.* Praedicat Christi confessionem ab omnibus gentibus emittendam fore. *Latentur et exsultent gentes.* Cum propheticus Spiritus de salute orbis summopere delectetur, plerumque eadem ipsa repetit, ex frequenti narratione gaudio affectus.

6. *Confiteantur tibi populi, Deus, confiteantur tibi populi omnes (31).* Non sine causa repetit, sed ut alacriores reddat auditores. *Terra dedit fructum suum.* Spiritualis videlicet. Fructus autem sunt ejus in pietate profectus:

[*Confiteantur tibi populi, Deus.* Quemadmodum bis gentes ad hymnos concinendos excitavit, ita bis ipsas ad benedictionem quaesivit : cum bis scilicet eam benedictionem accepisset. Aut quia in benedictione repletæ non ignorant Deum qui super omnia est, sed dulcissimum ipsi offerunt pietatis fructum : quem si tibi offeramus, id est virtutis studium accuratum, a te benedictionem accipiemus.]

[*Benedicat nos Deus.* Sciendum homines Deum benedicientes, ipsi verba solum proferre, sed opere ipsi beneficia impendere non posse. At Deus cum benedicit, operibus verba confirmat, ac bonorum omnium copiam iis quibus benedicit elargitur. Deinde docet quomodo.]

1. *In finem, PSALMUS cantici, ipsi David. LXVII.*

Argumentum.

In hoc psalmo adventum Domini significat, necnon spiritualium hostium depulsionem, spiritualisque captivitatis solutionem. Docet insuper se ipsum

(31) In R. III, hæc dicuntur Theodoretii.

Α χημα προσφέρει τῷ Θεῷ τὸ ἔξω πάσης ἀδικίας γενέσθαι· διὸ καὶ εἰσακουέσθαι θαρρῆι.

Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις ΨΑΛΜΟΣ, τῷ Δαυίδ. ΞΓ'.

Ἰπόθεσις.

Πάλιν κἀνταῦθα τῶν ἀποστόλων τὸ πρόσωπον εισάγεται, διδασκαλίαν ποιούμενον τῶν ἐθνῶν, βυσθηναί τε εὐχόμενον τῶν ἀντιλεγόντων τῇ διδασκαλίᾳ αὐτῶν. [Ἀκόλουθος καὶ οὗτος τῷ πρὸ αὐτοῦ ἰδίωμα γὰρ ἔχει τῆς τῶν ἱερῶν εὐλογίας, καὶ κεῖται ἐν τοῖς Κριταῖς ἡ εὐχὴ πᾶσα σχεδόν. Ὡς οὖν μέλλοντος καὶ τούτου γίνεσθαι, μετὰ τὴν ἐπάνοδον προεφητεύθη, κηρύττει δὲ καὶ τὴν θεῖαν ἀνθρώπων καὶ ἐπιφάνειαν, καὶ τὴν τῶν ἐθνῶν σωτηρίαν. Ἐν ὕμνοις δὲ ἐπιγράφεται, ἐπεὶ Θεοῦ τὸ ὑμνεῖσθαι, ἀνθρώπων δὲ τὸ δι' ἐπαίνων ἐγκωμιάζεσθαι.]

Ὁ Θεὸς οἰκτιρήσῃ ἡμᾶς καὶ εὐλογῆσαι ἡμᾶς. Τῶν σῶν οἰκτιρμῶν δεόμεθα, φησὶ· Δέσπστα, καὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ προσώπου σου, πρὸς τὸ δύνασθαι φανερὰν τὴν ὁδὸν τοῦ ἁγίου σου Εὐαγγελίου πᾶσι τοῖς ἔθνεσι κηρύξαι. Σωτήριον γὰρ πανταχοῦ τὴν παρουσίαν αὐτοῦ φησιν.

Ἐξομολογησάσθωσάν σοι λαοί, ὁ Θεός. Πάντων τῶν ἐθνῶν τὴν εἰς Χριστὸν ὁμολογίαν προζητεῖτε. *Εὐφρανθήτωσαν καὶ ἀγαλλιάσθωσαν ἔθνη.* Ἡδόμενον τὸ προφητικὸν Πνεῦμα τῇ σωτηρίᾳ τῆς οἰκουμένης, πολλάκις τὰ αὐτὰ φέγγεται, τῇ συνεχεῖ διηγήσει εὐφροσύνης ἀπολαῶν.

Ἐξομολογησάσθωσάν σοι λαοί, ὁ Θεός, ἐξομολογησάσθωσάν σοι λαοὶ πάντες. Οὐχ ἀπλῶς τὴν ταυτολογίαν θέτεικεν, ἀλλὰ προθυμότερους τοὺς ἀκούοντας ἐργαζόμενος. *Γῆ ἔδωκε τὸν καρπὸν αὐτῆς.* Ἡ νοητὴ δηλονότι. Καρπὸς δὲ αὐτῆς αἱ κατ' εὐσέθειαν προκοπαί.

[Ἐξομολογησάσθωσάν σοι οἱ λαοί, ὁ Θεός. Ὅσπερ δὲ τὰ ἔθνη πρὸς ὕμνωδιαν διήγειρεν, οὕτω δὲ αὐτοῖς τὴν εὐλογίαν ἐξήγησεν· ἀπολαύσαντα δηλονότι καὶ αὐτῆς εὐλογίας. Ἡ ὅτι ἐπεὶ οὐκ ἀγνοοῦσιν οἱ ἐξ αὐτῆς τὸν ἐπὶ πάντων Θεόν, ἀλλὰ τὸν ἡδιστον αὐτῷ προσφέρουσι τῆς εὐσεβείας καρπὸν· ὃν εἰ προσφέρωμέν σοι, ἦτοι τῆς ἁρετῆς ἐπιτήδευσιν, εὐλογοῦμεθα παρὰ σοῦ.]

[*Εὐλογῆσαι ἡμᾶς ὁ Θεός.* Εἰδέναι μὲν προσήκει, ὡς, εὐλογοῦντες ἀνθρώποι τὸν Θεόν, λόγους αὐτῷ προσφέρουσι μόνους, ἔργῳ δὲ αὐτὸν εὐεργετήσαι οὐ δύνανται. Ὁ δὲ Θεός, εὐλογῶν, βεβαίως τοὺς λόγους τῷ ἔργῳ, καὶ παντοδαπῶν ἀγαθῶν παρέχει τοῖς εὐλογοῦμένοις φορὰν. Εἶτα διδάσκει πῶς.]

Εἰς τὸ τέλος, τῆς ψῆδης Δαυὶδ ΨΑΛΜΟΣ. ΞΖ'.

Ἰπόθεσις.

Ἐν τούτῳ τῷ ψαλμῷ τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου σημαίνει, καὶ τῶν νοητῶν ἐχθρῶν καθαίρεσιν, καὶ τῆς νοητῆς αἰχμαλωσίας τὴν ἀπόλυσιν. Ἐτι γὰρ μὴν

διδάσκει, ὡς αὐτὸς εἶη ὁ καὶ πάλαι τοὺς υἱοὺς Α Ἰσραὴλ ἐξ Αἰγύπτου ἐξαγαγών. Πρὸς δὲ τοῦτοις, ὑποδεξαμένοις τὸ κήρυγμα, Πνεύματος ἁγίου δόσιν ἐπαγγέλλεται. Καὶ μὴν καὶ τοῖς ἀποστόλοις εἰσάγει παράκλησιν, ἐκ πάσης θλίψεως ῥύεσθαι ἐπαγγελόμενος, τῆς γενομένης θηλονότι διὰ τὸ κήρυγμα. Ἄλλὰ μὴν καὶ ἐπιστρέφειν ἐκ τῶν παραπικραίων τῶν ὑπισχνεῖται πολλοὺς, καὶ μὴν καὶ ἐκ τῶν καταπεσόντων εἰς τὸ τῶν ἡδονῶν πέλαγος. Οὐδὲν δὲ ἤττον καὶ τῶν ἀποστόλων κηρύττει τὴν ἀνάδειξιν, καὶ τίνες καὶ πῶθεν ἦσαν. Πάντων τε τῶν ἔθνῶν τὴν εἰς τὸν Κύριον πίστιν εὐαγγελίζεται. Ἐφ' ἅπασι δὲ τοῦτοις τὴν εἰς οὐρανοὺς ἄνοδον τοῦ Κυρίου ἐκδιδάσκει σαφῶς. Ἐξεστὶ δὲ ταῦτα πάντα κατὰ μέρος τοῖς στίχοις ἐπιβαλόντα θεωρεῖν.

Ἀναστήτω ὁ Θεὸς, καὶ διασκορπισθήτωσαν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ. Τὴν εἰς τὸ κρίνειν τοὺς ἀκαθάρτους δαίμονας παρορμὴν τοῦ Θεοῦ ὁ λόγος σημαίνει. Τῇ γὰρ αὐτοῦ παρουσίᾳ τῆς τῶν ἀνθρώπων τυραννίδος ἐξηλάθησαν.

Ὀδοποιήσατε τῷ ἐπιβεθηκότι ἐπὶ δυσμῶν. Ἐμπρεπεῖς γένεσθε, φησὶν, εἰς τὸ ταῖς ὁδοῖς ἐκείνου πορεύεσθαι, τοῦ ἐπ' ἐσχάτου τῶν χρόνων ὀφθέντος ἐν σαρκὶ τοῖς ἐπὶ γῆς. Ἡ, τῷ ἐπιβεθηκότι ἐπὶ δυσμῶν, τῷ μέχρις ἔξου πεπονημένῳ τὴν κάθοδον. *Ταραχθήτωσαν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ.* Τὴ ἔθνη τῶν δαιμόνων θηλονότι. Τοῦ πατρὸς ὄρφανῶν καὶ κριτοῦ τῶν γηρῶν. Ὀρφανῶν μὲν τῶν ἀπροστατευτῶν λέγει, γηρῶν δὲ τῶν ψυχῶν, τῶν μὴ ἔχουσῶν τὸν νομίον λόγον. Προστάτης γὰρ ἐστὶ τῶν ἀσθενῶν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην οὐκ ἔχοντων βοήθειαν, οἷον ἡμεῖς. Τίς δὲ οὗτος καὶ οἷος;

Ὁ Θεὸς ἐν τόπῳ ἁγίῳ αὐτοῦ. Ἐπειδὴ εἶπεν αὐτὸν ἐπιβεθηκότα ταῖς δυσμαῖς, τουτέστι μέχρι τῶν ἔξου μυχῶν, διδάσκει πάλιν, ὡς ἀνεληθῶν εἰς οὐρανοὺς ἐν τοῖς ἰδίοις γέγονε τόποις· εἰ καὶ τὰ μάλιστα οὐδέποτε ἀφειστήκει αὐτῶν τῇ τῆς θεότητος φύσει. *Ὁ Θεὸς κατοικίζει μονοτρόπους ἐν οἴκῳ.* Μονοτρόπους φησὶ τοὺς αὐτῷ καὶ μόνῳ ἀναθέντας τὴν ἰδίαν ζωὴν, καὶ πάσης διχοψυχίας καὶ κοσμικῆς ἐπιθυμίας αὐτὴν ἄλλοτριώσαντας. Τοῦτους δὲ οὖν καὶ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ τῇ ἐπουρανίῳ πόλει κατοικίζειν ἐπαγγέλλεται. *Ἐξάγων πεπεδημένους ἐν ἀνδρείᾳ.* Ὅμοιον τῷ εἰρημένῳ· *Τοῖς ἐν δεσμοῖς, ἐξέλθετε· καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότει, ἀνακαλύψθε.* Δεσμούς δὲ καὶ σκότος τῶν δαιμόνων λατρείαν φησὶν. Ὅμοίως τοὺς παραπικραίνοντας τοὺς κατοικοῦντας ἐν τάφοις. Τοῦτ' φησὶν, ὅτι, καὶ ἐν ἔξου πορευθεῖς, καὶ τοῖς ἐκεῖ πνεύμασιν ἐκήρυξεν, ἀπειθήσασί ποτε. Τὸ γὰρ, *παραπικραίνοντας, ἀντὶ τοῦ, παραπικράναντας, τέθεικεν.*

Ὁ Θεὸς, ἐν τῷ ἐκπορεύεσθαι σε ἐνώπιον τοῦ λαοῦ σου, ἐν τῷ διαβαίνειν σε ἐν τῇ ἐρήμῳ. Δείκνυσιν, ὡς καὶ ὁ μέχρις ἔξου καταβάς, αὐτὸς ἐστὶν ὁ καὶ πάλαι διὰ Μωσέως ἐξαγαγών ἐξ Αἰγύπτου τὸν Ἰσραὴλ. Λέγει οὖν, ὅτι, ἐν τῷ προπορεύεσθαι σε τοῦ ἐξεληλυθότος σου ἐξ Αἰγύπτου λαοῦ, γῆ ἐσεισθη, τουτ-

esse, qui olim filios Israel ex Ægypto eduxerit. Ad hæc omnia iis qui prædicationem acceperint Spiritus sancti donum pollicetur. Apostolos item consolatur, pollicitum omnem prædicationis causa susceptam tribulationem removendam fore. Promittitque multorum ex iis qui ante ad iram concitabant futuram conversionem, necnon eorum qui in profundum voluptatis pelagus demersi essent. Nihilominus autem apostolorum delectum enarrat, et quinam undequæ fuerint. Annuntiat item futuram omnium gentium in Dominum fidem. Ad hæc omnia Domini in cælos ascensum palam edocet. Licet autem hæc omnia cuilibet, versibus singulis insistenti, animadvertere.

2. Exurgat Deus, et dissipentur inimici ejus. Dei ad judicandos impuros dæmones motus significatur. Nam ejus adventu a tyrannidè qua homines opprimebant expulsi sunt.

5, 6. Iter facite ei qui ascendit super occasum. Probe, inquit, parati estote, ut in viis ejus ambulatis, qui in novissimo temporum iis qui in terra degebant visus est in carne. Aut; *ei qui ascendit super occasum*, qui usque ad infernum descenderat. *Turbentur a facie ejus.* Dæmonum scilicet turbæ. *Patris orphanorum et judicis viduarum:* Orphanorum, id est, eorum quibus nullum patrociniū; viduarum autem, id est, animarum, quibus Verbum sponsus non est. Patronus enim est infirmorum. qui humanum auxilium non habent, quales nos sumus. Quis autem et qualis est hic?

7. Deus in loco sancto suo. Postquam dixit ipsum ascendere super occasum, id est usque ad antra inferni: docet iterum, eum cum in cælos ascendisset in propriis locis fuisse, etiamsi nunquam ab illis remotus fuit natura divinitatis. *Deus inhabitare facit unius mortis in domo.* Unius mortis vocat eos qui ipsi soli vitam suam obtulerunt, et quamlibet mentis duplicitatem et mundanam concupiscentiam abjecerunt. Polliceturque futurum ut ii in domo ipsius, id est in cælesti civitate inhabitent. *Qui educit vinclos in fortitudine.* Simile est huic dicto: *Iis qui vinclos sunt, exite: et his qui in tenebris, revelamini* ²⁰. Vincula autem et tenebras dæmonum cultum vocat. *Similiter eos qui exasperant, qui habitant in sepulchris.* Hoc ait quia in infernum profectus, spiritibus istis versantibus prædicavit qui increduli olim fuerant. Illud enim, *qui exasperant*, positum est pro, qui exasperaverunt.

8, 9. Deus, cum egrederis in conspectu populi tui, cum pertransires in deserto. Declarat, eum qui ad infernum usque descendit, eundem ipsum esse qui olim per Mosem eduxit Israel ex Ægypto. Ait igitur: Cum populum tuum ex Ægypto egressum præcederes, terra mota est, id est, per omnem

²⁰ Isa. XLIX, 9.

terram pervasit fama exitus eorum. *Terra mota est, A etenim cæli distillaverunt.* Distillaverunt cæli spiritualem escam videlicet, id est manna. *A facie Dei Sinai.* Id est, Dei qui in monte Sina legem dedit. *A facie Dei Israel.* Israel est mens Deum videns.

10. *Pluviam voluntariam segregabis, Deus, hæreditati tuæ.* Pluviam dicit, evangelicum verbum, juxta illud: *Descendet sicut pluvia in vellus*²¹. *Voluntariam* autem, ad discrimen legalis cultus. Ille enim non voluntarius erat juxta hoc dictum: *Quis enim requisivit ipsa de manibus vestris*²²? et illud: *Holocausta vestra non sunt accepta, et sacrificia vestra non placuerunt mihi*²³. — *Et infirmata est, tu vero perfecisti eam.* Infirmata, inquit, est olim cum idola coleret. Perfecisti porro eam, per evangelicum verbum vocando ipsam.

11. *Animalia tua habitabunt in ea.* Animalia hic vocat eos qui vivificam escam degustarunt. *In ea, in qua, nisi in hæreditate ipsius? Parasti in dulcedine tua pauperi, Deus.* Equid paravit, nisi quod oculum non vidit, nec auris audivit²⁴? Quis pauper, nisi de quo dixit: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum*²⁵?

12. *Dominus dabit verbum evangelizantibus virtute multa.* Ipse, inquit, sanctis apostolis suis dabit verbum, ut possint Evangelium prædicare. Simile autem est illud: *Nolite cogitare quomodo aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris mei qui loquitur in vobis*²⁶. Illud, *virtute multa*, refertur ad hæc verba, *Dominus dabit verbum*, non autem ad illud, *evangelizantibus*, ut quidam æstimarunt. Significat enim, quod magna virtute Deus verbum daturus sit evangelizantibus, id est, iis qui voluerint bona nostra annuntiare, ipse sermonem præbet, qui evangelizandi occasionem dedit.

13. *Rex virtutum dilecti.* Ipse scilicet Dominus qui dedit verbum inquitantibus: ipse namque est rex dilecti populi: ipse item est virtus ejus. *Speciei domus dividere spolia.* Domus sunt qui in Christum crediderunt: species autem domus, sancti ejus discipuli et apostoli. Ait igitur, eum evangelistis daturum esse verbum, ut dividant spolia, id est ut trahant gentes ad fidem, et exspolient Satanam.

14. *Si dormiatis inter medios cleros.* Ad sanctos apostolos sermo refertur. Si, inquit, vos accipiant cleri. Cleros autem vocat eos qui ex duobus populis credidere: si in ipsi requiem habeatis, dabuntur eis pennæ columbæ, cujus posteriora dorsi deaurata erunt. Ait autem Spiritum sanctum accepturos esse qui apostolos receperint. Μετάφρενα vero,

ἔστιν εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξάκουστος ἡ ἔξοδος αὐτοῦ γεγένηται. Γῆ ἐσεισθη· καὶ γὰρ οἱ οὐρανοὶ ἔσταξαν. Ἐσταξαν οἱ οὐρανοὶ τὴν πνευματικὴν τροφὴν δηλονότι· λέγει δὲ καὶ τὸ μάννα. Ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ τοῦ Σινά. Ἄντι τοῦ, ἐν ἔρει Σινά τὸν νόμον ἕρισαντος. Ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ Ἰσραήλ. Ἰσραὴλ νοῦς ὁρῶν Θεόν.

Βροχὴν ἐκουσίαν ἀφοριεῖς, ὁ Θεός, τῇ κληρονομίᾳ σου. Βροχὴν μὲν τὸν εὐαγγελικὸν λόγον φησί. κατὰ τὸ· Καταθήσεται ὡς ὑετός ἐπὶ πόκον. Ἐκουσίον δὲ πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῆς νομικῆς λατρείας. Ἐκεῖνα γὰρ οὐκ ἦν αὐτὸς ἐκουσία κατὰ τὸ εἰρημὸν· Τίς γὰρ ἐξεζήτησεν αὐτὰ ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν· καὶ τὸ· Τὰ ὀλοκαυτώματά σου οὐκ εἰσι δεκτὰ, καὶ αἱ θυσίαι ὑμῶν οὐχ ἠδυνάρ μοι.—Καὶ ἠσθένησες, σὺ δὲ κατηρτίσω αὐτήν. Ἡσθένησες μὲν πάλαι, ὅτε εἰδωλολάτρει· κατηρτίσω δὲ αὐτήν, διὰ τοῦ εὐαγγελικοῦ καλέσας κηρύγματος.

Ἡ ζωά σου κατοικοῦσιν ἐν αὐτῇ. Ζωά ἐνταῦθά φησι τοὺς τῆς ζωοποιοῦ τροφῆς μετεληφότας. Ἐν αὐτῇ δὲ, τίνι ἢ τῇ κληρονομίᾳ αὐτοῦ; Ἡτοίμασας ἐν τῇ χρηστότητι σου τῷ πτωχῷ, ὁ Θεός. Καὶ τί ἠτοίμασεν ἡ ἄσθαλαμὸς σου εἶδε καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε; Τίς δὲ ὁ πτωχὸς ἢ περὶ ὧν εἶρηκε, Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν;

Κύριος δώσει ῥῆμα τοῖς εὐαγγελιζομένοις δυνάμει πολλῇ. Αὐτός, φησί, τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις αὐτοῦ δώσει ῥῆμα, εἰς τὸ δύνασθαι κηρύξαι τὸ εὐαγγέλιον. Ὅμοιον δὲ τὸ· Μὴ μεριμνήσητε τί εἴπατε, ἢ τί λαλήσητε· δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί εἴπατε. Καὶ οὐχ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς μου τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν. Τὸ, δυνάμει πολλῇ, πρὸς τὸ, Κύριος δώσει ῥῆμα, οὐ πρὸς τὸ, εὐαγγελιζομένοις, ὡς τινες ἐνόμισαν. Βούλεται γὰρ εἰπεῖν, ὅτι μετὰ πολλῆς ὁ Θεός τῆς ἰσχύος δώσει ῥῆμα τοῖς εὐαγγελιζομένοις, τουτέστι, τοῦ διαγγέλλειν τὰ ἡμέτερα ἀγαθὰ βουλομένοις, αὐτὸς παρέχει τὸν λόγον, ὁ καὶ τὴν ἀφορμὴν τοῦ εὐαγγελίσασθαι.

Ὁ βασιλεὺς τῶν δυνάμεων τοῦ ἀγαπητοῦ. Αὐτὸς Κύριος ὁ διδοὺς ῥῆμα τοῖς μυσταγωγοῖς· αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ βασιλεὺς τοῦ ἀγαπητοῦ λαοῦ· αὐτὸς δὲ ἐστὶ πάλιν ἡ δύναμις αὐτοῦ. Τῇ ὠραιότητι τοῦ οἴκου διελῆσθαι σκύλα. Οἶκος μὲν οἱ πιστεύσαντες εἰς Χριστόν· ὠραιότης δὲ τοῦ οἴκου οἱ ἄγιοι αὐτοῦ μαθηταὶ καὶ ἀπόστολοι. Λέγει οὖν, ὅτι τῇ ὠραιότητι τοῦ οἴκου, τουτέστι τοῖς εὐαγγελισταῖς, αὐτὸς δώσει ῥῆμα, πρὸς τὸ διελῆσθαι σκύλα, τουτέστιν ἐλκῦσαι τὰ ἔθνη τῇ πίστει, καὶ σκυλευσαι τὸν Σατανᾶν.

Ἐὰν κοιμηθῆτε ἀνὰ μέσον τῶν κλήρων. Πρὸς τοὺς ἀγίους ἀποστόλους ὁ λόγος. Ἐὰν, φησί, δέξωνται ὑμεῖς οἱ κλήροι. Κλήρους δὲ τοὺς ἐκ τῶν δύο λαῶν πιστεύσαντας ἔφη. Ἐὰν οὖν, φησί, ἀναπαύσησθε ἐν αὐτοῖς, δοθήσονται αὐτοῖς πτέρυγες περιστερῆς, τὰ μετάφρενα ἐχούσης περιγεγραμμένα. Λέγει δὲ, ὡς Πνεύματος ἁγίου ἀξιοθεύονται οἱ τοὺς ἀγίους ἀπο-

²¹ Psal. LXXI, 6. ²² Isa. 1, 12. ²³ Jerem. VI, 20.

²⁴ I Cor. II, 9. ²⁵ Matth. V, 3. ²⁶ Matth. X, 19, 20.

στόλους δεξάμενοι. Μετάρρηνα δὲ τῆς περιστερῆς A
καχρυσωμένα φησι, διότι τιμίας ἦτοι σοφὰς τὰς φρέ-
νας τῶν δεξαμένων ποιεῖ.

Ἐν τῷ διαστέλλειν τὸν ἐπουράνιον βασιλεῖς
ἐκ' αὐτῆς. Βασιλεῖς μὲν τοὺς ἀρξάντας ἀποστόλους
τῆς κληρονομίας αὐτοῦ φησι. Χιονωθήσονται δὲ,
ἀντὶ τοῦ, ἀποκαθαρθήσονται. Ἐν Σελμών δὲ, ἐν ἀντ-
αποδόσει, ἐρμηνεύεται. Λέγει οὖν, ὅτι οἱ δεξάμενοι
τοὺς ἁγίους ἀποστόλους τὰς παρὰ τοῦ ἐπουρανοῦ
βασιλέως ἀνταποδόσεις, ἦτοι ἀμοιβὰς, δέξονται τῆς
ὑποδοχῆς, τὸν καθαρὸν τῶν ἁμαρτιῶν.

Ὁρος τοῦ Θεοῦ ὄρος πῖον. Ὁρος μὲν τὴν Ἐκ-
κλησίαν ὀνομάζει, πῖον δὲ, ὅτι εὐτραχεῖς καὶ λιπα-
ρὰς τῶν ἐν αὐτῇ τὰς ψυχὰς ἀπεργάζεται. Ὁρος τε-
τυρωμένον; ὄρος πῖον· ἵνα τί ὑπολαμβάνετε ὄρη
τετυρωμένα; Καὶ μὴν καὶ τετυρωμένον, τούτεστι
γάλακτος μεστὸν, ἀπλουστεροῦ δηλαδὴ λόγου, κατὰ
τό· Γάλα ὑμᾶς ἐπίτισα, οὐ βρώμα. Ἐπιτιμᾷ οὖν
τοῖς τὰς τῶν αἰρετικῶν ἐκκλησίας ὑπολαμβάνουσιν
εἶναι τετυρωμένας. Οὐδὲν γὰρ ἐν αὐταῖς τὸ δυνάμε-
νον τρέφειν εἰς ἕξιν πνευματικῆν. Ἴνα τί τοῖνυν ὑπο-
λαμβάνετε, ὦ οὔτοι, ἕτερα ὄρη εἶναι ἐξω τῆς Ἐκκλη-
σίας τετυρωμένα, καὶ μὴ μᾶλλον τοῦτο μόνον τὸ ὄρος,
ἐν ᾧ ὁ Θεὸς ἠδὲ ὁδοῦσεν κατοικῆσαι ἐν αὐτῷ;
Ὅτι γὰρ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ κατοικεῖ, δῆλον ἐξ ὧν αὐ-
τὸς ἔφη· Ὡδε κατοικήσω, ὅτι ἠρετισάμην αὐτήν.

Τὸ ἄρμα τοῦ Θεοῦ ἡριοπλάσιον, χιλιάδες εὐ-
θηροῦντων. Ἄρμα τοῦ Θεοῦ τὰς ἐπουρανίους καὶ
νοητὰς δυνάμεις φησιν, αἷς ἐποχεῖται ὁ Θεός. Ὁμοιον
δὲ τῷ εἰρημένῳ· Χίλια χιλιάδες ἐλειτούργουν αὐ-
τῷ, καὶ μύρια μυριάδες παρεστήκεισαν αὐτῷ. C
Οὔτοι δὲ εἰσι καὶ εὐθηροῦντες, ἅτε ἀππλλαγμένοι τῆς
ἁμαρτίας. Ὁ ἐν τούτῳ οὖν τῷ ἄρματι ἐποχούμενος
τῶν μυριάδων αὐτὸς ἐστιν ὁ Κύριος, ὁ καὶ ἐν τῷ
Σινᾷ τῷ ἁγίῳ θρεῖ τὸν νόμον δούς. Αὐτὸς δὲ πάλιν ὁ
εἰς ὕψος ἀναβάς, λέγει δὲ τὸ τοῦ σταυροῦ, καὶ αἰχμα-
λωτεύσας αἰχμαλωσίαν, τούτεστι τὰς αἰχμαλωτισθεί-
σας ψυχὰς παρὰ τοῦ διαβόλου ἀνταιχμαλωτεύσας.
Τοῦτο γὰρ αὐτὸς ἐπηγγέλλετο λέγων· Ὅτ' ἂν ὑψωθῶ
ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἔλκυσω πρὸς ἑμαυτόν. Ἐλαβες
δόματα ἐν ἀνθρώποις. Καὶ παρὰ τίνος ἔλαβε δόματα
ἀνθρώπων ἢ παρὰ τοῦ Πατρὸς τοῦ εἰρηκότος· Αἰτη-
σαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονο-
μίαν σου;

Καὶ γὰρ ἀπειθοῦντας τοῦ κατασκηνώσαι. Οὐ-
τοι, φησιν, οἱ ἄνθρωποι, οὓς ἔλαβες δόματα, πάλαι
ἦσαν ἀπειθοῦντες. Ἀλλὰ καὶ τούτοις, φησὶ, κατεσκή-
νωσας. Ἔστι δὲ δι' ὑπερβατοῦ ἡ διάνοια. Ἐλαβες
δόματα ἐν ἀνθρώποις, ὥστε κατασκηνώσαι ἐν αὐ-
τοῖς, δηλονότι τοῖς δεδομένοις. Αὐτοὶ δὲ οὔτοι, φησιν,
οὓς ἔλαβες, πάλαι ἦσαν ἀπειθεῖς. Δῆλον δὲ, ὅτι, ὅτε
τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα ἐλάτρευον.

Κύριος ὁ Θεὸς εὐλογητὸς, εὐλογητὸς Κύριος
ἡμέραν καθ' ἡμέραν. Ἐπὶ μεγάλῳ κατορθώματι
ἕμνον ἀναπέμπτει τῷ Θεῷ, ὁ χορὸς δὲ δηλονότι τῶν
ἀποστόλων Κατενοδώσει ἡμῖν ὁ Θεὸς τῶν σωτη-

¹ I Cor. III, 2. ²⁰ Psal. CXXXI, 14. ¹⁹ Dan. VII, 10. ¹⁸ Ephes. IV, 8. ²¹ Joan. XII, 32. ²² Psal. II, 8.
²³ Rom. I, 25.

inquit, Domine, aperies verbi januam, ut via prædicationis prospera sit nobis.

21. *Deus noster, Deus salvos faciendi, et Domini Domini exitus mortis.* Aperte confidere se indicat eos qui propter prædicationem ad usque mortem accesserint, educturum se generose. Suos enim ait esse exitus mortis.

22. *Verumtamen Deus confringet capita inimicorum ejus,* id est apostolici chori. Ipsos enim liberabit, inimicorum scilicet capita confringens. Assumptum autem est dictum illud ex similitudine serpentum, qui cum insurrexerint in aliquem, in capite percussi intereunt. Respicit item sermo principes Judaici populi. *Verticem capilli perambulantium in delictis suis.* Verticem capilli, caput vocat; ait porro ex capita eorum confracturum, qui post peccata penitentiam non egerint.

23. *Dixit Dominus: Ex Basan convertam.* Basan explicatur amaritudo, sive exacerbatio. Ait igitur: ex domo exacerbantis, id est Israelis, convertar ad meipsum. *Convertam in profundum maris.* Etiam eos qui in profundum voluptatum demersi fuerant, convertam ad meipsum.

24. *Ut intingatur pes tuus in sanguine.* Docet qua ratione convertent. Et quomodo convertent, nisi de medio sublatis malignis potestatibus? Deduxerunt enim sanguinem ipsorum in terram, juxta Isaia vocem, ita ut pes ejus intingeretur in sanguine. Hæc autem historiae more describuntur. *Lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso.* Canes dicit spiritualis ovilis custodes, sanctos prædicatores. Quorum lingua tantum non degustat sanguinem spiritualium inimicorum. Dicit itaque apostolorum vocem tantum non fore causam mortis malignorum dæmonum.

25. *Visi sunt ingressus tui, Deus.* Ingressus Dei ait res in œconomia Christi gestas: qualia sunt, partus per Virginem, signorum operationem, ascensionem in crucem, mortem quæ per dispensationem contigit, resurrectionem a mortuis, ascensum ad cœlos. Hos ingressus manifestos fuisse ait: *Ingressus Dei mei, regis mei qui est in sancto.* Vide quam aperte eum qui hos ingressus facit, et Deum et regem esse suum dicit. Ipsumque prædicat in sancto esse, id est in monte Sina, juxta id quod antea dictum est: *Dominus in eis, in Sina, in sancto.*

26. *Prævenierunt principes conjuncti psallentibus. Principes vocat sanctos apostolos, de quibus dictum est²². Constitues eos principes super omnem terram; psallentes autem, eos qui rationalia sacrificia per laudes offerunt.* Ait igitur, *prævenierunt principes,* id est priores inceperunt adorationem in spiritu

Αριων ἡμῶν. Σὺ, φησὶν, ὦ Δέσποτα, ἀνοίξεις θύραν τοῦ λόγου, εἰς τὸ τὴν ὁδὸν τοῦ κηρύγματος κατευοδωθῆναι ἡμῖν.

Ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ Θεὸς τοῦ σώσαι, καὶ τοῦ Κυρίου Κυρίου αἱ διέξοδοι τοῦ θανάτου. Θαρσεὶ σαφῶς, ὡς καὶ μέχρι θανάτου ἐλθόντας διὰ τὸ κήρυγμα ἐξάζει γενναίως. Αὐτοῦ γὰρ εἶναι τὰς ἐξόδους τοῦ θανάτου.

Πλὴν ὁ Θεὸς συνθλάσει κεφαλὰς ἐχθρῶν αὐτοῦ· αὐτοῦ μὲν τοῦ ἀποστολικοῦ χοροῦ. Ῥύόμενος γὰρ αὐτοὺς ῥύσεται, τῶν ἐχθρῶν δηλονότι συνθραύων τὰς κεφαλὰς. Ἐλήφθη δὲ ἡ λέξις ἐξ ὁμοιωσεως τῶν ὄφρων, οἱ, ἐπειδὴν ἀρθῶσι κατὰ τινος, τότε ἐπὶ τῇ κεφαλῇ πληττόμενοι ἔλλυνται. Ἐχει δὲ ὁ λόγος ἀναφορὰν καὶ εἰς τοὺς ἄρχοντας τοῦ Ἰουδαίου λαοῦ. Κορυφὴν τριχῶς διαπορευομένων ἐν πλημμυραῖς αὐτῶν. Κορυφὴν μὲν τριχῶς πάλιν τὴν κεφαλὴν φησι. Λέγει δὲ, ὡς τοῦτων συνθλάσει τὰς κεφαλὰς, τῶν ἀμετανόητα ἁμαρτανόντων.

Εἶπεν Κύριος· Ἐκ Βασάν ἐπιστρέψω. Βασάν ἐρμηνεύεται πικρία, ἥτοι παραπικρασμός. Λέγει οὖν, ὡς ἐκ τοῦ ὅρκου τοῦ παραπικραίνοντος, τουτέστι τοῦ Ἰσραὴλ, ἐπιστρέψω πρὸς ἑμαυτόν. Ἐπιστρέψω ἐν βυθοῖς θαλάσσης. Καὶ τοὺς κατενεχθέντας, φησὶν, εἰς τὸν τῶν ἡδονῶν βυθὸν ἐπιστρέψω πρὸς ἑμαυτόν.

Ὅπως δὲ βαρῆ ὁ ποὺς σου ἐν αἵματι. Πῶς ἐπιστρέψουσι διδάσκει. Πῶς δὲ ἐπιστρέψουσιν ἢ αὐτῶν ἀναιρεθειῶν δηλονότι τῶν πονηρῶν δυνάμεων; Κατήγαγον γὰρ αὐτῶν τὸ αἷμα εἰς γῆν, κατὰ τὴν Ἡσάου φωνὴν, ὡς καὶ τὸν πόδα αὐτοῦ βαρῆναι ἐν αἵματι. Ἱστορικώτερον δὲ τὰ τοιαῖα γράφει ὁ λόγος. Ἡ γλῶσσα τῶν κυνῶν σου ἐξ ἐχθρῶν καρ' αὐτοῦ. Κύνας μὲν τοὺς τῆς νοητῆς ποιμνῆς φύλακὰς φησι, τοὺς ἀγίους κήρυκας· ὧν δὲ καὶ ἡ γλῶσσα μονοουχὶ τοῦ αἵματος τῶν νοητῶν ἐχθρῶν ἀπογεύεται. Λέγει οὖν, ὡς μονοουχὶ θανάτου αἰτία τῶν πονηρῶν δαιμόνων γενήσεται ἡ τῶν ἀποστόλων φωνή.

Ἐθεωρήθησαν αἱ πορεῖαι σου, ὁ Θεός. Πορεῖας Θεοῦ φησι τὰς ἐν τῇ οἰκονομίᾳ πράξεις γενομένας· οἶον τὴν διὰ Παρθένου ἀπότρεξιν, τὴν τε τῶν σημείων ἐργασίαν, τὴν τε ἀνάβασιν τὴν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, τὸν τε θάνατον τὸν γενομένον οἰκονομικῶς, τὴν τε ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσιν, καὶ τὴν εἰς οὐρανοῦς ἄνοδον. Ταῦτας τὰς πορεῖας φανερὰς γεγενῆσθαι φησὶν· Αἱ πορεῖαι τοῦ Θεοῦ μου, τοῦ βασιλέως μου τοῦ ἐν τῷ ἁγίῳ. Ὅρα, ὡς σαφῶς τοῦτον τὸν τὰς πορεῖας πεποιημένον καὶ Θεὸν εἶναι φησι, καὶ βασιλέα ἑαυτοῦ. Καὶ αὐτὸν κηρύττει ὄντα τὸν ἐν τῷ ἁγίῳ, τουτέστιν ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ, κατὰ τὸ ὅπισω εἰρημένον· Κύριος ἐν αὐτοῖς, ἐν Σινᾶ, ἐν ἁγίῳ.

Προέφθασαν ἄρχοντες ἐχόμενοι ψαλλόντων. Ἄρχοντας μὲν τῶν ἀγίους ἀποστόλους φησὶ, περὶ ὧν εἴρηται· Καταστήσεις αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν· ψάλλοντας δὲ τοὺς τὰς δι' ἀνέσεως ἀναπέμποντας λογικὰς θυσίας. Λέγει οὖν ὡς οἱ ἄρχοντες ἐφθασαν, ἥτοι ἤρξαντο πρῶτοι τῆς ἐν κενῷ

²² Psal. κλν, 17.

ματι καὶ ἀληθείᾳ λατρείας, τῆς εὐαγγελικῆς δηλονότι. Ἐν μέσῳ νεανιδῶν τυμπανιστριῶν. Νεανιδᾶς φησι τὰς διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἰσχυρὰς γεννημένας τῶν πιστευσάντων ψυχὰς, τὰς κατακτυπούσας τῷ εὐαγγελικῷ κηρύγματι τὴν ὑπὸ οὐρανόν. Ὅν ἐν μέσῳ γεγόνασιν οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι, δηλονότι τῆς λατρείας ἐξάρχοντες.

Ἐν ἐκκλησίαις εὐλογεῖτε τὸν Θεὸν Κύριον ἐκ πηγῶν Ἰσραὴλ. Πηγαί μὲν τοῦ Ἰσραὴλ εἶεν ἂν οἱ μακάριοι προφῆται, καὶ πρὸ γε τούτων ὁ νόμος. Λέγει οὖν, ὡς ἄλλοθεν οὐ προσήκεν ἡμῖν τὸν Θεὸν ἢ ἐκ τούτων αὐτῶν ἀρουμένους ὕμολογεῖν. Τοῦτο δὲ φησι διὰ τὰ ἑτερόδοξα τῶν αἰρετικῶν συγγράμματα. Ἐκ γὰρ τῶν νομικῶν καὶ προφητικῶν Γραφῶν ὁ Κύριος εὐλογεῖται πρὸς τῶν δυναμένων ἀντλεῖν ἐξ αὐτῶν σωτηρίου πηγῆν οὐσῶν μετ' εὐφροσύνης ὕδωρ, περὶ οὗ λέγειν ὁ Σωτὴρ· Ὅς δ' ἂν πῖνῃ ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δίδωμι αὐτῷ, ἔξει ἐν καινῷ πηγῆν ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον. Ἐλεγκτέον δὲ τοὺς διαιρούντας τὴν Παλαιὰν καὶ Νέαν Γραφήν, ὡς οὐ δύνανται ἐν ἐκκλησίαις εὐλογεῖν τὸν Θεόν, οὐκ ἔχοντες τὰς τοῦ Ἰσραὴλ πηγὰς, οὐδὲ τὸν Κύριον αὐτῶν· ἅτε καὶ τὴν θεότητα διαιρεῖν τολμῶντες.

Ἐκεῖ Βενιαμὴν νεώτερος ἐν ἐκστάσει. Ἐκεῖ, ποῦ, ἢ ἐν μέσῳ τῶν ψαλλόντων; Γίς δὲ ὁ Βενιαμὴν ἢ ὁ μακάριος ἀπόστολος Παῦλος, ὁ ἐκ φυλῆς Βενιαμίν; Τὸ ἕν νεώτερος, διὰ τὸ ὑπερτον αὐτῶ τῶν ἀποστόλων ἠρθῆναι τὸν Κύριον. Ἐν ἐκστάσει δὲ διὰ τὰς ὑπερβολὰς τῶν ἀποκαλύψεων φησι, κατὰ τὸ παρ' αὐτοῦ εἰρημένον· Εἶτε ἐξέστημεν Θεῷ, εἶτε σωφρονούμεν ἡμῖν. Εἰκότως δὲ αὐτοῦ πρώτου τῶν ἄλλων ἐμνημόνευσεν, ἅτε περισσότερον τῶν ἄλλων κοπιᾶσαντος. Ἀρχοντες Ἰουδα ἡγεμόνες αὐτῶν. Ἀρχοντες Ἰουδα αὐτῶν τῶν ψαλλόντων ἡγεμόνες, φησι, καὶ ἀρχοντες ἐχειροτονήθησαν. Ἐκ τε τῆς Ἰουδα φυλῆς, ἐκ τε τῆς Ζαβουλῶν, ἐκ τε τῆς Νεφθαλεμ. Καὶ ἐκ μὲν Ζαβουλῶν καὶ Νεφθαλεμ Πέτρος καὶ Ἀνδρέας καὶ Ἰακώβος καὶ Ἰωάννης, καθὼ τὸ Εὐαγγέλιον δηλοῖ· ἐκ δὲ Ἰουδα ὁ Λεὺτ, ἦτοι Ματθαῖος, καὶ οἱ ἕτεροι τῶν ἀποστόλων.

Ἐντελεῖται, ὁ Θεός, τῇ δυνάμει σου. Δύναμιν τοῦ Πατρὸς τῶν Υἱόν φησι, κατὰ τὸ Χριστὸς Θεοῦ δύναμις καὶ Θεοῦ σοφία. Παρακαλεῖ τοίνυν τὸν Πατέρα ὁ ἀποστολικὸς χορὸς, ἵνα δυναμώσῃ αὐτοῖς, ὁ καθήρτισεν αὐτοῖς. Τί δὲ καθήρτισεν αὐτοῖς ἢ τὸ σῶμα; Αἰτούσιν οὖν τῆς φθορᾶς ἀπαλλάξαντα τὴν ἀφθαρσίαν ἐνδύσαι, ὃ καὶ ποιήσει ὁ Κύριος ὅτε κατεβήσεται ἐξ οὐρανοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐγερθήσονται ἑφθαρτοί.

Ἀπὸ τοῦ ναοῦ σου ἐπὶ Ἱερουσαλὴμ σοὶ οἰσοῦσι βασιλεῖς δῶρα. Ναον μὲν αὐτοῦ τὴν Ἐκκλησίαν φησι, βασιλέας δὲ τοὺς πιστεύσαντας εἰς Χριστὸν λέγει, κατὰ τὸ εἰρημένον αὐτοῖς· Ὑμεῖς δὲ βασιλεῖσι ἱεράτευμα. Φησὶν οὖν, ὡς οἱ κεκλημένοι διὰ τῆς πίστεως ἀπὸ τοῦ ἐπιγείου ναοῦ, τουτέστι τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλὴμ δῶρα αὐτῷ προσκομίσουσι· δηλὸν δὲ, ὅτι νοητά.

A et veritate ²⁵, id est evangelicam. In medio juvenularum tympanistrarum. Juvenulas dicit credentium animas, quæ per Spiritum sanctum fortes effectæ sunt, quæ sono evangelicæ prædicationis orbem repleverunt. In quarum medio fuere sancti apostoli, utpote adorationis principes.

27. In ecclesiis benedicite Deo Domino de fontibus Israel. Fontes Israel fuerint beati prophetæ, et ante eos lex. Dicit igitur, nequaquam par esse hymnos aliunde quam ex iis haustos offerre Deo. Hoc autem ait propter heterodoxa hæreticorum scripta. Ex legalibus quippe prophetisque Scriptaris Domino benedicitur ab iis qui possunt ex illis quæ sunt fons salutis, aquam cum lætitia haurire, de qua dicit Salvator ²⁶: Qui biberit ex aqua quam ego de ei, habebit in seipso fontem vitæ salientis in vitam æternam. Coarguendi autem sunt qui dividunt veterem Scripturam a nova, quod non possint in ecclesiis benedicere Deo, cum non habeant fontes Israelis, neque Dominum eorum, utpote qui deitate non audeant dividere non audeant.

28. Ibi Benjamin adolescentulus in mentis excessu. Ibi, ubinam nisi in medio psallentium? Quis est autem Benjamin, nisi beatus Paulus qui ex tribu Benjamin erat? Illud autem, adolescentulus, dicitur, quia ipsi post alios apostolos visus est Dominus. In excessu autem dicitur, ob revelationem excellentiam, juxta illud ab eo dictum: Sive mente excedimus Deo, sive sapientes sumus vobis ²⁷. Jure autem illum priusquam alios memorat, quia abundantius quam alii laboravit. Principes Juda duces eorum. Principes Juda, psallentium duces, inquit, et principes constituti sunt. Ex tribu Juda, ex tribu Zabulon et ex tribu Nephthali. Et ex tribu quidem Zabulon et Nephthali erant Petrus, Andreas, Jacobus et Joannes, sicut Evangelium declarat ²⁸. Ex tribu Juda, Levi, sive Matthæus, et alii apostoli.

29. Manda, Deus, virtuti tuæ. Virtutem Patris Filium dicit, juxta illud: Christus Dei virtus et Dei sapientia ²⁹. Rogat itaque Patrem apostolicus chorus ut confirmet in eis, quod operatus est in eis. Quid operatus est sive perfecit in eis, nisi corpus? Postulant itaque ut liberet ipsos a corruptione, et induat incorruptionem, quod facturus Dominus est cum descendet ex cælo et mortui resurgent incorrupti ³⁰.

30. A templo tuo in Jerusalem tibi offerunt reges munera. Templum suum dicit Ecclesiam; reges vero, eos qui crediderunt in Christum; juxta id quod dictum est illis ³¹: Vos autem regale sacerdotium. Ait igitur eos qui per fidem vocati sunt a terreno templo, id est Ecclesia, ad supernam Jerusalem dona ipsi oblaturus esse. nimirum spiritualia.

²⁵ Joan. iv, 24. ²⁶ ibid. 13, 14. ²⁷ II Cor. v, 13. ²⁸ Matth. iv, 15. ²⁹ I Cor. i, 24. ³⁰ I Cor. xv, 52. ³¹ I Petr. ii, 9.

Ἐπιτίμησον τοῖς θηρίοις τοῦ καλάμου. Ἐπει- δὴ πολλοὶ οἱ τῆ κατὰ Θεὸν πολιτεία τῶν ἁγίων· δυσ- μεναίνοντες, καὶ μάλιστα οἱ ἀκάθαρτοι δαίμονες, τούτου χάριν εὐχεται ἐπιτιμηθῆναι αὐτοὺς θηρία ἐντας καλάμου. Κάλαμος δὲ τόπος ἐστὶν ἐν τῇ Πα- λαιστίνῃ, ὃν διώδευον οἱ ἀνιόντες εἰς Ἱερουσαλήμ. Οὗτος δὲ δὴ ὁ κάλαμος καὶ μεστὸς λεόντων ἐστὶν ἐμπωλευόντων παρὰ τὸ ἔλος· οἱ καὶ ἐπεβούλευον τοῖς ἀνιούσιν εἰς Ἱερουσαλήμ. Ὡσπερ οὖν τοῖς ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ ἀνιούσιν ἐπεβούλευον οἱ λέοντες, οὕτως καὶ τοῖς ἐν τῇ νοτιῇ Ἱερουσαλήμ ἀνιούσιν ἐπιβου- λεύουσιν οἱ νοητοὶ λέοντες. *Ἡ συναγωγή τῶν ταύ- ρων ἐν ταῖς δαμάλεσι τῶν λαῶν.* Ἐτέρους ἐναν- τίους τῷ κηρύγματι φησι. Τίνες δὲ οὗτοι, ἢ οἱ ἄρ- χοντες τοῦ τῶν Ἰουδαίων δήμου, οἱ καὶ ταῦροι προ- σηγορεύθησαν; δαμάλεων ὀνομασμένων τοῦ λαοῦ. Ὅτι δὲ ταῦροι προσηγορεύθησαν, δῆλον ἐκ τοῦ *Πε- ρικύκλωσάν με μόσχοι πολλοί, ταῦροι πλοῖνες περισχορ με*, ὅτινες καὶ τὸν πληθὸς εἰς τὸν κατὰ τῶν κηρύκων ἔγειραν πόλεμον. Τοῦ ἐκκλεισθῆναι τοὺς δεδοκιμασμένους τῷ ἄρῃριφ. Ἀργύριον μὲν τὰ θεῖα λόγια. Λέγει δέ· Διὰ τοῦτο ἐπιτίμησον τοῖς νοητοῖς καὶ αἰσθητοῖς ἔχθροῖς, ὅπως ἂν μὴ οἱ τοῦ Εὐαγγελίου κήρυκες συγκλεισθῶσι τοῦ μὴ κηρύττειν ἔτι. Ἡ καὶ οὕτως· Ἐπιτίμησον, φησί, τούτοις τε κἀκείνοις· ὅπως ἂν μὴ ἐκκλεισθῶσι τοῦ κηρύττειν οἱ κήρυκες. *Διασκορπίσον ἔθνη τὰ τοὺς πολέμους θέλοντα.* Τὰ νοητὰ δηλονότι· πολέμους δὲ τοὺς κατὰ τῶν ἁγίων.

Ἔξουσι πρέσβεις ἐξ Αἰγύπτου, Αἰθιοπία προ- φθάσει χεῖρα αὐτῆς τῷ Θεῷ. Ὡς διασκορπισθέν- των καὶ δεθέντων τῶν ἐχθρῶν τῶν νοητῶν, λοιπὸν ἐπὶ τὸ κήρυγμα δραμοῦνται Αἰγύπτιοί τε καὶ Αἰ- θίοπες. Σημαίνει δὲ διὰ μὲν τῶν Αἰγυπτίων τοὺς ἔξαν εἰδωλολάτρως καὶ ἐναντίους τῇ πολιτεία τοῦ Ἰσραὴλ, διὰ δὲ τῶν Αἰθίοπων τὰ πέρατα τῆς γῆς. Ἦως δὲ προσέδραμεν ἡ Αἰθιοπία εἰς τὸ κήρυγμα, ἔξεστιν ἀπὸ τοῦ εὐνοῦχου Αἰθίοπος ἰδεῖν.

Αἱ βασιλεῖαι τῆς γῆς, ἔσονται τῷ Θεῷ. Δηλοῖ, ὡς καὶ τὰ ἄλλα ἅπαντα ἔθνη μετὰ τῶν ἰδίων βασι- λέων πιστεύουσιν εἰς Χριστόν.

Ψάλλετε τῷ Κυρίῳ τῷ ἐπιθεηκότι ἐπὶ τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ. Ἐπειδὴ τὸ πάθος ἐκήρυξεν ἐν τοῖς ὀπίσω τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν μέχρις ἔδου κα- τάβασιν, τούτου χάριν καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς αὐτοῦ κηρύττει ἀναφοίτησιν. Τὸ δὲ, *κατ' ἀνατολάς*, παρα-βολικόν ἐστίν. Ὡσπερ γὰρ ὁ ἥλιος ἀπὸ δυσμῶν ἐπ' ἀνατολάς ἀνεισι, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ Κύριος οἶκει ἀπὸ τῶν τοῦ ἔδου μυγῶν ἐπέβη τοῦ οὐρανοῦ τὸν οὐρανόν. Ἰδοὺ δώσει τῇ φωνῇ αὐτοῦ φωνὴν δυνάμεως. Φωνὴν δυνάμεως φησι τὴν ἐγείρουσαν πάντας τοὺς νεκροὺς· καθὼ ἐν κελύσματι αὐτοῦ ἀναστήσονται.

Δότε δόξαν τῷ Θεῷ. Οὕτω καὶ Παῦλος· *Δοξά- σατε*, φησί, *τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν, καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν· ἅτινά ἐστιν αὐτοῦ. Δίκαιον γὰρ τὸν εὐεργέτην διὰ πάντων δοξάζειν.* Ἐπὶ τὸν

31. *Increpa seras arundinis.* Quoniam multi sunt ei, quod secundum Deum est, sanctorum instituto inimici, maximeque impuri dæmones; ideo rogat eos ceu seras increpari arundine. Calamus autem sive arundo, locus est in Palæstina, qua pertransibant qui ascendebant in Jerusalem. Ipse autem arundines plenæ leonibus erant, qui latibula in paludibus habebant, qui ascendentibus in Jerusalem insidiabantur. Quemadmodum igitur ascendentibus in Jerusalem leones insidiabantur; ita ascendenti- bus etiam in spiritualem Jerusalem spirituales leones insidiantur. *Congregatio taurorum in vaccis populo- rum.* Alios prædicationi adversantes indicat. Qui- nam illi nisi principes Judaici populi, qui tauri nuncupati sunt? vaccæ autem plebeji appellantur. Quod autem illi tauri nuncupati fuerint, palam est ex dicto illo: *Circumdede- runt me viuli multi, tauri pin- gues obsederunt me* ⁴², qui multitudinem populi ad bellum contra prædicatores excitarunt. *Ut excludant eos qui probati sunt argento.* Argentum divina elo- quia sunt. Ait autem: Increpa tum spirituales, tum sensibiles inimicos, ut ne præcones Evangelii inter- cludantur a prædicatione. Aut hoc modo: Hos atque illos, ait, increpa; ne intercludantur præcones a prædicatione. *Dissipa gentes quæ bella volunt.* Spi- rituales scilicet, bellum autem contra sanctos ex- citatum intelligitur.

32. *Venient legati ex Ægypto, Æthiopia præve- nient manum ejus Deo.* Utpote dissipatis atque ligatis inimicis spiritualibus, demum ad prædicationem ac- currunt Ægyptii et Æthiopes. Significat autem per Ægyptios, eos qui idolorum cultui summopere dedi- ti sunt adversarii que instituto Israelitarum; per Æthiopes autem, terminos terræ. Quomodo Æthio- pia ad prædicationem accurrerit, ex eunucho Æthiopo conspici licet ⁴³.

33. *Regna terræ, cantate Deo.* Declarat alias omnes gentes cum regibus suis in Christum credituras esse.

34. *Psallite Deo qui ascendit super cælum cæli.* Quoniam in superioribus Christi passionem prædi- cavit, et descensum ad infernum, ideo jam ejus ad cælum ascensum prædicat. Illud autem: *Ad orientem*, parabolicum est. Quemadmodum enim sol ab oc- cidente ad orientem ascendit, ita et Dominus ceu ab inferni recessibus ascendit super cælum cæli. *Ecce dabit voci suæ vocem virtutis.* Vocem virtutis appel- lat eam quæ mortuos omnes excitabit: cum ejus jussu suscitabuntur.

35. *Date gloriam Deo.* Ita et Paulus: *Glorificate*, inquit ⁴⁴, *Deum in corpore vestro et in spiritu vestro*, quæ sunt ejus. Æquum enim est benefactorem per omnia glorificare. *Super Israel magnificentia ejus.*

⁴² Psal. xxi, 15. ⁴³ Act. viii, 2, seqq. ⁴⁴ I Cor. vi, 20.

Ἰσραὴλ ἡ μεγαλοπρέπεια αὐτοῦ, καὶ ἡ δύναμις αὐ-
τοῦ ἐν ταῖς νεφέλαις. Θανατοῦς ὁ Θεὸς ἐν τοῖς
ἀγίοις αὐτοῦ, ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ αὐτὸς δώσει δύναμιν
καὶ κραταίωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ, εὐλογητὸς ὁ Θεός.

Ἐπειδὴ τῆς δευτέρας αὐτοῦ παρουσίας μνήμην ὁ λόγος
πεποιήται, καθ' ἣν πάντας ἀναστήσει τοὺς νεκροὺς,
τούτου χάριν καὶ τὰς διαφόρως ἀποδοθησομένας τοῖς
ἀγίοις τιμὰς ἡμᾶς διδάσκει, καὶ τὰ διάφορα τῶν
ἀγίων τάγματα. Καὶ τὰ μὲν τάγματα διὰ τε τοῦ
Ἰσραὴλ, διὰ τε τῶν νεφελῶν, διὰ τε τῶν ἀγίων, διὰ
τε τοῦ λαοῦ κατασημαίνει· τὰς δὲ τιμὰς διὰ τε τῆς
μεγαλοπρεπείας, διὰ τε τῆς δυνάμεως, διὰ τε τοῦ
θαύματος, διὰ τε τοῦ κράτους διαδεικνυσιν. Ἐπι-
πλεῖ δὲ τούτοις εὐλογητὸν τὸν Θεὸν φησιν εἶναι. Δῆ-
λον γάρ, ὅτι ἐν ἐκείναις γενόμενοι οἱ ἅγιοι ταῖς
εὐλογήσουσι τὸν Θεόν, τὴν τῶν ἄνω πνευμάτων τάξιν

εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων, τῷ
Δαυτδ. ΨΑΛΜΟΣ ΞΗ΄.

Ἐπίθεσις.

Περιεχὶ ὁ ψαλμὸς προσευχὴν παρὰ τοῦ Σωτῆρος
ἐκ προσώπου τῆς ἀνθρωπότητος προσφερομένην.
τὰς τε αἰτίας δι' ἃς αὐτῷ τὸν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ
προσηνεγκαν θάνατον. Ἔτι τε αὐτὸ τὸ πάθος
διηγείται σαφῶς, καὶ τὰς μετὰ τὸ πάθος τοῖς
Ἰουδαίοις συμβησομένας συμφοράς· πρὸς δὲ τού-
τοις καὶ εἰσαγωγὴν τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας, τῆς
τε ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ λατρείας τὴν διδασκα-
λίαν, εἰς ἣν καὶ περιγράφει τὸν ψαλμὸν. Ὅτι δὲ
πάντα ἦν ἡξίατο ὁ Σωτὴρ προσευχῆν, ἐκ προσώπου
τῆς ἀνθρώπου φύσεως ἡξίατο, τοῦτο ἐπισημαίνει
ἐπὶ τῷ τέλει τοῦ ψαλμοῦ, καὶ φησιν, Ὅτι ἐξή-
κουσε τῶν περιήτων ὁ Κύριος, καὶ τοὺς πεπεδη-
μένους αὐτοῦ οὐκ ἐξουδένωσεν.

Σωσόν με, ὁ Θεός, ὅτι εἰσῆλθοσαν ὕδατα ἕως
ψυχῆς μου. Ἐπειδὴ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἀνέλαθε,
περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται· εἰκότως καὶ προσεύχεται
ῥυσθῆναι ἐκ τῶν πειρασμῶν, χειμάρρου δίκην κυκλω-
σάντων αὐτοῦ τὴν ψυχῆν.

Ἐρεπάτην εἰς ὕλην βυθοῦ, καὶ οὐκ ἔστιν ὑπό-
στασις. Ταῦτα γὰρ ἡ ἀνθρωπιὰ φύσις ἐπεπόνθει,
κατενεχθεῖσα ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας εἰς θάνατον, καὶ εἰς
αὐτὸν τὸν τοῦ ἕδου χῶρον· ὃν καὶ ὕλην βυθοῦ καὶ
θαλάσσης βάθος ἐν τοῖς παροῦσιν ὀνομάζει.

Ἐκοπίασα κράζων, ἐδραγγίλασεν ὁ λάρυξ
μου. Τίνα ἦν ἡ ἔκραξις, καὶ ἐπὶ τίσιν, ἐν τοῖς ἐξῆς
σαφῶς ἐδίδαξεν, εἰπὼν· Ῥυσθελὴν ἐκ τῶν μισούν-
των με, καὶ ἐκ τοῦ βάθους τῶν ὑδάτων, καὶ, Μὴ
με καταποντισάτω καταγίγς ὕδατος, καὶ τὰ ἐξῆς
ἐπλεγόμενα. Ἦχυετο γάρ, ὡς ἔφη, ὑπὲρ τῆς ἀν-
θρώπου φύσεως· ὅπως καταργηθῆ τοῦ θανάτου τὸ
κράτος, μὴ συγκαλειοντος κατ' αὐτῆς τὸ στόμα τοῦ
ἕδου· διὸ καὶ λέγει· Μηδὲ συσχέτω ἐπ' ἐμὲ φρέαρ
τὸ στόμα αὐτοῦ.

Ἐπληθύνθησαν ὑπὲρ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς
μου οἱ μισοῦντές με δωρεάν. Πολλοὶ γὰρ οἱ τῆς
ἀνθρωπιᾶς φύσεως ἐπιβουλοὶ δαίμονες, οἱ μὴδὲν
ῥιζικημένοι παρ' ἡμῶν, καὶ σπεύδοντες ἀνελεῖν.

A et virtus ejus in nubibus. Mirabilis Deus in sanctis
ejus, Deus Israel ipse dabit virtutem et fortitudinem
plebi suæ, benedictus Deus. Quoniam secundi ejus
adventus mentio facta est, quo tempore omnes mor-
tuos suscitabit, ideo honores sanctis vario modo
concedendos nos edocet, atque diversos sancto-
rum ordines. Hos autem ordines, per Israellem, per
nubes, per sanctos et per populum significat. Ho-
nores autem per magnificentiam, per virtutem, per
miraculum et per fortitudinem indicat. Ad hæc au-
tem omnia, benedictum dicit Deum. Manifestum
enim est sanctos in cœlestibus illis mansionibus
constitutos, sine fine benedicturos esse Deum, su-
pernorum spirituum ordinem imitatos.

μοναῖς, ταῖς ἐπουρανίοις δὲ δηλονότι, ἀδιαλείπτως
μιμούμενοι.

B 1. In finem pro iis qui commutabuntur, ipsi David.
PSALMUS LXVIII.

Argumentum.

Continet psalmus precationem Salvatoris, ex per-
sona humanitatis oblatam, et narrat quæ causæ
fuerint quod ei mortem crucis obtulerint. Insuper
ipsam passionem clare narrat, necnon calamitates
quas post passionem Judæis contingere futuram
est. Ad hæc etiam introducendum esse evange-
licum institutum, atque doctrinam cultus qui in
spiritu et veritate erit, in cujus rei limitibus psal-
mum circumscribit. Quod autem orationem totam
Salvator ex humanæ naturæ persona obtulerit,
id in fine psalmi significat, atque: Quoniam ex-
audivit pauperes Dominus, et victos suos non de-
spexit.

2. Salvum me fac, Deus, quoniam intraverunt aquæ
usque ad animam meam. Quoniam peccata nostra
suscepit, pro nobis cruciatur⁴⁶: ac jure rogat eripi
se a tentationibus, quæ torrentis instar animam
ejus circumdelerunt.

3. Infixus sum in limo profundi, et non est sub-
stantia, etc. Hæc enim patiebatur humana natura,
deducta per peccatum in mortem, et in ipsum in-
ferni locum, quem limum profundi et maris altitu-
dinem hic vocat.

4. Laboravi clamans, rauce factæ sunt fauces meæ.
Quænam clamando dixerit et quibus de causis, in
sequentibus aperte docet dicendo: Libera me ab iis
qui oderunt me et de profundis aquarum⁴⁶, et: Non me
demergat tempestas aquæ⁴⁷, etc. Rogabat siquidem,
uti jam dixi, pro hominis natura, ut destrueretur
mortis imperium, inferno os suum post ipsum non
claudente, quamobrem dicit, neque claudat super
me puteus os suum⁴⁸.

5. Multiplicati sunt super capillos capitis mei qui
oderunt me gratis. Multi namque dæmones humanæ
naturæ insidiantur, qui nihil a nobis læsi fuerant,
et tamen necem moliantur nobis. Confortati sunt

⁴⁶ Isa. LIII, 4 seq. ⁴⁷ Vers. 15. ⁴⁸ Vers. 16. ⁴⁹ Ibid.

qui persecuti sunt me inimici mei injuste. Declarat A
quam injuste sententia contra eum lata sit.

6. *Deus, tu scis insipientiam meam.* Insipientiam dicit, eam quæ talis videtur hominibus, stultitiam dico passionis. Facta enim est, juxta sacrum Apostolum ⁴⁹, crux Domini Judæis quidem scandalum, gentibus autem stultitia. Tu igitur, o Pater, inquit, nosti œconomiam crucis. Hoc autem ait quia fuit obediens Patri usque ad mortem, mortem autem crucis. *Et delicta mea a te non sunt abscondita.* Simile est huic: *Qui non novit peccatum, peccatum pro nobis fecit* ⁵⁰; atque hoc est quod dicitur: *A te non sunt abscondita.*

7. *Non erubescant in me qui expectant te, Domine, Domine virtutum.* Illud, in me, id est, per me, sive per meam pro iis passionem. Illud autem, *Non erubescant*, quasi dicas, ne ultra erubescant sicut olim quando ob corruptionem quam patiebantur pudore affecti erant. Hæc autem sententia: Quando, inquit, ego id in me suscepi, ut pro illis mortem gustarem, aboleatur illa per mortem ipsis olim illata infamia. Nam mors vere infamia erat, in hominem ad imaginem Dei creatum regnum obtinens. Significat itaque per ejus resurrectionem de medio tollendam esse mortem. Huic interpretationi adjungitur versus isti consimilis: *Non confundantur super me qui quarunt te.* Pulchre superius et hoc item loco dixit, *super me.* Quia enim ipse erat qui concitabat; si vicissim fuisset, pudorem allaturus erat iis qui sibi obtemperassent, utpote qui per fraudem et facilitatem animi pericula adiissent.

8, 9. *Quoniam propter te sustinui opprobrium.* Postulo, inquit, ut mors de medio tollatur, quoniam obediens tibi factus ipsam accepi. *Extraneus factus sum fratribus meis.* Hoc ait quia tempore passionis ab omnibus derelictus est.

10. *Quoniam zelus domus tuæ comedit me.* Me abnegarunt, inquit, quia coarguebam eos quod impii in domum tuam essent. Enarrat autem historiam diserte Joannes, quod flagello ejecerit eos de templo ⁵¹. *Et opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me.* Non modo, inquit, extraneus factus sum et peregrinus, sed etiam opprobria sustinebam ab iis qui per mala opera exprobrabant tibi. Nulla autem alia de causa id patiebar, nisi propter zelum domus tuæ.

11-13. *Et operui in jejuniis animam meam, etc.* Dolens, inquit, de futura animarum eorum pernicie, hoc atque illud agebam. Illi vero pro quibus ejusmodi res efficiebam, omni tempore et loco me in ore versabant, exprobrantes mihi macerationes illas quas eorum causa sustinebam.

14. *Ego vero orationem meam ad te, Domine.* Etiamsi, inquit, retribuere mihi mala pro bonis, at ego non finem facio preces pro iis offerendi. Et

Ἐκραταιώθησαν οἱ ἐχθροὶ μου, οἱ ἐκδιώκοντές με ἀδίκως. Δείκνυσιν, ὡς ἀδίκως ἢ κατ' αὐτοῦ ψήφος ἐξενήκεται.

Ὁ Θεός, σὺ ἔγνωσ τὴν ἀφροσύνην μου. Ἀφροσύνην φησὶ τὴν νομισθεῖσαν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις μωρίαν, τὴν τοῦ πάθους φημί. Γέγονε γάρ, κατὰ τὸν ἱερὸν Ἀπόστολον, ὁ τοῦ Κυρίου σταυρὸς Ἰουδαίους μὲν σκάνδαλον, ἔθνεσι δὲ μωρία. Σὺ οὖν, ὦ Πάτερ, φησὶν, ἔγνωσ τὴν διὰ τοῦ σταυροῦ οἰκονομίαν. Τοῦτο δὲ λέγει, ἐπειδὴ γέγονεν ὑπήκοος τῷ Πατρὶ μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. Καὶ αἱ πλημμέλειαι μου ἀπὸ σοῦ οὐκ ἀπεκρύθησαν. Ὁμοιον τῶν Τὸν μὴ γινόντα ἁμαρτίας ἁμαρτίας ὑπὲρ ἡμῶν ἐποίησας. Καὶ τοῦτό ἐστι τό: Ἀπὸ σοῦ οὐκ ἐκρύβησαν.

Μὴ αἰσχυνθεῖσάν ἐπ' ἐμέ οἱ ὑπομένοντές σε, Κύριε, Κύριε τῶν δυνάμεων. Τὸ μὲν, ἐπ' ἐμέ, ἀντὶ τοῦ, δι' ἐμέ, ἦτοι διὰ τοῦ ἐμοῦ ὑπὲρ αὐτῶν πάθους· τὸ δὲ, Μὴ αἰσχυνθεῖσάν, ἀντὶ τοῦ, μηκέτι αἰσχυνθεῖσάν, ὡς πάλα αὐτῶν ἠσχυνομένων δι' ἦν ὑπέμειναν φθοράν. Ὁ δὲ νοῦς οὗτος: Ἐπειδὴ ἐγὼ, φησὶ, κατεδεξάμην ὑπὲρ αὐτῶν γεύσασθαι θανάτου, ἀναιρεθεῖν ἢ πάλα κατ' αὐτῶν γενομένη διὰ τὸν θάνατον αἰσχύνῃ. Αἰσχύνῃ γάρ ἦν τοῦ κατ' εἰκόνα Θεοῦ κτισθέντος ἀνθρώπου βασιλεύων ὁ θάνατος. Σημαίνει οὖν, ὡς διὰ τῆς αὐτοῦ ἀναστάσεως ἐκ μέσου γενήσεται ὁ θάνατος. Συνῆπται οὖν ἐν ταύτῃ τῇ ἐρμηνείᾳ καὶ ὁ ἕτερος στίχος, ὁ τούτου παρόμοιος: Μὴδὲ ἐντραπείησάν ἐπ' ἐμέ οἱ ζητοῦντές σε. Καλῶς καὶ ἄνω εἶπε τὸ, ἐπ' ἐμέ, καὶ ὠδε. Ἐπειδὴ γάρ αὐτὸς ἦν ὁ προτρέψας, ἠτήθεις αἰσχύνῃν ἔφερε τοῖς πειθεῖσιν, ὡς ἀπάτη καὶ εὐκολίᾳ τὸν κίνδυνον ἐλομένοις.

Ὅτι ἕνεκά σου ὑπήνεργα ὄνειδισμῶν. Αἰτῶ, φησὶν, ἐκποδῶν γενέσθαι τὸν θάνατον· ἐπειδὴ καὶ σοι γεγονῶς ὑπήκοος, αὐτὸν ἀναδέδειγμαί. Ἀπῆλλοτριωμένος ἐγενήθη τῶν ἀδελφοῖς μου. Τοῦτό φησὶ διὰ τὴν γενομένην αὐτῷ ἐπὶ τοῦ πάθους παρὰ πάντων ἐγκατάλειψιν.

Ὅτι ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου σου κατέφαγέ με. Ἐρνήσαντό με, φησὶν, ἐπειδὴ ἤλεγχον ἀσεβεῖς αὐτοὺς γενομένους περὶ τὸν οἶκον τὸν σόν. Διηγείται δὲ τὴν ἱστορίαν σαφῶς ὁ Ἰωάννης· ὅτε ἐξέβαλε μετὰ φραγελίου ἐκ τοῦ ἱεροῦ. Καὶ οἱ ὄνειδισμοὶ τῶν ὄνειδίζόντων σε ἐπέπεσον ἐπ' ἐμέ. Οὐ μόνον ξένος ἐγενήθη, φησὶ, καὶ ἀπῆλλοτριωμένος, ἀλλὰ καὶ ὠνειδίζομην ἐξ ἐκείνων τῶν ἀπὸ πονηρῶν πράξεων ὄνειδίζόντων σε. Δι' οὐδὲν δὲ ἕτερον τὰ τοιαῦτα ἐπασχον ἢ διὰ τὸν ζῆλον τοῦ οἴκου σου.

Καὶ συνεκάλυψα ἐν ρηστειᾷ τὴν ψυχὴν μου. Ἀλγῶν, φησὶ, διὰ τὴν ἐσομένην αὐτῶν ἀπόλειαν τῶν ψυχῶν, τὸ καὶ τὸ ἐποίουν. Οἱ δὲ ὑπὲρ ὧν τὰ τοιαῦτα ἔδρων, ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ ἐπὶ στόματος ἐμὲ ἔφερον, ἃς ὑπὲρ αὐτῶν ἐπιούμην κακοπαθείας ὄνειδίζοντές με.

Ἐγὼ δὲ τῇ προσευχῇ μου πρὸς σέ, Κύριε. Εἰ καὶ πονηρὰ, φησὶν, ἀναπεδιδόσαν μοι ἀντὶ ἀγαθῶν, ἀλλ' οὖν τὰς ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ οὐ παύομαι ποιούμε-

⁴⁹ | Cor. 1, 23. ⁵⁰ | Cor. 7, 21. ⁵¹ Joan. 11, 13.

νος προσευχάς. Καὶ τοῦτο δῆλον ἐξ ὧν παρέθηκεν αὐτὸν ὁ εὐαγγελιστὴς, καὶ παρὰ τῷ σταυρῷ ὑπὲρ τῶν σταυρουμένων εὐχόμενον. *Καιρὸς εὐδοκίας.* Ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ γενόμενον ἐκ γυναικὸς, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ. Ὁ εἰς τοῦτο ἐλθὼν φησι· *Καιρὸς εὐδοκίας, ὁ Θεός.*

Σῶσόν με ἀπὸ πηλοῦ, ἵνα μὴ ἐμπαῶ. Ταῦτα ἦν ἂ καὶ προσευχόμενος ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος ἔκραζεν, ὡς καὶ λέγειν αὐτὸν· *Ἐβραχλίσσον ὁ λάρυγγέ μου.* Τὸ δὲ, *ἐβραχλίσσε*, τὸ ἐκτενὲς τῆς προσευχῆς κατασημαίνει.

Μὴ με καταποτισάτω καταγίγς ὕδατος, μηδὲ καταπίτω με βυθός. Ὅρου καὶ κατάρας φορικτῆς προκειμένης, ἵνα κἀν ἄγγελος εὐαγγελισθῆται, ἢ διδάξῃ ἡμᾶς παρ' ὃ ὁ Παῦλος ἐδίδαξεν, ἀνάθεμα ἔστω. Τίς ἐστὶν ὁ ὑπερκεφαλῆσαι Παῦλον, μᾶλλον δὲ τὸν ἐν αὐτῷ λαλοῦντά Χριστὸν δυνάμενος; Οὐκοῦν καὶ εἰς ἑαυτὸν τὴν τοιαύτην εὐχὴν ἀναφέρει, καὶ μαρτυρεῖ λέγων ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῇ, *ὅτι ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, τουτέστιν ἐπὶ τὸν σταυρὸν ἐρχόμενος, δεήσεις τε καὶ ἰκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σώζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου, τουτέστι πρὸς τὸν Πατέρα, μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων* προσήνεγκε, καὶ *εἰσακουσθεὶς ἀπὸ τῆς εὐλαβείας*· καίπερ ὧν Υἱὸς, ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθε τὴν ὑπακοήν. Ἐνταῦθα Παῦλος, μᾶλλον δὲ ὁ ἐν αὐτῷ λαλῶν Χριστός, καὶ τὰ σεσιγημένα καὶ λείποντα τοῖς εὐαγγελισταῖς ἡμᾶς ἐδίδαξε, μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων λέγων γενέσθαι τὴν προσευχὴν, τοῦ, *Πάτερ, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο, οὐκ ἐν ὑποκρίσει, οὐκ ἐπὶ τὸ δελεάσαι τὸν Σατανᾶν, οὐδ' τοῦ κόσμου οἰκειούμενος θέλημα*· ἀλλ' ἐξ οἰκείου προσώπου ὁ Χριστὸς οἰκονομικῶς ἔκουστος· προσεύχεται μετὰ κραυγῆς, μετὰ δακρύων, μετὰ ἰδρώτων· καὶ θρόμβου αἵματος, μετὰ ἀγγέλου ἐνισχύοντος, καὶ οἰονεὶ παρακαλοῦντος καὶ παρηγοροῦντος αὐτὸν, καίπερ Υἱὸς Θεοῦ ἀληθῶς ὑπάρχων. Ἀλλὰ καὶ ἐν ἀγωνίᾳ γενόμενος προσήνεκε, ὡς φησὶν ὁ εὐαγγελιστὴς, ἀλλὰ καὶ ἐκτενέστερον, ἀλλὰ καὶ δις, καὶ τρις τὴν εὐχὴν τῷ Πατρὶ προσάγει. Τοῦ οὖν Παύλου, μᾶλλον δὲ πάλιν λέγων τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἐν αὐτῷ τῷ Παύλῳ λαλοῦντος, εἰς ἑαυτὸν ἀναφέροντος τὴν τοιαύτην προσευχὴν· τίς ἐστὶν ὁ παραχαράξαι δυνάμενος, ἂ αὐτὸς ὁ Χριστὸς περὶ ἑαυτοῦ ἐμαρτύρησεν;

Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τοῦ παιδός σου. Ἐπειδὴ ἀποστραφείς ἦν ὁ Θεός καὶ Πατὴρ διὰ τὴν ἐν Ἀδάμ παράβασιν τὴν ἀνθρώπου φύσιν, τούτου χάριν πάλιν αὐτὸν ἐπιστρέψαι πρὸς αὐτὴν τὸ πρόσωπον παρακαλεῖ.

Πρόσχες τῇ ψυχῇ μου, καὶ λύτρωσαι αὐτήν· ἐκ τοῦ κατασχόντος, δηλονότι τοῦ θανάτου. *Ἐνεκα τῶν ἐχθρῶν μου ῥύσαι με.* Ἐξ ἧς πεπόνθαμεν ἀδικίας παρὰ τῶν νοσητῶν ἐχθρῶν, ἀπὸ ταύτης ἐπὶ τὸν ἔλεον τὸν ἡμέτερον διεγείρει τὸν Πατέρα.

Σὺ γάρ γενώσκεις τὸν ὀνειδισμὸν μου. Ὅμοιον τῷ εἰρημένῳ· Ὅτι ἐνεκέν σου ὑπήνεγκα ὀνει-

A hoc manifestum est, quod evangelista eum nobis in cruce pro crucifigentibus orantem repræsentat. *Tempus beneplaciti, Deus. Ubi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret* 13. Qui ad hoc venit ait : *Tempus beneplaciti, Deus.*

13. *Eripe me de luto ut non infigar.* Hæc clamabat cum pro humana natura precaretur, ita ut diceret : *Raucæ factæ sunt fauces meæ.* Illud autem, *Raucæ factæ sunt*, vehementiam orationis significat.

16, 17. *Non me demergat tempestus aquæ, neque absorbeat me profundum.* Cum decretum et maledictio proposita sint, ut si vel angelus evangelizet aut doceat nos præter ea quæ Paulus docuit, anathema sit, quis est qui Paulo sive potius Christo in eo loquenti superior esse possit? Ad sese igitur (Christus) hanc precationem refert, ut testificatur Apostolus in Epistola ad Hebræos, quod *in diebus carnis suæ*, hoc est cum ad crucem venisset, *obsecrationes et supplicationes eum valido clamore atque lacrymis offerebat* ei qui poterat ipsum liberare a morte, id est Patri, et *exauditus est pro sua reverentia* 14 : licet Filius esset, edidit ex passione sua obedientiam. Hic Paulus, imo potius qui in ipso loquebatur Christus, quæ in Evangelii silentio prætermittuntur, nos edocuit, quando dixit, *cum clamore valido et lacrymis emissam fuisse orationem illam* : *Pater, transeat a me calix iste* 15, non in hypocrisi, non ut Satanam inescaret et deciperet, non quod mundi voluntatem ut propriam efferret, sed ex propria persona Christus, per dispensationem, sponte peccator, cum clamore, cum lacrymis, cum sudore et gutta sanguinis, confortante angelo, et quasi consolante illum, etiamsi vere Filius Dei esset. Sed etiam *factus in agonia* precabatur, ut ait evangelista 16, imo vero *prolixius*, et usque bis terque orationem Patri offert. Paulo itaque, imo potius ipso Christo qui in Paulo loquebatur, eam orationem ad se referente : quis est qui ea adulterare possit quæ ipse Christus de se testificatus est?

18. *Ne avertas faciem tuam a puero isto.* Quia Deus et Pater, propter Adæ transgressionem, humanam naturam aversabatur, ideo rogat ut convertat faciem suam ad eam.

19. *Intende animæ meæ et libera eam, a morte vobis delictis occupante.* Propter inimicos meos eripe me. Ex injuria nobis per inimicos spirituales illata, ad misericordiam nostri Patrem excitat.

20-22. *Tu scis improprium meum.* Simile est dicto illi : *Quoniam propter te sustinui opprobrium* 14.

13 Galat. iv, 5. 14 Hebr. τ, 7. 15 Matth. xxvi, 38. 16 Luc. xii, 43. 17 Vers. 8.

Improprium expectavit cor meum et miseriam. Hinc A *δισμὸν. Ὅνειδισμὸν προσεδόκησεν ἡ ψυχὴ μου.* nobis passionem suam recenset: quam aperte evangelistæ narraverunt.

23, 21. *Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum.* His significat ea quæ Judæis post passionem obventura erant. Perinde autem est ac si diceret: Similia sustineant iis quæ me experiri curarunt. Væ enim improbo, quia mala ipsi secundum opera manuum ejus evenient. *Obscurentur oculi eorum ne videant.* Quomodo enim non tenebris offusi fuerint, cum justitiæ solem non acceperint? *Et dorsum eorum semper incurva.* Non enim temporaria eorum, quemadmodum Babylonica, captivitas fuit.†

26. *Fiat habitatio eorum deserta.* Hoc ait propter vastationem quæ Hierosolymæ contigit. *Et in tabernaculis eorum non sit qui inhabitet.* Ex ipsis videlicet Judæis; nemo enim eorum jam Hierosolymæ tabernacula inhabitat.

27. *Quoniam quem tu percussisti persecuti sunt.* Causam affert cur talia passuri sint. Simile autem est huic: *Percutiam pastorem, et dispergentur oves*⁸⁷. Hunc igitur, ait, qui juxta placitum tuum in passione percussus est, ipsi non recipientes extra propriam salutem sese expulerunt. *Et super dolorem vulnere meorum addiderunt.* Hoc ait, quia ipse quidem humiliavit semetipsum, illi vero morti tradiderunt.

28. *Appone iniquitatem super iniquitatem eorum.* Hoc ait, quoniam post crucem et resurrectionem ipsum calumniis impetierunt (32). *Et non intrent in justitiam tuam.* Procul erunt remoti a voluptate qua justii donabuntur.

29. *Deleantur de libro viventium.* Etsi enim inscripti fuerint, ait, quia ad ipsos promissiones pertinebant; sed quoniam hæc atque illa perpetrarunt, merito delebuntur.

30-32. *Ego sum pauper et dolens, salus tua, Deus, suscepit me,* etc. Hisce evangelicum institutum prædicatur, cui imperavit ille qui secundum Deum pauper est, cui dictum est⁸⁸: *Beati pauperes spiritu.* Ingressitur autem ille pauper chorus gratias agens de salute sibi parva ab Unigenito. Ipse namque est facies Patris. Promittit porro se non ulterius cruenta sacrificia oblaturum, sed potius sacrificium laudis et spiritualis cantici.

33. *Videant pauperes et lætentur,* etc. Hæc cum norint ii qui sunt pauperes spiritu, exsultabunt. Hæc autem dicunt apostoli propter eos qui ipsorum opera in Christum crediderunt.

34. *Quoniam exaudivit pauperes Dominus.* Ecquam orationem exaudivit nisi eam quam pro iis offerebat Unigenitus? Quid postulabat autem nisi ut ipsi liberarentur ex vinculis mortis? Quamobrem

⁸⁷ Zach. xiii, 7; Matth. xxvi, 31. ⁸⁸ Matth. v, 3.

(32) Hic quædam habet Corderius quæ sunt Theodori.

δισμὸν. Ὅνειδισμὸν προσεδόκησεν ἡ ψυχὴ μου. Ἐντεῦθεν ἡμῖν τὸ πάθος διηγείται· ὃ σαφῶς καὶ οἱ εὐαγγελισταὶ διηγήσαντο.

Γενηθήτω ἡ τράπεζα αὐτῶν ἐνώπιον αὐτῶν εἰς παρῖδα. Ἐντεῦθεν τὰ συμβησόμενα τοῖς Ἰουδαίοις μετὰ τὸ πάθος κατασημαίνει. Ὅμοιον δὲ ὡσεὶ λέγει· Τὰ παραλήθια ὑπομείνοιεν ὧν πείραν παρεσκευασάν με λαβεῖν. Οὐαὶ γὰρ πονηρῶ, ὅτι πονηρὰ κατὰ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ συμβήσεται αὐτῷ. *Σκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν.* Πῶς γὰρ οὐκ ἐσκοτίσθησαν, μὴ δεξιμένοι τὸν τῆς δικαιοσύνης ἥλιον; *Καὶ τὸν νῶτον αὐτῶν διαπαντὸς σὺγκαμψόν.* Οὐ γὰρ πρόκαιρος αὐτοῖς, ὡσπερ ἐπὶ Βαβυλωνίων, γέγονεν ἡ αἰχμαλωσία.

Γενηθήτω ἡ ἔπαυλις αὐτῶν ἡρημαμένη. Τοῦτο φησι διὰ τὴν πόρθησιν τὴν συμβῆσαν τῇ Ἰερουσαλήμ. *Καὶ ἐν τοῖς σκηνώμασι αὐτῶν μὴ ἔστω ὁ κατοικῶν.* Ἐξ αὐτῶν δηλονότι· οὐ γὰρ τις τῶν Ἰουδαίων ἔτι τὰς ἐν Ἰερουσαλήμ κατοικεῖ σκηνάς.

Ὅτι δὲ σὺ ἐπάταξας αὐτοὶ κατεδίωξαν. Αἰτίας παράθεσις δι' ἣν τὰ τοιαῦτα πείσονται. Ὅμοιον δὲ τῷ Πατάξω τὸν ποιμένι, καὶ διασκορπισθήσονται τὰ πρόβατα. Τοῦτον οὖν, φησί, τὸν κατὰ σὴν εὐδοκίαν ἐν παταγμῷ διὰ τὸ πάθος γενόμενον αὐτοὶ οὐ παρέδεξιμένοι, ἔξω που τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας ἀπήλασαν. *Καὶ ἐπὶ τὸ ἄλγος τῶν τραυμάτων μου παρέθηκεν.* Τοῦτο φησιν, ἐπειδὴ αὐτὸς μὲν ἐταπεινώσεν ἑαυτὸν, οἱ δὲ καὶ θανάτῳ περιέβαλον.

Πρόσθετε ἀνομίαι ἐπὶ τὴν ἀνομίαν αὐτῶν. Καὶ τοῦτο λέγει, ἐπειδὴ μετὰ τὸν σταυρὸν καὶ τὴν ἀνάστασιν αὐτὸν ἐσυκοφάντησαν. *Καὶ μὴ εἰσελάβητε τὴν δικαιοσύνην σου.* Πόρρω γενήσονται, φησί, τῆς τοῖς δικαίοις ἀποδοθησομένης τρυφῆς.

Ἐξαλειφθήτωσαν ἐκ βίβλου ζῶντων. Εἰ καὶ ἐνεγράφησαν, φησί, κατὰ τὸ αὐτῶν εἶναι τὰς ἐπαγγελίας, ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ καλὰ τὰ ἐποίησαν, εἰκότως ἐξαλειφθήσονται.

Πτωχὸς καὶ ἄλγῶν εἰμι ἐγὼ, ἡ σωτηρία σου, ὁ Θεὸς, ἀντελάβετό μου, κ.τ.λ. Ἐντεῦθεν ἡ εὐαγγελικὴ πολιτεία κηρύττεται, ἥς ἤρξεν ὁ κατὰ Θεὸν πτωχός· ἢ καὶ εἰρητὰ Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι. Εἰσέρχεται δὲ οὗτος ὁ πτωχὸς χορὸς εὐχαριστῶν ἐπὶ τῇ γενομένῃ αὐτῷ σωτηρίᾳ παρὰ τοῦ Μονογενοῦς. Αὐτὸς γὰρ ἐστὶ τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς. Ἐπαγγελῆται δὲ μηκέτι τὰς δι' αἱμάτων προσφέρειν θυσίας· τὰς δι' αἰνέσεως δὲ μᾶλλον καὶ πνευματικῆς ὁδοῆς.

Ἰδέτωσαν πτωχοὶ, καὶ εὐφρανθήτωσαν κ.τ.λ. Ταῦτα γόνντες, φησὶν, οἱ τῷ πνεύματι πτωχοὶ, ἀγαλλιασθήσονται. Λέγουσι δὲ ταῦτα οἱ ἀπόστολοι διὰ τοὺς δι' αὐτῶν πιστεύσαντας εἰς Χριστόν.

Ὅτι εἰσῆκουσε τῶν περιήτων ὁ Κύριος. Καὶ ποίας εὐχῆς, ἢ ἥς ὑπὲρ αὐτῶν ἤβητο ὁ Μονογενής; Περὶ τίνος δὲ ἤβητο, ἢ ῥυσθῆναι αὐτοὺς ἐκ τῶν τοῦ θανάτου δεσμῶν; Διὸ φησι· *Καὶ τοὺς πεπεδημένους*

αὐτοῦ οὐκ ἐξουδένωσε. Διέρρηξε γὰρ πάντων τὰ δεσμά, εἰρηκῶς τοῖς ἐν δεσμοῖς, Ἐξέλθετε καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότει, Ἀρακαλύφθητε. Καὶ τοὺς πεπεδημένους αὐτοῦ οὐκ ἐξουδένωσε. Καὶ οὐ διεπτυσεν ἡμᾶς ἐν συμφοραῖς ὄντας, καλῶς δὲ αὐτοὺς πεπεδημένους εἶπε δι' ὧν ἔπασχον ταῦτα.

Αἰνεσάτωσαν αὐτὸν οἱ οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ. Εἰ χαρὰ γίνεται ἐν οὐρανῷ ἐπὶ ἐνὶ ἀμαρτωλῶ μετανοοῦντι, πολλῶ πλεον χαρῆσονται συμπάσης ἑλευθερωθείσης τῆς γῆς. Εἰ δὲ οὐρανὸς ἐπὶ τῆ τῶν ἀνθρώπων χαίρει σωτηρίᾳ, καὶ αἰνεῖ ἐπὶ τούτῳ τὸν Θεόν· πολλῶ μᾶλλον καὶ αὐτοὶ οἱ σωθέντες ἐπὶ τῆς γῆς αἰνέσουσι τὸν σώσαντα· διὸ προσέθηκε· *Θάλασσα καὶ πάντα τὰ ἔρποντα ἐν αὐτοῖς*. Τοῦτό φησιν, ἐπειδὴ καὶ ἐν ταῖς νήσοις ἔμελλον τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ παραδέχεσθαι. Τὸ δὲ, ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐν τῇ γῆ καὶ ἐν τῇ θαλάσσει.

Ὅτι ὁ Θεὸς σώσει τὴν Σιών, καὶ οἰκοδομηθήσονται αἱ πόλεις τῆς Ἰουδαίας. Τίνα φησὶν εἶναι τὴν Σιών ἢ τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν, ἧς καὶ αἱ πόλεις ἰκοδομήθησαν, αἱ διεγερθεῖσαι δηλονότι τῶν ἀνθρώπων ψυχαί; Πεσοῦσαι γὰρ ἦσαν ὅτε ἠγνόουν τὸν Θεόν. Αὗται δὲ εἰσιν αἱ διὰ τῆς ἐξομολογήσεως ἀνεγερθεῖσαι. Ἰουδαία γὰρ ἐξομολόγησις ἐρμηνεύεται.

Καὶ κατοικήσουσιν ἐκεῖ, καὶ κληρονομήσουσιν αὐτήν. Οἱ νῦν, φησὶν, αἰχμάλωτοι, τῆς ἐπανόδου τυχόντες, καὶ τὰς οἰκίας οἰκοδομήσουσι πόλεις, καὶ κατοικήσουσιν αὐτάς. Οὐκ αὐτοὶ δὲ μόνοι, ἀλλὰ καὶ οἱ τούτων παῖδες καὶ οἱ ἐκγονοὶ· τοῦτο γὰρ ἐπιγγαγεν.

Καὶ τὸ σπέρμα τῶν δούλων αὐτοῦ καθέξουσιν αὐτήν, καὶ οἱ ἀγαπῶντες τὸ ὄνομα σου κατασκηνώσουσιν ἐν αὐτῇ. Δούλοι μὲν αὐτοῦ οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι, ὡς Παῦλος, δούλος Ἰησοῦ Χριστοῦ· σπέρμα δὲ αὐτῶν οἱ δι' αὐτῶν εἰς Χριστὸν πιστεύσαντες.

Εἰς τέλος, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ, ΕΘ΄.

Εἰς ἀνάμνησιν εἰς τὸ σῶσαι με Κύριον.

Υπόθεσις.

Τούτον ᾄδει τὸν ψαλμὸν ἐκ προσώπου τῆς ἀνθρωπότητος, ἀξιούσης εἰς τὸ βοηθεῖν αὐτῇ διαναστῆναι τὸν Θεόν. Οὕτω γὰρ συνέβαιεν ἐντραπήναι μὲν τοὺς ἀντικειμένους αὐτῇ πολεμίους δαίμονας, εὐφρανθῆναι δὲ τοὺς ὅσοι χαίρουσιν ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ αὐτῆς. Ὁ Θεός, εἰς τὴν βοήθειάν μου πρόσχευς, κ. τ. λ. Αἰσχυνθήτωσαν καὶ ἐντραπήτωσαν. Διαμάρτοεν, φησὶν, οἱ τῆς ἐμῆς σφαγῆς ἐφιέμενοι, καὶ τὴν ἐνεῦθεν αἰσχύνην καρπώσονται.

Ἀποστραφήτωσαν εἰς τὰ ὀπίσω, κ. τ. λ. Καὶ πάλιν κἀναῦθα ἐν τοῖς παροῦσι στίχοις ἐπαρᾶται μὲν τοῖς αὐτὸν ἐπιβουλεύουσι, καὶ θέλουσιν αὐτὸν κακῶς παθεῖν καὶ λέγει πρὸς αὐτούς· Οἱ τοῖς ἐμοῖς κακοῖς ἐρηδόμενοι· τράποινο εἰς φυγὴν μετὰ αἰσχύνης, τὴν ἐμὴν ὀρῶντες μεταβολήν. Ἀποστραφήτωσαν παρὰ ἑαυτοῖς αἰσχυνόμενοι. Οἱ ἐπὶ τῷ γενομένῳ μοι πάλαι· πτώματι διὰ τὴν τοῦ θανάτου κατάραν ἐπιχαρέντες.

⁹¹ Isa. XLIX, 9.

A ait: *Et vincitos suos non despecti*. Diripuit enim omnium vincula cum dixit iis qui *vincti sunt*. *Exite et iis qui in tenebris, Revelamini* ⁹¹. *Et vincitos suos non despecti*. Et non respuit nos in calamitatibus constitutos; jure autem eos vincitos appellat quod talia paterentur.

35. *Laudent illum caeli et terra*. Si gaudium est in caelo super uno peccatore poenitentiam agente, multo magis gaudebunt illi cum totus orbis terrarum liberatus fuerit. Quod si caelum gaudet de hominum salute, et de hac re laudat Deum; multo magis ii ipsi qui salutem consequuntur in terra, laudabunt eum qui salutem dedit: quapropter addit: *Mare et omnia reptilia in eis*. Hoc ait quis futurum erat ut etiam in insulis reciperetur salutare Dei. Illud autem, *in eis*, id est in terra et in mari.

36. *Quoniam Deus salvam faciet Sion, et edificabuntur civitates Juda*. Quam esse ait Sion, nisi sanctam Ecclesiam, cujus civitates aedificatae sunt, excitatae scilicet hominum animae? Ceciderant enim quando ignorabant Dominum. Ipsae porro per confessionem excitatae sunt. Judaea namque *confessio* interpretatur.

37. *Et inhabitabunt ibi, et hereditate acquirunt eam*. Captivi, inquit, qui nunc reditum obtinuerunt, proprias urbes aedificabunt et inhabitabunt eas. Nec ipsi soli, sed et eorum filii et nepotes; id enim subjungit.

Et semen servorum ejus possidebit eam, et qui diligunt nomen ejus habitabunt in ea. Servi ejus sunt sancti apostoli, ut Paulus, servus Jesu Christi: semen autem eorum sunt ii qui per ipsos in Christum crediderunt.

In finem, PSALMUS David; LXIX.

1. In rememorationem quod salvum fecerit me Dominus.

Argumentum.

Hunc canit psalmum ex persona humanæ naturæ, rogantis Deum ut exsurgat ad auxilium ipsi. Ita enim contigit pudore affici adversarios ejus dæmones ad bellum instructos; lætari autem eos qui gaudent de salute ipsius.

2. *Deus, in adjutorium meum intende, etc.*

3. *Confundantur et revertantur*. Qui meam necem exoptant proposito labantur, atque hinc pudorem consequuntur.

4. *Avertantur retrorsum et erubescant, etc.* Rursum in præsentibus versiculis execratur eos qui insidias ipsi parant, et volunt eum malis affici, et ait illis: Qui de malis meis gaudent vertantur in fugam cum pudore, cernentes immutationem meam. *Avertantur statim erubescantes*. Qui de mea omnia pernicie et de maledicto mortis gaudebant.

6. *Ego autem mendicus sum et pauper.* Quasi A dicat : Justitia eorum qui prius memorati sunt privatus sum, ac in paupertate vivens, divitiarum justitiæ expers sum : quapropter tuum imploro auxilium. *Adjutor meus et liberator meus es tu, Domine, ne moreris.* Tuam enim providentiam consecutus sum. Exaudi quam citissime, et ne differas postulatum concedere.

1. *PSALMUS Davidi, in finem, filiorum Jonadab et priorum captivorum. Caret inscriptione apud Hebræos. LXX.*

Argumentum.

Filii Jonadab viri fuere pii et justii, qui patris præcepta accurate servabant, atque ita religiosi et moribus mansueti, ut eorum virtutis testis ipse Deus, prophetam Jeremiam alloquens, fuerit ⁶⁶. B Eorum tempore prior captivitas Jerusalem sub Chaldæis fuit. Hi fortasse personam gerant apostolorum chori, qui naviter cœlestis Patris præcepta servavit, et laudibus celebratus est per beatitudines quas audierunt. Similiter et apostolorum tempore prior Hierosolymæ captivitas sub Romanis accidit. Introducuntur itaque ipsi religiosi viri, scilicet apostolorum chorus, qui per præsentem psalmum orationem et gratiarum actionem pro seipsis Deo offerunt, quod se oppressos, cum a persecutoribus ob evangelicam prædicationem, tum a spiritualibus insidiatoribus dæmonibus, liberarit. Insuperque promittunt se sacrificia laudis solum oblaturus, legali videlicet cultu C liberatos.

διέσωσεν· ἔτι τε ὑποσχνούμενοι μόνως τὰς δι' αἰνέσεως ἀναπέμπειν θυσίας, ἀπηλλαγμένοι δηλονότι τῆς κατὰ νόμον λατρείας.

2. *In te, Domine, sperari, non confundar in æternum.* Ingentem fiduciam exhibet, nempe spem in Deum. *In justitia tua libera me.* Justitia Patris est Filius, per quem liberati sumus a peccato, quo in corruptione detinebamur.

3. *Esto mihi in Deum protectorem.* Gnarus apostolicus chorus pollicitum esse Deum, quod ipse in murum ignis in circuitu futurus sit iis qui crediderint in ipsum, rogat eam promissionem re jam in se compleri. *Quoniam firmamentum meum et refugium meum es tu.* Ipse namque est petra supra quam ædificati fundamentum habemus ; et ipse murus est qui continet nos, ut nihil ex incursu malorum lædamur. *Libera me,* inquit, ab iis hominibus qui D imperium obtinent, et ceu manu quadam nos in servitutum agunt, viris scilicet peccatorum plenis, iniquis, injustis.

4. *Deus meus, eripe me de manu peccatoris, et de manu contra legem agentis et iniqui.* Peccatoris nomine Judæos intelligit, ipsi enim erant et contra legem agentes et iniqui : contra legem agentes, quia innoxios damnabant ; iniqui autem, quia nullam haberent adversus illos rationi consentaneam occasionem.

⁶⁶ Jer. xxxv, 5-19.

Ἐγὼ δὲ πτωχός εἰμι καὶ πένης. Ἀντὶ τοῦ, τῆς τῶν προειρημένων δικαιοσύνης ἐστέφημαι, καὶ πτωχία συζῶν, τῆς δικαιοσύνης οὐκ ἔχω τὸν πλοῦτον διὰ τῆς σῆς ἐπικουρίας ἰκετεύω τυχεῖν. Βοηθός μου καὶ ῥύστης μου εἶ σύ, Κύριε, μὴ χρονίσῃς. Τῆς σῆς γὰρ προμηθείας τετύχηκα. Ἐπάκουσον ὅτι τάχιστα, καὶ μὴ ἀναβάλλῃ τὴν αἴτησιν.

Τῷ Δαυὶδ ΨΑΛΜΟΣ, εἰς τὸ τέλος, τῶν υἱῶν Ἰωναθάδ, καὶ τῶν πρώτων αἰχμαλωτισθέντων. Ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις. Ο'.

Υπόθεσις.

Οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰωναθάδ γεγονάτιν ἄνδρες εὐλαβεῖς τε καὶ δίκαιοι, καὶ τῶν τοῦ πατρὸς ἐντολῶν φύλακες ἀκριβεῖς, καὶ οὕτω θεοσεβεῖς καὶ τὸ ἦθος χρηστοί, ὡς καὶ μάρτυρα τῆς αὐτῶν ἀρετῆς γενέσθαι Θεὸν τῷ προφήτῃ διαλεγόμενον Ἰερεμίᾳ. Ἐπὶ τούτων δὲ καὶ ἡ πρώτη τῆς Ἱερουσαλήμ ὑπὸ Χαλδαίων αἰχμαλωσία γεγένηται. Σχοῖεν δ' ἂν οὗτοι πρόσσωπον τοῦ ἀποστολικοῦ χοροῦ, τοῦ καὶ σφόδρα τὰς τοῦ ἐπουρανίου Πατρὸς φυλάξαντος ἐντολάς, καὶ τοὺς ἐπαίνους εἰληφότος διὰ τῶν πρὸς αὐτοὺς εἰρημένων μακαρισμῶν. Ὁμοίως γοῦν καὶ ἐπὶ τούτων τῶν ἀποστόλων, φημί, ἡ πρώτη τῆς Ἱερουσαλήμ αἰχμαλωσία ὑπὸ Ῥωμαίων ἐγένετο. Εἰσαγγονται οὖν οὗτοι οἱ θεοφιλεῖς, τουτέστιν ὁ ἀποστολικὸς χορὸς, διὰ τοῦ προκειμένου ψαλμοῦ εὐχὴν τε καὶ εὐχαριστίαν ὑπὲρ ἑαυτῶν ἀναφέροντες τῷ Θεῷ, ἐφ' οἷς θλιβομένους αὐτοὺς ἀπὸ τε τῶν διωκόντων διὰ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, ἀπὸ τε τῶν νοητῶν ἐπιβούλων τῆς αὐτῶν ψυχῆς δαιμόνων

Ἐπὶ σοί, Κύριε, ἤλπισα, μὴ καταισχυρθεῖσιν εἰς τὸν αἰῶνα. Μέγα θάρσος τῆς πεποιθήσεως αὐτῷ προβάλλεται, τὴν ἐπὶ τῷ Θεῷ ἐλπίδα. Ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ῥύσαι με. Δικαιοσύνη τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς, δι' οὗ ἐβρῦσθημεν τῆς κατεχούσης ἡμᾶς ἀμαρτίας εἰς φθοράν.

Γενοῦ μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν. Εἰδὼς ὁ ἀποστολικὸς χορὸς, ὡς αὐτὸς ἐπήγγελται τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσιν ἔσθαι τείχος πυρὸς κυκλόθεν, τὴν τοιαύτην ὑπόσχεσιν ἔργῳ εἰς ἑαυτὸν πληροῦσθαι παρακαλεῖ. Ὅτι στερέωμά μου καὶ καταφυγή μου εἶ σύ. Αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ πέτρα, ἐφ' ἣν οἱ οἰκοδομηθέντες τὸν θεμέλιον ἔχομεν· καὶ αὐτὸς τὸ τείχος τὸ συνέχον ἡμᾶς, πρὸς τὸ μηδὲν παθεῖν ἐξ ἐπιδρομῆς κακῶν. Ἀπάλλαξόν με, φησὶ, τούτων τῶν κρατούντων, καὶ ὑπὸ τὴν δουλείαν ὥσπερ χειρὶ τινι ἀγόντων ἀνδρῶν, ἀμαρτίας πεπληρωμένων, ἀνόμων τε καὶ ἀδίκων.

Ὁ Θεός μου, ῥύσαι με ἐκ χειρὸς ἀμαρτωλοῦ, καὶ ἐκ χειρὸς παρανομούντος καὶ ἀδικούντος. Τοῦ ἀμαρτωλοῦ, τῶν Ἰουδαίων φησὶν· αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ καὶ παράνομος καὶ ἀδικός· παράνομος μὲν, ὅτι τοὺς ἀθώους κατέκρινεν· ἀδικός δὲ, ὅτι ἀθέμιαν εἰς αὐτοὺς εἶχεν εὐλογον πρόφασιν.

Ὅτι σὺ εἶ ἡ ὑπακομή μου, Κύριε, Κύριε, ἡ ἐλπὶς μου ἐκ νεότητός μου. Ῥῥασαί με, φησὶν, ἐξ αὐτοῦ τοῦ παρανόμου λαοῦ, διότι καὶ διὰ σὲ τὰ τοιαῦτα ὑπομένω καὶ διὰ τὴν εἰς σὲ ἐλπίδα. ἦν ἐδεξάμην ἐκ τῆς πρώτης καὶ ἐξ ἀρχῆς μου διὰ σοῦ γεννήσεως, κατὰ τὸ ἐρημένον· Ὅσοι ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι.

Ἐπὶ σὲ ἐπεστηρίχθην ἀπὸ γαστρός. Δείκνυσιν, ὡς ὁ Χριστὸς δι' ὃν τὰ τοιαῦτα ὑπέμενον, αὐτὸς ἔστιν ὁ καὶ ἔτι κυομένους αὐτοὺς ἐν γαστρὶ τῆς δημιουργικῆς ἑαυτοῦ προνοίας ἐξαγαγὼν εἰς φῶς. Ἐκ κοιλίας μητρός μου σὺ μου εἶ σκεπαστής. Ἐπειδὴ, φησὶ, σὺ αὐτὸς ὁ Κύριος, καὶ ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς μητρός μου ἔτι δυνατὸς ἐσκεπες τῇ θείᾳ σου δυνάμει, καὶ ἐρρύσω ἐκ τοῦ παρανομοῦντος λαοῦ· τούτου χάριν καὶ αὐτὸς ἐγὼ, ἅτε τῆς οὕτω συνεχοῦς ἡσθημένος εὐεργεσίας, οὐ παύομαι τοὺς εἰς σὲ ὕμνους ἀναπέμπων διηλεκτῶς.

Ἐρ σοὶ ἡ ὕμνησίς μου διαπαντός. Σὲ ὕμνων καὶ δοξάζων διατελώ, καὶ διὰ τῆς σῆς προνοίας ἐγενώμην περίθλεπτος. Ὡσει τέρας ἐγενήθη ἰσχυρῶς πολλοῖς. Τέρας μὲν τὸ παράδοξον καὶ μέγα τι φησὶν· ὃ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· Εἰ καὶ ἦρθην ὑψοῦ, φησὶ, καὶ μέγας τις καὶ ἐξαιρετός ἐν τοῖς πολλοῖς τεθάρσημαι ἔθνεσιν· ἀλλ' οὐκ οἰκεία δυνάμει τὸ τοιοῦτον ἔγχεον ἀγαθόν. Σὺ γὰρ ἦς αὐτὸς ὁ κράτιστόν με καὶ γενναῖον εἰς τῆς σαυτοῦ βοηθείας ποιῶν.

Πληρωθῆτω τὸ στόμα μου αἰνέσεως, ὅπως ὕμνησω τὴν δόξαν σου. Ἐπειδὴ τῶν τοιούτων ὑπαρχθειῶν μοι εὐεργεσιῶν, ἄνθρωπος ὢν, οὐ δύναμαι τὰς ἀξίας ἀποδοῦναι ἀμοιβάς· τούτου χάριν ἐκ τῆς σῆς σοφίας αἰνέσεώς μου τὸ στόμα πληρωθῆναι ἀξιῶ· οὕτω γὰρ καὶ μιλίς τὴν σὴν δόξαν ὕμνησαι δυνήσομαι. Ὅλην τὴν ἡμέραν τὴν μεγαλοπρέπειάν σου. Ἐπειδὴ, πληρωθέντος μου τοῦ στόματος αἰνέσεως, φησὶ, τὴν σὴν δόξαν ἀρξομαι ὕμνεῖν, ὕμνησω καὶ διὰ πάσης ἡμέρας τὴν μεγαλοπρέπειάν σου. Δόξαν δὲ ἦν ἐπὶ γῆς ἐποίησατο οἰκονομίαν φησὶ, δι' ἧς ἐπλήρωσε τὴν γῆν τῆς δόξης αὐτοῦ. Μεγαλοπρέπειαν δὲ τὴν θεότητα λέγει, δι' ἧς πάντα ἐκεῖνα ἀνομαλῶς ἐργάσατο.

[Πληρωθῆτω τὸ στόμα μου αἰνέσεως. Δυνατὸν μὲν διαπαντὸς αἰνεῖν τὸν Θεόν, καὶ διαπαντὸς εὐλογεῖν, καὶ διαπαντὸς σωφρονεῖν· πῶς δὲ δυνατὸν διαπαντὸς ἐλπίζειν; Ὁ γὰρ ἐλπίζων διαπαντὸς, οὐδέποτε τυγχάνει τοῦ πράγματος ἐκεῖνου, οὐ ἐλπίζει τυχεῖν. Καὶ ὁ μὲν ἐρεῖ τὸ, διαπαντὸς, οὐ κατὰ τοῦ πλάτους τῶν αἰώνων θεθεῖσθαι, ἀλλὰ κατὰ τῆς ζωῆς τῆς αἰσθητῆς· ἕτερος δὲ καὶ κατὰ τοῦ πλάτους τῶν αἰώνων τὸ διαπαντὸς ἐκλήψεται, ἵνα ἦ τὸ πέρας τῆς ἐλπίδος ἡ γνώσις τῆς ἀγίας Τριάδος.]

Μὴ ἀποβρίψῃς με εἰς καιρὸν γήρωος. Γῆρας ἐνταῦθα τὴν ἀσθενείαν φησὶ. Λέγει οὖν, ὅτι Μὴ γένοιτο, ὦ Δέσποτα, καιρὸς καθ' ὃν ἀσθενῆς ὢν ἐπιδειχθῆναι! Ῥύχεται οὖν μηδέποτε τῆς εἰς Χριστὸν ἐλπίδος ἐκπεσεῖν. Αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἡ ἰσχύς ἡμῶν. Ἐν τῷ ἐκλεί-

5. Quoniam tu es patientia mea, Domine, Domine, spes mea a juventute mea. Libera me, inquit, a populo isto legis transgressore, quia propter te, et propter spem quam in te habui ab initio, et a mea per te generatione, illa sustineo, juxta illud: Quotquot receperunt eum dedit eis potestatem filios Dei fieri¹¹.

6. In te confirmatus sum ex utero. Declarat Christum propter quem illa sustinebant, ipsum esse qui adhuc eos in utero gestatos virtute sua creatrice in lucem eduxit. De ventre matris meæ tu es protector meus. Quandoquidem, ait, tu ipse Dominus me, dum adhuc in ventre matris essem, protegebas divina tua virtute, et liberasti me ex populo contra legem agente; ideo ego, utpote qui tam frequenter tua senserim beneficia, nunquam cesso hymnos tibi offerre.

7. In te cantatio mea semper. In hymnis et laudibus tuis proferendis persevero, et per providentiam tuam præclarus evasi. Tanquam prodigium factus sum multis. Prodigium, obstupescendum et magnum aliquid significat. Hujusmodi autem est quod ait: Etiam si in sublime elevatus sum, inquit, et magnus præclarusque, apud multas gentes fiducia plenus sum: sed non propria mea virtute tantum boni adeptus sum. Tu enim eras qui me tuo auxilio et fortissimum et generosum efficiebas

8. Repletur os meum laude ut cantem gloriam tuam. Quoniam tantis beneficiis affectus, homo cum sim, non possum dignas retributiones rependere; ideo ex tua sapientia rogo os meum laude repleti, atque ita vix potero gloriam celebrare tuam. Tota die magnificentiam tuam. Postquam, ore meo laude repleto, tuam celebrare gloriam incœpero, tota die magnificentiam quoque tuam decantabo. gloriam autem vocat, œconomiam quam exhibuit in terra, qua terram gloria sua replevit. Magnificentiam autem vocat deitatem, per quam omnia illa variis modis effecit.

[Repletur os meum laude. Possumus quidem laudare semper Deum, semper benedicere, semper temperanter nos gerere: at qui possibile est semper sperare? Nam qui semper sperat, nunquam rem quam sperat consequitur. Alius quidem ait, illud semper, non sæculorum spatium spectare, sed vitam solum istam sensibilem: alter spatium quoque sæculorum illud semper spectare ait, ut spei terminus sit cognitio sanctæ Trinitatis.]

9. Ne projicias me in tempore senectutis. Senectutem hic vocat infirmitatem. Ait igitur: Absit, Domine, tempus illud quo infirmus appaream! Rogat igitur ut nunquam sua in Christum spe labatur. Ipse namque est virtus nostra. Cum defecerit virtus

¹¹ Joan. 1, 12.

mea ne derelinquas me. Etiam si contigerit mihi ut, homo cum sim, in peccatum cadam, ne me propter peccatum deseras, Domine, sed me iterum revoca, clemens cum sis.

10. *Quia dixerunt inimici mei mihi.* Illud : *Quia dixerunt,* positum pro : Ne forte dicant inimici mei : Irrumpamus in eum, erit quippe nobis in praedam, Deo non opitulante.

12. *Deus meus, ne elongeris a me.* Quoniam igitur id illi dicunt, ne diutius differas auxilium. *Deus meus, in auxilium meum respice.*

13. *Confundantur et deficiant detrahentes animam meam.* Quandoquidem ipsi, inquit, impetum in me fecerunt, rati me a te derelictum ; si auxilium afferas, praepudore ipsi discedent, cum vanas deprehenderit calumnias in animam meam structas. Quae autem illae calumniae sunt, nisi quae dicebant illi : *Deus dereliquit eum ?*

14. *Ego autem semper sperabo in te.* Non cessant enim per scripta sua spem erga Christum suam confiteri. *Et adjiciam super omnem laudem tuam.* Per hymnos eorum qui ipsorum opera salutem consecuti sunt.

15. *Os meum annuntiabit justitiam tuam.* Non cesso, inquit, Domine, semper justitiam tuam in ore versare. Etenim justitia Patris est Unigenitus ejus. Nam genita nobis est justitia a Deo juxta sacram Apostolum ⁶². *Tota die salutare tuum.* Semper, inquit, memor ero aeternitatis qua nobis salutem largitus es. *Quoniam non cognovi litteraturam.* Per litteraturam aut vanas et implicatas vitae distractiones intelligit, aut varia quae lex offerre jubebat sacrificia. Quando, inquit, eas omnes abjeci, in supernas introibo mansiones, Domino virtutem mihi ad eam rem praebente. Simile autem est dicto huic : *Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te, quid ergo erit nobis* ⁶³ ? Cum hujusce rei causa promissionem regni caelorum acceperunt.

16. *Introibo in potentias Domini.* Tua virtute et auxilio ingressum inveniam ad terram promissionis. *Domine, memorabor justitiae tuae solius.* Praedictis omnibus dimissis, inquit, solius justitiae tuae memor ero, qua nos a peccato liberasti.

17. *Deus meus, quae docuisti me a juventute mea.* A prima, ut ita dicam, die qua ipsos elegit, dedit illis ea quae regnum caelorum spectant. *Et usque nunc pronuntiabo mirabilia tua.* Non immemor, inquit, factus sum eorum quae doctus fui : sed etiam ea quae didici, aliis annuntiavi.

18, 19. *Et usque in senectam et senium.* Quoniam ipse Christus postquam resurrexit a mortuis promisit eis dicens ⁶⁴. *Ecce vobiscum sum omnibus die-*

πειν την ισχύν μου μη εγκαταλίπης με. Ει καὶ συνέβη ἄνθρωπον ὄντα, φησί, ποτὲ ἀμαρτεῖν, μὴ διὰ τὴν ἀμαρτίαν εγκαταλίπης με, Κύριε· ἀλλὰ ἀνακάλεσαι πάλιν ὡς φιλόανθρωπος.

Ὅτι εἶπον οἱ ἐχθροὶ μου ἐμοί. Τὸ, ὅτι εἶπον, ἀντὶ τοῦ· Μήποτε εἴποιεν οἱ ἐχθροὶ μου, Ἐπιθώμεθα αὐτῷ· ἔσται γὰρ ἡμῖν εἰς προνομήν, μὴ ἐπικουροῦντος Θεοῦ.

Ὁ Θεός μου, μὴ μακρύνῃς ἀπ' ἐμοῦ. Ἐπειδὴ τοίνυν ἐκεῖνοι ταῦτά φασι, μὴ ἐπιμύχιστον ὑπερβῆς τὴν βοήθειαν. Ὁ Θεός μου, εἰς τὴν βοήθειάν μου πρόσχευς.

Αἰσχυρνήτωσαν καὶ ἐκλειπέτωσαν οἱ ἐνδιαβάλλοντες τὴν ψυχὴν μου. Ἐπειδὴν, ἐκείνων ἐπιτιθέμενων, φησί, διὰ τὸ δόξαι με εγκαταλειφθῆναι παρὰ σοῦ, εἰ βοηθήσῃς αὐτοῖς, αὐτοὶ εἰς αἰσχύνην ἀποστραφίσκονται, ἅτε ματαίως εὐρόντες, ἃς κατὰ τῆς ψυχῆς μου ἐποιήσαντο διαβολάς. Τίνες δὲ αἱ διαβολαὶ ἢ αἱ λέγουσαι· Ὁ Θεός εγκατέλιπεν αὐτόν ;

Ἐγὼ δὲ διαπαντὸς ἐλπῶ ἐπὶ σέ. Οὐ παύονται γὰρ διὰ τῶν ἰδίων συγγραμμάτων ὁμολογοῦντες τὴν ἐλπίδα τὴν εἰς Χριστόν. Καὶ προσθήσω ἐπὶ πᾶσαν τὴν ἀλγείν σου. Διὰ τῆς ὁμολογίας τῶν δι' αὐτῶν σωζομένων.

Τὸ στόμα μου ἀναγγελεῖ τὴν δικαιοσύνην σου. Ἐπὶ στόματος ἀεὶ, φησὶν, ὦ Δέσποτα, τὴν σὴν φέρειν δικαιοσύνην οὐ παύομαι. Δικαιοσύνη γὰρ τοῦ Πατρὸς ὁ Μονογενὴς αὐτοῦ. Ἐγενήθη γὰρ ἡμῖν δικαιοσύνη ἀπὸ Θεοῦ κατὰ τὸν ἱερὸν Ἀπόστολον. *Ὁλην τὴν ἡμέραν τὴν σωτηρίαν σου.* Διαπαντὸς μνησθήσομαι, φησί, τῆς οἰκονομίας δι' ἧς ἡμῖν τὴν σωτηρίαν ἐχαρίσω. *Ὅτι οὐκ ἔγγων γραμματείας.* Γραμματείας ἢ τοὺς ματαίους καὶ πολυπλόκους τοῦ βίου περισπασμούς φησὶν, ἢ τὰς διὰ τοῦ νόμου κελευσμένας πολυτρόπους προσάγεσθαι θυσίας. Ἐπειδὴ ταύτας συμπάσας, φησὶν, ἐπεθαλόμην, εἰς τὰς ἄνω εἰσελεύσομαι μονάς, εἰς τοῦτο δύναμίν μοι τοῦ Κυρίου παρέχοντος. Ὅμοιον δὲ τῷ εἰρημένῳ· *Ἴδού ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολούθησάμεν σο· τί ἡμῖν ἔσται ;* Ὅτε καὶ τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας τὴν ὑπόσχεσιν διὰ ταῦτα ἐδέχοντο.

Εἰσελεύσομαι ἐν δυναστείᾳ Κυρίου. Τῇ σῇ δυνάμει καὶ βοηθείᾳ τεύξομαι τῆς εἰσόδου τῆς εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. Κύριε, μνησθήσομαι τῆς δικαιοσύνης σου μόνου. Πάντα τὰ εἰρημένα ἄφεις, φησί, μόνης μνημονεύσω τῆς δικαιοσύνης, δι' ἧς ἡμᾶς τῆς ἀμαρτίας ἠλευθέρωσας.

Ὁ Θεός μου, ἃ ἐδίδαξάς μοι ἐκ νεότητός μου. Ἀπὸ γὰρ πρώτης, ὡς εἰπεῖν, ἡμέρας, ἧς αὐτοὺς ἐξελέξατο, παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ περὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἀπαγγελῶ τὰ θαυμάσια σου. Οὐκ ἀμνήμων, φησὶν, ὧν ἐδιδάχθην γεγενῆμαι· ἀλλ' ἄπερ αὐτὸς ἔμαθον, ταῦτα καὶ τοῖς ἄλλοις ἀπήγγελα.

Καὶ ἕως γήρων καὶ πρεσβείων. Ἐπειδὴ αὐτοὺς ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσιν ὑπέσχετο λέγων αὐτοῖς· *Ἴδού μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέ-*

⁶² I Cor. 1, 30. ⁶³ Matth. xix, 27. ⁶⁴ Matth. xxviii, 20.

ρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος· τοῦτου χάριν αἰτεῖ ταύτην αὐτῷ πληρωθῆναι τὴν ὑπόσχεσιν. Ὁ Θεός μου, μὴ ἐγκαταλείπῃς με, ἕως ἂν ἀπαγγελῶ τὸν βραχίονά σου. Ἐὰν μὴ ἐγκαταλείπῃς με, φησὶ, κατὰ τὴν τὴν ὑπόσχεσιν, ὡς Δέσποτα, τότε γενήσεται δυνατόν τὸν σὸν ἀπαγγεῖλαι βραχίονα τῆ ἐξ ἔθνῶν ἐσομένην πιστῇ γενεᾷ. Τίς δὲ ὁ βραχίων ἐπιφέρει λέγων· *Τὴν δυναστείαν σου καὶ τὴν δικαιοσύνην σου*. Καὶ δυναστεῖαν μὲν, διὰ τὸ δῆσαι τὸν ἰσχυρόν φησι, καὶ διαρπάσαι τὰ σκευὴ αὐτοῦ· δικαιοσύνην δὲ, ὅτι ἀδίκως ἡμᾶς αἰχμαλωσία κατεχομένους λελύτρωται. Ὁ Θεός ἕως τῶν ὑψίστων. Ἀπαγγεῖλῶ, φησὶν, ὅτι οὐ μόνον τὰ ἐπὶ γῆς, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν οὐρανοῖς διὰ τοῦ ἰδίου ἐλυτρώσω αἵματος. Ὅμοιον δὲ τῷ· *Ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς*. Ὁ Θεός, τίς ὁμοίός σοι; **B** *Εὐχαριστεῖ ἐφ' οἷς, καίτοι πάσαι διὰ τὴν ἁμαρτίαν δικαίως καταδικασμένοι θανάτῳ, οὐκ ἐναπέμεινεν τῷ θανάτῳ· ἀλλὰ τῆ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία ἀπολέλυται διὰ Χριστοῦ τῆς φθορᾶς.*

Ὅσα εἰδείξας μοι ὀλίγεις πολλάς; Ὅλων γάρ με καὶ ὄσων πείραν λαβεῖν ἐποίησας κακῶν; Καὶ ἐπιστρέψας ἐξωλοποίησάς με, καὶ ἐκ τῶν ἀβύσσων τῆς γῆς ἀνήγαγές με. Ἐπλεόνασας ἐπ' ἐμὲ τὴν μεγαλοσύνην σου, καὶ ἐπιστρέψας παρεκάλεσάς με. Ὁ διπλασιασμός ἔοικε σημαίνει τὴν ἐπὶ τοῖς μετὰ τὸ βάπτισμα πλημμελήμασι γινομένην μετάνοιαν δεκτὴν ὑπάρχειν τῷ, ὡς εἴρηται, πλεονάσαντι ἐφ' ἡμᾶς τὴν αὐτοῦ ἀγαθότητά τε καὶ δικαιοσύνην. Διὸ πρότερον μὲν τὸ, *ἐξωλοποίησάς με*, ὡς ἐπὶ ἀναγεννήσεως εἴρηται· δεύτερον δὲ τὸ, *παρακέλεσας*, ὡς ἐπὶ καταπονουμένου τῆ τῶν ἁμαρτημάτων ἀθυμίας. Ἔστι μὲντοι καὶ ἐπὶ τῆς ἐξ Αἰγύπτου μὲν λυτρώσεως τὰ πρότερα μὲν ἐκδέξασθαι, ἐπὶ τῆς τοῦ Κυρίου δὲ παρουσίας τὰ δεύτερα νοῆσαι, ὅτε καὶ ἡ παντελής ἡμῖν γέγονε παράκλησις. Οἱ γὰρ ἐξ Αἰγύπτου ἐξελθούσες, εἰ καὶ ἐβρόύθησαν τοῦ προσκαίρου θανάτου, ἀλλ' ὑπέπιπτον τῷ αἰωνίῳ, ὡς μηδέπω τῆς ἀναστάσεως δεδωρομένης.

Καὶ γὰρ ἐγὼ ἐξομολογήσομαι σοὶ ἐν σκεύεσι ψαλμοῦ τὴν ἀληθειάν σου, ὁ Θεός. Οὕτω, φησὶν, ἐμαυτὸν παρασκευάσω διὰ τῆς ἐξομολογήσεως ἐπιτήδειον γεννηθῆναι πρὸς τὸ σκευὸς ὕμνων κληθῆναι. Εἰ δὲ σκευὸς κληθῆναι ἐκλογῆς λέλεκται, δηλονότι καὶ σκευὸς ὕμνων κληθῆναι. *Ψαλῶ σοι ἐν κιθάρα.* Τῆ τῆς ψυχῆς ἀρμονία φησὶν· Ὅταν γὰρ μηδὲν ἐναντίον ἑαυτῆς ἴσῃ κατὰ τὸν βίον μήτε περὶ τὰ δέγματα ποιῆ ἢ πάσχη ἢ ψυχῆ, τότε δὴ τότε νοητὴ κιθάρα κληθεῖται δικαίως.

Ἀγαλλιάσονται τὰ χεῖλή μου, ὅταν ψαλῶ σοι. Τοῦτο πρὸς ἀντιδιαστολήν τοῦ νόμου λέλεκται· ὅτι ἐκεῖνα μὲν τὰ ἐπιτάγματα ἦν φορτικὰ, ὡς δυσκατόρθωτα, ταῦτα δὲ χρηστά τε καὶ ἑλαφρά, ὡς καὶ ἡδονῆς ἀποπληροῦντα τοὺς ἀξιοθέντας αὐτῶν. *Καὶ ἡ ψυχὴ μου ἦν ἐλυτρώσω*, τῆς ἁμαρτίας τῆς φθορᾶς, τῆς δουλείας τοῦ Σατανᾶ, τοῦ θανάτου αὐτοῦ.

A *bus usque ad consummationem sæculi, ideo rogat eam promissionem erga se impleri. Deus meus, ne derelinquas me, donec annuntiem brachium tuum. Si me, inquit, juxta promissionem tuam non derelinquas, Domine, tunc futurum est ut annuntiem robustum brachium tuum fideli generationi ex gentibus futuræ. Quid autem sit brachium subinfert his verbis: Potentiam tuam et justitiam tuam. Potentiam dicit, quia ligavit fortem illum et diripuit vasa ejus; justitiam vero, quia nos captivitate injuste detentos redemit. Deus usque in altissima. Annuntiabo, inquit, quod non modo terrena, sed etiam: cœlestia per proprium sanguinem redemeris. Simile autem est illi: Quoniam et ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis. **B** Gratias agit, quod, etiamsi olim merito peccati causa morte damnatus sit, non in morte remanserit; sed Dei clementia per Christum liberatus sit a corruptione.*

20, 21. Quantas ostendisti mihi tribulationes multas? Qualium me quantorumque malorum experimentum sumere fecisti? Et conversus vivificasti me, et de abyssi terræ iterum reduxisti me. Multiplicasti magnificentiam tuam, et conversus consolatus es me. Repetitio videtur significare, pœnitentiam de peccatis post baptismum admissis acceptam ei esse, qui, ut dictum est, multiplicavit super nos bonitatem et justitiam suam. Quapropter prius, vivificasti me, quasi de regeneratione dictum est: secundo autem, consolatus es me, quasi de eo dictum est qui admissi peccati tristitia laborat. Possunt etiam priora de liberatione ex Ægypto intelligi, et secunda de Domini adventu explicari, quando nobis plena consolatio fuit. Qui enim ex Ægypto egressi sunt, etsi liberati fuerunt a temporanea morte, at inciderunt in æternam, cum nondum resurrectionis gratia data esset

*22. Nam et ego confitebor tibi in vasis psalmi veritatem tuam, Deus. Me, inquit, per confessionem ita adornabo, ut aptus sim qui vas hymnologię appeller. Quod si dictus est vas electionis, dictus est etiam vas hymnologię. Psallam tibi in cithara. **D** Anima, inquit, concentu. Cum enim illa nihil sibi contrarium, sive secundum vitam, sive secundum doctrinam fecerit aut passa fuerit, tunc sane spiritalis cithara jure appelletur.*

23. Exultabunt labia mea cum cantavero tibi. Hoc ait ad discrimen legis, quia ejus quidem præcepta onerosa erant et observatu difficilia. Hæc autem mansueta ac levia sunt, ita ut eos qui illis dignati sunt voluptate repleant. Et anima mea quam redemisti, a peccato corruptionis, a servitute Sathanæ, ab ipsa morte.

⁶⁵ Rom. xxviii, 21.

24. *Sed et lingua mea tota die meditabitur justitiam tuam, cum confusi et reveriti fuerint qui quaerunt malum mihi. Cum spirituales inimici mei, inquit, de medio sublatis, et qui in abyso habitant infamia et pudore affecti fuerint: tunc, utpote nemine ultra praepediente, nunquam cessabo, Domine, te hymnis celebrare.*

1. *In finem, PSALMUS David in Salomonem.*

LXXI.

Argumentum.

Adventus Christi hisce significatur, necnon gentium vocatio. In Salomonem autem inscribitur psalmus. Hic enim verus est Salomon pacificus, quia fecit utraque unum, et medium parietem maceriae solvit ⁶⁶.

2. *Deus, judicium tuum regi da. Decrevisisti, inquit, o Pater, ut Unigenitus tuus illustret eos qui sunt in terra. Id igitur jam olim a te judicatum, nunc exsequere. Et justitiam tuam filio regis. Cum ipse sit justitia Patris, propter humanam naturam dicitur justitiam accepisse. Ipse autem est Christus Rex et filius regis. Judicare populum tuum in justitia. Haec est causa incarnationis ad judicandam scilicet Satanæ adversum nos arrogantiam; quare cum propediem crucifigendus esset, aiebat: Nunc judicium est hujus mundi, nunc princeps hujus mundi ejicietur foras ⁶⁷.*

3. *Suscipiant montes pacem populo, et colles justitiam. Montes et colles hic evangelicas virtutes vocat, quæ olim, ob effusam impietatem, terram non incolebant, nunc autem jussæ sunt pacem cum hominibus reconciliare.*

4-6. *Judicabit pauperes populi. Pauperes dicit eos qui idololatrarum filii erant, et erant omni bono egeni. Aut universum hominum genus. Nam omnes declinaverunt, juxta psalmi vocem ⁶⁸: Et humiliabit calumniatorem. Diabolum dicit. Et permanebit cum sole. In omnia sæcula, inquit, regnum ejus extendetur. Et ante lunam in generationem et generationem. Iste, inquit, qui in adventu suo in terrena regnum obtinuit, ipse est ante sæcula creator omnium. Descendet sicut pluvia in vellus. Sine strepitu ait: sic autem loquitur ob clandestinum adventum ejus.*

7. *Orietur in diebus ejus justitia. Tempore namque adventus ejus, omne gentium bellum sublatum est. Et abundantia pacis donec auferatur luna. Tanta erit, inquit, in adventu ejus plenitudo pacis, ut etiam ad futura usque protendatur tempora, quibus sol obscurabitur, et luna non dabit lucem suam ^{69, 71}.*

8. *Et dominabitur a mari usque ad mare. Hoc ait quia omnes gentes Christi fidem receperunt: quasi dicat, Omnibus terræ finibus imperabit. Quia enim*

Ἔτι δὲ καὶ ἡ γλῶσσά μου δὴν τὴν ἡμέραν μελετήσῃ τὴν δικαιοσύνην σου, ὅταν ἀσχυρθῶσι, καὶ ἐντραπῶσιν οἱ ζητοῦντες τὰ κακά μοι. Ὅταν ἐκ μέσου γέωνται, φησὶν, οἱ νοητοὶ μου ἐχθροὶ, καὶ τὴν ἄβυσσον οἰκοῦντες περιβάλωσάναι ἀσχύνην· τότε δὴ, ὡς μηδένος ἔτι παρεμποδίζοντος, ἀκαταλήκτους ὕμνοις αἰνέσω σε, Δέσποτα.

Εἰς τὸ τέλος, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ εἰς Σαλομῶνα. ΟΑ'.

Υπόθεσις.

Παρουσία Χριστοῦ διὰ τῶν παρόντων κατασημαίνονται, καὶ κλήσις ἐθνῶν. Εἰς Σαλομῶν δὲ ἐπιγράφεται ὁ ψαλμὸς. Οὗτος γὰρ ἐστὶν ἀληθὴς Σαλομῶν ὁ εἰρηναῖος, διότι καὶ πεποίηκεν ἐν ἀμφοτέροις, καὶ τὸ μεστόιχον τοῦ φραγμοῦ ἔλυσε.

Ὁ Θεὸς τὸ κρίμα σου τῷ βασιλεὶ δός. Κέκριται σοι, φησὶν, ὦ Πάτερ, ὃ μόνον σου Υἱὸν ἐπιλάμψαι τοῖς ἐπὶ γῆς. Τοῦτο οὖν, φησὶ, τὸ πάλαι κριθέν, εἰς πέρας ἀγέσθω. Καὶ τὴν δικαιοσύνην τῷ υἱῷ τοῦ βασιλέως. Αὐτὸς ὢν ἡ δικαιοσύνη τοῦ Πατρὸς, δικαιοσύνην λέγεται εἰληφέναι διὰ τὸ ἀνθρώπινον. Αὐτὸς δὲ ἐστὶν ὁ Χριστὸς καὶ ὁ βασιλεὺς, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως. Κρίνειν τὸν λαόν σου ἐν δικαιοσύνῃ. Αὕτη τῆς ἐνανθρωπήσεως ἡ αἰτία τὸ κρίνειν τὴν καθ' ἡμῶν πλεονεξίαν τοῦ Σατανᾶ· διὸ καὶ μέλλων σταυροῦσθαι ἔφασκε· Νῦν ἡ κρίσις ἐστὶ τοῦ κόσμου τούτου· ὁ ἀρχὼν τοῦ κόσμου τούτου ἐβληθήσεται ἔξω.

Ἄναλαβέτω τὰ ἔρη εἰρήνην τῷ λαῷ, καὶ οἱ βουνοὶ δικαιοσύνην. Ὅρη καὶ βουνοὺς ἐνταῦθα τὰς εὐαγγελικὰς δυνάμεις φησὶ, τὰς πάλαι μὲν, διὰ τὴν κεχυμένην ἀσέθειαν, μὴ ἐπιχωριαζούσας τῇ γῇ, νῦν δὲ εἰρήνην πρὸς πάντας ἀνθρώπους ἀναλαμβάνειν κελευόμενας.

Κρίνει τοὺς πτωχοὺς τοῦ λαοῦ. Πένητας τῶν ἐξ εἰδωλολατρῶν πατέρων φησὶ τῶν πτωχευόντων ἀπὸ παντὸς καλοῦ, καὶ καθόλου πάντων ἀνθρώπων τὸ γένος. Ἄντες γὰρ ἐκκεκλίκασι κατὰ τὴν τοῦ ψαλμοῦ φωνήν. Καὶ ταπεινώσει συκοφάντην. Τὸν διάβολόν φησιν. Καὶ συμπαράμενεῖ τῷ ἡλίῳ. Εἰς αἰῶνα, φησὶν, ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἐκταθήσεται. Καὶ πρὸ τῆς σελήνης γενεὰς γενεῶν. Οὗτος, φησὶν, ὁ βασιλεύσας ἐν τῇ παρουσίᾳ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, αὐτὸς ἐστὶν ὁ καὶ πρὸ αἰῶνων τῶν ὄλων δημιουργός. Καταβήσεται ὡς ὑετὸς ἐπὶ πόκον. Ἄψοφρητ, φησὶ· τοῦτο δὲ εἶπε διὰ τὴν λαθραίαν αὐτοῦ παρουσίαν.

Ἄνατελεῖ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ δικαιοσύνη. Κατὰ γὰρ τὸν καιρὸν τῆς παρουσίας αὐτοῦ ἅπας πόλεμος ἀνήρηται [Ἀμβροσ. ἀνήρητο] τῶν ἐθνῶν. Καὶ πλῆθος εἰρήνης ἕως οὗ ἀνταναίρεθῇ ἡ σελήνη. Τοσοῦτον ἔσται, φησὶ, τῆς εἰρήνης τὸ πλῆθος ὃ γενήσεται ἐν τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ, ὡς καὶ εἰς τοὺς μέλλοντας ἐκταθῆναι ἡρόνους, καθ' ὅς ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς.

Καὶ κατακυριεύσει ἀπὸ θαλάσσης ἕως θαλάσσης. Τοῦτό φησὶ διὰ τὸ πάντα τὰ ἔθνη παραδέξασθαι τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν· ἀντὶ τοῦ, Πάντων κρατήσει τῶν

⁶⁶ Ephes. ii, 14. ⁶⁷ Joan. xii, 31. ⁶⁸ Psal. xliii, 3. ^{69, 71} Matth. xxiv, 29.

περμάτων τῆς οἰκουμένης. Ἐπειδὴ γὰρ πέραν τῆς Ἀ
 γῆς τὰ μεγάλα καὶ ἀπλετα πελάγη, ἅτινά τινες
 Ἀτλαντικά καλοῦσιν, Ὀκεανὸν, ἐσπέριον καὶ ἑφῶν·
 εἰκότως τῆς οἰκουμένης τὸ κράτος ταῖς ἐξωθεν κυ-
 κλοῦσαις θαλάσσαις ἐδήλωσε· καὶ τοῦτο σαφέστερον
 ὁ μετὰ τούτων ἐποίησε στίχος.

Καὶ οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ χοῦν λείξουσιν. Σφόδρα ὑπο-
 ταγήσονται οἱ πολέμιοι, ὡς μὴ εἶδῃται μάχην πρὸς
 αὐτὸν, ἐκ μεταφορᾶς τῶν ἐπὶ γῆς πιπτόντων καὶ τὴν
 ὑποταγὴν σημαίνοντων.

Ἔστιν ἡ ἐρῆυσάτο πτωχὸν ἐκ δυνατοῦ. Ἀπ' ἄκρων,
 φησὶ, πέρων τῆς οἰκουμένης ἕως ἄκρων προσκυ-
 νήσουσιν αὐτῷ τὰ τε ἔθνη καὶ οἱ βασιλεῖς, εὐχαρι-
 στοῦντες ἐφ' οἷς τῆς καταδυναστείας αὐτοῦ ἐλυτρώ-
 σατο τοῦ Σατανᾶ. Ἐκ τόκου καὶ ἐξ ἀδικίας λυτρώ-
 σεται τὰς ψυχὰς αὐτῶν. Ἐξαλείφω τὸ κατ' αὐτῶν
 γειρόγραφον καὶ χαρίζομενος καὶ τῷ τὰ πεντακῶσια
 καὶ τῷ τὰ πενήκοντα ὀφειλοντι. Καὶ ἐντιμὸν τὸ
 ὄνομα αὐτοῦ. Σεβάσιμος, φησὶν, ἔσται παρὰ πᾶσι
 καὶ ἔνδοξος.

Καὶ ζήσεται, καὶ δοθήσεται αὐτῷ ἐκ τοῦ χρυ-
 σίου τῆς Ἀραβίας. Ταῦτά φησι διὰ τὸν ἀποστελιαντα
 Ἡρώδη· ἀνελεῖν τὰ βρέφη. Λέγει οὖν, ὡς οὐ συμ-
 περιληφθήσεται τοῖς ἀναιρουμένοις παιδίοις. Τὸ δὲ,
 Καὶ δοθήσεται αὐτῷ χρυσίον Ἀραβικόν, δηλοῖ σα-
 φῶς ἃ προσήνεγκαν οἱ μάγοι δῶρα. Καὶ προσεύ-
 ξονται περὶ αὐτοῦ διαπαντός. Αὐτὸν ὀνομάζοντες
 ἐν προσευχαῖς, καὶ δι' αὐτοῦ δοῦναι τὸν Πατέρα αὐ-
 τοῖς ἀξιούντες τῶν ἀγαθῶν τὴν δόσιν.

Ἔσται στήριγμα ἐν τῇ γῇ. Τῆς Ἐκκλησίας, φη-
 σὶ, καὶ τῆς οἰκουμένης. Ἐπ' ἄκρων τῶν ὀρέων, τῶν
 ἀποστόλων καὶ προφητῶν. Ὑπεραυθθήσεται ὑπὲρ τὸν
 Αἰθιόπην· ὁ καρπὸς αὐτοῦ. Αἰθιόπης μὲν ἡ Ἱερουσα-
 λὴμ· καρπὸς δὲ αὐτοῦ ὁ εὐαγγελικὸς λόγος. Λέγει
 οὖν, ὡς ὑπὲρ τὴν κατὰ νόμον λατρείαν ἔσται τὸ κή-
 ρημα τὸ εὐαγγελικόν. Καὶ ἐξανθήσουσιν ἐκ πό-
 λεως ὡσεὶ χόρτος τῆς γῆς. Πόλιν τὴν Ἐκκλησίαν
 σημαίνει, περὶ ἧς γέγραπται· Δεδοξαμένα ἐλαλή-
 θη περὶ σοῦ, ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ.

Πρὸ τοῦ ἡλίου διαμένει τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Δείκνυ-
 σιν, ὡς οὗτος ὁ μὴ ἀποκτανθεὶς μετὰ τῶν βρεφῶν
 ἔστιν ὁ πρὸ καταβολῆς κόσμου ὑπάρχων μετὰ τοῦ
 Πατρὸς.

Ἐβλογητός ὁ Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ, ὁ ποιῶν
 θαυμάσια μόνος. Διεξελθὼν πάντα ἃ κατορθώσει ἐν
 τῇ οἰκονομίᾳ τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς, ὕμνον ἀναπέμπει αὐτῷ
 λέγων, ὡς αὐτὸς εἶη ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ, ὁ μόνος δυνη-
 θεὶς ταῦτα ποιῆσαι τὰ θαυμάσια. Ποῖα δὲ θαυμάσια,
 ἢ τὸ καταργῆσαι τὴν δυναστείαν τοῦ Σατανᾶ, καὶ
 ἐξελῆσθαι τοὺς ἐπιβουλευομένους τῆς τῶν δαιμόνων
 τυραννίδος; Σκόπει δὲ, ὡς οὐχ ἄρμόσει τῷ Σολομῶντι
 τῷ ἐκ τῆς τοῦ Οὐρίου οὐδὲν τῶν εἰρημένων ἐν τῷ
 ψαλμῷ· οὕτε τό· Πρὸ τοῦ ἡλίου τὸ ὄνομα αὐτοῦ·
 οὕτε τό· Πάντα τὰ ἔθνη δουλεύουσιν αὐτῷ· οὕτε
 τό· Πρὸ τῆς σελήνης γενεὰς γενεῶν. Ἐκ πάντων
 οὖν τούτων δηλόν, ὅτι εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν
 Χριστὸν λέλεχται.

ultra fines terræ magna et immensa maria sunt,
 quæ Atlantica quidam vocant, Oceanum, occiden-
 tale et orientale; jure orbis imperium ambiens
 pelago circumscribit: quod apertius subsequenti
 versiculo explicatur.

9. *Et inimici ejus terram lingent.* Subjecti peni-
 tus ei erunt inimici, ut nihil prorsus adversus eum
 videatur, ex metaphora eorum qui in terram proci-
 dunt in obsequentiæ signum.

12-14. *Quia liberabit pauperem a potente.* Ab
 extremis ad extremos usque fines terræ adorabunt
 eum gentes atque reges, gratias agentes, quod eos
 a tyrannide Satanæ liberaverit. *Ex usuris et iniqui-
 tate redimet animas eorum.* Delens chirographum
 adversus eos scriptum, et gratis debitum remit-
 tens ei qui quingenta atque ei qui quinquaginta
 debebat. *Et honorabile nomen eorum coram illo.*
 Venerandus, inquit, et gloriosus apud omnes erit.

15. *Et rivet et dabitur ei de auro Arabia.* Hæc
 ait propter Herodem qui misit occisum infantes.
 Ait igitur eum non una cum pueris enecandis
 comprehendendum fore. Illud autem: *Et dabitur
 ei aurum Arabicum,* declarat manifeste quæ Magi
 dona obtulerunt⁷³. *Et adorabunt de ipso semper.*
 Ipsum compellantes in orationibus, et per eum a
 Patre dari sibi bonorum munera rogantes.

16. *Erit firmamentum in terra.* Ecclesiæ et orbis:
 in summis montium, apostolorum et prophetarum.
Superextolletur super Libanum fructus ejus. Libanus
 est Jerusalem; fructus autem ejus est evangelicum
 verbum. Ait igitur prædicationem evangelicam su-
 periore fore legali cultu. *Et florebut de civitate
 sicut fenam terræ.* Per civitatem designat Eccle-
 siam, de qua scriptum est: *Gloriosa dicta sunt de
 te, civitas Dei*⁷⁴

17. *Ante solem permanet nomen ejus.* Declarat
 eum qui non una cum infantibus interfectus est,
 eundem esse qui ante mundi constitutionem cum
 Patre existit.

18. *Benedictus Dominus Deus Israel, qui facit
 mirabilia solus.* Postquam recensuit omnia quæ
 tempore œconomia beneficia terrigenis conferet,
 hymnum offert Deo, aiens eum esse Deum Israel,
 qui solus potuit hæc mirabilia facere. Quæ mira-
 bilia, nisi destruere imperium Satanæ, et liberare
 eos qui insidiis appetuntur a dæmonum tyrannide?
 Animadvertite porro nihil eorum quæ in psalmo di-
 cuntur Salomoni uxoris Uriæ filio convenire: ne-
 que illud: *Ante solem permanet nomen ejus;* neque
 illud: *Omnes gentes servient ei;* neque: *Ante lu-
 nam in generationem et generationem.* Ex his itaque
 omnibus palam est de Domino nostro Jesu Christo
 dictum fuisse psalmum.

⁷³ Matth. II, 11. ⁷⁴ Psal. LXXXVI, 3.

Et benedictum nomen gloriæ. Quamobrem par est eum super omnia hymnis celebrare. Etiam si enim ejus naturam, utpote inaccessibilem, ignoramus, at salutare ejus nomen edocti sumus.

1. *Defecerunt laudes David filii Jessæ.*

PSALMUS Asaph. LXXII.

Argumentum.

In hoc psalmo narrat quam sint impares homines ad capiendâ Dei judicia. Ipsa enim profunda sunt inscrutabilia ac prorsus incomprehensibilia⁷⁴

Qui porro ignorant ejusque œconomîæ rationes, in absurdas cogitationes incidunt. Quamobrem propositis primo ejusmodi cogitationibus, quæ propter improborum hominum felicitatem acciderant; nam, *Ecce ipsi peccatores et abundantes; docet postea, qualis ipsorum impiorum finis futurus sit; ut ea perspicue edocti, non moleste feramus, neque anxii simus ob inæqualitatem rerum hujus vitæ.*

2. *Quam bonus Israel Deus his qui recto sunt corde!* Narraturus prosperitatem hominum in impietate degentium, et acerbum ipsis postea paratum supplicium; præmittit illud, rectis corde bonum esse Deum, ut cognoscant qui pietatis sibi partes assumunt, solis rectis corde Deum futurum esse bonum, sed non iis qui improbe peccant. Itaque etiam si videantur prospere agere, inquit, nequo turbetur, secum reputans quantum illos paulo postea supplicium exspectet.

[*Mei autem pene moti sunt pedes.* Narrat hujusmodi mortem piis viris contingere, ut si quis rogetur an velit talem mortem obire, neutiquam abnuat.]

3-5. *Quia zelavi super iniquos, pacem peccatorum videns,* etc. Enarrat ea quæ ipsi mentis perturbationem excitant. Hæc autem sunt, primum, quod in alta pace impii degant; secundo, quod per totam vitam prospere agant; ita ut ad mortem usque felicitas extendatur, et tale genus mortis impii subeant, quale nemo subire abnuat si quis eum roget, an velit hujusmodi mortem obire. Ad hæc, quod si qua ipsis propter peccatum punitio infligatur, qua ad conversionem revocentur, ea non sit gravis, sed levis et tolerabilis. Super bis omnibus, quod non humanos labores experiantur, nec diurno quæstu egeant pro parandis alimentis. Hic enim labor manuum, flagelli et punitiois loco hominibus imponitur.

6. *Ideo tenuit eos superbia, et cætera.* Quia omnibus fruuntur bonis, nullo affecti malo, ideo intolerantissime superbiunt, atque ita iniqui et impii evadunt, ut impietas eorum ceu pinguis et obesa sit. αὐτοὺς ἀπετέλεσε, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον, ὡς καὶ τὰς

⁷⁴ Rom. xi, 35.

(34) *Vox œconomia sæpe pro incarnatione usu venit. Vulgatius autem significat totam seriem actionum Christi.*

Καὶ εὐλογημένον τὸ ἔρομα τῆς δόξης. Διὸ προσήκει παρὰ πάντων αὐτὸν ὑμνεῖσθαι. Εἰ γὰρ καὶ τῆν φύσιν αὐτοῦ ὡς ἀνέφικτον ἀγνοοῦμεν, ἀλλὰ τὸ σωτήριον αὐτοῦ ἐδιδάχθημεν ὄνομα.

Ἐξέλιπον οἱ ὕμνοι Δαυὶδ τοῦ υἱοῦ Ἰσσοῦ.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Ἀσάφ. ΟΒ΄.

Ἰσθόσεις.

Ἐν τούτῳ τῷ ψαλμῷ τὴν ἀνωμαλίαν τῶν ἀνθρώπων ἣν ἔχουσι περὶ τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα ἐξηγεῖται. Αὐτὰ μὲν γὰρ ἐστὶ βαθεῖα τε καὶ ἀνεξερευνήτα, καὶ ἀκαταληψίας γέμοντα πολλῆς· οἱ δὲ τοὺς λόγους τῆς ἐν ἐκάστῳ γιγνομένης οἰκονομίας (34) ἀγνοοῦντες εἰς ἀμηχάνους ἐκπίπτουσι λογισμοῦς. Διὸ δὴ, πρότερον αὐτοὺς προθεὶς ἡμῖν τοὺς λογισμοὺς, οὗτοι δὲ ἦσαν οἱ διὰ τὴν εὐπραγίαν τῶν ἀσεβῶν ἀνθρώπων ἐπισυμβαίνοντες· Ἰδοὺ γὰρ ἀμαρτωλοὶ, φησὶ, καὶ εὐθνηοῦντες, διδάσκει μετὰ τοῦτο καὶ ποῖον αὐτῶν τῶν ἀσεβῶν ἔσται τὸ τέλος· ὅπως ἂν, τὰ τοιαῦτα γινόντες σαφῶς, μὴ ἀπορώμεν ἐν ταῖς ἀνωμαλίαις τῶν ἐν τῷδε τῷ βίῳ πραγμάτων.

Ὡς ἀγαθὸς ὁ Θεὸς τῷ Ἰσραὴλ τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ. Μέλλων διηγεῖσθαι τὴν τῶν ἐν ἀσεβείᾳ διαγόντων ἀνθρώπων γινομένην εὐημερίαν, καὶ τὴν μετὰ ταῦτα αὐτοῖς ἀποκειμένην κόλασιν πικράν, προσάττει τὸ τοῖς εὐθέσιν ἀγαθὸν εἶναι τὸν Θεόν· ὅπως ἂν γνοῖεν οἱ τὴν εὐσεβῆ αἰρούμενοι μερίδα, ὡς μόνοις τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ ἔσται ἀγαθὸς ὁ Θεός· οὐ μὴν ἔτι καὶ τοῖς φαυλότατα ἀμαρτάνουσιν. Ἦστε, εἰ καὶ δοκοῦσιν εὐημερεῖν, φησὶ, ταραττέσθω μηδεὶς, τὸ μικρὸν ὕστερον αὐτοὺς ἐκδεξόμενον κολαστήριον ἐνωῶν.

[*Ἐμοῦ δὲ παρὰ μικρὸν ἐσαλευθήσαν οἱ πόδες.* Διηγεῖται τοιοῦτον τοὺς εὐσεβεῖς ὑπομένειν τὸν θάνατον, ὡς μὴ τινα ἀνανεῦειν εἰτίς αὐτὸν ἔροιτο, εἰ βούλοιο τοιοῦτου θανάτου τυχεῖν.]

Ὅτι ἐξήλωσα ἐπὶ τοῖς ἀνόμοις, εἰρήνην ἀμαρτωλῶν ὄρων, κ. τ. λ. Τὰ τὸν κλόνον αὐτῷ ποιήσαντα τῆς ψυχῆς ἀφηγεῖται. Ταῦτα δὲ ἐστὶ, τὸ πρῶτον μὲν ἐν εἰρήνῃ αὐτοὺς βαθεῖα διατελεῖν· ἔπειτα διαπαντὸς εὐημερεῖν τοῦ βίου, ὡς καὶ μέχρι θανάτου τὴν εὐημερίαν συνεκτείνεσθαι, καὶ τοιοῦτον τοὺς ἀσεβεῖς ὑπομένειν αὐτὸν, ὡς μὴ τινα ἀνανεῦειν εἴ τις αὐτὸν ἔροιτο, εἰ βούλοιο τοῦ τοιοῦτου θανάτου τυχεῖν· πρὸς δὲ τοῦτο καὶ εἰ ἄρα συνέδη ἐπὶ τῇ ἀμαρτίᾳ αὐτῶν μάστιξ ἐπιστρεπτική, ταύτην μὴ εἶναι χαλεπὴν, ἀλλ' ἐλαφρὰν τε καὶ εὐπαρακόμιστον· ἐφ' ἅπασιν δὲ τοῦτοις τὸ μὴ τῶν ἀνθρωπίνων συναπολαύειν κόπων, μηδὲ δέεσθαι τῆς καθ' ἡμέραν ἐργασίας εἰς διατροφὴν ἀναγκαίων τροφῶν. Οὗτος γὰρ αὐτῶν ὁ διὰ χειρῶν κόπος οἷον ἀντὶ μαστίγων τοῖς ἀνθρώποις δέδοται.

Διὰ τοῦτο ἐκράτησεν αὐτοὺς ἡ ὑπερηφανία, εἰς τέλος. Ἐπειδὴ πάντων μὲν ἀπολαύουσι τῶν ἀγαθῶν, κακοῦ δὲ οὐδενός, τοῦτου χάριν περισσῶς ἐπετήδευσαν τὴν ὑπερηφανίαν· ἦτις καὶ ἀδίκους καὶ ἀσεβεῖς

Διήλωσαν εἰς διάθεσιν καρδίας. Ἡ παράνομος Α εὐημερία, φησὶν, ἔξιν αὐτοῖς πονηρὰν εἰργάσατο περὶ τὴν ψυχὴν. Καὶ πῶθεν ὄηλον ἢ ἐκ τοῦ διανοεῖσθαι αὐτοὺς καὶ λαλεῖν πονηρίαν;

Ἄδικιαν εἰς τὸ ὕψος ἐλάλησαν. Ἐπίτασιν τῆς πονηρίας αὐτῶν σημαίνει, ὡς λοιπὸν καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Θεὸν ἀναφέρειν τὴν βλασφημίαν. *Ἔθεντο εἰς οὐρανὸν τὸ στόμα αὐτῶν.* Βλάσφημα, φησὶ, προέβηρον κατὰ τοῦ Θεοῦ ῥήματα, καὶ ταῦτα ταπεινοὶ ἔθεντες καὶ τὴν γλώσσαν ἐπὶ γῆς ἔχοντες.

Διὰ τοῦτο ἐπιστρέψει ὁ λαὸς μου. Διὰ τοῦτο μέντοι ἐπαρβέντας αὐτοὺς καταβλήθησαν. * Ὁ δὲ νοῦς οὕτως· Ὁφέλειά τις, φησὶ, καὶ ἐπιστροφή τῶ ἐμῷ λαῷ γενήσεται, ἢ τούτων τιμωρία. Ἐωρακότες γὰρ οἷον τοὺς ἀσεβεῖς διαδέχεται τέλος, οὐκ ἂν ποτε εἰς Β τοῦτο ἔλθοιεν, ἐφορᾶν τὰ ἀνθρώπινα σαφῶς ἐγνωκότας Θεόν. *Καὶ ἡμέραι πλήρεις εὐθραδίης ἔρπονται ἐν αὐτοῖς.* Ὅταν, φησὶ, τὴν τοιαύτην κτήσωνται γνώμην, τότε δὴ τότε τῆς ζωῆς αὐτῶν τὸν χρόνον καλῶς ἀναπληρώσουσι, κατὰ τὸ εἰρημένον ὅτι· *Ἐκοιμήθη πλήρης ἡμερῶν** τούτασι πλήρεις αἱ ἡμέραι αὐτῶν παντὸς γεγονάσιν ἀγαθοῦ.

Καὶ εἶπαν, πῶς ἔγνω ὁ Θεός; Ὁ μὲν ἐμὸς λαός, φησὶν, ἐκ τοῦ καταβλήθησαν τοὺς ἀσεβεῖς ὠφέληθησεται. Οἱ δὲ προλεχθέντες δυσσεβεῖς καὶ ἄθεοι οὕτως ἠέθουον, ὡς σκάνδαλον γενέσθαι τοῖς ὀρθοῖσι τὸν βίον αὐτῶν, καὶ ἀμχανεῖν καὶ λέγειν· *Εἰ ἄρα ἐφορᾶ τὰ ἀνθρώπινα ὁ Θεός;* Τὸ γὰρ, *Πῶς ἔγνω*, ἀντὶ τοῦ, Πῶς γινώσκειν τὰ καθ' ἡμᾶς καὶ διοικεῖν λέγεται, C καὶ πῶς γινῶσιν ἔχει τῶν ἡμετέρων;

Ἴδου οὗτοι ἄμαρτωλοι καὶ εὐθνηροῦντες εἰς τὸν αἰῶνα κατέσχον πλοῦτον. Τὸ αἴτιον τοῦ σκανδάλου τῶν ὀρώντων εὐθνηρομένους τοὺς ἀσεβεῖς παρατίθεται. Τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ διαωνίζειν αὐτοὺς κατὰ τὴν παρόντα βίον τῇ εὐημερίᾳ. *Καὶ εἶπαν· Ἄρα ματαίως ἐδικαίωσα τὴν καρδίαν μου.* Κἀγὼ, φησὶ, ταῦτα ἰρῶν, ἐθορυβοῦμην τοῖς λογισμοῖς, κατ' ἐμαυτὸν ἐνοῶν, μήπως ἄρα ὁ ὑπὲρ ἀρετῆς πόνος ἔσται μοι μάταιος. Ἦν δὲ ὁ πόνος τὸ δικαιοσύνην ἀσκεῖν, καὶ τὸ καθαρεύειν ἀδίκου πράξεως, καὶ τὸ ὑπὲρ τῶν προτέρων ἁμαρτημάτων ἑαυτὸν μασιτίζειν τῇ ἔξομολογήσει, καὶ εἰς τοῦτο ὥσπερ ἐκ κοίτης διανίστασθαι εἰς τὸ ὑπὲρ τῶν ἁμαρτημάτων κακοῦν ἑαυτὸν. D

Εἰ ἔλεγον· Διηγήσομαι οὕτως· Ἴδου τῇ γενεᾷ υἱῶν σου ἠσυνθέτηκα. Ταῦτα, φησὶν, ἐνεβούνη κατ' ἐμαυτὸν, ὡς, εἰ τούτους τοὺς ὑπεισέλθοντας μοι λογισμοὺς ἐτέροις ἐπαγγελῶ (οὔτοι δὲ ἦσαν τό· Ἄρα ματαίως ἐδικαίωσα τὴν καρδίαν μου), παντὸς σκανδάλου αὐτοῖς γενομένην αἴτιος. Τοῦτο δὲ ποιῶν παρέβαινον τῶν σῶν υἱῶν τὰς συνθήκας, τῶν δικαίων ἀνδρῶν δηλαδὴ. Αὐταὶ δὲ ἦσαν τῶν ἀγίων αἱ συνθήκαι, τὸ μὴ ἀλλήλοις σκανδάλου αἴτιος γίνεσθαι.

Καὶ ὑπέλαβον τοῦ γινῶναι τοῦτο, κόπος ἐστὶν ἐνώπιόν μου. Ὑπονοήσας, φησὶ, τὰ οὕτω βαθέα γινῶναι κρίματα, ἐν κόπῳ ἐνέβαλλον ἐμαυτὸν, ἄτε

7. *Transierunt in affectum cordis.* Iniqua illis felicitas, inquit, malum ipsis habitum in anima preperit. Et undenam id manifestum erit, nisi quia cogitant et loquuntur iniquitatem?

8, 9. *Iniquitatem in excelso locuti sunt.* Augmentum iniquitatis eorum significat, ita ut vel in ipsum Deum blasphemia dicta proferre audeant. *Posuerunt in caelum os suum,* etc. Blasphemia, inquit, verba in Deum proferebant, licet viles essent et linguam in terra habentem.

10. *Ideo convertetur populus meus hic.* Ideo eos superbia elatos deici continget. Sensus autem hic est: Utilitatem quamdam et conversionem populo meo afferet eorum supplicium. Cum viderint enim qui linis excipiet impios, nunquam ad quid simile agendum accesserint, gnari Deum humana omnia conspiciere. *Et dies pleni invenientur in eis.* Cum tali erunt, inquit, mente instructi, tunc vitae suae tempus probe conficiet, juxta illud dictum: *Dormivit plenus dierum*¹⁴; id est, omnes eorum dies omni bono pleni fuere.

11. *Et dixerunt: Quomodo scit Deus?* Populus meus, inquit, cum dejecti et deturbati fuerint impii, hinc utilitatem accipiet. Illi autem supradicti impii et athei tanta impietate fuerunt, ut videntibus eorum vitam offendiculo essent, ita ut hi dicerent anxii et dubii: Num Dens respicit humana? Illud enim, *Quomodo scit*, id est, Cur dicitur ea quae nos spectant cognoscere et administrare, et quo pacto rerum nostrarum scientiam habet?

12-14. *Ecce ipsi peccatores et abundantes in saeculo obtinuerunt divitias.* Causam declarat offendiculi videntium impios in abundantia esse. Hoc autem ita dicitur, quia diuturnam hanc vitam cum felicitate ducunt. *Et dixi: Ergo sine causa justificavi cor meum,* etc. Ego, inquit, his conspectis, mente perturbatus eram, mecum reputans ne pro virtute susceptus labor inutilis esset mihi. Erat autem labor hujusmodi, justitiam exercere, omni iniquo opere purum esse, pro praeteritis peccatis sese flagellare in confessione, et ad eam rem lecto survere mane, ad sese peccati causa macerandum.

15. *Si dicebam: Narrabo sic; ecce nationem filiorum tuorum reprobavi.* Haec, inquit, mecum cogitabam, si eas cogitationes me invadentes aliis renuntiavero (erant autem illae: *Ergo sine causa justificavi cor meum*), offendiculi ipsis causa ero. Hoc autem agens pacta filiorum tuorum praetergressus sum, justorum videlicet virorum. Haec autem erant pacta sanctorum, ut non sibi mutuo offendiculi causa essent.

16. *Existimabam ut cognoscerem hoc, labor est ante me.* Cum existimarem, inquit, tam profunda judicia me cognoscere, in laborem me conjeci,

¹⁴ Gen. xxv, 8.

cum ea sint profunda et inscrutabilia. Cæterum opportunum mihi ad eam cognitionem tempus assignavi: est autem illud, tempus divini tribunalis, quando reddes unicuique secundum opera sua⁷⁵.

18, 19. *Verumtamen propter dolos posuisti eis mala*, etc. Ego, inquit, opportunum mihi ad accuratam earum rerum cognitionem assignavi futurum videlicet tempus; ac prophetico spiritu futura prænoscentem dico dolosos mores gravissimorum ipsis suppliciorum in causa futuros. Erit namque illis exaltatio in ruinam. Atque hujus vitæ divitiæ perinde illis judicabuntur, atque somniantium visa, inania et umbra ipsa infirmiora.

20. *Et in civitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges*. Civitas Domini superna est Jerusalem, imaginem ipsorum, id est, terreni. Hæc est autem sententia. Quandoquidem, ait, terreni imaginem gestarunt, et non cælestis⁷⁶, ideo ad nihilum redigentur, audient enim eo tempore: *Nescio vos*⁷⁷; utpote qui non gerant cælestis imaginem.

21-24. *Quia inflammatum est cor meum et renes mei commutati sunt, et ego ad nihilum reductus sum, et nescivi*, etc. Quoniam zelo zelatus sum pro Domino⁷⁸, ita ut renes mei impleverunt zelo ignis, ideo dignus habitus sum qui illuminarer, et cognoscerem quæ in civitate tua geruntur, et quæ imaginem impiorum spectant. Sed antea ut jumentum insipiens vixi⁷⁹, cum non possem divinæ providentiæ rationes attingere. Attamen non a te Deus meus, derelictus sum, neque excidi spe erga te mea, sed *semper tecum* eram. Idque non mea virtute, sed ex tua gratia effeci. Tu enim ipse ex clementia tua meam dexteram apprehendens, tenuisti ne moveantur vestigia mea, neque pedes mei nutent, nec amplius tecum consistere possint.

25, 26. *Quid enim mihi est in cælo, et a te quia volui super terram?* etc. Quoniam, inquit, nihil mihi in cælo est præter te solum, hinc consequenter nolui quidpiam terrenorum accipere, utpote quæ corruptibilia omnia sint et temporanea. Unum solum consequi opto, cujus desiderio memetipsum macerabam in terra: illud autem est, ut tu solus portio mea sis.

28. *Quia ecce qui elongant se a te peribunt*, etc. Tibi assidue conjungimur, o Domine, idque jure ac merito, gnari scilicet eos qui extra te consistunt in perniciem ituros in fine. Qui autem tecum sunt bonam portionem consequentur. Continget enim illis in cælesti Jerusalem pulchram portionem obtinere. Hæc autem est, ut tuis canendis hymnis semper delectentur.

1. Intellectus Asaph. LXXIII.

Argumentum.

Supplicationem hisce canit Propheta, cernens postremam Israelis captivitatem: ne prorsus eos a sua protectione rejiciat, sed relinquat ipsis aliquam

⁷⁵ Rom. II, 6. ⁷⁶ I Cor. xv, 49. ⁷⁷ Matth. xxv, 40. ⁷⁸ III Reg. xix, 10. ⁷⁹ Psal. lxxii, 23.

βαθέων ὄντων καὶ ἀνεξερευνητῶν. Πλὴν τὸν δέοντα εἰς τὴν τούτων γῶσιν πεπόρισμαι ἑμαυτῶ καιρὸν· οὗτος δὲ ἦν ὁ τοῦ θεοῦ δικαστηρίου καιρὸς, ὅτε ἀποδώσεις ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

Πλὴν διὰ τὰς δολιότητας αὐτῶν ἔθου αἰτοῖς κακὰ, κ. τ. λ. Ἐγὼ μὲν, φησὶν, ἐπιτήδειον τῆς ἀκριβοῦς περὶ τούτων γνώσεως ἐθέμην ἑμαυτῶ τὸν μέλλοντα καιρὸν ὅπως, τῷ προφητικῷ πνεύματι γνοῦς τὰ ἐσόμενα, φημί, ὡς αἰτία πικρῶν κολάσεων αὐτοῖς ἡ τοῦ τρόπου δολιότης γενήσεται. Ἔσται γὰρ αὐτῶν εἰς πτώσιν τὸ ὕψωμα. Καὶ οὗτος ὁ παρὼν αὐτοῖς κριθεὶ πλοῦτος ὡσπερ ἂν καὶ τῶν ὀνειρωπτόντων τὰ φάσματα ἀνυπόστατα καὶ πάσης σκιᾶς ἀσθενέστερα.

Καὶ ἐν τῇ πόλει σου τὴν εἰκόνα αὐτῶν ἐξουδερώσεις. Πόλις μὲν τοῦ Κυρίου ἢ ἄνω Ἱερουσαλὴμ, εἰκὼν δὲ αὐτῶν ἡ τοῦ χοικοῦ. Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· Ἐπειδὴ τὴν τοῦ χοικοῦ, φησὶ, πεφορήκασιν εἰκόνα, καὶ οὐ τὴν τοῦ ἐπουρανοῦ, ταύτῃ τοι καὶ ἐξουδενωθήσονται· ἀκούσονται γὰρ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ· *Οὐκ οἶδα ὑμᾶς*· ἅτε μὴ φοροῦντες τὴν αὐτοῦ τοῦ ἐπουρανοῦ εἰκόνα.

Ὅτι ἐξεκαύθη ἡ καρδία μου, καὶ οἱ νεφροὶ μου ἠλλοιώθησαν, καὶ ἐξουδερωμένος, καὶ οὐκ ἔγνω, κ. τ. λ. Ἐπειδὴ ζῆλῶν ἐξήλωκα τῷ Κυρίῳ, ὡς καὶ τὴν καρδίαν καὶ τοὺς νεφροὺς πληρωθῆναι ζήλῳ πυρὸς, τοῦτου χάριν ἤξιώθην φωτισθῆναι καὶ γῶναι τὰ περὶ τῆς σῆς πόλεως πεποιημένα, καὶ τὰ περὶ τῆς εἰκόνης τῶν ἀσεβῶν. Ἀλλὰ δίκην κτήνους ἀλόγου διετέλεσα πρότερον, μὴ δυνάμενος ἐπιδαλεῖν τοῖς τῆς Προνοίας λόγοις. Ὅμως οὐκ ἀπελιπόμην σοῦ τοῦ Θεοῦ, οὐδὲ ἐξέπιπτον τῆς ἐπὶ σὲ ἐλπίδος· συνήμην δὲ σοὶ διαπαρτός. Καὶ τοῦτο ἔπραττον οὐκ ἐξ ἐμῆς δυνάμεως, ἀλλ' ἐκ τῆς σῆς χάριτος. Σὺ γὰρ αὐτὸς, τῇ σαυτοῦ φιλανθρωπίᾳ τῆς ἐμῆς δεξιᾶς ἐπιλαβόμενος, συνέχεες καὶ συνεκράτεις πρὸς τὸ μὴ διασεισθῆναι μου τὰ διαθήματα, μὴδὲ τοὺς πόδας μου σαλευέσθαι τῆς παρὰ σοὶ στάσεως.

Τί γάρ μοι ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ παρὰ σοῦ τί ἠθέλησα ἐπὶ γῆς, κ. τ. λ. Ἐπειδὴ οὐδὲν μοι, φησὶν, ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ, πλὴν σοῦ μόνου, ἀναγκαίως οὐδέ τι τῶν ἐπὶ γῆς ἠθέλησα δέξασθαι ἅτε φαρτῶν ὄντων ἀπάντων καὶ προτχαίρων. Ἐνὸς δὲ μόνου ἡσχόμεν τυχεῖν, καὶ τῷ τούτου πόθῳ κατέτρυχον ἑμαυτὸν ἐπὶ τῆς γῆς· τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ σὲ μερίδα μοι καὶ μόνην γενέσθαι.

Ἴδου οὖν οἱ μακρόνροντες ἑαυτοὺς ἀπὸ σοῦ ἀπολοῦνται, κ. ν. λ. Τῆς σῆς ἀντεχόμεν, ὡδέσποτα, συναφείας, φησὶ· καὶ τοῦτο καλῶ, εἰδὼς, ὡς τῶν ἐξω σοῦ τυγχανόντων ὀλεθρος ἐστὶ τὸ πέρας. Οἱ δὲ συνόντες ἀγαθὴν ἔξουσι μερίδα. Συμῆσεται γὰρ αὐτοῖς, ἐν τῇ ἐπουρανώ γενομένοις Ἱερουσαλὴμ, τὴν καλὴν μερίδα κληρονομεῖν. Αὕτη δὲ ἐστὶ τὸ τοῖς σοῖς ὕμνοις ἐντρυφᾶν αἰεὶ.

Συνέσεως τῷ Ἀσάφ. ΟΓ'.

Ἰπόθεσις.

Ἰκετηρίαν ἐν τούτοις ὁ προφήτης ἄδει, τὴν ἔσχατον ὀρῶν αἰχμαλωσίαν τοῦ Ἰσραὴλ· ὅπως ἂν μὴ εἰς τὸ παντελὲς αὐτοὺς ἐξέλη τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειώσεως,

καταλείπει δὲ τινα αὐτοῖς εἰς σωτηρίαν ἀφορμὴν. **A** Διαγράφει δὲ καὶ τὴν ἄλωσιν τὴν συνέβησαν αὐτῇ τε τῇ πόλει καὶ τῷ θεῷ ναῷ.

Ἴνα τί, ὁ Θεός, ἀπώσω εἰς τέλος; Ὅμοιον τῷ· Ἐφθασεν ἐπ' αὐτοὺς ἡ ὀργὴ ἡδὴ εἰς τέλος. Οὐ γὰρ εἶτι ἀνάπαυαν ἔξονται τῶν κακῶν.

Μνήσθητι τῆς συναγωγῆς σοι ἧς ἐπέτισα ἀπ' ἀρχῆς. Διὰ τῶν Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ. Ἐλυτρώσω βράβδω τῆς κληρονομίας σου. Ἀπὸ κοινοῦ τό· Μνήσθητι ἧς ἐλυτρώσω βράβδω κληρονομίας σου· τούτεστι κληρονομίας εἰς βασιλείον ἡντινικισμένης, καθ' ὃ πρὸς αὐτοὺς εἴρηται· Ἔσεσθέ μοι ἐξ ἀπάντων τῶν ἐθνῶν γένος ἐκλεκτὸν, βασιλείον ἱεράτευμα. Ὁρος Σιών τοῦτο ὁ κατεσκήνωσας ἐν αὐτῷ. Διὰ τὸ ἐπιφαίνεσθαι ἐν τῷ θεῷ ναῷ τὸν Θεόν.

Ἐπαρον τὰς χεῖράς σου ἐπὶ τὰς ὑπερηφανίας αὐτῶν εἰς τέλος. Τῶν καταστρατευσαμένων κατὰ τοῦ θεῖου ναοῦ.

Καὶ ἐνεκαυχῆσαντο οἱ μισοῦντές σε ἐν μέσῳ τῆς ἑορτῆς σου. Ἐπειδὴ ἐν τῷ Πάσχα τῇ ἑορτῇ τὸν κατὰ τοῦ Κυρίου ἦσαντο πόλεμον, τοῦτου χάριν ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ τοῖς πολεμίοις παρεδόθησαν. Τῷ γὰρ Πάσχα συνηγμένων κατὰ τὸν νόμον τῶν Ἰουδαίων ἀπάντων, ἡ πολιορκία γεγένηται δικαίως ἐν ᾧ καιρῷ καὶ τῷ σταυρῷ τὸν Σωτῆρα προσήλωσαν.

Ἔθεντο τὰ σημεῖα αὐτῶν σημεία. Τὰ σύμβολα φησὶ τοῦ πολέμου· λέγει δὲ τὰ καλούμενα παρὰ τοῖς στρατεύμασι σίγνα, ὅτι ἔθεντο εἰς τὴν ὁδὸν τῆς πόλεως. Καὶ οὐ μέχρι τούτων ἔστησαν· ἀλλὰ καὶ ὑπερῆλαντο, φησὶ, τούτεστι καὶ εἰς αὐτὸν τὸν θεῖον ναὸν εἰσεπήδησαν, οὐ γινώσκοντες, ὅτι Θεὸς ἦν ὁ παραδιδούς τὴν πόλιν αὐτοῖς διὰ τὴν τῶν ἐνοικούντων ἀπέθειαν. Ἄτε δὴ τοῦτο ἀγνοήσαντες, τὴν μὲν οἰκίαν ἀπεθαύμασαν δύναμιν, ἀσθένειαν δὲ κατεψηφίζοντο τοῦ ἐν τῷ θεῷ ναῷ προσκυνουμένου Θεοῦ. Διὸ προῦν φησιν· Ἔως πότε, Κύριε, ὄνειδιεὶ ὁ ἐχθρός; Τὸ δὲ ἀναδιπλασιάσαι ἐν τῷ κατονομάζειν τὰ σημεῖα ἀποθαυμάζοντος εἶη πῶς ὁ θεὸς ναὸς ταῖς τῶν πολεμίων παρεδόθη χερσίν.

Ὡς ἐν ὄρυμῳ ξύλων ἀξίναις ἐξέκοψαν τὰς θύρας αὐτῆς, κ. τ. λ. Διαγράφει ἐν τοῖς προκειμένοις τῆς τε πόλεως τοῦ τε θεῖου ναοῦ τὴν καταστροφὴν. Ὑλοτομικοῖς καὶ τεκτονικοῖς ὄργανοις χρώμενοι, καὶ τοὺς περιβόλους κατέλυσαν, καὶ τῶν οἰκιῶν τὰς θύρας συνέκοπτον, τὰ εὖ καὶ καλῶς ἡσχημένα ὡς δρυμὸν διαφθείροντες.

Ἐνεπύρισαν ἐν πυρὶ τὸ ἁγιαστήριόν σου, κ. τ. λ. Μετὰ πολλῆς ἐπελθόντες ἡμῖν τῆς συμφορᾶς, ἕνα σκοπὸν εἶχον, τὸν ὑπὸ σοῦ δεδομένον καταλύσαι νόμον. Διὰ γὰρ τῶν ἑορτῶν τὴν κατὰ νόμον λατρίαν ἐδήλωσε. Ταῦτα δὲ, φησὶν, ἐτόλμων, μήτε τὰς ἐπὶ τῶν προγόνων ἡμῶν ὀρώντες θαυματουργίας, μήτε ὑπὸ προφητικῆς ἐλεγχόμενοι χάριτος. Τούτων γὰρ ἀπάντων ἐξίφνης κατέστησαν ἔρημοι. Πάλαι γὰρ καὶ μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἔσχον προφήτας, τὸν Ἀγγαῖον, τὸν Ζαχαρίαν, τὸν Μαλαχίαν. Καὶ οἱ τούτων δὲ πρεσβύτε-

salutis viam. Describit porro excidium urbis ac divini templi.

Ut quid, Deus, repulisti in finem? Simile est illi: Pervenit ad eos ira jam usque in finem. Non enim amplius requiem habebunt a malis.

2. *Memor esto congregationis tuæ quam possedisti ab initio. Per Abraham, Isaac et Jacob. Redemisti virga hæreditatem tuam. In commune ponitur illud: Memor esto hæreditatis tuæ, quam virga redemisti; id est, hæreditatis ad regnum adornatæ, ut dictum est illis⁸⁰: Eritis mihi ex omnibus gentibus genus electum, regale sacerdotium. Mons Sion in quo habitasti in eo. Quia Deus in divino templo apparuit.*

3. *Leva manus tuas in superbiis eorum in finem. Eorum qui contra divinum templum bellum gesserunt.*

4. *Ei gloriati sunt qui oderunt te in medio solemnitatis tuæ. Quia in solemnitate Paschæ bellum contra Dominum excitarunt, ideo eo ipso tempore inimicis suis traditi sunt. Nam in Paschate congregatis secundum legem Judæis omnibus, obsidio posita est, et jure quidem, eo ipso tempore quo Salvatorem cruci affixerunt.*

5. *Posuerunt signa sua signa. Belli symboia dicitur, quæ in exercitiibus signa vocantur, quæ posuerunt in via civitatis. Neque hic constituerunt, sed invaderunt, id est in ipsum divinum templum irruerunt, ignari Deum esse qui traderet illis urbem ob impietatem civium. Utpote hæc ignorantes propriam virtutem mirabantur, et infirmitatis arguebant Deum qui in divino templo adorabatur. Quare ultra progressus, ait: *Usquequo, Domine, improperabis inimicus? Quod autem repetat vocem, signa, mirantis esse videtur, quod divinum templum inimicorum manibus traditum fuerit.**

6. *Quasi in silva lignorum securibus exciderunt januas ejus, etc. Describit in præsentibus urbis ac templi excidium. Fabrilibus instrumentis usi, et septa diruerunt, et ædium januas confregerunt, quæ pulchre et affabre elaborata erant, quasi silvam excidentibus.*

7, 8. *Incenderunt igni sanctuarium tuum, etc. Cum magna calamitate nostra irrupentes, unum scopum habebant, legem scilicet a te datam abrogare. Nam per dies festos cultum legalem significavit. Hæc autem perpetrare, ait, ausi sunt, quia nec mirabilia tempore patrum nostrorum edita viderant, neque prophetica gratia redarguti sunt. Horum namque omnium subito expertes fuere. Siquidem olim etiam post reditum ex captivitate, prophetas habuere, Aggæum, Zachariam,*

⁸⁰ I Petr. II, 9.

Malachiam. Et qui istis antiquiores erant prophetæ, A
populo atque regibus futura prænuntiabant, et inimicorum insidias palam faciebant. Quod ex historia ediscere in promptu est.

9. *Signa nostra non vidimus.* Illi quidem se mutuo concitabant, ut quiescere facerent festos Domini, qui adhuc celebrabantur. Et vero verba in opus deducebant. Nos autem, dum hæc agerentur, non vidimus signa illa quorum plerumque in prioribus bellis testes oculati fuimus. Ista autem signa in auxilium nobis erant adversus instantes calamitates. Quamobrem utpote qui ea non viderimus dicimus : *Ut quid, Deus, repulisti in finem? Jam non est propheta, et nos non cognoscat amplius.* Et hoc maxime in causa est quod de salute desperemus, quod non amplius prophetam videamus in gente nostra, qui B
possit nobis placare Deum.

10. *Usquequo, Deus, improperebit inimicus?* Postquam absoluti excidii descriptionem a facie inimicorum, Deum vocat ad misericordiam, et rogat animadvertere, hæc omnia ad Dei contumeliam spectare. Cum dicit, *In medio solemnitatis tuæ, et, Sanctuarium tuum, et, Tabernaculum nominis tui, et, Dies festos Domini, et, Nomen tuum in finem.*

11. *Ut quid avertis manum tuam, etc.* Ut quid præscindis, inquit, bonorum dona, quæ olim quasi ex sinu tuo largiebaris nobis.

12. *Deus autem rex noster ante sæcula.* Nunc, ait, nobis bonorum copiam præscindis : olim vero cum C
et Deus noster et rex noster vocari dignareris, talem nobis salutem operatus es, ut nemini lateret in terra. *Operatus est salutem in medio terræ.* Hinc occasione accepta, quidam existimarunt Jerusalem esse terræ oculum.

13. *Tu confirmasti in virtute tua mare, contrivisti capita draconum in aquis.* Describit his verbis quo pacto olim eorum salutem operatus est. Et primo quidem quod consolidatæ sint aquæ maris quasi murus, quando ex Ægypto egressi sunt. Et hoc significat illud, *Confirmasti mare.* Secundo, quod contrita sint capita Ægyptiorum in aquis, quos ob malignitatem linguæ dracones vocat. Ac cum illis regis ipsi imperantibus caput, quem regem similiter D
draconem appellat.

[*Tu confirmasti in virtute tua mare.* Quando Pharaonem cum ducibus et curribus ob pravamentem ac propositum contrivisti quasi capita draconum in aqua : sic Ægyptios Æthiopicis conterminis dedisti in escam, ipsos ac regem ipsorum vicisti a facie Æthiopicum.]

14. *Dedisti eum escam populis Æthiopicum.* Ipsum Pharaonem, et quidem post bellicam expeditionem. Populos autem dicit avium catervas, quæ apud Indos sunt : quæ Ægyptiorum corpora per maris fluctus ad litus rejecta vorarunt.

ροι προφήται τῶ λαῶ καὶ τοῖς βασιλεῦσι προβλεγον τὰ ἐσόµενα, καὶ τῶν πολεµίων τὰς ἐπιβουλὰς καταδῆλος ἐποιοῦν. Καὶ τοῦτο ἐκ τῆς ἱστορίας καταμαθεῖν εὐπετές.

Τὰ σηµεῖα ἡµῶν οὐκ εἶδοµεν. Ἐκεῖνοι μὲν παρῶν ἄλλήλους, εἰς τὸ παύσειν, ἐπιτελουµένας τὰς ἐορτὰς τοῦ Κυρίου, καὶ δὴ τοῖς λόγοις προσήγαγον τὰ ἔργα· ἡμεῖς δὲ καθ' ὃν ταῦτα ἐπράττετο, οὐ γεγόναµεν θεαταὶ τῶν σηµείων ἐκεῖνων ὡς πολλάκις ἐπὶ προτέροις πολέμοις αὐτόπται γαγενῆµεθα. Ταῦτα δὲ ἦν τὰ σηµεῖα, ἐπικουρία τῶν συνεχόντων δεινῶν. Διὸ δὴ ὡς τούτων µὴ γενόμενοι θεαταὶ φαµεν· Ἰνα τί ὁ Θεὸς ἀπόσω εἰς τέλος; Οὐκ ἔστιν ἐπιπροσῆτης, καὶ ἡµῶς οὐ γινώσεται ἐπι. Καὶ τοῦτο ἡµᾶς µάλιστα ἀπευδοκεῖν τῆς σωτηρίας ποιεῖ, τὸ µηκέτι ἐν τῷ ἔθνει προφήτην ὁρᾶν τὸν δυνάµενον ὑπὲρ ἡµῶν ἐκδωσῶπειν τὸν Θεόν.

Ἔως ποτε, ὁ Θεός, ὄνειδιεὶ ὁ ἐχθρός; Πληρώσας τὴν διαγραφὴν τῆς ἀλώσεως ἀπὸ τοῦ προσώπου τῶν ἐχθρῶν, εἰς ἔλθους ἐκκαλεῖται τὸν Θεόν, καὶ θέαν, πῶς τὰ γινόμενα πάντα εἰς ὕβριν τοῦ Θεοῦ· τῷ τε εἰπεῖν· Ἐν μέσῳ τῆς ἐορτῆς σου, καὶ τὸ, Ἄγιστήριόν σου, καὶ τὸ, Σκῆνωμα τοῦ ἐνόµατός σου, καὶ, Τὰς ἐορτὰς τοῦ Κυρίου, καὶ, Τὸ δροµὰ σου εἰς τέλος.

Ἰνα τί ἀποστρέφεις τὴν χεῖρά σου. κ. τ. λ.; Ἰνα τί, φησὶν, ἀνακόπτεις τῶν ἀγαθῶν τὴν ἔσιν, ὡς πάλαι ὡσπερ ἐκ κόλπου παρείχες ἡµῖν.

Ὁ δὲ Θεὸς βασιλεὺς ἡµῶν πρὸ αἰῶνος. Νῦν μὲν, φησὶν, ἀνακόπτεις ἐξ ἡµῶν τῶν ἀγαθῶν τὴν ἀναφορὰν· πάλαι δὲ, καὶ Θεὸς ἡµῶν ἀξίων προσαγορευεῖσθαι καὶ βασιλεὺς, τοιαύτην ἡµῶν ἐποίησω τὴν σωτηρίαν ὡς µηδένα λαθεῖν τῶν ἐπὶ γῆς. *Εἰργάσατο σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς.* Ἐντεῦθεν λαβόντες τινὲς ἀπεφῆναντο τὰ Ἰεροσόλυµα ὀφθαλµὸν εἶναι τῆς γῆς.

Σὺ ἐκραταίωσας ἐν τῇ δυνάµει σου τὴν θάλασσαν, σὺ συνέτριψας τὰς κεφαλὰς τῶν δρακόντων ἐπὶ τοῦ ὕδατος. Διαγράφει τῷ λόγῳ τινὲ τρόπῳ τὴν πάλαι αὐτῶν σωτηρίαν εἰργάσατο. Καὶ πρῶτον μὲν τὸ παγῆναι ὡσεὶ τεῖχος τῆς θαλάσσης τὰ ὕδατα, ὅτε ἐξ Αἰγύπτου ἐξῆσαν· καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ, Ἐκραταίωσας τὴν θάλασσαν· δεύτερον δὲ, τὸ συντριβῆναι τὴν Αἰγυπτίαν ἐπὶ τῶν ὑδάτων κεφαλὴν, οὗς καὶ δράκοντας διὰ τὸ πονηρὸν τῆς γλώσσης ὀνοµάζει· εἶτα μετ' αὐτῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐξάρχοντος αὐτῶν βασιλέως, ὃν καὶ αὐτὸν ὁμοίως δράκοντα προσαγορεύει.

[Σὺ ἐκραταίωσας ἐν τῇ δυνάµει σου τὴν θάλασσαν. Τὸν Φαραῶ σὺν τριστάταις καὶ ἄρµασι συντριψας ὡς δρακοντείας κεφαλὰς, διὰ τὸ πονηρὸν τῆς γνώµης, ἐπὶ τοῦ ὕδατος· ὡς τοὺς Αἰγυπτίους πλησιοχώρους Αἰθιοψίων ὄντας παρέδωκας αὐτοῖς εἰς κατάδρωµα, αὐτοὺς καὶ τὸν βασιλεῖα αὐτῶν ἤττησας ἀπὸ προσώπου Αἰθιοπίων.]

Ἐδωκας αὐτὸν βρῶµα λαοῖς Αἰθιοψίων. Αὐτὸν τὸν Φαραῶ, μετὰ τῆς στρατείας δὲ δηλονότι. Λαοὺς δὲ ἐνταῦθα τὰς τῶν παρὰ Ἰνδοῖς ὀρνέων ἀγέλας φησὶν· αὐ καὶ τῶν Αἰγυπτίων κατήσθιον τὰ σκηνώµατα ἐκρίφεντα ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἐν τῇ γῇ.

Σὺ διέβρηξας πηγὰς καὶ χειμάρρους. Τὰ ἐν τῇ Α ἔρημῳ φησὶν, ὅτε ἐπότισε τὸν λαὸν ἐκ πέτρας. Σὺ ἐξήρανας ποταμοὺς Ἠθάμ. Ἠθάμ ἐρμηνεύεται νότος· εἰς νότον γὰρ τῆς Ἰουδαίων χώρας ὁ Ἰορδάνης καίται.

Σὴ ἐστὶν ἡ ἡμέρα καὶ σὴ ἡ νύξ. Οὐ μόνον, φησὶ, τῶν ἐν Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ καὶ τῶν ἐν τῇ ἔρημῳ γέγονας ἡμῶν χορηγός· ἀλλὰ καὶ σύμπαντι τῶν ἀνθρώπων γένει ἀγαθῶν γεγένησαι πρόξενος· τοῦτο μὲν ἡμέραν καὶ νύκτα δημιουργήσας, τοῦτο δὲ ἥλιον καὶ σελήνην, τοῦτο δὲ θέρος καὶ ἔαρ, τοῦτο δὲ πῆξας ὄρια ἐν τῇ γῆ. Ταῦτα δὲ νῦν φησὶ· καὶ εἰς τὴν νῦν ἐπικουρίαν αὐτὸν ἐπικαλούμενος. Διὸ φησὶ· Μνήσθητι ταύτης τῆς κτίσεώς σου. Εἰ διὰ τοὺς ἀνθρώπους, φησὶ, τὴν κτίσιν ἐποίησας, παράσχου τὴν ἐπικουρίαν δι' οὗς ἡ κτίσις ἐγένετο.

Μνήσθητι ταύτης, ὁ ἐχθρὸς ὠνεῖδισέ σε, Κύριε. Ἐπικαλεσαμένου διὰ τῆς κτίσεως εἰς οἶκτον τοῦ λαοῦ τὸν Θεόν· πάλιν ἐτέρῳ τρόπῳ αὐτὸν εἰς οἶκτον ἐπικαλεῖται. Οὗτος δὲ ἐστὶν ὁ τρόπος τὸ μέγα φρονεῖν τὸν ἐχθρόν. Καὶ λαὸς ἄφρων παρώξυνε τὸ δνομί σου. Ὅρα πάλιν ἕτερον οἰκτιρμοῦ τρόπον, ὁ δὲ τὸ τοὺς ἐχθροὺς παροξύναι· τὸ δνομα αὐτοῦ.

Μὴ παραδῶς τοῖς θηρίοις ψυχὴν ἐξομολογημένην σοι. Ἐπανέτεινε τὸν τρόπον τῶν οἰκτιρῶν, θηρία τοὺς ἐχθροὺς ἀποκαλέσας· ὡς ἔχοντάς τι τοὺς ἡμαρτηκότας συγγνώμης διὰ τῆς ἐξομολογήσεως. Τοῦτο δὲ εὐχεται μὴ ὁμοτρόπως ἀπολέσθαι τὸν Ἰσραὴλ, ὁ γέγονε. Πολλοὶ γὰρ καὶ τῶν σταυρωσάντων· μυριάδες ἐπίστευσαν, καὶ ἐσώθησαν.

Ἐπίβλεψον εἰς τὴν διαθήκην σου. Ἐτερος πάλιν οἰκτιρμοῦ τρόπος· ἀφ' ὧν γὰρ ἀγαθὸς περὶ αὐτοὺς ἐγένετο διαθέμενος διαθήκην αὐτοῖς, ἀπὸ τούτων ἐπισπῶνται τὸν ἔλεον. Ὅτι ἐπληρώθησαν οἱ ἐσκοτισμένοι τῆς γῆς οἰκῶν ἀνομιῶν. Ὁ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· Εἰ καὶ πλήρεις σκότους γεγονάσιν οἴκοι πολλοὶ διὰ τὰς εἰς σέ, Κύριε, γεγενημένας παρ' αὐτῶν ἀνομίας· ἀλλὰ μὴ πᾶς ὁ λαὸς ἀποστραφῆ, μηδὲ αἰσχύνῃ παραδοθῆ. Εἶχον γὰρ τινες ἐν ἑαυτοῖς σωτηρίας ἐλπίδα, οἱ καὶ διὰ τῶν ἀποστόλων ἐσώθησαν, καὶ μάλιστα διὰ Πέτρου ἐν ταῖς πρώταις δημηγορίαις, ὡς κατὰ τρισχιλίους καὶ πεντακισχιλίους καὶ μυριάδας αὐτοὺς γενέσθαι.

[Πτωχὸς καὶ πένης αἰρέσουσι τὸ δνομά σου. Σωθέντων, φησὶ, τῶν σωτηρίας ἀξίων, ὁ πτωχὸς πνεύματι, τοῦτέστιν ὁ τῶν ἀποστόλων χορὸς, κατὰ τὸ, Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, τὰς σοὶ προπούσας ἀναπέμπουσι δοξολογίας.]

Ἀνάστα, ὁ Θεός, δίκασον τὴν δίκην σου. Εἰς τὴν τῶν ἀπατησάντων τὸν λαὸν τιμωρίαν ἰκετεύων δι' αὐτῶν τὸν Θεόν. Μνήσθητι τοῦ δνοδισμοῦ σου. Πάλιν διὰ τοῦ αὐτοῦ ὀνειδίζεσθαι εἰς οἶκτον ἐπικαλεῖται τὸν Θεόν.

Εἰς τὸ τέλος, μὴ διαφθείρῃς, τῷ Ἀσάφ. ΨΑΛΜΟΣ. ΟΔ'.

Υπόθεσις.

Ἐν τούτῳ τὸ πρόσωπον τῶν ἀποστόλων εἰσφέρεται,

15. Tu dirupisti fontes et torrentes. Loquitur de gestis in deserto, quando populum ex petra potavit. Tu siccasti fluvios Etham. Etham interpretatur auster; nam ad austrum Judæorum regionis Jordanis situs est.

16, 17. Tuus est dies et tua est nox. Non solum inquit, in mari Rubro et in deserto bona largitus es nobis; sed etiam toti hominum generi bona tribuis: sive diem atque noctem, sive solem et lunam condens; sive æstatem, et vernum tempus, sive terminos in terra constituens. Hoc autem nunc ait ad præsens auxilium evocans. Quare ait: Memor esto hujusce creaturæ tuæ. Si propter homines, inquit, creaturas condidisti, præbe auxilium iis quorum causa creaturæ conditæ sunt.

B

18. Memor esto hujus, inimicus improperavit tibi, Domine. Postquam per creaturæ statum ad miserationem populi Deum evocavit, alio rursus modo ad misericordiam vocat. Hic autem modus est quod inimicus magnifice sentiat. Et populus insipiens incitavit nomen tuum. Vide rursus aliam commiserationis rationem, quia scilicet inimici incitarunt nomen ejus.

19. Ne tradas bestiis animam confitentem tibi. Extendit commiserationis causam, inimicos vocans bestias. Quia qui peccarunt per confessionem veniam consequuntur. Rogat autem ut he pari modo omnis Israel pereat, quod etiam factum est. Multæ namque myriades eorum qui Christum crucifixerunt, postea crediderunt et salutem consecutæ sunt.

C

20. Respice in testamentum tuum. Alius iterum commiserationis modus affertur, quod enim Deus erga illos bonus et clemens fuerit, testamentum dans illis, hinc misericordiam sibi attrahere conantur. Quia repleti sunt qui obscurati sunt terræ domibus iniquitatum. Quod ait ejusmodi est: Etiamsi multæ domus ob iniquitatem erga te ipsarum, tenebris plenæ fuerunt: at quæso ne omnis populus abjiciatur, et infamix tradatur. Habuerunt enim quidam in seipsis spem salutis, qui etiam apostolorum opera salutem nacti sunt: inaxime vero prioribus Petri concionibus, ubi modo ter mille, modo quinquies mille, modo etiam myriades accessere ad fidem.

D

[21. Pauper et inops laudabunt nomen tuum. Postquam, inquit, salutem consecuti sunt qui ea digni sunt, pauper spiritu, scilicet apostolorum chorus, secundum illud, Beati pauperes spiritu⁶¹, congruentes tibi laudes emittit.]

22. Exsurge, Deus, judica causam tuam. Hac supplicatione Deum excitat ad supplicium de iis sumendum qui populum deceperunt. Memor esto improperii tui. Rursus quia ipse improperatus fuit ad misericordiam Deum vocat.

1. In finem, ne corrumpas. PSALMUS Asaph. LXXIV.

Argumentum.

In hoc psalmo persona apostolorum inducitur,

cohortans homines ut impietatis linem faciant, A ac repræsentans insis horrendum illud ac divinum tribunal.

2, 3. *Confitebimur tibi, Deus . . . Narrabo omnia mirabilia tua.* Dei mirabilia enarraturum se pollicetur apostolicus chorus a persequentibus liberatus. *Ego justitias judicabo.* Hæc ait Salvator respondens eorum promissioni.

4. *Liquefacta est terra et omnes qui habitant in ea.* Cum justa judicares, inquit, liquefecisti terram, videlicet Jerosolymam, et omnes qui habitant in ea. Potest autem illud duplici modo intelligi, atque in bonam partem, scilicet *liquefacta est*, id est, malitiæ condonavit; et in malam, ut declaret supplicium de iis sumptum. *Ego confirmavi columnas ejus.* Columnæ Jerusalem sunt sancti apostoli, juxta id quod dictum est: *Columna et firmamentum veritatis*⁸¹. [Ait Apostolus: *Et cum cognovissent gratiam quæ data est mihi Jacobus et Cephas et Joannes, quæ videbatur columnæ esse*⁸².]

5. *Dixi iniquis: Nolite inique agere.* Hic apostolorum persona effertur, quæ homines hortatur ut quiescant ab impietate. [Humiliat autem Judaicum populum ob ejus superbiam: exaltat vero populum ex gentibus ob humilitatem ejus.]

6. *Nolite extollere in altum cornu vestrum.* Nam cornuta animalia multum de cornibus gloriantur. Jubetur autem iniquis, ut ne arrogantia iniquitatem augeant, neque moveant linguam adversus C Deum.

7. *Quia neque ab exitibus, neque ab occidente, neque a desertis montibus.* Hisce totum orbem terrarum significat. Exitus autem dicit orientem, a quo sol exit; occidentem autem vespertias partes; desertos montes, septentrionem et meridiem; quæ partes ob vehementiam frigoris et æstus habitari nequeunt. Ne, inquit, inique agatis, quia nemo in toto orbe Deum latuerit, si impium quid proferat in eum. *Hunc humiliat, et hunc exaltat.* Cum sit bonus judex, ait, impios humiliat, exaltat autem humiles corde. Hæc porro accipienda sunt de duobus populis, Judæorum scilicet et gentium. Ille namque humiliatus fuit propter arrogantiam, hic exaltatus propter humilitatem. Ipse namque constituit reges, D et deturbat, suscitavit de terra inopem, et de stercore erigit pauperem. Imo etiam postquam humiliavit eos qui ex circumcisione sunt, gentes exaltavit.

9. *Quia calix in manu Domini vini meri plenus misto.* Calix, inquit, est in manu Domini, in quem fructus hominis sive bonos sive malos quasi exprimens et bona malis commiscens, ipsum plenum efficit. Exinde vero quorum fæx non effunditur, id est, ii in quibus peccata remanent, ipsum bibunt, id est, propriis inebriantur malis, sicut contra sancti bibent calicem vitæ in regno cælorum cum

παραινούν τους ανθρώπους τῆς ἀσεβείας παύσθαι, ὑποτιθέμενον αὐτοῖς τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο καὶ θεῖον δικαστήριον.

Ἐξομολογησόμεθά σοι, ὁ Θεός. . . Διηγήσομαι πάντα τὰ θαυμάσιά σου. Διηγεῖσθαι τοῦ Θεοῦ τὰ θαυμάσια ὑπισχνεῖται ὁ ἀποστολικὸς χορὸς, τῶν διωκόντων ἀπαλλαγείς. Ἐγὼ εὐθύτητας κρινῶ. Ταῦτα ὁ Σωτὴρ φησὶν ὑπακούων αὐτῶν τῆ ὑποσχέσει.

Ἐτάκη ἡ γῆ καὶ πάντες οἱ οἰκοῦντες ἐν αὐτῇ. Δίκαια, φησὶ, κρινῶν κατέτηξας τὴν γῆν, δηλαδὴ τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ πάντας τοὺς ἐν αὐτῇ κατοικοῦντας. Δύναται δὲ τοῦτο δι:τῶς νοεῖσθαι καὶ ἐπὶ ἀγαθοῦ, τὸ, ἐτάκη, ἀντὶ τοῦ, ὑπενδέδωκε τῇ πονηρίᾳ καὶ ἐπὶ κακοῦ, ἵνα δηλώσῃ τὴν τιμωρίαν τὴν γενομένην κατ' αὐτῶν. Ἐγὼ ἐστερέωσα τοὺς στύλους αὐτῆς. Στύλοι τῆς Ἱερουσαλήμ εἰ ἅγιοι ἀπόστολοι, κατὰ τὸ εἰρημένον· Στύλος καὶ ἑδραῖωμα τῆς ἀληθείας. [Φησὶν ὁ Ἀπόστολος· Καὶ γινόντες τὴν δοθεῖσάν μοι Ἰάκωβος καὶ Κηφᾶς καὶ Ἰωάννης, οἱ δοκοῦντες στύλοι εἶναι.]

Εἶπα τοῖς παρανομοῦσι· Μὴ παρανομεῖτε. Ἐντεῦθεν τῶν ἀποστόλων τὸ πρόσωπον παραινούν τῆς ἀσεβείας τοῖς ἀνθρώποις παύσασθαι. [Ταπεινοὶ δὲ Ἰουδαϊκὴν λαὸν διὰ τὴν ὑπερηφανίαν αὐτοῦ ὑφοῖ δὲ τὸν ἐξ ἔθνῶν διὰ τὴν ταπεινοφροσύνην αὐτοῦ.]

Μὴ ἐπαίρετε εἰς ὕψος τὸ κέρας ὑμῶν. Καὶ γὰρ τὰ κερασφόρα ζῶα σφόδρα ἐπὶ τοῖς κέρασι γαυριᾷ. Παρεγγυᾷ δὲ αὐτοῖς ὁ λόγος μὴ αὔξειν τῆ ἀλαζονείᾳ τὴν ἀνομίαν, μηδὲ κατὰ τοῦ Θεοῦ γλιῦτταν κινεῖν.

Ἵτι οὔτε ἐξ ἐξόδων, οὔτε ἀπὸ δυσμῶν, οὔτε ἀπὸ ἐρήμων ὄρων. Διὰ τούτων τὸν πάντα κόσμον τῆς οἰκουμένης δηλοῖ. Ἐξοδὸν μὲν τὴν ἀνατολήν, ἀφ' ἧς ὁ ἥλιος ἐξέρχεται, δυσμὰς δὲ τὴν ἐσπέραν ὅρη δὲ ἔρημα τὰ τε ἀρκυῖα καὶ τὰ νότια· ταῦτα γὰρ δι' ἀμετρίαν κρύους τε καὶ καύσωνος ἀοίκητά ἐστι. Μὴ παρανομεῖτε τοῖσιν, φησὶν, ὅτι οὐδεὶς ἐν πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ λάθοι τὸν Θεὸν βλάσφημόν τι λέγων κατ' αὐτοῦ. Τοῦτον ταπεινοῖ, καὶ τοῦτον ὑψοῖ. Κριτῆς, φησὶν, ὑπάρχων ἀγαθός, ταπεινοὶ μὲν τοὺς ἀσεβεῖς, ὑψοῖ δὲ τοὺς ταπεινοὺς τὴν καρδίαν. Ἐκκληστῆον δὲ ταῦτα καὶ ἐπὶ τοὺς δύο λαοὺς, τῶν Ἰουδαίων τέ φημι καὶ τὸν ἐξ ἔθνῶν· ὁ μὲν γὰρ τεταπεινῶται διὰ τὴν ἀλαζονείαν· ὁ δὲ ὑψοῦται διὰ τὴν ταπεινοφροσύνην. (Corderius.) Αὐτὸς γὰρ καθίστα βασίλεις, καὶ μεθίστα, ἐγείρει ἀπὸ γῆς πτωχὸν, καὶ ἀπὸ κοπρίας ἀνίστησι πέννητα. Ἀλλὰ καὶ ταπεινώσας τοὺς ἐκ περιτομῆς, τοὺς ἀπὸ τῶν ἔθνῶν ὑψώσεν.

Ἵτι ποτήριον ἐν χειρὶ Κυρίου οἴνου ἀκράτου πλήρες κεράσματος. Ποτήριον, φησὶν, ἐστὶν ἐν τῇ τοῦ Κυρίου χειρὶ, εἰς ἃ ἐκάστου ἀνθρώπου τοῦς καρποὺς καὶ τοὺς ἀγαθοὺς καὶ τοὺς πονηροὺς οἶονεὶ ἐκπιέζων, καὶ τὰ ἀγαθὰ τοῖς πονηροῖς ἀνακρινῶν, πλήρες αὐτὸ ἀποτελεῖ. Εἶτα ὧν οὐκ ἐκχεῖται ὁ τρυγίας, τουτέστιν ὧν ἐναπομένουσιν αἱ ἁμαρτίαι, οὔτοι αὐτὸ ἐκπίνονται· τουτέστι· τοῖς ἰδίῳις μεθυσθήσονται

⁸¹ 1 Tim. iii, 15. ⁸² Galat. ii, 9.

κχαίς· ὡσπερ ἀμέλει καὶ οἱ ἄγιοι πίνονται τὸ ποτήριον τῆς ζωῆς ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μετὰ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου αὐτοῦ φωνήν· *μεθ' ὑμῶν.*

Ἐγὼ δὲ ἀγαλλιάσομαι εἰς τὸν αἰῶνα, ψαλῶ τῷ Θεῷ Ἰακώβ. Ἐπειδὴ ἂν, φησι, τοῦ ποτηρίου μεταλάβω τῆς ζωῆς, εὐφροσύνη μοι γενήσεται ἐξ αὐτοῦ.

Καὶ πάντα τὰ κέρατα τῶν ἁμαρτωλῶν συνθλάσω. Εἰ, ταπεινουμένων τῶν ἁμαρτωλῶν εἰς ὕψος αἴρεται τὸ κέρασ, δηλονότι καὶ ὑψουμένων ἁγίων, συντριβήσονται τῶν ἁμαρτωλῶν τὰ κέρατα. Τίνες δὲ ἂν εἴεν οἱ ἁμαρτωλοὶ ἢ οἱ ἀντικείμενοι τοῖς τοῦ Θεοῦ ἀνθρώποις πονηροὶ δαίμονες; Καὶ ὑψωθήσεται τὸ κέρασ τοῦ δικαίου. Κέρασ μὲν τὴν βασιλείαν φησίν, ἦτοι τὴν δυναστείαν. Ἐπειδὴ ἂν οὖν, φησι, τὴν ἰσχὺν λάβωσιν οἱ δίκαιοι, ἀνηρημένων δηλαδὴ τῶν πονηρῶν δυνάμεων, τότε δὴ τότε καὶ τοῦ Θεοῦ δειχθήσονται τὰ θαυμάσια. Διὸ καὶ ἀρχόμενος τοῦ ψαλμοῦ ἔλεγεν· *Διηγῆσομαι τὰ θαυμάσιά σου, ὅτ' ἂν λάβω καιρόν.*

Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Ἀσάφ, ὧδὴ πρὸς τὸν Ἀσσύριον. ΟΕ.

Ἰαθῆσεις.

Καὶ οὗτος ὁ ψαλμὸς τῆς αὐτῆς ἔχεται ὑποθέσεως τῷ ὅπισω· καὶ αὐτὸς γὰρ τὰ περὶ τοῦ θείου δικαστηρίου διηγείται.

Γνωστός ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ὁ Θεός, καὶ ἐν Ἰσραὴλ μέγα τὸ δόγμα αὐτοῦ. Ἰουδαίαν ἐνταῦθα καὶ Ἰσραὴλ τὴν ἐγνωκυῖαν τὸν Θεὸν ψυχὴν φησιν· αὕτη γὰρ ἐστὶν ἡ ἀληθὴς Ἰουδαία καὶ ὁ ἀληθὴς Ἰσραὴλ.

Ἐγενήθη ἐν εἰρήνῃ ὁ τόπος αὐτοῦ. Εἰ γὰρ περὶ τῆς ἁγίας Ἰουδαίας γέγραπται, ἔνθα ἀπέδρα ὀδύνη, λύπη καὶ στεναγμός, δηλονότι εἰρήνης ἐστὶ τόπος. Καὶ τὸ κατοικητήριον αὐτοῦ ἐν Σιών. Τῇ νοητῇ φησιν, ἦτοι τῇ ἁγίᾳ, ἢ τῇ τῶν ἁγίων ψυχῇ.

[Ἐγενήθη ἐν εἰρήνῃ ὁ τόπος αὐτοῦ. Τῇ τῶν ἁγίων ψυχῇ. Τὸ Ἑβραϊκὸν Σαλήμ ἔχει, καὶ οἱ λοιποὶ οὕτως ἠρμήνευσαν· ὁ ἐστὶν εἰρήνη. Ἐν ταύτῃ οὖν ἢ τῇ ψυχῇ, ἢ τῇ Ἐκκλησίᾳ τὰ πεπυρωμένα βέλη, ἃ ὁ πονηρὸς πέμπει, συντριβόνται, ἢ τῇ ἁγίᾳ Ἰερουσαλήμ.]

Ἐκεῖ συνέτριψε τὰ κράτη τῶν τόξων. Σημαίνει διὰ τούτων τὰς ἀντικειμένας δυνάμεις· αἱ συντριβόνται, ἐπειδὴ ἂν οἱ ἄγιοι τὰς ἐκεῖ λάχουσι κατοικεῖν μονάς.

Φωτίζει σὺ θαυμαστῶς ἀπὸ ὀρέων αἰώνων. Ὅρη αἰώνια τοὺς οὐρανοὺς φησι. Φωτίζει δὲ ἡμεῖς ἄνωθεν ὁ Θεός, τὸ Πνεῦμα ἡμῖν καταπέμψας ἐξ οὐρανῶν. Φωτισμός σὺ ὑπερμεγέθης ἀπὸ ὀρέων ἀλώσεως. Φωτίζει σὺ θαυμαστῶς ἀπὸ ὀρέων θήρας. Φοβερός εἰ θαυμαστῶς ἀπὸ ὀρέων καρπίμων.

[Φωτίζει σὺ θαυμαστῶς ἀπὸ ὀρέων αἰώνων. Ἐκεῖθεν καταπέμπει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀπὸ ὀρέων αἰώνων· τὴν Σιών λέγει, ἀφ' ἧς ἔβησαν τὸν Θεὸν ὀρμύμενον ταῦτα ποιεῖν οὐ καὶ ναὸς αὐτῷ ψυχοδμήτο.]

A Domina Jesu, secundum ipsius Domini vocem : *Donec bibam illum vobiscum in regno caelorum* **.

Ἔως οὐ πλω αὐτὸ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν

10. *Ego autem exultabo in saeculum, cantabo Deo Jacob.* Cum calici vitae participavero, tunc mihi laetitia hinc eveniet.

11. *Et omnia cornua peccatorum confringam.* Si humiliatis sanctis, peccatorum cornu in altum extollitur, sane exaltatis sanctis confringentur cornua peccatorum. Quinam fuerint peccatores, nisi maligni daemones, hominibus Dei oppositi? *Et exaltabitur cornu justi.* Cornu dicit regnum, sive potentiam. Postquam igitur, ait, justi fortitudinem acceperint, sublatis videlicet malignis potestatibus, tunc Dei mirabilia ostendentur. Quare initio psalmi B dixit : *Narrabo mirabilia tua, cum accipero tempus.*

1. *In finem, in laudibus, PSALMUS Asaph, canticum ad Assyrium. LXXV.*

Argumentum.

Hic quoque psalmus in eodem versatur argumento quo superior; nam quæ divinum tribunal spectant enarrat.

2. *Notus in Judæa Deus, in Israel magnum nomen ejus.* Judæam hic et Israel vocat animam quæ Deum novit : ipsa namque est vera Judæa et verus Israel.

3. *Factus est in pace locus ejus.* Si enim de superna Judæa dictum est : hinc effugit dolor, tristitia et gemitus; sane pacis locus erit. *Et habitatio ejus in Sion.* In spirituali videlicet, sive superna, aut in sanctorum anima.

[*Fuctus est in pace locus ejus.* In anima sanctorum. Hebraicus textus habet *Salem*, ac reliqui sic interpretati sunt : quod est *pax*. In ista igitur anima, aut in Ecclesia, tela ignea, quæ malignus ille emittit, conteruntur; vel intelligitur in superna Jerusalem.]

4. *Ibi confregit potentias arcuum.* His significat adversarias potestates, quæ confringuntur postquam sancti id consecuti sunt, ut in illis mansionibus habitent.

5. *Illuminas tu mirabiliter a montibus æternis.* Montes æternos dicit caelos. Illuminat autem nos Dominus, quando mittit Spiritum de caelis. *Illuminatio tu es perquam maxima, a montibus venationis.* *Illuminas tu mirabiliter a montibus venationis. Terribilis es mirabiliter a montibus fructuosus.*

[*Illuminas tu mirabiliter a montibus æternis.* Inde emittit Spiritum sanctum, scilicet a montibus æternis : Sion dicit, ex qua putabant Deum profectum talia patrare : ubi etiam templum ipsi constructum fuerat.]

** Matth. xxvi, 29.

6. *Turbati sunt omnes insipientes corde. Qui non receperunt illuminationem quæ per Spiritum datur, in perturbatione et agitatione versabuntur, cum divinum tribunal apparebit. Dormierunt somnum suum, et nihil invenerunt.* Negligentiæ et segnitiei dediti in vita, tempore divini iudicii nihil invenerunt manibus suis retinentes, qui olim in mortali vita divites erant : quomodo enim invenire possent quæ non operati sunt? *Omnes viri divitiarum in manibus suis.* Symmachus sic habet : *Omnes viri fortes manibus suis.* Nihil, inquit, profuit illis fortitudo manuum, quibus se omnium divitias dirpturos sperabant. Et docens quæ causa fuerit quod nihil lucri habuerint, subjungit :

7. *Ab increpatione tua, Deus Jacob, dormitaverunt qui ascenderunt equos.* Lato, inquit, adversus eos justo iudicio, quasi somno et veterno traditi sunt, id est excitare se non potuerunt. Quinam autem illi sunt, nisi qui ascenderunt equos? Equos autem divina Scriptura pro more vocat eos qui effrenate ad voluptates declinant ; juxta illud : *Equi effeminati facti sunt. Unusquisque ad uxorem proximi sui hinciebat* ⁸⁴.

8. *Tu terribilis es, et quis resistet tibi?* Si enim, inquit, clauserit contra hominem, quis aperiet ⁸⁵? juxta Isaïæ vocem.

9. *De cælo auditum fecisti iudicium.* Nullus, inquit, erit eis defensionis locus cum punientur : prænuntiavit enim illis quæ divinum tribunal spectant. *Terra tremuit, et quievit.* Terram hic vocat totam hominum naturam, quæ tunc reformidabit. Nemo enim tunc erit quin pertimescat, illa instante die.

[Cum enim, inquit, Deus sis cælestis, judicasti et iudicium fecisti manifestum, ultus inimicos Jerusolymæ.]

10. *Cum exsurgeret in iudicium Deus, ut salvos faceret omnes mansuetos terræ.* Divinum, inquit, tribunal mansuetis salutem tribuet : quemadmodum revera supplicia dabit peccatoribus.

11. *Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi.* Sistemur ante horrendum illud tribunal, non solum de iis quæ fecimus, sed etiam de iis quæ cogitavimus, rationem daturi. *Et reliquæ cogitationis diem festum agent tibi.* Reliquæ cogitationis sunt purificata cogitatio, in eo quod residuum erit per electionem gratiæ. Si igitur illo tempore pura deprehendatur cogitatio esse, tunc festivitatis tuæ particeps erit.

[*Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi.* Quoniam omnis lingua, omnis cogitatio, omne ratiocinium confitebitur Domino in tempore iudicii, quando etiam occulta in publicum proferentur.]

12. *Vovete et reddite Domino Deo vestro.* Ad cohortationem sermo convertitur. Quoniam, inquit,

Ἐταράχθησαν πάντες οἱ ἀσύνητοι τῇ καρδίᾳ. Οἱ μὴ δεξάμενοι τὸν φωτισμὸν τὸν διὰ τοῦ Πνεύματος, ἐν ταραχῇ καὶ ἀσπῷ γενήσονται, τοῦ θεοῦ ἐπιφανέντος δικαστηρίου. Ἐγνωσαν ὕπνον αὐτῶν, καὶ οὐχ εὗρον οὐδέν. Ἀμελεία, φησί, καὶ ῥαθυμίᾳ παραδεδωκότες τὸν βίον κατὰ τὸν καιρὸν τῆς θείας κρίσεως, ὡς οὐδὲν εὗρον ἑαυτοὺς εἰς τὰς χεῖρας κατέχοντας, οἱ πάλαι ἐν τῷ θνητῷ βίῳ πλοῦστοι. Πῶς γὰρ καὶ εἶχον εὐρεῖν ἃ οὐκ εἰργάζαντο; Πάντες οἱ ἄνδρες τοῦ πλοῦτου χερσὶν αὐτῶν. Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως: Πάντες οἱ ἄνδρες οἱ ἰσχυροὶ τὰς χεῖρας αὐτῶν. Οὐδὲν αὐτοὺς, φησὶν, ὤνησε τῶν χειρῶν ἡ ῥώμη, δι' ἧς τῶν ἀπάντων ἀρπάσειν προσεδόκησαν πλοῦτον. Καὶ διδάσκων τί δήποτε οὐδὲν ἐντεῦθεν ἀπώναντο, ἐπήγαγεν·

Ἀπὸ ἐπιτιμῆσεώς σου, ὁ θεὸς Ἰακώβ, ἐνύσταξαν οἱ ἐπιβεβηκότες τοῖς ἵπποις. Ἐξενεχθείσης, φησί, τῆς κατ' αὐτῶν δικαίας ψήφου, οἰοεὶ ὕπνω καὶ κάρῳ παραδόνται· τουτέστιν ἀνανεύειν οὐκ ἴσχυσαν. Τίνες δὲ οὗτοι ἢ οἱ ἐπιβεβηκότες τοῖς ἵπποις; Ἴππους δὲ ἡ θεὰ Γραφή ἐξ ἑθους καλεῖ τοὺς ἀσχετῶς ἐκκεκλιότας πρὸς ἡδονάς· κατὰ τὸ, Ἴπποι θηλυμανεῖς ἐγενήθησαν· ἕκαστος ἐπὶ τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον αὐτοῦ ἐχρεμέτιζεν.

Σὺ φοβερός εἶ, καὶ τίς ἀντιστήσεται σοι; Ἐάν γὰρ κλείσῃ κατὰ ἀνθρώπου, τίς ἀνοίξει; κατὰ τὴν Ἡσαίου φωνήν.

Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἠκούσισας κρῖσιν. Οὐδεμίαν, φησὶν, ἀπολογίαν ἔξουσι κολαζόμενοι· προεκήρυξε γὰρ αὐτοῖς τὰ περὶ τοῦ θεοῦ δικαστηρίου. *Γῆ ἐξοθήθη, καὶ ἠσύχασε.* Γῆν ἐνταῦθα πᾶσαν τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν φησὶν, ἣ καὶ δειλιάσει τότε. Οὐδεὶς γὰρ ἔσται τότε ὃς οὐ φοβηθείη, ἐκείνης ἐπιστάσης τῆς ἡμέρας.

[Οὐράνιος γὰρ, φησί, θεὸς ὢν, ἔκρινας, καὶ τὴν κρίσιν ἐποίησας ἐνδύλον, τιμωρήσας τοὺς πολεμικοὺς τῆς Ἱερουσαλήμ.]

Εἰς τὸ ἀναστῆναι εἰς κρῖσιν τὸν θεόν, τοῦ σώσαι πάντα τοὺς πρᾶεις τῆς γῆς. Τὸ θεῖον, φησί, δικαστήριον τοῖς πράεσιν ἀποδώσει τὴν σωτηρίαν· ὡσπερ ἀμέλει καὶ τοῖς ἁμαρτωλοῖς τὰς κολάσεις ἀποδίδωσιν.

Ὅτι ἐνθύμιον ἀνθρώπου ἐξομολογήσεται σοι. Παραστησόμεθα ἐν ἐκείνῳ τῷ φοβερῷ βήματι, οὐ μόνον ὢν ἐπράξαμεν, ἀλλὰ καὶ ὢν βεβουλεύμεθα εὐθύνας ἀπαιτούμενοι. *Καὶ ἐγκατάλειμμα ἐνθυμίου ἐορτάσει σοι.* Ἐγκατάλειμμα ἐνθυμίου ὁ καθαθαρόμενος ἐστὶ λογισμὸς, κατὰ τὸ λείμμα κατ' ἐκλογὴν χάριτος. Ἐπειδὴ ἂν οὖν, φησὶν, ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ καθαρὸς εὐρέθῃ λογισμὸς, τότε δὴ τότε καὶ τῆς σῆς μεταλάβῃς ἐορτῆς.

[Ὅτι ἐνθύμιον ἀνθρώπου ἐξομολογήσεται σοι. Ὅτι πᾶσα γλῶσσα, καὶ πᾶς λογισμὸς καὶ ἐνθύμημα ἐξομολογήσεται τῷ Κυρίῳ ἐν τῷ τῆς κρίσεως καιρῷ, ὅτε καὶ τὰ κρυπτά θριαμβεύονται.]

Ἐβξασθε, καὶ ἀπόδοτε Κυρίῳ τῷ θεῷ ὑμῶν. Ἐπὶ παραίνεσιν ὁ λόγος τρέπεται. Ἐπειδὴ τὰ εἰρη-

⁸⁴ Jerem, v, 8. ⁸⁵ Isa. xxii, 22.

μένα, φησίν, ἔσται ἐν τῷ θείῳ δικαστηρίῳ, τούτου χάριν ἕως ἔσθ' ἐν τῷ παρόντι βίῳ, εὐξασθε τῷ Κυρίῳ ἀγαθῶν ἔργων εἶναι ἐπιμεληταί, καὶ τούτων μὴ βραδύνητε ποιήσασθαι τὴν ἀπόδοσιν. Κοιμοῦσι δὲ τὰ δῶρα, ὑπὸ τῶν γεγενημένων ἐκδειματωθέντες θαυμάτων.

Τῷ φοβερῷ καὶ ἀφαιρουμένῳ πνεῦματα ἀρχόντων. Ἐπαγγελιασθε, φησίν, ἀγαθοεργεῖν, εἰδότες, ὡς δεῖ ὑμᾶς ἐν ἐκείνῳ γενομένους τῷ τόπῳ, οἶονε δῶρα τὰς ἑαυτῶν πράξεις προσαγαγεῖν τῷ Θεῷ. Οὕτως δὲ ὁ Θεὸς φοβερός ἐστιν, ὡς καὶ ἀπὸ τῶν πάλαι ἀρξάντων καὶ γενομένων πονηρῶν τὸ πνεῦμα ἀφαιρεθῆσεται. Ἐν γὰρ ἐκείνῳ τῷ θείῳ καὶ φοβερῷ βήματι ἐξ ἐκάστου τῶν ἡμαρτηκῶτων ἀφαιρεῖται τὸ δοθὲν διὰ τοῦ βαπτίσματος. Καὶ τοῦτο ἐστὶν ὁ Κύριος· ἔλεγε· *Διχοτομήσει τὸν δούλον τὸν πονηρὸν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τὸν ἀπίστον θήσει.*

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ Ἰδιθοῦμ, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Ἀσάφ. ΟΣ'.
Ἰπόθεσις.

Ἄκουσας Ἰδιθοῦμ τὰ λεγόμενα περὶ τοῦ λαοῦ τῶν Ἑβραίων ταῦτα δὲ ἦν τάδε· *Ἰνα τί ὁ Θεὸς ἀπώσω εἰς τέλος; ὑπερήλγει καὶ ἐταράττετο, τὴν παντελῆ αὐτῶν ἀποβολὴν θρηγῶν. Εἶτα συντίθησιν αὐτῷ ὁ Ἀσάφ ψαλμὸν, διδάσκων αὐτὸν, ὡς ἐν τοῖς περὶ τούτων πράγμασι πρὸς μόνον τὸν Θεὸν καταφεύγειν δεῖ, κάκειθεν τὴν παραμυθίαν εὐρίσκεισθαι· διὸ καὶ ἀρχόμενός φησι·*

Φωνῇ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα, φωνῇ μου πρὸς τὸν Θεόν, καὶ προσέσχε μοι. Διδάσκει ἀρχόμενος τοῦ ψαλμοῦ τῷ Ἰδιθοῦμ, ὡς ἐγγὺς Κύριος τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτόν.

Ἐν ἡμέρᾳ θλίψεως μου τὸν Θεὸν ἐξεζήτησα ταῖς χερσὶ μου νυκτὸς ἐνυκτίον αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἠπατήθην. Τσαυτῆ, φησὶ, περιέκλυσε θλίψις τὴν ψυχὴν μου, ὡς οὐ μόνον μεθ' ἡμέραν τὰς ἱκετείας ποιεῖσθαι, ἀλλὰ γὰρ καὶ αὐτὸν τὸν καιρὸν τῶν νυκτῶν καταναλίσκειν εἰς προσευχάς. Ἀλλὰ ταῦτα πράττων, οὐκ εἰς κενὸν ἔδραμον, οὐκ εἰς κενὸν ἐκοπίασα· καὶ τοῦτό ἐστι τὸ, οὐκ ἠπατήθην.

Ἀπηνήγατο παρακληθῆναι ἡ ψυχὴ μου, ἐμνήσθην τοῦ Θεοῦ, καὶ εὐφράνθην. Ἀνθρώπων μὲν παραμυθίας, φησίν, οὐδὲ μιᾶς ἠνεσχόμην· μόνη δὲ μοι ἡ τοῦ Θεοῦ μνήμη εὐφροσύνη καρδίας ἐγένετο. Ἦθολέσχησα, καὶ ὠλιγοψύχησε τὸ πνεῦμά μου. Ὅτε, φησὶ, λογισμοῖς ἀνθρωπίνους ἐχρόμην· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ, Ἦθολέσχησα, τότε δὴ τότε καὶ εἰς ὀλιγωρίαν κατεφερόμην.

Προκατελάβοντο φυλακὰς οἱ ὀφθαλμοί μου, ἐταράχθην καὶ οὐκ ἐλάλησα. Τοῦτο γὰρ, φησὶ, ταραττεσθαι ποιεῖ τῶν ἐχθρῶν προκαταλαβόντων τῶν ἡμετέρων φυλακῶν τοὺς τόπους· τουτέστι τῶν τειχῶν τὰς ἐπάλλξεις.

Διελογισάμην ἡμέρας ἀρχαίας. Ἐκεῖνα, φησίν, ἐνενοῦν κατ' ἑμαυτὸν, καὶ ἐταραττόμην πῶς πάλαι μὲν ὁ Θεὸς ἐβοήθει τῷ λαῷ, νυνὶ δὲ ἀπώτατο. Καὶ

66 Luc. xii, 46.

A ea quæ supra diximus in divino tribunali contingit, ideo, dum in præsentī vita estis, vovete Domino, vos de bonis operibus deinceps edendis curaturos, et ne tardetis ea vota implere. Auferent autem munera, perterriti de mirabilibus editis.

13. *Terribili et ei qui aufert spiritum principum. Promittite, inquit, vos bona opera edituros, gnari oportere vos in illo loco constitutos, quasi dona opera vestra offerre Deo. Hic autem Deus terribilis est. Itaque ab iis qui olim imperarunt et improbi fuerunt spiritus auferetur. In divino namque ac terribili illo tribunali a singulis peccatoribus auferetur spiritus per baptismum datus. Et illud est quod Dominus dicebat: *Excindet servum improbum dominus ejus quando venerit, et portionem ejus post infidelem ponet* 66.*

1. In finem, pro Idithum, PSALMUS Asaph. LXXVI. Argumentum.

Cum audisset Idithum quæ dicebantur de populo Hebræorum, quæ isthæc erant: *Utiquid Deus repulisti in finem?* summopere dolebat et turbabatur, lugens quod omnino abjecti fugissent. Tum in ejus gratiam Asaph psalmum edit, docens illum, in ejusmodi negotiis ad Deum esse confugiendum, atque inde consolationem mutuari oportere: quare sic orditur:

2. *Voce mea ad Dominum clamavi, voce mea ad Deum, et intendit mihi.* Psalmum ordiens docet Idithum, quod prope sit Dominus invocantibus eum.

3. *In die tribulationis meæ Deum exquisivi manibus meis nocte contra eum, et non sum deceptus.* Tanta, inquit, tribulatio demersit animam meam ut non solum die supplicationes offerrem, sed et ipsum noctium tempus in precibus insumerem. Verum hæc agens non cucurri in vanum, non frustra laboravi: atque id sibi vult illud: *Non sum deceptus.*

4. *Renuit consolari anima mea, memor fui Dei, et delectatus sum.* Nullas, inquit, hominum consolationes admittebam: sed sola Dei memoria lætitia cordis erat mihi. *Exercitatus sum, et defecit spiritus meus.* Cum humanis, inquit, utebar ratiociniis; id enim significat illud: *Exercitatus sum, tunc in defectionem animi dejectus sum.*

5. *Anticipaverunt vigiliis oculi mei, turbatus sum et non sum locutus.* Hoc nos, inquit, in perturbationem conjicit, quod inimici custodiarum nostrarum loca occupent, id est, murorum propugnacula.

6. *Cogitavi dies antiquos.* Illa, inquit, mecum cogitabam, et turbabar perpendens quo pacto Deus olim populo auxiliaretur, nunc autem repulerit.

Et hoc me in anxietatem animi conjiciebat: ne forte in perpetuum deserti forent. Reminiscehar illorum dierum antiquorum.

11. *Hæc mutatio dexteræ Excelsi.* Dum mecum versarem, inquit, cogitationes illas de populi abjectione, sero tandem intellexi, mutationem illam a bonis ad mala, quæ populo contigit, ob nihil aliud evenisse, nisi propter Altissimi dexteram. Quasi apertius diceret: Propter ea quæ contra Salvatorem Christum, qui est dextera Patris, facta sunt.

12. *Quia memor ero ab initio mirabilium tuorum.* Cogitavi, inquit, quanta ipsis bona tribuerit, et qualia vicissim intulerint ei mala.

13. *Et meditabor in omnibus operibus tuis.* Etsi enim illi ita se gesserint, at ego ea quæ ab initio nobis contulisti beneficia ad finem usque recensebo: id est, nullum ex nobis collatis bonis oblivioni tradam.

14. *Deus, in sancto via tua.* Sanctum vocat aut sanctificatum apostolorum chorum, quicum stupenda illa et divina signa edebat; aut quia nemo potest venire ad Patrem nisi per Christum, qui revera sanctus est, utpote Deus. *Quis Deus magnus sicut Deus noster?* Omnibus antecellis, o Domine: solus enim quæ vis mirabilia operaris.

16. *Redemisti in brachio tuo populum tuum, filios Jacob et Joseph.* Ipsi enim primis prædicavit Evangelium regni cælorum. Brachium Domini, id est Christum.

17. *Viderunt te aquæ, Deus, et timuerunt.* Et quando nam aquæ videntes timuerunt, nisi quando mare increpavit et obmutuit?

18. *Vocem dederunt nubes. Etenim sagittæ tuæ transeunt.* Nubes hic vocat sanctos apostolos, qui cœlestem et evangelicum sermonem administrant. Sagittas autem vocat operationes sancti Spiritus. Perinde igitur est ac si diceret: Operationes in discipulis tuis editæ, per totum orbem auditæ sunt. Sciendum autem ipsum Christum sagittam electam apud Isaiam prophetam nuncupatum fuisse ⁸⁷. *Vox tonitru tui in rota.* Tonitru dicit evangelicum sermonem, qui per totum orbem vehementer insonuit. Quamobrem evangelistam, filium tonitruum appellavit ⁸⁸. Rotam autem dicit hominum vitam, ut ex Ezechiele ediscere est ⁸⁹. Perinde itaque est ac si diceret: Sermo tuus evangelicus toti hominum generi traditus est. *Illuxerunt fulgura tua orbem terræ.* Ecquænam fulgura fuerint, nisi ea quæ spirituali nos lumine illustant, sancti scilicet apostoli et evangelistæ? quibus Salvator dixit: *Vos estis lux mundi* ⁹⁰. *Commota est et contremuit terra.* Quasi dicat, Audita est ab omnibus orbem incoletibus salutaris prædicatio, per quam castus timor omnes occupavit, juxta illud: *Servite Domino in timore, et exsultate ei cum tremore* ⁹¹.

A τούτο μοι τὴν ἀθυμίαν ἐκίνει, τὸ μὴ ἄρα εἰς τὸ διηνεχῆς αὐτῶν ἢ ἀποστροφὴ γένηται. Ὑπεμιμνησκόμεν ἐκεῖνων τῶν παλαιῶν ἡμερῶν.

Ἀὕτη ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου. Κινῶν, φησί, τοὺς περὶ τῆς ἀποβολῆς τοῦ ἔθνους λογισμοὺς, ὀφέ ποτε συνήκα, ὡς ἡ μεταβολὴ αὕτη ἢ ἐξ ἀγαθῶν εἰς κακὰ γεγεννημένη τῷ ἔθνει δι' οὐδὲν ἕτερον γεγένηται ἢ διὰ τὴν τοῦ Ὑψίστου δεξιάν. Ὡς εἰ σαφέστερον ἔλεγεν· Διὰ τὰ κατὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ πεπραγμένα, ὅς ἐστι δεξιὰ τοῦ Πατρὸς.

"Οτι μνησθησομαι ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν θαυμασίων σου. Ἐνενόησα, φησὶν, ὅσα αὐτὸς αὐτοῖς ἐνεδείξατο ἀγαθὰ, οἷα δὲ αὐτῷ ἀνταπέδωκαν κακὰ.

Καὶ μελετήσω ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου. Εἰ καὶ οὕτως, φησὶν, ἐκεῖνοι, ἀλλ' ἐγὼ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ὧν εἰς ἡμᾶς ἤρξω εὐεργεσιῶν, μέχρι τέλους διεξέλθοιμι· τουτέστιν, οὐδὲν τῶν ἐν ἡμῖν γεγεννημένων καλῶν κτήθη παραδῶ.

Ὁ Θεός, ἐν τῷ ἀγίῳ ἡ ὁδός σου. Ἄγιόν φησὶν ἢ τὸν ἡγιασμένον τῶν ἀποστόλων χορὸν, μεθ' ὃν ἦν ἐπιτελῶν τὰς παραδόξους θεοσημείας· ἢ ὅτι οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρὸς τὸν Πατέρα εἰ μὴ διὰ Χριστοῦ, ὅς ἐστι κατὰ ἀλήθειαν ἅγιος ὡς Θεός. Τίς Θεός μέγας ὡς ὁ Θεός ἡμῶν; Πάντων ὑπερέχεις, Δέσποτα μόνος γὰρ ἄπερ θέλεις θαυματουργεῖς.

Ἐλυτρώσω ἐν τῷ βραχίονί σου τὸν λαόν σου, τοὺς υἱοὺς Ἰακώβ καὶ Ἰωσήφ. Αὐτοῖς γὰρ πρώτοις ἐκήρυξε τὸ Εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Ὁ βραχίον Ἰακώβ, τουτέστιν ὁ Χριστός.

Εἰδοσάρ σε ὕδατα, ὁ Θεός, καὶ ἐφοβήθησαν. Καὶ τότε αὐτὸν ἰδόντα ἐφοβήθη τὰ ὕδατα, ἢ ὅτε ἐπετίμησε τῇ θαλάσσῃ καὶ πεφίμωτο;

Φωνὴν ἔδωκαν αἱ νεφέλαι. Καὶ γὰρ τὰ βέλη σου διαπορεύονται. Νεφέλας ἐν τούτοις τοὺς ἁγίους ἀποστόλους φησὶ τοὺς τὸν οὐράνιον καὶ εὐαγγελικὸν διακονοῦντας λόγον· βέλη δὲ τὰς ἐνεργείας τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ὅμοιον οὖν ὡσεὶ λέγοιεν· Αἱ ἐνεργεῖαι αἱ εἰς τοὺς ἁγίους σου μαθητὰς ἐξήκουστοι πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ γεγόνασιν. Ἰστέον δὲ, ὡς καὶ αὐτὸς βέλος ἐκλεκτὸν παρὰ τῷ προφήτῃ Ἠσαῖα ὠνόμαστα. *Φωνὴ τῆς βροντῆς σου ἐν τῷ τροχῷ.* Βροντὴν τὸν εὐαγγελικὸν λόγον φησὶ, τὸν κατακτυπῆσαντα τὴν ὑπ' οὐρανόν. Διὸ καὶ τὸν εὐαγγελιστὴν υἱὸν ἀπεκάλεσε ^D βροντῆς. Τροχὸν δὲ τῶν ἀνθρώπων τὸν βίον φησὶν· ὡς καὶ ἐκ τοῦ Ἰεζεκιήλ ἐστὶ μαθεῖν. Ὅμοιον οὖν ὡσεὶ λέγοι· Ὁ λόγος σου ὁ εὐαγγελικὸς παντὶ διαδεδόται ἀνθρωπίνῳ γένει. *Ἐγαρᾶν αἱ ἀστραπαὶ σου τῇ οἰκουμένῃ.* Καὶ τίνας ἂν εἶεν αἱ ἀστραπαὶ ἢ αἱ τὸ νοητὸν ἡμῖν ἀστράπτουσαι φῶς, οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι· καὶ εὐαγγελισταί; οἷς ἔλεγεν ὁ Σωτῆρ· Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Ἐγαλεύθη καὶ ἔτρομος ἐγενήθη ἡ γῆ. Ἀντὶ τοῦ, Ἐξήκουστον τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν γέγονε τὸ σωτήριον κήρυγμα, δι' οὗ καὶ φόβος ἀγνὸς πάντας ἔλαβε, κατὰ τὸ· *Δουλεύσατε τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ, καὶ ἀγαλλιάσθε αὐτῷ ἐν τρέμῳ.*

⁸⁷ Isa. XLIX, 2. ⁸⁸ Marc. III, 17. ⁸⁹ Ezech. I, 20.

⁹⁰ Matth. V, 14. ⁹¹ Psal. II, 11.

Ἐν τῇ θαλάσῃ ὁδός σου, καὶ αἱ τρίβοι σου ἐν ἅδασι πολλοῖς. Θάλασσαν μὲν τὸν κόσμον, ὕδατα δὲ πολλὰ τὰ ἐν αὐτῷ διάφορα τῶν ἀνθρώπων γένη. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Χριστὸς ἐνετειλατο λέγων τοῖς ἀποστόλοις Πορευθέντες, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη. καὶ, Ἰδοὺ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας διέδραμον δὲ τὴν ὑπ' οὐρανὸν, καὶ ἐκήρυξαν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, συνόντος αὐτοῖς ἀόρατως δηλονότι τοῦ Κυρίου, κατὰ τὰς ἀψευδεῖς αὐτοῦ ἐπαγγελίας· τούτου χάριν ἐπήγαγε· Καὶ τὰ Ἰχθυήσου οὐ γνωσθήσονται, διὰ τὸ ἀόρατον τῆς μετ' αὐτῶν πορείας τοῦ Κυρίου. Πλὴν καὶ μόνος αὐτῆς ὡς Θεὸς ἐποίησατο ἐπὶ τῆς αἰσθητῆς θαλάσσης τὴν πορείαν, ὡς φησὶν ὁ εὐαγγελιστῆς.

Ἐδῆγησας ὡς πρόβατα τὸν λαὸν σου. Καὶ ὡς περ πρόβατα οὐκ εἰδὸτα ὅποι τε ἀπεισι καὶ ὅποι πορεύεται, οὕτως ἡμᾶς αὐτὸς διήγε, ὑπηρέταις πρὸς τοῦτο τοῖς περὶ τὸν Μωϋσέα καὶ Ἀαρὼν κερημένως. Πάντα μέντοι ἀπὸ τοῦ Ἐμνήσθη τῶν ἔργων Κυρίου, ἀπέδωκε πρὸς τὸ Ἐμνήσθη τοῦ Θεοῦ, καὶ εὐφρανθήν. Τούτων γὰρ, φησὶν, ὑπομιμνησόμενος, παρεκαλούμην τὴν διάνοιαν καὶ εὐφραίνόμεν. Ἐννοῶν γὰρ ὅσα τε καὶ ὅσα ἡμῖν ὑπῆρξε τῆ σῆ βοήθειᾳ, ἐπειρόμην, ὡς οὐκ ἂν ποτε τοσαῦτα πεποιτηκῶς ἐπὶ τῇ ἡμετέρᾳ σωτηρίᾳ καὶ τῇ τῶν κατεχόντων τότε ἀπλλαγῇ, νῦν ἀνάτχοιο πάντα ὑπερδεῖν ἡμᾶς ἐν δουλείᾳ τε δουτῶν καὶ αἰχμαλωσίᾳ καὶ συμφορᾷ. Ἐν χειρὶ Μωϋσῆ καὶ Ἀαρῶν. Σὺ αὐτὸς, φησὶν, ὦ Δέσποτα, ὁ μετὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων συνῶν, καὶ πάλαι ποτὲ διὰ Μωϋσέως ἐξήγαγες ἐξ Αἰγύπτου τὸν λαὸν σου, στρατηγούντος Μωϋσέως καὶ Ἀαρῶν.

Συρέσεως τῷ Ἀσάφ. ΨΑΛΜΟΣ. ΟΖ'.

Ἐπίδοσις.

Τούτου ἄδει τὸν ψαλμὸν Ἀσάφ, τῷ νέῳ λαῷ παραινῶν τῷ νόμῳ προσέχειν τῷ εὐαγγελικῷ, τοῦ τε παλαιοῦ ἐκείνου τῶν Ἰουδαίων δήμου κατηγορῶν, δι' οὗ πολλὰ εὐεργετημένοι, οὐδενὸς ἐμνημόνευσαν, μᾶλλον δὲ καὶ εἰς τὸναντίον ἔτρεψαν τὰς εὐχαριστίας, ἀχαριστία τὸν εὐεργέτην ἀμειβόμενοι.

Προσέχετε, λαός μου, τὸν νόμον μου. Καὶ ποιῶ λαῷ ἢ τῷ ἐξ ἔθνων παραινέι; Καὶ ποιῶ νόμῳ προσέχειν παρακλύεῖται ἢ τῷ εὐαγγελικῷ; Ὅτι δὲ λαὸς αὐτοῦ τὰ ἔθνη, ὁ προφήτης Ζαχαρίας φησὶ· Καὶ καταρεύσονται ἔθνη πολλὰ ἐπὶ τὸν Κύριον, καὶ ἔσονται αὐτῷ εἰς λαόν. Κλίνετε τὸ οὖς ὑμῶν πρὸς τὰ ῥήματα τοῦ στόματός μου. Προθύμως γὰρ, φησὶ, τῶν παρ' ἐμοῦ λεγομένων ἀκούσατε.

Ἄνοιξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου. Σαφῶς τοῦτο ὁ εὐαγγελιστῆς ἡρμήνευσε πλῆρωθὲν, ὅτε τὰς πολλὰς παραβολὰς εἶπεν ὁ Κύριος ἐν τοῖς εὐαγγελίοις.

Καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν διηγήσαντο ἡμῖν. Ὅσα παρὰ τῶν πατέρων, φησὶ, δεδιδαγμένα ἀκούσαντες, πάντα ταῦτα διὰ τῶν ἔργων καὶ τῆς αὐτοῦ παρουσίας; ἐγνώκαμεν.

Οὐκ ἐκρύβθη ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῶν εἰς γενεὰν ἔτεραν. Οὐχ ἔτέρη, φησὶ, γενεᾶ, ἀλλὰ τοῖς τέκνοις

20. In mari via tua et semitæ tuæ in aquis multis. Mare vocat mundum, aquas autem multas, di versa in eo hominum genera. Quoniam autem Christus præcepit apostolis dicens ¹⁹: Euntes docete omnes gentes; et, Ecce vobiscum sum omnibus diebus; ipsi vero totum orbem percurrerunt, et prædicaverunt omnibus gentibus, Domino invisibiliter, secundum veraces suas promissiones, ipsis assistente; ideo intulit: *Et vestigia tua non cognoscuntur*, ob invisibilem Domini progressum cum eis. Cæterum ipse solus, utpote Deus, viam fecit in mari sensibili, ut ait evangelista.

21. Deduxisti sicut oves populum tuum. Quemadmodum oves quæ nesciunt quo vadant et ubi incedant, sic nos ipse deduxisti, administris ad hæc usus Moyse et Aarone. Omnia itaque ab his verbis: *Memor sui operum Domini*, refert ad illud: *Memor sui Dei, et delectatus sum*. Horum, inquit, recordatus, consolatio mihi et lætitia fuit. Cum enim mecum reputarem quanta et qualia nobis per auxilium tuum obvenerint, confidebam nunquam futurum esse, ut postquam pro nostra salute et pro liberatione eorum qui olim detinebantur tanta effecisti, nunc feras ut despicias nos in servitute, captivitate et calamitate consistentes. *In manu Moysi et Aaron*. Tu ipse, inquit, Domine, qui una cum sanctis apostolis es, olim per Moysen eduxisti populum tuum ex Ægypto, ducibus Moyse et Aarone.

Intellectus Asaph. PSALMUS. LXXVII.

Argumentum.

Hunc canit psalmum Asaph, novum populum admonens, ut evangelicæ legi attendat; populumque illum antiquum Judaicum accusat, quod multis acceptis beneficiis, nullius memores fuerint, sed contra loco gratiarum actionis, ingratitude beneficium remunerarint.

1. Attendite, popule meus, legem meam. Ecquem populum cohortatur, nisi qui ex gentibus est? Ecce cui legi attendere jubet nisi evangelicæ? Quod autem gentes sint populus ejus, id ait propheta Zacharias: *Et confugient gentes multæ ad Dominum. Et erunt ipsi in populum* ²¹. *Inclinate aurem vestram in verba oris mei*. Alacriter, inquit, verba mea audite.

2. Aperiam in parabolis os meum. Hoc aperte evangelista explicavit ut impleretur ²⁴, quando multas parabolas dixit Dominus in Evangeliiis.

3. Et patres nostri narraverunt nobis. Quotquot, inquit, a patribus edidicimus, hæc omnia per opera et per ejus adventum novimus.

4. Non sunt occultata a filiis eorum in generatione altera. Non pro altera, inquit, generatione.

¹⁹ Matth. xxviii, 19, 20. ²⁰ Zach. ii, 12. ²¹ Matth. xiii, 36.

sed pro filiis eorum omnia Salvatoris mirabilia A opera patrata sunt: quare non cessarunt ipsis nar-
rantes laudes Domini et virtutes ejus.

5. *Et legem posuit in Israel.* Legem, inquit, dedi-
dit patribus eorum, et tabernaculum testimonii,
instituens eos ut per legem cognoscerent Salvato-
rem, qui in tempore ad genus hominum advenit.

6. *Filii qui nascentur.* His significat sanctos Sal-
vatoris discipulos, qui mirabilia per Christum edita
aliis suis annuntiant; id est, iis qui ipsorum opera
ad fidem accedunt.

7. *Et non obliviscantur operum Dei.* Hæc ipsis
enarrabunt, ex quibus solis poterunt Deum sibi
spem ascribere.

8. *Ne fiant sicut patres eorum.* Annuntiabunt, in-
quit, apostoli laudes Dei iis qui per ipsum instituti
sunt: ut exquirant Dei mandata, et ne patrum suo-
rum infelicitatem imitentur. Illa namque generatio
cor rectum non habuit erga Deum, neque fidem
habuit cum Deo spiritus ejus. *Generatio quæ non
dixit cor suum.* Illi namque spem in Deo firmam
non habuerunt, quia noluerunt rectam ingredi
viam; sed sententiam habuere divinis adversan-
tem legibus.

9. *Filii Ephraim intendentes et mittentes arcubus.*
Per solam tribum Ephraim totum populum Israel
a Juda segregatum et divisum significavit. Ipsi enim
et vitulos erexerunt, et a legali cultu desciverunt.
Postquam ante tetigerat patrum malignitatem, jam
eorum improbitatem ex integro recenset, atque
honorum copiam a Deo illis concessam; eorum er-
ga Deum infidelitatem, denique perniciem quæ his
de causis illos excepit. Ut iis instituti, malum ze-
lum effugerent. Dicit autem filios Ephraim, id est
totum Israel, qui didicerunt cum malignis dæ-
monibus pugnare, atque ad eam rem in modum ar-
cus adornati erant, ipso pugnae tempore mutasse
sententiam, atque Dominum et Deum negasse,
ut voluntate ad Barabbam, id est ad Satanam, decli-
narent.

10. *Non custodierunt testamentum Dei.* Novam
Evangelii traditionem dicit, atque illud: *Ecce dies
venit, et disponam cum eis testamentum novum* 95.
Causa autem hic redditur, quia illud non custo-
dientes, quod est nova lex Dei, *conversi sunt in
die belli.* Non enim credebant ei dicenti: *Ego ex
Patre exivi et venio* 96. Cum enim par fuisset ad-
versus eos pugnare qui contra Deum bellum gere-
rent, illi adversus Deum bellum moverunt.

11. *Et oblitii sunt benefactorum ejus.* Licet enim
multa beneficia acceperint, omnia a memoria sua
abjecerunt. Et ejusce rei argumentum illud est,
quod eum tradiderint Pilato. Oblitii sunt quomodo

A αὐτῶν πάντα πέπρακται τὰ παρὰ τοῦ Σωτῆρος με-
γαλοουργήματα· διὸ οὐκ ἐπαύσαντο αὐτοῖς προαγγέ-
λοντες τὰς ἀνέσεις τοῦ Κυρίου καὶ τὰς δυνα-
στείας αὐτοῦ.

Καὶ νόμον ἔθετο ἐν Ἰσραὴλ. Νόμον, φησὶν,
ἔδωκε τοῖς πατράσιν αὐτῶν, καὶ τὴν σκηνὴν τοῦ
μαρτυρίου, παιδαγωγῶν αὐτοὺς εἰς τὸ γνῶναι διὰ
τοῦ νόμου τὸν κατὰ καιροὺς ἐπιδημήσαντα Σωτῆρα
τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων.

Υἱοὶ τεχθῆσόμενοι. Σημαίνει δὲ διὰ τούτων τοὺς
ἀγίους τοῦ Σωτῆρος μαθητάς, οἵτινες τὰ θαυμάσια ἃ
κατώρθωσεν ὁ Χριστὸς, τοῖς υἱοῖς αὐτῶν ἀπαγγέ-
λουσι· τούτέστι τοῖς προσελθοῦσι δι' αὐτῶν τῇ πίστει.

Καὶ μὴ ἐπιλάθωνται τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ. Ταῦτα
διηγῆσονται αὐτοῖς, δι' ὧν δυνήσονται μόνον ἐλπὶδα
B τὸν Θεὸν ἐπιγράφασθαι.

Ἴνα μὴ γένηνται ὡς οἱ πατέρες αὐτῶν. Ἀπαγ-
γελοῦσι, φησὶ, τὰς ἀνέσεις τοῦ Θεοῦ τοῖς δι' αὐτοῦ
παιδαγωγουμένοις οἱ ἀπόστολοι· Ἴνα καὶ ἐκζητήσωσι
τὰς τοῦ Θεοῦ ἐντολάς, καὶ μὴ τὴν τῶν πατέρων κα-
κοδαιμονίαν μιμήσωνται. Ἐκεῖνη γάρ, φησὶν, ἡ
γενεὰ οὐκ ἔσχεν εὐθὴ τὴν καρδίαν πρὸς Θεὸν, οὐδὲ
πίστιν ἔσχε τὸ πνεῦμα αὐτῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ. *Γενεὰ
ἥτις οὐ κατεύθυνε τὴν καρδίαν αὐτῆς.* Ἐκεῖνοι
γάρ βεβαίαν τὴν εἰς τὸν Θεὸν οὐκ ἐκτήσαντο πίστιν,
τὴν εὐθείαν οὐκ ἐβελήσαντες πορείαν δεῦσσαι, ἀλλὰ
γνώμην ἐσχηκότες τοῖς θεοῖς ἐναντιουμένην θεσμοῖς.

Υἱοὶ Ἐφραὶμ ἐντελίνοντες καὶ βάλλοντες τόξοις.

Ἀπὸ μόνης τῆς φυλῆς τοῦ Ἐφραὶμ ἔλον τὸν λαὸν
τοῦ Ἰσραὴλ τὸν ἀποσχισθέντα τοῦ Ἰούδα ἐδήλωσεν.
C Οὗτοι γάρ καὶ τὰς δαμάλεις ἔστησαν, καὶ τῆς κατὰ
νόμον λατρείας ἀπέστησαν. Ἀψάμενος τῆς τῶν πα-
τέρων πονηρίας, ἐφεξῆς καταλέγει πᾶσαν τὴν κακίαν
αὐτῶν, τὴν τε παρὰ τοῦ Θεοῦ εἰς αὐτοὺς ἀγαθῶν
δαψίλειαν, τὴν τε πρὸς τὸν Θεὸν αὐτῶν ἀπιστίαν,
τὸν τε διαδεξάμενον αὐτοὺς διὰ ταῦτα θλεθρὸν· Ἰσο
διὰ τούτων παιδαγωγηθέντες, τὸν πονηρὸν φύγωσι
ζῆλον. Λέγει δὲ, ὡς οἱ τοῦ Ἐφραὶμ υἱοὶ, τούτέστιν
ἅπας Ἰσραὴλ, οἱ δεδιδασκασμένοι τοῖς πονηροῖς μάχεσθαι
δαίμοσι, καὶ εἰς τοῦτο ὡσπερ τόξον κατασκευασθέν-
τες, παρ' αὐτὸν τὸν τοῦ πολέμου καιρὸν μετεβλήθη-
σαν, τὸν μὲν Δεσπότην καὶ Θεὸν ἀρνησάμενοι, προσ-
κλίναντες ἑαυτοὺς τῷ Βαραββᾷ, τούτέστι τῷ Σατανᾷ.

Οὐκ ἐφύλαξαν τὴν διαθήκην τοῦ Θεοῦ. Τὴν
D καινὴν τοῦ Εὐαγγελίου παράδοσιν φησὶ, καὶ τό· Ἰδοὺ
ἡμέρα ἔρχεται, καὶ διαθήσομαι αὐτοῖς διαθήκην
καινὴν. Αἰτίας δὲ ἐστὶν ἀπόδοσις, ὅτι, ταύτην μὴ
φυλάξαντες, ἥτις ἐστὶ καινὸς νόμος τοῦ Θεοῦ,
ἐστράφησαν ἐν ἡμέρᾳ πολέμου. Οὐ γὰρ ἐπίστευον
αὐτῷ λέγοντι· Ἐγὼ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐξῆλθον καὶ
ἦκω. Δέον γὰρ βάλλειν καὶ πολεμεῖν τοὺς Θεῷ πο-
λεμουήντας· οἱ δὲ κατὰ Θεοῦ φραντο πολέμου.

Καὶ ἐπελάθοντο τῶν εὐεργεσιῶν αὐτοῦ. Καίτοι,
φησὶ, πολλὰ εὐεργετημένοι, πάντα ἀπὸ τῆς μνήμης
ἀνεβρίπισαν. Καὶ τούτου ἀπόδειξις τὸ παραδοῦναι
Πιλάτῳ. Ἐπελάθοντο τὸ πῶς διήλθεν εὐεργετῶν αὐ-

95 Baruch II, 35. 96 Joan. xvi, 27.

τοὺς πάντας, καὶ ἰώμενος τοὺς καταδυναστευομένους ἅπαντας ὑπὸ τοῦ διαβόλου.

Ἐναντίον τῶν πατέρων αὐτῶν ἠ ἐποίησε θαυμάσια. Οὕτω, φησὶ, τῶν εὐεργεσιῶν καὶ τῶν θαυμασιῶν ἐπελάθοντο τοῦ Χριστοῦ, ὡς περ ἄμελει καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ γεγενημένων, ὅτε αὐτοὺς ἠλευθέρου ὁ Θεός. Τοιοῦτον γάρ τι ἔοικεν ὑποσημαίνειν τὸ, *Ἐναντίον τῶν πατέρων αὐτῶν ὡσεὶ σαφέστερον ἔλεγε.* Ὁμοίωτροποι τῷ ζήλῳ τῶν πατέρων αὐτῶν γέγονασι τῷ πονηρῷ· καὶ ὡς περ ἐκείνοι ἐπελάθοντο τοῦ Θεοῦ, οὕτω καὶ οὗτοι.

Διέβλῆξε θάλασσαν, καὶ διήγαγεν αὐτούς. Καὶ οὐ τοῦτο μόνον φησὶν, ἀλλὰ καὶ θάλασσαν διελὼν ἅπαντας διεβίβασεν. Ἐντεῦθεν ἄρχεται τὰ ἐπὶ τῆς προτέρας λυτρώσεως διηγεῖσθαι θαυμάσια. Καταδιαιρεθεῖσθαι γὰρ εἰς διαιρέσεις πολλὰς τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, καὶ τῶν ὑδάτων διοριζομένων καὶ ἐξ ἑκάστου μέρους μετεωριζομένων, καὶ αἰρομένων εἰς ὕψος, ὡς περ ἐν ἀσκή τινι συνέκλεισεν αὐτὰ θεῖα τινὲ δυνάμει, ὅπως μὴ διαχεόμενα ἐπικλύσῃ τὸ πλῆθος.

Διὰ τοῦτο ἤκουσε Κύριος καὶ ἀνεβάλετο. Ἄντι τοῦ Ἐπρέθετο μικρὸν, καὶ οἶονεὶ ἀνέκοψε τὴν εὐεργετικὴν χεῖρα.

Καὶ ἄρτον οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς. Οὐ μόνον, φησὶ, τῷ μάννα τὰ σώματα ἔτρεφεν, ἀλλὰ γὰρ καὶ λογικῆ τινὲ καὶ οὐρανίῳ δυνάμει διέτρεφεν αὐτῶν τὰς ψυχὰς· ὡς περ ἄμελει διατρέφει καὶ τοὺς ἀγγέλους. Καὶ τοῦτο ἔστι μὲν καὶ ἐκ τοῦ συνδέσμου ἰδεῖν, τῷ ὡς περ ἐν ἐπαγωγῇ εἰπεῖν τό· *Καὶ ἄρτον οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς.* Ἔστι δὲ οὐδὲν ἤττον καὶ τοῦ Ἀποστόλου μαθεῖν, περὶ αὐτῶν εἰρηκότος, ὡς πνευματικῶν ἐφαγον βρώμα. Τοῦτο δὲ ἦν ὁ νῦν ἄστος ἀγγέλων ὀνομαζόμενος.

Καὶ ὡσεὶ ἄμμος θαλασσῶν πετεινὰ πτερωτά. Τῆν ὄρτυγομήτραν φησὶν ἐνταῦθα.

Ἐτι τῆς βρώσεως οὕσης ἐν τῷ στόματι αὐτῶν. Γέγονε γὰρ αὐτοῖς εἰς χολέραν ἕξις ἢ τροφή, ὅτε ὅλον διόλου ἐκνευεκότων εἰς τὴν τῶν κρεῶν πλησμονήν.

Καὶ ἐμνήσθη, ὅτι σὰρξ εἰσιν, πνεῦμα πορευόμενον καὶ οὐκ ἐπιστρέφον. Ἡλέει αὐτούς, φησὶ, καίτοι ὄρων αὐτοὺς ὀλοτρόπως ἐκκεκλικότας εἰς σάρκας, ἀντὶ τοῦ εἰς τὸ τὰ σαρκὸς φρονεῖν, καὶ πνεῦμα ἔχοντας, εἰς ἐπιθυμίαν σαρκὸς αἰεὶ πορευόμενον, καὶ οὐκ ἐπιστρέφον εἰς τὸ μετανοεῖν, καὶ ἐκζητεῖν ἐξ ὅλης ψυχῆς τὸν Θεόν. Δι' οὐδὲν οὖν ἕτερον ἠλέει καὶ ἔσωσεν, ἢ διὰ τὴν οικείαν μόνον φιλανθρωπίαν. Διὸ καὶ προλαβῶν εἶπεν· *Αὐτὸς γὰρ ἔστιν οἰκτιρῶν καὶ ἐλεήμων.*

Οὐκ ἐμνήσθησαν τῆς χειρὸς αὐτοῦ ἡμέρας ἧς ἐλυτρώσατο αὐτοὺς ἐκ χειρὸς θλίβοντος. Καταλέξας τὰ ἐν τῇ θαλάσῃ καὶ ἐν ἐρήμῳ αὐτοῖς δεδομένα ἀγαθὰ, ἕτερον εὐεργεσίας καταλέγει τρόπον. Ταῦτα δὲ ἔστι τὰ περιστάνατα δεινὰ τοῖς ἐχθροῦς· ἢ τε εἰς αἷμα μεταβολὴ τοῦ ποταμοῦ, καὶ ἡ κυνόμυια, καὶ ὁ βράχος, καὶ ἡ ἐρυσίθη, καὶ ἡ ἀκρίς, καὶ ἡ χάλασα, καὶ ἡ πάχη, καὶ τὸ πῦρ, καὶ ἡ τῶν πονηρῶν ἀγγέλων ἀποστολή· καὶ τὰ λοιπὰ μέχρι τῆς τῶν πρωτοτόκων ἀπωλείας.

A pertransierit beneficiis eos cumulans, et sanans eos qui sub potestate diaboli essent.

12. *Coram patribus eorum fecit mirabilia.* Ita beneficiorum et mirabilium Christi obliti sunt, sicut patres eorum qui in Ægypto fuere quando liberavit eos Dominus. Simile enim quidpiam videtur significare illud: *Coram patribus eorum*; ac si aperius diceret: Similes patribus suis in malis studiis fuere; et sicut illi obliti sunt Deum, ita et isti.

13-15. *Interruptit mare et perduxit eos.* Non solum hoc, inquit, sed etiam mare dividens, omnes pertransire fecit. Hinc incipit ea quæ in priori liberatione edita sunt miracula recensere. Diviso enim in multas divisiones Rubro mari, ac separatis aquis et ex utraque parte in sublimem elatis, quasi in utraque quodam divina virtute conclusit eas, ne effusæ multitudinem demergerent.

21. *Ideo audivit Dominus et distulit.* Quasi diceret, Supersedit parum, et operatricem manum quasi cohibuit.

24. *Et panem cæli dedit eis.* Non solum, inquit, manna corpora nutrebat, sed et rationabili quadam et cœlesti virtute alebat eorum animas, sicut revera etiam alit angelos. Atque illud potest ex conjunctione animadverti, quæ quasi in quadam additione jacet cum dicitur: *Et panem cæli dedit eis.* Nihilominus autem possumus id ex Apostolo ediscere, qui de illis dicit quod spiritualement cibum comederent. Illud autem erat quod hic panis angelorum vocatur.

27. *Et sicut arenam maris volatilia pennata.* De coturnice hic loquitur.

30. *Adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum.* Versus est illis cibus in iracundiam, utpote qui omnino ad saturitatem carniū declinarint.

39. *Et recordatus est, quia caro sunt, spiritus vadens et non rediens.* Miserabatur, inquit, illos, etsi videret eos omnino declinasse ad carnes, id est, ut ea quæ carnis sunt saperent, ac spiritum habere ad concupiscentiam carnis semper vadentem, nec convertentem se ad poenitentiam, ut quæreret Deum ex tota anima. Nulla igitur alia de causa miseratus est et salvum fecit illum, nisi propter suam solum clementiam. Quare prius dixit: *Ipsæ enim miserator et misericors.*

42, 49. *Non sunt recordati manus ejus, die qua redemit eos de manu tribulantis.* Postquam enumeravit bona in mari et in deserto ipsis collata, alium recenset beneficiorum modum. Hæc autem sunt mala inimicis illata, scilicet mutatio fluminis in sanguinem, cynomyia, ranæ, ærugo, locusta, grando, pruina, ignis, immissio angelorum malorum, et reliqua usque ad primogenitorum exitium.

50. *Viam fecit semitæ iræ suæ. Cum dedisset, A* inquit, mysterium agni, exitum dedit iræ, ut populum suum prætergrederetur, et ne attingeret eos qui ejus mysterium celebrarent. Sed cum custodiret eos dando semitam iræ suæ, animabus eorum, scilicet Ægyptiorum, non pepercit a morte; tradidit enim exterminatori.

54. *Et induxit eos in montem sanctificationis suæ. Jerusalem ait et templum postea in illa excitatum. Montem hunc quem acquisivit dextera ejus. Ipse namque Christus est, dextera Patris, qui olim ante populum incedebat, et sorte dedit eis terram promissionis. Et ejecit a facie eorum gentes. Amorrhæum, Chettæum, et qui consequenter enumerantur. Et sorte divisit eis terram in funiculo distributionis. Expulsis ac deletis septem gentibus. B* Nam pulsorum urbes domosque possederunt.

56. *Et tentaverunt et exacerbaverunt Deum excelsum. Idololatriam, quæ judicium et regum tempore inducta fuit, enarrat. Et testimonia ejus non custodierunt.*

57. *Et averterunt se, non servaverunt pactum, quemadmodum patres eorum... Quemadmodum patres eorum, ait, in deserto, redemptore abnegato, vitulum fecerunt: ita et isti erectis vitulis sacrificabant, Deo derelicto.*

58. *In iram concitaverunt eum in collibus suis. In omnibus enim montium cacuminibus immolabant dæmōnibus, ut ait Oseas propheta 17.*

59. *Audivit Deus et sprevit, et ad nihilum redegit valde Israel. Traditi enim sunt variis captivitatibus.*

60. *Et repulit tabernaculum Silom. In Silom enim erat prius tabernaculum, quo tempore sacerdotium exercebant Heli et Samuel. Tabernaculum ubi habitavit in hominibus. Tabernaculum dicit arcam, quæ hominibus illis erepta est, a quinque satrapiis quæ abstulerunt illam.*

61. *Et tradidit in captivitatē virtutem eorum, et pulchritudinem eorum. Virtus et pulchritudo eorum erat arca, quæ tradita est in manus Azotiorum.*

62. *Et conclusit in gladio populum suum. Cum D* ducerentur enim in captivitatē moriebantur, nemine auxiliante, quia familiares eorum igne absumpti fuerant.

64. *Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt. Filios Heli sacerdotis dicit: Et viduæ eorum non plorabuntur. Perierunt enim eodem exitio, atque viris in morte conjunctæ sunt, neque lacrymis ut solet in mortuis fieri deploratæ sunt.*

66. *Et percussit inimicos suos in posteriora. Hoc ait quia Azotios et Ascalonitas in podicibus percussit, donec remitteret arcam.*

67. *Et repulit tabernaculum Joseph. Hoc ait quia*

ἠδοποίησε τρίβον τῆ ὁρῆ αὐτοῦ. Δεδωκώς, φησὶ, τοῦ ἄμμου τὸ μυστήριον, διέξοδον δέδωκε τῆ ὁρῆ, ὅπως τὸν αὐτοῦ παρέλθῃ λαὸν, καὶ μὴ ἀΐηται τῶν αὐτοῦ τελούντων τὸ μυστήριον. Ἄλλὰ φυλάζας τούτους διὰ τοῦ ἔξοδον δοῦναι τῆ ὁρῆ, αὐτῶν τῶν ψυχῶν, δηλαδὴ τῶν Αἰγυπτίων, οὐκ ἐφείσατο ἀπὸ θανάτου· παρέδωκε γὰρ τῷ ἐξολοθρευτῆ.

Καὶ εἰσηγήγεν αὐτοὺς εἰς ἔρος ἀγιάσματος αὐτοῦ. Ἰερουσαλήμ φησὶ καὶ τὸν μετὰ ταῦτα οἰκοδομηθέντα ἐν αὐτῇ ναόν. Ὅρος τοῦτο ὃ ἐκτίσαστο ἢ δεξιὰ αὐτοῦ. Αὐτὸς γὰρ ἔστιν ὁ Χριστὸς ἡ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς, ὃ καὶ πάσαι προπορεύμενος τοῦ λαοῦ, καὶ κατακληροδοτῶν αὐτοὺς τῆς ἐπαγγελίας τὴν γῆν. Καὶ ἐξέβαλεν ἀπὸ προσώπου αὐτῶν ἔθνη. Τὸν Ἀμορραῖον καὶ τὸν Χετταῖον, καὶ τοὺς ἐξῆς δηλομένους. Καὶ ἐκληροδότησεν αὐτοὺς ἐν σχοινίφ κληροδοσίας. Αὐτῶν τῶν ἐξελαθέντων καὶ ἀνηρημένων ἐπὶ τὰ ἔθνη. Τὰς γὰρ πόλεις αὐτῶν τῶν ἐκβεβλημένων καὶ τοὺς οἴκους ἐκληρονόμησαν.

Καὶ ἐπέφρασαν καὶ παρεπίκραναν τὸν Θεὸν τὸν ὕψιστον. Τὴν ἐπὶ τῶν κριτῶν γενομένην εἰδωλόλατρείαν σημαίνει, καὶ τὴν ἐπὶ τῶν βασιλείων. Καὶ τὰ μαρτύρια αὐτοῦ οὐκ ἐφυλάξαντο.

Καὶ ἀπέστρεψαν, καὶ ἠθέτησαν, καθὼς καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν. Ὅσπερ οἱ πατέρες αὐτῶν, φησὶν, ἐν τῆ ἐρήμῳ τὸν μόσχον πεποιθήσασιν, τὸν λυτρωτὴν ἀρνησάμενοι· οὕτω καὶ οὗτοι πάλιν τὰς δαμάλεις ἀναθέντες ἔθουον, ἐγκαταλιπόντες Θεόν.

Καὶ παρώργισαν αὐτὸν ἐν τοῖς βουνοῖς αὐτῶν. Ἐπὶ πᾶσαν γὰρ κορυφὴν ὄρους τοῖς ἀκαθάρτοις ἔθουον δαίμοσιν, ὡς ὁ προφήτης Ὡσηε φησὶν.

Ἦκουσεν ὁ Θεὸς καὶ ὑπερέϊδε, καὶ ἐξουδένωσεν σφόδρα Ἰσραὴλ. Παρεδόθησαν γὰρ εἰς διαφόρους αἰχμαλωσίας.

Καὶ ἀπόσαστο τὴν σκηνὴν Σηλώμ. Ἐν Σηλώμ γὰρ ἦν τὸ πρότερον ἡ σκηνή, ἣν ἱνα ἱεράτευσαν Ἠλεὶ καὶ Σαμουὴλ. Σκηνώμα ὃ κατεσκήνωσεν ἐν ἀνθρώποις. Σκηνώμα τὴν κιβωτὸν φησὶν, ἣ περ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων ἀφῆρηται τῶν πέντε σατραπειῶν τῶν λαβουσιῶν αὐτῆν.

Καὶ παρέδωκεν εἰς αἰχμαλωσίαν τὴν ἰσχὴν αὐτῶν, καὶ καλλονὴν αὐτῶν. Ἰσχύς αὐτῶν καὶ μὴν καὶ καλλονὴ ἡ κιβωτὸς ἦν ἡ παραδόδοται Ἄζωτιων εἰς χεῖρας.

Καὶ συνέκλεισεν εἰς βομφαλαρ τὸν λαὸν αὐτοῦ. Ἀγόμενοι γὰρ αἰχμάλωτοι, ἀπέθνησκον, οὐδενὸς αὐτοῖς ἐπικουροῦντος, διὰ τὸ προδεδαπανῆσθαι πυρὶ τοὺς ἐπιτηδεῖους αὐτῶν.

Οἱ ἱερεῖς αὐτῶν ἐν βομφαλα ἐπεσον. Τοὺς υἱοὺς Ἠλεὶ τοῦ ἱερέως λέγει. Καὶ αἱ χῆραι αὐτῶν οὐ κλαυθήσονται. Συνδιολώλασι γὰρ τῆ αὐτῶν ἀπωλείᾳ, καὶ τῷ τῶν ἀνδρῶν θανάτῳ συνήφθησαν, μηδὲ τῶν ἐπὶ νεκροῖς ἀΐωθεισαι δακρύων.

Καὶ ἐπάταξε τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ εἰς τὰ ὄπισω. Τοῦτό φησὶ διὰ τὸ Ἄζωτιων καὶ Ἀσκαλωνίτας εἰς τὰς ἔδρας πατάξαι, ἄχρις οὗ τὴν κιβωτὸν ἀπέστειλαν.

Καὶ ἀπόσαστο τὸ σκηνώμα Ἰωσήφ. Τοῦτό φησὶ

¹¹ Ose. xi, 12.

διὰ τὸ τὴν Σηλὼμ ἐν τῇ μερίδι εἶναι τοῦ Ἰωσήφ· Ἐφραΐμ δὲ υἱὸς Ἰωσήφ.

Καὶ ἐξελέξατο τὴν φυλὴν Ἰούδα. Ἀπὸ γὰρ ταῦτες τοὺς βασιλέας ἐποίησεν, ὧν πρῶτος Δαυὶδ. Ἰστέον δὲ, ὡς φυλὴν ἀντὶ φυλῆς ἐξελέξατο, τὴν Ἰούδα ἀντὶ τῆς Ἰωσήφ· καὶ τόπον ἀντὶ τόπου, τὸ ὄρος Σιών ἀντὶ τῆς Σηλὼμ.

Καὶ ἠκοδόμησεν ὡς μονοκέρωτος τὸ ἁγίασμα αὐτοῦ. Ἄγίασμα μὲν τὸν θεῖον ἐν Ἱερουσαλὴμ ἠκοδομηθέντα λέγει ναόν· Μονόκερος δὲ θηρίον ἐστὶν ἀκαταμάχτητον, διὰ τὸ ὄξυ κέρασ ἐπὶ μετώπου φέρειν, καὶ πάντα τούτῳ ἀναίρειν τὰ θηρία. Λέγει οὖν, Ὅτε οὕτως ὁ θεὸς ἠκοδομήθη ναὸς, ὡς πάντα τὰ ἔθνη τῆς ἐνουσῆς ἐν αὐτῷ ἰσχύος δεύτερα φαίνεσθαι.

Ἐξέτισθεν τῶν λοχευομένων ἔλαβεν αὐτόν. Τιχομένων καὶ γεννωμένων. Ἀπὸ τῆς ποιμαντικῆς, φησὶν, ἐπιστήμης, καὶ τοῦ εἶδέναι τὰ λοχευόμενα τῶν προβάτων διαφυλάττειν, καλῶς ἀναλαβῶν καὶ τῶν λογικῶν θρεμμάτων ποιμένα πεποίηκε. Ποιμαίνει Ἰακώβ τὸν δούλον αὐτοῦ. Τουτέστι, διδάσκαλος αὐτοῖς ἀγαθῶν τρόπων ἐγένετο, δι' ὧν ἐπεδείκνυτο παιδεύσας αὐτούς.

Καὶ ἐν ταῖς συνέσεσι τῶν χειρῶν αὐτοῦ ὠδήγησεν αὐτούς. Σύνεσιν χειρῶν πᾶσαν τὴν ἐν τῷ προσήκοντι πράξιν γινομένην φησὶν.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Ἀσάφ. ΟΗ΄.

Υπόθεσις.

Τούτων ἄδει τὸν ψαλμὸν ὑπὲρ τῶν ἀναίρεθέντων πικρῶς κατὰ τοὺς καιροὺς τοῦ Ἀντιόχου αἰτῶν τε διὰ τῆς ἰκετείας ἐκδίκησιν γενέσθαι τῆς εἰς τὸ ἔθνος γινομένης μαιφονίας, μεταστραφεισῶν δηλονότι τῶν συμφορῶν εἰς αὐτούς τοὺς ἐπάγοντας αὐτάς.

Ὁ θεός, ἤλθοσαν ἔθνη εἰς τὴν κληρονομίαν σου. Πολλοὺς γὰρ εἰσαγαγῶν ὁ Ἀντιόχος, εἰσῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ἐνέπρησε τὸν θεῖον ναόν. Ἐμίλιαν τὸν ναὸν τὸν ἁγίον σου. Ἰδοὺ, φησὶ, τῶν σῶν ἐκράτησαν ἄλλοι, καὶ τὰ σὰ ὑπὸ ἄλλοφύλων κατέχεται. Ἐθεντο Ἱερουσαλὴμ εἰς ὀπωροφυλάκιον. Λιθολόγιος τόπος ὅπου τὴν σκηνὴν ἔχει ὁ τὰς ὀπώρας φυλάσσων.

Ἐθεντο τὰ θρησιμαῖα τῶν δούλων σου βρώματα τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ. Διὰ γὰρ ὑπερβολὴν ἀπανθρωπίας οὐδὲ θάπτειν τοῖς οικείοις ἐπέτρεπον οἱ πολέμιοι τοὺς νεκρούς. Τὰς σάρκας τῶν ὁσίων σου τοῖς θηρίοις τῆς γῆς. Πῶς γὰρ οὐχ ὅσοι οἱ τὸ αἷμα ἐκχυθέντες ὑπὲρ τῆς τοῦ νόμου φυλακῆς, ὧν ἦσαν οἱ Μαχάβαιοι;

Ἐκκαυθήσεται ὡς πῦρ ὁ ζῆλος σου. Ζήλωσον, φησὶ, διὰ τὸ σὸν ὄνομα τὸ βλασφημούμενον παρὰ τῶν ἔχθρῶν.

Μὴ μνησθῆς ἡμῶν ἀνομιῶν ἀρχαίων. Τὰς ἐν Αἰγύπτῳ λέγει ἀμαρτίας ἀρχαίας.

Μήποτε εἰπωσι τὰ ἔθνη· Ποῦ ἐστὶν ὁ θεός αὐτῶν; Εἰ καὶ ἐμποδίζει, φησὶ, τῇ ἡμετέρᾳ σωτηρίᾳ τὸ πλῆθος τῶν ἡμετέρων ἀμαρτιῶν· ἀλλὰ διὰ τὸ σὸν ὄνομα ποιήσων ἡμῖν διὰ τὸν ὀνειδισμὸν ὃν ἐπιφέρουσι

A Silom erat in portione Joseph; Ephraim autem filius erat Joseph.

68. Sed elegit tribum Juda. Ex ea enim reges constituit, quorum primus fuit David. Sciendum autem tribum pro tribu elegisse Deum, tribum Juda pro tribu Josephi; et locum pro loco, montem Sion pro Silom.

69. Et edificavit sicut unicornium sanctificium suum. Sanctificium dicit, divinum in Jerusalem excitatum templum. Unicornis autem, fera est inexpugnabilis, quia acutum in fronte cornu habet, atque illo belluas omnes interficit. Ait igitur, Cum exstructum fuit templum illud, omnes gentes virtute in illo contenta inferiores fuisse solent.

70, 71. De post fetantes accepit illum. Fetantes dicit natus et recens emissas. Davidem, quod esset pastoretis artis peritus, et quia sciret fetus oves custodire, merito assumpsit, et rationabilium ovium pastorem constituit. Pascere Jacob servum suum. Id est, doctor ipsis proborum morum fuit, per ea quæ fecit erudiens eos.

72. Et intellectibus manuum suarum deduxit eos. Intellectum manuum, omnes actus convenienti tempore editos dicit.

1. PSALMUS Asaph. LXXVIII.

Argumentum.

Hunc canit psalmum pro iis qui in tempore Antiochi dire cæsi sunt. Rogans supplicatione sua ulsionem cædis in populo factæ, conversis scilicet calamitatibus in eos qui ipsas intulissent.

Deus, venerunt gentes in hæreditatem tuam. Multas enim adducens gentes Antiochus, ingressus est Jerosolymam, et divinum templum incendit. Polluerunt templum sanctum tuum. Ecce, inquit, tua alii occuparunt, et quæ tua sunt ab alienigenis detinentur. Posuerunt Jerusalem in pomorum custodiam. Lapidibus electis constructus est locus, ubi tabernaculum habet qui poma custodit.

2, 3. Posuerunt morticina servorum tuorum escas volatilibus cæli. Ob inhumanitatis vehementiam, ne concedebant quidem cognatis ut mortuos humarent.

D Carnes sanctorum tuorum bestiis terræ. Quomodo enim sancti non fuerint quorum sanguis effusus est pro legis observantia, ex quorum erant numero Machabæi.

5, 6. Exardescet sicut ignis zelus tuus. Zeio accendere, inquit, propter nomen tuum ab inimicis blasphematum.

8. Ne memineris iniquitatum nostrarum antiquarum. Peccata dicit antiqua quæ in Ægypto admissa sunt.

10. Ne forte dicant in gentibus: Ubi est Deus eorum? Etiamsi, inquit, multitudo peccatorum nostrorum impedimentum est nostræ salutis: sed propter nomen tuum adjuva nos, propter convi-

eium quod proferunt in te, propter sanguinem servorum tuorum qui effusus est, propter gemitum compeditorum.

11. *Secundum magnitudinem brachii tui posside filios mortificatorum.* Virtute brachii tui, ait, salvos fac eos qui a cæde residui sunt.

1. *In finem, pro iis qui commutabuntur, testimonium Asaph, PSALMUS pro Assyriis. LXXIX.*

Argumentum. ?

Ex prima verborum sententia rogat misericordiam assequi eos qui ab Assyrio in servitatem redacti erant. Sed sublimiore sententia, rogat pro iis qui spiritualem captivitatem passi sunt, postquam in crucem actus est Dominus a spiritualibus Assyriis, et ab eorum principe, videlicet Satana. Supplicationem ergo effundit, rogans adventum Salvatoris nostri et liberationem totius generis Israelitici.

2. *Qui regis Israel, intende.* Te, Domine, qui pastoris instar, populi sollicitudinem geris, rogo admittas deprecationem meam.

3. *Qui sedes super cherubim, manifestare coram Ephraim, Benjamin et Manasse.* Dum incederet tabernaculum, una gradiebantur tres tribus, Judas nempe, Issachar et Zabulon. Subsequabantur ad meridiem tres aliæ, Ephraim, Benjamin et Manasse. Erat autem in cherubim aureis supra arcam positus gloria Dei, qui ipsos præcedebat cum incederent. Tu itaque qui sedes super cherubim, et præcedis arcam, ita ut sis ante Ephraim, Benjamin et Manasse (nam *coram* significat in conspectu), per tuam potentiam salutem dato.

9. *Vineam de Ægypto transtulisti.* Israellem dicit. *Ejecisti gentes, et plantasti eam.* Nam cum præcederes eos, ejecisti a facie eorum gentes.

11. *Operuit montes umbra ejus.* Umbra vineæ est legalis cultus, quia lex umbram futurorum honorum continet. Montes dicit Silom et Sion. In iis namque duobus locis tabernaculum constitutum fuit. Nihil ergo aliud significat, nisi quod legalia, quæ futurorum honorum umbra erant, in duobus hisce montibus celebrata fuerint. *Et arbusta ejus cedros Dei.* Cedri sunt cælestes virtutes; arbusta autem vineæ, prophetæ in populo qui in sublime efferebantur, et quiescebant in supernis et rationalibus potestatibus.

12. *Extendit palmites suos usque ad mare.* Palmites et propagines vineæ dicit omnem populi multitudinem, quæ pertingebat a flumine Euphrate ad usque mare Indicum.

13, 14. *Utquid destruxisti maceriam ejus? Maceria ejus erat angelorum custodia, quam amovit ab eis Deus. Et vindemiant eam omnes qui prætergrediuntur viam.* Data quippe fuit in pabulum im-

σοι, διὰ τὸ αἷμα τὸ ἐκχυνόμενον τῶν ὁσίων σου, διὰ τὸν στεναγμὸν τῶν πεπεδημένων.

Κατὰ τὴν μεγαλωσύνην τοῦ βραχίονός σου περιποίησαι τοὺς υἱοὺς τῶν τεθανατωμένων. Τῇ δυνάμει, φησὶ, τοῦ βραχίονός σου ὠσον τοὺς καταλειφθέντας ἐκ τῶν ἀνηρημένων.

Εἰς τέλος ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων. μαρτύριον τοῦ Ἀσάφ, ΨΑΛΜΟΣ ὑπὲρ τῶν Ἀσσυρίων. ΟΘ΄.

Υπόθεσις.

Κατὰ μὲν τὸ πρόχειρον τῆς λέξεως ἐληθῆναι ἀξιοῖ τοὺς ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου καταδουλωθέντας· κατὰ δὲ τὴν ὑψηλοτέραν διάνοιαν, ὑπὲρ τῶν ὑπομεινάντων τὴν αἰχμαλωσίαν τὴν νοητὴν, μετὰ τὸν κατὰ τοῦ Κυρίου σταυρὸν ὑπὸ τῶν νοητῶν Ἀσσυρίων, καὶ αὐτοῦ τοῦ ἄρχοντος αὐτῶν, φημὶ δὴ τοῦ Σατανᾶ. Ἰκετεῖαν οὖν προβάλλεται, ἀξίων ἐπιφάνειαν γενέσθαι τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, καὶ ἐλευθέρωσιν τοῦ παντὸς γένους τοῦ Ἰσραὴλ.

Ὁ ποιμαίνων τὸν Ἰσραὴλ, ποδοσχεῖ. Σὲ, ἄϊστοπα, τὸν ποιμένος δικὴν τοῦ λαοῦ προμηθεύμενον, δέξασθαί μου τὴν ἰκετεῖαν ἀντιβολῶ.

Ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν χερουβιμ, ἐμφάνηθι ἐναντίον Ἐφραὶμ, καὶ Βενιαμὴν, καὶ Μανασσῆ. Ἐν τῇ πορείᾳ τῆς σκηνῆς ἐβάδιζον τρεῖς φυλαὶ, Ἰούδα, καὶ Ἰσάχαρ, καὶ Ζαβουλὼν. Ἠκολούθουν δὲ κατὰ νότον τρεῖς ἕτεραι· ἡ τοῦ Ἐφραὶμ, ἡ τοῦ Βενιαμὴν καὶ τοῦ Μανασσῆ. Ἦν δὲ ἐπὶ τῶν χρυσοῦν χερουβιμ τῶν ἐπάνω τῆς κιθωτοῦ δόξα Θεοῦ· προεβάδισε γὰρ αὐτῶν κατὰ τὴν πορείαν. Σὺ οὖν ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν χερουβιμ, καὶ προπορευόμενος τῆς κιθωτοῦ, ὡς εἶναι ἔμπροσθεν τοῦ Ἐφραὶμ, Βενιαμὴν καὶ Μανασσῆ (τὸ γὰρ ἐναντίον σημαίνει τὸ ἔμπροσθεν), διὰ τῆς σαυτοῦ δυναστείας τὴν σωτηρίαν ἐπιδίδου.

Ἄμπελον ἐξ Αἰγύπτου μετῆρας. Τὸν Ἰσραὴλ φησιν. *Ἐξέβαλες ἔθνη, καὶ κατεφύτευσας αὐτήν.* Προπορευόμενος γὰρ, ἐξέβαλες ἀπὸ προσώπου αὐτῶν τὰ ἔθνη.

Ἐκάλυψεν ὄρη ἡ σκιά αὐτῆς. Σκιά μὲν τῆς ἀμπέλου ἡ κατὰ νόμον λατρεία, διὰ τὸ σκιάν ἔχειν τὸν νόμον τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· ὄρη δὲ τὸ τε ἐν Σηλῶμ καὶ τὸ ἐν Σιών φησιν. Ἐν τούτοις γὰρ τοῖς δυοῖν τόποις Ἰδρυτο ἡ σκηνή. Οὐδὲν οὖν ἕτερον σημαίνει, ἢ ὅτι τὰ ἐν νόμῳ, ὅτινα ἦν σκιά τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, ἐν τοῖς δυοῖν τούτοις ἐτελεῖτο ὄρει. *Καὶ ἀραδενδράδες αὐτῆς τὰς κέδρους τοῦ Θεοῦ.* Κέδροι μὲν αἱ οὐράναι δυνάμεις· ἀραδενδράδες δὲ τῆς ἀμπέλου οἱ ἐκ τοῦ λαοῦ προφῆται εἰς ὕψος ἠρμένοι, καὶ ἐπαναπαυόμενοι ταῖς ἄνω καὶ λογικαῖς δυνάμεσιν.

Ἐξέτεινε τὰ κλήματα αὐτῆς ἕως θαλάσσης. Κλήματα καὶ παραφυάδες τῆς ἀμπέλου τὸ πᾶν πλήθος τοῦ λαοῦ φησιν, ὃ κατέσχευ ἀπὸ ποταμοῦ Εὐφράτου μέχρι θαλάσσης τῆς Ἰνδικῆς.

Ἴνα τί καθεῖλες τὸν σφαγμὸν αὐτῆς; Σφαγμὸς ἦν αὐτῇ ἡ τῶν ἀγγέλων φυλακή, ἣν ἀπέστησεν ἀπ' αὐτῶν ὁ Θεός. *Καὶ τρυγῶσιν αὐτήν πάντες οἱ παραπορευόμενοι τὴν ὁδόν.* Δέδοται γὰρ εἰς βόσκημα

αἱ ἀκαθάρτοι; δαίμοσιν, ὄτινες καὶ νέμονται αὐτῶν τὰς ψυχὰς, τῆς νοητῆς εὐκαρπίας ἀπογυμνοῦντες.

Ὁ Θεὸς *δυνάμων, ἐπιστρεψόν*. Ἰκετεύω σε τοίνυν τὸν δυνατὸν Δεσπότην ἰδεῖν ἄνωθεν τῆς ἀμπέλου τὴν λύβην, καὶ θεραπείας ἀξιώσαι τὸ πάθος. Ἡ σὴ γὰρ αὕτη πρόνοια τὴν προτέραν ἔδωκεν εὐκλήριαν.

Καὶ κατάρτισαι αὐτὴν ἢν ἐφύτευσεν ἡ δεξιὰ σου. Ἐπειδὴ σὺ αὐτὴν, φησί, κατεφύτευσας, εἶτα γέγονεν *ἐμπεχυρισμένη καὶ κατεσκαμμένη* καὶ ἀπόλωλε, σοὺ αὐτὴν ἐπιτιμήσαντος, κατάρτισαι αὐτὴν καὶ ἐτοιμὴν εἰς σωτηρίαν παρασκευάσον. Ἐπαρασκευάσον δὲ διὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ γὰρ, *ἐπὶ υἱὸν ἀνθρώπου*, διὰ τοῦ υἱοῦ ἀνθρώπου σημαίνει. Τίς δὲ ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἢ αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν, ὡς αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις φησί;

Γενηθήτω ἡ χεὶρ σου ἐπ' ἄνδρα δεξιᾶς σου. Αὕτη, φησὶν, ἡ πρᾶξις ἢ τῆς σωτηρίας τοῦ λαοῦ, φησι καὶ διὰ τῆς χειρὸς σημαίνεται, *ἐπ' ἄνδρα δεξιᾶς σου γενηθήτω*, τουτέστι διὰ τοῦ ἀνδρὸς τοῦ ἔντος δεξιᾶς σου. Καὶ τίς οὗτος ἢ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὃς ἐστὶ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς, εἰ καὶ γέγονεν ἀνθρώπος; Ἐπειδὴν δὲ τοῦτο γένηται, καὶ σώσῃ ἡμᾶς, φησὶν, ἡ δεξιὰ σου, ὁ χρηματίας ἀνὴρ καὶ Υἱὸς ἀνθρώπου, οὐκ ἂν ποτε ἀποστῶμεν ἀπὸ σοῦ, ἅτε τῆς σῆς ζωῆς μεταλαβόντες, καὶ τῷ σὴ ἐπικληθέντες ὀνόματι, τουτέστι Χριστιανοί.

Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμων, ἐπιστρεψόν ἡμᾶς. Συνεχῶς τὴν ἱκεσίαν προβάλλεται, ἐπισπεύδων τὴν ἐπιφάνειαν γενέσθαι τοῦ Μονογενοῦς, δι' οὗ καὶ σωθήσονται.

Εἰς τέλος ὑπὲρ τῶν ληνῶν ΨΑΛΜΟΣ
τῷ Ἀσάφ, ἀλληλουῖα. Π.

Υπόθεσις.

Ἦδη τὸν ὄγδον ἐρμηνεύοντες ἀποδεδώκαμεν εἶναι ληνοὺς τὰς Ἐκκλησίας. Ἐστὶν οὖν καὶ ἐκ τούτου τοῦ ψαλμοῦ ἰδεῖν, ὡς καλεῖ τὰ ἔθνη πρὸς τὴν πίστιν τὴν εἰς τὸν Κύριον· αὐτοὺς διδασκαλίαν ποιούμενος τοῦ μήποτε ἀπιστῆναι αὐτοῦ, τὴν τοῦ προτέρου λαοῦ διὰ τὴν κακίαν ἀποβολὴν λέγων.

Ἀγαλλιᾶσθε τῷ Θεῷ τῷ βοηθῷ ἡμῶν, ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ Ἰακώβ. Ἀλαλαγμὸς ἐστὶν ἐπινίκιος ὕμνος. Παρακελεύεται οὖν τοῖς ἔθνεσι τῷ βοηθῷ ἰσχυρῶς Θεῷ, καὶ ἐκ τῆς τῶν δαιμόνων αὐτοὺς ῥυσσάμενυ καταδυναστείας, τὰς ἐπινίκιους ᾄδειν ψάδας.

Λάβετε ψαλμὸν, καὶ ὄτε τύμπανον. Ψαλμὸν ἐν ταῦτοις τὴν θεῖαν διδασκαλίαν φησί. Τύμπανον δὲ ἔργον ἐστὶ ἐκ θεμάτων πεποιτημένον. Λέγει οὖν Ἐπῆκοι τοῖς θεοῖς λογίοις γενόμενοι, *παραστήσατε τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, εὐπρόσδεκτον τῷ Θεῷ. Ψαλτήριον τερπνὸν μετὰ κιθάρας.* Ψαλτήριον πάλιν τὸ σῶμα φησι, διὰ τὴν γινομένην συμφωνίαν καὶ συναρμονίαν πρὸς αὐτὸ τῆς ψυχῆς· ἵν' ἄρτιοι γένηνται οἱ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωποι, καὶ τὰς ψυχὰς ἀνατιθέντες τῷ Θεῷ, καὶ τὸ σῶμα, οὐ τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ Κυρίῳ.

Σαλπύσατε ἐν νεομηνίᾳ σάλπιγγι. Ὅσπερ πάλαι

A puris dæmonibus, qui etiam depascunt eorum animas, et spiritali fructuum copia exspoliant.

15. *Deus virtutum, convertere.* Deprecor te igitur potentem Dominum, ut respicias de cælo vineæ perniciem, et remedium vulneri applices. Tua enim ipsa providentia priorem illam optimam conditionem dederat.

16, 17. *Et perfice eam quam plantavit dextera tua.* Quoniam tu, inquit, plantasti illam, ac deinde fuit incensa igni et suffossa atque periit, te illam corripiente, *perfice eam* et paratam redde ad salutem; præpara autem illam per filium hominis: illud enim, *super filium hominis*, per filium hominis significat. Quis autem est filius hominis nisi ipse Dominus noster, ut ipse de se in Evangeliiis dicit?

18, 19. *Fiat manus tua super virum dexterae tuæ.* Hæc, inquit, est operatio salutis populi, quæ per manum indicatur, *super virum dexterae tuæ fiat*, id est per virum qui est dextera tua. Ecquis ille est nisi Filius hominis, qui est dextera Patris, etiamsi factus sit homo? Cum autem hoc factum fuerit et salvos nos fecerit dextera tua, qui vocaris vir et Filius Dei, nunquam discedemus a te, utpote qui vitæ tuæ participes simus, et tuo nomine appellemur, id est Christiani.

20. *Domine Deus virtutum, converte nos.* Assidue supplicationem emittit gestiens, ut Unigenitus appareat, ver quem salutem ipsi consequentur.

1. *In finem, pro torcularibus PSALMUS*
ipsi Asaph. LXXX.

Argumentum.

Jam cum octavum interpretaremur diximus torcularia Ecclesias esse. Videre igitur est ex hoc quoque psalmo ipsum vocare gentes ad fidem in Dominum. Eam doctrinam præbens illis ut nunquam discedant ab ipso, prioris populi impietatis causa abjectionem significans.

2. *Exsultate Deo adjutori nostro, jubilate Deo Jacob.* Jubilatio est victoriæ carmen. Cohortatur itaque gentes ut Deo auxilianti, qui a dæmonum potestate ipsos liberaverat, hymnos victoriæ d canant.

3. *Sumite psalmum, et date tympanum.* Psalmum hic vocat, divinam doctrinam; tympanum autem est instrumentum pellibus confectum. Ait igitur: Obsequentes divinis eloquiis, *exhibete corpora vestra hostiam viventem, Deo placentem***. *Psalterium jucundum cum cithara.* Psalterium rursus corpus dicit, ob consensum et coaptationem animæ cum illo, ut Dei homines perfecti sint, et animas Deo dicantes et corpus, non mundo, sed Domino.

4, 5. *Buccinate in neomenia tuba.* Sicut olim Is-

** Rom. xii. 1.

rael sensibiles sumens tubas in neomenia buccinat, quia hoc præceptum dederat Deus in testimonium quod liberati fuissent ex Ægyptiaca servitute; ita et novus populus evangelica usus tuba, cujus sonus in omnem terram exivit, jubet in neomeniis tuba canere, id est in renovatione mentis ejus, conflens ipse atque testificans quod illum ex spirituali Ægypto liberarit, id est ex potestate tenebrarum.

6. *Linguam quam non noverat audivit.* Populus, inquit, egressus ex Ægypto, audivit linguam quam olim non norat. Ecqua illa fuit nisi vox Dei in monte ad populum emissa?

7. *Divertit ab oneribus dorsum ejus.* Quasi dicat, ex oneribus. Dicit porro quod illos a sarcinis liberaverit, quas deferebant cum exstruerent urbes Pharaonis. *Manus ejus in cophino servierunt.* Hoc ait quia lutum et paleas in cophinis ad opus deferebant.

8. *In tribulatione invocasti me, et liberavi te.* Simile est illi: *Quia audivi gemitus eorum et vocem eorum audivi, et descendi ad liberandum eos*¹.

Exaudivi te in abscondito tempestatis. Quasi dicat, ex magna et vehementissima te angustia liberavi. *Probavi te apud aquam contradictionis.* Quando sitibundus populus ad Moysen diceret: *Da nobis aquam ut bibamus*, respondit: *Quid me conviciis oneratis et tentatis Dominum*?

9-11. *Audi, populus meus.* Populum cohortatur, ut curet esse obsequens illi. Nam si hoc faciat, nequaquam serviet alii Deo: neque erit ipsi Dominus in Deum recentem. Ipse namque est qui olim eos ex Ægypto redemit. *Dilata os tuum, et implebo illud.* Promittit obsequentibus carnales et spirituales cibos.

12-15. *Et non audivit populus meus vocem meam*, etc. Quia me hoc pollicente, ipsi surdi fuerunt; ideo repudiavi eos, dignasque de facinoribus eorum pœnas sumpsi.

16. *Inimici Domini mentiti sunt ei, et erit tempus eorum in sæcula.* Quasi apertius diceret: Quia populus mentitus est Domino, erit ei tempus supplicii, id est tempus futuri sæculi.

17. *Et cibavit eos ex adipe frumenti.* Illi, inquit, mentiti sunt ei; ipse vero, utpote bonus, replevit eos spirituali cibo: qui est ipse Dominus, *pamis vivus qui de cælo descendit, et dat vitam mundo*². *Et de petra melle saturavit eos.* Petra est ipse Dominus³; mel, ejus divina eloquia. Ait igitur, quod eorum sanctis eloquiis suis repleverit.

PSALMUS Asaph. LXXX

Argumentum.

Postquam in præcedenti psalmo de populi abiectione

¹ Exod. II, 24. ² Exod. XVII, 2. ³ Joan. VI, 35.

Α ποτὲ ὁ Ἰσραὴλ αἰσθητὰς λαμβάνων σάλπιγγας ἐν τῇ νεομηνίᾳ ἐσάλπιζε, τοῦτο πρόσταγμα δεδωκότος τοῦ Θεοῦ, καὶ μαρτύριον τοῦ ἐλευθερωθῆναι αὐτοὺς τῆς ἐξ Αἰγύπτου δουλείας· οὕτω καὶ ὁ νέος λαὸς, τῇ εὐαγγελικῇ χρώμενος σάλπιγγι, ἧς ὁ φόβος εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν, κελεύεται ἐν ταῖς νεομηνίαις σάλπιζειν, τουτέστιν ἐν τῇ ἀνακαινίσει τοῦ νοῦ αὐτοῦ· ὁμολογῶν καὶ αὐτὸς καὶ μαρτυρῶν, ὅτι δὴ αὐτὸν ἐκ τῆς νοητῆς ἠλευθέρωσεν Αἰγύπτου, τουτέστιν ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους.

· Γλώσσαν ἦν οὐκ ἔγνω ἤκουσεν. Ὁ λαὸς, φησὶν, ἐξεληθὼν ἐκ τῆς Αἰγύπτου, ἤκουσε γλώσσαν ἦν πάλαι οὐκ ἔγνω. Καὶ ποῖα αὕτη ἦ ἡ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν λαὸν γινομένη ἐν τῷ ὄρει φωνή;

· Ἀπέστησεν ἀπὸ ἄρσεων τὸν ῥῶτον αὐτοῦ. Ἄντι τοῦ, ἐξ ἄρσεων. Λέγει δὲ, ὅτι τῶν βασταγμάτων αὐτοὺς ἠλευθέρωσεν, ὧν ἐπεφέροντο οἰκοδομοῦντες τὰς πόλεις τῷ Φαραῶ. Αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἐν τῷ κοφίνῳ ἐδόουλευσαν. Τοῦτό φησι διὰ τὸν πηλὸν καὶ τὰ ἄχυρα ἐν κοφίνοις ἐπὶ τὸ ἔργον ἐπεφέροντο.

· Ἐν θλίψει ἐπεκαλέσω με, καὶ ἐβρύσάμην σε. Ὅμοιον τῷ, Ὅτι ἤκουσα τῶν στεναγμῶν αὐτῶν, καὶ τῆς φωνῆς αὐτῶν ἤκουσα, καὶ κατέβην τοῦ ἐξελέσθαι αὐτούς. Ἐπήκουσά σου ἐν ἀποκρύφῳ τῆς καταγίδος. Ἄντι τοῦ, Ἐκ μεγάλης καὶ ὑπερβαλλούσης ἐβρύσάμην σε θλίψεως. Ἐδοκίμασά σε ἐπὶ ὕδατος ἀντιλογίας. Ὅτε διψήσας ὁ λαὸς ἔλεγε πρὸς Μωσῆν· Ἄδός ἡμῖν ὕδωρ ἴνα πλωμεν, ἔλεγε· Τί λοιδορεῖσθέ με καὶ πειράζετε τὸν Κύριον;

· Ἄκουσον, λαὸς μου. Τῷ λαῷ παραίνεσιν εἰσφέρει λέγων παρεσκευάσθαι ἐπήκουον γενέσθαι αὐτῷ. Καὶ γὰρ, εἰ τοῦτο ποιήσει, οὐκ ἂν ἐτέρω δουλεύῃ Θεῷ, οὐδὲ γενήσεται αὐτῷ αὐτὸς ὁ Κύριος εἰς Θεὸν πρόσφατον. Αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ καὶ πάλαι αὐτοὺς ἐξ Αἰγύπτου λυτρωσάμενος. Πλάτνουν τὸ στόμα σου, καὶ πληρώσω αὐτό. Ὑπισχεῖται τοῖς πειθαρχοῦσιν αὐτῷ καὶ σαρκικὰς τροφὰς καὶ πνευματικὰς.

· Καὶ οὐκ ἤκουσεν ὁ λαὸς μου τῆς φωνῆς μου. Ἐπειδὴ ταῦτα μὲν ὑπεσχόμην ἐγὼ, αὐτοὶ δὲ τὰ ὤτα ἐκώφευσαν· τούτου χάριν ἀπεθαλόμην αὐτούς, ἀξίαν τῶν ἐπιτηδευμάτων αὐτοῖς τὴν τιμωρίαν διδοῦς.

· Οἱ ἐχθροὶ Κυρίου ἐψεύσαντο αὐτῷ, καὶ ἔσται ὁ καιρὸς αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα. Ὡσεὶ σαφέστερον ἔλεγεν· Ἄντι τοῦ ψεύσασθαι τῷ Κυρίῳ τὸν λαόν, ἔσται καιρὸς αὐτῷ τιμωρίας· οὗτος δὲ ἐστὶν ὁ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.

· Καὶ ἐψώμωσεν αὐτούς ἐκ στέατος πυροῦ. Αὐτοὶ μὲν, φησὶν, ἐψεύσαντο αὐτῷ· αὐτὸς δὲ, ἅτε ἀγαθὸς ὑπάρχων, ἐνέπλησεν αὐτοὺς νοητῆς τροφῆς· αὕτη δὲ ἐστὶν αὐτὸς ὁ Κύριος, ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐξ οὐρανοῦ καταβάς, καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ. Καὶ ἐκ πέτρας μέλι ἐχώρτασεν αὐτούς. Πέτρα αὐτὸς ὁ Κύριος, μέλι δὲ τὰ θεῖα αὐτοῦ λόγια. Λέγει γοῦν, ὅτι τῶν ὁσίων αὐτοῦ λογίων ἐνέπλησεν αὐτούς.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Ἀσάφ. ΠΑ'.

Ἰπόθεσις.

Τὴν ἀποβολὴν τοῦ λαοῦ ἐν τῷ πρὸ αὐτοῦ ψαλμῷ, ἐν-

¹ I Cor. X, 4.

ταῦθα καὶ τὰς αἰτίας σαφέστερον ἐκδίδωσι, δι' ἧς Ἀ
αὐτοὺς ὁ Θεὸς ἀπεβάλετο.

Ὁ Θεὸς ἔστη ἐν συναγωγῇ θεῶν. Θεοὺς τοὺς
ἄρχοντας τῶν Ἰουδαίων ἐκάλεσε, τοὺς υἱοὺς κληθέν-
τας Θεοῦ. Ἔστη οὖν ἐν μέσῳ αὐτῶν ὁ Θεός, ὅτε τὴν
σωτήριον παρουσίαν πεποιήται, ὅπως διακρίνη αὐ-
τοὺς, ἐλεγχον τῶν αὐτοῖς πεπραγμένων ποιῶν.

Ἔως πότε κρίνετε ἀδικίαν; Τὴν ἀδικίαν τὴν γι-
νωμένην εἰς τὸν λαὸν παρ' αὐτῶν εἰς μέσον ἄγει.

Σαλευθήτωσαν πάντα τὰ θεμέλια τῆς γῆς. Θε-
μέλια τῆς γῆς τοὺς ἄρχοντας τοῦ αἰῶνος τούτου φη-
σὶν· ὅτινες καὶ πρὸ γε τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων ἐδώ-
καν δίκην, ἐκβληθέντες τῆς καθ' ἡμῶν τυραννίδος διὰ
τοῦ λεχθέντος πρὸς ἡμᾶς λογίου· *Nūn ὁ ἄρχων τοῦ*
κόσμου τούτου ἐκβλήθησεται ἔξω. Ἐσαλεύθησαν
γὰρ ἡς πάλοι ποτὲ εἶχον στάσεως. Ἄτε δὴ ὡς πρῶ-
των αὐτῶν καταργηθέντων διὰ τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ,
εἶτα τῆς ἐκβολῆς γενομένης τοῦ Ἰσραὴλ μετὰ τὸ κη-
ρυχθῆναι εἰς πάντα τὰ ἔθνη τὸ Εὐαγγέλιον, ἐπήγα-
γεν· Ἐγὼ εἶπα· Θεοὶ ἔστε. Ὑμεῖς δὲ ὡς ἄνθρω-
ποι ἀποθνήσκετε· *πίπτετε δὲ καὶ ὡς εἰς τῶν ἀρ-
χόντων*. Καὶ ποίων ἀρχόντων, ἢ ὧν μικρῶ πρότε-
ρον ἐδήλωσε διὰ τῶν σαλευομένων θεμελίων τῆς γῆς;
Ῥδὴ ΨΑΛΜΟΥ τῷ Ἀσάφ. ΠΒ.

Ἰπόθεσις.

Εὐχὴν ἐνταῦθα ἀνατείνει πρὸς Θεόν, τῆς ἀλαζονείας
ἀξίων τὰ ἔθνη τιμωρησασθαι τὰ τῶν Ἀσσυρίων
εἰς τὸν κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ συμπράξαντα πόλε-
ον. Οὗτοι δὲ ἦσαν οἱ ἐξῆς ἐν τῷ ψαλμῷ δηλούμε-
οι.

Ὁ Θεός, τίς ὁμοιωθήσεται σοι; μὴ σιγήσης
μηδὲ καταπραυνῆς, ὁ Θεός. Σοὶ μὲν, φησὶν, οὐδεὶς
ἔσται ὅμοιος, ἀμνησίκακος καὶ μακροθυμῶν ἐπι-
ταῖ; ἀδικίας· ἐγὼ δὲ εὐχομαι μὴ σιγῆσαι ἐπὶ ταῖς
καθ' ἡμῶν παρὰ τῶν ἐχθρῶν γενομέναις ἀδικίαις
ἐφόδις.

Ὅτι ἰδοὺ οἱ ἐχθροὶ σου ἤχησαν. Ἐξάκουστος,
φησὶν, ἡ καθ' ἡμῶν παρ' αὐτῶν ἀδικία γεγένηται.

Ἐγενήθησαν εἰς ἀντίληψιν τοῖς υἱοῖς Λῶτ.
Ἄντελάθοντο, φησὶ, καὶ συνεμαχῆσαντο εἰς τὸν καθ'
ἡμῶν πόλεμον οἱ προδηλωθέντες τοῖς υἱοῖς Λῶτ. Υἱοὶ
δὲ Λῶτ Μωαβίται καὶ Ἀμμωνίται. Ἐντεῦθεν δὲ γι-
νώσκομεν, ὅτι προσκαλοῦνται ἀλλήλους οἱ δαίμονες
ἐπ' ἀπωλείᾳ ψυχῆς, πανωλεθρίαν ἡμῖν ἐπάγειν, καὶ
λήθη παραδοῦναι τὸν πολυθρύλλητον Ἰσραὴλ. Εἶτα
καταλέγει ὁμόρους, ὑφ' ὧν συγκληθέντες καὶ οἱ ἄλλοι
συνήλθον.

Ποιήσον αὐτοῖς ὡς τῇ Μαδιάμ καὶ τῷ Σισάρα.
Ὅσπερ ποτὲ Μαδιάμ καὶ ὁ Σισάρα, ἔτι τε καὶ ὁ Ἰα-
βελ ἐξαναστάντες κατὰ τοῦ Ἰσραὴλ ἐξωλοθρεύθησαν,
οἱ μὲν ἐν τῷ χειμάρρῳ Κισσῶν, οἱ δὲ ἐν Ἀενδώρ·
τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οἱ ἐπιθήμενοι ἡμῖν μετὰ τοῦ
Ἀσσοῦρ, τῆς ὁμοίας τιμωρίας τύχοιεν. Σισάρα μὲν
ἄρχων τῆς δυνάμεως, Ἰαβελ δὲ βασιλεὺς Χαναάν.
Τροποῦνται ἐν τῷ χειμάρρῳ Κισσῶν ἐν τοῖς Κριταῖς
ἐν χειρὶ Βαραάκ καὶ Δεδόρρα γυναικὸς Ἰσραὴλ.

* Joan. xii, 31. * Judic. iv, 14.

locutus est, hic quæ causæ sint quod a Deo ab-
jectus fuerit clarius recenset.

1. *Deus stetit in synagoga eorum.* Deos vocat
principes Judæorum, qui filii Dei vocabantur. Stetit
igitur in medio eorum Deus, in salutari suo ad-
ventu, ut judicaret eos, facinorum eorum convi-
ctionem afferens.

2, 3. *Usquequo judicatis iniquitatem?* etc. Ini-
quitate, qua erga populum usi sunt, in medium
adducit.

5-7. *Moveantur omnia fundamenta terræ.* Funda-
menta terræ dicit principes sæculi hujus, qui ante
Judæorum populum poenas dederunt, a tyrannide
qua nos opprimebant expulsi, per illud dictum:
Nunc princeps hujus mundi ejicietur foras *. Exacti
sunt a loco quem prius occupabant. Cum itaque
prius illi compressi fuissent per crucem ejus, ac
deinde abjectus sit Israel postquam Evangelium
per totam terram prædicatum fuit, subjunxit: *Ego*
dixi: Dii estis. Vos autem sicut homines mortemini,
et sicut unus de principibus cadetis. Et quibus prin-
cipibus, nisi iis quos paulo ante significavit per
commota fundamenta terræ

1. Canticum PSALMI Asaph. LXXXII.

Argumentum.

Precationem hic effundit ad Deum, rogans ut de
arrogantia gentium, quæ cum Assyriis bellum
gesserant adversus Jerusalem, sumat poenas.
Hæ autem gentes inferius in psalmo indicantur.

2. *Deus, quis similis erit tibi? ne taceas neque*
compescaris, Deus. Nemo, inquit, tibi similis erit,
immemor videlicet injuriarum, et æquanimiter to-
lerans iniquitates. Ego autem precor ut non taceas
super iniquis incursionibus inimicorum, quibus
nos adoriuntur.

3. *Quoniam ecce inimici tui sonuerunt.* Publicata,
inquit, fuit eorum adversum nos iniquitas.

9. *Facti sunt in adjutorium filiis Lot.* Qui supe-
rius memorati sunt auxilium et opem attulerunt
filiis Lot. Filii autem Lot sunt Moabitæ et Ammon-
itæ. Hinc autem cognoscimus, dæmones sese
mutuo provocare ad perniciem animæ, ut nos fun-
ditus perdant, et famosum illum Israellem in obli-
vionem ducant. Deinde finitimos enumerat, a qui-
bus evocati alii convenerunt.

10. *Fac illis sicut Madian et Sisaræ,* etc. Sicut
olim Madian, Sisara et Jabin insurgentes contra Is-
raelem disperierunt, alii in torrente Cisson, alii
in Endor; eodem modo qui cum Assur nos ad-
oriuntur easdem poenas luant. Sisara dux exercitus
erat; Jabin autem rex Chanaan. Qui in fugam ver-
tuntur in torrente Cisson, de qua re in libro
Judicium, [manu Barac et Deborah mulieris Israe-
litæ *.

11. *Disperierunt in Endor.* In indecenti loco. Endor enim indecentiam significat. Facti sunt ut stercus terræ. Insepulti enim jacentes dissoluti sunt, et quasi stercus, terræ admisti.

12. *Pone principes eorum sicut Oreb.* Paria Idu-mæis, Ismaelitis, Moabitis, Agarenis et memoratis eorum sociis immitte mala in Oreb et in reliquos. Ipsi enim mali male perierunt.

14-16. *Deus meus, pone illos ut rotam.* Id est, ne mancant in eodem statu, sed in contrarium revolvantur. Sicut stipulam ante faciem venti, id est versatiles fient, ut est revera stipula spicæ. Sicut ignis qui comburit silvum. Fruantur, inquit, igne quem ipsi accenderunt, atque ipse ignis eos consumat, sicut et sensibilis ignis comburit silvam. Simile est autem huic dic'o: *Ecce vos omnes ignem accenditis, eatis ad lumen ignis vestri, et flammæ quam accendistis*⁷. Sicut flamma comburens montes. Parabolicus est sermo. Quemadmodum, inquit, ignis decidens comburit montes, ita comburentur illi per supplicium a te inflictum, quod ob vehementiam et gravitatem tempestati comparavit.

17. *Imple facies eorum ignominia.* Lapsi enim optatis suis, et pudore repleti, agnoscent tuam potestatem. *Et quærent nomen tuum, Domine.* Id ait, quia ex datis pœnis utilitatem percepturi sunt. Illud, *quærent*, positum est pro, cognoscent.

1. *In finem, pro torcularibus, filiis Core.*
PSALMUS LXXXIII.

Argumentum.

Rursum pro Ecclesiis in hoc psalmo verba facit, et palam est ex eo quod pro torcularibus inscribatur.

2, 3. *Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum.* Tabernacula dicit sanctas ecclesias Dei, per diversa loca constructas, erga quas studio fertur religiosa anima. *Cor meum et caro mea exultaverunt in Deum vivum.* Perinde est ac si diceret: Et corpore et anima me obtuli ad serviendum Deo viventi et vero⁸. Illud autem, Deo viventi, ad discrimen idolorum dictum est, quæ mortua sunt et ex materia sensu carente fabrefacta.

4. *Etenim passer invenit sibi domum, et turtur nidum sibi ubi ponat pullos suos. Altaria tua, Domine.* Passer hominum animam adumbrat, cui venando insidiatur spiritualis venator, juxta id quod dictum est: *Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium*⁹. Turturem autem vocat animam quæ in castitate et temperantia versatur. Ait igitur omnem animam hoc inventuram perfugium, ingressum scilicet in altaria.

⁷ Isa. l, 11. ⁸ Hebr. ix, 14. ⁹ Psal. cxxiii, 7.

Ἐξωλοθρεύθησαν ἐν Ἀενδώρ. Ἐν ἀσχημῶ τόπω. Ἀενδώρ γὰρ ἀπρέπεια δηλοῦται. Ἐγενήθησαν ὡσεὶ κόπρος τῆ γῆ. Ἀταφοὶ γὰρ μένοντες διελύθησαν, καὶ οἷον τις κόπρος τῆ γῆ συνεμίγησαν.

Θοῦ τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν ὡς τὸν Ὁρήθ. Τῶν Ἰδουμαίων καὶ Ἰσραηλιτῶν καὶ Μωαβιτῶν καὶ Ἀγαρηγῶν καὶ τῶν δηλωθέντων ἐταίρων τὰ Ἰσα παθεῖν παρασκευάσαν τῷ Ὁρήθ καὶ τοῖς ἐτέροις. Οὗτοι δὲ καὶ κακοὶ κακῶς ἀπολώλασιν.

Ὁ Θεός μου, θοῦ αὐτοὺς ὡς τροχόν. Τουτέστι, Μὴ μείνειεν ἐν τῇ αὐτῇ στάσει, ἀλλὰ κυλιέσθωσαν εἰς τοῦμπάλιν. Ὡς καλάμην κατὰ πρόσωπον ἀνέμου. Τουτέστιν εὐρίπιστοι γενήσονται, ὡσπερ ἀμέλει καὶ ἡ καλάμη τοῦ στάχους. Ὡσεὶ πῦρ δ διαρλέξει δρυμόν. Ἀπολαύετωσαν, φησί, τοῦ πυρὸς δ αὐτοὶ ἐξέκαυσαν, καὶ αὐτὸ τὸ πῦρ αὐτοὺς καταφάγεται, ὡσπερ ἀνεὶ καὶ αἰσθητῶν πῦρ καταφάγει δρυμόν. Ὅμοιον δὲ τῷ Ἰδοῦ πάντες ὑμεῖς πῦρ καλετε, πορεύεσθε τῷ φωτὶ τοῦ πυρὸς ὑμῶν, καὶ τῇ φλογὶ ἢ ἐξεκαύσατε. Ὡσεὶ φλόξ κατακαύσει δρη. Παραβολικὸς ὁ λόγος. Ὡσπερ πῦρ ἐμπεσόν, φησί, καίει δρη, οὕτω κατακαυθήσονται ὑπὸ τῆς παρὰ σοῦ ἐπενεχθησομένης αὐτοῖς τιμωρίας, ἥτινα καὶ καταγιγίδει παρέβαλε διὰ τὸ σφοδρὸν καὶ ἐπιτεταμένον.

Πλήρωσον τὰ πρόσωπα αὐτῶν ἀτιμίας. Διαμαρτόθης γὰρ ὦν βούλονται, καὶ αἰσχύνης ἐμπλησθέντες, ἐπιγνώσονται σου τὴν δύναμιν. Καὶ ζητήσουσι τὸ δρομά σου, Κύριε. Τοῦτο λέγει, ὡς ἔσται αὐτοῖς ἐκ τῶν τιμωριῶν ὠφέλεια. Τὸ, ζητήσουσιν, ἀντὶ τοῦ, γνῶσονται.

Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν Ἀηγῶν τοῖς υἱοῖς Κορέ, ΨΑΛΜΟΣ ΠΙ'.

Ἰπόθεσις.

Πάλιν ὑπὲρ τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ἐν τούτῳ τῷ ψαλμῷ ποιεῖται τὸν λόγον, καὶ δῆλον ἐκ τοῦ ὑπὲρ τῶν Ἀηγῶν αὐτὸν ἐπιγεγράφαι.

Ὡς ἀγαπητὰ τὰ σκηνώματά σου, Κύριε τῶν δυνάμεων! Σκηνώματὰ φησὶ τὰς κατὰ τόπον ἰδρυθείσας ἁγίας ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, εἰς ἃς καὶ πᾶσα θεοφιλῆς ἐπισπουδάζει ψυχὴ. Ἡ καρδία μου καὶ ἡ σάρεξ μου ἠγαλλιάσατο εἰς Θεὸν ζῶντα. Ὅμοιον ὡσεὶ λέγοι: Καὶ τῷ σώματι καὶ ψυχῇ παρέστησα ἑμαυτὸν εἰς τὸ δουλεῦναι Θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ. Τὸ δὲ, Θεῷ ζῶντι, πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν εἰδώλων εἰρηται: ἅτε νεκρῶν δυντῶν ἐκεῖνων, καὶ ἐξ ὕλης ἀψύχου τυγχάνόντων.

Καὶ γὰρ στρουθίον εὗρεν ἑαυτῷ οἰκίαν, καὶ τρυγῶν ῥοσσίδαν ἑαυτῇ, οὐ θήσει τὰ ῥοσσία ἑαυτῆς, τὰ θυσιαστήριά σου, Κύριε. Στρουθίον μὲν τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀνιένεται ψυχὴν, τὴν ὑπὸ τοῦ νοητοῦ θηρευτοῦ ἀγρευομένην, κατὰ τὸ εἰρημένον: Ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὡς στρουθίον ἐβρύσθη ἐκ τῆς παγίδος τῶν θηρευόντων: τρυγῶνα δὲ τὴν ἐν ἀγνεΐᾳ καὶ σωφροσύνῃ συζῶσαν ψυχὴν. Λέγει οὖν, ὅτι πᾶσα ψυχὴ ταύτην εὕρησει καταφυγὴν, τὴν εἰς τὰ θυσιαστήρια εἰσοδόν.

Μακάριοι οἱ κατοικοῦντες ἐν τῷ οἴκῳ σου· τῷ Ἀ
 ἰπουρανίῳ δηλονότι.

Μακάριος ὁ ἀνὴρ οὗ ἐστὶν ἀντιλήψις αὐτῷ
παρὰ σοί· ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ δι-
έθετο. Ὡς ἀντιλήπτωρα, φησὶν, ἐπιγεγραμμένος,
 ἀγαθούς λογισμούς ἐαυτῷ καθ' ἐκάστην οἰκοδομεῖ,
 οὔστινας καὶ ἀναβάσεις πρὸς τὸ παρὸν εἴρηκε, διὰ τὸ
 ἐν αὐτοῖς οἶονεῖ ἀπὸ τῶν γηϊνῶν ἀνάβασιν εἶναι εἰς
 ἔπουρανία. *Εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶνος.*
 Κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶνος τὸν θνητὸν βίον φησὶ. Λέγει
 οὖν· Ἐν τῷ θνητῷ βίῳ πλήσεις ἀγαθῶν λογισμῶν
 αὐτοῦ· καθεκάστην οἰκοδομῶν. Αἰσθησις αὐτοῖς γέγο-
 νεν ἐκ τῆς σῆς ἀντιλήψεως.

Καὶ γὰρ εὐλογίας δώσει ὁ νομοθετῶν· πορεύ-
σονται ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν. Ἀμοιβὰς, φησὶ,
 τῶν καλῶν λογισμῶν δώσει αὐτοῖς ὁ νομοθετῶν, του-
 τὲστιν ὁ τὸν νόμον αὐτοῖς τῆς Καινῆς δεδωκὼς Διαθή-
 κης. Τίνες δ' ἂν εἴεν αἱ εὐλογίαι. ἢ τὸ ἐκ δυνάμεως
 εἰς δύναμιν πορευθῆναι; Λέγει δὲ ἀπὸ τῆς ἐνταῦθα
 πολιτείας τῆς κατὰ Θεὸν εἰς τὴν ἄνω Ἰερουσαλήμ,
 εἶθα καὶ ἀπελθόντες ὄψονται τὸν Θεὸν καθὼς ἐστιν.
Ἐπίβλεψον εἰς πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ σου.
 Χριστὸν ἐνταῦθα τὸν κεκλημένον λαὸν εἰς βασιλεῖον
 ἱεράτευμά φησι.

Ὅτι κρείσσον ἡμέρα μία ἐν ταῖς αὐλαῖς σου
ὑπὲρ χιλιάδας. Ἡμέραν μίαν τῶν αὐλῶν τοῦ Θεοῦ,
 τουτέστι τῶν ἐκκλησιῶν, τὴν ἀναστάσιμον ἡμέραν
 τοῦ Σωτῆρος ὑποδηλοῖ. Χιλιάδας δὲ, ἦτοι χιλιάδα,
 οὕτω γὰρ εὐρηται ἐν τῇ Ἑβραίων Γραφῇ, τὴν κατὰ
 νόμον λατρείαν φησὶν, ἥτις εἰς χιλιάδα ἐτῶν κεκρά-
 τηκεν, ἀρξαμένη ἀπὸ τῶν τοῦ Σολομῶντος χρόνων,
 ἀφ' οὗ τεθεμελιώτα ὁ θεὸς ναὸς, μέχρι τῆς τοῦ Σω-
 τῆρος παρουσίας. Δείκνυσιν οὖν, ὡς πολὺ τὸ μεῖζον (36)
 τῆς εὐαγγελικῆς πρὸς τὴν νομικὴν λατρείαν. *Ἐξελε-*
ξάμην παραριπιεῖσθαι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ μου.
 Οἶον ὡς εἰ λέγοι· Μικρὸς τις καὶ εὐτελής εἶναι μάλ-
 λον ἂν βουλοίμην τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἢ μέγας τῶν
 ἐν τῷ ἁμαρτωλῷ λαῷ. Ταῦτα τοῖς ἐν Βαβυλῶνι πρόσ-
 φερα, καὶ ἡμῖν ἐπιτρεβεία. Καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἐδίδασκειν
 ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος μὴ παραβλέπειν τοῦ θεοῦ
 οἴκου τὴν ἐρημίαν, καὶ ἡμεῖς παιδευόμεθα τοὺς τῷ
 Θεῷ ἁφιερωμένους σηκοὺς ἀεὶ ποθεῖν καὶ ἀγαπᾶν.

Κύριος οὐ στερήσει τὰ ἀγαθὰ τοῖς πορευομέ-
νοις ἐν ἀκακίᾳ. Οἱ γὰρ ταύτην ἔχοντες τὴν διάθεσιν,
 τούτων ἀπάντων ἀπολαύουσι τῶν ἀγαθῶν. Ἐλεος γὰρ
 ἐκ τῶν θείων ἀναβλαστάνει σηκῶν, καὶ πολλὴ ἐκείθεν
 ἀφθονος τῆς ἀληθείας ἡ χορηγία. Ἐκεῖθεν γὰρ τῶν
 ἀγαθῶν δογμάτων τὴν διδασκαλίαν δεχόμεθα, καὶ χά-
 ριν δὲ θείαν ἐκ τῶν τοῦ παναγίου Πνεύματος κρου-
 ῶν ἀρπύμεθα· καὶ μένοι καὶ περιέλευτοι ἐνταῦ-
 θεν γινόμεθα, καὶ λίαν περιφανεῖς, καὶ συλλήθδην
 εἰπεῖν, πῖσαν τῶν ἀγαθῶν δεχόμεθα τὴν ἀπόλαυσιν,
 κακίας μὲν καὶ πονηρίας ἀπαλλαττόμεθα, ἀπλότητι
 δὲ καὶ ἀληθείᾳ συζῆν προαιρούμενοι.

Εἰς τέλος, τοῖς υἱοῖς Κορέ. ΨΑΛΜΟΣ ΠΔ'.

Ἰσόθεσις.

Διὰ τοῦτου τοῦ ψαλμοῦ τὴν κλήσιν τῶν ἐθνῶν δηλοῖ,

(35) Locus vitiosus.

5. *Beati qui habitant in domo tua.* spiritali vi-
 delicet.

6, 7. *Beatus vir cujus est auxilium abs te: ascen-*
siones in corde suo disposuit. Qui sibi, inquit, ad-
 jutorem ascripsit, bonas sibi cogitationes quotidie
 instituit, quas nunc ascensiones dixit, quia in ipsis
 est quasi ascensus a terrenis ad caelestia. *In valle*
lacrymarum. Vallem lacrymarum mortalem vitam
 dicit. Ait igitur, in mortali vita replebis eos bonis
 cogitationibus, quotidie instituens illos. (35) Quæ
 sibi ex tuo patrocinio advenisse bona senserunt

8. *Etenim benedictionem dabit legislator; ibunt de*
virtute in virtutem. Retributiones, inquit, bonarum
 cogitationum dabit illis legislator, id est qui legem
 Novi Testamenti dedit illis. Quæ autem fuerint illæ
 benedictiones, nisi quod de virtute in virtutem
 eant? Id est ab hoc vitæ instituto secundum Deum
 acto, ad supernam Jerusalem, quo cum pervene-
 rint, videbunt Deum sicuti est.

10. *Respice in faciem Christi tui.* Christum hic
 appellat populum vocatum ad regale sacerdo-
 tium.

11. *Quia melior est dies una in atris tuis super*
millia. Dies una in atris Domini, id est in eccle-
 siis, diem resurrectionis Salvatoris significat. Millia
 vero, sive mille, ita enim legitur in Hebræorum
 Scriptura, legalem cultum vocat, qui per mille
 annos perseveravit orsus a temporibus Salomonis,
 a quo fundatum est divinum templum usque ad
 adventum Salvatoris. Declarat igitur longe præ-
 stantiorē esse evangelicum quam legalem cultum.
Elegi abjectus esse in domo Dei mei, etc. Ac si dice-
 ret: Malo pusillus et vilis esse in Ecclesia, quam
 præpotens in populo peccatore. Hæc iis qui in Ba-
 bylone erant utilia, et nobis congruentia sunt.
 Nam et illos edocebat gratia Spiritus, ut divinæ
 domus vastitatem ne despicerent: et nos erudimur
 ut Deo sacra templa semper exoptemus, et dili-
 gamus.

12, 13. *Dominus non privabit bonis eos qui am-*
bulant in innocentia. Nam qui hujusmodi affectum
 habent, his omnibus bonis fruuntur. Misericordia
 enim ex divinis templis oritur, atque largiter ex-
 hiuc veritas suppeditatur. Istinc enim sanctorum do-
 gmatum doctrinam accipimus, et divinam gratiam
 ex sanctissimi Spiritus fontibus haurimus. Iam
 exinde præclari evadimus, et valde illustres, et, ut
 uno verbo dicam, omni honorum copia fruimur, et
 a malitia improbitateque liberamur, vitam eligen-
 tes in simplicitate et veritate agere.

1. *In finem, filiis Core. PSALMUS LXXXIV.*

Argumentum.

Per hunc psalmum vocationem gentium significat

(36) Forte μέσον.

et remissionem ob suam ad Deum conversionem A ipsis concessam. Ad hæc inducit Judaicum populum, qui post vocationem gentium peccata sua confitetur, et rogat ipse quoque ut per Christum misericordiam consequatur.

2. *Benedixisti, Domine, terram tuam.* Et revera Deus et Pater benedixit, sive placuit ipsi omnia in Christo instaurare. Avertisti captivitatem Jacob. Nam cum Judæis primum prædicaverit, multos redemit a spirituali captivitate in quam abducti fuerant. Hæc (37) significavit Dominus post prophetiam Isaïæ, quæ sic habet : *Spiritus Domini super me, eo quod unxerit me, evangelizare pauperibus misit me, prædicare captivis remissionem et cæcis restitutionem visus*¹⁰, dicens : *Hodie impleta est prophetia hæc in auribus vestris*¹¹. Ipse enim est, qui nos a multorum deorum erroneo cultu et a dæmonum servitute liberavit, et catenas peccatorum solvit.

Utrumque hic propheta prædicat, filiorum Israel ex Babylone reditum, et salutem mundi : ac duplici modo totum enarrat. Sensus autem est : Deo acceptum est cor bonum ac studiosum, quod ipsius terra est, quia recipit ejus semen, ac reddit fructum centuplum.

3. *Remisit iniquitatem pleb̄is tuæ.* Quæ per fidem ad ipsum accessit, ait autem populum ex gentibus coactum, juxta illud a Zacharia propheta dictum : *In illa die confugient ad Dominum gentes multæ, et erunt ipsi in populum*¹².

5. *Converte nos, Deus salutaris noster.* Deprecationem offert ex persona populi Judæorum, rogantium ut et ipsi gratiam consequantur.

8-9. *Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam.* Cum Cyrus Persarum rex, juxta Isaïæ prophetiam, redeundi potestatem dedisset, festinant patriam repetere suam, et propterea Deum precantur, ut promptam ipsis pro clementia sua salutem conferat. Citissime, inquit, o Domine, tuam nobis bonitatem ostende, ut tuam salutem consequamur, et ex his locis commigrare possimus. Cum sic propheta supplicationem quasi ex illorum persona offerat, Dei responsum accipit et ait : *Audiam quid loquatur in me Dominus Deus.* Cum finem supplicandi fecisset propheta, responsum a Spiritu cum silentio excipit.

10. *Verumtamen prope timentes eum salutare ipsius.* Excipiens propheta responsum quod auditurus erat a Deo de genere suo, illud notat, quod paratus sit omnibus prope adesse, si ejus timorem amplexi fuerint : continget autem iis qui Dei timorem amplexi fuerint, quod in gloria inhabitent. *Ut inhabitet gloria in terra nostra.* His significat ceco-

καὶ τὴν γενομένην αὐτοῖς διὰ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἐπιστροφῆς ἄφρασι. Ἐτι τε εἰσάγει τὸν Ἰουδαῖον λαὸν μετὰ τὴν τῶν ἔθνων κλήσιν ἐξομολογούμενον ἐφ' οἷς ἤμαρτεν, ἀξιοῦντα καὶ αὐτὸν τοῦ διὰ τοῦ Χριστοῦ ἐλέους τυχεῖν.

Εὐδόκησας, Κύριε, τὴν γῆν σου. Καὶ γὰρ ἀληθῶς εὐδόκησεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ. Ἀπέστρεψας τὴν αἰχμαλωσίαν Ἰακώβ. Αὐτοῖς γὰρ πρῶτον κηρύξας τοῖς Ἰουδαίοις, λελύτρωται πολλοὺς τῆς καταλαβούσης αὐτοὺς νοητῆς αἰχμαλωσίας. Ἐδήλωσεν ὁ Σωτὴρ μετὰ τὴν Ἠσαίου προφητείαν, τὴν φήσασαν· *Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὐ εἶνεκεν ἐχρισέ με, εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέστειλέ με, κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφρασι, καὶ τυφλοῖς ἀνάδελφιν, εἰπών· Σήμερον πεπλήρωται ἡ προφητεία αὕτη ἐν τοῖς ὤσιν ὑμῶν.* Αὐτὸς γὰρ ὁ παύσας δουλεύοντας ἡμᾶς πολυθέῳ πλάνῃ καὶ δαίμοσι, τὰς τε τῶν ἀμαρτημάτων λύσας σειράς.

Ἀμφότερα ἐνταῦθα προφητεύεται ἢ τε ἀπὸ Βαβυλῶνος τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπάνοδος καὶ τῆς οἰκουμένης σωτηρία· καὶ διττῶς ὅλον ἐξηγεῖται. Πρὸς δὲ διάνοιαν· Εὐδοκεῖ Κύριος τὴν ἀγαθὴν καὶ σπουδαίαν καρδίαν, γῆν αὐτοῦ τυγχάνουσαν, διὰ τὸ δέχεσθαι τὸν σπόρον τὸν παρ' αὐτοῦ, καὶ ἑκατονταπλασίονα καρποφορεῖν.

Ἀφῆκας τὰς ἀνομιὰς τῷ λαῷ σου. Τοῦ διὰ τῆς πίστεως γενομένου αὐτοῦ λαοῦ· λέγει δὲ τὸ ἐξ ἔθνων, κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ Ζαχαρίου τοῦ προφήτου· *Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ καταφεύξονται ἐπὶ τὸν Κύριον ἔθνη πολλὰ, καὶ ἔσονται αὐτῷ εἰς λαόν.*

Ἐπίστρεψον ἡμᾶς, ὁ Θεὸς τῶν σωτηρίων ἡμῶν. Ἐντεῦθεν ἱκετεῖαν ἀναπέμπει ἐκ προσώπου τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, ἀξιούντων καὶ αὐτοὺς τυχεῖν τῆς χάριτος.

Δεῖξον ἡμῖν, Κύριε, τὸ ἐλεός σου. Κύρου τοῦ Περσῶν βασιλεύσαντος, κατὰ τὴν τοῦ Ἠσαίου προφητείαν, δεδωκότος τῆς ἐπάνοδος τὴν ἐξουσίαν, ἐπείγονται τὴν ἐνεργούσαν καταλαβεῖν. Διὰ δὲ τοῦτο τὸν Θεὸν ἱκετεύουσι, ταχεῖαν αὐτοῖς διὰ φιλανθρωπίας παρασχεῖν σωτηρίαν. Τάχιστα, φησὶν, ὦ Δέσποτα, τὴν σὴν ἡμῖν ἀγαθότητα δεῖξον, ἵνα τύχωμεν τῆς σῆς σωτηρίας καὶ τῆς ἐντεῦθεν ἀπαλλαγῆς. Οὕτω τὴν ἱκετεῖαν ὡς ἐξ ἐκείνων ὁ προφήτης προσενεγκών, δέχεται τοῦ Θεοῦ τὴν ἀπόκρισιν καὶ φησιν· *Ἀκούσομαι τί λαλήσει ἐν ἔμοι Κύριος ὁ Θεός.* Πανσάμενος ὁ προφήτης ἱκεσίας, τὴν παρὰ τοῦ Πνεύματος ἀπόκρισιν ἐδέχεται σιωπῶν.

Πλὴν ἐγγὺς τῶν φοβομένων αὐτὸν τὸ σωτήριον αὐτοῦ. Ἐκδεχόμενος ὁ προφήτης τὴν ἀπόκρισιν, ἣν ἀκούσομαι περὶ τοῦ γένους μου παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἐκεῖνο ἔγνω, ὡς πᾶσιν ἔτοιμος εἶη γενέσθαι ἐγγὺς, εἰ γε τὸν αὐτοῦ φόβον ἀσπάζοντο· συμβέσται δὲ τοῖς ἀσπαζομένοις τὸ ἐν δόξῃ κακασκηνῶσαι. Τοῦ κατασκηνῶσαι δόξαν ἐν τῇ γῇ ἡμῶν.

¹⁰ Isa. Lxi, 1. ¹¹ Luc. iv, 21. ¹² Zach. ii, 11.

(37) Hæc dubia sunt.

Τὴν μετὰ σαρκὸς οικονομίαν τοῦ Μονογενοῦς διὰ τούτων σημαίνει. Γέγονε γὰρ ἡμῖν παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη καὶ ἔλεος καὶ ἀλήθεια. Ἐλεήσας δὲ ἡμᾶς ἐδίδαξε τὴν ἀλήθειαν καὶ μὴν καὶ δικαίους ἀπέφηνεν, *ειρηνοποιήσας τὰ πάντα ἐν αὐτῷ τὰ τε ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς.*

Ἐλεος καὶ ἀλήθεια συνήρτησαν. Σαφῶς τὴν διὰ τῆς Θεοτόκου καὶ Ἀειπαρθένου ἀνατελλασαν τῷ κόσμῳ κηρύττει ἀλήθειαν. Αὐτὸς γὰρ ἔστιν ἡ ἀλήθεια, εἰ καὶ γεγένηται ἐκ γυναικὸς. Δικαιοσύνη γὰρ καὶ ἀλήθεια κατεφίλησαν σαφῶς διὰ τὴν ἐκ τῆς Ἀειπαρθένου Θεοτόκου ἀνατελλασαν τῷ κόσμῳ ἀλήθειαν.

Καὶ δικαιοσύνη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκλυθεν. Ὅμοιον τὸ εἰρημένον πρὸς τὴν Παρθένον Πνεῦμα ἄγιον ἐπελευσεται ἐπὶ σέ, καὶ τὰ ἐξῆς.

Καὶ γὰρ ὁ Κύριος δώσει χρησιμότητα. Ὅταν, φησὶ, καθ' ὑπερβολὴν χρησιμότητος ἐπιλάμψῃ τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς ὁ Κύριος, τότε καὶ ἡμεῖς, νοητὴ ὑπάρχοντες γῆ, τοὺς πνευματικούς καρποὺς ἀποδώσομεν τῆς δικαιοσύνης.

Δικαιοσύνη ἐνώπιον αὐτοῦ προπορεύεται. Εἰπὼν, ὡς δώσει ἡ νοητὴ γῆ τὸν καρπὸν, διδάσκει πῶς δώσει. Πῶς δὲ δώσει, ἢ ὅταν αὐτοῦ τοῦ ἐργαζομένου τὸ ἀγαθὸν ἡ δικαιοσύνη, προβαδίσασα εἰς τὴν ἄνω ἄγουσαν ἔδδν, κατευθύνῃ τοῦ αὐτὴν πορευομένου τὰ διαθήματα;

Προσευχὴ τῷ Δαυὶδ. ΨΑΛΜΟΣ ΗΕ'.

Ἐπίδοσις.

Ἐπιδοθεὶς διὰ τοῦ Πνεύματος τὰ περὶ τῆς παρουσίας τοῦ Μονογενοῦς ὁ μακάριος Δαυὶδ, καὶ τὴν ἐσομένην πανεὶ τῷ καταφεύγοντι πρὸς αὐτὸν τῶν ἁμαρτημάτων ἄφρονιν, εὐκρίτως ἀναπέμπει προσευχὴν, ἕνα καὶ αὐτὸν ἀξίων εὐρεθῆναι τῶν σωζομένων διὰ τῆς χάριτος.

Κλίρον, Κύριε, τὸ οὖς σου καὶ ἐπάκουσόν μου. Μέγα γὰρ ὡς ἀληθῶς ἐφόδιον πρὸς τὸ εὐχόμενον ἐπακούεσθαι ἡ ταπεινοφροσύνη. Ὅτι πτωχὸς καὶ πένης εἰμι ἐγώ. Ταπεινοφρονημάτων τῆς προσευχῆς τὸ προοίμιον. Τῆς γὰρ δικαιοσύνης ἄμφω κεκτημένοι τὸν πλοῦτον, ὅ τε Δαυὶδ καὶ ὁ Ἐζεκίας πρὸς τοῦτον μὲν οὐχ ἔωρων, εἰς δὲ τὴν τῆς φύσεως τελευτὴν ἀπέβλεπον, καὶ τὸν Θεὸν ἠντιδόλησαν οἰκτεῖραι ταύτην πτωχεῖα συνεζευγμένην. Τὸ δὲ, Κλίρον, Κύριε, τὸ οὖς σου, ἐκ μεταφορᾶς τέθεικεν ἀρρώστου τινὸς ὑπὸ ἀσθενείας γεγωνότερον οὐ δυναμένου λαλεῖν, καὶ τὸν λατρὸν προσκλίνειν τῷ στόματι τὴν ἀκοὴν ἀναγκάζοντος.

Φύλαξον τὴν ψυχὴν μου, ὅτι θεός εἰμι. Ἀφ' ὧν κατῴρωσεν ἀγαθῶν ἐπακουσθῆναι ἐξαιτεῖ. Σῶσον τὸν δούλον σου, ὁ θεός μου, τὸν ἐπιζῶντα ἐπὶ σοί. Ἐπειδὴ ὅσιν ἑαυτὸν ἀνηγόρευσε, ἐπὶ τὸ ταπεινὸν πάλιν καταφέρει τὸν λόγον, δούλον ἑαυτὸν ἀπογραφόμενος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπ' αὐτῷ μόνῳ τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας ἔχειν ἐπαγγειλάμενος.

^u Coloss. 1, 20. ¹⁴ Luc. 1, 34.

(38) Locus suspectus, est in uno tantum codice nomine Athanasii.

nomiam Unigeniti cum carne. Facta quippe nobis est a Deo et Patre justitia et pax et misericordia et veritas. Nosque miseratus docuit veritatem; imo et justos reddidit nos, *pacificans omnia in seipso quæ in cælo et quæ in terra* ¹².

¹¹ 11. *Misericordia et veritas obviaverunt sibi. Veritatem quæ per Deiparam et semper Virginem mundo exorta est aperte prædicat. Ipse namque est veritas, etiamsi ex muliere natus sit. Justitia enim et pax vere osculatæ sunt, per veritatem illam ex semper Virgine Deipara mundo orientem.*

12. *Et justitia de cælo prospexit.* Simile est id quod ad Virginem dictum fuit: *Spiritus sanctus superveniet in te* ¹⁴, etc.

13. *Etenim Dominus dabit benignitatem.* Cum, inquit, ob summam benignitatem, eos qui in terra sunt illuminaverit Dominus, tunc et nos qui terra sumus spiritualis, spirituales justitiæ fructus dabimus.

14. *Justitia ante eum ambulabit.* Cum dixisset spiritualem terram daturam esse fructum suum, jam docet quo pacto datura sit. Quomodo dabit, nisi cum justitia præambulans, gressus ejus qui operatur bonum et incedit in via quæ sursum tendit, in ipsa via direxerit?

Oratio ipsi David. PSALMUS LXXXV.

Argumentum.

Cum per Spiritum illuminatus nosset beatus David quæ adventum Unigeniti spectabant, atque futuram omnibus qui ad eum confugerent peccatorum remissionem, jure orationem offert, rogans ut ipse unus esse deprehendatur eorum qui per gratiam salutem consequuntur.

1. *Inclina, Domine, aurem tuam, et exaudi me.* Opportuna sane via ut quis exaudiatur, est humilitas. *Quoniam inops et pauper sum ego.* (38) Humilitatis est præmium in oratione. Nam justitiæ ambo divitias possidentes David atque Ezechias, ad eas non respiciebant, sed naturæ inopiam spectabant, et Deo supplicabant ut eam paupertate affectam miseraretur. Illud autem: *Inclina, Domine, aurem tuam*, ex metaphora positum est, quasi ex infirmitate non possit altius clamare, et medicum cogat ut aures ori admoveat.

2. *Custodi animam meam, quoniam sanctus sum.* Ob bona opera quæ edidit postulat exaudiri se. *Salvum fac servum tuum, Deus meus, sperantem in te.* Postquam se sanctum esse dixit, ad humilitatem rursus sermonem convertit, servum sese Domino ascribens, atque spem salutis in illum tantum habere se testificatus

3. *Miserere mei, Domine, quoniam ad te clamabo.* A Docemur hisce, eum qui a Deo quidpiam boni accipere voluerit, debere incessanter in precibus versari.

5. *Quoniam tu, Domine, suavis et mitis.* Docet eos qui ad Deum accedunt, ut ne anxii sint, si dona tantisper differat. Erit quippe illis propitius, utpote qui mansuetus sit et dives in misericordia.

8. *Non est similis tui in diis, Domine.* Deos vocat sanctos prophetas ad quos sermo Domini factus. Ait autem neminem prophetarum potuisse liberare homines a peccato, nisi solum Dominum, juxta id quod alibi dictum est: *Non legatus, non angelus, sed ipse Dominus salvavit nos*¹².

11. *Lætetur cor meum ut timeat nomen tuum.* Qui pietate erga Deum instructus est, legitimum vitæ institutum amplectitur. Hujusmodi autem vita mater est lætitiæ. Merito itaque Propheta divino timore cor suum lætificari posse putavit. Ita enim alibi quoque ait¹⁶: *Lætetur cor quærentium Dominum, et iterum*¹⁷: *Memor fui Dei, et delectatus sum.*

12. *Confitebor tibi, Domine Deus meus, in tote corde meo.* Mutata repente oratione in confessionem, eo quod liberatus fuerit ab inferno, causam enuntiat cur peccaverit, insidias multorum atque potentium commemorans, iisque adumbrans invisibiles potestates, quæ Deum ante oculos non constituunt. Tu autem, Domine, ait, concessisti ea quæ minime illi expectabant, tua clementia liberans animam meam ex inferno inferiori. Hæc autem dicit Christus astantibus regibus terræ et principibus coactis in unum contra ipsum.

13. *Quia misericordia tua magna est super me.* Quasi jam consecutus quod precibus postulavit, magnam Dei misericordiam se in sæcula laudaturum ait, quia eorum animas de manu inferi liberavit.

14. *Deus, iniqui insurrexerunt super me.* His ostendit se in peccatum illud delapsus fuisse. Quomodo autem, nisi quia synagoga quædam malignorum spirituum insurrexit, et supplantavit eum ne virtutis cursum teneret?

15, 16. *Et tu, Domine Deus meus, miserator, et misericors,* etc. Etiam si, inquit, insurgentibus in me malignis spiritibus, in peccatum defectus sum, ac per illud in infernum illum inferiorem, sed tu ipse, Domine, tuas illas miserationes in me effundens liberasti animam meam; quare rursus misericordiam postulo. Veniet autem mihi misericordia, eum me respicias.

17. *Fac mecum signum in bonum.* Sicut olim in Ægypto filiis Israel signum dedit Dominus, ut non læterentur ab exterminatore; ita et sibi signum

Ἐλέησόν με, Κύριε, ὅτι πρὸς σὲ κεκράξομαι. Διδάσκει ἡμᾶς ὁ λόγος, ὡς τὸν βουλούμενόν τι παρὰ τοῦ Θεοῦ λαβεῖν ἀγαθόν, ἀδιάλειπτον δεῖ εἶναι ἐν προσευχαῖς.

Ὅτι σὺ, Κύριε, χρηστὸς καὶ ἐπιεικὴς. Διδάσκει τοὺς προσερχομένους Θεῷ μὴ ἀκηδιάν, εἰ καὶ πρὸς ὀλίγον τὴν δόσιν ἀναβάλλεται. Ἔσται γὰρ πάντως αὐτοῖς ἐπήκοος, ἅτε χρηστὸς ὢν καὶ πολὺ λίαν εἰς ἔλεος πλούσιος.

Ὅν ἔστιν ὁμοίός σοι ἐν θεοῖς, Κύριε. Θεοὺς μὲν γὰρ τοὺς ἁγίους προφήτας φησὶ, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο. Λέγει δὲ, ὅτι οὐδεὶς τῶν προφητῶν ἐξελεῖσθαι τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἀμαρτίας ἔσχυσεν ἢ μόνος αὐτὸς ὁ Κύριος, κατὰ τὸ εἰρημένον ἀλλαχοῦ. *Ὁὐ πρέσβυς, οὐκ ἄγγελος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος ἔσωσεν ἡμᾶς.*

Εὐφρανθήτω ἡ καρδία μου, τοῦ φοβεῖσθαι τὸ ὄνομά σου. Ὁ τὴν περὶ Θεὸν εὐλάβειαν κεκτημένος τὴν ἔννομον ἀσπάζεται πολιτεῖαν. Μήτηρ δὲ εὐφροσύνης ἡ τοιαύτη ζωὴ. Εἰκότως τοίνυν ὁ προφήτης τῷ φόβῳ τὴν οικίαν εὐφρανθῆναι καρδίαν ὑπώπτεισεν. Οὕτω γὰρ καὶ ἀλλαχοῦ φησὶν: *Εὐφρανθήτω καρδία ζητούντων τὸν Κύριον*· καὶ πάλιν: *Ἐμνήσθη τὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ εὐφράνθη.*

Ἐξομολογήσομαι σοι, Κύριε ὁ Θεός μου, ἐν ὅλη καρδίᾳ μου. Μεταβαλὼν τὴν προσευχὴν εὐθύς εἰς ἐξομολόγησιν, ἐφ' οἷς ἐρρύσθη τοῦ ἕδου, τὴν αἰτίαν ἐξαγορεύει δι' ἣν ἤμαρτε, λέγων ἐπιβουλήν πολλῶν τε καὶ κραταιῶν, αἰνιττόμενος τὰς ἀοράτους δυνάμεις, μὴ θεμένας πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν Θεόν. Σὺ δὲ, Κύριε, φησὶν, ἅπερ ἐκένοι μὴ προσεδόκησαν συνχωρήσας, ῥυσάμενος τὴν ψυχὴν μου ἐξ ἕδου κατωτάτου φιλανθρωπία τῇ σῆ. Λέγει δὲ ταῦτα Χριστὸς, παραστάντων τῶν βασιλέων τῆς γῆς, καὶ τῶν ἀρχόντων συναχθέντων ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατ' αὐτοῦ.

Ὅτι τὸ ἔλεός σου μέγα ἐπ' ἐμέ. Ὡς ἦδη εἰς πέρας αὐτῶν ἀχθείσης τῆς προσευχῆς, τὸ μέγα ἔλεος τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς αἰῶνας αἰνέσειν φησὶν: ὅτι δὴ καὶ αὐτῶν ἐκ χειρὸς ἕδου τὰς ψυχὰς ἠλευθέρωσεν.

Ὁ Θεός, παράνομοι ἐπανέστησαν ἐπ' ἐμέ. Δείκνυσι διὰ τούτων, ὡς εἰς τὴν ἀμαρτίαν ἐκείνην κατέπεσαν. Πῶς δὲ, ἢ ἐκ τοῦ συναγωγῆν τινα πονηρῶν πνευμάτων ἐπαναστῆναι καὶ ὑποσκελίσαι αὐτὸν τοῦ κατ' ἀρετὴν δρόμου;

Καὶ σὺ, Κύριε ὁ Θεός μου, οὐκίτημων καὶ ἐλεήμων. Εἰ καὶ, ἐπαναστάντων μοι τῶν πονηρῶν πνευμάτων, φησὶ, κατηνέχθη ἐν ἀμαρτίαν, καὶ δι' αὐτῆς εἰς τὸν προκείμενον κατωτάτον ἕδον· ἀλλὰ σὺ, Κύριε, αὐτὸς, τοὺς οικείους οὐκίτημούς καὶ ἐπ' ἐμοὶ ἐφαπλώσας, ἐρρύσω τὴν ψυχὴν μου διὰ καὶ πάλιν ἐλεεῖσθαι ἐξαίτω. Ἔσται δὲ μοι ὁ ἔλεος διὰ τοῦ ἐπιδέψαι σε εἰς ἐμέ.

Πόησον μετ' ἐμοῦ σημεῖον εἰς ἀγαθόν. Ὡσπερ πάλαι ἐν Αἰγύπτῳ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ σημεῖον ἔδωκεν ὁ Θεός, τοῦ μὴ ἀδικηθῆναι: αὐτοὺς παρὰ τοῦ

¹² Isa. xxxiii, 2. ¹⁶ Psal. civ, 3. ¹⁷ Psal. lxxvi, 2.

διθρονητοῦ, οὕτω καὶ αὐτῷ σημεῖον δοθῆναι ἐξαιτεῖ, **A** dari rogat, ut per illud servetur, et inimicos confundat.

Τοῖς υἱοῖς Κορὲ ΨΑΛΜΟΣ φθῆς. ΠΖ'.

Ἐπόθεσις.

Ἄδουσι πάλιν τὸν ψαλμὸν τοῦτον οἱ τοῦ Κορὲ υἱοὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, δι' αὐτοῦ κηρύσσοντες τῶν ἐθνῶν τὴν κλῆσιν, καὶ τὴν γενομένην ἐπιλαμπρῆν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Μονογενοῦς διὰ τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας.

Οἱ θεμέλιοι αὐτοῦ ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς ἁγίοις. Αὐτοῦ μὲν τοῦ κληθέντος διὰ τῆς πίστεως λαοῦ. Λέγει δὲ, ὅτι ἐξ ἐθνῶν λαὸς ἐπιπροκοδομήθη ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν.

Ἄρα τῷ Κυρίῳ τὰς πύλας Σιών ὑπὲρ πάντα τὰ σκηνώματα Ἰακώβ. Πύλας Σιών τὴν εἰσαγωγικὴν καὶ στοιχειωδῆ διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας φησί· σκηνώματα δὲ Ἰακώβ τὴν κατὰ νόμον λατρείαν. Φησὶν οὖν ὡς αἰρετωτέρα κέκριται παρὰ τῷ Θεῷ ἡ εὐαγγελικὴ πολιτεία τῆς κατὰ νόμον λατρείας.

Δοδοξασμένα ἐλαλήθη περὶ σοῦ, ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ. Πόλις μὲν ἡ Ἐκκλησία. Ποῖα δοδοξασμένα ἐλαλήθη περὶ αὐτῆς, ἢ τὸ κατοικῆσαι ἐν αὐτῇ τὸν Μονογενῆ, κατὰ τὸ εἰρημένον· Ὡδε κατοικήσω, ὅτι ἡρετισάμην αὐτήν;

Μνησθήσομαι Ῥαὰβ καὶ Βαβυλῶνος. Τῶν ἐπιστρεφόντων εἰς ἐμὲ, φησὶ, μνήμην εἰς ἀγαθὸν ποιήσομαι, ἢ καὶ τῶν ἐκτόπως εἰς φιληδονίαν ἐκκεκλιμένων, καὶ τῶν ἄγαν εἰδωλολατρῶντων. Ταῦτα γὰρ ἡμῖν ἐσήμανε διὰ τῆς Ῥαὰβ καὶ Βαβυλῶνος. Καὶ Ἰδοὺ ἀλλόφυλοι καὶ Τύρος καὶ λαὸς τῶν Αἰθίοπων. Διδάσκει ἡμᾶς ὁ λόγος σαφῶς, ὅτι διὰ τῶν πάντων τῶν ἐθνῶν ἡ Ἐκκλησία συνέστηκεν.

Μήτηρ Σιών ἐρεῖ· Ἄνθρωπος, καὶ ἄνθρωπος ἐγεννήθη ἐν αὐτῇ. Μητέρα φησὶ, ὄλον δὲ, ὅτι οἱ πεπιστευκότες τὴν Σιών ἦτοι τὴν Ἐκκλησίαν ἐπιγραφόμεθα, ἐν ἧ ὁ ἄνθρωπος, ἢ ὁ αὐτὸς ὁ θεμελιώσας αὐτήν. Οὗτος δὲ ἐστὶν ὁ γενόμενος δι' ἡμᾶς ἄνθρωπος, καὶ ἐπαγγελλόμενος ἐπὶ τὴν πέτραν θεμελιῶσαι τὴν Ἐκκλησίαν.

Κύριος διηγῆσεται ἐν γραφῇ λαῶν καὶ ἀρχόντων. Τῶν λαῶν, φησὶ, καὶ τῶν ἀρχόντων τῶν ἐν αὐτῇ τῇ Ἐκκλησίᾳ γενομένων, ὁ Κύριος διηγῆσεται τὴν γραφὴν. Καὶ πῶς ἂν, φησὶν, ἢ τὴν ἀπογραφὴν τὴν γενομένην ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἢν αὐτὸς αὐτοῖς διηγῆσεται λέγων· Χαίρετε, ὅτι τὰ ὄνόματα ὑμῶν ἐγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς;

Ὡς εὐφρανόμενων πάντων ἡ κατοικία ἐν σοί. Ὅταν, φησὶν, ἐν σοὶ πάντων ἡ κατοικία τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ γένηται, τότε καὶ εὐφροσύνης ἔσονται πλήρεις.

Ὁδὴ ΨΑΛΜΟΥ τοῖς υἱοῖς Κορὲ. Εἰς τέλος ὑπὲρ Μαελέθ τοῦ ἀποκριθῆναι, συνέσεως Ἐθάμ τῷ Ἰσραηλίτῃ. ΠΖ'.

Ἐπόθεσις.

Ἐν τούτῳ τῷ ψαλμῷ ὁ τοῦ Χριστοῦ εἰσφέρεται θάνατος, ὃν ὑπὲρ ἡμῶν ἀνεδέξατο ἕπως καὶ τοῖς

1. Filiis Core PSALMUS Cantici. LXXXVI.

Argumentum.

Hunc rursus psalmum canunt filii Core in Ecclesiae gratiam, vocationem gentium prædicantes, et illustrationem Unigeniti in Ecclesia futuram per œconomiam carnis

Fundamenta ejus in montibus sanctis. Ejus scilicet populi qui per fidem vocatus est. Ait autem ex gentibus ædificatum fuisse populum super fundamentum apostolorum et prophetarum.

2. Diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Jacob. Portas Sion initialem et elementarem Ecclesiae doctrinam dicit, tabernacula autem Jacob legalem cultum. Ait igitur optabilis apud Deum esse evangelicum institutum legali cultu.

3. Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei. Civitas est Ecclesia. Quænam gloriosa dicta sunt de illa, nisi quod in ea habitet Unigenitus, juxta dictum illud : Hic habitabo quoniam elegi eam¹⁰?

4. Memor ero Rahab et Babylonis. Eorum qui ad me convertuntur, ait, memoriam ad bonum conservabo : aut eorum qui indecenter ad voluptatem declinarunt, sive eorum qui idololatriæ valde addicti fuere. Hæc enim nobis significavit per Rahab et Babylonem. Ecce alienigenæ et Tyrus et populus Æthiopum. Palam his verbis edocemur ex omnibus gentibus Ecclesiam constare.

5. Mater Sion dicet : Homo, et homo natus est in ea. Matrem dicit, manifestum autem est nos qui credimus id Sioni sive Ecclesiae ascripturos, in qua est homo, sive is ipse qui fundavit eam. Hic autem est qui pro nobis homo factus est, et qui pollicitus est se supra petram ædificaturum Ecclesiam.

6. Dominus narrabit in scripturis populorum et principum. Populorum, inquit, et principum qui in ipsa Ecclesia erunt scripturam Dominus enarrabit. Et qua ratione illud, nisi quia descriptionem illam in cœlis factam illis ipse narrabit dicens¹⁰ : Gaudeate quia nomina vestra scripta sunt in cœlis?

7. Sicut lætantium omnium habitatio est in te. Quando, ait, omnium qui in Ecclesia sunt habitatio in te fuerit, tunc lætitia pleni erunt.

1. Canticum PSALMI. In finem pro Maheleth ad respondendum, intellectus Etham Israelitæ [Vulg. cum Hebr. Etham Ezrahitæ]. LXXXVII.

Argumentum.

In hoc psalmo Christi mors, quam pro nobis suscepit, memoratur : ut postquam spiritibus qui

¹⁰ Psal. cxxxi, 14. ¹⁰ Luc. x, 20.

in inferno erant prædicasset, daret resurrectionem. Deflet autem Jerusalem, utpote quæ excidisset a spe in ipsum. Ipsa autem Jerusalem sive populus, olim ceu quidam chorus erat, secundum quod portio et sors ejus nuncupabatur; quamobrem pro Maheleth inscriptus est psalmus, quod dicitur, choreæ sive chori. Quoniam autem profundum est Christi mysterium, valde subtili et spirituali mente opus est ad illud intelligendum; quare, *Intellectus*, inscribitur. Dicitur autem psalmus *Æman* esse, in *Ægypto* a Moyse factus. Hic autem *Æman* nepos erat Israelis, utpote qui descenderet ex Zara, qui erat filius Judæ filii Israelis.

2. *Domine Deus sanctis meæ, in die clamavi.* Utpote bonus, cum videret populi lapsum et discipuli perniciem, preces pro iis effundit ad Patrem, ut, improbitalis minime participes, salutem et ipsi per eum nanciscerentur.

4. *Quia repleta est malis anima mea.* Tametsi ipse peccata nostra pertulit, et pro nobis dolet, jure se malis repletum ait. *Et vita mea inferno appropinquavit.* Hoc ait quia per gratiam Dei pro universo mundo gustavit mortem.

5. *Factus sum sicut homo sine adjutorio inter mortuos liber.* Solus Jesus et mortuus est pro iniquitatis populi ductus ad mortem, juxta Isaïæ vocem²⁰: et mortuus cum esset solus erat liber²¹. Neque enim peccatum habebat quod ipsum morti faceret obnoxium. Quapropter dixit²²: *Potestatem habeo ponendi animam meam, et iterum potestatem habeo sumendi eam.*

6. *Sicut vulnerati dormientes in sepulcris.* Similis, inquit, factus sum hominibus vulneratis et jacentibus in sepulcris, qui cum tuum auxilium non accepissent, non acceperunt resurrectionem. Ego autem vulneratus sum, inquit, propter peccata populi, et in sepulcris fui, sed non ibi remansi, quia et post vulnerationem, et post depositionem in sepulcro, mei meministi. Resurrexi enim calcata morte.

8. *Super me confirmatus est furor tuus.* Furorem Dei vocat maledictionem mortis, hominum generi illatam. Quia igitur maledictio pro nobis factus est, ideo furorem Dei super se confirmatum dicit.

Et omnes fluctus tuos induxisti super me. Fluctus sive elationes vocat, vehementem pœnam hominibus prævaricationis causa inflictam. Significat item mortem.

9. *Longe fecisti notos meos a me.* Hoc ait quia tempore passionis omnes reliquerunt eum. *Posuerunt me abominationem sibi.* Vide quomodo etiam-

ἐν ἄδου κηρύξας πνεύμασι δωρήσεται τὴν ἀνάστασιν. Ἀποκλαίεται δὲ καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ, ἅτε δὴ ἐκπεσομένην τῆς εἰς αὐτὸν ἐλπίδος. Αὕτη ἰδὲ ἡ Ἱερουσαλήμ, ἦτοι ὁ λαὸς, πάλαι οἷόν τις χορὸς ἦν, καθὼ καὶ μέρος αὐτοῦ καὶ κληρὸς προσηγορεύετο διὸ καὶ πρὸς Μαελεθ ἐπιγέγραπται ὁ ψαλμὸς, ὃ ἔστι χορείας ἦτοι χοροῦ. Ἐπειδὴ δὲ βαθὺ τὸ Χριστοῦ μυστήριον, καὶ λίαν λεπτῆς διανοίας δεῖ πνευματικῆς πρὸς τὸ συνιέναι αὐτό τούτου χάριν *Συνέσεως* ἐπιγέγραπται. Λέγεται δὲ τοῦ Αἱμᾶν εἶναι ὁ ψαλμὸς, ἐν Αἴγυπτῳ πρὸς Μωσέως πεποιτημένος. Οὗτος δὲ ὁ Αἱμᾶν (39) ἀπόγονος ἦν τοῦ Ἰσραήλ, ἅτε ἐκγονος ὢν τοῦ Ζαρά, ὃς ἦν υἱὸς τοῦ Ἰούδα, τοῦ υἱοῦ Ἰσραήλ.

B *Κύριε ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας μου, ἡμέρας ἐκέκραξα.* Ἄτε ἀγαθὸς ὢν, εἰδὼς τὴν ἐκπτώσιν τοῦ λαοῦ καὶ τὴν τοῦ μαθητοῦ ἀπώλειαν, τὰς ὑπὲρ αὐτῶν ἀναπέμπεται πρὸς τὸν Πατέρα εὐχάς ὅπως ἂν, τῆς κακίας μὴ μεταλαβόντες, καὶ αὐτοὶ τῆς δι' αὐτοῦ σωτηρίας τύχοιεν.

Ὅτι ἐπλήσθη κακῶν ἡ ψυχὴ μου. Εἰ καὶ αὐτὸς τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἐδάστασε, καὶ περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται, εἰκότως καὶ κακῶν ἐμπέλησται φησι. *Καὶ ἡ ζωὴ μου τῷ ἄδῃ ἤγγισε.* Τοῦτό φησιν, ἐπειδὴ ὑπὲρ παντὸς χάριτι Θεοῦ ἐγεύσατο θανάτου.

Ἐγενήθη ὡσεὶ ἄνθρωπος ἀβοήθητος ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος. Μόνος Ἰησοῦς καὶ ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἀνομῶν τοῦ λαοῦ ἀγόμενος εἰς θάνατον, κατὰ τὴν Ἡσαίου φωνήν· καὶ νεκρὸς ἂν ἐλεύθερος ἦν μόνος· οὐ γὰρ εἶχεν ἀμαρτίαν τὴν κάτοχον αὐτὸν ποιοῦσαν θανάτῳ. Διὸ καὶ ἔλεγεν· *Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι τὴν ψυχὴν μου, καὶ πάλιν ἐξουσίαν ἔχω λαβεῖν αὐτήν.*

Ὅσει τραυματῖαι καθεύδοντες ἐν τάφῳ. Παρόμοιος, φησὶ, γέγονα ἀνθρώποις τετραυματισμένοις καὶ κειμένοις ἐν μήμασιν, οἷ, τῆς σῆς μὴ τυχόντες ἐπικουρίας, οὐ τετυχήκασι ἀναστάσεως. Ἐγὼ δὲ τετραματίσμαι, φησὶ, διὰ τὰς ἀμαρτίας τοῦ λαοῦ, καὶ ἐν τάφοις γέγονα, οὐ μὴν καὶ ἀπέμεινα· διότι μου καὶ μετὰ τὴν τρώσιν καὶ τὴν ἐν τῷ τάφῳ κατάθεσιν ἐμνήσθης. Ἀνέστην γὰρ πατήσας τὸν θάνατον.

Ἐπ' ἐμὲ ἐπεστηρίχθη ὁ θυμὸς σου. Θυμὸν τοῦ Θεοῦ φησὶ τὴν ἐπενεχθεῖσαν τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει τοῦ θανάτου κατάραν. Ἐπειδὴ τοίνυν γέγονεν ὑπὲρ ἡμῶν κατάραν, τούτου χάριν τὸν θυμὸν τοῦ Θεοῦ ἐπ' αὐτὸν ἐπεστηρίχθαι φησὶ.

Καὶ πάντας τοὺς μετεωρισμούς σου ἐπήγαγες ἐπ' ἐμέ. Μετεωρισμούς τὴν μετὰ σφοδρότητος ἐπενεχθεῖσαν τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει ὑπὲρ τῆς παραβάσεως δικὴν φησὶ. Σημαίνει δὲ πάλιν τὸν θάνατον.

Ἐμάκρυνας τοὺς γνωστούς μου ἀπ' ἐμοῦ. Τοῦτό φησιν, ἐπειδὴ πάντες αὐτὸν κατέλιπον κατὰ τὸν τοῦ πάθους καιρὸν. *Ἐθερτό με βδέλυγμα ἐμ-*

²⁰ Isa. LIII, 8. ²¹ Psal. LXXXVII, 6. ²² Joan. x, 18.

(39) Sic Vulgata *Eman*. Sed Græca Psalmorum exemplaria, Ἐθάμ.

τοῖς. Ὅρα πῶς καὶ μέχρι νῦν Ἰουδαῖοι τὸ Χριστοῦ ὄνομα βδελύσσονται. Παρεδόθη, καὶ οὐκ ἐξεπορεύομαι. Τοῦτο φησι, διὰ τὸ κατάκλειστον αὐτὸν γενέσθαι ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ἀρχισυναγώγου.

Οἱ ὀφθαλμοὶ μου ἠσθένησαν ἀπὸ πτωχείας. Ἀπεκλαιόμην, φησὶν, ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, ἰδὼν αὐτοὺς τοῦ κατὰ Θεὸν πλοῦτου ἐκπεσουμένους καὶ εἰς πτωχείαν κατενηνεγμένους ἐσχάτην.

Ἐκέκραξα πρὸς σέ, Κύριε, ὀλην τὴν ἡμέραν. Ἐνα τοίνυν πόρον ἔδωκε τῆς τῶν δεινῶν ἀπαλλαγῆς, τὴν σὴν, Δέσποτα, προμηθεῖαν. Ἐκτείνων γὰρ αἰετὰς χεῖρας ἀντιβολῶ σε. Τὴν πικρὰν δὲ τῆς ψυχῆς ὀδύνην τοῦτο τὸ σχῆμα δηλοῖ. Ὑπὸ γὰρ τῆς χρείας ἀναγκαζόμενος, σπουδαιότερόν τις ἴκατεύει τὸν δούναί δυνάμενον.

Μὴ τοῖς νεκροῖς ποιήσεις θαυμάσια; Ἰατροὶ ἀναστήσουσι; Τὰς αἰτίας ἡμᾶς διδάσκει τῆς εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ καθόδου, μονονουχὶ λέγων. Ἐπειδὴ οὔτε νεκροὶ δυνατὸν φησὶ, ποιήσασθαι θαυμάσια, οὔτε ἰατροὶ ἀναστήσαι, ἵνα ἐξομολογήσωνταί σοι, οὔτε μὴν οἱ ἐν τῇ ἀπωλείᾳ δυνατοὶ ἦσαν γινῶναι σου τὴν ἀλήθειαν· τοῦτου χάριν, ὦ Πάτερ, καὶ τοῖς ἐν ᾄδου καταλεθγίσιμα· ἵνα ἀναστάντες οἱ ἐν τῇ ἐπιλησημένῃ γῆ καὶ τῶν θαυμασίων σου πείραν λάβοιεν, καὶ διηγῆσωνται οἱ πάλοι ἐν τῷ σκότει τὴν ἀλήθειάν σου.

Μὴ διηγῆσται τις ἐν τῷ τάφῳ τὸ ἔλεός σου; Μὴ δυνατὸν, φησὶ, τοὺς εἰς κόνην διαλυθέντας νεκροὺς καὶ ἐν τῷ ζόφῳ τοῦ θανάτου διάγοντας, καὶ λήθη παραδεδομένους, τῆς σῆς ἔσεσθαι φιλανθρωπίας, καὶ τῶν σῶν θαυμάτων θεατὰς καταστήσαι;

Μὴ γνωσθήσεται ἐν τῷ σκότει τὰ θαυμάσιά σου; Ὅσπερ ἐν τοῖς ἀπολωλόσιν οὐκ ἔστιν ἀλήθεια, οὕτως ἐν τοῖς ἐσκοτισμένοις οὐκ ἔστι θαυμάσια. Γῆ ἐπιλησημένη ἔστι ψυχὴ λογικὴ τῶν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἔστερημένη καρπῶν.

Ἰνα τί, Κύριε, ἀπώθεις τὴν ψυχὴν μου, ἀποστρέφεις τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ; Ὁ μὲν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ προσήυετο, οἱ δὲ ἀναξίους ἑαυτοὺς τῆς σωτηρίας δι' ὑπερβολὴν κακίας ἀποφαίνονται· οἷον ἐπρακτον αὐτοῦ τὴν ὑπὲρ αὐτῶν καθιστῶντες εὐχὴν.

Πτωχὸς εἰμι ἐγὼ καὶ ἐν κόποις ἐκ νεότητός μου. Πτωχὸς μὲν διὰ τὸ δούλου λαβεῖν μορφήν· ἐν κόποις δὲ ἐκ νεότητος, διότι ἐκ σπαργάνων αὐτῶν ἐπεβουλεύετο παρά τε Ἡρώδου καὶ τῶν ὁμοίων αὐτῷ. Ὑψώθεις δὲ ἐταπεινώθη καὶ ἐξηπορήθη. Ὑψωσιν μὲν τὴν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἀνοδὸν φησὶ, κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπ' αὐτοῦ. Ὅταν ὑψώσητε τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ δὲ, ἐταπεινώθη, διὰ τὴν μέχρις ἴδου καθόδον λέγει.

Ἐπ' ἐμὲ διεῖλον αἱ ὀργαί σου. Πᾶσαν, φησὶν, ἐκίνησας κατ' ἐμοῦ τὴν ὀργήν· καὶ ταῖς φοβερωτάταις με διετάραξας τιμωρίαις, καὶ ταύταις καθάπερ ἔδεικνεν ὑποδρύχίον με πεποίησας.

Ἐμάκρυνας ἀπ' ἐμοῦ φίλον καὶ πλησίον καὶ

num Judæi Christi nomen exsecratur. Traditus sum, et non egrediebar. Hoc ait quia conclusus fuit in domo principis synagogæ.

10. Oculi mei languerunt præ inopia. Flebam, inquit, pro populo cernens eos a divitiis, quæ secundum Deum sunt, ad extremam paupertatem delapsos.

11. Clamavi ad te, Domine, tota die. Unum nobis exitum ut a malis liberemur præbeto, tuam, Domine, providentiam. Nam semper manus extendens te deprecor. Hic porro habitus acerbum animi dolorem indicat. Necessitate quippe coactus quilibet homo, ferventius ei supplicat qui id tribuere potest.

12. Nunquid mortuis facies mirabilia? Medici suscitabunt? Nos edocet quæ causa sit quod mortis tempore descenderit, tantum non ita loquens: Quoniam, inquit, neque mortui possunt mirabilia facere, neque medici suscitare ut confiteantur tibi, neque ii qui in pernicie erant nosse poterant veritatem tuam, hujus rei gratia, o Pater, reputatus sum cum iis qui sunt in inferno; ut suscitati ii qui sunt in terra oblivionis, mirabilium tuorum experimentum accipiant, et qui olim in tenebris erant enarrent veritatem tuam.

13. Nunquid enarrabit aliquis in sepulcro misericordiam tuam? Num potest, inquit, fieri, ut mortui in pulverem redacti qui in umbra mortis degunt, et oblivioni traditi sunt, tuæ sint clementiæ participes, et tuorum mirabilium speculatores?

14. Nunquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua? Quemadmodum apud eos qui perierunt non est veritas; ita apud eos qui in tenebris sunt, non sunt mirabilia. Terra oblivionis, est anima rationalis fructibus Spiritus sancti privata.

15. Utquid, Domine, repellis orationem meam, avertis faciem tuam a me? Ille quidem pro populo precabatur, ipsi vero ob ingentem malitiam sese salute indignos reldunt, ita ut ejus orationem pro ipsis oblatam quasi inutilem efficiant.

16. Pauper sum ego et in laboribus a juventute mea. Pauper quidem quia servi formam accepit; in laboribus autem a juventute, quia ab ipsis incunabulis, Herodis et similium ipsi hominum insipiis appetitus est. Exaltatus autem humiliatus sum et conturbatus. Exaltationem dicit ascensum ad crucem, juxta id quod ab illo dictum est: Cum exaltaveritis Filium hominis. Illud autem, humiliatus sum, de suo in infernum descensu ait.

17, 18. In me transierunt ira tua, etc. Omnem iram, inquit, adversum me excitasti; et terribilissimis me suppliciis conturbasti, iisque ceu aquis me demersisti.

19. Elongasti a me umicum et proximum, et cetera

22 Joan. viii, 28.

meos a miseria. Miseriam vocat passionis tempus. Ait igitur tempore passionis amicos et notos reliquisse ipsum. Ac quoniam *factus est Patri obediens usque ad mortem, mortem autem crucis* ²¹, in cruce autem relictus est a discipulis, ideo Patrem suum elongasse amicos et notos dicit.

4. *PSALMUS intellectus Ætham Israelitæ* [Vulg. cum Hebr., *Ætham Ezrahitæ*]. LXXXVIII.

Argumentum.

In præsentibus Christi ex semine David generationem, et ejus regnum, vaticinatur, insuperque salutarem passionem quam pro nobis sustinuit. *Intellectus autem inscriptus est*, quia spirituali mente opus est maxime ad intelligendam mysteriorum ejus profunditatem. De Æman autem, quod et ipse propheta fuerit, in præcedentibus jam enarratum est.

2. *Misericordias tuas, Domine, in æternum cantabo.* Et quas misericordias Domini? quasnam erga nos effecit, quas cantare debeamus? nimirum quod principatus et potestates de medio sustulerit, et ipsum diaboli imperium: nosque liberaverit a peccato et morte. *In generationem et generationem annuntiabo veritatem tuam in ore meo.* Veritas Patris est Filius, quem sancti in generationem et generationem in ore gestant: sermo enim quasi ab apostolico choro procedit.

5. *Quoniam dixisti: In æternum misericordia ædificabitur.* Tu, inquit, o Domine, dignatus es polliceri, in æternum misericordiam magnam et mirabilem assidue ædificandam in cœlis, id est præparandam, sive excitandam. Nam quod ædificatur quodammodo excitatur et erigitur. Est autem illud salus et gratia per Christum data. Misericordia quidem Dei homines ædificat, veritas autem præparat sanctas virtutes. *Præparabitur veritas tua.* Quemadmodum salus Christi misericordia et gratia vocatur, ita quoque vocatur veritas, quæ usque ad cœlos, ait, excitata est per sanguinem, sive in terra sive in cœlo.

4. *Disposui testamentum electis meis, Abrahamo, inquit, et Jacobo: iis enim promissiones de Christo dedit, juxta id quod dictum est: Et benedicentur in semine tuo omnes tribus terræ* ²². *Juravi David servo meo.* Et ubinam juravit, nisi cum diceret illi: *Et erit postquam impleti fuerint dies tui, et dormieris cum patribus tuis, exsurges de semine tuo alius, qui erit ex ventre tuo: Et præparabo in æternum regnum ejus. Ipse ædificabit domum nomini meo. Et erigam regnum ejus in sæculum. Ego ero illi in patrem, et ipse erit mihi in filium* ²³?

Καὶ ἀνορθώσω τὴν βασιλείαν αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα. Καὶ ἀνορθώσω μοι εἰς γένος.

5. *Confitebuntur cœli mirabilia tua.* Hoc ait ob Christum natum, et quod angeli pastoribus annun-

τοὺς γνωστοὺς μου ἀπὸ τλαιπωρίας. Τλαιπωρίαν τὸν τοῦ πάθους καιρὸν κατασημαίνει. Λέγει οὖν, ὡς παρὰ τὸ πάθος αὐτὸν καὶ οἱ φίλοι καὶ οἱ γινώριμοι ἐγκατέλιπον. Ἐπειδὴ δὲ γέγονεν ὑπήκοος τῷ Πατρὶ μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ, ἐν δὲ τῷ σταυρῷ καταλέλειπται παρὰ τῶν μαθητῶν· τοῦτο χάριν τὸν Πατέρα αὐτοῦ μακρῶναι τοὺς φίλους καὶ τοὺς γνωρίμους λέγει.

ΨΑΛΜΟΣ συνέσεως Αἰθὰμ τῷ Ἰσραηλίτῃ.

ΠΗ.

Ἰσόθεσις.

Ἐν τοῖς παροῦσι τὴν ἐκ σπέρματος Δαυὶδ γέννησιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ θεσπίζει, καὶ μὴν καὶ τὸ πάθος τὸ σωτήριον ὃ ὑπέμεινεν ὑπὲρ ἡμῶν. Συνέσεως δὲ ἐπιγράφεται, ἐπειδὴ πνευματικῶν μάλιστα χρεῖα τοῦ πρὸς τὸ νοῆσαι τὸ βάθος τῶν αὐτοῦ μυστηρίων. Τὰ δὲ περὶ τοῦ Αἱμᾶν, ὡς καὶ οὗτος προφήτης ἦν, ἐν τοῖς προλαβοῦσι σαφῶς διηγέρεται.

Τὰ ἐλέη σου, Κύριε, εἰς τὸν αἰῶνα ἕσομαι. Καὶ ποῖα τὰ ἐλέη τοῦ Κυρίου, ἃ πεποίηκεν εἰς ἡμᾶς, ἃ καὶ ἕδειν ὀφειλομεν; ἢ τὸ καθελεῖν μὲν τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, καὶ αὐτὸ τοῦ διαβόλου τὸ κράτος· ἐλευθερῶσαι δὲ ἡμᾶς ἀμαρτίας καὶ θανάτου. *Εἰς γενεάν καὶ γενεάν ἀπαγγεῶν τὴν ἀλήθειάν σου ἐν τῷ στόματι μου.* Ἀλήθεια μὲν τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς, ὃν καὶ εἰς γενεάν καὶ γενεάν ἐπὶ στόματος οἱ ἅγιοι φέρουσιν· ἔστι γὰρ ὁ λόγος ὡς ἀπὸ τοῦ ἀποστολικῶν χοροῦ.

Ὅτι εἶπας· Εἰς τὸν αἰῶνα ἔλεος οἰκοδομηθήσεται. Σὺ, ὦ Δέσποτα, φησὶν, ἐπαγγελιασθαι κατηξίωσας, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα διηνεκῶς ἔλεος μέγα καὶ θαυμαστὸν οἰκοδομηθήσεται· ὃ ἔστι κατασκευασθήσεται, ἦγον ἐγερεθήσεται. Τὸ γὰρ οἰκοδομούμενον ἐγείρεται πῶς καὶ ἀνίσταται. Ἔστι δὲ τοῦτο ἢ διὰ Χριστοῦ σωτηρία καὶ χάρις. Τὸ μὲν ἔλεος τοῦ Θεοῦ τοὺς ἀνθρώπους οἰκοδομεῖ, ἢ δὲ ἀλήθεια ἐπιδημᾷ τὰς ἀγίας δυνάμεις. *Ἐτοιμασθήσεται ἡ ἀλήθειά σου.* Ὅσπερ ἢ διὰ Χριστοῦ σωτηρία ἔλεος καὶ χάρις, οὕτω καὶ ἡ ἀλήθεια πάλιν καλεῖται, ἢ καὶ μέχρις οὐρανῶν ἐγηγερται, φησὶ, διὰ τοῦ αἵματος, εἴτε ἐπὶ γῆς εἴτε ἐν οὐρανῷ.

Διεθέμην διαθήκην τοῖς ἐκλεκτοῖς μου· Ἀβραάμ, φησὶ, καὶ Ἰακώβ· τούτοις γὰρ δὴ τὰς περὶ Χριστοῦ ἐπαγγελίας δέδωκε κατὰ τὸ εἰρημένον· Καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν τῷ σπέρματι σου πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς. Ὁμοσα Δαυὶδ τῷ δούλῳ μου. Καὶ ποῦ ὤμοσεν ἢ ἐν τῷ εἰπεῖν πρὸς αὐτόν· *Καὶ ἔσται ὅταν πληρωθῶσιν αἱ ἡμέραι σου, καὶ κοιμηθήσῃ μετὰ τῶν πατέρων σου· ἀναστήσεται ἐκ τοῦ σπέρματός σου ἄλλος, ὃς ἔσται ἐκ τῆς κοιλίας σου. Καὶ ἐτοιμάσω εἰς τὸν αἰῶνα τὴν βασιλείαν αὐτοῦ.* Αὐτὸς οἰκοδομήσει οἶκον τῷ ὀνόματι μου. *Ἐγὼ ἔσομαι αὐτῷ εἰς πατέρα, καὶ αὐτὸς ἔσται*

Ἐξομολογήσονται οἱ οὐρανοὶ τὰ θαυμάσιά σου. Τοῦτ' ἔφησιν διὰ τοῦ γεννηθέντος Χριστοῦ, καὶ ποιήσας

²¹ Philipp. II, 8. ²² Gen. XXI, 18. ²³ I Paral. XVII, 11-14.

ποὺς ἀγγέλους εὐαγγελίζεσθαι λέγοντας· Ὅτι ἐτέ-
χθη ἡμῖν σήμερον Χριστὸς Κύριος ἐν πόλει Δαυὶδ.
Καὶ ἑτέρας δὲ ἐπουρανοῦ στρατείας πλήθος ὀφθῆναι
λεγόντων· Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εὐ-
λόγη.

Ὅτι τις ἐν νεφέλαις ἰσωθήσεται τῷ Κυρίῳ; Εἰ
καὶ γέγονεν ἄνθρωπος, φησὶν, ὁ Μονογενῆς, καὶ καθ-
ῆκεν ἐαυτὸν εἰς ἐκούσιον κένωσιν, καὶ ἔλαβε τὴν τοῦ
δούλου μορφήν· ἀλλὰ καὶ οὕτως ἐστὶν ἀσύγκριτος
ὑπὲρ πάντας καὶ οὐρανοῦς δυνάμεις· αἱ μὲν γὰρ οἰ-
κετικὸν ἔχουσι· τάγμα· ὁ δὲ Δεσπότης τῶν ὄλων ἐστὶ
καὶ κύριος. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ἐν υἱοῖς Θεοῦ ὁμοίος τις
ἐστὶν αὐτῷ. Καὶ τοῦτο αὐτοὶ μαρτυροῦσι λέγοντες,
ὅτι Ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ πάντες ἡμεῖς ἐλάβο-
μεν. Οὐκοῦν ὁ μὲν δίδωσιν ὡς Θεός, οἱ δὲ πλουτοῦσι
τὰ παρ' αὐτοῦ.

Ὁ Θεὸς ἐνδοξαζόμενος ἐν βουλῇ ἁγίων, μέγας
καὶ φοβερός. Ὅσπερ οἱ ἀσύνετοι σκανδαλίζονται
ὀρῶντες αὐτὸν ἐν τῇ τοῦ δούλου μορφῇ, ἀκούοντες
δὲ λέγοντος αὐτοῦ· Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια· καὶ, Πρὸ
τοῦ Ἀβραάμ γενέσθαι ἐγὼ εἰμι· οὕτως οἱ ἅγιοι
τοῦ μπαλιν δοξάζουσιν αὐτὸν, καὶ μέγαν καὶ φοβερὸν
καλοῦσι. Καὶ τοῦτο ἐκείθεν δῆλον, ἐκ τοῦ τὸν μὲν Πέ-
τρον ὡσπερ ἐκ στόματος ἀπάντων βοᾶν· Σὺ εἶ ὁ
Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος· πάλιν δὲ
τοὺς πάντας· Ἀληθῶς Θεοῦ Υἱὸς εἶ· ὅτε τῇ θα-
λάσῃ καὶ τοῖς ἀνέμοις ἐπετίμησεν.

Δυνατὸς εἶ, Κύριε, καὶ ἡ ἀληθείᾳ σου κύκλω
σου· σὺ δεσπόζεις τοῦ κράτους τῆς θαλάσσης.
Δείκνυσιν ὁ λόγος, ὡς αὐτὸς ὁ ἐν τῇ τοῦ δούλου μορ-
φῇ ἐστὶν ὁ καὶ τὴν ὑγρὰν ἐξ ἀρχῆς παραγαγὼν οὐ-
σίαν· καὶ αὐτὸς ἐστὶν ὁ θεβεικῶς ἄμμον ὄριον τῆ
θαλάσσης, καὶ εἰρηκῶς αὐτῇ· Μέχρι τούτου ἐλεύσῃ,
καὶ οὐχ ὑπερβήσῃ. Ἐδείξε δὲ τοῦτο ὑπάρχον ἀληθές,
ἐπιτιμήσας καὶ τῇ θαλάσῃ καὶ τοῖς ἀνέμοις, ὅτε
μετὰ τῶν μαθητῶν συνέπλεε. Τὸν δὲ ὄμιλον τῶν
κυμάτων αὐτῆς σὺ καταπαρῶνεις. Σὺ ἐταπεινώ-
σας ὡς τραυματίαν τὸν ὑπερήφανον. Αὐτὸς γὰρ
ἐστὶν ὁ δῆσας τὸν ἰσχυρὸν καὶ τὸν ὑπερήφανον, καὶ
δεδωκῶς τοῖς αὐτοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄψεων καὶ σκορ-
πίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ.

Σοὶ εἰσὶν οἱ οὐρανοὶ, καὶ σὴ ἐστὶν ἡ γῆ. Ὅσπερ
τῆς θαλάσσης Δεσπότης ἐστὶν, οὕτω καὶ τῶν οὐρανῶν
ποιητὴς καὶ γῆς ἀπάσης. Τὴν οἰκουμένην καὶ τὸ
πλήρωμα αὐτῆς σὺ ἐθεμελίωσας. Τὸν βορρᾶν καὶ
τὴν θάλασσαν σὺ ἐκτίσας. Θαβῶρ καὶ Ἑρμών.
Τὰ τέσσαρα μέρη τῆς οἰκουμένης διὰ τούτων σημαί-
νει· διὰ μὲν τοῦ βορρᾶ τὰ ἀρκυῖα μέρη, διὰ δὲ τῆς
θαλάσσης τὰ τῆς ἐσπέρας. Θάλασσαν γὰρ ἡ Γραφή
τὴν ἐσπέραν καλεῖ· διὰ δὲ τοῦ Ἑρμών ὄρους τὸν νό-
τον· διὰ δὲ τοῦ Θαβῶρ ὄρους πάλιν τὴν ἀνατολήν.

Σὸς ὁ βραχίον μετὰ δυναστείας. Ὁ σὸς, ὧ Δέ-
σποτα, βραχίον, φησὶν, ἐπιδειχθεὶς τοῖς πᾶσι μετὰ
δυναστείας. Εἰ γὰρ καὶ γέγονεν ἄνθρωπος καὶ πέφηνε
καθ' ἡμᾶς, ἀλλ' ἐμφανῆς κατέστη ἡ τῆς μεγαλειότη-

tiaverint dicentes : *Quia natus est nobis hodie Chris-
tus Dominus in civitate David* 17. Et quod alterius
caelestis exercitus multitudo visa fuerit dicentium :
Gloria in excelsis Deo, et in terra pax 18.

7. *Quoniam quis in nubibus aquabitur Domino?*
Etiam si, inquit, Unigenitus factus sit homo, et de-
misit se ad voluntariam evacuationem, atque acce-
pit servi formam, atqui etiam sic est incomparabi-
lis, et omnes etiam caelestres virtutes antecellit. Illæ
namque domesticum et ministerialem habent ordi-
nem; Dominus autem universorum est dominator.
Imo vero neque in filiis Dei quispiam similis ei est.
Et hoc ipsi testificantur dicentes : *Ex plenitudine
ejus nos omnes accepimus* 19. Et ille quidem dat
utpote Deus, hi vero ejus donis divites sunt.

8. *Deus qui glorificatur in consilio sanctorum,
magnus et terribilis.* Quemadmodum imprudenter
scandalizantur videntes eum in servi forma, audien-
tesque tamen eum dicentem : *Ego sum veritas* 20 ;
et : *Antequam Abraham fieret ego sum* 21 ; contra
sancti glorificant eum, magnumque ac terribilem
vocant. Quod hinc palam est, quod Petrus ceu ex
omnium ore clamet : *Tu es Christus Filius Dei vivi* 22 ;
omnesque rursum : *Vere Filius Dei es* 23, quando
mare et ventos increpavit.

9, 10. *Potens es, Domine, et veritas tua in cir-
cuitu tuo. Tu dominaris potestati maris.* Declaratur
eum qui in forma servi est, eundem ipsum esse
qui humidam substantiam produxit; atque eundem
ipsum esse qui posuit arenam in terminum maris
et dixit ei : *Hucusque venies, nec pertransibis* 24.
Hoc autem verum esse commonstravit quando in-
crepavit mare et ventos, cum navigaret una cum
discipulis. *Motum autem fluctuum ejus tu mitigas.*
Tu humiliasti sicut vulneratum superbum. Ipse nam-
que est qui ligavit fortem et superbum 25, et suis
dedit potestatem calcandi super serpentes et scorpio-
nes, et super omnem virtutem inimici 26.

12, 13. *Tui sunt caeli, et tua est terra.* Sicut mar-
is est Dominus, ita et caelorum et universæ terræ
conditor. *Orbem terræ et plenitudinem ejus tu fun-
dasti. Aquilonem et mare tu creasti. Thabor et Her-
mon.* Hisce verbis quatuor terræ partes significat,
per aquilonem, septentrionales regiones; per mare,
occidentales. Mare namque Scriptura vocat occi-
dentem: per montem Hermon, meridiem; per
Thabor, orientem.

14. *Tuum brachium cum potentia, etc.* Tuum, in-
quit, Domine, brachium omnibus ostendatur cum
potentia. Etiam si enim homo factus sit, et similis
nobis apparuerit; at perspicua fuit magnitudinis!

17 Luc. II, 41. 18 ibid. 14. 19 Joan. I, 16. 20 Joan. XIV, 6. 21 Joan. VIII, 56. 22 Matth. XVI, 16.
23 Matth. XIV, 33. 24 Job XXXVIII, 41. 25 Matth. XII, 29. 26 Luc. X, 19.

ejus præstantia. Atque id sibi vult illud : *Firmetur manus tua, exaltetur dextera tua.*

16, 17. *Beatus populus qui scit jubilationem.* Postquam prædicavit incarnationem Unigeniti, jure beatos prædicat eos qui hoc mysterium edidicerint. Hoc autem est victoriæ carmina ipsi canere. Jubiliatio enim est canticum de prostratis inimicis editum. Pro nobis enim pugnam commisit ac devicit adversarias potestates. *Domine, in lumine vultus tui ambulabunt, et in nomine tuo exultabunt.* Sanctos apostolos suos beatos prædicat, quia nomine et virtute ejus stupenda illa opera edebant.

18. *Et in beneplacito tuo exaltabitur cornu nostrum.* Cornu dicit gloriam. Dicit igitur quasi Patrem alloquens : Quoniam tibi placuit mittere Unigenitum, ideo gloria nostra excitata est. Glorificati enim sumus conresuscitati cum Christo, et regnantes cum illo ³⁷.

20. *Tunc locutus es in visione filiis tuis.* Tunc, sive, olim, ait, per visiones propheticas, filiis tuis, iis scilicet qui ad filiorum Dei adoptionem et dignitatem vocati sunt, locutus es. Quid autem locutus es nisi illud : *Posui adjutorium in potente ?* Perinde autem est ac si diceret : Dedi auxilium in potente infirmis et a Satanæ tyrannide oppressis, ut confugerent ad potentem. Potens autem ille, quem dedit nobis Pater ad auxilium, Christus omnino est ; nam est Dominus virtutum ³⁸. *Exaltavi electum de plebe mea. Juveni David servum meum.* Intellige Christum ex semine David, qui electus vocatus est, propter quod et Deus exaltavit illum ³⁹. Iterumque vocat illum Davidem quatenus ex semine David erat ⁴⁰ ; servum item, quia in forma servi apparuit ⁴¹. *Oleo sancto meo unxi eum.* Cum Verbum esset Deus, natus est secundum carnem ex muliere et homo prodiit, manens Deus ut erat : tunc iudicium per te accipiens, nuncupatus est Christus. Nam cum Verbum esset Deus et rex ante sæcula ⁴², quæ nostra erant sibi propria effecit, ut nos iis quæ ipsi propria erant divites essemus.

22. *Manus enim mea auxiliabitur ei.* Ait Salvator : *Opera quæ dedit mihi Pater ut faciam, ipsa opera testificantur de me, quia ipse misit me* ⁴³. Et iterum : *A meipso nihil loquor. Pater autem in me manens ipse facit opera* ⁴⁴. Et hoc ipsum est quod nunc Pater de illo dicit : *Manus enim mea auxiliabitur ei, et brachium meum confortabit eum.*

23. *Nihil proficiet inimicus in eo.* Etiamsi dixerint : *Venite, occidamus eum, et habeamus nobis hæreditatem ejus* ⁴⁵. Sed hujusmodi consilium tam Satanæ quam Judæis inutile erat, et frustra cessit illis facinus. Resurrexit quippe Salvator tertia die, postquam mortem conculcasset et spoliasset infernum ; et ascendit ad Patrem et Deum qui est in cælis : estque in dextera throni magnitudinis in

τος αὐτοῦ ὑπεροχῆ. Καὶ τοῦτό ἐστι τὸ· *Κραταιωθήτω ἡ χεὶρ σου· ὑψώθητω ἡ δεξιὰ σου.*

Μακάριος ὁ λαὸς ὁ γινώσκων ἀλαλιγμόν. Κηρύξας τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Μονογενοῦς, εὐχότως μακαρίζει τοὺς τὸ αὐτοῦ ἐκμαθόντας μυστήριον. Τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ τοὺς ἐπινικίους ἄδειν αὐτῷ. Ἄλλα γὰρ ἐστὶν ἡ ἐπὶ τοῖς πεσοῦσιν ἐχθροῖς γινομένη ψῆδῆ. Παρετάξατο δὲ ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ νενίκηκε τὰς ἀντικειμένας δυνάμεις. *Κύριε, ἐν τῷ φωτὶ τοῦ προσώπου σου πορεύσονται, καὶ ἐν τῷ ὀνόματι σου ἀγαλλιάσονται.* Τοὺς ἀγίους αὐτοῦ ἀποστόλους μακαρίζει, ὅτι δὴ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ καὶ τῇ δυνάμει αὐτοῦ ἐποίουν ὅσα ἐποίουν παράδοξα.

Καὶ ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου ὑψώθησεται τὸ κέραν ἡμῶν. Κέραν τὴν δόξαν φησὶ. Λέγει οὖν, ὡς πρὸς τὸν Πατέρα· Ἐπειδὴ σὺ ἠδόκησας ἀποστείλαι τὸν Μονογενῆ, τοῦτο χάριν ἡ δόξα ἡμῶν διεγήγερται. Ἐδοξάσθημεν γὰρ συναγεθθέντες Χριστῷ, καὶ συμβασιλεύσαντες αὐτῷ.

Τότε ἐλάλησας ἐν ὁράσει τοῖς υἱοῖς σου. Τότε, ἀντὶ τοῦ, πάλαι, φησὶ, δι' ὁράσεων προφητικῶν τοῖς υἱοῖς σου, λέγει δὲ τοῖς κεκλημένους εἰς τὸ τῆς υιοθεσίας ἀξίωμα, ἐλάλησας. Τί δὲ ἐλάλησας ἢ τὸ· *Ἐθέμην βοήθειαν ἐπὶ δυνατῶν* ; Ὅμοιον δὲ ὡσεὶ λέγει· Δέδωκα, φησὶ, βοήθειαν ἐπὶ δυνατῶν τοῖς Ἰασηνεῦσι καὶ πλεονεκτούμενοις ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ, τοῦ καταφυγεῖν ἐπὶ δυνατῶν. Ὁ δὲ γὰρ δυνατῶν, ὃν δέδωκεν ἡμῖν εἰς βοήθειαν ὁ Πατήρ, Χριστός που πάντως ἐστὶ· καὶ γὰρ ἐστὶ δυνάμεων Κύριος· *Ἔγώσασα ἐκλεκτὸν ἐκ τοῦ λαοῦ μου, εὗρον Δαυὶδ τὸν δούλον μου.* Ἐνόμι Χριστὸν τὸν ἐκ σπέρματος Δαυὶδ, ἐκλεκτὸν κεκλημένον, διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερῴψωσε. Δαυὶδ δὲ πάλιν αὐτὸν ὀνομάζει, καθὼς ἐκ σπέρματος ἦν Δαυὶδ· καὶ μὴν καὶ δούλον, διὰ τὸ ἐν τῇ τοῦ δούλου μορφῇ πεφηνέναι. Ἐν ἐλάλῳ ἀγῶ μου ἔχρισσα αὐτόν. Ὅτε Θεὸς ἦν ὁ Λόγος, ἐγεννήθη κατὰ σάρκα ἐκ γυναικὸς, καὶ προσῆλθεν ἀνθρώπος, μένων ὡς ἦν Θεός· τότε, τὴν κρίσιν διὰ σὲ λαβὼν, ὀνομάσθη Χριστός. Θεὸς γὰρ ὢν ὁ Λόγος καὶ βασιλεὺς πρὸ αἰώνων ὑπάρχων, ἰδιοποιήσατο τὰ ἡμέτερα, ἵνα καὶ ἡμεῖς τὰ αὐτοῦ πλουτήσωμεν.

Ἡ γὰρ χεὶρ μου συναρτιλήψεται αὐτῷ. Ὁ Σωτὴρ ἐφασκε· Τὰ ἔργα ἃ δέδωκέ μοι ὁ Πατήρ ἵνα ποιήσω, αὐτὰ τὰ ἔργα μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ, ὅτι αὐτός με ἀπέσταλκε· καὶ πάλιν· Ἀπ' ἐμαντοῦ λαλῶ οὐδέν. Ὁ δὲ Πατήρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων ποιῶ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Καὶ τοῦτό ἐστιν ὃ λέγει νῦν ὁ Πατήρ περὶ αὐτοῦ· *Ἡ γὰρ χεὶρ μου συναρτιλήψεται αὐτῷ, καὶ ὁ βραχίον μου κατισχύσει αὐτόν.*

Οὐκ ὠφελήσῃ ἐχθρὸς ἐν αὐτῷ. Εἰ καὶ εἰρήκασιν· Δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ σχώμεν αὐτοῖς τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ· ἀλλ' ἦν ἀνόητος τῷ Σατανᾶ καὶ τοῖς Ἰουδαίοις ἡ σκέψις, καὶ εἰς ἀφρακτον ἐκδέθηκεν αὐτοῖς τὸ ἐγγέλθημα. Ἀνεβίω γὰρ ὁ Σωτὴρ τριήμερος, πατήσας τὸν θάνατον καὶ σκυλεύσας τὸν ἄδην· καὶ ἀνέβη πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς Πατέρα καὶ Θεόν· καὶ ἐστὶν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγα-

³⁷ Ephes. II, 6. ³⁸ Psal. xxiii, 10. ³⁹ Philipp. II, 9. ⁴⁰ Rom. I, 3. ⁴¹ Philipp. II, 7. ⁴² Psal. lxxviii, 12. ⁴³ Joan. v, 36. ⁴⁴ Joan. xiv, 10. ⁴⁵ Matth. xxi, 38.

λασύνης ἐν ὄφθαλμοῖς, πάντων κατάρχων μετὰ τοῦ Ἰσίου γεννητόρος. Οὐκοῦν ἀληθές τὸ εἰρημένον, ὅτι *Ὅτι ὡφελήσῃ ἐχθρὸς ἐν αὐτῷ.*

Καὶ συγκόψω ἀπὸ τοῦ προσώπου αὐτοῦ τοὺς ἐχθρούς αὐτοῦ. Παραδίδονται γὰρ τῇ Ῥωμαίων στρατείᾳ, καὶ διολώσει παντελῶς.

Καὶ ἡ ἀλήθειά μου καὶ τὸ ἔλεός μου μετ' αὐτοῦ. Ἀληθειαν τὴν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθεῖα λατρείαν φησὶν, ἣν εἰσηγήσατο ἡμῖν ὁ Χριστὸς κατὰ τὸ εἰρημένον πρὸς τὴν ἐν τῇ Σαμαρείᾳ γυναῖκα· *Πνεῦμα ὁ Θεός, καὶ τοὺς προσκυνούοντας αὐτὸν, ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν.* Καὶ τὸ ἔλεος δὲ οὐ δι' ἄλλου πεποιήκεν ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς ἢ διὰ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ. Δι' αὐτοῦ γὰρ μόνου καὶ τὴν ἐν πνεύματι· καὶ ἀληθεῖα ἐμάθομεν προσκύνησιν, καὶ κατηλεθήμεν, ἀναιρεθέντος θανάτου, καὶ τῆς φθορᾶς ἐκ μέσου γενομένης. Καὶ ἐν τῷ ὀνόματι μου ὑψωθήσεται τὸ κέρας αὐτοῦ. Τοῖς γὰρ ὀνόμασιν, οἷς μάλιστα πρέπουσι τῷ Πατρὶ, καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς δεξιζέται· οἷον τί φημι· Θεὸς ἀληθινὸς ὁ Πατήρ· τοῦτο ἐστὶ καὶ Υἱός· αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἡ ἀλήθεια· καὶ ἡ ζωὴ κατὰ φύσιν ὁ Πατήρ ἐστὶ τε καὶ ὀνομάζεται, τοῦτο δὲ πάλιν καὶ ὁ Υἱός· αὐτὸς γὰρ φησιν· *Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ.* (39) Τοῦτο ἔλεγε πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα, ὅτι *Πάντα τὰ ἐμὰ σὰ ἐστὶ, καὶ τὰ σὰ ἐμὰ.*

Καὶ θήσομαι ἐν θαλάσῃ χεῖρα αὐτοῦ. Θάλασσαν μὲν, ὡς προειρήκαμεν, τὴν ἐν δυσμαίς χώραν φησὶ· ποταμούς δὲ τὴν μέσην τῶν ποταμῶν λέγει, ἥτοι τὴν ἀνατολήν. Φησὶν οὖν, ὅτι εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἢ αὐτοῦ πρᾶξις ἐκταθήσεται. Καὶ ἐν ποταμοῖς δεξιῶν αὐτοῦ. Ἐν μὲν τῇ θαλάσῃ τίθεται ἡ χεὶρ τοῦ Χριστοῦ, ἐν δὲ τοῖς ποταμοῖς ἡ δεξιὰ αὐτοῦ. Πλὴν ἐὰν θελήσῃ, ἡ θάλασσα γίνεται ποταμός· καὶ πάλιν ὁ ποταμός, ἐὰν τηρήσῃ τὸν ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ βέοντα ποταμὸν, τοῦ ζῶντος ὕδατος γίνεται θάλασσα.

Αὐτὸς ἐπικαλέσεται με· Πατήρ μου εἰ σὺ, Θεός μου. Πάλιν ἐνταῦθα οἰκονομικῶς ὁ σεσαρκωμένος Θεὸς ἐαυτοῦ τὸν Πατέρα καλεῖ, λέγων· *Πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ Πατέρα ὑμῶν, καὶ Θεὸν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν.* Ὁ γὰρ προζήτητος φησὶ περὶ αὐτοῦ, παιδίον γεννώμενον προφητεύων, Θεὸν ἰσχυρὸν ἔλεγε αὐτὸν, Πατέρα τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.

Εἰς τὸν αἰῶνα φυλάξω αὐτῷ τὸ ἔλεός μου καὶ διαθήκη μου. Αὐτῷ μὲν τῷ πεπιστευκῷ δι' αὐτοῦ λαῷ φησιν· Ἐλεος δὲ τὴν διὰ πίστεως ἄφεσιν λέγει. Διαθήκην δὲ τὴν νέαν φησιν, ἣν καὶ πιστὴν εἶναι, ἀντὶ τῶν, ἀσφαλῆ καὶ βεβαίαν καὶ μένουσαν. Ἡ μὲν γὰρ πρώτη διαθήκη πέπαιται διὰ τὸ αὐτῆς ἀσθενὲς καὶ ἀνωφελές· οὐδὲν γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμος.

Καὶ θήσομαι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος τὸ σπέρμα αὐτοῦ. Οὐ παύσεται γὰρ τὸ Χριστιανῶν ὄνομα, καὶ τῆς εὐαγγελικῆς λατρείας ἢ δυναμῆς· διηνεχθῆς δὲ μᾶλλον ἐστὶ καὶ ἀκατάληκτος.

⁴⁶ Joan. iv, 24. ⁴⁷ Joan. xvii, 10. ⁴⁸ Joan. xi, 17. ⁴⁹ Isa. ix, 6.

(39) Sic deficit contextus.

A excelsis, omnibus imperans cum genitore suo. Verum itaque est quod dicitur : *Nihil proficiet inimicus in eo.*

24. *Et concidam a facie ipsius inimicos ejus.* Traditi namque sunt Romanorum exercitui, et funditus perierunt.

25. *Et veritas mea et misericordia mea cum ipso.* Veritatem dicit cultum in spiritu et veritate, quem induxit nobis Christus, juxta id quod dictum est ad Samaritanam mulierem : *Spiritus est Deus, et qui adorant eum in spiritu et veritate oportet adorare*⁴⁶. Misericordiam vero non per alium nobis contulit Deus quam per unigenitum Filium suum. Per ipsum enim solum et adorationem in spiritu et veritate edidicimus, et misericordiam consecuti sumus, deleta morte et corruptione de medio sublata. *Et in nomine meo exaltabitur cornu ejus.* Nominibus enim quæ maxime Patri conveniunt, ipse quoque Filius ornatur : exempli causa dico : Deus verus est Pater ; idipsum est Filius : ipse namque est veritas : et vita secundum naturam Pater est et vocatur, illud item est Filius : ipse namque ait : *Ego sum resurrectio et vita.* (39) Hoc dicebat ille ad Patrem : *Omnia mea tua sunt, et tua mea sunt*⁴⁷.

26. *Et ponam in mari manum ejus.* Mare, uti supra diximus, occidentalem regionem vocat ; flumina vero Mesopotamiam sive orientem nuncupat. Ait itaque per omnem terram ejus opus extensum iri. *Et in fluminibus dexteram ejus.* In mari ponitur manus Christi, in fluminibus autem dextera ejus. Verum si velit, mare efficitur flumen : et contra flumen si alvei sui aquam retineat, aquæ vivæ mare efficitur.

27. *Ipse invocabit me : Pater meus es tu, Deus meus.* Hoc loco qui incarnatus est per œconomiam Deum vocat Patrem suum dicens : *Vado ad Patrem meum et Patrem vestrum, Deum meum et Deum vestrum*⁴⁸. Nam propheta de illo loquitur, cum de puero nato prænuntians, Deum fortem vocavit illum, Patrem futuri sæculi⁴⁹.

29. *In æternum servabo illi misericordiam meam et testamentum meum.* Ipsi scilicet populo qui per eum credit. Misericordiam autem vocat remissionem quæ per fidem obtinetur. Testamentum vero novum ait, quod fidele dicit, scilicet firmum, securum et manens. Nam primum illud testamentum ob infirmitatem et inutilitatem suam desiit. Nihil enim ad perfectum deduxit lex.

30. *Et ponam in sæculum sæculi semen ejus.* Nunquam cessabit enim Christianorum nomen, et virtus evangelici cultus ; imo potius perpetua erit et interminabilis.

36, 37. *Semel juravi in sancto meo, si David mentiar.* Simile est ei quod alio loco dicitur : *Juravit Dominus David veritatem, et non frustrabitur*⁸⁰. *Semen ejus in æternum manebit.* Semen Davidis Christum dicit, qui secundum carnem ex semine David natus est. Qui et in æternum manebit. Non potest quippe fieri eum, qui Deus sit, et vere Dei Filius, non omni modo ac ratione æternum esse.

38. *Et thronus ejus sicut sol in conspectu meo.* Thronum Christi intellige Ecclesiam : in illa quippe requiescit. Erit igitur, inquit, Ecclesia Christi fulgens et illuminans orbem, manensque in æternum sicut sol et luna. Nam dictum illud ita se habet : *Et thronus ejus sicut sol in conspectu meo, et sicut luna perfecta in æternum, et testis in celo fidelis.*

39. *Et vero repulisti et despexisti, distulisti Christum tuum.* Quæ in veneranda cruce contigerunt, beati prophetæ annuntiant. Dicunt itaque Patri et Deo : *Promisisti in æternum permansurum semen David, et thronum ejus sicut solem et lunam futurum : sed repulisti et despexisti, distulisti Christum tuum.* Illud autem, *repulisti et despexisti*, significat, repellit et despici concessisti. Neque enim Pater repulit et despexit proprium Filium ; sed Judæi potius illud egerunt : at secundum permissionem Dei et Patris. Atque illud est quod dicitur : *Qui proprio Filio non revercit, sed oro nobis tradidit illum*⁸¹.

40. *Evertisti testamentum servi tui.* Distulisti, inquit, implere promissiones quæ illum spectabant : interea enim ille passus est. Quo pacto autem distulerit, ita declarat : *Evertisti*, inquit, *testamentum servi tui.* Promiseras enim eum in æternum mansurum. Et hoc ipsum fuit testamentum tuum de illo. Verum Judæi crucifixerunt eum, et reputatus est cum mortuis. Passus est, inquit, et crucifixus est. Itaque *evertisti testamentum servi tui.* *Profanasti in terra sanctuarium ejus.* Projecisti, ait, in terram gloriam ejus : nam ubi venit ad passionem, vilis homo ab iniquis Judæis æstimatus est. Sed non remansit mortuus, qui inter mortuos liber fuit, juxta Prophetæ vocem⁸² : neque infamiam ullam conspersit ipsi passio ejus ; imo vero gloriam potius accepit, quia prostravit eum qui imperium habebat mortis⁸³, id est diabolus, et liberavit hominum genus. Cæterum ea quæ tunc acciderunt annuntiant prophetæ.

41. *Destruxisti omnes sepes ejus.* Sepes et præsidia sanctos apostolos dicit, qui, illo derelicto, fugerunt omnes metu perculti⁸⁴, ac propterea dicit : *Posuisti præsidia ejus formidinem.*

42, 43. *Diripuerunt eum .... Lætificasti omnes*

⁸⁰ Psal. cxxxi, 11. ⁸¹ Rom. viii, 32. ⁸² Psal. lxxxvii, 6. ⁸³ Hebr. ii, 14. ⁸⁴ Matth. xxvi, 56.

(40) Desideratur ὡς. Ed. 17.

Α "Ακουξ ὤμοσα ἐν τῷ ἀγίῳ μου, εἰ τῷ Δαυὶδ ψεύσομαι. Ὁμοιον τῷ ἀλλαχοῦ εἰρημένῳ· Ὁμοσε Κύριος τῷ Δαυὶδ ἀλήθειαν, καὶ οὐ μὴ ἀθετήσῃ. Τὸ σπέρμα αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα μένει. Σπέρμα τοῦ Δαυὶδ φησι τὸν ἐκ σπέρματος Δαυὶδ κατὰ σάρκα γεγεννημένον Χριστόν. Ὅς καὶ εἰς τὸν αἰῶνα μένει. Οὐ γὰρ ἔστι τῶν ἐνδεχομένων, θεὸν ὄντα καὶ Θεοῦ κατ' ἀλήθειαν Υἱὸν, μὴ πάντῃ τε καὶ πάντων εἶναι αἰώνιον.

Καὶ ὁ θρόνος αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος ἐναντίον μου. Ὁ θρόνον Χριστοῦ ἐννοεῖ τὴν Ἐκκλησίαν· ἐπαναπαύεται γὰρ αὐτῇ. Ἔσται οὖν, φησὶν, ἡ Ἐκκλησία Χριστοῦ καταστράπτουσα καὶ φωτίζουσα τὴν ὑπ' οὐρανὸν, καὶ μένουσα διηνεκῶς (40) ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη. Τὸ γὰρ βῆτόν τοῦτο οὕτω φησί· Καὶ ὁ θρόνος αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος ἐναντίον μου, καὶ ὡς ἡ σελήνη κατηγορησιμῆν εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ὁ μάρτυς ἐν οὐρανῷ πιστός.

Σὺ δὲ ἀπόσω καὶ ἐξουδένωσας, ἀνεβάλου τὸν Χριστόν σου. Τὰ συμβεβηκότα ἐπὶ τῷ τιμίῳ σταυρῷ οἱ μακάριοι προφήται φασί. Λέγουσιν οὖν, ὡς πρὸς τὸν Πατέρα καὶ Θεόν· Ἐπηγγέλω, φησὶν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα μένει τὸ σπέρμα Δαυὶδ, καὶ ὁ θρόνος αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη· ἀλλ' ἀπόσω καὶ ἐξουδένωσας· ἀνεβάλου τὸν Χριστόν σου. Τὸ δὲ, ἀπόσω καὶ ἐξουδένωσας, ἀντὶ τοῦ, ἀπωσθῆναι, καὶ ἐξουδενωθῆναι συγκεχώρησας. Οὐ γὰρ ὁ Πατὴρ ἀπόσωσας καὶ ἐξουδένωσας τὸν ἴδιον Υἱόν· Ἰουδαῖοι δὲ μᾶλλον τοῦτο πεπράχασι· πλὴν κατὰ συγχώρησιν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς. Καὶ τοῦτό ἐστι τὸ εἰρημένον· Ὅς γε τοῦ ἰδίου Υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν παρέδωκεν αὐτόν.

Κατέστρεψας τὴν διαθήκην τοῦ δούλου σου. Ὑπερέθου πληρῶσαι, φησὶ, τὰς ἐπαγγελίας τὰς περὶ αὐτοῦ· πέπονθε γὰρ μεταξὺ. Πῶς δὲ ὑπερέθετο, λέγει· Κατέστρεψας φάσκων τὴν διαθήκην τοῦ δούλου σου. Ἐπηγγέλω γὰρ, φησὶν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα μένει· καὶ αὕτη γέγονεν ἡ παρά σου περὶ αὐτοῦ διαθήκη. Ἄλλ' ἐσταύρωσαν αὐτὸν Ἰουδαῖοι, καὶ κατελογίσθη μετὰ νεκρῶν. Πέπονθε γὰρ, φησὶ, καὶ ἐσταυρώθη· οὐκοῦν κατέστρεψας τὴν διαθήκην τοῦ δούλου σου. Ἐβεβήλωσας εἰς τὴν γῆν τὸ ἀγίασμα αὐτοῦ. Ἐβρίψας, φησὶν, εἰς τὴν γῆν τὴν δόξαν αὐτοῦ· ὡς γὰρ ἤκεν εἰς τὸ παθεῖν, ψιλὸς ἀνθρώπος· ἐνομισθὴ τοῖς παρανόμοις Ἰουδαίοις. Ἄλλ' οὐ μεμύνηκε νεκρὸς, ὁ ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν· οὔτε μὴν ἀδοξίαν τινὰ προσετίψατο τὸ πάθος αὐτῷ, ἀλλ' ἐδοξάσθη μᾶλλον διὰ τοῦ καταργῆσαι τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τοῦτο ἔστι τὸν διάβολον, καὶ ἐλευθερῶσαι τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος. Πλὴν τὰ συμβεβηκότα φασὶν οἱ προφῆται.

Καθεῖλες πάντα τοὺς φραγμοὺς αὐτοῦ. Φραγμοὺς αὐτοῦ καὶ ὀχυρώματα τοὺς ἀγίους ἀποστόλους φησὶν, οἱ καὶ, πάντας ἀφέντες αὐτὸν, ἐφυγον δειλιάσαντες· καὶ διὰ τοῦτο φησὶν· Ἔθεον τὰ ὀχυρώματα αὐτοῦ δειλίαν.

Διήραζον αὐτόν . . . . Ἐψφρανας πάντα τοὺς

ἐχθροὺς αὐτοῦ. Ἐχαιρον γὰρ καὶ ἐπέσειον αὐτῷ ἅ τας κεφαλὰς, ὀρῶντες αὐτὸν ἐπὶ ξύλου κρεμάμενον.

Ἀπέστρεψας τὴν βοήθειαν τῆς ῥομφαίας αὐτοῦ. Ἐπειδὴ ἀξίους ὄντας τὴν ἐσχάτην δίκην ἀποτίσαι τοὺς σταυρώσαντας τὸν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς Υἱὸν οὐ τετιμῶρηται παρακρήμα, διὰ πολλὴν φιλανθρωπίαν καιρὸν μετανοίας, τὸν διὰ βαπτίσματος, καὶ αὐτοῖς χαριζόμενος· τοῦτου χάριν ἀποστρέψαι λέγεται τὴν βοήθειαν τῆς ῥομφαίας αὐτοῦ. Τὸ δὲ, ἀπέστρεψας, ἀντι, ἐπέσχεσ.

Κατέλυσας ἀπὸ καθαρισμοῦ αὐτοῦ. Τὸ, κατέλυσας, ἀντι τοῦ, κατήνεγκας. Κατήνεγκας οὖν, φησὶν, ἦτοι παρεσκευάσας εἰς τὸ πιστεῦσθαι, ὅτι καθαρὸς ἐστίν. Ἐπενοήθη γὰρ εἶναι πονηρὸς, καὶ ὡς ἀμαρτωλὸς κατεκριθῆ, καὶ ἐν τοῖς ἀνέμοις ἐλογίσθη. Τὸν θρόνον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν κατέβραξας. Ἐπειδὴ πέπονθε σαρκικῶς, καὶ γέγονεν ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος· νομίσαντες οἱ σταυρώσαντες, ὅτι πεπονθὸς συνεστάλη, καὶ πέπαυται τοῦ καὶ ὄλωσ εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι· διὰ τοῦτο τὰς τῶν σταυρωσάντων ὑπονοίας διερμηνεύει λέγων· Τὸν θρόνον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν κατέβραξας.

Ἐως πότε, Κύριε, ἀποστρέψῃ εἰς τέλος, ἐκκαυθήσεται ὡς πῦρ ἡ ὀργή σου; Τουτέστι, Μέχρι τί νος ἰσχύσει τὰ τῶν Ἰουδαίων τολμήματα, ἐπισπουδαζόντων τὴν τοῦ Μονογενοῦς καὶ Σωτῆρος ἡμῶν σταύρωσιν; Ὁ δὲ Σύμμαχος· Ἐως τίνος, Κύριε, ἀποκρυβήσῃ εἰς τέλος, φλεγῆσεται ὡς πῦρ ὁ θυμὸς σου; Μέχρι τίνος, φησὶ, Δέσποτα, οὐκ ἐθέλεις ἰδεῖν τὰς ἡμετέρας ὀδύνας, οὐδ' ἐπιφαίνῃ καὶ λύεις τὰς συμφοράς· ἀλλὰ καθάπερ πῦρ τὴν ὀργὴν τῇ μνήμῃ ἡμετέρων ἀμαρτάνων ἐκκαίεις;

Μνήσθητι τίς μου ἡ ὑπόστασις. Ἐπ' ἀφθαρσίᾳ, φησὶ, τὸν ἄνθρωπον πεποίησας, καὶ κατ' εἰκόνα τὴν σὴν ἐπλασας αὐτόν· ἀλλὰ γέγονεν ὑπὸ φθορᾶν ἐξ ἀπάτης, φησὶν. Οὐκοῦν τὴν ἀφθαρσίαν ἐπίδος ἵνα σώζωνται, καθάπερ ἐπλάσθη τὸ ποίημα.

Τίς ἐστὶν ἄνθρωπος ὃς ζήσεται καὶ οὐκ ὄψεται θάνατον; Οὐδεὶς, φησὶν, οὔτε θανάτου κρείττων γενήσεται, οὔτε μὴν ἐκ χειρὸς ἄδου τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ῥύσεται, εἰ μὴ σὺ, φησὶν, ὦ Δέσποτα, τὴν ἀνάστασιν ἐπιδώσ.

Ποῦ εἰσι τὰ ἑλέη σου τὰ ἀρχαῖα, Κύριε; Ἀρχαῖα ἑλέη τοῦ Θεοῦ, φησὶν, ἡ πρὸ καταβολῆς κόσμου ὤρισμένη εἰς ἀφθαρσίαν ἀναστοιχείωσις.

Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ ἐνειδισμοῦ τῶν δούλων σου. Ἐπειδὴ ὠνειδισάν με, Κύριε, οἱ ἐχθροὶ σου, φάσκοντες ψευδεῖς εἶναι τὰς περὶ ἐμοῦ τοῖς ἔθνεσι δεδομένας ἐπαγγελίας· αὐταὶ δὲ ἦσαν τὸ σωθῆναι αὐτὰ, καὶ ἀπαλλαγῆναι θανάτου καὶ ἀμαρτίας· ὠνειδισαν δὲ ἀφορῶντες εἰς τὸν θάνατον τὸν ἐμὸν· καὶ ματαίους αὐτὰς εἶναι ἀπέφηναν· τοῦτου χάριν αἰτῶ σοι μνησθῆναι· τὸ γὰρ ἀντάλλαγμα τοῦ Χριστοῦ σου ὠνειδισαν, φησὶν. Εἴη δὲ τὸ ἀντάλλαγμα αὐτοῦ ὁ θάνατος αὐτοῦ καὶ τὸ αἷμα, τὸ ἀντιλυτρον δεδομέ-

inimicos ejus. Gaudebant enim et movebant capita sua, videntes eum in ligno pendentem 43.

44. *Avertisti adjutorium gladii ejus. Quoniam eos qui unigenitum Dei et Patris Filium crucifixerunt, extremo supplicio dignos, non statim ultus est; sed per summam clementiam tempus penitentiae per baptismum dedit illis; ideo dicit avertisse adjutorium gladii ejus; illud autem, avertisti, accipitur pro, retinuisti.*

45. *Destruxisti eum ab emundatione. Illud, destruxisti, pro, dejecisti, positum est, id est, providisti ut crederetur purus. Nam putabant malum esse, et quasi peccator damnatus est, et inter iniquos reputatus 44. Thronum ejus in terram collisisti.* B *Quia carnaliter passus est, et factus est inter mortuos liber, rati qui crucifixerunt eum, oppressum fuisse per passionem, ac omnino finem existendi fecisse nec ultra nominandum fore: ideo Propheta, eorum qui crucifixerunt existimationem interpretatur dicens: Thronum ejus in terram collisisti.*

47. *Usquequo, Domine, avertis in finem, exardescet sicut ignis ira tua? Id est, Usquequo Judaeorum ausus praevalerunt, qui curant ut Unigenitus et Salvator noster crucifigatur? Symmachus autem: Usquequo, Domine, absconderis in finem, exardescet ut ignis furor tuus? Usquequo, inquit, Domine, non vis respicere dolores nostros, neque apparatus et eruis nos a calamitatibus; sed quasi ignis iram tuam per peccatorum nostrorum memoriam accendis?*

48. *Memorare quae mea substantia. In incorruptione, inquit, hominem fecisti, et ad imaginem tuam formasti eum; sed fraude circumventus in corruptionem decidit. Itaque dato illi incorruptionem, ut salutem consequatur, in quem finem opus illud effectum est.*

49. *Quis est homo qui vivet et non videbit mortem? Nemo, inquit, aut morte superior erit, aut redimet animam suam de manu inferi, nisi tu, inquit, Domine, resurrectionem concesseris.*

50. *Ubi sunt misericordiae tuae antiquae, Domine? Antiquas Dei misericordias vocat, renovationem illam in incorruptionem, ante mundi constitutionem definitam.*

51. *Memor esto, Domine, opprobrii servorum tuorum. Quia mihi, Domine, exprobraverunt inimici tui, dicentes falsas esse promissiones gentibus dadas quae me spectabant. Erant autem illae hujusmodi, quod scilicet salutem consecuturae essent, et liberaudae a morte et a peccato. Exprobraverunt autem, mortem meam respicientes, et vanas esse promissiones illas declararunt. Ideo rogo te, ut memor sis; nam, inquit, exprobraverunt commutationem Christi tui. Commutatio autem ejus, videtur*

43 Matth. xxvii, 59. 44 Isa. liii, 12.

esse mors et sanguis ipsius, qui datus est in pretium pro mundi salute. Ejusmodi pretium illi improbraverunt, suspicati eum sub mortis imperio fuisse. Sed non remansit in ea qui est inter mortuos liber, sed potius tertia die resurrexit. Quare totum obsignat psalmum in hæc verba desinendo :

53. *Benedictus Dominus in æternum, fiat, fiat.* Quasi videlicet ille jam resurrexerit et ascenderit in cælos, et benedictus fuerit, id est, confessione celebratus fuerit in sæcula cum Patre suo.

1. *Oratio Moysis hominis Dei. LXXXIX.*
Argumentum.

Hanc, ait, orationem in arcanis descripsisse Moysen, ut qui consequentibus temporibus futuri erant nosset, quomodo oporteret conlitteri de lapsos in calamitates, quæ ipsis in extremis temporibus acciderunt, postquam Domino inobsequentes fuerunt illumque occiderunt. Ut ne autem per temporis diuturnitatem oblivioni traderetur, Psalmis inserta fuit, et jure post psalmum octogesimum octavum qui passionem Domini significat.

Domine, refugium factus es nobis, a generatione in generationem. Imploraturus Dei misericordiam, jure proæmium ducit a beneficiis jam sæpe sibi collatis. Quæ autem beneficia generatione contulerit, advertere licet ex iis quæ sub Pharaone, quæ sub Jesu, et ex iis quæ in Babylone contigerunt.

2. *Priusquam montes fierent, et formaretur terra.* Quia carnem Domini spectantes, merum hominem esse putabant, dicebantque: *Triginta annos nondum habes et Abraham vidisti* ⁸⁷? Et hoc maxime ruinæ causa fuit illis, quod ignorarent deitatem. Quapropter jam confluentes dicunt eum ante omnia opificia Patri coexistere.

5. *Ne avertas hominem in humilitatem.* Ab hinc confessionis exordium ducitur. Rogat autem ut quando gentes omnes ad cognitionem veritatis vocavit, ipse quoque convertatur. Tu dixisti, inquit, Domine: *Convertimini, filii convertentes, et sanabo contritiones vestras* ⁸⁸. Quia igitur conversi sumus, ne convertas nos in humilitatem seu abjectionem.

4. *Quoniam mille anni ante oculos tuos, Domine,* etc. Tempus legalis cultus indicat, per cuius spatium absoluto maxime templo floruit. A Salomonis enim qui domum excitavit tempore ad usque obsidionem, quæ post venerabilem crucem contigit, computantur anni mille. Sed isti, inquit, mille anni, ut una dies in conspectu tuo computari possunt, imo vero modica diei pars. Merito autem nocti comparat, tempus præcedens Salvatoris adventum, eoquod in tenebris et in confusione omnes homines essent, quia nondum ipsis exortus erat sol justitiæ.

νον τῆς τοῦ κόσμου σωτηρίας· ὃ καὶ ὠνεῖδεται, ὕπολαμβάνοντες αὐτὸν κακρατῆσθαι θανάτω. Ἄλλ' οὐκ ἀπέμεινεν ὃ ἐν νεκροῖς ἐλευθερος· ἀνέστη δὲ μᾶλλον τριήμερος. Διὸ καὶ ἐπισφραγίζεται ὁ ψαλμὸς τό·

Εὐλογητὸς Κύριος εἰς τὸν αἰῶνα, γένοιτο, γένοιτο. Ὡς ἀναστάντος ἤδη αὐτοῦ καὶ ἀνελθόντος εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ εὐλογομένου, ἦτοι ἐξομολογούμενου εἰς τοὺς αἰῶνας μετὰ τοῦ ἰδίου Πατρὸς.

Προσευχὴ Μωϋσέως ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ. ΠΘ'.
Ἰσθόεις.

Ταύτην, φησὶ, τὴν προσευχὴν ἐν ἀποβῆτοῖς ἀναγεγραφότα τὸν Μωϋσέα παραδοῦναι· ὅπως ἂν ἔχοιεν οἱ κατὰ καιροὺς εἰδέναι, πῶς δεῖ αὐτοὺς ἐξομολογεῖσθαι περιπεσόντας ταῖς συμφοραῖς, αἱ γεγόνασιν αὐτοῖς ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων μετὰ τὴν κατὰ τοῦ Κυρίου ἀπειθειάν τε καὶ μαιφονίαν γενομένην. Ὅπως δὲ μὴ λήθῃ παραδοθῆ τῷ χρόνῳ, ἐντέτακται ἐν τοῖς Ψαλμοῖς· καὶ εἰκότως μετὰ τὸν πη', ὃς καὶ τὸ πάθος τοῦ Κυρίου κατασημαίνει.

Κύριε, καταφυγὴ ἐγενήθης ἡμῖν ἐν γενεᾷ καὶ γενεᾷ. Μέλλων ἐπικαλεῖσθαι τὸν Θεὸν εἰς ἔλεον, εἰκότως ἐξ ὧν ἤδη πολλάκις εὐηργέτησε ποιεῖ τὸ προῖμιον. Πῶς δὲ κατὰ γενεὰν εὐηργέτησε, τοῦτο ἴδοι τις εἰς τε τὰ ἐπὶ τοῦ Φαραὸ ἀποβλέψας εἰς τε τὰ ἐπὶ Ἰησοῦ, εἰς τε τὰ ἐπὶ Βαβυλῶνος.

Πρὸ τοῦ ὄρη γενηθῆναι, καὶ πλασθῆναι τὴν γῆν. Ἐπειδὴ εἰς τὴν σάρκα ὄρωντες τοῦ Κυρίου, ψιλὸν ἄνθρωπον ἐνόμιζον λέγοντες· Ὁὕτω τριακοσθετῆς γέγονας, καὶ Ἀβραάμ ἑώρακας; Καὶ τοῦτο αὐτοῖς μάλιστα αἴτιον τῆς ἐκπτώσεως γέγονε, τὸ ἀγνοεῖν τὴν θεότητα. Διὰ τοῦτο νῦν ἐξομολογούμενοι, σαφῶς αὐτὸν εἶναι λέγουσι τὸν πρὸ πάσης κτίσεως συνόντα τῷ Πατρὶ.

Μὴ ἀποστρέψῃς ἀνθρώπων εἰς ταπεινωσιν. Ἐντεῦθεν ἡ ἐξομολόγησις. Ἄξιοι δὲ ἀφ' ὧν πάντα τὰ ἔθνη εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐκάλεσε, καὶ αὐτὸς ἐπιστραφῆναι. Σὺ εἶπας, φησὶν, ὦ Δέσποτα· Ἐπιστρέψατε, υἱοὶ ἐπιστρέφοντες, καὶ λάσομαι τὰ συντρίμματα ὑμῶν. Ἐπειδὴ τοίνυν ἐπιστρέψαμεν, μὴ ἀποστρέψῃς ἡμᾶς εἰς ταπεινωσιν.

Ὅτι χίλια ἔτη ἐν ὀφθαλμοῖς σου, Κύριε. Τὸν καιρὸν τῆς ἐν νόμῳ λατρείας φησὶ, καθ' ὃν μάλιστα ἐπιτελεσθέντος τοῦ θείου ναοῦ ἤνθησεν. Ἀπὸ γὰρ Σολομῶντος τοῦ τὸν οἶκον ἐγείραντος μέχρι τῆς πολιορκίας τῆς μετὰ τὸν τίμιον γενομένης σταυρὸν εἰς τοῦτο συντείνει ἔτη χίλια. Ἀλλὰ ταῦτα, φησὶ, τὰ χίλια ἔτη μίᾳ ἡμέρᾳ λογισθεῖν ἐνώπιόν σου· μᾶλλον μὲν οὖν μικρὸν ἡμέρας μόριον. Εἰκότως δὲ νυκτὶ παρεικάζει τὸν πρὸ τῆς ἐπιδημίας τοῦ Σωτῆρος καιρὸν· ἅτε ὡς ἐν ἁωρίᾳ καὶ συγχύσει πάντων ἀνθρώπων ὄντων, διὰ τὸ μήτην αὐτοῖς ἀνατεῖλαι τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης.

⁸⁷ Luc. viii, 57. ⁸⁸ Jerem. iii, 14.

Τὰ ἐξουδερώματα αὐτῶν ἔτη ἔσονται τὸ πρῶτ. Ἄσει σαφέστερον ἔλεγε· Τὰ ἔτη αὐτῶν, τῶν ἀρνησαμένων σε δηλονότι, ἐν ἐξουθενήσει· ἔσται πολλῆ. Γεγόνασι γὰρ καταπάτημα καὶ ἀνθρώπων καὶ δαιμόνων, ἅτε τὸν λυτρούμενον καὶ σώζοντα αὐτοὺς ἀρνησάμενοι.

Τὸ πρῶτ ἀνθήσαι καὶ παρέλθαι. Πρῶι μὲν τὸν καιρὸν τῆς γενομένης αὐτοῖς ἐπιφανείας Χριστοῦ ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ κατασημαίνουσι. Χλόην δὲ τὴν νομικὴν λατρείαν δηλοῖ, ἅτε μικρὸν ὕστερον μαραινέσθαι μέλλουσαν. Τὸ ἐσπέρως ἀποπέσει, σκληρυνθεῖη καὶ ξηρανθεῖη. Ἐσπέραν φησὶ τὸν ἐπ' ἐσχάτων τοῦ αἰῶνος καιρὸν, καθ' ὃν καὶ ἐπέφανεν ὁ Μονογενής· ἐν ᾧ δὴ καὶ παρήλθεν ἡ τῆς κατὰ νόμον λατρείας ἀνθησις, σκληρυνθεῖσα ἀπάτη τῆς ἀπειθείας.

Ὅτι ἐξελίπομεν ἐν τῇ ὀργῇ σου. Σαφῶς τὰς ἐπενεχθείσας αὐτοῖς συμφορὰς διὰ τὰ ἴδια ἁμαρτήματα διαγορεύουσι. Καὶ Ἰουδαίους ταῦτα, καὶ πᾶσιν ὀνθρώποις ἀρμόδια. Καὶ γὰρ τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις, παρανομίας τίνουσα δίκας, ὑπεβλήθη ταῖς συμφοραῖς, καὶ ταῖς παντοδαπαῖς περικλύζεται τρικυμίαις. Καὶ Ἰουδαῖοι, διὰ τὴν πονηρίαν τῆς γνώμης, τῆς ἐλευθερίας ἐξέπεσον.

Ἔθου τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἐναντίον σου. Οὐ παρήλθες, φησὶ, τὰς ἀνομίας ἡμῶν, ἅτε ἡμῶν ἐπικαλεσαμένων αὐτάς εἰς τὰς ἑαυτῶν κεφαλὰς, διὰ τὸ εἰρηκέναι· Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. Ὁ αἶων ἡμῶν εἰς φωτισμὸν τοῦ προσώπου σου. Ἄσει ἔλεγεν· Ὁ βλος ἡμῶν καὶ αἱ ἐν αὐτῷ πράξεις πονηρὰ φαίνονται τῷ προσώπῳ σου. Οὐδὲν γὰρ ἔχρησθας τῶν ἐν ἡμῖν πεπραγμένων ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους.

Ὅτι πᾶσαι αἱ ἡμέραι ἡμῶν ἐξέλιπον, καὶ ἐν τῇ ὀργῇ σου ἐξελίπομεν. Ἡ ἁμαρτία, φησὶ, τὴν σὴν ὀργὴν ἐκίνησε καθ' ἡμῶν· ἡ δὲ ὀργὴ τὴν τιμωρίαν ἐπήγαγεν· ἡ δὲ τιμωρία τὰς ὀδύνας ἐπήνεγκεν. Ἐν ὀδύνας γὰρ τὸν ὀλίγον ἡμῶν διετέλεσαμεν βλον. Τὰ ἔτη ἡμῶν ὡσεὶ ἀράχρη ἐμελέτων. Οὐδὲν βέβαιον, φησὶν, οὐδὲ στατηρὸν ἡ ἀνθρωπεία φύσις ἔχει· δίκην ἀράχης διασπᾶται βραδίως.

Αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν ἡμῶν ἐν αὐτοῖς ἑβδομήκοντα ἔτη. Ἔοικε ταῦτα τοῖς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἰακώβ εἰρημένους· Αἱ ἡμέραι μου μικραὶ καὶ πονηραὶ οὐκ ἐφθασαν εἰς τὰς ἡμέρας τῶν πατέρων μου. Εἰσι μὲν οὖν οἱ καὶ πλείονα τοῦ εἰρημένου διαβιοῦσι χρόνον· ἀλλ' ἐκεῖνο ἐπ' ὀλίγων συμβαίνει. Τὸ δὲ κοινὸν καὶ ὡς ἐπὶ τῶν πλείστων κρατοῦν ἐν ταῦθα διδάσκει. Ὅσπερ γὰρ τῶν πρόωρον δεχομένων τὴν τελευτὴν οὐκ ἐποίησατο μνήμη, οὕτω τῶν σφόδρα γερόντων τῷ μακροβίῳ καταλείπειν. Ἄλλ' ὁμως, φησὶ, καὶ ὁ βραχὺς οὗτος χρόνος ὀδύνης καὶ πόνων ἐμπέπλησται. Ὅτι ἐπήλθε πραότης ἐφ' ἡμᾶς, καὶ παιδευθησόμεθα. Ἐπειδὴ νεκρὸς τις καὶ εὐτελής ὁ βλος ἡμῶν, καὶ οὐ γινώσκωμεν τί ἔσται ἡμῖν μετὰ ταῦτα ἀπὸ τοῦ κράτους σου· τοῦτου χάριν πρώως, φησὶ, παιδεύσον ἡμᾶς. Τὸ γὰρ, ἐπήλθεν, ἀντὶ τοῦ, ἐπέ-

5. *Quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt mane.* Quasi apertius diceret : Anni eorum qui te abnegaverunt, in contemptum magnum venient. Fuerunt enim in conculcationem et hominibus et dæmonibus, utpote qui eum qui ipsos redimeret et salvos faceret abnegaverint.

6. *Mane floreat et transeat.* Per vocem, mane, significant tempus quo apparuit illis Dominus in monte Sina. *Herba* autem significat legalem cultum, utpote qui haud multo post arescere debeat. *Vesperere decidat, induret et arescat* : vesperam vocat tempus in fine sæculi futurum, quo apparuit Unigenitus : in quo pertransiit flos legalis cultus, fallacia inobsequentiae induratus.

7. *Quia defecimus in ira tua.* Aperte narrat calamitates ipsis ob propria peccata illatas. Et hæc cum Judæis, tum omnibus hominibus conveniunt. *Hominum* quippe natura, poenas dans iniquitatis suæ, calamitatibus subjecta est et decumanis fluctibus demergitur. Judæi vero ob mentis malitiam, a libertate lapsi sunt.

8. *Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo.* Non prætermisisti, inquit, iniquitates nostras, quippe cum nos ipsi eas in capita nostra revocaverimus, quia diximus : *Sanguis ejus super nos et super filios nostros*⁵⁵. *Sæculum nostrum in illuminatione vultus tui.* Ac si diceret : Vita nostra et ejus opera, mala videntur in conspectu tuo. Nihil quippe ignoras eorum quæ in nobis acta sunt ab initio usque ad finem.

9. *Quoniam omnes dies nostri defecerunt, et in ira tua defecimus.* Peccatum, inquit, iram tuam adversum nos concitavit ; ira vero supplicium intulit ; supplicium dolores induxit. In doloribus quippe modicum vitæ nostræ tempus transegimus. *Anni nostri sicut aranea meditabantur.* Nihil firmum, inquit, nihil stabile naturæ nostræ inest : instar araneæ facile discernitur.

10. *Dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni,* etc. Isthæ similia sunt iis quæ dixit patriarcha Jacob : *Dies mei pauci et mali, non pervenerunt ad dies patrum meorum*⁵⁶. Sunt itaque qui ultra prædictum tempus vitæ extrahunt ; sed id paucis contingit. Hic autem significat quod vulgo evenit, et in pluribus contingere solet. Quemadmodum enim mentionem non fecit eorum qui præmatura morte tolluntur, sic eos qui ad extremam senectutem veniunt, utpote grandævos prætermisit. Attamen, inquit, per breve illud tempus, doloris et laborum plenum est. *Quoniam superveni mansuetudo, et corripiemur.* Quoniam ceu mortua et admodum vilis est vita nostra, et ignoramus quid nobis post hæc ab imperio tuo futurum sit ; ideo, inquit, cum mansuetudine corripie nos. Nam illud, *supervenit*, pro-

⁵⁵ Matth. xxvii, 25. ⁵⁶ Gen. xlvii, 9.

superveniat, ait. Postulant autem correptionem accipere per Christum, qui est dextera Patris, quam-obrem ait :

12, 15. *Dexteram tuam sic notam fac*, etc. In communi positum est illud, *notam fac*, ita ut sensus sit : Notam fac nobis dexteram tuam, id est, Christum; notos fac nobis eos qui in corde sapientiam habent : illi autem esse videntur apostoli et evangelistæ, quorum opera conversionis modos edidicimus.

14, 15. *Repleti sumus mane misericordia tua*. Hæc aiunt quasi jam orationis finem et scopum invenerint. Orietur namque illis Sol justitiæ in consumptione sæculi hujus.

16. *Respice in servos tuos, et in opera tua*. Illud, *respice*, rursus positum pro, respexisti, id est, inspexisti servos tuos et opera manuum tuarum. Per quam visitationem, splendorem ac lumen Dei nostri videntes, ac conversi, rectam viam incedamus, cum conversionis opera impleverimus.

17. *Et sit splendor Domini Dei nostri super nos*. Nos splendidos ac illustres effecit lumen cognitionis Dei; et Judæi post reditum conspicui item fuerunt. *Et opera manuum nostrarum dirige*. Opera sunt legis; opus autem, est illud quod in nova lege perficitur. Nam in Veteri Lege varia erant sacrificia : in Nova autem solus Filius immolatur. *Et opus manuum nostrarum dirige*. Opera manuum sunt singularæ actiones : opus manuum, est cognitio quæ ex his evenit.

Laus cantici David, caret inscriptione apud Hebræos.

XC.

Argumentum.

Postquam in octogesimo nono psalmo Judaici populi aversionem declaravit, consequenter in hoc psalmo personam inducit eorum qui per Christum consummati sunt, et per eum spirituales hostes superant, principatus videlicet et potestates, et rectores mundi tenebrarum harum, et spiritualia nequitie, ipsumque nefarium Satanam; qui variis modis in præsentī psalmo significantur. Timor scilicet nocturnus, sagitta volans in die, negotium perambulans in tenebris, ruina et dæmonium meridianum, mille et decem millia, aspis, basiliscus, leo et draco. Adversus hosce omnes homini Dei victoriam ascribit.

1. *Qui habitat in adjutorio Altissimi*. Propheticus spiritus, hominem qui auxilium et opem tulit, id est Christum, qui est etiam Altissimus, beatum prædicat. Quomodo non beatus qui, ut Deum cæli protectorem haberet dignus habitus est? *In protectione Dei cæli commorabitur*. Qui manet in hoc adjutorio protegatur et custoditur.

2. *Dicet Domino : Susceptor meus es tu*. Ecquis est qui hoc Domino dicit, nisi homo qui confidit in ipso, et salutis ejus innixus est?

Α θοι, φησί. Αιτούσι δὲ τῆς διὰ Χριστὸν παιδείας μεταλαβεῖν, ὅς ἐστι δεξιὰ τοῦ Πατρὸς· διὸ φησί·

Τὴν δεξιάν σου οὕτως γνώρισόν μοι. Ἀπο κοινού τὸ, γνώρισον, ἵνα ἡ· Καὶ γνώρισον ἡμῖν τὴν δεξιάν σου, τουτέστι Χριστόν· γνώρισον δὲ ἡμῖν τοὺς τῇ καρδίᾳ τὴν σοφίαν ἔχοντας· οὗτοι δ' ἂν εἴεν οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι καὶ εὐαγγελισταί, δι' ὧν καὶ ἐμάθομεν τῆς ἐπιστροφῆς τοὺς τρόπους.

Ἐνεπλήσθημεν τὸ πρῶτ' τοῦ ἐλέους σου. Ὡς ἤδη τῆς εὐχῆς εὐρόντες τὸ πέρας τὰ τοιαῦτα φασίν. Ἀνατελεῖ γὰρ καὶ αὐτοῖς ὁ Ἥλιος τῆς δικαιοσύνης ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος τούτου.

Καὶ ἴδε ἐπὶ τοὺς δούλους σου, καὶ ἐπὶ τὰ ἔργα σου. Τὸ, ἴδε, πάλιν ἀντὶ τοῦ, ἴδες, ἦτοι ἐπεσκέψω τοὺς δούλους σου καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου. Δι' ἧς ἐπισκοπῆς τὴν λαμπρότητα καὶ τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἔωρακότες, καὶ ἐπιστρέψαντες, κατευθύνθημεν ἐφ' οἷς τὴν τῆς ἐπιστροφῆς πράξιν ἀποπληρούμεν.

Καὶ ἔστω ἡ λαμπρότης Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐφ' ἡμᾶς. Καὶ ἡμᾶς λαμπροὺς καὶ περιφανεῖς ἀπέφηνε τῆς Θεογονίας τὸ φῶς· καὶ Ἰουδαῖοι μετὰ τὴν ἐπάνοδον περιβλεπτοὶ πάλιν ἐγένοντο. Καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν ἡμῶν κατεύθυνον. Ἔργα τοῦ νόμου· ἔργον τὸ ἐν τῇ Νέᾳ τελούμενον. Ἐν τῇ γὰρ Παλαιᾷ διάφοροι θυσίαι· ἐν δὲ τῇ Νέᾳ μόνος ὁ Υἱὸς θύεται. Καὶ τὸ ἔργον τῶν χειρῶν ἡμῶν κατεύθυνον. Ἔργα μὲν χειρῶν ἐστὶν ἡ καθ' ἐκάστην πράξις· ἔργον δὲ χειρῶν, ἐκ τούτων ἐπισυμβαίνουσα γνώσις.

Αἶνος φῶδῆς τῷ Δαυὶδ, ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις. ἡ'.

Υπόθεσις.

Ἀκολούθως μετὰ τὸ δηλώσαι τοῦ Ἰουδαίου λαοῦ τὴν ἀποστροφὴν ἐν τῷ ὀγδοηκοστῷ ἐνάντι ψαλμῷ, ἐν τούτῳ τῷ ψαλμῷ τὸ πρόσωπον εἰσαγεῖ τῶν διὰ Χριστοῦ τελειουμένων, καὶ νικῶντων δι' αὐτοῦ τοὺς νοητοὺς ἐχθροὺς, ἀρχῆς δηλαδὴ καὶ ἐξουσίας, καὶ τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τούτου, καὶ τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας, καὶ αὐτὸν τὸν ἀλιτῆριον Σατανᾶν· οἱ καὶ πολυτρόπως διὰ τῶν προκειμένων κατασημαίνονται. Φόβος τε νυκτερινὸς καὶ βέλως ἡμέρας πετόμενον, καὶ πρᾶγμα διαπορευόμενον ἐν σκότει, καὶ σύμπωμα καὶ δαιμόνιον μεσημβρινόν, καὶ χιλιᾶδες καὶ μυριάδες, καὶ ἀσπίς, καὶ βασιλίσκος, καὶ λέων, καὶ δράκων. Κατὰ τούτων δὴ πάντων τὴν νίκην ἀναγορεύει τῷ τῷ Θεοῦ ἀνθρώπῳ.

Ὁ κατοικῶν ἐν βοήθειᾳ τοῦ Ὑψίστου. Τὸ προφητικὸν πνεῦμα τὸν ἀνθρώπον τὸν ποιησάμενον βοήθειαν καὶ ἐπικουρίαν Χριστόν, ὃς καὶ ἐστὶν Ὑψίστος, μακαρίζει. Πῶς γὰρ οὐ μακάριος ὁ τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ σκεπαστὴν ἔχειν ἀξιοθεῖς; Ἐν σκέπῃ τοῦ Θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ ἀβλισθήσεται. Ὁ μένων ἐν ταύτῃ τῇ βοήθειᾳ σκέπεται καὶ φυλάσσεται.

Ἐρεῖ τῷ Κυρίῳ· Ἀντιλήπτω μου εἰ. Καὶ τίς ὁ τῷ Κυρίῳ λέγων ἡ ἀνθρωπος ὁ πεπιθῶς ἐπ' αὐτῷ, καὶ ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ αὐτοῦ ἐπεριεδόμενος;

Ὅτι αὐτὸς ῥύσεται σε ἐκ παγίδος. Προεδίδαξεν, ὡς αἱ ἀντικείμενα δυνάμεις διὰ τούτων καταστραφίνονται.

Ἐν τοῖς μεταφρένοις αὐτοῦ ἐπισκιάσει σοι. Εἰρηκότος τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ, ὡς Θεὸς αὐτὸς ῥύσεται ἐκ τῆς τῶν θηρευτῶν παγίδος, ἐκ τε τῶν παραχωδῶν λόγων. ἀποκρίνεται τὸ Πνεῦμα τὸ προφητικὸν παραθαρσύνον αὐτὸν καὶ εἰς ἀνδρείαν ὑπαλείφον πνευματικὴν. Ἐν τοῖς μεταφρένοις αὐτοῦ ἐπισκιάσει σοι ὡσεὶ σαφέστερον λέγει. Καλύψει σε ὑπὸ τὴν σκίαν τῶν πτερυγῶν αὐτοῦ· καὶ μὴν καὶ ὅπλῳ σκεπάσει σε. Οὐ δὴ γενομένου, οὐδεμία τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων παραθλάψει σε.

Ἀπὸ βέλους πετομένου ἡμέρας. Ἀκάθαρτον τινα δύνανται νῦν βέλος ὠνόμασεν. Ἀπὸ συμπτώματος καὶ δαιμονίου μεσημερινοῦ. Οὐ σύγκριμα δαιμονιώδους μεσημερίας. Τὸν γὰρ μεσημερινὸν δαίμονα φησὶν εἶναι τῆς ἀκηδίας.

Πεσεῖται ἐκ τοῦ κλιτοῦ σου χιλιᾶς. Κλιτός τὸ ἀριστερὸν μέρος σημαίνει, εἰκότως μὲν. Τούτῳ δὲ τὰς χιλιᾶδας ἐπιβουλεύειν φησὶ τοῖς γε μὴν δεξιοῖς τὰς μυριάδας. Τὰ γὰρ ἐπιδέξια τῶν πραγμάτων ἡμῶν, καὶ τῶν ἀρετῶν καὶ ἰσχυρὰ καὶ θαυμαστότερα, τὸ πλῆθος τῶν πονηρῶν δυνάμεων παραλύειν ἐπιχειροῦσι.

Πλὴν τοῖς ἀφθαλμοῖς σου κατανοήσεις. Βλαβήση μὲν οὐδὲν, φησὶν, ἐκ τῶν ἐπιβουλεύοντων· συμβήσεται δὲ σοι πεσόντας ἰδεῖν τοὺς ἐχθρούς.

Τὸν ὕψιστον Θεοῦ καταφυγὴν σου. Ἀντιφθέγγεται τὸ τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπου, τὸ Πνεῦμα τὸ προφητικόν, ὅσον τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος τὸ κέρδος ἐστίν.

Οὐ προσελεύσεται πρὸς σὲ κακὰ. Ἡ γὰρ τῆς κακίας φύσις ἐξωθεν ἐπέρχεται, τῆς ἀρετῆς οἰκοθεν τὴν πρόφασιν ἐχούσης. Εὐθὴ γὰρ ὁ Θεὸς τὸν ἀνθρώπον πεποίηκεν, ὅς, ζητήσας λογισμοὺς πονηροῦς, ἐξωθεν ἐπεσπάσατο τὴν κακίαν. Καὶ μάλιστα οὐκ ἐγγεῖ ἐν τῷ σκηνώματι σου. Θαρβεῖν αὐτοὺς καὶ μηδὲν ἀπὸδὸς πείσσειαι παρακαλύσεται, ἐκ τοῦ πιστεύειν ἄγγελον βοηθὸν τῶν εἰς Θεὸν πιστευόντων καταπεμπόμενον.

Ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ. Τοῦτο καὶ ἐν τῷ λγ' ἔφη ψαλμῷ. Παρεμβαλεῖ ἄγγελος Κυρίου κύκλῳ τῶν φοβουμένων αὐτὸν, καὶ ῥύσεται αὐτούς. Ἀκούωμεν δὲ καὶ Ἰακώβ τοῦ πατριάρχου λέγοντος· Ὁ ἄγγελος ὁ ῥύμενός με ἐκ πάντων τῶν κακῶν μου. Καὶ ὁ μέγας Ἀβραὰμ τὸν οἰκέτην παραθάρβυνον ἔφη· Ὁ Θεὸς ἀποστελεῖ τὸν ἄγγελον αὐτοῦ πρὸ προσώπου σου, καὶ λήψῃ γυναῖκα Ἰσαὰκ τῷ υἱῷ μου ἐκείθεν. Πανταχόθεν τοίνυν μαθηθάνομεν, ὡς καὶ δι' ἀγγέλων φρουρεῖ τοὺς εἰς αὐτὸν πεποιθότας ὁ τῶν ὅλων Θεός. Τοῦ διαφυλάξαι σε ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς σου. Ὁ ἐν μηδενὶ πταίων, οὗτος διαφυλάσσεται ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ.

Μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδου σου. Ὁ πῶς μὲν τὴν ψυχὴν σημαίνει, ὁ δὲ λίθος τὴν ἁμαρτίαν.

5. Quoniam ipse liberabit te de laqueo, etc. Jam docuit adversarias potestates hisce significari.

4, 5 Scapulis suis obumbrabit tibi, etc. Postquam dixisset homo Dei, quod Deus ipse liberaturus sit de laqueo venantium et a verbis turbulentis, respondet Spiritus propheticus dans ipsi fiduciam, et ad fortitudinem concitans spiritualem: Scapulis suis obumbrabit tibi, quasi clarius diceret: Sub umbra alarum suarum proteget te, atque etiam scuto operiet te. Quo facto nulla ex adversariis potestatibus lædet te.

6. A sagitta volante in die, etc. Impuram quamdam potestatem nunc sagittam vocat. A ruina et dæmonio meridiano. . . Nam meridianum dæmonem aut pigritiæ esse.

7. Cadent a latere tuo mille, etc. Latus sinistrum significatur, merito quidem. Huic verò lateri millia insidiari ait: dextris autem decem millia. Dexteræ quippe actiones nostras, et virtutum gesta fortia ac mirabilia, multitudo malignarum potestatum evertere conantur.

8. Verumtamen oculis tuis considerabis. Nihil, inquit, lædent te insidiatores. Continget autem tibi ut lapsos videas inimicos tuos.

9. Altissimum posuisti refugium tuum. Spiritus propheticus vicissim alloquitur spiritum hominis Dei, docens quantum sit spei erga Deum lucrum.

10. Non accedent ad te mala. Nam mali natura extrinsecus advenit, cum contra virtus intrinsecam habeat causam. Nam Deus fecit hominem rectum, qui quærens cogitationes malas, extrinsecus sibi malitiam atraxit. Et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. Confidere jubet eos, quod nihil ingratum accidat, utpote qui credat missum angelum fuisse auxiliatorem eorum qui in Deum credunt.

11. Quoniam angelis suis mandabit de te. Ipsum in tricesimo tertio psalmo ait: Castrametabitur angelus Domini in circuitu timentium eum⁶¹. Audiamus autem patriarcham Jacob dicentem: Angelus qui eripuit me ex omnibus malis meis⁶². Et magnus Abraham domestico suo fiduciam addens aiebat: Deus mittet angelum suum ante faciem tuam, et accipies uxorem Isaac filio meo exinde⁶³. Ex omni parte igitur ediscimus, quod universorum Deus eos qui credunt in ipsum per angelos custodiat. Ut custodiant te in omnibus viis tuis. Qui in nullo delinquit, is custoditur in omnibus viis suis.

12. Ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Pes animam significat, lapis peccatum.

⁶¹ Psal. xxxiii, 8. ⁶² Gen. xlviii, 16. ⁶³ Gen. xxiv, 7.

13. *Super aspidem et basiliscum ambulabis.* Non solum, inquit, o homo Dei, nihil mali patieris; sed etiam ipsam spirituum multitudinem ad pedes tuos dejectam videbis, ita ut cum omni confidentia eorum capita calcas.

14. *Quoniam in me speravit liberabo eum.* Inducit personam Dei promittentem præmium fidei, videlicet salutem. Hæc demum ait universorum Deus, docens qui sit spei fructus. Liberabo enim eum, inquit, ex prædictis cum visibilibus tum invisibilibus insidiatoribus, eum spe vallabo; custodiam eum, loquentem audiam et supplicationem excipiam. *Protegam eum, quoniam cognovit nomen meum.* Non solum ab insidiatoribus meos liberabo, sed etiam interminabilem ipsis vitam concedam, et meo salutari dignos habebō. Est autem salutare nostrum Jesus Christus, qui nos ad novum certamen inducit, et efficit ut cum illo regnemus.

15. *Clamabit ad me et ego exaudiam.* Cum magna mentis voce clamaverit ad me, me exaudientem et annuentem ipsi reperlet. Semper enim adsum illi, in quavis occasione versetur.

16. *Longitudine dierum replebo eum, et ostendam illi salutare meum.* Salutare illud est ipse Dominus noster Jesus Christus, qui nos in novum sæculum induxit, et effecit ut cum illo regnaremus.

1. PSALMUS cantici David in die Sabbati. XCI.

Argumentum.

Sabbatismus, sive Sabbatum, videtur esse futura hæreditas, quia labores hujusce vitæ requies excipiet, nobis præmia nostra accipientibus. Laudat igitur futuram illam requiem.

2. *Bonum est confiteri Domino.* Laudes enuntiat, et iis celebrandis die nocteque indesinenter vacaturum se promittit, pro gestis scilicet Unigeniti. Ecquid fecit aliud quam quod resurrectionem nobis paravit?

3. *Ad annuntiandum mane misericordiam tuam.* Ad annuntiandum diluculo misericordiam tuam, et firmitatem tuam in nocte

4. *In decachordo psalterio, cum cantico incithara.* Decachordum psalterium dicit corpus, quod habet quinque sensus, et quinque animæ operationes; per singulos nimirum sensus singulæ sunt animæ operationes.

5. *Quia delectasti me, Domine, in factura tua.* Cernens tua opificia et ineffabilem œconomiam tuam exulto et gaudeo, atque ex mentis voluptate linguam ad hymnos canendos moveo.

6. *Quam magnificata sunt opera tua, Domine, etc.!* Ego quidem, ait, opera tua celebrans, profunditatem cogitationum tuarum summopere miror, videns ea quæ in mundo fecisti. Sed insipientes non intelligunt profunditatem mysterii.

7. *Vir insipiens non cognoscet, etc.* Variis modis hoc enuntiat, quoniam qui mente ægrotus est et

Ἐπι ἀσπίδα καὶ βασιλισκὸν ἐπιθήσῃ. Οὐ μόνον οὐδὲν, φησὶν, ὑπομενεῖς δεῖνδον, ὡς ἀνθρώπων τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τῶν πνευμάτων τὰ πλήθη ὑπὸ τοὺς πόδας ἰδοὺς ἐπεντηνεγμένα τοὺς σοὺς· ὡς καὶ μετὰ πάσης ἀδείας τὰς αὐτῶν πατήσῃς κεφαλὰς.

Ὅτι ἐπ' ἐμέ ἤλιπσε, καὶ ῥύσομαι αὐτόν. Εἰσφέρει τὸ τοῦ Θεοῦ πρόσωπον, μισθὸν τῆς πίστεως τὴν σωτηρίαν ἐπαγγελλόμενον. Ταῦτα λοιπὸν ὁ τῶν ὄλων ἐφη Θεός, διδάσκων τίς ὁ τῆς ἐλπίδος καρπός. Ῥύσομαι γὰρ αὐτόν, φησὶν, ἐκ τῶν εἰρημένων ὄρατῶν τε καὶ ἀοράτων ἐπιδοῦλων, τῇ ἐμῇ ἐλπίδι φραζάμενος· διὰ τοῦτο αὐτὸν φρουρήσω, καὶ καλοῦντος ἀκούσομαι, καὶ τὴν δέησιν δέξομαι. *Σκεπάσω αὐτόν, ὅτι ἐγὼ τὸ δρομὰ μου.* Οὐ μόνον, φησὶ, τῶν ἐπιβουλεύοντων τοὺς ἐμαυτοῦ ῥύσομαι, ἀλλὰ γὰρ καὶ τὴν ἀτελεύτητον αὐτοῖς χάρισομαι ζωὴν· καὶ μὴν καὶ τοῦ σωτηρίου καταξιώσω τοῦ ἐμαυτοῦ. Εἴη δὲ τὸ σωτήριον ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ καὶ εἰς τὸν νέον ἡμᾶς ἀγῶνα εἰσάγων, καὶ συμβασιλεύειν αὐτῷ παρασκευάζων.

Κεκράξεται πρὸς μέ, καὶ ἐπακούσομαι. Κεκράγως δὲ τῇ τῆς ψυχῆς μεγαλοφωνία πρὸς ἐμέ, ἐπακούοντά με, καὶ ἐπινεύοντα αὐτῷ εὐρήσει. Ἄει γὰρ αὐτῷ πάρεμι, κἂν ἐν περιστάσει τυγχάνῃ.

Μακρότητα ἡμερῶν ἐμπλήσω αὐτόν, καὶ δεῖξω αὐτῷ τὸ σωτήριόν μου. Εἴη δὲ τοῦτο τὸ σωτήριον αὐτός ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός, ὁ καὶ εἰς τὸν νέον ἡμᾶς αἰῶνα εἰσαγαγὼν, καὶ συμβασιλεύσας αὐτῷ καὶ παρασκευάζων.

ΨΑΛΜΟΣ ᾠδῆς εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ
Σαββάτου. LCI.

C

Υπόθεσις.

Ὁ Σαββατισμὸς, ἦτοι τὸ Σάββατον, εἴη ἂν ἡ μέλουσα κληρονομία, ὅτι καὶ ἀνάπαυσις τοὺς ἐνθάδε πόνους διαδέξεται, τὰς ἀμοιβὰς ἡμῶν δηλονότι ἀποληφόμενων. Αἰνεῖ οὖν ἐκείνην τὴν γενησομένην ἀνάπαυσιν.

Ἀγαθὸν τὸ ἐξομολογεῖσθαι τῷ Κυρίῳ. Αἰνεῖσιν προβάλλεται, φησὶ, καὶ ταύτην ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς ἀπαύστως ὑπισχεῖται καταλέγειν ἐφ' οἷς πεποίηκεν ὁ Μονογενής. Καὶ τί πεποίηκεν ἢ τὴν ἀνάστασιν ἡμῶν παρεσκευάσεν;

Τοῦ ἀναγγέλλειν τὸ πρῶτὸν ἐλεός σου. Ἀπαγγέλλειν κατ' ὄρθρον τὸ ἐλεός σου, καὶ τὴν βεβαιότητά σου κατὰ νύκτα.

Ἐν δεκαχόρδῳ ψαλτηρίῳ, μετ' ᾠδῆς ἐν κιθάρᾳ. Δεκαχόρδον ψαλτήριον τὸ σῶμά φησιν, ἅτε πέντε αἰσθήσεις ἔχον καὶ πέντε ἐνεργείας ψυχῆς, δι' ἐκάστης αἰσθήσεως γινόμενης ἐνεργείας ἐκάστης.

Ὅτι εὐφρανὰς με, Κύριε, ἐν τῷ ποιήματι σου. Ὅρων γὰρ σου τὰς δημιουργίας καὶ τὰς ἀβήτους οἰκονομίας ἀγάλλομαι τε καὶ γάνυμαι, καὶ τῇ τῆς ψυχῆς ἡδονῇ τὴν γλώτταν εἰς ὕμνων κινῶ.

Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε! Ἐγὼ μὲν, φησὶ, τὰ σὰ ἔργα ἀνομῶν, καὶ τὸ βάθος τῶν σῶν λογισμῶν ἐκπλήττομαι, ὡς ἐν τῇ οἰκονομίᾳ εἰργάσω. Ἄλλ' οἱ ἄφρονες οὐ συνίδασιν τοῦ μυστηρίου τὸ βάθος.

Ἄνθρωποι ἄφρων οὐ γνώσεται. Διαφόρως ταῦτα εἰρηκεν, ὅτι ὁ τὰς φρένας νοσῶν καὶ συνέσεως ἔρημος

τούτων οὐδὲν γινώσκει, οὐτε μὴν ἀκούσεται περὶ τούτων.

Ἐν τῷ ἀνατεῖλαι ἀμαρτωλοὺς ὡσεὶ χόρτον. Οἱ μὴ συνιέντες, φησί, τὸ μυστήριον δίκην χόρτου ἴσονται, μὴ ἔχοντες τὴ βάθος δηλαδὴ, καὶ ταχέως πεσοῦνται καὶ ξηρανθήσονται.

Καὶ ὑψωθήσεται ὡς μονοκέρως τὸ κέρασ μου. Ὅταν, φησὶν, ἀπολοῦνται οἱ ἐχθροὶ καὶ διασκορπισθῶσονται, τότε δὴ τότε τὸ ἐμὸν κέρασ, τουτέστιν ἡ βασιλεία ἡ ἡτοιμασμένη, περιφανῆς γενήσεται. Ἡμεῖς δὲ οἱ τὴν σὴν ἐπίγνωσιν ἔχοντες, τὴν τῶν ἐχθρῶν σου κατάλυσιν θεασάμενοι, γαυριάσομεν ἐπὶ σοὶ καὶ μέγα φρονήσομεν· ἅτε δὴ τῆς πολυθέου πλάνης ἀππλλαγμένοι, καὶ σε τὸν ὄντα προσκυνοῦντες Θεόν. Τὸν γὰρ μονόκερον ἐναυθα πάλιν παρήγαγεν, ἵνα διὰ τοῦ ἐνὸς κέρατος τὸν ἕνα παραδηλώσῃ Θεόν. Ὅσπερ γὰρ ἐκεῖνο τὸ ζῶον ἐν ἑλαβε παρὰ τῆς φύσεως κέρασ· οὕτω τῆς εὐσεβείας οἱ τρόφιμοι μίαν προσκυνήσουσι θεότητα. Καὶ τὸ γῆρας μου ἐν ἐλαίῳ πλοῖσι. Μετὰ τοὺς πόνους, φησὶν, οὗς ὑπομένω, τότε δὴ οἰοεὶ ἐλαίῳ χρῆσθαι εἰς βασιλεῖον ἱεράτευμα· καὶ τοῦτο μοι ἔσται τῶν μακρῶν πόκων τὸ γέρας.

Καὶ ἐπεὶ δὲν ὁ ὀφθαλμὸς μου ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου. Ἔσται μοι τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων καλῶν, τὸ θεατῆν με γενέσθαι πιπτόντων τῶν ἐπιβούλων μου τῆς ψυχῆς.

Πεφυτευμένοι ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου. Οὗτοι δὲ, φησὶν, οἱ τοῦτοις ἀπεικασμένοι τοῖς κέδροις, φυτουργὸν μὲν ἔχουσι τὸν Θεόν, παράδεισον δὲ τὸν θεῖον νεών. Ἐν ταῖς αὐλαῖς τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀνήσουςιν. Ἐν ταῖς ἄνω δηλονότι μοναῖς, ἅς καὶ αὐλάς εἶναι τοῦ Κυρίου φησὶν.

Ἐτι πληθυνθήσονται ἐν γῆρα πλοῖσι, καὶ εὐπαθοῦντες ἔσονται. Τὸ, εὐπαθοῦντες, ἀνεὶ τοῦ, εὐπάσχοντες. Ἀποδοθήσεται γὰρ αὐτοῖς ὁ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὐς οὐκ ἤκουσεν.

Ὅτι εὐθὺς ὁ Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν. Ἐπειδὴν ἐν ταῖς ἄνω μοναῖς γενόμενοι ἀπολαύσει τὰ ἡτοιμασμένα ἀγαθὰ, τότε δὴ τότε καὶ ταύτην ἀναγγελοῦσι τὴν φωνὴν, ὡς δίκαιος καὶ εὐθὺς ἔσται ὁ Κύριος, ὃς τοὺς μὲν παρανόμους καὶ ἀσεβεῖς δίκην χόρτου ἀποξηρανθήναι παρεσκεύασε· τοὺς δὲ δικαίους καὶ εὐσεβεῖς οἷα κέδρους καὶ φοίνικας ἐν ταῖς ἄνω κατεφύτευσσε σκηναῖς. Ἀδικία οὐκ ἔστι παρὰ τῷ Θεῷ, διὰ ἃ εἶναι αὐτὸν κακίας ἀνεπίδεκτον.

Εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ πρὸ τοῦ Σαββάτου, ὅτε κατέφυκιστο ἡ γῆ, αἴνος ᾠδῆς τῷ Δαυιδ. 4B.

Υπόθεσις.

Εἰς τὸ Σάββατον ἐν τῷ προλαβόντι ψαλμῷ δηλοῦται ἡ δευτέρα παρουσία τοῦ Κυρίου, καθ' ἣν καὶ βεβαίως αἰῶνος μετὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ. Δηλονότι τὸ, πρὸ Σαββάτου, ἂν εἴη ἡ πρώτη αὐτοῦ παρουσία, ὅτε καὶ ἡ γῆ κατέφυκισται, τουτέστιν ὅτε ἡ Ἐκκλησία πάση τῇ οἰκουμένη θεμελιώται, τῶν ἁγίων ἀποστόλων δηλονότι καὶ εὐαγγελιστῶν τὸν περὶ Χριστοῦ καταγγειλάντων τῇ γῆ λόγον.

⁴⁴ I Cor. II, 9.

A intelligentia vacuus, nihil horum cognoscit, neque quidpiam de his audiet.

8. Cum exorti fuerint peccatores sicut fenum. Qui non intelligunt mysterium, ait, quasi fenum erunt, non habentes profunditatem, ac cito cadent, et arescent.

11. Et exaltabitur sicut unicornis cornu meum. Quando, inquit, peribunt inimici et dispergentur, tunc cornu meum, videlicet regnum præparatum, tunc clarum erit. Nos autem, qui tua sumus cognitione instructi, cum ruinam inimicorum tuorum viderimus, gloriabimur et altum sapiemus in te, utpote a deorum multorum errore liberati, et te qui vere Deus es adorantes. Nam unicornu hic iterum proposuit, ut per unum cornu, unum significaret Deum. Quemadmodum enim illud animal, unum a natura cornu accepit; sic alumni pietatis unam adorabunt deitatem. Et senectus mea in oleo pingui. Post labores quos sustinui, inquit, tunc ceu oleo utar ad regale sacerdotium; et hoc erit mihi in diuturnorum laborum præmium.

12. Et respexit oculus meus inimicos meos. Id mihi inter alia bona computabitur, quod cadentibus insidiatoribus animæ meæ, hujusce rei spectator ego fuerim.

13, 14. Plantati in domo Domini. Hi, inquit, qui cedris illis similes sunt, cultorem habent Deum; paradysum vero, divinum templum. In atris Dei nostri florebut. In supernis scilicet mansionibus, quas atria esse Domini dicit.

15. Adhuc multiplicabuntur in senecta uberi, et bene patientes erunt. Bene patientes, quasi dicas, bene tolerant. Dabuntur enim illis quæ oculus non vidit, nec auris audivit ⁴⁴.

16. Quoniam rectus Dominus Deus noster. Postquam in supernis mansionibus constituti parata bona nacti fuerint, hanc annuntiabunt vocem, quod justus et rectus sit Dominus, qui iniquos et impios ceu fenum arescere fecit; justos autem et pios, quasi cedros et palmas, in supernis tabernaculis plantavit. Et non est iniquitas in Deo, quia malitiæ capax non est.

D In diem ante Sabbatum, quando fundata est terra, laus cantici ipsi David, XCII.

Argumentum.

In præcedenti psalmo per hæc verba: In diem Sabbati, declaratur secundus Salvatoris adventus, quando regnabit in novum sæculum cum sanctis suis. Palam autem est illud, ante Sabbatum, designare priorem ejus adventum, quando terra habitata est, id est quando Ecclesia in toto orbe fundata est, sanctis apostolis et evangelistis de Christo sermonem per totum orbem renuntiantibus.

1. *Dominus regnavit; decorem indutus est.* Quoniam humanum genus abscedens a regno Dei, sub tyrannide Satanæ fuit, ideo advenit Unigenitus, ut illud rursus proprio sceptro subijceret. Dei autem decorem, ipsius generis salutem esse dicit. Nisi enim incarnatus fuisset, assumpta præter peccatum natura nostra, nulla sane nobis salus fuisset. *Oportet enim eum regnare donec ponat omnes inimicos suos sub pedibus suis* 65. *Indutus est Dominus fortitudinem et præcinxit se.* Hisce reportatam de adversariis potestatibus victoriam nobis significat, quam cum militaribus armis instructus retulit. *Etenim firmavit orbem terræ qui non commovebitur.* Postquam illos, adversarios scilicet dæmones, profligasset, Ecclesiam constituit supra petram, cui ne ipsæ quidem portæ inferi prævalebunt.

2. *Paratus thronus tuus ex tunc.* Hoc ait quia a constitutione mundi futuram per salutem ipsius definitur hominum generis salutem. Thronum quippe ait potestatem judicandi adversarios nostros dæmones. Resurrectionem autem significat Unigeniti. Tu igitur ipse, ait, Domine, qui nunc ad eam rem quasi in judiciali throno sedes, ut iudicium scilicet feras et nos vindices, ante sæcula Deus.

3. *Elevaverunt flumina, Domine, elevaverunt flumina vocem suam.* Flumina hic sanctos apostolos et evangelistas dicit, qui Dei Ecclesiam spiritualibus fluentis lætificaverunt. Dictum namque fuit illis: *Flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ* 66.

4. *Mirabiles elationes maris.* Multæ, inquit, mystagogiæ, sententiæ apostolorum et evangelistarum fluentia, mirabiles effecerunt elationes maris. Mare autem vocat, gentium quæ crediderunt multitudinem, quarum elationes, id est sublimitates sensus, mirabiles fuere. Non enim ultra parva et humilia de Deo sentiunt, sed magna et mirabilia.

5. *Testimonia tua credibilia facta sunt nimis.* Testimonia dicit promissa per sanctos prophetas gentibus facta, quæ fidelia et firma esse in novissimis diebus ostendit, sua præsentia promissa complens. *Domum tuam decet sanctitudo, Domine.* Domus ejus Ecclesia est, cui convenit quod sit sancta, quippe quæ eum inhabitantem habeat qui solus sanctus est; cum autem id factum fuerit, nacta perpetuitate sanctificatione fruatur.

PSALMUS David, quarta Sabbatorum. XCIII.

Argumentum.

De providentia hic sermonem habet, docens ut ne anxii simus, neque animum despondeamus, etiamsi ad quoddam temporis spatium peccantibus prosperitas, piis persecutio eveniat. Nihil

Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, εὐπρέπειαν ἐρεδύσατο. Ἐπειδὴ τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἀποστάν τῆς ὑπὸ Θεοῦ βασιλείας, ὑπὸ τὴν τυραννίδα γέγονε τοῦ Σατανᾶ, τούτου χάριν ἐπεδήμησεν ὁ Μονογενής, ἵνα πάλιν αὐτὸ τοῖς ἰδίοις ὑποτάξῃ σκῆπτροις, ὃ καὶ ἐγένετο Θεοῦ εὐπρέπειαν δὲ τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ τοῦ γένους φησὶν. Εἰ μὴ γὰρ σεσάρκωται, τὴν ἡμετέραν δίχα τῆς ἁμαρτίας λαθὼν φύσιν, δηλονότι οὐκ ἂν ἡμῖν ἡ σωτηρία ἐγένετο. Δεῖ γὰρ αὐτὸν βασιλεύειν ἄχρις οὗ ἂν ὅλη πάντας τοὺς ἐχθροὺς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. Ἐρεδύσατο Κύριος δυνάμει καὶ περιεζώσατο. Διὰ τούτων τὴν καθαίρειν ἡμῖν τῶν ἀντικειμένων σημαίνει ἐνδύμενος, ἣν πεποίθηται, ὡσπερ στρατιωτικὸν σῆμα ἀναλαβὼν. Καὶ γὰρ ἐστερέωσε τὴν οἰκουμένην, ἥτις οὐ σαλευθήσεται. Ἐκείνους προανελὼν, τοὺς ἀντικειμένους δηλονότι δαίμονας, ἔστησεν ἐπὶ πέτραν τὴν Ἐκκλησίαν, ἥς οὐδὲ αὐτὰ κατισχύσουσιν αἱ τοῦ ἄδου πύλαι.

Ἐτοιμος ὁ θρόνος σου ἀπὸ τότε. Τοῦτό φησι, διὰ τὸ προωρισθῆαι ἀπὸ καταβολῆς κόσμου τὴν τοῦ ἀνθρώπινου γένους σωτηρίαν ἐσομένην διὰ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ. Θρόνον γὰρ τὴν εἰς τὸ κρίνειν τοὺς ἀδικήσαντας ἡμᾶς δαίμονας· ἀνάστασιν δὲ σημαίνει τοῦ Μονογενοῦς. Σὺ οὖν αὐτὸς, φησὶν, ὡς ἔσποτα, ὃ νῦν εἰς τοῦτο ὡσπερ ἐπὶ δικαστικοῦ θρόνου καθίτας, εἰς τὸ κρίνειν δηλονότι καὶ ἐκδικεῖν ἡμᾶς, ὑπάρχεις ὁ πρὸ τῶν αἰώνων Θεός.

Ἐπήραν οἱ ποταμοί, Κύριε, ἐπήραν οἱ ποταμοὶ φωνὰς αὐτῶν. Ποταμοὺς ἐναυθῆα τοὺς ἁγίους ἀποστόλους καὶ εὐαγγελιστάς φησὶν, οἳ καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν τοῖς πνευματικῶς κατεύφραναν νάμασιν. Ἐίρηται γὰρ πρὸς αὐτοὺς· *Ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιτίας αὐτοῦ ρεύσουσιν ὕδατος ζῶντος.*

Θαυμαστοὶ οἱ μετεωρισμοὶ τῆς θαλάσσης. Αἱ πολλὰ, φησὶ, μυσταγωγία, καὶ τὰ νοήματα τῶν ἀποστόλων καὶ εὐαγγελιστῶν νάματα, θαυμαστοὺς πεποίηκε τῆς θαλάσσης τοὺς μετεωρισμοὺς. Θάλασσαν δὲ λέγει τῶν ἐθνῶν τῶν πιστευσάντων τὴν πλῆθη, ὧν καὶ οἱ μετεωρισμοὶ, τουτέστιν αἱ ὑψώσεις τοῦ φρονήματος, θαυμασταὶ γέγονασιν. Οὐκέτι γὰρ μικρὰ καὶ ταπεινὰ φρονοῦσι περὶ Θεοῦ, ἀλλὰ μεγάλα καὶ θαυμαστά.

Τὰ μαρτύριά σου ἐπιστώθησαν σφόδρα. Μαρτύρια τὰς ἐπαγγελίας φησὶν ἃς διὰ τῶν ἁγίων προφητῶν τοῖς ἔθνεσιν ἐπηγγέλλετο, ἃς καὶ πιστὰς ἐπ' ἐσχάτων ἐπεδείξατο τῶν ἡμερῶν, τῆ οἰκείᾳ παρουσίᾳ ἔργῳ πληρῶν. *Τῷ οἴκῳ σου πρόπει ἁγίασμα, Κύριε.* Οἶκος μὲν αὐτοῦ ἡ Ἐκκλησία, πρόπει δ' αὐτῇ τὸ ἅγια εἶναι, ἅτε τὸν μόνον ἅγιον ἔχουσα ἐνοικοῦντα· ἐπειδὴν δὲ τοῦτο γένηται, καὶ ἀτελευτήτου μεταλαβοῦσα ἀπολαύσει τοῦ ἁγιάσματος.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ τετράδι Σαββάτων. LΓ.

Ἰσθθεις.

Τὸν περὶ προνοίας ἐν τούτῳ εἰσάγει λόγον, διδάσκων μὴ θλίβεσθαι καὶ ἀδημονεῖν, κἂν εἰ πρὸς καιρὸν γένοιτο καὶ τοῖς ἁμαρτάνουσιν εὐημερία, καὶ τοῖς εὐσεβέσι διωγμός. Οὐδὲν γὰρ τούτων ὡσαύτως μὲ

65] Cor. xv, 25. 66] Joan. vii, 38.

νει, ἀλλὰ μεταβαλεῖται· τοῖς μὲν ἡ θλίψις εἰς αἰώνιον ἀπόλαυσιν ἀγαθῶν, τοῖς δὲ μετὰ τὸ δοκοῦν τὰ χρηστὰ εἰς ἀτελευτήτους αἰῶνας ἡ κόλασις. *Τετάρδια δὲ Σαββάτων ἐπιγράφεται*, διὰ τὸ ἐν τῷ τετάρτῳ μηνί· ἀντί γὰρ τοῦ μηνὸς τὴν ἡμέραν τέθεικεν ἐν ἧ τῇ τοῦ Θεοῦ πόλει τὴν ἀρχὴν γενέσθαι τῶν συμφορῶν, ἐν τούτῳ ἐπιστρατευσάντων Βαβυλωνίων, ὡς Ἱερραίας ἱστορεῖ.

Θεὸς ἐκδικήσων Κύριος, ὁ Θεὸς ἐκδικήσων ἐπαρρησιάσατο. Ὅσπερ Θεὸς οἰκτίρων ἐστὶ, καὶ Θεὸς παρακλήσεων, οὕτω καὶ Θεὸς ἐκδικήσεων. Καὶ πάλιν, τοῦτο δὲ ἐν· προομιλίᾳ παραμυθίαν μεγάλην τοῖς ἐκ τῶν θλίψεων ἀκηδιάσασιν ἀπεργαζόμενος. Τὸ δὲ, *ἐπαρρησιάσατο*, τὴν μετὰ ταῦτα ἐπὶ τοῦ θεοῦ δικαστηρίου γενομένην ἀπόφασιν κατὰ τῶν ἀσεβῶν δηλοῖ, ἧ φησι· *Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ, οἱ κατηραμένοι.*

Ἀπόδος ἀνταπόδοσιν τοῖς ὑπερηφάνοις. Ἐύχην ὑπὲρ τῶν θλιδομένων ἀναπέμπει, αἰτῶν αὐτοῖς ἐπακουρίαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου ἰσχύοντος Θεοῦ.

Ἔως ποτε ἀμαρτωλοὶ καυχῆσονται; Τὴν σφοδρὰν ἀμνησικαλίαν καὶ ὑπερβάλλουσαν διὰ τούτων κατασημαίνει τοῦ Θεοῦ.

Τὸν λαὸν σου, Κύριε, ἐταπεινώσαν. Εἰς ζῆλον τὸν κατὰ τῶν ἐχθρῶν διεγείρει τὸν Θεόν, λαὸν αὐτοῦ καὶ κληρονομίαν εἶναι λέγων τὴν κακουμένην παρὰ τῶν ἐχθρῶν.

Χήραν καὶ ὄρφανὸν ἀπέκτειναν. Τούτων εἰρηται ἡ ἐρμηνησία ἐν τῷ ἀνωτέρῳ στίχῳ, ὅμως λεχθήσεται καὶ αὐθις. Χήραν ψυχὴν καὶ προσήλυτον νοῦν ἀποκτείνει ὁ κακῶς τὰς θείας Γραφὰς ἐξηγούμενος. Ὁρφανὸς δὲ ἐστὶ νοῦς ἐστερημένος οὐρανοῦ Πατρός.

Κύριος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων, ὅτι εἰσι μάταιοι. Πῶς γὰρ οὐκ εἰσι ματαιότητος πλήρεις αἱ αἰσθήσεις ἐκεῖναι, αἱ τῆς προνοίας τοῦ ὠφέλιμον ἐξορίζουν ἐπιχειροῦσαι τοῦ λόγου;

Μακάριοι ἄνθρωποι ἐν ἄρ παιδεύσονται, Κύριε. Ἐκεῖνοι μὲν ἄθλιοι καὶ ταπεινοὶ, φησὶν, οἱ τῆς σὴν μὴ δεχόμενοι παιδείαν. Μακάριοι δὲ οἱ παρὰ σοῦ παιδευθέντες, καὶ ἐκ τοῦ σοῦ διδαχθέντες νόμου. Οὗτοι γὰρ ὅτι καὶ ἐν ταῖς θλίψεσι πραῦνθέντες κουφισθήσονται τῶν ἀνιαρῶν, εἰδότες, ὅτι αἱ θλίψεις εἰς ἀγαθὸν τελευτώσαι ἐκθήσονται. Ἡμέρας πονηρὰς τὰς ἡμέρας τῆς κρίσεως λέγει.

Ἔως οὗ ὠρυγῇ τῷ ἀμαρτωλῷ βόθρος. Μέχρι τοσούτου, φησὶν, οἱ παιδευθέντες θαρρόντες ὑπομνοῦσι τὰς θλίψεις, μέχρις οὗ τῷ ἀμαρτωλῷ ὠρυγῇ βόθρος, τούτεστιν, εἰς τὸ ἥτομασμένον αὐτῷ κολαστήριον ὁ ἀμαρτωλὸς βαδίσει. Ἀμαρτωλῶν δὲ τὸν Σατανᾶν φησὶν, ἥτοι πᾶσαν ἀντικειμένην δύναμιν.

Ὅτι οὐκ ἀπόσεται Κύριος τὸν λαόν αὐτοῦ Τοῦτο ἐκεῖνου ἀν εἰη ἀπόδοσις τοῦ εἰρημένου ἐν τοῖς ἀνωτέρῳ· *Τὸν λαόν σου, Κύριε, ἐταπεινώσαν καὶ τὴν κληρονομίαν σου ἐκάκωσαν. Καὶ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ οὐκ ἐγκαταλείψει.* Τοῦτο τοῦ ἀντι-

eorum quippe eadem conditione manet, sed mutatur : his quidem, angustia in perpetuam bonorum possessionem ; illis autem pro bonis quae videbantur habere, supplicium in infinita saecula. *Quarta autem Sabbatorum inscriptus est psalmus*, quia quarto mense contigit (die scilicet pro mense posito), ut civitati Dei initium calamitatum veniret, obsidentibus Babylonis, ut narrat Jeremias.

1. *Deus ultionum Dominus, Deus ultionum libere egit.* Quemadmodum est Deus miserationum, et Deus consolationum, ita et Deus ultionum. Hoc autem in proemio positum magnam iis consolationem affert qui vi calamitatum in angorem conjiciuntur. Illud autem : *Libere egit*, sententiam in divino tribunali contra impios postea ferendam significat, qua ait : *Discedite a me, maledicti* ⁶⁷.

2. *Redde retributionem superbis.* Pro afflictis precatur, rogans eis auxilium a Deo qui solus valet opem ferre.

5. *Usquequo peccatores gloriabuntur?* Hisce ingentem Dei clementiam et injuriarum oblivionem significat.

5. *Populum tuum, Domine, humiliaverunt.* Ad iram adversus inimicos Deum concitat, dum ait populum et hereditatem ejus esse quae affligitur ab inimicis.

6. *Viduum et advenam interfecerunt.* Horum interpretatio allata est in superiori versu, attamen etiam nunc dabitur. Viduam animam et advenam mentem interficit, qui prave divinas Scripturas interpretatur. Pupillus autem est animus caelesti Patre privatus.

11. *Dominus scit cogitationes hominum, quoniam vanae sunt.* Quomodo autem non sunt vanitate plenae cogitationes illae, quae providentiae utilitatem repudiare student a sermone?

12. *Beatus homo quem tu erudieris, Domine.* Nil, inquit, miseri et abjecti, qui tuam institutionem non admittunt. Beati autem sunt qui a te erudiuntur, et ex tua lege edocentur. Illi enim in aeternis mansuetiores effecti, levabuntur molestiis, gnari tribulationes illas tandem in bonum cessuras. Dies malos dicit dies judicii.

13. *Donec fodiat peccatori fovea.* Hucusque, inquit, qui erudiuntur cum fiducia aeternas tolerant, donec fodiat peccatori fovea, id est, donec ad deputatum ipsi supplicium peccator accedat. Peccatorem autem dicit Satanam, sive omnem adversariam potestatem.

14. *Quia non repellet Dominus plebem suam.* Hoc donum erit ejus de quo in superioribus ⁶⁸ dictum est : *Populum tuum, Domine, humiliaverunt et hereditatem tuam vexaverunt. Et hereditatem suam non derelinquet.* Hoc ex superiore versu vendet : *Quia*

⁶⁷ Matth. xxv, 41. ⁶⁸ vers. 5.

non repellat Dominus plebem suam. Quasi diceret : A Custodiet populum suum omni tribulationis tempore. Et eo usque gubernabit et deducet, donec divinum constituatur tribunal. Quando autem in hoc justitia sive Christus sedebit, omnes recti corde prope ipsum accedent, juxta illud : *Quoniam ipsi Deum videbunt* 69 : ita enim rem declarant quæ subsequuntur.

15. *Quoadusque justitia convertatur in judicium. Donec Christus judicet mundum. Ipse namque factus est nobis sapientia a Deo, justitia, sanctificatio, redemptio* 70 : *et judicium omne dedit illi Pater* 71.

16. *Quis consurget mihi adversus malignantes ?* Hæc est afflictorum vox. Ait autem : *Quis mihi auxiliator fuerit adversus eos qui male in me agunt ?* Deinceps ubi repente sensit quis auxiliator sit, ait, jam olim animam ejus in infernum dejiciendam fuisse, nisi Dei adjutorium nactus esset.

18. *Si dicebam : Motus est pes meus. Dum afflicto, inquit, conspicerem me labi, dicebam : Quando pes meus motus est ? id est, excidam a statu illo qui secundum Deum est ; statim patrocinium et misericordiam tuam sentiebam mihi auxiliantem.*

19. *Consolationes tuæ lætificaverunt animam meam. Non me reliquisti, ait, sine consolatione : sed quot habui tribulationes, totidem consolationes a te accepi. Quæ mihi dolores in gaudium commutarunt.*

20. *Nunquid adhæret tibi sedes iniquitatis qui fingit laborem in præcepto ?* Ideo, inquit, consolatus es cor meum in tribulationibus. Igitur non adhærebit tibi thronus iniquitatis, id est, quia utpote Deus justus judex es et nulla in judiciis tuis iniquitas erit, nam thronus judicium significat (40). Secus autem ille se habet qui fingit laborem in præcepto, videlicet adversarius dæmon, qui præcepta Dei quæ levia sunt gravia efficit, laboresque hominibus præbet in iis agendis, thronum iniquitatis diabolum vocavit ; quia thronus justitiæ Christus est qui est diabolo oppositus.

21. *Et sanguinem innocentem condemnabunt. Illi, inquit, maligni et adversarii dæmones, omni ratione conabuntur justi animam quasi venatu capere. Sed ea de causa, inquit, condemnabuntur. Id enim significat : Et sanguinem innocentem condemnabunt. Ait enim pro innocente sanguine ab ipsis effuso, in judicium et supplicium tradendos fore.*

22. *Et factus est mihi Dominus in refugium. Ego autem Domini providentiæ fructum percepi, et ipse mihi est in vallum munitum.*

στίχου ἠρτῆται, τοῦ, "Ὅτι οὐκ ἀπόσεται Κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ. Ὡσεὶ λέγοι· Φυλάξει, φησί, τὸν λαὸν αὐτοῦ πάντα τῆς θλίψεως τὸν καιρὸν. Καὶ μέγχι τοσοῦτου διακυβερνήσει καὶ καθοδηγήσει, ἕως τὸ θεῖον καθίσθῃ δικαστήριον. Ἐπειδὴν δὲ εἰς τοῦτο ἡ δικαιοσύνη καθίσθῃ, τουτέστι Χριστὸς, πάντες πλησίον αὐτῆς γενήσονται οἱ εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ, κατὰ τὸ, "Ὅτι οὗτοι τὸν Θεὸν ὄψονται. Οὕτω γὰρ δηλοῖ τὰ ἐπόμενα.

"Ἔως οὗ δικαιοσύνη ἐπιστρέψῃ εἰς κρῖσιν. Ἔως οὗ ὁ Χριστὸς κρινεῖ τὴν οἰκουμένην. Αὐτὸς γὰρ ἡμῶν ἐγενήθη σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἀγιασμός καὶ ἀπολύτρωσις· καὶ τὴν κρῖσιν δὲ παῖσαν αὐτῷ δέδωκεν ὁ Πατήρ.

Τίς ἀναστήσεται μοι ἐπὶ πονηρευομένους ; Αὕτη τῶν θλιβομένων ἡ φωνή. Λέγει δέ· Τίς μοι γένηται σύμμαχος κατὰ τῶν εἰς ἐμὲ πονηρευομένων ; Εἶτα δεξιόμενος αἰσθησὶν ταχέως τοῦ βοηθοῦ, φησὶν, ὡς πάλαι ἂν αὐτοῦ εἰς ἄβυσσον κατήχθη ἡ ψυχὴ, εἰ μὴ τῆς παρὰ Θεοῦ ἀντιλήψεως ἔτυχεν.

Εἰ ἔλεγον· Σεσάλειται ὁ ποῦς μου. Θλιδόμενος, φησὶν, ὁρῶν ἑμαυτὸν ὀλισθαίνοντα, εἶπον· Πότε ὁ ποῦς μου σεσάλειται ; τουτέστι, τῆς κατὰ Θεὸν ἐκπεσοῦμαι στάσεως· εὐθύς τὴν ἀντιλήψιν καὶ τὸ ἔλεός σου ἠσθόμεν ἐπίκουρον ἐμοί.

Αἱ παρακλήσεις σου εὐφρανῶν τὴν ψυχὴν μου. Οὐκ ἀφήκας, φησὶν, ἀπαρκαμύθητον· ἀλλ' ὅσας θλίψεις ἔσχον, τοσαύτας καὶ παραμυθίας ἐδεχόμεν παρὰ σοῦ. Αἱ καὶ εἰς εὐφροσύνην τὰς λύπας μετεβίβαζον.

Μὴ συμπροσέστω σοι θρόνος ἀνομίας ὁ πλάσσωσιν κόπον ἐπὶ προστάγματι ; Διὰ τοῦτο, φησὶ, παρεκάλεσάς μου τὴν καρδίαν ἐπὶ ταῖς θλίψεσιν. Ὅτι δὴ οὖν οὐ προστεθήσεται σοι θρόνος ἀνομίας, τουτέστιν, ὅτι δίκαιος εἶ κριτῆς ὡς Θεός, καὶ οὐκ ἔσται ἀνομία ἐν ταῖς κρίσεσὶ σου· ὁ γὰρ θρόνος τὴν κρῖσιν σημαίνει· ὡσπερ δὴ καὶ παρ' ἐκεῖνω τῷ κόπον συμπλάσσουντι ἐπὶ προστάγμα· εἴη δ' ἂν οὗτος ὁ ἀντικείμενος δαίμων, ὃς καὶ ἐλαφρὰς οὐσας τὰς τοῦ Θεοῦ ἐντολὰς βαρείας ποιεῖ, κόπους δὲ αὐτῶν τοῖς ἀνθρώποις παρέχων. Θρόνον ἀνομίας ἠνόμασε τὸν διάβολον· ἐπειδὴ καὶ θρόνος δικαιοσύνης ἐστὶν ὁ Χριστὸς. ὅστις ἀντίκειται τῷ διαβόλῳ.

Καὶ αἷμα ἀθῶων καταδικάζονται. Οὗτοι, φησὶν, οἱ πονηροὶ καὶ ἀντικείμενοι δαίμονες ἐκ παντὸς τρόπου τὴν τοῦ δικαίου ζητήσουσι θηρεῦσαι ψυχὴν. Ἄλλ' ἐπὶ τοῦτο, φησὶ, κατακρίθησονται. Τοῦτο γὰρ σημαίνει· Καὶ αἷμα ἀθῶων καταδικάζονται. Λέγει γὰρ, ὡς ἀντὶ τοῦ ἀθῶως ἐχθεμένων παρ' αὐτῶν, εἰς κρῖσιν καὶ κόλασιν παραδοθήσονται.

Καὶ ἐγένετό μοι Κύριος εἰς καταφυγὴν. Ἐγὼ ἐὰν τῆς παρὰ τοῦ Δεσπότη προνοίας ἀπήλασσα, καὶ αὐτὸν ἔχω περίβολον ὄχυρον.

69 Matth. v, 8. 70 I Cor. i, 30. 71 Joan. v, 22.

(40) Sic augurando locum vitiosum vertimus.

Ἄνθος φθῆς τῷ Δαυὶδ, ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίους. A *Laus cantici ipsi David, caret inscriptione apud Hebraeos. PSALMUS XCIV.*

Ἦπόθεσις.

Argumentum.

Ἐντεῦθεν ὁ τῶν ἁγίων χορὸς καὶ τοὺς ἀπειθεῖς τοῦ Ἰσραὴλ προτρέπεται ἐπὶ τὴν διὰ Χριστοῦ σωτηρίαν ἔλθειν· δεικνύς, ὡς ἐπακούσεται, εἰ προσπέσοιεν αὐτῷ, ἅτε αὐτὸς ὢν ποιητῆς, καὶ τὸ ἴδιον ἔργον ἀγαπῶν. Εἰσφέρεται δὲ μετὰ τὴν τῶν ἁγίων παραίνεσιν καὶ αὐτοῦ τοῦ ἁγίου Πνεύματος πρόσωπον, αὐτοῖς τοῖς ἀπειθεῖσι παρακελεύόμενον μὴ τὴν τῶν πατέρων μιμήσασθαι ἀπιστίαν.

Δεῦτε ἀγαλλιασώμεθα τῷ Κυρίῳ. Ὡς ἐπὶ ἐορτὴν ἔλθειν τοὺς ἀπειθεῖς παρακελεύονται, εἰς ἀγαλλίαν αὐτοὺς καλοῦντες, ἵνα διὰ τούτων πείσωσι. Ἀλαλάξωμεν τῷ Θεῷ τῷ Σωτῆρι ἡμῶν. Εὐ τὸ, ἀλαλάξωμεν, λέγει, δη ἤκοντες τοὺς ἐπινικίους ἤσωμεν ὕμνους. Ὁ γὰρ ἀλαλαγμὸς ὕμνος ἐστὶν ἐπὶ πεπτωκόσιν ἐχθροῖς. Σημαίνει δὲ διὰ τούτων, ὡς τὰς ἀντικειμένας δυνάμεις πολεμήσας ὑπὲρ ἡμῶν ὁ Χριστὸς, ἐκ μέσου πεποίηκεν.

Προρθάσωμεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν ἐξομολογήσει. Ὡς λέγει· Πρὶν εἰς κρίσιν καθίστη, τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ἔστι δὲ ὁ υἱός, τῇ ἐξομολογήσει προλάθωμεν, καὶ εὐμενὲς αὐτοῖς καταστήσωμεν. Οὕτω γὰρ ὕμνιν συμβήσεται εἰς ἀγαθὰ τελευτῆν· ἡ γὰρ ἐξομολόγησις ἀγαθὸν ἔχει· τὸ πέρας· καὶ τοῦτο δηλοῖ τὸ ἐν Ψαλμοῖς· Ἀλαλάξωμεν αὐτῷ.

Καὶ βασιλεὺς μέγας ἐπὶ πάντα τοὺς θεούς. Δηλαδὴ τοὺς πιστεύσαντας, καὶ ὡσπερ ἀντιμισθίαν τούτου λαχόντας τὸ ὄνομα, τὸ καλεῖσθαι θεοί, κατὰ τὸ εἰρημένον· Θεὸν δέδωκά σε τῷ Φαραῷ. Ἐὰν τὴν ἐξομολόγησιν προσενέγκωμεν, φησὶν, οὐκ ἀποτευξόμεθα· οἰκτεیرهῖσι γὰρ ὡς ἴδιον αὐτοῦ λαόν.

Ὅτι αὐτοῦ ἔστιν ἡ θάλασσα. Δείκνυσιν, ὡς αὐτὸς, ὢν δημιουργὸς πάσης κτίσεως ὁρατῆς τε καὶ ἀοράτου, οὐκ ἂν παρίδῃ τὸ ἴδιον ποίημα προσπίπτον δ' ἐξομολογήσεως.

Δεῦτε προσκυνήσωμεν καὶ προσέσωμεν αὐτῷ. Καὶ ἑαυτοὺς τῶν προσκυνούντων καὶ κλαίωντων εἶναι φασιν, ὅπως ἂν προθυμότερους εἰς τὴν ἐξομολόγησιν παρασκευάσωσι τοὺς ἀκούοντας.

Σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε. Ἐντεῦθεν παραινῶνται παρ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου εὐπειθεῖς εἶναι, καὶ μὴ τοιοῦτοι οἶοι ἐν τῇ ἐρήμῳ οἱ πατέρες αὐτῶν ἐπεδείχθησαν.

Κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὐ ἐπέμυσάν με οἱ πατέρες ὑμῶν. Ἐξεπείρασαν γὰρ τὸν Θεὸν ἄλλοτε ἄλλην πορευόμενοι ὁδόν, καὶ οὐκ εὐθεῖαν τὴν τοῦ Κυρίου.

Ὡς ὥμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου. Τρεῖς ἡμῖν ὁ λόγος καταπαύσεις σημαίνει· μίαν τὴν σαρκικὴν τὴν τοῦ Σαββάτου, καὶ ἑτέραν τὴν εἰσοδὸν τὴν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἣ Ἰησοῦς καταπαύσεν αὐτούς· καὶ τρίτην τὴν ἐπουράνιον, ἣν νῦν ἡμῖν ὁ λόγος σημαίνει· οὐκ ἂν δὲ ἑτέρας ἐμμένητο ἐναυθα, εἰ ἀληθῶς ἐκείνη ἐνῆ κατά-

His sanctorum chorus eos qui increduli erant in Israele cohortatur ut ad salutem per Christum allatum accedant, declarans eum exauditurum esse si procidant ante illum, quia ipse est opifex, sumque amat opificium. Post illam autem a sanctis datam hortationem, inducitur ipsa sancti Spiritus persona: quæ non obtemperantibus præcipit, ut ne patrum suorum incredulitatem imitentur.

1. *Venite, exsultemus Domino.* Quasi ad festum accedere cohortantur eos qui non obtemperant, ad lætitiā vocantes eos, ut ita persuadeant. *Jubilemus Deo salutari nostro.* Probe dicit, *jubilemus*, videlicet venientes canamus victoriæ cantica. *Jubilatio* enim, est hymnus ob devictos hostes editus. His autem significat Christum, bello adversariis potestatibus pro nobis illato, ipsas de medio sustulisse.

2. *Præoccupemus faciem ejus in confessione.* Ac si diceret: Priusquam sedeat, faciem ejus qui est filius confessione præoccupemus, et propitiā nobis reddamus. Ita enim continget vobis ut in bonum destinatis; nam confessio bonum habet terminum, et hoc palam facit illud in Psalmis, *jubilemus ei.*

3. *Et rex magnus super omnes deos.* Scilicet eos qui credunt, qui in mercedem hoc consecuti sunt ut dii appellentur, juxta dictum illud: *Dedi te Deum Pharaonis* 72. Si confessionem offeramus, inquit, non spe labemur: nam nos ut proprium ipsi populum miserabitur.

5. *Quoniam ipsius est mare.* Ostendit eum cum sit opifex totius creaturæ visibilis atque invisibilis, nunquam despecturum esse opus suum, si quis confitendo procidat ante eum.

6. *Venite, adoremus et procidamus ante illum.* Se ex adorantium et plorantium numero esse dicunt, ut auditores ad confessionem promptiores efficiant.

8. *Hodie si vocem ejus audieritis.* His ab ipso Domino monentur ut obtemperantes sint, neque tales quales patres eorum in deserto fuerant.

9. *Secundum diem tentationis in deserto, ubi tentaverunt me patres vestri.* Tentaverunt enim Deum alias in aliam incedentes viam, sed non illam rectam viam Domini.

11. *Sicut juravi in ira mea, si introibunt in requiem meam.* Tres nobis requiæ species significantur: carnalis una quæ est Sabbati; altera est ingressus in terram promissionis, qua illos quiescere fecit Jesus Nave; tertia cœlestis, quæ hic jam denotatur, non alterius enim hic mentio est, et tamen illa vera requies sit. Ostenditur itaque vere requiem

72 Exod. vii, 1.

esse recessum ex hoc mundo et habitationem in A
supernis mansionibus.

1. *PSALMUS XCV. Canticum ipsi David. Quando domus edificabatur post captivitatem.*

Argumentum.

In præcedenti psalmo Judæorum abjectionem vaticinatus si in infidelitate perseverarent, in hoc gentium vocationem inducit, quæ post solutionem spiritualis illorum captivitatis facta est, quando per totum orbem Ecclesia fundata fuit.

2, 3. *Cantate Domino canticum novum.* Apostoñs jubet Spiritus sanctus, ut canticum novum, id est Novum Testamentum, gentibus per totum orbem euarrent. *Cantate Domino omnis terra... Annuntiate de die in diem salutare ejus.* Nunquam enim finem facient ad usque consummationem mundi Novi Testamenti mysteria nobis enuntiandi.

4. *Quoniam magnus Dominus et laudabilis nimis.* Docete, inquit, gentes, nam si audiant, agnoscent ejus qui prædicatur deitatem et magnitudinem; si agnoscant, laudabunt eum. *Terribilis est super omnes deos.* Illud est maximum gentibus ad Domini timerem incitamentum, quod viderint eorum deos, ut vocabant, incendio traditos. Noverunt enim illos omnes non esse deos, sed dæmonia. Solus autem Dominus cælestium opifex est.

5. *Quoniam omnes dii gentium dæmonia.* Qui enim dii vocabantur, maligni dæmones fuisse com- C
perti sunt: at Dominus noster cælos fecit.

6. *Sanctimonia et magnificentia in sanctificatione ejus.* Sanctificatio ejus est Ecclesia, quæ et sancta et magnifica est. Excelsus namque est Ecclesiæ ornatus.

7-9. *Afferte Domino, patriæ gentium, etc.* Patrias vocat Ecclesiarum præfectos, id est, sacerdotes et præsides. Et sane convenit operibus bonis Deum glorificare, et justis laboribus honorare illum, atque insuper spiritualia illi sacrificia offerre. Offerre nimirum in atriis sanctis ejus, scilicet in ecclesiis. *Commoveatur a facie ejus universa terra.* Futurum enim erat ut per omnem terram audiretur prædicatio, et ut terra quasi a priorie suo statu commoveretur.

10. *Etenim correxit orbem terræ qui non commovebitur.* Fundavit enim Ecclesiam supra petram, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam. *Judicabit populos in æquitate.* Venit enim et judicavit causam nostram, et improbos tyrannos exegit, impuros scilicet dæmones.

11. *Lætentur cæli et exsultet terra.* Cum totius orbis bonum ageretur cælestes virtutes cum gaudio dicebant: *Gloria in excelsis Deo et in terra pax*⁷². *Commoveatur mare et plenitudo ejus.* Mare hic significat gentium plenitudinem, quæ commota est,

⁷² Luc. II, 14.

πυσις. Διγλοῦται οὖν, ὡς ἀληθῶς κατάπαυσις ἔστιν ἢ μετὰ τὴν τοῦδε τοῦ κόσμου ἀπαλλαγὴ, ἢ ἐν ταῖς ἀνω μοναῖς κατοικήσις.

ΨΑΛΜΟΣ ΞΕ'. Ῥεθὶ τῷ Δαυὶδ, ὅτε ὁ οἶκος ψοκομήθη μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν.

Υπόθεσις.

Ἐν τῷ πρὸ τούτου ψαλμῷ, τὴν ἀποβολὴν τῶν Ἰουδαίων θεσπίσας, εἰ γε ἐπιμένουσιν τῇ ἀπιστίᾳ, ἐν τούτῳ τὴν τῶν ἐθνῶν κλήσιν εἰτάγει, τὴν γενομένην μετὰ τὴν λύσιν τῆς νοητῆς αὐτῶν αἰχμαλωσίας, ὅτε καὶ καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης ἡ Ἐκκλησία τεθεμελιώται.

Ἄσατε τῷ Κυρίῳ ἄσμα καινόν. Τοῖς ἀποστόλοις τὸ Πνεῦμα παρακελεύεται τὸ καινὸν ἄσμα, τουτέστι τὴν Νέαν Διαθήκην, ἐξηγεῖσθαι τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἔθνεσιν. Ἄσατε τῷ Κυρίῳ, πᾶσα ἡ γῆ . . . Ἐὐαγγελλίσετε ἡμέραν ἐξ ἡμέρας τὸ σωτήριον αὐτοῦ. Οὐ γὰρ παύσονται μέχρι συντελείας κόσμου τὰ τῆς Νέας Διαθήκης ἡμῖν λαλοῦντες μυστήρια.

Ὅτι μέγας Κύριος καὶ αἰνετὸς σφόδρα διδάξατε, φησὶ, τὰ ἔθνη· καὶ γὰρ ὑπακούσαντα γνοῖεν τοῦ κηρυττομένου τὴν θεότητα καὶ τὴν μεγαλοσύνην, καὶ γνόντα ἐπαινεσοῦσι. Φοβερός ἐστὶν ὑπὲρ πάντας τοὺς θεούς. Τοῦτο μάλιστα τὰ ἔθνη ἐπὶ τὸν τοῦ Κυρίου φόβον προτρέπεται, τὸν ἐμπρησμὸν ἐωρακότα κατὰ τῶν πάλαι ὀνομαζομένων αὐτῶν θεῶν. Ἐγνωσαν γὰρ, ὡς πάντες ἐκεῖνοι οὐκ ἦσαν θεοὶ, ἀλλὰ δαιμόνια. Μόνος δὲ ὁ Κύριος τῶν οὐρανίων ποιητής.

Ὅτι πάντες οἱ θεοὶ τῶν ἐθνῶν δαιμόνια. Οἱ μὲν γὰρ καλούμενοι θεοὶ δαίμονες ὠφθῆσαν πονηροὶ, ὁ δὲ ἡμέτερος Κύριος τοὺς οὐρανοὺς ἐποίησεν.

Ἀρῶσύνῃ καὶ μεγαλοπρέπειᾳ ἐν τῷ ἀγάσματι αὐτοῦ. Ἄγισμα αὐτοῦ ἡ Ἐκκλησία, ἥτις καὶ ἄγία ἐστὶ καὶ μεγαλοπρεπής. Ἰψήλως γὰρ ὁ κόσμος τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐρέχγατε τῷ Κυρίῳ, αἱ πατριαὶ τῶν ἐθνῶν. Πατριαὶ καλεῖ τοὺς τῶν Ἐκκλησιῶν ἡγουμένους, ἱερέας φησὶ καὶ προέδρους. Καὶ πρέπει διὰ τῶν ἔργων τῶν ἀγαθῶν δοξάζειν τὸν Θεόν, καὶ μὴν καὶ τιμᾶν ἀπὸ δικαίων πόνων αὐτῶν, ἔτι γε μὴν καὶ θυσίας αὐτῷ ἀναφέρειν νοητάς· ἀναφέρειν δὲ ἐν ταῖς θείαις αὐτοῦ αὐλαῖς, δηλαδὴ ταῖς ἐκκλησίαις. Σαλευθήτω ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ πᾶσα ἡ γῆ. Ἐμελλε γὰρ εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐξάκουστον γενέσθαι κήρυγμα, καὶ οἴονε τῆς προτέρας στάσεως σαλεύειν τὴν γῆν.

Καὶ γὰρ κατάρθωσε τὴν οἰκουμένην ἥτις οὐ σαλευθήσεται. Ἐθεμελίωσε γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ἄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. Κρινεῖ λαοὺς ἐν εὐθύτητι. Ἦλθε γὰρ καὶ ἐδίκασε τὴν κρίσιν ἡμῶν, καὶ τοὺς πονηροὺς τυράννους ἐξέβαλε, τοὺς ἀκαθάρτους φησὶ δαίμονας.

Ἐὐφραϊνέσθωσαν οἱ οὐρανοὶ, καὶ ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ. Ἐπὶ γὰρ τῇ κατορθώσει τῆς οἰκουμένης αἱ οὐράναι δυνάμεις ἐφασκον χαίρουσαι· Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη. Σαλευθήτω ἡ θάλασσα καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. Θάλασσαν ἐν τούτοις

τῶν ἐθνῶν σημαίνει τὴν πληθύν, ἤτις καὶ σεσάλευται· τουτέστιν εἰς τὸ ὑποδέξασθαι τὸ κήρυγμα κεκλήνται. *Χαρήσεται τὰ πεδία καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς· τότε ἀγαλλιάσονται πάντα τὰ ξύλα τοῦ δρυμοῦ.* Διὰ τῶν πεδίων καὶ μὴν καὶ τῶν ξύλων ἀγίας ψυχᾶς εἶναι σημαίνει, αἱ ἐπὶ τῇ τοῦ κόσμου σωτηρίᾳ ἠγαλλιάσαντο.

ΥΑΛΜΟΣ Δαυὶδ, *ὅτε ἡ γῆ αὐτοῦ καθίσταται. 47.*

Ἐπίθεσις.

Πάλιν καὶ ἐνταῦθα τὴν σωτηρίαν τοῦ κόσμου σημαίνει, καὶ τῶν ἐθνῶν ἀπάντων τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν.

Κύριος ἐβασίλευσεν, ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ, εὐφρανθήτωσαν νῆσοι πολλαί. Νήσους τὰς Ἐκκλησίας φησὶν, ἅτε δὴ ῥιπιζομένας ὑπὸ παντὸς πνεύματος, καὶ μὴν καὶ περιβρέομένας ταῖς περιστάσεσι ταῖς ἄλμυραῖς.

Νεφέλη καὶ γνέφος κύκλω αὐτοῦ. Τὴν λεληθῆσαν αὐτοῦ ἐν ἀνθρώποις κάθοδον σημαίνει, ὅτε ἐν τῇ τοῦ δούλου πέφνηε μορφή. *Δικαιοσύνη καὶ κρίμα κατόρθωσις τοῦ θρόνου αὐτοῦ.* Αὕτη γέγονε, φησὶ, τῆς ἀφέσεως αἰτία· τὸ κρίναι δικαίως τὴν κρίσιν ἡμῶν, ἣν ἔχομεν δηλαδὴ πρὸς τὰς πονηράς καὶ ἀντικειμένας δυνάμεις.

Πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ προπορεύεται. Ἐκαστε γὰρ τῇ θεῖᾳ αὐτοῦ δυνάμει πᾶσαν πονηρίαν καὶ ἀντικειμένην ἐνέργειαν.

Ἐφανῶν αἱ ἀστραπαὶ αὐτοῦ τῇ οἰκουμένῃ. Ἀστραπαὶ αὐτοῦ τοὺς ἀγίους ἀποστόλους εἶναι λέγει καὶ εὐαγγελιστάς, οἱ φωτὸς δίκην ὑπέλαμψαν τὴν ὑπὸ οὐρανόν.

Τὰ ὄρη ἐτάκῃσαν ὡσεὶ κηρὸς ἀπὸ προσώπου Κυρίου. Ὅρη τὰς ἀντικειμένας δυνάμεις φησὶν, αἱ καὶ κηροῦ δίκην συνετάκῃσαν ἀπὸ τοῦ προειρημένου δηλονότι πυρός. Ὅπερ πηγνυσὶν ὁ βορρᾶς, τοῦτο τῆσαι ὁ νότος· διὸ καλῶς λέγει ἡ νύμφη ἐν τοῖς Ἄσμασι τῶν ἁσμάτων· *Ἐξεγέρου, βορρᾶ, καὶ ἔρχου, νότε, διάπνευσον κηπὸν μου, καὶ βρυσάτωσαν ἀρώματά μου.*

Αἰσχυρῆτωσαν πάντες οἱ προσκυνοῦντες τοῖς γλυπτοῖς· ὀρῶντες δηλονότι οὗς πάλαι ἐνόμιζον θεοὺς κηροῦ δίκην λυομένους ὑπὸ τοῦ Κυρίου. *Προσκυρήσατε αὐτῷ, πάντες ἄγγελοι αὐτοῦ.* Ἐφ' οἷς κατώρθωσε τῇ ὑπ' οὐρανόν, φησὶν, εὐχαριστήσατε.

Ἦκουσε καὶ εὐφράνθη Σιών. Σιών μὲν ἡ Ἐκκλησία. Τί δὲ ἤκουσεν, ἢ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, καὶ εὐφροσύνης αὐτῇ γέγονε πρόξενος; *Καὶ ἠγαλλιάσατο αἱ θυγατέρες τῆς Ἰουδαίας.* Θυγατέρας τῆς Ἰουδαίας τὰς ὁσίας ψυχὰς φησὶ, τὰς δι' ἐξομολογήσεως συντημένας Θεῷ, αἱ ἠγαλλιώντο διὰ τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα, ὥρῳσαι δηλονότι τοὺς τυραννήσαντας ἐκβεβημένους, τοὺς δὲ δουλεῖα κατεχομένους εἰς ἐλευθερίαν ἐνηνεγημένους.

Οἱ ἀγαπῶντες τὸν Κύριον, μισεῖτε πονηρά. Παράνεσις εἰσάγεται τοῖς τῇ ἐλευθερίᾳ λελυτρωμένοις, διδάσκουσα πᾶν εἶδος πονηρίαν ἀποστρέφασθαι. *Φυλάσσει Κύριος τὰς ψυχὰς τῶν δούλων αὐτοῦ.*

¹⁴ Cant. iv, 16.

Id est ad recipiendam prædicationem deducta. Gaudebunt campi et omnia quæ in eis sunt. Tunc exsultabunt omnia ligna silvarum. Per campos et ligna, sanctas animas significat, quæ de salute mundi exsultaverunt.

1. PSALMUS David quando terra ejus constituta est. XCVI.

Argumentum.

Hic rursum salutem mundi significat, et fidem omnium gentium in ipsum.

Dominus regnavit, exsultet terra, latentur insulae multæ. Insulae vocat Ecclesias, utpote omni vento agitatas, et salsis asperisque ærumnarum fluctibus circumfusas.

2. Nubes et caligo in circuitu ejus. Latentem ejus ad homines descensum significat, quando in servi forma apparuit. *Justitia et judicium correctio throni ejus.* Hæc, inquit, remissionis causa fuit quod juste judicaverit causam nostram quam habemus videlicet adversus malignas et adversarias potestates.

3. Ignis ante ipsum præcedet. Divina enim sua virtute malam omnem atque adversariam operationem combussit.

4. Illuxerunt fulgura ejus orbi terræ. Fulgura sua dicit esse sanctos apostolos et evangelistas, qui luminis instar illuminaverunt orbem.

5. Montes sicut cera fluxerunt a facie Domini. Montes vocat adversarias potestates, quæ sicut cera fluxerunt prædicti ignis opera. Quod aquilo coagulata, id auster liquefacit, quamobrem pulchre sponsa in Canticis canticorum ait: *Exsurge, aquilo, et veni, auster, perfla hortum meum et fluant aromata mea* ¹⁴.

7. Confundantur omnes qui adorant sculptilia. Videntes scilicet quos olim deos putabant instar ceræ liquefactos Domini opera. *Adorate eum, omnes angeli ejus.* Gratias agite, ait, de iis quæ in terra præclare gessit.

8. Audivit et lætata est Sion. Sion est Ecclesia. *Ecquid audivit, nisi evangelicam prædicationem, quæ iustitiæ ipsi causa fuit? Et exsultaverunt filia Judææ.* Filias Judææ sanctas animas dicit, quæ Deo per confessionem conjunctæ sunt, quæque exsultabant propter judicia Domini, videntes scilicet ejectos tyrannos, eos autem qui in servitute detinebantur in libertatem vindictos.

10. Qui diligitis Dominum, odite mala. Adhortatio inducitur iis qui in libertatem vindicati sunt, docens ut ab omni specie mala avertantur. *Custodit Dominus animas sanctorum suorum. Qui a ma-*

ligno aversi estis, sancti effecti estis. Tunc enim continget vobis ut Dominus vos custodiat a malo, qui proprie peccator est.

11. *Lux orta est justo.* Evangelica videlicet. Justo autem, huic populo scilicet qui per fidem justus est. *Et rectis corde lætitia*; in hæc verba rectis interpungendum, ita ut iis qui recti fuerint in corde criatur lætitia. In communi autem illud, *orta est*, accipiendum.

PSALMUS ipsi David. XCVII.

Argumentum.

Hic quoque psalmus priorem Domini adventum significat, et fidem omnium gentium erga illum, quam dedit eis ut patribus suis pollicitus fuerat. Ea de causa hic concitantur gentes, ut cum jubilatione victoriæ carmen canant, quod eorum causa editum fuit.

1. *Cantate Domino canticum novum, quia mirabilia fecit.* Mirabile prorsus est quod mors destructa sit, et quod humanum genus revixerit. *Salvavit sibi dextera ejus.* Mundum enim Patri obtulit Christus, qui est dextera Patris. Non enim humano egebat auxilio.

2. *Notum fecit Dominus salutare suum.* Carnalem ejus adventum salutare scilicet significat. Juxta illud dictum a Simeone: *Quia viderunt oculi mei salutare tuum*⁷⁸. *In conspectu gentium revelavit justitiam suam.* Ejecto scilicet hujus sæculi principe, nobis autem qui olim sub tyrannide eramus justificatis.

3. *Recordatus est misericordiæ suæ.* Erga Jacob. Promisit enim ei futurum esse ut omnes gentes in semine ejus benedicerentur. *Viderunt omnes termini terræ salutare Dei nostri.* Nullum enim regnum non particeps est regni Christi.

5, 6. *Psallite Deo nostro in cithara.* Citharam dicit harmoniam et consensum animæ cum corpore. *In tubis ductilibus et voce tubæ corneæ.* Ardens atque vehemens studium, evangelicæ prædicationis per tubas ductiles significat; per corneam autem regiam dignitatem, quia ex cornu ungebant reges. Neque id tantum, sed quia cornea regni proclamationem faciebant.

7. *Moveatur mare et plenitudo ejus.* Mare vocat præsentem vitam, ob salsedinem et molestiam sollicitudinum ejus. Mota itaque est a priori statu, id est ab idololatria.

8. *Flumina plaudent manu simul.* Flumina dicit sanctos mysteriorum initiatores, quorum prædicandi studium indicat eo quod plaudant simul. *Montes exsultabunt a conspectu Domini, quoniam venit judicare terram.* Angelicæ nimirum virtutes. Nam gaudium est super uno peccatore poenitentiam agente⁷⁹.

⁷⁸ Luc. II, 30. ⁷⁹ Luc. xv, 7.

A Οἱ ἀποστραφέντες τὸν πονηρὸν, ὅσοι γεγένησθε· τότε δὴ συμβήσεται ὑμῖν καὶ τῆς φυλακῆς τῆς παρὰ τοῦ Κυρίου τυχεῖν ἀπὸ τοῦ πονηροῦ· οὗτος γὰρ κυρίως ἀμαρτωλός.

Φῶς ἀνέτειλε τῷ δικαίῳ. Τὸ εὐαγγελικὸν δηλονότι. Δικαίῳ δὲ, τῷδε δικαίῳ λαῷ διὰ τῆς πίστεως. Καὶ τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ εὐφροσύνη· εἰς τὸ, τοῖς εὐθέσιν, ὑποστίζαι δεῖ, ἵνα τοῖς γινομένοις εὐθέσιν ἐν τῇ καρδίᾳ ἀνατελεῖ εὐφροσύνη. Ἀπὸ κοινοῦ δὲ τὸ, ἀνατελεῖ, ληπτέον.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. LΖ'.

Ἰπόθεσις.

Καὶ οὗτος ὁ ψαλμὸς τὴν προτέραν παρουσίαν τοῦ Κυρίου σημαίνει, καὶ τὴν τῶν ἐθνῶν πάντων εἰς αὐτὸν πίστιν, ἣν ἐποίησατο κατὰ τὰς ἐπηγγελμένας τοῖς πατράσιν ἐπαγγελίας. Διὰ τοῦτο τὰ ἔθνη πάντα ἀλαλάζειν ὁ λόγος προτρέπεται τὸν ἐπινίκιον, ὃν ὑπὲρ αὐτῶν πεποίηται.

Ἄσατε τῷ Κυρίῳ ἄσμα καιρὸν, ὅτι θαυμαστὰ ἐποίησε. Θαυμαστὸν γὰρ ἀληθῶς τὸ καταργηθῆναι θάνατον, καὶ ἀναβιώσασθαι πάλιν τὸ ἀνθρώπινον γένος. Ἔσωσεν αὐτῷ ἡ δεξιὰ αὐτοῦ. Προσηγάγε γὰρ τῷ ἰδίῳ Πατρὶ τὴν ὑπὲρ οὐρανῶν ὁ Χριστὸς, ὅς ἐστι δεξιὰ τοῦ Πατρὸς. Οὐ γὰρ ἐδεξήθη ἀνθρωπίνης βοήθειας.

Ἐγνώρισεν Κύριος τὸ σωτήριον αὐτοῦ. Σωτήριον οὖσαν τὴν ἐνσαρκίαν αὐτοῦ παρουσίαν σημαίνει· κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Συμεῶν· Ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου. Ἐναντίον τῶν ἐθνῶν ἀπεκάλυψε τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ. Ἐκβαλὼν μὲν τὸν ἀρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου, δικαίως δὲ τοὺς πάλαι τυραννηθέντας ἡμᾶς.

Ἐμνήσθη τοῦ ἔλεους αὐτοῦ. Τοῦ Ἰακώβ· καὶ γὰρ ἐν τῷ σπέρματι αὐτοῦ εὐλογηθῆναι πάντα τὰ ἔθνη ἐπηγγέλματο. Εἶδοσαν πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Οὐδεὶς γὰρ τόπος ἀμέτοχος τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ.

Ψάλλετε τῷ Θεῷ ἡμῶν ἐν κιθάρᾳ. Κιθάραν τὴν τοῦ σώματος πρὸς τὴν ψυχὴν ἁρμονίαν φησί. Σάλπιξις ἐλαταῖς, καὶ φωνῇ σάλπιγγος κερατίνης. Τὸ πεπυρωμένον καὶ ἐκτεταμένον τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος διὰ τῶν ἐλατῶν σαλπίνγων σημαίνει· διὰ δὲ τῶν κερατίνων τὸ βασιλικόν, καθὼς τῷ κέρατι ἔχρυνον οἱ βασιλεῖς. Οὐ μόνον ἀλλὰ καὶ ἐν κερᾶτι τῆς βασιλείας τὴν ἐκφώνησιν ἐποιούνο.

Σαλευθήτω ἡ θάλασσα καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. Θάλασσαν τὸν βίον τὸν παρόντα σημαίνει, διὰ τὸ ἀλμυρὸν τῶν ἐν αὐτῷ φροντιδῶν. Κεκίνηται οὖν ἐκ τῆς προτέρας στάσεως, τουτέστι τῆς εἰδωλολατρείας.

Ποταμοὶ κροτήσουσι χεῖρὶ ἐπὶ τὸ αὐτό. Ποταμούς τοὺς ἄγιους εἶναι φησι μυσταγωγούς, ὧν καὶ τὸ σπουδαῖον τοῦ κηρύγματος διὰ τοῦ ἐπὶ τὸ αὐτὸ κροτεῖν σημαίνει. Τὰ ὄρη ἀγαλλιάσονται, ὅτι ἤκει κρῖται τὴν γῆν. Αἱ ἀγγελικαὶ δηλονότι δυνάμεις. Χαρὰ γὰρ γίνεται ἐπὶ ἐνὶ ἀμαρτωλῶν μετανοούτων.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. LII.

ὑπόθεσις.

Καὶ οὗτος τὴν Χριστοῦ βασιλείαν σημαίνει καὶ τὴν τῶν ἀρχιερέων αὐθάδειαν.

Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, ἐργίξοθωσαν λαοί. Ὁ Χριστὸς ἐστὶν οὗ τὴν βασιλείαν οὐ παραδέχονται Ἰουδαῖοι ἐργιζόμενοι. Ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν χειρουδῖμ, σαλευθήτω ἡ γῆ. Αὐτὸς γὰρ οὗτος ὁ βασιλεύσων ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἐστιν, ὁ καὶ τοῖς χειρουδῖμ ἐποχοῦμενος, ὅφ' οὐ καὶ ἐσαλευθῆ ἡ γῆ. Φησὶν οὖν. Σὺ εἶ ἐπὶ τῶν χειρουδῖμ, ἡ καὶ τὴν ἐπὶ κακῶ στάσιν μετακινήσας τῆς γῆς, γεγονῶς καθ' ἡμᾶς. Στάσιν οὖν λέγει τὴν τῆς εἰδωλατρείας.

Κύριος ἐν Σιών μέγας. Σιών ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία, ἐν ἣ δοξάζεται καὶ ὀψοῦται Χριστὸς, κατὰ τὸ εἰρημὸν. Ὑψώσω σε, ὁ Θεὸς μου, ὁ βασιλεύς μου.

Ἐξομολογησάθωσαν τῷ ὀνόματι σου τῷ μεγάλῳ. Μέγα αὐτοῦ τὸ ὄνομα τὸ, Ἰησοῦς, καθὼ καὶ σωτηρία λαοῦ ἐρμηνεύεται. Μέγα πάλιν τὸ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ὃ μέλλει κάμψαι πᾶν γόνυ, καὶ πᾶσα ἐξομολογήσεται γλῶσσα, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς. Ὅτι φοβερόν καὶ ἀγίον ἐστὶ. Φοβερόν μὲν κατὰ τῶν ἐργιζομένων λαῶν καὶ μὴ προσδεχομένων αὐτοῦ τὴν βασιλείαν· ἅγιον δὲ τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν. Καὶ τιμὴ βασιλέως κρίσιν ἀγαπᾷ. Ἐπειδὴ ἡ τιμὴ ἦτοι ἡ δόξα τοῦ βασιλέως ἀγαπᾷ τὴν δικαιοσύνην, ἥτις διὰ τῆς κρίσεως ἐρμηνεύεται· τούτου χάριν τοῖς μὲν ἀπειθήσασιν τὸ πρόσταγμα αὐτοῦ φοβερόν, τοῖς δὲ ὑπακούουσιν ἅγιον. Σὺ ἡτοίμασας εὐθύτητα. Ἐν δικαιοσύνῃ γὰρ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην.

Ὑψώστε Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν. Ὁ ὕψιλος ὡς Θεὸς καὶ ὑπὸ πόδας ἔχων πᾶσαν τὴν κτίσιν γέγονεν ἀτρέπτως ἀνθρωπος. Τοῦτον οὖν, φησὶ, τὸν γενόμενον ἀτρέπτως ἀνθρωπον ὀψοῦτε, προσκυνοῦντες αὐτὸν μὴ προσκυνῆσει μετὰ τῆς ἰδίας σαρκός.

Μωσῆς καὶ Ἀαρὼν ἐν τοῖς ἱερεῦσιν αὐτοῦ. Οὗτος, φησὶν, ὁ νῦν, καθὼ πέφυκεν ἀνθρωπος, βασιλεύσας τῶν ἐπὶ γῆς ἦν ὃν καὶ πάλαι Μωσῆς καὶ Ἀαρὼν καὶ Σαμουὴλ ἐπεκαλοῦντο. Εἰπὼν οὖν, ὅτι Προσκυνεῖτε τῷ ὑποποδίῳ, καὶ τὴν ἐνανθρώπησιν καὶ τὴν οἰκονομίαν κηρύξας, πάλιν ἀσφαλιζόμενος ἡμᾶς, τὴν θεότητα σημαίνει διὰ τοῦ δηλωθέντος ὄρους. Μεμένηκε γὰρ Θεός, εἰ καὶ ἔλαβε τὴν τοῦ δούλου μορφήν διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, σὺ ἐπήκουσας αὐτούς. Εἰ καὶ ἔδοξάν τι ἁμαρτάνειν ὡς ἀνθρώποι, οὐ παρεώραξας, φησὶν. Ἠλέγητο οὖν ἐπὶ τοῦ μόσχου ἁμαρτάνων Ἀαρὼν καὶ Μωσῆς ἐπὶ τοῦ ὕδατος τῆς ἀντιλογίας.

Καὶ προσκυνεῖτε εἰς ὄρος ἅγιον αὐτοῦ. Ἡ τὴν ἐπὶ γῆς ἢ τὴν ἐπουράνιον Ἰερουσαλήμ φησὶν ἢ ὄρος πάλιν αὐτὸν νοητέον τὸν Μονογενῆ, κατὰ τὸ Ἐτμήθη λίθος ἐξ ὄρους ἄρεν χειρῶν.

⁷⁷ Psal. cxliv, 1. ⁷⁸ Philipp. ii, 10, 11. ⁷⁹ Dan. ii, 51.

(41) Hæc pertinent ad versum 9.

A

PSALMUS ipsi David. XCVIII.

Argumentum.

Et hic quoque psalmus Christi regnum significat, atque principum sacerdotum arrogantiam.

1. Dominus regnavit, irascantur populi. Christus est cujus regnum Judæi irati non accipiunt. Qui sedet super cherubim, moveatur terra. Is enim ipse est qui in novissimis temporibus regnabit in terra, qui super cherubim vehitur, et sub quo mota est terra. Ait igitur: Tu es super cherubim, qui et malum terræ statum commutasti, cum ad nostram similitudinem factus es. De statu idololatriæ loquitur.

2. Dominus in Sion magnus. Sion est Ecclesia, in qua glorificatur et exaltatur Christus, juxta dictum illud: Exaltabo te, Deus meus, rex meus⁷⁷.

3, 4. Confiteantur nomini tuo magno, etc. Magnum est nomen ejus illud, Jesus, quia salus populi significat. Magnum rursus nomen illud quod est super omne nomen, cui curvabitur omne genu, et omnis lingua confitebitur, quia Dominus Jesus Christus⁷⁸, etc. Quoniam terribile et sanctum est. Terribile adversus gentes iratas quæ non receperunt ejus regnum; sanctum autem credentibus in eum. Et honor regis judicium diligit. Quoniam honor seu gloria regis justitiam diligit, quæ per judicium intelligitur; ideo inobsequentibus mandatum ejus terribile est, sanctum autem credentibus in eum. Tu parasti directiones. In justitia enim judicaturus est orbem.

5. Exaltate Dominum Deum nostrum. Qui excelsus est utpote Deus, et sub pedes habet omnem creaturam, sine mutatione factus est homo. Hunc itaque, ait, qui sine mutatione factus est homo, exaltate, adorantes eum una adoratione cum sua carne.

6. Moyses et Aaron in sacerdotibus ejus. Hic, inquit, qui nunc quatenus homo factus est regnavit in terrena, is ipse erat quem olim Moyses et Aaron et Samuel invocabant. Postquam dixit itaque: Adorate scabellum pedum ejus (41), atque incarnationem œconomiamque prædicavit, rursus nos confirmans, divinitatem per montem illum significat: remansit quippe Deus, etiamsi propter nostram salutem carnem assumpserit.

8. Domine Deus noster, tu exaudiebas eos. Etiam si in aliquo peccare visi sunt utpote homines, tu tamen non contempsisti eos. Peccati itaque arguebatur Aaron ob vitulum, et Moyses propter aquam contradictionis.

9. Et adorate in monte sancto ejus. Aut terrenam aut cœlestem Jerusalem dicit: aut rursus montem intelligere possumus Unigenitum, juxta illud: Excisus est lapis de monte sine manibus⁷⁹.

1. PSALMUS in confessionem. XCIX.

Argumentum.

In hoc psalmo eos qui jam accesserant ad fidem adhortatio alloquitur, ut gratiarum actiones de iis quæ gesta sunt offerant. Confessio enim hoc in loco, gratiarum actionem cum laude conjunctam significat.

2. *Jubilare Deo, omnis terra.* Redemptos jubet victoriæ carmen canere. Redempti quippe erant omnes homines. Terram autem vocat habitantes in ea. *Servite Domino in lætitia.* Hominum servitus noxium timorem efficit, Domini autem servitus timorem castum, ex quo animæ oboritur lætitia. *Introite in conspectu ejus in exultatione.* Qui jam jubilationis lætitiæ mente percepit, hic quasi stans in conspectu Christi gaudio gaudet, et hoc est exultatio.

3. *Scitote quoniam Dominus ipse est Deus noster.*

Hic Dominus, inquit, qui proprio sanguine totam redemit terram, ipse est nostræ facturæ opifex. Non enim ex nobis ipsis exstitimus, sed opus manuum ejus sumus. Quapropter et populus ejus et oves ejus sumus, ita ut ille quidem populus sit, qui rationalior est; oves autem, qui in ordine irrationabiliorum consistunt, neque experimentum quodpiam divini eloquii habent, juxta dictum illud: *Erravi sicut ovis quæ perivi*⁸⁰.

4. *Nos autem populus ejus et oves pascuæ ejus.*

Alii sunt ut populus ejus, qui scilicet præstantiores sunt; alii ut oves pascuæ ejus, qui in inferiore gradu incedunt. Cæterum, cum omnium Deus et factor sit, omnes vocat et proprios sibi efficit. Nam homines et jumenta salvat Dominus⁸¹; illos quidem ut populum suum, hos vero ut oves pascuæ suæ. *Introite portas ejus in confessione.* Portas Domini Ecclesiam quæ in terra est vocat, in qua confiteri oportet, ac denuntiatis antea peccatis, beneficia nobis collata enarrare.

Ipsi David. PSALMUS C.

Argumentum.

In hoc psalmo perfectum nobis hominem describit, qui secundum Deum vitam instituit, docetque nos quod vitæ genus amplecti debeant ii, qui regnum cælorum adipisci exoptant.

1. *Misericordiam et judicium cantabo tibi, Domine.*

Cum ea quæ scio te nobis contulisse beneficia semper in ore feram, dabitur judicium, et sane judicium justum. Justificavit enim causam nostram adversus inimicos nostros.

2, 3. *Psallam et intelligam in via immaculata.*

Psallam, inquit, *hymnum*, ac si diceret apertius: Non finem faciam hymnos canendi, et viam meam semper immaculatam conservabo, tuum, o Domine, adventum expectans. Oportet enim paratos nos esse ad Domini accessum. Tantam autem hic vir mirabilis puritatem obtinebat ut cum fiducia cla-

ΨΑΛΜΟΣ εις εξομολόγησιν. ΙΘ.

Υπόθεσις.

Ἐν τούτῳ τῷ ψαλμῷ τοῖς ἤδη προσελθούσι τῇ πίστει παραίνεσιν εισφέρει, ὑπὲρ τοῦ ἀναφέρειν ὑπὲρ τῶν ἤδη γεγεννημένων εὐχαριστίας. Ἡ γὰρ εξομολόγησις ἐν τούτῳ τὴν μετ' αἰνέσεως εὐχαριστίαν σημαίνει.

Ἀλλὰλάξατε τῷ Θεῷ, πᾶσα ἡ γῆ. Τὸν ἐπινίκιον τοὺς λελυτρωμένους ἕδειν παρακελεύεται. Ἦσαν δὲ οἱ λελυτρωμένοι ἅπαν τῶν ἀνθρώπων γένος. Γῆν γὰρ τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν καλεῖ. *Δουλεύσατε τῷ Κυρίῳ ἐν εὐφροσύνῃ.* Ἡ δὲ τῶν ἀνθρώπων δουλεία φόβον φθοροποιὸν ἐμποιεῖ, ἡ δὲ τοῦ Κυρίου δουλεία φόβον ἀγνόν, ἐξ οὗ γίνεται τῆ ψυχῆ εὐφροσύνη. *Εἰσεέλθετε ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν ἀγαλλίασει.* Ὁ ἤδη τοῦ ἀλαλαγμοῦ τὴν εἰς νοῦν δεξιόμενος εὐφροσύνην, οὗτος ὡσπερ ἐνώπιον ἱστάμενος τοῦ Χριστοῦ χαρῆ χαίρει, καὶ τοῦτό ἐστιν ἀγαλλίασις.

Γνώστε τι Κύριος αὐτός ἐστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν. Οὗτος, ὡς εἶναι, ὁ Κύριος ὁ τῷ ἰδίῳ αἵματι πᾶσαν λυτρωσάμενος τὴν γῆν. αὐτός ἐστιν ὁ καὶ τοῦ ἡμετέρου ποιήματος δημιουργός. Οὐ γὰρ αὐτομάτως συνέστημεν, ἀλλὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἔργον ἐσμέν. Διὸ καὶ λαὸς αὐτοῦ καὶ πρόβατα αὐτοῦ τυγχάνομεν ὡς εἶναι μὲν ὁ λαὸς λογικώτερος, πρόβατα δὲ οἱ τὴν ἀλογωτέρα τᾶξιν ἐπέχοντες, καὶ μὴ ἐν πείρᾳ τῶν θείων ὄντες λογίων, κατὰ τὸ εἰρημένον. *Ἐπλανήθη ὡς πρόβατον ἀπολωλός.*

Ἡμεῖς δὲ λαὸς αὐτοῦ, καὶ πρόβατα νομῆς αὐτοῦ. Ἄλλοι μὲν ὡς λαὸς αὐτοῦ, οἱ κρείττους· οἱ δὲ ὡς πρόβατα νομῆς αὐτοῦ, οἱ ὑποβεθηχότες. Πλὴν ἀλλὰ, πάντων Θεὸς ὢν καὶ ποιητῆς, πάντας καλεῖ καὶ ἐξοικειοῦται. Ἀνθρώπων γὰρ καὶ κτήνη σώζει Θεός· τοὺς μὲν ὡς λαὸν αὐτοῦ, τὰ δὲ ὡς πρόβατα νομῆς αὐτοῦ. *Εἰσεέλθετε εἰς τὰς πύλας αὐτοῦ ἐν εξομολογήσει.* Πύλας τοῦ Κυρίου τὴν ἐπὶ γῆς Ἐκκλησίαν φησὶν, ἐν ἣ ἐξομολογεῖσθαι δεῖ, ἅτε πρότερον ἐξαγγέλλοντες τὰ ἀμαρτήματα, τὰς τε εἰς ἡμᾶς γενομένας ἀφηγῆσθαι εὐεργεσίας.

Τῷ Δαυὶδ. ΨΑΛΜΟΣ Ρ'.

Υπόθεσις.

Ἐν τούτῳ τῷ ψαλμῷ τὸν τέλειον ἡμῖν διαγράφει, τὸν κατὰ Θεὸν πολιτευόμενον, διδάσκων ἡμᾶς ποίαν δεῖ πολιτείαν ἐπιτηδεύειν τοὺς ἐπιθυμοῦντας τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας ἐπιτυχεῖν.

Ἐλεον καὶ κρίσιν ἵσομαλ σοί, Κύριε. Ταῦτα, φησὶν, ἐπὶ στόματος φέρων διαπαντός ἃ οἶδα εἰς ἡμᾶς κατορθωθέντα, δοθῆσεται κρίσις, τουτέστιν ἡ δικαιοκρασία. Ἐδικαίωσε γὰρ ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν τὴν οἰκὴν ἡμῶν.

Ψαλῶ καὶ συνήσω ἐν ὀδῷ ἀμώμου. Τὸ, *ψαλῶ τὸν ὕμνον*, φησὶν, ὡσεὶ λέγει σαφέστερον· Ὑμῶν οὐ πύσσομαι καὶ τὴν ἐμὴν ὁδὸν παρασκευάζων ἀμώμον, τὴν σὴν, ὡς Δέσποτα, παρουσίαν προσδοκῶν. Δεῖ γὰρ ἠύτρεπισμένους ἡμᾶς εἶναι πρὸς τὴν τοῦ Κυρίου ἀφίξιν. Τοσαύτην γὰρ ὁ θαυμαζόμενος οὗτος ἀνὴρ ἐκτήσατο καθαρότητα, ὡς μετὰ παρρησίας

⁸⁰ Psal. cxviii, 176. ⁸¹ Psal. xxv, 8.

ῥῆται πρὸς τὸν Θεόν· Πότε ἦξεις πρὸς μέ; Ἄντι τοῦ, Εὐπρεπῆ σοι τὰ βασιλεία κατέστησα, ποθῶ σου τὴν παρουσίαν, ὦ Δέσποτα, ἰμείρομαι σου τῆς ἐπιφανείας· ἀλλὰ δὸς τὸ ποθοῦμενον. *Διεπορευόμην ἐν ἀκακίᾳ καρδίας μου ἐν μέσῳ τοῦ οἴκου μου. Οὐδένα, φησὶν, ἔσχον ἄδικον συνοικούντα λογισμὸν· ἀλλ' ὅλως ἑμαυτῷ μετὰ καθαρότητος διεπορευόμην. Ποιῦντας παραβάσεις ἐμίσησα. Δεῖ γὰρ μὴ μόνον ἀπέχεσθαι τῶν πονηρῶν, ἀλλὰ καὶ τοὺς τὰ τοιαῦτα ποιῦντας ἀποστρέφεσθαι.*

Οὐκ ἐκολλήθη μοι καρδία σκαμνῆ. Τὰ τοῦ διαβόλου βουλευμάτα, ἕτε μὴδὲν εὐθὲς ἔχοντα, σκαμνὰ τέ εἰσι καὶ διστραμμένα, ἅπερ οὐδέποτε ἐν τῇ καρδίᾳ εἰσδέδεγμαί. Ἐκκλίνοντος ἀπ' ἐμοῦ τοῦ πονηροῦ οὐκ ἐγίνωσκον. Οὕτω, φησὶν, ἐν οὐδενί μέρει ἐποιούμην τοὺς πονηροὺς, ὡς καὶ τὴν παρουσίαν καὶ τὴν ἀπουσίαν αὐτῶν ἀγνοεῖν διὸ καὶ ἀπαρόντων οὐκ ἐγίνωσκον, οὐκοῦν οὐδὲ παρόντων εἰ παρήσαν ἐγίνωσκον. Γνώμης δὲ ἀπόδειξις ἀνακειμένης Θεῷ τὸ τῶν κάτω μηδένα ποιεῖσθαι λόγον διὰ τὴν ἄνωθεν προσοχὴν

Τὸν καταλαλοῦντα λάθρα τοῦ πλησίον αὐτοῦ, τοῦτον ἐξεδίωκον. Τὰς δὲ λάθρα γινομένας κατηγορίας οὐ προσείμην, ἀλλὰ τοὺς τοῦτο δρᾶν πειρωμένους ἐξήλαυνον. Ὑπερηφάνῳ ὀφθαλμῷ καὶ ἀπλήστῳ καρδίᾳ, τοῦτω οὐ συνήσθιον. Οὕτε μὴ τοὺς ἀλαζονεῖα καὶ πλεονεξία χρωμένους ἐποιούμην συσσίτους.

Οἱ ὀφθαλμοὶ μου ἐπὶ τοὺς πιστοὺς τῆς γῆς τοῦ συγκαθῆσθαι αὐτοὺς μετ' ἐμοῦ. Συνεδρίων δέ μοι καὶ βουλῆς ἐκοινωνοῦν οἱ πίστει κοσμούμενοι, καὶ περὶ πολλοῦ τὰ θεῖα ποιούμενοι. Οἱ δὲ μὴ οὕτως διακείμενοι, ἀλλὰ τάναντία φρονοῦντες ὑπερηφανεῖα λέγω καὶ ἀδικία καὶ ἐξουθενώσεται, πόρρω ἀπέβαλον ἀπ' ἐμοῦ, ὥστε μὴ δρᾶν αὐτούς.

Εἰς τὰς πρώτας ἀπέκτεινον πάντας τοὺς ἁμαρτωλοὺς τῆς γῆς. Ἁμαρτωλοὺς φησὶ τοὺς πονηροὺς λογισμῶς, οὓς ταῖς ἐπιθυμίαις προσευχαῖς καὶ τῇ πρὸς Θεὸν προσεδρία ἐκόλαξε. Τοῦ ἐξολοθρεῦσαι ἐκ πόλεως Κυρίου πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν. Πόλιν Κυρίου τὴν ἀγίαν φησὶ ψυχὴν, κατὰ τὸ εἰρημένον· Δεδοξασμένα ἐλαλήθη περὶ σοῦ, ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ.

Προσευχὴ τῷ πτωχῷ, δταν ἀκηδιάσῃ, καὶ ἐναντίον Κυρίου ἐκχέῃ τὴν δέησιν αὐτοῦ. PA'.

Ὑπόθεσις.

Ὁ κατὰ Θεὸν πτωχός, τουτέστιν ὁ τῶν προφητῶν χορός, ὁ λύπης πεπληρωμένος ἐπὶ τῇ τοῦ πρώτου λαοῦ καταστροφῇ, προσέρχεται τῷ Κυρίῳ ὑπὲρ αὐτοῦ, τοῦ λαοῦ δηλονότι, ἀναπέμπων δεήσεις μετὰ νηστείας καὶ δακρύων, ὅπως ἂν καὶ αὐτὸς εἰκτερηθῇ ὁ λαός. Κηρύττει δὲ καὶ τὴν τῶν ἐθνῶν κλήσιν, τὴν γενομένην ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Kyrie, εισάκουσον τῆς προσευχῆς μου. Τὰ συμβάντα τῷ λαῷ οἰκειοποιεῖται ὁ προφητικὸς χορός.

¹¹ Psal. lxxvi, 3.

marec ad Deum : Quando venies ad me? ac si diceret : Regiam tibi exornatam ac decentem paravi, tuam exopto præsentiam, o Domine, tuum adventum expeto, optatum concede. Perambulabam in innocentia cordis mei in medio domus meæ, etc. Nullam, inquit, injustam cogitationem mecum habitare concedebam, sed cum puritate ambulabam. Facientes prævaricationes odivi. Oportet enim non solum abstinere a malis, sed etiam aversari eos qui illa agunt.

4. Non adhæsit mihi cor pravam. Diaboli consilia, utpote quæ recti nihil habeant, prava sunt et perversa, quæ unquam in corde admisi. *Declinātem a me malignum non cognoscebam.* Ita, inquit, nihili faciebam malignos, ut eorum sive præsentiam sive absentiam ignorarem. Quare abscedentibus illis non cognoscebam, ac similiter etiamsi præsentem essent, id ignorabam. Mentis autem in Deo consistentis argumentum est, terrenas res nihil curare, ob studium celestium.

5. Detrahentem secreto proximo suo, hunc persequerbar. Accusationes occulte factas non admittebam, imo vero eos qui huic rei dabant operam expellebam. *Superbo oculo et insatiabili corde, cum hoc non edebam.* Nequaquam eos qui arrogantia et superbia tumebant, convivas admittebam.

6. Oculi mei ad fideles terræ ut sedeant mecum. Consensus atque consilii mecum participes erant qui fide erant ornati, et divina magni faciebant. Eos autem qui non ita affecti erant, sed contraria sentientes superbix, injustitiæ et humiliationi dabant operam, longe a me exigebam, ita ut ne respirerem quidem illos.

8. In matutino interficiebam omnes peccatores terræ. Peccatores vocat malas cogitationes, quas cum matutinis orationibus, tum in Dei præsentia consistendo castigabat. *Ut disperderem de civitate Domini omnes operantes iniquitatem.* Civitatem Domini sanctam dicit animam, juxta dictum illud ¹² : *Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei.*

1. Oratio pauperis cum auxilium fuerit, et in conspectu Domini effuderit precem suam. CI.

Argumentum.

Qui pauper secundum Deum est, id est propheta- rum chorus, repletus dolore ob prioris populi ex- cidium, ad Dominum accedit, pro ipso populo preces effundens cum jejuniis et lacrymis, ut ipse populus misericorditer excipiat. Prædicat item hic psalmus vocationem gentium, in adventu Salvatoris nostri Jesu Christi futuram

2. Domine, exaudi orationem meam. Quæ populo contigerunt sibi quasi propria ascribit propheticus chorus.

4. *Quii defecerunt sicut fumus dies mei, et ossa mea sicut cremium aruerunt.* Horum jam multo ante interpretatio data est, at rursus dicetur. Tota virtus eorum per quam consistebat cultus legalis, fracta est et periit. Erant autem illa sacerdotium, templum, sacrificia armentorum, libertas populi suis legibus vivendi.

7. *Factus sum sicut nycticorax in domicilio.* Hoc dicit ob tenebras quæ populum interceperunt; ignorabat enim Deum. Quid autem proprium nycticoraci, nisi ut clamet nocte, quamobrem hujusmodi vocabulum sortitus est? Quoniam igitur totam noctem precando transigebat, sese jure nycticoraci confert.

8. *Vigilavi et factus sum sicut passer solitarius in tecto.* Ego, inquit, qui tempore peccati captus non fui, usque adeo derelictus sum, ut passeri uni similis sim. Tantæ sunt enim myriades peccatorum, ut etiamsi plurimi salutem consequantur, unus tamen, tot myriadibus comparati, videantur.

9. *Tota die exprobrabant mihi inimici mei.* Ridiculus fui inimicis meis : et qui olim mihi invidabant, adversus meas calamitates jurant, rogantes ne sibi paria contingant. Illud autem, *cum cinere*, consimile est septuagesimo nono psalmo : *Cibabis nos pane lacrymarum*⁸². Quod si cibi sumendi tempus dolore plenum fuit, vix aliud quodpiam tempus malis vacuum erit. *Et qui laudabant me adversum me jurabant.* Et amici, inquit, qui olim laudabant me, meas calamitates in jusjurandum alliebant dicentes : Absit ut talia patiar qualia Israel !

10. *Quia cinerem tanquam panem manducabam.* Aut calamitates captivitatis significat, aut afflictionem qua se macerabant, ut populus misericordiam consequeretur.

11. *Quia elevans allisisti me.* Solus Israel enim ex omnibus gentibus excelsus erat, quippe qui solus notitiam veri Dei haberet.

12. *Dies mei sicut umbra declinaverunt.* Dies suos ait transactos in legali cultu, qui vocatur umbra futurorum bonorum. *Et ego sicut fenum arui.* Illud, *ego*, positum est pro, *populus*, nam, ut dixi, omnia quæ ad populum pertinent quasi propria sibi attribuit.

15. *Quoniam placuerunt servis tuis lapides ejus, et terræ ejus miserebuntur.* Lapidés vocat eos qui post resurrectionem crediderunt in Christum, et facti sunt lapides sancti, secundum Zachariæ vocem : servos autem vocat sanctos apostolos, quorum opera qui crediderunt in Christum salvi facti sunt. Terram autem, *populos*, qui adhuc terreno more vivunt, et adhuc non credunt, quos commiseratione dignos ait. Servantur autem reliquiæ ad novissimum usque diem; ipsi enim per Eliam prophetam salutem consequentur.

⁸² Psal. LXXIX, 6.

Ἔτι ἐξέλιπον ὡσεὶ καπνὸς αἱ ἡμέραι μου, καὶ τὰ ὀστά μου ὡσεὶ φρύγιον συνεφρύγησαν. Ταῦτα μὲν ὑπεράνωθεν τὴν ἐρμηνείαν ἔλαβον, βῆθησεται δὲ καὶ αὐθις. Πᾶσα γὰρ δύναμις αὐτῶν, δι' ἧς συνειστίχαι τὰ τῆς κατὰ νόμον λατρείας, διεφθάρη καὶ ἀπόλωλεν. Ἦν δὲ ταῦτα ἡ ἀρχιερωσύνη, ὁ ναὸς, αἱ διὰ τῶν θρεμμάτων θυσίαι, ἡ αὐτονομία τοῦ ἔθνους.

Ἐγενήθη ὡσεὶ νυκτικόραξ ἐν οἰκοπέδῳ. Τοῦτο φησι διὰ τὸν κατελιγνόμενον τὸν λαόν ἀγνωσίαν γὰρ ἔσχε Θεοῦ. Τί δὲ τὸ νυκτικόρακος ἀλλ' ἢ τὸ βοᾶν κατὰ τὰς νύκτας ἰδίον, ὅθεν ταύτην τὴν προσήγοριαν ἔλαχεν; Ἐπειδὴ τοίνυν παννύχιον ἐποίησε προσευχόμενος, ἀναγκαίως ἑαυτὸν παραβάλλει τῷ νυκτικόρακι.

Ἠγρήνησα καὶ ἐγενόμην ὡς στρουθίον μονάξον ἐπὶ δώματι. Ἐγὼ, φησίν, ὁ μὴ τῷ καιρῷ τῆς ἁμαρτίας κατελιγμένος, τοσοῦτον κατελείφθη, ὡς καὶ ἐνὶ οἰκίαισι στρουθίῳ ἀπὸ γὰρ μυριάδων τοσοῦτων, εἰ καὶ πλείους ἦσαν οἱ σωζόμενοι, ἐνὶ ἀνπαρεβάλλοντο ὡς πρὸς τὰς μυριάδας.

Ὅλην τὴν ἡμέραν ὠνειδίζον με οἱ ἐχθροὶ μου. Καταγέλαστος ἐγενόμην τοῖς δυσμενέσιν· οἱ δὲ πάλαί με ζηλοῦντες κατὰ τῶν ἐμῶν ὁμνίουσι συμφορῶν, εὐχόμενοι μὴ ἴσα παθεῖν. Τὸ δὲ, *μετασποδοῦ*, αὐτὸ παραπλήσιον τῷ ἐβδομηκοστῷ ἐνάτῳ ψαλμῷ· *Ψωμιεῖς ἡμᾶς ἄρτω διακρύων*. Εἰ δὲ ὁ τῆς τροφῆς καιρὸς ὀδύνης ὑπῆρχε μετὰς, σχολῆ γ' ἂν ἄλλος ἀπῆλλακτο πάθους. *Καὶ οἱ ἐπαινοῦντές με κατ' ἐμοῦ ὤμνον*. Καὶ οἱ φίλοι, φησίν, οἱ πάλαί θαυμάζοντές με, ὄρκον ἐποιοῦντο τὰς ἐμὰς συμφοράς, λέγοντες· Μὴ τὰ αὐτὰ τῷ Ἰσραὴλ πάθοιμι!

Ὅτι σποδὸν ὡσεὶ ἄρτον ἐφαγον. Ἡ τὰς συμφοράς τὰς ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ σημαίνει, ἢ τὴν κακοπάθειαν ἣν ἐποιοῦντο ὑπὲρ τοῦ οἰκτειρηθῆναι τὸν λαόν.

Ὅτι ἐπάρας κατέβραξάς με. Μόνος γὰρ ἐξ πάντων τῶν ἐθνῶν ὑψηλὸς ἦν ὁ λαὸς Ἰσραὴλ, ἅτε καὶ μόνος γινώσκων ἔχων τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ

Αἱ ἡμέραι μου ὡσεὶ σκιά ἐκλίθησαν. Ἡμέρας αὐτοῦ τῆς νομικῆς λατρείας εἶναι φησιν, ἧτις καὶ σκιά τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ὀνομάζεται. *Κἀγὼ ὡσεὶ χόρτος ἐξηράνθη*. Τὸ, *ἐγὼ*, ἀντὶ τοῦ, ὁ λαός. Οἰκαιοποιεῖται γὰρ, ὡς ἔφη, πάντα τὰ τοῦ λαοῦ.

Ὅτι ηἰθόκησαν οἱ δοῦλοι σου τοὺς λίθους αὐτῆς, καὶ τὸν χοῦν αὐτῆς οἰκτειρήσουσι. Λίθους μὲν τοὺς πιστεύσαντας εἰς Χριστὸν μετὰ τὴν ἀνάστασιν φησι, καὶ γενομένους λίθους ἁγίους, κατὰ τὴν Ζαχαρίου φωνήν· δούλους δὲ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους φησι, δι' ὧν ἐσώθησαν οἱ πιστεύσαντες εἰς Χριστόν. Χοῦν δὲ τοὺς λαοὺς, τοὺς ἔτι χεῖντερον ζῶντας, καὶ ἔτι νῦν ἀπιστοῦντας, καὶ αὐτοὺς δὲ οἰκτιρῶν φησιν ἁγίους εἶναι. Τηρεῖται γὰρ εἰς τὴν ἐσχάτην ἡμέραν τὸ λείψανον· σωθήσονται γὰρ καὶ αὐτοὶ διὰ Ἡλίου τοῦ προφήτου.

Καὶ φοβηθήσονται τὰ ἔθνη τὸ δρομα Κυρίου. Α Εὐχόμενος μεταξὺ τοῦ εὐδοκῆσαι τοὺς λίθους τοῦ προτέρου λαοῦ τῶν ἐθνῶν ἐπισυνάπτει τὴν κλῆσιν. Καὶ πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς τὴν δόξαν σου. Οἱ βασιλεῖς ἀντὶ τοῦ, αἱ βασιλείαι. Οὐ γάρ ἐστι βασιλεία οὐδὲ ἔθνος ὃ μὴ προσκυνεῖ τὴν δόξαν Κυρίου.

Ὅτι οἰκοδομήσει Κύριος τὴν Σιών. Τουτέστι τὴν Ἐκκλησίαν.

Ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν προσευχὴν τῶν ταπεινῶν. Ἐλεγον γάρ οἱ ἑαυτοὺς ταπεινοῦντες προσευχόμενοι προφηταί. Καὶ σὺ, Κύριε ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ, πρόσχες τοῦ ἐπισκέψασθαι πάντα τὰ ἔθνη.

Γραφήτω αὕτη εἰς γενεὰν ἑτέραν. Ἡ διὰ τοῦ ψαλμοῦ προσευχὴ, καὶ ἡ περὶ τῶν ἐθνῶν ἐπαγγελία προφητευομένη, καθάπερ ἐν στήλῃ τυπωθεῖσα δέδοται τοῖς Ἰουδαίοις, εἰς τὸ φυλάττεσθαι τῷ νέπ Ἰσραὴλ καὶ τῇ κατὰ Χριστὸν γενεᾷ. Καὶ λαὸς ὁ κτιζόμενος αἰρέσει τὸν Κύριον.

Ὅτι ἐξέκλυψεν ἐξ ὕψους ἀγίου αὐτοῦ. Τὴν αἰτίαν ἡμῖν τῆς κλήσεως τῶν ἐθνῶν παρατίθεται. Αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ ἐπιφάνεια τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, ἡν ἐποίησε κλίνας οὐρανοῦς.

Τοῦ ἀκούσαι τὸν στεναγμὸν τῶν πεπεδημένων. Καὶ τίνες οἱ πεπεδημένοι, ἢ οὐς σειραῖς ἀμαρτίας ἐσφιγξεν ὁ μισόκαλος δαίμων; Τοῦ λύσαι τοὺς υἱοὺς τῶν τεθανατωμένων. Οἱ υἱοὶ τῶν τεθανατωμένων εἴεν ἂν οἱ ἐξ ἐθνῶν, καθὼν ἀπέθανον οἱ πατέρες αὐτῶν ταῖς ἰδίαις ἀμαρτίαις εἰδωλολατροῦντες ἔτι.

Τοῦ ἀναγγεῖλαι ἐν Σιών τὸ δρομα αὐτοῦ. Καὶ τοῦτό φησι τῆς καθόδου αἰτιον, ὅπως ἡ Ἐκκλησία ἀνυμνεῖν μάθοιεν τὸ δρομα αὐτοῦ. Αὕτη γάρ ἐστὶν ἡ Σιών.

Ἐν τῷ ἐπισυναχθῆναι λαὸς ἐπὶ τὸ αὐτό. Τῶν ἐθνῶν ἑωρακότες διὰ τοῦ πνεύματος τὴν ἐπὶ τὸν Κύριον συναγωγὴν οἱ προφῆται, παρεκάλεσαν καὶ αὐτοὶ καταξιοθῆναι ταύτης τῆς μακαρίας θέας καὶ τῆς τῶν πραγμάτων ἐκβάσεως.

Ἀπεκρίθη αὐτῷ ἐν ὁδῷ ἰσχύος αὐτοῦ. Ὁ προφητικὸς χορὸς μὲν ἐστὶν ὁ ἀποκρινόμενος, ἦτοι ἠρωτῶν τὸν Θεόν. Ὅδον ἰσχύος αὐτοῦ τὴν ἐπὶ γῆς παρουσίαν φησίν. Ἦλθε γὰρ ἵνα δῆσῃ τὸν ἰσχυρόν. Τὴν ὀλιγότητα τῶν ἡμερῶν μου ἀνάγγελόν μοι. Ὅτις ἐστὶ, φησίν, ὁ ἡμέτερος βίος ἀνάγγελόν μοι. Ἦρχετο γὰρ ἰδεῖν εἰ φθάσει εἰς ἐκεῖνας τὰς ἡμέρας ἡ ζωὴ αὐτοῦ, καθ' ἃς ἐμελλεν ἐνανθρωπήσας ἐπὶ τῆς φάτνης οἱ Μονογενῆς.

Μὴ ἀναγάγῃς με ἐν ἡμέραις ἡμερῶν μου. Ἡμισυ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ἦτοι τῆς ζωῆς τὸ τέως ἐν θεωρίᾳ γενέσθαι τῆς ἐπιφανείας φησίν. Ἦρχετο οὖν πληρωθῆναι αὐτοῦ τὸν ὅλον χρόνον καὶ εἰ οἶδον τε παρεκταθῆναι τὴν ζωὴν αὐτοῦ, ὅπως ἂν καὶ αὐτῆς τῆς τῶν πραγμάτων ἐκβάσεως καταξιοθῆ. Οὕτω γὰρ ἂν ἐμελλεν ἢ πᾶσα αὐτοῦ ζωὴ πληροῦσθαι. Ἐν γενεᾷ γενεῶν τὰ ἔτη σου. Γνοὺς ὁ προφητικὸς χορὸς διὰ τοῦ πνεύματος, ὡς οὐκ ἂν φθάσει εἰς τὸ τῶν πραγμάτων πέρας, φησίν. Ἐγὼ δὲ κοιμηθήσομαι ἄτε θνητὸς ὢν· σὺ δὲ μόνος, ὡς Δέσποτα, καὶ εἰς ἐκεῖνας

16. *Et timebunt gentes nomen Domini.* Merito dum placent lapides prioris populi subjungit gentium vocationem. *Et omnes reges terræ gloriam tuam.* Reges positum pro regna. Non est quippe regnum neque gens quæ non adoret gloriam Domini.

17. *Quia ædificabit Dominus Sion.* Id est, Ecclesiam.

18. *Respexit in orationem humilium.* Dicebant quippe prophetæ dum orando sese humiliarent. *Et tu, Domine Deus Israel, intende, ad visitandas omnes gentes* 22.

19. *Scribatur hæc in generatione altera.* Oratio scilicet quæ in psalmo effunditur, et promissio gentibus propheticæ facta, quasi in cippo insculpta tradita est Judæis, ut servaretur novo Israeli et Christianæ generationi. *Et populus qui creabitur laudabit Dominum.*

20. *Quia prospexit de excelso sancto suo.* Causam nobis apponit vocationis gentium. Hæc est autem adventus Salvatoris nostri Christi, quando inclinavit cælos.

21. *Ut audiret gemitum compeditorum.* Equinam compediti, nisi quos catenis peccati constringit bonorum osor dæmon? *Ut solveret filios interemptorum.* Filii interemptorum fuerint gentiles, quorum patres in propriis peccatis idololatræ obierunt.

22. *Ut annuntient in Sion nomen ejus.* Et illud quoque ait est descensus causa, ut Ecclesia edisceret hymnis celebrare nomen ejus. Ipsa quippe est Sion.

23. *In conveniendo populos in unum.* Cum prophetæ per spiritum viderent congregationem gentium ad Christum, rogarunt ut et ipsi hoc felici spectaculo fruarentur, et rerum exitu.

24. *Respondit ei in via virtutis suæ.* Propheticus chorus est qui respondet, idem ipse qui interrogat Deum. *Viam virtutis suæ, suum in terra adventum vocat.* Venit quippe ut ligaret fortem. *Pauca dierum meorum nuntia mihi.* Qualis sit, inquit, vita nostra annuntia mihi. Precabatur autem ut indicaretur sibi, num ad eas dies perventura vita ejus esset, quibus futurum erat ut Unigenitus homo factus appareret in terra.

25. *Ne revoces me in dimidio dierum meorum.* Dimidium dierum ejus sive vitæ ejus, vocat illud quod intercedebat tempus donec adventum viderent. *Rogat igitur ut impleatur totum tempus suum: et si fieri possit, producatur vita sua, ut ipsum rerum exitum videre dignus habeatur.* Ita enim futurum erat ut impleretur tota vita ejus. *In generationem et generationem anni tui.* Gnarus propheticus chorus per spiritum, non perventurum se ad harumce rerum finem, ait: Ego vero obdormiam utpote mortalis; tu autem solus, o Do-

22 Psal. LVI, 8.

mine, usque ad illas generationes permanes, utpote Deus qui cœlos ab initio fecisti.

26, 27. *Ipsi peribunt, tu autem permanes.* Tu solus, inquit, o Domine, æternitatem utpote Deus habes: cœli vero etsi magnum et eximium sint opificium, attamen et ipsi corruptioni subijciuntur. Corruptione autem hæc erit illis in renovationem: volventur enim in meliorem formam commutati.

28, 29. *Filii servorum tuorum habitabunt.* Nam cum cœli mutati fuerint, et renovata fuerit creatura, tunc in æternis tabernaculis constituti erunt filii servorum tuorum; ii autem sunt qui per sanctos apostolos crediderunt, et semen eorum in sæculum dirigitur. Semen sanctorum apostolorum est evangelica et salutaris prædicatio, quæ manet in sæculum.

PSALMUS ipsi David. CII.

Argumentum.

Novus populus ex gentibus coactus, docetur in hoc psalmo Deum hymnis celebrare, qui magna ipsi beneficia contulit. Sunt autem ea, peccati destructio et resurrectionis gloria.

1. *Benedic, anima mea, Domino.* Ipse sese ad hymnum excitat, optimum sibi ad salutem remedium esse proponens, benedicere Deum. Ex eo autem quod Deus miseraturus populum esset, de justitia sua in judicando laudatur; utpote qui a corruptione liberet et regnum cœlorum det; ita ut præsens hymnus omnibus conveniat. *Et omnia quæ intra me sunt nomini sancto ejus.* Per ea quæ intra sunt, significat Deum ex toto corde, ex tota virtute, et ex tota mente invocandum esse.

2. *Benedic, anima mea, Domino.* Perseverat sese exhortando ad canendum hymnos, probe sciens id esse officii sui pro magnis acceptis beneficiis. Nam qui divinorum beneficiorum recordatur, nunquam finem faciet hujus hymni concinendi. *Et noli oblivisci omnes retributiones ejus.* Pro magnis enim peccatis nostris retribuit nobis mansuetudinem, misericordiam, miserationes. Quæ oblivisci non oportet.

3, 4. *Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis,* etc. Hæc sunt retributiones Dei nobis collatæ; primo quod propitiatus sit peccatis nostris; secundo, quod infirmitates nostras sanaverit; tertio, quod de interitu redemerit vitam nostram, cum peccatum de medio sustulit; quarto, quod propria usus clementia, misericordia et miserationibus, nos coronaverit adoptionis gratia; quinto, quod spiritualibus nos bonis repleverit, sese nobis donans panem vitæ.

5. *Renovabitur ut aquilæ juvenus tua.* Deo per regenerationem juventutem nostram quasi aquilæ renovante. Resurrectionis gratiam nobis significat. Aquilæ autem eos qui renovati sunt comparat, avi omniam maxime altivolanti, regis, et quæ sola potest radios solis firmiter conspiciere.

Α μένεις τὰς γενεάς, ἅτε δὴ καὶ σὺ αὐτὸς ὡς Θεὸς, ὁ καὶ τοὺς οὐρανοὺς πεποικηκὸς ἐξ ἀρχῆς.

Αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις. Σὺ μόνος, φησὶν, ὡς Δέσποτα, τὸ ἀίδιον ἅτε Θεὸς ἔχεις· οἱ δὲ οὐρανοὶ, εἰ καὶ μέγα τι καὶ ἐξαιρετον ὑπάρχουσι κτίσμα, ἀλλ' ὅμως καὶ αὐτοὶ ὑποβλήθῃσονται φθορᾷ. Ἡ δὲ φθορὰ αὕτη γενήσεται αὐτοῖς εἰς ἀνακαινισμόν· ἐλιχθήσονται γὰρ εἰς βέλτιον σχῆμα μεταβαλλόμενοι.

Οἱ υἱοὶ τῶν δούλων σου κατασκηνώσουσιν. Ὅταν γὰρ ἐλιχθήσονται οἱ οὐρανοὶ, καὶ καινὴ γένηται κτίσις, τότε δὴ τότε ἐν ταῖς αἰωνίοις σκηναῖς γενόμενοι οἱ τῶν ὁσίων δούλων υἱοί· οὗτοι δ' ἂν εἴεν οἱ διὰ τῶν ἁγίων αὐτῶ ἀποστόλων πεπιστευκότες. Καὶ τὸ σπέρμα αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα κατευθυνθήσεται. Σπέρμα τῶν ἁγίων ἀποστόλων τὸ εὐαγγελικὸν καὶ σωτήριον κήρυγμα, ὅπερ εἰς τὸν αἰῶνα διαμένει.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυίδ. PB.

Ἐπίθεσις.

Ὁ νέος ἐξ ἐθνῶν λαὸς ἐν τούτῳ διδάσκειται ἀνυμνεῖν τὸν Θεὸν τὸν τὰ μεγάλα εὐρηγητικὸς. Ταῦτα δὲ ἐστὶ τὰ εὐρηγητήματα ἧ τε τῆς ἁμαρτίας ἀναίρεσις καὶ τῆς ἀναστάσεως τὸ καύχημα.

Εὐλόγει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον. Αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπὶ τὸν ὕμνον διεγείρει, καλὸν ἑαυτοῦ τῆς σωτηρίας φάρμακον τὴν εἰς Θεὸν εὐλογίαν προβαλλόμενος. Ἐφ' οἷς δὲ Θεὸς τὸν λαὸν ἠμελλεν ἐλεεῖν δικαιοσύνη δοξάζεται, κριτικῆ, φθορᾶς τε ἀπαλλάττων καὶ βασιλείαν διδοῦς οὐρανῶν ὡς καὶ πᾶσιν ἀρμύτειν τὸν προκείμενον ὕμνον. Καὶ πάντα τὰ ἐντὸς μου τὸ ὄραμα τὸ ἅγιον αὐτοῦ. Διὰ τῶν ἐντὸς τὸ ἐξ ὅλης καρδίας, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος, καὶ ἐξ ὅλης διανοίας τὸν Θεὸν ἐπικαλεῖσθαι ὀηλοῖ.

Εὐλόγει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον. Ἐνδιατρίβει τῇ περὶ τὸν ὕμνον ἑαυτοῦ προτροπῇ, εἰδὼς τοῦτο ἀντὶ τῶν μεγάλων αὐτοῦ εὐεργεσιῶν ἑαυτὸν ἐποφείλοντα. Ὁ γὰρ τῶν θείων εὐεργεσιῶν μεμνημένος οὐ παύσεται τοῦτο ὕμνων. Καὶ μὴ ἐπιλανθάνου πάσας τὰς ἀνταποδόσεις αὐτοῦ. Ἀνταπέδωκε γὰρ ἡμῖν ἀντὶ τῶν μεγάλων ἁμαρτημάτων ὧν ἡμάρτομεν, χρηστότητα, ἔλεον, οἰκτιρμούς. Ὅν δεῖ μὴ ἐπιλανθάνεσθαι.

Τὸν εὐλατεῦντο πάσαις ταῖς ἀνομίαις σου. Αὐταὶ εἰσὶν αἱ περὶ ἡμῶν ἀνταποδόσεις τοῦ Θεοῦ· ὅτι πρῶτον μὲν ἰλασμὸν ἔθηκε τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν· δεύτερον δὲ τὰς ἡμετέρας ἀσθενείας ἴασατο· τρίτον ἐκ φθορᾶς ἡμῶν τὴν ζωὴν ἐλυτρώσατο, ἀνελὼν τὴν ἁμαρτίαν, τέταρτον οἰκεῖ φιλανθρωπία καὶ ἔλεψ καὶ οἰκτιροῖς χρώμενος ἐστεφάνωσεν ἡμᾶς· τῷ τῆς υἰοθεσίας χάρισματι· πέμπτον τῶν πνευματικῶν ἡμᾶς ἐνέπλησεν ἀγαθῶν, ἑαυτὸν ἡμῖν ἄρτον ὄντα ζωῆς ἐπιτιδοῦς.

Ἀνακαινισθήσεται ὡς ἀετοῦ ἡ νεότης σου. Τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς παλιγγενεσίας ἀνακαινίζοντος ἡμῶν ὡς ἀετοῦ τὴν νεότητα. Τὸ τῆς ἀναστάσεως ἡμῶν κατασημαίνει χάρισμα. Ἀετῷ δὲ τοῖς ἀνακαινιστέτοις παρεῖκασεν, ὀρνίθων ἀπάντων ὄντι ὀψιλοπετεστάτῳ καὶ βασιλικωτάτῳ, καὶ ταῖς τοῦ ἡλίου μαρμαρυγαῖς μόνῳ λαμπρῶς ἐνατενίζειν δυναμένῳ.

Ποιῶν ἐλεημοσύνας ὁ Κύριος καὶ κρῖμα πᾶσι τοῖς ἀδικουμένοις. Οὗτος, φησὶν, ὁ Κύριος ὁ τῷ αὐτοῦ ἐλέει τὰ προσηρημένα ἡμῖν χαρισάμενος, αὐτός ἐστιν ὁ καὶ πάλαι δίκαιον κρῖμα κρίνας, καὶ λυτρωσάμενος ἐξ Αἰγύπτου τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ, καὶ δοὺς τῷ τε Μωϋσῆ καὶ παντὶ τῷ λαῷ γνῶσιν τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν.

Οικτιρῶν καὶ ἐλεήμων ὁ Κύριος. Ταῦτα γὰρ καὶ τῆς τοιαύτης εὐεργεσίας καὶ πάλαι καὶ νῦν γέγονεν αἰτία, φήσαντος καὶ Μωϋσέως· *Κύριος μακρόθυμος, καὶ πολυέλεος, καὶ ἀληθινός· ποιῶν ἔλεος εἰς χιλιάδας.* Ταύτας οὖν αὐτοῦ τὰς δυνάμεις ἐγνώρισε τῷ Μωϋσῆ, λεγομένας ἑδούς, καὶ τὰς ἀρετὰς καθ' ἃς τὰ πάντα διέπει. *Οὐκ εἰς τέλος ὀργισθήσεται.* Εἰ καὶ ὀργίσθη, φησὶ, διὰ τὴν ἐν Ἀδὰμ παράβασιν, καὶ κατεδίκασε θανάτῳ τὸ γένος· ἀλλ' οὐκ ἐκτείνει εἰς τέλος τὴν ὀργὴν· ἐπέλαμψε γὰρ ἐπ' ἐσθάτων τῶν χρῖνων εἰς ἀθέτησιν τῆς φθορᾶς.

Ὅτι αὐτὸς ἔγνω τὸ πλάσμα ἡμῶν. Ὡς γὰρ ἴσων πλάσμα καὶ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ κατωκτερίσεν.

Τὸ δὲ ἔλεος Κυρίου ἀπὸ τοῦ αἰῶνος. Ὅμοιον τὸ καὶ ποιῶν ἔλεος εἰς χιλιάδας τοῖς φοβουμένοις μὲς.

Καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ ἐπὶ υἱοὺς υἱῶν τοῖς φυλάσσουσι τὴν διαθήκην αὐτοῦ. Ἅγιος γὰρ ὢν, ἐν ἁγίοις ἀναπαύεται, ταῖς ἀγγελικαῖς δηλονότι δυνάμεσιν.

Κύριος ἐν τῷ οὐρανῷ ἠτόλισσε τὸν θρόνον αὐτοῦ. Ἐπαναπαύεται μὲν, φησὶ, τοῖς ἄνω πνεύμασιν· οὐ μὴν οὐδὲ τὰ ἐπὶ γῆς· τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἀρέστηκεν. Αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ κατεξουσιάζων τῶν ὄλων ὡς Θεός. *Καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ πάντων δεσπόζει.* Δεσπόζειν δὲ πάντων, ἀλλ' οὐ βασιλεύειν εἰρηται, ἐπεὶ μὴ πάντες ἄξιοι τῆς αὐτοῦ βασιλείας. Αὐτὸ τοῖς τὸν εὐαγγελικὸν κατορθοῦσι βίον τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν ὁ Σωτὴρ ἐπηγγείλατο. Κρατεῖ δὲ καὶ τῶν ἀξίων ὁ Κύριος.

Εὐλογεῖτε τὸν Κύριον πάντες οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ. Διδάσκει τὸν προσόντα τῇ πίστει λαόν, ὡς ὁ τὸν ὕμνον ἐπιτηδεύων τὸ αὐτὸ τοῖς ἀγγέλοις ἔξει ἄξιωμα. Εἰ γὰρ αὕτη ἐκείνων ἡ λειτουργία, τὸ αἰνεῖν καὶ δοξάζειν τὸν Θεόν· αὐτὸ δὲ τοῦτο προστάττεται ποιεῖν ἡ ψυχῇ, ἀεὶ δὴ λέγων καὶ δοξολογεῖν, δηλονότι τῆς αὐτῆς ἀξίας τυχεῖν. Ὡν γὰρ ἐπιτελευμα τὸ αὐτὸ, τούτων καὶ τὸ ἄξιωμα τὸ αὐτό.

Εὐλογεῖτε τὸν Κύριον πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτοῦ. Οὐ μόνον ἄγγελοι εἰς τὸν αἶνον καλοῦνται, ἀλλὰ καὶ εἰ τι ἑτέρον ἐστὶν οὐράνιον τάγμα, εἴτε θρόνοι, εἴτε ἀρχαί, εἴτε ἐξουσίαι, εἴτε κυριότητες. Ταῦτα δὲ πάντα τὰ τάγματα διὰ τῶν δυνάμεων ἡμῶν κατεσήμεναν.

Τοῦ Δαυὶδ ἐπὶ τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως.

Ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις. ΡΓ'.

Ἰπόθεσις.

Ἀδιάξας διὰ τοῦ προλαβόντος ψαλμοῦ τὸν προελθόντα

6. *Faciens misericordias Dominus, et iudicium omnibus injuriam patientibus.* Hic Dominus, inquit, qui sua misericordia quæ dicta sunt dedit nobis, ipse est qui olim justum iudicium tulit, et redemit ex Ægypto filios Israel, ac Moysi omnique populo dedit notitiam mandatorum suorum.

7, 8. *Miserator et misericors Dominus, etc.* Hæc huiusmodi beneficii et olim et nunc causa fuere, dicente Moysæ : *Dominus longanimis, multæ misericordiæ et verax; faciens misericordiam in millia* ⁹⁸. Has igitur misericordias suas notas fecit Moysi, quæ vocantur viæ et virtutes quibus omnia administrat. *Non in perpetuum irascetur.* Etiamsi, inquit, iratus est ob Adami prævaricationem, et genus nostrum morte damnavit; sed non usque in finem extendet iram suam : illuxit enim in novissimis temporibus ad destructionem corruptionis.

14. *Quoniam ipse cognovit figmentum nostrum.* Ut figmentum suum et opera manuum suarum nos miseratus est.

17. *Misericordia autem Domini ab æterno.* Simile est illud : *Et faciens misericordiam in millia timen-tibus me.*

18. *Et justitia illius in filios filiorum, his qui servant testamentum ejus.* Sanctus enim cum sit, in sanctis requiescit, in angelicis videlicet virtutibus.

19. *Dominus in cælo paravit sedem suam.* Requiescit, inquit, in cœlestibus spiritibus : neque tamen terrena ab ejus regno sunt avulsa. Ipse enim est qui utpote Deus omnium dominatur. *Et regnum ipsius omnibus dominabitur.* Dominari omnibus, at non regnare, dictum est, quandoquidem non omnes regno ejus digni sunt. Quapropter iis qui evangelicam agunt vitam, regnum cœlorum Salvator pollicitus est. Imperat autem Dominus iis qui digni sunt.

20. *Benedicite Domino, omnes angeli ejus.* Docet populum qui accedit ad fidem, eum qui hymnis vacat, eandem quam angeli dignitatem habiturum. Nam si hoc eorum ministerium est, laudare et celebrare Deum, et hoc ipsum anima facere jubetur; cum illa glorificare semper Deum dicatur, manifestum est eandem consequi dignitatem. Nam quorum idem officium, eadem et dignitas.

21. *Benedicite Domino, omnes virtutes ejus.* Non solum angeli ad laudem vocantur, verum si quis alius est cœlestis ordo, sive throni, sive principatus, sive potestates, sive dominationes. Hos nimirum ordines omnes per virtutes nobis significavit

1. *Davidis de mundi ortu. Caret inscriptione apud Hebræos. CIII.*

Argumentum.

Postquam in præcedenti psalmo populum qui accit

⁹⁸ Exod. xxxiv, 6.

dit ad fidem docuit hymnos offerre Deo ; his docet A et declarat quanta sit res ejus erga omnes providentia. Quia non modo caelestium et aeriorum providentiam gerit, sed etiam terrenorum vel tenuissimorum ; ita ut ne vilissima quidem animalia negligat, sed etiam eorum curam gerat.

Benedic, anima mea, Domino. Docet animam Deo ob magnam providentiam ejus benedicere, sicut in praecedenti de liberatione a peccatis. *Domine Deus meus, magnificatus es vehementer.* Ad tuam providentiam respicientes, o Domine, ejusdem providentiae tuae praestantiam magnificamus stupore percussit. Ita enim nostram confessionem et decorem, id est laudem cum glorificatione induit ceu quoddam vestimentum.

2. *Amictus lumine sicut vestimento.* A spirituali lumine hymnum orditur ipsi. Ut autem alio loco dicitur lucem habitare inaccessibilem, hic eodem lumine amictus dicitur.

3. *Extendens caelum sicut pellem.* Secundum hoc providentiae opus proponitur, quod manu artificis caelum quasi quoddam expansum extendatur. Una quoque formam declarat atque facilitatem opificis. Quemadmodum enim homini facile est pellem extendere, ita et Deo caelum nondum existens condere. Simul aliud adumbravit sublime cogitatum, quod ad aliam vitam iter institutum, et praesentia sint umbra futurorum, ac nondum ad adyta penetraverimus, sed adhuc in praesenti vita, ceu in scena simus. Nam C scena eorum est quae solvuntur. *Et post pauca.* Ita in caelo commutato aliud erit vitae et sortis genus praesenti melius. Erit enim caelum novum et terra nova. Sed audiamus quoniam de caelo prophetae dicant, ut ora obturemus eorum qui magnam in barba confidentiam habent, qui quae sese ultro offerunt menti loquentes, dicunt etiam sub terra caelum esse, contra quos stans Propheta dicebat : *Extendens caelum sicut pellem.* Pellis non est sphaera quaedam, ut nugatur ipsi ; sed solum hemisphaerio cuidam similis est. Quod alius propheta dicebat : *Qui statuit ut fornicem caelum, et extendit ut tabernaculum ad habitandum in terra* 66. Et rursus : *Non nutat, sed stat fixus* 67. Ita dicit propheta : *Qui fixit caelum.* Tenuitatemque ejus ad summum usque declarans ait : *Caelum sicut fumus firmatum est. Qui tegit aquis superiora ejus.* Ostendit non temere aquarum frequentiam in aere circumferri, sed ipsum rem agere providentia quadam, ita ut nubium concinnitate et positione videantur tegi caelorum partes.

γάρ ἰδίᾳ προνοία ἄγει τὸ πρᾶγμα, ὡς καὶ δοκεῖν οὐρανῶν μέρη.

4. *Qui ponit nubem ascensum suum.* Quasi apertius diceret : Qui ad ipsas usque nubes providentiam extendit ; ascensum enim pro providentia posuit. *Qui ambulat super pennas ventorum.* Declarat

τῇ πίστει λαὸν τοὺς ὕμνους ἀναφέρειν τῷ Θεῷ, διὰ τῶν παρόντων διδάσκει, καὶ τῆς κατὰ πάντων προνοίας αὐτοῦ ὅσον τὸ χρέμα δείκνυσιν. Ὅτι οὐ μόνον τῶν ἐπουρανίων καὶ ἀερίων τίθεται πρόνοια, ἀλλὰ γὰρ καὶ τῶν ἐπιγείων καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς μικροτάτων · ὡς μηδὲ τῶν πάντων εὐτελεστάτων ζώων ἀμελεῖν, ἀλλὰ καὶ τούτων προνοεῖν.

Εὐλόγει, ἢ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον. Διδάσκει καὶ ἐπὶ τῇ μεγάλῃ προνοίᾳ τοῦ Θεοῦ εὐλογεῖν τῇ ψυχῇ τὸν Θεόν, ὡς περ καὶ ἐπὶ τῷ προλαβόντι ἐπὶ τῇ τῶν ἀμαρτημάτων ἀπαλλαγῇ. *Κύριε ὁ Θεός μου, ἐμεγαλύνθησθε σφόδρα.* Ἀφορῶντες εἰς τὴν σὴν πρόνοιαν, ὦ Δέσποτα, μεγαλύνομεν τῆς σῆς προνοίας τὸ μέγεθος ἐκπληττόμενοι. Οὕτω γὰρ τὴν ἡμετέραν ἐξομολόγησιν καὶ εὐπρέπειαν, τούτέστι τὸν μετὰ B δοξολογίας αἶνον, ὡς περ τι περιβάλοιον ἀμφιένυσσιν.

Ἀναβαλλόμενος φῶς ὡς ἱμάτιον. Ἀπὸ τοῦ νοουμένου φωτὸς ἄρχεται τὸν ὕμνον ἀναπλέκειν αὐτῷ. Ὅσπερ δὲ ἐν ἐτέρῳ λέλεκται φῶς οἰκεῖν ἀπρόσιτον, ἐνταῦθα αὐτὸ τοῦτο τὸ φῶς ἀναβάλλεσθαι λέγεται.

Ἐκτείνων τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ δέβριν. Δεύτερον τοῦτο προνοίας τίθεται ἔργον, τὸ ἐκτείνεσθαι τὸν οὐρανὸν ὡς περ τι ἔκταμα ἐν χειρὶ τεχνίτου. Ὅμοῦ καὶ τὸ σχῆμα παρέστησε καὶ τὴν εὐκολίαν τοῦ δημιουργήσαντος. Καθάπερ γὰρ ἀνθρώπῳ ῥάδιον ἐκτείνειν δέβριν, οὕτω καὶ τῷ Θεῷ τὸν οὐρανὸν ποιήσαι οὐρανῶν. Ἄμα δὲ καὶ τι ἕτερον ἠνέχετο νόημα ὑψηλόν, ὅτι πρὸς ἕτερον βίον ὀδεύομεν, καὶ τὰ παρόντα σκιά τῶν μελλόντων, καὶ οὐδέπω πρὸς τὰ ἄδυστα ἀφικνούμεθα, ἀλλ' ἐπὶ ἐν σκηνῇ ἐσμεν τῷ παρόντι βίῳ. Ἡ γὰρ σκηνὴ τῶν λυομένων. *Καὶ μετ' ὀλίγου* Οὕτω καὶ τοῦ οὐρανοῦ τοῦ ἀλλασσομένου ἕτερος ἔσται τρέπος ζωῆς καὶ λήξης τῆς παρουσίας ἀμείνων. Ἔσται γὰρ ὁ οὐρανὸς καινὸς καὶ ἡ γῆ καινὴ. Ἄλλ' ἀκουσώμεθα ὅσα περὶ οὐρανοῦ λέγουσιν οἱ προφῆται, ἵνα τὰ στόματα τῶν ἐπὶ τῷ πύγῳ μέγα φρονούντων ἐμφράξωμεν · οἱ τὰ ἐπελθόντα φηγεῖσθαι, καὶ ὑπὸ τῆν οὐρανὸν εἶναι λέγουσι · πρὸς οὓς ἰστάμενος ὁ προφήτης ἔλεγε · *Ἐκτείνων τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ δέβριν.* Ἡ δέβρις οὐ σφαῖρά τις ἐστὶ κατὰ τὴν ἐκείνων ληρωδίαν · ἀλλ' εἰ μὴ κυκλίῃ τι καὶ ἡμισφαίριον προσείκειν. Ὅσπερ οὖν ἕτερος προφήτης δηλῶν ἔλεγε · *Ὁ στήσας ὡς καμάραν τὸν οὐρανὸν, καὶ διατείνας ὡς σκηνήν κατοικεῖν ἐπὶ τῆς γῆς.* Καὶ πάλιν, ὅτι *Ὁ περιδονεῖται · ἀλλ' ἔστηκε πεπηγώς.* Οὕτω φησὶν ὁ προφήτης, *Ὁ πῆξας τὸν οὐρανόν.* Καὶ τὴν λεπτότητα δὲ αὐτοῦ τὴν εἰς ἄκρον παριστῶν ἔλεγε, ὅτι *Ὁ οὐρανὸς ὡσεὶ καπνὸς ἐστερεώθη.* Ὁ στεγάζων ἐν ὕδασι τὰ ὑπερῶα αὐτοῦ · δείκνυσιν, ὡς οὐκ εἰκῆ τὰ τῶν ὑδάτων συστήματα ἐν ἀέρι περιφέρεται · αὐτὸς ἐστεγάζεσθαι τῇ τῶν νεφῶν εὐαρμονίᾳ τὰ περὶ τῶν

Ὅτι θεὸς νέφη τὴν ἐπίβυσιν αὐτοῦ. Ὅσει σαφέστερον εἰδείξεν · Ὁ καὶ μέχρι τῶν νεφελῶν αὐτῶν τὰ τῆς προνοίας ἐκτείνων. Τὴν γὰρ ἐπίβυσιν ἀντὶ τῆς προνοίας τέθεικεν. Ὁ περιπατῶν ἐπὶ πτερύγων

66 Isa. xl, 22. 67 Isa. li, 6.

ἀνέμων. Δείκνυσιν, ὡς οὐδὲ ἡ τῶν ἀνέμων φορὰ εἰκὴ φέρεται· ἀλλ' αὐτός ἐστιν ὡσπερ τις ἡνίοχος αὐτῶν γινόμενος, διὰ τοῦ ταῖς αὐτῶν ἐπιβαίνειν πτέρυξιν.

Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα. Ὁ κούφους, φησί, καὶ μεταρσίους τοὺς ἀγγέλους ποιῶν. Καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πῦρ φλέγον. Οὕτως εἶδε Μωϋσῆς ἐν πυρὶ φλογὸς τὸν ἀγγελὸν λαλοῦντα αὐτῷ.

Ὁ θεμελιῶν τὴν γῆν ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν. Μετὰ τὸ δεῖξαι τὴν ἐν τῷ οὐρανῷ πρόνοιαν τοῦ δημιουργοῦ, πρόβεισι καὶ περὶ τῶν ἐν τῇ γῆ πρόνοιαν αὐτοῦ. Αὐτὸ τοῦτο τὸ, στερεὰν αὐτὴν οὖσαν καὶ βαρεῖαν ἐφ' ὑγρᾶς ἐδρασθῆναι οὐσίας.

Ἄβυσσος ὡς ἱμάτιον τὸ περιβάλλει αὐτοῦ. Αὐτοῦ μὲν τοῦ τῆς γῆς στοιχείου φησί. Λέγει δὲ, ὅτι ὡσπερ ἱμάτιον περιέβαλε τῇ ἀβύσσῳ τὴν γῆν, ἐξῴθεν πᾶσαν περικυκλῶν ὕδατι. Ἐπὶ τῶν ὀρέων στήσονται ὕδατα, κ. τ. λ. Ὡς ὄρη, φησί, τὰ τῆς ἀβύσσου ἀνωστῶνται ὕδατα ὑψούμενα, καὶ οἰοεὶ ἀπειλοῦντα κατακλῦσαι τὴν γῆν· ἀλλὰ τῷ σῶ νεύματι καὶ τῇ σῇ δυνάμει, ἥτις καὶ διὰ τῆς βροντῆς σημαίνεται, ἀναχωροῦσι, φησὶν· ἡ τάχα καὶ τὰς βροντὰς διὰ τοῦτο γεγενησθαι φησι, πρὸς τὸ φόβον τινὰ λαμβάνειν ἀπὸ τῶν γινομένων τῆς ἀβύσσου τὰ ὕδατα. Εἰ δὲ ἐκεῖνα τοῦτο ὑπομένει, πολλῷ πλέον τὸ τοιοῦτον δεῖ ἡμᾶς παθεῖν.

Ἀναβαλῶσιν ὄρη καὶ καταβαλῶσιν πεδία. Ὑψούμενα, φησί, τὰ ὕδατα παρεικασθῆναι ἂν ὄρει· ἀλλ' ἀπλούμενα πάλιν ὑπὸ τοῦ σου φόβου, οἰοεὶ πεδιάδας καὶ ὀμαλὴ γίνεσθαι γῆν. Ἐθεμελίωσας γὰρ αὐτοῖς τόπον ὃν οὐχ ὀνὸν τε ὑπερβαίνειν αὐτά. Καὶ τοῦτο ἐστὶ, τὸ· Ὅριον ἔθου δ' οὐ παρελεύσονται. Διὸ οὐδὲ ἐπικλῦσαι δύνανται τὴν γῆν. Ὅμοιον δὲ τὸ πρὸς τὴν θάλασσαν εἰρημένον διὰ τοῦ προφήτου· Μέχρι τούτου στήση, καὶ οὐχ ὑπερβήσῃ. Ἀλλ' ἐν σεαυτῇ συντριβήσονται σου τὰ κύματα.

Ἄνὰ μέσων τῶν ὀρέων διελεύσονται ὕδατα. Κατὰ μέρος δοξολογῶν ἐπέρχεται τῇ προνοίᾳ, καὶ τὴν μετὰ σοφίας τεθαύμακεν ἀγαθότητα, καὶ τῆς τῶν ἀλόγων ζῶων πεφροντικὸς διαμονῆς τοῦ Θεοῦ· πικρῆσας γὰρ αὐτά, καὶ τρέφει καὶ ποτίζει. Διὸ τὰ ἕρη τεμῶν, πάροδον τοῖς ὕδασιν ἐτεκτῆνατο.

Ποτιοῦσι πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ. Οὕτω καὶ τῶν ἀλόγων ζῶων καὶ ἐρπετῶν καὶ θηρίων προνοεῖ, ὡς καὶ τοῦτοις τὸ πρὸς ζωὴν χρῆσιμον ἐπιχορηγεῖν. Προσδέχονται δρυαροὶ εἰς εὐψίαν αὐτῶν. Καὶ τοῦτο τῆς σῆς προνοίας ἐστὶν ἔργον, τὸ μὴ μόνον διὰ τὰς περὶ χειμάρρους ὕρας ἐν ταῖς φάραγξι καὶ τοῖς θάλοποις τόποις ὕδατα δίδωσθαι, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἀνὰ μέσον τῶν ὀρέων, ὅπως ἂν τῶν ἀγρίων ζῶων τὰ ἡμέρα διαδράσκωνται, ἐν ὕρᾳ διαναπαύσωνται.

Ποτίζων ὄρη ἐκ τῶν ὑπερῶν αὐτοῦ. Ποτίζει γὰρ ὄρη καὶ πεδία οὐκ ἀπὸ τῶν ἐν ταῖς φάραγξι πηγῶν, ἢ τῶν φερομένων κατὰ γῆς ποταμῶν, ἀλλ' ἔκθεθεν τοὺς αὐτάρχεις χορηγῶν ὑετούς. Ἀπὸ καρ-

A non temere ferri ventorum impetum; sed ipsam esse quasi aurigam quemdam, quod ascendat super pennas ejus.

5. Qui facit angelos suos spiritus. Qui angelos, inquit, leves et sublimes facit. Et ministros suos ignem urentem. Ita vidit Moyses in flamma ignis angelum sibi loquentem.

Qui fundavit terram super stabilitatem suam. Postquam ostendit conditoris in cælo providentiam, progreditur ad providentiam ejus erga terrena. Quod firma illa et gravis cum sit, in humida substantia fundata fuerit.

6, 7. Abyssus sicut vestimentum amictus ejus, elementi scilicet terreni. Ait igitur, abisso ceu vestimento circumdedisse terram, totam exterius aquis ambiens. Super montes stabunt aquæ, etc. Abyssus aquæ, ait, instar montium sublimes insurgunt, et quasi munitur submergere terram, sed nutu et potestate tua, quæ per tonitru signilicatur, recedunt: aut forlasse ideo tonitrua fieri ait, ut ex gestis rebus timore quodam afficiantur aquæ abyssus. Quod si id illis eveniat, multo magis simile nobis contingere necesse est.

8, 9. Ascendunt montes et descendunt campi. Exaltatæ, ait, aquæ jure montibus comparentur, sed sedatæ, inquit, per timorem tuum, quasi campus et terræ planities efficiuntur. Fundasti quippe ipsis locum, quem prætergredi non possunt. Atque illud est quod dicitur: Terminum possuisti quem non transgredientur. Quare inundare terram non possunt. Simile autem illud est quod mari dicit propheta: Hactenus stabis, neque transilies. Sed in te ipso conterentur fluctus tui⁹⁸.

10. Inter medium montium pertransibunt aquæ. Providentiam celebrat minutatim gesta ejus persequens, scilicet bonitatem ejus cum sapientia conjunctam miratur, necnon perseverantiam Dei in curandis brutis animantibus: nam postquam ipsa condidit, eadem nutrit et potat. Quare montes scindens, aquis transitum fabricatus est.

11. Potabunt omnes bestię agri. Ita brutis animantibus tam reptilibus quam feris providet, ut ipsis necessaria ad vitam suppeditet. Expectabunt onagri in siti sua. Et illud quoque providentiæ tuæ opus est, ut non solum ad decorem circumtorretes atque in vallibus ac virentibus locis aquæ darentur; verum etiam inter medium montium, quo agrestium animantium mansuetiora confugiant et in specioso loco quiescant.

13. Rigans montes de superioribus suis. Rigat enim montes et campos, non ex fontibus qui in convallibus sunt, aut ex fluminibus in terra manantibus, sed desuper abundantes suppeditans pluvias.

⁹⁸ Job xxxviii, 11.

De fructu operum tuorum satiabitur terra. Sicut aquarum copiam dedit, ita et alimentum ex terra paravit.

14, 15. *Producens fenum jumentis, et herbam servituti hominum.* Servitutem hominum vocat mansueta animalia, ut sunt bos, asinus et similia. *Ut educas panem de terra.* Ideo, inquit, jumentorum curam habuisti, ut arantibus illis necessaria ad victum inveniamus. Nostri enim gratia omnia illa beneficia confert.

16, 17. *Satyrabuntur ligna campi.* Declarat ea quæ in silvis vegetant ligna, verbi gratia, cedros, et cætera, ejus nutu augenda fore. Facta sunt autem illa et propter alia quædam, quorum experimentum habemus, et ad nidos passerum. *Erodii domus dux est eorum.* Ipsorum passerum ait ducem esse seu præstare ipsis erodii nidum. Quia electis arborum celsissimis, in abietibus omnium editissimis ut plurimum nidificant.

18. *Montes excelsi cervis.* Cervis quoque, ait, in refugium montes dedit, ut eo confugerent a ferocioribus animantibus. *Petra refugium herinacii.* Quemadmodum cervis montes dedit ad salutem, ita et recessus petrarum herinacii sive cuniculis dedit. Quare incolumitatem nacti illi, ut superius dictum est: *De medio petrarum dabunt voces.* Laudem videlicet dantes servant ipsos.

19. *Fecit lunam in tempora.* Recurrit iterum ad providentiam quæ in cælis apparet. Et ob nullam aliam causam factam esse lunam dicit, nisi ad numerum et distinctionem mensium atque dierum. *Sol cognovit occasum suum.* Divino et ipse mandato obtemperans.

20. *Posuisti tenebras et facta est nox.* Hoc ait, ut ne alium diei, alium noctis opificem esse arbitremur.

25. *Exibit homo ad opus suum.* Homines nocte impediabantur quominus per vias ad colendam terram pergerent. Sed jam eunt quæsitum escam, quoniam non illis terra producit fenum aut herbam.

24, 25. *Quam magnificata sunt opera tua, Domine.* Postquam sermonem de providentia complet, ad celebrandum eum qui ista condidit jam convertitur, hinc auribus requiem parans. Deinde ad aliam providentiæ partem progreditur, humidæ naturæ transitum enarrans: quæ nunquam hujusmodi fuisset, nisi Dei providentia gubernata fuisset. *Omnia in sapientia fecisti.* Mirabile hoc est, ut et sapientia, qua hoc effecit: est enim Christus Dei virtus et Dei sapientia.

26. *Draco iste quem formasti ad illudendum ei.* Postquam de mari verba fecit draconis injecit memoriam, eum nulla alia de causa productum aliens quam ut illuderetur. Et jure quidem de mari loquens, hujus meminit, quia tota vita nostra ceu

ποῦ τῶν ἔργων σου χορτασθήσεται ἡ γῆ. Ὅσπερ τῶν ὑδάτων δέδωκε τὴν χορηγίαν, οὕτως καὶ ἀπὸ γῆς τρέφεσθαι παρεσκεύασεν.

Ὁ ἐξαπατέλλων χόρτον τοῖς κτήρεσι, καὶ χλόην τῇ δουλείᾳ τῶν ἀνθρώπων. Δουλείαν τῶν ἀνθρώπων τὰ ἡμέρα τῶν κτηνῶν φησιν, οἷον βούς καὶ ὄνος καὶ τὰ ὅμοια. Τοῦ ἐξαγυγεῖν ἄρτον ἐκ τῆς γῆς. Διὰ τοῦτο, φησὶν, ἐφρόντισας τῶν κτηνῶν, ἵνα δι' αὐτῶν γεωροῦντων τὰ πρὸς ζωὴν εὐρωμεν. Πάντα γὰρ ἐκεῖνα ἡμῶν χάριν εὐεργετεῖ.

Χορτασθήσεται τὰ ξύλα τοῦ πεδίου. Λαίκνουσι καὶ τὰ ἐν δρυμῷ ἀξοντα ξύλα, οἷον κέδρους καὶ τὰ ἕτερα, τοῖς αὐτοῦ νεύμασιν ἀξηθήσονται. Γέγονε δὲ ταῦτα καὶ δι' ἕτερα μὲν πλεῖστα, ὧν καὶ τὴν πείραν ἔχομεν, καὶ τῶν στρουθίων δὲ εἰς καλιὰς. Τοῦ ἐρωδιοῦ ἡ οἰκία ἠγρεῖται αὐτῶν. Αὐτῶν μὲν τῶν στρουθίων ἠγρεῖσθαι φησὶν ἥτοι τὴν καλιὰν τοῦ ἐρωδιοῦ, διὰ τὸ τὰ ὑψηλότερα τῶν δένδρων καταλαμβάνοντα νεοττεύειν ὡς ἐπίπαν ἐν ἐλάταις ταῖς πασῶν ὑψηλοτάταις τῶν δένδρων

Ὅρη τὰ ὑψηλὰ ταῖς ἐλάφοις. Καὶ ταῖς ἐλάφοις, φησὶ, δέδωκε τὰ ὄρη καταφυγὴν ἐπὶ τὸ ἐκφυγεῖν τῶν ζῶων τὰ ἀγριώτερα. Πέτρα καταφυγὴ τοῖς λαγωοῖς. Ὅσπερ τὰ ὄρη εἰς σωτηρίαν ταῖς ἐλάφοις ἀπέδωκεν, οὕτως καὶ τὰς καταδύσεις τῶν πετρῶν τοῖς λαγωοῖς. Διὸ δὴ καὶ αὐτοὶ ἐκ τούτων σωζόμενοι ἐν τοῖς ὀπίσω ἔλεγον τὸ Ἐκ μέσου τῶν πετρῶν δώσουσι φωνάς. Αἰνοῦντες δηλονότι τὸν σῶζοντα.

Ἐποίησε σελήνην εἰς καιροῦς. Ἀνατρέχει πάλιν ἐπὶ τὴν ἐν τοῖς οὐρανοῖς πρόνοιαν. Δι' οὐδὲν δὲ ἕτερον γεγενῆσθαι τὴν σελήνην φησὶν ἢ πρὸς ἀριθμὸν καὶ διάγνωσιν μηνῶν τε καὶ ἡμερῶν. Ὁ ἥλιος ἔργω τὴν δύσιν αὐτοῦ. Θεῶν καὶ αὐτὸς προστάγματι πειθόμενος.

Ἔθου σκότος καὶ ἐγένετο νύξ. Τοῦτο φησὶν, ἵνα μὴ ἄλλον δημιουργὸν τῆς ἡμέρας, καὶ ἄλλον τῆς νυκτὸς λογισόμεθα εἶναι.

Ἐξελεύσεται ἄνθρωπος ἐπὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ. Οἱ ἄνθρωποι ἐξέιναι τε πρὸς ὁδοῦς καὶ γῆς ἐργασίαν ἐκωλύοντο. Τανῦν δὲ νυκτὸς ἐξεῖσι ζητούντες βρωσίν παρὰ Θεοῦ· ἐπεὶ μὴ καὶ αὐτοῖς ἐξανέτειλεν ἡ γῆ χόρτον ἢ χλόην.

Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε. Τὸν περὶ τῆς προνοίας διεξελθὼν λόγον, ἐπὶ ὕμνον τοῦ κτίσαντος τὸν λόγον μετέβαλε, διαναπαύων ὡσπερ διὰ τοῦτου τὴν ἀκοήν. Εἶτα πάλιν ἐφ' ἕτερον μέρος τῆς προνοίας ἔρχεται, τὴν ἐν τῇ ὑγρᾷ πορείᾳ ἀναγγέλλων ἡμῖν· ἥτις οὐκ ἂν ἐγένετο ποτε, μὴ τῆς τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ διακυβερνήσεως προνοίας. Πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας. Θαυμαστικὸν δὴ τὸ, ὡς καὶ σοφία ἐν ἧ πάντα ἐποίησεν ὁ Κύριος· ἔστι γὰρ Χριστὸς Θεοῦ δύναμις καὶ Θεοῦ σοφία.

Δράκων ὄφτος δὴ ἐπλασας ἐμπαίξιν αὐτῷ. Παρενόησε τῷ τῆς θαλάττης λόγῳ τὴν περὶ τοῦ δράκοντος μνήμην γεγενῆσθαι· δι' οὐδὲν ἕτερον φησας παρηχθαι αὐτὸν, ἢ εἰς τὸ καταπαίξασθαι. Καὶ εἰκότως ἐν τῷ περὶ τῆς θαλάσσης λόγῳ τούτου ἐμνημό-

νευσεν· ἄτε δὴ καὶ τοῦ βίου παντὸς τοῦ ἡμετέρου ἀλμυροῦ τινος ὕδατος, καὶ πανταχόθεν ριπιζομένου, καὶ κύμασιν ἀγρίοις συγχλονομένου.

Πάντα πρὸς σέ προσδοκῶσιν. Εἴτε γὰρ ἄνθρωποι, εἴτε ζώων ἀγρίων ἀγέλαι, εἴτε κτηνῶν, εἴτε ἐρπετῶν, ἄλλως οὐκ ἂν τραφεῖεν μὴ αὐτοῦ τὰ ζωαρχῆ χορηγοῦντος.

Ἄταραλεῖς τὸ πνεῦμα αὐτῶν, καὶ ἐκλείψουσιν. Δείκνυσι διὰ τούτων, ὡς αὐτὸς ἐστὶν ὁ καὶ θανάτου καὶ ζωῆς δεσπότης.

Εὐφρανθήσεται Κύριος ἐπὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ. Καὶ ποῖον τὸ ἔργον αὐτοῦ; Ὁ εἰργάστω ἀνακαινίσας τὴν ἡμετέραν φύσιν. Σημαίνει γὰρ διὰ τούτων τὴν ἐσομένην τῶν ἀνθρώπων θεογνωσίαν, ὅτε Θεὸς εὐφρανθήσεται, οὐ προσκυνούμενος, ἀλλὰ σωζομένους ὁρῶν.

Ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμει. Τὴν καθόλου κρίσιν ἐπισυνάπτει, ἢ καὶ φόβον παρέξει πᾶσι τοῖς ἐπὶ γῆς. Οὐ γὰρ ἐστὶν ὁ μὴ δεδουκῶς ἐκεῖνο τὸ φρικτὸν καὶ θεῖον δικαστήριον. Ὁ ἀπτόμενος τῶν ἐρέων, καὶ καπνίζονται. Ὁρητὰς ἀντικειμέναις δυνάμει φησὶν, ἃς καὶ ἐγκαύσει κατὰ τὸν. τῆς κρίσεως καιρὸν, οὗ καὶ σύμβολον ὁ καπνός.

Ἡδυνθείη αὐτῷ ἡ διαλογία μου. Διαλογία, ἀντι τοῦ, ἡ ἐκλογή μου. Λέγει δὲ ὅπερ ἐξελέξατο, τὸ μόνον θέλειν ὕμνεῖν τὸν Θεόν, ὃ καὶ ἀρέσει αὐτῷ τῷ ὕμνῳ μόνῳ.

Ἐκλιποῦν ἄμαρτωλοι ἀπὸ τῆς γῆς. Ἐν ἐκείνῳ δηλονότι τῷ καιρῷ. Ἀκούσονται γὰρ· *Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ, κατηραμένοι, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον,* τὸ ἠτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. *Καὶ ἄνθρωποι ὥστε μὴ ὑπάρξωσιν αὐτοῦς.* Ἐν τῇ τῶν εὐλογούντων τὸν Θεὸν δηλονότι μερίδι ἐκλείψουσιν. *Εὐλόγηι, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον.* Αὐτὸς γὰρ καὶ τοῦ τῶν πονηρῶν ἀποστήσει κλήρου, καὶ τοῦ τῶν ἁγίων ἀξιούσθαι ποιεῖ.

Ἀλληλούια. ΠΔ'.

Υπόθεσις.

Ἔπει δὲ τὸ, ἀλληλοῦτα, αἶνος τῷ ἀσράτῳ. Λέγεται δὲ τοὺς ἀγγέλους ταύτῃ τῇ φωνῇ αἰνεῖν τὸν Θεόν, ὡς περ τὰ χερουβὶμ τό· Ἄγιος, ἄγιος, ἄγιος. Καὶ τοῦτο ἄγιοι παραδεδύχασι πατέρες, αὐτήκοοι γενόμενοι, ὡς περ Ἡσαΐας τῶν σεραφίμ. Διαιρεῖται δὲ τὸ ἀλληλοῦτα οὕτως, ἄλ, Θεὸς, ἦλ, ἰσχυρὸς, **D** οὔτα, κραταῖος.

Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐπικαλεῖσθε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἀπαγγέλλετε ἐν τοῖς ἔθνεσι τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ἐν τούτῳ τῷ ψαλμῷ προστάττει τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τῷ ἐξ ἐθνῶν λαῷ φανεράς ποιῆσαι πάσας τὰς θαυματουργίας, ἃς πεποιήται ἐπὶ τῆς παρουσίας αὐτοῦ ὁ Κύριος.

Ἐπαινεῖσθε ἐν τῷ ὄνοματι τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ. Ἐπαινος γὰρ καὶ δόξα τοῖς τὴν ἀρετὴν τοῦ Θεοῦ διηγούμενοις. *Εὐφρανθήτω καρδία ζητούντων τὸν Κύριον.* Πόσον τὸ ἐκ τοῦ ἐξομολογεῖσθαι ὄφελος γί-

A quædam salsugo est, undique agitata, et immunitibus commota fluctibus.

27, 28. *Omnia a te expectant.* Nam sive homines, sive agrestium animalium, sive jumentorum, sive reptilium greges, ali nequaquam possunt nisi ad victum necessaria ipse suppeditet.

29. *Auferes spiritum eorum et deficient.* His ostendit ipsum esse mortis ac vitæ dominum.

31. *Lætabitur Dominus in operibus suis.* Ecquod ejus opus? Quod fecit renovans naturam. His enim significat notitiam Dei hominibus futuram, quando Deus lætabitur, non tantum quod ipse adoretur, sed quod salutem nactus videat.

B 32. *Qui respicit terram et facit eam tremere.* Universale judicium subjungit, quod terrenis omnibus terrorem incutiet. Nemo enim est quin timeat horrendum illud ac divinum tribunal. *Qui tangit montes et fumigant.* Montes adversarias dicit potestates, quas tempore judicii comburet, cujus symbolum est fumus.

34. *Jucundum sit ei eloquium meum.* Eloquium, id est electio mea. Ait autem quid illud sit quod elegerit, videlicet solum Deum hymnis celebrare, quod ipsi qui celebratur acceptum erit.

35. *Deficient peccatores a terra.* In illo scilicet tempore. Audient enim illud: *Discedite a me, maledicti, in ignem æternum, paratum diabolo et angelis ejus* 99. *Et iniqui ita ut non sint.* In partibus scilicet eorum qui Deo benedicunt non erunt. *Benedic, anima mea, Domino.* Ipse enim et a malignorum sorte amovebit illos, et sanctorum partibus ascribere dignabitur.

Alleluia. CIV.

Argumentum.

Alleluia significat, laus invisibili. Dicuntur autem angeli hac voce laudare Deum, veluti cherubim illud: « Sanctus, Sanctus, Sanctus 99. » Quod a sanctis Patribus qui hæc ipsi audierant traditum est, ut Isaias seraphim audivit. Alleluia autem sic dividitur, *al, Deus, el, fortis, uia, robustus.*

1, 2. *Confitemini Domino et invocate nomen ejus, annuntiate inter gentes opera ejus.* In hoc psalmo jubet apostolis Spiritus sanctus ut gentium populo manifestent mirabilia opera omnia quæ edidit Dominus in adventu suo.

3, 4. *Laudamini in nomine sancto ejus.* Laus enim et gloria iis qui virtutem Dei enarrant. *Lætetur cor quærentium Dominum.* Docet quanta ex confessione utilitas accedat. Nam si, inquit, quæ-

99 Matth. xxv, 41. 99 Isa. vi, 3.

ratus eum, continget vobis lætitia in mente, et ut A
roboretur ac glorificetur caput nostrum.

5. *Memento mirabilium ejus quæ fecit.* Signorum nempe quæ in adventu suo edidit, sive in Novo Testamento, sive in Veteri apud Moysen et priscis illis sanctis. Multa quippe et illi per Filium Dei mirabilia fecerunt. Hæc gentibus tradi jubet ab eorum præconibus, una cum iis quæ in Novo Testamento a Salvatore facta sunt : et simul quæcumque os illius judicavit, cum per veterem tum per novam Scripturam. Jubete, inquit, hæc ceu regias leges custodiri. *Prodigia ejus et judicia oris ejus.* Prodigia, miracula scilicet ab ipso edita, ut ambulare supra mare, mortuum suscitare et cætera ; **B** *judicia autem oris ejus, verba quæ diceret, cum impuros dæmones pelleret ab hominibus, aut Novi Testamenti mandata.*

6. *Semen Abraham servi ejus, filii Jacob electi ejus.* Quasi ad apostolos adhuc sermo dirigitur, ut hæc sit sententia : Quasi semen Abrahæ et servi ejus, et filii Jacob et electi ejus : (ipse namque elegit illos,) annuntiate in gentibus, quod ipse sit Dominus Deus noster.

13. *Et pertransierunt de gente in gentem.* A gente Babyloniorum ad Palæstinos.

14. *Et corripuit pro eis reges.* Abimelechum **o** *ejus erga Saram intemperantiam.*

15. *Nolite tangere christos meos.* Christi vocantur Abraham cum suis, quia in visionibus filii Dei conspectu digni habitus sunt.

16. *Et vocavit famem super terram.* Per œconomiam famem induxit, ut ejus causa descendentes in Ægyptum atque aucti terram promissionis acciperent. *Omne firmamentum panis contrivit.* Id ex ira Dei tempore fanis contingere solet, ut comedentes homines non firmentur cibo.

18. *Donec veniret verbum ejus.* Id est prædictiones somniorum. Ait igitur hactenus mala perpessum esse, atque capitis periculum deflevisse, **D** *donec tempus accessit, ut visa per somnum implerentur.*

22. *Ut erudiret principes ejus sicut semetipsam.* Simile est illud : *Nonne per Deum venit explicatio eorum ?* Non enim somnia Pharaonis explicasset, nisi Deus dedisset ipsi eorum intelligentiam.

23. *Et intravit Israel in Ægyptum, et Jacob acola fuit in terra Cham.* Filii Noe, Sem, Cham et Japhet. Chami autem filius erat Chanaan. Cujus filius Mestram interpretatur Ægyptus, a quo nomen regio accepit. Quando igitur intravit Jacob in Ægyptum, verisimile est Cham avum Mestrami habitasse in Ægypto, Chanaan in Palæstina habi-

vetari didascisci. Et γὰρ ζητήσητε, φησὶν, αὐτὸν, συ-
θήσεται ὑμῖν καὶ ἡ περὶ τῶν νοῦν εὐφροσύνη, καὶ τὸ
κραταιωθῆναι καὶ δοξασθῆναι τὴν ἡμετέραν κε-
φαλὴν.

Μνήσθητι τῶν θαυμασιῶν αὐτοῦ ὧν ἐποίησεν.
Ἐν πεποίηται λέγει ἐν τῇ παρουσίᾳ θεοσημεϊῶν,
εἴτε τῶν ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ, εἴτε τῶν ἐν τῇ Πα-
λαιᾷ παρὰ Μωϋσῆ καὶ τοῖς πρότερον ἀγίοις. Πολλὰ
γὰρ εθαυματούργησαν καὶ οὗτοι διὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦ
Θεοῦ. Ταῦτα τοῖς ἔθνεσιν ὡς ἀγνοοῦσι παραδοῦναι
κελεύει τοὺς αὐτῶν κήρυκας πρὸς τοὺς ἐν τῇ Καινῇ
παρὰ τοῦ Σωτῆρος γεγεννημένους, ὅσα τε κέκρικεν
αὐτοῦ τὸ στόμα διὰ τε τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς.
Ὡς ἂν βασιλικούς νόμους φυλάξαι κελεύσατε. *Τὰ
τέρατα αὐτοῦ καὶ τὰ κρίματα τοῦ στόματος αὐ-
τοῦ.* Τέρατα μὲν τὰ γεγεννημένα θαύματα, ὡς τὸ πε-
ριπετῆσαι ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ νεκρὸν ἀναστή-
σαι, καὶ τὰ λοιπὰ κρίματα δὲ τοῦ στόματος αὐτοῦ
τοὺς λόγους οὓς ἔλεγεν, ἐλαύνων τῶν ἀνθρώπων
τοὺς ἀκαθάρτους δαίμονας· ἢ καὶ τὰς ἐντολάς τῆς
Καινῆς Διαθήκης.

*Σπέρμα Ἀβραὰμ δοῦλοι αὐτοῦ, Υἱοῦ Ἰακώβ
ἐκλεκτοῦ αὐτοῦ.* Ἐτι ὡς πρὸς τοὺς ἀποστόλους ὁ
λόγος, ἵνα ἦ· Ὡς σπέρμα μὲν ὄντες τοῦ Ἀβραὰμ
καὶ δοῦλοι αὐτοῦ, καὶ υἱοὶ ὄντες τοῦ Ἰακώβ καὶ ἐκ-
λεκτοὶ αὐτοῦ (αὐτοὺς γὰρ αὐτοὺς ἐξελέξατο), ἀπαγ-
γεῖλατε ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὡς αὐτὸς ἐστι Κύριος ὁ θεὸς
ἡμῶν.

Καὶ διήλθον ἐξ ἔθνους εἰς ἔθνος. Ἀπὸ τοῦ Βα-
βυλωνίων ἔθνους εἰς τὸ Παλαιστίνων.

C *Καὶ ἤλεγξεν ὑπὲρ αὐτῶν βασιλεῖς.* Τὸν Ἀδι-
μέλεχ περὶ τῆς εἰς Σάρραν παροινίας.

Μὴ ἀψησθε τῶν χριστῶν μου. Χριστοὶ καὶ οἱ περὶ
τὸν Ἀβραὰμ, διὰ τὸ τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐπιφανείας
ἠξιώσθαι ἐν ὁράσειν.

Καὶ ἐκάλεσε λιμὸν ἐπὶ τὴν γῆν. Οἰκονομικῶς
ἐποίησε γενέσθαι τὸν λιμὸν, ἵνα, δι' αὐτὸν καταλ-
θόντες εἰς Αἴγυπτον καὶ αὐξηθέντες, τὴν γῆν ἀπο-
λάβωσι τῆς ἐπαγγελίας. *Πᾶν στήριγμα ἄρτου συν-
έτριψε.* Τοῦτο κατ' ὀργὴν Θεοῦ ἐν τοῖς λιμοῖς εἴωθε
συμβαίνειν, τὸ μὴ στηρίζεσθαι τοὺς ἀνθρώπους
ἐσθιοντας.

Μέχρι τοῦ ἐλθεῖν τὸν λόγον αὐτοῦ. Τὰ ἀποτε-
λέσματα τῶν ἐνουπνίων φησί. Λέγει οὖν, ὅτι μέχρι
τούτου ἐκακοπάθησε τὸν ὑπὲρ ψυχῆς ἀγῶνα κλαίων,
ἕως ὃ τῶν ἐνουπνίων καιρὸς ἐπῆλθε τοῦ πληρῶσαι
αὐτὰ.

*Τοῦ παιδεῦσαι τοὺς ἄρχοντας αὐτοῦ ὡς ἐνου-
πτόν.* Ὁμοιον τό· Ὅχι διὰ τοῦ Θεοῦ ἡ διασάφησης
αὐτῶν ἐστίν ; Ὁ γὰρ ἔλυσε τοὺς ὄνειρους τῷ Φα-
ραῶ, μὴ τοῦ Θεοῦ παρασχόντος τὸ δύνασθαι συνιέναι
αὐτούς.

*Καὶ εἰσῆλθεν Ἰσραὴλ εἰς Αἴγυπτον, καὶ Ἰακώβ
παρέφησεν ἐν γῇ Χάμ.* Υἱοὶ Νῶε, Σὴμ, Χάμ, Ἰάφετ·
τοῦ δὲ Χάμ παῖς Χαναάν. Τοῦτου δὲ Μεστραῖμ ἐρμη-
νεύεται Αἴγυπτος, ἀφ' οὗ καὶ ἡ χώρα. Ὅτε τοίνυν
εἰσῆλθεν Ἰακώβ εἰς Αἴγυπτον εἰκὸς ἦν τὸν Χάμ
πάππον ὄντα τοῦ Μεστραῖμ ἐν Αἰγύπτῳ κατωκχέ-
ναι, τοῦ Χαναάν ἐπὶ τῆς Παλαιστίνης οἰκοῦντος. Διὰ

δὲ τοῦ Ἰσραὴλ καὶ Ἰακώβ, ὃς εἰσῆλθεν εἰς Αἴγυπτον, καὶ οἱ τούτου παῖδες δηλοῦνται. Ἐν ἐβδομήκοντα γὰρ ψυχαῖς κατέβη Ἰσραὴλ εἰς Αἴγυπτον, εἶπεν ἡ Γραφή. *Καὶ Ἰακώβ παρῴκησεν ἐν γῆ Χάμ.* Χάμ ἐγέννησε τὸν Χαναάν, Χαναάν δὲ τὸν Μεστραῖμ, ὃς ἐρμηνεύεται Αἴγυπτος. Διὸ καὶ Χάμ γῆν τὴν Αἴγυπτον καλεῖ, ὡς τοῦ ἀπογόνου οὖσαν τοῦ Χάμ.

Καὶ ἠύξησε τὸν λαὸν αὐτοῦ σφόδρα. Ὡστε τὸν Φαραὼ λέγειν, ὃς οὐκ ᾔδει τὸν Ἰωσήφ· *Ἴδου νῦν σοὺ ἀπληθεῖ τὸ ἕθνος, καὶ ἰσχύει ὑπὲρ ἡμῶν.* Οὐκ ἂν δὲ ἀζηθέντες ἐκραταιώθησαν, εἰ μὴ τῆς Ἰωσήφ ἔτυχον κροσταςίας καὶ τῆς τοῦ Φαραὼ διζιώσεως.

Καὶ μετέστρεψε τὴν καρδίαν αὐτοῦ, τοῦ μισῆσαι τὸν λαὸν αὐτοῦ. Ἐπειδὴ ἐκ τοῦ τιμᾶσθαι παρὰ τῶν Αἰγυπτίων αὐτοὺς εἰς τὴν ὁμοίαν αὐτοῖς εἰδωλολατρείαν ἐξέβησαν, τούτου χάριν παρεσκεύασε μίσσησαι αὐτοὺς καὶ τὰ βαρέα τῶν ἔργων ἐπιθεῖναι, ἵνα κακωθέντες καταφύγησι πρὸς τὸν Θεόν, καὶ εὖροι χῶραν πληρωθῆναι ἢ ἐπαγγελία ἢ πρὸς Ἀβραάμ.

Ἐξαπέστειλε Μωϋσῆν τὸν δοῦλον αὐτοῦ, κ. τ. λ. Μόνους γὰρ τοῖς περὶ τὸν Μωϋσῆν καὶ Ἀαρὼν ἀπεκάλυψε τῷ λόγῳ τὸ, εἰς αἴμα, καὶ τὰ ἕτερα τῶν σημείων.

Ἐξαπέστειλε σκότος καὶ ἐσκότασεν. Ἐπειδὴ ἀφέντες τὸν δημιουργὸν Αἰγύπτιοι τῇ κτίσει ἐλάτρευον, τούτου χάριν δι' αὐτῆς αὐτοὺς τῆς κτίσεως ἐκόλαζεν, ἐξ ἀέρος λέγων δὴ, καὶ πυρὸς, καὶ γῆς, καὶ ὕδατος.

Μετέστρεψε τὰ ὕδατα αὐτῶν εἰς αἷμα. Οὐ γὰρ τὴν χροίαν τῶν ὑδάτων μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν μετέβαλε τῆς γεύσεως τὴν ποιότητα· ὥστε ἅπαντα διαφθαρήναι τῶν ἰχθύων τὰ γένη.

Ἄλληλουϊα. ΡΕ'.

Ἰψόθεσις.

Ἐν τούτῳ τῷ ψαλμῷ τὰς ἁμαρτίας καταλέγει τοῦ προτέρου λαοῦ, διδάσκων, ὡς καὶ διαγέγονεν ἡ ἀποβολὴ αὐτῶν. Εἰσὶ δὲ αὐταί· πρῶτον μὲν παρεπίκραναν αὐτὸν διαβαίνοντες ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ, εἰπόντες· *Παρὰ τὸ μὴ εἶναι μνημόνια ἐν Αἰγύπτῳ, ἐξήγαγεν ἡμῶς ὧδε ἀπολέσαι·* δευτέρον ἐπαίρασαν τὸν Θεὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ· τρίτον παρώργισαν Μωϋσῆν ἐν τῇ παρεμβολῇ· τέταρτον ἐποίησαν μόσχον ἐν Χωρήβ· πέμπτον ἐξουδένωσαν γῆν ἐπιθυμητὴν· ἕκτον ἐτελέσθησαν τῷ Βεελφεγῶρ· ἕβδομον παρώργισαν αὐτὸν ἐπὶ ὕδατος ἀντιλογίας· ὃγδοον τῷ μὴ ἐξολοθρεῦσαι τὰ ἔθνη, ἃ εἶπε Κύριος αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ προσκυνῆσαι τοῖς εἰδώλοις, ὡς καὶ τὰ τέχνα αὐτῶν εἰς θυσίαν αὐτοῖς εἰσαγαγεῖν.

Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι χρηστός . . . Μακάριοι οἱ φυλάσσοντες κρίσιν, κ. τ. λ. Οὗτοι γὰρ ἄξιοι μόνου τὰς δυναστείας λαλεῖν τοῦ Κυρίου, οἱ τὰ ἐν ταῖς Γραφαῖς ὑπὸ Θεοῦ κεκριμένα ποιοῦντες, πάντα τε κρίνει καὶ λόγῳ διαπραττόμενοι, καὶ διὰ παντὸς ἔχοντες τοῦ Θεοῦ τὴν κρίσιν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν.

⁹¹ Exod. 1, 9. ⁹² Exod. xiv, 14.

A tante. Per Israelē autē et Jacobum, qui intravit in Ægyptum, ejus etiam filii indicantur. Nam cum septuaginta animabus descendit Israel in Ægyptum, ait Scriptura. *Et Jacob accola fuit in terra Cham.* Cham genuit Chanaan, Chanaan autem Mestram, qui interpretatur Ægyptus. Quare Ægyptum Cham vocat, utpote quæ pertineret ad virum ex Chamo prognatum.

24. *Et auxit populum suum vehementer.* Ita ut Pharaō diceret, ille scilicet qui non cognoscebat Josephum: *Ecce nunc magna est multitudo, et fortior nobis est* ⁹¹. Nunquam enim aucti et prævalidi facti essent, nisi Josephi patrociniū et Pharaonis gratiam nacti essent.

25. *Convertit cor ejus ut odiret populum ejus.* Quoniam in honore habitus apud Ægyptios, in similem atque illi idololatriam delapsi fuerant; ideo curavit ut odirent eos et gravia ipsis opera imponerent, ut afflicti ad Deum confugerent, et locus esset implendæ promissionis ad Abraham factæ.

26, 27. *Misit Moysen servum suum,* etc. Solis quippe Moysi et Aaron verbo revelavit signum mutationis aquarum in sanguinem, atque alia signa.

28. *Misit tenebras et obscuravit.* Quia Ægyptii relicto Creatore creaturæ serviebant; ideo per ipsam creaturam puniebat eos, per aerem scilicet, ignem, terram et aquam.

C 29. *Convertit aquas eorum in sanguinem.* Non enim solum aquarum colorem, sed ipsam saporis qualitatem mutavit: ita ut omnia piscium genera aqua exstinguerentur.

Alleluia. CV.

Argumentum.

In hoc psalmo recenset peccata prioris populi, docens quo pacto repudiatus ille fuerit. Sunt autem illa, primo quod exacerbaverint eum in mari Rubro, dicentes: *An quia non erant sepulcra in Ægypto, eduxit nos huc ut nos perderet* ⁹²? secundo, quod tentaverint Deum in deserto; tertio, quod irritaverint Moysen in castris; quarto, quod fecerint vitulum in Choreb; quinto, quod pro nihilo habuerint terram desiderabilem; sexto, quod initiati sint Beelphegor; septimo, quod irritaverint eum ad aquas contradictionis; octavo, quod non disperdiderint gentes quas dixit Dominus illis, sed adoraverint idola, ita ut filios suos in sacrificium ipsis offerrent.

1, 2, 3. *Constemini Domino quoniam bonus . . .* *Beati qui custodiunt judicium,* etc. hi enim solidigni sunt qui enarrant potentias Domini, qui ea quæ in Scripturis a Deo decreta sunt faciunt, atque omnia cum judicio et ratione exsequuntur, et semper ob oculos habent judicium Dei. Hi namque sunt qui

faciunt justitiam, qui quod justum est opere exsequuntur.

4. *Memento nostri, Domine, in beneplacito populi tui. Abhinc inducitur persona Judæorum, precantium ut consortes sint salutis gentibus datæ.*

11. *Operuit aqua tribulantes eos. Tribulantes scilicet, nam promiscua turba quæ cum ipsis egrediebatur, non tribulantium sed credentium erat.*

12, 13. *Et crediderunt verbo ejus, et laudaverunt laudem ejus. Nam cum propter bonitatem Domini additi fuissent fluctus in mari Rubro, statim credentes canticum cecinerunt in Exodo positum. Deinceps vero omnia oblivioni tradiderunt. Et laudaverunt laudem ejus. Quando exhibant choreutrix cum Maria dicentes : Cantemus Domino, gloriose enim magnificatus est ⁹².*

14. *Et tentaverunt Deum in iniquo. Illud, tentaverunt Deum in iniquo, significat : irritaverunt eum statim post transitum maris Rubri.*

20. *Et mutaverunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fenum. Gloria ipsis erat Deus, quo dimisso adoraverunt vitulum.*

25. *Si non Moyses electus ejus stetit in confractione. Quando dixit : Si dimittis peccatum, dimitte : si non dimittis, dele me de libro tuo hoc quem scripsisti ⁹⁴.*

24. *Et pro nihilo habuerunt terram desiderabilem. Quinta accusatio hæc est, post alias, de mari Rubro scilicet, de deserto, de Moyse ad iram concitato, de vitulo in Choreb. Reversi namque exploratores, male loquentes de terra, alios secum abduxerunt, excepto Jesu filio Nave, et Chaleb filio Iephone.*

25. *Et murmuraverunt in tabernaculis suis. Quando reversi exploratores mentem populi averterunt.*

28. *Et initiati sunt Beelphegor. Hoc idolum est Ammonitarum, quod vocatur a Græcis Saturnus.*

30. *Et stetit Phinees et placavit. Quando Madianitidem cum mœcho occidit. Docemur autem his quanti sit apud Deum vel unius viri pietas.*

39. *Et fornicati sunt in adinventionibus suis. Hæc docent Judicium et Regnorum libri, quod traditi sint alias aliis populis, Ammonitis, Amalecitis, Madianitis, alienigenis, eo modo scilicet castigati.*

41. *Et dominati sunt eorum qui oderunt eos. Babylonii et Assyrii dominati sunt Israelitis ob ipsorum impietates.*

42. *Sape liberavit eos. Ipsi autem exacerbaverunt eum in consilio suo. Ille pro innata sua erga homines clementia mansuetus illis erat, illi vero compellebant eum ut acerbus esset ipsis. Et rursum salvavit eum utpote Salvator. Illi autem perierunt, sese operibus perniciosius complicantes, donec cum ea sæpius repetiissent penitus interirent. Illud*

⁹² Exod. xv, 1. ⁹⁴ Exod. xxxii, 31, 32.

Α Οὔτοι γὰρ ἀκολούθως καὶ ποιηταὶ δικαιοσύνης εἰπὼν, ἐπιτελοῦντες ἔργῳ τὸ δίκαιον.

Μνήσθητι ἡμῶν, Κύριε, ἐν τῇ εὐδοκίᾳ τοῦ λαοῦ σου. Ἐντεῦθεν τὸ τῶν Ἰουδαίων πρόσωπον εἰσάγεται, ἐυχομένων μεταλαβεῖν τῆς τοῖς ἔθνεσι δεδομένης σωτηρίας.

Ἐκάλυψεν ὕδωρ τοὺς θλιβόντας αὐτούς. Δηλαδὴ τῶν θλιβόντων ὁ γὰρ συνεξελθὼν ἐπίμικτος οὗ τῶν θλιβόντων ἦν, ἀλλὰ τῶν πιστευσάντων.

Καὶ ἐπίστευσαν τῷ λόγῳ αὐτοῦ, καὶ ἦσαν τὴν αἰνεῖσιν αὐτοῦ. Δι' ἀγαθότητα γὰρ τοῦ Θεοῦ προστεθέντων καὶ τῶν ἐν τῇ θαλάσῃ κυμάτων, παραχρῆμα μὲν πιστεύσαντες, ἦσαν αὐτῷ τὴν ὥδην τὴν ἐν Ἐξόδῳ κειμένην· εἶτα πάντα παρέδωκαν λήθη. Καὶ ἦσαν τὴν αἰνεῖσιν αὐτοῦ. Ὅτε ἐξῆλθον αἱ χορεύουσαι μετὰ Μαρίας λέγουσαι· Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ· ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται.

Καὶ ἐπειρασεν τὸν Θεὸν ἐν ἀνδρῶν. Τὸ δὲ, καὶ ἐπειρασεν τὸν Θεὸν ἐν ἀνδρῶν· παρώργισαν γὰρ αὐτὸν εὐθέως μετὰ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν.

Καὶ ἠλλάξαντο τὴν δόξαν αὐτοῦ ἐν ὁμοιωμάτι μόσχου ἐσθλοῦτος χέρτων. Δόξα ἦν αὐτοῖς ὁ Θεός, ὃν ἀφέντες προσεκύνησαν τῷ μόσχῳ.

Εἰ μὴ Μωσῆς ὁ ἐκλεκτός ἐστι ἐν τῇ θραύσει. Ὅτε εἶπεν· Εἰ μὲν ἀρεῖς αὐτοῖς τὴν ἀμαρτίαν, ἀρες· εἰ δὲ μὴ, κἀμὲ ἐξάλειψον ἐκ τῆς βίβλου σου ταύτης ἧς ἔγραψας

Καὶ ἐξουδένωσαν τὴν ἐπιθυμητήν. Πέμπτον ἐγκλημα τοῦτο μετὰ τὴν Ἐρυθρὰν, καὶ τὴν ἔρημον, καὶ τὴν εἰς Μωυσῆν παροινίαν, καὶ τὸν μόσχον τὸν ἐν Χωρῆβ. Ἐπανελθόντες γὰρ οἱ κατάσκοποι, κακῶς λέγοντες τὴν γῆν, καὶ τοὺς ἄλλους ἀπέστρεψαν, χωρὶς Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ καὶ Καλέβ τοῦ Ἰεφωνῆ.

Καὶ ἐγόγγυσαν ἐν τοῖς σκηνώμασιν αὐτῶν. Ὅτε οἱ κατάσκοποι ἐλθόντες διέστρεψαν τὴν γνώμην τοῦ λαοῦ.

Καὶ ἐτελέσθησαν τῷ Βεελαφεγῶρ. Εἶδωλον τοῦτο Ἀμμωνιτῶν, καλούμενον παρ' Ἑλλήσι Κρόνος.

Καὶ ἐστὴ Φινεὴς καὶ ἐξήλασάτο. Ὅτε ἀνείλε τὴν Μadianίτιν μετὰ τοῦ πορνεύσαντος. Διδάσκει δὲ ἡμᾶς ὁ λόγος πόσον δύναται ἐνὸς ἀνδρὸς εὐσέβεια πρὸς Θεόν.

Καὶ ἐπόρνευσαν ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν αὐτῶν. Ταῦτα διδάσκουσι Κριτῶν τε καὶ Βασιλειῶν αἱ βίβλοι, ὡς παρεδόθησαν ἄλλοτε ἄλλοις. Μωαβίταις, Ἀμμωνίταις, Ἀμαληκίταις, Μadianαίοις, ἀλλοφύλοις, τῇ παραδόσει παιδεύμενοι.

Καὶ ἐκυρίευσαν αὐτοὺς οἱ μισοῦντες αὐτούς. Βαβυλώνιοι καὶ Ἀσσύριοι ἐπεκράτουν τοῖς Ἰσραηλίταις διὰ τὰς παρανομίας αὐτῶν.

Πολλάκις ἐφύσαστο αὐτούς. Αὐτοὶ δὲ παρεκράναν αὐτὸν ἐν τῇ βουλῇ αὐτῶν. Ὅ μὲν ἦν αὐτοῖς ἐκ φιλανθρωπίας γλυκὺς, οἱ δὲ πικρὸν ἑαυτοῖς ἠγάχαζον φαίνεσθαι. Καὶ πάλιν ἔσωσεν αὐτὸν οἷα Σωτὴρ· οἱ δὲ ἀπώλοντο ἔργοις ἀπωλείας ἑαυτοῦς περιείραντες· μέχρι πολλάκις αὐτοὺς ποιοῦντες τέλος ἀπώλοντο. Τὸ δὲ, πλεονάκις, ὅμοιον τῷ Ποδάκις

ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου; τὸ δέ· Καὶ ἔτσιπεινώθησαν ἐν ταῖς ἀνομίαις αὐτῶν, τῷ, Οὐκ ἠθέλησας. Ἐπάγων γάρ τὴν παιδεῖαν, πάλιν μετ- εἶδου φιλανθρωπίας· οἱ δὲ αὐτὸν τοῖς πολεμίοις ἡμέ- λοντο.

Καὶ ἔδωκεν αὐτοὺς εἰς οἰκιτιμοὺς ἐναντίον πάντων τῶν αἰχμαλωτευσάντων αὐτούς. Τοῦτό φησι διὰ Κύρον τὸν ἀπολύσαντα αὐτοὺς τῆς αἰχμα- λωσίας, καὶ Δαρεῖον καὶ Ἀρταξέρξην, τοὺς καὶ χρή- ματα δόντας εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ.

Ἀλληλουῖα. ΡΓ'.

Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι χρηστός. Μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ Ἰουδαίων λαοῦ εἰκότως τὴν κλῆσιν τῶν ἔθνων κατασημαίνει, τὴν γενομένην διὰ τῶν ἀπο- στόλων. Αὐτὸ καὶ αἰνεῖν προστάττει τὸν Θεόν, καὶ ἐξ- ομολογεῖσθαι αὐτῷ ἐπὶ τῷ μεγάλῳ αὐτοῦ ἐλέῳ.

Ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν, καὶ βορρᾶ καὶ θα- λάσσης. Καὶ τίνες ἐκ τῶν τεσσάρων τῆς οἰκουμένης κλιμάτων συναχθέντες ἢ πάντα τὰ ἔθνη τὰ πάσαι ἐρημία θεοσεβείας τυγχάνοντα, καὶ μὴδὲ νοτίδος θείας μεταλαβόντα, ἀλλ' ἐν πολλῷ διψεῖ τυγχάνοντα;

Ὅδον πόλεως κατοικητηρίου οὐχ εὗρον. Οὐ γάρ ἦν αὐτοῖς πολιτεία χρηστή, ἀλλ' ἦσαν ἐν πλάνῃ πολλῇ.

Πεινώντες καὶ διψῶντες, ἡ ψυχὴ αὐτῶν ἐν αὐτοῖς ἐξέλειπεν. Οὐδὲ γάρ εἶχον ἄρτον τὸν στηρι- ζοντα καρδίαν ἀνθρώπου· οὐδὲ τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν, περὶ οὗ λέλεκται· Ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος οὐ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα.

Καὶ ὠδήγησεν αὐτοὺς εἰς ὁδὸν εὐθείαν. Τὴν εἰς ἐαυτὸν πίστιν δηλαδὴ. Αὐτὸς γάρ εἰλεγεν· Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδός. Τοῦ πορευθῆναι εἰς πόλιν κατοικη- τηρίου. Τὴν Ἐκκλησίαν φησίν, ἢ τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλήμ.

Ἐξομολογησάσθωσαν τῷ Κυρίῳ τὰ ἐλέη αὐ- τοῦ... ὅτι ἐχόρατος ψυχὴν κενήν. Καὶ τίς ἐκεῖν ἢ ψυχὴ, ἢ ἐκεῖνον περὶ οὗ λέλεκται· Πεινώντες καὶ διψῶντες, ἡ ψυχὴ αὐτῶν ἐν αὐτοῖς ἐξέλειπεν; Καὶ ψυχὴν πεινώσαν ἐτέπλησεν ἀγαθῶν. Τοῦ νοητοῦ ἄρτου δηλονότι.

Καθήμενους ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου. Σκιάν θανάτου οὐκ ἂν ἀμάρτοις λέγων τὴν εἰδωλολατρείαν καὶ τὰς ἐν ἀθεότητι πράξεις· αὐταὶ γάρ εἰσιν αἱ χω- ρίζουσαι ἡμᾶς τῆς ἀληθινῆς ζωῆς. Ἐν ταύταις δὲ ἤμεν πρότερον, διὰ τὸ παραπικραίνειν τὸν Θεόν, καὶ τὴν βουλὴν τοῦ Ὑψίστου παροξύνειν. Δέον γάρ ἐκ με- γέθους καὶ καλλοῦς κτισμάτων τὸν γενεσιουργὸν τῶν ὧν θεωρεῖν, καὶ τὴν ἀίδιον αὐτοῦ δύναμιν καὶ θεοό- τητα ἀπὸ κτίσεως κόσμου νοεῖν· ἡμεῖς οἶα τυφλοὶ, ἐν σκότῳ καὶ σκιᾷ θανάτου διάγοντες, καὶ τὰς λογι- κὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις πεπεδημένοι καὶ πεπηρω- μένοι, ἐνηλλάττομεν τὴν δόξαν τοῦ ἀφάρτου Θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰκότος φθαρτοῦ ἀνθρώπου, καὶ πετεινῶν καὶ τετραπόδων. Πεπεδημένους ἐν πτωχεῖα καὶ σιδήρῳ. Ταῖς σειραῖς τῶν ἰδίων ἀμαρτιῶν ἕκαστος σφιγγεται, παντὸς πτωχεύων ἀγαθοῦ καὶ καλοῦ.

autem, sæpe, simile est illi: *Quoties volui congre- gare filios tuos* 97? Illud autem: *Et humiliati sum. in iniquitatibus suis, illi: Et nolulistis* 98. Cum enim castigationem immisisset, rursum misericorditer cum illis agebat, ipsi vero adversa retribuebant.

46. *Et dedit eos in misericordias in conspectu om- nium qui ceperant eos.* Hoc ait propter Cyrum, qui dimisit eos ex captivitate, et Darium et Artaxerxem qui pecunias erogarunt ad constructionem templi.

Alleluia. CVI.

1-2. *Confitemini Domino quoniam bonus.* Post ab- jectionem Judaici populi, opportune vocationem gentium per apostolos factam declarat. Quare jubet laudare Deum et confiteri illi ob maguam ipsius misericordiam.

3. *A solis ortu et occasu, ab aquilone et mari.* Equinam ex quatuor terræ lateribus congregati sunt nisi omnes gentes, quæ olim pietate et reli- gione vacuæ erant, et ne stillam quidem divinam accipientes, sed ingenti siti afflicte?

4. *Viam civitatis habitaculi non invenerunt.* Non erat eis honestum institutum vitæ, sed magno in errore versabantur.

5. *Esurientes et sitientes, anima eorum in ipsis defecit.* Neque enim habebant panem confirmantem cor hominis: neque aquam vivam de qua dictum est: *Qui bibit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum* 97.

7. *Et deduxit eos in viam rectam.* Fidem scilicet in ipsum. Ipse namque dixit: *Ego sum via* 98. *Ut irent in civitatem habitationis.* Ecclesiam dicit, aut cœlestem Jerusalem.

8-9. *Confiteantur Domino misericordie ejus... quia satiavit animam inanem.* Quænam illa anima, nisi eorum de quibus dictum est: *Esurientes et sitientes anima eorum in ipsis defecit? Et animam esurientem satiavit bonis, spirituali videlicet pane.*

10. *Sedentes in tenebris et umbra mortis.* Um- bram mortis si dicas esse idololatriam et impieta- tis opera, nequaquam a vero aberraveris. Ipse namque sunt quæ nos separant a vera vita. In his- ce versabamur prius, quia exacerbabamus Deum, et consilium Altissimi irritabamus. Oportet enim ex magnitudine et pulchritudine creaturarum, uni- versorum opificem contemplari, et sempiternam ejus virtutem ac divinitatem a creatura mundi in- telligere. Nos utpote cæci in tenebris et umbra mortis degentes, et facultatibus animæ rationalibus præpediti et obdurati, immutavimus gloriam in- corruptibilis Dei, in similitudinem imaginis homi- nis corruptibilis et volatilium, et quadrupedum. *Vinctos in mendicitate et ferro.* Catenis proprio- rum peccatorum unusquisque constringitur, in omni boni et honesti.

97 Luc. xiii, 34. 98 ibid. 97 Joan. iv, 15. 98 Joan. xiv, 6.

11. *Quia exacerbarunt eloquia Dei.* Divinam legem nullatenus admittentes, sed sapientibus hujus sæculi sese instituendos tradentes. *Et consilium Altissimi irritaverunt.* Quodnam erat consilium Altissimi, nisi quod velit ipse omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire⁹⁹?

12. *Infirmati sunt, nec fuit qui adjuvaret.* Nemo enim poterat peccatum destruere.

13. *Et de necessitatibus eorum liberavit eos.* Equænam major necessitas, quam ut quis malignorum spirituum servus sit, in ignorantia mentis, animi mendicitate, et paupertate per malitiam inducta?

14. *Et vincula eorum dirupit.* Illud, dirupit, repentinam peccati destructionem indicat.

15-16. *Confiteantur Domino misericordiae ejus.* Eadem ipsa de beneficiis ejus repetit. *Quia contrivit portas æreas.* Descensum Salvatoris ad infernum significat, quo cum pervenisset, portas inferni aperuit, olim vinculis insolubilibus, omnibus clausas. Non enim facultas erat volentibus retrogredi; sed ipse dixit *illis qui vincti sunt: Exite, et iis qui in tenebris: Revelamini*¹.

18. *Omnem escam abominata est anima eorum.* Non enim aderat verbum quod posset eos enutrire. Portæ autem mortis sunt peccata quæ ad mortem ducunt.

22. *Et sacrificent ei sacrificium laudis.* Ad sanctos apostolos sermonem converit; ipsi namque sunt qui mysteria Novi Testamenti nobis tradiderunt.

35. *Posuit flumina in desertum.* Judæorum volubile ac improbum genus dicit. Nam eos qui olim fame tabescebant, et spirituali cibo egentes erant, propter ea flumina collocavit.

34. *Terram fructiferam in salsuginem.* Judæorum synagogam inquit. Erant dæmones habitatores terrenæ civitatis, quem fructum impietas serebat. Eam autem exsiccavunt ipsi apostoli sale doctrinæ, de quibus ait: *Vos estis sal terræ*².

35. *Posuit desertum in stagna aquarum.* Populum gentilem significat, nam commista est propheta, duorum populorum ferens personam. Illius scilicet abjectionem, hujus introductionem.

36. *Et constituerunt civitates habitationis.* Bonam videlicet et cœlestem vitæ rationem.

37. *Et seminavit agros et plantavit vineas.* Agros intelliges ab hujusmodi dicto: *Exiit qui seminat, seminare semen suum*³: vineas autem Ecclesias, ut dictum est: *Vineæ floruerunt, odorem dederunt*⁴.

38. *Et jumenta eorum non minoravit.* Jumenta vocat eos qui irrationabiliores sunt in Ecclesia juxta illud: *Ut jumentum factus sum apud te*⁵; et, *Homines et jumenta salvabis, Domine*⁶.

⁹⁹ 1 Tim. II, 4. ¹ Isa. XLIX, 9. ² Matth. V, 13. ³ Matth. XIII, 3. ⁴ Cant. II, 13. ⁵ Psal. LXXII, 23. ⁶ Psal. XXXV, 7.

Ἵτι παρεπίκραναν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ. Οὐδαμῶς τὸν θεῖον παραδεχόμενοι νόμον, ἀλλὰ τοῖς σοφοῖς τοῦ αἰῶνος τοῦτου προνέμοντες ἑαυτοῦς. Καὶ τὴν βουλὴν τοῦ Ὑψίστου παρώξυναν. Καὶ ποία ἦν ἡ βουλὴ τοῦ Ὑψίστου, ἢ τὸ θέλειν αὐτὸν πάντας ἀνθρώπους σώζεσθαι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν;

Ἠσθένησαν, καὶ οὐκ ἦν ὁ βοηθῶν. Οὐ γὰρ ἰσχυρὸς τῆς ἁμαρτίας ποιήσασθαι τὴν ἀναίρεσιν.

Καὶ ἐκ τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν ἔσωσεν αὐτούς. Τίς γὰρ μείζων ἀνάγκη τοῦ δεδουλωθῆαι πνεύμασι πονηροῖς ἐν ἀγνοίᾳ Θεοῦ, καὶ πτωχείᾳ ψυχῆς, καὶ πενίᾳ κακίας;

Καὶ τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν διέβρηξε. Τὸ, διέβρηξε, τὴν ἀθρόαν τῆς ἁμαρτίας καθαίρεσιν καταδεικνυσιν.

Ἐξομολογησάσθωσαν τῷ Κυρίῳ τὰ ἑλέη αὐτοῦ. Τὰ αὐτὰ δεύτερον εἶπεν ἐπὶ ταῖς εὐεργεσίαις αὐτοῦ. Ἵτι συνέτριψε πύλας χαλκᾶς. Τὴν μέχρις ἄδου τοῦ Σωτῆρος κάθοδον σημαίνει, ἦν ποιησάμενος, ἀνεπέτασε τοῦ ἄδου τὰς πύλας, πάλαι δεσμοῖς ἀρβύκτους πεκλεισμέναις πᾶσιν. Οὐ γὰρ ἦν παλινδρομησαὶ βουλομένοις· ἀλλ' αὐτὸς εἶρηκε τοῖς ἐν δεσμοῖς· Ἐξέλθατε, καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότει· Ἀνακαλύφθητε.

Πᾶν βρώμα ἐδεδλύξατο ἡ ψυχὴ αὐτῶν. Οὐ γὰρ ἦν ὁ διατρέφειν αὐτοὺς δυνάμενος λόγος. Πύλαι δὲ θανάτου αἱ φέρουσαι πρὸς θάνατον ἁμαρτίαι.

Καὶ θυσάτωσαν αὐτῷ θυσίαν· ἀνέσεως. Ἐπὶ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους μεταφέρει τὸν λόγον· αὐτοὶ γὰρ εἰσιν οἱ τὰ μυστήρια τῆς Καινῆς Διαθήκης παραδόντες ἡμῖν.

Ἔθετο ποταμοὺς εἰς ἔρημον. Τὸ τῶν Ἰουδαίων εὐρυτον ἀδόκιμον γένος φησί. Τοὺς γὰρ πάλαι λιμῶν τηχομένους καὶ τῆς πνευματικῆς τροφῆς ἐνδείξει ἐν κείνοις κατώκεισε τοὺς ποταμοὺς.

Ἦν καρποφόρον εἰς ἄλμηρ. Τὴν τῶν Ἰουδαίων φησί συναγωγὴν. Ἦσαν γὰρ οἱ δαίμονες οἰκίητορες τῆς γῆϊνης πολιτείας· καρποφόροι δὲ αὐτὴν ἡ ἀσέβεια. Ἐξήραναν δὲ αὐτὴν οἱ ἀπόστολοι τῷ ἄλατι τῆς διδασκαλίας, περὶ ὧν φησιν· Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἄλας τῆς γῆς.

Ἔθετό ἔρημον εἰς λίμνας ὑδάτων. Τὸν ἐξ ἐθνῶν διασημαίνει λαόν· σύμμικτος γὰρ ἡ προφητεία, τῶν δύο λαῶν εἰσφέρουσα τὸ πρόσωπον· τοῦ μὲν τὴν ἀποβολὴν, τοῦ δὲ τὴν εἰσβολὴν.

Καὶ συνεστήσαντο πόλεις κατοικεσίας. Ἀγαθὴν δηλονότι καὶ οὐράνιον πολιτείαν

Καὶ ἔσπειρεν ἀγρούς καὶ ἐφύτευσε ἀμπελώνας. Νοήσεις τοὺς ἀγρούς ἀπὸ τοῦ εἰρηκότος· Ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείραι τὸν σπόρον αὐτοῦ· τοὺς δὲ ἀμπελώνας τὰς Ἐκκλησίας, καθὼς εἶρηται· Αἱ ἀμπελοὶ ἐκῦρισαν, ἔδωκαν ὄσμηρ.

Καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν οὐκ ἐσμύρυνεν. Κτήνη τοὺς ἀλογωτέρους τῆς Ἐκκλησίας φησί, κατὰ τὸ εἰρημένον· Κτηνώδης ἐγενήθη παρὰ σοῦ· καὶ, Ἀνθρώπους καὶ κτήνη σώσεις, Κύριε.

Καὶ ὠλεγώθησαν. Οἱ ἐν τῷ προτέρῳ δηλονότι A
λαῶ.

Ἐξεχύθη ἐξουδένωσις ἐπ' ἀρχοντας αὐτῶν.
Τοῦς Γραμματεῖς καὶ Φαρισαίους φησὶ. Καὶ ἐπλά-
τησεν αὐτοὺς ἐν δάκρυ, οὐχ ὁδῶ. Πλανῶνται γὰρ,
φησὶν, ἀγνοήσαντες τὸν εἰπόντα· Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδός.

Καὶ ἐβοήθησε πένητι ἐν πτωχείᾳ. Καὶ τίς ὁ πέν-
νης, ἢ ἐκείνος περὶ οὗ εἴρηται· Μακάριοι οἱ πτω-
χοὶ τῷ πνεύματι; Καὶ ἔθετο ὡς πρόβατα πατριᾶς.
Ἰδίας, φησὶν, ἐλογίσατο τὰς ἐκ τῶν πατριῶν ἀπάν-
των συναγομένας ἀγέλας.

Ὅψονται εὐθεῖς καὶ εὐφρανθήσονται. Καὶ τίνες
οἱ εὐθεῖς, ἢ περὶ ὧν εἴρηται· Ὑμῶν δὲ μακάριοι
οἱ ὀφθαλμοί, ὅτι βλέπουσιν. Καὶ πᾶσα ἀνομιὰ
ἐμπράξει τὸ στόμα αὐτῆς. Θεὸς ὁ δικαίων, τίς ὁ
κατακρίτων, B

Ἦδη ΨΑΛΜΟΥ τῷ Δαυίδ. ΡΖ.

Ἐπίδοσις.

Καὶ ἐν τούτῳ ἡ παρουσία τοῦ Κυρίου ἡ εἰς τὰ ἔθνη
γενομένη κηρύττεται. Ἦδη δὲ πάντων τῶν στίχων
τῶν ἐν τῷ παρόντι ψαλμῷ ἐν τοῖς ὀπίσω ψαλμοῖς
ἐρμηνευομένων, περιττὸν ἂν εἴη πάλιν τοῖς αὐτοῖς
χρησασθαι εἰς ἐρμηνείαν τῶν προκειμένων.

Ἐτοίμη ἡ καρδία μου, ὁ Θεός. Καὶ ἐν τούτῳ τῷ
ψαλμῷ ἡ παρουσία τοῦ Κυρίου ἡ εἰς τὰ ἔθνη γενο-
μένη κηρύττεται. Ἦδη δὲ τῶν στίχων τούτων τὴν
ἐρμηνείαν ἐν τῷ νθ' ψαλμῷ τεθείκαμεν.

Ἐξεγέρθητι, ἡ δόξα μου. Δόξα δὲ αὐτοῦ ἡ θεω-
ρητικὴ καὶ πρακτικὴ ἔξις, καὶ ἦν διάκειται πρὸς
τὴν ἡθικὴν καὶ διακονητικὴν ἀρετὴν.

Ὅτι μέγα ἐπάνω τῶν οὐρανῶν τὸ ἔλεός σου. C
Τοσοῦτόν σου τὸ ἔλεος, ὡς ὑπερβαίνειν ὕψος οὐρά-
νιον, καὶ πανταχοῦ διάττουσιν αἱ τῆς σῆς ἀληθείας
ἀκτίνες, προφητῶν καὶ ἀποστόλων καὶ διδασκάλων
ταῖς ἐκείνης βράσιον ἀρδουόντων τὴν γῆν.

Ἐψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς, ὁ Θεός. Ἀπ' ἀρχῆς
μέχρι τῆς παρουσίας λέξεως ὁ αὐτός ἐστι τῷ πεντη-
κοστῷ ἔκτῳ ψαλμῷ, καὶ ἀπὸ ταύτης μέχρι τέλους τῷ
πεντηκοστῷ ἐνάτῳ. Καὶ εἴρηται τὰ εἰκότα.

Ἐψώθησομαι καὶ διαμεριῶ Σίχιμα. Τὰ τῶν Ἰου-
δαίων ἐγχεῖται καὶ ἐξάιρετα διαμερίζειν τοῖς ἔθνεσι
καὶ εἰς κληρονομίαν καταμετρεῖν μετὰ χαρᾶς ὑπ-
έσχετο. Ὡς γὰρ ἀγαθὸς πατὴρ χαίρει πολλοὺς υἱοὺς
προπλαμβάνων καὶ κτώμενος. Συμβολικῶς δὲ ταῦτα D
καὶ δι' ἀνιγματος ἀνιτυτόμενος φθέγγεται. Ἐπὶ γὰρ
ἐπὶ κοιλάδι τῶν ἔθνων χωρίον τοῦτο τῆς Σιχέμ καὶ
Σίχιμα λεγομένης ἐτύγχανεν. Ὁ Ἰακώβ, ἐκ Μεσοπο-
ταμίας ἀναβὰς μετὰ τῶν τέκνων, ἤκησεν ἔνθα τὴν
δεῖνα θυγατέρα τοῦ Ἰακώβ Ἐμὼρ ὁ υἱὸς τοῦ Σιχέμ
ἔρασθεις ἤρπασε καὶ ἐφθειρεν. Οἱ γὰρ τοῦ Ἰακώβ
παῖδες αὐτὸν μετὰ παντὸς λαοῦ κατέσφαξαν ἀπαντή-
σαντες. Οὕτω τὰ Σίχιμα, τῶν σκηνῶν κοιλάς, κτί-
σματα τοῦ πατριάρχου γέγονε. Τοῦτο τοῖνυν τὸ χωρίον
μερίζων Ἰακώβ τοῖς παισὶ, τὸν κληρὸν ἐξάιρετον
Ἰωσήφ ἀπένειμεν· ἐπειδὴ τοῖς ἀδελφοῖς νέος ὢν οὐκ
ἐκοινῶνει τοῦ δράματος. Καὶ τούτου χάριν καταμε-

39. *Et pauci facti sunt.* Qui in priori scilicet po-
pulo erant.

40. *Effusa est contemplio super principes eorum.*
Scribas et Phariseos dicit. *Et errare fecit eos in invio,*
et non in via. Errant enim, inquit, quia ignorant
eum qui dixit : *Ego sum via* 7.

41. *Et adjuvit pauperem in inopia.* Ecquis pauper,
nisi de quo dictum est : *Beati pauperes spiritu* 8 ?
Et posuit sicut oves familias. Proprios, inquit, sibi
existimavit greges ex omnibus familiis coactos.

42. *Videbunt recti et lætabuntur.* Ecquoniam re-
cti nisi de quibus dictum est : *Vestri autem oculi*
beati quia vident 9. *Et omnis iniquitas opprobabit os*
suum 10. *Deus qui justificat, quis est qui condemnet?*

I. Canticum PSALMI ipsi David. CVII.

Argumentum.

In hoc quoque psalmo adventus Domini ad gentes
prædicatur. Cum autem versus omnes hujus
psalmi in præcedentibus explicati fuerint, su-
pervacaneum esset iisdem ipsis uti ad horum in-
terpretationem.

2. *Paratum cor meum, Deus.* In hoc quoque
psalmo adventus Domini ad gentes prædicatur. Ho-
rum vero explicationem in quinquagesimo nono
psalmo attulimus.

3. *Exsurge, gloria mea.* Gloria autem ejus est habi-
tus contemplandi et agendi, secundum quem ad mo-
ralem et administratoriam virtutem est propensus.

5. *Quia magna est super cælos misericordia tua.*
Tanta est misericordia tua, ut cælorum altitudinem
exsuperet, et ubique transiliunt veritatis tuæ radii,
prophetis, apostolis et magistris terram per ejus
stillas irrigantibus.

6. *Exaltare super cælos, Deus.* Ab initio ad hunc
versum usque idem est hic psalmus atque quin-
quagesimus sextus, ab hoc autem versu ad finem idem
atque quinquagesimus nonus. Et jam quæ compe-
tebant dicta sunt.

8. *Exaltabor et dividam Sichima.* Promittit se
Judæorum præstantissima et pretiosissima gentibus
divisurum et in hæreditatem distributurum. Nam
utpote bonus pater, filios multos cum gaudio susci-
pit et possidet. Hæc porro figurate, et per ænigma
atque obscure loquitur. In valle namque gentium,
locus hic, Sichem aut Sichima situs erat : in quo
Jacob cum ex Mesopotamia ascendisset, cum filiis
suis habitavit. Ubi Dinam Jacobi filiam Emor filius
Sichem, puellæ pulchritudine captus, rapuit et vitia-
vit. Tum filii Jacob eum cum omni populo suo ob-
truncarunt. Ita Sichima, convallis tabernaculorum,
ad possessionem patriarchæ devoluta est. Hunc
itaque locum Jacob cum terram filiis suis divideret,
quasi præcipuam sortem Josepho dedit : quia ju-
venis cum esset, ejusmodi facinoris conso-
cum fratribus non fuisset. Ideoque se divisu-

7 Joan. xiv, 6. 8 Matth. v, 3. 9 Matth. xiii, 16.

10 Rom. viii, 33.

rum et distributurum, ut præstantiorem illam novi Joseph Christi hæreditatem figurate intelligas gentibus dividendam esse.

1. In finem, PSALMUS David. CVIII.

Argumentum.

Præsens psalmus passionis Christi significat, necnon supplicia de Juda et de populo Judaico sumenda. Quæcunque porro in hoc psalmo optando dicuntur, prophetice omnia dicta fuisse sciendum est. Ut cum dicit: *Diabolus stet a dextris ejus*, perinde est ac si diceret: *Stabit*. Non enim optat ut id eveniat; sed quæ ejus improbitatis causa eventura sint ipse prænuntiat: quod etiam de aliis similiter dicendum. Habeant illi, inquit, calumniatores, qui non abscedant ab eis. Si porro judicentur, ab illis damnentur. Imo etiam si te in tempore angustiarum invocaverint, id illis in peccatum computetur, revocata peccatorum ipsorum memoria. Dies eorum abbrevia, ut ipsis adhuc viventibus ac videntibus, dignitatem illam qua nunquam vere potiti sunt alter rapiat. Deinde ipsos tolle de medio, ita ut ipsorum calamitas ad eorum posteros devolvatur; et filii eorum sint orphanæ, et uxor eorum viduitate affligatur; ac filii vi pertracti atque raptati, de patrum sceleribus pœnas luant.

2. *Deus, laudem meam ne tacueris*. In Ecclesiis Christi quantumcunque per orbem multiplicentur et exoriantur, laudat Deus Filium suum. Ait igitur Patri suo Christus: Etiam si Judas cum me tradidit visus sibi fuerit impedire laudem meam; at tu me laudato, deitæque meæ præbe testimonium, quam quia non credidit Judas, me tradidit. *Quia os peccatoris et os dolosi super me apertum est*. Peccatoris, scilicet diaboli; ipse namque peccator adversus veritatem: *dolosi* autem, Judæ nempe; ambo enim contra Christum locuti sunt.

3, 4, 5. *Pro eo ut me diligenter detrahebant mihi... et posuerunt adversum me mala pro bonis*, etc. Verba alia amoris sunt, alia odii, alia ad neutrum pertinent. Adulabatur namque ille ceu magistrum, atque dolis id contendeat ut magistrum proderet.

6. *Constitu super eum peccatorem*. Peccator est ipse peccati inventor Satanæ. Illud autem, *constitue*, positum est pro, futurum est ut constituatur. *Super eum*, super quem nisi proditorem Judam? *Et diabolus stet a dextris ejus*. In Zacharia quoque scriptum est¹¹: *Et ostendit mihi Dominus Jesum sacerdotem magnum, stantem ante faciem angeli Domini, et diabolus stabat a dextris ejus, ut adversaretur ipsi*. Non adversatur autem Judæ.

7. *Cum judicatur exeat condemnatus*. In futuro, inquit, tribunali nullam habebit defensionis rationem. *Et oratio ejus fiat in peccatum*. Quidam sunt quorum vel ipsa oratio in peccatum evadit, ut, exempli causa, gentilium, qui idolis vel creaturæ preces fundunt; et Judæorum qui Deum quidem orant,

τρεῖν καὶ μερίζειν ἐπαγγέλλεται· ἵνα τὴν ἐξαιρέτων τοῦ νέου Ἰωσήφ τοῦ Χριστοῦ κληρονομίαν μερίζεσθαι συμβολικῶς νοήσῃς τοὺς ἔθνεσιν.

Εἰς τὸ τέλος, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. ΡΗ.

Ἵπόθεσις.

Ὁ παρῶν ψαλμὸς τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ κατασημαίνει, τὰς τε ἐσομένας τιμωρίας κατὰ τε τοῦ Ἰούδα καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἰουδαίου λαοῦ. Ὅσα δὲ εὐκτικῶς λέλεκται ἐν τῷ ψαλμῷ, ἰστέον, ὅτι προφητικῶς πάντα εἰρηται. Ὅσον ὅταν λέγει: *Διάβολος στήτω ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ*, ἀντὶ τοῦ, *στήσεται*, λέγει. Οὐ γὰρ εὐχεται τοῦτο γενέσθαι· ἀλλ' ὁ μέλει συμβῆναι διὰ τὴν ἐκείνου κακίαν τοῦτο προαγορεύει· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων δὲ ὡσαύτως. Ἐξοίει, φησὶ, καὶ οὗτοι τοὺς διαβάλλοντας, καὶ μὴ ἀποσταίειν αὐτῶν. Εἰ δὲ κρινόντο, πρὸς αὐτοὺς κατακρινθεῖεν. Ἀλλὰ καὶ εἰ ἐπεκαλέσαντό σε, φησὶ, ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀνάγκης, εἰς ἀμαρτίαν αὐτοῖς λογισθεῖη, μνήμης γενομένης ὧν ἡμαρτον. Σύντεμε δὲ τὰς ἡμέρας αὐτῶν, ἵνα, ζώντων καὶ ὀρώντων αὐτῶν, τὴν ἀξίαν, ἣν οὐδὲ θνῶσας ὠνήσαντο, ἕτερος ἀφαρπάσῃ. Ἐπειτα δὲ καὶ αὐτοὺς ἀνελε, ὡς διαθῆναι τὴν συμφορὰν εἰς τοὺς ἐξ ἐκείνων· ὥστε ὀρφανωθῆναι μὲν τοὺς υἱοὺς αὐτῶν, χηρεῖα δὲ ἐκδοθῆναι τὴν γυναῖκα· ὥστε τοὺς υἱοὺς βιαζομένους καὶ συρομένους ὑπὲρ πατρῶων παρανομημάτων δίκας ὑφέξειν.

Ὁ Θεὸς, τὴν ἀνεσίμ μου μὴ παρασιωπήσῃς.

Ὅσον αἱ Ἐκκλησίαι Χριστοῦ συνεστῶσιν αἱ ἀνατέλλουσαι πανταχοῦ, αἰνεῖ ὁ Θεὸς ἐν αὐταῖς τὸν Υἱόν. Λέγει οὖν ὁ Χριστὸς πρὸς τὸν Πατέρα· Εἰ καὶ προδιδοῦς με ὁ Ἰούδας, δόξει ἐμποδίζειν τὸν αἰὸν μου· οὕτως δὲ ἀνεσίμ μου, μαρτυρῶν μου τῇ θεότητι, ἣν μὴ πιστεύσας ἐν ἐμοὶ Ἰούδας, προδέδωκέ με. Ὅτι στόμα ἀμαρτωλοῦ καὶ στόμα δολίου ἐπ' ἐμὲ ἠρόληθη. Ἀμαρτωλοῦ τοῦ διαδόλου· αὐτὸς γὰρ ἀμαρτωλὸς πρὸς ἀλήθειαν· δολίου τοῦ Ἰούδα· ἀμφω γὰρ κατὰ τοῦ Χριστοῦ ἐλάλησαν.

Ἀντὶ τοῦ ἀγαπᾶν με ἐνδιεβάλλον με... καὶ ἔθεντο κατ' ἐμὸν κακὰ ἀντὶ ἀγαθῶν, κ. τ. λ. Τῶν λόγων οἱ μὲν εἰσιν ἀγάπης, οἱ δὲ μίσους, οἱ δὲ οὐδ' ἑτέρως ἔχοντες. Ἐκολάκευε γὰρ ὡς διδάσκαλον, καὶ τῷ ὅλῳ ὡς ἐδόκει ἠγωνίζετο εἰς προδοσίαν τοῦ διδασκάλου.

Κατάστησον ἐπ' αὐτὸν ἀμαρτωλόν. Ἀμαρτωλὸς μὲν αὐτὸς ὁ τῆς ἀμαρτίας εὐρετῆς ὁ Σατανᾶς· τὸ δὲ, *κατάστησον*, ἀντὶ τοῦ, μέλει καθίστασθαι. Ἐπ' αὐτὸν δὲ τίνα ἢ τὸν προδότην Ἰούδα; Καὶ διάβολος στήτω ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ. Καὶ ἐν τῷ Ζαχαρίᾳ δὲ φησὶ· Καὶ ἔδειξέ μοι Κύριος Ἰησοῦν τὸν ἱερέα τὸν μέγαν, ἐστῶτα πρὸ προσώπου ἀγγέλου Κυρίου, καὶ διάβολος εἰστήκει ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τοῦ ἀντικεῖσθαι αὐτῷ. Οὐκ ἀντίκειται δὲ τῷ Ἰούδα.

Ἐν τῷ κρινεσθαι αὐτὸν ἐξέλθοι καταδικασμένος. Ἐν τῷ μέλλοντι, φησὶ, δικαστηρίῳ οὐδένα ἔξει λόγον ἀπολογίας. Καὶ ἡ προσευχὴ αὐτοῦ γενέσθω εἰς ἀμαρτίαν. Εἰσὶ τινες ὧν αὐτὴ ἡ προσευχὴ εἰς ἀμαρτίαν γίνεται, ὡς ἐθνῶν προσευχόμενων εἰδύλοισι, ἢ τῇ κτίσει· καὶ Ἰουδαίων οὐ διὰ Ἰησοῦ Χρι-

¹¹ Zach. iii. 1.

στοῦ προσευχομένου τῷ Θεῷ· καὶ αἰρετικῶν εὐχομέ-
νων Θεῷ οὐκ ἔστι· καὶ προσευχομένων δὲ μετὰ ὀργῆς
καὶ διὰ λογισμῶν, ἢ διψυχίας, ἢ προσευχὴ γίνεται εἰς
ἀμαρτίαν.

Γενηθήτωσαν αἱ ἡμέραι αὐτοῦ ὀλγαι. Εὐθέως
γὰρ μετὰ τὴν προδοσίαν ἀγχόνῃ ἑαυτὸν μεταχειρίσας
ἀπὸ ἀλλάγῃ, καὶ οὐκ ἐφάνη. *Καὶ τὴν ἐπισκοπήν αὐ-
τοῦ λάβοι ἕτερος.* Περί τοῦ Μαθθίου φησὶν· αὐτὸς
γὰρ ἐλογίσθη εἰς δικαιοσύνην εἰς τὸν κληρον τῶν ἀπο-
στόλων.

Γενηθήτωσαν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ὄρφανοί. Υἱοὶ οἱ λο-
γισμοὶ αὐτοῦ· ὄρφανοί γὰρ ἐγένοντο ἀπὸ τῆς χάριτος
τοῦ Χριστοῦ. Γυνὴ δὲ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ· ἐχάρησε γὰρ
καὶ αὐτὴ ἐκπεσοῦσα ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ διὰ τῆς παρα-
νομίας. *Σαλευρόμενοι μεταναστεύουσιν οἱ υἱοὶ αὐ-
τοῦ καὶ ἐπαιτησάτωσαν.* Οἱ γὰρ λογισμοὶ αὐτοῦ,
οἷς ἐφαιμεν εἶναι υἱοὺς, μετανάσται γινόμενοι ἀπὸ
τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὴν φιλαργυρίαν χεῖρα ἐξέτειναν εἰς
τὸ ἀργύριον, ὡς ἐνδεεῖς καὶ προσοῦται.

*Ἀραμνησθεὶς ἡ ἀμαρτία τῶν πατέρων αὐτοῦ
ἐναντί Κυρίου.* Αὐτοῦ τοῦ λαοῦ· συνάπτει γὰρ τῷ
προδότῃ τὸν παράνομον λαόν. Ἀνομίαν δὲ τῶν πατέ-
ρων λέγει τὸ ἀποκτείνει τοὺς προφήτας, κατὰ τὸ εἰ-
ρημένον ὑπὸ τοῦ Κυρίου· ὅτι πᾶν αἷμα δίκαιον ἐχ-
χυνόμενον ἀπὸ τοῦ Ἄβελ ἕως Ζαχαρίου τοῦ προφή-
του ἐκδικηθήσεται ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. *Καὶ ἡ
ἀμαρτία τῆς μητρὸς αὐτοῦ μὴ ἐξαλειφθεῖ.* Μη-
τέρα τοῦ δυσσεβοῦς λαοῦ τὴν πονηρὰν ἐκείνην νοή-
σεις συναγωγὴν, τὴν πολλακίς παραπικράσαν τὸν
Θεόν.

*Γενηθήτω ἐναντίον Κυρίου διαπαντός· καὶ ἐξ-
ολοθρευθεῖς ἐκ γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτῶν.* Ὅσα,
φησὶν, ἐτόλμησαν αἱ θεώμενοι ὁ Θεὸς οὐλεμίαις αὐ-
τοῦ ἀξιώσει φειδοῦς· ὡς περὶ πάντων δὲ τῶν ἡπι-
στηκότων. Καὶ οὐ μόνον λέγων Ἰούδαν, τὸ μνημό-
συνον αὐτῶν, ἔφη πληθυντικῶς. Λέγοις δ' ἂν καὶ
ἕλλως πατέρας Ἰούδα τοὺς κατὰ προδοσίαν αὐτὸν γεν-
νήσαντας. Οὗτοι δ' ἂν εἴεν οἱ διὰ τῶν ἀργυρίων αὐτὸν
παρορμήσαντες. Καὶ πρῶτος ὁ ἐμβαλὼν τὴν καρδίαν
αὐτοῦ Σατανᾶς, καὶ οἱ ἔχοντες σοφίαν τούτου τοῦ αἰῶ-
νος ἄρχοντες, περὶ ὧν ὁ Παῦλος φησὶν· *Ἐλ γὰρ ἔγνω-
σαν, οὐ Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν.* Καὶ ἐξ-
ολοθρευθεῖς ἐκ γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ. Τὸ μνη-
μόσυνον αὐτοῦ τοῦ Ἰούδα φησὶν· ἢ καὶ ἄλλως, τῶν
ἀρχόντων ἐκείνων τῶν κατὰ Χριστοῦ συστάτων. Οὐδὲ γὰρ
σπέρμα αὐτῶν ἔμεινεν εἰς μνημόσυνον αὐτῶν.

Ἄνθ' ὧν οὐκ ἐμνήσθη ποιῆσαι ἔλεος. Τὸ ἔλεος,
φησὶν, οὐκ ἠθέλησε δεῦξασθαι ὁ δέδωκεν ὁ Πατὴρ τοῖς
ἄνθρώποις, καὶ πρὸς τοῖς αὐτοῖς τοῖς ἀπολωλόσι προ-
βάτοις τοῦ Ἰσραὴλ. Τὸ γὰρ, ποιῆσαι, ἀντὶ τοῦ, δε-
ξασθαι, τέθεικεν.

Καὶ κατεδίωξεν ἄνθρωπον πένητα καὶ πτωχόν.
ἀυτὸν φησὶ τὸν Κύριον, ὃς ἐπτώχευσε πλούσιος ὢν,
ἵν' ἡμεῖς τῇ αὐτοῦ πτωχεῖα πλουτήσωμεν. *Καὶ
κατανευγμένον τῇ καρδίᾳ τοῦ θανατώσαι.* Ἄντὶ

A sed non per Jesum Christum; necnon hæreticorum
qui Deum non vere existentem orant: item eorum
qui cum ira et cogitationibus alienis, vel animo
duplici precantur, oratio fit in peccatum.

8. *Fiant dies ejus pauci.* Nam statim a proditi-
one, laqueo se præfocans interiit, nec ultra visus
est. *Et episcopatum ejus accipiat aliter.* De Matthia
loquitur, qui ad apostolorum clerum justitiæ causa
allectus est.

9, 10. *Fiant filii ejus orphani.* Filii sunt ejus
cogitationes: orphani namque gratia Christi fuerunt.
Uxor autem, ejus est anima, nam et ipsa vidua
fuit lapsa a Christo per iniquitatem suam. *Nutantes
transferantur filii ejus et mendicent.* Cogitationes
enim ejus, quas esse filios ejus diximus, a Christo
remotæ, præ avaritia ad pecuniam manum exten-
derunt, ut egeni et mendici.

14. *In memoriam redeat iniquitas patrum ejus in
conspectu Domini.* Populi ipsius videlicet; proditori
namque prævaricatorem populum adjungit. Iniqui-
tatem autem patrum dicit, quod occiderint prophe-
tas, juxta illud Domini dictum¹², quod scilicet om-
nis sanguinis justii effusi ab Abele usque ad Zacha-
riam prophetam pœna sumenda sit ab hac genera-
tione. *Et peccatum matris ejus non deleatur.* Matrem
impii populi, improban illam Synagogam intelligas,
quæ plerumque Deum exasperavit.

C 15. *Fiat contra Dominum semper et dispereat de
terra memoria eorum.* Cum, inquit, Deus omnia
ejus facinora semper viderit, nullatenus miserabi-
tur eum, perinde atque omnes qui non crediderunt.
Neque enim de solo Juda loquitur, cum pluraliter
memoria eorum, dicitur. Alio modo dici potest
patres Judæe indicari, qui ad proditiõnem geneue-
runt illum. Hi autem fuerint, qui per argenteos
perpulerunt illum. Et primus eorum Satanas est,
qui immisit in cor ejus, necnon principes sapientia
præditi hujus mundi, de quibus ait Paulus: *Nam
si cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifi-
xissent*¹³. *Et dispereat de terra memoria eorum.* Me-
moriam Judæe scilicet; aut alio modo, principum
eorum qui adversus Christum una steterunt. Ne-
que enim semen eorum remansit ad memoriam
eorum.

D 16. *Pro eo quod non est recordatus facere mise-
ricordiam.* Noluit, inquit, misericordiam accipere,
quam dedit Pater hominibus, et ipsis ovis quæ
perierant ex Israel. Nam, facere, hic positum est
pro, accipere.

17. *Et persecutus est hominem inopem et mendi-
cum.* Ipsum ait Dominum, qui factus est pauper
cum dives esset, ut nos ejus inopia ditesceremus¹⁴.
Et compunctum corde mortificare. Id est, dolentem;

¹² Matth. xxiii, 35. ¹³ I Cor. ii, 8. ¹⁴ II Cor. viii, 9.

dolebat enim videns eorum perniciem. Hunc igitur A τοῦ, λυπούμενον· ἐλυπεῖτο γὰρ ὁρῶν αὐτῶν τὴν ἀπώλειαν. Τοῦτον οὖν τὸν δι' αὐτοὺς λυπούμενον ἐδίωκον qui propter eos dolebat ad mortem quærebant. θανατώσαι.

18, 19. *Et dilexit maledictionem... et induit maledictionem sicut vestimentum.* Quando, inquit, sinem facientes me benedicendi, maledicunt mihi quotidie: id namque ad hunc usque diem Judæi agunt; ideo omnia superius memorata evenient ipsis. *Et intravit sicut aqua in interiora ejus.* Non modo enim exterius sed etiam interius circumstant nos mala inundantia. *Et sicut oleum in ossibus ejus.* Oleum enim habet stabilem humiditatem. Malorum porro colluviem dicit. Siquidem aqua vehementiam denotat; oleum autem stabilitatem. Quibus inquit malis quasi vestimento operiatur, et quasi zona præcingatur.

20. *Hoc opus eorum qui detrahunt mihi apud Dominum, et qui loquuntur malu adversus animam meam.* Hos percipient fructus qui odium adversum me susceperunt, et proditor qui eorum administer fuit. Cum enim eum Deo adversarium ac prævaricatorem vocarent, jure ait: *Qui detrahunt mihi apud Dominum.*

21. *Et tu, Domine, Domine, fac mecum propter nomen tuum.* Hæc item Dominus Christus secundum humanitatem loquitur. Humana enim omnia præter peccatum implevit. Natus enim est secundum naturæ legem. Nasci enim ex muliere, id humanæ naturæ est; supra humanam autem naturam est, nasci ex virgine. Admisit pannos et circumcisionem, necnon lactis alimentum: hostias obtulit, jejunavit, esurivit, sitiivit, lassus fuit; ita diu orasse illum in sacris Evangeliiis scriptum est. Pari- terque nunc humano more divinum implorat auxilium.

22. *Libera me quia egenus et pauper ego sum.* Hoc ab ipso in sacris Evangeliiis dictum invenimus. Accessurus enim ad passionem ait: *Nunc anima mea turbata est. Et quid dicam? Pater, salva me ex hac hora. Abba, propterea veni in hanc horam*¹⁵.

23. *Sicut umbra cum declinat ablatum sum.* Perinde atque umbra declinans, finem vitæ inveni: sed et instar locustarum a vento circumquaque raptarum, vitam egi, non urbem, non vicum, non domum habens, alias ad alia loca et ad montes commigrans, interdum ad desertum accurrens.

25. *Viderunt me et moverunt capita sua.* Hoc ait quia dum in cruce esset, movebant capita sua, et dicebant: *ui Templum solvis, salvum fac temetipsum*¹⁶.

27. *Et sciant quia manus tua hæc.* Manus voca- opus illud quo sese ex mortuis excitavit.

28. *Maledicent illi, et tu benedices; qui insurgunt in me confundantur.* Nam pudore affecti sunt omnes, quod non esset ipsis sacerdos, nec sacrificium, nec

τοῦ, λυπούμενον· ἐλυπεῖτο γὰρ ὁρῶν αὐτῶν τὴν ἀπώλειαν. Τοῦτον οὖν τὸν δι' αὐτοὺς λυπούμενον ἐδίωκον θανατώσαι.

Και ἠγάπησε κατάραν . . . . . και ἐρεδύσατο κατάραν ὡσεὶ ἱμάτιον. Ἐπειδὴ, φησὶν, ἀφέντες τὸ εὐλογεῖν ἐμὲ, καὶ ἑκάστην ἡμέραν καταρῶνται· τοῦτο γὰρ μέχρι τῆς σήμερον Ἰουδαίων παῖδες ποιοῦσιν· τοῦτου χάριν πάντα αὐτοῖς τὰ προλελεγμένα γενήσεται. *Και εἰσηλθεν ὡσεὶ ὕδωρ εἰς τὰ ἔγκυα αὐτοῦ.* Οὐ γὰρ ἐξῶθεν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐνδοθεν περιέχεται τὰ κακὰ περικλύζοντα. *Και ὡσεὶ ἔλαιον ἐν τσίς ὀστέοις αὐτοῦ.* Τοῦτο γὰρ ἔχει μόνιμον τὴν ὑγρότητα. Φορὰν δὲ φησὶ κακῶν, τοῦ μὲν ὕδατος τὸ σφοδρὸν δηλούντος, τοῦ δὲ ἔλαιου τὸ μόνιμον. Ὑψ' ὦν, φησὶ, καὶ ὡς ἐν ἐσθῆτι καλυπτέσθω, καὶ ὡς ζωστῆρι B σφιγγέσθω.

Τοῦτο τὸ ἔργον τῶν ἐνδιαβαλλόντων και τῶν λαλούντων πονηρὰ τῆς ψυχῆς μου. Τοῦτους τρυγήσουσι τοὺς καρποὺς οἱ τὸ πρὸς ἐμὲ μῖσος ἀναδεξάμενοι, καὶ ὁ τοῦτοις ὑπουργήσας προδότης. Ἐπειδὴ γὰρ ἀντίθεον αὐτὸν καὶ παράνομον ἐκάλουν, εἰκότως εἶπε· *Τῶν ἐνδιαβαλλόντων με παρὰ Κυρίου.*

Καὶ σὺ, Κύριε, Κύριε, ποίησον μετ' ἐμοῦ ἐνεκεν τοῦ ὀνόματός σου. Καὶ ταῦτα ἀνθρωπίνως εἰρηκεν ὁ Δεσπότης Χριστός. Πάντα γὰρ τὰ ἀνθρώπινα πλήν ἀμαρτίας πεπλήρωκεν. Ἐτέχθη γὰρ κατὰ νόμον φύσεως. Τὸ μὲν γὰρ ἐκ γυναικὸς, τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ὑπὲρ ταύτην δὲ, ἐκ Παρθένου. Ἐδέξατο C σπάργανα καὶ περιτομὴν, καὶ τὴν ἐκ γάλακτος τροφήν· καὶ θυσίας ἐξήνεγκεν, ἐνήστευσε, καὶ ἐπέλησε, καὶ ἐδίψησε, καὶ ἐκοπίασεν· οὕτω καὶ προσευχόμενος ἐν τοῖς ἁγίοις Εὐαγγέλιοις διηνεκῶς ἀναγέγραπται. Καὶ ἐνταῦθα ἀνθρωπίνως τὴν θείαν ἐπικαλεῖται βοήθειαν.

Ῥῦσαι με, ὅτι πτωχὸς και πένης εἰμι ἐγώ. Τοῦτο καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγέλιοις εὐρίσκομεν εἰρημένον. Μέλλων γὰρ προσεῖναι τῷ πάθει εἶπε· *Νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάρκται. Καὶ τί εἶπω; Πάτερ, σώσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης.* Ἄββά, διὰ τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὴν ὥραν ταύτην.

Ὡσεὶ σκιὰ ἐν τῷ ἔκκλιναὶ αὐτὴν ἀντανηρέθη. Σκιὰ κλιθεῖσα παραπλησίως ἐδεξάμεν τοῦ βίου τὸ τέλος· ἀλλὰ καὶ δίκην περιφερομένων ὑπ' ἀνέμων ἀκρίδων διετέλεσα οὐ πόλιν ἔχων, οὐ κώμην, οὐκ οἰκίαν, D ἄλλοτε δὲ ἀλλαγῶ καὶ εἰς ὄρη μεταβαίνων, ἔσθ' ὅτε καὶ τρέχων εἰς ἔρημον.

Εἰδοσάρ με και ἐσάλευσαν κεφαλὰς αὐτῶν. Τοῦτο φησὶ διὰ τὸ ἐπὶ τῷ σταυρῷ ἔντι αὐτῷ κινεῖν τὰς κεφαλὰς, καὶ λέγειν· Ὁ καταλύων τὸν ναὸν, σώσον σεαυτὸν.

Καὶ γνώτωσαν, ὅτι ἡ χεὶρ σου αὐτὴ. Χεῖρας ἐνταῦθα τὴν πρᾶξιν φησὶν, ἣν εἰργάσατο ἀναστήσας ἐαυτὸν ἐκ νεκρῶν.

Καταρῶσονται αὐτοὶ, και σὺ εὐλογῆσεις, οἱ ἐπαριστάμενοί μοι αἰσχυνθήτωσαν. Κατησχύνθησαν γὰρ ἅπαντες, οὐκ ἄντος αὐτοῖς ἱερέως, οὐδὲ οὕτως

¹⁵ Joan. xii, 27. ¹⁶ Matth. xxvii, 40.

θυσίας, οὔτε ιερατείας, οὔτε λογίου, κατὰ τὴν τοῦ Ἀ προφήτου φωνήν. Ὁ δὲ δούλος σου εὐφρανθήσεται. Οὐδὲ τοῦτο ἡμᾶς τὸ βῆμα λαβεῖν εἰς ἑτέραν ὑπόθεσιν ἀναγκάσει· Παύλου λέγοντος· Ἄλλ' ἑαυτὸν ἐπένωσε μορφῇν δούλου λαβών· καὶ Ἡσαίου· Οὕτως λέγει Κύριος ὁ πλάσας με ἐν κοιλίᾳ δούλου ἑαυτῷ· καὶ αὐτὸς δὲ φησιν ἐν Εὐαγγέλοις, ὡς Ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἤλθε διακορηθῆναι, ἀλλὰ διακορῆσαι.

Ἐρδυσάθωσαν οἱ ἐνδιαβάλλοντές με ἐντροπήν. Ποία γὰρ οὐκ ἔστιν Ἰουδαίους αἰσχρόνη; Τὰ μὲν ἄγρια τὰ ἑαυτῶν ὀρώσιν ἐκ βάθρων ἠφανισμένα· τοῦτό τε τοῦ παρ' αὐτῶν ἀτιμασθέντος καὶ σταυρωθέντος προσκυνούμενον μνήμα· καὶ τὰς Ἐκκλησίας αὐτοῦ πανταχοῦ τοσοῦτον ἐπιδιδούσας εἰς τε πλῆθος καὶ ἔξωσαν.

Ἐξομολογήσομαι τῷ Κυρίῳ σφόδρα ἐν τῷ στόματι μου. Ἡ ἐξομολόγησις τὴν εὐχαριστίαν σημαίνει, ἣν ποιεῖται διὰ τῶν ἔθνῶν ὁ Υἱὸς. Καὶ ἐν μέσῳ πολλῶν αἰρέσω αὐτόν. Διὰ γὰρ τῆς Ἐκκλησίας αἰνεῖ τὸν Πατέρα.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΘ'

Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου. Τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν τοῦ Κυρίου διὰ τῶν παρόντων κατασημαίνει, καὶ τὸν εὐαγγελικὸν αὐτοῦ λόγον, τὸν πάντων κατακυριεύσαντα τῶν ἔθνῶν, καὶ τὴν εἰς οὐρανοῦς αὐτοῦ ἄνοδον, ἧς κατάρχεται ὁ φαλμὸς λέγων· Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου.

Ἔως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. Καὶ τίνες ἂν εἶεν οἱ ἐχθροὶ ὁ Ἀπόστολος δηλοῖ βούων· Ὅταν καταργήσῃ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, καὶ τοὺς κοσμοκράτορας, ἐσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος.

Ράβδον δυνάμεως ἐξαποστελεῖ σοι Κύριος ἐκ Σιών. Τὸν εὐαγγελικὸν φησὶ λόγον τὸν ἀπεσταλμένον, ὃς καὶ πάντων τῶν ἐχθρῶν ἐκυριεύσεν.

Μετὰ σοῦ ἡ ἀρχὴ ἐν ἡμέρᾳ τῆς δυνάμεως σου. Ἡ τὸν καιρὸν τῆς κρίσεως διὰ τούτων σημαίνει, ἐν ᾧ δυνάμει θεῖα πάντα κρινεῖ ἐλθὼν μετὰ τῶν ἀγίων ἀγγέλων αὐτοῦ· ἡ τὸν καιρὸν τῆς γεννήσεως αὐτοῦ, ἧτις καὶ ἡμέρα δυνάμεως προσαγορεύεται. Μετὰ σοῦ γὰρ ἔσται ἡ ἀρχή. Κατεξουσιάζει γὰρ τῶν ὅλων, εἰ καὶ γέγονεν ἄνθρωπος. Ἐν ταῖς λαμπρότησι τῶν ἀγίων σου. Τὸ δὲ, Ἐν ταῖς λαμπρότησι τῶν ἀγίων σου, οὐδὲν ἕτερον ἢ τὰς χορείας ἐκείνας τῶν ἀγίων ἀγγέλων ἡμῖν κατασημαίνει, τὰς παρὰ τὴν νύκτα ἐκείνην καθ' ἣν ἐγεννήθη ὁ Χριστὸς βούσας· Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη. Ἐκ γαστρὸς πρὸ ἐωσφόρου ἐγέννησά σε. Ὅρα πῶς οἰκειούται τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν τοῦ Μανογενοῦς ὁ Πατήρ. Φησὶ γὰρ ὁ Πατήρ πρὸς τὸν Υἱόν· Πρὸ γὰρ τοῦ ὀρωμένου κόσμου τούτου καὶ διαγούς φωτὸς γεννήσεως, ἐγὼ γεγέννηκά σε. Οὐχ ὅτι γαστέρα ἔχει ὁ Θεός· ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ γνήσια, καὶ οὐ νόθα, ἐκ γαστρὸς πρωτοπακίων πεφύκασιν.

Ἦμοσε Κύριος, καὶ οὐ μεταμεληθήσεται. Ο

A altare, nec sacerdotium, neque rationale, juxta Prophetæ vocem. Servus autem tuus lætabitur. Neque hoc dictum ad aliud argumentum transferre necesse nobis est; cum Paulus dicat: Sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens¹⁷; et Isaias: Sic dicit Dominus qui formavit me ex utero servum sibi¹⁸; et ipse in Evangelii ait: Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare¹⁹.

29. Induantur qui detrahunt mihi pudore. Ecquod non est Judæis pudoris genus? Sancta sua vident a fundamentis diruta: sepulcrum autem ejus qui ab ipsis despectui habitus ac crucifixus est adorari: Ecclesiasque ejus ubique terrarum tantum numero et gloria augeri.

30. Confitebor Domino nimis in ore meo. Confessio gratiarum actionem significat, quam per gentes Filius reddit. Et in medio multorum laudabo eum. Per Ecclesiam namque Patrem laudat.

PSALMUS CIX.

1. Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis. Hisce verbis generationem Domini secundum carnem significat, et evangelicum ejus verbum, quod omnibus gentibus dominatur: et ejus ascensum in cœlos, quem enarrat psalmus dicendo: Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis.

Donc ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Quinam hostes sint declarat Apostolus cum clamat: Cum evacuaverit principatum et potestates et rectores mundi, novissima omnium inimica mora destruetur²⁰.

2. Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion. Evangelicum dicit verbum, quod emissum inimicis omnibus dominatum est.

3. Tecum principium in die virtutis tuæ. His significat aut judicii tempus, quo virtute divina omnes judicabit veniens cum sanctis angelis suis; aut tempus generationis illius, quæ etiam dies virtutis appellatur. Tecum enim erit principium. Nam dominatur universis etiamsi factus sit homo. In splendoribus sanctorum tuorum. Illud: In splendoribus sanctorum tuorum, nihil aliud significat quam choreas illas sanctorum angelorum, clamantes qua nocte natus Christus est: Gloria in excelsis Deo, et in terra pax²¹. Ex utero ante luciferum genui te. Vide quo pacto Pater Unigeniti generationem secundum carnem sibi propriam efficit. Ait enim Pater ad Filium: Ante mundum hunc visibilem, et splendidum lumen ego te genui. Non quod ventrem Deus habeat; sed quia germana, et non spuria, ex ventre primogenituræ oriri solent.

4. Juravit Dominus et non pœnitebit eum. Ju

¹⁷ Phillpp. II, 7. ¹⁸ Isa. XLIX, 5. ¹⁹ Matth. XX, 28. ²⁰ I Cor. XV, 26. ²¹ Luc. II, 14.

mentum Dei, est verbum ejus, quod auditores certiores facit, et fidem cuique dat, quæ ipse promittit ac loquitur omnino futura esse. Non enim perinde atque homo Deus jurat; sed verbum ejus nobis instar juramenti est ad veritatem; nimirum omne verbum ejus tale est ut nunquam pœniteat ipsum, quippe cum promissi juramento firmati fidem habeat. *Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec.* Quia non oleo Melchisedec ad sacerdotium unctus est, quemadmodum Aaron, quia non cruentas obtulit hostias; quia gentium pontifex erat, et quia per panem et vinum benedixit Abrahamo.

5. *Dominus a dextris tuis confregit in die iræ suæ reges.* Diem iræ, judicii tempus esse dicit, quo homines qui olim ex fallacia dæmonum regnabant, confringet, intra abyssum concludens ipsos.

6. *Judicabit in nationibus, implebit ruinas.* Nationes, inquit, impurorum dæmonum puniens in tempore judicii, ruinis plenas ostendet, id est pœnis in inferioribus partibus terræ infligendis. *Conquassabit capita in terra multorum.* Simile illud est dicto Domini per Isaiam: *Et dejeci sanguinem ipsorum in terram* 21.

7. *De torrente in via bibet.* Torrentem vocat Scriptura tentationem. Viam autem dicit descensum ejus in terram, in qua passus est qui per torrentem descendit. *Propterea exaltabit caput.* Propterea, quare nisi quia passus est in carne? Simile autem est dictum illud: *Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem* 22.

PSALMUS CX. Alleluia.

1. *Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo.* Ex persona apostolorum præsens psalmus inducitur, enarrantium quanta et qualia fuere in œconomia Salvatoris opera. Hæc autem docent novum populum, simul gratias agentem de salute sua, quam obrem Alleluia inscriptus est. *In consilio rectorum et congregatione.* Consilium rectorum dicit novæ Synagogæ populum, ad differentiam populi veteris Synagogæ. Illa quippe recta non est, utpote quæ semper corde erraverit.

2. *Magna opera Domini: exquisita in omnes voluntates ejus.* In synagoga rectorum omnes voluntates Domini exquisitæ sunt. Nullum enim ejus præceptorum est quod non requirat et impleat synagoga rectorum, semper scilicet studens ejus voluntatem implere.

3. *Confessio et magnificentia opus ejus.* Opera dicit ea quæ in œconomia sua perfecit. Laudantur illa utpote quæ magnifica sint. *Et justitia ejus manet in sæculum.* Justitiam dicit evangelicum verbum: quia omnibus æqualiter hominibus salutem proposuit.

4. *Misericors et miserator Dominus.* Olim promissit per prophetas suos, se in tempore œconomix

ἄρκος τοῦ Θεοῦ ὁ λόγος αὐτοῦ ἐστὶ, πληροφορῶν τοὺς ἀκούοντας, καὶ πίστιν ἐκάστῳ παρέχων, ὅτι ὁ ἐπηγγέλται καὶ λαλεῖ, πάντως γενήσεται. Οὐ γὰρ ὡς ἄνθρωπος ὁμνύει Θεός· ἀλλ' ἡμεῖν ὁ λόγος αὐτοῦ ἀντὶ ὄρκου πρὸς ἀλήθειαν γίνεται, ὡς τοῦ ἀμεταμέλητου παντὸς ἐσομένου, κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν ὄρκου τυγχάνοντος. *Σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ.* Ὅτι οὐ δι' ἐλαίου εἰς ἱερουσύνην ἐχρίσθη ὁ Μελχισεδέκ, ὡς Ἀαρῶν· καὶ ὅτι οὐ τὰς δι' αἱμάτων προσήγαγε θυσίας· καὶ ὅτι τῶν ἐθνῶν ἦν ἀρχιερεὺς, καὶ ὅτι δι' ἄρτου καὶ οἴνου ἠυλόγησε τὸν Ἀβραάμ.

Κύριος ἐκ δεξιῶν σου συνέθλασεν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς αὐτοῦ βασιλεῖς. Ἡμέραν ὀργῆς τὸν τῆς κρίσεως καιρὸν φησιν, ἐν ἧ τὸς πάλα βασιλεύσαντας ἐξ ἀπάτης τῶν δαιμόνων ἀνθρώπους συνθραύσει, εἰς τὴν ἄβυσσον καθείρξας αὐτούς.

Κρινεῖ ἐν τοῖς ἔθνεσι, πληρώσει πτώματα. Τὰ ἔθνη, φησὶ, τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων ἐν τῷ τῆς κρίσεως καιρῷ κολάζων, πτωμάτων ὀποδείξει πλήρη, τούτεστι τῆς εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς τιμωρίας. *Συνθλάσει κεφαλὰς ἐπὶ γῆς πολλῶν.* Ὅμοιον τῷ εἰρημένῳ παρ' αὐτοῦ διὰ Ἡσαίου· *Καὶ κατήγηγον τὸ αἶμα αὐτῶν εἰς τὴν γῆν.*

Ἐκ χειμάρρου ἐν ὁδῷ πίεται. Χειμάρρον ἡ Γραφὴ τὸν πειρασμὸν φησιν. Ὅδον δὲ τὴν κατὰ γῆν αὐτοῦ πορείαν σημαίνει, ἐν ἧ τὸ πάθος ὑπέμεινεν ὁ καὶ διὰ τοῦ χειμάρρου κατέρχεται. *Διὰ τοῦτο ὑψώσει κεφαλῆν.* Διὰ τοῦτο, ποῖον ἦ τὸ παθεῖν αὐτὸν ἐν σαρκί; Ὅμοιον δὲ τὸ εἰρημένον, τὸ, *Ἐταπεινώσει ἑαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου.*

ΨΑΛΜΟΣ ΡΓ. Ἀλληλουία.

Ἐξομολογήσασθε μοι, Κύριε, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου. Ἐκ προσώπου τῶν ἀποστόλων ὁ παρὼν εἰσφέρεται ψαλμὸς, διηγουμένων ὅσα τοῦ Σωτῆρος καὶ οἶα γέγονε τῆς οἰκονομίας τὰ ἔργα. Διδάσκουσι δὲ ταῦτα καὶ τὸν νέον λαόν, ἅμα εὐχαριστοῦντες ἐπὶ τῇ αὐτῶν σωτηρίᾳ· διὸ καὶ Ἀλληλουία ἐπιγέγραπται. *Ἐν βουλῇ εὐθέων καὶ συναγωγῇ.* Βουλὴν εὐθέων εἶπε τὸν τῆς νέας συναγωγῆς λαόν πρὸς τὴν τῆς παλαιᾶς διαστολήν. Ἐκείνη γὰρ οὐκ ἦν εὐθεῖα, ἅτε αἰετὶ πλανωμένη τῇ καρδίᾳ.

Μεγάλα τὰ ἔργα Κυρίου, ἐξεζητημένα εἰς πάντα τὰ θελήματα αὐτοῦ. Ἐν τῇ τῶν εὐθέων συναγωγῇ πάντα τὰ θελήματα τοῦ Θεοῦ εἰσιν ἐξεζητημένα. Οὐ γὰρ ἐστὶ τῶν παρ' αὐτοῦ δεδομένων ἐντολῶν ὁ μὴ ἐκζητεῖ καὶ κατορθοῖ τῶν εὐθέων συναγωγῆ, τοῦ αὐτοῦ θέλημα διαπαντὸς σπουδάζουσα ἐπιτελεῖν.

Ἐξομολόγησις καὶ μεγαλοπρέπεια τὸ ἔργον αὐτοῦ. Ἔργα φησὶν ἅπερ ἐν τῇ οἰκονομίᾳ διεπράξατο. Ὑμνεῖσθω ἅτε μεγαλοπρεπῆ ὑπάρχοντα. *Καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα.* Δικαιοσύνην τὸν εὐαγγελικὸν λόγον φησὶν· ὅτι δὴ ἐπ' ἴσῃς πᾶσιν ἀνθρώποις τὴν σωτηρίαν προῦθηκεν.

Ἐλεήμων καὶ οὐκ ἐλεῖς τὸν Κύριος. Πάλα μὲν ἐπιγγελάτο διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν τῷ τῆς οἰκονομίας

21 Isa. xxxiv, 7. 22 Philipp. ii, 8.

νομία· καιρῷ ποιήσιν θαυμάσια· τὰ αὐτὰ ἐκεῖνα ἐκ-
πληροῦν ἠθέλησε· ποῖα δὲ ἦν ἃ ἐπηγγείλατο, ἢ.
Τότε ανοιχθήσονται ὀφθαλμοὶ τυφλῶν, καὶ τὰ
λοιπὰ τῶν σημείων; οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν ἐθνῶν
ἀπάντων ἢ κλήσεις, ἦν καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ἐπετέλεσε.
Τροφὴν ἔδωκε τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. Τὸν νοη-
τὸν ἄρτον φησι, τὸν ἐξ οὐρανῶν καταβάντα.

Μνησθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα διαθήκης αὐτοῦ.
Διαθήκης τῆς πρὸς τὸν Ἀβραάμ· ὅτι *Εὐλογηθήσονται
ἐν σοὶ πάντα τὰ ἔθνη.* Ἰσχυρὸν ἔργων αὐτοῦ.
Ὁ ἀποστολικὸς, φησί, χορὸς τῷ κληθέντι πρὸς πίστιν
λαῶ τὴν ἰσχυρὴν τῶν ἔργων ἀνήγγειλε τοῦ Χριστοῦ·
ἀντὶ τοῦ· Αὐτὰ τὰ ἔργα ἃ δεῖ ἐργάζεσθαι· ἐν τῇ ἰδίᾳ
ἰσχυρί.

*Ἀλληλουῖα. Τῆς ἐπιστροφῆς Ἀγγαλοῦ καὶ Ζαχα-
ριου. ΨΑΛΜΟΣ ΡΙΑ'.*

Μακάριος ὁ ἀνὴρ ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον,
ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ θελήσει σφόδρα. Ἐν
τούτῳ διδάσκειται ὁ ἀποστολικὸς χορὸς, ὡς ἢ τῶν ἐν-
τολῶν ἐκπλήρωσις, μακαρίους τοὺς ἐργαζομένους ἀπο-
φαινοῦσα, ἀγαθὰς προσδοκίας εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα
παρέχεται.

Δυνατὸν ἐν τῇ γῇ ἔσται τὸ σπέρμα αὐτοῦ.
Σπέρμα τὰς ἀγαθὰς πράξεις φησὶν, αἶ καὶ δύναμιν
ἔξουσι πνευματικὴν εἰς ἐκείνην τὴν πραέων γῆν, εἰς
τὸ ἀπολαβεῖν αὐτοὺς ὡν εἰργάσαντο τὰς ἀμοιβὰς.

Δόξα καὶ πλοῦτος ἐν τῷ ὄλκῳ αὐτοῦ. Καὶ ἡ δό-
ξα καὶ ὁ πλοῦτος μὴ τῶν παρεργόμενων λογιζέσθω·
οὐδὲν γὰρ ὅμοιον παρὰ τοῖς ἀγίοις εὐρίσκειται.

Ἐξανέτειλεν ἐν σκοτίᾳ φῶς τοῖς εὐθέσι. Διὰ
τῆς γνώσεως καὶ τῆς διδασκαλίας. Τίς δὲ, ἢ ὁ ἀπο-
στολικὸς χορὸς ὁ τὴν ἀγνωσίαν ἐξελάσας τῶν ἐθνῶν
διὰ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος;

Οἰκονομήσει τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐν κρίσει. Οὐ
δεῖ γὰρ ἀπλῶς καὶ ἀκρίτως πᾶσι προθεῖναι τῆς μυ-
σταγωγίας τὸν λόγον. Καὶ τοῦτο ἦν ὁ εἶπεν αὐτοῖς ὁ
Κύριος· *Μὴ βάλετε τὰ ἄγια τοῖς κυσίν.*

Ἀπὸ ἀκοῆς ποτηρᾶς οὐ φοβηθήσεται. Οὐδὲν
γὰρ πρὸς τοὺς ἀγίους τῶν κολαζομένων ὁ φόβος. ἢ

Ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησι. Πένητας κἀν-
ταῦθα τοὺς ἐνδεεῖς νοήσεις τοῦ θεοῦ λόγου, τὰ ἔθνη
δηλονότι· οἱ γεωργῶν δίκην τὸν νοητὸν κατέσπειραν
λόγον. Οὐδὲν γὰρ κωλύει καὶ ἱστορικῶς αὐτὸ δεξασθαι.
Ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ τὰ
ἔξῃς. Τοῦ διανείμαντος δηλονότι τὸν εὐαγγελικὸν
λόγον.

Ἀμαρτωλὸς ὄψεται καὶ ὀργισθήσεται. Ἀμαρ-
τωλὸν τὸν διάβολόν φησιν, ὅς καὶ σωζομένων τῶν
ἐθνῶν ἀγανακτήσει, ἅτε τὴν πάντων διψήσας ἀπ-
ώλειαν.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΙΒ'. Ἀλληλουῖα.

Ἐπίδοσις.

Ἐν τούτῳ διδάσκειται ὁ νέος λαὸς ἀδιάλειπτον ἕμνον
προσφέρειν τῷ λυτρωσαμένῳ· ἕμα δὲ καὶ τῶν
ἐθνῶν ἀπάντων κατασημαίνει τὴν κλήσιν.

*Αἰνεῖτε, παῖδες, τὸν Κύριον, αἰνεῖτε τὸ δρομα
τοῦ Κυρίου.* Διδάσκειται ὁ νέος λαὸς, ὡς, εἰ καὶ ἀν-

A *mirabilia facturum, eademque ipsa implere voluit.*
Quænam vero promisit, nisi ea : *Tunc aperientur
oculi cæcorum* ²¹, et reliqua signa ? imo vero ipsam
gentium omnium vocationem, quam verbo et opere
implevit. *Escam dedit timentibus se.* Spiritualem
panem dicit, qui de cælis descendit.

5. *Memor erit in sæculum testamenti sui.* Testa-
menti scilicet cum Abrahamo pacti : *In te benedi-
centur omnes gentes* ²². *Virtutem operum suorum.*
Apostolicus chorus, inquit, populo ad fidem vocato,
virtutem operum Christi annuntiavit, scilicet ea
ipsa opera quæ propria virtute semper operatur.

Alleluia. Reversionis Aggæi et Zachariæ.

PSALMUS CXI.

B

1. *Beatus vir qui timet Dominum, in mandatis ejus
volet nimis.* In hoc docetur apostolicus chorus,
mandatorum observationem, beatos eos efficere qui
illa opere complent, et bonam spem ad futurum
sæculum præbere.

2. *Potens in terra erit semen ejus.* Semen dicit
bona opera, quæ virtutem habebunt spiritualem in
illa mansuetorum terra, ita ut mercedem istic ope-
rum accipiant.

3. *Gloria et divitiæ in domo ejus.* Gloria et divi-
tiæ illæ ne existimentur fluxæ et transitoria esse ;
nihil quippe simile in sanctis reperitur.

4. *Exortum est in tenebris lumen rectis.* Per
C cognitionem et per doctrinam. Quod autem lumen,
misi apostolicus chorus, qui per evangelicam præ-
dicationem ignorantiam a gentibus eliminavit ?

5. *Disponet sermones suos in judicio.* Non par-
est enim temere et inconsiderate omnibus myster-
riorum verba proponere. Et hoc erat quod dicebat
illis Dominus : *Nolite projicere sancta canibus* ²³.

7. *Ab auditione mala non timebit.* Sanctis nullus
inest timor supplicia videntibus.

9. *Dispersit, dedit pauperibus.* Pauperes etiam hic
intelligas egenos divini verbi, scilicet gentes : quæ
agricolarum more spirituale verbum seminarunt.
Nihil enim vetat, quominus hæc historice intelli-
gantur. *Justitia ejus manet in sæculum sæculi,* etc.
Ejus scilicet qui evangelicum sermonem dispen-
sat.

10. *Peccator videbit et irascetur.* Peccatorem
hic diabolum vocat, qui gentibus salutem conse-
quentibus irascetur, utpote qui omnium perniciem
sitiat.

PSALMUS CXII. Alleluia.

Argumentum.

In hoc docetur novus populus, hymnum incessan-
ter liberatori proferre : atque una significatur
omnium gentium vocatio.

1. *Laudate, pueri, Dominum, laudate nomen Do-
mini.* Docetur novus populus, etiamsi Dominus

²¹ Isa. xxxv, 5. ²² Gen. xxi, 5. ²³ Matth. vii, 6.

noster assumptus sit in dextera Patris, attamen A etiam nunc plenam esse omnem terram et frui visitatione ejus.

7. *Suscitans a terra inopem.* Videlicet gentium populum.

9. *Qui habitare facit sterilem in domo.* Sterilis fuit gentium multitudo, quæ domus fuit spiritualis, utpote quæ Dominum inhabitantem habuerit. Fuit etiam multorum filiorum mater cum lætitia. Nam filii ejus per fidem in Christum salutem nacti sunt. Hoc autem discrimen est inter eam et Synagogam, quod Synagoga de filiis lætata non fuerit, utpote perniciæ traditis.

PSALMUS CXIII. Alleluia.

Argumentum.

In hoc item psalmo gentium vocatio significatur.

Ad hæc, doctrina ad eos qui salutem consequuntur; quod vetus testamentum, Dei esse cognoscant, et pristinam illam salutem populi ex circumcissione, per Dominum factam esse.

1. *In exitu Israel de Ægypto.... Facta est Judæa sanctificatio ejus.* Cum, inquit, liberatus est populus a servitute Ægyptiorum; tunc Judæa facta est sanctificatio ejus. Non in solum autem Israellem imperavit, sed jam, ait, omnibus gentibus gratia datur.

4. *Montes exsultaverunt ut arietes.* Cum Deus in ipsis montibus appareret, quasi exsultabant de Israelis salute.

5. *Quid est tibi, mare, quod fugisti, et tu Jordanis, quia conversus es retrorsum?* Quoniam illa irrationabilia et inanimata erant, ipse eorum vice respondet.

7. *A facie Domini mota est terra, etc.* Hæc singula, ait, ob advenientem Dominum facta sunt. Hac de causa fuit terræ commotio et divisio maris. Ipse namque sterilem petram, ac humiditate omni vacuam, quæ ne incisionem quidem ob duritiem admittebat, aquarum copia inundavit, jussitque ut hinc copiosæ aquarum scaturigines emanarent. Nihil igitur, ait, mirum evenit: jussit enim opifex et divisum est mare, ac prærupta petra scaturivit aquam: cœlum manna suppeditavit, venti ortygometræ congregaverunt, et reliqua omnia ipso annuente facta sunt.

1. *Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tue da gloriam.* Videtur adumbrare lapsum populi ex circumcissione: orationemque ipsis tradere ad confessionem, utpote qui divinam virtutem inspectricem ac providentem ultra non habeant. Docet autem eos dicere: Nos quidem indigni gratia sumus quæ gentes omnes dignæ habitæ sunt. Verum propter nomen tuum, quod ab initio invocatum est super nos, illud agas. Sed ne nobis justitiæ tuæ retributionem dederis, tu qui vere Deus es, et non sicut idola, quapropter subjungit:

ἐλήφθη ὁ Κύριος ἡμῶν, καὶ ἔστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς, ἀλλ' οὖν καὶ οὕτως πλήρης ἐστὶ πᾶσα ἡ γῆ καὶ ἀπολαύει τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ.

Ὁ ἐγείρων ἀπὸ γῆς πτωχόν. Τὸν τῶν ἐθνῶν δηλονότι λαόν.

Ὁ κατοικῶν στεῖραν ἐν οὐκῶ. Στεῖρα μὲν ἡ τῶν ἐθνῶν πληθὺς, ἥτις καὶ οἶκος γέγονε πνευματικὸς, ἅτε τὸν Κύριον ἐνοικον ἔχουσα. Γέγονε δὲ καὶ πολλῶν τέκνων μήτηρ μετ' εὐφροσύνης. Ἐσώθη γὰρ αὐτῆς τὰ τέκνα διὰ τῆς πίστεως τῆς εἰς Χριστόν. Ἐχει δὲ τινα καὶ ἀντιδιαστολήν πρὸς τὴν συναγωγὴν, ὅτι ἐκεῖνη οὐκ εὐφράνθη ἐπὶ τοῖς τέκνοις, ἅτε ἀπαιεῖα παραδεδομένοις.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΙΓ'. Ἀλληλουῖα.

B

Ἐπιθέσεις.

Καὶ ἐν τούτῳ ἡ κλήσις τῶν ἐθνῶν κατασημαίνεται. Διδασκαλία τε πρὸς τοῦτο αὐτοῖς τοῖς σωζομένοις ἐπὶ τῷ καὶ τὴν Παλαιᾷ εἰδέναι Διαθήκῃν, οὐσαν Θεοῦ, καὶ τὴν προτέραν σωτηρίαν τοῦ ἐκ περιτομῆς λαοῦ, διὰ τοῦ Κυρίου γεγεννημένην.

Ἐν ἐξόδῳ Ἰσραὴλ..... Ἐγενήθη Ἰουδαία ἀγίασμα αὐτοῦ. Ὅτε, φησὶν, ἀπηλλάγη τῆς τῶν Αἰγυπτίων δουλείας· τότε ἡ Ἰουδαία ἀγίασμα αὐτοῦ γέγονεν. Οὐκ αὐτοῦ δὲ Ἰσραὴλ ἤρξε μόνου, ἀλλὰ νῦν, φησὶν, εἰς πάντα τὰ ἔθνη ἡ χάρις δίδεται.

Τὰ ὄρη ἐσκίρτησαν ὡσεὶ κριεῖ. Τοῦ Θεοῦ τὰς ἐπιφανείας ἐν αὐτοῖς ποιουμένου, οἶον ἐσκίρτων ἐπὶ τῇ τοῦ Ἰσραὴλ σωτηρίᾳ.

C

Τί σοί ἐστι, θάλασσα, ὅτι ἐφυγες, καὶ σὺ, Ἰορδάνη, ὅτι ἐστράφης εἰς τὰ ὀπίσω; Ἐπειδὴ ἄλογα ἦν ἐκεῖνα καὶ ἄψυχα, αὐτὸς ποιεῖται ὑπὲρ αὐτῶν τὴν ἀπόκρισιν.

Ἀπὸ προσώπου Κυρίου ἐσαλεύθη ἡ γῆ. Τοῦτο ἕκαστον, φησὶ, διὰ τὸν ἐπιφανέντα γεγένηται Κύριον. Ταύτην αἰτίαν τῆς γῆς ὁ κλόνος καὶ ἡ τῆς θαλάσσης διαίρεσις. Αὐτὸς γὰρ καὶ τὴν ἄγονον πέτραν τὴν πάσης ἰκμάδος ἐστερημένην, καὶ μηδὲ τομῆς διὰ τὸ στερέμνιον ἀνεχομένην, τῇ προσχύσει τῶν ὑδάτων ἐπέκλυσε, πηγὰς ἐκεῖθεν ὑδάτων ἀφθόνους ἀναδοθῆναι κελεύσας. Οὐδὲν οὖν, φησὶ, θαυμαστὸν γεγένηται· προσέταξε γὰρ ὁ ποιητῆς, καὶ διηρέθη τὸ πέλαιος, καὶ ἡ ἀκρότομος ἔβλυσε πέτρα, καὶ ὁ οὐρανὸς ἐχορήγησε μάννα, οἱ ἄνεμοι τὴν ὀρυγομήτραν συνήθροισαν· καὶ τᾶλλα πάντα αὐτοῦ γεγένηται νεύσαντος.

D

Μὴ ἡμῖν, Κύριε, μὴ ἡμῖν, ἀλλ' ἡ τῷ ὄνοματι σου δὸς δόξαν. Ἔοικεν ἀνιέντεσθαι τοῦ ἐκ περιτομῆς λαοῦ τὴν ἀπόπτωσιν· εὐχὴν τε τοῦτοις παραδίδόναι πρὸς ἐξομολόγησιν, ὡς μηκέτι τὴν ἐπισκοποῦσαν θείαν ἔχουσι δύναμιν. Διδάσκει δὲ λέγειν ὡς ἡμεῖς μὲν ἀνάξιοι τῆς χάριτος ἧς ἅπαν ἔθνος ἤξιωται. Πλὴν διὰ τὸ ὄν ὄνομα ποιήσων τὸ ἐξ ἀρχῆς ἐπικληθὲν ἐφ' ἡμᾶς. Ἀλλ' οὐκ οὐκαιότην διδοὺς ἀμοιβᾶς, Θεὸς ὢν ἀληθινός, ἀλλ' οὐκ οἷα τὰ ἄδωλα διότι ἐπήγετον

Τὰ εἰδωλα τῶν ἐθνῶν ἀργύριον καὶ χρυσίον, ἄ
 ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων. Τινῶν τῶν ἀντιγράφων ἀρ-
 χὴν ἔχει ταῦτα ἐτέρου ψαλμοῦ, ὡς εἶναι τούτον ἑκα-
 τοστὸν τεσσαρεςκαιδέκατον. Ἡμεῖς δὲ, τῷ Ἑβραϊκῷ
 παρεπόμενοι μέρει, εἶναι ταῦτα τιθέμεθα τοῦ ἑκατο-
 στοῦ τρισκαδέκατου. Παιδεύονται γὰρ οἱ παῖδες οἷς
 ἔλεγεν· *Αἰνεῖτε, παῖδες, Κύριον*· τούτεστιν ὁ νέος
 λαός. Πείθον Κύριον προσήκόν ἐστιν αἰνεῖν; Αὐτὸν δὴ
 τὸν ἐπὶ τῶν ἐξ Αἰγύπτου τοσαῦτα τερατοργήσαντα,
 μετὰ τοῦ μαθεῖν ἑποιοὶ τινες ἦσαν οἱ πάλαι τούτων
 θεοί. Τὰ γὰρ εἰδωλα οὐ μόνον οὐδὲν εἶχον ὅμοιον τῷ
 παραδοξοποιούντι Θεῷ, ἀλλ' οὐδὲ τοῖς τῶν ἐμψύχων
 ἐσχάτοις, οἷς αἰσθήσεως μετέχει. Κάκεινα μὲν ἔργα
 Θεοῦ, ταῦτα δὲ τέχνης ἀνθρώπων. Διδάσκονται δὲ λέ-
 γειν· *Ὅμοιοι αὐτοῖς γένοιτο*. Οὐκ ἀνθρώποις ἐπα-
 ρώμενοι. Μανθάνομεν δὲ οἷον τὸ τῆς εἰδωλολατρίας
 τέλος ἀπόκειται. Οἱ γὰρ ἀναισθήτως ἐπανέχοντες οὐ-
 ζῆν αὐτῶν κατὰ γνώμην διοίσουσιν. Τοσαύτην βλάβην
 αὐτοῖς τῆς ἐμφωλευούσης δαιμονικῆς ἐνεργείας ποιού-
 σης.

Ὅμοιοι αὐτοῖς γένοιτο οἱ ποιῶντες αὐτά.
 Ἔσονται οὕτως ἀπολλύμενοι, ὡς τὰ χρήματα καὶ οἱ
 θησαυρίζοντες αὐτά.

Ὀἶκος Ἰσραὴλ ἠλλοίωσεν ἐπὶ Κύριον. Ταῦτα τὰ
 ἔθνη φασιν, ὅτι, ὡσπερ πάλαι πιστεύσαντα τὸν
 Ἰσραὴλ ἔσωσεν, οὕτω καὶ νῦν τὰ ἔθνη σώσει. Οἱ γὰρ
 φοβούμενοι τὸν Κύριον, τὰ ἔθνη εἶεν ἄν. Ὑπεξαι-
 ρουμένου γὰρ τοῦ οἴκου Ἰσραὴλ, τουτέστι παντὸς τοῦ
 πληθους, καὶ τοῦ οἴκου Ἀαρῶν καὶ τοῦ οἴκου Λευί·
 τίνας ἐτέρους εἶναι συμβαίνει τοὺς φοβουμένους τὸν
 Κύριον, ἢ τὸν ἐξ ἐθνῶν λαόν;

*Προσθελεῖ Κύριος ἐφ' ἡμᾶς, ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ
 τοὺς υἱοὺς ἡμῶν.* Αὐτὸς γὰρ ἐστιν οὗ τοὺς νόμους
 φυλάττομεν. Ἴνα γὰρ μὴ νομίση τις ἄλλου τινὸς εἶναι
 τὴν διὰ Μωϋσέως νομοθεσίαν, πρὸ τῆς τούτων δόσεως
 τὰ περὶ τῆς κοσμοποιίας παρέδωκε· δι' ἧς ἓνα Θεὸν
 εἶναι διδάσκει, τὰ δὲ λοιπὰ γενητά.

Οὐκ οἱ νεκροὶ αἰρέσουσι σε, Κύριε. Νεκροὺς
 καλεῖ τοὺς τῶν δαιμονίων θεραπευτάς, τοὺς μὴ ἔχον-
 τας ἐν αὐτοῖς τὴν ζωὴν, τουτέστι τὴν γνῶσιν τοῦ μό-
 νου Θεοῦ.

Ἀλληλουῖα. ΨΑΛΜΟΣ ΡΙΔ'.

Ὑπόθεσις.

Ἐν τούτῳ ἀγῶνα τῶν τὴν εὐαγγελικὴν πολιτείαν μετ-
 ἐργουμένων σημαίνει, καὶ τὴν κατὰ Θεὸν αὐτῶν νι-
 κην, καὶ τὸν ἐσόμενον ὑπὲρ τῶν πόνων στέφανον.
*Ἠγάπησα, ὅτι εἰσακούσεται Κύριος τῆς φωνῆς
 τῆς δεήσεώς μου.* Καὶ τίνα ἠγάπησε; Κύριον τὸν
 Θεὸν ἐξ ὅλης καρδίας, καὶ ἐξ ὅλης διανοίας, καὶ ἐξ
 ὅλης ἰσχύος· καὶ τῆς ἀγάπης μισθὸν ἐδέξατο τὴν
 ὑπακοήν.

Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις μου ἐπικαλέσομαι. Καὶ
 ποῖαις ἡμέραις, ἢ ταῖς τοῦ ἀγῶνος, ὅτε ἐκινδύνουσεν
 αὐτοῦ ἡ ψυχὴ;

Περίεσχον με ὠδῖνες θανάτου. Τὴν ὑπερβολὴν
 κατασημαίνει τῶν θλίψεων, τῶν γενομένων αὐτῷ διὰ

4. *Simulacra gentium argentum et aurum, opera
 manuum hominum.* In quibusdam exemplaribus,
 hæc sunt initium alterius psalmi, ita ut hic sit cen-
 tesimus decimus quartus. Nos autem Hebraicum
 sequentes, hæc partem esse statuimus psalmi cen-
 tesimi decimi tertii. Docentur enim pueri quibus dixit:
Laudate, pueri, Dominum ; id est, novus
 populus. Ecquem Dominum laudare convenit?
 Ipsum sane, qui in Ægyptios tanta prodigia edidit,
 postquam didicerunt quales fuerint olim illorum
 dii. Idola enim nedum quidquam simile Deo prodigi-
 a operanti haberent, ne infimis quidem animalibus
 quibus sensus est quidpiam, paria erant. Nam
 illa quidem sunt Dei opera, hæc autem idola, artis
 humanæ: docentur autem dicere: *Similes illis fi-
 ant.* Non quod hominibus mala precentur. Ediscimus
 autem qui finis idololatriæ deputatus sit. Qui
 enim quasi sensu carerent idolis animum adhibent,
 nihil ab eis secundum mentem differunt. Tantum
 scilicet ipsis nocuenti afferunt dæmonum illæ la-
 titantes insidiæ.

8. *Similes illis fiant qui faciunt ea.* Perinde in
 perniciem ibunt, atque divitiæ et ii qui recondunt
 illas.

9. *Domus Israel speravit in Domino, etc.* Hæc di-
 cunt gentes: quod scilicet quemadmodum olim cre-
 dentem Israel salvum fecit; ita et nunc gentibus
 salutem tribuet. Nam qui timent Dominum, ii gen-
 tes fuerint. Sublata quippe domo Israel, id est omni
 multitudine, et domo Aaron atque Levi; qui alii
 esse possint qui timent Dominum, nisi gentilis po-
 pulus.

14. *Adjiciat Dominus super nos, super nos et su-
 per filios nostros.* Ipse namque est cujus leges ob-
 servamus. Ne cogitet enim quispiam alius esse
 legem Moysis; ante leges, mundi creationem tra-
 didit: per quam docet unum esse Deum, reliqua
 vero facta.

17. *Non mortui laudabunt te, Domine.* Mortuos
 vocat dæmonum cultores, qui non habent in se vi-
 tam; id est solius Dei cognitionem.

Alleluia. PSALMUS CXIV.

Argumentum.

In hoc significat certamen eorum qui evangelicum
 vitæ institutum ingressi sunt, eorumque victo-
 riam Dei nutu reportatam, et futuram pro labo-
 ribus coronam.

*Dilexi, quoniam exaudiet Dominus vocem orationis
 meæ.* Ecquem dilexit? Dominum Deum ex toto
 corde et ex tota mente, et ex tota virtute; et in
 dilectionis præmium exaudivit illum Deus.

2. *Et in diebus meis invocabo.* Et in quibus die-
 bus; nisi in diebus certaminis cum ejus anima in
 periculo versabatur?

3. *Circumdediderunt me dolores mortis.* Vehemen-
 tiam significat afflictionum, quæ ipsi pietatis causa

¹⁷ Psal. cxii, 1.

acciderant, quam calamitatem et dolores mortis, et pericula inferni, et afflictionem et dolorem vocat. Sed eo quod invocaverit Deum iis omnibus superior evasit. Quare in proœmiis dicebat : *Dilexi, quoniam exaudivit Dominus vocem orationis meæ.*

4. *O Domine, libera animam meam.* Singulariter superius : *Et in diebus meis invocavi.* Jam vero docet quæ sit invocatio. Ecquænam illa est, nisi illa : *O Domine, libera animam meam ?* Hæc autem dixit gnarus eum, utpote misericordem, exauditurum esse. *Et Deus noster miseretur.* (42) Misericordia est passio eorum qui commiseratione permoti sunt erga eos qui amissa pristina dignitate humiliati sunt. Quia igitur nos ex nobilibus ignobiles evasimus, amissa paradisi commoratione ; videns Deus quales ex qualibus evasimus, miseratur nos. Nam vox misericordiæ Adamum compellavit dicens : *Ubi es* 22 ? videlicet : unde et quo delapsus es ?

6. *Custodiens parvulos Dominus.* Parvulos dicit eos qui per Spiritum sanctum in Christo regenerati sunt : qui secundum Jesu Christi præceptum, parvuli sunt, quia scilicet conversi sunt et effecti sunt sicut parvuli. Eos Dominus custodit ; neque permittit ab inimicis oppugnari, quia nondum tempus certaminis. (*Alius codex.*) Parvulos enim vocat eos qui per Spiritum sanctum in Christo Jesu regenerati sunt. Et juxta simplicem sermonis usum, in utero ipse infantes custodit : ac in eo loco tam angusto, tantaque humiditate pleno, ubi nec movendi nec respirandi facultas, impedit ne præfocentur, atque motum et escam tribuit, prohibetque ne ex frigore exstinguantur, quando ex calore vulvæ in locum aere et vento circumfusum transeunt. Aut sic : quoniam humiliatus sum sicut parvulus, et quasi infans suscepti regnum cælorum, qui custodit parvulos Dominus salvavit me. Alio item modo : eos qui juxta præceptum Jesu Christi conversi efficiuntur ut parvuli, ipse Dominus custodit : et quia nondum tempus belli est, tentari non sinit. Sed me, utpote qui pueris longe fortior essem, magnis certaminibus humilians, inexpugnabilem tamen conservavit.

7. *Convertere, anima mea, in requiem tuam.* Requiem ejus dicit supernas mansiones, quas in certaminum præmiis nanciscetur. Requies item animæ est temperantia a peccatis.

8, 9. *Quia eripuit animam meam de morte, etc.* De morte peccati, inquit, in quam metuens ne decideret, collacrymandi finem non faciebat, rogans ut ipsam effugere liceret. Quamobrem ejus pedes, id est gressus animæ, apud Deum firmi steterunt, omni lapsu liberi et superiores. Regionem autem vivorum vocat cælestem Jerusalem, in qua qui secundum Deum pugnaverunt, utpote fortissimi victores, audient illud : *Euge, serve bone et fidelis* 23.

22 Gen. iii, 9. 23 Matth. xxv, 21.

(42) In Reg. 3 hæc dicuntur Didymi

τὴν εὐσέθειαν, ἣν καὶ ὠδύνας θανάτου καὶ κινδύνους ἕδου, καὶ θλίψιν καὶ ὀδύνην ἀποκαλεῖ. Ἄλλὰ διὰ τοῦ ἐπικαλεῖσθαι τὸν Θεὸν ὑψηλότερος τούτων γέγονε, φησί. Διδὸς καὶ ἐν προοιμίῳ εἶπεν· *Ἠγάπησα, ὅτι εἰσακούσεται Κύριος τῆς φωνῆς δεήσεώς μου.*

Ἡ Κύριε, ῥύσαι τὴν ψυχὴν μου. Ἐνικῶς ἀνωτέρω, ὅτι καὶ ἐπεκαλεσάμην ἐν ταῖς ἡμέραις μου. Τίς ἡ ἐπίκλησις διδάσκει. Καὶ ποία αὕτη, ἢ τὸ, Κύριε, ῥύσαι τὴν ψυχὴν μου ; Εἶπε δὲ ταῦτα εἰδώς, ὡς ἐλετήμων ἐπακούσεται. Καὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐλεεῖ. Ἐλεός ἐστι πάθος ἐπὶ τοὺς παρ' ἄξιαν τεταπεινωμένους παρὰ τῶν συμπαθῶς θεθεμένων γινόμενον. Ἐπεὶ οὖν καὶ ἡμεῖς ἐξ ἐνδόξων γεγόναμεν ἄδοξοι, τῆς ἐν τῷ παραδείσῳ διαγωγῆς ἐκπεσόντες, οἷοι ἀνθ' οἷων γεγόναμεν ὁρῶν ἡμᾶς ὁ Θεὸς, ἐλεεῖ. Ἐλέου γὰρ ἀνεκαλεῖτο φωνὴ τὸν Ἀδάμ· *Ποῦ εἶ ;* δῆλον τὸ, Πόθεν ποῖ πέπτωκας ;

Φυλάσσω τὰ νήπια ὁ Κύριος. Νήπια φησι τοὺς διὰ Πνεύματος ἁγίου ἐν Χριστῷ ἀναγεννηθέντας, τοὺς κατὰ τὴν Ἰησοῦ ἐντολὴν νηπίους ὄντας, τῷ ἐπιστρέφειν καὶ γεγόνεαι ὡς τὰ παιδία. Αὐτοὺς ὁ Κύριος φυλάσσει, οὐκ ἐὼν προσβαλεῖν αὐτοῖς τοὺς πολεμίους, τῷ μήπω καιρὸν ἔχειν ἀγῶνος. Νήπια γὰρ φησι τοὺς διὰ Πνεύματος ἁγίου ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἀναγεννηθέντας. Καὶ κατὰ τὸν ἀπλοῦν γὰρ λόγον, αὐτὸς ἐν μήτρῃ φυλάττει τὰ βρέφη· ἐν ᾧ τῷ μόρῳ μικρῷ καὶ τοσαύτης ὑγρότητος πλήρης καὶ μήτε κινεῖσθαι μήτε ἀναπνεῖν συγχωροῦντα κωλύων ἀποπνιγῆναι, καὶ κίνησιν διδοὺς καὶ τροφήν, καὶ περιψυχόμενα κωλύων ἀποθανεῖν, ἐπειδὴν ἐκ τῆς ἐν μήτρῃ θερμότητος εἰς ἀθήθη τόπον προέλθοι. Ἡ καὶ οὕτως· Ἐπειδὴ ἐταπεινώθη ὡς νήπιον, καὶ ὡς παιδίον ἐδεξάμην τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ὁ φυλάσσω τὰ νήπια Κύριος ἔσωσέ με. Καὶ ἄλλως· Τοὺς κατὰ τὴν ἐντολὴν Ἰησοῦ νηπιάζοντας, τὸ στραφέντας καὶ ὡς παιδία γεγονέναι, αὐτὸς ὁ Κύριος φυλάσσει, τὸ μήπω καιρὸν ἔχειν ἀγῶνος, ἀπειράστους τηρῶν. Ἄλλ' ἐμὲ, ὡς ὑπερνασθεθκότα τοὺς παῖδας, διὰ μεγάλων ταπεινώσεως ἀγῶνων, ἀκαταγώνιστον ὁμῶς ἐτήρησεν.

Ἐπιστρεψον, ἡ ψυχὴ μου, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου. Ἀνάπαυσιν αὐτοῦ τὰς ἄνω λέγει μονὰς, ἃς ἀπολήφεται τῶν ἀγῶνων εἰς ἀντιμισθίαν. Ἀνάπαυσις δ' αὖ πάλιν τῆς ψυχῆς ἢ τῶν ἀμαρτημάτων ἀποχή.

Ὅτι ἐξεῖλετο τὴν ψυχὴν μου ἐκ θαλάτου. Θανάτου τῆς ἀμαρτίας φησὶν· ὃν καὶ δεδοικώς μήπως ἄρα εἰς αὐτὸν κατηγέθη, οὐ διέλειπε δακρύων, τὴν ἐξ αὐτοῦ φυγὴν αἰτῶν, οὐ δὴ χάριν καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ, τουτέστι τὰ διαθέματα τῆς ψυχῆς, ἐν τῇ κατὰ Θεὸν ἔστησαν στάσει, παντὸς ὀλίθου κρείττους γινόμενοι. Χώραν δὲ ζώντων τὴν ἐπουράνιον φησι Ἱερουσαλήμ, ἐν ἣ ὁ κατὰ Θεὸν ἀγωνισάμενοι ὡς ἄριστοι νικηφόροι ἀκούσονται τὸ, *Εὖ, δοῦλε ἀγαθὸ καὶ πιστό.*

* Ἄν ἐπεστράφθαι? Εἰπ.

ΨΑΛΜΟΣ ΠΙΕ. Ἀλληλοῦτα.

A

Ἐπίστευσα, διὸ ἐλάλησα. Εἰρηκώς· Ἐπίστευσα, διὸ ἐλάλησα, ὡς εὐαρεστήσας τῷ Κυρίῳ, ἐν ταῖς ἄνω παραγεγνημένοις μοναῖς, φησὶν· ὡς οὐκ ἂν τοῦτον προσέφερε τὸν λόγον, εἰ μὴ θαρβήσας ἦν ταῖς τοῦ Θεοῦ ἐπαγγελίαις· αἱ δὲ ἦσαν ἐλεύος γέμουσαι· Μακάριοι οἱ κλινοῦντες νῦν, ὅτι αὐτοὶ χαρήσονται. Εἰ δὲ πλήρεις ἦσαν οἱ ὀφθαλμοὶ δακρύων, δηλονότι τὴν ἐγαλλίασιν ἐν ἐκείναις ἀπολήψονται ταῖς μοναῖς. Τὴν δὲ λέξιν ταύτην προσφέρει Κορινθίους ὁ Παῦλος, Ἐχόντες, εἰπὼν, τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως, κατὰ τὸ, Ἐπίστευσα, διὸ ἐλάλησα. Καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην· στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν· καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν, διὸ καὶ λαλοῦμεν. Πνεῦμα πίστεως λέγων, ἦτοι τὴν ἔξιν τὴν ἀπ' αὐτῆς ἐγγινομένην, ἣ τὸ ἐπιχορηγούμενον ἐκ Θεοῦ τῷ πιστῶν ἔχοντι πνεῦμα. Συνάδει δὲ τῷ Ἐπίστευσα, διὸ ἐλάλησα, τοιοῦτον καὶ τὸ· Ἐὰν μὴ πιστεύσητε, οὐδ' οὐ μὴ συνῆτε. Πρῶτον πιστεύει τις, εἶτα συνεῖ, καὶ μετὰ ταῦτα λαλεῖ. Ὅτε δὲ, φησὶ, πιστεύσας ἐλάλησα μεγάλα, τότε μὴδὲν ἑμαυτὸν ἰδὼν ἐταπεινώθην σφοδρὰ. Τοιοῦτον τὸ τοῦ Ἰωάννου περὶ τοῦ Ἰησοῦ· Ἐκείνον δεῖ αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι. Ἠλαττοῦτο γὰρ, οὐκ ἀποβαλὼν τι οὐπὲρ εἶχε μεγέθους· ἀντιπαραθέσει δὲ τῆς καθ' ὑπεροχὴν Χριστοῦ διδασκαλίας καὶ πολιτείας. Οὕτω νῦν τὸ, ἐταπεινώθην, οὐ κατὰ ὕψους ἀφαίρεισιν εἶπεν, ἀλλ' ἐκ τῆς μείζονος ἢ καθ' αὐτὸν θεωρίας.

quamdā celsitudinis suæ detractionem intelligit, tione.

Ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ ἐκστάσει μου· Πᾶς ἄνθρωπος ψεύστης γενόμενος, φησὶν, ὑπὲρ ἄνθρωπον, πάντα τὰ ἀνθρώπινα ἐξηυτέλισα. Ἡ γὰρ ἐκστασις τὴν ἀλλοίωσιν σημαίνει. Εἰρηκώς, φησὶν, ὡς εὐαρεστήσω Κυρίῳ, εἶτα εἰδώς, ὡς πᾶς ἄνθρωπος ψεύστης· λογισμὸς γὰρ ἀνθρώπων δόλιο· τούτου χάριν ἐταπείνουν ἑαυτὸν καὶ ἐσκληραγώγουν ταῖς κακοπαθείαις, μήπως τῆς τοιαύτης ἐκπέσω στάσεως.

Τίμος ἐναντίον Κυρίου ὁ θάνατος τῶν δούλων αὐτοῦ. Ἀλλή, φησὶν, οὐκ ἔσται ἡμῖν ἀμοιβὴ ὧν εὐλόγησεν παρὰ Θεοῦ, ἣ ὑπὲρ αὐτοῦ ὑπομείναι θάνατον, καὶ ταύτῃ μιμνησθαι τὸν ἑαυτῶν Δεσπότην. Οὕτως δὲ δὴ ὁ θάνατος καὶ τῶν σφοδρὰ τιμῶν ἔσται παρὰ Θεῷ.

Ὁ Κύριε, ἐγὼ δούλος σὸς καὶ υἱὸς τῆς παιδείας σου. Θαρβῶν δούλον ἑαυτὸν εἶναι φησὶ κατὰ τὸν ἀπόστολον· παιδίσκης δὲ υἱὸν, τῆς προτέρας εἰσαγωγῆς τῆς διὰ νόμου φησὶν.

Διέρρηξας τοὺς δεσμούς μου. Καὶ τίνες οἱ δεσμοὶ ἢ οἱ τῆς ἀμαρτίας, κατὰ τὸ εἰρημένον· Σειραῖς γὰρ ἑαυτοῦ ἀμαρτιῶν ἕκαστος σφίγγεται; Σὸς ὅσῳ θυσίαν αἰρέσεως. Ὡς ἐν προκοπῇ γενόμενος τὰς μὲν δι' αἱμάτων παραιτεῖται, τὰς δὲ αἰνέσεως ἐπιτελεῖν ἐπαγγέλλεται.

Τὴς εὐχὰς μου τῷ Κυρίῳ ἀποδώσω. Εὐχὰς τὰς ἐπαγγελίας φησὶ. Τί δὲ ἐπηγγείλατο, ἢ, τὸ ποτήριον τοῦ Κυρίου λαθῶν, ἐπικαλεῖσθαι αὐτοῦ τὸ ἔνομα; Ὁ

PSALMUS CXV. Alleluia.

A

10. *Credidi propter quod locutus sum.* Postquam dixit : Credidi propter quod locutus sum, cum Domino placuisset, in supernis mansionibus constitutus, ait : se nunquam isthæc prolaturum fuisse, nisi Dei promissionibus confidisset ; erant autem illæ misericordia plenæ, scilicet, *Beati qui nunc sent quoniam ipsi gaudebunt* ²⁰. Quod si oculi lacrymis fuere pleni, gaudium sane in illis mansionibus percepturi sunt. Hoc porro dictum Corinthiis profert Paulus : *Habentes*, ait, *eundem spiritum fidei, secundum illud : Credidi, propter quod locutus sum.* Corde enim creditur ad justitiam : ore autem confessio fit ad salutem ; et nos credimus, propter quod et loquimur ²¹. Cum autem spiritum fidei dicit, aut ejusdem fidei habitum intelligit, aut spiritum ex Deo ei qui fidem habet, datum. Concinit autem huic dicto : *Credidi propter quod locutus sum, illud quoque dictum : Nisi credideritis, non intelligetis* ²². Primum quis credit, postea intelligit, ac deinde loquitur. Cum autem, inquit, postquam credidi, magna locutus sum, tunc videns me nihil esse humiliatus sum nimis. Simile est illud Joannis de Jesu loquentis : *Illum oportet crescere, me autem minui* ²³. Minuebatur enim non quod vel tantillum magnitudinis suæ amitteret ; sed in comparatione excellentissimæ Christi doctrinæ ac conversationis. Ita quoque nunc illud, *humiliatus sum*, non secundum sed ex majori quam pro facultate ejus specula-

B

11. *Ego dixi in excessu meo : Omnis homo mendax.* Supra hominem effectus, inquit, omnia humana vilia et abjecta esse duxi. Nam excessus immutationem significat. Postquam dixeram, inquit : *Placebo Domino*, deinde videns omnem hominem mendacem esse : nam cogitationes hominum dolosæ sunt ; ideo memetipsum humiliabam, et me mactionibus affligebam, ne ab illo statu dilaberer.

15. *Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus.* Alia, inquit, retributio, nobis non erit pro bonis quæ accepimus a Deo, nisi quod pro illo mortem sustineamus, atque ita Dominum nostrum imitemur. Hæc autem mors valde pretiosa erit apud Deum.

16. *O Domine, ego servus tuus et filius ancillæ tuæ.* Cum fiducia sese servum dicit, secundum Apostolum : ancillæ autem filium, loquens de priore initiatione per legem facta.

17. *Dirupisti vincula mea.* Et quæ vincula, nisi peccati, juxta dictum illud : *Vinculis enim peccatorum suorum unusquisque constringitur* ²⁴? *Tibi sacrificabo hostiam laudis.* Quasi in profectu et majore perfectione, sacrificia per sanguinem recusat, sacrificia vero laudis oblatum se promittit.

17. *Vota mea Domino reddam.* Vota, id est promissiones. Quid autem promisit, nisi quod accepto calice Domini, invocaturus esset nomen ejus? Quod

²⁰ Matth. v, 5. ²¹ II Cor. iv, 15; Rom. x, 10. ²² Isa, vii, 9. ²³ Joan. iii, 3. ²⁴ Prov. v, 22.

faciam, inquit, cum in divinis aulis ero; id est in A Ecclesia Christi, vel in superna Jerusalem.

Alleluia. PSALMUS CXVI.

1, 2. *Laudate Dominum, omnes gentes... quoniam confirmata est super nos misericordia ejus. Nunquam gentes talem mutationem experti fuissent, inquit, nisi peccatis nostris validior fuisset misericordia Dei. Et veritas Domini manet in æternum. Salutem enim dedit quam per sanctos prophetas promiserat. Id et beatus Paulus, ordiens litteras ad Romanos, ait: Paulus servus Jesu Christi, vocatus Apostolus, segregatus in Evangelium Dei, quod ante promiserat per prophetas suos in Scripturis sanctis*³⁵. Et iterum: *Dico Christum Jesum ministrum fuisse circumcisionis propter veritatem Dei, ad confirmandas promissiones patrum: gentes autem super misericordia honorare Deum*³⁶. Quando igitur universorum Deus implevit promissiones, et salutem quam pollicitus est dedit, ac misericordiæ fontes aperuit omnibus; et vos qui ex Judæis processistis, et vos qui ex gentibus credidistis, concordēs hymnos commiscentes, benedico vicem reddite.

Alleluia. PSALMUS CXVII.

Argumentum.

Docetur novus populus compositus ex Judæis et gentibus, unum solum oportere auxiliatorem invocare, ipsum scilicet quod humanam assumpsit naturam Dei Verbum, atque ex ipso in tempore persecutionis auxilium omne quærere, scilicet opem ex cœlo missam: ipsique referre gratiarum actiones pro victoria, atque ab ipso vias virtutis petere: et ad hæc omnia, confiteri Domino qui nominatur lapis: reprobatus quidem ab ædificantibus, sed factus in caput anguli.

1-4. *Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus. Dicit nunc domus Israel. Ipsos priores confessionem inire jubet, utpote qui primi vocati fuerint per evangelicam prædicationem.*

5-9. *De tribulatione invocari Dominum, et exaudivit me in latitudine. Duo docet hic versus, quod tribulationes habere debeant qui accedunt ad fidem: juxta illud: Accedis ad serviendum Domino, præpara animam tuam ad tentationem*³⁷. Et quod is qui in ærumnis versatur, non alium debeat adiutorem invocare quam ipsum Dominum, qui tribulationem nostram in latitudinem magnam deducit. Pro parvis namque laboribus magnas accipiemus mercedes.

10-14. *Omnes gentes circumierunt me... Circumderunt me sicut apes favum, et in nomine Domini ultus sum eos. Dei namque populus solum vocabat Deum, et nomen ejus memorans, hostes visibiles et invisibiles ulciscabatur: homines autem his insi-*

καὶ ποιήσω, φησὶν, ἐπειδὴν ἐν ταῖς θείαις αὐλαῖς γενοίμην· τὴν Ἐκκλησίαν Χριστοῦ, ἢ τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλήμ.

Ἀλληλουῖα. ΨΑΛΜΟΣ ΡΙΓ΄.

Αἰνεῖτε τὸν Κύριον, πάντα τὰ ἔθνη... διὲ ἐκφραταῖωθῆ τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς. Οὐκ ἄν, φησὶ, τῆς τοιαύτης μεταβολῆς ἐτύγγανε τὰ ἔθνη, εἰ μὴ ἐπικρατέστερον τῶν ἡμετέρων ἀμαρτιῶν τὸ ἔλεος ἐγένετο τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἡ ἀλήθεια Κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα· ἦν γὰρ διὰ τῶν ἁγίων προφητῶν ὑπέσχετο δέδωκε σωτηρίαν. Τοῦτο καὶ ὁ μακάριος Παῦλος, τῶν πρὸς Ῥωμαίους γραμμάτων ἀρχάμενος· Παῦλος δοῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ, κλητὸς ἀπόστολος, ἀφωρισμένος εἰς Εὐαγγέλιον Θεοῦ, ὁ προεπηγγελματο διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν Γραφαῖς ἀγίαις· καὶ B *πάλιν δέ· Λέγω Χριστὸν Ἰησοῦν διάκονον γενέσθαι αεριτομῆς ὑπὲρ ἀληθείας Θεοῦ, εἰς τὸ βεβαιῶσαι τὰς ἐπαγγελίας τῶν πατέρων· τὰ δὲ ἔθνη ὑπὲρ ἐλέους δοξάσαι τὸν Θεόν. Ἐπειδὴ τοίνυν πεπλήρωκε τὰς ὑποσχέσεις ὁ τῶν ὄλων Θεός, καὶ ἦν ὑπέσχετο δέδωκε σωτηρίαν, καὶ ἀνέμψεν ἅπασιν τὰς τοῦ ἐλέους πηγὰς, καὶ ὑμεῖς οἱ ἐξ Ἰουδαίων προσεληλυθότες, καὶ ὑμεῖς οἱ ἐξ ἔθνῶν πεπιστευκότες, σύμφωνον ὑμνηδίαν κεράσαντες, τὸν εὐεργετὴν ἀμείψασθε.*

Ἀλληλουῖα. ΨΑΛΜΟΣ ΡΙΖ΄.

Υπόθεσις.

Διδάσκεται ὁ νέος λαὸς ὁ συνεστηκώς ἐκ τε Ἰουδαίων καὶ τῶν ἐθνῶν, ὡς ἓνα μόνον δεῖ ἐπικαλεῖσθαι βοηθόν, αὐτὸν τὸν ἐνανθρωπήσαντα τοῦ Θεοῦ Λόγον, καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐν καιρῷ διωγμοῦ τὴν ἐπικουρίαν ζητεῖν πᾶσαν, τὴν ἐξ οὐρανοῦ παραπεμπομένην βοήθειαν· αὐτῷ τε ἀναφέρειν τῆς νίκης τὰ χαριστήρια· αἰτεῖν τε τὰς διὰ τῶν ἀρετῶν ὁδοὺς, καὶ πρὸς τοῦτοῖς ἅπασιν ἐξομολογεῖσθαι τῷ Κυρίῳ τῷ ὀνομαζομένῳ λίθῳ· ἀπηγορευμένῳ μὲν παρὰ τῶν οἰκιδόμων, γενομένῳ δὲ εἰς κεφαλὴν γωνίας.

Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἀγαθός, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ. Εἰπάτω δὴ ὁ λαὸς Ἰσραὴλ. Πρώτους αὐτοὺς τῆς ἐξομολογήσεως ἀρχεσθαι παρακελεύεται, ἅτε πρώτους κεκλημένους διὰ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος.

Ἐκ θλίψεως ἐπικαλεσάμην τὸν Κύριον, καὶ ἐπήκουσέ μου εἰς πλάτυμόν. Δύο διδάσκει ὁ παρῶν στίχος, ὡς καὶ θλίψεως ἔχειν δεῖ τοὺς προσερχομένους τῇ πίστει, κατὰ τὸ, Προσερχῆ δουλεύειν τῷ Κυρίῳ, ἐτοίμασον τὴν ψυχὴν σου εἰς πειρασμόν. Καὶ θλιβόμενον μὴ ἕτερον ἐπικαλεῖσθαι βοηθόν ἢ αὐτὸν τὸν Κύριον, ὅς καὶ τὴν θλίψιν ἡμῶν εἰς εὐρυχωρίαν ἄγει πολλήν. Τῶν μικρῶν γὰρ πόνων μεγάλας ἀποληψόμεθα τὰς ἀμοιβὰς.

Πάντα τὰ ἔθνη ἐκύκλωσάν με... Ἐκύκλωσάν με ὡσεὶ μέλισσαι κηρίον, καὶ τῷ ἐνόματι Κυρίου ἠμυνάμην αὐτοῦς. Ὁ μὲν γὰρ τοῦ Θεοῦ λαὸς μόνον ἐκάλει τὸν Θεόν, καὶ τὸ ὄνομα λέγων αὐτοῦ ἠρῦνετο τοὺς φαινομένους καὶ ἀφανεῖς πολεμίους· οἱ δὲ τού-

³⁵ Rom. 1, 1, 2. ³⁶ Rom. xv, 8, 9. ³⁷ Eccli. 11, 1.

τοὺς ἐπιβουλεύοντες ἄνθρωποι μόναις θαρροῦσιν ἀρχαῖς τε καὶ δυναστεῖαις ἀνθρώπων. Τὸ δὲ, πάντα τὰ ἔθνη, ὑπερβολικόν· τὴν γὰρ Ἰουδαίαν πᾶσαν ἐκύκλουν πάντα τὰ ἔθνη. Ἡ παρόικε τῷ· Εἰς τὰς πρώτας ἀπέκτεινον πάντας τοὺς ἀμαρτωλοὺς τῆς γῆς· δηλαδὴ τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμοὺς ὑπὸ δαιμόνων ἐπαγομένους, καὶ λόγους ἐπαφείεν σοφιστικούς. Ταῦτα γὰρ ἀνατρέφει τὰ ἔθνη. Ἔσθ' ὅτε καὶ ἀναρεῖται τούτους ἐπικλήσει Θεοῦ, τὰς παθητικὰς ἐκκόπτων ὀρμὰς, καὶ λόγους ἀνατρέπων σοφιστικούς. Οἱ δὲ κηφῆνες, ταῖς μελιτταῖς παροικιότες, ὡς καὶ λανθάνειν τοὺς ἀγνοοῦντας, οὐ κέντρον ἔχουσιν, οὐκ ἐργάζονται μέλι· σῶμα δὲ μεῖζον ἔχοντες, τῶν μελιττῶν τὸ ἔργον ἐσθλοῦσιν· οὐδὲ καὶ διαφθεύρουσι μετ' ἀλλήλων αἱ μελιτταὶ συνιστάμεναι. Ἔστιν οὖν ἡ Ἐκκλησία μέλισσα· μελιττουργὸς δὲ ἡ τὴν τοῦ Θεοῦ προσιμῶσα σοφίαν· ἥς τοὺς πόνους βασιλεῖς καὶ ἰδιῶται πρὸς ὑγίαν προσφέρονται, καίπερ ἀσθενοῦς οὐσης· κατὰ τὸ, *Μὴ ἐν πειθοῖ σοφίας ἀνθρωπίνης ἔχειν τὸ κήρυγμα*. Ὅμως ἔχει τὸ κέντρον ἐν ἀποδείξει πνεύματος καὶ δυνάμεως Θεοῦ, τὸν τῆς πίστεως ἔχουσα λόγον· ὡς καὶ ἀναρεῖν τὰς αἰρέσεις, καθάπερ κηφῆνας, ἐλέγχῃ ταύτας διχοτομοῦσα τῆς ἀληθείας. Μία μὲν ἡ τιμήσασα τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ μέλισσα· πολλὰ δὲ τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας ἀπέστησαν· οὐ μέλισσαι, ἀλλ' ὡς μέλισσαι κηφῆνες ὑπάρχουσαι· βουλόμενοι τῆς μῆδ' ἀναλώσαι τὸ μέλι, καὶ ὡσεὶ πῦρ ἐν ἀκάνθαις ἐκκαίονται· τὸ γὰρ αἰσχρὸν ἐπιθυμιῶν οἱ ἀπὸ τῶν αἰρέσεων ἐκκαίεται πῦρ· καθὼς φησὶν ὁ Παῦλος· *Τὰ γὰρ κρυφῆ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν αἰσχρὸν ἐστὶ καὶ λέγειν*. Ἀκάνθας δὲ τὰς ἡδονὰς ἡρμήνευσε τὸ Εὐαγγέλιον· ὧν τοὺς λόγους ὁ τὸν Θεὸν καλῶν ἀνατρέπει. Τὰ γὰρ ὄπλα αὐτοῦ οὐ σαρκικά, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ Θεῷ καθαιροῦντα πᾶν ὑψωμα ἐκαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ.

Φωνὴ ἀγαλλιᾶσεως καὶ σωτηρίας ἐν σκηναῖς δικαίων. Ὡς ἤδη ἀνηρημένων τῶν νοσητῶν ἐχθρῶν πῶν κατὰ καιροὺς διωξάντων τὸν τοῦ Θεοῦ λαόν, εἰκότως λοιπὸν τῆς ἀγαλλιᾶσεως αἱ φωναὶ ἀκούονται, καὶ οὐχ ἐτέρωθι που ἢ ἐν ταῖς τῶν δικαίων σκηναῖς.

Δεξιὰ Κυρίου ἐποίησε δύναμιν. Αὕτη ἡ τῆς ἀγαλλιᾶσεως φωνὴ ἡ γενομένη παρὰ τὴν Ἐκκλησίαν, τὸ ὁμολογεῖν, ὅτι αὕτη μόνῃ ἡ τοῦ Κυρίου δύναμις τοὺς ἀγωνιζομένους διέσωσε καὶ ὑψηλοτέρους ἀπέδειξεν.

Ἄνοιξάτε μοι πύλας δικαιοσύνης. Πύλας δικαιοσύνης τὰς κατ' ἀρετὴν νοήσεις προκοπὰς, ἃς καὶ ὀδεύουσιν οἱ τοὺς καιροὺς τῶν θλίψεων ὑπομεινάντες. Αὕτη ἡ πύλη τοῦ Κυρίου, δικαιοὶ εἰσελεύσονται ἐν αὐτῇ. Οἱ δὲ τῶν ἀρετῶν περιπατοῦντες εἰς ἐκείνην ἀπαντήσουσι τὴν πύλην, τὴν εἰς αὐτὴν ἀγούσαν τὴν τοῦ Κυρίου θεωρίαν. Καὶ ποία αὕτη, ἢ τῆς καρδίας καθαρότης; Μάκάριοι οἱ καθαρὸι τῇ καρδίᾳ, ὅτι τὸν Θεὸν ὄψονται.

³⁸ I Cor. II, 4. ³⁹ Ephes. V, 12. ⁴⁰ II Cor. X, 5.

(43) Locus vitiatius.

A diantes, solis confidunt principatibus et potestatibus hominum. Illud autem, omnes gentes, hyperbolice dictum: nam Judæam omnem circumdabant omnes gentes. Ac simile est dicto illi: *In matutino interficiebam omnes peccatores terræ*; id est cogitationes et affectus per dæmones immissos, et subdola verba ab iis inducta. Hæc enim gentes profligabunt. Contingit autem aliquando ut eas per invocationem Dei de medio tollat; passionum impetum excindens, et dolosa verba profligans. Vespæ autem quæ apibus ita similes sunt, ut qui eas probe non norint facile decipi possint, spiculum non habent, neque mel operantur; sed cum crassiore sint quam apes mole, opus comedunt: quos (43) unum post alium interimunt apes una coactæ. Apis est Ecclesia: mel autem operatur, quæ Dei sapientiam plurimi facit. Cujus labores tam reges quam privati ad sanitatem afferunt, etiamsi infirma sit, secundum illud: *Non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis*³⁸ prædicatio efficitur. Attamen spiculum habet in ostensionem spiritus et virtutis Dei, cum fidei sermonem habeat; ita ut hæreses, ceu vespas de medio tollat, dissecans illas argumento veritatis. Sola apis est quæ sapientiam Dei honorat. Multæ autem a Dei sapientia defecerunt, non apes quidem, sed vespæ ad similitudinem apum. Quæ vespæ ubi volunt unius apis mel absumere, quasi ignis in spinis comburuntur. Nam hæretici turpem cupiditatum ignem accendunt, quemadmodum Paulus ait: *Quæ enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est et dicere*³⁹. Spinæ autem voluptates esse sanctum Evangelium interpretatum est: quorum verba evertit qui Deum vocat. Arma autem ejus non carnalia, sed potentia Deo ad destruendam omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei⁴⁰.

15. *Vox exultationis et salutis in tabernaculis justorum*. Utpote jam de medio sublatis spiritualibus inimicis, qui variis temporibus Dei populum persecuti fuerant, jure deinceps audiuntur voces exultationis, non alio in loco quam in tabernaculis justorum.

16. *Dextera Domini fecit virtutem*, etc. Hæc est vox exultationis edita in Ecclesia, qua constitetur ipsam solam Domini virtutem concertantes salvos fecisse ac inimicis excelsiores exhibuisse.

19, 20. *Aperite mihi portas justitiæ*, etc. Portas justitiæ intelligas profectum in virtutibus, quem obtinent qui afflictionem tempora sustinent. *Hæc porta Domini, justi intrabunt in eam*. Qui per virtutes incedunt, ad illam perveniunt portam, quæ ducit ad ipsam Domini contemplationem. Equænam illa est nisi cordis puritas? *Beati mundo corde, quia ipsi Deum videbunt*⁴¹.

⁴¹ Matth. V, 8.

22. *Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli.* Te ipsum qui propter nos factus es lapis abjectus, reprobaverunt quidem ædificantes; sed post gentium mutationem alterius anguli caput effectus es: et quodnam illud? *Copulavit duos populos in unum novum hominem* 42.

24. *Hæc dies quam fecit Dominus, etc.* Ecquænam dies fuerit nisi resurrectionis Domini? Quænam hæc dies, nisi ea quæ gentibus omnibus salutaris est, quia lapis ille rejectus factus est in caput anguli? Significatur autem dies resurrectionis Salvatoris nostri, quæ ipsi cognominis est, scilicet Dominica.

25-27. *O Domine, salvum me fac, o Domine, bene prosperare: benedictus qui venit in nomine Domini.* Doxologia (id est cantus in honorem Trinitatis) Jerusalemiana docet, de quonam id dictum sit. Illud autem: *Benediximus vobis de domo Domini, prophetæ dicunt iis qui credunt in Christum: Beatos, inquit, vos prædicabimus, quia fuistis domus spiritualis: inhabitat quippe Dominus in vobis. Constituite diem solemnem in condensis usque ad cornu altaris. Constituite diem solemnem.* Intelligendum dat, eos qui ad fidem accedent, ita impleturos divinum tabernaculum, ut præ multitudine usque ad cornua altaris pertingant. Condensa autem vocat cherubim, quæ propitiatorium adumbrabant; id enim significat illud, *condensis.* Nam condensum esse idem est quod tegere. Cherubim vero alis suis propitiatorium tegebant.

28. *Deus meus es tu, et confitebor tibi.* Hanc vocem Salvatori Christo referre edocentur.

Alleluia. CXVIII.

Argumentum.

In hoc psalmo describit sanctorum institutum vitæ, certamina, ærumnas; fraudes et irruptiones dæmonum, sexcentas cogitationes immissas, laqueos, venabula, necnon ea quibus isthæc superant, legem, eloquia divina, patientiam, supernum et cæleste commilitium; deinde post labores, bravia, coronas, præmia.

1. *Beati immaculati in via.* Qui nullatenus peccat, is immaculatus et beatus est.

2. *Beati qui scrutantur testimonia ejus, in toto corde exquirent eum.* Non oportet enim modo legem implere, modo prævaricari. Quid enim lucri erit, si simpliciter exquirant testimonia ejus, et ex toto corde Deum non querant?

3. *Non enim qui operantur iniquitatem in viis ejus ambulaverunt.* Igitur divinam legem ignorat qui peccat; nam cognoscere idem est ac observare illam.

42 Ephes. II, 15.

Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας. Σοὶ αὐτῷ τῷ γενομένῳ δι' ἡμᾶς λίθῳ ἀπηγορευμένῳ ἀπεδοκίμασαν μὲν οἱ οἰκοδομοῦντες· μετὰ δὲ τὴν τῶν ἐθνῶν μεταβολὴν ἑτέρας γωνίας κεφαλὴ γέγονας· καὶ ποία αὕτη; *Συνήψε τοὺς δύο λαοὺς εἰς ἓνα καινὸν ἄθροισμα.*

Αὕτη ἡμέρα ἦν ἐποίησεν ὁ Κύριος. Καὶ τίς ἂν εἶη, ἢ ἡ ἀναστάσιμος τοῦ Κυρίου ἡμέρα; Ποία δὲ αὕτη ἡμέρα ἀλλ' ἢ ἡ σωτήριος τῶν ἐθνῶν ἀπάντων, καθ' ἣν ὁ ἀποβληθεὶς λίθος γέγονεν εἰς κεφαλὴν γωνίας; Σημαίνει δὲ ὁ λόγος τὴν ἀναστάσιμον τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, τὴν γε ἐπώνυμον αὐτοῦ γενομένην, δηλαδὴ Κυριακὴν.

Ὁ Κύριε, σῶσον δὴ, ὦ Κύριε, εὐδόσωσον δὴ. *Εὐλόγημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου.* Τοῦτο καὶ ἡ ἐν Ἱεροσολύμοις δοξολογία ἐπὶ τίνα φέρεσθαι ἐδίδαξεν. Τὸ δὲ, *Εὐλόγηκάμεν ὑμᾶς ἐξ οἴκου Κυρίου,* ταῦτα οἱ προφῆται φασὶ πρὸς τοὺς πιστεύοντας τῷ Χριστῷ. Μακαρίους, φασὶν, ἀποκαλέσασθαι ὑμᾶς, ὅτι δὴ οἶκος γεγονάτε πνευματικός· ἐνοικεῖ γὰρ ἐν ὑμῖν ὁ Κύριος. *Συστήσαθε ἑορτὴν ἐν τοῖς πυκάζουσι.* *Συστήσαθε ἑορτὴν.* Συνιέναι κελεύει τοὺς προσελθόντας τῇ πίστει, καὶ πληροῦν τὴν θεῖαν σκητὴν, ὡς καὶ μέχρι τῶν κεράτων φθάσειν τοῦ θυσιαστηρίου διὰ τὸ πλῆθος. Πυκάζοντα δὲ τὰ χερουδίμ φησι, τὰ ἐπισχιάζοντα τὸ ἱλαστήριον· τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ, *πυκάζουσι.* Πυκάζειν γὰρ τὸ σκέπειν. Τὰ χερουδίμ δὲ ἔσκαπον ταῖς πτέρυξι τὸ ἱλαστήριον.

Θεός μου εἶ σὺ, καὶ ἐξομολογήσομαι σοι. Ταύτην ἀναφέρειν τῷ Σωτῆρι Χριστῷ διδάσκονται τὴν φωνήν.

Ἀλληλοῦτα. ΠΙΒ'.

Ἰπόθεσις.

Ἐν τούτῳ τῶν ἁγίων διαγράφει τὴν πολιτείαν, τοὺς ἀγῶνας, τὰς θλίψεις, τὰ σκάμματα, τὰς τῶν δαιμόνων ἐπαναστάσεις, τοὺς μυρίους ὑποβαλλομένους λογισμοὺς, τὰς παγίδας, τὰ θήρατρα· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰ δι' ὧν περιγίνονται, τὸν νόμον, τὰ λόγια, τὴν ὑπομονὴν, τὴν ἀνωθεν συμμαχίαν· ἔπειτα μετὰ τοὺς πόνους, βραβεῖα, τοὺς στεφάνους, τὰς ἀμοιβάς.

Μακάριοι οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδῷ. Ὁ μηδαμῆ μηδαμῶς ἀμαρτάνων, οὗτος ἂν εἴη ἄμωμος καὶ μὴν καὶ μακάριος.

Μακάριοι οἱ ἐξερευνῶντες τὰ μαρτύρια αὐτοῦ, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ἐκζητήσουσιν αὐτόν. Οὐ γὰρ δεῖ ποτὲ μὲν κατορθοῦν τὸν νόμον, ποτὲ δὲ παραβάτην γενέσθαι. Τί γὰρ κέρδος τοῦ ἐξερευνησαὶ τὰ μαρτύρια αὐτοῦ ἀπλῶς, καὶ ἐξ ὅλης δὲ καρδίας τὸν Θεὸν μὴ ἐκζητεῖν;

Οὐ γὰρ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ ἐπορεύθησαν. Οὐκοῦν τὸν θεῖον νόμον οὐκ οἶδεν ὁ ἀμαρτάνων· τὸ γὰρ γινώσκειν ἐστὶ τὸ ἐργάζεσθαι αὐτόν.

Σὺ ἐνστείλω τὰς ἐντολάς σου φυλάξασθαι σφόδρα. Ὁφελον κατευθυνθείσαν αἱ ὁδοὶ μου τοῦ φυλάξασθαι τὰ δικαιώματά σου. Γνοὺς, ὡς τῆς ἄνωθεν ἐπικουρίας χωρὶς οὐ δυνατὸν τινα φύλακα γενέσθαι τοῦ νόμου, εὐχῆ τοῦτο ἑαυτῷ κατορθοῦ· τὸ, *ὄφελον*, ἀντὶ τοῦ, γένοιτο, κεῖται.

Ἐξομολογήσομαι σοι ἐν εὐθύτητι καρδίας. Μετὰ τὴν εὐχὴν καὶ τὸ ἀπὸ προαιρέσεως τίθησιν. Ἄρχη δὲ τῆς σωτηρίας ἡ ἐξομολόγησις.

Μὴ με ἐγκαταλείπῃς ἕως σφόδρα. Πάλιν τὴν ἄνωθεν συμμαχίαν ἐπικαλεῖται.

Ἐν τίνι κατορθώσει νεώτερος τὴν ὁδὸν αὐτοῦ; Πολλῶν, φησὶν, ἐστὶν ἡ νεότης σκανδάλων μεστὴ. Πᾶς οὖν τις ταῦτα ὑπερέβη, ἢ διὰ τοῦ ἔχειν τὴν μνήμην τοῦ τοῦ Θεοῦ λόγου διαπαντός; ἢ γὰρ ἔννοια τοῦ θείου νόμου καὶ καθαρτικὴ καὶ φυλακτικὴ πάντως ἐστίν.

Ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου ἐξεζήτησά σε. Εἰ ἡ μνήμη τοῦ Θεοῦ, φησὶ, τοὺς Σατανικούς ἐκδύναει παρασκευάζει βρόχους, ἐγὼ δὲ ἑμαυτοῦ ὅλην τὴν διάνοιαν ἀνέθηκά σοι τῷ Θεῷ· ἄξιός εἰμι τῶν σῶν ἐξω μὴ μένειν ἐντολῶν. Ἄ φησὶ, μὴ ἀπογνότημά τις ἢ πρὸς ὅπερ ἐροῦμεν, ἐπιθυμίᾳ τῇ περὶ τὸν νόμον χρώμενοι, δέδωκε τὴν ἀσυνεσίαν· ἢ πολλοῖς τὴν σπουδὴν εἰς τοῦναντίον περιίστησι, καὶ ἐν οἷς δοκοῦσι κατορθοῦν ἐσφάλησαν, κατὰ τὸ λεγόμενον παρὰ Σολομῶν· Ἔστιν ὁδὸς ἣ δοκεῖ παρὰ ἀνθρώπους ὀρθὴ εἶναι· τὰ δὲ τελευταῖα αὐτῆς ἔρχεται εἰς πυθμένα ἄδου. Οὐκ ὦν ὅστις ἐξ ἡμισείας καρδίας τὸν Θεὸν ἐπιζητεῖ, νῦν μὲν αὐτῷ, νῦν δὲ τῷ κόσμῳ σχολάζειν βουλόμενος, τοῦτον ἀποβάλλει τῶν οἰκειῶν ἐντολῶν, ὡς στρατιώτην ἀδόκιμον.

Ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἔκρυψα τὰ λόγια σου. Εἰ μὴ γὰρ καθάπερ ἐν θησαυροῖς τις τῇ καρδίᾳ ἐναποκλείσῃ τὰς τοῦ Θεοῦ ἐντολάς, ἔρχεται ὁ κακοῦργος καὶ ἀρπάζει αὐτάς. Ἀμαρτάνει τῷ Θεῷ ὁ ἀξιοθελὴς λογίων ἀποβρῆτοτέρων, καὶ κρύπτειν αὐτὰ ἀπὸ τῶν πολλῶν ἀξίων, καὶ μὴ κρύπτειν αὐτὰ ἀφ' ὧν δεῖ. Κίνδυνος γὰρ οὐ μόνον τὸ τὰ ψευδῆ λέγειν, ἀλλὰ καὶ τὸ τὰ ἀληθῆ, ἐπὶν ὅλως ἂ μὴ δεῖ ἀπαγγελῆναι· οὐ γὰρ δεῖ τοὺς μαργαρίτας βάλλεσθαι ἐμπροσθεν τῶν χοίρων, οὐδὲ διδόναι τὰ ἅγια τοῖς κυσίν.

Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε, διδάξόν με τὰ δικαιώματά σου. Αἰσθόμενος τῆς ἑαυτοῦ προκοπῆς τῆς ἀπὸ τοῦ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ἐκζητήσαι τὸν Θεὸν, εὐλογεῖ αὐτὸν, εὐχαριστῶν ἢ ἢ ἐφ' οἷς ἠξιώθη· καὶ παρ' αὐτοῦ ζητεῖ μαθεῖν τίνα νοῦν ἔχει τὰ δικαιώματα αὐτοῦ.

Ἐν τοῖς χεῖλεσί μου ἐξήγγειλα πάντα τὰ κρίματα τοῦ στόματός σου. Ἄ μὲν ἐχρῆν κρύπτειν ἔκρυπτον, φησὶν, ἃ δὲ ἐξαγγέλλειν ἐξήγγειλλον· ὅτι τῷ σῶ κριτηρίῳ τοὺς πάντας παραστήναι δεῖ· ἵνα κομισώμεθα πρὸς ἃ ἐπράξαμεν.

Ἐν τῇ ὁδῷ τῶν μαρτυρίων σου ἐτέρφθην, ὡς ἐπὶ παντὶ πλοῦτῳ. Τίς ὁ κατὰ Θεὸν πλοῦτος παιδεύεται· διὸ φησὶν· Οὐδὲν με εἶλεν ἐν τῷ παρόντι

⁴³ Prov. xvi, 25. ⁴⁴ Matth. vii, 6.

(44) Locum vicietum augurando vertimus.

4, 5. Tu mandasti mandata tua custodiri nimis. Utinam dirigantur viae meae ad custodiendas justificationes tuas! Gnarus, sine caelesti auxilio non posse quempiam legis esse observatorem, id oratione sibi comparat. Illud, *utinam*, positum est pro fiat.

7. Confitebor tibi in directione cordis. Post orationem explicat qua sit inclinatione voluntatis. Principium autem salutis, est confessio.

8. Non me derelinquas usquequaque. Rursum superius memoratum postulat auxilium

9. In quo corrigit adolescentior viam eam. Multis, inquit, offendiculis plena est juvenus. Quo pacto igitur illa quis superaverit, nisi conservando semper memoriam verborum Dei? Nam cogitatio divinae legis, una mundat atque custodit.

10. In toto corde meo exquisivi te. Si Dei memoria, inquit, ad Satanicos laqueos vitandos juvat; ego vero totam cogitationem meam tibi Deo obtuli; dignus sum qui non maneam extra mandata tua (44). Quæ ait, ne in desperationem incidamus nos qui erga legem desiderio tenemur. Sunt enim quos Deus permittat in imprudentiam labi; sive etiam multis studium in contrarium convertit; ita ut in quibus se recte agere putant hallucinentur, juxta illud a Salomone dictum ⁴⁵: *Est via quæ videtur apud homines recta esse, cujus extrema veniunt ad profundum inferni.* (45) Igitur quisquis ex media cordis parte Deum quærit, et modo ipsi mox mundo vacare cupit; hunc ille a suis mandatis abjicit ut militem ignavam.

11. In corde meo abscondi eloquia tua. Nisi enim quilibet Dei mandata in corde ceu thesauros recondat, venit malignus ille et rapit ea. (*Alius codex.*) In Deum peccat qui dignus habetur secretiora accipere verba, quæ par erat abscondere multis, neque tamen abscondit iis quos ea ignorare oportebat. Periculosum namque est, non modo falsa loqui, sed etiam vera, quando quispiam ea quæ non oportet renuntiat: *Non oportet enim margaritas projicere ante porcos, neque dare sancta canibus* ⁴⁶.

12. Benedictus es, Domine, doce me justificationes tuas. Cum senserit profectum suum, quem fecerat exquirendo Deum in toto corde suo, ipsum benedicit gratias agens de collatis bonis, et rogat ab ipso doceri, quam mentem habeant justificationes ejus.

13. In labiis meis pronuntiavi omnia judicia oris tui. Quæ abscondi oportebat, inquit, abscondebam; quæ renuntiare, renuntiabam; quia ante tribunal tuum omnes adfuturi sumus, ut accipiamus secundum opera nostra.

14. In via testimoniorum tuorum delectatus sum, sicut in omnibus divitiis. Edocetur quænam sunt secundum Deum divitiæ; quamobrem ait: Nihil

(45) In Reg. 2 hæc dicuntur Pseychii.

me cepit in præsentî vita, non aurum, non dignitas, A non potentia : sed vice omnium mihi sunt testimonia tua : hæc gaudia, hæc divitiæ meæ.

16. *In justificationibus tuis meditabor, non obliviscar sermones tuos.* Non verborum tantum tenuis meditatio illa : sed ita ut qui intelligit ea exsequatur. Non enim auditores justificationum, justî sunt apud Deum, sed factores earum. Ita enim nemo unquam earum obliviscetur.

17. *Retribue servo tuo, vivifica me.* Ecquid vult dari sibi pro iis quæ attulit, nisi ut ejus mens illustretur, nisi ut cognoscat mirabilia opera Dei?

18. *Revela oculos meos, et considerabo mirabilia de lege tua.* Vanitatem, inquit, hujusce vitæ non mihi propriam effeci, quare divinorum cognitionem mandatorum expeto, quorum alia nota, alia ignota sunt. Nota quidem sunt : *Non occides* et quæ sequuntur⁴⁵; ignota sunt alia, verbi gratia, quare pueri octavo die circumciduntur, et qua de causa pro recens natis offeruntur sacrificia.

21. *Increpasti superbos.* Qui superbis resistit, hic increpat superbos : atqui Dominus resistit superbis, Dominus igitur increpat superbos.

22. *Aufer a me opprobrium et contemptum.* Impii in tempore persecutionis exprobrantes, me nihili facient. Rogo itaque ut vana sint opprobria eorum mihi illata. Si quando, inquit, contra carnem sensi, sed conversus rogo divinis verbis vivificari. Si quidem ita ad extremum angustię redactus sum, inquit, rogo liberari me ab iniquis juxta promissionem tuam.

23, 24. *Etenim sederunt principes et adversum me loquebantur,* etc. Ideo, inquit, rogavi ut auferretur opprobrium, quia adversum me loquebantur assidue. Cæterum id agentibus principibus iniquitatis, servus Dei non abscedit a justificationibus ejus : Dei verbis, quæ justificationes vocat, consiliariorum loco ad eam rem usus. Hujusmodi autem homo nullum malum admittit consiliarium. Sed principes hujus sæculi, velut contra Christum convenerunt in unum adversus Dominum et adversus Christum ejus⁴⁶. Ad quos pertinet sapientia hujus sæculi.

25. *Adhæsit pavimento anima mea.* Ad ultimum angustię deductus sum, inquit, compulsus a sceleratis, et rogo salutem mihi tribui secundum promissionem tuam qua dixisti : *Et torrentes non concludent te.*

26, 27. *Vias meas enuntiavi et exaudisti me. . . Viam justificationum tuarum intelligere me fac.* Accepta enim intelligentia mysteriorum ejus, potero circa mirabilia ejus versari et de iis sermonem habere.

28. *Dormitavit anima mea præ tædio.* Docet non posse alio modo sequitiei spiritum expelli, quam per meditationem divinorum eloquiorum. Sobrie itaque

⁴⁵ Exod. xx, 13 seq. ⁴⁶ Psal. ii, 2.

βίω, οὐ χρυσός, οὐκ ἀξίωμα, οὐ δυναστεία· ἀντι δὲ πάντων ἐμοὶ τὰ μαρτύριά σου, εὐφροσύνη καὶ πλοῦτος.

Ἐν τοῖς δικαιώμασι σου μελετήσω· οὐκ ἐπιλήσομαι τῶν λόγων σου. Οὐ μέχρι λέξεως ἡ μελέτη· ἀλλὰ τὸν νενοηκότα ποιεῖ αὐτά. Οὐ γὰρ ἀκραταὶ δικαιομάτων Θεοῦ δίκαιοι παρὰ τῷ Θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ αὐτῶν. Οὕτω γὰρ οὐδέποτε τις αὐτῶν ἐπιλήσεται.

Ἄνταπόδος τῷ δούλῳ σου, ζήσόν με. Καὶ τί βούλεται ἀντιδοθῆναι αὐτῷ ἀνθ' ὧν εἰσενέγκατο, εἰς τὸ φωτισθῆναι αὐτοῦ τὴν διάνοιαν, εἰς τὸ γινῶναι τὰ θαυμαστὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ; Ἀποκάλυψον τοῖς ὀφθαλμοῦς μου, καὶ κατανοήσω τὰ θαυμάσια ἐκ τοῦ νόμου σου. Οὐκ οικεῖαν, φησί, τὴν ἐν τῷ βίῳ πεπονημαὶ ματαιότητά· διὸ αἰτῶ γινῶσιν τῶν θείων δέξασθαι ἐντολῶν· αἱ μὲν γὰρ γνωσταὶ εἰσιν· αἱ δὲ ἄγνωστοι γνωσταὶ μὲν ὡς τὸ, *Οὐ φορεύσεις*, καὶ τὰ ἕτερα· ἄγνωστοι δὲ τὸ, *τίνας χάριν ἐν τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ τὰ βρέφη περιτέμνεται*· ἢ, *τίνας χάριν ὑπὲρ ἀρτιγεννητῶν ἀναφέρονται θυσίαι*.

Ἐπιτιμησὶς ὑπερηφάνοις. Ὁ ἀντιτασσόμενος τοῖς ὑπερηφάνοις, οὗτος καὶ ὑπερηφάνοις ἐπιτιμᾷ. Κύριος δὲ ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, Κύριος ἄρα καὶ τοῖς ὑπερηφάνοις ἐπιτιμᾷ.

Περὶ ἐλς ἀπ' ἐμοῦ θνείδος καὶ ἐξουδένωσιν. Οἱ ἀσεβεῖς ἐν καιρῷ διωγμοῦ θνείδιζοντες ἐξουδενήσουσι με. Αἰτοῦμαι οὖν ἵνα μάταια γένωνται κατ' ἐμοῦ θνείδη. Καὶ εἰ ποτε, φησί, πεφρόνηκα κατὰ τῆς σαρκὸς, ἀλλ' ἐπιστρέψας αἰτῶ τοῖς θείοις ζωοποιηθῆναι λόγοις· εἰ οὕτως εἰς ἐσχάτην ἤκον ἀπορίαν, φησὶν, ἐλαυνόμενος, ἐκ τῶν παρανομοῦντων ἀξιώσωθῆναι κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν σου.

Καὶ γὰρ ἐκάθισαν ἄρχοντες καὶ κατ' ἐμοῦ καταλάλουν. Διὰ τοῦτο, φησὶν, ἤτησα περιαιρεῖσθαι τὸ θνείδος, ἐπεὶ ἔργον εἶχον τὸ λαλεῖν κατ' ἐμοῦ. Πλὴν καὶ τῶν ἀρχόντων τῆς ἀδικίας ταῦτα ποιοῦντων, ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος οὐκ ἀφίσταται τῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ· τοὺς τοῦ Θεοῦ λόγους, ἅπερ ἐφη δικαιομάτα, συμβούλους ἔχων πρὸς τοῦτο. Οὐδ' ἕνα δὲ πονηρὸν ὁ τοιοῦτος ἐπιδέχεται σύμβουλον. Ἄλλὰ καὶ οἱ ἄρχοντες τούτου τοῦ αἰῶνος, καθάπερ ἐπὶ Χριστοῦ *συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ*. Ὡν ἐστὶν ὁ ἡ σοφία τοῦ αἰῶνος τούτου.

Ἐκολλήθη τῷ ἔδαφει ἡ ψυχὴ μου. Εἰς ἐσχάτην ἤκον ἀπορίαν, φησὶν, ἐλαυνόμενος ὑπὸ τῶν παρανομοῦντων, καὶ ἀξιώσωθῆναι κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν σου τὴν λέγουσαν· *Καὶ χεῖμαρροι οὐ συγκλείσουσι σε*.

Τὰς ὁδοὺς μου ἐξηγήτηλα, καὶ ἐπήκουσθε μου. . . Ὅδον δικαιωμάτων σου συνέτισόν με. Σύνεσιν γὰρ τῶν ἐν αὐτοῖς μυστηρίων λαθῶν, ὡς καὶ ταύτην δεῦσαι, δυνήσομαι· περὶ τῶν ἐν αὐτοῖς θαυμασίων ὁμιλεῖν τε καὶ λόγον ποιεῖσθαι.

Ἐνύσταξεν ἡ ψυχὴ μου ἀπὸ ἀκηδίας. Διδάσκει, ὡς τὸ πνεῦμα τῆς ἀκηδίας οὐκ ἐστὶν ἄλλως ἐκβάλλειν ἢ ἐκ τῆς μελέτης τῶν θείων λογίων. Νή-

φειν ουν και γρηγορειν χρη δια τον ειποντα: Γρη- A
γορειτε και προσευχεσθε.

'Οδον αδικιας επιστησον απ' εμου, και τω
νομο σου ελεησον με. 'Οδον αληθειας ηρετισα-
μην. Το μεν αιτει παρα Θεου, το δε εαυτω εισφερειν
βυλογει.

'Αποστρεψον τους οφθαλμους μου του μη
ιδειν ματαιότητα. Ματαιότης εστιν η περι τας θεας
μανια, η περι των μη δεοντων θεωρια, και η κατα
διανοιαν δε ατοπος φαντασια, ην και σαφηνιζει ο
Παυλος λεγων: 'Εν ματαιότητι του νοου αυτων
εσκοτωμένοι τη διανοία οντες, απηλλοτριωμένοι
της ζωης του Θεου. 'Ορα ματαιότητα νοος λεγομέ-
νην, οτ' αν σχη τις νουν, και τουτου μη χρησηται
προς την των αληθων θεωριαν, αλλα παρεχει αυτον
τω δεσμευοντι Σατανα. Τουτο τοινυν ευχόμενος φη- B
σιν: 'Αποστρεψον τους οφθαλμους μου του μη
ιδειν ματαιότητας. Καλ τουτο γαρ χαρις Θεου.
Του αυτου. Τα εν σωματι ωραια και σαρκος οφθαλ-
μοις φαινόμενα καλα, ματαιότητα αποκαλει.

Στησον τω δουλω σου το λογιον σου εις τον
φοβον σου. 'Επειδη παιδαγωγου δικην αναγκαιος ο
φοβος του Θεου εν πασαις εντολαις: τουτου χαριν
επισταναι αυτω αυτον ευχεται τον Θεον. Το δε,
Περίελε τον ονειδισμον μου, μετα το επιστησαι
ωσπερ τινα φυλακα των θειων νομων. Καλ περι
ων ηδη προτερον συνεγνω εαυτον ονειδων εξομολο-
γεται.

Στησον τω δουλω σου το λογιον σου. 'Επει
δουλος σου τυγχάνων φοβομαι σε, βοουμαι δε λο- C
γιως και κατα τον λογον φοβον εχειν, στησον το
λογιον σου εις τον φοβον σου, τον οντα ον, ουκ απ'
ου φοβη συ, αλλ' απ' ου' εγω φοβομαι σε. 'Ινα μη
δε ανευ λογου φοβον, μηδε ανευ φοβου λογον εχωμεν.
'Εσται δε ο Θεος το λογιον αυτου εις τον φοβον αυ-
του, βεβαιων δι' αποδειξεως αυτο τοις ευλαβεισιν.
'Ωσπερ γαρ τινες εισιν εχοντες ζηλον, αλλ' ου κατ'
επιγνωσιν, ουτως εισι τινες εχοντες φοβον Θεου,
αλλ' ου κατ' επιγνωσιν. Περίελε τον ονειδισμον
μου ον υπωπτουσα. Ποιησας ο προφητης ως ανθρω-
πος αμαρτιαν, παρακαλει, επει ορα τον ονειδισμον
παρακολουθουντα εν τω θελω δικαστηριω μετα την
αναστασιν, και λεγει τον προκειμενον στιχον. Ουκ
αν δε λεγοις τουτο λεγων: Περίελε τον ονειδισμον σου.
'Οταν γαρ ονειδιζομαι δια τον Χριστον, εκεινος ο D
ονειδισμος ουκ εστιν εμδς, αλλα του Χριστου: οταν
δε ονειδιζομαι δια τας εμας αμαρτιας, και μη μετα-
νω, ουκ οφελω λεγειν: Περίελε τον ονειδισμον
μου απ' εμου, ον υπωπτουσα, οτι τα κριματα
σου χρηστα.

'Ιδου επεθυμησα τας εντολας σου, εν τη δικαιο-
συνη σου ζησον με. 'Αμοιβην αιτει την δικαιαν
ζωην και κατ' αρτην, ου μονον φυλαξας τας εντο-
λας, αλλα και ερωτικως περι αυτας διακειμενος, και
ουκ αλλων χαριν, αλλ' αυτας και δι' αυτας εκτελων.
Καλ επει δικαιοσυνη του Πατρος ο Υιδς, ο εν Υιω
ζησαι βουλόμενος τουτο φησι.

agere et vigilare convenit propter eum qui dicit: A
Vigilate et orate.

29, 30. Viam iniquitatis amove a me, et de lege
tua miserere mei. Viam veritatis elegi. Illud quidem
a Deo postulat, hoc se sibi ascribere confitetur.

37. Averte oculos meos ne videant vanitatem. Va-
nitas est spectaculorum insanus amor, illicita rerum
speculatio, absurda phantasia in mente recepta,
quam significat Paulus his verbis: In vanitate men-
tis suæ, tenebris obscuratum habentes intellectum,
alienati a vita Dei. Animadvertite vanitatem mentis
dici, cum quis mente pollens, ea non utitur ad ve-
ritatis contemplationem; sed præbet eam Satanæ
colliganti. Hoc igitur precando ait: Averte oculos
B meos ne videant vanitates. Nam et illud gratia Dei
est. Eiusdem. Corporea quæ speciosa sunt, et ocu-
lis carnis pulchra videntur, vanitatem appellat.

38. Statue servo tuo eloquium tuum in timore tuo.
Quoniam in omnibus præceptis timor Dei prædagogi
instar necessarius est, ideo rogat Deum ut statuat
sibi illum. Illud autem: Amputa opprobrium meum,
dicit postquam quemdam cen custodem divinarum
legum constituit. Et jam iterum constat oppro-
bria de quibus prius se sibi conscium esse dixerat.

Statue servo tuo eloquium tuum. Quia servus tuus
cum sim, timeo te, voloque rationaliter et secun-
dum verbum timorem habere, statue eloquium tuum
in timorem tuum: qui revera tuus est, non quod
tu timeas, sed quia ego timeo te. Ut autem nec sine
verbo timorem, nec sine timore verbum habeamus,
statuit sane Deus eloquium suum in timorem suum,
per certa argumenta firmans illud apud pios homi-
nes. Quemadmodum enim quidam sunt zelum ha-
bentes, sed non secundum scientiam, ita sunt
quidam habentes timorem Dei, sed non secundum
scientiam. Amputa opprobrium meum, quod suspi-
catus sum. Cum Propheta peccasset ut homo, orat
et deprecatur opprobrium quod futurum videt post
resurrectionem in divino tribunali, et recitat hunc
versum. Neque dixeris hoc modo: Amputa oppro-
brium tuum. Nam cum opprobriis afficior propter
Christum, illud opprobrium non est meum, sed
Christi est: cum autem opprobriis afficior propter
peccata mea, neque poenitentiam ago, non oportet
me dicere: Amputa opprobrium meum a me, quod
suscipatus sum, quia judicia tua jucunda.

40. Ecce concupivi mandata tua, in æquitate tua
vivifica me. Probam et in virtute actam vitam in
præmium postulat: non solum quia præcepta ser-
vavit, sed quia amoris affectu illa complectitur, nec
alterius rei causa, sed illa solum quærens et pro-
pter illa agens. Et quia Filius est justitia Patris, il-
lud ait qui in Filio vitam agere vult.

⁴⁷ Matth. xxvi, 41. ⁴⁸ Ephes. iv, 17, 18. ⁴⁹ Rom. x, 2.

41. *Et veniat super me misericordia tua, Domine.* A Si misericordiam tuam, ait, consequar, quæ misericordia per salutare tuum ad me accedet, fiduciam habebō adversus eos qui mihi opprobrium dicunt, et adversum me insurgunt.

42. *Et respondebo exprobrantibus mihi verbum, quia speravi in sermonibus tuis.* Respondebo enim non æquum esse conviciis onerari eum qui ea tenet dogmata; quæ irrident impuri illi homines a fide alieni. Ego vero ostendam illa prudentiæ atque sapientiæ plena esse. Respondebo autem verbum, quia in verbis tuis supersperavi.

43. *Et ne auferas de ore meo verbum veritatis usquequaque, quia in iudiciis tuis supersperavi.* Usque ad extremum, inquit, halitum; si indigne vivamus iis quæ recte loquimur, Deus auferet verbum veritatis de ore nostro.

44. *Et custodiam legem tuam semper.* (47) Custos, inquit, ero legis tuæ: neque modo recte me geram, modo secus; sed et in præsentī et in futuro vitæ meæ tempore legem implebo.

46. *Et loquebar in testimoniis tuis in conspectu regum.* Talis fuit Paulus, talis Petrus, talis apostolorum et martyrum chorus. Hæc martyri conveniunt qui propter Christum ad reges et præsides adducitur; convenit item iis qui os aperiant in conspectu sanctorum animo regio præditorum. Dedecore namque dignus qui verbum accipiens a Deo, non eo utitur ad Evangelium annuntiandum virtute multa. Proba namque vita fiduciam parit.

47. *Et meditabar in mandatis tuis quæ dilexi valde.* *Et levavi manus meas ad mandata tua.* Manus hic vocat operandi virtutes. Operatio enim est finis meditationis mandatorum. Nam post assumptionem Verbi mandatorum, operæ pretium est manus extendere ad mandatorum operationem; non ex tristitia aut ex necessitate, sed ex affectu. Ac postea frequenter super iis meditari, ac de iis loqui oportet.

49. *Memor esto verbi tui servo tuo.* Et cujusnam verbi memorem esse rogat, nisi, ut sit cum illis juxta promissionem suam, quæ consolatio ipsius fuit in persecutionibus?

50. *Hæc me consolata est in humilitate mea.* Septuaginta: *Reviviscere facies me.* Hæc spes per verbum tuum oblata mihi, consolata est me, et solatio mihi fuit. Nam si quando casus, aut periculum, aut mortis exspectatio, gravis morbus, aut opum jactura aut persecutio quælibet, aut aliorum quidpiam, quæ vulgo gravia existimantur, evenit mihi, spes erga te mea consolationi mihi erat. *Quia eloquium tuum revivificavit me.* Nihil æque animam rationalem vivere facit, vita scilicet ipsi propria, atque eloquium Dei. Nam dum augetur eloquium Dei, sive conceptum, sive comprehensum in hominis anima, tantumdem augentur quæ vitam spectant. Illa autem sunt,

(47) Alius codex hæc Eusebio tribuit.

Και ἔλθοι ἐπ' ἐμὲ τὸ ἔλεός σου, Κύριε. Εἰ τοῦ σοῦ ἐλέους τύχω, φησί, τοῦτο δὲ τὸ ἔλεος διὰ τοῦ σωτηρίου σου γενήσεται μοι, παρρησίαν ἔξω πρὸς τοὺς ὀνειδίζοντας καὶ ἐπανισταμένους μοι.

Καὶ ἀποκριθήσομαι τοῖς ὀνειδίζουσί μοι λόγον, ὅτι ἠλίπισα ἐπὶ τοῖς λόγοις σου. Ἐρῶ γὰρ, ὡς οὐκ ἄξιός ὀνειδίζεσθαι τὸν τὰ τοιαῦτα δόγματα ἔχοντα, ἅτινα γελῶσιν οἱ τῆς πίστεως ἀλλότριοι οἱ μωροί. Ἐγὼ δὲ συνέσεως ἀποδείξω καὶ σοφίας πεπληρωμένα. Ἀποκριθήσομαι δὲ λόγον, ἐπεὶ εἰς τοὺς λόγους σου ἐπήλιπισα.

Καὶ μὴ περιέληξ ἐκ τοῦ στόματός μου λόγον ἀληθείας ἕως σφόδρα ὅτι ἐπὶ τοῖς κρίμασι σου ἐπήλιπισα. Μέχρι τῆς ἐσχάτης πνοῆς, φησὶν. Ἐάν ναξίως ὦν καλῶς λέγομεν βιώσωμεν, περιελεῖ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας ἐκ τοῦ στόματος ἡμῶν ὁ Θεός.

Καὶ φυλάξω τὸν νόμον σου διὰ παντός. Φύλαξ, φησὶν, ἔσομαι τοῦ νόμου σου, οὐ ποτὲ μὲν κατορθῶν, ποτὲ δὲ οὐ· ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ παρουσίᾳ ζωῆς, φησὶ, καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ τοῦτον κατορθώσω.

Καὶ ἐλάλουν ἐν τοῖς μαρτυρίοις σου ἐναντίον βασιλέων. Τοιοῦτος γέγονεν ὁ Παῦλος, τοιοῦτος ὁ Πέτρος, τοιοῦτος τῶν ἀποστόλων ὁ χορὸς καὶ τῶν μαρτύρων. Ἀρμόσει τοῦτο τῷ μάρτυρι τῷ ἐπὶ ἡγεμόνας καὶ βασιλεῖς ἀγομένῳ διὰ Χριστόν· ἀρμόσει καὶ τοῖς ἀνοίγουσι τὸ στόμα ἐπὶ τῶν βασιλικῶν τὰς ψυχὰς ἀγίων. Αἰσχύνῃς γὰρ ἄξιός ὁ μὴ πρὸς τὸ εὐαγγελίζεσθαι δυνάμει πολλῆ ῥῆμα λαβὼν ἐκ Θεοῦ· ἢ γὰρ ἔνομος ζωῆ παρρησίας δημιουργός.

Καὶ ἐμελέτων ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου, αἷς ἡγάπησα σφόδρα. *Καὶ ἦρα τὰς χεῖράς μου πρὸς τὰς ἐντολάς σου.* Χεῖρας ἐναυθα τὰς πρακτικὰς ἐνεργείας εἶναι φησὶν. Ἡ γὰρ πρᾶξις τέλος μελέτης ἐστὶν ἐντολῶν· μετὰ γὰρ ἀνάληψιν τοῦ τῶν ἐντολῶν λόγου καλὸν τὸ ἐπᾶραι τὰς χεῖρας ἐπὶ τὰς τῶν ἐντολῶν πρᾶξεις· μὴ ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης, ἀλλὰ καὶ διαθέσεως· καὶ μετὰ ταῦτα συνεχῶς περὶ αὐτῶν ἀδολεσχεῖν τε καὶ διαλέγεσθαι.

Μνήσθητι τὸν λόγον σου τῷ δούλῳ σου. Καὶ ποῖος ὁ λόγος οὐ μνησθῆναι αὐτὸν ἀξιοί, ἢ τὸ εἶναι μετ' αὐτῶν, καθ' ἣν δέδωκεν αὐτοῖς ἐπαγγελίαν, ἥτις καὶ παράκλησις αὐτοῖς ἐν τοῖς διωγμοῖς ἐγένετο;

Αὕτη με παρεκάλεσεν ἐν τῇ ταπεινώσει μου. Οἱ ἑβδομήκοντα· *ἀναζώσεις με.* Αὕτη τις ἡ ἐλπίς, ἐγγινομένη μοι ἀπὸ τοῦ σοῦ λόγου, παρεκάλεσέ με, καὶ παρεμυθίσάτο με, εἰς τὸ· εἰ ποτε περιστάσεις ἢ κίνδυνος, ἢ θανάτου δοκιμὴ, νόσος χαιρετῆ, ἢ ἀπώλεια τῶν ὑπαρχόντων, ἢ διωγμοῦ, ἢ εἴ τι δὴ ποτε τῶν νομιζομένων χαιρετῶν κατελάμβανέ με, ἢ ἐπὶ σὲ ἐλπίς παράκλησις μου ἦν. Ὅτι τὸ λόγιόν σου ἐζήσέ με. Οὐδὲν ἄλλο ποιεῖ ζῆν λογικὴν ψυχὴν τῆν ἐαυτῆς ζῶν ὡς τὸ λόγιον τοῦ Θεοῦ. Καθ' ὃ γὰρ αὐξεῖ τὸ λόγιον τοῦ Θεοῦ, καὶ νοούμενον καὶ παραλαμβανόμενον εἰς τὴν τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴν, κατὰ τοῦτο αὐξεται καὶ τὰ τῆς ζωῆς. Ταῦτα δὲ ἐστὶν ὁ

σὺν ἀρετῇ ζῆν ἐν ταῦτα· μετὰ ταῦτα δὲ καὶ τὴν αἰώνιον ἂ
 δίδωσι ζωὴν.

Υπερήφανοι παρηγόμουν ἕως σφόδρα, ἀπὸ δὲ τοῦ νόμου σου οὐκ ἐξέκλινα. Ἐν αὐτῷ γὰρ ἐπολιτευόμην τηρῶν τὸ ἡγεμονικόν μου, ἵνα μὴ γένηται ῥῆμα κρυπτόν ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἀνόμιμον. Ἐκείνων γὰρ λίαν παρανομούντων, οὐδὲ κατὰ μικρὸν ἐγὼ τὸν νόμον σου παρέβαινον.

Ἐμνήσθην τῶν κριμάτων σου ἀπ' αἰῶνος, Κύριε, καὶ παρεκλήθην. Μεμνημένος γὰρ τῶν ἀπ' αἰῶνος καὶ ἕως αἰῶνος ἀποδοθησομένων ἐκάστω, παρακαλεῖται καὶ ἄλυπος ὁ δίκαιος μένει λέγων· Οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ ῥῆν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς. Ὡν ἐποίησας πάλαι τοῖς ἀδικοῦσι τὸν Ἰσραὴλ, μνημονεύσας κριμάτων, παρεκλήθην· εἰδὼς, ὡς οὐδὲ αὐτὸς ἐν τοῖς διωγμοῖς ἐγκαταληφθῆσομαι, καὶ ὡς πάντα κατὰ Θεοῦ κρίσιν τοῖς ἀνθρώποις συμβαίνει.

Ἄθυμία κατέσχε με ἀπὸ ἀμαρτωλῶν τῶν ἐγκαταλιμπανόντων τὸν νόμον σου. Ἐπὶ τῶν ἀμαρτωλῶν, οἱ μὲν ἀνόμιως ἀμαρτάνουσι, τῷ μὴδὲ τὴν ἀρχὴν πειρασθῆναι νόμων· αἱ δὲ ἐν νόμῳ, τῷ παραβαίνειν αὐτόν. Καὶ μετ' ὀλίγα· Εἴ τι γὰρ πάσχει ἐν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη· καὶ ἐὰν δοξάζεται ἐν μέλος, συγκαίρει πάντα τὰ μέλη. Καὶ ἐπὶ τοῖς ἀδελφοῖς οὖν ἡμῶν τοῖς ἀμαρτάνουσι, λυπεῖσθαι καθήκει, ὅτι τοιοῦτοί εἰσι, καὶ οὕτω διακείσθαι κατὰ τὸν ἄγιον τοῦτον.

Ψαλλὰ ἦσαν μοι τὰ δικαιώματά σου ἐν τόπῳ παροικίας μου. Τόπον παροικίας τὸν παρόντα βίον παροικίᾳ· κατὰ τὸ· Εἰδότες, ὅτι ξένοι καὶ παρεπίδημοι ἦσαν ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐν ᾧ εὐρύθμος εὐφραϊνὸν λέγων τὰ δικαιώματά σου· τοῦτο μὲν θεωρῶν, τοῦτο δὲ πράττων αὐτά.

Διελογισάμην τὰς ὁδοὺς σου, καὶ ἐπέστρεψα τοὺς πόδας μου εἰς τὰ μαρτύριά σου. Ἐπαίδη πᾶσαν τὴν γνώμην εἰς τὰς σὰς, φησὶν, ἀνέθηκα ἐντολάς, τούτου χάριν τῶν μαρτυριῶν ἐπορεύθη τὴν ὁδόν.

Ἦτοιμώσθην καὶ οὐκ ἐταράχθην. Εἰδὼς τὸ εἰρημένον· Τέκνον, εἰ προσέρχῃ δουλεύειν τῷ Κυρίῳ, ἔτοίμασον τὴν ψυχὴν σου εἰς πειρασμόν· καὶ τοῦτο μελετῶν διαπαντὸς ἐν ταῖς ἐφόδοις οὐκ ἐταραττόμην, ἅτε μεμελετηκῶς αὐτὰς φέρειν γενναίως.

Σχοινία ἀμαρτωλῶν περιεπλάκησάν μοι. Καὶ τίνα ἦν τὰ σχοινία, ἢ οἱ πονηροὶ λογισμοί, δι' ὧν τῆς κατὰ Θεὸν στάσεως ἐπεχείρουν καταβαλεῖν;

Μεσονύκτιον ἐγεγερόμην τοῦ ἐξομολογήσασθαί σοι. Οὐ γὰρ μεθ' ἡμέραν μόνον, ἀλλὰ καὶ νύκτωρ, κατ' αὐτὸ τῆς νυκτὸς τὸ μεσαίτατον, ἐν ᾧ μετὰ πλείονος ἡδονῆς ὁ ὕπνος τοῖς ἀνθρώποις ἐπέρχεται, ὕμνων σε διετέλουν, καὶ τὰς δικαίας σου ψήφους ἀνηψήμουν. Τοῦτο καὶ ὁ θεὸς Ἀπόστολος μετὰ τοῦ Σίλα πεποίηκε, καὶ τὸν πόδα κάκει προσεδεδεμένος, μετὰ αἰκίας καὶ μάστιγος τῇ προσευχῇ τὴν ὕμνωδίαν

cum virtute in hac vita agere; post hæc autem et vitam largitur æternam.

51. *Superbi inique agebant usquequaque, a lege autem tua non declinavi.* In illa enim vitam agebam observans vim animæ principalem, ne fieret in corde meo verbum absconditum illegitimum. Illis enim iniquissime agentibus, ne tantillum quidem ego legem tuam transgressus sum.

52. *Memor fui iudiciorum tuorum a sæculo, Domine, et consolatus sum.* Memor enim eorum quæ a sæculo usque in sæculum singulis danda sunt, consolationem justus accipit, nec in tristitia agit, dicens: *Non sunt condignæ passionibus hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis*⁵⁰. (*Alius codex.*) Memor iudiciorum quæ olim tulisti adversus eos qui injuriam facerent Israeli, consolatus sum: gnarus, neque me in persecutionibus comprehendendum fore, atque omnia secundum Dei iudicium hominibus contingere.

53. *Defectio tenuit me pro peccatoribus dereliquentibus legem tuam.* Peccatores, alii absque lege peccant qui nunquam leges vel tantillum experti sunt; alii in lege peccant cum transgrediuntur illam. *Et post pauca*: Si quid enim patitur membrum unum, una patiuntur omnia membra. Et si laudetur unum membrum, congaudent omnia membra⁵¹. Par est ergo de fratribus etiam nostris qui peccant dolere, quia scilicet tales sunt; et pari modo affectos nos esse, quo sanctus ille.

54. *Cantabiles mihi erant justificationes tuæ in loco peregrinationis meæ.* Locum peregrinationis præsentem vitam dicit; juxta illud: *Scientes quia peregrini et hospites erant super terram*⁵². In quo modulate lætabar narrans justificationes tuas. Sive contemplans, sive operans illas.

59. *Cogitavi vias tuas, et converti pedes meos in testimonia tua.* Quoniam, inquit, totam mentem præceptis tuis addixi, ideo in via testimoniorum tuorum incesi.

60. *Paratus sum et non sum turbatus.* Cum sciam illud: *Fili, si accedis ad serviendum Domino, præpara animam tuam ad tentationem*⁵³: hæc semper meditans, in incursibus inimicorum non sum turbatus, utpote meditatione paratus ad ea fortiter ferenda.

61. *Funes peccatorum circumplexi sunt me.* Et quinam funes, nisi malæ cogitationes, quibus me a Dei gratia deturbare conabantur?

62. *Media nocte surgebam ad confitendum tibi.* Non enim die tantum, sed etiam noctu, et sub ipsu noctis dimidium, quo majore voluptate somnus homines occupat, hymnis ad tui laudem canendis vacabam, et juxta judicia tua decantabam. Hoc divinus etiam Apostolus cum Sila fecit, et alligatus pede, vulneribus et flagris oneratus, orationem hymnorum cantu temperavit, et optimarum vigiliarum

⁵⁰ Rom. viii, 18. ⁵¹ I Cor. xii, 26. ⁵² Hebr. xi, 13. ⁵³ Eccli. ii, 1.

fructum percepit⁶⁴. Divinæ namque munificentiae A donis auctus est.

63. *Particeps ego sum omnium timentium te.* Perfectus homo particeps Christi fuerit, juxta dictum illud: *Nam Christi participes facti sumus*⁶⁵. Hic autem quasi initiatus, se timentium Dominum participem esse dicit; neque tantum timentium, sed etiam eorum qui propter timorem Dei ejus præcepta servant. Argumentum autem timoris Dei est observatio præceptorum.

64. *Misericordia tuae, Domine, plena est terra. Justificationes tuas doce me.* Prophetice quæ futura sunt enuntiat, plenam scilicet fore universam terram timentium Dominum. Et hoc, inquit, non ex alio usu quam ex tua misericordia; nam tu ipse id misericorditer facis, teipsum dans hominibus doctorem.

65. *Bonitatem fecisti cum servo tuo, Domine.* Docetur qui divinis eloquiis eruditus est, ne ingratus sit in Deum beneficia conferentem. Nunquam enim a peccatis liberatus fuisset, et annumeratus servus Dei, nisi divina quædam gratia eorum ipsis in causa fuisset.

67. *Præquam humiliarer ego deliqui.* Traditus, inquit, ob pristina peccata mea, humiliatus sum, hoc ex justo Dei judicio passus. Ideoque castigationi traditus, rogo mihi doctrinam immitti, ut cognoscam humiliationem illam mihi per bonitatem et ad castigationem evenisse.

68. *Bonus es tu, Domine.* Qui justus est in omnibus, quantumvis molesta sint quæ accidunt, dicit Deo: *Bonus es tu.* Simile est illud: *Benedicam Dominum in omni tempore*⁶⁶. — *Et in bonitate tua doce me justificationes tuas.* Et rogat a bonitate Dei edoceri, quia bonæ sunt justificationes Dei, ad cujusque meritum accommodatæ: de quibus apte dicatur: *Et justificata sunt judicia tua, Deus*⁶⁷.

69, 70. *Multiplicata est super me iniquitas superbiorum.* Eo usque, ait, superbiam processerunt, ut cordi eorum id quod sequitur acciderit. *Coagulatum est sicut lac cor eorum.* Tentationibus malis gravibusque traderis, quibus in vita humiliaberis. Et docebunt te corpus tuum castigare et in servitutum redigere, nec incedere in lata et spatiosa via superbiorum, sed in angusta et arcta. Nam tenue est cor sanctorum, cor autem superbiorum pingue.

71. *Bonum mihi quia humiliasti me.* Ac si diceret: Mihi placeo in infirmitatibus, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis, ut dignus videar justificationibus tuis, quærens ea quæ alias edisci non possunt.

72. *Bonum mihi lex oris tui, super millia auri et argenti.* Ediscit initiatus homo quanto sit honore donatus.

73. *Manus tuæ fecerunt me.* Altera dignitas, quod

ἐκέρασε, καὶ τῆς καλῆς ἀγρυπνίας ἐτρόγησε τὸν καρπὸν. Τῆς θείας γὰρ φιλοτιμίας ἀπέλευσεν.

Μέτοχος ἐγὼ εἰμι πάντων τῶν φοβουμένων σε. Ὁ μὲν τέλειος Χριστοῦ ἂν εἴη μέτοχος, κατὰ τὸ εἰρημένον· Μέτοχοι γὰρ τοῦ Χριστοῦ γενόμεθα. Ὁ δὲ παρὼν, ὡς εἰσαγόμενος, τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον μέτοχον ἑαυτὸν εἶναι λέγει· οὐχ ἀπλῶς δὲ τῶν φοβουμένων, ἀλλὰ τῶν διὰ τὸ φοβεῖσθαι φυλασσόντων τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ. Δείγμα δὲ τοῦ θείου φόβου ἡ τῶν ἐντολῶν φυλακὴ.

Τοῦ ἐλέους σου, Κύριε, πλήρης ἡ γῆ. Τὰ δικαιοῦματά σου διδάξόν με. Προφητικῶς τὰ ἐσόμενά φησιν, ὡς ἔσται πᾶσα ἡ γῆ πλήρης τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον. Καὶ οὐκ ἐξ ἑτέρας φησὶ τοῦτο χρείας γενήσεται ἢ ἐκ τοῦ σοῦ ἐλέους· καὶ αὐτὸς γὰρ τοῦτο ἐλεητικῶς ποιεῖς, ἐπιτιδοὺς ἑαυτὸν τῶν ἀνθρώπων εἶναι διδάσκαλον.

Χρηστότητα ἐποίησας μετὰ τοῦ δούλου σου, Κύριε. Διδάσκειται ὁ τὰ θεῖα λόγια πεπαιδευμένος μὴ ἀναισθητῶς ἔχειν τὰς τοῦ Θεοῦ εὐεργεσίας. Οὐ γὰρ ἄλλως ἀπήλλακτο μὲν τῆς ἁμαρτίας, κατηρήθητο δὲ ἐν δούλοις Κυρίου, εἰ μὴ θεῖα τις χάρις τούτων αὐτῷ αἰτία γέγονεν.

Πρὸ τοῦ με ταπεινωθῆναι ἐγὼ ἐπλημμέλησα. Διὰ τὰς προτέρας μου, φησὶ,πραχθείσας ἁμαρτίας παραδοθεὶς, ἐταπεινώθη, κρῖσει δικαίᾳ τοῦ Θεοῦ τοῦτο παθὼν. Οὐ δὴ καὶ χάριν παιδείᾳ παραδοθεὶς, δέομαι διδασκαλίας ὡς ἂν γινώ, ὅτι ἡ ταπεινωσις ἡ γενομένη μοι κατὰ χρηστότητα καὶ παιδείαν ἐγένετο.

Χρηστὸς εἶ σύ, Κύριε. Ὁ δίκαιος ἐπὶ πᾶσι, κἂν ἢ πικρὰ τὰ συμβαίνοντα, λέγει τῷ Θεῷ· Χρηστὸς εἶ σύ. Τοιοῦτον καὶ τὸ· Ἐὐλόγησώ τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ. Καὶ ἐν τῇ χρηστότητι σου διδάξόν με τὰ δικαιοῦματά σου. Καὶ δεῖται τὸ χρηστῷ Θεοῦ διδαχθῆναι· ὅτι χρηστὰ τὰ δικαιοῦματα τοῦ Θεοῦ πρὸς τὴν ἀξίαν ἐκάστου γινόμενα· ἐφ' οἷς λέγειν ἀξιόν· Ἐδικαιώθη τὰ κρίματά σου, ὁ Θεός.

Ἐπληρώθη ἐπ' ἐμὲ ἀδικία ὑπερηφάνων. Ἐπὶ τοσοῦτον, φησιν, ἤλασαν ὑπερηφανίας, ὡς γενέσθαι τὴν καρδίαν ἐν αὐτοῖς. Ἐτυρώθη ὡς γάλα ἡ καρδία αὐτῶν. Τοῖς πονηροῖς καὶ μοχθηροῖς πειρασμοῖς παραδοθῆση βίῳ καὶ πολιτείᾳ ταπεινοῦσι, καὶ μὴ ὀδεύειν τὴν πλᾶταιαν καὶ εὐρύχωρον τὴν τῶν ὑπερηφάνων, ἀλλὰ τὴν στενήν καὶ τεθλιμμένην· λεπτή μὲν γὰρ ἡ τῶν ἁγίων, πῖον δὲ ἡ τῶν ὑπερηφάνων καρδία.

Ἄγαθόν μοι, ὅτι ἐταπεινώσας με. Ὅσει ἔλεγεν Εὐδοκῶ ἐν ἀσθενείαις, ἐν ὕβρεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν διωγμοῖς, ἐν στενοχωρίαις, ἀξιὸς ὀφθῆναι τῶν ὧν δικαιοματῶν, ζητῶν ἅπερ οὐκ ἔστιν ἄλλως μαθεῖν.

Ἄγαθός μοι ὁ νόμος τοῦ στόματός σου ὑπὲρ χιλιᾶδας χρυσοῦ καὶ ἀργυρίου. Ὅσης ἡξίωται ἄνθρωπος διδάσκειται εἰσαγόμενος.

Αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με. Ἐτερον ἀξίωμα τὸ

⁶⁴ Act. xvi, 25. ⁶⁵ Hebr. iii, 14. ⁶⁶ Psal. xxxiii, 2. ⁶⁷ Psal. xviii, 10.

δεκτικὸν αὐτὸν εἶναι καὶ χωρητικὸν τῆς αὐτοῦ δια-
νοίας. *Συνέτισόν με, καὶ μαθήσομαι τὰς ἐντολάς σου.* Τῆ ἐπι τῆς ποιήσεως εὐχαριστία λίαν ἀκολούθως ἢ τῆς νοητικῆς δυνάμεως τῆς συνιέναι ποιούσης τὰς ἐντολάς.

Οἱ φοβούμενοί σε, θύονται σε, καὶ εὐφρανθήσονται. Διδάσκει, ὡς οὐκ αὐτὸς μόνος καθέξει τὸ χάρισμα, φθάσει δὲ καὶ εἰς πάντας τοὺς φοβουμένους τὸν Κύριον. Τοῖς γὰρ εὐσεβέσι μόνοις ἐστὶν ἡδὺς, αἰσθητῶς δὲ ὁραθεὶς καὶ κατὰ τὸν λόγον καὶ κατὰ τὰ νοήματα τῆς σοφίας ἣν ἔχει· τοῖς δὲ ἄλλοις βαρὺ· ἐστὶ καὶ βλεπόμενος. Ὅτι ἀνόμοιοι τοῖς ἄλλοις ὁ βίος αὐτοῦ καὶ ἐξηλλαγμένοι αἱ τρίβοι αὐτοῦ, διὰ τοῦτο δὲ φησιν· *Εὐφρανθήσονται, ὅτι εἰς τοὺς λόγους σου ἐπήλπισα.*

Ἔγνων, Κύριε, ὅτι δικαιοσύνη τὰ κρίματά σου. Β Διδασκόμεθα, ὡς πάντα ἡμῖν ὁ Θεὸς δικαίως ἐπιφέρει· ὥστε ἀναγκαῖον μὴ ὀλιγωρεῖν ἡμᾶς ἐν ταῖς παιδείαις, προσπίπτειν δὲ μᾶλλον, καὶ ἐκ τῆς τοῦ νόμου φυλακῆς τὴν ἔλεον ἐξαιτεῖν.

Γενηθήτω δὴ τὸ ἔλεός σου τοῦ παρακαλέσαι με. Ἐλεός τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός, ὃς καὶ παρεκάλεσεν ἡμῶν τὰς καρδίας τυραννουμένας ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ. Ἡ καὶ οὕτως· Δέομαι κατὰ τὸν σὸν Λόγον ἐμοὶ τῷ δούλῳ σου ἐπὶ παρακλήσει· καὶ παραμυθία τὸ ἔλεός σου γενέσθαι. Πολλοὶ γὰρ παρακλήσεως τυχόντες ἐπαυῶνται, ὡς ἐξ ἰδίας φρονήσεως τεῦτ' ἐσηκέναι. Ὅπως μὴ ὡσαύτως τούτοις πλανηθῶ, ἐμοὶ τῷ δούλῳ σου τὸ ἔλεός σου, κατὰ τὸ λόγιόν σου, γενέσθω.

Ἐλθέτωσαν μοι οἱ οἰκτιριστοὶ σου, καὶ ζήσομαι. C Ὅσπερ ὑπέσχο, φησί, τὴν παράκλησιν οὕτως ποιήσον, τῶς σοὺς οἰκτεῖρων οἰκέτας.

Αἰσχυρῆθησαν ὑπερήφανοι, ὅτι ἀδίκως ἠνόμησαν εἰς ἐμέ. Εἰ τύχοιμι, φησί, τῆς παρὰ σοῦ βοηθείας, τότε οἱ πονηροὶ δηλαδὴ δαίμονες καὶ ἄνθρωποι τῆς ἀληθείας ἐχθροὶ αἰσχυρῆθησονται. Ἐγὼ δὲ, ἐκεῖνων αἰσχυνομένων, οὐκ ἐπαρθήσομαι· ἀλλ' ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου ἀδολεσχήσω.

Ἐπιστρέψάτωσαν μοι οἱ φοβούμενοί σε. Τῆς παρὰ τῶν σῶν οἰκετῶν διδασκαλίας τύχοιμι. Ἔστα δὲ τοιαύτη, οἷα καὶ ἐπιστρέφειν εἰδυῖα ψυχὰς, διὰ τὸ πλουτεῖν τὸν φόβον τὸν σὸν.

Γενηθήτω ἡ καρδία μου ἄμωμος. Οὐκ ἂν μετὰ τοσαῦτα ἔχων καρδίαν ἄμωμον ἔλεγε· *Γενηθήτω ἡ καρδία μου ἄμωμος.* Τούτῳ παραπλήσιον· *Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοί, ὁ Θεός.* Τότε γὰρ μόνον οὐκ αἰσχυρῆσομαι, ὅταν ἄμωμῶς τὰς τοῦ Θεοῦ φυλάξω ἐντολάς.

Ἐκλείπει εἰς τὸ σωτήριόν σου ἡ ψυχή μου, καὶ εἰς τὸν λόγον σου ἐπήλπισα. Διδάσκει ἡμᾶς ὁ Προφήτης ἐπιθυμεῖν τοῦ λόγου, καὶ ἐρωτικῶς ἔχειν πρὸς τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ. Καὶ τί ἂν εἴη ἕτερον τὸ σωτήριον ἢ ἡ παρουσία τοῦ Κυρίου; *Εἰς τὸν λόγον σου ἐπήλπισα.* Νόει ἀντὶ τοῦ, τὴν ἐπαγγελίαν. Λέγεται δὲ λόγιον καὶ ἡ θεόπνευστος Γραφή. Ἐκλείπει τοίνυν οὐ μόνον ὁ τὴν ὑπόσχασιν τὴν θείαν ἀναμένων,

A sit capax talis intelligentiæ. Da mihi intellectum, ut discam mandata tua. Post gratiarum actiones de creatione sua, valde consequenter annectuntur gratiarum actiones pro data cogitandi facultate, quæ mandata intelligere facit.

74. *Qui timent te videbunt te, et lætabuntur.* Docet non se solum eam gratiam consecuturum, sed eam omnibus timentibus Deum obventuram. Nam piis solum hominibus dulcis est; ita ut etiam sensibilibiter videatur, et secundum verbum, et secundum cogitationes sapientiæ quam habet; aliis autem gravis et durus est, etiamsi videatur. Quia aliis dissimilis est vita ejus et diversæ viæ ejus, ideo dicit: *Lætabuntur, quia in verbis tuis supersperavi.*

75. *Cognovi, Domine, quia æquitas judicia tua.* Docemur Deum nobis omnia juste conferre; ita ut consultum sit, nos non animo concidere in castigationibus, sed eas potius amplecti, atque ex legis custodia misericordiam postulare.

76. *Fiat misericordia tua ut consoletur me.* Misericordia Patris Filius, qui consolatus est corda nostra Satanæ tyrannide oppressa. Vel etiam sic: Obsecro te, per Verbum tuum, ut mihi servo tuo ad consolationem misericordia tua accedat. Multi namque qui consolationes accipiunt decipiuntur, quasi ex sua prudentia id nacti fuerint. Ne itaque pari ego modo aberrem, mihi servo tuo fiat misericordia tua, secundum eloquium tuum.

77. *Veniant mihi miserationes tuæ, et vivam.* Quem admodum, inquit, consolationem promisisti, ita promissum imple, ac miserere domesticos tuos

78. *Confundantur superbi, quia injuste iniquitatem fecerunt in me.* Si tuum, inquit, auxilium consequar, tunc maligni dæmones et homines veritatis inimici confundentur. Ego autem, iis pudore affectis, non extollar. Sed *in mandata tua exercor.*

79. *Convertantur mihi timentes te.* Domesticorum tuorum doctrina imbuar, quæ talis erit, ut sciat animas convertere, quia timore tuo dives est.

80. *Fiat cor meum immaculatum.* (48) Etiamsi cor purum habeat, ait: *Fiat cor meum immaculatum.* Huic simile est: *Cor mundum crea in me, Deus* 68. (Alius codex.) Tunc, inquit, non confundar, quando immaculate Dei præcepta servabo.

81. *Deficit in salutare tuum anima mea, et in verbum tuum supersperavi.* Docet nos Propheta desiderare verbum, et vehementi amore salutare Dei prosequi. Ecquid aliud fuerit salutare Dei, nisi adventus Domini? *In verbum tuum supersperavi,* intellige, in promissionem. Eloquium autem vocatur etiam Scriptura divinitus inspirata. Deficit ergo non solum qui divinam promissionem exspectat, necnon

68 Psal. l. 12.

(48) Locus vitiatu.

instantium maiorum solutionem; sed etiam qui divina legit eloquia, et qui eorum mentem accurate ediscere exoptat, et consolationem oblectationemque animi habet cum invenerit.

82. *Defecerunt oculi mei in eloquium tuum.* In Dominum videlicet nostrum Jesum Christum, inquit. Ipsum namque habemus advocatum apud Patrem, et ipse est propitiatio pro peccatis nostris, juxta apostoli vocem⁸⁰. *Dicentes, quando consolaberis me?* Cum verbum adveniet mihi, tunc consolationem accipiam.

83. *Quia factus sum sicut uter in pruina.* Justi etsi viventes sint, quasi mortui ex ærumnis efficiuntur, ita ut utribus magis quam hominibus similes sint, refrigerantes quasi pruina congelata, qui ardorem practicæ vitæ delegerunt. *Ejusdem.* Uter in pruina efficitur, qui carnem suam exsiccat, et nihil in ea ardoris et concupiscentiæ relinquit, sed eam quasi refrigerat.

84. *Quot sunt dies servi tui?* Pauci enim sunt dies hominum super terram, in quibus rogat statim conteri Satanam sub pedibus ejus, ut anima subjiciatur divino Verbo in eam immisso.

85. *Narraverunt mihi iniqui fabulationes.* Aut aniles fabulas vocat Judæorum doctrinam, aut præcepta hominum et nugæ sapientium hujus sæculi.

86. *Omnia mandata tua veritas, inique persecuti sunt me, adjuva me.* Gnarus se in divino tribunali mercedem accepturum pro iis quæ injuste passus est, gestit illud tempus videre.

87. *Paulo minus consummaverunt me in terra.* Parum abfuit quin ex sua persecutione me consummarent.

88. *Secundum misericordiam tuam vivifica me, et custodiam testimonia oris tui.* Os Dei sunt prophetæ qui administrant testimonia, præcepta, justificationes ejus.

In æternum, Domine, verbum tuum permanet in cælo. In profectu versatur, et sublimiora dogmata attingit, atque æternum Patris Verbum meminit, et tantum non illud: *In principio erat Verbum*⁸¹ dicit; deque universi ornatu loquitur, et clare naturam rerum omnem servam ejus vocat.

89. *In generationem et generationem veritas tua.* Duæ sunt generationes quæ Dei veritatem capiunt: Judæorum populus, qui habet legem et prophetas, et Ecclesia. Non in generationes itaque veritas Dei, sed in generationem primam et in generationem secundam. Aliæ autem gentes in errore versantur. Cum autem prior illa generatio rejecit veritatem et dixit: *Tolle, tolle*⁸² de terra hujusmodi, transivit veritas ab illa in hæc generationem. *Fundasti terram et permanet.* Hac veritate terra fundata est. In hoc enim angulari lapide in fundamentum posito,

⁸⁰ I Joan. II, 2. ⁸¹ Joan. I, 1. ⁸² Joan. XIX, 15.

Α και την λύσιν τῶν ἐπιχειμένων κακῶν προσδεχόμενος, ἀλλὰ και ὁ τοῖς θεοῖς ἐντυγχάνων λογίσις, και την τούτων διάνοιαν καταμαθεῖν ἀκριβῶς ἐπιθέμενος, και παράκλησιν και ψυχαγωγίαν ὑπολαμβάνει την εὐρεσιν.

Ἐξέλιπον οἱ ὀφθαλμοὶ μου εἰς τὸ λόγιόν σου. Εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, φησίν. Αὐτὸν γὰρ ἔχομεν παράκλητον πρὸς τὸν Πατέρα, κατὰ την τοῦ ἀποστόλου φωνήν· και αὐτὸς ἰλασμός ἐστι πρὸς τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. Λέγοντες, πότε παρακαλέσεις με; Ὅταν γὰρ ἐπιδημήσει μοι λόγος, τότε παρακαλοῦμαι.

Ὅτι ἐγενήθη ὡσεὶ ἄσχος ἐν πάχῃ. Νεκροὶ μὲν μᾶλλον οἱ ζῶντες ὑπὸ τῶν κακώσεων γίνονται οἱ δίκαιοι, ὡς ἄσχοις εἰκέναι μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις ἀποψυχόμενοι καθάπερ πάχῃ περιπηγυμένη, τὸ θερμὸν και πρακτικὸν προαιρούμενοι. Τοῦ αὐτοῦ. Ἄσχος ἐν πάχῃ γίνεται ὁ τὴν αὐτοῦ σάρκα κατατήξας, και μηδὲν ἐν αὐτῷ πυρῶδες και ἐπιθυμητικὸν ἔω, ἀλλ' ἀποψύξας ὡσπερ αὐτήν.

Πόσαι εἰσιν αἱ ἡμέραι τοῦ δούλου σου; Ὅλγαι γὰρ αἱ τῶν ἀνθρώπων ἡμέραι ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν αἷς εὐχεται εὐθέως συντριβῆναι τὸν Σατανᾶν ὑπὸ τοῖς πόδας αὐτοῦ, ὡς ἂν ὑποτάσσαιτο την ψυχὴν τοῦ θεοῦ Λόγου γεγονότος ἐν αὐτῇ.

Διηγήσαντό μοι παράνομοι ἀδολεσχίας. Ἡ τοὺς γραῶδες μύθους τῶν Ἰουδαίων φησὶ τὰς διδασκαλίας, ἢ και τὰ ἐντάλματα τῶν ἀνθρώπων, και τὰς φλυαρίας τῶν σοφῶν τοῦ αἰῶνος τούτου.

Πᾶσαι αἱ ἐντολαὶ σου ἀλήθεια· ἀδίκως καταδικάζαν με· βοήθησόν μοι. Εἰδὼς, ὡς ἐν τῷ θεῷ δικαστηρίῳ ἀπολήφεται ὑπὲρ ὧν πέπονθεν ἀδικιῶν, ἐπισπεύδει ἰδεῖν καιρὸν ἐκεῖνον.

Παρὰ βραχὺ συνετέλεσάν με ἐν τῇ γῇ. Μικροῦ δεῖν ἐκ τοῦ ὄωγμου αὐτῶν.

Κατὰ τὸ ἔλεός σου ζήσόν με, και φυλάξω τὰ μαρτύρια τοῦ στόματός σου. Στόμα Θεοῦ οἱ διακονήσαντες προφήται τοῖς μαρτυροῖς, και ἐντολαῖς, τοῖς δικαίωμασιν αὐτοῦ.

Εἰς τὸν αἰῶνα, Κύριε, ὁ λόγος σου διαμένει ἐν τῷ οὐρανῷ. Ἐν προκοπῇ γινόμενος, και ὑψηλοτέρων ἅπτεται δογμάτων, τοῦ τε αἰθέριου Λόγου τοῦ Πατρὸς μνημονεύων, και μονονοχὶ τὸ Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, λέγων, και τῆς διακοσμήσεως τοῦ παντός, σαφῶς τε δούλην αὐτοῦ την σύμπασαν κτίσιν ἀποκαλεῖ.

Εἰς γενεάν και γενεάν ἡ ἀλήθειά σου. Δύο εἰσὶ γενεαί, αἱ χωρήσασαι την τοῦ Θεοῦ ἀλήθειαν, ὁ τε τῶν Ἰουδαίων λαὸς ἔχων τὸν νόμον και τοὺς προφήτας, και ἡ Ἐκκλησία. Οὐκ εἰς γενεὰς οὖν ἡ ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' εἰς γενεάν την προτέραν και εἰς γενεάν την δευτέραν. Τὰ δὲ ἄλλα ἔθνη πεπλάνηται. Ὅτε δὲ και ἡ πρότερα γενεὰ ἐξέβαλε την ἀλήθειαν, και εἶπεν· Αἶψα, αἶψα ἀπὸ τῆς γῆς τὸν τοιοῦτον, μεταβέβηκεν ἡ ἀλήθεια ἀπ' ἐκείνης τῆς γενεᾶς ἐπὶ ταύτην την γενεάν Ἐθελευσας τὴν γῆν και διαμένει. Ταυτὴ δὲ τῇ ἀλήθειᾳ ἡ γῆ τεθεμελιώται.

Ἐπὶ τούτῳ γὰρ τῷ ἀχρογωνιαίῳ λίθῳ καταβεβλημένῳ θεμελίῳ οἰκοδομοῦνται πάντες οἱ ἐκ γῆς σωζόμενοι. Ὅθεν καὶ διαμένει ἡ γῆ, ἀβραγῆ καὶ ἀσφαλῆ κρηπίδα καὶ θεμέλιον ἔχουσα. Ἄλλὰ καὶ γῆν φωτίσασα ἡ ἀλήθεια ἡμέραν ἐποίησε, Θεοῦ ἐπιλάμψαντος αὐτήν.

Τῇ διατάξει σου διαμένει ἡμέρα, ὅτι τὰ σύμπαντα δοῦλά σοι. Οὐκ ἀλλαττομένη, οὐδὲ τέλος λαμβάνουσα, ὡς ὁ κατὰ τὴν Παλαιὰν Γραφὴν φωτισμός. Ἐπεὶ καὶ μέχρι καιροῦ διορθώσεως τέθειτο. Ταῦτα δὲ πάντα ὑπὸ Θεοῦ ὑπῆρχται. Ἐπεὶ περ κτίστου καὶ προνοητοῦ ὄντος, δοῦλα τὰ σύμπαντα ἔστιν αὐτοῦ.

Εἰ μὴ ὁ νόμος σου μελέτη μου ἔστι, τότε ἂν ἀπωλόμην ἐν τῇ ταπεινώσει μου. Εἰσβαλόντων, φησί, τῶν πονηρῶν λογισμῶν, καὶ τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων πολεμούντων ἐμοί, εἶχον ἂν ἀπολέσθαι, εἰ μὴ ὁ σὸς νόμος εἰς στήριγμα ἐγένετο.

Εἰς τὸν αἰῶνα οὐ μὴ ἐπιλάβωμαι τῶν δικαιοματιῶν σου, ὅτι ἐν αὐτοῖς ἐξήσασέ με. Τοῖς σοῖς νόμοις βίβωμαι, φησὶν· ἐξω γὰρ ἐν αὐτοῖς τὴν ζωὴν, καθὰ δὴ μοι καὶ εἴρηκα, ὅτι ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος ζῆσται ἐν αὐτοῖς. Ζῶν οὖν μόνος ὁ δικαίος, κἂν τεθηκέναι δοκῆ· νεκροὶ δὲ οἱ ἄδικοι, κἂν ζῆν φαίνωνται. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ τὴν τῆς ζωῆς σύστασιν ἐν αὐτοῖς ἔχουσι, τὴν δικαιοσύνην· οἱ δὲ ταύτην οὐκ ἔχοντες τοῖς οὐ παρ' αὐτῶν, ἀλλ' ἐξωθεν κινουμένοις ἀψύχοις εἰοκασιν.

Σὸς εἰμι ἐγὼ, σῶσόν με. Προσπακούεται τῷ, σὸς εἰμι δοῦλος, σὸς εἰμι κατὰ χάριν υἱός, εἰμὶ σὸς θεράπων.

Ἐμὲ ὑπέμειναν ἀμαρτωλοὶ τοῦ ἀπολέσαι με· τὰ μαρτύριά σου συνῆκα. Ἀντὶ τοῦ, ἐμελέτησα, καὶ διὰ τῆς σῆς μελέτης ἀπρακτὸν αὐτῶν ἀπέφηνα τὴν ἐπιβουλήν.

Πάσης συντελείας εἶδον πέρας, πλατεῖα ἡ ἐντολή σου σφόδρα. Συντέλειαν τὴν ἐπιβουλήν φησι τὴν παρὰ τῶν δαιμόνων. Ταύτης εἶδον τὸ πέρας ἐκδᾶν εἰς οὐδὲν, ὅτε καὶ πλατεῖά μοι γέγονεν ἡ ἐντολή. Τοῦτο τοῦ διὰ πάσης προκοπῆς εἰς τὸ τέλος ἀφιγμένου τῆς ἀρετῆς, ἐπὶ τὸ τέλειον ἀγαθὸν διαβαίνοντος· πολλὰς ἀρχὰς καὶ τέλη καταβαλλομένου. Ἡ γὰρ τῆς προτέρας βελτιώσεως περιγραφή ἀρχὴ τῆς ἐχομένης ἔστι, κατὰ τό· Ὅταν συντελέσῃ ἄνθρωπος, τότε ἀρχεται.

Ὡς ἠγάπησα τὸν νόμον σου, Κύριε; δὴν τὴν ἡμέραν μελέτη μου ἔστιν. Ὅ πάντα κατὰ τὸν νόμον καὶ λέγων καὶ πράττων μελετᾷ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. Ἐν δὲ τῷ πρώτῳ ψαλμῷ τῇ ἡμέρᾳ πρὸς τὴν μελέτην καὶ τὴν νύκτα προσέθηκε τῷ μακαρίῳ γενησομένῳ. Ἐλέγομεν γὰρ, ὡς μικτός ἔστιν ἐνταῦθα τῶν ἀνθρώπων ὁ βίος. Διὸ νῦν ἔχομεν ἡμέραν καὶ νύκτα· γενομένους δὲ ἀγίους οὐ διαδέχεται νύξ. Ὅ τοίνυν προκόπτων ἡμέραν μὲν ἀγεί κατὰ τὸν νόμον βιούσ· νύκτα δὲ, ὅτε μὴ μελετᾷ ἐν ὄλῃ καρδίᾳ αὐτοῦ· Μὴ πράττει τι κατὰ. . .

Ἐκ πάσης ὁδοῦ πορηθᾶς ἐκάλυσα τοὺς πόδας

A edificantur omnes terrigenæ qui salutem nacti sunt. Quamobrem remanet terra, infractam et inconcusam basin ac fundamentum habens. Imo etiam ipsa veritas terram illustrans diem effecit, Deo illam emittente.

91. Ordinatione tua perseverat dies, quoniam omnia serviunt tibi. Non mutata neque finem accipiens, sicut illuminatio illa quæ in Veteri Scriptura memoratur. Quandoquidem usque ad correctionis tempus posita est. Hæc autem omnia Deo subjecta sunt. Nam cum creator provisorque sit, omnia ipsi famulantur.

92. Nisi quod lex tua meditatio mea est, tunc forte perissem in humilitate mea. Irrumpentibus, inquit, malis cogitationibus, et adversariis potestatibus me oppugnantibus, futurum erat ut in perniciem irem, nisi lex tua in fulcrum mihi fuisset.

93. In æternum non obliviscar justificationes tuas, quia in ipsis vivificasti me. Tuas, inquit, leges respiciam; in ipsis enim vita fruar, quemadmodum tu ipse dixisti mihi, quia qui fecerit ea homo vivet in illis⁹². Solus itaque justus vivit, etiamsi mortuus esse videatur: injusti autem mortui sunt, etiamsi vivere videantur. Illi namque vitæ constitutionem in se habent, justitiam scilicet; hi contra cum illam non habeant, rebus inanimatis, non a se, sed extrinsecus vitam habentibus, similes sunt.

94. Tuus sum ego, salvum me fac. Subauditur, servus tuus sum, filius tuus per gratiam, famulus tuus.

95. Me exspectaverunt peccatores ut perderent me; testimonia tua intellexi. Id est, meditatatus sum, et per meditationem hujusmodi, insidias eorum vanas effeci.

96. Omnis consummationis vidi finem, latum mandatum tuum nimis. Consummationem dicit insidias dæmonum. Harum finem vidi ad nihilum evadere, cum latum mihi factum est mandatum tuum. Hoc autem ad eum pertinet, qui omni profectu ad finem virtutis pervenit, et ad perfectum bonum accessit, qui multa initia et multos fines posuit. Nam prioris profectus circumscriptio initium est subsequentis, juxta illud: Cum consummatur homo, tunc incipit⁹³.

97. Quomodo dilexi legem tuam, Domine? tota die meditatio mea est. Qui omnia secundum legem dicit et perficit, is meditatatur legem Dei. In primo autem psalmo, ad meditationem diei noctem adjicit, iis qui beati futuri sunt. Dicebamus enim hic permistam esse hominum vitam. Quamobrem nunc habemus diem ac noctem; postquam autem sancti evasimus, nulla subsequitur nox. Qui igitur proficit diem agit dum secundum legem vivit: noctem autem, cum non meditatatur eam ex toto corde. . . . Hic deficit textus.

101. Ab omni via mala prohibui pedes meos. Hoc

⁹² Levit. xxvii, 5. ⁹³ Eccli. xviii, 6.

est enim custodire divinam legem, operibus eam implere.

102. *A iudiciis tuis non declinavi. Semper me-
mini divini tribunalis.*

103. *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua! super
mel ori meo.* Dulcia ob rationabilem in illis
positam voluptatem: imo *super mel*, per quod
omnia dulcia apud homines significantur.

105. *Lucerna pedibus meis verbum tuum.* Nam
qui in lumine divinæ legis ambulat, rectum et in-
offensum cursum vitæ conficit.

112. *Humiliatus sum usquequaque.* Aut spiritua-
lium inimicorum irruptionibus, aut macerationi-
bus ex propria voluntate susceptis.

113. *Iniquos odio habui, et legem tuam dilexi.*
Sapientes hujus sæculi ait et hæreticorum prin-
cipes.

115. *Declinate a me, maligni.* Aut malas cogita-
tiones ait, aut prædictos magistros.

117. *Adjuva me et salvus ero.* Etiamsi, inquit,
adjutor meus et susceptor meus es tu, at indesi-
nenti auxilio est opus. Quanto enim tempore hic
sumus, nondum perfectum est illud, *salvus ero.*
Sed ubi cum angelis Dei vivemus, tunc meditatio
justificationum erit facie ad faciem, non in umbra,
sed in veritate.

118. *Sprevisti omnes discedentes a iudiciis tuis.*
Hic finis expectat eos qui Dei legem contemnunt.

119. *Prævaricantes reputavi omnes peccatores ter-
ræ; ideo dilexi testimonia tua.* (Prævaricantes sci-
licet) quia divinam legem conculcare vellent.

120. *Confige timore tuo carnes meas.* Illud, *confige*,
positum pro, obdura. Obdura igitur, inquit, ad ca-
stitatem carnes meas. Hoc enim solummodo dicere
Christo potero: *“ Confixus sum cruci. — A iudiciis
enim tuis timui.* Divinam scilicet legem timui. Non
enim peccatum quis admittit, nisi sese ante extra
Dei timorem collocaverit.

125. *Oculi mei defecerunt in salutare tuum.* In
divinum adventum, inquit, quo sperabat et se et
totum humanum genus salutem consecuturum.
Et in eloquium justitiæ tuæ. Etiamsi quidam inique
agentes, neque timorem tuum ante oculos haben-
tes, legem tuam de medio sustulerint; at ego omni
tempore hanc unam legem exsequabar, quod in
meditatione perpetuo versarer.

125. *Servus tuus sum ego, da mihi intellectum, et
sciam testimonia tua.* Qui nullatenus servus est
peccati, dicat: *Servus tuus sum ego.* Mercedem autem
servitutis, intelligentiam nempe postulat, quæ
datur a Deo, et apud eum quasi in thesauri theca
reconditur. Nam Spiritus sapientiæ et intellectus et
aliam sapientiam differentiam constituens, ait in

μου. Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ φυλάξαι τὸν θεῖον νόμον, τὸ
ἔργους αὐτὸν ἀποπληρῶσαι.

Ἀπὸ τῶν κριμάτων σου οὐκ ἐξέκλινα. Διαπαν-
τὸς ἐμνηστήμην τοῦ θεοῦ δικαστηρίου.

Ὡς γλυκέα τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγια σου! Γλυ-
κέα διὰ τὴν ἐπ' αὐτοῖς λογικὴν τέρψιν· ἀλλ' ὑπὲρ
μέλι, τῶν παρ' ἀνθρώποις πάντων ἡδέων δι' αὐτοῦ
δηλουμένων.

Λύχνος τοῖς ποσὶ μου ὁ νόμος σου. Ὁ γὰρ τῷ
φωτὶ τοῦ θεοῦ νόμου περιπατῶν ὄρθην καὶ ἀπρόσκο-
πον τὴν πορείαν ποιεῖται τοῦ βίου.

Ἐταπεινώθην ἕως σφόδρα. Ἡ ταῖς τῶν νοητῶν
ἐχθρῶν ἐπιθέσεις, ἢ ταῖς ἰδίαις καὶ ἐκ ποιοιρέσεως
γινομέναις σκληραγωγίαις.

*Παρανόμου ἐμίσησα, τὸν δὲ νόμον σου ἠγάπη-
σα.* Τοὺς σοφοὺς τοῦ αἰῶνός φησι καὶ τοὺς τῶν αἰ-
ρεσιωτῶν ἄρχοντας.

Ἐκκλίνατε ἀπ' ἐμοῦ, πονηρευόμενοι. Ἡ τοὺς
πονηροὺς λογισμοὺς φησιν, ἢ τοὺς προειρημένους
διδασκάλους.

Βοήθησόν μοι, καὶ σωθήσομαι. Εἰ γὰρ καί, ἔφη,
βοηθός μου καὶ ἀντιλήπτωρ μου εἶ σύ, ἀλλὰ δεῖται
βοηθείας ἀδιαλείπτου. Ἐν ὅσῳ γὰρ ἐσμεν ἐνταῦθα,
οὕτω τέλειον τὸ, *σωθήσομαι*· ἀλλ' ὅταν μετὰ τῶν
ἀγγέλων ζήσωμεν τοῦ Θεοῦ, τότε γὰρ καὶ μελέτη δι-
καιωμάτων πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, οὐ κατὰ τὴν
σκιάν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀληθειαν.

*Ἐξουδένρωσας πάντας τοὺς ἀποστατοῦντας ἀπὸ
τῶν δικαιωμάτων σου.* Τοῦτο γὰρ περιμένει τὸ
τέλος τοὺς τὸν νόμον ἀθετοῦντας τοῦ Θεοῦ.

*Παραβαλόντας ἐλογισάμην πάντας τοὺς ἁμαρ-
τωλοὺς τῆς γῆς· διὰ τοῦτο ἠγάπησα τὰ μαρτύριά
σου.* Τὸ πατῆσαι βούλεσθαι τὸν θεῖον νόμον.

Καθήλωσον ἐκ τοῦ φόβου σου τὰς σάρκας μου.
Τὸ, *καθήλωσον*, ἀντι τοῦ, πῆξον. Πῆξον οὖν, φησὶν,
εἰς ἀγνείαν τὰς σάρκας μου. Οὕτως γὰρ μόνως δυνη-
θεῖεν εἰπεῖν Χριστῷ· *Συνεσταύρωμαι· ἀπὸ γὰρ τῶν
κριμάτων σου ἐφοβήθη.* Τὸν θεῖον δηλονότι νομον.
Οὐ γὰρ ἄλλως τις ἐπιτελεῖ τὴν ἁμαρτίαν, μὴ ἔξω
ἑαυτὸν πρότερον καταστήσας τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ.

Οἱ ὀφθαλμοὶ μου ἐξέλιπον εἰς τὸ σωτήριόν σου.
Εἰς τὴν θείαν ἐπιφάνειαν, φησὶ, δι' ἧς ἤλπιζε σωθή-
σεσθαι καὶ αὐτὸς καὶ ἅπαν τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος.
Καὶ εἰς τὸ λόγιόν τῆς δικαιοσύνης σου. Εἰ καὶ
παρανομοῦντές τινες, καὶ τὸν σὸν πρὸ ὀφθαλμῶν οὐκ
ἔχοντες φόβον, τὸν σου ἐκ μέσου πεποιθῆναι νόμον·
ἀλλ' ἐγὼ τὸν πάντα καιρὸν ἕνα ἐποιοῦμην τοῦτον, ἐν
μελέτῃ ἔχων διαπαντός.

*Δούλος σου εἰμι, συντέτισόν με, καὶ γνώσομαι
τὰ μαρτύριά σου.* Ὁ μὴ δουλεύων κατ' οὐδὲν τῇ
ἁμαρτίᾳ λεγέτω· *Δούλος σου εἰμι ἐγώ.* Μισθὸν δὲ
δουλείας τὴν σύνεσιν ἀπαιτεῖ διδομένην παρὰ Θεοῦ,
καὶ παρ' αὐτῷ κειμένην ὡς ἐν θησαυροφυλακίᾳ.
Πνεῦμα γὰρ σοφίας καὶ συνέσεως καὶ τὰ ἐξῆς τῶν
ἀγαθῶν τὰ χαρίσματα. Πρὸς ἕτερον γὰρ ἀντιδιαστῆ-
λων, ἐν Παροιμίᾳ φησὶ· *Σύνεσις δὲ ἀγαθὴ δίδωσι*

⁶⁶ Galat. II, 19

χάριν. Εἰ γὰρ πᾶσα συνεσις ἀγαθῆ, οὐκ ἂν προσέθη-
κεν ἀγαθῆ.

Καιρὸς τοῦ ποιῆσαι τῷ Κυρίῳ, δισκαδύσαν τὸν νόμον σου. Ἐγὼ μὲν ἐποίησα κρίμα καὶ δικαιοσύνην· ἔσται δὲ ποτε καὶ σοὶ καιρὸς τῷ Θεῷ τοῦ ποιῆσαι δηλονότι κρίμα καὶ δικαιοσύνην κατὰ τῶν διασκαδασάντων τὸν νόμον σου.

Διὰ τοῦτο ἠγάπησα τὰς ἐντολάς σου ὑπὲρ τὸ χρυσίον καὶ τοπάζιον. Ταῦτα συνῆδει τῷ· Ἀγαθὸν μοι ὁ νόμος τοῦ στόματός σου ὑπὲρ χιλιᾶδας χρυσοῦ καὶ ἀργυρίου· καὶ τῷ· Λάβετε παιδία, καὶ μὴ ἀργύριον, καὶ γνῶσιν ὑπὲρ χρυσοῦ θεδοκίμασμένον. Κρῖσσων γὰρ σοφία λίθων πολυτελῶν· πᾶν δὲ τίμιον οὐκ ἄξιον αὐτῆς ἔστιν.

Διὰ τοῦτο πρὸς πάσας τὰς ἐντολάς σου κατωρθούμην. Διὰ τοῦτο, ποῖον, ἢ τὸ μελέτην ἔχειν διαπαντός τοῦ νόμου;

Καὶ συνετελεῖ ῥήπια. Νήπια νοήσεις τοὺς ἐν ἀγνοίᾳ κατεχομένους καὶ βρέφειν ἰοικότητας. Τοῦτους γὰρ ὁ λόγος σου, φησὶ, τῷ σῶ καταυγαζόμενους φωτὶ συνέσεως ἐμφορεῖ.

Τὸ στόμα μου ἠνοιξα, καὶ ἐκλυσα πνεῦμα. Διανοίξεως δὲ δεῖται τὰ λόγια. Διὸ καὶ ὁ Σωτὴρ διηνοίξε τὸν νοῦν τῶν μαθητῶν τοῦ συνιέναι τὰς Γραφάς. Καὶ τὴν δι' ἡδονῆς ἢ δόξης ἀπάτην ἢ διὰ τῶν λόγων σύνεσις ἐνδιδομένη κωλύει.

Ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμέ, καὶ ἐλέησόν με, κ. τ. λ. Ὡς κερικας, φησὶν, ἐπιβλέψαι, καὶ πολλῆς ἐπισκοπῆς ἀξιώσαι τοὺς ἀγαπώντας τὸ δνομά σου· οὕτω με τῆς αὐτῆς ἀξίωσον ἐπισκοπῆς, τοῦ αὐτοῦ ἐλέους.

Τὰ διαθήματά μου κατεύθυνον κατὰ τὸ λόγιόν σου. Κατὰ τὸ λόγιον αὐτοῦ ὁ Θεὸς κατευθύνει τὰ διαθήματα τοῦ ἀπὸ κακίας καὶ ἀγνοίας εἰς ἀρετὴν καὶ γνῶσιν διαβαίνοντος. Ὁ γὰρ ὀρθὸς λόγος τῶν τοιούτων ἡγεῖται· Οἱ μὴ ποιοῦντες τὴν ἀμαρτίαν οὐκ εἰσὶ δούλοι τῆς ἀμαρτίας.

Αὐτρωσαί με ἀπὸ συκοφαντίας ἀνθρώπων. Συκοφαντίαν ἀνθρώπων τὴν τῶν αἰρετικῶν διδασκαλίαν φησὶ, καὶ τὴν τῶν σοφῶν τοῦ αἰῶνος τούτου. Τοῦτου τετύχηκεν αἰσθητῶς Ἰωσήφ καὶ Σωσάννα. Τροπικῶς δὲ ἀνθρώπους τὰς πονηρὰς λέγει δυνάμεις, ἀφ' ὧν τῆς συκοφαντίας μόνου λυτροῦσθαι Θεοῦ.

Τὸ πρόσωπόν σου ἐπίφανον ἐπὶ τὸν δούλόν σου. Τὴν παρουσίαν ἐπιποθεῖ τοῦ Κυρίου θεάσασθαι. Αὐτὸς γὰρ ἔστιν ὁ χαρακτήρ τοῦ Πατρὸς. Καὶ διδάξόν με τὰ δικαιώματά σου. Τὴν Νέαν Διαθήκην φησὶ, δι' ἧς δεδικαίωκεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς.

Διεξόδους ὑδάτων κατέβησαν οἱ ὀφθαλμοί μου. Πλήθος ἤφειν δακρύων τοὺς τὸν ὄν παραβαίνοντας νόμον ἀποθρηγῶν.

Δίκαιος εἶ, Κύριε, καὶ εὐθὴς ἡ κρίσις σου. Τὴν αἰτίαν ἀποδίδωσι, δι' ἣν ἀπεκλάιετο τοὺς παραβαίνοντας τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον· ὅτι δι' ἧς τοῦτον παραβαίνουσιν ἐν τῷ θείῳ δικαστηρίῳ τιμωρίαν ἠπαλήθεσε,

Proverbio 66: *Intelligentia autem bona dat gratiam. Nam si omnis intelligentia bona esset, nequaquam posuisset bona.*

126. *Tempus faciendi Domino, dissipaverunt legem tuam. Ego quidem feci iudicium et justitiam: erit autem tibi quoque Deo tempus faciendi iudicium et justitiam, contra eos qui dissipaverunt legem tuam.*

127. *Ideo dilexi mandata tua super aurum et topazion. Hæc concinunt illi dicto: Bonum mihi lex oris tui super millia auri et argenti 66: et huic: Accipite eruditionem et non argentum, et cognitionem super aurum probatum. Nam melior est sapientia variis lapidibus: et omne pretiosum non est illa dignum 67.*

128. *Propterea ad omnia mandata tua dirigebar. Propterea, quare nisi quia semper meditabar legem?*

130. *Et intellectum dat parvulis. Parvulos intelliges eos qui in ignorantia detinentur, et infantibus similes sunt. Hos enim, inquit, verbum tuum, tuo illustratos lumine intelligentia replet.*

131. *Os meum aperui et attraxi spiritum. Apertione indigent eloquia. Quare Salvator aperuit discipulorum mentem ut intelligerent Scripturas. Et fraudem quæ aut per voluptatem aut per gloriam paratur, intelligentia quæ per verba datur impedit.*

132. *Respice in me, et miserere mei, etc. Quemadmodum, ait, decrevisti me respicere, et magna providentia tua dignari eos qui diligunt nomen tuum. Ita me eadem providentia, eadem misericordia digneris.*

133. *Gressus meos dirige secundum eloquium tuum. Secundum eloquium suum Deus gressus dirigit ejus qui a malitia et ignorantia ad veritatem et ad scientiam transit. Rectus enim sermo ejusmodi rebus anteit: Qui non faciunt peccatum non sunt servi peccati.*

134. *Redime me a calumnia hominum. Calumniam hominum vocat hæreticorum, necnon sapientium hujus sæculi, doctrinam. Hoc bonum sensibili modo nactus est Joseph et Susanna. Tropice autem homines vocat malignas potestates, a quarum calumnia liberare solius Dei est.*

135. *Faciem tuam illumina super servum tuum. Domini adventum videre exoptat. Ipse namque est character Patris. Et doce me justificationes tuas. Novum Testamentum dicit, quo Deus et Pater eos qui super terram erant justificavit.*

136. *Exitus aquarum deduxerunt oculi mei. Larymarum vim emittebam, deplorans eos qui transgrederentur legem tuam.*

137, 138. *Justus es, Domine, et rectum iudicium tuum. Causam reddit, cur deploraret eos qui transgrederentur legem Dei, quia scilicet eam transgredientibus pœnas se in divino illo tribunali inflictu-*

66 Prov. xiii, 15. 66 vers. 72. 67 Prov. viii, 10, 11.

rum comminatus, et jam ipsas adfuturas esse testificatus sit. *Mandasti justitiam testimonia tua*, etc. Quænam alia, testibus cælo et terra, mandasti testimonia, quæ sint justitia et veritas apertissima? Sed non occultasti ea, scilicet rectissimæ sunt judiciorum tuorum regulæ, quæ tuam justitiam significant. Itaque testimonia tua sunt sacræ Scripturæ, quæ sunt justitia quidem secundum moralia præcepta, veritas autem secundum speculationem verborum.

139. *Tabescere me fecit zelus tuus, quia oblitus sunt verba tua inimici mei.* Qualem suscepi zelum, si quem viderem aliquando verborum tuorum immemorem. Neque simpliciter zelum, sed talem ut tabescerem ab hujusmodi zelo pro te suscepto, si quos viderem sermonum tuorum immemores. Hujus zeli recordati sunt discipuli, de quo ex persona Domini in psalmo dicitur: *Quoniam zelus domus tuæ comedit me* ⁶⁰.

140. *Ignitum eloquium tuum vehementer.* Eloquium Domini ignitum est vehementer, sublime, omni probatione superius. Et si quis hoc ignitum eloquium habeat, is omnia judicat et a nemine judicatur.

141. *Adolescentulus sum ego et contemptus.* Adolescentulus quidem est qui divinis eloquiis ceu elementis initiatur, contemptus autem quia sese humiliat.

142. *Justitia tua justitia in æternum.* Nam justitia hominum qui justo judicant, ad breve tempus judicium fert, justitia autem Dei judicium reddit æternum.

143. *Tribulationes et angustia invenerunt me.* In quibuslibet occasionibus, ait, legis tuæ meditationem non neglexerunt.

144. *Æquitas testimonia tua in æternum.* Quæ dedisti mihi testimonia, inquit, non ad breve tempus utilia, justitia sunt in æternum, nam justificant eum qui affectu ad ipsa accedit. *Intellectum da mihi, et vivifica me.* Nam justitia quam in præsentis tempore exercemus, retribuitur nobis, non ad paucos dies, sed in æternum. Sed vivam, inquit, si intellectum dederis mihi. In illam enim beatam vitam insipientis non ingreditur. Postulanda igitur intelligentia est ab eo qui dat omnibus toto animo postulantis.

145, 146. *Clamavi in toto corde meo.* Primo: *Clamavi in toto corde meo, exaudi me, Domine: justificationes tuas requiram.* Secundo: *Clamavi ad te, salvum me fac.* Nam quod loquebar secundum præcipuam animi partem, nihil aliud erat quam Deus. Magna igitur voce te invocans, magna voce promitto me tua præcepta observaturum.

147. *Præveni in maturitate et clamavi.* Maturitatem hic vocat tenebras, sive rerum confusionem. Hæc autem ait: Etiamsi improbi cum confusione omnia agerent, multa in tua lege incedens perirebam.

⁶⁰ Psal. LXXVIII, 10.

Α και ταύτην ἐντεῦθεν ἤδη διεμαρτύρατο. Ἐρετίλω δικαιοσύνην τὰ μαρτύριά σου, κ. τ. λ. Τὰ μετὰ μαρτύρων οὐρανοῦ καὶ γῆς τινῶν ἄλλων ἐνετίλω μαρτύρια, δικαιοσύνην ὄντα καὶ ἀλήθειαν τρανωτάτην; Ἄλλ' οὐκ ἡμαῦρους ἤγουν εὐθύτατοι τῶν σῶν κριμάτων κανόνες τὴν σὴν δικαιοσύνην μηνύουσι. Τὰ οὖν σὰ μαρτύρια αἱ θεῖαι Γραφαί· δικαιοσύνη μὲν κατὰ τὰ ἠθικὰ τυγχάνουσι παραγγέλματα, ἀλήθεια δὲ κατὰ τὴν θεωρίαν τῶν λόγων.

Ἐξέτηξέ με ὁ ζῆλος σου, ὅτι ἐπελάθορτο τῶν λόγων σου οἱ ἐχθροὶ μου. Οἷον ζῆλον ἀνελάμβανον, εἰ ποτε ἐώρων τινὰ ἐπιλεησμένον τῶν σῶν λόγων. Καὶ οὐκ ἀπλῶς ζῆλον, ἀλλὰ διὰ τὸν τιθέντα μοι ἐκτίχασθαι ἀπὸ τοῦ ζήλου τοῦ πρὸς σέ, εἰ ἐθεώρουν τινὰς ἐπιλανθανομένους σου τῶν λόγων. Περὶ τούτου τοῦ ζήλου ἐμνήσθησαν οἱ μαθηταί, ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου ἐν ψαλμῷ εἰρημένου. Ὅτι ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου σου κατέφαγέ με.

Πεπυρωμένον τὸ λόγιόν σου σφόδρα. Τὸ λόγιον τοῦ Θεοῦ πεπυρωμένον ἐστὶ σφόδρα καὶ ἐξιστάμενον, καὶ πάση βασάνῳ ἀνέλεγκτον. Καὶ εἰ τις ἔχει πεπυρωμένον τοῦτο τὸ λόγιον, ἀνακρίνει μὲν πάντα, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται.

Νεώτερος ἐγὼ εἰμι καὶ ἐξουδενωμένος. Νεώτερος μὲν ὁ τοῖς θεοῖς λόγοις στοιχειούμενος, ἐξουδενωμένος δὲ διὰ τὸ ταπεινοῦν ἑαυτόν.

Ἡ δικαιοσύνη σου δικαιοσύνη εἰς τὸν αἰῶνα. Ἡ μὲν γὰρ παρ' ἀνθρώποις δικαιοσύνη πρὸς ὀλίγον ψηφίζεται χρόνον τῶ κρινομένῳ τὸ δίκαιον, ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ τὴν κρίσιν αἰώνιον ἀποδίδωσιν.

Θλίψεις καὶ ἀνάγκαι ἐβροσάν με. Οὐδὲ ἐν ταῖς περιστάσεσι, φησί, τοῦ τὸν σὸν μελετᾶν ἡμέλησαν νόμον.

Δικαιοσύνη τὰ μαρτύριά σου εἰς τὸν αἰῶνα. Ἄ δέδωκάς μοι, φησί, μαρτύρια, οὐ πρὸς ὀλίγον ὄντα ὠφέλιμα, δικαιοσύνη εἰς τὸν αἰῶνα τυγχάνουσι, δικαιοῦντα τὸν διαθέσει συνεγγίζοντα αὐτοῖς. Συνέτισόν με, καὶ ζῆσόν με. Ἦν γὰρ ἀσκούμεν ἐπὶ τοῦ παρόντος δικαιοσύνην ἀποδίδοται οὐκ ἐν ὀλίγοις ἡμέραις ἡμῶν, ἀλλ' εἰς τὸν αἰῶνα. Ἄλλὰ καὶ ζήσονται, φησὶν, ἐάν με συνετίσης· εἰς ἐκείνην γὰρ τὴν μακαρίαν ζωὴν ἀνόητος οὐκ εἰσέρχεται. Αἰτητέον οὖν σύνεσιν παρὰ τοῦ διδόντος πᾶσι τοῖς ἐξ ὅλης ψυχῆς αἰτοῦσιν αὐτόν.

Ἐκέκραξα ἐν ὅλη καρδίᾳ μου. Πρῶτερον· Ἐκέκραξα ἐν ὅλη καρδίᾳ μου, ἐπάκουσόν μου, Κύριε· τὰ δικαιοῦμάτ' σου ἐκζητήσω. Δεύτερον· Ἐκέκραξά σοι, σῶσόν με. Ὁ γὰρ ἐλάου κατὰ τὴν ἡγεμονικόν, οὐκ ἄλλο τι ἦν ἢ ὁ Θεός. Μεγάλως οὖν σε καλέσας, μεγάλως ἐπαγγέλλομαι τὰ σὰ φυλάξαι μαρτύρια.

Προέφθασα ἐν ἄωρίᾳ καὶ ἐκέκραξα. Ἄωρις τὸν σκότον, ἦτοι τὴν σύγχυσιν τῶν πραγμάτων φησί. Ταῦτα δὲ λέγει· Καίτοι τῶν παρανόμων ἐν σύγχυσει πάντα ποιοῦντων, πολλὰ ἐν τῷ σῷ νόμῳ ἐστοχούουν.

Προσήγγισαν οἱ καταδιώκοντές με ἀνομία. Συν-
ῆσαν οἱ πολεμοῦντές με τῇ ἀνομίᾳ, φησίν. Οὐδὲ
γάρ τις διώκει τὸν δίκαιον μὴ ἀνομία συνεῖναι βου-
λόμενος.

Ἐγγύς εἰ σὺ, Κύριε. Ὁ Θεὸς ἀλλαχοῦ φησι·
Θεὸς ἐγγίζων ἐγὼ εἰμι, καὶ οὐχὶ Θεὸς πόρρωθεν.
Λέγει Κύριος. Ἡ δύναμις γὰρ τοῦ Θεοῦ πανταχοῦ
ἔστι, κατὰ τὸν τῆς δημιουργίας καὶ προνοίας λόγον.

*Κρίνον τὴν κρίσιν μου, καὶ λύτρωσαι με, διὰ
τὸν λόγον σου ζήσόν με.* Λόγον τὴν ἐπαγγελίαν
φησίν· ἐπιγγελατο γὰρ ἤξειν, καὶ σώσειν ἡμᾶς.

Μακρὰν ἀπο ἀμυρωτῶν σωτηρία. Ἦν ἐπλεο-
νέκτησαν οἱ ἄρχοντες τοῦ αἰῶνος τούτου. Ὅτι δικαιο-
ματὰ σου οὐκ ἐξεζήτησαν. Αὕτη ἡ αἰτία τοῦ κατα-
διώκειν τὸν δίκαιον, τὸ μακρὰν ἑαυτοὺς ἀποστήσει
τοῦ θεοῦ νόμου.

Οἱ οικτιρμοὶ σου πολλοί, Κύριε. Ἐγγων, φησίν,
ὡς διεμαρτύρω τὰς ἐντολάς ἡμῖν, ὅτι βέβαιοί εἰσι καὶ
ἀμετακίνητοι. Τοῦτο γὰρ δηλοῖ καὶ ἐν τῷ ἄνω στίχῳ,
τὸ, *Κατ' ἀρχὰς ἔγγων ἐκ τῶν μαρτυριῶν σου.*

Εἶδον ἀσυνετοῦντας, καὶ ἐξετηκόμην. Εἰ τινα
ἑώρακα μὴ συνιέντα ἐγὼ, ἐπὶ τὸν τοιοῦτον ἐξετηκό-
μην ἀπὸ τοῦ ζήλου κατὰ τὴν θεοσέβειαν.

Ἴδὲ, ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἠγάπησα, Κύριε.
Ὅφει γὰρ ἐν ἐμοὶ τῶν ἀγαθῶν ἔργων τοὺς τύπους·
οὐ γὰρ ἀπλῶς ἐτήρησα, ἀλλ' ἠγάπησα, μηδὲν ἔχων
πρὸς ταύτας ἠναγκασμένον. Ἀλλ' οὐδὲν ἤττον ἐλεοῦν-
τός σου δέομαι πρὸς τὸ ζῆσαί με.

Ἀρχὴ τῶν λόγων σου ἀλήθεια. Αὕτη πρώτη τῶν
σῶν δέδοται ἐντολῶν, τὸ ἀληθεύειν ἐν πάσι, καὶ πρά-
ξει, καὶ λόγῳ, καὶ διανοίᾳ.

Ἀρχοντες κατεδιώξαν με δωρεάν. Ἐθλιβόν με,
φησίν, οἱ κατὰ καιροὺς ἄρχοντες, ἐχθροὶ ὄντες τῆς
ἀληθείας. Ἀλλ' οὐ δέδοικα τὰς ἐκείνων θλίψεις, τὸν
ὄν λόγον δεδοικώς. Καὶ ποῖος οὗτος, ἢ τὸ· *Μὴ φο-
θήθητε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ
ψυχὴν ἀποκτεῖναι μὴ δυναμένων· φοβήθητε δὲ
μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπο-
λέσαι εἰς γέεννην;*

*Ἀγαλλιᾶσομαι ἐγὼ ἐπὶ τὰ λόγια σου, ὡς ὁ
εὐρίσκων σκύλα πολλά.* Οὐ φέβω δὲ μόνον τὴν
ὑπακοὴν τὴν πρὸς τοὺς θεοὺς λόγους πεποιθῆσθαι
φησιν, ἀλλὰ καὶ χαρᾶ, ἥτις ἐπὶ πλουτέῳ χαίρει πολ-
λά. Βεβαιωτέρα δὲ τήρησις ἢ ἐν χαρᾷ γινομένη.
Πολεμίων δὲ διωκόντων μνησθεῖς, καὶ σκύλων εἰκότως
ἐμνήσθη. Οὐκ ἂν γὰρ, φησι, πάντας ἀνελὼν καὶ σκυ-
λεύσας, τοσοῦτον ὤφθη, ὡς ἐπὶ τοῖς λόγοις τοῖς σοῖς.
(Cord.) Ποῖοις λόγοις, ἢ περὶ ὧν λέγει ὁ Παῦλος·
*Πρῶτοι γὰρ ἐπιστεύσαμεν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ,
περὶ τῶν Ἰουδαίων φάσκων.*

Ἀδικίαν ἐμίσησα, κ. τ. λ. Οὐ γὰρ κατ' ἐκείνους νε-
κρὸν ἤμυνα καὶ σκύλα λαθῶν βδελύττομαι· μόνον γὰρ
ὠφελίμων ἀδικίαν βδελύττεσθαι· διό σου καὶ δεόντως
τὸν νόμον νοήσας ἠγάπησα, μηδαμῶς αὐτὸν ἔλκων ἐπὶ

150. *Appropinquaverunt persequentes me iniquitati.*
Qui mihi bellum inferebant, inquit, iniquitati
addicti erant. Nemo enim justum persequitur, nisi
iniquitati hæerere velit.

151. *Prope es tu, Domine (49).* Deus alibi ait :
Deus appropinquans ego sum, et non Deus a longe,
dicit Dominus 49. Nam Dei virtus ubique est, juxta
creationis et providentiæ rationem.

154. *Judica judicium tuum et redime me, propter
verbum tuum vivifica me.* Verbum dicit promissio-
nem. Nam promisit se venturum et salutem allatu-
rum nobis.

155. *Longe a peccatoribus salus.* Contra quam sa-
lutem superbe egerunt principes sæculi hujus. *Quia
justificationes tuas non exquisierunt.* Hæc causa est
cur justum persecuti sunt, quod longe abscesserint
a divina lege.

156. *Misericordiæ tuæ multæ, Domine.* Novi,
inquit, te testificatum esse nobis, præcepta tua firma
et immota esse. Hoc enim significat in superiore
versu : *Initio cognovi de testimoniis tuis.*

158. *Vidi prævaricantes, et tabescebam.* Si quem
videbam non intelligentem, ejus causa ex zelo pie-
tatis ego tabescebam.

159. *Vide quoniam mandata tua dilexi, Domine.*
Videbis enim in me bonorum operum vestigia. Non
tantum enim observavi, sed etiam dilexi, nulla vi ad
ea impulsus. Verum nihilominus rogo te miserato-
rem ut vivifices me.

160. *Principium verborum tuorum veritas.* Hoc
primum est præceptorum tuorum, ut veraces simus.
in omnibus, opere, verbo, mente.

161. *Principes persecuti sunt me gratis.* Me, in-
quit, affligebant, qui variis temporibus principes
fuere, utpote veritatis inimici. At eorum persecu-
tiones non reformido, sed solum verbum tuum.
Quodnam illud est, nisi : *Nolite timere ab iis qui
occidunt corpus, animam autem non possunt occidere :*
*sed potius timete eum qui potest et animam et cor-
pus perdere in gehennam* 70 ?

162. *Lætabor ego super eloquia tua, sicut qui
invenit spolia multa.* Non timore tantum se ad
obsequendum divinis verbis adduci ait, sed etiam
gaudio, quod de acceptis divitiis permagnus est.
D Firmior autem est observatio ex gaudio parta. Cum
autem persequentes inimicos memoraverit, jure
spoliorum mentionem fecit. Nam si omnes, inquit,
de medio sustulissem ac spoliassetem, non tanti id
facerem, quanti verba tua. (Corderius.) Quæ verba,
nisi de quibus Paulus : *Primi enim credidimus elo-
quia Dei* 71, de Judæis loquens ?

163. *Iniquitatem odio habui, etc.* Non enim per-
inde atque illi, mortuum ultus sum, et raptis
spoliis, ipsam abominatus sum. Nam iniquitatem
solam abominari utile est. Quare tuam legem intel-

49 Jerem. xxv, 23. 70 Matth. x, 28. 71 Rom. iii, 2.

(49) In R. 2 hæc dicuntur Origenis esse.

ligens, uti par erat dilexi, nullatenus eam trahens ad terrena. Nos enim utpote una cum Christo resuscitati, superna quærimus, non terrena.

164. *Septies in die laudem dixi tibi.* Per totam vitam suam illuminatus qui justus est, in perfecta die versabitur, non interrupta per noctem, et supra mundum elevatus Deum septies laudat, eo quod supra mundum sex diebus conditum insurrexerit; nimirum in paradiso Dei constitutus, creationis et providentiæ Dei rationem contemplatus, ipsum laudat super judicia justitiæ Dei. Secundum ea vero judicia, singulorum multiplicem providentiam gessit. (*Alius codex.*) His significat laudem nunquam desinentem. Semper, ait, memor fui judiciorum tuorum, quæ juste tulisti; principibus qui superbe agebant ejectis, iis vero qui injuria afficiebantur liberatis.

170: *Appropinquet deprecatio mea... Intret dignitas mea in conspectu tuo, Domine.* Vide rectum divinatorum verborum ordinem. Primum enim ponitur, *appropinquet*, deinde, quod majus est, *intret postulatio mea*: ante ingressum enim *appropinquandum*. Nam ubi *appropinquavit* quispiam domum, si sit amicus patrisfamilias, ingreditur. Quam autem *deprecationem* vocavit, nunc dicit dignitatem, a *dignando*. Num forte quia sunt mundanæ dignitates, ita animæ etiam dignitates sunt? Dignitas quippe est apostolum esse: dignitates item sunt ordines ecclesiastici. Dignitas autem animæ, virtutes habere, aut earum aliquam. Qui hujusmodi dignitatem obtinet hæc loquitur.

171. *Erucent labia mea hymnum.* Eructatio, ut plurimum, saturatis accidit. Novit igitur divinum verbum spiritualem escam. Ipsum igitur Verbum se panem esse ait. *Ego enim sum panis vitæ qui de cælo descendit* ⁷². Ait item: *Qui manducat meam carnem, habet vitam in semetipso* ⁷³. Hunc cum comedimus, hymnum eructamus. Hanc opto mihi eructationem accidere. Quod fieri nequit nisi me docueris justificationes tuas.

172. *Pronuntiet lingua mea eloquia tua.* Rogat ut ea quæ ipse loquitur sint verbum Dei, juxta illud: *Aperi os tuum verbo Dei* ⁷⁴. Hujusmodi autem homo otiosa verba non loquitur. Quare Paulus ait: *Illud enim, Non occides, non mæchaberis, non furtum facies, et si quod aliud præceptum, in hoc verbo instauratur: Diliges proximum tuum sicut teipsum* ⁷⁵. Nam illud justitia est: *Diliges proximum tuum.*

173. *Fiat manus tua ut salvet me.* Significat non factam esse manum ejus, sed ejus statum erga eos qui salutem consequuntur. Quale est illud: *Esto mihi in Deum protectorem* ⁷⁶.

174. *Concupivi salutare tuum, Domine.* Si velis retrogredi et superiora respicere, salutare tuum Christus est. Jesus enim significat *Dei salus*. Hic ad nos missus est. (*Alius codex.*) Opus est concupiscere

τὰ γήινα. Ἡμεῖς γὰρ ὡς συνεγεργθέντες Χριστῷ τὰ ἄνω ζητοῦμεν, οὐ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς.

Ἐπτάκις τῆς ἡμέρας ἤνεσά σοι. Παρ' ὄλον τὸν βίον αὐτοῦ ὁ δίκαιος φωτισζόμενος ἐν ἡμέρᾳ ἔσται τελεία, οὐ μεσολαβουμένη ὑπὸ νυκτός· καὶ αἰνεῖ τὸν Θεὸν ἐπτάκις ὑπερκόσμιος γεγωνῶς, τοῦ ἄνω κεχωρηκέναι τοῦ ἐν ἕξ ἡμέραις γενομένου κόσμου· ἅτε καὶ ἐν τῷ παραδείσῳ τοῦ Θεοῦ γεγενημένος, τὸν τῆς δημιουργίας καὶ προνοίας Θεοῦ λόγον θεωρήσας, ἐξομολογεῖται ἐπὶ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ· καθ' ἃ κρίματα ἐκάστων ποικίλην δημιουργίαν καὶ πρόνοιαν ἔσχεν. Τὸ ἀδιάλειπτόν φησιν. Λέγει δέ, ὅτι διαπαντός ἐμνημόνευον τῶν σῶν κριμάτων, ὧν δικαίως ἐπήγαγες· τοὺς μὲν πλεονεκτήσαντας ἐκβαλὼν ἀρχοντας, τοὺς δὲ ἀδικηθέντας λυτρωσάμενος.

Ἐγγισάτω ἡ δέησίς μου..... Εἰσέλθοι τὸ ἀξίωμα μου ἐνώπιόν σου, Κύριε. Ὅρα τῶν θείων ῥημάτων τὸ εὐτακτον. Πρῶτον γὰρ τὸ, ἐγγισάτω· εἶτα, τὸ μεῖζον, τὸ, εἰσέλθοι τὸ ἀξίωμα μου· πρὸ γὰρ τοῦ, εἰσέλθοι, τὸ, ἐγγίσαι. Ἐγγίσαις γάρ τις οἰκίαν, ἢ ἂν ἦ φίλος τοῦ οἰκοδομητοῦ, εἰσέρχεται. Ἦν δὲ κέκληκε δέησιν, νῦν εἶπεν ἀξίωμα, παρὰ τὸ ἀξιοῦν. Μήποτε ὡς ἐστὶ κοσμικὰ καθ' ὑπεροχὴν ἀξιώματα, οὕτω καὶ ψυχικὰ; Ἀξίωμα γὰρ ἀπόστολον εἶναι Χριστοῦ· ἀξιώματα καὶ τάγματα τὰ ἐκκλησιαστικά. Ἀξίωμα δὲ ψυχῆς καὶ τὸ ἔχειν τὰς ἀρετὰς, ἧ μίαν αὐτῶν. Ὁ τοιοῦτον ἔχων ἀξίωμα τὰ παρόντα φησίν.

Ἐξερεύξοιτο τὰ χεῖλη μου ὕμνον. Ἡ ἐρυγι ὡς ἐπὶ πᾶν γίνεται τοῖς κεχορησμένοις. Οἶδεν οὖν ὁ θεὸς λόγος πνευματικὴν τροφήν. Αὐτὸς οὖν ὁ Λόγος φησὶν ἄρτος εἶναι. Ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς· ὁ ἐξ οὐρανοῦ καταβάς· λέγει δὲ καὶ· Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ. Τοῦτον δὲ φάγοντες, ὕμνον ἐρευγόμεθα. Τοιαύτης εὐχομαι τυχεῖν ἐρυγῆς. Ὅπερ ἀδύνατον, ἂν μὴ με διδάξης τὰ δικαιώματα.

Φθέγγοιτο ἡ γλῶσσά μου τὰ λόγιά σου. Εὐχεται ἃ δ' ἂν εἶποι λόγον εἶναι Θεοῦ, κατὰ τὸ· Ἄνοιγε σὸν στόμα λόγῳ Θεοῦ. Ὁ δὲ τοιοῦτος ἀργὸν ῥῆμα οὐ λαλεῖ. Διὸ φησὶν ὁ Παῦλος· Τὸ γὰρ, οὐ φρονεῖσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις, καὶ εἰ τις ἕτέρα ἐντολή, ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ ἀνυπερβαλαιοῦται τὸ, Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν. Δικαιοσύνη γὰρ τοῦτο ἐστὶ· Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου.

Γενέσθω ἡ χεὶρ σου τοῦ σῶσαι με. Δηλοῖ γὰρ οὐ τὴν κατ' οὐσίαν γένεσιν αὐτῆς, ἀλλὰ τὴν πρὸς τὰ σωζόμενα σχέσιν. Ὅποιον καὶ τὸ· Γενοῦ μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν.

Ἐπεπόθησα τὸ σωτήριόν σου, Κύριε. Ἐὰν θέλῃς ἐπαναθῆναι τῷ λόγῳ, τὸ σωτήριόν σου ὁ Χριστὸς ἐστίν. Ἰησοῦς γὰρ ἐρμηνεύεται Θεοῦ σωτήριον. Οὗτος ἡμῖν ἐπέμψθη. Ἔργον ἐστὶ τὸ ἐπιποθεῖν τοῦ Θεοῦ.

⁷² Jean. vi, 35. ⁷³ ibid. 55. ⁷⁴ Prov. xxxi, 9. ⁷⁵ Rom. xiii, 9. ⁷⁶ Psal. cxi, 3

τὸ σωτήριον. Οἱ γὰρ πολλοὶ τὸ κατὰ σάρκα ποθοῦσι. Τὸ δὲ τοῦ Θεοῦ, τὸ ἐν αὐτῷ σωθῆναι, τὸ ἐν αὐτῷ ἀναπαύεσθαι, κληρονομήσαι τὰ ἅγια. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ, ἡ αἰώνιος ζωὴ. Ἀλλὰ καὶ Ἰησοῦς ἐρμηνεύεται Θεοῦ σωτήριον, πεμφθεὶς ἡμῖν ἐπὶ σωτηρίᾳ· οὐ πρὸς τὸν πόθον ὁ θέλων ὀδεῦσαι μελετήσεται τὸν νόμον.

Ζήσεται ἡ ψυχὴ μου, καὶ αἰνέσει σε. Περὶ μελλούσης λέγει ζωῆς. Ἡ γὰρ ζωὴ ἡμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ. Τότε κυρίως αἰνέσω, τότε βοηθήσαι μοι· τὰ ἐπιβόητα γενόμενα τῶν κρινομένων σοι κρίματα τῷ μὲν δικαίῳ χωρὶς βασάνων, τῷ δὲ δεομένῳ διὰ βασάνων.

Ἐπλανήθην ὡς πρόβατον ἀπωλόλως. Μετὰ τὸ εἰπεῖν περὶ αὐτοῦ ἔργα κατορθωκότος, πάλιν πρόβατον ἑαυτὸν πεπλανημένον εἶναι λέγει, ταπεινοφροσύνην ἐπιτηδεύων, κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ Κυρίου· *Ὅταν πάντα καθορθώσῃτε, λέγετε· Δούλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν.*

ᾠδὴ τῶν ἀναβαθμῶν. ΠΙΘ.

Ἐπίδοσις.

Τῶν πρώτων ᾠδῶν τῶν ἀναβαθμῶν ἄδει τῷ Θεῷ ὁ ἐν Βαβυλῶνι λαός, ἀθμονῶν ἐπὶ τῷ μήκει τῆς αἰχμαλωσίας, καὶ εὐχόμενος ἐλευθερωθῆναι.

Πρὸς Κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαί με ἐκέκραξα . . . . Κύριε, ῥῦσαι τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ χειλῶν ἀδικῶν καὶ ἀπὸ γλώσσης δολίας. Πῶς γὰρ οὐκ ἀδίκῃ χειρὶ τῶν Βαβυλωνίων, τὴν εἰδωλολατρείαν ὡμολογηκότα. Αὕτη δὲ καὶ γλῶσσα κληθεῖη δολία, ἅτε μηδὲν εὐθὲς λαλοῦσα περὶ Θεοῦ.

Τί δοθείη σοι, καὶ τί προστεθείη σοι πρὸς γλώσσαν δολίαν; Τὰ βέλη τοῦ δυνατοῦ ἠκονήματα. Τί πλέον δοθῆναι σοι αἰτεῖς, φησὶν, ἢ τί θέλεις ἕτερον προστεθῆναι σοι τοῦ κατὰ τῶν δολίων χειλῶν; Βέλη πυρὸς μεστὰ ἐξαφθῆναι παρὰ τοῦ δυνατοῦ. Σημαίνει δὲ τὴν κατὰ τῶν Βαβυλωνίων ἕσον οὐπω τιμωρίαν ἐσομένην.

Οἱ μοι, ὅτι ἡ παροικία μου ἐμακρύνθη. Ἐτέραν αἰτήσῃ εὐχεταί παρὰ Θεοῦ, τῆς παροικίας ἐλευθερωθῆναι. Κατεσκήνωσα μετὰ τῶν σκηνομάτων Κηδάρ. Χώρα τις ἐστὶν ἡ Κηδάρ ἐπὶ τῆς ἐρήμου τῆς πρὸς ἀνατολὰς κειμένη, καὶ μέχρι τῆς Περσῶν παρατείνουσα, ἣν γένος Σαρακηνῶν οἰκεῖ. Πολλὰ παρῴκησεν ἡ ψυχὴ μου.

Μετὰ τῶν μισούντων εἰρήνην ἤμην εἰρηνικός. Κακία Βαβυλωνίων τὸ πολεμεῖν ἀντ' οὐδενὸς τοῖς εἰρηνεύουσιν. Εἰ μὴ τι δέοι κριτικῆς τιμωρίας, ἣν κατὰ Χαναανίων καὶ Ἀμορραίων ἐπέταττεν ὁ Θεός, τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀπαγορεύων φιλίαν. Οἱ δὲ φαῦλο πρὸς τοὺτους ἀσύμβατοι, τὴν θεοσεβείαν βδελυττόμενοι. *Ὅταν ἐλάλουν αὐτοῖς, ἐπολέμουν με δωρεάν.*

ᾠδὴ τῶν ἀναβαθμῶν. ΡΚ'.

Ἐπίδοσις.

Τὴν δευτέραν ᾠδὴν ἄδει, προαπολυθεὶς μὲν τῆς αἰχμαλωσίας, ἐν ᾧδῷ δὲ ὀδεύων τῆς μακρᾶς ὁδοῦ τῆς

⁷⁷ Coloss. iii, 5. ⁷⁸ Luc. xvii, 10.

(50) Incertus locus.

A salutare Dei. Multi enim quæ secundum carnem sunt concupiscunt. Quod autem secundum Deum, est, in ipso salutem consequi, in ipso requiescere, sancta in hæreditatem accipere. Illud namque est salutare Dei, æterna vita. Imo etiam Jesus explicatur *Dei salutare*, quia missus est nobis ad salutem. Ad cuius desiderium si quis incedere velit, meditabitur legem.

175. *Vivet anima mea et laudabit te.* De futura vita loquitur. *Nam vita nostra abscondita est cum Christo in Deo* ⁷⁷. Tunc proprie laudabo, tunc auxiliare mihi. Laudabo scilicet judicicia tua illa decantata, de justo lata sine tormentis, de noxio cum tormentis.

176. *Erravi sicut ovis quæ perii.* Postquam opera recte a se gesta narravit, rursus ait se ovem errantem fuisse, humilitati vacans, juxta illud Domini dictum: *Cum omnia perfeceritis, dicite: Servi inutilis sumus* ⁷⁸.

Canticum graduum. CXIX

Argumentum.

Primum graduum canticum Deo canit populus in Babylone constitutus, pertæsus diuturnæ captivitatatis, et rogans libertatem.

1, 2. *Ad Dominum cum tribularer clamavi . . . Domine, libera animam meam a labiis iniquis, et a lingua dolosa.* Quo pacto non iniqua] Babyloniorum labia, quæ idololatricam profitebantur? Hæc autem lingua recte dolosa vocetur, utpote quæ nihil rectum de Deo loquatur.

3, 4. *Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam? Sagittæ potentis acutæ.* Quid ultra dari tibi postulas, inquit, aut quid aliud vis adjici tibi adversus linguas dolosas? Sagittas igne plenas a potente incensas. Significat autem Babyloniorum ultionem mox futuram.

5, 6. *Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est!* Aliud a Deo postulat, nimirum ut ab incolatu liberetur. *Habitavi cum habitationibus Cedar.* Cedar regio quædam est ad eremum versus orientem sita, et usque ad Persidem pertingens, quam incolit Saracenorum genus. *Multum incola fuit anima mea.*

7. *Cum his qui oderunt pacem eram pacificus* (50). Ea erat malitia Babyloniorum, ut nulla de causa iis qui pacem colebant bellum inferrent. Nisi fortasse respiciat supplicium quod de Chanaanæis et Amorrhæis sumi præcepit Deus, vetans ne amicitiam inirent cum illis. Nulla autem est ipsius amicitia cum improbis qui veram religionem exsecrantur. *Cum loquebar illis, impugnabant me gratis.*

1. *Canticum graduum. CXX.*

Argumentum.

Secundum modulatur canticum, dum post solutam captivitatem longum iter ageret Babylone Jero-

solymam. Atque inter medium montium inter-
ceptus, rogat auxilium sibi impendi, quem exau-
diens propheticus Spiritus respondet: *Dominus*
custodiet introitum tuum et exitum tuum.

1, 2. *Levavi oculos meos in montes . . . auxilium*
meum a Domino, qui fecit caelum et terram. Osten-
dens Dei potentiam ait: Qui fecit caelum et terram.

3, 4. *Non det in commotionem pedem tuum, ne-*
que dormitet qui custodit te. Ecce non dormitabit,
etc. Hanc habeto spem, et salvaberis. Illud autem,
non dormitabit, non laborem eorum qui custodiunt
exercitus, urbes, ovilia; sed impatibilitatem Dei
significat illud: Non dormitabit neque dormiet qui
custodit Israel. Videtur autem dormire cum tur-
bulentis hujus vitæ negotiis et insidiis agitatur.

5. *Dominus custodiat te, Dominus protectio tua,*
super manum dexteram tuam. Idipsum in decimo
quinto psalmo ait: Providebam Dominum in con-
spectu meo semper, quoniam a dextris est mihi, ne
*commovear*¹⁹. Et hoc item loco dicit: Ad dexteram
manum tuam constitutus, et proteget, et custodiet,
et omni providentia dignabitur.

Canticum graduum. CXXI.

Argumentum.

Tertium canticum iter agentibus prædicat ut in
domum Dei concedant. Quare sic loquitur.

1. *Lætatus sum in iis quæ dicta sunt mihi: in*
domum Domini ibimus.

2. *Stantes erant pedes nostri in utriusque, Jeru-*
salem. Vox senum hæc est, qui captivitatem susti-
nuerunt, et narrant pedes suos quibus jam iter
agerent olim stetisse in Jerusalem.

3. *Jerusalem, quæ edificatur ut civitas. Ita, in-*
quit, civitas olim erat; non hinc inde dispersa, sed
constructa, ut videretur una domus esse, ex
domorum continua serie et concinnitate.

4. *Illuc enim ascenderunt tribus. Omnes tribus,*
Inquit, quæ ex Ægypto per virtutem Domini egres-
sæ sunt, ad eam urbem properabant, ad ferendum
testimonium, sive ad gratias agendas Deo Israel.
Ad confitendum nomini Domini. Eo quod impleverit
admirabilem promissionem suam. Thronos autem
domus David super eam fundatos esse ait, quoniam
scilicet regnum in omnes prænuntiat David. Non
unius imperium memorans, sed commune, in opti-
mos et religiosissimos quosque, a quibus regnum
Davidis erigitur per gratiam Christi: qui duodecim
apostolis, super duodecim thronos sedentibus, po-
testatem dedit judicandi Israellem.

5. *Quia illic sederunt throni in iudicio. Secundum*
historiam illic regia fuit, illic sacerdotum throni;

¹⁹ Psal. xv, 8

μεταξὺ Βαβυλώνας καὶ Ἱερουσαλήμ. Ὅς, καὶ μέ-
σος τῶν ὀρέων ἀποληφθεὶς, εὐχεται αὐτῷ βοήθειαν
γενέσθαι· οὐ καὶ ἐπακούσας, τὸ Πνεῦμα τὸ προφη-
τικὸν ἀποφθέγγεται· *Κύριος φυλάξει τὴν εἰσ-*
οδὸν σου καὶ τὴν ἐξοδὸν σου.

Ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου εἰς τὰ ὄρη . . . . .
Ἡ βοήθειά μου παρὰ Κυρίου τοῦ ποιήσαντος τὸν
οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Τοῦ Θεοῦ δεικνύοντος τὸ δυ-
νατὸν, Τοῦ ποιήσαντος, φησὶ, τὸν οὐρανὸν καὶ
τὴν γῆν.

Μὴ δόξῃ εἰς σάλοιν τὴν πόδα σου, μηδὲ νυστά-
ξῃ ὁ φυλάσσων σε. Ταύτην ἔχε τὴν ἐλπίδα, καὶ
σώζῃ. Τὸ δὲ, οὐ νυστάζει, οὐ τὸ ἐπίπονον ἀπὸ τῶν
φυλαττόντων τὰς στρατίας καὶ πόλεις καὶ ποίμνια,
ἀλλὰ τὸ ἀπαθὲς τὸ Θεῖον δηλοῖ τὸ, οὐ νυστάζει οὐδὲ
ὑπνώσει ὁ φυλάσσων Ἰσραὴλ. Δοκεῖ δὲ νυστάζειν,
ἐπειδὴν τοῖς ἀστάτοις τοῦ βίου σαλευόμεθα πράγμασι,
ταῖς καθ' ἡμῶν ἐπιβουλαῖς.

Κύριος φυλάξει σε, Κύριος σκέπη σοι, ἐπὶ χει-
ρα δεξιῶν σου. Τοῦτο καὶ ἐν τῷ ιε' ἔφη ψαλμῷ·
Προεωράμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διαπαντός,
ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστίν, ἵνα μὴ σαλευθῶ. Καὶ ἐν-
ταῦθα πάλιν φησὶν, ὅτι Παρὰ τὴν δεξιάν σοι χεῖρα
γενόμενος, καὶ σκεπάσει, καὶ φρουρήσει, καὶ πάσης
ἀξιώσει προνοίας.

Ῥοδὴ τῶν ἀναβαθμῶν. PKA'.

Υπόθεσις.

Ἡ τρίτη Ῥοδὴ τοὺς ἔτι ὀδοποροῦντας εὐαγγελίζεται,
τὴν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ ἀφίξειν. Διὸ καὶ ἀναφθέγ-
γεται.

Ἡ ὑφ' ἄνθη ἐπὶ τοῖς εἰρηάσοι μοι· εἰς οἶκον
Κυρίου πορευόμεθα.

Ἐστῶτες ἦσαν οἱ πόδες ἡμῶν ἐν ταῖς αὐλαῖς
σου, Ἱερουσαλήμ. Αὕτη τῶν γεγραμμένων ἢ φωνῆ,
τῶν καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν ὑπομεινάντων, διηγουμέ-
νων, ὡς ἄρα αὐτῶν οἱ πόδες, οἱ νῦν τὴν πορείαν ποι-
οῦμενοι, πάλαι ἔστησαν ἐν Ἱερουσαλήμ.

Ἱερουσαλήμ οἰκοδομουμένη ὡς πόλις. Οὕτω,
φησὶν, ἦν πάλαι ὡς πόλις, οὐ διεσπαρμένη ὡδε κα-
κεῖσε· ἀλλ' οὕτως ἦν ἡρμοσμένη, ὡς δοῦναι ἓνα οἶκον
εἶναι τῇ συναφείᾳ καὶ τῇ ἁρμοσίᾳ τῶν οἰκοδομημά-
των.

Ἐκεῖ γὰρ ἀνέβησαν αἱ φυλαί. Πᾶσαι αἱ φυλαί,
φησὶν, ἐξ Αἰγύπτου δυνάμει Κυρίου ἐξελθούσαι, εἰς
αὐτὴν ἔσπευδον τὴν πόλιν μαρτυρῆσαι, ἦτοι εὐχαρι-
στῆσαι τῷ Θεῷ τοῦ Ἰσραὴλ. Τοῦ ἐξομολογησασθαι
τῷ ὀνόματι Κυρίου. Ἐφ' οἷς ἐπλήρωσε τὴν θαυμα-
σίαν ὑπόσχεται, θρόνους τε τοῦ οἴκου Δαυὶδ ἰδρυθῆ-
ναί φησιν ἐπ' αὐτῆς· ἐπεὶ καὶ βασιλείαν πάντων ὁ
Δαυὶδ προφητεύει· οὐχ ἐνὸς λέγων ἀρχὴν, ἀλλὰ κοι-
νήν, ὑπὲρ ἀρίστων καὶ θεοσεβεστάτων· δι' ὧν ἡ βα-
σιλεία Δαυὶδ ἀνορθοῦται χάριτι τοῦ Χριστοῦ, τοῖς δώ-
δεκα δεδωκότος ἀποστόλοις, τοῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνοις
καθεζομένοις κρίνειν τὸν Ἰσραὴλ.

Ὅτι ἐκεῖ ἐκάθισαν θρόνοι εἰς κρίσιν. Καὶ κατὰ
τὴν ἱστορίαν ἐκεῖ τὰ βασιλεία, καὶ τῶν ἱερῶν οἱ θρό-

νοι· ὡς περ τινὲ διπλῶ στεφάνῳ καὶ διαδήματι καλλω-
ταζομένης τῆς πόλεως. Nūn δὲ πάντων ἐκπτώσις, καὶ
τῆς παλαιᾶς εὐδαιμονίας ἐλάχιστα λείψανα. *Θρόνοι*
ἐπὶ οἶκον Δαυὶδ. Ἐν ταύτῃ, φησί, τῇ πόλει, τουτέστι
τῇ Ἱερουσαλήμ, θρόνοι ἐτέθησαν βασιλικοὶ κρίμα δι-
καιον κρίνοντες· ὧν πρῶτος κατήρξε Δαυὶδ, ἔπειτα
οἱ ἐξ αὐτοῦ κατὰ σάρκα. Διὸ καὶ οἶκον αὐτοῦ ὀνομά-
ζει τοῦ Δαυὶδ.

*Ἐρωτήσατε δὴ τὰ εἰς εἰρήνην τὴν Ἱερουσα-
λήμ*. Μαθόντες, ὧ οὔτοι, τίς ποτε ἦν Ἱερουσαλήμ,
εἴχεσθε ὑπὲρ τῆς εἰρήνης αὐτῆς, μηδὲν ἐκζητοῦντες
ἕτερον ἢ τὰ πρὸς εἰρήνην αὐτῆς συντελοῦντα.

*Γενέσθω δὴ εἰρήνη ἐν τῇ θυράμει σου, καὶ εὐ-
θηνία ἐν τοῖς πυργοῦσιν σου*. Ἄντι τοῦ, ἐν τοῖς
βασιλείοις σου. *Εὐχομαί σοι, φησί, τὰ ἀγαθὰ διὰ τοὺς*
ἐνοικοῦντας ἐν σοί, πλησίον ὄντας καὶ ἀδελφούς. Ταῦ-
τα γὰρ οἱ γεγηρακότες εὐχονται τῇ Ἱερουσαλήμ, τὸ
ἐν τοῖς τείχεσιν αὐτῆς εἶναι εἰρήνην. *Δυνάμει γὰρ*
τὰ τεῖχη φησὶν· ἢ καθ' ἕτερον λόγον τοὺς ἐν αὐτῇ
ἀγίους.

*Ἐρεκα τοῦ οἴκου Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐξ-
εζήτησα ἀγαθὰ σοι*. Ἐπεὶ ἐν σοὶ ἐστίν, ὧ Ἱερουσα-
λήμ, οἶκος τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἀμειβόμενος σε ἐξεζήτη-
σα ἀγαθὰ σοι.

Ῥδὴ τῶν ἀναβαθμῶν. PKB'.

Υπόθεσις.

Ἡ τετάρτη ῥδὴ εὐχὴν περιέχει τῶν ἐν τῇ ὁδοπο-
ρίᾳ διὰ πολλῶν ἐτῶν τὴν ἐπάνοδον ποιουμένων.
Οἱ καὶ, καμώντες κατὰ τὴν ὁδόν, ἐλέους καὶ οἴκτου
δέονται τυχεῖν παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὡς ἐξουθενημένοι
παρὰ τῶν ἐθνῶν. Διὸ καὶ ἀναφθέγγεται πρὸς αὐ-
τοὺς παραμυθούμενον τὸ Πνεῦμα, καὶ λέγον· *Τοῖς*
εὐθηνούσι τὸ δρεῖδος.

*Πρὸς σὲ ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου, τὸν κατοι-
κοῦντα ἐν τῷ οὐρανῷ*. Ἴδου ὡς ὀφθαλμοὶ δούλων
εἰς χεῖρας τῶν κυρίων αὐτῶν. Τῶν μὲν ἐχόντων
τὸ πνεῦμα τῆς δουλείας εἰς φόβον ὀφθαλμοὶ εἰς χεί-
ρας κυρίων τε καὶ κυρίας· τοῦ δὲ τὸ πνεῦμα τῆς
υἰθεσίας ἔχοντος, πρὸς Κύριον τὸν Θεόν.

Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς. Ὁ ἀνα-
διπλασιασμός δηλοῖ τὸ θερμὸν τῆς αἰτήσεως, οὐχ ὡς
ἄξιοι τὸν ἔλεον αἰτούμεν, ἀλλ' ὡς ἐπνευδιστοὶ λίαν
γενόμενοι.

Ῥδὴ τῶν ἀναβαθμῶν. PKB'.

Εἰ μὴ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν.

Υπόθεσις.

Τὴν πέμπτην ῥδὴν ἄροντες οἱ ἐπιβάντες τῆς Ἰουδαίας
γῆς, εὐχὰς ἀναπέμπουσιν, ἐφ' οἷς ἐρβύσθησαν ἀπὸ
τῆς αἰχμαλωσίας καὶ τῶν μεταξὺ ἐχθρῶν.

Ῥδὴ τῶν ἀναβαθμῶν. PKA'.

Οἱ πεποιθότες ἐπὶ Κύριον ὡς ὄρος Σιών.

Υπόθεσις.

Τὴν ἕκτην ῥδὴν ἄροντες ἐπ' αὐτὸ τὸ ποδοῦμενον ὄρος
γενόμενοι. Ἐἴτα ὁρῶντες τὴν πόλιν ἀτείχιστον,
τείχος αὐτῇ τὴν τοῦ Κυρίου ἐπικουρίαν εὐχονται
γενέσθαι, φησί, καὶ μὴν καὶ τῶν ἐχθρῶν θαρροῦσι
διαφυγεῖν τὰς ἐπιβουλὰς· ἐξ αὐτῆς δὲ τῆς ἐπικου-

A civitate seu quadam duplici corona ac diademate or-
nata. Jam vero omnium ruina cernitur et pristinae
felicitatis reliquiae exiguae. *Throni super domum*
David. In hac, inquit, civitate, id est in Jerusalem,
throni regii positi sunt, in quibus justorum judi-
cium redditur. Quos prior occupavit David, ac
deinde qui ex illo secundum carnem orti sunt.
Quapropter domum ipsius David nuncupat.

6. *Rogate quae ad pacem sunt Jerusalem*. Heus
vos, cum didiceritis quoniam olim Jerusalem esset,
precamini pro pace ejus, nihil aliud requirentes
quam quae ad pacem ejus conducunt

7. *Fiat pax in virtute tua, et abundantia in tur-
ribus tuis*. Ac si dicat, in regia tua. Rogo, inquit,
tibi bona, propter inhabitantes in te, qui propinqui
et fratres tui sunt. Haec senes Jerosolymae precantur,
ut scilicet pax sit in muris ejus: per haec enim,
In virtute, muros intelligit. Aut secundum aliam
rationem, sanctos qui in ipsa erant.

9. *Propter domum Domini Dei nostri quaesivi bona*
tibi. Quia, inquit, o Jerusalem, in te est domus
Dei nostri, accepta referens beneficia quaesivi bona
tibi.

Canticum graduum. CXXII.

Argumentum.

Quartum canticum orationem continet eorum qui
remigrantes multis annis in itinere versati fuerant.
Qui defessi in via, misericordiam et miserationem
a Deo impendi sibi postulant, utpote qui a genti-
bus nihili penderentur. Quare consolans ipsos
Spiritus sanctus, respondet et ait: *Opprobrium*
abundantibus.

1, 2. *Ad te levavi oculos meos, qui habitas in cae-
lis*. Ecce sicut oculi servorum in manibus dominorum
suorum. Oculi eorum qui habent spiritum servitutis
in timore⁸⁰ sunt in manibus dominorum et dominæ;
ejus autem qui spiritum adoptionis⁸¹ habet, ad Do-
minum Deum.

3. *Miserere nostri, Domine, miserere nostri*. Re-
duplicatio fervorem precationis ostendit. Non quasi
digni simus misericordiam postulamus, sed utpote
opprobriis onerati.

Canticum graduum. CXXIII.

Nisi quia Dominus erat in nobis.

Argumentum.

Quintum canticum canentes qui in Judaeam ascen-
derunt, preces emittunt, eo quod liberati sint a
captivitate, et ab inimicis quos postea superarunt.

Canticum graduum. CXXIV.

Qui confidunt in Domino sicut mons Sion.

Argumentum.

Sextum canticum canunt, postquam ad ipsum desi-
deratum montem pervenerant. Deinde videntes
urbem absque muris, murum ipsi fore postulant
Domini auxilium, inquit, ac inimicorum insidias
effugere posse confidunt: ex eodem nimirum auxi-

⁸⁰ Rom. viii, 15. ⁸¹ ibid.

lio Dei, « qui non relinquit virgam peccatorum A
super sortem justorum et sanctorum suorū »⁸².

5. *Pax super Israel.* Pax enim quæ omnem superat mentem⁸³, ei soli datur qui mente valet. Imo etiam deletis inimicis hi pace fruebantur.

Canticum graduum. CXXV.

Argumentum.

Septimum canticum canunt qui cum ad ipsam urbem pervenerint, liberationis a captivitate certitudinem habent. Rogant autem pro reliquis qui adhuc erant in Babylone, ut ipsi etiam redimerentur.

1. *In convertendo Dominus captivitatem Sion facti sumus sicut consolati.* Hæc apostoli prænuntiant de seipsis, et de gentibus. Nam Davidis tempore nulla captivitas erat. Fortasse vero hæc de spirituali captivitate dicit. Illud enim, *dicent*, futurum prophetice significat.

2-4. *Tunc dicent inter gentes: Magnificavit Dominus, etc.* Hoc nos multis lacrymis deplorandos esse ab omnibus significat. Omnes enim Dei magnificentiam mirantur, quod nos ex acerba illa servitute liberaverit. Et nos quidem clamamus, neque enim vacamus sensu, cum reliquos captivos nondum receperimus, pro quibus ita supplicamus: *Converte, Domine, captivitatem nostram sicut torrens in austro.* His significant magnam adhuc multitudinem in Babylone decernere, ita ut reditus ejus Ægyptii luminis recursum similis dicatur. Auster hic desertum dicitur.

5, 6. *Qui seminant in lacrymis in exultatione metent. Euntes ibant et flebant.* Rogantibus pro reliquiis captivorum, respondet Spiritus propheticus, et ait: Si fleverint pro iis qui in Babylone supersunt, reditus illis concedetur.

Canticum graduum Salomoni. CXXVI.

Argumentum.

Octavum canitur canticum jactis fundamentis templi, sperantibus Judæis fore ut ædificium immotum semper maneret. Latenter igitur prænuntiat futurum ejus denuo sub Romanis excidium. Adjicitque prophetiam de Christi Ecclesia. Canitur porro prophetice a Salomone. Sicut etiam revera aliqui psalmi Zachariæ sunt et Aggæi. Octava autem jure intelligatur esse principium Novi Testamenti.

1. *Nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt qui ædificant eam.* Hæc Judæis ait, de firmitate ædificii sui alte sentientibus.

3. *Cum dederit dilectis suis somnum, ecce hæreditas Domini, filii.* Alte de templo nolite sentire, inquit, quasi in illo vobis hæreditas data sit. Verum ea

ρίας πάλιν τοῦ Θεοῦ, « μὴ ἀφιέντος τὴν χάριν τῶν ἀμαρτωλῶν ἐπὶ τὸν κληρὸν τῶν δικαίων καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ. »

Εἰρήνη ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ. Ἡ γὰρ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν εἰρήνη μόνῃ τῷ νοῦν ἔχοντι δίδεται. Ἄλλὰ καὶ τῶν πολεμίων ἀπολωλότων, οὗτοι τῆς εἰρήνης ἀπήλαυσαν.

Ῥδὴ τῶν ἀναβαθμῶν. PKE'.

Ῥπόθεσις.

Τὴν ἐβδόμην ἄδουσιν ᾠδὴν οἱ τὸ ἀσφαλὲς ἐσχηκότες τῆς λυτρώσεως διὰ τὸ ἔν αὐτῇ γεγενῆσθαι τῇ πόλει. Παρακαλοῦσι δὲ ὑπὲρ τῶν λοιπῶν, τῶν ἐτι θνῶν ἐν τῇ Βαβυλῶνι, ὅπως ἂν καὶ αὐτοὶ λυτρωθῶσιν.

Ἐν τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον τὴν αἰχμαλωσίαν Σιών ἐγγεγήθημεν ὡσεὶ παρακλημένοι. Οἱ ἀπόστολοι ταῦτα προφητεύονται περὶ ἑαυτῶν καὶ τῶν ἐν τοῖς ἔθνεσι. Κατὰ γὰρ τοὺς τοῦ Δαυὶδ χρόνους οὐκ ἦν αἰχμαλωσία. Τάχα οὖν περὶ τῆς νοητῆς ταῦτά φησι. Τὸ γὰρ, ἐροῦσι, προφητικῶς τὸ μέλλον δηλοῦται.

Τότε ἐροῦσιν ἐν τοῖς ἔθνεσι· Ἐμεγάλυνε Κύριος, κ. τ. λ. Τοῦτο δὲ ἡμᾶς πολυβρηνήτους παρὰ πᾶσιν ἀπέφηνεν. Ἀπαντες γὰρ τὴν τοῦ Θεοῦ μεγαλοῦργίαν θαυμάζουσιν, ὅτι τῆς πικρᾶς ἐκείνης ἡμᾶς δουλείας ἀπήλλαξε· καὶ ἡμεῖς μέντοι βοῶμεν, οὐ γὰρ ἀναισθητοῦμεν, εἰ καὶ μὴ τοὺς λοιποὺς ἀπειλήσαμεν· περὶ ὧν ἔχετε ὑμεῖς λέγοντες· Ἐπιστρέψον, Κύριε, τὴν αἰχμαλωσίαν ἡμῶν ὡς χειμᾶρ ἐν τῷ νότῳ. Δηλοῦσι τὸ πολὺ πλῆθος ἐναπομένειν ἐν Βαβυλῶνι, ὡς καὶ τὴν ἐπιστροφήν αὐτοῦ, παρεικάζειν αὐτοὺς τῷ βέβηματι τοῦ Αἰγυπτίου ποταμοῦ. Νότον γὰρ τὴν Ἐρημὸν φησιν.

Οἱ σπείροντες ἐν τοῖς δάκρυσι ἐν ἀγαλλιάσει θριοῦσι. Πορευόμενοι ἐπορεύοντο καὶ ἐκλαυσον. Τοῖς εὐξαμένοις περὶ τῶν καταλοιπῶν ἀποκρίνεται τὸ προφητικὸν Πνεῦμα, καὶ φησιν, ὅτι, Εἰ κλαύσαιεν ὑπὲρ τῶν ἐν Βαβυλῶνι, ἔσται καὶ αὐτοῖς ἡ ἐπιστροφή.

Ῥδὴ τῶν ἀναβαθμῶν τῷ Σολομῶνι. PKG'.

Ῥπόθεσις.

Ἡ ὀγδόη ἄδεται ᾠδὴ, καταβεβλημένων ἤδη τῶν θεμελίων τοῦ ἱεροῦ· ἐλπίζοντων ἀδιάσειστον εἶναι τὸ τεῖχοςμα. Λεληθῶτος οὖν προφητεύει τὴν ἐσομένην αὐτοῦ πτώσιν πάλιν ἐπὶ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς. Συνάπτει δὲ καὶ προφητεῖαν περὶ τῆς Χριστοῦ Ἐκκλησίας· Ἄδεται δὲ προφητικῶς ὑπὸ τοῦ Σολομῶνος· καθάπερ ἀμέλει καὶ Ζαχαρίου εἰς ψαλμοὶ καὶ Ἀγγαίου. Ἡ δὲ ὀγδόη εἰκότως ἀρχὴ τῆς Νέας Διαθήκης.

Ἐὰν μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον, εἰς μάτην ἐκοπίσαν οἱ οἰκοδομοῦντες. Ὡς μέγα φρονούντων τῶν Ἰουδαίων ἐπὶ τῷ στερεῷ τῆς οἰκοδομῆς, τὰ τοιαῦτά φησιν.

Ὅταν δῶν τοῖς ἀγαπητοῖς αὐτοῦ ὕπνον, ἰδοὺ ἡ κληρονομία Κυρίου, υἱοί. Μὴ μέγα φρονεῖτε, φησιν, ἐπὶ τῷ ἱερῷ, ὡς ἐν αὐτῷ τῆς κληρονομίας

⁸² Vers. 5. ⁸³ Philipp. iv, 7.

ὀμῶν διδομένης. Οὐ γὰρ ἐστὶν αὕτη. Ἄλλ' ὅταν ἀναπαύσῃ τοὺς ἡγαπημένους αὐτοῦ ἐκ τοῦ προτέρου λαοῦ, τουτέστι τοὺς προφήτας· τότε τοῖς ἐκείνου υἱέσι τὴν κληρονομίαν δώσει. Τίνες δ' ἂν εἴεν οὗτοι ἢ οἱ μαθηταί; (Cord.) Ἡ γὰρ θεὸς ὑπόσχεσις, καὶ ἡ περὶ τοὺς παῖδας εὐλογία, καθάπερ τις μισθὸς τοῖς ἐπ' αὐτὸν ἠλπικὸς δεδοῦρηται. Ὁ μισθὸς τοῦ καρποῦ τῆς γαστρὸς. Ὁ καρπὸς τῆς γαστρὸς εἴη ἂν ἡ σωτηρία τοῦ πνεύματος, κατὰ τό· Ὡδινῆσαμεν καὶ ἐτέκομεν πνεῦμα σωτηρίας, ὃ ἐποιήσαμεν ἐπὶ τῆς γῆς. Τοῦτο τοῦ καρποῦ μισθὸς ὡσπερ καὶ κληρονομία δοθήσεται ἢ υἰοθεσία.

Ὡσεὶ βέλη ἐν χειρὶ δυνατοῦ, οὕτως οἱ υἱοὶ τῶν ἐκτετριγημένων. Ἐκτετριγημένους τοὺς ἀπορριφέντας φησὶ τοῦ προτέρου λαοῦ· ὧν οἱ υἱοὶ, τουτέστι οἱ ἀπόστολοι, γεγόνασι βέλη τοῦ δυνατοῦ. Δι' αὐτῶν τὰς ἀντικειμένας δυνάμεις κατετόξευσεν.

Μακάριος ὃς πληρώσει τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ ἐξ αὐτῶν. Ἐξ αὐτῶν μακαρίζει τοὺς ἐκ τῆς διδασκαλίας ὠφεληθησομένους. Οὐ καταισχυνθήσονται, ὅταν λαλῶσι τοῖς ἐχθροῖς αὐτῶν ἐν πύλαις. Σαφῶς τὴν παρουσίαν τοῦ κηρύγματος δηλοῖ.

Ῥδὴ τῶν ἀναβαθμῶν. PKZ'.

Ἰπόθεσις.

Ἡ ἐννάτη Ῥδὴ μακαρίζει τὸν προσελθόντα τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ. Εἰκότως δὲ μετὰ τὴν ἀνάδειξιν τῶν ἀποστόλων μακαρίζει τοὺς πιστεύσαντας.

Μακάριοι πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον.

Ἡ γυνὴ σου ὡς ἀμπέλὸς εὐθηροῦσα. Τῷ φοβουμένῳ τὸν Κύριον δῶρον δίδεται οὐχ ἡ τυχούσα γυνή, ἀλλ' ἡ καρποῖς ἀγαθοῖς κακοσημημένη. Γυνὴ γὰρ ἀγαθὴ μερὶς ἀγαθῆ.

Καὶ Ἰδοὺ τὰ ἀγαθὰ Ἰερουσαλὴμ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου. Τὰ νοητὰ δηλονότι· Ἄ εὐλαλμὸς οὐκ οἶδε, καὶ τὰ ἐξῆς.

Καὶ Ἰδοὺ υἱοὺς τῶν υἱῶν σου, εἰρήνη ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ. Τὰς ἐπαγγελίας λέγει. Ὡσπερ γὰρ πρῶτοι καρποὶ τῆς θεοφιλοῦς ψυχῆς εἰσι τὰ γεννήματα, οὕτως καὶ δεῦτεροι αἱ ἐπαγγελίαι.

Ῥδὴ τῶν ἀναβαθμῶν. PKZ'.

Ἰπόθεσις.

Ἡ δεκάτη Ῥδὴ τοὺς πολλοὺς διωγμοὺς τῷ Χριστῷ λαῷ ἐκδιδάσκει, καὶ ὡσπερ πάντα ὑπερπηθήσει κρείττων αἰ τῶν ἐπιβουλεύοντων γενόμενος. Τοῦτό φησι διὰ τὸ ἀπ' ἀρχῆς τοῦ κηρύγματος γενέσθαι τοὺς διωγμοὺς.

Πλεονάκις ἐπολέμησάν με . . . . Κύριος δίκαιος συνέτριψεν ἀνέχνας ἀμαρτωλῶν. Πάντες γὰρ οἱ διώξαντες κακοὶ κακῶς ἀπολοῦνται.

Ῥδὴ τῶν ἀναβαθμῶν. PKZ'.

Ἰπόθεσις.

Ἡ ἐνδεκάτη Ῥδὴ εὐχὴν περιέχει μαρτύρων, καὶ διδασκαλίαν ἐξομολογήσεως τῷ νέῳ λαῷ. Σαφῶς δὲ ἀρετῆς ἰλασμὸν κηρύσσει, ὃς ἐστὶ Χριστός. Περὶ αὐτοῦ γὰρ εἰρήται· Καὶ αὐτὸς ἰλασμὸς ἐστὶ περὶ τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν.

Ἐκ βαθῶν ἐξέκραξά σοι, Κύριε . . . . .

A hæreditas vere non est. At cum dilectos suos ex priore populo requiescere fecerit, id est prophetas, tunc filiis suis hæreditatem daturus est. Equinam si fuerint, nisi discipuli? (Cord.) Nam divina promissio, et puerorum benedictio, ceu quædam merces sperantibus in eum data est. Merces fructus ventris. Fructus ventris est salus spiritus, juxta illud: Parturivimus et peperimus spiritum salutis, quem fecimus in terra⁸⁸. Hujusce fructus merces, ut et hæreditas dabitur, scilicet adoptio.

4. Sicut sagittæ in manu potentis, ita filii excussorum. Excussos vocal eos ex priore populo qui abjecti sunt. Quorum filii, scilicet apostoli, fuere sagittæ potentis. Hisce enim adversarias potestates quasi sagittis confecit.

5. Beatus vir qui implevit desiderium suum ex ipsis. Beatos prædicat eos qui ex doctrina utilitatem percipient. Non confundentur cum loquentur inimicis suis in portis. Aperte prædicationis adventum significat.

Canticum graduum. CXXVII

Argumentum.

Nonum canticum beatum prædicat eum qui accedit ad timorem Dei. Jure autem postquam apostolos futuros declaravit, beatos prædicat eos qui crediderunt.

1. Beati omnes qui timeht Dominum.

3. Uxor tua sicut vitis abundans. Timenti Deum dono datur non quævis mulier, sed quæ bonis fructibus ornata sit. Nam bona mulier, bona portio.

5. Et videas bona Jerusalem omnibus diebus vitæ tuæ. Spiritualia scilicet bona, quæ oculus non vidit⁸⁹, etc.

6. Et videas filios filiorum tuorum, pax super Israel. Promissiones dicit. Sicut enim primi fructus animæ erga Deum religiosæ sunt fetus ejus, sic secundi sunt promissiones.

Canticum graduum. CXXVIII.

Argumentum.

Decimum canticum multa persecutionum genera Christi populum edocet, et quo pacto omnia superaturus sit, insidiatoribus semper superior effectus. Hoc autem ait quia ab initio prædicationis persecutiones fuerunt.

1, 4. Sæpe expugnauerunt me... Dominus justus contrivit cervicis peccatorum. Nam omnes qui persecuti sunt mali male peribunt.

Canticum graduum. CXXIX.

Argumentum.

Undecimum canticum orationem complectitur martyrum et doctrinam confessionis novo populo datam. Clare autem virtutis propitiationem prædicat, quæ Christus est. De ipso namque dictum est: Et ipse propitiatio est pro peccatis nostris⁹⁰.

1. De profundis clamavi ad te, Domine...

⁸⁸ Isa. xxvi, 18. ⁸⁹ 1 Cor. ii, 9. ⁹⁰ 1 Joan. i, 2.

2. *Fiant aures tuæ intendentes in vocem deprecationis meæ.* Aures in Deo angelicas potestates intelligimus esse, per quas supplicationes nostræ ad Deum accedunt.

3. *Si iniquitates observaveris, Domine, Domine, quis sustinebit?* Illa autem reduplicatio vocis, *Domine, Domine*, admirantis est divinæ clementiæ magnitudinem, apud quem esse propitiationem dicit, at non in bonis operibus nostris.

4. *Propter nomen tuum sustinui te, Domine.* Hæc sunt verba eorum qui non propter necessitatem spiritualem, sed propter venerandum nomen ipsum accedunt, *ac si in patientia currunt propositum certamen*⁶⁷, et nullo tempore abscedunt a Deo, et ab iis quæ ipsi placent.

6. *A custodia matutina usque ad noctem speret Israel in Domino.* Oportet enim etiam in molestis rebus Dominum exspectare. Non solum enim in matutina custodia, non conspicua omnia sunt, sed etiam usque ad tenebrosa negotia et eventa. Sed oriente vero lumine, mens perspicax, lætarum rerum augmentum, tristium vacuitatem accipit; speret in illum quasi in fontem; apud illum namque est misericordia qui redemptio est et propitiatio, qui virtute multa peccata purgat.

Canticum graduum. CXXX.

Argumentum.

Duodecimum canticum docet eum qui propitiatione donatus fuit, ne fidens suo profectu exaltetur, sed humiliter sentiat.

Domine, non est exaltatum cor meum... Neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me, etc. Ut quis non exaltetur, ait contrariam virtutem esse admodum utilem, quam Salvator docuit his verbis: *Nisi conversi fueritis et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum*⁶⁸. Ablactatos autem pueros dicit, tribulationem significans. Et enim non nisi cum fletibus infans a matre discedit, dolens quod lacte privatus fuerit. Ita et ego, in ærumnis degens, semper Deum precor. Quod si non ita affectus essem, extremum supplicium luerem.

Canticum graduum. CXXXI.

Argumentum.

Decimum tertium canticum orationem continet pro Davide. Nam cum propitiatio omnibus remissionem peccatorum conciliat, necessario Spiritus propheticus, cum reliquis qui salutem consequuntur et cum Davide ait: « Domine, memento, secundum mansuetudinem ejus retribue illi. » Quemadmodum enim ille, mansuetus cum esset, dimisit Sauli injurias sibi illatas, ita et ipsi delicta remitte.

1, 2. *Memento, Domine, David et omnis mansuetudinis ejus. Sicut juravit Domino, votum novit Deo Jacob,* etc. Cum didicisset enim ex Spiritu sancto, Dominum apud homines adventurum, daturumque

⁶⁷ Hæbr. xii, 1. ⁶⁸ Matth. xviii, 5.

(50') Locus vitiatas.

Γενθήτω τὰ ὤτα σου προσερχοῦτα εἰς τὴν φωνὴν τῆς δεήσεώς μου. Ὅσα ἐπὶ Θεοῦ, καὶ τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις νοοῦμεν, δι' ὧν αἱ δεήσεις ἡμῶν πρὸς Θεὸν εἰσέρχονται.

Ἐὰν ἀνομιᾶς παρατηρήσης, Κύριε, Κύριε, τίς ὑποστήσεται; Ὁ δὲ τοῦ, *Κύριε, Κύριε*, διπλασιασμός θαυμάζοντός ἐστι τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας τὸν ὄγκον, παρ' ἧς καὶ τὸν ἱασμὸν εἶναι φησιν, ἀλλ' οὐκ ἐν τοῖς ἡμετέροις κατορθώμασιν.

Ἐνεκεν τοῦ ὀνόματός σου ὑπέμεινά σε, Κύριε. Ταῦτα τῶν μὴ διὰ χρεῖαν πνευματικῆν, δι' αὐτὸ δὲ τὸ σεπτὸν ὄνομα προσιόντων, οὕτω καὶ ἐν ὑπομονῇ τρεχόντων τὸν προκειμένον ἀγῶνα, καὶ κατὰ μὴδ' ἓνα καιρὸν ἀφίσταμένω Θεοῦ καὶ τῶν ἀρεσκόντων αὐτῷ.

Ἀπὸ φυλακῆς πρῶτα μέχρι νυκτός ἐλπισάτω Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸν Κύριον. Δεῖ γὰρ καὶ ἐν τοῖς σκυθρωποῖς προσδοκᾶν ἐπὶ Κύριον. Οὐ γὰρ μόνον ὅτε φυλακῆ πρῶτῃ μὴ καὶ λαμπρὰ τὰ παρόντα, ἀλλὰ καὶ μέχρι τῶν ζοφερῶν περιστάσεων. Ἀλλὰ καὶ ἀνατέλλοντος τοῦ ἀληθινοῦ φωτός ὁ διορατικὸς νοῦς προσθήκην λαμβάνει ἐκ Θεοῦ τῶν φαειρῶν, καὶ τῶν σκυθρωπῶν ἀπαλλαγῆν (50')· ἐλπισάτω παρ' αὐτῷ γὰρ ὡς ἐν πηγῇ, καὶ παρ' αὐτοῦ τὸ ἔλεος, τῷ αὐτῷ ὄντι λυτρώσει, καὶ τῷ ἱασμῷ, τῷ ἰκανώσει πολλῇ τὰς ἁμαρτίας περικαθαίροντι.

ᾠδὴ τῶν ἀναβαθμῶν. ΡΑ'.

Ἰκθόθεις.

Ἡ δωδεκάτη ᾠδὴ τὸν καταζωθέντα τοῦ ἱασμοῦ διδάσκει μὴ ἐπαρῆσθαι, τῇ ἑαυτοῦ βελτιώσει θαρροῦντα, ἀλλὰ ταπεινοφρονεῖν.

Κύριε, οὐκ ὑψώθη ἡ καρδία μου . . . οὐδὲ ἐπορεύθη ἐν μεγάλοις οὐδὲ ἐν θαυμαστοῖς ὑπὲρ ἐμέ, κ. τ. λ. Πρὸς δὲ τὸ μὴ ἐπαρῆσθαι φησι τὴν ἐναντίαν ἀρετὴν εἰς ὑπερβολὴν ἐπιτίθειον, ἦν καὶ ὁ Σωτὴρ ἐδίδαξε λέγων· *Ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσελθῆτε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.* Ἀπογαλακτισθέντα δὲ λέγει παιδία, τὴν θλίψιν δρῶν. Οὐ γὰρ ἀρίσταται τῆς μητρὸς, βδυνώμενον ἐπὶ τοῦ στερηθῆναι τοῦ γάλακτος. Οὕτως ὦν ἐν συμφοραῖς κἀγὼ, φησιν, ἠύχόμην ἀεὶ τοῦ Θεοῦ. Εἰ δὲ μὴ οὕτως εἶην, δίχην δοίην ἐσχάτην

ᾠδὴ τῶν ἀναβαθμῶν. ΡΑΑ'.

Ἰκθόθεις.

Ἡ τρισκαδεκάτη ᾠδὴ εὐχὴν περιέχει ὑπὲρ τοῦ Δαυὶδ. Τοῦ γὰρ ἱασμοῦ πᾶσι προφρονούντος ἁμαρτιῶν ἄφεσιν, ἀναγκαίως τὸ Πνεῦμα τὸ προφητικὸν μετὰ τῶν λοιπῶν τῶν σοκασμένων, καὶ τοῦ Δαυὶδ φησι· « Κύριε, μνήσθητι, κατὰ τὴν πραότητα αὐτοῦ ἀποδοῦς αὐτῷ. » Ὡς γὰρ αὐτὸς πρῶτος ὦν ἤφει τῷ Σαοὺλ τὰ εἰς αὐτὸν ἀδικήματα, οὕτω καὶ αὐτῷ συγχώρησον τὰς πλημμελείας.

Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ Δαυὶδ καὶ πάσης τῆς πραότητος αὐτοῦ. Ὡς ὤμωσε τῷ Κυρίῳ, ἠθέατο τῷ Θεῷ Ἰακώβ, καὶ τὰ ἐξῆς Μαθῶν γὰρ ἐξ ἁγίου Πνεύματος, ὡς ἐπιδημήσει τοῖς ἀνθρώποις ὁ Κύριος,

ἔρεσιν διδούς τῶν πολλῶν ἀμαρτημάτων, καὶ αὐτὸς ἄσθθηςσθαι διὰ ταύτης ἐλπίσας, σπεύδει μαθεῖν πότε ἔσται, καὶ ποῦ γενήσεται, τίνα δὲ τρόπον ἐπιδημήσει. Ταῦτα γινῶναι ποθῶν, εἰς τοσαύτην ἑαυτὸν ὑπέβαλε κάκωσιν, ὡς πᾶσαν μὲν παραιτεῖσθαι στρωμὴν, ἀποτάξασθαι δὲ τῷ οἴκῳ, κείσθαι δὲ πρὸ τοῦ Θεοῦ κατὰ πρόσωπον τοῦ ἁγιάσματος ἐπ' ἐδάφους, ὄρκω βεβαιώσας μὴ ἀναστῆναι πρὶν ταῦτα μαθεῖν. Ἐπὶ δὲ τῇ τούτου εὐτονίᾳ λαθῶν οἶκτον ὁ Θεὸς ἐπινεύει· ὡς ἐν ἄπαξ ὠμόσας μὴ ψεύσαστο· ἔθεν ἐπιήνεγκεν· Ἰδοὺ ἠκούσαμεν αὐτὴν ἐν Εὐφρανθῷ· αὕτη ἔστιν ἡ Βηθλέεμ. Τίνα δὲ αὐτὴν ἢ τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι Κυρίου ἔλευσιν;

Εὐρομεν αὐτὴν ἐν τοῖς πεδίοις τοῦ δρυμοῦ. Τὸ γὰρ σπήλαιον ἐν ᾧ γεγένηται ὁ Χριστὸς ἐν πεδίοις ἔστιν, ἦτοι τοῖς ἀγροῖς.

Εἰσελευσόμεθα εἰς τὰ σκηνώματα αὐτοῦ. Τὰς κατὰ καιρὸν ἐσομένας Ἐκκλησίας σημαίνει. Προσκυνησομεν εἰς τὸν τόπον οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ. Τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν φησιν, ἔνθα πᾶς παρερχόμενος προσκυνεῖ.

Ἀνάσθηθι, Κύριε, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου. Τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν ἐπισπεύδουσιν αὐτοῦ. Σὺ καὶ ἡ κιβωτὸς τοῦ ἁγιάσματος σου. Κιβωτὸν τοῦ ἁγιάσματος τὴν ἁγίαν αὐτοῦ σάρκα φησίν.

Οἱ ἱερεῖς σου ἐνδύσονται δικαιοσύνην. Οὐκ εἶτι, φησὶ, κατὰ τὸν νόμον στολάς, ἀλλ' αὐτὴν τὴν δικαιοσύνην. Δικαιοσύνη δὲ ὁ Χριστός.

Ἐνεκεν Δαυὶδ τοῦ δούλου σου μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ σου. Μετὰ τῆς εἰς πάντας ἀνθρώπους εὐεργεσίας καὶ τοῦ Δαυὶδ μνησθητι, ὁ ποιήσας αὐτὸν ἐπιστρέφειν διὰ τὴν ἀμαρτίαν. Δούλος γὰρ ὁ ἐξ αὐτοῦ κατὰ σάρκα λαθῶν τὴν τοῦ δούλου μορφήν.

Ἦμωσε Κύριος τῷ Δαυὶδ ἀλήθειαν. Καὶ ποῦ τὸ, ὤμοσεν; ἐν τῷ εἰπεῖν πρὸς αὐτὸν· Καὶ ἔσται, ἔσται πληρωθῶσιν αἱ ἡμέραι σου, καὶ κοιμηθήσῃ μετὰ τῶν πατέρων σου, ἀναστήσεται ἐκ τοῦ σπέρματος σου ἄλλος, ὃς ἔσται ἐκ τῆς κοιλίας σου. Καὶ ἐτοιμάσω εἰς τὸν αἰῶνα τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. Αὐτὸς οἰκοδομήσει οἶκον τῷ ὀνόματι μου· καὶ ἀνορθώσω τὴν βασιλείαν αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα. Ἐγὼ ἔσομαι αὐτῷ εἰς πατέρα, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι εἰς υἱόν.

Ἐὰν φυλάξωται οἱ υἱοὶ σου τὴν διαθήκην μου. Τὴν μέλλουσαν σαφῶς ἀνακηρύττει διαθήκην, ἦν εἰ ἦσαν φυλάξαντες οἱ κατὰ σάρκα υἱοὶ τοῦ Δαυὶδ, ἔμελλον ἂν μὴ ἐκπεσεῖν τῆς ἡτοιμασμένης βασιλείας.

Ἀὕτη ἡ κατάπαυσίς μου εἰς αἰῶνα. Εἰ νόο ὁ πάλαι ναὸς ἔρημος διὰ μανίαν τῶν Ἰουδαίων, ἀλλ' οὖν ἐκεῖ πάλιν καὶ τοῦ σταυροῦ, καὶ τῆς ἀναστάσεως, καὶ τῆς ἀναλήψεως τὰ χωρία τῆς θείας ἡξιώτα· χάρτος.

Τὴν θῆραν αὐτῆς εὐλογῶν εὐλογήσω. Ἐκαστος γὰρ τῶν τοιοῦτων, δικαίου σπέρμα τυγχάνων, οὐκ

99 II Reg. vii, 12-14.

(51) Implicatus locus.

multorum peccatorum remissionem, et cum speret ipse per ejus adventum salutem se consecuturum, ediscere gessit, quandonam id erit, et ubi adventurus sit, et quonam modo peregrinaturus. Hæc edoceri exoptans, in tantam sese afflictionem coniecit, ut lectum omnem recusaverit, domui vale dixerit, et ante Deum iaceat humi prostratus ante faciem sanctuarii, juratus se nunquam surrecturum nisi hæc edisceret. Ob ejus perseverantiam misericordia motus Deus, annuit ipsi : ac postquam semel juravit non frustrabitur. Quare inulit : *Ecce audivimus eam in Ephratha*, ipsa est Bethlehem. Ecquam audivit nisi futuram peregrinationem Domini?

6. *Invenimus eam in campis silvæ.* Nam spelunca ubi natus est Christus in planitie, seu in campis B est.

7. *Introibimus in tabernaculum ejus.* Ecclesias subsequenti tempore futuras significat. *Adorabimus in loco ubi steterunt pedes ejus.* Montem Olivarum dicit, ubi omnis qui pertransit adorat.

8. *Surge, Domine, in requiem tuam.* Ejus in cælos ascensum videre gestiunt. *Tu et arca sanctificationis tuæ.* Arcam sanctificationis sanctam ejus carnem vocat.

9. *Sacerdotes tui induentur justitiam.* Non vestimenta de more, inquit, sed ipsam justitiam; justitia autem est Christus.

10. *Propter David servum tuum non avertas faciem Christi tui.* (51) Cum beneficiorum omnibus hominibus collatorum, tum Davidis memento, quem propter peccatum ad conversionem adduxisti. Servus quippe est qui ex illo secundum carnem servi formam accepit.

11. *Juravit Dominus David veritatem.* Et quandonam juravit? cum diceret ei⁹⁹ : *Et erit postquam impleti fuerint dies tui, et dormieris cum patribus tuis, cæsurget ex semine tuo alius qui erit ex ventre tuo : et præparabo in sæculum regnum ejus, ipse ædificabit domum nomini meo : et erigam regnum ejus in sæculum. Ego ero illi in patrem, et ipse erit mihi in filium.*

12. *Si custodierint filii tui testamentum meum.* Futurum testamentum aperte prænuntiat, quod si custodissent qui ex Davide secundum carnem erant, futurum erat ut a parato sibi regno non exciderent.

14. *Hæc requies mea in sæculum.* Nam si anti-quum illud templum, ob Judæorum furorem desertum sit, at ibidem loca crucis, resurrectionis, ascensionis divina gratia donata sunt.

15. *Escam ejus benedicens benedicam. Pauperes ejus saturabo pambus.* Singuli namque eorum justi

temen cum sint non egent panibus. Scribitur quoque : *Vidua eius*, scilicet eam quæ patrociniocaret, *Pauperes eius saturabo panibus*. Id est, eos qui secundum Deum pauperes sunt. Panibus autem spiritualibus.

16. *Sacerdotes eius induam salutari*. Ipse item Christus est, qui salutare est, justitia quoque supra vocatus.

17. *Illuc producam cornu David*. Quo tempore salutare apparebit, gloria Davidis oriatur. *Paravi lucernam Christo meo*. Hoc de Joanne ait, juxta Domini dictum : *Ipse erat lucerna ardens et lucens*⁹⁹.

Canticum graauum. CXXXII.

Argumentum.

Decimum quartum canticum declarat bonum a Salvatore, postquam illuxit hominibus, collatum, dicens :

1, 2. *Ecce quam bonum et quam jucundum. Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam*. Cum congregata, inquit, fuerit Ecclesia, et quemdam ceu concentum fecerit : tum unctio sancti Spiritus ac sacerdotium inducetur, primum quidem in caput Ecclesiae, quod est Christus : deinde in barbam, quæ est decor faciei Ecclesiae. Illic autem intelliguntur apostoli. Postremo autem ad totum corpus pertransiit, id est ad omnes qui in Ecclesia Christum induerunt.

3. *Quoniam illic mandavit Dominus benedictionem, et vitum usque in sæculum*. Illic, ait, videlicet apud fratres habitantes in unum ; *et vitam* ; non quamlibet, sed immortalem. In Sion enim sanctissimi Spiritus ros vivificus in sacros apostolos demissus est, per quem omnes qui credunt benedictionem æternam consequuntur. Illorum enim cor et anima sana.

Canticum graauum. CXXXIII.

1. *Ecce nunc benedicite Dominum, omnes serri Domini*.

Argumentum.

Decimum quintum canticum, jubet eos qui adhuc in Ecclesia catechumeni sunt laudare Deum. Serri vos autem vocat ipsos, utpote qui nondum ad optionem dignati sint. 2. *In noctibus extollite manus vestras in sancta*. In noctibus adhuc consistere illos ait, quia nondum Spiritus sancti illuminatione donati sunt.

3. *Benedicat te Dominus ex Sion*. Ex Sion dicit : quia hoc nomen amabile ipsis erat, ubi erat ipsis omnis sanctificationis argumentum. Exinde vero docet ex quocunque loco invocandum esse, dicens : *Qui fecit caelum et terram*.

Alleluia. CXXXIV.

1. *Laudate nomen Domini, laudate, serri, Domini*.

⁹⁹ Joan. v, 35.

Α ἐλαττοῦται ἄρτοις. Γράφεται δὲ καὶ, *τὴν χίτην αὐτῆς*, καὶ δηλονότι τὴν ἀπροστασιαστον. *τοὺς πτωχοὺς αὐτῆς χορτάσω ἄρτων*. Τοὺς κατὰ θεὸν μὲν πτωχεύσαντας ἄρτων δὲ τῶν νοητῶν.

τοὺς ἱερεῖς αὐτῆς ἐνδύσω σωτηρίαν. Αὐτὸς ἐστὶ πάλιν ὁ Χριστὸς ἢ σωτηρία, ὁ καὶ δικαιοσύνη ἐν τοῖς ἀκωτέροις ὀνομασμένος.

Ἐκεῖ ἐξανατελῶ κέρασ τῷ Δαυὶδ. Κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον κατ' ὄν ἐπιφανεῖ τὸ σωτήριον, δηλονότι ἢ δόξα ἀνατελεῖ τοῦ Δαυὶδ. *Ἡτοίμασα λύχνον τῷ Χριστῷ μου*. Τοῦτο περὶ Ἰωάννου φησὶ, κατὰ τὸ εἰρημένον παρὰ τοῦ Κυρίου. *Ἐκείνος ἦν ὁ λύχνος ὁ καιόμενος καὶ φαινόμενος*.

ᾠδὴ τῶν ἀναβαθμῶν. ΡΑΒ.

Ἰπόθεσις.

Ἡ τεσσαρεσκαδεκάτη ᾠδὴ ἀκολουθῶσα τῇ τοῦ Σωτῆρος ἐπιλάμψει τὸ ἐξ αὐτοῦ δωρούμενον τοῖς ἀνθρώποις καλὸν φανερὸν ποιεῖ λέγουσα.

Ἴδοὺ δὴ τί καλὸν, ἢ τί τερπνόν. Ὡς μύρον ἐπὶ κεφαλῆς τὸ καταβαῖνον ἐπὶ πώγωνα. Ἐπειδὴν, φησὶ, συναχθεῖ ἡ Ἐκκλησία, καὶ μίαν ὡσπερ τινὰ ἁρμονίαν ποιήσεται, τότε δὴ τότε καὶ χρίσις τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ ἱεράτευμα προσαχθῆ πρῶτον μὲν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις ἐστὶν ὁ Χριστὸς, ἔπειτα καὶ εἰς τὸν πώγωνα, ὅς ἐστιν εὐπρέπεια τοῦ προσώπου τῆς Ἐκκλησίας. Νοοῦνται δὲ διὰ τοῦτου οἱ ἀπόστολοι. Τὸ τελευταῖον δὲ καὶ εἰς ὅλον τὸ σῶμα μεταβέβηκε, τουτέστιν εἰς ἅπαντας τοὺς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐνδεδυμένους Χριστόν.

Ὅτι ἐκεῖ ἐνστεύλατο Κύριος τὴν εὐλογία, καὶ ζωὴν ἕως τοῦ αἰῶνος. Ἐκεῖ, φησὶ ὁ δῆλον δὲ, ὅτι παρ' αὐτοῖς τοῖς κατοικοῦσιν ἀδελφοῖς ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ ζωὴν οὐ τὴν τυχοῦσαν, ἀλλὰ τὴν ἀθάνατον. Ἐπὶ τὴν Σιών γὰρ ἡ τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐπὶ τοὺς ἱερούς ἀποστόλους ζωοποιὸς κατεπέμφθη δρόσος, δι' ἧς ἅπαντες οἱ πιστεύοντες τὴν αἰώνιον εὐλογίαν καρποῦνται. Ἐκεινων γὰρ ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία.

ᾠδὴ τῶν ἀναβαθμῶν. ΡΑΓ.

Ἴδοὺ δὴ εὐλογεῖτε τὸν Κύριον, πάντες οἱ δοῦλοι Κυρίου.

Ἰπόθεσις.

Ἡ πεντεκαδεκάτη ᾠδὴ τοῖς ἐτι κατηχομένοις ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ αἰνεῖν τὸν θεὸν παρακελεύεται. Δούλους δὲ αὐτοὺς καλεῖ, ἅτε μήπω τῆς υἰοθεσίας ἤξιωμένοις. *Ἐν ταῖς νυξὶν ἐπάρατε τὰς χεῖρας ὑμῶν εἰς τὰ ἄγια*. Ἐν νυκτὶ ἐτι ἐστάναι αὐτοὺς φησιν, ἅτε μὴ φωτισματος τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἤξιωμένοις.

Εὐλογῆσαι σε Κύριος ἐκ Σιών. Ἐκ Σιών δὲ φησιν ὁ ἐπειδὴ καὶ τοῦνομα ποθεινὸν ὄπηρχεν αὐτοῖς, ἐνθα πάσης ἀγιστείας ὑπόθεσις ἦν. Ἐἴτα διδάσκει πανταχόθεν καλεῖν λέγων. *Ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν*.

Ἄλληλουῖα. ΡΑΔ.

Αἰνεῖτε τὸ δρομα Κυρίου, αἰνεῖτε, δοῦλοι, Κυρίου.

ριον. Ἐτι καὶ οὗτος τοῖς εἰσαγομένους λέγεται ψαλμὸς, παρακελευόμενος, Αἰνεῖτε τὸν Θεόν. Τὸ γὰρ, ἀλληλοῦ, ἐρμηνεύεται, αἰνεῖτε, τὸ δέ, *Ja*, τὸν Κύριον.

Aineite ton Kurion, oti αγαθος Kyrios: yalate tw onomati autou, oti kalon. Ψάλλειν αὐτοὺς προτρέπεται, ἀφ' ὧν ξῆδη καὶ ἕτερον ἐν Αἰγύπτῳ εἰδωλολατρήσαντες. Οὗτοι δὲ ἦσαν οἱ ἐξ Ἰακώβ. Ἐκλήθησαν δὲ εἰς τὸ ὑμεῖν τὸν Θεόν. Ἰσραὴλ εἰς περιουσιασμόν ἐαυτῶ. Ἄντι τοῦ, ἐξαιρετον· ὁ γὰρ διορατικὸς νοῦς ἐστὶν Ἰσραὴλ.

Ἵτι ἐγὼ ἔγνων, οτι μέγας Kyrios, καὶ ὁ Kyrios ἡμῶν παρὰ πάντας τοὺς θεούς. Ἀπὸ τῆς δημιουργικῆς δυνάμεως ἔγνωκεν αὐτὸν Κύριον.

En tais thalassais kal en pásais ábyssiois. Ἀνάγων νεφέλας ἐξ ἐσχάτων τῆς γῆς. Τοῦτό φησιν, ἐπειδὴ ἐξῆθεν τὴν γῆν περιέχουσιν αἱ θάλασσαι, ἀφ' ὧν τὰς νεφέλας ἀνάγει. Ἀστραπὰς εἰς ὑετὸν ἐποίησε. Καὶ τοῦτο σύμβολον εἶη τῆς θεοπροποῦς δυνάμεως, τὸ ἐν τῷ αὐτοῦ συμμίξει τὸ πυρῶδες τῶν ἀστραπῶν καὶ τὸ ὕδωρ. Ὁ ἐξάγων ἀνέμους ἐκ θησαυρῶν αὐτῶν. Τὸ ἀκατάληπτον ἀνθρώποις τῆς τῶν ἀνέμων ἐδήλωσε φύσεως διὰ τῶν θησαυρῶν. Ὁμοῖον δὲ τὸ εἰρημένον παρὰ Κυρίου· *Τὸ Πνεῦμα ὁπου θέλει πνεῖ, καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις· ἀλλ' οὐκ οἶδας πόθεν ἐρχεται, καὶ ποῦ ὑπάγει.*

Ὁς ἐπάταξ τὰ πρωτότοκα Αἰγύπτου ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους. Τὴν τελευταίαν πληγὴν ἔθηκε πρώτην, ἐπεὶ μετ' αὐτὴν ἐδέξαντο τὴν ἐλευθερίαν. Δέγει δὲ καὶ κτηνῶν, ἐπειδὴ διὰ τὸν ἀνθρώπων ταῦτα γεγένηται, καὶ δι' αὐτὸν καὶ κολάζεται. Ὅστε πρὸς ἀψῆσιν φόβου δειχθῆναι θεήλατον τὴν πληγὴν.

Τὰ εἰδῶλα τῶν ἐθνῶν ἀργύριον καὶ χρυσίον, ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων. Μετὰ τὸ δεῖξαι τὴν θείαν πρόνοιαν καὶ δοξολογῆσαι, ὡς ἐτι δούλοις τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἀρτίως προσελθοῦσι διαλεγόμενος, παραδάλει τῶν θεῶν ὧν ἠγόοντο πάλαι τὸν ἔλεγχον ἀκολούθως· ὡς εἶπεν· *Ἵτι ἐγὼ ἔγνωνκα, οτι μέγας ὁ Kyrios, καὶ ὁ Kyrios ἡμῶν παρὰ πάντας τοὺς θεούς.* Ὁ μὲν γὰρ τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα πεποίηκεν· οἱ δὲ πρότερον ὑμῶν θεοὶ μόνον εἰδῶλα νεκρὰ καὶ κωφὰ, οἷς ὅμοιοι γέγονον οἱ ποιοῦντες αὐτά. Πῶς γὰρ οἱ τοῖς ἀψύχοις προσκυνούντες οὐκ ἀπελιθώθησαν τὰς ψυχὰς; καὶ οὗς ἔφη κατὰ τὴν συνήθειαν ἀκωθον θεούς, νῦν ἐπαισχύνει καὶ κέκληκεν εἰδῶλα, διαβάλλων τῇ τε ὕλῃ καὶ τῇ ἐργασίᾳ.

Ἄλληλουῖα. ΠΑΕ'.

Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ οτι αγαθος, οτι εἰς τον αἰωνα το ελεος αυτου.

Τῷ καταδελόντι τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν εἰς διαιρέσεις. Λόγος ἀρχαῖός φησιν εἰς δώδεκα τμήματα διαιρεθεῖσαν τὴν θάλασσαν, ἐκάστη φυλὴ μίαν ἀποδοῦναι ὁδόν.

Τῷ διαγαρόντι τὸν λαόν αὐτοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ. Οὐκ ἔλαττον τῆς θαλάσσης τῆς ἐρήμου τὸ θαῦμα.

A num. Hic quoque psalmus initiatis dicitur, iubens laudare Deum. Nam illud, allelu, interpretatur, laudate, illud autem, ia, Dominum.

3. Laudate Dominum, quia bonus Dominus: psallite nomini ejus quoniam suave. Hortatur eos ad psallendum, qui olim in Ægypto idololatriæ dediti fuerant. Hi autem erant Jacobi posterii. Vocati sunt autem ad Deum hymnis celebrandum. *Israel in possessionem sibi.* Quasi dicat, electum; perspicax enim mens Israel est.

5. Quia ego cognovi quod magnus est Dominus, et Dominus noster præ omnibus diis. A creatrice facultate novit ipsum esse Dominum.

6, 7. In mari et in omnibus abyssis. Educens nubes ab extremis terræ. Hoc ait, quia terram exterius ambiunt maria, ex quibus nubes educit. *Fulgura in pluviam fecit.* Hoc item symbolum fuerit divinæ virtutis, quod in eodem loco fulgurum ignem cum aqua misceat. *Qui producit ventos de thesauris suis.* Per thesauros declarat incomprehensibilem hominibus esse ventorum naturam. Simile autem huic est illud Domini dictum: *Spiritus ubi vult spirat, et vocem ejus audis: sed nescis unde veniat aut quo vadat.*

8. Qui percussit primogenita Ægypti ab homine usque ad pecus. Postreimam plagam primam ordine ponit, quia post ipsam libertate donati sunt. Pecora autem memorat, quia propter hominem facta sunt, et propter eum castigantur, ita ut per augmentum terroris divinitus immisissam fuisse plagam perspicuum sit.

15. Simulacra gentium argentum et aurum, opera manuum hominum. Postquam divinam providentiam ostendit et laudibus celebravit, gentibus quæ nuper ad fidem accesserunt, quasi etiamnum servis loquens, affert deorum quos olim colebant confutationem. Postquam dixit: *Quia ego cognovi quod magnus est Dominus, et Deus noster præ omnibus diis.* Ipse enim tanta taliaque opera edidit; illi autem dii olim vestri, solum simulacra erant mortua, et cæca quibus similes fiant qui faciunt ea. Quomodo enim qui inanimata adorant non lapides animo sunt? Quos autem superius ex consuetudine deos vocavit, nunc confundit et vocat idola, et materiæ et operæ exprobrans.

Alleluia. CXXXV.

1. Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus.

15. Qui divisit mare Rubrum in divisiones. Antiquo sermone fertur in duodecim sectiones divisum fuisse mare, ut singulis tribubus singulæ viæ darentur.

16. Qui traduxit populum suum per desertum. Non minus miraculum in deserto quam in mari editum

est. Multa quippe erant quæ mortem minabantur, fames, æstus, sitis, ferarum multitudo, commodorum omnium indigentia. Illi vero nemine perterrefaciente iter agebant. Ex duobus autem fortissimis regibus, qui de robore et magnitudine gloriabantur, liberavit eos. Ex quibus Og novem longitudinis, quinque latitudinis cubitos habebat, et lecto ferreo utebatur.

19. *Sehon regem Amorrhæorum*, etc. Non sine causa alius omissis hos memoravit reges, sed ut populo in mentem revocaret divinitus concessam victoriam. Nam de robore ipsi et potentia et corporis mole gloriabantur.

23. *Quia in humilitate nostra memor fuit nostri Dominus*. Hæc verba : *Quia in humilitate nostra memor fuit nostri Dominus*, aptius conveniunt iis qui a spirituali sive sensibili captivitate liberati sunt.

25, 26. *Qui dat escam omni carni*. Non enim pios tantum benignus Deus curat, sed etiam usque ad bruta animalia : ita ut congruentem singulis cibum dispenset, et providentiam suam extendat a mirabilibus cœli usque ad vilissima terræ ; et exhinc rursum ad usque cœlum progreditur. Quare post illud, *omni carni*, adjicit : *Confitemini Deo cœli*. Nam licet omnium sit opifex, per excellentiam tamen Deus cœli dicitur, eorum qui isthic degunt famulatu cultus. Siquidem locus ille a peccato purus et vacuus est.

Davidi per Jeremiam. PSALMUS CXXXVI.

1. *Super flumina Babylonis illic sedimus et flevimus*. Docetur hic futurum ut ii qui multis post annis in Babylone propter iniquitatem habitaturi erant, flerent et anxii essent, cupientes bona repetere sua.

5. *Si oblitus fuero tui, Jerusalem, oblivioni detur dextera mea*. Scilicet, ne supernum auxilium consequar.

6. *Adhæreat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui*. Quæ enim utilitas instrumenti ad sermonem destinati si ad officium non moveatur? Quamobrem beati viri per totam vitam de hymnis celebrandis curam habuere dicentes : *Cantabo Domino in vita mea* ⁹¹. Erat autem illis veneranda civitas ob divinum cultum, ut ante dictum est : *Propter domum Domini Dei nostri quæsvi bona tibi*.

Si non proposuero Jerusalem in principio lætitiæ meæ. Tuam, inquit, memoriam omni lætitiæ præponam. Ita enim contingit ut reliquæ omnes lætitiæ bonæ sint. Dominus item sacros cibos ante corporales inducit.

7. *Memor esto, Domine, filiorum Edom*, etc. Filii Edom ab Esau Idumæi, qui capta Jerusalem, acerbè insultabant, donec eam a fundamentis dirutam viderint.

8. *Filia Babylonis misera*. Propheticus est sermo,

⁹¹ Psal. ciii, 23.

Α Πολλά γὰρ τὰ θάνατον ἀπειλοῦντα, λιμὸς, ἀύχμῶς, δίψα, πλῆθος θηρίων, ἀπάντων ἐπιτηδεῶν ἡ ἐρημία. Οἱ δὲ μηδενὸς φοβοῦντος ἐβάδιζον. Ἐκ δὲ δύο δυνατῶν καὶ βασιλέων, οἱ ἐπὶ ῥώμῃ καὶ δυναστεία καὶ μεγέθει σώματος ἐσεμνύοντο, ἐβρῦσατο αὐτούς. Ὁ γὰρ πηχῶν ἔχων ἑννέα τὸ μῆκος, καὶ πέντε τὸ πλάτος, καὶ σιδηρᾶν εἶχε τὴν κλίνην.

Τὸν Σηὼν βασιλέα τῶν Ἀμορραίων. Οὐχ ἀπλῶς δὲ τοὺς ἄλλους παραλείπων βασιλείας τούτων διαφέροντως ἐμνήσθη, ἀλλὰ τὸν λαὸν τῆς θεοδότου νίκης ἀναμνήσκων. Ἐπὶ ῥώμῃ γὰρ οὗτοι καὶ δυναστεία καὶ μεγέθει σώματος ἐσεμνύοντο.

Ὅτι ἐν τῇ ταπεινώσει ἡμῶν ἐμνήσθη ἡμῶν ὁ Κύριος. Πλέον ἀρμύσει ὁ λόγος ὁ λέγων, Ὅτι ἐν τῇ ταπεινώσει ἡμῶν ἐμνήσθη ἡμῶν ὁ Κύριος, τοῖς τῆς νοητῆς δουλείας ἀπαλλαγείσιν, ἦτοι, τῆς αἰσθητῆς.

Ὁ διδοὺς τροφὴν πάσῃ σαρκί. Οὐ γὰρ μέχρι τῶν εὐσεβούντων ἡ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ κηδεμονία, ἀλλὰ καὶ μέχρι τῶν ἀλόγων, ὡς ἐκάστῃ κατάλληλον διδοῦναι τροφὴν, ἐκτελεῖσθαί τε τὴν πρόνοιαν ἀπὸ τῶν κατ' οὐρανὸν θαυμάτων μέχρι τῶν ἐπὶ γῆς σμικροτάτων· ἐντεῦθεν δὲ πάλιν διήκεν εἰς οὐρανόν. Διδὸς μετὰ τὸ, πάσῃ σαρκί, ἐπενήνοχεν· Ἐξομολογεῖσθε τῷ Θεῷ τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ πάντων ὧν ποιητῆς, οὐρανοῦ κατ' ἐξάειρον χρηματίζει Θεὸς, ὑπὸ τῶν ἐκεῖ διατιτωμένων θεραπεύμενος. Καθαρὸν γὰρ ἀμαρτίας ἐστὶ χωρίον.

С Тῷ Δαυὶδ διὰ Ἱερεμίου. ΨΑΛΜΟΣ ΡΑΖ'.

Ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλώνας ἐκεῖ ἐκαθίσασμεν καὶ ἐκλαύσαμεν. Διδάσκει ὁ λόγος τοὺς πολλοὺς ὑστερον χρόνους ἐσομένους ἐν Βαβυλώνι διὰ τὴν ἀνομίαν κλαίειν, ἀδημονεῖν, ἐπιζητοῦντας τῶν οἰκείων ἀγαθῶν τὴν ἀπόληψιν.

Ἐὰν ἐπιλάβωμαι σου, Ἱερουσαλήμ, ἐπιλησθήσῃ ἡ δεξιὰ μου. Ἦτοι, μὴ τύχοιμι τῆς ἀνωθεν βοήθειας.

Κολληθήσῃ ἡ γλῶσσά μου τῷ λάρυγγί μου, ἐὰν μὴ σου μνησθῶ. Τί γὰρ ὄφελος ἐβρῶσθαι λόγου ὄργανον, πρὸς τὸ δέον μὴ κρουόμενον; Διδὸς καὶ τὴν ζωὴν ἅπασαν οἱ μακάριοι ἄνδρες τῆ περι τοὺς ὕμνους ἂν ἦσαν φρονεῖν ἐκείνοις· Ἄσω τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ ζωῇ μου. Ἦν δὲ ἡ πόλις αὐτοῖς τιμία διὰ τὴν θείαν λατρείαν, ὡς προεῖρηται τὸ, Ἐνεκα Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐξεζήτησα ἀγαθὰ σοι.

Ἐὰν μὴ προαναυτάξωμαι τὴν Ἱερουσαλήμ ὡς ἐν ἀρχῇ τῆς εὐφροσύνης μου. Τὴν σὴν, φησὶ, μνήμην πάσης εὐφροσύνης προτάξω. Ἀγαθὰς γὰρ οὕτω καὶ τὰς λοιπὰς ἡμῖν εὐφροσύνας γενέσθαι συμβαίνει. Καὶ ὁ Κύριος δὲ τὰς ἱερὰς τροφὰς πρὸ τῶν σωματικῶν εἰσηγεῖται.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν υἱῶν Ἐδῶμ. Οἱ υἱοὶ Ἐδῶμ οἱ ἀπὸ Ἡσαὺ Ἰδουμαῖοι, οἱ καὶ ἀλούσης τῆς Ἱερουσαλήμ ἐπέμβαιον πικρῶς, ἕως ἐκ θεμελίων αὐτὴν ἀνασπασθεῖσαν ἔγρησαν.

Θυγάτηρ Βαβυλώνας ἡ ταλαίπωρος. Προφητικὸς

ὁ λόγος κάκεινος τῆς Βαβυλωνῶνος σημαίνει τὴν πόρ-
θησιν. Μακάριος ὁς ἀνταποδώσει τὸ ἀνταπόδομά
σου. Ἐκεῖνος, φησί, μακάριος ὁ ἀνταίχμαλωτεύων σε.

Τῷ Δαυτῷ διὰ Ζαχαρίου. ΨΑΛΜΟΣ ΡΑΖ.

Ἰπόθεσις.

Ὁ παρῶν ψαλμὸς προφητεῖαν περιέχει τῆς ἀπάντων
ἐθνῶν κλήσεως· ἐφ' ἧ καὶ εὐχαριστεῖ, ὅτι οὐ μόνος
αὐτὸς, βασιλεὺς ὢν, ἡξίωται τῆς θείας Θεοφανείας·
ἀλλὰ καὶ πολλοὺς τῶν ἐθνῶν βασιλεῖς φησι τῆς αὐ-
τῆς ἀξιοθῆσεσθαι χάριτος, ὅπερ μόνον μετὰ τὴν
ἐπιθῆμιν γεγένηται.

Ἐξομολογήσομαι σοι, Κύριε, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ
μου. Ταύτην τῷ πλουσίῳ δέδωκεν ὁ Σωτὴρ τὴν ἐν-
τολήν, εἰπὼν· Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ
ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος
σου.

Καὶ ἐναντίον ἀγγέλων ψαλῶ σοι, προσκυνήσω
πρὸς τὰς ἀγίας σου. Ὡς παρόντων τῶν ἀγγέλων,
καὶ τὴν κατὰ Θεὸν αὐτοῦ νίκην αἰεὶ ἐπιθεωρούντων.
Καὶ ἐξομολογήσομαι τῷ ὀνόματι σου ἐπὶ τῷ
ἐλέει σου καὶ τῇ ἀληθείᾳ σου. Εὐχαριστήσω, φη-
σὶν, ἐφ' οἷς τῆς μὲν σιᾶς λελύτρωμαι, τῆς δὲ ἀλη-
θείας ἡξίωμαι. Ὅτι ἐμεγάλυνας ἐπὶ πάντων τὸ ὄνομα
τὸ ἅγιόν σου. Ἐπὶ τῇ τῶν ἐθνῶν κλήσει τὴν εὐχα-
ριστίαν ἀναφέρειν λέγει. Οὐκ ἐφ' οἷς εὐ ἔπαθον μόνον
εὐχαριστῶ· ἀλλὰ καὶ δι' ὅλου τὴν δόξαν τὴν σὴν
θεωρῶν, δημιουργήσαντος, εὐεργετοῦντος, κολάζον-
τος. Οὐδὲν γὰρ τῆς κτίσεως ὃ μὴ τὴν σὴν μεγαλο-
σύνην κηρύττει.

Πολυωρήσεις με ἐν ψυχῇ μου δυνάμει σου.
Πολυωρίαν τὴν πολυχρονιότητά φησιν. Ὁ δὲ νοῦς·
Δυνάμει τῇ σῇ μεταποιήσεις με ἐκ φθορᾶς εἰς
ἀβραρσίαν.

Καὶ ἄσάτωσαν ἐν ταῖς ψαῖδας Κυρίου, ὅτι με-
γάλη ἡ δόξα Κυρίου. Ἠδὲς Κυρίου ἀναέγραψεν,
ἅς ἔδειν τοὺς ἐξ ἐθνῶν πάντας ἐπαγγέλλεται.

Ὅτι ὑψηλὸς Κύριος καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορᾷ. Μὴ
θαυμάσης, φησὶν, εἰ ταῦτα γενήσεται ἐν ἀνθρώποις·
οὐ γὰρ ἀπῆλλοτρίωνται τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας τὰ ἀν-
θρώπινα. Καὶ τὰ ὑψηλὰ ἀπὸ μακρόθεν γινώσκει.
Πρώριος γὰρ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου κατὰ τὸν θεῖον
Ἀπόστολον τὴν κλήσιν τῶν ἐθνῶν, καὶ τὴν εἰς τὰ
ὑψηλὰ ἀναγωγὴν.

Ἐὰν πορευθῶ ἐν μέσῳ θλίψεως, ζήσεις με.
Ὅμοιον τὸ· Θλίψιν ἔχετε ἐν τῷ κόσμῳ· ἀλλὰ
θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον. Ἐπ' ὀργὴν
ἐχθρῶν μου ἐξέτεινας τὰς χεῖράς σου. Ἐπενήνε-
κται γὰρ κατ' αὐτῶν ἡ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς, τούτέστιν
ὁ Υἱὸς, ἦτις καὶ ἔσωσεν ἡμᾶς.

Κύριος ἀνταποδώσει ὑπὲρ ἐμοῦ. Κρίνας γὰρ
τὴν καθ' ἡμῶν ἀδικίαν, ἐξέβαλε τὸν ἀρχοντα τοῦ
κόσμου.

Εἰς τέλος τῷ Δαυτῷ ΨΑΛΜΟΣ διὰ Ζαχαρίου ἐν
τῇ διασπορᾷ. ΡΑΗ'.

Ἰπόθεσις.

Ἀναφέρεται μὲν ὁ ψαλμὸς εἰς τὸ τοῦ Ζαχαρίου
πρόσωπον, ἔτι δὲ τῶν ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ τῶν υἱῶν

ἢ Matth. xxii, 37 ἢ Joan. xvi, 33.

qui Babylonis excidium prænuntiat. *Beatus qui re-
tribuet tibi retributionem tuam.* Ille, inquit, beatus
qui te in captivitatem duxerit.

Davidi per Zachariam. PSALMUS CXXXVII.

Argumentum.

Præsens psalmus prophetiam continet vocationis
omnium gentium, de qua gratias agit, quod non
solum ipse qui rex erat, Dei adventu et conspectu
dignatus sit, sed etiam multos gentium reges,
eadem gratia donandos ait, quod post adventum
Domini duntaxat factum est.

1. *Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo.* Hoc
præceptum dedit Salvator diviti, dicens : *Diliges
Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex totis
viribus tuis* 22.

2. *In conspectu angelorum psallam tibi, adorabo
ad templum sanctum tuum.* Quasi scilicet præsen-
tibus angelis, et ejus victoriam per Dei auxilium
partam semper cernentibus. *Et confitebor nomini
tuo super misericordia tua et veritate tua.* Gratias
agam, inquit, quod ab umbra liberatus, et veritatem
consecutus sim. *Quoniam magnificasti super omne
nomen sanctum tuum.* De gentium vocatione gratias
se referre dicit. Neque tantum de collatis mihi be-
neficiis gratias ago, sed quod tui gloriam in omni-
bus contempler, creatoris scilicet, benefactoris,
ultoris. Nihil quippe est in rerum natura quod ma-
gnitudinem tuam non prædicet.

3. *Diurnam curam habebis animæ meæ virtute
tua.* Πολυωρίαν dicit diurnitatem. Hæc est autem
sententia : Virtute tua transmutabis me a corrup-
tione in incorruptionem.

5. *Et cantent in canticis Domini, quoniam magna
est gloria Domini.* Cantica Domini descripsit, quæ
ab omnibus exigentium populo credentibus canenda
prædicat.

6. *Quoniam excelsus Dominus et humilia respicit.*
Ne mirere, inquit, si hæc apud homines futura
sint, humana quippe non a Dei providentia aliena
sunt. *Et alta a longe cognoscit.* Prædefinivit enim
a constitutione mundi vocationem gentium, juxta
divinum Apostolum, assumptionemque ad excelsa.

7. *Si ambulavero in medio tribulationis vivificabis
me.* Simile est illud : *Tribulationem habebitis in mun-
do; sed confidite, ego vici mundum* 23. *Super iram
inimicorum meorum extendisti manus tuas.* Immissa
quippe est adversus illos dextera Patris, id est Fi-
lius, quæ nos salvos fecit.

8. *Dominus retribuet pro me.* Postquam judicavit
enim de injuria qua læsi sumus, principem mundi
ejecit.

*In finem PSALMUS Davidi per Zachariam in
dispersione. CXXXVIII.*

Argumentum.

Refertur psalmus ad personam Zachariæ, dum filii
Israel adhuc essent in captivitate et Propheta

quoque cum illis. Describit autem rationem di- A
vinæ erga nos providentiæ, et quod non solum
ad universa extendatur, sed rebus etiam singulis
prospiciat; ita ut neque motus nostri neque cog-
itationes ab ejus providentia negligantur. Admi-
ratur œconomix profunditatem, vocationem gen-
tium aperte significat, et repugnantiam Israelitici
populi adversus Christum. Propter hæc omnia
in finem Davidi inscriptus est. Plerumque autem
diximus, psalmos ita inscriptos ad tempus ad-
ventus Domini spectare.

1. *Domine, probasti me et cognovisti me.* Ut pott
qui confidat, se firmam in Christum fidem habere, B
nihilque sibi commune esse cum iniquitate improbi
populi, eum ipsum qui corda formavit evocat in
testem.

3. *Intellexisti cogitationes meas de longe, semitam
meam et funiculum meum investigasti.* Etiam si Deus
cogitationum motum videat, multo magis vitæ cur-
sum cognoscit. *Semitam meam et funiculum meum
investigasti.* Σχοινισμός est mensura quædam vitæ.
Dicit autem eum omnem cogitationis motum scire;
per vias enim motus significat.

4. *Quoniam non est dolus in lingua mea.* Et hoc
est quam maximum Davidis meritum, quod nemi- C
nem læserit lingua, vel mendacio, vel perjurio, vel
fraude dolove, aliaque simili ratione.

5. *Ecce, Domine, tu cognovisti omnia novissima
et antiqua.* Media tacet, quia in medio sita malitia
est. Non ab initio enim fuit, nec in fine erit. *Tu for-
mastī me et posuisti super me manum tuam.* Etiam-
si, inquit, me formaveris, formatum me tenes et
servas; nam impositio manus Dei collatum nobis
Spiritus donum significat. Quemadmodum apostoli
per manuum impositionem Spiritum sanctum præ-
bebant.

6. *Mirabilis facta est scientia tua ex me, confort-
tata est et non potero ad eam.* Ejusmodi est quod
dicit: multa alia esse a Deo in se facta, quæ ipse
cognoscere non possit. Nam exsuperant, inquit,
facultatem meam, et eorum cognitio mente mea D
longe superior est, ita ut ea, nec investigare nec
loqui possim. Quæcunque enim dixi parva exigua-
que sunt. Divinæ siquidem virtutis notitia parvita-
tem meam fugit.

8. *Si ascendero in cælum, tu illic es.* Simile illud:
Cælum mihi thronus est 28. *Si descendero in infer-
num, ades.* Prædicat futurum Domini descensum in
infernum.

9. *Si sumpsero pennas meas diluculo, et habitavero
in extremis maris.* Id est, si accipiam avium alas
nondum defessas; id enim significat illud, *diluculo*,

Ἰσραὴλ, καὶ μὴν καὶ αὐτοῦ τοῦ Προφήτου σὺν
αὐτοῖς. Γράφει δὲ τῆς περὶ Θεοῦ εἰς ἡμᾶς κηδεμο-
νίας τὸν τρόπον· καὶ ὡς οὐ μόνον τῶν καθόλου
ποιεῖται πρόνοιαν, ἀλλὰ γὰρ καὶ τῶν κατὰ μέρος·
ὡς μὴδὲ τὰς κινήσεις, μὴδὲ τὰς ἐνθυμήσεις ἡμῶν
τῆς αὐτοῦ λείπεσθαι προνοίας. Ἀποθαυμάζει γε
μὴν καὶ τῆς οἰκονομίας τὸ βάθος, τὴν τε τῶν ἐθνῶν
κλήσιν κατασημαίνει σαφῶς, καὶ τὴν γεγεννημένην
ἀντιλογίαν τῷ Σωτῆρι Χριστῷ παρὰ τοῦ ἐξ Ἰσραὴλ
λαοῦ. Διὰ δὲ ταῦτα πάντα καὶ εἰς τὸ τέλος ἐπι-
γέγραπται τῷ Δαυτδ. Εἰπομεν δὲ πολλάκις, ὡς οἱ
οὔτω τῶν ψαλμῶν ἐπιγραφόμενοι εἰς τὸν τῆς ἐπι-
δημίας ἀναπέμπονται καιρόν.

Κύριε, ἐδοκίμασάς με καὶ ἐγῶς με. Ὡς θαρρῶν
βεβαίαν ἔχειν τὴν πίστιν τὴν εἰς Χριστὸν, καὶ ὡς
οὐδεμία αὐτῷ κοινωνία γέγονε τῆ τοῦ φαύλου λαοῦ
παρανομίας, αὐτῶν τῶν καρδιῶν τὸν πλάστην ἐπικα-
λεῖται μάρτυρα.

*Σὺ συνήκας τοὺς διαλογισμοὺς μου ἀπὸ μα-
κρόθεν, τὴν τρίβον μου καὶ τὸν σχοῖνόν μου σὺ
ἐξίχνησας.* Εἰ καὶ τῶν διανοημάτων οἶδε τὴν κίνη-
σιν ὁ Θεός, πολλῶ πλείον τῆς κατὰ τὸν βίον πορείας
ἔχει τὴν γνώσιν. *Τὴν τρίβον μου καὶ τὸν σχοῖνόν
μου σὺ ἐξίχνησας.* Σχοινισμός μὲν μέτρον ἐστὶν
ὠρισμένον ὁδοῦ. Λέγει δὲ, ὡς πᾶσαν κίνησιν λογι-
σμοῦ ἐπίστασαι· τὰς γὰρ κινήσεις διὰ τῶν ἰδῶν ση-
μαίνει.

Ὅτι οὐκ ἐστι δόλος ἐν γλώσση μου. Καὶ τοῦτο
μέγιστον τῶν κατορθωμάτων τῷ Δαυτδ, μὴ ἀδικῆσαι
τὴν γλῶσσαν μῆτε ἐν ψεύδει, μῆτε ἐν ἐπιπορείᾳ, μῆτε
ἐν ἀπάτῃ καὶ δόλῳ, καὶ πάσῃ τοιαύτῃ ἄλλῃ ὁδῷ.

*Ἰδοὺ, Κύριε, σὺ ἐγῶς πάντα τὰ ἔσχατα καὶ
τὰ ἀρχαῖα.* Τὰ μέσα παρασεσώπηται, διὰ τὸ τὴν
κακίαν εἶναι ἐν τῷ μεταξῷ. Οὐ γὰρ ἦν ἐν ἀρχῇ, οὐδὲ
ἔσται πάλιν ἐν τέλει. *Σὺ ἐπλασάς με, καὶ ἐθήκας
ἐπ' ἐμέ τὴν χειρὰ σου.* Εἰ καὶ ἐπλασάς με, φησί,
καὶ γεγονότα διακρατεῖς· ἡ γὰρ ἐπιθεσις τῆς χειρὸς
τοῦ Θεοῦ τὴν χορηγηθεῖσαν ἡμῖν τοῦ Πνεύματος δω-
ρεάν σημαίνει· ὡς οἱ ἀπόστολοι διὰ τῆς ἐπιθέσεως
τῶν χειρῶν παρεῖχον Πνεῦμα ἅγιον.

*Ἐθαυμαστώθῃ ἡ γνώσις σου ἐξ ἐμοῦ, ἐκρα-
ταιώθῃ, σὺ μὴ δύνωμαι πρὸς αὐτήν.* Ὁ λέγει τοιοῦ-
τόν ἐστιν· Ὅτι ἕτερα πλεῖστά ἐστι τὰ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ
εἰς αὐτὸν γεγεννημένα, καὶ οὐχ οἷός τέ ἐστι διαγινώ-
σκειν. Ὑπερβάλλει γὰρ τὴν ἐμὴν δύναμιν, φησί,
καὶ ἐπέκεινά ἐστι τῆς ἐμῆς καταλήψεως ἡ τούτων
γνώσις, ὡς μὴ δύνασθαι με ἐξευρεῖν ἢ ἐξεῖπῆν αὐτά.
Ὅσα γὰρ εἶπα σμικρὰ καὶ ἐλάχιστα τυγχάνει. Τῆς
γὰρ θεϊκῆς δυνάμεως ἡ κατάληψις τὴν ἐμὴν σμικρό-
τητα διαφεύγει.

Ἐὰν ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρανόν, σὺ ἐκεῖ εἶ. Ὁμοίον
τὸ, Ὁ οὐρανός μοι θρόνος. *Ἐὰν καταβῶ εἰς ἕδρην,
πάρει.* Προφητεύει τὴν γενομένην εἰς ἕδου κάθοδον
τοῦ Κυρίου.

*Ἐὰν ἀνυλάβοιμι τὰς πτέρυγας μου κατ' ἔρ-
θρον, καὶ κατασκηνώσω εἰς τὰ ἔσχατα τῆς θα-
λάσσης.* Τουτέστιν, εἰ λάβοιμι πτέρυγας πτηνῶν

28 Matth. v, 34.

μήπω κεκηκώτας· τοῦτο γὰρ σημαίνει το, κατ' ὄρ-
θρον, νεαρὰς ἐν τῷ πέτασθαι καὶ δυνάμειος πεπλη-
ρωμένας. Ὁ δὲ πως νοῦς οὗτος· Πάντα, φησί, περι-
ειληφώς Κύριος, καὶ πάντα προλαβὼν οἶδας, καὶ
πανταχοῦ πάρει, καὶ πάντα πληροῖς ὡς Θεός. Εἶτα·
Τίς γένωμαι, ἂν τι συμβῆ μοι ἀμάρτημα, καὶ εἰ
γένειτό μοι χρεῖα δραμοῦ καὶ φυγῆς, σοῦ τοῦ Κυ-
ρίου πάντα ὑπειληφότες

Καὶ εἶπα· Ἄρα σκότος καταπατήσει με. Τὸ, κα-
ταπατήσει, ἀντὶ τοῦ, σκεπάσει καὶ ἀποκρύψει τῶν
ὄντων ὀφθαλμῶν. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο, φησί, τὸ σκότος
οὕτως ἐστὶν ἐν τῇ σῆ γνώσει, ὡσπερ ἂν εἴη καὶ αὐτὸ
τὸ φῶς.

Ὡς τὸ σκότος αὐτῆς, οὕτω καὶ τὸ φῶς αὐτῆς.
Καθάπερ γὰρ ἐμοὶ ζοφώδης ἡ νύξ, οὕτως ἐστὶ σοὶ
φωτεινὴ. Νεφροῦς δὲ φησὶν εἶναι τοὺς φόβου ποιητι-
κούς. Λέγει δὲ, ὅτι Σὲ διαπαντὸς ἐφοβοῦμένην, ἐπεὶ
πρὸ ὀφθαλμῶν εἶχον αἰὲ τὴν σὴν κρίσιν. Ἀρτελᾶθου
μου ἐκ γαστρὸς μητρὸς μου. Εἰκότως, φησί, τὸν
ὄν φόβον ἐκτησάμην, ἐπειδὴ κυδμενὸν με τὴ σὴ πε-
ριφρουρεῖ πρόνοια.

Ἐξομολογήσομαι σοὶ, ὅτι φοβερῶς ἐθανυαστώ-
θης. Εὐχαίρως μετὰ τὴν προειρημένην θεολογίαν τὴν
ἐξομολόγησιν ἀναφθέγγεται. Θαυμάσια τὰ ἔργα σου,
καὶ ἡ ψυχὴ μου γινώσκει σφόδρα. Ἦτις ἐστὶ, φη-
σὶν, ἐμοὶ δύναμις ἀπρόβητος, καὶ αὐτὴ σοὶ τῷ Θεῷ
φανερὰ τυγχάνει.

Οὐκ ἐκρύθη τὸ ὄστούν μου ἀπὸ σοῦ ὃ ἐποίη-
σας ἐν κρυφῇ. Οὐκ ἔλαθε, φησί, τῆς γυναικὸς ὃ
δύσθεος, ἦν ἐκ τοῦ ὄστεου μου λελθόντως ἐποίησας,
ὑπὲρ βαρεῖ εὐνάσας με· ἀλλ' ἔγνωσ τὰ ἡμέτερα κρύ-
φια, ὃ ἐκείνην κρυφῶς ὑποστησάμενος. Καὶ ἡ ὑπό-
στασις μου ἐν τοῖς κατωτάτοις τῆς γῆς. Καὶ εἰ
διαλυθεῖην, φησί, καὶ εἰς χυῶν πορευθεῖην, σοὶ πάλιν
γνωστὸν τὸ τοιοῦτόν ἐστιν

Τὸ ἀκατέρηστον μου εἶδον οἱ ὀφθαλμοὶ σου.
Πρὶν γενέσθαι, φησί, καὶ πρὶν μορφωθῆναι, οἱ σοὶ
τῆς προγνώσεως ὀφθαλμοὶ θεάσαντό με καὶ προεί-
δόν με, οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ' ὡς ἦδη ἐγκείμενον, καὶ συν-
ιριθμημένον, καὶ ἐν τῇ βίβλῳ σου γεγραμμένον.
Ἡμέραι πλασθήσονται, καὶ οὐδεὶς ἐν αὐτοῖς.
Κατὰ πάσας τῆς ζωῆς αὐτῶν τὰς ἡμέρας εὐρύθμως
καὶ εὐπλάστως ἑαυτοὺς διήγαγον, καὶ μηδὲ μίαν
ἡμέραν αὐτοὺς ἄτυπον ἢ ἄπλαστον ἐσχηκέναι.

Ἐμοὶ δὲ ἄλλ' ἐτιμήθησαν οἱ φίλοι σου, ὃ Θεός·
Ὅμοιον τὸ· Ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς δρομα
προφήτου, μισθὸν προφήτου λήψεται. Ἐξαρθη-
σομαι αὐτοὺς, καὶ ὑπὲρ ἄμμοι κληθυνθήσονται.
Εὐελπίς εἰμι, φησί, τοὺς φίλους τιμῶν τοὺς σοὺς,
οἱ δὲ ἐν τῇ ἀναστάσει μετ' αὐτῶν στήσονται, καὶ δι'
αὐτοὺς τὴν παρὰ σοῦ κτήσομαι τιμὴν. Τότε δὲ, φησί,
καὶ οἱ ἀμαρτωλοὶ ἀποκτενοῦντο, τουτέστι, τὰς προ-
σηκούσας ἀπολήφονται δίκας.

Ἐάν ἀποκτείνῃς ἀμαρτωλούς, ὃ Θεός. Εἰδὼς
τὰς ἐσομένας κατ' αὐτῶν δίκας, ἔξω που ἀφορίζει
αὐτοὺς ἑαυτοῦ. Ἄνδρες αἰμάτων, ἐκκλίνατε ἀπ'
ἐμοῦ, ὅτι ἐρίστα ἐστὲ εἰς διαλογισμούς. Τὴν αἰ-

A integris scilicet viribus ad *olandum, et robore
plenas. Hæc est autem sententia : Tu, Domine, qui
omnia contines, omnia priusquam eveniant cognos-
cis, ubique præsens, omnia implet utpote Deus.
Deinde, quo me vertam, si in quodpiam peccatum
incidam, et si fugæ mihi necessitas incumbat, cum
tu, Domine, omnia contineas?

11. Et dixi : Forsitan tenebræ conculcabunt me.
Conculcabunt, id est, contigent et occultabunt me
oculis tuis. Sed ipsæ tenebræ perinde tuæ cogni-
tioni sunt atque lumen.

12. Sicut et tenebræ ejus ita et lumen ejus, etc.
Quemadmodum enim mihi nox tenebrosa est, ita
est tibi lucida. Renes autem dicit, terroris incus-
sores. Te, inquit, semper timebam, quia mihi
semper judicium tuum ob oculos versabatur. Sus-
cepisti me de utero matris meæ. Jure, inquit, tui
timorem habui, quandoquidem me in utero ver-
santem providentia tua conservat.

14. Confitebor tibi quia terribiliter magnificatus
es. Opportune præmissa illa theologia, confessio-
nem postea edit. Mirabilia opera tua, et anima
mea cognoscit nimis. Virtus illa quæ mihi occulta
est, tibi Deo conspicua est.

15. Non est occultatum os meum a te quod feci-
sti in occulto. Non latuit, inquit, mulieris lapsus,
quam ex osse meo clam efformasti, postquam me
gravi somno oppressisses; sed abscondita nostra
cognoscis, qui latenter illam existere fecisti. Et
substantia mea in inferioribus terræ. Etiam si dissolv-
ar, inquit, et in pulverem abeam, illud etiam no-
tum est tibi

16. Imperfectum meum viderunt oculi tui, etc.
Antequam fierem, inquit, et antequam formarer,
præscientiæ tuæ oculi me contemplati sunt ac præ-
viderunt; nec simpliciter, sed ut jam positum, con-
numeratum et descriptum in libro tuo. Dies for-
mabuntur et nemo in eis. Omnibus vitæ suæ die-
bus probe et ordinate sese gesserunt, ita ut ne
unam quidem diem incompositam et inordinatam
egerint.

17, 18. Mihi autem nimis honorificati sunt
amici tui, Deus. Simile est illud * : Qui recipit pro-
phetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ
accipiet. Dinumerabo eos et super arenam multipli-
cabuntur. Spes, inquit, mihi est quod amicos tuos
honore prosequar, futurum ut in resurrectione
cum illis consistam, et propter eos honorem a te
accipiam. Tunc, inquit, peccatores occiduntur, hoc
est, promeritas pœnas luant.

19. Si occideris, Deus, peccatores. Gnarus sup-
pliciorum quibus futurum est ut afficiantur, eos
quodammodo ab se segregat. Viri sanguinum, de-
cline a me, quia contentiosi estis in cogitationibus.

* Matth. x, 41.

Causam indicat cur ab se peccatores expellat. Ideo, inquit, expelluntur, quia adversus Deum loquuntur ipsique repugnant, et frustra elati superbe agunt adversum genus humanum.

21, 22. *Nonne qui oderunt te, Domine, oderam?* Amicos quidem tuos diligebam et in amicitiam meam recipiebam: inimicos autem tuos perfecte oderam. Inimici autem Dei sunt primo quidem et proprie impuri dæmones: secundi post illos, qui idololatriam defendunt, et hæresum principes.

In finem PSALMUS David. CXXXIX.

1. *Eripe me, Domine, ab homine malo.* Clamat ad Deum ut ulciscatur injuriam a dæmonibus humanae naturæ illatam, et ut iniquitatem in caput iniquorum convertat. Hæc autem etiam de sensibilibus inimicis dici possunt.

2. *Qui cogitaverunt iniquitatem in corde, tota die constituebant prælia.* Non tantum enim humana ratiocinia admiserunt, sed etiam opera cogitationibus adjecerunt. Illud autem, *tota die*, Symmachus, *per singulos dies*, interpretatur.

6. *Juxta iter scandalum posuerunt mihi.* Hæc omnia, inquit, faciebant, ut cursum ejus ad Deum sisterent, laqueis pedes ejus complicantes, ut eum a Dei conspectu dejicerent.

9. *Ne tradas me, Domine, a desiderio meo peccatori.* Ego, inquit, Domine, salutem expeto, ne igitur derelinquas me, ne ex hac via deturbatus tradar peccatori, scilicet diabolo. *Cogitaverunt contra me, ne derelinquas me ne forte exaltenur.* Sub tegumento alarum ejus contegi rogat, et sub potenti manu ejus, a qua nemo eripere potest; ne itaque ut in alia qualibet re magnifice sentiant.

10. *Caput circuitus eorum, labor, etc.* In ipsos, inquit, recidat consilium eorum. Hoc enim significat, caput circuitus eorum. Caput enim peccatorum est cogitatio et sensus. Insidiarum quibus me circumdederunt principium et caput, imo etiam defatigatio et labor ipsorum adversam me susceptus in ipsos recidat. Quos æquum est ignis supplicio tradi.

11. *Cadent super eos carbones in igne.* Nam ceu quodam igne ira tua absumes eos. *Dejicies eos in miserias, et non subsistent.* Decidunt in calamitates, ex quibus non evadent. Hoc autem contigit Sauli in bello adversus alienigenas. Ibi enim confossus finem vitæ accepit.

12. *Vir linguosus non dirigetur in terra.* Excipit impios ignis æternus. Et in hac vita vir linguosus non dirigetur usque in finem. Nemo enim contentiosus et maledicus, qui in terreno quopiam proposito versetur, dirigetur: ex eo namque quod contentiosus sit pervertitur. Cum enim hujusmodi homines peccatis dediti sint, qua ratione a virtute dirigantur? *Virum injustum mala capient in inte-*

τίαν φησὶ αὐτῷ ἦν ἀπελαύνει ἀφ' ἐαυτοῦ τοὺς ἁμαρτωλοὺς. Διὰ τοῦτο, φησὶν, ἐλαύνονται, ὅτι ἀντιφθέγγονται καὶ ἀντιφρονεῖκοῦσι Θεῷ, καὶ μάτην ἐπαίρομενοι καταλαζονεόμενοι τοῦ τῶν ἀνθρώπων βίου.

Οὐχὶ τοὺς μισοῦντάς σε, Κύριε, ἐμίσησα; Ὅτι τοὺς μὲν σοὺς ἠγάπων καὶ ἀπεδεχόμεν φιλοῦς· τοὺς δὲ ἐχθροὺς σου τελειῶς ἐμίσην. Ἐχθροὶ δὲ τοῦ Θεοῦ πρώτως μὲν καὶ κυρίως οἱ ἀκάθαρτοι δαίμονες· δεύτεροι δὲ μετ' ἐκείνους οἱ τε τὴν εἰδωλολατρίαν πρесеβύοντες, καὶ οἱ τῶν αἰρέσεων ἀρχηγοί.

Εἰς τέλος ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. ΡΑΘ'

Ἐξέλου με, Κύριε, ἐξ ἀνθρώπου πονηροῦ. Τῆς γενομένης ἀδικίας παρὰ τῶν δαιμόνων τῇ ἀνθρώπου φύσει κεκραγένοι πρὸς τὸν Θεὸν ποιῆσαι τὴν ἐκδικήσιν, καὶ μεταστρέψαι εἰς κεφαλὴν τῶν ἀδικούντων τὴν ἀδικίαν. Λεχθεῖται δὲ καὶ ἐπὶ αἰσθητῶν ἐχθρῶν τὰ λεγόμενα.

Οἵτινες ἐλογίσαντο ἀδικίαν ἐν καρδίᾳ, δὴν τὴν ἡμέραν παρέτασσον πολέμους. Οὐ γὰρ μόνον πονηροὺς ἐχρήσαντο λογισμοῖς, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔργα προσέθηκον τοῖς λογισμοῖς. Τὸ δὲ, *δὴν τὴν ἡμέραν*, ὁ Σύμμαχος, *κατὰ πᾶσαν ἡμέραν*, ἐρμηνεύει.

Ἐχόμενα τρίτους σκάνδαλα ἔθεντό μοι. Ταῦτα πάντα, φησὶν, ἐποίουν, ἵνα τὸν δρόμον στήσωσι τῆς κατὰ Θεὸν πορείας, τοὺς πόδας αὐτοῦ παγίσαι περιβάλλοντες, ἵνα τῆς ἐν Θεῷ στάσεως αὐτὸν καταβάλλωσιν.

Μὴ παραδῶς με, Κύριε, ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας μου ἁμαρτωλῶ. Ἐγὼ, φησὶ, Κύριε ἐπιθυμίαν ἐπιθυμῶ σωτηρίας· μὴ οὖν ἐγκαταλείπῃς με, ὥστε ταύτης παρατραπέντα παραδοθῆναι ἁμαρτωλῶ, ἦτοι τῷ διαβόλῳ. *Διελογίσαντο κατ' ἐμοῦ· μὴ ἐγκαταλείπῃς με, μήποτε ὑψωθῶσιν.* Ἐν σκέπῃ τῶν πετερύγων αὐτοῦ ἀξιοῖ σκεπασθῆναι, καὶ ὑπὸ τὴν κραταιὰν αὐτοῦ χεῖρα, ἀφ' ἧς οὐδὲς δύναται ἀρπάσαι, ἵνα μὴ ὡς ἐπὶ τι ἄλλο τι μεγαφρονήσωσιν.

Ἡ κεφαλὴ τοῦ κυκλώματος αὐτῶν. Ἐπ' αὐτοὺς, φησὶν, ἔλθοι ὁ ἐβουλεύσαντο. Τοῦτο γὰρ σημαίνει ἡ κεφαλὴ τοῦ κυκλώματος αὐτῶν. Κεφαλὴ γὰρ τῶν ἁμαρτωλῶν ὁ λογισμὸς καὶ ἡ αἰσθησις. Τῆς οὖν ἐπιβουλῆς αὐτῶν τῆς κατ' ἐμοῦ, δι' ἧς ἐκύκλωσάν με ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ κεφαλὴ, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὁ κόπος αὐτῶν, καὶ ὁ μόχθος ὁ κατ' ἐμοῦ, εἰς αὐτοὺς ἔλθοι. Οὐς καὶ δίκῃ παραδοθῆναι τῇ διὰ πυρός.

Πεσοῦνται ἐπ' αὐτοὺς ἀνθρακες ἐν πυρὶ. Οἶον γὰρ τινα πυρὶ τῇ ὀργῇ καταναλώσεις αὐτούς. *Καταβαλεῖς αὐτούς ἐν τάλαιπωρίαις, καὶ οὐ μὴ ὑποστώσω.* Περιπεσοῦνται συμφοραῖς, καὶ οὐ περιέσονται τούτων. Ταῦτα δὲ συμβαίνει τῷ Σαουλ ἐν τῷ κατὰ τοὺς ἀλλοφύλους πολέμῳ. Ἐκεῖ γὰρ σφαγὴς ἐδέξατο τὸ τοῦ βίου τέλος.

Ἀνὴρ γλωσσώδης οὐ κατευθυνθήσεται ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐκδέχεται μὲν τοὺς ἀσεβεῖς τὸ αἰώνιον πῦρ. Καὶ ἐν τούτῳ δὲ τῷ βίῳ εἰς τέλος οὐ κατευθυνθήσεται γλωσσώδης. Οὐδὲς γὰρ μάχιμός τε καὶ λοιδορός, ὃς ἔστιν ἐν τῇ γαῖδῃ προαίρεσις, κατευθύνεται, ὑπὸ τοῦ μάχιμος εἶναι στρεβλούμενος. Φιλαμαρτήμονες γὰρ ὄντες οἱ τοιοῦτοι, πῶς ὑπ' ἀρετῆς κατευθύνονται; Ἄνδρα ἀδικὸν κακὰ θηρεύσει εἰς διαζθοράν.

Ὅτι περ γὰρ ὑπὸ οἰκείας νόσου διαφθείρεται ἄνευ A
τῆς ἑαυτοῦ κακίας, δίκην δούς τὴν προσήκουσαν.
Ἰκανὴ γὰρ ἔστιν ἀντὶ πάσης τιμωρίας τὴν ἔχουσαν
αὐτὴν ψυχὴν ἢ κακία διαφθείρειν.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυίδ. PM.

Ἰπόθεσις.

Ὅμοιος καὶ αὐτὸς τῷ ὀπίσω κείται, πλὴν δογμα-
τικώτερος.

Κύριε, ἐκέκραξα πρὸς σέ, εἰσάκουσόν μου
πρόσχερς τῇ φωνῇ τῆς δεησεώς μου, ἐν τῷ κεκρα-
γένοι με πρὸς σέ. Ἡ κραυγὴ τὸ σύντονον τῆς δια-
βολίας πάντως δηλοῖ. Εὐμνῶς, φησί, Δέσποτα, δέξαι
τὴν ἐμὴν ἱκετεῖαν.

Κυριε, ἐκέκραξα πρὸς σέ, εἰσάκουσόν μου
πρόσχερς τῇ φωνῇ τῆς δεησεώς μου, ἐν τῷ κεκρα-
γένοι με πρὸς σέ. Ἡ κραυγὴ τὸ σύντονον τῆς δια-
βολίας πάντως δηλοῖ. Εὐμνῶς, φησί, Δέσποτα, δέξαι
τὴν ἐμὴν ἱκετεῖαν.

Κυριε, ἐκέκραξα πρὸς σέ, εἰσάκουσόν μου
πρόσχερς τῇ φωνῇ τῆς δεησεώς μου, ἐν τῷ κεκρα-
γένοι με πρὸς σέ. Ἡ κραυγὴ τὸ σύντονον τῆς δια-
βολίας πάντως δηλοῖ. Εὐμνῶς, φησί, Δέσποτα, δέξαι
τὴν ἐμὴν ἱκετεῖαν.

Μὴ ἐκκλίης τὴν καρδίαν μου εἰς λόγους πο-
νηρίας. Τουτέστι μὴ συγχωρήσης παρατραπῆναι εἰς
τὸ ἐναντίον τὴν ἀπαξ καλῶς κατασκευασθεῖσάν μου
διάνοιαν· ἵνα μὴ νοῶ, φησὶν, ἐννοίας παρανομίας.

Παιδεύσει με δίκαιος ἐν ἐλέει, καὶ ἐλέγξει με
Πᾶσαν μὲν παιδείαν δεξαίμην τοῦ δικαίου, τὴν εὐλο-
γίαν δὲ καὶ τὴν κολακείαν τοῦ ἀμαρτωλοῦ μὴ λά-
βοιμι, δι' ἧς ὡσπερ ἔλαιον τὴν κεφαλὴν μου κατα-
χρῆουσι.

Ὅτι ἐτι καὶ ἡ προσευχὴ μου ἐν ταῖς εὐδοκλαῖς
αὐτῶν, κατεπόθησαν ἐχόμενα πέτρας οἱ κριταὶ
αὐτῶν. Ἐγγύς, φησὶ, πέτρας γενόμενοι καταποντι-
σθήσονται. Σημαίνει δὲ, ὡς αὐτὸς αὐτοὺς ὁ Χρῆστος
καταποντίζει εἰς τὴν ἄβυσσον. Ἀκούσονται τὰ ῥή-
ματά μου, ὅτι ἠδύνησαν. Ἐκβασίς, φησὶ, τῆς
κατ' αὐτῶν προλεχθεῖσης τιμωρίας, πιστὴν ἀληθείας
καὶ εὐπρεπείας τὰ ἐμὰ λάβοιεν ῥήματα.

Ὅσει πάχος γῆς ἐβράγη ἐπὶ τῆς γῆς. Πῦν,
φησὶ, τὸ γεῶδες ἡμῶν διεβρήξμεν, ταπεινοῦντες
ἐμπροσθέν σου ὡς οὕτως ὡς πᾶσαν δύναμιν ἡμῶν μέχρι
ἐξου κατενεχθῆναι. Ὅμοιον δὲ τοῦτο τῷ, Ἐνεκα σου
θαυματούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν.

Ὅτι πρὸς σέ, Κύριε, Κύριε, οἱ ὀφθαλμοί μου.
Ἐγὼ δὲ οὐδενὶ τῶν ἀνθρωπίνων θαρρῶ· ἀλλὰ τὴν σὴν
προσμένω βοήθειαν, καὶ παρακαλῶ ταύτης τὴν ἐμὴν
μὴ γυμνωθῆναι ψυχὴν. Ἐπὶ σοὶ ἠλπισα, μὴ ἀν-
αρέλης τὴν ψυχὴν μου. Ἀντὶ τοῦ· Μὴ ἐκχύσης
ἢ ἐκκινώσης τῆς ἐλπίδος ἧς ἔχω πρὸς σέ.

Πεσοῦνται ἐν ἀμφιβλήστρω αὐτῶν οἱ ἀμαρτω-
λοί. Ἐμπέσοιεν, φησὶν, εἰς τὰ ἑαυτῶν δίκτυα οἱ
ἀμαρτωλοί. Καταμόνας εἰμι ἐγὼ ἕως ἂν παρέλθω.

⁹¹ Rom. viii, 36.

A ritu. Quasi enim proprio sibi morbo ex sua im-
probitate interit, congruenti pœna multatus. Sola
enim improbitas animam ea affectam, vice suppli-
cii cujuslibet, in interitum conjicit.

PSALMUS David. CXL.

Argumentum.

Similis est hic psalmus præcedenti; verum ad do-
ctrinam commodior.

1. Domine, clamavi ad te, exaudi me: intende
voci supplicationis meæ cum clamavero ad te. Clam-
or contentionem mentis prorsus indicat. Bene-
volo, inquit, animo, Domine, excipe supplicatio-
nem meam.

2. Dirigatur oratio mea sicut incensum in con-
spectu tuo. Quæ ex mente procedunt, incenso com-
parat, utpote quæ subtilia sint et Deo soli offeran-
tur. Elevatio manuum mearum sacrificium vesper-
tinum. Opera per manus edita sacrificio comparat,
quia sensibilibus sunt animi voluntatibus. Vesper-
tinum autem ait, quia oportet ad finem usque ho-
nis operibus vacare.

3. Pone, Domine, custodiam ori meo, et ostium
circumstantiæ labiis meis. Quia novit magnam rem
esse linguam perfecte custodire, Deum rogat ut
sibi concedat linguæ temperantiam.

4. Non declines cor meum in verba malitiæ. Id
est, ne concedas mentem meam semel probe con-
cinnatam in adversum vergere, ut non admittam,
inquit, cogitationes iniquitatis.

5. Corripiet me justus in misericordia, et incre-
pabit me, etc. Omnem castigationem a justo acci-
piam: benedictionem autem et adulationem pecca-
toris ne admittam, qua veluti oleo caput meum
inungunt.

6. Quoniam adhuc et oratio mea in beneplacitis
eorum, absorpti sunt juxta petram judices eorum.
Juxta petram constituti, ait, absorbebuntur. Sig-
nificat autem ipsum Christum eos in abyssum dem-
mersurum: Audient verba mea quoniam placuerunt.
Eventus, ait, prænuntiati contra illos supplicii
aderit: hinc autem veritatis et modestiæ fidem
verba mea accipient.

7. Sicut crassitudo terræ erupta est super terram.
Quod terrenum erat in nobis, inquit, dirupimus,
nosmetipsos propter te humiliantes; ita ut omnis
nostra virtus ad infernum usque deprimeretur. Si-
mile est autem illi: Propter te mortificamur tota
die ⁹¹.

8. Quia ad te, Domine, Domine, oculi mei. Ego
vero nulli humanæ rei confido; sed tuum exspecto
auxilium, et rogo ut ne anima mea illo nudetur.
In te speravi, non auferas animam meam. Id est,
i.e. effundas aut evacues quam in te positam spem
habeo.

10. Cadent in retiaculo ejus peccatores. Incidant,
inquit, in sua retia peccatores: Singulariter scilicet
ego, donec transeam. Tunc, ait, sine timore et sol-

licitudine pertransibo, cum ipsi peccatores in sua retia inciderint. Ego vero ab iis segregatus degam, donec vitæ finem accepero.

1. *Intellectus David, cum esset in spelunca, oratio. CXXI.*

Argumentum.

Oratio et nihil aliud sunt isthæc. Verum intellectus opus habent; ut ediscamus nos quo pacto inter varias occasiones, mala effugere valeamus.

2-3. *Voce mea ad Dominum clamavi, voce mea ad Dominum deprecatus sum. Effundam in conspectu ejus orationem meam. Totam mentem suam, inquit, Domino dicavit. Tribulationem meam ante ipsum pronuntiabo.* In curriculo, inquit, pro ipsa anima concertans, supplicationes offero, rogans tribulationes minui. Nosti utique me injuria persecutionem pati.

4. *In deficiente ex me spiritum meum.* Hæc, ait, faciebam, malorum .vehementia conspecta; nam prope mortem ipsam versabar. *Et tu cognovisti semitas meas.* Hæc verba: *Et tu cognovisti semitas meas,* sunt fidentis in vitæ cursu et in operibus. Cum videret autem spirituales hostes curantes introduci Saulem in speluncam, Davidis capienti causa, jure dicebat: *Absconderunt laqueum mihi,* quem præsens oratio dissipavit. Nam quod homines spectabat, comprehensus spelunca, omni effugiendi via interclusus erat, nec erat qui liberaret eum, nec qui requireret animam ejus.

5. *In via hac qua ambulabam absconderunt laqueum mihi.* Si quis speluncæ locum consideret, hæc congruenter dicta fuisse reperiet. *Considerabam ad dexteram et videbam, et non erat qui cognosceret me.* Apponebant virtutem colentibus congruentia malitiæ machinamenta, videlicet ei qui cum sapientia ambulabat; abscondebant pro laqueo, sapientiam quæ secundum Deum non est; quærenti cognitionem apponebant eam quæ falso ita vocatur. Hoc porro dictum aliquam habet cum illo affinitatem, *Juxta iter scandalum posuerunt mihi.* Possunt autem hic laquei per hyperbolen declarari; in quos scilicet incidit qui non sibi cavet, de quibus dicit: *Considerabam ad dexteram.* sunt

Periit fuga a me, et non est qui requirat animam meam. Nulla quippe supererat fugiendi via in spelunca, cum ante ostium obsiderentur a Saule. Nemo, ait, animæ meæ salutem querit.

6. *Clamavi ad te, Domine.* In ipsum enim solum spem salutis reponere convenit.

8. *Educ de custodia animam meam.* Hæc ait quasi ad speluncam respiciens. Symmachus autem: *Educ a conclusionibus animam meam. Ad confitendum nomini tuo.* Quando me, ait, ab hujusmodi ærumna et a custodia liberasti, tibi gratiarum actionis cantica rependam. *Me expectant justii do-*

Τότε, φησὶ, παρελεύσομαι ἀπόβως καὶ ἀμερίμνος, ὅταν αὐτοὶ οἱ ἀμαρτωλοὶ τοῖς ἑαυτῶν περιπέσοισι δικτύοις. Ἐγὼ δὲ τούτων κεχωρισμένος διατελέσω ἕως ἂν δέξωμαι τοῦ βίου τὸ πέρας.

Συνέσεως τῷ Δαυὶδ, ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τῷ σπηλαίῳ, προσευχῆ. PMA'.

Υπόθεσις.

Προσευχὴ μὲν ἔστι καὶ οὐδὲν ἕτερον τὰ προκειμένα. Πλὴν ἀλλὰ δεῖται συνέσεως· ὅπως ἂν ἡμεῖς μάθωμεν τίνι τρόπῳ ἐν περιστάσεσιν ὄντες διαφυγεῖν δυνηθῶμεν τὰ πονηρά.

Φωνῇ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα· φωνῇ μου πρὸς Κύριον ἐδέηθην. Ἐχέσω ἐνώπιον αὐτοῦ τὴν δέησίν μου. Ὁλην ὡσπερ τὴν διάνοιαν αὐτοῦ ἀνατέθεικε, φησὶ, τῷ Κυρίῳ. *Τὴν ὀλίγην μου ἐνώπιον αὐτοῦ ἀπαγγεῶ.* Τὸν περὶ αὐτῆς, φησὶ, τῆς ψυχῆς αγωνιζόμενος δρόμον, τὰς δεήσεις ἀναφέρω, τὰς θλίψεις διαδοῦναι εὐχόμενος. Ὡς οὐ δικαίως διώκομαι, ἐπίστασαι, φησὶν.

Ἐν τῷ ἐκλείπειν ἐξ ἐμοῦ τὸ πνεῦμά μου. Ταῦτα δὲ ἔδρων, τὴν ὑπερβολὴν θεώμενος τῶν κακῶν· παρ' αὐτὸν γὰρ ἐσκηνοῦμένη τὸν θάνατον. *Καὶ σὺ ἔγνων τὰς τρίβους μου,* θαρρόντως τῆ τοῦ βίου πορείᾳ καὶ ταῖς πράξεσι τὸ, *Σὺ ἔγνων τὰς τρίβους μου.* Ὅρων δὲ τοὺς νοητοὺς τῆς ψυχῆς ἐχθροὺς παρασκευάσαντας εἰσελθεῖν τὸν Σαοὺλ εἰς τὸ σπηλαῖον ὑπὲρ τοῦ συλληφθῆναι τὸν Δαυὶδ, εἰκότως ἐλέγετο· *Ἐκρυψαν παγίδα μοι,* ἣν ἡ παρούσα κατήργησε προσευχῆ. Τὸ γὰρ ἐπ' ἀνθρώποις, συλληφθεὶς ἐν τῷ σπηλαίῳ, δρασμοῦ παντὸς ἀποκέκλειστο, καὶ οὐκ ἦν ὁ ρυόμενος, ἢ ἐκζητῶν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν.

Ἐν ὁδῷ ταύτῃ ἢ ἐπορευόμενῃ Ἐκρυψαν παγίδα μοι. Εἰ τις τὸν ἐν τῷ σπηλαίῳ λογισηταὶ τόπον, εὐρήσει προσηκόντως τὰ εἰρημένα. *Κατενόουν εἰς τὰ δεξιὰ καὶ ἐπέβλεπον, καὶ οὐκ ἦν ὁ ἐπιγιγνώσκων με.* Παρατιθέντες τὰς ἀγχιθούρους κακίας τοῖς ἀσκουμένοις ἀρεταῖς. Οἷον ὀδεύοντι ἐπὶ σοφίαν, Ἐκρυπτον παγίδα, σοφίαν οὐ Θεοῦ· καὶ ζητοῦντι γνῶσιν, παρετίθεσαν τὴν ψευδῶνυμον. Ἐχει δὲ τινα ὁμοιότητα τὸ ῥητὸν πρὸς τὸ, *Ἐχόμενα τρίβου, σκάνδαλα ἔθεντό μοι.* Δύναται δὲ καὶ αἱ ὑπερβολαὶ δηλοῦσθαι παγίδες, εἰς ἃς ἐμπέπτει ὁ μὴ φυλαττόμενος, περὶ ὧν λέγει· *Κατενόουν εἰς τὰ δεξιὰ.* Τοῖς γὰρ φιλοτιμοτέροις εἰς δεξιὰ παγίδες.

Ambitiosioribus enim ad dexteram laquei positi

Ἀπόλετο φωνὴ ἀπ' ἐμοῦ, καὶ οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὴν ψυχὴν μου. Οὐ γὰρ ἦν ἀποδιδράσκειν ἐκ τοῦ σπηλαίου τῶν ἐμπροσθεν κατεχομένων ὑπὸ τοῦ Σαοὺλ. Οὐδεὶς, φησὶ, τῆς ἐμῆς ψυχῆς τὴν σωτηρίαν ἐπιζητεῖ

Ἐκέκραξα πρὸς σέ, Κύριε. Ἐπ' αὐτῷ γὰρ μόνῳ δεῖται τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας.

Ἐξάγαγε ἐκ φυλακῆς τὴν ψυχὴν μου. Ταῦτά φησιν ὡς πρὸς τὸν τὸν σπηλαῖον τόπον. Ὁ δὲ Σύμμαχος· *Ἐξω ποιήσον ἀποκλεισμοῦ τὴν ψυχὴν μου.* Τοῦ ἐξομολογησσομαι τῷ ὀνόματι σου. Ἐπειδὴν, φησὶ, ταύτης με τῆς θλίψεως ἀπέλυσας καὶ τῆς εἰρηκτῆς, εὐχαριστηρίου ἀναπέμφω ψόδας.

Ἐμὲ ὑπομέτρουςι δίκαιοι ἕως οὗ ἀνταποδῶς μοι. Ἐάν ἐξαγάγῃς με, φησίν, ἐντεῦθεν ἀμειψάμενός μου τὰς ἀγαθὰς πράξεις, καὶ οἱ λοιποὶ δίκαιοι ἐμὲ ὑπόδειγμα πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες, καὶ ἐκ τῶν κατ' ἐμὲ τὰ κατ' αὐτοὺς ἀποταμιευόμενοι, ἀποδώσουσί σοι τὰς λιτὰς καὶ σοὶ προσδραμοῦνται.

ΨΑΛΜΟΣ ψδῆς τῷ Δαυίδ, ὅτε καταδίωκεν αὐτὸν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀβεσσαλώμ. ΡΜΒ'.

Υπόθεσις.

Καὶ οὗτος ὁμοίαν ἔχει τοῦ πρὸ αὐτοῦ τὴν ὑπόθεσιν. Εὐχεται γὰρ ἀπὸ τῶν διωκόντων ρυσθῆναι, ὡς ὁ Ἀπόστολος φησὶ. Τυπικῶς δὲ ταῦτα συνέθη τοῖς ἀρχαιότεροις· ἐγράφη δὲ πρὸς νοουθεσίαν ἡμῶν. Διδασκόμεθα τοίνυν ἐν περιστάσεσιν ἐπὶ μόνον καταφεύγειν τὸν Θεόν. Ἰστέον δὲ ὅτι ἀναφέρεται εἰς τὸ τῆς ἀνθρωπότητος πρόσωπον ἢ προσευχῆ καταδιωκομένης καὶ θλιβομένης ὑπὸ τοῦ πλεονεκτήσαντος Σατανᾶ, οὗ καὶ ρυσθῆναι εὐχεται διὰ τῆς παρουσίας τοῦ Μονογενοῦς.

Κύριε, εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου. Εἰσακουσθῆναι, φησίν, ἀξίω διὰ τῆς σῆς ἀληθείας. Ὁμοίον δὲ ὡσεὶ λέγει· Ἔσο μοι ὑπήκοος, τὸν Μονογενῆ σου ἀποστείλας, ὃς ἐστὶν ἀλήθεια καὶ δικαιοσύνη.

(Deest unum folium in Colb. 2 et 3.)

Ἐκάθισέ με ἐν σκοτεινοῖς ὡσεὶ νεκροὺς αἰώνος. Σκοτίαν τὴν ἀγνωσίαν ἦν ἔσχε ποτὲ δηλοῦ. Οὐδὲν γὰρ διεφερόμην νεκροῦ. Νεκροὺς αἰωνίους τοὺς πάλαι εἰδωλολάτρας φησίν.

Ταχὺ εἰσάκουσόν μου, Κύριε, ἐξέλιπε τὸ πνεῦμά μου. Ἐν ταῖς ἐσχάταις περιστάσεσιν, ἐπειδὴ ἀνακινδυνεύει τινὸς ἢ ψυχῆ, προσήκει τοῦτο λέγειν, οὐ μὴν ἐν ἀνθρωπίνοις πράγμασιν ἀναγκαιῶς κεχρησθαι.

Ἀκουστὸν ποίησόν μοι τὸ πρῶτ' ἢ τὸ ἕλθός σου. Τὴν πρῶτὴν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου λέγει· ἢ τάχα καὶ τὴν πρῶτὴν ἀνάστασιν εὐχεται παραγενέσθαι Χριστοῦ, δι' ἣν ἐλεοῦμεθα.

Γνώρισόν μοι, Κύριε, ὁδὸν ἐν ἣ πορεύσομαι. Τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας εὐχεται τυχεῖν.

Ἐξέλου με ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου. Τῶν νοητῶν δηλονότι.

(Hic desunt in Colb. 3 quædam folia.)

Τῷ Δαυίδ πρὸς τὸν Γολιάθ. ΡΜΓ'.

Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεός μου. Ἐκ περιχαρείας τὰ προοίμιον. Ὁ διδάσκων τὰς χεῖράς μου εἰς παράταξιν. Χεῖρας τὰς πράξεις φησίν εἶναι τὰς κατὰ θεοσέβειαν γενομένας, δι' ὧν πολεμοῦμεν τὸν Σατανᾶν.

Ἀνθρώπος ματαιότητι ὁμοιώθη. Ἐκαστος τῶν ἀνθρώπων τῷ κόσμῳ τοῦτω ὁμοιώθη.

Ἄστραψον ἄστραπην, καὶ σκερπιεῖς αὐτούς. Ἄστραπην τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα φησίν.

Ἐξαπόστειλον τὴν χεῖρά σου ἐξ ὑψους· ἐξέλου με, καὶ ρύσαι με ἐξ ὕδατων πολλῶν, ἐκ χειρὸς υἱῶν ἀλλοτρῶν. Ὅτι τὸ στόμα ἐλάλησε ματαιότητος. Τῶν περικυκλωσάντων ἡμᾶς λογισμῶν ὑπὸ τῆς τῶν δαιμόνων ἐπιβουλῆς. Ἡ καὶ ὕδατα τῶν Ἰουδαίων φησὶ λαθὼν τὸν κυκλώσαντα τοὺς ἀπα-

A nec retribuas mihi. Si me exhine eduxeris, inquit, in mercedem bonorum operum, reliqui justi me in exemplum præ oculis habentes, et ex iis quæ mihi contigerunt quæ ipsos spectant secum reputantes, supplicationes offerent tibi et ad te accurrent.

1. PSALMUS cantici David, quando persequatur eum Abessalom filius ejus. CXLIII.

Argumentum.

Similis argumenti cum priore est hic psalmus. Rogat enim liberari a persequentibus, ut ait Apostolus. Figurata autem isthæc antiquioribus contigere, scriptaque sunt ad monitionem nostram. Docemur itaque in occasionibus ad solum Deum confugere. Sciendum autem est, orationem referri ad personam humanæ naturæ agitæ et afflictæ ab ærrogante illo Satana, a quo per Unigeniti adventum redimi se postulat.

2. Domine, exaudi orationem meam. Exaudiri me, inquit, postulo per veritatem tuam. Perinde autem est ac si diceret: Exaudi me, mitteque Unigenitum tuum, qui est veritas et justitia.

3. Collocavit me in obscuris sicut mortuos sæculi. Per obscuritatem indicat ignorantiam, in qua olim versabatur. Nihil enim, inquit, differebam a mortuo. Mortuos sæculi, vocat idololatrias illos veteres.

7. Velociter exaudi me, Domine, defecit spiritus meus. In postremis occesionibus quando ejuspian anima periclitatur id convenit dicere; neque tamen in humanis negotiis iis uti necesse est.

8. Auditam fac mihi mane misericordiam tuam. Matutinam Domini resurrectionem significat: aut fortasse rogat advenire matutinam Christi resurrectionem, qua misericordiam consecuti sumus. Notam fac mihi, Domine, viam in qua ambulem. Evangelicam doctrinam consequi rogat.

9. Eripe me de inimicis meis. Spiritualibus videlicet.

Davidi adversus Goliath. CXLIII

1. Benedictus Dominus Deus meus. Ex gaudio tale præmium emittitur. Qui docet manus meas ad prælium. Manus vocat opera cum pietate erga Deum facta, per quæ Satanam impugnamus.

3. Homo vanitati similis factus est. Singuli homines huic mundo similes sunt.

6. Fulgura coruscationem, et dissipabis eos. Fulgur vocat evangelicam prædicationem.

7. Emitte manum tuam de alto, eripe me et libera me de aquis multis, de manu filiorum alienorum. Quorum os locutum est vanitates. Agit de cogitationibus quæ ex dæmonum insidiis nos circumstant. Aut forte aquas dicit Judæorum populum qui circumdabat apostolos, ut cohiberet ac

perderet. Atque illi ipsi fuerint filii alieni, qui vana loquuntur: et quæ vana, nisi cum Christo dicerent: *Quare tu, homo cum sis, facis teipsum Deum* 99?

9. *Deus, canticum novum cantabo tibi.* Evangelicum scilicet; sermo autem est ex persona Davidis. *In psalterio decachordo psallam tibi.* Psalterium decachordum est corpus, quod quinque sensus habet, et quinque animæ operationes: singulis scilicet sensibus insunt singulæ operationes.

10, 11. *Qui das salutem regibus nostris.* Sanctis scilicet apostolis, quos Christus principes eorum constituit. *Qui redemisti David servum tuum de gladio maligno, eripe me, et erue me de manu filiorum alienorum.* Propter tua cum illis pacta, omnem nostri sollicitudinem geras. Gladium namque malignum, irruentium furorem et ferocitatem vocavit. *Ipsos autem alienos vocat, utpote impios.*

12. *Quorum filii sicut novellæ plantationes in juventute sua.* Ejus qui secundum carnem est populi, inquit, florescentes sunt; ejus autem qui secundum spiritum, humiles. Hi namque sunt qui dicunt: *Etiamsi exterior noster homo corrumpitur, interior renovatur* 100.

Filiæ eorum compositæ, circumornatæ ut similitudo templi. De ornatu terrestri loquitur. Quamobrem non templum Dei factæ sunt, sicut sanctæ credentium animæ; sed similitudo templi. Simulabant enim se secundum legem vitam agere. At in se Verbum non habebant, sed malignum spiritum.

13. *Promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud.* Reconsiderunt enim non cœlestes, sed terrestres divitias.

14. *Oves eorum fetosæ, abundantes in egressibus suis, etc.* Pingua et secunda sunt pecora eorum. *Non est ruina maceriæ neque transitus.* Magnam, inquit, felicitatem nacti sunt; quæ tamen ad finem usque non perdurabit. Illud enim in alio psalmo docuit his verbis: *Dejecisti eos dum eleventur* 1.

15. *Beatum dixerunt populum cui hæc sunt: Beatus populus cujus Dominus Deus ejus.* Et illi quidem non recte judicantes, sed quæ carnem spectant magni facientes, eum qui hæc ample possideat beatum esse existimant. Verum id nequaquam felicitas est. Sed invocare Dominum Deum suum (illud est vere felicitas).

Laudatio ipsi David. CXLIV

1. *Exaltabo te, Deus meus, rex meus.* Non altitudinem ipsi dat quasi ea careat; sed aliis declarat eam ipsum obtinere. Quale est illud: *Pater, clarifica nomen tuum in terra* 2. Non rogat enim eam accipere quam non habet, sed eam quam habet manifestari, ut indicat illud: *Clarifica me claritate quam habui apud te antequam mundus fieret* 3.

στόλους, ἐν τῷ συσχεῖν καὶ ἀπολέσαι. Καὶ οὗτοι εἰεν υἱοὶ ἠλλοτριωμένοι, οἱ καὶ μάταια λαλοῦντες. Καὶ ποῖα μάταια, ἢ τὸ λέγειν τῷ Χριστῷ· Πῶς σὺ, ἄνθρωπος ὢν, ποιεῖς σεαυτὸν Θεόν;

Ὁ Θεός, ᾠδὴν καινὴν ἕσονται σοι. Τὴν εὐαγγελικὴν δηλονότι. Ἐξ αὐτοῦ δὲ τοῦ προσώπου τοῦ Δαυὶδ ὁ λόγος ἐστίν. Ἐν ψαλτηρίῳ δεκαχόρδῳ ψαλλῶ σοι. Ψαλτήριον δεκάχорδον τὸ σῶμά ἐστιν, ἅτε πέντε αἰσθησεῖς ἔχον, καὶ πέντε ἐνεργεῖας ψυχῆς, δι' ἐκάστης αἰσθήσεως γιγνομένης ἐνεργεῖας ἐκάστης.

Τῷ διδόντι τὴν σωτηρίαν τοῖς βασιλεῦσιν ἡμῶν. Τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις, οὓς κατέστησεν ἄρχοντας αὐτῶν ὁ Χριστός. Τῷ λυτρομένῳ Δαυὶδ τὸν δοῦλον αὐτοῦ ἐκ βρομφαλας πονηρᾶς· ῥύσαι με καὶ ἐξέλου με ἐκ χειρὸς υἰῶν ἠλλοτριῶν. Διὰ γὰρ τῆς πρὸς ἐκεῖνους συνθήκας πᾶσαν ἡμῶν κηδεμονίαν ποίησον. Ῥομφαλὴν γὰρ πονηρᾶν τῶν ἐπελθόντων πᾶ μανικὴν καὶ θηριώδες ἐκάλεσε· τοὺς δὲ αὐτοὺς ἠλλοτρίους, ὡς δυσσεβεῖς.

Ὅτι οἱ υἱοὶ αὐτῶν ὡς νεόφυτα ἰδρυμένα ἐν τῇ νεότητι αὐτῶν. Τοῦ κατὰ σάρκα λαοῦ υἱοὶ, φησὶν, εὐθαλεῖς εἰσι· τοῦ δὲ κατὰ πνεῦμα τεταπεινωμένοι. Ὅδοι γὰρ εἰσιν οἱ λέγοντες· Εἰ καὶ ὁ ἐξω ἡμῶν ἄνθρωπος διαφθείρεται, ἀλλ' ὁ ἐσω ἀνακαταστῆται.

Αἱ θυγατέρες αὐτῶν κεκαλλωπισμέναι, περιεκοσμημέναι ὡς ὁμοίωμα ναοῦ. Τῷ ἐπιγεῖω κόσμῳ. Διὸ καὶ οὐ ναὸς Θεοῦ γεγόνασιν, ὡς αἱ ἄγαι τῶν πιστευσάντων ψυχῶν, ἀλλ' ὁμοίωμα ναοῦ· προσεποιούντο γὰρ τὴν κατὰ νόμον ἐπιτηδεύουσαι πολιτεῖαν. Ἄλλ' οὐκ ἔσχον ἐν αὐταῖς τὸν Λόγον, ἀλλὰ τὸ πονηρὸν πνεῦμα.

Τὰ τυμῆα αὐτῶν πλήρη ἐξερευγόμενα ἐκ τούτου εἰς τοῦτο. Ἐθησαύρισαν γὰρ οὐ τὸν οὐράνιον, ἀλλὰ τὸν ἐπίγειον πλοῦτον.

Τὰ πρόβατα αὐτῶν πολυτόκα, πληθύνοντα ἐν ταῖς ἐξόδοις αὐτῶν. Πλοῖα δὲ αὐτῶν καὶ πολύγωνα τὰ κτήνη. Οὐκ ἐστὶ κατὰ πνεῦμα φραγμαῖ οὐδὲ διέξοδος. Πολλὴν, φησὶν, ἔσχον τὴν εὐήμεριαν· ἀλλ' οὐ μέχρι τέλους αὐτοῖς στήσεται. Τοῦτο γὰρ ἐν ἄλλῳ ψαλμῷ ἐδίδαξεν εἰπών· Κατέβαλες αὐτοὺς ἐν τῷ ἐπαρθῆναι.

Ἐμακάρισαν τὸν λαόν ᾧ ταῦτά ἐστι· μακάριος ὁ λαὸς οὗ Κύριος ὁ Θεός αὐτοῦ. Οἱ μὴ ὀρθῶς κρινόντες, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ φανταζόμενοι τὰ σαρκὸς, τὸ τούτων ἐν ἀπολαύσει γενέσθαι πολλῆ μακάριον εἶναι νομίζουσιν. Οὐκ ἐστὶ δὲ τοῦτο μακάριον· ἀλλὰ τὸ ἐπικαλεῖσθαι Κύριον τὸν Θεὸν αὐτοῦ.

Αἰνεσις τῷ Δαυίδ. ΡΜΔ'.

Υψώσω σε, ὁ Θεός μου, ὁ βασιλεὺς μου. Οὐχ ὡς μὴ ἔχοντι δὲ δίδωσιν ὕψος· ἀλλὰ τοῖς ἄλλοις δεικνυσὶν ἔχοντα. Ὅποιον· Πάτερ, δόξα σὸν σου τὸ ὄνομα ἐν τῇ γῆ. Οὐ γὰρ ἦν μὴ εἶχεν αἰτεῖ, ἀλλ' ἦν καὶ εἶχε δειχθῆναι· ὡς δηλοῖ τὸ· Δόξα σὸν με τῇ δόξῃ ἣ ἔχον παρὰ σοὶ πρὸ τοῦ τὸν κόσμον γενέσθαι.

99 Joan. x, 35. 100 II Cor. iv, 16. 1 Psal. lxxii, 18. 2 Joan. xii, 28. 3 Joan. xvii, 5.

Καθ' ἑκάστην ἡμέραν εὐλογήσω σε. Ἀρχὴ παρ' Ἑβραίοις τοῦ παρόντος στίχου τὸ Βήθ. Διδάσκει δὲ ὡς οὐ μίαν ἡμέραν παραπεμπτόν ὕμνων χωρὶς. Ὁλη μὲν οὖν ψυχῇ καὶ διανοίᾳ ὕψου δει καὶ εὐλογεῖν τὸν Θεόν· τὸ νομα δὲ αὐτοῦ δοξάζειν θνητοῖς ὀνόμασι τε καὶ ῥήμασιν.

Γενεὰ καὶ γενεὰ ἐπαινέσει τὰ ἔργα σου. Τὴν ἀμφοτέρων φησὶ λαῶν συναχθεῖσαν Ἑκκλησίαν ἐκ τῶν ἐκ περιτομῆς καὶ τῶν ἐξ ἔθνῶν. Ἔργα δὲ αὐτοῦ, ἃ πεποιήται ἐν τῇ ἐπιδημίᾳ φησὶ· πολυτρόπως δὲ αὐτὰ ὕμνεῖ· δύναμιν, καὶ μεγαλοπρέπειαν, καὶ δόξαν, καὶ ἀγυσύνην, καὶ θαυμασία· καὶ πάλιν δύναμιν καὶ μεγαλωσύνην καὶ χρηστότητα, καὶ δικαιοσύνην καὶ οἰκτιροὺς προσαγορεύων.

(Uesunt quædam folia in fine in C. 5.)

Καὶ τὴν δύναμιν τῶν φοβερῶν σου ἐροῦσι. Β Πρακτικῶς ἐροῦσι καὶ μετὰ ὀρθοῦ φρονήματος. Οἶόν ἐστι· Φοβερὸν τὸ ἐμπειεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος. Καὶ τὸ, Ἀλαλάξατε Θεῷ ἐν φωνῇ ἀγαλλιᾶσεως· ὅτι Κύριος ὕψιστος φοβερὸς. Ταῦτα γὰρ ἐροῦσι δι' αὐτοῦ τοῦ φοβεῖσθαι καὶ σέβας ἔχειν Θεοῦ. Δηγίθονται δὲ καὶ ὡς πέρας οὐκ ἔχουσαν αὐτοῦ τὴν μεγαλωσύνην, οὐ περιγράφαντες γινώσκει, ἀλλ' ὡς οὐσαν ἀκατάληπτον· μόνος γὰρ ὁ Υἱὸς γινώσκει τὸν Πατέρα, καὶ ὁ Πατὴρ τὸν Υἱόν. Εἰ δὲ καὶ ἀποκαλύπτει τὸν Πατέρα οἷς βούλεται, ἀλλ' οὖν ὡς ἐφικτὸν γενητοῖς ἰδεῖν, κατὰ ἀναλογίαν ἧς τις ἔχει προπαρασκευῆς.

Μνήμην τοῦ πλήθους τῆς χρηστότητός σου ἐξερεῦξονται. Πᾶσι μὲν αὐτὸς, ἅτε Θεὸς ὢν ἀγαθός, ἐπέδεδωκε τὴν χρηστότητα, καὶ οἰκτελεῖ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ. Σώζονται δὲ οἱ τῆς χρηστότητος αὐτοῦ ἀπολαύειν ἐθέλουσιν.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΜΕ'.

Αἰρεῖ, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον· αἰρέσω τὸν Κύριον ἐν τῇ ζωῇ μου.

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἀπολοῦνται πάντες οἱ διαλογισμοὶ αὐτοῦ. Ἐν τῷ καιρῷ τοῦ θανάτου, φησὶ, πάντα ὅσα ἐφρόνησεν ἐχρήσονται, καὶ οὐδὲν ἔσται ὢν ἐφαντάζετο ἐπὶ γῆς.

Διδόρτα τροφῆν τοῖς πεινώσι. Πνευματικὴν δηλονότι τοῖς λιμώξουσιν παντὸς ἀγαθοῦ.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΜΖ'.

Αἰνεῖτε τὸν Κύριον, ὅτι ἀγαθὸν ψαλμός. Ἐν μὲν τῷ προλαβόντι αὐτὸς ἑαυτὸν παρήγει εἰς μόνον τὸν Θεὸν ἔχειν τὴν ἐλπίδα· ἐν δὲ τούτῳ τὸν ἀποστολικὸν χορὸν δείκνυσσι διδάσκοντα τὸ πλήθος αἰνεῖν τὸν Θεόν, ἐφ' οἷς τὸ γένος εὐηργέτησεν.

Ἀναλαμβάνων πραεῖς ὁ Κύριος. Πραεῖς μὲν τοὺς τὴν πίστιν αὐτοῦ δεξαμένους φησὶ, τοὺς μιμησαμένους τὸν εἰπόντα· Πρῶς εἰμι ἐγώ. Ἐγὼ δὲ τοὺς ἀμαρτωλοὺς μισῶ, φησὶν, οἷτινές εἰσιν οἱ ἀκάθαρτοι δαίμονες, οἱ τῷ πυρὶ ἐνοικοῦντες.

Καὶ χλόην τῇ δουλείᾳ τῶν ἀνθρώπων. Δουλεῖαν τῶν ἀνθρώπων φησὶ βούς, καὶ ἡμίονους καὶ τὰ ἕτερα τῶν κτηνῶν.

• Hebr. x, 31. • Psal. xlvi, 2. • Matth. xi, 29.

(52) Nota Athanasiani styli.

2. Per singulos dies benedicam tibi. Apud Hebræos initium præsentis versiculi est Beth. Docet autem, nullam esse diem absque hymnis prætermittendam. Tota igitur anima, tota mente, exaltare Deum, et benedicere illi oportet, nomenque ejus glorificare mortalibus nominibus atque verbis.

4. Generatio et generatio laudabit opera tua, etc. Ecclesiam ait ex amobus populis congregatam, ex circumcissione scilicet et ex gentibus. Ejus autem opera narrat quæ in adventu suo fecit : multisque modis ea celebrat, virtutem, magnificentiam, gloriam, sanctitatem, et mirabilia dicens, ac rursus virtutem, magnitudinem, suavitatem, justitiam et miserationes.

6. Et virtutem terribilium tuorum dicent. Cum bonis operibus ita loquentur, et cum recta sententia. Quale est illud : Terribile est incidere in manus Dei viventis*. Et illud : Jubilate Deo in voce exultationis : quoniam Dominus excelsus terribilis*. Hæc enim dicent quod timeant et honorent Deum. Narrabunt autem ejus magnitudinem, utpote quæ terminum non habeat, nec circumscribentes eam cognitione sua, sed ut incomprehensibilem (52). Solus namque Filius cognoscit Patrem, et Pater Filium. Etiam si vero Patrem manifestet quibus vult, at ut opificiis possibile est ipsum videre, habita ratione præparationis ejusque hominis.

7. Memoriam abundantie suavitatis tuæ eructabunt. Omnibus ipse hominibus, utpote qui Deus bonus sit, suavitatem suam impertivit, et miseratur omnia opera sua. Salutem autem consequantur qui suavitatem ejus frui volunt.

PSALMUS CXLV.

1. Lauda, anima mea, Dominum ; laudabo Dominum in vita mea.

4. In illa die peribunt omnes cogitationes eorum. In hora mortis, inquit, omnia cogitata ejus publica fient, nec occultum erit quidpiam eorum quæ in terra cogitavit.

7. Dat escam esurientibus. Spiritualem scilicet, iis qui omne bonum expetent.

PSALMUS CXLVI.

1. Laudate Dominum quoniam bonus est psalmus. In præcedenti psalmo sese hortabatur in Deum solum spem ponere ; in hoc autem apostolicum chorum exhibet docentem multitudinem, laudare Deum de beneficiis generi hominum collatis.

6. Suscipiens mansuetos Dominus. Mansuetos vocat eos qui fidem ejus susceperunt, imitati eum qui dixit : Mitis ego sum*. Ego autem peccatores odio habeo, inquit, qui sunt impuri dæmones in igne habitantes.

8. Et herbam servituti hominum. Servitutem hominum vocat boves, mulos et reliqua jumenta.

IN FRAGMENTA SUBSEQUENTIA MONITUM.

Quæ subæquuntur fragmenta Commentariorum Athanasii in psalmos prior edidit Petrus Felckmannus sub finem appendicis ad editionem Commelinianam, hac præmissa ad lectorem admonitione.

PETRUS FELCKMANNUS LECTORI.

« Cum præmissam appendicem hucusque jam perduxissem, incidi in opera Luciferi episcopi Calaritani, cujus crebra et laudata in Athanasio nostro mentio, jam olim Lutetiæ a Joanne Titio episcopo Meldensi edita. Quæ cum pervolverem, incidi in tres Athanasii epistolas, duas ad Luciferum, et tertiam ad solitariæ vite studiosos, quarum ne fama quidem ante ad nos pervenerat. Quas cum ex rerum cum aliis Athanasii epistolis similitudine et tractatione genuinas esse existimem, hic subjungendas esse putavi. Et quia eodem quoque tempore fragmenta quædam Commentariorum sancti hujus nostri in psalmos in συλλογῇ Nicetæ Heracleotæ in Biblioth. Palatina reperi, eadem similiter, donec integra aliunde prodeant, adjeci tumultuario opere festinantibus prelis a me versa. Quanquam fortasse non omnia quæ Nicetas ex illis decerpit, damus. Nam codex quo usi sumus in psalm. LXXVI deficiebat. Et verisimile non est Nicetam in reliqua psalmorum parte Athanasii explicationes, quas eatenus tam frequenter citat, omisisse.

« Denique brevem Athanasii sententiam, et locorum quorundam varias lectiones ad finem subdidi, de promptas ex vetustissimo codice Biblioth. Palatinæ, qui continebat similem catenam expositionum in Jobum, ab incerto auctore concinnatam. Tu vero, benevole lector, auctarium hocce benevole acceptare, nostrisque studiis favere velis oro. » Hæc Felckmannus.

Epistolas porro memoratas a Felckmanno ad Luciferum et ad monachos, edidimus supra. Hæc autem fragmenta quod spectat, consimillima illa sunt, paucissimis exceptis, expositionibus Athanasii supra editis. Quod si quandoque nonnulla occurrant quæ in Expositionibus non compareant, non ideo repudianda, et Athanasio abjudicanda; nam, quod observasse juvabit, ad eos psalmorum versus pertinent, quorum explicatio non existat in Expositionibus, utpote non integris ac persæpe deficientibus. Cæterum hæc excerpta non ad verbum refert Nicetas, sed plerumque quoad sententiam tantum nec raro permista cum aliorum Patrum commentariis, quorum ipse nomina affert. Etenim quando eadem omnino, nec immutata nec auctiora sunt quam in Expositionibus, ea omisimus, ne bis idem inutiliter repetatur.

FRAGMENTA COMMENTARIORUM D. ATHANASII

IN PSALMOS.

Ex Nicetæ metropolitæ Heracleæ catena expositionum, sive ut ipse vocat, Συναγωγῇ ἐξηγήσεων, ex Græcis Patribus in Psalmos collecta

Nicetas hic in præmio tertiam ex quinque, quas sibi præmittendas esse quæstiones censuit, hanc, τὴν τῷ Παλτήριον, explicans, addito nomine Ἀθανασίου, sequentia subjicit.

Est igitur psalterium instrumentum musicum. Ἄ "Ἐστὶ τοίνυν τὸ ψαλτήριον ὄργανον μουσικὸν δεκάχορδον, ἐκ τῶν ἀνωθεν μερῶν τῆς κατασκευῆς ἀποτελοῦν τὸν ἦχον, ἐναρμονίως τοὺς φθόγγους πρὸς τὴν ἐκ τῆς φωνῆς μελωδίαν ἀποδίδόν· παρὰ μὲν Ἑβραίοις ναῦλα λεγόμενον, παρ' Ἕλλησι δὲ κιθάρα ὀνομαζόμενον. Κατεσκευάσαστο γὰρ αὐτοῖς ὄρθον ξύλον καὶ ἀπαρέγκλιτον, χορδαὶ δὲ ἐν τούτῳ δέκα εἰτεινοντο. Ἐκάστη δὲ τῶν χορδῶν εἰς τὸ ἀκροτελευτίον τοῦ ψαλτηρίου διηρημένως ἐναπεσφίγγετο· αἱ δὲ ἀρχαὶ τῶν χορδῶν καθέντο ἀνωθεν. Δέκα γὰρ κόλλαθο εἴτουν πασσαλισκοί, περὶ τὸν πῆχυν τοῦ ψαλτηρίου στρεφόμενοι, εἰτεινόν τε τὴν χορδὴν καὶ ἐχάλων πρὸς τε τὸν ῥυθμὸν τῆς ἀρμονίας καὶ πρὸς τὸ τοῦ ψαλτιδοῦ βούλημα. Καὶ τοῦτό ἐστιν ὃ φησὶν ὁ μέγας Βασίλειος, etc.

magus Basilius ait, etc.

Idem explicans ista psalmi II, « Convenerunt reges terræ, » etc., ponit :

Ἀθανάσιος. Διὰ τί δὲ οἱ βασιλεῖς Ἡρώδης ὁ Ἀσκα- A
λωνίτης καὶ Πιλάτος ὁ Πόντιος παρέστησαν, τούτεστι
παρετάξαντο καὶ ἐπῆλθον κατὰ Χριστοῦ; Διὰ τί δὲ οἱ
ἄρχοντες τῶν Ἰουδαίων οἱ ἀσεβεῖς, καὶ λοιμοὶ, καὶ
ἀμαρτωλοὶ, Γραμματεῖς, καὶ Φαρισαῖοι, καὶ νομικοὶ,
εἰς ταῦτον συνέδραμον, καὶ κατὰ τοῦ Κυρίου, τού-
τεστι τοῦ Πατρὸς, καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ ἐλύττησαν,
τούτεστι τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ; Ὁ γὰρ μὴ τιμῶν τὸν Υἱὸν
οὐδὲ τὸν Πατέρα τιμᾶ. Τάχα μὲν οὖν, ἐπειδὴ τὰ παρ'
ἐκείνοις τετολημμένα τοῦ Κυρίου μάλλον τὴν δύνα-
μιν ἔδειξε, καὶ εἰς τούναντιον αὐτοῖς τὰ ἐπιχειρήματα
γέγονεν, οἷον ἐμυκτηρίζει αὐτοὺς ὁ Δαυὶδ, ὡς εἰς
κενὸν πάντα τολμήσαντας· τάχα δὲ καὶ μέμφεται. Τί
γὰρ δὴποτε αἰτιώμενοι οἱ κατὰ Χριστοῦ συνδραμόντες
σταυρῶ τούτον ἀνήρησαν; Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῖς
ἔθνεσι μὲν δεδωκὸς τὴν σοφίαν, τοῖς δὲ βασιλεῦσι τὸ
κράτος παρασχὼν, καὶ τοῖς ἄρχουσι τὴν ἀρχὴν κρα-
τυνόμενος, καὶ τοῖς Ἰουδαίοις τὰ μέγιστα τερατουρ-
γήσας καὶ βωόμενα θαύματα;

Et in versum sequentem scribens :

Ἀθανάσιος. (53) Ἐνταῦθα λείπει τὸ, λέγοντες, ἵνα ἢ
ἡ διάνοια αὕτη· *Συνήχθησαν κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ
κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ, λέγοντες· Διακόψωμεν
τούς δεσμούς αὐτῶν.* Τίνων; τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ
Υἱοῦ· οὐ γὰρ ἤθελον εἶσω τῆς ἱερᾶς γενέσθαι σαγή-
νης· *Ἀποβρίψωμεν δὲ τὸν ζυγόν,* τούτεστι τὸν εὐ-
αγγελικὸν νόμον καὶ τὴν ἐντολήν, περὶ οὗ γέγραπται·
Ὁ ζυγός μου χρηστός ἐστι. Τοῦτο δὲ αὐτοῖς οὐκ ἐπι-
δύοντο διὰ Ἰερεμίου ἔλεγεν· *Ἐπίσας· Οὐ δουλεύ-
σω σοι·* τούτεστιν, οὕτως ἐπολιτεύσω, ὥστε ἀποσει-
σασθαι τὴν ἐμὴν δουλείαν. Ἡ τοίνυν ταῦτα ἐκ προσ-
ώπου τῶν Ἰουδαίων εἰρηται ἀθετούντων τὴν εἰς τὸν
Κύριον ὑποταγὴν, καὶ οὕτε αὐτῶν οὐτε τῷ Πατρὶ ὑπο-
κεῖσθαι θελότων· ἢ καὶ τοῖς πιστεύουσιν τὸ Πνεῦμα
παρεγγυᾶ καὶ λέγει· *Μὴ ὁμοιωθῶμεν τοῖς ἐπιβουλεύ-
σασιν τῷ Χριστῷ, μηδὲ συνδεθῶμεν αὐτοῖς κατὰ τὴν
ἑμὸν νόμον· ἀλλὰ καὶ τὸν βαρὺν τοῦ παλαιοῦ νόμου ζυ-
γὸν ἀποτιναξόμεθα, μηδὲν ἠγούμενοι τὰ ἐν τύποις,
εἰ μὴ νοοῖντο πνευματικῶς.* Ἄσυντελὲς γὰρ πρὸς δη-
σιν ἢ σκιά, εἰ μὴ τὸ Χριστοῦ μυστήριον ζωγραφῆ.

Et in illa verba : « Tunc loquetur ad eos in ira sua, » v. 5.

Ἀθανασίου. (54) Τότε. Πότε, ἢ ὅτε ἔλεγον· *Διακόψω-
μεν τοὺς δεσμούς αὐτῶν;* Τίνα δὲ ἐστὶν ἐν ὀργῇ
παρ' αὐτοῦ λαλήθηεντα; *Οὐαὶ ὑμῖν, Γραμματεῖς καὶ
Φαρισαῖοι, ὅτι ἀρθῆσθε ἀπ' ὑμῶν ἡ βασιλεία
τοῦ Θεοῦ. Καὶ τοῖς νομικοῖς, οὐαὶ.* Ἡ τὸ, τότε, εἰς
τὸν καιρὸν τῆς κρίσεως ἀναφέρεται, *ὅταν δῶσονται
εἰς τὸν δὲ ἐξεκέντησαν.* Τότε γὰρ ταραξεί αὐτοὺς λέ-
γων· *Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ ὁ καταπραμμένοι.* Ἐπει-
ράθησαν δὲ θείας ὀργῆς, καὶ ὅτε ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐτοῖς
ἐπιστάσα στρατιὰ τὴν τε πόλιν ἐνέπρησε, καὶ τὸν

(53) Hæc habentur superius, sed breviora.

⁷ Joan. v, 23. ⁸ Matth. xi, 30. ⁹ Jerem. ii, 20.
87. ¹⁰ Matth. xxv, 41.

Athanasius. Quæ vero causa erat, quod reges,
Herodes Ascalonita et Pontius Pilatus convenirent,
hoc est, conspirarent, et impetum facerent contra
Christum? Aut quid rei erat, quod principes Judæo-
rum, impii illi, pestilentissimi et facinorosissimi
homines, Scribas dico, Phariseos et legisperitos, in
unum congregati sunt, et contra Dominum, hoc est
Patrem, insanierunt, contraque Christum ejus, scilicet
Filium? Nam qui non honorat Filium, is ne-
que Patrem honorat⁷. Quandoquidem igitur et quæ
ab illis patra sunt, Domini potentiam adhuc magis
demonstrantur, ipsorumque conatus plane con-
trarium exitum sortiti sunt : idcirco videtur illos
David quasi irridere, ut qui in vanum omnia ten-
tarunt : vel fortasse etiam accusare. Qua enim,
quæso, causa culpave in Christo deprehensa con-
cursu facto ipsum in crucem sustulerunt? Nonne
ipse est, qui gentibus sapientiam dedit, qui regibus
imperium tribuit, qui principibus dominatum con-
firmat? qui denique Judæis summa et proclamatis-
sima illa operatus est miracula?

Athanasius. Deest hic illud, dicentes, ut hic sit
sensus, *Congregati sunt contra Dominum et contra
Christum ejus,* dicentes : *Dirumpamus vincula eo-
rum.* Quorum? Patris nimirum et Filii : nolebant
enim intra sacram Domini sagenam esse : *abjicia-
mus vero etiam jugum ipsorum,* hoc est, legem et
præcepta Evangelii, de quo scriptum est : *Jugum
meum suave est*⁸. Hoc vero etiam ipsemet Dominus
C ipsis exprobrat per Jeremiam, dum ait : *Dixisti :
Non servitiam tibi*⁹, quasi dicat, Sic te gessisti, ut ser-
vitudinem meam excuteres. Aut igitur hæc tanquam
ex Judæorum persona dicuntur, qui subsesse Domi-
no recusant, et nec ipsi, neque Patri ejus subijci
volunt : aut certe Spiritus credentes admonet et
dicit : *Ne assimilemur iis qui Christo insidiati sunt,
neque connectamur ipsis consentiendo : quin po-
tius grave illud veteris legis onus abjiciamus, nihil
æstimantes typos illos, nisi spiritualiter intelligan-
tur.* Umbra namque res quædam est imperfecta at-
que inutilis, si Christi mysterium non describit.

D Athanasii. Tunc. Quando, nisi cum dicerent : *Di-
rumpamus vincula ipsorum?* Porro quæ sunt illa,
quæ in ira ab ipso dicta sunt? Hæc scilicet : *Væ
vobis, Scribæ et Pharisei, quia tolletur a vobis re-
gnum Dei*¹⁰. *Et vobis legisperitis, væ*¹¹. Vel certe il-
lud, *tunc,* refertur ad tempus judicii, quando *vide-
bunt in quem transfixerunt*¹². Tunc enim conturbab-
bit eos, dicens : *Discedite a me, maledicti*¹³. Divi-
nam autem iram Judæi experti sunt, cum Romanus
in ipsos irruens exercitus urbem incendit, templum

(54) Hæc item superius, sed pauciora.

¹⁰ Matth. xxi, 43. ¹¹ Luc. xi, 46. ¹² Joan. xiv,

expilavit, et denique maximam ipsorum partem A morte delevit.

ναὸν ἐπόρθησες, καὶ τοὺς πλείονας αὐτῶν θανάτῳ παρέπεμψεν.

Idem in inscriptionem psalmi tertii.

Athanasii et Cyrilli. Tertii psalmi inscriptio remittit nos ad historiam, quæ exstat in secundo libro Regnorum. Habuerat David ex diversis uxori- bus complures filios. Inter hos Amnon erat primogenitus; ex alia vero conjuge suscepti Abessalom, et Thamar filia, uterque forma egregia. Huius amore correptus Amnon, ac morbum simulans, cum a Davide visitaretur, petit ab ipso, ut sororem sibi curatricem adesse juberet. Atque ita eam corrupt: post etiam odio habens, domo ejecit. Ipsa vero fratri Abessaloni de injuria conqueritur. Qui licet vehementer esset commotus, iram tamen dissimulat. At aliquanto post tempore Amnonem ad cœnam vocatum interimit, metuensque patris iram, fugit: nemumque post tres annos revertitur, ira Davidis jam remissa. Non illico tamen in conspectum Patris admissus, sed demum post duos annos. Tunc vero insidias Patri struere cœpit, currusque sibi et equites comparavit, sibi que conciliavit eos, qui remem judicii causa adibant, sub specie benevolentia et clementia subjiciens sibi Patris subditos, cogensque ingentem transfugarum multitudinem, ut Patri insidias tenderet. Ad extremum, defecit, seque regem nuncupavit. Assumpsit vero cum multis aliis etiam Achitophalem, qui Davidi erat a consiliis, virum valfrum et industrium. Quo audito, fugit David cum iis, qui circa ipsum erant, nudis pedibus. Tunc etiam Semei ipsum execratur est. Precatus vero David, ut Deus consilium Achitophelis velit facere irritum, submittit etiam Chusi, amicum suum, qui sententia illius contradicat, ac per sacerdotes Sado- cum et Abiatharem sibi omnia significet Abessaloni consilia. Chusi vero, ubi ad parricidam per- venit, ab ipso tanquam fidelis et benevolus creditus, una cum Achitophale in medium consulere ju- letur, quo pacto bellum geri oporteat. Et Achitophel quidem auctor est, ut Abessalom, prius tamen cum patris pellicibus congressus, eum a tergo persequatur, atque imparatum aggrediatur. Chusi autem, de pellicibus quidem nihil consilii dat; at ut e vestigio in patrem impetum faciat, hoc Abessaloni dissuadet. Ne, inquit, in montibus in ipsum inci- dens, clade accepta, cum exercitum perdas, tum vero ipse in patris manus captivus pervenias. Parricida igitur dicente: *Melius est consilium Chusi, quam Achitophelis*¹⁴, mœrore correptus Achitophel sibi ipsi laqueo vitam eripuit. Chusi vero omnia Davidi per sacerdotes significavit: jussitque insuper etiam fugere. Deinceps vero cum Abessalom rebus omnibus instructis, corruptis etiam prius patris pellicibus idque publice, patrem persequeretur, David quidem ipse in aciem non prodiit; ducibus vero suis credito exercitu præcepit ipsis, dicens: *Parcite filio meo Abessaloni*¹⁵. Prælio vero acri

Ἀθανασίου, Κυρίλλου. Sic absque copula utrum- que nomen conjungens: forte ex utroque sequentia conflata esse innuere volens. Ἡ τοῦ τρίτου ψαλμοῦ ἐπιγραφή πρὸς τὴν ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν Βασιλειῶν ἱστορίαν ἡμᾶς παραπέμπει. Τῷ Δαυὶδ ἐκ διαφόρων γυναικῶν παῖδες ἐγένοντο πλείονες. Ἐν τούτοις καὶ ὁ Ἀμνὼν ἦν πρωτότοκος· ἐξ ἐτέρας δὲ ὁ Ἀβессαλὼμ καὶ ἡ Θάμαρ, ἀμφὶ τὴν ἕψιν καλοί. Ταύτης ἡράσθη ὁ Ἀμνὼν· καὶ νοσεῖν ὑποκρινάμενος, ἐπειδὴ ὁ Δαυὶδ αὐτὸν ἐπισκέψατο, παρεῖναι ἤξλου τὴν ἀδελφὴν αὐτὸν θεραπεύσουσαν. Καὶ διαφθείρας, εἶτα μισήσας, εὐθύς ἐξέπεμψεν. Ἡ δὲ τῷ ἀδελφῷ Ἀβессαλὼμ τὴν ὕβριν ἀπήγγειλε. Κἀκεῖνος ἀγανακτεῖ μὲν, κρύπτει δὲ τὴν ὀργὴν. Μετὰ τινα δὲ καιρὸν τὸν Ἀμνὼν εἰς δειπνον καλέσας, ἀπέκτεινε, καὶ φοβηθεὶς τὴν ὀργὴν τοῦ πατρὸς, ἀπέφυγε· μετὰ δὲ τρία ἔτη ἐπάνεισι, τοῦ θυμοῦ κοπάσαντος τῷ Δαυὶδ. Οὐ μὴν καὶ ὕψεως ἀξιοῦται τῆς πατρικῆς αὐτίχα, ἀλλὰ μετὰ δύο ἔνιαυτούς. Ἦρξατο δὲ ἐπιβουλεύειν τῷ πατρὶ, καὶ ἄρματα ἑαυτῷ καὶ ἵππεῖς ἐποίησε, καὶ ἰδιοποιεῖτο τοὺς ἐρχομένους κριθῆναι πρὸς τὸν βασιλέα, σχήματι ἐπεικειᾶς ὑπαγόμενος τοὺς ὑπηκόους, καὶ πλήθος ἀποστατῶν συνθροίζων, εἰς ἐπιβουλήν τοῦ πατρὸς. Καὶ τέλος ἀπέστη, καὶ βασιλέα ἑαυτὸν ἀνηγόρευσε. Προσελάβετο δὲ σὺν ἄλλοις πολλοῖς καὶ τὸν Ἀχιτόφελ, ὃς ὁ Δαυὶδ εἶχε σύμβουλον, ἄνδρα δεινὸν καὶ δραστήριον. Καὶ ὁ Δαυὶδ ἀκούσας, φεύγει μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν γυμνοῖς τοῖς ποσίν· ὅτε καὶ Σεμεὶ αὐτῷ κατηράτο. Εὐχόμενος δὲ τὴν τοῦ Ἀχιτόφελ διασκευασθῆναι βουλήν ὁ Δαυὶδ, πέμπει καὶ τὸν ἑαυτοῦ φίλον Χουσί τῇ ἐκείνου γνώμῃ ἀντιταξόμενον, καὶ διὰ τῶν ἱερέων Σαδὼκ καὶ Ἀβιάθαρ δηλώσοντα αὐτῷ πᾶν ὃ ἔαν βουλευσθῆται ὁ Ἀβессαλὼμ. Ὁ δὲ Χουσί, ἐπειδὴ πρὸς τὸν πατραλοῖαν τοῦτον ἀφίκετο, πιστευθεὶς ὡς εὐνοῦς αὐτῷ, αὐτὸς τε καὶ Ἀχιτόφελ προτρέπονται ὅ τι δέον περὶ πολέμου εἰπεῖν. Καὶ ὁ Ἀχιτόφελ προτρέπεται, ταῖς τοῦ πατρὸς τοῦτον μίγνεντα παλλακαῖς, ὀπίσω διώκειν, καὶ ἀσυντάκτῳ προσθαλεῖν. Ὁ δὲ Χουσί περὶ μὲν τῶν παλλακῶν οὐδὲν ἀπεφώνησε· ἐξορμῶν δὲ εὐθύς κατὰ τοῦ πατρὸς οὐ συνεχώρει τῷ Ἀβессαλὼμ· ἵνα μὴ, ἐν ὄρεσι, φησίν, ἐμπεσὼν καὶ δυσφορίας, τό τε στρατόπεδον διαφθείρη, καὶ αὐτὸς ταῖς τοῦ πατρὸς ληφθείης χερσὶ. Τοῦ δὲ πατραλοῖου εἰπόντος· Ἀγαθὴ βουλή Χουσί ὑπὲρ τὴν βουλήν Ἀχιτόφελ, λυπηθεὶς Ἀχιτόφελ ἀπήγγαστο. Ὁ δὲ Χουσί τῷ Δαυὶδ πάντα διὰ τῶν ἱερέων ἐδήλωσε, καὶ φεύγειν ἔτι ἐκέλευσεν. Ἐπεὶ δὲ παρασκευασάμενος ὁ Ἀβессαλὼμ ὀπίσω τοῦ πατρὸς κατεδίωξε, πρότερον ταῖς ἐκείνου παλλακαῖς ἐν ὑπαίθρῳ μίγεις, ὁ μὲν Δαυὶδ οὐκ ἐξῆλθεν αὐτὸς εἰς ἀντιπαρατάξιν, ἡγεμόσι δὲ πιστεύσας τὸ στράτευμα, ἐνετείλατο αὐτοῖς λέγων· Φεῖσασθέ μου τοῦ παιδαρίου Ἀβессαλὼμ. Τοῦ δὲ πολέμου συρραγέντος ἐν τῷ δρυμῷ Ἐρραῖμ, πίπτουσι μὲν εἰκοσι χιλιάδες ἀνδρῶν ἀπὸ τοῦ στρατεύματος τοῦ Ἀβessa-

¹⁴ II Reg. xvii, 14. ¹⁵ II Reg. xviii, 5.

λάμ· αὐτὸς δὲ, ὡς εἶχεν, ἔφευγε στρέψας τὸν χαλκί-
 νόν. Βαθεῖαν δὲ τὴν κόμην καὶ πολλὴν τρέφων, ἐμ-
 πλέκεται ταύτην δρυϊ· καὶ ἡ μὲν ἡμίονος ἐκ τῶν σκε-
 λῶν αὐτοῦ διωλίσθησεν· ὁ δὲ μετέωρος ἐπὶ τοῦ δέν-
 δρου ἐκρεμάτο, ἕως, ἰδὼν τις αὐτόν, ἀπαγγέλλει τῷ
 'Ιωάβ. Εἰς δὲ τῶν τοῦ Δαυὶδ ἡγεμόνων ἦν ὁ 'Ιωάβ.
 Καὶ οὗτος, τρία βέλη λαβὼν ἀπὸ χειρὸς, εἰς τὴν καρ-
 διαν τοῦ 'Αβессαλώμ ἐνέπηξε, καὶ ἀνέβλεν αὐτόν. Ὁ
 δὲ Δαυὶδ, ἀκούσας, πενθεῖ· *Υἱέ μου, λέγων, 'Αβес-
 σαλώμ, υἱέ μου. Τίς δόξη τὸν θάνατόν μου ἀντὶ
 σοῦ; Καὶ οὕτω τοῦ τυράννου διασφαρέντος, πάλιν ὁ
 Δαυὶδ τὴν βσιλείαν ἀναλαμβάνει. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν
 ὕστερον. Τὸν δὲ μετὰ χειρας ψαλμὸν συνέταξεν ἔτι
 διωκόμενος. Διὸ καὶ θρήνους ἔχει καὶ ὀλοφυρμούς.
 'Αναθήσεται δὲ καὶ εἰς Χριστόν ὁ ψαλμὸς, τὸν ἀλη-
 θινὸν Δαυὶδ· Δαυὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται *κεποθημένος*
καὶ ἱκανὸς χειρὶ. Τίς δ' ἂν εἴη ὁ φύσει καὶ ἀληθῶς
 κεποθημένος ἢ ὁ Χριστός; ὁ ὠραῖος *κάλλιε* παρὰ
 τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων; Τίς δὲ ἱκανὸς τῇ χειρὶ,
 εἰ μὴ ὁ ἰσχυρὸς 'Ἰησοῦς, ὁ τῇ δυνάμει τῆς θεότητος
 πάντας τοὺς ἀλλοφύλους τροπωσάμενος δαίμονας;
 Τοῦτον γὰρ ἐδίωκεν, ὡς ἄλλος τις 'Αβессαλώμ, ὁ αἰ-
 σθητὸς καὶ κατὰ σάρκα 'Ισραὴλ, οἱ 'Ιουδαῖοι. Περὶ
 ὧν λέγει διὰ 'Ἡσαίου· *Υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ἔψωσα·*
αὐτοὶ δὲ με ἠθέτησαν. Συνήργει δὲ πρὸς τὴν δίω-
 ξιν, οἷά τις 'Αχιτόφελ ὁ 'Ιούδας· ὃν σύμβουλον εἶχεν
 ὁ νοητὸς Δαυὶδ ὁ Χριστός. Περὶ αὐτοῦ γὰρ εἴρηται ἐν
 τινι τῶν ψαλμῶν· *Σὺ δὲ, ἄνθρωπε ἰσόψυχε, ἡγε-
 μών μου, καὶ γνωστὲ μου*. Ἀλλὰ γὰρ 'Ιούδας μὲν
 παραπλησίως τῷ 'Αχιτόφελ ἀπελθὼν ἀπήγγαστο· ὁ δὲ
 Χριστὸς, ἀποστέλλων τοὺς ἡγεμόνας αὐτοῦ μαθητὰς
 εἰς τὸν κατὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ πόλεμον, ἐντέλλετο,
 ὥσπερ ὁ Δαυὶδ, ἵνα φείσωνται τοῦ 'Αβессαλώμ, οὕτω
 καὶ αὐτὸς, ἵνα τοὺς 'Ισραηλίτας μὴ παρῶσωνται· *"Εσε-
 σθε γάρ μοι, φησὶ, κήρυκές τε καὶ μάρτυρες ἐν*
*'Ιερουσαλήμ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ 'Ιουδαίᾳ, καὶ Σα-
 μαρείᾳ, καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς*. Ὡσπερ δὲ καὶ ἡ
 ἡμίονος καὶ αἱ τρίχες τὸν 'Αβессαλώμ τῷ θανάτῳ
 παρέδωκαν, οὕτω τοὺς 'Ιουδαίους ἡ ἀλογία καὶ τὸ
 μέγα φρονεῖν ἐπὶ τοῖς ἔξω καὶ σωματικοῖς τῆς ἀλη-
 θινῆς ζωῆς ἀπεστέρησε· καὶ οὔτε τῆς γῆς ἀπολαύειν
 ἐλάσεν, οὔτε τοῦ οὐρανοῦ.
 et animus in rebus externis et corporalibus defixus,
 et nec terra, neque caelo perfrui permisit.*

Deinde subsequitur Athanasii nomine argumentum psalmi VII prout habetur superius.

Item illa verba psalmi XI, "Οτι ὠλιγόθησαν ἀλήθειαι, etc., praemissa prius Chrysostomi sententia, subjicit :

(55) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν 'Αθανάσιον σαφῶς ὁ λόγος
 ἐνταῦθα τὴν 'Ιουδαίαν ἀπιστίαν ἐλέγχει. Διὸ Μωσῆς
 πρὸς αὐτοὺς ἀπέτεινε φάσκων· *Υἱὸ ἀνθρώπων οἷς*
οὐκ ἔστι πίστις ἐν αὐτοῖς.

Et in ejusdem psalmi versum sequentem, praemissa rursum Chrysostomi explicatione.

Κυρίλλου καὶ 'Αθανασίου. Τοῦτο καὶ ἐπὶ 'Ιου-
 δαίων ἀληθές· *"Εκαστος ἐλάλησε μάταια πρὸς τὸν*
*πλησίον, τὰς κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν συνάγων ἐπι-
 βουλὰς*.

A commissio in querceto Ephraemitico, cadunt de
 exercitu Abessalonis vices mille : ipse vero, laxis,
 prout valebat, habenis aufugit. Sed quia densam ac
 plurimam comam aluerat, ea in quercu quadam
 implicita, mula subts ipso abeunte, ipse sublimis
 in arbore pendebat : donec forte conspicatus qui-
 dam id Joabo renuntiat. Erat vero hic unus de Da-
 vidis ducibus. Is ergo sumptis tribus hastis, cor
 Abessalonis transverberat, atque ita ipsum e medio
 tollit. Quo audito, lamentatur David : *O fili mi,*
agens, Abessalom, o fili mi. Quis dederit ut ego mo-
*riar pro te*¹⁶? Sic igitur, sublato tyranno, David rur-
 sum in regnum restituitur. Sed haec posterius. Quod
 vero praesentem psalmum attinet, conscripsit eum
 David, cum adhuc persecutionem pateretur. Quam-
 obrem etiam planctus continet et ejulatus. Potest
 autem etiam de Christo intelligi, vero illo Davide.
 David enim si reddas, significat, *desideratum et*
manu promptum. Quis autem natura et vere desi-
 deratus, nisi ipse Christus; utpote qui est *speciosus*
*forma praefiliis hominum*¹⁷? Aut quis manu tam
 promptus, quam est fortis Jesus, qui potentia dei-
 tatis suae de universa allophytorum, seu daemonum
 multitudine tropaea erexit? Hunc enim persecutus
 est, ut secundus quidam Abessalom, sensibilis ille,
 et secundum carnem Israel; Judaei scilicet. De qui-
 bus pronuntiat per Isaiam : *Filios genui et exaltavi :*
*ipsi vero spreverunt me*¹⁸. Adjuvit vero persecutio-
 nem instar Achitophelis cujusdam, Judas; quem
 consiliorum suorum participem habebat Christus,
 intelligibilis ille David. De illo enim dicitur in quo-
 dam psalmo : *Tu vero, o homo unanimis, dux meus,*
*et notus meus*¹⁹. Judas etiam consimiliter Achito-
 pheli seipsum laqueo suffocavit; Christus vero emit-
 tens duces suos discipulos ad bellum contra hostes
 suos gerendum, praecipit ipsis, quemadmodum Da-
 vid, ut parcerent Abessaloni, sic et ipse, ne Israelitas
 negligenter. *Eritis enim, inquit, mei praecones*
testesque in Jerusalem, et in universa Judaea et Sa-
*maria, et usque ad ultimum terrae*²⁰. Ad haec quem-
 admodum inulus et comae Abessalonem neci tradi-
 derunt, sic etiam Judaeos bruta ipsorum insipientia,
 inque iis omnem spem ponens, vera vita privavit :

D Sed secundum magnum illum Athanasium evi-
 denter arguunt haec verba Judaeorum infidelitatem.
 Quare Moses ad eos respexit, cum diceret : *Filii*
*hominum, in quibus nulla fides est*²¹.

Cyrilli et Athanasii. Hoc etiam de Judaeis verum
 est : *Unusquisque enim vana locutus est ad proxi-*
imum suum, Salvatori nostro insidias struens.

¹⁶ II Reg. XIX, 40. ¹⁷ Psal. XLIV, 4. ¹⁸ Isa. I, 2. ¹⁹ Psal. LIV, 14. ²⁰ Act. I, 8. ²¹ Deut. XXXII, 5, 6.

(55) Haec apprime conveniunt cum interpretatione psalmi XI, ubi ad Judaeos haec referuntur.

Tum etiam Græcorum poetæ et oratores, qui cum omnino nullam ejus rei curam haberent, verane essent quæ dicerent, conscripserunt singuli, sine prævio examine, quæ ipsis videbantur, hunc solum finem habentes, ut nimirum linguæ suæ elegantiam ostentarent.

Item in psalm. xiii επιγραφήν.

Athanasii. Secundum anagogen vero, aperit in hoc psalmo et explicat clarissime hominum impietatem et legis prævaricationem in omnibus suis cœnatibus: ut hinc necessitatem adventus Christi prædicet. Atque sic quidem divus Athanasius: secundum autem magnum Basilium, etc.

Similiter in titulum psalm. xiv, præmissa Theodoretii sententia, subjicit:

Athanasius autem et Basilium, magni illi Patres, aiant, Davidem psalmum hunc cecinisse, ut doceret, quidnam illud sit, quod hominem præparet ad beatam illam quietem consequendam. Quare, cum propositum esset in hoc psalmo hominem perfectum describere, eum, inquam, qui beatitudinis particeps futurus est, ordine ac via quadam utitur in iis quæ in ipso spectari solent, a proximis ac primis facto exordio. Sic igitur incipit, *Domine*, etc.

Rursum in psalm. xv illa verba, « Sanctis qui sunt in terra, » etc., v. 5.

Athanasius. Sanctos esse ait hic, qui in Spiritu sunt sanctificati: Christi vero terram, Ecclesiam. Illud vero, *Mirificasti*, pro, *Declarasti*, ponitur. Voluntates porro ipsius Patris intelligit. Ut universorum hic sit sensus: Iis qui in fide sanctificati sunt, cognitam reddidit voluntatem Patris. Potes tamen hunc versum sic intelligere: Admirabiles reddidit Deus sanctos suos. Quare? Quia voluntates ejus omnes in ipsis erant, et ab ipsis implebantur.

Adhuc ad inscriptionem psal. xviii.

Athanasius. Quandoquidem David hoc loco canit, ut et in xviii psalmo, rerum omnium opificium, reprehendit eos, qui mundum a seipso et casu existitisse dicunt, et nulla regi providentia: illos etiam, qui serviunt creaturæ præ Creatore. Quid igitur loquitur ad eos qui ex gentibus vocati sunt?

Item in ejusdem psalmi verba ista, Οὐκ εἰσι λαλιαί, etc., v. 4.

Porro S. Cyrillus et maximus ille Athanasius per modum interrogationis legunt, quod hic dicitur: *Nonne sunt loquelæ, aut sermones, quorum voces non audientur?* quasi dicat David: Nonne audiuntur etiam mutarum sive rerum, sive operum voces absque sermone et lingua? Sane, dicat aliquis. Nam quemadmodum textoris artificium clamat varia ac versicolor vestis; ac navis, in qua nihil reprehendi potest, opificem suum prædicat; fabrum denique ipsius opus: sic et creatura, cujus mentionem fecimus, etsi sermone ac ratione de-

Καὶ οἱ παρ' Ἑλλήσι δὲ ποιηταὶ καὶ λογογράφοι, κατ' οὐδένα τρόπον τοῦ ἀληθεῖς εἶναι φροντίσαντες, συντεθείκασιν ἀθασανίστως τὸ αὐτοῖς δοκοῦν, σκοποῦν ἔχοντες ἓνα, τὸ ἐπίδειξιν ποιήσασθαι γλώττης.

(56) Ἀθανασίου. Κατὰ μέντοι ἀναγωγῆν, διαρῶδη ἐν τῷ παρόντι ψαλμῷ σαφηνίζει τῶν ἀνθρώπων τὴν εἰς τὸ παντελὲς τῶν ἐπιτηδευμάτων ἀσέβειαν καὶ παρανομίαν, ἵνα τὸ ἀναγκαῖον τῆς ἐπιφανείας ἀνακηρύξῃ Χριστοῦ. Καὶ οὕτως μὲν ὁ θεὸς Ἀθανάσιος· κατὰ δὲ τὸν μέγαν Βασίλειον, etc.

(57) Ἀθανάσιος δὲ καὶ Βασίλειος, οἱ μεγάλοι Πατέρες, φασίν· ὅτι τοῦτον ᾄδει τὸν ψαλμὸν ὁ Δαυὶδ διδάσκων, τί ἂν ἄνθρωπον παρασκευάσαι τῆς μακαρίας ἐκείνης τυχεῖν λήξωσ. Διὸ τὸν τέλειον ἡμῖν ἔλογος ὑπογράψαι βουλόμενός, τὸν τῶν μακαρισμῶν, ἐπιτυγχάνειν μέλλοντα, τάξει τινα καὶ δὲ τῶν περὶ αὐτὸν θεωρουμένων χρυσάμενος, ἀπὸ τῶν προσεχιστέρων καὶ πρώτων τὴν ἀρχὴν πεποιήται. Ἀρχόμενος οὖν φησι· Κύριε, etc.

(58) Ἀθανάσιος. Ἁγίους εἶναι φησιν ἐνταῦθα τοὺς ἡγιασμένους ἐν Πνεύματι· Χριστοῦ δὲ γῆν τὴν Ἐκκλησίαν· τὸ δὲ, Ἐθαυμάστωσας, ἀντὶ τοῦ, Ἐφανέρωσας. Θελήματα δὲ αὐτοῦ τοῦ Πατρὸς· ἵν' ἢ τὸ ἔκον οὕτω· Τοῖς ἡγιασμένοις ἐν πίστει γνωστὸν ἐποίησε τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς. Νοήσεις δὲ τὸν στίχον καὶ οὕτως· Ἐθαυμάστωσας τοὺς ἁγίους ὁ Θεός. Διὰ τί; Διότι τὰ θελήματα αὐτοῦ πάντα ἐν αὐτοῖς ἦσαν, καὶ παρ' αὐτοῖς ἐγίνοντο.

(59) Ἀθανάσιος. Ἐνταῦθα μέντοι ὁ Δαυὶδ, ὡς ἐν τῷ εἰκοστῷ τρίτῳ ψαλμῷ, ψάλλων τὰ τῆς γενέσεως, αἰτιᾶται τοὺς αὐτόματα λέγοντας ὑπεστάναι τὰ ὄντα καὶ ἀπρονόητα εἶναι, καὶ τοὺς λατρεύοντας τῆ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα. Τί οὖν ἄρα φησὶ τοῖς ἐξ ἔθνῶν κεκλημένοις; Sic ibi sensu incompleto.

(60) Ὁ δὲ ἅγιος Κύριλλος καὶ ὁ παμμέγας Ἀθανάσιος ἐν ἐρωτήσει ἀναγινώσκουσι τὸ, Οὐκ εἰσι λαλιαί, οὐδὲ λόγοι, ὧν οὐχὶ ἀκούσονται αἱ φωναὶ αὐτῶν; τουτέστιν· Ἄρα οὐκ εἰσι καὶ τῶν ἀφώνων, ἢ πραγμάτων, ἢ ἔργων, φωναὶ χωρὶς λόγου καὶ γλώττης; Ναί, φαίη ἂν τις. Ὡσπερ γὰρ τοῦ ὑφάντου τὴν τέχνην ἢ πολυποικίλους ἐσθῆς ἀναδοῖ, καὶ τὸν ναυπηγὸν ἢ ἀδιαβλήτως ἔχουσα ναῦς ἀνακηρύττει, καὶ τὸν σιδηρεῖα τὸ ἔργον αὐτοῦ· οὕτω καὶ ἡ κτίσις, ἥς ἀρτίως διεμνημονεύσαμεν, ἀφωνος μὲν, ἤγουν ἀλογος· λαλιὰ δὲ ὡσπερ αὐτῆς τὸ θαῦμά ἐστι, καὶ

(56) Hoc argumentum superius præmittitur psalmo xiii, sed priora verba, κατὰ μέντοι ἀναγωγῆν, ibi desunt.

(57) Vide psal. xiv.

(58) Hæc leguntur ad versum 3 psal. xv, et pau-

lum mutata et auctiora hic sunt.

(59) Hæc non leguntur in *Expositionibus*, sed sunt Athanasio digna.

(60) Vide ibid. superius ad versum 4.

οἷον φωνὴ τὸ κάλλος καὶ εὐταξία. Τὸ γὰρ διήγημα τὸ ἄστυριον καὶ τὸ ῥήμα τὸ παρὰ τῆς ἡμέρας βοώμενον φωνὴ μὲν ἑναρθρὸς οὐκ ἔστιν, οὕτε λαλιὰ διὰ στόματος· διδασκαλία δὲ θείας δυνάμεως γίνεται τοῖς ἐπατεῖν ἐπισταμένοις σιωπώσης φωνῆς. Πλὴν ἄφωνον τὴν κτίσιν εἰπὼν ὁ Δαυὶδ, ἀπέφηνεν, ὅτι μήτε ἔμπνοους, μήτε λογικῆ, κατὰ τὸ δοκοῦν τοῖς Ἑλλήνων σοφοῖς. Ζῶον γὰρ εἶναι φασιν ἐν τὸν σύμπαντα τοῦτον κόσμον· ζῶα δὲ ὁμοίως καὶ τὰ μέρη, ἐξ ὧν συμπληροῦται.

sapientibus placet. Hi namque animal quoddam unum esse dicunt univrsam hunc mundum: imo et partes ejus, ex quibus constat, animalia existimant.

Item in titulum psal. xix.

(61) *Εἰς τὸ τέλος καὶ οὗτος ὁ ψαλμὸς ἐπιγέγραπται, μελλόντων τινῶν ἔχων προαγόρευσιν. Κατὰ γὰρ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, λέγεται μὲν ὁ ψαλμὸς ὡς ἐκ προσώπου τῶν περὶ τὸν Δαυὶδ ἐταίρων, αὐτῷ τῷ Δαυὶδ ἐψυχομένον ποιοῦντι θυσίαν· ἀναφέρεται δὲ καὶ εἰς πρόσωπον τῶν ἀποστόλων, ὡς ἐν ἡμέρᾳ τοῦ σταυροῦ τῷ Χριστῷ συνευχομένον.*

Et in psal. xxviii hæc verba, « Et conteret cedros Libani, » etc., v. 5.

(62) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, κέδροι Λιβάνου οἱ ὑψηλοὶ τοῦ τῶν Ἰουδαίων λαοῦ, διὰ τὸ ὀνομάσθαι πολλάκις ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ Λίβανον τὴν Ἱερουσαλήμ. Ὁ δὲ μόσχος τὸ θυσιαστήριον δηλοῖ. Συντριβονται οὖν αὐτοῖ τε καὶ τὸ παρ' αὐτοῖς εἰς τέλος θυσιαστήριον.

At in psal. xxv, verba ista, « Et oratio mea in sinum meum, » etc., adnotat, v. 13.

(63) Κατὰ δὲ τὸν θεῖον Ἀθανάσιον, τὸ ἀποστραφῆναι εἰς κόλπον τὴν ὑπὲρ Ἰουδαίων τοῦ Χριστοῦ προσευχὴν σημαντικὸν ἂν εἴη τοῦ ἐναπομεῖναι ἐκείνους τῇ ἁμαρτίᾳ, καὶ μηδὲν ὠφελήθησθαι, τῇ ὑπερβολῇ τῆς ἀπονοίας τὴν προσευχὴν ὡς περ ἀνακάμψαι ποιήσαντας. Ὁ μὲν γὰρ Κύριος, θεωρῶν τὸν καταληψόμενον αὐτοῦς ὀλεθρον, καὶ τὴν ἐσχάτην ἀπώλειαν, ἐπέμβη ὑπὲρ αὐτῶν· οἱ δὲ τοιαῦτα ἐπραττον, ὡς τὴν εὐχὴν αὐτοῦ τὴν ὑπὲρ αὐτῶν μὴ παραπέμπεσθαι εἰς τὰ ὦτα τοῦ Πατρὸς, ἀλλ' ὡς περ ἀντιχρυσουμένην ὑπὸ τοῦ μεγέθους τῆς αὐτῶν δυσσεθείας, καθέλκεσθαι καὶ ἐπαναστρέφειν πρὸς αὐτόν. Διὸ ἔλεγε· *Καὶ ἡ προσευχή μου εἰς κόλπον μου ἀποστραφήσεται.* Εἰ γὰρ σώζεσθαι ἔμελλον καὶ μεταβαλεῖν τῶν ἀσεδημάτων, εὐθυδρομοῦσα ἡ προσευχὴ τοῦ Σωτῆρος ἀκωλύτως ἂν καὶ ἀπαραποδίστως ἐπὶ τὰ ὦτα τὰ πατρικὰ παρήει.

In psal. xxxviii verba, « Utique in imagine ambulat homo, » v. 7.

(64) Κατὰ δὲ τοὺς πάνου Ἀθανάσιον καὶ Κύριλλον· Ἐπειδὴ ἐν εἰκόνι καὶ οὐκ ἐν ἀληθείᾳ νῦν διαπορεύεται ὁ ἄνθρωπος· ἡ γὰρ ἀληθὴς ζωὴ κατὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα ἔστιν· εἰκότως ὁ ψάλλον τὴν εἰκόνα μεταίωτηται προσείπεν. Ἐπειδὴ οὐ τὴν ἀληθινὴν νῦν ζῶμεν ζωὴν, ἀλλὰ τὴν ὡς ἐν εἰκόνι, οὐδὲ περὶ τὰ βντας ἀγαθὰ ποιούμεθα τὴν σπουδὴν, διὸ μάτην τα-

stituitur, loquelæ tamen instar ipsa est, admiranda ipsius magnitudo, voxque est: eximia ipsius pulchritudo et ordinatissima dispositio. Cælorum namque narratio, verbaque, quæ dies loquitur, quantumvis non constant voce articulata, neque sicut ministerio oris; docent tamen divinam potentiam eos, qui vocem mutam audire ac intelligere norunt. Quanquam etiam hoc asseruit David, cum mutam diceret creaturam, quod nimirum neque animata, neque rationalis sit, ut Græcorum

Inscriptio etiam hujus psalmi est, *In finem*, quia futurorum quorundam prædictionem continet. Nam secundum magnum illum Athanasium, dicitur hic psalmus in persona amicorum Davids, ipsi sacrificanti astantium beneque precantium. Referri tamen potest etiam ad apostolos, qui Christo, cum crucifigeretur, preces suas conjungebant.

At secundum magnum Athanasium, cedri Libani dicuntur eminentiores in populo Judaico, eo quod Jerusalem persæpe Libanus vocetur in sacra Scriptura. Vitulus vero significat altare. Conteruntur igitur in finem et ipsi Judæi et eorum altare.

Secundum vero divum Athanasium, quod Christi precatio pro Judæis in sinum ejus revertitur, denota eos peccato suo immnere, nec quidquam juvari eo quod insanix suæ exsuperantia efficiunt, ut preces Christi quasi retrorsum flectantur. Dominus enim, cum intueretur extremam perniciem quæ ipsos comprehensura erat, mœrore ingenti eorum causa afficiebatur: ipsi vero talia agebant, ut preces Christi pro ipsis neutiquam transmitterentur ad aures usque Patris, sed repercussæ quodammodo a magnitudine impietatis ipsorum retraherentur ac reverterentur ad Dominum. Ideoque aiebat: *Et oratio mea in sinum meum revertetur.* Nam si salvandi fuissent et ab impietate convertendi, transiisset utique precatio Salvatoris recto cursu, atque a nemine impedita ad aures usque paternas accessisset.

Sententia vero magnorum Athanasii et Cyrilli hæc est: Quandoquidem homo nunc non in veritate, sed in imagine incedit, vita enim vera demum in futuro erit sæculo, idcirco fortassis Psaltes vanitatem appellavit imaginem. Quia ergo non veram hic vivimus vitam, sed talem, quæ est quasi in imagine, neque circa vera bona versamur, idcirco

(61) Est argumentum psalm. xix.

(62) Habetur ibid.

(63) Hæc habentur ibidem, sed multo pauciora.

(64) Expressum ex interpretatione hujus versiculi, supra.

frustra conturbamur circa mundana desideria nos volventes, ac congerentes thesauros, quorum haeredes futuros non novimus.

Α ρασσόμεθα περι κοσμικὰς ἐπιθυμίας στρεφόμενοι, καὶ συναγοντες θησαυροὺς ὧν οὐκ ἴσμεν τοὺς διαδόχους.

In illa verba psal. xli, « Quomodo desiderat cervus. »

At secundum magnos Athanasium et Cyrillum : Quia in proxime praecedente psalmo ex persona Christi ad Patrem haec dicta sunt : *Excita me, et retribuam ipsis* ²², idcirco hic Christum cruci affigentibus persona inducitur, qui intolerabiliter laborabant; cum manifestum sit, eos tandem assumendos esse, insertos, ut ait Paulus ²³, propriae oleae. Ista igitur Israel respiciens loquitur.

Ἐξ (65) Κατὰ δὲ τοὺς μεγάλους Ἀθανάσιον καὶ Κύριλλον· Ἐπιέπειρ ἐν τῷ πρὸ τούτου ψαλμῷ ἐκ τοῦ Σωτῆρος πρὸς τὸν Πατέρα εἶρηται· Ἀνάστησόν με, καὶ ἀνταποδώσω αὐτοῖς, νῦν τὸ τῶν ἐσταυρωκῶτων ὑπόκειται πρόσωπον, οἱ πεπόνθασιν ἀνήκεστα, προδῆλου ὄντος, ὡς ὕστερον προσληφθήσονται, ἐγκεντρισθέντες, ὡς φησι Παῦλος, τῇ ἰδίᾳ ἐλαίᾳ. Μεταγινώσκων οὖν ὁ Ἰσραὴλ ταῦτά φησιν.

Sic in versus sequentis verba, « Siliit anima mea ad Dominum. »

Athanasii et Cyrilli. Quandoquidem qui Christum in crucem tulerant, doleat de suo casu ac resipiscunt, idcirco dicunt, se siliire Deum, ac fontem, qui apud ipsum est, desiderare : de quo dictum est : *Quia apud te est fons vitae* ²⁴. Desiderant etiam Deo appropinquare, affectu scilicet et sanctificatione quae est per fidem in Christo. Et quem ad mortem tradiderant atque interfecerant, principem, inquam, vitae nostrae, eum appellant Deum viventem. Illud vero : *Quando veniam?* desiderantium est vacationem futuram, et cognoscere cupientium tempus illud, in quo etiam ipsi coram facie Dei et Patris versabuntur (quae eadem etiam Filii est), quantumvis nunc sint a Deo aversi. Avertam enim, inquit, oculos meos a vobis. Quamobrem? Manus enim vestrae plenae sunt sanguine. C

Β Ἀθανάσιον καὶ Κυρίλλον· Ἀγούντες ἐπὶ τῇ ἐκπτώσει οἱ σταυρωταὶ τοῦ Κυρίου καὶ μεταγινώσκοντες, διψῆν λέγουσι τὸν Θεὸν, καὶ τῆς παρ' αὐτῷ πηγῆς ἐπιθυμεῖν· περὶ ἧς εἶρηται· Ὅτι παρὰ σοὶ πηγὴ ζωῆς. Καὶ ποθοῦσιν ἐγγὺς γενέσθαι Θεοῦ, κατὰ διάθεσιν καὶ ἁγιασμὸν τὸν διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ. Καὶ ὃν ἀπεκτόνασι, τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς ἡμῶν, καὶ τῷ θανάτῳ παρέδωκαν, τοῦτον Θεὸν ὀνομάζουσι ζῶντα (66). Τὸ δὲ, Πότε ἦξω ; γλιχομένων ἐπὶ τῆς εἰς ὕστερον κλήσεως, καὶ ζητούντων μαθεῖν τὸν καιρὸν, καθ' ὃν καὶ αὐτοὶ ἐμφανεῖς ἔσονται τοῦ προσώπου τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς (ταῦτ' ἴσμεν καὶ τῷ τοῦ Υἱοῦ)· εἰ καὶ νῦν εἰσιν ἐν ἀποστροφῇ. Ἀποστρέψω γὰρ, φησὶ, τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀφ' ὑμῶν. Διὰ τί ; Αἱ γὰρ χεῖρες ὑμῶν αἵματος πλήρεις.

Rursum in versum sequentem.

Athanasius et Cyrillus. Quia Christus praedixerat, inquiens : Quando videritis Jerosolymam circumsessam castris ²⁵ ; ubi verbum istud in opus erupit, Romanis eam diripientibus, ejulabant : primum quidem, quod contra Deum quodammodo impigissent ; deinde quod excidissent a salute ; quae ab ipso est ; tertio denique, quod vicini ipsos invadentes atque conviciis insectantes dicerent : *Ubi est Deus tuus?*

Γ (67) Ἀθανάσιος καὶ Κύριλλος. Τοῦ Σωτῆρος προειπόντος· Ὅταν ἴδητε τὴν Ἱερουσαλήμ κυκλωμένην ὑπὸ στρατοπέδων· ὅτε πρὸς ἔργον ἐξέβη ὁ λόγος, Ῥωμαῖον αὐτοὺς πορθησάντων, ἐθρήγουν· πρῶτον μὲν ὡς προσκεχρουνότες Θεῷ· εἶτα ὡς τῆς ἐξ αὐτοῦ σωτηρίας ἐκπεπτωκότες· καὶ τρίτον, ὅτι περ αὐτοῖς οἱ ἀστυγέιτονες ἐπεμβαίνοντες τὸ, Ποῦ ἔστιν ὁ Θεός σου ; διασύροντες ἔλεγον.

In proaemio psal. xlii (68).

Athanasio vero illi magno idem videtur esse huius psalmi argumentum atque praecedentis. Israelitae enim rursum accedunt, salutem, quae per Christum est, postulantes. Ideo alloquuntur Patrem : *Emitte lucem tuam et veritatem tuam*. Ipse enim eos in sanctum montem ducturus erat : hoc est, in caelum et supernas illas mansiones (quas etiam tabernacula appellat) et ad altare intellectuale : ipse etiam eorum exhilaraturus juventutem. Juventutem vero appellat laetitiam, et renovatam ipsorum animam. Unde et promittunt se ipsi in cithara

Δ Ἀθανάσιῳ δὲ τῷ πάντῃ τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν ἔχειν τῷ προτεταγμένῳ καὶ ὁ παρὼν δοκεῖ ψαλμός. Προσέρχονται γὰρ πάλιν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ τὴν διὰ Χριστοῦ σωτηρίαν αἰτούμενοι. Διὸ φασὶ πρὸς τὸν Πατέρα· Ἐξάποστείλον τὸ φῶς σου καὶ τὴν ἀλήθειάν σου. Αὐτὸς γὰρ αὐτοὺς εἰς τὸ ἅγιον ὄρος εἰσάξειν ἔμελλε· τουτέστιν, εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἰς τὰς ἀνωμονὰς (ἃς καὶ σκηνώματα ὀνομάζει), καὶ εἰς τὸ νοητὸν θυσιαστήριον· καὶ αὐτὸς αὐτῶν ἔμελλεν εὐφραίνειν τὴν νεότητά. Νεότητα δὲ καλεῖ τὴν εὐφροσύνην, τὴν καὶ ἀνανουμένην αὐτῶν τὴν ψυχὴν. Διὸ ἐν κι-

²² Psal. xl, 11. ²³ Rom. xi, 24. ²⁴ Psal. xxxv, 10. ²⁵ Luc. xix, 43.

(65) Expressum ex interpretatione huius psalmi.
(66) Haec habentur supra ad hunc versum.

(67) Haec non habentur superius ad hunc versum.
(68) Vide ibid.

θάρα ὑπισχνούνται προσφέρειν αὐτῷ τὴν ἐξομολόγη- A oblaturus confessionem. Per citharam vero sæpe
σιν. Κιθάραν δὲ πολλάκις τὸ σῶμα νοεῖν ἐδίδαξεν. corpus intelligi docuit.

Et in ejusdem psalmi verba, « Quia tu es Deus fortitudo mea, » v. 2.

(69) Ἀθανάσιος, Κύριλλος, Θεοδώρητος. Καὶ οἱ ἐκ περιτομῆς μεταγινώσκοντες κρατάλωμα αὐτῶν τὸν Θεὸν ἐπιγράφονται· καὶ οἱ ἐξ ἔθνῶν πιστεύσαντες τοῦτον ἰσχύον αὐτῶν τίθενται· καὶ οἱ αἰχμάλωτοι παρ' ἄλλου λυτρωθῆναι οὐκ ἐλπίζουσιν.

Athanasius, Cyrillus, Theodoretus. Et qui ex circumcissione resipiscunt, Deum firmamentum suum appellant: et qui ex gentibus, ipsum fortitudinem suam dicunt: et qui captivi sunt, ab alio se liberandos non sperant.

• *Item in ista verba, « Confitebor tibi in cithara, Deus, Deus meus, » v. 4.*

Ἀθανάσιος, Κύριλλος. Κιθάραν τὸ σῶμα λέγει, δι' οὗ πέφυκεν ὁ νοῦς ἀνακρούεσθαι, καθάπερ διὰ χορδῶν τῶν αἰσθητηρίων μελωδίαν ἀναπέμπων Θεῷ. B Δηλοῖ δὲ ἡ κιθάρα καὶ τὴν νέκρωσιν τοῦ σώματος, καὶ τὴν συμφωνίαν τῶν ἀρετῶν. Τὴν μὲν γὰρ νέκρωσιν αἱ νευραὶ, τὴν δὲ συμφωνίαν αἱ ἀρμονίαι αἰνίττονται. Ἐδειξε δὲ τὴν μὲν φαιδρότητα τῇ τῆς κιθάρας προσθήκῃ, τὴν δὲ ἀγάπην ἐν τῇ προσφωνήσῃ τῇ δις ἐπαναλαμβανομένη· Ὁ Θεός γάρ, φησὶν, ὁ Θεός μου. Ἴνα μάθῃς, ὅτι τὸν ἐπὶ πάντων Θεόν, τοῦτον ἐξαιρετον Θεὸν διὰ ζῆλον καὶ πίστιν οἱ ἐκ περιτομῆς μεταγινώσκοντες, καὶ οἱ ἐξ ἔθνῶν πιστεύοντες ἐπιγράφονται· οἷς καὶ ἡ πνευματικὴ νεότης εὐφραίνεται, ἀντικειμένως ἔχουσα πρὸς τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον. Μόνος γάρ ὁ πνεύματι καὶ φρονήματι νεώτερος συγγενῶς τῷ καινῷ ἀνθρώπῳ καὶ τῇ καινότητι τοῦ πνεύματος εἴσεται πρὸς τὸν Θεόν, τὸν εὐφραίνοντα τὴν τοιαύτην νεότητα.

Athanasius, Cyrillus. Citharam appellat corpus, quo mens per sensus quasi per chordas quasdam canticum Deo sursum mittit. Significat vero cithara, tum mortificationem corporis, tum consonantiam virtutum. Nam mortificationem, nervi: consonantiam vero harmoniæ innuunt. Demonstravit autem hilaritatem quidem adjectione citharæ: dilectionem autem, in allocutione illa bis repetita. Nam inquit: *Deus Deus meus*: ut discas quod Deum illum, qui supra omnia est, hunc Deum eximium propter zelum et fidem, qui ex circumcissione resipuerunt, et qui ex gentibus crediderunt, appellant. Quibus etiam spiritualis juvenus lætatur, repugnans veteri homini. Ille enim solus accedit ad Deum exhilarantem ejusmodi juventam, qui spiritu et mente renovatur consimiliter novo homini et novitati spiritus.

Et in proœmio psal. XLIII.

70) Κατὰ μὲν τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, ἔτι καὶ οὗ- C
τος ὁ ψαλμὸς τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ἔχεται, τὰς τε παλαιὰς εὐεργεσίας διηγουμένων τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, μεταγινωσκόντων καὶ προσληφθῆναι ἀξιοῦντων παρὰ Χριστοῦ, διὰ τὸ αὐτῷ ἐπιγράφεσθαι τὴν ἐλπίδα, καὶ ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἐξομολογεῖσθαι· κατὰ δὲ τὸν χρυσολόγον Πατέρα, κ. τ. λ.

Secundum quidem magnum Athanasium, etiam hic psalmus ejusdem argumenti est cum præcedentibus, eo quod narrent Israelitæ vetera Dei in se beneficia, ac resipiscentes orent recipi a Christo, propterea quod spem suam in ipso ponant, et nomini ipsius confiteantur: at secundum aureus sermones fundentem Patrem, etc.

Item in illa verba ejusdem, « Convertisti nos retrorsum. »

(71) Ἀθανάσιος. Πάλαι, φησὶ, συνστρατήγεις ἡμῖν· ἄν δὲ οὐ μόνον οὐ συνέρχῃ ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ ἀπέστρεψας ἡμᾶς, καὶ ἐσχάτους ἑταῖρας παντὸς ἐναντίου· ὡς καὶ τοῖς μισοῦσιν ἡμᾶς γενέσθαι εἰς διαρπαγὴν. Καὶ περιέστηκεν ἡμᾶς ἡ τότε κατασχῶσα D
τοὺς πολεμίους αἰσχύνῃ, καὶ γεγόναμεν ἡλαττωμένοι παρ' ἐκείνοις ὧν ἐκρατούμεν τὸ πρότερον, καὶ διεηπάσθημεν ὑπ' αὐτῶν οὓς διεηπάσαμεν. Ταῦτα δὲ φησὶν ὁ χορδὸς ὁ προφητικὸς κατὰ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον (72), οἰκιοῦμενος τοῦ λαοῦ τὰς συμφορὰς· κατὰ δὲ τοὺς ἄλλους, ὁ τῶν Μακκαβαίων στρατὸς.

Athanasius. Olim, inquit, simul nobiscum ad prælia exibas: nunc vero non modo non adjungis te nobis, sed et avertisti nos, et subjecisti nos omnibus nostris inimicis, adeo ut etiam præda facti simus odio habentibus nos. Comprehendit etiam nos ignominia, quæ olim inimicos nostros tenebat, et subacti sumus ab iis quibus ante dominabamur, direpti denique sumus ab iis quos diripuimus. Hæc porro verba ex sententia magni Athanasii sunt chori prophetici, calamitates populi quasi sibi factas reputantis: ut vero aliis placet, exercitus Machabæorum.

Rursum in verba: « Oblivisceris paupertatis nostræ, » etc., v. 25.

(73) Ἀθανάσιος. Ὑπνῷ μὲν οὖν παραβάλλουσι

Athanasius. Somno igitur comparant diuturnam

(69) Nihil horum habetur superius ad hunc psalmum.

(71) Hæc superius ad hunc versum, sed pauciora.

(70) Hujusmodi argumentum, quod videtur sane thanasii, non habetur in Expositionibus.

(72) Vide ibidem.

(73) Hæc desunt in Expositionibus supra.

Dei ditationem, qua usus est erga ipsorum peccata. Precantur vero, ut sibi contingat ille Christi adventus, qui sub extrema tempora futurus erat, ne expertes sint vitæ, quæ ab ipso est: atque inquirunt: *Cur abscondis faciem tuam, et oblivisceris calamitatum et afflictionum nostrarum?* Tu quidem, o Deus, abscondis et avertis faciem tuam, ne videas turpia, et indigna facta, atque tuo contuitu aliena. Verum quia nobis in enumeratis istis factis præclaris fiducia aliqua superest, cur abscondis faciem tuam? Cumque tot passi mala simul cultus tui ac pietatis causa, cur oblivisceris afflictionis aut paupertatis nostræ? Nam licet ea non perinde magna sint apud te, ut apud nos, sed egena et parva et paucissima: magna tamen, quatenus ex nobis sunt. Itaque supplicamus, ne obliviscaris paupertatis nostræ, o Domine: quin potius remiscaris afflictionis, quam sustinuimus tui causa.

Α τὴν πολλὴν ἀνοχὴν τοῦ Θεοῦ ἦν ἐποιοεῖτο διὰ τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν. Εὐχονται δὲ δοθῆναι αὐτοῖς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Χριστοῦ τὴν ἐπ' ἐσχάτων τῶν καιρῶν, ἵνα μὴ τῆς παρ' αὐτοῦ ἀμοιρήσῃσι ζωῆς· καὶ φασιν· Ἰνα τί τὸ πρόσωπόν σου ἀποκρύπτεις, καὶ ἐπιλυθᾷ τῆς κακώσεως ἡμῶν καὶ θλίψεως; Κρύπτεις μὲν τὸ σεαυτοῦ πρόσωπον, ὁ Θεός, καὶ ἀποστρέφεις, πρὸς τὸ μὴ βλέπειν τὰ αἰσχρὰ καὶ ἀπρεπῆ, καὶ τῆς σῆς θεάς ἀλλότρια· ἀλλ' ἐπεὶ ἡμεῖς ἐπὶ τοῖς λεγθεῖσι κατορθώμασι παβήτσαν ἀγομεν, ἵνα τί τὸ πρόσωπόν σου κρύπτεις; Τσαῦτα δὲ πασχόντων καὶ κακοπαθόντων τῆς σῆς ἔνεκεν ἐσεβείας, ἵνα τί ἐπιλυθᾷ τῆς κακώσεως ἡμῶν, ἦτοι τῆς πτωχείας; Εἰ γὰρ καὶ μεγάλα ταῦτα ὡς πρὸς ἡμᾶς τὰ κατορθώματα, ἀλλ' ὡς πρὸς σὲ πάντα πτωχὰ καὶ σμικρὰ καὶ ὀλίγιστα· πλὴν ὡς ἐξ ἡμῶν μεγάλα. Διὸ ἱκετεύομεν μὴ λήθην ποιήσασθαι τῆς ἡμετέρας πτωχείας· μνησθῆναι δὲ καὶ τῆς θλίψεως ἡμῶν, ἧς ὑπεμείναμεν χάριν σου, ὦ Δέσποτα.

Et in versum sequentem 25.

Athanasius. Porro depressam sibi mentem esse dicunt etiam Judæi: quia postquam ea quæ Christi sunt sentire recusarunt, deciderunt in sensum carnalem.

(74) Ἀθανάσιος. Τεταπεινωθῆσαι δὲ αὐτῶν τὴν ψυχὴν φασὶ καὶ Ἰουδαῖοι· ἐπειδὴ, ἀπιστάμενοι τῷ φρονεῖν τὰ Χριστοῦ, εἰς φρόνημα κατέπεσον σαρκικόν.

Item in versum ultimum.

Athanasius. Deinde iudicant hi versus vocatorem illam et conversionem Israelitarum, quæ ultimis temporibus accidet. Qui etiam dicunt: *Recipe nos, et sis nobis propitius. Tempus quoque conversionis suæ, fidem scilicet in te, o Deus, veram confitentur; subjicientes illud: Propter nomen tuum, diserte fatentur, quod non sint digni qui misericordiam consequantur, quod contrarii Christo fuerint. Et tamen dignum est ipso, misereri et ignoscere lapsibus humanis propter seipsum. Ait enim: Non facio propter vos, inquit Dominus, sed propter nomen meum* 26.

(75) Ἀθανάσιος. Καὶ τὴν ἐν ὑστέροις δὲ καιροῖς ἐσομένην τοῦ Ἰσραὴλ ἐπιστροφὴν καὶ κλήσιν οἱ στίχοι σημαίνουσιν. Οἱ καὶ φασιν· Ἀντιλάβου δὴ ἡμῶν, καὶ δίδου τὸ εὐμένες. Καὶ καιρὸν ἐπιστροφῆς τὴν εἰς σὲ ἀληθινὴν πιστὴν ὁμολογοῦσιν· ἐπάγοντες τὸ· Ἐρεκεν τοῦ ἐνόματός σου, διαβρήδην ὁμολογοῦσιν, ὡς οὐκ ἄξιοι τοῦ ἐλεεῖσθαι εἶναι οἱ κατὰ Χριστοῦ γενόμενοι. Πρέπει γε μὴν τὸ ἐλεεῖν αὐτῷ, καὶ κατοικτεῖρειν τοῖς ἀνθρωπίνους πταισμάσι· δι' εαυτόν. Φησὶ γάρ· Οὐ δι' ὑμᾶς ἐγὼ ποιῶ, λέγει Κύριος, ἀλλ' ἡ διὰ τὸ ὄνομά μου.

Deinde sequitur argumentum in psalmum XLIV eisdem orans verbis quibus habetur supra; quare omissum est.

Et in versum primum, præmissa Basilii, Chrysostomi et Eusebii sententia, subjicit.

Magnus vero Athanasius, et divus Cyrillus, quasi hæc ex persona Dei et Patris dicerentur, intelligunt ea de Verbo, quod apud Patrem erat in principio; quod, inquirunt, quodammodo ex corde aut ipsis visceribus progenuit. De quo etiam dicit per Davidem: *Eruclavit cor meum verbum bonum.* Prognatus namque est Filius, ut sermo ex mente, bonus ex bono, Deus ex Deo. Observandum porro, loqui Patrem de Filio tanquam incarnato, cum ait: *Dico ego opera mea regi.* Nam tantum non promit-

(76) Ἀθανάσιος δὲ ὁ πάνν καὶ ὁ θεός Κύριλλος ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς λέγεσθαι ταῦτα νοοῦσι περὶ τοῦ ἐν ἀρχῇ ὄντος πρὸς αὐτὸν Λόγου, ὃν ἐκ τῆς οἰονείας καρδίας ἢ αὐτῶν τῶν σπλαγγῶν, φασὶ, προήγαγε. Περὶ οὗ καὶ λέγει διὰ Δαυὶδ· Ἐξηρεύξατο ἡ καρδία μου λόγον ἀγαθόν. Γεγέννηται γὰρ, ὡς λόγος ἐκ νοῦ, ἀγαθός ἐξ ἀγαθοῦ, Θεός ἐκ Θεοῦ. Ἄθρει δὲ ὡς περὶ ἐνανθρωπήσαντος τοῦ Υἱοῦ λέγοντα τὸν Πατέρα· Λέγω ἐγὼ τὰ ἔργα μου ἐφ' βασιλεῖ. Μονοουχὶ γὰρ καθυπισχεῖται διδάσκειν αὐτόν,

²⁶ Ezech. xx, 14.

74) Hæc id est vide.

75) Hæc auctiora sunt quam in Expositionibus.

(76) Expressum ex interpretatione psalmi XLIV.

ὁποῖοις τισὶ λόγοις χρῆσεται. ἐμβιβάζων ἡμᾶς εἰς τὸ δρᾶν τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ἔργα δὲ Θεοῦ φαμεν τὴν εὐσεβῆ πολιτείαν, ἥτις διὰ τῶν εὐαγγελικῶν κηρυγμαίων γέγονεν ἡμῖν ἐμφανῆς. Προσλαλῶν δὲ Χριστὸς Ἰουδαίοις τὰ χρῆσιμα πρὸς σωτηρίαν, τῷ Πατρὶ τοῦς ἐαυτοῦ λόγους ἀνετίθει λέγων· Ἄπ' ἐμαντοῦ ποιῶ οὐδὲν· καὶ πάλιν· Ὁ Πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν Υἱόν, καὶ πάντα δεῖκνυσιν αὐτῷ ἃ αὐτὸς ποιεῖ. Καλεῖ δὲ αὐτὸν βασιλέα κατὰ καιρὸν ὁ Πατὴρ, ὡς ἂν μὴ τῷ τῆς ἐνανθρωπήσεως μέτρῳ δόξῃ τῆς ἐνοῦσης αὐτῷ κατὰ φύσιν ἀξίας ἀποφέρεσθαι. Ἐμεινε γὰρ καὶ μετὰ τὴν οἰκονομίαν οὐδὲν ἤττον, ἐκ βασιλείως ὡν τοῦ Πατρὸς, βασιλεὺς, καὶ ὡσπερ βασιλεὺς ὑπάρχων καὶ Θεός, εἰς βασιλείως ἀρχὴν λέγεται ἐρχεσθαι, διὰ τὸ σεσαρκῶσθαι. Οὕτω καὶ ἄπερ εἶδε φυσικῶς, ὡς Θεός, ταῦτα πάλιν ἀκούειν λέγεται διὰ τὸ ἀνθρώπινον οἰκονομικῶς. Χριστὸς γάρ ἐστιν ὁ βασιλεὺς, ᾧ τὰ ἔργα λέγει ὁ Πατὴρ. Ὅν δὲ εἰρηκε Λόγον, τοῦτον καὶ γλῶσσαν αὐτοῦ ἀποκλεῖ· ὡς οὐχ ἕτερόν τι λαλοῦντα πλὴν ὅτι ἐν αὐτῷ πατρικόν ἐστι βούλημα. Καὶ παρ' ἡμῖν γὰρ γλῶττα διαπορθμεύει τοῖς ἔξω τὸν νοῦν. *Κάλαμος δὲ γραμματέως ὀξυγράφου ὠνόμασται*, διὰ τὸ λέγειν τι καὶ εὐθέως γενέσθαι, ὡς τὸ· *Λέγω· Καθαρίσθητι, καὶ εὐθέως ἐκαθαρίσθη· Νεαρίσκε, σοὶ λέγω, ἐγέρθητι, καὶ εὐθέως ἠγέρθη*. Ἄλλὰ καὶ ὡς κάλαμος ὀξέως ἐγγράφει ταῖς καρδίαις ἡμῶν τὸ βούλημα τοῦ Πατρὸς. Βούλημα δὲ, φησὶν αὐτὸς, τοῦ Πατρὸς, *Ἴνα πᾶν ὃ δέδωκέ μοι, μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ*. Ὁξὺς δὲ ὁ κάλαμος τοῦ Πατρὸς. Ὅ μὲν γὰρ Μωσῆς νόμος διὰ τῶν κατὰ τὸ γράμμα κύκλων ἀμυδρῶς ἐδήλου τὰ χρῆσιμα· ὃ δὲ κοινὸς Σωτὴρ συντόμως ἐδήλωσε τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς. Ἔστι γὰρ Μεγάλῃς βουλῆς ἄγγελος. *Καὶ λόγον, φησὶ, συντεταγμένον ποιήσει Κύριος ἐν τῇ οἰκουμένῃ ὀλη*.

tit se ipsum educturum, cujusmodi verbis uti debeat, inducens nos, ut faciamus opera ejus. Opera vero Dei dicimus, piam conversationem, quæ per prædicationem evangelicam nobis manifestata est. Christus vero, cum exponeret Judæis quæ ad salutem facerent, ascribit ea Patri suo, inquires: *A me ipso nihil facio; et rursum: Pater diligit Filium, et ostendit ipsi omnia quæ facit*⁷⁷. Appellat vero etiam Pater Filium regem pro tempore, ne videatur mediocritate incarnationis aliquid detrachere majestati, quam per naturam habet. Mansit enim etiam post incarnationem nihilominus rex, natus ex Patre rege: et licet rex atque Deus, dicitur ad regiam dignitatem eveli, propter incarnationem. Similiter, quæcunque naturaliter novit ut Deus, eadem rursum audire dicitur secundum humanitatem, propter dispensationem. Christus enim est rex ille, cui opera sua Pater exponit. Pro quo quæ Verbum dixit, hunc linguam suam quoque appellat: eo quod nihil aliud quam Patris voluntatem loquatur. Nam etiam in nobis lingua, mentis sensa aliis quasi transfretare facit. Dicitur quoque, *calamus scribæ velociter scribentis*, quod quæ loquitur, illico etiam in effectum deducat: quemadmodum illud: *Mundare, et statim mundatus est*⁷⁸. *Adolescens, dico tibi, Surge, et statim surrexit*⁷⁹. Quanquam etiam in cordibus nostris ut calamus velociter inscribat voluntatem Patris. Voluntas autem Patris est, ut ipsemet ait: *Ut omne quod dedit mihi, nihil perdam ex eo*⁸⁰. Velox vero est calamus Patris. Lex namque Mosis per ductus litterarum perobscure significavit ea quæ ad utilitatem hominum sunt: Salvator vero communis in compendio demonstravit nobis voluntatem Patris. Est enim magni consilii angelus. *Et verbum, inquit, abbreviatum faciet Dominus in universo orbe*⁸¹.

Et in ejusdem psalmi hæc verba: « Audi, filia, et vide, » etc., postquam Basilii et Chrysostomi exvocationem, qui totum hunc locum de Ecclesia intelligunt, præmisit, subjicit:

77) Ἀθανάσιος δὲ ὁ πᾶν καὶ τῆ ἀγία Θεοτόκῃ ἀνατίθει τὸ· Ἄκουσον, θύγατερ, καὶ τὸ· Αὐτὸς ἐστὶ Κύριός σου. Ὡσπερ ὁμοίον ἐστὶ τὸ· Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ. Εἰρηκῶς γὰρ, φησὶν, ὁ Δαυὶδ Χριστὸν τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ, εὐθύς καὶ τὴν ἀνθρωπίνην γέννησιν δεδήλωκε, τὴν ἐκ παρθένου. Καὶ ὁ μὲν Γαβριὴλ κεχαριτωμένην ἀπλῶς καλεῖ, ξένος ὡν αὐτῆς κατὰ τὴν γέννησιν· ὃ δὲ Δαυὶδ ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ τυγχάνουσαν θυγατέρα προσφωνεῖ.

Athanasius vero ille magnus, ad sanctam quoque Deiparam refert, quod dicitur, *Audi, filia: et istud: Ipse enim Dominus tuus*. Cui simile est illud: *Ave, gratia plena, Dominus tecum*⁸¹. Nam postquam dixit David, Christum esse Verbum Dei, illico humanam quoque ejus ex virgine nativitatem exposuit. Et Gabriel quidem simpliciter gratia plenam appellat: eo quod alienus ab ea esset quoad genus: David vero filiam dicit, quod eam ex semine suo esse sciret.

At in inscriptionem psalmi XLVI.

(78) Ἀθανάσιος καὶ Κύριλλος. Κλητὴν ἐθνῶν ὁ ψαλμὸς σημαίνει, ἀδόξοις ἐκ προσώπου τῶν ἁγίων ἀποστόλων παραινούντων τοῖς ἔθνεσιν ἀνασκιρτᾶν

Athanasius et Cyrillus. Præsignificat hic psalmus vocationem gentium, cum ex persona sanctorum apostolorum canatur, qui gentes cohortantur, ut

⁷⁷ Joan. v, 20. ⁷⁸ Matth. viii, 3. ⁷⁹ Luc. vii, 14. ⁸⁰ Joan. vi, 59. ⁸¹ Isa. xi, 25. ⁸² Luc. i, 28.

(77) Hæc diversa sunt ab expositione hujus versus: ubi id de Ecclesia explicat Athanasius supra.

(78) Vide argumentum psalmi XLVI.

per actiones bonas ac præclaras exsultent ac triumphent de parta victoria de dæmonibus perniciosissimis. Inscriptus porro est, *Pro filiis Core* : non quod ipsorum causa composita hæc oda, sed quod per ipsos præcineretur, utpote ad laudes Deo offerendas constitutos. Dicuntur autem ista, ut jam præmissum, in persona sanctorum apostolorum, utpote qui jussi erant docere omnes gentes. Quia vero fides plurimorum et maximorum bonorum conciliatrix gentibus fuerat : per hanc enim vocati erant in adoptionem Dei, ac participationem Spiritus sancti, divinæ quoque naturæ communionem sortiti, ac opulenti redditi gratis cælestibus, participes denique facti erant spei sanctorum, idcirco igitur et quidem non absque ratione, jubentur publicas festivitates peragere.

A διὰ πράξεων αγαθῶν ἐπὶ τῇ γενομένῃ νίκῃ κατὰ τῶν ἀλιτηρίων δαιμόνων. Ἐπιγέγραπται δὲ Ἰπέρ τῶν υἱῶν Κορέ· οὐχ ὡς ὑπὲρ ἐκείνων πάντως γεγενημένης τῆς ψόδης, ἀλλ' ὡς δι' αὐτῶν ὑπηρετεῖν ταγαγμένων τῇ ἀναφορᾷ τῆς ψόδης. Ἔστι δὲ, ὡς εἴρηται, τῶν ἀγίων ἀποστόλων τὸ πρόσωπον, ὡς κεκελευσμένων πάντα μαθητεῦσαι τὰ ἔθνη. Ἐπειδὴ δὲ πλείστον ὄσων αὐτοῖς καὶ μεγάλων αγαθῶν προμνήστρια γέγονεν ἡ πίστις· κέκληνται γὰρ δι' αὐτῆς εἰς υλοθεσίαν Θεοῦ, εἰς μέθεξιν τε ἀγίου Πνεύματος, θείας τε φύσεως γεγονάσι κοινωνοί, τὰ τε ἐξ οὐρανοῦ χάρισματα πεπλουτήκασιν, καὶ τῆς τῶν ἀγίων ἐλπίδος συμμετοχοὶ καθεστήκασιν· ταύτη τοι καὶ μάλα εἰκότως πανηγυρίζειν αὐτοῖς ἐπιτάττουσιν.

B

Et in ejusdem psalmi verba ista : « Subjecit populos nobis, » etc., v. 4

Divus vero Athanasius, per populos et gentes intelligit Satanam, et quæ cum eo sunt malignas potestates. De quibus dixit Salvator : *Ecce dedi vobis potestatem incedendi super serpentibus et scorpionibus* ²³. Dæmonum namque gentes subjecit pedibus apostolorum.

(79) Ὁ δὲ θεὸς Ἀθανάσιος λαοὺς καὶ ἔθνη τὸν τε Σατανᾶν καὶ τὰς σὺν αὐτῷ πονηρὰς δυνάμεις εἶναι φησὶ· περὶ ὧν ἔλεγεν ὁ Σωτὴρ· Ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπιῶν. Τὰ γὰρ ἔθνη τῶν δαιμόνων ὑπέταξε τοῖς τῶν ἀποστόλων ποσίν.

Item in præmio psal. XLVII.

Athanasius. Canitur igitur et hic psalmus ex persona sanctorum apostolorum, enarrantium quas passi sunt persecutiones propter prædicationem, et victorias quas in persecutionibus retulerunt. Inscríbuitur autem *Canticum psalmi*, eo quod ethica philosophia cum theoretica in eo conjuncta sit.

C (80) Ἀθανάσιος. Ἄβεται μέντοι καὶ οὗτος ὁ ψαλμὸς ἐκ προσώπου τῶν ἀγίων ἀποστόλων, διηγουμένων τοὺς διὰ τὸ κήρυγμα διωγμοὺς, καὶ τὰς νίκας τὰς ἐπὶ τούτοις γενομένας. Ὡδὴ δὲ ψαλμοῦ ἐπιγέγραπται, ὡς τῆς ἡθικῆς φιλοσοφίας πρὸς τὴν θεωρητικὴν συνδραμούσης.

Et in verba ejus : « Quoniam ecce reges terræ congregati sunt, » etc., v. 5.

At secundum magnum Athanasium, significatur hic bellum, quod ob prædicationem contra apostolos gestum est, tam a visibilibus gentium regibus, quam ab invisibilibus dæmonibus, qui olim dominabantur. Qui et conturbati sunt ac mente commoti, ubi viderunt Deum sanctis suis auxiliari. Insigne enim robur servantis eos, admirationem et stuporem attulit. Deinde etiam conturbati sunt, ut qui bellum Deo intulissent, ac in summis fuere doloribus. Quod vero deinceps subicitur, sciās, naves Tharsis dici quæ ingentes divitiās Salomoni afferebant, quemadmodum in historia Regnorum cognovimus. Quare etiam hic per contritas naves Tharsis, significavit exterminationem opum et potentiae regum prædictorum. Spiritus vero violentum sumes pro potentiis intellectualibus, per quas apostolorum hostes debellavit.

(81) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, ὃ κατὰ τῶν ἀποστόλων διὰ τὸ κήρυγμα γενόμενος πόλεμος ὑπὸ τῶν αἰσθητῶν βασιλείων τῶν ἐθνῶν, καὶ μὴν καὶ τῶν ἀοράτων δαιμόνων τῶν πάλαι βασιλευόντων, ἐνταῦθα σημαίνεται. Οἱ καὶ κατεπλάγησαν καὶ ἐξέστησαν, τὴν γενομένην βοήθειαν παρὰ τοῦ Θεοῦ τοῖς ἀγίοις θεωροῦντες. Ἡ γὰρ ὑπερβολὴ τῆς ἰσχύος τοῦ σώζοντος τὸ θαῦμα αὐτοῖς καὶ τὴν κατάπληξιν εἰργασται. Εἶτα ἐταράχθησαν, ὡς ἀν Θεοῦ καταστάντες πολέμιοι, καὶ ἦσαν ὡς ἐν ὕδασι. Τὸ γε μὴν ἐξῆς εἰρημένον ἐπιστήσας νοήσεις, ὡς νῆες Θαρσεῖς ἐλέγοντο, πλοῦτον φέρουσαι μέγαν τῶ Σολομῶντι, καθάπερ ἐν τῇ τῶν Βασιλείων ἐγνώκαμεν ἱστορίᾳ. Διὸ καὶ νῦν διὰ τῶν συντριβομένων πλοίων Θαρσεῖς τὴν ἀπώλειαν τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς δυναστείας τῶν προλεχθέντων ἐδήλωσε βασιλείων. Πνεῦμα δὲ βίαιον νοητὰς δυνάμεις τινὰς νοήσεις, δι' ὧν τοὺς ἐχθροὺς τῶν ἀποστόλων κατεπολέμησεν.

Item in illa verba : « Propter judicia tua, Domine. »

Athanasii. Quia, inquit, dijudicans gentium cau-

(82) Ἀθανάσιος. Ὅτι κρίνας τὴν δίκην τῶν ἐθνῶν,

²³ Luc. x, 19.

(79) Vide in argumento hujus psalmi.

(80) Vide ibidem.

(81) Ibi videsis.

(82) Vide ibid.

εξήλασας τὸν κατ' αὐτῶν πολέμιον δαίμονα. Εἰ δὲ ἄβουλει, ὅρος Σιών οἱ τὸ ὕψος τῆς θεολογίας πεπιστευμένοι· θυγατέρες δὲ τῆς Ἰουδαίας αἱ κατὰ τὴν οἰκουμένην Ἐκκλησίαι, ὡς ὑπὸ τῶν ἀποστόλων παγεῖσαι, οἱ τὸ γένος ἐξ Ἰουδαίων κατῆγον. Παρεγγυᾷ δὲ καὶ τοῖς κηρύττουσιν εὐφραίνεσθαι ἕνεκα τῶν δικαίων τοῦ Θεοῦ κριμάτων, οἷς χρῆσάμενος, τὴν τῆς οἰκουμένης σωτηρίαν ἐπραγματεύσατο.

Item in psal. XLIX illa verba : « Ex Sion species decoris ejus, » etc., v. 2.

(83) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, ἐκ τῆς ἁνω Σιών ὁ Κύριος τὴν δευτέραν παρουσίαν ποιήσεται, τὴν ἐπιφανῆ καὶ ἔνδοξον, ἣν καὶ εὐπρέπειαν ὠραίου τῆτος κέκληκεν.

In psal. I verba : « Cor mundum crea in me, Deus, » v. 12.

(84) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, Πνεῦμα τὸν Βωὸν ἐκάλεσεν· εὐθὺς δὲ αὐτοῦ τὸ ἔδραϊον ὡσανεὶ λέγοι· Ἀσφάλισαί μου τὸν νοῦν, τοῦ μηκέτι εὐκολοῦ εἶναι καταπίπτειν εἰς ἁμαρτίαν.

In psal. LX illa verba : « A finibus terræ ad te clamavi, » etc., v. 3.

Ἀθανασίου καὶ Εὐσεβίου. Ἀκηδιᾷ δὲ ἀληθῶς καὶ ἀδημονεῖ πᾶς θεοφιλῆς τῷ θνητῷ ἐνδιατριβῶν βίῳ· ἀδημονεῖ δὲ καὶ διὰ φιλανθρωπίαν, τὸ πλῆθος τῶν ἀπολλυμένων θεωρῶν. Ἐπειδὴ οὖν καὶ Δαυὶδ, εἰς τὴν καταδυναστείαν καὶ τυραννίδα τῶν δαιμόνων θεωρῶν, ἀκηδίας πεπλήρωτο, τούτου χάριν ἰκετεύει, ὅπως, ἐπιφανείς ὁ Κύριος, τῆς τῶν βιαζομένων ἡμᾶς ἐξέλῃται χειρός (85). Τὸ δὲ, ἀπὸ τῶν κεράτων τῆς γῆς, σημαίνει ὑπὲρ πάσης αὐτῶν τῆς οἰκουμένης ποιούμενον τὰς λιτάς. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τὸ μέσον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων οὐσίας πολὺ παριστῶντα, κατὰ τὸ ἐν τῷ Ἐκκλησιαστῇ· Ὁ Θεὸς ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ σὺ ἐν τῇ γῇ κάτω. Τοῦ μέγαν Συμμάχου σαφέστερον εἰπόντος, ἐν τῷ ἀδημονεῖν, ἐσαργύστερον καὶ ἐμφαντικώτερον εἶπον οἱ Ἐβδομήκοντα, Ἐν τῷ ἀκηδιᾶσαι. Ἀδημονεῖν γὰρ καὶ ἐπὶ τοῖς μικροῖς λέγεται· ἀκηδιᾶν δὲ ἐπὶ τοῖς μεγάλοις πάντως, ὅταν διὰ τὸ πλῆθος τῶν κακῶν λοιπῶν τῶν ἐν μέσῳ τις περιλαμβάνεται, ἀπαγορεύη πρὸς αὐτὰ καὶ οἷον ἀπογινώσκει, βίβλας τοῦ νοῦς βουλεύματα, ὡς μηκέτι φέρειν οἶός τε ὦν.

Et in vers. sequentem : « In petra exaltasti me, » v. 3.

(86) Ἀθανάσιος. Πρὸς δὲ διάνοιαν κρείττους γηγόναμεν τῶν ἐπηρεαζόντων δαιμόνων διὰ Χριστοῦ, ὃς πέτρα τῷ μακαρίῳ κατωνόμασται Παύλῳ. Καὶ ἵνα τὸν νοῦν ἅπαντα τῆς ψαλμωδίας εἶπω, εὐχαριστίαν ὁ λόγος περιέχει. Ταῦτα γὰρ μοι, φησὶν, ὑπῆρξαν ὅσα προσέφηκα, ἐπειδὴ σὺ αὐτὸς, ὁ Θεὸς, ἐπῆράς με,

⁸³ Eccle. v, 4. ⁸⁴ I Cor. x, 4.

(87) Vide ibid.

(84) Vide supra ad hunc locum.

(85) Hæc habentur in *Expositionibus* ad hunc

A sam, ejecisti dæmonem ipsas impugnantem. Quod si ita vis, mons Sion, sint quibus suprema theologia concedita est : filiæ vero Judææ, Ecclesiæ quæ per orbem terrarum dispersæ sunt, ab apostolis, qui genus ex Judæis ducebant, constitutæ. Jubet vero etiam prædicatores gaudere propter justa Dei judicia, quæ exercens orbis salutem operatus est.

At secundum magnum Athanasium, ex superna Sione secundum adventum suum constituet Dominus, illustrem, inquam, illum et gloriosum, quem etiam idcirco speciem decoris appellavit.

Secundum autem magnum illum Athanasium, Spiritum appellavit ipsam mentem ; rectitudinem vero pro firmitate ejus dixit, quasi dixisset : Confirma mentem meam, ut nequaquam proclivis sit deinceps ad prolabendum in peccatum.

Athanasii et Eusebii. Anxius certe est et dolet omnis Dei amans, dum agit in hæc vita : dolet vero etiam ob benevolentiam, videns tantam hominum multitudinem perire. Quia igitur etiam David, cum respiceret ad potentiam ac tyrannidem dæmonum, anxietate corripiebatur, idcirco supplicat Deo, ut Dominus in carne se manifestans, nos de manibus torquentium eruat. Illud vero, a finibus terræ, significat ipsum pro universo terrarum orbe preces fundere. Neque hoc tantum, sed et medium quiddam inter Dei ac hominum substantiam constituere, secundum illud Ecclesiastæ : Deus in cælo sursum est : et tu in terra infra ⁸³. Et Symmachus quidem sicclare hunc locum reddidit, Cum dolerem. Significans vero et apertius Septuaginta : Dum anxius essem. Dolor enim etiam de minutis malis dicitur : anxietas vero de magnis tantummodo, quando, multitudine malorum circumventus quis, animum despondet ac quasi desperat, abjecto omni animi consilio, ut qui malo ferendo par non sit.

Athanasius. Secundum intellectum vero, sive sensum spiritualem, victoriam reportavimus de dæmonibus, qui nos infestabant, per Christum, qui a D. Paulo petra appellatur ⁸⁴. Et ut psalmi hujus sensum universum exponam, continet is gratiarum actionem. Ista enim omnia, inquit, quæ enumeravi,

versum.

(86) Ibi vide superius.

acciderunt mihi quoniam tu, o Deus, exaltasti me, et extulisti me in petra, quæ apud te est, in verbo scilicet tuo : Christus enim erat petra illa. Quia igitur verbo tuo me exaltasti, atque ita sublimem fecisti, ut non amplius in medio terræ, sed in extremis ejus habitem : insuper etiam quia deduxisti me, ut jam propinquus tibi factus sim, et quia spes quæque mea factus es, qua confidens non confundar, quia denique cum hostes multi me impeterent ac quærent animam meam, tu solus contra omnes sufficiebas, factus mihi turris fortitudinis; hæc, inquam, omnia cum a te consecutus sim, merito tibi hymnos offero, ut qui mihi omnium honorum auctor fueris.

Et in versum sequentem : « Deduxisti me, » etc., v. 4

Athanasii et Cyrilli. Quia vero viæ ducum proprium est demonstrare, quænam via tuta sit, quæ vero periculosa et perniciosa : etiam hoc Christus fecisse comperitur, dum ait : *Ego sum via et ostium* ²¹. Illud vero, turris fortitudinis, idem est ac si dixisset : Murus ac tutamen mihi factus es, ut nihil mihi accidat mali, cum hi molestiam pariunt inimici. Christus namque turris est stabilis atque inconcussa.

Et in sequentia : « Habitabo in tabernaculo tuo, » etc., v. 5.

Athanasius, Cyrillus. Ad sensum vero : Ex bonis quæ jam a Deo acceperat, spem sibi facit etiam de futuris, quod nimirum receptus in superna tabernacula, semper sub Dei erit protectione. Quemadmodum enim qui festum aliquod acturi sunt, eo jam præ foribus existente, jucunditate ac lætitia quadam perfunduntur, et quod nondum præsens quasi præsens intuentur : sic etiam sancti, cum bonas spes habeant de futura vita, lætantur de ipsa. Alas vero appellat Providentiæ divinæ potestatem : a qua tectus omnis Dei amans nunquam ex tabernaculo Dei excedit, sed in æternum in ipsa permanet.

Et adhuc in verba : « Dedisti hæreditatem timentibus nomen tuum, » etc.

Eusebii et Athanasii. Sciendum porro, esse in his verbis obscuram significationem veræ illius hæreditatis. Ea vero est vita æterna. Sed cum ista demum in futuro sæculo danda sit, quomodo ergo ait David, *Dedisti* ? Ideo nimirum, quia licet ea expectetur post resurrectionem, data tamen est, quia jam olim parata est iis qui suo tempore eam sunt adepturi. Observa autem, etiam timentibus Deum datam esse hæreditatem. Si itaque his qui longe inferiores sunt ea data est : multo ergo magis iis qui longe altius conscenderunt, hoc est diligentibus Deum. Quod vero indefinite dixit, timentibus, nec addidit Judæis aut gentibus, eo ipso expandit gratiam suam super universos homines.

²¹ Joan. xiv, 6; x, 9.

(57) Vide superius in *Expositionibus*.

καὶ ὑψώσας ἐν τῇ παρὰ σοῦ πέτρᾳ, ἧτις ἐστὶν ὁ σὸς λόγος· ἡ πέτρα γὰρ ἦν ὁ Χριστός. Ἐπει τοίνυν τῷ λόγῳ σου ὑψώσας με, καὶ μετέωρον ἐποίησας, ὡς μηκέτι κατοικεῖν τὰ μέσα τῆς γῆς, ἀλλ' ἐν ἀκροῖς αὐτῆς γενέσθαι· ἦδη δὲ καὶ ὠδήγησάς με, ὥστε πλησίον σου φθάσαι. γέγονάς τε ἐλπίς μου, διὰ τὴν ἐλπίδα οὐ καταισχυνοῦνθίσομαι· ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἐπιχειμένων νοσητῶν ἐχθρῶν, τῶν ζητούντων τὴν ψυχὴν μου, ἀντὶ πάντων ἤρκεσας σὺ μόνος, πύργος ἰσχύος μοι· γενόμενος· εἰκότως τούτων ἀπάντων τυχῶν, σὺ (forte σὸς) τοὺς ὕμνους ἀναπέμπω, ὡς ἀπάντων μοι τῶν ἀγαθῶν· νοηομένων αἰτίῳ.

(87) Ἀθανασίου καὶ Κυρίλλου. Ἐπεί δὲ τῶν ὀδηγούντων ἴδιον τὸ δεικνύειν, ποῖα μὲν ἀσφαλῆς ὁδός, ποῖα δὲ σφαλερὰ καὶ βλαβερὰ μαρτύρεσθαι· καὶ τοῦτο Χριστὸς πεποιθῶς εὐρίσκειται, ἐν τῷ λέγειν· Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ θύρα. Τὸ δὲ, πύργος ἰσχύος, ὅμοιον ὡσεὶ λέγοι· Τοῖχος καὶ ἀσφάλεια γέγονας, εἰς τὸ μηδὲν παθεῖν ἐπηρεαζόντων τῶν ἐχθρῶν. Πύργος, γὰρ ἑδραῖος, ἀκατάσειστος ὁ Χριστός.

(88) Ἀθανάσιος, Κύριλλος. Πρὸς δὲ νοῦν, ἀφ' ὧν ἦδη εἰληφεν ἀγαθῶν, καὶ περὶ τῶν μελλόντων ἐλπίζει, ὅτι δὴ, εἰς τὰς ἄνω σκηνὰς γεγωνός, ὑπὸ τὴν αὐτοῦ δικὰ παντὸς γενήσεται σκέπη. Ὡσπερ γὰρ οἱ μέλλοντες ἐπιτελεῖν ἑορτήν, ἐγγύς τε καὶ ἐπὶ θύραις ἔχοντες αὐτήν, προαναπέμπανται θυμῆδίας, καὶ τὴν οὐπω παροῦσαν ὡς ἦδη παροῦσαν ὀρώσιν· οὕτω καὶ οἱ ἅγιοι, χρηστὰς ἔχοντες ἐλπίδας ἐπὶ τῇ μελλούσῃ ζωῇ, χαίρουσιν ἐπ' αὐτῇ. Πτέρυγας δὲ καλεῖ τὰς τοῦ Θεοῦ προνοητικὰς δυνάμεις· ὑφ' ἧς σκέπεται ὁ θεοφιλῆς, μηδέποτε τῆς σσηνῆς ἀναχωρῶν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ δι' αἰῶνος ἐν αὐτῇ κατοικῶν.

Eusebii et Athanasii. Ἰστέον μέντοι, οὐ ταῦτα αἰνίγμα ἔχει καὶ τῆς ἀληθοῦς κληρονομίας. Αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ. Ἀλλὰ μὴν αὕτη ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι δοθήσεται· πῶς οὖν εἶπε, *Δέδωκας*; Ὅτι, εἰ καὶ προσδοκᾶται μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ἀλλὰ γε τῷ ἦδη εὐπρέπασθαι, δέδοται τοῖς αὐτῇ κατὰ καιρὸν τὸν δέοντα ληφομένοις. Ὅρα δὲ, ὅτι καὶ τοῖς φοβουμένοις τὸν Θεὸν δέδοται ἡ κληρονομία. Εἰ οὖν αὐτοῖς ὑποδεεστέροις οὔσι, πολλῶν πλέον τοῖς ὑπερ-αναβεβηκόσιν, εἴτουν ἀγαπῶσι τὸν Θεόν. Ἀορίστως δὲ εἰπὼν, τοῖς φοβουμένοις, καὶ οὐ προσθεῖς, Ἰουδαίους, ἦ ἸἸλλησιν, ἦ πλωσε τὴν χάριν ἐπὶ πάντας ἀνθρώπους· μάλιστα δὲ τοὺς ἐξ ἔθνῶν προσιόντας, φοβουμένους τὸν Κύριον, εἰθωθεν ἀποκαλεῖν ὁ λόγος. Ποῖα

(88) Ita fere in *Expositionibus* supra.

ὧς ἡ κληρονομία ἀλλ' ἢ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν; ἢ ἡν
ἐν τοῖς μακαρισμοῖς εἰρηκεν ὁ Σωτήρ.

A Cum primis autem, timentes Deum solet appellare
Scriptura, qui ex gentibus accedunt. Quæ vero alia
hæreditas est, quam regnum cœlorum? quam etiam
in beatitudinibus celebravit Salvator.

Et in sequentia: « Diem supra diem regis appones, » etc., v. 7.

(89) Εὐσεβίου, Ἀθανασίου, Κυρίλλου. Πρὸς δὲ
νοῦν σημαίνει ὁ λόγος, ὡς καὶ τοῦτο μέρος κληρονο-
μίας ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ ἡμέρας
ἡμερῶν τοῖς ἔτεσι τοῦ βασιλέως προσθῆναι. Σημαίνει
γὰρ διὰ τῶν ἡμερῶν χρόνους τινὰς καὶ αἰώνας. Μὴ
ὑπολάβῃς δὲ, ὅτι περὶ ἐνός τινος βασιλέως τὰ τοιάδε
φησὶν· Ἰσθὶ δὲ μᾶλλον, ὅτι περὶ παντὸς τοῦ κεκλημέ-
νου εἰς βασιλείαν οὐρανῶν· ὃν καὶ διαμένειν φησὶν
εἰς τὸν αἰῶνα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Οἱ γὰρ σύμμορφοι
γενόμενοι τῶν παθρημάτων αὐτοῦ καὶ συμβασιλεύ-
σουσιν αὐτῷ διηνεκῶς. Προειπὼν μέντοι ὁ Προφήτης,
ὅτι Σὺ, ὁ Θεὸς, εἰσήκουσας τῶν εὐχῶν μου, καθ' ὑπερβα-
τὸν συνῆψε τό· Ἡμέρας ἐφ' ἡμέρας τοῦ βασιλέως προσ-
θήσεις. Ἡκούσας γὰρ, φησὶ, τῶν εὐχῶν μου· ἡμέρας
ἐφ' ἡμέρας προσέθηκας. Διὰ μέσου δὲ ἐνεβλήθη ἡ
περὶ τῶν φοβουμένων τὸ ὄνομα Κυρίου μνήμη· ἐπειδὴ
καὶ αὐτοῖς ἐπήγγελται τὴν κληρονομίαν ἢ προφητείας.
Ἦν δὲ ἡ αἰώνιος ζωὴ.

Eusebii, Athanasii, Cyrilli. Sensus vero spiritua-
lis est: indicant hæc verba, quod etiam hæc portio
hæreditatis vita æterna sit. Hoc enim est, annis
regis adjicere dies dierum. Denotant namque dies
tempora quædam et sæcula. Cave vero ne existi-
mes hæc talia de aliquo rege dici: quin potius scito
hæc: de omnibus, qui in regnum Dei vocantur, ac-
cipienda esse: quos utique etiam permansuros
ait in æternum in conspectu Dei. Qui enim con-
formes redditū sunt passionibus ejus, ii regnabunt
quoque cum ipso in perpetuum. Quia igitur Pro-
pheta præmisit, quia Tu, o Deus meus, exaudisti
preces meas; adjecit per quemdam verborum tra-
jectum illud; Dies ad dies regis adjicies. Nam, in-
quit, quia exaudisti preces meas, addidisti dies su-
pra dies. Interposita vero est inter hæc mentio
timentium nomen Domini, quia etiam istis a
Propheta promissa est hæreditas. Hæc vero est
vita æterna.

Et adhuc in sequentem versum: « Permanebit in sæculum, » etc.

(90) Ἀθανάσιος. Ἐξ ἀναστροφῆς δὲ ὁ λόγος, ἵνα
ἦ τοιοῦτος· Εἴ τις ἐκζητήσει τὸ ἔλεος αὐτοῦ καὶ τὴν
ἀλήθειαν, οὗτος ἐν τοῖς ἀτελευτήτοις αἰῶσι διαμενεῖ
ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο δὲ σαφέστερον ὁ Σύμμαχος
ἠρμήνευσεν· Ἐλεος καὶ ἀλήθεια διατηρήσουσιν
αὐτόν. Ταῦτα γὰρ τῆς ἀθανασίας αὐτῷ ἔσται αἴτια,
τὸ τοῦ Θεοῦ ἔλεος καὶ ἡ ἀλήθεια. Κατὰ δὲ τοὺς Ἐβδο-
μήκοντα· Τίς, φησὶν, ἱκανὸς τὸν κεκριμένον καὶ δι-
καιον τοῦ Θεοῦ ἔλεον καταμαθεῖν ἀκριβῶς; Τὰ γὰρ
κρίματα αὐτοῦ ἄβυσσος πολλή.

Athanasius. Inversa est oratio: talis enim esse
debet: Quicumque exquisiverit misericordiam ejus
et veritatem, is permanebit in conspectu Dei in sæ-
cula nunquam terminanda. Hoc porro magis per-
spicue expressit Symmachus, sic: *Misericordia et
veritas custodient ipsum*. Hæ enim causæ erunt,
quod ipse immortalitatem consequatur, Dei mise-
ricordia et veritas. At secundum Septuaginta hic
est sensus: Quis potest accurate cognoscere occul-
tam et justam Dei misericordiam? Judicia enim
ejus abyssus multa.

*Exinde sequitur argumentum psalmi LXXIII ad verbum ut legitur in Expositionibus, ideoque ipsum præter-
misimus.*

Item in illa verba: « Qui acuerunt ut gladium, » etc., v. 4.

(91) Ἀθανάσιος. Πρὸς δὲ νοῦν ταῦτά φησι διὰ τὸ
βλασφημοῦντας αὐτοὺς τὸν Ἰησοῦν λέγειν τοῖς ἀπο-
στόλοις· Οὐ παραγγελία παρηγγελάμεν ὑμῖν, μηδ-
ἐνὶ λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὄνόματι τούτῳ; Τοὺς μέντοι
λόγους τῆς διαβολῆς ῥομφαίαν ἤκονημένην ὠνόμασεν,
ἵνα δείξῃ τὸ ὀξύτερον πρὸς ἀναίρεσιν· καὶ τόξῳ τὴν
γλῶσσαν τοῦ συκοφάντου παρείκασεν, ὅτι καὶ τοὺς
πρόβῳ βλάπτει. Οὐδενὸς γὰρ οὔτε παρόντος οὔτε
ἀπόντος ὁ λοιδορὸς καὶ συκοφάντης φεῖδεται.

Athanasius. Sensus vero secretiore dicuntur hæc
in Judæorum principes, eo quod blasphemias in
Jesum jacentes, dicerent apostolis: *Nonne præci-
piendo præcipimus vobis, ne doceretis in nomine
isto*? Verba itaque calumniosa, appellavit rom-
phæam acutam, ut innuat et ipsa acuta esse et fa-
cile perimere. Linguam vero sycophantæ com-
paravit sagittæ, eo quod etiam longe absentes lædat.
Maledicus enim et sycophanta nulli, nec præsentī,
nec absentī parciť.

Item in illa psalmi ejusdem, « Conturbati sunt omnes qui vid., » etc., v. 10.

(92) Ἀθανάσιος. Οἱ θεωροῦντες, φησὶ, τοὺς τοιοῦ-
²⁸ Act. v. 28.

Athanasius. Quotquot vident, inquit tales viros

(89) Vide in *Expositionibus*.

(91) Vide expositionem in hunc versum.

(90) Hujus loci nulla est interpretatio in *Exposi-
tionibus*.

(92) Hujus loci nulla est interpretatio in *Exposi-
tionibus*.

tantis excidere negotiis et a proposito aberrare, A conturbantur ac corripuntur metu, et divinam mirantur providentiam. Dum enim divinam protectionem apud se considerant, terrentur horrore divini iudicii, ac intelligunt omnes Deum fuisse, qui dolos et insidias eorum irritas fecit, eo quod quæ contra me inierant consilia vana demonstrata sunt. Adeo ut jam omnes pronuntient, tuum fuisse, o Domine, hoc opus, tibi que cuncta ascribant. Quis enim non metuat, ubi videt Dei animadversionem in impiis, et ultionem pro injuste actis relatam?

Item in titulum psal. LXIV, præmissa Theodoretī sententiā.

Athanasius. Conjuncta porro est cum harum re- B rum prædictione etiam prophetia de salute gentium. David namque introducit hic eos qui ex gentibus in Christum crediderunt, quasi contradicentes sapientibus hujus sæculi, ac orantes prioris impietatis dimissionem. Orat deinde etiam pro iis qui olim steriles et infructuosi erant, nunc vero fertiles facti sunt per fidem in Christum. Dictum vero est jam ante, quod psalmus praxin, canticum vero theoriam denotet. Quando igitur per utrumque istorum res aliqua præclare gesta est, ethica scilicet philosophia cum theoretica concurrente, psalmus cantici existit. Vita enim contemplativa operibus ornata, reddit perfectum hominem.

In ejusdem psalmi verba, « Beatus quem elegisti, » etc., v. 5. Postquam ex Theodoro sensum litteralem exposuit, subjicit :

Athanasius. Spiritualiter vero adumbrat populum C illum novum, qui Christo in sortem hæreditatis ex gentibus electus est. Aulas vero intelligere debemus Ecclesias per regiones dispersas. Alias vero beatum etiam prædicat hic Propheta eum, qui virtutibus est consummatus. Deus enim eum eligit, qui ad certandum et cursu contendendum est idoneus; qui vero victoriam jam reportavit, præclaroque sine vitam conclusit, hunc assumit in cœlum, ubi etiam ipsi tabernaculum tribuit, in propriis sibi aulis, de quibus dictum est: Multæ sunt mansiones apud Patrem⁹⁵. Ut ita perfectius quidam sit assumi ab eligente quam eligi. Nam ubi qui electus est omnia secundum Dei voluntatem peregerit, tunc demum cum gloria in promissa bona assumitur, et, domicilio ejus de terrenis locis translato, illic tabernaculum figit, in palatiis, inquam, eligentis se. Quorum desiderio quidam illic adhuc constitutus cum teneretur, inquebat: *Anima mea deficit in atria Domini*⁹⁶. Verba ergo hæc: *Beatus quem elegisti et assumpsisti*, merito protulerint, qui præsentī vita abstractos imitantur, ac beatos prædicant.

Et in versum sequentem: præmissa rursus litterali explicatione ex Theodoro, sequitur.

Athanasii. Horum sententiā hæc. Bona domus

⁹⁵ Joan. xiv, 2. ⁹⁶ Psal. lxxxiii, 3.

(93) Hæc in *Expositionibus* ad secundam partem versus 10.

(94) Hæc auctiora sunt quam in *Expositionibus*.

τους και τοσούτους τῶν ἐγγειρημάτων διαμαρτύντας και ἀστογήσαντας θορύβου και δέους ἐπλήσθησαν, και τὴν θεῖαν ἐθαύμασαν πρόνοιαν. Ἐν περινοίᾳ γὰρ τῆς τοῦ Θεοῦ κηδεμονίας γενόμενοι, τὸ θεῖον κριτήριον ἔδεισαν, και πάντες συνῆκαν, ὅτι παρὰ Θεοῦ κατεργάζεται τὸ τῆς αὐτῶν δολιότητος ἀπρακτον, ὅτι τὰ κατ' ἐμοῦ μάταια ἠλέγχθη. Ὡς πάντας ἀπαγγέλλειν, ὅτι Σὸν, ὦ Δέσποτα, ἔργον τοῦτο, και σοὶ τὰ γενόμενα ἐπιγράφουσι. (93) Τίς γὰρ οὐκ ἂν φοβηθεῖ, ἐπισκοπὴν ἐκ Θεοῦ ὁρῶν γινομένην κατὰ τῶν ἀσεβῶν, και ἐχδίκησιν ὑπὲρ τῶν ἀδικουμένων;

(94) Ἀθανάσιος. Ἀναμείκται δὲ τῇ περὶ τούτων προφῆσει και τῆς τῶν ἐθνῶν σωτηρίας ἡ προφητεία. Εἰσάγει γὰρ ὁ Δαυὶδ ἐνταῦθα τοὺς ἐξ ἐθνῶν πιστεύσαντας εἰς Χριστὸν, καταδιδόντας τῶν σοφῶν τοῦ αἰῶνος τούτου, αἰτουτὰς τε τῆς προτέρας ἀσεβείας ἄφεσιν· ἔτι τε εὐχὴν ἀναπέμπει ὑπὲρ αὐτῶν, ὄντων μὲν πάλαι ἀχάρπων, γενομένων δὲ εὐφώρων διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως. Εἰρηται δὲ πρότερον, ὡς πρᾶξιν μὲν ὁ ψαλμὸς, θεωρίαν δὲ ἡ ψῆδὴ δηλοῖ· Ὅταν οὖν δι' ἀμφοτέρων ἦ τὸ ἀγαθὸν κατορθούμενον, τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας πρὸς τὴν θεωρητικὴν συνδραμούσης, ψαλμὸς ψῆδης γίνεται. Ὁ θεωρητικὸς γὰρ ἄμα τῷ πρακτικῷ κατορθούμενος βίω ἀνδρα τέλειον ἀποδείκνυσιν.

(95) Ἀθανάσιος. Πρὸς δὲ διάνοιαν αὐνίττεται τὸν λαὸν τὸν νέον, τὸν ἐξ ἐθνῶν ἐκλεγέντα τῷ Χριστῷ εἰς κληρονομίαν. Αὐτὰς δὲ τὰς κατὰ χώραν Ἐκκλησίας ὑποληπτέον. Ἐτέρως δὲ και τὸν τελειωθέντα ἐν ἀρεταῖς, τοῦτον και ὁ Προφήτης μακαρίζει. Ἐκλέγεται μὲν γὰρ ὁ Θεὸς τὸν ἀγωνίζεσθαι και δραμεῖν ἐπιτήδειον· τὸν δὲ ἤδη νενικηκότα, και καλῶ τέλει τὴν ζωὴν περικλείσαντα, εἰς οὐρανὸν προσλαμβάνεται, ἐνθα και σκηνὴν αὐτῷ ταῖς ἰδίαις αὐλαῖς ἀποκληροῖ· περὶ ὧν εἰρηται· Πολλὰ μοι παρὰ τῷ Πατρὶ. Ὅστε τελειότερον τοῦ ἐκλεγεῖναι τὸ προσληθῆναι παρὰ τοῦ ἐκλεξαμένου. Ὅταν γὰρ ὁ ἐκλεγείς πάντα κατὰ βούλησιν Θεοῦ πράξῃ, τότε μετὰ δόξης εἰς τὰς ἐπαγγελίας προσλαμβάνεται, και μετοικισθεὶς τοῦ περὶ γῆν τόπου, ἐκεῖ κατασκηνοῖ, ἐν ταῖς αὐλαῖς τοῦ ἐκλεξαμένου. Ὅν ἐντεῦθεν ἔτι πόθον τις ἔχων, εἶπεν· Ἐκλείσει ἡ ψυχὴ μου εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου. Ὅστε τὰς λέξεις ταύτας, φημὶ δὴ τὸ, Μακάριος, ὃν ἐξελέξω και προσελεύθω, εἰκότως προφέρουσιν οἱ τοὺς ἀπαλλαγέντας τοῦ βίου ζηλοῦντες και μακαρίζοντες.

(96) Ἀθανάσιος. Πρὸς δὲ νοῦν· Ἀγαθὰ τῶ

(95) Hæc non habentur superius ad hunc versum.

(96) Horum quædam superius habentur ad hunc versum.

οίκου τοῦ Θεοῦ τὰ τοῦ Πνεύματος διάφορα χαρίσματα. Οἶκον δὲ Θεοῦ τὴν Ἐκκλησίαν ὁ Παῦλος καλεῖ. Ἐν δὲ τούτῳ θαυμαστῶς ἐπιτελεῖται ἡ ἀρετὴ, καλουμένη δικαιοσύνη. Ὁ τοῖνον πιστεύων καὶ ἔργων ἀγαθῶν πληρωθεὶς ἔχει τὸν Κύριον ἐν ἑαυτῷ. Εἰρηται γὰρ διὰ τῆς πίστεως κατοικεῖν τὸν Χριστὸν εἰς τὸν ἔσω ἀνθρώπον, καὶ πρὸς τὸν τηροῦντα τὸν λόγον αὐτοῦ μετὰ τοῦ Πατρὸς ἐρχόμενος μονὴν ποιεῖται. Καὶ γίνεται ὁ τοιοῦτος ναὸς, (κατὰ τὸ Ὅχι οἰδατε, ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστε;) ὃς καὶ δικαιοσύνην θαυμαστῶς κατορθοῖ, τὴν διὰ πίστεως συνισταμένην. Ἅγιος μέντοι ἐστὶν ὡς καθαρὸς, θαυμαστὸς δὲ ἐπὶ τῇ δικαιοσύνῃ.

Et in ejusdem psalmi verba: « Qui præparat montes, » etc., v. 7. Similiter præmissa Theodoretis sententia, subjecto Athanasii nomine, ait:

Πρὸς δὲ διάνοιαν· Σύ, φησὶν, Ἰ ὁ τὰ ὄρη, ἤγουν Β τὰς ἀντικειμένους δυνάμεις, ἐτοιμάζων εἰς τιμωρίαν (ἡτοίμασται γὰρ αὐταῖς ἡ ἄβυσσος)· τοῦτο δὲ ποιήσεις, δυνατὸς ὢν.

Et in versum sequentem Theodoretis explicationi hæc subjicit:

Ἄθανασίου καὶ Κυρίλλου. Πρὸς δὲ διάνοιαν· Συνταράσσει Χριστὸς οἶόν τι κύτος καὶ πλάτος θαλάσσης τὰ πλήθη τῶν ἐθνῶν, μὴ συγχωρήσας αὐτὰ ἡρμεῖν ἐν ταῖς ἀρχαῖαις ἀπάταις· κεινηκῶς δὲ μάλλον εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως, καὶ ὡσπερ τινὰς ἤχους κυμάτων, ἀνασαλεύσας ἀπάντων τὰς ἐπ' αὐτῷ δοξολογίας. Ἡ θάλασσαν ἐνταῦθα τὸ πλήθος τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων φησὶν, ὃ συνταράσσεται τῇ τοῦ Χριστοῦ παρουσίᾳ. Διὸ καὶ φοβούμενοι ἔλεγον· Ἥλωες ὧδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς. Ἡ θάλασσαν μὲν τὸ πλήθος καλεῖ τῶν τυράννων διὰ τὸ ἀλμυρὸν τῆς εἰδωλολατρίας αὐτῶν, ἤχους δὲ κυμάτων τὰς κατὰ τῶν μαρτύρων ἐπιβουλὰς καὶ βασάνους. Ἄς τίς ὑπέμεινεν, εἰ μὴ τῇ δυνάμει Χριστοῦ ἐνεδυναμούτο καὶ ἐστηρίζετο;

Et adhuc in versum sequentem Theodoretis explicationi subjungit:

Ἄθανασίου. Παρεδήλωσε δὲ καὶ τὸ τῶν ἀγίων ἀποστόλων κήρυγμα· ἔπερ διὰ τὸ ἀηθὲς καὶ διὰ τὸ καταλύεσθαι τὸ πατρῷον τῶν ἐθνῶν σέβας, καὶ τὴν πολιτείαν αὐτῶν ἀμείβεσθαι, παραγῆν εὐθύς καὶ ζάλην τοῖς ἀνθρώποις ἐκίνησε κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν, χωρίζων νόμφην ἐκ πενθερᾶς, καὶ πατέρα ἐξ υἱοῦ. Μετὰ δὲ τὴν ζάλην κατέπαυσε, καὶ τὴν εἰρήνην ἅπασιν ἐπρυτάνευσε. Ὅτε οὖν, φησὶ, τὰ ἔθνη παραχθήσονται, τουτέστι τῶν δαιμόνων τὰ συστήματα, τότε δὴ τότε καὶ οἱ ἐν τοῖς πέρασιν τῆς οἰκουμένης ἄνθρωποι φοβηθήσονται σε, τὰ μεγάλα σημεῖα θεωρήσαντες, τὰ ἐπὶ τῇ σῇ παρουσίᾳ γεγεννημένα.

Item in sequentem v. 9.

Ἄθανασίου, Εὐσεβίου καὶ Κυρίλλου. Καὶ μέντοι ὅταν τὰ μεγάλα σημεῖα θεωρήσαντες οἱ τὴν οἰκου-

A Dei, dicuntur, diversa Spiritus sancti dona. Domum autem Dei vocat Paulus ipsam Ecclesiam. In hac vero domu mirabiliter perficitur virtus illa, quæ appellatur justitia. Qui igitur credit, ac bonis operibus abundat, is habet Dominum in seipso. Dictum namque est alibi, quod Christus habitet in homine interiore per fidem: et quod venturus sit cum Patre ad eum qui sermonem ejus servat, ac mansionem apud ipsum factururus. Atque ita sit hic talis domus Dei: (secundum illud: *Nescitis quoniam tempus Dei estis* ³⁸?) qui etiam mirabiliter operatur justitiam, illam, inquam, quæ per fidem existit. Sanctus igitur est, quia purus; mirabilis vero propter justitiam.

B Ad mentem vero: Tu, inquit, es, qui montes, hoc est adversarias potestates, præparas ad supplicia (istis enim præparata est abyssus): et hoc facies, quia potens es.

Athanasii et Cyrilli. Hæc autem sic intelliguntur, Christum esse qui conturbat multitudinem gentium instar maris profundi ac latissimi, dum non sinit eas conquiescere in antiquis erroribus: sed potius commovet et perducit ad cognitionem suæ potentia, ac omnes ad sui laudem quasi fremitus fluctuum excitat. Vel appellat hic mare, ingentem illam multitudinem spirituum impurorum, qui conturbantur Christi adventu. Unde etiam metuentes dicebant: *Venisti ante tempus torquere nos* ³⁹. Vel certe mare quidem dicit multitudinem tyrannorum, propter salsedinem sive acerbitem idololatriæ ipsorum; fremitus vero fluctuum, insidias et tormenta sanctis martyribus ab ipsis inflicta. Quæ quis sustinerit, nisi qui potentia Christi roboratus atque suffultus fuerit?

Athanasii. Significavit vero simul etiam sanctorum apostolorum prædicationem, quæ tum quod inconsueta esset, tum etiam quod demoliretur avitum gentilium cultum, vitamque eorum ac conversationem corrigeret, illico turbas ac motus dedit inter homines, ac secundum illam Domini vocem, nurum a socru, et filium a patre segregabat ⁴⁰. Quanquam post etiam motus illos sedaverit, et pacem cunctis reddiderit. Quando igitur, inquit, gentes, hoc est dæmonum examina commovebuntur, tunc te metuent homines in extremis terræ finibus constituti, miracula ingentia conspicientes, quæ sub adventum tuum edentur.

Athanasii, Eusebis et Cyrilli. Et quidem cum viderint magna illa signa qui orbem terrarum in-

³⁸ I Cor. iii, 16. ³⁹ Matth. viii, 21. ⁴⁰ Matth. x, 35.

colunt, ac timuerint sibi timore bono, tunc utique tam matutinis quam vespertinis egressibus (hoc est, omni tempore) lætantes oblectabuntur in iis quæ Christi adventus reparavit. Porro ipsius etiam Christi duo sunt egressus, aut progressus: alter quidem mane, hoc est ante omnem æternitatem ex Patre factus, secundum illud: *Egressiones ejus a principio a diebus æternis*⁴¹; alter vero vesperi, ille nimirum ex virgine, qui contigit in consummatione sæculorum. Uterque autem delectationi est et gaudio. Symmachus quidem reddens, *Accessiones matutini et vespere laudibus efferunt*, hoc dicere videtur, quod et ex oriente et desinente die acceptam Deo offerent laudem ei, qui errore derelicto, natura Deum cognoverunt.

Et in versum adhuc sequentem, litterali expositione ex Theodoro precedente, v. 10:

Athanasius. Secundum intellectum autem: **Ex-** saturasti, inquit, terram universam bonis tuis desursum, implevisti gratis spiritualibus omnes qui sub cælo degunt; nos vero tunc errabundos, ac instar terræ aridæ et inaquosæ constitutos, fertiles, et fecundissimos ac vere sacros reddidisti.

Idem et in versum proxime sequentem.

Athanasius. Secundum autem intelligentiam fluvius Dei est unigenitus ejus Filius. Quemadmodum enim ex fonte profluit fluvius, ita etiam ex substantia generantis nascitur Filius, et est ipsi consubstantialis. Est etiam plenus aquis, quia plenitudo deitatis habitat in ipso: *Et vidimus gloriam ejus, qui plenus erat gratia et veritate*⁴². Quamquam etiam per fluvium possit intelligi ipse Spiritus sanctus, qui plenus est aquis, hoc est variis gratiæ donis. Præparatus autem esse dicitur cibus spiritualis, eo quod ante jacta mundi fundamenta, definitum ac decretum erat Christi mysterium, qui *panis est, qui de cælo descendit, ac dat vitam mundo*⁴³. Quia, inquit, hæc est illa præparatio, veri cibi: quod ipse eum præparasti, et non aliter: quasi diceret, summa providentia ac digne maiestate divina. Deo enim convenit talia præparare, quorum qui sunt participes, ii per pœnitentiam conscendunt ad divinam dignationem.

Adhuc in versum sequentem, præmissa rursus Theodoræi sententia, v. 11.

Athanasii et Eusebii. Altiori vero contemplatione: **D** Morare adhuc, inquit, o Domine, ac riga profunditates cordium humanorum ut sulcos, et inebria eas ac redde fertiles, ut multiplicentur fructus justitiæ ipsorum; non solum per fluvium (hoc est per gratiam sancti Spiritus), sed et per stillas rotantes a magistris, tanquam ex nubibus quibusdam: hoc est per notitiam et intellectum divinarum Scripturarum.

Et in proxime annexum v. 12.

Athanasius. Quod igitur ad verborum sensum attinet, annum benignitatis benedictum appellavit

⁴¹ Mich. v, 2. ⁴² Joan. i, 14. ⁴³ Joan. vi, 53.

μένην οἰκοῦντες φοβηθῶσι τὸν ἀγαθὸν φόβον, τότε δὴ καὶ εἰς τὰς πρωίας καὶ εἰς τὰς ἐσπέρας ἐξόδους, τούτέστιν ἐν παντὶ καιρῷ, τέρψις ἔσται αὐτοῖς ἀγαλλιωμένοις, ἐφ' οἷς κατώρθωσεν ἡ Χριστοῦ παρουσία. Καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ Χριστοῦ δύο ἐξοδοί, ἦγουν πρόδοοι· ἡ μὲν πρωίας, πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ἐκ Πατρὸς γενομένη, κατὰ τὸ· *Αἱ ἐξοδοὶ αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἐξ ἡμερῶν αἰῶνος*. ἡ δὲ ἐσπέρας, ἡ ἐκ παρθένου, ἣτις ἐπὶ συντελεῖα τῶν αἰώνων ἀπήνησεν. Ἐκατέρα δὲ τέρψις ἐστὶ καὶ ἀγαλλίασις. Ὁ μέντοι Σύμμαχος εἰπὼν, *Τὰς προσελεύσεις τοῦ δρθρου καὶ τῆς ἐσπέρας ὑμολογοῦσι*, τοῦτο δοκεῖ λέγειν, ὅτι καὶ ἀρχομένης καὶ ληγούσης ἡμέρας τὴν ἀρεστὴν τῷ Θεῷ προσοίσουσιν ὑμνῳδίασιν οἱ τὴν πλάνην καταλιπόντες τὸν δὲ φύσει γόνους Θεόν.

Ἀθανάσιος. Πρὸς δὲ διάνοιαν· Κατεχόμενος, φησὶ, τῶν ἀνωθεν ἀγαθῶν τὴν σύμπασαν γῆν· πεπληρωκας τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων τοὺς κατὰ πᾶσαν ὄντας τὴν ὑπ' οὐρανόν· ἡμᾶς δὲ τοὺς τότε πλανωμένους, γῆν ὡσπερ τινὰ ξηρὰν ὄντας καὶ ἀνυδρον, καρποφόρον ἀνέδειξας, καὶ γονιμωτάτην, καὶ ἱερὰν ἀληθῶς.

Ἀθανάσιος. Πρὸς δὲ νοῦν ποταμὸς Θεοῦ ὁ Μονογενής. Ὡς γὰρ ἀπὸ πηγῆς ἔρχεται ποταμὸς, οὕτω καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς τοῦ τεκόντος οὐσίας, καὶ ἔστιν ὁμοούσιος αὐτῷ· ὃς πλήρης ὑδάτων ἐστίν· ἐπεὶ τὸ πληρωμα τῆς θεότητος ἐν αὐτῷ κατοικεῖ. *Καὶ θεωρέαμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ· πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας.* Νοηθεῖ δ' ἂν ποταμὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, πλήρης ὑδάτων τῶν διαφόρων χαρισμάτων. Ἦτοιμάσθαι δὲ φησὶ τὴν πνευματικὴν τροφήν, διότι πρὸ καταβολῆς κόσμου ὤρισται τὸ Χριστοῦ μυστήριον, ὃς ἐστὶν ἄρτος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, καὶ ζωὴν διδούς τῷ κόσμῳ. Ὅτι οὕτως, φησὶν, ἡ ἐτοιμασία τῆς ἀληθινῆς τροφῆς, ὡς αὐτὸς ἠτοίμασας, καὶ οὐκ ἄλλως (*ἄλλοι*· ἀντὶ τοῦ, προνοητικώτατα καὶ θεωρητικῶς. Θεῷ γὰρ πρέπει τοιαῦτα ἐτοιμάζειν, ὧν οἱ μεταλαμβάνονται εἰς ἀξίαν Θεοῦ διὰ τῆς μετανοίας ἀναβαίνουσιν.

Ἀθανάσιος καὶ Εὐσεβίου. Θεωρητικῶς δὲ· Ἐπιμεινον, φησὶ, δέσποτα, τὰ βάθη τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων καθάπερ τινὰς ἀβλακὰς ἄρδων, καὶ μεθύσκων, καὶ εἰς καρπογονίαν διεγείρων· ὥστε πληθυνθῆναι τὰ γενήματα τῆς δικαιοσύνης αὐτῶν, οὐ μόνον διὰ τοῦ ποταμοῦ (τούτέστι τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος), ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν φερομένων ψεκᾶδων, ὡς παρὰ τῶν νεφελῶν τῶν διδασκάλων, τούτέστι διὰ τῶν νοημάτων τῶν θείων Γραφῶν.

σαν, ὡς τῆ τοῦ Θεοῦ χρηστότητι τὴν εὐετηρίαν δε-
χόμενον, καὶ εὐλογίας διὰ τῆς εὐθηνίας πληρούμενον
πρὸς δὲ νοῦν. *Sequentia Cyrilli sunt. Et paulo post,*
Θεοδώρητου καὶ Ἀθανασίου. Εἴη δ' ἂν καὶ ὁ μέλ-
λων αἰὼν στέφανος χρηστότητος, διὰ τὸ ἐν πολλῇ
χρηστότητι τοὺς ἁγίους ἐν αὐτῷ στεφανοῦσθαι.

Item in illa : « Et campi tui complebuntur pinguedine. » Præmissa Theodoretii litterali explicatione subtextit

Ἀθανασίου. Πρὸς δὲ νοῦν πεδίοις καὶ γαλαίς
παικιάζει τὰς τῶν πιστευόντων ψυχάς. Ἄς τοῖς
θείοις καὶ πνευματικοῖς χαρίσμασι καταπαίψει Θεός,
ἵνα δύνωνται φέρειν τοὺς τῆς εὐσεβείας καρπούς.

Et in verba : « Pinguescent speciosa deserti, » etc., v. 13.

(97) Ἀθανασίου. Πρὸς δὲ νοῦν ὠρατὰ τοὺς ἁγίους Β
ἀποστόλους καὶ εὐαγγελιστάς φησι, τοὺς εὐτραφεῖς
γεγεννημένους τοῖς πνευματικοῖς χαρίσμασιν. Ἐρημον
δὲ τὴν Ἐκκλησίαν ἀποκαλεῖ, τὴν πάλαι ἔρημον οὖσαν
τῆς περὶ Θεοῦ γνώσεως.

Et in verba sequentia, v. 3. Theodoretii explicationi subjiciuntur hæc.

Ἀθανασίου, Κυρίλλου. Πρὸς δὲ νοῦν Τῆς τοῦ Θεοῦ
φανείσης χρηστότητος, ἡ πάλαι ἔρημος καρποφορή-
σαι, καὶ οἱ βουνοί, οἱ ταῖς εἰδωλικαῖς θυσίαις μαινό-
μενοι, τοὺς τὸν ἀγγελικὸν αἵρουμένους βίον δεξάμε-
νοι, εὐφρανθήσονται. Ἡ βουνοῖς ἀπεικάζει τοὺς κατὰ
καιροὺς τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν ἡγουμένους, καὶ λαῶν
προεστηκότας, ἦτοι ποιμένας καὶ διδασκάλους. Ὡσπερ C
γὰρ τῆς ἄλλης ἀπάσης γῆς ὑπερανέχουσι τὰ ὄρη καὶ
οἱ βουνοί· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ τῶν ἁγίων μυστα-
γωγῶν ἀξία ὑψηλοτέρα τῶν ἄλλων ἐστίν. Οὗτοι καὶ
ἀγαλλίασιν περιζώνονται, τουτέστι τὴν τοῦ πνεύμα-
τος παράκλησιν.

Rursum in verba ista : « Et valles abundabunt frumento. »

Γρηγορίου Θεολόγου καὶ Ἀθανασίου. Αἱ μὲν
τῆς γῆς τὸν αἰσθητὸν καὶ ἐξήμερον· αἱ δὲ τῶν ψυ-
χῶν τῶν καλῶς τῷ λόγῳ γεωργουμένων τὸν πνευ-
ματικὸν καὶ αἰώνιον. Αἱ γὰρ πάλαι, φησὶν, ἀπορώ-
ταται καὶ ἀγονοὶ τῶν ἔθνῶν ψυχαὶ πνευματικῶ καρ-
πῷ ἔσονται πλήρεις.

Et in verba ultima, Theodoretii subjungitur.

Ἀθανάσιος. Ἀπλῶς δέ·] Ἄπαντες, φησὶν, οἱ D
προλεχθέντες σὺν πάσῃ προθυμίᾳ τὸν Θεὸν ἀνυμ-
νήσουσι, τὴν τοιαύτην μεταβολὴν τῆ τῶν ἀνθρώπων
δουρησάμενον φύσει.

In psalmi LXV versum primum, post Theodoretii explicationem sequitur.

Ἀθανασίου. (98) Κατὰ δὲ θεωρίαν, ἀλαλα-
γμός ἐστιν ἐπινικίος ὕμνος ἐπὶ ἐχθροῖς πεπτω-
κόσιν ἀδόξοις. Ὡς οὖν ἀνηρημένων τῶν ἀρχόντων
τοῦ αἰῶνος τούτου διὰ τῆς Χριστοῦ παρουσίας,
πάντα τὰ ἔθνη τοὺς ἐπινικίους ὕμνους ἀναπέμπειν
παρακαλεῖται τῷ τῆς νίκης αἰτίῳ Θεῷ καὶ τῷ
δόξατι αὐτοῦ, τουτέστι τῷ Υἱῷ.

(97) Hæc superius suo loco habentur.

(98) Hæc habentur superius suo loco, sed pauciora.

A eum qui prosperos successus habuit, ut qui a Dei
benignitate commodam aeris temperiem acceperit, ac
omni benedictione propter prosperam rerum fo: tunam
fuit impletus. *Et paulo post, Theodoretii et Athanasii.*
Fuerit vero corona benignitatis etiam futurum sæ-
culum, eo quod in eo magna benignitate sancti co-
ronandi sint.

Præmissa Theodoretii litterali explicatione subtextit
Athanasii. Sensu vero spirituali comparat David
animas credentium campis et agris. Quas Deus spi-
ritualibus et divinis donis ita pinguefacit, ut pro-
ferre possint pietatis fructus.

Secundum vero intelligentiam, spe-
ciosa ait ipsos sanctos apostolos et evangelistas,
qui bene saginati fuerant spiritualibus donis. De-
sertum autem vocat Ecclesiam, quod olim deserta
ac vacua esset cognitione Dei.

Athanasii, Cyrilli. Ad intellectum vero: Appa-
rente Dei benignitate, quæ olim deserta fuerat,
fructum feret, et colles idolorum sacrificiis pollut.,
suscipientes eos qui angelicam vitam sectantur,
exsultabunt. Vel certe collibus assimilat eos, qui
quibusvis temporibus sanctarum Ecclesiarum duces
sunt, ac populorum præsidēs, sive pastores et
doctores. Quemadmodum enim montes et colles
cæteras omnes terræ partes altitudine excedunt, ita
etiam altior est dignitas sanctorum doctorum,
quam aliorum hominum. Et hi exsultatione cir-
cumcinguntur, hoc est consolatione spiritus.

Gregorii Theologi, et Athanasii. Terrestres nimi-
rum valles, sensibile diariumque frumentum fun-
dent; animæ vero eorum qui præclare verbo culti
sunt, spirituale illud atque æternum. Ethnicorum
enim animæ, inquit, quæ olim egentissimæ erant
atque infecundæ, fructu spirituali abundabunt.

Athanasius. Simpliciter vero: Omnes, inquit,
prædicti cum omni alacritate laudabunt Deum,
qui talem permutationem naturæ hominum don-
navit.

Athanasii. At secundum altiozem intelligentiam:
jubilatio est hymnus, qui cantatur propter hostes
devictos. Quia igitur principes sæculi hujus per
Christi præsentiam sublatis sunt: idcirco jubet
omnes gentes, ut laudes triumphales Deo offerant,
ut qui causa fuerit victoriæ; et nomini ejus, hoc
est Filio. Nam quemadmodum nos ex nomine ipsius

cognoscimur, sic cognoscitur etiam Pater per A Ὡς γὰρ ἡμεῖς διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ γνωρίζομεθα, υἱοῦ καὶ ὁ Πατήρ διὰ τοῦ Υἱοῦ.

Rursum in sequentem versum 2. Præcedit similiter Theodoretus (99).

Cyrillus, Athanasius. At hic quidem verborum sensus est historicus. At secundum spiritualem acceptionem, valde metuenda sunt Christi opera, sive divina ejus miracula, et quod de medio nostri sustulit impurorum dæmoniorum multitudinem. Multitudo autem et abundantia potentiae, resurrectio ipsius est: quæ quidem subvertit robur mortis; revocavit vero ad incorruptionem universam hominis naturam. Quia autem Judæi, cum spectatores essent miraculorum Christi, ubi stupere oportebat, ipsi eorum auctorem calumniabantur ac impostorem vocabant, idcirco objurgans eos Psaltes ait: Desistite, ac potius dicite ipsi: Tremenda sunt opera tua. Deinde, quoniam videbat eos sibi morem non gerere, averso ab ipsis sermone ad Christum calumniis impetitur se convertit dicens: Multa est potentia tua, quantumcunque hostes tui de te mentiti sint, sponte sua oculos claudentes ad divinum tuum lumen quod mundo apparuit, adeo ut ne quidem præcellentia miraculorum eos ad obedientiam permoveere potuerit. Nam cum Dominus noster multitudine potentiae suam ex mortuis (quod ad humanam naturam attinet, resurrectionem perfecisset, mentiebantur de eo Hebræi hostes ejus: hoc est calumniabantur ejus resurrectionem.

Κύριλλος, Ἀθανάσιος. Καὶ οὕτω μὲν πρὸς Ἱστορίαν πρὸς δὲ πνευματικὴν ἔκκλησιν λίαν φοβερά τὰ ἔργα Χριστοῦ, εἶπουν αἱ θεοσημεῖαι, καὶ τὸ, ἐκποδῶν γενέσθαι τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων τὰ πλήθη. Πλήθος δὲ καὶ περιουσία δυνάμεως ἡ ἀνάστασις αὐτοῦ, καταστρέφουσα μὲν τοῦ θανάτου τὸ κράτος, ἅπασαν δὲ τὴν ἀνθρώπου φύσιν εἰς ἀφθαρσίαν ἀνακαίνιζουσα. Ἐπεὶ δὲ Ἰουδαῖοι, τῶν Χριστοῦ θαυμάτων γενόμενοι θεωροὶ, δέον ἐκπλήττεσθαι, τὸν τερατοργῶν ἐνδοξόβαλλον, καὶ πλάνον ἐκάλουν, ἐπιπλήττων ὁ ψάλλον φησί· Παύσασθε, εἴπατε δὲ μᾶλλον αὐτῷ, ὅτι φοβερά τὰ ἔργα σου. Εἶτα ἐπεὶ ἀπειθοῦντας ἑώρα, ἀφεις τὸ πρὸς αὐτοὺς διαλέγεσθαι, τῷ συκοφαντούμενῳ Χριστῷ προσομιεῖ, λέγων· Πολλὴ σου ἡ δύναμις, εἰ καὶ οἱ ἔχθροί σου ἐψεύσαντό σε, ἐκουσίως πρὸς τὸ φανέν τῷ κόσμῳ θεῖόν σου φῶς μύσαντες, καὶ μηδὲ τῶν θαυμάτων τῆς ὑπερβολῆς παρενεγκούσης αὐτοῦς εἰς τὸ πεθεσθαι. Πληθεὶ γὰρ δυνάμεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἐκτελέσαντος τὴν οἰκίαν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, οἱ ἔχθροί αὐτοῦ Ἑβραῖοι ἐψεύσαντο αὐτόν· τουτέστιν, ἐνθιθέβαλλον τὴν ἀνάστασιν.

Et in versum proxime coherentem 4

Athanasius, Cyrillus, Gregorius Nyssenus. Licet, inquit, Judæi te negaturi sint, subjicietur tamen tibi pro ipsis et adorabit te omnis terra, sive gentes quæ inhabitabant terram. Neque enim amplius adoratio fiet Jerosolymis: cum jam legalis umbra cessaverit secundum illud: Adorabunt eum quisque ex loco suo⁴⁴, et adoratio jam fiat in spiritu et veritate, eo quod congruentia peraguntur opera Dei adorationi, ipsius appellatione illis imposita. Ista porro, prædictio sunt præsentis hujus temporis, quo in omnibus gentibus universorum Deus hymnis celebratur, ac Dominus noster Jesus Christus, altissimus ab omnibus vocatur.

(1) Ἀθανάσιος, Κύριλλος, Γρηγόριος Νύσσης. Εἰ καὶ Ἰουδαῖοι, φησὶν, ἀρνήσονται σε, ἀντ' ἐκείνων ὑποκληθήσεται σοὶ καὶ προσκυνήσει πᾶσα ἡ γῆ, ἦτοι τὰ ἔθνη τὰ κατοικοῦντα τὴν γῆν. Οὐκέτι γὰρ ἐν Ἱερουσαλὴμ ἡ προσκύνησις, τῆς νομικῆς παυσασμένης σκιᾶς, κατὰ τὸ Προσκυνήσουσιν αὐτῷ ἕκαστος ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ, καὶ τῆς προσκυνήσεως γενομένης ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ, καταλλήλων ἔργων γινομένων τῇ προσκυνήσει Θεοῦ, τῆς αὐτοῦ προσηγορίας ἐπικληθείσης αὐτοῖς. Πρόβησις δὲ ταῦτα τοῦ παρόντος καιροῦ, καθ' ὃν ἐν ἅπασιν τοῖς ἔθνεσιν ὁ τῶν ὄλων ὑμνεῖται Θεός, καὶ ὁ Δεσπότης Χριστὸς ὕψιστος παρὰ πάντων καλεῖται.

Rursum in ista verba: « Venite et videte opera Dei, » etc., 5.

Athanasius. Inducit hic apostolorum personam qui doceant gentes, quod iste qui in præsentia sua secundum carnem divina illa miracula operatus est, ipse idem sit, qui olim mare Rubrum arefecit, et Jordanis fluentia divisit, adeo ut pede eum Israelitæ transirent. Inquit igitur: Cognoscite animo atque intelligite ex singulis quæ a bono Deo effecta sunt, quam is sit in consiliis suis incomprehensibilis: admiremini etiam ineffabilem ejus sapientiam, per quam humanum genus perducit ad pie-

(2) Ἀθανάσιος. Τῶν ἀποστόλων ἐνταῦθα εἰσάγει τὸ πρόσωπον, διδασκόντων τὰ ἔθνη, ὡς ἄρα οὗτος ὁ ἐν τῇ κατὰ σάρκα παρουσίᾳ τῆς θεοσημείας ἐργαζόμενος, αὐτός ἐστιν ὁ πάλαι τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν ξηράνας, καὶ μὴν καὶ τοῦ Ἰορδάνου ἀνακόψας τὰ ρεύματα, ὡς ποδὶ παρελθεῖν τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ. Φησὶν οὖν· Ἐπιστήσατε τὸν νοῦν καὶ κατανοήσατε τῶν ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ γινομένων ἐκάστων, ὅπως ἐστὶν ἐν βουλαῖς ἀκατάληπτος· καὶ τὴν ἀβρότητον αὐτοῦ σοφίαν θαυμάσατε, δι' ἧς τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος

⁴⁴ Sophon. II, 3.

(99) Hæc habentur superius ad hunc versum.
(1) Hæc superius ad hunc versum.

(2) Hæc supra, sed breviora.

ποδηγεί πρὸς εὐσέβειαν. Φοβεραῖς γὰρ και θαυμα- A
σταῖς μηχαναῖς ὑπὲρ τῆς τῶν ἀνθρώπων κέρηται
σωτηρίας.

tatem. Tremendis namque et admirandis machinis
usus est propter hominum salutem.

In verba ejusdem : « Ibi lætabimur, » etc., v. 6.

Præmissa explicatione ex Theodoro, sequitur (3).
'Αθανασίου. Πρὸς δὲ νοῦν Ἐκεῖ σὺν Χριστῷ βα-
σιλεύσομεν, ἡνίκα τοῦ νέου αἰῶνος βασιλεύσει, καὶ
εὐφρανθήσόμεθα ἐπ' αὐτῷ. Εὐφραίνόμεθα δὲ ἐν τῷ
ποίησαντι τὰ δυσχερῆ ῥάδια.

Athanasii. Sed ad intellectum : Illic regnabimus
cum Christo, cum novo ille sæculo imperabit, et
lætabimur super ipso. Lætabimur vero in eo, qui
quæ difficultia erant, levia reddidit.

Similiter in versum sequentem 7.

'Αθανάσιος, Εὐσέβιος. Κατὰ δὲ πνευματικὴν
ἐκδοχὴν ὀφθαλμοῦς Θεοῦ τοὺς ἀποστόλους νοήσομεν·
παραπικραίνοντας δὲ τοὺς Ἰουδαίους, οὓς καὶ οἱ προ-
φήται οἶκον ἐκάλουν παραπικραίνοντα. Τίς γὰρ, B
φησὶν, ὁ παραπικραίνων ἀλλ' ἢ ὁ οἶκος Ἰσραὴλ; Τῷ
γούν παραπτώματι τοῦ Ἰσραὴλ ἐπὶ τὰ ἔθνη ἐπέιδεν
ὁ Κύριος. Ὅθεν μὴ ὑπόσθωσαν οἱ ἀσεβεῖς, ὡς δυνά-
μειοι ἀπολέσαι τοὺς τῷ Εὐαγγελίῳ προσερχομένους·
ἀλλὰ μὴδ' ὁ ὑπερόπτης λαός, ἥγουν ὁ Ἰσραὴλ, μέγα
φρονεῖτω, μὴδὲ κατὰ τῆς τῶν ἐθνῶν πληθῆος ὑψη-
λὴν ἐπαιρέτω τὴν ὄψρυν. Μὴ λεγέτω καθ' ἑαυτὸν·
Ἐγὼ γέγονα πρωτότοκος ἐν τέχνῳι Θεοῦ. Ἰστω δὲ
μᾶλλον, ὅτι παρεπίκρανε τὸν κτίσαντα. Διὸ καὶ μετ-
έστησεν ἀπ' αὐτοῦ τὴν ἐπισκοπὴν.

Athanasius, Eusebius. Si vero spiritualiter hæc
accipiantur, oculos Dei apostolos dici intellige-
mus : exacerbantes vero, Judæos, quos etiam pro-
phetæ vocarunt domum exacerbantem⁴⁵. Quis enim
est, ait Deus, qui me exacerbat, nisi domus Israel?
Cum igitur Israel excidisset, respexit Deus ad gen-
tes. Quocirca non est cur sese impii jactitent,
quasi qui exterminare possint eos qui Evangelio
accedunt : imo non est, ut superbus ille populus,
Israelem dico, altum sapiat, neque etiam elatum
tollat supercilium contra gentium multitudinem.
Ne dicat apud seipsum : Ego sum primogenitus in-
ter filios Dei, quin potius sciat quod exacerbavit
Creatorem suum. Quamobrem etiam hic ad eum
respicere desinit.

Eadem ratione in verba sequentia.

'Αθανάσιος. Πρὸς δὲ νοῦν οἱ ἀπόστολοι τοῖς ἐξ
ἐθνῶν φασιν· Ὅταν ἀκούσητε παρ' ἡμῶν, τίνα τρόπον
προσῆκει δοξολογεῖν, τότε μεθ' ἡμῶν εὐλογήσατε, C
οὐκ ἔτι τοὺς ψευδωνύμους Θεοὺς, ἀλλὰ τὸν Θεὸν ἡμῶν
τὸν τῆς ζωῆς δοτήρα. Ζωὴ γὰρ ἦν ἡ τοῦ παραδείσου
τροφή, ἐν ᾧ ἔθετο ὁ Θεὸς τὸν ἀνθρώπων ἐργάζεσθαι
καὶ φυλάσσειν αὐτόν.

Athanasius. Secundum mentem vero, apostoli
sic alloquuntur gentiles : Ubi audieritis ex nobis,
quomodo Deus sit laudibus celebrandus, tunc lau-
date nobiscum, non jam amplius falso sic dictos
deos, sed Deum nostrum vitæ largitorem. Vita
namque erat paradisi voluptas : in quo posuerat
Deus hominem, ut eum coleret atque custodiret.

Eodem modo in verba : « Probasti nos, Deus, » etc., v. 10.

'Αθανάσιος, Κυρίλλος. (4) Πρὸς δὲ νοῦν τὰς
θλίψεις τὰς γενομένας διὰ τὸ κήρυγμα τοῖς ἀπο-
στόλοις τὸ Πνεῦμα προαναφωνεῖ, ἐκ προσώπου αὐ-
τῶν ταύτας καταλέγον. Ὅσπερ γὰρ ὁ ἀργυρος πυρὶ
τηχόμενος εὖ μάλα διακαθαίρεται, οὕτω καὶ αἱ τῶν
ἁγίων ψυχῶν παντὸς ἀπαλλάττονται ῥύπου, ταῖς τῶν
πειρασμῶν ἐφόδοις προσβάλλουσαι νεανικῶς. Καὶ ἡ
αὐτῶν εὐδοκίμησις διὰ πυρώσεως γίνεται, δοκιμαζο-
μένων ὡς διὰ πυρός. Ταύτας τὰς φωνὰς τοῖς ἁγίοις
μάρτυσιν ὁ Παῦλος ἀνατίθησιν. Ἄλλὰ καὶ οἱ διὰ πυ- D
ρὸς καὶ ὕδατος τοῦ ζέοντος θυμοῦ, καὶ τῆς διακεχυ-
μένης ἡδονῆς καὶ ἐπιθυμίας διαλθόντες, καὶ μὴ
ἐναπομείναντες τούτοις τοῖς πάθεσιν, εὐρίσκουσι τὴν
ἀνάψυξιν.

Athanasii, Cyrilli. At vero ad intellectum, præ-
dicit Spiritus sanctus calamitates apostolis obven-
turas propter prædicationem Evangelii, enumerans
eas in apostolorum persona. Quemadmodum enim
argentum igne liquefactum optime perpurgetur, sic
etiam sanctorum animæ tentationum insultibus
strenue resistentes, ab omnibus mundantur sordi-
bus. Earum autem probatio per combustionem effi-
citur : nam per ignem probantur. Has porro voces
refert divus Paulus ad sanctos martyres. Quanquam
etiam ii refrigerium inveniunt qui per ignem et
aquam ferventis iræ, ac diffusarum voluptatum ac
quiditatum pertranseunt, si in istiusmodi animi
passionibus non permauserint.

Item in verba : « Introibo in domum tuam, » etc., v. 13.

(5) Ἄθανάσιος. Πρὸς νοῦν φασὶν οἱ ἀπόστολοι·
Εἰσελευσόμεθα εἰς τὸν ναὸν τὸν ἐπουράνιον οὐκ ἐν
αἰσθητοῖς, ἀλλ' ἐν νοητοῖς ὀλοκαυτώμασιν. Ὅλους
γὰρ ἑαυτοὺς ἀνέθηκαν τῷ Θεῷ ἐν τάξει ὀλοκαυτω-
μάτων.

Athanasius. Ad intellectum vero : Intrabimus,
inquiunt apostoli, in domum cælestem, non in
sensibilibus, sed in intelligibilibus holocaustatis.
Se namque totos, instar holocaustatum, Deo
consecrarunt.

⁴⁵ Ezech. 11, 5 et seqq.

(3) Hæc paulum diversa supra.

(4) Hæc superius, paulum diversa.

(5) Hæc superius, sed breviora.

Adhuc in sequentia.

Athanasius, Cyrillus, Basilus. Hæc est altior sententia : Omnia sunt spiritualia, et holocausta, et boves, et hirci, quos oblatuum se promittit. Sacrificium quoque offertur cum arietibus. Sunt vero arietes motus atque impetus animi ab irascibili ejus parte excitati : aut certe ratiocinationes reetricis animæ facultatis, passionis quasi cornibus petentes et impugnantes. Bovem vero sacrificat, qui seipsum Deo offert hostiam vivam, per actiones honestas. Habet enim hęc similitudinem quamdam cum corpore ex terra formato, cum terræ colendæ adhibeatur. Hirci vero sunt opera resipiscentiæ : illi namque pro peccato offerebantur. Sulfuris autem est bonus odor quem puræ animæ exhalant.

Et in verba : « Venite, audite, » etc., 16.

Athanasius. Apostoli quidem non rerum antiquarum renovant memoriam : sed recentia Salvatoris nostri mirantur opera, quæ is omnium nostrum animabus largitus est.

Item in psal. LXXII verba : « Sicut deficit fumus, deficient, » etc., 3.

Athanasii. Peccatores vero fortasse dicuntur ipsi dæmones peccati inventores : qui etiam ut fumus deficient, a sancto Spiritu submoti ac dispersi : et ut cera liquefunt succumbentes adventui Christi, qui ignis dicitur consumens improbitatem. De cætero sublata dæmonum tyrannide, qui ex fide justificati sunt, lætantur.

Item in ejusdem psalmi verba : « Parate viam ei, qui, » etc., 5.

Eusebii, Athanasii. Et sol quoque ille justitiæ formam servi suscipiens, ac radios deitatis suæ quasi subducens, deque cælo descendens, in corpore, imo vero etiam in ipsa morte, sustulit tenebras hominum animis offusas. Et licet in nostram venerit paupertatem, propriamque gloriam per œconomiam umbra quodammodo obscurarit, cum ad homines descenderet, ac carnem inhabitare cœpisset, nihilominus tamen Dominus est nomen ipsi. Nam etiam homo factus non desiit esse Deus. Juhentur igitur sancti apostoli his verbis, ut exsultantes et laudantes pleno cursu ad gentiles ferantur, ac viam animarum ipsorum per prædicationem præparent universorum Regi. Occasus vero etiam ac noctes, fortassis sunt animæ, quæ ex sole justitiæ occidunt : a quibus Christus erroris tenebras depulerat, inhabitans ipsis per fidem.

Item in psalm. LXXII verba : Καὶ ὑπέλαθον τοῦ γινῶναι, etc., v. 16.

At secundum D. Athanasium ait David, cum existimarem posse me cognoscere tam profunda tua judicia, conjeci me in molestias : cum illa sint inscrutabilia. Et tamen idoneum eorum cognoscendorum tempus mihi acquisivi. Id vero est tempus judicii, quando reddes unicuique secundum opera

(6) Hæc superius, sed breviora.

Ἀθανάσιος, Κύριλλος, Βασίλειος. Πρὸς δὲ διάνοιαν Πνευματικὰ πάντα καὶ τὰ ὀλοκαυτώματα, καὶ οἱ βόες, καὶ οἱ χίμαροι, οὓς ἀποδώσειν ἐπαγγέλλεται. Καὶ μετὰ κριῶν δὲ προσφορά γίνεται. Εἰσὶ δὲ κριοὶ κινήσεις καὶ ὄρμαλ ἀπὸ τοῦ θυμικοῦ τῆς ψυχῆς τὴν ὀρμὴν ἔχουσαι, ἢ λογισμοὶ ἡγεμονικοὶ τὰ πάθη κεραιζόντες. Βοῦν δὲ ἱερουργεῖ ὁ προσάγων θυσίαν ζῶσαν ἑαυτὸν διὰ πράξεως. Ἀναλογεῖ γὰρ τῶ ἐκ τῆς γῆς πλασθέντι σώματι, γεωπόνον ὑπάρχον τὸ ζῶον ὁ βοῦς. Χίμαροι δὲ τὰ μετανοίας ἔργα· περὶ ἀμαρτίας γὰρ προσεφέροντο. Θυμίαμα δὲ ἡ ἀποπνεύουσα τῶν καθαρῶν ψυχῶν εὐωδία.

Ἀθανάσιος. Οἱ μέντοι ἀπόστολοι οὐκ ἀρχαίων διηγημάτων ποιοῦνται μνήμην· ἀλλὰ τὰ νέα τοῦ Σωτήρος ἡμῶν θαυμάζουσι κατορθώματα, ὅσα ταῖς ἀπάντων ἡμῶν ψυχαῖς ἐχαρίσατο.

Ἀθανασίου. Τάχα δὲ ἀμαρτωλοὶ οἱ τῆς ἀμαρτίας εὐρεταὶ δαίμονες· οἱ καὶ ὡς καπνὸς ἐκλείπουν, τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ἐλαυνόμενοι καὶ σκεδανύμενοι· καὶ ὡς κηρὸς τήκονται ὑποβρέοντες τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ Χριστοῦ, ὃς πῦρ λέγεται καταναλίσκον τὴν μοχθηρίαν. Καὶ λοιπὸν οἱ δικαιοθέντες ἐκ πίστεως, καταλυθείσης τῆς τυραννίδος τῶν δαιμόνων, εὐφραίνονται.

Εὐσεβίου, Ἀθανασίου. Καὶ ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος, μορφήν δούλου λαθὼν, καὶ τὰς ἀκτίνας τῆς αὐτοῦ ὡσπερ συστειλας θεότητος, καὶ καταδύς ἐν τῷ σώματι, ἢ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ θανάτῳ, τὸ κατακεχυμένον τῶν ἀνθρωπείων ψυχῶν σκότος ἀπέβλασε. Πλήν· εἰ καὶ τῆς ἡμετέρας ἐπέβη πτωχείας, καὶ τὴν οἰκίαν οἰκονομικῶς συνεσκεύασε δόξαν, τὴν εἰς ἀνθρώπους ποιησάμενος πάροdon καὶ τὴν ἑνσαρκον ἐνδύμεναι, ἀλλ' οὖν Κύριος ὄνομα αὐτῷ. Καὶ γὰρ ἀνθρώπος γεγονὼς οὐκ ἀπέβλασε τὸ εἶναι Θεός. Παρακελεύεται τοίνυν ὁ λόγος τοῖς ἱεροῖς ἀποστόλοις· μετὰ χορείας καὶ ὕμνων εἰς τὰ ἔθνη δραμεῖν, καὶ τὴν ὁδὸν τῶν ψυχῶν αὐτῶν εὐτρεπίσαι τῷ τῶν ὄλων παμβασιλεῖ διὰ τοῦ κηρύγματος. Ἐἴεν δ' ἂν δυσματὶ εἶπουν νύκτες καὶ αἱ τοῦ τῆς δικαιοσύνης ἡλίου ἐκπεσοῦσαι ψυχαῖ· ὧν Χριστὸς τὸν τῆς πλάνης ζόφον ἐξήλασεν, ἐνοικήσας αὐταῖς διὰ πίστεως.

(6) Κατὰ δὲ τὸν θεῖον Ἀθανάσιον, ὑπονοήσας, φησὶ, τὰ οὕτω βαθέα γινῶναι κρίματα, ἐν κόπῳ ἐνέβαλον ἐμαυτὸν, ἅτε ἀνεξερευνητῶν ὄντων. Πλήν τὸν δέοντα εἰς τὴν τοῦτων γνώσιν ἐμαυτῷ πεπόρισμαι καιρὸν. Οὕτως δὲ ἦν ὁ τοῦ δικαστηρίου καιρὸς, ὅτε ἀποδώσεις ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Τότε γὰρ ἀκριβῶς οἱ

μικρόψυχοι εἰσονται, ὅποιον μὲν ἡ ἀρετὴ, ὅποιον δὲ A sua. Tunc enim accurate cognoscent, qui animo fuerunt remissiore, qualis res sit virtus, qualis etiam malitia.

Et in psal. ejusdem verba : « Quid enim mihi est in cælo, » etc., 25.

(7) Κατὰ δὲ τὸν ἱερὸν Ἀθανάσιον· Ἐπειδὴ οὐδὲν μοι, φησὶν, ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ πλὴν σοῦ μόνου, ἀναγκαίως οὐδέ τι τῶν ἐπὶ γῆς ἠθέλησα δέξασθαι παρὰ σοῦ, ἄτε φθαρτῶν ὄντων πάντων καὶ προσκαίρων· ἐνδὲ δὲ μόνου ἠύχόμην τυχεῖν, καὶ τῷ τοῦτου πόθῳ κατέτρυχον ἑμαυτὸν ἐπὶ τῆς γῆς. Τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ σὲ μερίδα μοι καὶ μόνον γενέσθαι. Ἐξέλιπε γὰρ ἡ καρδία μου· τί ἐπιζητοῦντος; τὰς ἄνω διατριβὰς.

At secundum sanctum Athanasium : Quandoquidem, inquit, cum in cælo præter te solum nihil habeam, non debui quoque velle accipere a te quæ in terra sunt (cum omnia corruptibilia sint et momentanea), sed unum tantummodo, ut consequar oravi, cujus etiam desiderio me ipsum confeci in terra. Id vero est, ut tu mea portio, et quidem solus sis. Defecit enim anima mea : quid expetens ? Illas mansiones, quæ sursum sunt.

Hactenus fragmenta ex catena Nicetæ, cujus, ut dixi, priorem saltem partem ex bibl. archipalat. nacti sumus. Quod si quis et reliquam habet, poterit quæ desiderantur adjicere. Sequentia vero similiter sunt ex cod. archipalat. biblioth. vetustissimo, continente similem συναγωγὴν explanationum in Jobna ex Græcis Patribus contextam, ab auctore incerto. Is igitur quisquis fuit ad illa verba cap. 41 : Δένδρα φθινοπωρινὰ ἄκαρπα, παρὰ πάπυρον, καὶ κάλαμον, καὶ βούτομον, præmissu alia explicatione subjicit. Hæc Felckmannus.

[*Fragmentum Athanasii in Psalmos ut ineditum exhibet card. Ang. Mai tomo III Bibliothecæ novæ Patrum; incipit: Τρίτον προέκειτο ζητῆσαι τί τὸ Ψαλτήριον, etc. Ἔστι τοίνυν, etc. Legitur supra col. 547. Edit.*]

(7) Hæc superius, sed pauciora.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
 ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ
 ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ
 ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΩΝ ΨΑΛΜΩΝ

Η

ΠΕΡΙ ΕΠΙΓΡΑΦΗΣ ΨΑΛΜΩΝ.

S. P. N. ATHANASII

ARCHIEPISCOPI ALEXANDRIÆ

INTERPRETATIO PSALMORUM

SIVE

DE TITULIS PSALMORUM.

EPISTOLA PRÆFIXA EDITIONI ROMANÆ ANNI MDCCXLVI.

SACRO AC VENERABILI

SANCTÆ ROMANÆ ECCLESIÆ CARDINALIUM COLLEGIO, EPISCOPIS, PRESBYTERIS, DIACONIS.

Magnus Athanasius, quem laudare virtutem laudare est, aiebat S. Gregorius Nazianzenus (1), novis quotidie Arianorum calumniis vexatus, et pravorum hominum circumventus insidiis, Romam, quasi ad tutissimum communionis suæ portum confugit, ut quos nec hominum pudor, nec Dei timor retinebat, prolato ex Petri cathedra justæ damnationis decreto, Romana coereret auctoritas. Posteaquam vero in Urbem pervenit, B. Julius, qui tum Romanæ Ecclesiæ præerat, et ecclesiasticus senatus, qui ipsi assidebat, peramanter eum exceperunt (2), afflictum consolati sunt, dejectum sublevarunt, innocentem defenderunt, sanctum et omni virtutum genere cumulatum, rejectis hæreticorum criminibus, præclaro testimonio suo universo orbi declararunt. Duo autem ex Romano presbyterio, ejusdem Julii voluntate, Elpidius et Philoxenus legationem susceperunt ad Eusebianos episcopos, ut eos ad Romanam synodum, quam ipsi postulaverant, evocarent. Sed expavit ad Romanos affatus Ariana calliditas, et Romanorum fidem pertinuit, quæ, Apostolo prædicante, laudata est; et ad eos venire renuerunt, ad quos perfidia habere non potest accessum. Itaque frustra diu expectatis, cum delictorum suorum conscientia terrii ad præstitutam diem, varias contumaciæ suæ prætexentes causas, iudicio sedis apostolicæ se minime

(1) In Orat. de S. Athan. Hieron. in *Epitaphio Marcellæ*.

(2) De Athanasii itinere Romano cf. ejus *Apolog. contra Arianos*, tom. I, pag. 110, et *Hist. Arian. ad monach.*, p. 227; S. Cyprian. ep. 55, ad *Cornel.*; S. Jul. in *epist. ad Danium aliosque Orientales episcopos*.

sisterent, congregato est demum Romana synodus in una ex vestris titularibus ecclesiis, ubi Romanus presbyter Vito conventus agebat. Is enim una cum Vincentio Nicænæ synodo interfuit, et quia ambo rectam Athanasii fidem morumque integritatem probe cognitam perspectamque habebant, verisimile admodum est, sicut pro Marcello Ancyrano episcopo, multo magis pro sanctissimo Alexandrino antistite testimonium eos dixisse in sacro illo conventu, qui unanimi supremoque iudicio Athanasii innocentiam adversus Arianorum dolos ac fraudes vindicavit, eamque sententia sua veritatis ac justitiæ ponderata libramine, manifestam omnibus ac testatam esse voluit. Quamobrem pontifex Julius, datis deinde litteris ad clerum et populum Alexandrinum, quibus de Athanasii ad eos reditu gratulatus est, post plures laudes, quibus sanctum episcopum merito effert: Quid autem, inquit, tanto viro dignum proferri potest qui tot, et tantis periculorum exantatis laboribus redditur tandem vobis incolumis, non beneficio nostri tantummodo, verum etiam totius concilii iudicio talis declaratus? Post hæc autem, maiorum hominum odio ac invidia magis magisque gliscente, novasque semper insidias contra Athanasii nomen molientibus Arianis, Sardicensis œcumenica synodus convocata est, cui duo Romani presbyteri Archidamus et Philoxenus cum Hosio Cordubensi episcopo, nomine ac vice Julii pontificis præfuerunt; in hac vero Athanasii fidei integritas vitæque sanctitas rursus ab universa synodo agnita est, et omnium suffragiis contra perfidos et catholicæ veritatis et Athanasii innocentiae inimicos comprobata. Sed quorsum hæc tam longe repetita, et ab altis revocata principiis? Nimirum, ut omnes intelligant, quam consentaneum et conveniens fuerit, ut opus S. Athanasii, cujus B. Hieronymus meminit, quod pii ac eruditi homines diu desiderarunt, et frustra quæsitum, veluti amissum ac deperditum complorarunt, cum nunc primum in lucem prodeat, illud vestro illustri nomine inscriptum, et vobis, eminentissimi Patres, dicatum in publicum edatur. Vos enim sacri illius senatus, qui magnum Athanasium ad B. Petri cathedram, ad centrum unitatis, ad fontem catholicæ communionis confugientem complexus est, fovit, tutatus est, vices tenetis et dignitatem; imo vero cum in vestrum clarissimum cœtum præter septem, nunc vero sex cardinales episcopos urbanos seu suburbicarios, selectissimi ex toto orbe juxta sacrorum canonum præscripta (3) a Romanis pontificibus cooptandi sint, admirabili divinæ Providentiæ in Ecclesia sua dirigenda ac gubernanda consilio, eo perducta res est, ut amplissimus vester ordo e tribus supremis in Ecclesia ordinibus, nempe episcopis, presbyteris et diaconibus S. R. E. cardinalibus compositus ex universo terra:um orbe, ut sanctæ Ecclesiæ canones provide sapienterque consuluerunt, selectis atque accessitis, non modo antiquum Romanum presbyterium repræsentet, sed Romanæ synodi, quæ a primis catholicæ fidei temporibus Romano pontifici gravissimis de rebus deliberanti semper aderat, et quam Græci ἐπιδημοῦσαν seu ἐνδημοῦσαν vocant, et ego vocabulo fortasse haud inepto præsentem dixerim, locum adeptus sit et auctoritatem: quin etiam, quod longe magis est, universalis quodammodo, et cœlestis, ut hoc nomine utar, concilii Romano pontifici continue assidentis præstantissimam nobis speciem pulcherrimamque imaginem exhibeat, et potestatem etiam non minima ex parte dignitatemque obtineat. Ad hæc accedit, quod tenuis hæc ingenii mei facultas, et in ecclesiasticis aliisque rebus labor et industria, quæcunque ea sit, quam sentio, quam sit exigua, tota vestra est, tum ratione muneris, quo fungor, tum electione voluntatis: ratione quidem muneris, quia abhinc biennium omnium vestrum suffragiis a secretis præclarissimi collegii vestri renuntiatus sum, et humanissima animorum vestrorum significatione exceptus; electione autem voluntatis, quia ego semper præstantissimum vestrum cœtum summo animi obsequio, et ea veneratione, qua par erat, prosecutus sum. Etenim a prima juventute, quamvis eo tempore assiduum apud duodecim viros, quos Rotæ auditores vocant, causis cognoscendis operam darem, de titulorum origine, qui a sancto Evaristo Romanis presbyteris distributi sunt, deque sacra liturgia, et de collectis seu elemosynis, aliisque rebus, quæ ad titulos, et ecclesias vestras pertinebant, libellum in publicam lucem emisit. Nec multo post, uno ex vestro collegio et generis nobilitate, et morum integritate eximio, qui jampridem ex hac mortali vita ad cœlestem patriam, ut sperare fas est, migravit, hortante ac suadente, vestrum sanctissimum nomen, vestramque auctoritatem, quæ quorundam improborum sermonibus impetebatur, tueri curavi prolixo opere scripto, quod nunquam prodivit in publicum, quia neque ratio temporum, quæ postea subsequuta sunt, neque reipublicæ utilitas, neque ulla ejusdem operis præstantia exigebat. Deinde vero singulari beneficentia sanctæ memoriæ Clementis XII credita mihi est custodia sanctioris archivi castri S. Angeli, et paulo post munus abbreviatoris de curia, quibus in muneribus, quoad potui, ea cura ac diligentia versatus sum, ut vos ipsi sæpius de me honorificentissimum testimonium perhibere non dubitaveritis. Interea vero iis temporum intervallis, quæ mihi a reliquis occupationibus concedebantur, multum operæ laborisque consumpsi in adornandis observationibus, longioribusque, si quando opus fuit, dissertationibus typis etiam in publicum editis, pro corrigendis ecclesiasticis Orientalium nationum libris, ut ex sententia congregationis nonnullorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalium, cujus ego a secretis ab eodem Clemente XII, pon-

(3) Concil. Trident. *De reform.*, sess. xxiv, cap. 1.

tificatus sui initio, cl. mem. cardinali Francisco Barberino postulante constitutus, et a sanctissimo domino nostro Benedicto XIV confirmatus sui, emendati in typographia sacræ congregationis de Propaganda Fide ad communem exterarum nationum utilitatem imprimerentur. Demum per eadem hæc tempora, quoties mihi demandatum est, et quantum ingenii mei imbecillitas aliæque occupationes sinebant, non defui in asserendis Romanæ Ecclesiæ juribus, defendendaque ejus dignitate et auctoritate, et potissimum in tuendo ejus dominio atque imperio in nobilissima ejus patrimonii parte, quæ aliorum armis occupata etiamnum immerito retinetur, donec sedatis tantorum bellorum motibus, et pacatis bellantium principum animis, per eum, qui mari et ventis imperat, ac tranquillitatem facit, spes melior Europæ et Romanæ Ecclesiæ rebus affulgeat. Quare intelligitis, eminentissimi Patres, mea omnia, qualiacunque sint, vestra esse, cum a primis juventutis annis omne meum studium, ingenium, operam, laborem atque industriam vestro nomini, et apostolicæ sedi penitus addixerim ac dicaverim. Ex his autem cognoscere potestis, quot nominibus vobis deberetur præclarum hoc magni Athanasii opus, in quo e Græco in Latinum vertendo, corruptis in locis, quoad valui, emendando, et nonnullis parvis notis illustrando auctoriq; suo asserendo non parum allaboravi. Ut vero munusculum hoc, quod vobis humillime offero, lubenti animo excipiatis, satis esse puto Athanasii nomen: hac una enim commendatione, certus sum vobis fore gratissimum. Nam eminentissimus Baronius, magnum ordinis vestri ornamentum et decus, in suis *Ecclesiasticis Annalibus* (4): « Adeo, inquit, post tot tantaque ejus pro recta fide certamina, Athanasii nomen posteris doctrinæ et sanctitatis fulgoribus clarum effulsit, ut quæque ipsius scripta non modo avide legerentur, sed singulari quadam reverentia colerentur. » Itaque nihil aliud mihi reliquum est, nisi ut Deum immortalem submissis precibus orem, ut vos diu sanos atque incolumes præstet cum supremo nostro, atque omnium fidelium pastore Benedicto XIV, catholicæ Ecclesiæ, plaudentibus omnibus, divinitus dato, qui quantum inter reliquos mortales dignitate ac potestate præeminet, tantum ingenio rerumque intelligentia præcellit: qui cum apostolici gradus sublimitate supra omnes sit, humanitate ac benignitate infra omnes esse videtur: qui me adhuc adolescentem singulari benevolentia complexus est: qui me non solum verbis, sed etiam præclaro exemplo suo, et ad juris tam privati quam publici notitiam assequendum, et ad hæc alia sanctiora studia, quæ in sortem Dei vocatos maxime decent, verbis suis jam olim impulit ac stimulavit: qui summus Ecclesiæ pontifex renuntiatus, postero electionis die, ut liberiores mihi ad eum aditus essent, inter familiares, qui ab intimo cubiculo sunt, primum omnium accivit, et triennio post a secretis sacræ congregationis super rebus consistorialibus declaravit: qui deum, cum rerum ecclesiasticarum scientiam, et sacrarum litterarum studia non modo in se amet ac diligat, sed etiam in aliis esse quam maxime cupiat, parvam meam bibliothecam præclaris suis operibus *De beatificatione et canonizatione servorum Dei, De Jesu Christi Matrisque ejus festis, De missæ sacrificio* liberaliter donatis instruxit, quo munere nihil mihi splendidius magnificentiusque esse duco. Valete.

Romæ Kalendis Junii 1716

Nicolaus ANTONELLUS

Ejusdem sac. Collegii et sac. Consistorii a secretis

(4) Ad an. 540, n. XI.

INDEX EORUM QUÆ IN PRÆFATIONE CONTINENTUR.

- § I. Laudantur bibliothecarum conditores, et præcipue cardinalis Franciscus senior, et alii e domo Barberina.
- § II. Codex Græcus, quo continetur opus S. Athanasii in Psalmos, cujus fuerit, et unde in Barberinam bibliothecam venerit.
- § III. — Descriptus fuit ex alio bibliothecæ Augustanæ, et e Græco in Latinum versus, hortante et. mem. cardinali Fraciscio Barberino juniore.
- § IV. Referuntur variae Psalmorum expositiones, seu commentarii sancto Athanasio ascripti.
- § V. Agitur de eisdem expositionibus, seu commentariis, ac primum de expositione, seu commentario, qui in bibliothecis Mediolanensibus et Venetis reperitur.
- § VI. Dissertitur de commentario in Psalmos edito a Patribus Benedictinis.
- § VII. Hunc commentarium esse Athanasii aliqui dubitant.
- § VIII. Tractatur de alio commentario sub nomine Athanasii lingua Illyrica seu Slavica scripto.
- § IX. Antreas Schottus et Lucas Holstenius commentarium, seu expositionem, quæ in publicum datur, S. Athanasio tribuerunt.
- § X. Commentarium hunc eundem esse, ac librum sancti Athanasii de titulis Psalmorum.
- § XI. Librum autem de titulis Psalmorum eundem fuisse ac librum Interpretationis Psalmorum, cujus meminit Nicæna synodus secunda, diversum autem ab Epistola ad Marcellinum.
- § XII. Et quidem Athanasii esse nostrum commentarium præter testimonium Schotti et Holstenii probatur etiam ex eo, quod auctor Hebraica nomina accurate interpretatur, et sensum allegoricum seu mysticum Psalmorum exponit.
- § XIII. Non Philo Alexandrinus primus editi Dictionarium Hebraico unum nomen, eorumque interpretationem.
- § XIV. Deinde Origenes interpretatus est nomina Hebraica Novi Testamenti.
- § XV. Allegorica sacrarum Scripturarum interpretatione qui primi omnium usi sint.
- § XVI. Schola Alexandrina secuta est allegoricam Scripturarum interpretationem.
- § XVII. Therapeutæ, quos Christianos fuisse antiqui Patres, et plures recentiores scriptores crediderunt, allegoricas Scripturarum interpretationes amplexi sunt.
- § XVIII. Allegorici Scripturarum interpretatio in Oriente obtinuit, eaque laudatur, dummodo in ea modus servetur.
- § XIX. Allegoricus seu mysticus Scripturarum sensus auctoritate Novi Testamenti asseritur.
- § XX. Terullianus et Cyprianus, alique allegoricam et alteram Scripturarum expositionem approbarunt.
- § XXI. Allegoricus Psalmorum sensus Christianorum proprius est.
- § XXII. Quæ enim in Veteri Testamento scripta vel gesta sunt, in figura fuerunt rerum quæ in Novo fieri, vel evenire debebant.
- § XXIII. Interpretatio Psalmorum de Christo Domino ejusque Ecclesia primis Christianæ religionis sæculis probata ac recepta est, non solum in Oriente, sed etiam in Occidente.
- § XXIV. Vetus etiam Synagoga sensum litteralem et spirituales in sacris Scripturis agnovit.
- § XXV. Apud Patres autem Veteris Testamenti aliqua traditio fuit de mystico Scripturarum sensu.
- § XXVI. Moyses, prophetae atque sancti Veteris Testamenti non Judicium Kabalum a Deo edocti fuerunt, sed aliqua ex parte cælestia mysteria et arcana Scripturarum sensum agnoverunt.
- § XXVII. Cur antiqui Orientalis Ecclesiæ Patres spirituales ac mysticum Scripturarum sensum potius quam litteralem exposuerunt.
- § XXVIII. Ariana aliæque hæreses postea enatæ in causa fuerunt, cur deinde Patres ejusdem Orientalis Ecclesiæ ad litteralem Scripturarum sensum explicandum animum appulerint: qua in re maxime floruit schola Antiochena.
- § XXIX. Allegorica interpretatio maxime convenit libro Psalmorum: clavis autem spiritalis, et allegorici sensus in Psalmis est cujusque psalmi titulus.
- § XXX. Ex antiqua divisione Psalmorum per versiculos vetustæ nostræ expositionis seu commentarii probatur.
- § XXXI. Usus rubricæ titulorum vetustatem ejusdem commentarii comprobatur.
- § XXXII. Quod aliqua, quæ Athanasii nomine feruntur, in eo non reperiuntur, non ideo magno Athanasio abjudicandus est.
- § XXXIII. Neque etiam aliquid in contrarium colligi potest ex eo quod beata Maria ^{Quædam} dicitur.
- § XXXIV. Ex mystica interpretatione tituli Psalmorum « Pro ocuua » ad Athanasium commentarium potius pertinere, quam adimi ipsi debere, ostenditur.
- § XXXV. Ex interpretatione psalmi cxxv aliud argumentum affertur pro adjudicando commentario, de quo agitur, magno Athanasio.
- § XXXVI. Item ex iis quæ dicuntur in expositione psalmi cxxxiii de majori diei longitudine.
- § XXXVII. Similiter ex aliis pluribus indicis et argumentis.
- § XXXVIII. Denum id evincitur ex collatione nostri commentarii cum aliis operibus beati Athanasii.
- § XXXIX. Causa, et occasio exponitur, cur opus beatissimi Athanasii nunc in publicum edatur.

PRÆFATIO.

I. Neminem esse puto qui non existimet, bene de humano genere meritos esse eos principes viros, qui sedula cura ac diligenti studio libros ac scripta doctorum hominum conquisiverunt, eosque undequaque collectos in bibliothecis magnifice exstructis servarunt, ut scientias, inventa, et vitæ subsidia hominum memoriæ traderent, et sapientum monita, prudentum consilia, et clarorum virorum dicta, et facta, et cogitationes ipsas ad posteros transmitterent, quibus edocti atque eruditi melius sapientiusque vitam instituerent, eamque utilius commodiusque transigerent. Hac autem gloriæ laude cum plurimi superiori ætate floruerint, inter eos utique summum locum obtinet cardinalis Franciscus, alique e Barberina domo, qui doctos atque excellentes viros e remotis regionibus accessitos in domo sua tanquam in tranquillissimo portu retinuerunt, summis beneficiis cumularunt, redivitibus auxerunt, dignitatibus ornarunt. Horum autem opera atque cura non solum libros typis impressos, sed etiam codices manuscriptorum Græcos, Latinos, Arabes maximo in numero omnibus ex partibus summa impensa collectos in magnificentissima biblio-

theca collocarunt. Nam ex ea typis impressi in lucem prodierunt præclari scriptores, qui in tenebris delitescebant, veluti Georgius Pachymeres, Stephanus Byzantius *De urbibus*, S. Nilus, aliique: nonnulli vero emendatiores correctioresque in publicum emissi sunt, hortantibus, aut codices et sumptus commo-
dantibus cardinalibus, et principibus Barberinis, qui communi litterarum litteratorumque hominum utilitati semper studuerunt, eosque et opera et censu, quantum in se fuit, juvarunt.

II. Inter alios autem pretiosos codices quos Barberina bibliotheca servat, exstat codex Græcus, ea forma quam in *quarto* vocant, chartaceus, non calligraphia seu characteris pulchritudine, qui recens et informis est, sed re quam continet præstantissimus. Etenim eo continetur interpretatio Græca Psalmorum sanctissimi Patris atque archiepiscopi Alexandrini Athanasii. Codex apographus est, descriptus ab Andrea Schotto, inclyto Societatis Jesu alumno, seu potius ejus jussu ab amanuensi ex altero codice bibliothecæ Augustanæ. Hunc postea codicem in potestatem venisse puto Lucæ Holstenii, qui hæredem ex asse instituit clarissimum cardinalem Franciscum Barberinum seniore, et deinde ex illius hæreditate in Barberinam bibliothecam translatum fuisse. Doctissimus autem vir Holstenius, se ipse Andreas Schottus, singulis paginis Græcæ interpretationis S. Athanasii paginam Psalterii Græco Latini typis impressi inseruit, adeo ut unicuique psalmo Græca sanctissimi episcopi interpretatio e regione, seu ex adversa facie posita respondeat. Præterea idem eruditissimus vir Holstenius principio codicis inscriptionem in fronte totius libri ponendam, cum in publicum, ut forte sibi faciendum proposuerat, ederetur, et brevem præfationem Latinam ascripsit, quam ego hoc loco, ne tanti viri eruditus lector elucubratiunculam desideret, ascribam; ea autem ita se habet:

LECTORI SAL. LUCAS HOLST.

Scripterunt, ut nemini hodie ignotum, ex antiquioribus Patribus in Davidis Psalterium commentarios eruditos plurimi in calena Græcorum Patrum singulatim enumerati, in primis Origenes, et Eusebius Cæsareæ Palæstinæ episcopus: mox Theodorus Heracleotes: item Asterius Scythopolita: item Apollinaris Laodicensis versibus, credo, heroicis, qui leguntur: denique Didymus Alexandrinus, sed qui partem interciderint partem: tum vero maxime perspicue et quam præstantissimam, quam nunc dumus, S. Athanasius conscripsit, sed in tenebris hactenus sepulta jacuit, ac latuit, eruta nunc tandem in lucemque revocata industria Andrea Schotti, Societatis Jesu presbyteri, ex Augustana, vere augusta bibliotheca, unde velut ex equo Trojano boni multi exierunt scriptores Græci, antea delitescentes, idque auspiciis viri illustri Marci Velseri reipubl. duumviri, et optime de studiis patriæque meriti, et opera Davidis Hoesch. Augustani, cui Appiani Illyrica, multaque Chrysostomi, Basilii Magni, Nysseni accepta serimus. Psalmos etiam hymnosque Salomonis Græce ad parentis Davidis regii vatis exemplum compositos hinc habemus, ab eodem revocatos in apertam lucem, qui et Photii patriarchæ vastam dedit scriptorum ab illo lectorum Bibliothecam: item de patribus sanctis quasdam Basilii epistolæ versionesque meliores: item sancti Cyrilli in Pentateuchum Mosi, et Isidorus Pelusiota epistolæ prope sexcentas et Vaticanæ Pont. Max. bibliothecæ. Consule itaque, mi lector, boni viri S. Athanasii Psalmorum ad verbum interpretationem, et cum reliquis ejusdem sanctissimi viri comparare grave ne sit, ut partem legitimum nimisque diu in tenebris jacentem. Vale.

Ita præfatio, cui inscriptio Græco-Latina ab ipso Holstenio vel ab Andrea Schotto præposita est hujusmodi:

ΕΙΣ ΨΑΛΤΗΡΙΟΝ ΠΡΟΦΗΤΟΥ ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΤΟΥ ΔΑΒΙΔ

Ἐρμηνεία τοῦ ἁγίου Πατρὸς ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

IN DAVIDIS REGIS AC PROPHETÆ PSALMORUM LIBRUM

S. ATHANASII ARCHIEPISC. ALEXAND. METAPHRASIS

Eruta nunc primum ex Augustana Bibliotheca ab

Andrea Schotto Societatis Jesu.

III. Codex autem, quo usus est Andreas Schottus, an Augustæ Vindelicorum nunc exstet, me latet. Illud certum est, in catalogo Græcorum codicum qui sunt in bibliotheca reip. Augustanæ Vindelicæ, quem in lucem edidit David Hoeschelius anno 1595, nulla mentio est de commentariis S. Athanasii in *Psalmos*, et cum per amicum scribi ad homines eruditos Augustæ commorantes curaverim, ille responsum se accepisse mihi retulit, nullum ibi codicem hujusmodi reperiri. Neque etiam mihi compertum est an Lucas Holstenius, vel Andreas Schottus ante illum in animo habuerit, interpretationem, seu metaphrasin S. Athanasii duntaxat, an vero Græcam et Latinam in lucem edere. Profecto cum anxie perquisivissem, an usquam translatio Latina exstaret, neque in laudato codice, neque in tota bibliotheca Barberina versionem ullam Latinam invenire mihi contigit. Itaque hortante atque stimulante cl. mem. cardinali Francisco Barberino, qui, exemplo suorum majorum, et præcipue alterius cardinalis Francisci patris sui erga litteras optime animatus singulari me benevolentia complectebatur, opusculum sanctissimi doctoris, ut melius potui, erat enim codex mendosus, e Græco in Latinum verti. In versione autem adornanda Latini sermonis puritatem, et styli elegantiam secutus non sum, sed beatissimi archiepiscopi metaphrasin de verbo ad verbum transferre curavi, et ut Græce aiunt, κατὰ πῶδα, veritus ne dum verborum lenocinia

sequor, a sententia, et mente sanctissimi doctoris discederem. Albertus Fabricius scribit Hamburgi in bibliotheca Joannea exstare manuscriptam versionem Latinam S. Athanasii in *Psalmos* elaboratam ab Elia Ehingero, qui codice Græco bibliothecæ Augustanæ usus est. An illa translatio sit hujusce commentarii, seu metaphrasis, quam nunc in lucem damus, an vero alterius omnino diversæ, certo statuere non ausim, cum ad manus meas non pervenerit. Sed si conjectura agere licet, verosimillimum quidem est, hujusmodi commentarium S. Athanasio ascriptum aliis jam in lucem editis minime esse dissimilem; nam si secus foret, id ipsum animadvertere, ac lectoribus suis indicare, ut in sua *Bibliotheca* passim facere solet eruditissimus æque ac diligentissimus vir, non prætermisisset.

IV. Sed quoniam idem Albertus Fabricius varias Psalmorum expositiones, quæ S. Athanasio tribuuntur, recenset (5), operæ pretium est ejus verba hoc loco referre: « Expositiones in *Psalmos*, » ait loquens de operibus sancti Athanasii, « quarum exigua apospasmata quædam verterat Politianus, atque priores editiones Græcæ et Latinae exhibuerant, Daniel item Barbarus nonnulla et Corderius vulgaverant in cætenis Patrum ad *Psalmos*: sed Benedictini longe copiosiores in totum Psalterium, licet nec ita plenas, aut integras, e codicibus Regiis et Colbertinis catenarum, et expositionum in *Psalmos* offerunt p. 1009-1239. Mediolani in bibliotheca Ambrosiana occurrunt commentaria Athanasii in *Psalmos* Græce descripta ex codice bibl. Scorialensi, et Latine reddita sive ab Antonio Giggeo, sive alio quodam. Ex illis argumentum in *Psalmos* dignum lectu et supplementa quædam commentariorum dedit Montfauconius in *Collectione nova Patrum*, tom. II, pag. 70-101. Animadvertendum est, inquit idem vir clarissimus in *Diario Italico*, p. 12, alium etiam commentarium in ista bibliotheca, nec non in Museo Justiniano Venetiis (adde pag. 69) occurrere, qui Athanasii nomen præfert, at Athanasii magni esse nequit. Istius initium est: Μακάριος ἀνὴρ... αὐτῆ ἡ προφητεία πληροῦται εἰς τὸν Ἰωσήφ τὸν Ἀριμαθαῖος. Athanasius in *Psalmos* ex versione Latina Eliæ Ehingeri, qui codice Græco bibliothecæ Augustanæ usus fuit, exstat ms. in bibliotheca Joannea hujus urbis Hamburgensis. Habuit etiam Athanasii in *Psalmos* commentarium Græce descriptum Wagenesii δ μακαρίτης, unde asservat eundem Lipsiæ in patria mea thesaurus librarius amplissimi senatus. Expositionem Athanasii in *Psalmos* Serviana lingua (est hæc Slavica dialectus) ms. in bibliotheca S. Salvatoris Bononiæ, atque Arabice una cum *Epistola ad Marcellinum* in bibliotheca Ambrosiana codice 300 annorum memorat idem Montfauconius ad Athanasium tom. I, pag. 1005 et 1006. Fragmenta commentariorum Athanasii in *Psalmos* a Petro Felckmanno collecta e Nicetæ metropolitæ Heracleæ συναγωγῇ ἐξηγήσεων in priores psalmos 72 manuscripta in bibliotheca Palatina, pag. 1241-1262, lib. II, pag. 511. » Hactenus Fabricius.

V. Quamobrem, cum plures sint Psalmorum expositiones, quæ S. Athanasii nomen inscriptum præ se ferunt, necesse est paulum aliquid de illis disserere, quo magis compertum fiat, an ea, quam in lucem damus, tanquam genuinum ejus opus sanctissimo Doctori sit ascribenda. Ac primum verba faciam de illa que Mediolani in bibliotheca Ambrosiana, et Venetiis in bibliotheca Justiniana reperitur. Hanc autem sancto Athanasio adjudicat Pater Montfauconius, existimatque vel falso Athanasii nomen inscriptum esse, vel alterius Athanasii fuisse magno Athanasio recentioris. Nam in admonitione quæ proposita est supplemento commentariorum in *Psalmos* in *Nova collectione Patrum et scriptorum Græcorum*, talia scribit: « Lectorem monere juvat, commentarium alium Athanasii nomine ferri in bibliotheca Justiniana Venetiis, inque Ambrosiana Mediolani, prorsus diversum ab edito, cujus initium: Ἡ μὲν προφητεία πληροῦται εἰς τὸν Ἰωσήφ τὸν Ἀριμαθαῖον. sed cum a nemine scriptorum memoretur, vel alterius nostro gentilis opus fuerit, vel Athanasium illum magnum ementitur. » Et in *Diario Italico* (6) recensens codices a se in bibliotheca Ambrosiana inspectos: « Animadvertendum est, inquit, alium commentarium in ista bibliotheca, nec non in Museo Justiniano Venetiis occurrere, qui Athanasii nomen item præfert: at Athanasii magni esse nequit. Germanum enim singulis ferme paginis multis post Athanasium sæculis patriarcham Constantinopolitanum memoratum novimus. Istius initium est: Μακάριος ἀνὴρ, » etc. Et in eodem *Diario* loquens de bibliotheca Justiniana ait: « Adest quoque commentarius Athanasii in *Psalmos*, cujus scriptor, vel Athanasium ementitur, vel alius ὁμώνυμος est titulus: Βίβλος τοῦ προφητῆναπατος Δαβὶδ, καὶ θελοῦ ὁμογράφου, *Liber prophetæ regis, ac divini hymnorum scriptoris Davidis*. Post hæc: Ἐξήγησις τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Ἀθανασίου. *Expositio S. Patris nostri Athanasii*. Idem commentarius est, atque ille de quo in Ambrosiana supra. » Et quoniam erit fortasse aliquis rerum ecclesiasticarum studiosus, qui commentarium, cujus locis supra laudatis meminit Montfauconius, si non totum, certe ex parte inspicere desiderabit; haud ingratam me lectori rem-facturum credidi, ut suam de eo sententiam tutius ferre possit, si ex eodem commentario expositionem in primum S. regis Davidis psalmum hoc loco ascripserim; eam quidem scriptam inveni in pagella inserta in nostrum codicem, et minime cum aliis codicis paginis assuta et conglutinata. Quod eo libentius facio, quia in expositione, quam in publicum edere statui, manca est interpretatio primi psalmi. Itaque illius loco supplementi vice hæc erit, quæ talis est.

(5) Lib. v *Bibl. Græc.*, pag. 304 (vet. edit.).

(6) Cap. 2, pag. 12.

Ψαλμ. Α'.

A

Psalms. I'

1. Μακάριος ἀνὴρ ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσεβῶν, καὶ ἐν ὁδῷ ἀμαρτωλῶν οὐκ ἔστη, καὶ ἐπὶ καθέδρᾳ λοιμῶν οὐκ ἐκάθισε.

2. Ἀλλ' ἦ ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ μελετήσει ἡμέρας καὶ νυκτός.

3. Καὶ ἔσται ὡς τὸ ξύλον τὸ πεφυτευμένον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων.

4. Ὁ τὸν καρπὸν αὐτοῦ δώσει ἐν καιρῷ αὐτοῦ.

5. Καὶ τὸ φύλλον αὐτοῦ οὐκ ἀπορβύσεται,

6. Καὶ πάντα ὅσα αὐτῷ ποιήσῃ κατευδωθήσεται.

7. Οὐχ οὕτως οἱ ἀσεβεῖς, οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἡ ὡσεὶ χυοῦς, ὃν ἐκρίπτει ὁ ἀνεμὸς ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς.

8. Καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἀναστήσονται ἀσεβεῖς ἐν κρίσει, οὐδὲ ἀμαρτωλοὶ ἐν βουλῇ δικαίων.

9. Ὅτι γινώσκει Κύριος ὁδὸν δικαίων, καὶ ὁδὸς ἀσεβῶν ἀπολείπεται.

ATHANASHI INTERPRETATIO

1. Ἡ μὲν προφητεία πληροῦται εἰς τὸν Ἰωσήφ τὸν Ἀριμαθαῖον, ὅτε μὴ συμπαρεγένετο τοῖς Ἰουδαίοις, ἠλίκα πονηρὰ ἐβουλεύοντο. Τὸ δὲ ἴδιον τοῦ λόγου μακαρίζει πάντα ἀνθρώπων τὸν μὴ συνεδριάζοντα, μηδὲ συμπαραινοῦντα τοῖς κακὰ βουλευομένοις, τούτέστι ἀπαύτως.

2. Οὕτε γὰρ ἄλλως κατορθοῦται ἀρετῇ, καὶ ἀποχῇ κακῶν, εἰ μὴ διὰ μελέτης τῶν θείων Γραφῶν.

3. Ὡς γὰρ τὰ ξύλα ἐστῶτα παρὰ τοῖς ὕδασι ἀεὶ θάλλουσι, οὕτως ὁ ἀρθεύμενος τῇ τῶν Γραφῶν μελέτῃ ἀναθάλλει τὸν νοῦν αἰεὶ, καὶ ὑγιαν τὴν διάνοιαν κέκτηται: ξύλον δὲ λέγει τὸν σταυρὸν τοῖς ὕδασι κολυμβήθρας περιεχόμενον, καὶ θάλλοντα (7) τοὺς φωτισμένους.

4. Τῷ γὰρ ἰδίῳ καιρῷ ἐκαρποφόρησεν ὁ σταυρὸς τὴν ἡμῶν σωτηρίαν, τούτέστιν τὸν βότρυν τῆς ἡμῶν σωτηρίας καὶ ζωῆς.

5. Φύλλα τοῦ σταυροῦ οἱ πιστοὶ, ὡς ἐπ' αὐτοῦ γεννώμενοι, καὶ ἐν αὐτῷ μένοντες οὐκ ἀπορβύσονται.

6. Πάντα γὰρ ὅσα διὰ τοῦ σταυροῦ γίνονται κατευδοῦνται. Προκόπεται γὰρ, καὶ ἐνέσθη, καὶ πέρας οὐκ ἔχει ἡ πίστις, ἡ ἐλπίς, καὶ ἡ ἀγάπη.

7. Οὐδὲν γὰρ τῶν τῶν σταυροῦ παρὰ αἰρετικοῖς ἢ Ἰουδαίοις ἢ Ἕλλησι κρατεῖ, καὶ καρποφορεῖ. Ἀλλ' ὡσπερ ὁ χυοῦς σκορπιζέται· οὕτως οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τῆς ἀνοίας, καὶ ἀπιστίας ἀπέστησαν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀνεβδιδίπθησαν διὰ πάντα τῆς γῆς.

8. Οἱ γὰρ μὴ γινώσκοντες, ἢ σέβας Θεῷ μὴ προσφέροντες, μετὰ τὴν ἀνάστασιν εὐθύνως οὐκ ἀπαιτοῦνται, ἔχουσι γὰρ τὴν ἀπόφασιν αὐθαίρετον· οὐδὲ γὰρ εὐρίσκειται ἐν αὐτοῖς ἔργον δικαιοσύνης.

9. Ἐγνωσταὶ γὰρ τῷ Θεῷ, καὶ ἡ τῶν δικαίων ὁδὸς, καὶ ἡ τῶν ἀδίκων· καὶ τὴν μὲν σώζει, τὴν δὲ βδελύττεται, καὶ ἀπορρίπτει ὡς ἄχρηστον.

VI. Nunc vero agendum est de altera Psalmorum expositione magno Athanasio ascripta, quæ a clarissimis PP. Benedictinis cum aliis operibus sanctissimi archiepiscopi in lucem edita est. De hac vero iidem Patres in admonitione quæ initio primi voluminis legenti occurrit, ita præfatur: « Expositiones S. Athanasii in Psalmos sistimus, lector erudite, illas scilicet diu expetitas, a multis laudatas antiquæ, mediæ, infimæ ætatis auctoribus. Quarum ἀποσπασμάτια quædam in prius editis exstabant. Utrum vero hi commentarii idipsam sint, quod liber *De titulis Psalmorum* ab Hieronymo laudatus, ut nuperi cujusdam fert opinio, non satis exploratum est; id sane si verum esset, non commode satis inscriptio posita fuisset, cum non de titulis modo, sed etiam de versiculis omnibus hic agatur. » At enim hujusmodi opus, quod Patres Benedictini, ut germanum, et genuinum M. Athanasii fetum in publicum emiserunt, an ejusdem sancti sit, nonnulli eruditi viri, qui illud attentius expenderunt, maxime dubitarunt. Sensit id Montfauconus, qui curam suam atque diligentiam in adornanda operum S. Athanasii editione summa cum læude collocavit; ideo cum supplementum ejusdem expositionis in *Nova Bibliotheca Patrum* postea ederet, hæc scripsit (8): « Supplementum expositionum in Psalmos ex codice Ambrosiano, dum Meliolani ageremus,

(7) Leg. θάλλοντα, germinantem.

(8) Tom. II, pag. 69.

exscripsimus. Estque codex ille recens ab antiquiori Scorialensi desumptus. Nam ut in Athanasii edito, a nobis haud ita pridem adornato, monuimus, expositiones illæ Athanasii non omnibus suis partibus, et numeris absolutæ sunt, sed amanuensium ausibus passim truncatæ, et in compendium redactæ: quædam etiam ex catenis erutæ. Nihil moror scriptorem nuperum, qui expositiones illas in *Psalmos* non esse Athanasii præpropere pronuntiavit; sed nulla oblata negandi ratione. Nihil ille curavit, imo potius dissimulavit, hoc operis, omnibus post Athanasium sæculis, Athanasii nomine, allatis plerumque locis, ut in hodierno commentario exstant, a plerisque scriptoribus memorari: nihil movit affinitas styli, verbaque frequentia Athanasiani usus, nihil codicum, unde prodierunt, vetustas; quæ sane accurato censori, antequam sententiam ferret, serio erant excutienda. Verum ille nasuti se critici partes egisse putavit, cum, missa importuna illa investigandi et disquirendi opera, incunctanter pronuntiavit: *Non sunt Athanasii*; cui nos pari facilitate reponimus: *Sunt Athanasii*; a qua re denuo comprobanda nos exemisti, dum nihil affers, quo tot scriptorum testimonia, totque alia γνησιότητος argumenta convellas. Nemo sane nobis dicam impingat, quod ex affecta vel præjudicata opinione spuria vel dubia opera pro germanis et assertis dederimus; nam pro virili, et ut æqui ratio postulabat, νοθείας, vel γνησιότητος notas quibusque præmissimus. Ac licet cuique liberum sententiæ adversum nos ferendæ arbitrium mittamus, si quis tamen hanc provinciam adeat, nonnisi excussis argumentis, et notis, quas pro facultate tractatibus singulis præmissimus, iudicis et censoris partes occupet. »

VII. Postea vero severiorem censuram in commentarium *super Psalmos*, et in alia opera in sacram Scripturam Athanasii nomine a PP. Benedictinis seu P. Montfaucono edita tulit Casimirus Oudinus in hunc modum (9): « Quis credat unquam magnum Athanasium, in omni vita tot exsiliis, fugis et persecutionibus agitatum, tantum habuisse otii, ut commentarios in *Psalmos*, *Jobem*, *Cantica*, *Evangelium Matthæi*, et *Lucæ*, *Epistolam ad Hebræos*, et expositionem in *Symbolum* scriberet? Sunt hæc nugæ, et commenta recentioris Græciæ antiquis incognita scriptoribus, quorum nullus veterum mentionem unquam fecit. Miror Benedictinis monachos ita pueros fuisse, ut excerptis istis et commentariis adhibeant fidem, dubio procul, ut in hac nova sua editione, novum aliquid, licet falsum magni Athanasii produxisse videantur. Commentarius in *Psalmos* eductus ex recentiori bibliothecæ Ambrosianæ codice, qui trecentorum annorum non est, quique rectius multo ob codicis novitatem Athanasio patriarchæ Constantinopolitano tribueretur, qui sub Andronico seniore circa annum 1500 floruit, cujus ætatem refert. Imo alter commentarius in *Psalmos* in eadem bibliotheca longe prolixior sub Athanasii ejusdem nomine, quem tamen ipsius non esse evincunt citationes Patrum Athanasio recentiorum, uti fatetur ipse Bernardus de Montfauconio in *Diario Italico*, cap. 2, pag. 42, ubi Germanum multis post Athanasium sæculis patriarcham Constantinopolitanum memoratum refert. » Hæc convicia potius quam censuram acriori stomacho evomuit vir a catholicæ religionis castris transfuga et rebellis, cujus refellendæ audaciæ provinciam Benedictinis Patribus relinquo. Verum illud prætermittendum non est, quod superius admonui: commentarios in *Psalmos* Athanasii nomine ab ipsis editos ad magnum Athanasium non pertinere, non ejus unius iudicium est, sed aliorum etiam doctorum virorum, qui in legendis sanctissimi archiepiscopi aliorumque veterum Patrum operibus versati sunt. Tillemontius, ut alios omittam, vir singularis eruditionis, affirmat (10), se in commentariis, de quibus agitur, aliqua aliorum scriptorum loca, quam Athanasii, cui tribuuntur, observasse. Sed hactenus de commentariis *super Psalmos* a PP. Benedictinis in publicam utilitatem evulgatis; nunc de Slavica seu Illyrica Psalmorum interpretatione, in qua itidem Athanasii nomen inscriptum occurrit, aliquid mihi dicendum superest.

VIII. Exhibet in suo *Diario Italico* (11) clar. vir Pater Bernardus Montfaucon notam codicum cœnobii Canonicorum Regularium S. Salvatoris. Inter cæteros autem commentarium in *Psalmos* sancti Athanasii Slavica lingua scriptum his verbis enuntiat: « Codex non spernendæ vetustatis, in quo psalmi character Slavico. » In admonitione autem, quæ præmittitur *Expositioni Psalmorum* sancti Athanasii, quam in parte secunda tomi primi operum ejusdem sanctissimi Doctoris ipse edidit, talia habentur: « Narrat Gabriel Grodecus, Danticanus, professor Hebraicæ linguæ in academia Lipsiana, vir doctus, ac necessitudine mihi conjunctus, exstare in bibliotheca S. Salvatoris Bononiensis in codice perantiquo expositionem Athanasii in *Psalmos* Serviana lingua, quæ est Slavica dialectus, sunt autem Servii Mysiæ superioris populi, nec ambigo ex his nostris expositionibus Slavice versam fuisse. » Sed fallitur vir eruditus: iste enim commentarius Slavica seu Illyrica, non autem Serviana lingua scriptus est; neque est in Slavicum dialectum translatus ex Græcis expositionibus, quas ipse inter opera S. Athanasii edidit, sed idem est ac ille qui Græcis litteris ac verbis scriptus et compositus Venetiis in Justiianeæ, et Mediolani in Ambrosiana bibliotheca reperitur, et quem, ut paulo ante dixi, non esse Athanasii, P. Montfaucon affirmat. Equidem hujus commentarii initium, nempe orationem quæ commentario præponitur, et expositionem

(9) *Comm. de script. Eccl.*, tom. I, sæc. IV, c. 8, *Diss. de op. S. Athan.*, pag. 381.

(10) *Mém. eccl.*, tom. VIII, pag. 257.

(11) Cap. 27, pag. 407.

in primum psalmum dabo, quam nactus sum et opera et cura reverendissimi P. abbatis Migliavacca, Canonici Regularis ordinis S. Salvatoris, qui etiam se ab aliis audivisse mihi narravit : P. Montfauconium, cum per Bononiam iter faceret, monasterii S. Salvatoris bibliothecam adivisse, atque in ea inspectis antiquis codicibus manuscriptis, quibus bibliotheca illa præstat, cum hunc de quo agitur autente considerasset, suasisse bibliothecario, ut nomen Athanasii deleteret, atque in fronte codicis ascriberet nomen S. Cyrilli Alexandrini; et quidem ut ab amico sibi novissime significatum esse asserebat, nunc in parva scheda, quæ in eodem codice existit, recentiori caractere scriptum legi nomen S. Cyrilli episcopi Alexandrini; in tegmine autem codicis adhuc remanere nomen Athanasii. Qua de causa autem eruditus vir id faciendum censuerit, me latet. Itaque cujuscunque auctoris commentarius ille sit, me rem gratam curioso lectori facturum existimo, si ejus initium Illyrica, et Latina lingua hoc loco, ut paulo ante pollicitus sum, exhibeam (12).

Ter sancta Trinitas totius mundi adjuva, et dirige cor meum ad incipiendum cum intelligentia, et finiendum opus bonum a Deo inspirati hujus libri, quem sanctus Spiritus per os David eructavit, et quem aggredior recitare. Agnoscens vero meam ignorantiam, adoro te exorans, et tuum auxilium invoco, Domine Jesu Christe, doce intellectum meum non in sermonibus laborum oble-

ctari, sed in cognitione eloquiorum gaudere, et præparare me ad facienda opera, quæ disco et loquor, ut bonis operibus illuminatus, in tuo judicio dextere partis particeps fiam. Et nunc Domine, benedic, ut ex corde producto suspirio, lingua canam :

Beatus vir qui non abiit in consilium impiorum, etc.

PSALTERIUM DAVID REGIS SANCTÆ CIVITATIS FILII JESSE ET JUDEÆ SECUNDUM PROGENIEM PRO PRIMO ALLELUIA INITIUM PRIMI LIBRI, QUI EST APUD JUDEOS PSALM. I.

1. Beatus vir, qui non abiit in consilium impiorum, et in via peccatorum non stetit, et in cathedra pestilentiae non sedit.
2. Sed in lege Domini voluntas ejus, et in lege ejus meditabitur die ac nocte.
3. Et erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum :
4. Quod fructum suum dabit in tempore suo.

5. Et folium ejus non defluet,
6. Et omnia quaecunque fecerit, prosperabuntur ei.
7. Non sic impii, non sic, sed tanquam pulvis, quem projicit ventus a facie terræ.
8. Ideo non resurgent impii in judicio, neque peccatores in consilio justorum.
9. Quoniam novit Dominus viam justorum, et iter impiorum peribit.

ATHANASII COMMENTARIUS IN PSALMOS.

Psalmus David 1.

1. Prophetia hæc adimpletur in Josepho ab Arimathæa, quoniam non venit ad Judæos, qui in Christum insidias faciebant. Proprietas autem sermonis hujus beatum dicit omnem hominem, qui non communicat, nec se immiscet iniqua consilia agentibus, aut aliquem injuste persequentibus. Quod vero additur: *Et in via*, viam esse præsentem vitam asserit; nos enim viventes ad interitum vitæ sensim accedimus.

2. Alter enim non instruetur homo, ut recedat a malo, nisi se exercuerit lectione librorum, ac doctrina sapientum.

3. Nam prout ligna plantata ad aquas semper sunt amœna, ita intellectus sacra librorum doctrina irrigatus pulchre floret, et salutare semper cogitationes habet. Lignum etiam hoc dicitur crux fontibus baptismalibus circumdata, per quam nos lætificamur ac illuminamur.

4-6. In tempore suo fructificavit crux nostram salutem : fructus utpote vivaces, et folia crucis sunt fideles, qui per illam muniti, et in illa permanentes, non decidunt seu non defluunt ab eadem : omnia enim, quæ propter crucem seu Christi passionem fiunt, prospere succedunt.

7. Crux enim illa, quæ ab hæreticis, Judæis, et ethnicis non colitur, apud eos non fructificat, sed tanquam pulverem eos dissipat. Sic Judæi cum ob incredulitatem ac insipientiam defecissent a Christo, dispersi sunt per universam terram.

8. Nam qui Deum non agnoverunt, vel solam hanc impietatem secum ferentes, post resurrectionem de aliis causis non interrogabuntur; jam enim habebunt damnationem libere per semetipsos volitam, nec inveniatur in ipsis ullum opus justitiæ.

9. Noscit enim omnem viam tam justorum quam injustorum, et primos quidem salvat, alteros vero damnat, ac a se rejicit, utpote inutiles.

IX. Age vero, quoniam locus hic jam postulat, de auctore expositionis quam Athanasio in Barberino codice ascriptam nunc primum in lucem trado, verba faciamus. Profecto ut eam magno Athanasio tribuendam existimem, primum moveor judicio duorum doctissimorum virorum Andrea Schotti, et Luca Holstenii, quorum alter ex antiquo codice Augustanæ bibliothecæ describendam curavit; alter vero non solum præfationem, brevem quidem, sed admodum elegantem, et tanto viro dignam ascripsit, sed ulterius hoc Athanasii opus inter cætera sanctissimi doctoris præcipue excellens, et eximium esse censuit, et ut verbis Tillemontii utar (13), *comme le chef-d'œuvre de S. Athanase*. Etenim an. 1627 cum accepisset novam operum S. Athanasii editionem Parisiis adornari, septem homilias S. Athanasii nomine inscriptas, quæ adhuc lucem non viderant, ad typographum Parisiensem misit. qui ea de re lectorem monuit his verbis : « Postremo vir eruditus Lucas Holstenius, Hamburgensis, postquam nos

(12) Exhibet ille quidem hoc loco initium commentarii Illyrica et Latina lingua; nos vero Latinam tantum versionem et interpretationem exhibemus. Si quis est curiosus lector, et Slavica linguæ peritus, illud videat in Romana edit., p. xix.

(13) *Mém. eccl.* tom. VIII, p. 150, not. 110 sur S. Athanase.

admonuisset, habere se e Regia et Oxoniensi bibliotheca, et e manuscripto etiam codice R. P. Sirmondi e Societate Jesu homilias numero septem nondum editas, quas Latine convertisset, rogatus a nobis lubenti animo concessit, ut eas, quia serius hoc rescivimus, veluti per appendicem posteriori tomo subjiceremus. » His autem septem homiliis, quas vir eruditione æque ac pietate eximius in Latinum verterat, epistolam ad lectorem præmisit, eam exorsus in hunc modum (14) : « Cum divi Athanasii Opera recudi a typographis audirem, rem me facturum existimavi, et publice utilem, nec bonis, doctisque ingratam, si cætera sanctissimi Patris ἀνέκδοτα {conquirerem, et in lucem hac occasione producerem. Collegi ergo opera tumultuaria ex Christianissimi regis bibliotheca, atque ex clar. mem. R. P. Sirmondi, meisque schedis homilias septem Athanasii nomine prænotatas : neque enim Athanasii omnes esse credat, cui vel minimum in hisce studiis iudicii, quique vel obiter tantum cætera ejus scripta inspexerit ; » in fine autem ejusdem epistolæ de sancti Athanasii commentario nostro in *Psalmos*, quem, ut puto, viderat, sed non adhuc ab Andrea Schotto nactus fuerat, ita loquitur : « Cætera, quæ adhuc latent in Italiæ et Hispaniæ bibliothecis alii dabunt, præsertim commentarium perpetuum in *Psalmos*, quod ego palmarium Athanasii opus existimo. » Hæc Holstenius.

X. Quod autem magnus Athanasius scripserit etiam *super Psalmos*, nemo est qui dubitare possit. Hujus enim rei locuples testis est beatus Hieronymus in libro *De scriptoribus ecclesiasticis* (cap. 87), ubi, enumeratis sanctissimi episcopi Athanasii operibus, inter alia recenset librum *De titulis Psalmorum*. Quæ beatissimi doctoris verba in Græcam linguam ita vertit Sophronius : Περὶ ἐπιγραφῆς Ψαλμῶν, *De inscriptione Psalmorum* Hujusmodi autem nuncupationem non bene aptari commentario in *Psalmos*, quem ediderunt Patres Benedictini, ubi de titulis Psalmorum ne verbum quidem, ipsi ingenue fassi sunt. At vero in expositionem, quam nos magni Athanasii nomine inscriptam in lucem damus, optime convenire, neminem esse puto qui inficias iverit. Siquidem initio cujusque psalmi ejus titulus seu inscriptio accurate ac diligenter explicatur : deinde convenienter, consequenterque ad tituli inscriptionem ejusque interpretationem psalmus totus exponitur.

XI. Commentarii S. Athanasii in *Psalmos* meminit etiam Nicæna synodus, et quem Hieronymus *De titulis Psalmorum* et Sophronius *De inscriptione Psalmorum* synodus vocat *Librum interpretationis Psalmorum*, eique nos docet præfixam fuisse ejusdem Athanasii *Epistolam ad Marcellinum*. Unde etiam compertum sit, librum *De titulis Psalmorum* non eundem fuisse ac librum seu *Epistolam ad Marcellinum*, ut aliquis suspicatus est. Verba autem quæ in actione synodi sexta memoriæ traditum est lecta fuisse ab Epiphanio diacono, sunt hujusmodi : « Qui vero ab immortalitate nomen habet Athanasius, clarissime nobis in *Epistola ad Marcellinum* (15), quam præposuit libro interpretationis Psalmorum, disserit sic dicens : « Librum Psalmorum aliquis assumens, prophetias de Salvatore continuo, ut in aliis Scripturis admiratus, et adorans enarrat, » etc. Hanc autem epistolam, de qua mentio facta est in Nicæna synodo (ut occasione mihi data lectorem admoneam, factique mei rationem reddam) explicationi Psalmorum, quam in publicum emitto, adjungam, ut integrum sanctissimi Patris opus, quemadmodum ab ipso editum esse traditur, exhibeam.

XII. Erit fortasse quispiam eorum quibus volupe est, ut ita dicam, magnis clarescere inimicitiis, et emunctæ naris censoris nomen adipisci, qui contracta fronte, et grandi supercilio opusculum nostrum a sanctissimo archiepiscopo abjudicandum esse decernet, vel quia auctor interpretationis Psalmorum, quam damus, pueriliter, ut forte sibi videbitur, in explicandis Psalmorum titulis Hebraicorum nominum interpretationem sectatur, vel quia psalmos omnes in allegoricum sensum exponit. Ego autem e diverso tantum abesse existimo, ut hisce de causis Athanasii nomen e fronte commentarii expungi debeat, quin potius inde putem, duo gravissima argumenta suppetere, quibus liber magno Athanasio, cujus nomen præfert, vindicetur.

XIII. Quod ut planum faciam, opus est paucis disserere, quis primus auctor fuerit, qui Hebraica nomina juxta eorum etymologias ordine alphabetico in Græcum exposita publico usui, et sacrarum litterarum studiosorum commoditati ad sacrarum Scripturarum intelligentiam facilius assequendam prodiderit. Quod sane difficile haud est ; posteritatis enim memoriæ id mandavit Hieronymus (16) : « Qui Philo, inquit, vir disertissimus Judæorum, Origenis quoque testimonio comprobatur edidisse librum *Hebraicorum nominum*, eorumque etymologias juxta ordinem litterarum e latere copulasse. Qui cum vulgo habeatur a Græcis, et bibliothecas orbis impleverit, studii nostri fuit in Latinam linguam cum vertere. » Et antequam Hieronymus ita scriberet, Eusebius Cæsariensis de eodem Philone in sua *ecclesiastica Historia* (17) litteris tradiderat : « Sed et Hebraicorum nominum, quæ in lege et in prophetis occurrunt, interpretationes ab ipso compositæ esse dicuntur. » Philo autem, gente ac religione Judæus,

(14) Vide tom. IV Operum S. Athanasii nostræ recensionis, col. 941. EDIT. PATR.

(15) Synod. Nic. II, act. 6, p. 1518.

(16) Præfat. in libro *De interpret. nom. Hebr.*

(17) Lib. II, cap. 18.

patria quidem fuit Alexandrinus. Quare si ejus liber *De nominibus Hebraicis* adeo celebris et frequens in litteratorum manibus erat, ut a Græcis vulgo haberetur, et nulla esset, teste Hieronymo, orbis bibliotheca quæ ipsum non servaret, inde conjecturam facere licet quanto in pretio quantoque in usu apud suos populares Alexandrinos, Christianos præsertim vel Hebræos, esset. Et quidem hac de re non leve argumentum vel inde sumi potest, quod hujusmodi liber neque ipsos gentiles Alexandrinos scriptores latuit, cum ex eo plura in suum usum decerpserint. Nam quæ Hesychius grammaticus Alexandrinus de Hebraicis nominibus in Lexicum suum induxit, ex eo mutuo accepisse verisimile est. Id autem jam antea animadvertisse comperi Joannem Martianæum, qui probabili conjectura hæc adnotat (18) : « Quarta species verborum et interpretationum Philonis superest, ni fallor, in Græco Lexico Hesychii, grammatici Alexandrini, qui non ab alio quam e libro Græco Judæorum disertissimi Hellenistæ, id est ex libro nominum Hebraicorum mutuari potuit nomina bene multa, quæ ipse interpretatur juxta proprietatem linguæ Hebraicæ. Nam unde fluxit apud Hesychium tanta copia nominum, quorum ratio ignorata erat ab omnibus Græcis scriptoribus profanis, nisi ab illo primo conditore voluminis Hebraicarum vocum, sive Lexici sacri, cujus usuram habuisse Alexandrinis facile licuit? » Si autem Alexandria Philonis liber magno in pretio habebatur apud homines a Judaica religione et Christiana veritate alienos, quisque inde conjecturam capere potest quanta apud Christianos in existimatione quantoque in usu in sacris Scripturis explicandis esset.

XIV. Quod si quispiam esset qui ea de re dubitaret, facile omnis ex animo dubitationis scrupulus evelli posset ex iis quæ de Origene tradit Hieronymus : nimirum quod in Hebraicis nominibus Veteris Testamenti fecerat Philo, id in nominibus Novi Testamenti præstitisse Origenem, ea laude atque omnium doctorum virorum approbatione, ut eum, postea ipse Hieronymus imitatus sit vertendo in linguam Latinam, quæ Græcæ tantum circumferebantur, ut quod Græci Philonis, et Origenis labore, atque industria habebant, id Latini lectionis sacrarum Scripturarum studiosi cura, atque opera sanctissimi Doctoris adipiscerentur. Verba B. Hieronymi talia sunt (19) : « Ac ne forte consummato ædificio, quasi extrema deesset manus, Novi Testamenti verba et nomina interpretatus sum ; imitari volens ex parte Origenem, quem post apostolos, Ecclesiarum magistrum, nemo, nisi imperitus negabit. Inter cætera enim ingenii sui præclara monumenta etiam in hoc laboravit, ut quod Philo quasi Judæus omiserat, hic ut Christianus impletet. » Ex his vero quæ Hieronymus scripsit, duo ad rem nostram colliguntur : Hebraicorum nominum interpretationem, rem puerilem et nullius utilitatis, ut quidam autumant, minime censendam esse, cum in ea tria præclarissima omnium ætatum ingenia elaboraverint, Philo, Origenes, Hieronymus ; et nostram Psalmorum metaphrasin seu commentarium in quo accurate et diligenter allata Hebraicorum nominum interpretatione, Psalmorum tituli exponuntur, auctorem præferre scriptorem Alexandrinum, minimeque eam magni Athanasii vel ætati, vel patriæ, vel studiis, et sacre doctrinæ repugnare, sed quam maxime convenire.

XV. Nunc vero agendum est de allegorica interpretatione, juxta quam perpetuo commentario Psalmi exponuntur. Primum allegoricæ sacrarum Scripturarum interpretationis auctorem veteres scriptores faciunt Philonem Hebræum. Scribit enim de eo in sua *Bibliotheca* (20) Photius : « Circumferuntur ejusdem alia quoque varia opuscula, quibus disputationes fere de moribus continentur, Veterisque Testamenti explanationes ad allegoriam ut plurimum ipsa littera aptata. Et vero ab hoc arbitror omnem allegoricum sacre Scripturæ sermonem in Ecclesiam promanasse. » Is autem Alexandria, ubi natus erat, scripsit, et non solum inter suos, sed etiam inter Christianos celebri nomine ob sacrarum Scripturarum scientiam, et profanarum doctrinarum eruditionem fuit, imo etiam Christianæ religioni nomen dedisse, a quibusdam traditum est. Sane Hieronymus de eo scribit (21), famam fuisse, eum, cum in secunda legatione ad Caium Romam venisset, locutum esse cum apostolo Petro, ejusque habuisse amicitias, et ob hanc causam etiam Marci discipuli Petri, apud Alexandriam sectatores ornasse laudibus ; et ante Hieronymum idem de Philone tradiderat Eusebius Cæsariensis, qui doctissimum Judæum magnis laudibus ornat ; unde constat quanto nomine et quo in honore ille esset Eusebii quoque ætate apud Christianos : Hic porro, inquit Eusebius (22), vir in dicendo copiosus, in sententiis locuples, in divinæ Scripturæ intelligentia sublimis atque excelsus, variam ac multiplicem sacrarum voluminum expositionem edidit. E Philone igitur, qui ἀνὴρ τὰ πάντα εὐδοξος, ait Josephus (23), non solum in sacris Scripturis excellenter versatus, sed etiam externis disciplinis egregie excultus præclara opera in publicum ediderat, allegoricam sacrarum Scripturarum interpretandarum rationem in Alexandrinam Christianorum scholam aliqua ex parte, et quadamtenus derivatam fuisse, quam verisimillimum esse, nemo, ut puto, negabit.

(18) Tom. II Opp. S. Hieron., p. 90 edit. Paris.

(19) Lib. III, cap. 5, n. 7.

(20) Codice cv.

(21) *De script. eccles.* n. 41.

(22) *Hist. eccl.* lib. II, cap. 18.

(23) *Antiq. Judaic.* cap. 9.

XVI. Quod autem schola Alexandrina allegoricam interpretationem secuta sit, argumento esse possunt opera Clementis et Origenis, qui ambo Alexandrinæ scholæ præfuerunt. Quorum primus in sacris Scripturis explicandis sapientissime allegoriis utitur, sed in libris *Stromatum* mysticos Scripturarum sensus potissimum amplexus est; siquidem tria sua præclara opera, *Protrepticon*, *Pædagogon*, et *Stromatum* libros eo ordine, et ratione instituit (24), ut gentilium mystagogorum, ac veterum philosophorum exemplo tres gradus, ἀποκάθαρσιν, μύησιν, ἐκπύεσιν referret. Alter vero in allegoriis sectandis adeo nimius fuit, ut etiam hoc nomine a multis reprehendatur. Quare et accurata Hebraicorum nominum interpretatio, et allegorica interpretandi ratio in causa esse non possunt, cur noster Psalmorum commentariis magno Athanasio abjudicaretur, sed potius argumento esse debet, cur illum sanctissimo episcopo, cujus nomen præfert, asseramus. Nam utraque intento, ut ita dicam, digito indicare videtur, auctorem commentarii scriptorem Alexandrinum fuisse, Alexandriæ natum, et in Alexandrina schola educatum. Profecto non dissimili ratione, qua Athanasius in suo commentario titulorum interpretationem prosecutus est, nonnullorum psalmorum titulos Origenem quoque explicasse, fidem facit fragmentum commentarii Origenis in Psalmos, quod ex codice Vaticano cum aliis in lucem edidit P. Montfauconius, et suæ *Hexaplorum* editioni præmisit (25); ac proinde de antiquitate usus, ac disciplinæ interpretandi in allegoricum sensum psalmo psalmorumque titulos in schola Alexandrina dubitari nequit.

XVII. Quin imo longe ante Pantæni, Clementis et Origenis ætatem, qui successivis temporibus Alexandrinam scholam rexerunt, allegoricas et mysticas Scripturarum expositiones usu apud Christianos Alexandrinos receptas fuisse, testimonio esse possunt, quæ memoriæ posteritatis tradita sunt de Therapeutis quorum nomine veteres illos Christianos Marci evangelistæ discipulos significatos fuisse antiqui Patres (26), et plures ex recentioribus scriptoribus existimarunt. Mores enim, et instituta Therapeutarum refert Philo (27): « Totum vero, inquit, diei spatium, quod ab ortu solis ad vesperum interjacet, in meditatione philosophiæ traducunt. Sacra enim volumina lectitantes philosophantur more patrio præcepta sapientiæ a majoribus tradita allegorice explicando. Quippe existimant verba ipsa nihil aliud esse quam imagines et signa rerum abditarum, quæ per allegorias declarandæ sunt. Sunt etiam apud eos commentarii veterum quorundam, qui sectæ illius auctores quamplurima eis monumenta doctrinæ illius, quæ in allegoriis posita est, reliquerunt. Quibus isti tanquam exemplaribus utentes morem hunc institutumque imitantur. » Ad hæc autem Philonis verba talia subdit Eusebius (28): « Hæc certe ab eo homine dicta videntur, qui nostras sacras litteras exponentes audiverit. Quos autem, ait, penes illos fuisse veterum quorundam commentarios, verisimile est, ipsa esse Evangelia, et apostolorum scripta, et expositiones quasdam veterum prophetarum: cujusmodi plures tum in aliis Pauli Epistolis, tum in illa quæ ad Hebræos scripta est, continentur. » At enim Henricus Valesius censet libros Novi Testamenti a Philone haud significari potuisse, cum dicat συγγράμματα παλαιῶν ἀνδρῶν, quales non erant Philonis ætate apostoli et evangelistæ. Ego autem Eusebii sententiam haud prorsus rejiciendam esse puto: nam sæpe παλαιῶν, seu veterum nomine intelliguntur, qui una tantum ætate seu generatione (29) nos præcesserunt: et quidem, si in re longe posita a nostra memoria atque ætate, uti conjectura licet, censeo Philonem commentariorum nomine inter alios libros indicare voluisse Evangelium secundum Ægyptios. Nam in eo peculiare quoddam fuisse dicendi genus allegoriis et abstrusis ac mysticis sensibus plenum, fidem faciunt fragmenta quæ ab antiquis scriptoribus ad nostram usque ætatem servata sunt. Enigmatum enim instar illa sunt quæ ex illo Evangelio laudantur in epistola secunda S. Clementis pontificis Romani, et in libro tertio *Stromatum* alterius Clementis cognominis presbyteri Alexandrini, ex quorum scriptis aliorumque veterum Patrum nobis compertum sit, Evangelio illo, quaecumque fuerit, antiquos illos Christi in Ægypto assecras usos fuisse. Verum enim postea temporis, cum in universo terrarum orbe fere ad omnium fidelium manus pervenissent quatuor Evangelia, aliæque canonicæ Scripturæ, quæ a sacris evangelistis, et sanctis apostolis θεοπνεύστοις, a Deo inspiratis, in fidelis populi utilitatem, et Ecclesiæ ædificationem nobis divini beneficentia tradita sunt; Evangelium illud allegoricum, et fere ænigmaticum, uti exorto et illucescente sole nebula dispelluntur, paulatim in desuetudinem abiit, et e fidelium manibus excussum est. Verumtamen posteaquam ex Ecclesia catholica Evangelium secundum Ægyptios eliminatum est, benignos receptores habuit hæreticos; quia cum abstrusus et ambiguus sensus contineret, ad suos astruendos errores obtenebrandamque veritatem, pluribus etiam de suo adjectis suppositisque, opportune eo uti posse censuerunt. Profecto Sabelliani alique firmum inde

(24) Dan. Heins. in præf. ad Clem. Alex.

(25) Vide hujus *Patrologiæ* tom. XV.

(26) Euseb. *Hist. eccl.* l. v. c. 10; l. vi, c. 14, 15. Hieron. *De vir. illustr.*

(27) *De vit. contempl.*

(28) *Hist. eccl.* lib. ii, c. 17.

(29) Nam γενεά est τριακονταετία, triginta annorum ætas, ut Porphyrius notat in *Homericis questionibus*. Aulus Gellius (lib. ii *Noct. Attic.*, c. 5). codicem *Æneidos* Virgilii, quem sibi Romæ quidam grammaticus emptum in sigillariis xx aureis ostenderat, mirandæ vetustatis vocat, et tamen Gellius non adeo longe post Virgilii ætatem vivit.

patrocinium, ut ipsi autumabant, vel ad Trinitatis mysterium subvertendum, vel ad legitimas nuptias rejiciendas sibi compararunt. Itaque hinc factum est, ut postea hujus Evangelii a sectariis corrupti et interpolati, in pravosque sensus ejus verbis expositis, tanquam libri apocryphi, et veluti putidæ hæreticorum mercis meminerint S. Epiphanius, S. Hieronymus, Origenes, Titus Bostrensis, Theophylactus (30). Sed eo revertor, unde paulo ante digressus sum.

XVIII. Enimvero non solum Alexandria, sed etiam ubique Ecclesiarum Orientis primis Christianæ fidei sæculis allegorica sacrarum Scripturarum interpretatio obtinuit. Et quidem quemadmodum nimius atque immoderatus hujusmodi interpretationis usus, cum scilicet abditis Scripturarum sensibus explicandis minime inservit, sed ea scriptor ad suo indulgendum ingenio abutitur, reprehensione dignus videtur: ita e diverso laude excipiendus est, cum receptis veterum Patrum regulis ac præceptis insistit, et intra suos limites se continet. Itaque duo in hac re scopuli summopere vitandi sunt, in quorum alterum impigisse videntur, qui sequentes mysticos sensus, et allegoricas interpretationes ab historica sacrarum litterarum veritate discesserunt; apud alterum vero misere naufragium fecisse, qui mordicus litterali interpretationi inhærentes, relictis veterum sanctorum Patrum vestigiis, in devia ac prærupta abeuntes in luce divinæ eorum sapientiæ ac cœlestis doctrinæ caligaverunt. Atque ita, clausis ad evangelicum lumen oculis, per humilia reptantes, solum humana ac terrena percipientes, majestatem Dei in Christo Domino animo comprehendere nequiverunt, ideo negare ausi sunt; et sectantes humilitatem litteræ a sublimitate exciderunt Divinitatis. Ex horum numero fuerunt Ebionæi, Paulianistæ, Socinianistæ, aliique istorum sequaces. Quamobrem ne recto itinere relicto, in brevibus ac syrtes aberremus, in re tam difficili, tantique momenti omnino servanda a nobis est regula, quam sibi sequendam proposuit sanctus Gregorius Nazianzenus, qui in oratione quadragesima secunda: « Nos, inquit, media quadam via inter eos qui crassiore omnino ingenio sunt, et eos qui nimio contemplationis et anagoge studio ducuntur, incedentes, ut nec prorsus inertes ac torpidi maneamus, nec rursus curiosiores simus quam par sit, atque a proposito argumento excidamus et evagemur (alterum enim Judaicum quodammodo et abjectum, alterum ineptum, ac somniorum conjectore dignum, paremque utrumque reprehensionem meretur), ad hunc modum de his rebus pro virium nostrarum modulo non nimis absurde nec ridicule disseremus. » Teneatur etiam altera interpretationis lex a magno Augustino aliisque Patribus tradita, ut tum solum proprietas litteræ relinquatur, si ex litterali intelligentia absurdus Scripturæ sensus, vel catholicæ Ecclesiæ doctrinæ et traditioni contrarius eliciatur. Sin secus, ita mysticum et allegoricum sensum a Patribus probatum sequi placeat, ut proprietas litteræ non repudietur. Verba Augustini in libro VIII, cap. 1 *De Genesi ad litteram*, ubi loquitur de paradiso, talia sunt: « Sane si nullo modo possent salva fide veritatis ea, quæ corporaliter hic nominata sunt, corporaliter etiam accipi, quid aliud remaneret, nisi ut ea potius figurate dicta intelligeremus, quam Scripturam sanctam impie culparemus? Porro autem si non solum non impediunt, verum etiam solidius asserunt divini eloquii narrationem hæc etiam corporaliter intellecta, nemo erit, ut opinor, tam infideliter pertinax, qui, cum ea secundum regulam fidei exposita proprie viderit, malit in propria remanere sententia, si forte illi visa fuerant, non nisi figurate posse accipi. » Demum ad hæc et illud addendum puto, quod docet beatus Joannes Chrysostomus, omnium qui unquam fuerunt aut sunt Scripturarum interpretes, præstantissimus, et quod omnes præ oculis habere debent, qui sacras Scripturas interpretari aut legere aggrediuntur: « Neque enim, inquit (31), sapientia humana opus habet divina Scriptura, ut ea quæ scripta sunt, intelligantur, sed revelatione Spiritus, ut verum sensum eorum quæ in illis continentur percipientes, magnam inde referamus utilitatem. »

XIX. Cæterum mysticus seu allegoricus Scripturarum sensus auctoritate Novi Testamenti innitur. Passim enim occurrunt in Evangeliiis et canonicis Epistolis mystici sacræ Scripturæ sensus et allegoricæ explicationes. Quare magnus Gregorius exponens Romano populo parabolam illam de homine qui exiverat ad seminandum, recte aiebat: « Si nos vobis semen verbum, agrum mundum, volucres dæmonia, spinas divitias significare diceremus, ad credendum nobis mens forsitan vestra dubitaret; unde et idem Dominus per semetipsum dignatus est exponere quod dicebat, ut sciat is rerum significationes quærere in iis etiam quæ per semetipsum noluit explicare. Exponendo ergo quod dixit, figurate se loqui innotuit, quatenus certos vos redderet, cum vobis nostra fragilitas verborum illius figuras aperiret. » Et quidem quis unquam sibi persuaderet per duos Abrahamæ filios, quorum unus natus est de ancilla, alter de libera, duo Testamenta significari, unum quidem in monte Sina in servitutem generans; alterum vero in libertatem filiorum Dei, qua Christus nos donavit? Quis crederet per sacerdotem Melchisedech æternum pontificem Christum Dominum³, per tabernaculum cælum⁴, per sanguinem hircorum, et vitulorum sanguinem ejusdem Christi Domini, per Sancta sanctorum interius cœli aditum adumbratum fuisse⁵? Quis in animum

¹ Galat. IV, 22, 23, seqq. ² Hebr. VIII, 1 seqq. ³ Hebr. VIII, 5 seqq. ⁴ Hebr. IX, 5, 11 seqq.

(30) Epiph. hæ. LXXII, cap. 2; Hier. præf. hom. in *Matth.*; Orig. hom. in *Luc.*; Tit. Bostren., Theoph. ad *pr. Luc.*

(31) Hom. in *Genes.*

suum induceret per animalia, quorum sanguis inferebatur pro peccato in Sancta per pontificem, corpora autem cremabantur extra castra, indicatum esse Jesum, ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam civitatis Jerusalem passurum esse; nisi hæc divina et admiranda mysteria nobis apostolus Paulus aperiret? Cujus in mentem unquam venisset, per Adam, qui immisso a Domino sopore, et per Evam, quam ex dormientis costa in mulierem Deus ædificavit⁶, et de qua dictum est⁷: *Quomobrem relinquet homo patrem suum, et matrem, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una*: Christum significari et Ecclesiam, quæ ex latere Christi Domini sanguine et aqua fluente obdormientis in cruce, immisso voluntariæ mortis sopore, efformata est, et sanguine ipsius redempta, et aqua baptismi sanctificata, ob quam reliquit (52) æternum suum Patrem, descendens ipse de cælo, ut humanam carnem suscipere, et deseruit matrem, nempe ingrattam et incredulam Synagogam, unde originem, ut homo, ducebat, ut scilicet adhæreret Ecclesiæ fidelium, et ejus caput existens mysticum illud corpus efformaret; nisi idem beatus apostolus admiratione obstupescens ad illa verba clamans diceret: *Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo, et in Ecclesia*⁸. Quis hæc, et plurima alia, quæ in divinis Pauli litteris continentur, unquam crederet, nisi ea nos beatus apostolus edoceret? Neque ideo Origenes reprehenditur ab Eustathio martyre Antiocheno (33), a magno Basilio (34), Joanne Chrysostomo (35), Epiphanio, Theophilo, Hieronymo (36), aliisque, quod spiritalem Scripturarum sensum exposuerit, vel quod ingenii solertia caruerit, qua mysticos, quos revera complectitur Scriptura sensus, investigaret; sed quod ea in re nimium ingenio suo indulserit, et spreto litterali sensu allegorias quæsierit locis propemodum innumeris, a quibus prorsus alienæ sunt.

XX. Et quidem veteres Ecclesiæ doctores etiam ubi sacris Scripturis explicandis litteralem potius sententiam quam allegoricam secuti sunt, spiritalem tamen ac mysticam agnoscunt ac probant, et primum corpori, alterum vero animæ comparant. Tertullianus agens de Oratione Dominica (37): «*Quamquam, inquit, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, spiritualiter potius intelligamus. Christus enim panis noster est, quia vita Christus, et vita panis, etc. Itaque petendo panem quotidianum, perpetuitatem postulamus in Christo, et individuitatem a corpore ejus. Sed et quia carnaliter admittitur ista vox, non sine religione potest fieri et spiritalis disciplinæ. Panem enim veti mandat, quod solum fidelibus necessarium est; cætera enim nationes requirunt. Ubi dictione illa *spiritualiter* allegoricum et mysticum verborum sensum, illa vero *carnaliter* litteralem significat.*» Nec dissimiliter sanctissimus martyr Cyprianus Tertullianum, quem magistrum vocabat, secutus, loquens de eadem Orationis Dominicæ petitione (38): «*Quod potest, ait, et spiritaliter, et simpliciter intelligi: quia et uterque intellectus utilitate divina proficit ad salutem. Nam panis vitæ Christus est, et panis hic omnium non est, sed noster est, etc. Potest vero et sic intelligi, ut qui sæculo renuntiavimus, et divitiis ejus, et pompas fide gratiæ spiritualis abjecimus, cibum nobis tantum petamus et victum.*» Quibuscum consentit beatus Augustinus (39), qui loquens de paradiso ab Origene ejusque discipulis non proprie, sed figuratè intellecto: «*Quasi propterea, inquit, non potuerit esse paradisi corporalis, quia potest etiam spiritalis intelligi? Tanquam ideo non fuerint duæ mulieres, Agar et Sara, et ex illis duo filii Abraham, unus de ancilla, et alius de libera; quia duo testamenta in eis figurata dicit Apostolus; aut ideo de nulla petra, Moyse percutiente, aqua defluerit, quia potest illic figurata significatione etiam Christus intelligi, eodem Apostolo dicente: *Petra autem erat Christus*»⁹. Nemo itaque prohibet intelligere paradysum, vitam beatorum; quatuor ejus flumina, quatuor virtutes, etc. Hæc et si qua alia commodius dici possunt de intelligendo spiritaliter paradiso, nemine prohibente, dicantur: dum tamen illius historię veritas fidelissima rerum gestarum narratione commendata teneatur. His autem addi possunt cæteri omnes Patres quotquot in Ecclesia Dei floruerunt ab exortu Christianæ fidei ad postrema usque et ætati nostræ propiora sæcula. Quomobrem tantum abest, ut nostra Psalmorum translatio, seu interpretatio, qua Psalmorum verba de Christo et Ecclesia explicantur, Athanasio, cujus nomen inscriptum est, adimi debeat, vel tanquam inepta ac puerilis a sensatis viris et in*

⁵ Hebr. xiii, 11, 12. ⁶ Genes. ii, 21. ⁷ ibid. 24. ⁸ Ephes. v, 32. ⁹ I Cor. x, 4.

(52) *Si ergo Christus adhæsit Ecclesiæ, ut essent duo in carne una, quomodo reliquit Patrem? quomodo matrem? Reliquit Patrem, quia «cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse æqualem Deo, sed semetipsum exinavit formam servi accipiens.» Hoc est enim, reliquit Patrem, non quia deseruit et recessit a Patre; sed quia non ea in forma apparuit hominibus, in qua æqualis est Patri. Quomodo reliquit matrem? relinquendo Synagogam Judæorum, de qua secundum carnem natus est; et inhærendo Ecclesiæ, quam ex omnibus gentibus congregavit.* S. Aug. tract. ix, in cap. ii Joan., n. 10.

(33) In serm. De ventriloqua, seu Pythonissa.

(34) Hom. 5, in Hexæmeron., n. 9.

(35) Hom. 15 in Genesim.

(36) Hieron. ep. 58 ad Pammach.; in præf. lib. v Comment. in Isaiam, et præf. in Malach.

(37) Cap. 6.

(38) In expl. Orat. Dom.

(39) Lib. xiii De civit. Dei, c. 21.

ecclesiasticis studiis et Christiana pietate excultis eadem contemni, quin potius reor argumentum hinc recte sumi posse ut sanctissimo Doctorei adjudicetur.

XXI. Cardinalis Thomasius, vir et eruditione et morum sanctitate illustris, allegoricos Psalmorum sensus Christianos sensus vocat in præfatione ad Psalterium, quod cum Latina interpretatione ab eo elaborata in publicam utilitatem emisit : « Porro, inquit, ne aliqua saltem deesset vel brevis manu ductio ad secretiora mysteria, sensaque Psalmorum tum de Christo et ipsius corpore Ecclesia universa, et particularibus hujus corporis, sive collegii membris, id est fidelibus, tum etiam de cœlesti patria, quos sensus recte appellaveris sensus Christianos, patefactos nobis, tanquam scisso templi velo, morte Christi, qui apostolis aperuit sensum, ut intelligerent Scripturas, et quæ scripta sunt in Lege Moysi, et Prophetis, et Psalmis de ipso, » etc. Ita recte ac sapienter pius et doctus cardinalis ex veterum Patrum doctrina de allegorico et spiritali Psalmorum et sacræ Scripturæ sensu locutus est. Nam Origenes in libro *De principiis* (40) arguens eos qui ex circumcissione erant, quod in Salvatorem nostrum non crediderunt, sed in varios errores lapsi sunt, quia sacras Scripturas non secundum spiritalem sensum, sed secundum litterarum sonum interpretantes in via veritatis voluntario casu cæcutierunt : « His autem omnibus nulla, inquit, falsarum opinionum, nulla impietatis et stolidorum de Deo sermonum causa esse alia videtur, quam Scriptura non secundum spiritalem sensum intellecta, sed secundum litteralem accepta. Quapropter iis qui persuasum habent sacros libros non hominum esse commentarios, sed sancti Spiritus afflatu, voluntate Dei parentis universorum per Jesum Christum scriptos esse et ad nos pervenisse, qua via in eorum lectione insistendum esse nobis videatur, indicare conabimur, servata cœlestis secundum successionem apostolorum Ecclesiæ Jesu Christi regula. Et esse quidem mysticas quasdam dispensationes, quas divinæ Scripturæ indicant, etiam simpliciores fidelium credunt. » Ad hæc autem Origenis verba apposite subjicit Carolus de Larue (41) : « Nihil his verbis accuratius. Generale illud principium, quod mysticos in Veteri Testamento sensus ponit, apostolicæ doctrinæ pars est, et veritas certa, quæ ministerio pastorum ad nos usque pervenit. »

XXII. Profecto dubitari nequit omnia quæ in Veteri Testamento vel scripta, vel gesta fuerunt, in figura fuisse rerum quæ in Novo fieri aut contingere debebant, eaque respicere personam Messiæ, ejusque Passionem, Resurrectionem, et humani generis redemptionem, evangelicæ doctrinæ propagationem, gentilium conversionem, et quæcumque alia, quæ ad ejus divinam personam et dispensationem seu *οικονομίαν* pertinent. Quare si in explicandis Scripturis omnia ad Christum ejusque Ecclesiam prudenter referantur, neque erroris, neque ineptiæ id accusari debet, cum illa hoc consilio, et hac mente, Spiritu sancto dictante, scripta sint. Et quidem huc pertinere videntur verba illa apostoli Pauli, omnia scripta fuisse ad nostram institutionem : *Quæcumque enim, ait, scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt* ⁹. Et de spiritali ac sublimiori Scripturarum intelligentia non improbabiler ab aliquibus accipiuntur verba S. Lucæ, quibus refert Christum Dominum post resurrectionem suam apostolos ad Scripturas intelligendas instituisse : *Tunc aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas* ¹⁰. Ad hæc enim evangelistæ verba respiciens S. Leo scribebat ad Flavianum in præclara illa epistola contra Eutychetem : « Donato intelligentiæ lumine, sacrarum Scripturarum occulta pandebat. » Origenes autem in eundem sensum interpretatur verba illa Joannis : *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo. Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem* ¹¹. Respondens enim conviciis ac calumniis Celsi impii philosophi, sanctæque nostræ religionis irrisoris, ad locum illum evangelistæ hæc subjicit (42) : « Hic quærimus quænam fuerint multa illa, quæ Jesus discipulis suis dicere habebat, et quæ tum portare non poterant. Et dico : Forte quia Judæi erant apostoli, et Mosaica lege secundum litteram accepta innutriti, hæc fuerunt, quæ illis dicere habebat : Quænam esset vera lex, quarum rerum cœlestium umbra, signisque cultus Judaicus constaret ; quæ futura bona præscripti de cibo, et potu, de festis, neomeniis et Sabbatis ritus adumbrarent. » Et quoniam furcifer ille affirmabat Scripturas nostras non posse allegoriam pati, reponit Origenes (43) : « Fortasse probabile quid dici ab eo videretur, si Scripturas allegoriis interpretari inventum esset recens. Cum autem id fecerint vel ipsi dogmatum parentes et scriptores, quid aliud cogitandum est, quam illa fuisse scripta sic, ut eorum præcipua mens in allegoriis contineatur. »

XXIII. Quod vero propius rem nostram attingit, nempe rationem interpretandi Psalmos de Christo Domino et Ecclesia, primis Christianæ fidei temporibus ubique receptam, et probatam fuisse, locupletissimum nobis testimonium perhibent non solum Ecclesiæ Orientalis scriptores ; verum etiam multi inter Oc-

⁹ Rom. xv, 4. ¹⁰ Luc. xxiv, 59. ¹¹ Joan. xvi, 12.

(40) Lih. iv, n. 9.

(41) Præfat. in tom. II Orig., art. 5.

(42) *Contra Cels.* l. II, n. 2.

(43) *Ibid.*, lib. iv, n. 49.

cidentales, sed omnium instar unus sit Hilarius doctrina et sanctitate rebusque gestis scriptisque insignis, Athanasio cœvus, et amicitia et fœdere adversus fidei hostes conjunctus, qui in præfatione commentariorum quos in *Psalmos* composuit, talia scribit : « Non est vero ambigendum, ea quæ in Psalmis dicta sunt, secundum evangelicam prædicationem intelligi oportere ; ut ex quacunque licet persona prophetiæ Spiritus sit locutus, sit tamen totum illud ad cognitionem adventus Domini nostri Jesu Christi, et corporationis, et Passionis, et regni, et ad resurrectionis nostræ gloriam, virtutemque referatur. » Hilario, cæteris omisis, quia longum esset omnes referre, unum adjungam Augustinum (44), qui : « Vix est, inquit, ut in Psalmis invenias voces nisi Christi et Ecclesiæ, aut Christi tantum, aut Ecclesiæ tantum. » Itaque nemini dubium esse debet tam Orientalis quam Occidentalis Ecclesiæ Patres, qui primis Christianæ fidei sæculis floruerunt, spiritalem sacrarum Scripturarum sensum potissimum sibi exponendum proposuisse, præsertim in Psalmorum libris, in quibus multa vix aliter quam de Christo et Ecclesia explicari possunt. Qua in re exemplum habebant et Christi Domini, et apostolorum, qui et in Evangelio, et in canonicis epistolis plura loca Veteris Testamenti in mysticum sensum, ut antea dixi, interpretati sunt.

XXIV. Et quidem ante Christi adventum Synagoga ipsa utrumque sensum et spiritalem et litteralem agnovit, quorum primo Pharisæi, alteri vero Sadducæi studuisse videntur, licet utrique Scripturas falsis interpretationibus, divinæ veritati fabulas suas subjicientes, corruperint. Profecto plures doctissimi viri in arcanis Judæorum disciplinis ac litteris versati, censuerunt fieri non potuisse, ut omni careret fundamento Kabala Judaica (45), fœdissime licet corrupta et adulterata. Antiquis enim fabulis vulgo concedi solet aliquid veri loco fundamenti subesse : neque verisimile esse e nihilo provenisse famam et existimationem doctrinæ Kabalisticæ, a tot sæculis sermonibus hominum agitatæ. Quibus auctor quidam rerum Judaicarum peritus addit (46), si Kabala aliqua a sanctis viris et prophetis exculpta et conservata sit, et si Sefiuroth qua forma nunc pingi solent, vere fuerint illius Kabalæ compendium, non aliud fuisse ejus argumentum quam doctrinam gratiæ Ecclesiæ a Deo revelatam : et Sefiuroth, adjungit alius scriptor Rabinicis rebus eruditus (47), ea figura picta, qua delineari solent, exhibere speciem corporis humani, unde nobis Messiam regem, et hominem Deum repræsentari, cujus divinas virtutes et perfectiones in suo regno et persona manifestandas summam contineri decem illis Sefiuroth, nempe coronam, sapientiam, intelligentiam seu bonitatem, magnificentiam, severitatem, gloriam, victoriam, majestatem, fundamentum, regnum. Et Reuchlinus lib. II *Kabale* : « Antiqui Hebræi, inquit, tres istas supremas Sefiras cogoverunt in *אין סוף* *en soph* in Deo reperiri cœternas et consubstantiales Deo, quas ob vocum indigentias tres lucas vocaverunt, de quibus aliquod vestigium habemus apud Joannem, qui de Verbo æterno testatur vers. 9, quod *erat lux vera*, » etc. Post hæc autem Reuchlini verba ita prosequitur Bartoloccius (48) : « De his lucibus earumque reali distinctione inter se, et processione unius ab altera, et identificatione cum essentia divina conspicue et diserte egit doctissimus episcopus Marsicensis Joseph Ciantes in suo libello *De sanctissima Trinitate contra Judæos*. Quibus rite intellectis (loquitur de decem illis Sefiuroth), nihil video in ea doctrina aliquid contra sanam doctrinam, imo omnia consona esse Ecclesiæ catholicæ, et cum iis quæ docentur a theologis convenire. Verum tamen est, quod moderni Kabalistæ, ut mysteriis religionis Christianæ omni spiritu se opponant, totam œconomiam Sefiurarum suis vanis commentationibus, et chimericis atque inanibus nominibus inficiunt, quæ ex certis sacræ Scripturæ locis, juxta artem, quam modernorum Hebræorum Kabalistæ tradunt, eliciuntur. » Verum quidquid sit de Rabinicis hisce figuris, quas Sefiuroth seu Sefiras, quod nomen numerationem seu personam significat, vocant, illud certum est, hujus vocis *Kabalæ*, ut observavit Joannes Morinus (49), triplicem esse apud inferioris ætatis Hebræos significationem : primo sumitur pro traditionibus, quas vocare solent legem oralem, quæ *Talmude* continetur (50) ; secundo pro rabbinorum et doctorum a

(44) Ad psal. LIII.

(45) Hebraice הקבלה, *Hakabalâ*, Latine *traditio*.

(46) Bûrnet, *Archæolog. philosoph.* ; auct. *Kabal. denua*. part. II.

(47) Yiring. *Obscr. sac.* I. 1, dissert. 2, *De Sefiuroth Kabalist.*

(48) *Bibl. Rabin.*, parte IV, pag. 232.

(49) *Exercit.* lib. II, exerc. 9, cap. 5.

(50) Rabbenù Hakkadosc, qui temporibus Antonini Pii, M. Aurelii, L. Veri, et Commodi imperatorum inter suos maxime claruit, priscorum sapientum Judæorum, ut rabbi tradunt, schedulas omnes, quibus memoriæ juvanda causa, תורת שבעל פה *Thorath Scebuâl Pe*, oralis lex scripta erat, diligenter collegit, et ex iis circa annos Domini 189 et 194 volumen composuit, quod ab ipso ברכה *Miscnâ*, hoc est *repetitio legis* inscriptum est. Alia autem opuscula, quæ a priscis rabbinis, post rabbinum Hakkadosc composita sunt, veniunt sub nomine *Miscnayoth*, et vocantur *Baraycthoth*, nempe extraneæ traditiones, quarum lectionem una cum *Miscnâ* conjungunt Hebræi. Totum autem istud jus Judaicum, seu legis repetitio duabus partibus coalescit *Miscnâ* et *Ghemarâ*. *Miscnâ* est purus et primarius textus, quo summam et veluti per aphorismos hujusmodi lex repetita seu jus Judaicum exhibetur. *Ghemarâ* vero, quæ ita dicta est tanquam legis orâlis perfectio, absolutio et consummatio, est altera pars, qua *Miscnæ* variæ explanationes et variarum opinionum discussiones conti-

Moyse in hæc usque tempora successione; tertio Kabala dicitur doctrina quædam mystica ex variis nominum divinatorum combinationibus et resolutionibus litterarum alphabeti vario situ, permutatione, decussatione, decem Sephiroth, sive Dei attributis varie inter se comparatis, aliisque ejusmodi nœniis orta et eruta. Ita Morinus. Et quoniam Kabalæ nomen, ut dictum est, proprie significat legem seu doctrinam a majoribus ore traditam, distingui etiam ea solet in veterem ac recentiorum. Recentior quidem, quæ in priscis rabbinorum scholis ortum et principium habuit, nihil aliud est, ut aliqui putant, quam philosophia Pythagorica, quatenus Pythagoræ dogmata posteritati innotuere, sive Platonica de Deo et rebus spiritalibus ex Scriptura illustrata, et ænigmaticè ac symbolice proposita; vel potius sanctarum Scripturarum theologia symbolis Platoniorum et Pythagoricorum ænigmatibus, et rabbinorum fabulis ac puerilibus tricis obscurata. Hæc Kabalistarum libris continetur, et ad eam illustrandam incubuerunt Joannes Carolus Saracenus, Picus Mirandulanus, Joannes Reuchlinus, Paulus Riccius et auctor anonymus librorum *Kabalæ denudatæ*; cui et alia Kabalæ species posteriorum rabbinorum propria adjungenda videtur, si non tempore æqualis, certe non multo illa inferior, de qua præter Morinum a me nuper laudatum, aliosque scriptores Bartoloccius pluribus in locis suæ *Bibliothecæ Rabbiniçæ* meminit, eamque detestatur his verbis: « Auctores infamis illius artis quam kabalisticam appellant, et per quam profani homines, qui kabalistæ inter Judæos dici voluere, totam sacram Scripturam litterarum permutationibus, valoribus numericis pro elementis alphabetariis acceptis, dictionibus integris in numeros resolutis, et in alium omnino usum diversum, et quandoque contrarium, et diametricè oppositum ipsi sacræ Scripturæ, ausu prorsum temerario et omnino damnando, eamdem sacram paginam deturpare conati sunt. » Altera vero antiquior est, quæ ante Christum natum inter viros vera Scripturarum scientia instructos obtinuit (51), quæque versabatur in intelligendo mystico Scripturarum sensu, et longe sublimiori illo, qui ex litterali et naturali verborum intellectu legenti occurrit: et hanc quidem scientiam fuisse, aiunt, prophetarum et sanctorum Veteris Testamenti a Moyse, et a Deo ipso servis suis traditam, quæ non solum versabatur circa allegoricos et mysticos sacrarum Scripturarum sensus, sed etiam complectebatur dogmata præcipua fidei Judaicæ de veneranda in Deo Trinitate, de adventu Messiæ, atque humani generis redemptione, animarum immortalitate atque aliis hujusmodi, quæ difficile ex verbo divino non adhuc aperte tradito, intelligi poterant.

XXV. Profecto Christus Dominus et apostoli quibusdam Veteris Testamenti locis usi sunt ad confirmandam veritatem, qui, licet ex proprio litterali sensu ad probandum id quod intendebant, suam vim haberent atque auctoritatem, longe tamen majus eis pondus accedebat ex traditione prophetarum et sanctorum veterum, unde constabat illos ad Messiam respicere, atque in illis de Redemptore agi. Quæ quidem, traditione seclusa, minoris ponderis et levioris auctoritatis apud eos fuissent, et nunc hujusmodi esse forte quibusdam videri poterunt, qui non satis animum intendunt ad tempus, et locum, et personas, quibus illa prolata sunt. Profecto, quæ de mystico et allegorico Scripturarum sensu et doctrina apud Veteris Testamenti Patres per manus, ut ita dicam, tradita dicta sunt, fidem ac probationem accipere videntur ex verbis Hilarii (52): « Qui Moyses, ait, quamvis Veteris Testamenti verba in litteris condidisset, tamen separatim quædam ex occultis legis secretiora mysteria Septuaginta senioribus, qui doctores deinceps manerent, intimaverat. Cujus doctrinæ etiam Dominus in Evangeliiis meminit dicens: *Super cathedram Moysi sederunt Scribæ et Pharisei: omnia quæcunque dixerint vobis servate et facite, secundum] vero facta eorum nolite facere.* Doctrina ergo horum mansit in posterum, quæ ab ipso scriptore legis accepta in hoc seniorum officio et numero conservata est (53). »

nentur. Ex *Ghemarâ* autem juncta *Miscnæ* תלמוד, *Talmud*, quæ vox doctrinam significat, constituitur. *Talmud* vero duplex est, alterum est Babylonicum, alterum vero Hierosolymitanum. Babylonicus auctor fuit Raù Ascè, Babylonicus, et quia morte præventus opus perficere nequivit, postea absolutum est a Marimar, et a Mar filio Raù Ascè, circa annum Domini 500 aut 505; Hierosolymitanum vero, quod est commentarium super nonnullos, non autem super omnes *Miscnæ* libros, ex diversis rabbinorum sententiis collectum in terra Israelitica pro iis præsertim, qui eam regionem incolebant, circa annum Domini 368 scripsit Rabbi Jochanaù dialecto Hierosolymitana; et ideo Hierosolymitanum dictum est. De utroque *Talmud* plura videri poterunt apud Bartoloccium in sua *Bibliotheca Rabbiniçæ*, ubi fuse et multifaria eruditione hisce de rebus pertractat.

(51) Rich. Sim. *Crit. Vet. Testam.*, et in *Litt. resp. ad animadvers. Claud. de Veil.*; Cunæus *De Republ. Hebr.*, lib. III, cap. 8.

(52) Com. in *Psal.* II, v. 2.

(53) Verum enim summopere cavendum est a recentiorum rabbinorum commentis, qui hujusmodi historia et traditione, quam nobis prodit Hilarius, abutuntur in suas nœnias et fabulas confirmandas, et ad eas simplicioribus obtrudendas. Fabulantur enim rabbinici doctores, Deum in monte Sina præter legem scriptam alia plura oretenus Moysi tradidisse, quæ *Legis oralis* nomine complectuntur. Moysen autem Josue, Josue vero septuaginta senioribus, seniores prophetis, prophetas viris Synagoga magnæ, quorum ultimum Simeonem, cognomento Justum, non tamen illum, qui puerum Jesum in ulnis suscepit, sed alium multo antiquiorem, tempore Alexandri Magni, Antigono Sochæo, et aliis subsequentibus viris synedrii magni, et sic deinceps usque ad Rabbenù Hakkadosc, qui ne omnino obli-vioni traderentur, ac perirent, schedulas priscorum sapientum, ut ipsi affirmant, huc illuc dispersas

XXVI. At vero si rem totam præ oculis positam attentius intueamur, et quæ in Veteri Testamento scripta et quæ in Novo, et quæ a majoribus accepta nobisque tradita sint, diligentius consideremus, nemo erit, ut puto, qui facile animum suum inducat, ut credat, Moysen, prophetas, atque alios veteris legis magistros et sanctitate et scientia præstantes aliquam certam Scripturas allegorice interpretandi rationem seu doctrinam a Deo accepisse, quæ *Kabala* nominanda sit; sed potius generatim eis compertum fuisse in simplicioribus sacrarum Scripturarum verbis arcanos et sublimiores sensus reconditos esse, quos, quantum in se erat, rimati sunt atque investigaverunt. Illis autem non tam suo labore atque industria, quam summa omnipotentis Dei benignitate magis, minusque pro personarum conditione, Spiritu sancto edocente, qui spirat ubi vult, aliqua revelata fuisse, alia vero per manus quodammodo accepisse ex traditione majorum, qui similiter cælestia mysteria velamine verborum occultata ex parte aliqua assecuti sunt. Cæterum intueri, sublato velamine, divina et superna mysteria, et dispulsis figurarum tenebris, arcanos Scripturarum sensus introspicere, ad id tempus servatum est, quo splendor Patris, lux mundi populis jacentibus in tenebris et umbra mortis exoriretur in terris. Huc autem spectare videntur verba Apostoli in Epistola ad Corinthios: *Non quod sufficientes simus cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis; sed sufficientia nostra ex Deo est, qui et idoneos nos fecit ministros Novi Testamenti, non littera, sed spiritu: littera enim occidit, spiritus autem vivificat* ¹¹; et paulo inferius: *Et non sicut Moyses ponebat velamen super faciem suam, ut non intenderent filii Israel in faciem ejus, quod evacuatur: sed obtusi sunt sensus eorum. Usque in hodiernum enim diem id ipsum velamen in lectione Veteris Testamenti manet non revelatum (quoniam in Christo evacuatur), sed usque in hodiernum diem, cum legitur Moyses, velamen positum est super cor eorum... Nos vero omnes revelata facie gloriam Domini speculantes in eadem imaginem transformamur ac claritate in claritatem, tanquam a Domini Spiritu* ¹². Ad illa autem Apostoli verba de velamine super cor Judæorum, cum legitur Moyses, ita commentatur Origenes refellens Celsum (54), qui, Judæorum sensus eodem esse ac Christianorum in sanctis Scripturis interpretandis, temere affirmabat. « Dicemus, inquit, in confesso esse apud utrosque, libros divino Spiritu fuisse scriptos; de illorum autem librorum interpretatione nos cum Judæis dissentire. Quippe non ut Judæi vivimus, negamusque mentem legis contineri sensu, quem legum littera præ se fert. Quinimo affirmamus, cum legitur Moyses, velamen positum esse super cor eorum, eam ob causam, quia legis Mosaicæ mens occultatur iis, qui viam a Jesu Christo monstratam ingredi recusarunt. Scimus autem, quando se quis ad Dominum, qui Spiritus est, converterit, velamen auferri, eumque *relecta facie Domini gloriam, velut in speculo, intueri* in illis sensibus, quos littera legis abscondebatur, et in suam ipsius gloriam gloriæ divinæ participem fieri. Nam id, quod hic per figuram vocatur *facies*, aperte loquenti est intellectus, in quo est interioris hominis facies, quæ, perspecto vero legum sensu, tota lumine et gloria resplendet. » Quamobrem juxta verba beati Apostoli spiritalis sacrarum Scripturarum intelligentia, et sublimioris illarum sensus perfecta prorsus atque absoluta cognitio revera solis apostolicis, sanctisque Patribus, et Ecclesiæ Dei vivi, quæ est columna, et firmamentum veritatis ¹³, et ad quam ex apostolica traditione dimanavit, tribui debet. Nam ex iis quæ circa Christum Dominum contigerunt, magna lux sacræ Scripturæ, et præcipue prophetis oraculis allata est. Præterea Christus postquam in cælum ascendit, Spiritum sanctum, quem promiserat apostolis, misit, qui doceret eos omnem veritatem; ideo docente Spiritu veritatis pervenire apostoli potuerunt ad allegoricum seu spiritalem sacrarum Scripturarum sensum percipiendum, et eo pertingere quo Patribus Veteris Testamenti et magnis prophetis penetrare non licuit.

XXVII. Apostolorum igitur exemplo excitatos, eorumque vestigiis et doctrinæ inhærentes vetustissimos orientalis Ecclesiæ Patres mystico Scripturarum, sensui aperiendo potissimum studuisse, fidem faciunt, ut superius dixi, præter Origenem et Clementem Alexandrinum epistola quæ Barnabæ ascribitur; Commentaria in *quatuor Evangelia* Theophili episcopi Antiocheni, vel alterius antiqui scriptoris, qui Evangelium mystica interpretatione explicat, tum etiam Hebraica nomina quæ in Novo Testamento continentur diligenter interpretatur, et allegoricum sensum pie ac solerter exponit; tum alia ejusdem Theophili aliorumque veterum Ecclesiæ Patrum opuscula quæ ad nos pervenerunt. Cur autem antiqui Orientis Patres in perscrutando mystico seu spiritali Scripturarum sensu adeo diligentes et assidui fuerint, duplici ex causa evenisse, quisque, ut reor, judicabit. Prima, quia hujusmodi interpretationem aptiorem existima-

¹¹ II Cor. III, 3, 6. ¹² ibid. 15-18. ¹³ I Tim. III, 15.

collegit, librumque *Miscnâ* confecit, a quo cum *Ghemarâ* conjuncto *Talmud* componitur. *Talmud* autem Hebræi æque ac sacram Scripturam magni faciunt; imo etiam præferunt. Est autem liber plenus ridiculis et putidis fabulis, superstitionibus, blasphemis et impietatibus refertus, ut merito pluries fuerit a Romanis pontificibus proscribitus, et igni damnatus, et longe antea ab imperatore Justiniano ejus lectio Hebræis interdicta videtur in novella 146, tit. *De Hebræis*, verbis illis: « Quæ vero Deuterosis, quasi secundaria eruditio ab ipsis dicitur, in universum interdicimus, ut qui sacris libris comprehensa non sit, neque desuper tradita per prophetas, sed excerpta quædam virorum contineat, qui terrena duntaxat loquantur, neque quidquam in se divini habeant Numinis, etc.

(54) Orig. *contra Cels.* lib. V, n. 60.

bant ad alendam fidelium pietatem et magis accommodatam Christianæ religioni, quæ adoratores exigit in spiritu et veritate; tum etiam quia omnino necessariam esse censebant rectam Scripturarum intelligentiam, cum quædam in Veteri Testamento occurrant, quæ nisi spiritualis interpretatio adhibeatur in absurdum sensum accipi possunt. Altera autem haud dubie ea est, quia per id tempus exorta erat hæresis Gnosticorum, qui catholicorum magistros et doctores, veluti rudes atque imperitos traduentes, specie quadam sublimioris scientiæ ad se alliciebant Christianos, et novis allegoricis interpretationibus adulterantes Scripturas, fabulas suas pro nova quadam reconditaque doctrina venditabant, et non secus ac Pharisæi in veteri lege errores suos ac deliramenta simplicioribus obtrudebant. Profecto Gnosticorum hæresis a Pharisæorum fermento, a quo ut caverent, apostolos monuit Christus Dominus, originem suam ducebat. Neque enim Gnosticorum pseudo-theologia aliud erat, ut etiam alii observarunt, quam philosophia Pythagorica, atque etiam Platonica, ut ab Hebræis kabalistis exposita et interpolata est, et pluribus additis, inversis, amputatis, non parum immutata. Nam Judæorum Kabala, de qua plura superius dixi, quemadmodum et primis Ecclesiæ sæculis a rabbinis tradebatur, atque etiamnum a nonnullis rabbinicarum traditionum magistris traditur (55), agit potissimum de rerum origine et ratione, ac modo generationis seu progressionis et fluxus rerum a primo ente, et de earumdem rerum gradibus descensuque a summis ad ima. Non autem dissimile fuit Gnosticæ pseudo-theologiæ argumentum, ut videre licet apud Irenæum et apud Epiphanium, aliosque veteres Ecclesiæ scriptores. Non tam Gnosticos quam veteres Kabalistas circa duos potissimum versatos fuisse (56), ex veterum scriptis, quæ ad nos pervenerunt, comparitur. Primum, ut fabulosis suis commentis exponerent, quo ordine, et qua serie res omnes a Deo sint, tanquam a prima causa, quæ necessario existit; secundum, ut ostenderent causam primam et originem mali. Quod de Gnosticis manifesto constat ex ejusdem sancti Irenæi libris *Adversus hæreses*, ubi refert impij Valentini errores. De Kabalisticis vero ex eorum libris qui ad nos pervenerunt, et quibus explicandis non solum ipsi Judæi, sed etiam aliqui eruditi viri ex Christianis inanibus variæ scientiæ promissis decepti, ex ænigmaticis sensibus ac præstigiis illi allaborarunt. Profecto primi Gnosticorum hæresis auctores Judæi fuerunt, ac proinde in kabalisticis fabulis et ænigmatibus versati. Itaque nil mirum est si Gnostici, suorum magistrorum ænigmatica doctrina imbuti, sacras Scripturas ænigmatibus atque ambagibus verborum, mysticis atque alienis sensibus interpretarentur, et Dei Verbum fabulosis suis commentis corrumpere. Quamobrem antiqui illi primorum sæculorum Patres, ut Gnosticorum impietatem et audaciam in adulterina ac perversa Verbi Dei interpretatione rudibus ac simplicibus obtrudenda coercerent, et pestiferæ eorum doctrinæ clanculum serpenti obviam irent, investigando potissimum sacrarum Scripturarum mystico sensui studium omne ac diligentiam adhibuerunt et summo opere curarunt, quod pastoralis eorum muneris præcipuum erat, ut Scripturarum allegorico sensu juxta Ecclesiæ ab apostolis acceptam doctrinam, et prædecessorum regulas exposito, Gnosticorum commentis ac fabulis spiritualis interpretationis veritatem opponerent. Quæ cum ita sint, ut paucis concludam, neminem esse puto, qui non intelligat, explicationem Hebraicorum nominum et allegoricam Scripturarum interpretationem et patriæ atque instituto Athanasii, tum etiam ejus ætati ac doctrinæ admodum consentaneam esse, minimeque adversari.

XXVIII. Verum per eadem tempora, quibus claruit Athanasius, exorta impij Arii hæresi, necesse fuit accuratius litteralem Scripturarum sensum excutere atque explicare; quoniam Ariani contextum Scripturarum subdole interpungentes, vel vim verborum astute ac subtiliter exponentes, sacrarum Scripturarum auctoritate ad suæ impietatis confirmationem abutebantur. Itaque novis subinde enascentibus erroribus, et inter Christianos effervescente disputatione, cum alii pro veritate, alii contra starent, et utrique in humanis disciplinis, et dialectica facultate, et Scripturarum lectione apprime versati essent, accurateque proprium Scripturarum sensum ad grammaticæ leges expenderent atque exigerent, in causa fuit eorum deinde, disputationis necessitate suadente, litteralis Scripturarum expositio usu recepta in Oriente sit, in qua inter catholicos doctores excelluit S. Joannes Chrysostomus. Nam, ut memoriæ traditum est (57), et Patrum scripta quæ ad nos transmissa sunt, ostendunt, in litterali sacrarum Scripturarum interpretatione maxime floruit schola Antiochena. Siquidem Eusebius Emisenus, qui magistros habuit Patrophilum Scythopolitanum et Eusebium Cæsariensem, Antiochiæ diu versatus est, ibique etiam, ut puto, docuit, familiariter usus Euphronio et Flacillo ejusdem urbis episcopis (58). Exemplo autem et institutione Eusebii historiam, hoc est sensum litteralem (ita enim intelligenda videntur verba Hieronymi, quæ inferius afferam), studiose prosecutus est Diodorus Tarsensis, magister S. Joannis Chrysostomi, Theodori Mopsuesteni, Maximi Seleuciensis, et Nestorii (59-60), quem tamen potius

(55) Burnet. *Archæolog. philos.* c. 7.

(56) Vitring. *Observ. sacr.*, dissert. II, lib. I, c. 2, in not.

(57) Socr. *Hist. eccl.* lib. II, c. 9.

(58) Sozom. *Hist. eccl.*, lib. III, c. 6; Socr. *Hist. eccl.*, lib. VI, c. 5.

(59-60) Sozom. *Hist. eccl.*, lib. VIII, c. 2; Socr. lib. VII, c. 29.

Theodorum, a quo etiam errorum suorum virus hausit, vel certe utrumque audivisse crediderim. Joannes quidem Chrysostomus a B. Hieronymo vocatur (61) « Eusebii Emiseni, Diodorique sectator. » Theodorum vero Mopsuestenum inauspicato magistrum habuit Theodoretus episcopus Cyri, qui et S. Joannem Chrysostomum audivit, ejusque eloquentiam imitatus est; amborum autem meminisse videtur in præfatione suorum commentariorum ad *Epistolas Pauli*, ubi ait: « Sed fortasse me arrogantiae et temeritatis accusabunt, quod post hunc et illum, qui totius orbis sunt lumina, audeam apostolicam interpretationem aggredi. Ἄλλ' αὐθαδέας με τυχόν, καὶ θρασύτητος γράφονται, μετὰ τὸν δεῖνα τοὺς τῆς οἰκουμένης φωστῆρας, τῆς ἀποστολικῆς ἐρμηνείας κατατολμῶντα. Et Theodori quidem Mopsuestiæ episcopi, et magistri sui errores etiam scriptis adversus S. Cyrillum libellis infelicer tutatus est, laudibusque immodicis in sua *Ecclesiastica historia* ornavit (62). De Diodoro autem Tarsensi hæc memoria tradidit Hieronymus (63): « Exstant ejus in Apostolum commentarii. et multa alia ad Eusebii magis Emiseni characterem pertinentia: cujus cum sensum secutus sit, eloquentiam imitari non potuit propter ignorantiam sæcularium litterarum. » Cum Hieronymo consentiunt Socrates (64), ac Sozomenus (65), quorum primus: « Diodorus, » inquit, « ad episcopatum Tarsi promotus multos conscripsit libros; simplicem duntaxat, atque obvium Scripturarum sensum inquirens, allegoricam vero earum interpretationem refugiens. » Διδωρος δὲ ἐπίσκοπος Ταρσοῦ γενόμενος πολλὰ βιβλία συνέγραψε, ψιλῶ τῷ γράμματι τῶν θείων προσέχων Γραφῶν, τὰς θεωρίας αὐτῶν ἐκτρεπόμενος. Alter vero non absimilia tradidit scribens: « Diodorum, qui et Tarsensis Ecclesiæ episcopus fuit, multos, audiui, libros posteris scriptos reliquisse, et sacra volumina ad litteram exposuisse, repudiatis allegoriis. Διδωρον τὸν ἡγησάμενον τῆς ἐν Ταρσῶ ἐκκλησίας· ὃ ἐπιθόμην ἰδίῳν συγγραμμάτων πολλὰς καταλιπεῖν βίβλους· περὶ δὲ τὸ βῆτον τῶν ἱερῶν λόγων τὰς ἐξηγήσεις ποιήσασθαι, τὰς θεωρίας ἀποφύγοντα. Quin etiam eundem Diodorum refert Suidas (66) inter alios plures librum composuisse, cui hunc titulum fecit: *Τίς διαφορὰ θεωρίας καὶ ἀλληγορίας*; « Quæ differentia sit inter theoriam et allegoriam? » Ludolpho Kustero, qui nitidissimam Suidæ editionem adornavit, aqua hæret, nec facile se expedit in assignando discrimine inter theoriam et allegoriam. In notis enim, quibus Suidæ opus illustravit, ad verba illa Suidæ talia scribit: « *Θεωρία*, theoria igitur quid significet, hinc patet. Ab ea differt allegoria, quod hæc in inferioribus subsistat, nec in tam sublimi argumento versetur quam theoria: quæ ratio est, quare Diodorus, ut Suidas hic testatur, de differentia theoriæ et allegoriæ scripserit. » Ego vero mendum puto esse in textu, et pro θεωρίας seu ἀλληγορίας legendum ἱστορίας, adeo ut titulus libri fuerit: *Τίς διαφορὰ θεωρίας καὶ ἱστορίας*, vel *τίς διαφορὰ ἱστορίας καὶ ἀλληγορίας*. « De differentia sensus allegorici, et litteralis. » Nam apud Græcos ecclesiasticos scriptores theoriæ nomine significari consuevisse sensum spiritalem et allegoricum manifestum sit tum ex allatis verbis Socratis et Sozomeni, aliorumque plurimorum scriptorum, tum ex multis locis hujusmet commentarii S. Athanasii. E diverso ἱστορίας seu historiæ nomine sensum litteralem et historicum Græcos scriptores nuncupasse, res notior est, quam ulla probatione indigeat, cum plura veterum auctorum loca ad id probandum omnibus in promptu sint (67). Sed redeo ad Hieronymum, ejusque verba de Eusebio Emiseno afferam. Sanctissimus igitur doctor in *Catalogo virorum illustrium* (68) de eodem Eusebio, quem Diodorus sibi sequendum imitandumque proposuit, hæc litteris mandavit: « Eusebius Emisenus episcopus elegantis et rhetorici ingenii, innumerabiles, et qui ad plausum populi pertinent, confecit libros, magisque historiam secutus, ab his qui declamare volunt, studiosissime legitur. » Verum hac de re haud plura, cum ad rem propositam parum pertinere cuiquam videri possint. Ac vero a me hæc omnia hactenus eo consilio disputata sunt ut ostenderem, modum ac rationem sacras Scripturas in allegoricum exponendi sensum, non solum Athanasio æqualem, sed etiam ejus ætate antiquiorem fuisse. Præterea, ut manifestum facerem quibus auctoribus et quo tempore utraque sacros libros explicandi ratio tum allegorica seu mystica, tum historica seu litteralis cœperit ac floruerit. Nam id magnopere intererat, ut uostrum Commentarium jure merito sancto Athanasio, cujus nomen præfert, vindicaretur.

XXIX. Profecto inter cætera sacrarum Scripturarum volumina potissimum Psalmorum libro allegoricum convenire sensum testimonio veterum Patrum, qui in eo aperiendo operam suam collocarunt allatis Hilarii et Augustini verbis, a nobis supra ostensum est, et latius si opus esset, facile demonstrari posset; sed inane ac superfluum est in re minime dubia testibus uti non necessariis. Clavis autem ape-

(61) In *Catal. vir. illust.*; Niceph. lib. iv, c. 54.

(62) *Theod. Hist. eccl.* lib. v, c. 40.

(63) Hieron. *Catal. vir. illustr.* c. 119.

(64) *Lib. vi Hist. eccl.*, c. 3.

(65) *Lib. viii, c. 2.*

(66) In voce *Διδωρος*.

(67) Vide Lexicon Suiceri in verbis *Θεωρία*, *ἱστορία*, *Ἀναγωγή*, *Διάνοια*.

(68) C. 91.

riendi mysticos sacrorum canticorum sensus, et janua penetrandi arcana Davidicorum psalmorum adyta, est titulus cujusque psalmi, teste veteri scriptore, cujus commentarii in *Psalmos* sub nomine Hieronymi editi sunt : « Quid est titulus, inquit, nisi clavis? Ut ita dixerim, in domum non ingreditur, nisi per clavem : ita et uniuscujusque psalmi intellectus, per clavem, hoc est per titulum intelligitur, in cujus persona cantatur, aut in persona Christi, aut in persona Ecclesiae, aut in persona Prophetæ. » Et S. Augustini titulum psalmi præconem totius psalmi vocat in expositione psalmi cxxxiv, et idem Augustinus de titulo psalmi LIII, quem in allegoricum sensum de Christo exponit : « Inde enim, inquit, pendet omnis versus qui cantatur. Si quis itaque agnoscat, quod in domus fronte præfixum est, securus intrabit, nec cum intraverit, errabit ; hoc enim in ipso poste prænotatum est, quomodo interius non erretur. » Et rursus in commentario ad psalmum LXIV, cujus titulum in allegoricum sensum sanctissimus Doctor interpretatur : « Agnoscenda est, ait, vox sanctæ prophetiæ ex ipso titulo psalmi. » Titulos autem inscriptos fuisse potius ad intelligendum percipiendumque psalmorum sensum allegoricum et spiritalem, quam litteralem et historicum, ideoque ad eum potissimum respicere et ad illum pertinere, testimonio sunt quæ scribit idem Augustinus in locis nuper a me laudatis, tum etiam in expositione psalmi LIX, ubi monet qua mente et consilio, Spiritu sancto dictante, tituli psalmis inscripti sint : « Verumtamen sicut solet propheticus spiritus in psalmorum titulis recedere aliquantulum ab expressione rerum gestarum, et aliquid dicere quod in historia non invenitur, et hinc potius admonere non propter cognoscendas res gestas esse hujusmodi titulos inscriptos, sed propter futura præfiguranda, » etc. Augustino in hac eadem sententia de titulis psalmorum præivit S. Hilarius, qui ad psalmum LXIII : « Psalmi, ait, superscriptio historiam non continet, simplex est, et prophetali spiritu editus... cum enim illi ipsi psalmi, qui secundum titulorum inscriptiones res gestas continere creduntur, in plurimis a tituli sui et rerum, ac personarum proprietate dissentiant, magisque per editiones nominum, atque gestorum, spiritualium operationum significant effectus. » His autem addi debet Cassiodorus, qui in Præfatione ad *Psalmos* sententiam magni Augustini more suo secutus, hæc habet : « Quasdam superscriptiones psalmorum per allusionem consimilem constat spiritualiter intueudas : quia si litteram consideras, extraneum est, cum non ea invenias in psalmis quæ continentur in titulis ; si vero trahantur ad tropicum intellectum, nimis videntur accommodæ. » Quare paraphrasis nostra, in qua psalmorum cujusque titulus in allegoricum sensum exponitur, ac deinde totus psalmus in eundem sensum allegoricum seu mysticum de Christo, et Ecclesia, ejusque membris mira brevitate explicatur, sanctissimo episcopo Athanasio, cujus nomen inscriptum præfert, non solum digna reputanda est, sed etiam multo in pretio atque existimatione ab omnibus habenda videtur, cum veterum Ecclesiae Patrum menti ac sententiæ in recte exponendis intelligendisque psalmis maxime conveniens sit, et consentanea.

XXX. Cæterum inter alia argumenta quæ ad vetustatem nostræ translationis seu interpretationis comprobendam afferri possunt, illud non minimi ponderis est, quod interpretatio versiculis respondet, in quos membratim distincti per cola et commata psalmi antiquitus scribi solebant, non autem per versus longiores, ut in recentioribus codicibus reperiuntur, et in editis libris, quibus Ecclesia et omnes vulgo nunc utuntur, retinentur. Profecto de divisione librorum sacræ Scripturæ per versiculos, seu στιχηροῦς, nos docet Hesychius Hierosolymitanus, qui, ut quidam putant, sæculo sexto vixit, id inventum, atque institutum fuisse a sanctis Patribus majoris perspicuitatis gratia, ut legens periodum per sua membra distinctam facilius orationis intellectum assequeretur (69). Imo vero jam ante Christi Domini adventum comperitur, usu receptum fuisse apud Hebræos, ut Psalmorum alique sacræ Scripturæ libri versiculis distincti scriberentur ; et fortasse inde mos iste ad Christianos devenit. Veterem versusum distinctionem secutus est Origenes in suis *Hexaplis*, quem imitatus est Hieronymus (70), qui Psalterium aliosque sacræ Scripturæ libros per versus breviores disposuit, providens, ut ipse inquit, utilitati legentium ; nam per cola scripti, et commata manifestiorem legentibus sensum tribuunt. Antiquiores utique codices Græci mille et plus annos ante scripti versusum distinctionem retinent ; et non solum Græca, sed etiam vetustiora Latina exemplaria hujusmodi descriptionem per cola et commata habent. Et quidem Psalterium ex antiquo codice Vaticano versiculis brevioribus distinctum ad publicam utilitatem et fidelium pietatis incrementum in lucem edidit ven. mem. cardinalis Thomasius, qui etiam ex divo Augustino in Enarratione secunda in psalmum XXI observat, eandem versusum distinctionem adhibitam fuisse in Ecclesia, dum cantor ex ambone psalmum particulatim præcinebat ; quod autem ipse pronuntiabat, reddebatur a Dei plebe. Verba Augustini talia sunt : « Putas ibi ponunt aures, quando

(69) Ἔστι μὲν ἀρχαῖον τοῦτο τοῖς Θεοφόροις τὸ σπούδασμα, στιχηρῶν ὡς τὰ πολλὰ, πρὸς τὴν μελετωμένων σαφῆνειαν τῆς προφητείας ἐκτίθεσθαι. HESYCH. in lib. *Στιχηρῶν* XII *Prophetarum*, tom. VIII *Crit. sac.*, pag. 26.

(70) *Præf. in Ez. chiel.*

lector ipsorum dicit: *Commemorabuntur, et convertentur ab Dominum universi fines terræ?* Eia forte unus versus est: aliunde cogitabas, cum fratre tuo fabularis, quando illud dixit: attende, quia repetit, et surdos pulsat: *Et adorabunt in conspectu ejus universæ patriæ gentium.* Adhuc surdus est, non audit; pulsetur iterum: *Quoniam Domini est regnum, et ipse dominabitur gentium.* Tres istos versus tenete, fratres, etc. Quibus clarissimus cardinalis hæc subjicit: « Ex quo loco apparet in cantu psalmi responsorii olim tum in Oriente, tum in Occidente usitate, in quo lector præcinebat versus, et populus eosdem ipsos respondendo repetebat, usurpatam fuisse antiquam illam versuum distinctionem, qui breviores erant; non alteram sequentis ævi versuum paulo prolixiorum... Nam præterquam quod id postulabat ratio ejusmodi institutionis, nempe ut rudis populus psalmos caneret, quos nec de libro legeret, nec memoria teneret; unde et necesse erat verba ei pauca præberi repetenda, ut membraim cæsimque totum psalmum percurreret. » Sed de hujusmodi divisione per *στίχους* pluribus erudite disserunt idem cardinalis Thomæsius, et Henricus Valesius et Pater Martiane (71), aliique, quos consulere poterit, qui hac de re plura scire desiderat. Quod enim pertinet ad rem, de qua agitur, illud est, quod præter antiquissimum Vaticanum codicem, quo laudatus cardinalis Thomæsius usus est, etiam codex Alexandrinus eodem modo habet Psalterium versiculis distinctum. Codex autem Alexandrinus scriptus est, ut fertur (72), manu Theclæ nobilis femine Ægyptiæ paulo post concilium Nicænum, ætate scilicet Athanasii, quem Alexandria, unde Alexandrinus dictus, secum Constantinopolim detulit Cyrillus Lucary, primum in illa, post in hac urbe Græcorum schismaticorum patriarcha, a quo deinde Carolo I Anglorum regi dono missus est. Quare cum translatio nostra versuum distinctioni codicis Alexandrini æpprime respondeat, et vetustatem, et auctorem esse Athanasium, cujus nomen præfert, etiam ex hac parte quodammodo demonstrat. Non autem parvi laboris fuit, cum id animadvertissem, ita disponere sanctissimi episcopi translationem, ut singulis psalmorum versiculis subjecta ejusdem Athanasii interpretatio responderet. Erat enim confuse scripta, sæpe commistis Psalmsorum cum ipsius expositionis verbis, et ita disposita, ut potius cum recentiori longiorum versuum distinctione, quæ nunc in usu apud omnes Ecclesias est, conveniret. Plura præterea aderant, ut jam a principio monui, menda et errata; sed de textu quidem nihil immutare ausus sum; meas vero conjecturas, notulas et emendationes in margine, apposito asterisco seu litterula, ascripsi.

XXXI. Ut vero rem mihi propositam prosequar, hanc interpretationem aut Græcum Psalmorum commentarium, quem in lucem damus, recentioris usus aut temporis haud quisquam fuisse autemet, quia in eo legitur inscriptiones seu titulos psalmorum rubro colore seu cinnabari scriptos fuisse. Siquidem morem adhibendi purpureum colorem minio vel cinnabari confectum in scribendis librorum, seu capitum, aut lectionum titulis longe ante Athanasii ætatem receptum fuisse tum apud Latinos, tum apud Græcos, et probant vetustissimi codices, et pluribus ostendunt duo eruditissimi viri ejusdem Benedictinæ congregationis Mabillonius et Montfauconus (73). Et quidem in ipso Alexandrino codice titulos psalmorum rubro colore inscriptos esse testatur Joannes Ernestus Grabe his verbis: « Sequitur inde ipsum Psalterium, in quo cujuslibet psalmi inscriptio, aut ubi nulla datur, veluti psalmi primi, prima linea minio scripta est, nec non vox *διάψαλμα*, quandoquunque occurrit, id, quod etiam de titulis odarum, et orationum psalmis subnexarum dicendum est. » Encausto autem, quod genus atramenti erat purpurei coloris ex cocti muricis, vel triti conchylii cruore confectum, ut nemini præter imperatorem uti liceret, illudque habere, aut quærere, lege cautum est a Leone imperatore in constitutione Hilariano magistro officiorum, et patricio inscripta (74). Exstant etiamnum in archivo castri Sancti Angeli professiones fidei Græcorum imperatorum Græce tantum, vel Græce et Latine in charta pergamena scriptæ, eorumque manu encausto subscriptæ, quas ad Romanam sedem, tanquam ad caput totius catholicæ Ecclesiæ miserunt: sed eo revertor, unde digressus sum.

XXXII. Neminem ad temere abjiciendam magno Athanasio nostram metaphrasim, seu translationem ex eo commoveri velim, quod in ea non leguntur quæ ex S. Athanasio laudat S. Germanus patriarcha Hierosolymitanus in epistola ad Thomam in hunc modum (75): « Beatus Athanasius illud psalmi dictum interpretans: *Qui sedes super cherubim, appare*, talem de illis tradidit intelligentiam. Et certe illorum cherubim principalia *ἀρχέτυπα* ignota sunt omnimodis natura hominibus: spiritus enim et ignis existunt, et ab omni corporali formatione atque natura extranea. » Si autem hæc Germani verba considerentur, evidens est, eum minime affirmare, quæ ex S. Athanasio laudat, ab eo in commentario *super*

(71) Card. Thomas. in præf. ad Psal. vers. dist.; Mart. Proleg. iv, in *Bibl. S. Hier.*; Vales. in not. ad Euseb. *Hist. eccl.*, lib. vi, c. 16.

(72) Joann. Ern. Grab. *Proleg. ad Vet. Test.* LXX Interpret. ex *Cod. Alex.* c. 1, § 1.

(73) Mabill. *De re dipl.*, lib. 1, c. 10, n. 3; Montfauc. *Palæograph.* lib. 1, c. 1.

(74) Leg. *Sacri affatus, Cod. De divers. rescript.*

(75) *Act.* iv Conc. Nic. II, tom. IV *Concil. Hard.*, pag. 258.

Psalmos scripta fuisse. Itaque fieri potest, ut verba illa Davidica : *Qui sedes super cherubim* ¹⁶ : in alio Opere, quod B. archiepiscopus scripserat, explanaverit, et quod illud ad nostram ætatem minime pervenerit; plura enim præter ea quæ typis impressa sunt, S. Athanasium scripsisse, tum ex veteribus scriptoribus, tum ex antiquis Græcis codicibus manifestum est, et potissimum ex vetustissima catena Græcorum Patrum, quam fere totam mea manu descripsi ex alio antiquiori codice annis ab hinc octingentis scripta, ubi fragmenta afferuntur ex aliis sanctissimi episcopi operibus, præter ea quæ a Patre Montfaucono, Guillelmo Caveo, Lambecio, Fabricio, Oudino aliisque memorantur. Adrianus etiam papa hoc nomine primus in epistola ad Carolum Magnum auctoritatem affert ex commentario S. Athanasii *super Psalmos* his verbis : « Item S. Athanasii de interpretatione psalmorum inter cætera : Civitas enim Domini, quæ sursum Jerusalem ¹⁵ : imago autem eorum terrestris. Quod enim dicit, tale est : Quoniam terrestris, inquit, induti sunt imaginem, et non cœlestis, propter hoc ad nihilum redigentur. Audient enim illo tempore : *Nescio vos* ¹⁶ : utpote non indutos eadem Domini imagine. » Adriano additur *Chronicon Alexandrinum*, cujus verba, tum etiam Adriani non leguntur in nostra translatione, sed in commentario *super Psalmos* inveniuntur, quod editum est inter alia opera a P. Montfaucono ejusque sociis. Sed haud difficile est respondere præter translationem seu μεταφρασιν quam edimus, S. Athanasium etiam illum commentarium, si ita aliquibus placet, composuisse; vel certe, quod ille esset Athanasii, cum ipsius nomen præferret inscriptione deceptum Adrianum papam, ut P. Montfaucono aliisque ejus sociis contigisse videtur, crediderit. Quod sane, ut mihi persuadeam, eo magis Inducor quia in eadem epistola alia sunt quæ eorum sanctorum esse, quorum nominibus ascribuntur, nemo certo asserere ac præstare voluerit. Quæ vero in *Chronico Alexandrino* habentur, ut etiam de illo aliquid dicam, integra non exstant in commentario Patrum Benedictinorum, et insuper *Chronicon* illud plura apocrypha et supposititia continet. Demum animadvertendum est, quæ referuntur veluti ex S. Athanasio a S. Germano, et ab Adriano hujusmodi sunt, ut translationi seu μεταφρασι, parum apta esse videantur, sed commentario potius et fusiori Psalmorum expositioni magis convenient, ac proinde validum inde argumentum sumi nequit ad quæstionem movendam de auctore nostræ translationis, si in ea non reperiantur quæ translationi minime congruunt; imo potius ab hujusmodi brevibus et compendiosis expositionibus aliena videntur, ideo vel Athanasii non sunt, sed per errorem ei ascripta, vel in commentariis fusiori stylo scriptis, qui temporum forte injuria, ut plura alia deperierunt, quærenda sunt. Quæ quidem recte mea sententia dici possunt de omnibus aliis quæ sub nomine Athanasii leguntur in catenis Patrum editis a Balthazarre Corderio aliisque. Præterea pro commentario nostro seu interpretatione tuenda certe illud silentio prætermittendum non est, quod iis, quæ a S. Germano tanquam ex Athanasii scriptis allegantur, admodum consentanea sunt quæ leguntur in nostra metaphrasi ad psalmum cxi, ubi ad verba illa ¹⁷ : *Qui facit angelos suos spiritus, et ministros suos ignis flammam*, hæc subjicitur interpretatio : « Manifestum quidem est, quod sancti ejus (nempe angeli) spiritus sunt, et virtutes ministrantes ei sunt ignis. » Levis etiam momenti sunt, et nullius fere ponderis, quæ in *Monito*, quod præmittitur commentario Athanasii nomine inscripto, ab iisdem Patribus Benedictinis tanquam ex Theodoro afferuntur. Primum quia non sunt Theodoretis, ut ipsi innuunt, sed alicujus amanuensis ignoti nominis, et incertæ ætatis, ac proinde nullius auctoritatis : deinde, quia illa omnia, quæ de aliis dicta sunt, de hujus scriptoris fragmento seu testimonio dici possunt : demum ut generatim ac breviter respondeam, et paucis ostendam quam infirmum sit argumentum quod inde a clarissimis Patribus Benedictinis ducitur, ut commentarium de quo agitur S. Athanasio ascribatur, ex eo quod unus vel alter locus veterum scriptorum qui Athanasii scripta laudarunt, in eo inveniatur; exemplo utar commentariorum in *Psalmos*, qui Hieronymi nomen inscriptum habent, in quibus etsi ea quæ S. Augustinus et S. Gregorius VII et ipse Hieronymus ex suis commentariis in *Psalterium* allegat, inveniuntur; tamen nunc omnes fere eruditi unanimi consensu conveniunt, non esse illos B. Hieronymo ascribendos, sed alteri scriptori, qui aliquanto post sancti doctoris ætatem scripsit.

XXXIII. At vero alius quispiam fortasse erit qui ad denegandam magno Athanasio nostram metaphrasim, inde sibi non levem conjecturam et argumentum suppetere putabit, quod auctor ejusdem translationis beatam Virginem Θεοτόκον, hoc est, *Deiparam*, nuncupat, cum Joannes Meursius in suo *Glossario* affirmet, « inditum esse hoc nomen Matri Domini ac Salvatoris nostri Jesu Christi a synodo v Constantinopolitana tempore Justiniani. » Enimvero si quis ita sibi persuaderet, longe a veritate aberraret. Quippe multo ante Athanasii ætatem ea voce usos esse veteres Patres, indubitatum est. Quare Socrates (76)

¹⁶ Psal. LXXIX, 2. ¹⁵ Galat. iv, 26. ¹⁶ Matth. xxv, 12. ¹⁷ Vers. 4.

(76) *Hist. eccl.* lib. vii, c. 52.

inscitæ arguit Nestorium, qui hanc vocem Θεοτόκον tanquam novam rejiciebat, quoniam eadem usum fuisse affirmat Origenem et Eusebium Cæsariensem. Profecto eadem vox legitur in Epistola Dionysii Alexandrini, quam *adversus Paulum Samosatenum* scripsit, et in epistola quam *adversus Arii hæresim* Alexander Alexandriæ episcopus, et Athanasii in Alexandrina sede prædecessor ad episcopum Constantinopolitanum, cognominem suum, aliosque episcopos *adversus Arium* ejusque errores misit; quæ utique, quantum ego censeo, scripta est ab ipso Athanasio, quo defensore, et, ut ita dicam, catholici dogmatis advocato et patrono in Nicaena synodo ipse Alexander usus est; cum enim archidiaconi munus in Ecclesia Alexandrina obtineret, verisimile est etiam scribendarum epistolarum curam ei, qui, teste Ruffino (77), Alexandri episcopi consiliis aderat, demandatam fuisse. Profecto epistolam illam auctorem habere Athanasium, eam attente consideranti, et cum aliis Athanasii operibus conferenti facile persuadebitur. Sed demum hac de re nulla in cujuspiam animo dubitatione insidere potest, si edita S. episcopi opera inspexerit; pluribus enim in locis Mariam Virginem Θεοτόκον nuncupat beatissimus Athanasius; ita in oratione tertia et quarta contra Arianos, in libro *De Incarnatione*, et in libro *contra Apollinarianum*.

XXXIV. Si quis vero mihi negotium facessere velit, persuadens sibi commentarium, seu interpretationem, quæ agitur, sequiori ætate scriptam fuisse ex iis quæ adnotata occurrunt in argumentum psalmi vi, et alibi in hunc modum: « Titulus præpositus continet: *In finem in hymnis pro octava Psalmus David*. Hoc autem significat: In sæculorum consummatione sancti rogabunt, ut liberentur a judicio, et digni fiant æternæ mercedis retributione: sexto enim sæculo consummatur mundus: septimo autem orbem terræ judicat Dominus: octavo vero hi abeunt in vitam æternam, et hi in supplicium æternum. Propterea dictus est psalmus: *In finem in hymnis pro octava*, eo quod liberentur sancti in octava; » id a me responsum ferat, tantum abesse, ut hinc aliquid contra ea quæ de auctore commentarii disserui, colligi possit, quin potius ejusdem antiquitas astruatur. Neque enim veteres Patres alia ratione locuti sunt de Sabbato, et de Octava, et de psalmis qui *Pro octava* inscribuntur. Ita quidem S. Barnabas in sua Epistola catholica, § 15, ubi loquitur de Sabbato ejusque sanctificatione; et in notis ad verba ejusdem Epistolæ Cotelerius affert ex codice manuscripto fragmentum Græcum S. Irenæi, cujus verba, cum admodum similia sint iis quæ in nostro commentario leguntur, non alienum erit a re nostra Latine reddita hoc loco afferre. In eo quidem, allatis Scripturæ verbis ex capite secundo Genesis, hæc subduntur: « Hoc autem est et antefactorum narratio et futurorum prophetia. Est enim dies Domini quasi mille anni. In sex igitur diebus consummata sunt quæ facta sunt. Manifestum ergo est quoniam consummatio ipsorum sextus millesimus annus est. Et septima die orbem judicat: et octava, quæ est futurum sæculum, alios quidem tradit in pœnam æternam, alios in vitam. Propter hoc selecti sunt psalmi *Pro octava*. Eadem leguntur in antiqua interpretatione Latina libri quinti *adversus hæreses* ejusdem Irenæi (78): in eandem sententiam verba facit Origenes in libro *contra Celsum* (79); Hippolytus apud Photium (80); auctor *Quæstionum et responsionum* inter opera Justinii Martyris (81), et Lactantius libro septimo *Institutionum* (82); quibus addendi sunt ex Latinis S. Hieronymus in epistola ad Cyprianum; S. Augustinus *De civitate Dei* (83), et in *expositione psalmi sexti*; Cassiodorus in libro *Variarum* (84): ex Græcis autem S. Gregorius Nazianzenus in oratione *in sanctum Pentecostem*, quæ est quadragesima quarta inter editas; Eusebius Cæsariensis in commentario *in psalmum vi*; auctor *expositionis in Psalmos* a Patribus Benedictinis S. Athanasio ascriptæ in argumento psalmi sexti; S. Joannes Damascenus in homilia *De transfiguratione Domini*, et *De fide orthodoxa* (85); alique scriptores tum Græci, tum Latini. Horum autem verbis omisissis, ne longior sim quam oportet, solum hoc loco afferam quæ eadem de re scribit S. Jacobus Nisibenus episcopus, qui ætate major quidem Athanasio fuit, sed cum eo, dum adhuc Alexandrinæ Ecclesiæ diaconus esset, in Nicaena synodo interfuit. Ejus opera, digna quidem quæ in lucem prodeant, non adhuc typis impressa sunt, et a pluribus clarissimis scriptoribus tanquam perdita deplorantur; sed apud me, et alibi fortasse manuscripta existunt lingua Armena. Operum autem S. Jacobi ex antiquis scriptoribus, ut id obiter admoneam, ineminit Gennadius, qui ideo putat in *Catalogo ecclesiasticorum scriptorum* de illis B. Hieronymum mentionem non fecisse, quia nondum e Syro sermone in aliam linguam versa fuerant. Verba autem Gennadii talia sunt: « Hunc virum B. Hieronymus in libro *Χρονικῶν*, velut magnarum virtutum hominem nominans; in *Catalogo scriptorum* cur non posuerit, facile excusabitur: si consideremus ipsos tres, vel quatuor Syros, quos

(77) *Hist. eccl.* lib. I, c. 5.

(78) Lib. v, cap. 28, 29.

(79) Lib. II.

(80) *Biblioth. cod.* ccxcii.(81) *Resp.* 71.

(82) Cap. 44.

(83) Lib. xx, c. 45; et xxii, c. 30.

(84) Lib. I, ep. 10.

(85) Lib. IV, cap. 23.

posuit, interpretatos in Græcum se legisse, testatum; unde constat eum ignorasse illo tempore Syram linguam vel litteras. Et ideo hunc, qui necdum in aliam versus est linguam, nescisse scriptorem. Ita Gennadius. At vero quo tempore Hieronymus librum *De ecclesiasticis scriptoribus* composuit, optime jam callebat linguam Syriacam. Siquidem eum librum absolvit, ut ipse testatur, anno decimo quarto imperij Theodosii (36), hoc est anno Domini 392 in Bethlehemitico secessu, cum jam esset proventus ætate, annum agens sexagesimum circiter. Itaque tum vel linguam Syrorum didicerat, vel nunquam, quod certe falsum est, didicit. Ad hæc accedit, quod plures annos antequam opus *De ecclesiasticis scriptoribus* absolveret, cum Hebraicæ linguæ notitiam adeptus esset, Chaldæorum quoque ediscendæ operam sedulo dedit. Lingua autem Chaldaica et Syriaca, veluti ejusdem linguæ diversæ dialecti, adeo inter se affines sunt, ut si characterum diversitatem, seu litterarum formam et figuram, quibus in scribendo Chaldæi et Syri utuntur, et nonnullas vocum terminationes, et pauca quædam alia parvi momenti excipias, eædem pene sint, adeo ut qui alteram ex his novit, facile utramque intelligat. Insuper posito etiam quod linguam Syriacam Hieronymus ignoraret, tamen id minime impedimento esse poterat, quominus de operibus S. Jacobi Nisibeni aliquid litteris traderet, quemadmodum de S. Ephrem, ejusque libris Syriace scriptis in laudato *Catalogo illustrium virorum* mentionem fecit in hunc modum. « Multa, inquit, Syro sermone composuit. » Neque enim cum inter Syros degeret, opera S. Jacobi Nisibeni, si lingua Syrorum scripta fuissent, ac proinde ob auctoris celebritatem omnibus vulgo nota essent, ignorare eum potuisse, verisimile est. At vero non solum Hieronymi ætate, sed etiam postea temporis apud Syros et Syriacarum rerum scriptores nulla mentio est de S. Jacobi Nisibeni operibus, quippe quæ ab ipso non Syriaca, sed Armena lingua, qua utebatur S. Gregorius Illuminator, a quo rogatus ea composuit, scripta fuerunt. Itaque vel mendum irrepit in textum Gennadii, et pro *Syro sermone* legendum est *Armeno*, vel potius, ut reor, et probabilius etiam videtur, memoria lapsus est Gennadius scribens Syriaca lingua, non autem Armena opera S. Jacobi scripta fuisse, aut conjecturam faciens ex patria Jacobi, quæ Syrorum urbs erat, qua lingua scripta fuissent opera, quorum, ut verisimile est, in Massiliensi monasterio vel solam versionem Latinam, vel aliqua excerpta, vel catalogum seu indiculum duntaxat habebat. Locus autem S. Jacobi Nisibeni, qui ad rem, quæ agitur, pertinet, in sermone secundo *De dilectione*, ubi verba facit de postrema Jerusalem eversione et captivitate, talis est: « Non videantur tibi difficilia, charissime, quæ scripsi, quod in dimidio diei suæ dimisit Deus Jerusalem, quia ita scribit David in psalmo octogesimo nono: *Mille anni ante oculos Domini tanquam dies hesterna, quæ præterit*¹⁸; quam sententiam explicantes doctores nostri sapientes dicunt, quod in similitudine septem dierum positus est hic mundus a Deo, et in consummatione sex mille annorum solvetur mundus hic, et erit Sabbatum Dei in similitudinem dierum Sabbati, quod est post sex dies. » Imo vero hujusmodi persuasio de duratione mundi et Sabbatismo, laudatis supra a me Patribus antiquior est, eamque ex veteri Hebræorum traditione originem sumpsisse crediderim. Siquidem ex iis quæ cap. xxv Levitici præcipiuntur de sabbatizando Sabbato, colligunt veteres rabbini mundum duntaxat per sex millia annorum duraturum, et quod septimus millenarius futurus sit Sabbatum Domini. Mille autem annos numerant pro uno die, quia in psalmo dictum est: *Mille anni ante oculos tuos, tanquam dies hesterna, quæ præterit*. Et quidem in Sanhedrin ita scriptum habetur: « Sex millibus annorum durabit mundus, et uno millenario desolatus erit. Duobus millibus durabit devastatio ejus (id est inculta hominum vita), et duobus millibus lex, atque duobus millibus dies Messia. » Unde duo inferuntur, ut id obiter moneam, contra ipsos Hebræos: nempe jam pridem Messiam venisse, et legem Mosaicam duraturam non fuisse, nisi usque ad adventum ipsius Messia. Sed relictis rabbinicis traditionibus reditum faciamus ad Athanasium.

XXXV. Præter hactenus a me allata, archiepiscopo Alexandrino *Expositionem Psalmorum*, quam nunc primum in publicum edimus, alia quoque non parvi momenti vindicant. Ac primum vetustatem scriptoris commentarii, ejusque natale solum, vel domicilium Alexandriae fuisse, aut certe non procul ab ea urbe manifesto, ut mihi videtur, indicant, quæ in expositione ad psalmum cxxv leguntur: ibi enim loquitur de Rhinocurura, seu Rhinocolura (87) tanquam de urbe quæ propius aberat e loco unde ipse scribebat. Erat autem Rhinocolura urbs in finibus Ægypti posita, hoc nomine nuncupata, ut inquit Strabo: « ab iis qui nares truncati eo fuere translati: nam Æthiopum quidam Ægyptum invadens non nece, sed nasi mutila-

¹⁸ Psal. LXXXIX, 4.

(86) Marcell. in *Chronico*

(87) Ῥινοκόλουρα, Rhinocolura dicitur a Strabone in *Geograph.* lib. xvi, et alibi, et a Plinio lib. v, c. 13, a Ptolomæo in *Geograph.* Ῥινοκούρουρα. Rhinocurura autem ab Eusebio et Hieronymo in lib. *De situ et nomine locorum Hebraic.*, et ab eodem Hieron. in cap. xi *Ezech.*, tum quoque a Sozomeno, lib. vi *Hist. eccl.* cap. 21, qui etiam refert plures ibi ascetas, seu monasticæ professionis viros floruisse et clerum Ecclesiæ Rhinocururensis communem domum et mensam, et reliqua omnia communia habuisse. Torrenti autem, qui Rhinoculuram alluebat, nomen fuisse videtur *Torrentis Besor* (*I Reg. xix, 10*), sive *Torrentis deserti*. (*Amos vi, 14*.)

tione maleficia coercens eos ibi collocavit, ut propter oris deformitatem redire domum non auderent. Saracenos autem (quos Arabas scenitas fuisse, vel ex hoc commentarii loco probari potest) in tabernaculis seu tentoriis, vel sub pellibus adhuc habitantes, et nondum urbibus potitos, sed latronum instar in proxima Ægypti loca et urbes suetos excurrere, prædasque inde avertere, non dissimiles eorum de quibus poeta cecinit:

. . . . . *semperque recentes*
Connectare juvat prædas et vivere rapto (88):

Tales eos nobis exhibet auctor commentarii, quales ætate sua fuisse repræsentat Ammianus Marcellinus (89), qui: « Saraceni tamen nec amici, ait, nobis unquam, nec hostes optandi, ultro citroque discursantes, quidquid invenire poterant, momento temporis parvi vastabant, milviorum rapacium similes, qui si prædam dispexerint celsius, volatu rapiunt celeri, aut nisi impetraverint, non immorantur. » Quispiam autem Saracenorum nomen audiens, nolim eum in suspicionem adduci, ut existimet, commentarium scriptum fuisse posteriori tempore, quo Saracenorum nomen cum eorum imperio late propagatum est, quod utique, regnante Heraclio imperatore, et post ejus obitum volvente sæculo septimo contigit. Siquidem Saracenorum mentio occurrit et apud Ammianum Marcellinum, quem supra laudavi, et apud Ælium Spartianum in *Pescennio Nigro*, et apud Flavianum Yopiscum in *Aureliano*, et apud Procopium *De bello Persico* (90): Saracenorum meminerunt etiam Julianus in epistola ad S. Basilium, S. Augustinus quæstione vicesima in *Numeros*, Socrates (91) et Sozomenus (92) in *Historia ecclesiastica*, alique scriptores, adeo ut nulla inde oriri possit dubitatio.

XXXVI. His autem ad commentarium nostrum magno Athanasio asserendum addantur illa quæ scripta leguntur in expositione psalmi cxxxiii, ubi auctor notos suos ac populares alloquens: « Non ignoratis, inquit, dilecti, quod cum nox ad summum deficit, dies est quindecim horarum. » Nonne hæc quasi intento digito aperte demonstrant scriptorem expositionis esse vel civem vel incolam Alexandrinum? Nam Alexandriæ Ægypti latitudo est graduum 31, minutorum primorum 11 (93), secundorum 20; in ea autem latitudine dies longissimus, computatis horis a solis ortu ad ejusdem occasum, est horarum 14, minutorum 4, quibus si hora una addatur propter crepuscula, habebitur dies longissimus horarum 15, qualem nobis exprimit ac designat auctor expositionis.

XXXVII. Præterea multa alia occurrunt, quibus tanquam notis et vestigiis Athanasius operis auctor esseprehenditur. Et quidem ubi occasio sese offert ut Christi divinitatem comprobet, ostendatque Verbum ab æterno fuisse, et Patri consubstantiale, astruere non prætermittit, et disertis verbis constanter asserere; unde haud obscure innuitur eo tempore hæc scripta fuisse, quo hujusmodi controversiæ agitabantur. Quin etiam assiduas auctori fuisse cum hæreticis pugnas, et quotidiana certamina, qualia cum Arianis habuit Athanasius, aperte nos docent quæ leguntur in expositione psalmi cxviii, et alibi sæpius. Quid vero illa, quæ exstant in commentario psalmi xxi, ubi ad ea verba¹⁹: *Tu autem, Domine, ne elongaveris auxilium tuum a me: ad defensionem meam conspice*, alia explicatione eorundem verborum primum proposita, deinde hæc insuper adjungitur: « Possunt etiam hæc dici ex persona ipsius Domini, qui exemplum nobis præbuit utendi his verbis tempore martyrii? » Quid vero illa alia, quæ ad versiculum psalmi sequentis²⁰: *Nam, etsi ambulavero in medio umbræ mortis, nontimebo mala, quoniam tu mecum es*, subjiciuntur in hunc modum: « Cum ego tormenta pro te sustinero, nullus me cruciatus terrebit, quoniam tu vires mihi præbes, ut illos perferam? Nonne manifesto indicant auctorem vel eodem tempore, quo tyrannorum persecutio adhuc in Christianos sæviebat, vel non longe ab eo fuisse? »

XXXVIII. At enim agetum, quæ in nostro commentario scripta sunt cum iis quæ in aliis libris, quos nemo dubitat magni Athanasii esse, conferamus, ut ex hujusmodi comparatione, si utrobique Psalmorum verba eodem modo, et in eundem sensum intellecta atque explicata comperiantur, certius ac dilucidius appareat, eundem, non autem diversum et commentarii nostri, et aliorum operum, quæ S. Athanasio ab omnibus concordia suffragio ascribuntur, auctorem esse. Rem propositam brevius, quoad fieri potest, expediám.

¹⁹ Vers. 20. ²⁰ Vers. 4.

(88) Virgil. lib. ix *Æneid.*, vers 612 et 613.

(89) Lib. xiv, c. 5.

(90) Lib. i, c. 19.

(91) Lib. iv, c. 36.

(92) Lib. vi, c. 38.

(93) Ex libro, cui titulus: *Connaissance des temps publiée par l'ordre de l'Académie des sciences et calculée par M. Meraldi de la même Académie.*

Verba psalmi xxiii (vers. 20, juxta antiquam, A quam secutus sum, divisionem): «Attollite portas, principes, vestras:» in libro *De Incarnatione Verbi Dei* (t. I, p. 55), S. Athanasius interpretatur dicta fuisse de reditu Christi in cœlum his verbis: «Quemadmodum pro omnibus corpus morti tradidit, sic etiam per idem illud iter in cœlum aperuit.» — In nostro autem commentario ad eundem versiculum 20 et sequentes psal. xxiii hæc adnotantur: «De ipsius reditu (hoc est Christi) loquitur, quem fecit in cœlos.»

In eodem libro *De Incarnatione* (p. 26) verba psalmi cvi, vers. 39, «Misit Verbum suum, et sanavit eos,» et psal. cxvii, vers. 52, «Deus Dominus, et illuxit nobis,» explicat de adventu Verbi Dei in mundum in hunc nodum: «Negligunt videre Dominum, quem Scripturæ prædixerunt orbi terrarum illuxisse, et corpore indutum apparuisse.» Ita etiam in *Oratione secunda contra Arianos*, pag. 395. — In nostro autem commentario ad versum eundem 39 psal. cvi hæc leguntur: «Misit Deum Verbum Pater, et transiit ejus latere nos omnes sanati sumus,» et ad vers. 52 psalmi cxvii, «Quandoquidem cum Deus esset Jesus Dominus apparuit in terra.»

Ad verba illa psalmi lxxi, vers. 1, «Deus, iudicium tuum regi da:» — «Supplicant, ait, ut iudicium mortis contra nos prolatum Filio detur.» In tract. in illud: «Omnia mihi tradita sunt,» p. 85. — In commentario ad verba ejusdem psalmi hæc subiiciuntur: «Filio tuo.»

In *Epistola de decretis Nicænæ synodi*, contra Arianos verba faciens: «Verum, inquit, falsa hæc sunt, quæ propugnatis: siquidem ipse fecit nos, et non ipsi nos. Ipse est, qui per suum Verbum omnia et parva, et magna fecit.» — In nostro commentario ad eadem verba psalmi xcix hujusmodi apponitur adnotatio: «Ipse nos fecit, et non ex nobis sumus, ut aliqui dicunt.»

Verba psalmi ii, vers. 15, «Ego hodie genui te,» et illa alia psalmi cix, vers. 7, «Ex utero ante Luciferum genui te,» de æterna Verbi generatione contra Arianos explicat in *Ep. de decret. Nicænæ synodi*, pag. 172; item pag. 178, et in *Ep. de sententia Dionysii*, pag. 192, et in *Orat. ii contra Arianos*, t. II, pag. 415, et in *Orat. iv contra Arianos*, pag. 504. — In commentario ad vers. 15 et 14 ejusdem psalmi ii hæc habentur: «Et cœlis audire fecit vocem suam clamans ad me: «Tu es Filius meus dilectus;» et ad sequentem vers. 15, hæc alia: «Qua die te manifestavi. Nam ante sæcula absconditus eras in me Patre tuo, quemadmodum de ipso scriptum est: Existens in sinu Patris.» Ad vers. vero 7 psal. cix talia leguntur: «In me eras semper, ex quo cœpi creare omnia per te, manifestavi te, quod habebam, et habeo Filium in me ipso.»

In eadem epistola, t. I, pag. 177, scribit nomen virtutis diversis rebus tribui, deinde addit: «Aliæ

item sunt cœlestes virtutes. Nam inquit: Dominus virtutum nobiscum.» Psal. xlv, vers. 15. — In commentario ad eundem psalmi versiculum: «Dominus, ait, omnis supercœlestis militiæ nobiscum est.»

In *Epistola de sententia Dionysii*, p. 197, scribit: «Nos enim quantum ad corpus ejusdem generis sumus ac Dominus, propterea ipse dixit: Narrabo nomen tuum fratribus meis.» Psal. xxi, vers. 45. — In commentario eadem psalmi verba ita exponit: «Populo, inquit, narrabo nomen tuum: quemadmodum dixit in Evangelio: Manifestavi nomen tuum hominibus²¹.»

In *Oratione prima contra Arianos*, t. II, pag. 328, ad probandam æternitatem Filii cum Patre utitur verbis psalmi xxxv versiculi 20, «In lumine tuo videbimus lumen;» et psalmi lxxxix versic. 17, «et sit splendor Domini super nos;» et psalmi cxlv versiculi 20, «Regnum tuum regnum omnium sæculorum.» — In commentario ad eundem versiculum psalmi xxxv subjicitur: «In ipso Filio tuo videbimus lucem:» ad v. 17 psal. lxxxix, «Gratia ipsius;» ad v. 20 psal. cxlv, «Regnum sempiternum, et dominatio tua super credentes verbo Evangelii, et super non credentes.»

In eadem oratione prima ad probandam immutabilitatem Verbi affert Athanasius quæ dicuntur a sancto Davide in psalmo ci, vers. 48, «Initio tu, Domine,» etc., et vers. 55, «Tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient.» — In commentario ad verba illa vers. 53 hæc adnotantur: «Tu autem et factus homo idem es qualis eras, et sicut dierum principium non habes, ita neque vite finem.»

In eadem pariter oratione allatis verbis psalmi lxxxviii, vers. 32, 33, «et in justitia tua exaltabuntur, quoniam gloria virtutis eorum tu es,» talia subjicit: «Si porro Filius justitia est, non ergo ille exaltatione opus habet; sed nos sumus, qui in justitia exaltamur, quæ nempe ipse est.» Pag. 352. — In commentario versiculus ille 32 ejusdem psalmi ita exponitur: «Et in Filio tuo glorificabuntur;» et subsequens versiculus 33, «Quoniam in te gloriantur et corroborantur.»

In eadem similiter *Oratione prima contra Arianos*, pag. 355: «Hæc, inquit, verba sacri cantoris: «Sedes tua, Deus, in sæculum sæculi (versic. 15 psal. xlv). Virga directionis virga regni tui. Dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem. Propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis.» Deinde ita prosequitur: «Attendite, o Ariani, saltemque ex hoc loco agnoscite veritatem. Consortes Domini nos omnes Psalmista appellat. Quod si ex nihilo et una e rebus factis esset Filius, ipse quoque inter consortes numeraretur. Cum autem illum Deum æternum his verbis cecinerit: Regnum tuum Deus,» etc. — In commentario eju-

²¹ Joan. xvii, 6.

dem psalmi XLIV hujusmodi brevis expositio contra A eorumdem Arianorum sententiam ascribitur: « Regnum tuum sempiternum (ad vers. 16). Potestas æterna regnum tuum (ad versic. 17). Dilexisti sanctos tuos, et odisti inventores iniquitatis, diabolum nempe et angelos ejus (ad vers. 18, 19). Propterea renuntiavit te Pater per Spiritum sanctum, regem jam existentem: quandoquidem semper exististi rex supra eos qui participes fuerunt gratiæ tuæ. »

In *Oratione quarta* Arianos temere asserentes in Veteri Testamento nullam Filii, sed solius Verbi fleri mentionem refellit his verbis: « Sed etiam revera in Veteri Testamento multa de Filio occurrunt, ut in psalmo secundo: — « Filius meus es tu: ego hodie genui te. » Et in nono inscripto: « In finem pro oc- » cultis Filii, Psalmus David. » Et in quadagesimo B quarto: « In finem pro iis qui commutabantur, filiis » « Core, ad intellectum, canticum pro dilecto, » etc... Quis autem dilectus est præter Filium Unigenitum, » etc. — In commentario, quæ habentur ad verba psal. II supra attuli. Psalmi autem noni inscriptio ita explicatur: « In novissimo die pro incomprehensibilibus mysteriis Filii Dei. » Interpretatio tituli psalmi XLIV deest in codice, sed eam consentaneam

fuisse iis quæ in *Orat. IV contra Arianos* dicuntur, nempe inscriptionem ibi quoque de Verbo Dei Filio expositam fuisse, aperte indicat explicatio totius psalmi, cujus prima verba sunt: « Pater dicit manifestasse Filium suum Deum Verbum. »

In *Epistola prima ad Serapionem*, t. II, pag. 539, « Spiritus Domini universum orbem replevit. Ita enim David cecinit: « Quo ibo a Spiritu tuo? » (Psalmo cxxxviii, vers. 11.) — In commentario ad eundem versiculum psalmi cxxxviii, « Ubi enim abscondere me possum a sancto tuo Spiritu, qui noscit omnia? »

In *Epistola de synodis*, pag. 609, « Et de Patre quidem scriptum est: « Dominus Deus tuus unus » « Dominus est. » (*Deut. VI, 4.*) « De Filio autem: « Deus » « Dominus et illuxit nobis (*Psal. cxvii*, vers. 52), et » « videbitur Deus deorum in Sion (*Psal. lxxxiii*, vers. 14). » — In commentario similiter utriusque psalmi verba de Filio ita exponuntur (*Psal. cxvii*): « Quandoquidem cum Deus esset Jesus Dominus apparuit in terra. » Et psalm. lxxxiii: « Videbitur Dei Filius Deus deorum, qui tales gratia sunt, in adventu suo. »

Restaret modo, ut commentarium, seu metaphrasim nostram cum *Epistola ad Marcellinum* compararem. Quæ enim in ea beatus Athanasius affirmat a sancto Propheta dicta fuisse in Psalmis de Salvatoris adventu, et de ejus æterna generatione a Patre, eumque Patris Verbum esse, et Sapientiam (§ 5); quæ de Messia ejusque æterno regno (§ 6), de Judæorum insidiis, pravisque consiliis adversus eundem Christum Dominum, deque ejus acerbissima passione (§ 7): item de gloriosa ejusdem in cælum ascensione, tum etiam sessione ad dexteram Patris, de pœnis ac punitione diaboli (§ 8): demum de futuro judicio, de vocatione omnium gentium, et in fine etiam ipsorum Judæorum: hæc quoque in nostro commentario cum in eundem sensum exposita legantur, inde magis magisque comprobatur, eundem Athanasium commentarii nostri, seu metaphrasim auctorem fuisse, æque ac *Epistolæ ad Marcellinum*, quam S. Athanasii esse nemo dubitat, eamque sanctum Doctorem operi suo *De titulis Psalmorum* præponi voluisse, posteritatis memoriæ traditum est. Sed, quoniam res longius procederet quam oportet, et epistolam sanctissimi archiepiscopi integram exhibui, id studioso lectori faciendum relinquo.

XXXK. Etenim, ne majori tædio legentem afficiam, ad finem dicendi propero; sed priusquam id faciam, et institutum sermonem absolvam, illud a me omittendum non est, cum Latinam hujus metaphrasim seu commentarii versionem quatuor aut quinque ab hinc annis cum eruditissimo P. Blanchino congregationis Oratorii presbytero, qui alia etiam sanctorum Patrum opuscula in lucem edere parabat, communicassem, ipse in publicum emittendi curam in se suscepit, promisitque in opere, cui titulus: *Vindictæ canonicarum Scripturarum*. Postea autem cum ei scribendæ ecclesiasticæ historiæ munus a suæ congregationis sodalibus delatum fuisset, clarissimus vir (quem ego pluribus hoc loco jure merito laudarem, easque referrem laudes, quas immerito in me contulit, ni vereretur ejus modestiam offendere, et merito censi, alios importune laudando indebitas mihi laudes velle aucupari) fidem publico datam exsolvere nequivit. Itaque ne exspectatione sua fraudarentur rerum ecclesiasticarum amatores, et diutius desiderarent præclarum opus sanctissimi Patris, de cujus operibus recte aiebat abbas ille Cosmas (93*), et sanctitate morum et monastica professione illustris: « Si inveneris aliquid ex opusculis S. Athanasii, nec habueris chartam ad scribendum, in vestimentis tuis scribe illud; » quod ille promiserat, id ego præstare, quoad per occupationes libebat, constitui. Cunctanti autem stimulos addidit singularis benignitas excellentissimi Prænestis principis Julii Cæsaris, qui ex nobilissima Columnensi domo in Barberinam familiam ascitum spectatissimam feminam principem Corneliæ Barberinæ stirpis unicum superstes germen in matrimonium duxit, et universas Barberinorum opes ac facultates possidendas custodiendasque accepit. Ipse enim, qui vetustissimi generis nobilitatem virtutum præstantia æmulatur, vereque germanus frater est non solum natalibus, sed etiam moribus eminentissimi cardinalis Prospero, cujus magnanimitas, huma-

(93*) Ap. Joan. Moschum, lib. x, cap. 40.

nitas, probitas et præclara ingenii indoles ad dignitatem et virtutem nata, haud satis laudari pro meritis potest; ipso, inquam, præstantissimo fratri haud dissimilis codicem Græcum, quo commodius in lucem edere possem, domum deferendum tradidit. Utinam vel codex doctiorem me interpretem nactus esset, vel ego codicem correctiorem! Erat enim, ut superius dixi, mendosus, mancus, oscitanter scriptus, permistis sæpe psalmorem et interpretationis verbis, minimeque interpretatio, ut a me factum est, in versiculos juxta veterem Psalmorem divisionem distincta. Quare si quæ lectori occurrant quæ forte obscura, inepta, aliena, et minime inter se consentanea videantur, id vel codicis vitiositati vel typographi incuriæ, vel potius inscitæ meæ in Græcis vertendis, supplendis corrigendisque, ut tribuat, velim.

—

Monitum ad Lectorem excerptum ex Antonelli præfatione Appendici præfixa.

Posteaquam Commentarius, seu Interpretatio Psalmorem magni Athanasii nomine insignita in publicum prodierat, forte fortuna contigit, ut scriptores Bibliothecæ Vaticanæ, cum codices in quibus psalterium aliique Veteris Novique Testamenti libri continentur, evolverent, in eum inciderent quo et Psalmi et Commentarius noster inerat. Qua de re statim admonitus ad Vaticanam bibliothecam me contuli, et potestate mihi a summo pontifice Benedicto XIV benigne facta, codicem mecum domum retuli, eoque cum Commentario a me in lucem edito, quo citius per occupationes licuit, collato, varias lectiones ea majori diligentia, qua potui, exscripsi, easque, ratus sum me rem gratam lectori facturum, si ad calcem Commentarii seu Interpretationis jam typis impressæ adjungerem (94). Siquidem plura quæ in nostro codice deerant, suppleantur: multa ex conjectura a me emendata confirmantur: plurima prave, mendose, ac præpostero ordine scripta corriguntur. Demum divisionem Psalmorem in minores versiculos per cola et commata, ut veteres vocant, quam servatam fuisse a nostro Psalterii interprete, ex antiquo more ac consuetudine verosimiliter conjeceram, veram esse et minime commentitiam manifesto ostenditur, et multa ita se habere, ut per conjecturam fuerant a me emendata, probantur.

Codex autem exstat in Bibliotheca Vaticana inter codices Palatinos numero 44, ea formâ quam vulgo in quarto vocant. Est quidem membraneus, non autem chartaceus, ut ille quo in mea editione adornanda usus sum. Scriptus est sæculo nono exeunte, ut ex caractere, tum certius ex verbis constat, quæ in adnotatione ad calcem codicis ascripta leguntur: hæc autem in Latinum versa talia sunt:

Ut dulcis navigantibus tranquillus portus

Ita et scribentibus ultimus versus.

*Scriptus est liber iste interpretis Psalterii
manu Leonis Tabularii Monobasii*

*Mense Augusto 28, die 2, Ind. . . . .
anno 6045 (94*).*

*Lector deprecare mihi, ut per Christum
liberer ab igne gehennæ.*

Codicis inscriptio, ex qua nomen auctoris Interpretationis Psalmorem certius nobis compertum flet, majori ex parte deleta est. Litteras vero, quæ adhuc supersunt, et quæ, præ vetustate quidem jam fugientes, aliqua tamen diligentia, et cura adhibita, legi poterant, cæteris omnino deletis, hoc loco ascribam EPMHNEIA ΨΑΛΜΩΝ . . . . . CIOY TOY . . . . . eas autem sic legerem:

EPMHNEIA ΨΑΛΜΩΝ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

INTERPRETATIO PSALMORUM MAGNI ATHANASII

Post inscriptionem sequitur primus psalmus cum interpretatione, quæ deerat in nostro codice. Sed verba psalmi et interpretationis vel vetustate, vel humiditate, vel alio casu non minima ex parte oblitterata et corrupta non absque maxima difficultate legi potuerunt; ea autem quacunquæ potui diligentia a me descripta lector reperiet.

(94) Quæ vero Antonellus ad calcem Commentarii adjunxit, nos suis locis inseruimus

(94*) An. 6405 a creatione mundi apud Græcos, est a nativitate Christi 897.

SANCTI PATRIS NOSTRI
ATHANASII
DE TITULIS PSALMORUM

ΒΙΒΛΟΣ ΨΑΛΜΩΝ.*Ψαλμός τῷ Δαβὶδ ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις.***ΨΑΛΜΟΣ Α'.**

1. Μακάριος ἀνὴρ, ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσεδων,
2. Καὶ ἐν ὁδῷ ἀμαρτωλῶν οὐκ ἔστη,
3. Καὶ ἐπὶ καθέδρᾳ λοιμῶν οὐκ ἐκάθισεν·
4. Ἄλλ' ἦ ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου τὸ θέλημα αὐτοῦ,
5. Καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ μελετήσει ἡμέρας καὶ νυκτός.
6. Καὶ ἔσται ὡς τὸ ξύλον, τὸ πεφυτευμένον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων·
7. Ὁ τὴν καρπὸν αὐτοῦ δώσει ἐν καιρῷ αὐτοῦ,
8. Καὶ τὸ φύλλον αὐτοῦ οὐκ ἀποβρύησεται·
9. Καὶ πάντα ὅσα ἂν ποιῇ, κατευδωθήσεται.
10. Οὐχ οὕτως οἱ ἀσεβεῖς, οὐχ οὕτως·
11. Ἄλλ' ἦ ὡσεὶ χνοῦς, ὃν ἐκρίπτει ὁ ἄνεμος ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς.
12. Διὰ τοῦτο οὐκ ἀναστήσονται ἀσεβεῖς ἐν κρίσει,
13. Οὐδὲ ἀμαρτωλοὶ ἐν βουλῇ δικαίων.
14. Ὅτι γινώσκει Κύριος ὁδὸν δικαίων,
15. Καὶ ὁδὸς ἀσεβῶν ἀπολείται.

A**LIBER PSALMORUM.***Psalmus David sine titulo apud Hebræos.***PSALMUS I.**

1. Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum,
2. Et in via peccatorum non stetit
3. Et in cathedra pestilentiae non sedit;
4. Sed in lege Domini voluntas ejus,
5. Et in lege ejus meditabitur die ac nocte.
6. Et erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum,
7. Quod fructum suum dabit in tempore sur,
8. Et folium ejus non defluet;
9. Et omnia quaecunque faciet, prosperabuntur
10. Non sic impii, non sic:
11. Sed tanquam pulvis, quem projicit ventus a facie terræ.
12. Ideo non resurgent impii in judicio,
13. Neque peccatores in consilio justorum.
14. Quoniam novit Dominus viam justorum,
15. Et iter impiorum peribit.

B**ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ****ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ***Ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας***ΕΡΜΗΝΕΙΑ.****SANCTI PATRIS NOSTRI****ATHANASII***Archiepiscopi Alexandrini***INTERPRETATIO.**

Psalmus primus deest: ita scriptum legitur rubris litteris in margine paginæ Psalterii Græci et Latini typis impressi, et paginis nostri codicis insertæ; in inferiori autem margine ad verba illa, καὶ ὁδὸς ἀσεβῶν ἀπολείται, iter impiorum peribit, hæc adnotata sunt: Τὰ ἐπιτηδεύματα τοῦ διαβόλου μετὰ τῆς ἀνάστασιν οὐκ ἔτι ἔσονται. Diabolica studia, et adinventiones non amplius erunt post resurrectionem.

Habes in sequenti pagina iterum psalmum primum cum interpretatione, prout exstat in codice Vaticano. Vide Monitum supra.

INTERPRETATIO PSALMORUM MAGNI A EPMHNEIA ΨΑΛΜΩΝ. . . . .
ATHANASII. ΣΙΟΥ ΤΟΥ. . . . .
PSAL. I. ΨΑΛ. Α'.

1. Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum,
2. Et in via peccatorum non stetit.
Quam beati sunt, qui talia et ita faciunt!
3. Et in cathedra pestilentiae non sedit.
Joseph etiam ab Arimathæa non coudedit cum
Judæis.
4. Sed in lege Domini voluntas ejus,
Explorans quod Deo placitum est, et illud (a). .
5. Et in lege ejus meditabitur die ac nocte.

6. Et erit tanquam lignum, quod plantatum est
secus decursus aquarum.

Die ac nocte meditans in lege, est veluti arbor
(b) . . . . . irrigata a (c) . . . .
(d) . . . . in paradiso (e) . . . . ita et (f) . .
(g) . . . .

7. Quod fructum suum dabit in tempore suo.
Cum (h) . . . tempestivum fructum præbebit.

8. Et folia ejus non defluent,
Et decor animæ non excidet.

9. Et omnia quæcunque faciet prosperabuntur.
Diligentibus autem Deum omnia (i) ¹. . . .

10. Non sic impij, non sic, sed tanquam pueris,
quem projicit ventus a facie terræ.

(k) . . . . . maledicti (l) . . . . .
aeternum paratum (m) ¹. . . . .

11. Ideo non resurgent impij in judicio,
Ad Dei interrogationem.

12. Neque peccatores in consilio justorum.

In congregatione justorum, inquit; separabit
enim justos a peccatoribus.

13. Quoniam noscit Dominus viam justorum,
Quia rectæ sunt actiones, in quibus ambulant.

14. Et via impiorum peribit.

Ad inventiones diaboli post resurrectionem non
amplius erunt.

¹ Rom. viii, 28. ¹ Matth. xxv, 41.

- (a) Faciens.
(b) Semper bene virens, et.
(c) Dulci.
(d) Fonte.
(e) Indesinenter.
(f) Hi.
(g) A Domino.
(h) Advenerit Jesus.
(i) Cooperantur in bonum.
(k) Cum dicit ipsis: Abite.
(l) In ignem.
(m) Diabolo et angelis ejus.

1. Μακάριος ἀνὴρ, ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλή ἀσε-
δῶν,

2. Καὶ ἐν ὁδῷ ἀμαρτωλῶν οὐκ ἔστη.

Ὡς μακάριοι πάντες οἱ ποιοῦντες οὕτως ὡσαύτως!

3. Καὶ ἐπὶ καθέδρᾳ λοιμῶν οὐκ ἐκάθισεν.

Ὁ καὶ Ἰωσήφ ἀπὸ Ἀριμαθαίας οὐ συγκαθέζετο
τοῖς Ἰουδαίοις.

4. Ἄλλ' ἢ ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου τὸ θέλημα αὐτοῦ·
δοκιμάζον τὸ εὐάρεστον ἐπὶ Θεῷ, καὶ τοῦτο (a)....

5. Καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ μελετήσῃ ἡμέρας καὶ
νυκτὸς.

6. Καὶ ἔσται ὡς τὸ ξύλον, τὸ πεφυτευμένον παρὰ
B τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων.

Ἡμέρας καὶ νυκτὸς μελετῶν ἐν τῷ νόμῳ, ὡς δέν-
δρον ἔστιν (b). . . . . ποτιζόμενον
ὑπὸ τῆς γλ (c). . . . . (d). . . ἐν τῷ παρα-
δείσῳ. . . . . στως (e), οὕτως καί. . . . . (f) τοι-
ὑπὸ. . . . . (g) υ.

7. Ὁ τὸν καρπὸν αὐτοῦ δώσει ἐν καιρῷ αὐτοῦ
Ἠνίκα παρα (h). . . . . ὅς, παραδώ-
σει ὄριμον τὸν καρπὸν.

8. Καὶ τὰ φύλλα αὐτοῦ οὐκ ἀποβρύησεται.

Καὶ ἡ εὐπρέπεια τῆς ψυχῆς οὐκ ἐκπεσεῖται.

9. Καὶ πάντα ὅσα ἂν ποιῇ κατευοδωθήσεται.

Τοῖς μὲν ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πάντα συνε (i). . . .

10. Οὐχ οὕτως οἱ ἀσεβεῖς, οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἢ ὡσεὶ
C χυνοῦς, ὃν ἐκρίπτει ὁ ἀνεμὸς ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς.

(k). . . . . Ὑπάγετε, οἱ καταπρα-
μένοι (l). . . . . αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμέ-
νον (m). . . . .

11. Διὰ τοῦτο οὐκ ἀναστήσονται ἀσεβεῖς ἐν κρίσει,
Εἰς ἐπερώτησιν τοῦ Θεοῦ

12. Οὐδὲ ἀμαρτωλοὶ ἐν βουλή δικαίων.

Ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν δικαίων λέγει· ἀφορίζει γὰρ
αὐτοὺς δικαίους ἀπὸ τῶν ἀμαρτωλῶν.

13. Ὅτι γινώσκει Κύριος ὁδὸν δικαίων.

Ἐπειδὴ αἱ πράξεις αὐτῶν, ἐν αἷς περιεπάτουν,
ὄρθαι εἰσι.

14. Καὶ ὁδὸς ἀσεθῶν ἀπολείται.

D Τὰ ἐπιτηδεύματα τοῦ διαβόλου μετὰ τὴν ἀνάστα-
σιν οὐκ ἔτι ἔσονται.

- (a) Ποιῶν suppl.
(b) Ἄει εὐθάλλον, καὶ suppl.
(c) Γλυκειᾶς suppl.
(d) Πηγῆς suppl.
(e) Ἀπαύστως suppl.
(f) Οὗτοι suppl.
(g) Κυρίου suppl.
(h) Παραγίνεται Ἰησοῦς suppl.
(i) Συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν suppl.
(k) Ὅτι ἐρεῖ αὐτοῖς suppl.
(l) Εἰς πύρ suppl.
(m) Τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ suppl.

Ἀνεπίγραφος. ΨΑΛ. Β΄.

1. Ἴνα τί ἐφράσαν ἔθνη,
2. Καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά;
3. Παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς,
4. Καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ.
5. Διαρρήξωμεν τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν,
6. Καὶ ἀπορρίψωμεν ἀπ' ἡμῶν τὸν ζυγὸν αὐτῶν.
7. Ὁ κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς ἐκγελάσεται αὐτούς,
8. Καὶ ὁ Κύριος ἐκμυκτηριεῖ αὐτούς.
9. Τότε λαλήσει πρὸς αὐτούς ἐν ὀργῇ αὐτοῦ,
10. Καὶ ἐν τῷ θυμῷ αὐτοῦ ταράξει αὐτούς.
11. Ἐνῶ δὲ κατεστάθην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ.

A

Sine titulo. PSAL. II.

1. Quare fremuerunt gentes,
2. Et populi meditati sunt inania?
3. Astiterunt reges terræ,
4. Et principes convenerunt in unum, adversus Dominum, et adversus Christum ejus.
5. Dirumpamus vincula eorum,
6. Et projiciamus a nobis jugum ipsorum.
7. Qui habitat in cœlis irridebit eos,
8. Et Dominus subsannabit eos.
9. Tunc loquetur ad eos in ira sua
10. Et in furore suo conturbabit eos.
- B 11. Ego autem constitutus sum rex ab eo.

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ τοῦ ψαλμοῦ προκειμένη ἐπιγραφή ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περιέχει· Ἀνεπίγραφος, ὅπερ δηλοῖ· ἀγνωσίαν ἔθνων τε καὶ Ἰουδαίων ὑπεμφαίνειν τὸν ὑποτεταγμένον ψαλμόν. Πᾶν γὰρ τὸ ἀνεπίγραφον ἄδηλον ὑπάρχει τοῖς πολλοῖς. Ἀγνωσίαν οὖν ἔθνων Ἰουδαίων (1) κατηγορεῖ ὁ ὑποτεταγμένος ψαλμός· ἀγνωσίαν δὲ, ἣν ἐσχηκότες δεικνύνται περὶ τὸν ἑαυτῶν Δεσπότην, καθὼς (2) γέγραπται· Ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω· εἰ γὰρ ἔγνωσαν αὐτὸν, οὐκ ἂν αὐτὸν σταυρῶ προσέπηξαν. Τὴν οὖν ἀγνωσίαν (3) αὐτῶν ἐπειδὴ ὁ ψαλμός δημηγορεῖ, διὰ τοῦτο τὸ ἀνεπίγραφον (4) ἐπίκειται αὐτῷ. Ὡς πλέον πλησθήσει [πληθῆ] ἐπιστήσας (5) ἑαυτὸν τῷ ψαλμῷ, τί γὰρ, ἤρξατο λέγειν.

Titulus sive inscriptio, quæ huic psalmo præmittitur, cinnabari confecta, continet : psalmum esse sine titulo, quod significat : psalmum, qui subjicitur, manifestare gentium et Judæorum ignorantiam. Omne enim, quod titulum sive inscriptionem non habet, multis ignotum est. Subjectus igitur psalmus gentium et Judæorum ignorantiam accusat : ignorantiam quidem, quam de Domino suo habuisse ostenderunt, quemadmodum scriptum est : *In mundo erat, et mundus per ipsum factus est, et mundus eum non cognovit*³ ; si enim eum cognovissent, eum non crucifixissent⁴. Quoniam igitur psalmus illorum increpat ignorantiam, ideo nullus in eo inscribitur titulus. Ut magis feriat, seipsum psalmo intendens, *Quare*, cœpit dicere.

1. Ἴνα τί κατεπήρθησαν τοῦ Θεοῦ,
2. Καὶ ἐβουλεύσαντο ἅπερ οὐκ ἠδύναντο ἐκτελέσαι κατ' αὐτοῦ;
3. Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς.
4. Πόντιον Πιλάτον λέγει, καὶ Ἄνναν, καὶ Καϊάφαν.
5. Τὸν σύνδεσμον τῆς ἀγάπης, ἧς εἶχον οἱ ἄγγελοι πρὸς αὐτούς.
6. Λαβόντες γὰρ τὸν νόμον εἰς διαταγὰς ἀγγέλων οὐκ ἐφύλαξαν, ἀλλ' ἐδουλώθησαν τῇ ἁμαρτίᾳ.
- 7, 8. Ἐξουθενώσει γὰρ αὐτούς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως,
9. Ἐν τῇ κρίσει λαλήσει πρὸς αὐτούς ἐν ὀργῇ αὐτοῦ,
10. Καὶ ἀπορρίψει αὐτούς ἀπὸ τοῦ προσώπου αὐτοῦ.
11. Ἐγὼ δὲ ἀνεδείχθην βασιλεὺς ὑπὸ τοῦ Πατρὸς ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν, καθὼς ὑποτέτακται ἐνταῦθα (6)· Σὺ εἶ ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός.

C

1. Quid enim insurrexerunt contra Deum,
2. Et adversus eum deliberaverunt, quæ non poterunt perficere?
3. Herodes rex.
4. Pontius Pilatus, Annas et Caiphas.
5. Vinculum dilectionis, quo angeli cum eis conjungebantur.
6. Accipientes enim legem in dispositione angelorum, non custodiverunt eam⁵, sed servi facti sunt peccato.
- 7, 8. Nam in die judicii contemnet eos,
9. In judicio loquetur ad eos in ira sua,
10. Et projiciet eos a facie sua.
11. Ego enim declaratus sum rex a Patre cum ea, quæ hic subjiciuntur, dixit : *Tu es Filius meus dilectus*⁶.

D

³ Joan. i, 10. ⁴ I Cor. ii, 8. ⁵ Act. vii, 53. ⁶ Matth. iii, 17; xvii, 5; II Petr. i, 17.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἀγνωσίας οὖν τῶν ἔθνων τῶν Ἰουδαίων.
(2) Καθ' ἑ.
(3) Ἄγνωϊαν.

(4) Τὸ ἀνεπίγραφος.
(5) Πεισθεὶς θῆσει ἐπιστήσας.
(6) Οἱ ποτε τὰ ἐνταῦθα.

12. Super Sion montem sanctum eius,
 13. Prædicans præceptum ejus
 14. Dominus dixit ad me : Filius meus es tu,
 15. Ego hodie genui te.
 16. Postula a me, et dabo tibi gentes hæredita-
 tem tuam,
 17. Et possessionem tuam terminos terræ.
 18. Reges eos in virga ferrea,
 19. Et tanquam vas figuli confringes eos.
 20. Et nunc, reges, intelligite,
 21. Erudimini, qui judicatis terram.
 22. Servite Domino in timore :
 23. Et exsultate ei cum tremore.
 24. Apprehendite disciplinam,
 25. Ne quando irascatur Dominus,
 26. Et pereatis de via justa.
 27. Cum exarserit in brevi ira ejus,
 28. Beati omnes qui confidunt in eo.

- A 12. Ἐπὶ Σιών ἕως τὸ ἅγιον αὐτοῦ,
 13. Διαγγέλλων τὸ πρόσταγμα Κυρίου.
 14. Κύριος εἶπε πρὸς με· Υἱός μου εἶ σύ·
 15. Ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε.
 16. Αἰτησαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι ἔθνη τῆν
 κληρονομίαν σου,
 17. Καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς.
 18. Ποιμανεῖς αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ,
 19. Ὡς σκευὴ κεραμέως συντρίψεις αὐτούς.
 20. Καὶ νῦν, βασιλεῖς, σύνετε,
 21. Παιδεύθητε, πάντες οἱ κρίνοντες τὴν γῆν.
 22. Δουλεύσατε τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ·
 23. Καὶ ἀγαλλιᾶσθε αὐτῷ ἐν τρόμῳ.
 24. Δράξασθε παιδείας,
 25. Μήποτε ὀργισθῆῃ Κύριος,
 B 26. Καὶ ἀπολεισθῆ ἐξ ὁδοῦ δικαίας.
 27. Ὅταν ἐκκαυθῆ ἐν τάχει ὁ θυμὸς αὐτοῦ,
 28. Μακάριοι πάντες οἱ πεποιθότες ἐπ' αὐτῷ.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

12. Sion interpretatur locus, ubi tabernaculum. Rex igitur declaratus est a Patre in Sion, hoc est in cælis, ubi verum tabernaculum, quod ædificavit Dominus, non autem homo ¹.

13, 14. E cælis audire fecit vocem suam, clamans ad me : Tu es Filius meus dilectus.

15. Qua die te manifestavi ². Nam ante sæcula absconditus eras in me Patre tuo, quemadmodum de illo scriptum est : *Exsistens in sinu Patris* ³.

16, 17. Ideo dixit in Evangelio : *Pater, quos ædificasti mihi volo, ut ubi sum ego, et illi sint* ⁴.

18, 19. In potestate valida omnes, qui tibi non obediunt, comminues et domabis.

20. Cognoscite hunc esse Deum.

21. Si cognoscere non potestis, erudimini e divinis Scripturis, quod ipse est Deus noster.

22. Servite, inquit, ei in timore, et tremore,

23. Et in regno ejus exsultate.

24. Confirmamini in doctrina Domini,

25. Nequando vobis eam negligentibus ac despicientibus, irascatur,

26. Et vos statione sanctorum, quæ a dextris est, indignos existimet.

27. Cum ignis ultionis ante eum præcedet,

28. Beati omnes, qui in eo spem habent.

¹ Hebr. viii, 2. ² Joan. xvii, 6. ³ Joan. i, 18. ⁴ Joan. xvii, 24.

12. Τὸ Σιών ἐρμηνεύεται τόπος, ὅπου ἡ σκηνή. Βασιλεὺς οὖν ἀνεδείχθη ὑπὸ τοῦ Πατρὸς ἐπὶ Σιών, τουτέστιν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἐνθα ἀληθινὴ σκηνή, ἣν ἐπηξερ ὁ Κύριος, καὶ οὐκ ἄνθρωπος.

13, 14. Ἐκ τῶν οὐρανῶν ἀκουσθὴν ἐποίησε τὴν φωνὴν αὐτοῦ (1) βοῶν πρὸς με· Σὺ εἶ ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός.

15. Ἦν (2) ἐφανέρωσά σε. Πρὸ γὰρ τῶν αἰώνων ἀποκεκρυμμένος ἦς ἐν ἐμοὶ τῷ Πατρὶ σου, καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ· Ὁ ὢν ἐν τοῖς κόλλοις τοῦ Πατρὸς.

16, 17. Διὰ τοῦτο ἔλεγεν ἐν Εὐαγγελίῳ· Πάτερ, οὓς δέδωκάς μοι, θέλω ὅπου (3) εἶμι ἐγὼ, πάρεσσι τοῖς υἱοῖς.

18, 19. Ἐν ἐξουσίᾳ ἰσχυρᾷ πάντας τοὺς μὴ πειθόμενους σοι λεπτυνεῖς καὶ δαμάσεις.

20. Ἐπίγινωτε, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Θεός.

21. Ἐὰν μὴ δύνασθε ἐπιγινῶναι, παιδεύθητε ἐκ τῶν θείων Γραφῶν, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν.

22. Δουλεύσατε, λέγει, αὐτῷ ἐν φόβῳ καὶ ἐν τρόμῳ,

23. Καὶ ἀγαλλιᾶσθε ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.

24. Ῥιζώσατε ἐν τῇ τοῦ Κυρίου διδασκαλίᾳ,

25. Μήποτε, ὡς ἀμελοῦντων ὑμῶν καὶ καταφρονοῦντων, ὀργισθῆῃ,

26. Καὶ ἀναξίους ὑμᾶς ἡγήσεται τῆς ἐκ δεξιῶν στάσεως τῶν ἁγίων.

27. Ὅταν τὸ πῦρ τῆς ἐκδικήσεως προπορεύεται ἔμπροσθεν αὐτοῦ,

28. Μακάριοι πάντες οἱ τὴν ἐλπίδα ἔχοντες εἰς αὐτόν.

Addenda et corrigenda ex 'cod. Vatic.

(1) Αὐτοῦ, æest in Cod.

(2) Νῦν.

(3) Θέλω, ἵνα ὅπου.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ὁπότε ἀπεδίδρασκεν ἀπὸ προσώπου Ἀβεσσαλώμ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. ΨΑΛ. Γ'.

1. Κύριε, τί ἐπληθύνθησαν οἱ θλίβοντές με;
2. Πολλοὶ ἐπανάστησαν [ἐπανίστανται] ἐπ' ἐμέ.
3. Πολλοὶ λέγουσι τῇ ψυχῇ μου·
4. Οὐκ ἔστι σωτηρία αὐτῷ ἐν τῷ Θεῷ αὐτοῦ.

Διάψαλμα.

5. Σὺ δὲ, Κύριε, ἀντιλήπτωρ μου εἶ,
6. Δόξα μου, καὶ ὑψῶν τὴν κεφαλὴν μου.
7. Φωνῇ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα·
8. Καὶ ἐπήκουσέ μου ἐξ ὄρους ἁγίου αὐτοῦ.

A *Psalmus David, cum fugeret a facie Absalon filii sui.*
PSAL. III.

1. Domine, quid multiplicati sunt, qui tribulant me?
2. Multi insurgunt adversum me.
3. Multi dicunt animæ meæ :
4. Non est salus ipsi in Deo ejus.

Diapsalma (a).

5. Tu autem, Domine, susceptor meus es,
6. Gloria mea, et exaltans caput meum.
7. Voce mea ad Dominum clamavi ;
- B 8. Et exaudivit me de monte sancto suo.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

Ἡ τοῦ ψαλμοῦ προκειμένη ἐπιγραφή διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει· Ψαλμὸς τῷ Δαυὶδ, ὁπότε ἀπεδίδρασκεν ἀπὸ προσώπου Ἀβεσσαλώμ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Τοῦτο οὖν ἔστιν ὃ λέγει ὁ ψαλμὸς, ὅτι περὶ ὁ χορὸς τῶν προφητῶν διώκεται ὑπὸ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων. Δαυὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται πεποθημένος, ὅπερ (1) ἐρμηνεύεται ὁ χορὸς τῶν προφητῶν. Ὡς περὶ οὖν ὁ Ἀβεσσαλώμ ἀντὶραὶ ἐξήτει κατὰ τοῦ ἰδίου πατρὸς, τουτέστι τοῦ Δαυὶδ, οὕτως καὶ Ἰουδαῖοι ἐπανάστησαν κατὰ τῶν πατέρων αὐτῶν τῶν προφητῶν, μὴ δεχόμενοι τὰ κρῶσ τάγματα τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἀνθίστάμενοι αὐτοῖς.

Titulus, qui psalmo præmittitur, cinnabari scriptus, continet : *Psalmus David, cum fugeret a facie Absalom filii sui.* Hoc autem est, quod psalmus significat : Cum chorus prophetarum persecutionem pateretur a populo Judaico. David enim interpretatur *desideratus*, quo nomine prophetarum chorus designatur. Quemadmodum igitur Absalon se erigere tentabat contra patrem suum, nempe Davidem, ita etiam Judæi insurrexerunt contra patres suos prophetas, non admittentes Dei præcepta, sed illis resistentes.

1. Λογισμοὶ ἐχθροῦ τοῦ Θεοῦ.
2. Περὶ δαιμόνων λέγει.
3. Οἱ δαίμονες λέγουσι τῇ ψυχῇ μου (2)·
4. Οὐ δύναται σε ῥύσασθαι ὁ Θεὸς ἐκ τῶν ἐπιθυμιῶν ἡμῶν·

Τὸ διάψαλμα ἐρμηνεύεται *dei*. Εἰς ὃν οὖν στίχον κεῖται, σημαίνει τὸ λεγόμενον ῥήτην ὑπὸ τοῦ στίχου, ὅτι τοῦτο λεγόμενον ἐν τῷ στίχῳ ἐστὶν ἀεὶ, εἴτε ἀγαθόν ἐστιν ὃ λέγει ὁ στίχος, εἴτε φαῦλον· οὐ μόνον δὲ τοῦτο· ἀλλ' εἰς ὃν κεῖται τὸ διάψαλμα, σημαίνει, ὅτι περὶ τοῦ ἄλλου μέλλει λέγειν ὁ ψαλμὸς προσώπου, καὶ οὐχὶ περὶ οὗ ἔλεγεν ἕως τοῦ διαψάλματος. Αὕτη οὖν ἡ διήγησις περὶ τοῦ διαψάλματος.

5. Τοῖς γὰρ ἐπερχομένοις τῇ ψυχῇ μου δαίμοσι πολεμοῖς,

6. Τουτέστι, τὴν ἐξουσίαν δέδωκάς μοι, ἣν εσχον (5) D πρὸ τούτου.

7. Ἀνεβόησα πρὸς αὐτόν· Κύριε, σῶσόν με,
8. Καὶ ἐπήκουσέ μου ἐξ ὄρους (4) ἁγίου αὐτοῦ, ἤγουν τοῦ οὐρανοῦ.

- C 1. Cogitationes Deo inimicæ.
2. De dæmonibus loquitur.
3. Dæmones dicunt animæ meæ :
4. Non potest Deus te liberare e nostris cupiditatibus

Diapsalma interpretatur *semper*. In eo igitur versu, in quo appositum est, notat dictum, quod eo versu continetur, *semper esse, sive bonum, sive malum sit, quod versu dicit.* Non id solum autem; sed etiam significat in eo versu, in quo reperitur diapsalma, quod psalmus locuturus est de alia persona, et non de illa, de qua locutus est usque ad diapsalma. Hæc autem est explicatio diapsalmatis.

5. Dæmones enim in animam meam irruentes impugnas,

6. Hoc est, potestatem, quam prius habebam, dedisti mihi.

7. Clamavi ad eum : Domine, salva me,
8. Et exaudivit me de monte sancto suo, scilicet e cælo.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ὅπερ ἔστιν ὁ χορὸς τῶν προφητῶν, μὴ δεχόμενοι.
- (2) Πρὸς τὴν ψυχὴν μου λέγουσιν.

(5) Εἶχον.

(4) Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἤγουν. Rel. desunt.

(a) Ita. cod. Vat.— De diapsalmate, quod apud Hebræos dicitur *sela* סֵלָה, hæc S. Hieronymus in epistola ad Marcellam : *Quidam diapsalma, inquit, commutationem metri dixerunt esse; alii pausationem spiritus; nonnulli, alterius sensus exordium; sunt qui rhythmici distinctionem, et quia psalmi tempore juncta voce ad organum canebantur, cujusdam musicæ varietatis existiment silentium.* Harum nullam sententiam probat sanctus doctor; sed sequitur Aquilam, qui, verborum Hebræorum diligentissimus explicator, *sela*, quod diapsalma reddiderunt Septuaginta et Theodotion et Symmachus, *semper* transtulit. Convenit igitur cum nostro Psalterii interprete, qui insuper illud addidit, hac voce significari etiam mutationem personæ, de qua psalmus loquitur. Theodoretus autem in præfatione *Commentarii in Psalmos* talia scribit : *Diapsalma etiam variis modis exposuerunt. Nonnulli enim intermissionem operationis Spiritus sancti suspicati sunt esse; alii vaticinationis commutationem; quidam vero cantus vicissitudinem. Unus autem Aquilæ interpretationem secutus, pro diapsalmate posuit semper, cum præcedenti versu id coherere pronuntians,*

- 9. Ego dormivi et soporatus sum ;
- 10. Et exsurrexi, quia Dominus suscepit me.
- 11. Non timebo millia populi circumdantis me.

12. Exsurge, Domine; salvum me fac, Deus meus.
 13. Quoniam tu percussisti omnes adversantes mihi sine causa ;

- 14. Dentes peccatorum contrivisti.
- 15. Domini est salus ;
- 16. Et super populum tuum benedictio tua.

In finem, in carminibus. psalmus David.
 PSAL. IV.

Cum invocarem exaudivit me Deus justitiæ meæ ;

- 2. In tribulatione dilatasti mihi.
- 3. Miserere mei, et exaudi orationem meam.
- 4. Filii hominum, usquequo gravi corde ?
- 5. Ut quid diligitis vanitatem, et quæritis mendacium ?
- 6. Et scitote quoniam mirificavit Dominus sanctum suum.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

9. Unusquisque prophetarum dicit : Nullus fui in mea prædicatione propter hominum incredulitatem,

10. Novissime autem meus sermo exsurrexit, quoniam Dominus per seipsum mundum allocutus est.

11. Tentationes, ait me aggredientes.

12. Exsurge, Domine, de quo dicturus erat Thomas : Dominus meus et Deus meus ¹¹.

13. Quoniam tu crucifixus pro nobis percussisti omnes rectores mundi, hoc est peccati.

14. Eorum scilicet doctrinas, quibus devorabant corda hominum qui illis auscultabant.

15. Tui quidem, qui natura ipsa Dominus es,

16. Et super sanctos tuos gratia tua ; omnis enim salus ab homine vana ¹².

Ἡ τοῦ ψαλμοῦ προκειμένη ἐπιγραφή ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει· *Εἰς τὸ τέλος ἐν ὕμνοις, ψαλμὸς τῷ Δαυὶδ.* Τοῦτο οὖν ἐστίν, *Εἰς ὕμνον εἶρηται ὑπὲρ τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ* (6), ὑπὲρ τῶν ἀθανάτων μυστηρίων δὲ ὧν σώζονται οἱ ἅγιοι τοῦ Θεοῦ, δι' ὧν (7) λέγουσι καὶ τὸν ὕμνον τῷ σώσαντι αὐτοὺς τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Δαυὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται *ἰκανὸς χειρὶ*, ὅπερ ἐστὶ Κύριος (8) ὁ Θεὸς ἡμῶν.

Titulus, qui psalmo præmittitur, cinnabari scriptus, continet : *In finem in hymnis, psalmus David.* Scilicet in hymnum, hoc est in laudem, psalmus dictus est pro sanctis Dei de immortalibus mysteriis, quibus sancti Dei salvantur, et ob quæ hymnum canunt Dei Filio, qui salvavit eos. David enim interpretatur *manu potens*, qualis est Dominus Deus noster.

- 1. Veniens ad me opem mihi tulisti,
- 2. Animadvertens meam infirmitatem,
- 3. Non rejecisti deprecationem meam.
- 4. Corde lapidei.
- 5. Quæ in mundo sunt.
- 6. Intelligite quoniam Dominus servum suum glorificavit.

¹¹ Joan. xi, 28. ¹² Psal. lix, 15.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐν τῷ μέν.
- (2) Ἐλάλησεν αὐτῶν (αὐτῶ) τῷ κόσμῳ.
- (3) Ἐμοῦ.
- (4) Τῶν αὐτῶν τούτων.
- (5) Κυρίου, ἡ σωτηρία.

- A 9. Ἐγὼ δὲ ἐκοιμήθην, καὶ ὕπνωσα·
- 10. Ἐξηγέρθη, ὅτι Κύριος ἀντιλήφεται μου·
- 11. Οὐ φοβηθήσομαι ἀπὸ μυριάδων λαοῦ τῶν κούκλῳ συνεπιτιθεμένων μοι.
- 12. Ἀνάστα, Κύριε· σώσον με, ὁ Θεὸς μου.
- 13. Ὅτι σὺ ἐπάταξας πάντας τοὺς ἐχθραίνοντάς μοι ματαίως·
- 14. Ὅδόντας ἀμαρτωλῶν συνέτριψας.
- 15. Τοῦ Κυρίου ἡ σωτηρία·
- 16. Καὶ ἐπὶ τὸν λαόν σου ἡ εὐλογία σου *Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις, ψαλμὸς τῷ Δαυίδ.*
 ΨΑΛ. Δ'.

1. Ἐν τῷ ἐπικαλεῖσθαί με, εἰσήκουσέ μου ὁ Θεὸς τῆς δικαιοσύνης μου.

2. Ἐν θλίψει ἐπλάτυνας μοι.

B 3. Οἰκτείρησόν με, καὶ εἰσακούσον τῆς προσευχῆς μου.

4. Υἱοὶ ἀνθρώπων, ἕως πότῃ βαρυκάρδιοι ;

5. Ἴνα τί ἀγαπᾶτε ματαιότητα, καὶ ζητεῖτε ψεῦδος ;

6. Καὶ γινώτε, ὅτι ἐθαυμάστωσε Κύριος τὸν δούλον αὐτοῦ.

9. Ἐκαστος λέγει τῶν προφητῶν, ὅτι Ἐν μὲν (1) κηρύγματί μου ἀνωφελὴς ἐγενόμην διὰ τὴν ἀπειθειαν τῶν ἀνθρώπων,

10. Ὑστερον δὲ ἐξανέστη ὁ λόγος μου, ὅτι Κύριος δι' ἑαυτοῦ ἐλάλησε τῷ κόσμῳ (2).

11. Τῶν πειρασμῶν λέγει τῶν ἐπερχομένων μοι.

12. Ἀνάστα, Κύριε, περὶ οὗ μέλλει λέγειν Θεομᾶς· Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου.

C 13. Ὅτι σὺ σταυρωθεις ὑπὲρ ἡμῶν (3) ἐπάταξας πάντας τοὺς κοσμοκράτορας τῆς ἀμαρτίας.

14. Τὰς διδασχὰς αὐτῶν τουτέστιν (4), ἐν αἷσι κατησθιον τὰς καρδίας τῶν ὑπακούοντων αὐτοῖς.

15. Σοῦ γὰρ (5) τοῦ κατὰ φύσιν Κυρίου,

16. Καὶ ἐπὶ τοὺς ἁγίους σου ἡ χάρις σου· πᾶσα γὰρ σωτηρία ἀνθρώπου ματαία.

- D 1. Παραγενόμενος πρὸς με, ἐβοήθησάς μοι, λέγει,
- 2. Προσεσχῆκώς τὸ ἀσθενές μου,
- 3. Μὴ ἀπορρίψῃς τὴν ἰκεσίαν μου.
- 4. Λιθοκάρδιοι.
- 5. Τὰ ἐν τῷ κόσμῳ.
- 6. Νοήσατε (9) ὅτι ὁ Κύριος ἐδόξασε τὸν δούλον αὐτοῦ.

- (6) Τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.
- (7) Διό.
- (8) Ἐστὶ Ἰησοῦς.
- (9) Ποίησατε.

7. Κύριος εἰσακούσεται μου, ἐν τῷ κεκραγένοι με Ἀ πρὸς αὐτόν.

8. Ὁργίζεσθε, καὶ μὴ ἀμαρτάνετε·

9. Ἄ λέγετε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐπὶ ταῖς κοι-
ταις ὑμῶν κατανώγητε.

10. Θύσατε θυσίαν δικαιοσύνης, καὶ ἐλπίζετε ἐπὶ
Κύριον.

11. Πολλοὶ λέγουσι· Τίς δεῖξει ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ;

12. Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου
σου, Κύριε·

13. Ἐδωκας εὐφροσύνην εἰς τὴν καρδίαν μου.

14. Ἀπὸ καρποῦ σίτου, οἴνου [σίτου καὶ οἴνου]
καὶ ἐλαίου αὐτῶν ἐπληθύνθησαν.

15. Ἐν εἰρήνῃ ἐπὶ τὸ αὐτὸ κοιμηθῆσομαι καὶ
ὄπνῶσω.

16. Ὅτι σὺ, Κύριε, καταμόνας ἐπ' ἐλπίδι κατ- Β
ψίχισάς με.

*Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῆς κληρονομώσεως, ψαλμὸς
τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. Ε'.*

1. Τὰ ῥήματά μου ἐνώτισαι, Κύριε·

2. Σύνες τῆς κραυγῆς μου [τῆ κραυγῆ μου]·

3. Πρόσχευε τῆ φωνῆ τῆς δεησεώς μου,

4. Ὁ βασιλεὺς μου καὶ ὁ Θεός μου.

5. Ὅτι πρὸς σὲ προσεῦξομαι, Κύριε·

6. Τὸ πρῶτ' εἰσακούση τῆς φωνῆς μου.

7. Dominus exaudiet me, cum clamaverō ad eum.

8. Irascimini, et nolite peccare;

9. Quæ dicitis in cordibus vestris, in cubilibus vestris compungimini.

10. Sacrificate sacrificium justitiæ, et sperate in Domino.

11. Multi dicunt: Quis ostendet nobis bona?

12. Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine;

13. Dedisti lætitiā in corde meo

14. A fructu frumenti, vini [frumenti et vini] et olei sui multiplicati sunt.

15. In pace in idipsum dormiam et requiescam.

16. Quoniam tu, Domine, singulariter in spe constituis me.

In finem, pro ea quæ hæreditatem consequitur, psalmus David. PSAL. V.

1. Verba mea auribus percipe, Domine;

2. Intellige clamorem meum;

3. Intende voci orationis meæ,

4. Rex meus, et Deus meus.

5. Quoniam ad te orabo, Domine,

6. Mane exaudies vocem meam.

ATHANASII INTERPRETATIO.

7. Οὐδένας (1) γὰρ παροργᾶ τῶν ἀναστεναζόντων πρὸς αὐτόν.

8, 9. Ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδύετω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν.

10. Εὐξασθε καὶ ψάλατε ἐν καρδίᾳ καθαρᾷ.

11. Τὸν Κύριόν σου (2), καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον.

12. Ἐγνώσθη ἐν ἡμῖν ὁ Υἱός σου, Κύριε.

13. Τὸ Πνεῦμά σου λέγει τὸ ἅγιον.

14. Ἐκ τοῦ ἐπουρανίου ἄρτου, καὶ οἴνου, καὶ τῆς χάριτος τοῦ Πατρὸς (3) τοῦ ἁγίου.

15. Ἀναπαύσομαι, λέγει.

16. Σὺ μόνος κατώχισάς με ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

7. Neminem enim despicit eorum qui ad eum ingeniscunt.

8, 9. *Sol non occidat super ira vestra* ¹³

10. Orate et psallite corde puro.

11. Filium tuum et Spiritum tuum sanctum.

12. Manifestatus est in nobis Filius tuus, Domine.

13. Spiritum tuum sanctum, ait.

14. Ex supercælesti pane, et vino, et gratia Patris sancti.

15. Requiescam, dicit

16. Tu solus habitare me fecisti in regno tuo.

Ἡ τοῦ ψαλμοῦ προκειμένη ἐπιγραφή ἢ διὰ τῆς κινναβάρεως περιέχει· *Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῆς κληρονομώσεως, ψαλμὸς τῷ Δαυίδ.* Τοῦτον οὖν (4) ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας λέγει τὸν ψαλμὸν τῆς μελλούσης κληρονομεῖν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Λέγει δὲ τὸν ψαλμὸν τῷ Δαυίδ, λέγω δὴ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Δαυίδ γὰρ ἐρμηνεύεται οὗτος ἀγαπητός, ὅπερ ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Πατρὸς τὸν (5) μονογενῆ Υἱόν.

Titulus, qui psalmo præmittitur, cinnabari scriptus, continet: *In finem, pro ea quæ hæreditatem consequitur, psalmus David.* Hunc igitur psalmum dicit pro Ecclesia, quæ futura est hæres regni cælorum. Dicitur autem: *Psalmus David, scilicet Dei Filio.* David enim interpretatur: *Hic dilectus, quod dictum est a Patre ad Filium suum unigenitum* ¹⁴.

1. Εἰσελεύσονται τὰ ῥήματά μου εἰς τὰς ἀκοάς σου. D

2-4. Ἀνάκρινε τὰ προσφερόμενά σοι παρ' ἐμοῦ·

5. Ὅτι σοι μέλλω προσεῖναι.

6. Ἐν τῷ ἀνατεῖλαι τὸ φῶς σου ἐν τῇ καρδίᾳ μου

1. Ingrediantur verba mea in aures tuas:

2-4. Expende, quæ tibi a me afferuntur;

5. Quoniam ad te accessurus sum.

6. Cum oriatur lux tua in corde meo

¹³ Ephes. iv, 26. ¹⁴ Matth. iii, 17; xvii, 5; II Petr. i, 17.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Οὐδένας.

(2) Υἱόν σου.

(3) Πνεύματος.

(4) Τοῦτο οὖν ἐστι.

(5) Πνεύματος εἰς τόν.

7. Mane astabo tibi, et videbis me,
8. Quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.
9. Neque habitabit juxta te malignus,
10. Neque permanebunt injusti ante oculos tuos.

11. Odisti omnes qui operantur iniquitatem,

12. Perdes omnes qui loquuntur mendacium.

13. Virum sanguinum et dolosum abominabitur Dominus.

14. Ego autem in multitudine misericordiae tuae introibo in domum tuam,

15. Adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo.

16. Domine, deduc me in justitia tua :

17. Propter inimicos meos dirige in conspectu tuo viam meam.

18. Quoniam non est in ore eorum veritas ;

19. Cor eorum vanum est.

20. Sepulcrum patens est guttur eorum :

21. Linguis suis dolose agebant.

22. Judica illos, Deus.

23. Decidant a cogitationibus suis ;

24. Secundum multitudinem impietatum eorum expelle eos ;

25. Quoniam irritaverunt te, Domine.

ATHANASII INTERPRETATIO.

7. Cum omnes tenebras dispulero a me, cujus gratia me tibi sistam, et tunc me inspicias.

8. Non enim tu es Deus libenter videns tenebricosas cogitationes in corde hominis.

9. Non erit tibi amicus, qui tibi benevolus et mundo corde non servit.

10. Non enim digni aestimabuntur injusti stare coram te in aeternitate.

11. Qui facit peccatum, et injustitiam facit.

12. Projicies enim eos in ignem, ubi est diabolus pater mendacii.

13. De Caino loquitur, et de reliquis ejus similibus.

14. In supernam Jerusalem.

15. In supercaelesti civitate.

16. Deduc me in Filio tuo, quia lux est.

17. Fac me incedere in luce tua propter inimicos meos, qui tenebrae sunt.

18. In doctrina eorum ;

19. Cogitatio eorum.

20. Omnes enim devorant, qui peccatis moriuntur.

21. Adulando decipiunt.

22, 23. Non praevaleat consilium eorum,

24. Quemadmodum seipsos elongaverunt a te tempore vitae suae, ita eos projice abs te in resurrectione ;

25. Quoniam viventes irritaverunt te.

A 7. Τὸ πρῶτ' παραστήσομαι σοι, καὶ ἐπόψει με

8. Ὅτι οὐχὶ Θεὸς θέλων ἀνομίαν σὺ εἶ.

9. Οὐ παροικῆσει σοι πονηρευόμενος,

10. Οὐδὲ διαμενοῦσι παράνομοι κατέναντι τῶν ὀφθαλμῶν σου.

11. Ἐμίσησας πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν,

12. Ἀπολεῖς πάντας τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος.

13. Ἄνδρα αἱμάτων καὶ δόλιον βδελύσσεται Κύριος.

14. Ἐγὼ δὲ ἐν τῷ πλήθει τοῦ ἐλέους σου εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκόν σου,

15. Προσκύνησω πρὸς ναὸν ἁγίόν σου ἐν φόβῳ σου.

16. Κύριε, δόξγησόν με ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου

B 17. Ἐνεκα τῶν ἐχθρῶν μου κατεύθυνον ἐνώπιόν σου τὴν ὁδόν μου.

18. Ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν ἀλήθεια·

19. Ἡ καρδία αὐτῶν ματαία.

20. Τάφος ἀνεφγμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν·

21. Ταῖς γλώσσαις αὐτῶν ἐβόλουσαν.

22. Κρίνον αὐτοὺς, ὁ Θεός.

23. Ἀποπεσάτωσαν ἀπὸ τῶν διαβουλιῶν αὐτῶν·

24. Κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀσεβειῶν αὐτῶν ἐξώσων αὐτούς·

25. Ὅτι παρεπίκρανάν σε, Κύριε.

7. Ὅτε πᾶσαν σκοτίαν ἀπελάσω ἀπ' ἐμοῦ, τοῦ παραστήσομαι σοι (1), καὶ τότε ἐπόψει με.

C 8. Οὐ γὰρ εἶ ὁ (2) Θεὸς ἠθέως ὄρων σκοτεινάς ἐνθυμήσεις ἐν καρδίᾳ ἀνδρός.

9. Οὐκ ἔσται σοι οἰκεῖος ὁ μὴ καθαρῶς σοι δουλεύων μετ' ἐννοίας.

10. Οὐ γὰρ ἀξιωθήσονται ἀτελευτήτως ἰστάναι ἐνώπιόν σου παράνομοι.

11. Ὁ ποιῶν τὴν ἀμαρτίαν καὶ τὴν ἀνομίαν ποιεῖ.

12. Βαλεῖς γὰρ αὐτοὺς εἰς τὸ πῦρ, ἔνθα ὁ διάβολος ὁ πατήρ τοῦ ψεύδους.

13. Περὶ τῶν κατὰ τὸν Κάιν λέγει καὶ τῶν λοιπῶν.

14. Εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ.

15. Εἰς τὴν ἐπουράνιον πόλιν.

16. Ὁδήγησόν με ἐν τῷ Ἰῶ σου, ὅτι φῶς ἐστι.

17. Διὰ τοὺς ἐχθρούς μου τοὺς ὄντας σκότος ἐν τῷ φωτί σου πορεύεσθαι με ποιήσον.

D 18. Ἐν τῇ διδασκαλίᾳ αὐτῶν·

19. Ἡ ἐνθυμησις (3) αὐτῶν.

20. Πάντας γὰρ τοὺς νεκροὺς ὄντας τοῖς παραπτώμασι καταπίνουσιν.

21. Κολακεύοντες ἀπατώσιν.

22, 23. Μὴ ἰσχυσάτω ἡ βουλή αὐτῶν·

24. Καθὼς ἑαυτοὺς ἐμάκρυναν ἀπὸ σοῦ ἐν τῷ καιρῷ τῆς ζωῆς αὐτῶν, οὕτως αὐτοὺς ἀπόρριψον ἀπὸ σοῦ ἐν τῇ ἀναστάσει·

25. Ὅτι παρεπίκρανάν σε ἐν τῇ ζωῇ αὐτῶν.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Παρ' ἐμαυτοῦ παραστήσομαι σοι.

(2) Art. ἔ deest,

(3) Αἰ ἐνθυμήσεις.

26. Καὶ εὐφρανθήσων [εὐφρανθήτωσαν] πάντες οἱ ἄλπιζοντες ἐπὶ σέ.
 27. Εἰς αἰῶνα ἀγαλλιάσονται, καὶ κατασκηνώσει, ἐν αὐτοῖς.
 8. Καὶ καυχῆσονται ἐν σοὶ πάντες οἱ ἀγαπῶντες τὸ ὄνομά σου.
 29. Ὅτι σὺ εὐλόγησες δίκαιον.
 30. Κύριε, ὡς ὄπλις εὐδοκίας ἐστεφάνωσας ἡμᾶς.

Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις ὑπὲρ τῆς ὀρθότης, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. Γ΄.

1. Κύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με.
 2. Μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύσῃς με.
 3. Ἐλέησόν με, Κύριε, ὅτι ἀσθενὴς εἰμι.
 4. Ἰασαί με, Κύριε, ὅτι ἐταράχθη τὰ ὀστέα μου.
 5. Καὶ ἡ ψυχὴ μου ἐταράχθη σφόδρα.
 6. Καὶ σὺ, Κύριε, ἕως πότε;
 7. Ἐπιστρέψον, Κύριε, ῥῦσαι τὴν ψυχὴν μου.
 8. Σῶσόν με, ἕνεκεν τοῦ ἐλέους σου.
 9. Ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν τῷ θανάτῳ ὁ μνημονεύων σου.
 10. Ἐν δὲ τῷ ᾄδῃ τίς ἐξομολογήσεται σοι;

ATHANASHII INTERPRETATIO.

26. Ἀτελευτήτως εὐφρανθήσονται καὶ ἀγαλλιάσονται οἱ πιστεύοντες εἰς σέ,
 27. Θεωροῦντες τὸ πρόσωπόν σου διὰ παντός.
 28. Ὁ καυχόμενος ἐν Κυρίῳ καυχάσθω,
 29. Λέγων πρὸς αὐτούς· Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου.
 30. Διὰ τοῦ σταυροῦ σου τῆς οὐρανοῦ βασιλείας ἡξιώσας (1) ἡμᾶς.

Ἡ τοῦ ψαλμοῦ προκειμένη ἐπιγραφή διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει· *Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις ὑπὲρ τῆς ὀρθότης, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.* Τοῦτο οὖν λέγει· Ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰῶνων ῥυσθῆναι τῆς κρίσεως οἱ ἅγιοι παρκαλοῦσι καὶ ἀξιωθῆναι τῆς αἰωνίου μισθαποδοσίας. Τῷ γὰρ ἕκτῳ αἰῶνι συντελεῖται ὁ κόσμος· τῷ δὲ ἑβδόμῳ (2) κρίνει τὴν οἰκουμένην ὁ Κύριος· τῷ δὲ ὀγδῶμ οὗτοι ἀπέρχονται εἰς ζωὴν αἰώνιον, καὶ οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον. Διὰ τοῦτο εἴρηται ὁ ψαλμὸς ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι τοὺς ἁγίους ἐν τῇ ὀρθότη.

Psalmo præpositus titulus, cinnabari scriptus, continet : *In finem, in hymnis pro octava, psalmus David.* Hoc autem significat : In sæculorum consummatione sancti rogabunt, ut liberentur a iudicio, et digni fiant æternæ mercedis retributione. Sexto enim sæculo consummatur mundus ; septimo autem orbem terræ iudicat Dominus ; octavo vero hi abeunt in vitam æternam ; et hi in supplicium æternum ¹⁰. Propterea dictus est psalmus pro eo quod liberentur sancti in octava.

- 1, 2. Κύριε, μὴ ἔκτος τοῦ ἐλέους σου ἐλέγξῃς με, καὶ παιδεύσῃς με.
 3. Σαθρὸς τῇ διανοίᾳ·
 4. Καὶ οὐκ εἰμι ἐστηριγμένος (3) περὶ τὰς ἐντολάς σου.
 5. Ἐν ἁμαρτήμασι πεφυρμένος εἰμι, λέγει.
 6, 7. Ἐλθέ, Κύριε, ῥῦσαι τὴν ψυχὴν μου,
 8. Διὰ τὸ εἶναι (4) ἐλεήμονα.
 9. Ὁ ὅλως μνημονεύων σου ἐκκλίνει (5) ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας·
 10. Ὁ γὰρ νοῦς ὁ κυριεύμενος ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας οὐκ ἐξομολογήσεται σοι.

¹⁰ I Cor. i, 31. ¹¹ Matth. xxv, 34. ¹² ibid. 46.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἀξίωσον.
 (2) Καὶ τῷ ἑβδόμῳ.
 (3) Ἐστηριγμένος.

26. Et lætentur omnes qui sperant in te ;
 27. In æternum exsultabunt, et habitabis in eis.
 28. Et gloriabuntur in te omnes qui diligunt nomen tuum ;
 29. Quoniam tu benedices justo.
 30. Domine, ut scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos.

In finem, in carminibus pro octava, psalmus David. PSAL. VI.

1. Domine, ne in furore tuo arguas me ;
 2. Neque in ira tua corripias me.
 3. Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum ;
 4. Sana me, Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea ;
 5. Et anima mea turbata est valde.
 6. Sed tu, Domine, usquequo ?
 7. Convertere, Domine, et eripe animam meam ;
 8. Salvum me fac propter misericordiam tuam.
 9. Quoniam non est in morte, qui memor sit tui,
 10. In inferno autem, quis confitebitur tibi ?

26. Perpetuo lætabuntur, et exsultabunt, qui credunt in te,
 27. Videntes faciem tuam in æternum.
 28. Qui gloriatur, in Domino gloriatur ¹¹,
 29. Dicens illis : Venite, benedicti Patris mei ¹².
 30. Per crucem tuam dignos nos fecisti cælesti regno.

- 1, 2. Domine, ne extra misericordiam tuam arguas me, et corripias me.
 3. Mente corruptus ;
 4. Et non sum firmatus in mandatis tuis.
 5. In peccatis commistus sum, inquit.
 6, 7. Veni, Domine, libera animam meam,
 8. Quia misericors es.
 9. Qui prorsus memor est tui, declinat a peccato ;
 10. Mens enim, quæ dominatur a peccato, non confitebitur tibi.

- (4) Εἶναι σε.
 (5) Ἐκλίπει.

11. Laboravi in gemitu meo,
 12. Lavabo per singulas noctes lectum meum;
 13. Lacrymis meis stratum meum rigabo.
 14. Turbatus est a furore oculus meus:
 15. Inveteravi inter omnes inimicos meos.
 16. Discedite a me, omnes qui operamini iniquitatem:
 17. Quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei.
 18. Exaudivit Dominus deprecationem meam:
 19. Dominus orationem meam suscepit.
 20. Erubescant et conturbentur vehementer omnes inimici mei:
 21. Convertantur et erubescant valde velociter.

Psalms David, quem cantavit Domino pro verbis Chusi filii Jemini. PSAL. VII.

1. Domine Deus meus, in te speravi:

- A 11. Ἐκοπίασα ἐν τῷ στεναγμῷ μου,
 12. Λούσω καθ' ἑκάστην νύκτα τὴν κλίνην μου
 13. Ἐν δάκρυσι μου τὴν στρωμνὴν μου βρέξω.
 14. Ἐταράχθη ἀπὸ θυμοῦ ὁ ὀφθαλμὸς μου.
 15. Ἐπαλαιώθη ἐν πάσι τοῖς ἐχθροῖς μου.
 16. Ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ, πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.
 17. Ὅτι εἰσήκουσε Κύριος τῆς φωνῆς τοῦ κλαυθμοῦ μου.
 18. Ἦκουσε Κύριος τῆς δεήσεώς μου.
 19. Κύριος τὴν προσευχὴν μου προσεδέξατο.
 20. Αἰσχυνθεῖσαν καὶ παραχθείησαν πάντες οἱ ἐχθροὶ μου.
 21. Ἀποστραφείησαν καὶ καταισχυνθείησαν σφόδρα διὰ τάχους.
 Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ὃν ᾄσῃ τῷ Κυρίῳ ὑπὲρ τῶν λόγων Χουσι υἱοῦ Ἰεμενί. ΨΑΛ. Ζ'.
 1. Κύριε ὁ Θεὸς μου, ἐπὶ σοὶ ἤλπισα.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

11. Gravatus peccato ingemiscam.
 12. Emundabo ab omni peccato corpus meum:
 13. Et in lacrymis requiem meam; hoc est Dominum lacrymis rigabo, ut meretrix in Evangelio⁴¹.
 14. Pura est a suggestione diaboli mens mea.
 15. Perditus omnino sum, et in nihilum redactus.
 16. Dæmones antea me ducentes ad omnem improbam cupiditatem.
 17. Gemitum cordis mei.
 18. Hanc non aversatus est.
 19. Eam enim adimplet.
 20. Confundantur, quod non amplius me in captivitate redigere possunt, quia custodior a Domino, et hanc ob causam irascantur,
 21. Et quam celeriter confusi recedant.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει· Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ὃν ᾄσῃ τῷ Κυρίῳ ὑπὲρ τῶν λόγων Χουσι υἱοῦ Ἰεμενί. Τοῦτο οὖν λέγει, ὅτι ᾄσῃ τὸν ψαλμὸν ὁ Δαβὶδ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ προφητεύων ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τοῦ μέλλοντος ἀπὸ ἀμαρτιῶν λυτροῦσθαι καὶ ἐπιστρέφειν, καὶ ἀξιούσθαι τῆς ἐκ δεξιῶν στάσεως τοῦ Χριστοῦ· Χουσι γὰρ ἐρμηνεύεται Αἰθίοψ, τουτέστιν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τοῦ ὄντος μέλανος ἀπὸ τῶν ἀμαρτιῶν ᾄσῃ τὸν ψαλμὸν τῷ Κυρίῳ. Ἰεμενί δὲ ἐρμηνεύεται δεξιὰ μου· ἐπειδὴ ὁ λαὸς ὁ Αἰθίοψ, λέγω δὴ ὁ μέλας, ῥυσθεὶς ἐκ τῶν ἀριστερῶν, μέλλει ἴστασθαι ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ.

Titulus, qui psalmo præponitur, cinnabari scriptus, continet: *Psalms David, quem cantavit Domino pro verbis Chusi filii Jemini*. Hoc autem significat, quod psalmum David cecinit Filio Dei prophetans de populo, qui futurus erat, ut a peccatis liberaretur, et converteretur, et dignus fieret stare a dextris Christi. Chusi enim interpretatur *Æthiops*, hoc est: Pro populo, qui erat niger a peccatis, cecinit psalmum Domino. Jemini autem interpretatur *dextera mea*; quoniam populus *Æthiops*, niger, inquam, ob peccata, liberatus e sinistris stabit a dextris Dei.

1. Te constitui adiutorem meum omni tempore, D
 salva me.

⁴¹ Luc. vii, 38.

- B 11. Βαρούμενος ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας στενάξω (1).
 12. Καθαρίσω ἀπὸ πάσης ἀμαρτίας (2) τὸ σῶμά μου.
 13. Καὶ ἐν δάκρυσι (3) τὴν ἀνάπαυσίν μου· τουτέστι τὸν Κύριον βρέξω, ὡς ἡ πόρνη ἐν Εὐαγγελίῳ.
 14. Οὐ καθαρῶν ἢ δίκαια μου ἀπὸ τῆς τοῦ διαβόλου ὑποβολῆς.
 15. Ἐφανίσθη ὄλωσ, εἰς οὐδὲν ἐγερόμην.
 16. Οἱ δαίμονες οἱ τὸ πρότερον ὀδηγήσαντές με πρὸς πᾶσαν πονηρὰν ἐπιθυμίαν.
 17. Τοῦ ὄδου μου τῆς καρδίας μου.
 18. Οὐκ ἀπεστράφη ταύτην.
 19. Πληροὶ γὰρ αὐτῆν.
 20. Ἐντραπῶσιν, ὅτι οὐκ ἔτι με αἰχμαλωτῖσαι δύνανται, διὰ τὸ φυλάττεσθαι με ὑπὸ Κυρίου, καὶ ὀργισθῶσιν ἕνεκεν τούτου,
 C 21. Καὶ ἀναστρέψουσι καταισχυνθέντες πᾶν ἐν τάχει.

1. Σε ἐθέμην βοηθὸν μου πάντοτε, σῶσον με.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Στενάξω.

(2) Καθαρίσις ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας.

(3) Καὶ ἐν δάκρυσι μου.

2. Σῶσόν με ἐκ (α) πάντων τῶν διωκόντων με, καὶ ἂ ῥῆσαι με.
 3. Μήποτε ἀρπάσῃ ὡς λέων τὴν ψυχὴν μου,
 4. Μὴ ὄντος λυτρουμένου, μηδὲ σώζοντος.
 5. Κύριε ὁ Θεός μου, εἰ ἐποίησα τοῦτο,
 6. Εἰ ἐστὶν ἀδικία ἐν χερσὶ μου,
 7. Εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδιδούσι μοι κακά·
 8. Ἀποπέσοιμι ἄρα ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν μου κενός.
 9. Καταδιώξαι ἄρα ὁ ἐχθρὸς τὴν ψυχὴν μου, καὶ καταλάβοι,
 10. Καὶ καταπατήσαι εἰς γῆν τὴν ζωὴν μου,
 11. Καὶ τὴν δόξαν μου εἰς χούν κατασκηνώσαι.
 12. Ἀνάστηθι, Κύριε, ἐν ὀργῇ σου,
 13. Ὑψώθητι ἐν τοῖς πέρασιν τῶν ἐχθρῶν σου·
 14. Καὶ ἐξεγέρθητι, Κύριε ὁ Θεός μου, ἐν προστά- B
 ματι, ᾧ ἐνετείλω,
 15. Καὶ συναγωγὴ λαῶν κυκλώσει σε.
 16. Καὶ ὑπὲρ ταύτης εἰς ὕψος ἐπίστρεψον.
 17. Κύριος κρινεῖ λαούς.

Διάψαλμα.

18. Κρίνον μοι, Κύριε, κατὰ τὴν δικαιοσύνην σου,
 (α) V. 2 incipit ab ἐκ.

2. Salvum me fac ex omnibus persequentibus me, et libera me.
 3. Nequando rapiat ut leo animam meam,
 4. Dum non est, qui redimat, neque qui salvum faciat.
 5. Domine Deus meus, si feci istud,
 6. Si est iniquitas in manibus meis,
 7. Si reddidi retribuentibus mihi mala :
 8. Decidam merito ab inimicis meis inanis.
 9. Persequatur utique inimicus animam meam, et comprehendat,
 10. Et conculcet in terra vitam meam ;
 11. Et gloriam meam in pulverem deducat.
 12. Exsurge, Domine, in ira tua,
 13. Et exaltare in finibus inimicorum tuorum.
 14. Et exsurge, Domine Deus meus, in præcepto, quod mandasti,
 15. Et synagoga populorum circumdabit te.
 16. Et propter hanc in altum regredere.
 17. Dominus judicabit populos.

Diapsalma.

18. Judica me, Domine, secundum justitiam tuam,

ATHANASII INTERPRETATIO.

2. Τῶν δαιμόνων, λέγει.
 3. Ὁ αἰμοπότης διάβολος.
 4. Τοῦ ἀνθισταμένου αὐτῷ ὑπὲρ ἐμοῦ.
 5. Ὁ μέλλων λέγειν·
 6. Ἀρπαγὴ τις·
 7. Εἰς αὐτὸν ἐξεδίχασά ποτε (1)·
 8. Ἐκπέσω τῆς υἰοθεσίας σου ἡττηθεὶς (2) τοῖς δαίμοσιν·
 9. Ἐκπέσω εἰς τὰς χεῖρας τοῦ διαβόλου, ἢ τοιοῦτον (3) ἐποίησα τῶν προλεχθέντων.
 10. Καὶ ὑποπόδιον αὐτοῦ ἔσομαι τὰ ἔτη μου πάντα·
 11. Καὶ τὴν καρδίαν μου εἰς τὰς ἐπιθυμίας αὐτοῦ ἀποκλείσει (4).
 12. Εἰς ἐμὴν βοήθειαν, ἐκείνων δὲ ἀπώλειαν.
 13. Δοξάσθητι εἰς τὰ τέλη τῶν ἐχθρῶν σου
 14. Περὶ οὗ εἶπε τοῖς ἀποστόλοις· *Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγειρόμαι.*
 15. Οἱ ἀπόστολοι μετὰ τὴν ἀνάστασιν οἱ συναγαγόντες τὸν κόσμον ὅλον εἰς τὴν πίστιν.
 16. Περὶ τῆς ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου (5) λέγει
 17. Παιδεύσει, λέγει.
 18. Ποίησόν μοι, Κύριε, κατὰ τὴν δικαιοσύνην σου.

¹¹ Matth. xxvii, 63.

2. Ex dæmonibus, ait.
 3. Sanguipotot diabolus.
 4. Qui illi resistat pro me.
 5. Qui dicturus est :
 6. Rapina aliqua ;
 7. Si unquam ultus sum in ipsum ;
 8. Excidam tua adoptione superatus a dæmoni- bus
 9. Incidam in manus diaboli, si quidquam eorum quæ dicta sunt commisi.
 10. Et scabellum pedum ejus ero omnibus annis meis ;
 11. Et cor meum in cupiditatibus suis concludet.
 12. In meum auxilium, in illorum autem exitium
 13. Glorificare in novissimis inimicorum tuorum ;
 14. De quo dixit apostolis : *Post tres dies resur- D gam* ¹⁵.
 15. Apostoli post resurrectionem totum mundum in fidem congregantes.
 16. De assumptione Domini loquitur.
 17. Corripit, inquit.
 18. Fac mihi, Domine, secundum justitiam tuam.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Εἰ ἐαυτὸν ἐξεδίχασά ποτε.
 (2) Ἡττηθεὶς.
 (3) Εἰ τι οὖν τι.

(4) Αὐτῶν ἀναποκλείσει.
 (5) Τοῦ Χριστοῦ.

19. Et secundum innocentiam meam super me. A 19. Καὶ κατὰ τὴν ἀκακίαν μου ἐπ' ἑμοί.
 20. Consumetur nequitia peccatorum, 20. Συντελεσθήτω δὴ πονηρία ἀμαστωλῶν,
 21. Et diriges justum, 21. Καὶ κατευθυνεῖς δίκαιον,
 22. Scrutans corda et renes Deus. 22. Ἐτάζων καρδίας καὶ νεφρούς ὁ Θεός (α).
 23. Justum adiutorium meum a Domino, 23. Δικαία ἡ βοήθειά μου παρὰ τοῦ Θεοῦ,
 24. Qui salvos facit rectos corde. 24. Τοῦ σώζοντος τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ.
 25. Deus, iudex justus, fortis et patiens; 25. Ὁ Θεός, κριτὴς δίκαιος, καὶ ἰσχυρὸς, καὶ μακρόθυμος.
 26. Nunquid irascitur per singulos dies? 26. Καὶ μὴ ὀργὴν ἐπάγων καθ' ἑκάστην ἡμέραν;
 27. Nisi conversi fueritis, gladium suum vibrabit; 27. Ἐὰν μὴ ἐπιστραφήτε, τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ στυλδῶσει.
 28. Arcum suum tetendit, et paravit illum. 28. Τὸ τόξον αὐτοῦ ἐνέτεινε, καὶ ἠτοίμασεν αὐτό.
 29. Et in eo paravit vasa mortis: 29. Καὶ ἐν αὐτῷ ἠτοίμασε σκευὴ θανάτου.
 30. Sagittas suas ardentibus effecit. 30. Τὰ βέλη αὐτοῦ τοῖς καιομένοις ἐξειργάσατο.
 31. Ecce parturit in iustitiam, concepit dolorem, et peperit iniquitatem. 31. Ἰδοὺ ὠδίνησεν ἀδικίαν, συνέλαθε πόνον, καὶ ἔτεκεν ἀνομίαν.
 32. Lacum aperuit, et effodit eum, 32. Λάκκον ὤρυξε, καὶ ἀνέσκαψεν αὐτὸν,
 33. Et incidit in foveam quam fecit. 33. Καὶ ἐμπέσειται εἰς βόθρον, ὃν εἰργάσατο.
 34. Convertetur dolor ejus in caput ejus, 34. Ἐπιστρέψει ὁ πόνος αὐτοῦ εἰς κεφαλὴν αὐτοῦ,
 35. Et in verticem ipsius, iniquitas ejus descendet. 35. Καὶ ἐπὶ κορυφὴν αὐτοῦ ἡ ἀδικία αὐτοῦ καταθήσεται.
 36. Confitebor Domino secundum iustitiam ejus, 36. Ἐξομολογήσομαι τῷ Κυρίῳ κατὰ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ,
 37. Et psallam nomini Domini altissimi. 37. Καὶ ψαλῶ τῷ ὀνόματι Κυρίου τοῦ ὑψίστου.

(α) Ὁ Θεός δίκαιος, in margine ὡς Θεός. V. 23. Ἡ βοήθειά μου, etc.; τῇ καρδίᾳ. V. 24. Ὁ Θεός κριτὴς δίκαιος. V. 25. Καὶ ἰσχυρὸς, καὶ μακρόθυμος.

ATHANASII INTERPRETATIO.

19. Secundum dilectionem meam, quam habeo C 19. Κατὰ τὴν ἀγάπην μου οὕτως μοι ποιήσον, ἣν ἔχω πρὸς σέ καὶ πρὸς πάντας.
 erga te, et erga omnes, ita mihi fac.
 20. Peribit, ait. 20. Ἀπολείται, λέγει.
 21. Illuminabis; 21. Φωταγωγῆσεις.
 22. Intuens cogitationes, et uniuscujusque cupiditates. 22. Ἐφορῶν τὰς ἐνθυμήσεις καὶ τὰς ἐπιθυμίας ἐκάστου.
 23. Verum auxilium a Deo est, inquit. 23. Ἡ ἀληθὴς βοήθεια ἐκ Θεοῦ ἐστὶ, λέγει (1).
 24. Iudex utique justus in futuro saeculo; cuique enim retribuet secundum opera ejus 19. 24. Κριτὴς μὲν δίκαιος ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι· ἐκάστῳ γὰρ ἀποδίδωσι κατὰ τὰ ἔργα (2) αὐτοῦ.
 25. Fortis et longanimis: fortis quidem contra adversarias potestates: longanimis autem erga genus humanum. 25. Ἰσχυρὸς δὲ καὶ μακρόθυμος· τὸ μὲν κατὰ τῶν ἐναντίων δυνάμεων, τὸ δὲ πρὸς τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων.
 26. Quemadmodum in eremo intulit iram suam in Judæos, non amplius facit. 26. Ὡς ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐπήγαγε τοῖς Ἰουδαίοις, οὐκ ἔτι ἐπάγει (3) τὴν ὀργὴν αὐτοῦ, λέγει.
 27. Minas suas præparabit contra nos. 27. Τὴν ἀπειλήν (4) αὐτοῦ εὐτρεπίσει καθ' ἡμῶν.
 28. Prædicationem ejus significat: D 28. Τὸ κήρυγμα αὐτοῦ λέγει.
 29. Contra diabolum, et potestates ejus; 29. Κατὰ τοῦ διαβόλου καὶ τῶν δυνάμεων αὐτοῦ.
 30. Apostolos contra dæmones. 30. Τοὺς ἀποστόλους κατὰ τῶν δαιμόνων.
 31-35. De diabolo loquitur. 31-35. Περὶ (5) τοῦ διαβόλου λέγει.
 36, 37. Et hymnum nomini Domini supercælestis emittam. 36 (6), 37. Καὶ ὕμνον ἀναπέμψω τῷ ὀνόματι Κυρίου τοῦ ἐπουρανίου.

¹⁹ Rom. II, 6.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἀληθὴς ἡ βοήθειά μου, λέγει.
 (2) Τὸ ἔργον.
 (3) Ἐπαγάγει.
 (4) Τὴν ὀργὴν.

(5) Ὅλο ταῦτα περὶ, etc.
 (6) Δουλώσω ἑμαυτὸν τῷ Κυρίῳ κατὰ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ.

Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν ληρῶν, ψαλμὸς
τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. Η΄.

1. Κύριε ὁ Κύριος ἡμῶν, ὡς θαυμαστὸν τὸ ὄνομά σου ἐν πάσῃ τῇ γῆ!
2. Ὅτι ἐπύρθη ἡ μεγαλοπρέπεια σου ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν.
3. Ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον,
4. Ἐνεκα τῶν ἐχθρῶν σου,
5. Τοῦ καταλῦσαι ἐχθρὸν καὶ ἐκδικητὴν.
6. Ὅτι ὄψομαι τοὺς οὐρανοὺς ἔργα τῶν δακτύλων σου,
7. Σελήνην καὶ ἀστέρας, ἃ σὺ ἐθεμελίωσας.
8. Τί ἐστὶν ἄνθρωπος, ὅτι μιμήσκη αὐτοῦ;
9. Ἦ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι ἐπισκέπη αὐτόν;
10. Ἠλάττωσας αὐτὸν βραχῦ τι παρ' ἀγγέλους.
11. Δόξη καὶ τιμὴ ἐστεφάνωσας αὐτόν,
12. Καὶ κατέστησας αὐτὸν ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου.
13. Πάντα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ,

A *In finem pro torcularibus, psalmus David.*
PSAL. VIII.

1. Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra!
2. Quoniam elevata est magnificentia tua super caelos.
3. Ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem,
4. Propter inimicos tuos,
5. Ut destruas inimicum et ultorem.
6. Quoniam videbo caelos tuos opera digitorum tuorum,
7. Lunam et stellas, quae tu fundasti.
8. Quid est homo, quod memor es ejus?
9. Aut filius hominis, quoniam visitas eum?
10. Minuisti eum paulo minus ab angelis:
11. Gloria et honore coronasti eum,
12. Et constituisti eum super opera manuum tuarum.
13. Omnia subjecisti sub pedibus ejus,

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή ἡ διὰ τῆς κιναβάρεως περιέχει· *Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν ληρῶν, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.* Τοῦτο οὖν ἐστίν, ὃ λέγει· Ἐπ' ἐσχάτων (1) τῶν χρόνων ὑπὲρ τῶν ἐχόντων ἐν ἑαυτοῖς τὸν οἶνον τὸν εὐφραίνοντα καρδίας (2), τουτέστι τὸν Κύριον· διὰ τοῦτο γὰρ ληρούς αὐτοὺς εἶπε. Ψάλλει οὖν Δαβίδ εἰς ἑαυτοὺς τὸν ψαλμὸν τῷ Κυρίῳ.

Titulus, qui psalmo praepositus, cinnabari scriptus, continet: *In finem pro torcularibus, psalmus David.* Hoc igitur est, quod dicit: In novissimis temporibus pro iis, qui habent in se ipsis vinum laetificans corda, hoc est Dominum; idcirco enim eos dixit *torcularia*. David igitur in eorum persona psallit Dominum.

1. Κύριε ὁ Θεὸς (3) ἡμῶν, ὡς ἐνδοξὸν τὸ ὄνομά σου παρὰ πᾶσιν ὑπάρχει! ὅτι Θεὸς ὢν πέποθας ὑπὲρ ἡμῶν.
2. Ἡ χάρις σου ἐν τοῖς ἀποστόλοις.
3. Τὰ παιδία λέγει τὰ ἐν τῷ ἱερῷ κράζοντα, καὶ τα ἐν Βηθλεὲμ ἀναιρεθέντα δι' αὐτόν.
- 4, 5. Περὶ τῶν Ἰουδαίων καὶ τοῦ διαβόλου λέγει.
6. Ἔργα λέγει τοὺς οὐρανοὺς τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου.
7. Σελήνην λέγει τὸν κόσμον, ἀστέρας δὲ τοὺς ἁγίους.
8. Οὐκ ἀπὸ γῆς ἐστὶν ἕκαστος τῶν κατὰ φύσιν ἀνθρώπων;
9. Τίς (4) οὕτως αὐτὸν ἠγάπησας;
10. Περὶ τοῦ Κυρίου λέγει καὶ τοῦ πάθους αὐτοῦ· ἐπειδήπερ εἰ μὲν ἄγγελοι ἀθάνατοί εἰσι, τὸν δὲ ὁμοούσιον αὐτοῦ Υἱὸν παρῴκων ὁ Πατὴρ ὑπὲρ ἡμῶν εἰς θάνατον·
11. Τοῦτο γὰρ αὐτῷ ὑπῆρχε δόξα.
12. Πάντας, οὓς ἔκτισας ἀνθρώπους, ἐποίησας φυλάττεσθαι ὑπ' αὐτοῦ.
13. Αὐτῷ γὰρ, ὡς δυνατὸς ἦ, ᾧ πᾶν γόνου κάμψει ἐπουρανίων, ἐπιγεῖων (5), καταχθονίων, ἐξομολογούμενοι, ὅτι Ἰησοῦς ὡς ἀληθῶς Υἱὸς σου κατὰ φύσιν τῆς σῆς οὐσίας ἐστίν.

1. Domine Deus noster, quam gloriosum est nomen tuum apud omnes! quoniam cum Deus esses, passus es pro nobis.
2. Gratia tua in apostolis.
3. Pueros significat in templo clamantes et in Bethleem propter eum occisos.
- 4, 5. De Judæis et de diabolo loquitur.
6. Caelos vocat opera Spiritus sancti.
7. Lunam vocat mundum, stellas autem sanctos.
8. Nonne e terra unusquisque est secundum humanam naturam?
9. Cur ita eum dilexisti?
10. De Domino loquitur, et de passione ejus; quoniam angeli quidem immortales sunt, Filium autem suum consubstantialiæ morti tradidit Pater pro nobis;
11. Hoc enim ei gloriæ fuit
12. Omnes, quos creasti homines, fecisti ab eo custodiri.
13. Ipsi enim, cum potens sit, omne genu flectet caelestium, terrestrium et infernorum, quod Jesus vere Filius tuus est secundum naturam tuæ essentiae.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἄπ ἐσχάτου.
- (2) Καρδίας.
- (3) Ὁ Κύριος.

- (4) Τί.
- (5) Ὡς δύναμις ἡ, παν . . . καὶ ἐπιγεῖων καὶ, εἰς.

14. Oves et boves universas,
15. Insuper et pecora campi,
6. Volucres cœli, et pisces maris,

17. Qui perambulant semitas maris.

18. Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra!

In finem pro occultis filii, psalmus David.

PSAL. IX.

1. Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo;
2. Narrabo omnia mirabilia tua.
3. Lætabor et exultabo in te;
4. Psallam nomini tuo, Altissime
5. In convertendo inimicum meum retrorsum;
6. Infirmabuntur, et peribunt a facie tua.
7. Quoniam fecisti iudicium meum, et causam meam;
8. Sedisti super thronum, qui iudicas justitiam.
9. Increpasti gentes, et periit impius;
10. Nomen ejus delevisti in æternum, et in sæculo sæculi.
11. Inimici defecerunt frameæ in finem et civitates destruxisti.

ATHANASII INTERPRETATIO.

14, 15. Diversitatem significat hominum in eum credentium.

16, 17. Aves cœli nominat eos qui mentem in cœlestibus habent; pisces autem maris, qui in mundo conversantur.

18. Domine, qui redemisti nos pretioso sanguine tuo, quam honorabile et gloriosum est nomen tuum in omnibus gentibus!

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή ἡ διὰ τῆς κινναθάρως περιέχει· *Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν κρυφίων τοῦ υἱοῦ, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.* Τοῦτο οὖν λέγει· Ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν ὑπὲρ τῶν ἀκαταλήπτων μυστηρίων τοῦ Υἱοῦ (1) λέγει τὸν ψαλμὸν τῷ (2) Δαβίδ.

Titulus, qui psalmo præponitur, cinnabari scriptus, continet: *In finem, pro occultis filii, psalmus David.* Hoc igitur significat: In novissimo die pro incomprehensibilibus mysteriis Filii Dei, psalmum dicit esse David.

1. Enuntiabo, Domine, in toto corde meo;
2. Et narrabo omnia mirabilia tua, recordatus eorum quæ a te pro nobis facta sunt.
3. Lætabor, et exultabo in recordatione tui;
4. Et magnifice te laudabo.
5. Diabolum significat.
6. Ab adventu tuo.
7. Consumptis inimicis meis, me vindicasti.

8. Constituisti apostolos tuos magistros nostros, docens nos operari justitiam.

9. (a) Admonuisti gentes ne peccarent; et perii diabolus.

10. Diabolum ait, ex libro viventium.

11. Virtutes ejus, et principatus, et potestates significat.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Τοῦ Υἱοῦ, deest in cod.

(2) Ὁ, dicit David.

(a) Versiculus iste in coalce est ultimus versus pag. 8, a tergo. Quæ sequuntur paginæ novem scriptæ sunt alio caractere prorsus dissimili, et multo magis recentiori, et continent diversam omnino interpretationem et alio stylo scriptam. Hæc autem inserta videtur ad supplendum codicis defectum, qui est, ut dixi, a versiculo decimo psalmi hujus noni usque ad versiculum decimum nonum psalmi xx.

- A 14. Πρόβατα καὶ βόας ἀπάσας,
15. Ἐτι δὲ καὶ τὰ κτήνη τοῦ πεδίου,
16. Τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τοὺς ἰχθύας τῆς θαλάσσης,

17. Τὰ διαπορευόμενα τρίβους θαλασσῶν.

18. Κύριε ἢ Κύριος ἡμῶν, ὡς θαυμαστὸν τὸ ὄνομά σου ἐν πάσῃ τῇ γῆ.

Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν κρυφίων τοῦ υἱοῦ, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. Θ.

1. Ἐξομολογήσομαί σοι, Κύριε, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου·
2. Διηγῆσομαι πάντα τὰ θαυμάσιά σου.
3. Εὐφρανθήσομαι καὶ ἀγαλλιάσομαι ἐν σοί·
4. Ψαλῶ τῷ ὀνόματί σου, Ὑψίστε,
5. Ἐν τῷ ἀποστραφῆναι τὸν ἐχθρόν μου εἰς τὰ ὀπίσω.
6. Ἀσθενήσουσι, καὶ ἀπολούνται ἀπὸ προσώπου σου.
7. Ὅτι ἐποίησας τὴν κρίσιν μου καὶ τὴν δίκην μου·

8. Ἐκάθισας ἐπὶ θρόνου, ὁ κρίνων δικαιοσύνην.

9. Ἐπέτιμησας ἔθνεσι, καὶ ἀπώλετο ὁ ἀσεβής·

10. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐξήλειψας εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

11. Τοῦ ἐχθροῦ ἐξέλιπον αἱ ῥομφαῖαι εἰς τέλος, καὶ πόλεις καθεῖλες.

4, 15. Τὴν διαφορὰν λέγει τῶν ἀνθρώπων τῶν πιστευόντων εἰς αὐτόν.

16, 17. Τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ λέγει τοὺς ἔχοντας τὴν διάνοιαν εἰς τὰ ἐπουράνια· ἰχθύας δὲ τῆς θαλάσσης τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ ἀναστρεφόμενους.

18. Κύριε, ὁ ἐξαγοράσας ἡμᾶς τῷ τιμῷ σου αἵματι, ὡς ἐντιμὸν καὶ ἐνδοξὸν τὸ ὄνομά σου ἐν πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις!

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή ἡ διὰ τῆς κινναθάρως περιέχει· *Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν κρυφίων τοῦ υἱοῦ, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.* Τοῦτο οὖν λέγει· Ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν ὑπὲρ τῶν ἀκαταλήπτων μυστηρίων τοῦ Υἱοῦ (1) λέγει τὸν ψαλμὸν τῷ (2) Δαβίδ.

Titulus, qui psalmo præponitur, cinnabari scriptus, continet: *In finem, pro occultis filii, psalmus David.* Hoc igitur significat: In novissimo die pro incomprehensibilibus mysteriis Filii Dei, psalmum dicit esse David.

- C 1. Ἐξείπω, Κύριε, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου·
2. Καὶ διηγῆσομαι πάντα τὰ θαυμάσιά σου, μνησθεὶς τῶν ὑπὸ σοῦ γεγεννημένων ὑπὲρ ἡμῶν.
3. Εὐφρανθήσομαι, καὶ ἀγαλλιάσομαι ἐπὶ τῇ σῇ μείζ·
4. Καὶ ἀνυμνήσω σε μεγαλοπρεπῶς.
5. Τὸν διάβολον λέγει.
6. Ἀπὸ τῆς παρουσίας σου.
7. Ἐποίησας τὴν ἐκδίκησίν μου καταναλώσας τοὺς ἐχθρούς μου.

8. Κατέστησας τοὺς ἀποστόλους σου παιδευτὰς ἡμῶν, ὁ διδάσκων δικαιοσύνην ἐργάζεται (3).

9. Ἐνουθέτησας τὰ ἔθνη, τοῦ μὴ ἀμαρτάνειν· καὶ ἀπώλετο ὁ διάβολος.

10. Τὸν διάβολον λέγει ἐκ βίβλου ζώντων.

11. Τὰς δυνάμεις αὐτοῦ· καὶ τὰς ἀρχάς, καὶ τὰς

Ἐξουσίας λέγει.

(3) Ἐργάζεσθαι.

12. Ἀπόλετο τὸ μνημόσυνον αὐτῶν μετ' ἤχου·
 13. Καὶ ὁ Κύριος εἰς τὸν αἰῶνα μένει.
 14. Ἦτοιμασεν ἐν κρίσει τὸν θρόνον αὐτοῦ·
 15. Καὶ αὐτὸς κρίνει τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ
 16. Κρίνει λαοὺς ἐν εὐθύτητι,
 17. Καὶ ἐγένετο Κύριος καταφυγὴ τῷ πένητι,
 18. Βοηθὸς ἐν εὐκαιρίαις, ἐν θλίψεσι.
 19. Καὶ ἐλπισάτωσαν ἐπὶ σοὶ οἱ γινώσκοντες τὸ
 ἄνομά σου·
 20. Ὅτι οὐκ ἐγκατέλιπες τοὺς ἐκζητοῦντάς σε, Κύριε.
 21. Ψάλατε τῷ Κυρίῳ τῷ κατοικοῦντι ἐν Σιών·
 22. Ἀναγγεῖλατε ἐν τοῖς ἔθνεσι τὰ ἐπιτηδεύματα
 αὐτοῦ·
 23. Ὅτι ὁ ἐκζητῶν τὰ αἵματα αὐτῶν ἐμνήσθη·

24. Οὐκ ἐπελάθετο τῆς κρυγῆς τῶν πενήτων.
 25. Ἐλέησόν με, Κύριε· ἴδε τὴν ταπεινώσιν μου
 ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου
 26. Ὁ ὕψων με ἐκ τῶν πυλῶν τοῦ θανάτου,
 27. Ὅπως ἂν ἐξαγγελῶ πάσας τὰς αἰνέσεις σου
 28. Ἐν ταῖς πύλαις τῆς θυγατρὸς Σιών.
 29. Ἀγαλλιασόμεθα ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ σου.
 30. Ἐνεπάγησαν ἔθνη ἐν διαφθορᾷ, ἣ ἐποίησαν.
 31. Ἐν παγίδι ταύτη, ἣ ἐκρυψαν, συνελήφθη ὁ
 πούς αὐτῶν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

12. Οὕτως ἀπόλοντο, ὥστε ἀκουστὴν γενέσθαι τὴν
 ἀπόλειαν αὐτῶν, καὶ μὴδὲ μνήμην αὐτῶν φέρεσθαι·

13. Ὁ δὲ Κύριος ἀθάτος ζωὴ ἐστιν.
 14. Προώρισε τὸν θρόνον αὐτοῦ.
 15. Αὐτὸς γὰρ κρίνει ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ,
 16. Ὁρθῶς, ἀπροσωπολήπτως
 17, 18. Βοηθὸς ἐν εὐκαιρίαις, ἐν θλίψεσιν· εὐκαι-
 ρίαις, λέγει, ὡσανεὶ ἐν τῷ εἶναι τὸν πένητα τῇ
 ψυχῇ ἀβοήθητον, ἐγένου αὐτῷ βοηθός.

19. Οἱ γὰρ μὴ γνόντες αὐτὸν ἐσταύρωσαν αὐτόν.
 20. Τοὺς ἐπιποθοῦντάς σε, Κύριε.
 21. Ἀνυμνήσατε τὸν οἰκήσαντα Κύριον ἐν τῇ Σιών,
 ἔθα ὤφθη.
 22. Ἐπιτηδεύματα αὐτοῦ· τὰ δικαίωματα λέγει.
 23. Αἶμα λέγει τὰς ψυχὰς αὐτῶν.
 24. Τὴν κρυγὴν τῶν πενήτων, τῶν ἀγίων λέ-
 γει.

25. Τῶν διαδόλων λέγει.
 26. Πύλας θανάτου λέγει τὰς διδασχὰς τοῦ διαδόλου.
 27. Ὅπως ἂν κηρύξω πάσας τὰς εὐφημίας σου.
 28. Σιών μὲν ἐρμηνεύεται σκοπευτήριον· περὶ
 δὲ τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ λέγει.
 29. Ἀγαλλιασόμεθα ἐν τῷ πάθει σου, λέγει.
 30, 31. Ἐθνη λέγει τὰς δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ ἐμ-
 παγείσας, καὶ συλληφθείσας ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώ-
 νων ἐν ταῖς ἀνομίαις, αἷς αὐτοὶ ἐφεύρον· διὰ τοῦτο
 λέγει· Ὁ πούς αὐτῶν συνελήφθη, τούτεστι τὰ
 ἔσχατα αὐτῶν· τέλος γὰρ παντὸς τοῦ σώματος ὁ πούς
 ἐστὶ· διὸ καὶ θεωρεῖται καὶ ἀλληγορεῖται εἰς τὰ τέλη
 τῶν αἰώνων.

12. Periiit memoria eorum cum sonitu ;
 13. Et Dominus in æternam permanet.
 14. Paravit in iudicio thronum suum ;
 15. Et ipse iudicabit orbem terræ in æquitate ;
 16. Iudicabit populos in iustitia,
 17. Et factus est Dominus refugium pauperi,
 18. Adjutor in opportunitatibus, in tribulationibus.
 19. Et sperent in te, qui noverunt nomen tuum ;

20. Quoniam non dereliquisti quærentes te, Domine
 21. Psallite Domino qui habitat in Sion ;
 22. Annuntiate inter gentes studia ejus ;

23. Quoniam requirens sanguinem eorum, recor-
 datus est ;

24. Non est oblitus clamorem pauperum.
 25. Miserere mei, Domine : vide humilitatem
 meam de inimicis meis ;
 26. Qui exaltas me de portis mortis,
 27. Ut annuntiem omnes laudationes tuas.
 28. In portis filiæ Sion.
 29. Exultabimus in salutari tuo.
 30. Infixæ sunt gentes in interitu, quem fecerunt.
 31. In laqueo isto, quem absconderunt, compre-
 hensus est pes eorum.

12. Ita pereant, ut eorum ruina audiat, neque
 ulla eorum memoria supersit :

13. Dominus autem æterna vita est.
 14. Prædixit thronum suum.
 15. Ipse enim de unoquoque iudicabit secundum
 opera ejus,
 16. Recte et sine personarum acceptione.
 17, 18. Adjutor in opportunitatibus, in tribula-
 tionibus : in *opportunitatibus* dicit, veluti cum ani-
 ma pauper esset, et sine adjutore, factus es ipsi
 adjutor.

19. Etenim non cognoscentes eum, crucifixerunt.
 20. Desiderantes te, Domine,
 21. Laudate Dominum, qui habitat in Sion, ubi
 visus est.
 22. *Studia ejus*, justitias significat.
 23. *Sanguinem* vocat animas eorum.
 24. *Clamorem pauperum*, clamorem sanctorum
 vocat.

25. De diabolis ait
 26. *Portas mortis* vocat, doctrinas diaboli.
 27. Ut prædicem omnes laudes tuas.
 28. Sion quidem interpretatur *specula* : de super-
 na Jerusalem loquitur.
 29. Exultabimus in passione tua, inquit.
 30, 31. *Gentes* vocat potestates inimici in fine
 sæculorum infixas, et comprehensas in iniquitati-
 bus, quas ipsi invenerunt ; propterea dicit : *Pes eo-
 rum comprehensus est*, hoc est eorum novissima ; fi-
 nis enim totius corporis pes est ; propterea allego-
 rice consideratur, et dicitur de sæculorum fine.

32. Cognoscetur Dominus iudicia faciens. A 32. Γινώσκειται Κύριος κρίματα ποιῶν.
 33. In operibus manuum suarum comprehensus est peccator. 33. Ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτοῦ συνελήφθη ὁ ἁμαρτωλός.
 34. Convertantur peccatores in infernum ; 34. Ἀποστραφήτωσαν οἱ ἁμαρτωλοὶ εἰς τὸν ᾄδην·
 35. Omnes gentes quæ obliviscuntur Deum. 35. Πάντα τὰ ἔθνη τὰ ἐπιλανθανόμενα τοῦ Θεοῦ.
 36. Quoniam non in finem oblivio erit pauperis : 36. Ὅτι οὐκ εἰς τέλος ἐπιλαθῆσεται ὁ πτωχός·
 37. Patientia pauperum non peribit in finem. 37. Ἡ ὑπομονὴ τῶν πενήτων οὐκ ἀπολείται εἰς τέλος.
 38. Exsurge, Domine, non confortetur homo : 38. Ἀνάστηθι, Κύριε, μὴ κραταιούσθω ἄνθρωπος·
 39. Judicentur gentes in conspectu tuo. 39. Κριθήτωσαν ἔθνη ἐνώπιόν σου.
 40. Constitue, Domine, legislatorem super eos : 40. Κατάστησον, Κύριε, νομοθέτην ἐπ' αὐτούς·
 41. Ut sciant gentes quoniam homines sunt. 41. Γνώτωσαν ἔθνη ὅτι ἄνθρωποι εἰσιν.
 42. Utquid, Domine, recessisti longe? 42. Ἵνα τί, Κύριε, ἀφέστηκας μακρόθεν ;
 43. Desoicis in opportunitatibus, in tribulationibus? 43. Ὑπερορᾷς ἐν εὐκαιρίαις, ἐν θλίψεσιν ;
 44. Dum superbit impius, incenditur pauper. B 44. Ἐν τῷ ὑπερφανεύεσθαι τὸν ἀσεβῆ, ἐμπυρίζεται ὁ πτωχός.
 45. Comprehenduntur in consiliis quibus cogitant. 45. Συλλαμβάνονται ἐν διαβουλοῖς, οἷς διαλογίζονται.
 46. Quoniam laudatur peccator in desideriis animæ suæ, 46. Ὅτι ἐπαινεῖται ὁ ἁμαρτωλός ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς ψυχῆς αὐτοῦ·
 47. Et iniquus benedicitur. 47. Καὶ ὁ ἀδικῶν ἐνευλογεῖται.
 48. Exacerbavit Dominum peccator ; 48. Παρώξυνε τὸν Κύριον ὁ ἁμαρτωλός·
 49. Secundum multitudinem iræ suæ non quæret. 49. Κατὰ τὸ πλῆθος τῆς ὀργῆς αὐτοῦ οὐκ ἐκζητήσει.
 50. Non est Deus in conspectu ejus : 50. Οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς ἐνώπιον αὐτοῦ·
 51. Inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore. 51. Βεθλοῦνται αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ ἐν παντὶ καιρῷ.

ATHANASII INTERPRETATIO.

32. Cognoverunt omnes, quod potest vindictam C 32. Ἐπέγνωσαν πάντες, ὅτι δύναται ἐκδίκησιν
 facere. 32. ποιεῖν.
 33. Cordis sui inquit. 33. Τῆς καρδίας αὐτοῦ λέγει.
 34, 35. Omnes enim peccatores, qui nunc sunt, in terram revertentur ; quoniam obliiti sunt Dei qui creavit eos, et descendit in profundum inferni. 34, 35. Οἱ γὰρ ὄντες εἰς τὴν γῆν ἀπελεύσονται, ὅτι ἐπελάθοντο τοῦ Θεοῦ τοῦ κτίσαντος αὐτούς, καὶ καταθήσονται εἰς πυθμένα ἕδου.
 36, 37. Pauperem et inopem, vocat justum. 36, 37. Πτωχὸν καὶ πένητα τὸν δίκαιον λέγει.
 38. Veni, Domine, ne veluti jure suo quisque nostrum libere dominetur. 38. Ἐλθέ, Κύριε, μὴ ὡς αὐτοδеспοτησάτω ἕκαστος ἡμῶν.
 39. Demonstrentur, quod peccant. 39. Δειχθήτωσαν, ὅτι διαμαρτάνουσιν.
 40. Legislatorem Dominum vocat. 40. Νομοθέτην τὸν Κύριον λέγει.
 41. Cognoscant suam infirmitatem. 41. Ἐπιγνώσι τὴν ἑαυτῶν ἀσθένειαν.
 42. Sivisti nos voluntate nostra incedere. 42. Εἴσασ ἡμᾶς τῷ βουλήματι ἡμῶν πορεύεσθαι.
 43. In opportunitatibus dicit, videlicet cum essem omni auxilio destitutus. 43. Ἐὐκαιρίαις, λέγει, ὡσαυτὲν ἐν τῷ εἶναι με ἀβοήθητον.
 44. Cum insurgit diabolus adversus justos, bellum eorum mentibus infert : D 44. Ἐν τῷ κατεπαίρεσθαι τὸν διάβολον κατὰ τῶν δικαίων, πολεμεῖ αὐτοῖς κατὰ διάνοιαν.
 45. Et demum quisque hominum his cogitationibus tenetur, quæ a Propheta subjiciuntur. 45. Καὶ λοιπὸν ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων κρατεῖται λογισμοῖς τοῖς ὑποκειμένοις ὑπὸ τοῦ Προφήτου.
 46, 47. Unusquisque eorum, qui aliquid mali perpetrant, et divitiis abundant, qui seipsos mundanis cupiditatibus tradunt, laudantur et glorificantur ab ipsis. 46, 47. Ἐκαστος τῶν ποιούντων κακόν τι καὶ πλουτούντων, καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις τοῦ κόσμου ἐκδιδόντων ἑαυτούς, ἐπαινεῖται καὶ δοξάζεται. ὑπὸ τῶν αὐτῶν.
 48, 49. Vehementer quidem adversus peccatorem irascitur, rursum autem longanimis est cum eo. 48, 49. Ὀργίζεται μὲν μεγάλως ἐπὶ τῷ ἁμαρτάνοντι, μακροθυμεῖ δὲ πάλιν ἐπ' αὐτῷ.
 50, 51. Ille autem non intelligens Dei longanimitatem, non sibi proponit Deum iudicem suum futurum ; sed quidem in peccatum usquequaque spectat. 50, 51. Ἐκεῖνος δὲ, μὴ συνιών τὴν τοῦ Θεοῦ μακροθυμίαν, οὐ τίθησι τὸν Θεὸν κριτὴν αὐτοῦ· ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῇ ἁμαρτίᾳ ἐν πᾶσιν ὀρῷ [ὄρῳ].

52. Ἀνταναιριῖται τὰ κρίματά σου ἀπὸ προσώπου Α
αὐτοῦ·

53. Πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ κατακυριεύσει.

54. Εἶπε γὰρ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· Οὐ μὴ σαλευθῶ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ἄνευ κηκοῦ.

55. Οὐ ἄρας τὸ στόμα αὐτοῦ γέμει, καὶ πικρίας καὶ δόλου,

56. Ὑπὸ τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ κόπος καὶ πόνος.

57. Ἐγκάθηται ἐν ἐνέδρῳ μετὰ πλουσίων,

58. Ἐν ἀποκρύφοις, τοῦ ἀποκτεῖναι ἀδῶων.

59. Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ εἰς τὸν πένθητα ἀποδέλπουσιν·

60. Ἐνεδρεῦει ἐν ἀποκρύφῳ, ὡς λέων ἐν τῇ μάν-
δρῳ αὐτοῦ.

61. Ἐνεδρεῦει τοῦ ἀρπάσαι πτωχόν,

62. Ἀρπάσαι πτωχόν ἐν τῷ ἐλκῦσαι αὐτόν.

63. Ἐν τῇ παγίδι αὐτοῦ ταπεινώσει αὐτόν·

64. Κύψει καὶ πεσεῖται, ἐν τῷ αὐτὸν κατακυριεύσαι
τῶν πενήτων.

65. Εἶπε γὰρ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· Ἐπιλέλησται ὁ Θεός.

66. Ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ τοῦ μὴ βλέ-
πειν εἰς τέλος.

67. Ἀνάστηθι, Κύριε ὁ Θεός μου, ὑψώθητω ἡ χεὶρ
σου, μὴ ἐπιλάβῃ τῶν πενήτων σου.

68. Ἐνεκεν τίνος παρώξυνεν ὁ ἀσεβῆς τὸν Θεόν;

69. Εἶπε γὰρ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· Οὐκ ἐκζητήσει.

70. Βλέπεις, ὅτι σὺ πόνον καὶ θυμὸν κατανοεῖς·

71. Τοῦ παραδοῦναι αὐτὸν εἰς χεῖράς σου.

72. Σοὶ ἐγκαταλείπεται ὁ πτωχός.

52. Auferuntur judicia tua a facie ejus :

53. Omnium inimicorum suorum dominabitur.

54. Dixit enim in corde suo : Non movebor a ge-
neratione in generationem sine malo.

55. Cujus maledictione os plenum est, et amari-
tudine, et dolo,

56. Sub lingua ejus, labor et dolor.

57. Sedet in insidiis cum divitibus,

58. In occultis, ut interficiat innocentem.

59. Oculi ejus in pauperem respiciunt :

60. Insidiatur in abscondito, quasi leo in spelun-
ca sua.

61. Insidiatur ut rapiat pauperem,

62. Rapere pauperem dum attrahit eum.

B 63. In laqueo suo humiliabit eum :

64. Inclinet se et cadet, cum dominatus fuerit
pauperem.

65. Dixit enim in corde suo : Oblitus est Deus .

66. Avertit faciem suam ne videat in finem.

67. Exsurge, Domine Deus meus, exaltetur ma-
nus tua, ne obliviscaris pauperum tuorum.

68. Propter quid exasperavit impius Deum?

69. Dixit enim in corde suo : Non requiret.

70. Vides, quoniam tu laborem et dolorem con-
sideras,

71. Ut tradas eum in manus tuas.

72. Tibi derelictus est pauper :

ATHANASII INTERPRETATIO.

52. Κεχώρισται τὰ δικαίωματά σου ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. C

53. Πάντων τῶν ἀνθρώπων κατακυριεύσει.

54. Εἶπε γὰρ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ὁ διάβολος·
Οὐκ ἂν ἀποστῶ ἀπὸ τοῦ κακοῦ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν.

55. Ἐκκοπής γὰρ καὶ ἐπάρσεως γέμει τὸ στόμα αὐτοῦ.

56. Ἐν τῇ διδασκαλίᾳ αὐτοῦ θάνατος· καὶ ὀδύνη.

57. Ἐνεδρεῦει εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀσεβῶν καὶ πο-
νηρῶν ἀνθρώπων, διεγείρων αὐτούς κατὰ τῶν δικαίων.

58, 59. Ἐπιτηρεῖ τὸ [δὲ] πῶς αὐτὸν ἀπολέσει.

60-62. Δι' ἐνθυμήσεων καὶ λογισμῶν ἀνόμων ἀρ-
πάσαι ζητεῖ τὸν δίκαιον.

63, 64. Καὶ ἐν τῷ αὐτὸν ταπεινώσει πολεμοῦντα
τοὺς δικαίους, αὐτὸς πεσεῖται ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν,
ἐν τῷ τὸν Θεὸν ἀντίλαβέσθαι τῶν δικαίων.

65, 66. Εἶπε γὰρ ἐν ἑαυτῷ ὁ διάβολος· Ἐπιλέλη-
σται ὁ Θεός τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, πρόνοιαν αὐ-
τῶν οὐ ποιεῖται. D

67. Βουλήθητι ἐπιδείξασθαι τὴν πρόνοιάν σου τὴν
εἰς ἡμᾶς· μὴ τῶν ταπεινωθέντων καὶ βοώντων πρὸς
σὲ τὴν μνήμην καταλείψης.

68. Τίνος χάριν παρώργισεν ὁ ἀσεβῆς τὸν Θεόν;

69. Εἶπε γὰρ ὁ διάβολος ἐν ἑαυτῷ· Οὐ ζητήσει
τοὺς πεπλανημένους ὁ Θεός.

70, 71. Ὁρᾷς σὺ, Κύριε, τὸν θυμὸν καὶ τὸν πό-
νον, τουτέστι τὸν διάβολον, παραδοῦναι αὐτὸν ἐν τῇ
παρουσίᾳ σου ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν ἁγίων.

72. Εἰς τὴν σὴν βοήθειαν ἀφορᾷ.

52. Secesserunt justificationes tuæ ab inimico.

53. Omnium hominum dominabitur.

54. Dixit enim in corde suo diabolus : Non desi-
stam a malo a generatione in generationem.

55. Nam perfractus, et jactantiæ plenum est os ejus.

56. In doctrina ipsius mors, et dolor.

57. Insidiatur in cordibus malorum, atque impio-
rum hominum, excitans eos contra justos.

58, 59. Observat autem quomodo eum perdat.

60-62. Cupiditatibus, et iniquis cogitationibus
quærit rapere justum.

63, 64. Et dum se deprimit, ut deum adversus
justos gerat, ipse cadet sub eorum pedes; quoniam
Deus justis subvenit.

65, 66. Dixit enim in se ipso diabolus : Oblitus
est Deus humani generis, nullam de eo curam
gerit.

67. Ostendere velis providentiam tuam, quam de
nobis habes : ne deponas memoriam eorum, qui se
humiliant, et clamant ad te.

68. Quare irritavit impius Deum?

69. Dixit enim diabolus in se ipso : Qui errarunt,
non requiret Deus.

70, 71. Vides tu, Domine, dolorem et laborem,
hoc est diabolum, ut tradas eum in adventu tuo
sub potestate sanctorum.

72. Respicit in auxilium tuum.

73. Orphanum tu fuisti adiutor.
 74. Contere brachium peccatoris et maligni :
 75. Quæretur peccatum illius, et non invenietur.
 76. Regnabit Dominus in æternum, et in sæculum sæculi :
 77. Peribitis, gentes, de terra illius.
 78. Desiderium pauperum exaudivit Dominus.
 79. Præparationi cordis eorum attendit auris tua.
 80. Judica pupillo et humili,
 81. Ut non apponat ultra magnificare se homo super terram.

In finem Psalmus David. PSALM. X.

1. In Domino confido, quomodo dicitis animæ meæ : B
 2. Transmigra in montem sicut passer ?
 3. Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum ;
 4. Paraverunt sagittas suas in pharetra,
 5. Ut sagittent in obscuro rectos corde :
 6. Quoniam quæ perfecisti, ipsi destruxerunt.
 7. Justus autem quid fecit ?
 8. Dominus in templo sancto suo :

ATHANASHI INTERPRETATIO.

73. Orphanum dicit eum, qui non habet humanum auxilium.
 74. Dominationem diaboli.
 75, 76. Quæretur peccatum ejus, et non amplius ipse diabolus invenietur; quoniam traditus est in ignem æternum : et deum Dominus solus regnabit.
 77. Gentes, quæ ei non obtemperaverunt, a suo cœlesti regno alienantur.
 78. Desiderium pauperum exaudit Deus et Dominus, quoniam quæ ipsi grata sunt concupiscunt.
 79. Clamorem eorum, qui contriti et humiliati sunt corde, exaudivit tua.
 80. Vindica eos, qui auxilium non habent;
 81. Ne contra ipsos diabolus, et qui ab eo sunt, superbiant in terris.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή ἢ διὰ τῆς κινναβάρεως περιέχει· *Eis τὸ τέλος ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ*, τούτέστιν ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων ἐλθεται ὁ ψαλμὸς εἰς τοὺς ἁγίους τοῦ Θεοῦ. Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται, *τούτων ἐπόθησα*, τούτέστι τῶν ἁγίων.

Titulus, qui psalmo præponitur, cinnabari scriptus continet : *In finem psalmus David*, hoc est in novissimis temporibus psalmus dicitur de sanctis Dei. David enim interpretatur, *hos desideravi*, hoc est sanctos.

1. In Deo speravi, quid suadetis ?
 2. Extolle oculos mentis tuæ ad cœlestia, et nullam mundanarum rerum curam gere.
 3-5. Quoniam dæmones cupiditates et ostentationes hujus vitæ immittunt inter tenebras mundi in corda justorum.
 6. Justificationes Domini, quas ipse præparavit, ipsi subverterunt.
 7. Justus autem quid horum fecit ?
 8. Dominus non in speluncis hæreticorum inhabitat, sed in templo sancto suo.

- A 73. Ὁρφανῶ σὺ ἦσθα βοηθός.
 74. Σύντριψον τὸν βραχίονα τοῦ ἀμαρτωλοῦ καὶ πονηροῦ.
 75. Ζητηθήσεται ἡ ἁμαρτία αὐτοῦ, καὶ οὐ μὴ εὑρεθῇ.
 76. Βασιλεύσει Κύριος εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.
 77. Ἀπολείσθε, ἔθνη, ἐκ τῆς γῆς αὐτοῦ.
 78. Τὴν ἐπιθυμίαν τῶν πενήτων εἰσήκουσε Κύριος.
 79. Τῇ ἐτοιμασίᾳ τῆς καρδίας αὐτῶν προσέσχε τὸ οὖς σου.
 80. Κρίναι ὄρφανῶ καὶ ταπεινῶ,
 81. Ἴνα μὴ προσθῇ ἔτι τοῦ μεγαλαυχεῖν ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς.

Eis τὸ τέλος ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛΜ. Γ.

1. Ἐπὶ τῷ Κυρίῳ πέποιθα, πῶς ἐρεῖτε τῇ ψυχῇ μου.
 2. Μεταναστεύου ἐπὶ τὰ ὄρη ὡς στρουθίον ;
 3. Ὅτι ἰδοὺ οἱ ἀμαρτωλοὶ ἐνέτειναν τόξον
 4. Ἡτοίμασαν βέλη εἰς φαρέτραν,
 5. Τοῦ κατατοξεύσαι ἐν σκοτομήνῃ τοὺς εὐθεῖς τῆς καρδίας.
 6. Ὅτι ἃ σὺ κατηρτίσω, αὐτοὶ καθεῖλον.
 7. Ὁ δὲ δίκαιος τί ἐποίησε ;
 8. Κύριος ἐν ναῶ ἁγίῳ αὐτοῦ.

- C 73. Ὁρφανὸν λέγει τὴν ἀνθρωπίνην βοήθειαν μὴ ἔχοντα.
 74. Τὴν δυναστείαν τοῦ διαδόλου.
 75, 76. Ζητηθήσεται ἡ ἁμαρτία αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔτι αὐτὸς ὁ διάβολος οὐ μὴ εὑρεθῇ· διὰ τὸ παραδοθῆναι αὐτὸν τῷ αἰωνίῳ πυρὶ, καὶ λοιπὸν Κύριος μόνος βασιλεύσει.
 77. Ἔθνη τὰ μὴ πειθόμενα αὐτῷ ἀλλοτριούνται τῆς ἐπουρανίου αὐτοῦ βασιλείας.
 78. Τὴν ἐπιθυμίαν τῶν πενήτων εἰσακούει ὁ Θεὸς καὶ Κύριος, ἐπειδὴ τὰ ἀστερὰ [ἀρεστὰ] αὐτῷ ἐπιθυμοῦσι.
 79. Τῶν συντετριμμένων καὶ τεταπεινωμένων τὴν καρδίαν ἤκουσε τῆς βοῆς τὸ οὖς σου.
 80. Ποιῆσαι τὴν ἐκδικήσιν τῶν ἀδοξηθῆτων.
 81. Ἴνα μὴ κατ' αὐτοὺς ὁ διάβολος καὶ οἱ αὐτοῦ D τετυφωμένοι ὦσιν ἐπὶ τῆς γῆς.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή ἢ διὰ τῆς κινναβάρεως περιέχει· *Eis τὸ τέλος ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ*, τούτέστιν ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων ἐλθεται ὁ ψαλμὸς εἰς τοὺς ἁγίους τοῦ Θεοῦ. Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται, *τούτων ἐπόθησα*, τούτέστι τῶν ἁγίων.

1. Ἐπὶ τῷ Κυρίῳ ἤλπισα, τί συμβουλεύετε ;
 2. Ἐπαρον τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας σου εἰς τὰ ἐπουράνια, καὶ μηδεμίαν ἔχε φροντίδα βιωτικῆν.
 3-5. Ὅτι οἱ δαίμονες τὰς ἐπιθυμίας καὶ τὰς ἀλαζονείας τοῦ βίου καταπέμπουσιν εἰς τὰς καρδίας τῶν δικαίων ἐν τῷ σκότει τοῦ κόσμου.
 6. Τὰ δικαίωματα τοῦ Κυρίου, ἃ αὐτὸς κατηρτίσατο, αὐτοὶ ἀπεστράφησαν.
 7. Ὁ δὲ δίκαιος τί τοῦτο [τούτων] ἐποίησεν ;
 8. Κύριος οὐκ ἐν σπηλαίοις αἰρετικῶν κατοικεῖ, ἀλλ' ἐν ναῶ ἁγίῳ αὐτοῦ.

9. Κύριος, ἐν οὐρανῷ ὁ θρόνος αὐτοῦ.

10. Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ εἰς τὸν πένητα ἐπιβλέπουσι,

11. Τὰ βλέφαρα αὐτοῦ ἐξετάζει τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων.

12. Κύριος ἐξετάζει τὸν δίκαιον καὶ τὸν ἀσεβῆ·

13. Ὁ δὲ ἀγαπῶν τὴν ἀδικίαν μισεῖ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν.

14. Ἐπιθρέξει ἐπὶ ἁμαρτωλοὺς παγίδας·

15. Πῦρ, καὶ θεῖον, καὶ πνεῦμα καταϊγίδος ἡ μερὶς τοῦ ποτηρίου αὐτῶν.

16. Ὅτι δίκαιος Κύριος, καὶ δικαιοσύνας ἠγάπησεν,

17. Εὐθύτητας εἶδε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ.

*Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῆς ὀγδόης ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.
ΨΑΛΜ. ΙΑ΄.*

1. Σῶσόν με, Κύριε, ὅτι ἐκλέλοιπεν ὁσος·

2. Ὅτι ὠλιγώθησαν αἱ ἀλήθειαι ἀπὸ τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων.

3. Μάταια ἐλάλησεν ἕκαστος πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ·

4. Χεῖλη δόλια ἐν καρδίᾳ, καὶ ἐν καρδίᾳ ἐλάλησαν κακά.

5. Ἐξολοθρεύσει Κύριος πάντα τὰ χεῖλη τὰ δόλια

6. Καὶ γλώσσαν μεγαλορῆμονα.

7. Τοὺς εἰπόντας· Τὴν γλώσσαν ἡμῶν μεγαλυνοῦμεν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

9. Ἐν τοῖς ὑψίστοις.

10. Ἐπὶ τοὺς δικαίους αὐτοῦ.

11. Ἐφορᾷ Κύριος τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων.

12. Ὁ Κύριος γυμνοῖ, καὶ φανεροῖ τὰς ἐνθυμήσεις καὶ τοὺς λογισμοὺς τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀσεβοῦς.

13-15. Ὁ δὲ κολλώμενος τῇ ἁμαρτίᾳ μισεῖ ἑαυτὸν· παραδίδοται γὰρ τῷ αἰωνίῳ πυρὶ· ὡς Σόδομα καὶ Γόμορρα πρόκεινται δεῖγμα τοῦ αἰωνίου πυρὸς εἰς ἃς ἔβρεξεν ὁ Θεὸς πῦρ καὶ θεῖον.

16. Ὅτι ἀληθὴς Κύριος, καὶ τὴν ἀλήθειαν καὶ τοὺς ποιούντας αὐτὴν ἠγάπησεν.

17. Ὁδοὺς ὀρθὰς ἠδέως ἀγαπᾷ.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή διὰ τῆς κινναβάρεως περιέχει· *Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῆς ὀγδόης ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.* Τοῦτο οὖν ἐστίν, ὃ λέγει, ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων ῥυσθῆναι τῆς κρίσεως οἱ ἅγιοι παραβαλοῦσιν ἀξιοῦσθαι τῆς αἰωνίου μισθαποδοσίας· τῷ γὰρ ἐξακισχιλιοστῷ ἔτει συντελεῖται κόσμος, καὶ τῷ ἑβδόμῳ κρίνει τὴν οἰκουμένην· τῷ δὲ ὀγδόῳ τοὺς μὲν παραδίδωσιν εἰς κόλασιν αἰωνίαν, τοὺς δὲ εἰς ζωὴν αἰώνιον. Διὰ τοῦτο εἴρηται ὁ ψαλμὸς ὑπὲρ τῆς ὀγδόης παρὰ τὸν Δαβὶδ ἅγιον [τοῦ Δαβὶδ ἁγίου].

Titulus, qui psalmo præponitur, cinnabari scriptus continet : *In finem pro octava psalmus David* : hoc autem est, quod significat, in consummatione sæculorum sancti obsecrant, ut liberentur a iudicio et digni censeantur æternæ mercedis retributione. Nam sex millesimo anno consummatur mundus, et septimo Deus iudicat ; octavo autem hi traduntur in supplicium æternum, illi autem in vitam æternam ¹⁰. Propterea psalmus *pro octava* dictus est apud sanctum Davidem [a sancto Davide].

1. Σῶσόν με, Κύριε, ὅτι πάντες ἄθεοι ὑπάρ- D 1. Salvum me fac, Domine, quoniam omnes athei χουσιν.

2. Οὐκ ἔστι διδασκαλία Θεοῦ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις.

3. Ἐκαστος δολίως ἐλάλησε πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ.

4. Ῥήματα ἀκολασίας προσφέρουσι, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν ἔχουσι τὴν κακίαν.

5. Τοὺς δαίμονας.

6. Τὸν Σατανᾶν λέγει.

7. Περὶ τῶν ἐναντίων δυνάμεων λέγει.

¹⁰ Ps. xxv, 4.

A 9. Dominus, in cælo sedes ejus.

10. Oculi ejus in pauperem respiciunt,

11. Palpebræ ejus interrogant filios hominum.

12. Dominus interrogat justum et impium ;

13. Qui autem diligit iniquitatem, odit animam suam.

14. Pluet super peccatores laqueos,

15. Ignis et sulphur et spiritus procellarum pars calicis eorum.

16. Quoniam justus Dominus, et justitias dilexit :

17. Æquitates vidit vultus ejus.

In finem pro octava psalmus David. PSALM. XI.

1. Salvum me fac, Domine, quoniam defecit B sanctus :

2. Quoniam diminutæ sunt veritates a filiis hominum,

3. Vana locuti sunt unusquisque ad proximum suum :

4. Labia dolosa in corde, et in corde locuti sunt mala.

5. Disperdet Dominus universa labia dolosa,

6. Et linguam magniloquam :

7. Qui dixerunt : Linguam nostram magnificabimus.

C 9. In altissimis.

10. Super justos suos.

11. Intuetur Dominus opera hominum.

12. Dominus denudat, et manifestat cogitationes animique sensus justis et impiis.

13-15. Qui adhæret peccato, odit se ipsum, traditur enim igni æterno ; quemadmodum Sodoma et Gomorrhæ, super quas ignis et sulphur divinitus pluit, in exemplum æterni ignis propositæ sunt.

16. Quoniam verax Dominus, et veritatem amat et qui eam faciunt.

D 17. Vias rectas propense diligit.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή διὰ τῆς κινναβάρεως περιέχει· *Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῆς ὀγδόης ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.* Τοῦτο οὖν ἐστίν, ὃ λέγει, ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων ῥυσθῆναι τῆς κρίσεως οἱ ἅγιοι παραβαλοῦσιν ἀξιοῦσθαι τῆς αἰωνίου μισθαποδοσίας· τῷ γὰρ ἐξακισχιλιοστῷ ἔτει συντελεῖται κόσμος, καὶ τῷ ἑβδόμῳ κρίνει τὴν οἰκουμένην· τῷ δὲ ὀγδόῳ τοὺς μὲν παραδίδωσιν εἰς κόλασιν αἰωνίαν, τοὺς δὲ εἰς ζωὴν αἰώνιον. Διὰ τοῦτο εἴρηται ὁ ψαλμὸς ὑπὲρ τῆς ὀγδόης παρὰ τὸν Δαβὶδ ἅγιον [τοῦ Δαβὶδ ἁγίου].

Titulus, qui psalmo præponitur, cinnabari scriptus continet : *In finem pro octava psalmus David* : hoc autem est, quod significat, in consummatione sæculorum sancti obsecrant, ut liberentur a iudicio et digni censeantur æternæ mercedis retributione. Nam sex millesimo anno consummatur mundus, et septimo Deus iudicat ; octavo autem hi traduntur in supplicium æternum, illi autem in vitam æternam ¹⁰. Propterea psalmus *pro octava* dictus est apud sanctum Davidem [a sancto Davide].

1. Σῶσόν με, Κύριε, ὅτι πάντες ἄθεοι ὑπάρ- D 1. Salvum me fac, Domine, quoniam omnes athei χουσιν.

2. Non est doctrina Dei apud homines.

3. Unusquisque dolose locutus est proximo suo.

4. Verba intemperantiæ proferunt, et in corde suo habent malitiam.

5. Dæmones.

6. Satanam significat.

7. De contrariis potestatibus loquitur.

8. Labia nostra a nobis sunt.
 9. Quis noster Dominus est?
 10. Propter miseriam inopiam,
 11. Et gemitum pauperum,
 12. Nunc exsurgam (dicit Dominus):
 13. Ponam in salutari: fiducialiter agam in eo.
 14. Eloquia Domini, eloquia casta.
 15. Argentum igne examinatum, probatum terræ,
 16. Purgatum septuplum.
 17. Tu, Domine, servabis nos, et custodies nos,
 18. A generatione hac, et in æternum.
 19. In circuitu impii ambulans:
 20. Secundum altitudinem tuam multiplicasti filios hominum.

In finem psalmus David. PSALM. XII.

1. Usquequo, Domine, oblivisceris me in finem?

8. Τὰ χεῖλη ἡμῶν παρ' ἡμῖν ἐστὶ.
 9. Τίς ἡμῶν Κύριός ἐστιν;
 10. Ἐνεκεν τῆς ταλαιπωρίας τῶν πτωχῶν,
 11. Καὶ τοῦ στεναγμοῦ τῶν πενήτων,
 12. Νῦν ἀναστήσομαι, λέγει Κύριος,
 13. Θήσομαι ἐν σωτηρίῳ· παρῆρσιάζομαι ἐν αὐτῷ.
 14. Τὰ λόγια Κυρίου, λόγια ἀγνά.
 15. Ἀργύριον πεπυρωμένον, δοκίμιον τῆ γῆ,
 16. Κεκαθαρισμένον ἑπταπλασίως.
 17. Σὺ, Κύριε, φυλάξεις ἡμᾶς, καὶ διατηρήσεις ἡμᾶς,
 18. Ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ εἰς τον αἰωνα.
 19. Κύκλω οἱ ἀσεβεῖς περιπατοῦσι.
 20. Κατὰ τὸ ὕψος σου ἐπολύωρησας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων.

Εἰς τὸ τέλος ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛΜ. ΙΒ΄.

1. Ἔως πότε, Κύριε, ἐπλήσθη μου εἰς τέλος;

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 8, 9. Hæc dixerint dæmones, eorumque sequaces.
 10. Propter infirmitatem pusillanimatorum.
 11. Justorum, ait.
 12. Ut adveniam.
 13. In cruce dicit fiducialiter agam, et triumphabo de principatibus et potestatibus tenebrarum hujus sæculi.
 14-16. Est argentum, quod septies igne examinatum probius evadit; ita igitur eloquia Domini septem diebus probata, hoc est singulis diebus probatiora inveniuntur ab exquirentibus ea.
 17, 18. Tu, Domine, circumdabis nos, et custodies nos nunc, et in futuro sæculo.
 19. Dæmones circumambulant in mundo, sive in cordibus hominum.
 20. Domine, in virtute tua traxisti ad teipsum filios hominum.

- 8, 9. Ταῦτα οἱ δαίμονες ἂν εἶπο:σαν (α), καὶ οἱ τοῦτοις ἐπόμενοι.
 10. Ἐνεκεν τῆς ἀσθενείας τῶν ὀλιγοψύχων.
 11. Τῶν δικαίων, λέγει.
 12. Ἐπὶ τὸ παραγενέσθαι.
 13. Τῷ σταυρῷ, λέγει, παρῆρσιάζομαι, καὶ θριαμβεύσω τὰς ἀρχάς, τὰς ἐξουσίας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου.
 14 - 16. Ἔστιν ἀργύριον ὑπερ πυρούμενον ἕξδομον θαυμαστότερον γίνεται· οὕτως οὖν τὰ λόγια Κυρίου ἐν ταῖς ἑπτὰ ἡμέραις δοκιμαζόμενα, τουτέστι καθ' ἑκάστην, δοκιμώτερα εὐρίσκοντα τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτά.
 17, 18. Σὺ, Κύριε, κυκλώσεις ἡμᾶς, καὶ φρουρήσεις ἡμᾶς ἐν τῷ νῦν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.
 19. Ἐν τῷ κόσμῳ ἢ ἐν ταῖς καρδίαις τῶν ἀνθρώπων οἱ δαίμονες περιπατοῦσι.
 20. Κύριε, ἐν τῇ δυνάμει σου εἰλωσας πρὸς σεαυτὸν τὸν τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή ἢ διὰ τῆς κινναθάρους περιέχει· *Εἰς τὸ τέλος ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ*· τουτέστιν εἰς τὸ τέλος τῶν αἰῶνων ὁ ψαλμὸς οὗτος εἴρηται τῷ ἱκανῷ τῇ χειρὶ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ τὰ [τῷ] διὰ τῆς δυναστείας τῶν παθῆμάτων αὐτοῦ καταργήσαντι τὸν θάνατον, καὶ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τούτου τὸν διάβολον. Ὅσαύτως δὲ ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή, ὡς οἶμαι, εἴρηται καὶ εἰς τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. Ἐχει γάρ· *Εἰς τὸ τέλος ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ*· ὡσανεὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν ὁ ψαλμὸς οὗτος εἴρηται τῷ μόνῳ, λέγω δὴ τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων, φημί δὴ τῷ ἀδοθητῷ. Οὐ μόνον γὰρ Δαβὶδ ἐρμηνεύεται *ἱκανὸς χεὶρ*, ἀλλὰ καὶ *μόνος*, ὅπερ ὑπῆρχε τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

Titulus, qui psalmo præmittitur, ciunabari scriptus continet: *In finem, psalmus David*: hoc est in fine sæculorum psalmus iste dictus est manu potenti Dei Filio, qui potentia suæ passionis destruxit mortem et diabolum, qui hujus potestatem habebat. Similiter eadem inscriptio, ut existimo, dicta est etiam in genus humanum. Habet enim: *in finem psalmus David*, videlicet in fine plenitudinis temporum psalmus iste dictus est ei, qui solus erat, scilicet humano generi, quod solum, inquam, et auxilium destitutum erat. Etenim David non modo interpretatur *manu potens*, sed etiam *solus*, quale fuit genus humanum ante adventum Filii Dei.

1. Ex persona humanitatis loquitur.

1. Ἐκ ποσώπου τῆς ἀνθρωπότητος λέγει.

(a) *Εἰποισαν*. Forte εἶποσαν, ut εἶδον. *Εβιτ*.

2. Ἔως πότε ἀποστρέψεις τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ;

3. Ἔως τίνας θήσομαι βουλὰς ἐν ψυχῇ μου,

4. Ὀδύνας ἐν καρδίᾳ μου ἡμέρας καὶ νυκτός;

5. Ἔως πότε ὑψωθήσεται ὁ ἐχθρὸς μου ἐπ' ἐμέ;

6. Ἐπίβλεψον, εἰσάκουσόν μου, Κύριε ὁ Θεὸς μου.

7. Φώτισον τοὺς ὀφθαλμούς μου, μήποτε ὑπνώσω εἰς θάνατον.

8. Μήποτε εἶποι ὁ ἐχθρὸς μου Ἰσχυσα πρὸς αὐτόν.

9. Οἱ θλίβοντές με ἀγαλλιάσονται, ἐὰν σαλευθῶ.

10. Ἐγὼ δὲ ἐπὶ τῷ ἐλέει σου ἠλπισα.

11. Ἀγαλλιάσεται ἡ καρδία μου ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ σου.

12. Ἄσω τῷ Κυρίῳ τῷ εὐεργετήσαντί με.

13. Καὶ ψαλῶ τῷ ὀνόματι Κυρίου τοῦ ὑψίστου.

Εἰς τὸ τέλος ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. ΨΑΛΜ. ΙΓ'.

1. Εἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ Ὁὐκ ἔστι Θεός.

2. Διεφθάρησαν, καὶ ἐδεδούχθησαν ἐν ἐπιτηδεύμασιν.

3. Οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἐνός.

4. Κύριος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκυψεν ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων,

2. Usquequo avertis faciem tuam a me?

3. Quandiu ponam consilia in anima mea,

4. Dolorem in corde meo per diem et noctem?

5. Usquequo exaltabitur inimicus meus super me?

6. Respice, et exaudi me, Domine Deus meus.

7. Illumina oculos meos, ne unquam obdormiam in morte.

8. Ne quando dicat inimicus meus: Prævalui adversus eum.

9. Qui tribulant me exsultabunt, si motus fuero:

10. Ego autem in misericordia tua speravi.

11. Exsultabit cor meum in salutari tuo.

B 12. Cantabo Domino, qui bona tribuit mihi:

13. Et psallam nomini Domini altissimi.

In finem psalmus David. PSALM. XIII.

1. Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus.

2. Corrupti sunt, et abominabiles facti sunt in studiis suis.

3. Non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.

4. Dominus de cælo prospexit super filios hominum,

AT HANASHI INTERPRETATIO.

2. Βδελύσση μου τὴν δέησιν.

3. Ἔως πότε τὰς βουλὰς τῶν δαιμόνων δέξομαι ἐν τῇ ψυχῇ μου;

4. Ὀδύνας γὰρ εἰσι διὰ παντός τῆς καρδίας μου.

5. Καταδυναστεύσει μου.

6. Προσεσηκῶς τὴν τυραννίδα, ἣν τυραννοῦμαι ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ.

7. Τοὺς ὀφθαλμούς τῆς καρδίας μου φώτισον, ἵνα μὴ ἐναπομείνω τῇ ἁμαρτίᾳ.

8. Μήποτε εἶποι ὁ διάβολος Ἐπεριέγονα αὐτοῦ.

9. Τοὺς δαίμονας λέγει.

10. Ἐγὼ δὲ ἠλπισα, ὅτι σώσεις με ἐν τῷ σταυρῷ σου.

11. Ἐπὶ τῷ Υἱῷ σου.

12. Ὑμνον ἀναπέμψω τῷ Κυρίῳ τῷ ἰασαμένῳ τὴν D ἀσθένειαν τῆς ψυχῆς μου.

13. Καὶ ψαλῶ τῷ ὀνόματι Κυρίου τοῦ ἐπουρανοῦ.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή ἡ διὰ τῆς κινναθάρους περιέχει. *Εἰς τὸ τέλος ψαλμὸς τῷ Δαβίδ*. τούτέστιν, ὅπερ τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου τῆς ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν λέγει. Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται *πεποθημένος*, ὅπερ ἔστιν καὶ παρὰ τῷ ἑαυτοῦ Πατρὶ, καὶ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις [Υἱὸς] τοῦ Θεοῦ.

Titulus, qui psalmo præponitur, cinnahari scriptus continet: *In finem, psalmus David*: hoc est, pro adventu Domini dicit in novissimis diebus. David enim interpretatur *desideratus*, qualis est, et apud suum Patrem, et apud homines, Dei Filius.

1. Ὁ Σατανᾶς καὶ οἱ αὐτοῦ εἶπαν περὶ τοῦ σταυρωθέντος.

2. Ὑπὸ τῶν ἔργων αὐτῶν τῶν πονηρῶν ἐμολύνθησαν, καὶ βδελυκτὸν ἐγένοντο παρὰ τῷ Θεῷ.

3. Οὐκ ἔστι ποιῶν τι χρησίμον.

4. Κύριος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπέιδεν ἐπὶ πάντας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων.

2. Abominaris precationem meam.

3. Usquequo excipiam consilia dæmonum in anima mea?

4. Dolores enim omni tempore cordi meo sunt.

5. In me dominabitur.

6. Considerans tyrannidem, qua opprimor ab inimico.

7. Oculos cordis mei illumina, ut non permaneam in peccato.

8. Ne quando dicat diabolus: Superavi eum.

9. Dæmones significat.

10. Ego autem speravi, quod salvabis me in cruce tua.

11. In Filio tuo.

12. Hymnum cantabo Domino, qui sanavit infirmitatem animæ meæ,

13. Et psallam nomini Domini supercælestis.

1. Satanæs, et qui ejus sunt, dixerunt de crucifixo.

2. Improbis eorum factis contaminati sunt, et abominabiles facti sunt apud Deum.

3. Nemo est, qui utile aliquid faciat.

4. Dominus e cælo respexit super omnes filios hominum:

5. Ut videat, si est intelligens, aut requirens Deum.

6. Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt:

7. Non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.

8. Nonne cognoscent omnes, qui operantur iniquitatem,

9. Qui devorant plebem meam sicut escam panis?

10. Dominum non invocaverunt.

11. Illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor:

12. Quoniam Dominus in generatione justorum.

13. Consilium inopis confudistis;

14. At Dominus spes ejus est.

15. Quis dabit ex Sion salutare Israel?

16. Cum averterit Dominus captivitatem plebis suae,

17. Exsultabit Jacob, et lætabitur Israel.

In finem psalmus David. PSALM. XIV.

1. Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo?

5. Τοῦ ἰδεῖν, εἰ ἔστι συνιῶν, ἢ ἐκζητῶν τὸν Θεόν.

6. Πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρειώθησαν.

7. Οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἑνός

8. Οὐχὶ γινώσκονται πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν,

9. Οἱ ἐσθλιότες τὸν λαὸν μου ἐν βρώσει ἄρτου;

10. Τὸν Κύριον οὐκ ἐπεκαλέσαντο.

11. Ἐκεῖ ἐδειλάσαν φόβῳ, οὗ οὐκ ἦν φόβος.

12. Ὅτι Κύριος ἐν γενεᾷ δικαίων.

13. Βουλήν πτωχοῦ κατησχύνετε.

B 14. Ὁ δὲ Κύριος ἐλπὶς αὐτοῦ ἔστι.

15. Τίς δώσει ἐκ Σιών τὸ σωτήριον τοῦ Ἰσραὴλ;

16. Ἐν τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ,

17. Ἀγαλλιάσεται Ἰακώβ, καὶ εὐφρανθήσεται Ἰσραὴλ.

Εἰς τὸ τέλος ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. ΨΑΛΜ. ΙΔ'.

1. Κύριε, τίς παροικίησιν ἐν τῷ σκηνώματί σου;

ATHANASHI INTERPRETATIO.

5. Qui mente Deum concipiat, illumque quærat. C
6. Omnes recesserunt, simul inutiles facti sunt,
7. Non est faciens bonum, non est neque unus eorum, qui a Deo deficient.

8. Iniquitatem operantes non cognoscent Dominum.

9. Opprimentes justum.

10. Non eum posuerunt sibi adiutorem.

11. De mundo loquitur.

12. In medio ipsorum inambulatur, et inhabitat.

13. Non accepistis justorum doctrinam.

14. Æternæ retributionis.

15. Nisi ipse per se ipsum largietur salutem omnibus in eum credentibus: Israel enim interpretatur vir videns Deum,

16. In cruce, dicit.

17. Populum dicit, qui ex Judæis et gentibus crediturus est: Jacob enim supplantator interpretatur, quales erant Judæi: Israel autem gentes significat. D

5. Ἄνω λαβεῖν τὸν Θεόν, καὶ ζητεῖν τοῦτον.

6. Πάντες ἀπέστησαν, ἅμα ἀχρηστοὶ ἐγένοντο.

7. Οὐκ ἔστι ποιῶν ἀγαθόν, οὐκ ἔστιν ἕως ἑνός τῶν ἀποστατούντων ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

8. Οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν οὐ γινώσκονται τὸν Κύριον.

9. Οἱ καταδυναστεύοντες τὸν δικαίον.

10. Οὐκ ἔθεντο αὐτὸν βοηθόν.

11. Εἰς τὸν κόσμον λέγει.

12. Ἐν μέσῳ αὐτῶν ἐμπεριπατεῖ, καὶ ἐνοικεῖ.

13. Τὴν διδασχὴν τῶν δικαίων οὐκ ἐδέξασθε.

14. Τῆς αἰωνίου μισθαποδοσίας.

15. Εἰ μὴ αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ χαρίσεται τὴν σωτηρίαν τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσιν. Ἰσραὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται ἀνὴρ ὁρῶν Θεόν.

16. Ἐν τῷ σταυρῷ, λέγει.

17. Τὸν λαὸν ἐξ Ἰουδαίων, καὶ ἐξ ἔθνῶν μέλλοντα πιστεῦειν λέγει. Ἰακώβ γὰρ πτερνοστής ἐρμηνεύεται, ὅπερ ἦσαν οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ Ἰσραὴλ θετὰ [Ἰσραὴλ δὲ τὰ] ἔθνη.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει· *Εἰς τὸ τέλος ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.* Τοῦτο οὖν σημαίνει, ὅπερ εἰρηται εἰς τοὺς σωζομένους ἁγίους ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος. Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται πεποθημένος, τουτέστιν ὁ χορὸς τῶν ἁγίων, ὃν ὁ Κύριος ποθήσας εἰς τέλος ἠγάπησεν αὐτοὺς, καὶ παρέδωκεν αὐτὸν εἰς θάνατον ὑπὲρ τοῦ πεποθημένου χοροῦ τῶν ἁγίων.

Titulus, qui psalmo præponitur, continet: *in finem psalmus David.* Hoc autem significat, quod dictus est de sanctis, qui salvi fiunt in consummatione sæculi. David enim interpretatur desideratus: hoc est chorus sanctorum, quem Dominus desiderans usque in finem dilexit, et tradidit morti se ipsum pro desiderato sanctorum choro.

1. In civitate tua sancta.

1. Ἐν τῇ πόλει σου τῇ ἁγίᾳ.

2. Ἡ τίς κατασκηνώσει ἐν ὄρει ἁγίῳ σου ;
 3. Πορευόμενος ἄμωμος, καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην
 4. Λαλῶν ἀλήθειαν ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ ·
 5. Ὃς οὐκ ἐδόλωσεν ἐν γλώσσῃ αὐτοῦ ,
 6. Οὐδὲ ἐποίησε τῷ πλησίον αὐτοῦ κακόν ·
 7. Καὶ ὄνειδισμόν οὐκ ἔλαβεν ἐπὶ τοὺς ἐγγίστα αὐτοῦ.
 8. Ἐξουδένωται ἐνώπιον αὐτοῦ πονηρευόμενος ·
 9. Τοὺς δὲ φοβουμένους τὸν Κύριον δοξάζει.
 10. Ὁ ὀμνύων τῷ πλησίον αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἀθετῶν ·
 11. Τὸ ἀργύριον αὐτοῦ οὐκ ἔδωκεν ἐπὶ τόκῳ ·
 12. Καὶ δῶρα ἐπ' ἀθώους οὐκ ἔλαβεν.
 13. Ὁ ποιῶν ταῦτα οὐ σαλευθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα.
 Ἐπιγραφὴ τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛΜ. ΙΕ'.
 1. Φύλαξόν με, Κύριε · ὅτι ἐπὶ σοὶ ἠλπισα.
 2. Εἶπα τῷ Κυρίῳ · Κύριός μου εἶ σὺ ,
 3. Ὅτι τῶν ἀγαθῶν μου οὐ χρεῖαν ἔχεις.
 4. Τοῖς ἁγίοις τοῖς ἐν τῇ γῆ αὐτοῦ· ἐθαυμάστωσεν ὁ Κύριος,
 5. Πάντα τὰ θελήματα αὐτοῦ ἐν αὐτοῖς.

- A 2. Aut quis requiescet in monte sancto tuo ?
 3. Qui ingreditur sine macula, et operatur justitiam :
 4. Qui loquitur veritatem in corde suo :
 5. Qui non egit dolum in lingua sua :
 6. Nec fecit proximo suo malum :
 7. Et opprobrium non accepit adversus proximos suos.
 8. Ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus :
 9. Timentes autem Dominum glorificat.
 10. Qui jurat proximo suo, et non decipit :
 11. Qui pecuniam suam non dedit ad usuram :
 12. Et munera super innocentes non accepit.
 13. Qui facit hæc, non movebitur in æternum.
 Tituli inscriptio, ipsi David. PSALM. XV.
 1. Conserva me, Domine ; quoniam speravi in te.
 2. Dixi Domino : Deus meus es tu ,
 3. Quoniam bonorum meorum non eges.
 4. Sanctis, qui sunt in terra ejus, mirificavit Dominus ,
 5. Omnes voluntates suas in eis.

ATHANASU INTERPRETATIO.

2. Ἐν τῇ ἁγῶ Ἱερουσαλήμ.
 3. Πορευόμενος ἐν πίστει, καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην.
 4. Ἄνυποκρίτως οὕτως.
 5. Ὁ πρὸς πάντας ἀνθρώπους ἀγάπην ἔχων.
 6. Οὐκ ἐχάρη κακῶς πασχόντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ.
 7. Οὕτε ὄνειδισεν αὐτοὺς ἐφ' οἷς ἤμαρτον.
 8. Ἀνθιστάμενος τῷ Θεῷ, λέγει.
 9. Αὐτῷ τῷ φοβεῖσθαι αὐτοὺς αὐτόν.
 10. Μὴ ψευδόμενος.
 11. Πνίγει γὰρ τὸν πτωχόν ὁ τόκος · πνιγομένου δὲ τοῦ πτωχοῦ, ὁρᾷ πάντες ἡ ἁμαρτία τὸν ἐπὶ τόκων δανείσαντα [ὁρῶσι πάντες τὴν ἁμαρτίαν τοῦ ἐπὶ τόκων δανείσαντος] · ἄλλως τε καὶ πλεονεξία σαφής, ὅταν ἂν τις, ἃ δέδωκε, μόνᾳ λαβεῖν οὐκ ἀνέχεται.
 12. Περὶ τοῦ παντελῶς μηδὲν λαμβάνειν τὸν δανείζοντα χαρίσματος ἕνεκεν ἢ τόκου παρὰ τοῦ δανείζομένου.

2. In superna Jerusalem.
 3. Procedens in fide, et operans justitiam :
 4. Ita sine simulatione.
 5. Erga omnes homines habens charitatem,
 6. Non gavisus est malis suorum inimicorum,
 7. Neque opprobavit eis quæ peccaverunt.
 8. Deo resistens, ait.
 9. Ob id ipsum, quod eum timent.
 10. Non mentiens.
 11. Suffocat enim pauperem scenus ; suffocato autem paupere omnes vident peccatum scenerantis : alio modo manifesta etiam avaritia est, cum quis, quæ dedit, sola accipere non sustinet.
 12. Quod nihil omnino accipere oportet, qui mutuo dat, vel gratiæ, vel sceneris causa ab eo, qui mutuatur.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει Ἐπιγραφὴ τῷ Δαβὶδ · τοῦτο οὖν λέγει, τὰς τῶν ἁγίων πολιτείας στήλας διαγράφει. Εἰρηται οὖν ὁ ψαλμὸς παρὰ τοῦ Δαβὶδ εἰς τὰς τῶν ἁγίων ἀρετάς.

Titulus, qui psalmo præponitur, continet : Tituli inscriptio ipsi David ; hoc autem significat, Sanctorum vitæ institutum, et conversationem quasi in cippo describit. Dictus est igitur psalmus a Davide de virtutibus sanctorum.

1. Ὅτι σε ἐθέμην βοηθόν, φύλαξόν με.
 2. Ἐπέγνω [Ἐπέγνω] τὴν ἑαυτοῦ δεσποτείαν.
 3. Τῶν χρημάτων μου οὐ χρεῖαν ἔχεις.
 4. Τοὺς ἁγίους ἐδόξασεν.
 5. Ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ τὰ αἰρετά.

1. Quoniam te posui adiutorem, custodi me.
 2. Agnovi ipsius dominationem ;
 3. Divitiis meis non indiges.
 4. Sanctos glorificavit ;
 5. In sanctis ejus, quæ optabilia sunt.

6. Multiplicatæ sunt infirmitates eorum.
 7. Postea acceleraverunt.
 8. Non congregabo conventicula eorum de sanguinibus,
 9. Nec memor ero nominum eorum per labia mea.
 10. Dominus pars hæreditatis meæ, et calicis mei.
 11. Tu es, qui restitues hæreditatem meam mihi.
 12. Funes ceciderunt mihi in præclaris:
 13. Etenim hæreditas mea præclara est mihi.
 14. Benedicam Dominum, qui tribuit mihi intellectum,
 15. Insuper et usque ad noctem increpauerunt me B
 renes mei.
 16. Providebam Dominum in conspectu meo
 semper.
 17. Quoniam a dextris est mihi ne commovear.
 18. Propter hoc lætatum est cor meum,
 19. Et exsultavit lingua mea,
 20. Insuper et caro mea requiescet in spe
 21. Quoniam non derelinques animam meam in
 inferno
 22. Nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.
 23. Notas mihi fecisti vias vitæ,

- A 6. Ἐπληθύνθησαν αἱ ἀσθένειαι αὐτῶν.
 7. Μετὰ ταῦτα ἐτάχυναν.
 8. Οὐ μὴ συναγάγω τὰς συναγωγὰς αὐτῶν ἐξ αἱμάτων,
 9. Οὐδὲ οὐ μὴ μνησθῶ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν διὰ χειλέων μου.
 10. Κύριος ἡ μερίς τῆς κληρονομίας μου καὶ τοῦ ποτηρίου μου.
 11. Σὺ εἶ ὁ ἀποκαθιστῶν τὴν κληρονομίαν μου ἐμοί.
 12. Σχοινία ἐπέπεσάν μοι ἐν τοῖς κρατίστοις·
 13. Καὶ γὰρ ἡ κληρονομία μου κρατίστη μοι ἐστίν.
 14. Εὐλόγησω τὸν Κύριον τὸν συνετίσαντά με,
 15. Ἔτι δὲ καὶ ἕως νυκτὸς ἐπαίδευσάν με οἱ νεφροί μου.
 16. Προεωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντὸς,
 17. Ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστίν, ἵνα μὴ σαλευθῶ.
 18. Διὰ τοῦτο εὐφράνθη ἡ καρδία μου,
 19. Καὶ ἠγαλλιάσατο ἡ γλῶσσά μου,
 20. Ἔτι δὲ καὶ ἡ σὰρξ μου κατασκηνώσει ἐπ' ἐλπίδι·
 21. Ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχὴν μου εἰς ᾄδου,
 22. Οὐδὲ δώσεις τὸν ὄσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν.
 23. Ἐγνώρισάς μοι ὁδοὺς ζωῆς.

ATHANASII INTERPRETATIO.

6. Ipsorum tentationes multiplicatæ sunt
 7. Postea transiverunt.
 8. De dæmonibus, ait.
 9. Adversariorum potestatum, inquit.
 10. Dominus pars et æternæ meæ retributionis, et requietis meæ.
 11. Æterna tua refrigeria.
 12. Cogitationes bonæ mihi venerunt a Domino, inquit.
 13. Promissio regni cælorum æterna est.
 14. Cognoscam ipsum:
 15. Donec quievi a mundanis rebus; et tunc omne desiderium meum in ipso fuit.
 16. Præ oculis semper habui Dominum opitulantem mihi.
 17. Et deducentem me in vias dexterarum, ne ab eis declinem.
 18. Propterea spirituali gaudio repletus sum:
 19. Laudavi ipsum ore meo:
 20. Exspectabo resurrectionem mortuorum.
 21. Non relinques illam in receptaculis mortis, sed liberans eam educes.
 22. De Domino loquitur.
 23. Præcepta tua me docuisti.

- C 6. Οἱ πειρασμοὶ αὐτῶν ἐπληθύνθησαν.
 7. Μετὰ ταῦτα παρῆλθον.
 8. Τῶν δαιμόνων, λέγει.
 9. Τῶν ἐναντιῶν δυνάμεων, λέγει.
 10. Κύριος μερίς καὶ τῆς αἰωνίας μου μισθοδοσίας καὶ τῆς ἀναπαύσεώς μου.
 11. Τὰς αἰωνίους σου ἀναπαύσεις.
 12. Λογισμοὶ ἀγαθοὶ ἤλθόν μοι περὶ [παρὰ] τοῦ Κυρίου, λέγει.
 13. Ἡ ἐπαγγελία τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἀτελεύτητός ἐστιν.
 14. Ἐπιγνώσομαι αὐτόν·
 15. Ἔως δ' ἀνήσυχασα ἐκ τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων· καὶ τότε ἡ ἐπιθυμία μου πᾶσα γέγονεν ἐν αὐτῷ.
 16. Πρὸ ὀφθαλμῶν μου εἶχον πάντοτε τὸν Κύριον ἀντιλαμβανόμενόν μου,
 17. Καὶ ὀδηγοῦντά εἰς τὰς ὁδοὺς τὰς δεξιὰς, ἵνα μὴ ἐκκλίνω ἀπ' αὐτῶν.
 18. Διὰ τοῦτο χαοᾶς πνευματικῆς ἡμην πεπληρωμένος.
 19. Ἐδόξασα αὐτὸν ἐν τῷ στόματί μου.
 20. Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν.
 21. Οὐκ ἂν ἐάσης αὐτὴν εἰς τὰ ταμεῖα τοῦ θανάτου, ἀλλὰ λυτρωσάμενος ἀναγάγεις αὐτήν.
 22. Περὶ τοῦ Κυρίου λέγει.
 23. Τὰς ἐντολάς σου ἐδίδαξάς με.

24. Πληρώσεις με ευφροσύνης μετὰ τοῦ προσώπου σου.
25. Τερπνότητες ἐν τῇ δεξιᾷ σου εἰς τέλος.

Προσευχὴ τῷ Δαβίδ. ΨΑΛΜ. ΙΓ΄.

1. Εἰσάκουσον, Κύριε, δικαιοσύνης μου·
2. Πρόσχευε τῇ δεήσει μου·
3. Ἐνώτισαι τὴν προσευχήν μου οὐκ ἐν χεῖλεσι δολοῖς.
4. Ἐκ προσώπου σου τὸ κρίμά μου ἐξέλθοι·
5. Οἱ ὀφθαλμοί μου ἰδέτωσαν εὐθύτητας [ἐρθότητας *cod. Barb.*].
6. Ἐδοκίμασας τὴν καρδίαν μου, ἐπεσκέψω νυκτός·
7. Ἐπίρωσάς με, καὶ οὐχ εὐρέθη ἐν ἐμοὶ ἀδικία·
8. Ὅπως ἂν μὴ λαλήσῃ τὸ στόμα μου τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων.
9. Διὰ τοὺς λόγους τῶν χειλέων σου ἐγὼ ἐφύλαξα ὁδοὺς σκληράς.
10. Κατάρτισαι τὰ διαθήματά μου ἐν ταῖς τρίβοις σου,
11. Ἴνα μὴ σαλευθῶσι τὰ διαθήματά μου.

24. Adimplebis me lætitia cum vultu tuo :

25. Delectationes in dextera tua usque in finem.

Oratio David. PSALM. XVI.

1. Exaudi, Domine, justitiam meam :
2. Intende deprecationem meam :
3. Auribus percipe orationem meam non in labiis dolosis.
4. De vultu tuo iudicium meum prodeat :
5. Oculi mei videant æquitates.
6. Probasti cor meum, et visitasti nocte :
7. Igne me examinasti, et non est inventa in me iniquitas ;
8. Ut non loquatur os meum opera hominum.
9. Propter verba labiorum tuorum ego custodivi vias duras.
10. Perfice gressus meos in semitis tuis,
11. Ut non moveantur vestigia mea.

ATHANASII INTERPRETATIO.

24. Πληρωθῶ εὐφροσύνης, ὅταν ἴδω τὸ πρόσωπόν σου.

25. Χαρὰ μετὰ τῶν ἁγίων διαπαντός.

24. Implehor lætitia, cum videro faciem tuam.

25. Gaudium æternum cum sanctis.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει *Προσευχὴ τῷ Δαβίδ*· τουτέστι, τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Εἰρήκαμεν μὲν γὰρ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ὅτι περ ἐρμηνεύεται Δαβίδ οὕτως, ἀγαπητός, ὡς ἐκ τούτου λαμβάνεσθαι τὸ τοῦ Δαβίδ ὄνομα εἰς τὸν τοῦ Θεοῦ μονογενῆ Υἱόν· ὅπερ ἔστι καὶ νῦν [νῦν] ὑπολαβεῖν· ὅτι ἡ προσευχὴ ἡ εἰρημένη ἐν τῷ ψαλμῷ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ εἴρηται. Ἔστι δ' ὅτε καὶ ἐτέρως εἰπεῖν εἰς τὴν προκειμένην ἐπιγραφὴν, ἐπειδὴ καὶ ἐτέρως τὸ τοῦ Δαβίδ ὄνομα ἐρμηνεύεται *πεποθημένος*, ὅπερ ἀναγκαῖον λαβεῖν εἰς τὸν τῶν ἁγίων χορὸν, τὸν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πεποθημένον, ὡς δὲ αὐτοὺς λέγειν πρὸς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν ὑποτεταγμένον ψαλμόν.

Titulus præpositus continet : *oratio David* ; hoc est Dei Filio. Nam superius diximus, quod David interpretatur hoc modo, *amictus*. Hinc autem est, ut accipiatur de unigenito Dei Filio, quemadmodum etiam nunc accipiendum est : nempe, quod oratio, quæ psalmo continetur, dicta est Dei Filio. Aliiter etiam explicari potest eadem inscriptio, quoniam et aliter nomen David interpretatur, nempe *desideratus*, quod necesse est accipere de sanctorum choro, qui a Deo desideratus est, ita ut ipsi ad Dei Filium psalmum, qui subjicitur, dicant.

1. Τῆς δικαίας μου αἰτήσεως.
2. Εὐτυχῆ αὐτῆ.
3. Ἐνώτισαι τὴν προσευχήν μου τὴν ἀληθινήν.
4. Ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου τὸ θέλημά μου ἔστω.
5. Οἱ τῆς καρδίας μου ὀφθαλμοὶ γνώσιν ἐχέτωσαν περὶ τὸ ὄν θέλημα.
6. Εἶδες τὴν καρδίαν μου οὕσαν ἐν ἀμαρτίαις, καὶ ἐβοήθησάς μοι.
7. Ἐκαθάρισάς με, καὶ οὐχ εὐρέθη ἐν ἐμοὶ ἀδικία.
8. Ὅπως ἂν μὴ ποιήσω τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων.
9. Διὰ τὰς ἐπαγγελίας τῆς βασιλείας σου ἐγὼ ἐφύλαξα τὰ προστάγματά σου.
10. Κατάρτισαι τὴν καρδίαν μου εἰς τὰ δικαιώματα.
11. Τὰ ὀρθὰ νοήματά μου ἴνα μὴ ἀποστῶσιν ἀπ' ἐμοῦ.

1. Justam meam postulationem.
2. Propitius ei sis ;
3. Exaudi orationem meam non fictam, sed veram.
4. In veritate tua voluntas mea sit.
5. Oculi cordis mei cognoscant voluntatem tuam.
6. Vidisti cor meum, quod erat in peccatis, et opem mihi tulisti,
7. Emundasti me, et non est inventa in me iniquitas.
8. Ne faciam opera hominum :
9. Propter promissiones regni tui ego custodivi præcepta tua.
10. Perfice cor meum in justificationibus.
11. Recti animi mei sensus ne a me discendant.

12. Ego clamavi, quoniam exaudisti me, Deus : A 12. Ἐγὼ ἐκέκραξα, ὅτι ἐπήκουσάς μου, ὁ Θεός ·
 13. Inclina aurem tuam mihi, et exaudi verba mea. 13. Κλίνον τὸ οὖς σου ἐμοί, καὶ εἰσάκουσον τῶν ῥημάτων μου.
 14. Mirifica misericordias tuas, 14. Θαυμάστωσον τὰ ἐλέη σου,
 15. Qui salvos facis sperantes in te : 15. Ὁ σώζων τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σέ.
 16. A resistentibus dexteræ tuæ, 16. Ἐκ τῶν ἀνθεστηκώτων τῇ δεξιᾷ σου
 17. Custodi me ut pupillam oculi. 17. Φύλαξόν με ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ.
 18. Sub umbra alarum tuarum proteges me, 18. Ἐν σκέπη τῶν πτερυγῶν σου σκεπάσεις με,
 19. A facie impiorum, qui me afflixerunt. 19. Ἀπὸ προσώπου ἀσεβῶν τῶν τάλαιπωρησάντων με.
 20. Inimici mei animam meam circumdederunt, 20. Οἱ ἐχθροί μου τὴν ψυχὴν μου περιέσχον,
 21. Adipem suum concluserunt : 21. Τὸ στέαρ αὐτῶν συνέκλεισαν ·
 22. Os eorum locutum est superbiam. 22. Τὸ στόμα αὐτῶν ἐλάλησεν ὑπερηφανίαν.
 23. Projicientes me nunc circumdederunt me. 23. Ἐκβάλλοντές με νῦν περιεκύκλωσάν με.
 24. Oculos suos statuerunt declinare in terram. 24. Τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἔθεντο ἐκκλίνειν ἐν τῇ γῆ.
 25. Susceperunt me, sicut leo paratus ad prædam, B 25. Ἵπέλαβόν με, ὡσεὶ λέων ἑτοιμος εἰς θήραν,
 26. Et sicut catulus leonis habitans in aditibus. 26. Καὶ ὡσεὶ σκύμνος οἰκῶν ἐν ἀποκρύφους.
 27. Exsurge, Domine, præveni eos, et supplantans eos : 27. Ἀνάστηθι, Κύριε, πρόψασσον αὐτούς, καὶ ὑποσκέλισον αὐτούς ·
 28. Eripe animam meam ab impio, 28. Ῥύσαι τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ ἀσεβοῦς,
 29. Framea tua ab inimicis manus tuæ : 29. Ῥομφαία σου ἀπὸ ἐχθρῶν τῆς χειρὸς σου ·
 30. Domine a paucis de terra, 30. Κύριε, ἀπὸ ὀλίγων ἀπὸ γῆς,
 31. Divide eos in vita eorum. 31. Διαμέρισον αὐτούς ἐν τῇ ζωῇ αὐτῶν.
 32. Et de absconditis tuis adimpletus est venter eorum. 32. Καὶ τῶν κεκρυμμένων σου ἐπλήσθη ἡ γαστήρ αὐτῶν ·
 33. Saturati sunt filii, 33. Ἐχορτάσθησαν υἱὼν,
 34. Et dimiserunt reliquias suas parvulis suis. 34. Καὶ ἀφήκαν τὰ κατάλοιπα τοῖς νηπίοις αὐτῶν.
 35. Ego autem in justitia apparebo conspectui tuo, 35. Ἐγὼ δὲ ἐν δικαιοσύνῃ ὀφθῆσομαι τῷ προσώπῳ σου,
 36. Satiabor cum apparuerit mihi gloria tua. C 36. Χορτασθήσομαι ἐν τῷ ὀφθῆναί μοι τὴν δόξαν σου.

ATHANASII INTERPRETATIO.

12. Propterea ad te clamavi expertus jam quod exaudis eos, qui te deprecantur. 12. Διὰ τοῦτο ἐδόθησα πρὸς σέ, ἦδη πειράν σου ἔχων, ὅτι εἰσακούεις τῶν δεομένων σου.
 13. Benignus mihi esto, et imple quæ a te posco. 13. Εὐμενής μοι γενοῦ, καὶ πλήρωσον ἅπερ αἰτῶ σε.
 14. 15. Magnifica misericordiam tuam in me. 14. 15. Μεγάλυνον τὸ ἔλεός σου εἰς ἐμέ.
 16. 17. De dæmonibus loquitur : 16. 17. Περὶ τῶν δαιμόνων λέγει.
 18. In justificationibus tuis adjuva me ; 18. Ἐν τοῖς δικαιομασί σου βοήθησόν μοι.
 19. Dæmonum, qui peccare me fecerunt. 19. Τῶν δαιμόνων τῶν ποιησάντων ἁμαρτήσαι με.
 20. Dæmones. 20. Οἱ δαίμονες.
 21. Voluptates suas statuerunt declinare in terram. 21. Τὰς ἡδονὰς αὐτῶν ἔθεντο ἐκκλίνειν ἐν τῇ γῆ.
 22. Putaverunt se deos esse. 22. Ἠγήσαντο ἑαυτοὺς εἶναι θεοῦς.
 23. Abstrahentes me a te circumdederunt me. 23. Ἀποσπᾶσαντές με ἀπὸ σοῦ, περιεκύκλωσάν με.
 24. Consilium eorum est efficere, ut a te declinem. 24. Ἡ βουλή αὐτῶν ἐστὶ ποιήσαι με ἐκκλίνειν ἀπὸ σοῦ.
 25, 26. Sicut leo, et catulus habitant in corde meo. 25, 26. Ὡς λέων, καὶ ὡς σκύμνος οἰκοῦσιν ἐν τῇ καρδίᾳ μου.
 27. Veni, Domine, et compedi eos sub pedes D 27. Ἐλθε, Κύριε, καὶ συμπόδισον αὐτούς ὑπὸ τοῦς πόδας μου.
 28-31. Domine, celeriter dispelle eos ab hominibus : 28-31. Κύριε, ἐν τάχει διασκέδασον αὐτούς ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων.
 32. Projectos abs te devoraverunt. 32. Τοὺς ἀπερρόμένους ἀπὸ σοῦ κατέπιαν.
 33, 34. Saturati sunt, sed iniquis. 33, 34. Ἐχορτάσθησαν, ἀλλὰ τῶν ἀνομούντων.
 35. Cum venerit judicare terram. 35. Ὅταν ἔλθῃ κρίναι τὴν οἰκουμένην.
 36. Cibus meus, cum apparuerit mihi gloria tua in futuro sæculo, est in gloriæ tuæ visione. 36. Ἡ τροφή μου, ἐν τῷ ὀφθῆναί μοι τὴν δόξαν σου ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, ἐστὶν εἰς τὸ ὄρᾶν με τὴν δόξαν σου.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(15) Ἄ ἐλάλησεν. Hæc delenda videntur.

Εἰς τὸ τέλος τῷ παιδί Κυρίου τῷ Δαβὶδ, & ἐλά-
λησεν τῷ Κυρίῳ τοὺς λόγους τῆς ᾠδῆς ταύτης
ἐν ἡμέρᾳ ἣ ἔρρύσατο αὐτὸν ὁ Κύριος ἐκ χειρὸς
πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, καὶ ἐκ χειρὸς Σαούλ,
καὶ εἶπεν· ΨΑΛ. 17'.

1. Ἀγαπήσω σε, Κύριε, ἡ ἰσχύς μου.
2. Κύριος στερέωμά μου, καὶ καταφυγή μου, καὶ
βύσσης μου,
3. Ὁ Θεός μου, βοηθός μου, καὶ ἐλπὶς ἐπ' αὐτόν·
4. Ὑπερασπιστής μου, καὶ κέρασ σωτηρίας μου,
καὶ ἀντιλήπτωρ μου.
5. Αἰνῶν ἐπικαλέσομαι τὸν Κύριον, καὶ ἐκ τῶν
ἐχθρῶν μου σωθήσομαι.
6. Περιέσχον με ὠδίνες θανάτου,
7. Καὶ χεῖμαρροι ἀνομιᾶς ἐξετάραξάν με.
8. Ὤδινες ἄδου περιεκύκλωσάν με·
9. Προέφθασάν με παγίδες θανάτου.
10. Καὶ ἐν τῷ θλίβεσθαί με ἐπεκαλεσάμην τὸν Κύριον·
11. Καὶ πρὸς τὸν Θεόν μου ἐκέκραξα.
12. ἤκουσεν ἐκ ναοῦ ἁγίου αὐτοῦ φωνῆς μου·

In fine puero, Domini David, quæ locutus est
Domino verba cantici hujus in die, qua eripuit eum
Dominus de manu omnium inimicorum ejus, et de
manu Saul, et dixit : PSAL. XVII.

1. Diligam te, Domine, fortitudo mea.
2. Dominus firmamentum meum, et refugium
meum, et liberator meus,
3. Deus meus, adjutor meus, et sperabo in eum :
4. Protector meus, et cornu salutis meæ, et sus-
ceptor meus.
5. Laudans invocabo Dominum, et ab inimicis
meis salvus ero.
6. Circumdederunt me dolores mortis,
7. Et torrentes iniquitatis conturbaverunt me.
8. Dolores inferni circumdederunt me :
9. Præoccupaverunt me laquei mortis.
10. In tribulatione mea invocavi Dominum :
11. Et ad Deum meum clamavi.
12. Et exaudivit de templo sancto suo vocem
meam :

ATHANASHI INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει· Εἰς τὸ τέλος τῷ παιδί Κυρίου τῷ Δαβίδ· τουτέστιν, & ἐλάλησεν (15)
ἐπὶ τέλει τῶν αἰῶνων τῷ δουλεύοντι τῷ Κυρίῳ λαῷ πεποθημένῳ· τοῦτο γὰρ ἐνταῦθα ἐρμηνεύεται τὸ, Δαβίδ.
Εἶτα τὸ, Ἄ ἐλάλησεν τῷ Κυρίῳ τοὺς λόγους τῆς ᾠδῆς ταύτης ἐν ἡμέρᾳ ἣ ἔρρύσατο αὐτὸν Κύριος ἐκ
χειρὸς πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, φημι δὴ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων ἐρρύσατο αὐτόν. Εἶτα· Καὶ ἐχθρός
[ἐκ χειρὸς] Σαούλ· ὅπερ ἐρμηνεύεται καὶ χειρὸς τοῦ διαβόλου, τοῦ αἰτουμένου πάντα ἄνθρωπον εἰς τὸ
πειράσαι· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται τὸ Σαούλ, αἰτητός [αἰτητής]. Καθὼς πάλαι ἐπειράσατο καὶ τὸν Ἰωβ,
ἤτήσατο πειράσαι καὶ τοὺς ἀποστόλους, ὡς ὁ Κύριος αὐτὸ τοῦτο τῷ Πέτρῳ λέγει· Πέτρε, Πέτρε, ποσάκις
ἤτησατο ὑμᾶς ὁ Σατανᾶς σιγιᾶσαι ὡς τὸν σίτον!

Titulus præpositus continet : In fine puero Domini David : Hoc est, in fine sæculorum servienti Domino
populo desiderato. Ita enim hic interpretatur David. Deinde : quæ locutus est Domino verba cantici hujus
in die, qua eripuit eum Dominus de manu omnium inimicorum ejus, immundorum, inquam, spirituum
liberavit eum. Postea : et de manu Saul : quod interpretatur, et de manu diaboli, qui petit omnem homi-
nem ad eum tentandum. Saul enim interpretatur petitus [petitor]. Quemadmodum olim tentavit et Job,
expetivit tentare etiam apostolos, sicut Dominus hoc ipsum Petro dixit : Petre, Petre, quoties Satanas
expetivit vos, ut cribretet sicut triticum¹¹!

1. Πόθον ἐνδείξομαι ἐν σοί, Κύριε, ὁ δυναμῶν με
εἰς πᾶσαν ἀρέσκειάν μου.
2. Κύριος, διαχωρίζων ἀπ' ἐμοῦ πᾶσαν ἐπιβουλήν
τῶν ἐχθρῶν μου, ὃν τρόπον διαχωρίζει τὸ στερέωμα
ἀναμέσον ὕδατος καὶ ὕδατι.
3. Ὁ Θεός μου ἀφαιρῶν ἀπ' ἐμοῦ πᾶν βάρος, καὶ
ἐλπὶς ἐπ' αὐτόν.
4. Σκεπαστής μου, καὶ βασιλεὺς τῆς σωτηρίας μου,
καὶ ἀντιποιοῦμένός μου.
5. Περὶ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων λέγει.
6. Πέριξ τῆς ψυχῆς μου συνέστησαν αἱ ἐναντία
δυνάμεις.
7. Ὡς ρεύματα ὑδάτων, οὕτως ἐνέβρῃξάν μοι.
8. Καὶ ἐνθυμήσεις σκοτεῖναι, καὶ ζοφώδεις περι-
εκύκλωσαν τὴν καρδίαν μου.
9. Ἐκραταιώθησαν ὑπὲρ² με αἱ τῶν ἐναντίων δυ-
νάμειν παγίδες.
10. Εἰς βοήθειάν μου.
11. Ἐν πόνῳ τῆς καρδίας μου ἐδόησα.
12. Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγει.

¹¹ Luc. xxii, 31.

1. Affectum meum ostendam in te, Domine, qui
vires mihi tribuis ad omnem meam voluntatem.
2. Dominus separans a me omnes insidias inimi-
corum meorum, quemadmodum firmamentum divi-
dit aquas ab aquis.
3. Deus meus auferens a me omne pondus, et
sperabo in eum.
4. Defensor meus, et rex salutis meæ, et vindex
meus.
5. De immundis spiritibus loquitur.
6. Circa animam meam constiterunt adversariæ
potestates.
7. Tanquam aquarum fluctus, ita in me irruerunt.
8. Et tenebræ, et caliginosæ cogitationes cor
meum circumdederunt.
9. Invaluerunt super me adversariorum potesta-
tum laquei.
10. In auxilium meum.
11. In labore cordis mei clamavi.
12. De cælo dicit.

13. Et clamor meus in conspectu ejus, introibit in aures ejus.
 14. Et commota est, et contremuit terra;
 15. Et fundamenta montium conturbata sunt.
 16. Et commota sunt; quoniam iratus est eis.
 17. Ascendit fumus in ira ejus;
 18. Et ignis a facie ejus exardescet,
 19. Carbones succensi sunt ab eo.
 20. Et inclinavit caelos, et descendit:
 21. Et caligo sub pedibus ejus.
 22. Et ascendit super cherubim, et volavit;
 23. Volavit super pennas ventorum.
 24. Et posuit tenebras, latibulum suum:
 25. In circuitu ejus tabernaculum ejus,
 26. Tenebrosa aqua in nubibus aeris.
 27. Præ fulgore in conspectu ejus nubes transierunt,
 28. Grando, et carbones ignis.
 29. Et intonuit de caelo Dominus:
 30. Et Altissimus dedit vocem suam:
 31. Misit sagittas suas; et dissipavit eos:
 32. Et fulgura multiplicavit; et conturbavit eos.
 33. Et apparuerunt fontes aquarum;

13. Καὶ ἡ κραυγὴ μου ἐνώπιον αὐτοῦ εἰσελεύσεται εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ.
 14. Καὶ ἐσαλεύθη, καὶ ἐντρομος ἐγενήθη ἡ γῆ·
 15. Καὶ τὰ θεμέλια τῶν ὀρέων ἐταράχθησαν,
 16. Καὶ ἐσαλεύθησαν· ὅτι ὠργίσθη αὐτοῖς.
 17. Ἀνέβη καπνὸς ἐν ὄργῃ αὐτοῦ·
 18. Καὶ πῦρ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ καταφλεγθήσεται·
 19. Ἄνθρακες ἀνήφθησαν ἀπ' αὐτοῦ.
 20. Καὶ ἐκλινεν οὐρανοὺς, καὶ κατέβη·
 21. Καὶ γνόφος ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ.
 22. Καὶ ἐπέβη ἐπὶ χερουβὶμ, καὶ ἐπετάσθη·
 23. Ἐπετάσθη ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων.
 24. Καὶ ἔθετο σκότος ἀποκρυφῆν αὐτοῦ·
 25. Κύκλω αὐτοῦ ἡ σκηνὴ αὐτοῦ,
 26. Σκοτεινὸν ὕδωρ ἐν νεφέλαις ἀέρων.
 27. Ἀπὸ τῆς τηλαυγήσεως ἐνώπιον αὐτοῦ αἱ νεφέλαι διῆλθον,
 28. Χάλαζα, καὶ ἄνθρακες πυρός.
 29. Καὶ ἐδρόντησεν ἐξ οὐρανοῦ ὁ Κύριος·
 30. Καὶ ὁ Ὑψίστος ἔδωκε φωνὴν αὐτοῦ·
 31. Ἐξαπέστειλε βέλη, καὶ ἐσκόρπισεν αὐτούς·
 32. Καὶ ἀστραπὰς ἐπλήθυνε, καὶ συνετάραξεν αὐτούς.
 33. Καὶ ὤφθησαν αἱ πηγαὶ τῶν ὑδάτων·

ATHANASII INTERPRETATIO.

13. Perveniat ad eum supplicatio mea, et exaudiar.
 14. Terræstria;
 15. Potestates inimici.
 16. Contremuerunt comminatione ejus.
 17. Defecerunt, perierunt dæmones, tanquam fumus.
 18. Videntes enim Dominum in adventu ejus, exarserunt a facie ipsius.
 19. Sermones Domini.
 20. Et advenit in terram, et implevit, quod promiserat.
 21. Caligo diabolus est.
 22, 23. Cherubim interpretatur cognitio, et intelligentia: super justos igitur dicit, quod ascendit: etenim similiter apostolorum animas ventos dixit.
 24. Tenebrarum filios a se abalienavit.
 25. Fideles ejus
 26. Sermo parabolæ in prophetis.
 27. Ante adventum ipsius Domini sermo prophetarum promulgatus est.
 28. Sermones prophetarum significat, qui quidem duri erant, exurentes autem peccatores.
 29. Intonuit Spiritus sanctus adventum suum.
 30. Apostolos.
 31. Apostolos contra dæmones.
 32. Multiplicavit, inquit, loquentibus apostolis variis locis, prout Spiritus dabat eloqui illis¹¹.
 33, 34. Et concurrerunt omnes, et admirati sunt

13. Φθασάτω πρὸς αὐτὸν ἡ ἱκεσία μου, καὶ εἰσακουσθήσομαι.
 14. Τὰ καταχθόνια.
 15. Αἱ δυνάμεις τοῦ ἔθρου.
 16. Ἐντρομα γενήσεται διὰ τὴν ἀπειλὴν αὐτοῦ.
 17. Ἐξέλιπον, ἀπόλωτο οἱ δαίμονες ὡς καπνός.
 18. Ὁρῶντες γὰρ τὸν Κύριον ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, ἐκαίοντο ἀπὸ τοῦ προσώπου αὐτοῦ.
 19. Οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου.
 20. Καὶ παρεγένετο ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ πεπλήρωσεν ὁ ἐπηγγεῖλατο.
 21. Γνόφος ὁ διάβολός ἐστιν.
 22, 23. Χερουβὶμ ἐρμηνεύεται γνώσις καὶ σύνεσις: εἰς τοὺς δικαίους οὖν λέγει, ὅτι ἐπέβη· καὶ γὰρ ἀνέμους τὰς ψυχὰς τῶν ἀποστόλων εἴρηκεν ὡσαύτως.
 24. Τοὺς τοῦ σκότους ἀπηλοτρίωσεν ἑαυτοῦ.
 25. Οἱ πιστοὶ αὐτοῦ.
 26. Ὁ λόγος τῶν παραβολῶν ἐν τοῖς προφήταις.
 27. Πρὸ τῆς παρουσίας αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ὁ λόγος τῶν προφητῶν προεκηρύχτεν [προεκηρύχθη].
 28. Τοὺς λόγους λέγει τῶν προφητῶν, σκληροὺς μὲν ὄντας, καίοντας δὲ τοὺς ἀμαρτάνοντας.
 29. Ἐδρόντισε τὸ ἅγιον Πνεῦμα τὴν ἑαυτοῦ παρουσίαν.
 30. Τοὺς ἀποστόλους.
 31. Τοὺς ἀποστόλους κατὰ τῶν δαιμόνων.
 32. Ἐπλήθυνε, λέγει, τὸ λαβεῖν [τῷ λαλεῖν] τοὺς ἀποστόλους ἑτέροις γλώσσαις, καθὼς τὸ Πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι.
 33, 34. Καὶ συνέδραμον πάντες, καὶ ἐθαύμαζον

¹¹ Act. II, 4.

34. Καὶ ἀνεκαλύφθη τὰ θεμέλια τῆς οἰκουμένης, A
 35. Ἀπὸ ἐπιτιμησέως σου, Κύριε,
 36. Ἀπὸ ἐμπνεύσεως πνεύματος ὀργῆς σου.
 37. Ἐξαπέστειλεν ἐξ ὕψους, καὶ ἐλάτῃ με·
 38. Προσελάθετό με ἐξ ὕδατων πολλῶν.
 39. Ἐρῆύσατό με ἐξ ἐχθρῶν μου δυνατῶν,
 40. Καὶ ἐκ τῶν μισούντων με·
 41. Ὅτι ἐστερεώθησαν ὑπὲρ ἐμέ.
 42. Προέφθασάν με ἐν ἡμέρᾳ κακώσεώς μου·
 43. Καὶ ἐγένετο Κύριος ἀντιστήριγμά μου.
 44. Καὶ ἐξήγαγέ με εἰς πλατυσμόν·
 45. Ῥύσεται με, ὅτι ἠθέλησέ με.
 46. Καὶ ἀνταποδώσει μοι Κύριος κατὰ τὴν δικαιοσύνην μου,
 47. Καὶ κατὰ τὴν καθριότητα τῶν χειρῶν μου ἀνταποδώσει μοι.
 48. Ὅτι ἐφύλαξα τὰς ὁδοὺς Κυρίου,
 49. Καὶ οὐκ ἠσέβησα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ μου
 50. Ὅτι πάντα τὰ κρίματα αὐτοῦ ἐνώπιόν μου·
 51. Καὶ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ οὐκ ἀπέστησαν ἀπ' ἐμοῦ.
 52. Καὶ ἔσομαι ἄμωμος μετ' αὐτοῦ·
 53. Καὶ φυλάξομαι ἀπὸ τῆς ἀνομίας μου.
 54. Καὶ ἀνταποδώσει μοι Κύριος κατὰ τὴν δικαιοσύνην μου,^{1,2}

54. Et revelata sunt fundamenta orbis terrarum:
 35. Ab increpatione tua, Domine,
 36. Ab inspiratione spiritus iræ tuæ.
 37. Misit de summo, et accepit me;
 38. Assumpsit me de aquis multis.
 39. Eripuit me de inimicis meis fortissimis,
 40. Et ab iis, qui oderunt me:
 41. Quoniam confortati sunt super me.
 42. Prævenērunt me in die afflictionis meæ·
 43. Et factus est Dominus protector meus.
 44. Et eduxit me in latitudinem:
 45. Salvum me faciet, quoniam voluit me.
 46. Et retribuet mihi Dominus secundum justitiam meam:
 47. Et secundum puritatem manuum mearum
 B retribuet mihi.
 48. Quia custodivi vias Domini:
 49. Nec impie gessi a Deo meo:
 50. Quoniam omnia judicia ejus in conspectu meo.
 51. Et justitias ejus non repuli a me.
 52. Et ero immaculatus cum eo.
 53. Et observabo me ab iniquitate mea.
 54. Et retribuet mihi Dominus secundum justitiam meam,

ATHANASII INTERPRETATIO.

- οἱ κατοικοῦντες Ἱερουσαλήμ θεωροῦντες, καὶ βλέποντες τοὺς ἀποστόλους λαλοῦντας τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ· C
 πηγὰς γὰρ καὶ θεμέλια αὐτοὺς λέγει.
 35. Ἀπὸ τῆς διδασκαλίας σου,
 36. Καὶ ἀπὸ τῆς ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου.
 37, 38. Ἐβαπτίσθησαν γὰρ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς Πεντηκοστῆς παρὰ τῶν ἀποστόλων ψυχαὶ ὡς τρισχίλιαι· διὰ τοῦτο λέγει ἐκ προσώπου τῶν πεπιστευκότων.
 39, 40. Τοῦτέστι τῶν δαιμόνων.
 41. Ἐρῆύσθησαν γὰρ βαπτισθέντες ἐκ τῶν κατεξουσιαζόντων αὐτῶν δαιμόνων.
 42. Ὅτε ἠσθένουν τῇ ψυχῇ, συνέκλεισάν με.
 43, 44. Διὰ τοῦ βαπτίσματος ἐστησέ με εἰς ἀνάπαυσιν.
 45. Ἀφ' οὗ περιεποίησάτ' ἐμοί, ῥύσεται ἡμε τοῦ λοιποῦ.
 46. Καὶ λοιπὸν ἐν τῷ καιρῷ τῆς κρίσεως ἀνταποδώσει μοι.
 47. Κατὰ τὴν καθριότητα τῶν ἔργων μου.
 48. Τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ἔχω ἐν τῇ καρδίᾳ μου.
 49. Ἐκτὸς αὐτοῦ ἐτέρῳ οὐκ ἐλάτρευσα.
 50. Ὅτι οὐδὲν τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ ἀπόβλητόν ἐστι παρ' ἐμοί, ἀλλὰ πρὸ ὀφθαλμῶν μου ἔχω αὐτά.
 51. Καὶ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ ἀδιαλείπτως μελέτη μού ἐστι.
 52. Καὶ ἀεὶ ἄσπιλος αὐτῷ τηρηθεῖν.
 53. Τηρήσω ἑμαυτὸν τοῦ μὴ περιπεσεῖν ταῖς προτέραις μου ἐπιθυμίαις.
 54-56. Καὶ ἐν τῇ δικαίᾳ αὐτοῦ μισθαποδοσίᾳ μοι ἀποδοῦ ὡς ἐργασάμην ἐνώπιον αὐτοῦ, ὃ ἀποδίδουσ ἐκίστην κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

- habitantes Jerusalem considerantes, et videntes apostolos loquentes magnalia Dei²¹: fontes enim, et fundamenta eos vocat.
 35. A doctrina tua,
 36. Et ab operatione Spiritus sancti.
 37, 38. Et baptizatae sunt in die Pentecostes ab apostolis animæ quasi tria millia⁶: propterea hæc, dicit ex persona eorum, qui crediderunt.
 39, 40. Hoc est dæmonum.
 41. Baptizati enim liberati sunt a] dæmonibus, qui eis dominabantur.
 42. Quando anima infirmus eram concluderunt me.
 43, 44. Per baptismum me in requie constituerunt.
 45. Ex quo me acquisivit, deinceps me liberabit.
 46. Et demum iudicii tempore retribuet mihi.
 D 47. Secundum puritatem mearum operationum.
 48. Præcepta ejus habens in corde meo.
 49. Extra eum nulli alii servivi.
 50. Quoniam nullum suorum præceptorum despicatum est apud me, sed præ oculis meis ipsa habeo.
 51. Et justificationes ejus assidua meditatio mea sunt.
 52. Et sine labe ipsi semper servatus sum.
 53. Custodiam me ipsum, ne decidam in priores meas cupiditates.
 54-56. Et in justa ejus retributione reddet mihi, quæ operatus sum coram ipso, qui unicuique retribuit secundum opera ejus.

²¹ Act. II, 7. ²² ibid. 41.

55. Et secundum puritatem manuum mearum A
retribuet mihi,
56. In conspectu oculorum ejus.
57. Cum sancto sanctus eris :
58. Et cum viro innocente innocens eris :
59. Et cum electo electus eris :
60. Et cum perverso perverteris.
61. Quoniam tu populum humilem salvum facies :
62. Et oculos superborum humiliabis.
63. Quoniam tu illuminabis lucernam meam,
Domine.
64. Deus meus, illuminabis tenebras meas.
65. Quoniam in te eripiar a tentatione :
66. Et in Deo meo transgrediar murum.
67. Deus meus impolluta via ejus :
68. Eloquia Domini igne examinata.
69. Protector est omnium sperantium in se :

70. Quoniam quis Deus præter Dominum ?
71. Aut quis Deus præter Deum nostrum ?
72. Deus, qui præcinxit me virtute,
73. Et posuit immaculatam viam meam ;
74. Qui perfecit pedes meos tanquam cervorum,
75. Et super excelsa statuens me :
76. Qui docet manus meas ad prælium.
77. Et posuisti arcum æreum brachia mea :

55. Καὶ κατὰ τὴν καθαριότητα τῶν χειρῶν μου
ἀνταποδώσει μοι,
56. Ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ.
57. Μετὰ ὁσίου ὁσίου ἔση,
58. Καὶ μετὰ ἀνδρὸς ἀθώου ἀθῶος ἔση·
59. Καὶ μετὰ ἐκλεκτοῦ ἐκλεκτὸς ἔση·
60. Καὶ μετὰ στρεβλοῦ διαστρέψεις.
61. Ὅτι σὺ λαὸν ταπεινὸν σώσεις,
62. Καὶ ὀφθαλμοὺς ὑπερηφάνων ταπεινώσεις.
63. Ὅτι σὺ φωτιεῖς λύχνον μου, Κύριε.

64. Ὁ Θεὸς μου, φωτιεῖς τὸ σκότος μου.
65. Ὅτι ἐν σοὶ ρυσθῆσομαι ἀπὸ πειρατηρίου,
66. Καὶ ἐν τῷ Θεῷ μου ὑπερβῆσομαι τεῖχος.
67. Ὁ Θεὸς μου, ἄμωμος ἡ ὁδὸς αὐτοῦ·
B 68. Τὰ λόγια Κυρίου πεπυρωμένα.
69. Ὑπερασπιστὴς ἐστὶ πάντων τῶν ἐλπίζόντων
ἐπ' αὐτόν·
70. Ὅτι τίς Θεὸς πλὴν τοῦ Κυρίου ;
71. Ἥ τίς Θεὸς πλὴν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ;
72. Ὁ Θεὸς ὁ περιζωννύων με δύναμιν,
73. Καὶ ἔθετο ἄμωμον τὴν ὁδόν μου·
74. Καταρτιζόμενος τοὺς πόδας μου ὡσεὶ ἐλάφου,
75. Καὶ ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ ἰστών με·
76. Διδάσκων χειράς μου εἰς πόλεμον.
77. Καὶ ἔθου τόξον χαλκοῦν τοὺς βραχίονάς μου·

ATHANASHI INTERPRETATIO.

57-60. Hoc dicit, quicumque præsidet, hujus et mores imitatur, et partis consors erit.

61. Se ad te convertentes.
62. Fæmonum, eorumque sectatorum.

63. Oculos mentis meæ.

64. Omnem cogitationem a diabolo clam in me disseminatam veluti a te procedentem, hanc notam mihi fac alienam a te esse, ut eam repellam.

65. A voluptatibus vitæ.
66. Diabolum.

67. Singula ejus mandata nullam reprehensionem habent.

68. Munda, et splendidissima.
69. Scilicet propugnator, defensor, custos.

70, 71. Solus Deus verus ; ipse est Deus in cælo et in terra.

72. Spiritu sancto, dicit.
73. Aberrantem a scopo, præcipiens angelis suis, ut me custodirent²⁵.

74. Effecit, ut ego serpentes et scorpiones, tanquam cervi, conculcarem atque occiderem.

75. Super præcepta sua.
76. Tÿn διάνοιάν μου λέγει ὀπίσασθαι κατὰ τοῦ διαβόλου.

77. Validum effecisti cor meum ne me tela inimici interficerent.

57-60. Τοῦτο λέγει, ὅστις πρῶεδρεύει, τοῦτου καὶ τοὺς τρόπους μιμεῖται, καὶ τῆς μερίδος μέτοχος γένησεται.

- C 61. Τοὺς ἐπιστρέφοντας.
62. Τῶν δαιμόνων, καὶ τῶν ἐξακολουθούντων αὐτοῖς.

63. Τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας αὐτοῦ [μου].
64. Πᾶσαν ἐνθύμησιν ἐν ἐμοὶ ὑποσπαρεῖσαν ὑπὸ τοῦ διαβόλου ὡς δῆθεν παρὰ σοῦ οὔσαν, ταύτην γνώρισόν μοι ἄλλοτριάν σου ὑπάρχουσαν, ἵνα ταύτην ἀπόσωμαι.

65. Τῶν ἡδονῶν τοῦ βίου.
66. Τὸν διάβολον.
67. Μέμψιν οὐδεμίαν ἔχει ἐκάστη ἐντολὴ αὐτοῦ·

68. Καθαρὰ, ὑπερέκλαμπρα.
69. Ἀντὶ τοῦ ὑπέρμαχος, σκεπαστῆς, φύλαξ.
70, 71. Μόνος Θεὸς ἀληθινός· αὐτὸς ἐστὶ Θεὸς ἐν

- D οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς.
72. Τὸ ἅγιον Πνεῦμα λέγει.
73. Ἀπόσκοπον ἐντειλάμενος τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ διαφυλάττειν με.

74. Καταπατεῖν, καὶ φρονεῖν τοὺς ὄφεις καὶ τοὺς σκορπίους ἐποίησέ με, ὡς τοὺς ἐλάφους.

75. Ἐπὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ.
76. Τῆν διάνοιάν μου λέγει ὀπίσασθαι κατὰ τοῦ διαβόλου.

77. Τὴν καρδίαν μου ἐποίησας ἰσχυράν, ἵνα τὰ βέλη τοῦ ἐχθροῦ μὴ θανατοῦσί με.

²⁵ Psal. xc, 11.

78. Καὶ ἔδωκάς μοι ὑπερασπισμὸν σωτηρίας.
 79. Καὶ ἡ δεξιὰ σου ἀντελάβετό μου.
 80. Καὶ ἡ παιδεία σου ἀνὴρθώσέ με εἰς τέλος.
 81. Καὶ ἡ παιδεία σου αὐτὴ με διδάξει.
 82. Ἐπλάτυνας τὰ διαθήματά μου ὑποκάτω μου,
 83. Καὶ οὐκ ἠσθένησε τὰ ἴχνη μου.
 84. Καταδιώξω τοὺς ἐχθροὺς μου, καὶ καταλήψομαι αὐτούς.
 85. Καὶ οὐκ ἀποστραφήσομαι, ἕως ἂν ἐκλείπωσιν.
 86. Ἐκθλίψω αὐτούς, καὶ οὐ μὴ δύνωνται στῆναι.
 87. Πεσοῦνται ὑπὸ τοὺς πόδας μου.
 88. Καὶ περιέζωσάς με δύναιμι εἰς πόλεμον.
 89. Συνεπόδισας πάντας τοὺς ἐπανισταμένους ἐπ' ἐμὲ ὑποκάτω μου.
 90. Καὶ τοὺς ἐχθροὺς μου ἔδωκάς μοι νῶτον.
 91. Καὶ τοὺς μισοῦντάς με ἐξωλόθρευσας.
 92. Ἐκέκραξαν, καὶ οὐκ ἦν ὁ σῶζων.
 93. Πρὸς Κύριον, καὶ οὐκ εἰσέηκουσεν αὐτῶν.
 94. Καὶ λεπτονῶ αὐτούς ὡσεὶ χνοῦν κατὰ πρόσωπον ἀνέμου.
 95. Ὡς πηλὸν πλατειῶν λεανῶ αὐτούς.
 96. Ῥῦσαι με ἀπὸ ἀντιλογιῶν λαοῦ.
 97. Καταστήσεις με εἰς κεφαλὴν ἐθνῶν.
 98. Λαὸς, ὃν οὐκ ἔγνω, ἐδούλευσέ μοι.

- A 78. Et dedisti mihi protectionem salutis.
 79. Et dextera tua suscepit me :
 80. Et disciplina tua corripuit me in finem :
 81. Et disciplina tua, ipsa me docebit.
 82. Dilatasti gressus meos subtus me :
 83. Et non sunt infirmata vestigia mea.
 84. Persequar inimicos meos; et comprehendam illos :
 85. Et non convertar donec deficient.
 86. Confringam illos; nec poterunt stare :
 87. Cadent subtus pedes meos.
 88. Et præcinxisti me virtute ad bellum :
 89. Et supplantasti omnes insurgentes in me, subtus me.
 90. Et inimicos meos dedisti mihi dorsum :
 B 91. Et odientes me disperdisti.
 92. Clamaverunt, nec erat qui salvos faceret;
 93. Ad Dominum; nec exaudivit eos
 94. Et cominuam eos ut pulverem ante faciem venti :
 95. Ut lutum platearum delebo eos.
 96. Eripe me de contradictionibus populi :
 97. Constitues me in caput gentium.
 98. Populus quem non cognovi, servivit mihi.

ATHANASII INTERPRETATIO.

78. Ἐδωκάς μοι γὰρ ὑπερασπισμὸν τὸν σταυρὸν σου.
 79. Ὁ Υἱὸς σου ἀντελάβετό μου.
 80, 81. Τὸ πτωχεῦσαί σε, λέγει, καὶ γενέσθαι ἀνθρώπον ἀνθρώπῳ με, καὶ διδάξει με.
 82. Ἐπλάτυνας τὴν καρδίαν μου, τοῦ πορεύεσθαι με ἐν ταῖς ὁδοῖς σου.
 83. Αἱ ἐνθυμήσεις μου.
 84. Περιγένωμαι τῶν λογισμῶν τοῦ ἐχθροῦ ἐν τῷ φθάσαι με τὴν κακίαν αὐτῶν.
 85. Καὶ οὐ παύσομαι ἕως ἂν ἀνιστῶσιν.
 86. Διώξω αὐτούς, καὶ οὐκ ἀντιστήσονται.
 87. Ὑποτάξω αὐτούς ὑπ' ἐμέ.
 88. Περιέζωσάς με τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος σου ἐν αὐτῇ ὀπλιέσθαι, καὶ ἀνθιστάσθαι ταῖς μεθοδεαῖς τοῦ διαβόλου.
 89. Ἐδωκάς μοι ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ.
 90. Ἐδωκάς μοι αὐτοὺς ὑποχειρίους.
 91. Τοὺς δαίμονας.
 92, 93. Κατὰ τὸ γεγραμμένον ἐν Εὐαγγελίῳ· *Τι ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ, γιὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου; ἦλθες πρὸ καιροῦ ἀπολέσθαι ἡμᾶς.*
 94. Ἦνίκα ἐμφυσήσω αὐτοῖς ἀφανεῖς γενήσονται.
 95. Ἐξελείψω αὐτοὺς ἐκ τῆς καρδίας μου.
 96. Ῥῦσαι με ἐκ τῶν ἀντιστρατευομένων ἐν τοῖς μέλεσίν μου ἡδονῶν.
 97. Κατακυριεύειν με τῶν ἐθνικῶν πράξεων.
 98, 99. Περὶ τοῦ κηρύγματος τῶν ἐθνῶν λέγει, καὶ τῆς ὑπακοῆς αὐτῶν.

78. Nam dedisti mihi crucem tuam in protectionem.
 79. Filius tuus suscepit me.
 80, 81. Pauperem inquit et hominem te factum esse, corripuit me, et docebit me.
 82. Dilatasti cor meum, ut procederem in viis tuis.
 83. Cogitationes meæ.
 84. Consiliorum inimici, eorum malitiam avertendo victor ero.
 85. Nec cessabo, donec insurgunt.
 86. Persequar eos, nec consistent.
 87. Sub me eos subjiciam.
 88. Præcinxisti me gratia sancti Spiritus tui, ut ipsa armatus diaboli insidiis resisterem.
 89. Potestatem mihi dedisti deambulandi super serpentes et scorpiones et super omnem potestatem inimici.
 D 90. Eos mihi subjecisti.
 91. Dæmones.
 92, 93. Quemadmodum in Evangelio scriptum est : *Quid nobis, et tibi, Jesu Fili Dei altissimi? venisti ante tempus perdere nos* **.
 94. Cum contra eos insufflabo disperibunt.
 95. Ex corde meo abolebo eos.
 96. Eripe me ex voluptatibus, quæ in membris meis militant contra me.
 97. Ad dominandum actionibus gentilitatis.
 98, 99. De prædicatione, quæ gentibus facta est loquitur, et de earum obedientia.

** Matth. vii, 29.

99. In auditu auris obedivit mihi.
 100. Filii alieni mentiti sunt mihi :
 101. Filii alieni inveterati sunt :
 102. Et claudicaverunt a semitis suis.
 103. Vivit Dominus, et benedictus Deus meus :
 104. Et exaltetur Deus salutis meæ.
 105. Deus, qui das vindictas mihi :
 106. Et subdis populos sub me :
 107. Liberatores meus de inimicis meis iracundis :
 108. Et ab insurgentibus in me, exaltabis me :
 109. A viro iniquo eripies me.
 110. Propterea confitebor tibi in nationibus, Domine ;

111. Et nomini tuo psalmum dicam.
 112. Magnificans salutes regis ejus :
 113. Et faciens misericordiam christo suo David,
 114. Et semini ejus usque in sæculum.

In finem psalmus David.

PSALM. XVIII

1. Cœli enarrant gloriam Dei :
 2. Et opera manuum ejus annuntiat firmamentum.
 3. Dies diei eructat verbum :
 4. Et nox nocti indicat scientiam.
 5. Non sunt loquelæ neque sermones, quorum non audiantur voces eorum :

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 100, 101. Judæi desciverunt a Deo, et deleti sunt.
 102. Claudicantes a divinis præceptis.
 103. Esi propter nos mortuus est, vivit tamen, et benedictus est in æternum.
 104. Et assumatur in cœlum Deus, qui salvat me.
 105. Vim, et potentiam præbens mihi contra adversarias potestates.
 106. Adversarias potestates.
 107. De ipsis spiritibus.
 108. A cogitationibus, inquit.
 109. A Satana.
 110, 111. Glorificabo te.
 112. Enarrans promissiones populi.
 113, 114. Pópulo, inquit, populo desiderato a Domino, et ejus operationibus, David enim desideratus interpretatur : semen autem ejus sunt opera ejus justa.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή ἡ διὰ τῆς κινναβάρους περιέχει· *Εἰς τὸ τέλος τῷ Δαβὶδ.* Περὶ τῆς παρουσίας οὗν τοῦ Κυρίου λέγει τὸν ψαλμὸν ὁ Δαβὶδ, καὶ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.

Titulus cinnabari inscriptus continet : *In finem David.* Canit igitur hunc psalmum David de adventu Domini, et de consummatione sæculi.

1. Apostoli passiones ejus.
 2. Sanctorum firmamentum annuntiat justificationes ejus.
 3. Apostoli laudem populo.
 4. Prophetæ Judæis.
 5. Non est qualiscunque loquela, aut sermo apostolorum, seu prophetarum, quorum prædicationes usque nunc ab hominibus non audiuntur.

- A 99. Εἰς ἀκοὴν ὠτίου ὑπέκουσέ μου.
 100. Υἱοὶ ἀλλότριαι ἐψεύσαντό μοι·
 101. Υἱοὶ ἀλλότριαι ἐπαλαυώθησαν,
 102. Καὶ ἐχώλαναν ἀπὸ τῶν τρίβων αὐτῶν.
 103. Ζῆ Κύριος, καὶ εὐλογητὸς ὁ Θεὸς μου·
 104. Καὶ ὑψωθήτω ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας μου,
 105. Ὁ Θεὸς ὁ διδούς ἐκδικήσεις ἐμοί,
 106. Καὶ ὑποτάξας λαοὺς ὑπ' ἐμέ,
 107. Ὁ βύστης μου ἐξ ἐχθρῶν μου ὀργίλων.
 108. Ἀπὸ τῶν ἐπανισταμένων ἐπ' ἐμέ ὑψώσεις με·
 109. Ἀπὸ ἀνδρῶς ἀδίκου ῥύσαι με.
 110. Διὰ τοῦτο ἐξομολογήσομαι σοὶ ἐν ἔθνεσι, Κύριε,
 111. Καὶ τῷ ὀνόματι σου ψαλῶ.
 112. Μεγαλύνων τὰς σωτηρίας τοῦ βασιλέως αὐτοῦ.
 113. Καὶ ποιῶν ἔλεος τῷ χριστῷ αὐτοῦ τῷ Δαβὶδ,
 114. Καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ ἕως αἰῶνος.
- Εἰς τὸ τέλος ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ
 ΨΑΛΜ. ΙΗΨ.*
1. Οἱ οὐρανοὶ διηγούνται δόξαν Θεοῦ·
 2. Ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα.
 3. Ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐρεύγεται ῥῆμα·
 4. Καὶ νύξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γῶσιν.
 5. Οὐκ εἰσὶ λαλιαὶ οὐδὲ λόγοι, ὧν οὐχὶ ἀκούονται οἱ φωναὶ αὐτῶν·

- 100, 101. Οἱ Ἰουδαῖοι ἀπέστησαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱς ἀφανισμὸν γεγόνασι.
 102. Χωλάναντες ἀπὸ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ.
 103. Εἰ καὶ ἀπέθανε δι' ἡμᾶς, ἀλλὰ ζῆ, καὶ εὐλογητὸς ἐστὶ δι' αἰῶνος.
 104. Καὶ ἀναληφθήτω ὁ Θεὸς ὁ σώζων με.
 105. Δύναμιν καὶ ἐξουσίαν διδούς μοι κατὰ τῶν ἐναντίων δυνάμεων.
 106. Τὰς ἐναντίας δυνάμεις.
 107. Τῶν αὐτῶν πνευμάτων.
 108. Τῶν λογισμῶν, λέγει.
 109. Τοῦ Σατανᾶ.
 110, 111. Δοξάσω σε.
 112. Διηγούμενος τὰς ἐπαγγελίας τοῦ λαοῦ.
 113, 114. Τῷ λαῷ, λέγει· τῷ λαῷ τῷ πεποθημένῳ ὑπὸ Κυρίου, καὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ. Δαβὶδ γὰρ πεποθημένος ἐρμηνεύεται· σπέρμα δὲ αὐτοῦ τὰ ἔργα αὐτοῦ τὰ δίκαια ὑπάρχει.

- D 1. Οἱ ἀπόστολοι τὰ παθήματα αὐτοῦ.
 2. Τὰ δικαιώματα ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα τῶν ἁγίων.
 3. Οἱ ἀπόστολοι τῷ λαῷ τὸν αἶνον.
 4. Οἱ προφήται τοῖς Ἰουδαίοις.
 5. Οὐκ ἔστιν οἰαδήποτε λαλιὰ, ἢ λόγος τῶν ἀποστόλων, ἢ τῶν προφητῶν, ὧν ἄχρι τοῦ δεῦρο οὐκ ἀκούονται τὰ κηρύγματα ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.

6. Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φόβος αὐτῶν· **A**
 7. Καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν.
 8. Ἐν τῷ ἡλίῳ ἔθετο τὸ σκῆνωμα αὐτοῦ·
 9. Καὶ αὐτὸς ὡς νυμφίος ἐκπορευόμενος ἐκ πατρὸς αὐτοῦ,
 10. Ἀγαλλιάσεται ὡς γίγας δραμεῖν ὄδον αὐτοῦ·
 11. Ἀπ' ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ ἡ ἐξοδος αὐτοῦ,
 12. Καὶ τὸ κατάντημα αὐτοῦ ἕως ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ·
 13. Καὶ οὐκ ἔστιν ὅς ἀποκρυβῆσεται τῆς θερμῆς αὐτοῦ.
 14. Ὁ νόμος Κυρίου ἀμωμος, ἐπιστρέφων ψυχάς·
 15. Ἡ μαρτυρία Κυρίου πιστὴ, σοφίζουσα νῆπια.
 16. Τὰ δικαίωμα Κυρίου εὐθέα, εὐφραίνοντα **B** καρδίαν·
 17. Ἡ ἐντολὴ Κυρίου τηλαυγής, φωτίζουσα ὀφθαλμούς·
 18. Ὁ φόβος Κυρίου ἀγνός, διαμένων εἰς αἰῶνα αἰῶνος·
 19. Τὰ κρίματα Κυρίου ἀληθινὰ, δεδικαιωμένα ἐπὶ τὸ αὐτό·
 20. Ἐπιθυμητὰ ὑπὲρ χρυσοῦν καὶ λίθων τίμων πολλῶν·
 21. Καὶ γλυκύτερα ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον.
 22. Καὶ γὰρ ὁ δοῦλός σου φυλάσσει αὐτά·

6. In omnem terram exivit sonus eorum :
 7. Et in fines orbis terræ verba eorum.
 8. In sole posuit tabernaculum suum :
 9. Et ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo,
 10. Exsultavit ut gigas ad currendam viam suam :
 11. A summo cælo egressio ejus,
 12. Et occursus ejus usque ad summum cæli :
 13. Nec est qui se abscondat a calore ejus.
 14. Lex Domini immaculata, convertens animas :
 15. Testimonium Domini fidele, sapientiam præstans parvulis.
 16. Justitiæ Domini rectæ, lætificantes corda :
 17. Præceptum Domini lucidum, illuminans oculos.
 18. Timor Domini sanctus, permanens in sæculum sæculi :
 19. Judicia Domini vera, justificata in semetipsa :
 20. Desiderabilia super aurum, et lapidem pretiosum multum :
 21. Et dulciora super mel et favum.
 22. Etenim servus tuus custodit ea :

ATHANASII INTERPRETATIO.

6. Εἰς πᾶν ἔθνος καὶ γένος διεδόθη ἡ διδασκαλία **C** αὐτῶν.
 7. Καὶ περιῆλθε τὰ ῥήματα αὐτῶν, ἔθνα ἔστιν ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς.
 8. Ἐν τῷ Υἱῷ ἔθετο τοὺς πιστοὺς.
 9. Ὁ αὐτὸς Κύριος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐρχόμενος.
 10. Τὴν παρουσίαν αὐτοῦ σημαίνει.
 11. Ὅτε ἐκλινεν οὐρανοὺς, καὶ κατέβη.
 12. Τὴν ἀνοδὸν αὐτοῦ λέγει.
 13. Τὴν πίστιν αὐτοῦ.
 14. Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἀναμάρτητος, ὡς Θεὸς ἐπιστρέφων ἐκ σκότους τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων εἰς τὸ φῶς αὐτοῦ τὸ θαυμαστόν.
 15. Ὅτε ἐμαρτύρησεν ἐν τῷ ὄρει ὁ Πατὴρ περὶ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, ὅτι αὐτὸς ἔστιν ὁ μονογενὴς αὐτοῦ Υἱός, καὶ ἐπιστάζατο τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ.
 16. Τὰ δικαίωμα Κυρίου οὐδὲν ἔχουσιν ἑαυτοὺς σκολιδὸν οὐδὲ στραγγαλιῶδες, ἀλλὰ πάντα ὀρθά.
 17. Ἡ ἐντολὴ Κυρίου καθαρὰ, ἰωμένη, καὶ λαμπρύνουσα τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν καρδιῶν.
 18. Ἐνθα ὁ φόβος Κυρίου, ἀγνός ἐκείνος ὁ ἄνθρωπος διαμένει καὶ ἐν τῷ νῦν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.
 19. Τὰ θεσπίματα τοῦ Κυρίου ἀψευδῆ μεμαρτυρημένα, ὅτι αὐτὸ τοῦτό ἐστιν ὃ λέγουσι, καὶ οὐδὲν ἕτερον· εἴτε περὶ τῆς μισθαποδοσίας, εἴτε περὶ κρισεως διηγούνται.
 20. Τοῖς ἐκζητοῦσιν ταῦτα.
 21. Τοῖς συνιούσιν αὐτά.
 22. Ὁ δοῦλός σου ὑπάρχων φυλάσσει αὐτά.

6. In omnes gentes, ac nationes eorum doctrina disseminata est.
 7. Et verba eorum pervenerunt ubicunque terrarum homines sunt.
 8. Fideles in Filio posuit.
 9. Ipse Dominus e cælo veniens.
 10. Adventum suum significat.
 11. Quando inclinavit cælos, et descendit.
 12. Ascensionem suam significat.
 13. A fide sua.
 14. Filius Dei impeccabilis, ut Deus convertens a tenebris animas hominum in admirabilem suam lucem.
 15. Quando Pater in monte testimonium perhibuit de Filio suo, quod ipse est Filius suus unigenitus, et discipulos ejus in fide confirmavit.
 16. Justitiæ Domini nihil perversum habent, nihil distortum, sed omnia recta.
 17. Purum est mandatum Domini sanans, et illustrans oculos cordis.
 18. Ubi est timor Domini, purus manet homo ille, et in præsentī et in futuro sæculo.
 19. Oracula Domini sine mendacio et testificata, quod hoc ipsum est, quod enuntiant, et nihil aliud, sive de mercedis retributione, sive de judicio loquantur.
 20. Exquirentibus hæc.
 21. Intelligentibus ipsa.
 22. Qui servus tuus est, custodit ea.

23. In custodiendis illis retributio multa.
 24. Delicta quis intelligit?
 25. Ab occultis meis munda me :
 26. Et ab alienis parce servo tuo.
 27. Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero :
 28. Et emundabor a delicto maximo.
 29. Et erunt ut complacent eloquia oris mei :
 30. Et meditatio cordis mei in conspectu tuo semper.
 31. Domine adjutor meus, et redemptor meus.

In finem, psalmus David. PSAL. XIX.

1. Exaudiat te Dominus in die tribulationis :
 2. Protegat te nomen Dei Jacob.
 3. Mittat tibi auxilium de sancto :
 4. Et de Sion tueatur te.
 5. Memor sit omnis sacrificii tui :
 6. Et holocaustum tuum pingue fiat.
 7. Tribuat tibi secundum cor tuum :
 8. Et omne consilium tuum confirmet.
 9. Lætabimur in salutari tuo :
 10. Et in nomine Dei nostri magnificabimur.

- A 23. Ἐν τῷ φυλάσσειν αὐτὰ ἀνταπόδοσις πολλή.
 24. Παραπτώματα τίς συνήσει ;
 25. Ἐκ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με ·
 26. Καὶ ἀπὸ ἀλλοτριῶν φέσαι τοῦ δούλου σου.
 27. Ἐὰν μὴ μου κατακυριεύσωσι, τότε ἁμωμος ἔσομαι
 28. Καὶ καθαρισθῆσομαι ἀπὸ ἁμαρτίας μεγάλης.
 29. Καὶ ἔσονται εἰς εὐδοκίαν τὰ λόγια τοῦ στόματός μου
 30. Καὶ ἡ μελέτη τῆς καρδίας μου ἐνώπιόν σου διαπαντός.
 31. Κύριε βοηθέ μου, καὶ λυτρωτά μου.

Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. ΙΘ'.

- B 1. Ἐπακούσαι σου Κύριος ἐν ἡμέρᾳ θλίψεως ·
 2. Ὑπερασπίσαι σου τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ.
 3. Ἐξαποστείλαι σοι βοήθειαν ἐξ ἁγίου ·
 4. Καὶ ἐκ Σιών ἀντιλάβοιτό σου ·
 5. Μνησθεῖη πάσης θυσίας σου ·
 6. Καὶ τὸ ὄλοκαύτωμά σου πανάτω.
 7. Δῶν σοι Κύριος κατὰ τὴν καρδίαν σου
 8. Καὶ πᾶσαν τὴν βουλὴν σου πληρώσει.
 9. Ἀγαλλιασόμεθα ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ σου ·
 10. Καὶ ἐν ὄνοματι Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν μεγαλυνησόμεθα.

ATHANASII INTERPRETATIO.

23. In servandis illis quisque nostrum pro mercede habet vitam æternam.
 24. Cordis cogitationes.
 25. De iisdem cogitationibus loquitur.
 26. Ab incurisibus inimici libera me.
 27. Cogitationes, ait.
 28. Et a diaboli dominatione sublevabor.
 29. Oratio mea, inquit.
 30. Et desiderium cordis mei in lege tua die ac nocte.
 31. Domine, qui defendis et liberas me a diabolo, et ministris ejus.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει · *Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.* Τοῦτο λέγει, ὃ περὶ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος εἴρηται.

Titulus præpositus continet : *In finem, psalmus David.* Hoc autem significat, quod de consummatione sæculi psalmus dictus est.

- 1, 2. Ipse enim dixit : *Invoca me in die tribulationis tuæ, et eruam te, et glorificabis me* *.
 3. Filium ejus.
 4. E cælo significat. Sion enim interpretatur locus, ubi est tabernaculum.
 5. Sancti, inquit.
 6. Sanctificet animam, et corpus tuum.
 7. Bonas tuas petitiones.
 8. Propositum tuum in ipsum.
 9. In ejus pro nobis adventu.
 10. Gloriamur.

* Psal. XLIX, 15.

- C 23. Ἐν τῷ κρατεῖν αὐτὰ ἕκαστον ἡμῶν, ἀνταπόδοσιν ἔχει ζωὴν ἀτελεύτητην.
 24. Τοὺς ἐν τῇ καρδίᾳ λογισμοὺς.
 25. Τῶν αὐτῶν λογισμῶν λέγει.
 26. Τῶν εισβολῶν τοῦ ἐχθροῦ ῥῦσαι με.
 27. Οἱ λογισμοί, λέγει.
 28. Καὶ κουφισθῆσομαι τῆς δυναστείας τοῦ διαβόλου.
 29. Ἡ εὐχή μου, λέγει.
 30. Καὶ ἡ ἐπιθυμία τῆς καρδίας μου ἐν τῷ νόμῳ σου ἡμέρας καὶ νυκτός.
 31. Κύριε, ὃ ἀντιστάμενος καὶ λυτρούμενός με ἀπὸ τοῦ διαβόλου, καὶ τῶν ὑπουργῶν αὐτοῦ.

- 1, 2. Αὐτὸς γὰρ εἶπεν · *Ἐπικάλεισαι με ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σου, καὶ ἐξελοῦμαι σε, καὶ δοξάσεις με.*
 3. Τὸν Υἱὸν αὐτοῦ.
 4. Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγει. Σιών γὰρ ἐρμηνεύεται τόπος, ὅπως [ᾧ] τῆς σκηνῆς.
 5. Ἁγίας, λέγει.
 6. Ἀγιάσει [ἀγιάσαι] σου τὴν ψυχὴν, καὶ τὸ σῶμα.
 7. Τὰ αἰτήματά σου τὰ ἀγαθὰ.
 8. Τὴν πρόθεσίν σου τὴν εἰς αὐτόν.
 9. Ἐν τῇ παρουσίᾳ τῇ ὑπὲρ ἡμῶν.
 10. Καυησόμεθα.

11. Πληρώσαι Κύριος πάντα τὰ αἰτήματά σου.
 12. Νῦν ἔγνω, ὅτι ἔσωσε Κύριος τὸν Χριστὸν αὐτοῦ.
 13. Ἐπακούσεται αὐτοῦ ἐξ οὐρανοῦ ἁγίου αὐτοῦ.
 14. Ἐν δυναστείαις ἡ σωτηρία τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ.
 15. Οὗτοι ἐν ἄρμασι, καὶ οὗτοι ἐν ἵπποις.
 16. Ἡμεῖς δὲ ἐν ὀνόματι Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν ἐπι-
 καλεσόμεθα.
 17. Αὐτοὶ συνεποδίσθησαν, καὶ ἔπεσον.
 18. Ἡμεῖς δὲ ἀνέστημεν, καὶ ἀνωρθώθημεν.
 19. Κύριε, σῶσον τὸν βασιλέα.
 20. Καὶ ἐπάκουσον ἡμῶν, ἐν ἧ ἂν ἡμέρα ἐπι-
 λεσώμεθά σε.

Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. Κ'.

1. Κύριε, ἐν τῇ δυνάμει σου εὐφρανθήσεται ὁ βα-
 σιλεύς.
 2. Καὶ ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ σου ἀγαλλιάσεται σφόδρα.
 3. Τὴν ἐπιθυμίαν τῆς καρδίας αὐτοῦ ἔδωκας αὐτῷ.
 4. Καὶ τὴν θέλησιν τῶν χειλέων αὐτοῦ οὐκ ἐστέ-
 ρησας αὐτόν.
 5. Ὅτι προέφθασας αὐτὸν ἐν εὐλογίαις χρηστό-
 τητος.
 6. Ἐθήκας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ στέφανον ἐκ
 λίθου τιμίου.
 7. Ζωὴν ἠτήσατό σε, καὶ ἔδωκας αὐτῷ
 8. Μακρότητα ἡμερῶν εἰς αἰῶνα, καὶ εἰς αἰῶνα
 αἰῶνος.
 9. Μεγὰλὴ ἡ δόξα αὐτοῦ ἐν τῷ σωτηρίῳ σου.

- A 11. Implicat Dominus omnes petitiones tuas.
 12. Nunc cognovi, quoniam saluum fecit Dominus
 Christum suum :
 13. Exaudiet illum de caelo sancto suo :
 14. In potestatibus salus dexteræ ejus.
 15. Hi in curribus, et hi in equis :
 16. Nos autem in nomine Domini Dei nostri in-
 vocabimus.
 17. Ipsi obligati sunt, et ceciderunt :
 18. Nos autem surreximus, et erecti sumus.
 19. Domine, saluum fac regem :
 20. Et exaudi nos in die, qua invocaverimus te.

In finem, psalmus David. PSAL. XX.

- B 1. Domine, in virtute tua lætabitur rex :
 2. Et super salutare tuum exultabit vehementer.
 3. Desiderium cordis ejus tribuisti ei :
 4. Et voluntate labiorum ejus non fraudasti eum.
 5. Quoniam prævenisti eum in benedictionibus
 dulcedinis :
 6. Posuisti in capite ejus coronam de lapide
 pretioso.
 7. Vitam petiit a te, et tribuisti ei
 8. Longitudinem dierum in sæculum, et in sæ-
 culum sæculi :
 9. Magna est gloria ejus in salutari tuo :

ATHANASII INTERPRETATIO.

11. Τὰ ἀρεστά αὐτῷ, καὶ σοὶ συμφέροντα.
 12. Τὸν λαὸν αὐτοῦ λέγει.
 13. Γνωστὴ ἔσται ἡ φωνὴ ἑαυτοῦ παρὰ τῷ Θεῷ.
 14. Τῶν ἁγίων, λέγει.
 15, 16. Ἡμεῖς δὲ [ἐν] τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ ἐπικαλε-
 σόμεθα.
 17. Οἱ δαίμονες.
 18. Ἰησοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν διεγείραντος ἡμᾶς, καὶ
 λασαμένου.
 19. Τὸν λαὸν λέγει.
 20. Ἐν οἰκδηποτοῦν καιρῷ δεηθῶμέν σου.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει· *Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ.* Τουτέστιν, εἰς τὸ τέλος τῶν αἰώνων ὁ ψαλμὸς εἴρηται τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, καὶ τῷ λαῷ τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ. *Δαβὶδ* γὰρ [εἰς] ἀμφοτέρα ἐρμηνεύεται, καὶ εἰς τὸν τοῦ Θεοῦ Υἱὸν τὸν ἀγαπητόν, καὶ εἰς τὸν λαὸν τὸν ἅγιον τὸν πεποθημέρον ὑπὸ Κυρίου.

Titulus præpositus continet : *In finem, psalmus David.* Hoc est, quod in fine sæculorum psalmus dictus est Dei Filio, et populo sancto ejus. *David* enim de utroque interpretatur, et de Filio Dei dilecto, et de populo sancto desiderato a Domino.

1. Ὁ λαὸς ὁ πιστός.
 2. Τῷ σταυρῷ σου.
 3. Τὰ αἰτήματα αὐτοῦ τὰ ἀγαθὰ.
 4. Δεδώρησαι γὰρ αὐτῷ προθύμως μελετᾶν ἐν τῷ νόμῳ σου, καὶ ἀναγγέλλειν τὴν ἀνεσίαν σου.
 5. Ὅτι ἠυτέρεπας αὐτῷ εὐλογίας ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.
 6. Τὸν Κύριον λέγει· παντὸς γὰρ πιστοῦ κεφαλὴ ὁ Υἱὸς ἔστιν.
 7, 8. Τὴν αἰώνιον ζωὴν λέγει.
 9. Μεγά τὸ καύχημα αὐτοῦ ἐν τῷ σταυρῷ σου.

- C 11. Quæ ipsi sunt placita, et tibi utilia.
 12. Populum ejus significat.
 13. Ipsius vox nota erit apud Deum.
 14. Sanctorum, inquit.
 15, 16. Nos autem in nomine Jesu invocabi-
 mus.
 17. Dæmones.
 18. Jesu Deo nostro suscitante nos, et sanante.
 19. Populum significat.
 20. Quocumque tempore te deprecemur.

- D 1. Populus fidelis.
 2. Super crucem tuam.
 3. Petitiones ejus bonas.
 4. Nam ei donasti prompte meditari in lege tua, et annuntiare laudem tuam.
 5. Quoniam præparasti ipsi benedictiones in regno tuo.
 6. Dominum significat : cunctorum enim fide-
 lium caput est Filius.
 7, 8. Vitam æternam dicit.
 9. Magna est gloriatio ejus in cruce tua.

10. Gloriam, et magnum decorem impones super A eum.

11. Quoniam dabis eum in benedictionem in sæculum sæculi :

12. Lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo.

13. Quoniam rex sperat in Domino :

14. Et in misericordia Altissimi non commovebitur.

15. Inveniat manus tua omnibus inimicis tuis :

16. Dexteram tuam inveniat omnes qui te oderunt.

17. Pones eos, ut clibanum ignis in tempore vultus tui.

18. Dominus in ira sua conturbabit eos, et devorabit eos ignis.

19. Fructum eorum de terra perdes ;

20. Et semen eorum a filiis hominum.

21. Quoniam declinaverunt in te mala :

22. Cogitaverunt consilia, quæ non potuerunt stabilire :

23. Quoniam pones eos dorsum :

24. In reliquiis tuis præparabis vultum eorum.

25. Exaltare, Domine, in virtute tua.

26. Cantabimus et psallemus virtutes tuas.

10. Δόξαν καὶ μεγαλοπρέπειαν ἐπιθήσεις ἐπ' αὐτόν.

11. Ὅτι δώσεις αὐτῷ εὐλογίαν εἰς αἰῶνα αἰῶνος·

12. Εὐφρανεῖς αὐτὸν ἐν χαρᾷ μετὰ τοῦ προσώπου σου·

13. Ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐλπίζει ἐπὶ Κύριον·

14. Καὶ ἐν τῷ ἐλέει τοῦ Ὑψίστου οὐ μὴ σαλευθῆ.

15. Εὐρεθεῖ ἡ χεὶρ σου πᾶσι τοῖς ἐχθροῖς σου·

16. Ἡ δεξιὰ σου εὗροι πάντας τοὺς μισοῦντάς σε.

17. Ὅτι θήσεις αὐτοὺς ὡς κλίβανον πυρὸς εἰς καιρὸν τοῦ προσώπου σου.

18. Κύριος ἐν ὀργῇ αὐτοῦ συνταράξει αὐτούς, καὶ καταφάγεται αὐτοὺς πῦρ.

19. Τὸν καρπὸν αὐτῶν ἀπὸ τῆς γῆς ἀπολεῖς.

B 20. Καὶ τὸ σπέρμα αὐτῶν ἀπὸ υἰῶν ἀνθρώπων.

21. Ὅτι ἐκλιναν εἰς σέ κακά·

22. Διελόγισαντο βουλάς, αἷς [*in marg. cod. Δ*] οὐ μὴ δύνωνται στήναι [στήσαι].

23. Ὅτι θήσεις αὐτοὺς νῶτον

24. Ἐν τοῖς περιλοίποις σου ἐτοιμάσεις τὸ πρόσωπον αὐτῶν.

25. Ὑψώθητι, Κύριε, ἐν τῇ δυνάμει σου.

26. Ἄσομεν καὶ ψαλοῦμεν τὰς δυναστείας σου.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

10. In regno tuo.

11. Dicens ad eum : *Veni, benedictus Patris mei* ²⁵.

12. Videns faciem tuam in regno tuo lætabitur.

13. Populus fidelis.

14. Cum Deus ipse venerit, confirmabitur.

15. Filius tuus confringet inimicos tuos.

16. Ipse unigenitus Filius tuus, qui sedit a dextris tuis, per quem fecisti omnia, veluti per dexteram concludet eos omnes in supplicium æternum.

17. Quia in sæculorum consummatione dabis eos in ignem æternum.

18. Alios quidem in fletum, et stridorem dentium tradet : alios autem in ignem inexstinguibilem.

19. In æternum doctrinam eorum disperdes.

20. Adinventiones eorum iniquas.

21. Alii quidem insurgentes in te in adventu tuo ; alii autem resistentes veritati tuæ.

22. Pugnare contra te voluerunt.

23, 24. Quoniam pones eos in supplicium cum iis, qui perierunt.

25. Glorificare Domine in potentia fortitudinis tuæ tempore iudicii.

26. In præpositis psalmis laudantes narrabimus iudicia tremendi tui tribunalis.

10. Ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

C 11. Λέγων πρὸς αὐτόν· *Δεῦρο, ὁ εὐλογημένος τοῦ Πατρὸς μου*.

12. Θεωρῶν τὸ πρόσωπόν σου ἐν τῇ βασιλείᾳ σου εὐφρανθήσεται.

13. Ὁ πιστὸς λαός.

14. Ἐν τῷ τὸν Θεὸν ἐλθεῖν αὐτὸν, ἐστηριγμένος ἔσται.

15. Ὁ Υἱός σου συντρίψει τοὺς ἐχθρούς σου.

16. Ὁ αὐτὸς μονογενὴς Υἱός σου ὁ ἐκ δεξιῶν σου καθήμενος, δι' οὗ ἐποίησας τὰ πάντα, ὡς διὰ δεξιᾶς συγκλείσει πάντας αὐτοὺς εἰς αἰωνίαν κόλασιν.

17. Ὅτι ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος δώσεις αὐτὸς [αὐτούς] εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον.

18. Τοὺς μὲν γὰρ εἰς τὸν κλαυθμὸν καὶ βρυγμὸν τῶν ὀδόντων παραδῶ, τοὺς δὲ ἀσέσωτον πυρί.

19. Τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν ἀφανιεῖς εἰς τὸν αἰῶνα.

D 20. Τὰ ἐπιτηδεύματα αὐτῶν τὰ ὄνομα (1).

21. Οἱ μὲν ἐπανίστανται [ἐπανιστάντες] (2) σοὶ ἐν τῇ παρουσίᾳ σου· οἱ δὲ ἀνθίστάμενοι ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου.

22. Ἀντάραι ἠθέλησαν κατὰ σοῦ.

23, 24. Ὅτι θήσεις αὐτοὺς εἰς τιμωρίαν μετὰ τῶν ἀπολλυμένων.

25. Δοξάσθητι, Κύριε, ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος σου ἐν τῷ καιρῷ τῆς κρίσεως.

26. Ἀνυμνοῦντες ἐν τοῖς προκειμένοις ψαλμοῖς διηγησόμεθα τὰ κριτήρια τοῦ φοβεροῦ σου βήματος.

²⁵ Matth. xxv, 34.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἄνομα·

(2) Ἐπαναστάντες

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῆς ἀντιλήψεως τῆς ἐωθινῆς, **A** *In finem, pro susceptione matutina, psalmus David.*
ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. ΚΑ'. *PSAL. XXI.*

1. Ὁ Θεός, ὁ Θεός μου, πρόσχες μοι· ἵνα τί ἐγκατέλιπές με;

2. Μακρὰν ἀπὸ τῆς σωτηρίας μου οἱ λόγοι τῶν παραπτωμάτων μου.

3. Ὁ Θεός μου, κεκραξομαι ἡμέρας, καὶ οὐκ εἰσακούσῃ,

4. Καὶ νυκτὸς, καὶ οὐκ εἰς ἄνοιαν ἐμοί.

5. Σὺ δὲ ἐν ἀγίῳ κατοικεῖς, ὁ ἔπαινος τοῦ Ἰσραὴλ.

6. Ἐπὶ σοὶ ἠλπισαν οἱ πατέρες ἡμῶν,

7. Ἥλπισαν, καὶ ἐρρύσω αὐτούς.

8. Πρὸς σὲ ἐκέκραξαν, καὶ ἐσώθησαν,

9. Ἐπὶ σοὶ ἠλπισαν, καὶ οὐ κατησχύνθησαν.

10. Ἐγὼ δὲ εἰμι· σκώληξ, καὶ οὐκ ἄνθρωπος,

11. Ὄνειδος ἀνθρώπων, καὶ ἐξουθένημα [*in marg. B cod. ἐξουθένωμα*] λαοῦ.

12. Πάντες οἱ θεωροῦντές με ἐξεμυκτήρισάν με·

13. Ἐλάλησαν ἐν χεῖλεσιν, ἐκίνησαν κεφαλὴν.

14. Ἥλπισεν ἐπὶ Κύριον, ρυσάσθω αὐτόν·

15. Σωσάτω αὐτόν, ὅτι θέλει αὐτόν.

16. Ὅτι σὺ εἶ ὁ ἐκσπάσας με ἐκ γαστρὸς·

1. Deus, Deus meus, respice in me, quare me dereliquisti?

2. Longe a salute mea verba delictorum meorum.

3. Deus meus, clamabo per diem, et non exaudies,

4. Et nocte, et non ad insipientiam mihi.

5. Tu autem in sancto habitas, laus Israel.

6. In te speraverunt patres nostri,

7. Speraverunt, et liberasti eos:

8. Ad te clamaverunt, et salvi facti sunt,

9. In te speraverunt, et non sunt confusi.

10. Ego autem sum vermis, et non homo;

11. Opprobrium hominum, et abjectio plebis.

12. Omnes videntes me, deriserunt me:

13. Locuti sunt labiis, et moverunt caput.

14. Speravit in Domino, eripiat eum:

15. Salvum faciat eum, quoniam vult eum.

16. Quoniam tu es, qui extraxisti me de ventre:

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· *Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῆς ἀντιλήψεως τῆς ἐωθινῆς, ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ.* Τοῦτο οὖν λέγει, ὅτι ψαλμὸς εἰρηται ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ περὶ τῆς ἀντιλήψεως τῆς γενομένης ἡμῖν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ, ἥνικα ἀνέτειλεν ἡμῖν φῶς διὰ τοῦ ἐκυτοῦ πάθους τοῖς καθημένοις ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου.

Titulus praepositus continet: *In finem, pro susceptione matutina, psalmus David.* Hoc autem significat, quod psalmus dictus est a Davide de susceptione, quae facta est nobis a Deo nostro Jesu, cum nobis sedentibus in tenebris et umbra mortis, per ipsius passionem lux orta est⁹⁹.

1. Ἐκ προσώπου τοῦ λαοῦ λέγει.

2. Διὰ τὰ παραπτώματά μου ἐμακρύνθη ἡ σωτηρία μου.

3. Ἐν τῇ ἀρχῇ τῶν προφητῶν.

4. Ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων βοήσομαι, καὶ οὐκ εἰς μάτην μοι γενήσεται.

5. Ἐν τῷ Πατρὶ κατοικεῖς, ὁ ἔπαινος (2) τῶν ἁγίων.

6-9. Νῶε, Ἄβρ, Ἰακώβ, Μωϋσῆς, Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ, καὶ οἱ Κριταί.

10, 11. (3) Ἐκ τοῦ προσώπου τοῦ Κυρίου λέγει τὸ ἐπὶ γῆς ὀφθῆναι (4) ἀναστρεφόμενον, καὶ ἐπὶ ξύλου (5) τοῦ σταυροῦ αὐτόν τεθνάναι ἐμπαγένητα τῷ (6) ξύλῳ ὑπὸ τῶν ἡλῶν, καὶ γενόμενον (7) δέλεαρ τῷ διαβόλῳ.

12, 13. (8) Ὅντος γὰρ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, οἱ παραπορευόμενοι ἐδρασφῆμον αὐτόν λέγοντες· *Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, κατὰβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ,* κινῶντες τὰς κεφαλὰς ἔλεγον ταῦτα.

14, 15. Ἐλεγον οἱ ἀρχιερεῖς· *Πέποιθεν ἐπὶ τῶν Θεῶν· ρυσάσθω αὐτόν* (9).

16. Ὁ ἐσταυρωμένος λέγει τῷ Πατρὶ· *Ἐκ γαστρὸς πρὸ Ἐωσφόρου ἐγέννησάς με* (10).

⁹⁹ Isa. ix, 2. ¹⁰⁰ Matth. xxvii, 40. ¹⁰¹ *ibid.* 43. ¹⁰² Psal. cix, 3.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἐπιγραφή ἡ διὰ τῆς κινναβάρους περιέχει.

(2) Ὁ ἐπᾶνω των ἁγίων.

(3) N. 10, 11, in cod. n. 10 tantum

(4) Αὐτὸν ὀφθῆναι.

(5) Τοῦ ξύλου.

(6) Οὖν τῷ.

(7) Καὶ γενόμενον, etc., desunt in cod.

(8) N. 12, 13, in cod. n. 11-15.

(9) Αὐτῶν, εἰ θέλει αὐτόν.

(10) Γεγέννησάς με.

17. *Spes mea ab uberibus matris meæ :*
 18. *In te projectus sum ex utero :*
 19. *De ventre matris meæ, Deus meus es tu :*
 20. *Ne discesseris a me, quoniam tribulatio proxima est,*
 21. *Quoniam non est, qui adjuvet me.*
 22. *Circumdederunt me vituli multi,*
 23. *Tauri pingues obsederunt me :*
 24. *Aperuerunt super me os suum,*
 25. *Sicut leo rapiens, et rugiens.*
 26. *Sicut aqua effusus sum,*
 27. *Et dispersa sunt omnia ossa mea.*
 28. *Factum est cor meum tanquam cera lique- scens in medio ventris mei.*
 29. *Aruit tanquam testa virtus mea :*
 30. *Et lingua mea adhæsit faucibus meis :*
 31. *Et in pulverem mortis deduxisti me.*
 32. *Quoniam circumdederunt me canes multi :*
 33. *Concilium malignantium obsedit me.*

- A 17. Ἡ ἐλπίς μου ἀπὸ μαστῶν τῆς μητρὸς μου
 18. Ἐπὶ σὲ ἐπεβρίφην ἐκ μήτρας
 19. Ἀπὸ γαστρὸς μητρὸς μου Θεὸς μου εἶ σύ
 20. Μὴ ἀποστῆς ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι θλίψις ἐγγύς,
 21. Ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ βοηθῶν μοι.
 22. Περιεκύκλωσάν με μῶχοι πολλοί,
 23. Ταῦροι πίονες περιέσχον με
 24. Ἦνοιζαν ἐπ' ἐμὲ τὸ στόμα αὐτῶν,
 25. Ὡς λέων ἀρπάζων, καὶ ὠρυόμενος.
 26. Ὡσεὶ ὕδωρ ἐξεχύθην,
 27. Καὶ διεσκορπίσθη πάντα τὰ ὀστέα μου.
 28. Ἐγενήθη ἡ καρδία μου ὡσεὶ κηρὸς τηκόμενος ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας μου
 29. Ἐξηράνθη ὡς δοτρακὸν ἡ ἰσχὺς μου,
 B 30. Καὶ ἡ γλῶσσά μου κεκόλληται τῷ λάρυγγί μου
 31. Καὶ εἰς χοῦν θανάτου κατήγαγέ με.
 32. Ὅτι ἐκύκλωσάν με κύνες πολλοί
 33. Συναγωγὴ πονηρευομένων περιέσχον με.

ATHANASII INTERPRETATIO.

17. *Spes mea ab uberibus matris meæ :* Mariæ matris Domini, aut significat facientes voluntatem Patris ejus, qui in cœlis est, hoc est discipulos, hoc modo : Spes tua in me ex doctrina discipulorum meorum est.

μητρὸς μου · Μαρίας τοῦ Κυρίου, ἣ λέγει τοὺς ποιούντας τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ, τοῦ ἐν οὐρανοῖς, τούτέστι τοὺς μαθητάς, οὕτως · Ἡ ἐλπίς σου ἢ εἰς ἐμὲ ἐκ τῆς διδασχῆς τῶν μαθητῶν μου ἐστίν. [Ἡ ἐλπίς μου ἀπὸ μαστῶν τῆς μητρὸς μου ἐστίν.]

18. *Illud autem : In te projectus sum ex utero,* quando Gabriel, cum esset ipse in utero Virginis, de eo dixit, quod Filius Dei est.

19. *Et in ventre cum essem ejus, quam mihi matrem esse voluisti, spectasti me tu solus, Pater : quis sum.*

20. *Ne discesseris a me :* ego enim in te, Pater, et tu in me. Passurus sum, quod apud homines est tribulatio, non apud me.

21. *Ipse enim sibi ipsi auxiliatur, utpote omnipotens, et rerum omnium dominus.*

22-25. *De Judæis loquitur, quando circumdederunt eum, et clamabant : Tolle, tolle, crucifige eum*¹.

26, 27. *Ossa sua Judæorum populum dicit.*

28. *Cor suum rursus populum Judæorum dicit, quia ejus eloquia in cordibus eorum erant.*

29. *Judæos significat.*

30. *Defecit enim ex ore ipsorum fons vitæ, et propterea adhæsit in sitim populus Judæorum.*

31. *Ad Judæos me misisti.*

32, 33. *Judæi enim circumdederunt me.*

¹ Joan. XIX, 15.

17. (1) Ἐπὶ σὲ ἐπεβρίφην ἐκ μητρὸς · Μαρία (2) τοῦ Κυρίου λέγει τοὺς ποιούντας τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ, τοῦ ἐν οὐρανοῖς, τούτέστι τοὺς μαθητάς.

Ἡ ἐλπίς σου (3) ἢ εἰς ἐμὲ ἐκ τῆς διδασχῆς τῶν μαθητῶν μου ἐστίν. [Ἡ ἐλπίς μου ἀπὸ μαστῶν τῆς μητρὸς μου ἐστίν.]

18. Τὸ δὲ, Ἐπὶ σὲ ἐπεβρίφην (4) ἐκ μήτρας, ὅταν ὁ Γαβριὴλ, ὄντος αὐτοῦ ἐν μήτρᾳ τῆς Παρθένου ἔλεγε περὶ αὐτοῦ, ὅτι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐστίν.

19. Καὶ ἐν τῇ γαστρὶ με ὄντα, ἧς ἠβουλήθη [ἠβουλήθη] μητρὸς μου, θεθεασαί με σὺ μόνος, Πάτερ · τὸ τίς εἰμι.

20. Οὐκ ἀποστῆς (5) ἀπ' ἐμοῦ · ἐγὼ γὰρ ἐν σοί, Πάτερ, καὶ σὺ ἐν ἐμοί. Πάσχειν μέλλω, ὃ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ἐστὶ θλίψις, οὐ γὰρ [παρ'] (6) ἐμοί.

21. Αὐτὸς γὰρ ἑαυτῷ βοηθῶν (7), ὡς παντοδύναμος καὶ ἐξουσιαστικός.

22-25. Περὶ τῶν Ἰουδαίων λέγει, ὅτι ἐκύκλωσαν αὐτὸν, καὶ ἐκραζόν · Ἄρον, ἄρον, σταύρωσον αὐτόν.

26, 27. Ὅστέα ἑαυτοῦ τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων λέγει.

28. Καρδίαν ἑαυτοῦ τὸν λαὸν πάλιν τῶν Ἰουδαίων λέγει, διὰ τὰ λόγια αὐτοῦ ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν εἶναι.

29. Τοὺς Ἰουδαίους (8) λέγει.

30. Ἐξέλιπε γὰρ ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς, καὶ διὰ τοῦτο ἐκόλληθη εἰς δίψαν ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων.

31. Πρὸς τοὺς Ἰουδαίους με ἀπέστειλας.
 32, 33. Οἱ γὰρ Ἰουδαῖοι ἐκύκλωσάν με.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 17, in cod. n. 17, 18,

(2) Μητέρα.

(3) Οὐν.

(4) Ἐστίν. Τὸ δὲ · Ἐπὶ σὲ ἐπιβρίφην, etc.

(5) Οὐκ ἂν ἀπέστης.

(6) Γὰρ ἐν ἐμῇ.

(7) Βοηθῶ.

(8) Τοὺς αὐτοὺς Ἰουδ.

34. Ὄρουσαν χεῖράς μου καὶ πόδας μου·
 35. Ἐξηρίθμησαν πάντα τὰ ὀστέα μου.
 36. Αὐτοὶ δὲ κατενόησαν, καὶ ἐπειδὴν με.
 37. Διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς·
 38. Καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμὸν μου ἔβαλον κλήρον.
 39. Σὺ δὲ, Κύριε, μὴ μακρύνῃς τὴν βοήθειάν σου ἀπ' ἐμοῦ.
 40. Εἰς τὴν ἀντιληψίν μου πρόσχες.
 41. Ῥῦσαι ἀπὸ βομφαλας τὴν ψυχὴν μου,
 42. Καὶ ἐκ χειρὸς κυνὸς τὴν μονογενῆ μου.
 43. Σῶσόν με ἐκ στόματος λέοντος,
 44. Καὶ ἀπὸ κεράτων μονοκερῶτων τὴν ταπεινωσίν μου.
 45. Διηγῆσομαι τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου·
 46. Ἐν μέσῳ ἐκκλησίας ὁμνήσω σε.
 47. Οἱ φοβοῦμενοι τὸν Κύριον, αἰνέσατε αὐτόν.

- A 34. Foderunt manus meas, et pedes meos :
 35. Dinumeraverunt omnia ossa mea.
 36. Ipsi vero consideraverunt, et inspexerunt me.
 37. Diviserunt sibi vestimenta mea :
 38. Et super vestem meam miserunt sortem.
 39. Tu autem, Domine, ne elongaveris auxilium tuum a me :
 40. Ad defensionem meam conspice.
 41. Erue a framea, Deus, animam meam,
 42. Et de manu canis unicum meam.
 43. Salva me ex ore leonis,
 44. Et a cornibus unicornium humilitatem meam.
 45. Narrabo nomen tuum fratribus meis :
 B 46. In medio ecclesiae laudabo te.
 47. Qui timetis Dominum, laudate eum.

ATHANASII INTERPRETATIO.

34. Τοὺς ἤλους τοὺς ὑπὸ (1) τῶν ποδῶν καὶ τῶν χειρῶν αὐτοῦ λέγει.

35. Τῷ κατὰ πάντων τῶν μελῶν προσαγαγεῖν (2) αὐτοὺς τιμωρίας αὐτῷ· ἐφραγγέλωσαν γὰρ αὐτόν, καὶ ἐβράβησαν, καὶ ἐκολάφισαν, καὶ εἶθ' οὕτως ἐσταύρωσαν.

36. Ὅτε ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὁρῶντες αὐτὸν ἔλεγον· Οὐά! (3) ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι.

37, 38. Οἱ σταυρώσαντες αὐτὸν στρατιῶται.

39, 40. Πρῶτον μὲν ὁ προφήτης λέγει πρὸς αὐτόν, ὅτι Σὺ, Κύριε, ταῦτα (4) ὑπομένων ὕψ' [ὑπὲρ] C ἡμῶν, μιμούμενος ἡμᾶς, [μὴ] μακρύνῃς τὴν βοήθειάν σου ἀπ' ἐμοῦ, τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, ἀλλ' εἰς ἀντιληψίν ἡμῶν εὐδοκίμησον (5). Ἔστι δὲ καὶ ἐκ προσώπου αὐτοῦ τοῦ Κυρίου λέγεσθαι ταῦτα, ὑποτύπωσιν ἡμῖν διδοῦς τὸ τοιοῦτοις λόγοις κεχρησθαι ἐν καιρῷ μαρτυρίου.

41, 43. Αὐτὸς προσεύχεται νῦν, Θεὸς ὢν, ῥυσθῆναι ἀπὸ τοῦ διαβόλου, ἵνα σὺ, ἄνθρωπος ὢν, μὴ ἀμελήσῃς (6).

44. Τὸ κέρασ τοῦ μονοκερωτοῦ ὑψηλὸν ἐστι, καὶ ἀναιρετικόν· περὶ οὗν τῆς καρδίας τῶν Ἰουδαίων τῆς δολίας καὶ ὑψηλῆς λέγει.

45. (7) Τῷ λαῷ, λέγει, διηγῆσομαι τὸ ὄνομά σου· ὡς εἴρηκεν ἐν Εὐαγγελίῳ· Ἐφανέρωσα τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀνθρώποις.

46. (8) Περὶ τῶν ἁγίων λέγει.

47. (9) Τοὺς πιστοὺς λέγει.

34. Claves in pedibus, et manibus ejus significat.

35. Per omnia ipsius membra admovendo ei cruciatus. Ipsum enim flagellaverunt, et alapis percusserunt, et colaphizarunt, atque ita deinde crucifixerunt

36. Quando in cruce eum videntes dixerunt : *Vah ! alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere* ⁴⁴.

37, 38. Milites, qui eum crucifixerunt.

39, 40. Primum quidem propheta ad eum dicit : *Tu, Domine, hæc patiens pro nobis, imitans nos, ne elongaveris auxilium tuum a me, hoc est populo Judaico, sed complacet tibi in auxilium nostrum venire.* Possunt etiam hæc dici ex persona ipsius Domini, qui exemplum nobis præbuit his sermonibus utendi tempore martyrii.

41-43. Ipse nunc orat, cum Deus sit, ut liberetur a diabolo : ne tu cum sis homo, negligenter agas.

44. Cornu unicornis elevatum est, et mortiferum : de corde igitur Judæorum doloso et superbo loquitur.

45. *Populo*, inquit, *narrabo nomen tuum ; quemadmodum dixit in Evangelio : Manifestavi nomen tuum hominibus* ⁴⁵.

46. De sanctis loquitur.

47. Fideles significat.

⁴⁴ Math. xxvii, 42. ⁴⁵ Joan. xvii, 6.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἐπί.
 (2) Αὐτοῦ προσάγειν αὐτ.
 (3) Οὐχί.
 (4) Ὅ ταῦτα.
 (5) Εὐδόκησον.

(6) Ἀμελεῖς.
 (7) In cod. n. 45, 46.
 (8) In cod. n. 47.
 (9) In cod. n. 48.

48. Universum semen Jacob, glorificate eum.
 49. Timeat eum omne semen Israel :
 50. Quoniam non sprexit, neque offensus est deprecatione pauperis,
 51. Nec avertit faciem suam a me :
 52. Et cum clamarem ad eum, exaudivit me.

53. Apud te laus mea :
 54. In ecclesia magna confitebor tibi :
 55. Vota mea reddam in conspectu timentium [in conspectu Domini omnium timentium] eum.
 56. Edent pauperes, et saturabuntur :
 57. Et laudabunt Dominum, qui requirunt eum :
 58. Vivent corda eorum in sæculum sæculi.
 59. Remiscentur, et convertentur ad Dominum universi fines terræ :

60. Et adorabant in conspectu ejus universæ familiæ gentium.
 61. (a) Quoniam Domini est regnum,
 62. Et ipse dominatur gentium.
 63. Manducaverunt, et adoraverunt omnes pingues terræ :

(a) Vers. 61, 62 aesunt in cod. Barberin.

ATHANASII INTERPRETATIO.

48, 49. Personam, quæ supra orat, timeat utique omne genus eorum, qui corde mundi sunt. Israel enim interpretatur mens videns Deum.

50, 51. Quoniam non despexit hominum genus, nec permisit eos perire, abominatus ob eorum peccata, neque in finem oblitus est figmenti sui.

52. Et dum eum invocarem, ut ipse in auxilium meum veniret, exaudivit me; et non solum venit, sed etiam passus est pro me.

53. Hoc est, quod in Evangelio dixit Dominus : *Est Pater meus, qui glorificat me*⁴⁴.

54. Hoc adimplens in Evangelio dixit : *Confitebor tibi, Pater Domine cæli et terræ*⁴⁵.

55. Quæ promisi per prophetas, impleo.

56. Justificationes Domini, et implebuntur Spiritu sancto.

57. Hymnos speciosos de eo cantabunt oblectati ejus pulchritudine.

58. Letale peccatum in ipsis non admittent.]

59. Recordabuntur ejus, qui ipsos fecit.

60. Tribus terræ.

61, 62. Ipse enim est rex regum, et Dominus dominantium, et solus Dominus totius humani generis, utpote qui solus proprio sanguine eos redemit.

63. Participaverunt gratiam Dei animo poenentes.

⁴⁴ Joan. viii, 54. ⁴⁵ Matth. x, 25.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Οὐ κατεφρόνησε.

48. Ἄπαν τὸ σπέρμα Ἰακώβ, δοξάσατε αὐτόν.
 49. Φοβηθήτω δὴ ἀπ' αὐτοῦ ἅπαν τὸ σπέρμα Ἰσραὴλ.
 50. Ὅτι οὐκ ἐξουδένωσεν, οὐδὲ προσώχθησε τῆ δεξιῇ τοῦ πτωχοῦ,
 51. Οὐδὲ ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀπ' ἐμοῦ.
 52. Καὶ ἐν τῷ κεκραγέμαι με πρὸς αὐτὸν εἰσ-
 ήκουσέ μου.

53. Παρὰ σοῦ ὁ ἔπαινός μου.
 54. Ἐν ἐκκλησίᾳ μεγάλη ἐξομολογήσομαί σοι.
 55. Τὰς εὐχάς μου ἀποδώσω ἐνώπιον τῶν [ἐν ὧπιον τῷ Κυρίῳ πάντων τῶν] φοβουμένων αὐτόν.
 56. Φάγονται πένητες, καὶ ἐμπλησθήσονται.
 57. Καὶ αἰνέσουσι Κύριον οἱ ἐκζητοῦντες αὐτόν.
 58. Ζήσονται αἱ καρδίαι αὐτῶν εἰς αἰῶνα αἰῶνος.
 59. Μνησθήσονται, καὶ ἐπιστραφήσονται πρὸς

B Κύριον πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς.
 60. Καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιον αὐτοῦ πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῶν ἐθνῶν.
 61. Ὅτι τοῦ Κυρίου ἡ βασιλεία,
 62. Καὶ αὐτὸς δεσπόζει τῶν ἐθνῶν.
 63. Ἐφαγον, καὶ προσεκύνησαν πάντες οἱ πίνους τῆς γῆς.

48, 49. Ἀπὸ προσώπου τοῦ ἀνωτέρω προσευχομένου φοβηθήτω δὴ ἅπαν τὸ γένος τῶν καθαρῶν τῆ καρδίᾳ. Ἰσραὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται τοῦς ὄρων τὸν Θεόν.

50, 51. Ὅτι οὐκ ἀπεφρόνησε (1) τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, καὶ οὐκ εἴασεν αὐτοὺς ἀπόλλυσθαι βδελυσσόμενος ἐπὶ ταῖς ἀμαρτίαις αὐτῶν, οὐδὲ εἰς τέλος τοῦ πλάσματος αὐτοῦ ἐπελάθετο.

52. Καὶ ἐν τῷ καλεῖν αὐτόν ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς βοήθειάν μου, εἰσῆκουσέ μου· καὶ οὐ μόνον ἐλήλυθεν, ἀλλὰ καὶ πέπονθεν ὑπὲρ ἐμοῦ.

53. Τοῦτό ἐστιν ὅπερ ἔλεγεν ἐν Εὐαγγελίῳ ὁ Κύριος· Ἔστιν ὁ Πατήρ μου ὁ δοξάζων με

54. Τοῦτο πληρῶν ἐν Εὐαγγελίῳ ἔλεγεν· Ἐξομολογήσομαί σοι, Κύριε Πάτερ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς.

55. Ἄπερ ἐπηγγειλάμην δια τῶν προφητῶν, πληρῶσω.

56. Τὰ δικαιώματα τοῦ Κυρίου, καὶ ἐμπλησθήσονται Πνεύματος ἁγίου.

57. Ὑμνος ὠραιότητος εἴπωσιν εἰς αὐτόν οἱ τερπόμενοι τοῦ κάλλους αὐτόν (2).

58. Ἀμαρτίαν θανατηφόρον οὐ δέξονται ἐν αὐτοῖς.

59. Μνησθήσονται τοῦ πεπονηκότος αὐτοῦς.

60. Αἱ φυλαὶ τῆς γῆς.

61, 62. Αὐτὸς γάρ ἐστι βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, καὶ Κύριος τῶν κυριευόντων, καὶ μόνος δεσπότης παντὸς τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, ὡς μόνος αὐτοῦς ἐξαγοράσας τῷ ἰδίῳ αἵματι.

63. Μετέλαβον τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ οἱ δυνατοὶ τῆ

(2) Αὐτοῦ.

63. Ἐνώπιον αὐτοῦ προπεσοῦνται πάντες οἱ κατα- A
βαίνοντες εἰς γῆν.

63. Καὶ ἡ ψυχὴ μου αὐτῷ ζῆ,

66. Καὶ τὸ σπέρμα μου δουλεύσει αὐτῷ.

67. Ἀναγγελήσεται τῷ Κυρίῳ γενεὰ ἡ ἐρχομένη·

68. Καὶ ἀναγγελοῦσι τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ

69. Δαψ τῷ τεχθησομένῳ, ὃν ἐποίησεν ὁ Κύριος.

Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. ΚΒ'.

1. Κύριος ποιμαίνει με, καὶ οὐδὲν με ὑπερῆσει·

2. Εἰς τόπον γλῶσς ἐκεῖ με κατεσκήνωσεν·

3. Ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως ἐξέθρεψέ με.

4. Τὴν ψυχὴν μου ἐπέστρεψεν·

5. Ὄδηγησέ με ἐπὶ τρίβους δικαιοσύνης,

6. Ἐνεκεν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ.

7. Ἐὰν γὰρ καὶ πορευθῶ ἐν μέσῳ σκιᾶς θανάτου,

8. Οὐ φοβηθήσομαι κακὰ, ὅτι σὺ μετ' ἐμοῦ εἶ. B

9. Ἡ ράβδος σου καὶ ἡ βακτηρία σου, αὐτὰ με
παρηκάλεσαν

10. Ἡτοίμασας ἐνώπιόν μου τράπεζαν ἐξεναντία,
τῶν θλιδόντων με·

11. Ἐλίπανας ἐν ἐλαίῳ τὴν κεφαλὴν μου

64. In conspectu ejus cadent omnes, cui descen-
dunt in terram.

65. Et anima mea illi vivit,

66. Et semen meum serviet ipsi.

67. Annuntiabitur Domino generatio ventura :

68. Et annuntiabunt justitiam ejus

69. Populo, qui nascetur, quem fecit Dominus.

Psalms David. PSAL. XXII.

1. Dominus pascit me, et nihil mihi deerit .

2. In loco pascuæ ibi me collocavit :

3. Super aquam refecctionis educavit me.

4. Animam meam convertit :

5. Deduxit me super semitas justitiæ,

6. Propter nomen suum.

7. Nam etsi ambulavero in medio umbræ mortis,

8. Non timebo mala ; quoniam tu mecum es.

9. Virga tuæ, et baculus tuus, ipsa me consolata
sunt.

10. Parasti in conspectu meo mensam adversus
eos, qui tribulant me :

11. Impinguasti in oleo caput meum :

ATHANASHI INTERPRETATIO.

64. Πάντες οἱ τὰ γῆρινα φρονούντες.

65. Αὐτῷ μὲν ἡ ψυχὴ μου (1)· τῷ δὲ κόσμῳ τε-
θανάτωται·

66. Καὶ πᾶσα μου ἐνθύμησις ὑποταγήσεται αὐτῷ.

67. Δεκτή ἐστὶ τῷ Κυρίῳ.

68. Κηρύξουσιν τὰς ἐντολάς αὐτοῦ.

69. Τεχθησομένῳ, λέγει, ἐν τῷ βαπτίσματι.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2)· *Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ, τουτέστι ψαλμὸς τῷ γεγονότι ποιμένι τῶν
προβάτων.* Ἀἴτιον γὰρ, ὅτι ὁ Δαβίδ ποιμὴν ἦν προβάτων. *Ψαλμὸς οὖν τῷ Δαβίδ, λέγω δὲ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, τῷ
καλῷ Ποιμένι· διὸ ἐπάγει πρὸς αὐτὸν λέγων·*

Titulus præpositus continet : *Psalms David, hoc est, psalmus ei, qui fuit pastor ovium.* Siquidem ma-
nifestum est, quod David erat pastor ovium. Psalmus igitur David, Dei, inquam, Filio, qui Pastor bonus
fuit : ideo subdit ad eum dicens :

1. Ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς, τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θετικῶς
ὕπερ ἡμῶν (3).

2. Ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ, ἐνθα οἱ ἅγιοι αὐτοῦ
ἀνθοῦσιν.

3. Ἐν τῇ χάριτι τοῦ Πνεύματος ἁγίου.

4, 5. Ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ διαβόλου ἐπι-
στρέψας τὴν ψυχὴν μου (4) πρὸς ἐαυτὸν ὠδήγησεν (5)
ἐπὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ,

6. Ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ.

7. Εἰς τὸ τιμωρηθῆναι με ὑπὲρ σοῦ.

8. Οὐ πτοήσῃ με πᾶσα τιμωρία, ὅτι σὺ ἐνισχύεις
με ὑπομένειν ταύτας.

9. Ὁ Υἱὸς σου καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἐπ-
έστρεψάν με.

10. Τὴν ἐπουράνιον λέγει τράπεζαν τὸ μυστήριον
τὸ ἀθάνατον.

11. Τὸ ἔλαιον λέγει τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύ-
ματος.

64. Omnes, qui terrena cogitant.

65. Ipsi quidem anima mea, mundo autem mor-
tua est :

66. Et omnis mea cogitatio subdetur ipsi.

67. Accepta erit Domino.

68. Prædicabunt præcepta ejus.

69. Qui nascetur, inquit, in baptismo.

1. Bonus pastor, qui posuit animam suam pro
nobis.

2. In Ecclesia Dei, ubi sancti ejus florent.

3. In gratia Spiritus sancti.

4, 5. E diaboli captivitate animam meam ad se
convertens deduxit in præcepta sua,

6. Pro nomine ejus.

7. Cum ego tormenta pro te sustinero.

8. Nullus me cruciatus terreat, quoniam tu vires
mihi præbes, ut illos perferam.

9. Filius tuus, et Spiritus sanctus tuus conver-
terunt me.

10. Cælestem mensam vocat mysterium immor-
tale.

11. Oleum dicit gratiæ Spiritus sancti.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ ψυχὴ μου ζῆ.

(2) Ἡ διὰ τῆς κινναθάρως περιέχει.

(3) Τίθεισιν ὑπὲρ προβάτων.

(4) N. 4. Ἐκ τῆς... τὴν ψυχὴν μου.

(5) N. 5. Ὄδηγησέ με... αὐτοῦ.

12. Et calix tuus inebrians, quam præclarus est : A
13. Et misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ :
14. Et ut inhabitem in domo Domini in longitudinem dierum.

Prima Sabbati, psalmus David. PSAL. XXIII.

1. Domini est terra, et plenitudo ejus,
2. Orbis terrarum, et universi, qui habitant in eo.
3. Quia ipse super maria fundavit eum :
4. Et super flumina præparavit eum.
5. Quis ascendet in montem Domini ?
6. Aut quis stabit in loco sancto ejus ?
7. Innocens manibus, et mundo corde :
8. Qui non accepit in vano animam suam .
9. Nec juravit in dolo proximo suo :
10. Hic accipiet benedictionem a Domino,
11. Et misericordiam a Deo salutari suo.
12. Hæc est generatio quærentium eum :
13. Quærentium faciem Dei Jacob.
14. Attollite portas, principes, vestras :
15. Et elevamini, portæ æternales :
16. Et introibit rex gloriæ.
17. Quis est iste rex gloriæ ?
18. Dominus fortis, et potens,
19. Dominus potens in prælio.

(a) Οὗτος λήφεται εὐλογίαν παρὰ Θεοῦ Σωτῆρος αὐτοῦ, καὶ ἐλεθθήσεται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τοῦ σώζοντος αὐτόν. *Hic accipiet benedictionem a Deo Salvatore suo, et misericordiam consequetur a Deo, qui salvum facit eum.* In marg. cod. Barberin.

ATHANASII INTERPRETATIO.

12. Immortalem potum divini sanguinis significat. C
13. Indesinenter vihi erit.
14. In superna Jerusalem.
Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2) · Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ τῆς μιᾶς Σαββάτου. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι εἰρηται ὁ ψαλμὸς παρὰ τοῦ Δαβὶδ περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου.
Titulus præpositus continet : *Psalmus David prima Sabbatorum.* Hoc autem significat, quod psalmus dictus est a Davide de resurrectione Domini.
1. In principio enim fecit terram.
2. Omnia autem, quæ in ea sunt, et qui habitant in ea, ipse fecit.
3. Terra enim ex aqua jussu ejus consistit.

4. Ut per eum flumina transirent.
5. In cœlestem civitatem, inquit.
6. Quis dignus æternis mansionibus ?
7. Omnem a se abiciens iniquitatem, et omnia ad Dei voluntatem faciens.
8. Quæ in mundo sunt, non dilexit.
9. Neque pejeravit, neque mentitus est.
- 10, 11. Nunc, et in futuro sæculo.
12. Diligentium Dominum.
13. Desiderantium ipsum videre.
- 14-19. De descensu loquitur, quem fecit in inferiores partes terræ, et spoliavit infernum.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἀδιáλειπτὸν μοι.
- (2) Ἡ διὰ τῆς κιναβάρεως περι.
- (3) Ἰῆν καὶ πάντα.
- (4) Πᾶς ἀξιούμενος.

12. Καὶ τὸ ποτήριόν σου μεθύσκον με, ὡσεὶ κρᾶ-
φιστον·
13. Καὶ τὸ ἔλεός σου καταδιώξει με πάσας τὰς
ἡμέρας τῆς ζωῆς μου·
14. Καὶ τὸ κατοικεῖν με ἐν οἴκῳ Κυρίου εἰς μακρό-
τητα ἡμερῶν.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ τῆς μιᾶς Σαββάτου. ΨΑΛ. ΚΓ'.

1. Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς,
2. Ἡ οἰκουμένη καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ.
3. Αὐτὸς γὰρ ἐπὶ θαλασσῶν ἐθεμελίωσεν αὐτήν,
4. Καὶ ἐπὶ ποταμῶν ἠτοίμασεν αὐτήν.
5. Τίς ἀναθήσεται εἰς τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου ;
6. Ἡ τίς στήσεται ἐν τόπῳ ἁγίῳ αὐτοῦ ;
7. Ἄθῶος χερσὶ, καὶ καθαρὸς τῇ καρδίᾳ,
8. Ὁς οὐκ ἔλαβεν ἐπὶ ματαίῳ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ,
9. Καὶ οὐκ ὤμοσεν ἐπὶ δόλῳ τῷ πλησίον αὐτοῦ·
10. (a) Οὗτος λήφεται εὐλογίαν παρὰ Κυρίου,
11. Καὶ ἐλεημοσύνην παρὰ Θεοῦ σωτῆρος αὐτοῦ.
12. Αὕτη ἡ γενεὰ ζητούντων τὸν Κύριον,
13. Ζητούντων τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ.
14. Ἄρατε πύλας, οἱ ἄρχοντες, ὕμῶν·
15. Καὶ ἐπάθρητε, πύλαι αἰώνιοι·
16. Καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης.
17. Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης ;
18. Κύριος κραταῖς καὶ δυνατὸς,
19. Κύριος δυνατὸς ἐν πολέμῳ.

B

12. Τὴν ἀθάνατον πόσιν τοῦ θείου αἵματος λέγει.
13. Ἀδιáλειπτως μοι (1) ἔσται.
14. Εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2) · Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ τῆς μιᾶς Σαββάτου. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι εἰρηται ὁ ψαλμὸς παρὰ τοῦ Δαβὶδ περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου.

Titulus præpositus continet : *Psalmus David prima Sabbatorum.* Hoc autem significat, quod psalmus dictus est a Davide de resurrectione Domini.

1. In principio enim fecit terram.
2. Omnia autem, quæ in ea sunt, et qui habitant in ea, ipse fecit.
3. Terra enim ex aqua jussu ejus consistit.
4. Ut per eum flumina transirent.
5. In cœlestem civitatem, inquit.
6. Quis dignus æternis mansionibus ?
7. Omnem a se abiciens iniquitatem, et omnia ad Dei voluntatem faciens.
8. Quæ in mundo sunt, non dilexit.
9. Neque pejeravit, neque mentitus est.
- 10, 11. Nunc, et in futuro sæculo.
12. Diligentium Dominum.
13. Desiderantium ipsum videre.
- 14-19. De descensu loquitur, quem fecit in inferiores partes terræ, et spoliavit infernum.

1. Ἐν ἀρχῇ γὰρ ἐποίησε τὴν γῆν (3).
2. Πάντα δὲ τὰ ἐν αὐτῇ αὐτὸς ἐποίησε, καὶ τοὺς ἐνοικοῦντας ἐν αὐτῇ.
3. Ἰῆ γὰρ ἐξ ὕδατος ἐστὶ συνεστῶσα τῇ αὐτοῦ κελύσει.
4. Εἰς τὸ διοδεύειν τοὺς ποταμούς ἐν αὐτῇ.
5. Εἰς τὴν ἐπουράνιον πόλιν, λέγει.
6. Τίς ἄξιος (4) τῶν αἰώνιων μονῶν ;
7. Ὁ πᾶσαν ἀδικίαν ἀπορρίπτων ἀφ' ἑαυτοῦ, καὶ πάντα ποιῶν εἰς τὸ τοῦ Θεοῦ βούλημα.
8. Οὐκ ἠγάπησε τὰ ἐν τῷ κόσμῳ.
9. Οὐκ ἐπιώρρησεν, οὐδὲ ἐψεύσατο.
- 10, 11. Ἐν τῷ νῦν (5) καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.
12. Ἀγαπώντων τὸν Κύριον.
13. Ἐπιθυμούντων αὐτὸν θεάσασθαι.
- 14-19. Περὶ τῆς καταβάσεως λέγει, ἧς ἐποίησατο τὰ (6) κατώτερα μέρη τῆς γῆς, καὶ ἐσκόλευσε τὸν ἕξην.

D

- (5) N. 10. Καὶ ἐν τῷ νῦν, etc. N. 11. Καὶ ἐλεθθήσεται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τοῦ σώζοντος αὐτόν,
- (6) Εἰς τὰ.

20. Ἄρατε πύλας, οἱ ἄρχοντες, ὑμῶν·
 21. Καὶ ἐπάρθητε, πύλαι αἰῶνιοι·
 22. Καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης·
 23. Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης;
 24. Κύριος τῶν δυνάμεων αὐτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς
 τῆς δόξης.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. ΚΔ'.

1. Πρὸς σέ, Κύριε, ἤρα τὴν ψυχὴν μου·
 2. Ὁ Θεός μου, ἐπὶ σοὶ πέποιθα, μὴ καταισχυ-
 θεῖην εἰς τὸν αἰῶνα
 3. Μηδὲ καταγλασάτωσάν με οἱ ἐχθροὶ μου·
 4. Καὶ γὰρ πάντες οἱ ὑπομένοντές σε οὐ μὴ κατ-
 αισχυθῶσιν.
 5. Αἰσχυθήτωσαν πάντες οἱ ἀνομοῦντες διακενῆς.
 6. Τὰς ὁδοὺς σου, Κύριε, γνώρισόν μοι,
 7. Καὶ τὰς τρίβους σου διδάξόν με.
 8. Ὁδήγησόν με ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου [ἐπὶ τὴν ἀλή-
 θειάν σου],
 9. Καὶ διδάξόν με, ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεός ὁ σωτήρ μου·

- A 20. Attollite portas, principes, vestras :
 21. Et elevamini, portæ æternales :
 22. Et introibit rex gloriæ :
 23. Quis est iste rex gloriæ ?
 24. Dominus virtutum ipse est rex gloriæ.

Psalmus David. PSAL. XXIV.

1. Ad te, Domine, levavi animam meam ;
 2. Deus meus, in te confido, non erubescam.
 3. Neque irrideant me inimici mei :
 4. Etenim universi, qui sustinent te, non con-
 fundentur.
 5. Confundantur omnes iniqua agentes super-
 vacue.
 B 6. Vias tuas, Domine, demonstra mihi,
 7. Et semitas tuas edoce me :
 8. Dirige me in veritate tua [in veritatem tuam],
 9. Et doce me. quia tu es Deus salvator meus :

ATHANASII INTERPRETATIO.

20-24. Περὶ τῆς ἐπανόδου (1) αὐτοῦ λέγει, ἥς (2)
 ἐποίησατο εἰς οὐρανοῦς.

20-24. De ipsius reditu loquitur, quem in cœlos
 fecit.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (3) Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. Διπλῶς οὖν ἡ ἐπιγραφή ἴσεται, καὶ εἰς τὴν
 τοῦ Θεοῦ μονογενῆ Υἱὸν, καὶ εἰς τοὺς αὐτῶ ἀνακειμένους· ἡ γὰρ ἐρμηνεία τοῦ ὀνόματος τοῦ Δαβὶδ ποτὲ μὲν
 ἐρμηνεύεται *ἰκανὸς χειρὶ*, ὅπερ οὐχ ἕτερος εἴη τις εἰμὶ [εἰ μὴ] ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱός· ποτὲ δὲ *πεποθημένος*,
 ὅπερ (4) φθάνει εἰς τοὺς αὐτῶ προστρέχοντας. Οὕτως οὖν εἰς ἀμφοτέρους τὸν ψαλμὸν εὐρήσεις εἰρημένον· οἱ
 γὰρ καταφεύγοντες (5) εἰς αὐτὸν, τὸν ψαλμὸν αὐτῶ προσφέρουσι. Ψαλμὸς οὖν τῷ Δαβὶδ, τῷ [τὸ μὲν] ἴνα (6)
 προσφέρηται· τὸ δὲ ἴνα προσφέρῃ· δύο γὰρ ἐρμηνειῶν εἰπαμεν εἶναι τὸ τοῦ Δαβὶδ ὄνομα.

Titulus præpositus continet : *Psalmus David*. Dupliciter autem inscriptio intelligitur, et de Filio Dei
 unigenito, et de illis, qui ei se dedicant. Nomen enim David nunc interpretatur *manipotens*, qui nullus alius
 est, quam Dei Filius; nunc vero *desideratus*, quod convenit in eos, qui ad ipsum accurrunt. Ita igitur
 psalmum de utrisque dictum invenies : qui enim ad ipsum confugiunt, psalmum ipsi dicunt. *Psalmus* igitur
David, partim quidem quatenus illi dicitur, partim quatenus isti dicunt. Duplicem enim diximus no-
 men interpretationem habere.

1. Σοὶ προσήγαγον (7) αὐτήν.
 2. Μηδὲ ἐν τῷ νῦν, μηδὲ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.
 3. Μηδὲ καταπαιζήτωσάν μου.
 4, 5. Γέγραπται γὰρ· Ὅτι διὰ πολλῶν θλι-
 ψεων (8) δεῖ ἡμῖς εἰσελεθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν
 οὐρανῶν· οὐκαὶν ὁ ὑπομείνας εἰς τὸ τέλος, οὗτος
 σωθήσεται.
 6, 7. Νήπιος γὰρ εἰμι, καὶ δέομαι τῆς σῆς διδασκα-
 λίας.
 8, 9. Ὁδήγησόν με (9) τῷ ἁγίῳ σου Πνεύματι.

- C 1. Ad te eam adduxi.
 2. Neque nunc, neque in futuro sæculo.
 3. Ne mihi illudant.
 4, 5. Nam scriptum est : *Quoniam per multas tri-
 bulationes oportet nos intrare in regnum cœlorum* ⁴⁴.
 Itaque permanens in finem hic salvus erit.
 6, 7. Infans enim sum, et opus habeo tua doctrina.
 8 9. Deduc me Spiritu sancto tuo.

⁴⁴ Act. xiv, 21.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic

- (1) Ἀνάδου.
 (2) Ἦν.
 (3) Ἦ διὰ τῆς κινναδάρεως περ.
 (4) Ἄπερ.
 (5) Καταφυγόντες.
 (6) Τῷ μὲν ἴνα... τῷ δέ, etc.

- (7) Προσήγαγα.
 (8) Θλίψεων εἰσελεύσονται εἰς, etc., ὀυπομήνας.
 (9) Ὁδήγησόν με ἐπὶ τὴν πίστιν σου· σὺ γὰρ εἶ
 ἡ τοῦ Πατρὸς χάρις. Καὶ διδάξόν με τῷ ἁγίῳ σου
 Πνεύματι, Ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεός, ὁ Σωτήρ μου.

10. Et te sustinui tota die.
 11. Remiscere miserationum tuarum, Domine,
 12. Et misericordiarum tuarum, quæ a sæculo sunt.
 13. Delicta juventutis meæ, et ignorantias meas
 ne memineris :
 14. Secundum misericordiam tuam memento mei tu,
 15. Propter bonitatem tuam, Domine.
 16. Dulcis et rectus Dominus,
 17. Propter hoc legem dabit delinquentibus in via.
 18. Diriget mansuetos in iudicio,
 19. Docebit mites vias suas.
 20. Universæ viæ Domini misericordia et veritas,
 21. Requirentibus testamentum ejus, et testimo-
 nia ejus.
 22. Propter nomen tuum, Domine,
 23. Et propitiare peccato meo ; multum est enim.
 24. Quis est homo, qui timet Dominum ?
 25. Legem statuet ei in via, quam elegerit.
 26. Anima ejus in bonis demorabitur :
 27. Et semen ejus hæreditabit terram.
 28. Firmamentum est Dominus timentibus eum :

- A 10. Καὶ σε ὑπέμεινα ὅλην τὴν ἡμέραν.
 11. Μνήσθητι τῶν οἰκτιρμῶν σου, Κύριε,
 12. Καὶ τὰ ἐλέη σου, ὅτι ἀπὸ τοῦ αἰῶνος εἰσιν.
 13. Ἀμαρτίας νεότητάς μου, καὶ ἀγνοίας μου μὴ
 μνησθῆς·
 14. Κατὰ τὸ ἔλεός σου μνήσθητί μου σὺ,
 15. Ἐνεκεν τῆς χρηστότητός σου, Κύριε.
 16. Χρηστὸς καὶ εὐθὺς ὁ Κύριος·
 17. Διὰ τοῦτο νομοθετήσει ἀμαρτάνοντας ἐν ὁδοῖ.
 18. Ὁδηγήσει πραεῖς ἐν κρίσει,
 19. Διδάξει πραεῖς ὁδοῦ αὐτοῦ.
 20. Πᾶσαι αἱ ὁδοὶ Κυρίου ἔλεος καὶ ἀλήθεια,
 21. Τοῖς ἐκζητοῦσι τὴν διαθήκην αὐτοῦ, καὶ τὰ
 μαρτύρια αὐτοῦ.
 22. Ἐνεκεν τοῦ ὀνόματος σου, Κύριε,
 23. Καὶ ἰλάσθητι τῇ ἀμαρτίᾳ μου· πολλὴ γὰρ ἐστὶ.
 24. Τίς ἐστὶν ἄνθρωπος ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον ;
 25. Νομοθετήσει αὐτῷ ἐν ὁδοῖ, ἣ ἡρετίσαστο.
 26. Ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν ἀγαθοῖς αὐλοσθήσεται·
 27. Καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ κληρονομήσει γῆν.
 28. Κραταίωμα Κύριος τῶν φοβουμένων αὐτόν·

ATHANASII INTERPRETATIO.

10. Quando sum in luce, exspecto te, et promissionem tuam.
 11, 12. Recordare, Domine, quoniam misericors es, et quod a sæculo consuevistis misereri eorum, qui tibi se prosternunt.
 13. Obliviscere omnium peccatorum meorum, quæ juvenis, et ignorantia ductus commisi.
 14, 15. Propter bonitatem tuam, Domine. Quemadmodum magna est tua misericordia, ita mei recordatus dignum fac me misericordia tua, quoniam tu facilis es ad excipiendum, et omnibus teipsum præbes.
 16. Quoniam bonus est, et misericors,
 17. Propterea peccatores ad se convertit.
 18, 19. Deducet in veritatem eos, qui ei non resistunt, et docebit eos, qui ei auscultant, quomodo perveniant in regnum cælorum.
 20, 21. Omnia mandata Domini misericordia, et fides sunt volentibus implere Vetus Testamentum secundum ea, quæ a Domino, et ab ipsis apostolis dicta sunt.
 22, 23. Agnus Dei existens, et tollens peccatum meum ; multum enim est.
 24. Quis est ille, qui cogitet Deum inspectorem habere ?
 25. Erudiet eum in præceptis suis.
 26. In locis supercælestis civitatis.
 27. Supernam terram significat.
 28. Auxiliator est Dominus timentium eum.

10. Ἦνίκα εἶμι ἐν τῷ φωτὶ, ἀπεκδέχομαι σε, καὶ τὴν ἐπαγγελίαν σου.
 11, 12. Μνήσθητι, Κύριε, ὅτι οἰκτιρμῶν εἶ, καὶ ὅτι ἀπ' αἰῶνος εἴωθε (1) ἐλεεῖν τοὺς προσπίπτοντάς σοι.
 13. Αἰθὴν πάντων ποίησον τῶν ἀμαρτιῶν μου, ὧν πεποιτῆμαι νέος ὢν, καὶ ἀγνοία φερόμενος
 14, 15. Ἐνεκεν τῆς χρηστότητός σου, Κύριε. Ὡσπερ μέγα σου τὸ ἔλεός ἐστιν, οὕτως μου μνησθεὶς ἀξιώσόν με τοῦ ἐλέους σου, ἕνεκεν τοῦ εἶναι σε εὐπάρχον [εὐπάρδοχον] (α), καὶ πᾶσιν ἑαυτὸν παρέχειν.
 16. Ἐπειδὴ ἀγαθὸς ἐστὶ καὶ ἐλεήμων,
 17. Διὰ τοῦτο τοὺς ἀμαρτάνοντας ἐπιστρέφει πρὸς αὐτόν.
 18, 19. Ὁδηγήσει εἰς ἀλήθειαν τοὺς μὴ ἀνθισταμένους αὐτῷ, καὶ διδάξει τοὺς ὑπακούοντας αὐτῷ, πῶς ἔλθωσιν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.
 20, 21. Πᾶσαι αἱ ἐντολαὶ Κυρίου ἐλεημοσύνη καὶ πίστις εἰσὶ τοῖς θέλουσι πληρῶσαι τὴν Παλαιὰν Διαθήκην κατὰ (2) ὑπὸ τοῦ Κυρίου λαληθέντα, καὶ τῶν ἀποστόλων αὐτῶν.
 22, 23. (3) Ὁ ὑπάρχων Ἄμνος τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἀμαρτίαν μου· πολλὴ γὰρ ἐστὶν.
 24. Τίς ἐστὶν ἐκείνος ὁ ἐννοῶν (4) ἔφορον ἔχειν τὸν Θεόν ;
 25. Στοιχειώσεται αὐτὸν ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ.
 26. Ἐν τόποις τῆς ἐπουρανοῦ πόλεως.
 27. Τὴν ἄνω λέγει γῆν.
 28. Βοηθός ἐστὶ Κύριος ὁ τῶν (5) φοβουμένων αὐτόν.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Εἴωθας.
 (2) Καὶ τὰ.
 (3) Ἐνεκεν τοῦ ὀνόματός σου, ὁ Ἄμνος ὑπάρχων
 (α) Legendum potius εὐπάρχον. Edit.

- τοῦ Θεοῦ, ἄρον τὴν.
 (4) Ὁ ἐννοούμενος.
 (5) Βοήθεια λέγει Κύριος τῶν, etc.

29. Καὶ ἡ διαθήκη αὐτοῦ δηλώσει αὐτοῖς.
 30. Οἱ ὀφθαλμοὶ μου διαπαντὸς πρὸς τὸν Κύριον,
 31. Ὅτι αὐτὸς ἐκσπάσει ἐκ παγίδος τοῦς πόδας μου.
 32. Ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμὲ, καὶ ἐλέησόν με.
 33. Ὅτι μονογενὴς καὶ πτωχὸς εἰμι ἐγώ.
 34. Αἱ θλίψεις τῆς καρδίας μου ἐπληθύνθησαν.
 35. Ἐκ τῶν ἀναγκῶν μου ἐξάγαγέ με.
 36. Ἴδε τὴν ταπεινώσιν μου καὶ τὸν κόπον μου.
 37. Καὶ ἄρες πάσας τὰς ἀμαρτίας μου.
 38. Ἴδε τοὺς ἐχθροὺς μου, ὅτι ἐπληθύνθησαν.
 59. Καὶ μῖσος ἄδικον ἐμίσησάν με.
 40. Φύλαξον τὴν ψυχὴν μου, καὶ ῥύσαι με.
 41. Μὴ κατασχυνθεῖην, ὅτι ἠλίπισα ἐπὶ σέ.
 42. Ἄκαχοι καὶ εὐθεῖς ἐκολλῶντό μοι, ὅτι ὑπέμεινά σε, Κύριε.
 43. Λύτρωσαι, ὁ Θεὸς, τὸν Ἰσραὴλ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. ΚΕ'.

1. Κριθὲν μοι, Κύριε, ὅτι ἐγὼ ἐν ἀκακίᾳ μου ἐπορεύθην.

- A 29. Et testamentum ipsius manifestabit illis.
 30. Oculi mei semper ad Dominum,
 31. Quoniam ipse evellet de laqueo pedes meos.
 32. Respice in me, et miserere mei :
 33. Quia unicus et pauper sum ego.
 34. Tribulationes cordis mei multiplicatae sunt :
 35. De necessitatibus meis erue me.
 36. Vide humilitatem meam et laborem meum :
 37. Et dimitte universa delicta mea.
 38. Respice inimicos meos, quoniam multiplicati sunt :
 59. Et odio iniquo oderunt me.
 40. Custodi animam meam, et erue me :
 41. Non erubescam, quoniam speravi in te.
 42. Innocentes et recti adhæserunt mihi, quia sustinui te.
 43. Libera, Deus, Israel ex omnibus tribulationibus suis.

Psalmus David. PSAL. XXV.

1. Judica me, Domine ; quoniam ego in innocentia mea ingressus sum :

ATHANASII INTERPRETATIO.

29. Διδάξει αὐτοὺς.
 30. Τῆς καρδίας μου λέγει.
 31. Ἀπὸ ἀμαρτιῶν (1).
 32. Πρόσχες τὸ ἀσθενὲς μου, καὶ ἐλέησόν με.
 33. Μηδὲν (2) ἔχων.
 34. Αἱ ἀμαρτίαι μου.
 35. Ἀπὸ ἀμαρτιῶν (3).
 36, 37. Ἐπίδε, ὅτι χοῦς εἰμι, καὶ πρόσχες τὸ δυνατῶν τῶν ἐπιθεμένων μοι πολεμίων (4), καὶ σπλαγχνισθεὶς ἄρες πάσας τὰς ἀμαρτίας μου.
 38. Τοὺς δαίμονας λέγει.
 39. Μηδὲν ἀδικηθέντα (5) ὑπ' ἐμοῦ.
 40. Ἐκ τῶν ἐναντίων δυνάμεων.
 41. Μὴ ἀλλοτριώσεις με αὐτοῦ, ὅτι ἠλίπισα, ὅτι προσδέξη με.
 42. Χαρὰς ἐπληρούμην μεμνημένος τῶν ἐπαγγελιῶν σου.
 43. Τὸν νοῦν, λέγει, τὸν ὄρωντα τὸν Θεὸν λύτρωσαι.

29. Docebit eos.
 30. Cordis mei, inquit.
 31. A peccatis.
 32. Attende infirmitatem meam, et miserere mei.
 33. Nihil habens.
 34. Peccata mea.
 35. A peccatis.
 36, 37. Inspice quoniam pulvis sum, et considera potentiam inimicorum irruentium in me, et miseratus dimitte omnia peccata mea.
 38. Dæmones significat.
 39. Nulla enim injuria a me affecti sunt.
 40. A contrariis potestatibus
 41. Me a te ipso non alienabis, quoniam speravi, quod me excipies.
 42. Gaudio impletus sum, promissionum tuarum recordatus.
 D 43. Mentem, inquit, quæ videt Deum, libera.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (6) *Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ*, τουτέστι, *Ψαλμὸς τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ*. Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται *ικανὸς χειρὶ*, ὅπερ ἐστὶν ὁ *Υἱὸς τοῦ Θεοῦ*, (7) καθὰ ὁ προφήτης Ἐζεκιὴλ δείκνυται λέγων

Titulus præpositus continet : *Psalmus David*, hoc est : *Psalmus Filio Dei*. David enim interpretatur *potens manu*, quod est *Filius Dei*, quemadmodum propheta Ezechiel ostendit, dicens in visione cherubim :

1. Θέλησον, Κύριε (8), καταδικάσαι ἐμοί, καὶ τοῖς Βαβυλωνίοις, ὅτι ἐγὼ μὲν πάση ἀκακίᾳ κέχρημαι εἰς αὐτοὺς, [αὐτοὶ] δὲ εἰς ἐμὲ πονηρὰ [πονηρίᾳ].

1. Velis, Domine, judicare inter me et Babylo-nios, quoniam ego quidem in eos omni innocentia usus sum ; ipsi autem in me omni nequitia.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἀπὸ πάσης ἀμαρτίας.
 (2) Μηδένα.
 (3) Ἐκ τῶν ἀνομιῶν μου.
 (4) Πολέμων, καὶ ὡς σπλαγ.
 (5) Ἀδικηθέντες.

- (6) Ἡ διὰ τῆς *κινναβάρους* περ.
 (7) Ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱός, etc.
 (8) Ἐλέησόν με λέγει, Κύριος. Reliqua desunt in cod.

2. Et in Domino sperans, non infirmabor.

3. Proba me, Domine, et tenta me :

4. Ure renes meos, et cor meum.

5. Quoniam misericordia tua ante oculos meos est :

6. Et complacui in veritate tua.

7. Non sedi cum concilio vanitatis :

8. Et cum iniqua gerentibus non introibo :

9. O. livi ecclesiam malignantium.

10. Et cum impiis non sedebō.

11. Lavabo inter innocentes manus meas :

12. Et circumdabo altare tuum, Domine,

13. Ut [ut ego] audiam vocem laudis,

14. Et enarrem universa mirabilia tua.

15. Domine, dilexi decorem domus tuæ,

16. Et locum habitationis gloriæ tuæ.

17. Ne perdas cum impiis, Deus, animam meam :

18. Et cum viris sanguinum vitam meam :

A 2. Καὶ ἐπὶ τῷ Κυρίῳ ἐλπίζων, οὐ μὴ ἀσθενήσω.

3. Δοκίμασόν με, Κύριε, καὶ πείρασόν με ·

4. Πύρωσον τοὺς νεφρούς μου καὶ τὴν καρδίαν μου ·

5. Ὅτι τὸ ἔλεός σου κατέναντι τῶν ὀφθαλμῶν μου ἔστι ,

6. Καὶ εὐηρέστησα ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου.

7. Οὐκ ἐκάθισα μετὰ συνεδρίου ματαιότητος ·

8. Καὶ μετὰ παρανομούντων οὐ μὴ εἰσέλθω.

9. Ἐμίσησα ἐκκλησίαν πονηρευομένων ·

10. Καὶ μετὰ ἀσεβῶν οὐ μὴ καθίσω.

11. Νίψομαι ἐν ἀθώοις τὰς χεῖράς μου ·

12. Καὶ κυκλώσω τὸ θυσιαστήριόν σου, Κύριε ,

13. Τοῦ ἀκοῦσαι φωνῆς [·Τοῦ ἀκοῦσαι με φωνὴν] ἀνέσεώς σου,

B 14. Καὶ διηγῆσασθαι πάντα τὰ θαυμάσιά σου.

15. Κύριε, ἠγάπησα εὐπρέπειαν οἴκου σου,

16. Καὶ τόπον σκηνώματος δόξης σου.

17. Μὴ συναπολέτης μετὰ ἀσεβῶν τὴν ψυχὴν μου ,

18. Καὶ μετὰ ἀνδρῶν αἱμάτων τὴν ζωὴν μου ·

ATHANASII INTERPRETATIO.

ἐν τῇ ὀπτασίᾳ τῶν χερουδίων · Ὡς φωνὴ (1) παρεμβολῆς. Οὐκοῦν τῷ εἰπεῖν αὐτὸν, Ὡς φωνὴ ἱκανοῦ (α), ἀκηκοέναι τὴν φωνὴν εἰρηκε τοῦ Θεοῦ Λόγου. Ἰκανὸς γὰρ χεῖρι ὁ Θεὸς Λόγος ἂν εἴη. Εἰρήκαμεν γάρ, ὅτι Ψαλμὸς τῷ Γ' τῷ Θεοῦ, ἐπειδὴ Δαβὶδ ἐρμηνεύεται ἱκανὸς χεῖρι, ὅπερ ἔστιν ὁ Θεὸς Λόγος, καθὰ ὑπὸ τοῦ προφήτου Ἰεζεκιὴλ μεμαθήκαμεν.

Ut vox potentis. Profecto dicendo ipsum, Ut vox potentis, vocem audivisse, dixit Dei Verbi. Potens enim manu Deus Verbum utique est. Diximus itaque, quod Psalmus Filio Dei; quoniam David interpretatur potens manu, quod est Deus Verbum, quemadmodum a propheta Ezechiele didicimus.

2. Habeo enim confortantem me Deum, in quem C spero.

3, 4. Ut cordium cognitor nosti omnia quæ in me, quomodo sunt circa te.

5. Quoniam misericordia tua, quam mihi præcepisti, ut indigentibus facerem, ante oculos meos est.

6. Et in hoc faciendo fidelis repertus sum coram te.

7. Non acquievi iniquorum murmurationibus.

8. Neque cum eis consociatus sum.

9. Multitudinem, inquit, odio habui eorum, qui insurgunt in eum, qui fecit eos.

10. Non consiliabor.

11. Animæ manus significat.

12. Et tibi ministrabo.

13, 14. Lectionem significat: Et [ut] enarrem D omnia mirabilia tua.

15. Populum fidelem.

16. Ubi inhabitas.

17. Ne me constituas a sinistris tuis.

18. Homicidarum.

2. Ἐχὼ γὰρ τὸν ἐνδυναμοῦντά με Θεὸν (2), εἰς ὃν ἐλπίζω.

3, 4. Ὡς καρδιογνώστης οἶδας πάντα τὰ ἐν ἐμοί, πῶς εἰσι περὶ σέ.

5. Ὅτι τὸ ἔλεός σου, ὃ προσέταξάς μοι ποιεῖν εἰς τοὺς χρεῖαν ἔχοντας, πρὸ ὀφθαλμῶν μου ἔστιν.

6. Καὶ ἐν τῷ ποιεῖν με τοῦτο πιστὸς εὐρέθην ἐνώπιόν σου.

7. Οὐ συνανεπαυσάμην γογγυσμοῖς (3) πονηροῖς.

8. Οὐδὲ συνεθέμην αὐτοῖς.

9. Πλήθος, λέγει, ἐπανισταμένων κατὰ τοῦ ποιήσαντος αὐτούς.

10. Οὐ (4) μὴ συνεδρεῦσω.

11. Τὰς τῆς ψυχῆς (5) χεῖρας λέγει.

12. Καὶ λειτουργήσω σοι.

13, 14. Τὴν ἀνάγνωσιν λέγει· Καὶ (6) διηγῆσασθαι πάντα τὰ θαυμάσιά σου.

15. Τὸν λαὸν τὸν πιστόν.

16. Ἐνθα κατοικεῖς.

17. Μὴ στήσης με ἐξ ἀριστερῶν σου.

18. Ἀνθρωποκτόνων.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ὡς φωνὴ ἱκανοῦ ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτὰ φωνὴ τοῦ Λόγου, ὡς φωνὴ παρεμβολῆς, etc., εἰρηκε τοῦ Θεοῦ Λόγου. Οὐκοῦν ὁ ἱκανὸς χεῖρι ὁ Θεὸς Λόγος εἴη. Αὐτὸν (fort. αὐτὸς) οὖν τὸν ψαλμὸν προφέρει· τὸ γὰρ εἰπεῖν ἐνταῦθα ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. Εἰρήκαμεν γὰρ ψαλμὸς, etc.

(2) Χριστόν.

(3) Λογισμοῖς.

(4) Καὶ μετὰ ἀσεβῶν οὐ, etc.

(5) Ψυχῆς μου

(6) Καί, etc. desunt in cod.

(a) Σ., Θ., βροντὴ Θεοῦ ἱκανοῦ. Ο', φωνὴ Θεοῦ σαδδαί. Ἄ., ἱκανοῦ. Hexaol. Orig. ap. Montfauc. Vox Dei omnipotentis, vers. vulg.

19. Ὡν ἐν χερσὶν αἱ ἀνομίαι·
 20. Ἡ δεξιὰ αὐτῶν ἐπλήσθη δώρων.
 21. Ἐγὼ δὲ ἐν ἀκακίᾳ μου ἐπορεύθην·
 22. Λύτρωσαί με, Κύριε, καὶ ἐλέησόν με.
 23. Ὁ ποῦς μου ἔσται ἐν εὐθύτητι·
 24. Ἐν ἐκκλησίαις εὐλόγησω σε, Κύριε.

- A 19. In quorum manibus iniquitates sunt;
 20. Dexteræ eorum repleta est muneribus.
 21. Ego autem in innocentia mea ingressus sum :
 22. Redime me, et miserere mei.
 23. Pes meus stetit in directo :
 24. In Ecclesiis benedicam te, Domine.

Ψαλμός τῷ Δαβίδ, πρὸ τοῦ χρισθῆναι. ΨΑΛ. ΚΓ΄.

Psalmus David, priusquam liniretur. PSAL. XXVI.

1. Κύριος φωτισμός μου καὶ σωτήρ μου, τίνα φοβηθήσομαι ;
 2. Κύριος ὑπερασπιστὴς τῆς ζωῆς μου, ἀπὸ τίνος δειλιάσω ;
 3. Ἐν τῷ ἐγγίξειν ἐπ' ἐμὲ κακοῦντας, τοῦ φαγεῖν τὰς σάρκας μου·
 4. Οἱ θλίβοντές με καὶ οἱ ἐχθροὶ μου, αὐτοὶ ἠσθένησαν καὶ ἔπεσαν.
 5. Ἐάν παρατάξῃται ἐπ' ἐμὲ παρεμβολή, οὐ φοβηθήσεται ἡ καρδία μου·
 6. Ἐάν ἐπαναστῆ ἐπ' ἐμὲ πόλεμος, ἐν ταύτῃ ἐγὼ ἐλπίζω [ἐλπίζω].
 7. Μίαν ἠτησάμην παρὰ Κυρίου, ταύτην ζητήσω,
 8. Τοῦ κατοικεῖν με ἐν οἴκῳ Κυρίου πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου ,

1. Dominus illuminatio mea et salus mea, quem timebo?
 2. Dominus protector vitæ meæ, a quo trepidabo ?
 3. Dum appropinquant super me nocentes, ut edant carnes meas ;
 4. Qui tribulant me inimici mei, ipsi infirmati sunt et ceciderunt.
 5. Si consistant adversum me castra, non timebit cor meum :
 6. Si exsurgat adversum me prælium, in hoc ego sperabo.
 7. Unam petii a Domino, hanc requiram,
 8. Ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ,

ATHANASII INTERPRETATIO.

19. Τῶν διὰ πλοῦτον ἐκκλινόντων.
 20. Ἔτοιμοι ἦσαν αἱ συναινεῖν ἐν πάσῃ ἀδικίᾳ.
 21. Οὐκ ἐν δόλῳ, οὐκ ἐν μνησικακίᾳ.
 22. Καὶ τοῦ νῦν αἰῶνος τοῦ πονηροῦ λύτρωσαί με, καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ κρίσει ἐλέησόν με (1).

19. Ob divitias declinantium [a lege tua].
 20. Prompti semper erant ad consentiendum omni iniustitiæ.
 21. Neque in dolo, neque in recordatione injuriarum.
 22. Et a præsentī sæculo malo libera me, et in futuro iudicio miserere mei.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2) Ψαλμός (3) τῷ Δαβίδ, πρὸ τοῦ χρισθῆναι. Πρὸ τοῦ φωτισματος εἰς τοὺς κατηγουμένους εἰρηται ὁ ψαλμός (4) τῷ Δαβίδ εἰπεῖν τῷ Δαβίδ [εἶπε τῷ Δαβίδ], τουτέστι τοῖς ἐξουθενημένοις· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται τὸ τοῦ Δαβίδ ὄνομα, ἐξουθένημα. Λέγεται δὲ καὶ ἰκανὸς χειρὶ, καὶ πεποθημένος, καὶ οὗτος ἐπόθησα, καὶ οὗτος ἀγαπητός, καὶ τὸν πεποθημένον [ὁ πεποθημένος], καὶ μόνος. Λοιπὸν πρὸς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ψαλμοῦ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ψαλμοῦ λαμβάνομεν [τοῦ ὀνόματος Δαβίδ λαμβάνομεν].

Titulus præpositus continet : *Psalmus David antequam liniretur*. Psalmus David dictus est in catechumenos ante illuminationem (nempe ante baptismum). Dixit, David, hoc est *contemptis*. Ita enim interpretatur David nomen, *contemptio*. Exponitur etiam et *manu potens*, et *desideratus*, et *hunc desideravi*, et *hic dilectus*, et *desideratus*, et *solus*. Cæterum consequenter ad Psalmum interpretationem nominis David accipimus.

1. Κύριος φωτίζων, καὶ σώζων με ἐκ πάντων, D τίνα φοβηθήσομαι ;
 2. Κύριος πρόνοιαν ποιεῖται τῆς ζωῆς μου, ἀπὸ τίνος δειλιάσω ;
 3. Τοὺς δαίμονας λέγει.
 4. (5) Τὰς αὐτὰς ἐναντίας δυνάμεις λέγει.
 5, 6. Ἐάν ἐπαναστῆ ἐπ' ἐμὲ πόλεμος ὄρατος ἢ ἀόρατος, ἐν τῇ πίστει τοῦ Κυρίου ἐγὼ ἐλπίζω τροποῦσθαι αὐτόν.
 7. Μίαν αἴτησιν ἠτησάμην παρὰ Κυρίου.
 8. Εἰς τὴν ἐπουράνιον αὐτοῦ βασιλείαν.

1. Dominus illuminans, et ex omnibus salvans me, quem timebo ?
 2. Dominus curam gerit vitæ meæ, a quo trepidabo ?
 3. Dæmones dicit.
 4. Ipsas contrarias potestates dicit.
 5, 6. Si exsurgat adversus me prælium visibile aut invisibile, in fide Domini ego spero, in fugam illud converti.
 7. Unam postulationem postulavi a Domino.
 8. In cœlesti ejus regno.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) N. 23. Θεμελιώμαι, λέγει, ἐπὶ σέ. N. 24. Ἐν τοῖς πιστοῖς λαοῖς δοξάσω σε.
 (2) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περ.
 (3) Ψαλμός deest in cod.

- (4) Ὁ ψαλμός. Τὸ δὲ εἰπεῖν τῷ Δαβίδ, etc.
 (5) N. 4. Ὁμοίως περὶ αὐτῶν λέγει. N. 5. Τὰς αὐτὰς, etc, N. 6. Ἐάν, etc.

9. Ut videam voluptatem Domini,
 10. Et visitem templum sanctum ejus.
 11. Quoniam abscondit me in tabernaculo suo,
 12. In die malorum meorum protexit me in abscondito tabernaculi sui.
 13. In petra exaltavit me ;
 14. Et nunc ecce exaltavit caput meum super inimicos meos.
 15. Circuivi, et immolavi in tabernaculo ejus hostiam laudis et jubilationis :
 16. Cantabo, et psalmum dicam Domino.
 17. Exaudi, Domine, vocem meam, qua clamavi ad te :
 18. Miserere mei, et exaudi me.
 19. Tibi dixit cor meum : Dominum quaeram.
 20. Exquisivit te facies mea :
 21. Faciem tuam, Domine, requiram.
 22. Ne avertas faciem tuam a me :
 23. Et ne declines in ira a servo tuo.
 24. Adjutor meus esto, ne derelinquas me :
 25. Neque despicias me, Deus salutaris meus.
 26. Quoniam pater meus et mater mea dereliquerunt me :
 27. Dominus autem assumpsit me.
 28. Legem pone mihi, Domine, in via tua :
 (a) Hic desinit n. 11 in cod. Barb.
 (b) V. 16, *Θυσίαν*, etc., τῷ Κυρίῳ.
 (c) Πρὸς σέ desunt in cod.

- A 9. Τοῦ θεωρεῖν με τὴν τερπνότητα Κυρίου ,
 10. Καὶ ἐπισκέπτεσθαι τὸν ναὸν τὸν ἅγιον αὐτοῦ.
 11. Ὅτι ἐκρυψέ με ἐν σκηνῇ αὐτοῦ ,
 12. Ἐν ἡμέρᾳ κακῶν μου (a) ἐσκέπασέ με ἐν ἀποκρύφῳ τῆς σκηνῆς αὐτοῦ.
 13. Ἐν πέτρᾳ ὑψώσέ με.
 14. Καὶ νῦν ἰδοὺ ὑψώσε κεφαλὴν μου ἐπ' ἐχθρούς μου.
 15. Ἐκύκλωσα, καὶ ἔθυσα ἐν τῇ σκηνῇ αὐτοῦ θυσίαν (b) αἰνέσεως καὶ ἀλαλαγμοῦ·
 16. Ἄσω καὶ ψαλῶ τῷ Κυρίῳ.
 17. Εἰσάκουσον, Κύριε, τῆς φωνῆς μου, ἧς ἐκέκραξα πρὸς σέ (c)·
 18. Ἐλέησόν με, καὶ εἰσάκουσόν μου.
 19. Σοὶ εἶπεν ἡ καρδία μου· Κύριον ζητήσω.
 B 20. Ἐξεζητήσέ σε τὸ πρόσωπόν μου·
 21. Τὸ πρόσωπόν σου, Κύριε, ζητήσω.
 22. Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ·
 23. Καὶ μὴ ἐκκλίνῃς ἐν ὀργῇ ἀπὸ τοῦ δούλου σου.
 24. Βοηθός μου γενοῦ, μὴ ἀποσκορπίσῃς με·
 25. Καὶ μὴ ἐγκαταλίπῃς με, ὁ Θεὸς ὁ σωτήρ μου.
 26. Ὅτι ὁ πατήρ μου καὶ ἡ μήτηρ μου ἐγκατέλιπόν με·
 27. Ὁ δὲ Κύριος προσελάβετό με.
 28. Νομοθέτησόν με, Κύριε, ἐν τῇ ὁδῷ σου·

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 9, 10. Gloriam ejus.
 11. Ut me custodiret in puritate, animam et membra mea.
 12. Infirmum me peccatis sanavit Dominus in ejus baptismo, et seipsum me induit. Nam baptisterium est locus absconditus Ecclesiae.
 13. Aedificavit me Dominus in ipso.
 14. Et dominari inimicis meis me fecit.
 15. Mente pura orationem meam ad eum transmissi.
 16. Laudans eum, et clamans in exultatione ad ipsum.
 17, 18. Orationem refert.
 19. Conglutinatus sum tibi.
 20, 21. Anima mea videre te desiderat.
 22. Ne auferas Spiritum sanctum tuum a me.
 23. Ne iratus relinquas me.
 24, 25. Neque deficiat mihi lux tua, ne caecus efficiar in visione mentis meae.
 26, 27. Nullum auxilium me habente, tibi me vindica.
 28. Statue me in lege tua.
 C 9, 10. Τὴν δόξαν αὐτοῦ (1).
 11. Φυλάττειν με ἐν ἀγνείᾳ, τὴν ψυχὴν καὶ τὰ μέλη μου.
 12. Ἀσθενοῦντά με ἐν ἀμαρτίαις ἴασατο ἐν τῷ βαπτίσματι αὐτοῦ, καὶ ἐαυτὸν με ἐνέδυσε. Τὸ γὰρ φωτιστήριον ἀπόκρυφόν ἐστι τῆς Ἐκκλησίας.
 13. Ἐκοδόμησέ με ὁ Κύριος ἐν αὐτῷ.
 14. Ἄρχειν με τῶν ἐχθρῶν μου πεποίηκεν.
 15. Ἐν καθαρᾷ διανοίᾳ μου τὴν εὐχὴν μου ἀπέπεμψα αὐτῷ.
 16. Αἰνῶν αὐτὸν, καὶ βοῶν ἐν ἀναλλιᾷσει πρὸς αὐτόν.
 17, 18. Διηγείται τὴν εὐχὴν (2).
 19. Συνεταξάμην σοι.
 20, 21. Ἡ ψυχὴ μου θεωρῆσαί σε ἐπιθυμεῖ.
 D 22. Μὴ ἀντανέλης τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἀπ' ἐμοῦ.
 23. Μὴ ὀργισθεὶς (3) ἐγκαταλείψῃς με.
 24, 25. Μὴ ἐκκλείψῃ (4) τὸ φῶς σου ἀπ' ἐμοῦ, ἵνα μὴ τυφλωθῶ εἰς ὄρασιν τῆς διανοίας μου.
 26, 27. Μηδεμίαν ἀντίληψιν ἔχοντος (5), σοὶ περὶποίησαί με.
 28. Ἐπίστησόν με τὸν νόμον σου (6)

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) In cod. n. 9. *tantum*. N. 10. φυλάττειν. n. 11. Ἀσθενοῦντά με, etc. ἐνέδυσεν. N. 12. Τὸ γὰρ, etc.
 (2) Εὐχὴν ἑαυτοῦ.
 (3) Ὀργισθεὶς etc.

- (4) Ἐκλείψῃς, etc., ἵνα μὴ τυφλωθῇ ἡ ὄρασις, etc.
 (5) Μοῦ ἔχοντος, σὺ περιποίησω μου.
 (6) Τῷ νόμῳ σου.

29. Καὶ ὀδηγήσόν με ἐν τρίβῳ εὐθείᾳ ἕνεκα (α) Ἀ
πῶν ἐχθρῶν μου.

30. Μὴ παραδῶς με εἰς ψυχὰς θλιβόντων με·

31. Ὅτι ἐπανάστησάν μοι μάρτυρες ἄδικοι,

32. Καὶ ἐψεύσατο ἡ ἀδικία ἑαυτῆς.

33. Πιστεύω τοῦ ἰδεῖν τὰ ἀγαθὰ Κυρίου ἐν γῆ ζών-
των.

34. Ὑπόμεινον τὸν Κύριον

35. Ἀνδρίζου, καὶ κραταιούσθω ἡ καρδία σου, καὶ
ὑπόμεινον τὸν Κύριον.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. ΚΖ'.

1. Πρὸς σέ, Κύριε, κεκράξομαι, ὁ Θεὸς μου·

2. Μὴ παρασιωπήσης ἀπ' ἐμοῦ.

3. Μήποτε παρασιωπήσης ἀπ' ἐμοῦ, καὶ ὁμοιωθῆ-
σομαι τοῖς καταβαλίνουσιν εἰς λάκκον.

4. Εἰσάκουσον, Κύριε, τῆς φωνῆς τῆς δεήσεώς
μου, ἐν τῷ θέεσθαί με πρὸς σέ,

5. Ἐν τῷ ἀφρῆν με χεῖράς μου πρὸς ναὸν ἁγίον
σου.

6. Μὴ συνελκύσης με μετὰ ἁμαρτωλῶν [Μὴ συν-
ελκύσης μετὰ τῶν ἁμαρτωλῶν τὴν ψυχὴν μου]·

7. Καὶ μετὰ ἐργαζομένων ἀδικίαν μὴ συναπολέ-
σης με·

(α) V. 30. Ἐνεκα, etc., usq. ad θλιβόντων με.

29. Et dirige me in semitam rectam, propter ini-
micos meos.

30. Ne tradideris me in animas tribulantium me :

31. Quoniam insurrexerunt in me testes iniqui :

32. Et mentita est iniquitas sibi.

33. Credo videre bona Domini in terra viventium.

34. Exspecta Dominum :

35. Viriliter age, et confortetur cor tuum, et sus-
tine Dominum.

Psalmus David. PSAL. XXVII.

1. Ad te, Domine, clamabo, Deus meus :

2. Ne sileas a me.

3. Ne quando taceas a me, et assimilabor descen-
dentibus in lacum.

4. Exaudi, Domine, vocem deprecationis meæ,
dum oro ad te,

5. Dum extollo manus meas ad templum sanctum
tuum.

6. Ne simul trahas me cum peccatoribus [Ne si-
mul trahas cum peccatoribus animam meam] :

7. Et cum operantibus iniquitatem ne perdas me :

ATHANASII INTERPRETATIO.

29. Καὶ τὸν Ἰωσήφ πλανώμενον ὀδήγησον (1).

30. Διὰ τοὺς ἐχθρούς μου μὴ ἐάσης με.

31. Διδάσκαλοι αἰρετικῶν.

32. Καὶ ψεῦδός ἐστιν ἡ διδασκαλία αὐτῶν, ἣν ἑαυ-
τοῖς ἐφεύρον, καὶ οὐχὶ παρὰ σοῦ.

33. Ἄ ἐπηγγεῖλατο τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.

34. Ὁ γὰρ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθή-
σεται.

35. Μὴ ἐκλύεσθω, ἀλλὰ δυναμούσθω (2) ἡ καρδία
σου· καὶ ὑπόμεινον τὸν Κύριον.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει· [Ψαλμὸς] τῷ Δαβὶδ· ὡσανεὶ προσευχὴ τοῦ λαοῦ, τοῦ ἑαυτὸν χω-
ρήσαντος τοῦ κόσμου. Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται μόνος (3).

Titulus præpositus continet : *Psalmus David* : veluti oratio populi seipsum separantis a mundo. David
eum interpretatur solus.

1. Στενάξω πρὸς σέ.

2. Μὴ παρακούσης μου.

3. Μήποτε ἀφρόντιστόν με ἐάσης, καὶ ἐξισωθῶ
τοῖς ἑαυτοῖς ἐπιβρίπτουσιν ἐν ἁμαρτίαις (4).

4. Εἰσάκουσον, Κύριε, τῆς φωνῆς τῆς δεήσεώς
μου ἐν τῷ προσφέρειν αὐτὴν ἐνώπιόν σου.

5. Ἐν τῷ ἀφρῆν με τὴν διάνοιάν μου εἰς τὸν οὐ-
ρανόν.

6. (5) Μὴ παράδος με τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέ-
λοις αὐτοῦ τῷ αἰωνίῳ πυρί.

29. Et tanquam Joseph errantem in via dirige.

30. Propter inimicos meos ne dimittas me.

31. Magistri hæreticorum.

32. Et mendax est doctrina eorum, quam sibi
ipsi invenerunt, non autem acceperunt a te.

33. Quæ promisit diligentibus se.

34. Qui enim permanserit usque in finem, hic salvus
erit.

35. Ne dissolvatur, sed confortetur cor tuum, et
sustine Dominum.

1. Ingemiscam ad te.

2. Ne me inauditum prætereas.

3. Nequando me neglectum dimittas, et adæquer
D projicientibus se in peccata.

4. Exaudi, Domine, vocem deprecationis meæ, dum
eam profero coram te.

5. Dum extollo mentem meam in cælum.

6. Ne tradas me diabolo et angelis ejus in ignem
æternum.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Δς, etc., ὀδηγήσας.

(2) Ἐνδυναμούσθω.

(3) Ἐπιγραφή ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει·
τοῦ Δαβὶδ, ὡς ἂν ἡ προσευχὴ τοῦ λαοῦ τοῦ ἑαυτοῦ

PATROL. GR. XXVII.

χωρήσαντος, etc.

(4) Ἐαυτοῦς . . . εἰς ἁμαρτίαν.

(5) N. 6, 7. Μὴ παράδος με μετὰ τοῦ διαβόλου, καὶ
τῶν ἀγγέλων, etc. N. 8, 9. . . . καὶ μηνιαστῶν.

24

8. Qui loquuntur pacem cum proximo suo : A 8. Τῶν λαλούντων εἰρήνην μετὰ τῶν πλησίων αὐτῶν·
9. Mala autem in cordibus eorum. 9. Κακὰ δὲ ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν.
10. Da illis, Domine, secundum opera eorum, 10. Δὸς αὐτοῖς, Κύριε, κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν,
11. Et secundum nequitiam adinventionum ipsorum. 11. Καὶ κατὰ τὴν πονηρίαν τῶν ἐπιτηδευμάτων αὐτῶν.
12. Secundum opera manuum eorum tribue illis : 12. Κατὰ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτῶν δὸς αὐτοῖς·
13. Redde retributionem eorum ipsis. 13. Ἐπίδοσον τὸ ἀνταπόδομα αὐτῶν αὐτοῖς.
14. Quoniam non intellexerunt opera Domini, 14. Ὅτι οὐ συνῆκαν εἰς τὰ ἔργα Κυρίου,
15. Et in opera manuum ejus : 15. Καὶ εἰς τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ.
16. Destrues illos, et non ædificabis eos. 16. Καθελεῖς αὐτούς, καὶ οὐ μὴ οἰκοδομήσεις αὐτούς.
17. Benedictus Dominus, quoniam exaudivit vocem deprecationis meæ. 17. Εὐλογητὸς Κύριος, ὅτι εἰσήκουσε τῆς φωνῆς τῆς δεήσεώς μου.
18. Dominus adjutor meus et protector meus. 18. Κύριος βοηθὸς μου καὶ ὑπερασπιστὴς μου.
19. In ipso speravit cor meum, et adjutus sum : B 19. Ἐπ' αὐτῷ ἤλπισεν ἡ καρδία μου, καὶ ἐβοηθήθην·
20. Et reffloruit caro mea : 20. Καὶ ἀνέθαλεν ἡ σὰρξ μου·
21. Et ex voluntate mea confitebor ei. 21. Καὶ ἐκ θελήματός μου ἐξομολογήσομαι αὐτῷ
22. Dominus fortitudo plebis suæ ; 22. Κύριος κραταίωμα τοῦ λαοῦ αὐτοῦ·
23. Et protector salvationum Christi sui est. 23. Καὶ ὑπερασπιστὴς τῶν σωτηριῶν τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ ἐστίν.
24. Salvum fac populum tuum, Domine, et benedic hereditati tuæ. 24. Σώσον τὸν λαόν σου, καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου.
25. Et rege eos, et extolle illos usque in æternum. 25. Καὶ ποιήμανον αὐτούς, καὶ ἔπαρον αὐτούς ἕως τοῦ αἰῶνος.

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 7, 9. Cum dæmonibus, et hypocritis, et in- C 7,9. Τῶν δαιμόνων, καὶ ὑποκριτῶν, καὶ μανιαστῶν.
- sanis. 10. Quemadmodum duplices sunt, da illis duplicem afflictionem. 10. (1) Καθὼς εἰσι δισσοὶ, δὸς αὐτοῖς δισδὸν σύντριμμα.
11. Secundum injustitias eorum. 11. Καθὼς τὰς ἀδικίας αὐτῶν.
- 12, 13. Quemadmodum consueverunt mala singulis dare, ita da ipsis. 12, 13. Καθὼς πονηρὰ εἰώθασιν ἐκάστω διδόναι, οὕτως δὸς αὐτοῖς.
- 14, 15. Quoniam nec opera Domini scire volunt, nec judicia ejus. 14, 15. Ὅτι ἔργα Κυρίου εἰδέναι οὐ θέλουσιν, οὐδὲ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ.
16. Percuties eos, et non sanabis ; non enim pœnitebunt. 16. Πατάξεις αὐτούς, καὶ οὐ μὴ ἴαση· οὐ γὰρ μετανοήσουσιν (2).
17. Benedictus Dominus, quoniam implevit vocem deprecationis meæ. 17. Εὐλογητὸς Κύριος, ὅτι ἐπλήρωσε τὴν φωνὴν τῆς δεήσεώς μου.
18. Dominus protegens me, et insurgens in inimicos meos. 18. Κύριος σκέπων με, καὶ ἐπανιστάμενος τοῖς ἐχθροῖς μου.
19. Ei seipsum tradidit cor meum, et confortatum est ab eo. D 19. Αὐτῷ ἑαυτὴν ἐξέδωκεν ἡ καρδία μου, καὶ ἐδυναμώθη ὑπ' αὐτοῦ.
20. In resurrectione. 20. Ἐν τῇ ἀναστάσει.
21. Prompte tibi serviam, et tradam meipsum tibi. 21. Προθύμως δουλεύσω σοι, καὶ ἐκδώσω σοι ἑμαυτόν (3).
22. Dominus virtus populi sui. 22. Κύριος δύναμις τοῦ λαοῦ αὐτοῦ.
23. Sanctorum Filii sui protector est. 23. Τῶν ἁγίων τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ ὑπερασπιστὴς ἐστίν.
24. Et nunc et in futuro sæculo. 24. Καὶ ἐν τῷ νῦν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.
25. Glorifica eos in regno tuo. 25. Δόξασον αὐτούς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 10. Κατὰ δὸς ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. N. 11. Καθὼς εἰσι, etc. N. 12. Κατὰ τὰς (non καθὼς). N. 13. Καθὼς πονηρὰ, etc.

(2) Ἰάσης αὐτούς· οὐ γὰρ μετ.
(3) Δουλεύσω σοι ἑμαυτόν.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ἐξόδου σκητῆς.

A

Psalmus David, exitus e tabernaculo, PSAL. XXVIII.

- ΨΑΛ. ΚΚΓ.
1. Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ, υἱοὶ Θεοῦ·
  2. Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ υἱοὺς κριῶν.
  3. Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν καὶ τιμὴν·
  4. Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν ὀνόματι αὐτοῦ·
  5. Προσκυνήσατε τῷ Κυρίῳ ἐν αὐτῇ ἀγίᾳ αὐτοῦ.
  6. Φωνὴ Κυρίου ἐπὶ τῶν ὑδάτων·
  7. Ὁ Θεὸς τῆς δόξης ἐβρόντησε·
  8. Κύριος ἐπὶ ὑδάτων πολλῶν.
  9. Φωνὴ Κυρίου ἐν ἰσχύϊ·
  10. Φωνὴ Κυρίου ἐν μεγαλοπρεπειᾷ.
  11. Φωνὴ Κυρίου συντριβόντος κέδρους·
  12. Καὶ συντρίψει Κύριος τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου·
  13. Καὶ λεπυνεῖ αὐτάς ὡς τὸν μόσχον τοῦ [τῶν]

Λιβάνου·

B

14. Καὶ ὁ ἡγαπημένος ὡς υἱὸς μονοκεράτων.
15. Φωνὴ Κυρίου διακόπτοντος φλόγα πυρός.
16. Φωνὴ Κυρίου συσελιόντος ἔρημον·

1. Afferte Domino, filii Dei ;
2. Afferte Domino filios arietum.
3. Afferte Domino gloriam et honorem :
4. Afferte Domino gloriam nomini ejus :
5. Adorate Dominum in atrio sancto ejus,
6. Vox Domini super aquas :
7. Deus majestatis intonuit ;
8. Dominus super aquas multas,
9. Vox Domini in virtute :
10. Vox Domini in magnificentia.
11. Vox Domini confringentis cedros :
12. Et confringet Dominus cedros Libani :
13. Et comminuet eas tanquam vitulum Libani :
14. Et dilectus quemadmodum filius unicornium.
15. Vox Domini interoidentis flammam ignis,
16. Vox Domini concutientis desertum :

ATHANASHI INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (1)· Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ἐξόδου σκητῆς· τουτέστιν, ὁ ψαλμὸς τῷ (2) Δαβὶδ εἰρηται, περὶ ὧν ὀφείλει ἕκαστος προσφέρειν Θεῷ, τὸ ἀγαθὸν [τῶν ἀγαθῶν] ἐκ τῆς καρδίας αὐτοῦ, ἔργῳ καὶ λόγῳ· ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐκπορεύονται πάντα. Διὰ τοῦτο εἶπεν· Ἐξόδου σκητῆς, λέγω δὴ τὰ ἐκπορεύμενα ἐκ τῆς καρδίας.

Titulus præpositus continet : *Psalmus David, exitus e tabernaculo* : nempe Psalmus a Davide dictus est de iis quæ quisque debet offerre Deo, bona ex corde suo, opere et sermone ; ex corde enim omnia procedunt. Ideo inquit : *Exitus e tabernaculo*, nempe exeuntia ex corde.

1. (3) Τοὺς ἀποστόλους λέγει.
2. Τοὺς μαθητὰς τῶν ἀποστόλων.
3. Τὸν ἐξ Ἰουδαίων καὶ ἐξ ἐθνῶν λαόν.
4. Τοὺς πιστεύσαντας τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐλπίσαντας τῷ ὀνόματι αὐτοῦ.
5. Ἐν τῇ ἀνω Ἱερουσαλήμ.
6. Τὸ κήρυγμα εἰς τὰ ἔθνη.
7. Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τὴν ἑαυτοῦ παρουσίαν ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους.
8. Ὁμοίως ἐν τοῖς ἔθνεσι τὸ κήρυγμα αὐτοῦ.
9. Τὸ κήρυγμα αὐτοῦ ποιῶν (4) δυνάμεις.
10. Τὸ ὄνομα Κυρίου ἐνδοξαζόμενον.
11. Τοὺς δαίμονας λέγει.
12. Τοὺς διδασκάλους τῶν Ἰουδαίων λέγει.
13. Οὕτως συντρίψει τοὺς ἀρχοντας καὶ τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων, ὡς μόσχον ὃν ἐποίησαν ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὃν ἐλέπτυνε Μωϋσῆς.
14. Καὶ ὁ λαὸς ὁ πιστὸς ἔχει κατὰ τοῦ μετώπου αὐτοῦ κέρας ὕψηλόν, ὡς υἱὸς μονοκεράτων.
15. Ὅτε εἶπε τῷ ληστῇ· *Μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ.*
16. Ἀκίνητον ὄντα τὸν κόσμον τῆς εἰδωλολατρίας μετήγαγεν εἰς πίστιν ὁ λόγος αὐτῶν (5).

C

1. Apostolos significat.
2. Discipulos apostolorum.
3. Populum ex Judæis et gentibus.
4. Credentes Domino, et in ejus nomine sperantes.
5. In superna Jerusalem.
6. Prædicatio in gentibus.
7. Spiritus sanctus sui ipsius adventum super apostolos.
8. Item ejus prædicatio in gentibus.
9. Ejus prædicatio faciens virtutes.
10. Nomen Domini glorificatum.
11. Dæmones significat.
12. Significat magistros Judæorum.
13. Ita confringet principes et populos Judæorum, ut vitulum, quem in eremo fecerant, Moyses comminuit.
14. Et populus fidelis habet in fronte sua cornu elevatum, ut filius unicornium.
15. Quando dixit latroni : *Hodie mecum eris in paradiso* ²¹.
16. Mundum, qui ab idololatria amoveri non poterat, sermo apostolorum traduxit in fidem,

²¹ Luc. xliii, 43.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περ.
(2) Τοῦ.
(3) N. 1. Οἱ ἄγγελοι.

(4) Ποιοῦν.
(5) Αἰτοῦ.

17. Et commovebit Dominus desertum Cades. A
 18. Vox Domini præparantis cervos :
 19. Et revelabit condensa.
 20. Et in templo ejus omnes dicent gloriam.
 21. Dominus diluvium inhabitare faciet :
 22. Et sedebit Dominus rex in æternum.
 23. Dominus virtutem populo suo dabit,
 24. Dominus benedicet populo suo in pace.

In finem. Psalmus cantici in dedicatione domus
 David. PSAL. XXIX.

1. Exaltabo te, Domine, quoniam suscepisti me :
 2. Nec delectasti inimicos meos super me.
 3. Domine Deus meus, clamavi ad te, et sanasti me.
 4. Domine, eduxisti ab inferno animam meam : B
 5. Salvasti me a descendentibus in lacum.
 6. Psallite Domino, sancti ejus ;
 7. Et confitemini memoriæ [memoriam] sanctitatis ejus :

17. Και συσσεισει Κύριος τὴν ἔρημον Κάδης.
 18. Φωνὴ Κυρίου καταρτιζομένη ἐλάφους ·
 19. Καὶ ἀποκαλύψει δρυμούς.
 20. Καὶ ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ πᾶς τις λέγει δόξαν.
 21. Κύριος τὸν κατακλυσμὸν κατοικεῖ ·
 22. Καὶ καθιεῖται Κύριος βασιλεὺς εἰς τὸν αἰῶνα.
 23. Κύριος ἰσχὴν τῷ λαῷ αὐτοῦ δώσει,
 24. Κύριος εὐλόγησει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν εἰρήνῃ.
 Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς ᾠδῆς τοῦ ἐγκαινισμοῦ
 τοῦ οἴκου Δαβὶδ. ΨΑΛ. ΚΘ.

1. Ὑψώσω σε, Κύριε, ὅτι ὑπέλαβές με ·
 2. Καὶ οὐκ εὐφρανας τοὺς ἐχθρούς μου ἐπ' ἐμέ.
 3. Κύριε ὁ Θεός μου, ἐκέκραξα πρὸς σέ, καὶ ἴασα
 με.
 4. Κύριε, ἀνήγαγες ἐξ ᾄδου τὴν ψυχὴν μου ·
 5. Ἔσωσάς με ἀπὸ τῶν καταβαινόντων εἰς λάκκον.
 6. Ψάλατε τῷ Κυρίῳ, οἱ ὅσιοι αὐτοῦ ·
 7. Καὶ ἐξομολογεῖσθε τῇ μνήμῃ [τὴν μνήμην] τῆς
 ἀγιοσύνης αὐτοῦ.

ATHANASII INTERPRETATIO.

17. Cades interpretatur *illuminata*: mundum igitur significat, quem transtulit in sui ipsius cognitionem.

18. Apostolos.
 19. Gentes significat.
 20. Et omnes in ejus templo glorificabunt eum.
 21. Baptismum significat.
 22. In cælo et in terra.
 23. Spiritum sanctum significat.
 24. Pater in Filio suo fidelibus benedicet.

17. Κάδης ἐρμηνεύεται *δηλλαγμένη* (1) · τὸν κόσμον οὖν λέγει, ὃν μετέβαλεν εἰς ἐπίγνωσιν ἑαυτοῦ.

18. Τοὺς ἀποστόλους.
 19. Τὰ ἔθνη λέγει.
 20. Καὶ πάντες ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ δοξάσουσιν αὐτόν.
 21. Τὸ βάπτισμα λέγει.
 22. Ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῆ.
 23. Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγει.
 24. Ὁ Πατὴρ ἐν τῷ Υἱῷ αὐτοῦ εὐλόγησει τοὺς πιστούς.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει · Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς ᾠδῆς τοῦ ἐγκαινισμοῦ τοῦ οἴκου τοῦ Δαβὶδ. Τοῦτο οὖν λέγει · Ὁ ψαλμὸς τῆς ᾠδῆς ταύτης εἴρηται, ἐπειδὴ εἰς τὸ τέλος τοῦ αἰῶνος καινοποιήσει τοὺς πιστοὺς πάντας ὁ Κύριος, ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν · οἶκος γὰρ αὐτοῦ ἡμεῖς ἐσμεν, καθὼς εἶπεν · Ἐνοικήσω ἐν αὐτῷ καὶ ἐμπερικατήσω, καὶ ὅτι τὴν βασιλείαν αὐτοῦ εἰσάγει αὐτοὺς (2).

Titulus præpositus continet: *In finem psalmus cantici in dedicatione*, seu renovatione, *domus David*. Hoc igitur significat: Psalmus cantici hujus dictus est, quia in sæculi fine Dominus renovabit omnes fideles, exsuscitans eos a mortuis. Domus enim ejus nos sumus, quemadmodum dixit: *Inhabitabo in eo, et inambulabo* ³, et quoniam in regnum suum introducet eos.

1. Glorificabo te, Domine, quoniam restaurabor. D
 2. Contrarias potestates.
 3. Ex corde meo clamavi.
 4. E peccato.
 5. A dæmonibus.
 6. Mundi corde.
 7. Cum vos Domini memineritis, glorificate eum.

1. Δοξάσω σε, Κύριε, ὅτι ἀνακαλέσμαι (3).
 2. Τὰς ἐναντίας δυνάμεις.
 3. Ἐκ τῆς καρδίας μου ἐκέκραξα.
 4. Ἐκ τῆς ἀμαρτίας (4).
 5. Τῶν δαιμόνων.
 6. Οἱ (5) καθαροὶ τῇ καρδίᾳ.
 7. Ἐν τῷ μνημονεύειν ὑμᾶς τοῦ Κυρίου, δοξάσατε αὐτόν.

³ II Cor. vi, 16.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἐνδηλλαγμένης.
 (2) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περ. τῷ Δαβὶδ, etc. Εἴρηται δὲ εἰς τὸ τέλος, etc., ἐκαινοποίησε πάντας τοὺς πιστοὺς ὁ Κύριος, etc., οἶκος γὰρ τούτου, etc. Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς, καί, etc., καὶ ὅτι εἰς τὴν βασι-

λείαν αὐτοῦ εἰσαγάγει αὐτούς.
 (3) Ὅτι ἀν. desunt in cod.
 (4) Ἄμαρτίας μου.
 (5) Ψάλατε τῷ Κυρίῳ, οἱ, etc.

8. Ὅτι ὄργη ἐν τῷ θυμῷ αὐτοῦ,
 9. Καὶ ζωὴ ἐν τῷ θελήματι αὐτοῦ.
 10. Τὸ ἑσπέρας ἀβλισθήσεται κλαυθμὸς,
 11. Καὶ εἰς τὸ πρωῖ ἀγαλλίασις.
 12. Ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ εὐθηνίᾳ μου· Οὐ μὴ σα-
 λευθῶ εἰς τὸν αἰῶνα.
 13. Κύριε, ἐν τῷ θελήματί σου παρέσχου τῷ κάλ-
 λει μου δύναμιν·
 14. Ἀπέστρεψας δὲ τὸ πρόσωπόν σου, καὶ ἐγενή-
 θην τεταραγμένος.
 15. Πρὸς σέ, Κύριε, κεκράζομαι·
 16. Καὶ πρὸς τὸν Θεόν μου δεηθήσομαι.
 17. Τίς ὠφέλεια ἐν τῷ αἵματι μου, ἐν τῷ καταβαί-
 νειν με εἰς διαφθοράν;
 18. Μὴ ἐξομολογήσεται σοι χουῶς·
 19. Ἡ ἀναγγελεῖ τὴν ἀλήθειάν σου;
 20. Ἦκουσε Κύριος, καὶ ἠλέησέ με
 21. Κύριος ἐγενήθη βοηθός μου.
 22. Ἔστρεψας τὸν κοπετόν μου εἰς χαρὰν ἐμοί·
 23. Διέβρηξας τὸν σάκκον μου, καὶ περιέζωσάς
 με εὐφροσύνην
 24. Ὅπως ἂν ψάλλῃ σοι ἡ δόξα μου, καὶ οὐ μὴ κα-
 τανυγῶ·
 25. Κύριε ὁ Θεός μου, εἰς τὸν αἰῶνα ἐξομολογήσο-
 μαί σοι.

- A 8. Quoniam ira in indignatione ejus;
 9. Et vita in voluntate ejus:
 10. Ad vesperum demorabitur fletus:
 11. Et ad matutinum lætitia.
 12. Ego autem dixi in abundantia mea: Non
 movehor in æternum.
 13. Domine, in voluntate tua præstitisti decori
 meo virtutem:
 14. Avertisti faciem tuam a me, et factus sum
 conturbatus.
 15. Ad te, Domine, clamabo:
 16. Et ad Deum meum deprecabor.
 17. Quæ utilitas in sanguine meo, dum descendo
 in corruptionem?
 18. Nunquid confitebitur tibi pulvis;
 19. Aut annuntiabit veritatem tuam?
 20. Audivit Dominus, et misertus est mei:
 21. Dominus factus est adjutor meus.
 22. Convertisti planctum meum in gaudium mihi.
 23. Conscidisti saccum meum, et circumdedisti
 me lætitia:
 24. Ut cantet tibi gloria mea, et non com-
 pungar:
 25. Domine Deus meus, in æternum confitebor
 tibi.

ATHANASII INTERPRETATIO.

8. Ἐν τῇ ἀγανακτήσει αὐτοῦ ὄργη ἐπέρχεται, καθ'
 ὧν ἀγανακτεῖ.
 9. Ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ.
 10. Ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ πένθος ἐστὶ.
 11. Καὶ ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ φωτὸς ἀγαλλίασις.
 12. Ἐγὼ δὲ, ὅταν ἤμαρτον, ἔλεγον· Οὐ μὴ ἐπέβηθ
 ἐπ' ἐμέ κακά.
 13. Σὺ δὲ, πρὸ τοῦ ἀμαρτεῖν με, ἔδωκας τῇ ψυχῇ
 μου τὴν χάριν σου.
 14. Ὅστερον δὲ ἤμαρτηκότος μου, ἀπεστράφησ με,
 καὶ ἐν ἀγῶνι πολλῶ ἐγενόμην μνημονεύων τῆς ἡμέ-
 ρας τῆς κρίσεως.
 15. Πρὸς σέ τὸν ποιητὴν μου βοήσομαι.
 16. Καὶ πρὸς σέ τὸν ἐφορόν μου δεηθήσομαι.
 17. Ἔλεγον ἐμαυτῷ· Τίς ὠφέλεια τῇ ψυχῇ μου ἐν
 τῷ ἀμαρτάνειν με;
 18, 19. Ἡ μετὰ τὸ ἀποθανεῖν ἐξομολογήσασθαι
 σοι δύναμαι;
 20, 21. Κύριος ἐγενήθη βοηθός μου, ταῦτά μου
 προσευχομένου (1).
 22. Τὸ πένθος τῆς ἀμαρτίας μου.
 23. Τὴν ἀμαρτίαν μου διέβρηξας, καὶ περιέζωσάς
 με τὴν χάριν σου.
 24. Ὅπως ἂν ψάλλῃ σοι ἡ καρδία μου, καὶ οὐ μὴ
 μεταμεληθῶ.
 25. Οὐκ ἐν καιρῷ μὴ δουλώσω (2) σοι ἐμαυτὸν,
 ἀλλ' εἰς τὸν αἰῶνα.

8. In indignatione ejus ira advenit in illos con-
 tra quos indignatur.
 9. In præceptis ejus.
 10. In peccato luctus est.
 C 11. Et in operibus lucis exsultatio.
 12. Ego autem cum peccavi, dixi: Non adve-
 nient in me mala.
 13. Tu autem, priusquam peccarem, dedisti a-
 nimæ meæ gratiam tuam.
 14. Postea autem peccante me, aversatus es me,
 et in angore multo fui propter recordationem diei
 judicii.
 15. Ad te factorem meum clamabo.
 16. Et ad te inspectorem meum deprecabor.
 17. Dicebam mihimetipsi: Quæ utilitas in pec-
 cando animæ meæ?
 18, 19. An postquam mortuus fuero constiteri
 tibi possum?
 D 20, 21. Ita me deprecante, Dominus factus est
 adjutor meus.
 22. Luctum peccati mei.
 23. Peccatum meum conscidisti, et circumdedisti
 me gratia tua.
 24. Ut cantet tibi cor meum, et non me pœ-
 nitebit.
 25. Non ad tempus me ipse tibi in servitutum
 addicam, sed in æternum.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ταῦτά μου προσ. hæc tantum in cod.

(2) Καιρῷ τινι δουλ.

In finem, psalmus David pro exstasi.
PSAL. XXX.

1. In te, Domine, speravi, non confundar in aeternum :
2. In justitia tua libera me, et eripe me.
3. Inclina ad me aurem tuam :
4. Accelera ut eruas me.
5. Esto mihi in Deum protectorem,
6. Et in domum refugii, ut salvum me facias.
7. Quoniam fortitudo mea et refugium meum es tu :
8. Et propter nomen tuum deduces me, et enutries me.
9. Educes me de latueo hoc, quem absconderunt mihi :
10. Quoniam tu es protector meus, Domine.
11. In manus tuas commendabo spiritum meum :
12. Redemisti me, Domine Deus veritatis.
13. Odisti [omnes] observantes vanitates super-vacue.
14. Ego autem in Domino speravi :
15. Exsultabo, et lætabor in misericordia tua.
16. Quoniam respexisti humilitatem meam :
17. Salvasti de necessitatibus animam meam :
18. Et non conclusisti me in manibus inimicorum :

Α Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ ἐκστάσεως.
ΨΑΛ. Α'.

1. Ἐπὶ σοί, Κύριε, ἤλπισα, μὴ κατασχυνθεῖν εἰς τὸν αἰῶνα·
2. Ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ῥύσαι με, καὶ ἐξελοῦ με.
3. Κλῖνον πρὸς με τὸ οὖς σου·
4. Τάχυνον τοῦ ἐξελεῖσθαι με.
5. Γενοῦ μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν,
6. Καὶ εἰς οἶκον καταφυγῆς τοῦ σῶσαι με.
7. Ὅτι κραταίωμα μου, καὶ καταφυγή μου εἰ σὺ·
8. Καὶ ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου ὀδηγήσεις με, καὶ διαθρέψεις με.
9. Ἐξάξεις με ἐκ παγίδος ταύτης, ἧς ἐκρυψάν μοι·
10. Ὅτι σὺ εἶ ὁ ὑπερασπιστής μου, Κύριε.
11. Εἰς χεῖράς σου παραθήσομαι τὸ πνεῦμά μου·
12. Ἐλυτρώσω με, Κύριε ὁ Θεὸς τῆς ἀληθείας.
13. Ἐμίσησας τοὺς [πάντας τοὺς] διαφυλάσσοντας ματαιότητάς διακονῆς.
14. Ἐγὼ δὲ ἐπὶ τῷ Κυρίῳ ἤλπισα·
15. Ἀγαλλιάσομαι καὶ εὐφρανθήσομαι ἐπὶ τῷ ἐλέει σου.
16. Ὅτι ἐπέδεις ἐπὶ [ἐπὶ δεest] τὴν ταπεινώσίν μου·
17. Ἔσωσας ἐκ τῶν ἀναγκῶν τὴν ψυχὴν μου·
18. Καὶ οὐ συνέκλεισάς με εἰς χεῖρας ἐχθρῶν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει· Ψαλμὸς (1) τῷ Δαβὶδ, ἐκστάσεως, τουτέστι τὸν ψαλμὸν· εἶρηκεν ὁ Δαβὶδ εἰς τοὺς τελειῶς ἐκστάντας ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἐπιστρέφοντας ἐπὶ τὸν Κύριον.

Titulus præpositus continet : *Psalmus David pro exstasi*, seu pro discessu, hoc est, *psalmum dixit David ut discendentibus omnino a peccatis, et se ad Dominum convertentibus.*

1. Omnem meam sollicitudinem habens in te.
2. Ne reprobus fiam, Domine.
3. Benignas aures mihi præbe.
4. Et festina ad me liberandum.
5. Esto mihi in Deum opitulantem mihi.
6. Qui enim ad te venit non ejicietur.
7. Quoniam virtus mea et munimentum meum es tu.
8. Et propter nomen tuum deduc me, et enutri me in justificationibus tuis.
9. Ex peccato inhabitante in corde meo.
10. Quoniam tu es protector meus, Domine.
11. Animam meam, inquit.
12. Redemisti me ex servitute mendacii tu, qui es Deus populi veritatis.
13. Odisti permanentes in peccato.
14. Constituyente extra errorem.
15. Cum misericordiam a te consecutus fuero, exsultabo et lætabor in corde meo.
16. Quoniam animadvertisti infirmitatem meam.
17. Ex peccatis.
18. Diaboli.

- C 1. Τὴν μέριμνάν μου πᾶσαν ἐπὶ σέ ἔχω (2).
2. Μὴ ἀδόκιμος γένωμαι, Κύριε.
3. Εὐμενῆ μοι τὰ ὅλα (3) παράσχου.
4. Καὶ σπεύσον τοῦ ἐξελεῖσθαι με.
5. Γενοῦ μοι εἰς Θεὸν ἀντιποιούμενόν μου.
6. Ὅ γὰρ ἐρχόμενος πρὸς σέ οὐ μὴ ἐξέλθῃ ἔξω.
7. Ὅτι ἰσχύς μου καὶ τεῖχος μου εἶ σὺ.
8. Καὶ διὰ τοῦ ὀνόματός σου (4) ὀδηγήσόν με, καὶ διάθρεψόν με ἐν τοῖς δικαίωμασί μου (5).
9. Τῆς ἐνοικουσίας ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἁμαρτίας.
10. Ὅτι σὺ εἶ ὁ σκεπαστής μου, Κύριε.
11. Τὴν ψυχὴν μου, λέγει.
12. Ἐλυτρώσω με τῆς δουλείας τοῦ ψεύδους ὁ τοῦ λαοῦ τῆς ἀληθείας Θεός.
- D 13. Ἐμίσησας τοὺς ἐπιμένοντας τῇ ἁμαρτίᾳ.
14. Τῷ ἐκτῶς (6) πλάνης παρέχοντι.
15. Ἐν τῷ ἐλεεῖσθαι με ὑπὸ σοῦ ἀγαλλιάσομαι, καὶ εὐφρανθήσομαι ἐν τῇ καρδίᾳ μου.
16. Ὅτι προσέσχες τῇ ἀσθενείᾳ μου.
17. Ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν.
18. Τοῦ διαβόλου.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρειος περιέχει· εἰς τὸ τέλος ψαλμὸς, etc.
(2) N. 1. Mf., etc. ἐπὶ σέ ἐθέμην, μὴ ἀδ., etc. N.
2. Ἐν τῷ Υἱῷ σου ῥύσαι με, καὶ ἐξελοῦ με.

- (3) Ὡτά σου.
(4) Τὸ ὄνομά σου.
(5) Σου.
(6) Ἐκτός.

19. Ἐστησας ἐν εὐρυχώρῳ τοὺς πόδας μου.
 20. Ἐλέησόν μου, Κύριε, ὅτι θλίβομαι.
 21. Ἐταράχθη ἐν θυμῷ ὁ ὀφθαλμός μου,
 22. Ἡ ψυχὴ μου, καὶ ἡ γαστήρ μου.
 23. Ὅτι ἐξέλιπεν ἐν δόδυνῃ ἡ ζωὴ μου.
 24. Καὶ τὰ ἔτη μου ἐν στεναγμοῖς.
 25. Ἡσθένησεν ἐν πτωχείᾳ ἡ ἰσχύς μου.
 26. Καὶ τὰ ὀστέ μου ἐταράχθησαν.
 27. Παρὰ πάντας τοὺς ἐχθρούς μου ἐγενήθην
 ἐνειδος.
 28. Καὶ τοῖς γείτοσί μου σφόδρα,
 29. Καὶ φόβος τοῖς γνωστοῖς μου.
 30. Οἱ θεωροῦντές με ἔξω ἔφυγον ἀπ' ἐμοῦ.
 31. Ἐπελήσθη ὡσεὶ νεκρὸς ἀπὸ καρδίας.
 32. Ἐγενήθην ὡσεὶ σκεῦος ἀπολωλός.
 33. Ὅτι ἤκουσα φόγον πολλῶν παροικούντων κυ-
 κλόθεν.
 34. Ἐν τῷ ἐπισυναχθῆναι αὐτοὺς ἄμα ἐπ' ἐμέ,
 35. Τοῦ λαθεῖν τὴν ψυχὴν μου ἐβουλεύσαντο.
 36. Ἐγὼ δὲ ἐπὶ σοί, Κύριε, ἤλπισα.
 37. Εἶπα· Σὺ εἶ ὁ Θεός μου.
 38. Ἐν ταῖς χερσὶ σου οἱ κληροὶ μου.
 39. Ῥῦσαί με ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν μου,
 40. Καὶ ἐκ τῶν καταδιωκόντων με.

- A 19. Statuisti in loco spatio pedes meos.
 20. Miserere mei, Domine, quoniam tribulor :
 21. Conturbatus est in ira oculus meus,
 22. Anima mea, et venter meus.
 23. Quoniam defecit in dolore vita mea ;
 24. Et anni mei in gemitibus.
 25. Infirmata est in paupertate virtus mea :
 26. Et ossa mea conturbata sunt.
 27. Super omnes inimicos meos factus sum op-
 probrium :
 28. Et vicinis meis valde,
 29. Et timor notis meis.
 30. Qui videbant me foras fugerunt a me :
 31. Oblivioni datus sum tanquam mortuus a
 corde :
 B 32. Factus sum tanquam vas perditum.
 33. Quoniam audivi vituperationem multorum
 commorantium in circuitu :
 34. In eo dum convenirent ipsi simul adversum me,
 35. Accipere animam meam consiliati sunt.
 36. Ego autem in te, Domine, speravi.
 37. Dixi, Deus meus es tu :
 38. In manibus tuis sortes meæ.
 39. Eripe me de manu inimicorum meorum,
 40. Et a persequentibus me.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

19. Ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου.
 20. Ὅτι ἐν τοῖς περὶ λαβοῦσι χρόνοις μοι ἡμαρτόν
 σοι.
 21. Ὑπὸ τοῦ διαβόλου ἡ διάνοιά μου.
 22. Καὶ ἡ γαστήρ, λέγει, τῆς ψυχῆς μου· λέγω δὲ,
 ἔνθα συνέλαβον τὴν ἁμαρτίαν.
 23. Ἐν ἁμαρτίᾳ, λέγει.
 24. Ὁ πᾶς χρόνος μου βαρούμενος ὑπὸ ἁμαρτιῶν.
 25. Ἐν ἀδοθησίᾳ.
 26. Συμπέφυρμαι τῇ ἁμαρτίᾳ.
 27. (1) Πάντες, λέγει, οἱ ἐχθροὶ μου, τουτέστιν οἱ
 δαίμονες μετὰ τὸ ἁμαρτηθῆναι με, ὀνειδίζουσί με.
 28. Οἱ ἐν ἐμοὶ μένοντες.
 29. Οἱ δὲ γνῶσιν ἔχοντες ὀρῶντές με φοβοῦνται,
 μὴ δὲ αὐτοὶ οὕτως ἠττηθῶσιν.
 30. Οἱ ἄγγελοι σου ἀφίσταντο ἀπ' ἐμοῦ.
 31. Ὡσεὶ (2) νεκρὸς λήθη γίνεται ἀπὸ καρδίας
 τῶν ζώντων, οὕτως καὶ ἐγενόμην.
 32. Ἄχρηστον λέγει.
 33. (3) Ὅτι ἀκούω τῶν δαιμόνων ὀνειδίζόντων με
 ἐν τῇ καρδίᾳ μου.
 34, 35. Ἐπὶ τὸ αὐτὸ γεγονάσι τοῦ αἰχμαλωτι-
 σαι με.
 36, 37. Ἐγὼ δὲ ἐπὶ σοὶ ἤλπισα, ὅτι ἐξ αὐτῶν λυ-
 τρώσῃ με (4)· σὺ γὰρ εἶ ὁ Θεός μου.
 38. Ἐν ταῖς χερσὶ σου ἔθηκα τὴν ψυχὴν μου.
 39, 40. Τῶν ἐναντίων δυνάμεων, λέγει.

- C 19. In mandatis tuis.
 20. Quoniam præteritis temporibus tibi peccavi.
 21. A diabolo mens mea.
 22. Et venter, ait, animæ meæ : Ubi, inquam,
 concepi peccatum.
 23. In peccato, dicit.
 24. Omne meum tempus gravatum a peccatis.
 25. In auxilii inopia.
 26. Subjectus et commistus sum peccato.
 27. Omnes, inquit, inimici mei, hoc est dæmo-
 nes, postquam ego peccavi, me probris afficiunt.
 28. Qui in me manent,
 29. Qui autem cognoscunt, videntes me timent,
 ne ipsi quandoque similiter succumbant.
 D 30. Angeli tui a me discesserunt.
 31. Sicut mortuus oblivioni traditur in corde vi-
 ventium, ita et ego factus sum.
 32. Inutile, inquit.
 33. Quoniam audio dæmones opprobrantes mihi
 in corde meo.
 34, 35. Cum simul congregati sunt, ut me capti-
 vum ducerent.
 36, 37. Ego autem in te, Domine, speravi, quod
 me ab illis liberabis : tu enim es Deus meus.
 38. In manibus tuis posui animam meam.
 39, 40. A contrariis potestatis inquit.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 27, 28, 29. Λέγει, οἱ ἐχθροὶ μου, etc., ὀνει-
 δίζουσί μοι, οἱ ἐν ἐμοί, etc., μὴ καὶ αὐτοὶ οὕτως ἠτ-
 τηθῶσιν.
 (2) Ὡς ὁ.

(3) N. 33. Ἀκούω, etc., με. N. 34, Ἐν τῇ καρδίᾳ
 μου. N. 35. Ἐπὶ, etc.
 (4) Λυτρώσεις με.

41. *Illustra faciem tuam super servum tuum* : A 41. Ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου ἐπὶ τὸν δούλον σου·
 42. *Salvum me fac in misericordia tua.* 42. Σῶσόν με ἐν τῷ ἐλέει σου.
 43. *Domine, non confundar, quoniam invocavi te.* 43. Κύριε, μὴ κατασχυνθείην. ὅτι ἐπεκαλεσάμην σε.
 44. *Erubescant impii, et deducantur in infernum* : 44. Αἰσχυνθείσαν ἄσεβεις, καὶ καταχθείσαν εἰς ᾗδου.
 45. *Muta fiant labia dolosa,* 45. Ἄλαλα γενηθήτω τὰ χεῖλη τὰ δόλια,
 46. *Quæ loquuntur adversus justum iniquitatem,* 46. Τὰ λαλοῦντα κατὰ τοῦ δικαίου ἀνομίαν,
 47. *In superbia et contemptu.* 47. Ἐν ὑπερηφανίᾳ καὶ ἐξουδενώσει.
 48. *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine* : 48. Ὡς πολὺ τὸ πλῆθος τῆς χρηστότητός σου, Κύριε·
 49. *Quam abscondisti timentibus te* : 49. Ἦς ἐκρυψας τοῖς φοβουμένοις σε.
 50. *Perfecisti eis, qui sperant in te,* 50. Ἐξείργασω τοῖς ἐλπίζουσιν ἐπὶ σέ,
 51. *In conspectu filiorum hominum.* 51. Ἐναντίον τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων.
 52. *Abscondes eos in abscondito faciei tuæ,* B 52. Κατακρύψεις αὐτοὺς ἐν ἀποκρύφῳ τοῦ προσώπου σου,
 53. *A conturbatione hominum* : 53. Ἀπὸ (α) παραχῆς ἀνθρώπων·
 54. *Proteges eos in tabernaculo a contradictione linguarum.* 54. Σχεπάσεις αὐτοὺς ἐν σκηνῇ ἀπὸ ἀντιλογίας γλωσσῶν.
 55. *Benedictus Dominus, quoniam mirificavit misericordiam suam in civitate munita.* 55. Εὐλόγητός Κύριος, ὅτι ἐθαυμάστωσε τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐν πόλει περιοχῆς.
 56. *Ego autem dixi in excessu mentis meæ :* 56. Ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ ἐκστάσει μου·
 57. *Projectus sum a facie oculorum tuorum.* 57. Ἀπέβριμμαι ἀπὸ προσώπου τῶν ὀφθαλμῶν σου.
 58. *Ideo exaudisti vocem orationis meæ, dum clamarem ad te.* 58. Διὰ τοῦτο εἰσήκουσας τῆς φωνῆς τῆς δεήσεώς μου, ἐν τῷ κεκραγέναι με πρὸς σέ.
 59. *Diligite Dominum, omnes sancti ejus :* 59. Ἀγαπήσατε τὸν Κύριον, πάντες οἱ ὅσιοι αὐτοῦ·
 (a) V. 53. Ἀπό, etc., αὐτοῦς. V. 54. Ἐν σκηνῇ, etc.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

- 41, 42. *Visita me servum tuum, et salva me in misericordia tua.* C 41, 42. Ἐπισκοπήν ποιήσόν μου τοῦ δούλου σου, καὶ σῶσόν με ἐν τῷ ἐλέει σου.
 43. *Ne despicias me.* 43. Μὴ παρακούης μου (1).
 44. *Dæmones.* 44. Οἱ δαίμονες.
 45. *Aggressus immundorum spirituum.* 45. Αἱ εἰσβολαὶ (2) τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων.
 46. *Contra Deum et servos ejus.* 46. Κατὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ.
 47. *In jactantia et despicientia.* 47. Ἐν ἀλαζονείᾳ καὶ ὑπεροψίᾳ.
 48, 49. *Bonorum tuorum, quæ præparasti sanctis tuis.* 48, 49. Τῶν ἀγαθῶν σου, ὧν ἠτοίμασας τοῖς ἁγίοις σου.
 50. *Incomparabilia parasti sperantibus in te.* 50. Ἀσύγκριτα ἠυτέρισας τοῖς ἐλπίζουσιν ἐπὶ σέ.
 51. *In conspectu eorum qui a sinistris stabunt.* 51. Ἐνώπιον τῶν ἐξ ἀριστερῶν ἐστῶτων
 52. *Custodies eos in Filio tuo.* 52. Φυλάξεις αὐτοὺς ἐν τῷ Υἱῷ σου.
 53. *A potestate hominum eripiens gratia tua.* 53. (3) Ἀπὸ δυναστείας ἀνθρώπων ῥυσάμενος τῇ χάριτί σου.
 54. *Custodies eos in tabernaculo, quod compegit Dominus in cælis.* D 54. Φυλάξεις αὐτοὺς ἐν τῇ σκηνῇ, ἣν ἐπηξέν ὁ Κύριος ἐν τοῖς οὐρανοῖς.
 55. *Multiplicavit misericordiam suam super populum fidelem.* 55. Ἐπλήθυνε τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐπὶ τὸν λαὸν τὸν πιστόν.
 56, 57. *Ego autem dixi in peccato meo.* 56, 57. Ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ μου.
 58. *Quia confessus sum tibi peccata mea in humilitate cordis mei, exaudisti gemitum animæ meæ.* 58. Διὰ τὸ ἐξομολογήσασθαί σοι τὰς ἁμαρτίας μου ἐν ταπεινώσει τῆς καρδίας μου, εἰσήκουσας τοῦ δερμοῦ (4) τῆς ψυχῆς μου.
 59. *Omnes qui olistis improba, diligite Dominum.* 59. Πάντες οἱ μισούντες πονηρὰ (5), ἀγαπήσατε τὸν Κύριον.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Κύριε, μὴ παρακούσης μου.

(2) Ἐκβολαί, etc.

(3) N. 53. Ἀπό, etc., φυλάξεις αὐτοῦς. N. 54. Ἐν

τῇ, etc.

(4) Ὁδερμῶν.

(5) Πᾶν πονηρὸν.

60. Ὅτι ἀληθείας ἐκζητεῖ Κύριος.
 61. Καὶ ἀνταποδίδωσι τοῖς περισσῶς ποιοῦσιν ὑπερφηανίαν.
 62. Ἀνδρίζεσθε, καὶ κραταιούσθω ἡ καρδία ὑμῶν,
 63. Πάντες οἱ ἐλπίζοντες ἐπὶ Κύριον.
Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ· συνέσεως. ΨΑΛ. ΑΑ'.
 1. Μακάριοι, ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι·
 2. Καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι.
 3. Μακάριος ἀνὴρ, ᾧ οὐ μὴ λογίσθαι Κύριος ἁμαρτίαν·
 4. Οὐδὲ ἐστὶν ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ δόλος.
 5. Ὅτι ἐσίγησα, ἐπαλαιώθη τὰ ὀστέα μου,
 6. Ἀπὸ τοῦ κράζειν με ὅλην τὴν ἡμέραν.
 7. Ὅτι ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐδαρύνθη ἐπ' ἐμὲ ἡ χεὶρ σου·
 8. Ἐστράφην εἰς ταλαιπωρίαν, ἐν τῷ ἐμπαγήναι μοι ἀκάνθαν.
 9. Τὴν ἀνομίαν μου ἐγνώρισα·
 10. Καὶ τὴν ἁμαρτίαν μου οὐκ ἐκάλυψα.
 11. Εἶπα· Ἐξαγορεύσω κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνομίαν μου τῷ Κυρίῳ·
 12. Καὶ σὺ ἀφήκας τὴν ἀσέβειαν τῆς καρδίας μου·
 13. Ὅτι ἐπὶ ταύτης προσεύξεται πρὸς σὲ πᾶς ὁστος ἐν καιρῷ εὐθέτω·

ATHANASHI INTERPRETATIO.

60. Ἀγαθὰ ἔργα.
 61. Τοῖς ποιοῦσιν ἁμαρτίαν, λέγει.
 62. Μὴ ἐκλύσθωσαν (1) ὑμῶν αἱ καρδίαι, ἀλλὰ δυναμούσθωσαν.
 63. Πάντες οἱ τὴν ἐλπίδα ἔχοντες ἐπὶ Κύριον.
 Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2) [Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ] τοῦ Δαβὶδ συνέσεως. Τοῦτο οὖν σημαίνει, ὅτι οἱ ἡμαρτηκότες εἰς σύνεσιν ἐρχόμενοι ἐπιστρέφουσι. Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται ἐξουδένωμα, ὅπερ ἐστὶν (3) οἱ ἡμαρτηκότες.
 Titulus praepositus continet : *Psalmus David, intellectus.* Hoc igitur significat, quod peccatores in intellectum venientes convertuntur. David enim interpretatur *contemptio*, quales sunt peccatores.
 1, 2. Τοὺς ἐν τῷ βαπτίσματι λέγει.
 3. Ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.
 4. Ψεῦδος λέγει.
 5, 6. (4) Ὅτι ἐσίγησα ἀπὸ τοῦ εὐχεσθαι με ἀδialeίπτως, καὶ ἠφανίσθη ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας.
 7. Καὶ λοιπὸν νυκτὸς καὶ ἡμέρας ὠργίζου μοι.
 8. Ἐστράφην εἰς ταλαιπωρίαν· εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἐξ ἧς (5) ἐβρύσω με· καὶ ἐκολλήθησάν μοι ἁμαρτίαι.

- 9, 11. Εἶπα ἐπιστρέψας πρὸς σὲ· Ἐξομολογήσομαι (6) σοι λέγων· Πάτερ, ἡμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἐνώπιόν σου οὐκ ἐτι εἰμι ἀξιὸς κληθῆναι υἱός σου.
 12. Σὺ δὲ μόνον ἀκούσας (7) ταῦτα λέγοντος, εἶπας· Οὗτος ὁ υἱός μου νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησεν· ἀπαλωλὸς ἦν, καὶ εὐρέθη.
 13. Καὶ λοιπὸν πάντες οἱ ἄγγελοι σου χαίροντες (8) ἐδόξασάν σε δι' ἐμέ.

¹ Luc. xv, 21. ² ibid. 32.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐκλύσθωσαν.
 (2) Ἡ διὰ τῆς κιναβάρεως περιέχει.
 (3) Εἰσίν.
 (4) N. 5, 6, 7. Ὅτι... κατ' deest in cod. ὠργίζου μοι.

- A 60. Quoniam veritates requirit Dominus ;
 61. Et retribuit abundanter facientibus superbiam.
 62. Viriliter agite, et confortetur cor vestrum,
 63. Omnes qui speratis in Domino.
Psalmus David ; intellectus. PSAL. XXXI.
 1. Beati, quorum remissæ sunt iniquitates ;
 2. Et quorum tecta sunt peccata.
 3. Beatus vir, cui non imputabit Dominus peccatum ;
 4. Nec est in ore ejus dolus.
 5. Quoniam tacui, inveteraverunt ossa mea,
 6. Dum clamarem tota die.
 7. Quoniam die ac nocte gravata est super me manus tua :
 B 8. Conversus sum in ærumna, dum configitur mihi spina.
 9. Delictum meum cognitum feci :
 10. Et injustitiam meam non abscondi.
 11. Dixi : Confitebor adversum me injustitiam meam Domino :
 12. Et tu remisisti impietatem cordis mei ;
 13. Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno :

60. Bona opera.
 61. Facientibus peccatum, dicit.
 62. Ne dissolvantur corda vestra, sed confirmantur.
 63. Omnes, qui spem habetis in Domino.

- Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2) [Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ] τοῦ Δαβὶδ συνέσεως. Τοῦτο οὖν σημαίνει, ὅτι οἱ ἡμαρτηκότες εἰς σύνεσιν ἐρχόμενοι ἐπιστρέφουσι. Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται ἐξουδένωμα, ὅπερ ἐστὶν (3) οἱ ἡμαρτηκότες.
 Titulus praepositus continet : *Psalmus David, intellectus.* Hoc igitur significat, quod peccatores in intellectum venientes convertuntur. David enim interpretatur *contemptio*, quales sunt peccatores.
 1, 2. Eos dicit, qui baptizati sunt.
 3. In die iudicii.
 4. Mendacium, inquit.
 5, 6. Quoniam silui desistens ab indesinenter orando, ideo consumptus sum a peccato.
 7. Et deinceps die ac nocte iratus es mihi.
 8. *Conversus sum in ærumna* : in peccato, a quo me liberasti, et conglutinata sunt mihi peccata.

- 9, 11. Dixi conversus ad te, Confitebor tibi dicens : *Pater, peccavi in caelum et coram te : jam non sum dignus vocari filius tuus* ¹.
 12. Tu autem solum audiens hæc dicentem dixisti : *Hic filius meus mortuus erat et revixit ; perierat, et inventus est* ².
 13. Et proinde omnes angeli tui gaudentes te glorificaverunt propter me.

- (5) Ὅτι ἐστράφην εἰς τὴν ἀνομίαν, ἐξ ἧς, etc.
 (6) Ἐξομολογησάμην.
 (7) Ἦκουσας.
 (8) Ἄγγελοι συγαίροντες.

14. Verumtamen in diluvio aquarum multarum A ad eum non approximabunt.

15. Tu meum es refugium a tribulatione, quæ circumdedit me.

16. Exsultatio mea, erue me a circumdantibus me.

17. Intellectum tibi dabo, et instruam te in via hac, qua gradieris :

18. Firmabo super te oculos meos.

19. Nolite fieri sicut equus et mulus, quibus non est intellectus.

20. In camo et freno maxillas eorum constringe [constringes],

21. Qui non approximant ad te.

22. Multa flagella peccatoris :

23. Sperantem autem in Domino misericordia B circumdabit.

24. Lætamini in Domino, et exsultate, justi ;

25. Et gloriamini, omnes recti corde.

Psalms David. Sine inscriptione apud Hebræos.
PSAL. XXXII.

1. Exsultate, justi, in Domino :

2. Rectos decet collaudatio.

3. Constemini Domino in cithara .

14. Lacrymis suis delentur peccata sua.

15. Hæc clamat se convertens cum lacrymis. C

16. A peccatis meis, inquit.

17. Dominus ad eum dicit : Ego te docebo, qua via incedes.

18. Et in ea custodiam te.

19. Et amplius ne pecca, tanquam intellectum non habens.

20. Sed corpori tuo et animæ frena injiciens in servitutem redige, cum tibi non obediunt.

21. Qui tibi non obtemperant.

22. Multa erant flagella tua,

23. Sed quoniam sperasti in misericordia mea, ab ipsis liberatus es.

24. Æterna lætitia et exsultatione.

25. Qui enim gloriatur, in Domino gloriatur **.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ παρέχει [περιέχει · Ψαλμὸς] (4) τῷ Δαβίδ. Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται πεποθημένος, ὅπερ ἐστὶ λαβεῖν εἰς τὸν χορὸν τῶν ἁγίων, ὅτι πεποθημένος ἐστὶν ὑπὸ τοῦ Κυρίου. Τῷ οὖν πεποθημένῳ χορῷ εἰρηται ὁ ψαλμὸς, τουτέστι τοῖς οὖσι κατὰ τὸν Δαβὶδ τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ ὀνόματος καὶ ταῖς ἐντολαῖς.

Titulus præpositus continet : *Psalms David*. David enim interpretatur *desideratus*, quod accipere licet de choro sanctorum, quoniam desideratus est a Domino. A choro igitur sanctorum *desiderato* dictus est psalmus : hoc est, ab iis qui David, juxta nominis interpretationem et mandatorum observantiam, assimulantur.

1. Gaudete semper in Domino.

2. Rectos decet laudare Dominum.

3. Mortificantes vosmetipsos mundo, ita hymnis laudabitis eum.

** I Cor. 1, 31.

(1) Ψυχὴν σου.

(2) Τῶν μελλόντων μῆ, etc.

14. Πλὴν ἐν κατακλυσμῷ ὑδάτων πολλῶν, πρὸς αὐτὸν οὐκ ἐγγιούσι.

15. Σὺ μου εἶ καταφυγὴ ἀπὸ θλίψεως τῆς περιεχούσης με.

16. Τὸ ἀγαλλιάμα μου, λύτρωσαι με ἀπὸ τῶν κυκλωσάντων με.

17. Συνετιῶ σε, καὶ συμβιδῶ σε ἐν ὁδῷ ταύτῃ, ἣ πορεύσῃ·

18. Ἐπιστηριῶ ἐπὶ σὲ τοὺς ὀφθαλμούς μου.

19. Μὴ γίνεσθε ὡς ἵππος καὶ ἥμιονος, οἷς οὐκ ἐστι σύνεσις.

20. Ἐν κημῷ καὶ χαλινῷ τὰς σιαγόνας αὐτῶν ἀγξαις [ἄγξαι, in marg. cod. ἰγξεις],

21. Τῶν μὴ ἐγγιζόντων πρὸς σέ.

22. Πολλὰ αἰ μάστιγες τοῦ ἀμαρτωλοῦ·

23. Τὸν δὲ ἐλπίζοντα ἐπὶ Κύριον ἔλεος κυκλώσει.

24. Εὐφράνθητε ἐπὶ Κύριον. καὶ ἀγαλλιᾶσθε, δίκαιοι·

25. Καὶ καυχᾶσθε, πάντες οἱ εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ.

Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. Ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις.
ΨΑΛ. ΛΒ΄.

1. Ἀγαλλιᾶσθε, δίκαιοι, ἐν Κυρίῳ·

2. Τοῖς εὐθέσι πρέπει αἰνεσις.

3. Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ ἐν κιθάρᾳ·

14. Διὰ τῶν δακρῶν αὐτοῦ ἐξαλείφονται αἱ ἁμαρτίαι αὐτοῦ.

15. Ταῦτα βοᾷ ὁ ἐπιστρέφων μετὰ δακρῶν:

16. Τῶν ἁμαρτιῶν μου, λέγει.

17. Ὁ δὲ Κύριος πρὸς αὐτὸν λέγει· Ἐγὼ σε διδάσκω [διδάξω] ἐν ποίᾳ ὁδῷ πορεύσῃ.

18. Καὶ φυλάξω σε ἐν αὐτῇ.

19. Καὶ μηκέτι ἁμάρτανε, ὡς μὴ ἔχων σύνεσιν.

20. Ἀλλὰ τὸ σῶμά σου καὶ τὴν ψυχὴν (1) χαλινὰ γωγῶν δουλαγῶγει, ὅταν μὴ πειθονταί σοι.

21. Τῶν μὴ (2) πειθομένων σοι.

22. Πολλὰ σου ἦσαν αἰ μάστιγες.

23. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἠλπισας (3) ἐπὶ τὸ ἔλεός μου, ἐρρύσθης ἀπ' αὐτῶν.

24. Εὐφροσύνην αἰώνιον καὶ ἀγαλλισιν.

25. Ὁ γὰρ καυχώμενος ἐν Κυρίῳ καυχᾶσθω.

D 1. Χαίρετε πάντοτε ἐν Κυρίῳ.

2. Τοῖς εὐθέσι πρέπει αἰνεῖν τὸν Κύριον.

3. Νεκρώσαντες ἑαυτοὺς τῷ κόσμῳ, οὕτως ὑμῆσατε αὐτόν.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(3) Ἠλπισεν.

(4) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει· τῷ, etc.

4. Ἐν ψαλτηρίῳ δεκαχόρδῳ ψάλατε αὐτῷ.
 5. Ἄσατε αὐτῷ ἄσμα καινόν.
 6. Καλῶς ψάλατε αὐτῷ ἐν ἀλαλαγμῷ.
 7. Ὅτι εὐθύς ὁ λόγος τοῦ Κυρίου.
 8. Καὶ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πίστει.
 9. Ἀγαπᾷ ἐλεημοσύνην καὶ κρίσιν ὁ Κύριος.
 10. Τοῦ ἐλέους Κυρίου πλήρης ἡ γῆ.
 11. Τῷ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν.
 12. Καὶ τῷ Πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν.
 13. Συνάγων ὡσεὶ ἄσκον ὕδατα θαλάσσης.
 14. Τιθεὶς ἐν θησαυροῖς ἀδύσσοος.
 15. Φοβηθήτω τὸν Κύριον πᾶσα ἡ γῆ.
 16. Ἀπ' αὐτοῦ δὲ σαλευθήτωσαν πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην.
 17. Ὅτι αὐτὸς εἶπε, καὶ ἐγεννήθησαν.
 18. Αὐτὸς ἐνετείλατο, καὶ ἐκτίσθησαν.
 19. Κύριος διασκεδάζει βουλὰς ἐθνῶν.
 20. Ἄθετεὶ δὲ λογισμοὺς λαῶν.
 21. Καὶ ἀθετεῖ βουλὰς ἀρχόντων.
 22. Ἡ δὲ βουλή τοῦ Κυρίου εἰς τὸν αἰῶνα μένει.

- A 4. In psalterio decem chordarum psallite illi.
 5. Cantate ei canticum novum :
 6. Bene psallite ei in vociferatione.
 7. Quia rectum est verbum Domini :
 8. Et omnia opera ejus in fide.
 9. Diligit misericordiam et judicium Dominus :
 10. Misericordia Domini plena est terra.
 11. Verbo Domini cœli firmati sunt :
 12. Et Spiritu oris ejus omnis virtus eorum.
 13. Congregans sicut utrem aquas maris :
 14. Ponens in thesauris abyssos.
 15. Timeat Dominum omnis terra ;
 16. Ab eo autem commoveantur omnes inhabitantes orbem.
 17. Quoniam ipse dixit, et generata sunt :
 18. Ipse mandavit, et creata sunt.
 19. Dominus dissipat consilia gentium :
 20. Reprobat autem cogitationes populorum :
 21. Et reprobat consilia principum.
 22. Consilium autem Domini in æternum manet :

ATHANASII INTERPRETATIO.

4. Διὰ τῶν δέκα ἐντολῶν δοξάσατε αὐτόν.
 5. Ἄσμα λέγει καθαρόν.
 6. Ἐκ τῆς καρδίας ὑμῶν.
 7. Ἀληθῆς ἡ ἐπαγγελία (1) αὐτοῦ.
 8. Ἄ (2) ποιεῖτε, ἐν πίστει ποιεῖτε.
 9. Ἐλεημοσύνη καὶ πίστις μου ἐκλιπέτωσαν σοὶ (3).
 10. Ἦπλιται τὸ ἔλεός σου, Κύριε, ἐπὶ (4) πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου.
 11. (5) Περὶ τῶν ἀποστόλων λέγει.
 12. Καὶ ὅτι ἐνεφύστησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῶν λέγων· Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον, ὅτι ἀνέστη ἐκ νεκρῶν· τὰς γὰρ δυνάμεις, ἃς ἐποίησαν οἱ ἀπόστολοι τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ἐπετέλουν, ᾧ ἔλαβον ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ.
 13. Συνήγαγον τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου νενεκρωμένα (6) ὡς ἄσκον.
 14. Ἐν τοῖς ἀποστόλοις τὰ δικαιώματα αὐτοῦ.
 15. Ὡς εἶδυα αὐτὸν ἐαυτῆς δημιουργόν.
 16. Μετατεθῶσι πάντες εἰς τὸν Κύριον.
 17. Ἐν τῷ βαπτίσματι.
 18. Ἀνεκαίνισε γὰρ αὐτούς.
 19. Τὰς προτέρας ἀπορρίπτει ἀπὸ τῶν καρδιῶν αὐτῶν.
 20. Καὶ ἄλλοτριῶν προτέρους αὐτῶν λογισμοὺς.
 21. Καὶ τὰς βουλὰς τῶν δαιμόνων διασκεδάζει.
 22. Ἡ διδασχὴ αὐτοῦ.

4. Per observantiam decem præceptorum glorificate eum.
 5. Canticum, inquit, mundum.
 6. Ex corde vestro.
 7. Vera promissio ejus.
 8. Quæ facitis, facite in fide.
 9. Misericordia et fides nunquam tibi deficiant.
 10. Super omnem hominis animam expansa est misericordia tua, Domine.
 11. De apostolis loquitur.
 12. Et quod insufflavit in faciem eorum dicens : Accipite Spiritum sanctum⁵⁶, cum resurrexit a mortuis. Etenim miracula, quæ faciebant apostoli, per Spiritum sanctum faciebant, quem ex ore ejus acceperunt.
 13. Gentes mundi mortuas peccato congregaverunt velut utrem.
 14. In apostolis justificationes ejus.
 15. Ut quæ soit eum creatorem suum fuisse.
 16. Transferantur omnes in Dominum.
 17. In baptismo.
 18. Eos enim renovavit.
 19. Priora projicit consilia e cordibus eorum.
 20. Et immutat anteriores eorum cogitationes
 21. Et consilia dæmonum dissipat.
 22. Doctrina ejus.

⁵⁶ Joan. xx, 22.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Εὐαγγελια.
 (2) Καὶ πάντα ἄ, etc.
 (3) Μὴ... σε, non σοι.
 (4) Ἐλεός Κυρίου ἐπί, etc.

- (5) N. 11. Περὶ, etc., ὅτε ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, τὰς etc., ἐπετέλουν, ᾧ, etc., αὐτοῦ.
 (6) Συνήγαγον... νεκρωμένα ὡσεὶ, etc.

23. Cogitationes cordis ejus in generationem et generationem.

24. Beata gens, cujus est Dominus Deus ejus :

25. Populus, quem elegit in hæreditatem sibi [suam].

26. De cælo respexit Dominus ;

27. Vidit omnes filios hominum.

28. De præparato habitaculo suo,

29. Respexit super omnes qui habitant terram,

30. Qui fixit singulatim corda eorum ;

31. Qui intelligit omnia opera eorum.

32. Non salvatur rex per multam virtutem :

33. Et gigas non salvabitur in multitudine virtutis suæ :

34. Fallax æquus ad salutem :

35. In abundantia autem virtutis suæ non salvabitur.

36. Ecce oculi Domini super metuentes eum :

37. Sperantes super misericordia ejus ;

38. Ut eruat a morte animas eorum ;

39. Et alat eos in fame.

40. Anima autem nostra sustinet Dominum :

41. Quoniam adjutor et protector noster est :

42. Quia in eo lætabitur cor nostrum ;

43. Et in nomine sancto ejus speravimus.

23. Illuminatio ejus.

24. Sanctorum gentem et populum ejus significat.

25. Complacuit, inquit, salvum facere.

26. Semper enim homines respexit.

27, 29. Intuitus est e cælo sancto suo hominum genus, et eis omnibus consuluit atque providit.

30. In baptismo.

31. Gaudet præterea eorum operibus.

32. In die judicii.

33. Salus a Domino et in præsentem et in futuro sæculo unicuique datur.

34. Non autem ut in præsentem equum habens, tunc poterit in eo aufugere.

35. Non enim cujusque potentia salvabit eum tempore judicii.

36, 37. Delectatur enim subjectione et spe, quam in eo habent.

38. A morte æterna.

39. Non famem panis significat, sed faciem audiendi verbum Domini.

40. Anima nostra expectat semper misericordiam ab eo.

41. Quoniam ipse semper curæ nos habet.

42. Inhabitante ipso in nobis.

43. Quoniam potens est salvare nos.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Τὸ τῶν, etc., λέγει. N. 26, 27. Ἄει γάρ, etc. N. 28, 29. Ἐπειδὲν ἐκ. etc.

(2) Χαίρει γάρ, etc.

23. Λογισμοὶ τῆς καρδίας αὐτοῦ εἰς γενεάν καὶ γενεάν.

24. Μακάριον τὸ ἔθνος, οὗ ἐστὶ Κύριος ὁ Θεὸς αὐτοῦ.

25. Λαὸς, ὃν ἐξελέξατο εἰς κληρονομίαν ἑαυτοῦ [ἑαυτοῦ].

26. Ἐξ οὐρανοῦ ἐπέβλεψεν ὁ Κύριος.

27. Εἶδε πάντας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων.

28. Ἐξ ἐτοίμου κατοικητηρίου αὐτοῦ,

29. Ἐπέβλεψεν ἐπὶ πάντας τοὺς κατοικοῦντας τῆν γῆν,

30. Ὁ πλάσας κατὰ μόνας τὰς καρδίας αὐτῶν.

31. Ὁ συνιέει εἰς πάντα τὰ ἔργα αὐτῶν.

32. Οὐ σώζεται βασιλεὺς διὰ πολλὴν δύναμιν.

33. Καὶ γίγας οὐ σωθήσεται ἐν πλήθει ἰσχύος αὐτοῦ.

B 34. Ψευδὴς ἵππος εἰς σωτηρίαν.

35. Ἐν δὲ πλήθει δυνάμεως αὐτοῦ οὐ σωθήσεται.

36. Ἰδοὺ οἱ ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτόν.

37. Τοὺς ἐλπίζοντας [in marg. cod. γράφεται καὶ τοῖς ἐλπίζουσιν] ἐπὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

38. Πύσασθαί ἐκ θανάτου τὰς ψυχὰς αὐτῶν.

39. Καὶ διαθρέψαι αὐτοὺς ἐν λιμῷ.

40. Ἡ δὲ ψυχὴ ἡμῶν ὑπομένει τῷ Κυρίῳ.

41. Ὅτι βοηθὸς καὶ ὑπερασπιστὴς ἡμῶν ἐστίν.

42. Ὅτι ἐν αὐτῷ εὐφρανθήσεται ἡ καρδία ἡμῶν.

43. Καὶ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ ἠλπίσσαμεν.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

C 23. Ὁ φωτισμὸς αὐτοῦ.

24. (1) Τὸ τῶν ἁγίων ἔθνος καὶ τὸν αὐτοῦ λαὸν λέγει.

25. Εὐδόκησε τοῦ σώσαι, λέγει.

26. Ἄει γάρ ἐβλεπε τοὺς ἀνθρώπους.

27-29. Ἐπειδὲν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τοῦ ἁγίου αὐτοῦ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, καὶ πρόνοιαν αὐτῶν πάντων πεποιήται.

30. Ἐν τῷ βαπτίσματι.

31. Χαίρει (2) λοιπὸν ἐν τοῖς ἔργοις αὐτῶν.

32. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως.

33. Παρὰ Κυρίου ἡ σωτηρία καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἐκάστῳ δίδεται.

34. Οὐδὲ ὁ ἵππος (3) ἔχων ἐν τῷ νῦν αἰῶνι τότε δυνήσεται ἐν αὐτῷ φεῦγειν.

35. Οὐ γὰρ ἡ δυναστεία ἐκάστου σώζει [σώσει] αὐτὸν ἐν τῷ καιρῷ τῆς κρίσεως.

D 36, 37. Ἐρᾶται ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ καὶ τῇ ἐλπίδι, ἣν ἔχουσιν εἰς αὐτόν.

38. Τοῦ αἰωνίου θανάτου.

39. Οὐ λέγει λιμὸν ἄρτου, ἀλλὰ λιμὸν τοῦ ἀκοῦσαι λόγον Κυρίου (4).

40. Ἡ ψυχὴ ἡμῶν περιμένει πάντοτε τὸ παρ' αὐτοῦ ἔλεος.

41. Ὅτι αὐτὸς ἄει φροντίζει ἡμῶν ποιεῖται.

42. Κατασκηνῶντος αὐτοῦ ἐν ἡμῖν.

43. Ὅτι δύναται σώσαι ἡμᾶς.

44. Γένοιτο, Κύριε, τὸ ἔλεός σου ἐφ' ἡμᾶς, καθά- A
περ ἠλπίζαμεν ἐπὶ σέ.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ὅτε ἠλλοίωσε τὸ πρόσωπον
αὐτοῦ ἐναντίον Ἀβιμέλεχ, καὶ ἀπέλυσεν αὐτόν,
καὶ ἀπῆλθεν. ΨΑΛ. ΛΓ'.

1. Εὐλογήσω τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ·
2. Διαπαντὸς ἡ αἰνεῖσις αὐτοῦ ἐν τῷ στόματι μου.
3. Ἐν τῷ Κυρίῳ ἐπαινεθήσεται ἡ ψυχὴ μου·
4. Ἀκουσάτωσαν πραεῖς, καὶ εὐφρανθήτωσαν.
5. Μεγαλύνετε τὸν Κύριον σὺν ἔμοι·
6. Καὶ ὑψώσωμεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τὸ αὐτό.
7. Ἐξεζήτησα τὸν Κύριον, καὶ ἐπήκουσέ μου·
8. Καὶ ἐκ πατῶν τῶν θλίψεων μου ἐρρύσατό με.
9. Προσέλθετε πρὸς αὐτόν, καὶ φωτίσθητε·
10. Καὶ τὰ πρόσωπα ὑμῶν οὐ μὴ καταισχυνθῆ. B
11. Οὗτος ὁ πτωχὸς ἐκέκραξε, καὶ ὁ Κύριος εἰσ-
ήκουσεν αὐτοῦ·
12. Καὶ ἐκ πτωῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ ἔσωσεν αὐτόν.

44. Fiat misericordia tua, Domine, super nos,
quemadmodum speravimus in te.

Psalmus David, cum immutavit vultum suum coram
Abimelech, et dimisit eum, et abiit.

PSAL. XXXIII.

1. Benedicam Dominum in omni tempore:
2. Semper laus ejus in ore meo.
3. In Domino laudabitur anima mea:
4. Audiant mansueti et lætitura.
5. Magnificate Dominum mecum:
6. Et exaltabimus nomen ejus in idipsum.
7. Exquisivi Dominum, et exaudivit me.
8. Et ex omnibus tribulationibus meis eripuit me.
9. Accedite ad eum, et illuminamini:
10. Et facies vestræ non confundentur.
11. Iste pauper clamavit, et Dominus exaudivit
eum:
12. Et ex omnibus tribulationibus ejus salvavit
eum.

ATHANASII INTERPRETATIO.

44. Ὡς ἠλπίζαμεν, ὅτι τὸ ἔλεός σου ἀμέτρητον καὶ
ἀνεξιχνίαστον ἐστὶν εἰς ἡμᾶς, οὕτως ἡμῖν αὐτὸ πα-
ράσχου, Κύριε.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ὅποτε ἠλλοίωσε τὴν ὄψιν αὐτοῦ ἐναντίον
Ἀβιμέλεχ, καὶ ἀπέλυσεν αὐτόν, καὶ ἀπῆλθεν. Αὕτη οὖν ἐστὶν ἡ ἡρμηνεῖα· Περὶ τῶν ἐπιστρεφόντων ἀπὸ
νεκρῶν ἔργων ἐπὶ τὸν Κύριον εἰρηται. Λέγει γάρ· Τῷ Δαβὶδ, ὅπερ ἐρμηνεύεται, τοῦτον ἐπόθησα. Ὅποτε
δὲ ἠλλοίωσε τὴν ὄψιν αὐτοῦ ἐναντίον Ἀβιμέλεχ, τουτέστιν ὅταν τις τὸ πρόσωπον τῆς καρδίας αὐτοῦ
ἀλλοίωσῃ ἀπὸ τοῦ κακοῦ εἰς ἀγαθὸν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως τῶν πατέρων ἡμῶν· ἐρμηνεύεται γάρ Ἀβιμέ-
λεχ, Πατὴρ μου βασιλεία, ὅπερ νοεῖται εἰς τὸν Κύριον, ὡς φησι τῷ ἀλλοιοῦντι τὸ πρόσωπον τῆς καρδίας
αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ κακοῦ εἰς τὸ ἀγαθόν· Τέκνον, ἀφῆωνται σοὶ ἁμαρτίαι σου.

Titulus præpositus continet: Psalmus David, cum immutavit faciem suam coram Abimelech, et dimisit
eum, et abiit. Hæc igitur est interpretatio: Psalmus dictus est de iis qui se convertunt e mortuis operibus
ad Dominum. Dicit enim David. quod interpretatur, hunc desideravi. Cum immutavit faciem suam coram
Abimelech, hoc est cum quis faciem cordis sui immutavit a malo in bonum coram Rege patrum nostro-
rum. Abimelech enim interpretatur regnum Patris mei, quod intelligitur de Domino, quandoquidem ait
immutanti faciem cordis sui a malo in bonum: Fili, dimittuntur tibi peccata tua⁵⁷.

- 1, 2. (2) Ἀπαύστως, λέγει.
3. Ἀσιγήτως ὁ ἔπαινος αὐτοῦ ἐν τῷ στόματι μου.
4. Παρὰ Κυρίου, λέγει.
5. Αἱ ἄγιοι δυνάμεις.
6. Καὶ δοξάσωμεν αὐτόν ἡμεῖς ἐπὶ τῆς γῆς, ὡσπερ
ὑμᾶς (3) ἐν οὐρανῷ.
7. Διὰ τῆς δεήσεως, λέγει (4).
8. Τῶν ἁμαρτιῶν μου.
- 9, 10. Αἱ καρδίαι ὑμῶν.
11. Ὁ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ.
12. Ἀπὸ παντὸς πειρασμοῦ.

- C 1, 2. Indesinenter, dicit.
3. Laus ejus in ore meo nunquam conticescet.
4. A Domino, inquit.
5. Sanctæ potestates.
6. Et glorificabimus eum nos in terra, quemad-
modum vos in cælo.
7. Per orationem, inquit.
8. E peccatis meis.
- 9, 10. Corda vestra.
11. Humilis corde.
12. Ab omni tentatione.

⁵⁷ Marc. II, 5.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει· Τῷ Δαβὶδ, ὅποτε ἠλλοίωσε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐναντίον Ἀβιμέ-
λεχ, καὶ ἀπέλυσεν αὐτόν, καὶ ἀπῆλθεν. Αὕτη οὖν ἐστὶν
ἡ ἡρμηνεῖα· τῶν ἐπιστρεφόντων ἀπὸ νεκρῶν ἔργων
ἐπὶ τὸν Κύριον λέγει. Τῷ γάρ Δαβὶδ εἰρηκεν, ὅπερ
ἐρμηνεύεται, τοῦτον ἐπόθησα. Πότε δὲ τοῦτον ἐπόθη-
σεν (fort. leg. οὗτος πεποθημένος). Πότε (lege ὅποτε)
δὲ ἠλλοίωσε τὴν ὄψιν αὐτοῦ ἐναντίον Ἀβιμέλεχ· τουτέ-
στιν ὅταν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀλλοιώσῃ (lege ἠλ-
λοίωσεν) ἀπὸ τοῦ κακοῦ εἰς τὸ ἀγαθὸν ἐνώπιον τοῦ

D βασιλέως πατέρων ἡμῶν. Ἐρμηνεύεται γάρ Ἀβιμέ-
λεχ, πατὴρ μου βασιλεία. Ὅπερ νοεῖται εἰς τὸν Κύριον,
ὡς φησι τῷ ἀλλοιοῦντι τὸ πρόσωπον τῆς καρδίας αὐ-
τοῦ ἀπὸ τοῦ κακοῦ εἰς τὸ ἀγαθόν· Τέκνον, ἀφῆωνται
σοὶ αἱ ἁμαρτίαι.

(2) N. 1. Ἀπαύστως, λέγει. N. 2. Ἀσιγήτως.
N. 3. Παρὰ τοῦ, etc. N. 4. Αἱ ἄγιοι. N. 5, 6. Καὶ
δοξάσωμεν, etc.

(3) Ἰμεῖς.
(4) Λέγει, ἐξεζήτησα.

13. *Gastramētabitur angelus Domini in circuitu A timentium eum, et eripiet eos.*

14. *Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus :*

15. *Beatus vir, qui sperat in eo.*

16. *Timeate Dominum, omnes sancti ejus :*

17. *Quoniam non est inopia timentibus eum.*

18. *Divites eguerunt et esurierunt :*

19. *Inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono.*

20. *Venite, filii, audite me :*

21. *Timorem Domini docebo vos.*

22. *Quis est homo qui vult vitam,*

23. *Diligens dies videre bonos ?*

24. *Prohibe linguam tuam a malo :*

25. *Et labia tua ne loquantur dolum.*

26. *Diverte a malo, et fac bonum :*

27. *Inquire pacem, et persequere eam.*

28. *Oculi [Quoniam oculi] Domini super justos ;*

29. *Et aures ejus in preces eorum.*

30. *Vultus autem Domini super facientes mala ;*

31. *Ut perdat de terra memoriam eorum.*

32. *Clamaverunt justii, et Dominus exaudivit eos,*

13. *Παρεμβαλεῖ ἄγγελος Κυρίου κύκλω τῶν φοβουμένων αὐτόν, καὶ ῥύσεται αὐτούς.*

14. *Γεύσασθε καὶ ἴδετε, ὅτι χρηστός ὁ Κύριος·*

15. *Μακάριος ἀνὴρ, ὃς ἐλπίζει ἐπ' αὐτόν·*

16. *Φοβήθητε τὸν Κύριον πάντες οἱ ἅγιοι αὐτοῦ·*

17. *Ὅτι οὐκ ἔστιν ὑστέρημα τοῖς φοβουμένοις αὐτόν.*

18. *Πλούσιοι ἐπτώχευσαν καὶ ἐπείνασαν·*

19. *Οἱ δὲ ἐκζητοῦντες τὸν Κύριον οὐκ ἐλαττωθήσονται παντὸς ἀγαθοῦ.*

20. *Δεῦτε, τέκνα, ἀκούσατέ μου·*

21. *Φόβον Κυρίου διδάξω ὑμᾶς.*

22. *Τίς ἐστιν ἄνθρωπος ὁ θέλων ζωὴν,*

23. *Ἄγαθῶν ἡμέρας ἰδεῖν ἀγαθὰς ;*

24. *Παῦσον τὴν γλῶσσάν σου ἀπὸ κακοῦ·*

B 25. *Καὶ χεῖλη σου τοῦ μὴ λαλήσαι ὄδον.*

26. *Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιήσον ἀγαθόν·*

27. *Ζήτησον εἰρήνην, καὶ δίωξον αὐτήν.*

28. *Ὄφθαλμοί [ὅτι ὀφθαλμοί] Κυρίου ἐπὶ δικαίους·*

29. *Καὶ ὤτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν.*

30. *Πρόσωπον δὲ Κυρίου ἐπὶ ποιοῦντας κακά·*

31. *Τοῦ ἐξολοθρεῦσαι ἐκ γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτῶν.*

32. *Ἐκέκραξαν οἱ δίκαιοι, καὶ ὁ Κύριος εἰσήκουσεν αὐτῶν,*

ATHANASII INTERPRETATIO.

13. *Ut super tribus pueris in camino ignis.*

14. *Immortale donum, dicit.*

15. *Quod enim quisque ab eo sperat obtinere, illud accipiet, et amplius accipiet.*

16. *Qui enim sancti esse vultis, timeate eum.*

17. *Quoniam nullum bonum deest timentibus eum.*

18. *Deficientibus divitiis, in quibus speraverunt. Proprie autem Judæorum populum significat.*

19. *Divitiæ enim eorum sunt Dominus, qui bonus et indeficiens est, in cujus manu omnia sunt; ipse enim ea fecit.*

20-23. *Desiderans æternæ vivere, et dies interminabiles quærens videre.*

24. *A convicio.*

25. *Prohibe a mendacio.*

26. *Ab omni peccato.*

27. *Dominum, et sequere eum.*

28, 29. *Gaudet videns eos propter opera eorum, et delectatur audiens deprecationem eorum, quoniam, quæ placita ei sunt, ab eo petunt.*

30. *Irascitur autem, atque indignatur super facientes mala.*

31. *Et ex hac terra et futura.*

32. *Sicut in tempestate maris discipuli clamaverunt et ex omni æstu animam a corpore separatam*

13. *Ὡς ἐπὶ τῶν τριῶν παιδῶν τὴν (1) κάμινον τοῦ πυρός.*

C 14. *Τῆς ἀθανάτου δωρεᾶς, λέγει.*

15. *Ὁ γὰρ τις ἐλπίζει κομίσασθαι (2) ἀπ' αὐτοῦ, τοῦτο λήφεται, καὶ περισσότερον λήφεται.*

16. *Ὅσοι ἅγιοι θέλετε εἶναι, φοβεῖσθε αὐτόν.*

17. *Ὅτι οὐδὲν ἀγαθὸν λείπει τοῖς φοβουμένοις αὐτόν.*

18. *Ἐκλείψαντος τοῦ πλοῦτου (3), ἐφ' ᾧ ἐπεποθήσαν. Κυρίως (4) δὲ τὸν τῶν Ἰουδαίων φησὶ λαόν.*

19. *Ὁ γὰρ πλοῦτος αὐτῶν Κύριός ἐστιν, ὁ ἀγαθὸς καὶ ἀνεκλείπτου (5), οὗ ἐν τῇ χειρὶ τὰ πάντα ἐστίν· αὐτὸς γὰρ ἐποίησεν αὐτά.*

20-23. (6) *Ὁ ἐν ἐπιθυμίᾳ ἔχων αἰδίως ζῆν, καὶ τὰς ἡμέρας τὰς ἀτελευτήτους ζητῶν ἰδεῖν.*

24. *Ἀπὸ λοιδορίας.*

25. *Κώλυσον (7) ἀπὸ ψεύδους.*

26. *Ἀπὸ πάσης ἀμαρτίας.*

27. *Τὸν Κύριον, καὶ ἀκολουθεῖ αὐτῷ.*

28, 29. *Χαίρει ὁρῶν αὐτοὺς διὰ τὰ ἔργα αὐτῶν, καὶ τέρπεται ἀκούων τῆς δεήσεως αὐτῶν, ὅτι τὰ ἀρεστὰ αὐτῷ αἰτοῦνται παρ' τοῦ (8).*

30. *Θυμοῦται δὲ, καὶ ὀργίζεται ἐπὶ τοὺς ποιοῦντας κακά.*

31. *Καὶ ἐκ ταύτης τῆς γῆς καὶ τῆς μελλούσης.*

32. *Καθάπερ ἐν τῷ κλύδωνι τῆς θαλάσσης οἱ μαθηταί, καὶ ἐκ παντὸς τοῦ κλύδωνος ψυχὴν σώμα-*

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Εἰς τὴν.

(2) Κομίσασθαι ἀγαθὸν παρ' αὐτοῦ, οὕτω εἰς,

(3) Αὐτῶν πλ.

(4) Κυρίως et reliqua desunt in cod.

(5) Ἀνεκλείπτῃς, etc.

(6) N. 20, 21. Οἱ ἐρχόμενοι ἐπὶ τὸ διδασθῆναι, εἰθετε, καὶ ἀκούσατέ. N. 22, 23. Τίς ἐστιν ἄνθρωπος ὁ ἐν ἐπιθυμίᾳ, etc.

(7) Καὶ τὰ χεῖλη σου κώλυσον.

(8) Αὐτοῦ.

33. Καὶ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτῶν ἐρρύσατο αὐτούς.

34. Ἐγγὺς Κύριος τοῖς συντριμμένοις τὴν καρδίαν [τῆ] καρδίᾳ,

35. Καὶ τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι σώσει.

36. Πολλὰ αἱ θλίψεις τῶν δικαίων,

37. Καὶ ἐκ πασῶν αὐτῶν ῥύσεται αὐτούς ὁ Κύριος.

38. Φυλάσσει Κύριος πάντα τὰ ὀστέα αὐτῶν.

39. Ἐν ἐξ αὐτῶν οὐ συντριβήσεται.

40. Θάνατος ἀμαρτωλῶν πονηρός.

41. Καὶ οἱ μισούντες τὸν δίκαιον πλημμελήσουσι.

42. Λυτρώσεται Κύριος ψυχὰς δούλων αὐτοῦ.

43. Καὶ οὐ μὴ πλημμελήσωσι πάντες οἱ ἐλπίζοντες ἐπ' αὐτόν.

Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. ΛΔ'.

1. Δίκασον, Κύριε, τοὺς ἀδικούντάς με.

2. Πολέμησον τοὺς πολεμοῦντάς με.

3. Ἐπιλαβοῦ ὄπλου καὶ θυρεοῦ, καὶ ἀνάστηθι εἰς τὴν βοήθειάν μου.

33. Et ex omnibus tribulationibus eorum liberavit eos.

34. Juxta Dominus iis qui tribulato sunt corde:

35. Et humiles spiritu salvabit.

36. Multæ tribulationes justorum,

37. Et ex omnibus his liberabit eos Dominus.

38. Custodit Dominus omnia ossa eorum

39. Unum ex his non conteretur.

40. Mors peccatorum pessima:

41. Et qui oderunt justum, delinquent.

42. Redimet Dominus animas servorum suorum;

43. Et non delinquent omnes, qui sperant in eo.

Psalmus David. PSAL. XXXIV.

B

1. Judica, Domine, nocentes me:

2. Expugna impugnantes me:

3. Apprehende arma et scutum, et exsurge in adjutorium meum.

ATHANASII INTERPRETATIO.

τος χωριζομένην, καὶ (1) βοώντων πρὸς αὐτὸν εἰσήκουσε, καὶ εἰσακούει αὐτῶν.

33. Τῶν πειρασμῶν τοῦ ἐχθροῦ.

34. Τοῖς πράξι (2).

35. Τοὺς ταπεινόφρονας (3), λέγει, σώσει, οὐ τοὺς ταπεινολόγους, καὶ ταπεινοσχημούς.

36. Ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ.

37. Διὰ γὰρ αὐτὸν θλίψεις ὑπομένουσιν.

38. Τὴν ἰσχὺν τῆς (4) ψυχῆς αὐτῶν. |

39. Ἐν οὐδενὶ ἐάσει φθαρῆναι αὐτοὺς ὑπὸ ἀμαρτίας.

40. Ἡ ἀμαρτία.

41. Καὶ οἱ μισούντες τὸν Θεὸν καὶ τοὺς αὐτοῦ [δούλους] ἀμαρτήσουσιν.

42. Ἀπὸ πάσης ἀμαρτίας.

43. Καὶ οὐ μὴ ἀμάρτωσι (5) πάντες οἱ ἐλπίζοντες ἐπ' αὐτόν.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει· *Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ*. Τοῦτο οὖν λέγει, ὅτι ὁ ψαλμὸς οὗτος τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Ὁ γὰρ Δαβὶδ καὶ τὴν ἐκδίκησιν ἐποίησε τῶν ἀρπαγέντων προβάτων, καὶ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ πολεμήσας τὴν νίκην πεποίηται πατάξας τὸν Γολιάθ. Ὅπερ εὐρίσκομεν γεγενημένον ὑπὸ τοῦ Υἱοῦ· ὅτι καὶ τὴν ἐκδίκησιν ἐποίησε τῶν καταπονουμένων ὑπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων, καὶ πολεμήσας καὶ καταβαλὼν τὸν διάβολον, νίκην δεδώρηται τῷ γένει ἡμῶν. Ἀληθῆ δὲ ταῦτά σοι παρίστησιν οὗτος ὁ ψαλμὸς οὕτως (6).

Titulus præpositus continet: *Psalmus David*. Hoc autem significat, quod psalmus iste ad Dei Filium pertinet. David enim et raptas oves vindicavit, et pro populo pugnans, percusso Goliath, victoriam obtinuit. Quod invenimus a Dei Filio factum esse: quoniam et ab adversariis potestatibus oppressos vindicavit, et, inita pugna, prostratoque diabolo, victoriam donavit generi humano. Has autem veritates tibi ita exhibet hic psalmus.

1. Ὅτι δίκαιος εἶ κριτῆς.

2. Τὰς δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ.

3. Τοῦ σταυροῦ σου, λέγει, καὶ τῆς πίστεώς σου.

D

1. Quoniam justus es iudex.

2. Potestates inimici.

3. Crucis tuæ, inquit, et fidei tuæ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Παντὸς δὲ κλύδωνος ψυχῆς καὶ χειμαζομένων καί, etc.

(2) Πράξι.

(3) Ταπεινοφρονοῦντας.

(4) Πᾶσαν τὴν ἰσχὺν λέγει τῆς, etc.

(5) Ἀμαρτήσουσιν.

(6) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περιέχει· τῷ Δαβίδ, etc. Οὗτος εἴρηται τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, etc. Γεγενημένον καὶ ὑπὸ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, etc. Καὶ πολεμήσας τὸν πόλεμον τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων, λέγω δὴ τὸν διάβολον, etc. Ἀληθῆ δὲ ταῦτα ὡς παρίστησιν αὐτὸς ὁ ψαλμὸς οὕτως.

4. Effunde frameam, et concludere adversus eos A qui persequuntur me.
 5. Dic animæ meæ : Salus tua ego sum.
 6. Confundantur et reverentur quærentes animam meam.
 7. Avertantur retrorsum et confundantur cogitantes mihi mala.
 8. Fiant tanquam pulvis ante faciem venti :
 9. Et angelus Domini coarctans eos.
 10. Fiat via illorum tenebræ et lubricum :
 11. Et angelus Domini persequens eos.
 12. Quoniam gratis absconderunt mihi interitum laquei sui :
 13. Supervacue exprobraverunt animam meam.
 14. Veniat illi laqueus, quem ignorat :
 15. Et captio, quam abscondit, apprehendat eum : B
 16. Et in laqueum cadat in ipsum.
 17. Anima autem mea exsultabit in Domino :
 18. Et delectabitur super salutari suo.
 19. Omnia ossa mea dicent : Domine, Domine, quis similis tibi ?
 20. Eripiens inopem de manu fortiorum ejus ;
 21. Et egenum et pauperem a diripientibus eum.

4. Ἐκχεον ῥομφαίαν, καὶ σύγκλεισον ἐξεναντίας τῶν καταδιωκόντων με.
 5. Εἰπὸν τῇ ψυχῇ μου· Σωτηρία σου εἰμι ἐγώ.
 6. Αἰσχυνθήτωσαν καὶ ἐντραπήτωσαν οἱ ζητούντες τὴν ψυχὴν μου.
 7. Ἀποστραφήτωσαν εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ καταισχυνοθήτωσαν οἱ λογιζόμενοι μοι κακά.
 8. Γενηθήτωσαν ὡσεὶ γχοῦς κατὰ πρόσωπον ἀνέμου·
 9. Καὶ ἄγγελος Κυρίου ἐκθλίβων αὐτούς
 10. Γενηθήτω ἡ ὁδὸς αὐτῶν σκότος καὶ ὀλισθημα·
 11. Καὶ ἄγγελος Κυρίου καταδιώκων αὐτούς.
 12. Ὅτι δωρεὰν ἔκρυψάν μοι διαφθορὰν παγίδος αὐτῶν.
 13. Μάτην ὠνείδισαν τὴν ψυχὴν μου.
 14. Ἐλθέτω αὐτῷ παγίς, ἣν οὐ γινώσκει·
 15. Καὶ ἡ θήρα, ἣν ἔκρυψε, συλλαβέτω αὐτόν·
 16. Καὶ ἐν τῇ παγίδι πεσεῖται ἐν αὐτῇ.
 17. Ἡ δὲ ψυχὴ μου ἀγαλλιάσεται ἐπὶ τῷ Κυρίῳ·
 18. Τερφθήσεται ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ αὐτοῦ.
 19. Πάντα τὰ ὀστέα μου ἐροῦσι· Κύριε, Κύριε, τίς ὁμοίός σοι ;
 20. Ῥυόμενος πτωχὸν ἐκ χειρὸς στερεωτέρων αὐτοῦ·
 21. Καὶ πτωχὸν καὶ πέννητα ἀπὸ τῶν διαρπαζόντων αὐτόν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 4, 5. Et gratia Spiritus sancti circumdans animam meam, dic ipsi : Ne timeas, salus tua ego sum.
 6. Atque ita demum confundantur et reverentur potestates inimici.
 7. Similiter eadem potestates.
 8. Exsufflabit dæmones ex corde meo Spiritus sanctus tuus.
 9. Et illuminatio tua expellens eos ex corde meo.
 10. Inopes consilii præ timore concidant.
 11. Et gratia tua persequetur eos.
 12. Cum nulla res mihi esset cum ipsis, mundanas voluptates in corde meo posuerunt.
 13. Affixerunt, inquit, animam meam.
 14. Veniat diabolo dies iudicii, quod non expectat.
 15. Et mors, quam ipse invenit.
 16. Et in gehennam ignis projicietur in ipsam.
 17. Gaudebit in Domino in æternum.
 18. In iudiciis ejus.
 19. Omnis virtus mea, inquit.
 20. Humilem corde, inquit, eripiens a spiritibus immundis.
 21. Ab inimicis visibilibus et invisibilibus liberat eos, et in præsentī, et in futuro sæculo.

- 4, 5. Καὶ τῇ χάριτι τοῦ ἁγίου (1) Πνεύματος κυκλώσας τὴν ψυχὴν μου, εἰπέ αὐτῇ· Μὴ φοβοῦ, σωτηρία σου εἰμι ἐγώ.
 6. Καὶ οὕτω λοιπὸν αἰσχυνθήτωσαν καὶ ἐντραπήτωσαν αἱ δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ.
 7. Ὁμοίως αἱ αὐταὶ δυνάμεις.
 8. Ἐκφυσήσει τοὺς δαίμονας ἐκ τῆς καρδίας μου τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον.
 9. Καὶ ὁ φωτισμός σου διώκων αὐτούς ἐκ τῆς καρδίας μου.
 10. Ἐν ἀπορίᾳ ὄντες ἀπὸ τοῦ φόβου (2) πεσέτωσαν.
 11. Καὶ ἡ χάρις σου διώξει αὐτούς.
 12. Οὐδὲν ἔχοντός μου πρὸς αὐτούς ἔθηκαν τὰς ἡδονὰς τοῦ κόσμου ἐν τῇ καρδίᾳ μου.
 13. Ἐθλίψαν, λέγει, τὴν ψυχὴν μου.
 14. Ἐλθέτω τῷ διαβόλῳ ἡ ἡμέρα τῆς κρίσεως, ὅπερ (3) οὐ προσδοκᾷ.
 15. Καὶ ὁ θάνατος, ὃν αὐτὸς ἐφεῦρεν (4).
 16. Καὶ ἐν τῇ γεέννῃ τοῦ πυρὸς βληθήσεται (5) ἐν αὐτῇ.
 17. Χαρήσεται ἐπὶ τῷ Κυρίῳ αἰδίως.
 18. Ἐν τοῖς δικαίωμασιν αὐτοῦ.
 19. Πᾶσα ἡ ἰσχύς μου, λέγει.
 20. Τὸν πτωχὸν τῇ καρδίᾳ, διαλέγει (6), ῥυόμενος ἐπὶ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων.
 21. Ἐκ τῶν ὁρατῶν καὶ ἀορατῶν ἐχθρῶν ῥύεται (7) αὐτούς, καὶ ἐν τῷ νῦν, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἁγίου σου.
 (2) Φόβου σου.
 (3) Ὅτε.
 (4) Ἐφεῦρεν.

- (5) Βληθήσονται.]
 (6) Λέγει.
 (7) Ῥύσεται.

22. Ἀναστάντες μοι μάρτυρες ἄδικοι, ἃ οὐκ ἐγίνω- A
σκον, ἠρώτων με·

23. Ἀνταπεδίδοσάν μοι πονηρὰ ἀντὶ ἀγαθῶν·

24. Καὶ ἀτεχνίαν τῆ ψυχῆ μου.

25. Ἐγὼ δὲ ἐν τῷ αὐτοῦς παρενοχλεῖν μοι, ἐνεδύ-
μην σάκκον·

26. Καὶ ἐταπείνουν ἐν νηστείᾳ τὴν ψυχὴν μου·

27. Καὶ ἡ προσευχὴ μου εἰς κόλπον μου ἀποστρα-
φήσεται.

28. Ὡς πλησίον, ὡς ἀδελφῶ ἡμετέρῳ, οὕτως εὐ-
ηρέστουν·

29. Ὡς πενθῶν· καὶ σκυθρωπάζων οὕτως ἐταπει-
νούμην.

30. Καὶ κατ' ἐμοῦ εὐφράνθησαν, καὶ συνήχθησαν·

31. Συνήχθησαν ἐπ' ἐμέ μάλιστα, καὶ οὐκ ἔγκων.

32. Διεσχίσθησαν, καὶ οὐ κατενύγησαν·

33. Ἐπείρασάν με, ἐξεμυκτήρισάν με μυχτηρισμῶ.

34. Ἐβρυζαν ἐπ' ἐμέ τοὺς ὀδόντας αὐτῶν.

35. Κύριε, πότε ἐπόψῃ;

36. Ἀποκατάστησον τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τῆς κα-
κουργίας αὐτῶν·

22. Surgentes mihi testes iniqui, quæ ignorabam,
interrogabant me :

23. Retribuebant mihi mala pro bonis ;

24. Et sterilitatem animæ meæ.

25. Ego autem, cum ipsi molesti essent mihi,
inadebar cilicio :

26. Et humiliabam in jejunio animam meam :

27. Et oratio mea in sinu meo convertetur.

28. Quasi proximo, quasi fratri nostro, sic com-
placebam :

29. Quasi lugens et contristatus, sic humiliabar.

30. Et adversum me lætati sunt, et convenerunt :

31. Congregata sunt super me flagella, et igno-
B ravi.

32. Dissipati sunt, nec compuncti :

33. Tentaverunt me, subsannaverunt me subsan-
natione.

34. Frenduerunt super me dentibus suis.

35. Domine, quando respicies ?

36. Restitue animam meam a malignitate eo-
rum :

ATHANASHI INTERPRETATIO.

22. Ἀναστάντες λογισμοὶ ἐν τῇ καρδίᾳ μου, τὰς
ἡδονὰς τοῦ βίου, ἃς οὐκ ἠθελον, ἐπέβαλόν μοι.

23, 24. Καὶ τὸ σπαρέν μοι παρὰ τοῦ Κυρίου (1)
ἐλάμβανον, τὰ δὲ ἑαυτῶν ὑπετίθουν μοι (2), καὶ C
ἄκαρπον ἐποιοῦν τὴν ψυχὴν μου.

25, 26. Ἐγὼ δὲ, ἐν τῷ τοὺς ἀκάρπους λογισμοὺς
τῆ καρδίᾳ μου ἐπιμένειν (3), ἐπένοιθον μετὰ δα-
κρύων καὶ νηστείων προσευχόμενος, εἰ πως ὁ Θεὸς
συμπαθήσας ἐλεήσει με.

27. Καὶ ἡ αἴτησίς μου εἰσακουσθεῖσα ποιήσει με
συλλαθεῖν ἔργα δικαιοσύνης.

28, 29. Ὡς τινὰ τῶν φίλων μου, ἢ τῶν ἀδελφῶν
μου πενθῶν, οὕτως ἐμαυτὸν ἐπένοιθον διὰ τὴν οἰκοῦ-
σαν (4) ἐν ἐμοὶ ἀμαρτίαν, καὶ οὕτως διὰ τῶν δα-
κρύων μου εὐηρέστουν.

30. Ἐκεῖνοι δὲ, ὡς εἶδόν με πενθοῦντα, συναχθέν-
τες εὐφραίνονται [εὐφράνθησαν] (5) ἐπὶ τῇ θλίψει μου.

31. Συναχθέντων αὐτῶν ἐπ' ἐμέ, οὐδενὶ αὐτῶν
ἐκολλώμην.

32. Ἀπέκοπτον αὐτοὺς ἐκ τῆς καρδίας μου (6),
καὶ οὐδὲν οὕτως ἐπαύοντο.

33. Ἐπείραζόν με (7), καὶ κατέπειζον τῆς ἀσθε-
νείας μου.

34, 35. Βρυζόντες ἀπ' ἐμοῦ [ἐπ' ἐμέ] (8) τοὺς ὀδόν-
τας αὐτῶν· ἐγὼ δὲ ἔλεγον· Κύριε (9), πότε ἐπ-
όψῃ;

36. Λύτρωσαι τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τῆς κακουργ-
τίας αὐτῶν.

22. Surgentes cogitationes in corde meo, volu-
plates vitæ, quas nolebam, injecerunt mihi.

23, 24. Quod erat in me satum a Domino, sup-
positis mihi suis, abstulerunt, effeceruntque ani-
mam meam infructiferam.

25, 26. Ego autem, cum steriles cogitationes in
corde meo permanerent, lugebam cum lacrymis et
jejuniiis orans, si quando Deus compatiens misere-
retur mei.

27. Et petitio mea exaudita faciet me concipere
opera justitiæ.

28, 29. Veluti aliquem ex amicis meis, vel ex
fratribus meis plorans, ita me deplorabam propter
inhabitans in me peccatum, et ita lacrymis meis
complacebam.

30. Illi autem ut me gementem viderunt, simul
congregati lætati sunt in tribulatione mea.

31. Congregatis ipsis in me, nulli eorum adhæ-
D rebam.

32. Abscindebam eos ex corde meo, et ita neuti-
quam quiescebant.

33. Tentabant me, et irridebant inſirmitatem
meam.

34, 35. Frendebant super me dentibus suis, ego
autem dicebam : Domine, quando respicies ?

36. Libera animam meam a malignitate eorum.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Θεοῦ.

(2) Μοι.

(3) Ἐπιμένειν ἐν τῇ καρδίᾳ μου.

(4) Ἐνοικούςαν.

(5) Εὐφραίνοντο.

(6) Ἐν τῇ καρδίᾳ μου, καὶ οὐδὲ οὕτως οὐκ ἐπαύ-
οντο.

(7) Με ἔτι, καί.

(8) Κατ' ἐμοῦ.

(9) Κύριε, πρόσθε μοι.

37. A leonibus unquam meam.
38. Confitebor tibi in ecclesia magna.
39. In populo gravi laudabo te.
40. Non supergaudeant mihi, qui adversantur mihi inique:
41. Qui oderunt me gratis; et annuunt oculis.

42. Quoniam mihi quidem pacifice loquebantur;
43. Et in iracundia dolos cogitabant.
44. Dilataverunt super me os suum:
45. Dixerunt, euge, euge: viderunt oculi nostri.
46. Vidisti, Domine, ne sileas:
47. Domine, ne discedas a me.
48. Exsurge, Domine, et intende iudicio meo,
49. Deus meus, et Dominus meus in causam meam.

50. Judica me, Domine, secundum justitiam tuam, Domine Deus meus, et non supergaudeant mihi:
51. Non dicant in cordibus suis: Euge, euge animæ nostræ:
52. Nec dicant: devoravimus eum,
53. Erubescant et revereantur simul, qui gratulantur malis meis:
54. Induantur confusione et reverentia, qui magna loquuntur super me:
55. Exsultent et lætentur, qui volunt justitiam meam:

(a) V. 51. Κύριε, etc., μοι οἱ ἐχθροί μου. V. 52, Μηδὲ εἰποιεν ἐν καρδίᾳ αὐτῶν, etc. V. 53, Μηδὲ εἰποιεν, etc. V. 54, Αἰσχυνθεῖσαν, etc.

- A 37. Ἀπὸ λεόντων τὴν μονογενῆ μου.
38. Ἐξομολογήσομαι σοι ἐν ἐκκλησίᾳ πολλῇ.
39. Ἐν λαῷ βαρεῖ αἰνέσω σε.
40. Μὴ ἐπιχαρείσάν μοι οἱ ἐχθραίνοντές μοι ἀδικῶς.
41. Οἱ μισοῦντές με δωρεάν, καὶ διανευόντες ὀφθαλμοῖς.
42. Ὅτι ἐμοὶ μὲν εἰρηνικὰ ἐλάλουν.
43. Καὶ ἐπ' ὄργην δόλους διελογίζοντο.
44. Ἐπλάτυναν ἐπ' ἐμέ τὸ στόμα αὐτῶν.
45. Εἶπον· Εὖγε, εὖγε· εἶδον οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν.
46. Εἶδες, Κύριε, μὴ παρασιωπήσης.
47. Κύριε, μὴ ἀποστής ἀπ' ἐμοῦ.
48. Ἐξεγέρθητι, Κύριε, καὶ πρόσχες τῇ κρίσει μου,
49. Ὁ Θεός μου, καὶ ὁ Κύριός μου εἰς τὴν δίκην μου.

- B 50. Κρίνόν με, Κύριε, κατὰ τὴν δικαιοσύνην σου, Κύριε ὁ Θεός μου, καὶ μὴ ἐπιχαρείσάν μοι.
51. (a) Μὴ εἰποισαν ἐν καρδίαις αὐτῶν· Εὖγε, εὖγε τῇ ψυχῇ ἡμῶν.
52. Μηδὲ εἰποιεν· Κατεπίομεν αὐτόν.
53. Αἰσχυνθεῖσαν καὶ ἐκτραπέλισαν ἅμα οἱ ἐπιχαίροντες τοῖς κακοῖς μου.
54. Ἐνδυσάσθωσαν αἰσχύνην καὶ ἐντροπὴν οἱ μεγαλοβόρημονοῦντες ἐπ' ἐμέ.
55. Ἀγαλλιάσθωσαν καὶ εὐφρανθήτωσαν οἱ θέλοντες τὴν δικαιοσύνην μου.

ATHANASII INTERPRETATIO.

37. Ab adversariis potestatibus rapientibus animam meam desolatam.
38. Inter sanctos tuos narrabo auxilium, quod mihi a te allatum est.
39. Et in populo multo laudabo te.
40, 41. Importune me odio habentes, et meditates me interficere.
42, 43. Veluti mussitationes pietatis subeuntes tentabant me devorare.
44. Quærebant me deglutire.
45. Edicunt: Ah! ah! cadentem eum videmus.
46, 47. Vidisti, Domine, ne sinas me auxilio tuo destitui.
48, 49. Ita præscribe mihi vitam meam institue, quemadmodum tibi est beneplacitum.
50. Domine Deus meus, tu mei dominare, et non isti satellites inimici.
51. Ne gaudeant corda eorum de lapsu meo.
52. Neque gloriantur, lucrati fuimus eum.
53. De iisdem immundis spiritibus loquitur.
54. Edicentes me interfecturos.
55. De me, quod a contrariis potestatibus liberatus sim, sanctæ tuæ virtutes exsultent.

- C 37. Ἀπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων τῶν ἀρπαζόντων τὴν ψυχὴν μου τὴν μεμονωμένην (1).
38. Ἐπὶ τῶν ἁγίων σου διηγῆσομαι τὴν παρὰ σοῦ μοι γεγενημένην (2) βοήθειαν.
39. Καὶ ἐπὶ λαοῦ πολλοῦ αἰνέσω σε.
40, 41. Οἱ μισοῦντές με ἀκαίρως καὶ βουλευόμενοι ἀνελεῖν με.
42, 43. Ὡς γογγυσμοὶ (3) θεοσεβείας ὑπείσερχόμενοι ἐπεχείρουν καταφαγεῖν με.
44. Καταπιεῖν με ἐζήτουν.
45. Καὶ λέγουσι· Ναὶ ναὶ ὀρώμεν αὐτὸν πίπτοντα.
46, 47. Εἶδες, Κύριε, μὴ ἐάσης με ἀδοθήτητον.
48, 49. (4) Οὕτως ὄρισόν μοι πολιτευσθαι, ὡς ἔστιν σοι εὐάρεστον.
50. Κύριε ὁ Θεός μου, σύ μου κυρίευσον, καὶ μὴ οὔτοι οἱ τοῦ ἐχθροῦ δορυφόροι.
51. Μὴ χαρῶνται αἱ καρδίαι αὐτῶν ἐπὶ τῇ πτώσει μου.
52. Μηδὲ καυχῆσονται, ὅτι ἐκερδήσαμεν.
53. Περὶ τῶν αὐτῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων λέγει.
54. Οἱ ἐπαγγελλόμενοί με ἀνελεῖν.
55. Ρυσθέντος μου ἀπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων ἀγαλλιάσθωσαν αἱ ἅγια σου δυνάμεις.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Μεμονωμένην.
(2) Γενομένην.
(3) Λογισμοί... καταβαλεῖν με.
(4) N. 48. Εἰς αὐτὸ τοῦτο ἑαυτὸν διήγειρον, εἰς

- τὸ ἰδεῖν τὴν ἀδικίαν μου. N. 49. Ἦν ἔχω πρὸς τὰς τοῦ ἐχθροῦ δυνάμεις. N. 50. Οὕτως, etc. N. 51. Κύριε. N. 52. Μηδὲ καυχῆσονται, ὅτι ἐκερδήσαν με. N. 53. Μὴ καυχῆσονται: αἱ, etc. N. 54. Περὶ τῶν, etc.

56. Καὶ ἐπάτωσαν διαπαντός· μεγαλυνθήτω ὁ Κύριος,
 57. Οἱ θέλοντες τὴν εἰρήνην τοῦ δούλου αὐτοῦ.
 58. Καὶ ἡ γλῶσσά μου μελετήσῃ τὴν δικαιοσύνην σου·

59. Ὅλην τὴν ἡμέραν τὸν ἔπαινον σου.

*Εἰς τὸ τέλος· τῷ παιδί Κυρίου τῷ Δαβὶδ.
 ΨΑΛΜ. ΑΕ΄.*

1. Φησὶν ὁ παράνομος τοῦ ἀμαρτάνειν ἐν ἑαυτῷ·
 2. Οὐκ ἔστι φόβος Θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ·
 3. Ὅτι ἐδόλωσεν ἐνώπιον αὐτοῦ·
 4. Τοῦ εὑρεῖν τὴν ἀνομίαν αὐτοῦ, καὶ μισῆσαι.

5. Τὰ ῥήματα τοῦ στόματος αὐτοῦ ἀνομία καὶ δόλος·

6. Οὐκ ἠβουλήθη συνιέναι τοῦ ἀγαθῆναι.

7. Ἀνομίαν διελογίσαστο ἐπὶ τῆς κοίτης αὐτοῦ·

8. Παρέστη πάση ὀδῷ οὐκ ἀγαθῇ·

9. Κακία δὲ οὐ προσέχθισε.

10. Κύριε, ἐν τῷ οὐρανῷ τὸ ἔλεός σου·

11. Καὶ ἡ ἀλήθειά σου ἕως τῶν νεφελῶν.

12. Ἡ δικαιοσύνη σου ὡς ὄρος Θεοῦ·

56. Et dicant semper : Magnificetur Dominus,

57. Qui volunt pacem servi ejus.

58. Et lingua mea meditabitur justitiam tuam :

59. Tota die laudem tuam.

In finem : servo Domini David. PSALMUS XXXV.

1. Dicit injustus, ut delinquat in semetipso ;

2. Non est timor Dei ante oculos ejus :

3. Quoniam dolose egit in conspectu ejus ;

4. Ut inveniret iniquitatem suam, et odio haberet.

5. Verba oris ejus iniquitas et dolus :

B 6. Noluit intelligere ut bene ageret :

7. Iniquitatem meditatus est in cubili suo :

8. Astitit omni viæ non bonæ :

9. Malitiam autem non odivit.

10. Domine, in cælo misericordia tua.

11. Et veritas tua usque ad nubes.

12. Justitia tua sicut montes Dei :

ATHANASII INTERPRETATIO.

56. Καὶ δοξάζουσι τὸ ὄνομά σου δι' ἐμέ.

57. Οἱ ἅγιοι τοῦ Θεοῦ ἄγγελοι.

58. Καὶ λοιπὸν μελετήσω ἐν τοῖς προστάγμασι σου.

59. Ἐν τῷ φωτὶ ἀπαύστως ἀνυμνήσω σε.

56. Et propter me glorificent nomen tuum.

57. Sancti angeli Dei.

58. Et posthac in præceptis tuis meditabor.

59. Incessanter laudabo te in luce.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· *Εἰς τὸ τέλος τῷ δούλῳ Κυρίου τῷ Δαβὶδ.* Τοῦτο οὖν λέγει, ὅτι ὁ ψαλμὸς οὗτος εἰρηται ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων τῷ λαῷ τῷ δουλεύοντι τῷ Κυρίῳ τῷ πεποθημένῳ ὑπ' αὐτοῦ· πρὸς μὲν τὴν τοῦ διαβόλου πονηρίαν (2) [καὶ] ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, πρὸς δὲ τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητα καὶ φιλανθρωπίαν τὸ πῶς πᾶσιν ἀνθρώποις πλουσίως ἐκχέει τὸν ἑαυτοῦ ἔλεον καὶ τὴν χάριν (3).

Titulus præpositus continet : *In finem servo Domini David.* Hoc igitur significat, quod psalmus iste dictus est in consummatione sæculorum populo, qui servit Domino, et ab eo desideratus est : de nequitia quidem et insurrectione diaboli adversus genus humanum ; de bonitate autem Dei, et erga homines benevolentia, quomodo in universum humanum genus divitias misericordiæ et gratiæ suæ effundit.

1. Φησὶν ὁ ἀμαρτάνειν θέλων ἐν ἑαυτῷ·

2. Οὐκ ἔστι κρίσις Θεοῦ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.

3, 4. Τοῦτο δὲ λέγει ὁ τοιοῦτος, ὅτι οὐ προέθετο τοῦ (4) ἐπιγνώναι τὴν ἑαυτοῦ ἀμαρτίαν καὶ παύσασθαι.

5. Ἡ ἐνθύμησις τῆς καρδίας αὐτοῦ.

6. Οὐκ ἠθέλησεν ἐπιγνώναι, καὶ ποιῆσαι τὸ ἀγαθόν.

7. Ἄλλ' ἡ ἀνάπαυσις τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἀνομία τυγχάνει (5).

8, 9. (6) Οὐδ' ἐνέμεινεν ἐν μιᾷ κακίᾳ, ἀλλὰ διαφόρους ἐπενόησεν ἑαυτῷ.

10. Ἐν τοῖς τὰ οὐράνια φρονῶσι τὸ ἔλεός σου.

11. Τῶν αὐτῶν ἁγίων, λέγει.

12. Οἱ δίκαιοι (7).

C 1. Dicit peccare volens in semetipso :

2. Non est divinum judicium in futuro sæculo.

3, 4. Hoc autem is dicit, quoniam non proposuit agnoscere peccatum suum et abigere.

5. Cogitatio cordis ejus.

6. Noluit agnoscere et facere bonum.

7. Sed requies animæ ejus iniquitas est.

8, 9. Neque in una mansit iniquitate, sed diversas sibi excogitavit.

10. In cogitantibus cælestia misericordia tua.

11. Usque ad ipsos sanctos, dicit.

D 12. Justi.

Adiunda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περ.

(2) Πονηρὰν ἔπαν.

(3) Τὴν ἑαυτοῦ χάριν.

(4) Τοῦ deest in cod. . . . καὶ παύσασθαι.

(5) Ὑπάρχει.

(6) N. 8. Τέρπεται ἐπιμένων πάση ὀδῷ οὐκ ἀγαθῇ.

N. 9. Οὐκ . . . ἐποίησεν ἑαυτῷ.

(7) Οἱ δίκαιοι σου.

15. *Judicia tua abyssus multa.*
 14. *Homines et jumenta salvabis, Domine.*
 15. *Quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam, Deus!*

16. *Filii autem hominum in tegmine alarum tuarum sperabunt:*

17. *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ:*
 18. *Et torrente voluptatis tuæ potabis eos.*

19. *Quoniam apud te fons vitæ:*

20. *In lumine tuo videbimus lumen*

21. *Præterde misericordiam tuam scientibus te;*

22. *Et justitiam tuam his, qui recto sunt corde.*

23. *Non veniat mihi pes superbiæ:*

24. *Et manus peccatoris non moveat me.*

25. *Ibi ceciderunt omnes, qui operantur iniquitatem:*

26. *Expulsi sunt, nec potuerunt stare.*

Psalmus David. PSALMUS XXXVI.

1. *Noli æmulari in malignantibus;*

2. *Neque zelaveris facientes iniquitatem.*

3. *Quoniam tanquam fenum velociter crescent:*

13. *Judicia tua immensa.*

14. *Incedentes voluntate tua.*

15. *Quemadmodum multiplicasti genus humanum, et misericordiam tuam in omnes homines effudisti.*

16. *Sub tuo auxilio.*

17. *A gratia tua.*

18. *Sancto tuo Spiritu.*

19. *Quoniam apud te Patrem Filius est.*

20. *In ipso Filio tuo videbimus lucem.*

21. *Credientibus in te.*

22. *Ei justam tuam retributionem in sempiternum dona mundis corde.*

23. *Nullum peccatum me supplantet.*

24. *Non glorietur de me potentia inimici.*

25, 26. *Cadunt utique gaudentes in peccato.*

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (3) Ὑψ Δαβίδ. Ἐρμηνεύεται δὲ πεποθημένος καὶ ἐξουθενμένος ὁ περὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος ληπτέον, διὰ τὸ εἰρῆσθαι τὸν ψαλμὸν εἰς τοὺς δικαίους τοὺς πεποθημένους ὑπὸ Θεοῦ τοὺς (4) ἀσεβεῖς τοὺς ἐξουθενμένους. Γέγραπται γάρ· Ἐξουθενώσας πάντα τοὺς ἀποστατοῦντας ἀπὸ τῶν δικαιομάτων σου, ὅτι ἀδικοῦν τὸ ἐνθύμημα αὐτῶν.

Titulus præpositus continet: Psalmus David. David autem interpretatur desideratus et contemptus; quod in præsentia ita accipiendum est, propterea quod psalmus dictus est in justos a Deo desideratos: in impios a Deo contemptos. Scriptum est enim: Sprevisi omnes discedentes a judiciis tuis, quia injusta cogitatio eorum⁵⁸.

1. *Noli assimilari malignantibus.*

2. *Neque te comparaveris ad illorum actiones.*

3. *Quoniam tanquam fenum decor divitiarum suarum.*

⁵⁸ Psalm. cxviii, 118.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Κατισχύση μου.

(2) Ἀνατρέπονται γὰρ ὑπὸ τοῦ διαβόλου, καὶ μὴ δυνάμενοι στήναι, πίπτουσι χαίροντες, etc.

(3) Ἡ διὰ τῆς κινναδάσεως περιέχει· Ὑψ Δαβίδ. Ὑψ Δαβίδ δὲ ἐρμ. πεπ.

A 13. *Τὰ κρίματά σου ἄβυσσος πολλή.*

14. *Ἀνθρώπους καὶ κτήνη σώσεις, Κύριε.*

15. *Ὡς ἐπλήθυνας τὸ ἔλεός σου, ὁ Θεός!*

16. *Οἱ δὲ υἱοὶ ἀνθρώπων ἐν σκέπη τῶν πτερόγωνου ἐλπιοῦσι.*

17. *Μεθυσθήσονται ἀπὸ πύθης οἴκου σου.*

18. *Καὶ τὸν χειμάρρου τῆς τρυφῆς σου ποτιεῖς αὐτούς.*

19. *Ὅτι παρὰ σοὶ πηγὴ ζωῆς.*

20. *Ἐν τῷ φωτὶ σου ὀφόμεθα φῶς.*

21. *Παράτεινον τὸ ἔλεός σου τοῖς γινώσκουσί σε.*

22. *Καὶ τὴν δικαιοσύνην σου τοῖς εὐθέσι τῆ καρδίᾳ.*

23. *Μὴ ἐλλέτω μοι ποὺς ὑπερηφανίας.*

24. *Καὶ χεῖρ ἀμαρτωλοῦ μὴ σαλεύσαι με.*

25. *Ἐξεῖ ἔπεσον πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.*

26. *Ἐξώσθησαν, καὶ οὐ μὴ δύνωνται στήναι.*

Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. ΨΑΛΜ. ΛΓ.

1. *Μὴ παραστήλου ἐν πονηρευομένοις.*

2. *Μηδὲ ζήλου τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν.*

3. *Ὅτι ὡσεὶ χόρτος ταχὺ ἀποξηρανθήσονται.*

ATHANASII INTERPRETATIO.

13. *Τὰ δικαιοματά σου ἀμέτρητα.*

14. *Τοὺς πορευομένους τῷ βουλήματί σου*

15. *Ὡς ἐπλήθυνας τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, οὕτως καὶ τὸ ἔλεός σου ἐπὶ πάντας αὐτούς ἐξέχεας.*

16. *ὑπὸ τὴν σὴν βοήθειαν.*

17. *Ἀπὸ τῆς χάριτός σου.*

18. *Τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον.*

19. *Ὅτι παρὰ σοὶ τῷ Πατρὶ ὁ Υἱός.*

20. *Ἐν αὐτῷ τῷ Υἱῷ σου ὀφόμεθα φῶς.*

21. *Τοῖς πιστεύουσιν εἰς σέ.*

22. *Καὶ τὴν δικαίαν σου μισθοποδοσίαν ἀτελευτήτως δώρησαι τοῖς καθαροῖς τῆ καρδίᾳ.*

23. *Μὴ πτερνήσῃ [πτερνήσῃ] με πᾶσα ἀμαρτία.*

24. *Μὴ καυχῆσθαι μου (1) δυναστεία τοῦ ἐχθροῦ.*

25, 26. *Ναὶ πίπτουσι (2) χαίροντες ἐπὶ τῇ ἀμαρτίᾳ.*

D 1. *Μὴ ὁμοῦ τοῖς πονηρευομένοις.*

2. *Μηδὲ ἐξισοῦται (5) [ἐξισοῦ σε] ταῖς ἐκείνων πράξεσι.*

3. *Ὅτι (6) ὡσεὶ χόρτος ἡ εὐπρέπεια τῶν χρημάτων αὐτῶν.*

(4) Καὶ εἰς τοὺς, etc.

(5) Ἐξισοῦ.

(6) N. 3, 4. *Ὅτι... αὐτῶν ταχὺ μαρνανθήσεται, καὶ ἐκ τῆς δόξης τοῦ πλοῦτου αὐτῶν ταχὺ ἀπ., etc.*

4. Καὶ ὡσεὶ λάχανα χλόης ταχὺ ἀποπεσοῦνται. **A** 4. Et quemadmodum olera herbarum cito decident.
5. Ἐλπίσον ἐπὶ Κύριον, καὶ ποιεὶ χρηστότητα ·
6. Καὶ κατασκήνου τὴν γῆν ·
7. Καὶ ποιμανθήσῃ ἐπὶ τῷ πλούτῳ αὐτῆς.
8. Κατατρίψῃ σου τοῦ Κυρίου, καὶ δώσει σοὶ τὰ αἰτήματα τῆς καρδίας σου.
9. Ἀποκάλυψον πρὸς Κύριον τὴν ὁδὸν σου,
10. Καὶ ἔλπισον ἐπ' αὐτόν, καὶ αὐτὸς ποιήσει.
11. Καὶ ἐξοίσει ὡς φῶς τὴν δικαιοσύνην σου ·
12. Καὶ τὸ κρίμα σου ὡς μεσημβρίαν.
13. Ὑποτάγηθι τῷ Κυρίῳ, καὶ ἰκέτευσον αὐτόν.
14. Μὴ παραζήλου ἐν τῷ κατευδομένῳ ἐν τῇ ὁδῷ αὐτοῦ ·
15. Ἐν ἀνθρώπῳ ποιῶντι παρανομίαν.
16. Παῦσαι ἀπὸ ὀργῆς, καὶ ἐγκατάλιπε θυμόν ·
17. Μὴ παραζήλου, ὥστε πονηρεύεσθαι ·
18. Ὅτι οἱ πονηρούμενοι ἐξολοθρευθήσονται ·
19. Οἱ δὲ ὑπομένοντες τὸν Κύριον, αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν.
20. Καὶ ἐστὶ ὀλίγον, καὶ οὐ μὴ ὑπάρξῃ ὁ ἀμαρτωλός ·
21. Καθ' ἡμέρας τὸν τόπον αὐτοῦ, καὶ οὐ μὴ εὑρῆς.
22. Οἱ δὲ πραεῖς κληρονομήσουσι γῆν ·
23. Καὶ κατατρυφήσουσιν ἐπὶ πλήθει εἰρήνης.
5. Spera in Domino, et fac bonitatem ;
6. Et inhabitata terram ;
7. Et pasceris in divitiis ejus.
8. Delectare in Domino, et dabit tibi petitiones cordis tui.
9. Revela ad Dominum viam tuam,
10. Et spera in eo, et ipse faciet : ·
11. Et educet quasi lumen justitiam tuam.
12. Et judicium tuum tanquam meridiem.
13. Subditus esto Domino, et ora eum.
14. Noli æmulari in eo qui prosperatur in via sua ;
15. In homine faciente injustitias.
16. Desine ab ira, et derelinque furorem :
17. Noli æmulari, ut maligneris ;
18. Quoniam, qui malignantur, exterminabuntur :
19. Sustinentes autem Dominum, ipsi hæreditabunt terram.
20. Et adhuc pusillum, et non erit peccator.
21. Et quæres locum ejus, et non invenies.
22. Mansueti autem hæreditabunt terram :
23. Et delectabuntur in multitudine pacis.

ATHANASII INTERPRETATIO.

4. Ταχὺ ἀποπεσοῦνται θανάτῳ παραδοθέντες. **C** 4. Cito decident morti traditi.
5. Καὶ ποιεὶ πᾶν ἔργον ἀγαθόν. 5. Et fac omne opus bonum.
6, 7. Καὶ οἶκος ἐπὶ τῆς γῆς ποιμαίνόμενος ὑπὸ Κυρίου · πλούτος γὰρ τῆς γῆς ὁ Κύριος ὑπάρχει, ὁ πλουτῶν αὐτὴν ἀνθεὶ διαφόροις καὶ δένδροις παντοδαπέσι.
8. Ἀγάπησον τὸν Κύριον ἐξ ὅλης ψυχῆς, (1) καὶ τὰ θελήματα σου ποιήσει.
9. Ἀποκάλυψον πρὸς Κύριον τὴν καρδίαν σου,
10. Καὶ αὐτὸς ὁδηγήσει σε εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν.
11. Καθαρὰν, λέγει.
12. Πεφωτισμένην.
13-15. Ταπεινώσον σεαυτὸν (2) ὑπὸ τὴν κραταιὰν αὐτοῦ χεῖρα · μὴ, ἐὰν ἴδῃς τοὺς ἀμαρτάνοντας εὐθηνούοντας, ὀργισθῆς ἐν τῇ καρδίᾳ σου δι' αὐτούς, καὶ θελήσῃς γενέσθαι τοιοῦτος ὁποῖος κάκεινος.
16. Ὅργη γὰρ ἀνδρὸς δικαιοσύνην Θεοῦ οὐκ ἀπεργάζεται (3).
17. Μὴ μιμῶ τὸ κακόν.
18. Ὅτι οἱ ποιοῦντες τὸ κακὸν ἐξολοθρευθήσονται.
19. Οἱ δὲ ἀπεκδεχόμενοι τοῦ Κυρίου τὴν ἐπιφάνειαν, αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.
20. Ὀλίγον γὰρ ἐστὶ, καὶ παρέρχεται ὁ κόσμος.
21. Παραδίδεται γὰρ ἕκαστος τῶν ἀμαρτανόντων τῇ αἰωνίᾳ κόλασει (4).
22. Τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ λέγει.
23. Εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.
8. Dilige Dominum ex tota anima, et faciet voluntates tuas.
9. Revela ad Dominum cor tuum,
10. Et ipse deducet te in omne opus bonum.
11. Mundam, inquit.
12. Illuminatum dicit.
13-15. Humilia teipsum sub potenti ejus manu : ne, si videris peccatores prospere agentes, indigneris propter eos in corde tuo, et velis talem fieri, D quales illi sunt.
16. Ira enim hominis justitiam Dei non operatur.
17. Ne imiteris malum.
18. Quoniam facientes malum exterminabuntur.
19. Exspectantes autem Domini adventum, ipsi hæreditabunt regnum cœlorum.
20. Pusillum enim est, et mundus pertransit.
21. Singuli enim peccatores æternæ punitioni traduntur.
22. Supernam ærusalem significat.
23. In sæculum sæculi.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ψυχῆς σου, καὶ τὰ *et rel. desunt in cod.*
(2) N. 13. Ταπεινώσον ἐαυτὸν... χεῖρα. N. 14, 15. Μὴ... γενέσθαι τοιοῦτος, ὅποιοι κάκεινοι.
(3) Οὐ κατεργάζεται.
(4) Εἰς τὴν αἰώνιον κόλασιν.

24. Observabit peccator justum :
 25. Et stridebit super eum dentibus suis.
 26. Dominus autem irridebit eum :
 27. Quoniam prospicit, quod veniet dies ejus.
 28. Gladium evaginaverunt peccatores ;
 29. Intenderunt arcum suum [suum, ram amar-
 ram] ;
 30. Ut dejiciant pauperem et inopem ;
 31. Ut trucident rectos corde.
 32. Gladius eorum intret in cor [corda] ipsorum ;
 33. Et arcus eorum confringantur.
 34. Melius est modicum justo, super divitias pec-
 catorum multas :
 35. Quoniam brachia peccatorum conterentur.
 36. Confirmat autem justos Dominus.
 37. Novit Dominus vias immaculatarum :
 38. Et hæreditas eorum in æternum erit.
 39. Non confundentur in tempore malo :
 40. Et in diebus famis saturabuntur.
 41. Quia peccatores peribunt :
 42. Inimici vero Domini mox ut honorificati fue-
 rint ipsi et exaltati,
 43. Deficientes quemadmodum tumus deficient.
 44. Mutuatur peccator, et non solvet :
 45. Justus autem miseretur, et tribuet.

- A 24. Παρατηρήσεται ὁ ἀμαρτωλὸς τὸν δίκαιον·
 25. Καὶ βρῦξει ἐπ' αὐτὸν τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ.
 26. Ὁ δὲ Κύριος ἐκγελάσεται αὐτόν·
 27. Ὅτι προβλέπει, ὅτι ἔξει ἡ ἡμέρα αὐτοῦ.
 28. Ῥομφαίαν ἐσπάσαντο οἱ ἀμαρτωλοί·
 29. Ἐνέτειναν τόξον αὐτῶν [αὐτῶν πρᾶγμα πι-
 χρόν]·
 30. Τοῦ καταβαλεῖν πτωχὸν καὶ πένητα·
 31. Τοῦ σφάζει τοὺς εὐθεῖς τῆ καρδία.
 32. Ἡ Ῥομφαία αὐτῶν εἰσέλθοι εἰς τὴν καρδίαν
 [εἰς καρδίας] αὐτῶν·
 33. Καὶ τὰ τόξα αὐτῶν συντριβείη.
 34. Κρείσσον ὄλιγον τῷ δίκαιῳ ὑπὲρ πλοῦτον ἀμαρ-
 τωλῶν πολλῶν.
 35. Ὅτι βραχίονες ἀμαρτωλῶν συντριβήσονται·
 B 36. Ὑποστηρίζει δὲ τοὺς δικαίους ὁ Κύριος.
 37. Γινώσκει Κύριος τὰς ὁδοὺς τῶν ἀμώμων·
 38. Καὶ ἡ κληρονομία αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα ἔσται.
 39. Οὐ καταισχυνοῦνθῶσονται ἐν καιρῷ πονηρῷ·
 40. Καὶ ἐν ἡμέραις λιμοῦ χορτασθήσονται.
 41. Ὅτι οἱ ἀμαρτωλοὶ ἀπολοῦνται·
 42. Οἱ δὲ ἐχθροὶ τοῦ Κυρίου, ἅμα τῷ δοξασθῆναι
 αὐτοὺς καὶ ὑψωθῆναι,
 43. Ἐκλείποντες ὡσεὶ καπνὸς ἐξέλιπον.
 44. Δανεῖζεται ὁ ἀμαρτωλὸς, καὶ οὐκ ἀποτίσει·
 45. Ὁ δὲ δίκαιος οἰκτερεῖ, καὶ δίδωσιν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

24. Diabolus et ejus ministri observant fideles. C 24. Ὁ διάβολος καὶ οἱ αὐτοῦ παρατηροῦνται τοὺς
 πιστούς.
 25. Quærens ipsum perdere. 25. Ζητῶν αὐτὸν ἀναλῶσαι.
 26. Eum infirmum ostendet; et ejus voluntatem 26. Ἀσθενῆ αὐτὸν ἀναδειξεί, (1) καὶ τὴν βουλήν
 irritam faciet. αὐτοῦ ματαίωσει.
 27. Dies punitionis ejus. 27. Ἡ ἡμέρα τῆς κολάσεως αὐτοῦ.
 28. Dæmones peccatum. 28. Οἱ δαίμονες τὴν ἀμαρτίαν.
 29. Mundi cupiditates. 29. Τὰς ἐπιθυμίας τοῦ κόσμου.
 30. Justum. 30. Τὸν δίκαιον.
 31. Sanctos. 31. Τοὺς ἀγίους.
 32. Conversa est iniquitas eorum in ipsos. 32. Ἐπέστρεψεν ἡ κακία αὐτῶν ἐπ' αὐτούς.
 33. Ignita dæmonum tela significat. 33. Τὰ πεπυρωμένα βέλη τῶν δαιμόνων λέγει.
 34. Amplius est justo paulum misericordiæ Do- 34. Μείζον ἔστιν μικρὸν ἔλεος τοῦ Κυρίου τῷ δι-
 mini, quam omnes mundi divitiæ. καίῳ ὑπὲρ πάντα τὸν πλοῦτον τοῦ κόσμου.
 35. Quoniam omnis eorum potentia peribit. 35. Ὅτι πᾶσα ἡ δυναστεία αὐτῶν ἀπολείται.
 36. Immotos eos custodit in æternum. D 36. Ἀσαλεύτους αὐτοὺς διαφυλάττει εἰς τοὺς αἰῶνας.
 37. Ejus enim sunt opera sanctorum. 37. Αὐτοῦ γὰρ εἰσι τὰ ἔργα τῶν ἁγίων.
 38. Et regnum cœlorum eorum est. 38. Καὶ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν αὐτῶν ἔστιν (2).
 39. In die judicii. 39. Ἐν ἡμέρᾳ (3) κρίσεως.
 40. Non panis famem significat, sed gratiæ Dei. 40. Οὐ λιμὸν ἄρτου λέγει, ἀλλὰ τῆς χάριτος τοῦ
 Θεοῦ.
 41-43. Dæmones et qui illis obsequuntur, in 41-43. Οἱ δαίμονες καὶ οἱ πειθόμενοι αὐτοῖς εἰς
 nihilum rediguntur. οὐδὲν γενήσονται.
 44. Peccata peccatis addit, et pœnitentiam non 44. Προστίθειν ἀμαρτίας ἐφ' ἀμαρτίας, καὶ ὅ
 agit, deprecans pro illis. μεταμελεῖται προσφέρων δεήσεις ὑπὲρ αὐτῶν.
 45. Justus autem offert Deo per eleemosynas di- 45. Ὁ δὲ δίκαιος προσφέρει τῷ Θεῷ δι' ἐλεημοσυ-
 vitias suas. νῶν τὸν ἑαυτοῦ πλοῦτον.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἀποδείξει.
 (2) Ἔσται.

- (3) Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρ.

46. Ὅτι οἱ εὐλογοῦντες αὐτὸν κληρονομήσουσι γῆν· **A**
 47. Οἱ δὲ καταρώμενοι αὐτὸν ἐξολοθρευθήσονται.
 48. Παρὰ Κυρίου τὰ διαθήματα ἀνθρώπου κατευ-
 θύνεται·
 49. Καὶ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ θελήσει σφόδρα.
 50. Ὅταν πέσῃ, οὐ καταραχθήσεται·
 51. Ὅτι Κύριος ἀνιστηρίζει χεῖρα αὐτῷ [αὐτοῦ].
 52. Νεώτερος ἐγενόμην, καὶ ἐγέγρασα·
 53. Καὶ οὐκ εἶδον δίκαιον ἐγκαταλελειμμένον,
 54. Οὐδὲ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ζητοῦν ἄρτους.
 55. Ὅλην τὴν ἡμέραν ἐλεεῖ, καὶ δανεῖζει ὀδίκαιος·
 56. Καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ εἰς εὐλογίαν ἔσται.
 57. (α) Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ,
 58. Καὶ ποίησον ἀγαθόν, καὶ κατασκήνου εἰς αἰῶνα
 αἰῶνος.
 59. Ὅτι Κύριος ἀγαπᾷ κρίσιν·
 60. Καὶ οὐκ ἐγκαταλείψει τοὺς ὁστούς αὐτοῦ·
 61. Εἰς τὸν αἰῶνα φυλαχθήσονται.
 62. Ἄνομοι δὲ ἐκδιωχθήσονται,
 63. Καὶ σπέρμα ἀσεβῶν ἐξολοθρευθήσεται.
 64. Δίκαιοι δὲ κληρονομήσουσι γῆν.
 65. Καὶ κατασκηνώσουσιν εἰς αἰῶνα αἰῶνος ἐπ
 αὐτῆς.
 66. Στόμα δικαίου μελετήσει σοφίαν·

a) Vers. 57, Ἐκκλινον, etc., ἀγαθόν. ᾗ 58, Καὶ κατασκήνου, etc.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

46. Οἱ δοξάζοντες αὐτὸν δι' ἔργων ἀγαθῶν κληρο-
 νομήσουσι τὴν μέλλουσαν πόλιν.
 47. Οἱ δὲ βλασφημοῦντες αὐτὸν, ἢ ἀρνούμενοι ἐξ- **C**
 ολοθρευθήσονται (1).
 48. Διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ ἕκαστος [ἕκαστον] τῶν
 πιστῶν ὁδηγεῖ (2) εἰς τὸ ἀγαθόν.
 49. Ἐρᾶται τῆς πολιτείας αὐτοῦ πάνυ.
 50. Ἐὰν (3) οὐχ ἁμαρτή, οὐκ ἀπομένοι τῆ ἁμαρτίας.
 51. Ὅτι διὰ τοῦ ἐλέους αὐτοῦ ἐγειρεῖ αὐτόν.
 52. Οὕτως καγὼ ποτε ἡμάρτανον, νῦν δὲ τέλειος
 ἐν Χριστῷ ἐγενόμην.
 53. Καὶ οὐκ εἶδον (4) ποτε ἦλθέ μοι ταῦτα ὑπὸ
 τοῦ Θεοῦ.
 54. Οὐδὲ τὴν καρδίαν αὐτοῦ λιπομένην τῶν χαρι-
 σμάτων Θεοῦ.
 55. Ἄει ἐν τῷ φωτὶ ὧν δι' ἐλεημοσύνης δανεῖζει τῷ
 Θεῷ.
 56. Τὰ ἔργα αὐτοῦ λέγει.
 57. Ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας.
 58. Εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν.
 59. Δικαιοσύνην.
 60. Τοὺς ἀγίους αὐτοῦ.
 61. Εἰς τὸν νῦν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν μέλλοντα.
 62. Εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον.
 63. Τὰ ἔργα τῶν ἀσεβῶν εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον.
 64. Τὴν μέλλουσαν λέγει.
 65. Καὶ οἰκήσουσιν εἰς τὰς ἀτελευτήτους μονὰς
 αὐτῆς.
 66. Τὰ δικαίωματα τοῦ Θεοῦ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐξολοθρευθήσονται εἰς τὸν αἰῶνα.
 (2) Ὁδηγεῖται.

46. Quia benedicentes ei, hæreditabunt terram :
 47. Maledicentes autem ei disperibunt.
 48. A Domino gressus hominis diriguntur :
 49. Et viam ejus volet valde.
 50. Cum ceciderit, non collidetur :
 51. Quia Dominus supponit manum ipsi [suam],
 52. Junior fui, etenim senui ;
 53. Et non vidi justum derelictum,
 54. Nec semen ejus quærens panem.
 55. Tota die miseretur et commodat justus :
 56. Et semen illius in benedictione erit :
 57. Declina a malo,
 58. Et fac bonum, et inhabita in sæculum sæ-
 culi.

- B**
 59. Quia Dominus amat judicium :
 60. Et non derelinquet sanctos suos :
 61. In æternum conservabuntur ,
 62. Injusti autem expellentur,
 63. Et semen impiorum exterminabitur.
 64. Justi autem hæreditabunt terram :
 65. Et inhabitabunt in sæculum sæculi super
 eam.
 66. Os justi meditabitur sapientiam :

etc.

46. Glorificantes eum bonis operibus hæredita-
 bunt futuram civitatem.
 47. Blasphemantes autem eum, aut negantes ex-
 terminabuntur.
 48. Unumquemque fidelium gratia sua in bonum
 deducet.
 49. Ejus vivendi rationem amat multum.
 50. Si peccat, non perseverat in peccato.
 51. Quoniam misericordia sua erigit eum.
 52. Ita etiam ego quondam peccavi, nunc autem
 perfectus factus sum in Christo
 53. Et non vidi : quando venerunt mihi hæc a
 Domino.
 54. Neque cor ejus divinis donis destitutum.
 55. In luce semper existens per eleemosynam
 generatur Deo.

- D**
 56. Opera ejus significat.
 57. Ab omni peccato.
 58. In vita futura.
 59. Justitiam.
 60. Sanctos ejus.
 61. In præsentī sæculo et in futuro.
 62. In tenebras exteriores.
 63. Opera impiorum in ignem æternum.
 64. Futuram dicit.
 65. Et habitabunt in sempiternis ejus mansio-
 nibus.
 66. Divina judicia.

- (3) Ὅταν.
 (4) Εἶδον ποτε ἐαθέντα τινὰ αὐτῶν ὑπὸ, etc.

67. Et lingua ejus loquetur judicium :
 68. Lex Dei ejus in corde ipsius,
 69. Et non supplantabuntur gressus ejus.
 70. Considerat peccator justum, et quærit mortificare eum.
 71. Dominus autem non derelinquet eum in manibus ejus :
 72. Nec damnabit eum :
 73. Cum judicabitur illi :
 74. Expecta Dominum, et custodi viam ejus :
 75. Et exaltabit te, ut hereditate capias terram.
 76. Cum perierint peccatores videbis.

77. Vidi impium superexaltatum,
 78. Et elevatum sicut cedros Libani :
 79. Et transivi, et ecce non erat :
 80. Et quæsi eum, et non est inventus locus ejus :
 81. Custodi innocentiam, et vide æquitatem :
 82. Quoniam sunt reliquæ homini pacifico.
 83. Injusti autem disperibunt simul :
 84. Reliquiæ impiorum interibunt.

85. Salus autem justorum a Domino :

(a) Vers 71. Καὶ ζητεῖ. ἢ 72. δέ, etc. ἢ 73. Οὐδὲ μὴ κατ . . . αὐτῶ. ἢ 74. Ὑπόμεινον, etc.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

67. Veritatem, inquit.
 68. Fides Dei sui in corde ejus.
 69. Et nunquam discedet ab eo.
 70. Bello peccati.
 71. Non ipse sinet superari improbis ejus cupiditatibus.
 72. Cum impugnat eum
 73. *Loco dicendi* : cum ipse judicabitur.
 74. Præstolare Dominum, et custodi fidem et mandata ejus.
 75. Et glorificabit te in regno suo.
 76. Cum traduntur igni æterno.
 77, 78. Diabolum.
 79. Et transivi sub Deo in resurrectione, et non amplius inventus est diabolus : traditur enim igni æterno.
 80. Alienatus enim est e loco justorum.
 81. Tene Dominum in teipso, et fac omne opus bonum.
 82. Quoniam retributio est diligentibus eum.
 83. Simul in consummatione omnes peribunt injusti, neque unus relinquetur.
 84. Opera eorum cum ipsis peribunt.
 85. Et in præsentem et in futuro sæculo.

- A 67. Καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ λαλήσει ἄβυσσιν·
 68. Ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ,
 69. Καὶ οὐχ ὑποσκελισθήσεται τὰ διαθήματα αὐτοῦ·
 70. Κατανοεῖ ὁ ἁμαρτωλὸς τὸν δίκαιον, καὶ ζητεῖ τοῦ θανατῶσαι αὐτόν.
 71. (a) Ὁ δὲ Κύριος οὐ μὴ ἐγκαταλίπη αὐτὸν εἰς τῆς χειρᾶς αὐτοῦ·
 72. Οὐδ' οὐ μὴ [οὐδὲ μὴ in cod. Barb.] καταδικάσεται αὐτόν,
 73. Ὅταν κρίνηται αὐτῶ [αὐτόν in cod. Barb.].
 74. Ὑπόμεινον τὸν Κύριον, καὶ φύλαξον τὴν ὁδὸν αὐτοῦ·

- B 75. Καὶ ὑψώσει σε τοῦ κατακληρονομήσαι γῆν·
 76. Ἐν τῷ ἐξολοθρευέσθαι ἁμαρτωλοῦς, ὄψει [ὄψη in id. cod. Barb.].
 77. Εἶδον τὸν ἀσεβῆ ὑπερυψούμενον,
 78. Καὶ ἐπαιρόμενον ὡς τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου·
 79. Καὶ παρήλθον, καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν·
 80. Καὶ ἐζήτησα αὐτόν, καὶ οὐκ εὗρέθη ὁ τόπος αὐτοῦ·
 81. Φύλασσε ἀκαχίαν, καὶ ἴδε εὐθύτητα·
 82. Ὅτι ἐστὶν ἐγκατάλειμμα ἀνθρώπων εἰρηνικῶ·
 83. Οἱ δὲ παράνομοι ἐξολοθρευθήσονται ἐπὶ τὸ αὐτῶ·
 84. Τὰ ἐγκαταλείμματα τῶν ἀσεβῶν ἐξολοθρευθήσονται.
 85. Σωτηρία δὲ τῶν δικαίων παρὰ Κυρίου·

- C 67. Ἀλήθειαν λέγει.
 68. Ἡ πίστις τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.
 69. Καὶ (1) ἀποστήσεται ποτε ἀπ' αὐτοῦ.
 70. (2) Διὰ τοῦ πολέμου τῆς ἁμαρτίας.
 71. Οὐκ ἂν αὐτὸς συγχωρήσῃ ἡττηθῆναι ταῖς πονηραῖς ἐπιθυμήσεισιν αὐτοῦ.
 72. Ὅταν πολεμῇ αὐτόν.
 73. Ἄντὶ τοῦ, ἐν τῷ κρίνεσθαι αὐτόν.
 74. Ἀπεκδέχου τὸν Κύριον, καὶ φύλασσε τὴν πίστιν καὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ.
 75. Καὶ δοξάσει σε ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.
 76. Ὅταν παραδίδωνται τῷ αἰωνίῳ πυρὶ.
 77, 78. Τὸν διάβολον.
 79. Καὶ παρήλθον (3) ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἀναστάσει, καὶ οὐκ ἔτι εὕρηται ὁ διάβολος· παραδίδεται γὰρ τῷ αἰωνίῳ πυρὶ.
 80. Ἠλλοτρίωτο γὰρ τοῦ τόπου (4) τῶν δικαίων.
 81. Κράτει τὸν Κύριον ἐν ἑαυτῷ, καὶ ποιεῖ πᾶν ἔργον ἀγαθόν.
 82. Ὅτι ἐστὶ μισθαποδοσία τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν
 83. Ὅμοῦ ἅμα ἐν τῇ συντελείᾳ πάντες ἀπολοῦνται οἱ παράνομοι, καὶ οὐδὲ εἰς περιλειφθήσεται.
 84. Τὰ ἔργα αὐτῶν σὺν αὐτοῖς ἀπολοῦνται.
 85. Καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Καὶ οὐκ, etc.
 (2) N. 70. ὁ διάβολος. n. 71. Διὰ, etc. n. 72. Οὐκ ἂν αὐτόν συγ . . . ἐπιθυμίαις, etc. n. 73. Ὅταν πολεμεῖται· αὐτόν, versiculus Ἄντὶ deest in cod.

- n. 74. Ἀποδέχου.
 (5) Παρήχθη . . . εὗρέθη δ, etc.
 (4) Τῶν τόπων αὐτοῦ, etc.

86. Καὶ υπερασπιστὴς αὐτῶν ἐστὶν ἐν καιρῷ θλίψης.

87. Καὶ βοηθήσει αὐτοῖς Κύριος, καὶ ῥύσεται αὐτούς,

88. Καὶ ἐξελεῖται αὐτούς ἐξ ἁμαρτωλῶν·

89. Καὶ σώσει αὐτούς, ὅτι ἠλπισαν ἐπ' αὐτόν.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ· εἰς ἀνάμνησιν περὶ τοῦ Σαββάτου. ΨΑΛ. ΑΖ'.

1. Κύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξης με·
2. Μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύσης με.
3. Ὅτι τὰ βέλη σου ἐνεπάγησάν μοι·
4. Καὶ ἐπεστήριξας ἐπ' ἐμὲ τὴν χεῖρά σου.
5. Οὐκ ἐστὶν ἰασις ἐν τῇ σαρκί μου ἀπὸ προσώπου τῆς ὀργῆς σου·
6. Οὐκ ἐστὶν εἰρήνη ἐν τοῖς ὀστέοις μου ἀπὸ προσώπου τῶν ἁμαρτιῶν μου.
7. Ὅτι αἱ ἀνομίαι μου ὑπερῆραν τὴν κεφαλὴν μου·
8. Ὅσα φορτίον βαρὺ ἐβαρύνθησαν ἐπ' ἐμέ.
9. Προσώζησαν καὶ ἐφάπτησαν οἱ μύλωνές μου,
10. Ἀπὸ προσώπου τῆς ἀφροσύνης μου.

86. Et protector eorum est in tempore tribulationis.

87. Et adjuvabit eos Dominus, et liberabit eos,

88. Et eruet eos a peccatoribus :

89. Et salvabit eos, quia speraverunt in eo.

Psalmus David : in commemoratione de Sabbato. PSAL. XXXVII.

1. Domine, ne in furore tuo arguas me :
2. Neque in ira tua corripas me.
3. Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi :
4. Et confirmasti super me manum tuam.
5. Non est sanitas in carne mea a facie iræ tuæ
6. Non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum.
7. Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum :
8. Sicut onus grave gravatæ sunt super me.
9. Putruerunt et corruptæ sunt cicatrices meæ,
10. A facie insipientiæ meæ.

ATHANASII INTERPRETATIO.

86. Πρόνοιαν αὐτῶν ἀεὶ ποιούμενος.

87. Τῇ χειρὶ αὐτοῦ σκέπων, καὶ δυναμῶν αὐτοῦς ἐν ὑπομονῇ πολλῇ.

88. Καὶ λυτρώσεται αὐτούς ἐκ τῶν δαιμόνων, καὶ τῶν ὑπουργῶν αὐτῶν.

89. Εἰς τὴν αἰώνιον βασιλείαν αὐτοῦ, εἰς ἣν ἠλπίσαμεν (1).

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (2). *Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, εἰς ἀνάμνησιν τοῦ Σαββάτου·* τουτέστιν, ὁ ψαλμὸς οὗτος εἰρηταὶ τῷ δικαίῳ τῷ κατὰ τὸν Δαβὶδ, ἡνίκα ὑπεμνήσθη τῆς ἡμέρας τῆς κρίσεως, λέγω δὴ τοῦ ἔπτα:σχιλιοστοῦ ἔτους· Σάββατον γὰρ ἐρμηνεύεται ἀνάπανσις.

Titulus præpositus continet : *Psalmus David in commemoratione de Sabbato* : hoc est, psalmus iste dictus est ab homine justo, qualis erat David cum recordatus est diei iudicii, septem millesimi, inquam, anni : *Sabbatum enim requies interpretatur.*

1. Κύριε, μὴ θυμωθῆς (3), καὶ ἀποστραφῆς με, καὶ πάντες γνῶσιν, ὅτι ἀβοήθητός εἰμι·

2. Μηδὲ πάλιν ὀργισθῆς μοι (4), καὶ ἐάσης με ὑπὸ τῶν δαιμόνων μαστιζέσθαι.

3. Αἱ πληγαί σου, λέγει.

4. Καὶ ἐταπεινώσας με.

5. (5) Οὐκ ἐστὶν ἐν τοῖς ἁμαρτήμασί μου ἰασις, ὅτι ὀργίζει με [ὀργίζου μοι].

6. Οὐκ ἐστὶν εἰρήνη ἐν τῇ ἰσχύϊ τῆς ψυχῆς μου· αἱ γὰρ ἁμαρτίαι μου πολεμοῦσί μοι.

7. Ὅτι αἱ ἀνομίαι μου κατεδυνάστευσάν μου.

8. Καὶ οὐκ ἔωσι με ἀνανεῦσαι πρὸς σέ.

9, 10. Καὶ ἀπὸ τοῦ μὴ τυγχάνειν με ἰάσεως παρὰ σοῦ, εἰλωμένος εἰμι ὅλος, καὶ βδελυκτὸς ἐγενόμην παρὰ σοὶ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας μου (6).

86. Curam illorum semper gerens.

87. Manu sua protegens, et confortans eos in multa patientia.

88. Et liberabit eos ex dæmonibus, eorumque administris.

89. In æterno ejus regno, in quo speraverunt.

1. Domine, ne mihi succenseas, neque averseris me, et omnes agnoscant, quod sum sine auxilio.

2. Neque rursus irascaris mihi, et sinas me flagellari a dæmonibus.

3. Plagæ tuæ, inquit.

4. Et humiliasti me.

5. Non est in peccatis meis sanitas, quoniam iratus es mihi.

6. Non est pax in fortitudine animæ meæ ; mea enim peccata pugnant contra me

7. Quoniam iniquitates meæ prævaluerunt contra me.

8. Et non sinunt me ad te respicere.

9, 10. Et quia a te sanitatem non sum assecutus, totus ulceribus plenus sum, et abominabilis factus sum apud te ob peccatum meum.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἦλπισαν.

(2) Ἦ διὰ τῆς κινναβάρους περ.

(3) Θυμωθεὶς μοι ἀποστ.

(4) Ὀργισθεὶς μοι ἐάσ.

(5) N. hic deest in cod. n. 5, 6. Οὐκ ἐστὶν εἰρήνη.

6) Mou deest in cod.

11. Miser factus sum, et curvatus usque in finem. A
 12. Tota die contristatus incedebam.
 13. Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus :
 14. Et non est sanitas in carne mea.
 15. Afflictus sum et humiliatus sum nimis :
 16. Rugiebam a gemitu cordis mei.
 17. Domine, ante te omne desiderium meum :
 18. Et gemitus meus a te non est absconditus.
 19. Cor meum conturbatum est :
 20. Dereliquit me virtus mea :
 21. Et lumen oculorum meorum, et ipsa non est mecum.
 22. Amici mei et proximi mei adversum me appropinnaverunt, et steterunt :
 23. Et qui juxta me erant de longe steterunt :
 24. Et vim faciebant, qui quærebant animam meam :
 25. Et qui inquirebant mala mihi, locuti sunt vanitates :
 26. Et dolus tota die meditati sunt.
 27. Ego autem tanquam surdus non audiebam :
11. Ἐταλαιπώρησα, καὶ κατεκάμφθην ἕως τέλους·
 12. Ὅλην τὴν ἡμέραν σκυθρωπάζων ἐπορευόμην.
 13. Ὅτι αἱ ψῆλαι μου ἐπλήσθησαν ἐμπαιγμάτων·
 14. Καὶ οὐκ ἔστιν ἰασις ἐν τῇ σαρκί μου.
 15. Ἐκακώθην καὶ ἐταπεινώθην ἕως σφόδρα.
 16. Ἄρυσόμην ἀπὸ στεναγμοῦ τῆς καρδίας μου.
 17. Κύριε, ἐναντίον σου πᾶσα ἡ ἐπιθυμία μου.
 18. Καὶ ὁ στεναγμός μου ἀπὸ σοῦ οὐκ ἀπεκρύβη.
 19. Ἡ καρδία μου ἐταράχθη·
 20. Ἐγκατέλιπέ με ἡ ἰσχύς μου·
 21. Καὶ τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου, καὶ αὐτὸ οὐκ ἔστι μετ' ἐμοῦ.
 22. Οἱ φίλοι μου καὶ οἱ πλησίον μου ἐξεναντίας μου ἤγγισαν, καὶ ἔστησαν·
 23. Καὶ οἱ ἐγγιστά μου ἀπὸ μακρόθεν ἔστησαν·
 24. Καὶ ἐξεβιάζοντο οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν μου·
 25. Καὶ οἱ ζητοῦντες τὰ κακὰ μοι ἐλάλησαν ματαιότητας·
 26. Καὶ δολιότητας ὄλην τὴν ἡμέραν ἐμελέτησαν.
 27. Ἐγὼ δὲ ὡσεὶ κωφὸς οὐκ ἤκουον·

ATHANASHI INTERPRETATIO.

11. Servus factus sum, inquit, omni peccato.
 12. Quotidie incedebam in peccatis.
 13. Quoniam omnis fortitudo animæ meæ impleta est omni iniquitate
 14. Et non est sanitas in carnalibus operationibus meis.
 15. Infirmata est, inquit, anima mea usque in finem.
 16. Plorabo solum non audens te deprecari.
 17. Domine, nosti, quod misericordia tua indigeo.
 18. Quare ingemiscam, non ignoras.
 19, 20. Inquinato corde meo ab omni peccato, gratia tua me deseruit.
 21. Et non amplius illuminat oculos cordis mei gratia tua,
 22. Dona tua, quæ antea habebam, ablata sunt mihi.
 23. Sanctæ tuæ virtutes.
 24. Et demum trahunt me ad seipsos dæmones.
 25. Et omnem iniquitatem et peccatum in animam meam incessanter injiciunt.
 26. Omni tempore cogitationes quasdam veluti prima specie honestas quæsiverunt subjicere in corde meo.
 27. Ego autem tanquam non audiens, quæ ab ipsis dicuntur, hoc modo ea non committam.
11. Κατεδουλόμην [Κατεδουλόμην], λέγει, πᾶσα ἁμαρτία (1).
 12. Δι' ὅλου ἐν ἁμαρτίαις ἐπορευόμην.
 13. Ὅτι πᾶσα ἡ ἰσχύς τῆς ψυχῆς μου πεπλήρωται πάσης ἀνομίας (2).
 14. Καὶ οὐκ ἔστιν ἰασις ἐν ταῖς σαρκιαῖς πράξεσι μου.
 15. Ἡσθένησα, λέγει, ἡ ψυχὴ μου ἕως τέλους (3).
 16. Στενάξω (4) μόνον μὴ τολμῶν δεηθῆναι σου.
 17. Κύριε, οἶδας, ὅτι τοῦ ἐλέους σου χρῆξω.
 18. Οὐκ ἀγνοεῖς διὰ τί στενάξω (5).
 19, 20. Θολωθείσης γὰρ τῆς καρδίας μου ὑπὸ πάσης ἁμαρτίας, ἐγκατέλιπέ με ἡ χάρις σου.
 21. Καὶ οὐκ ἔτι φωτίζει τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας μου ἡ χάρις σου.
 22. Τὰ χαρίσματα σου, ἃ εἶχον τὸ πρότερον, ἀφῆρέθησαν ἀπ' ἐμοῦ.
 23. Αἱ ἀγίαί σου δυνάμεις.
 24. Καὶ λοιπὸν ἔλκουσί με πρὸς ἑαυτοὺς οἱ δαίμονες.
 25. Καὶ πᾶσαν ἀνομίαν καὶ ἁμαρτίαν ἐμβάλλουσιν ἀπαύστως τῇ ψυχῇ μου.
 26. Δι' ὅλου ἐνθυμήσεις τινὰς ὡς εὐλογοφανεῖς ἐσκέποντο (6) ὑποτιθέμεναι ἐν τῇ καρδίᾳ μου.
 27. Ἐγὼ δὲ, ὡς μὴ ἀκούων τὰ παρ' αὐτῶν λεγόμενα, οὕτως οὐκ ἐπιτελῶ ταῦτα.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Πᾶση ἁμαρτία.
 (2) Ἄμαρτίας.
 (3) Ἔως τέλους deest.

(4) Στενάξω.
 (5) Στενάξω.
 (6) Ἐσκέποντο.

28. Καὶ ὡσεὶ ἄλαλος οὐκ ἀνοίγων τὸ στόμα αὐτοῦ · Α
 29. Καὶ ἐγενόμην ὡσεὶ ἄνθρωπος οὐκ ἀκούων,
 30. Καὶ οὐκ ἔχων ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ ἐλεγμούς.
 31. Ὅτι ἐπὶ σοί, Κύριε, ἤλπισα ·
 32. Σὺ εἰσακούσῃ, Κύριε ὁ Θεός μου.
 33. Ὅτι εἶπον, Μήποτε ἐπιχαρώσῃ μοι οἱ ἐχθροί μου ·
 34. Καὶ ἐν τῷ σαλευθῆναι πόδας μου, ἐπ' ἐμὲ ἐμεγαλοῦρήθημόνησαν.
 35. Ὅτι ἐγὼ εἰς μάστιγας ἔτοιμος ·
 36. Καὶ ἡ ἀλγηδὼν μου ἐνώπιόν μου ἐστὶ διαπαντός.
 37. Ὅτι τὴν ἀνομίαν μου ἐγὼ ἀναγγεῶ ·
 38. Καὶ μεριμνήσω ὑπὲρ τῆς ἁμαρτίας μου.
 39. Οἱ δὲ ἐχθροί μου ζῶσι, καὶ κεκραταίνονται ὑπὲρ ἐμέ.
 40. Καὶ ἐπληθύνθησαν οἱ μισοῦντές με ἀδικῶς.
 41. Οἱ ἀνταποδιδόντες μοι κακὰ ἀντὶ ἀγαθῶν,
 42. Ἐνδιέβαλλον με, ἐπεὶ κατεδίωκον ἀγαθοσύνην (α).
 43. Μὴ ἐγκαταλίπῃς με, Κύριε,
 44. Ὁ Θεός μου, μὴ ἀποστῆς ἀπ' ἐμοῦ.
 45. Πρόσχες εἰς τὴν βοήθειάν μου, Κύριε τῆς σωτηρίας μου.

(α) In textu legitur δικαιοσύνην, sed supra ascriptum est ἀγαθοσύνην.

ATHANASII INTERPRETATIO.

28. Οὐκ ἀνταπεκρινάμην (1) αὐτοῖς.
 29. Ἀνήκοος διέμενον μὴ πληρῶν ὅπερ ἤθελον.
 30. Ὡς μὴ δυνάμενος αὐτοὺς ἐλέγχειν.
 31. Ὅτι εἰς τὸ ἔλεός σου, Κύριε, ἤλπισα.
 32. Διὰ τοῦτο εἰσακούσεις (2), Κύριε ὁ Θεός μου.
 33. Ὅτι εἶπον · Κύριε, ἐὰν μὴ εἰσακούσῃς μου, χαίρονται οἱ ἐχθροί μου.
 34. Καὶ ἐν τῷ ἀπὸ ἀσθενείας πίπτειν με, ἐκαίνοι ἀγαλλιώνται.
 35. Ὅτι ὑπόκειμαι τῇ αἰωνίᾳ κολάσει.
 36. Καὶ τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον ἤδη προβλέπει.
 37. Ἐξομολογοῦμαι σοὶ τὴν ἀνομίαν μου.
 38. Καὶ μετανοήσω ὑπὲρ ὧν ἔπραξα κακῶν.
 39. Οἱ δὲ ἄρχοντες τοῦ διαβόλου κατισχύουσί μου. D
 40. Καὶ πολλοὶ ἐγένοντο ἐπ' ἐμέ.
 41. Οἱ τὴν σὴν διδασκαλίαν λαθόντες ἀπ' ἐμοῦ, καὶ τὰς ἑαυτῶν ἐπιθυμίας δεδωκότες μοί.
 42. Πρὸς ἑαυτοὺς συνεβουλεύοντο (3) ἀπολέσαι με, ἐπειδὴ θέλω μετανοῆσαι.
 43, 44. (4) Μὴ ἐάσῃς με, Κύριε ὁ Θεός μου.
 45. Ἄλλ' ἐλθὲ εἰς τὴν βοήθειάν μου.

28. Et sicut mutus non aperiens os suum :
 29. Et factus sum sicut homo non audiens,
 30. Et non habens in ore suo redargutiones.
 31. Quoniam in te, Domine, speravi :
 32. Tu exaudies me, Domine Deus meus.
 33. Quia dixi, Nequando supergaudeant mihi inimici mei :
 34. Et dum commoventur pedes mei, super me magna locuti sunt.
 35. Quoniam ego in flagella paratus sum .
 36. Et dolor meus in conspectu meo est semper.
 37. Quoniam iniquitatem meam ego annuntiabo :
 38. Et cogitabo pro peccato meo.
 39. Inimici autem mei vivunt, et confirmati sunt B super me :
 40. Et multiplicati sunt, qui oderunt me inique.
 41. Qui retribuunt mihi mala pro bonis,
 42. Detrahebant mihi, quoniam sequebar bonitatem.
 43. Ne derelinquas me, Domine :
 44. Deus meus, ne discesseris a me :
 45. Intende in adiutorium meum, Domine Deus salutis meæ.

- C 28. Nec eis contra respondi.
 29. Veluti non audiens manebam non implens, quod volebant.
 30. Tanquam non valens eos redarguere.
 31. Quoniam in misericordia tua, Domine, speravi.
 32. Propterea exaudies me, Domine Deus meus.
 33. Quia dixi : Domine, si me non exaudis, gaudent inimici mei.
 34. Et cum præ infirmitate decido, illi exultant.
 35. Quoniam obnoxius sum æterno supplicio.
 36. Et jam prospicio ignem æternum.
 37. Confitebor tibi iniquitatem meam.
 38. Et pœnitentiam agam de iis, quæ feci mala.
 39. Principes autem diaboli invaluerunt contra me.
 40. Et multi fuerunt adversus me.
 41. Qui auferentes doctrinam tuam a me, et suas mihi dederunt cupiditates.
 42. Secum ipsi consilium iniverunt, ut me perderent, quoniam pœnitentiam agere volebam.
 43, 44. Ne dimittas me, Domine Deus meus.
 45. Sed in auxilium meum veni.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἀπεκρινόμην.
 (2) Διὰ τοῦτο εἰσακούσων.
 (3) N. 42. Συνεβουλεύοντο τὸ πῶς ἀπολ . . .

μετανοῆσαι · καὶ ἀπέρριψάν με τὸν ἀγαπητὸν, ὡσεὶ νεκρὸν ἐβδελυγμένον.

- (4) N. 43, 44, 45. Mh. etc.. ἀλλ' ἐλθὲ εἰς τὴν. etc

In finem, Idithum canticum David.
PSAL. XXXVIII.

A Εἰς τὸ τέλος τῷ Ἰδοῦμ, ὡδὴ τῷ Δαβίδ.
ΨΑΛ. ΔΗ΄.

1. Dixi. Custodiam vias meas, ut non delinquam
in lingua mea.

2. Posui ori meo custodiam,

3. Cum consisteret peccator adversum me.

4. Obmutui et humiliatus sum, et silui a bonis :

5. Et dolor meus renovatus est.

6. Concaluit cor meum intra me :

7. Et in meditatione mea exardescet ignis.

8. Locutus sum in lingua mea : notum fac mihi,
Domine, finem meum,

9. Et numerum dierum meorum, quis est ?

10. Ut sciam quid desit mihi.

11. Ecce mensurabiles posuisti dies meos :

12. Et substantia mea, tanquam nihilum ante te :

13. Verumtamen universa vanitas, omnis homo
vivens.

Diapsalma.

14. Verumtamen in imagine pertransit homo :

15. Tamen frustra conturbatur :

(a) Vat. cod. Pal.

1. Εἶπα· φυλάξω τὰς ὁδοὺς μου, τοῦ μὴ ἀμαρτάνειν με ἐν γλώσση μου.

2. Ἐθέμην τῷ στόματι μου φυλακὴν,

3. Ἐν τῷ συστῆναι τὸν ἀμαρτωλὸν ἐναντίον μου.

4. Ἐκωφώθην καὶ ἐταπεινώθην, καὶ ἐσίγησα ἐ
ἀγαθῶν·

5. Καὶ τὸ ἀλγημά μου ἀνεκαινίσθη.

6. Ἐθερμάνθη ἡ καρδία μου ἐντός μου·

7. Καὶ ἐν τῇ μελέτῃ μου ἐκκαυθήσεται πῦρ.

8. Ἐλάλησα ἐν γλώσση σου· γνῶρισόν μοι, Κύριε, τὸ πέρας μου.

9. Καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν μου, τίς ἐστίν ;

10. Ἴνα γνῶ τί ὑστερῶ ἐγώ.

11. Ἰδοὺ παλαιστὰς ἔθου τὰς ἡμέρας μου,

12. Καὶ ἡ ὑπόστασις μου ὡσεὶ οὐδὲν ἐνώπιόν σου·

13. Πλὴν τὰ σύμπαντα ματαιότης, πᾶς ἄνθρωπος
ζῶν.

Διάψαλμα α.

14. Μέντοιγε ἐν εἰκόνι διαπορεύεται ἄνθρωπος·

15. Πλὴν μάτην ταρασσεται.

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει: (1)· Εἰς τὸ τέλος τῷ Ἰδοῦμ (2), ὡδὴ τῷ Δαβίδ. Τοῦτο οὖν λέγει· ἡ ὡδὴ τῷ Δαβίδ αὕτη ἐλέχθη εἰς τὴν συντέλειαν τῶν αἰῶνων τῷ ἐνὶ κριτῇ τῷ ἐρχομένῳ. Τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται τῷ Ἰδοῦμ, ἐνός κριτοῦ ἐρχομένου.

Titulus præpositus continet : In finem Idithum canticum David. Hoc autem significat, quod canticum istud dictum est a Davide uni iudici advenienti. Ita enim interpretatur Idithum : unus iudex adveniens.

1. Deliberavi haud amplius producere sermones, C
qui mihi ab inimico suggerunt.

2. Proposui nullum verbum otiosum producere ex ore meo.

3. Diabolus significat.

4. Abducens meipsum a bonis mundi, et solitari-
us sedens meipsum in silentio humiliabam.

5. Et recordatus sum peccati mei.

6. Ingemuit cor meum intra me.

7. Et præ dolore exarsi.

8. Et oravi dicens : Da mihi, Domine, ut sciam,
quando me oportet astare tuo tribunali.

9. Et quod dies mei pauci sunt.

10. Ut tandem cognoscam, quid de præceptis tuis
prætermisi.

11. Miserabiles significat, et demetitos.

12. Pulvis sum, inquit.

13. Verumtamen opera hominum, quæ in hoc
mundo, sunt vanitas.

14. Veluti umbra transcurrit homo.

15. Et hic, et illic intempestive perturbatur.

1. Ἐβουλεύσαμην μὴ πάλιν (3) τοὺς λόγους τοὺς
παρὰ τοῦ ἐχθροῦ μοι ὑποβαλλομένους.

2. Ἐθέμην τοῦ μηδένα λόγον ἀργὸν προάγειν (4) ἐκ
τοῦ στόματός μου.

3. Τὸν διάβολον λέγει.

4. Ἄρας ἑαυτὸν ἐκ τῶν ἀγαθῶν τοῦ κόσμου, καὶ
καθεστεις κατὰ μόνας, ἐταπείνου ἑαυτὸν ἡσυχάζων.

5. Καὶ ὑπεμνησκόμην τῆς ἀμαρτίας μου.

6. Ἐτενεν (5) ἡ καρδία μου ἐντός μου.

7. Καὶ ἐφλεγόμεν ἀπὸ τῆς ὀδύνης (6).

8. Καὶ προσεστῆναί με δεῖ τῷ βήματι σου.
ἵνα γνῶ ἵνα γνῶ ἵνα γνῶ, ὅτι παραστῆναί με δεῖ τῷ βήματι σου.

9. Καὶ ὅτι αἱ ἡμέραι μου ὀλίγαι εἰσίν.

10. Ἴνα γνῶ λοιπὸν τί παρέλειψα τῶν ἐντολῶν
σου.

D 11. Οἰκτρὰς λέγει, καὶ μετρητὰς (7).

12. Χοῦς εἰμι, λέγει.

13. Πλὴν τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων τὰ ἐν τῷ κόσμῳ
ματαιότης ἐστίν.

14. Ὡσεὶ (8) σκιὰ διατρέχει ὁ ἄνθρωπος

15. Καὶ ἀκαίρως ὧδε κακέτι θορυβεῖται.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περ.
(2) Ἰδοῦμ ψαλμὸς ὡδὴς τῷ Δαβίδ· αὕτη ἐλέχθη,
etc.

(3) Μὴ λαλεῖν . . . ἐχθροῦ μου.

(4) Προσαγαγεῖν.

(5) Ἐτενεν.

(6) Ὀδύνης τῆς ἐν τῇ ψυχῇ μου.

(7) Καὶ μετρητὰς deest in cod.

(8) Καὶ ὡς.

16. Θησαυρίζεις, καὶ οὐ γινώσκει τίνη συνάξει αὐτά. **A**
 17. Καὶ νῦν τίς ἡ ὑπομονή μου; οὐχὶ ὁ Κύριος;
 18. Καὶ ἡ υποστασις μου παρὰ σοῦ ἐστίν.
 19. Ἐκ τῶν πασῶν τῶν ἀνομιῶν μου ῥύσαι με·
 20. Ὅνειδος ἄφρονι ἔδωκάς με.
 21. Ἐκωφώθην, καὶ οὐκ ἤνοιξα τὸ στόμα μου, ὅτι (α) οὐ ἐποίησας.
 22. Ἀπόστησον ἀπ' ἐμοῦ τὰς μάστιγὰς σου·
 23. Ἐκ τῆς γὰρ τῆς ἰσχύος τῆς χειρὸς σου ἐγὼ ἐξέλιπον.
 24. Ἐν ἐλεγμοῖς ὑπὲρ ἀνομίας ἐπαίδευσας ἄνθρωπον·
 25. Καὶ ἐξέτηξας ὡς ἀράχνην τὴν ψυχὴν μου [αὐτοῦ *cod. Barb.*].
 26. Πλὴν μάτην πᾶς [μάτην ταράσσεται πᾶς, etc.] **B** ἄνθρωπος.

Diapsalma (b).

27. Εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου, Κύριε, καὶ τῆς δεήσεώς μου [μου ἐνώτισαι].
 28. (c) Ἐνώτισαι τῶν δακρύων μου.
 29. Μὴ παρασιωπήσης, ὅτι πάροικος ἐγὼ εἰμι παρὰ σοί·
 30. Καὶ παρεπίδημος, καθὼς πάντες οἱ πατέρες μου.

(a) Ὅτι, etc., desunt.
 (b) *Val. cod. Pal.*

ATHANASII INTERPRETATIO.

16. Θησαυρίζεις γὰρ, καὶ οὐ γινώσκει τίς αὐτῶν **C** κυριεύει (1).
 7. Καὶ νῦν τὸ ὑπομένειν με τὸ ἀγαθὸν (2) παρὰ τοῦ Κυρίου ἔχω.
 18. Καὶ ἡ συνιστώσα με χάρις παρὰ σοῦ ἐστίν.
 19. Καθάρισόν με, λέγει, τῶν ἀνομιῶν μου.
 20. Καταγελῶντά (3) με ἔχει ὁ διάβολος διὰ τὰς ἁμαρτίας μου.
 21. Οὐκ ἔτι ὑπακούω τῇ ἁμαρτίᾳ. ὅτι σὺ ἐποίησας τοῦτό με ποιῆσαι.
 22. Ἰλάσθητί μοι, λέγει.
 23. Ἀπὸ γὰρ τῆς προσδοκίας τοῦ λογίζεσθαι με, ὅτι μέλλει (4) με κρῖνειν Ἰσον θανάτου ἐγενόμην.
 24. Ἐλεγγόμενος παρὰ σοῦ διὰ τὰς ἀνομίας μου ἐδιδάχθην μὴ ἁμαρτάνειν.
 25. Καὶ ἀπὸ τῆς θλίψεως τῆς ψυχῆς μου ἐτάκην ὅλως.
 26. Πλὴν οὐδὲν ἐστίν ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων.
 27. Μὴ ἀπόσῃ τὴν προσευχὴν μου, ἀλλὰ μακροθύμως ταύτην (5) ἄκουσον.
 28. Μὴ παρίδῃς τὰ δάκρυά μου.
 29. Ὅτι ἐναπόγραφός σου εἰμι ἐγώ.
 30. Καὶ ἐπὶ τῆς γῆς παρεπίδημός εἰμι· ἡ γὰρ ἄνω Ἱερουσαλήμ πόλις μου ἐστί.

16. Thesaurizat, et ignorat cui congregabit ea.
 17. Et nunc quæ exspectatio mea? nonne Dominus?
 18. Et substantia mea a te est.
 19. Ab omnibus iniquitatibus meis erue me :
 20. Opprobrium insipienti dedisti me.
 21. Obmutui, et non aperui os meum, quoniam tu fecisti.
 22. Amove a me plagas tuas :
 23. A fortitudine enim manus tuæ ego defeci.
 24. In increpationibus propter iniquitatem corripuisti hominem :
 25. Et tabescere fecisti sicut araneam animam ejus.
 26. Verumtamen vane omnis [vane perturbatur omnis, etc.] homo.

Diapsalma.

27. Exaudi orationem meam, Domine, deprecationem meam [meam auribus percipe] :
 28. Auribus percipe lacrymas meas.
 29. Ne sileas, quoniam advena ego sum apud te;
 30. Et peregrinus, sicut omnes patres mei.

(c) V. 28, Τῶν δακρύων μου μὴ παρασιωπήσης. V. 29, Ὅτι πάροικος ἐγὼ εἰμι ἐν τῇ γῇ. V. 30, Καὶ, etc.

16. Thesaurizat enim, et ignorat, quis eorum dominus erit.
 17. Et nunc superest mihi, ut bonum a Domino exspectem.
 18. Et gratia, quæ me sustentat, a te est.
 19. Munda me, inquit, ab iniquitatibus meis.
 20. Derisui me habet diabolus propter peccata mea.
 21. Non amplius ausculto peccato, quoniam tu fecisti ut ego id facerem.
 22. Miserere mei, dicit.
 23. Ob expectationem enim, dum mecum reputo, quod tu me iudicaturus es perinde ac mortuus factus sum.
 24. Correptus a te propter iniquitates meas edoctus sum non peccare.
 25. Et præ afflictione animæ meæ penitus contabui.
 26. Verumtamen nihil est omnis homo.
 27. Ne repellas orationem meam, sed patienter hanc audi.
 28. Ne despicias lacrymas meas.
 29. Quoniam ascriptitius tuus sum ego.
 30. Et in terra peregrinus sum : superna enim Jerusalem civitas mea est.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Κυριεύσει.
 (2) Ἀγαθὸν οὐχὶ παρὰ τοῦ Κυρίου ἔχω;
 (3) Καταγέλωτα.

- (4) Μέλλεις.
 (5) Ταύτης ἄκουσον, καὶ δεήσεώς μου.

31. Remitte mihi ut refrigerer ;
32. Priusquam abeam, et amplius non ero.

In finem, psalmus David. PSAL. XXXIX.

1. Expectans expectavi Dominum, et intendit mihi;
2. Et exaudivit preces meas.
3. Et eduxit me de lacu miseriarum,
4. Et de luto facis :
5. Et statuit super petram pedes meos :
6. Et direxit gressus meos.
7. Et immisit in os meum, canticum novum :
8. Carmen Deo nostro.
9. Videbunt multi et timebunt, et sperabunt in Domino.
10. Beatus vir, cujus est nomen Domini spes ejus ;
11. Et non respexit in vanitates et insanias falsas.
12. Multa fecisti tu, Domine Deus meus, mirabilia tua :
13. Et cogitationibus tuis non est qui similis sit tibi :
14. Annuntiavi et locutus sum, multiplicati sunt super numerum.

- A 31. Ἄνεσ μοι, ἵνα ἀναψύξω·
32. Πρὸ τοῦ με ἀπελθεῖν, καὶ οὐκ ἔτι οὐ μὴ ὑπάρξω.
Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. ΛΘ'.
1. Ὑπομένων ὑπέμεινα τὸν Κύριον, καὶ προσέσχε μοι·
2. Καὶ εἰσήκουσε τῆς δεήσεώς μου.
3. Καὶ ἀνήγαγέ με ἐκ λάκκου ταλαιπωρίας.
4. Καὶ ἀπὸ πηλοῦ ἰλύος·
5. Καὶ ἔστησεν ἐπὶ πέτραν τοὺς πόδας μου·
6. Καὶ κατεύθυνε τὰ διαβήματά μου.
7. Καὶ ἐνέβαλεν εἰς τὸ στόμα μου ᾄσμα καινόν·
8. Ὑμνον τῷ Θεῷ ἡμῶν
9. Ὅφονται πολλοὶ καὶ φοβηθήσονται, καὶ ἐλπιοῦσιν ἐπὶ Κύριον.
10. Μακάριος ἀνὴρ, οὗ ἔστι τὸ ὄνομα Κυρίου ἐλπίς αὐτοῦ·
11. Καὶ οὐκ ἐπέβλεψεν εἰς ματαιότητας καὶ μανίας ψευδεῖς.
12. Πολλὰ ἐποίησας σὺ, Κύριε ὁ Θεός μου, τὰ θαυμάσιά σου·
13. Καὶ τοῖς διαλογισμοῖς σου οὐκ ἔστι τις ὁμοιωθήσεται σοι.
14. Ἀπήγγειλα καὶ ἐλάλησα, ἐπληθύνθησαν ὑπὲρ ἀριθμῶν.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

31, 32. Parce mihi priusquam rursus abeam in terram, ex qua sumptus sum.

Ἡ προκαιμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (1)· *Εἰς τὸ τέλος τῷ Δαβίδ* (2). Τοῦτο οὖν λέγει τοὺς ἕως τέλους κολλᾶσθαι τῷ Κυρίῳ, καὶ μὴ ἀφίστασθαι αὐτήν.

Titulus præpositus continet : *In finem psalmus David.* Hoc igitur significat illos, qui usque in finem Domino adhærent, et ab ipso non deficiunt.

1. Indesinenter peraanens in oratione mea.
2. Expectans enim misericordiam ejus ipsa non fraudabitur.
3, 4. Peccatorum meorum.
5. In præceptis suis obfirmavit mentem meam.
6. In omne opus bonum direxit cor meum.
7, 8. Et charitate sua effecit, ut eum glorificarem.
9. Videntes omnes veniam, quam peccatis meis elargitus est, obstupefacti credent in ejus misericordiam.
10. Nam sperans in eum, omnia bona, quæ postulat, ab eo reportat, neque petitione sua excidit.
11. In maleficia, inquit, aut divinationes, aut astronomias, aut veneficia, aut idololatrias, aut incantationes, aut ligaturas, aut aliquid hujusmodi.
12. Inenarrabilia sunt beneficia tua.
13, 14. Et qui tanta bona nobis provideat, non est alius, et hæc ipsa enarravi, et dixi, quod innumera sunt.

31, 32. Συγχώρησόν μοι πρὸ τοῦ ἀπελθεῖν πάλιν εἰς τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθην.

- C 1. Ἀδιαλείπτως ὑπομένων (3) τῇ προσευχῇ μου.
2. Οὐ (4) γὰρ περιμένων αὐτοῦ τὸ ἔλεος, οὐ μὴ στερηθῆ τοῦτου.
3, 4. Τῶν ἁμαρτιῶν μου.
5. Εἰς τὰς ἐντολάς αὐτοῦ ἐπεστήρισε (5) τὴν διανοίαν μου.
6. Εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν κατεύθυνε τὴν καρδίαν μου.
7, 8. Καὶ διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ ἐποίησέ με δοξάζειν αὐτόν.
9. Ἐωρακότες πάντες τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν, ὧν ἐχαρήσατό μοι, ἐκπλησσομένοι πιστεύουσιν (6) ἐπὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
10. Ὁ γὰρ ἐλπίζων ἐπ' αὐτὸν πᾶσαν αἴτησιν ἀγαθῶν κομίζεται (7) παρ' αὐτοῦ, οὐκ ἀναυτῆς ἐκτὸς γένηται.
11. Εἰς μάντιγας (8) λέγει, ἢ μαντείας, ἢ ἀστρονομίας, ἢ φαρμακείας, ἢ ἰδωλολατρείας, ἢ ἑπασιδίας, ἢ περὶ ἄμμασιν, ἢ τι τῶν τοιούτων.
12. Ἀνεκδιήγητοὶ εἰσιν αἱ εὐεργεσίαι σου.
13, 14. (9) Καὶ οὕτως ἀγαθὰ βουλευόμενος περὶ ἡμῶν οὐκ ἔστιν ἄλλος, καὶ αὐτὰ ταῦτα διηγησάμεν, καὶ ἐλάλησα, ὅτι ὑπὲρ ἀριθμῶν εἰσι.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρους περ.
(2) Τῷ Δαβίδ ψαλμὸς... λέγει ἕως τοῦ τέλους... ἀφίστασθαι αὐτοῦ.
(3) Ἐπέμεινον τῇ προσευχῇ. Deest μου.
(4) Ὁ.
(5) Ἐπέστησεν.

- (6) Πιστεύουσιν.
(7) Κομίζεσθαι... γίνεται.
(8) Μαντίας λέγει, ἢ εἰς μαντείας... ἢ ἑπασιδίας, etc.
(9) N. 13. Καὶ οὕτως, etc., ἄλλος. N. 14. Καὶ αὐτὰ, etc., εἰσι. N. 15. Θυσίαν, etc.

15. Θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας·
 16. Σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι·
 17. Ὁλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ ἐζήτησας·
 18. Τότε εἶπον, ἰδοὺ ἦκω.
 19. Ἐν κεφαλῇ βιβλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ,
 20. Τοῦ ποιῆσαι τὸ θέλημά σου, ὁ Θεός μου, ἡβουλήθην [ἐβουλήθην],
 21. Καὶ τὸν νόμον σου ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας μου.
 22. Εὐηγγελισάμην δικαιοσύνην ἐν ἐκκλησίᾳ μεγάλη·
 23. (α) Ἴδου τὰ χεῖρά μου οὐ μὴ κωλύσω· Κύριε, σὺ ἔγνωσ.
 24. Τὴν δικαιοσύνην σου οὐκ ἔκρυψα ἐν τῇ καρδίᾳ μου.
 25. Τὴν ἀληθειάν σου καὶ τὸ σωτήριόν σου εἶπα·
 26. Οὐκ ἔκρυψα τὸ ἔλεός σου,
 27. Καὶ τὴν ἀληθειάν σου ὑπὸ συναγωγῆς πολλῆς.

(α) V. 35, Ἴδου, etc. τὴν δικαιοσύνην. V. 24, Οὐκ, etc.. τὴν ἀληθειάν σου. V. 25, Τὴν ἀληθειάν σου, καὶ τὸ, etc. V. 26. Οὐκ, etc.

ATHĒNASHI INTERPRETATIO.

15. Θυσίαν γὰρ καὶ προσφορὰν ἢ ὀλοκαυτώματα (1) περὶ τῶν ἁμαρτιῶν οὔτε ἠθέλησας, οὔτε ἐζήτησας
 16. Σὰρξ δὲ γενόμενος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἔδωκεν (2).
 17. Ἀλλὰ ψυχὰς ἀνθρώπων ἐζήτησας ἀγνάς σοι προσέρχεσθαι καὶ αἰνεῖν σε.
 18. Εἰρηκῶς τοῦτο αὐτὸς ὁ λαλῶν, πάρειμι.
 19. Ὁ Θεὸς Λόγος λέγει· Ἐν ἀρχῇ παντὸς εὐαγγελίου περὶ ἐμοῦ γέγραπται, περὶ οὗ καὶ ὁ Ἐὐαγγελιστῆς Ἰωάννης ἔλεγεν· Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ μετ' ὀλίγα ἐπήγαγεν, καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο.
 20. Ὁ αὐτὸς Υἱὸς πρὸς τὸν Πατέρα λέγει, ὅτι τὸ θέλημά σου ἐβουλήθην ποιῆσαι, ὑπήκοος γενόμενος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ.
 21. Κατὰ (3) πρόσταγμα σου ἔεκεον ἐπὶ τῆς γῆς μετ' ὀδύνης, ἧς εἶχον ὑπὲρ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων.
 22. Διὰ τῶν ἀποστόλων, λέγει, εὐηγγελισάμην τῷ κόσμῳ.
 23. Τοὺς ἀποστόλους λέγει χεῖρα [σου] τοὺς κηρύξαντας ἐκ προσώπου αὐτῶν (4).
 24. Τοὺς αὐτοὺς (5) πάλιν λέγει καρδίαν ἑαυτοῦ.
 25. Τοῖς αὐτοῖς ἀποστόλοις.
 26. Οὐκ ἐπιστειλάμην (6) ἀναγγεῖλαι τῷ λαῷ σου, ὅτι ἐπιστρέφειν θέλεις τὸν ἁμαρτωλόν, καὶ ζητεῖν αὐτόν.
 27. Καὶ τὴν πίστιν δὲ τὴν εἰς σὲ ἐφανέρωσαν.

¹ Joan. 1, 1, 14 ² Philipp. 1, 8.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ὁλοκαύτωμα... τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν.
 (2) Ἐδωκας.
 (3) Καὶ τὰ προστάγματα σου.

- A 15. Sacrificium et oblationem noluisti :
 16. Corpus autem perfecisti mihi.
 17. Holocausta et pro peccato non postulasti :
 18. Tunc dixi, ecce venio.
 19. In capite libri scriptum est de me,
 20. Ut facerem voluntatem tuam, Deus meus, volui,
 21. Et legem tuam in medio ventris mei.
 22. Annuntiavi justitiam in ecclesia magna :
 23. Ecce labia mea non prohibebo : Domine, tu scisti.
 24. Justitiam tuam non abscondi in corde meo :
 B 25. Veritatem tuam et salutare tuum dixi :
 26. Non abscondi misericordiam tuam,
 27. Et veritatem tuam a concilio multo.

15. Sacrificium enim, et oblationem, aut holocausta pro peccatis neque voluisti, nec quaesivisti.

16. Caro autem factus seipsum pro nobis dedit.

17. Sed animas hominum puras ad te accedere et te laudare quaesivisti.

C 18. Hoc ipse locutus dicens, adsum.

19. Deus Verbum dicit, in principio totius Evangelii de me scriptum est, de quo et evangelista Joannes dixit : *In principio erat Verbum*, et post pauca subjecit, *et Verbum caro factum est* ¹.

20. Ipse Filius ad Patrem dicit : quoniam voluntatem tuam volui facere, *factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis* ².

21. Juxta praecceptum tuum peperit in terra cum dolore, quem pro genere humano sustinuit.

22. Per apostolos, inquit, mundo annuntiavi.

23. Apostolos, ex persona sua praedicantes labia sua vocat.

24. Ipsos rursus cor suum vocat.

D 25. Ipsi apostolis.

26. Non refugi annuntiare populo tuo, velle te peccatorem convertere et ipsum quaerere.

27. Et fidem tuam manifestavi.

(4) Αὐτοῦ.

(5) Τοὺς ἀποστόλους λέγει πάλιν, etc.

(6) Ὑπεστάλην μὴ ἀν... καὶ ζῆν αὐτόν.

28. Tu autem, Domine, ne longe facias miserationes tuas a me :
29. Misericordia tua et veritas tua semper susceperunt me [suscipiat me].
30. Quoniam circumdederunt me mala, quorum non est numerus ;
31. Comprehenderunt me iniquitates meæ, et non potui ut viderem :
32. Multiplicatæ sunt super capillos capitis mei,
33. Et cor meum dereliquit me.
34. Complaceat, Domine, ut eruas me :
35. Domine, ad adjuvandum me respice.
36. Confundantur et reveantur simul qui quaerunt animam meam, ut auferant eam.
37. Avertantur retrorsum et reveantur, qui volunt mihi mala.
38. Ferant festim confusionem suam, qui dicunt mihi: euge, euge.
39. Exsultent et lætentur super te omnes quaerentes te, Domine,
40. Et dicant semper, magnificetur Dominus,
41. Qui diligunt salutare tuum [tuum semper].
42. Ego autem mendicus sum et pauper, Dominus sollicitus erit mei.
- (a) Ἐπὶ σοὶ deest in cod.
28. Σὺ δὲ Κύριε, μὴ μακρύνῃς τοὺς οἰκτιρισμοὺς σου ἀπ' ἐμοῦ ·
29. Τὸ ἔλεός σου καὶ ἡ ἀλήθειά σου διαπαντὸς ἀντελάθοντό μου [ἀντελάθετό μου].
30. Ὅτι περιέσχον με κακὰ, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς ·
31. Κατέλαβόν με αἱ ἀνομίαι μου, καὶ οὐκ ἠδυνήθην τοῦ βλέπειν ·
32. Ἐπληθύνθησαν ὑπὲρ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς μου,
33. Καὶ ἡ καρδία μου ἐγκατέλιπέ με.
34. Εὐδόκησον, Κύριε, τοῦ ῥύσασθαι με ·
35. Κύριε, εἰς τὸ βοηθῆσαί μοι πρόσχε.
36. Κατασχυνθείησαν [αἰσχυνθείησαν] καὶ ἐντραπήσαν ἅμα οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν μου, τοῦ ἐξᾶραι αὐτήν.
37. Ἀποστραφείησαν εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ κατασχυνθείησαν οἱ θέλοντές μοι κακὰ.
38. Κομισάσθωσαν παραχρῆμα αἰσχύνῃν αὐτῶν, οἱ λέγοντές μοι· Εὐγε, εὐγε.
39. Ἀγαλλιάσθωσαν καὶ εὐφρανθήτωσαν ἐπὶ σοὶ (a) πάντες οἱ ζητοῦντές σε, Κύριε,
40. Καὶ εἰπάτωσαν διαπαντὸς, μεγαλυθήτω ὁ Κύριος,
41. Οἱ ἀγαπῶντες τὸ σωτήριόν σου [σου διαπαντὸς].
42. Ἐγὼ δὲ πτωχὸς εἰμι καὶ πέννης, Κύριος φρονεῖ με.

ATHANASII INTERPRETATIO.

28. Deinde qui crediderunt dicunt Domino :
29. Filius tuus et sanctus tuus Spiritus susceperunt me semper.
30. Peccata, inquit.
31. Dominatæ sunt mihi iniquitates meæ et hebetarunt oculos cordis mei.
32. Pro immensurabiliter, et investigabiliter.
33. Et demum factus sum tanquam insipiens.
34. Libera me gratia tua, Domine.
35. Ad me erigendum festina.
36. Contrariæ potestates.
37. Similiter contrariæ potestates, te eas persequente, avertantur.
38. Et qui volunt ruinam meam, videntes me a te adjuvari, statim accipiant confusionem.
39. Et sancti tui glorificabunt te videntes, quod convertisti me.
40. Et indesinenter exaltabunt te.
41. Diligentes crucem tuam.
42. Ego autem humilis, et miser sum, sed Dominus curam mei geret.
28. Λοιπὸν οἱ πεπιστευκότες λέγουσι πρὸς τὸν Κύριον (1).
29. Ὁ Υἱὸς σου, καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἀντελάθοντό (2) μου πάντοτε.
30. Αἱ ἀμαρτίαι (3), λέγει.
31. Κατεκυριεύσαν με αἱ ἀνομίαι μου, καὶ ἠμβλυναν τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας μου.
32. Ἀντὶ (4) τοῦ ἀμετρήτως, καὶ ἀνεξιχνιάστως.
33. Καὶ ὡς ἄνους ἐγενόμην λοιπὸν.
34. Ἐλευθέρωσόν με διὰ τῆς σῆς χάριτος, Κύριε.
35. Εἰς τὸ ἀναστῆσαι (5) με σπεῦσον.
36. Αἱ ἐναντίαι δυνάμεις.
37. Ὁμοίως αἱ ἐναντίαι δυνάμεις διωκόμεναι ὑπὸ σοῦ ἀποστραφείησαν.
38. Καὶ οἱ θέλοντες τὴν πτώσιν μου, ὀρῶντές με βοηθοῦμενον ὑπὸ σοῦ, εὐθέως λάβωσιν αἰσχύνῃν.
39. Καὶ οἱ ἅγιοι σου δοξάσουσι σε ὀρῶντες, ὅτι ἐπέστρεψάς με.
40. Καὶ ἀδιαλείπτως δοξάσουσι σε.
41. Οἱ ἀγαπῶντες τὸν σταυρόν σου.
42. Ἐγὼ δὲ ταπεινὸς εἰμι, ἀλλ' ὁ Κύριος πρόνοιάν μου ποιεῖται.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Θεόν.
 (2) Ἀντελάθετό μου διαπαντὸς.
 (3) Ἀμαρτίας μου.

- (4) Ἐπληθύνθησαν γὰρ ἀμετρ.
 (5) Ἀναστῆσαι σου.

43. Βοηθός μου καὶ ὑπεράπιστής μου εἶ σὺ (a), ὁ Ἄθεός (b) μου, μὴ χρονίσῃς.

Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. Μ'.

1. Μακάριος ὁ συνὼν ἐπὶ πτωχῶν καὶ πένητα·
  2. Ἐν ἡμέρᾳ ῥύσεται αὐτὸν ὁ Κύριος.
  3. Κύριος διαφυλάξει αὐτὸν, καὶ ζῆσαι αὐτὸν, καὶ μακαρίσαι αὐτὸν ἐν τῇ γῆ.
  4. Καὶ μὴ παραδῶ αὐτὸν εἰς χεῖρας ἐχθρῶν αὐτοῦ.
  5. Κύριος βοηθήσει αὐτῷ ἐπὶ κλίνῃς δόδυνης αὐτοῦ.
  6. Ὅλην τὴν κοίτην αὐτοῦ ἐστρεψας ἐν τῇ ἀρβυροσίῳ αὐτοῦ.
  7. Ἐγὼ εἶπα· Κύριε, ἐλέησόν με·
  8. Ἴασαι τὴν ψυχὴν μου, ὅτι ἡμαρτόν σοι.
  9. Οἱ ἐχθροί μου εἶπον κακά μοι·
  10. Πότε ἀποθάνεται, καὶ ἀπολείται τὸ θνῆμα αὐτοῦ;
  11. Καὶ εἰσπορεύετο τοῦ ἰδεῖν, μάτην ἐλάλει (c) ἡ καρδία αὐτοῦ,
  12. Συνήγαγεν ἀνομίαν ἑαυτῷ·
  13. Ἐξεπορεύετο ἔξω, καὶ ἐλάλει ἐπὶ τὸ αὐτό.
- (a) *Et sū deest in cod.*
 (b) *V. 44, Ὁ Θεός μου, etc.*
 (c) *V. 12, Ἡ καρδία, etc., τὸ ἑαυτῷ. V. 13, Ἐπὶ αὐτό, etc., οἱ ἐχθροί μου.*

43. Adjutor meus et protector meus es tu. Deus meus, ne tardaveris.

In finem psalmus David. PSAL. XL.

1. Beatus qui intelligit super egenum et pauperem :
2. In die mala liberabit eum Dominus.
3. Dominus conservet eum, et vivificet eum, et beatum faciat eum in terra :
4. Et non tradat eum in manus inimicorum ejus.
5. Dominus opem ferat illi super lectum doloris ejus :
6. Universum stratum ejus versasti in infirmitate ejus.
7. Ego dixi : Domine, miserere mei :
8. Sana animam meam, quia peccavi tibi.
9. Inimici mei dixerunt mala mihi :
10. Quando morietur, et peribit nomen ejus ?
11. Et ingrediebatur ut videret, vana loquebatur cor ejus,
12. Congregavit iniquitatem sibi.
13. Egrediebatur foras, et loquebatur in idipsum.

ATHANASII INTERPRETATIO.

43. Πολεμεῖς τοῖς πολεμοῦσί με, καὶ σκέπεις (1) ἀπὸ τῶν ἀντικειμένων μοι, ὁ Θεός (2) μου, μὴ ἐάσῃς με.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (3)· *Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.* Τοῦτο οὖν λέγει, ὅτι περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως, καὶ ὧν μέλλει πάσχειν ἐπ' ἐσχάτων (4) τῶν ἡμερῶν ὁ Ἄγαπητός τοῦ Πατρὸς, τουτέστιν ὁ Κύριος. Τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Δαβὶδ, οὗτος ἀγαπητός.

Titulus præpositus continet : *In finem psalmus David.* Hoc igitur significat, quod psalmus dictus est de futuro judicio, et de iis quæ passurus est ultimis diebus Dilectus Patriæ, hoc est Dominus; ita enim interpretatur David, *hic dilectus.*

1. Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθῆ- σονται.
2. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, λέγει, ῥύσεται αὐτὸν ὁ Κύριος. Κατακαυχᾶται γὰρ ἔλεος κρίσεως, καθὼς (5) γέγραπται.
3. Ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι βυσάμενος αὐτὸν ἐκ τῆς αἰωνίου κολάσεως.
- 4, 5. Καὶ μὴ παραδῶ αὐτὸν ταῖς ἁμαρτίαις αὐτοῦ (6).
6. Πάσας τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ ἀπέβριψας.
- 7, 8. Ταῦτα τῷ Κυρίῳ λέγει ὁ ἡμαρτηκώς.
9. Ἐἴτα μετέρχεται εἰς τοὺς Ἰουδαίους.
10. Ταῦτα ἔλεγον εἰς ἑαυτοὺς οἱ Ἰουδαῖοι (7) συμβουλευόμενοι ἀνελεῖν αὐτόν.
11. Περὶ τοῦ Ἰούδα λέγει, ὅτι δολίως ἐλάλει τῷ Κυρίῳ.
12. Προσέθετο παραδοῦναι τὴν Κύριον
13. Ἐξελθὼν γὰρ συνετίθετο τοῖς Ἰουδαίοις, πῶς αὐτὸν παραδῶ αὐτοῖς.

43. Impugnans impugnantes me, et protegis ab adversantibus mihi : Deus meus, ne derelinquas me.

1. *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur* ⁶¹.
2. In die judicii, inquit, liberabit eum Dominus : *Gloriatur enim misericordia adversus judicium, quemadmodum scriptum est* ⁶².
3. In futuro sæculo liberans eum ab æterno supplicio.
- 4, 5. *Et non tradat eum peccatis suis.*
6. *Omnia peccata ejus projecisti.*
- 7, 8. *Hæc Domino dicit peccator.*
9. *Deinde pertransit ad Judæos.*
10. *Hæc dicebant intra se ipsi Judæi deliberantes eum interficere.*
11. *De Juda loquitur, quod dolose loquebatur Domino :*
12. *Secum statuit tradere Dominum.*
13. *Egrediens enim convenit cum Judæis, quomodo eum ipsis traderet.*

⁶¹ Math. v, 6, 7. ⁶² Jac. ii, 13.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Μοι, καὶ σκέπεις με.	(5) Καθά.
(2) N. 44, Ὁ Θεός, etc.	(6) N. 5, Ἐν τῇ ἀσθενείᾳ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ.
(3) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περ.	(7) Αὐτοί.
(4) Ἐσχάτου.	

14. Adversum me susurrabant omnes inimici mei, A
 15. Adversum me cogitabant mala mihi.
 16. Verbum iniquum constituerunt adversum me :
 17. Nunquid qui dormit non adjiciet ut resurgat ?
 18. Etenim homo pacis meæ, in quo speravi,

19. Qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem.

20. Tu autem, Domine, miserere mei, et resuscita me, et retribuam eis.

21. In hoc cognovi, quoniam voluisti me ;
 22. Quoniam non gaudebit inimicus meus super me.
 23. Me autem propter innocentiam suscepisti ;
 24. Et confirmasti me in conspectu tuo in æternum.
 25. Benedictus Dominus Deus Israel,
 26. A sæculo et in sæculum, fiat, fiat.

In finem, in intellectum filiis Core.

PSAL. XLI.

1. Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum ;

ATHANASII INTERPRETATIO.

14. Et ipsi Judæi consilium iniverunt cum Juda,

15. Ut eum comprehenderent,

16. Ut ipsum interficerent.

17. Mortem Domini significat, et quod seipsum resuscitavit.

18. Hic enim est pax nostra dicens : *Pacem meam* C
do vobis 63.

19. De Juda loquitur, et ejus proditione.

20. Demum populus a Domino liberatus dicit ad eum : Tu, Domine, qui hæc sustinuisti, resuscita nos per mortem tuam, et dominabimur potestatibus inimici.

21, 22. Hinc cognovimus, quoniam voluisti salvare nos, eo quod nos liberasti a diabolo.

23. Propterea suscepisti me, quia sincero corde credidi,

24. Et promisisti mihi regnum cælorum.

25, 26. Benedictus Dominus Deus cordium videntium eum a præsentis sæculo, et usque in sempiternum. Amen Amen. Israel enim interpretatur *mens videns Deum*. Illud autem *fiat loco Amen* D
ponitur.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2)· *Εἰς τὸ τέλος, εἰς σύνεσιν τοῖς υἱοῖς Κορέ*· τουτέστιν, οἱ ἀντιλέγοντες διὰ τὰς ἀμαρτίας (3) τῷ Κυρίῳ, υἱοὶ Κορέ εἰσιν· ἐπειδὴ κάκεινος ἀντιλογικὸς γεγένηται πρὸς τὸν Θεόν· τοῖς οὖν οὕτως ἀντιλογικοῖς οὖσι τὸ πρότερον, ἐπὶ τέλος (4) δὲ ἐπὶ σύνεσιν ἀγαθὴν ἐλθοῦσιν, εἴρηκε τὸν ψαλμὸν.

Titulus præpositus continet : *In finem, in intellectum filiis Core* : hoc est, qui contradicunt Domino propter peccata, filii Core sunt, quoniam et ille contradictor Deo exstitit : his igitur ita prius contradicentibus, in finem autem in bonum intellectum venientibus psalmum dixit.

1. Quemadmodum cervus, posteaquam edit ser-
 63 Joan. xiv, 27.

14. Κατ' ἐμοῦ ἐψιθύριζον πάντες οἱ ἐχθροὶ μου,
 15. Κατ' ἐμοῦ ἐλογίζοντο κακὰ μοι.
 16. Λόγον παράνομον κατέθεντο κατ' ἐμοῦ·
 17. Μὴ ὁ κοιμώμενος οὐχὶ προσθήσει τοῦ ἀναστῆναι ;
 18. Καὶ γὰρ ὁ ἄνθρωπος τῆς εἰρήνης μου, ἐφ' ὃν ἤλπισα,

19. Ὁ ἐσθίων ἄρτους μου, ἐμεγάλυνεν ἐπ' ἐμὲ πτερνισμόν·

20. Σὺ δὲ, Κύριε, ἐλέησόν με, καὶ ἀνάστησόν με, καὶ ἀνταποδώσω αὐτοῖς.

21. Ἐν τούτῳ ἔγνων, ὅτι τεθέληκάς με·

22. Ὅτι οὐ μὴ ἐπιχαρῆ ὁ ἐχθρός μου ἐπ' ἐμεῖ.

23. Ἐμοῦ δὲ διὰ τὴν ἀκακίαν ἀντελάβου·

24. Καὶ ἐβεβαίωσάς με ἐνώπιόν σου εἰς τὸν αἰῶνα.

25. Εὐλόγητός Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ.

B 26. Ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ εἰς τὸν αἰῶνα, γένοιτο, γένοιτο.

Εἰς τὸ τέλος, εἰς σύνεσιν τοῖς υἱοῖς Κορέ.

ΨΑΛ. ΜΑ'.

1. Ὅν τρόπον ἐπιποθεῖ ἡ ἐλαφος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων·

14. Καὶ αὐτοὶ οἱ Ἰουδαῖοι συνεβουλεύοντο μετὰ τοῦ Ἰούδα,

15. Ἴνα κρατήσωσιν αὐτὸν,

16. Ἴνα ἀποκτείνωσιν αὐτόν.

17. Τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου λέγει, καὶ ὅτι· ἑαυτὸν ἀνέστησεν.

18. Οὗτος (1) γὰρ ἐστὶν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ εἰπὼν· *Εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν*.

19. Περὶ τοῦ Ἰούδα λέγει, καὶ τῆς προδοσίας αὐτοῦ.

20. Λοιπὸν ὁ ῥυσθεὶς διὰ τοῦ Κυρίου λαδὸς λέγει πρὸς αὐτόν· Σὺ, Κύριε, ὁ ταῦτα ὑπομείνας, ἀνάπτησον ἡμᾶς διὰ τοῦ θανάτου σου, καὶ κυριεύσομεν τῶν δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ.

21, 22. Ἐντεῦθεν ἐγκώκαμεν ὅτι ἠθέλησας σῶσαι ἡμᾶς, ἅφ' ὧν ἐῤῥύσω ἡμᾶς ἐκ τοῦ διαβόλου.

23. Διὰ τοῦτο ἀντελάβου μου, ὅτι ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ ἐπίστευσα.

24. Καὶ ἐπηγγείλω μοι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

25, 26. Εὐλόγητός Κύριος ὁ Θεὸς τῶν καρδιῶν τῶν ὁρώντων αὐτὸν ἀπὸ τοῦ νῦν αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ ἀτελευτήτου. Ἀμήν, ἀμήν. Ἰσραὴλ μὲν γὰρ ἐρμηνεύεται *τοῖς ὁρῶν Θεόν*· τὸ δὲ *γένοιτο ἀντὶ τοῦ ἀμὴν* πρόκειται.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Αὐτός.

(2) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περ.

(3) Τῆς ἀμαρτίας.

(4) Τέλει.

2. Οὕτως ἐπιποθεῖ ἡ ψυχὴ μου πρὸς σέ, ὁ Θεός. **A**
 3. Ἐδίψησεν ἡ ψυχὴ μου πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ἰσχυρὸν τὸν ζῶντα.
 4. Πότε ἤξω, καὶ ἐφθήσομαι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ;
 5. Ἐγενήθη τὰ δάκρυά μου ἔμοι ἄρτος ἡμέρας καὶ νυκτὸς,
 6. Ἐν τῷ λέγεσθαι μοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν· Ποῦ ἐστὶν ὁ Θεός σου;
 7. Ταῦτα ἐμνήσθην, καὶ ἐξέχεα ἐπ' ἐμέ τὴν ψυχὴν μου.
 8. Ὅτι διελεύσομαι ἐν τόπῳ σκηπῆς θουμαστῆς ἕως τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ,
 9. Ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως καὶ ἐξομολογήσεως ἤχου ἑορτάζοντος.
 10. Ἴνα τί περλυπος εἶ, ἡ ψυχὴ μου; καὶ ἵνα τί **B**
 συνταράσσεις με;
 11. Ἐλπίσον ἐπὶ τὸν Θεόν, ὅτι ἐξομολογήσομαι αὐτῷ.
 12. Σωτήριον τοῦ προσώπου μου καὶ ὁ Θεός μου.
 13. Πρὸς ἑμαυτὸν ἡ ψυχὴ μου ἐταράχθη·
 14. Διὰ τοῦτο μνησθήσομαι σου ἐκ γῆς Ἰορδάνου,

2. Ita desiderat anima mea ad te, Deus.
 3. Sitivit anima mea ad Deum fortem vivum :
 4. Quando veniam, et apparebo ante faciem Dci?
 5. Fuerunt lacrymæ meæ mihi panes die ac nocte,
 6. Dum dicitur mihi quotidie : Ubi est Deus tuus ?
 7. Hæc recordatus sum, et effudi in me animam meam;
 8. Quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei ,
 9. In voce exultationis et confessionis soni festa celebrantis.
 10. Quare tristis es, anima mea, et quare conturbas me ?
 11. Spera in Deo, quoniam constebor illi :
 12. Salutare vultus mei et Deus meus.
 13. Ad meipsum anima mea conturbata est :
 14. Propterea memor ero tui de terra Jordanis,

ATHANASHI INTERPRETATIO.

- ἐπὶ τὴν γῆν (1) τοῦ ὕδατος πρὸς τὸ πιεῖν, ἵνα μὴ ὑπὸ τοῦ ἰοῦ τοῦ ὄφειος ἀδικηθῇ.
 2, 3. Οὕτως καὶ γὼ ζητῶ ἐλθεῖν πρὸς σέ, καὶ πιεῖν **C**
 τοῦ Πνεύματός σου τοῦ ἁγίου, ἵνα μὴ θανατωθῶ ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας.
 4. Πότε καταξιωθῶ τοιοῦτος γενέσθαι, ἵνα μὴ ἀποστρέφηται με ὁ Θεός προσεγγίζοντα (2) αὐτῷ.
 5. Κεκορησμένος εἰμι ἀπὸ τῆς πολλῆς θλίψεως τῆς ὄψεως νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν τῇ καρδίᾳ μου.
 6. Ἀπὸ τοῦ ὀνειδίζεσθαι με ὑπὸ τῶν ἐναντίων πνευμάτων (3).
 7. Ταῦτα ἐμνημόνευον καὶ διελύθην (4) ὅλως ἀπὸ τῆς θλίψεως.
 8. Καὶ ἔπεινα (5) τὴν διανοίαν μου εἰς τὸν οὐρανὸν εἰς τὴν σκηπὴν τοῦ Θεοῦ.
 9. Ὅπου ἡ φωνὴ τῆς ἀγαλλιάσεως, καὶ τῆς ἐξομολογήσεως (6) τῶν ἁγγέλων καὶ τῶν ἁγίων τῶν ἀεὶ ἑορτάζόντων.
 10, 11. Καὶ ἔλεγον τῇ ψυχῇ μου· Ἴνα τί περλυπος εἶ; Ἐλπίσον ἐπὶ τὸν Θεόν, ὅτι ἐλεήμων ἐστὶ, καὶ ἐξομολόγησαι (7) αὐτῷ.
 12. Σωτηρία γὰρ τῆς ψυχῆς μου ὁ Θεός μου ἐστίν.
 13. Λοιπὸν ἡ ψυχὴ μου ἐν ἔμοι μετὰ δακρύων ἔλεγεν.
 14. Διὰ τὸ εἶναι σε ἐλεήμονα μνημονεύω (8) σου ἐκ τῶν κατωτάτων τῆς γῆς. Ἰορδάνης γὰρ ἔρμηνεύεται γῆ κατωτάτη.

- pentem, currit ad terram irriguam, ut libat, ne a serpentis veneno lædatur;
 2, 3. Ita etiam ego quæro venire ad te, et bibere Spiritum sanctum tuum, ne interficiar a peccato.
 4. Quando dignus efficiar talis fieri, ut me Deus ad ipsum accedentem non avertetur.
 5. Saturatus sum tribulatione multa, quæ est die ac nocte in corde meo.
 6. Dum contumeliis afficior a contrariis spiritibus.
 7. Hæc recordabar, et penitus consumptus sum tribulatione.
 8. Et intendi mentem meam in cælum in tabernaculum Dei.
 9. Ubi vox exultationis, et confessionis angelorum, et sanctorum festa semper celebrantium.
 10, 11. Et dicebam animæ meæ : Quare tristis es ? spera in Deum, quoniam misericors est, et conltere ipsi.
 12. Salus enim animæ meæ Deus meus est.
 13. Demum anima mea intra me cum lacrymis dicebat.
 14. Quoniam tu misericors es, memor sum tui ex inferioribus terræ. Jordanis enim interpretatur terra infera.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Πηγῆν.
 (2) Ἀποστρέφηται ὁ Θεός, ἀλλ' ἐφορᾷ με προσεγγ.
 (3) N. 6 deest.
 (4) Μνημονεύων διελύθην.

- (5) Ἀνέπεινα.
 (6) Καὶ τῆς ἐξομολογήσεως deest in cod.
 (7) Ἐξομολογήσομαι.
 (8) Μνημονεύσω.

15. Et Hermoniim a monte modico.
 16. Abyssus abyssum invocat in voce cataractarum tuarum :
 17. Omnia excelsa tua , et fluctus tui super me transierunt.
 18. In die mandabit Dominus misericordiam suam ,
 19. Et nocte canticum ejus apud me.
 20. Oratio Deo vitæ meæ.
 21. Dicam Deo : Susceptor meus es , quare oblitus es mei ?
 22. Et quare contristatus incedo dum affligit me inimicus ?
 23. Dum confringuntur ossa mea , exprobraverunt mihi inimici mei.
 24. Dum dicunt ipsi mihi per singulos dies : Ubi est Deus tuus ?
 25. Quare tristis es , anima mea ? et quare conturbas me ?
 26. Spera in Deo , quoniam confitebor illi :
 27. Salutare vultus mei et Deus meus.

(a) V. 22, Διὰ τί ἀπόσωμαι ; καὶ ἵνα, etc., ἐχθρόν ;

- A 15. Καὶ Ἑρμωνιέμ ἀπὸ ὄρους μικροῦ.
 16. Ἄβυσσος ἄβυσσον ἐπικαλεῖται εἰς φωνὴν τῶν καταρακτῶν σου·
 17. Πάντες οἱ μετεωρισμοὶ σου καὶ τὰ κύματά σου ἐπ' ἐμὲ διήλθον.
 18. Ἡμέρας ἐντελεῖται Κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ,
 19. Καὶ νυκτὸς ᾠδὴ αὐτῷ παρ' ἐμοί.
 20. Προσευχὴ τῷ Θεῷ τῆς ζωῆς μου.
 21. Ἐρῶ τῷ Θεῷ· Ἀντιλήπτωρ μου εἶ· διὰ τί μου ἐπελάθου ;
 22. (a) Καὶ ἵνα τί σκυθρωπάζων πορεύομαι ἐν τῷ ἐκθλίβειν τὸν ἐχθρόν ;
 23. Ἐν τῷ καταθλάσθαι τὰ ὀστά μου, ὠνειδίζόν με οἱ ἐχθροὶ μου.
 24. Ἐν τῷ λέγειν αὐτοῦς μοι καθ' ἐκάστην ἡμέραν· Ποῦ ἐστὶν ὁ Θεός σου ;
 25. Ἴνα τί περιλυτός εἶ, ἡ ψυχὴ μου ; καὶ ἵνα τί συνταράσσεις με ;
 26. Ἐλπίσον ἐπὶ τὸν Θεόν, ὅτι ἐξομολογήσομαι αὐτῷ·
 27. Σωτήριον τοῦ προσώπου μου καὶ ὁ Θεός μου.

ATHANASII INTERPRETATIO.

15. Et a peccato meo , dicit. Nam Hermoniim interpretatur dolor anathematis, quod est peccatum.
 16. Cor meum invocat misericordiam tuam in voce cultus mei.
 17. Omnes sermones tui illuminantes mentem meam ad supercœlestium altitudines, et fulgor tuus, qui in ipsis est, ad cor meum pervenerunt.
 18. Expergiscenti mihi a peccato exhibet Dominus misericordiam suam.
 19. Et demum requies mea canticum ejus apud me est.
 20. Oro ad Dominum vitæ meæ,
 21. Et dico ipsi : Susceptor meus es.
 22. Et quare obtenebratus incedo, dum mihi dominatur diabolus.
 23, 24. Dum anima mea peccato conteritur, conviciantur mihi dæmones.
 25. Ego autem dico animæ meæ : Quare tristis es ?
 26. Spera in Domino, quoniam misericors est. et confitere ipsi.
 27. Salus enim animæ meæ Deus meus est.

- C 15. Καὶ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας μου, λέγει. Ἑρμωνιέμ γὰρ ἐρμηνεύεται ἀναθέματος λύπη, ὅπερ ἐστὶν ἡ ἁμαρτία.
 16. Ἡ καρδιά μου τὸ ἔλεός σου ἐπικαλεῖται ἐν τῇ φωνῇ τῆς λατρείας μου (1).
 17. Πάντες οἱ λόγοι σου οἱ φωτίζοντες τὴν διάνοιάν μου ἐπὶ τὰ ὕψη τῶν ἐπουρανίων, καὶ ἡ ἀπειλὴ σου [ἀστραπή σου], οἱ [ἡ] ἐν αὐτοῖς (2), εἰς τὴν καρδίαν μου ἦλθον.
 18. Ἐν τῷ ἀνανήψαι με ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας παρέχει Κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 19. Καὶ λοιπὸν ἡ ἀνάπαυσις μου ᾠδὴ αὐτοῦ (3) ἐστὶ παρ' ἐμοί.
 20. Προσεύχομαι τῷ Θεῷ τῆς ζωῆς μου,
 21. Καὶ λέγω αὐτῷ· Ἀντιλήπτωρ μου εἶ.
 22. Καὶ ἵνα τί ἐσκοτισμένος πορεύομαι ἐν τῷ καταδυναστεύειν μου τὸν διάβολον ;
 23, 24. Ἐν τῷ συντριβεσθαι τὴν ψυχὴν μου ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, ὀνειδίζουσί με οἱ δαίμονες.
 25. Ἐγὼ δὲ λέγω τῇ ψυχῇ μου· Ἴνα τί περιλυτός εἶ ;
 26. Ἐλπίσον ἐπὶ τὸν Κύριον, ὅτι ἐλεήμων ἐστὶ, καὶ ἐξομολόγησαι (4) αὐτῷ.
 27. Σωτηρία γὰρ τῆς ψυχῆς μου ὁ Θεός μου ἐστίν.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

1) Σου.

(2) Καὶ αἱ ἀπειλαὶ σου, αἱ ἐν αὐτοῖς.

(3) Αὐτῷ.

(4) Θεόν... ἐξομολογήσομαι.

Ψαλμός τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. ΜΒ'.

A

1. Κρίνον μοι, ὁ Θεός, καὶ δίκασον τὴν δίκην μου ἐξ ἔθνους οὐχ ὀσίου·
2. Ἄπὸ ἀνθρώπου ἀδίκου καὶ δολίου ῥῦσαι με·
3. Ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεός κραταίωμα μου.
4. Ἴνα τί ἀπόσω με;
5. Καὶ ἵνα τί σκυθρωπάζων πορεύομαι ἐν τῷ ἐκθλίβειν τὸν ἐχθρόν;
6. Ἐξαπόστειλον τὸ φῶς σου καὶ τὴν ἀλήθειάν σου·
7. Αὐτὰ με ὠδήγησαν, καὶ ἤγαγόν με εἰς ὄρος ἁγίων σου,
8. Καὶ εἰς τὰ σκηνώματά σου.
9. Καὶ εἰσελεύσομαι πρὸς τὸ θυσιαστήριον τοῦ Θεοῦ,
10. Πρὸς τὸν Θεὸν εὐφραίνοντα τὴν νεότητά μου·
11. Ἐξομολογήσομαι σοι ἐν κιθάρᾳ, ὁ Θεός, ὁ Θεός μου.
12. Ἴνα τί περιλυπὸς εἶ, ἡ ψυχὴ μου; καὶ ἵνα τί συνταράσσεις με;
13. Ἐλπίσον ἐπὶ τὸν Θεόν, ὅτι ἐξομολογήσομαι αὐτῷ·
14. Σωτήριον τοῦ προσώπου μου καὶ ὁ Θεός μου. B

Psalmus David. PSAL. XLII.

1. Judica me, Deus, et discerne causam meam de gente non sancta :
2. Ab homine iniquo et doloso erue me :
3. Quia tu es Deus fortitudo mea.
4. Quare me repulisti ?
5. Et quare tristis incedo dum affligit me inimicus ?
6. Emitte lucem tuam et veritatem tuam :
7. Ipsa me deduxerunt, et adduxerunt in montem sanctum tuum,
8. Et in tabernacula tua.
9. Et introibo ad altare Dei ;
10. Ad Deum, qui lætificat juventutem meam :
11. Confitebor tibi in cithara, Deus, Deus meus.
12. Quare tristis es, anima mea ? et quare conturbas me ?
13. Spera in Deo, quoniam confitebor illi :
14. Salutare vultus mei et Deus meus. B

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (1)· Ψαλμός τῷ Δαβίδ· τουτέστιν, ὁ ψαλμός οὗτος εἴρηται τῷ πταίσαντι, καὶ ἐν μετανοίᾳ ἐλθόντι. Δαβίδ γὰρ ἐρμηνεύεται *ἐξουθετημένος* καὶ *ηλεημένος*, ἅπερ ἀμφοτέρῃ ἐρῆσεις εἰς τὸν ἡμαρτηκότα, καὶ εἰς μετάνοιαν ἐλθόντα.

Titulus inscriptus continet : *Psalmus David*. Hoc est, hic psalmus dictus est ab eo, qui cecidit, et in pœnitentiam venit. David enim interpretatur *neglectus* et *misericordiam consecutus*, utrumque convenit in eum, qui peccat, et ad pœnitentiam convertitur.

1. Σπλαγγισθῆτι, ὁ Κύριος (2), καὶ ὀρῶν με ἀδικούμενον ὑπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων, λύτρωσαί με.
2. Ἄπὸ τοῦ διαβόλου, λέγει (3).
3. Ὅτι σὺ εἶ ἡ βοήθειά μου.
4. Ἴνα τί ἀπέρριψάς με ;
5. Καὶ ἵνα τί ἐσκοτισμένος πορεύομαι ἐν τῷ καταδυναστεύειν μου τὸν διάβολον ;
6. Ἐξαπόστειλον τὸν Υἱόν σου, καὶ τὸ Πνεῦμά σου ἕο ἄγιον.
- 7, 8. Αὐτὰ με νῦν ὠδήγησαν [καὶ ἤγαγον], ὑπομνησθῆναι τῆς οὐρανόου πολιτείας καὶ τῶν αἰώνων σου ἀναπαύσεων (4).
9. Καὶ τῇ διανοίᾳ εἰσέλθω εἰς τὸ ἐπουράνιον θυσιαστήριον τοῦ Θεοῦ.
10. Τὸν εὐφραίνοντα, λέγει, ψυχὴν μου.
11. Δοξάσω, λέγει, ἐν τῇ ψυχῇ μου, καὶ ἐν τῷ σώματι, νεκρώσας τῇ ἀμαρτίᾳ ὅλον ἑαυτόν· κιθάρα γὰρ ξύλον ἐστὶ ξηρὸν ἔχον νεῦρα, ἀόρατον φωνὴν ἀποτεκνοῦσα (5) κατ' ἐνέργειαν τοῦ κινουέντος αὐτήν.
12. Ἴνα τί οὕτως ἀπέγνως ἑαυτῆς ;
13. Ἐλπίσον ἐπὶ τὸν Θεὸν τὸν σώζοντα τοὺς προσφεύγοντας αὐτῷ, ὅτι· καγὼ μέλλω αὐτῷ ἐξομολογήσασθαι (6).
14. Αὐτός ἐστιν ὁ Θεός μου (7).

1. Miserere, Domine, et videns me inique pertractatum a contrariis potestatibus libera me.
2. A diabolo, inquit.
3. Quoniam tu es auxilium meum.
4. Quare me projecisti ?
5. Et quare obtenebratus incedo, dum mihi dominatur diabolus ?
6. Mite Filium tuum, et Spiritum sanctum tuum.
- 7, 8. Ipsa me nunc deduxerunt et adduxerunt, ut recordarer cœlestis conversationis, et æternarum tuarum requietum.
9. Et mente ingredior ad suprcœleste altare Dei.
10. Lætificantem, inquit, animam meam.
11. Glorificabo, inquit, in anima mea, et in corpore mortificans totum meipsum peccato : cithara enim est lignum aridum habens nervos, invisibilem vocem emittens secundum operationem eam moventis.
12. Quare ita de te ipsa desperasti ?
13. Spera in Deum, qui salvat ad se confugientes, quoniam et ego ipsi confessurus sum.
14. Ipse est Deus meus.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περ.
- (2) Ὁ Θεός.
- (3) Λέγει, ῥῦσαι με.
- (4) Ἀπολαύσεων.

- (5) Ἀποτελοῦσα.
- (6) Ἐξομολογεῖσθαι.
- (7) Μου, καὶ σωτήρ μου.

In finem : filiis Core ad intellectum.

PSAL. XLIII.

1. Deus, in auribus nostris audivimus,
2. Patres nostri annuntiaverunt nobis
3. Opus, quod operatus es in diebus eorum, in diebus antiquis.
4. Manus tua gentes disperdidit, et plantasti eos :
5. Affixisti populos, et expulisti eos.
6. Nec enim in gladio suo possederunt terram :
7. Et brachium eorum non salvavit eos :
8. Sed dextera tua et brachium tuum, et illuminatio vultus tui,
9. Quoniam complacuisti in eis.
10. Tu es ipse rex meus et Deus meus,
11. Qui mandas salutes Jacob.
12. In te inimicos nostros ventilabimus cornu,
13. Et in nomine tuo spernemus insurgentes nobis.
14. Non enim in arcu meo sperabo :
15. Et gladius meus non salvabit me.

A *Εἰς τὸ τέλος, τοῖς υἱοῖς Κορὲ εἰς σύνεσιν.*
FAA. ΜΓ.

1. Ὁ Θεός, ἐν τοῖς ὠσὶν ἡμῶν ἤκουσαμεν,
2. Οἱ πατέρες ἡμῶν ἀνήγγειλαν ἡμῖν
3. Ἔργον, ὃ ἐβράβησεν ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν, ἐν ἡμέραις ἀρχαίαις.
4. Ἡ χεὶρ σου ἔθνη ἐξωλόθρευσε, καὶ κατεφύτευσας αὐτούς·
5. Ἐκάκωσας λαούς, καὶ ἐξέβαλες αὐτούς.
6. Οὐ γὰρ ἐν τῇ ῥομφαίᾳ αὐτῶν ἐκκληρονόμησαν γῆν·
7. Καὶ ὁ βραχίον αὐτῶν οὐκ ἔσωσεν αὐτούς·
8. Ἄλλ' ἡ δεξιὰ σου, καὶ ὁ βραχίον σου, καὶ ὁ φωτισμὸς τοῦ προσώπου σου,
9. Ὅτι εὐδόκησας ἐν αὐτοῖς.
10. Σὺ εἶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς μου καὶ ὁ Θεός μου,
11. Ὁ ἐντελλόμενος τὰς σωτηρίας Ἰακώβ.
12. Ἐν σοὶ τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν κερατιοῦμεν,
13. Καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου ἐξουδενώσομεν τοὺς ἐπανισταμένους ἡμῖν.
14. Οὐ γὰρ ἐπὶ τῷ τόξῳ μου ἐλπῶ·
15. Καὶ ἡ ῥομφαία μου οὐ σώσει με.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1) *Εἰς τὸ τέλος, τοῖς υἱοῖς Κορὲ εἰς σύνεσιν* (α)· καὶ ἐτέρως δὴ (2) τὴν αὐτὴν ἐρμηνείαν εἰπομέν· λέγει γάρ· *Εἰς τὸ τέλος, τοῖς υἱοῖς Κορὲ εἰς σύνεσιν*. Τὸ δὲ Κορὲ ἐρμηνεύεται *φαλακρός* (3). Τοῖς οὖν γυμνὸν ἔχουσι τὸ ἡγεμονικὸν τῆς καρδίας ἀπὸ ἔργων (4), ἐπὶ τέλει δὲ εἰς σύνεσιν ἐρχομένων ὁ ψαλμὸς οὗτος εἰρηται.

Titulus inscriptus continet : *In finem, filiis Core ad intellectum*....; et alia interpretatione ita hæc explicamus : dicit enim : *In finem, filiis Core ad intellectum*. Core autem interpretatur : *Calvus*. Itaque ab habentibus mentem cordis nudatam ab operibus, in fine autem in intellectum venientibus psalmus iste dicitur est.

1. A fidelibus viris accepimus, quæ narraturi C
sumus.
2. Moyses et prophetæ in Scripturis narraverunt de gentibus, quas ejecit Deus.
3. Quomodo in omnibus bellis debellasti variis modis inimicos eorum.
4. Filius tuus disperdidit eos, et in hæreditatem dedit filiis Israel.
5. Vulneratos eos in fugam conjecisti.
6. Non enim eorum armis possederunt terram promissionis,
7. Et potentia eorum non salvavit eos;
8. Sed unigenitus Filius tuus, qui est splendor gloriæ tuæ.
- 9, 10. *Tu es ipse*, qui et tunc, et in novissimis temporibus.
11. Qui per te ipsum enarras mandata tua.
12. In te, dicit, e medio tollemus inimicos nostros, D
hoc est cogitationes cordis nostri.
13. Diabolos significat.
14. Non enim in potentia mea sperabo.
15. Et arma mea non salvabunt me

1. Παρὰ πιστῶν ἀνδρῶν παρελήφσαμεν, ἃ μέλλομεν διηγεῖσθαι (5).
2. Μωσῆς καὶ οἱ προφῆται διὰ τῶν Γραφῶν διηγήσαντο περὶ τῶν ἐθνῶν, ὧν ἐξέβαλεν ὁ Θεός.
3. Τὸ πῶς ἐν ἐκάστῳ πολέμῳ αὐτὸς διαφόρως ἐπολέμησας τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν.
4. Ὁ Υἱός σου ἐξωλόθρευσε αὐτούς, καὶ κατεκληροδότησε (6) τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ.
5. Τυτρωσκομένους αὐτοὺς φυγάδας ἐποίησας.
6. Οὐ γὰρ ἐν τοῖς ὅπλοις αὐτῶν ἐκκληρονόμησαν τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας,
7. Καὶ ἡ δυναστεία αὐτῶν οὐκ ἔσωσεν αὐτούς·
8. Ἄλλ' ὁ μονογενὴς σου Υἱός, ὁ ὧν ἀπαύγασμα τῆς δόξης σου.
- 9, 10. (7) *Σὺ εἶ ὁ αὐτὸς ὁ τότε*, καὶ ἐπ' ἐσχάτων (8) τῶν χρόνων.
11. Ὁ δὲ ἑαυτοῦ διηγούμενος τὰ προστάγματά σου.
12. Ἐν σοὶ, λέγει, ἀναιρούμεν τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν, λέγω δὴ τοὺς ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν λογισμοὺς.
13. Τοὺς διαβόλους (9) λέγει.
14. Οὐ γὰρ ἐν τῇ δυναστείᾳ μου ἐλπῶ.
15. (10) Καὶ τὰ ὅπλα μου οὐ σώσει με

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρους περ.
- (2) Δέ.
- (3) Φαλάκρωμα.
- (4) Ἔργων ἀγαθῶν.
- (5) Διηγῆσασθαι.
- (α) Aliquid deesse videtur.

(6) Κατεκληρονόμησε.

(7) N. 9, Ὅτι ἠθέλησας αὐτούς. N. 10, Σὺ εἶ, etc.

(8) Ἐσχάτου.

(9) Δαίμονας.

(10) N. 15 deest.

16. Ἐσωσας γὰρ ἡμᾶς ἐκ τῶν θλιβόντων ἡμᾶς. A
 17. Καὶ τοὺς μισοῦντας ἡμᾶς κατήσχυνας.
 18. Ἐν τῷ Θεῷ ἐπαινεθσόμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν.
 19. Καὶ ἐν τῷ ὀνόματι σου ἐξομολογησόμεθα εἰς τὸν αἰῶνα.
 20. Νῦν δὲ ἀπόσω καὶ κατήσχυνας ἡμᾶς.
 21. Καλοῦκ' ἐξελεύσῃ, ὁ Θεός, ἐν ταῖς δυνάμεσιν ἡμῶν.
 22. Ἀπέστρεψας ἡμᾶς εἰς τὰ ὀπίσω παρὰ τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν.
 23. Καὶ οἱ μισοῦντες ἡμᾶς διήρπαζον ἐξυτοῖς.
 24. Ἔδωκας ἡμᾶς ὡς πρόβατα βρώσεως.
 25. Καὶ ἐν τοῖς ἔθνεσι διέσπειρας ἡμᾶς
 26. Ἀπέδου τὸν λαόν σου ἄνευ τιμῆς.
 27. Καὶ οὐκ ἦν πλῆθος ἐν τοῖς ἀλαλάγμασιν ἡμῶν.
 28. Ἔθου ἡμᾶς θνεῖδος τοῖς γείτοσιν ἡμῶν. B
 29. Μυκτηρισμὸν καὶ χλευασμὸν τοῖς κύκλῳ ἡμῶν.
 30. Ἔθου ἡμᾶς εἰς παραβολὴν ἐν τοῖς ἔθνεσι,
 31. Κίνησιν κεφαλῆς ἐν τοῖς λαοῖς.
 32. Ὅλην τὴν ἡμέραν ἡ ἐντροπή μου κατεναντίον μου ἔστι,
 33. Καὶ ἡ αἰσχύνη τοῦ προσώπου μου ἐκάλυψέ με.
 34. Ἀπὸ φωνῆς ὀνειδίζοντος, καὶ καταλαλοῦντος (a)
 (a) Παρακαλοῦντος, in margine cod. ut in textu.

ATHANASII INTERPRETATIO.

16. Ἐκ τῶν ἐναντίων δυνάμεων. C
 17. Τὰς αὐτάς (1) δυνάμεις.
 18. Ἐν τῷ Θεῷ καυχησόμεθα ἀεὶ ὄντες ἐν τῷ φωτί.
 19. Καὶ ἐν τῷ ὀνόματι σου τὰ ἀρεστὰ ἐνώπιόν σου ποιήσομεν.
 20. Τὸν λαὸν λέγει τῶν Ἰουδαίων.
 21. Καὶ ἐν τοῖς ἀργοῦσι τῶν Ἰουδαίων οὐκ εὐδοκῆσει.
 22. Παρέδωκας, λέγει, τοὺς Ἰουδαίους ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν.
 23. Τὰς ψυχὰς ἡμῶν οἱ δαίμονες διήρπαζον.
 24. Καὶ ἡμᾶς (2) ὑπὸ τῶν ἀμαρτιῶν ὡς ὑπὸ λύκων ἀρπάζεσθαι.
 25. Καὶ ὡς ἐν αἰχμαλωσίᾳ πεπραμένοι ἐσμὲν ταῖς ἀμαρτίαις ἡμῶν.
 26. Δούλους εἴσας ἡμᾶς εἶναι τῆς ἀμαρτίας (3). D
 27. Καὶ οὐκ ἔστιν ὁ βῶν πρὸς σὲ μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων.
 28. Αἰσχύνην κατέλιπες ἡμᾶς τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ.
 29. Καταγέλωτα, λέγει, τοῖς δαίμοσιν.
 30. Λαλῶν γὰρ ἐν Εὐαγγελίοις ἐν τοῖς ἔθνεσι, τοὺς Ἰουδαίους (4) παραβολὴν ἤγαγεν οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ πολλάκις.
 31. Καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐξουσίας, ἣν εἶχον οἱ Ἰουδαῖοι, μετήγαγεν εἰς τὰ ἔθνη.
 32. Ἀπαύστως ἡ ἀμαρτία μου μετ' ἐμοῦ ἔστιν.
 33. Καὶ ἡ αὐτὴ ἀμαρτία τῆς ψυχῆς μου σκοτίζει με.
 34. Ἀπὸ τῆς διδασκαλίας τοῦ διαβόλου.
 * Hebr. v, 7.
16. A contrariis potestatibus.
 17. Eadem potestates.
 18. In Deo gloriabimur semper existentes in luce.
 19. Et in nomine tuo quæ placita tibi sunt coram te faciemus.
 20. Populum Hebræorum significat.
 21. Et in principibus Judæorum non complacebit.
 22. Tradidisti, inquit, Judæos concupiscentiis cordium eorum.
 23. Animas nostras dæmones diripuerunt.
 24. Et nos a peccatis veluti a lupis rapi.
 25. Et veluti in captivitate venditi sumus peccatis nostris.
 26. Servos sivist nos esse peccati.
 27. Et non est clamans ad te cum clamore valido et lacrymis⁶⁴.
 28. Ad ignominiam reliquisti nos iis qui in mundo sunt.
 29. Ludibrium, inquit, dæmonibus.
 30. Loquens enim in Evangeliiis in gentibus, in parabolam Judæos adduxit non semel, sed sæpius.
 31. Et principatum potestatis, quam habebant Judæi, transtulit in gentes.
 32. Indesinenter peccatum meum mecum est.
 33. Et ipsum peccatum animæ meæ obtenebrat me.
 34. A doctrina diaboli.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Αὐτάς ἐναντίας, etc.
 (2) Ἔδωκας ἡμᾶς.

- (3) Ἐάσας . . . τῆς ἀνομιᾶς.
 (4) Τοῖς Ἰουδαίοις.

35. A facie inimici et persequentis.
 36. Hæc omnia venerunt super nos, nec oblitus sumus te :
 37. Et inique non egimus in testamento tuo :
 38. Et non recessit retro cor nostrum.
 39. Et declinasti semitas nostras a via tua :
 40. Quoniam humiliasti nos in loco afflictionis :
 41. Et cooperuit nos umbra mortis.
 42. Si oblitus sumus nomen Dei nostri ;
 43. Et si expandimus manus nostras ad deum alienum :
 44. Nonne Deus requiret ista ?
 45. Ipse enim novit abscondita cordis.
 46. Quoniam propter te mortificamur tota die :
 47. Æstimati sumus sicut oves occisionis.
 48. Exsurge, quare obdormis, Domine ?
 49. Exsurge, et ne repellas in finem.
 50. Quare faciem tuam avertis ?
 51. Oblivisceris inopiæ nostræ et tribulationis nostræ ?
 52. Quoniam humiliata est in pulvere anima nostra :
 53. Conglutinatus est in terra venter noster.
 54. Exsurge, Domine, adjuva nos :

- A 35. Ἀπὸ προσώπου ἐχθροῦ καὶ ἐκδιώκοντος.
 36. Ταῦτα πάντα ἦλθεν ἐφ' ἡμᾶς, καὶ οὐκ ἐπελαθόμεθά σου·
 37. Καὶ οὐκ ἠδικήσαμεν ἐν τῇ διαθήκῃ σου·
 38. Καὶ οὐκ ἀπέστη εἰς τὰ ὀπίσω ἡ καρδία ἡμῶν.
 39. Καὶ ἐξέκλινας τὰς τρίβους ἡμῶν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ σου·
 40. Ὅτι ἐταπεινώσας ἡμᾶς ἐν τόπῳ κακώσεως·
 41. Καὶ ἐπεκάλυψεν ἡμᾶς σκία θανάτου.
 42. Εἰ ἐπελαθόμεθα τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ ἡμῶν·
 43. Καὶ εἰ διεπετάσαμεν χεῖρας ἡμῶν πρὸς θεὸν ἄλλοτριον·
 44. Οὐχὶ ὁ Θεὸς ἐκζητήσει ταῦτα ;
 45. Αὐτὸς γὰρ γινώσκει τὰ κρύφια τῆς καρδίας.
 46. Ὅτι ἕνεκα σου θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν,
 47. Ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς.
 B 48. Ἐξεγέρθητι, ἵνα τί ὑπνῶις, Κύριε ;
 49. Ἀνάστηθι, καὶ μὴ ἀπόσῃ εἰς τέλος.
 50. Ἴνα τί τὸ πρόσωπόν σου ἀποστρέφεις ;
 51. Ἐπιλανθάνῃ τῆς πτωχείας ἡμῶν καὶ τῆς ὀλιψέως ἡμῶν ;
 52. Ὅτι ἐταπεινώθῃ εἰς χοῦν ἡ ψυχὴ ἡμῶν·
 53. Ἐκολλήθη εἰς γῆν ἡ γαστήρ ἡμῶν.
 54. Ἀνάστα, Κύριε, βοήθησον ἡμῖν·

ATHANASII INTERPRETATIO.

35. A peccato, quod ab inimico est in me, et quod non sinit me stare in præceptis tuis.
 36. Horum omnium rei facti recordati sumus, quod misericors es.
 37. Et non increduli fuimus testamento tuo.
 38. Et non in finem recessimus a te.
 39. Et propter peccata nostra abstulisti a nobis justificationes tuas.
 40. Et corripuisti nos in mundo peccantes.
 41. Et omnis tribulatio ac dolor circuminsidet animæ nostræ.
 42. Non oblitus sumus nominis tui, Domine.
 43. Et ad neminem alium intendimus cor nostrum.
 44. Nonne Deus sanctorum suorum vindictam faciet ?
 45. Gemitum nostrum.
 46. Sancti prophetæ.
 47. Apostoli, et martyres, et mortificantes membra sua peccato.
 48. Excitet te deprecatio mea.
 49. Veni et ne derelinquas nos usque in finem.
 50. Quare non reconcilias nos ?
 51. Non excipis deprecationem nostram cum confessione peccatorum.
 52. Quoniam anima mea serva facta est peccati.
 53. Et terrenis actibus inhæsit anima nostra.
 54. Veni, Domine, in auxilium nostrum.

35. Ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας τῆς παρὰ τοῦ ἐχθροῦ (1) οὐστος ἐν ἐμοί, καὶ ἐάσης (α) με στήναι ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου.
 36. Τούτων πάντων ὑπεύθυνοι γενόμενοι ἐμνήσθημεν, ὅτι ἐλεήμων εἶ.
 37. Καὶ οὐκ ἠπιστήσαμεν τῇ διαθήκῃ σου (2).
 38. Καὶ οὐκ εἰς τέλος ἀπέστημεν ἀπὸ σοῦ.
 39. Καὶ διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἀπέσπασας ἀφ' ἡμῶν τὰ δικαιώματά σου.
 40. Καὶ ἤλεγξας ἡμᾶς ἐν τῷ κόσμῳ ἡμαρτηκότας.
 41. Καὶ πᾶσα θλίψις, καὶ ὀδύνη περιλείπεται τῇ ψυχῇ ἡμῶν.
 42. Οὐκ ἐπελαθόμεθα τοῦ ὀνόματός σου, Κύριε.
 43. Καὶ πρὸς ἄλλον τινὰ οὐκ ἀνετείναμεν τὴν καρδίαν ἡμῶν.
 D 44. Οὐχὶ ὁ Θεὸς ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἁγίων αὐτοῦ ;
 45. Τὸν στεναγμὸν ἡμῶν.
 46. Οἱ ἅγιοι προφῆται.
 47. Οἱ ἀπόστολοι, καὶ οἱ μάρτυρες, καὶ οἱ νεκοῦντες τὰ ἑαυτῶν μέλη ἐν (3) ἁμαρτίᾳ
 48. Διαγείρει σε ἡ δέησίς μου.
 49. Ἐλθέ, καὶ μὴ ἐγκαταλίπῃς ἡμᾶς ἕως τέλους
 50. Ἴνα τί οὐ διαλλάσσει ἡμᾶς ;
 51. Οὐ προσδέχη τὴν δέησιν ἡμῶν κατὰ τὴν ἐξομολόγησιν τῶν ἁμαρτιῶν (4).
 52. Ὅτι ἐδουλώθη τῇ ἁμαρτίᾳ ἡ ψυχὴ μου (5).
 53. Καὶ τῶν γῆινων πράξεων ἐγκεκόλληται ἡ ψυχὴ ἡμῶν.
 54. Ἐλθέ, Κύριε, εἰς βοήθειαν ἡμῶν.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐχθροῦ. Reliqua desunt.
 (2) N. 37 deest.
 (3) Τῇ.
 (α) Ἐάσης. Forte οὐκ ἐώσης. Edit.

- (4) Ἐμαρτιῶν ἡμῶν.
 (5) Ἀνομίᾳ ἡ ψυχὴ ἡμῶν.

55. Καὶ λύτρωσαι ἡμᾶς ἔνεκεν τοῦ ὀνόματός σου. **A**
Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων, τοῖς
υἱοῖς Κορὲ εἰς σύνεσιν, ᾧδὴ ὑπὲρ τοῦ Ἀγαπητοῦ.
 ΨΑΛ. ΜΑ'.

1. Ἐξηρεύξατο ἡ καρδία μου λόγον ἀγαθόν·
2. Λέγω ἐγὼ τὰ ἔργα μου τῷ βασιλεῖ.
3. Ἡ γλῶσσά μου κάλαμος γραμματέως ὀξυγρά-
 φου.
4. Ὁραῖος κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων·
5. Ἐξεχύθη χάρις ἐν χειλεσί σου·
6. Διὰ τοῦτο εὐλόγησέ σε ὁ Θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα.
7. Περιζῶσαι τὴν ῥομφαίαν σου ἐπὶ τὸν μηρόν
 σου, δυνατέ·
8. Τῆ ὠραιότητί σου, καὶ τῷ κάλλει σου,
9. Καὶ ἔντεινε, καὶ κατευοδοῦ, καὶ βασιλευε,
10. Ἐνεκεν ἀληθείας, καὶ πραότητος, καὶ δικαιο- **B**
 σύνης·
11. Καὶ ὀδηγήσει σε θαυμαστῶς ἡ δεξιὰ σου.
12. Τὰ βέλη σου ἠκονημένα, δυνατέ
13. Ἄσπι ἀποκάτω σου πησοῦνται,
14. Ἐν καρδίᾳ τῶν ἐχθρῶν τοῦ βασιλέως.
15. Ὁ θρόνος σου, ὁ Θεὸς, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

ATHANASII INTERPRETATIO.

55. Καὶ λύτρωσαι ἡμᾶς διὰ τὸ ὄνομά σου.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1) *Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων, τοῖς υἱοῖς Κορὲ εἰς*
σύνεσιν, ᾧδὴ ὑπὲρ τοῦ Ἀγαπητοῦ (2).

Titulus psalmo inscriptus continet : *In finem, pro iis, qui commutabuntur, filiis Core ad intel-*
lectum, canticum pro Dilecto.

1. Ὁ Πατήρ λέγει περὶ (3) τοῦ φανερωῦσαι τὸν ἑαυ- **C**
 τοῦ Υἱὸν τὸν Θεὸν Λόγον.
2. Ὁ Κύριος ἀναγγελεῖ τῷ πιστῷ λαῷ τὰ ἑαυτοῦ
 ἔργα.
3. Ὁ Πατήρ λέγει· Τὸ Πνεῦμά μου τὸ ἅγιον κά-
 λαμός ἐστι τοῦ Υἱοῦ μου· ἐν αὐτῷ γὰρ γράφει τὰς
 καρδίας τῶν πιστευόντων εἰς αὐτόν.
4. Ὁ Υἱός μου ἄσπιλος ἐστι καὶ ἄμωμος ὑπὲρ τοῦς
 υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων.
5. Τοῖς τὸ κήρυγμα αὐτοῦ τοῖς ἔθνεσιν ἀναγγεί-
 λας [ἀναγγεῖλασι]. Καὶ [οἱ] ἀναγγελοῦσι, χεῖλη
 αὐτοῦ (4) εἰρηκεν.
6. Τὸν πιστὸν λαὸν ὁ Κύριος εὐλόγησεν.
7. Ἐν τῷ Πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ ἀναγέννησον
 τοὺς πιστεύοντας εἰς σέ.
8. Τῷ λόγῳ σου καὶ τῇ χάριτί σου. **D**
9. Καὶ ἐνίσχυσον τοὺς ἁγίους (5), καὶ τὸ κήρυγμα
 αὐτῶν κατευόδωσον, καὶ βασιλευσον.
10. Διὰ τοὺς ἁγίους σου.
11. Καὶ ἔχοντές σε οἱ ἅγιοι ἐν ἑαυτοῖς, ἀγάγασί σε
 τοῖς ἔθνεσι διὰ τοῦ κηρύγματος.
12. Οἱ ἀπόστολοι σου ἠκονημένοι διὰ τῆς χάριτός
 σου.
13. Ὑποταγήσονται σοι ἔθνη διὰ τῆς πίστεώς σου (6).
14. Ἔτι. (7). ὄντες ἐν ταῖς ἀμαρτίαις.
15. Ἡ βασιλεία σου ἀτελεύτητος.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ.
- (2) Explicatio tituli deest in utroque codice.
- (3) Περὶ deest.
- (4) Διαγγεῖλασιν, καὶ ἀναγγελοῦσιν, χεῖλη αὐτοῦς,

55. Et redime nos propter nomen tuum. **A**
In finem : pro iis, qui commutabuntur filiis Core
ad intellectum, canticum pro Dilecto.
 PSALM. XLIV.

1. Eructavit cor meum verbum bonum
2. Dico ego opera mea regi.
3. Lingua mea calamus scribæ velociter scri-
 bentis.
4. Speciosus forma præ filiis hominum .
5. Diffusa est gratia in labiis tuis :
6. Propterea benedixit te Deus in æternum.
7. Accingere gladio tuo super femur tuum, po-
 tentissime,
8. Specie tua, et pulchritudine tua,
9. Et intende, et prospere procede, et regna,
10. Propter veritatem, et mansuetudinem, et ju-
 stitiam :
11. Et deducet te mirabiliter dextera tua.
12. Sagittæ tuæ acutæ, potentissime :
13. Populi sub te cadent,
14. In corde inimicorum regis.
15. Sedes tua, Deus, in sæculum sæculi.

55. Et redime nos propter nomen tuum.

55. Et redime nos propter nomen tuum.

55. Et redime nos propter nomen tuum.

55. Et redime nos propter nomen tuum.

55. Et redime nos propter nomen tuum.

55. Et redime nos propter nomen tuum.

55. Et redime nos propter nomen tuum.

55. Et redime nos propter nomen tuum.

55. Et redime nos propter nomen tuum.

55. Et redime nos propter nomen tuum.

55. Et redime nos propter nomen tuum.

55. Et redime nos propter nomen tuum.

55. Et redime nos propter nomen tuum.

55. Et redime nos propter nomen tuum.

55. Et redime nos propter nomen tuum.

55. Et redime nos propter nomen tuum.

55. Et redime nos propter nomen tuum.

55. Et redime nos propter nomen tuum.

55. Et redime nos propter nomen tuum.

55. Et redime nos propter nomen tuum.

55. Et redime nos propter nomen tuum.

55. Et redime nos propter nomen tuum.

55. Et redime nos propter nomen tuum.

16. Virga directionis virga regni tui. A 16. Ῥάβδος εὐθύτητος ἡ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου.
 17. Dilexisti justitiam et odisti iniquitatem : 17. Ἠγάπησας δικαιοσύνην, καὶ ἐμίσησας ἀνομίαν ·
 18. Propterea unxit te Deus, Deus tuus, 18. Διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ Θεός, ὁ Θεός σου,
 19. Oleo lætitiæ præ consortibus tuis. 19. Ἐλαίον ἀγαλλιásiεως παρὰ τοὺς μετόχους σου.
 20. Myrrha, et gutta, et casia a vestimentis tuis, 20. Σμύρνα, καὶ στακτή, καὶ κασία ἀπὸ τῶν ἱματίων σου,
 21. A domibus eburneis, ex quibus delectaverunt te 21. Ἀπὸ βάρων ἐλεφαντίνων, ἐξ ὧν εὐφρανάν σε
 22. Filiæ regum in honore tuo : 22. θυγατέρες βασιλέων ἐν τῇ τιμῇ σου ·
 23. Astitit regina a dextris tuis, 23. Παρέστη ἡ βασίλισσα ἐκ δεξιῶν σου,
 24. In vestitu deaurato circumdata varietate. 24. Ἐν ἱματισμῷ διαχρῶσιν περιβεβλημένη, ποικιλιμένη.
 25. Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam : 25. Ἄκουσον, θυγατερ, καὶ ἴδε, καὶ κλῖνον τὸ οὖς σου.
 26. Et obliviscere populum tuum et domum patris tui. B 26. Καὶ ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς σου.
 27. Et concupiscet rex decorem tuum : 27. Καὶ ἐπιθυμήσει ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου ·
 28. Quoniam ipse est Dominus tuus, et adorabis eum. 28. Ὅτι αὐτός ἐστι Κύριός σου, καὶ προσκυνήσεις αὐτῷ.
 29 Et filia Tyri in muneribus. 29. (a) Καὶ θυγάτηρ Τύρου ἐν δώροις.
 (a) V. 29, Καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ θυγατέρες Τύρου ἐν δώροις V. 30, Τό, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

16. Potestas æterna regnum tuum.
 17. Dilexisti sanctos tuos, et odisti inventores iniquitatis, diabolum nempe, et angelos ejus.
 18, 19. Propterea renuntiavit te Pater per Spiritum sanctum regem jam existentem : quandoquidem semper exstitisti rex supra eos, qui participes fuerunt gratiæ tuæ ; Melchisedech, inquam, et David, et Ezechia, et Josia, et quotquot his similes fuerunt.
 20. Myrrha interpretatur melodia ipsorum. Melodiam igitur eorum, et gentium fragrantiam significat, quam a doctrina collegit.
 21. Ab urbibus firmis et decoris, hoc est a sanctis, unde lætificatus es.
 22. Animæ sanctorum glorificabunt te.
 23. Ecclesia.
 24. In multifaria sapientia ornata.
 25. Audi, dicit Ecclesiæ ex gentibus prædicationem Domini, et attende oculis cordis præceptis Domini, et ausculta eum. D
 26. Et obliviscere gentilitatis, et idololatriæ.
 27. Dominus fidem tuam.
 28. Quoniam ipse est Dominus tuus, et ipsi flebitur omne genu in cælo et in terra 65.
 29. Et filia confusionis, nempe idololatriæ, adducta est ad fidem. Tyrus enim interpretatur confusio.
 65 Isa. xlv, 24 ; Rom. xiv, 11 ; Philip. ii, 10.
16. Ἐξουσία αἰώνιος ἡ βασιλεία σου.
 17. Ἠγάπησας τοὺς ἁγίους σου, καὶ ἐμίσησας τοὺς εὐρετὰς τῆς ἀνομίας, φημί δὴ τὸν διάβολον καὶ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ.
 18, 19. Διὰ τοῦτο ἀνέδειξέ σε ὁ Πατήρ διὰ τοῦ Πνεύματος ἁγίου βασιλεὺς ὄντα · ἐπειδήπερ ὑπῆρχες αἰὲν βασιλεὺς ὑπὲρ τοὺς γενομένους μετόχους τῆς χάριτός σου · λέγω δὴ Μελχισεδέχ, καὶ Δαβὶδ, καὶ Ἐζεκία, καὶ Ἰωσία, καὶ ὅσοι κατ' αὐτούς.
 20. Σμύρνα ἐρμηνεύεται μελωδία αὐτῶν. Τὴν οὖν μελωδίαν αὐτῶν (1), καὶ τὴν εὐωδίαν τῶν ἔθνῶν λέγει, ἣν ἐπισυνήγαγεν ἀπὸ τῆς διδασκαλίας (2).
 21. Ἀπὸ τῶν πόλεων τῶν ἰσχυρῶν, τῶν εὐπρεπῶν, τουτέστι τῶν ἁγίων, ἐξ ὧν εὐφράνθης.
 22. Αἱ ψυχὰι τῶν ἁγίων δοξάσουσί σε.
 23. Ἡ Ἐκκλησία.
 24. Ἐν τῇ σοφίᾳ τῇ πολυποικίλῳ κεκοσμημένη.
 25. Ἄκουσον, λέγει τῇ Ἐκκλησίᾳ τῇ ἐξ ἔθνῶν, τοῦ κηρύγματος τοῦ Κυρίου, καὶ πρόσχευε τοῖς ὀφθαλμοῖς τῆς καρδίας ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Κυρίου, καὶ ἄκουσον αὐτοῦ.
 26. Καὶ ἐπιλάθου τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς εἰδωλολατρίας.
 27. Ὁ Κύριος τῆς πίστεώς σου.
 28. Ὅτι αὐτός ἐστι Δεσπότης σου, καὶ αὐτῷ κλίνει (3) [πᾶν] γόνυ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς.
 29. Καὶ τῆς συγχύσεως θυγάτηρ, λέγω δὴ τῆς εἰδωλολατρίας, προσηνήχθη ἐν πίστει. Τύρος γὰρ σύγχυσις ἐρμηνεύεται.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatiē

(1) Αὐτῶν δεest.
 (2) Διδασκαλίας σου.

(3) Κλινεῖς.

30. Τὸ πρόσωπόν σου λιτανεύουσιν οἱ πλούσιοι ἅ του λαοῦ.

31. Πᾶσα ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως ἐσωθεν,

32. Ἐν χρυσωτοῖς χρυσοῖς περιβεβλημένη, πεποικιμένη.

33. Ἄπενεχθήσονται τῷ βασιλεῖ παρθένοι ὅπισω αὐτῆς.

34. Αἱ πλησίον αὐτῆς ἀπενεχθήσονται σοι.

35. Ἄπενεχθήσονται ἐν εὐφροσύνῃ καὶ ἀγαλλιάσει.

36. Ἀχθήσονται εἰς ναὸν βασιλέως.

37. Ἄντι τῶν πατέρων σου ἐγεννήθησαν οἱ υἱοὶ σου.

38. Καταστήσεις αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν.

39. Μνησθήσομαι τοῦ ὀνόματός σου ἐν πάσῃ γενεᾷ B καὶ γενεᾷ.

40. Διὰ τοῦτο λαοὶ ἐξομολογήσονται σοι,

41. Εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν υἱῶν Κορέ, ὑπὲρ τῶν κρυφίων. Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. ΜΕ'.

1. Ὁ Θεὸς ἡμῶν καταφυγὴ καὶ δύναμις,

2. Βοηθὸς ἐν θλίψεσι ταῖς εὐρούσαις ἡμᾶς σφόδρα.

30. Vultum tuum deprecabuntur divites plebis.

31. Omnis gloria filiae regis ab intus,

32. In simbriis aureis circumamicta varietatibus.

33. Adducentur regi virgines post eam :

34. Proximae ejus afferentur tibi.

35. Afferentur in lætitia et exultatione :

36. Adducentur in templum regis.

37. Pro patribus tuis nati sunt filii tui :

38. Constitues eos principes super omnem terram.

39. Memor ero nominis tui in omni generatione et generatione.

40. Propterea populi constebuntur tibi,

41. In æternum, et in sæculum sæculi.

In finem pro filiis Core, pro arcanis. Psalmus David. PSAL. XLV.

1. Deus noster refugium et virtus,

2. Adjutor in tribulationibus quæ invenerunt nos nimis.

ATHANASII INTERPRETATIO.

30. Δοξάσουσι τὴν παρουσίαν σου οἱ ἅγιοι (1).

31. Πᾶσα ἡ χάρις τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῷ κρυπτῷ τῆς καρδίας.

32. Ἐν χαρίσμασι πεπληγμένοις (2) τιμίοις καὶ ποικίλοις περιβεβλημένη ἡ Ἐκκλησία

33. Προσενεχθήσονται τῷ Κυρίῳ ψυχαὶ νηπιαὶ ἀκολουθεῖν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

34. Αἱ ψυχαὶ τῶν ἁγίων

35. Αἱ αὐταὶ ψυχαὶ ἀπενεχθήσονται ἐν χαρᾷ ἀνεκάλητῃ καὶ δεδοξασμένη.

36. Εἰς τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλήμ

37. Ὅτι πρότερον οἱ ἱερεῖς τῶν Ἰουδαίων γεννηθέντες ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ ἐγένοντο υἱοὶ τῆς Ἐκκλησίας.

38. Ἐπισκόπους, καὶ πρεσβυτέρους, καὶ διακόνους.

39. Ἄδιαλείπτως.

40, 41. Δοξάσουσι σε καὶ ἐν τῷ νῦν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι (3).

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (4)· Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν υἱῶν Κορέ, ὑπὲρ τῶν κρυφίων ψαλμὸς. Τοῦτο οὖν ἐστὶν ὃ λέγει ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων ὑπὲρ τῶν υἱῶν τῆς ἀντιλογίας, τούτεστι τῶν ἐθνῶν τῶν υἱῶν τῆς ἀμαρτίας, καὶ ὑπὲρ τῶν ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων παθημάτων τοῦ Χριστοῦ ὃ ψαλμὸς εἴρηται.

Titulus præpositus continet : In finem pro filiis Core, pro arcanis psalmus. Hoc autem est, quod significat in consummatione sæculorum pro filiis contradictionis, scilicet pro gentibus filiis peccati, et pro passionibus Christi in consummatione sæculorum psalmus dictus est.

1. Οἱ ἀπόστολοι κηρύσσουσι ταῖς ἐθνεσιν.

2. Βοηθὸς ἐστὶν ὁ Θεὸς τοῦ λυτρώσασθαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν.

C 30. Adventum tuum sancti glorificabunt.

31. Omnis Ecclesiae pulchritudo in occulto cordis.

32. Ecclesia circumamicta multiplicibus donis variis, et pretiosis.

33. Adducentur Domino animæ infantes sequendo Ecclesiam.

34. Animæ sanctorum.

35. Ipsæ animæ adducentur in gaudio inenarrabili et glorificato.

36. In supercælestem Jerusalem.

37. Quoniam prius sacerdotes Judæorum geniti in lavacro facti sunt filii Ecclesiae.

38. Episcopos, et presbyteros, et diaconos.

D 39. Indesinenter.

40, 41. Glorificabunt te, et in præsentī, et in futuro.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἄγγελοι.

(2) Πεπλεγμένοις.

(3) Μέλλοντι αἰῶνι.

(4) Ἡ διὰ τῆς κωνσταντινουπόλεως περ.

3. Propterea non timebimus, dum turbabitur A terra.
 4. Et transferentur montes in cor maris.
 5. Sonuerunt et turbatæ sunt aquæ eorum :
 6. Conturbati sunt montes in fortitudine ejus.
 7. Fluminis impetus lætificat civitatem Dei.

Diapsalma.

8. Sanctificavit tabernaculum suum Altissimus.
 9. Deus in medio ejus, et non commovebitur :
 10. Adjuvabit eam Deus mane diluculo.
 11. Conturbatæ sunt gentes, et inclinata sunt regna :
 12. Dedit vocem suam Altissimus, mota est terra.
 13. Dominus virtutum nobiscum :
 14. Susceptor noster Deus Jacob.
 15. Venite et videte opera Dei,
 16. Quæ posuit prodigia super terram.
 17. Auferens bella usque ad fines terræ :
 18. Arcum conteret et confringet arma,
 19. Et scuta comburet in igne.

(a) Ita in cod.

(b) V. 9. Deest in cod., sed exstat in marg. recent. caractere.

ATHANASII INTERPRETATIO.

3. Propterea non amplius timemus, insurgentibus in nos terrenis spiritibus.
 4. Et justificationes Dei erunt in cordibus gentium.
 5. Territæ sunt et ululant adversariæ potestates.
 6. Domini virtute dissolutæ sunt eadem contrariæ potestates.
 7. Dona enim sancti Spiritus illuminaverunt Ecclesiam Dei.
 8. Sanctificavit chororum sanctorum Dominus.
 9. Deus in cordibus populi, et immobiles permanent in fide.
 10. Adjuvabit Deus Ecclesiam in splendore lucis suæ.
 11. Dissipati sunt dæmones, et superatæ sunt vires inimici.
 12. Prædicavit Deus verbum suum, et auscultaverunt gentes.
 13. Dominus omnis supercœlestis militiæ nobiscum est.
 14. Susceptor noster Deus Jacob, Christus, inquam, qui providet nobis.
 15. Advocant gentes apostoli.
 16. Quæ fecit mysteria in terra.
 17. Dissolvit bella totius mundi.
 18, 19. Potestates inimici.
3. Διὰ τοῦτο οὐκ ἔτι φοβούμεθα, ἐπεγειρομένων ἡμῖν γηίνων πνευμάτων.
 4. Καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐν ταῖς καρδίαις τῶν ἐθνῶν.
 5. Ἐφοβήθησαν καὶ ἀλαλάζουσιν αἱ ἐναντίαι δυνάμεις.
 6. Διελύθησαν (1) αἱ αὐταὶ ἐναντίαι δυνάμεις ἐν τῇ ἰσχύϊ τοῦ Κυρίου.
 7. Τὰ γὰρ χαρίσματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐφώτισαν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ.
 8. Ἦγάσας τὸν χορὸν τῶν κυρίων [ἁγίων] ὁ Κύριος (2).
 9. Ὁ Θεὸς ἐν ταῖς καρδίαις τοῦ λαοῦ, καὶ ἀκίνητοι διαμένουσιν ἀπὸ τῆς πίστεως.
 10. Βοηθήσει ὁ Θεὸς τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐν τῷ φωτὶ τοῦ φωτὸς αὐτοῦ.
 11. Διελύθησαν οἱ δαίμονες, καὶ (3) ἠττήθησαν αἱ τοῦ ἐχθροῦ δυνάμεις.
 12. Ἐκήρυξεν ὁ Θεὸς (4) τὸν λόγον αὐτοῦ, καὶ ὑπήκουσαν αὐτοῦ τὰ ἔθνη.
 13. Ὁ Δεσπότης πάσης ἐπουρανίου στρατιᾶς μεθ' ἡμῶν ἐστι.
 14. Ἀντιλήπτωρ ἡμῶν ὁ Θεὸς τοῦ Ἰακώβ, λέγω δὲ Χριστὸς, ὁ προνοῶν ἡμῶν.
 15. Προσκαλοῦνται τὰ ἔθνη οἱ ἀπόστολοι.
 16. Ἄ ἐποίησε μυστήρια ἐπὶ τῆς γῆς.
 17. Τοὺς πολέμους ὄλου (5) τοῦ κόσμου διέλυσεν.
 18, 19. Τὰς τοῦ ἐχθροῦ δυνάμεις (6).

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Καὶ διελύθησαν.

(2) Versiculus 8 deest in cod.

(3) Καὶ deest.

(4) Ὁ Κύριος.

(5) Ὀλος.

(6) N. 18. Τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὸν θάνατον. N. 19. Τὰς τοῦ ἐχθροῦ, etc.

20. Σχολάσατε καὶ γινώτε, ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ Θεός. A
21. Ὑψωθήσομαι ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὑψωθήσομαι ἐν
τῇ γῆ.

22. Κύριος τῶν δυνάμεων μεθ' ἡμῶν·

23. Ἀντιλήπτωρ ἡμῶν ὁ Θεός Ἰακώβ.

Eis τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν υἱῶν Κορέ. ΨΑΛ. ΜΓ'.

1. Πάντα τὰ ἔθνη, κροτήσατε χεῖρας·

2. Ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως·

3. Ὅτι Κύριος ὑψιστος, φοβερός,

4. Βασιλεὺς μέγας ἐπὶ πάντων τὴν γῆν.

5. Ὑπέταξε λαοὺς ἡμῖν, καὶ ἔθνη ὑπὸ τοὺς πόδας
ἡμῶν.

6. Ἐξελέξατο ἡμῖν τὴν κληρονομίαν ἑαυτῷ,

7. Τὴν καλλονὴν Ἰακώβ, ἣν ἠγάπησεν.

Διάψαλμα (α).

8. Ἀνέβη ὁ Θεός ἐν ἀλαλαγμῷ·

9. Κύριος ἐν φωνῇ σάλπιγγος·

10. Ψάλατε τῷ Θεῷ ἡμῶν, ψάλατε·

11. Ψάλατε τῷ βασιλεῖ ἡμῶν, ψάλατε·

12. Ὅτι βασιλεὺς πάσης τῆς γῆς ὁ Θεός·

13. Ψάλατε συνετῶς.

(g) [Ita cod. Vatic.

ATHANASII INTERPRETATIO.

20. Μύσασθε ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας.
21. Δοξασθήσομαι ἐν τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐν τῷ λαῷ
τῶν Ἰουδαίων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ.

22. Ὁ ἐξουσιαστής πασῶν τῶν ἐπουρανίων δυνά-
μεων μεθ' ἡμῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἀναστρέφεται μέλλει.

23. Ἀντιλήπτωρ ἡμῶν ὑπάρχων ὁ Θεός, ὁ τὰ ἔσχα-
τα τοῦ κόσμου συναγαγὼν πρὸς ἑαυτὸν παντελῶς.
Ἰακώβ γὰρ ἐρμηνεύεται *κρατῶν ἔσχατα*.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (1)· *Eis τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν υἱῶν Κορέ ψαλμός*· τουτέστιν, εἰς τὸ
τέλος τῶν καιρῶν ὑπὲρ τῶν υἱῶν τῆς ἀντιλογίας τῶν ἐπιστρεφόντων (2) ὁ ψαλμὸς εἰρηται.

Titulus inscriptus continet: *In finem, pro filiis Core psalmus*. Hoc est in fine temporum pro filiis con-
tradictionis se convertentibus psalmus dictus est.

1. Ἀγαλλιᾶσθε ταῖς καρδίαις.

2. Δοξάσατε αὐτόν.

3. Οὐκ ἔτι αἱ ἐπίγειαι δυνάμεις βασιλεύουσιν
ἡμῶν.

4. Ἀλλὰ βασιλεύει πάσης τῆς γῆς ὁ Ὑψιστος ὁ
φοβερός.

5. Ἔδωκεν ἡμῖν ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ
σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ.

6. Τοὺς ἁγίους ἀποστόλους ἐξελέξατο.

7. Καὶ οὗς ἠγάπησεν ἐκ τοῦ λαοῦ Ἰουδαίων (3).

8. Τὴν ἀνάληψιν λέγει τοῦ Θεοῦ Λόγου.

9. Δοξαζόμενος ὑπὸ τῶν ἁγίων δυνάμεων.

10. Καὶ ἡμεῖς ἐπὶ γῆς δοξάζομεν αὐτόν.

11. Τῷ πρὸ αἰώνων.

12. Ὁ βασιλεὺς ἐστὶν (4) ἐφ' ἡμᾶς.

13. Δοξάσατε αὐτόν ἐν ἀληθείᾳ.

⁶⁶ Luc. x, 19.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναθάρως περ.

(2) Ἀντιλογίας, λέγω δὴ ὑπὲρ τῶν ἐθνῶν τῶν υἱῶν
τῆς ἀμαρτίας, τῶν ἐπιστρ.

20. Vacate et cognoscite quoniam ego sum Deus.

21. Exaltabor in gentibus, exaltabor in terra.

22. Dominus virtutum nobiscum :

23. Susceptor noster Deus Jacob.

In finem, pro filiis Core. PSAL. XLVI.

1. Omnes gentes, plaudite manibus ;

2. Jubilate Deo in voce exultationis,

3. Quoniam Dominus excelsus, terribilis,

4. Rex magnus super omnem terram.

5. Subjecit populos nobis, et gentes sub pedibus
nostris.

6. Elegit nobis hæreditatem sibi,

7. Speciem Jacob, quam dilexit.

Diapsalma.

8. Ascendit Deus in júbilo :

9. Dominus in voce tubæ.

10. Psallite Deo nostro, psallite :

11. Psallite regi nostro, psallite.

12. Quoniam rex omnis terræ Deus,

13. Psallite sapienter.

20. Cessate a peccatis.

21. Glorificabor in gentibus, et in populo Judæo-
rum in me credentium.

22. Dominator omnium supercælestium potesta-
tum nobiscum in terra versabitur.

23. Susceptor noster existens Deus, qui postrema
mundi ad se ipsum congregat. *Jacob* enim inter-
pretatur *postrema tenens*.

1. Cordibus exultate.

2. Glorificate eum.

3. Non amplius terrenæ potestates nobis domi-
nantur.

4. Sed excelsus et terribilis regnat in universa
terra.

5. Potestatem nobis dedit ambulandi super ser-
pentes et scorpiones, et super omnem potestatem
inimici ⁶⁶.

6. Elegit sanctos apostolos,

7. Et quos dilexit de populo Judæorum.

8. Assumptionem significat Dei Verbi.

9. Glorificatus a sanctis virtutibus.

10. Et nos glorificabimus eum in terra.

11. Regi ante sæcula.

12. Rex est super nos.

13. Glorificate eum in veritate.

14. Regnavit Deus super gentes ;
 15. Deus sedet super sedem sanctam suam.
 16. Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham ;
 17. Quoniam Dei fortes terræ vehementer elevati sunt.

Psalmus cantici filiis Core, secunda Sabbati.

PSAL. XLVII.

1. Magnus Dominus, et laudabilis nimis,
 2. In civitate Dei nostri, in monte sancto ejus.
 3. Bene fundata exultatione universæ terræ ;
 4. Montes Sion latera aquilonis,
 5. Civitas regis magni.
 6. Deus in domibus ejus cognoscitur,
 7. Cum suscipiet [suscipit] eam.
 8. Quoniam ecce reges terræ congregati sunt,
 9. Convenerunt in unum.
 10. Ipsi videntes sic admirati sunt.
 11. Conturbati sunt, commoti sunt, tremor apprehendit eos.
 12. Ibi dolores ut parturientis :
 13. In spiritu vehementi conteres naves Tharsis.
 14. Sicut audivimus, sic et vidimus :

ATHANASII INTERPRETATIO.

14. Convertens eorum captivitatem.
 15. A dextris Patris
 16. Apostoli cum Domino.
 17. Quoniam electi Dei multum confortati sunt.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (3) · Ψαλμὸς ᾠδῆς τοῖς υἱοῖς (4), δευτέρα Σαββάτου. Τοῦτο οὖν λέγει ὁ ψαλμὸς τῆς ᾠδῆς ταύτης περὶ τῶν υἱῶν τῆς ἀναπαύσεως (5). Λέγω δὴ μετὰ τὸ τὴν κρίσιν γενέσθαι εἰς τὴν δευτέραν τοῦ Κυρίου (6) κατάπαυσιν. Σάββατον γὰρ κατάπαυσις (7) ἐρμηνεύεται.

Titulus inscriptus continet : *Psalmus cantici filiis, secunda Sabbati.* Hoc igitur significat, quod psalmus cantici hujus canitur de filiis requietis. Dico autem posteaquam judicium factum fuerit, cum Dominus secundo requieverit : *Sabbatum enim requies interpretatur.*

1. Mirabilis est et glorificatus,
 2. In superna Jerusalem.
 3. Gaudens fide gentium.
 4. Quibus antea diabolus illudebat, electi sunt supernæ Jerusalem.
 5. Ecclesia Dei nostri Jesu Christi.
 6, 7. Deus in sanctis ejus manifestatur.
 8. Apostoli.
 9. Ad prædicandum.
 10. Quoniam in terris apparuit.
 11. Populus Judæorum.
 12. In synagoga Judæorum.,
 13. In magna ira conteres Judæorum principes, qui habent in seipsis Scripturarum cognitionem. *Tharsis enim interpretatur inspectio lætitiæ.*

14. Quemadmodum audivimus de adventu Dei nostri.

- A 14. Ἐδρασίλευσεν ὁ Θεὸς ἐπὶ τὰ ἔθνη·
 15. Ὁ Θεὸς κάθηται ἐπὶ θρόνου ἁγίου αὐτοῦ.
 16. Ἄρχοντες λαῶν συνήχθησαν μετὰ τοῦ Θεοῦ Ἀβραάμ·
 17. Ὅτι τοῦ Θεοῦ οἱ κραταῖοι τῆς γῆς σφόδρα ἐπήρθησαν.

Ψαλμὸς ᾠδῆς τοῖς υἱοῖς Κορέ, δευτέρα Σαββάτου.

ΨΑΛ. MZ.

1. Μέγας Κύριος, καὶ αἰνετὸς σφόδρα,
 2. Ἐν πόλει τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἐν δρῆι ἁγίῳ αὐτοῦ.
 3. Εὐρίζημι ἀγαλλιᾶματι πάσης τῆς γῆς·
 4. Ὁρη Σιών τὰ πλευρὰ τοῦ βορρᾶ,
 5. Ἡ πόλις τοῦ βασιλέως τοῦ μεγάλου.
 6. Ὁ Θεὸς ἐν ταῖς βάρεσιν αὐτῆς γινώσκειται,
 7. Ὅταν ἀντιλαμβάνηται [ἀντιλαμβάνεται] αὐτῆς.
 8. Ὅτι ἰδοὺ βασιλεῖς τῆς γῆς συνήχθησαν,
 9. Διήλθοσαν ἐπὶ τὸ αὐτό.
 10. Αὐτοὶ ἰδόντες οὕτως ἐθαύμασαν,
 11. Ἐταράχθησαν, ἐσαλεύθησαν, τρόμος ἐπελάβετο αὐτῶν.
 12. Ἐκεῖ ᾠδίνες ὡς τικτούσης·
 13. Ἐν πνεύματι βιαίῳ συντρέφεις πλοῖα θαρσεῖς.
 14. Καθάπερ ἠκούσαμεν, οὕτω καὶ εἶδομεν·

14. Ἐπιστρέψας (1) αὐτῶν τὴν αἰχμαλωσίαν.
 15. Ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς.
 16. Οἱ ἀπόστολοι μετὰ τοῦ Κυρίου (2).
 17. Ὅτι οἱ ἐκλεκτοὶ τοῦ Θεοῦ πάνυ ἐνίσχυσαν.

- C 1. Θαυμαστός ἐστι καὶ δεδοξασμένος,
 2. Εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ.
 3. Χαίρων ἐπὶ τῇ πίστει τῶν ἐθνῶν.
 4. Εἰς οὓς ἂν ἐπαίσατο τὸ (8) πρότερον ὁ διάβολος, ἐκλεκτοὶ εἰσι τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ.
 5. Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.
 6, 7. Ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτῆς (9) φανεροῦται.
 8. Οἱ ἀπόστολοι.
 9. Εἰς τὸ κήρυγμα (10).
 10. Ὅτι ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη.
 11. Ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων.
 12. Ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἰουδαίων.
 13. Ἐν ὀργῇ μεγάλην συντρέφεις τοὺς ἄρχοντας τῶν Ἰουδαίων, τοὺς ἔχοντας ἐν ἑαυτοῖς τὴν τῶν Γραφῶν γνῶσιν. *Θαρσεῖς γὰρ ἐρμηνεύεται κατασκοπὴ ἐν φροσύνῃς.*

- D 14. Καθάπερ ἠκούσαμεν περὶ τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐπέστρεψας.
 (2) Ἰδοῦ.
 (3) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ.
 (4) Ἰδοὺς Κορέ.
 (5) Ἰδὼν τῶν τῆς ἀναστάσεως.

- (6) Θεοῦ.
 (7) Ἀνάπαυσις.
 (8) Ἀνεπαύετο.
 (9) Αὐτοῦ.
 (10) Τὰ κηρύγματα.

15. Ἐν πόλει Κυρίου τῶν δυνάμεων,
 16. Ἐν πόλει τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.
 17. Ὁ Θεὸς ἐθεμελίωσεν αὐτὴν εἰς τὸν αἰῶνα.
 18. Ὑπελάθωμεν, ὁ Θεὸς, τὸ ἔλεός σου ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ σου.
 19. Κατὰ τὸ ὄνομά σου, ὁ Θεὸς, οὕτω καὶ ἡ ἀνεσίς σου ἐπὶ τὰ πέρατα τῆς γῆς.
 20. Δικαιοσύνης πλήρης ἡ δεξιὰ σου.
 21. Εὐφρανθήτω ὄρος Σιών,
 22. Καὶ ἀγαλλιᾶσθωσαν αἱ θυγατέρες τῆς Ἰουδαίας,
 23. Ἐνεκεν τῶν κριμάτων σου, Κύριε.
 24. Κυκλώσατε Σιών, καὶ περιλάθετε αὐτὴν·
 25. Διηγῆσασθε ἐν τοῖς πύργοις αὐτῆς.
 26. Θέσθε τὰς καρδίας ὑμῶν εἰς τὴν δύναμιν αὐτῆς·
 27. Καὶ καταδιέλεσθε τὰς βάρεις αὐτῆς,
 28. Ὅπως ἂν διηγῆσησθε εἰς γενεὰν ἐτέραν·
 29. Ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν,
 30. Εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος·
 31. Αὐτὸς ποιμανεῖ ἡμᾶς εἰς τοὺς αἰῶνας.
Εἰς τὸ τέλος, τοῖς υἱοῖς Κορέ. ΨΑΛ. ΜΗΨ.
 1. Ἀκούσατε ταῦτα, πάντα τὰ ἔθνη,
 2. Ἐνωτίσασθε, πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

- 15, 16. Ἐν τῇ ἄνω Ἱερουσαλήμ.
 17. Ἀσάλευτός ἐστιν εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας.
 18. Διηγησάμεθα (1) τὰ παθήματά σου.
 19. Ὡς ἀτελεύτητόν ἐστι τὸ ὄνομά σου, οὕτως καὶ ἡ ἀνεσίς σου.
 20. Ὁ λαὸς ὁ ἐστὼς ἐκ δεξιῶν μου (2).
 21. Ἡ ἄνω Ἱερουσαλήμ.
 22. Αἱ ψυχαὶ τῶν ἁγίων.
 23. Ἐνεκεν τῆς ἀναποδόσεώς σου, Κύριε.
 24. Οἰκῆσατε τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ, καὶ εἰς κατάσχεσιν αὐτὴν ἔσχετε (α).
 25. Ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτῆς διηγῆσασθε τὰ δικαιώματα αὐτοῦ.
 26. Θέσθε τὴν διάνοιαν ὑμῶν εἰς τὰς ἐντολάς αὐτοῦ.
 27. Καὶ μερίσασθε (β) τὰς μονὰς αὐτῆς.
 28. Ὅπως ἂν διηγῆσασθε ἐν (c) τῷ χρόνῳ τῶν ἁγίων.
 29. Ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν.
 30, 31. Ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς ποιμανεῖ ἡμᾶς (?).
 Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (4) Ἐἰς τὸ τέλος, τοῖς υἱοῖς Κορέ ψαλμός· περὶ τοῦ τέλους τῶν υἱῶν τῆς ἀπειθείας ὁ ψαλμὸς λέγει. Κορὲ λέγει ἀπειθῆς (5) τῷ Θεῷ γεγένηται· διότι καὶ τοὺς τοιοῦτους υἱοὺς αὐτοῦ καλεῖ ἡ Γραφή.
 Titulus inscriptus continet : *In finem, filiis Core psalmus.* De fine filiorum inobedientiae psalmus loquitur. *Core* significat, *inobediens Deo factus est*, propterea tales ejus filios vocat psalmi inscriptio.
 1. Παιδεύθητε ταῦτα, ἀ μέλλω λέγειν, πάντα τὰ ἔθνη.
 2. Ἐκδέξασθε τὰ ὦτα ὑμῶν ἀ ἐρῶ ὑμῖν (6).

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Διηγησάμεθα.
 (2) Σου.
 (3) N. 29, 30, 31, leguntur conjunctim, ac post ἡμᾶς hæc adduntur, εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας, ὁ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν.
 (α) Ἐσχετε. Forte ἔχετε, vel ἴσχετε. EDIT.
 (β) Μερίσασθε. Leg. vid. interp., μερίσασθε. ED.

- A 15. In civitate Domini virtutum,
 16. In civitate Dei nostri.
 17. Deus fundavit eam in æternum.
 18. Suscepimus, Deus, misericordiam tuam in medio populi tui.
 19. Secundum nomen tuum, Deus, sic et laus tua in fines terræ.
 20. Justitia plena dextera tua.
 21. Lætetur mons Sion,
 22. Et exsultent filiiæ Judæ,
 23. Propter judicia tua, Domine.
 24. Circumdate Sion, et complectimini eam,
 25. Narrate in turribus ejus.
 26. Ponite corda vestra in virtute ejus ;
 27. Et distribuite domos ejus,
 28. Ut enarretis in progenie altera
 29. Quoniam hic est Deus noster,
 30. In æternum, et in sæculum sæculi :
 31. Ipse pascet nos in sæcula.
In finem, filiis Core. PSAL. XLVIII.
 1. Audite hæc, omnes gentes,
 2. Auribus percipite, omnes qui habitatis orbem.

- C 15, 16. In superna Jerusalem.
 17. Immobilis est in sempiterna sæcula.
 18. Narravimus passiones tuas.
 19. Sicut sempiternum est nomen tuum, ita et laus tua.
 20. Populus stans a dextris tuis.
 21. Superna Jerusalem.
 22. Animæ sanctorum.
 23. Propter retributionem tuam, Domine.
 24. Habitate supernam Jerusalem, et possidete eam.
 25. Narrate in sanctis ipsius justificationes ejus
 26. Ponite mentem vestram in præceptis illius.
 27. Et dividite mansiones ejus.
 28. Ut enarretis in tempore sanctorum.
 29. Quoniam hic est Deus noster
 30, 31. Pastor bonus, qui pascet nos.
 D 1. Discite hæc, quæ dicturus sum, omnes gentes.
 2. Excipite auribus vestris, quæ dicam vobis.

- (4) Ἡ διὰ τῆς κιναβάρεως περ.
 (5) Κορὲ γὰρ ἀπ.
 (6) Εἰσδέξασθε εἰς τὰ... ὑμῖν πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην.

(c) Διηγῆσασθε. Forte διηγῆσησθε. EDIT.

3. Quique terrigenæ et filii hominum,
4. Simul in unum dives et pauper.
5. Os meum loquetur sapientiam,
6. Et meditatio cordis mei prudentiam.
7. Inclinaabo in parabolam aurem meam,
8. Aperiam in psalterio propositionem meam.
9. Cur timeo in die mala?
10. Iniquitas calcanei mei circumdabit me.
11. Qui confidunt in virtute sua,
12. Et in multitudine divitiarum suarum glori-
antur.
13. Frater non redimit, redimet homo,
14. Non dabit Deo placationem suam,
15. Et pretium redemptionis animæ suæ.
16. Et laborabat in æternum, et vivet in fi-
nem.
17. Non videbit interitum,
18. Cum viderit sapientes morientes?
19. Simul insipiens et stultus peribunt:
20. Et relinquent alienis divitias suas.

- A**
3. Οἱ τε γηγενεῖς καὶ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων,
  4. Ἐπὶ τὸ αὐτὸ πλοῦσι καὶ πένητες.
  5. Τὸ στόμα μου λαλήσει σοφίαν,
  6. Καὶ ἡ μελέτη τῆς καρδίας μου σύνεσιν.
  7. Κλινῶ εἰς παραβολὴν τὸ οὖς μου·
  8. Ἀνοίξω ἐν ψαλτηρίῳ τὸ πρόβλημά μου.
  9. Ἴνα τί φοβοῦμαι ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾶ;
  10. Ἡ ἀνομία τῆς πτέρνης μου κυκλώσει με.
  11. Οἱ πεποιθότες ἐπὶ τῇ δυνάμει αὐτῶν,
  12. Καὶ ἐπὶ τῷ πληθεῖ τοῦ πλοῦτου αὐτῶν καυ-
χόμενοι.
  13. Ἀδελφὸς οὐ λυτροῦται, λυτρώσεται ἄνθρωπος·
  14. Οὐ δώσει τῷ θεῷ ἐξίλασμα ἑαυτοῦ,
  15. Καὶ τὴν τιμὴν τῆς λυτρώσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ.
  16. Καὶ ἐκοπίασεν εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ζήσεται εἰς
τὸ τέλος.
- B**
17. Οὐκ ὄψεται καταφθοράν,
  18. Ὄταν ἴδῃ σοφοὺς ἀποθνήσκοντας;
  19. Ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἄφρων καὶ ἄνους ἀπολοῦνται·
  20. Καὶ καταλείψουσιν ἄλλοτρίοις τὸν πλοῦτον
αὐτῶν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

3. Terreni filii hominum.
4. Eamdem doctrinam vobis omnibus propositu-
rum sum.
5. Apostoli per prædicationem loquentur sapien-
tiam ejus, non hujus sæculi.
6. Et meditatio credentium in me intelligentia
est.
7. Adducam in parabolam mysterium meum.
8. Describam in psalterio propositionem meam.
9. Tempore passionis meæ.
10. Judas ultimus discipulorum meorum insur-
get in me.
11. Principes Judæorum.
12. Scribæ et Pharisei Scripturarum scientia
clati.
13. Non frater noster est, qui redimit nos, hoc
est nostræ naturæ et conditionis, sed Deus per gra-
tiam factus homo liberabit nos.
14. Et non dabit seipsum placationem pro anima
sua, sed pro omnibus.
15. Neque pretium aliquod dabit, ut liberet ani-
mam suam.
16. Et passus est in mundo, sed vivit in æternum.
17. Hic quidem non novit corruptionem; neque
enim possibile erat, ut ipse corruptione teneretur.
18. Omnes autem sapientes hujus sæculi ipse mo-
rientes videbit.
19. Simul omnes peribunt non confitentes ipsum
esse Deum.
20. Dæmonibus animas suas tradent.

3. Οἱ γῆινοὶ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων.
  4. Τὴν αὐτὴν διδασκαλίαν πᾶσιν ὑμῖν μέλλω προ-
τιθέναι (1).
  5. Οἱ ἀπόστολοι διὰ τοῦ κηρύγματος λαλήσουσι
σοφίαν αὐτοῦ, [οὐκ] αἰῶνος (2) τούτου.
  6. Καὶ ἡ μελέτη τῶν πιστευόντων εἰς ἐμὲ σύνεσις
ἐστίν.
- C**
7. Ἀγάγω εἰς παραβολὴν τὸ μυστήριόν μου.
  8. Ἀναγράψω ἐν ψαλτηρίῳ τὸ πρόβλημα.
  9. Ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους μου.
  10. Ἰούδας ὁ ἔσχατος τῶν μαθητῶν μου ἐπισυστεῖ
(3) [ἐπισυστήσει] μοι.
  11. Οἱ ἄρχοντες τῶν Ἰουδαίων.
  12. Οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἐπὶ τῇ γνώ-
σει (4) τῶν Γραφῶν ἐπαιρόμενοι.
  13. Οὐκ ἀδελφὸς ἡμῶν ἐστίν ὁ λυτρούμενος ἡμᾶς,
τουτέστιν ὁ τῆς (5) ἡμετέρας φύσεως, ἀλλ' ὁ θεὸς
κατὰ χάριν γενόμενος ἄνθρωπος λυτρώσεται ἡμᾶς.
  14. Καὶ οὐδὲ ἑαυτὸν δώσει ἐξίλασμα τὴν (6) ψυ-
χὴν αὐτοῦ, ἀλλὰ διὰ πάντας.
  15. Οὐδὲ τιμὴν τινα δώσει, ἵνα λυτρώσῃται τὴν
ψυχὴν αὐτοῦ.
- D**
16. Καὶ πέπονθε τῷ (7) κόσμῳ, ἀλλὰ ζῆ ἀτελευ-
τήτως.
  17. Οὗτος μὲν οὐκ εἶδε διαφθοράν· οὐ γὰρ ἦν δυ-
νατὸν κρατεῖσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῆς φθορᾶς.
  18. Πάντας δὲ τοὺς σοφοὺς τοῦ αἰῶνος τούτου αὐ-
τὸς ὄψεται ἀποθνήσκοντας.
  19. Ὅμοθυμαδὸν πάντες ἀπολοῦνται οἱ μὴ λέγοντες
αὐτὸν εἶναι θεόν.
  20. Τοῖς δαίμοσι τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐμπιστεύουσι.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Λέγει πᾶσιν... προτίθεσθαι.
- (2) Σοφίαν οὐ τοῦ αἰῶνος.
- (3) Ἐπισυστῆ μοι.
- (4) Γραμματεῖς αὐτῶν, καὶ, etc., ἐπὶ τὴν γνώσιν.

- (5) Οὐ τῆς.
- (6) Καὶ οὐ δι' ἑαυτὸν δώσει ἐξίλασμα τὴν, etc.
- (7) Ἐν τῷ.

21. Καὶ οἱ τάφοι αὐτῶν οἰκίαι αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα· A
 22. Σκηνώματα αὐτῶν εἰς γενεάν καὶ γενεάν·
 23. Ἐπεκαλέσαντο τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐπὶ τῶν
 γαιῶν αὐτῶν.
 24. Καὶ ἄνθρωπος, ἐν τιμῇ ὢν, οὐ συνῆκε·
 25. Παρασυεδλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις,
 καὶ ὠμοιώθη αὐτοῖς.
 § 26. Αὕτη ἡ ὁδὸς αὐτῶν σκάνδαλον αὐτοῖς·
 27. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐν τῷ στόματι αὐτῶν εὐδοκί-
 σουσιν.

Διάψαλμα (a).

28. Ὡς πρόβατα ἐν ἄδῃ ἐθεντο·
 29. Θάνατος ποιμανεῖ αὐτούς.
 30. Καὶ κατακυριεύσουσιν αὐτῶν οἱ εὐθεῖς τὸ πρωῒ.
 31. Καὶ ἡ βοήθεια αὐτῶν παλαιωθήσεται ἐν τῷ ἄδῃ,
 32. Ἐκ τῆς δόξης αὐτῶν ἐξώσθησαν.
 33. Πλὴν ὁ Θεὸς λυτρώσεται τὴν ψυχὴν μου ἐκ
 χειρὸς ἄδου,
 34. Ὅταν λαμβάνῃ με.
 35. Μὴ φοβοῦ, ὅταν πλουτήσῃ ἄνθρωπος,
 36. Ἢ ὅταν πληθυνθῇ ἡ δόξα τοῦ οἴκου αὐτοῦ.

(a) Ita cod. Vatic.

21. Et sepulcra eorum domus illorum in æter-
 num :
 22. Tabernacula eorum in progeniem et proge-
 niem :
 23. Vocaverunt nomina sua in terris suis.
 24. Et homo cum in honore esset, non intelle-
 xit .
 25. Comparatus est jumentis insipientibus, et si-
 milis factus est illis.
 26. Hæc via illorum scandalum ipsis :
 27. Et postea in ore suo complacebunt.

Diapsalma.

28. Sicut oves in inferno positi sunt :
 B 29. Mors depascet eos.
 30. Et {dominabuntur eorum justi in matutino.
 31. Et auxilium eorum veterascat in inferno,
 32. A gloria eorum expulsi sunt.
 33. Verumtamen Deus redimet animam meam de
 manu inferi,
 34. Cum acceperit me.
 35. Ne timueris cum dives factus fuerit homo,
 36. Aut cum multiplicata fuerit gloria domus
 ejus.

ATHANASII INTERPRETATIO.

21. Καὶ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῶν ἀποθανοῦνται. C
 22. Ἡ νέκρωσις αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.
 23. Περιεποιήσαντο τὰς γῆνινας ἡδονὰς αὐτῆς (1).
 24. Καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν, ὅτι κατ' εἰκόνα Θεοῦ γε-
 γήνηται.
 25. Ἄλλ' ὡς ἵπποι θηλυμανεῖς εὐρέθησαν (2).
 26. Ἡ τρυφή καὶ ἀπάτη τοῦ βίου τούτου παγίς
 αὐτοῖς.
 27. Καὶ μετὰ ταῦτα τὴν σπατάλην τοῦ βίου τούτου
 ἐράσουσιν (3).
 28. Ὡς ἄλογα ζῶα τῇ ἡδονῇ τοῦ βίου ἑαυτοῦς
 παρέδωκαν.
 29. Θάνατος αὐτῶν κυριεύσει.
 30. Οἱ ἅγιοι τοῦ Θεοῦ κρινούσιν αὐτούς ἐν τῇ ἀνα-
 στάσει.
 31. Καὶ ἡ σοφία καὶ ὁ πλοῦτος αὐτῶν σὺν αὐτοῖς
 εἶη εἰς ἀπόλειαν.
 32. Καὶ τῆς υἰοθεσίας, ἧς εἶχον τὸ πρότερον, ἐξ-
 έπεσαν.
 33. Ὅμως ὁ Θεὸς λυτρώσεται τὴν ψυχὴν μου ἐκ
 τῆς ἁμαρτίας τοῦ θανάτου.
 34. Ὅταν περιποιεῖται με.
 35. Μὴ φοβοῦ, ὅταν εὐθηνεῖ ἄνθρωπος.
 36. Ἢ ὅταν ἀξιώμασι καὶ τιμαῖς μεγίσταις περι-
 βέβληται ὁ οἶκος αὐτοῦ.

21. Et in peccatis suis morientur.
 22. Interitus eorum in sæculum sæculi.
 23. Comparaverunt sibi terrenas voluptates.
 24. Et non cognoverunt, quod secundum Dei
 imaginem facti sunt.
 25. Sed veluti equi in feminas insanientes in-
 venti sunt
 26. Deliciæ et illecebæræ hujus vitæ laqueus ipsis.
 27. Et post hæc luxum hujus sæculi amabunt.
 28. Ut bruta animalia voluptatibus vitæ se ipsos
 tradiderunt.
 29. Mors eis dominabitur.
 30. Sancti Dei judicabunt eos in resurrectione.
 D 31. Et sapientia, et divitiæ eorum cum ipsis erunt
 in perditionem.
 32. Et ab adoptione, quam antea habebant, ex-
 ciderunt.
 33. Verumtamen Deus liberabit animam meam e
 peccato mortis.
 34. Cum possederit me.
 35. Ne timeas, cum prosperatur homo.
 36. Et cum domus ejus dignitatibus et maximis
 honoribus circumdata est.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἐαυτοῖς.
 (2) Ἠδρέθησαν.

(3) Ἐξωνται.

37. Quoniam cum interierit ipse, non sumet A omnia,

38. Neque descendet cum eo gloria ejus [gloria domus ejus].

39. Quia anima ejus in vita ipsius benedicetur,

40. Confitebitur tibi cum benefeceris ei.

41. Introibit usque in progeniem patrum suorum,

42. Usque in æternum non videbit lumen.

43. Et homo cum in honore esset, non intellexit.

44. Comparatus est jumentis insipientibus, et similibus factus est illis.

Psalmus Asaph. PSAL. XLIX.

1. Deus deorum Dominus locutus est, et vocavit terram.

2. Ab ortu solis usque ad occasum.

3. Ex Sion species decoris ejus :

4. Deus manifeste veniet, Deus noster,

5. Et non silebit.

6. Ignis in conspectu ejus exardescet :

7. Et in circuitu ejus tempestas valida.

(a) Vers. 5, 'Ο Θεός, etc., παρασιωπῆσεται.

37. Ὅτι οὐκ ἐν τῷ ἀποθνήσκειν αὐτὸν λήφεται τὰ πάντα,

38. Οὐδὲ συγκαταθήσεται αὐτῷ ἡ δόξα αὐτοῦ [δόξα τοῦ οἴκου αὐτοῦ].

39. Ὅτι ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ εὐλογηθήσεται,

40. Ἐξομολογήσεται σοι, ὅταν ἀγαθῶν αὐτόν.

41. Εἰσελεύσεται ἕως γενεᾶς πατέρων αὐτοῦ,

42. Ἔως αἰῶνος οὐκ ἔψεται φῶς.

43. Καὶ ἄνθρωπος, ἐν τιμῇ ὧν, οὐ συνῆκε·

44. Παρασυνοδῆθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὁμοιωθῆ αὐτοῖς.

Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ. ΨΑΛ. ΜΘ

1. Θεὸς Θεῶν Κύριος ἐλάλησε, καὶ ἐκάλεσε τὴν B γῆν,

2. Ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυσμῶν.

3. Ἐκ Σιών ἡ εὐπρέπεια τῆς ὠραιότητος αὐτοῦ

4. Ὁ Θεὸς ἐμφανῶς ἦξει, ὁ Θεὸς (α) ἡμῶν,

5. Καὶ οὐ παρασιωπῆσεται.

6. Πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ καυθήσεται

7. Καὶ κύκλω αὐτοῦ καταγιγίσκει σφοδρὰ.

ATHANASII INTERPRETATIO.

37, 38. *Nihil enim intulimus in mundum; haud dubium, quod nec auferre quid poterimus* 67.

39. Quoniam anima ejus in hoc sæculo beata prædicabitur.

40. Confitebitur tibi in iudicio, cum humiliabitur eum.

41. Tradetur enim in locum diaboli et angelorum ejus.

42. Est enim in tenebris exterioribus 68.

43. Nam cum esset secundum Dei imaginem, non cognovit factorem suum.

44. Similis inventus est jumentis recalcitrantibus, et resilientibus.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (3) · Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ, τουτέστι ψαλμὸς (4) τῷ κριτῇ. Ἀσάφ γὰρ κριτῆς ἐρμηνεύεται.

Titulus inscriptus continet : *Psalmus Asaph*, hoc est psalmus Judici. *Asaph* enim *judex* interpretatur.

1, 2. Deus hominum Dominus per prædicationem locutus est, et vocavit omnes ad fidem suam ab ortu solis usque ad occasum.

3. E cœlis adventus gratiæ ejus.

4. In consummatione sæculi rursus veniet.

5. Redarguet enim omnes peccatores.

6. Flumen et lacus ignis.

7. Ventus vehemens magis magisque accendens flammam ignis illius.

37, 38. *Οὐδὲν γὰρ εἰσηγήκαμεν* (1) *εἰς τὸν κόσμον· δὴλον, ὅτι οὐδὲ ἐξεργεῖν τι δυνατόμεθα*

39. Ὅτι ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι μακαροσθήσεται.

40. Ἐξομολογήσεται σοι ἐν τῇ κρίσει, ὅταν καταπινώσεις αὐτόν.

41. Παραδοθήσεται γὰρ εἰς τὸν τόπον τοῦ διαβόλου καὶ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ.

42. Εἰς τὸ σκότος γὰρ ἐστί (2) τὸ ἐξώτερον.

43. Κατ' εἰκόνα γὰρ Θεοῦ ὧν, οὐκ ἐπέγνω τὸν ποιήσαντα αὐτόν.

44. Ἴσος εὐρέθη τῶν ἀποσκιρτώντων καὶ ἀποστάντων κτηνῶν.

1, 2. Θεὸς ὁ τῶν ἀνθρώπων Κύριος ἐλάλησε διὰ τοῦ κηρύγματος, καὶ ἐκάλεσε πάντας εἰς τὴν εἰς αὐτοῦ πίστιν ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου ἕως δυσμῶν.

3. Ἐκ τῶν οὐρανῶν ἡ παρουσία τῆς χάριτος αὐτοῦ.

4. Ἐν τῇ συντελείᾳ πάλιν τοῦ αἰῶνος ἔλθῃ (5).

5. Ἐλέγξει γὰρ πάντας τοὺς ἡμαρτηκότας.

6. Ὁ ποταμὸς καὶ ἡ λίμνη τοῦ πυρός.

7. Ἄνεμος σφοδρὸς ἐξάπτων μειζρόνως τὴν φλόγα τοῦ πυρός ἐκείνου.

67 I Tim. vi, 7. 68 Matth. viii, 12; xii, 13; xiv, 30.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Εἰσηγήκαμεν ἐν τῷ κόσμῳ . . . τί τις δυνατόμεθα.

(2) Ἔσται.

(3) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περ.

(4) Ψαλμὸς deest.

(5) Ἐλθῇ deest in cod.

8. Προσκαλέσεται τὸν οὐρανὸν ἄνω καὶ τὴν γῆν, A
 9. Τοῦ διακρίναι τὸν λαὸν αὐτοῦ.
 10. Συναγάγετε αὐτῷ τοὺς ὁσίους αὐτοῦ,
 11. Τοὺς διατιθεμένους τὴν διαθήκην αὐτοῦ ἐπὶ
 θυσίαις.
 12. Καὶ ἀναγγελοῦσιν οἱ οὐρανοὶ τὴν δικαιοσύνην
 αὐτοῦ·
 13. Ὅτι ὁ Θεὸς κριτὴς ἐστίν.
 14. Ἄκουσον, λαὸς μου, καὶ λαλήσω σοι, Ἰσραὴλ,
 15. Καὶ διαμαρτύρομαι σοι·
 16. Ὁ Θεὸς ὁ Θεός σου εἰμι ἐγώ.
 17. Οὐκ ἐπὶ ταῖς θυσίαις σου ἐλέγξω σε·
 18. Τὰ δὲ ὀλοκαυτώματά σου ἐνώπιόν μου ἐστὶ
 διαπαντός.
 19. Οὐδέξομαι ἐκ τοῦ οἴκου σου μόσχους,
 20. Οὐδὲ ἐκ τῶν ποιμνίων σου χιμάρους.
 21. Ὅτι ἐμὰ ἔσι· πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ,
 22. Κτήνη ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ βόες.
 23. Ἔγνοκα πάντα τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ·
 24. Καὶ ὠραιότης ἀγροῦ μετ' ἐμοῦ ἐστίν.
 25. Ἐὰν πεινάσω, οὐ μὴ σοι εἴπω·
 26. Ἐμὴ γὰρ ἐστὶν ἡ οἰκουμένη καὶ τὸ πλήρωμα
 αὐτῆς.

8. Advocabit cœlum sursum et terram,
 9. Ut discernat populum suum.
 10. Congregate illi sanctos ejus,
 11. Qui ordinant testamentum ejus super sacri-
 ficia.
 12. Et annuntiabunt cœli justitiam ejus :
 13. Quoniam Deus judex est.
 14. Audi, populus meus, et loquar tibi, Israel,
 15. Et testificabor tibi :
 16. Deus Deus tuus ego sum.
 17. Non in sacrificiis tuis arguam te :
 18. Holocausta autem tua in conspectu meo sunt
 semper.
 19. Non accipiam de domo tua vitulos,
 20. Neque de gregibus tuis hircos.
 21. Quoniam meæ sunt omnes feræ silvarum,
 22. Jumenta in montibus, et boves.
 23. Cognovi omnia volatilia cœli :
 24. Et pulchritudo agri mecum est.
 25. Si esuriero, non dicam tibi :
 26. Meus est enim orbis terræ, et plenitudo ejus.

ATHANASII INTERPRETATIO.

8, 9. Στήσει τοὺς τὰ οὐράνια φρονήσαντας, καὶ
 τοὺς τὰ γήινα, καὶ ἕκαστον κρίνει κατὰ τὸ ἔργον αὐτοῦ.

10. Στήσει αὐτοὺς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ
 11. Ἐπὶ ἐλεημοσύνη καὶ πίστει ὀρθῇ.
 12, 13. Ἀνυμνήσουσιν οἱ ἅγιοι τὴν δόξαν αὐτοῦ, C
 ὁμολογοῦντες, ὅτι ὁ Θεὸς κριτὴς ἐστίν.
 14. Διὰ τὸ τὸν Θεὸν μέλλειν κρίνειν τὴν οἰκουμέ-
 νην, παραινῶ σοι, εἰς ὑπακοὴν εὐτρέπισόν μοι τὰ
 ὠτά σου, καὶ διδάξω σε.
 15. Καὶ διαμαρτύρομαι σοι, ἃ μέλλεις φυλαττεῖν,
 ὁ λαὸς ὁ τοῦ Θεοῦ. Ἰσραὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται λαὸς
 ἰσχυρός.
 16. Ἐγώ (1) ὁ Θεός, φημί, ὁ Θεός σου.
 17. Ὅτι οὐκ ἐπ' (2) ἐμοὶ προσφέρεις θυσίας τῷ
 Θεῷ σου, ἀλλὰ δαίμοσι, καὶ εἰδώλοις, καὶ δένδροις.
 18. Τὰ δὲ κρύφια τῆς καρδίας σου ὄρω διαπαντός.
 19. Τοὺς κερατίζοντας καὶ σκιρτῶντας ὑμῶν ὡς
 μοσχάρια οὐδέξομαι.
 20. Τοὺς τριχώδεις, τουτέστι τοὺς πόρνους καὶ βε- D
 βήλους, οὐδέξομαι (3).
 21. Τὰ ἔθνη λέγει.
 22. Τοὺς ἁγίους ἐν ταῖς Γραφαῖς καὶ τοὺς ἀπο-
 στόλους.
 23. Τὰς ψυχὰς λέγει τὰς ἐπὶ τὰ οὐράνια ἀνιπτα-
 μένας.
 24. Οἱ πεπιστευκότες ἐν τῷ κόσμῳ.
 25. Ἐν τῷ καιρῷ τῆς παρουσίας μου.
 26. Πάντες οἱ λαοὶ τῶν ἐθνῶν.

8, 9. Sistet sibi eos, qui cœlestia cogitarunt, et
 qui terrena, et unumquemque judicabit secundum
 opera sua.

10. Constituet eos a dextris suis.
 11. In misericordia et fide recta.
 12, 13. Laudabunt sancti gloriam ejus, confiten-
 tes quod Deus judex est.
 14. Quoniam Deus judicaturus est mundum,
 hortor te, ut mihi præpares aures tuas ad audien-
 dum, et docebo te.
 15. Et testificabor tibi, quæ a te custodienda
 sunt, popule Dei. Israel enim interpretatur populus
 fortis.
 16. Ego Deus, inquit, Deus tuus.
 17. Quoniam non amplius mihi offers sacrificia
 Deo tuo, sed dæmonibus, et idolis, et arboribus.
 18. Occulta autem cordis tui video semper.
 19. Petulcos, et lascivientes tanquam vitulos ex
 vobis non accipio.
 20. Pilosos, hoc est fornicatores, et immundos
 non accipio.
 21. Gentes significat.
 22. Sanctos in Scripturis, et apostolos.
 23. Animas significat, sursum ad cœlestia evo-
 lantes.
 24. Qui crediderunt in mundo.
 25. Tempore mei adventus.
 26. Omnes gentium populi.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἐγώ εἰμι ὁ Θεός, ὁ Θεός.
 (2) Ἐτι.

(3) Ὡς Ἡσαῦ, τουτέστι... δέξομαι.

27. Nunquid manducabo carnes taurorum? A 27. Μὴ φάγωμαι κρέα ταύρων;
28. Aut sanguinem hircorum potabo? 28. Ἡ αἷμα τράγων πίωμαι;
29. Immola Deo sacrificium laudis, 29. Θῦσον τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως·
30. Et redde Altissimo vota tua. 30. Καὶ ἀπόδος τῷ Ὑψίστῳ τὰς εὐχάς σου.
31. Et invoca me in die tribulationis tuæ: 31. Καὶ ἐπικάλῃσαι με ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σου·
32. Eruum te, et glorificabis me. 32. Καὶ ἐξελούμαι σε, καὶ δοξάσεις με.
33. Peccatori autem dixit Deus: 33. Τῷ δὲ ἁμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός·
34. Quare tu enarras justitias meas? 34. Ἴνα τί σὺ ἐκδιηγῇ τὰ δικαιώματά μου;
35. Et assumis Testamentum meum per os tuum? 35. Καὶ ἀναλαμβάνεις τὴν διαθήκην μου διὰ στόματός σου;
36. Tu vero odisti disciplinam: 36. Σὺ δὲ ἐμίσησας παιδείαν·
37. Et projecisti sermones meos retrorsum. 37. Καὶ ἐξέβαλες τοὺς λόγους μου εἰς τὰ ὀπίσω·
38. Si videbas furem, currebas cum eo: 38. Εἰ θεούρεις κλέπτην, συνέτρεχες αὐτῷ·
39. Et cum adultero [adulteris] portionem tuam ponebas. 39. Καὶ μετὰ μοιχοῦ τὴν μερίδα σου ἐτίθεις.
40. Os tuum abundavit malitia: 40. Τὸ στόμα σου ἐπλέονασε κακίαν·
41. Et lingua tua concinnabat dolos. 41. Καὶ ἡ γλῶσσά σου περιέπλεκε δολιότητα.
42. Sedens adversus fratrem tuum loquebaris: 42. Καθήμενος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου κατελάλεις·
43. Et adversus filium matris tuæ ponebas scandalum. 43. Καὶ κατὰ τοῦ υἱοῦ τῆς μητρὸς σου ἐτίθεισκανδαλον.
44. Hæc fecisti, et tacui: 44. Ταῦτα ἐποίησας, καὶ ἐσίγησα·
45. Existimasti iniquitatem, quod ero tui similis. 45. Ὑπέλαβες ἀνομίαν, ὅτι ἔσομαι σοι ὅμοιος.
46. Arguam te, et statuam contra faciem tuam peccata tua. 46. Ἐλέγξω σε, καὶ παραστήσω κατὰ πρόσωπόν σου τὰς ἁμαρτίας σου.
47. Intelligite hæc, qui obliviscimini Deum: 47. Σύνετε δὴ ταῦτα, οἱ ἐπιλανθανόμενοι τοῦ Θεοῦ·

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 27, 28. Non accipiam vestrorum petulcorum principum carnales, et sanguinolentas cupiditates. 27, 28. Μὴ καταδέξομαι τὰς τῶν ἀρχόντων ὁμῶν τῶν κερατιζόντων σαρκικὰς καὶ αἱματώδεις ἐπιθυμίας.
29. Honora eum bonis operibus. 29. Δόξασον αὐτὸν δι' ἔργων ἀγαθῶν.
30. Et quæ Domino promissisti, adimple. 30. Καὶ πληρῶσον τῷ Κυρίῳ τὰ ἐπηγγελίας (1).
31. Et cum inimicus impugnavit animam tuam, invoca me. 31. Καὶ ἤνικα ὁ ἐχθρὸς πολεμεῖ τὴν ψυχὴν μου (2), ἐπικάλῃσαι με.
32. Et liberabo te, et gratias mihi ages. 32. Καὶ ῥύσομαι σε, καὶ εὐχαριστήσεις μοι.
33. Perseveranti in peccato, sive diabolo. 33. Τῷ ἐπιμένοντι τῇ ἁμαρτίᾳ, ἢ τῷ διαβόλῳ.
34. Quare tu non custodiens ea, hæc enarras? 34. Ἴνα τί σὺ, μὴ φυλάττων αὐτὰ, ἐκδιηγῇ ταῦτα;
35. Et vis esse legis magister exponens Testamentum meum. 35. Καὶ θέλεις εἶναι νομοδιδάσκαλος διηγούμενος τὴν διαθήκην μου.
- 36, 37. Qui igitur alium doces, cur te ipsum non instruis? 36, 37. Ὁ οὖν διδάσκων ἕτερον, διὰ τί σεαυτὸν οὐ παιδεύεις;
38. Dicens non furandum, furaris; 38. Ὁ λέγων μὴ κλέπτειν κλέπτεις.
39. Dicens non mœchandān, mœcharis **. 39. Ὁ λέγων μὴ μοιχεύειν μοιχεύεις.
40. Mendacio. 40. Ψεῦδος.
41. Nihil rectum. 41. Οὐδὲν ὀρθόν.
42. Conviciabaris. 42. Ἐλοιδοῦρεις.
43. Calumniabaris. 43. Ψευδοκατηγόρεις (3).
44. Hactenus enim, te peccante, patienter tuli. 44. Ἐπὶ τοσούτων γὰρ ἁμαρτανόντες σου ἐμακροθύμησα.
45. Existimasti me hypocritam esse, uti et tu es. 45. Ἐνόμισας, ὅτι ὑποκριτὴς εἰμι, ὡς καὶ σὺς (4) [σὺ εἶς].
46. In die iudicii. 46. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως.
47. Cogitate hæc, qui non custoditis Dei mandata. 47. Νοήσατε ταῦτα, οἱ μὴ φυλάσσοντες τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ.

** Rom. II, 20-22.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἐπηγγείλω αὐτῷ.
(2) Σὺ.(3) Ψεῦδος κατηγορίας.
(4) Σὺ.

48. Μήποτε ἀρπάσῃ, καὶ οὐ μὴ ἦ ὁ ρυόμενος. A

49. Θυσία αἰνέσεως δοξάζει με·

50. Καὶ ἐκεῖ ὁδός, ἣ δεῖξω αὐτῷ τὸ σωτήριόν μου [ἢ... σωτήριον τοῦ Θεοῦ].

Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ἐν τῷ εἰσελθεῖν πρὸς αὐτὸν Νάθαν τὸν προφήτην, ἠγίκα εἰσηλθε πρὸς Βηρσαβέε τὴν γυναῖκα Οὐρίου. ΨΑΛ. LV.

1. Ἐλέησόν με, ὁ Θεός, κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου·

2. Καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρισμῶν σου ἐξάλειψόν με τὸ ἀνόμημά μου.

3. Ἐπιπλεῖον πλύνον με ἀπὸ τῆς ἀνομίας μου·

4. Καὶ ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας μου καθάρισόν με.

5. Ὅτι τὴν ἀνομίαν μου ἐγὼ γινώσκω·

6. Καὶ ἡ ἀμαρτία μου ἐνώπιόν μου ἐστὶ διαπαντός.

7. Σοὶ μόνῳ ἤμαρτον, καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποίησα·

48. Ne quando rapiat, et non sit qui eripiat.

49. Sacrificium laudis honorificabit me :

50. Et illic iter, quo ostendam illi salutare [quod... salutare Dei] meum.

In finem, psalmus David, cum ingrederetur ad ipsum Nathan propheta, quando intravit ad Bersabee uxorem Uriæ. PSAL. L.

1. Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam :

2. Et secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam.

3. Amplius lava me ab iniquitate mea :

4. Et a peccato meo munda me.

5. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco :

6. Et peccatum meum coram me [te] est semper.

7. Tibi soli peccavi : et malum coram te feci :

ATHANASII INTERPRETATIO.

48. Ἐν τῷ καιρῷ τοῦ θανάτου.

49. Ὁ συντετριμμένη καρδίᾳ καὶ ταπεινωμένη λατρεύων μοι, οὗτος δοξάζει με· ἐπειδὴ διὰ τῆς ταπεινώσεως δείκνυσιν, ὅτι παρίσταται μετὰ φόβου καὶ ἀληθείας τῷ Θεῷ (1).

50. Καὶ ἐν τῇ πίστει μου δεῖξω αὐτῷ τὰς ἐντολάς μου.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2)· Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ἐν τῷ εἰσελθεῖν πρὸς αὐτὸν Νάθαν τὸν προφήτην, ἠγίκα εἰσηλθε πρὸς Βηρσαβέε. Αὕτη οὖν ἡ ἐρμηνεία τοῦ γράμματος. Δαβὶδ [γὰρ] ἐρμηνεύεται ἐξουδένημα. Βηρσαβέε δὲ, πρὸς ἣν εἰσηλθεν, ἐρμηνεύεται φρέαρ πλησμονῆς. Νάθαν δὲ ὁ προφήτης, ὁ εἰσελθὼν πρὸς αὐτὸν, ἐρμηνεύεται δόσις. Τοῦτο οὖν λέγει, ὅτι ὁ ἐξουδενημένος ἦν τὸ πρότερον διὰ (3) τὰς ἀμαρτίας· εἰς τὸ τέλος, τουτέστι μετὰ ταῦτα, ὅτε εἰσέλθῃ εἰς τὸ φρέαρ τῆς πλησμονῆς, λέγω δὴ τοῦ βαπτίσματος, ἐρχεται πρὸς αὐτὸν ὁ προφήτης ὁ λεγόμενος δόσις· φημί δὴ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὁ πάντα προεῖπε, καὶ λέγει· καὶ λοιπὸν ἐρχεται λέγειν ὁ φωτισζόμενος τὸν προκειμένον ψαλμὸν.

Titulus præpositus continet : *In finem, psalmus David, cum ingrederetur ad ipsum Nathan propheta quando intravit ad Bersabee.* Inscriptionis interpretatio talis est. *David* enim interpretatur *contemptio*. *Bersabee* autem, ad quam intravit, interpretatur *puteum redundantis*. *Nathan* autem propheta qui ingressus est ad eum, interpretatur *donum*. Hoc igitur significat, quod *contemptus* erat antea propter peccata ; in *finem* : hoc est postea cum intravit in *puteum abundantis*, videlicet baptismatis, venit ad eum propheta qui dicitur *donum*, scilicet Spiritus sanctus : qui omnia prædicit et loquitur, et demum illuminatus incipit canere subjectum psalmum.

1. Ἀπὸ τῆς αἰτήσεώς σου (4) [μου] τοῦ ἐλέους σου δέικνυμι πᾶσι τὸ πῶς ἤμαρτον.

2. Τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρισμῶν σου νικᾷσει τὸ πλῆθος τῶν ἀμαρτιῶν μου.

3. Ἐπὶ τοσοῦτον τὸ ὕδωρ τοῦ βαπτίσματος σου ἰσχύσει (5), ὥστε φθάσαι αὐτὸ καὶ ζωὴς τῆς ψυχῆς μου.

4. Ὁ θεὸς καὶ ἐπουράνιος Ἄμνος, ὁ ἀφρων τὴν ἀνομίαν (6) τοῦ κόσμου.

5. Ἐγὼ οἶδα πῶς ἤμαρτόν σοι.

6. Ὅρῳ (7) τὰς πράξεις μου τὰς πονηρὰς ἐστῶσας ἐμπροσθέν σου.

7. Εἰς σὲ ἤμαρτον, τὴν εἰκόνα σου φθείρας τῇ ἁμαρτίᾳ· λέγω δὴ ἐμαυτὸν.

B 48. Tempore mortis.

49. Qui me corde contrito et humiliato colit et servit, hic me glorificat, quoniam humilitate ostendit, quod astat Deo cum timore et veritate.

50. Et in fide mea ostendam illi præcepta mea.

1. Postulatione mea misericordis tue ostendo omnibus, quantum peccavi.

2. Multitudo misericordiarum tuarum superavit multitudinem peccatorum meorum.

3. Tantum aqua baptismatis tui poterit ut ipsa usque ad animam meam perveniat.

4. Divinus et supercelestis Agnus, qui tollis iniquitatem mundi.

5. Ego novi quomodo tibi peccavi.

6. Video pravas meas actiones stantes coram te.

7. Contra te peccavi, imaginem tuam corrumpens peccato, hoc est me ipsum.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ταπεινώσεως οὕτως δείκνυσιν, ὅτι Θεῷ παρίσταται μετὰ φόβου, καὶ εὐλαβείας.

(2) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ.

(3) Ὅτι ἐξουδενημένος τὸ πρότερον ὦν διὰ, etc.

(4) Σου deest.

(5) Ἰσχύει.

(6) Τὰς ἀνομίας.

(7) Ὅρων.

8. Ut justificeris in sermonibus tuis,
 9. Et vincas cum judicaris.
 10. (Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum :
 11. Et in peccatis concepit me mater mea.
 12. Ecce enim veritatem dilexisti :
 13. Incerta et occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi.
 14. Asperges me hyssopo et mundabor :
 15. Lavabis me, et super nivem dealbabor.
 16. Auditui meo dabis gaudium et lætitiā :
 17. Exsultabunt ossa humiliata.
 18. Averte faciem tuam a peccatis meis :
 19. Et omnes iniquitates meas dele.
 20. Cor mundum crea in me, Deus :
 21. Et spiritum rectum innova in visceribus meis.
 22. Ne proicias me a facie tua :
 23. Et Spiritum sanctum tuum ne auferas a me.
 24. Redde mihi lætitiā salutaris tui :
 25. Et Spiritu principali confirma me.

- A 8. Ὅπως ἂν δικαιωθῆς ἐν τοῖς λόγοις σου·
 9. Καὶ νικήσῃς ἐν τῷ κρίνεσθαί σε.
 10. Ἴδου γὰρ ἐν ἀνομίαις συνελήφθην·
 11. Καὶ ἐν ἁμαρτίαις ἐκίσθησέ με ἡ μήτηρ μου.
 12. Ἴδου γὰρ ἀλήθειαν ἠγάπησας·
 13. Τὰ ἄδηλα καὶ τὰ κρύφια τῆς σοφίας σου ἐδήλωσάς μοι.
 14. Ῥαντιεῖς με ὑσώπῳ, καὶ καθαρισθήσομαι·
 15. Πλυνεῖς με, καὶ ὑπὲρ χιόνα λευκανθήσομαι.
 16. Ἀκουτιεῖς μοι ἀγαλλίασιν καὶ εὐφροσύνην·
 17. Ἀγαλλιάσονται ὁστέα τεταπεινωμένα.
 18. Ἀποστρέψον τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν μου·
 19. Καὶ πάσας τὰς ἀνομίας μου ἐξάλειψον.
 20. Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοί, ὁ Θεός·
 21. Καὶ πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου.
 22. Μὴ ἀπορρίψῃς με ἀπὸ τοῦ προσώπου σου·
 23. Καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον μὴ ἀντανέλθῃς ἀπ' ἐμοῦ.
 24. Ἀπόδος μοι τὴν ἀγαλλίασιν τοῦ σωτηρίου σου·
 25. Καὶ Πνεύματι ἡγεμονικῷ στήριξόν με.

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 8, 9. Quoniam prædixisti nobis, quod peccatum mors est, et inexcusabilis est omnis homo coram te.
 10. Ecce enim in iniquitatibus, quas feci, conclusus sum.
 11. Et cum essem in peccatis suscepit me lavacrum.
 12. Ecce enim me Satanæ renuntiantem amasti.
 13. Et symbolum fidei tuæ me docuisti.
 14. Asperges me per Spiritum sanctum sanguine Filii tui, et emundabor.
 15. Et aqua lateris tui mundum me et immaculatum reddes.
 16. Et demum docebis me præcepta tua.
 17. Exsultabit fortitudo animæ meæ, ob peccatum antea infirma.
 18. Deprecor te, ne amplius eorum recorderis
 19. Eas omnes dele.
 20. Cor meum in baptisate purum effice.
 21. Et fac ut Spiritus sanctus tuus habitet in anima mea et in mente mea.
 22. Ne indignum me reputes gratia tua.
 23. Arrham adoptionis.
 24. Consigna me signo Spiritus tui.
 25. Et sancto Spiritu ab divinitatem omnipotenti confortata me.

- 8, 9. (1) Ὅτι προεῖπες ἡμῖν, ὅτι ἡ ἁμαρτία θάνατός ἐστι, καὶ ἀναπολόγητός ἐστι πᾶς ἄνθρωπος ἐνώπιόν σου.
 10. Ἴδου γὰρ ἐν ἀνομίαις, ἃς ἔπραξα συγκεκλεισμένος εἰμί.
 11. Καὶ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὄντα με συνέλαβέ με ἡ κολυμβήθρα.
 12. Ἴδου γὰρ ἀποταξάμενόν με τῷ Σατανᾷ ἠγάπησας.
 13. Καὶ τὸ σύμβολον (2) τῆς πίστεώς σου ἐδίδαξάς με.
 14. Ῥαντιεῖς με τῷ ἁγίῳ Πνεύματι τὸ αἷμα (3) τοῦ Υἱοῦ σου, καὶ καθαρισθήσομαι.
 15. Καὶ τῷ ὕδατι τῷ ἐκ τῆς πλευρᾶς σου ἄσπιλον καὶ ἄμωμον ἀναδειξείς με.
 16. Καὶ λοιπὸν διδάξεις με τὰς ἐντολάς σου.
 17. Ἀγαλλιάσεται ἡ ἰσχύς τῆς ψυχῆς μου, ἣ τὸ πρότερον ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ἀσθενούσα.
 18. Δέομαι σου· μὴ μνησθῆς αὐτῶν ἐτι.
 19. Ὅλας αὐτάς ἀφάνισον (4).
 20. Ἀγνὴν ποίησον ἐν (5) τῷ βαπτίσματι τὴν καρδίαν μου.
 21. Καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἐνοικεῖν ποίησον ἐν τῇ ψυχῇ μου καὶ ἐν τῇ διανοίᾳ μου.
 22. Μὴ ἀνάξιόν με ἡγήσῃ τῆς χάριτός σου.
 23. Τὸν ἀρραβῶνα τῆς υἰοθεσίας.
 24. Σφράγισόν με τῇ σφραγίδι τοῦ Πνεύματός σου.
 25. Καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι τῷ τῇ θεότητι αὐτοκρατορικῷ (6) δυνάμειόν με.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) n. 8. Ὅτι, etc., n. 9. Καὶ ἀναπολόγητός, etc.
 (2) Σύμβολον.
 (3) Τῷ αἵματι τοῦ, etc.

- (4) Ἀφανεῖς ποιήσον.
 (5) Ἐν δrest.
 (6) Ἀγίῳ σου... αὐτοκρατορικῶς.

26. Διδάξω ἀνόμους τὰς ὁδοὺς σου.
 27. Καὶ ἀσεβεῖς ἐπὶ σὲ ἐπιστρέψουσι.
 28. Ῥῦσαί με ἐξ αἱμάτων, ὁ Θεὸς, ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας μου.
 29. Ἀγαλλιᾶσεται ἡ γλῶσσά σου τὴν δικαιοσύνην σου.
 30. Κύριε, τὰ χεῖλη μου ἀνοίξεις, καὶ τὸ στόμα μου ἀναγγελεῖ τὴν ἀνεσίην σου.
 31. Ὅτι εἰ ἠθέλησας θυσίαν, ἔδωκα ἄν.
 32. Ὁλοκαυτώματα οὐκ εὐδοκῆσεις.
 33. Θυσία τῷ Θεῷ πνεῦμα συντετριμμένον.
 34. Καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην ὁ Θεὸς οὐκ ἐξουθενώσει.
 35. Ἀγάθυνον, Κύριε, ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου τὴν Σιών.
 36. Καὶ οἰκοδομηθῆτω τὰ τεῖχη Ἱερουσαλήμ.
 37. Τότε εὐδοκῆσεις θυσίαν δικαιοσύνης,
 38. Ἀναφορὰν καὶ ὀλοκαυτώματα.
 39. Τότε ἀνοίσουσιν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριόν σου μέσγους.

- A 26. Docebo iniquos vias tuas :
 27. Et impii ad te convertentur.
 28. Libera me de sanguinibus, Deus, Deus salutis meae :
 29. Exsultabit lingua mea justitiam tuam.
 30. Domine, labia mea aperies, et os meum annuntiabit laudem tuam :
 31. Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem utique :
 32. Holocaustis non delectaberis.
 33. Sacrificium Deo spiritus contribulatus
 34. Cor contritum et humiliatum, Deus, non despicies.
 35. Benigne fac, Domine, in bona voluntate tua Sion :
 36. Ut ædificentur muri Jerusalem.
 37. Tunc acceptabis sacrificium justitiæ,
 38. Oblationes et holocausta :
 39. Tunc imponent super altare tuum vitulos.

ATHANASII INTERPRETATIC.

26. Καὶ διηγῆσομαι τοῖς μὴ εἰδῶσι σε τὴν εἰς σὲ πίστιν καὶ τὸ σὺν ἔλεος.
 27. Καὶ ἀκούοντες ἀσεβεῖς, ὅτι οὕτως συγχωρεῖς τοῖς πιστεύουσιν εἰς σὲ, ἐπιστρέψουσιν (1).
 28. Ῥῦσαί με ἐκ τῶν τοῦ ἐχθροῦ δυνάμεων.
 29. Μελετήσῃ ἡ γλῶσσά μου τὰ λόγια σου.
 30. Πλήρωσον τὰ χεῖλη τῆς καρδίας μου τῆς χάριτός σου, ἵνα τὸ στόμα μου ἀναγγελεῖ τὴν ἀνεσίην σου.
 31. Οὐδὲν ἠθέλησας λαβεῖν παρ' ἐμοῦ, ἐπεὶ ἔδωκα ἄν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν μου.
 32. Σεαυτὸν γὰρ μέλλεις σφαγῆν (2) διδόναι ὑπὲρ ἡμῶν.
 33. Ταπεινωθέντα με ἐξομολογήσασθαί (3) σοί.
 34. Καρδίαν ἐξομολογουμένην σοὶ οὐκ ἀπορρίπτεις.
 35. Ὑπακοὴν ποιήσον, Κύριε, τῷ θελήματί σου τὴν καρδίαν μου. Σιών γὰρ σκοπευτήριον ἐρμηνεύεται, ὅπερ ἐστὶν ἡ καρδία.
 36. Καὶ αἱ ἐντολαί σου πληρωθῶσιν ἐν τῇ διανοίᾳ μου. Ἱερουσαλήμ γὰρ ἐρμηνεύεται αὐτὸ (4) πνεῦμα χάριτος.
 37. Τότε, ὅσ' ἂν τις πληρώσῃ τὰς ἐντολάς σου, εὐπρόσδεκτός ἐστιν ἡ εὐχή (5) αὐτοῦ παρὰ σοί.
 38. Καὶ ἡ προσευχή μου, καὶ ὅλος εὐπρόσδεκτός σοί εἰμι.
 39. Τότε περιστεύτες ἐν τῷ ἐπουρανίῳ θυσιαστηρίῳ οἱ ἄγιοι ἄγγελοι σου δοξάσουσί σε, ὅτι ἠλέησάς με.

26. Et narrabo nescientibus te fidem tuam et misericordiam tuam.
 27. Et impii audientes, quod ita veniam præbes credentibus in te, convertentur.
 28. Libera me a potestatibus inimici.
 29. Cogitabit lingua mea eloquia tua.
 30. Imple labia cordis mei gratia tua, ut os meum annuntiet laudem tuam.
 31. Nihil voluisti a me accipere, quoniam dedissem utique pro peccatis meis.
 32. Te ipsum enim traditurus es victimam pro nobis.
 33. Humiliatum me confiteri tibi.
 34. Cor tibi confitens non rejicis.
 35. Fac, Domine, obtemperare voluntati tuæ cor meum. Sion enim interpretatur specula, quale est cor.
 36. Et præcepta tua impleantur in mente mea. Jerusalem enim interpretatur ipse spiritus gratiæ.
 37. Tunc cum quis impleverit præcepta tua, acceptabilis est oratio ejus apud te.
 38. Et oratio mea, et ego totus tibi gratus, et acceptabilis sum.
 39. Tunc circumstantes in superælesti altari sancti angeli tui glorificabunt te, quoniam misericors es mei.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Οἱ ἀσεβεῖς... ἐπιστρέψουσιν.
 (2) Σεαυτὸν γὰρ μέλλεις εἰς σφαγῆν, etc.
 (3) Ἐξομολογήσασθαί.

- (4) Αὐτοῦ.
 (5) Εὐπρόσδεκτοί εἰσιν αἱ εὐχαί.

In finem, intellectus David, cum venit Doec Idumæus A et annuntiavit Sauli, et dixit ei : Venit David in domum Abimelech. PSAL. LI

1. Quid gloriatur in malitia.
2. Potens in iniquitate tota die?
3. Injustitiam cogitavit lingua tua :
4. Sicut novacula acuta fecisti dolum.
5. Dilexisti malitiam super benignitatem :
6. Iniquitatem magis, quam loqui æquitatem.
7. Dilexisti omnia verba præcipitationis, linguam dolosam.
8. Propter hoc Deus destruet te in finem :
9. Evellet te et emigrare faciet te de tabernaculo tuo :
10. Et radicem tuam de terra viventium.
11. Videbunt justi et timebunt :

(a) V. 1. Τί, etc., ἐν κακίᾳ ὁ δυνατός. V. 2, 3. Ἀνομίαν, etc., V. 5, 6. Ἠγάπησας, etc., ὑπέρο του ἁλλήσαι δικαιοσύνην.

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1) Ἐις τὸ τέλος συνέσεως τῷ Δαβίδ, ἐν τῷ ἐλθεῖν (2) Δωτῆ τὸν Ἰδουμαῖον, καὶ ἀναγγεῖλαι τῷ Σαούλ, καὶ εἰπεῖν (3) αὐτῷ Ἡλθε Δαβὶδ εἰς τὸν οἶκον Ἀδιμέλεχ. Τοῦτα οὖν λέγει, ὅταν τις ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας ἐπὶ τέλει (4) εἰς σύνεσιν ἔλθῃ τοῦ ἀγαθοῦ, τότε αἱ (5) ἐναντία δυνάμεις συμβουλευόνται μετὰ τοῦ διαβόλου τὸ πῶς ἀποβλέπωσι (6) [ἀποβάλλωσι] τὸν ἐπιστρέφοντα. Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται οὗτος ἀγαπητός, τουτέστιν ὁ ἐπιστρέφων. Δωτῆ δὲ ὁ Ἰδουμαῖος ἐρμηνεύεται πειρασμός ἐκλείπων, ὅπερ εἰσὶν αἱ ἐναντία δυνάμεις. Σαούλ δὲ ἐρμηνεύεται αἰτητός [αἰτητής]· λέγω δὲ ὁ διάβολος, ὁ πάντας τοὺς δικαίους αἰτῶν πειράζειν. Ἀδιμέλεχ δὲ ἐρμηνεύεται πρὸς ὃν εἰσῆλθεν ὁ ἐπιστρέψας, πατὴρ μου βασιλεῖα [βασιλεὺς], ὅπερ ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ βασιλεὺς τῶν πατέρων ἡμῶν.

Titulus inscriptus continet : In finem intellectus David : cum venit Doec Idumæus, et annuntiavit Sauli, et dixit ei : Venit David in domum Abimelech. Hoc igitur significat, cum quis a peccato tandem in cognitionem honi venerit, tunc contrariæ potestates consultant cum diabolo, quomodo qui se convertit, perdat. David enim interpretatur hic dilectus : hoc est, qui se convertit. Doec autem Idumæus interpretatur, tentatio deficiens : quales sunt contrariæ potestates. Saul autem interpretatur petilus [petitor] : hoc est diabolus, qui omnes justos tentare postulat. Abimelech autem, ad quem venit se convertens, interpretatur rex patris mei, qualis est Filius Dei, qui est rex patrum nostrorum.

1. Quid gloriatur diabolus in malitia sua?
2. In iniquitate qua indesinenter cingitur.
3. Et injustitiam suggeris.
4. Nudam et inhonoratam reddis omnem animam, quemadmodum novacula efficit barbam et caput.
5. Magis animas interfectorem, quam bonos sermones loquentem.
- 6, 7. Delectaris blasphemia et omni improba doctrina.
8. Propterea in consummatione sæculorum in æternum te perdet.
9. Exstirpabit te, ab imperio tuo te eliminabit.
10. Et memoriam tuam tollet a recordatione viventium.
11. In die iudicii.

Εἰς τὸ τέλος, συνέσεως τῷ Δαβίδ, ἐν τῷ ἐλθεῖν Δωτῆ τὸν Ἰδουμαῖον, καὶ ἀναγγεῖλαι τῷ Σαούλ, καὶ εἰπεῖν αὐτῷ Ἡλθε Δαβὶδ εἰς οἶκον Ἀδιμέλεχ. ΨΑΛ. ΝΑ΄.

1. (a) Τί ἐγκαυχᾶ ἐν κακίᾳ
2. Ὁ δυνατὸς ἀνομίαν ὄλην τὴν ἡμέραν,
3. Ἀδικίαν ἐλογίσατο ἢ γλώσσά σου
4. Ὡσεὶ ξυρὸν ἠχονημένον ἐποίησας δόλον.
5. Ἠγάπησας κακίαν ὑπὲρ ἀγαθωσύνην·
6. Ἀδικίαν ὑπὲρ τὸ λαλήσαι δικαιοσύνην.
7. Ἠγάπησας πάντα τὰ ῥήματα καταποντισμοῦ, γλώσσαν δολίαν.
8. Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς καθέλοι σε εἰς τέλος·
9. Ἐκτίλοι σε καὶ μεταναστεύσαι σε ἀπὸ σκηνώματός σου·
- B 10. Καὶ τὸ ῥίζωμά σου ἐκ γῆς ζώντων.
11. Ὑψόνται δίκαιοι, καὶ φοβηθήσονται·

- C 1. Τί καυχᾶται ὁ διάβολος ἐπὶ τῇ ἑαυτοῦ κακίᾳ (7)
2. Ἐν τῇ ἀνομίᾳ ἢ περιβάλλεται (8) ἀπαύστως.
3. Καὶ ἀδικίαν ὑποβάλλεις.
4. Γυμνῆν καὶ ἀτιμον ἀποδεικνύεις πᾶσαν ψυχὴν, ὡσπερ τὸ ξυρὸν ἀποδείκνυσι τὸν πώγωνα καὶ τὴν κεφαλὴν.
5. (9) Ἠδέως ἔχεις τὸν φονευτὴν μᾶλλον ἢ τὸν κἂν ἕως λόγου ἀγαθοῦ λαλοῦντα.
- 6, 7. Ἠδέως ἔχεις βλασφημίαν καὶ πᾶσαν διδαχὴν πονηράν.
8. Διὰ τοῦτο ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος ἀπολεῖ σε εἰς τέλος
9. Ἐκρίζωσει σε, κατασπάσει σε ἀπὸ τῆς δυναστείας σου.
10. Καὶ τὸ μνημόσυόν σου ἀρεῖ (10) ἀπὸ τῆς μνήμης τῶν ζώντων.
- D 11. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ.
- (2) Εἰσελθεῖν.
- (3) Εἶπεν.
- (4) Τελέσει.
- (5) Τουτέστιν αἱ.

- (6) Ἀπολέσωσιν.
- (7) Δυνάμει.
- (8) Καὶ τῇ ἀνομίᾳ περιβάλλεται, etc.
- (9) N. 5. 6. Ἠδέως. N. 7. Ἠδέως, etc.
- (10) Ἄρη.

12. Καὶ ἐπ' αὐτὸν γελάσονται, καὶ ἐροῦσιν·
 13. Ἴδου ἄνθρωπος, ὃς οὐκ ἔθετο τὸν Θεὸν βοηθὸν αὐτοῦ·
 14. Ἄλλ' ἐπὶ λήθειαν ἐπὶ τῷ πλῆθει τοῦ πλοῦτου αὐτοῦ·
 15. Καὶ ἐνεδυναμώθη ἐπὶ τῇ ματαιότητι αὐτοῦ.
 16. Ἐγὼ δὲ ὡσεὶ ἔλατα κατάκαρπος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ·
 17. Ἦλπισα ἐπὶ τῷ ἔλεος τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.
 18. Ἐξομολογήσομαι σοὶ εἰς τὸν αἰῶνα ὅτι ἐποίησας·
 19. Καὶ ὑπομένω τὸ ὄνομα σου, ὅτι ὀπιστὸν ἐναντίον τῶν ἐσίων σου.

Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ Μαελέθ, συνέσεως τῷ Δαβὶδ.
 ΨΑΛ. ΝΒ'.

1. Ἐἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· Οὐκ ἔστι Θεός.
 2. Διαφθάρησαν, καὶ ἐδεδελόχθησαν ἐν ἀνομίαις·
 3. Οὐκ ἔστι ποιῶν ἀγαθόν.
 4. Ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκλυψεν ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων.

- A 12. Et super eum ridebunt, et dicent :
 13. Ecce homo, qui non posuit Deum adjutorium suum :
 14. Sed speravit in multitudine divitiarum suarum :
 15. Et prævaluit in vanitate sua.
 16. Ego autem sicut oliva fructifera in domo Dei :
 17. Speravi in misericordia Dei in æternum, et in sæculum sæculi.
 18. Confitebor tibi in sæculum, quia fecisti :
 19. Et exspectano nomen tuum, quoniam bonum in conspectu sanctorum tuorum.

In finem, pro Maeleth, intellectus David.

PSAL. LII.

- B 1. Dixit insipiens in corde suo : Non est Deus.
 2. Corrupti sunt, et abominabiles facti sunt in iniquitatibus :
 3. Non est qui faciat bonum.
 4. Deus de cælo prospexit super filios hominum,

ATHANASII INTERPRETATIO.

12. Χαίροντες εἶπωσιν·
 13. Οὗτος ἦν ὁ ἀνθιστάμενος τῷ Θεῷ.
 14. Ἄλλ' ἐθάρασε (1) [ἐθάβρησεν] ἐπὶ τῇ ἀλαζονείᾳ αὐτοῦ.
 15. Καὶ ἰσχυρεν ἐν τῇ ἀνομίᾳ, ἣν ἐφηῦρεν (2).
 16. Ὁ δὲ χορὸς τῶν ἁγίων πλήρης ἐστὶν ἐλέους καὶ καρπῶν εἰρηνικῶν.
 17. Ἄδιαλείπτως πέποιθα ἐπὶ τὸ ἀμέτρητον ἔλεος τοῦ Θεοῦ.
 18. Δοξάσω σε εἰς τὸν αἰῶνα, ὅτι (3) σὺ με εἰς τοῦτο ἠγάγες.
 19. Καὶ διαμενῶ (4) ἀεὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου, ὅτι τοῦτο ἀγαθόν ἐστι πᾶσι τοῖς ἁγίοις σου.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (5)· *Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ Μαελέθ, συνέσεως τῷ Δαβὶδ.* Τοῦτο οὖν ἐστὶν [ὃ λέγει] ἐπὶ τέλει τῶν αἰώνων ὑπὲρ τοῦ Κυρίου λέγει ὁ ψαλμὸς, πῶς (6) ἐπιστρέφει τὸν λαὸν λυτρούμενος αὐτὸν ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου δυναστείας. *Μαελέθ* γὰρ ἐρμηνεύεται ἀπαρχή· ἀπαρχὴ δὲ ὁ Χριστός ἐστιν. *Εἰς συνέσειν* [Συνέσεως] δὲ τῷ Δαβὶδ, τοῦτέστιν ὅταν Ἐλθῆ εἰς σύνεσιν ὁ λαὸς ὁ πεποθημένος· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται ὁ Δαβὶδ.

Titulus præpositus continet : *In finem pro Maeleth, intellectus David.* Hoc igitur est [quod significat] : Psalmus loquitur de Domino in fine sæculorum, quomodo convertit populum, liberans eum ex potestate diaboli. *Maeleth* enim interpretatur *primitiæ* : orimitiæ autem *Christus* est : *Intellectus* autem *David*, hoc est, cum in intellectum venerit populus desideratus ; ita enim interpretatur *David*.

1. Ὁ διάβολος καὶ οἱ αὐτοῦ πάντες περὶ τοῦ τε- D
 χθέντος ἐκ τῆς Παρθένου.
 2. Κατεφθάρησαν καὶ προσώξσαν ἐν ἁμαρτίαις.
 3. Τῶν ἀπειθούντων τῷ Θεῷ τῷ ἀγαθῷ, καὶ κολωμένοις (7) τῷ πονηρῷ.
 4. Κατανοεῖν τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων.

- C 12. Gaudentes dicent
 13. Hic erat, qui Deo adversabatur.
 14. Sed confisus est in jactantia sua.
 15. Et prævaluit in iniquitate quam invenit.
 16. Chorus autem sanctorum plenus est misericordia, et fructibus pacificis.
 17. Indelicenter confisus sum in immensa Dei misericordia.
 18. Glorificabo te in æternum, quoniam tu me huc usque adduxisti.
 19. Et permanebo semper in nomine tuo, quoniam hoc bonum est omnibus sanctis tuis.

- D 1. Diabolus et omnes qui ejus sunt dixerunt de nato ex Virgine.
 2. Corrupti sunt et putruerunt in peccatis.
 3. Eorum qui Deo optimo resistunt, et adhærent malo.
 4. Ut cognosceret opera hominum.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐθάβρησε.
 (2) Ἰσχυρεν . . . ἐφεῦρεν.
 (3) Σε ἀπαύστως, ὅτι, etc.
 (4) Διαμείνω

- (5) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ.
 (6) Ὁς.
 (7) Κολλωμένων.

- 5. Ut videat, si est intelligens, aut requirens Deum. A
- 6. Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt :
- 7. Non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.
- 8. Nonne scient omnes, qui operantur iniquitatem?
- 9. Qui devorant plebem meam ut cibum panis, Dominum [Deum] non invocaverunt :
- 10. Illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor.
- 11. Quoniam Deus dissipavit ossa eorum, qui hominibus placent :
- 12. Confusi sunt, quoniam Deus sprevit eos.
- 13. Quis dabit ex Sion salutare Israel?
- 14. Cum converterit Deus captivitatem plebis suæ,
- 15. Exsultabit Jacob, et lætabitur Israel.

In finem, in hymnis intellectus David, cum venissent Ziphæi, et dixissent Saul : Nonne David absconditus est apud nos ? PSAL. LIII.

- 1. Deus, in nomine tuo salvum me fac

- 5. Τοῦ ἰδεῖν, εἰ ἔστι συνιῶν, ἢ ἐκζητῶν τὸν Θεόν.
- 6. Πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρειώθησαν·
- 7. Οὐκ ἔστι ποιῶν ἀγαθόν, οὐκ ἔστιν ἕως ἐνός.
- 8. Οὐχὶ γινώσκονται πάντες οἱ ἐργαζομένοι τὴν ἀνομίαν;
- 9. Οἱ κατεσθίοντες τὸν λαόν μου ἐν βρώσει ἄρτου τὸν Κύριον οὐκ ἐπεκαλέσαντο·
- 10. Ἐκεῖ ἐφοβήθησαν φόβον, οὗ οὐκ ἦν φόβος.
- 11. Ὅτι ὁ Θεὸς διεσκόρπισεν ὅσατ' ἀνθρωπαρέσων.
- 12. Κατησχύνθησαν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐξουδέκωσεν αὐτούς.
- 13. Τίς δώσει ἐκ Σιών τὸ σωτήριον τοῦ Ἰσραὴλ;
- 14. Ἐν τῷ ἐπιστρέψαι τὸν Θεὸν τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ,
- 15. Ἀγαλλιάσεται Ἰακώβ, καὶ εὐφρανθήσεται Ἰσραὴλ.

Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις συνέσεως τῷ Δαβὶδ, ἐν τῷ ἐλθεῖν τοὺς Ζιφάιους, καὶ εἰπεῖν τῷ Σαούλ· Οὐκ ἰδοὺ Δαβὶδ κέκρυπται παρ' ἡμῖν; ΨΑΛ. ΝΙ.

- 1. Ὁ Θεός, ἐν τῷ ὀνόματί σου σῶσάν με·

ATHANASH INTERPRETATIO.

- 5. Ut videat si est credens in eum.
- 6. Omnes defecerunt a Deo et simul periverunt.
- 7. Non est neque unius eorum opus gratum Deo.
- 8. Non noverunt Deum facientes iniquitatem.
- 9. Absumentes sanctos meos occisione gladii Deum non timuerunt.
- 10. Sed potius regnum mundi hujus timuerunt.
- 11. Dissecabit partem nypocritarum.
- 12. In die iudicii dieet eis : Non novi vos ?
- 13. Quis alius poterit dare salutem populo in Sion ?
- 14. Nisi Deus Verbum ibi crucifixus, cum per mortem suam captivitatem nostram convertit.
- 15. Exsultabit populus Judæorum, qui crederunt : similiter autem et gentium, quæ crediderunt.

- 5. Τοῦ ἰδεῖν εἰ ἔστι πιστεύων εἰς αὐτόν.
- 6. Πάντες ἀπέστησαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ (1) ἅμα ἀπόλοντο.
- 7. Οὐκ ἔστιν ἐνός αὐτῶν ἔργον δεκτὸν παρὰ τῷ (2) Θεῷ.
- 8. Οὐκ οἶδασιν τὸν Θεὸν οἱ ποιοῦντες τὴν ἀνομίαν.
- 9. Οἱ ἀναλισκόμενοι (3) τοὺς ἄγιους μου ἐν φόνῳ μαχαίρας, τὸν Θεὸν οὐκ ἐφοβήθησαν.
- 10. Ἀλλὰ μᾶλλον τὴν βασιλείαν τοῦ κόσμου τούτου ἐφοβήθησαν.
- 11. Διχοτομήσει τὸ μέρος τῶν ὑποκριτῶν.
- 12. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως ἐρεῖ αὐτούς (4)· Οὐκ οἶδα ὑμᾶς.
- 13. Τίς ἄλλος δυνήσεται (5) τὴν σωτηρίαν δοῦναι τῷ λαῷ ἐν τῇ Σιών;
- 14. Εἰ μὴ ὁ ἐν αὐτῇ σταυρωθεὶς Θεὸς Λόγος, ὅταν ἐπιστρέψῃ τὴν αἰχμαλωσίαν ἡμῶν διὰ τοῦ ἰδίου θανάτου.
- 15. Ἀγαλλιάσεται ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων τῶν πιστευόντων· ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἐθνῶν τῶν πιστευόντων.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (6)· *Εἰς τὸ τέλος, συνέσεως ἐν ὕμνοις τῷ Δαβὶδ, ἐν τῷ ἐλθεῖν τοὺς Ζιφάιους, καὶ εἰπεῖν τῷ Σαούλ· Οὐκ ἰδοὺ Δαβὶδ κέκρυπται παρ' ἡμῖν; Δαβὶδ οὖν ἐρμηνεύεται ἐξουδέ-*

Titulus qui inscribitur continet : In finem, intellectus in hymnis David, cum venissent Ziphæi, et dixissent Saul : Nonne David absconditus est apud nos ? David igitur interpretatur contemptus ; Ziphæi au-

- 1. Deus nomen tuum requiescat super me.
- 1. Ὁ Θεός, τὸ ὄνομα σου ἐπαναπαύεσθαι (7) [ἐπαναπαύεσθω] ἐπ' ἐμέ.

70 Matth. xxv, 12.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Καὶ δεest.
- (2) Τῷ δεest.
- (3) Ἀναλίσχοντες.
- (4) Αὐτοῖς.
- (5) Δύνηται.
- (6) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ.
- (7) Τῷ ὀνόματί σου ἐπαναπαύεσθω.

2. Καὶ ἐν τῇ δυνάμει σου κρινεῖς με.
 3. Ὁ Θεὸς, εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου.
 4. Ἐνώτισαι τὰ ῥήματα τοῦ στόματός μου.
 5. Ὅτι ἄλλότριοι ἐπανέστησαν ἐπ' ἐμέ.
 6. Καὶ κραταῖοι ἐζήτησαν τὴν ψυχὴν μου.
 7. Καὶ οὐ πρόθευον τὸν Θεὸν ἐνώπιον αὐτῶν.
 8. Ἴδοὺ γὰρ ὁ Θεὸς βοηθεῖ μοι.
 9. Καὶ ὁ Κύριος ἀντιλήπτωρ τῆς ψυχῆς μου.
 10. Ἀποστρέψῃ [Ἀποστρέψει] τὰ κακὰ τοῖς ἐχθροῖς μου.
 11. Ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου ἐξολόθρευσον αὐτούς.
 12. Ἐκασίως θύσω σοι,
 13. Ἐξομολογήσομαι τῷ ὀνόματι σου, Κύριε, ὅτι ἀγαθόν.
 14. Ὅτι ἐκ πάσης θλίψεως ἐῤῥύτω με.
 15. Καὶ ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου ἐπέδεν ὁ ὀφθαλμὸς μου.

- A 2. Et in virtute tua judicabis me.
 3. Deus, exaudi orationem meam :
 4. Auribus percipe verba oris mei.
 5. Quoniam alieni insurrexerunt adversum me :
 6. Et fortes quæsierunt animam meam :
 7. Et non proposuerunt Deum ante conspectum suum.
 8. Ecce enim Deus adjuvat me
 9. Et Dominus susceptor animæ meæ.
 10. Avertes [avertet] mala inimicis meis .
 11. Et in veritate tua disperde illos.
 12. Voluntarie sacrificabo tibi :
 13. Confitebor nomini tuo, Domine, quoniam bonum.
 B 14. Quoniam ex omni tribulatione eripuisti me :
 15. Et super inimicos meos despexit oculus meus.

ATHANASII INTERPRETATIO.

ῥημα· Ζιφαῖοι δὲ ἐρμηνεύονται *ἀναθιλλότες*. Σαοὺλ δὲ ἐρμηνεύεται *αιτητός*. Τοῦτο οὖν λέγει· οἱ δαίμονες τῷ διαδόλῳ λέγουσιν· Ἴδοὺ συγκεκλεισμένοι (1) ἔχομεν τὸν ἐξουθενημένον ἐκεῖνον· λοιπὸν ὁ (2) συλληφθεὶς ὑπ' αὐτῶν ἐπὶ τέλει εἰς σύνεσιν ἔλθῃ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀνυμνεῖ τὸν Θεὸν, καὶ δέεται αὐτοῦ λέγων·
tem interpretantur repullulantes. Saul vero interpretatur petitus. Hoc igitur significat, dæmones diabolo dicunt: Ecce conclusum habemus contemptum illum. At demum comprehensus ab ipsis, cum tandem divina ope venit in intellectum, laudat Deum, et precatur ipsum, dicens :

2. Καὶ κατὰ τὴν δύναμιν σου βοηθήσόν με (3). C 2. Et secundum tuam potentiam adjuva me.
 3. Εἰς τὰ ὠτά σου εἰσακουσθήτω ἡ προσευχή μου. 3. In auribus tuis audiat oratio mea.
 4. Πάντων ὄμου (4) τῶν ῥημάτων ἀκοῦσαι κατὰ αξίωσον· μηδὲν αὐτῶν ἀπόβλητον ἔστω παρὰ σοί.
 4. Dignare audire omnia verba mea; nullum eorum a te rejiciatur.
 5. Οἱ δαίμονες. 5. Dæmones.
 6. Ὅμοίως αἱ ἐναντία δυνάμεις. 6. Similiter adversariæ potestates.
 7. Καὶ οὐκ ἐλογίσαντο, ὅτι ὁ Θεὸς δυνατός ἐστι τοῦ ῥύσασθαι με ἀπ' αὐτῶν. 7. Et non cogitaverunt, quod Deus potens est ab ipsis me liberare.
 8. Ἴδοὺ γὰρ ὁ Θεὸς λυτροῦται με καθ' ἐκάστην (5). 8. Ecce enim Deus liberat me quotidie.
 9. Καὶ ὡς Δεσπότης μου ἀντιποιεῖται τοῦ πλάσματός αὐτοῦ. 9. Et veluti Dominus meus protegit figmentum suum.
 10. Ἀποστρέψει (6) [Ἀποστρέφεται] ἡ ὀδύνη αὐτῶν ἐπ' αὐτούς. 10. Convertetur dolor eorum in ipsos.
 11. Ἐν τῇ χάριτι τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀπέλασον αὐτούς ἀπὸ τῆς ψυχῆς μου. 11. Gratia sancti Spiritus expelle eos ab anima mea.
 12. Ἴνα λοιπὸν ἐν μηδενὶ κατεχόμενος δοξάσω σε. 12. Ut demum nulla in re detentus te glorificem.
 13. Ἀνυμνήσω τὸ ὄνομά σου, ὅτι ἀγαθόν ἐστιν ἐπαναπαυόμενον ἐπὶ τινα. 13. Laudabo nomen tuum, quoniam bonum est, cum super aliquem requiescit.
 14. Πάσης ἀμαρτίας (7). 14. Ex omni peccato.
 15. Καὶ τῇ διανοίᾳ προσέσχον μετ' ὀργῆς κατὰ τῶν ἐχθρῶν μου. 15. Et mente attendi cum ira contra inimicos meos.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Συγκεκλεισμένον.
 (2) Λοιπὸν οὖν ὁ.
 (3) Βοηθήσεις μοι.
 (4) Μου.

- (5) Ἐκάστην ἀπ' αὐτῶν.
 (6) Ἐπιστρέψει.
 (7) Ἀμαρτίας λέγει.

In finem, in hymnis [Psalmus] intellectus David. A Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις [ψαλμὸς] συντέσεως τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. LIV.

1. Exaudi, Deus, orationem meam,
2. Et ne despexeris deprecationem meam
3. Intende mihi, et exaudi me.
4. Contristatus sum in exercitatione mea, et conturbatus sum,
5. A voce inimici, et a tribulatione peccatoris.
6. Quoniam declinaverunt in me iniquitatem, et in ira molesti erant mihi.
7. Cor meum conturbatum est in me, et formido mortis cecidit super me.
8. Timor et tremor venit super me :
9. Et contexerunt me tenebræ.
10. Et dixi : Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, et volabo et requiescam ?
11. Ecce elongavi fugiens, et mansi in solitudine.

(a) V. 8. Καὶ δειλία, etc. V. 9. Φόβος, etc., σκότος. V. 10. Καὶ περιστερᾶς. V. 11. Καὶ πετασθήσονται etc. V. 12. Ἰδοῦ, etc. V. 15. Προσεδεχόμεν, etc. V. 14. Ἀπὸ ὀλιγοψυχίας, etc. V. 15. Καταπάντισον, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· Εἰς τὸ τέλος ἐν ὕμνοις ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. Τοῦτο οὖν λέγει, ὅτι ὁ ψαλμὸς οὗτος λέγεται παρὰ τοῦ ἐπὶ τέλει ἐπιστρέφοντος, καὶ θεομένου τοῦ Θεοῦ ἐν ὕμνοις ρυθῆναι ἀπὸ τῶν τοῦ διαβόλου δυνάμεων, ἥνικα ἀποτάσσεται τῷ κόσμῳ. Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται οὗτος ἀγραπητό· ὅπερ ἐστὶν ὁ (2) ἀποτασσόμενος τῷ κόσμῳ.

Titulus præpositus continet : *In finem in hymnis psalmus David.* Hæc igitur significat, quous psalmus iste dicitur ab eo, qui in finem se convertit, et Deum in hymnis precatur, ut liberetur a potestatibus diaboli, cum mundo renuntiaverit. *David enim interpretatur hic dilectus, qualis est qui mundo vale dicit.*

1. Exaudi, Deus, orationem meam.
2. Et ne derelinquas eam acceptam non esse apud te.
3. Quoniam usque nunc aversus a me fuisti, nunc libenter me audi.
4. Dolore affectus sum in afflictione mea, et timui.
5. A dominatione diaboli et peccati.
6. Quoniam adheserunt mihi, et cum ira multa obtenebrant me.
7. Ob futurum iudicium.
- 8, 9. Agon multus mihi est, et non novi quid faciam.
10. Et dixi : Quis dignabitur me gratia sancti Spiritus, et auferam me ipsum a mundo, et conticescam ?
11. Secessi a mundo, solitarius requievi

1. Εἰσάκουσον, ὁ Θεὸς, τὴν προσευχὴν μου (3).
2. Καὶ μὴ καταλίπης αὐτὴν ἀπρόσδεκτον εἶναι παρὰ σοῦ (4).
3. Ἐπειδὴ ἕως τοῦ νῦν ἀπεστραμμένος ὑπέρχες, νῦν (5) ἠδέως μου ἄκουσον.
4. Ἐλυπήθην ἐν τῇ μερίμνῃ μου, καὶ ἐφοβήθην.
5. Ἀπὸ τῆς δυναστείας τοῦ διαβόλου καὶ τῆς ἀμαρτίας.
6. Ὅτι ἐκολλήθησάν μοι, καὶ μετ' ὀργῆς πολλῆς σκοτίζουσί με.
7. (6) Διὰ τὴν μέλλουσαν γενέσθαι κρίσιν.
- 8, 9. Ἄγων πολὺς μοὶ ἐστὶ, καὶ οὐκ οἶδα τί ποιήσω.
10. Καὶ εἶπα· Τίς καταδιώξει [καταξιώσει] με τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ λάθω ἐμαυτὸν ἀπὸ τοῦ κόσμου, καὶ ἡσυχάσω ;
11. Ἀνεχώρησα ἐκ τοῦ κόσμου, ἀνεπαυσάμην καταμόνας.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρους περ.
- (2) Ἐστὶ παρὰ τῷ Θεῷ ὁ, etc.
- (3) Ἄκουσον, ὁ Θεὸς, τῆς προσευχῆς μου.
- (4) Σοί.
- (5) Ἀπεστραμμένος μου ἦς, καὶ νῦν, etc.

- (6) N. 7. Ἐθλίβειν. n. 8. Διὰ τὴν, etc. n. 9. Ἄγων, etc. n. 10. Καὶ εἶπα, etc. n. 11. Καὶ λάθω, etc. n. 12. Ἀνεχώρησα, etc. καὶ ἀνεπαυσάμην, etc. n. 13. Καὶ λοιπόν, etc. n. 14. Ἀπο τῶν εἰσβολῶν, etc. n. 15. Θανάτωσον, etc. n. 16. Ὅτι· ἡσθόμεν, etc.

12. Προσεδεχόμενη τὸν Θεὸν τὸν σώζοντά με ἀπὸ Ἀ
δλιγοψυχίας, καὶ ἀπὸ καταιγίδος.

13. Καταπόντισον, Κύριε, καὶ καταβίβει τὰς
γλώσσας αὐτῶν·

14. Ὅτι εἶδον ἀνομίαν, καὶ ἀντιλογίαν ἐν τῇ πό-
λει.

15. Ἡμέρας καὶ νυκτὸς κυκλώσει αὐτὴν ἐπὶ τὰ
τείχη αὐτῆς·

16. Καὶ ἀνομία καὶ κόπος ἐν μέσῳ αὐτῆς, καὶ ἀδι-
κία.

17. Καὶ οὐκ ἐξέλιπεν ἐκ τῶν πλατειῶν αὐτῆς τόκος
καὶ ὄδλος.

18. Ὅτι, εἰ ὁ ἐνθόος ὠνείδισέ με, ὑπήνεγκα ἄν.

19. Καὶ εἰ ὁ μισῶν με ἐπ' ἐμέ ἐμεγαλοβόημονησεν,
ἐκρύβην ἄν ἀπ' αὐτοῦ.

20. Σὺ δὲ, ἄνθρωπε ἰσάψυχε, ἡγεμῶν μου, καὶ γνω-
στὲ μου·

21. Ὅς [Ὁς mss.] ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐγλύκανάς μοι
ἐδέσματα·

22. Ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ ἐπορεύθημεν ἐν ὁμονοίᾳ.

23. Ἐλθέτω δὴ θάνατος ἐπ' αὐτούς,

24. Καὶ καταβήτωσαν εἰς ἄδου ζῶντες·

25. Ὅτι πονηρία ἐν ταῖς παροικίαις αὐτῶν, ἐν μέ-
σῳ αὐτῶν.

26. Ἐγὼ πρὸς τὸν Θεὸν ἐκέκραξα. καὶ ὁ Κύριος
εἰσήκουσέ μου.

12. Expectabam Deum, qui salvum me facit a
pusillanimitate spiritus et tempestate.

13. Præcipita, Domine, et divide linguas eorum :

14. Quoniam vidi iniquitatem, et contradictionem
in civitate.

15. Die ac nocte circumdabit eam super muros
ejus :

16. Et iniquitas et labor in medio ejus, et injusti-
tia.

17. Et non defecit de plateis ejus usura, et dolus.

18. Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi,
sustinuissem utique.

19. Et si is qui oderat me super me magna locu-
tus fuisset, abscondissem me forsitan ab eo.

20. Tu vero homo unanimis, dux meus, et notus
meus :

21. Qui [Quippe] simul mecum dulces capiebas
cibos :

22. In domo Dei ambulavimus in consensu.

23. Veniat mors super illos,

24. Et descendant in infernum viventes :

25. Quoniam nequitia in habitaculis eorum, in
medio eorum.

26. Ego ad Deum clamavi, et Dominus exaudi-
vit me :

ATHANASII INTERPRETATIO.

12. Λοιπὸν προσεδεχομένη τὸν Θεὸν τὸν λυτρούμενόν Ἐ
με ἀπὸ τῶν ἐισβολῶν τοῦ ἐχθροῦ.

13. Θανάτωσον, Κύριε, καὶ σύντριψον καρδίαν
αὐτῶν.

14. Ὅτι ἀσθομαί ἐν τῇ καρδίᾳ μου.

15. Ἀπαύστως ἡμέρας καὶ νυκτὸς περικαθέζεται
μοι ἡ ἁμαρτία.

16. Πεπλήρωται ἡ διάνοιά μου λογισμῶν.

17. Καὶ οὐκ ἀφίσταται ἀπὸ τῆς καρδίας μου ἡ
προὑπάρχουσα ἁμαρτία.

18. Καὶ ὅτε ὁ ἐχθρὸς ὠνείδιζέ με, ὑπέφερον.

19. Καὶ πάλιν ὅτε τὴν ἀπάτην τοῦ βίου ἐνέβαλέ μοι,
οὐκ ἠνεχώμην [ἠνεσχόμην] αὐτοῦ.

20. Σοὶ δὲ λέγω τῆς διανοίας μου· Τὸ ἡγεμονικόν μου·

21. Τὸ μετ' ἐμοῦ τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ ἡδέως ἔχον·

22. Πορευθῶμεν ἅμα εἰς προσευχὴν.

23. Καὶ ἔρχεται ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς λογισμοὺς
τοὺς κακοὺς.

24. Καὶ ἀφανεῖς γίνονται περὶ χρήματος (1) (α).

25. Ὅτι κακία πολλὴ ἐν τῇ καρδίᾳ, ὅταν οἰκοῦσιν (2)
ἐν αὐτῇ.

26. Ἐγὼ ἀδικούμενος ὑπ' αὐτῶν ἀνεβόησα πρὸς τὸν
Θεόν, καὶ ὁ Κύριος ἐβοήθησέ μοι (3).

12. Denique expectabam Deum, qui me liberat
ab incursibus inimici.

13. Mortifica, Domine, et contere malitiam eo-
rum.

14. Quoniam sensi in corde meo.

15. Incessanter die ac nocte circumdabit michi
peccatum.

16. Repleta est mens mea cogitationibus.

17. Et non discessit a corde meo, quod antea exsi-
stebat peccatum.

18. Et cum inimicus maledixit mihi, toleravi.

19. Et rursus cum deceptionem vitæ mihi inje-
cit, ipsum non sustinui.

20. Tibi autem dico mens mea, Principatum in
me tenes :

21. Mecum eloquia Dei suaviter habens :

22. Ivinus simul ad orationem.

23. Et venit ira Dei super cogitationes malas.

24. Et evanescent in ipso rerum usu.

25. Quoniam iniquitas multa in corde est, cum
ipsi in eo habitant.

26. Ego læsus ab ipsis clamavi ad Deum, et Do-
minus adjovit me.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Γίνονται παραχρήμα.

(2) Οἰκῶσιν.

(α) Χρήσεως. In cod. Barb. hoc verbum exstat in textu nigra lineola subternotatum.

(3) Εἰσήκουσέ μου.

27. Vespere, et mane, et meridie narrabo,
 28. Et annuntiabo, et exaudiet vocem meam.
 29. Redimet in pace animam meam ab his, qui appropinquant mihi :
 30. Quoniam inter multos erant mecum.
 31. Exaudiet Deus, et humiliabit illos, qui est ante sæcula

Diapsalma.

32. Non enim est illis commutatio, quoniam non timuerunt Deum.
 33. Extendit manum suam in retribuendo :
 34. Contaminaverunt testamentum ejus :
 35. Divisi sunt ab ira vultus ejus.
 36. Et appropinquerunt corda eorum.
 37. Molliti sunt sermones eorum super oleum,
 38. Et ipsi sunt jacula.
 39. Jacta super Dominum curam tuam, et ipse te enutriet :
 40. Non dabit in æternum fluctuationem justo.
 41. Tu vero, Deus, deduces eos in puteum interitus.
 42. Viri sanguinum, et dolosi,
 43. Non dimidiabunt dies suos.

(a) Vers. 27, 'Εσπέρας, etc. ἀπαγγελῶ. Vers 28, Καὶ εἰσα., etc.

- A 27. (a) 'Εσπέρας, καὶ πρωΐ, καὶ μεσημβρίας διηγῆσομαι,
 28. Καὶ ἀπαγγελῶ, καὶ εἰσακούσεται τῆς φωνῆς μου.
 29. Λυτρώσεται ἐν εἰρήνῃ τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τῶν ἐγγιζόντων μοι·
 30. Ὅτε ἐν πολλοῖς ἦσαν σὺν ἐμοί.
 31. Εἰσακούσεται ὁ Θεός, καὶ ταπεινώσει αὐτούς, ὁ ὑπάρχων πρὸ τῶν αἰώνων.

Διάψαλμα.

32. Οὐ γὰρ ἐστὶν αὐτοῖς ἀντάλλαγμα, ὅτι οὐκ ἐφῆθησαν τὸν Θεόν.
 33. Ἐξέτεινε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐν τῷ ἀποδιδοῦναι.
 34. Ἐβεβήλωσαν τὴν διαθήκην αὐτοῦ·
 35. Διμερίσθησαν ἀπὸ ὀργῆς τοῦ προσώπου αὐτοῦ,
 36. Καὶ ἤγγισαν αἱ καρδίαι αὐτῶν.
 37. Ἠπαλύθησαν οἱ λόγοι αὐτῶν ὑπὲρ ἔλαιον,
 38. Καὶ αὐτοὶ εἰσι βολίδες.
 39. Ἐπίβριψον ἐπὶ Κύριον τὴν μέρμάν σου, καὶ αὐτός τε διαθρέψει·
 40. Οὐ δώσει εἰς τὸν αἰῶνα σάλον τῷ δικαίῳ.
 41. Σὺ δὲ, ὁ Θεός, κατάξεις αὐτούς εἰς φρέαρ διαφθορᾶς.
 42. Ἄνδρες αἱμάτων καὶ δολιότητος,
 43. Οὐ μὴ ἡμισεύσωσι τὰς ἡμέρας αὐτῶν.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

27. Sine intermissione orans confitebor tibi.
 28. Et quoties clamabo ad eum, ut impleat petitionem meam, et curam mei sumet.
 29. Liberabit gratia sua animam meam ab improbis. cogitationibus.
 30. Quoniam multæ erant in corde meo.
 31. Deprecationem meam in finem adducet, et substernet eos pedibus meis Deus, qui ante sæcula.
 32. Non enim ipsis parcat.
 33. Detinere me voluit inimicus, cum me Deus liberaret a peccato.
 34. Contaminaverunt homines iniquitate.
 35. Decepti sunt homines a dæmonum malitia.
 36. Et corda eorum conclusa sunt.
 37. Deceptione peccati.
 38. Tanquam arcus sublatis sunt ab ipso.
 39. Deprecare Dominum, et ipse te vivificabit.
 40. Non patietur unquam tentari justum ⁷¹
 41. In futuro sæculo dæmones.
 42. Inimici potestates.
 43. Erant enim immortales ; tradentur autem in ignem æternum ipsis præparatum.

⁷¹ I Cor. x, 13.

- C 27. Ἀπαύστως δεόμενος (1) ἐξομολογήσομαί σοι.
 28. Καὶ ὡσάκις ἂν (2) ἀναβοήσω πρὸς αὐτὸν πληρῶσαι τὸ αἰτημά μου, καὶ πρόνοιάν μου ποιήσεται.
 29. Λυτρώσεται διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τῶν πονηρῶν λογισμῶν.
 30. Ὅτι πολλοὶ ἦσαν ἐν τῇ καρδίᾳ μου.
 31. Εἰς πέρας ἀγαγεῖ τὴν δέησίν μου καὶ ὑποστρώσει αὐτούς τοῖς ποσὶ μου ὁ προαιώνιος Θεός.
 32. Οὐ γὰρ συγχωρήσεται (3) αὐτοῖς.
 33. Κατασχεῖν με ἠθέλησεν ὁ ἐχθρὸς ἐν τῷ τὸν Θεὸν λυτρώσασθαι με ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας.
 34. Ἐμόλυναν τοὺς ἀνθρώπους διὰ τῆς ἀνομίας.
 35. Ἠπατήθησαν οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τῆς κακίας τῶν δαιμόνων.
 D 36. Καὶ συνεκλείσθησαν αἱ καρδίαι αὐτῶν.
 37. Τῇ ἀπάτῃ τῆς ἁμαρτίας.
 38. Ὡς τόξον ἐπάρθησαν ἀπ' αὐτοῦ (4).
 39. Δεήθητι τοῦ Κυρίου, καὶ αὐτός σε ζωοποιήσει.
 40. Οὐκ ἔδωκε ποτὲ πειρασθῆναι τὸν δίκαιον.
 41. Ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι τοὺς δαίμονας.
 42. Αἱ τοῦ ἐχθροῦ δυνάμεις.
 43. Ἦσαν γὰρ ἀθάνατοι· παραδοθήσονται δὲ εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον αὐτοῖς.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Δὲ ἐσόμενος.
 (2) Ar deest : pau'lo post, αἰτημά σου, καὶ πρόνοιαν αὐτοῦ ποιήσεται.

(3) Συγχωρηθήσεται.
 (4) Ἐν αὐτοῖς.

44. Ἐγὼ δὲ, Κύριε, ἐλπῶ ἐπὶ σέ.

A 44. Ego autem, Domine, sperabo in te.

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, τοῦ ἀπὸ τῶν ἁγίων μεμακρυμμένου, τῷ Δαβὶδ εἰς στηλογραφίαν, ὅπως ἐκράτησαν αὐτὸν οἱ ἀλλόφυλοι ἐν Γέθ. ΨΑΛ. ΝΕ'.

In finem, pro populo, qui a sanctis longe factus est, David, in tituli inscriptionem, cum tenuerunt eum Allophyli in Geth. PSAL. LV.

1. Ἐλέησόν με, ὁ Θεός, ὅτι κατεπάτησέ με ἄνθρωπος·

1. Miserere mei, Deus, quoniam conculcavit me homo :

2. Ὅλην τὴν ἡμέραν πολεμῶν, ἔθλιψέ με.

2. Tota die impugnans tribulavit me.

3. Κατεπάτησάν με οἱ ἐχθροὶ μου ὅλην τὴν ἡμέραν·

3. Conculcaverunt me inimici mei tota die :

4. Ὅτι πολλοὶ οἱ πολεμοῦντές με ἀπὸ ὕψους.

4. Quoniam multi bellantes adversum me ab altitudine.

5. Ἡμέρας οὐ φοβηθήσομαι·

5. Die non timebo.

6. Ἐγὼ δὲ ἐλπῶ ἐπὶ σέ.

6. Ego vero in te sperabo :

7. Ἐν τῷ Θεῷ ἐπαίνεσω τοὺς λόγους μου·

7. In Deo laudabo sermones meos :

8. Ἐπὶ τῷ Θεῷ ἠλπισα οὐ φοβηθήσομαι, τί ποιήσῃ μοι σάρξ.

B 8. In Deo speravi, non timebo, quid faciat mihi caro.

9. Ὅλην τὴν ἡμέραν τοὺς λόγους ἐδεδύσαντο

9. Tota die verba mea execrabantur.

10. Κατ' ἐμοῦ πάντες οἱ διαλογισμοὶ αὐτῶν εἰς κακόν.

10. Adversum me omnes cogitationes eorum in malum.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

44. Ἐγὼ δὲ ἐλπίζω ἐπὶ σέ, ὅτι λυτροῦσάί με [νῦν λυτρώσῃ με], καὶ ἐν ἐκείνῳ τῷ αἰῶνι πάσης τιμωρίας.

44. Ego autem spero in te, quod nunc liberabis me, et in illo sæculo ab omni supplicio.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τοῦ λαοῦ ἀπὸ τῶν ἁγίων μεμακρυμμένου, τῷ Δαβὶδ εἰς στηλογραφίαν, ὅπως ἐκράτησαν αὐτὸν οἱ ἀλλόφυλοι ἐν Γέθ. Τῶν ἀπὸ τῶν ἁγίων δὲ μεμακρυμμένου [ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τοῦ ἀπὸ τῶν ἁγίων μεμακρυμμένου]· τουτέστιν ὑπὲρ τῶν ἐθνῶν τῶν τὸ πρότερον μεμακρυμμένων ἀπὸ τῶν ἁγίων. Εἶτα, τῷ Δαβὶδ εἰς στηλογραφίαν· λέγω δὴ ἐπὶ τέλει ἐπιστροφόντων εἰς τὴν τοῦ Κυρίου εὐάρεστον πολιτείαν· ὡσπερ γὰρ στήλην τινὰ διαγράφει ταύτην· τὸν δὲ Δαβὶδ εἰς τὸν Κύριον θεωρητέον, διὰ τὸ ἐρμηνεύεσθαι αὐτὸν *ικανὸν χειρὶ*· εἶτα· Ὅποτε ἐκράτησαν αὐτὸν οἱ ἀλλόφυλοι ἐν Γέθ. Ἀλλόφυλοι ἐρμηνεύονται *πίπτοντες ποτήματι* (2). Ἐν Γέθ δὲ ἐρμηνεύεται ἐν ἁγῶ. Τοῦτο οὖν λέγει, ὅταν τις κατέχεται ἐν τῇ καρδίᾳ ἑαυτοῦ ὑπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων, καὶ ἐπιστρέψας εἰς τὴν τοῦ Κυρίου πολιτείαν, ἄρχεται λέγειν τῷ Θεῷ τὸν παρακείμενον ψαλμόν.

Titulus præpositus continet : *In finem, pro populo, qui a sanctis longe factus est, David, in tituli inscriptionem, cum tenuerunt eum Allophyli in Geth.* Pro populo, qui a sanctis longe factus est, hoc est pro gentibus, quæ antea se elongaverunt a sanctis. Deinde *David, in tituli inscriptionem*; dico autem in fine pro se convertentibus ad conversationem Domino acceptam; veluti enim titulum quemdam hanc describit : Illud autem *David*, allegorice intelligendum est de Domino, quoniam *David* interpretatur *manus fortis* : deinde : *cum tenuerunt eum Allophyli in Geth.* *Allophyli* interpretantur, *potu cadentes*; in *Geth* autem interpretatur *in torculari*. Hoc igitur significat : cum quis teneretur in corde suo a contrariis potestatibus et conversus ad Dominum conversationem incipit dicere in Domino appositum psalmum.

1. Περὶ τοῦ διαβόλου λέγει.

C 1. De diabolo loquitur

2. Ἀπαύστως ἐμβάλλων μοι τὰς ἑαυτοῦ ἐνθυμήσεις.

2. Incessanter injiciens mihi suas cupiditates.

3. Οἱ δαίμονες καὶ αὐτοὶ ὁμοίως, ἀπαύστως.

¶ 3. Dæmones etiam ipsi similiter, sine intermissione.

4. Οἱ λογισμοὶ οἱ πετάμενοι, καὶ εἰσιόντες ἐν ταῖς καρδίαις (3).

4. Cogitationes advolantes, et ingredientes in corda.

5, 6. Ὡς ἐν τῷ φωτι σου νῦν (4) οὐκ ἔτι φοβοῦμαι· ἀλλ' ἐλπῶ ἐπὶ σοί.

5, 6. Exsistens nunc in luce tua, non amplius timeo, sed sperabo in te.

7. Τὴν εὐχὴν μου (5) προσενέγκω.

7. Orationem meam afferō.

8. Τουτέστιν, οὐ φοβηθήσομαι τί ποιήσῃ μοι ἁμαρτία.

8. Hoc est, non timebo quid faciet mihi peccatum.

9. Πάντοτε τὴν εὐχὴν μου, ἣν ἀνέπεμπον τῷ Θεῷ, ἐκείνοι ἐφευγον.

9. Semper orationem meam, quam ad Deum mittebam, illi fugiebant.

10. Καὶ λοιπὸν συμβουλεύοντο τὸ πῶς παγιδεύσωσί με.

10. Et demum consultabant quomodo me la-

D queis irretirent.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως, περ.

(4) Σου νῦν desunt.

(2) Πτώματα.

(5) Μου λέγει.

(3) Πετόμενοι... εἰς τὰς καρδίας.

11. Inhabitabunt, et abscondent :
 12. Ipsi calcaneum meum observabunt,
 13. Sicut sustinuerunt animam meam.
 14. Pro nihilo salvos facies illos
 15. In ira populos confringes.
 16. Deus, vitam meam annuntiavi tibi :
 17. Posuisti lacrymas meas in conspectu tuo,
 sicut et in promissione tua.
 18. Convertentur inimici mei retrorsum :
 19. In quacunq[ue] die invocavero te
 20. Ecce cognovi quoniam Deus meus es tu.
 21. In Deo laudabo verbum,
 22. In Domino laudabo sermonem.
 23. In Deo speravi, non timebo quid faciat
 mihi homo.
 24. In me, Deus, vota, quæ reddam laudationis tuæ.
 25. Quoniam eripuisti animam meam de morte,
 26. Oculos meos a lacrymis,
 27. Et pedes meos de lapsu.
 28. Placebo coram Domino in lumine viventium.

In finem, ne disperdas, David, in tituli inscriptionem. Cum ipse fugeret a facie Saul in speluncam. PSAL. LVI.

1. Miserere mei, Deus, miserere mei :
 2. Quoniam in te confidit anima mea.

ATHANASII INTERPRETATIO.

11. Expectabunt et observabunt quomodo me C
 comprehendant.
 12. Expectant supplantare me.
 13, 14. Quomodo ipsi expectant ut importune
 perdant animam meam, ipse eos dejecit.
 15. Eorum multitudinem.
 16. Primam meam conversationem confessus sum
 tibi.
 17. Ipse autem effudi lacrymas, quemadmodum
 denuntiasti pœnitentibus ut facerent.
 18. Recedent dæmones confusi.
 19. Ex ea die, qua te invocavi.
 20. Cognovi, quod Deus meus es tu.
 21. In Deo, dicit, gloriabor
 22. Orationem meam.
 23. Quid faciat mihi diabolus?
 24. Perinanebunt, Domine, gratiarum actiones,
 quas reddam gloriæ tuæ.
 25. A peccato.
 26. A dæmonibus.
 27. A casu.
 28. Gratias agam Domino in viis sanctorum.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (5)· *Εἰς τὸ τέλος μὴ διαφθείρης, τῷ Δαβὶδ, εἰς σηλογραφίαν, ἐν Titulus præpositus continet : In finem ne corrumpas, David, in tituli inscriptionem, cum ipse fugeret a*
 1, 2. Deprecor te, Deus, miserere mei, quoniam
 confidi in te, quia misericors es.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Κατάβλεψε.
 (2) Σου sed melius σοι.
 (3) Ἐξέδωκας... ἐπηγγείλω.

- A 11. Παροικήσουσι, καὶ κατακρύψουσιν ὁ
 12. Αὐτοὶ τὴν πτέρναν μου φυλάξουσιν,
 13. Καθὰπερ ὑπέμειναν τὴν ψυχὴν μου.
 14. Ὑπὲρ τοῦ μηδενὸς σώσεις αὐτοῦς
 15. Ἐν ὀργῇ λαοὺς κατὰξεις.
 16. Ὁ Θεὸς, τὴν ζωὴν μου ἐξηγγείλά σοι·
 17. Ἔθου τὰ δάκρυά μου ἐνώπιόν σου, ὡς καὶ ἐν
 τῇ ἐπαγγελίᾳ σου.
 18. Ἐπιστρέψουσιν οἱ ἐχθροὶ μου εἰς τὰ ὀπίσω·
 19. Ἐν ἧ ἂν ἡμέρᾳ ἐπικαλέσωμαι σε
 20. Ἴδου ἔγνων, ὅτι Θεὸς μου εἶ σύ.
 21. Ἐπὶ τῷ Θεῷ αἰνέσω ῥῆμα,
 22. Ἐπὶ τῷ Κυρίῳ αἰνέσω λόγον.
 23. Ἐπὶ τῷ Θεῷ ἤλπισα, οὐ φοβηθήσονται· τί ποιή-
 σει μοι ἄνθρωπος ;
 24. Ἐν ἐμοί, ὁ Θεὸς, εὐχαί, ἃς ἀποδώσω αἰνεσέως σου·
 25. Ὅτι ἐρύσω τὴν ψυχὴν μου ἐκ θανάτου,
 26. Τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀπὸ δακρύων,
 27. Καὶ τοὺς πόδας μου ἀπὸ ὀλισθήματος.
 28. Εὐαρεστήσω ἐνώπιον Κυρίου ἐν φωτὶ ζώντων.
 Εἰς τὸ τέλος, μὴ διαφθείρης, τῷ Δαβὶδ, εἰς ση-
 λογραφίαν, ἐν τῷ αὐτῷ ἀποδιδράσκειν ἀπὸ
 προσώπου Σαοὺλ εἰς τὸ σπήλαιον. ΨΑΛ. ΝϚ·.
1. Ἐλέησόν με, ὁ Θεὸς, ἐλέησόν με·
 2. Ὅτι ἐπὶ σοὶ πέποιθεν ἡ ψυχὴ μου.

11. Παραμενοῦσι καὶ τηρήσουσι τὸ πῶς πιάσωσι
 με.
 12. Ἐκδέχονται σκελίσαι με
 13, 14. Ὡς αὐτοὶ ἐκδέχονται ἀπολέσαι τὴν ψυχὴν
 μου ἀκαίρως, αὐτὸς κατέβαλεν (1) αὐτούς.
 15. Τὸ πλῆθος αὐτῶν.
 16. Τὴν προτέραν μου ἀναστροφὴν ἐξωμολογησά-
 μην σοι (2).
 17. Αὐτὸς δὲ ἐξέδωκα τὰ δάκρυα, καθὼς ἐπηγγεί-
 λαμεν (3) τοῖς μετανοοῦσι ποιεῖν.
 18. Ἀναχωρήσουσιν οἱ δαίμονες αἰσχυρόμενοι.
 19. Ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐπικαλεσάμην σε.
 20. Ἔγνων, ὅτι Θεὸς μου εἶ σύ.
 21. Ἐπὶ τῷ Θεῷ, λέγει, καυχῆσομαι.
 22. Τὴν εὐχὴν μου.
 23. Τί ποιήσει μοι ὁ διάβολος ;
 24. Διαμενοῦσι, Κύριε, αἱ εὐχαριστίαι, ἃς ἀπο-
 δώσω τῇ δόξῃ σου.
 25. Ἐκ τῆς ἀμαρτίας.
 26. Ἀπὸ τῶν δαιμόνων.
 27. Ἀπὸ πτώματος.
 28. Εὐχαριστήσω (4) τῷ Κυρίῳ ἐν ταῖς ὁδοῖς τῶν
 ἁγίων.

D 1, 2. Δέομαι σου, ὁ Θεὸς, ἐλέησόν με, ὅτι πεπί-
 στευκά σοι, ὅτι ἐλεήμων εἶ.

- (4) Εὐαρεστήσω.
 (5) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περ.

5. Καὶ ἐν τῇ σκιᾷ τῶν περὺργων σου ἐλπιώ,
 4. Ἔως οὐ παρέλθῃ ἡ ἀνομία.
 5. Κεκραξομαι πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ὑψίστον,
 6. Τὸν Θεὸν τὸν εὐεργετήσαντά με.
 7. Ἐξαπέστειλεν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἔσωσέ με·
 8. Ἐδωκεν εἰς ἄνευδος τοὺς καταπατοῦντάς με.
 9. Ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ ἔλεος αὐτοῦ, καὶ τὴν

ἀλήθειαν αὐτοῦ·

10. Καὶ ἐρρύσατο τὴν ψυχὴν μου ἐκ μέσου σκύμων·

11. Ἐκοιμήθην τεταραγμένος.
 12. Υἱοὶ ἀνθρώπων, οἱ ὀδόντες αὐτῶν ὄπλα καὶ βέλη·
 13. Καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν μάχαιρα ὀξεῖα.
 14. Ἐψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς, ὁ Θεός·
 15. Καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου.
 16. Παύσα ἠτοίμασαν τοὶ ποταμοί μου·
 17. Καὶ κατέκαμψαν τὴν ψυχὴν μου.
 18. Ἄρυσαν πρὸ προσώπου μου βόθρον·
 19. Καὶ ἐνέπεσον εἰς αὐτόν.

Διάψαλμα (α).

20. Ἐτοίμη ἡ καρδία μου, ὁ Θεός·
 21. Ἐτοίμη ἡ καρδία μου, ἄσομαι, καὶ ψαλῶ ἐν τῇ δόξῃ μου.

(u) Cod. Palat.

- A 3. Et in umbra alarum tuarum sperabo,
 4. Donec transeat iniquitas.
 5. Clamabo ad Deum altissimum :
 6. Deum qui benefecit mihi.
 7. Misit de cælo, et liberavit me :
 8. Dedit in opprobrium conculcantes me.
 9. Misit Deus misericordiam suam, et veritatem suam :

10. Et eripuit animam meam de medio catulorum leonum :

11. Dormivi conturbatus.
 12. Filii hominum, dentes eorum arma et sagittæ.
 13. Et lingua eorum gladius acutus.
 14. Exaltare super cælos, Deus :
 15. Et in omni terra gloria tua,
 B 16. Laqueum paraverunt pedibus meis :
 17. Et incurvaverunt animam meam.
 18. Foderunt ante faciem meam foveam :
 19. Et inciderunt in eam.

Diapsalma.

20. Paratum cor meum, Deus :
 21. Paratum cor meum, cantabo, et psalmum dicam in gloria mea.

ATHANASII INTERPRETATIO.

τῷ αὐτῶν ἀποδιδράσκειν ἀπὸ προσώπου Σαούλ εἰς τὸ σπήλαιον. Τοῦτο οἷον δηλοῖ, ὅταν τις φεύγῃ ἀπὸ προσώπου Σαούλ εἰς τὸν μονήρη βίον, μηκέτι διαφθεῖρει (1) εἰς τὴν τοῦ Κυρίου πολιτείαν, ἀλλὰ βοᾶν [βοᾶ] πρὸς αὐτὸν τὸν προκειμένον ψαλμὸν. Σαούλ γὰρ εἰς τὸν διάβολον ἐρμηνεύεται, καθὼς πολλάκις εἰρήκαμεν. *facie Saul in speluncam.* Hoc igitur significat, cum quis fugit a facie Saul in vitam solitariam, non amplius corrumpit conversationem Domini, sed clamando ad eum appositum psalmum dicit. Saul enim pro diabolo accipitur, quemadmodum sæpe diximus.

5. Καὶ ἐν τῇ ἀναπαύσει τῶν δύων σου διαθηκῶν C ἐλπιώ·

4. Ἔως οὐ συντελεσθῇ ὁ κόσμος.
 5. Δεηθῆσομαι, λέγει, τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου·
 6. Τὸν δωρησάμενον (2) τὰ ἑαυτοῦ πάντα.
 7. Τὸν Θεὸν Λόγον ἐξαπέστειλεν ὁ Πατήρ
 8. Τοὺς δαίμονας λέγει.
 9. Τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ τὸ ἅγιον.
 10. Ἐκ μέσου τῶν δαιμόνων.
 11. Ἀνεπαυσάμην μετὰ φροντίδος τῶν ἁμαρτιῶν μου.

12. Τῶν ἀνθρώπων αἱ διδασκαλαὶ θανατηφόροι εἰσίν.
 13. Καὶ ἡ λαλιὰ αὐτῶν ἠκονημένη εἰς κακά.
 14. Δοξάσθητι ἐν τοῖς ἁγίοις σου, ὁ Θεός.
 15. Καὶ ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ ἡ πίστις σου.
 16. Οἱ δαίμονες τὴν (3) ἁμαρτίαν.
 17. Καὶ ἐλκυσαν τὴν ψυχὴν μου.
 18. Ἠτύρησάν μοι τοῦ πσεῖν εἰς τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ἐμὲ μὲν ἐρρύσω·
 19. Ἐκεῖνοι δὲ ἐνέμειναν ἐν αὐτῇ.
 20. Εἰς τὸ θέλημά σου.
 21. Ἀνυμῶν σου καὶ λέγων τὰς δωρεὰς ἃς ἔχαρισάω μοι.

3. Et in refrigerio duorum testamentorum tuorum sperabo :

4. Donec consummetur mundus.
 5. Deprecabor, inquit, Deum altissimum :
 6. Qui sua omnia donavit.
 7. Deum Verbum misit Pater.
 8. Dæmones significat.
 9. Filium suum et sanctum suum Spiritum.
 10. De medio dæmonum.
 11. Requiievi sollicitus de peccatis meis.

12. Doctrinæ hominum mortiferæ sunt.
 13. Et loquela eorum acuta ad malum.
 14. Glorificare in sanctis tuis, Deus.
 15. Et in omni mundo fides tua.
 D 16. Dæmones peccatum.
 17. Et traxerunt animam meam.
 18. Paraverunt mihi ut caderem in peccatum, et me quidem liberasti.
 19. Ipsi autem in eo permanserunt.
 20. In voluntatem tuam.
 21. Laudans et enarrans dona tua, quæ elargitus es mihi.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Διαφθείρης. (2) Δωρησάμενόν μοι.

(3) Εἰς τὴν.

PATROL. GR. XXVII.

22. Exsurge, gloria mea :
 23. Exsurge, psalterium et cithara :
 24. Exsurgam diluculo.
 25. Constatebor tibi in populis, Domine.
 26. Et psalmum dicam tibi in gentibus.
 27. Quoniam magnificata est usque ad caelos misericordia tua :
 28. Et usque ad nubes veritas tua.
 29. Exaltare super caelos, Deus :
 30. Et super omnem terram gloria tua.

In finem, ne disperdas, David in tituli inscriptionem.
 PSAL. LVII.

1. Si vere, utique justitiam loquimini :
 2. Recta judicate filii hominum.
 3. Etenim in corde iniquitates operamini in terra : B
 4. Injustitiam manus vestrae concinnant.
 5. Alienati sunt peccatores a vulva :

(a) Vers. 22, Ἄσσομαι, καὶ ψαλῶ σοι· deest ἐν τῇ δόξῃ μου. Vers. 23, Ἐξεγέρθητι, etc.

- A 22. (a) Ἐξεγέρθητι, ἡ δόξα μου·
 23. Ἐξεγέρθητι, ψαλτήριον καὶ κιθάρα.
 24. Ἐξεγερθήσομαι ἡρθρου.
 25. Ἐξομολογήσομαι σοι ἐν λαοῖς, Κύριε·
 26. Ψαλῶ σοι ἐν ἔθνεσιν.
 27. Ὅτι ἐμεγαλύνθη ἕως τῶν οὐρανῶν τὸ ἔλεός σου·
 28. Καὶ ἕως τῶν νεφελῶν ἡ ἀλήθειά σου.
 29. Ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς, ὁ Θεός·
 30. Καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου.

Eis τὸ τέλος, μὴ διαφθειρῆς, τῷ Δαβὶδ εἰς στηλογραφίαν. ΨΑΛ. ΝΖ'.

1. Εἰ ἀληθῶς ἄρα δικαιοσύνην λαλεῖτε,
 2. Εὐθείας κρίνατε, υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων.
 3. Καὶ γὰρ ἐν καρδίᾳ ἀνομίαν ἐργάζεσθε ἐν τῇ γῆ·
 4. Ἄδικίαν αἱ χεῖρες ὑμῶν συμπλέκουσιν.
 5. Ἀπηλλοτριώθησαν οἱ ἀμαρτωλοὶ ἀπὸ μήτρας·

ATHANASII INTERPRETATIO.

22. Gratia tua.
 23. Spiritus sanctus tuus.
 24. In luce tua.
 25. Glorificabo te, dicit.
 26. Cum crucifixus es pro universo mundo.
 27. Quoniam glorificata est a terra usque ad caelos passio tua.
 28. Et fides tua in sanctos.
 29. Ascende in caelos :
 30. Et in omni terra passio tua glorificabitur.

22. Ἡ χάρις σου.
 23. Τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον.
 24. Ἐν τῷ φωτί σου.
 25. Δοξάσω σε, λέγει.
 26. Ὅταν (1) σταυρωθεῖς [σταυρωθῆς] ὑπὲρ πάντων τοῦ κόσμου.
 27. Ὅτι ἐδοξάσθη ἀπὸ τῆς γῆς ἕως τῶν οὐρανῶν τὸ πάθος σου.
 28. Καὶ ἡ πίστις (2) σου εἰς τοὺς ἁγίους.
 29. Ἀναλήφθητι εἰς τοὺς οὐρανοὺς (3).
 30. Καὶ ἐν τῇ γῆ πάση τὸ πάθος σου δοξασθήσεται

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (4)· *Eis τὸ τέλος, μὴ διαφθειρῆς, τῷ Δαβὶδ εἰς στηλογραφίαν.* Γούτο οὖν λέγει· ἕως τέλους μὴ διαφθειρῆς κατὰ (5) Θεόν σου πολιτεῖαν· ὡς γὰρ πολλαῖς εἰρήκαμεν, ἡ στηλογραφία εἰς τὴν πολιτεῖαν θεωρεῖται.

Titulus praepositus continet : *In finem, ne corrumpas, David in tituli inscriptionem.* Hoc igitur significat usque in finem, ne corrumpas secundum Deum conversationem tuam : ut enim saepe diximus tituli inscriptio allegorice explicatur de conversatione seu vitae institutione.

1. Si revera estis Christiani :
 2. Justa et digna de vos ipsis consulite.
 3. Etenim in hominibus extrinsecus justi apparetis ; intus vero omnem errorem colitis.
 4. Et corda vestra adinventiones quasdam componunt.
 5. Tales abalienati sunt a meo lavacro.

1. Εἰ κατὰ ἀλήθειαν Χριστιανοὶ ἐστε,
 2. Δίκαια καὶ ἄξια βουλευέσθε περὶ ἑαυτοῦ (6) [ἑαυτῶν].
 3. Καὶ γὰρ τοῖς ἀνθρώποις φαίνεσθε δίκαιοι ἔξωθεν· ἔσωθεν δὲ νέμετε (7) πάσης πλάνης.
 4. Καὶ αἱ καρδίαι ὑμῶν ἐξερευνήσεις τινὰς συντιθεῖσιν (8).
 5. Οἱ τοιοῦτοι ἀπηλλοτριώθησαν ἀπ' ἐμοῦ τῆς (9) κολυμβήθρας.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ὁ γὰρ.
 (2) Τὴν πίστιν, at melius ἡ πίστις... ἁγίους σοῦ.
 (3) Οὐρανοῦς, ὁ Θεός.
 (4) Ἡ εἰς τῆς κινναδάρεως περιέχει· *Eis τὸ τέλος, τῷ Δαβὶδ, etc.*

- (5) Τὴν κατὰ, etc.
 (6) Ἐμοῦ.
 (7) Γέμετε.
 (8) Συντιθουσιν.
 (9) Ἀπὸ τῆς, etc.

6. Ἐπλανήθησαν ἀπὸ γαστρὸς, ἐλάλησαν ψευδῆ. A
 7. Θυμὸς αὐτοῖς κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τοῦ ὄφειος,
 8. Ὡσεὶ ἀσπίδος κωφῆς, καὶ βουούσης τὰ ὦτα αὐτῆς·
 9. Ἦτις οὐκ εἰσακούσεται φωνῆς ἐπαδόντων, φαρ-
 μακοῦ τε,
 10. (a) Φαρμακευομένη παρὰ σοφοῦ.
 11. Ὁ Θεὸς συντρίψει τοὺς δόντας αὐτῶν ἐν τῷ
 στόματι αὐτῶν·
 12. Τὰς μύλας τῶν λεόντων συνέθλασεν ὁ Κύριος.
 13. Ἐξουδενωθήσονται ὡσεὶ ὕδωρ διαπορευόμενον·
 14. Ἐντενεῖ τὸ τόξον αὐτοῦ, ἕως οὗ ἀσθενήσουσιν.
 15. Ὡσεὶ κηρὸς ταχεῖς, ἀνταναιρεθήσονται·
 16. Ἐπεσε πῦρ ἐπ' αὐτοὺς, καὶ οὐκ εἶδον τὸν ἥλιον.
 17. Πρὸ τοῦ συνιέναι τὰς ἀκάνθας ὑμῶν τὴν
 ῥάμνον·
 18. Ὡσεὶ ζῶντας, ὡσεὶ ἐν ὄργῃ καταπίεται αὐ- B
 τοὺς (b).
 19. Εὐφρανθήσεται δίκαιος, ὅταν ἴδῃ ἐκδίκησιν·
 20. Τὰς χεῖρας αὐτοῦ νίψεται ἐν τῷ αἵματι τοῦ
 ἁμαρτωλοῦ.
 21. Καὶ ἐρεῖ ἄνθρωπος· Εἰ ἄρα ἐστὶ καρπὸς τῷ
 δίκαιῳ·
 22. Ἄρα ἐστὶν ὁ Θεὸς κρίνων αὐτοὺς ἐν τῇ γῆ.

(a) Vers. 10, Φαρμακοῦ τε, etc., σοφοῦ.

(b) In marg. cod. ὑμᾶς.

6. Erraverunt ab utero, locuti sunt falsa.
 7. Furor illis secundum similitudinem serpentis :
 8. Sicut aspidis surdæ, et obturantis aures suas :
 9. Quæ non exaudiet vocem incantantium, et
 venefici,
 10. Quæ incantatur a sapiente.
 11. Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum :
 12. Molas leonum confregit Dominus.
 13. Ad nihilum devenient tanquam aqua decurrens.
 14. Intendet arcum suum, donec infirmetur.
 15. Sicut cera quæ fluit, auferentur :
 16. Cecidit ignis super eos, et non viderunt solem.
 17. Priusquam intelligerent spinæ vestræ rham-
 num :
 18. Sicut viventes, sicut in ira absorbet eos.
 19. Lætabitur justus cum viderit vindictam :
 20. Manus suas lavabit in sanguine peccatoris.
 21. Et dicet homo : Si utique est fructus justo :
 22. Utique est Deus judicans eos in terra.

ATHANASII INTERPRETATIO.

6. Πλάνην γὰρ (1) ἔλαβον ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος. C
 7. Ἡ διδασχὴ αὐτῶν θανατηφόρος, ὡς ὁ υἱὸς τοῦ ὄφειος.
 8. Ἀπὸ τῆς ἀληθείας τὴν ἀκοὴν ἀποστρέφουσιν.
 9. Οὕτως οὐδὲ οὗτοι ἀκούουσι τῶν διδασκόντων
 αὐτοὺς τὴν ἀλήθειαν.
 10. Οἱ διδάσκαλοι αὐτῶν τῇ σοφίᾳ τοῦ κόσμου
 τούτου ἀπατῶσιν αὐτούς.
 11. Τὰς διδασκαλίας αὐτῶν.
 12. Τοὺς ἡγουμένους αὐτῶν.
 13. Ἡ ἡμέρα (2) τῆς κρίσεως ἀπορρίψει αὐτούς.
 14. Ἐνισχύσει τὸν λόγον τοῦ κηρύγματος αὐτοῦ
 ἕως τῆς συντελείας.
 15. Ὡς ὁ κηρὸς (3) ἐν τῷ πυρὶ ἀναλίσσεται, οὐ-
 τως ἔσται ἡ ἀπώλεια αὐτῶν·
 16. Κατεκυρίευσεν αὐτῶν ὁ Σατανᾶς, καὶ οὐκ
 ἔγνωσαν τὸν Κύριον.
 17, 18. Πρὸ τοῦ τὰς ἀνομίας ὑμῶν κεκολληθῆσαι τῷ
 αἰσώλῳ, ὡς ἔτι ἔστέ ζῶντες, ἐν τῇ ὄργῃ αὐτοῦ κατ-
 ἐπιεν ὑμᾶς διὰ τὴν πλάνην τῆς αἰρέσεως ὑμῶν.
 19. Ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀνταποδόσεως.
 20. Ἄθῶον ἑαυτὸν δείξει (4) ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας.
 21. Καὶ ἐρεῖ ἕκαστος· Ὅντως ἐστὶν μισθοδοσία
 τῷ δίκαιῳ.
 22. Ὅντως ἐστὶν ὁ ποιῶν αὐτῶν τὴν ἐκδίκησιν.

6. A baptismo eaim errorem amplexi sunt.
 7. Doctrina eorum mortifera, ut filius serpentis.
 8. Avertunt auditum a veritate.
 9. Ita neque isti audiunt docentes eos verita-
 tem.
 10. Magistri eorum sapientia hujus mundi deci-
 piunt eos.
 11. Ipsorum doctrinas.
 12. Duces eorum.
 13. Dies iudicii projiciet eos.
 14. Corroborabit sermonem prædicationis suæ
 usque ad consummationem.
 15. Ut cera igne consumitur, sic erit perditio
 eorum.
 16. Dominatus est eis Satanas, et non cognove-
 runt Dominum.
 17, 18. Priusquam vestræ iniquitates adhæreant
 diabolo, ut adhuc viventes estis, in ira sua devo-
 rabit vos propter errorem hæresis vestræ.
 19. In tempore retributionis.
 20. Purum se ipsum ostendet a peccato.
 21. Et dicet unusquisque : Vere est justo retri-
 butio.
 22. Profecto est faciens eorum vindictam.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Πλάνην, ἣν παρέλαβον.
 (2) Τῇ ἡμέρᾳ... ἀπορρίψεις.

- (3) Ὡσεὶ κηρὸς, etc.
 (4) Ἄποδείξει.

In finem, ne disperdas, David, in tituli inscriptionem, cum misit Saul, et custodivit domum ejus, ut eum interficeret. PSAL. LVIII.

1. Eripe me de inimicis meis, Deus :
2. Et ab insurgentibus in me libera me.
3. Eripe me de operantibus iniquitatem :
4. Et de viris sanguinum salva me.
5. Quia ecce ceperunt animam meam .
6. Irruerunt in me fortes.
7. Neque iniquitas mea, neque peccatum meum, Domine :
8. Sine iniquitate cucurri, et direxi.
9. Exsurge in occursum meum, et vide :
10. Et tu, Domine Deus virtutum, Deus Israel,
11. Intende ad visitandas omnes gentes :
12. Non miserearis omnibus qui operantur iniquitatem.

A *Εἰς τὸ τέλος, μὴ διαφθέρῃς, τῷ Δαβὶδ, εἰς στηλογραφίαν, ὅποτε ἀπέστειλε Σαοὺλ. καὶ ἐφύλαξε τὸν οἶκον αὐτοῦ, τοῦ θανατῶσαι αὐτόν*
ΨΑΛ. ΝΗ.

1. Ἐξέλου με ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου, ὁ Θεός·
2. Καὶ ἐκ τῶν ἐπανισταμένων ἐπ' ἐμὲ λύτρωσαι με.
3. Ῥῦσαι με ἐκ τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν·
4. Καὶ ἐξ ἀνδρῶν αἰμάτων σώσον με.
5. Ὅτι ἰδοὺ ἐθήρευσαν τὴν ψυχὴν μου
6. Ἐπέθεντο ἐπ' ἐμὲ κραταιοί.
7. Οὔτε ἡ ἀνομία μου, οὔτε ἡ ἁμαρτία μου, Κύριε·
8. Ἄνευ ἀνομίας ἔδραμον, καὶ κατεύθυνα.
9. Ἐξεγέρθητι εἰς συνάντησίν μου, καὶ ἴδε·
10. Καὶ σὺ, Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ,
11. Πρόσχεες τοῦ ἐπισκέψασθαι πάντα τὰ ἔθνη·
12. Μὴ οἰκτιρήσῃς πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (1)· *Εἰς τὸ τέλος, μὴ διαφθέρῃς, τῷ Δαβὶδ εἰς στηλογραφίαν.* Τοῦτο οὖν λέγει· εἰς ἀρετὴν τινα τοῦ Κυρίου, ἣτις ἐστὶ στηλογραφία, μὴ διαφθέρῃς ἕως τέλους. Εἶτα· Ὅποτε ἀπέστειλε Σαοὺλ, καὶ ἐφύλαξεν οἶκον αὐτοῦ, τοῦ θανατῶσαι αὐτόν, τούτέστιν, οὕτως καὶ ὁ διάβολος ἀποστέλλει ἐπιτηρῆσαι τὸν οἶκον αὐτοῦ, τοῦ θανατῶσαι. Μὴ διαφθέρῃς οὖν ἕως τέλους [τινά] τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ λέγε τὸν ὑποτεταγμένον ψαλμόν. Πολλάκις γὰρ εἶπαμεν τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ὀνόματος καὶ τοῦ Σαοὺλ, καὶ τοῦ Δαβὶδ, ὅτε μὲν εἰς τὸν Κύριον καὶ εἰς τοὺς αὐτοῦ ἐρμηνεύεται, ὅτε δὲ εἰς τὸν διάβολον.

Titulus præpositus continet : *In finem, ne disperdas, David in tituli inscriptionem.* Hoc igitur dicit : *ne in aliquam Domini virtutem, quæ est tituli inscriptio, disperdas (hoc est, ne pecces) usque in finem.* Deinde : *Cum misit Saul, et custodivit domum ejus, ut interficeret eum, hoc est, ita etiam diabolus mittit custodire domum ejus, ut interficiat.* Ne disperdas igitur usque in finem aliquod mandatorum Domini, sed dic subjectum hic psalmum. Sæpe enim diximus interpretationem nominis *et Saul et David* nunc accipi de Domino, et de iis qui Domini sunt, nunc vero de diabolo.

- 1, 2. De cogitationibus in corde meo.
3. A voluptatibus militantibus in membris meis.
4. De contrariis potestatibus.
5. Quoniam ecce constringunt animam meam.
6. Dæmones.
7. Neque iniquitas mea dulcis mihi est, neque peccatum meum, Domine.
8. Odio habens iniquitatem cucurri in mandatis tuis, et direxi in corde meo.
9. Veni in auxilium meum.
- 10, 11. Tu ipse, Domine, veni, et per adventum tuum sana omnes gentes.
12. Contrariis potestatibus.

- C** 1, 2. Τῶν ἐν (2) καρδίᾳ μου λογισμῶν.
3. Τῶν ἡδονῶν τῶν στρατευομένων ἐν τοῖς μέλεσι μου (3).
4. Τῶν ἐναντιῶν δυνάμεων.
5. Ὅτι ἰδοὺ συνέχουσι τὴν ψυχὴν μου.
6. Οἱ δαίμονες.
7. Οὔτε ἡ ἀνομία μου ἡδέα [ἡδέει] μοι ἐστίν, οὔτε ἡ ἁμαρτία μου, Κύριε.
8. Μίσῃσας (4) τὴν ἀνομίαν, ἔδραμον ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου, καὶ κατεύθυνα ἐν τῇ καρδίᾳ μου.
9. Ἐλθὲ εἰς τὴν ἀντιλήψιν μου.
- 10, 11. Σὺ αὐτὸς, Κύριε, ἔλθθ, καὶ διὰ τῆς σῆς παρουσίας ἴασαι πάντα τὰ ἔθνη.
12. (a) Τὰς ἐναντίας δυνάμεις.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει· **D** *Εἰς τὸ τέλος, τῷ Δαβὶδ, μὴ διαφθέρῃς εἰς στηλογραφίαν, ὅποτε ἀπέστειλε Σαοὺλ, καὶ ἐφύλαξε τὸν οἶκον αὐτοῦ, τοῦ θανατῶσαι αὐτόν.* Τοῦτο οὖν λέγει εἰς ἀρετὴν τινα Κυρίου, ἣτις ἐστὶ στηλογραφία, μὴ διαφθέρῃς ἕως τέλους. Εἶτα· Ὅποτε ἀπέστειλε Σαοὺλ, καὶ ἐφύλαξε τὸν οἶκον αὐτοῦ, τοῦ θανατῶσαι αὐτόν, τούτέστιν, οὕτως καὶ ὁ διάβολος ἀποστέλλει ἐπιτηρῆσαι τὸν πῖστον, τοῦ θανατῶσαι αὐτόν. Μὴ διαφθέρῃς οὖν ἕως τέλους τῶν ἐντολῶν, εἰς.

(2) Ἐν τῇ.

(3) Μέλεσι μου.

(4) Ἐμίσησα. . . εἰς τὰς ἐντολάς σου, καὶ κατήθηνα.

(a) *N. 12 deest.*

Διάψαλμα (a).

A

Diapsalma.

13. Ἐπιστρέψουσιν εἰς ἑσπέραν, λιμώξουσιν ὡς κύων, καὶ κυκλώσουσι πόλιν.

14. Ἴδού αὐτοὶ ἀποφθέγγονται ἐν τῷ στόματι αὐτῶν

15. (b) Καὶ ῥομφαία ἐν τοῖς χεῖλεσιν αὐτῶν.

16. Ὅτι τίς ἤκουσε; Καὶ σὺ, Κύριε, ἐγελάσεις αὐτούς.

17. Ἐξουδενώσεις πάντα τὰ ἔθνη.

18. Τὸ κράτος μου πρὸς σὲ φυλάξω.

19. Ὅτι σὺ, ὁ Θεὸς, ἀντιλήπτωρ μου εἶ.

20. Ὁ Θεὸς μου, τὸ ἔλεος αὐτοῦ προφθάσει με.

21. Ὁ Θεὸς μου δείξει μοι ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου.

22. Μὴ ἀποκτείνῃς αὐτούς, μήποτε ἐπιλάβωνται τοῦ νόμου σου.

23. Διασχόρπισον αὐτούς ἐν τῇ δυνάμει σου.

24. Καὶ κατάγαγε αὐτούς, ὁ ὑπερασπιστὴς μου Κύριε.

25. Ἄμαρτία στόματος αὐτῶν λόγος χειλέων αὐτῶν.

26. Καὶ συλληφθήτωσαν ἐν τῇ ὑπερηφανίᾳ αὐτῶν.

27. Καὶ ἐξ ἀράς καὶ ψεύδους διαγγελήσονται ἐν συντελείᾳ,

28. Ἐν ὀργῇ συντελείας, καὶ οὐ μὴ ὑπάρξωσι.

29. Καὶ γνώσονται, ὅτι ὁ Θεὸς δεσπόζει τοῦ Ἰακώβ, καὶ τῶν περάτων τῆς γῆς.

(a) Cod. Palat.

(b) Vers. 15. Καὶ ῥομφαία, etc., ἤκουσε. Vers. 16, Καὶ σὺ, etc., αὐτούς.

ATHANASII INTERPRETATIO.

13. Ἔρχονται ἐν σκότει κυκλοῦντες τὴν ψυχὴν, καὶ κατεσθῆναι ζητοῦσιν ὡς κύνες.

14. Ἴδού αὐτοὶ οὕτω πειθανότητάς τινας λαλοῦσι (1).

15. Καὶ ἀναιροῦσιν ἐν τοῖς λόγοις αὐτῶν τοὺς ἀκούοντάς αὐτῶν.

16. Καὶ σὺ, Κύριε, ἀπελάσεις αὐτούς.

17. Τὰ ἔθνη αὐτὰ ταῦτα.

18. Τὴν βοήθειάν μου παρὰ σοῦ αἰτήσω.

19. Ὅτι σὺ ὑπάρχεις Θεὸς μου.

20. Ὁ ἔφορός μου (2), τὸ ἔλεος αὐτοῦ σκεπάσει με.

21. Τοῖς δαίμοσι (3).

22. Μὴ παντελῶς ποιήσης αὐτούς μὴ εἶναι, μήποτε ὡς μὴ ὑπάρχοντες οὐκ εἶναι μνημονεύσουσι τῶν κολάσεων, ὧν ἐπάγεις αὐτοῖς.

23. Ἀλλὰ διασχόρπισον αὐτούς εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον.

24. Καὶ εἰς τάρταρα τῆς γῆς κατάγαγε αὐτούς.

25. Διὰ τὰς ἁμαρτίας τοῦ στόματος αὐτῶν, καὶ τοὺς λόγους (4) οὓς ἐλάλησαν κατὰ σοῦ.

26. Καὶ καταδικασθῶσιν ἐν τῇ ἀνταρσίᾳ αὐτῶν.

27. Καὶ τῆς ἐκκοπῆς (5), καὶ τοῦ ψεύδους, οὗ ἐλάλησαν, καὶ ἐδίδαξαν ἐν τῷ κόσμῳ.

28. Καὶ ἐν τῇ ὀργῇ τῆς συντελείας οὐ μὴ ὑπάρξωσιν.

29. Καὶ τότε γνώσονται, ὅτι τῷ Θεῷ δουλεύουσι πάντα φυλαὶ γλῶσσαι (6).

13. Convertentur ad vesperam, famem patientur ut canis, et circuibunt civitatem.

14. Ecce ipsi loquentur in ore suo :

15. Et gladius in labiis eorum :

16. Quoniam quis audivit ? Et tu, Domine, deridebis eos :

17. Ad nihilum deduces omnes gentes.

18. Fortitudinem meam ad te custodiam :

19. Quia tu, Deus, susceptor meus es.

20. Deus meus, misericordia tua præveniet me :

21. Deus meus ostendet mihi super inimicos meos.

22. Ne occidas eos, ne quando obliviscantur legis tuæ.

23. Disperge illos in virtute tua :

24. Et depone eos, protector meus Domine.

25. Delictum oris eorum, sermo labiorum ipsorum :

26. Et comprehendantur in superbia sua :

27. Et de execratione, et mendacio annuntiabuntur in consummatione,

28. In ira consummationis, et non erunt.

29. Et scient, quia Deus dominatur Jacob, et finium terræ.

13. Veniunt in tenebris circumdantes animam, et devorare quærunt ut canes.

14. Ecce hi ipsi plausibilia quædam loquuntur.

15. Et occidunt in sermonibus suis audientes eos.

16. Et tu, Domine, dejicies eos.

17. Gentes hujusmodi.

18. Auxilium meum a te postulabo.

19. Quoniam tu es Deus meus.

20. Prospector meus, misericordia tua proteget me.

21. Dæmonibus.

22. Ne facias eos prorsus non existere, nequando utpote non existentes non recordentur amplius suppliciorum quæ ipsis infers.

23. Sed disperge illos in ignem æternum.

24. Et in tartara terræ deduc eos.

25. Propter peccata oris ipsorum, et sermones quos locuti sunt adversus te.

26. Et condemnentur in rebellionem sua.

27. Et de effrenatione oris, et mendacio quod locuti sunt, et docuerunt in mundo.

28. Et in ira consummationis non subsistent.

29. Et tunc cognoscent, quod Deo servient omnes tribus et lingua.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Αλήσουσι.

(2) Αὐτοῦ. sed melius μου. Paulo post προφθάσει με.

(3) Δαίμοσι λέγει.

(4) Λόγους αὐτῶν, etc.

(5) Ἐκκοπῆς τοῦ ψεύδους.

(6) Ὅτι Ἰησοῦ τῷ Θεῷ . . . αἱ φυλαὶ καὶ γλῶσσαι.

30. Convertentur ad vesperam, et famem patientur ut canis,
 31. Et circuibunt civitatem.
 32. Ipsi dispergentur ad manducandum :
 33. Si vero non fuerint saturati et murmura-
 bunt.
 34. Ego autem cantabo fortitudinem tuam.
 35. Et exultabo mane misericordiam tuam.
 36. Quia factus es susceptor meus,
 37. Et refugium meum in die tribulationis meae.
 38. Adjutor meus es, tibi psallam :
 39. Quia tu, Deus, susceptor meus es :
 40. Deus meus misericordia mea.

In finem, pro his qui immutabuntur, in tituli inscriptionem David in doctrinam, cum succendit Mesopotamiam Syriæ, et Syriam Sobal : et convertit Joab ; et percussit Edom in valle Salinarum, duodecim millia. PSALMUS LIX.

1. Deus, repulisti nos, et destruxisti nos :

(a) Vers. 36, 37, sub unico numero.

30. Ἐπιστρέψουσιν εἰς ἑσπέραν, καὶ λιμώξουσιν ὡς κύων,
 31. Καὶ κυκλώσουσι πόλιν.
 32. Αὐτοὶ διασκορπισθήσονται τοῦ φαγεῖν·
 33. Ἐὰν δὲ μὴ χορτασθῶσι, καὶ γογγύσουσι [γογγύσωσιν].
 34. Ἐγὼ δὲ ἄσσομαι τῇ δυνάμει σου [τὴν δύναμιν σου]
 35. Καὶ ἀγαλλιάσομαι τὸ πρωὶ τὸ ἑλεός σου.
 36. (a) Ὅτι ἐγενήθης ἀντιλήπτωρ μου,
 37. Καὶ καταφυγὴ μου ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς μου.
 38. Βοηθός μου εἶ, σοὶ ψαλῶ·
 39. Ὅτι σὺ ὁ Θεὸς ἀντιλήπτωρ μου εἶ·
 40. Ὁ Θεὸς μου τὸ ἑλεός μου.

Εἰς τὸ τέλος, τοῖς ἀλλοιωθησομένοις εἰς στηλογραφίαν τῷ Δαβὶδ εἰς διδασχὴν, ὅποτε ἐνεπέριψε τὴν Μεσοποταμίαν Συρίας, καὶ τὴν Συρίαν Σοβάλ· καὶ ἐπέστρεψεν Ἰωάβ καὶ ἐπάταξε τὴν Ἐδὼμ ἐν τῇ φάραγγι τῶν Ἀλῶν, δώδεκα χιλιάδας. ΨΑΛΜΟΣ ΝΘ'.

1. Ὁ Θεὸς, ἀπέσω ἡμᾶς, καὶ καθέλιες ἡμᾶς·

ATHANASII INTERPRETATIO.

30. Adducentur in consummatione latrantes ut C
 canis.
 31. Extra Hierusalem.
 32. Ipsi projicientur.
 33. Cibo æterno.
 34. Murmurabunt quidem dæmones, ego autem
 laudabo potentiam tuam quoniam illos superasti.
 35. Et propter misericordiam tuam exultabo in
 æterna luce.
 36, 39. In te ipse mea recipis.
 40. Deus meus, cujus misericordia reficior.

Ἡ προκειμένη (4) ἐπιγραφὴ περιέχει· *Εἰς τὸ τέλος, τοῖς ἀλλοιωθησομένοις εἰς στηλογραφίαν τῷ Δαβὶδ εἰς διδασχὴν, ὅποτε ἐνεπέριψε τὴν Μεσοποταμίαν Συρίας καὶ τὴν Συρίαν Σοβάλ, καὶ ἐπέστρεψεν Ἰωάβ, καὶ ἐπάταξε τὸν Ἐδὼμ ἐν τῇ φάραγγι τῶν Ἀλῶν, δώδεκα χιλιάδας.* Τοῦτο οὖν ἔστιν ὁ λέ-

Titulus præpositus continet : *In finem, pro iis qui immutabuntur in tituli inscriptionem, David in doctrinam : cum succendit Mesopotamiam Syriæ, et Syriam Sobal, et convertit Joab, et percussit Edom in valle Salinarum, duodecim millia.* Hoc igitur est quod significat, quod in fine qui immutantur ; hoc est qui trans-

1. Deus, projecisti nos a dono aoptionis, qua ho- D
 norasti nos a principio.

- 30 (1) Ἀχθήσονται ἐν τῇ συντελείᾳ ὑλακτοῦντες ὡς κύων.
 31. Ἐξὼ τῆς Ἱερουσαλήμ.
 32. Αὐτοὶ ἀποθρήψονται.
 33. Τῆς αἰωνίου τροφῆς.
 34. Γογγύσουσι μὲν οἱ δαίμονες, ἐγὼ δὲ ἀνυμνήσω τὴν δύναμιν σου, ὅτι τούτων περιεγένου.
 35. Καὶ ἀγαλλιάσομαι ἐν τῷ ἀδίῳ φωτὶ διὰ τὸ ἑλεός σου.
 36-39. (2) Εἰς σεαυτὸν ἀναδέχη τὰ κατ' ἐμέ.
 40. Ὁ Θεός μου, οὗ (3) εὐσπλαγχνος [εὐσπλαγχνία] καταρτίζομαι.

1. Ὁ Θεὸς, (3) ἀπέρριψας ἡμᾶς τοῦ χαρίσματος τῆς υιοθεσίας, ἧς ἐτίμησας ἡμᾶς ἐξ ἀρχῆς.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 30. Ἀχθήσονται... ὑλακτοῦντες ὡς κύων ἐξὼ τῆς Ἱερουσαλήμ. N. 32, 33, sub unico numero. N. 33. Ἐὰν δὲ ἀποθρήψωσι, ἀλαλύξωσι. N. 34. Γογγύσουσι μὲν οἱ δαίμονες. *Hæc verba in cod. desunt, reliqua habentur* : Ἐγὼ, etc.

(2) N. 36, 37. Ὅτι ἐγενήθης ἀντιλήπτωρ μου, καὶ καταφυγὴ μου ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. N. 38. Ὁ Θεὸς ἀπαύστως. N. 39. Ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεός, εἰς ἑαυτὸν ἀναδέχη, etc.

(3) Δι' οὗ εὐσπλαγχνος.

(4) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει, etc., τὴν

Μεσοποταμίαν Συρίαν, etc., καὶ ἐπάταξε τὴν φάραγγα τῶν, etc., φημι δὲ εἰς τὴν διδασχὴν, etc., καὶ λοιπὸν τὴν ἔπαρσιν τοῦ μετεωρισμοῦ, ὡς ἂν ἦ, etc., τουτέστι τὸν θάνατον, καὶ ἐπάταξε τὸ γάσμα τῶν δύο, τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου, δώδεκα χιλιάδας. Εἶπε δὲ τὸ πᾶν τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου. Συρία ἐρμηνεύεται μετεωρισμός. Μεσοποταμία ἐρμηνεύεται ἐπαυρομένη κλήσει τινί. Σοβάλ ἐρμηνεύεται ματαία παλαιωτικῶς. Ἀλῶν ἐρμηνεύεται δις.

(5) Ὁ Θεός εἰς reliquia usque ad τῆς υιοθεσίας desunt in cod.

2. Ὁργισθῆς, καὶ ψκτείρησας ἡμᾶς.
3. Συνέσεισας τὴν γῆν, καὶ συνετάραξας αὐτήν·
4. Ἰασαὶ τὰ συντρίμματα αὐτῆς, ὅτι ἐσαλεύθη.
5. Ἐδειξας τῷ λαῷ σου σκληρότα.
6. Ἐπότισας ἡμᾶς οἶνον κατανύξεως.
7. Ἐδωκας τοῖς φοβουμένοις σε σημεῖωσιν, (α) τοῦ φυγεῖν ἀπὸ προσώπου τῶςου.
8. Ὅπως ἂν βυσθῶσιν οἱ ἀγαπητοὶ σου.
9. Σῶσον τῇ δεξιᾷ σου, καὶ ἐπάκουσόν μου.
10. Ὁ Θεὸς ἐλάλησεν ἐν τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ·
11. Ἀγαλλιάτομαί, καὶ διαμεριῶ Σίχιμα·
12. Καὶ τὴν κοιλάδα τῶν σκηνῶν διαμετρήσω.
13. Ἐμός ἐστι Γαλαὰδ, καὶ ἐμός ἐστι Μανασσῆς·

(a) Vers. 8, Τοῦ... γ. 9, Ὅπως.

ATHANASII INTERPRETATIO.

γεί, ὅτι ἐπὶ τέλει οἱ ἀλλοιούμενοι, τουτέστιν οἱ μεταβαλλόμενοι ἀπὸ τοῦ κακοῦ εἰς τὸ ἀγαθόν, εἰς στηλο-
γραφίαν ἔρχονται, λέγω δὴ εἰς τὴν ἐνάρετον πολιτείαν· εἶτα· Τῷ Δαβὶδ εἰς διδασχῆν, φημὶ καὶ εἰς διδασχῆν
τοῦ ἱκανοῦ τῇ χειρὶ, ὅπερ εἰς τὸν Κύριον ἀναφέρεται· καὶ λοιπὸν ἐνεπύρισε τὴν ἔπαρσιν τοῦ μετεωρισμοῦ
ὡσανεὶ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὸν μετεωρισμὸν τῆς ἁμαρτίας καὶ παλαιώσεως, τουτέστι τὸν θάνατον· δῶδεκα
γὰρ χιλιάδες [χιλιάδας] εἶπε διὰ τὸ πᾶν τῆς ἁμαρτίας τοῦ θανάτου.

feruntur a malo in bonum, veniunt in tituli inscriptionem, dico autem ad bonam vitæ institutionem. De-
inde: *David in doctrinam, et in doctrinam, inquam, manu fortis*; quod ad Dominum refertur. Et demum:
*Succedit elevationem sublimitatis; nempe peccatum, et sublimitatem peccati et vetustatis: hoc est mor-
tem: Duodecim enim millia dixit, propter omne genus peccati mortalis.*

2. Οὐκ εἰς τέλος ἀπεστράφης, οὐδὲ ἐπελάθου ἡμῶν. B
3. Οἱ ἐξ ἔθνῶν (1) ἀκούσαντες διὰ τοῦ κηρύγματος, ὅτι ἔστησας ἡμέραν, ἐν ἣ ἡμέλεις κρίναι τὴν οἴκουμέ-
νην ἐν δικαιοσύνῃ.
4. Ἰασαὶ τὰ συντρίμματα αὐτῆς, ὅτι ὑπήκουσέ σοι.
5. Πάντα τὰ προστάγματά σου.
6. Τὴν χάριν σου εἰς ἐπιστροφὴν
7. Τοῖς (2) πιστοῖς γυνῶσιν, τοῦ φυγεῖν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας.
8. Ἀπ' αὐτῆς (3) τῆς ἁμαρτίας.
9. Ἐπάκουσόν μου, καὶ σῶσον ἐν τῷ Υἱῷ σου.
10. Ὁ Πατὴρ ἐν τῷ Υἱῷ.
11. Σίχιμα ἐρμηνεύεται ἀναβαίνουσα. Τὴν οὖν ἀναβαίνουσαν ψυχὴν πρὸς με, ἣ αὐτήν (4) τὴν Ἐκ-
κλησίαν ἀποχωρῶσιν ἀπὸ τοῦ κόσμου ἑμαυτῶν.
12. Καὶ ἐν τῇ ψυχῇ τῶν (5) ταπεινῶν ἐμπεριπα-
τήσω.
13. Γαλαὰδ ἐρμηνεύεται κατοικία μαρτυρίου (6). Μανασσῆς ἐρμηνεύεται ἐπιλανθανόμενος. Τοῦτο οὖν λέγει· Ἐμός ἐστι Γαλαὰδ, ὁ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας μέτοικος γινόμενος πρὸς ἐμὲ ἐν μαρτυρίᾳ (7)· καὶ ἐμός ἐστι Μανασσῆς, ὁ ἐπιλανθανόμενος τῶν προτέρων αὐτοῦ πονηρῶν πράξεων.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Οἱ ἐξ ἔθνῶν *desunt*.
- (2) Ἐδωκας τοῖς, etc.
- (3) Τοῦ φυγεῖν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας. N. 9. Ἀπὸ αὐτῆς.

- A 2. Iratus es, et misertus es nobis.
3. Commovisti terram, et conturbasti eam.
4. Sana contritiones ejus, quia commota est.
5. Ostendisti populo tuo dura:
6. Potasti nos vino compunctionis.
7. Dedisti metuentibus te significationem, ut fugiant a facie arcus.
8. Ut liberentur dilecti tui:
9. Salvum fac dextera tua, et exaudi me.
10. Deus locutus est in sancto suo:
11. Lælabor, et partibor Sichimam:
12. Et convallem tabernaculorum metibor.
13. Meus est Galaad, et meus est Manasses:

2. Non in finem aversatus es, neque oblitus es nostri.
3. Qui ex gentibus sunt audientes per prædicationem, quod statuisti diem, in quo judicaturus es orbem in justitia.
4. Sana contritiones ejus, quoniam obedivit tibi.
5. Omnia mandata tua.
6. Gratia tua ad conversionem.
7. Fidelibus cognitionem, ut fugiant a peccato.
8. Ab ipso peccato.
9. Exaudi me, et salva in Filio tuo
10. Pater in Filio.
11. *Sichima* interpretatur *ascendens*. Ascendentem igitur animam ad me, seu ipsam Ecclesiam separabo mihi a mundo.
12. Et in anima humilium inambulabo.
13. *Galaad* interpretatur *inhabitatio testimonii*. *Manasses* interpretatur *oblitus*. Hoc igitur significat, *Meus est Galaad*: qui a peccato transmigraverit ad me in testimonio: et, *meus est Manasses*, qui oblitus est pristinarum suarum malarum actionum.

- (4) Πρὸς μεν τὴν αὐτήν, etc.
- (5) Καὶ τὴν ψυχὴν τῶν, etc.
- (6) Μετοικία μαρτυρίας.
- (7) Εἰς μαρτυρίαν.

14. Et Ephraim fortitudo capitis mei. A 14. Καὶ Ἐφραΐμ κραταίωσις τῆς κεφαλῆς μου.
 15. Juda rex meus : 15. Ἰούδας βασιλεὺς μου.
 16. Moab olla spei meæ. 16. Μωὰβ λέθης τῆς ἐλπίδος μου.
 17. In Idumæam extendam calceamentum meum : 17. Ἐπὶ τὴν Ἰδουμαίαν ἐκτενῶ τὸ ὑπόδημά μου.
 18. Mihi alienigenæ subditi sunt. 18. Ἐμοὶ ἀλλόφυλοι ὑπετάγησαν.
 19. Quis deducet me in civitatem munitam ? 19. Τίς ἀπάξει με εἰς πόλιν περιούχης ;
 20. Aut quis deducet me usque in Idumæam ? 20. Ἢ τίς ὀδηγήσει με ἕως τῆς Ἰδουμαίας ;
 21. Nonne tu, Deus, qui repulisti nos ? 21. Οὐχὶ σὺ ὁ Θεὸς ὁ ἀπωσάμενος ἡμᾶς ;
 22. Et non egredieris, Deus, in virtutibus nostris ? 22. Καὶ οὐκ ἐξελεύσῃ, ὁ Θεὸς, ἐν ταῖς δυνάμεσιν ἡμῶν ;
 23. Da nobis auxilium de tribulatione : 23. Δὲς ἡμῖν βοήθειαν ἐκ θλίψεως .
 24. Et vana salus hominis. 24. Καὶ ματαία σωτηρία ἀνθρώπου.
 25. In Deo faciemus virtutem : 25. Ἐν τῷ Θεῷ ποιήσομεν δύναμιν .
 26. Et ipse ad nihilum deducet tribulantes nos. 26. Καὶ αὐτὸς ἐξουδενώσει τοὺς θλίβοντας ἡμᾶς
In finem, in hymnis David. PSALMUS LX.
 1. Exaudi, Deus, deprecationem meam : B 1. Εἰσάκουσον, ὁ Θεὸς, τῆς δεησεώς μου .

ATHANASII INTERPRETATIO.

14. Ephraim interpretatur *consolator*, consolator autem est Spiritus sanctus. Fortitudo igitur mentis meæ est Spiritus sanctus : caput enim sæpe significat nobiliorem mentis partem.

15. Judas : notum autem, quod ex Juda Dominus ortus est.

16. Ex Ruth Moabitide genus ducit sancta Maria ; ideo propter virginitatem Moab hic nominatur. Virgo igitur olla Domini facta est, quia et in utero suo concepit Dominum super naturam, non secundum naturam.

17. Idumæa regio erat Esau. Esau autem interpretatur *hirsutus*, quales erant gentes propter asperitatem cordis eorum : ad has igitur, inquit, transitum meum faciam.

18. Auscultaverunt autem et crediderunt prædicationi meæ.

19. In cœlestem civitatem quis me deducet, nisi tu ejus conditor ?

20. Aut quis deducet me in tabernaculum tuum æternum ?

21, 22. Nisi tu, Deus, qui projecisti nos.

25. Reduc nos a peccato in tuam cognitionem.

24. Omnis salus humana inanis.

25. Dei cruce armabimur.

26. Et ipsa crux abiget immundos dæmones.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (8)· *Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὑμνοῖς τῷ Δαβίδ.* Τοῦτο οὖν ἐστίν, ὃ λέγει· Titulus præpositus continet : *In finem, in hymnis David.* Hoc igitur est quod significat : in fine in hymno.

1. Accepta fiat coram te deprecatio mea.

14. Ἐφραΐμ ἐρμηνεύεται *παράκλητος*· ὁ δὲ παράκλητος τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιόν ἐστι. Κραταίωσις οὖν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον (1) τῆς διανοίας μου· ἡ κεφαλὴ γὰρ πολλακίς εἰς τὸ ἡγεμονικὸν τῆς διανοίας θεωρεῖται.

15. Ἰούδας (2)· δῆλον γὰρ, ἐξ Ἰούδα ἀνατέταλκεν ὁ Κύριος.

16. Ἐκ τῆς Ρουθ τῆς Μωαβίτιδος κατάγεται ἡ ἅγια Μαρία (3)· ὡς οὖν διὰ τὴν παρθένον Μωὰβ καλεῖται. Ἡ Παρθένος οὖν λέθης τοῦ Κυρίου γεγένηται, διὰ τὸ ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς συλληφθεῖσας καὶ τὸν Κύριον ὑπὲρ φύσεως, καὶ κατὰ φύσιν.

17. Χώρα (4) ἦν τοῦ Ἡσαὺ ἢ Ἰδουμαία. Ἡσαὺ δὲ ἐρμηνεύεται *τριχώδης*, ὅπερ ἦσαν τὰ ἔθνη διὰ τὴν τραχύτητα τῆς καρδίας αὐτῶν. Ἐπὶ τούτους οὖν, λέγει, τὴν πορείαν μου ποιήσομαι.

18. Ὑπήκουσαν δὲ (5) ἐπίστευσαν τῷ κηρύγματι μου.

19. Εἰς τὴν ἐπουράνιον πόλιν τίς ἀπάξει με (6), εἰ μὴ σὺ ὁ δημιουργὸς αὐτῆς ;

20. Ἢ τίς ὀδηγήσει με εἰς τὴν σκηνὴν σου τὴν ἀτελεύτητον ;

21, 22. (7) Εἰ μὴ σὺ, ὁ Θεὸς, ὁ ἀποβρίψας ἡμᾶς

23. Ἀνάγαγε ἡμᾶς ἐκ τῆς ἀμαρτίας εἰς τὴν ἐπίγνωσίν σου.

24. Πᾶσα σωτηρία ἀνθρωπίνη ματαία.

25. Ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Θεοῦ ὀπισσόμεθα.

26. Καὶ αὐτὸς ὁ σταυρὸς ἀπελάσει τοὺς ἀκαθάρτους δαίμονας.

1. Δεχτὴ γένηται ἐνώπιόν σου ἡ δέησίς μου.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, *desunt*.
 (2) Ἰούδας *deest*, δῆλον... Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς, ὁ πρὸ αἰώνων βασιλεὺς.
 (3) *Μαρία*. Ὡς οὖν διὰ τὴν Ρουθ τὴν Μωαβίτιδα, καὶ τὴν Μαρίαν τὴν παρθένον Μωὰβ καλεῖ. Ἡ παρθένος οὖν λέθης, etc., συλληφθεῖσα τὸν Κύριον ὑπὲρ φύσιν, etc.

(4) Χώρα μὲν ἦν, etc., *τριχώδης*, etc., ἐπὶ ταῦτα, etc.
 (5) Καί.
 (6) Πολιτείαν τίς ἀπάξει με.
 (7) N. 21. Εἰ μὴ, etc. N. 22. Καὶ οὐκ ἐξελεύσει ὁ Θεὸς, ὡς εἰς τῶν βασιλέων, ἢ τῶν ἀρχόντων ἡμῶν.
 (8) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περ.

2. Πρόσχευς τῆ προσευχῆ μου.
 3. Ἀπὸ τῶν περάτων τῆς γῆς πρὸς σὲ ἐκέκραξα,
 ἐν τῷ (a) ἀκηδιάσαι τὴν καρδίαν μου·
 4. Ἐν πέτρᾳ ὕψωσάς με.
 5. Ὁδήγησάς με, ὅτι ἐγενήθης ἐλπίς μου,
 6. Πύργος ἰσχύος ἀπὸ προσώπου ἐχθροῦ.
Διάψαλμα (b).
 7. Παροικήσω ἐν τῷ σκηνώματί σου εἰς τοὺς αἰῶνας.
 8. Σκεπασθήσομαι ἐν τῇ σκέπῃ τῶν πτερυγῶν σου.
 9. Ὅτι σὺ, ὁ Θεὸς, εἰσέχουσας τῶν εὐχῶν μου·
 10. Ἐδωκας κληρονομίαν τοῖς φοβουμένοις τὸ ὄνομα σου.
 11. Ἡμέρας ἐφ' ἡμέρας τοῦ βασιλείως προσθήσεις,
 12. Τὰ ἔτη αὐτοῦ ἕως ἡμέρας γενεᾶς καὶ γενεᾶς.
 13. Διαμενεῖ εἰς τὸν αἰῶνα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.
 14. Ἐλεος καὶ ἀλήθειαν αὐτοῦ τίς ἐκζητήσει;
 15. Οὕτω ψαλῶ τῷ ὀνόματί σου εἰς τοὺς αἰῶνας
 [τὸν αἰῶνα].
 16. Τοῦ ἀποδοῦναί με τὰς εὐχάς μου ἡμέραν ἐξ
 ἡμέρας.

(a) Vers. 4, Ἐν τῷ, etc., ὕψωσάς με.

(b) Cod. Palat. ut infra.

- A 2. Intende orationi meæ:
 3. A finibus terræ ad te clamavi, dum anxietur cor meum:
 4. In petra exaltasti me.
 5. Deduxisti me, quia factus es spes mea,
 6. Turris fortitudinis a facie inimici.
Diapsalma.
 7. Inhabitabo in tabernaculo tuo in sæcula·
 8. Protegar in velamento alarum tuarum.
 9. Quoniam tu, Deus, exaudisti orationem meam:
 10. Dedisti hæreditatem timentibus nomen tuum.
 11. Dies super dies regis adjicies,
 12. Annos ejus usque in diem generationis et generationis.
 B 13. Permanebit in æternum in conspectu Dei.
 14. Misericordiam et veritatem ejus quis requireret?
 15. Sic psalmum dicam nomini tuo in sæcula [sæculum]:
 16. Ut reddam vota mea de die in diem.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

μέχρι τέλους εἰς ὕμνον εἰρηται τῷ *Κανῶ τῆ χειρὶ*, τούτεστι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. *Δαβὶδ* γὰρ ἐρμηνεύεται *Κανὸς χειρὶ*, ὡς εἰρηται (1) πολλάκις.

nun dictus est Psalmus manu fortis, hoc est Filio Dei. David enim interpretatur manu fortis, ut sæpius dixi.

2. Μὴ ἀποστραφῆς τὴν προσευχὴν μου.
 3. Ὅλων τῶν γηγῶν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ καθαρῖσας τὴν διάνοιάν μου, οὕτως ἐδεήθην σου.
 4. Ἐν τῷ νυστάξει εἰς τὴν ἀμαρτίαν τὴν καρδίαν μου, ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου ἐθεμελίωσάς με.
 5. Ἐν τῷ φωτὶ τῆς χάριτός σου ὠδήγησάς με.
 6. Τεῖχος ἰσχυρόν μοι (2) ὑπάρχεις φεύγοντι ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας.
 7. Ἐν τοῖς δικαιομασί σου διαμένω (3) [διαμενῶ] ἐπαπαντής.
 8. Φυλαχθήσομαι ὑπὸ τῶν δύο Διαθηκῶν σου (4).
 9. Πληρώσας με τοῦ φωτισμοῦ σου.
 10. Τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔδωκας τοῖς ποιούσι τὸ θέλημά σου.
 11. Καὶ τῷ ἀξιωθέντι πιστῷ σου λαῷ ἐν τῷ νῦν D αἰῶνι τοῦ φωτός τῆς χάριτός σου προσθήσεις αὐτῷ καὶ τοῦ αἰδίου φωτός ἀπολαῦσαι ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.
 12. Καὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἀτελεύτητος ἐστὶν (5).
 13. Καὶ ἀχώριστος ἐστὶ τοῦ ὁρᾶν τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ.
 14. Τὴν εὐσπλαγχνίαν αὐτοῦ καὶ τὴν δικαιοκρισίαν τῆς (6) καταλάβῃ;
 15. Οὕτως ψαλῶ σοι (7) ἀπαύστως, ὡς ὀφείλων, ἐν εὐχαριστίαις.
 16. Ἀνυμεῖν σε καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι.

- C 2. Ne averseris orationem meam.
 3. Cum ab omnibus rebus terrenis, quæ in mundo sunt, mundasses mentem meam, ita te deprecatus sum.
 4. Cum dormitaret in peccato cor meum in præceptis tuis fundasti me.
 5. In luce gratiæ tuæ deduxisti me.
 6. Murus fortissimus mihi es fugienti a peccato.
 7. In justificationibus tuis permanebo semper.
 8. Custodiar sub duobus Testamentis tuis.
 9. Replens me illuminatione tua.
 10. Regnum cælorum dedisti facientibus voluntatem tuam.
 11. Et populo tuo fideli, qui in hoc sæculo dignus factus est luce gratiæ tuæ, adjicies ipsi etiam fruitionem æternæ lucis in venturo sæculo.
 12. Et vita ejus sempiterna est.
 13. Et inseparabilis est a visione gloriæ Dei.
 14. Miserationem ejus et justum judicium quis comprehendet?
 15. Sic psalmum dicam tibi incessanter, ut debeo, in gratiarum actionibus.
 16. Ut laudem te et in præsentī sæculo et in futuro.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Πολλάκις εἰρήκαμεν.
 (2) Μου.
 (3) Διαμείνω.
 (4) Σου δεest.

- (5) Ἔσται.
 (6) Αὐτοῦ τίς.
 (7) Σοι δεest, ἀπαύστως ὄφελον ἐν, etc.

In finem, pro Idithum psalmus David.

PSAL. LXI.

1. Nonne Deo subjecta erit anima mea?
2. Ab ipso enim Salutare meum.
3. Nam et ipse Deus meus et Salutaris meus,
4. Susceptor meus, non movebor amplius.
5. Quousque irrucitis in hominem?
6. Interficietis universi vos:
7. Tanquam parieti inclinato et maceriae depulsæ?
8. Verumtamen pretium meum cogitaverunt repellere.
9. Cucurri in siti.
10. Ore suo benedicebant, corde [et corde, etc.] suo maledicebant.

Diapsalma.

11. Verumtamen Deo subjecta esto, anima mea:
12. Quoniam ab ipso patientia mea.
13. Quin ipse Deus meus et Salvator meus:
14. Adjutor meus, non emigrabo.

(a) Codex Palat.

Α Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ Ἰδιθοῦμ ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

ΨΑΛ. ΞΑ'.

1. Οὐχὶ τῷ Θεῷ ὑποταγήσεται ἡ ψυχὴ μου;
2. Παρ' αὐτῷ γὰρ τὸ Σωτήριόν μου.
3. Καὶ γὰρ αὐτὸς Θεὸς μου καὶ Σωτὴρ μου,
4. Ἀντιλήπτωρ μου, οὐ μὴ σαλευθῶ ἐπὶ πλεῖον.
5. Ἔως πότε ἐπιτίθεσθε ἐπ' ἀνθρώπων;
6. Φονεύετε πάντες ὑμεῖς,
7. Ὡς τοίχῳ κεκλιμένῳ καὶ φραγμῷ ὠσμένῳ;
8. Πλὴν τὴν τιμὴν μου ἐβουλεύσαντο ἀπίσασθαι.
9. Ἐδραμον ἐν δίψῃ.
10. Τῷ στόματι αὐτῶν εὐλόγουν, τῇ καρδίᾳ αὐτῶν κατηρῶντο.

B

Διδύμου.

11. Πλὴν τῷ Θεῷ ὑποτάγητι, ἡ ψυχὴ μου.
12. Ὅτι παρ' αὐτῷ ἡ ὑπομονὴ μου.
13. Ὅτι αὐτὸς Θεὸς μου καὶ Σωτὴρ μου.
14. Ἀντιλήπτωρ μου, οὐ μὴ μεταναστεύσω.

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ Ἰδιθοῦμ ψαλμὸς τῷ Δαβίδ· τοῦτο οὖν λέγει· ἐπὶ τέλει τῶν αἰώνων ὑπὲρ τοῦ ἐνὸς κριτοῦ τοῦ ἐρχομένου· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Ἰδιθοῦμ· εἴτα· Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ, τουτέστι ψαλμὸς, τῷ Ἰκανῷ τῇ χειρὶ· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Δαβίδ. Οὐκοῦν σαφῶς λέγει περὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἐνὸς κριτοῦ ἐρχομένου Ἰκανοῦ χειρὶ δντος (2).

Titulus præpositus continet: *In finem, pro Idithum psalmus David.* Hoc igitur significat: in fine sæculorum pro uno iudice venturo; ita enim interpretatur *Idithum*. Deinde: *Psalmus David*, hoc est psalmus manu forti, ita enim interpretatur *David*. Itaque manifeste loquitur de Filio Dei, qui unicus Iudex venturus est, et manu fortis est.

1. Neque justum neque utile est animæ meæ ulla C in re adversari Deo.

2. Nam apud eum vita mea et in præsentī sæculo.

3. Nam et ipse est creator meus et Salvator meus.

4. Non discedam ab eo usque in finem.

5. Quousque humana potentia et auxilio utimini?

6. Et occiditis inferiores vobis:

7. Veluti muro cadenti, et maceriae disjectæ?

8. Ita mandata mea repelluntur.

9, 10. Veluti currens in siti, qui ore quidem bibit, cor autem ejus nihil potus excipit: ita etiam isti ore eorum eloquia mea accipiunt, cor autem eorum longe abest.

11. Tu autem, anima mea, Deo subjecta esto.

12. Quoniam apud ipsum retributio mea.

13. Nam et ipse Deus meus et Salvator meus.

14. Susceptor meus est; nulli alteri adhærebo.

1. Οὐ δίκαιον καὶ συμφέρον ἐστὶ τῇ ψυχῇ μου ἐν μηδενὶ ἀνθίστασθαι τῷ Θεῷ.

2. Παρ' αὐτῷ γὰρ ἡ ζωὴ μου καὶ ἐν τῷ νῦν (3) ὄντι.

3. Καὶ γὰρ αὐτὸς ἐστὶ δημιουργὸς μου καὶ Σωτὴρ μου.

4. Οὐ μὴ ἀποστῶ ἀπ' αὐτοῦ ἕως τέλους.

5. Ἔως πότε τῇ ἀνθρωπίνῃ δυναστείᾳ καὶ βοηθείᾳ χρῆσθε (4);

6. Καὶ φονεύετε τοὺς ὑποδεστέρους ὑμῶν.

7. Ὡς τοίχῳ πίπτοντι καὶ φραγμῷ ριφέντι;

8. Οὕτως τὰ προστάγματά μου ἀπωθοῦνται.

9, 10. Ὡς ὁ τρέχων ἐν τῇ (5) δίψῃ τῷ μὲν στόματι πίνει, ἡ δὲ καρδία αὐτοῦ οὐδὲν δέχεται τοῦ πόματος· οὕτω καὶ οὗτοι τῷ στόματι αὐτῶν τὰ λόγια μου δέχονται, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρωθεν (6) ἀπέχει.

11. Σὺ δὲ, ψυχὴ μου, τῷ Θεῷ ὑποτάγητι.

12. Ὅτι παρ' αὐτῷ ἡ μισθαποδοσία μου.

13. Καὶ γὰρ (7) αὐτὸς Θεὸς μου καὶ Σωτὴρ μου.

14. Ἀντιλήπτωρ μου ἐστίν· οὐ μὴ ἄλλῳ τινὶ καλῶ ληθῶ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναθάρως περ.

(2) Ὅντως.

(3) Νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι.

(4) Κεχρῆσθαι;

(5) Τῇ δεστ.

(6) Πόρρω.

(7) Καὶ γὰρ, etc., τῷ, desunt.

15. Ἐπὶ τῷ Θεῷ τὸ σωτήριόν μου καὶ ἡ δόξα μου. A 15. In Deo salutare meum et gloria mea.
 16. Ὁ Θεὸς τῆς βοηθείας μου, καὶ ἡ ἐλπίς μου ἐπὶ τῷ Θεῷ. 16. Deus auxilii mei, et spes mea in Deo.
 17. Ἐλπίσατε ἐπ' αὐτὸν, πᾶσα συναγωγὴ λαῶν (a). 17. Sperate in eo, omnis congregatio populorum.
 18. Ἐκχέατε ἐνώπιον αὐτοῦ τὰς καρδίας ὑμῶν. 18. Effundite coram illo corda vestra :
 19. Ὅτι ὁ Θεὸς βοηθὸς ἡμῶν. 19. Quia Deus adjutor noster.
Διδάχμα.
 20. Πλὴν μάταιοι οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων. 20. Verumtamen vani filii hominum :
 21. Ψευδεῖς οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν ζυγαῖς, τοῦ ἀδικῆσαι. 21. Mendaces filii hominum in stateris, ut decipiant.
 22. Αὐτοὶ ἐκ ματαιότητος ἐπὶ τὸ αὐτό. 22. Ipsi de vanitate in idipsum.
 23. Μὴ ἐλπίζετε ἐπ' ἀδικίαν. 23. Nolite sperare in iniquitate :
 24. Καὶ ἐπὶ ἄρπαγμα μὴ ἐπιποθεῖτε. 24. Et rapinas nolite concupiscere.
 25. Πλοῦτος ἐὰν ῥέη, μὴ προστιθεσθε καρδίαν. 25. Divitiarum si affluent, nolite cor apponere.
 26. Ἐπαξ ἐλάλησεν ὁ Θεός, δύο ταῦτα ἤκουσα. 26. Semel locutus est Deus, duo hæc audivi :
 27. (b) Ὅτι τὸ κράτος τοῦ Θεοῦ, B 27. Quia potestas Dei,
 28. Καὶ σοῦ (c), Κύριε, τὸ ἔλεος. 28. Et tua, Domine, misericordia.
 29. Ὅτι σὺ ἀποδώσεις ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. 29. Quia tu reddes unicuique juxta opera sua.

Psalmus David : cum esset ipse in deserto Idumææ.
PSALM. LXII.

1. Ὁ Θεὸς ὁ Θεός μου, πρὸς σὲ ὀρθρίζω.

1. Deus Deus meus, ad te de luce vigilo.

(a) In marg. cod. λαοῦ.

(b) Vers. 27, 28, sub unico num.

(c) Σοι in marg. cod.

ATHANASII INTERPRETATIO.

15. Ἐπὶ τῷ Θεῷ ἡ ζωὴ μου καὶ τὸ καύχημά μου. 15. In Deo vita mea, et gloriatio mea.
 16. Ὁ Θεός μου βοηθός μου γίνεται ἀεὶ, καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἐλπίς μου ἐπ' αὐτῷ ἐστίν. 16. Deus meus adjutor meus est semper, et ideo spes mea in ipso est.
 17. Καὶ ὑμεῖς οὖν, ἐπ' αὐτὸν (1) ἐλπίσατε πάντες. C 17. Et vos igitur omnes, sperate in eum.
 18. Τῷ ἐτοίμως βοηθοῦντι τοῖς ἐλπίζουσιν ἐπ' αὐτὸν προσενέγκατε αὐτῷ τὰς καρδίας ὑμῶν. 18. Prompte opitulanti sperantibus in eo afferte ipsi corda vestra.
 19. Ἀντίκειται τοῖς ἐχθροῖς ἡμῶν. 19. Adversatur inimicis nostris.
 20. Οἱ τὰ ἀνθρώπινα φρονούντες. 20. Humana cogitantes
 21. Δόλιοι καταδυναστεύοντες καὶ ἀδικοῦντες. 21. Dolosi impotenter dominantes, et injuste agentes
 22. Ἐκ πλεονεξίας συναγαγεῖν ἑαυτοῖς ἡ φροντίς αὐτῶν ἐστίν. 22. Ut sibi e turpi lucro congregent, cura eorum est.
 23-25. Οἱ γὰρ πλουτεῖν θέλοντες ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου. 23-25. Nam qui volunt divites fieri, incidunt in temptationem et in laqueum diaboli⁷².
 26. Τὰ αὐτὰ ἐλάλησεν ὁ Θεός καὶ ἐν τῷ νόμῳ, καὶ ἐν τοῖς προφήταις τὰ δύο ταῦτα. 26. Eadem locutus est Deus et in lege, et in prophetis hæc duo :
 27. Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου. 27. Diliges Dominum Deum tuum⁷³.
 28. Καὶ ποιήσεις ἔλεον τῷ πλησίον σου ὡς ἑαυτῷ. 28. Et facies misericordiam proximo tuo sicut D tibi ipsi⁷⁴.

29. Αὐτὸς γὰρ ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

29. Ipse enim unicuique reddet juxta opera sua⁷⁵.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2) · *Ψαλμός τῷ Δαβὶδ · ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰδουμαίας*. Τοῦτο οὖν ἐστὶν ὃ λέγει. *Δαβὶδ ἐρμηνεύεται ἐξουθένημα, ἐρημος καὶ (3) ὁ κόσμος* θεωρεῖται. Ἰδουμαίῳ δὲ ἐρμηνεύεται *ἐκλείπουσα* · τοῦτέστιν ὁ ἀμαρτωλὸς ὁ ἐξουθενημένος ὢν (4) ἐστὶ τῷ κόσμῳ τῷ ἐκλεί-

Titulus præpositus continet : *Psalmus David : cum esset ipse in deserto Idumææ*. Hoc igitur est, quod significat. *David* interpretatur *abjectio*, et *deserti* nomine *mundus* allegorice intelligitur : *Idumæa* autem interpretatur *deficiens* : nempe peccator, qui coram Deo contemptus et abjectus est, manens in mundo

1. Ὁ Θεὸς ὁ Θεός μου, ἐπὶ τὸ φῶς σου θέλω ἐλθεῖν.

1. Deus Deus meus, ad lucem tuam volo venire.

⁷² I Tim. vi, 9. ⁷³ Deut. vi, 5 ; Matth. xxii, 37. ⁷⁴ Levit. xix, 18 ; Matth. xxii, 39. ⁷⁵ Rom. ii, 6

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἐπ' αὐτῷ ἐλπίσατε πάντες τῷ ἐτοίμως, etc., ἐπ' αὐτόν. N. 18. Προσενέγκατε.

(3) Δέ.

(2) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρους περ.

(4) ὢν ἐτι ἐν τῷ, etc.

- 2. Sitivit te anima mea :
- 3. Quam multipliciter tibi caro mea.
- 4. In terra deserta, et in via, et in aquosa :
- 5. Sic in sancto apparui tibi :
- 6. Ut viderem virtutem tuam, et gloriam tuam.
- 7. Quoniam melior est misericordia tua super vitas :
- 8. Labia mea laudabunt te,
- 9. Sic benedicam te in vita mea :
- 10. Et in nomine tuo levabo manus meas.
- 11. Sicut adipe et pinguedine repleatur anima mea :
- 12. Et labiis exsultationis laudabit os meum.
- 13. Si memor fui tui super stratum meum, in matutinis meditabar in te.
- 14. Quia fuisti adiutor meus :
- 15. Et in velamento alarum tuarum exsultabo.
- 16. Adhæsit anima mea post te :
- 17. Me autem suscepit dextra tua.
- 18. Ipsi vero in vanum quæsierunt animam meam :

- A 2. 'Εδίψησέ σε ἡ ψυχὴ μου·
- 3. Ποσαπλῶς σοὶ ἡ σὰρξ μου.
- 4. 'Ἐν γῆ ἐρήμῳ, καὶ ἀδάτῳ, καὶ ἀνδρῶ
- 5. Οὕτως ἐν τῷ ἁγίῳ εἶπθην σοὶ·
- 6. Τοῦ ἰδεῖν τὴν δύμαίν σου καὶ τὴν δόξαν σου.
- 7. Ὅτι χρεισον τὸ ἑλεός σου ὑπὲρ ζωάς·
- 8. Τὰ χεῖλη μου ἐπαινέσουσί σε.
- 9. Οὕτως εὐλογῆσω σε ἐν τῇ ζωῇ μου·
- 10. Καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου ἀρῶ τὰς χεῖράς μου.
- 11. Ὡς ἐκ στέατος καὶ πύοτητος ἐμπλησθεῖ ἡ ψυχὴ μου·
- 12. Καὶ χεῖλη ἀγαλλιάσεως αἰνέσει τὸ στόμα μου.
- 13. Εἰ ἐμνημόνευσόν σου ἐπὶ τῆς στρωμνῆς μου, ἐν τοῖς ὄρθροις ἐμελέτων εἰς σέ·
- B 14. Ὅτι ἐγενήθης βοηθός μου·
- 15. Καὶ ἐν τῇ σκέπῃ τῶν πτερυγῶν σου ἀγαλλιάσομαι.
- 16. Ἐκολλήθη ἡ ψυχὴ μου ὀπίσω σου·
- 17. Ἐμοῦ δὲ ἀντελάβετο ἡ δεξιὰ σου.
- 18. Αὐτοὶ δὲ εἰς μάτην ἐζήτησαν τὴν ψυχὴν μου·

ATHANASII INTERPRETATIO.

ποντι, θέλων ἐπιστρέψαι καὶ ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ βάπτισμα, πάλιν μετὰ (1) βάπτισμα ἡμαρτηκῶς, καὶ θέλων μετανοῆσαι λέγει τὸν ψαλμὸν τοῦτον.

deficiente, cum vult converti, et venire ad baptismum, et rursus post baptismum cum peccaverit, et vult penitentiam agere, dicit hunc psalmum.

- 2. Desideravit te anima mea.
- 3. Multipliciter innumerabiliter.
- 4. Quoniam tanquam nihil sum coram te : siquidem neque radix, neque flos, neque fructus est in me.
- 5. Sic in domo sancta tua accessi ad te.
- 6. Ut discerem resurrectionem tuam et passionem tuam.
- 7. Quoniam multo melior est misericordia tua quam voluptates et divitiæ hujus sæculi.
- 8. Labia cordis mei laudabunt te.
- 9. Semper.
- 10. Intendo ad te cor meum.
- 11. Gratia tua.
- 12. Corde exsultante laudabit te os meum.
- 13. Si meminero tui in quiete animæ meæ, in mandatis tuis meditabor.
- 14. Quia semper in mandatis tuis corroboravi me.
- 15. Et in duobus tuis Testamentis exsultabo.
- 16. Vestigia tua sequetur.
- 17. Tu autem ipse deduxisti me dextera tua.
- 18. Dæmones.

- C 2. Ἐπεθύμησέ σε ἡ ψυχὴ μου.
- 3. Ποσαχῶς ἀναριθμητῶς.
- 4. Ὅτι ὡς οὐδὲν εἰμι ἐνώπιόν σου· ἐπειδὴ οὐτὶ βίζα, οὐτὶ ἄνθος, οὐτὶ καρπός ἐστιν ἐν ἐμοί.
- 5. Οὕτως ἐν τῷ οἴκῳ (2) τῷ ἁγίῳ σου προσῆλθόν σοι.
- 6. Τοῦ μαθεῖν τὴν ἀνάστασιν (3) σου καὶ τὸ πάθος σου.
- 7. Ὅτι πολὺ βέλτιον τὸ ἑλεός σου ὑπὲρ τὴν ἀπόλαυσιν, καὶ τὸν πλοῦτον τοῦ αἰῶνος τούτου.
- 8. Τὰ χεῖλη τῆς καρδίας μου ἀνυμνήσουσί σε.
- 9. Διαπαντός.
- 10. Ἀνατείνω πρὸς σέ τὴν καρδίαν μου.
- 11. Τῇ χάριτί σου (4).
- D 12. Τῆς καρδίας ἀγαλλιωμένης, αἰνέσει τὸ σῶμα μου.
- 13. Ἐὰν μνημονεύσω σου ἐν τῇ ἡσυχίᾳ τῆς ψυχῆς μου, ἐν τοῖς προστάγμασί σου μελετήσω.
- 14. Ὅτι αἶ ἐν τοῖς προστάγμασί σου ἐνεδυνάμωσά με (5).
- 15. Καὶ ἐν ταῖς δυοῖς σου Διαθήκαις ἀγαλλιάσομαι.
- 16. Τοῖς ἰχνεσί σου ἐξακολουθήσει (6).
- 17. Αὐτὸς δὲ ὠδήγησάς με τῇ δεξιᾷ σου.
- 18. Οἱ δαίμονες.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Μετὰ τὸ, etc.
 (2) Ναφ. Paulo post deest σου.
 (3) Ἀνάπαυσιν, etc.

(4) Τῆς χάριτός σου.
 (5) Ἐνεδυνάμωσάς με.
 (6) Ἐξακολουθήσω.

- 19 Εἰσελεύσονται εἰς τὰ κατώτατα τῆς γῆς.
 20 Παραδοθήσονται εἰς χεῖρας ῥομφαίας·
 21. Μερίδες ἀλωπέκων ἔσονται.
 22. Ὁ δὲ βασιλεὺς εὐφρανθήσεται ἐπὶ τῷ Θεῷ·
 23. Ἐπαινεθήσεται πᾶς ὁ ὀμνῶν ἐν αὐτῷ·
 24. Ὅτι ἐνεφράγη στόμα λαλούντων ἄδικα.

Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. ΞΓ'.

1. Εἰσάκουσον, ὁ Θεὸς, τῆς φωνῆς μου, ἐν τῷ
 δέεσθαί με πρὸς σέ·
 2. Ἀπὸ φόβου ἐχθροῦ ἐξέλου τὴν ψυχὴν μου.
 3. Σκέπασόν με ἀπὸ συστροφῆς πονηρευομένων,
 4. Ἀπὸ πλήθους ἐργαζομένων ἀδικίαν.
 5. Ὅτινες ἠκόνησαν ὡς ῥομφαίαν τὰς γλώσσας αὐ-
 τῶν,
 6. Ἐνέτειναν τόξον αὐτῶν, πρᾶγμα πικρὸν,
 7. Τοῦ κατατοξεῦσαι ἐν ἀποκρύφοις ἄμμων·
 8. Ἐξάπινα κατατοξεύουσιν αὐτὸν, καὶ οὐ φοβη-
 θήσονται [φοβηθήσεται].
 9. Ἐκραταίωσαν ἑαυτοῖς λόγον πονηρόν·
 10. Διηγῆσαντο τοῦ κρύψαι παγίδα.
 11. Εἶπον· Τίς ὄψεται αὐτούς;

- A 19. Introibunt in inferiora terræ :
 20. Tradentur in manus gladii :
 21. Partes vulpium erunt.
 22. Rex vero lætabitur in Deo :
 23. Laudabitur omnis qui jurat in eo .
 24. Quia obstructum est os loquentium iniqua.

In finem, psalmus David. PSALM. LXIII.

1. Exaudi, Deus, vocem meam, cum deprecor
 ad te :
 2. A timore inimici eripe animam meam.
 3. Protege me a conventu malignantium.
 4. A multitudine operantium iniquitatem.
 5. Qui exacuerunt ut gladium linguas suas,
 B 6. Intenderunt suum arcum, rem amaram,
 7. Ut sagittent in occultis immaculatum :
 8. Subito sagittabunt eum, et non timebunt [ti-
 mebit].
 9. Firmaverunt sibi sermonem æquam :
 10. Narraverunt ut absconderent laqueum :
 11. Dixerunt : Quis videbit eos ?

ATHANASHI INTERPRETATIO.

19. Εἰς τὰ τάρταρα τῆς γῆς· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλανθι-
 μὸς καὶ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.
 20. Εἰς κόλασιν αἰώνιον.
 21. Τῶν αἱρετικῶν καὶ τῶν ὑποκριτῶν οἱ δαίμονες
 μερίδες εἰσίν.
 22. Ὁ πιστὸς λαός.
 23. Δοξασθήσεται ὁ πιστεύων τῷ Κυρίῳ· ὄρκος
 γὰρ λόγος πιστούμενός ἐστι.
 24. Τῶν δαιμόνων καὶ τῶν αἱρετικῶν.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· *Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ*· περὶ τῶν ἐστὶ συντελεῖα (2)
 τῶν αἰώνων ἐσομένων ὁ ψαλμὸς λέγεται παρὰ τὸν Κύριον τὸν [τῷ] Δαβίδ (3).

Titulus præpositus continet : *In finem, psalmus David.* De iis quæ futura sunt in consummatione
 sæculorum psalmus dicitur ad Dominum a Davide.

1. Προσκαλούμενός (4) σε εἰς βοήθειαν εἰσάκου- C
 σον τῆς δεήσεως ἧς προσάγω σοι.
 2. Τοῦ διαβόλου.
 3. Τῶν αἱρετικῶν.
 4. Τῶν δαιμόνων.
 5. Οἱ δαίμονες κατήρτισαν τοὺς αἱρετικούς.
 6. Καὶ τὴν διδασκαλίαν τῆς πλάνης αὐτῶν ἐπλεό-
 νησαν.
 7. Τοῦ ῥήματα βλάσφημα λέγειν κατὰ τὸν Θεόν (5).
 8. Ἐτοιμῶς ῥήματα ἀσεβείας λέγουσι κατὰ τοῦ
 Θεοῦ, καὶ οὐ φοβοῦνται.
 9. Τὰς ἐξηγήσεις αὐτῶν τὰς διαβολικὰς.
 10. Συνεγράψαντο πιθανολογίας, δι' ὧν παγιδεύ-
 ουσαι τοὺς ἀνθρώπους.
 11. Λογίζονται, οὐδεὶς δύναται· αὐτοῖς ἀντιστήναι (6). D

19. In tartara terræ : ibi erit fletus et stridor
 dentium.
 20. In supplicium æternum.
 21. Hæreticorum et hypocritarum dæmones par-
 tes sunt.
 22. Populus fidelis.
 23. Glorificabitur credens Domino ; juramentum
 enim est sermo cui fides habetur.
 24. Dæmonum et hæreticorum.

1. Invocans te in adjutorium, exaudi orationem
 quam tibi affero.
 2. Diaboli.
 3. Hæreticorum.
 4. Dæmonum.
 5. Dæmones præpararunt hæreticos.
 6. Et doctrinam erroris eorum auxerunt.
 7. Ad dicenda verba blasphema contra Deum :
 8. Temere dicunt verba impietatis contra Deum,
 et non timent.
 9. Diabolicas eorum enarrationes.
 10. Conscripterunt sermones persuasibiles, qui-
 bus illaqueant homines.
 11. Cogitant, neminem posse eis resistere.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ.
 (2) Τῶν οὖν ἐπὶ συντ.
 (3) Παρὰ τῶν κατὰ τὸν Δαβίδ δικαίω

- (4) Προσκαλούμενός.
 (5) Τοῦ Θεοῦ.
 (6) Ἀντιθῆναι.

12. Scrutati sunt iniquitatem :
 15. Defecerunt scrutantes scrutinio.
 14. Accedet homo, et cor profundum :
 15. Et exaltabitur Deus.
 16. Sagittæ parvulorum factæ sunt plagæ eorum :
 17. Et infirmatæ sunt contra eos linguæ eorum.
 18. Conturbati sunt omnes, qui videbant eos :
 19. Et timuit omnis homo.
 20. Et annuntiaverunt opera Dei,
 21. Et facta ejus intellexerunt.
 22. Lætabitur justus in Domino, et sperabit in eo :
 23. Et laudabuntur omnes recti corde.

In finem, psalmus cantici David : (canticum Jeremias et Ezechielis, de populi transmigratione quando profecturi erant.) PSAL. LXIV.

1. Te decet hymnus, Deus, in Sion :

(a) Vers. 19, 20, sub unico num.

- A 12. Ἐξηρεύνησαν ἀνομίαν ·
 15. Ἐξέλιπον ἐξερευνῶντες ἐξερευνήσεις.
 14. Προσελεύσεται ἄνθρωπος, καὶ καρδία βαθεῖα ·
 15. Καὶ ὑψωθήσεται ὁ Θεός.
 16. Βέλος νηπίων ἐγενήθησαν αἱ πληγαὶ αὐτῶν
 17. Καὶ ἐξησθένησαν ἐπ' αὐτούς αἱ γλώσσαι αὐτῶν.
 18. Ἐταράχθησαν πάντες οἱ θεωροῦντες αὐτούς ·
 19. (a) Καὶ ἐφοβήθη πᾶς ἄνθρωπος.
 20. Καὶ ἀνήγγειλαν τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ,
 21. Καὶ τὰ ποιήματα αὐτοῦ συνήκαν.
 22. Εὐφρανθήσεται δίκαιος ἐν τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐλπίζει ἐπ' αὐτόν ·
 23. Καὶ ἐπαινθήσονται πάντες οἱ εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ.
 B Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς ᾠδῆς τῷ Δαβὶδ · (ᾠδὴ Ἰερემίου καὶ Ἰεζακιὴλ τοῦ λαοῦ τῆς παροικίας, ὅτε ἐμελλόν ἐκπορεύσθαι.) ΨΑΛ. ΣΔ'.

1. Σοὶ πρέπει ὕμνος, ὁ Θεός, ἐν Σιών ·

ATHANASII INTERPRETATIO.

12. In philosophia quædam perversa loquuntur contra Deum.
 13. Perierunt nullam quærentes veritatem.
 14. Veniet ad homines habentes gratiam in Scripturis.
 15. Et glorificabitur Deus in ipsis.
 16. Verba enim eorum existimata acuta esse, infirma inveniuntur contra hominem Dei.
 17. Et confusi sunt in doctrina eorum.
 18. Obstupuerunt omnes qui eos victos viderunt.
 19, 20. Et miratus est omnis homo, et ita dixit : Gratia Dei est in homine qui confundit hæreticos.
 21. Et veritatem Dei cognoverunt.
 22. Exsultabit homo qui hæreticos superavit.
 23. Et laudabuntur omnes qui recte cogitant de Domino.

12. Ἐν φιλοσοφίᾳ τινὶ διεστραμμένα λαλοῦσι (1) κατὰ τοῦ Κυρίου.
 13. Ἀπώλοντο ζητοῦντες οὐδὲν ἀληθές.
 14. Ἐλεύσεται πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἔχοντας χάριν (2) ἐν ταῖς Γραφαῖς.
 15. Καὶ δοξασθήσεται ὁ Θεὸς ἐν αὐτοῖς (3).
 16. Τὰ ῥήματα γὰρ αὐτῶν τὰ νομιζόμενα ἠκονήματα εἶναι (4) ἀνίσχυρα εὐρίσκονται πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον.
 17. Καὶ κατησχύνθησαν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ αὐτῶν.
 18. Ἐξενίσθησαν πάντες οἱ ὀρῶντες αὐτούς ἠτηθέντας.
 19, 20. Καὶ ἐθαύμασε πᾶς ἄνθρωπος, καὶ εἶπεν οὕτως· Χάρις τοῦ Θεοῦ ἐστὶν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ καταισχύνοντι τοὺς αἰρετικούς.
 21. Καὶ τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ ἐπέγνωσαν.
 22. Ἀγαλλιάσεται ὁ ἄνθρωπος (5), ὁ τοὺς αἰρετικούς νικήσας.
 23. Καὶ ἐπαινθήσονται πάντες οἱ ὀρθῶς φρονούντες περὶ τοῦ Κυρίου.

Ἡ προκειμένη ἐπιφραφή περιέχει (6)· Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς ᾠδῆς τῷ Δαβὶδ. Τοῦτο οὖν λέγει· ὑπὲρ τῶν μελλόντων ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν γίνεται (7) ὑπὸ τοῦ Κυρίου ὁ ψαλμὸς τῆς ᾠδῆς ταύτης εἴρηται τῷ Δαβὶδ, τουτέστιν τῷ *ικανῷ τῇ χειρὶ*, ὃς ἐστὶ Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν.

Titulus præpositus continet : *In finem, psalmus cantici David.* Hoc igitur significat : pro iis quæ futura sunt in novissimis diebus ut fiant a Domino, psalmus cantici hujus dicitur *David*, hoc est *manu forti*, qualis est Dominus Deus noster.

1. Te decet hymnus, Deus, in corde sitiendi :
 Sion enim interpretatur sitiens :

1. Σοὶ πρέπει ὕμνος, ὁ Θεός, ἐν καρδίᾳ διψώσῃ (8)
 Σιών γὰρ ἐρμηνεύεται *διψῶσα*.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἀλήσουσιν.
 (2) Πρὸς αὐτούς ὁ ἄνθρωπος ἔχων χάριν, etc.
 (3) Αὐτῷ.
 (4) *Εἶται*, deest.

- (5) Ἄνθρωπος ἐκεῖνος.
 (6) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως *πρ*.
 (7) Γίνεσθαι.
 (8) Διψώση σε.

2. Καὶ σοὶ ἀποδοθήσεται εὐχὴ ἐν Ἱερουσαλήμ.
 3. Εἰσάκουσον προσευχῆς μου, πρὸς σὲ πᾶσα σὰρξ ἤξει.
 4. Λόγοι ἀνόμων ὑπερδυνάμωσαν ἡμᾶς.
 5. Καὶ ταῖς ἀσεβείαις ἡμῶν σὺ ἰλάσῃ.
 6. Μακάριος, ὃν ἐξελέξω, καὶ προσέλαβου.
 7. Κατασκηνώσει ἐν ταῖς αὐλαῖς σου.
 8. Πλησθησόμεθα ἐν τοῖς ἀγαθοῖς τοῦ οἴκου σου.
 9. Ἅγιος ὁ ναὸς σου, θαυμαστὸς ἐν δικαιοσύνῃ.
 10. Ἐπάκουσον ἡμῶν, ὁ Θεὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν,
 11. Ἡ' ἐλπὶς πάντων τῶν περάτων τῆς γῆς καὶ τῶν ἐν θαλάσῃ μακρᾶν.
 12. Ἐτοιμάζων ὄρη ἐν τῇ ἰσχυί αὐτοῦ,
 13. Περιεζωσμένος ἐν δυναστείᾳ.
 14. Ὁ συνταράσσων τὸ κύτος τῆς θαλάσσης,
 15. Ἦχος κυμάτων αὐτῆς τίς ὑποστήσεται;
 16. Ταραχθήσονται τὰ ἔθνη, καὶ φοβηθήσονται οἱ κατοικοῦντες τὰ πέρατα ἀπὸ τῶν σημείων σου.
 17. Ἐξόδους πρωίας, καὶ ἐσπέρας τέρψεις.
 18. Ἐπισκέψω τὴν γῆν, καὶ ἐμέθυσας αὐτήν.
 19. Ἐπλήθυνας τοῦ πλουτεῖσαι αὐτήν.

- A 2. Et tibi reddetur votum in Hierusalem.
 3. Exaudi orationem meam, ad te omnis caro veniet.
 4. Verba iniquorum prævaluerunt super nos :
 5. Et impietatibus nostris tu propitiaberis.
 6. Beatus, quem elegisti et assumpsisti :
 7. Inhabitabit in atris tuis.
 8. Replebimur in bonis domus tuæ :
 9. Sanctum templum tuum, mirabile in æquitate.
 10. Exaudi nos, Deus Salvator noster,
 11. Spes omnium finium terræ, et eorum qui in mari longe.
 12. Præparans montes in virtute sua
 13. Accinctus potentia :
 14. Qui conturbas profundum maris,
 15. Sonum fluctuum ejus quis sustinebit?
 16. Turbabuntur gentes, et timebunt qui habitant terminos a signis tuis :
 17. Exitus matutini, et vespere delectabis.
 18. Visitasti terram, et inebriasti eam :
 19. Multiplicasti locupletare eam.

B

ATHANASII INTERPRETATIO.

2. Καὶ ἐν τῇ ψυχῇ τῇ ὁρώσῃ σε ἀποδοθήσεται σοὶ εὐχὴ: Ἱερουσαλήμ γὰρ ἐρμηνεύεται *δρασις εἰρήνης*.
 3. Εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου, ὅτι πάντες τῷ βήματι σου παραστησόμεθα (1).
 4. Ἡ διδασχὴ τοῦ διαβόλου καὶ τῶν ὑπουργῶν αὐτοῦ κατίσχυσεν (2) ἡμῶν.
 5. Ὁ Ἄμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ ἀφρων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου.
 6. Μακάριος ὃν ἐῤῥύσω ἐκ (3) τῶν ἀμαρτιῶν αὐτοῦ, καὶ ἐφύλαξας αὐτόν.
 7. Ἐν ταῖς αἰωνίαις ἀναπαύσεσιν.
 8. Ἐμπλησθῶμεν πῶν δικαιοματίων τοῦ λαοῦ σου.
 9. Ὁ λαὸς ὁ πιστεύων εἰς σὲ, ἐν οἷς αὐτὸς κατοικεῖς.
 10. Πρόσδεξαι τοὺς ὕμνους ἡμῶν, οὓς σοὶ προσφέρομεν.
 11. Τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν ἐθνῶν πάντων.
 12. Ταπεινῶν τὰς ἐναντίας δυναμίεις.
 13. Ἐρχόμενος ἐν δυναστείᾳ.
 14. Ὁ συντριβὼν τὸ κέρασ τοῦ ἀρχοντος τοῦ κόσμου τοῦτου.
 15. Τὰς ὑποβολὰς τῶν ἐξουσιῶν τοῦ ἐχθροῦ τίς ὑποφέρει;
 16. Ἐμφοβὰ ἐντρομα (4) γενήσονται τὰ ἔθνη ἀπὸ τῶν θαυμάτων σου, ὧν ἀκηκόασιν.
 17. Ἐν τῷ φωτί σου ἐξαγάγεις τὰ ἔθνη, καὶ ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος πληρώσεις αὐτὰ ἀγαλλιᾶσεται.
 18. Ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθησ, καὶ πάσης εὐφροσύνης ἐπλήρωσας τοὺς ἀνθρώπους.
 19. Ἐπλήθυνας τὰ χαρίσματά σου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

C

2. Et anima vidente te reddetur tibi oratio : *Jerusalem enim interpretatur visio pacis.*
 3. Exaudi orationem meam, quoniam omnes ante tribunale tuum statuemur.
 4. Doctrina diaboli et ministrorum ejus prævaluit contra nos.
 5. Agnus Dei qui tollit peccatum mundi.
 6. Beatus quem liberasti a peccatis suis, et custodisti eum.
 7. In æternis refrigeriis.
 8. Replebimur justificationibus populi tui.
 9. Populus credens in te, in ipso tu habitas.
 10. Excipe hymnos nostros, quos tibi offerimus.
 11. Judæorum et omnium gentium.
 12. Humilians contrarias potestates.
 13. Veniens in potentia.
 14. Conterens cornu principis mundi hujus.
 15. Insidias potestatum inimici quis sustinebit?
 16. Timidæ ac trepidæ fient gentes ob mirabilia tua quæ audiverunt.
 17. In luce tua educis gentes, et in consummatione sæculi implebis eas exultatione.
 18. In terra visus es, et omni lætitia replevisti homines.
 19. Multiplicasti dona tua in Ecclesia.

D

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) *Παριστάμεθα*. In marg. cod. hæc leguntur eodem caractere, Ἐν ἄλλοις, παραστησόμεθα. Hæc autem adnotatio ostendit vetustatem hujus interpretationis seu commentarii, cujus plures codices uss. sæculis ix jam exstabant.

(2) Κατίσχυσεν.

(3) Ἄπό.

(4) Καὶ ἐντρομα γενήσονται τὰ ἔθνη, καὶ ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος πληρώσῃς αὐτὰ ἀγαλλιᾶσῃς.

20. Fiumen Dei repletum est aquis : A 20. Ὁ ποταμὸς τοῦ Θεοῦ ἐπληρώθη ὕδατων ·
 21. Parasti cibum illorum, quoniam ita præparatio. 21. Ἐτοίμασας τὴν τροφὴν αὐτῶν, ὅτι οὕτως ἡ ἐτοιμασία.
 22. Rivos ejus inebria : 22. (α) Τὰς αἰλακὰς αὐτῆς μέθυσον ·
 23. Multiplica genimina ejus. 23. Πλήθυνον τὰ γεννήματα αὐτῆς.
 24. In stillicidiis ejus lætabitur germinans. 24. Ἐν ταῖς σταγόσιν αὐτῆς εὐφρανθήσεται ἀνατέλλουσα.
 25. Benedices coronæ anni benignitatis tuæ : 25. Εὐλογήσεις τὸν στέφανον τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς χρηστότητός σου ·
 26. Et campi tui implebuntur ubertate. 26. Καὶ τὰ πεδία σου πλησθήσονται πύθης.
 27. Pinguescent speciosa deserti : 27. Πιανθήσονται τὰ ὄρη τῆς ἐρήμου ·
 28. Et exultatione colles accingentur. 28. Καὶ ἀγαλλίασιν οἱ βουνοὶ περιζώσονται.
 29. Induti sunt arietes ovium : 29. Ἐνεδύσαντο οἱ κριοὶ τῶν προβάτων ·
 30. Et valles abundabunt frumento : 30. Καὶ αἱ κοιλάδες πληθυνούσι σίτον ·
 31. Clamabunt, etenim hymnum dicent. 31. Κεκραῖονται, καὶ γὰρ ὁμνήσουσιν.
 'n finem, canticum psalmi resurrectionis. B Εἰς τὸ τέλος, ὧδὴ ψαλμοῦ ἀναστάσεως.
 PSAL. LXV. ΨΑΛ. ΞΕ'.
1. Jubilare Domino, omnis terra :
  2. Psalmum dicite nonini ejus.
  3. Date gloriam in laude ejus.
  4. Dicite Deo : Quam terribilia sunt opera tua !
1. Ἀλαλάξατε τῷ Κυρίῳ, πᾶσα ἡ γῆ ·
  2. Ψάλατε δὴ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ·
  3. Δότε δόξαν ἐν αἰνέσει αὐτοῦ.
  4. Εἶπατε τῷ Θεῷ · Ὡς φοβερά τὰ ἔργα σου .

(a) Codex Palat.

ATHANASII INTERPRETATIO.

20. Spiritus sanctus Dei requievit super gentes. 20. Τὸ ἅγιον Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἀνεπαύσατο ἐπὶ τὰ ἔθνη.
 21. Eloquia tua præparasti eis. 21. Τὰ λόγια σου ἡντρέπισας αὐτοῖς.
 22. Corda fidelium reple gratia tua. 22. Τὰς καρδίας τῶν πιστῶν ἐμπλήσον τῆς χάριτός σου.
 23. Et auge opera justitiæ eorum. 23. Καὶ πλεόνασον τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης αὐτῶν.
 24. Cum gratia tua descenderit super populum, in lætitia facient fructum pœnitentiæ. 24. Ἐν τῷ τῆν χάριν σου κατείναι ἐπὶ τὸν λαόν, ἐν εὐφροσύνῃ ποιήσουσι καρπὸν μετανοίας.
 25. Populo, qui credidit. 25. Τὸν λαὸν τὸν πεπιστευκότα.
 26. Et mansueti corde implebuntur Spiritu sancto. 26. Καὶ οἱ πραεῖς τῆ καρδίᾳ πληθήσονται Πνεύματος ἁγίου.
 27. Participabunt gratia tua, quos e mundo elegisti. C 27. Μεταλάβωσι τῆς χάριτός σου, οὓς ἐξελέξω ἐκ τοῦ κόσμου.
 28. Et filii prophetarum gaudebunt. 28. Καὶ οἱ υἱοὶ τῶν προφητῶν χαρίσονται.
 29. Gratia sancti Spiritus apostoli. 29. Τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος οἱ ἀπόστολοι.
 30. Animæ humiles abundabunt germinibus justitiæ. 30. Αἱ ψυχὰι αἱ ταπειναὶ πληθυνούσι γεννήματα δικαιοσύνης.
 31. Glorificabunt, et hymnis te laudabunt. 31. Δοξάζονται, καὶ ἀνυμνήσουσι (1) σε.
 Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2) · Εἰς τὸ τέλος, ὧδὴ ψαλμοῦ ἀναστάσεως. Τουτέστιν, εἰς τὸ τέλος τῶν αἰώνων ἡ ὧδὴ αὕτη εἴρηται μετὰ ψαλμοῦ (3) περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου τῶν (4) ἔθνων ἐπιτροφῆς.
- Titulus præpositus continet : In finem, canticum psalmi resurrectionis. Hoc est, in fine sæculorum hoc canticum psalmi dictum est de resurrectione Domini, et conversione gentium.
- 1, 2. In voce valida laudate Dominum in psal- D 1, 2. Ἐν ἰσχυρᾷ φωνῇ ἀνυμνήσατε τὸν Κύριον ἐν ψαλμοῖς, πάντα τὰ ἔθνη.
 3. Et in fine uniuscujusque psalmi gloriam præbete ei. 3. Καὶ ἐν τῷ τέλει ἐκάστου ψαλμοῦ δόξαν αὐτῷ προσάγετε (5).
 4. Dicite Deo : Quomodo inenarrabiliter conceptus es, et natus es in terra ? 4. Εἶπατε τῷ Θεῷ · Ὡς ἀνεκδιγήτως συνελήφθης, καὶ ἐτέχθης ἐπὶ τῆς γῆς ;

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Καὶ δοξάζοντες ἀνυμν.
 (2) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ.
 (3) Εἴρηται τοῦ ψαλμοῦ.

(4) Κυρίου, καὶ τῆς τῶν.
 (5) Δόξαν ἀναπέμψατε αὐτῷ.

5. Ἐν τῷ πλήθει τῆς δυνάμεώς σου ψεύσονται σε ἅ οἱ ἐχθροί σου.

6. Πᾶσα ἡ γῆ προσκυνησάτωσάν σοι, καὶ ψαλάτωσάν σοι·

7. Ψαλάτωσαν δὴ τῷ ὀνόματί σου, Ὑψίστε.

8. Δεῦτε, καὶ ἴδετε τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ

Διάψαλμα (α).

9. Ὡς φοβερός ἐν βουλαῖς ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων,

10. Ὁ μεταστρέφων τὴν θάλασσαν εἰς ξηρὰν·

11. Ἐν ποταμῷ διελεύσονται ποδί.

12. Ἐκεῖ εὐφρανθησόμεθα ἐπ' αὐτῷ,

13. Τῷ δεσπάζοντι ἐν τῇ δυναστείᾳ αὐτοῦ τοῦ αἰῶνος

14. Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἐπὶ τὰ ἔθνη ἐπιβλέπουσιν·

15. Οἱ παραπικραίνοντες μὴ ὑψούσθωσαν ἐν ἑαυτοῖς.

16. Εὐλογεῖτε, ἔθνη, τὸν Θεὸν ἡμῶν·

17. Καὶ ἀκούσασθε τὴν φωνὴν τῆς ἀνέσεως αὐτοῦ.

18. Τοῦ θεμένου τὴν ψυχὴν μου εἰς ζωὴν.

19. Καὶ μὴ δόντος εἰς σάλον τοὺς πόδας μου.

20. Ὅτι ἐδοκίμασας ἡμᾶς, ὁ Θεὸς, ἐπύρωσας ἡμᾶς, ὡς πυροῦται τὸ ἀργύριον.

(a) Codex Palat.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

5. Καὶ ἐν τῷ πάθει καὶ (1) τῇ ἀναστάσει σου ἀρνήσονται σε Θεὸν οἱ Ἰουδαῖοι.

6. Τὰ ἔθνη πάντα πιστεύσουσι, καὶ δοξάσουσι σε.

7. Ἀνομήσουσι τὸ μεγαλοπρεπὲς ἄνωμά σου (2).

8. Τῇ καρδίᾳ ἡμῶν προσέχετε (3) τοῖς δικαίωμασιν αὐτοῦ.

9. Ὅτι ἡ διδασχὴ τῆς χάριτος αὐτοῦ ἐνδοξοτέρα ἐστὶ τῆς σοφίας τῶν ἀνθρώπων.

10. Ὁ τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου θανατῶν

11. Ἐν τῇ χάριτι τοῦ ἁγίου Πνεύματος ζήσουσιν ἀπόθως.

12. Ἐν τῇ χάριτι (4) τοῦ μέλλοντος αἰῶνος εὐφρανθησόμεθα ὁρῶντες τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ.

13. Πᾶτηρ γὰρ ἐστὶ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.

14. Οἱ ἀπόστολοι ἐπὶ τὸ κήρυγμα τῶν ἐθνῶν πορεύονται.

15. Ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων, μὴ καυχᾶσθε λέγοντες· *Σπέρμα Ἀβραάμ ἐσμεν.*

16. Οὐκ ἔτι γὰρ μόνων Ἰουδαίων ὁ Θεός, ἀλλὰ καὶ ἐθνῶν.

17. Καὶ ὑπακούσατε τῷ κηρύγματι τῆς δόξης αὐτοῦ.

18. Τοῦ μεταγαγόντος ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν.

19. Καὶ μὴ ἑσπασθῆτε με ἕως τέλους τῇ ἁμαρτίᾳ συναπολέσθαι.

20. Ὅτι εἰδὼς [εἶδες], ὅτι ὑπακούομεν (5) τῷ κηρύγματι σου· (6) πᾶσαν ἀκαθαρσίαν οὖσαν ἐν ἡμῖν ἐποίησας ἡμᾶς ἀποθέσθαι.

¹⁶ Joan. viii, 33. ¹⁷ Rom. iii, 29.

Adaenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἐν τῷ πλήθει, καί.

(2) Τὸ ἄνωμά σου μεγαλοπρεπῶς.

(3) Πρόσθετε.

(4) Χαρῆ.

ΠΑΤΡΟΛ. ΓΡ. XXVII.

5. In multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui.

6. Omnis terra adoret te et psallat tibi :

7. Psalmum dicat nomini tuo, Altissime.

8. Venite, et videte opera Dei :

Diapsalma.

9. Quam terribilis in consiliis super filios hominum.

10. Qui convertit mare in aridam :

11. In flumine pertransibunt pede.

12. Ibi lætabimur in ipso,

13. Qui dominatur in virtute sua in æternum :

14. Oculi ejus super gentes respiciunt :

15. Qui exasperant non exaltentur in semetipsis.

16. Benedicite, gentes, Deum nostrum :

17. Et audite facite vocem laudis ejus.

18. Qui posuit animam meam ad vitam :

19. Et non dedit in commotionem pedes meos.

20. Quoniam probasti nos, Deus, igne examinasti nos, sicut examinatur argentum.

5. Et in passione, et in resurrectione tua negabunt te Deum Judæi.

6. Gentes omnes credent, et glorificabunt te.

7. Laudabunt magnificentum nomen tuum.

8. Cordibus vestris attendite justificationibus ejus.

9. Quoniam doctrina gratiæ ejus gloriosior est humana sapientia.

10. Qui mortificat peccatum mundi.

11. In gratia sancti Spiritus secure vivent.

12. In gratia venturi sæculi lætabimur viventes gloriam Dei.

13. Pater enim est venturi sæculi.

14. Apostoli ad prædicationem gentium profiscuntur.

15. Populi Judæorum ne gloriemini dicentes· *Semen Abraham sumus* ¹⁶.

16. Non amplius enim solum Judæorum est Deus, *sed etiam gentium* ¹⁷.

17. Et auscultate prædicationi gloriæ ejus.

18. Qui transfert a morte in vitam.

19. Et non passus est me usque in finem cum peccato perire.

20. Quoniam vidisti, quod obtemperamus prædicationi tuæ : omnem immunditiam, quæ erat in nobis, fecisti ut nos deponeremus.

(5) Ὅτι εἶδες, ὅτι ὑπακούομεν.

(6) N. 21. Πᾶσαν, etc. N. 22. Ἠγάγετε ἡμᾶς εἰς τὴν σύνταξίν σου. N. 23. Ἠλεῖψας, etc.

21. Induxisti nos in laqueum :
 22. Posuisti tribulationes in dorso nostro :
 23. Imposuisti homines super capita nostra.
 24. Transivimus per ignem, et aquam :
 25. Et eduxisti nos in refrigerium.
 26. Introibo in domum tuam in holocaustis :
 27. Reddam tibi vota mea, quæ distinxerunt labia mea :
 28. Et locutum est os meum in tribulatione mea.
 29. Holocausta medullata offeram tibi cum incenso et arietibus :
 30. Offeram tibi boves cum hircis.
 31. Venite, audite, et narrabo vobis, omnes qui timetis Deum.

Diapsalma.

32. Quanta fecit animæ meæ.
 33. Ad ipsum ore meo clamavi :
 34. Et exaltavi sub lingua mea :
 35. Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiat me Dominus.

a) Vers. 21. Ἐπωρωσας, etc. ὃ 22. Εἰσῆγαγες, etc. ὃ 23. Ἐθου, etc.
 b) Vers. 30. Μετά, etc. ὃ 31. Ἀνοίσω, etc.

- A 21. (a) Εἰσῆγαγες ἡμᾶς εἰς τὴν παγίδα
 22. Ἐθου θλίψεις ἐπὶ τὸν νῶτον ἡμῶν.
 23. Ἐπετίθασας ἀνθρώπους ἐπὶ τὰς κεφαλὰς ἡμῶν.
 24. Διήλθομεν διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος.
 25. Καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς εἰς ἀναψυχὴν.
 26. Εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκόν σου ἐν ὀλοκαυτώμασιν.
 27. Ἀποδώσω σοι τὰς εὐχὰς μου, ἃς διέστειλε τὰ χεῖρά μου.
 28. Καὶ ἐλάλησε τὸ στόμα μου ἐν τῇ θλίψει μου.
 29. Ὀλοκαυτώματα μεμυλωμένα ἀνοίσω σοι μετὰ (b) θυμιάματος καὶ κριῶν.
 30. Ἀνοίσω σοι βόας μετὰ χιμάρων.
 31. Δεῦτε, ἀκούσατε, καὶ διηγήσομαι ὑμῖν, παντες B οἱ φοβούμενοι τὸν Θεόν.

Διάψαλμα.

32. Ὅσα ἐποίησε τῇ ψυχῇ μου.
 33. Πρὸς αὐτὸν τῷ στόματί μου ἐκέκραξα.
 34. Καὶ ὕψωσα ὑπὸ τὴν γλῶσσάν μου.
 35. Ἄδικίαν εἰ ἐθεώουον ἐν καρδίᾳ μου, μὴ εἰσακουσάτω μου Κύριος.

ATHANASII INTERPRETATIO

21. Induxisti nos in cognitionem tuam.
 22. Redarguisti iniquitates nostras, et humiliasti nos.
 23. Constituisti nobis duces sanctos tuos.
 24. Per baptismum tuum.
 25. Et duxisti nos liberatos a peccatis nostris in refrigerium.
 26. Ingrediemur in supernam Jerusalem perfecte emundati.
 27. Implebo quæ promisi tibi in baptismo.
 28. Et in quæ conveni adhuc existens in peccato.
 29. Totum meipsum adducam tibi cum oratione, et operibus justitiæ progredientibus ante te.
 30. Membra mea, et animam meam dedicabo tibi.
 31. Venite, audite quomodo salvavit me.
 32. Non solum condonavit mihi peccata, sed etiam filium suum me fecit.
 33. Solum invocavi eum.
 34. Et confessus sum ipsum lingua mea.
 35. Si sincero corde non credidi ipsi, non me exaudiat Dominus.

21. Εἰσῆγαγες ἡμᾶς εἰς τὴν συνεσίαν σου.
 22. Ἠλεγξας ἡμῶν τὰς ἀνομίας, καὶ ἐταπεινώσας ἡμᾶς.
 23. Κατέστησας τοὺς ἁγίους σου ἡγεῖσθαι ἡμῶν.
 C 24. Διὰ τοῦ βαπτισματός σου.
 25. Καὶ (1) εἰς ἀνάπαυσιν ἤγαγες ἡμᾶς λυτρωθέντας τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν.
 26. Εἰσελευσόμεθα εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλὴμ καθαρισμένοι ὀλοτελῶς (2).
 27. Πληρώσω ἃ ἐπηγγειλάμην σοι διὰ τοῦ βαπτισματος.
 28. Καὶ ἃ συνεθέμην ἐτι ὧν ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ.
 29. Ὅλον ἐμαυτὸν προσαγάγω σοι μετὰ (3) προσευχῆς καὶ τῶν ἔργων τῆς δικαιοσύνης τῶν προκορευόμενων ἐμπροσθέν σου.
 30. Τὰ μέλη μου, καὶ τὴν ψυχὴν μου ἀνάθωμαι σοι [ἀναθήσομαι σοι].
 31. Δεῦτε, ἀκούσατε πῶς ἔσωσέ με.
 32. Οὐ μόνον συνεχώρησέ μοι τὰς ἁμαρτίας, ἀλλὰ καὶ υἱὸν ἑαυτοῦ ἐποίησέ με.
 33. Μόνον ἐπεκαλεσάμην αὐτόν.
 34. Καὶ ὠμολόγησα αὐτὸν τῇ (4) γλῶσση μου.
 35. Εἰ μὴ ἐν ἀληθινῇ καρδίᾳ ἐπίστευσα αὐτῷ, μὴ εἰσακουσάτω μου ὁ Κύριος.

Aduenna-et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 25. Καὶ δεστ.
 (2) Ὀλοτελεῖς.
 (3) Μετὰ προσευχῶν, καί, etc., ἐμπροσθέν μου.

N. 31. Τὰ μέλη, etc., ἀνάθωμαι σοι. N. 32, in cod.
 33. Τὰς ἁμαρτίας μου, etc.
 (4) Ἐν τῇ.

36. Διὰ τοῦτο εἰσήκουσέ μου ὁ Θεός·

37. Προσέσχε τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς μου.

38. Ἐὐλόγητός ὁ Θεός, ὃς οὐκ ἀπέστησε τὴν προσευχὴν μου καὶ τὸ ἔλεος (α) αὐτοῦ ἀπ' ἐμοῦ.

*Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις, ψαλμὸς ᾠδῆς τῷ Δαβὶδ
ΨΑΛ. ΕΣΤ'.*

1. Ὁ Θεός οἰκτειρήσῃ ἡμᾶς, καὶ εὐλόγησῃ ἡμᾶς
2. (b) Ἐπιφάναι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς,
3. Καὶ ἐλεήσῃ ἡμᾶς.
4. Τοῦ γνῶναι ἐν τῇ γῇ τὴν ὁδὸν σου,
5. Ἐν πᾶσιν ἔθνεσι τὸ σωτήριόν σου.
6. Ἐξομολογήσασθωσάν σοι λαοὶ, ὁ Θεός·
7. Ἐξομολογήσασθωσάν σοι λαοὶ πάντες.
8. Εὐφρανθήτωσαν, καὶ ἀγαλλιάσθωσαν ἔθνη·
9. Ὅτι κρινεῖς λαοὺς ἐν εὐθύτητι,
10. Καὶ ἔθνη ἐν τῇ γῇ ὁδηγήσεις.

Διάψαλμα.

11. Ἐξομολογήσασθωσάν σοι λαοὶ, ὁ Θεός
12. Ἐξομολογήσασθωσάν σοι λαοὶ πάντες·
13. Γῆ ἔδωκε τὸν καρπὸν αὐτῆς.
14. Εὐλόγησῃ ἡμᾶς ὁ Θεός, ὁ Θεός ἡμῶν, εὐλόγησῃ ἡμᾶς ὁ Θεός (c).
15. Καὶ φοβηθήτωσαν αὐτὸν πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς.

(a) Vers. 39, καὶ τὸ ἔλεος, etc.

(b) Vers. 2, 3, vers. unus.

(c) Ὁ Θεός deest.

A 36. Propterea exaudivit me Deus :

37. Attendit voci deprecationis meæ.

38. Benedictus Deus, qui non amovit orationem meam, et misericordiam suam a me.

In finem, in hymnis, psalmus cantici David.

PSAL. LXVI.

1. Deus misereatur nostri, et benedicat nobis :
2. Illuminet vultum suum super nos,
3. Et misereatur nostri.
4. Ut cognoscamus in terra viam tuam :
5. In omnibus gentibus salutare tuum.
6. Confiteantur tibi populi, Deus :
7. Confiteantur tibi populi omnes.
8. Lætentur, et exsultent gentes :
9. Quoniam judicabis populos in æquitate,
10. Et gentes in terra diriges.

B

Diapsalma.

11. Confiteantur tibi populi, Deus :
12. Confiteantur tibi populi omnes
13. Terra dedit fructum suum.
14. Benedicat nos Deus. Deus noster, benedicat nos Deus :
15. Et metuant eum omnes fines terræ.

ATHANASII INTERPRETATIO.

36, 37. (1) Ὅτι ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς μου προσήλθον· διὰ τοῦτο εἰσήκουσέ μου.

38. Οὐκ ἀπίωσατο τὴν προσευχὴν μου, ἀλλὰ ἐδέξατο αὐτὴν δωρησάμενός μοι τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2)· *Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις* [*ψαλμὸς ᾠδῆς τῷ Δαβὶδ*]· τουτέστι περὶ τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν ὁ ψαλμὸς ᾄδεται.

Titulus præpositus continet : *In finem, in hymnis* [*psalmus cantici David*] : hoc est de plenitudine temporum psalmus canitur.

1. Ὁ Θεός εὐσπλαγχνισθήσεται (3) εἰς ἡμᾶς, καὶ ἐλεύσεται ἐπὶ τῆς γῆς. 2, 3. Πρόσωπον πρὸς πρόσωπον ὁραθῆμεν, καὶ ἐλεήσει ἡμᾶς (4). 4, 5. (5) Τὸ κήρυγμα τοῦ σταυροῦ σου. 6. Ὁμολογήσουσι σε οἱ λαοὶ, ὅτι Θεός εἶ. 7. Ἐν τῇ χάριτί σου. 8. Ὅτι παρέστησαν αὐτοὺς εἰς τὰ ἔργα ἀγαθὰ. 9, 10. Τῷ φωτὶ τῆς χάριτος. 11. Ἀνυμνήσουσι σε. 12. Δοξάσουσι σε. 13. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως προσαγάγωσιν ἔργα δικαιοσύνης οἱ πιστεύσαντες τῷ Κυρίῳ. 14. <i>Οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου</i> (6) ἐηλονότι. 15. Αὐτῷ γὰρ λοιπὸν μόνῳ λατρεύουσι, καὶ οὐδενὶ ἑτέρῳ.	36, 37. Quoniam ex tota anima mea accessi ad eum, propterea exaudivit me. 38. Non repulit orationem meam, sed suscepit eam donans mihi misericordiam suam. <i>Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2)· Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις</i> [<i>ψαλμὸς ᾠδῆς τῷ Δαβὶδ</i>] : τουτέστι hoc est de plenitudine temporum psalmus canitur. 1. Deus miseratione commovebitur erga nos, et veniet in terram. 2, 3. Facie ad faciem videbitur⁷⁸, et miserabitur nostri. 4, 5. Prædicationem crucis tuæ 6. Confitebuntur te populi Deum esse. 7. In gratia tua. 8. Quoniam se exhibuerunt in opera bona. 9, 10. Luce gratiæ. 11. Laudabunt te. 12. Glorificabunt te. 13. In die iudicii credentes Domino afferent opera iustitiæ. 14. Videlicet <i>Benedicti Patris mei</i>⁷⁹. 15. Ipsi enim soli, et nulli alteri demum set- D vient.

⁷⁸ I Cor. xiii, 12. ⁷⁹ Matth. xxv, 34.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 36, ὅτι, etc. N. 37, 38, οὐκ, etc.

(2) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ... ἐν ὕμνοις ψαλμὸς ᾠδῆς, τουτέστιν... ὁ ψαλμὸς λέγει.

(3) Σπλαγχνισθήσεται.

(4) Ἐωράθη ἡμῖν, καὶ ἠλέησεν ἡμᾶς.

(5) N. 4. Τοῦ μαθεῖν ἕκαστον τὴν πίστιν. N. 5. Τοῦ

σταυροῦ σου τὸ κήρυγμα. N. 6. Ἐξομολογήσουσι σε λαοὶ πάντες. N. 7. Ὁμολογήσουσι σε λαοὶ, ὅτι Θεός σὺ εἶ. N. 8. Ἐν τῇ χάριτί σου. N. 9. Ὅτι παρέστησας αὐτοὺς εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν. N. 10. Τῷ, etc., χάριτός σου. (6) Ἐρεῖ γὰρ αὐτοῖς ὁ Κύριος· Ἐπεὶ, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς υἱοῦ. »

In finem cantici [psalmus cantici], psalmus David. Α *Εἰς τὸ τέλος ψδῆς [ψαλμὸς ψδῆς], ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.* ΨΑΛ. ΕΖ.

1. Exsurgat Deus, et dissipentur inimici ejus : 1. Ἀναστήτω ὁ Θεός, καὶ διασκορπισθήτωσαν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ.
2. Et fugiant qui oderunt eum a facie ejus. 2. Καὶ φυγέτωσαν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ οἱ μισούντες αὐτόν.
3. Sicut deficit fumus, deficiant : 3. Ὡς ἐκλείπει καπνὸς, ἐκλιπέτωσαν.
4. Sicut fluit cera a facie ignis, 4. Ὡς τήκεται κηρὸς ἀπὸ προσώπου πυρὸς,
5. Sic pereant peccatores a facie Dei. 5. Οὕτως ἀπολοῦνται (α) οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ.
6. Et justi lætentur, et exsultent in conspectu Dei, 6. (β) Καὶ οἱ δίκαιοι εὐφρανθήτωσαν, ἀγαλλιάσθωσαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ,
7. Delectentur in lætitia. 7. Τερφθήτωσαν ἐν εὐφροσύνῃ.
8. Cantate Deo, psalmum dicite nomini ejus : 8. Ἀσατε τῷ Θεῷ, ψάλατε τῷ ὀνόματι αὐτοῦ.
9. Iter facite ei qui ascendit super occasum : Dominus nomen illi : 9. Ὁδοποιήσατε τῷ ἐπιθεηκότι ἐπὶ δυσμῶν. Κύριος ὄνομα αὐτοῦ.
10. Et exsultate in conspectu ejus. 10. Καὶ ἀγαλλιάσθε ἐνώπιον αὐτοῦ.
11. Turbentur a facie ejus : 11. Παραχθήτωσαν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ.
12. Patris orphanorum, et iudicis viduarum. 12. Τοῦ πατρὸς τῶν ὀρφανῶν καὶ κριτοῦ τῶν χηρῶν.
13. Deus in loco sancto suo : 13. Ὁ Θεὸς ἐν τόπῳ ἁγίῳ αὐτοῦ.
14. Deus, qui inhabitare facit unius moris in domo : 14. Ὁ Θεὸς κατοικίζει μονοτρόπου ἐν οἴκῳ.

(a) In marg. cod., ἀπόλοιτο.

(b) Vers. 6. Καὶ, etc., εὐφρανθήτωσαν. Διάβλυα. Vers. 7. Ἀγαλλιάσθωσαν, etc. Vers. 8. Τερφθήτωσαν, etc.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1) Ἐἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς ψδῆς τῷ Δαβίδ· τουτέστι, περὶ τῶν εἰς τὸ τέλος τῶν Χριστοῦ [εἰς τὸν Χριστὸν] μελλόντων πιστεύειν ὁ ψαλμὸς ἄδεται τῷ Ἰκανῷ χειρὶ· Δαβὶδ γὰρ οὕτως ἐρμηνεύεται, ὅς ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

Titulus præpositus continet : *In finem, psalmus cantici David* : hoc est de iis, qui in finem in Christum credituri sunt psalmus canitur *manu forti* : David enim ita interpretatur, qui est Filius Dei.

1. Veniet Dominus, et conterentur dæmones. C 1. Ἐλεύσεται ὁ Κύριος (2), καὶ συντριβήσονται οἱ δαίμονες.
2. Ipsi dæmones videntes eum clamabunt : [sine] quid nobis et tibi, Jesu Nazarene, venisti huc ante tempus perdere nos⁹⁹ ? 2. Οἱ αὐτοὶ δαίμονες, ὁρῶντες αὐτόν, βοήσουσιν· Αἶα [ἔα] (3) τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ Ναζαρηνῆ; ἦλθες ὡδε πρὸ καιροῦ ἀπολέσαι ἡμᾶς.
- 3, 4. Contrariæ potestates. 3, 4. Αἱ ἐναντία δυνάμεις.
5. In adventu ejus videntes eum consumentur. 5. Ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ ὁρῶντες αὐτόν καταναλίσκονται (4).
6. Credentes in ipsum, et facientes voluntatem ejus, videntes ipsum gaudebunt. 6. Οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν, καὶ οἱ ποιοῦντες τὸ θέλημα αὐτοῦ, θεασάμενοι (5) αὐτόν, χαρίζονται.
7. Spiritus sancti, 7. Πνεύματος ἁγίου,
8. Angelorum opus peragite super terram. 8. Ἀγγέλων ἔργον ἐπιτελέσατε ἐπὶ τῆς γῆς.
9. Præparate corda vestra ei qui descendit e caelis. 9. Ἐτοιμάσατε τὰς καρδίας ὑμῶν τῷ καταβεηκότι ἀπὸ τῶν οὐρανῶν.
10. Quoniam digni facti sunt videre adventum ejus. 10. Ὅτι ἡξιώθησαν ἰδεῖν τὴν παρουσίαν αὐτοῦ.
11. Inimici potestates. D 11. Αἱ τοῦ ἐχθροῦ δυνάμεις.
12. Animarum, quæ tanquam infantes, et sine adjutorio sunt. 12. Τῶν νηπίων ψυχῶν, καὶ τῶν ἀβοηθήτων οὐσῶν.
13. Deus habitat non solum in caelo, sed etiam in terra. 13. Ὁ Θεὸς οἰκεῖ οὐ μόνον ἐν οὐρανῷ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ γῆς.
14. Qui secundum Christum vitam monasticam agunt. 14. Τοὺς κατὰ Χριστὸν (6) μονάζοντας.

⁹⁹ Matth. viii, 29; Luc iv, 33.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περ. Μοχ pro Χριστοῦ habet χρόνων, etc. Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται Ἰκανὸς χειρὶ. Ἰκανὸν δὲ χειρὶ εἶπε τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ.

(2) Ὁ Θεός.
(3) Αἶα deest

(4) N. 4, 5... καταναλίσκονται.

(5) N. 7. Θεασάμενοι, etc. N. 8. Πνεύματος, etc. N. 9. Ἀγγέλων, etc. N. 10. Ἐτοιμάσατε, etc., τῶν οὐρανῶν ἐπὶ τὴν γῆν. N. 11. Ὅτι ἡξιώθητε, etc
(6) Θεόν.

15. Ἐξάγων πεπδημένους ἐν ἀνδρείᾳ,
 16. Ὁμοίως τοὺς παραπικραίνοντας, τοὺς κατοικοῦντας ἐν τάφοις.
 17. Ὁ Θεός, ἐν τῷ ἐκπορεύεσθαι σε ἐνώπιον τοῦ λαοῦ σου,
 18. Ἐν τῷ διαβαίνειν σε ἐν τῇ ἐρήμῳ, γῆ ἐσεισθη-
 19. (a) Καὶ γὰρ οἱ οὐρανοὶ ἔσταξαν ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ τοῦ Σινᾶ,
 20. Ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ Ἰσραήλ.
 21. Βροχὴν ἐκούσιον ἀφοριεῖς, ὁ Θεός, τῇ κληρονομίᾳ σου.
 22. Καὶ ἡσθένησε· σὺ δὲ κατηρτίσω αὐτήν.
 23. Τὰ ζῶά σου κατοικοῦσιν ἐν αὐτῇ.
 24. Ἡτοίμασας ἐν τῇ χρηστότητί σου τῷ πτωχῷ, ὁ Θεός.
 25. Κύριος δώσει ῥῆμα τοῖς εὐαγγελιζομένοις δυνάμει πολλῇ.
 26. Ὁ βασιλεὺς τῶν δυνάμεων τοῦ ἀγαπητοῦ.
 27. Τῇ ὠραιότητι τοῦ οἴκου διελέσθαι σκύλα.
 28. Ἐὰν κοιμηθῆτε ἀναμέσον τῶν κλῆρων.
 29. Πτέρυγες περιστερᾶς περιηργυρωμέναι,

(a) Vers. 19. Γῆ, etc. usque ad ἔσταξαν. ἢ 20. Ἀπὸ προσώπου usque ad Ἰσραήλ.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

15. Τοὺς αὐτοὺς μονάζοντας ἐκ τῶν δεσμῶν τῶν ἁμαρτιῶν λυτρούμενος ἐν ἰσχύϊ (1) κατὰ τῆς ἁμαρτίας.
 16. Τοὺς διὰ τῶν ἁμαρτιῶν (2) παραπικραίνοντας αὐτὸν πρότερον, ὕστερον δὲ μετανοήσαντας, καὶ κατοικοῦντας ἐν τάφοις, τουτέστιν ἐν ταῖς μοναῖς, ἐξάγει ἐν ἀνδρεία κατὰ τοῦ διαβόλου.
 17. Ὁ Θεός, ἐν τῷ ἐκπορεύεσθαι σε ἐκ τῶν πατρικῶν κόλπων, ὄφθῆναι ἐπὶ τῆς γῆς τοῖς ἀνθρώποις.
 18. Ἐν τῷ ὁδοιπορεῖν σε ἐν τῷ κόσμῳ, τὰ ἔθνη (3) μετετέθησαν ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρίας εἰς τὴν ἐπίγνωσίν σου.
 19. Καὶ γὰρ οἱ ἀπόστολοι σου τὸν λόγον σου ἔταξαν εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν.
 20. Ἀπὸ τοῦ Υἱοῦ σου.
 21. Τὸ κήρυγμα τοῖς ἔθνεσιν.
 22. Καὶ ἡσθένησαν τὰ ἔθνη, καὶ ὁ Κύριος ἰασάμενος κατήρτισεν αὐτὰ εἰς τὸ θέλημα αὐτοῦ.
 23. Οἱ πιστοὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.
 24. Τῷ λαῷ τῷ ταπεινῷ τῇ καρδίᾳ τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ.
 25. Τοῖς ἀποστόλοις.
 26. Τὸ ἅγιον Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ.
 27. Τοῖς ἐκλεκτοῖς τοῦ λαοῦ δίδωσι διάφορα χαρίσματα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.
 28. Ἐὰν ἀναπαύσηθε ἐν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Θεοῦ.
 29. Αἱ δύο διαθήκαι· αἱ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι λαληθεῖσαι· πᾶσαν καθαρότητα ἔχουσαι.

- A 15. Qui educit victos in fortitudine,
 16. Similiter eos qui exasperant, qui habitant in sepulcris.
 17. Deus, cum egredereris in conspectu populi tui:
 18. Cum pertransires in deserto, terra mota est:
 19. Etenim cœli distillaverunt a facie Dei Sinai,
 20. A facie Dei Israel.
 21. Pluviam voluntariam segregabis, Deus, hereditati tuæ:
 22. Et infirmata est; tu vero perfecisti eam.
 23. Animalia tua habitabunt in ea:
 24. Parasti in dulcedine tua pauperi, Deus.
 B 25. Dominus dabit verbum evangelizantibus virtute multa.
 26. Rex virtutum dilecti:
 27. Speciei domus dividere spolia.
 28. Si dormiatis inter medios cleros:
 29. Pennæ columbæ deargentatæ,

15. Eisdem monachos e vinculis peccatorum redimens in fortitudine contra peccatum.
 16. Qui prius exacerbaverant eum peccatis, deinde pœnitentes, et habitantes in sepulcris, hoc est in monasteriis, educit in fortitudine contra diabolum.
 17. Deus, cum tu procederes ex sinu Patris, ut appareres in terra hominibus.
 18. Cum tu iter faceres in mundo, gentes translatae sunt ab idololatria in cognitionem tuam.
 19. Etenim apostoli tui sermone tuum distillaverunt in eorum corda.
 20. A Filio tuo.
 21. Prædicationem gentibus.
 22. Et gentes infirmatae sunt, et Dominus cum sanavisset, perfecit eas in voluntatem suam.
 23. Fideles in Ecclesia.
 24. Populo humilii corde supernam Hierusalem.
 25. Apostolis.
 26. Sanctus Spiritus Filii.
 27. Electis populi dat Spiritus sanctus diversa dona.
 28. Si requieveritis in mandatis Dei.
 29. Duo testamenta, quæ a Spiritu sancto enuntiata sunt, omnem habent puritatem.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἰσχύϊ δὲ αὐτοῦς, etc.
 (2) Ἀμαρτιῶν αὐτῶν, etc., τὸ πρότερον, etc., μετανοήσαντας· κατοικοῦντας δέ, etc., ἐξάγειν ἄν

- δρείᾳ, etc.
 (3) N. 19. Ἐθνη, etc., ἔσταξαν, etc., pro ἔταξαν.

30. Et posteriora dorsi ejus in pallore auri.
 31. Dum discernit cœlestis reges super eam,
 32. Nive dealbabuntur in Selmon.
 33. Mons Dei, mons pinguis:
 34. Mons coagulatus, mons pinguis:
 35. Utquid suspicamini montes coagulatos?
 6. Mons, in quo beneplacitum est Deo habitare
 in eo:
 37. Etenim Dominus habitabit in finem.
 38. Currus Dei decem millibus multiplex.
 39. Millia abundantium:
 40. Dominus in eis in Sina in sancto.
 41. Ascendisti in altum, cepisti captivitatem:
 42. Accepisti dona in hominibus:
 43. Etenim non credentes inhabitare.
 44. Dominus Deus benedictus, benedictus Dominus die quotidie:
 45. Prosperum iter faciat nobis Deus salutarium nostrorum.

Diapsalma.

46. Deus noster, Deus salvos faciendi:
 47. Et Domini, Domini exitus mortis.
 (a) Vers. 45. Εὐλογητός, etc., κανευδοῦσαι.

- A 30. Καὶ τὰ μετὰφρνα αὐτῆς ἐν χλωρότῃ χρυσοῦ.
 31. Ἐν τῷ διαστῆλλειν τὸν ἐπουράνιον βασιλεῖς ἐπ' αὐτῆς.
 32. Χιονωθήσονται ἐν Σελμών.
 33. Ὅρος τοῦ Θεοῦ ἕρος πῖον.
 34. Ὅρος τετυρωμένον ἕρος πῖον.
 35. Ἴνα τί ὑπολαμβάνετε ἕρη τετυρωμένα;
 36. Τὸ ἕρος, ὃ εὐδόκησεν ὁ Θεὸς κατοικεῖν ἐν αὐτῷ.
 37. Καὶ γὰρ ὁ Κύριος κατασκηνώσει εἰς τέλος.
 38. Τὸ ἄρμα τοῦ Θεοῦ μυριοπλάσιον.
 39. Χιλιάδες εὐθηνούντων.
 40. Κύριος ἐν αὐτοῖς ἐν Σινᾷ ἐν τῷ ἁγίῳ.
 41. Ἀνέβης εἰς ὕψος, ἠχμαλώτευσας αἰχμαλωσίαν.
 42. Ἐλαβες δόματα ἐν ἀνθρώποις.
 B 43. Καὶ γὰρ ἀπειθοῦντας τοῦ κατασκηνώσαι.
 44. Κύριος ὁ Θεὸς εὐλογητὸς, εὐλογητὸς Κύριος ἡμέραν καθ' ἡμέραν.
 45. (a) Κατευδοῦσαι ἡμῖν ὁ Θεὸς τῶν σωτηριῶν ἡμῶν.

Διάψαλμα.

46. Ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ Θεὸς τοῦ σώζειν.
 47. Καὶ τοῦ Κυρίου, Κυρίου αἱ διεξοδοὶ τοῦ θανάτου.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

30. Et cognitio divinæ Scripturæ veluti aurum effulget.
 31, 32. Cum miserit Dominus apostolos in mundum, emundabuntur in auxilio ejus.
 33. Virginem, et Deiparam significat,
 34. Obsignatam videlicet virginitate.
 35. Populus Judæorum, qui corde coagulati sunt.
 36. Ut non existimetis virginem corruptam.
 37. Etenim Dominus in consummatione sæculi habitabit in ea.
 38. Novum testamentum, et fides Dei.
 39. Et multitudo fidelium.
 40. Filius in sanctis, qui sunt in mandato Patris sui.
 41. Assumptus es in gloria accipiens captivos in servitute redactos a diabolo.
 42. Dono accepisti homines.
 43. Etenim fecisti ut qui tibi erant antea infideles, nunc permaneant in præceptis tuis.
 44. Æternus et sine principio.
 45. Et dirigat cor nostrum in præcepta sua.
 46. Jesus Dominus noster.
 47. Primus enim ipse resurgens a morte fecit exitum iis qui dormierunt.
30. Καὶ ἡ γνώσις τῆς θείας Γραφῆς, ὡς χρυσοῦ ἐξαστράπτει.
 31, 32. (1) Ἐν τῷ τὸν Κύριον ἀποστῆλλειν τοὺς ἀποστόλους εἰς τὴν οἰκουμένην, καθαρισθήσονται ἐν τῇ βοηθείᾳ αὐτοῦ.
 33. Τὴν Παρθένον λέγει καὶ Θεοτόκον,
 34. Συνεσφραγισμένη τῇ παρθενίᾳ δηλονότι.
 35. Ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων, οἱ τῇ καρδίᾳ τετυρωμένοι.
 36. Ἴνα (2) μὴ δοκῆτε τὴν Παρθένον φθαρεῖσαν.
 37. Καὶ γὰρ ὁ Κύριος ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος κατασκηνώσει ἐν αὐτῇ.
 38. Ἡ νέα διαθήκη καὶ ἡ πίστις τοῦ Θεοῦ.
 39. Καὶ τὸ πλῆθος τῶν πιστῶν.
 40. Ὁ Υἱὸς ἐν τοῖς ἁγίοις, τοῖς ἐν τῇ ἐντολῇ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ.
 41. Ἀνελήφθης ἐν δόξῃ λαβὼν τοὺς (3) αἰχμαλώτους, τοὺς αἰχμαλωτισθέντας ὑπὸ τοῦ διαβόλου.
 D 42. Ἐλαβες δόματα τοὺς ἀνθρώπους.
 43. Καὶ γὰρ ἐποίησας τοὺς ἀπειθοῦντάς σοι τὸ πρότερον νῦν ἐπιμένειν ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου (4).
 44. Ἄδιος καὶ ἀναρχος.
 45. Καὶ κατευθύνει [κατευθύναι] (5) τὴν καρδίαν ἡμῶν εἰς τὰς ἐντολάς αὐτοῦ.
 46. Ἰησοῦς ὁ Κύριος ἡμῶν.
 47. Πρῶτος γὰρ αὐτὸς ἀναστὰς ἐκ τοῦ θανάτου ἐποίησεν ἔξοδον τοῖς κακοιμημένοι.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 31. Ἐν τῷ, etc. N. 32. Καθαρίσονται. N. 33. Τὴν, etc., mox pro καὶ præfert τὴν. N. 34. Συνεσφριγμένην (sed leg. vid. συνεσφραγισμένην) τὴν παρθενίαν αὐτῆς δηλοῖ.

(2) Ἴνα τί.
 (3) Τούς drest.
 (4) Σου deest.
 (5) Κατευθύνει.

48. Πλὴν ὁ Θεὸς συνθλάσει κεφαλὰς ἐχθρῶν αὐ- A
τοῦ,
49. Κορυφὴν τριχῶς διαπορευομένων ἐν πλημμυ-
λείαις αὐτῶν.
50. Εἶπε Κύριος· Ἐκ Βασάν ἐπιστρέψω,
51. Ἐπιστρέψω ἐν βυθοῖς θαλάσσης.
52. Ὅπως ἂν βαφθῇ ὁ ποὺς σου ἐν αἵματι·
53. Ἡ γλῶσσα τῶν κυνῶν σου ἐξ ἐχθρῶν παρ' αὐτοῦ.
54. Ἐθεωρήθησαν αἱ πορεῖαι σου, ὁ Θεός,
55. Αἱ πορεῖαι τοῦ Θεοῦ μου τοῦ βασιλέως, τοῦ ἐν
τῷ ἁγίῳ.
56. Προέφθασαν ἄρχοντες ἐχόμενα ψαλλόντων,
57. Ἐν μέσῳ νεανίδων τυμπανιστριῶν.
58. Ἐν Ἐκκλησίαις εὐλογεῖτε τὸν Θεόν,
59. Κύριον ἐκ πηγῶν Ἰσραὴλ.
60. Ἐκεῖ Βενιαμὴν νεώτερος ἐν ἐκστάσει
61. (a) Ἄρχοντες Ἰουδα ἡγεμόνες αὐτῶν·
(a) γ. 61, 62, *Sub unico numero, sicuti et 66 et 67; item 81 et 82.*

ATHANASII INTERPRETATIO.

48. Τῶν ἐναντίων δυνάμεων.
49. Τὸν διάβολον τὸν τὴν κακίαν ἐφευρόντα εἰς
ἀμαρτίαν.
50. Εἶπε Κύριος· Τοὺς (1) ἐκ τῆς αἰσχύνης ἐπι-
στρέψω· *Basan* γὰρ ἐρμηνεύεται *αἰσχὺνη*, ἥτις C
ἐστὶν ὁ κόσμος.
51. Ἐπιστρέψω αὐτοὺς ἐπὶ τὸ βάπτισμα.
52. Ὅπως ἂν τὰ τελευταία τῶν μελῶν σου, τουτ-
έστι τὰ ἔθνη, βαπτισθῶσιν ἐν τῷ αἵματι σου.
53. Τῶν ἔθνῶν αὐτῶν, καὶ ἡ γλῶσσα ἐδάφη ἐν τῷ
αἵματι σου τῷ θανάτῳ (2), ὅτε ἐπέστρεψαν, ἐκ τῶν
ἐθνῶν.
54. Τὰ δικαιοῦσιν σου ἐπεγνώσθησαν.
55. Αἱ ἐντολαὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ ὄντος ἐν τῷ Πατρὶ.
56. Οἱ ἡγούμενοι τῶν μοναζόντων ἦλθον εἰς ἀπάν-
τησιν τοῦ Κυρίου κατέχοντος (3) τοὺς ἑαυτῶν μα-
θητάς.
57. Ἐν μέσῳ τῶν ψυχῶν τῶν νεωστὶ (4) ἀποτα-
ξαμένων καὶ νεκρῶσιν τὰ μέλη ἑαυτῶν.
58. Ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν εὐλογεῖτε τὸν Θεὸν
(5), καθὼς γέγραπται· Ὅτι ὁμοίως ἡσθε Θεοῦ ἐστε
καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν.
59. Κύριον ἐκ τῶν καρδιῶν ὑμῶν δοξάζετε (6)·
Ἰσραὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται, *νοὺς ὁρῶν Θεόν*.
60. Τὸν Παῦλον λέγει.
61. Οἱ ἀπόστολοι τοῦ Θεοῦ αἰνετοῦ· Ἰούδας γὰρ
ἐρμηνεύεται, *Θεὸς αἰρετός*.

¹ I Cor. III, 16.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Τοὺς abest a cod.
(2) In textu τῷ θανάτῳ. In marg. cod. adnotatur
ἐν ἄλλοις τῷ θανάτῳ, ex quo apparet, quod superius
etiam monui, tantū fuisse sæc. ix hanc interpreta-
tionem, seu commentarium, ut jam plura exstarent
exemplaria, quibus scriptor nostri codicis usus est.

(3) Κατέχοντες.
(4) Νεωστὶ deest: paulo post νεκρῶσάντων.
(5) Εὐλογήσατε τὸν Κύριον.
(6) Κύριος, etc., δοξάζεται, etc.; sed mel Κύ-
ριον . . . δοξάζετε.

62. Principes Zabulon,
 63. Principes Nephthali.
 64. Manda, Deus, virtuti tuæ :
 65. Confirma hoc, Deus, quod operatus es in nobis.
 66. A templo tuo in Hierusalem,
 67. Tibi offerent reges munera.
 68. Increpa feras arundinis :
 69. Congregatio taurorum in vaccis populorum :
 70. Ut excludantur ii, qui probati sunt argento.
 71. Dissipa gentes quæ bella volunt :
 72. Venient legati ex Ægypto :
 73. Æthiopia præveniet manus ejus Deo.
 74. Regna terræ cantate Deo, psallite Domino.
 75. Qui ascendit super cælum cœli ad orientem.
 76. Ecce dabit voci suæ vocem virtutis.
 77. Date gloriam Deo :
 78. Super Israel magnificentia ejus :
 79. Et virtus ejus in nubibus.
 80. Mirabilis Deus in sanctis suis :

- A 62. Ἀρχοντες Ζαβουλῶν,
 63. Ἀρχοντες Νεφθαλείμ.
 64. Ἐντειλιαι, ὁ Θεὸς, τῆ δυνάμει σου
 65. Δυνάμωσον, ὁ Θεὸς, τοῦτο, ὃ κατηργάσω ἐν ἡμῖν.
 66. Ἀπὸ τοῦ ναοῦ σου ἐπὶ Ἱερουσαλήμ,
 67. Σοὶ οἴσουσι βασιλεῖς δῶρα.
 68. Ἐπιτίμησον τοῖς θηρίοις τοῦ καλάμου·
 69. Ἡ συναγωγὴ τῶν ταύρων ἐν ταῖς δαμαλασι τῶν λαῶν·
 70. Τοῦ ἐγκλεισθῆναι τοὺς δεδοκιμασμένους τῷ ἀργυρίῳ.
 71. Διασκορπίσον ἔθνη τὰ τοὺς πολέμους θέλοντα.
 72. Ἦξουσι πρέσβεις ἐξ Αἰγύπτου·
 73. Αἰθιοπία προφθάσει χεῖρα αὐτῆς τῷ Θεῷ.
 B 74. Αἱ βασιλεῖαι τῆς γῆς, ἄσατε τῷ Θεῷ, ψάλατε τῷ Κυρίῳ,
 75. Τῷ ἐπιθεθηκότι ἐπὶ τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ κατὰ ἀνατολάς.
 76. Ἰδοὺ δώσει τῆ φωνῇ αὐτοῦ φωνὴν δυνάμειος.
 77. Δότε δόξαν τῷ Θεῷ·
 78. Ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ ἡ μεγαλοπρέπεια αὐτοῦ·
 79. Καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ ἐν ταῖς νεφέλαις.
 80. Θαυμαστὸς ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

- 62, 63. Ipsi apostoli, quoniam erant ex tribu Zabulon, et Nephtholim,
 64. Gratia tuæ.
 65. Fidem tuam.
 66, 67. Ex anima et corpore afferent tibi opera fideles justi in superna Hierusalem.
 68. Dæmones, et Judæos.
 69. Principes, et scribæ Judæorum.
 70. Quando conjecerunt in carcerem ipsi Judæi, et Pharisei apostolos, quemadmodum in Actis narratur ⁸² : quia loquebantur verbum Dei.
 71. Populos Judæorum volentes voluptates, et concupiscentias vitæ.
 72. Venient apostoli e carcere loquentes verbum in templo.
 3. Judæi, qui crediderunt in illa die animarum ^D quasi quinque millia ⁸³.
 74. Apostoli stantes in templo loquimini populo verba vitæ hujus.
 75. Qui assumptus est super cælos.
 76. Apostolis prædicationem ejus.
 77. Unigenito Dei Filio.
 78. Gratia sua super eos, qui mente eum vident.
 79. Et sanctus ejus Spiritus in apostolis.
 80. Glorificatur Deus in sanctis suis.

- 62, 63. Οἱ αὐτοὶ ἀπόστολοι, ἐπειδὴ ἐκ τῆς φυλῆς Ζαβουλῶν καὶ Νεφθαλείμ ἦσαν.
 C 64. Τῆ χάριτί σου.
 65. Τὴν πίστιν σου.
 66, 67. Ἐκ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος σοὶ προσ-
 ἀγάωσιν ἔργα δίκαιοι πιστοὶ ἐν τῇ ἄνω Ἱερουσα-
 λήμ.
 68. Τοῖς δαίμοσι καὶ τοῖς Ἰουδαίοις.
 69. Οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ γραμματεῖς τῶν Ἰουδαίων.
 70. Ὅτε ἐνέκλεισαν εἰς φυλακὴν οἱ αὐτοὶ Ἰου-
 δαῖοι καὶ Φαρισαῖοι τοὺς ἀποστόλους [ὡς] ἐν ταῖς
 Πράξεσι· εἰς τί [διότι] ἐλάλουν τὸν λόγον τῷ Θεῷ
 [τοῦ Θεοῦ] (1).
 71. Τοὺς δῆμους τῶν Ἰουδαίων τοὺς τὰς ἡδονὰς
 καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ βίου θέλοντας.
 72. Οἱ ἀπόστολοι ἐλεύσονται ἐκ τῆς φυλακῆς, λα-
 λῶντες τὸν λόγον ἐν τῷ ἱερῷ.
 73. Οἱ πεπιστευκότες Ἰουδαῖοι ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ
 ψυχαὶ ὡσεὶ πεντακισχίλιαι.
 74. Οἱ ἀπόστολοι σταθέντες ἐν τῷ ἱερῷ, λαλεῖτε τῷ
 λαῷ τὰ ῥήματα τῆς ζωῆς ταύτης.
 75. Τῷ ἀναληφθέντι ὑπερᾶνω τῶν οὐρανῶν.
 76. Τοῖς ἀποστόλοις τὸ κήρυγμα αὐτοῦ.
 77. Τῷ μονογενεῖ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ.
 78. Ἡ χάρις αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς ὁρῶντας αὐτὸν τῇ
 διανοίᾳ.
 79. Καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον αὐτοῦ ἐν τοῖς ἀπο-
 στόλοις.
 80. Δοξάζεται ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ.

⁸² Act. iv, 5. ⁸³ Act. ii, 41 ; iv, 4.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Οἱ αὐτοὶ Φαρισαῖοι τοὺς ἀποστόλους ἐν ταῖς Πράξεσιν διὰ τί ἐλάλουν τῷ λόγῳ (ἰ.ε. τὸν λόγον) τῷ λαῷ.

81. Ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ· αὐτὸς δώσει δύναμιν καὶ κρα- Α
ταίωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ.

82. Εὐλογητὸς ὁ Θεός.

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων, ψαλ-
μὸς τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. ΞΗ'.

1. Σῶσάν με, ὁ Θεός, ὅτι εἰσέθλοσαν ὕδατα ἕως ψυ-
χῆς μου.

2. Ἐνεπάγην εἰς ἴλιν βυθοῦ, καὶ οὐκ ἔστιν ὑπό-
στασις.

3. Ἦλθον εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης, καὶ καταί-
γλις κατεπόντισέ με.

4. Ἐκοπίασα κράζων, ἐβραγχίασεν ὁ λαρυγίς μου.

5. Ἐξέλιπον οἱ ὀφθαλμοί μου ἀπὸ τοῦ ἐπιλῆζειν με
ἐπὶ τὸν Θεόν μου.

6. Ἐπληθύνθησαν ὑπὲρ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς Β
μου οἱ μισοῦντές με δωρεάν.

7. Ἐκραταιώθησαν οἱ ἐχθροί μου, οἱ ἐκδιώκοντές
με ἀδίκως.

8. Ἄ οὐχ ἤρπαζον, τότε ἀπετίνυον.

9. Ὁ Θεός, σὺ ἔγνωσ τὴν ἀφροσύνην μου,

10. Καὶ αἱ πλημμέλειά μου ἀπὸ σοῦ οὐκ ἀπεκρύ-
βησαν.

11. Μὴ αἰσχυρθεῖσιν ἐπ' ἐμὲ οἱ ὑπομένοντές σε,
Κύριε, Κύριε τῶν δυνάμεων·

81. Deus Israel; ipse dabit virtutem, et fortitu-
dinem plebi suæ :

82. Benedictus Deus.

In finem, pro iis qui commutabuntur, psalmus
David. PSAL. LXVIII.

1. Salvum me fac, Deus, quoniam intraverunt
aquæ usque ad animam meam.

2. Indixus sum in limo profundi, et non est sub-
stantia.

3. Veni in altitudinem maris, et tempestas de-
mersit me.

4. Laboravi clamans, raucæ factæ sunt fauces
meæ.

5. Defecerunt oculi mei, dum spero in Deum
meum.

6. Multiplicatæ sunt super capillos capitis mei,
qui oderunt me gratis.

7. Confortati sunt, qui persecuti sunt me, ini-
mici mei injuste :

8. Quæ non rapui, tunc exsolvebam.

9. Deus, tu scis insipientiam meam,

10. Et delicta mea a te non sunt abscondita.

11. Non erubescant in me qui exspectant te, Do-
mine, Domine virtutum :

ATHANASII INTERPRETATIO

81, 82. Ὁ Θεὸς τῶν καθαρῶν τῇ καρδίᾳ, αὐτὸς
δώσει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῖς πειθαρχοῦσιν αὐτῷ·
θεδοξασμένος γάρ ἐστιν ἐν αὐτοῖς.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων, ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ.
Τούτο οὖν λέγει, ἐπὶ τέλει τῶν αἰώνων ὑπὲρ τῶν μεταβληθέντων ἐθνῶν ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας εἰς τὸν Κύριον,
καὶ τῶν Ἰουδαίων τῶν μεταβληθέντων ἀπὸ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν ἀμαρτίαν. Ψαλμὸς τῷ (2) Δαβὶδ·
ὡσανεὶ ψαλμὸς τῷ Ἰκανῷ τῇ χειρὶ, τουτέστι τῷ Ἰῶ τοῦ Θεοῦ.

Titulus præpositus continet : In finem, pro iis, qui commutabuntur, psalmus David. Hoc igitur signifi-
cat, in fine sæculorum pro gentibus, quæ translatae sunt a peccato in Dominum, et pro Judæis, qui a
mandatis Dei se transtulerunt in peccatum. Psalmus David : videlicet psalmus manu forti, hoc est Dei
Filio

1. Ἐλθέ, ὁ Θεός, εἰς βοήθειάν μου, ὅτι αἱ ἐπιθυ- C
μῖαι τοῦ κόσμου κατέχουσί με.

2. Δεδούλωμαι τῇ ἀμαρτίᾳ, καὶ οὐκ ἰσχύω ἀπο-
στῆναι.

3. Ἦλθον εἰς τὰς ἡδονὰς καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ
κόσμου, καὶ ἡ ἀμαρτία κατεκυρίευσέ με (3).

4. Εἰς ἀπόγνωσιν λοιπὸν (4) ἀπὸ τοῦ μὴ εἰσακούε-
σθαι τὴν δέησίν μου.

5. Ἀπὸ τοῦ θακεύειν (5) με, καὶ περιμένειν τὸ
κλεος τοῦ Θεοῦ μου.

6. Πολλοὶ εἰσιν οἱ δαίμονες οἱ ἀντικείμενοί μοι (6).

7. Περὶ τῶν αὐτῶν ἐναντίων δυνάμεων λέγει.

8. Ἄ ἐμίσουν, ταῦτα ἔπραττον.

9. Ὁ Θεός, σὺ οἶδας τὴν ἀμαρτίαν μου.

10. Καὶ αἱ ἀνομίαι μου φανεραὶ εἰσιν (7).

11. Μὴ, διὰ τὸ ἀμαρτάνειν με, (8) ἔχωσι παρρη- D
σίαν οἱ ἅγιοί σου τοῦ προσθεύειν ὑπὲρ ἐμοῦ.

1. Veni, Deus, in adiutorium meum, quoniam
cupiditates mundi deinent me.

2. In servitatem redactus sum a peccato, et ne-
queo absistere.

3. Veni in voluptates, et concupiscentias mun-
di, et peccatum dominatum est in me.

4. Demum in desperationem veni, eo quod ora-
tio mea non exaudiretur.

5. Dum sperem, et exspectarem misericordiam
Dei mei.

6. Multi sunt dæmones, qui mihi adversantur.

7. De ipsis adversariis potestatibus loquitur.

8. Quæ oderam, hæc faciebam.

9. Deus, tu nosti peccatum meum.

10. Et iniquitates meæ manifestæ sunt.

11. Ne timeant sancti tui propter peccata mea
pro me intercedere.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περ.

(2) Ψαλμὸς δὲ τῷ, etc.

(3) Μου.

(4) Ἦλθον.

(5) Δακρύειν.

(6) Μου.

(7) Σοὶ εἰσιν.

(8) Μή.

20. Flumen Dei repletum est aquis :
 21. Parasti cibum illorum, quoniam ita præparatio.
 22. Rivos ejus inebria :
 23. Multiplica genimina ejus.
 24. In stillicidiis ejus lætabitur germinans.

25. Benedices coronæ anni benignitatis tuæ :

26. Et campi tui implebuntur ubertate.
 27. Pinguescent speciosa deserti :
 28. Et exultatione colles accingentur.
 29. Induti sunt arietes ovium :
 30. Et valles abundabunt frumento :
 31. Clamabunt, etenim hymnum dicent.

ⁿ *in finem, canticum psalmi resurrectionis.*

PSAL. LXV.

1. Jubilate Domino, omnis terra :
 2. Psalmum dicite nomini ejus.
 3. Date gloriam in laude ejus.
 4. Dicite Deo : Quam terribilia sunt opera tua !

(a) Codex Palat.

ATHANASII INTERPRETATIO.

20. Spiritus sanctus Dei requievit super gentes.

21. Eloquia tua præparasti eis.
 22. Corda fidelium reple gratia tua.

23. Et auge opera justitiæ eorum.
 24. Cum gratia tua descenderit super populum, in lætitia facient fructum pœnitentiæ.

25. Populo, qui credidit.
 26. Et mansueti corde implebuntur Spiritu sancto.

27. Participabunt gratia tua, quos e mundo elegisti.

28. Et filii prophetarum gaudebunt.
 29. Gratia sancti Spiritus apostoli.
 30. Animæ humiles abundabunt germinibus justitiæ.

31. Glorificabunt, et hymnis te laudabunt.

ⁿ Η προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (2)· *Εἰς τὸ τέλος, ὡδὴ ψαλμοῦ ἀναστάσεως.* Τουτέστιν, εἰς τὸ τέλος τῶν αἰώνων ἡ ὡδὴ αὕτη εἴρηται μετὰ ψαλμοῦ (3) περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου τῶν (4) ἐθνῶν ἐπιτροφῆς.

Titulus præpositus continet : *In finem, canticum psalmi resurrectionis.* Hoc est, in fine sæculorum hoc canticum psalmi dictum est de resurrectione Domini, et conversione gentium.

- 1, 2. In voce valida laudate Dominum in psal- D
 mis, omnes gentes.
 3. Et in fine uniuscujusque psalmi gloriam præ-
 bete ei.
 4. Dicite Deo : Quomodo inenarrabiliter conce-
 ptus es, et natus es in terra ?

A 20. Ὁ ποταμὸς τοῦ Θεοῦ ἐπληρώθη ὕδατων·
 21. Ἐτοίμασας τὴν τροφὴν αὐτῶν, ὅτι οὕτως ἡ
 ἐτοιμασία.

22. (a) Τὰς ἀβλακὰς αὐτῆς μέθυσον·
 23. Πλήθυνον τὰ γεννήματα αὐτῆς.
 24. Ἐν ταῖς σταγόσιν αὐτῆς εὐφρανθήσεται ἀνα-
 τέλλουσα.

25. Εὐλογήσεις τὸν στέφανον τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς χρη-
 στότητός σου·

26. Καὶ τὰ πεδία σου πλησθήσονται πύθηντος.
 27. Πιανθήσονται τὰ ὄρατα τῆς ἐρήμου·
 28. Καὶ ἀγαλλίασιν οἱ βουνοὶ περιζώσονται.
 29. Ἐνεδύσαντο οἱ κριοὶ τῶν προβάτων·
 30. Καὶ αἱ κοιλιάδες πληθυνούσι σίτον·
 31. Κεκράζονται, καὶ γὰρ ὀμνήσουσιν.

B *Εἰς τὸ τέλος, ὡδὴ ψαλμοῦ ἀναστάσεως.*
 ΨΑΛ. ΞΕ'.

1. Ἀλαλάξατε τῷ Κυρίῳ, πᾶσα ἡ γῆ·
 2. Ψάλατε δὴ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ·
 3. Δότε δόξαν ἐν αἰνέσει αὐτοῦ.
 4. Εἶπατε τῷ Θεῷ· Ὡς φοβερὰ τὰ ἔργα σου.

20. Τὸ ἅγιον Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἀνεπαύσατο ἐπὶ τὰ
 ἔθνη.

21. Τὰ λόγια σου ἠυτέρισας αὐτοῖς.
 22. Τὰς καρδίας τῶν πιστῶν ἐμπλήσον τῆς χάρι-
 τός σου.

23. Καὶ πλεόνασον τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης αὐτῶν.

24. Ἐν τῷ τῆν χάριν σου κατιέναι ἐπὶ τὸν λαόν, ἐν
 εὐφροσύνῃ ποιήσουσι καρπὸν μετανοίας.

25. Τὸν λαὸν τὸν πεπιστευκότα.
 26. Καὶ οἱ πραεῖς τῇ καρδίᾳ πληθήσονται Πνεύ-
 ματος ἁγίου.

C 27. Μεταλάβωσι τῆς χάριτός σου, οὓς ἐξελέξω ἐκ
 τοῦ κόσμου.

28. Καὶ οἱ υἱοὶ τῶν προφητῶν χαρίσονται.
 29. Τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος οἱ ἀπόστολοι.
 30. Αἱ ψυχὰι αἱ ταπειναὶ πληθυνούσι γεννήματα
 δικαιοσύνης.

31. Δοξάζονται, καὶ ἀνυμνήσουσι (1) σε.

ⁿ Η προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (2)· *Εἰς τὸ τέλος, ὡδὴ ψαλμοῦ ἀναστάσεως.* Τουτέστιν, εἰς τὸ τέλος τῶν αἰώνων ἡ ὡδὴ αὕτη εἴρηται μετὰ ψαλμοῦ (3) περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου τῶν (4) ἐθνῶν ἐπιτροφῆς.

Titulus præpositus continet : *In finem, canticum psalmi resurrectionis.* Hoc est, in fine sæculorum hoc canticum psalmi dictum est de resurrectione Domini, et conversione gentium.

- 1, 2. In voce valida laudate Dominum in psal- D
 mis, omnes gentes.
 3. Et in fine uniuscujusque psalmi gloriam præ-
 bete ei.
 4. Dicite Deo : Quomodo inenarrabiliter conce-
 ptus es, et natus es in terra ?

- 1, 2. Ἐν ἰσχυρᾷ φωνῇ ἀνυμνήσατε τὸν Κύριον ἐν
 ψαλμοῖς, πάντα τὰ ἔθνη.
 3. Καὶ ἐν τῷ τέλει ἐκάστου ψαλμοῦ δόξαν αὐτῷ
 προσαγάγετε (5).
 4. Εἶπατε τῷ Θεῷ· Ὡς ἀνεκδιγήτως συνελήφθης,
 καὶ ἐτέχθης ἐπὶ τῆς γῆς ;

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Καὶ δοξάζοντες ἀνυμν.
 (2) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ.
 (3) Εἴρηται τοῦ ψαλμοῦ.

- (4) Κυρίου, καὶ τῆς τῶν.
 (5) Δόξαν ἀναπέμψατε αὐτῷ.

5. Ἐν τῷ πλήθει τῆς δυνάμει σου ψεύσονται σε ἅ ἄνθρωποι σου.

6. Πᾶσα ἡ γῆ προσκυνησάτωσάν σοι, καὶ ψαλάτωσάν σοι·

7. Ψαλάτωσαν δὴ τῷ ὀνόματι σου, Ὑψίστη.

8. Δεῦτε, καὶ ἴδετε τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ

Διάψαλμα (α).

9. Ὡς φοβερός ἐν βουλαῖς ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων,

10. Ὁ μεταστρέφων τὴν θάλασσαν εἰς ξηρὰν·

11. Ἐν ποταμῷ διελεύσονται ποδί.

12. Ἐκεῖ εὐφρανθησόμεθα ἐπ' αὐτῷ,

13. Τῷ δεσπόζοντι ἐν τῇ δυναστείᾳ αὐτοῦ τοῦ αἰῶνος

14. Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἐπὶ τὰ ἔθνη ἐπιβλέπουσιν·

15. Οἱ παραπικραίνοντες μὴ ὑψούσθωσαν ἐν ἑαυτοῖς.

16. Εὐλογεῖτε, ἔθνη, τὸν Θεὸν ἡμῶν·

17. Καὶ ἀκούσατε τὴν φωνὴν τῆς αἰνέσεως αὐτοῦ.

18. Τοῦ θεμένου τὴν ψυχὴν μου εἰς ζωὴν.

19. Καὶ μὴ δόντος εἰς σάλον τοὺς πόδας μου.

20. Ὅτι ἐδοκίμασας ἡμᾶς, ὁ Θεὸς, ἐπύρωσας ἡμᾶς, ὡς πυροῦται τὸ ἀργύριον.

(a) Codex Palat.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

5. Καὶ ἐν τῷ πάθει καὶ (1) τῇ ἀναστάσει σου ἀρῆσονται σε Θεὸν οἱ Ἰουδαῖοι.

6. Τὰ ἔθνη πάντα πιστεύουσιν, καὶ δοξάζουσί σε.

7. Ἀνυμνήσουσι τὸ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου (2).

8. Τῇ καρδίᾳ ἡμῶν προσέχετε (3) τοῖς δικαιώμασιν αὐτοῦ.

9. Ὅτι ἡ διδασχὴ τῆς χάριτος αὐτοῦ ἐνδοξοτέρα ἐστὶ τῆς σοφίας τῶν ἀνθρώπων.

10. Ὁ τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου θανατῶν

11. Ἐν τῇ χάριτι τοῦ ἁγίου Πνεύματος ζήσουσιν ἀπόθως.

12. Ἐν τῇ χάριτι (4) τοῦ μέλλοντος αἰῶνος εὐφρανθησόμεθα ὀρώντες τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ.

13. Πατὴρ γάρ ἐστι τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.

14. Οἱ ἀπόστολοι ἐπὶ τὸ κήρυγμα τῶν ἔθνων πορεύονται.

15. Ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων, μὴ καυχᾶσθε λέγοντες· Σπέρμα Ἀβραάμ ἐσμεν.

16. Οὐκ ἔτι γὰρ μόνων Ἰουδαίων ὁ Θεὸς, ἀλλὰ καὶ ἔθνῶν.

17. Καὶ ὑπακούσατε τῷ κηρύγματι τῆς δόξης αὐτοῦ.

18. Τοῦ μεταγαρόντος ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν.

19. Καὶ μὴ ἐάσαντός με ἕως τέλους τῇ ἀμαρτίᾳ συναπολέσθαι.

20. Ὅτι εἶδης [εἶδες], ὅτι ὑπακούομεν (5) τῷ κηρύγματι σου· (6) πᾶσαν ἀκαθαρσίαν οὐσαν ἐν ἡμῖν ἐποίησας ἡμᾶς ἀποθέσθαι.

⁷⁶ Joan. viii, 33. ⁷⁷ Rom. iii, 29.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἐν τῷ πλήθει, καί.

(2) Τὸ ὄνομά σου μεγαλοπρεπῶς.

(3) Πρόσθετε.

(4) Χαρᾶ.

ΠΑΤΡΟΛ. GR. CXXVII.

5. In multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui.

6. Omnis terra adoret te et psallat tibi :

7. Psalmum dicat nomini tuo, Altissime.

8. Venite, et videte opera Dei :

Diapsalma.

9. Quam terribilis in consiliis super filios nō-minum.

10. Qui convertit mare in aridam :

11. In flumine pertransibunt pede.

12. Ibi lætabimur in ipso,

13. Qui dominatur in virtute sua in æternum :

14. Oculi ejus super gentes respiciunt :

15. Qui exasperant non exaltentur in semetipsis.

16. Benedicite, gentes, Deum nostrum :

17. Et auditam facite vocem laudis ejus.

18. Qui posuit animam meam ad vitam :

19. Et non dedit in commotionem pedes meos.

20. Quoniam probasti nos, Deus, igne examinasti nos, sicut examinatur argentum.

5. Et in passione, et in resurrectione tua negabunt te Deum Judæi.

6. Gentes omnes credent, et glorificabunt te.

7. Laudabunt magnificum nomen tuum.

8. Cordibus vestris attendite justificationibus ejus.

9. Quoniam doctrina gratiæ ejus gloriosior est humana sapientia.

10. Qui mortificat peccatum mundi.

11. In gratia sancti Spiritus secure vivent.

12. In gratia venturi sæculi lætabimur viventes gloriam Dei.

13. Pater enim est venturi sæculi.

14. Apostoli ad prædicationem gentium proficiscuntur.

15. Populi Judæorum ne gloriemini dicentes· Semen Abrahæ sumus ⁷⁶.

16. Non amplius enim solum Judæorum est Deus, sed etiam gentium ⁷⁷.

17. Et auscultate prædicationi gloriæ ejus.

18. Qui transfert a morte in vitam.

19. Et non passus est me usque in finem cum peccato perire.

20. Quoniam vidisti, quod obtemperamus prædicationi tuæ : omnem immunditiam, quæ erat in nobis, fecisti ut nos deponeremus.

(5) Ὅτι εἶδης, ὅτι ὑπακούομεν.

(6) N. 21. Πᾶσαν, etc. N. 22. Ἠγάγες ἡμᾶς εἰς τὴν σύνταξίν σου. N. 23. Ἠλεῖψας, etc.

21. Induxisti nos in laqueum :
 22. Posuisti tribulationes in dorso nostro :
 23. Imposuisti homines super capita nostra.
 24. Transivimus per ignem, et aquam :
 25. Et eduxisti nos in refrigerium.
 26. Introibo in domum tuam in holocaustis :

27. Reddam tibi vota mea, quæ distinxerunt labia mea:

28. Et locutum est os meum in tribulatione mea.

29. Holocausta medullata offeram tibi cum incenso et arietibus :

30. Offeram tibi boves cum hircis.

31. Venite, audite, et narraho vobis, omnes qui timetis Deum.

Diapsu.ma.

32. Quanta fecit animæ meæ.
 33. Ad ipsum ore meo clamavi :
 34. Et exaltavi sub lingua mea :
 35. Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiat me Dominus.

a) Vers. 21. Ἐπυρωσας, etc. ἢ 22. Εἰσήγαγες, etc. ἢ 23. Ἐθου, etc.
 b) Vers. 30. Μετά, etc. ἢ 31. Ἀνοίσω, etc.

- A 21. (a) Εἰσήγαγες ἡμᾶς εἰς τὴν παγίδα
 22. Ἐθου θλίψεις ἐπὶ τὸν νῶτον ἡμῶν ·
 23. Ἐπεβίβασας ἀνθρώπους ἐπὶ τὰς κεφαλὰς ἡμῶν.
 24. Διήλθομεν διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος ·
 25. Καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς εἰς ἀναψυχὴν.
 26. Εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκόν σου ἐν ὀλοκαυτώμασιν ·

27. Ἀποδώσω σοι τὰς εὐχὰς μου, ἃς διέστειλε τὰ χεῖλή μου ·

28. Καὶ ἐλάλησε τὸ στόμα μου ἐν τῇ θλίψει μου.

29. Ὀλοκαυτώματα μεμειλωμένα ἀνοίξω σοι μετὰ (b) θυμιάματος καὶ κριῶν ·

30. Ἀνοίσω σοι βόας μετὰ χιμάρων.

31. Δεῦτε, ἀκούσατε, καὶ διηγῆσομαι ὑμῖν, παντες

B οἱ φοβούμενοι τὸν Θεόν.

Διάψαλμα.

32. Ὅσα ἐποίησε τῇ ψυχῇ μου.
 33. Πρὸς αὐτὸν τῶ στόματί μου ἐκέκραξα ·
 34. Καὶ ὑψώσα ὑπὸ τὴν γλῶσσάν μου.
 35. Ἄδικίαν εἰ ἐθέωσοον ἐν καρδίᾳ μου, μὴ εἰσακουσάτω μου Κύριος.

ATHANASHI INTERPRETATIO

21. Induxisti nos in cognitionem tuam.
 22. Redarguisti iniquitates nostras, et humiliasti nos.
 23. Constituisti nobis duces sanctos tuos.
 24. Per baptismum tuum.
 25. Et duxisti nos liberatos a peccatis nostris in refrigerium.
 26. Ingrediemur in supernam Jerusalem perfecte emundati.
 27. Implebo quæ promisi tibi in baptismo.

28. Et in quæ conveni adhuc existens in peccato.

29. Totum meipsum adducam tibi cum oratione, et operibus justitiæ progredientibus ante te.

30. Membra mea, et animam meam dedicabo tibi.

31. Venite, audite quomodo salvavit me.

32. Non solum condonavit mihi peccata, sed etiam filium suum me fecit.

33. Solum invocavi eum.

34. Et confessus sum ipsum lingua mea.

35. Si sincero corde non credidi ipsi, non me exaudiat Dominus.

21. Εἰσήγαγες ἡμᾶς εἰς τὴν συνεσίαν σου.
 22. Ἠλεῖξας ἡμῶν τὰς ἀνομίας, καὶ ἐταπεινώσας ἡμᾶς.
 23. Κατέστησας τοὺς ἀγίους σου ἡγεῖσθαι ἡμῶν.
 C 24. Διὰ τοῦ βαπτισματός σου.
 25. Καὶ (1) εἰς ἀνάπαυσιν ἤγαγες ἡμᾶς λυτρωθέντας τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν.
 26. Εἰσελευσόμεθα εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλὴμ καθαρισμένοι ὀλοτελῶς (2).
 27. Πληρώσω ἃ ἐπηγγειλάμην σοι διὰ τοῦ βαπτισματος.
 28. Καὶ ἃ συνεθέμην ἔτι ὢν ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ.
 29. Ὅλον ἑμαυτὸν προσαγάγω σοι μετὰ (3) προσευχῆς καὶ τῶν ἔργων τῆς δικαιοσύνης τῶν προπροσευμένων ἔμπροσθέν μου.
 30. Τὰ μέλη μου, καὶ τὴν ψυχὴν μου ἀνάθωμάί σοι [ἀναθήσομαι σοι].
 31. Δεῦτε, ἀκούσατε πῶς ἔσωσέ με.
 32. Οὐ μόνον συνεχώρησέ μοι τὰς ἁμαρτίας, ἀλλὰ καὶ υἶόν ἑαυτοῦ ἐποίησέ με.
 33. Μόνον ἐπεκαλεσάμην αὐτόν.
 34. Καὶ ὠμολόγησα αὐτὸν τῇ (4) γλώσσῃ μου.
 35. Εἰ μὴ ἐν ἀληθινῇ καρδίᾳ ἐπίστευσα αὐτῷ, μὴ εἰσακουσάτω μου ὁ Κύριος.

Aduenda-et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 25. Καὶ δεστ.

(2) Ὀλοτελεῖς.

(3) Μετὰ προσευχῶν, καὶ, etc., ἔμπροσθέν μου.

N. 31. Τὰ μέλη, etc., ἀνάθωμάί σοι. N. 32, in cod.

33. Τὰς ἁμαρτίας μου, etc.

(4) Ἐν τῇ.

36. Διὰ τοῦτο εἰσέχουσέ μου ὁ Θεός·

37. Προσέσχε τῇ φωνῇ τῆς δεήτέώς μου.

38. Ἐὐλόγητός ὁ Θεός, ὃς οὐκ ἀπέστησε τὴν προσευχὴν μου καὶ τὸ ἔλεος (α) αὐτοῦ ἀπ' ἐμοῦ.

*Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις, ψαλμὸς ψδῆς τῷ Δαβὶδ
ΨΑΛ. ΞΓ'.*

1. Ὁ Θεός οἰκτεیرهσάτω ἡμᾶς, καὶ εὐλογήσάτω ἡμᾶς
2. (b) Ἐπιφάναι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς,
3. Καὶ ἐλεήσάτω ἡμᾶς.
4. Τοῦ γινῶναι ἐν τῇ γῆ τὴν ὁδὸν σου,
5. Ἐν πᾶσιν ἔθνεσι τὸ σωτήριόν σου.
6. Ἐξομολογήσασθωσάν σοι λαοὶ, ὁ Θεός·
7. Ἐξομολογήσασθωσάν σοι λαοὶ πάντες.
8. Εὐφρανθήτωσαν, καὶ ἀγαλλιάσθωσαν ἔθνη·
9. Ὅτι κρινεῖς λαοὺς ἐν εὐθύτητι,
10. Καὶ ἔθνη ἐν τῇ γῆ ὁδηγήσεις.

Διάψαλμα.

11. Ἐξομολογήσασθωσάν σοι λαοὶ, ὁ Θεός
12. Ἐξομολογήσασθωσάν σοι λαοὶ πάντες·
13. Γῆ ἔδωκε τὸν καρπὸν αὐτῆς.
14. Εὐλογήσάτω ἡμᾶς ὁ Θεός, ὁ Θεός ἡμῶν, εὐλογήσάτω ἡμᾶς ὁ Θεός (c).
15. Καὶ φοβηθήτωσαν αὐτὸν πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς.

(a) Vers. 39, καὶ τὸ ἔλεος, etc.

(b) Vers. 2, 3, vers. unus.

(c) Ὁ Θεός deest.

ATHANASII INTERPRETATIO.

36, 37. (1) Ὅτι ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς μου προσήλθον· διὰ τοῦτο εἰσέχουσέ μου.

38. Οὐκ ἀπόσαστο τὴν προσευχὴν μου, ἀλλὰ ἐδέξατο αὐτὴν δωρησάμενός μοι τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2)· *Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις [ψαλμὸς ψδῆς τῷ Δαβὶδ]*· τοῦτέστι περὶ τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν ὁ ψαλμὸς ᾄδεται.

Titulus præpositus continet: *In finem, in hymnis [psalmus cantici David]*: hoc est de plenitudine temporum psalmus canitur.

1. Ὁ Θεός εὐσπλαγχνισθήσεται (3) εἰς ἡμᾶς, καὶ ἐλεύσεται ἐπὶ τῆς γῆς.
- 2, 3. Πρόσωπον πρὸς πρόσωπον ὁραθείμεν, καὶ ἐλεήσει ἡμᾶς (4).
- 4, 5. (5) Τὸ κήρυγμα τοῦ σταυροῦ σου.
6. Ὁμολογήσουσί σε οἱ λαοὶ, ὅτι Θεός εἶ.
7. Ἐν τῇ χάριτί σου.
8. Ὅτι παρέστησαν αὐτοὺς εἰς τὰ ἔργα ἀγαθὰ.
- 9, 10. Τῷ φωτὶ τῆς χάριτος.
11. Ἀνυμνήσουσί σε.
12. Δοξάσουσί σε.
13. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως προσαγάγωσιν ἔργα δικαιοσύνης οἱ πιστεύσαντες τῷ Κυρίῳ.
14. Οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου (6) ἐηλονότι.
15. Αὐτῷ γὰρ λοιπὸν μόνῳ λατρεύουσι, καὶ οὐδενὶ ἑτέρῳ.

⁷⁸ I Cor. xiii, 12. ⁷⁹ Matth. xxv, 34.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 36, ὅτι, etc. N. 37, 38, οὐκ, etc.

(2) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περ... ἐν ὕμνοις ψαλμὸς ψδῆς, τοῦτέστιν... ὁ ψαλμὸς λέγει.

(3) Σπλαγχνισθήσεται.

(4) Ἐωράθη ἡμῖν, καὶ ἠλέησεν ἡμᾶς.

(5) N. 4. Τοῦ μαθεῖν ἕκαστον τὴν πίστιν. N. 5. Τοῦ

A 36. Propterea exaudivit me Deus:

37. Attendit voci deprecationis meæ.

38. Benedictus Deus, qui non amovit orationem meam, et misericordiam suam a me.

In finem, in hymnis, psalmus cantici David.

PSAL. LXVI.

1. Deus misereatur nostri, et benedicat nobis:
2. Illuminet vultum suum super nos,
3. Et misereatur nostri.
4. Ut cognoscamus in terra viam tuam:
5. In omnibus gentibus salutare tuum.
6. Confiteantur tibi populi, Deus:
7. Confiteantur tibi populi omnes.
8. Lætentur, et exsultent gentes:
9. Quoniam judicabis populos in æquitate,
10. Et gentes in terra diriges.

Diapsalma.

11. Confiteantur tibi populi, Deus:
12. Confiteantur tibi populi omnes.
13. Terra dedit fructum suum.
14. Benedicat nos Deus. Deus noster, benedicat nos Deus:
15. Et metuant eum omnes fines terræ.

36, 37. Quoniam ex tota anima mea accessi ad eum, propterea exaudivit me.

38. Non repulit orationem meam, sed suscepit eam donans mihi misericordiam suam.

Titulus præpositus continet: *In finem, in hymnis [psalmus cantici David]*: hoc est de plenitudine temporum psalmus canitur.

1. Deus miseratione commovebitur erga nos, et veniet in terram.
- 2, 3. Facie ad faciem videbitur ⁷⁸, et miserabitur nostri.
- 4, 5. Prædicationem crucis tuæ
6. Confitebuntur te populi Deum esse.
7. In gratia tua.
8. Quoniam se exhibuerunt in opera bona.
- 9, 10. Luce gratiæ.
11. Laudabunt te.
12. Glorificabunt te.
13. In die iudicii credentes Domino afferent opera justitiæ.
14. Videlicet *Benedicti Patris mei* ⁷⁹.
15. Ipsi enim soli, et nulli alteri demum ser-

D vient.

σταυροῦ σου τὸ κήρυγμα. N. 6. Ἐξομολογήσουσί σε λαοὶ πάντες. N. 7. Ὁμολογήσουσί σε λαοὶ, ὅτι Θεός σὺ εἶ. N. 8. Ἐν τῇ χάριτί σου. N. 9. Ὅτι παρέστησας αὐτοὺς εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν. N. 10. Τῷ, etc., χάριτος σου.
(6) Ἐρεῖ γὰρ αὐτοῖς ὁ Κύριος· Ἐδύτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς υἱοῦ.

In finem cantici [psalmus cantici], psalmus David. Α *Εἰς τὸ τέλος ψῆδης [ψαλμὸς ψῆδης], ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. LXVII.*

1. Exsurgat Deus, et dissipentur inimici ejus : 1. Ἀναστήτω ὁ Θεός, καὶ διασκορπισθήτωσαν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ.
2. Et fugiant qui oderunt eum a facie ejus. 2. Καὶ φυγέτωσαν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ οἱ μισούντες αὐτόν.
3. Sicut deficit fumus, deficiant : 3. Ὡς ἐκλείπει καπνὸς, ἐκλιπέτωσαν·
4. Sicut fluit cera a facie ignis, 4. Ὡς τήκεται κηρὸς ἀπὸ προσώπου πυρὸς,
5. Sic pereant peccatores a facie Dei. 5. Οὕτως ἀπολούνται (α) οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ.
6. Et justi lætentur, et exsultent in conspectu Dei, 6. (b) Καὶ οἱ δίκαιοι εὐφρανθήτωσαν, ἀναγαλλιάσθωσαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ,
7. Delectentur in lætitia. 7. Τερφθήτωσαν ἐν εὐφροσύνῃ.
8. Cantate Deo, psalmum dicite nomini ejus : 8. ᾄσατε τῷ Θεῷ, ψάλατε τῷ ὀνόματι αὐτοῦ·
9. Iter facite ei qui ascendit super occasum : 9. Ὁδοποιήσατε τῷ ἐπιθεσθῆκότι ἐπὶ δυσμῶν· Κύριος ὄνομα αὐτῷ·
- Dominus nomen illi : 10. Καὶ ἀγαλλιάσθε ἐνώπιον αὐτοῦ.
10. Et exsultate in conspectu ejus. 11. Ταραχθήτωσαν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ·
11. Turbentur a facie ejus : 12. Τοῦ πατρὸς τῶν ὀρφανῶν καὶ κριτοῦ τῶν χηρῶν.
12. Patris orphanorum, et judicis viduarum. 13. Ὁ Θεὸς ἐν τόπῳ ἁγίῳ αὐτοῦ.
13. Deus in loco sancto suo : 14. Ὁ Θεὸς κατοικίξει μονοτρόπους ἐν οἴκῳ·
14. Deus, qui inhabitare facit unius moris in domo :

(a) In marg. cod., ἀπόλοιτο.

(b) Vers. 6. Καὶ, etc., εὐφρανθήτωσαν. Διάβαλα. Vers. 7. Ἀγαλλιάσθωσαν, etc. Vers. 8. Τερφθήτωσαν, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· *Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς ψῆδης τῷ Δαβὶδ*· τουτέστι, περὶ τῶν εἰς τὸ τέλος τῶν Χριστοῦ [εἰς τὸν Χριστὸν] μελλόντων πιστεύειν ὁ ψαλμὸς ἄδεται τῷ ἱκανῷ χειρὶ· Δαβὶδ γὰρ οὕτως ἐρμηνεύεται, ὃς ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

Titulus præpositus continet : *In finem, psalmus cantici David* : hoc est de iis, qui in finem in Christum credituri sunt psalmus canitur *manu forti* : David enim ita interpretatur, qui est Filius Dei.

1. Veniet Dominus, et conterentur dæmones. C 1. Ἐλεύσεται ὁ Κύριος (2), καὶ συντριβήσονται οἱ δαίμονες.
2. Ipsi dæmones videntes eum clamabunt : [sine] 2. Οἱ αὐτοὶ δαίμονες, ὀρῶντες αὐτόν, βοήσουσιν·
- quid nobis et tibi, *Jesu Nazarene, venisti huc ante tempus perdere nos* ⁹⁹ ? Αἴα [εἰ] (5) τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ Ναζαρηνέ; ἤλθεσ ὥδε πρὸ καιροῦ ἀπολέσαι ἡμᾶς.
- 3, 4. Contrariæ potestates. 3, 4. Αἱ ἐναντία δυνάμεις.
5. In adventu ejus videntes eum consumentur. 5. Ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ ὀρῶντες αὐτόν καταναλίσκονται (4).
6. Credentes in ipsum, et facientes voluntatem 6. Οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν, καὶ οἱ ποιοῦντες τὸ θέλημα αὐτοῦ, θεασάμενοι (5) αὐτόν, χαρίζονται.
- ejus, videntes ipsum gaudebunt. 7. Πνεύματος ἁγίου,
7. Spiritus sancti, 8. Ἀγγέλων ἔργον ἐπιτελέσατε ἐπὶ τῆς γῆς.
8. Angelorum opus peragite super terram. 9. Ἐτοιμάσατε τὰς καρδίας ὑμῶν τῷ καταθεσθῆκότι ἀπὸ τῶν οὐρανῶν.
9. Præparate corda vestra ei qui descendit e caelis. 10. Ὅτι ἠξιώθησαν ἰδεῖν τὴν παρουσίαν αὐτοῦ.
10. Quoniam digni facti sunt videre adventum ejus. 11. Αἱ τοῦ ἐχθροῦ δυνάμεις.
11. Inimici potestates. 12. Τῶν νηπιῶν ψυχῶν, καὶ τῶν ἀβοηθήτων οὐσῶν.
12. Animarum, quæ tanquam infantes, et sine adjutorio sunt. 13. Ὁ Θεὸς οἰκεῖ οὐ μόνον ἐν οὐρανῷ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ γῆς.
13. Deus habitat non solum in cælo, sed etiam in terra. 14. Τοὺς κατὰ Χριστὸν (6) μονάζοντας.
14. Qui secundum Christum vitam monasticam agunt.

⁹⁹ Matth. viii, 29; Luc iv, 33.!

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρωσ, περ. Μοχ pro Χριστοῦ habet χρόνων, etc. Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται ἱκανὸς χειρὶ. Ἰκανὸν δὲ χειρὶ εἶπε τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ.
- (2) Ὁ Θεός.
- (3) Αἴα deest

- (4) N. 4, 5... καταναλίσκοντο.
- (5) N. 7. Θεασάμενοι, etc. N. 8. Πνεύματος, etc. N. 9. Ἀγγέλων, etc. N. 10. Ἐτοιμάσατε, etc., τῶν οὐρανῶν ἐπὶ τὴν γῆν. N. 11. Ὅτι ἠξιώθητε, etc
- (6) Θεόν.

15. Ἐξάγων πεπεδημένους ἐν ἀνδρείῳ,
 16. Ὁμοίως· τοὺς παραπικραίνοντας, τοὺς κατοικούντας ἐν τάφοις.
 17. Ὁ Θεὸς, ἐν τῷ ἐκπορεύεσθαι σε ἐνώπιον τοῦ λαοῦ σου,
 18. Ἐν τῷ διαβαίνειν σε ἐν τῇ ἐρήμῳ, γῆ ἐσεισθη·
 19. (a) Καὶ γὰρ οἱ οὐρανοὶ ἔσταξαν ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ τοῦ Σινᾶ,
 20. Ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ Ἰσραήλ.
 21. Βροχὴν ἐκούσιον ἀφοριεῖς, ὁ Θεὸς, τῇ κληρονομίᾳ σου·
 22. Καὶ ἠσθένησε· σὺ δὲ κατηρτίσω αὐτήν.
 23. Τὰ ζῴα σου κατοικοῦσιν ἐν αὐτῇ·
 24. Ἡτοίμασας ἐν τῇ χρηστότητι σου τῷ πτωχῷ, ὁ Θεός.
 25. Κύριος δώσει ῥῆμα τοῖς εὐαγγελιζομένοις δυνάμει πολλῇ.
 26. Ὁ βασιλεὺς τῶν δυνάμεων τοῦ ἀγαπητοῦ·
 27. Τῇ ὠραίῳ τῆτι τοῦ οἴκου διελέσθαι σκῦλα.
 28. Ἐὰν κοιμηθῆτε ἀναμέσον τῶν κληρῶν.
 29. Πτέρυγες περιστερᾶς περιηργυρωμέναι,

(a) Vers. 19. Γῆ, etc. usque ad ἔσταξαν. ἢ 20. Ἀπὸ προσώπου usque ad Ἰσραήλ.

- A 15. Qui educit vinctos in fortitudine,
 16. Similiter eos qui exasperant, qui habitant in sepulcris.
 17. Deus, cum egredereris in conspectu populi tui :
 18. Cum pertransires in deserto, terra mota est :
 19. Etenim cœli distillaverunt a facie Dei Sinai,
 20. A facie Dei Israel.
 21. Pluviam voluntariam segregabis, Deus, hæreditati tuæ :
 22. Et infirmata est ; tu vero perfecisti eam.
 23. Animalia tua habitabunt in ea :
 24. Parasti in dulcedine tua pauperi, Deus.
 B 25. Dominus dabit verbum evangelizantibus virtute multa.
 26. Rex virtutum dilecti :
 27. Speciei domus dividere spolia.
 28. Si dormialis inter medios clericos :
 29. Pennæ columbæ deargentatæ,

ATHANASHI INTERPRETATIO.

15. Τοὺς αὐτοὺς μονάζοντας ἐκ τῶν δεσμῶν τῶν ἁμαρτιῶν λυτρούμενος ἐν ἰσχύϊ (1) κατὰ τῆς ἁμαρτίας.
 16. Τοὺς διὰ τῶν ἁμαρτιῶν (2) παραπικραίνοντας αὐτὸν πρότερον, ὕστερον δὲ μετανοήσαντας, καὶ κατοικούντας ἐν τάφοις, τοῦτέστιν ἐν ταῖς μοναῖς, ἐξάγει ἐν ἀνδρείᾳ κατὰ τοῦ διαδόλου.
 17. Ὁ Θεὸς, ἐν τῷ ἐκπορεύεσθαι σε ἐκ τῶν πατρικῶν κόλπων, ὀφθῆναι ἐπὶ τῆς γῆς τοῖς ἀνθρώποις.
 18. Ἐν τῷ ὁδοιπορεῖν σε ἐν τῷ κόσμῳ, τὰ ἔθνη (3) μετετέθησαν ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρίας εἰς τὴν ἐπίγνωσίν σου.
 19. Καὶ γὰρ οἱ ἀπόστολοι σου τὸν λόγον σου ἔταξαν εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν.
 20. Ἀπὸ τοῦ Υἱοῦ σου.
 21. Τὸ κήρυγμα τοῖς ἔθνεσιν.
 22. Καὶ ἠσθένησαν τὰ ἔθνη, καὶ ὁ Κύριος ἰασάμενος κατήρτισεν αὐτὰ εἰς τὸ θέλημα αὐτοῦ.
 23. Οἱ πιστοὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.
 24. Τῷ λαῷ τῷ ταπεινῷ τῇ καρδίᾳ τὴν ἄνω Ἰερουσαλήμ.
 25. Τοῖς ἀποστόλοις.
 26. Τὸ ἅγιον Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ.
 27. Τοῖς ἐκλεκτοῖς τοῦ λαοῦ δίδωσι διάφορα χαρίσματα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.
 28. Ἐὰν ἀναπαύσηθε ἐν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Θεοῦ.
 29. Αἱ δύο διαθηκαί· αἱ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι λαληθεῖσα· πᾶσαν καθαρότητα ἔχουσαι.

15. Eosdem monachos e vinculis peccatorum redimens in fortitudine contra peccatum.
 16. Qui prius exacerbaverant eum peccatis, deinde penitentes, et habitantes in sepulcris, hoc est in monasteriis, educit in fortitudine contra diabolum.
 17. Deus, cum tu procederes ex sinu Patris, ut appareres in terra hominibus.
 18. Cum tu iter faceres in mundo, gentes translatae sunt ab idololatria in cognitionem tuam.
 19. Etenim apostoli tui sermonem tuum distillaverunt in eorum corda.
 20. A Filio tuo.
 21. Prædicationem gentibus.
 22. Et gentes infirmatae sunt, et Dominus cum sanavisset, perfecit eas in voluntatem suam.
 23. Fideles in Ecclesia.
 24. Populo humili corde supernam Hierusalem.
 25. Apostolis.
 26. Sanctus Spiritus Filii.
 27. Electis populi dat Spiritus sanctus diversa dona.
 28. Si requieveritis in mandatis Dei.
 29. Duo testamenta, quæ a Spiritu sancto enuntiata sunt, omnem habent puritatem.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἰσχύϊ δὲ αὐτοῦς, etc.
 (2) Ἀμαρτιῶν αὐτῶν, etc., τὸ πρότερον, etc., μετανοήσαντας· κατοικούντας δὲ, etc., ἐξάγειν ἀν

δρείᾳ, etc

(3) N. 19. Ἐθνη, etc., ἔσταξαν, etc., pro ἔταξαν.

30. Et posteriora dorsi ejus in pallore auri.
 31. Dum discernit caelestis reges super eam,
 32. Nive dealbantur in Selmon.
 33. Mons Dei, mons pinguis:
 34. Mons coagulatus, mons pinguis:
 35. Utquid suspicamini montes coagulatos?
 6. Mons, in quo beneplacitum est Deo habitare
 in eo:
 37. Etenim Dominus habitabit in finem.
 38. Currus Dei decem millibus multiplex.
 39. Millia abundantium:
 40. Dominus in eis in Sina in sancto.
 41. Ascendisti in altum, cepisti captivitatem:
 42. Accepisti dona in hominibus:
 43. Etenim non credentes inhabitare.
 44. Dominus Deus benedictus, benedictus Dominus
 die quotidie:
 45. Prosperum iter faciat nobis Deus salutarium
 nostrorum.

Diapsalma.

46. Deus noster, Deus salvos faciendi:
 47. Et Domini, Domini exitus mortis.
 (a) Vers. 45. Εόλογητός, etc., κανευδοῦσαι.

- A 30. Καὶ τὰ μετὰ ἄρρενα αὐτῆς ἐν χλωρότητι χρυσοῦ.
 31. Ἐν τῷ διαστῆλλειν τὸν ἐπουράνιον βασιλεῖς ἐπὶ
 αὐτῆς.
 32. Χιονωθήσονται ἐν Σελμών.
 33. Ὁρος τοῦ Θεοῦ ἄρος πῖον.
 34. Ὁρος τετυρωμένον ἄρος πῖον.
 35. Ἴνα τί ὑπολαμβάνετε ὄρη τετυρωμένα;
 36. Τὸ ἄρος, ὃ εὐδόκησεν ὁ Θεὸς κατοικεῖν ἐν αὐτῷ.
 37. Καὶ γὰρ ὁ Κύριος κατασκηνώσει εἰς τέλος.
 38. Τὸ ἄρμα τοῦ Θεοῦ μυριοπλάσιον.
 39. Χιλιάδες εὐθηνούντων
 40. Κύριος ἐν αὐτοῖς ἐν Σινᾷ ἐν τῷ ἁγίῳ.
 41. Ἀνέστης εἰς ὕψος, ἠχμαλώτευσας αἰχμαλωσίαν.
 42. Ἐλαβες δόματα ἐν ἀνθρώποις
 B 43. Καὶ γὰρ ἀπειθοῦντας τοῦ κατασκηνώσαι.
 44. Κύριος ὁ Θεὸς εὐλογητός, εὐλογητός Κύριος
 ἡμέραν καθ' ἡμέραν.
 45. (a) Κατευδοῦσαι ἡμῖν ὁ Θεὸς τῶν σωτηρίων
 ἡμῶν

Διάψαλμα.

46. Ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ Θεὸς τοῦ σώζειν.
 47. Καὶ τοῦ Κυρίου, Κυρίου αἱ διέξοδοι τοῦ θανάτου.

ATHANASII INTERPRETATIO.

30. Et cognitio divinæ Scripturæ veluti aurum
 effulget.
 31, 32. Cum miserit Dominus apostolos in mu-
 dum, emundabuntur in auxilio ejus.
 33. Virginem, et Deiparam significat,
 34. Obsignatam videlicet virginitate.
 35. Populus Judæorum, qui corde coagulati
 sunt.
 36. Ut non existimetis virginem corruptam.
 37. Etenim Dominus in consummatione sæculi
 habitabit in ea.
 38. Novum testamentum, et fides Dei.
 39. Et multitudo fidelium.
 40. Filius in sanctis, qui sunt in mandato Patris
 sui.
 41. Assumptus es in gloria accipiens captivos in
 servitute redactos a diabolo.
 42. Dono accepisti homines.
 43. Etenim fecisti ut qui tibi erant antea infideles,
 nunc permaneant in præceptis tuis.
 44. Æternus et sine principio.
 45. Et dirigat cor nostrum in præcepta sua.
 46. Jesus Dominus noster.
 47. Primus enim ipse resurgens a morte fecit
 exitum iis qui dormierunt.
30. Καὶ ἡ γνώσις τῆς θείας Γραφῆς, ὡς χρυσοῦ
 ἐξαστράπτει.
 31, 32. (1) Ἐν τῷ τὸν Κύριον ἀποστέλλειν τοὺς
 C ἀποστόλους εἰς τὴν οἰκουμένην, καθαρισθήσονται ἐν
 τῇ βοήθειᾳ αὐτοῦ.
 33. Τὴν Παρθένον λέγει καὶ Θεοτόκον,
 34. Συνεσφραγισμένη τῇ παρθενίᾳ δηλονότι.
 35. Ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων, οἱ τῇ καρδίᾳ τετυρω-
 μένοι.
 36. Ἴνα (2) μὴ δοκῆτε τὴν Παρθένον φθαρεῖσαν.
 37. Καὶ γὰρ ὁ Κύριος ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος
 κατασκηνώσει ἐν αὐτῇ.
 38. Ἡ νέα διαθήκη καὶ ἡ πίστις τοῦ Θεοῦ.
 39. Καὶ τὸ πλῆθος τῶν πιστῶν.
 40. Ὁ Υἱὸς ἐν τοῖς ἁγίοις, τοῖς ἐν τῇ ἐντολῇ τοῦ
 Πατρὸς αὐτοῦ.
 41. Ἀνελήφθης ἐν δόξῃ λαβὼν τοὺς (3) αἰχμαλώ-
 D τους, τοὺς αἰχμαλωτισθέντας ὑπὸ τοῦ διαβόλου.
 42. Ἐλαβες δόματα τοὺς ἀνθρώπους.
 43. Καὶ γὰρ ἐποίησας τοὺς ἀπειθοῦντάς σοι τὸ
 πρότερον νῦν ἐπιμένειν ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου (4).
 44. Ἄδιος καὶ ἀναρχος.
 45. Καὶ κατευθύνει [κατευθύναι] (5) τὴν καρδίαν
 ἡμῶν εἰς τὰς ἐντολάς αὐτοῦ.
 46. Ἰησοῦς ὁ Κύριος ἡμῶν.
 47. Πρῶτος γὰρ αὐτὸς ἀναστὰς ἐκ τοῦ θανάτου
 ἐποίησεν ἐξοδὸν τοῖς κεκοιμημένοι

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 31. Ἐν τῷ, etc. N. 32. Καθαρίζονται. N.
 33. Τὴν, etc., mox pro καὶ præfert τὴν. N. 34. Συν-
 εσφιγμένην (sed leg. vid. συνεσφραγισμένην) τὴν
 παρθενίαν αὐτῆς ὁλοῦ.

(2) Ἴνα τί.
 (3) Τοὺς δεest.
 (4) Σου δεest.
 (5) Κατευθύνει

48. Πλὴν ὁ Θεὸς συνθλάσει κεφαλὰς ἐχθρῶν αὐ- A 48. Verumtamen Deus confringet capita inimico-
τοῦ, rum suorum,
49. Κόρυφην τριχὸς διαπορευομένων ἐν πλημμυ- 49. Verticem capilli perambulantium in delictis
λείαις αὐτῶν. suis.
50. Εἶπε Κύριος· Ἐκ Βασάν ἐπιστρέψω, 50. Dixit Dominus: Ex Basan convertam,
51. Ἐπιστρέψω ἐν βυθοῖς θαλάσσης. 51. Convertam in profundum maris.
52. Ὅπως ἂν βαφῆ ὁ ποὺς σου ἐν αἵματι· 52. Ut intingatur pes tuus in sanguine:
53. Ἡ γλῶσσα τῶν κυνῶν σου ἐξ ἐχθρῶν παρ' αὐτοῦ. 53. Lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso.
54. Ἐθεωρήθησαν αἱ πορείαι σου, ὁ Θεὸς, 54. Visi sunt ingressus tui, Deus,
55. Αἱ πορεῖαι τοῦ Θεοῦ μου τοῦ βασιλέως, τοῦ ἐν 55. Ingressus Dei mei regis, qui est in sancto.
τῷ ἁγίῳ.
56. Προέφθασαν ἄρχοντες ἐχόμενα ψαλλόντων, 56. Prævenērunt principes conjuncti psallenti-
bus,
57. Ἐν μέσῳ νεανίδων τυμπανιστριῶν. 57. In medio juvenularum tympanistriarum.
58. Ἐν Ἐκκλησίαις εὐλογεῖτε τὸν Θεόν, 58. In Ecclesiis benedicite Deo,
59. Κύριον ἐκ πηγῶν Ἰσραήλ. B 59. Domino de fontibus Israel.
60. Ἐκεῖ Βενιαμὴν νεώτερος ἐν ἐκστάσει 60. Ibi Benjamin adolescentulus in mentis ex-
cessu:
61. (a) Ἄρχοντες Ἰουδα ἡγεμόνες αὐτῶν· 61. Principes Juda duces eorum·
(a) γ. 61, 62, Sub unico numero, sicuti et 66 et 67; item 81 et 82.

ATHANASII INTERPRETATIO.

48. Τῶν ἐναντίων δυνάμεων. 48. Contrariorum potestatum.
49. Τὸν διάβολον τὸν τὴν κακίαν ἐφευρόντα εἰς 49. Diabolum inventorem malitiæ in peccatum.
ἀμαρτίαν.
50. Εἶπε Κύριος· Τοὺς (1) ἐκ τῆς αἰσχύνῃς ἐπι- 50. Dixit Dominus: eos, qui ex confusione sunt,
στρέψω· Βασάν γὰρ ἐρμηνεύεται αἰσχὺνη, ἥτις C convertam: Basan enim interpretatur ignominie,
ἐστὶν ὁ κόσμος. seu confusio, qualis est mundus.
51. Ἐπιστρέψω αὐτοὺς ἐπὶ τὸ βάπτισμα. 51. Convertam eos ad baptismum.
52. Ὅπως ἂν τὰ τελευτάτα τῶν μελῶν σου, του- 52. Ut postrema membra tua, hoc est gentes,
έτσι τὰ ξηθῆ, βαπτισθῶσιν ἐν τῷ αἵματι σου. baptizentur in sanguine tuo.
53. Τῶν ἐθνῶν αὐτῶν, καὶ ἡ γλῶσσα ἐδάφη ἐν τῷ 53. Ipsarum gentium, et lingua tincta est in
αἵματι σου τῷ θανάτῳ (2), ὅτε ἐπέστρεψαν, ἐκ τῶν sanguine tuo per mortem, quando converterunt se
ἐθνῶν. ex gentibus.
54. Τὰ δικαιώματά σου ἐπεγνώσθησαν. 54. Justificationes tuæ cognitiæ sunt.
55. Αἱ ἐντολαὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ θντος ἐν τῷ Πατρὶ. 55. Præcepta Filii, qui est in Patre.
56. Οἱ ἡγούμενοι τῶν μοναζόντων ἦλθον εἰς ἀπάν- 56. Præsides monachorum venerunt obviam Do-
τησιν τοῦ Κυρίου κατέχοντος (3) τοὺς ἑαυτῶν μα- mino secum habentes suos discipulos.
θητάς.
57. Ἐν μέσῳ τῶν ψυχῶν τῶν νεωστὶ (4) ἀποτα- 57. In medio animarum, qui recenter renunta-
ξάμενων καὶ νεκρουσῶν τὰ μέλη ἑαυτῶν. verunt mundo, et mortificaverunt membra sua.
58. Ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν εὐλογεῖτε τὸν Θεόν 58. In membris vestris benedicite Deo, quemad-
(5), καθὼς γέγραπται: Ὅτι ὑμεῖς ναὸς Θεοῦ ἐστε modum scriptum est: quia vos templum Dei estis,
καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. et Spiritus Dei habitat in vobis⁵¹:
59. Κύριον ἐκ τῶν καρδιῶν ὑμῶν δοξάζετε (6)· 59. Domino e cordibus vestris glorificate: Israel
Ἰσραήλ γὰρ ἐρμηνεύεται, τοὺς ὁρῶν Θεόν. enim interpretatur, meus videns Deum.
60. Τὸν Παῦλον λέγει. 60. Paulum significat.
61. Οἱ ἀπόστολοι τοῦ Θεοῦ αἰνετοῦ· Ἰούδας γὰρ 61. Apostoli Dei laudabilis: Judas enim inter-
ἐρμηνεύεται, Θεὸς αἰνετός.

⁵¹ I Cor. III, 16.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Τοὺς abest a cod.

(2) In textu τῷ θανάτῳ. In marg. cod. adnotatur ἐν ἄλλοις τῷ θανάτῳ, ex quo apparet, quod superius etiam monui, tantū fuisse sæc. IX hanc interpretationem, seu commentarium, ut jam plura exstarent exemplaria, quibus scriptor nostri codicis usus est.

(3) Κατέχοντες.

(4) Νεωστὶ deest: paulo post νεκρωσάντων.

(5) Εὐλογήσατε τὸν Κύριον.

(6) Κύριος, etc., δοξάζεται, etc.; sed meli Κῶ- ριον . . . δοξάζετε.

62. Principes Zabulon,
 63. Principes Nephthali.
 64. Manda, Deus, virtuti tuæ :
 65. Confirma hoc, Deus, quod operatus es in nobis.
 66. A templo tuo in Hierusalem,
 67. Tibi offerent reges munerera.
 68. Increpa feras arundinis :
 69. Congregatio taurorum in vaccis populorum :
 70. Ut excludantur ii, qui probati sunt argento.
 71. Dissipa gentes quæ bella volunt :
 72. Venient legati ex Ægypto :
 73. Æthiopia præveniet manus ejus Deo.
 74. Regna terræ cantate Deo, psallite Domino.
 75. Qui ascendit super cælum cœli ad orientem.
 76. Ecce dabit voci suæ vocem virtutis.
 77. Date gloriam Deo :
 78. Super Israel magnificentia ejus :
 79. Et virtus ejus in nubibus.
 80. Mirabilis Deus in sanctis suis :

- A 62. Ἀρχοντες Ζαβουλῶν,
 63. Ἀρχοντες Νεφθαλεὶμ.
 64. Ἐντειλαί, ὁ Θεὸς, τῇ δυνάμει σου
 65. Δυνάμωσον, ὁ Θεὸς, τοῦτο, ὃ κατηργάσω ἐν ἡμῖν.
 66. Ἀπὸ τοῦ ναοῦ σου ἐπὶ Ἱερουσαλήμ
 67. Σοὶ οἰσοῦσι βασιλεῖς δῶρα.
 68. Ἐπιτίμησον τοῖς θηρίοις τοῦ καλάμου·
 69. Ἡ συναγωγὴ τῶν ταύρων ἐν ταῖς δαμαλαῖσι τῶν λαῶν·
 70. Τοῦ ἐγκλεισθῆναι τοὺς δεδοκιμασμένους τῷ ἀργυρίῳ.
 71. Διασκόρπισον ἔθνη τὰ τοὺς πολέμους θέλοντα.
 72. Ἡξοῦσι πρέσβεις ἐξ Αἰγύπτου·
 73. Αἰθιοπία προφθάσει χεῖρα αὐτῆς τῷ Θεῷ.
 B 74. Αἱ βασιλείαι τῆς γῆς, ἄσατε τῷ Θεῷ, ψάλατε τῷ Κυρίῳ,
 75. Τῷ ἐπιβεηκότῃ ἐπὶ τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ κατὰ ἀνατολάς.
 76. Ἰδοὺ δώσει τῇ φωνῇ αὐτοῦ φωνὴν δυνάμειος.
 77. Δότε δόξαν τῷ Θεῷ·
 78. Ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ ἡ μεγαλοπρέπεια αὐτοῦ·
 79. Καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ ἐν ταῖς νεφέλαις.
 80. Θαυμαστός ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

- 62, 63. Ipsi apostoli, quoniam erant ex tribu Zabulon, et Nephtholim.
 64. Gratia tuæ.
 65. Fidem tuam.
 66, 67. Ex anima et corpore afferent tibi opera fidelis justi in superna Hierusalem.
 68. Dæmones, et Judæos.
 69. Principes, et scribæ Judæorum.
 70. Quando conjecerunt in carcerem ipsi Judæi, et Pharisæi apostolos, quemadmodum in Actis narratur ²² : quia loquebantur verbum Dei.
 71. Populos Judæorum volentes voluptates, et concupiscentias vitæ.
 72. Venient apostoli e carcere loquentes verbum in templo.
 73. Judæi, qui crediderunt in illa die animarum D quasi quinque millia ²².
 74. Apostoli stantes in templo loquimini populo verba vitæ hujus.
 75. Qui assumptus est super cælos.
 76. Apostolis prædicationem ejus.
 77. Unigenito Dei Filio.
 78. Gratia sua super eos, qui mente eum vident.
 79. Et sanctus ejus Spiritus in apostolis.
 80. Glorificatur Deus in sanctis suis.

- 62, 63. Οἱ αὐτοὶ ἀπόστολοι, ἐπειδὴ ἐκ τῆς φυλῆς Ζαβουλῶν καὶ Νεφθαλεὶμ ἦσαν.
 C 64. Τῇ χάριτι σου.
 65. Τὴν πίστιν σου.
 66, 67. Ἐκ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος σοὶ προσ-αγάγωσιν ἔργα δίκαιοι πιστοὶ ἐν τῇ ἀνω Ἱερουσαλήμ.
 68. Τοῖς δαίμοσι καὶ τοῖς Ἰουδαίοις.
 69. Οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ γραμματεῖς τῶν Ἰουδαίων.
 70. Ὅτε ἐνέκλεισαν εἰς φυλακὴν οἱ αὐτοὶ Ἰουδαῖοι καὶ Φαρισαῖοι τοὺς ἀποστόλους [ὡς] ἐν ταῖς Πράξεσι· ἐὰν τί [διότι] ἐλάλουν τὸν λόγον τῷ Θεῷ [τοῦ Θεοῦ] (1).
 71. Τοὺς δῆμους τῶν Ἰουδαίων τοὺς τὰς ἡδονὰς καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ βίου θέλοντας.
 72. Οἱ ἀπόστολοι ἐλευσονται ἐκ τῆς φυλακῆς, λαλοῦντες τὸν λόγον ἐν τῷ ἱερῷ.
 73. Οἱ πεπιστευκότας Ἰουδαῖοι ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυχαὶ ὡσεὶ πενταχισθλίαι.
 74. Οἱ ἀπόστολοι σταθέντες ἐν τῷ ἱερῷ, λαλεῖτε τῷ λαῷ τὰ ῥήματα τῆς ζωῆς ταύτης.
 75. Τῷ ἀναληφθέντι ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν.
 76. Τοῖς ἀποστόλοις τὸ κήρυγμα αὐτοῦ.
 77. Τῷ μονογενεῖ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ.
 78. Ἡ χάρις αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς ὁρῶντας αὐτὸν τῇ διανοίᾳ.
 79. Καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον αὐτοῦ ἐν τοῖς ἀποστόλοις.
 80. Δοξάζεται ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ.

²² Act. iv, 5. ²² Act. ii, 41 ; iv, 4.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Οἱ αὐτοὶ Φαρισαῖοι τοὺς ἀποστόλους ἐν ταῖς Πράξεσιν διὰ τί ἐλάλουν τῷ λόγῳ (leg. τὸν λόγο.) τῷ λαῷ.

81. Ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ· αὐτὸς δώσει δύναμιν καὶ κρα- A
ταίωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ.

82. Εὐλογητὸς ὁ Θεός.

*Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων, ψαλ-
μὸς τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. ΞΗ'.*

1. Σῶσόν με, ὁ Θεός, ὅτι εἰσῆλθοσαν ὕδατα ἕως ψυ-
χῆς μου.

2. Ἐνεπάγγην εἰς ἕλιν βυθοῦ, καὶ οὐκ ἔστιν ὑπό-
στασις.

3. Ἦλθον εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης, καὶ καταί-
γλις κατεπόντισέ με.

4. Ἐκοπίασα κράζων, ἐβραγχίασεν ὁ λαρυγῆς μου.

5. Ἐξέλιπον οἱ ὀφθαλμοί μου ἀπὸ τοῦ ἐλπίζειν με
ἐπὶ τὸν Θεόν μου.

6. Ἐπιθύνθησαν ὑπὲρ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς B
μου οἱ μισοῦντές με δωρεάν.

7. Ἐκραταιώθησαν οἱ ἐχθροί μου, οἱ ἐκδιώκοντές
με ἀδίκως.

8. Ἄ οὐχ ἤρπαζον, τότε ἀπετίννουν.

9. Ὁ Θεός, σὺ ἐγνώσθης τὴν ἀφροσύνην μου,

10. Καὶ αἱ πλημμυεῖαι μου ἀπὸ σοῦ οὐκ ἀπεκρύ-
βησαν.

11. Μὴ αἰσχυνθεῖσιν ἐπ' ἐμὲ οἱ ὑπομένοντές σε,
Κύριε, Κύριε τῶν δυνάμεων·

81. Deus Israel; ipse dabit virtutem, et fortitu-
dinem plebi suæ:

82. Benedictus Deus.

*In finem, pro iis qui commutabuntur, psalmus
David. PSAL. LXVIII.*

1. Salvum me fac, Deus, quoniam intraverunt
aquæ usque ad animam meam.

2. Infixus sum in limo profundi, et non est sub-
stantia.

3. Veni in altitudinem maris, et tempestas de-
mersit me.

4. Laboravi clamans, raucæ factæ sunt fauces
meæ.

5. Defecerunt oculi mei, dum spero in Deum
meum.

6. Multiplicatæ sunt super capillos capitis mei,
qui oderunt me gratis.

7. Confortati sunt, qui persecuti sunt me, ini-
mici mei injuste:

8. Quæ non rapui, tunc exsolvebam.

9. Deus, tu scis insipientiam meam,

10. Et delicta mea a te non sunt abscondita.

11. Non erubescant in me qui expectant te, Do-
mine, Domine virtutum:

ATHANASII INTERPRETATIO

81, 82. Ὁ Θεὸς τῶν καθαρῶν τῆ καρδίᾳ, αὐτὸς
δώσει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῖς πειθαρχοῦσιν αὐτῷ·
θεδοξασμένος γὰρ ἔστιν ἐν αὐτοῖς.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· *Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων, ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ.*
Τοῦτο οὖν λέγει, ἐπὶ τέλει τῶν αἰώνων ὑπὲρ τῶν μεταβληθέντων ἔθνων ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας εἰς τὸν Κύριον,
καὶ τῶν Ἰουδαίων τῶν μεταβληθέντων ἀπὸ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν ἀμαρτίαν. *Ψαλμὸς τῷ (2) Δαβὶδ*
ὡσανεὶ ψαλμὸς τῷ *Ἰκανῷ τῆ χειρὶ*, τουτέστι τῷ Γιώ τοῦ Θεοῦ.

Titulus præpositus continet: *In finem, pro iis, qui commutabuntur, psalmus David.* Hoc igitur signifi-
cat, in fine sæculorum pro gentibus, quæ translatae sunt a peccato in Dominum, et pro Judæis, qui a
mandatis Dei se transtulerunt in peccatum. *Psalmus David*: videlicet psalmus *manu sortis*, hoc est Dei
Filio

1. Ἐλθε, ὁ Θεός, εἰς βοήθειάν μου, ὅτι αἱ ἐπιθυ- C
μίαι τοῦ κόσμου κατέχουσι με.

2. Δεδούλωμαι τῇ ἀμαρτίᾳ, καὶ οὐκ ἰσχύω ἀπο-
στῆναι.

3. Ἦλθον εἰς τὰς ἡδονὰς καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ
κόσμου, καὶ ἡ ἀμαρτία κατεκυρίευσέ με (3).

4. Εἰς ἀπόγνωσιν λοιπὸν (4) ἀπὸ τοῦ μὴ εἰσακούε-
σθαι τὴν δέησίν μου.

5. Ἀπὸ τοῦ θαυεῦν (5) με, καὶ περιμένειν τὸ
ἔλεος τοῦ Θεοῦ μου.

6. Πολλοὶ εἰσιν οἱ δαίμονες οἱ ἀντικείμενοί μοι (6).

7. Περὶ τῶν αὐτῶν ἐναντιῶν δυνάμεων λέγει.

8. Ἄ ἐμίσησαν, ταῦτα ἐπραττον.

9. Ὁ Θεός, σὺ οἶδας τὴν ἀμαρτίαν μου.

10. Καὶ αἱ ἀνομίαι μου φανεραὶ εἰσιν (7).

11. Μὴ, διὰ τὰ ἀμαρτάνειν με, (8) ἔχωσι παρῶρη- D
σάν οἱ ἅγιοι σου τοῦ πρεσβεῦν ὑπὲρ ἐμοῦ.

1. Veni, Deus, in adjutorium meum, quoniam
cupiditates mundi desinent me.

2. In servitutem redactus sum a peccato, et ne-
queo absistere.

3. Veni in voluptates, et concupiscentias muni-
di, et peccatum dominatum est in me.

4. Demum in desperationem veni, eo quod ora-
tio mea non exaudiretur.

5. Dum flerem, et expectarem misericordiam
Dei mei.

6. Multi sunt dæmones, qui mihi adversantur.

7. De ipsis adversariis potestatibus loquitur.

8. Quæ oderam, hæc faciebam.

9. Deus, tu nosti peccatum meum.

10. Et iniquitates meæ manifestæ sunt.

11. Ne timeant sancti tui propter peccata mea
pro me intercedere.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περ.

(2) Ψαλμὸς δὲ τῷ, etc.

(3) Μου.

(4) Ἦλθον.

(5) Δακρύειν.

(6) Μου.

(7) Σοὶ εἰσιν.

(8) Μή.

12. Neque confundantur super me, qui quærent A te, Deus Israel.

13. Quoniam propter te sustinui opprobrium :

14. Operuit confusio faciem meam.

15. Extraneus factus sum fratribus meis :

16. Et peregrinus illis matris meæ.

17. Quoniam zelus domus tuæ comedit me :

18. Et opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me.

19. Et operui in jejunio animam meam :

20. Et factum est [factus sum] in opprobria mihi.

21. Et posui vestimentum meum cilicium :

22. Et factus sum illis in parabolam.

23. Adversum me loquebantur qui sedebant in portis,

24. Et in me psallebant qui bibebant vinum.

25. Ego vero oratione mea ad te, Domine :

26. Tempus beneplaciti.

27. Deus, in multitudine misericordiæ tuæ exaudi me.

28. In veritate salutis tuæ.

29. Eripe me de luto, ut non insigar :

30. Liberatus sum ab iis, qui oderunt me, et de profundis aquarum.

(a) In marg. cod. Κάγω.

(b) Vers. 26. Καιρός εὐδοκίας ὁ Θεός. Vers. 27. Ἐν τῷ, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

12. Et deprecatio sanctorum tuorum, quam pro C me fundunt, infirma non fiat.

13. Quoniam propter spem, quam habeo in te, despicio tribulationes.

14. Infamia peccati mei.

15. Baptizatis.

16. Ablutis in lavacro.

17. Qui mihi est contra peccatum.

18. Ratiocinationes dæmonum.

19. Et abstinui ab omni malo.

20. Propter sermones, quibus exprobraverunt mihi dæmones.

21. Fletum significat.

22. In derisum.

23. Contrariæ potestates contra me consultabant.

24. Et in me aspexerunt gaudentes in malis.

25. Ego autem oro ad te, Domine.

26. Ecce tempus acceptabile deprecationis meæ.

27. Ecce nunc dies salutis meæ propter multitudinem misericordiæ tuæ.

28. In certa salute, quæ mihi a te est.

29. Reduc me a peccato, ne permaneam.

30. Liberatus sum ab immundis spiritibus, et ab eorum cupiditatibus.

12. Μηδὲ ἐντραπέισαν ἐπ' ἐμέ οἱ ζητοῦντές σε, ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ.

13. Ὅτι ἐνεκά σου ὑπήνεγκα ὀνειδισμὸν.

14. Ἐκάλυψεν ἐντροπή τὸ πρόσωπόν μου.

15. Ἀπηλλοτριωμένος ἐγενήθην τοῖς ἀδελφοῖς μου.

16. Καὶ ξένος τοῖς υἱοῖς τῆς μητρός μου.

17. Ὅτι ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου σου κατέφαγε με.

18. Καὶ οἱ ὀνειδισμοὶ τῶν ὀνειδίζόντων σε ἐπέπεσον ἐπ' ἐμέ.

19. Καὶ συνεκάλυψα ἐν νηστείᾳ τὴν ψυχὴν μου.

20. Καὶ ἐγενήθη [ἐγενήθην] εἰς ὀνειδισμοὺς ἐμοί.

21. Καὶ ἐθέμην τὸ ἐνδομά μου σάκκον.

22. Καὶ ἐγενόμην αὐτοῖς εἰς παραβολήν.

23. Κατ' ἐμοῦ ἔβολέσχουν οἱ καθήμενοι ἐν πύλαις.

24. Καὶ εἰς ἐμέ ἐψάλλον οἱ πίνοντες οἶνον.

25. Ἐγὼ δὲ (a) τῇ προσευχῇ μου πρὸς σέ, Κύριε.

26. (b) Καιρὸς εὐδοκίας.

27. Ὁ Θεός, ἐν τῷ πλήθει τοῦ ἐλέους σου ἐπάκουσόν μου.

28. Ἐν ἀληθείᾳ τῆς σωτηρίας σου.

29. Σῶσόν με ἀπὸ πηλοῦ, ἵνα μὴ ἐμπαγῶ.

30. Ῥυσθεῖην ἐκ τῶν υἰσούντων με καὶ ἐκ τῶν βαθύων τῶν ὑδάτων.

12. Καὶ τῶν ἁγίων σου ἡ δεήσεις ἡ ὑπεο ξουοῦ μὴ ἀνίσχυρος γένηται.

13. Ὅτι διὰ τὴν ἐπὶ σέ ἐλπίδα ὑπερορῶ θλίψεις.

14. Ἡ αἰσχὺν τῆς ἁμαρτίας μου.

15. Τοῖς ἐν τῷ βαπτίσματι.

16. Τοῖς ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ.

17. Οἱ [Ὅς μοι κατὰ] τῆς ἁμαρτίας ὑπάρχοι (1).

18. Οἱ λογισμοὶ τῶν δαιμόνων.

19. Καὶ ἀπέσχον (2) ἀπὸ παντὸς κακοῦ.

20. Διὰ (3) τῶν λογιμῶν, ὧν ὀνειδίζόν με οἱ δαιμονες.

21. Λέγω δὴ πένθος.

22. Εἰς καταγέλωτα.

23. Αἱ ἐναντία δυνάμεις κατ' ἐμοῦ ἐβουλεύοντο.

24. Καὶ εἰς ἐμέ εἶδον οἱ εὐφραϊνόμενοι ἐπὶ τοῖς κακοῖς.

25. Ἐγὼ δὲ δέομαι πρὸς σέ, Κύριε.

26. Ἰδοῦ (4) καιρὸς εὐπρόσδεκτος τῆς δεήσεώς μου.

27. Ἰδοῦ νῦν ἡμέρα σωτηρίας μου διὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους σου.

28. Ἐν τῇ ἀπλανεῖ σωτηρίᾳ μου τῇ παρὰ σοί (5).

29. Ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας ἀνάγαγέ με, ἵνα μὴ ἀπομείνω.

30. Ῥυσθεῖην ἐκ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων καὶ ἐκ τῶν ἐπιθυμῶν αὐτῶν.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ὑπουργοί.

(2) Ἀπεσχόμην.

(3) Καὶ διὰ.

(4) Ἰδοῦ νῦν.

(5) Σοῦ.

- 31. Μή με καταποντισατω καταγίς ύδατος·
- 32. Μηδὲ καταπιέτω με βυθός·
- 33. Μηδὲ συσγέτω ἐπ' ἐμέ φρέαρ τὸ στόμα αὐτοῦ.
- 34. Εἰσακουσόν μου, Κύριε, ὅτι χρηστὸν τὸ ἔλεός σου·
- 55. Κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου ἐπίβλευσον ἐπ' ἐμέ
- 36. Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τοῦ παιδός σου·
- 37. Ὅτι θλίβομαι, ταχὺ ἐπάκουσόν μου.
- 38. Πρόσχευε τῇ ψυχῇ μου, καὶ λύτρωσαι αὐτήν.
- 39. Ἐνεκα τῶν ἐχθρῶν μου ῥύσαι με.
- 40. Σὺ γὰρ γινώσκεις τὸν ὀνειδισμόν μου, καὶ τὴν αἰσχύνην μου, καὶ τὴν ἐντροπήν μου.
- 41. Ἐναντίον σου πάντες οἱ θλίβοντές με.
- 42. Ὀνειδισμόν προσεδόκησεν ἡ ψυχὴ μου (α), καὶ τελαιπωρίαν.
- 43. Καὶ ὑπέμισα συλλυπούμενον, καὶ οὐχ ὑπῆρξε·
- 44. Καὶ παρακαλοῦντας, καὶ οὐχ εὔρον.
- 45. Καὶ ἔδωκαν εἰς τὸ ἤρωμά μου χολήν·
- 46. Καὶ εἰς τὴν δίψαν μου ἐπότισάν με ὄξος.
- 7. Γενηθήτω ἡ τράπεζα αὐτῶν ἐνώπιον αὐτῶν εἰς παγίδα,

(α) In marg. cod., ἡ καρδία μου.

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 31, 32. (1) Μή μου κατακυριευσατω ἐπιθυμία τῶν σαρκῶν.
- 33. Μηδὲ συγκλειση με ἐν αὐτῷ ὁ διάβολος.
- 34. Ὀφελισμόν (2) ἐστιν.
- 35. Ὅσον ὑπάρχεις οἰκτιρμῶν, βοήθησόν με (3).
- 36. Μὴ ὀργισθῆς, Δέσποτα, τῷ σπῷ οἰκέτῃ.
- 37. Ὅτι θλίβομαι διὰ τὴν ἁμαρτίαν μου ταχὺ ἐπάκουσόν (4) μου.
- 58. Προνόησον τῇ ψυχῇ μου (5).
- 39. Εἰ καὶ ἐγὼ οὐκ εἰμι ἀξιός (6) δυσωπῆσαι σε, ἀλλὰ διὰ τὸ μισεῖν σε τὰς ἐναντίας δυνάμεις.
- 40. Σὺ γὰρ γινώσκεις τὸν ὀνειδισμόν μου τὸν παρ' αὐτῶν, καὶ τὴν αἰσχύνην ἣν ἔχω, καὶ τὴν ἐντροπήν.
- 41. Αἱ ἐναντίαι δυνάμεις εἰσὶν αἱ θλίβουσαι με.
- 42. Παρὰ πᾶσιν δυνείδος καὶ βδελυκτός ἐγενόμην.
- 43. Λοιπὸν ὁ Κύριος λέγει, ὅτι Περιέμεινα ἰδεῖν τινα συλλυπούμενον, τῷ ἁμαρτάνοντι, καὶ οὐδεὶς ὄλωσ.
- 44. Νουθετοῦντας ἐξεζήτησα (7) ἐλθῶν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ οὐχ εὔρον.
- 45. Ἐπὶ τοῦ σταυροῦ.
- 46. Ὀμοίως (8) ἐπὶ τοῦ σταυροῦ.
- 47. Ἡ καρδία αὐτῶν εἴτω [ἔστω] εὐτρεπισμένον (9) τῷ διαβόλῳ, καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) N. 31. Μή, etc. N. 32. Ὁ διάβολος. N. 33. Μηδὲ usque αὐτῷ.
- (2) Ὅτι ὀφελισμόν ἐστι τὸ ἔλεός σου.
- (3) Μοι.
- (4) Ἐπάκουσόν.
- (5) Προνόησαι τῆς ψυχῆς μου.

- A. 31. Non me demergat tempestas aquæ :
- 32. Neque absorbeat me profundum :
- 33. Neque urgeat super me puteus os suum.
- 34. Exaudi me, Domine, quoniam benigna est misericordia tua
- 35. Secundum multitudinem miserationum tuarum respice in me.
- 36. Ne avertas faciem tuam a puero tuo :
- 37. Quoniam tribulor, velociter exaudi me.
- 38. Intende animæ meæ, et libera eam :
- 39. Propter inimicos meos eripe me.
- 40. Tu enim scis improprium meum, et confusionem meam, et reverentiam meam :
- 41. In conspectu tuo sunt omnes, qui tribulant me.
- 42. Improprium exspectavit anima mea, et miseriam.
- 43. Et sustinui qui simul contristaretur, et non fuit :
- 44. Et qui consolaretur, et non inveni.
- 45. Et dederunt in escam meam fel.
- 46. Et in siti mea potaverunt me aceto.
- 47. Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum,

- 31, 32. Non amplius in me dominetur concupiscentia dæmonum.
- 33. Neque concludat me in se ipso diabolus.
- 34. Utilis est.
- 35. Quantum es misericors adjuva me.
- 36. Ne irasceris, Domine, servo tuo.
- 37. Quoniam tribulor propter peccatum meum, velociter exaudi me.
- 38. Provide animæ meæ.
- 39. Et si ego dignus non sim ut te exorem, verumtamen quoniam odisti contrarias potestates.
- 40. Tu enim scis opprobrium meum, quod ab eis mihi est, et confusionem, quam habeo, et pudorem.
- 41. Contrariæ potestates sunt, quæ tribulant me.
- 42. Apud omnes probrosus, et abominabilis factus sum.
- 43. Demum Dominus dicit, quoniam exspectavi videre aliquem condolentem peccatori, et nemo omnino fuit.
- 44. Admonentes quæsi vieniens in terram, et non inveni.
- 45. In cruce.
- 46. Similiter in cruce.
- 47. Cor eorum sit præparatum diabolo, et angelis ejus.

- (6) Εἰ καὶ ἐγὼ ἀνάξιός εἰμι. Μοχ μισεῖν . . . δυνάμεις, ὄψασαί με.
- (7) Καὶ νουθετοῦντας ἐζήτησα.
- (8) Ὀμοίως πάλιν, etc.
- (9) Ἦτω εὐτρεπισμένη.

48. Et in retributionem, et in scandalum.
 49. Obscurentur oculi eorum, ne videant :
 50. Et dorsum eorum semper incurva.
 51. Effunde super eos iram tuam :
 52. Et furor iræ tuæ comprehendat eos.
 53. Fiat habitatio eorum deserta :
 54. Et in tabernaculis eorum non sit, qui inhabitet.
 55. Quoniam quem tu percussisti, persecuti sunt :
 56. Et super dolorem vulnerum meorum addiderunt.
 57. Appone iniquitatem super iniquitatem eorum :
 58. Et non intrent in justitiam tuam.
 59. Deleantur de libro viventium :
 60. Et cum justis non scribantur.
 61. Pauper et dolens sum ego :
 62. Salus tua, Deus, suscepit me.
 63. Laudabo nomen Dei [Dei mei] cum cantico :
 64. Magnificabo eum in laude.
 65. Et placebit Deo super vitulum novellum, cornua producentem et ungulas.
 66. Videant pauperes et lætentur.
- (a) Ἀντελάβετο ms. et cod. Pal.
 (b) V. 66. Κέρατα, etc. V. 67. Ἰδέτωσαν, etc. V. 68. Ἐκζητήσατε, etc., usq. ὑμῶν.

ATHANASHII INTERPRETATIO.

48. Et in præsentī sæculo (*retributionem*) accipiunt, et in futuro condemnentur, quia scandalo sunt.
 49. Oculi mentis eorum.
 50. Et non respiciant a peccatis eorum, sed in ipsis moriantur.
 51. Igne comburi fac eos e caelo.
 52. Et nemo eorum salvetur.
 53. Mentem eorum significat.
 54. Sine auxilio sint.
 55. Quoniam, quem tu misisti in mundam, ipsi occiderunt.
 56. Lancea transfixerunt.
 57. Quemadmodum ipsi contenti non fuerunt me crucifixisse, sed aliam etiam plagam mihi intulerunt.
 58. In regnum tuum.
 59. E caelis.
 60. In caelis.
 61. Mendicavit in servitute redactum genus nostrum.
 62. Et sepultura et resurrectio tua, Deus, suscepit me.
 63. Hymnis celebrabo eum in exultatione.
 64. Glorificabo eum in laude.
 65. Super populum Judæorum petulcum, et lascivientem in peccatis.
 66. Pauperes corde,
- A 48 Καὶ εἰς ἀνταπόδοσιν, καὶ εἰς σκάνδαλον.
 49. Σκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν.
 50. Καὶ τὸν νῶτον αὐτῶν διαπαντὸς σύγκαμψον.
 51. Ἐκχεον ἐπ' αὐτοὺς τὴν ὀργὴν σου.
 52. Καὶ ὁ θυμὸς τῆς ὀργῆς σου καταλάβοι αὐτούς.
 53. Γενηθήτω ἡ ἔπαυλις αὐτῶν ἡρημωμένη.
 54. Καὶ ἐν τοῖς σκηνώμασιν αὐτῶν μὴ ἔστω ὁ κατοικῶν.
 55. Ὅτι ὃν σὺ ἐπάταξας, αὐτοὶ κατεδίωξαν.
 56. Καὶ ἐπὶ τὸ ἄλγος τῶν τραυμάτων μου προσέβησαν.
 57. Προσθεὶς ἀνομίαν ἐπὶ τῇ ἀνομίᾳ αὐτῶν.
 58. Καὶ μὴ εἰσελθέτωσαν ἐν δικαιοσύνῃ σου.
 59. Ἐξαλειφθήτωσαν ἐκ βίβλου ζώντων.
 B 60. Καὶ μετὰ δικαίων μὴ γραφήτωσαν.
 61. Πτωχὸς καὶ ἀλγῶν εἰμι ἐγώ.
 62. Ἡ σωτηρία σου ὁ θεὸς ἀντελάβετό (a) μου.
 63. Αἰνέσω τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ [θεοῦ μου] μετ' ὀψῆς.
 64. Μεγαλυνῶ αὐτὸν ἐν αἰνέσει.
 65. Καὶ ἀρέσει τῷ θεῷ ὑπὲρ μόσχον νέον, κέρατα ἐκφέροντα καὶ ὄπλᾳς.
 66. (b) Ἰδέτωσαν πτωχοὶ, καὶ εὐφρανθήτωσαν.
48. Καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι ἀπολάβοι, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι κατακριθῶσι, ὡς σκάνδαλον ὄντες.
 49. Οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς διανοίας αὐτῶν.
 50. Καὶ μὴ ἀνανεύσωσιν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν, ἀλλ' ἐν αὐτῇ ἀποθανοῦνται.
 51. Πυρκαϊστοὺς αὐτοὺς (1) ποίησον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.
 52. Καὶ μηδεὶς αὐτῶν διασωθῆι.
 53. Τὴν διάνοιαν (2) αὐτῶν λέγει.
 54. Ἀβοήθητοι ὦσιν.
 55. Ὅτι ὃν σὺ ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, αὐτοὶ ἐφόνευσαν.
 56. Λόγγῃ (3) ἐξεκέντησαν.
 57. Ὅσπερ αὐτοὶ οὐκ ἠρκέσθησαν σταυρώσαντές με, ἀλλὰ καὶ ἑτέραν πληγὴν ἐπέγαγον μοι.
 D 58. Ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.
 59. Ἐκ τῶν οὐρανῶν.
 60. Ἐν τοῖς οὐρανοῖς.
 61. Ἐπτώχευσε δουλωθὲν τὸ γένος ἡμῶν.
 62. Καὶ ἡ ταφή καὶ ἡ ἀνάστασις σου, ὁ θεὸς, ἀντελάβετό μου.
 63. Ἀνυμνήσω αὐτὸν ἐν ἀγαλλίασει.
 64. Δοξάσω αὐτὸν ἐν αἰνέσει.
 65. Ὑπὲρ τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων τοὺς (4) κεραιζόντας, καὶ σκιρτώντας ἐν ταῖς ἁμαρτίαις.
 66. Οἱ τῇ καρδίᾳ πτωχοὶ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Αὐτοὺς deest.

(2) Ἡ διάνοια.

(3) Τῇ λόγγῃ ἐξεκέντησάν με.

(4) N. 66. Τοὺς κερ., etc. N. 67. Οἱ τῆ, etc., usque ad ἔβη.

67. Ἐκζητήσατε τὸν Θεόν,
 68. Καὶ ζήσεται ἡ ψυχὴ ὑμῶν.
 69. Ὅτι εἰσήκουσε τῶν πενήτων ὁ Κύριος·
 70. Καὶ τοὺς πεπεδημένους αὐτοῦ οὐκ ἐξουδένωσεν.
 71. Αἰνεσάτωσαν αὐτὸν οἱ οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ,
 72. Θάλασσα καὶ πάντα τὰ ἔρποντα ἐν αὐτῇ·
 73. Ὅτι ὁ Θεὸς σώσει τὴν Σιών·
 74. Καὶ οἰκοδομηθήσονται αἱ πόλεις τῆς Ἰουδαίας·
 75. Καὶ κατοικήσουσιν ἐκεῖ, καὶ κληρονομήσουσιν αὐτήν.
 76. Καὶ τὸ σπέρμα τῶν δούλων σου καθέξουσιν αὐτήν.
 77. Καὶ οἱ ἀγαπῶντες τὸ ὄνομά σου κατασκηνώσουσιν ἐν αὐτῇ.

Εἰς τὸ τέλος, τῷ Δαβὶδ, εἰς ἀνάμνησιν, εἰς τὸ σωσάί με, Κύριος. ΨΑΛ. ΕΘ΄.

1. Ὁ Θεὸς, εἰς τὴν βοηθειάν μου πρόσχευς.
 2. Κύριε, εἰς τὸ βοηθήσαι μοι σπεῦσον.
 3. Αἰσχυνθήτωσαν, καὶ ἐντραπήτωσαν οἱ ζητούντες τὴν ψυχὴν μου.
 4. Ἀποστραφήτωσαν εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ καταίσχυνθήτωσαν οἱ βουλόμενοί μοι κακά.

- A 67. Quærite Deum,
 68. Et vivet anima vestra.
 69. Quoniam exaudivit pauperes Dominus :
 70. Et viectos suos non despexit.
 71. Laudent illum cœli et terra,
 72. Mare et omnia reptilia in eo :
 73. Quoniam Deus salvam faciet Sion ;
 74. Et ædificabuntur civitates Juda :
 75. Et inhabitabunt ibi, et hæreditate acquirant eam.
 76. Et semen servorum tuorum possidebit eam.
 77. Et qui diligunt nomen tuum habitabunt in ea.

In finem, David, in rememorationem quod salvum me fecerit Dominus. PSAL. LXIX.

- B 1. Deus, in adjutorium meum intende :
 2. Domine, ad adjuvandum me festina.
 3. Confundantur, et revercantur, qui quærunct animam meam.
 4. Avertantur retrorsum, et erubescant, qui volunt mihi mala.

ATHANASII INTERPRETATIO

67. Τοῦτέστι τὰ ἔθνη.
 68. Εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.
 69. Τῶν ἁγίων (1).
 70. Τοὺς προσφεύγοντας αὐτῷ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας.
 71. Οἱ ἐπουράνιοι καὶ οἱ ἐπίγειοι.
 72. Ὁ κόσμος καὶ οἱ ἀναστρεφόμενοι ἐν αὐτῷ.
 73. Τὴν ψυχὴν τὴν διψῶσαν αὐτόν. Σιών γὰρ ἐρμηνεύεται διψῶσα.
 74. Καὶ οἰκοδομηθήσονται αἱ καρδίαι, αἱ τῷ Θεῷ ἐξομολογούμεναι. Ἰουδαία γὰρ ἐρμηνεύεται Θεῷ ἐξομολογούμενος (2).
 75. Τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ.
 76. Καὶ τὰ ἔργα τῶν ἁγίων σου κρατήσουσιν αὐτήν.
 77. Καὶ αὐτοὶ ἅγιοι σκηνώσουσιν (3) ἐν αὐτῇ.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (4)· Εἰς τὸ τέλος, τῷ Δαβὶδ, εἰς ἀνάμνησιν εἰς τὸ σωσάί με, Κύριος (5). Τοῦτο οὖν ἐστίν, ἐπὶ τέλος (6) ὁ ἐξουθενημένος, ἢ ὅταν ἔλθῃ εἰς ἀνάμνησιν εἰς τὸ σωθῆναι αὐτόν ὑπὸ Κυρίου λέγει τὸν ψαλμόν. Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται ἐξουθενημένος, ὅπερ ἢ ὁ δίκαιος, [ὅς] εὐρίσκειται παρὰ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ ἐξουθενημένος, ἢ ὁ ἁμαρτωλὸς ὀνειδιζόμενος.

Titulus præpositus continet : *In finem, David in rememorationem, quod salvum me fecerit Dominus. Hoc igitur est, in fine contemptus, aut cum venerit in rememorationem, quod salvum eum fecerit Dominus dicit psalmum. David enim interpretatur contemptus, qualis est justus, qui invenitur contemptus ab iis qui in mundo sunt, aut qualis est peccator opprobriosus.*

1. Ὁ Θεὸς, εὐδόκησον εἰς τὸ ἀντιλαβέσθαι μου.
 2. Κύριε, εἰς τὸ βοηθῆσαι ὑπὲρ ἐμοῦ παραγίνου (7).
 3. Μὴ ποιήσωσι (8) τὸ θέλημα αὐτῶν ἐν μηδενί.
 4. Μηδὲν ἀνύσαντες (9) πασαυτίκα αἰσχυνόμενοι οἱ λέγοντές μοι· Εὐγε, εὐγε.

67. Hoc est gentes.
 68. In sæculum sæculi.
 69. Sanctos.
 70. Confugientes ad eum a peccatis
 71. Cœlestes, et terreni.
 72. Mundus, et qui in eo versantur.
 73. Animam sitiientem eum. Sion enim interpretatur sitiens.
 74. Et ædificabuntur corda constantia Deo. Judæa enim interpretatur confitens Deo.
 75. Supernam Jerusalem.
 76. Et opera sanctorum tuorum obtinebunt eam.
 77. Et ipsi sancti habitabunt in ea

- D 1. Complaceat tibi, Deus, mihi opem ferre
 2. Domine, ad ferendum pro me auxilium adveni.
 3. Voluntatem suam nulla in re exsequantur.
 4. Nihil proficientes statim erubescant dicentes mihi : Euge, euge.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἁγίων λέγει.
 (2) Ἐξομολογούμενη.
 (3) Οἱ αὐτοὶ ἅγιοι οἰκῆσουσιν.
 (4) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ.
 (5) Κύριον.

- (6) Ἐπὶ τέλει, etc. Ἐἴτα ὅτε ἔλθῃ, etc.
 (7) Πολεμήσαι... παραγίνου.
 (8) Ποιήσω.
 (9) N. 4. Μηδὲν ἀνύσαντες ἐν ἐμοί, οὕτως ἀπελεύσονται. N. 5. Ἀπαράκλητοι, etc.. αὐτὴν ἀπόλειπαι.

5. Avertantur statim erubescences, qui dicunt A mihi : Euge, euge. 4

6. Exsultent et latentur in te omnes, qui quaerunt te Deus.

7. Et dicant semper : Magnificetur Dominus [Deus].

8. Qui diligunt salutare tuum.

9. Ego vero egenus sum, et pauper, Deus, adjuva me.

10. Adjutor meus, et liberator [protector] meus es tu, Domine ; ne moreris.

Psalmus David filiorum Jonadab, et priorum captivorum : sine titulo apud Hebraeos.

PSAL. LXX.

1. In te, Domine, speravi, non confundar in aeternum.

2. In justitia tua libera me, et eripe me :

3. Inclina ad me aurem tuam, et salva me.

4. Esto mihi in Deum protectorem,

5. Et in locum munitum, ut salvum me facias :

6. Quoniam firmamentum meum et refugium meum es tu.

(a) Κύριε. At in marg. cod., ὁ Θεός, charact. divers.

5. Ἀποστραφήτωσαν παραυτίκα αἰσυνόμενοι οἱ λέγοντές μοι· Εὐγε, εὐγε.

6. Ἀγαλλιάσθωσαν καὶ εὐφρανθήτωσαν ἐπὶ σοὶ πάντες οἱ ζητοῦντές σε, ὁ Θεός (a).

7. Καὶ λεγέτωσαν διαπαντός· Μεγαλυνθήτω ὁ Κύριος [ὁ Θεός].

8. Οἱ ἀγαπῶντες τὸ σωτήριόν σου.

9. Ἐγὼ δὲ πτωχός εἰμι καὶ πένης, ὁ Θεός, βοήθησόν μοι.

10. Βοηθός μου, καὶ ῥύστης μου εἶ σύ, Κύριε, μὴ χρονίσῃς.

Ψαλμός τῷ Δαβὶδ τῶν υἱῶν Ἰωνὰδὰδ, καὶ τῶν πρώτων αἰχμαλωτισθέντων· ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις. ΨΑΛ. Ο'.

1. Ἐπὶ σοί, Κύριε, ἤλπισα, μὴ κατασχυνοῦσίν ἐς τὸν αἰῶνα.

2. Ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ῥύσαι με, καὶ ἐξελοῦ με·

3. Κλῖνον πρὸς με τὸ οὖς σου, καὶ σῶσόν με.

4. Γενοῦ μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν,

5. Καὶ εἰς τόπον ὄχυρον τοῦ σῶσαί με·

6. Ὅτι στερέωμά μου καὶ καταφυγή μου εἶ σύ.

ATHANASII INTERPRETATIO.

5. Re infecta statim recedent, qui dicunt mihi : Utique utique videamus ejus interitum.

6. Se ad te convertentes.

7. Glorificetur Deus.

8. Diligentes voluntatem tuam.

9. Pauper sum justitia.

10. Adjutor et liberator meus es tu ex inimicis meis, Domine, ne cuncteris

5. Ἄπρακτοι παραχρῆμα ἀναχωρήσουσιν οἱ λέγοντές μοι· Ναὶ ναὶ ἴδωμεν αὐτοῦ τὴν ἀπώλειαν.

6. Οἱ ἐπιστρέφοντες πρὸς σέ.

7. Δοξασθήτω ὁ Θεός.

8. Οἱ ἀγαπῶντες τὸ θέλημά σου.

9. Τῇ δικαιοσύνῃ πτωχός εἰμι.

10. Βοηθός καὶ ῥύστης μου εἶ σύ ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου, Κύριε, μὴ βραδύνης.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιεχει (1)· *Ψαλμός τῷ Δαβὶδ τῶν υἱῶν Ἰωνὰδὰδ, καὶ τῶν πρώτων αἰχμαλωτισθέντων· ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις.* Τοῦτο οὖν λέγει *ψαλμός τῷ Δαβὶδ τῷ ἱκανῷ τῇ χειρὶ.* τουτέστι τῷ Κυρίῳ. Εἶτα τῶν υἱῶν Ἰωνὰδὰδ (2), ὅπερ ἐστὶ τῶν υἱῶν τῆς εὐδοκίας τοῦ Θεοῦ, ὡσανεὶ τῶν ἁγίων. Ἰωνὰδὰδ γὰρ ἐρμηνεύεται *Θεοῦ ἐκουσιότης.* Εἶτα καὶ τῶν πρώτων αἰχμαλωτισθέντων, τουτέστι τῶν (3) ὑποκειμένων τῇ ἁμαρτίᾳ τὸ πρότερον, ὕστερον δὲ ἐπιστρεψάντων.

Titulus præpositus continet : *Psalmus David filiorum Jonadab, et priorum captivorum : sine titulo apud Hebraeos.* Hoc autem significat *psalmus David manu forti, hoc est Domino.* Deinde, *filiorum Jonadab, videlicet filiorum beneplaciti Dei, quemadmodum sancti sunt. Jonadab enim interpretatur Dei spontaneus.* Et deinde, *priorum captivorum, hoc est eorum, qui prius subiacebant peccato, et deinde conversi sunt.*

1. In te speravi, Domine, quod custodiar, et nulla in re inveniar offendens coram te.

2. In Filio tuo libera me, et eripe me a peccatis meis.

3. Exaudi me, et salva me.

4. Esto mihi in Deum protectorem.

5. In supernam Jerusalem.

6. Quoniam auxilium meum et refugium meum es tu.

1. Ἐπὶ σοὶ ἤλπισα, Κύριε, ὅτι φυλαχθήσομαι, καὶ (4) ἐν μηδενὶ ἐδρεθῶ πταίσας ἐνώπιόν σου.

2. Ἐν τῷ Υἱῷ σου ῥύσαι με, καὶ ἐξελοῦμαι (5) ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν μου.

3. Ἐπάκουσόν μου, καὶ σῶσόν με (6).

4. Ἔστω (7) μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν.

5. Εἰς τὴν ἄνω Ἰερουσαλήμ.

6. Ὅτι βοηθειά μου καὶ καταφυγή (8) εἶ σύ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρειος περ.

(2) Λέγει ὁ ψαλμός τοῦ Δαβὶδ τῶν υἱῶν Ἰωνὰδὰδ, etc.

(3) Λέγω δὴ τῶν, etc.

(4) Καὶ deest.

(5) Ἐξελοῦ με.

(6) Ἐτι ἀκούσας σῶσόν με.

(7) Ἔσο.

(8) Βοήθεια καὶ καταφυγή μου, etc.

7. Ὁ Θεός μου, βύσαι με ἐκ χειρὸς ἀμαρτωλοῦ. A 7. Deus meus, eripe me de manu peccatoris :
 8. Ἐκ χειρὸς παρανομοῦντος καὶ ἀδικοῦντος. 8. De manu contra legem agentis et iniqui.
 9. Ὅτι σὺ εἶ ἡ ὑπεμονή μου, Κύριε. 9. Quoniam tu es patientia mea, Domine :
 10. Κύριε, ἡ ἐλπίς μου ἐκ νεότητός μου. 10. Domine, spes mea a juventute mea.
 11. Ἐπὶ σὲ ἐπεστηρίχθην ἀπὸ γαστρὸς. 11. In te confirmatus sum ex utero :
 12. Ἐκ κοιλίας μητρὸς μου σὺ μου εἶ σκαπαστῆς. 12. De ventre matris meæ tu meus es prote-
 13. Ἐν σοὶ ἡ ὕμνησίς μου διαπαντός. 13. In te cantatio mea semper.
 14. Ὡσεὶ τέρας ἐγενήθην τοῖς πολλοῖς. 14. Tanquam prodigium factus sum multis :
 15. Καὶ σὺ βοηθός μου κραταιός. 15. Et tu adjutor fortis.
 16. Πληρωθήτω τὸ στόμα μου αἰνέσεως, 16. Repletur os meum laude,
 17. Ὅπως ὑμνήσω τὴν δόξαν σου. 17. Ut cantem gloriam tuam :
 18. Ὅλην τὴν ἡμέραν τὴν μεγαλοπρέπειαν σου. 18. Tota die magnitudinem tuam.
 19. Μὴ ἀπορρίψῃς με εἰς καιρὸν γῆρας. 19. Ne projicias me in tempore senectutis :
 20. Ἐν τῷ ἐκλείπειν τὴν ἰσχύ μου, μὴ εγκατα- B 20. Cum defecerit virtus mea, ne derelinquas
 λήψῃς με. me.
 21. Ὅτι εἶπον οἱ ἐχθροὶ μου ἐμοί. 21. Quia dixerunt inimici mei mihi :
 22. Καὶ οἱ φυλάσσοντες τὴν ψυχὴν μου, 22. Et qui custodiebant animam meam,
 23. Ἐβουλεύσαντο ἐπὶ τὸ αὐτό, 23. Consilium fecerunt in unum,
 24. Λέγοντες. Ὁ Θεὸς εγκατέλιπεν αὐτόν. 24. Dicentes : Deus dereliquit eum
 25. Καταδιώξατε, καὶ καταλάβετε αὐτόν. 25. Persequimini, et comprehendite eum
 26. Ὅτι οὐκ ἐστὶν ὁ ρύόμενος. 26. Quia non est qui eripiat.
 27. Ὁ Θεός μου, μὴ μακρύνῃς ἀπ' ἐμοῦ. 27. Deus meus, ne elongeris a me :
 28. Ὁ Θεός μου, εἰς τὴν βοήθειάν μου πρόσχε. 28. Deus meus, in auxilium meum respice.

ATHANASII INTERPRETATIO.

7. Τοῦ διαβόλου (1) λέγει. 7. Diaboli, inquit.
 8. Τοῦ αὐτοῦ. 8. Ejusdem.
 9. Ὅτι σὺ εἶ ἡ παράκλησίς μου, Κύριε. C 9. Quoniam tu es consolatio mea, Domine.
 10. Σὺ εἶ ἐλπίς μου ἀπ' οὗ ἐνεποιήθην (2). 10. Tu es spes mea, ex quo ingenitus sum.
 11. Ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος. 11. A baptismo.
 12. Ἐκ τῆς κολυμβήθρας. 12. Ex lavacro.
 13. Ἡ προσδοκία μου. 13. Expectatio mea
 14. Ὡσεὶ παίγνιον (3) τοῖς δαίμοσι. 14. Tanquam ludibrium dæmonibus.
 15. Καὶ σὺ βοηθός μου ἰσχυρός. 15. Et tu adjutor meus validus.
 16. Τῆς χάριτός σου. 16. Gratia tua
 17. Τὴν ὠραιότητα (4) τῆς δυνάμεώς σου. 17. Pulchritudinem potentiæ tuæ.
 18. Κοιταζόμενος, καὶ διανιστάμενος, καὶ πορευόμε- 18. Dormiens et surgens, et ambulans laudabo
 νος ὑμνήσω τὸ μέγεθος τὸ ἀκατάληπτον τῆς εὐπρε- magnitudinem incomprehensibilem decoris tui.
 πείας σου
 19. Μὴ ἀπορρίψῃς με, ὅταν ἐγγὺς γίνομαι (5) 19. Ne abjicias me cum prope es, ut dispeream.
 ἀφανισμοῦ. D
 20. Ἐν τῷ ἀσθελεῖν τὴν ψυχὴν μου μὴ ἐάσης με. 20. Ne dimittas me cum anima mea infirmatur.
 21. Ὅτι ἀπειλοῦσί με (6) οἱ δαίμονες. 21. Quoniam mihi minantur dæmones.
 22. Καὶ οἱ ἐκδεχόμενοι παγιδεῦσαι με. 22. Et qui expectant laqueis me irretire.
 23. Συνταγὰς ἔχουσι κατ' ἐμοῦ, 23. Fœdus iniverunt contra me,
 24. Λέγοντες. Ὁ Θεὸς εἶασεν αὐτόν. 24. Dicentes : Deus dimisit eum.
 25. Κρατήσατε αὐτόν, καὶ κατακυριεύσατε αὐτοῦ. 25. Tenete eum, et dominamini in ipsum
 26. Ὅτι οὐδεὶς δύναται αὐτὸν ρύσασθαι ἐξ ἡμῶν. 26. Quoniam nemo potest illum a nobis liberare.
 27. Ὁ Θεός μου, μὴ ἐάσης με. 27. Deus meus, ne dimittas me.
 28. Ὁ εφορός μου, προνοητής μου εὐδόκησον 28. Inspector meus compleceat tibi ut provisor
 εἶναι. meus sis.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐκ χειρὸς τοῦ διαβόλου. Deest λέγει.
 (2) Ἐνεποιήθην.
 (3) Παίγνιον ἐγενήθην.

- (4) Θεότητα
 (5) Γένωμαι
 (6) Μοί

29. Confundantur et deficiant detrahentes animæ A
meæ.

30. Operiantur confusione et pudore qui quæruunt
mala mihi.

31. Ego autem semper sperabo in te :

32. Et adjiciam super omnem laudem tuam.

33. Os meum annuntiabit justitiam tuam,

34. Tota die salutare tuum.

35. Quoniam non cognovi litteraturas

36. Introibo in potentia Domini

37. Domine, memorabor justitiæ tuæ solius.

38. Deus meus, quæ docuisti me a juventute
mea :

39. Et usque nunc pronuntiabo mirabilia tuæ.

40. Et usque in senectam et senium : Deus meus,
ne derelinquas me :

41. Donec annuntiem brachium tuum generationi
omni, quæ ventura est.

42. Potentiam tuam et justitiam tuam,

43. Deus, usque in altissima, quæ fecisti mihi ma-
gnalia.

44. Deus, quis similis tibi ?

45. Quantas ostendisti mihi tribulationes multas
et malas !

29. Αισχυρθήτωσαν και ἐλλιπέτωσαν οἱ ἐνδ:αβέλι-
λοντες τὴν ψυχὴν μου.

30. Περιβαλλέσθωσαν αισυρήν και ἐντροπήν οἱ
ζητούντες τὰ κακά μοι.

31. Ἐγὼ δὲ διαπαντὸς ἐλπῶ ἐπὶ σέ.

32. Καὶ προσθήσω ἐπὶ πᾶσαν τὴν αἰνεσίαν σου.

33. Τὸ στόμα μου ἀναγγελεῖ τὴν δικαιοσύνην σου.

34. Ὅλην τὴν ἡμέραν τὴν σωτηρίαν σου.

35. Ὅτι οὐκ ἔγνω γραμματείας,

36. Εἰσελεύσομαι ἐν δυναστείᾳ Κυρίου·

37. Κύριε, μνηθῆσομαι τῆς δικαιοσύνης σου μόνου.

38. Ὁ Θεός μου, ἃ ἐδίδαξάς με ἐκ νεότητός μου·

39. Καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἀπαγγελῶ τὰ θαυμάσιά σου.

40. Καὶ ἕως γήρωσ και πρεσβείου· ὁ Θεός μου,
B μὴ ἐγκάταλιπῆς με·

41. Ἔως ἂν ἀπαγγελῶ τὸν βραχίονά σου τῇ γενεᾷ
πάσῃ τῇ ἐρχομένῃ

42. (α) Τὴν δυναστείαν σου, και τὴν δικαιοσύ-
νην σου,

43. Ὁ Θεός, ἕως τῶν ὑψίστων, ἃ ἐποίησάς μοι
μεγαλεῖα.

44. Ὁ Θεός, τίς ὁμοίός σοι ;

45. Ὅσας ἐδίδαξάς μοι θλίψεις πολλὰς και κακάς.

(a) Vers. 42. Τὴν δυναστείαν, etc., usque ad ὑψίστων. Vers. 43. Ἄ ἐποίησας, etc., usque ad ὁμοίός σοι .

ATHANASHII INTERPRETATIO.

29. Infirmi fiant qui insidiantur animæ meæ.

30. Infecta eorum voluntate.

31. Incessanter.

32. Totum cor meum tradam ad te glorificandum.

33. Meditabitur eloquia tua.

34. Indesinenter præcepta tua.

35. Distentiones aut mundi sapientiam **.

36. Gloriabor in præceptis tuis.

37. Præcepta tua.

38. Sacras litteras, quas me docuisti a juventute
mea.

39. Et usque nunc eas meditabor.

40. Et usque ad extremum meum spiritum in ipsis
custodi me.

41. Donec narrem in superna Jerusalem sanctis
tuis auxilium tuum, quo mihi subvenisti.

42. Et fortitudinem tuam magnam et veram usque
in sanctos tuos.

43. Misericordiam quam ostendisti.

44, 45. Constituisti mentem meam, ut cognosce-
rem peccata, quæ feci.

** Eccle. 1, 13, juxt. LXX.

C 29. Ἀνίσχυροὶ γίνονται (1) οἱ ἐπιβουλεύοντες τῇ
ψυχῇ μου.

30. Μὴ γενομένου (2) τοῦ θελήματος αὐτῶν.

31. Ἀπαύστως.

32. Τὴν καρδίαν μου ὅλην δῶ (3) εἰς τὸ δοξά-
ζειν σε.

33. Μελετήσῃ τὰ λόγια σου.

34. Ἀπαύστως τὰς ἐντολάς σου.

35. Περισπασμούς ἢ τὴν σοφίαν (4) τοῦ κόσμου.

36. Καυχῆσομαι ἐν τοῖς προστάγμασί σου.

37. Τὰ προστάγματά σου.

38. Τὰ ἱερὰ γράμματα, ἃ ἐδίδαξάς με ἀπὸ νεότη-
τός (5) μου.

39. Καὶ μέχρι νῦν (6) αὐτὰ μελετήσω.

40. Καὶ ἕως ἐσχάτης μου ἀναπνοῆς ἐν αὐτοῖς φύ-
D λαζόν με.

41. Ἔως οὗ εἶπω ἐν τῇ ἄνω Ἱερουσαλήμ τοῖς
ἄγλοις σου τὴν βοήθειάν σου, ἐν ἣ ἀντελάβου μου.

42. Καὶ τὴν ἰσχύν σου τὴν μεγάλην, και ἀτη-
θινὴν ἕως (7) τῶν ἁγίων σου.

43. Ἄ ἐπέδειξω σπλάγχνα (8).

44, 45. Ἐπέστησας τὸν νοῦν μου ἐπιπνῶναι με τὰς
ἀμαρτίας μου, ἃς ἐποίησα.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Γένονται οἱ διαβουλεύοντες.

(2) Γενομένοι .. αὐτοῦ.

(3) Δός.

(4) Ὅτι οὐκ οἶδ' τὴν σοφίαν.

(5) Νηπιότητος.

(6) Τοῦ νῦν.

(7) Καὶ τὴν ἀλήθειαν, ἦν ἕως.

(8) Εἰς ἐμὲ σπλάγχνα.

46. Καὶ ἐπιστρέψας ἐζωοποίησάς με·
 47. Καὶ ἐκ τῶν ἀβύσσων τῆς γῆς ἀνήγαγές με (a).
 48. Ἐπλεόντισας ἐπ' ἐμὲ τὴν μεγαλωσύνην σου·
 49. Καὶ ἐπιστρέψας παρεκάλεσάς μου.
 50. Καὶ ἐκ τῶν ἀβύσσων τῆς γῆς πάλιν ἀνήγαγές με.
 51. Καὶ γὰρ ἐγὼ ἐξομολογήσομαι σοὶ ἐν λαοῖς,
 Κύριε (b)·
 52. Ἐν σκεῦσι ψαλμοῦ τὴν ἀλήθειάν σου, ὁ Θεός.
 53. Ψάλλω σοὶ ἐν κιθάρα, ὁ ἅγιος τοῦ Ἰσραήλ.
 54. Ἀγαλλιᾶσονται τὰ χεῖλη μου, ὅταν ψάλλω
 σοὶ·
 55. Καὶ ἡ ψυχὴ μου, ἣν ἐλυτρώσω.
 56. Ἔτι δὲ καὶ ἡ γλῶσσά μου ὅλην τὴν ἡμέραν
 (c) μελετήσῃ τὴν δικαιοσύνην σου·
 57. Ὅταν αἰσχυνθῶσι, καὶ ἐντραπῶσιν οἱ ζητούν-
 τες τὰ κακὰ μοι.

Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ εἰς Σαλομών.
 ΨΑΛΜ. ΟΑ'.

1. Ὁ Θεός, τὸ κριμὰ σου τῷ βασιλεῖ δός·
2. Καὶ τὴν δικαιοσύνην σου τῷ υἱῷ τοῦ βασιλέως.
3. Κρίνειν τὸν λαόν σου ἐν δικαιοσύνῃ·

- (a) Πάλιν ἀνήγαγές με. Emendatum fuit πάλαι manu recenti, sed πάλιν legebatur ut in vers. 50.
 (b) Ἐν λαοῖς, Κύριε desunt.
 (c) Ὅλην τὴν ἡμέραν desunt; at in marg. cod. legitur diver. caract. tantum ὅλην.

ATHANASII INTERPRETATIO.

46. Καὶ ἐποίησάς με μετανοῆσαι διὰ τῆς χάριτός σου, καὶ ζωοποιηθῆναι ἐν τῷ βαπτίσματι.

47. Ἐκ τῶν ἀμαρτιῶν μου.
 48. Καὶ πάλιν ἡμαρτηκός μου οὐ παρείδες με.
 49. Ἄλλ' ἐπιστρέψας με ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας διὰ τῶν
 ἀγίων Γραφῶν ἐνουθέτησάς με.
 50. Καὶ πάλιν ἐκ δευτέρου διὰ τῆς μετανοίας ἐβ-
 βύσω με ἀπὸ τῶν ἀνομιῶν μου.
 51. Διηγῆσομαι πᾶσι, τὸ πῶς με ἠλέησας.
 52. Ἐν τῇ γλῶσση μου καὶ ἐν τοῖς χεῖλεσί μου (1).
 53. Νεκρώσω (2) τὸ σῶμά μου διὰ τῆς ἐγκρα-
 τείας οὕτως ἀνυμνήσω σε.
 54. Τὰ χεῖλη τῆς καρδίας μου.
 55. Ἐκ τῶν ἐχθρῶν αὐτῆς.
 56. Ἐν τῷ νόμῳ σου ἐπιζητεῖ, ὃ τι ἀρεστὸν ἐν
 σοὶ ἐστίν (5).
 57. Οἱ δαίμονες.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (4)· Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ εἰς Σαλομών· Τοῦτο οὖν λέγει· ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν εἰς τὸν εἰρηνικώτατόν ἐστιν ὁ ψαλμὸς, λέγω δὴ εἰς τὸν Κύριον Ἰησοῦν· Σαλομών γὰρ εἰρηνικός ἐρμηνεύεται.

Titulus praepositus continet : .n ruem : Psalmus David in Salomonem. Hoc igitur significat : in ultimi-
 mis diebus in summe pacificum est psalmus. Dico autem in Dominum Jesum. Salomon enim interpreta-
 tur pacificus.

1. Ἰῶ Ἰῶ σου.
2. Τοῖς ἁγίοις σου.
3. Ποιεῖν τὸν λαόν σου ἐν δικαιοσύνῃ σου πορεύε-
 σθαι,

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Μου deest
 (2) Νεκρώσας.
 (3) Ἐπιζητήσω, τί τὸ ἀρεστόν ἐστὶ σοί.

PATROL. GR. XXVII.

- A 46. Et conversus vivificasti me :
 47. Et de abyssis terræ reduxisti me.
 48. Multiplicasti super me magnificentiam tuam :
 49. Et conversus consolatus es me.
 50. Et de abyssis terræ iterum reduxisti me.
 51. Nam et ego confitebor tibi in populis, Do-
 mine.
 52. In vasis psalmi veritatem tuam, Deus :
 53. Psallam tibi in cithara, sanctus Israel.
 54. Exsultabunt labia mea, cum cantavero tibi :
 55. Et anima mea, quam redemisti.
 56. Sed et lingua mea tota die meditabitur justi-
 tiam tuam :
 57. Cum confusi, et reveriti fuerint, qui quærunt
 mala mihi.

In finem, Psalmus David in Salomonem.
 PSALM. LXXI.

1. Deus, iudicium tuum regi da :
2. Et justitiam tuam filio regis.
3. Judicare populum tuum in justitia :

46. Et fecisti me gratia tua pœnitere. et vivificari
 in baptismo.

47. E peccatis meis.
 48. Et rursus cum peccassem, non neglexisti me.
 49. Sed convertens me a peccato sanctis Scriptu-
 ris me admonuisti.
 50. Et rursus secundo per pœnitentiam eripuisti
 me ab iniquitatibus meis.
 51. Narrabo omnibus quomodo misertus es mei.
 52. In lingua mea, et in labiis meis.
 53. Mortificando corpus meum per continentiam
 ita laudabo te.
 54. Labia cordis mei.
 55. Ex inimicis suis.
 56. In lege tua quæret, quodcunque placitum in
 ea tibi est.
 57. Dæmones.

- D 1. Filio tuo.
 2. Sanctis tuis.
 3. Facere, ut populus tuus in justitia tua am-
 bulet

(4) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρους περιέχει· εἰς Σαλομών.
 Τοῦτο, etc. Paulo post Σαλομών.

4. Et pauperes tuos in iudicio.
 5. Suscipiant montes pacem populo :
 6. Et colles iustitiam.
 7. Iudicabit pauperes populi :
 8. Et salvos faciet filios pauperum :
 9. Et humiliabit calumniatorem.
 10. Et permanebit cum sole,
 11. Et ante lunam in generatione et generatio-

nes.

12. Descendet sicut pluvia in vellus :
 13. Et sicut gutta stillans super terram.
 14. Orietur in diebus ejus iustitia,
 15. Et abundantia pacis, donec auferatur luna.

16. Et dominabitur a mari usque ad mare,

17. Et a fluminibus usque ad terminos orbis terrarum.

18. Coram illo procident Æthiopes :
 19. Et inimici ejus terram lingent.
 20. Reges Tharsis, et insulæ munera offerent :
 21. Reges Arabum et Saba dona adducent.

(a) Kai deest.

ATHANASII INTERPRETATIO.

4. Et pauperes spiritu in veritate.
 5. Prophetæ prædicabunt Domini adventum.
 6. Et apostoli ipsum Dominum annuntiabunt.
 7. Adducet pauperes spiritu.
 8. Et salvos faciet apostolorum discipulos.
 9. Diabolum.
 10. Et permanebit cum sanctis.
 11. Et ante mundum elegit eos.
 12. Descendet e cælis emundans omnem iniquitatem.
 13. Dona sua in apostolis.
 14. Sancti.
 15. Pax multa erit in eis usque ad consummationem sæculi.
 16. A principio mundi usque ad finem.
 17. Et a gentibus usque ad reliquos omnes populos.
 18. Procident coram eo denigrati a peccatis.

19. Dæmones.

20. Apostoli, et populus fidelium adducent animas suas. Dicemus autem et aliam interpretationem. *Tharsis* interpretatur *inspectio gaudii*, quod convenit apostolis, eo quod visitarent ejus populum. *Insulæ* vero *Ecclesiæ* dictæ sunt, quia omnes in ipsis salvantur.

21. Item similiter apostoli, et se convertentes adducent se ipsos in donum Domino. Dicamus

- A 4. Καὶ τοὺς πτωχοὺς σου ἐν κρίσει.
 5. Ἀναλαβέτω τὰ ὄρη εἰρήνην τῷ λαῷ.
 6. Καὶ οἱ βουνοὶ δικαιοσύνην.
 7. Κρινεῖ τοὺς πτωχοὺς τοῦ λαοῦ.
 8. Καὶ σώσει τοὺς υἱοὺς τῶν πενητῶν.
 9. Καὶ ταπεινώσει συκοφάντην.
 10. Καὶ συμπαραμενεῖ τῷ ἡλίῳ,
 11. Καὶ πρὸ τῆς σελήνης γενεᾶς καὶ (a) γενεῶν.

12. Καταβήσεται ὡς ὑετὸς ἐπὶ πόκον.

13. Καὶ ὡσεὶ σταγῶν ἡ στάζουσα ἐπὶ τὴν γῆν.

14. Ἀνατελεῖ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ δικαιοσύνη,

15. Καὶ πλῆθος εἰρήνης, ἕως οὗ ἀνταναιρεθῆ ἡ σελήνη.

B 16. Καὶ κατακυριεύσει ἀπὸ θαλάσσης ἕως θαλάσσης.

17. Καὶ ἀπὸ ποταμῶν ἕως περάτων τῆς οἰκουμένης.

18. Ἐνώπιον αὐτοῦ προπεσοῦνται Αἰθίοπες.

19. Καὶ οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ χοῦν λείψουσι.

20. Βασιλεῖς θαρσεῖς καὶ νῆσοι δῶρα προσοίσουσι.

21. Βασιλεῖς Ἀράβων καὶ Σαβᾶ δῶρα προσάξουσι.

- C 4. Καὶ τοὺς πτωχοὺς τῷ πνεύματι ἐν ἀληθείᾳ.
 5. Οἱ προφῆται κηρύξουσι τὸν Κύριον ἐρχόμενον.
 6. Καὶ οἱ ἀπόστολοι τὸν αὐτὸν κηρύξουσιν.
 7. Ἀγάγει τοὺς πτωχοὺς τῷ πνεύματι.
 8. Καὶ σώσει τοὺς μαθητὰς τῶν ἀποστόλων.
 9. Τὸν διάβολον.
 10. (a) Καὶ συμπαραμενεῖ τοῖς ἁγίοις.
 11. Καὶ πρὸ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο αὐτούς.
 12. Καταβήσεται ἀπὸ τῶν οὐρανῶν καθαίρων πᾶσαν ἀνομίαν.
 13. Τὰ χάρισματά αὐτοῦ ἐν τοῖς ἀποστόλοις.
 14. Οἱ ἅγιοι.
 15. Ἡ (1) εἰρήνη πολλὴ ἔσται: ἐν αὐτοῖς ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.
 16. Ἀπὸ ἀρχῆς τοῦ κόσμου ἕως [ἐσχάτης] ἀρχῆς.
 17. Καὶ (2) ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἕως τῶν λοιπῶν πάντων.

D 18. Προσπέσουσιν (3) αὐτῷ οἱ μελανωθέντες ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν

19. Οἱ δαίμονες.

20. Οἱ ἀπόστολοι καὶ ὁ λαὸς τῶν πιστῶν τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς προσαγάγωσιν. Λέξωμεν δὲ καὶ ἄλλως τὴν ἐρμηνείαν. *Θαρσεῖς* ἐρμηνεύεται *κατασκοπὴ χαρῆς*, ὅπερ ἦσαν οἱ ἀπόστολοι, διὰ τὸ ἐπισκέπτεσθαι αὐτοῦ (4) τὸν λαόν. *Νῆσοι* δὲ αἱ *Ἐκκλησίαι* εἰρηνεύονται, διὰ τὸ πάντας ἐν αὐταῖς σώζεσθαι.

21. Ὁμοίως πάλιν οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἐπιστρέφοντες προσαγάγωσιν ἑαυτοὺς δῶρα τῷ Κυρίῳ. Ἐξ-

Addenda et corrigenda ex coa. Vatic.

(1) Καὶ pro ἡ.

(2) Kai deest.

(a) N. 10. Deest.

(3) Προπεσοῦνται, etc., τῆς ἁμαρτίας.

(4) Αὐτούς, etc., εἰρηνεύεται, etc.

22. Καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ πάντες οἱ βασιλεῖς ἅ
της γῆς ·
23. Πάντα τὰ ἔθνη δουλεύουσιν αὐτῷ.
24. Ὅτι ἐβρύσατο πτωχὸν ἐκ δυνάστου,
25. Καὶ πένητα, ᾧ οὐκ ὑπῆρχε βοηθός.
26. Φείσεται πτωχοῦ καὶ πένητος ·
27. Καὶ ψυχὰς πενήτων σώσει.
28. Ἐκ τόκου, καὶ ἐξ ἀδικίας λυτρώσεται τὰς ψυ-
χὰς αὐτῶν ·
29. Καὶ ἔντιμον τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπιον αὐτῶν.
30. Καὶ ζήσεται, καὶ δοθήσεται αὐτῷ ἐκ τοῦ χρυ-
σίου τῆς Ἀραβίας ·
31. Καὶ προσεύξονται περὶ αὐτοῦ διαπαντός ·
32. Ὅλην τὴν ἡμέραν εὐλογήσουσιν αὐτόν.
33. Ἔσται στήριγμα ἐν τῇ γῇ ἐπ' ἄκρων τῶν
ὄρέων ·
34. Ὑπερρῆσεται ὑπὲρ τὸν Λιβάνον ὁ καρπὸς
αὐτοῦ ·
35. Καὶ ἐξανθήσουσιν ἐκ πόλεως ὡσεὶ χόρτος τῆς
γῆς.
36. Ἔσται τὸ ὄνομα αὐτοῦ εὐλογημένον εἰς τοὺς
αἰῶνας ·
37. Πρὸ τοῦ ἡλίου διαμένει τὸ ὄνομα αὐτοῦ.
38. Καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν αὐτῷ πᾶσαι αἱ φυλαὶ
τῆς γῆς ·

22. Et adorabunt eum omnes reges terræ :
23. Omnes gentes servient ei.
24. Quia liberabit pauperem a potente,
25. Et pauperem, cui non erat adjutor.
26. Parcet pauperi et inopi :
27. Et animas pauperum salvas faciet.
28. Ex usuris, et iniquitate redimet animas eo-
rum.
29. Et honorabile nomen ejus coram illis.
30. Et vivet, et dabitur ei de auro Arabiæ ·
31. Et adorabunt de ipso semper :
32. Tota die benedicent ei.
33. Et erit firmamentum in terra in summis
montium :
34. Superextolletur super Libanum fructus ejus :
35. Et florebut de civitate sicut fenum terræ :
36. Erit nomen ejus benedictum in sæcula :
37. Ante solem permanet nomen ejus.
38. Et benedicentur in ipso omnes tribus terræ :

ATHANASII INTERPRETATIO.

παμεν δὲ καὶ ἄλλως τὴν ἐρμηνείαν. *Sabā* ἐρμηνεύε-
ται *ἐπιστροφή*· Ἀράβων δὲ ἐρμηνεύεται τὸ τῶν Ἰου-
δαίων ἔθνος, ἐπειδὴ ἐν τῷ Σινᾷ ὄρει τὴν νόμον ἐδέ-
ξαντο. Τὸ δὲ Σινᾶ ὄρος ἐν τῇ Ἀραβίᾳ ἐστὶ. Διὰ τοῦτο
οὖν τοὺς ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων στόμα [*Sabā* καὶ]
Ἀράβας (1) ἐκάλεσε.

22. Οἱ βασιλεύοντες κατὰ τῆς ἁμαρτίας.
23. Ἐξαγορασθήσονται ὑπ' (2) αὐτοῦ.
24. Τοὺς πτωχοὺς (3) ἐκ τοῦ διαβόλου.
25. Τὸν πιστεύοντα παλαιόν (4).
26. Τῶν ἁγίων.
27. Τῶν προσφερόντων ἐπὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
28. Ἐκ τῆς προϋπαρχούσης αὐτῶν ἁμαρτίας.
29. Δεδοξασμένον τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν αὐτοῖς
ἐστὶν (5).
30. Οἱ ἀπόστολοι δοθῶσιν αὐτῷ ἐκ τοῦ ἔθνους τῶν
Ἰουδαίων.
31. Ἀπᾶστως κηρύξουσι περὶ αὐτοῦ.
32. Ἀδιαλείπτως δοξάζουσιν αὐτόν.
33. Ἔσται βεβαίωσις τῶν προφητικῶν λόγων (6)
τὸ κήρυγμα τῶν ἀποστόλων.
34. Ὁ λαὸς ὁ πιστὸς ὑπὲρ τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων.
35. Καὶ (7) ἐκλάμψουσιν ἐν τῇ ἄνῳ Ἰερουσαλήμ.
36. Εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας.
37. Ἀνάρχως καὶ ἀπερινοήτως.
38. Ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἁγιασθήσονται οἱ πι-
στεύοντες (8) αὐτῷ.

autem et aliam interpretationem. *Saba* interpreta-
tur *conversio* : *Arabes* autem *gens Judæorum*, quo-
niam in monte Sina legem acceperunt ; Sina autem
mons in Arabia est. Ideo igitur *Judæorum populum*
Saba et Arabes vocavit.

22. Regnantes contra peccatum.
23. Redimentur ab ipso.
24. Pauperes a diabolo.
25. Fidelem veterem.
26. Sanctis.
27. Eorum qui ad ejus misericordiam confugiunt.
28. Ex præcedentibus eorum peccatis.
29. Glorificatum est nomen ejus in ipsis.
30. Apostoli dabunt [dabuntur] ei ex gente Ju-
dæorum.
31. Incessanter de eo prædicabunt.
32. Indesinenter ipsum glorificabunt.
33. Erit confirmatio prophetorum sermonum
prædicatio apostolorum.
34. Populus fidelis super populum Judæorum.
35. Et affulgent in superna Jerusalem.
36. In infinita sæcula.
37. Sine principio, et incomprehensibiliter.
38. In nomine ejus credentes in ipsum sanctifica-
buntur.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἰουδαίων ἀποστόλους Ἀράβας, etc.
(2) Γὰρ ὑπ'.

- (5) Ἔστιν deest.
(6) Τῶν λόγων τῶν προφητῶν.
(7) Καὶ deest.
(8) Πιστεύσαντες.

59. Omnes gentes beatificabunt eum.
 40. Benedictus Dominus Deus Israel :
 41. Qui facit mirabilia solus.
 42. Et benedictum nomen majestatis ejus in æternum, et in sæculum sæculi.
 45. Et replebitur majestate ejus omnis terra :

44. Fiat, fiat.

Defecerunt laudes David filii Jesse. Psalmus Asaph. PSALM. LXXII.

1. Quam bonus Deus Israel his qui recto sunt corde !
 2. Mei autem pene moti sunt pedes :
 3. Pene effusi sunt gressus mei.
 4. Quia zelavi super iniquos, pacem peccatorum videns.
 5. Quia non est respectus in morte eorum :

(a) Τοῦ non legitur.

(b) Vers. 43, 44, unic. num.

(c) Vers. 5, Ειρήνην, etc. Vers. 6, Καὶ στερέωμα, etc. Vers. 7, Ἐν κόπῳ, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

39. Fideles glorificabunt eum.
 40. Sanctificatus secundum naturam erit Deus sanctorum.
 41. Miraculorum patrator, et antea, et post adventum suum.
 42. Et sanctificatum nomen excellentiæ ejus in præsentī sæculo, in sæculo judicii, et in sæculum interminabile.
 43, 44. Et implebitur omnis terra fide ejus, amen, amen.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει · Ἐξέλιπον ὕμνοι (2) Δαβὶδ τοῦ υἱοῦ Ἰεσσαὶ · ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ. Τοῦτο οὖν λέγει · Ἐξέλιπον πάντῃ (3) οἱ ὕμνοι τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων. Δαβὶδ γὰρ ἐνταῦθα ἐξουθέρημα ἐρμηνεύεται, ὅπερ εἰσὶν οἱ Ἰουδαῖοι. Τοῦτο γὰρ καὶ ὁ ψαλμὸς κατηγορεῖ αὐτῶν ὡς τελείως (4) αὐτῶν ἐκκλινάντων ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. Εἶτα · Τοῦ υἱοῦ Ἰεσσαὶ [Ἰεσσαὶ δὲ ἐρμηνεύεται] μεταλλωσις (5) · μετεβλήθησαν γὰρ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν. Τηλαυγέστερον δὲ αὐτὸ σημαίνει λέγων · Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ, τουτέστι συναγωγῇ. Τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται τῷ Ἀσάφ.

Titulus præpositus continet : *Defecerunt laudes David filii Jesse, psalmus Asaph.* Hoc igitur significat : defecerunt penitus laudes populi Judæorum. *David* enim interpretatur hoc loco *contemptio*, quod convenit Judæis : hac enim de re et psalmus eos accusat, ut prorsus a Deo declinantes. Deinde : *Filii Jesse* : *Jesse* autem interpretatur *immutatio*. Conversi enim sunt a Deo in idololatriam. Apertius autem id significat dicens : *Psalmus Asaph*, hoc est *Synagogæ*, ita enim interpretatur *Asaph*.

1. Bonus est Deus iis qui mente eum vident.
 2. Ego autem pene declinavi et cecidi !
 3. Pene consensi peccato.
 4. Quoniam videbam peccatores hic in deliciis esse, pene quæsiivi talem fieri.
 Quoniam non pœnitet eos de peccatis suis.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ὑπεροχῆς αὐτοῦ εἰς τὸν ἐνεστῶτα αἰῶνα, etc.
 (2) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρειος περιέχει · Ἐξέλιπον οἱ ὕμνοι, etc.
 (3) Πάντες.
 (4) Πλιῶς ·

- A 39. Πάντα τα ἔθνη μακαριοῦσιν αὐτόν.
 40. Εὐλόγητός Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ (a) Ἰσραὴλ ·
 41. Ὁ ποιῶν θαυμάσια μόνος.
 42. Καὶ εὐλογημένον τὸ ὄνομα τῆς δόξης αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.
 43. (b) Καὶ πληρωθήσεται τῆς δόξης αὐτοῦ πᾶσα ἡ γῆ ·
 44. Γένοιτο, γένοιτο.
 Ἐξέλιπον οἱ ὕμνοι Δαβὶδ, υἱοῦ Ἰεσσαὶ. Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ. ΨΑΛΜ. ΟΒ'.
 1. Ὁς ἀγαθὸς ὁ Θεὸς τῷ Ἰσραὴλ τοῖς εὐθέσι τῆ καρδίᾳ !
 2. Ἐμοῦ δὲ παρὰ μικρὸν ἐσαλεύθησαν οἱ πόδες ·
 3. Παρ' ὀλίγον ἐξεχύθη τὰ διαθήματά μου.
 4. Ὅτι ἐζήλωσα ἐπὶ τοῖς ἀνόμοις, (c) εἰρήνην ἁμαρτωλῶν θεωρῶν.
 5. Ὅτι οὐκ ἔστιν ἀνάνευσις ἐν τῷ θανάτῳ αὐτῶν,

59. Οἱ πιστοὶ δοξάσουσιν αὐτόν.
 40. Ἅγιασμένοι κατὰ φύσιν ἔσται ὁ Θεὸς τῶν ὁσίων.
 41. Ὁ θαυματοποιὸς καὶ πρὸ τῆς παρουσίας, καὶ μετὰ τὴν παρουσίαν αὐτοῦ.
 42. Καὶ ἁγιασμένον τὸ ὄνομα τῆς ὑπεροχῆς αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα ἐστῶτα (1), καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῆς κρίσεως, καὶ εἰς τὸν ἀτελεύτητον αἰῶνα
 43, 44. Καὶ πληρωθήσεται τῆς πίστεως αὐτοῦ πᾶσα ἡ γῆ Ἀμὴν, ἀμὴν.

- D 1. Ἀγαθὸς ἔστιν ὁ Θεὸς τοῖς ὀρθοῦσιν αὐτὸν τῇ διανοίᾳ.
 2. Ἐγὼ δὲ παρὰ μικρὸν ἐξέκλινα καὶ ἐξέπεσα (6).
 3. Παρ' ὀλίγον συνένεσα (7) [συνένευσα] τῇ ἁμαρτίᾳ.
 4. Ὅτι εἶδον τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐν ἀπολαύσει ὄντας ἐνταῦθα, ἐζησαν παρὰ μικρὸν τοιοῦτο (8) γενέσθαι.
 5. Ὅτι οὐ μεταμέλονται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν.

- (5) Ἰεσσαὶ, ὅπερ ἐρμηνεύεται τῷ Ἰεσσαὶ μεταλλωσις.
 (6) Καὶ ἐξέπεσα deest.
 (7) Συνέπεσα.
 (8) Ἐζήτησα κάτω παρὰ μικρὸν τοιοῦτος, etc.

6. Καὶ στερῶμα ἐν τῇ μάστιγι αὐτῶν.
 7. Ἐν κόποις ἀνθρώπων οὐκ εἰσὶ·
 8. Καὶ μετὰ ἀνθρώπων οὐ μαστιγωθήσονται.
 9. Διὰ τοῦτο ἐκράτησεν αὐτοὺς ἡ ὑπερηφάνια αὐτῶν εἰς τέλος (α).
 10. Περιεβάλοντο ἀδικίαν καὶ ἀσέβειαν ἑαυτῶν.
 11. Ἐξέλευσεται ὡς ἐκ στέατος ἡ ἀδικία αὐτῶν·
 12. Διήλθον εἰς διάθεσιν καρδίας.
 13. Διανοήθησαν, καὶ ἐλάλησαν ἐν πονηρίᾳ·
 14. Ἄδικίαν εἰς τὸ ὕψος ἐλάλησαν.
 15. Ἔθεντο εἰς οὐρανὸν τὸ στόμα αὐτῶν·
 16. Καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν διήλθεν ἐπὶ τῆς γῆς.
 17. Διὰ τοῦτο ἐπιστρέψει ὁ λαὸς μου ἐνταῦθα·
 18. Καὶ ἡμέραι πλήρεις εὐρεθήσονται ἐν αὐτοῖς.
 19. Καὶ εἶπον· Πῶς ἔγνω ὁ Θεός·
 20. Καὶ εἰ ἔστι γνῶσις ἐν τῷ Ὑψίστῳ·
 21. Ἰδοὺ οὗτοι οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ εὐθηνούντες
 22. Εἰς τὸν αἰῶνα κατέσχον πλοῦτου.
 23. Καὶ εἶπα· Ἄρα ματαιῶς ἐδικαίωσα τὴν καρδίαν μου;

(a) Αὐτῶν εἰς τέλος desunt.

ATHANASII INTERPRETATIO.

6. Καὶ ἐπιμένουσι τῇ ἁμαρτίᾳ (1).
 7. Οὐ λογιζονται ἑαυτοὺς ἵνα ὡς ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων.
 8. Οὐδὲ ὅτι μετὰ τῶν ἀνθρώπων μέλλουσι κρίνεσθαι.
 9. Διὰ τοῦτο οὐ μετεμελήθησαν ἐπὶ τῇ σπάρσει (2) τῆς καρδίας αὐτῶν.
 10. Ταῖς ἑαυτῶν ἁμαρτίαις καὶ ἀδικίαις σφιγγονται.
 11. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως ἰσχυρὰ ἡ ἁμαρτία αὐτῶν ἀναδειχθῆ (5).
 12. Ἐξηκολούθησαν.
 13. Ἐσκέψαντο, καὶ ἐλάλησαν πονηρὰ κατὰ τοῦ Θεοῦ.
 14. Ῥήματα βλάσφημα κατὰ τοῦ Κυρίου (4) ἐλάλησαν.
 15. Δυσφημούντες κατὰ τοῦ Θεοῦ.
 16. Καὶ ἡ διδαχὴ αὐτῶν κατέσχεν ἐπὶ τῆς γῆς.
 17. Διὰ τοῦτο τὸν λαόν μου ἐπισυναγάγη [ὁ λαὸς μου ἐπισυναγάγεται] ἐν (5) βασιλείᾳ μου.
 18. Καὶ οὐδὲν σκοτεινὸν ἔργον ἐν αὐτοῖς, ἀλλὰ τοῦ φωτὸς πάντων [πάντα] (6).
 19. Καὶ εἶπαν οἱ ἀσεβεῖς· Πόθεν οἶδεν ὁ Θεός τι περὶ ἐμοῦ (7);
 20. Καὶ εἰ ὄλως ἐστὶ φροντίς περὶ τούτων τῷ Θεῷ;
 21. Ἐν τῷ κόσμῳ εὐθηνούντες (8).
 22. Εἰς τὸν αἰῶνα τὸν νῦν (9).
 23. Καὶ ἐλογισάμην καθ' ἑαυτόν· Ἄρα μὴ εἰς μάτην οὐκ ἐξέδωκα εἰς τὸν πλοῦτον τοῦ κόσμου τὴν καρδίαν μου;

- A 6. Et firmamentum in plaga eorum.
 7. In laboribus hominum non sunt :
 8. Et cum hominibus non flagellabuntur.
 9. Ideo tenuit eos superbia eorum in finem :
 10. Operti sunt iniquitate et impietate sua.
 11. Prohibet quasi ex adipe iniquitas eorum :
 12. Transierunt in affectum cordis.
 13. Cogitaverunt, et locuti sunt in nequitia :
 14. Iniquitatem in excelso locuti sunt.
 15. Posuerunt in cælum os suum :
 16. Et lingua eorum transivit in terra.
 17. Ideo convertetur populus meus hic :
 18. Et dies pleni invenientur in eis.
 19. Et dixerunt : Quomodo scivit Deus ?
 B 20. Et si est scientia in Excelso ?
 21. Ecce ipsi peccatores, et abundantes :
 22. In sæculo obtinuerunt divitias.
 23. Et dixi : Ergo sine causa justificavi cor meum ?

6. Et manent in peccato.
 7. Non considerant seipso veluti reliquos homines.
 8. Neque quod cum aliis hominibus iudicandi sunt.
 9. Propterea eos non pœnituit propter elationem cordis eorum.
 10. Constringuntur peccatis, et iniquitatibus suis.
 11. In die iudicii grave ostendetur eorum peccatum.
 12. Secuti sunt.
 13. Consideraverunt, et locuti sunt improba contra Deum.
 14. Verba blasphema locuti sunt contra Dominum.
 15. Murmurantes contra Deum.
 16. Et doctrina eorum obtinuit super terram.
 17. Propterea populus meus congregabitur in regno meo.
 18. Et nullum opus tenebrosum in ipsis, sed omnia lux erunt.
 19. Et dixerunt impii : Unde scivit Deus aliquid de me ?
 20. Et si ulla est cura de his Deo ?
 21. In mundo prospere agentes.
 22. In hoc sæculo.
 23. Et apud me ipsum cogitavi : Ergo frustra abstinui cor meum a mundi divitiis ?

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic

- (1) Ἄμαρτία αὐτῶν.
 (2) Ἐσπάρσει.
 (3) Ἀναδειχθεῖη.
 (4) Θεοῦ.
 (5) Ἐπισυναγάγω ἐν τῇ.

- (6) Ἄλλα πλήρη τοῦ φωτὸς πάντα.
 (7) Ὁ Θεός, τί ποιούμεν.
 (8) Εὐθηνούσιν.
 (9) Νῦν κατέσχον πλοῦτου.

24. Et lavi inter innocentes manus meas.
 25. Et fui flagellatus tota die :
 26. Et castigatio mea in matutinis.
 27. Si dicebam, narrabo sic :
 28. Ecce nationem filiorum tuorum reprobavi.
 29. Et existimabam ut cognoscerem :
 30. Hoc labor est ante me.
 31. Donec intrem in sanctuarium Dei :
 32. Et intelligam in novissimis eorum.
 33. Verumtamen propter dolos eorum posuisti eis mala :
 34. Dejecisti eos dum allevarentur.
 35. Quomodo facti sunt in desolationem?
 36. Subito defecerunt, perierunt propter iniquitatem suam.
 37. Velut somnium surgentis,
 38. Domine, in civitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges.
 39. Quia inflammatum est cor meum, et renes mei commutati sunt.

(a) Ἐναντίον μου. At in marg., ἐνώπιόν μου.

(b) Vers. 35, Πῶς, etc., ἐξάπινα. Vers. 36, Ἐξέλιπον, etc.

- A 24. Καὶ ἐνιψάμην ἐν ἀθώοις τὰς χεῖράς μου.
 25. Καὶ ἐγερόμην μεμαστιγιωμένος ὅλην τὴν ἡμέραν·
 26. Καὶ ὁ ἐλεγχός μου εἰς τὰς πρωίας.
 27. Εἰ ἔλεγον, διηγῆσομαι οὕτως·
 28. Ἴδού τῇ γενεᾷ τῶν υἱῶν σου ἡσυνθέτηκα.
 29. Καὶ ὑπέλαθον τοῦ γνῶναι·
 30. Τοῦτο κόπος ἐστὶν ἐνώπιόν μου (a).
 31. Ἔως οὐ εἰσέλθω εἰς τὸ ἁγιαστήριον τοῦ Θεοῦ·
 32. Καὶ συνῶ εἰς τὰ ἔσχατα αὐτῶν.
 33. Πλὴν διὰ τὰς δολιότητας αὐτῶν ἔθου αὐταῖς κακά·
 34. Κατέβαλες αὐτοὺς ἐν τῷ ἐπαρθῆναι.
 35. Πῶς (b) ἐγένοντο εἰς ἐρήμωσιν ;
 36. Ἐξάπινα ἐξέλιπον, ἀπώλοντο διὰ τὴν ἀνομίαν αὐτῶν.
 B 37. Ὡσεὶ ἐνύπνιον ἐξεχειρομένον,
 38. Κύριε, ἐν τῇ πόλει σου τὴν εἰκόνα αὐτῶν ἐξουδενώσεις.
 39. Ὅτι ἐξεκαύθη ἡ καρδία μου, καὶ οἱ νεφροὶ μου ἠλλοιώθησαν.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

24. Et emundavi mentem meam ab ipsis.
 25. Et plaga statim venit super me, solum quia hoc dixi.
 26. Et evigilans, cor me damnavit.
 27, 28. Et dicebam Deo : Narrabo generationi filiorum tuorum, cui praecepta dedisti, quod si ita cogitavi, et aemulatus sum peccatorum divitias, etiam flagellatus sum a Deo.
 29, 30. Consideravi et cognovi, quod tribulatio constitit in mundo adversus me.
 31. Donec revertar ad Deum meum.
 32. Et tunc videbo, quae erunt omnia novissima peccatorum.
 33. Verumtamen propter peccata eorum preparasti eis supplicia aeterna.
 34. Dispersisti eos a te propter superbiam cordis eorum.
 35. Quomodo exterminati sunt ?
 36. Mortui sunt, et perierunt propter injustas eorum divitias.
 37. Quemadmodum dormiens amat saepe se ipsum in divitiis esse, expergefactus autem nihil invenit, ita contigit etiam his circa divitias suas.
 38. Domine, in superna Jerusalem abjicies eos a facie tua.
 39. Quoniam tribulatus sum in mundo, et omnino consumptus.

24. Καὶ ἐκαθάρισα τὴν διάνοιάν μου ἀπ' αὐτῶν.
 25. Καὶ πληγὴ εὐθέως ἦλθεν ἐπ' ἐμὲ, μόνον εἶπε τοῦτο.
 26. Καὶ ἀνανήφουσα, κατεγίνωσκέ μου ἡ καρδία.
 27, 28. Καὶ ἔλεγον (1) τῷ Θεῷ· Διηγῆσομαι τῇ γενεᾷ τῶν υἱῶν σου, ἣ ἐνετείλω, ὅτι, ἵνα [ἐάν] οὕτως λογίσωμαι, καὶ ζηλώσω [ἐλογισάμην, καὶ ἐζήλωσα] τὸν πλοῦτον τῶν ἀμαρτωλῶν, καὶ ἐμψטיγίωθην παρὰ τοῦ Θεοῦ.
 29, 30. Ἐνεθυμήθην, καὶ ἔγνω, ὅτι θλίψις σύνεσιν [συνέστη] ἐν τῷ κόσμῳ τῷ κατέναντι (2) [κατέναντί μου].
 31. Ἔως οὐ ἀναλύσω πρὸς τὸν Θεόν μου.
 32. Καὶ τότε ὀρώ τί ἔσται πάντα τὰ ἔσχατα τῶν (3) ἀμαρτωλῶν.
 33. Ὅμως (4) διὰ τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν εὐτέρεπισας αὐτοῖς κολάσεις αἰωνίας
 34. Διεσχόρπισας αὐτοὺς ἀπὸ σοῦ διὰ τὴν ὑπερηφάνειαν τῆς καρδίας αὐτῶν.
 35. Πῶς ἐγένοντο εἰς ἀφανισμόν ;
 36. Ἀπέθανον, καὶ ἀπώλοντο διὰ τὸν ἀδικον πλοῦτον αὐτῶν.
 37. Ὡσπερ ὁ ἐνυπνιαζόμενος ἐρᾷ (5) πολλάκις ἑαυτὸν ἐν πλοῦτι ὄντα, δι' ὑπρισθεῖς δὲ οὐδὲν ἔχει, οὕτω γέγονε καὶ τούτοις ὁ πλοῦτος αὐτῶν.
 38. Κύριε, ἐν τῇ ἁγῶ Ἱερουσαλὴμ ἀπορρίψεις αὐτοὺς ἀπὸ (6) προσώπου σου.
 39. Ὅτι ἐθλιβόμην ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ ἐτάκην ὄλω.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Καὶ εἰ ἔλεγον, etc., ὅτι οὕτως λογίσωμαι, etc. Ultimum καὶ deest.

(2) Καὶ ἐνεθυμήθην, καὶ ἔγνω, ὅτι θλίψις νῦν ἐστὶν ἐν τῷ κόσμῳ τῷ κατὰ Θεὸν ὄντι.

(3) Ἔσται τὰ ἔσχατα πάντων τῶν, etc.

(4) Ὁμοίως, etc., εὐτέρεπισα, etc., sed altera lectio praeferenda.

(5) Ὁρᾷ, etc., μοχ διυπνιασθεῖς, etc., οὕτως γέγονεν οὐδὲν καί, etc.

(6) Ἀπὸ τοῦ.

40. Κάγω ἐξουδενωμένος, καὶ οὐκ ἐγνων·
 41. Κτηνώδης ἐγενήθην παρὰ σοί.
 42. Κάγω διαπαντός μετὰ σοῦ·
 43. Ἐκράτησας τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς μου·
 44. Καὶ ἐν τῇ βουλῇ σου ὠδήγησάς με·
 45. Καὶ μετὰ δόξης προσελάδου με.
 46. Τί γάρ μοι ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ;
 47. Καὶ παρὰ σοῦ τί ἠθέλησα ἐπὶ τῆς γῆς;
 48. Ἐξέλιπεν ἡ καρδία μου καὶ ἡ σὰρξ μου, ὁ
 Θεὸς (α) τῆς καρδίας μου·
 49. Καὶ ἡ μερίς μου ὁ Θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα.
 50. Ὅτι ἰδοὺ οἱ μακρύνοντες ἑαυτοὺς ἀπὸ σοῦ
 ἀπολοῦνται·
 51. Ἐξωλόθρευσας πάντα τὸν πορνεύοντα ἀπὸ σοῦ.
 52. Ἔμοι δὲ τὸ προσκολληθῆναι τῷ Θεῷ ἀγαθὸν ἐστι·
 53. Τίθεσθαι ἐν τῷ Κυρίῳ τὴν ἐλπίδα μου.
 54. Τοῦ ἐξαγγελῆναι με πάσας τὰς αἰνέσεις σου,
 55. Ἐν ταῖς πύλαις τῆς θυγατρὸς Σιών.

(a) Vers. 49, 'Ο Θεός, etc., τὸν αἰῶνα.

- A 40. Et ego ad nihilum redactus sum, et nescivi:
 41. Jumentum factus sum apud te.
 42. Et ego semper tecum:
 43. Tenuisti manum dexteram meam·
 44. Et in consilio tuo deduxisti me:
 45. Et cum gloria suscepisti me.
 46. Quid enim mihi est in cælo?
 47. Et a te quid volui super terram?
 48. Defecit caro mea et cor meum, Deus cordis
 mei:
 49. Et pars mea Deus in æternum.
 50. Quia ecce qui elongant se a te, peribunt:
 51. Perdidisti omnes qui fornicantur abs te.
 52. Mihi autem adhærere Deo, bonum est:
 53. Ponere in Domino Deo spem meam.
 54. Ut annuntiem omnes laudes tuas,
 55. In portis filię Sion.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

40. Καὶ ἐξουδενωμένος ἤμην παρ' αὐτοῖς, καὶ οὐκ
 ἔμελέ μοι.
 41. Καὶ ὡς κτήνος ἤμην παρὰ σοὶ τῷ βουλήματι
 ἐπιθέμενος πάντῃ (1).
 42. Ὁ Κύριος λέγει πρὸς αὐτόν· Καὶ ἐγὼ διὰ τοῦτο
 ἤμην διαπαντός μετὰ σοῦ.
 43, 44. Καὶ ὡς κτήνος, ὅπου ἐὰν ὠδήγησέ (2) με
 ἡ χεὶρ σου καὶ τὸ θέλημά σου, ἐπορευόμην.
 45. Καὶ νῦν ἐν τῇ βασιλείᾳ σου μετὰ δόξης προ-
 ελάδου με.
 46. Τί γάρ μοι ἐστὶν ἄλλο ἐν τῷ οὐρανῷ, εἰ μὴ διὰ
 τῆς χάριτός σου δοξασθῆσομαι (3) ὑπὸ σοῦ;
 47. Καὶ ἔτι ὦν ἐν τῇ γῇ τοῦτο ἠθέλησα παρὰ σοῦ.
 48. Οὐδὲν θέλημα τῆς καρδίας μου, ἢ τῆς σαρκὸς
 μου ἐποιούμην.
 49. Ἄλλ' ἐν (4) παντὶ καὶ ἐν πᾶσιν ὁ Θεὸς μου
 ὑπάρχει.
 50, 51. Οἱ ἀποσχοινίζοντες ἑαυτοὺς ἀπὸ σοῦ (5)
 ἀπολοῦνται.
 52. Ἔμοι δὲ τὸ ἀχώριστον εἶναι τοῦ Θεοῦ ἐπιθυμη-
 τέον (6) ἐστὶ.
 53. Πᾶσαν τὴν μέριμνάν σου (7) ἐπὶ ῥῆψον ἐπ'
 αὐτόν.
 54. Τοῦ διηγείσθαι (8) με τὰς εὐεργεσίας σου.
 55. Ἀπαύστως ἀνυμνοῦντά σε ἐν τῇ ἄνω Ἱερου-
 σαλήμ.

⁸⁸ Psalm. LIV, 25.

40. Et contemptus fui ab ipsis, et neglecti.
 41. Et veluti jumentum fui apud te, omni volun-
 tati tuę deditus.
 42. Et Dominus dicit ad eum, et ego propterea
 fui semper tecum.
 43, 44. Et veluti jumentum, quocumque deduxit
 me manus tua, et voluntas tua, procedebam.
 45. Et nunc in regno tuo cum gloria suscepisti
 me.
 46. Quid enim mihi est aliud in cælo, nisi ut
 per gratiam tuam a te glorificer?
 47. Et adhuc vivens in terra hoc volui a te.
 48. Nullam voluntatem cordis mei, et carnis
 meę effeci.
 49. Sed omni in re, et in omnibus Deus meus
 est.
 50, 51. Sejungentes seipsos a te peribunt.
 52. Mihi autem non separari a Deo in votis est
 53. Omnem curam tuam jacta super eum ⁸⁸.
 54. Ut enarrem beneficentias tuas.
 55. Indesinenter te laudans in superna Jerusa-
 lem.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Τῷ βουλήματι σου ἐπιθέμην πάντα.
 (2) Ὁδηγήσει.
 (3) Δοξασθῆναί με.
 (4) Ἄλλὰ τὰ πάντα ἐν, etc.
 (5) N. 50. Ὅτι ἰδοὺ οἱ ἀποσχοινίζοντες ἀπὸ σου

- ἑαυτοῦς, etc. N. 54. Περὶ εἰδώλων λέγει.
 (6) Ἐπιθυμητόν.
 (7) Μου.
 (8) Διηγῆσασθαι.

Intellectus Asaph. PSALM. LXXIII. A

1. Ut quid, Deus, repulisti in finem?
2. Iratus est furor tuus super oves pascuæ tuæ?
3. Memor esto congregationis tuæ, quam possedisti ab initio :
4. Redemisti virgam hæreditatis tuæ :
5. Mons Sion, in quo habitasti in eo.
6. Leva manus tuas in superbias eorum in finem :
7. Quanta malignatus est inimicus in sancto tuo ?
8. Et gloriati sunt, qui oderunt te, in medio solemnitatis tuæ.
9. Posuerunt signa sua signa, et non cognoverunt,
10. Sicut in exitu super summum.
11. Quasi in silva lignorum, securibus exciderunt januas ejus :
12. In idipsum in securi, et ascia dejecerunt eam.
13. Incenderunt in igne sanctuarium tuum :
14. In terra polluerunt tabernaculum nominis tui.

(a) Ἐν τοῖς ἁγίοις σου. At in marg. eod. caract., ἐν τῷ ἁγίῳ σου.

(b) Πύλας. In marg. autem eod. caract. θύρας.

(c) Τοῦ Θεοῦ pro σου

Συνέσεως τῷ Ἀσάφ. ΨΑΛ. ΟΓ΄.

1. Ἴνα τί, ὁ Θεός, ἀπώσω εἰς τέλος;
2. Ἠργίθη ὁ θυμός σου ἐπὶ πρόβατα νομῆς σου;
3. Μνήσθητι τῆς συναγωγῆς σου, ἧς ἐκτίσω ἀπ' ἀρχῆς·
4. Ἐλυτρώσω βάρβαν κληρονομίας σου·
5. Ὅρος Σιών τοῦτο, ὃ κατεσκήνωσας ἐν αὐτῷ.
6. Ἐπαρον τὰς χεῖράς σου ἐπὶ τὰς ὑπερηφανίας αὐτῶν εἰς τέλος.
7. Ὅσα ἐπονηρεύσατο ὁ ἐχθρός ἐν τῷ ἁγίῳ σου (a),
8. Καὶ ἐνεκαυχῆσαντο οἱ μισοῦντές σε ἐν μέσῳ τῆς ἑορτῆς σου.
9. Ἔθεντο τὰ σημεῖα αὐτῶν σημεῖα, καὶ οὐκ ἔγνωσαν,
10. Ὡς εἰς τὴν ἔξοδον ὑπεράνω.
11. Ὡς ἐν ὄρυμῳ ξύλων, ἀξίναις ἐξέκαψαν τὰς θύρας (b) αὐτῆς·
12. Ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν πελέκει καὶ λαξυτηρίῳ κατέβραξαν αὐτήν.
13. Ἐνεπύρισαν ἐν πυρὶ τὸ ἁγιαστήριόν σου (c)·
14. Εἰς τὴν γῆν ἐθεθήλωσαν τὸ σκηνώμα τοῦ ὀνόματός σου.

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· *Συνέσεως τῷ Ἀσάφ.* Τοῦτο οὖν λέγει περὶ τῶν εἰς σύνεσιν ἐρχομένων ἐκ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἐπιστρεφόντων ἐπὶ τὸν Κύριον. Ἀσάφ γὰρ ἐρμηνεύεται *συναγωγὴ*.

Titulus præpositus continet : *Intellectus Asaph.* Hoc igitur significat : de venientibus in intellectum ex populo Judæorum, et se convertentibus ad Dominum. *Asaph* enim interpretatur *synagoga*.

1. Gentem Judæorum.
2. Minatus es iratus eo quod ipsi epularentur supra montes, et sub arbores idololatrantes.
3. Memor esto, quod ab initio propter misericordiam tuam possedisti eos, ut salves ex Ægypto.
4. Sanctos tuos.
5. In choro sanctorum.
6. Contra dæmones.
7. Diabolus contra populum fidelem.
8. Judæi qui te crucifixerunt.
9. Cognoverunt voces prophetarum veras esse, et falso eas interpretati sunt.
10. Auxerunt nunc peccata, quæ peccaverunt in exitu Ægypti
11. Ut ligna infructifera ad comburendum parata, ita facti sunt eorum principes.
12. In peccatis, et iniquitatibus existentes conciderunt.
13. Contaminaverunt peccato templum Dei.
14. Carnalibus concupiscentiis, quas perpetrarunt, ita ut blasphemaretur Deus.

- C 1. Τὸ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων.
2. Ἡπέλησας θυμῶθεις ἐπιθόσκεισθαι αὐτοὺς ἐπὶ τὰ ὄρη, καὶ τὰ δένδρα εἰδωλολατρούντας.
3. Μνήσθητι, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς διὰ τὸ ἑλεός σου ἐκτίσω αὐτοὺς ἐξ Αἰγύπτου ἐπὶ τὸ (2) σώσαι.
4. Τοὺς ἁγίους σου.
5. Ἐν τῷ χορῷ τῶν ἁγίων.
6. Κατὰ τῶν δαιμόνων.
7. Ὁ διάβολος κατὰ τοῦ πιστοῦ λαοῦ.
8. Οἱ Ἰουδαῖοι σταυρώσαντές σε.
9. Ἔγνωσαν τὰς φωνὰς τῶν προφητῶν, ὅτι ἀληθεῖς εἴσι, καὶ παρελογίσαντο αὐτάς.
10. Πλέον νῦν ἤμαρτον, ὧν ἤμαρτον εἰς τὴν ἔξοδον Αἰγύπτου.
- D 11. Ὡς ξύλα ἄκαρπα εἰς καῦσιν ὄντα, οὕτως ἐγένοντο οἱ ἄρχοντες αὐτῶν.
12. Ἐν ἀμαρτίαις καὶ ἀνομίαις ὄντες κατέπεσον (3).
13. Διὰ τῆς ἀμαρτίας ἐμόλυναν τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ.
14. Δι' ὧν ἐπραττον σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν βλασφημείσθαι τὸν Θεὸν (4).

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ.

(2) Διὰ τό.

(3) Κατέπεσαν.

(4) Τὸν Θεὸν παρεσχεύαζον.

15. Εἶπον (α) ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν αἱ συγγένειαι αὐ-
τῶν ἐπὶ τὸ αὐτό·

16. Δεῦτε καὶ καταπαύσωμεν πάσας τὰς ἑορτὰς
τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τῆς γῆς.

17. Τὰ σημεῖα αὐτῶν οὐκ εἶδομεν·

18. Οὐκ ἔστιν ἔτι προφήτης, καὶ ἡμᾶς οὐ γινώσκεται
ἔτι.

19. Ἔως πότε, ὁ Θεὸς, ὀνειδίει ὁ ἐχθρὸς ;

20. Παροξυνεῖ ὁ ὑπεναντίας τὸ ὄνομά σου εἰς τέλος ;

21. Ἴνα τί ἀποστρέψεις τὴν χεῖρά σου ;

22. Καὶ τὴν δεξιάν σου ἐκ μέσου τοῦ κόλπου σου εἰς
τέλος ;

23. Ὁ δὲ Θεὸς βασιλεὺς ἡμῶν πρὸ αἰῶνων,

24. Εἰργάσατο σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς.

25. Σὺ ἐκραταίωσας ἐν τῇ δυνάμει σου τὴν θάλασσαν·

26. Σὺ συνέτριψας τὰς κεφαλὰς τῶν δρακόντων ἐπὶ
τοῦ ὕδατος.

27. Σὺ συνέθλασας τὴν κεφαλὴν τοῦ δράκοντος·

28. Ἔδωκας αὐτὸν βρῶμα λαοῖς τοῖς Αἰθίοφι.

29. Σὺ διεβρόχθας πηγὰς καὶ χειμάρρους·

30. Σὺ ἐξήρανας ποταμοὺς Ἡθάμ [Αἰθάμ].

31. Σὴ ἔστιν ἡ ἡμέρα, καὶ σὴ ἔστιν ἡ νύξ·

32. Σὺ κατηρτίσω φαῦσιν καὶ ἥλιον.

33. Σὺ ἐποίησας πάντα τὰ ὅρια τῆς γῆς·

(α) Εἶπαν, etc. In marg. cod. ἡ συγγένεια.

15. Dixerunt in corde suo cognationes eorum
simul :

16. Venite et quiescere faciamus omnes dies fe-
stos Dei a terra.

17. Signa nostra non vidimus :

18. Non est amplius propheta, et nos non cognos-
cet amplius.

19. Usquequo, Deus, improperabit inimicus ?

20. Irritabit adversarius nomen tuum in finem ?

21. Utquid avertis manum tuam ?

22. Et dexteram tuam de medio sinu tuo in fi-
nem ?

23. Deus autem rex noster ante saecula,

24. Operatus est salutem in medio terræ.

25. Tu confirmasti in virtute tua mare :

26. Tu contrivisti [confregisti] capita draconum
in aqua

27. Tu confregisti [contrivisti] caput draconis :

28. Dediti eum escam populis Æthiopum

29. Tu dirupisti fontes et torrentes :

30. Tu siccasti fluvios Etham.

31. Tuus est dies, et tua est nox :

32. Tu fabricatus es auroram et solem.

33. Tu fecisti omnes terminos terræ :

ATHANASHI INTERPRETATIO.

15, 16. (1) Οἱ συγγενεῖς αὐτῶν οἱ δαίμονες ἐβουλεύ-
σαντο· Ἐκκλῖναι ποιήσωμεν πάντας ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

17. Οὐχ ὀρωμεν ἑαυτοὺς ἀποδιήτους ὄντας ἀπὸ
τῶν ἀνθρώπων.

18. Οὐκ ἔστι τις ἐπὶ τῆς γῆς ὁ εὐαρεστῶν αὐτῶ,
καὶ ἡμᾶς οὐκ ἔτι πολεμήσει.

19. Ἔως πότε καυχᾶται ὁ διάβολος ;

20. Ὁ αὐτός (2).

21, 22. Ἴνα τί ἀποκρύπτεις, δι' οὗ τὰ πάντα ἐποίη-
σας, τὸν Υἱόν σου τὸν μονογενῆ ἐν ἑαυτῶ, καὶ οὐ φα-
νεροῖς αὐτὸν ἕως τέλους ;

23. Ὁ γὰρ Θεὸς Λόγος ὁ Υἱὸς σου βασιλεὺς ἡμῶν
πρὸ αἰῶνος (3).

24. Ἐσταυρώθη.

25. Σὺ ἐστήριξας ἐν τῇ πίστει σου τὸν λαόν (4) σου.

26, 27. (5) Τοῦ διαβόλου.

28. Ἔδωκας τὸν διάβολον εἰς ἀνάλωσιν τοῖς ἁγίοις
σου. Αἰθίοπερ γὰρ ἐρμηνεύονται ταπεινοί, ὅπερ
εἰσὶ τῇ καρδίᾳ οἱ ἅγιοι.

29. Τοὺς ἀποστόλους καὶ τοὺς μαθητὰς αὐτῶν.

30. Τὸν λαόν τῶν Ἰουδαίων. Αἰθάμ γὰρ ἐρμηνεύε-
ται ὑψηλὸς παροργισμὸς, ὅπερ ἦσαν Ἰουδαῖοι (6).

31. Σὴ ἔστι καὶ ἡ πρώτη παρουσία, ἐν ἣ ἐφώτι-
σας τὰ πάντα, σὴ ἔστι καὶ ἡ συντέλεια τῶν αἰῶνων.

32. Σὺ ἐποίησας υἱοὺς φωτός, καὶ ὡς τὸν ἥλιον
λάμπειν τοὺς ἁγίους.

33. Τὰς ἐντολάς σου.

15, 16. Cognati eorum dæmones consultaverunt
dicentes : Faciamus, ut omnes deficiant a Deo.

17. Non videmus nos ipsos projectos esse ab ho-
minibus.

18. Nemo est in terra, qui ipsi complaceat, et
nos non impugnabit amplius.

19. Usquequo gloriatur diabolus ?

20. Ipse.

21, 22. Ut quid abscondis, per quem omnia fe-
cisti, Filium tuum unigenitum in seipso, et non
manifestas eum usque in finem ?

23. Deus enim Verbum Filius tuus rex noster
ante saecula.

24. Crucifixus est.

25. Tu confirmasti populum tuum in fide tua.

26, 27. Diaboli.

28. Dediti diabolum in consummationem sanctis
tuis. Æthiopes enim interpretantur humiles, quales
sunt corde sancti.

29. Apostolos, et eorum discipulos.

30. Populum Judæorum. Etham enim interpre-
tatur alta irritatio, quales erant Judæi

31. Tuus est prior adventus in quo omnia illu-
minasti, tua quoque est saeculorum consummatio.

32. Tu fecisti filios lucis, et uti solem splendere
sanctos.

33. Præcepta tua.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 15. Καὶ οἱ συγ., etc., ἐβουλεύσαντο. N. 16.
Ἐκκλῖναι, etc.

(2) Ὁ αὐτὸς διάβολος.

(3) Προαιώνιος.

(4) Τὸν κόσμον.

(5) N. 26. Τοῦ διαβόλου. N. 27, 28. Ἔδωκας, etc.

(6) Οἱ Ἰουδαῖοι.

34. *Æstatem et ver tu plasmasti ea,*
 35. *Memor esto hujus.*
 36. *Inimicus impropertavit Domino :*
 37. *Et populus insipiens incitavit nomen tuum.*
 38. *Ne tradas bestiis animam confidentem tibi :*

39. *Animas pauperum tuorum ne obliviscaris in finem.*

40. *Respice in testamentum tuum :*

41. *Quia repleti sunt qui obscurati sunt terræ domibus iniquitatum.*

42. *Ne avertatur humilis factus, et confusus :*

43. *Pauper, et inops laudabunt nomen tuum.*

44. *Exsurge, Deus, judica causam tuam [ineam]:*

45. *Memor esto impropertiorum tuorum, quæ ab insipiente sunt tota die.*

46. *Ne obliviscaris vocem servorum tuorum :*

47. *Superbia eorum, qui oderunt te, ascendit semper [ascendit ad te semper].*

In finem : ne corrumpas. Psalmus cantici

Asaph. PSALM. LXXIV.

1. *Confitebimur tibi, Deus :*

(a) *Kal deest.*

A 34. *Θέρος και ἔαρ σὺ ἐπλασας αὐτὰ,*

35. *Μνήσθητι ταύτης.*

36. *Ἐχθρὸς ὠνείδισε τὸν Κύριον·*

37. *Καὶ λαὸς ἄφρων παρώξυνε τὸ ὄνομά σου.*

38. *Μὴ παραδῶς τοῖς θηρίοις ψυχὴν ἐξομολογουμένην σοι.*

39. *Τῶν ψυχῶν τῶν πενήτων σου μὴ ἐπιλάβῃ εἰς τέλος.*

40. *Ἐπίβλεψον εἰς τὴν διαθήκην σου·*

41. *Ὅτι ἐπληρώθησαν οἱ ἐσκοτισμένοι τῆς γῆς οἰκων ἀνομιῶν.*

42. *Μὴ ἀποστραφήτω τεταπεινωμένος, και (a) κατασχυμένος·*

43. *Πτωχὸς και πένης αἰνέουσι τὸ ὄνομά σου.*

44. *Ἀνάστα, ὁ Θεὸς, δίκασον τὴν δίκην σου [μου].*

45. *Μνήσθητι τοῦ ὄνειδισμού σου, τοῦ ὕπὸ ἄφρωνος ὄλην τὴν ἡμέραν.*

46. *Μὴ ἐπιλάβῃ τῆς φωνῆς τῶν οἰκετῶν σου·*

47. *Ἡ ὑπερηφανία τῶν μισούντων σε ἀνέθη διαπαντός [ἀνέθη πρὸς σὲ διαπ.].*

Εἰς τὸ τέλος· μὴ διαφθέρῃς. Ψαλμὸς ᾠδῆς τῆ Ἀσάφ. ΨΑΛΜ. ΟΔ΄.

1. *Ἐξομολογησόμεθα σοι, ὁ Θεός·*

ATHANASHI INTERPRETATIO.

34. *Sanctos tuos in quibus crescit lux tua, et C germinant flores donorum tuorum, tu fecisti.*

35. *Memor esto igitur testamenti hujus.*

36. *Diabolus.*

37. *Judæorum populus.*

38. *Ne tradas dæmonibus supplices se tibi prosternentes.*

39. *Sanctorum tuorum.*

40. *In eosdem sanctos tuos.*

41. *Dæmones sibi adhærentibus.*

42. *Ne abjicias confugientem ad te.*

43. *Pauperes corde.*

44, 45. *Exsurge, et minor esto eorum, quæ fecit Satanus in hoc sæculo.*

46. *Sanctorum tuorum.*

47. *Superbia dæmonum, et hæreticorum cognita tibi est.*

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (3)· *Εἰς τὸ τέλος, μὴ διαφθέρῃς· ᾠδῆς τῆ Ἀσάφ ψαλμὸς.* Τοῦτο οὖν παραινεῖ ὁ ψαλμὸς· Μὴδεὶς διαφθέρῃ (4) ἕως τέλους τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. Ψαλμὸς δὲ τῆ Ἀσάφ, ὅπερ ἐρμηνεύεται *συναγωγῆ, και συλλέγων.* Ταῦτα δὲ εἰς τὸν Κύριον ἐρμηνεύονται (5), τὸ *συλλέγων, και εἰς τὸν κόσμον, τῷ συναγωγῆ.*

Titulus præpositus continet : *In finem, ne corrumpas, Psalmus cantici Asaph.* Hoc igitur psalmus suadet, ut nemo corrumpat usque in finem aliquod Dei præceptum. Psalmus autem *Asaph,* quod interpretatur *congregatio, et congregans.* Hæc autem *congregans* interpretatur de Domino, *congregatio* autem de mundo.

1. *Confitebimur, Deus, nos servitio tuo addictos esse.*

34. *Τοῖς ἁγίοις [Τοὺς ἁγίους] σου, ἐν οἷς αὖξει τὸ φῶς σου, και βλαστάνει τὰ ἄνθη τῶν χαρισμάτων σου, σὺ ἐποίησας.*

35. *Μνήσθητι οὖν τῆς τοιαύτης διαθήκης.*

36. *Ὁ διάβολος.*

37. *Ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων.*

38. *Μὴ παραδῶς τοῖς δαίμοσι τοὺς προσπίπτοντάς σοι.*

39. *Τῶν ἁγίων σου.*

40. *Εἰς τοὺς αὐτοὺς ἁγίους σου.*

41. *Οἱ δαίμονες τῶν κολλωμένων αὐτῶν (1).*

42. *Μὴ ἀποβάλλῃ τὸν προσφεύγοντά σοι.*

43. *Οἱ πτωχοὶ τῆ καρδίας.*

44, 45. (2) *Ἀνάστηθι, και μνήσθητι ὧν ἐποίησεν ὁ Σατανᾶς ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ.*

D 46. *Τῶν ἁγίων σου.*

47. *Ἡ ὑπερηφανία τῶν δαιμόνων και τῶν αἰρετικῶν ἐγνωσμένη σοὶ ἐστίν.*

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) *Αὐτοῖς.*

(2) *N. 44. Ἐλθέ, Κύριε· κρῖνον τὴν οἰκουμένην*

N. 45. Μνήσθητι τῶν ἐποίησεν etc.

(3) *Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως γ.ε.ρ. Μοχ ψαλμὸς τῷ*

Ἀσάφ ᾠδῆς.

(4) *Μὴ διαφθέρῃς.*

(5) *Ἐρμηνεύεται. Μοχ τὸ συναγωγῆ.*

2. Ἐξομολογησόμεθα σοι, καὶ ἐπικαλεσόμεθα (α) τὸ ἄ
 νομὰ σου.

3. Διηγῆσομαι τὰ θαυμάσια σου ·

4. Ὅταν λάθω καιρὸν, ἐγὼ εὐθύτητας κρινῶ.

5. Ἐτάκη ἡ γῆ, καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐ-
 τῇ ·

Διάψαλμα.

6. Ἐγὼ ἐστερέωσα τοὺς στύλους αὐτῆς ·

7. Εἶπα τοῖς παρανομοῦσι · Μὴ παρανομεῖτε ·

8. Καὶ τοῖς ἁμαρτάνουσι · Μὴ ὑψοῦτε κέρας ·

9. Μὴ ἐπαίρετε εἰς ὕψος τὸ κέρας ὑμῶν ·

10. Καὶ μὴ λαλεῖτε κατὰ τοῦ Θεοῦ ἀδικίαν.

11. Ὅτι οὔτε ἐξ ἐξόδων, οὔτε ἀπὸ δυσμῶν,

12. Οὔτε ἀπὸ ἐρήμων ὄρέων, ὅτι ὁ Θεὸς κριτῆς
 ἐστι.

13. Τοῦτον ταπεινοί, καὶ τοῦτον ὑφοί.

14. Ὅτι ποτήριον ἐν χειρὶ Κυρίου, οἴνου (β) ἀκρά-
 του πλήρες κεράσματος.

15. Καὶ ἐκλινεν ἐκ τούτου εἰς τοῦτο, πλὴν ὁ τρυ-
 γίας αὐτοῦ οὐκ ἐξεκένωθη ·

16. Πιωνται πάντες οἱ ἁμαρτωλοὶ τῆς γῆς.

17. Ἐγὼ δὲ ἀγαλλιάσομαι εἰς τὸν αἰῶνα ·

18. Ψαλῶ τῷ Θεῷ Ἰακώβ.

(α) Vers. 2. Καὶ ἐπικαλεσόμεθα, etc. Vers. 3. Διηγῆσομαι πάντα τὰ, etc.

(β) Vers. 15. Οἴνου, etc. V. 16. Καὶ ἐκλινεν, etc. V. 17. Πλὴν ὁ, etc. V. 18. Πιωνται, etc.

ATHANASHI INTERPRETATIO

2. Δεηθῶμεν ἐπικεκλῆσθαι τὸ νομὰ σου ἐφ' ἡμᾶς. C

3. Κηρύξω τὰ θαυματουργήματά σου.

4. Ἐν τῇ παρουσίᾳ μου λέγει ὁ Κύριος.

5. Ὑπὸ (1) τῆς ἁμαρτίας.

6. Τοὺς ἀποστόλους.

7. Τῷ λαῷ τῶν Ἰουδαίων.

8. Τοῖς αὐτοῖς λέγει Ἰουδαίους.

9. Μὴ λέγετε, ὅτι *Τέκνα Ἀβραάμ ἐσμεν*.

10. Καὶ μὴ λέγετε τῷ Υἱῷ, ὅτι *Ἄνθρωπος εἶ* (2)
ὄν, καὶ οὐχὶ Θεός ·

11, 12. Οὔτε τῶν ἀπὸ ἀνατολῶν ἀνθρώπων (3) καὶ
 μέχρι δυσμῶν, ἢ τῶν ἐναντίων δυνάμεων τις κριτῆς
 ἐστιν ἢ μόνος ὁ Θεός.

13. Τὸν μὲν (4) εἰς γῆρας ἄγει, τὸν δὲ προκόπτειν
 τῇ ηλικίᾳ [οὐ] ποιεῖ.

14. Ὅτι ὁ θάνατος πάντων ἐν τῇ ἐξουσίᾳ αὐτοῦ
 ἐστι, καὶ τοῦ (5) βρέφους, καὶ τοῦ νέου, καὶ τοῦ
 τελείου, καὶ τοῦ εἰς γῆρας ὄντος.

15. Καὶ ἤγαγεν αὐτὸν ἐκ τοῦ πρεσβύτου εἰς τὸ βρέ-
 φος · ὅμως αὐτὸς ὁ θάνατος ἀκμὴν πέρασ οὐκ ἔλαβεν.

16. Ἔως σου ἔλθῃ εἰς πάντας τοὺς ἁμαρτωλοὺς τῆς
 γῆς.

17. Εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα λέγει.

18. Ὑμνον ἀναπέμφω τῷ Θεῷ Ἰακώβ.

** Joan. viii, 33 37. * Joan. x, 33.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἐτάκησαν ὑπό, etc.

(2) Τῷ Ἰησοῦ · Ἄνθρωπος εἶ, etc.

(3) Τῶν ἀνθρώπων τῶν ἀπὸ ἀνατολῶν, etc. *Μοx*
εἰ μὴ μόνος, etc.

2. Confitebimur tibi, et invocabimus nomen
 tuum.

3. Narrabo mirabilia tua :

4. Cum accepero tempus, ego justitias judicabo.

5. Liquefacta est terra, et omnes qui habitant
 in ea :

Diapsalma.

6. Ego confirmavi columnas ejus.

7. Dixi iniquis: Nolite inique agere :

8. Et delinquentibus: Nolite exaltare cornu.

9. Nolite extollere in altum cornu vestrum ;

10. Et nolite loqui adversus Deum iniquitatem.

11. Quia neque ab oriente, neque ab occidente,

12. Neque a desertis montibus, quoniam Deus
 judex est.

B 13. Hunc humiliat, et hunc exaltat :

14. Quia calix in manu Domini, vini meri
 plenus misto.

15. Et inclinavit ex hoc in hoc, verumtamen
 sœx ejus non est exinanita :

16. Bibent omnes peccatores terræ.

17. Ego autem gaudebo in sæculum :

18. Cantabo Deo Jacob.

2. Orabimus, ut invocetur nomen tuum super
 nos.

3. Prædicabo mirabilia opera tua.

4. In adventu meo dicit Dominus.

5. A peccato.

6. Apostolos.

7. Populo Judæorum.

8. Iisdem Judæis loquitur.

9. Nolite dicere, *Filii Abrahæ sumus* **.

10. Et nolite dicere Filio, *Homo tu es, et non*
Deus **.

11, 12. Neque hominum ab ortu usque ad occa-
 sum, aut adversariorum potestatum aliquis judex
 est, præterquam solus Deus.

D 13. Hunc quidem ad senectutem adducit, illum
 autem ætate progredi non facit.

14. Quoniam mors omnium in ejus potestate est,
 et infantis, et juvenis, et viri, et senis.

15. Et adduxit eum a sene usque ad infantem :
 verumtamen ipsa mors adhuc finem non accepit.

16. Usquequo veniat in omnes peccatores terræ.

17. In futurum sæculum dicit

18. Hymnum reddam Deo Jacob.

(4) Μὲν γάρ, etc., προκόπτειν τὴν διάνοιαν ποιεῖ.
 (5) N. 15. Καὶ τοῦ, etc., καὶ τοῦ γηράσαντος. N. 16.
 Καὶ διήγαμεν αὐτὸ ἐκ τοῦ, etc. N. 17. Ὅμως, etc.
 N. 18. Ἔως οὐ ἔλθῃ, etc.

19. Et omnia cornua peccatorum confringam : A
20. Et exaltabitur cornu iusti.

In finem, in laudibus : Psalmus Asaph. Canticum ad Assyrium. PSAL. LXXV.

1. Notus in Judæa Deus :
2. In Israel magnum nomen ejus.
5. Et factus est in pace locus ejus :
4. Et habitatio ejus in Sion.
5. Ibi confregit potentias arcuum,
6. Scutum et gladium et bellum.
7. Illuminas tu mirabiliter a montibus æternis :
8. Turbati sunt omnes insipientes corde.
9. Dormierunt somnum suum, et nihil invenerunt,

10. Omnes viri divitiarum in manibus suis.
11. Ab increpatione tua, Deus Jacob,
12. Dormitaverunt qui ascenderunt equos.
13. Tu terribilis es, et quis resistet tibi ?
14. Ex tunc ira tua.
15. De cælo auditum fecisti iudicium :

ATHANASII INTERPRETATIO.

19. Regna adversariorum potestatum.
20. In regno cælorum.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· *Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὑμνοῖς· ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ· ᾠδὴ πρὸς τὸν Ἀσσύριον.* Ἀσάφ (2) ἐρμηνεύεται *συλλέγων*. Ἀσσύριος δὲ ἐρμηνεύεται *κατευθύνων*. Τοῦτο (5) λέγει ἐπὶ τέλει τῶν αἰώνων, εἰς ὕμνον ὁ ψαλμὸς εἴρηται (4), τουτέστι τῷ Κυρίῳ ὡδῆς [*Ἀσάφ ὡδῆ*]· τὸ δὲ *πρὸς τὸν Ἀσσύριον* πρὸς τὸν διάβολον λέγει.

Titulus præpositus continet : *In finem, in laudibus, psalmus Asaph, canticum ad Assyrium. Asaph interpretatur colligens. Assyrius autem interpretatur dirigens : hoc dicit in fine sæculorum, psalmus dictus est in laudem Asaph, hoc est, Domino canticum. Illud autem ad Assyrium contra diabolium significat.*

1. Visus est in Judæa Deus.
2. In hominibus videntibus eum, quod Deus est, magnum nomen ejus.
3. In Jerusalem enim erat locus ejus, *Salem* enim *pax* interpretatur.
4. Illic enim habitavit in Sion.
5, 6. Crucifixus enim in Sion, et Jerusalem, contrivit principatus, et potestates diaboli.
7. Prophetarum scripturas tu nobis mirabiliter aperis.
8. Judæi dicebant : *Unde hic litteras scit cum non didicerit* ⁸⁹?
9. Custodientes sepulcrum Jesu.
10. Omnes principes Judæorum dederunt argentum militibus.
11. A jussione.
12. *Militis facti sunt velut mortui* ⁹⁰.
13. Nihil enim est, quod sustinere possit excellentem gloriam tuam.
14. Ex quo peccare cœpit genus humanum.
15. E cælo auditum est, quod iudicium est.

⁸⁹ Joan. vii, 15. ⁹⁰ Matth. xxviii, 4.

19. Καὶ πάντα τὰ κέρατα τῶν ἀμαρτωλῶν συνθλάσω·
20. Καὶ ὑψωθήσεται τὸ κέρατος τοῦ δικαίου.

Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὑμνοῖς· ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ· ᾠδὴ πρὸς τὸν Ἀσσύριον. ΨΑΛ. QF'.

1. Γνωστὸς ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ὁ Θεός·
2. Ἐν τῷ Ἰσραὴλ μέγα τὸ ὄνομα αὐτοῦ.
3. Καὶ ἐγενήθη ἐν εἰρήνῃ ὁ τόπος αὐτοῦ·
4. Καὶ τὸ κατοικητήριον αὐτοῦ ἐν Σιών.
5. Ἐκεῖ συνέτριψε τὰ κράτη τῶν τόξων,
6. Ὅπλον καὶ βομφαίαν καὶ πόλεμον.
7. Φωτίζεις σὺ θαυμαστῶς ἀπὸ ὀρέων αἰώνων·
8. Ἐταράχθησαν πάντες οἱ ἀσύνετοι τῇ καρδίᾳ.
9. Ὑπνωσαν ὕπνον αὐτῶν, καὶ οὐχ εὗρον οὐδὲν,
10. Πάντες οἱ ἄνδρες τοῦ πλοῦτου ταῖς χερσὶν αὐτῶν.
11. Ἀπὸ ἐπιτιμησείως σου, ὁ Θεὸς Ἰακώβ,
12. Ἐνύστασαν οἱ ἐπιθεδηχότες τοῖς ἵπποις.
15. Σὺ φοβερὸς εἶ, καὶ τίς ἀντιστήσεται σοι ;
14. Ἀπὸ τότε ἡ ὀργή σου.
15. Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἤκουσας κρίσιν·

B

19. Τῶν ἐναντίων δυνάμεων τὰς βασιλείας.
20. Ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

C

1. Ἐωράθη ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ὁ Θεός.
2. Ἐν τοῖς ἀνδράσι τοῖς ὀρώσιν αὐτὸν, ὅτι ἔστι Θεός, μέγα τὸ ὄνομα αὐτοῦ.
3. Ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ γὰρ ἦν ὁ τόπος αὐτοῦ. *Σαλήμ* (5) γὰρ *εἰρήνη* ἐρμηνεύεται.
4. Ἐκεῖ γὰρ κατώκει ἐν τῇ Σιών.
5, 6. Σταυρωθεὶς γὰρ ἐν τῇ Σιών καὶ (6) Ἱερουσαλήμ, ἐτριψε τὰς ἀρχάς, καὶ τὰς ἐξουσίας τοῦ διαβόλου.
7. Τὰς Γραφὰς ἡμεῖν σὺ θαυμαστῶς διανοίγεις τῶν προφητῶν.
8. Οἱ Ἰουδαῖοι ἔλεγον· *Πόθεν οὗτος οἶδε γράμματα μὴ μεμαθηκός ;*
9. Οἱ τηροῦντες τὸν τάφον τοῦ Ἰησοῦ.
10. Πάντες οἱ ἄνδρες [ἀρχόντες] τῶν Ἰουδαίων ἔδωκαν ἀργύρια τοῖς στρατιώταις.
11. Ἀπὸ τῆς κελύσεως (7).
12. Οἱ στρατιῶται· *ἐγένοντο ὡσεὶ νεκροί*.
13. Οὐδὲν γὰρ ἔστι τὸ δυνάμενον φέρειν τὴν ἄσπικτον δόξαν σου.
14. Ἀφ' οὗ ἤρξατο ἀμαρτάνειν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων (8).
15. Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἤκουσεν ἐγένετο, ὅτι ἔστι κρίσις·

D

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περ.
(2) Ἀσάφ γὰρ, etc.
(3) Τοῦτο οὖν, etc.
(4) Εἴρηται τῷ συλλέγοντι.

- (5) Ἱερουσαλήμ, etc.
(6) Καὶ τῆ, etc., συνέτριψε.
(7) Κελεύσεώς σου, ὁ Θεὸς Ἰακώβ.
(8) In cod. legitur tantum τῶν ἀνθρώπων.

16. Γῆ ἐφοβήθη, καὶ ἠσύχασεν. ἐν τῷ ἀναστῆναι ἄ
 εἰς κρίσιν τὸν Θεόν·
 17. Τοῦ σῶσαι πάντας τοὺς πραεῖς τῆς γῆς.
 18. Ὅτι ἐνθύμιον ἀνθρώπου ἐξομολογήσεται σοι·
 19. Καὶ ἐγκατάλειμμα ἐνθυμίου ἑορτάσουσί σοι.

20. Εὐξάσθε καὶ ἀπόδοτε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ὑμῶν.
 21. Πάντες οἱ κύκλω αὐτοῦ οἴσουσι δῶρα,
 22. Τῷ φοβερῷ καὶ ἀφαιρουμένῳ πνεύματα ἀρ-
 χόντων,
 23. Φοβερῷ παρὰ τοῖς βασιλεῦσι τῆς γῆς.

*Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ Ἰδιθύμ· ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ.
 ΨΑΛΜ. ΟΣΓ'.*

- 1. Φωνῇ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα,
- 2. Φωνῇ μου πρὸς τὸν Θεόν, καὶ προσέσχε μοι.
- 3. Ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς μου τὸν Θεόν ἐξεζήτησα,

16. Terra tremuit et quievit, cum exurgeret in
 judicium Deus :

17. Ut salvos faceret omnes mansuetos terræ.
 18. Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi :
 19. Et reliquæ cogitationis diem festum agent
 tibi.
 20. Vovete, et reddite Domino Deo vestro.
 21. Omnes qui in circuitu ejus afferent munera,
 22. Terribili et auferenti spiritum principum.

23. Terribili apud reges terræ.
*In finem, pro Idithum : Psalmus Asaph.
 PSALM. LXXVI.*

- 1. Voce mea ad Dominum clamavi,
- 2. Voce mea ad Deum, et intendit mihi.
- 3. In die tribulationis meæ Deum exquisivi,

ATHANASII INTERPRETATIO.

16. Τὰ ἔθνη πάντα ἐπαίσαντο ἀπὸ τῆς καρδίας (1) B
 τοῦ κόσμου, ἐν τῷ τὸν Θεὸν ἐλθεῖν ἐπὶ τῆς γῆς.

17. Τοὺς καταπραυνομένους [καταπαυομένους] (2)
 ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας.

18. Ὅταν οἱ λογισμοὶ μου κατηγοροῦσιν, ἢ καὶ ἀπο-
 λογοῦνται.

19. Τῶν ἐνδοικνυμένων τὸ ἔργον τοῦ νόμου γρα-
 πτόν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, συμμαρτυροῦσης αὐ-
 τοῖς (3) τῆς συνειδήσεως.

20. Ἄ ἐπηγγελάσθε ἐν τῷ βαπτίσματι πληρώ-
 σατε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν.

21. Οἱ ἅγιοι αὐτοῦ ἀγάγωσιν αὐτῷ τὰ ἔργα τῆς
 δικαιοσύνης,

22. Τῷ ἰσχυρῷ, καὶ δυνατῷ τῷ (4) ἀφαιροῦντι
 τὰς ψυχὰς τῶν ἐν ἐξουσίᾳ ὄντων.

23. Δυνατοῖς ὑπὲρ τοὺς βασιλέας (5) τῆς γῆς. C

16. Gentes omnes mundi corde conciderant,
 cum Deus venit in terram.

17. Cessantes a peccato.

18. Cum cogitationes meæ accusabunt, aut de-
 fendent.

19. Ostendentium opus legis scriptum in cordibus
 suis, testimonium reddente illis conscientia **.

20. Quæ promisistis in baptismo Domino Deo no-
 stro implete.

21. Sancti ejus afferent ipsi opera justitiæ.

22. Forti et potenti auferenti animas eorum, qui
 sunt in potestate.

23. Potenti super reges terræ.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (6)· *Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ Ἰδιθύμ· ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ.* Τοῦτο οὖν λέ-
 γει· Ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος ὑπὲρ κριτοῦ τοῦ ἐρχομένου (7)· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται τὸ Ἰδιθύμ. *Εἶτα
 Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ, τούτεστι ψαλμὸς τῷ συλλέγοντι.* Ἀσάφ γὰρ ἐρμηνεύεται συλλέγων, ὅπερ ἔστιν ὁ
 Κύριος, ὁ πάντας συνάγων (8).

Titulus præpositus continet : *In finem, pro Idithum, psalmus Asaph.* Hoc igitur significat : in consum-
 matione sæculi pro *Judice adveniente*; ita enim interpretatur *Idithum*. Deinde : *psalmus Asaph*, hoc est,
psalmus colligenti. *Asaph* enim interpretatur *colligens*, qualis est Dominus, qui omnes congregat

1. Ἐκ πόνου καὶ συνοχῆς τῆς καρδίας μου ἐβόη-
 σα πρὸς σέ (9), Κύριε ὁ Θεός.

2. Καὶ ἡ φωνὴ μου ἤκουσθη παρὰ τῷ Θεῷ, καὶ
 προσέσχε, τοῦ πληρῶσθαι (10) τὴν δέησίν μου.

3. Ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀμαρτίας μου τὸν Θεὸν ἐπ-
 εζήτησα. D

1. E labore, et cordis mei angustia clamavi ad
 te, Domine Deus.

2. Et vox mea audita est a Deo, et intendit, ut
 impleret deprecationem meam.

3. Tempore peccati mei Deum exquisivi.

** Rom. II, 15.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐπαύσαντο ἀπὸ τῆς κακίας.
- (2) Τοὺς καταπραυνομένους, etc.
- (3) Αὐτῶν.
- (4) Τῷ deest: mox ζώντων pro ὄντων.
- (5) Δυνατῷ ὑπὲρ τοὺς βασιλεῖς.

- (6) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περ.
- (7) Ὑπὲρ τοῦ ἐνὸς κριτοῦ.
- (8) Συλλέγων.
- (9) Ἐφώνησα πρὸς σέ. Deest Κύριε ὁ Θεός.
- (10) Προσέσχε μοι, τοῦ πληρῶσαι.

4. Manibus meis nocte coram eo, et non sum deceptus.
5. Renuit consolari anima mea :
6. Memor fui Dei, et delectatus sum :
7. Exercitatus sum, et defecit spiritus meus.
8. Anticipaverunt vigiliis oculi mei :
9. Turbatus sum, et non sum locutus.
10. Cogitavi dies antiquos :
11. Et annos æternos in mente habui, et meditatus sum :
12. Nocte cum corde meo exercitabar, et scopebat spiritus meus.
13. Nunquid in æternum projiciet Dominus ?
14. Et non apponet ut complacitior sit adhuc ?
15. Aut in finem misericordiam suam abscindet, consummavit verbum a generatione in generationem ?
16. Nunquid obliviscetur misereri Deus
17. Aut continebit in ira sua misericordias suas ?
- (a) Vers. 15. Ἡ εἰς τέλος ἀποκόψει τὸ ἔλεος αὐτοῦ. V. 18. Ἡ συνέξει, etc. V. 19. Καὶ εἶπα, etc.
4. Ταῖς χερσὶ μου νυκτὸς ἐναντίον αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἠπατήθην.
5. Ἀπηνήνατο παρακληθῆναι ἡ ψυχὴ μου ·
6. Ἐμνήσθην τοῦ Θεοῦ, καὶ εὐφράνθην ·
7. Ἠδολέσχισα, καὶ ὠλιγοψύχησε τὸ πνευμά μου.
8. Προκατελάβοντο φυλακὰς οἱ ὀφθαλμοὶ μου ·
9. Ἐταράχθην, καὶ οὐκ ἐλάλησα.
10. Διελογισάμην ἡμέρας ἀρχαίας ·
11. Καὶ ἔτη αἰώνια ἐμνήσθην, καὶ ἐμελέτησα.
12. Νυκτὸς μετὰ τῆς καρδίας μου ἠδολέσχων, καὶ ἔσκαλλε τὸ πνευμά μου.
13. Μὴ εἰς τοὺς αἰῶνας ἀπόσεται Κύριος ;
14. Καὶ οὐ προσθήσει τοῦ εὐδοκῆσαι ἔτι ;
15. (a) Ἡ εἰς τέλος τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἀποκόψει, συντέλεσε ῥῆμα ἀπὸ γενεὰς εἰς γενεάν ;
16. Μὴ ἐπιλήσεται τοῦ οἰκτιρῆσαι ὁ Θεός ,
17. Ἡ συνέξει ἐν τῇ ὀργῇ αὐτοῦ τοὺς οἰκτιρμοὺς αὐτοῦ ;
- V. 16. Συνέτελε, etc. V. 17. Μὴ ἐπιλήσεται, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

4. Corde meo in silentio eum deprecatus sum, et non deceptus [sum a cogitationibus subeuntibus mihi].
5. Desperavit de se anima mea propter subingredientia in eam.
6. Verumtamen Domini recordatus lætatus sum.
7. Cogitavi mecum, quæ ad me spectabant, et ad nihilum redactus sum.
8. Præmunivi mente mea mihi ipsi.
9. Turbatus sum a cogitationibus meis, et silui.
10. Et cogitavi dies meos præteritos, in quibus peccavi.
11. Et in mente habui vitam æternam, et æternum supplicium.
12. In silentio manens conferebam hæc in corde meo, et in sollicitudine multa fui dicens :
13. Nunquid perpetuo projiciet me Deus ?
14. Et non permanebit voluntas ejus erga me ?
15. Aut omnino misericordiam suam abscindet a me ?
16. Nunquid super me cessabit Deus misereri ?
17. Aut propter iram suam contra me a largiendis mihi miserationibus suis se continebit ?
4. Τῇ καρδίᾳ μου ἐν ἡσυχίᾳ ἐδεήθην αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἠπατήθην ὑπὸ τῶν λογισμῶν τῶν ὑπερεχομένων (1) μοι.
5. Ἀπεῖπεν ἑαυτῆς ἡ ψυχὴ μου διὰ τὰ ὑπεισερχόμενα αὐτῇ.
6. Ὅμως εὐφράνθην μνησθεὶς τοῦ Κυρίου (2).
7. Ἐνεθυμήθην τὰ κατ' ἑμαυτὸν, καὶ εἰς ὀλίγον ἤλθον.
8. Προσηφασιάμην τῇ διανοίᾳ μου [ἑμαυτῷ] ἑαυτῷ (3).
9. Ἐταρασσόμην ὑπὸ τῶν ἐνθυμήσεών μου, καὶ ἠσύχασα.
10. Καὶ διελογίζομένη τας προτέρας μου ἡμέρας, ἐν αἷς ἤμαρτον.
11. Καὶ ἐμνήσθην τῆς αἰωνίου ζωῆς καὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως (4).
12. Ἐν ἡσυχίᾳ ὦν συνέβαλλον ταῦτα ἐν τῇ καρδίᾳ μου, καὶ ἐν ἀγῶνι πολλῷ ἐγενόμην λέγων ·
13. Ἄρα μὴ τελείως ἀπορρίψει με ὁ Θεός (5) ;
14. Καὶ οὐκ ἐπιμενεῖ τοῦ θελήσει με ;
15. Ἡ (6) τελείως τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἀποκόψει ἀπ' ἐμοῦ ;
16. Μὴ ἐπὶ ἐμοῦ ἄρα παύσεται ὁ Θεός τοῦ μὴ οἰκτιρῆσαι ;
17. Ἡ διὰ τὴν ὀργὴν αὐτοῦ τὴν πρὸς ἐμὲ συνέξει πρὸς οἰκτιρμοὺς αὐτοῦ τοῦ μὴ δοῦναι ;

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ὑπεισερχομένων.
- (2) Ὅμως ἐμνήσθην τοῦ Θεοῦ, καὶ ἠυφράνθην.
- (3) Τὴν διάνοιάν μου εἰς ἑαυτόν.
- (4) Κοιτάσασα.
- (5) Ὁ Κύριος.
- (6) N. 15. Ἀπ' ἐμοῦ λέγει, N. 16. Ἐγὼ οἶδα,

οτι εὐεσπισε τὸ ῥῆμα τοῦτο τοῦ ἐλέην ἀδιαλείπτως. N. 17. Μὴ ἐπὶ ἐμοῦ ἄρα παύσεται τοῦ οἰκτιρῆσαι ὁ Θεός ; N. 18. Ἡ διὰ τὴν, etc., συνέξει τοὺς οἰκτιρμοὺς, etc., πρὸς ποῦ exstat in cod. N. 19. Καὶ εἶπα· δεσὲ Κύριε.. ποῦ ἔλεος μοι γενού.

18. Καὶ εἶπα · Νῦν ἠρξάμην ·
 19. Αὐτὴ ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ Ἰψίστου.
 20. Ἐμνήσθην τῶν ἔργων Κυρίου ·
 21. Ὅτι μνησθήσομαι ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν θαυμασιῶν σου ·
 22. Καὶ μελετήσω ἐν πάσι τοῖς ἔργοις σου ·
 23. Καὶ ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασι σου ἀδολεσχήσω.
 24. Ὁ Θεός, ἐν τῷ ἁγίῳ ἡ δόξός σου ·
 25. Τίς Θεός μέγας ὡς ὁ Θεός ἡμῶν ;
 26. Σὺ εἶ ὁ Θεός ὁ ποιῶν θαυμάσια.
 27. Ἐγνώρισας ἐν τοῖς λαοῖς τὴν δύναμίν σου ·
 28. Ἐλυτρώσω ἐν τῷ βραχίονί σου τὸν λαόν σου,
 29. Τοὺς υἱοὺς Ἰακώβ καὶ Ἰωσήφ.
 30. Εἶδосάν σε ὕδατα, ὁ Θεός ·
 31. Εἶδосάν σε ὕδατα, καὶ ἐφοβήθησαν.
 32. Ἐταράχθησαν ἄβυσσοι, πλῆθος ἠχοῦς ὑδάτων ·
 33. Φωνὴν ἔδωκαν αἱ νεφέλαι,
 34. Καὶ γὰρ τὰ βέλη σου διαπορεύονται ·
 35. Φωνὴ τῆς βροντῆς σου ἐν τῷ τροχῷ.

ATHANASII INTERPRETATIO.

18. Καὶ εἶπα · Κύριε, ὡς νῦν ἀρξαμένου μου κολλᾶσθαι σοι, ἑλεός μου γενεῶ.
 19. Καὶ τὸ οὕτως μεταβληθῆναι με ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας εἰς τὸν φόβον σου τῆς χάριτός σου ἐστίν.
 20. Καὶ λοιπὸν ἐν νῷ ἔλαβον τί ἐστὶ τὸ εὐάρεστον (1) τῷ Κυρίῳ.
 21. Ὅτι ἐξ ἀρχῆς μνησθήσομαι τῶν δικαιωμάτων σου.
 22. Καὶ ἐπιμενῶ πάσιν αὐτοῖς.
 23. Καὶ ἐν τοῖς ἔργοις τῆς δικαιοσύνης σου τερωφθῆσομαι.
 24. Ὁ Θεός, ἐν τῷ Ἱεῷ σου ἡ πίστις σου.
 25. Περὶ οὗ Παῦλος εἶπε · Τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ δόντος ἐλευθερίαν ἀπὸ παντὸς ὑπὲρ πάντων.
 26. Σὺ εἶ ὁ Θεός ὁ ἱασάμενος ἐν (2) τῇ παρουσίᾳ τοῦ πάντας τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου.
 27. Ἐφανερώσας τοῖς ἀνθρώποις τὸν Χριστόν σου.
 28. Ἐν αὐτῷ τῷ Ἱεῷ σου.
 29. Τοὺς τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν ἐθνῶν. Ἰωσήφ γὰρ ἐρμηνεύεται ὄνειδον [ὄνειδους] ἀφαιρέσις, ὅπερ εἰσὶ τὰ (3) ἔθνη.
 30. Ἐπέγνωσάν σε οἱ δαίμονες.
 31. Ἐλεγον γὰρ οἱ δαίμονες · Τι σοὶ [Ἐὰ τί ἡμῖν καὶ σοί. etc.] ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ (4) ;
 32. Ἐκραζον γὰρ αὐτό (5) [τοῦτο αὐτό] · Δεόμεθά σου, μὴ βασανίσῃς ἡμᾶς · τὸ πλῆθος τοῦ λεγεῶνος τὸ εἰς τὴν ἄβυσσον ἀπελθόν.
 33. Οἱ προφῆται προανεφώνησαν περὶ αὐτοῦ.
 34. Τὰ λόγια σου ἠκούσθησαν.
 35. Τὸ κήρυγμά σου ἐν τῷ κόσμῳ.

¹ Tit. II, 13; I Tim. II, 6. ² Matth. VIII, 29; Marc. I, 24; Luc. IV, 34. ³ Marc. V, 7; Luc. VIII, 28.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἀρεστόν.
 (2) Ἐν δεεστ.
 (3) Ὀνειδίου ἀφαιρέσις ὅπερ ἐστὶν τά, etc.

- A 18. Et dixi : Nunc cœpi :
 19. Hæc mutatio dexteræ Excelsi.
 20. Memor fui operum Domini :
 21. Quia memor ero ab initio mirabilium tuorum.
 22. Et meditabor in omnibus operibus tuis :
 23. Et in adinventionibus tuis exercebor.
 24. Deus, in sancto via tua :
 25. Quis Deus magnus sicut Deus noster ?
 26. Tu es Deus, qui facis mirabilia :
 27. Notam fecisti in populis virtutem tuam :
 28. Redemisti in brachio tuo populum tuum,
 29. Filios Jacob et Joseph.
 30. Viderunt te aquæ, Deus :
 31. Viderunt te aquæ et timuerunt.
 32. Turbati sunt abyssi, multitudo sonitus aquarum :
 33. Vocem dederunt nubes,
 34. Etenim sagittæ tuæ transeunt :
 35. Vox tonitruī tui in rota.

19. Et dixi : Domine, veluti nunc incipiente me adhærere tibi, esto misericordia mea.
 19. Et ita me transferri a peccato in timorem tuum, gratiæ tuæ est.
 20. Et demum in mente accepi, quod est beneplacens Domino.
 21. Quoniam ab initio memor ero justificationum tuarum.
 22. Et in omnibus ipsis permanebo.
 23. Et delectabor in operibus justitiæ tuæ.
 24. Deus, in Filio tuo fides tua.
 25. De quo Paulus dicebat : Magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, qui dedit seipsum redemptionem pro omnibus ¹.
 26. Tu es Deus, qui sanasti in adventu tuo omnes qui erant sub dominatione diaboli.

27. Manifestasti Christum tuum hominibus.
 28. In ipso Filio tuo.
 29. Judæos et gentes. Joseph enim interpretatur ablatio opprobrii, quales erant gentes.

- D 30. Cognoverunt te dæmones.
 31. Dicebant enim dæmones : Quid nobis et tibi, etc., Sanctus Dei ² ?
 32. Clamaverunt enim hoc ipsum : Obsecramus te ne torqueas nos ³ : multitudo legionis descendens in abyssum.
 33. Prophetæ prænuntiaverunt de ipso.
 34. Eloquia tua audita sunt.
 35. Prædicatio tua in mundo.

- (4) Οἱ δαίμονες · Οἴδαμέν σε, τίς εἶ ἅγιος τοῦ Θεοῦ.
 (5) Αὐτῷ.

36. Illuxerunt coruscationes tuæ orbi terræ :
 37. Commota est et contremuit terra.
 38. In mari viæ tuæ.
 39. Et semitæ tuæ in aquis multis :
 40. Et vestigia tua non cognoscentur.
 41. DeIuxisti sicut oves populum tuum in manu
 Moysi et Aaron.

Intellectus Asaph. PSALM. LXXVII.

1. Attendite, popule meus, legem meam :
 2. Inclinate aurem vestram in verba oris mei.
 3. Apertiam in parabolis os meum :
 4. Loquar propositiones ab initio.
 5. Quanta audivimus et cognovimus ea,
 6. Et patres nostri narraverunt nobis :
 7. Non sunt occultata a filiis eorum in genera-
 tione altera.

(a) In marg. cod. ἡ ὁδός σου.

- A 36. Ἐφαναν αἱ ἀστραπαὶ σου τῇ οἰκουμένηῃ
 37. Ἐσαλεύθη καὶ ἐντρομος ἐγενήθη ἡ γῆ.
 38. Ἐν τῇ θαλάσῃ αἱ ὁδοὶ σου (a)
 39. Καὶ αἱ τρίβοι σου ἐν ὕδασι πολλοῖς
 40. Καὶ τὰ ἴχνη σου οὐ γνωσθήσονται.
 41. Ὡδήγησας ὡς πρόβατα τὸν λαόν σου, ἐν χειρὶ
 Μωϋσῆ καὶ Ἀαρών.

Συνέσεως τῷ Ἀσάφ. ΨΑΛΜ. ΟΖ΄.

1. Προσέχετε, λαός μου, τῷ νόμῳ μου
 2. Κλίνατε τὸ οὖς ὑμῶν εἰς τὰ ῥήματα τοῦ στόμα-
 τός μου.
 3. Ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου
 4. Φθέγγομαι προβλήματα ἀπ' ἀρχῆς
 5. Ὅσα ἤκουσαμεν, καὶ ἐγνωμεν αὐτά,
 6. Καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν διηγήσαντο ἡμῖν.
 7. Οὐκ ἐκρύβη ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῶν εἰς γενεὰν
 ἐτέραν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

36. Apostoli, inquit.
 37. Cum timore audiverunt gentes.
 38, 39, 40. Quoniam Dominus ambulavit supra
 mare stadia viginti quinque, aut triginta, ut inquit
 evangelista⁶⁶, quæ sunt plus minus tria millia.
 41. In potestate filii tui. *Moyses* enim et *Aaron*
 de ipso interpretantur. *Moyses* quidem interpretatur
ablatis ex aqua, quod ad Dominum refertur, assum-
 ptus enim est e mundo. *Aaron* autem interpretatur
mens virtutis, istud ipsum quoque convenire in Do-
 minum invenies, quemadmodum Daniel dixit: quod
abscissus est lapis de monte sine manu, et implevit
*universam terram*⁶⁷: hoc est Dominus.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (6)· *Συνέσεως τῷ Ἀσάφ*, τουτέστι τῷ λαῷ τῷ εἰς σύνεσιν ὄντι.
 Ἀσάφ γὰρ ἐρμηνεύεται συναγωγῆ.

Titulus præpositus continet: *Intellectus Asaph*, hoc est *populo*, qui in intellectu est. *Asaph* enim interpretatur *congregatio*.

1. Intendite oculis mentis vestræ in legem meam.
 2. Auscultate verbis oris mei.
 3. In Evangeliiis.
 4. Loquar in initio Evangelii parabolæ.
 5. Quæcumque audivimus a prophetis de te, et
 ipsis oculis vidimus ea.
 6. Prophetæ.
 7. In singulis generationibus ea enuntiantes.

36. Οἱ ἀπόστολοι, λέγει (1).
 37. Μετὰ φόβου ὑπήκουον (2) τὰ ἔθνη.
 38-40. Ὅτι περιεπάτησεν ἐπὶ τῆς θαλάσσης
 σταδίου, Κύριε, ἢ τριάκοντα [Κύριος εἴκοσι πέντε
 ἢ τριάκοντα], ὡς (3) εἶπεν ὁ εὐαγγελιστής, ὅπερ εἰσὶ
 χίλια τρίτον παρ' ὀλίγων [τρία παρ' ὀλίγων].
 41. Ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ Υἱοῦ σου. *Μωϋσῆς* γὰρ καὶ
 Ἀαρών εἰς αὐτὸν ἐρμηνεύεται (4). *Μωϋσῆς* μὲν ἐρ-
 μηνεύεται ἀναίρεσις ὕδατος, ὅπερ εἰς τὸν Κύριον
 ἀναφέρεται ἀνελήφθη γὰρ ἐκ τοῦ κόσμου· Ἀαρών
 δὲ ἐρμηνεύεται ὄρος δυνάμεως, ὅπερ καὶ αὐτὸ εἰς
 τὸν Κύριον εὐρέθεις, καθὼς ὁ Δαυὶδ εἶρηκεν ὅτι
 Ἐτιμήθη λίθος ἄνευ χειρῶν (5) [ἀπεσχίσθη λίθος
 ἐξ ὄρους ἄνευ χειρῶν vers. LXX], καὶ ἐπλήρωσε
 τὴν οἰκουμένην· τουτέστιν, ὁ Κύριος.

1. Ἐνατενίσατε τῷ νόμῳ μου τοῖς ὀφθαλμοῖς τῆς
 διανοίας (7) ὑμῶν.
 2. Ὑπακούσατε τοῖς ῥήμασι τοῦ στόματός μου.
 3. Ἐν Εὐαγγελίοις.
 4. Φθέγγομαι ἐν ἀρχῇ τοῦ Εὐαγγελίου παραβολάς.
 5. Ὅσα ἤκουσαμεν παρὰ τῶν προφητῶν περὶ σοῦ,
 καὶ αὐταῖς ὄψεσιν εἶδομεν αὐτά.
 6. Οἱ προφῆται.
 7. Κατὰ γενεὰν αὐτά (8) διηγούμενοι.

⁶⁶ Joan. vi, 19. ⁶⁷ Dan. ii, 34, 35.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Λέγει deest.
 (2) Ὑπήκουσαν.
 (3) Ὅτε περιεπάτησεν ἐν τῇ θαλάσῃ σταδίου
 εἴκοσι πέντε, ἢ τριάκοντα, ὡς, εἰς., χίλια τεσσαρα-
 τριτὴν παρολίγων.

(4) Ἐρμηνεύονται.
 (5) Χειρῶν.
 (6) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ.
 (7) Καρδίας.
 (8) Αὐτὰ deest.

8. Ἀπαγγέλλοντες τὰς αἰνήσεις τοῦ Κυρίου,
 9. Καὶ τὰς δυναστείας αὐτοῦ,
 10. Καὶ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ, ἃ ἐποίησε.
 11. Καὶ ἀνέστησε μαρτύριον ἐν Ἰακώβ.
 12. Καὶ νόμον ἔθετο ἐν Ἰσραήλ.
 13. Ὅσα ἐνετείλατο τοῖς πατράσιν ἡμῶν,
 14. Τοῦ γνωρίσαι αὐτὰ τοῖς υἱοῖς αὐτῶν.
 15. Ὅπως ἂν γνῶ γενεὰ ἐτέρα, υἱοὶ τεθησόμενοι
 16. Καὶ ἀναστήσονται, καὶ ἀπαγγελοῦσιν (α) αὐτὰ
 τοῖς υἱοῖς αὐτῶν.
 17. Ἴνα θῶνται ἐπὶ τὸν Θεὸν τὴν ἐλπίδα αὐτῶν.
 18. Καὶ μὴ ἐπιλάθωνται τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ.
 19. Καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ἐκζητήσωσιν.
 20. Ἴνα μὴ γένωνται ὡς οἱ πατέρες αὐτῶν,
 21. Γενεὰ σχολικὰ καὶ παραπικραίνουσα.
 22. Γενεὰ, ἥτις οὐ κατεύθυνε (β) τὴν καρδίαν
 ἐκυτῆς,
 23. Καὶ οὐκ ἐπιστώθη μετὰ τοῦ Θεοῦ τὸ πνεῦμα
 αὐτῆς.
 24. Υἱοὶ Ἐφραΐμ ἐντεινόντες καὶ βάλλοντες τόξον
 [τόξοις],
 25. Ἐστράφησαν ἐν ἡμέρᾳ πολέμου.
 (α) Ἀναγγελοῦσιν. At in marg. ἀπαγγελοῦσιν.
 (β) Κατεύθυνε. At in marg. κατεύθυνε.

- A 8. Narrantes laudes Domini,
 9. Et virtutes ejus,
 10. Et mirabilia ejus, quæ fecit.
 11. Et suscitavit testimonium in Jacob.
 12. Et legem posuit in Israel.
 13. Quanta mandavit patribus nostris,
 14. Ut nota faceret ea filiis suis.
 15. Ut cognoscat generatio altera, filii qui nascentur :
 16. Et exsurgent et narrabunt ea filiis suis.
 17. Ut ponant in Deo spem suam :
 18. Et non obliviscantur operum Dei :
 19. Et mandata ejus exquirant.
 20. Ne fiant sicut patres eorum,
 21. Generatio prava et exasperans :
 22. Generatio, quæ non direxit cor suum,
 23. Et non est creditus cum Deo spiritus ejus.
 24. Filii Ephraim intendentes et mittentes arcum
 [arcubus],
 25. Conversi sunt in die belli.

ATHANASH INTERPRETATIO.

8. Ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων.
 9. (1) Ἐπὶ τῷ Φαραῷ.
 10. Καὶ τῶν λοιπῶν ἐχθρῶν τοῦ Ἰσραήλ.
 11. Τὸν σταυρὸν αὐτοῦ.
 12. Τὸν Υἱὸν ὁ Πατὴρ ἐν τοῖς ὄρωσιν αὐτὸν Θεὸν
 τῇ πίστει τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Ἰσραήλ.
 13. Τοῖς προφήταις (2) προεμαρτύρησε τὰ εἰς Χριστὸν
 παθήματα.
 14. Τοῖς μέλλουσι καταστῆναι εἰς τὰ τέλη τῶν αἰώνων,
 τουτέστιν ἡμῖν.
 15, 16. Κηρύξουσιν αὐτά.
 17. Τὴν πίστιν αὐτῶν.
 18. Τῶν παθημάτων αὐτοῦ.
 19. Τὰς ἐν Εὐαγγελίοις.
 20. Οἱ ἐν τῇ ἐρήμῳ.
 21. Ὁ αὐτὸς λαὸς τῶν Ἰουδαίων.
 22. Ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ οὐκ ἐπίστευσαν αὐ-
 τόν (3).
 23. Οὐκ ἐνέπιστευσαν τῷ Θεῷ, περὶ ὧν αὐτοῖς
 ἐπηγγέλιτο.
 24. Υἱοὶ ἠδυσχέμονοι ἀντεπολέμου τῷ Κυρίῳ.
 Ἐφραΐμ (4) γὰρ ἠδυσχέμονος ἐρμηνεύεται, ὅπερ ἦν
 ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων.
 25. (5) Καὶ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πολέμου, οὗ ἐποιεῖτο
 ὁ Κύριος δι' αὐτοὺς, καὶ ἡμᾶς πρὸς τὸν διάβολον,
 ἀπεστράφησαν τὸν Κύριον τῇ ἀπισσίᾳ.

- C 8. In Judæis.
 9. Et in Pharaone.
 10. Et in reliquis inimicis Israel.
 11. Crucem suam.
 12. Pater Filium in videntibus ipsum Deum per fidem ; ita enim interpretatur Israel.
 13. Prophetis prænuntiavit passionem in Christo.
 14. Qui occursuri sunt in finibus sæculorum, hoc est nobis.
 15, 16. Eas prædicabunt.
 17. Fidem suam.
 18. Passionem ejus.
 19. Quæ in Evangeliiis sunt.
 20. Qui fuerunt in deserto.
 21. Ipse populus Judæorum.
 22. In adventu ejus eum non crediderunt.
 D 23. Non crediderunt Deo de iis, quæ ipsis mandaverat.
 24. Filii, qui aucti fuerant, repugnabant Domino. Ephraim enim interpretatur auctus, qualis erat Judæorum populus.
 25. Et tempore belli, quod gessit Dominus propter ipsos, et propter nos contra diabolum, aversati sunt Dominum ob infidelitatem.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) N. 9, 10. Ἐπὶ τῷ Φαραῷ, καὶ τῶν, etc., usque ad Ἰσραήλ.
 (2) N. 13. Τοῖς προφήταις. N. 14. Προμαρτύρασθαι, etc. N. 15. Τοῖς μέλλουσι, etc. N. 16. Κηρύξουσιν αὐτά.

- (3) Αὐτῷ.
 (4) Ἐφραΐμ, etc., μοχλὸς ὅπερ ἐστίν.
 (5) N. 25, 26. Καὶ ἐν τῷ, etc. N. 27. Καὶ τοῖς, etc., usq. ad καὶ τοῦ νόμου οὐκ ἠθέλησαν πείθεσθαι. N. 28, 29. Ἐπελάθοντο τὸ πῶς, etc.

26. Non custodierunt testamentum Dei.
 27. Et in lege ejus noluerunt ambulare.
28. Et oblitī sunt benefactorum ejus,
 29. Et mirabilium ejus, quæ ostendit eis.
30. Coram patribus eorum, quæ fecit mirabilia,
31. In terra Ægypti, in campo Taneos
 32. Interrupit mare, et perduxit eos :
 33. Et statuit aquas quasi utrem.
 34. Et deduxit eos in nube diei :
 35. Et tota nocte in illuminatione ignis.
 36. Interrupit petram in eremo :
 37. Et adaquavit eos velut in abysson multa :
 38. Et eduxit aquam de petra :
 39. Et eduxit tanquam flumina aquas.
 40. Et apposuerunt adhuc peccare ei :
 41. In iram excitaverunt Excelsum in inaquoso.
 42. Et tentaverunt Deum in cordibus suis,

(a) Ἡθελον. At in marg. ἠβουλῆθησαν.

(b) Τοῦ Θεοῦ. In marg. αὐτοῦ.

(c) Ἔδωκεν. In marg. ἔδειξεν.

ATHANASHI INTERPRÉTATIO.

26. In iis quæ de Domino dicta sunt per prophetas.
27. Et ea quæ legis erant, noluerunt facere.
- 28, 29. Obliti sunt quomodo pertransiit ipsis omnibus benefaciens, et sanans omnes qui possidebantur a diabolo.
30. Coram principibus Judæorum, quæ fecit mirabilia.
31. In terra obtenebrata in gente, quæ nihil sublimē agit. *Taneis* enim interpretatur *humilia jussus*, hoc est Judæi.
32. Aperuit corda eorum, ut cessarent a pristina eorum conversatione.
33. Et advocavit gentes mortuas ob peccatum.
34. In luce sua.
35. Et omnem tenebrosam priorem ipsorum conversationem commutans, in illuminatione gratiæ suæ deduxit eos.
36. Latus suum in mundo aperuit.
37. Sanguine suo adaquavit justificationes suas.
38. Ex latere suo.
39. Et ipsa aqua, quæ fluxit ex latere ejus illuminavit gentes.
40. Increduli Judæi.
41. Contristaverunt Spiritum sanctum in sterilitate animæ eorum.
42. Filium Dei in adventu suo.

- A 26. Οὐκ ἐφύλαξαν τὴν διαθήκην τοῦ Θεοῦ.
 27. Καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ οὐκ ἠβουλῆθησαν (a) πορεύεσθαι.
 28. Καὶ ἐπελάθοντο τῶν εὐεργεσιῶν αὐτοῦ (b),
 29. Καὶ τῶν θαυμασιῶν αὐτοῦ, ὧν ἔδειξεν (c) αὐτοῖς.
 30. Ἐναντίον τῶν πατέρων αὐτῶν, ἃ ἐποίησε θαυμάσια,
 31. Ἐν γῇ Αἰγύπτῳ, ἐν πεδίῳ Τάνεως.
 32. Διέβρηξε θάλασσαν, καὶ διήγαγεν αὐτούς · ·
 33. Παρέστησεν ὕδατα ὡσεὶ ἀσκόν.
 34. Καὶ ὠδήγησεν αὐτούς ἐν νεφέλῃ ἡμέρας ·
 35. Καὶ ὅλην τὴν νύκτα ἐν φωτισμῷ πυρός.
 36. Διέβρηξε πέτραν ἐν ἐρήμῳ ·
 37. Καὶ ἐπότισεν αὐτούς ὡς ἐν ἀδύσσω πολλῇ.
 B 38. Καὶ ἐξήγαγεν ὕδωρ ἐκ πέτρας ·
 39. Καὶ κατήγαγεν ὡς ποταμούς ὕδατα.
 40. Καὶ προσέθεντο ἐτι τοῦ ἀμαρτάνειν αὐτῷ
 41. Παρεπίκραναν τὸν Ὑψιστον ἐν ἀνύδρῳ.
 42. Καὶ ἐξεπείρασαν τὸν Θεὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν,

26. Καὶ τοῖς εἰρημένοις περὶ τοῦ Κυρίου διὰ τῶν προφητῶν.
- C 27. Καὶ τὰ τοῦ νόμου οὐκ ἠθέλησαν ποιῆσαι.
 28, 29. Ἐπελάθοντο πῶς διήλθεν εὐεργετῶν αὐτούς πάντας, καὶ ἰώμενος πάντας τοὺς καταδυναστευμένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου.
 30. Ἐμπροσθεν τῶν ἀρχόντων τῶν Ἰουδαίων, ἃ ἐποίησε θαυμάσια.
 31. Ἐν τῇ γῇ (1) ἐσκοτισμένην ἐν τῷ ἔθνει τῷ μηδὲν τέλειον ποιοῦντι. *Τάνεις* γὰρ ἐρμηνεύεται *ἐντελειώμενος ταπεινά*, τουτέστιν οἱ Ἰουδαῖοι.
 32. Διήνοιξε τὰς καρδίας αὐτῶν, τοῦ παύσασθαι (2) τῆς προτέρας αὐτῶν ἀναστροφῆς.
 33. Καὶ προσκαλέσατο τὰ ἔθνη νενεκρωμένα (3) ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας.
 34. Ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ.
 35. Καὶ ὅλην τὴν σκοτεινὴν (4) τὴν προτέραν αὐτῶν ἀναστροφήν μεταβάλων, ἐν τῷ φωτισμῷ τῆς χάριτος αὐτοῦ ὠδήγησεν αὐτούς
 36. Τὴν πλευρὰν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ διήνοιξε.
 37. Διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ ἐπότισε (5) τὰ δικαιοῦματα αὐτοῦ.
 38. Ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ.
 39. Καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ὕδατι τῷ ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ ἐφώτισε τὰ ἔθνη.
 40. Οἱ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι.
 41. Ἐλύπησαν ἐὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν τῇ ἀκαρτίᾳ τῆς ψυχῆς αὐτῶν.
 42. Τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Τῇ γῇ τῇ, etc., mox ἐντελλόμενοι.
 (2) Interpretatio hujus vers. incipit a verbo παύσασθαι.

- (3) Νικώμενα.
 (4) Τὴν σκοτεινὴν, ἢ τὴν προτέραν, etc.]
 (5) Ἐπότισεν αὐτούς, etc.

43. Τοῦ αἰτῆσαι βρώματα ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν. **A** 43. Cum peterent escas animabus suis.
44. (a) Καὶ κατελάλησαν τοῦ Θεοῦ. 44. Et male locuti sunt de Deo:
45. Κἂν εἶπον· Μὴ θυνῆσεται ὁ Θεὸς ἐτοιμάσαι τράπεζαν ἐν ἐρήμῳ; 45. Et dixerunt: Nunquid poterit Deus parare mensam in deserto?
46. Ἐπεὶ ἐπάταξε πέτραν, καὶ ἐρρύθησαν ὕδατα. 46. Quoniam percussit petram et fluxerunt aquæ.
47. Καὶ χεῖμα ἄβροι κατεκλύσθησαν. 47. Et torrentes inundaverunt.
48. Μὴ καὶ ἄρτον δύναται δοῦναι; 48. Nunquid et panem poterit dare?
49. Ἡ ἐτοιμάσαι τράπεζαν τῷ λαῷ αὐτοῦ; 49. Aut parare mensam populo suo?
50. Διὰ τοῦτο ἤκουσε Κύριος, καὶ ἀνεβάλετο. 50. Ideo audivit Dominus et distulit;
51. Καὶ πῦρ ἀνήφθη ἐν Ἰακώβ. 51. Et ignis accensus est in Jacob:
52. Καὶ ὀργὴ ἀνέβη ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ. 52. Et ira ascendit in Israel.
53. Ὅτι οὐκ ἐπίστευσαν ἐν (b) τῷ Θεῷ. 53. Quia non crediderunt in Deo:
54. Οὐδὲ ἠλπισαν ἐπὶ τῷ σωτήριον αὐτοῦ. 54. Nec speraverunt in salutari ejus.
55. Καὶ ἐνετείλατο νεφέλαις ὑπεράνωθεν. 55. Et mandavit nubibus desuper:
56. Καὶ θύρας οὐρανοῦ ἀνέψξε. 56. Et januas cœli aperuit.
57. Καὶ ἔβρεξεν αὐτοῖς μάννα φαγεῖν. **B** 57. Et pluit illis manna ad manducandum
58. Καὶ ἄρτον οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς. 58. Et panem cœli dedit eis.
59. Ἄρτον ἀγγέλων ἔφαγεν ἀνθρώπος. 59. Panem angelorum manducavit homo:
- (a) Vers. 44. Καὶ, etc., usque ad εἶπον. V. 45. Μὴ θυνῆσεται, etc.
- (b) Ἐπί. In marg. ἐν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

43. Ἐν τῷ (1) ἐπιθυμεῖν αὐτοὺς τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας. 43. Cum ipsi concupiscerent carnales concupiscentias.
44. Ὅτε ἤρχοντο ἐξ Αἰγύπτου. 44. Quando venerunt ex Ægypto.
45. Ἀδύνατος τοῦ (2) ποιῆσαι τοῦτο ἔλεγον. 45. Impotens est, dicebant, ad hoc faciendum.
- 46, 47. (3) Νόμισον ἐκ τῆς πέτρας ἐδυνήθη ἐξαγαγεῖν ὕδωρ, διέξοδον, πλήθος ὕδατων. **C** 46, 47. Puta, quoniam ex petra potuit educere aquas, exitum, multitudinem aquarum:
48. Μὴ δὲ (4) ἄρτον ἔχει, πόθεν Θεὸς δοῦναι ἐν τῇ ἐρήμῳ; 48. Nunquid autem panem habet, quem Deus dare possit in deserto?
49. Ἄρτους καὶ κρέα; 49. Panem et carnem?
50. Διὰ τοῦτο ἀκούσας αὐτῶν τότε ὁ Κύριος, μετὰ ταῦτα ἐχόρτασεν αὐτοὺς ἐν παρουσίᾳ αὐτοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὅτε τοὺς δώδεκα κοφίνους [ἦσαν τὸ περισσεῦεν τῶν κλασμάτων, δώδεκα κοφίνους πλήρεις], καὶ εἰς ἑπτὰ σφυρίδας, ἵνα δείξῃ αὐτοῖς, ὅτι δύναται ἐτοιμάσαι τράπεζαν ἐν τῇ (5) ἐρήμῳ. 50. Ideo cum audivisset eos tunc Dominus, postea satiavit ipsos in adventu suo in deserto, quando [tulerunt reliquias duodecim cophinos fragmentorum: plenos, et septem sporias**], ut ostenderet eis, quod potest parare mensam in deserto.
51. Καὶ θυμβωθεὶς, εἰς ἀφανισμὸν ἔδωκεν αὐτοὺς (6). 51. Et iratus in interitum dedit eos.
52. Καὶ κατέφαγεν πλήθος ἐξ αὐτῶν. 52. Et ex eis multitudinem devoravit.
- 53, 54. Ὅτι οὔτε τὸ πρότερον οὔτε ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ ἐπίστευσαν τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. **D** 53, 54. Quoniam neque ante, neque in adventu ipsius Filio Dei crediderunt.
55. Τοῖς μετὰ ταῦτα προφήταις τοῖς [οἷς] περιέλαβον, μηκέτι (7) αὐτοῖς λαληθῆναι τὸν λόγον τῆς ζωῆς. 55. Post hæc prophetis, quos comprehenderunt, ne amplius eis loquerentur verbum vitæ.
56. Τοὺς ἀποστόλους, δι' ὧν ἀνέψξε (8), εἰσερχονται εἰς οὐρανοὺς οἱ πιστοί. 56. Apostolos, per quos aperuit, unde fideles in cœlos ingredientur.
57. Τὸν Υἱὸν αὐτοῦ ἐξαπέστειλεν αὐτοῖς. 57. Filium suum ad eos misit.
58. Τὸν αὐτὸν Κύριον Ἰησοῦν τοῖς πιστεύουσιν αὐτῷ. 58. Ipsum Dominum Jesum credentibus in eum.
59. Τὸν ζωοποιούντα τοὺς ἀνθρώπους (9) ἔφαγεν ἕκαστος τῶν πιστευόντων αὐτῷ, ὅτι ἐστι Θεός. 59. Vivificantem homines, manducavit unusquisque credentium ei, quod est Deus.

** Matth. xv, 37; Marc. vi, 43; viii, 8.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Εἰς τό.
- (2) Ἀδύνατος ἐστι τοῦ, etc., τοῦτο non legitur.
- (3) N. 46. Νόμισον ἐκ πέτρας, ἠδυνήθη ἐξαγαγεῖν ὕδωρ. N. 47. Διέξοδοι πλήθους ὕδατων.
- (4) Δὲ καὶ Θεὸς non legitur.
- (5) Τῇ deest.
- (6) Αὐτοὺς ἔδωκεν.
- (7) Τοῖς περιέλαβον, μηκέτι, etc.
- (8) Ἀνέψξε non legitur; εἰς τοὺς οὐρανοὺς, etc.
- (9) Ἀγγέλους, etc. Deest αὐτῷ καὶ Θεός.

60. Cibaria misit eis in abundantia. A 60. Ἐπισιτισμὸν ἀπέστειλεν αὐτοῖς εἰς πλησμονήν
61. Transtulit austrum de caelo : 61. Ἀπῆρε νότον ἐξ οὐρανοῦ·
62. Et induxit in virtute sua africum. 62. Καὶ ἐπήγαγεν ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ λίβα.
63. Et pluit super eos sicut pulverem carnes : 63. Καὶ ἐβρέξεν ἐπ' αὐτοὺς ὡσεὶ χοῦν σάρκας·
64. Et sicut arenam maris volatilia pennata. 64. Καὶ ὡσεὶ ἄμμον θαλασσῶν πετεινὰ πτερωτά.
65. Et ceciderunt in medio castrorum eorum, 65. Καὶ ἐπέπεσον ἐν μέσῳ τῆς παρεμβολῆς αὐτῶν,
66. Circa tabernacula eorum. 66. Κύκλῳ τῶν σκηνωμάτων αὐτῶν.
67. Et manducaverunt et saturati sunt nimis : 67. Καὶ ἔφαγον, καὶ ἐνεπλήσθησαν σφόδρα·
68. Et desiderium eorum attulit eis : 68. Καὶ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν ἠνεγκεν αὐτοῖς.
69. Non sunt fraudati a desiderio suo. 69. Οὐκ ἐστερηθῆσαν ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας αὐτῶν.
70. Adhuc esca erat in ore ipsorum, 70. Ἔτι τῆς βρώσεως οὐσῆς ἐν τῷ στόματι αὐτῶν.
71. Et ira Dei ascendit super eos. 71. Καὶ ὄργη τοῦ Θεοῦ ἀνέβη ἐπ' αὐτούς.
72. Et occidit plurimos eorum : 72. Καὶ ἀπέκτεινεν ἐν τοῖς πλείοσιν αὐτῶν·
73. Et electos Israel compedivit. 73. Καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς τοῦ Ἰσραὴλ συνεπόδισεν.
74. In omnibus his peccaverunt adhuc : 74. Ἐν πᾶσι τούτοις ἡμαρτον ἔτι·
75. Et non crediderunt in mirabilibus ejus. B 75. Καὶ οὐκ ἐπίστευσαν ἐν τοῖς θαυμασίοις αὐτοῦ.
76. Et defecerunt in vanitate dies eorum : 76. Καὶ ἐξέλιπον ἐν ματαιότητι αἱ ἡμέραι αὐτῶν·
77. Et anni eorum cum festinatione. 77. Καὶ τὰ ἔτη αὐτῶν μετὰ σπουδῆς.
78. Cum occideret eos, tunc quærebant eum : 78. Ὅταν ἀπέκτεινεν αὐτούς, τότε ἐξεζήτουν αὐτόν·
79. Et revertebantur, et diluculo veniebant ad Deum. 79. Καὶ ἐπέστρεφον, καὶ ὠρθριζον πρὸς τὸν Θεόν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

60. Vitam sempiternam. 60. Ζωὴν ἀτελεύτητον (1).
61. Transtulit populum Judæorum de promissis suis. 61. Μετέστησε τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων ἐκ τῶν ἐπαγγελιῶν αὐτοῦ (2).
62. Et adduxit eis ex Occidente Vespasianum. 62. Καὶ ἤγαγεν αὐτοῖς ἐκ τῆς Δύσεως Οὐεσπασιανὸν (3).
63, 64. Multitudinem exercitus. C 63, 64. (4) Τὸ πλῆθος τοῦ στρατευομένου.
65. Pars eorum descendit in castra Judæorum. 65. Τὰ μέλη αὐτῶν κατήλθον εἰς τὴν παρεμβολὴν τῶν Ἰουδαίων.
66. Circumdederunt eos. 66. Ἐκύκλωσαν αὐτούς.
67. Plagis ab eo illatis. 67. Τὰς πληγὰς τὰς ἐναχθείσας (5) [ὑπ'] αὐτοῦ.
68. Et sermonem quem locuti sunt crucifigentes Dominum dicentes : Nos Cæsaris sumus¹⁷, attulit eis. 68. Καὶ τὸν λόγον, ὃν ἔλεγον σταυροῦντες τὸν Κύριον, ὅτι ἡμεῖς τοῦ Καίσαρος ἐσμεν, ἠνεγκεν αὐτοῖς.
69. Quod exquisiverunt et adepti sunt. 69. Ὁ ἐπζητήσαν, καὶ ἔλαχον (6).
70. Ex quo dicebant hoc in ore suo. 70. Ἀπ' οὗ ἔλεγον τοῦτο ἐν τῷ στόματι αὐτῶν.
71. Fuit ipsa ira a Deo super eos. 71. Ἦν αὐτὴ ἡ ὄργη ἐπ' αὐτοὺς περὶ (7) Θεοῦ.
72. Et occidit multitudinem eorum. 72. Καὶ τὸ πλῆθος αὐτῶν ἀπέκτεινε.
73. Et eorum reliquos, qui censebantur pro esse tradidit in servitum. 73. Καὶ τοὺς λοιποὺς αὐτῶν τοὺς νομιζομένους θεοσεβεῖς εἶνα· εἰς δουλείαν ἔδωκεν.
74. Et rursus permanserunt in peccato. D 74. Καὶ πάλιν ἐπέμεναν τῇ ἁμαρτίᾳ.
75. Et non crediderunt eis, quæ facta sunt ipsi a Deo. 75. Καὶ οὐκ ἐπίστευσαν τοῖς γεγενημένοις αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.
76. Et in vanitate mentis eorum perierunt. 76. Καὶ ἐν ματαιότητι τοῦ νοῦ αὐτῶν ἀπώλοντο (8).
77. Et anni eorum cum festinatione defecerunt. 77. Καὶ τὰ ἔτη αὐτῶν μετὰ σπουδῆς ἐξέλιπον (9).
78. Cum occideret eos scilicet quærebant eum. 78. Ὅταν ἀπέκτεινεν (10) αὐτούς δῆθεν ἐξεζήτουν αὐτόν·
79. Et veniebant, et confitebantur eum. 79. Καὶ ἤρχοντο, καὶ ἐξωμολογοῦντο αὐτόν (11).
¹⁷ Joan. xix, 15.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἀνεκλιπῆ.
(2) Ἐκ τῶν ἐθνῶν τῶν πατέρων αὐτοῦ.
(3) Τὸν Οὐεσπασιανόν.
(4) N. 63. Τὸ πλῆθος τοῦ στρατεύματος. N. 64. Τὰ βέλη αὐτῶν, καὶ ἦλθον εἰς. N. 65, 66. Καὶ ἐκύκλωσαν αὐτούς.
(5) Ἐνεθείσας αὐτοῖς.
(6) Ἐλαβον.
(7) Παρά.
(8) Ἀπολοῦντο.
(9) Αὐτῶν ματαιῶς ἐξέλιπον.
(10) Ἀπέκτεινεν.
(11) Αὐτόν.

80. Καὶ ἐμνήσθησαν, ὅτι ὁ Θεὸς βοηθὸς αὐτῶν ἐστι· **A** 80. Et rememorati sunt quia Deus adiutor est eorum :
81. Καὶ ὁ Θεὸς ὁ ὑψίστος λυτρωτὴς αὐτῶν ἐστι. 81. Et Deus excelsus redemptor eorum est.
82. Καὶ ἠγάπησαν αὐτὸν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν· 82. Et dilexerunt eum in ore suo :
83. Καὶ τῇ γλώσσει αὐτῶν ἐψεύσαντο αὐτῷ. 83. Et lingua sua mentiti sunt ei.
84. Ἡ δὲ καρδία αὐτῶν οὐκ εὐθεία μετ' αὐτοῦ· 84. Cor autem eorum non rectum cum eo :
85. Οὐδὲ ἐπιστώθησαν ἐν τῇ Διαθήκῃ αὐτοῦ. 85. Nec fideles habiti sunt in Testamento eius.
86. Αὐτὸς δὲ (a) ἐστὶν οἰκτιρμῶν· 86. Ipse autem est misericors :
87. Καὶ ἰλάσεται ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῶν· 87. Et propitius fiet peccatis eorum :
88. Καὶ οὐ διαφθερεῖ. 88. Et non disperdet.
89. Καὶ πληθυνεῖ, τοῦ ἀποστρέψαι τὸν θυμὸν αὐτοῦ· 89. Et abundabit, ut averteret iram suam :
90. Καὶ οὐχὶ ἐκκαύσει πᾶσαν τὴν ὀργὴν αὐτοῦ. 90. Et non accendet omnem iram suam.
91. Καὶ ἐμνήσθη, ὅτι σὰρξ εἰσι, 91. Et recordatus est, quia caro sunt,
92. Πνεῦμα πορευόμενον, καὶ οὐκ ἐπιστρέφον. 92. Spiritus vadens, et non rediens.
93. Ποσάκις παρεπίκραναν αὐτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ ; **B** 93. Quoties exacerbaverunt eum in deserto ?
94. Παρώργισαν αὐτὸν ἐν γῆ (b) ἀνύδρῳ ; 94. In iram concitaverunt eum in terra in-aquosa ?
95. Καὶ ἐπέστρεψαν, καὶ ἐπειράσαν τὸν Θεόν· 95. Et conversi sunt, et tentaverunt Deum·
96. Καὶ τὸν Ἅγιον τοῦ Ἰσραὴλ παρεξέζοναν. 96. Et Sanctum Israel exacerbaverunt.
97. Καὶ (c) οὐκ ἐμνήσθησαν τῆς χειρὸς αὐτοῦ, 97. Et non recordati sunt manus eius,
98. Ἡμέρας, ἧς ἐλυτρώσατο αὐτούς (d) ἐκ χειρὸς **B** 98. Die, qua redemit eos de manu tribulantis
- θλιβόντος.
- (a) Γάρ. In marg. δέ.
(b) Γῆ deest in textu ; at leg. in marg.
(c) Καὶ non legitur.
(d) Αὐτούς deest in textu ; legitur in marg. ; mox θλιβόντων, in marg. θλιβόντος.

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 80, 81. Καὶ ἀνέβη ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν ὅσα ἐποίησε τοῖς δυοῖ βασιλεῦσι τῶν Ἀμορραίων, καὶ τῶν Ἀμαλῆκ ἐν τῇ ὁδῷ. **C** 80, 81. Et ascendit in cor eorum quidquid fecit duobus regibus Amorrhæorum, et Amalec in via.
82. Καὶ συνειθέεντο τοῖς προστάγμασι αὐτοῦ τῷ στόματι αὐτῶν. 82. Et assensi sunt mandatis ejus ore suo.
83. Ἠρήσαντο αὐτόν. 83. Negabant eum.
84. Ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέειχεν ἀπ' αὐτῶν (1). 84. Cor autem eorum longe aberat ab eo.
85. Οὐδὲ ἠνείχοντο ἐπιθέσθαι (2) τῆς Διαθήκης αὐτοῦ. 85. Neque sustinuerunt intendere Testamento ejus.
86. Αὐτὸς δὲ μακρόθυμὸς ἐστίν. 86. Ipse autem longanimis est.
87. Καὶ ἰλατεύει ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῶν. 87. Et propitius redditur peccatis eorum.
88. Καὶ οὐκ ἀπόλλει (3) αὐτούς ἐκδεχόμενος τὴν μετάνοιαν αὐτῶν. 88. Et non perdit eos exspectans eorum pœnitentiam.
89. Καὶ ἐπὶ πολὺ ἐπιμενεῖ (4) τῇ ἀγαθότητι αὐτοῦ. 89. Et multum exspectabit ob suam bonitatem.
90. Καὶ οὐκ ὀργίσει τελείως. 90. Et non irascitur usque in finem.
91. Μνημονεύει γὰρ, ὅτι πληθὸς εἰσι. **D** 91. Recordatur enim, quod multitudo sunt.
92. Ὅτι (5) ἐὰν ἀναχωρήσῃ αὐτῶν ἡ ψυχὴ, οὐκ εἰ δύνανται μετανοῆσαι. 92. Quod si recesserit ab eis anima, non amplius possunt pœnitere.
- 93, 94. Παρώξυναν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν. 93, 94. Irritaverunt in corde eorum.
- 95, 96. Καὶ ἐποίουν ἑαυτούς τοὺς μετανοοῦντας. 95, 96. Et finxerunt se ipsos pœnitentes.
97. Οὐκ ἐμέμνηντο τῆς ἰσχύος αὐτοῦ. 97. Non recordati sunt pœnitentiæ ejus.
98. Ὅτι αὐτὸς ἐστιν ὁ λυτρούμενος αὐτούς ἐκ χειρὸς Φαραώ. 98. Quod ipse est, qui liberavit eos de manu Pharaonis.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Αὐτοῦ.
(2) Πείθεσθαι τῇ Διαθήκῃ, etc.
(3) Ἀπολλύει.
(4) Ἐπιμένει.

- (5) N. 92. Ὅτε ἂν, etc. N. 93, 94. Παρώξυναν non legitur. N. 95. Καί, etc. N. 96. Ἠγούσαν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ.

- 99. Sicut posuit in Ægypto signa sua,
- 100. Et prodigia sua in campo Taneos.
- 101. Et convertit in sanguinem flumina eorum,
- 102. Et imbres eorum, ne biberent.
- 103. Misit in eos cynomyiam, et comedit eos :
- 104. Et ranam, et disperdidit eos.
- 105. Et dedit ærugini fructus eorum :
- 106. Et labores eorum locustæ.
- 107. Occidit in grandine vineas eorum :
- 108. Et moros eorum in pruina.
- 109. Et tradidit grandini jumenta eorum .
- 110. Et possessionem eorum igni.
- 111. Misit in eos iram indignationis sue ,
- 112. Indignationem et iram et tribulationem ,
- 113. Immissionem per angelos malos.
- 114. Viam fecit semitæ iræ suæ :
- 115. Et non pepercit a morte animarum eorum :
- 116. Et jumenta eorum in morte conclusit.
- 117. Et percussit omne primogenitum in terra Ægypti,

- A 99. Ὡς ἔθετο ἐν Αἰγύπτῳ τὰ σημεῖα αὐτοῦ,
- 100. Καὶ τὰ τέρατα αὐτοῦ ἐν πεδίῳ Τάνεως.
- 101. Καὶ μετέστρεψεν εἰς αἷμα τοὺς ποταμοὺς αὐτῶν,
- 102. Καὶ τὰ ὀμβρῆματα αὐτῶν, ὅπως μὴ πίωσιν.
- 103. Ἐξαπέστειλεν εἰς αὐτοὺς κυνόμυϊαν, καὶ καταέφαγεν αὐτούς.
- 104. Καὶ βάτραχον, καὶ διέφθειρεν αὐτούς.
- 105. Καὶ ἔδωκε τῇ ἐρυσίθῃ τοὺς καρπούς αὐτῶν,
- 106. Καὶ τοὺς πόρους αὐτῶν τῇ ἀκρίδι.
- 107. Ἀπέκτεινεν ἐν χαλάσῃ τὴν ἀμπελον αὐτῶν .
- 108. Καὶ τὰς συκάμινους αὐτῶν ἐν τῇ πάχνῃ.
- 109. Καὶ παρέδωκεν εἰς χάλασαν τὰ κτήνη αὐτῶν
- 110. Καὶ τὴν ὑπαρξιν αὐτῶν τῷ πυρὶ.
- 111. Ἐξαπέστειλεν εἰς αὐτοὺς ὄργην θυμοῦ αὐτοῦ,
- B 112. Θυμὸν καὶ ὄργην, καὶ θλίψιν,
- 113. Ἀποστολὴν δι' ἀγγέλων πονηρῶν .
- 114. Ὀδοποίησε τρίβον τῇ ὄργῃ αὐτοῦ .
- 115. Καὶ οὐκ ἐφείσατο ἀπὸ θανάτου τῶν ψυχῶν αὐτῶν.
- 116. Καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν εἰς θάνατον συνέκλεισε.
- 117. Καὶ ἐπάταξε πᾶν πρωτότοκον ἐν γῆ Αἰγύπτῳ,

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 99. Quanta fecit in Ægypto.
- 100. Et mirabilia ejus in punitionibus.
- 101. Et quoniam noluerunt habere Deum in cognitione, tradidit eos peccato eorum ⁹⁸.
- 102. Et corda eorum non dignatus est gratia sua.
- 103. Gentes, quæ eos in captivitatem redegerunt.
- 104. Et contrarias potestates.
- 105. Et tradidit concupiscentiæ corda eorum.
- 106. Et filios eorum in captivitate genitibus.
- 107. In ira dejecit eorum gentem ,
- 108. Et duritiam cordis eorum ob peccatum. ,
- 109. Et impios eorum tradidit in interitum ,
- 110. Et multitudinem eorum diabolo.
- 111. Permisit ut in eos dominarentur adversariæ potestates.
- 112. Concupiscentias mundi.
- 113. Per immundos spiritus.
- 114. Concessit, ut tyrannide opprimerentur.
- 115. Quoniam noluerunt.
- 116. Et redarguit insipiens cor eorum existens in peccato.
- 117. Et post hæc contrivit laqueos diaboli.

- 99. Ὅσα (1) ἐποίησεν ἐν Αἰγύπτῳ.
- 100. Καὶ τὰ θαύματα (2) αὐτοῦ ἐν ταῖς κολάσεσι.
- 101. Καὶ καθὼς οὐκ ἠθέλησαν τὸν [Θεόν] ἔχειν (3) ἐν ἐπιγνώσει, εἴασεν αὐτοὺς τῇ ἁμαρτίᾳ αὐτῶν.
- C 102. Καὶ τὰς καρδίας αὐτῶν οὐκ ἤξιωσε τῆς χάριτος αὐτοῦ.
- 103. Τὰ ἔθνη τὰ αἰχμαλωτίσαντα αὐτούς.
- 104. Καὶ τὰς ἐναντίας δυνάμεις.
- 105. Καὶ τῇ ἐπιθυμίᾳ παρέδωκε τὰς καρδίας αὐτῶν.
- 106. Καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν εἰς αἰχμαλωσίαν τῆς ἔθνεσιν.
- 107. Ἐν ὄργῃ κατέβαλε τὸ ἔθνος αὐτῶν.
- 108. Καὶ τὴν σκληροκαρδίαν αὐτῶν τῇ ἁμαρτίᾳ.
- 109. Καὶ παρέδωκεν εἰς ἐξολόθρευσιν τοὺς ἀσέβητους [ἀσεβεῖς] (4) αὐτῶν.
- 110. Καὶ τὸ πλῆθος αὐτῶν τῷ διαβόλῳ.
- 111. Εἴασεν αὐτοὺς κυριεύεσθαι ὑπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων.
- D 112. Τὰς ἐπιθυμίας τοῦ κόσμου.
- 113. Διὰ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων.
- 114. Συνεχώρησεν αὐτοὺς καταδυναστεύεσθαι.
- 115. Ἐπειδὴ οὐκ ἠθέλησαν (5).
- 116. Καὶ ἠλεγξε τὴν ἀσύνητον αὐτῶν καρδίαν οὖσαν ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ.
- 117. Καὶ μετὰ ταῦτα συνέτριψε τὰς τοῦ διαβόλου παγίδας (6).

⁹⁸ Rom. i, 28.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ὅσα πρὸ ὅσα.
 (2) Θαυμάσια αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ.
 (3) Τὸν Θεὸν ἔχειν non legitur. Mox ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ.

(4) Ἀσύνητους.
 (5) ἠθέλησεν.
 (6) Δυνάμεις.

118. Ἀπαρχὴν παντὸς πόνου αὐτῶν, ἐν τοῖς σκη- A
νώμασι Χάμ.
119. Καὶ ἀπῆρεν ὡς πρόβατα τὸν λαὸν αὐτοῦ.
120. Καὶ ἀνήγαγεν αὐτούς ὡσεὶ ποιμνιον ἐν ἐρήμῳ.
121. Καὶ ὠδήγησεν αὐτούς ἐπ' ἐλπίδι, καὶ οὐκ
ἐδειλίσαν.
122. Καὶ τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν ἐκάλυψε θάλασσα.
123. Καὶ εἰσήγαγεν αὐτούς εἰς ὄρος ἀγιάσματος
αὐτοῦ,
124. Ὅρος τοῦτο, ὃ ἐκτίσαστο ἡ δεξιὰ αὐτοῦ.
125. Καὶ ἐξέβαλεν ἀπὸ προσώπου αὐτῶν ἔθνη.
126. Καὶ ἐκληροδότησεν αὐτούς ἐν σχοινίῳ κληρο-
δοσίας.
127. Καὶ κατεσκήνωσεν ἐν τοῖς σκηνώμασιν αὐτῶν B
τὰς φυλάς τοῦ Ἰσραήλ.
128. Καὶ ἐπέιρασαν, καὶ παρεπίκραναν τὸν Θεὸν
τὸν ὕψιστον.
129. Καὶ τὰ μαρτύρια αὐτοῦ οὐκ ἐφυλάξαντο.
130. Καὶ ἀπέστρεψαν, καὶ ἠθέτησαν, καθὼς καὶ
οἱ πατέρες αὐτῶν.
131. Μετεστράφησαν εἰς τόξον στρεβλόν.
132. Καὶ παρώργισαν αὐτὸν ἐν τοῖς βουνοῖς αὐτῶν.
118. Primitias omnis laboris eorum in taberna-
culis Cham.
119. Et abstulit sicut oves populum suum :
120. Et perduxit eos tauquam gregem in de-
serto :
121. Et deduxit eos in spe, et non timuerunt :
122. Et inimicos eorum operuit mare.
123. Et induxit eos in montem sanctificationis
suae,
124. Montem hunc, quem acquisivit dextera
ejus.
125. Et eiecit a facie eorum gentes :
126. Et sorte divisit eis in funiculo distributionis.
127. Et habitare fecit in tabernaculis eorum tri-
bus Israel.
128. Et tentaverunt, et exacernaverunt Deum
excelsum :
129. Et testimonia ejus non custodierunt.
130. Et averterunt se, et non servaverunt pactum,
quemadmodum et patres eorum :
131. Conversi sunt in arcum pravum.
132. Et in iram concitaverunt eum in collibus
suis :

ATHANASH INTERPRETATIO.

118. Ἀπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν τοῦ διαβόλου, καὶ
πάσης αὐτοῦ τῆς δυνάμεως. Χάμ γὰρ *πολυμῆρος*
ἐρμηνεύεται.
119. Καὶ ἐρρύσατο ὡς ἀπ' ἐλέου (1) τοὺς πιστεύον-
τας αὐτῶ.
120. Καὶ ἀνήγαγεν αὐτούς ἀπὸ τῆς φθορας τῆς C
ἀμαρτίας τοῦ (2) βαπτίσματος.
121. Καὶ ὠδήγησαν (3) αὐτούς ἐν πίστει, καὶ οὐκ
ἐφοβήθησαν τὴν ἀμαρτίαν.
122. Τὰς ἐναντίας δυνάμεις ἐθανάτωσε τὸ βάπτισμα.
123. Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν (4).
124. Ἡ Ἐκκλησία ἦν (5) περιποιήσατο διὰ τοῦ
ἰοῦ αἵματος ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.
125. Τοὺς δαίμονας ἐκ τῶν καρδιῶν αὐτῶν.
126. Ἐμέρισεν αὐτοῖς τὰ χαρίσματα τῆς χάριτος
αὐτοῦ.
127. Καὶ ἠγγεῖσθαι ἐποίησεν αὐτῶν τοὺς ἀποστόλους.
128. Οἱ μὴ πιστεύσαντες αὐτῶ Ἰουδαῖοι.
129. Τὰς μαρτυρίας τὰς εἰρημένας περὶ αὐτοῦ διὰ D
τῶν προφητῶν.
130. Καὶ ἠρνήσαντο αὐτὸν, καθὼς οἱ πατέρες αὐτῶν.
131. Εἰς διδασκαλίαν οὐκ ὀρθήν.
132, 133. Ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν.
118. A principe eorum diabolo, et omni ejus po-
testate. Cham enim interpretatur *audax*.
119. Et veluti prae miseratione liberavit credentes
in ipsum.
120. Et reduxit eos a corruptione peccati per
baptismum.
121. Et deduxit eos in fide, et non timuerunt
peccatum.
122. Adversarias potestates mortificavit bap-
tismus.
123. In Ecclesiam.
124. Ecclesiam, quam comparavit proprio san-
guine unigenitus Filius Dei.
125. Dæmones ex cordibus eorum.
126. Divisit eis dona gratiæ suæ.
127. Et constituit duces eorum apostolos.
128. Judæi, qui ipsi non crediderunt.
129. Testimonia dicta de ipso per prophetas.
130. Et negaverunt eum, quemadmodum patres
eorum.
131. In doctrinam perversam.
132, 133. In cordibus eorum.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἀπὸ λέοντος
(2) Διὰ τοῦ.
(3) Ὁδήγησεν.

- (4) Τὴν Ἐκκλησίαν λέγει.
(5) Τὴν Ἐκκλησίαν, ἦν, etc.

135. Et in sculptilibus suis ad æmulationem provocaverunt eum.
134. Audivit Deus, et sprexit,
135. Et ad nihilum redegit valde Israel.
136. Et repulit tabernaculum Silo.
137. Tabernaculum, quod habitavit in hominibus.
138. Et tradidit in captivitatem virtutem eorum:
139. Et pulchritudinem eorum in manus inimicorum.
140. Et conclusit in gladio populum suum:
141. Et hæreditatem suam sprexit.
142. Juvenes eorum comedit ignis:
143. Et virgines eorum non sunt lamentatæ.
144. Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt:
145. Et viduæ eorum non plorabuntur.
146. Et excitatus est tanquam dormiens Dominus,
147. Tanquam potens, et crapulatus a vino:
148. Et percussit inimicos suos in posteriora:
149. Opprobrium sempiternum dedit illis.
150. Et repulit tabernaculum Joseph:
133. Καὶ ἐν τοῖς γλυπτοῖς αὐτῶν παρεστῆλυσαν τὸν.
134. Ἦκουσεν ὁ Θεὸς, καὶ ὑπερεῖδε,
135. Καὶ ἐξουδένωσε σφόδρα τὸν Ἰσραὴλ.
136. Καὶ ἀπόσαστο τὴν σκηνὴν Σιλῶμ,
137. Σκηνῶμα, ὃ κατεσκήνωσεν ἐν ἀνθρώποις.
138. Καὶ παρέδωκεν εἰς αἰχμαλωσίαν τὴν ἰσχὺν αὐτῶν.
139. Καὶ τὴν καλλονὴν αὐτῶν εἰς χεῖρας ἐχθρῶν.
140. Καὶ συνέκλεισεν ἐν ῥομφαίᾳ τὸν λαὸν αὐτοῦ.
141. Καὶ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ ὑπερεῖδε.
142. Τοὺς νεανίσκους αὐτῶν κατέφαγε πῦρ.
143. Καὶ αἱ παρθέναι αὐτῶν οὐκ ἐπενθήθησαν.
144. Οἱ ἱερεῖς αὐτῶν ἐν ῥομφαίᾳ ἔπεσον,
145. Καὶ αἱ χῆραι αὐτῶν οὐ κλαυθήσονται.
146. Καὶ ἐξηγέρθη ὡς ὁ ὑπνῶν Κύριος
147. Ὡς δυνατὸς, καὶ κεκραίπαλῶς ἐξ οἴνου.
148. Καὶ ἐπάταξε τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ εἰς τὰ ὀπίωρα
149. Ὅνειδος αἰώνιον ἔδωκεν αὐτοῖς.
150. Καὶ ἀπόσαστο τὸ σκηνῶμα Ἰωσῆφ.

ATHANASII INTERPRETATIO.

134. Reliquit eos.
135. Reprobavit eos.
136. Et repulit gentem Judæorum, unde ipse dignatus est hominem fieri. Silo enim interpretatur non est eorum.
137. Et in terra visus est, et cum hominibus conversatus est.
138. Et gentibus tradidit Scripturas prophetarum.
139. Et mandata, quæ ipsi habebant, dedit in corda gentium.
140. Et redarguit Judæos omnes existentes sub peccato.
141. Populum Judæorum incredulum,
142. Peccatum,
143. Animæ eorum pœnitentiam non egerunt.
144. Magistri eorum cum peccato mortui sunt.
145. Corda eorum auxilio desituta non resipuerunt.
146. Et resurrexit a mortuis tertia die.
147. Tanquam fortis, et ex passione vulneratus.
148. Et contrivit potentiam immundorum spirituum.
149. Eos perpetuo infirmos effecit.
- 150, 151. Et repulit non resipiscentes, sed ad
- Baruch III, 38.
34. Κατέλιπεν αὐτούς.
135. Ἀπεδοκίμασεν αὐτούς (1).
136. Καὶ ἀπόσαστο τὸ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων, ὅθεν αὐτὸς κατηξίωσε γενέσθαι ἀνθρωπος. Σιλῶμ γὰρ ἐρμηνεύεται οὐκ ἔστιν αὐτῶν (2).
137. Καὶ ἐπὶ τῆς (3) γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστράφη.
138. Καὶ τοῖς ἔθνεσι παρέδωκε τὰς Γραφὰς τῶν προφητῶν.
139. Καὶ τὰς ἐντολάς, ἃς εἶχον αὐτοί, ἔδωκεν (4) εἰς τὰς καρδίας τῶν ἐθνῶν.
140. Καὶ ἤλεγε τοὺς Ἰουδαίους πάντας ὄντας ὑπομαρτίας (5).
141. Τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων τὸν ἀπειθοῦντα.
142. Ἡ ἁμαρτία.
143. Αἱ ψυχαὶ αὐτῶν οὐ μετεμελήθησαν.
144. Οἱ διδάσκαλοι αὐτῶν τῇ ἁμαρτίᾳ συναπέθανον.
145. Αἱ καρδιαι αὐτῶν αἱ (6) ἀβοήθητοι οὐ μετενόησαν
146. Καὶ ἐξανέστη ἐκ τῶν (7) νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ.
147. Ὡς ἰσχυρὸς, καὶ ἡματωμένος (8) ἐκ τοῦ πάθους.
148. Καὶ συνέτριψε τὸ κράτος τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων.
149. Ἀσθενεῖς αὐτούς (9) ἐποίησεν ἀδιαλείπτως.
- 150, 151. (10) Καὶ ἀπόσαστο τοὺς μὴ μετανοοῦντας,

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Καὶ ἀπεδοκίμασεν αὐτούς τελείως.
- (2) Αὐτός.
- (3) Τῆς δεest.
- (4) Ἐδωκεν (leg. tamen ἔδωκεν).
- (5) Ὑψ' ἁμαρτίαν.
- (6) Αἱ δεest.
- (7) Τῶν non exstat.

- (8) Αἱματωμένος, mendose.
- (9) Αὐτούς deest.
- (10) N. 150. Καὶ, etc. Προστίθοντας. Μοχ ἐφ' ἁμαρτίας. Ἰωσ. γὰρ ἐρμ. προστίθων. N. 151. Τοὺς καρποφοροῦντας τῇ ἁμαρτίᾳ. Ἐφραΐμ γὰρ ἐρμηνεύεται καρποφόρος.

151. Καὶ τὴν φυλὴν Ἐφραΐμ οὐκ ἐξελέξατο.
 152. Καὶ ἐξελέξατο τὴν φυλὴν Ἰούδα,
 153. Τὸ ἕρος τὸ Σιών, ὃ ἠγάπησεν.
 154. Καὶ ὠκοδόμησεν ὡς μονοκέρωτος τὸ ἅγιασμα αὐτοῦ,
 155. Ἐν τῇ γῆ ἐθεμελίωσεν αὐτὴν εἰς τὸν αἰῶνα.
 156. Καὶ ἐξελέξατο Δαβὶδ τὸν δοῦλον αὐτοῦ,
 157. Καὶ ἀνέλαβεν αὐτὸν ἐκ τῶν ποιμνίων τῶν περὸβάτων,
 158. Ἐξέβρισθεν τῶν λοχουμένων ἔλαβεν αὐτὸν,
 159. Ποιμαίνειν Ἰακώβ τὸν δοῦλον αὐτοῦ,
 160. Καὶ Ἰσραὴλ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ.
 161. Καὶ ἐποίησαν αὐτοὺς ἐν τῇ ἀκακίᾳ τῆς καρδίας αὐτοῦ.
 162. Καὶ ἐν ταῖς συνήσεσι τῶν χειρῶν αὐτοῦ ὠδήγησεν αὐτούς.

Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ. ΨΑΛ. ΟΗ'

1. Ὁ Θεὸς, ἤλθοσαν ἔθνη εἰς τὴν κληρονομίαν σου.
2. Ἐμίαναν τὸν λαὸν τὸν ἅγιόν σου.

- A 151. Et tribum Ephraim non elegit.
 152. Et elegit tribum Juda,
 153. Montem Sion, quem dilexit.
 154. Et ædificavit sicut unicornis sanctificium suum,
 155. In terra quam fundavit in sæcula.
 156. Et elegit David servum suum :
 157. Et sustulit eum de gregibus ovium,
 158. De post fœtantes accepit eum :
 159. Pascere Jacob servum suum,
 160. Et Israel hæreditatem suam,
 161. Et pavit eos in innocentia cordis sui :
 162. Et in intellectibus manuum suarum deduxit B eos.

Psalmus Asaph. PSAL. LXXVIII.

1. Deus, venerunt gentes in hæreditatem tuam :
2. Polluerunt templum sanctum tuum

ATHANASII INTERPRETATIO.

ἀλλὰ προστιθῶντας ἀμαρτίας ἐφ' ἀμαρτίαις. Ἰωσήφ γὰρ ἐρμηνεύεται *προσπιθῶν τῇ ἀμαρτίᾳ*. Ἐφραΐμ γὰρ ἐρμηνεύεται *καρποφόρος*.

152. Τοὺς ἐξομολογουμένους αὐτῷ. Ἰούδας γὰρ ἐρμηνεύεται *ἐξομολογούμενος*.

153. Τὴν Ἐκκλησίαν τῶν πιστῶν (1) εἰς τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ. Σιών γὰρ ἐρμηνεύεται *ἐντολή*.

154. Τὸ (2) πλῆθος τῶν ἁγίων ἔχειν [ἔχον] κατὰ τοῦ μετώπου τὸν σταυρὸν, ὡσπερ ὁ μονοκέρωτος τὸ κέρασ αὐτοῦ.

155. Τὴν Ἐκκλησίαν (3).

156. Τὸν χορὸν τῶν ἀποστόλων, τὸν πεποθημένον. C Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται *πεποθημένος*.

157. Ἐκ τῶν φυλῶν τῶν Ἰουδαίων ἐξελέξατο αὐτὸν τὸν χορὸν.

158. Μετὰ τοὺς προφῆτας ἔλαβε τὸν χορὸν τῶν ἀποστόλων.

159. Ποιμαίνειν τὸν λαὸν τὸν ἀπλάστον, τουτέστι τὸν ἀκακον.

160. Καὶ τοὺς ὀρῶντας Θεὸν ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτῶν· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Ἰσραὴλ.

161. Καὶ ἐποίησαν αὐτοὺς ἐν τῷ χορῷ τῶν ἀποστόλων.

162. Καὶ ἐν ταῖς διδασκαλίαις τῶν ἀποστόλων ἐφώτισεν αὐτούς.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (4)· Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ, ὅπερ ἐρμηνεύεται ψαλμὸς τῷ συλλέγοντι, τουτέστι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ.

Titulus præpositus continet : Psalmus Asaph, quod interpretatur psalmus colligenti : hoc est Dei Filio.

1. Αἱ ἐναντία δυνάμεις εἰς τοὺς δούλους σου.
2. Τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα τῶν δούλων σου.

- D 1. Contrariæ potestates in servos tuos.
 2. Animas, et corpora servorum tuorum.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Τῶν πιστῶν τῶν, etc.
- (2) Τὸ πλῆθος, etc. Ἐχει, etc. Ὁ μονοκέρωτος.

- (3) Τὴν Ἐκκλησίαν λέγει.
- (4) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως πρὸς.

3. Posuerunt Hierusalem velut [in] pomorum cu- A
sodiam :

4. Posuerunt morticina servorum tuorum escas
volatilibus cœli :

5. Carnes sanctorum tuorum bestis terræ.

6. Effuderunt sanguinem eorum tanquam aquam
in circuitu Hierusalem.

7. Et non erat qui sepeliret.

8. Facti sumus opprobrium vicinis nostris :

9. Subsannatio et illusio his, qui in circuitu no-
stro sunt.

10. Usquequo, Domine, irasceris in finem ?

11. Accendetur velut ignis zelus tuus ?

12. Effunde iram tuam in gentes, quæ te non
noverunt,

13. Et in regna, quæ nomen tuum non invoca- B
verunt.

14. Quia comederunt Jacob, et locum ejus deso-
laverunt.

15. Ne memineris iniquitatum nostrarum anti-
quarum :

16. Cito anticipent nos misericordiæ tuæ, Do-
mine :

17. Quia pauperes facti sumus nimis.

18. Adjuva nos, Deus salutaris noster :

19. Propter gloriam nominis tui, Domine, libera
nos :

20. Et propitius esto peccatis nostris propter no-
men tuum.

(a) Vers. 7. Κύκλω, etc., usque ad θάπτων.

3. Ἔθεντο Ἱερουσαλήμ ὡς [εἰς] ὀπωροφυλάκιον·

4. Ἔθεντο τὰ θνησιματῶν τῶν δούλων σου βρώματα
τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ·

5. Τὰς σάρκας τῶν ὁσίων σου τοῖς θηρίοις τῆς γῆς.

6. Ἐξέχεαν τὸ αἷμα αὐτῶν ὡσεὶ ὕδωρ κύκλω (a)
Ἱερουσαλήμ.

7. Καὶ οὐκ ἦν ὁ θάπτων.

8. Ἐγενήθημεν ὄνειδος τοῖς γείτοσιν ἡμῶν·

9. Μυκτηρισμὸς καὶ χλευασμὸς τοῖς κύκλω ἡμῶν.

10. Ἔως πότε, Κύριε, ὀργισθήσῃ εἰς τέλος ;

11. Ἐκκαυθήσεται ὡς πῦρ ὁ ζῆλος σου ;

12. Ἐκχεσον τὴν ὀργὴν σου ἐπὶ τὰ ἔθνη, τὰ μὴ γι-
νώσκοντά σε.

13. Καὶ ἐπὶ βασιλείας, αἱ τὸ ὄνομά σου οὐκ ἐπεκα-
λέσαντο.

14. Ὅτι κατέφαγον τὸν Ἰακώβ. καὶ τὸν τόπον αὐ-
τοῦ ἠρήμωσαν.

15. Μὴ μνησθῆς ἡμῶν ἀνομιῶν ἀρχαίων·

16. Ταχὺ προκαταλαβέτωσαν ἡμᾶς οἱ οἰκτιρμοὶ
σου, Κύριε·

17. Ὅτι ἐπωχεύσαμεν σφόδρα.

18. Βοήθησον ἡμῖν, ὁ Θεὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν·

19. Ἐνεκεν τῆς δόξης τοῦ ὀνόματός σου, Κύριε,
ῥῴσαι ἡμᾶς·

20. Καὶ ἰλάσθητι ταῖς ἀμαρτίαις ἡμῶν ἕνεκεν τοῦ
ὀνόματός σου.

ATHANASII INTERPRETATIO.

3. Cor nostrum videns posuerunt in desolatio- C
nem.

4. Adversariæ potestates Judæos mortuos ob pec-
catum posuerunt in consumptionem,

5. Filios Abraham, et Isaac, et Jacob ipsos Judæos
immundis spiritibus.

6. Animas eorum in perditionem.

7. In universo mundo non est mortificans pecca-
tum.

8. Adversariis potestatibus.

9. Ipsis similiter.

10. Quare omnino iratus es.

11. Contra dæmones.

12. In ipsos exercitus inimici.

13. Potestates diaboli.

14. Judæorum populum, et corda eorum.

15. Quæ tot, tantisque temporibus congregatæ sunt.

16. Antequam absolvamus vitam nostram.

17, 18. Quoniam omnino denudati sumus auxilio
tuo, nunc elargire nobis istud, Deus Salvator no-
ster.

19. Quoniam benignus es.

20. Quoniam misericors, et faciens misericordias
nominaris.

3. Τὴν καρδίαν ἡμῶν τὴν ὀρεῖσαν (1) ἔθεντο εἰς
ἐρήμωσιν.

4. Ἔθεντο εἰς ἀνάλωσιν αἱ ἐναντίαι δυνάμεις τοὺς
Ἰουδαίους τοὺς νεκρωθέντας διὰ τῆς ἀμαρτίας

5. Τοὺς υἱοὺς Ἀβραάμ, καὶ Ἰσαάκ, καὶ Ἰακώβ
τοὺς αὐτοὺς Ἰουδαίους τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασιν.

6. Τὰς ψυχὰς αὐτῶν εἰς ἀπώλειαν.

7. Ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ οὐκ ἔστιν ὁ θανατῶν τὴν ἀμαρ-
τίαν.

8. Ταῖς ἐναντίαις δυνάμει.

9. Ταῖς αὐτοῖς (2) ὁμοίως (a).

10. Διὰ τί τελείως ὀργισθῆς ;

11. Κατὰ τῶν δαιμόνων.

12. Ἐπὶ τὰς αὐτὰς τοῦ ἐχθροῦ στρατιάς.

13. Αἱ τοῦ διαβόλου δυνάμεις.

14. Τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων, καὶ τὰς καρδίας αὐτῶν.

15. Τῶν ἐπὶ τοσοῦτων χρόνων συναχθεισῶν.

16. Πρὸ τοῦ πληρῶσαι ἡμᾶς τὸν βίον ἡμῶν.

17, 18. Ὅτι γυμνοὶ γεγόναμεν πάντῃ ἀπὸ τῆς σῆς
βοηθείας, νῦν δώρησαι ἡμῖν ταύτην, ὁ Θεὸς ὁ Σωτὴρ
ἡμῶν.

19. Ὅτι φιλόανθρωπος ὑπάρχεις.

20. Ὁ ἐλεήμων καὶ οἰκτιρῶν ὀνομάζει.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ὁρῶσάν σε.

(2) Τοῖς αὐτοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασιν.

(a) Post pag. 112 quæ sequitur pagina desideratur ; ob idque deest textus et commentarius a
vers. 12 psalmi hujus LXXVIII, unæ cum interpretatione tituli psalmi sequentis.

21. Μήποτε εἴπωσι τὰ ἔθνη· Ποῦ ἐστὶν ὁ Θεὸς ἂν αὐτῶν;

22. Καὶ γνωσθήτω ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν,

23. Ἡ ἐκδίκησις τοῦ αἵματος τῶν δούλων σου τοῦ ἐκκεχυμένου.

24. Εἰσελθέτω ἐνώπιόν σου ὁ στεναγμὸς τῶν πεπεδημένων.

25. Κατὰ τὴν μεγαλυσύνην τοῦ βραχίονός σου,

26. Περιποίησαι τοὺς υἱοὺς τῶν τεθνατωμένων.

27. Ἀπόδος τοῖς γέιτοσιν ἡμῶν ἑπταπλασίονα εἰς τὸν κόλπον αὐτῶν,

28. Τὴν ὀνειδισμὸν αὐτῶν, ὃν ὀνειδίσαν σε, Κύριε.

29. Ἡμεῖς δὲ λαὸς σου καὶ πρόβατα νομῆς σου.

30. Ἀνομιολογησόμεθά σοι, ὁ Θεὸς, εἰς τὸν αἰῶνα·

31. Εἰς γενεάν καὶ γενεάν ἐξαγγελοῦμεν τὴν ἀνεσίν σου.

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων, μαρτύριον τῷ Ἀσάφ, ψαλμὸς ὑπὲρ τοῦ Ἀσσυρίου.

ΨΑΛ. ΘΘ'.

1. Ὁ ποιμαίνων τὸν Ἰσραὴλ, πρόσχες·

21. Ne forte dicant gentes : Ubi est Deus eorum ?

22. Et innotescat in nationibus coram oculis nostris,

23. Ultio sanguinis servorum tuorum, qui effusus est.

24. Introeat in conspectu tuo gemitus compeditorum.

25. Secundum multitudinem brachii tui,

26. Posside filios mortificatorum.

27. Redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum,

28. Improperium ipsorum, quod exprobraverunt tibi, Domine.

29. Nos autem populus tuus, et oves pascuæ tuæ,

30. Confitebimur, tibi, Deus, in sæculum :

31. In generationem et generationem annuntiabimus laudem tuam.

In finem : pro his, qui commutabuntur, testimonium Asaph, psalmus pro Assyrio.

PSAL. LXXIX.

1. Qui regis Israel, intende :

ATHANASII INTERPRETATIO.

21. Τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα.

22. Καὶ ἐπιγνώσιν αἱ αὐταὶ δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ, ἔτι ὀρώντων ἡμῶν ποιεῖς τὴν ἐκδίκησιν.

23. Ὑπὲρ τῶν ἀπολομένων ψυχῶν τῶν δούλων σου.

24. Καταξιώθη εἰσελθεῖν πρὸς σὲ ἡ ἐξομολόγησις τῶν δεδεμένων ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας.

25. Κατὰ τὴν ἰσχύν τοῦ Υἱοῦ σου.

26. Περιποίησαι διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ εἰς σωτηρίαν τοὺς θντας υἱοὺς τῶν παραπτωμάτων.

27. Ἀδιαλείπτως τὴν κόλασιν εὐτρέπισον ταῖς τοῦ διαβόλου δυνάμειςιν.

28. Ὅτι κατεκαυχῶντο ὡς ἀνίκητοι θντες.

29. Ἡμεῖς δὲ κληρὸς σου, καὶ πρόβατά σου τοῦ ἀληθινοῦ ποιμένος, καὶ τῶν σῶν αὐλῶν.

30. Ἀλλήλοις διηγησόμεθα, καὶ κατὰ πάσαν γενεάν.

31. Τὴν δόξαν τῆς φιλανθρωπίας σου.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει· *Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων, μαρτύριον τῷ Ἀσάφ, ψαλμὸς ὑπὲρ τοῦ Ἀσσυρίου*· τουτέστιν, ὑπὲρ τῶ τέλει ἀλλοιουμένων ἀπὸ τῆς πονηρᾶς ἀνατροφῆς ἐπὶ τὴν ὀρθὴν καὶ ἀμεμπτον πολιτείαν. Εἶτα *μαρτύριον τῷ Ἀσάφ*, ἕπερ ἐστὶν ἐρμηνευόμενον καὶ δηλούμενον *μαρτύριον τῷ συλλέγοντι*, τουτέστι τοῦ Υἱοῦ [τῷ Υἱῷ] τοῦ Θεοῦ. Εἶτα *ψαλμὸς ὑπὲρ τοῦ Ἀσσυρίου*, ἕπερ καὶ τοῦτο ἐρμηνεύεται ὑπὲρ τοῦ κατευθύνοντος, ὡσανεὶ τοῦ κατευθύνοντος τὴν καρδίαν σου.

Titulus præpositus continet : *In finem, pro iis, qui commutabuntur, testimonium Asaph, psalmus pro Assyrio* : hoc est pro iis, qui in finem commutabuntur ab improba vitæ conversatione in rectam et irreprehensibilem. Deinde *testimonium Asaph*, quod ea significatione sumptum est, perinde ac diceret : *Testimonium colligenti*, hoc est, *Dei Filio*. Postea *psalmus pro Assyrio*, quod etiam interpretatur *pro dirigente* nempe dirigente cor tuum.

1. Ὁ ποιμαίνων τοὺς ὀρώντάς σε τὸν Κύριον (1). καὶ θεὸν τῆ διανοίᾳ· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Ἰσοαήλ.

C 21. Immundi spiritus.

22. Et cognoscant ipsæ potestates inimici quod nobis spectantibus vindictam facis.

23. De animis servorum tuorum, quæ perierunt.

24. Digna fiat ingredi ad te confessio eorum, qui sunt constricti a peccato.

25. Secundum fortitudinem Filii tui.

26. Posside sanguine tuo in salutem filios transgressionum.

27. Perpetuum supplicium præpara potestatibus diaboli.

28. Quoniam gloriati sunt tanquam insuperabiles.

29. Nos autem hæreditas tua, et oves tuæ, qui es Pastor verus, et tui ovilis.

30. Invicem narrabimus, et in omni generatione.

31. Gloriam benignitatis tuæ.

1. Qui regis videntes te Dominum, et Deum mente : ita enim interpretatur *Israel*.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Κύριον, καὶ desunt.

2. Qui deducis velut ovem Joseph.
3. Qui sedes super cherubim, manifestare.
4. Coram Ephraim et Benjamin et Manasse.
5. Excita potentiam tuam, et veni, ut salvos facias nos.
6. Deus, converte nos,
7. Et ostende faciem tuam, et salvi erimus.
8. Domine Deus virtutum.
9. Quousque irasceris super orationem servorum tuorum ?
10. Cibabis nos pane lacrymarum :
11. Et potum dabis nobis in lacrymis in mensura.
12. Posuisti nos in contradictionem vicinis nostris :
13. Et inimici nostri subsannaverunt nos.
14. Domine Deus virtutum, converte nos :
15. Et ostende faciem tuam, et salvi erimus.

Diapsalma.

16. Vineam de Ægypto transtulisti.
17. Ejecisti gentes, et plantasti eam.

- A**
2. Ὁ ὀδηγῶν ὡσεὶ πρόβατον τὸν Ἰωσήφ
  3. Ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν χερουβιμ, ἐμφάνηθι.,
  4. Ἐναντίον Ἐφραϊμ καὶ Βενιαμὴν καὶ Μανασσῆ.
  5. Ἐξέγειρον τὴν δυναστείαν σου, καὶ ἔλθε εἰς τὸ σῶσαι ἡμᾶς.
  6. Ὁ Θεὸς, ἐπιστρέψον ἡμᾶς,
  7. Καὶ ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου, καὶ σωθησόμεθα.
  8. Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων,
  9. Ἔως πότε ὀργίζῃ ἐπὶ τὴν προσευχὴν τῶν δούλων σου ;
  10. Ψωμιοὺς ἡμᾶς ἄρτον δακρῶν.
  11. Καὶ ποτιεὶς ἡμᾶς ἐν δάκρυσιν ἐν μέτρῳ.
  12. Ἔθευ ἡμᾶς εἰς ἀντιλογίαν τοῖς γείτοσιν ἡμῶν
- B**
13. Καὶ οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν ἐμυκτήρισαν ἡμᾶς.
  14. Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, ἐπιστρέψον ἡμᾶς
  15. Καὶ ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου, καὶ σωθησόμεθα.

Διάψαλμα.

16. Ἄμπελον ἐξ Αἰγύπτου μετήρας.
17. Ἐξέβαλες ἔθνη, καὶ κατεφύτευσας αὐτήν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

2. Convertentem se, et liberatum a peccatis suis. **C** Joseph enim interpretatur *ablatio opprobrii*.
3. Deus Verbum appare.
  4. Coram afferentibus fructum, et filiis dexteræ tuæ, et obliviscentibus priorum malarum actionum. Ephraim interpretatur *fructum ferens*. Benjamin interpretatur *oblivio*.
  5. Divina charitate motus propter humanum genus veni ad salvandum nos.
  6. Ex peccato.
  7. Et manifesta Filium tuum super terram, et salvi erimus.
  - 8, 9. Prophetæ dicunt.
  10. In tribulatione est vita nostra.
  11. In dolore assidue.
  12. Nam omnes homines contradicunt prædicationi nostræ. **D**
  13. Nos irrisui habent.
  14. Ex peccato.
  15. Appare super terram, et salvi erimus.
  16. Populum Judæorum, ut cessaret a peccato, hortatus es per legem.
  17. A doctrinis gentium eos cessare fecisti, et plantasti in lege tua.
2. Τὸν ἐπιστρέφοντα, καὶ βυσθέντα τῶν ἀμαρτιῶν αὐτοῦ. Ἰωσήφ γὰρ ἐρμηνεύεται *ὄνειδος ἀφαίρεσις*.
3. Ὁ Θεὸς Λόγος ὠράθητι (1).
  4. Ἐνώπιον τῶν καρποφορούντων, καὶ τῶν υἱῶν τῆς δεξιᾶς σου, καὶ τῶν ἐπιλανθανόντων (2) προτέρων πονηρῶν πράξεων. Ἐφραϊμ ἐρμηνεύεται *καρποφορῶν*. Βενιαμὴν ἐρμηνεύεται *ἐπιλησμορῆ*.
  5. Θεὸς ἀγάπη κινούμενος διὰ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἔλθε εἰς τὸ σῶσαι ἡμᾶς (3)
  6. Ἐκ τῆς ἀμαρτίας.
  7. Καὶ (4) φανέρωσον τὸν Υἱόν σου ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ σωθησόμεθα.
  - 8, 9. Οἱ προφῆται λέγουσιν.
  10. Ἐν ὀλίψῃ ἐστὶν ἡμῖν ἡ ζωὴ.
  11. Ἐν (5) ὀδύνῃ ἀδικαλείπτως.
  12. Ἀντιλέγουσι γὰρ πάντες οἱ ἄνθρωποι τῷ κηρύγματι ἡμῶν.
  13. Καταγέλωτα (6) ἔχουσιν ἡμᾶς.
  14. Ἐκ τῆς ἀμαρτίας.
  15. Ὁράθητι ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ σωθησόμεθα.
  16. Τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων τῆς ἀμαρτίας παύσασθαι παρήνεις (7) διὰ τοῦ νόμου.
  17. Τὰς τῶν ἐθνῶν διδασκαλίας παύσασθαι αὐτοῖς πεποίησας, καὶ ἐν τῷ νόμῳ σου κατεφύτευσας.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ὁράθητι.
- (2) Ἐπιλανθανομένων, etc. Ἐφραϊμ γὰρ, etc. Βενιαμὴν ἐρμηνεύεται *υἱὸς δεξιᾶς*. Μανασσῆς ἐρμηνεύεται *ἐπιλησμορῆ*.
- (3) Ἐλθε εἰς τὸ σῶσαι ὑμᾶς θεὸς, etc.

- (4) Καὶ abest.
- (5) Καὶ ἐν.
- (6) Καὶ καταγ.
- (7) Παραίνεις.

18. Ὁδοποίησας ἐμπροσθεν αὐτῆς.
 19. Καὶ κατεφύτευσας τὰς ῥίζας αὐτῆς, καὶ ἐπλήρωσε τὴν γῆν.
 20. Ἐκάλυψεν ὄρη ἡ σικιά αὐτῆς·
 21. Καὶ αἱ ἀναδενδράδες αὐτῆς τὰς κέδρους τοῦ Θεοῦ.
 22. Ἐξέτεινε τὰ κλήματα αὐτῆς ἕως θαλάσσης,
 23. Καὶ ἕως ποταμῶν τὰς παραφυάδας αὐτῆς.
 24. Ἴνα τί καθέλιες τὸν φρυγμὸν αὐτῆς·
 25. Καὶ τρυγῶσιν αὐτὴν πάντες οἱ πλοοπορεύμενοι τὴν ὁδόν·
 26. Ἐλυμήνατο αὐτὴν ὡς ἐκ δρυμοῦ·
 27. Καὶ μονιὸς ἄγριος κατενεμήσατο αὐτὴν.
 28. Ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, ἐπίστρεψον δὴ·
 29. Καὶ ἐπίβλεψον ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἴδε,
 30. Καὶ ἐπίσκεψαι τὴν ἄμπλον ταύτην.
 31. Καὶ κατάρτισαι αὐτὴν, ἣν ἐφύτευσεν ἡ δεξιὰ σου.
 32. Καὶ ἐπὶ υἱὸν ἀνθρώπου, ὃν ἐκραταίωσας σεαυτῷ.
 33. Ἐμπεπυρισμένη πυρὶ, καὶ ἀνεσκαμμένη·
 34. Ἀπὸ ἐπιτιμήσεως τοῦ προσώπου σου ἀπολῶνται.

- A 18. Dux itineris fuisti in conspectu ejus :
 19. Et plantasti radices ejus, et implevit terram :
 20. Operuit montes umbra ejus :
 21. Et arbusta ejus cedros Dei.
 22. Extendit palmites suos usque ad mare,
 23. Et usque ad flumina propagines ejus.
 24. Utquid destruxisti maceriam ejus :
 25. Et vindemiant eam omnes, qui prætergrediuntur viam ?
 26. Exterminavit eam aper de silva :
 27. Et singularis ferus depastus est eam.
 28. Deus virtutum, convertere jam :
 29. Et respice de cælo, et vide,
 30. Et visita vineam istam.
 31. Et perfice eam, quam plantavit dextera tua.
 32. Et super filium hominis, quem confirmasti tibi.
 33. Incensa igni, et suffossa :
 34. Ab increpatione vultus tui peribunt.
- B 31. Et perfice eam, quam plantavit dextera tua.

ATHANASH INTERPRETATIO.

18. Τὰς ἐντολάς σου προσέθηκεν (1) αὐτῇ.
 19. Τοὺς λόγους τῶν προφητῶν.
 20. Ἐθανάτωσε τὰς ἐναντίας δυνάμεις ἢ βοήθεια αὐτῆς, τουτέστιν ὁ Θεὸς αὐτῆς.
 21. Καὶ αἱ τοῦ Θεοῦ διδασκαλίαι ἐφύλαξαν τοὺς ἀνίους τοῦ Θεοῦ (2).
 22. Τοὺς ἀποστόλους ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον.
 23. (2) Καὶ ἕως ποταμῶν τὰς διδασκαλίας τῶν ἀποστόλων.
 24. Ἴνα τί ἀφείλου τὴν βοήθειαν τῆς συναγωγῆς·
 25. Καὶ κατακυριεύουσιν αὐτῆς αἱ ἐναντία δυνάμεις ;
 26. Ὁ θάνατος διὰ (3) τῆς ἁμαρτίας.
 27. Καὶ ὁ διάβολος κατανήλωσεν αὐτὴν (4).
 28. Ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, ἔλθε πρὸς ἡμᾶς.
 29. Καὶ εὐσπλαγγίσθητι ἐξ οὐρανοῦ, καὶ πρόσχε.
 30. Καὶ ἐπίσκεψαι τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων.
 31. Καὶ κατάρτισαι αὐτὴν τὴν συναγωγὴν ἐν πίστει (5), ἣν ἐφύτευσεν ὁ Υἱὸς σου καὶ ἡ χεὶρ σου.
 32. Καὶ ἐπὶ Υἱὸν ἀνθρώπου πιστεύειν, ὃν διεβεβαίωσας (6) εἶναι σου Υἱὸν ἀίδιον.
 33. Ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ἐφθάρη, καὶ ἠφανίσθη.
 34. Ἀπὸ τῆς παρουσίας τοῦ Υἱοῦ σου συντριβήσονται αἱ ἐναντία δυνάμεις.

- C 18. Præcepta tua apposuisti ei.
 19. Sermones prophetarum.
 20. Mortificavit adversarias potestates auxilium ejus, hoc est Deus ejus.
 21. Et divinæ doctrinæ custodiverunt sanctos Dei.
 22. Misit apostolos in mundum.
 23. Et usque ad flumina doctrinas apostolorum.
 24. Utquid abstulisti auxilium Synagogæ :
 25. Et dominantur in ea adversariæ potestates ?
 26. Mors per peccatum.
 27. Et diabolus consumpsit eam.
 28. Deus virtutum, veni ad nos.
 29. Et de cælo miserere, et attende.
 30. Et visita Synagagam Judæorum.
 31. Et perfice eamdem Synagagam in fide, quam plantavit Filius tuus, et manus tua.
 32. Et credere in Filium hominis, quem confirmasti esse Filium tuum æternum.
 33. A peccato corrupta est, et consumpta.
 34. Adventu Filii tui conterentur adversariæ potestates.
- D 31. Et perfice eamdem Synagagam in fide, quam plantavit Filius tuus, et manus tua.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Προσέθηκας.
 (2) Ἁγίους αὐτοῦ.
 (2) In cod. desunt comment. hujus versus.
 (5) Ὁ διὰ τῆς.
 (4) Κατανήλωσεν.

- (5) Ἐν τῇ πίστει. Hæc autem ultima verba καὶ ἡ χεὶρ σου, desunt in cod.
 (6) Ἀνθρώπου πιστεύειν, καὶ κατάρτισαι αὐτοῦ ἐν ταυτῷ διεβεβαίωσας, etc.

35. Fiat manus tua super virum dexteræ tuæ. A
 36. Et super filium hominis, quem confirmasti tibi.
 37. Et non discedimus a te [a te, et a gloria misericordiae tuæ] :
 38. Vivificabis nos, et nomen tuum invocabimus.

39. Domine Deus virtutum, converte nos :
 40. Et ostende faciem tuam, et salvi erimus.
In finem, pro torcularibus, psalmus Asaph.

PSAL. LXXX.

1. Exsultate Deo adjutori nostro :
2. Jubilate Deo Jacob.
3. Sumite psalmum, et date tympanum,
4. Psalterium jucundum cum cithara.
5. Buccinate in neomenia tuba,
6. In insigni die solemnitatis vestrae.
7. Quia praeceptum in Israel est :
8. Et iudicium Deo Jacob.

35. Γενηθήτω ἡ χεὶρ σου ἐπὶ ἄνδρα δεξιᾶς σου,
 36. Καὶ ἐπὶ υἱὸν ἀνθρώπου, ὃν ἐπίρριψαί σοι καταρτίψαι.
 37. Καὶ οὐ μὴ ἀποστῶμεν ἀπὸ σοῦ·
 38. Ζωώσεις ἡμᾶς, καὶ τὸ ὄνομα σου ἐπικαλεσόμεθα.

39. Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, ἐπίστρεψον ἡμᾶς
 40. Καὶ ἐπέφανον τὸ πρόσωπόν σου, καὶ σωθήσόμεθα.

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν ληνῶν, ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ.
 ΨΑΛ. Η΄.

1. Ἀγαλλιάσθε τῷ Θεῷ τῷ βοηθῶν ἡμῶν·
2. Ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ Ἰακώβ.
3. Λάβετε ψαλμὸν, καὶ δότε τύμπανον,
4. Ψαλτήριον τερπνὸν μετὰ κιθάρης.
5. Σαλπείσατε ἐν νεομηνίᾳ σάλπιγγι,
6. Ἐν εὐσήμῳ ἡμέρᾳ ἑορτῆς ὑμῶν.
7. Ὅτι πρόσταγμα τῷ Ἰσραὴλ ἔστι·
8. Καὶ κρίμα τῷ Θεῷ Ἰακώβ.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

35. Fiat nobis auxilium tuum per hominem, qui est dextera tua.

36. Et super Filium hominem, quem per te ipsum testatus es esse Filium tuum coaeternum.

37. Et si in ipso opitulaberis nobis, non amplius discedemus a te.

38. Et per eum vivificabis nos, et nomen tuum invocabimus.

39. Revoca nos, et manifesta Filium tuum, et salvi erimus.

40. Ostende nobis figuram substantiae tuae tibi in omnibus aequalem, et salvi erimus.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (4)· *Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν ληνῶν, ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ.* Ἐπὶ τέλει (5) τῶν αἰώνων ὑπὲρ τῶν δεχομένων ἐν ἑαυτοῖς τὸν οἶνον τῆς εὐφροσύνης τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν (6). Ἔτα· *Τῷ Ἀσάφ ψαλμὸς τῷ συλλέγοντι*, τουτέστιν τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ ψαλμὸς. Τοῦτο γὰρ (7) ἐρμηνεύεται· *Ἀσάφ συλλέγων*.

Tiulus praepositus continet : *In finem, pro torcularibus, psalmus Asaph.* In fine saeculorum pro excipientibus in semetipsis vinum laetitiae Dominum nostrum Jesum. Deinde : *psalmus Asaph* perinde ac diceret, *colligenti* : hoc est psalmus Filio Dei. Nam *Asaph colligens* interpretatur.

1. Gaudete in Domino semper.
2. Cantibus spiritualibus ipsum glorificate.
3. Excipite gratiam Dei, et mortificate membra vestra peccato.
4. Corda vestra grata facite Deo mortificantes vos ipsos peccato.
5. Praedicate in gratia praedicationis.
6. In tempore passionis Dei nostri.
- 7, 8. Quoniam ita praecipit apostolis suis, qui eum viderunt. *Israel* enim interpretatur *vir videns Deum*.

¹ Hebr. 1, 3.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Διὰ τοῦ ἀνδρός, ἦτις, etc.
- (2) Ἀνθρώπου, ὃν δι' αὐτοῦ ἐμαρτύρουν.
- (3) Καὶ δι' αὐτοῦ.
- (4) Ἡ διὰ τῆς κιθαβάρους περι-
- (5) Τοῦτο οὖν λέγει ἐπὶ τέλει.

35. Γενηθήτω ἡμῖν ἡ βοήθεια σου διὰ ἀνδρὸς τῆς [ἄστις] (1) ὑπάρχει ἡ δεξιὰ σου.

36. Καὶ ἐπὶ Υἱὸν ἀνθρώπου, ὃν δι' αὐτοῦ ἐμαρτύρουν [δι' ἑαυτοῦ ἐμαρτύρεις] (2) εἶναι σου Υἱὸν ἀναρχον.

37. Καὶ ἐὰν ἐν αὐτῷ βοηθήσης ἡμῖν, οὐκ ἐτι ἀποστῶμεν ἀπὸ σοῦ.

38. Καὶ διὰ τοῦ (3) ζωώσεις ἡμᾶς, καὶ τὸ ὄνομα σου ἐπικαλεσόμεθα.

39. Ἀνακάλεσαι ἡμᾶς, καὶ φανέρωσον τὸν Υἱόν σου, καὶ σωθήσόμεθα.

40. Ὑπόδειξον ἡμῖν τὸν χαρακτήρα τῆς ὑποστάσεώς σου τὸν Ἰσον σου ἐν πᾶσι, καὶ σωθήσόμεθα.

- D 1. Χαίρετε ἐν τῷ (8) Κυρίῳ πάντοτε.
2. ᾠδαῖς πνευματικαῖς αὐτὸν δοξολογεῖτε.
3. Λέξασθε τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, καὶ νεκρώσατε τὰ μέλη ὑμῶν τῇ ἁμαρτίᾳ.
4. Τὰς καρδίας ὑμῶν ἠδελίας ποιήσατε τῷ Θεῷ νεκρώσαντες ἑαυτοὺς τῇ ἁμαρτίᾳ.
5. Κηρύξατε ἐν τῇ χάριτι τοῦ κηρύγματος.
6. Ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

7, 8. (9) Ὅτι οὕτως ἐνετέλιτο τοῖς ἀποστόλοις αὐτοῦ τοῖς αὐτὸν θεασαμένοις. Ἰσραὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται *ἀνὴρ ὁρῶν Θεόν*.

- (6) Ἰησοῦν Χριστόν.
- (7) Τῷ συλλέγοντι· τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο γὰρ, etc.
- (8) Τῷ δεστ.
- (9) N. 7. Ὅτι, etc. N. 8. Καὶ θέλημα τῷ Θεῷ ἔθετο αὐτό.

9. Μαρτύριον ἐν τῷ Ἰωσήφ ἔθετο αὐτόν·
 10. Ἐν τῷ ἐξελεῖν αὐτόν ἐκ γῆς Αἰγύπτου.
 11. Γλώσσαν ἦν οὐκ ἔγνω, ἤκουσεν.
 12. Ἀπέστησεν ἀπὸ ἄρσεων τὸν νῶτον αὐτοῦ·
 13. Αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἐν τῷ κοφίνῳ ἐδούλευσαν·
 14. Ἐν θλίψει ἐπεκαλέσω με, καὶ ἐβρυσάμην σε·
 15. Ἐπήκουσά σου ἐν ἀποκρύφῳ καταγίδος·
 16. Ἐδοκίμασά σε ἐπὶ ὕδατος ἀντιλογίας.

Διάψαλμα.

17. Ἄκουσον, λαὸς μου, καὶ διαμαρτύρομαι σοι, Ἰσραὴλ (α)

18. Ἐάν ἀκούσης μου, οὐκ ἔσται ἐν σοὶ Θεὸς πρόσφατος·

19. (β) Οὐδὲ προσκυνήσεις θεῷ ἄλλοτρίῳ.
 20. Ἐγὼ γάρ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου·
 21. Ὁ ἀναγαγὼν σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου·
 22. Πλάτυνον τὸ στόμα σου, καὶ πληρώσω αὐτό.
 23. Καὶ οὐκ ἤκουσεν ὁ λαὸς μου τῆς φωνῆς μου·
 24. Καὶ Ἰσραὴλ οὐ προσέσχε μοι.
 25. Καὶ ἐξαπέστειλα αὐτοὺς [αὐτοὺς] κατὰ τὰ ἐπιτη-
 δεύματα τῶν καρδιῶν αὐτῶν·

(α) Vers. 18. Ἰσραὴλ· Ἐάν, etc. V. 19. Οὐκ ἔσται, etc.

(β) Vers. 20. Οὐδέ, etc. V. 21. Ἐγὼ γάρ, etc. V. 22. Ὁ ἀναγαγὼν σε, etc.

ATHANASH INTERPRETATIO.

9. Τὸ πάθος αὐτοῦ μνημόσυνον ἔθετο ἐν τῷ λαῷ τῷ καθαρῶν ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν (1). Ἰωσήφ γὰρ ἐρμηνεύεται ὀνείδου ἀφαιρέσεις, ὅπερ εἰσὶν οἱ φωτιζόμενοι.

10. Ἐν (2) τῷ τὸν λαὸν λυτροῦσθαι τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν.

11. Τὸ κήρυγμα τοῦ Κυρίου, ὅπερ οὐκ ᾔδεισαν, ἤκουσαν τὰ ἔθνη.

12. Ἀπέστησε, καὶ ἀπεστράφη μετὰ ταῦτα τὸ σκληροτραχεῖν (3) τῶν Ἰουδαίων.

13. Οἱ ἀπόστολοι ἐν τῷ κόσμῳ τῷ πεπληγμένῳ τὸ κήρυγμα διηκόνουν.

14. Πρὸς τὸν λαὸν λέγει· Ἐν ἁμαρτίαις ὧν ἐπεκαλέσω με, καὶ ἐβρυσάμην σε.

15. Ἐπήκουσά σου ἐν τῷ σκότει τῆς (4) ἁμαρτίας.

16. Ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος.

17, 18. (5) Ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος διαμαρτύρεται αὐτῷ· ἄνθρωπος ὁ τὸν Θεὸν ὄρων, ἐάν ἀκούσης μου, οὐκ ἔσται ἐν σοὶ, ὡς πρὸ τούτου μὲν μὴ ὦν, μετὰ ταῦτα λέγων.

19. Οὐδὲ κτίσμα προσθήκη τινὰ προσκυνήσεις πλὴν τῆς Τριάδος.

20, 21. Ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ Θεοπάτης, καὶ Δημιουργός σου, ὁ διὰ τοῦ πάθους μου ἀναγαγὼν σε ἐκ τῆς δουλείας τῆς ἁμαρτίας.

22. Ἄνοιξον τὸ στόμα σου, καὶ λαβὲ Πνεῦμα ἅγιον.

23. Καὶ οἱ ἀπιθοῦντες (α) Ἰουδαῖοι οὐκ ἐπίστευσάν μου.

24. Οἱ αὐτοὶ Ἰουδαῖοι ἠρνήσαντό με.

25. Καὶ εἶπασα αὐτοὺς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἁμαρτιῶν αὐτῶν, etc.; ὅπερ pro ὅπερ.

(2) N. 10. Ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος.

(3) N. 12. Ἀπεστράφη μ. ε. τ. σκληροτράχηλον, etc.

(4) Σκότει δντος τῆς.

(α) Ἀπιθοῦντες. Forte ἀπιστοῦντες. EDIT.

A 9. Testimonium in Joseph posuit illud :

10. Cum exiret ipse de terra Ægypti :

11. Linguam quam non noverat, audivit.

12. Divertit ab oneribus dorsum ejus :

13. Manus ejus in cophino servierunt.

14. In tribulatione invocasti me, et liberavi te :

15. Exaudivi te in abscondito tempestatis :

16. Probavi te apud aquam contradictionis.

Diapsalma.

17. Audi, populus meus, et contestor te Israel :

18. Si audieris me, non erit in te Deus recens :

19. Neque adorabis deum alienum.

20. Ego enim sum Dominus Deus tuus :

B 21. Qui eduxi te de terra Ægypti :

22. Dilata os tuum, et implebo illud.

23. Et non audivit populus meus vocem meam :

24. Et Israel non intendit mihi.

25. Et dimisi eos secundum desideria cordis eorum :

9. Passionem suam memoriam posuit in p̄rdio emundato a peccatis. Joseph enim interpretatur oblatio opprobrii, quod convenit illuminatis.

10. Cum liberaret populum a peccatis eorum.

11. Dominicam prædicationem : quam non noverant, audiverunt gentes.

12. Discessit, et retro conversa est post hæc p̄vicia Judæorum.

13. Apostoli in mundo stupore percusso prædicationem administabant.

14. Ad populum loquitur : Existens in peccatis invocasti me, et liberavi te.

15. Exaudivi te in tenebris peccati.

16. In baptismo.

17, 18. In baptismo contestatus est ei ; vir videns Deum, si audieris me, non erit in te, quem admodum nec antea fuit, ut postea dicit.

19. Neque rem creatam additamentum aliquid adorabis, sed solam Trinitatem.

20, 21. Ego enim sum Dominus, et Creator tuus, qui per passionem meam eduxi te e servitute peccati.

22. Aperi os tuum, et accipe Spiritum sanctum.

23. Et increduli Judæi mihi non crediderunt.

24. Idem Judæi negaverunt me.

25. Et dimisi eos in concupiscentiis cordium eorum.

(5) N. 17. Ἐπὶ, etc. N. 18. Ἄνθρωπος, etc. N. 19. Οὐκ ἔσται ἐν σοὶ, πρὸ τούτου Θεὸς μὲν μὴ ὦν, μετὰ ταῦτα δὲ ὦν. N. 20. Οὐδὲ κτίσμα, ἢ προσθήκη, etc. N. 21. Ἐγὼ γάρ, etc. N. 22. Ὁ διὰ σοῦ πάθους μου.

- 26. Ibunt in adiuventiombus suis.
  - 27. Si populus meus audisset me :
  - 28. Israel in viis meis si ambulasset.
  - 29. Pro nihilo forsitan inimicos eorum humiliasset :
  - 30. Et super tribulantes eos, misissem manum meam.
  - 31. Inimici Domini mentiti sunt ei :
  - 32. Et erit tempus eorum in sæcula.
  - 33. Et cibavit eos ex adipe frumenti :
  - 34. Et de petra melle saturavit eos.
- Psalmus Asaph. PSAL. LXXXI.*
- 1. Deus stetit in synagoga deorum :
  - 2. In medio autem deos dijudicat.
  - 3. Usquequo iudicatis iniquitatem :
  - 4. Et facies peccatorum sumitis?
- Diapsalma.*
- 5. Judicate egeno et pupillo :
  - 6. Humilem et pauperem justificate.
  - 7. Eripite pauperem, et egenum :
  - 8. De manu peccatoris liberate eum.

- A 26. Πορεύονται ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν αὐτῶν.
  - 27. Εἰ ὁ λαός μου ἤκουσέ μου.
  - 28. Ἰσραὴλ ταῖς ὁδοῖς μου εἰ ἐπορεύθη·
  - 29. Ἐν τῇ μηδενὶ ἂν τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν ἐταπείνωσα·
  - 30. Καὶ ἐπὶ τοὺς θλίβοντας αὐτοὺς ἐπέβαλον ἂν τὴν χεῖρά μου.
  - 31. Οἱ ἐχθροὶ Κυρίου ἐψεύσαντο αὐτῷ·
  - 32. Καὶ ἔσται ὁ καιρὸς αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα.
  - 33. Καὶ ἐψώμισεσιν αὐτοὺς ἐκ στάτους πυροῦ·
  - 34. Καὶ ἐκ πέτρας μέλι ἐχόρτασεν αὐτούς.
- Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ. ΨΑΛ. ΠΑ'.*
- 1. Ὁ Θεὸς ἔστη ἐν συναγωγῇ θεῶν (α).
  - 2. Ἐν μέσῳ δὲ Θεοῦ [θεοῦς] διακρινεῖ.
  - 3. Ἔως πότε κρίνετε ἀδικίαν·
- B 4. Καὶ πρόσωπα ἀμαρτωλῶν λαμβάνετε ;
- Διάψαλμα.*
- 5. Κρίνατε ὀρφανῶ καὶ πτωχῶ·
  - 6. Ταπεινὸν καὶ πένητα δικαιώσατε.
  - 7. Ἐξέλθετε πένητα καὶ πτωχόν·
  - 8. Ἐκ χειρὸς ἀμαρτωλοῦ ρύσασθε αὐτόν.

(α) Θεῶν deest in textu. At marg. cod. charact. adnotatur, ἐν ἄλλοις θεῶν.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

- 26. In iniquitatibus suis.
- 27. Ipsi Judæi.
- 28. In justificationibus meis.
- 29. Diaboli potestates.
- 30. Super immundos spiritus.
- 31. Judæi, quæ ei promiserant in monte Sina adimplere, non fecerunt.
- 32. Et maledictio eorum perpetua est.
- 33. Fideles pane cœlesti (cibavit).
- 34. Et de gratia sua eloquiis suis saturavit eos.

- 26. Ἐν ταῖς ἀνομίαις αὐτῶν.
- 27. Οἱ αὐτοὶ Ἰουδαῖοι.
- 28. Ἐν τοῖς δικαιομασί σου (1).
- 29. Τὰς τοῦ διαβόλου δυνάμεις.
- 30. Ἐπὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα.
- 31. Οἱ Ἰουδαῖοι, ἃ συνέθεντο αὐτῷ ἐν βρεῖ Λινθ πληροῦν, οὐκ ἐποίησαν.
- 32. Καὶ ἡ κατάρα αὐτῶν ἀτελεύτητός ἐστι (2).
- 33. Τοὺς πιστοὺς τὸν οὐράνιον ἄρτον.
- 34. Καὶ ἐκ τῆς χάριτος αὐτοῦ τὰ λόγια αὐτοῦ ἐχόρτασεν αὐτούς.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (3)· *Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ*, ὅπερ ἐρμηνεύεται *ψαλμὸς εἰς τὸν λέγοντα* (4) *καὶ εἰς τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων* (5)· τὰ γὰρ ἀμφότερα ἐρμηνεύεται τῷ Ἀσάφ, καὶ συλλέγων, καὶ συναγωγῇ· τὸ οὖν πρῶτον εἰς τὸν Θεόν, τὸ δὲ (6) δεῦτερον εἰς τοὺς Ἰουδαίους.

Titulus præpositus continet : *Psalmus Asaph*, quod interpretatur *psalmus in colligentem, et in Synagogam seu congregationem Judæorum*, utroque enim modo interpretatur *Asaph*, et *colligens*, et *synagoga*, seu *congregatio* : primum igitur in Deum, deinde in Judæos.

- 1. Deus Verbum advenit in medio Judæorum.
- 2. In manifesto autem re larguit eos.
- 3. Usquequo nihil verum facitis ;
- 4. Hominiibus placetis?
- 5. Justum iudicium judicate, et opitulamini pupillo et pauperi.
- 6. Et humilibus ac pauperibus subvenite.
- 7. Injuria affectum.
- 8. Vindicate oppressum.

- 1. Ὁ Θεὸς Λόγος παρεγένετο ἐν μέσῳ τῶν Ἰουδαίων
- 2. Ἐν δὲ τῷ (7) φανερῶ ἐλέγχει αὐτούς.
- 3. Ἔως πότε οὐδὲν ἀληθὲς ποιεῖτε·
- 4. Ἀνθρωπαρεσκεῖτε ;
- 5. Τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε, καὶ βοηθήσατε ὀρφανῶ καὶ πτωχῶ.
- 6. Καὶ τοῖς ταπεινοῖς καὶ πένησι συνέρχεσθε (8).
- 7. Ἀδικούμενον.
- 8. Ποιήσατε ἐκδίκησιν τῷ καταπονουμένῳ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Μου.
- (2) Ἔσται.
- (5) Ἡ δὲ τῆς κινναβάρως περ-
- (4) Συλλέγοντα.
- (5) Τῶν Ἰουδαίων deest.

- (6) Τοῦτο οὖν ἐρμηνεύεται· τὸ μὲν πρῶτον εἰς τὸν Κύριον, τὸ δὲ, etc.
- (7) Καὶ ἐν τῷ, etc.
- (8) Ὑπεορέεσθαι.

9. (a) Οὐκ ἔγνωσαν, οὐδὲ συνῆκαν ·
 10. Ἐν σκότει διαπορεύονται ·
 11. Σαλευθήτωσαν πάντα τὰ θεμέλια τῆς γῆς.
 12. Ἐγὼ εἶπα · Θεοὶ ἐστε, καὶ υἱοὶ Ὑψίστου πάν-
 τες ·
 13. Ὑμεῖς δὲ ὡς ἄνθρωποι ἀποθήσκετε
 14. Καὶ ὡς εἷς τῶν ἀρχόντων πίπτετε.
 15. Ἀνάστα, ὁ Θεός, κρίνον τὴν γῆν.
 16. Ὅτι σὺ κατακληρονομήσεις ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνε-
 σιν.

Ῥοδὴ ψαλμοῦ τῷ Ἀσάφ. ΨΑΛΜ. ΠΒ΄.

1. Ὁ Θεός, τίς ὁμοιωθήσεται σοι ;
 2. Μὴ σιγήσης, μηδὲ καταπραΰνης, ὁ Θεός.
 3. Ὅτι ἰδοὺ οἱ ἐχθροὶ σου ἤχησαν·
 4. Καὶ οἱ μισοῦντές σε ἤραν κεφαλῆν.
 5. Ἐπὶ τὸν λαόν σου κατεπανουργέσαντο γνώμην·
 6. Καὶ ἐβουλεύσαντο κατὰ τῶν ἁγίων σου.
 7. Εἶπον (b) · Δεῦτε, καὶ ἐξολοθρεύσωμεν αὐτοὺς
 ἐξ ἔθνους

(a) Vers. 9, 10, sub unico vers.)
 (b) Εἶπαν. In marg. εἶπον.

ATHANASII INTERPRETATIO.

9. Οὐδὲ (1) ἐπέγνωσαν οὐδὲ συνῆκαν ὡσπερ αὐ-
 τοῖς προστάξαι ·
 10. Ἀλλὰ ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ πορεύονται ·
 11. Μετατεθήτωσαν πάντα τὰ ἔθνη εἰς τὰς ἐντο-
 λὰς τῶν Ἰουδαίων.
 12. Ἐγὼ εἶπα εἶναι ὑμᾶς θεοὺς τῆς χάριτός μου (2),
 καὶ υἱοὺς τοῦ Πατρὸς μου.
 13. Ὑμεῖς δὲ ὡς γῆ καὶ σποδὸς ἐν ταῖς γῆναις ἐπι-
 θυμιαῖς ἐναπομένετε.
 14. Καὶ ὡς ὁ διάβολος πίπτετε ἀπὸ τῶν οὐρανίων
 ἐντολῶν εἰς γῆναν (3).
 15. Τῇ (4) τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ σῶσον τὸν κόσμον.
 16. Ὅτι σὺ περιποίησας (5) εἰς σωτηρίαν τῷ
 ἰδίῳ σου αἵματι πάντα τὰ ἔθνη.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει · (6) ὁμοίως τοῦ πρώτου ψαλμοῦ τὴν ἐρμηνείαν ἔχει εἰς τὸν Κύριον καὶ
 εἰς τοὺς Ἰουδαίους.

Titulus præpositus continet : similiter ac antecedeus psalmus interpretationem habet in Dominum,
 et Judæos.

1. Οὐκ ἔστιν οὕτως δυνατὸς καὶ δίκαιος.
 2. Μὴ μακροθυμῆσης ἐπὶ τοῖς γινομένοις.
 3. Οἱ δαίμονες ὑψώθησαν (7).
 4. Καὶ οἱ Ἰουδαῖοι κατεπήρησάν σου.
 5. Ἐπὶ τὸν λαόν σου ἐδολίυσσαντο.
 6. Κατὰ τῶν προφητῶν.
 7. Οἱ δαίμονες κατὰ τῶν ἁγίων εἶπαν · Δεῦτε, καὶ
 ἄρωμεν αὐτῶν τὴν μνήμην ἀπὸ τῆς γῆς.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ὁστε, etc., οὕτε συνιούσιν ἄπερ αὐτοῖς, etc.
 (2) Τῇ χάριτί μου.
 (3) Πίπτει, etc., εἰς τὰ γῆνα.
 (4) Ἀνάστα, ὁ Θεός, τᾶ τρίτῃ, etc.
 (5) Περιποίησαι.

- A 9. Nescierunt (a), neque intellexerunt :
 10. In tenebris ambulant :
 11. Movebuntur omnia fundamenta terræ.
 12. Ego dixi : Dii estis, et filii Excelsi omnes :
 13. Vos autem sicut homines morimini :
 14. Et sicut unus de principibus caditis.
 15. Surge, Deus, judica terram :
 16. Quoniam tu hæreditabis in omnibus gen-
 tibus.

Canticum psalmi Asaph. PSALM. LXXXII.

1. Deus, quis similis erit tibi ?
 2. Ne taceas, neque comescaris, Deus.
 3. Quoniam ecce inimici tui sonuerunt :
 B 4. Et qui oderunt te extulerunt caput.
 5. Super populum tuum malignaverunt consi-
 lium :
 6. Et cogitaverunt adversus sanctos tuos :
 7. Dixerunt : Venite, et disperdamus eos de
 gente

9. Neque cognoverunt, neque intellexerunt quo-
 modo ipsis præcepi ;
 10. Sed in peccato ambulant.
 11. Transferantur omnes gentes in præcepta Ju-
 dæorum.
 C 12. Ego dixi, esse vos deos gratia mea, et filios
 Patris mei.
 13. Vos autem veluti terra c. cinis permanetis
 in terrenis concupiscentiis.
 14. Et tanquam diabolus a cœlestibus præceptis
 caditis in terrena.
 15. Tertia die, et salva mundum.
 16. Quoniam tu proprio tuo sanguine omnes
 gentes ad eas salvandas acquires.

- D 1. Non est aliquis ita potens et justus.
 2. Ne diutius feras quæ patrata sunt.
 3. Dæmones exaltati sunt.
 4. Et Judæi contra te elevati sunt.
 5. Contra populum tuum dolose egerunt
 6. Contra prophetas.
 7. Dæmones dixerunt contra sanctos : Venite, et
 tollamus eorum memoriam e terra.

- (6) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει · Ῥοδὴ ψαλ-
 μοῦ τῷ Ἀσάφ · ὁμοίως τοῦ πρὸ τούτου τοῦ ψαλμοῦ
 τὴν, etc.
 (7) Ἠχησαν.

8. Et non memoretur nomen Israel ultra.
 9. Quoniam cogitaverunt unanimiter simul,
 10. Adversum te testamentum disposuerunt.
 11. Tabernacula Idumæorum, et Ismaelitæ
 12. Moab, et Agareni,
 13. Gebal, et Ammon, et Amalec,
 14. Alienigenæ cum habitantibus Tyrum
 15. Etenim et Assur venit cum illis:
 16. Facti sunt in adiutorium filiis Lot.
 17. Fac illis sicut Madian et Sisaræ,
 18. Sicut Jabin in torrente Cisson:
 19. Disperierunt in Endor:
 20. Facti sunt ut sterces terræ.
 21. Pone principes eorum sicut Oreb, et Zeb, et Zebee, et Salmana:
 22. Omnes principes eorum.
- (a) Vers. 22. Καὶ Ζήθ, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

8. Videntium Deum mente.
 9, 10. Et dæmones cum Judæis consilium iniiverunt contra te.
 11. Deficientes dæmones, et exaudientes eos Judæi.
 12, 13. Et hospitantes in peccato. *Gebal* interpretatur *populus deficiens*, quæ omnia de Judæis interpretantur.
 14. Judæi cum dæmonibus habitantibus idololatricam: qualis est gens Judæorum. *Tyrus* autem interpretatur *angustia*, quale est peccatum.
 15. *Assur* interpretatur *insidiæ*, quod de populo Judaico dictum est.
 16. Adjutores fuerunt filiis diaboli. *Lot* enim interpretatur *exclusus*, qualis est diabolus:
 17, 18. Fac illis sicut iniquitati, et diabolo. *Sisaræ* enim interpretatur *elevans rebelles*. *Jabin* interpretatur *ignominia exsiccata* in duritia eorum.
 19. Disperit intelligentia generationis eorum. *Endor* enim interpretatur *oculus generationis*.
 20. Perditio facti sunt in mundo.
 21. Ut *corvum aridum*, ita enim interpretatur *Oreb*, et ut *lupum*, et ut *victimam*, et ut *umbra fluctuationis*. Hæc est enim illorum nominum interpretatio.
 22. In gladio consume ut illos
8. Τῶν ὁρῶντων Θεὸν (1) τῇ διανοίᾳ.
 9, 10. (2) Καὶ οἱ δαίμονες ἅμα τοῖς Ἰουδαίοις συνεβουλεύσαντο συμβουλίαν κατὰ σοῦ.
 11. Οἱ ἐκλείποντες δαίμονες, καὶ οἱ εἰσακούοντες αὐτοὺς (3) Ἰουδαῖοι.
 12, 13. (4) Καὶ οἱ προσηλυτεύοντες τῇ ἁμαρτίᾳ. *Γεβάλ* ἐρμηνεύεται *λαὸς ἐκλείπων*, ὅπερ ἀμφοτέρω εἰς τοὺς Ἰουδαίους ἐρμηνεύονται.
 14. Οἱ Ἰουδαῖοι μετὰ τῶν κατοικούντων (5) δαιμόνων τὴν εἰδωλολατρίαν· ἀλποτήματι ὅπερ ἐστὶ τὸ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων. *Τύρος* δὲ *συνοχὴ* ἐρμηνεύεται, ὅπερ ἐστὶν ἡ ἁμαρτία.
 15. *Ἀσοῦρ* ἐρμηνεύεται *ἐκεδρον*, ὅπερ εἰς τὸν Ἰουδαῖον (6) εἰρηται.
 16. Βοηθοὶ γεγόνασιν τοῖς υἱοῖς τοῦ διαβόλου. Ἄνε γὰρ ἀποκεκλεισμένος ἐρμηνεύεται, ὅπερ ἐστὶν ὁ διάβολος.
 17, 18. (7) Πόησον αὐτοῖς ὡς τῇ ἀδικίᾳ καὶ τῷ διαβόλῳ. *Σισάρα* γὰρ ἐρμηνεύεται *ἀίρων ἀποστασίους*. *Ἰαβὶμ* ἐρμηνεύεται *αἰσχύνῃ ξηραιομένη* ἐν τῇ σκληρότητι αὐτῶν.
 19. Ἐξωλοθρεύθη ἡ διάνοια τῆς γενεᾶς αὐτῶν. *Ἀενδώρ* γὰρ ἐρμηνεύεται *ὀφθαλμὸς γενεᾶς*.
 20. Ἀπόλεια γεγόνασιν ἐν τῷ κόσμῳ.
 21. (8) Ὡς *κόρακα ξηρὸν*, τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται *Ὠρήθ*, καὶ ὡς *λύκον*, καὶ ὡς *θυσιασμὸν* [θυσίασμα], καὶ ὡς *σκιὰν σάλου*. Αὕτη γὰρ ἐρμηνεία τῶν ὀνομάτων.
 22. Ἐν *βομφαίᾳ* ἀνάλωσον ὡς ἐκείνους.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Τὸν Θεόν.
 (2) Ν. 9. Ὅτι οἱ δαίμονες συνεβουλεύσαντο. Συμβούλιον ἔθεντο κατὰ σοῦ.
 (3) Αὐτῶν Ἰουδαῖοι· τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἡ τῶν ὀνομάτων ἐρμηνεία.
 (4) Ν. 12. Ἐκ τοῦ πατρὸς, καὶ οἱ προσηλυτεύοντες, τοῦτέστιν τῇ ἁμαρτίᾳ. Ν. 13. *Γεβάλ* ἐρμηνεύεται *τοῦτοχισμα παλαιόν*. Ἄμων δὲ ἐρμηνεύεται *υἱὸς λαοῦ μου*. Ἀμαλήκ δὲ ἐρμηνεύεται *λαὸς ἐκλείπων*, etc.
 (5) Κατοικούντων δεest. *Εἰδωλολατρίαν*. Ἀλλό-

φολοὶ γὰρ ἐρμηνεύονται *πίπτοντες ποτήματι*, ὅπερ ἐστὶν, etc.

(6) Ἰούδαν.

(7) Ν. 17. Πόησον, etc., *ἀίρων ἀποστασίαν*. Ν. 18. Ἰαβὶν, etc., *ξηραιομένη*. *Κισσὺν* δὲ ἐρμηνεύεται *σκληρότης*. Ὡσαύτως οἱ Ἰουδαῖοι ὄπηρχον *αἰσχύνῃ ξηραιομένη* ἐν τῇ σκληρότητι αὐτῶν.

(8) Ν. 21. Ὡς *κόρακα*, etc. usque ad *Ὠρήθ*. Ν. 22. Καὶ ὡς *λύκον*, καὶ ὡς *θυσιασμὸν*, καὶ ὡς *σκιά* σάλου. Αὕτη, etc.

23. Οἱ τινες εἶπον · Κληρονομήσωμεν ἑαυτοῖς τὸ ἅγιον ἱερόν τοῦ Θεοῦ.
 24. Ὁ Θεός μου, θεὸς αὐτοῦς ὡς τροχόν·
 25. Ὡς καλάμην κατὰ πρόσωπον ἀνέμου.
 26. Ὡσει πῦρ, ὃ διαφλέξει δρυμόν·
 27. Ὡσει φλόξ, ἥ (α) κατακαύσει ὄρη.
 28. Οὕτω καταδιώξεις αὐτοὺς ἐν τῇ καταγίδι σου·
 29. Καὶ ἐν τῇ ὀργῇ σου συνταράξεις αὐτούς.
 30. Πλήρωσον τὰ πρόσωπα αὐτῶν ἀτιμίας·
 31. Καὶ ζητήσουσι τὸ ὄνομά σου, Κύριε.
 32. Αἰσχυνθήτωσαν, καὶ παραχθήτωσαν εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος·
 33. Καὶ ἐντραπήτωσαν, καὶ ἀπολέσθωσαν.
 34. Καὶ γνῶτωσαν, ὅτι ὄνομά σοι Κύριος·
 35. Σὺ μόνος ὑψιστος ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν.

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν ληνῶν τοῖς υἱοῖς Κορέ ψαλμός. ΨΑΛΜ. ΠΙΓ.

1. Ὡς ἀγαπητὰ τὰ σκηνώματά σου, Κύριε τῶν δυνάμεων!

(*) *H deest in textu, legitur in marg. κατακαῦσαι.

23. Qui dixerunt : Hæreditate possideamus nobis sanctuarium Dei.
 24. Deus meus, pone illos ut rotam :
 25. Et sicut stipulam ante faciem venti.
 26. Sicut ignis, qui comburet silvam :
 27. Et sicut flamma, quæ comburet montes.
 28. Ita persequeris illos in tempestate tua :
 29. Et in ira tua conturbabis eos.
 30. Imple facies eorum ignominia :
 31. Et quærent nomen tuum, Domine.
 32. Erubescant, et conturbentur in sæculum sæculi :
 33. Et confundantur et pereant
 34. Et cognoscant, quia nomen tibi Dominus .
 35. Tu solus altissimus in omni terra.

In finem, pro torcularibus filiis Core psalmus. PSALM. LXXXIII.

1. Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum !

ATHANASII INTERPRETATIO.

23. Αἰχμαλωτίζωμεν τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ τὸν ναὸν αὐτοῦ (1) διαρπάσωμεν.

24. Κιλιουμένους (2) ὑπὸ τῶν ἐλκόντων αὐτούς εἰς ἀμαρτίαν.

25. Ὡδε κάκει περιφερομένους ὑπὸ τῶν καταδυναστευομένων (3).

26. Ὡς ξύλα ἀκαρπα ἀνάλωσον αὐτούς.

27. Ὡς ἡ θεϊότης σου κατακαίει τὴν ἐναντίαν δύναμιν (4).

28. Ἐν τῷ θυμῷ σου.

29. Ταῖς ἀνομίαις αὐτῶν συναπολέσεις (5) αὐτούς.

30. Τὰς καρδίας αὐτῶν.

31. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐπιγνώσονται (6) τὴν βοήθειάν σου καὶ τὰς εὐεργεσίας σου.

32. Διαπαντὸς οἱ μὴ πειθόμενοί σου (7).

33. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως.

34, 35. Ἐν τῇ δόξῃ τῆς παρουσίας σου (8) ἐπιγνώσονται, ὅτι ὃν ἐξουθενουν Ἰῆν ἀνθρώπου, οὗτος Κύριος πάντων ἐστὶ, καὶ αὐτῷ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται, ὅτι σὺ εἶ Κύριος ὑψιστος εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς. Ἀμήν.

*H προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (9) *Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν ληνῶν τοῖς υἱοῖς Κορέ ψαλμός*, ὅπερ ἐρμηνεύεται· εἰς τὸ τέλος τῶν αἰῶνων ὑπὲρ τῶν ἐχόντων ἐν ταῖς καρδίαις (10) τὸν οἶνον τῆς εὐφροσύνης τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν. *Εἶτα τοῖς υἱοῖς Κορέ ψαλμός. Κορέ γὰρ ἐρμηνεύεται φαλακρός· ὃ δὲ φαλακρός παρὰ τῷ νόμῳ καθαρὸς ἐστίν.*

Titulus præpositus continet : *In finem, pro torcularibus filiis Core psalmus, quod interpretatur in fine sæculorum pro habentibus in cordibus vinum lætitiæ Dominum nostrum Jesum. Deinde filiis Core psalmus. Core enim interpretatur calvus. Calvus autem secundum legem mundus est.*

1. Αἱ αἰώνιαί σου ἀναπαύσεις.

1. Æterna tua refrigeria.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Αὐτῶν.

(2) Κοιμωμένους.

(3) Καταδυναστευόντων αὐτούς.

(4) Θεότης, etc., τὰς ἐναντίας δυνάμεις.

(5) Συναπολείς.

(6) Ἐπιγνώσονται.

(7) Σοί.

(8) Ἐν τῇ ἐνδόξῃ σου παρουσίᾳ, etc. Πατρὸς ἡμῶν.

(9) Ἡ διὰ τῆς κινναβάσεως περ.

(10) Καοδαίς αὐτῶν.

2. Concupiscit, et deficit anima mea in atria A Domini.

3. Cor meum et caro mea exultaverunt in Deum vivum

4. Etenim passer invenit sibi domum :

5. Et turtur nidum sibi, ubi ponat pullos suos :

6. Altaria tua, Domine virtutum, rex meus et Deus meus.

7. Beati qui habitant in domo tua :

8. In sæcula sæculorum laudabunt te.

Diapsalma:

9. Beatus vir, cui est auxilium ipsi abs te :

10. Ascensiones in corde suo disposuit,

11. In valle lacrymarum in loco, quem posuit.

12. Etenim benedictionem dabit legislator :

13. Ibunt de virtute in virtutem :

14. Videbitur Deus deorum in Sion.

15. Domine Deus virtutum, exaudi orationem meam :

Diapsalma.

16. Auribus percipe, Deus Jacob.

17. Protector noster aspice, Deus :

(a) Vers. 7. 'Ο βασιλεύς μου, etc. V. 8. Μακάριοι πάντες οι, etc.

(b) Οὐ ἔστιν ἀντίληψις αὐτοῦ παρὰ σοῦ. At in marg. σοί.

(c) Τὸν deest.

ATHANASII INTERPRETATIO.

2. Cupio dissolvi, et esse cum Christo ².

3. Tota anima, et corpore in Deo inhæreo.

4. Omnis anima sanctorum apud Deum requiem habet.

5. Et Filius Dei habet rursus ubi habitare faciat sanctos suos.

6. Corda sanctorum tuorum ; regnans et dominans in me.

7. In superna Jerusalem.

8. Incessanter.

9. In quo inhabitavit gratia tua.

10. Cœlestia cogitat, et operatur.

11. Humilians se, et plorans corde suo inhærente tibi.

12. In regno suo, dicit Dominus: Venite, benedicti Patris mei, accipite paratum vobis regnum ².

13. Ibunt ex gratia, quæ hic est in ipsis, in futuram vitam.

14. Videbitur Dei Filius Deus deorum, qui tales gratia sunt, in adventu suo.

15. Imple petitiones meas.

16. Audi, Deus Jacob.

17. Attende, Deus.

¹ Philipp. i, 23. ² Matth. xxv, 34.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Πόλιν, πῶς etc., αὐτοῦ deest.

(2) Σου non legitur.

(3) N. 7. 'Ο βασιλεύων μου, καὶ, etc. N. 8. Εἰς τὴν ἀνω.

2. Ἐπιποθεῖ, καὶ ἐκλείπει ἡ ψυχὴ μου εἰς τὰς αὐλάς τοῦ Κυρίου.

3. Ἡ καρδία μου καὶ ἡ σὰρξ μου ἠγαλλιάσαντο ἐπὶ Θεὸν ζῶντα.

4. Καὶ γὰρ στρουθίον εὔρεν ἑαυτῷ οἰκίαν·

5. Καὶ τρυγῶν νοσσιὰν ἑαυτῆ, οὐ θήσει τὰ νοσσιὰ ἑαυτῆς.

6. Τὰ θυσιαστήριά σου, Κύριε τῶν δυνάμεων, ὁ βασιλεύς (a) μου καὶ ὁ Θεός μου.

7. Μακάριοι οἱ κατοικοῦντες ἐν τῷ οἴκῳ σου·

8. Εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων αἰνέσουσί σε.

Διάψαλμα.

9. Μακάριος ἀνὴρ, ᾧ ἔστιν ἀντίληψις αὐτῷ παρὰ σοί (b).

10. Ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ διέθετο,

11. Εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶνος, εἰς τὸν (c)

B τόπον, ὃν ἔθετο.

12. Καὶ γὰρ εὐλογίας δώσει ὁ νομοθετῶν.

13. Πορεύονται ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν·

14. Ὁφθήσεται ὁ Θεὸς τῶν θεῶν ἐν Σιών.

15. Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου·

Διάψαλμα.

16. Ἐνώτισαι, ὁ Θεὸς Ἰακώβ.

17. Ὑπερασπιστὰ ἡμῶν, ἴδε, ὁ Θεός·

C 2. Ἐπιποθῶ ἀναλῦσαι, καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι.

3. Ὅλως τῇ ψυχῇ καὶ τῷ σώματι πρόσκειμαι ἐπὶ τὸν Θεόν.

4. Πᾶσα ψυχὴ ἁγίων ἔχει ἀνάπαυσιν παρὰ τῷ Θεῷ.

5. Καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔχει πάλιν ὅπου (1) κατοικήσει τοὺς ἁγίους αὐτοῦ.

6. Αἱ καρδίαι τῶν ἁγίων σου (2), ὁ βασιλεύων (3), καὶ ὁ δεσπόζων μου.

7. Εἰς ἀνω Ἰερουσαλήμ.

8. Ἀκαταπαύστως.

9. Εἰς ὃν ἐπεσκήνωσεν ἡ χάρις σου.

10. Τὰ ἐπουράνια φρονεῖ, καὶ πολιτεύεται.

11. Ταπεινῶν, καὶ (4) πενθῶν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ τῇ ἀνακειμένῃ σοι.

D 12. Ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτῶν (5) λέγει ὁ Κύριος: Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, ἀπολάβετε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν.

13. Πορεύονται ἐκ τῆς χάριτος τῆς οὐσης ἐν αὐτοῖς ἐνταῦθα εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν.

14. Ὁραθήσεται ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ (6) τῶν κατὰ χάριν θεῶν ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ.

15. Πλήρωσον τὰ αἰτήματά μου.

16. Ἄκουσον, ὁ Θεὸς Ἰακώβ.

17. Πρόσχε, ὁ Θεός.

(4) Ταπεινῶν ἑαυτῶν, καὶ, etc.

(5) Αὐτοῦ, etc., βασιλείαν πρὸ καταβολῆς τοῦ κόσμου.

(6) Ὁ Θεός, etc.

18. Καὶ (α) ἐπίβλεψον εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Χρι- A
στοῦ σου.

19. Ὅτι κρεῖττων ἡμέρα μία ἐν ταῖς αὐλαῖς σου
ὄπῃ χιλιάδας.

20. Ἐξελεξάμην παραρῥιπτεῖσθαι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ
Θεοῦ μου μᾶλλον, ἢ (β) οἰκεῖν με ἐν σκηνώμασιν
ἀμαρτωλῶν.

21. Ὅτι ἔλεος καὶ ἀλήθειαν ἀγαπᾷ Κύριος ὁ Θεός,

22. Χάριν καὶ δόξαν δώσει.

23. Κύριος οὐ στεροῖται τὰ ἀγαθὰ τοῖς πορευομένοις
ἐν ἀκακίᾳ.

24. Κύριος ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, μακάριος ἄνθρω-
πος ὁ ἐλπίζων ἐπὶ σέ.

Εἰς τὸ τέλος. τοῖς υἱοῖς Κορέ. ΨΑΛΜ. ΠΔ'.

1. Εὐδόκησας, Κύριε, τὴν γῆν σου ·
2. Ἀπέστρεψας τὴν αἰχμαλωσίαν Ἰακώβ.
3. Ἀφῆκας τὰς ἀνομίας τῷ λαῷ σου ·
4. Ἐκάλυψας πάσας τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν.
5. Κατέπαυσας πᾶσαν τὴν ὀργὴν σου ·

(α) Καὶ non legitur.

(β) Vers. 21. Ἡοικεῖν, etc. Vers. 22. Ὅτι ἔλεος, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

18. Ἀντιλαβοῦ (1) τῶν ἁγίων σου.

19. Ὅτι μείζον τὸ ἄβδιον φῶς τῆς βασιλείας σου
ὄπῃ τὰς ἐξ χιλιάδας τῶν ἐνιαυτῶν τοῦ νῦν αἰῶνος.

20. Συγκακοχεῖσθαι τῷ λαῷ τοῦ (2) Θεοῦ, (3) ἢ
πρόσκαιρον ἔχειν ἀμαρτίας ἀπόλαυσιν ἐν τοῖς πλουσίοις C
τοῦ νῦν αἰῶνος τοῖς μὴ ποιοῦσι τὰ θέληματα τοῦ Θεοῦ.

21. Ὅτι τῇ ἐλεημοσύνῃ καὶ πίστει εὐαρεστεῖται ὁ
Θεός.

22. Ἐν τῷ νῦν αἰῶνι τοῖς ποιοῦσι ταῦτα δώσει
χάριν, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι δοξάσει αὐτούς.

23. Οὐ γὰρ στεροῖται τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ τοὺς μη-
δὲν πονηρὸν ποιοῦντας.

24. Ὁ πιστεύων εἰς σέ.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (4) · Εἰς τὸ τέλος, τοῖς υἱοῖς Κορέ ψαλμός, ὅπερ ἐρμηνεύεται τοῖς
υἱοῖς τῆς ἀμαρτίας. Κορὲ γὰρ ἀντιλογία σχεήσατο [ἐσχίσαστο] (5) πρὸς τὸν Θεόν. Οὐκοῦν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀν-
τιλογίας, τοῦτέστι τῆς ἀμαρτίας, τῷ λαῷ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν ἔθνῶν ὁ ψαλμὸς εἴρηται περὶ τῶν εἰς τὰ
τέλη τῶν αἰῶνων παρασχεθέντων αὐτοῖς παρὰ τοῦ Θεοῦ.

Titulus præpositus continet : *In finem, filiis Core psalmus, quod interpretatur filiis peccati.* Core enim
contradictione separatus est adversus Deum. Igitur filiis contradictionis, hoc est peccati, populo Judæo-
rum et gentium psalmus dictus est de iis, quæ in line sæculorum præbita sunt ipsis a Deo.

1. Ἐπιθυμία ἐπεθύμησας σώσον (6) τὸν κόσμον. D
2. Ἐρρύσω τοὺς (7) Ἰουδαίους τοὺς πιστεύοντάς
σοι ἐκ τῆς δουλείας τῆς ἀμαρτίας.
3. Συνεχώρησας πάντας (8) τὸν κόσμον [πάσας
ἀνομίας τῷ κόσμῳ].
4. Λήθην πεποίηκας πασῶν τῶν ἀμαρτιῶν τοῦ κό-
σμου [τοῦ αὐτοῦ] σου.
5. Μετεδύθης ὄλωσ (9) εἰς ἔλεος.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Καὶ ἀντιλαβοῦ.

(2) Τοῖς ἁγίοις τοῦ, etc.

(3) N. 21. Ἡ πρόσκαιρον, etc., τὸ θέλημα τοῦ
Θεοῦ. N. 22. Ὅτι ἐλεημοσύνη, etc., Κύριος ὁ Θεός.

(4) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ.

(α) Vide Psal. vi et xi et Præfationem.

18. Et respice in faciem Christi tui.

19. Quia melior est dies una in atriis tuis, super
millia :

20. Elegi abjectus esse in domo Dei mei magis,
quam habitare in tabernaculis peccatorum.

21. Quia misericordiam et veritatem diligit Do-
minus Deus

22. Gratiam et gloriam dabit.

23. Dominus non privabit bonis eos, qui ambu-
lant in innocentia.

24. Domine Deus virtutum, beatus homo, qui
sperat in te.

In finem, filiis Core. PSALM. LXXXIV.

- B 1. Benedixisti, Domine, terram tuam :
2. Avertisti captivitatem Jacob.
3. Remisisti iniquitates plebi tuæ :
4. Operuisti omnia peccata eorum.
5. Mitigasti omnem iram tuam ·

18. Suspice sanctos tuos.

19. Quia melior est æterna lux regni tui super
sex millia annorum præsentis sæculi (a).

20. Potius vexari cum populo Dei, quam tempo-
raria voluptate peccati frui inter divites præsentis
sæculi, qui non faciunt Dei voluntates.

21. Quoniam misericordia, et fide delectatur
Deus.

22. Hæc facientibus in hoc sæculo dabit gratiam,
et in futuro glorificabit eos.

23. Non enim privabit futuris bonis eos, qui nihil
iniprobum faciunt.

24. Qui in te credit.

1. Desiderio desiderasti salvare mundum.

2. Liberasti Judæos credentes tibi e servitute
peccati.

3. Condonasti omnes iniquitates mundo.

4. In oblivionem tradidisti omnia peccata ejus-
dem mundi.

5. Totus conversus es in misericordiam.

(5) Ἐσχίσαστο.

(6) Σώσαι τὸν κόσμον σου.

(7) Αὐτούς τοὺς, etc.

(8) Παντὶ τῷ κόσμῳ σου.

(9) Ὅλος εἰς ἔλεος.

6. Avertisti ab ira indignationis tuæ.
 7. Convertite nos, Deus salutaris noster.
 8. Et averte iram tuam a nobis.
 9. Nunquid in æternum irasceris nobis?
 10. Aut extends iram tuam a generatione in generationem?
 11. Deus, tu conversus vivificabis nos:
 12. Et plebs tua lætabitur in te.
 13. Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam:
 14. Et salutare tuum da nobis.
 15. Audiam, quid loquatur in me Dominus Deus.
 16. Quoniam loquetur pacem in plebem suam,
 17. Et super sanctos suos, et super eos, qui convertuntur cor ad eum.
 18. Verumtamen prope timentes eum salutare ipsius,
 19. Ut inhabitet gloria in terra nostra.
 20. Misericordia et veritas obviaverunt:
 21. Justitia et pax osculatæ sunt.
 22. Veritas de terra orta est:
 23. Et justitia de cælo prospexit.

- A** 6. Ἀπέστρεψας ἀπὸ ὀργῆς θυμοῦ σου.
 7. Ἐπίστρεψον ἡμᾶς, ὁ Θεὸς τῶν σωτηρίων ἡμῶν.
 8. Καὶ ἀπόστρεψον τὸν θυμὸν σου ἀφ' ἡμῶν.
 9. Μὴ εἰς τοὺς αἰῶνας ὀργισθῆς ἡμῖν;
 10. Ἢ διατενεῖς τὴν ὀργὴν σου ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν;
 11. Ὁ Θεὸς, σὺ ἐπιστρέψας ζωώσεις ἡμᾶς.
 12. Καὶ ὁ λαὸς σου εὐφρανθήσεται ἐπὶ σοί.
 13. Δεῖξον ἡμῖν, Κύριε, τὸ ἐλεός σου.
 14. Καὶ τὸ σωτήριόν σου δός ἡμῖν.
 15. Ἀκούσομαι τί λαλήσει ἐν ἐμοὶ Κύριος ὁ Θεός.
 16. Ὅτι λαλήσει εἰρήνην ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ,
 17. Καὶ ἐπὶ τοὺς ὁσίους αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοὺς ἐπιστρέφοντας καρδίαν ἐπ' αὐτόν.
B 18. Πλὴν ἐγγὺς τῶν φοβουμένων αὐτὸν τὸ σωτήριον αὐτοῦ,
 19. Τοῦ κατασκηνῶσαι δόξαν ἐν τῇ γῆ ἡμῶν.
 20. Ἐλεος καὶ ἀλήθεια συνήντησαν.
 21. Δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη κατεφίλησαν.
 22. Ἀλήθεια ἐκ τῆς γῆς ἀνέτειλε.
 23. Καὶ δικαιοσύνη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκυψε.

ATHANASII INTERPRETATIO.

6. Propitius factus es universo generi humano. **C**
 7. Ad te ipsum congrega nos.
 8. Et cesare fac maledictum, quod fuit ab Adam, et Cain, et reliquis.
 9. Nunquid permanebit sententia illa semper?
 10. Transeuntem de generatione in generationem?
 11. Deus tu, qui convertisti nos ex morte peccati, vivifica per gratiam tuam.
 12. Credentes in te.
 13. Filium tuum.
 14. Spiritum sanctum tuum.
 15. Adjiciam jam mentem meam iis, quæ ab eo dicta sunt in adventu suo.
 16. Quoniam pacem suam donabit nobis.
 17. Et super apostolos suos, et super omnes credentes in eum. **D**
 18. Verumtamen proxima est salus timentium eum, et credentium ipsi.
 19. Ut gratia Dei veniat in corda nostra.
 20. Gentium et Judæorum populus simul crediderunt.
 21. Similiter Judæorum, et gentium populi convicti sunt invicem in fide et charitate.
 22. Opera justitiæ de cordibus hominum.
 23. Filius Dei advenit.

6. Ἦλεως γενοῦ παντὶ τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων.
 7. Ἐπισυνάγαγε ἡμᾶς πρὸς ἑαυτόν.
 8. Καὶ παῦσον τὴν κατάραν τὴν ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ, καὶ Κάιν, καὶ τῶν λοιπῶν.
 9. Μὴ ἐπιμελῆν ἢ ἀπόφασις ἐκεῖνη διὰ παντός;
 10. Διερχομένην ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν;
 11. Ὁ Θεὸς, σὺ ἐπιστρέψας ἡμᾶς ἐκ τοῦ θανάτου τῆς ἁμαρτίας, ζωοποίησον διὰ τῆς χάριτός σου.
 12. Οἱ πιστεύοντες ἐν σοί (1).
 13. Τὸν Υἱόν σου.
 14. Τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον.
 15. Ἐπιστήσω τὸν νοῦν μου λοιπὸν τοῖς λεγομένοις (2) ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ.
 16. Ὅτι τὴν ἑαυτοῦ εἰρήνην δωρήσεται ἡμῖν.
 17. Καὶ ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους αὐτοῦ, καὶ εἰς (3) πάντας τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτόν.
 18. Ὅμως πλησίον ἐστὶν ἡ σωτηρία τῶν φοβουμένων αὐτόν, καὶ πιστευόντων αὐτῷ.
 19. Τοῦ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἐλθεῖν εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν (4).
 20. Τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν Ἰουδαίων (5) λαὸς ἐπίστευσαν ἅμα.
 21. Ὅμοιως οἱ τῶν Ἰουδαίων καὶ ἐθνῶν (6) [λαοὶ] ἠνώθησαν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ ἀλλήλοις.
 22. Τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης ἐκ τῶν καρδιῶν τῶν ἀνθρώπων.
 23. Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ παραγέγονε.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatie.

- (1) Εἰς σέ.
 (2) Λεγομένοις μοι.
 (3) Ἐπί.

- (4) Ἰμῶν.
 (5) Ὁ τῶν ἐθνῶν καὶ Ἰουδαίων.
 (6) Οἱ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν ἐθνῶν, etc.

24. Καὶ γὰρ ὁ Κύριος δώσει χρηστότητα ·

25. Καὶ ἡ γῆ ὑμῶν [ἡμῶν] δώσει τὸν καρπὸν αὐτῆς.

26. Δικαιοσύνη ἐνώπιον αὐτοῦ προπορεύσεται ·

27. Καὶ θήσεται εἰς ὁδὸν τὰ διαθήματα αὐτοῦ.

Προσευχὴ τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛΜ. ΠΕ΄.

1. Κλῖνον, Κύριε, τὸ οὖς σου, καὶ ἐπάκουσόν μου.

2. Ὅτι πτωχὸς καὶ πένθος εἰμι ἐγώ.

3. Φύλαξον τὴν ψυχὴν μου, ὅτι ὁσιὸς εἰμι ·

4. Σῶσον τὸν δούλόν σου, ὁ Θεός μου, τὸν ἐλπίζοντα ἐπὶ σέ [σοί].

5. Ἐλέησόν με, Κύριε, ὅτι πρὸς σέ κεκράξομαι ὅλην τὴν ἡμέραν.

6. Εὐφρανὸν τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου ·

7. Ὅτι πρὸς σέ ἤρα τὴν ψυχὴν μου.

8. Ὅτι σὺ, Κύριε, χρηστὸς καὶ ἐπιεικής,

9. Καὶ πολυέλεος πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις σε.

10. Ἐνώτισαι, Κύριε, τὴν προσευχὴν μου ·

11. Καὶ πρόσχος τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς μου.

12. Ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς μου ἐκέκραξα πρὸς σέ, ὅτι ἐπήκουσάς μου.

A 24. Etenim Dominus dabit benignitatem :

25. Et terra nostra dabit fructum suum.

26. Justitia ante eum ambulabit :

27. Et ponet in via gressus suos.

Oratio David. PSALM. LXXXV.

1. Inclina, Domine, aurem tuam, et exaudi me :

2. Quoniam inops et pauper sum ego.

3. Custodi animam meam, quoniam sanctus sum :

4. Salvum fac servum tuum, Deus meus, sperantem in te

5. Miserere mei, Domine, quoniam ad te clamavi tota die.

6. Lætifica animam servi tui :

7. Quoniam ad te animam meam levavi.

8. Quoniam tu, Domine, suavis et mitis,

9. Et multæ misericordiæ omnibus invocantibus te.

10. Auribus percipe, Domine, orationem meam :

11. Et intende voci deprecationis meæ.

12. In die tribulationis meæ clamavi ad te, quia exaudisti me.

B

ATHANASII INTERPRETATIO.

24. Τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ τὸ ἅγιον καὶ ἀγαθὸν δωρήσεται ἡμῖν.

25. Τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης.

26. Ἰωάννης ὁ Βαπτιστῆς, καὶ τὸ πλῆθος τῶν προφητῶν.

27. Καὶ ἐντελεῖται ἐν πίστει τὰ δικαιώματα αὐτοῦ.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (1) *Προσευχὴ τῷ Δαβὶδ*, τουτέστι *τῷ ἰκανῷ τῇ χειρὶ*· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Δαβὶδ, ὅπερ ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

Titulus præpositus continet : *Oratio David*, hoc est, *manu forti*, ita enim interpretatur David, qualis est Filius Dei.

1. Εὐμενές μοι ποιήσον τὸ οὖς σου, καὶ ἐπάκουσον τῆς προσευχῆς μου (2).

2. Τῇ καρδίᾳ.

3. Ἀσφάλισαι τὴν ψυχὴν μου, ὅτι σε ἐγὼ σέβομαι.

4. Σῶσόν με τὸν δούλόν σου, ὁ Θεός, ὅτι ἐλπίζω, ὅτι σώσεις με.

5. Ἀδιαλείπτως προσεύχομαι ἐν καρδίᾳ πεφωτισμένῃ.

6. Διὰ τῆς χάριτός σου.

7. Τῷ θελήματι (3) αὐτὴν ἀνεθέμην.

8. Ἀγαθὸς καὶ πραῦς.

9. Καὶ ἀμέτρητος σὺ ἐν τῷ ἐλεεῖν τοὺς καταφεύγοντας ἐπὶ σέ.

10. Ἄκουσον.

11. Καὶ ἔργον ἀποτελέσον τὴν προσευχὴν μου (4).

12. Ἐν τῷ καιρῷ τοῦ ἀπολέσθαι με ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας ἐδεήθην σου, ἐπειδὴ καὶ ἄλλοτε ἐπήκουσάς μου.

24. Spiritum suum sanctum, et bonum donabit nobis.

25. Genus humanum opera justitiæ.

26. Joannes Baptista, et multitudo prophetarum.

27. Et præcipiet in fide justificationes ejus.

Ἡ προσευχὴ τῷ Δαβὶδ, τουτέστι τῷ ἰκανῷ τῇ χειρὶ· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Δαβὶδ, ὅπερ ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

Titulus præpositus continet : *Oratio David*, hoc est, *manu forti*, ita enim interpretatur David, qualis est Filius Dei.

1. Benignam mihi fac aurem tuam, et exaudi orationem meam.

2. Corde.

3. Muni animam meam, quoniam ego te coo.

4. Salva me servum tuum, Deus, quoniam spero quod me salvabis.

5. Indesinenter oro corde illuminato.

6. Per gratiam tuam.

7. In voluntate tua eam reposui.

8. Bonus, et mitis.

9. Et immensa est misericordia tua erga eos, qui confugiunt ad te.

10. Audi.

11. Et opus effice orationem meam.

12. In tempore, quo perii a peccato deprecatus sum te, quoniam et alias me exaudisti.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ., etc. Δαβὶδ ἰκανὸς χειρὶ, ὅπερ, etc.

(2) Ἐπιθυμητὴ σου ἦτω ἡ προσευχὴ μου.

(3) Θελήματι σου.

(4) Τῇ προσευχῇ μου.

13. Non est similis tui in diis, Domine : A 13. Οὐκ ἔστιν ὁμοίος σοι ἐν θεοῖς, Κύριε ·
 14. Et non est secundum opera tua. 14. Καὶ οὐκ ἔστι κατὰ τὰ ἔργα σου.
 15. Omnes gentes, quascunque fecisti, venient, 15. Πάντα τὰ ἔθνη, ὅσα ἐποίησας, ἤξουσιν,
 16. Et adorabunt coram te, Domine, 16. Καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιόν σου, Κύριε,
 17. Et glorificabunt nomen tuum. 17. Καὶ δοξάσουσι τὸ ὄνομά σου.
 18. Quoniam magnus es tu, et faciens mirabilia : 18. (a) Ὅτι μέγας εἶ σὺ, καὶ ποιῶν θαυμάσια ·
 19. Tu es Deus solus. 19. Σὺ εἶ Θεός [ὁ Θεός] μόνος.
 20. Deduc me, Domine, in via tua : 20. Ὁδήγησόν με, Κύριε, ἐν τῇ ὁδῷ σου ·
 21. Et ingrediar in veritate tua. 21. Καὶ πορεύσομαι ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου.
 22. Lætetur cor meum, ut timeat nomen tuum. 22. Εὐφρανθήτω ἡ καρδιά μου, τοῦ φοβεῖσθαι τὸ ὄνομά σου.
 23. Confitebor tibi, Domine Deus meus, in toto corde meo : 23. Ἐξομολογήσομαι σοι, Κύριε ὁ Θεός μου, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου ·
 24. Et glorificabo nomen tuum in æternum. 24. Καὶ δοξάσω τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν αἰῶνα.
 25. Quia misericordia tua magna est super me : B 25. Ὅτι τὸ ἔλεός σου μέγα ἐπ' ἐμέ ·
 26. Et eruisti animam meam ex inferno inferiori. 26. Καὶ ἐβρύσω τὴν ψυχὴν μου ἐξ ἄδου κατωτάτου.
 27. Deus, iniqui insurrexerunt super me : 27. Ὁ Θεός, παράνομοι ἐπανεστῆσαν ἐπ' ἐμέ ·
 28. Et synagoga potentium quæsierunt animam meam : 28. Καὶ συναγωγὴ κραταιῶν ἐζήτησαν τὴν ψυχὴν μου,
 29. Et non proposuerunt te in conspectu suo. 29. Καὶ οὐ προέθεντό σε ἐνώπιον αὐτῶν.
 30. Et tu, Domine Deus meus, miserator, et misericors, 30. Καὶ σὺ, Κύριε ὁ Θεός μου, οἰκτίρμων καὶ ἐλεήμων.
- (a) Vers. 18, 19, sub unico vers.

ATHANASII INTERPRETATIO.

13. Benignus.
 14. Ita liberans, et salvans.
 15. Ad tremendum tuum baptismum.
 16. Flectet omne genu.
 17. Et omnis lingua confitebitur tibi, *Quia Dominus Jesus in gloria Dei Patris* †. Amen.
 18, 19. Inenarrabilis.
 20, 21. Duc me, Domine, in fide tua in omne opus bonum.
 22. Gratia sancti Spiritus tui impleatur cor meum, ut timeam nomen tuum.
 23. Interminabiliter laudabo te.
 24. In omni tempore.
 25. Quoniam condonasti mihi multitudinem peccatorum meorum.
 26. E diabolo.
 27. Adversariæ potestates.
 28. Exercitus diaboli.
 29. Et non cogitaverunt, quod tu ipse inspectas quæ ipsi faciunt.
 30. Et novi, Domine Deus meus, quoniam miserator et misericors es.
- C 13. Φιλάνθρωπος.
 14. Οὕτως λυτρούμενος, καὶ σώζων.
 15. Εἰς τὸ βάπτισμά σου (1) τὸ φοβερόν.
 16. Κάμψει πᾶν γόνυ.
 17. Καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογεῖται σοι (2), ὅτι Κύριος Ἰησοῦς εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρός. Ἀμήν.
 18, 19. Ἀνεκδιήγησις [ἀνεκδιήγητος] (3).
 20, 21. (4) Ἄγαθέ μου, Κύριε, ἐν τῇ πίστει σου εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν.
 22. Τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματός σου πληρωθήτω ἡ καρδιά μου, ἵνα φοβῶμαι (5) τὸ ὄνομά σου.
 23. Ἀνυμνήσω σε ἀμετεωρίστως.
 24. Διαπαντός.
 25. Ὅτι πλήθος ἁμαρτιῶν μου συνεχώρησας (6).
 D 26. Τοῦ διαβόλου.
 27. Αἱ ἐναντίαι δυνάμεις
 28. Ἡ (7) στρατιὰ τοῦ διαβόλου.
 29. Καὶ οὐκ ἐλογίσαντο, ὅτι ἐφορᾷ αὐτὸς (8), ἃ ποιοῦσιν.
 30. Καὶ οἶδα, Κύριε ὁ Θεός μου, ὅτι οἰκτίρμων εἶ καὶ ἐλεήμων

† Philipp. II, 10, 11.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Βῆμά σου.
 (2) Σοὶ δεεστ.
 (3) Ἀνεκδιήγητα.
 (4) N. 20. Ἄγαθέ, etc., πίστει σου. N. 21. Καὶ πορεύσομαι εἰς πᾶν, etc.

(5) Μου, ἵνα φοβοῦμαι.
 (6) Συνεχώρησαν, male.
 (7) Ἡ non legitur.
 (8) Αὐτοῦς.

31. Μακρόθυμος, καὶ πολυέλεος, καὶ ἀληθινός ·
 32. Ἐπίδλεψον ἐπ' ἐμέ, καὶ ἐλέησόν με.
 33. Δὸς τὸ κράτος σου τῷ παιδί σου ·
 34. Καὶ σώσον τὸν υἱὸν τῆς παιδίσκης σου.
 35. Ποίησον μετ' ἐμοῦ σημεῖον εἰς ἀγαθόν ·
 36. Καὶ ἰδέτωσαν οἱ μισοῦντές με, καὶ αἰσχυνθή-
 τωσαν.

37. Ὅτι σὺ, Κύριε, ἐβοήθησάς μοι, καὶ παρεκά-
 λησάς με.

Τοῖς υἱοῖς Κορὲ ψαλμὸς ψδῆς. ΨΑΛΜ. ΠΣΓ'.

1. Οἱ θεμέλιοι αὐτοῦ ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς ἁγίοις ·
 2. Ἀγαπᾷ (α) Κύριος τὰς πύλας Σιών ὑπὲρ πάντα
 τὰ σκηνώματα Ἰακώβ.
 3. Δεδοξασμένα ἐλαλήθη περὶ σοῦ, ἡ πόλις τοῦ
 Θεοῦ.

4. Μνησθήσομαι Ῥαῦβ, καὶ Βαβυλῶνος τοῖς γι-
 νώσκουσί με.

Διάψαλμα.

5. Καὶ ἰδοὺ ἀλλόφυλοι, καὶ Τύρος, καὶ λαὸς τῶν
 Αἰθιοπῶν, οὗτοι (β) ἐγενήθησαν ἐκεῖ.

(α) Ἀγαπᾷ, etc. Ὑπὲρ, etc. Vers. duo sub unico num.

(β) Vers. 6. Οὗτοι, etc. Μήτηρ, etc. Καὶ ἄνθρωπος, etc., vers. tres sub unico num. V. 7. Καὶ αὐτὸς,
 etc. V. 8. Κύριος, etc. Διάψαλμα. V. 9. Καὶ ἀρχόντων, etc. V. 10. Ὡς, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

31. Ἀνεξίκακος, καὶ ἀδιαλείπτως ἐλεεῖς, καὶ ἐν C
 ἀληθείᾳ.

32. Πρόσχευς, Κύριε, καὶ ἐλέησόν με.

33. Δὸς τὴν χάριν σου τῷ δούλῳ σου.

34. Καὶ σώσον τὸν λαὸν τῆς συναγωγῆς των Ἰου-
 δαίων.

35. Νεκρὸν ὄντα με ζωοποίησον.

36. Αἱ ἐναντία δυνάμεις.

37. Ὅτι σὺ, Κύριε, ἐβοήθησάς μοι, καὶ ἀνέπαυ-
 σάς με ἐκ τοῦ κόπου καὶ φορτίου (1) τῶν ἁμαρτιῶν
 μου.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιεχει (2) · Τοῖς υἱοῖς Κορὲ ψαλμὸς ψδῆς, τουτέστι τοῖς καθαροῖς τῇ καρδίᾳ
 δ (3) ψαλμὸς ᾄδεται.

Titulus præpositus continet : *Filiis Core psalmus cantici* : hoc est mundis corde psalmus canitur.

1. Αἱ μαρτυρίαι τῆς παρουσίας καὶ τῶν παθημά- D
 των αὐτοῦ ἐν τοῖς προφήταις.

2. Τοὺς ἀποστόλους ἀγαπᾷ Κύριος ὑπὲρ τὸ πλῆ-
 θος τῶν Ἰουδαίων.

3. Μεγάλα καὶ (4) θαυμαστὰ εἰρηται περὶ σοῦ τῆς
 ἀνω Ἱερουσαλήμ.

4. Τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἰουδαίων (5) τῶν πιστευόν-
 των εἰς ἐμέ. Ῥαῦβ ἐρμηνεύεται *πλατυνθεῖσα*. Βα-
 βυλῶν δὲ ἐρμηνεύεται *σύγχυσις*, ὅπερ εἰσὶ τὰ ἔθνη.

5. Καὶ ἰδοὺ οἱ πιστευόντες (6) · τοῦτο γὰρ ἐρ-
 μηνεύεται *ἀλλόφυλοι*. Εἶτα Τύρος, τουτέστιν ἡ συν-

31. Patiens, et multæ misericordiæ, et verax :

32. Respice in me, et miserere mei.

33. Da imperium tuum puero tuo :

34. Et salvum fac filium ancillæ tuæ.

35. Fac mecum signum in bonum :

36. Ut videant, qui oderunt me, et confundan-
 tur.

37. Quoniam tu, Domine, adjuvisti me, et conso-
 latus es me.

Filiis Core psalmus cantici. PSALM. LXXXVI.

1. Fundamenta ejus in montibus sanctis :

2. Diligit Dominus portas Sion, super omnia ta-
 bernacula Jacob.

3. Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei.

4. Memor ero Rahab, et Babylonis scientium
 me,

Diapsalma.

5. Ecce alienigenæ, et Tyrus, et populus Æthio-
 pum, hi fuerunt illic.

31. Patiens, et indesinenter misereris, et in veri-
 tate.

32. Attende, Domine, et miserere mei.

33. Da gratiam tuam servo tuo.

34. Et salva populum synagogæ Judæorum.

35. Mortuum me vivifica.

36. Contrariæ potestates.

37. Quoniam tu, Domine, adjuvisti me, et re-
 creasti me a labore, et onere peccatorum meo-
 rum

1. Testimonia adventus, et passionum ejus in
 prophetis.

2. Apostolos diligit Dominus supra multitudi-
 nem Judæorum.

3. Magna, et mirabilia dicta sunt de te, superna
 Jerusalem.

4. Ecclesiæ Judæorum credentium in me. *Rahab*
 interpretatur *dilatata*. *Babylon* autem interpretatur
confusio, quales sunt gentes.

5. Et ecce *credentes* : ita enim interpretantur *alie-
 nigenæ*. Deinde *Tyrus*, hoc est *angustia*, et populus

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Καὶ τοῦ φορτίου.

(2) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ.

(3) Ὁ δεστ.

(4) Καὶ δεστ.

(5) Τῶν ἔθνῶν τῶν. Ῥαῦβ γὰρ ἐρμηνεύεται *συγ-
 χυσις*, ὅπερ ἐστὶ τὰ ἔθνη.

(6) Οἱ πεσόντες, etc., τουτέστι συνοχή, καὶ ὁ λαὸς
 ὁ ταπεινός, etc

6. Mater Sion, dicet homo :
7. Et homo natus est in ea
8. Et ipse fundavit eam Altissimus.
9. Dominus narrabit in scripturis populorum, et principum horum, qui fuerunt in ea.
10. Sicut latantium omnium habitatio est in te.

Canticum psalmi filiis Core, in finem pro Maheleth, ad respondendum sermonem intellectus Ætham Israelitæ. PSALM. LXXXVII.

1. Domine Deus salutis meæ,
2. Die clamavi et nocte coram te.
3. Intret in conspectu tuo oratio mea :
4. Inclina aurem tuam ad precem meam.
5. Quia repleta est malis anima mea :
6. Et vita mea inferno appropinquavit.

- A 6. Μητέρα Σιών, ἐρεῖ ἄνθρωπος·
  7. Καὶ ἄνθρωπος ἐγενήθη ἐν αὐτῇ·
  8. Καὶ αὐτὸς ἐθεμελίωσεν αὐτὴν ὁ Ὑψίστος.
  9. Κύριος διηγήσεται ἐν γραφῇ λαῶν, καὶ ἀρχόντων τούτων, τῶν γεγενημένων ἐν αὐτῇ.
  10. Ὡς εὐφραينوμένων πάντων ἡ κατοικία ἐν σοί.
- ᾠδὴ ψαλμοῦ τοῖς υἱοῖς Κορέ, εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ Μαελέθ, τοῦ ἀποκριθῆναι λόγον συνέσεως Αἰθὰμ τῷ Ἰσραηλιτῇ. ΨΑΛ. ΠΖ'.
1. Κύριε ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας μου,
  2. Ἡμέρας ἐκέκραξα καὶ ἐν νυκτὶ ἐναντίον σου.
  3. Εἰσελθέτω ἐνώπιόν σου ἡ προσευχή μου·
  4. Κλίνον τὸ οὖς σου εἰς τὴν δέησίν μου.
  5. Ὅτι ἐπλήσθη κακῶν ἡ ψυχὴ μου·
  - B 6. Καὶ ἡ ζωὴ μου τῷ ᾄδῃ ἤγγισε

ATHANASII INTERPRETATIO.

[populus Æthiopum] humilis denigratus a peccato, hi omnes in lavacro renovati sunt.

6. Matrem vocant Ecclesiam, ubi confessio singulorum fidelium.
- 7, 8. Et Altissimus homo advenit in eam, et ipse fundavit eam.
9. Dominus hæc ipsa narrabit in Scripturis Judæorum, et apostolorum, et evangelistarum, qui sunt in Ecclesia fidelium.
10. Sicut exercitus sanctorum angelorum semper lætantium, ita est habitatio in te.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2)· ᾠδὴ ψαλμοῦ τοῖς υἱοῖς Κορέ, εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ Μαελέθ, τοῦ ἀποκριθῆναι λόγον συνέσεως Αἰθὰμ τῷ Ἰσραηλιτῇ. Αὕτη οὖν ἐρμηνεῖται τοῦ ἐπιγράμματος. Κορέ ἀντιλογικὸς γεγένηται πρὸς τὸν Θεόν. Μαελέθ δὲ ἐρμηνεύεται ἀπαρχή. Αἰθὰμ δὲ ἐρμηνεύεται ὑψηλός. Ἰσραηλιτῆς δὲ ἐρμηνεύεται ἀνὴρ ὀργῶν τὸν Θεόν. Ἡ ᾠδὴ οὖν τοῦ ψαλμοῦ τοῖς ἀντιλογικοῖς ἐστὶ, τουτέστι· τῷ λαῷ τῶν Ἰουδαίων ὑπὲρ τῆς ἀπαρχῆς, ὡσανεὶ τοῦ Χριστοῦ ἀποκρίνοντος εἰς σύνεσιν αὐτῷ τῷ ὑψηλῷ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ τῷ ὀρῶντι τὸν Πατέρα. Οὐδεὶς ἐώρακε τὸν Πατέρα εἰ μὴ ὁ τοῦ Πατρὸς ὢν, καθὼς εἶρηκεν ἐν Εὐαγγελίῳ. Ἐκ προσώπου οὖν τῶν Ἰουδαίων τῶν ἐπιστρεφόντων εἰς τὸν Κύριόν ἐστὶν ὁ ψαλμὸς

Titulus præpositus continet : *Canticum psalmi filiis Core, in finem pro Maheleth, ad respondendum sermonem intellectus Ætham Israelitæ.* Hæc igitur est interpretatio inscriptionis. *Core* contradictor factus est contra Deum. *Maheleth* autem interpretatur *primitiæ*. *Ætham* autem interpretatur *altissimus*. *Israelita* autem interpretatur *Vir videns Deum*. Canticum igitur psalmi est etiamnum contradicentibus, hoc est populo Judæorum pro primitiis, nempe Christo respondente in intellectum, ipsi Altissimo Dei Filio videnti Patrem. *Nemo vidit Patrem, nisi qui Patris est* : quemadmodum dixit in Evangelio *. Ex persona igitur Judæorum convertentium se ad Dominum est psalmus.

1. Domine Deus vitæ meæ.
2. Incessanter.
3. Non prohibebunt peccata mea ne ad te accedat deprecatio mea.
4. Libenter excipe supplicationem meam.!
5. Quia repleta est peccatis anima mea.
6. Et propterea vita mea Christus inferno appropinquavit, ut liberaret me.

* Joan 1, 18; vi, 46.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 6. Καὶ ὁ, etc. N. 8. Ὁ Κύριος, etc., τῶν Ἰουδαίων. N. 9. Καὶ τῶν ἀποστόλων, etc. N. 10. Ὡς αἱ, etc., ἐν σοὶ τῇ ἄνω Ἱερουσαλήμ.

(2) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει, etc., τοῦ ἀπο-

οχῆ, καὶ λαὸς [λαὸς τῶν Αἰθίοπων] ὁ ταπεινὸς ὁ μεμελανωμένος ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, οὗτοι πάντες ἐν τῇ κολυμβήθρα ἀνευώθησαν.

6. Μητέρα καλοῦσι τὴν Ἐκκλησίαν, ὅπου ἡ ὁμολογία ἐκάστου τῶν πιστῶν.

7, 8. (1) Καὶ ὁ Ὑψίστος ἄνθρωπος παραγένον ἐν αὐτῇ, καὶ αὐτὸς ἐθεμελίωσεν αὐτήν.

9. Ὁ Κύριος αὐτὰ ταῦτα διηγήσεται ἐν τῇ Γραφῇ τῶν Ἰουδαίων, καὶ τῶν ἀποστόλων, καὶ εὐαγγελιστῶν τῶν ὄντων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῶν πιστῶν.

10. Ὡς αἱ τῶν ἁγίων ἀγγέλων στρατιαὶ τῶν αἰετῶν χαϊρόντων, οὕτως ἐστὶν ἡ κατοικία ἐν σοί.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2)· ᾠδὴ ψαλμοῦ τοῖς υἱοῖς Κορέ, εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ Μαελέθ, τοῦ ἀποκριθῆναι λόγον συνέσεως Αἰθὰμ τῷ Ἰσραηλιτῇ. Αὕτη οὖν ἐρμηνεῖται τοῦ ἐπιγράμματος. Κορέ ἀντιλογικὸς γεγένηται πρὸς τὸν Θεόν. Μαελέθ δὲ ἐρμηνεύεται ἀπαρχή. Αἰθὰμ δὲ ἐρμηνεύεται ὑψηλός. Ἰσραηλιτῆς δὲ ἐρμηνεύεται ἀνὴρ ὀργῶν τὸν Θεόν. Ἡ ᾠδὴ οὖν τοῦ ψαλμοῦ τοῖς ἀντιλογικοῖς ἐστὶ, τουτέστι· τῷ λαῷ τῶν Ἰουδαίων ὑπὲρ τῆς ἀπαρχῆς, ὡσανεὶ τοῦ Χριστοῦ ἀποκρίνοντος εἰς σύνεσιν αὐτῷ τῷ ὑψηλῷ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ τῷ ὀρῶντι τὸν Πατέρα. Οὐδεὶς ἐώρακε τὸν Πατέρα εἰ μὴ ὁ τοῦ Πατρὸς ὢν, καθὼς εἶρηκεν ἐν Εὐαγγελίῳ. Ἐκ προσώπου οὖν τῶν Ἰουδαίων τῶν ἐπιστρεφόντων εἰς τὸν Κύριόν ἐστὶν ὁ ψαλμὸς

Titulus præpositus continet : *Canticum psalmi filiis Core, in finem pro Maheleth, ad respondendum sermonem intellectus Ætham Israelitæ.* Hæc igitur est interpretatio inscriptionis. *Core* contradictor factus est contra Deum. *Maheleth* autem interpretatur *primitiæ*. *Ætham* autem interpretatur *altissimus*. *Israelita* autem interpretatur *Vir videns Deum*. Canticum igitur psalmi est etiamnum contradicentibus, hoc est populo Judæorum pro primitiis, nempe Christo respondente in intellectum, ipsi Altissimo Dei Filio videnti Patrem. *Nemo vidit Patrem, nisi qui Patris est* : quemadmodum dixit in Evangelio *. Ex persona igitur Judæorum convertentium se ad Dominum est psalmus.

- D 1. Κύριε ὁ Θεὸς τῆς ζωῆς μου.
2. Ἀπαύστως.
3. Μὴ κωλύσουσιν αἱ ἁμαρτίαι μου τοῦ προσεγγίσειν σοὶ τὴν δέησίν μου.
4. Ἡδέως μου δέξαι τὴν ἰκεσίαν (3).
5. Ὅτι ἐπλήσθη ἁμαρτιῶν ἡ ψυχὴ μου.
6. Καὶ διὰ τοῦτο ἡ ζωὴ μου ὁ Χριστὸς τῷ ᾄδῃ ἤγγισεν, ἵνα ῥύσῃται με.

κριθῆναι συνέσεως, etc., τοῖς ἀντιλογικοῖς ἐστὶν, etc., τοῦ Χριστοῦ. Ἀποκρίνονται εἰς, etc., ὁ ἐκ τοῦ Πατρὸς ὢν, etc., τῶν ἐπιστρεφόντων ἐστὶν ὁ ψαλμὸς.

(3) Δέησιν.

7. Προσελογισθήν μετὰ τῶν καταβαινόντων εἰς λάκκον·

8. Ἐγενήθην ὡσεὶ ἄνθρωπος ἀδοξήτης, ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος.

9. Ὡσεὶ τραυματῆται καθέδοντες ἐν τάφῳ (a), ὧν οὐκ ἐμνήσθης ἔτι·

10. Καὶ αὐτοὶ ἐκ τῆς χειρὸς σου ἀπέσθησαν.

11. Ἔθεντό με ἐν λάκκῳ κατωτάτῳ,

12. Ἐν σκοτεινοῖς καὶ ἐν σκιᾷ θανάτου.

13. Ἐπ' ἐμὲ ἐπεστηρίχθη ὁ θυμὸς σου·

14. Καὶ πάντας τοὺς μετεωρισμούς σου ἐπήγαγες ἐπ' ἐμέ.

15. Ἐμάκρυνας τοὺς γνωστούς μου ἀπ' ἐμοῦ·

16. Ἔθεντό με βδέλυγμα ἑαυτοῖς.

17. Παρεδόθην, καὶ οὐκ ἐξεπορευόμην·

18. Οἱ ὀφθαλμοὶ μου ἠσθένησαν ἀπὸ πτωχείας.

19. Ἐκέκραξα πρὸς σέ, Κύριε, ὄλην (b) τὴν ἡμέραν·

20. Διεπέτασα πρὸς σέ τὰς χεῖράς μου.

21. Μὴ τοῖς νεκροῖς ποιήσεις θαυμάσια;

Διάψαλμα.

22. Ἡ ἰατροὶ ἀναστήσουσι, καὶ ἐξομολογήσονται σοι;

23. Μὴ διηγῆσεται τις ἐν τῷ σκότει· τὰ θαυμάσιά σου;

(a) Ἐν τάφοις. In marg. ἐν τάφῳ.

(b) Vers. 20. Ὀλην, etc., χεῖράς μου.

7. Æstimatus sum cum descendentibus in lacum :

8. Factus sum sicut homo sine adjutorio, inter mortuos liber.

9. Sicut vulnerati dormientes in sepulcro, quorum non es memor amplius :

10. Et ipsi de manu tua repulsi sunt.

11. Posuerunt me in lacu inferiori,

12. In tenebrosis et in umbra mortis.

13. Super me confirmatus est furor tuus :

14. Et omnes elevationes tuas induxisti super me.

15. Longe fecisti notos meos a me :

16. Posuerunt me abominationem sibi.

17. Traditus sum et non egrediebar :

18. Oculi mei languerunt præ inopia.

19. Clamavi ad te, Domine, tota die :

20. Expandi ad te manus meas.

21. Nunquid mortuis facies mirabilia ?

Diapsalma.

22. Aut medici suscitabunt et confitebuntur tibi ?

23. Nunquid narrabit aliquis in tenebris mirabilia tua ?

ATHANASII INTERPRETATIO.

7. Καὶ προσελογισθὴ ὁ Κύριος μετὰ τῶν ἀσθενούντων καὶ (1) ἀποθησχόντων.

8. Καὶ ἐγένετο ὁ Κύριος ὡς ἄνθρωπος (2) ἀδοξήτης ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος, τουτέστι μὴ χρεωστῶν θάνατον.

9. Ὡς οἱ ἁμαρτωλοὶ οἱ ἀποθανόντες, ὧν οὐκ ἔστι (3) μνημόνευσις.

10. Ἀπέσθησαν γὰρ ζῶντες ἐκ τῆς βοήθειάς σου.

11. Οἱ δαίμονες ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ.

12. Ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τοῦ κόσμου καὶ τοῦ θανάτου.

13. Ὁργισθῆς μοι.

14. Τὰς ἀπειλάς σου.

15. Τοὺς προφήτας.

16. Μεμισσημένον.

17. Ἐκρατούμην ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, καὶ οὐκ ἤδυνάμην ἀποστῆναι.

18. Οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς διανοίας μου ἠσθένησαν (4) ἀπὸ τοῦ ἀδοξήτην με εἶναι.

19. Δέομαί σου,

20. Τὴν καρδίαν μου ἀνέτεινα πρὸς σέ.

21. Μὴ μετὰ τὸ ἀποθανεῖν με ποιήσεις ἐπ' ἐμέ (5) τὰ θαυμάσιά σου ;

22. Ἡ ἰατροὶ δύνανται ἀναστῆσαί με, ἵνα ἐξομολογήσωμαί σοι ;

23. Μὴ ἐν τῷ τάφῳ δωρήσει μοι συγχώρησιν τῶν ἁμαρτημάτων μου (6) ;

7. Et reputatus est Dominus cum infirmis et morientibus.

8. Et factus est Dominus tanquam homo sine adjutorio inter mortuos liber, hoc est non debens mortem.

9. Sicut peccatores morientes, quorum nulla est memoria.

10. Viventes enim depulsi sunt de auxilio tuo.

11. Dæmones in peccato.

12. In concupiscentiis mundi et mortis.

13. Iratus es mihi.

14. Minas tuas.

15. Prophetas.

16. Odiosum.

17. Detentus sum a peccato, et non potui abstinere.

18. Oculi mentis meæ infirmati sunt, quod sine adjutorio essem.

19. Deprecor te,

20. Cor meum ad te intendi.

21. Nunquid postquam mortuus fuero facies super me mirabilia tua ?

22. Aut medici possunt me suscitare ut confitear tibi ?

23. Nunquid in sepulcro dabit mihi veniam peccatorum meorum ?

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Τῶν ἀσθενούντων, καὶ desunt.

(2) Ὁ κόσμος ἄνθρωπος.

(3) Ἔτι.

(4) Οἱ ὀφθαλμοὶ μου τῆς διανοίας ἠσθένησαν, etc.

(5) Εἰς ἐμέ, deest τὰ.

(6) Τὴν συγχ. τ. ἀ. ἡμῶν ;

24. Et veritatem tuam in perditione?
 25. Nunquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua?
 26. Et justitia tua in terra oblivioni tradita?
 27. Et ego ad te, Domine, clamavi:
 28. Et mane oratio mea praveniet te.
 29. Ut quid, Domine, repellis animam meam?
 30. Avertis faciem tuam a me?
 31. Pauper sum ego, et in laboribus a juventute mea:

32. Exaltatus autem, humiliatus sum, et conturbatus.

33. In me transierunt iræ tuæ:
 34. Et terrores tui conturbaverunt me.
 35. Circumdederunt me sicut aqua tota die:
 36. Circumdederunt me simul.
 37. Elongasti a me amicum,
 38. Et proximum et notos meos a miseria.

Intellectus Ætham Israelitæ. PSAL. LXXXVIII.

1. Misericordias tuas, Domine, in æternum cantabo.

(a) Ἀποστρέφης. In marg. Ἀποστρέφεις.

(b) Vers. 36. Ὅλην, etc. Vers. 37. Ἐμάκρυνας, etc.

(c) Ἰσραηλίτου in cod. mss. Vers. 38. Καὶ τοὺς γνωστοὺς μου, etc.

(c) Ἰσραηλίτου in cod. mss.

- A 24. Καὶ τὴν ἀλήθειάν σου ἐν τῇ ἀπωλείᾳ;
 25. Μὴ γνωσθήσεται ἐν τῷ σκότει τὰ θαυμάσιά σου;
 26. Καὶ ἡ δικαιοσύνη σου ἐν γῆ ἐπιλησμένη;
 27. Κἀγὼ πρὸς σέ, Κύριε, ἐκέκραξα.
 28. Καὶ τὸ πρωτὴ ἡ προσευχή μου προφθάσει σε.
 29. Ἴνα τί, Κύριε, ἀπωθῆ τὴν ψυχὴν μου;
 30. Ἀποστρέφεις (a) τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ;
 31. Πτωχός εἰμι ἐγὼ, καὶ ἐν κόποις ἐκ νεότητός μου.

32. Ὑψωθεὶς δὲ, ἐταπεινώθην, καὶ ἐξήπορθην.

33. Ἐπ' ἐμὲ διήλθον αἱ ὄργαι σου.

34. Οἱ φοβερισμοὶ σου ἐξετάραξάν με.

35. Ἐκύκλωσάν με ὡσεὶ ὕδωρ ὄλην (b) τὴν ἡμέραν.

B 36. Περιέσχον με ἅμα.

37. Ἐμάκρυνας ἀπ' ἐμοῦ φίλον,

38. Καὶ πλησίον, καὶ τοὺς γνωστοὺς μου ἀπὸ ταιπωρίας.

Συνέσεως Αἰθὰμ τῷ Ἰσραηλίτῃ (c). ΨΑΛΜ. ΠΒ΄.

1. Τὰ ἐλέη σου, Κύριε, εἰς τὸν αἰῶνα ἄσονται.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

24. Et discam facere justificationes tuas, postquam reversus fuero in terram, ex qua sumptus sum?

25. Nunquid qui in peccato sunt, possunt cognoscere mirabilia tua?

26. Et justitia tua nunquid potest intelligi in corde derelicto?

27. Non aliud auxilium mihi proposui nisi te.

28. Cum lux tua in corde meo exoritur, oratio mea te præstolabitur.

29. Projicis me?

30. Non exaudis me?

31. Sine adjutorio sum, et in peccatis a principio.

32. Gloriatum autem humiliatus sum et abjectus.

33. Tolerantiæ in lege tua.

34. Minæ tuæ.

35. Continuaverunt me.

36. Indesinenter.

37. Omnes sanctos tuos.

38. Prophetas et apostolos ab omni peccato.

24. Καὶ μάθω τὰ δικαίωματά σου ποιεῖν μετὰ τὸ ἀναλῦσαι με εἰς γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθην;

C 25. Μὴ ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ ὄντες δύναται τὰ θαυμάσιά σου γινῶναι;

26. Καὶ ἡ δικαιοσύνη σου μὴ δύναται γνωσθῆναι (1) ἐν καρδίᾳ ἐγκαταλελειμμένη;

27. Οὐκ ἄλλην βοήθειαν ἐθέμην (2) εἰ μὴ σε.

28. Ἐν τῷ τὸ φῶς σου ἀνατέλλειν ἐν τῇ καρδίᾳ μου, ἡ προσευχή μου περιμενεῖ (3) σε.

29. Ἀπορρίπτεις με;

30. Οὐκ εἰσακούεις (4) μου;

31. Ἀδοθήτητός εἰμι, καὶ ἐν ἀμαρτίαις ἐξ ἀρχῆς.

32. Μεγαλαυχήσας δὲ ἐταπεινώθην καὶ ἀπερρίφην.

33. Αἱ καρτερίαι (5) ἐν τῷ νόμῳ σου.

34. Αἱ ἀπειλαὶ σου.

35. Συνέσχον με.

36. Ἀδιαλείπτως.

D 37. Ἐκαστον τῶν ἁγίων σου (6).

38. Τοὺς προφῆτας καὶ ἀποστόλους ἀπὸ πάσης ἀμαρτίας.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (7) *Συνέσεως Αἰθὰμ τῷ Ἰσραηλίτῃ*· τούτεστι, τῆς χάριτος τοῦ ὑψηλοῦ τοῦ σπειραντος Θεοῦ ψαλμὸς, περιέχει (8). Σύνεσις γὰρ ἀγαθὴ ἡ χάρις αὐτοῦ ὑπάρχει. *Αἰθὰμ* δὲ ἔρμηνεύεται ὑψηλός. *Ἰσραηλίτου* δὲ ἔρμηνεύεται σπειραντος Θεοῦ.

Titulus appositus continet: *Intellectus Ætham Israelitæ*: hoc est, gratiæ Altissimi Dei seminantis psalmus. Intellectus enim bonus gratia ipsius est. *Ætham* autem interpretatur Altissimus. *Israelita* autem interpretatur *Deus seminans*.

1. Quæ fecisti in singulis generationibus filiis hominum.

1. Ἄ ἐποίησας καθ' ἐκάστην γενεάν τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Γνωρισθῆναι.

(2) Καὶ ἐγὼ οὐκ ἄλλην ἐθέμην βοήθειαν, etc.

(3) Περιμένει.

(4) Εἰσακούσεις.

(5) Αἱ κατάρα: αἱ, etc.

(6) Σου decet.

(7) Ἡ διὰ τῆς κινναβάφους περ., etc. Τοῦ Ἰσραηλίτου, etc.

(8) Περιέχει abundare videtur

2. Εἰς γενεάν καὶ γενεάν ἀπαγγελῶ τὴν ἀλήθειάν σου ἐν τῷ στόματί μου.
 3. Ὅτι εἶπας· Εἰς τὸν αἰῶνα ἔλεος οἰκοδομηθήσεται·
 4. Ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἐτοιμασθήσεται ἡ ἀλήθειά σου.
 5. Διεθέμην διαθήκην τοῖς ἐκλεκτοῖς μου·
 6. Ὁμοσα Δαβὶδ τῷ δούλῳ μου.
 7. Ἔως τοῦ αἰῶνος ἐτοιμάσω τὸ σπέρμα σου·
 8. Καὶ οἰκοδομήσω εἰς γενεάν καὶ γενεάν τὸν θρόνον σου.

Διάψαλμα.

9. Ἐξομολογήσονται οἱ οὐρανοὶ τὰ θαυμάσιά σου, Κύριε·
 10. Καὶ γὰρ τὴν ἀλήθειάν σου ἐν Ἐκκλησίᾳ ἁγίων.
 11. Ὅτι τίς ἐν νεφέλαις ἰσθῆσεται τῷ Κυρίῳ;
 12. Ὁμοιωθήσεται τῷ Κυρίῳ ἐν υἱοῖς Θεοῦ;
 13. Ὁ Θεὸς, ὁ ἐνδοξαζόμενος ἐν βουλή ἁγίων,
 14. Μέγας καὶ φοβερός ἐστὶν ἐπὶ πάντας τοὺς περὶ κύκλῳ αὐτοῦ.
 15. Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, τίς ὁμοίός σοι;
 16. Δυνατὸς εἶ, Κύριε, καὶ ἡ ἀλήθειά σου κύκλου σου.
 17. Σὺ δεσπόζεις τοῦ κράτους τῆς θαλάσσης·
 18. Τὸν δὲ σάλον τῶν κυμάτων αὐτῆς σὺ καταπραΰνεις.

2. In generationem et generationem annuntiabo veritatem tuam in ore meo.
 3. Quoniam dixisti: In æternum misericordia ædificabitur:
 4. In cœlis præparabitur veritas tua.
 5. Disposui testamentum electis meis:
 6. Juravi David servo meo.
 7. Usque in æternum præparabo semen tuum:
 8. Et ædificabo in generationem et generationem sedem tuam.

Diapsalma.

9. Confitebuntur cœli mirabilia tua, Domine:
 10. Etenim veritatem tuam in Ecclesia sanctorum.
 11. Quoniam quis in nubibus æquabitur Domino?
 12. Similis erit Domino in filiis Dei?
 13. Deus, qui glorificatur in consilio sanctorum,
 14. Magnus et terribilis super omnes qui in circuitu ejus sunt.
 15. Domine, Deus virtutum, quis similis tibi?
 16. Potens es, Domine, et veritas tua in circuitu tuo.
 17. Tu dominaris potestati maris:
 18. Motum autem fluctuum ejus tu mitigas.

ATHANASII INTERPRETATIO.

2. Τὰ προστάγματα σου κηρύξω.
 3. Ὅτι ἐπηγγείλω ἀδιαλείπτως τὸν ἠλεημένον λαὸν περιποιῆσαι (1) εἰς οἰκοδομήν.
 4. Ἐν τοῖς ἁγίοις ἡ πίστις (2).
 5. Ἐπηγγειλάμην τοῖς ἁγίοις τὴν βασιλείαν μου (3).
 6. Τοῖς κατὰ τὸν Δαβὶδ πράξεις [πραεσί] τῆ καρδίας (4).
 7. Προαγάγω ἐν τῷ κόσμῳ.
 8. Τὴν βασιλείαν σου.
 9. Διηγῆσονται οἱ ἀπόστολοι καὶ (5) οἱ ἅγιοι τὰ θαυμάσιά σου.
 10. Καὶ γὰρ τὴν πίστιν σου ἐν τῷ πλήθει τῶν ἁγίων.
 11, 12. (6) Τίς τῶν προφητῶν ἢ τῶν ἁγίων ἰσοδύναται εἶναι τοῦ Κυρίου [τῷ Κυρίῳ]; Ἐκεῖνοι γὰρ κατὰ χάριν αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ εἰσι υἱοὶ τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς δὲ κατὰ φύσιν.
 13. Ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν.
 14. Ἀκατάληπτος καὶ παντοδύναμος ἐστὶν ἐπὶ πάντας τοὺς ἁγίους αὐτοῦ.
 15. Φιλάνθρωπος καὶ ἐλεήμων.
 16. Οἱ ἅγιοι σου.
 17. Πάσης ὁμοῦ τῆς οἰκουμένης ἐξουσίαν (7) ἔχεις ὡς δημιουργὸς αὐτῆς.
 18. Τοὺς πειρασμοὺς αὐτῆς ἀνιχνύρους ποιεῖς.

2. Præcepta tua prædicabo:
 3. Quia indesinenter denuntiasti populum misericordiam adeptum possidere in ædificationem.
 4. In sanctis fides.
 5. Annuntiavi sanctis regnum meum.
 6. Juxta David mitibus corde:
 7. Producam in mundo.
 8. Regnum tuum.
 9. Narrabunt apostoli et sancti mirabilia tua.
 10. Etenim fidem tuam in multitudine sanctorum.
 11, 12. Quis prophetarum aut sanctorum æqualis esse potest Domino? Illi enim gratia ejusdem Jesu sunt Dei filii, ipse autem natura.
 13. In cordibus eorum.
 14. Incomprehensibilis et omnipotens est super omnes sanctos suos.
 15. Benignus et misericors.
 16. Sancti tui.
 17. Totius simul universi potestatem habes ut ejusdem creator.
 18. Tentationes ejus infirmas facis.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Περιποιεῖσθαι.
 (2) Πίστις σου.
 (3) Σου.
 (4) Πραεῖς οὗσι κατὰ τὴν καρδίαν μου.

- (5) Οἱ ἀπόστολοι, καὶ desunt.
 (6) Ν. 11, Τίς... Ἰσὸς δύναται εἶναι τοῦ Κυρίου.
 Ν. 12, Ἐκεῖνοι... τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Θεοῦ.
 (7) Σὺ ἐξουσίαν.

19. Tu humiliasti sicut vulneratum superbum: A
 20. In brachio virtutis tuæ dispersisti inimicos tuos.
 21. Tui sunt cœli et tua est terra:
 22. Orbem terræ et plenitudinem ejus tu fundasti.
 23. Aquilonem et mare tu creasti:
 24. Thabor et Hermon in nomine tuo exsultabunt:
 25. Tuum brachium cum potentia.
 26. Firmetur manus tua, et exaltetur dextera tua.
 27. Justitia et judicium, præparatio sedis tuæ.
 28. Misericordia et veritas præcedent faciem tuam:
 29. Beatus populus qui scit jubilationem.
 30. Domine, in lumine vultus tui ambulabunt:
 31. Et in nomine tuo exsultabunt tota die:
 32. Et in justitia tua exaltabuntur.
 33. Quoniam gloria virtutis eorum tu es:
 34. Et in beneplacito tuo exaltabitur cornu nostrum.

19. Σὺ ἐταπεινώσας ὡς τραυματίαν ὑπερήφανον·
 20. Ἐν τῷ βραχίονι τῆς δυνάμεώς σου διεσκόρπισας τοὺς ἐχθροὺς σου.
 21. Σοὶ εἰσιν οἱ οὐρανοί, καὶ σὴ ἐστὶν ἡ γῆ·
 22. Τὴν οἰκουμένην καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς σὺ ἐθεμελίωσας.
 23. Τὸν βορρᾶν καὶ τὴν θάλασσαν σὺ ἔκτισας·
 24. Θαβὼρ καὶ Ἑρμῶν ἐν τῷ ὀνόματί σου ἀγαλλιάσονται·
 25. Σὺς ὁ βραχίων μετὰ δυναστείας.
 26. Κραταιωθήτω ἡ χεὶρ σου, ὕψωθήτω ἡ δεξιὰ σου.
 27. Δικαιοσύνη καὶ χρῆμα ἐτοιμασία τοῦ θρόνου σου.
 28. Ἐλεος καὶ ἀλήθεια προπορεύσονται πρὸ προσώπου σου·
 29. Μακάριος ὁ λαὸς ὁ γινώσκων ἀλαλαγμόν.
 30. Κύριε, ἐν τῷ φωτὶ τοῦ προσώπου σου πορεύσονται·
 31. Καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου ἀγαλλιάσονται ὅλην τὴν ἡμέραν·
 32. Καὶ ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ὕψωθήσονται.
 33. Ὅτι καύχημα τῆς δυνάμεώς αὐτῶν σὺ εἶ.
 34. Καὶ ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου ὕψωθήσεται τὸ κέρασ ἡμῶν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

19. Diabolum.
 20. In fortitudine Filii tui perdidisti contrarias potestates.
 21. Tui sunt sancti tui in cœlo, et gentes credentes in te: similiter et cœlum et terra tua sunt, quia ea creasti.
 22. Omnes simul homines fundasti in fide tua.
 23. Adversantes tibi Judæos, et mundum tu rursus renovasti.
 24. Electi tui et peccatores in nomine tuo gaudent.
 25. Filius tuus qui potens est.
 26. Regnet Filius tuus, et glorificetur tuus Unigenitus.
 27. Severitas et æquitas in tuo tribunali.
 28. In præsentem autem sæculo fides et misericordia acceptæ apud te.
 29. Qui ex corde suo gemit.
 30. In gratia Filii tui.
 31. Indesinenter in æterna futura luce gaudebunt.
 32. Et in Filio tuo glorificabuntur.
 33. Quoniam in te gloriantur et corroborantur.
 34. Et in voluntate tua et Filii tui dirigetur potestas nostra, quam nobis ab initio dedisti.

19. Τὸν διάβολον.
 20. Ἐν τῇ ἰσχύϊ τοῦ Υἱοῦ σου ἀπώλεσας τὰς ἐναντίας δυνάμεις.
 21. Σοὶ εἰσιν (1) οἱ ἐν τῷ οὐρανῷ ἄγιοι σου, καὶ τὰ ἔθνη τὰ πιστεύοντα εἰς σέ· ὁμοίως καὶ κατὰ τὸ δημιουργητικὸν αὐτοῦ εἰσιν οἱ οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ.
 22. Πάντας ὁμοῦ τοὺς ἀνθρώπους ἐθεμελίωσας ἐν τῇ πίστει σου.
 23. Τοὺς ἐναντιουμένους σοι Ἰουδαίους καὶ τὸν κόσμον σὺ πάλιν ἀνεκαίνισας.
 24. Οἱ ἐκλεκτοὶ σου καὶ οἱ ἀμαρτωλοὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου χαρίζονται.
 25. Σὺς ὁ Υἱὸς ὁ δυνατός (2).
 26. Βασιλευέτω (3) ὁ Υἱὸς σου, καὶ δοξασθήτω ὁ Μονογενὴς σου.
 27. Αἰσηρότης (4) καὶ ἀπροσωποληψία ἐν τῷ βῆματί σου.
 28. Ἐν δὲ τῷ νῦν αἰῶνι πιστὶς καὶ ἐλεημοσύνη δεκταὶ παρὰ σοί.
 29. Ὁ ἐκ τῆς καρδίας αὐτοῦ πενθεῖ (5).
 30. Ἐν τῇ χάριτι τοῦ Υἱοῦ σου.
 31. Ἀδιαλείπτως ἐν τῷ αἰδίῳ φωτὶ τῷ μέλλοντι χαρίζονται.
 32. Καὶ ἐν τῷ Υἱῷ σου δοξασθήσονται.
 33. Ὅτι ἐν σοὶ καυχῶνται καὶ δυναμοῦνται.
 34. Καὶ ἐν τῷ θελήματί σου, καὶ τοῦ Υἱοῦ σου ἀνορθωθήσεται (6) ἡ ἐξουσία ἡμῶν, ἣν ἡμῖν ἐξ ἀρχῆς δέδωκας.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Σοὶ εἰσι καὶ οἱ, etc. Ὅμως καί, etc. Leg. vid., ὁμοίως.
 (2) Ὁ σὺς Υἱὸς δυνατός.
 (3) Βασιλευσάτω.

- (4) Αὐστηρότης.
 (5) Πενθῶν.
 (6) Ἀνορθωθήτω.

- 35. Ὅτι τοῦ Κυρίου ἡ ἀντιλήψις,
- 36. Καὶ τοῦ ἁγίου Ἰσραὴλ βασιλείωσ ἡμῶν.
- 37. Τότε ἐλάλησας ἐν ὄρασει τοῖς υἱοῖς σου,
- 38. Καὶ εἶπας· Ἐθέμην βοήθειαν ἐπὶ δυνατὸν·
- 39. Ὑψωσα ἐκλεκτὸν ἐκ τοῦ λαοῦ μου.
- 40. Εὗρον Δαβὶδ τὸν δοῦλόν μου·
- 41. Ἐν ἐλαίῳ ἅγιόν μου ἔχρισσα αὐτόν.
- 42. Ἡ γὰρ χεὶρ μου συναντήληφεται αὐτῷ·
- 43. Καὶ ὁ βραχίον μου κατισχύσει αὐτόν.
- 44. Οὐκ ὤφελήσει ἐχθρὸς ἐν αὐτῷ·
- 45. Καὶ υἱὸς ἀνομίας οὐ προσθήσει τοῦ κακῶσαι αὐτόν.
- 46. Καὶ συγκόψω ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ·
- 47. Καὶ τοὺς μισοῦντας αὐτὸν τροπώσωμαι.
- 48. Καὶ ἡ ἀλήθειά μου, καὶ τὸ ἔλεός μου μετ' αὐτοῦ·
- 49. Καὶ ἐν τῷ ὀνόματί μου ὕψωθήσεται τὸ κέρασ αὐτοῦ.
- 50. Καὶ θήσωμαι ἐν θαλάσῃ χεῖρα αὐτοῦ·
- 51. Καὶ ἐν ποταμοῖς δεξιάν αὐτοῦ.
- 52. Αὐτὸς ἐπικαλέσεται με· Πάτήρ μου εἶ σύ,
- 53. Θεὸς μου, καὶ ἀντιλήπτωρ τῆς σωτηρίας μου.
- 54. Κἀγὼ πρωτότοκον θήσωμαι αὐτόν,
- 55. Ὑψήλῳ παρὰ τοῖς βασιλεῦσι τῆς γῆς.

- A 35. Quia Domini assumptio,
- 36. Et sancti Israel regis nostri.
- 37. Tunc locutus es in visione filiis tuis,
- 38. Et dixisti : Posui adjutorium in potente :
- 39. Exaltavi electum de plebe mea.
- 40. Inveni David servum meum :
- 41. Oleo sancto meo unxi eum.
- 42. Manus enim mea auxiliabitur ei.
- 43. Et brachium meum confortabit eum.
- 44. Nihil proficiet inimicus in eo :
- 45. Et filius iniquitatis non apponet nocere ei.
- 46. Et concidam a facie ipsius inimicos ejus :
- 47. Et odientes eum in fugam convertam
- 48. Et veritas mea, et misericordia mea cum ipso :
- 49. Et in nomine meo exaltabitur cornu ejus :
- 50. Et ponam in mari manum ejus :
- 51. Et in fluminibus dexteram ejus.
- 52. Ipse invocabit me : Pater meus es tu
- 53. Deus meus, et susceptor salutis meæ.
- 54. Et ego primogenitum ponam illum,
- 55. Excelsum præ regibus terræ.

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 35, 36. Ὅτι τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἡ ἀντιλήψις ἡμῶν (1).
- 37 Τότε τοῖς Ἰουδαίοις ἐν αἰνίγμασι διὰ τῶν προφητῶν ἐλάλησας,
- 38. Καὶ εἶπας· Τῷ Υἱῷ μου βοηθήσω ὕμν.
- 39. Τὸν χορὸν τῶν ἁγίων ἀποστόλων ἐξελεξάμην καὶ ἐδόξασα.
- 40. Εὗρον (2) λαὸν τὸν πεποθημένον.
- 41. Ἐν τῷ Πνεύματί μου τῷ ἁγίῳ τὸν αὐτὸν πιστὸν λαὸν ἠγάπησα (3).
- 42. Ὁ γὰρ Υἱὸς μου ὑπερασπίζει αὐτόν.
- 43. Καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς μου ἐνισχύει (4) αὐτόν.
- 44. Οὐ κατακυριεύσει ὁ διάβολος αὐτοῦ.
- 45. Ὁ αὐτὸς ἀντικείμενος οὐκ ἂν δυνηθῇ αὐτοῦ.
- 46. Τὰς ἐναντίας δυνάμεις.
- 47. Τοὺς δαίμονας ὑποτάξω αὐτοῖς.
- 48. Καὶ τὸ Πνεῦμά μου τὸ ἅγιον, καὶ ὁ Υἱὸς μου ἀχώριστοι ἔσονται τοῦ πιστοῦ λαοῦ.
- 49. Ἡ βασιλεία τοῦ λαοῦ.
- 50. Ἐν τῷ κόσμῳ τὴν δυναστείαν αὐτοῦ.
- 51. Καὶ ἐν τοῖς ἔθνεσι τὰς ἐντολάς αὐτοῦ.
- 52. Τὸ, Πάτερ ἡμῶν ὃ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.
- 53. Μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς (5) εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.
- 54. Ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.
- 55. Δεδοξασμένον ὑπὲρ τοὺς βασιλεῖς (6).

- C 35, 36. Quoniam Patris et Filii et Spiritus sancti assumptio nostra.
- 37. Tunc Judæis in ænigmatibus per prophetas locutus es,
- 38. Et dixisti : In Filio meo adjuvabo vos.
- 39. Chorum sanctorum apostolorum elegi et glorificavi.
- 40. Inveni populum desideratum.
- 41. In Spiritu sancto meo eumdem fidelem populum dilexi.
- 42. Nam Filius meus protegit ipsum.
- 43. Et idem Filius meus confortat eum.
- 44. Non dominabitur in eum diabolus.
- 45. Idem adversarius nihil poterit adversus eum.
- 46. Adversarias potestates.
- D 47. Dæmones subjiciam ipsis,
- 48. Et Spiritus sanctus meus, et Filius meus non separabuntur a populo fideli.
- 49. Regnum populi.
- 50. In mundo dominationem ejus.
- 51. Et in gentibus præcepta ipsius.
- 52. Pater noster qui es in cælis.
- 53. Ne inducas nos in tentationem, sed libera nos a malo*.
- 54. In regnum cælorum.
- 55. Glorificatum super reges.

* Matth. vi, 9-15.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡμῶν.
 (2) N. 40. Εὗρον τὸν λαὸν τὸν πεποθημένον· τοῦτο γὰρ ἔρμηνεύεται Δαβὶδ.
 (3) Ἡγίασα.

(4) Ἐνισχύσει.
 (5) Me pro ἡμᾶς. Ita etiam mox.
 (6) Πρὸς τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς.

56. In æternum servabo illi misericordiam meam : A 56. Εἰς τὸν αἰῶνα φυλάξω αὐτῷ τὸ ἔλεός μου·
 57. Et testamentum meum fidele ipsi. 57. Καὶ ἡ διαθήκη μου πιστῇ αὐτῷ.
 58. Et ponam in sæculum sæculi semen ejus : 58. Καὶ θήσομαι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος τὸ σπέρμα αὐτοῦ·
 59. Et thronum ejus sicut dies cæli : 59. Καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ ὡς τὰς ἡμέρας τοῦ οὐρανοῦ.
 60. Si autem dereliquerint filii ejus legem meam, 60. Ἐὰν ἐγκαταλίπωσιν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ τὸν νόμον μου,
 61. Et in judiciis meis non ambulaverint 61. Καὶ τοῖς κρίμασι μου μὴ πορευθῶσιν·
 62. Si justitias meas profanaverint : 62. Ἐὰν τὰ δικαιώματά μου βεβηλώσωσιν·
 63. Et mandata mea non custodierint, 63. Καὶ τὰς ἐντολάς μου μὴ φυλάξωσιν·
 64. Visitabo in virga iniquitates eorum . 64. Ἐπισκέψομαι ἐν βάβδι τὰς ἀνομίας αὐτῶν,
 65. Et in verberibus peccata eorum. 65. Καὶ ἐν μάστιγι τὰς ἀδικίας αὐτῶν
 66. Misericordiam autem meam non dispergam ab eis. 66. Τὸ δὲ ἔλεός μου οὐ μὴ διασκοδάσω ἀπ' αὐτῶν
 67. Neque nocebo in veritate mea. B 67. Οὐδ' οὐ μὴ ἀδικήσω ἐν τῇ ἀληθείᾳ μου.
 68. Neque profanabo testamentum meum : 68. Οὐδ' οὐ μὴ βεβηλώσω τὴν διαθήκην μου·
 69. Et quæ procedunt de labiis meis, non faciam irrita. 69. Καὶ τὰ ἐκπορευόμενα διὰ τῶν χειλέων μου οὐ μὴ ἀθετήσω.
 70. Semel juravi in sancto meo, si David mentiar ? 70. Ἄπαξ ὤμοσα ἐν τῷ ἁγίῳ μου, εἰ τῷ Δαβὶδ ψεύσομαι ;
 71. Semen ejus in æternum manebit [manet] : 71. Τὸ σπέρμα αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα μενεῖ [μένει]·
 72. Et thronus ejus sicut sol in conspectu meo. 72. Καὶ ὁ θρόνος αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος ἐναντίον μου.
 75. Et sicut luna perfecta in æternum : 75. Καὶ ὡς ἡ σελήνη κατηρτισμένη εἰς τὸν αἰῶνα·
Diapsalma.
 74. Et testis in cælo fidelis. 74. Καὶ ὁ μάρτυς ἐν οὐρανῷ πιστός.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

56. Indesiuerent. 56. Ἀδιάλειπτον.
 57. Et passiones fideles ipsi. 57. Καὶ τὰ παθήματα (1) πιστὰ αὐτῷ.
 58. Opera justitiæ ejus. 58. Τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ.
 59. Et regnum ipsius interminabile. 59. Καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ ἀτελεύτητην.
 60. In concupiscentiis cordium eorum sequentur. 60. Ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν ἐξ-
 C ἀκολουθήσουσι.
 61. Et declinabit cor eorum in vanitatem. 61. Καὶ ἐκκλίνη ἡ καρδία αὐτῶν εἰς ματαιότητα.
 62. In intemperantias convertentur. 62. Ἐν ἀσελγείαις τραπήσονται.
 63. Et omnino a me discedent. 63. Καὶ παντελῶς ἀποστήσουσιν (2) ἀπ' ἐμοῦ.
 64. Quem enim diligo, corrigo et castigo. 64. Ὅν γὰρ ἀγαπῶ, ἐλέγχω καὶ παιδεύω.
 65. Flagello autem in infirmitate et tribulatione, omnem filium expectans ad pœnitentiam. 65. Μαστιζῶ δὲ ἐν ἀβρωστίᾳ καὶ θλίψει, πάντα υἱὸν εἰς μετάνοιαν ἀπεκδεχόμενος.
 66. Castigans autem eos non morti tradam. 66. Παιδεύων δὲ αὐτούς οὐ μὴ θανατώσω.
 67. Neque projiciam eos convertentes se in præceptis meis. 67. Οὐδὲ μὴ (3) ἀποβρίκω αὐτούς ἐπιστρέφοντας ἐν τοῖς προτάγμασι μου.
 68. Neque omnino exterminabuntur. 68. Οὐδὲ μὴ τελείως εἰς ἀφανισμόν ἔσονται (4).
 69. Et quæ promitto non destituo. 69. Καὶ ἅπερ ἐπαγγέλλομαι, οὐ μὴ παροεκλείπω (5).
 70. Semel constitui in filio meo David, non mentiar. 70. Ἄπαξ ὤρισα ἐν τῷ υἱῷ μου τῷ Δαβὶδ, οὐ ψεύσομαι.
 71. Sancti. 71. Οἱ ἅγιοι (6).
 72. Regnum ipsorum effulgebit. 72. Ἡ βασιλεία αὐτῶν (7) ἐκλάμψει.
 73. Similiter regnum ipsius fundatum est. 73. Τεθεμελιωμένη ὁμοίως ἡ βασιλεία αὐτοῦ.
 74. Hoc dicitur de Patre, et de Filio, et de Spiritu sancto : de Patre quidem, quoniam e cælo dixit : *Hic est Filius meus dilectus* : de Filio autem Math. xvii, 5. 74. Λέγεται τοῦτο ἐπὶ (8) τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ἐπὶ μὲν τοῦ Πατρὸς, ἐπειδὴ ἀπὸ τῶν οὐρανῶν εἶπεν· *Οὗτός ἐστιν ὁ*

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Παθήματά μου.
 (2) Παντὶ ἀποστῶσιν.
 (3) Οὐδ' οὐ μὴ
 (4) Ἐστῶσαν.

- (5) Ἐπαγγέλλομαι, οὐ μὴ παραλείπω.
 (6) Τουτέστιν οἱ ἅγιοι.
 (7) Αὐτοῦ.
 (8) Τοῦτο καὶ ἐπὶ, etc.

75. Σὺ δὲ ἀπόσω καὶ ἐξουδένωσας,
 76. Ἀνεβάλου τὸν Χριστὸν σου,
 77. Κατέστρεψας τὴν διαθήκην τοῦ δούλου σου·
 78. Ἐβεδήλωσας εἰς τὴν γῆν τὸ ἅγιασμα αὐτοῦ.
 79. Καθελεὶς πάντας τοὺς φραγμοὺς αὐτοῦ·
 80. Ἔθου τὰ ὄχυράματα αὐτοῦ δειλίαν.
 81. Διήρπαζον αὐτὸν πάντες οἱ διοδεύοντες ὁδόν (α)·
 82. Ἐγενήθη βνεῖδος τοῖς γείτοσιν αὐτοῦ.
 83. Ὑψώσας τὴν δεξιάν των θλιδόντων αὐτόν·
 84. Εὐφρανας πάντας τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ.
 85. Ἀπέστρεψας τὴν βοήθειαν τῆς βομφαλας αὐτοῦ·

86. Καὶ οὐκ ἀντελάβου αὐτοῦ ἐν τῷ πολέμῳ.

87. Κατέλυσας ἀπὸ καθαρισμού αὐτοῦ·

88. Τὸν θρόνον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν κατέβραξας.

89. Ἐσμίκρυνας τὰς ἡμέρας τοῦ χρόνου αὐτοῦ·

90. Κατέχεας αὐτοῦ [αὐτῷ] αἰσχύνην.

Διδύχαλμα.

91. Ἔως πότε, Κύριε, ἀποστρέφη εἰς τέλος;

92. Ἐκκαυθήσεται ὡς πῦρ ἡ ὀργή σου;

93. Μνήσθητι τίς μου ἡ ὑπόστασις·

(α) Οἱ παραπορευόμενοι τὴν ὁδόν. At in marg., οἱ διοδεύοντες ὁδόν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

Υἱός μου ἀγαπητός (1)· περὶ δὲ τοῦ Υἱοῦ, ἐπειδὴ πέπονθεν ἐπὶ τῆς γῆς· περὶ δὲ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐπειδὴ ἐμαρτύρησε περὶ τοῦ Υἱοῦ, καθὼς ὁ Κύριος εἶπεν· Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ.

75. Σὺ δὲ, ὁ λαὸς των Ἰουδαίων, ἀπόσω, καὶ ἐξουδένωσας τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν βασιλέα σου.

76. Τὸν Χριστὸν ἕτερον παρ' αὐτὸν ἀπεκδεχόμενος.

77. Τοῦ λαοῦ των Ἰουδαίων.

78. Ἀφείλου (2) τὴν χάριν σου ἀπὸ τοῦ ἁγιάσματος αὐτῶν.

79. Ἐλαβες τὴν βοήθειάν σου ἀπ' αὐτῶν.

80. Τὸ θάρος αὐτῶν (3) μετέβαλες εἰς δειλίαν.

81. Ἐμαλώτευσαν αὐτοὺς τὰ ἔθνη.

82. Εἰς δουλείαν γεγόνασι τοῖς ἔθνεσι (4).

83. Κατακυριεύεσθαι αὐτοὺς συνεχώρησας ὑπὸ των ἀνθρώπων.

84. Εἶπας αὐτοὺς σαλευθῆναι (5) ὑπ' αὐτῶν.

85. Ἀνίσχυροι γεγόνασιν.

86. Πρόνοιαν αὐτῶν οὐκ ἔτι ἐποίησα (6).

87. Τὴν περιτομὴν ἑαυτῶν κατέλεγεν (7).

88. Τὴν δόξαν αὐτῶν καὶ τὴν ὑπερηφανίαν εἰς σποδὸν κατήγαγες.

89. Τῆς αἰωνίου ζωῆς ἐστερήθησαν.

90. Καὶ ἐν τῷ νῦν, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.

91. Ὁ προφήτης δέεται ὑπὲρ αὐτῶν· Διὰ τί τελείως ἀποστρέφη αὐτοὺς;

92. Ἐπ' αὐτοὺς ἐν τῇ παρουσίᾳ σου

93. Ὅτι γῆ καὶ σποδός εἰμι.

* Joan. xv, 26.

A 75. Tu vero repulisti et despexisti,
 76. Distulisti Christum tuum,
 77. Evertisti testamentum servi tui :
 78. Profanasti in terra sanctuarium ejus.
 79. Destruixisti omnes sepes ejus :
 80. Posuisti firmamentum ejus formidinem.
 81. Diripuerunt eum omnes transeuntes viam :
 82. Factus est opprobrium vicinis suis.
 83. Exaltasti dexteram deprimentium eum :
 84. Lætificasti omnes inimicos ejus.
 85. Avertisti adjutorium gladii ejus :

86. Et non es auxiliatus ei in bello.

87. Destruixisti ab emundatione sua :

88. Et sedem ejus in terra collisisti.

B 89. Minorasti dies temporis ejus :

90. Perfudisti eum confusione.

Diapsalma.

91. Usquequo, Domine, avertis in finem ?

92. Exardescet sicut ignis ira tua ?

93. Memorare quæ mea substantia :

quia passus est in terra; de sancto autem Spiritu, quia testimonium perhibuit de Filio, quemadmodum Dominus dixit: *Cum autem venerit Paracletus Spiritus veritatis, ille testimonium perhibebit de me*.*

C 75. Tu autem, popule Judæorum, repulisti, et despexisti Filium Dei regem tuum.

76. Alium Christum præter eum exspectans.

77. Populi Judæorum.

78. Abstulisti gratiam tuam a sanctuario eorum.

79. Abstulisti adjutorium tuum ab ipsis.

80. Audaciam eorum convertisti in formidinem.

1. In captivitatem abduxerunt eos gentes.

82. In servitutem facti sunt gentibus.

83. Permisisti ut homines in eos dominarentur.

84. Sivisti eos ab ipsis jactari

85. Infirmi facti sunt.

D 86. Non amplius curam de illis gessisti.

87. Eorum circumcisionem reprobasti.

88. Gloriam eorum et superbiam in pulverem deduxisti.

89. Æterna viæ privati sunt.

90. Et in præsentī et in futuro sæculo.

91. Propheta pro ipsis deprecatur: *Quare perperuo averseris eos?*

92. Super eos in adventu tuo.

93. Quod terra et pulvis sum.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ὁ ἀγαπητός.

(2) Ἀφείλας.

(3) Τὸ θάρσος αὐτοῦ.

(4) Ἔθνεσιν αὐτοῦ.

(5) Σκυλευθῆναι.

(6) Ποίησα.

(7) Αὐτῶν κατέλυσαν

94. Nunquid enim vane constituisti omnes filios A
hominum?

95. Quis est homo qui vivet, et non videbit
mortem?

96. Eruet animam suam de manu inferi.

97. Ubi sunt misericordiae tuae antiquae, Do-
mine,

98. Quas jurasti David in veritate tua?

99. Memor esto, Domine, opprobrii servorum
tuorum,

100. Quod continui in sinu meo multarum gen-
tium.

101. Quod exprobraverunt inimici tui, Domine,

102. Quod exprobraverunt commutationem Chri-
sti tui.

103. Benedictus Dominus in æternum: fiat, fiat. B

Oratio Moysi hominis Dei. PSAL. LXXXIX.

1. Domine, refugium factus es nobis in genera-
tione et generatione.

(a) Ἀνθρώπων in ed.

94. Μὴ γὰρ ματαίως ἔκτισας πάντας τοὺς υἱοῦ,
τῶν ἀνθρώπων;

95. Τίς ἐστὶν ἄνθρωπος, ὃς ζήσεται, καὶ οὐκ ὀφεί-
ται θάνατον;

96. ῥύσεται τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ χειρὸς ἕδου.

97. Ποῦ εἶσι τὰ ἐλέη σου τὰ ἀρχαῖα, Κύριε,

98. Ἄ ὠμοσας τῷ Δαβὶδ ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου;

99. Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ ὀνειδισμού τῶν δούλων
σου,

100. Οὐ ὑπέσχον [ὑπέσχον] ἐν τῷ κόλπῳ μου πολ-
λῶν ἐθνῶν.

101. Οὐ ὀνειδίσαν οἱ ἐχθροὶ σου, Κύριε,

102. Οὐ ὀνειδίσαν τὸ ἀντάλλαγμα τοῦ Χριστοῦ σου.

103. Εὐλόγητός Κύριος εἰς τὸν αἰῶνα. Γένοιτο, γέ-
νοιτο.

*Προσευχὴ Μωϋσῆ ἀνθρώπου (a) τοῦ Θεοῦ
ΨΑΛΜ. ΠΘ.*

1. Κύριε, καταφυγὴ ἐγενήθης ἡμῖν ἐν γενεᾷ καὶ
γενεᾷ.

ATHANASII INTERPRETATIO.

94. Nunquid fecisti homines, ut perderes?

95, 96. Quis hominum potest vivere, et non vi-
dere mortem? Et si viderit mortem, quis potest
eruerе animam suam, nisi tu solus, qui propter nos
homo factus es? Etenim non solum se ipsum susci-
tavit, sed multa corpora sanctorum, qui dormie-
rant?.

97, 98. Ubi sunt misericordiae, quas promisisti
Filio tuo facere super omnes?

99, 100. Recordare, Domine, quod opprobriis af-
ficimur ab adversariis potestatibus dicentibus: Ubi
sunt, quae promisit Deus ostendere genti David?

101. Judæi.

102. Quando conviciati sunt Filio tuo, qui dedit
se ipsum commutationem pro populo tuo, qui un-
ctus est.

103. Amen, amen.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει Ἐπιπροσευχὴ τῷ Μωϋσεῖ ἀνθρώπου (4) τοῦ Θεοῦ. Αὕτη οὖν ἐρμηνεία
ὑπάρχει. Μωϋσῆς ἀνἀλήψις ἐρμηνεύεται. Πᾶς οὖν ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ προσεύχεται τὸν προκειμένον ψαλ-
μὸν τῇ ἀναλήψει, τουτέστι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Οὐ γὰρ εἶπε, προσευχὴ Μωϋσέως (5), ἀλλὰ τῷ Μωϋσεῖ
ὡσανεὶ τῇ ἀναλήψει [τουτέστι] τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, καθὼς (6) προείπαμεν, ὅτι ἕκαστος τῶν τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπων
οὕτως προσεύχεται, καθὼς ὁ ψαλμὸς περιέχει.

Titulus præpositus continet: *Oratio Moysi hominis Dei.* Hæc igitur interpretatio est. *Moses assumptio*
interpretatur. Omnis igitur homo Dei orat appositum psalmum assumptioni, hoc est Filio Dei. Non enim
dixit, *oratio Moysis*, sed *Moysi*, perinde ac si dixisset assumptioni, hoc est Filio Dei, sicut antea diximus,
quod unusquisque homo Dei ita orat quemadmodum psalmus continet.

1. Ab Abel, et in singulis generationibus.

* Matth. xxvii, 52.

94. Μὴ γὰρ ἐπὶ τὸ ἀπολέσαις πεποιήκας τοὺς ἀν-
θρώπους;

95, 96. Τίς δύναται τῶν ἀνθρώπων ζῆσαι, καὶ μὴ
ιδεῖν θάνατον; Καὶ ἐὰν ἴδῃ θάνατον, τίς δύναται φύ-
σασθαι τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, εἰ μὴ σὺ (1) μόνος ὁ δι-
ήμας γενόμενος ἄνθρωπος; Οὐ μόνον γὰρ ἑαυτὸν ἀν-
έστησεν, ἀλλὰ καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων
ἀγίων ἤγειρεν.

97, 98. Ποῦ εἰσιν, ἃ ἐπηγγεῖλω τῷ Υἱῷ σου ποιεῖν
C ἐπὶ πάντας ἐλέη;

99, 100. Μνήσθητι, Κύριε, ὅτι ὀνειδίζόμεθα ὑπὲρ
τῶν ἐναντίων δυνάμεων λεγόντων. Ποῦ εἰσιν ἃ ἐπηγ-
γεῖλατο ὁ Θεὸς δεῖκνυσθαι ἔθνει τοῦ Δαβὶδ (2);

101. Οἱ Ἰουδαῖοι (3).

102. Ὅτε ὀνειδίσαν τὸν Υἱόν σου τὸν δεδωκότα
ἑαυτὸν ἀντάλλαγμα ὑπὲρ τοῦ λαοῦ σου τοῦ χρισθέντος.

103. Ἀμήν, ἀμήν.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Εἰ μὴ μόνος σὺ, etc.

(2) Ἀναδείκνυσθαι ἔθνη τοῦ Θεοῦ;

(3) Deest *οἱ Ἰουδαῖοι.*

(4) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει. *Προσευχὴ*

D *Μωϋσεῖ ἀνθρώπου, etc.*

(5) Τοῦ Μωϋσέως.

(6) Ἀναλήψει τ. Υ. τ. Θ. καθά, etc.

(7) Καὶ deest.

2. Πρὸ τοῦ ὄρη γενηθῆναι, καὶ πλασθῆναι τὴν γῆν, καὶ τὴν οἰκουμένην,
 3. Καὶ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος σὺ εἶ.
 4. Μὴ ἀποστρέψῃς ἀνθρώπων εἰς ταπεινώσιν·
 5. Καὶ εἶπας· Ἐπιστρέψατε, υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων.
 6. Ὅτι χίλια ἔτη ἐν ὀφθαλμοῖς σου, Κύριε, ὡς (a) ἡμέρα,
 7. Ἡ ἐχθὲς, ἥτις διήλθε, καὶ φυλακὴ ἐν νυκτὶ,
 8. Τὰ ἐξουδενώματα αὐτῶν ἔτη ἔσονται.
 9. Τὸ πρῶτον ὡσεὶ χλόη παρέλθοι·
 10. Τὸ πρῶτον ἀνθήσῃ, καὶ παρέλθοι·
 11. Τὸ ἑσπέρας ἀποπέσοι, σκληρυνθεῖται, καὶ ζηρανθεῖται.
 12. Ὅτι ἐξελίπομεν ἐν τῇ ὀργῇ σου·
 13. Καὶ ἐν τῷ θυμῷ σου ἐπαράχθημεν.
 14. Ἔθεο τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἐναντίον [ἐνώπιόν] σου·
 15. Ὁ αἰὼν ἡμῶν εἰς φωτισμὸν τοῦ προσώπου σου.

(a) Vers. 1. Ὡς, etc., νυκτὶ.

2. Priusquam montes fierent, et formaretur terra et orbis,
 3. Et a sæculo, et usque in sæculum tu es.
 4. Ne avertas hominem in humilitatem :
 5. Et dixisti : Convertimini, filii hominum.
 6. Quoniam mille anni ante oculos tuos, Domine, tanquam dies [tanquam in nocte],
 7. Dies hesternæ, quæ præterit, et custodia in nocte,
 8. Quæ pro nihilo habentur eorum anni erunt.
 9. Mane sicut herba transeat :
 10. Mane floreat et transeat :
 11. Vespere decidat, induret et arescat.
 12. Quia defecimus in ira tua :
 13. Et in furore tuo turbati sumus.
 14. Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo :
 15. Sæculum nostrum in illuminatione vultus tui.

ATHANASII INTERPRETATIO.

2, 3. (1) Ὡς γὰρ ἀίδιος θεὸς πάντων προϋπάρχων, ὡς πάντων Δημιουργὸς, οὔτε ἀρχὴν ἡμερῶν ἔχετο, οὔτε ζωῆς τέλος.

4. Μὴ οὕτως ἐάσης ἡμᾶς ἐν ἀμαρτίαις ὄντας ἀποστρέψαι εἰς γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθημεν.

5. Καὶ εἶπας· Οὐ βούλομαι τὸν θάνατον τοῦ ἀμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι, καὶ ζῆν αὐτόν.

6. Ἡ ἡμέρα τῆς κρίσεως.

7. Ὡς ἡ παρελθούσα ἡμέρα, οὕτως διερχεται καὶ ἡ ἡμέρα τῆς κρίσεως· καὶ ὡσπερ ἐν νυκτὶ (2) φυλακὴ ἐστίν, οὕτως καὶ μετὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως ἀσφάλεια ἔσεται, καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς, καὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως.

8. Αἱ κολάσεις αὐτῶν, ἐν αἷς ἀναριθμητοὶ ἔσονται (3).

9. Ἡ νηπιότης ὡς χλόη παρέλθοι.

10. Καὶ πάλιν εὐθέως ἡ νηπιότης ἀνθήσει εἰς νεότητα, καὶ αὐτὴ ὁμοίως παρελεύσεται.

11. Ὅταν δὲ γηράση, συγκαμφθῆσεται καὶ τελευτήσει.

12. Ὅτι ἡμαρτηκότων ἡμῶν διὰ τῆς παρακοῆς ὀργισθῆς, καὶ ἀπέστρεψας ἡμᾶς (4).

13. Ὅτι ἐλήφθη με, καὶ (5) θυμωθέντος σου ἀφανισμὸς ἐγενόμεθα.

14. Ἀναγεγραμμένοι εἰσὶν ἡμῶν αἱ ἀνομίαι ἐνώπιόν σου.

15. Ἡ ζωὴ ἡμῶν γένηται πεφωτισμένη διὰ τῆς παρουσίας σου.

¹⁰ Ezech. xxxiii, 11.

2, 3. Nam sicut Deus æternus ante omnia existens, ut omnium Creator, neque habuit dierum principium, neque habebit vitæ finem.

4. Ne ita sinas nos in peccatis existentes reverti in terram, ex qua sumpti sumus.

5. Et dixisti : *Nolo mortem peccatoris, sed magis ut convertatur et vivat* ¹⁰.

6. Dies iudicii,

7. Sicut dies, quæ præterit, ita transit et dies iudicii : et quemadmodum in nocte custodia est, ita et post diem iudicii securitas erit, et æternæ vitæ et æterni supplicii.

8. Supplicia eorum, in quibus sine ulla temporis mensura permanebunt.

9. Infantia sicut herba transeat.

10. Et rursus statim adolescentia adolescet in juventutem, et ipsa similiter pertransibit.

11. Cum autem senuerit incurvabitur et morietur.

12. Quoniam peccantibus nobis per inobedientiam iratus es, et avertisti nos.

13. Quoniam reliquisti me, et te irascente exterminati sumus.

14. Descriptæ sunt iniquitates nostræ coram te.

15. Vita nostra illuminetur adventu tuo.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 2. Ὡς, etc., προϋπάρχεις, etc. N. 3. Οὔτε ἀρχὴν ἡμερῶν ἔχεις, etc.

(2) Παρέρχεται καὶ ἡ τῆς κρίσεως ἡμέρα· καὶ ὡσπερ ἐν τῇ νυκτὶ, etc., ἀσφάλειά ἐστίν.

(3) Αἷς παραδοθήσονται ἀναρ.

(4) Ἡμᾶς, ὅθεν ἐλήφθημεν.

(5) N. 13. Καὶ θυμωθέντος σου εἰς ἀφανισμόν, etc.

16. Quoniam omnes dies nostri defecerunt :
 17. Et in ira tua defecimus.
 18. Anni nostri sicut aranea meditabuntur :
 19. Dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta
 anni :
 20. Si autem in potentatibus octoginta anni :
 21. Et amplius eorum labor, et dolor.
 22. Quoniam supervenit mansuetudo super nos,
 et corripiemur.
 23. Quis novit potestatem iræ tuæ ?
 24. Et iræ timore tuo iram tuam dinumerare ?
 25. Dexteram tuam sic notam fac mihi :
 26. Et eruditos corde in sapientia.
 27. Convertere, Domine, usquequo ?
 28. Et deprecabilis esto super servos tuos.
 29. Repleti sumus mane misericordia tua, Do-
 mine :
 30. Et exsultavimus, et delectati sumus
 31. In omnibus diebus nostris.
 32. Lætati sumus.
 33. Pro diebus quibus nos humiliasti :
 34. Annis quibus vidimus mala.

(a) Κύρις non legitur.

(b) Vers. 31, 32, sub unico num.

- A 16. Ὅτι πᾶσαι αἱ ἡμέραι ἡμῶν ἐξέλιπον·
 17. Καὶ ἐν τῇ ὀργῇ σου ἐξελέσθωμεν.
 18. Τὰ ἔτη ἡμῶν ὡσεὶ ἀράχνη ἐμελέτων·
 19. Αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν ἡμῶν ἐν αὐτοῖς ἑβδομη-
 κοντα ἔτη·
 20. Ἐὰν δὲ ἐν δυναστείαις ὀγδοήκοντα ἔτη·
 21. Καὶ τὸ πλεῖον αὐτῶν κόπος καὶ πόνος.
 22. Ὅτι ἐπῆλθε πραότης ἐφ' ἡμᾶς, καὶ παιδευθη-
 σόμεθα.
 23. Τίς γινώσκει τὸ κράτος τῆς ὀργῆς σου ;
 24. Καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου σου τὸν θυμὸν σου ἐξ-
 αριθμήσασθαι ;
 25. Τὴν δεξιάν σου οὕτω γνώρισόν μοι·
 26. Καὶ τοὺς πεπαιδευμένους τῇ καρδίᾳ ἐν σοφίᾳ.
 27. Ἐπιστρέψον, Κύριε, ἕως πότε ;
 28. Καὶ παρακλήθητι ἐπὶ τοῖς δούλοις σου.
 29. Ἐνεπλήσθημεν τὸ πρωὶ τοῦ ἐλέους σου, Κύριε (a)·
 30. Καὶ ἡγαλλιάσαμεθα, καὶ εὐφράνθημεν,
 31. (b) Ἐν πάσαις ταῖς ἡμέραις ἡμῶν.
 32. Εὐφρανθήμεν [εὐφράνθημεν]·
 33. Ἄνθ' ὧν ἡμερῶν ἐταπεινώσας ἡμᾶς·
 34. Ἐτῶν, ὧν εἶδομεν κακά.

ATHANASII INTERPRETATIO.

16. Quoniam jam completum est hoc sæculum.
 17. Nam priori sæculo nongentorum erat vita ho-
 minum, nunc autem diminuta est in centum vi-
 ginti annos.
 18. Anni nostri miserabiles et infirmi facti sunt.
 19-21. Nam ad septuaginta et octoginta annos
 pervenimus : si autem longius vixerit homo, labor
 est, et dolor propter peccatum, quod est in mundo.
 22. Quoniam Filius Dei venit, et edocti sumus
 contemnere hanc vitam.
 23. Quis novit æterna supplicia ?
 24. Habens timorem tuum potest cognoscere ju-
 dicialium tuum.
 25. Potentiam tuam per timorem tuum fac me
 intelligere.
 26. Et humiles corde repletos gratia tua fac me
 agnoscere.
 27. Veni ad nos, Domine.
 28. De anterioribus temporibus peccati.
 29. Ex oriente te, impleti sumus gratia tua.
 30. In Spiritu sancto.
 31. In omni opere bono.
 32. In præsentī sæculo.
 33, 34. Tempore peccati.

- C 16. Ὅτι λοιπὸν πεπλήρωται ὁ αἰὼν οὗτος.
 17. Ὁ γὰρ πρότερος αἰὼν (1) ἐννακοσίων ἐτῶν ἦν
 ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων, νῦν δὲ ἡλαττώθησαν εἰς ρα'
 ἔτη.
 18. Τὰ ἔτη ἡμῶν οἰκτρὰ καὶ ἀνίσχυρα γεγόνασιν.
 19-21. Εἰς ἑβδομήκοντα γὰρ καὶ ὀγδοήκοντα ἔτη
 ἐφθάσαμεν· ἐὰν δὲ πλεῖονα ζῆσθαι ἄνθρωπος, κόπος
 ἐστὶ καὶ πόνος διὰ τὴν ἁμαρτίαν τὴν οὖσαν ἐν τῷ
 κόσμῳ.
 22. Ὅτι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἦλθε, καὶ παιδευόμεθα κα-
 ταφρονεῖν τῆς ζωῆς ταύτης.
 23. Τίς οἶδε τὰ αἰωνίου κολάσεως ;
 24. Ὁ ἔχων τὸν φόβον σου δύναται ἐπιγινῶναι τὴν
 κρίσιν σου.
 25. Τὸ δυνατόν σου διὰ τοῦ φόβου σου ποίησόν (2)
 με εἰδέναι.
 26. Καὶ τοὺς ταπεινοὺς τῇ καρδίᾳ τοὺς πεπληρω-
 μένους τῇ χάριτι σου (3) ποίησόν με εἰδέναι.
 27. Ἐλθέ πρὸς ἡμᾶς, Κύριε.
 28. Περὶ τῶν προτέρων χρόνων τῆς ἁμαρτίας.
 29. Ἀνατελιαντός σου, ἐπληρώθημεν τῆς χάριτός
 σου.
 30. Ἐν Πνεύματι ἁγίῳ.
 31. (4) Ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ.
 32. Ἐν τῷ νῦν αἰῶνι.
 33, 34. Ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἁμαρτίας.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Τὸ γὰρ πρότερον ὁ αἰὼν, etc.
 (2) Ποιήσασθαι εἰδέναι.
 (3) Τῆς χάριτός σου.

- (4) N. 31, 32, Ἐν παντὶ, etc. N. 33, Ἐν τῷ νῦν
 αἰῶνι. N. 34, Ἐν τῷ καιρῷ, etc.

- 35. Καὶ ἴδε ἐπὶ τοὺς δούλους σου καὶ ἐπὶ τὰ ἔργα σου· A
- 36. Καὶ ὀδήγησον τοὺς υἱοὺς αὐτῶν.
- 37. Καὶ ἔστω ἡ λαμπρότης Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐφ' ἡμᾶς·
- 38. Καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν ἡμῶν κατεύθυνον ἐφ' ἡμᾶς·
- 39. Καὶ τὸ ἔργον τῶν χειρῶν ἡμῶν κατεύθυνον.

Δίπλος ὡδῆς τῷ Δαβὶδ, ἀνεπιγραφος παρ' Ἑβραίοις.
ΨΑΛ. 104.

- 1. Ὁ κατοικῶν ἐν βοηθείᾳ τοῦ Ὑψίστου,
- 2. Ἐν σκέπῃ τοῦ Θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ ἀβλισθήσεται.
- 3. Ἐρεῖ (α) τῷ Κυρίῳ· Ἀντιλήπτωρ μου εἶ,
- 4. Καὶ καταφυγή μου, ὁ Θεός μου· καὶ ἐλπῶ ἐπ' αὐτόν·
- 5. Ὅτι αὐτὸς ῥύσεται σε ἐκ πανίδος θηρευτῶν, B

(α) Vers. 3, Ἐρεῖ τῷ Κυρίῳ· Ἀντιλήπτωρ μου εἶ σὺ, καὶ καταφυγή μου. V. 4, 5, Ὁ Θεός μου, ἐλπῶ ἐπ' αὐτόν. Ὅτι αὐτὸς ῥύσεται με, etc.

- 35. Et respice in servos tuos, et in opera tua :
- 36. Et dirige filios eorum.
- 37. Et sit splendor Domini Dei nostri super nos :
- 38. Et opera manuum nostrarum dirige super nos.
- 39. Et opus manuum nostrarum dirige.

Laus cantici David sine titulo apud Hebræos.
PSAL. XC.

- 1. Qui habitat in adjutorio Altissimi,
- 2. In protectione Dei cæli commorabitur.
- 3. Dicet Domino : Susceptor meus es tu :
- 4. Et refugium meum, Deus meus : sperabo in eum :
- 5. Quoniam iuste liberabit te de laqueo venantium,

ATHANASII INTERPRETATIO

- 35. Τοὺς πιστεύοντας εἰς σέ.
- 36. Τὰ ἔργα αὐτῶν τὰ ἀγαθὰ.
- 37. Ἡ χάρις αὐτοῦ.
- 38. Καὶ τὰς δεήσεις τῶν καρδιῶν ἡμῶν τὰς ἀγαθὰς πληρῶσον ἐν ἡμῖν (1).
- 39. Καὶ τὴν θέλησιν τῆς δεήσεως ἡμῶν κατεύθυνον εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν.

- 35. Credentes in te.
- 36. Opera eorum bona.
- 37. Gratia ipsius.
- 38. Et bonas nostrorum cordium supplicationes adimple in nobis.
- 39. Et voluntatem deprecationis nostræ dirige in omne opus bonum.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2) Δίπλος ὡδῆς τῷ Δαβὶδ, ἀνεπιγραφος παρ' Ἑβραίοις (3), τουτέστι τῷ ἱκανῶ τῇ χειρὶ, τῷ Ὑψί τοῦ Θεοῦ. Τὸ δὲ, ἀνεπιγραφος παρ' Ἑβραίοις, τοῦτο λέγει, ὡς νομίζω· Οὗτος ὁ ψαλμὸς οὐκ ἀναγέγραπται ἐν ταῖς καρδίαις τῶν Ἑβραίων. Προσάσσει γὰρ αὐτοῖς ὁ ψαλμὸς ἐπιμένειν τῷ (4) Θεῷ καὶ τῇ αὐτοῦ βοηθείᾳ. Οἱ δὲ Ἑβραῖοι οὐκ ἠθέλησαν ἐμμεῖναι. Οὐκοῦν δικαίως ἐπιγέγραπται ὁ ψαλμὸς ἀνεπιγραφος παρ' Ἑβραίοις, ὡσανεὶ οὐκ ἐνέμειναν ἐν τῇ βοηθείᾳ τοῦ Ὑψίστου, ὡς μεμφόμενος αὐτοὺς καὶ ἐν ἐτέρῳ λέγει· Αὐτοὶ οὐκ ἐνέμειναν ἐν τῇ βοηθείᾳ μου (5), κἀγὼ ἠμέλησα αὐτῶν, λέγει Κύριος.

Titulus præpositus continet : *Laus cantici David sine titulo apud Hebræos*, hoc est *manu forti*, nempe Dei Filio. Illud autem, *sine titulo* aut *inscriptione apud Hebræos*, hoc, ut reor, significat : hic psalmus inscriptus non est in cordibus Hebræorum. Præcipit enim ipsis psalmus, ut permaneant in Deo ejusque adjutorio, Hebræi autem noluerunt permanere. Itaque recte psalmus inscriptus est sine titulo apud Hebræos, utpote qui non permanserunt in adjutorio Altissimi, ut eos redarguens, et alio loco dicit : [*Quoniam*] *Ipsi non permanserunt in adjutorio meo, et ego neglexi eos, dicit Dominus* ¹¹.

- 1. Ὁ πᾶσαν τὴν μέριμναν τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ ἔχων C
- ἐπὶ (6) τὸν Θεόν.
- 2. Τετείχισται ὑπὸ τῆς χάριτος αὐτοῦ.
- 3. (7) Λέγει γὰρ προσευχόμενος τῷ Κυρίῳ· Οὐκ ἔξω με, Κύριε, κυριευθῆναι ὑπὸ τινος
- 4. Ἀπὸ πάσης χειμασίας λιμὴν μου ὑπάρχεις, ὁ Θεός μου· πιστεύω γὰρ εἰς σέ.
- 5. Ἀπὸ πάσης φιλαργυρίας.

- 1. Omnem curam spei suæ habens in Deo.
- 2. Munitus est gratia ipsius.
- 3. Dicit enim orans Dominum : Ne sinas ut me, Domine, aliquis dominetur.
- 4. Ab omni tempestate portus mihi es, Deus meus; credo enim in te.
- 5. Ab omni avaritia.

¹¹ Jer. xxxi, 32; Hebr. viii, 9.

Addenda et corrigenda ex eod. Vatic.

- (1) Ἐφ' ἡμᾶς.
- (2) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρους περ.
- (3) Παρ' Ἑβραίοις. Τοῦτο οὖν λέγει· Δίπλος ὡδῆς τῷ Δαβὶδ, τουτέστι, etc.
- (4) Ἐν τῷ.

- D (5) Διαθήκη, μου.
- (6) Πρὸς.
- (7) N. 3. Κύριε ὁ Θεός μου, ἀντιλήπτωρ μου εἶ σὺ N. 4, 5. Ἀπὸ τῆς φιλαργυρίας. N. 6. Καὶ πάσης διδασκαλίας διαβολικῆς. N. 7. Ἐν ταῖς ἄσμασιν, etc.

6. Et a verbo aspero.
 7. Scapulis suis obumbrabit tibi :
 8. Et sub pennis ejus sperabis.
 9. Scuto circumdabit te veritas ejus :
 10. Non timebis a timore nocturno.
 11. A sagitta volante in die :
 12. A negotio perambulante in tenebris.
 13. Ab incursu et dæmonio meridiano.
 14. Cadent a latere tuo mille,
 15. Et decem millia a dextris tuis :
 16. Ad te autem non appropinquabit.
 17. Verumtamen oculis tuis considerabis :
 18. Et retributionem peccatorum videbis.
 19. Quoniam tu es, Domine, spes mea :
 20. Altissimum posuisti refugium tuum.
 21. Non accedet ad te malum :
 22. Et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.
 23. Quoniam angelis suis mandavit de te,
 24. Ut custodiant te in omnibus viis tuis.
 25. In manibus portabunt te :

(a) *Er deest.*

- A 6. Καὶ ἀπὸ λόγου παραχώδους.
 7. Ἐν τοῖς μεταφρένοις αὐτοῦ ἐπισκιάσει σοι·
 8. Καὶ ὑπὸ τὰς πτέρυγας αὐτοῦ ἔλπεις.
 9. Ὅπλῳ κυκλώσει σε ἡ ἀλήθεια αὐτοῦ·
 10. Οὐ φοβηθήσῃ ἀπὸ φόβου νυκτερινοῦ.
 11. Ἀπὸ βέλους πετομένου ἡμέρας·
 12. Ἀπὸ πράγματος ἐν σκότει διαπορευομένου,
 13. Ἀπὸ συμπτώματος καὶ δαιμονίου μεσημβρινοῦ.
 14. Πεσεῖται ἐκ τοῦ κλίτους σου χιλιάς,
 15. Καὶ μυριάς ἐκ δεξιῶν σου·
 16. Πρὸς σὲ δὲ οὐκ ἔγγει.
 17. Πλὴν τοῖς ὀφθαλμοῖς σου κατανοήσεις·
 18. Καὶ ἀναπόδοσιν ἁμαρτωλῶν ὄψει.
 19. Ὅτι σὺ, Κύριε, ἡ ἐλπίς μου·
 20. Τὸν ὕψιστον ἔθου καταφυγὴν σου.
 B 21. Οὐ προσελεύσεται πρὸς σὲ κακὰ·
 22. Καὶ μάστιξ οὐκ ἔγγει ἐν (a) τῷ σκηνώματι σου.
 23. Ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ,
 24. Τοῦ διαφυλάξει σε ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς σου.
 25. Ἐπὶ χειρῶν ἀρουσί σε·

ATHANASHI INTERPRETATIO.

6. Et ab omni diabolica doctrina.
 7. In donis suis refocillabit te.
 8. Et in duobus Testamentis ejus credens salvus es.
 9. Invulnerabilem te custodiet gratia ipsius.
 10. Ab omni comminatione diaboli.
 11. Ab astu dæmoniaci.
 12. Ab omni voluptate diaboli.
 13. Ab omni peccato permanente, et dæmonio effundente in te concupiscentias pravas.
 14. Signato te signo crucis suæ.
 15. Omnes adversariæ potestates conterentur.
 16. Et earum nulla approximabit tibi.
 17. Vigila tamen mentis oculis.
 18. Et in die judicii videbis æternum supplicium diaboli, et angelorum ejus, eorumque, qui eis obtemperarunt.
 19-21. Non accedent ad te mala, et dic : Tu, Domine, spes mea : Dominus autem ad eum dicit : Pone me adiutorem tuum, non approximabit aliquid malum.
 22. Et potestas diaboli in te non dominabitur.
 23, 24. Quoniam præcipiet angelis suis, ut ab omni deceptione te liberent.
 25. Et te deducant in omne opus bonum.

6. Καὶ ἀπὸ πάσης διδασκαλίας διαδόλων.
 7. Ἐν τοῖς χαρίσμασιν ἀναπαύσει σε.
 8. Καὶ ἐν ταῖς δυοῖν αὐτοῦ Διαθήκαις πιστεύσας σωθήσῃ.
 C 9. Ἀτρῶτων σε φυλάξει (1) ἡ χάρις αὐτοῦ.
 10. Ἀπὸ πάσης ἀπειλῆς τοῦ διαδόλου (2).
 11. Ἀπὸ (3) λογισμοῦ δαιμονιώδους.
 12. Ἀπὸ πάσης ἡδονῆς (4) τοῦ διαδόλου.
 13. Ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας ἐπιμενούσης, καὶ δαιμόνιον ἐκχέοντος εἰς ἐπιθυμίας πονηράς.
 14. (a) Σημειωσαμένου σου τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ.
 15. Πῆσαι αἱ ἐναντίαι δυνάμεις συντριβήσονται.
 16. Καὶ οὐδεὶς αὐτῶν πλησιάσει σοι.
 17. Ὅμως νῆφε τοὺς τῆς διανοίας ὀφθαλμοῖς.
 18. Καὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως ὄψῃ τὴν αἰώνιον κόλασιν τοῦ διαδόλου, καὶ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ, καὶ των αὐτοῖς πειθομένων (5).
 19-21. Οὐ προσελεύσεται πρὸς σὲ κακὰ, καὶ λέγε (6)· Σὺ, Κύριε, ἡ ἐλπίς μου· ὁ δὲ Κύριος· Ἐμὲ θοῦ βοηθόν σου, οὐ πλησιάσει κακὸν τι.
 22. Καὶ δυναστεία τοῦ διαδόλου οὐ κυριεύσει σου (7).
 23, 24. (8) Ὅτι προστάξει τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ λυτρωθῆναι σε ἀπὸ πάσης πλάνης.
 25. Καὶ ὁδηγοῦσί σε εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Διαφυλάξει.
 (2) Ἀπὸ πάσης πλάνης ἐχθροῦ.
 (3) Ἀπὸ non legitur.
 (4) Πλάνης.
 (5) Καὶ πᾶσι τοῖς πειθομένοις.
 (6) N. 19. Καὶ λέγε, etc., desunt præcedentia.
 (a) N. 14, 15, 16, unus comment.

- N. 20, 21. Ὁ δὲ Κύριος πρὸς αὐτόν· Ἐμέ, etc. οὐ πλησιάσει σοι κακόν. Τι non legitur.
 (7) Σοι.
 (8) N. 23. Ὅτι, etc. N. 24. Λυτρώσασθαί σε, etc.
 N. 25. Αὐτοὶ δὲ ὁδηγοῦσί σε, etc.

26. Μήποτε προσκόψης πρὸς λίθον τὸν πόδα σου. A
 27. Ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιθήσῃ.
 28. Καὶ καταπατήσεις λέοντα καὶ δράκοντα.
 29. Ὅτι ἐπ' ἐμὲ ἤλπισε, καὶ ῥύσσομαι αὐτόν
 30. Σκεπάζω αὐτόν, ὅτι ἔγνω τὸ ὄνομά μου.

31. Κεκράζεται πρὸς μὲ, καὶ ἐγὼ ἐπακούσομαι αὐτοῦ.

32. Μετ' αὐτοῦ εἰμι ἐν θλίψει.
 33. Ἐξελοῦμαι αὐτόν, καὶ δοξάσω αὐτόν.
 34. Μακρότητα ἡμερῶν ἐμπλήσω αὐτόν.
 35. Καὶ δείξω αὐτῷ τὸ Σωτήριόν μου.
 Ἑαλμός ᾠδῆς, εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου.
 ΨΑΛΜ. 141.

1. Ἀγαθὸν τὸ ἐξομολογεῖσθαι τῷ Κυρίῳ,
 2. Καὶ ψάλλειν τῷ ὀνόματι σου, Ὑψίστε.
 3. Τοῦ ἀναγγέλλειν τὸ πρῶτὸν ἐλεός σου,
 4. Καὶ τὴν ἀλήθειάν σου κατὰ νύκτα,
 5. Ἐν δεκαχόρδῳ ψαλτηρίῳ, μετ' ᾠδῆς ἐν κιθάρᾳ.
 6. Ὅτι εὐφρανάς με, Κύριε, ἐν τῷ ποιήματι σου.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

26. Μήποτε κατὰ Θεὸν ἐπιτελοῦντός (1) σου ἔργον ἐνθυμηθῆς, τίς ἐπιθυμία τοῦ διαβόλου, καὶ ἐκκλίνης ἀπ' αὐτῆς.

27. Ἐπὶ τὴν ἰοδόλον καὶ τυραννικὴν ἐνέργειαν τοῦ διαβόλου κατισχύσεις.

28. Καὶ τὸ κράτος αὐτῶν συντριψείς (2).

29. Ὅτι ἐμὲ βοηθὸν ἔθετο ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.

30. Φυλάξω αὐτόν, ὅτι πεπίστευκεν εἰς ἐμέ.

31. Τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιήσω.

32. Βοηθὸς αὐτοῦ ἔσομαι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀπολογίας. C

33. Ἐκ τῆς αἰωνίου κολάσεως λυτρωσάμενος αὐτόν, μεταστήσω αὐτόν ἐν τῇ βασιλείᾳ μου.

34. Εἰς (3) τὰς αἰωνίους ἀναπαύσεις εἰσαγάγω αὐτόν.

35. Τὴν ἀνταπόδοσίν μου.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (4) Ἑαλμός ᾠδῆς, εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου, ὅπερ ἐρμηνεύεται εἰς τὴν συντέλειαν. Τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ Σάββατον, ὅπερ ἐρμηνευόμενον λέγεται κατάπανσις.

Titulus præpositus continet : *Psalmus cantici, in diem Sabbati, quod interpretatur in consummationem.* Hoc enim declarat dictio illa *Sabbatum* quod interpretatur *requies*.

1. Τὰ κρυπτά τῆς καρδίας διηγείται τῷ Κυρίῳ (3). D

2. Ἐν μελέτῃ ἐπαίνουσά [ἐπαίνουσί] σοι (6) προσφέρειν.

3. Τοῦ διηγείσθαι φανερώς τὸ πῶς ἠλεήθης (7).

4. Καὶ κατὰ (8) πάσης ἀμαρτίας προσφέρειν τὴν ἀλήθειαν τῶν προσταγμάτων σου.

5. Ἐν ταῖς δέκα ἐντολαῖς νεκρώσας τὸ σῶμα ἐν τῇ διανοίᾳ ἐν ψαλμοῖς ᾄδειν τῷ Κυρίῳ (9).

6. Τὴν καρδίαν μου διὰ τῶν ἐντολῶν σου.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἐνθυμηθέντος σου ἔργον, ἐνθύμησις τῆς ἐνεργείας τοῦ διαβόλου συναντιπλάττει.

(2) Αὐτοῦ συντριψίσει.

(3) N. 32, 33 34. Εἰς, etc., ἀγάγω αὐτόν, adducam ipsum.

(4) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρους περ., etc., ἐρμηνεύεται. Ἑαλμός τῆς ᾠδῆς εἰς τὴν συντέλειαν ἐστὶν εἰρη-

26. Ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.

27. Super aspidem, et basiliscum ambulabis :

28. Et conculcabis leonem et draconem.

29. Quoniam in me speravit, et liberabo eum

30. Protegam eum, quoniam cognovit nomen meum.

31. Clamabit ad me, et ego exaudiam eum :

32. Cum ipso sum in tribulatione :

33. Eripiam eum, et glorificabo eum.

34. Longitudine dierum replebo eum :

35. Et ostendam illi Salutare meum.

Psalmus cantici, in diem Sabbati. PSALM. XC. . .

1. Bonum est confiteri Domino,

2. Et psallere nomini tuo, Altissime.

B 3. Ad annuntiandum mane misericordiam tuam,

4. Et veritatem tuam per noctem,

5. In decachordo psalterio cum cantico in cithara.

6. Quia delectasti me, Domine, in factura tua :

26. Ne forte obeunte te opus secundum Deum ea cogites, quæ sunt concupiscentia diaboli, sed declines ab ipsa.

27. Super venenatam, et tyrannicam diaboli operationem prævalebis.

28. Et eorum potentiam conteres.

29. Quoniam me adiutorem posuit in corde suo.

30. Custodiam eum, quoniam credidit in me.

31. Voluntatem ejus faciam.

32. Adjutor ejus ero in die defensionis.

33. E supplicio æterno liberans eum transferam eum in regnum meum.

34. In æterna refrigeria introducam iosum.

35. Retributionem meam.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (4) Ἑαλμός ᾠδῆς, εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου, ὅπερ ἐρμηνεύεται εἰς τὴν συντέλειαν. Τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ Σάββατον, ὅπερ ἐρμηνευόμενον λέγεται κατάπανσις.

1. Abscondita cordis enarrare Domino.

2. In meditatione laudem tibi asferre.

3. Ad manifestandum quomodo miseratus es.

4. Et ad proferendam contra omne peccatum veritatem præceptorum tuorum.

5. In decem præceptis mortificato corpore canere mente psalmos Domino.

6. Cor meum in mandatis tuis.

μένος. Τοῦτο γάρ, etc.

(5) Τὰ κατὰ τῆς καρδίας διηγείσθαι τῷ Θεῷ.

(6) Ἐν ἐλέει ἐπαίνους σοι, etc.

(7) Ἠλεήθην.

(8) Κατὰ, etc., deest καί.

(9) Θεῷ.

7. Et in operibus manuum tuarum exultabo. A
 8. Quam magnificata sunt opera tua, Domine :
 9. Nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ.
 10. Vir insipiens non cognoscet :
 11. Et stultus non intelliget hæc.
 12. Cum exorti fuerint peccatores sicut fenum,
 13. Et apparuerint omnes, qui operantur iniquitatem.
 14. Ut intereant in sæculum sæculi.
 15. Tu autem Altissimus in æternum, Domine.
 16. Quoniam ecce inimici tui, Domine, quoniam ecce inimici tui peribunt.
 17. Et dispergentur omnes, qui operantur iniquitatem.
 18. Et exaltabitur sicut unicornis cornu meum ; B
 19. Et senectus mea in oleo uheri.
 20. Et despexit oculus meus inimicos meos :
 21. Et in insurgentibus in me malignantibus audiet auris mea.
 22. Justus ut palma florebit :
 23. Sicut cedrus in Libano multiplicabitur.
 24. Plantati in domo Domini,

(a) Vers. 17. "Οτι, etc., ἀπολοῦνται. V. 18. Καὶ διασκορπισθήσονται, etc. V. 19. Καὶ ὑψωθήσεται ὡς μονοκέρωτων, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

7. In præceptis Spiritus tui.
 8. Glorificata sunt iudicia tua.
 9. Investigabiles sunt voluntates tuæ.
 10. Animalis homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei ¹².
 11. Nam qui in divitiis et dignitatibus sunt, C
 perturbantur curis sæculi.
 12. Visi sunt solum glorificati in mundo.
 13. In futuro iudicio.
 14. In igne æterno.
 15. Indesinenter glorificatus es.
 16. Dæmones.
 17. Qui obediunt ipsis, erunt in perditionem.
 18. In cælis erit subsistentia mea.
 19. Et mea novissima in multo refrigerio.
 20. Et vidit oculus meus, quomodo viri impii tradantur in punitionem æternam.
 21. Et audiam sententiam prolatam a Domino contra adversarias potestates.
 22. Mundus corde invenietur in regno cælorum.
 23. In incorruptibilia sæcula permanebit.
 24. In superna Jerusalem.

¹² I Cor. II, 14.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἀνεξιχνίαστοι εἰσιν αἱ ἐντολαί σου.
 (2) N. 10, 11. Ψυχικός, etc. N. 12. Ἐν πλούτῳ, etc. Οὐ συγχωροῦνται, etc. N. 13. Ἐωράθησαν, etc. N. 14. Εἰς τὴν, etc. N. 15. Δεδοξασμένος, etc. N. 16. Οἱ δαίμονες. N. 17. Εἰς τὸ πῦρ τῶν αἰώνιων. N. 18. Οἱ πειθόμενοι αὐτῶν, etc. N. 19. Ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἔσται ἡ ἕμνησίς μου.

7. Καὶ ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν σου ἀγαλλιάσομαι.
 8. Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε ·
 9. Σφόδρα ἐθαυθήσαν οἱ διαλογισμοὶ σου.
 10. Ἄνηρ ἀφρων οὐ γινώσεται ·
 11. Καὶ ἀσύνητος οὐ συνήσει ταῦτα.
 12. Ἐν τῷ ἀνατελεῖν ἀμαρτωλοῦς ὡσεὶ χόρτον,
 13. Καὶ διεκῶψαν πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.
 14. Ὅπως ἂν ἐξολοθρευθῶσιν εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.
 15. Σὺ δὲ Ὑψίστος εἰς τὸν αἰῶνα, Κύριε.
 16. Ὅτι ἰδοὺ οἱ ἐχθροὶ σου, Κύριε, ὅτι (a) ἰδοὺ οἱ ἐχθροὶ σου ἀπολοῦνται.
 17. Καὶ διασκορπισθήσονται πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.
 18. Καὶ ὑψωθήσεται ὡς μονοκέρωτος τὸ κέρασ μου·
 19. Καὶ τὸ γῆρας μου ἐν ἐλαίῳ πῖονι.
 20. Καὶ ἐπέιδεν ὁ ὀφθαλμὸς μου ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου·
 21. Καὶ ἐν τοῖς ἐπανισταμένοις ἐπ' ἐμὲ πονηρουμένοις ἀκούσεται τὸ οὖς μου.
 22. Δίκαιος ὡς φοινὴ ἀνήσει ·
 23. Ὅσει κέδρος ἢ ἐν τῷ Λιβάνῳ πληθυνθήσεται.
 24. Περφυτευμένοι ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου,

7. Ἐν τοῖς προτάγμασι τοῦ Πνεύματός σου.
 8. (a) Ἐδοξάσθησαν τὰ κρίματά σου.
 9. Ἀνεξιχνίαστοι (1) εἰσιν αἱ βουλαί σου.
 10. (2) Ψυχικός ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ.
 11. Ἐν πλούτῳ γὰρ καὶ ὑπεροχῇ ἦντες συγχωροῦνται [συγχέονται] ὑπὸ τῆς τοῦ βίου μερίμνης.
 12. Ἐωράθησαν μόνον δεδοξασμένοι ἐν τῷ κόσμῳ.
 13. Εἰς τὴν μέλλουσαν κρίσιν.
 14. Εἰς τὸ πῦρ τῶν αἰώνιων.
 15. Δεδοξασμένος εἰ ἀπαύστως.
 16. Οἱ δαίμονες.
 17. Οἱ πειθόμενοι αὐτοῖς εἰς ἀπόλειαν ἔσονται.
 18. Ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἔσται ἡ ὑπαρξίς μου.
 19. Καὶ τὰ τέλη μου ἐν ἀναπαύσει πολλῇ.
 20. Καὶ εἶδεν ὁ ὀφθαλμὸς μου πῶς παραδίδονται εἰς κόλασιν αἰώνιον οἱ ἀσεβεῖς ἄνδρες.
 21. Καὶ κατὰ τῶν ἐναντίων δυνάμεων ἐκφερομένην τὴν ἀπόφασιν ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἀκούσω.
 22. Καθαρὸς εὐρεθήσεται τῇ καρδίᾳ ἐν τῷ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.
 23. Εἰς ἀφθάρτους αἰῶνας διαμενεῖ (3).
 24. Ἐν (4) τῇ ἄνῳ Ἱερουσαλήμ.

(3) Ἀφθάρτος διαμενεῖ.

(4) N. 24. Ἐν τῇ, etc. usque diapantos. N. 25. Ἐκλάμψουσιν, etc. N. 26. Εἰς deest. Ἀτελευτήτους αἰῶνας διαμείνωσιν εὐθηνούντες. N. 27. Ἐν ἀγαθοῖς, etc. N. 28. Ἐπειδὴ ἀληθὴς Κύριος, etc. N. 29. Καὶ οὐδὲν ψεῦδος, etc.

(a) Deest commentarius iste in cod., sed num. 8 et 9 sunt sub unico comment. n. 9.

25. Ἐν ταῖς αὐλαῖς τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐξανθήσουσιν. **A**
 26. Ἔτι πληθυνθήσονται ἐν γῆρα κίονι.
 27. Καὶ εὐπαθοῦντες ἔσονται (α) τοῦ ἀναγγεῖλαι·
 28. Ὅτι εὐθὺς Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν·
 29. Καὶ οὐκ ἔστιν ἀδικία ἐν αὐτῷ.

Αἶνος ᾠδῆς τῷ Δαβὶδ, εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ προσαβδάτου, ὅτε κατῴκιστο ἡ γῆ (β).

ΨΑΛΜ. 148.

1. Κύριος ἐβασίλευσεν, εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο.
 2. Ἐνεδύσατο Κύριος δύναμιν, καὶ περιεζώσατο.
 3. Καὶ γὰρ ἐστερέωσε τὴν οἰκουμένην, ἥτις οὐ σαλευθήσεται.
 4. Ἔτοιμος ὁ θρόνος σου ἀπὸ τότε·
 5. Ἀπὸ τοῦ αἰῶνος σὺ εἶ.
 6. Ἐπήραν οἱ ποταμοὶ, Κύριε·
 7. Ἐπήραν οἱ ποταμοὶ φωνὰς αὐτῶν.
 8. Ἀροῦσιν οἱ ποταμοὶ ἐπιτριψέας αὐτῶν·

(α) Vers. 28. Τοῦ ἀναγγεῖλαι ὅτι, etc.

(β) Sine titulo apud Hebræos.

25. In atriis Dei nostri florebut.
 26. Adhuc multiplicabuntur in senecta uberi:
 27. Et bene patientes erunt ut annuntient:
 28. Quoniam rectus Dominus Deus noster;
 29. Et non est iniquitas in eo.

Laus cantici David, in die ante Sabbatum, quando fundata est terra. PSALM. XCII.

1. Dominus regnavit, decorem indutus est:
 2. Indutus est Dominus fortitudinem, et præcinxit se.
 3. Etenim firmavit orbem terræ, qui non commovebitur.
 4. Parata sedes tua ex tunc:
 5. A sæculo tu es.
 6. Elevaverunt flumina, Domine;
 7. Elevaverunt flumina voces suas.
 8. Elevaverunt flumina fluctus suos.

ATHANASII INTERPRETATIO.

25. Διαπαντὸς ἐκλάμπουσιν εἰς τὰς αἰωνίους ἀναπαύσεις.
 26. Εἰς ἀτελευτήτους αἰῶνας διαμενοῦσιν.
 27. Εὐθηνούντες ἐν ἀγαθοῖς ἔσονται, τοῦ ψάλλειν τῷ Θεῷ.
 28, 29. Ἀληθὴς Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ οὐδὲν ψεῦδος παρὰ τῷ Θεῷ.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· *Αἶνος ᾠδῆς τῷ Δαβὶδ, [εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ προσαβδάτου, ὅτε κατῴκιστο] ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις.* Τοῦτο δὲ (2) λέγει· *αἶνος τῇ χειρὶ, τουτέστι τῷ Υἱῷ ψαλμὸς, καὶ ἴσθ' εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ προσαβδάτου, ὅτε κατῴκιστο*], ὅτι βασιλεύει διὰ τῆς πίστεως ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἑβραῖοι οὐκ ἐδέξαντο τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο ἐπιγράφεται *ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις*, ὡσανεὶ οὐ γέγραπται ταῖς (3) καρδίαις αὐτῶν, περὶ οὗ διαγορεύει ὁ ψαλμὸς.

Titulus præpositus continet: *Laus cantici David [in die ante Sabbatum, quando fundata est terra] sine titulo apud Hebræos.* Hoc autem significat: *laus manu potenti, hoc est, Psalmus Dei Filio, et [illud: in die ante Sabbatum, quando fundata est terra,] quia per fidem regnat super omnes gentes.* Quoniam autem Hebræi non susceperunt nomen Dei, ideo inscribitur *sine titulo* seu *inscriptione* apud Hebræos, tanquam si diceret, *quod inscriptus non est in cordibus eorum ille, de quo loquitur psalmus.*

1. Ἐβασίλευσεν (4), ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς, καὶ τὸν πῶ-
 στὸν λαὸν περιεποίησατο διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ.
 2. Ἐξῆλθεν εἰς πόλεμον κατὰ τοῦ διαβόλου.
 3. Ἐστερέωσε τὴν Ἐκκλησίαν ἐν τῇ πίστει αὐτοῦ,
 καὶ πύλαι ᾄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς.
 4. Ἀεὶ ὑπῆρχεν ἡ βασιλεία σου.
 5. Ὁ ὀφθεῖς ἐπὶ τῆς γῆς.
 6. Οἱ εὐαγγελισταὶ τὸ κήρυγμα αὐτῶν.
 7. Ἀνύψωσαν μεγάλην τῇ φωνῇ μετὰ παρόρησίας
 τὸ κήρυγμα αὐτῶν.
 8. Ἀποχωοῖσουσιν οἱ εὐαγγελισταὶ τὰς ἑαυτῶν δι-
 δασκαλίας,

¹¹ Matth. xvi, 18.

25. Semper effulgebunt in æternis refrigeriis
 26. In infinita sæcula permanebunt.
 27. Bene agentes erunt in bonis, ut psallant Deo.
 28, 29. Verax Dominus Deus noster, et nullum mendacium in Deo est.

1. Regnavit super cælos, et fidelem populum acquisivit sanguine suo.
 2. Exivit in bellum contra diabolum.
 3. Firmavit Ecclesiam in fide sua, *Et portæ inferi non prævalebunt adversus eam*¹¹.
 4. Semper exstitit regnum tuum.
 5. Qui visus est super terram.
 6. Evangelii præcones prædicationem suam.
 7. Exaltaverunt magna voce cum fiducia prædicationem suam.
 8. Separabunt doctrinas suas Evangelii prædicatores,

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρους περ.
 (2) Τοῦτο οὖν λέγει· Ἀἶνος ᾠδῆς τῷ ἱκανῷ τῇ χειρὶ
 τ. τ. Υ. τοῦ Θεοῦ· περὶ γὰρ τῆς παρουσίας αὐτοῦ

- D λέγει ὁ ψαλμὸς, καὶ ὅτι βασι., etc.
 (3) Οὐκ ἐγγέγραπται ἐν ταῖς, etc.
 (4) Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, etc.

9. A vocibus aquarum multarum.
 10. Mirabiles elationes maris:
 11. Mirabilis in altis Dominus.
 12. Testimonia tua credibilia facta sunt nimis:
 13. Domum tuam decet sanctitudo, Domine, in longitudinem dierum.

Psalmus David quartu Sabbati. PSAL. XCIII.

1. Deus ultionum Dominus, Deus ultionum libere egit.
 2. Exaltare, qui judicas terram:
 3. Redde retributionem superbis.
 4. Usquequo peccatores, Domine?
 5. Usquequo peccatores gloriabuntur?
 6. Effabuntur et loquentur iniquitatem
 7. Loquentur omnes, qui operantur injustitiam. B
 8. Populum tuum, Domine, humiliaverunt:
 9. Et hæreditatem tuam vexaverunt.
 10. Viduam, et pupillum interfecerunt:

(a) Vers. 2. 'Ο Θεός, etc.

- A 9. 'Από φωνῶν ὑδάτων πολλῶν.
 10. Θαυμαστοὶ οἱ μετεωρισμοὶ τῆς θαλάσσης.
 11. Θαυμαστὸς ἐν ὑψηλοῖς ὁ Κύριος.
 12. Τὰ μαρτύριά σου ἐπιστώθησαν σφέδρα.
 13. Τῷ οἴκῳ σου πρέπει ἀγίασμα, Κύριε, εἰς μακρότητα ἡμερῶν.

Ψαλμός τῷ Δαβὶδ τετράδι Σαββάτου.
 ΨΑΛ. LIII.

1. Θεὸς ἐκδικήσεων Κύριος, Θεὸς (a) ἐκδικήσεων ἐπαρρησιάσατο.
 2. Ὑψώθητι, ὁ κρίνων τὴν γῆν.
 3. Ἀπόδος ἀνταπόδοσιν τοῖς ὑπερφηνοῖς.
 4. Ἔως πότε ἁμαρτωλοὶ, Κύριε;
 5. Ἔως πότε ἁμαρτωλοὶ καυχῶσονται;
 6. Φθέγγονται καὶ λαλήσουσιν ἀδικίαν;
 7. Λαλήσουσι πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ανομιαν.
 8. Τὸν λαόν σου, Κύριε, ἐταπεινωσαν.
 9. Καὶ τὴν κληρονομίαν σου ἐκάκωσαν.
 10. Χήραν καὶ ὄρφανὸν ἀπέκτειναν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

9. A doctrina hujus mundi, scilicet a sapientia mundana.
 10. Glorificati sancti in mundo.
 11. Glorificatus in sanctis Dominus.
 12. Passiones tuæ ereditæ sunt in mundo.
 13. Populum tuum decet gratia tua in infinita sæcula.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2) · Ψαλμός τῷ Δαβὶδ τετράδι Σαββάτου · ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν · Ψαλμός [τῷ Δαβὶδ, τουτέστι] τῷ ἰκνωῖ τῇ χειρὶ, τουτέστι τῷ Ἰϋῖ τοῦ Θεοῦ. Εἶτα τετράδι Σαββάτου, ὅπερ δηλοῖ, ὅτι περὶ νηστειῶν καὶ ἐγκρατείας δηλοῖ ὁ ψαλμός · οὕτως γὰρ (3) ἔθος ἔχειν τὴν τετράδα. Τοῦ δὲ (4) Σαββάτου σημαίνει, ὅτι καὶ περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως ὁ ψαλμός εἴρηται (5). Κατὰ παύσεις γὰρ τὸ Σάββατον εἴρηται.

Titulus præpositus continet; *Psalmus David quarta Sabbati*: ut sæpius diximus: *Psalmus David*, hoc est, *manu forti*, nempe Dei Filio. Deinde *quarta Sabbati*, quod significat, psalmum agere de jejuniis, et continentia; ita enim mos est accipere numerum quaternarium. Dictio autem illa *Sabbati* indicat, quod etiam de futuro judicio psalmus dictus est. Sabbatum enim requies interpretatur

1. Unigenitus Dei Filius, quando visus est in terra, et cum hominibus conversatus est¹⁴, dicebat Judæorum sacerdotibus: *Ego palam locutus sum in templo*¹⁵.
 2. Glorificare, Fili Dei.
 3. In die judicii.
 4. Deliciabuntur in mundo?
 5. In jactantia, et rapinis suis.
 6. Contra te, Domine.
 7. Gloriabuntur in jactantiis suis.
 8. Credentes in te occiderunt.
 9. Sanctos tuos in carceribus concluderunt.
 10. Egenos populi tui.

¹⁴ Baruch III, 38. ¹⁵ *Ego palam locutus sum mundo: ego semper docui in synagoga, et in templo.* Joan. XVII, 20.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- 1) N. 14. Εἰς τοὺς, etc.
 2) Ἡ διὰ τῆς κινναβάριτος περ.
 3) Τοῦτο γὰρ, etc.
 4) Δέ δεest.

- D (5) Ὁ ψαλμός εἴρηκεν.
 (6) N. 2. Ὅτε, etc. Ἐλεγε γὰρ τοῖς τ. Ἰ. ἱερεῦσιν, etc. N. 3. Δοξάσθητι, etc.
 (7) Κύριε, non legitur.

11. Καὶ προσήλυτον ἐφρόνευσαν.
 12. Καὶ εἶπον · Οὐκ ὄψεται Κύριος ·
 13. Οὐδὲ συνήσει ὁ Θεὸς τοῦ Ἰακώβ.
 14. Σύνετε δὴ, ἄφρονες, ἐν τῷ λαῷ ·
 15. Καὶ μωροὶ ποτὲ, φρονήσατε.
 16. Ὁ φυτεύσας τὸ οὖς οὐχὶ ἀκούει ;
 17. Ἡ ὁ πλάσας τὸν ὀφθαλμὸν οὐχὶ κατανοεῖ ;
 18. Ὁ παιδεύων ἔθνη οὐχὶ ἐλέγξει ;
 19. Ὁ διδάσκων ἀνθρώπων γινώσκει ;
 20. Κύριος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων, ὅτι εἰσὶ μάταιοι.
 21. Μακάριος ἄνθρωπος, ὃν ἂν παιδεύσῃς, Κύριε
 22. Καὶ ἐκ τοῦ νόμου σου διδάξῃς αὐτόν.
 23. Τοῦ πραῖναι αὐτὸν ἀφ' ἡμερῶν πονηρῶν ·
 24. Ἔως οὗ ὀρυγῇ τῷ ἁμαρτωλῷ βόθρος.
 25. Ὅτι οὐκ ἀπώσεται Κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ ·
 26. Καὶ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ οὐκ ἐγκαταλείψει.
 27. Ἔως οὗ δικαιοσύνη ἐπιστρέψῃ εἰς κρίσιν.
 28. Καὶ ἐνόημοι αὐτῆς πάντες οἱ εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ.
 29. Τίς ἀναστήσεται υἱοὶ ἐπὶ πονηρευομένοις [πονηρευομένους] ;

ATHANASHI INTERPRETATIO.

11. Καὶ τῶν πενήτων κατεδυνάστευσαν
 12. Οὐ ποιεῖται πρόνοιαν τῶν ἀνθρώπων.
 13. Οὐδὲ νοεῖ τὰ γεγενημένα (1).
 14. Νοήσατε, οἱ λέγοντες (2) εἶναι Θεόν.
 15. Καὶ οἱ ἀσύντοι, ἀνανήψατε.
 16. Ὁ ἰασάμενος τὸν δούλον τοῦ ἀρχιερέως, ὅτε Πέτρος ἀπέκοψεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον μόνον ἀψάμενος, καὶ (3) αὐτὸς ὁ ἰασάμενος ἄρα οὐκ ἀκούει ;
 17. Ὁ τοῦ ἐκ γεννητῆς τυφλοῦ τῷ ἰδίῳ πτύσματι τοὺς ὀφθαλμοὺς πλάσας (4) ;
 18, 19. Ὁ ἐνοικῶν εἰς τὰς καρδίας τῶν πιστευόντων εἰς αὐτὸν, καὶ διδάσκων αὐτοὺς τὸ θέλημα αὐτοῦ οὐκ ἔχει ἐλέγξει ὑμᾶς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως ;
 20. Ὅτι ἀνωφελεῖς εἰσὶν αἱ σοφαὶ τῶν ἀνθρώπων.
 21. Διὰ τῆς χάριτός σου, ὃν ἂν παιδεύσῃς ἐπιγινώσκει τὰ προστάγματά σου,
 22. Διδάξεις (5) αὐτὸν ἐπιτελεῖν αὐτά.
 23. Τοῦ τὴν εἰρήνην σου δοῦναι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ (6).
 24. Ἔως οὗ τὸ αἰώνιον πῦρ δέξεται τὸν διάβολον.
 25. Ὅτι οὐκ ἀποβρίψῃ Κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ.
 26. Καὶ τοὺς ἁγίους αὐτοῦ οὐ περιβήσῃ.
 27. Ἔως οὗ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔλθῃ κρίνειν τὴν οἰκουμένην.
 28. Καὶ πλησίον (7) αὐτοῦ πάντες οἱ ἅγιοι αὐτοῦ.
 29. Τίς ἂν ἕτερος ἦλθε πολεμῆσαι κατὰ τῶν ἐναντίων δυνάμεων

¹⁶ Luc. XXI, 50, 51. ¹⁷ Joan. IX, 6, 7.

^A ddenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Γινόμενα.
 (2) Οἱ μὴ λέγοντες.
 (3) Τὸ ὠτίον αὐτοῦ ἀψάμενος μόνον ἰάσατο τὸ οὖς, καὶ, etc.

- A
 11. Et advenam occiderunt.
 12. Et dixerunt : Non videbit Dominus :
 13. Neque intelliget Deus Jacob.
 14. Intelligite, insipientes in populo :
 15. Et stulti aliquando, sapite.
 16. Qui plantavit aurem, non audit ?
 17. Aut qui flinxit oculum, non considerat ?
 18. Qui corripit gentes, non arguet ?
 19. Qui docet hominem scientiam ?
 20. Dominus scit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt.
 21. Beatus homo, quem tu erudieris, Domine ·
 22. Et de lege tua docueris eum.
 23. Ut mitiges ei a diebus malis :
 24. Donec fodiat peccatori fovea.
 B
 25. Quia non repellet Dominus plebem suam ;
 26. Et hæreditatem suam non derelinquet.
 27. Quoadusque justitia convertetur in iudicium :
 28. Et qui juxta illam omnes, qui recto sunt corde.
 29. Quis consurget mihi adversus malignantes ?

- C
 11. Et pauperes potentia sua oppresserunt.
 12. Non prospicit hominibus.
 13. Neque quæ facta sunt noscit.
 14. Intelligite, dicentes non esse Deum.
 15. Et insipientes, respiscite.
 16. Qui solo tactu sanavit servum principis, quando Petrus ei abscedit auriculam ¹⁶, num ipse, qui aurem sanavit, non audit ?
 17. Qui oculus cæci a nativitate proprio sputo formavit ¹⁷ ?
 18, 19. Qui inhabitat in cordibus credentium in eum, et docet ipsos voluntatem suam, redarguere nequibit vos in die iudicii ?
 20. Quoniam inutiles sunt humanæ scientiæ.
 21. Quem per gratiam tuam erudieris ad cognoscenda præcepta tua,
 22. Docebis eum eadem implere.
 23. Ut des pacem tuam in corde ejus.
 D
 24. Donec æternus ignis excipiat diabolium.
 25. Quoniam non abjiciet Dominus populum suum.
 26. Et sanctos suos non despiciet.
 27. Quoadusque Dei Filius veniet ad iudicandum mundum.
 28. Et juxta eum omnes sancti ipsius.
 29. Quisnam alius veniet ad pugnandum contra adversarias potestates ?

(4) Πλάσας, ὡς νομίζεται, οὐκ ἐφορᾷ ;

(5) Καὶ διδάξεις, etc.

(6) Αὐτῶν.

(7) Καὶ πλησιοί, etc., οἱ εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ.

50. Aut quis stabit mecum adversus operantes A iniquitatem?

31. Nisi quia Dominus adjuvit me :

32. Paulo minus habitasset in inferno anima mea.

33. Si dicebam : Motus est pes meus :

34. Misericordia tua, Domine, adjuvabat me.

35. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificaverunt animam meam.

36. Nunquid adhæret tibi sedes iniquitatis,

37. Qui fingis laborem in præcepto ?

38. Captabunt in animam iusti :

39. Et sanguinem innocentem condemnabunt.

40. Et factus est mihi Dominus in refugium :

41. Et Deus meus in adiutorium spei meæ.

42. Et reddet illis Dominus [secundum] iniquitatem ipsorum.

43. (a) Et secundum malitiam eorum :

44. Disperdet illos Dominus Deus [noster]

(a) Vers. 43, 44, vers. unus.

30. Ἡ τις συμπαροσθήσεται μοι ἐπὶ τοῖς ἐργαζομένοις τὴν ἀνομίαν ;

31. Εἰ μὴ ὅτι Κύριος ἐβοήθησέ μοι .

32. Παρὰ βραχὺ παρώκησε τῷ ἄδῃ ἡ ψυχὴ μου.

33. Εἰ ἔλεγον . Σεισάλευται ὁ ποὺς μου .

34. Τὸ ἔλεός σου, Κύριε, ἐβοήθει μοι.

35. Κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ὀδυνῶν μου ἐν τῇ καρδίᾳ μου . αἱ πασακλήσεις σου εὐφραναν τὴν ψυχὴν μου.

36. Μὴ συμπροσέστω σοι θρόνος ἀνομίας ,

37. Ὁ πλάσσων κόπον ἐπὶ πρόσταγμα ;

38. Θηρεύουσιν ἐπὶ ψυχὴν δικαίου .

39. Καὶ αἷμα ἀθῶον καταδικάζονται.

40. Καὶ ἐγένετό μοι Κύριος εἰς καταφυγὴν .

41. Καὶ ὁ Θεός μου εἰς βοήθῃν ἐλπίδος μου.

42. Καὶ ἀποδώσει ἀτοῖς Κύριος τὴν [κατὰ τὴν] ἀνομίαν αὐτῶν.

43. Καὶ κατὰ τὴν πονηρίαν αὐτῶν

44. Ἀφανιεῖ αὐτοὺς Κύριος ὁ Θεός [ἡμῶν].

ATHANASII INTERPRETATIO.

50. Aut quis mihi opem feret contra immundos spiritus ?

31. Nisi Deus Dei Filius adjuvisset me.

32. Paulo minus permansissem in morte peccati.

33. Si videbam me ipsum in tentatione, et clamabam ad te.

34. Nisi Dei Filius adjuvit me.

35. Secundum multitudinem adversariarum potestatum insurgentium in corde meo superabundavit gratia tua, et ejiciens illorum cogitationes in lætitiā et gaudium animam meam convertit.

36. Nunquid inhabitat in corde meo dominatio diaboli.

37. Volens vitam instituere secundum Dei præcepta.

38. Captabunt enim dæmones, si fieri potest, etiam animas justas.

39. Et animas sanctorum tanquam peccati reas calumniabuntur.

40. Ad ipsum enim confugiens liberatus sum ab inimicis meis.

41. Ex ipsis me redemit.

42. In die judicii.

43, 44. Et secunquam eorum malitiam tradet in supplicium æternum.

30. Ἡ τις συναντελάβεται (1) μοι ἐπὶ τὰ πνεύματα ἀκάθαρτα ;

31. Εἰ μὴ ὁ Θεός τοῦ Θεοῦ ἐβοήθησέ μοι.

32. Παρ' ὀλίγον ἐναπέμεινα τῷ θανάτῳ τῆς ἀμαρτίας.

33. Εἰ ἐβλεπον ἑαυτὸν πειραζόμενον, καὶ ἐβῶν πρὸς σέ.

34. Εἰ (2) μὴ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐβοήθησέ μοι.

35. Κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐναντίων δυνάμεων τῶν ἐπανισταμένων ἐν τῇ καρδίᾳ μου ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις σου, καὶ ἐκβαλὼν τὰς ἐκείνων ἐνθυμήσεις εἰς εὐφροσύνην καὶ χαρὰν μετέβαλε τὴν ψυχὴν μου.

36. Μὴ ἐνοικεῖτω ἐν τῇ καρδίᾳ μου δυναστεία τοῦ διαβόλου.

37. Ὁ κατὰ τὸ (3) πρόσταγμα τοῦ Θεοῦ ἀσχεῖσθαι βουλούμενος.

38. Θηρεύουσι γὰρ οἱ δαίμονες, εἰ δυνατόν, καὶ ψυχὰς δικαίας (4).

39. Καὶ τὰς τῶν ἀγίων ψυχὰς συκοφαντοῦσιν, ὡς ὑποκειμένας ἀμαρτίᾳ (5).

40. Αὐτῷ γὰρ προσδραμῶν ἐρήρυσθην ἐν (6) τῷ ἐχθρῷ μου.

41. Ἐλυτρώσατό με (7) ἐξ αὐτῶν.

42. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως.

43, 44. Καὶ κατὰ τὴν κακίαν αὐτῶν παραδώσει εἰς (8) κόλασιν αἰώνιον.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Συναντελάβετό μοι πνεύματα, etc.

(2) Εἰ εὐσπλαγγνία σου, Κύριε, ἐβοήθη μοι.

(3) Τὸ δεest.

(4) Δικαίων.

(5) Ἀμαρτίας.

(6) Ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου, et ita leg.

(7) Γάρ με.

(8) Πονηρίαν αὐτῶν παραδώσει αὐτοὺς εἰς, etc.

Δίτος ᾠδῆς τῷ Δαβὶδ, ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις. **A**
ΨΑΛ. 144.

1. Δεῦτε, ἀγαλλιασώμεθα τῷ Κυρίῳ·
2. Ἀλαλάξωμεν τῷ Θεῷ τῷ σωτῆρι ἡμῶν.
3. Προφθάσωμεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν ἐξομολογήσει·
4. Καὶ ἐν ψαλμοῖς ἀλαλάξωμεν αὐτῷ
5. Ὅτι Θεὸς μέγας Κύριος·
6. Καὶ βασιλεὺς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν [ἐπὶ πάντας τοὺς λαοὺς].
7. Ὅτι ἐν τῇ χειρὶ [ὅτι οὐκ ἀπόσεται Κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ· ὅτι ἐν τῇ χειρὶ, etc.] αὐτοῦ τὰ πέοατα τῆς γῆς·
8. Καὶ τὰ ὕψη τῶν ὄρεων αὐτοῦ εἰσιν.
9. Ὅτι αὐτοῦ ἐστιν ἡ θάλασσα, καὶ αὐτὸς ἐποίησεν αὐτήν· **B**

Laus cantici David, sine titulo apud Hebræos.
PSAL. XCIV.

1. Venite exsulemus Domino :
2. Jubilemus Deo salutari nostro :
3. Præoccupemus faciem ejus in confessione :
4. Et in psalmis jubilemus ei.
5. Quoniam Deus magnus Dominus :
6. Et rex magnus super omnem terram [super omnes populos] :
7. Quia in manu [Quoniam non repellet Dominus plebem suam, quia in manu, etc.] eius fines terræ :
8. Et altitudines montium ipsius sunt.
9. Quoniam ipsius est mare, et ipse fecit illud : **B**

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· Δίτος ᾠδῆς τῷ Δαβὶδ, ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις, ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν, αἴνος ᾠδῆς τῷ Ἰκανῷ τῇ χειρὶ, τουτέστι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Ἐἶτα ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν (2)· οὐ γὰρ ἔχουσι τὴν διδασκαλίαν τοῦ ψαλμοῦ ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. Τοῦ γὰρ ψαλμοῦ καλοῦντος αὐτοὺς πρὸς τὸν Κύριον, καὶ πάλιν λέγοντος· Σήμερον ἐὰν τῆς φωτῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν (3). Λαλοῦντος δὲ αὐτοῖς τοῦ Κυρίου ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, οὐκ ὑπήκουσαν αὐτοῦ· διὸ ἐπιγράφεται ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις. Τῆς γὰρ παραγγελίας τοῦ ψαλμοῦ οὐκ ὑπήκουσαν ὡς μὴ ἔχοντες αὐτὸν ἐν αὐτοῖς (4). Οὐκοῦν ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις ὁ ψαλμὸς, ὡς ἀνελὲ ἀπρόσδεκτος· οὐ γὰρ ὑπήκουσαν αὐτοῦ.

Titulus præpositus continet : *Laus cantici David sine titulo apud Hebræos*, ut sæpe diximus, laus cantici *manu forti*, hoc est, *Dei Filio*. Deinde *sine titulo apud Hebræos* : non enim, ut sæpe diximus, habent doctrinam psalmi in cordibus suis. Nam psalmo vocante eos ad Dominum, et rursus dicente : *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra*. Loquente vero ipsis Domino in adventu suo non audiverunt eum, ideo inscribitur sine titulo apud Hebræos. Psalmi enim denuntiationem non audiverunt qui non habebant illum in se ipsis. Itaque *sine titulo apud Hebræos psalmus*, quippe qui ab ipsis exceptus non est, non enim illi auscultaverunt.

1. Δεῦτε, πληρωθῶμεν πάσης χαρᾶς ἐν (5) Κυρίῳ. **C**
2. Δεηθῶμεν μετὰ δακρύων τοῦ Θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ· τὸ γὰρ Σωτήρ, Ἰησοῦς (6) ἐρμηνεύεται.
3. Καὶ πρὸ τῆς παρουσίας αὐτοῦ δεηθῶμεν αὐτοῦ.
4. Καὶ ψάλλοντες ἱκετεύσωμεν αὐτόν.
5. Ἰησοῦς Χριστός (7)· καθὼς ὁ Ἀπόστολος αὐτὸν λέγει μέγαν Θεὸν ἐν τῷ εἰπεῖν· Τοῦ μεγάλου Θεοῦ, καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς ἔδωκεν ἔνδοξον ὑπὲρ ἡμῶν.
6. Ἐπὶ πάντα δὲ (8) τὰ ἔθνη βασιλεύσει διὰ τῆς πίστεως αὐτοῦ.
7. Ὁ λαὸς ὁ πιστός.
8. Οἱ λόγοι τῶν (9) προφητῶν.
9. Ὅτι αὐτοῦ ἐστι πᾶν τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων, καὶ αὐτὸ, καὶ τὸ πρῶτον (10) ἐδημιούργησεν αὐτοὺς, καὶ πάλιν ἐν τῷ βαπτίσματι ἀνεκαίνισεν. **D**

1. Venite, impleamur omni gaudio in Domino.
2. Deprecemur cum lacrymis Dominum nostrum Jesum ; *Salvator enim Jesus interpretatur.*
3. Et ante adventum ipsius obsecremus eum.
4. Et psallentes supplicemus ipsi.
5. Jesus Christus : quemadmodum Apostolus eum vocat magnum Deum dicens, *Magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, qui dedit semetipsum pro nobis* ¹⁸.
6. Super omnes autem gentes regnabit per fidem suam.
7. Populus fidelis.
8. Prophetarum sermones.
9. Quoniam ipsius est universa hominum multitudo, et ipse, et primum creavit eos, et deinde **D** in baptismo renovavit,

¹⁸ Tit. II, 13, 14.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περ.
- (2) Ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν, hæc desunt in cod.
- (3) Ἰμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ, etc.
- (4) Ἐαυτοῖς, paulo post παρ' αὐτοῖς pro παρ' Ἑβραίοις.
- (5) Πλησθῶμεν πάσης χάριτος ἐν τῷ, etc.

- (6) Τῷ γὰρ Σωτῆρι Ἰησοῦ, etc.
- (7) Ἰησοῦς ὁ Χριστός, etc., ὃς δέδωκεν.
- (8) Δὲ deest.
- (9) Οἱ λοιποὶ τῶν, etc.
- (10) Καὶ αὐτός, καὶ τὸ πρότερον, etc., ἀνεκαίνισεν αὐτούς.

10. Et aridam manus ejus formaverunt. A 10. Καὶ τὴν ξηρὰν αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἐπλασαν.
 11. Venite adoremus, et procidamus ei : 11. Δεῦτε, προσκυνήσωμεν, καὶ προσπέσωμεν αὐτῷ·
 12. Et ploremus coram Domino, qui fecit nos : 12. Καὶ κλαύσωμεν ἐναντίον Κυρίου, τοῦ ποιήσαντος ἡμᾶς.
 13. Quia ipse est Deus noster : 13. Ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν·
 14. Et nos populus pascuæ ejus : 14. Καὶ ἡμεῖς λαὸς νομῆς αὐτοῦ.
 15. Et oves manus ejus. 15. Καὶ πρόβατα χειρὸς αὐτοῦ.
 16. Hodie, si vocem ejus audieritis : 16. Σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε·
 17. Nolite obdurare corda vestra, sicut in irri- 17. Μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ
 tatione : παραπικρασμῷ.
 18. Secundum diem tentationis in deserto : 18. Κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ·
 19. Ubi tentaverunt me patres vestri : 19. Οὐ ἐπείρασάν με οἱ πατέρες ὑμῶν
 20. Probaverunt me, et viderunt opera mea. 20. Ἐδοκίμασάν με, καὶ εἶδον τὰ ἔργα μου.
 21. Quadraginta annis offensus fui generation. 21. Τεσσαράκοντα ἔτη προσώχθισα (α) τῇ γενεᾷ
 illi : ἐκαίνῃ·
 22. Et dixi : Semper errant corde. B 22. Καὶ εἶπα· Ἄει πλανῶνται τῇ καρδίᾳ.
 23. Ipsi vero non cognoverunt vias meas : 23. Αὐτοὶ δὲ οὐκ ἔγνωσαν τὰς ὁδοὺς μου·
 24. Ubi juravi in ira mea : Si introibunt in re- 24. Ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου· Εἰ εἰσελεύσονται
 quiem meam. εἰς τὴν κατάπαυσίν μου.

a) Vers. 24, Προσώχθισα, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

10. Et cor omnium creavit Spiritus sanctus 10. Καὶ τὴν καρδίαν πάντων ἔκτισε τὸ Πνεῦμα ἅγιον αὐτοῦ (1) ἐν τῷ λουτρῷ τῆς ἀφθαρσίας.
 ejus in lavacro incorruptibilitatis.
 11. Primum flectamus ei genua, tanquam rei, 11. Πρῶτον αὐτῷ κλίνωμεν γόνυ, ὡς ὑπεύθυνοι·
 et tunc postulemus veniam eorum, quorum debi- 11. ὄντες, καὶ τότε συγχώρησιν αἰτήσωμεν, ὧν ὀφειλο-
 tores sumus. μεν αὐτῶν.
 12. Confitebimur coram Domino, qui regenera- 12. Ἐξομολογησόμεθα ἐνώπιον Κυρίου τοῦ ἀνακαι-
 vit nos. νίσαντος ἡμᾶς.
 13. Qui intuetur omnes. 13. Ὅς ἐφορᾷ πάντας.
 14. Et nos populus ovis ejus. 14. Καὶ ἡμεῖς λαὸς τῆς αὐλῆς αὐτοῦ.
 15. Et oves dexteræ ejus. 15. Καὶ πρόβατα τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ.
 16. Ex quo visus est in terris, 'audite et vocem 16. Ἀφ' οὗ ὀφθῆ (2) ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἀκούετε τῆς
 ejus, et prædicantium ipsum. φωνῆς αὐτοῦ, καὶ τῶν κηρυσσόντων αὐτόν.
 17. Ne sitis corde lapideo. 17. Μὴ γίνεσθε λιθοκάρδιοι.
 18. Sicut majores nostri, qui exacerbaverunt 18. (3) Ὡς οἱ πρὸ ἡμῶν οἱ παραπικράναντες αὐ-
 eum in eremo. τὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ.
 19. Nequaquam vos eum ita tentabitis in ad- 19. Μηδὲ ὑμεῖς οὕτως αὐτὸν μέλλετε πειράζειν ἐν
 ventu suo, quemadmodum patres vestri tentaverunt 19. τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, ὡς οἱ πατέρες ὑμῶν ἐπείρασάν με
 me. 19. Ἐγὼ οὖν πείραν πάντων ὧν ἐπήγαγεν (4) αὐτοῖς.
 20. Experti sunt omnia, quæ intulit eis. 20. Τεσσαράκοντα ἔτη παρέμεινα ἐν γενεᾷ (5) ἐκεί-
 21. Quadraginta annos permansi in illa genera- 21. νῇ ὀργιζόμενος ἐπὶ τοῖς ἔργοις αὐτῶν, καὶ μακροθυμῶν.
 tione indignatus eorum operibus, et patienter fe- 21. Ἐγὼ οὖν πείραν πάντων ὧν ἐπήγαγεν (4) αὐτοῖς.
 rens. 21. Τεσσαράκοντα ἔτη παρέμεινα ἐν γενεᾷ (5) ἐκεί-
 22. Et dixi : Non est fides in ipsis. 22. Καὶ εἶπα (6)· Οὐκ ἔστι πίστις ἐν αὐτοῖς.
 23. Ipsi autem noluerunt cognoscere mandata 23. Αὐτοὶ δὲ οὐκ ἠθέλησαν εἰδέναι τὰς ἐντολάς μου.
 ea. 23. Αὐτοὶ δὲ οὐκ ἠθέλησαν εἰδέναι τὰς ἐντολάς μου.
 24. Ut constitui de ipsis : Si introibunt in ater- 24. Ὡς ὤμοσα περὶ αὐτῶν· Εἰ (7) εἰσελεύσονται εἰς
 na mea refrigeria. τὰς αἰωνίους μου ἀναπαύσεις.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Πάντων τῶν ἀνθρώπων ἔκτισε τὸ Πνεῦμα αὐ-
 τοῦ τὸ ἅγιον, etc.
 (2) Ὁφθεις, etc., ἀκούσατε, etc.
 (3) N. 18. Ὡς οἱ πρὸ ὑμῶν οἱ παραπικράνον-
 τες, etc. Μὴ καὶ ὑμεῖς, etc. usque ad αὐτοῦ. N. 19,

- Ὡς καὶ οἱ πατέρες, etc.
 (4) Ἐπήγαγον.
 (5) Ἐν τῇ γενεᾷ.
 (6) Εἶπον.
 (7) Εἰ deest.

Ἰνός φῶδης τῷ Δαυὶδ, ὅτε ὁ οἶκος ᾠκοδομήτο μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν· ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις.
ΨΑΛ. 145.

1. Ἄσατε τῷ Κυρίῳ ἄσμα καινόν·
2. Ἄσατε τῷ Κυρίῳ, πᾶσα ἡ γῆ.
3. Ἄσατε τῷ Κυρίῳ, εὐλογήσατε τὸ ὄνομα αὐτοῦ·
4. Εὐαγγελίσετε ἡμέραν ἐς ἡμέρας τὸ Σωτήριον αὐτοῦ.

5. Ἀναγγεῖλατε ἐν τοῖς ἔθνεσι τὴν δόξαν αὐτοῦ·
6. Ἐν πᾶσι τοῖς λαοῖς τὰ θαυμάσια αὐτοῦ.
7. Ὅτι μέγας Κύριος, καὶ αἰνετὸς σφόδρα.
8. Φοβερός [φοβερός, etc.] ἐστὶν ὑπὲρ πάντας τοὺς θεούς.

9. Ὅτι πάντες οἱ θεοὶ τῶν ἐθνῶν δαιμόνια·
10. Ὁ δὲ Κύριος τοὺς οὐρανοὺς ἐποίησεν.
11. Ἐξομολόγησις καὶ ὠραιότης ἐνώπιον αὐτοῦ [αὐτῶν]·

12. Ἁγισίῳ καὶ μεγαλοπρέπεια ἐν τῷ ἁγιάσματι αὐτοῦ.

A *Laus cantici David, quando domus ædificabatur post captivitatem : sine titulo apud Hebræos. PSAL. XCV.*

1. Cantate Domino canticum novum :
2. Cantate Domino, omnis terra.
3. Cantate Domino, benedicite nomini ejus :
4. Annuntiate de die in diem Salutare ejus.
5. Annuntiate inter gentes gloriam ejus :
6. In omnibus populis mirabilia ejus.
7. Quoniam magnus Dominus, et laudabilis nimis,
8. Terribilis est super omnes deos.

9. Quoniam omnes dii gentium dæmonia ·
10. Dominus autem cælos fecit.
11. Confessio, et pulchritudo in conspectu ejus [eorum] :
12. Sanctimonia, et magnificentia in sanctificatione ejus.

ATHANASHII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· Ὡδὴ τῷ Δαβὶδ, ὅποτε ὁ οἶκος ᾠκοδομήθη (2) μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν· ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις· σαφῶς εἰρήκαμεν, ὅτι τὸ ᾠδὴ τῷ Δαβὶδ τῷ ἱκανῶ τῇ χειρὶ ἐστ·, τούτεστι τῷ μονογενεῖ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Εἶτα, ὅποτε ὁ οἶκος ᾠκοδομήθη, ὡσανεὶ οἱ πιστοὶ ᾠκοδομήθησαν ὑπὸ τοῦ Κυρίου, καθὼς ὁ Ἀπόστολος λέγει (3)· Χριστὸς δὲ ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ· οὗ οἶκος ἡμεῖς ἐσμεν [Χριστὸς δὲ ὡς υἱὸς ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ· οὗ οἶκός ἐσμεν ὑμεῖς]. Εἶτα, μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν, φημὶ μετὰ τὴν τοῦ ἔθρου αἰχμαλωσίαν, ἣν ἐξημαλώτευσεν (4) τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, τότε ᾠκοδομήθη ὁ οἶκος, οἱ πιστοὶ, ὡς προειρήκαμεν· εἶτα λοιπὸν ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις. Τὰ γὰρ ἐν αὐτῷ ἐγκείμενα οὐκ ἔθελησαν νοῆσαι, ὡς μὴ ἔχοντες αὐτὸν ἐγγράφως. Διὸ καλῶς ἐπιγέγραπται ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις.

Titulus præpositus continet : *Canticum David, quando domus ædificata est post captivitatem : sine titulo apud Hebræos* : diserte diximus, quod *Canticum David* idem est ac *manu forti*, hoc est *Unigenito Dei Filio*. Deinde, *quando domus ædificata est*, videlicet cum fideles ædificati sunt à Domino, quemadmodum Apostolus dicit : [*Christus vero tanquam filius in domo sua : quæ domus sumus nos.*] *Christus vero in domo sua, cujus domus nos sumus*¹⁹. Deinde *post captivitatem*, post captivitatem, inquam, inimici, qui captivum duxit genus humanum, tunc *ædificata est domus*, hoc est *fideles*. ut antea diximus : *nunc demum sine titulo apud Hebræos*. Nam quæ in ipso continentur noluerunt intelligere, perinde ac si psalmum scriptum non haberent. Ideo apte inscribitur *sine titulo* seu *inscriptione apud Hebræos*.

1. Δοξάσατε τὸ πάθος αὐτοῦ.
2. Πάντα τὰ ἔθνη.
3. Ἀδόντες τοὺς ὕμνους αὐτοῦ, λέγετε τὰς εὐεργεσίας αὐτοῦ.
4. Διηγῆσαθε (5), ὅτι διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ σωζόμεθα.
5. Κηρύξατε ἐν τοῖς ἔθνεσι τὸ πάθος αὐτοῦ.
6. Τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ.
7. Ὅτι ἀξίως ἐστὶ τοῦ δοξάζεσθαι διὰ τὴν ἰσχύον αὐτοῦ.

8. Ἐπὶ τὰς ἐναντίας δυνάμεις.
9. Πνεύματα ἀκάθαρτα τηρούμενα εἰς κρίσιν αἰώνιον (6) πυρός.
10. Εἰς οὓς ἐκεῖνοι ἀνελθεῖν οὐδαμῶς (7).
11. Οἱ πιστεύοντες αὐτῷ.
12. Ἡ χάρις αὐτοῦ ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ.

¹⁹ Hebr. iii, 6. ²⁰ II Petr. ii, 4; Jud. 6.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρειος περ.
(2) ᾠκοδόμητο, etc., ita et infra
(3) Λέγει· Οὗ οἶκος, etc.
(4) Φημὶ δὲ μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν, ἣν ἐξημαλώ-

τισεν, etc.
(5) Διηγεῖσθαι.
(6) Αἰωνίου, etc.
(7) Οὗ τολμῶσιν.

15. Afferte Domino, patriæ gentium,
 14. Afferte Domino gloriam et honorem.
 15. Afferte Domino gloriam nomini ejus.
 16. Tollite hostias, et introite in atria ejus :
17. Adorate Dominum in atrio sancto ejus.
 18. Commoveatur a facie ejus universa terra :
 19. Dicite in gentibus, quia Dominus regnavit.
 20. Etenim correxit orbem terræ, qui non commovebitur.
21. Judicabit populos in æquitate.
 22. Latentur cœli, et exsultet terra :
 23. Commoveatur mare, et plenitudo ejus :
 24. Gaudebunt campi, et omnia, quæ in eis sunt.
 25. Tunc exsultabunt omnia ligna silvarum
 26. A facie Domini, quia venit :
 27. Quoniam venit judicare terram.
 28. Judicabit orbem terræ in æquitate :
 29. Et populos in veritate sua.
- Psalmus David : quando terra ejus restituta est : sine titulo apud Hebræos. PSAL. XCVI.*
1. Dominus regnavit, exsultet terra :
- A 13. Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ, αἱ πατριαὶ τῶν ἔθνων,
 14. Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν καὶ τιμὴν.
 15. Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν ὀνόματι αὐτοῦ.
 16. Ἄρατε θυσίας, καὶ εἰσπορεύεσθε εἰς τὰς αὐλάς αὐτοῦ.
 17. Προσκυνήσατε τῷ Κυρίῳ ἐν αὐλῇ ἁγία αὐτοῦ.
 18. Σαλευθήτω ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ πᾶσα ἡ γῆ.
 19. Εἶπατε ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὅτι Κύριος ἐβασίλευσε.
 20. Καὶ γὰρ κατώρρωσε τὴν οἰκουμένην, ἣτις οὐ σαλευθήσεται.
 21. Κρινεῖ λαοὺς ἐν εὐθύτητι.
 22. Εὐφρανεῖσθωσαν οὐρανοὶ, καὶ ἀγαλλιᾶσθω ἡ γῆ.
 23. Σαλευθήτω ἡ θάλασσα καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς.
 24. Χαρήσεται τὰ πεδία καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς.
 25. Τότε ἀγαλλιάσονται πάντα τὰ ξύλα τοῦ ὄρουμοῦ,
 26. Ἀπὸ προσώπου Κυρίου, ὅτι ἔρχεται.
 27. Ὅτι ἔρχεται κρίναι τὴν γῆν.
 28. Κρινεῖ τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ.
 29. Καὶ λαοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ αὐτοῦ.
- B 26. Ἀπὸ προσώπου Κυρίου, ὅτι ἔρχεται.
 27. Ὅτι ἔρχεται κρίναι τὴν γῆν.
 28. Κρινεῖ τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ.
 29. Καὶ λαοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ αὐτοῦ.
- Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ· ὅτε ἡ γῆ αὐτοῦ ἀποκαθίστατο ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις. ΨΑΛ. LCV.*
1. Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, ἀγαλλιᾶσθω ἡ γῆ.

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 13, 14. Populum fidelem.
 15. Credentes in nomen ejus.
 16. Facientes misericordiam communicate mysteriis ipsius. Talibus enim sacrificiis placatur Deus.
 17. In corde mundo,
 18. Transferantur ab errore in veritatem omnes gentes ob adventum ejus.
 19. Prædicate in gentibus, quod contrivit adversarias potestates.
 20. Omnium corda in fide sua renovavit.
21. Docebit gentes facere veritatem.
 22. Supercælestes virtutes, et multitudo credentium.
 23. Turbetur mundus, et in ipso principatus, et potestates.
 24. Animæ mansuetorum et humilium.
 25. Gentes quæ prius quidem erant infructiferæ, nunc autem credentes.
 26. Ut videatur in terra.
 27. Et rursus in glorioso ejus adventu.
 28. Universum mundum.
 29. Sine acceptione personarum.
- C 13, 14. Τὸν πιστὸν λαόν.
 15. Τοὺς πιστευόντας εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ.
 16. Ἐλεημοσύνην ποιοῦντες κοινωνεῖτε τοῖς μυστηρίοις αὐτοῦ. Τοιαύτας γὰρ θυσίας εὐαρεστεῖται ὁ θεός.
 17. Ἐν καρδίᾳ καθαρᾷ.
 18. Μετατεθῶσιν ἀπὸ τῆς πλάνης εἰς τὴν ἀλήθειαν διὰ (1) τῆς παρουσίας αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη.
 19. Κηρύξατε ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὅτι συνέτριψε τὰς ἐναντίας δυνάμεις
 20. Ἄνεκαίνισε τὰς καρδίας πάντων ἐν τῇ πίστει αὐτοῦ.
 21. Διδάξει ποιεῖν τὰ ἔθνη ἀλήθειαν.
 22. Αἱ ἐπουράνιοι δυνάμεις καὶ τὸ πλῆθος τῶν πιστευόντων.
 23. Ταραχθῆτω ὁ κόσμος, καὶ ἐν αὐτῷ ἀρχαὶ καὶ ἐξουσίαι.
 24. Αἱ ψυχὰι τῶν πραέων καὶ ταπεινῶν.
 25. Τὰ ἔθνη τὰ πρότερον μὲν ὄντα ἀκαρπα, νῦν δὲ πεπιστευκότα.
- D 26. Ὁφθῆναι ἐπὶ τῆς γῆς.
 27. Καὶ πάλιν ἐν τῇ ἐνδόξῳ αὐτοῦ παρουσίᾳ.
 28. Πάντα τὸν κόσμον.
 29. Ἀπροσωπολήπτως.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2)· Τῷ Δαβὶδ ὁπόσως ἐν τῇ γῆ αὐτοῦ ἀποκαθίστατο [ὅτε ἡ γῆ αὐτοῦ ἀποκαθίστατο]· ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις, ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν (3), καὶ πάλιν λέγω τῷ Ἰωαννῶ

Titulus appositus continet : *Psalmus David : quando in terram suam restitutus est [terra ejus restituta est] : sine titulo apud Hebræos, ut sæpe diximus, et rursus dico psalmus David interpretatur manu forti.*

1. Per fidem regnavit : exsultent gentes, quoniam regnavit super eas

1. Διὰ τῆς πίστεως ἐβασίλευσεν· ἀγαλλιᾶσθωσαν τὰ ἔθνη, ὅτι ἐβασίλευσεν ἐπ' αὐτά.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Διὰ ἐν πάντα τὰ ἔθνη. Des. hæc verba in cod.
 (2) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περιέχει· Τῷ Δαβὶδ,

- ὅτε ἡ γῆ αὐτοῦ καθίσταται, etc.
 (3) Εἰρήκα.

2. Εὐφρανύτησαν νήσι πολλὰ.
 3. Νεφέλη καὶ γνόφος κύκλω αὐτοῦ.
 4. Δικαιοσύνη καὶ κρίμα κατόρθωσις τοῦ θρόνου αὐτοῦ.
 5. Πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ προπορεύεται.
 6. Καὶ φλογεῖ κύκλω τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ.
 7. Ἐφάναν αἱ ἀστραπαὶ αὐτοῦ τῆ οἰκουμένη.
 8. Εἶδε, καὶ ἐσαλεύθη ἡ γῆ.
 9. Τὰ ὄρη ὡσεὶ κηρὸς ἐτάκθησαν ἀπὸ προσώπου Κυρίου.
 10. Ἀπὸ προσώπου Κυρίου πάσης τῆς γῆς.
 11. Ἀνήγγειλαν οἱ οὐρανοὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ.
 12. Καὶ εἶδον πάντες οἱ λαοὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ.
 13. Αἰσχυρῆθησαν πάντες οἱ προσκυνῶντες τοῖς γλυπτοῖς,
 14. Οἱ ἐγκαυχώμενοι ἐν τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν.
 15. Προσκυνήσατε αὐτῷ, πάντες ἄγγελοι αὐτοῦ.
 16. Ἦκουσε, καὶ εὐφράνθη ἡ (α) Σιών,
 (α) Ἥ δεest.

- A 2. Lætentur insulæ multæ.
 3. Nubes et caligo in circuitu ejus :
 4. Justitia, et judicium correctio sedis ejus.
 5. Ignis ante ipsum præcedet :
 6. Et inflammabit in circuitu inimicos ejus.
 7. Illuxerunt fulgura ejus orbi terræ :
 8. Vidit, et commota est terra :
 9. Montes sicut cera fluxerunt a facie Domini :
 10. A facie Domini omnis terra :
 11. Annuntiaverunt cæli justitiam ejus :
 12. Et viderunt omnes populi gloriam ejus.
 13. Confundantur omnes, qui adorant sculptilia,
 14. Qui gloriantur in simulacris suis.
 15. Adorate eum, omnes angeli ejus :
 16. Audivit, et lætata est Sion,

ATHANASII INTERPRETATIO.

τῆ χειρὶ ἐρμηνεύεται τῷ Δαβὶδ, τουτέστι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ· εἶτα· ὅτε ἐν (1) τῇ γῆ αὐτοῦ καθίσταται, ὡσανεὶ ὅτε τὸν κόσμον αὐτοῦ περιφερόμενον (2) τῇ ἁμαρτίᾳ ρυσάμενος, καὶ εἰς κατάσχεσιν ἀγαγὼν παντὸς ἔργου ἀγαθοῦ. Εἶτα· ἀνεκρίγραφος παρ' Ἑβραίους, λέγω δὴ τὴν τῷ (3) ψαλμῷ βασιλείαν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ῥηθεῖσαν οὐ προσεδέξαντο, ἀλλὰ ἀπόσαντο. Οὐκοῦν δικαίως εἴρηται ὁ ψαλμὸς ἀνεκρίγραφος παρ' Ἑβραίοις. Ἐὰν γὰρ ἐν αὐτῷ ἐγκείμενα περὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἀδέβαια γεγέννηται παρ' αὐτοῖς διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.

hoc est Dei Filio. Deinde : quando in terram suam restitutus est [terra ejus restituta est], nimirum cum mundum suum in peccatis immersum liberavit, et in possessionem omnis boni operis deduxit. Postea : sine titulo apud Hebræos, Regnum, inquam, Dei Filii in psalmo annuntiatum ipsi non admiserunt, imo repulerunt. Itaque psalmus inscriptus est : sine titulo apud Hebræos, quæ enim in ipso continentur de Filio Dei, irrita facta sunt apud eos propter eorum perfidiam.

2. Αἱ ἐκκλησίαι τῶν πιστῶν (4).
 3. Οἱ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληνες ἐκτὸς αὐτοῦ.
 4. Οἱ πεπιστευκότες αὐτῷ λαοὶ, εὐτρεπισαντες τὰς καρδίας ἑαυτῶν, ἐδίδξαντο ἐν αὐτοῖς (5) τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.
 5. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως.
 6. Καὶ κατακυριεύσει (6) τοῦ ἀπειθοῦντος αὐτῷ.
 7. Οἱ ἀπόστολοι ἐφώτισαν τὰ ἔθνη διὰ κηρύγματος.
 8. Ἀνέβλεψον (7) τὰ ἔθνη τῇ διανοίᾳ, καὶ ἠκολούθησαν τῇ πίστει.
 9. Αἱ ἐναντία δυνάμεις ἐξέλιπον ἀπὸ τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου.
 10. Ἀπὸ τῆς παρουσίας τοῦ Δεσπότη τῶν ἐθνῶν.
 11. Οἱ ἀπόστολοι διὰ τοῦ κηρύγματος.
 12. Καὶ ἐφωτίσθησαν πάντες τῷ πάθει (8) αὐτοῦ.
 13. Ἐύλοις, καὶ λίθοις, καὶ πάσαις ὕλαις κτισταῖς.
 14. Ὅτι (9) τὸ καύχημα αὐτῶν τύφλωσιν, καὶ κώφωσιν, καὶ νέκρωσιν εἶχον.
 15. Οἱ πιστοὶ οἱ δουλεύοντες αὐτῷ.
 16. Ἐν (10) ἄνω Ἱερουσαλὴμ.

- C 2. Ecclesiæ fidelium.
 3. Increduli Judæi, et gentiles extra ipsum.
 4. Populi, qui crediderunt ei præparantes corda sua exceperunt in ipsis regnum Dei.
 5. In die judicii.
 6. Et subjugabit non credentem sibi.
 7. Apostoli lucem attulerunt gentibus prædicatione.
 8. Mente respexerunt gentes, et secutæ sunt fidem.
 9. Adversariæ potestates defecerunt adveniente Domino.
 10. Adveniente gentium Domino.
 11. Apostoli per prædicationem.
 12. Et illuminati sunt omnes passione ejus.
 13. Ligna, et lapides, et omnes materias creatas, et mortuis habuerunt.
 15. Fideles servientes ipsi.
 16. In superna Jerusalem.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ὅτε ἡ γῆ αὐτοῦ, etc.
 (2) Συμπεριφερόμενον τ. ἀ. β. εἰς κατάσχεσιν ἤγαγεν παντός, etc.
 (3) Ἐν τῷ.
 (4) Ἐθνῶν.
 (5) Ἐαυτοῖς.

- (6) Κατακυριεύσει τοὺς ἀπειθοῦντας, etc.
 (7) Ἀνέβλεψαν.
 (8) Τὸ πάθος.
 (9) Οἱ τό, etc., ἔχοντες.
 (10) Ἡ ἄνω, etc.

17. Et exultaverunt filiae Judæ,
 18. Propter judicia tua. Domine.
 19. Quoniam tu Dominus altissimus super omnem terram :
 20. Nimis exaltatus es super omnes deos.
 21. Qui diligitis Dominam, odite malum ;
 22. Custodit Dominus animas sanctorum suorum :
 23. De manu peccatoris liberabit eos.
 24. Lux orta est justo :
 25. Et rectis corde lætitia.
 26. Lætamini justi in Domino :
 27. Et confitemini memoriæ sanctificationis ejus.
Psalmus David. PSAL. XC VII.
 1. Cantate Domino canticum novum ;
 2. Quia mirabilia fecit Dominus.
 3. Salvavit eum dextera ejus.
 4. Et brachium sanctum ejus.
 5. Notum fecit Dominus salutare suum :
 6. In conspectu gentium revelavit justitiam suam.

- A 17. Καὶ ἠγαλλιάσαντο αἱ θυγατέρες τῆς Ἰουδαίας,
 18. Ἐνεκεν τῶν κριμάτων σου, Κύριε.
 19. Ὅτι σὺ Κύριος ὑψίστος ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν·
 20. Σφόδρα ὑπερυψώθης ὑπὲρ πάντας τοὺς θεούς·
 21. Οἱ ἀγαπῶντες τὸν Κύριον, μισεῖτε πονηρά·
 22. Φυλάσσει Κύριος τὰς ψυχὰς τῶν δούλων αὐτοῦ·
 23. Ἐκ χειρὸς ἀμαρτωλοῦ ῥύσεται αὐτούς·
 24. Φῶς ἀπέτειλε τῷ δικαίῳ·
 25. Καὶ τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ εὐφροσύνη.
 26. Εὐφράνθητε, δίκαιοι, ἐν τῷ Κυρίῳ·
 27. Καὶ ἐξομολογεῖσθε τῇ μνήμῃ τῆς ἀγιωσύνης αὐτοῦ.
Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. LXX.
 1. Ἄσατε τῷ Κυρίῳ ᾄσμα καινόν·
 2. Ὅτι θαυμαστὰ ἐποίησεν ὁ Κύριος.
 B 3. Ἔσωσεν αὐτὸν ἡ δεξιὰ αὐτοῦ·
 4. Καὶ ὁ βραχίον ὁ ἅγιος αὐτοῦ.
 5. Ἐγνώρισε Κύριος τὸ σωτήριον αὐτοῦ·
 6. Ἐναντίον τῶν ἐθνῶν ἀπεκάλυψε τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ.

ATHANASII INTERPRETATIO.

17. Animæ sanctorum, et quæ repositæ sunt in superna Hierusalem.
 18. Propter ea, quæ de nobis deliberasti, et fecisti.
 19. Quoniam tu, Domine, glorificatus es in universo mundo.
 20. Vere demonstratus es, quod tu es solus Deus, non autem illi, qui dii dicuntur.
 21. Diligentes Dominum fugite omne peccatum. C
 22. Coletium eum.
 23. Ex diaboli potestate.
 24. Gratia sua in cordibus fidelium.
 25. Et mundis corde Spiritus ejus sanctus.
 26, 27. Exsultate, et glorificate eum memoriam habentes sanctitatis ejus, qua sanctificati estis, et vos sanctificat.

17. Αἱ ψυχὰι τῶν ἁγίων, καὶ (1) ἀνακείμεναι τῇ ἄνω Ἱερουσαλήμ.
 18. Ἐνεκεν ὧν ἐβουλεύσω περὶ ἡμῶν, καὶ ἐποίησας.
 19. Ὅτι σὺ εἶ δεδοξασμένος, Κύριε, ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ.
 20. Ἀληθῶς ἐδέχθης, ὅτι σὺ εἶ θεός (2) μόνος· οὐ γὰρ οἱ λεγόμενοι θεοί.
 21. Οἱ ἀγαπῶντες τὸν Κύριον, φεύγετε πᾶσαν ἀμαρτίαν.
 22. Τῶν σεβομένων αὐτόν (3).
 23. Ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου δυναστείας.
 24. Τὴν χάριν [ἡ χάρις] αὐτοῦ ἐν ταῖς καρδίαις τῶν (4) πιστῶν.
 25. Καὶ (5) τοῖς καθαροῖς τῇ καρδίᾳ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ τὸ ἅγιον.
 26, 27. Ἀγαλλιᾶσθε, καὶ δοξάζετε αὐτόν, μνημονεύοντες τοῦ ἁγιασμοῦ (6) αὐτοῦ, οὗ ἠγιασθητε, καὶ ἀγιάζει ὑμᾶς.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (7)· *Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ*, τουτέστι *τῷ Ἰκανῷ τῇ χειρὶ*, τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ.

Titulus præpositus continet : *Psalmus David*, hoc est *manu forti*, Domino nostro Jesu Christo.

1. Mundum.
 2. In terra.
 3. Filius ejus acquisivit omnes sibi ipsi, et Patri suo.
 4. Unigenitus Deus Verbum.
 5. Manifestavit Pater Filium suum.
 6. Per prædicationem revelavit Pater Dominum nostrum Jesum Christum

- D 1. Καθαρόν.
 2. Ἐπὶ τῆς γῆς.
 3. Ὁ Υἱὸς αὐτοῦ περιεποιήσατο πάντας (8) ἑαυτῷ καὶ τῷ Πατρὶ αὐτοῦ.
 4. Ὁ μονογενὴς θεὸς λόγος.
 5. Ἐφάνέρωσεν ὁ Πατὴρ τὸν Υἱὸν αὐτοῦ.
 6. Διὰ τοῦ κηρύγματος ἀπεκάλυψεν ὁ Πατὴρ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Αἱ pro καί.
 (2) Ὁ θεός, etc.
 (3) Αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ.
 (4) Τοῦ πιστοῦ λαοῦ.

- (5) Καὶ deest.
 (6) Ἁγιασματος αὐτοῦ, οὗ ἠγιασθη... ἡμᾶς.
 (7) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει.
 (8) Αὐτῷ πάντας.

7. Ἐμνήσθη τοῦ ἄλλους αὐτοῦ τῷ Ἰακώβ ·
 8. Καὶ τῆς ἀληθείας αὐτοῦ τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ.
 9. Εἶδσαν πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.
 10. Ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ, πᾶσα ἡ γῆ ·
 11. ᾄσατε, καὶ ἀγαλλιᾶσθε, καὶ ψάλατε.
 12. Ψάλατε τῷ Κυρίῳ ἐν κιθάρᾳ, ἐν (α) κιθάρᾳ, καὶ φωνῇ ψαλμοῦ ·
 13. Ἐν σάλπιγγιν ἐλαταῖς, καὶ φωνῇ σάλπιγγος κεραινῆς.
 14. Ἀλαλάξατε ἐνώπιον τοῦ βασιλέως Κυρίου ·
 15. Σαλευθήτω ἡ θάλασσα, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς,
 16. Ἡ οἰκουμένη, καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ.
 17. Ποταμοὶ κροτήσουσι χεῖρὶ ἐπὶ τὸ αὐτό ·
 18. Τὰ ὄρη (β) ἀγαλλιᾶσονται,
 19. Ἀπὸ προσώπου Κυρίου · ὅτι ἔρχεται, ὅτι ἔχει κρῖναι τὴν γῆν.
 20. Κρινεῖ τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ ·
 21. Καὶ λαοὺς ἐν εὐθύτητι.

Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. LXX.

1. Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, ὀργιζέσθωσαν λαοί ·

(α) Vers. 13, Ἐν, etc. Vers. 14, Ἐν σάλπιγγιν, etc. Vers. 15, Ἀλαλάξατε, etc.

(β) Vers 18, Τὰ ὄρη, etc., ἔρχεται. Vers. 19, Ὅτι, etc.

- A 7. Recordatus est misericordiae suae Jacob :
 8. Et veritatis suae domui Israel.
 9. Viderunt omnes termini terrae salutare Dei nostri.
 10. Jubilate Deo, omnis terra :
 11. Cantate, et exultate, et psallite.
 12. Psallite Domino in cithara, in cithara, et voce psalmi :
 13. In tubis ductilibus, et voce tubae cornae.
 14. Jubilate in conspectu regis Domini :
 15. Moveatur mare, et plenitudo ejus,
 16. Orbis terrarum, et omnes qui habitant in eo ·

17. Flumina plaudent manu simul :

- B 18. Montes exsultabunt,
 19. A conspectu Domini : quoniam venit, quoniam venit judicare terram :
 20. Judicabit orbem terrarum in justitia :
 21. Et populos in aequitate.

Psalmus David. PSAL. XCVIII.

1. Dominus regnavit, irascantur populi :

ATHANASII INTERPRETATIO.

7. Ἐμνήσθη τοῦ ἐλεῆσαι τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων,
 8. Καὶ τὸ γένος τῶν προφητῶν τῶν ὀρώντων τὸν Θεὸν τῇ διανοίᾳ · τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Ἰσραὴλ.
 9. Ἐφωτισήσαν πάντα τὰ ἔθνη τῷ (1) πάθει τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.
 10. Δοξάζετε αὐτὸν, πάντα τὰ ἔθνη.
 11. (2) Τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι νεκρώσαντες τὰ μέλη ὑμῶν διὰ τῆς ἐγκρατείας.
 12. Ἐν τῇ νεκρώσει τοῦ σώματος ὑμῶν καὶ τῇ χάριτι τοῦ ἁγίου Πνεύματος.
 13. Ἐν τοῖς κηρύγμασι τῶν προφητῶν καὶ τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Κυρίου ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ.
 14. Κηρύξατε ἐν παντὶ τόπῳ.
 15. Εἰς σύνεσιν ἀγαθὴν ἔλθη πᾶς ὁ κόσμος.
 16. Ἡ συναγωγὴ καὶ αἱ φυλαὶ αὐτῆς.
 17. Τὰ ἔθνη χαρήσονται ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν.
 18. Οἱ προφήται διὰ τὴν παρουσίαν αὐτοῦ.
 19. Ὅτι ἦλθεν ἀντιλαβεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον (3).
 20. Καταρτίσει (4) τὴν συναγωγὴν εἰς τὰ ἔργα τῆς Δικαιοσύνης.
 21. Καὶ τὰ ἔθνη καταρτίσει εἰς τὴν ἀλήθειαν.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (5) · Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις, ψαλμὸς τῷ Τίτῳ προpositus continet : Psalmus David sine titulo apud Hebraeos, psalmus manu forti Filio Dei.

1. Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐβασίλευσε διὰ τῆς πίστεως ἐπὶ τὸν κόσμον, σπαρασέσθωσαν ἀπὸ μανίας οἱ ἀπειθεῦντες Ἰουδαῖοι.

7. Recordatus est misereri populi Judaeorum.
 8. Et generis prophetarum videntium mente Deum : ita enim interpretatur Israel.
 9. Illuminatæ sunt omnes gentes passione Dei nostri.
 10. Glorificate eum, omnes gentes.
 11. Patri, et Filio, et Spiritui sancto mortificantes membra vestra per continentiam.
 12. In mortificatione corporis vestri, et gratia Spiritus sancti.
 13. In prædicationibus prophetarum, et in doctrina Domini, quæ in Evangelio continetur.
 14. Prædicate in omni loco.
 15. In intellectu bonum veniat mundus universus.
 16. Synagoga, ejusque tribus.
 17. Gentes gaudebunt in cordibus suis.
 18. Prophetæ propter adventum ejus,
 19. Quoniam venit ad hominem suscipiendum.
 20. Præparabit synagogam in opera justitiæ.

21. Et gentes præparabit in veritatem.

• Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Τὸ πάθος.
 (2) N. 11. Τῷ Πατρὶ, etc. usque Πνεύματι. N. 12. Ψάλατε αὐτῷ νεκρώσαντες, etc. N. 13. Ἐν τῇ νεκρώσει, etc., τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου. N. 14. Ἐν

τοῖς κηρύγμασιν, etc. N. 15. Κηρύξατε, etc.

(3) Τῶν ἀνθρώπων.

(4) Καταρτίσαι, ita et in n. seq.

(5) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει.

2. Qui sedes super cherubim, moveatur terra. A 2. Ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν χερουβιμ, σαλευθήτω ἡ γῆ.
3. Dominus in Sion magnus, 3. Κύριος ἐν Σιών μέγας.
4. Et excelsus super omnes populos. 4. Καὶ ὑψηλός ἐστιν ἐπὶ πάντας τοὺς λαούς.
5. Conflteantur [omnes] nomini tuo magno : 5. Ἐξομολογησάσθωσαν [πάντες] τῷ ὀνόματι σου τῷ μεγάλῳ.
6. Quoniam terribile, et sanctum est : 6. Ὅτι φοβερὸν καὶ ἅγιόν ἐστι.
7. Et honor regis iudicium diligit. 7. Καὶ τιμὴ βασιλείως κρίσιν ἀγαπᾷ.
8. Tu parasti directiones : 8. Σὺ ἠτοίμασας εὐθύτητας.
9. Iudicium et iustitiam in Jacob tu fecisti. 9. Κρίσιν καὶ δικαιοσύνην ἐν Ἰακώβ σὺ ἐποίησας.
10. Exaltate Dominum Deum nostrum : 10. Ὑψοῦτε Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν.
11. Et adorate scabellum pedum ejus : 11. Καὶ προσκυνεῖτε τῷ ὑποποδίῳ τῶν ποδῶν αὐτοῦ.
12. Quoniam sanctus est. 12. Ὅτι ἅγιός ἐστι.
13. Moyses, et Aaron in sacerdotibus ejus, 13. Μωϋσῆς, καὶ Ἀαρὼν ἐν τοῖς ἱερεῦσιν αὐτοῦ,
14. Et Samuel inter eos, qui invocant nomen 14. Καὶ Σαμουὴλ ἐν τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ ὄνομα ejus, B αὐτοῦ,
15. Invocabant Dominum, et ipse exaudiebat 15. Ἐπεκαλοῦντο τὸν Κύριον, καὶ αὐτὸς εἰσέχουεν αὐτῶν.
16. In columna nubis loquebatur ad eos. 16. Ἐν στύλῳ νεφέλης ἐλάλει πρὸς αὐτούς.
17. Quoniam custodiebant testimonia ejus, 17. Ὅτι ἐφύλασσον τὰ μαρτύρια αὐτοῦ,

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἰακώβ τῇ χειρὶ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Εἶτα ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις· ἀπρόσδεκτος (1) γὰρ ἐστὶν παρ' Ἑβραίοις ὁ ἐγκείμενος ἐν τῷ ψαλμῷ, τουτέστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

Deinde sine titulo apud Hebræos : exceptus enim non est ab Hebræis, qui in psalmo continetur, hoc est Dei Filius.

2. Qui sedes super Cherubim, in cognitionem ve- C 2. Ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν χερουβιμ, εἰς (2) niant gentes. ἐπίγνωσιν ἔλθῃ τὰ ἔθνη.
3. In animabus sitiētibus eum magnus est. Sion 3. Ἐν ταῖς ψυχαῖς ταῖς διψώσαις αὐτὸν μέγας ἐστὶν. enim interpretatur sitiens. Σιών γὰρ διψώσα ἐρμηνεύεται.
4. Glorificatus in gentibus. 4. Δεδοξασμένος ἐν τοῖς ἔθνεσι.
5. Peccata sua. 5. Τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν.
6. Quoniam honorabile, et immortale est. 6. Ὅτι ἐντιμὸν καὶ ἀθάνατόν ἐστι.
7. Et gloria Filii Dei verum diligit. 7. Καὶ ἡ δόξα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τὸ ἀληθές ἀγαπᾷ.
8. Mandata tua ante constitutionem mundi. 8. Τὰς ἐντολάς σου (3) πρὸ καταβολῆς κόσμου.
9. Legem, et prophetas in populo Judæorum tu 9. Τὸν νόμον καὶ (4) προφήτας ἐν τῷ λαῷ τῶν Ἰου- dedisti. δαίων σὺ ἔδωκας.
10. Glorificate. 10. Δοξάσατε (5).
- 11, 12. Crucem ejus. 11, 12. Τῷ σταυρῷ αὐτοῦ.
13. Fideles veluti Moyses in prædicatione, et 13. Οἱ πιστοὶ ὡς Μωϋσῆς εἰς τὸ κήρυγμα, καὶ omnis Ecclesia. Aaron enim interpretatur mons vir- πᾶσα ἡ Ἐκκλησία. Ἀαρὼν γὰρ ἐρμηνεύεται ὄρος tutus, qualis est Ecclesia fidelium. D δυνάμεως, ὅπερ ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία τῶν πιστῶν.
14. Populus habens nomen Dei, hoc est Chri- 14. Ὁ λαὸς ὁ ἔχων τὸ ὄνομα (6) τοῦ Θεοῦ, τουτέστι stianus. Nam Samuel interpretatur nomen ejus Christianός. Σαμουὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται ὄνομα αὐ- Deus. τοῦ ὁ Θεός.
15. Fideles. 15. Οἱ πιστοὶ (7).
16. In apostolis, qui ex propnetis erant, prædi- 16. Ἐν τοῖς ἀποστόλοις τοῖς (8) ἐκ τῶν προφητῶν cavit eis. ἐκήρυξεν αὐτοῖς.
17. Quoniam crediderunt in doctrinas ejus, 17. Ὅτι ἐπίστευσαν (9) ἐν τοῖς μαθήμασιν αὐτοῦ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Τουτέστιν ἀπρόσδεκτος παρ' Ἑβραίοις ἐν τῷ ψαλμῷ βασιλεύς, etc.
 (2) Ἐπὶ γνῶσιν.
 (3) Μου.
 (4) Καὶ τούς, etc.

(5) Δοξάσατε αὐτόν.
 (6) Ὄνόματα.
 (7) Οἱ πιστοὶ ὑπάρχον.
 (8) Τοῖς δεεσι.
 (9) Ἐπίστευον, etc., παθήμασιν.

18. Καὶ τὰ προστάγματα αὐτοῦ, ἃ ἔδωκεν αὐτοῖς. A
 19. Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, σὺ ἐπήκουες αὐτῶν·
 20. Ὁ Θεὸς, σὺ εὐλατὸς ἐγίνου αὐτοῖς,
 21. Καὶ ἐκδικῶν ἐπὶ πάντα τὰ ἐπιτηδεύματα αὐτῶν.
 22. Ὑψοῦτε Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν·
 23. Καὶ προσκυνεῖτε εἰς ὄρος ἄγιον αὐτοῦ·
 24. Ὅτι ἅγιος Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ εἰς ἐξομολόγησιν. ΨΑΛ. ΙϞϞ.

1. Ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ, πᾶσα ἡ γῆ·
 2. Δουλεύσατε τῷ Κυρίῳ ἐν εὐφροσύνῃ.
 3. Εἰσελθετε ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν ἀγαλλίασει.
 4. Γινώτε, ὅτι Κύριος αὐτός ἐστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν·
 5. Αὐτὸς ἐποίησεν ἡμᾶς, καὶ οὐχ ἡμεῖς·
 6. Ἡμεῖς δὲ λαὸς αὐτοῦ, καὶ πρόβατα νομῆς αὐτοῦ. B
 7. Εἰσελθετε εἰς τὰς πύλας αὐτοῦ ἐν ἐξομολογήσει·
 8. Εἰς τὰς αὐλὰς αὐτοῦ ἐν ὕμνοις.
 9. Ἐξομολογεῖσθε αὐτῷ, αἰνεῖτε τὸ ὄνομα αὐτοῦ·
 10. Ὅτι χρηστὸς Κύριος.
 11. Εἰς τὸν αἰῶνα τὸ [αἰῶνα τοῦ αἰῶνος τὸ] ἔλεος αὐτοῦ·

18. Et præcepta ejus, quæ dedit illis.
 19. Domine Deus noster, tu exaudiebas eos :
 20. Deus tu propitiuus fuisti eis,
 21. Et ulciscens in omnes adinventiones eorum.
 22. Exaltate Dominum Deum nostrum :
 23. Et adorate in monte sancto ejus :
 24. Quoniam sanctus Dominus Deus noster.

Psalmus David in confessione. PSAL. XCIX.

1. Jubilate Deo, omnis terra :
 2. Servite Domino in lætitia.
 3. Introite in conspectu ejus in exultatione.
 4. Scitote, quoniam Dominus ipse est Deus
 noster.
 5. Ipse fecit nos, et non ipsi nos :
 6. Nos autem populus ejus, et oves pascuæ
 ejus.
 7. Introite portas ejus in confessione,
 8. Atria ejus in hymnis.
 9. Confitemini illi, laudate nomen ejus :
 10. Quoniam suavis est Dominus.
 11. In æternum [in sæculum sæculi] misericor-
 dia ejus :

ATHANASII INTERPRETATIO.

18. Τὰς παραδόσεις τοῦ μυστηρίου τοῦ θανάτου. C
 19. Σὺ (1) ἐπλήρους τὰ αἰτήματα αὐτῶν.
 20. Διὰ τοῦ τιμίου σου σώματος καὶ αἵματος.
 21. Καὶ πολεμῶν καὶ συνερῖδων τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν.
 22. Δοξάσατε αὐτόν.
 23. Ἐν τῇ ἄνω Ἱερουσαλήμ.
 24. Κατὰ φύσιν μόνος αὐτός.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2) Ψαλμὸς πάντας εἰς πίστιν, καὶ ἐξομολόγησιν·

Titulus præpositus continet : Psalmus omnes ad fidem, et confessionem.

1. Δεήθητε τοῦ Θεοῦ μετὰ δακρύων.
 2. Ὑπάγητε (3) αὐτῷ μετὰ προθυμίας.
 3. Προσέλθετε (4) αὐτῷ μετὰ χαρᾶς.
 4. Πιστεύσατε (5) τῷ σταυρωθέντι, ὅτι αὐτός ἐστιν
 ὁ Θεὸς ἡμῶν. D
 5. Αὐτὸς ἡμᾶς ἐποίησε (6), καὶ οὐχὶ ἐξ ἡμῶν τὸ
 εἶναι, ὡς τινες λέγουσιν.
 6. Ἡμεῖς δὲ λαὸς αὐτοῦ, καὶ πρόβατα τῆς ποιμνῆς
 αὐτοῦ.
 7. Τῆ (7) διανοίᾳ ὑμῶν.
 8. Εἰσαγάγετε ἐν τοῖς οὐρανοῖς τὰς εὐχὰς ὑμῶν.
 9. Ἐξομολογοῦντες τὰς ἁμαρτίας ὑμῶν, καὶ εὐχα-
 ριστοῦντες αὐτῷ.
 10, 11. Ὅτι ἀγαθὸς Κύριος, καὶ (8) ἀτελεύτητον
 τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

18. Traditiones mysterii mortis.
 19. Tu adimplebas petitiones eorum.
 20. Per pretiosum tuum corpus, et sanguinem.
 21. Et impugnans, et conterens eorum inimicos.
 22. Glorificate eum.
 23. In superna Jerusalem.
 24. Secundum naturam solus ipse.

1. Orate Deum cum lacrymis.
 2. Subjicite vos illi cum alacritate.
 3. Accedite ad eum cum gaudio.
 4. Credite crucifixo, quod ipse est Dominus
 noster.
 5. Ipse nos fecit, et non ex nobis surus, ut ali-
 qui dicunt.
 6. Nos autem populus ejus, et oves gregis ejus.
 7. Mente vestra.
 8. Introducite in cælos preces vestras.
 9. Confitentem peccata vestra, et gratias ipsi
 agentes.
 10, 11. Quoniam bonus Dominus, et æternum no-
 men ejus.

Addendæ et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, σὺ, etc.
 (2) Ἡ διὰ τῆς κινναθάρους περιέχει· Ψαλμὸς εἰς
 ἐξομολόγησιν· προτρέπεται γὰρ ὁ ψαλμὸς πάντας, etc.
 (3) Ὑποτάγητε.
 (4) Προσέλθατε.

- (5) Ἐπιστεύσατε.
 (6) Ἐπλάσεν, *plasmavit*.
 (7) N. 7. Τῆ, etc., εὐχὰς ὑμῶν. N. 8, 9, ὁμολο-
 γοῦντες τ. ἄ. ὑ., εὐχαριστήσατε, etc.
 (8) Καὶ non legitur.

12. Et usque in generationem, et generationem A [generationes] veritas ejus.

Psalmus David. PSAL. C

1. Misericordiam et iudicium cantabo tibi, Domine:

2. Psallam et intelligam in via immaculata, quando venies ad me.

3. Perambulabam in innocentia cordis mei in medio domus meae.

4. Non proponebam ante oculos meos rem injustam:

5. Facientes praevaricationes odivi.

6. Non adhaesit mihi cor pravum:

7. Declinantem a me malignum non cognoscebam.

8. Detrahentem secreto proximo suo, hunc persequerbar.

9. Superbo oculo, et insatiabili corde, cum hoc non edebam.

10. Oculi mei ad fideles terrae,

11. Ut sedeant ipsi mecum.

12. Ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat.

12. Καὶ ἕως γενεᾶς καὶ γενεᾶς [γενεῶν] ἡ ἀλήθεια αὐτοῦ.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. Ρ.

1. Ἐλεον καὶ κρίσιν ἄσομαι σοι, Κύριε·

2. Ψαλῶ καὶ συνήσω ἐν ὁδῷ ἀμώμῳ, πότε ἤξεις πρὸς μέ.

3. Διεπορευομένη ἐν ἀκακίᾳ καρδίας μου ἐν μέσῳ τοῦ οἴκου μου.

4. Οὐ προετιθέμην [προεθέμην] πρὸ ὀφθαλμῶν μου πρᾶγμα παράνομον·

5. Ποιῶντας παραβάσεις ἐμίσησα.

6. Οὐκ ἐκολλήθη μοι καρδίᾳ σκαμνῆ·

7. Ἐκκλινόντος ἀπ' ἐμοῦ τοῦ πονηροῦ, οὐκ ἐγίνωσκον.

8. Τὸν καταλαλοῦντα λάθρα τὸν πλησίον [τοῦ πλησίου] αὐτοῦ, τοῦτον ἐξεδίωκον.

9. Ὑπερηφάνῳ ὀφθαλμῷ, καὶ ἀπλήστῳ καρδίᾳ, τούτῳ οὐ συνήσθιον.

10. Οἱ ὀφθαλμοί μου ἐπὶ τοὺς πιστοὺς τῆς γῆς,

11. Τοῦ συγκαθησθαι αὐτοὺς μετ' ἐμοῦ.

12. Πορευόμενος ἐν ὁδῷ ἀμώμῳ, οὗτός μοι ἐλειτούργει.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

12. Et fides ejus sempiterna.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1) · Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, τοῦτέστι τῷ εὐρεστοῦντι ἐν πᾶσι Θεῷ. Ἐρμηνεύεται γὰρ τῷ (2) τοῦ Δαβὶδ ὄνομα τοῦτον ἐποίησα [ἠγάπησα], ὅταν ἐπὶ τῶν ἐν πᾶσι Θεῷ εὐαρεστῶν. Titulus præpositus continet: *Psalmus David*, hoc est *ei, qui in omnibus complacet Deo*. Interpretatur enim *David nomen hunc feci [dilexi]*, nempe eum, qui in omnibus Deo complacet.

1. Beneficentiam tuam, et fidem tuam meditor, Domine.

2. Intelligam, quæ psallam in corde puro, cum inhabitabit in me gratia tua, Domine.

3. Permanebam in exultatione cordis mei in medio membrorum meorum.

4. Non recepi in mente cordis mei rem pravam.

5. Cogitationes diabolicas.

6. Doctrina diaboli.

7. Absistente parum a me maligno, non cunctabar, sed inspiciebam.

8. Cogitationem suggerentem mihi aliquid pravum contra aliquem hominem eiciebam e corde meo.

9. Sensus superbæ, et avaritiæ non alui in D corde meo.

10, 11. Mens mea in præceptis tuis, ut permaneant ipsa in corde meo.

12. Spiritus sanctus tuus hic mihi ministrabat gratiam tuam.

12. Καὶ ἡ πίστις αὐτοῦ ἀτελεύτητος.

1. Τὴν εὐποιαν σου καὶ τὴν πίστιν σου μελετήσω, Κύριε.

2. Ἐννοήσω (3) ἅπερ ψαλῶ ἐν καρδίᾳ καθαρᾷ, ὅταν ἐπισκηνώσει ἡ χάρις σου, Κύριε.

3. Διετέλουν ἐν ἀγαλλιάσει τῆς καρδίας μου ἐν μέσῳ τῶν μελῶν μου.

4. Οὐκ ἐδεχάμην ἐν τῇ διανοίᾳ τῆς καρδίας μου πρᾶγμα (4) πονηρόν.

5. Ἐνθυμήσεις δαιμονικὰς.

6. Διδασκαλίᾳ τοῦ διαβόλου.

7. Ἀφισταμένου μικρὸν ἀπ' ἐμοῦ τοῦ πονηροῦ, οὐκ ἠμελλον (5), ἀλλ' ἐνηφώρω [ἐναφώρων].

8. Τὸν λογισμὸν τὸν ὑποβάλλοντά μοι τι πονηρὸν κατὰ τινος τῶν ἀνθρώπων ἐξέβαλον ἐκ τῆς καρδίας μου.

9. Ἐνθυμήσεις (6) ὑπερηφανίας καὶ φιλαργυρίας, οὐκ ἔτρεψον ἐν τῇ καρδίᾳ μου.

10, 11. Ἡ διανοία μου ἐν τοῖς προστάγμασι σοῦ ἐστὶ τοῦ διαμείνειν αὐτὰ ἐν τῇ καρδίᾳ μου.

12. Τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον τοῦτό (7) μοι ἐλειτούργει τὴν χάριν σου.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρους περιέχει.

(2) Τὸ τοῦ Δαβὶδ ὄνομα, τοῦτον ἐποίησα, ὅταν ἐπὶ τῶν ἐν πᾶσι Θεῷ εὐαρεστοῦντα.

(3) Ψαλῶ, καὶ συνήσω ἅπερ ψάλλω ἐν, etc., ἐπισημώσει, etc.

(4) Λόγον.

(5) Ἡμέλουν, ἀλλ' ἐνηφών.

(6) Ἐνθυμήσιν, etc., ἔτρεψον, etc.

(7) Αὐτό μοι.

13. Οὐ κατώκει ἐν μέσῳ τῆς οἰκίας μου ποιῶν ἄπερηφανίαν.

14. Λαλῶν ἄδικα, οὐ κατεύθυνεν ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν μου.

15. Εἰς τὰς πρωίας ἀπέκτεινον [ἀπέκτενον] πάντας τοὺς ἁμαρτωλοὺς τῆς γῆς,

16. Τοῦ ἐξολοθρεῦσαι ἐκ πόλεως Κυρίου πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν.

Προσευχὴ τῷ πτωχῷ, ὅταν ἀκηδιάσῃ, καὶ ἐναντίον Κυρίου ἐκχέῃ τὴν δέησιν αὐτοῦ.
ΨΑΛ. ΡΑ'.

1. Κύριε, εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου.

2. Καὶ ἡ κραυγὴ μου πρὸς σὲ ἐλθέτω.

3. Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ.

4. Ἐν ἡ ἂν ἡμέρᾳ θλιθῶμαι, κλίνον πρὸς μετ' οὓς σου.

5. Ἐν ἡ ἂν ἡμέρᾳ ἐπικαλέσωμαι σε, ταχὺ ἐπακούσόν μου.

6. Ὅτι ἐξέλιπον ὡσεὶ καπνὸς αἱ ἡμέραι μου.

7. Καὶ τὰ ὀστά μου ὡσεὶ φρύγιον συνεφρύγησαν.

13. Non habitabat in medio domus meæ, qui facit superbiam.

14. Qui loquitur iniqua, non direxit in conspectu oculorum meorum.

15. In matutino interficiebam omnes peccatores terræ.

16. Ut disperderem de civitate Domini omnes operantes iniquitatem.

Oratio pauperi, cum anxius fuerit, et in conspectu Domini effuderit precem suam. PSAL. CI.

1. Domine, exaudi orationem meam.

2. Et clamor meus ad te veniat.

3. Non avertas faciem tuam a me.

4. In quacunque die tribulor, inclina ad me aurem tuam.

5. In quacunque die invocavero te, velociter exaudi me.

6. Quia defecerunt sicut fumus dies mei:

7. Et ossa mea sicut cremium aruerunt.

ATHANASII INTERPRETATIO.

13. Οὐ κατώκει (1) ἐν τῇ καρδίᾳ μου λογισμὸς τοῦ διαβόλου.

14. Ὑποτιθέμενός μοι ἐνθυμήσεις ἀδίκους οὐκ ἴσχυσεν ἐν τῇ διανοίᾳ μου.

15. Ἐν γὰρ τῇ χάριτι σου φωτιζόμενον (2) πάντας αὐτοὺς νεκροὺς ἀπέλυον.

16. Τοῦ ἀπορρίψαι ἐκ (3) τῆς καρδίας μου πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν, καὶ πάσας τὰς ἐνθυμήσεις τῶν ἐναντιῶν δυνάμεων.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (4) *Προσευχὴ τῷ πτωχῷ*, τοῦτέστι *τῷ ἁμαρτωλῷ*. Εἶτα *ὅταν ἀκηδιάσῃ*, ὡσανεὶ ὅταν εἰς ἀπόγκωσιν ἔλθῃ ἑαυτοῦ· καὶ *ἐναντίον Κυρίου ἐκχέῃ τὴν δέησιν αὐτοῦ*· λέγω δὴ μετανοῶν, ἐφ' οἷσπερ ἐκρίψει ἑαυτὸν ἐπ' ἐδάφους, καὶ μετὰ δακρῶν ἰσχυρῶν καὶ στεναγμῶν ἀλαλήτων ἔξομολογεῖται τῷ Κυρίῳ οὐ σχήματι, ἀλλ' ἔργοις καὶ λόγοις.

Titulus præpositus continet: *Oratio pauperi*, hoc est *peccatori*. Deinde: *cum anxius fuerit*, perinde ac si diceret cum in desperationem sui ipse venerit: *et coram Domino effuderit deprecationem suam*, rœnitens, inquam, eorum, pro quibus seipsum prosternit super terram, et cum lacrymis validis, et gemitibus inenarrabilibus constetur Domino non habitu corporis, sed verbis et operibus.

1. Κύριε, εἰσελθέτω εἰς τὰ ὦτά σου ἡ προσευχὴ μου.

2. Τῆς καρδίας μου ὁ στεναγμὸς.

3. Διὰ τὰς ἁμαρτίας μου.

4. Μόνον θλιδόμενον [θλιδόμενος] (5) βοήσω πρὸς σέ.

5. Συντόμως πληρῶσόν μου τὴν αἴτησιν.

6. Ὅτι ἐν ἁμαρτίᾳ (6) γεγήρακα.

7. Καὶ ἡ ἰσχὺς (7) μου συγκέαιται, καὶ μεμελάνωται ὡσεὶ φρύγιον ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας.

¹ Ephes. II, 1.

13. Non habitabat in corde meo diabolica cogitatio.

14. Subiciens mihi cogitationes injustas non prævaluit in mente mea.

15. Nam gratia tua illuminatus omnes eos mortuos ¹ dimittebam.

16. Ut projicerem ex corde meo omnes operantes iniquitatem, et omnes cogitationes adversariarum ^C potestatum.

1. Domine, ingrediatur in aures tuas oratio mea.

2. Gemitus cordis mei.

3. Propter peccata mea.

4. Solum, cum tribulor, clamabo ad te.

^D 5. Confestim imple petitionem meam.

6. Quia in peccato consenui.

7. Et virtus mea combusta est, et denigrata est: a peccato, veluti cremium.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Κατώκησεν.

(2) Φωτιζόμενος.

(3) Ἀπὸ τῆς paulo post deest καὶ, deinde εἰς τὸν αἰῶνα δυνάμεων pro τῶν ἐναντιῶν δυνάμεων, sed vet. alt. lectio.

(4) Ἡ διὰ τῆς κινναθάρεως περιέχει· *προσευχὴ τῷ πτωχῷ, ὅταν ἀκηδιάσῃ, καὶ ἐναντι Κυρίου ἐκχέῃ τὴν δέησιν αὐτοῦ*· *προσευχὴ τῷ πτωχῷ*, τοῦτέστι

τῷ ἁμαρτωλῷ· ὅταν ἀκηδιάσῃ, ὡσανεὶ ὅταν ἔλθῃ εἰς ἐπίγκωσιν· εἶτα μετανοῶν ἐφ' οἷς ἔπραξεν, κρίψει ἑαυτὸν, etc., ἔξομολογεῖται τῷ Κυρίῳ ἔργῳ, οὐ σχήματι, καὶ λόγῳ.

(5) Φωτίζομαι βοῆσαι.

(6) Ἄμαρτίας.

(7) Ἴσχυς τῆς ψυχῆς μου, etc. Ὡσεὶ φρύγιον desunt.

8. Percussus sum ut fenum,
 9. Et aruit cor meum :
 10. Quia oblitus sum comedere panem meum.
 11. A voce gemitus mei adhæsit os meum carni
 meæ.
 12. Similis factus sum pellicano solitudinis :
 13. Factus sum sicut nycticorax in domicilio.
 14. Vigilavi, et factus sum sicut passer solitarius
 in tecto.
 15. Tota die exprobrabant mihi inimici mei :
 16. Et qui laudabant me adversum me jura-
 bant.
 17. Quia cinerem tanquam panem manduca-
 ham :
 18. Et potum meum cum fetu miscebam.
 19. A facie iræ tuæ, et indignationis tuæ ·
 20. Quia elevans allisisti me.
 21. Dies mei sicut umbra declinaverunt :
 22. Et ego sicut fenum arui.
 23. Tu autem, Domine, in æternum permanes :

- A** 8. Ἐπλήγην ὡσεὶ χόρτος,
 9. Καὶ ἐξηράνθη ἡ καρδία μου·
 10. Ὅτι ἐπελαθόμην τοῦ φαγεῖν τὸν ἄρτον μου.
 11. Ἀπὸ φωνῆς τοῦ στεναγμοῦ μου ἐκολλήθη πᾶ-
 ὄστούν μου τῇ σαρκί μου.
 12. Ὁμοιώθην πελεκᾶνι ἐρημικῷ·
 13. Ἐγενήθην ὡσεὶ νυκτικόραξ ἐν οἰκοπέδῳ.
 14. Ἠγρύπνησα, καὶ ἐγενόμεν ὡς στρουθίον μο-
 νάζον ἐπὶ δώματος [ἐγενήθην, etc., δώματι].
 15. Ὅλην τὴν ἡμέραν ὠνείδιζόν με οἱ ἐχθροὶ μου·
 16. Καὶ οἱ ἐπαινοῦντές με κατ' ἐμοῦ ὠμνουν.
 17. Ὅτι σποδὸν ὡσεὶ ἄρτον ἔφαγον·
 18. Καὶ τὸ πόμα μου μετὰ κλαυθμοῦ ἐκίρνω.
B 19. Ἀπὸ προσώπου τῆς ὀργῆς σου, καὶ τοῦ θυμοῦ σου·
 20. Ὅτι ἐπάρας κατέβραξάς με.
 21. Αἱ ἡμέραι μου ὡσεὶ σκιά ἐκλίθησαν·
 22. Κἀγὼ ὡσεὶ χόρτος ἐξηράνθην.
 23. Σὺ δὲ, Κύριε, εἰς τὸν αἰῶνα μένεις·

ATHANASHI INTERPRETATIO:

8. Concidi vulneratus a peccato.
 9. Quia gratia Spiritus tui non erat in me.
 10. Quoniam neglexi meditari in lege tua.
 11. Ob gemitum consumptus sum, et ossa peni-
 tus evasi.
 12. Sicuti pelicanus in loco arido deprehensus
 omnino consumitur, ita et ego consumptus sum in
 peccato, eum gratia tua mihi deesset.
 13. Nycticorax in tenebris degit, et in nocte cla-
 mat : ita igitur, inquit, et ego manens in tenebris
 peccati, plorans clamo.
 14. Multos insidiatores habet passer solitarius,
 anguem, et abominanda reptilium, et multa volati-
 lium ; in ictu igitur oculi somnum ipse capit, quia
 circumspicit, ne insidiator aliquis ei superven-
 niat : ita igitur, inquit, et ego eram sollicitus, ne
 aliqua adversariarum potestatum in me irrueret.
 15. Incessanter dæmones contra me gloriabantur.
 16. Et qui prius gaudebant mea prodigalitate,
 post hæc me irridebant dicentes, ne ita flam, tan-
 quam iste.
 17. In pœnitentia mea.
 18. Defluebant lacrymæ meæ in potum meum,
 cum bibebam.
 19. Quia cognovi, quod aversatus es me.
 20. Et quod projecisti me a te.
 21, 22. Eo quod non haberem pinguedinem aquæ
 gratiæ tuæ
 23. Immortalis.

8. Συνέπεσα πληγείς ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας.
 9. Ἀπὸ τοῦ χάριν (1) τοῦ Πνεύματός σου μὴ εἶναι ἐν
 ἐμοί.
 10. Ὅτι ἡμέλησα (2) μελετᾶν ἐν τῷ νόμῳ σου.
 11. Ἀπὸ τοῦ στεναζεῖν με ἐξετάκην, καὶ ὄλωσ
 ὀστέον γέγονα.
 12. Ὅσπερ ὁ πελεκᾶν (3) ἐν ἀνυδρῷ τόπῳ εὐρεθεὶς
 ὄλωσ κατατίθεται, οὕτως κἀγὼ κατανηλώθην ἐν τῇ
 ἁμαρτίᾳ, τῆς χάριτός σου μὴ ὕσης ἐν ἐμοί
 13. Ὁ νυκτικόραξ ἐν σκότει διαγεί, καὶ ἐν νυκτὶ
 βοᾷ· οὕτως οὖν, λέγει, κἀγὼ, ἐν σκότει τῆς ἁμαρ-
 τίας ὦν, ὀδυρόμενος βοῶ.
 14. Πολλοὺς ἐπιθούλους ἔχει τὸ στρουθίον, τὸν
 ὄφιν, καὶ τὰ μυσάρια τῶν ἑρπετῶν, καὶ πολλὰ τῶν
 πετεινῶν· ἐν ῥίπτῃ οὖν ὀφθαλμοῦ ἐστὶν ὁ ὕπνος αὐ-
 τοῦ, διὰ τὸ περιβλέπεσθαι αὐτὸ μὴ τις τῶν ἐπιθού-
 λων (4) ἔρχεται ἐπ' αὐτῷ· οὕτως οὖν, λέγει, κἀγὼ
 ἡμην μεριμνῶν, μὴ τις ἐπιβρίψῃ μοι τῶν ἐναντίων
 δυνάμεων.
 15. Ἀπαύστως οἱ δαίμονες κατεκαυχῶντό μου (5).
 16. Καὶ οἱ τὸ πρότερον χαίροντες ἐπὶ τῇ ἀσωτίᾳ
 μου, μετὰ ταῦτα κατεγέλωσ μου λέγοντες· Οὕτως μὴ
 γένωμαι, ὡς οὗτος.
 17. Ἐν τῇ μετανοίᾳ μου.
 18. Κατέβρει τὰ δάκρυά μου ἐν τῷ πόματι μου,
 ὡς ἐπινον.
 19. Διὰ τὸ ἐπιγνώναί με, ὅτι ἀπεστράφης με.
 20. Καὶ ὅτι ἀπέβριψάς με ἀπὸ σοῦ.
 21, 22. (6) Ἀπὸ τοῦ μὴ ἔχειν με πίστιν τοῦ
 ὕδατος τῆς χάριτός σου.
 23. Ἄφθαρτος.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Τὴν χάριν.
 (2) Ἡθέλησα μελετᾶν.
 (3) Πελεκᾶνος.
 (4) Ἐπιθούλων αὐτοῦ, etc. Κἀγὼ non legitur.

- (5) Μοί.
 (6) N. 21. Ἀνωφελεῖς μοι γεγονάσιν. N. 22.
 Ἀπό, etc., ἐαυτοῦ πίστιν.

24. Καὶ τὸ μνημόσυνόν σου εἰς γενεάν καὶ γε-
νεάν.
25. Σὺ ἀναστὰς οἰκτερήσεις τὴν Σιών·
26. Ὅτι καιρὸς τοῦ οἰκτερήσαι αὐτήν, ὅτι ἤκει
καιρὸς.
27. Ὅτι εὐδόκησαν οἱ δοῦλοι σου τοὺς λίθους αὐτῆς·
28. Καὶ τὸν χοῦν αὐτῆς οἰκτερήσουσι.
29. Καὶ φοβηθήσονται τὰ ἔθνη τὸ ὄνομα Κυρίου
[ὄνομά σου, Κύριε].
30. Καὶ πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς τὴν δόξαν σου.
31. Ὅτι οἰκοδομήσει Κύριος τὴν Σιών·
32. Καὶ ὀφθήσεται ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ.
33. Ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν προσευχὴν τῶν ταπει-
νῶν [ἐθνῶν].
34. Καὶ οὐκ ἐξουδένωσε τὴν δέησιν αὐτῶν.
35. Γραφήτω αὕτη εἰς γενεὰν ἑτέραν·
36. Καὶ λαὸς ὁ κτιζόμενος αἰνέσει τὸν Κύριον.
37. Ὅτι ἐξέκυψεν ἐξ ὑψους ἁγίου αὐτοῦ·
38. Κύριος ἐξ οὐρανοῦ ἐπὶ τὴν γῆν ἐπέβλεψε,
39. Τοῦ ἀκοῦσαι τοῦ στεναγμοῦ τῶν πεπεδημένων,
40. Τοῦ λύσαι τοὺς υἱοὺς τῶν τεθανατωμένων.

24. Et memoriale tuum in generationem et gene-
rationem.
25. Tu exurgens misereberis Sion :
26. Quia tempus miserendi ejus, quia venit tem-
pus.
27. Quoniam placuerunt servis tuis lapides ejus :
28. Et terræ ejus miserebuntur.
29. Et timebunt gentes nomen Domini [nomen
tuum, Domine] :
30. Et omnes reges terræ gloriam tuam.
31. Quia ædificabit Dominus Sion :
32. Et videbitur in gloria sua.
33. Respexit in orationem humilium [gentium] :
34. Et non sprevit precem eorum.
35. Scribatur hæc in generatione altera :
36. Et populus qui creatur laudabit Dominum.
37. Quia prospexit de excelso sancto suo :
38. Dominus de cælo in terram aspexit,
39. Ut audiret gemitus compeditorum,
40. Ut solveret filios interemptorum.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

24. Ἀτελεύτητον.
25. Σιών ἄθεστος [ἄθεστος] (1) ἐρμηνεύεται·
τὴν οἰκουμένην οὖν λέγει.
26. Τῆς παρουσίας σου (2).
27. Ὅτι θέλουσιν (3) οἱ ἅγιοι σου, τουτέστιν ὁ
γορὸς τῶν προφητῶν καὶ ἀποστόλων, τὰ ἔθνη ἐπὶ
··· πιστεύειν.
28. Καὶ τὸ πλήθος τῶν ἡδὴ καταφθαρέντων ὑπὸ
τῆς ἁμαρτίας ὠκτείρησαν (4).
29. Ὑπακούσωσι τῷ κηρύγματι (5) αὐτοῦ.
30. Οἱ βασιλεύοντες κατὰ τῆς ἁμαρτίας διὰ τῆς
χάριτός σου φοβηθήσονται τὸν σταυρὸν σου.
31. Τὴν ἄθεστον (6), τὴν διψῶσαν, τουτέστι τὴν
ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησίαν· τὰ γὰρ ἀμφοτέρω ἐρμηνεύεται
Σιών, καὶ ἄθεστος [ἄθεστος], καὶ διψῶσα.
32. Ἐπὶ γῆς ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ.
33. Τῶν ἁγίων.
34. Καὶ οὐ παρεῖδε τὴν ἰκεσίαν αὐτῶν, ἣν ἐπό-
εον (7) ὑπὲρ ἡμῶν νυκτὸς καὶ ἡμέρας.
35. Ἡ φιλανθρωπία αὕτη τοῦ Θεοῦ γνωρισθή-
τω (8) διὰ τῆς γραφῆς τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων.
36. Ὁ ἐν τῷ βαπτίσματι ἀνακαινιζόμενος (9).
37. Ὅτι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατελήλυθε.
38. Κύριος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τὴν γῆν παρεγένετο.
39. Τοῦ ποιῆσαι ἐκδίκησιν (10) τῶν καταπονου-
μένων ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας.
40. Τοῦ λυτρώσασθαι τὰ τέκνα τῆς ἁμαρτίας καὶ
τοῦ θανάτου.

24. Sempiternum.
25. Sion *inextinguibilis* interpretatur : mundum
igitur significat.
26. Adventus tui.
27. Quoniam volunt sancti tui, hoc est chorus
prophetarum, et apostolorum, ut gentes in te cre-
dant.
28. Et miserti sunt multitudinis eorum qui cor-
rupti erant a peccato.
29. Obedient prædicationi ejus.
30. Regnantes contra peccatum per gratiam tuam,
timebunt crucem tuam.
31. *Inextinguibilem*, et *sitiensem*, hoc est *Eccle-
siam ex gentibus* ; utroque enim modo interpreta-
tur *Sion*, et *inextinguibilis*, et *sitiens*.
32. Super terram in adventu suo.
33. Sanctorum.
34. Et non despexit supplicationem eorum, quam
die, noctuque pro nobis faciebant.
35. Benignitas ipsa Dei nota fiat per scripturam
filiis hominum.
36. Qui in baptismo renovatur.
37. Quia de cælo descendit.
38. Dominus de cælo in terram advenit.
39. Ut vindicaret oppressos a peccato.
40. Ut redimeret filios peccati et mortis.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἄβατος.
(2) Ὅτι ἤκει καιρὸς τῆς παρουσίας μου.
(3) Θελήσουσιν, etc., ἐν σοί, etc.
(4) Ὁκτείρησαι.
(5) Τὸ κήρυγμα.

- (6) Ἄβατον, etc., τὸ Σιών, καὶ ἄβατος, etc.
(7) Εἰ τι ἐποίουν.
(8) Ἰνωρίσει σοι δ. τ. γ. πᾶσι τοῖς, etc.
(9) Ἀνακαινούμενος.
(10) Τὴν ἐκδίκησιν.

41. Ut annuntiet in Sion nomen Domini.
 42. Et laudem ejus in Hierusalem.
 43. In conveniendo populos in unum, et reges ut
 serviant Domino.
 44. Respondit ei in via virtutis suæ :
 45. Paucitatem dierum meorum nuntia mihi.
 46. Ne revoces me in dimidio dierum meorum :
 47. In generationem generationum anni tui.
 48. Initio tu, Domine, terram fundasti :
 49. Et opera manuum tuarum sunt cæli.
 50. Ipsi peribunt : tu autem permanes :
 51. Et omnes sicut vestimentum veterascent.
 52. Et sicut opertorium vertes eos, et mutabun-
 tur :
 53. Tu autem idem ipse es, et anni tui non defi-
 cient.
 54. Filii servorum tuorum habitabunt :
 55. Et semen eorum in sæculum dirigetur.

(a) Vers. 43, Καὶ βασιλεῖς, etc. Vers 44, Ἀπεκρίθη, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

41. Ut prædicaretur in mundo peccatorum re-
 missio in nomine Domini nostri Jesu Christi.
 42. In superna Hierusalem.
 43. In conveniendo gentes per prædicationem.
 44. Auscultaverunt gentes Domino credendo pas-
 sionem ejus.
 45. Concede mihi, te deprecor, ut prorsus persua-
 sum, certumque habeam, paucos esse dies hujus
 sæculi.
 46. Ne me transferas ab hoc mundo, priusquam C
 impleverim præcepta tua.
 47. Sempiterni.
 48. Natus es in terra.
 49. Qui in eos assumptus es.
 50. Novos autem cælos, et novam terram exspe-
 ctamus juxta tuam promissionem.
 51. Corruptentur.
 52. Tanquam liber cæli involventur.
 53. Tu autem et factus homo, idem es qualis
 eras, et sicut dierum principium non habes, ita ne-
 que vitæ finem.
 54. Qui sunt per fidem filii prophetarum, et apo-
 stolorum habitabunt in superna Hierusalem.
 55. Et opera justitiæ eorum permanebunt in sæ- D
 culum sempiternum.

- A 41. Τοῦ ἀναγγεῖλαι ἐν Σιών τὸ ὄνομα Κυρίου,
 42. Καὶ τὴν ἀίνεσιν αὐτοῦ ἐν Ἱερουσαλήμ.
 43. Ἐν τῷ ἐπισυναχθῆναι λαοὺς ἐπὶ τὸ αὐτὸ,
 [καὶ] (a) βασιλεῖς τοῦ δουλεύειν τῷ Κυρίῳ.
 44. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ἐν ὁδῷ ἰσχυρός αὐτοῦ.
 45. Τὴν ὀλιγότητα τῶν ἡμερῶν μου ἀνάγγειλόν μοι.
 46. Μὴ ἀναγάγῃς με ἐν ἡμέσιν ἡμερῶν μου.
 47. Ἐν γενεᾷ γενεῶν τὰ ἔτη σου.
 48. Κατ' ἀρχὰς σὺ, Κύριε, τὴν γῆν ἐθεμελίωσας.
 49. Καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σου εἰσιν οἱ οὐρανοί.
 50. Αὐτοὶ ἀπολούνται· σὺ δὲ διαμένεις.
 51. Καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται.
 52. Καὶ ὡς περικάλαιον ἐλίξεις αὐτοὺς, καὶ ἀλ-
 λαγήσονται.
 53. Σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐλαί-
 ψουσιν.
 B 54. Οἱ υἱοὶ τῶν δούλων σου κατασκηνώσουσι.
 55. Καὶ τὸ σπέρμα αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα κατευ-
 θυνθήσεται.

41. Τοῦ κηρυχθῆναι ἐν τῇ οἰκουμένη ἀφ᾿ ἑσθιν ἀμαρ-
 τιῶν ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.
 42. Ἐν τῇ ἄνω Ἱερουσαλήμ.
 43. Ἐν τῷ ἐλθεῖν διὰ τοῦ κηρύγματος τὰ ἔθνη.
 44. (1) Ὑπήκουσαν τὰ ἔθνη τῷ Κυρίῳ πίστευ-
 οῦ τοῦ πάθους αὐτοῦ.
 45. Δέομαι σου, δός μοι πληροφορηθῆναι, ὅτι αἱ
 ἡμέραι τοῦ αἰῶνος τούτου ὀλίγαι εἰσίν.
 C 46. Μὴ με μεταστήσῃς ἀπὸ τοῦ κόσμου τούτου μὴ
 τελειώσαντά με τὰς ἐντολάς σου.
 47. (2) Ἀτελειότητα.
 48. Ἐτέχθης ἐπὶ τῆς γῆς.
 49. Τοῦ ἀναληφθέντος ἐν αὐτοῖς.
 50. Καινοὺς δὲ οὐρανοὺς, καὶ καινὴν γῆν προσδο-
 κῶμεν κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ.
 51. Καταφθαρήσονται.
 52. Εἰληθήσονται (3) οἱ οὐρανοὶ ὡς βιβλίον.
 53. Σὺ δὲ καὶ γενόμενος (4) ἄνθρωπος ὁ αὐτὸς εἶ
 ὅποιος ἦς, καὶ ὡς περ ἀρχὴν ἡμερῶν οὐκ ἔχεις, ὅ-
 τως οὐδὲ ζωῆς τέλος.
 54. Οἱ δὲ τῆς πίστεως υἱοὶ τῶν προφητῶν καὶ
 τῶν ἀποστόλων κατασκηνώσουσιν ἐν τῇ ἄνω Ἱερου-
 σαλήμ.
 D 55. Καὶ τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης αὐτῶν εἰς τὸν
 ἀτελειύτητον αἰῶνα μενεῖ.

addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 44. Καὶ τοὺς βασιλεῖς τοῦ δουλεύειν αὐτῷ διὰ
 τῆς πίστεως τῷ Κυρίῳ. N. 45. Ὑπήκουσαν, etc., ἐν
 τῇ πίστει.

(2) N. 47, 48. Ὁ τεχθεις ἐπὶ τῆς γῆς.
 (3) Εἰληγήσεται ὁ οὐρανὸς ὡς βιβλίον.
 (4) Γενόμενος.

Ψαλμός τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. PB.

A

Psalmus David. PSAL. CII.

1. Εὐλόγει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον·
2. Καὶ πάντα τὰ ἐντός μου τὸ ὄνομα τὸ ἄγιον αὐτοῦ.
3. Εὐλόγει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον·
4. Καὶ μὴ ἐπιλανθάνου πάσας τὰς ἀναποδόσεις αὐτοῦ.
5. Τὸν εὐίλατεύοντα πάσας τὰς ἀνομίας σου [πάσις ταῖς ἀνομίαις σου]·
6. Τὸν ἰώμενον πάσας τὰς νόσους σου·
7. Τὸν λυτρούμενον ἐκ φθορᾶς τὴν ζωὴν σου·
8. Τὸν στεφανοῦντά σε ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρισμοῖς.
9. Τὸν ἐμπιπλῶντα ἐν ἀγαθοῖς τὴν ἐπιθυμίαν σου·
10. Ἀνακαινισθήσεται ὡς ἀετοῦ ἡ νεότης σου·
11. Ποιῶν ἐλεημοσύνας ὁ Κύριος·
12. Καὶ κρίμα πᾶσι τοῖς ἀδικουμένοις.
13. Ἐγνώρισε τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ τῷ Μωϋσῆ·
14. Τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ τὰ θελήματα αὐτοῦ.
15. Οἰκτιρῶν καὶ ἐλεήμων ὁ Κύριος,
16. Μακρόθυμος καὶ πολυέλεος.
17. Οὐκ εἰς τέλος ὀργισθήσεται·
18. Οὐδὲ εἰς τὸν αἰῶνα μνησθεῖ.

ejus

1. Benedic, anima mea, Domino :
2. Et omnia, quæ intra me sunt nomini sancto ejus
3. Benedic, anima mea, Domino :
4. Et noli oblivisci omnes retributiones ejus.
5. Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis :
6. Qui sanat omnes infirmitates tuas.
7. Qui redimit de interitu vitam tuam :
8. Qui coronat te in misericordia et miserationibus.
9. Qui replet in bonis desiderium tuum :
10. Renovabitur ut aquilæ juvenus tua.
11. Faciens misericordias Dominus :
12. Et judicium omnibus injuriam patientibus.
13. Notas fecit vias suas Moysi :
14. Filiis Israel voluntates suas.
15. Miserator et misericors Dominus.
16. Longanimis et multum misericors.
17. Non in perpetuum irascetur :
18. Neque in æternum comminabitur.

B

ATHANASHI INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· Τῷ Δαβίδ ψαλμός, τοῦτέστι τῷ ἰκανῷ τῇ χεῖρι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ.
Titulus præpositus continet : Psalmus David, hoc est manu forti Dei Filio.

- 1, 2, 3. Ἡ ψυχὴ μου, καὶ ἡ καρδία μου (2), καὶ ἡ ἰσχύς μου, εὐλόγει τὸν Κύριον.
- 4 (5) Ὅτι ἐκ τοῦ μη ὄντος τὸ εἶναι σε παρήγαγε.
- 5 Καὶ τῷ αἵματι τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ ἐλυτρώσατό σε ἀπὸ θανάτου τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἐπηγγεilatό σοι ζωὴν αἰώνιον.
6. Διὰ τοῦ πάθους τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ ἐκ φθορᾶς τὴν ζωὴν σου.
7. Διὰ τῆς χάριτος τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ τοῦ ἁγίου.
8. Τὸν χαρισάμενόν σοι τὸ βασιλεύειν ἐν τῇ χάριτι τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.
9. Τὸν πληροῦντα (4) τῶν χαρισμάτων τὴν καρδίαν σου.
10. Ἐν τῷ βαπτίσματι καὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.
11. Παρέχων τὰ ἐλέη αὐτοῦ ὁ Κύριος.
12. Καὶ ἐκδικῶν πάντας (5) τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου.
13. Τῷ λαῷ (6) ἀνανεθέντι ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος. Μωϋσῆς γὰρ ἐρμηνεύεται ἀναίρεσις ὕδατος.
14. Τοῖς υἱοῖς τῶν ὀρώντων τὸν Θεὸν ἐγνώρισε τὰς ἐντολάς καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ.
- 15, 16. Οἰκτελεῖ (7) πάντας ὁ Κύριος, καὶ μακροθυμεῖ, καὶ πληθύνει τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
- 17, 18. Οὐκ ἀποστραφῆσεται (8) ἡμᾶς.

C

- 1, 2, 3. Anima mea, et cor meum et virtus mea benedicite Domino.
4. Quoniam ex nihilo te adduxit ut esses.
5. Et sanguine Filii sui redemit te a morte peccati, et promisit tibi vitam æternam :
6. Per passionem Filii sui de interitu vitam tuam.
7. Per gratiam Spiritus sancti.
8. Qui donavit tibi, ut regnares in gratia Filii sui, et Spiritus sancti.
9. Qui implet cœlestibus donis cor tuum.
10. In baptismo, et in regno cœlorum.
11. Præbens misericordias suas Dominus.
12. Et vindicans omnes oppressos a diabolo.
13. Populo, qui sublatus est e baptismo. *Moses* enim interpretatur *sublatio ab aqua*.
14. Filiis videntium Deum nota fecit præcepta, et voluntatem suam.
- 15, 16. Miseretur omnium Dominus, et longanimis est, et multiplicat misericordiam suam.
- 17, 18. Non aversabitur nos.

D

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κιναβάρεως περ., etc., Ψαλμός δεστ.
- (2) Μου καὶ ἡ διάνοιά μου, καὶ ἡ ἰσχύς μου. Reliqua desunt.
- (3) N. 4. Ὅτι ἐκ τοῦ μη ὄντος εἰς τὸ εἶναι σε παρήγαγεν, καὶ τῷ αἵματι τοῦ Υἱοῦ (suppl. ex cod. Barb. αὐτοῦ ἐλυτρώσατό σε ἀπὸ θανάτου) τῆς ἁμαρτίας καὶ ἐ. ζ. αἰών. N. 5, Διὰ τοῦ, etc., desunt ἐκ

- φθορᾶς τὴν ζωὴν σου. N. 6, 7. Διὰ τῆς χάριτος, etc.
- (4) Πληροφοροῦντα.
- (5) Πάντας δεστ.
- (6) Τῷ λαῷ τῷ, etc., εὐρεσις ὕδατος.
- (7) Οἰκτελεῖ πάντας, καὶ ἐλεεῖ ὁ Κύριος, καὶ μακροθυμεῖ πρὸς πάντας, καὶ πληθύνει, etc.
- (8) Ἀποστραφῆ.

19. Non secundum iniquitates nostras [peccata A 19. Οὐ κατὰ τὰς ἀνομίας [ἀμαρτίας] ἡμῶν ἐποίη-
nostra] fecit nobis : σεν ἡμῖν ·
20. Neque secundum peccata nostra [iniquitates 20. Οὐδὲ κατὰ τὰς ἀμαρτίας [ἀνομίας] ἡμῶν
nostras retribuit nobis. ἀνταπέδωκεν ἡμῖν.
21. Quoniam secundum altitudinem caeli a terra, 21. Ὅτι κατὰ τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τῆς γῆς,
22. Corroboravit Dominus misericordiam suam 22. Ἐκραταίωσε Κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς
super timentes se. φοβουμένους αὐτόν.
23. Quantum distat ortus ab occidente, 23. Καθόσον ἀπέχουσι ἀνατολαὶ ἀπὸ δυσμῶν,
24. Longe fecit a nobis iniquitates nostras. 24. Ἐμάκρυνεν ἀφ' ἡμῶν τὰς ἀνομίας ἡμῶν.
25. Quomodo miseretur pater filiorum : 25. Καθὼς οἰκτεῖρει πατὴρ υἱούς ·
26. Misertus est Dominus timentibus se. 26. Ἐκτεῖρῆσε Κύριος τοὺς φοβουμένους αὐτόν.
27. Quoniam ipse cognovit figmentum nostrum : 27. Ὅτι αὐτὸς ἔγνω τὸ πλάσμα ἡμῶν ·
28. Recordatus est, quoniam pulvis sumus. 28. Ἐμνήσθη, ὅτι χεῦς ἐσμεν.
29. Homo sicut fenum dies ejus : 29. Ἄνθρωπος ὡσεὶ χόρτος αἱ ἡμέραι αὐτοῦ ·
30. Tanquam flos agri sic efflorescit. 30. Ὡσεὶ ἄνθος τοῦ ἀγροῦ οὕτως ἐξανθήσει.
31. Quoniam spiritus pertransibit in illo, et non B 31. Ὅτι πνεῦμα διήλθεν ἐν αὐτῷ, καὶ οὐχ ὑπάρ-
subsistet : ξει ·
32. Et non cognoscet amplius locum suum. 32. Καὶ οὐχ ἐπιγνώσεται ἔτι τὸν τόπον αὐτοῦ.
33. Misericordia autem Domini ab aeterno, et 33. Τὸ δὲ ἔλεος τοῦ Κυρίου ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ
usque in aeternum super timentes eum. ἕως τοῦ αἰῶνος ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτόν.
34. Et justitia illius in filiis filiorum, 34. Καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ ἐπὶ υἱοῖς υἱῶν,
35. His qui servant testamentum ejus, 35. Τοῖς φυλάσσουσι τὴν διαθήκην αὐτοῦ ,
36. Et memores sunt mandatorum ipsius, ad fa- 36. Καὶ μεμνημένοις τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ, τοῦ ποιῆ-
ciendum ea. σαι αὐτάς.
37. Dominus in caelo paravit sedem suam : 37. Κύριος ἐν τῷ οὐρανῷ ἠτοίμασε τὸν θρόνον αὐτοῦ ·
38. Et regnum ipsius omnibus dominatur. 38. Καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ πάντων δεσπόζει.
39. Benedicite Domino, omnes angeli ejus, 39. Εὐλογεῖτε τὸν Κύριον, πάντες οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ,
40. Potentes virtute facientes verbum illius, 40. Δυνατοὶ ἰσχύϊ ποιῶντες τὸν λόγον αὐτοῦ,

ATHANASII INTERPRETATIO.

19. Non oblitus est nostri, quemadmodum nos C 19. Οὐκ ἐπελάθετο ἡμῶν, καθὼς ἡμεῖς ἐπελαθό-
ejus oblitus sumus in peccatis. μεθα αὐτοῦ ἐν ταῖς ἀμαρτίαις.
20. Neque ita fecit, quemadmodum digni sumus, 20. Οὐκ ἐκτὸς καθὼς ἄξιοι ἐσμεν τοῦ βδελυχθῆναι ἀπ'
ut nos ipse abominaretur. αὐτοῦ, οὐκ ἐποίησε τοῦτο.
- 21, 22. Immensam et investigabilem misericor- 21, 22. Ἀμέτρητον καὶ ἀνεξιχνίαστον ἔδωρῆσατο
diam elargitus est timentibus eum. ἔλεος (1) τοῖς φοβουμένοις αὐτόν.
- 23, 24. Nos enim lucis filios effecit, peccata au- 23, 24. Ἡμᾶς γὰρ υἱοὺς φωτὸς ἀνέδειξε, τὰς δὲ
tem nostra dissolvit in baptismo. ἀμαρτίας ἡμῶν κατέλυσεν ἐν τῷ βαπτίσματι.
- 25, 26. Propter miserationes ejus passus est pro 25, 26. [Διὰ] Τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ ἔπαθεν (2) ὑπὲρ
nobis. ἡμῶν.
- 27, 28. Quoniam terra et pulvis sumus. 27, 28. Ὅτι γῆ καὶ σποδὸς ἐσμεν.
29. Germinavit, floruit, exaruit. 29. Ἐβλάστησεν (3), ἤνθησεν, ἐξηράνθη.
30. Ditescit, et glorificatur in vita sua. 30. Πλουτεῖ, καὶ δοξάζεται ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ.
31. Quoniam angelus superveniens accepit ani- 31. Ὅτι ἄγγελος ἐπιστάς (4) ἔλαβε τὴν ψυχὴν
mam illius, et defecit. αὐτοῦ, καὶ ἐξέλιπεν.
32. Et non amplius revertitur. D 32. Καὶ οὐκ (5) ἔτι ὑποστρέφεται.
33. Gratia, et benignitas ejus. 33. Ἡ χάρις καὶ ἡ φιλανθρωπία αὐτοῦ.
34. Et retributio ejus. 34. Καὶ (6) ἡ μισθαποδοσία αὐτοῦ
- 35, 36. His, qui ei beneplacent. 35, 36. Τοῖς εὐαρεστοῦσιν αὐτῷ.
37. Habuit, et habet. 37. Ἔχει, καὶ ἔχει.
38. Coelestibus, et terrestribus, et inferis. 38. Ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων.
- 39, 40. Obedientes ei in omnibus. 39, 40. Οἱ ὑπακούοντες αὐτῷ εἰς πάντα.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Τὸ ἔλεος.

(2) Ἐπαθεν.

(3) Ἐβλάστησεν, ἠβλάστησεν ἤνθησεν, ἐξηράνθη.

(4) Ἐπιστάς αὐτοῦ.

(5) Καὶ οὐκ ἐπιστραφή οὐκ ἔτι ἐν τῷ κοσμῷ τούτῳ.

(6) Καὶ deest.

41. Τοῦ ἀκοῦσαι τῆς φωνῆς τῶν λόγων αὐτοῦ. A
 42. Εὐλογεῖτε τὸν Κύριον, πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτοῦ,
 43. Λειτουργοὶ αὐτοῦ, οἱ (α) ποιοῦντες τὸ θέλημα
 αὐτοῦ.
 44. Εὐλογεῖτε τὸν Κύριον, πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ,
 45. Ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτείας αὐτοῦ.
 46. Εὐλόγει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον.

*Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου συστά-
 σεως [γενέσεως]. ΨΑΛ. ΠΓ'.*

1. Εὐλόγει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον.
 2. Κύριε ὁ Θεός μου, ἐμεγαλύνθης [ἐμεγαλύνθη]
 σφόδρα.
 5. Ἐξομολόγησιν καὶ μεγαλοπρέπειαν ἐνεδύσω.
 4. Ἀναβαλλόμενος φῶς ὡς ἱμάτιον.
 5. Ἐκτείνων τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ δέρμιν.
 6. Ὁ στεγάζων ἐν ὕδασι τὰ ὑπερῶα αὐτοῦ. B
 7. Ὁ τιθεὶς νέφη τὴν ἐπίθεσιν αὐτοῦ.
 (α) Oī non legitur.

41. Ad audiendam vocem sermonum ejus.
 42. Benedicite Domino, omnes virtutes ejus,
 43. Ministri ejus, qui facitis voluntatem ejus.
 44. Benedicite Domino, omnia opera ejus,
 45. In omni loco dominationis ejus :
 46. Benedic, anima mea, Domino.

Psalmus David pro creatione mundi.

PSAL. CIII.

1. Benedic, anima mea, Domino :
 2. Domine Deus meus, magnificatus es [magni-
 ficatus est] vehementer.
 5. Confessionem et decorem induisti :
 4. Amictus lumine sicut vestimento.
 5. Extendens caelum sicut pellem :
 6. Qui tegit in aquis superiora ejus.
 7. Qui ponit nubes ascensum suum :

ATHANASHI INTERPRETATIO.

42, 43. Ἐπίσκοποι, πρεσβύτεροι, διάκονοι ποιοῦν-
 τες τὸ θέλημα αὐτοῦ.
 44-46. Εὐλογεῖτε τὸν Κύριον, πάντες οἱ πιστοὶ
 αὐτοῦ ἐν παντὶ τόπῳ, ἐν ᾧ εἰσιν οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ
 διάκονοι τῶν χαρισμάτων αὐτοῦ. Ὅσπερ γὰρ (1) οἱ
 τοῦ κόσμου τούτου βασιλεῖς ἐν τοῖς τόποις, ἐν οἷς δεσπό-
 ζουσι, καθιστῶσι (2) τοὺς ἑαυτῶν πιστοὺς ἄνδρας, οὐ-
 τως καὶ ὁ Κύριος εἰς οὓς οἶδε τόπους ὅτι τῆς δεσποτείας
 αὐτοῦ εἰσι, τοὺς ἑαυτοὺς πιστοὺς οἰκέτας καθίστησι C
 διοικεῖν τὰ ἐν αὐτοῖς τοῖς τόποις, ὥστε ἀπὸ τῶν (3)
 τόπων ἡ δεσποτεία γνωρίζεται.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (4) τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις, του-
 τῆστιν ὅτε πᾶς ὁ κόσμος ἀνεκαινοποιήθη τῶν ἐθνῶν. Ἐἶτα, τῷ Δαβὶδ, ὑπὲρ ἐρμηνεύεται τῷ Ἰανῶ τῇ χει-
 ρὶ (5), τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Ἐἶτα, ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις, ὡσανεὶ τὸν λαλήσαντα ἐν τῷ ψαλμῷ τὸν Υἱὸν
 τοῦ Θεοῦ οὐκ οἶδασιν οἱ Ἑβραῖοι.

Titulus præpositus continet : Pro mundi creatione Psalmus David sine titulo apud Hebræos, hoc est
 quando mundus universus gentium renovatus est. Deinde David, quod interpretatur manu forti, (scilicet)
 Dei Filio. Deinde : sine titulo apud Hebræos, perinde ac si diceret : Dei Filium, qui locutus est in psalmo,
 Hebræi non noverunt.

1. Διηγῶ πάντα (6), ἅπερ ἐποίησεν εἰς ἀπόλαυσιν
 σὴν.
 2. Ἐπεδείξω (7) τὸ σοφὸν καὶ δυνατὸν διὰ τῶν ἔρ-
 γων σου.
 3. Τὸν λαὸν τῶν ἁγίων περιεποίησω.
 4. Ἐμπροσθεν (8) τῶν μαθητῶν αὐτοῦ γέγονε τὰ
 ἱμάτια αὐτοῦ λευκά, ὡς τὸ φῶς. Προβαλλόμενος
 ἕκαστος [Περιβαλλόμενος ἕκαστος] τῶν ἁγίων αὐτοῦ
 ὡς σκέπη.
 5, 6. Ὁ βοήθειαν παρέχων ἐν τοῖς ἔθνεσι τὰ χα-
 ρίσματα αὐτοῦ.
 7. Ὁ ἐμβατεύων εἰς τοὺς ἁγίους αὐτοῦ.
 ** Matth. xvii, 2.

42, 43. Episcopi, presbyteri, diaconi facientes
 voluntatem ejus.
 44-46. Benedicite Domino, omnes fideles ejus in
 omni loco, in quo sunt magistri, et ministri dono-
 rum ejus. Nam quemadmodum reges hujus mundi
 in locis, in quibus dominantur, constituunt viros
 sibi fideles, ita etiam Dominus in locis, quos novit
 esse dominationis suæ, habitatores constituit sibi
 fideles, ut administrent quæ ad ipsa loca pertinent,
 ut a locis dominatio cognoscatur.

1. Narra omnia, quæ fecit, ad tuam voluptatem.
 2. Ostendisti sapientiam, et potentiam operibus
 tuis.
 3. Populum sanctorum acquisivisti.
 4. Coram discipulis suis vestimenta ejus facta
 sunt alba, sicut lux ** Circumdatus singulis sanctis
 suis veluti tegumento.
 5, 6. Qui in auxilium præbet gentibus dona suæ.
 7. Qui ascendit in sanctos suos.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Γάρ deest.
 (2) Καὶ καθιστῶσιν.
 (3) Οἰκονομούντων τὸν τόπον ἡ, etc.
 (4) Ἡ διὰ τῆς κιναδάρεως περιέχει. Ἐπὶ τῆς
 τοῦ κόσμου γενέσεως. Τῷ Δαβὶδ, τουτέστιν ὅτε πᾶς,
 etc.

- (5) Χεῖρ, τουτέστι τῷ, etc.
 (6) Πάντα, ὄσα, etc.
 (7) Ἐπιδείξω.
 (8) N. 4. Ὅτε ἐν τῷ ὄρει μετεμορφώθη ἔμπροσθεν,
 etc. N. 5, Προβαλλόμενος, etc., ὡς σκέπη. N. 6. Ὁ
 βοήθειαν, etc. N. 7. Ὁ ἐμβατεύων, etc.

8. Qui ambulat super pennas ventorum. A 8. Ὁ περιπατῶν ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων.
 9. Qui facit angelos suos spiritus : 9. Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα ·
 10. Et ministros suos ignis [ignem urentem] 10. Καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς [πῦρ φλέ-
 flammas. γον] φλόγα.
 11. Qui fundasti terram super stabilitatem suam : 11. Ὁ θεμελιῶν τὴν γῆν ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς ·
 12. Non inclinabitur in sæculum sæculi. 12. Οὐ κλιθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.
 13. Abyssus sicut vestimentum amictus ejus : 13. Ἄβυσσος ὡς ἱμάτιον τὸ περιδάλαιον αὐτοῦ ·
 14. Super montes stabunt aquæ. 14. Ἐπὶ τῶν ὄρεων στήσονται ὕδατα.
 15. Ab increpatione tua fugient : 15. Ἀπὸ ἐπιτιμήσεώς σου φεύξονται ·
 16. A voce tonitru tui formidabunt. 16. Ἀπὸ φωνῆς βροντῆς σου δειλιάσουσιν.
 17. Ascendunt montes, et descendunt campi, 17. Ἀναβαίνουσιν ὄρη, καὶ καταβαίνουσι πεδία,
 18. In locum, quem fundasti eis. 18. Εἰς τὸν τόπον, ὃν ἐθεμελίωσας αὐτά.
 19. Terminum posuisti, quem non transgredien- 19. Ὅριον ἔθου, ὃ οὐ παρελεύσονται·
 tur :
 20. Neque convertentur operire terram. 20. Οὐδὲ ἐπιστρέψουσι καλύψαι τὴν γῆν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

8. Qui inambulat in cordibus apostolorum. B 8. Ὁ ἐμπεριπατῶν εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀποστόλων.
 9, 10. Manifestum quidem est, quod sancti ejus 9, 10. Δῆλον μὲν ἔστιν, ὅτι οἱ ἄγιοι (1) αὐτοῦ
 spiritus sunt, et virtutes ministrantes ei ignis sunt. Πνεύματά εἰσι, καὶ αἱ δυνάμεις αἱ (2) λειτουργοῦσαι
 Verumtamen sensus allegoricus hoc significat, qui αὐτῷ πῦρ εἰσιν. Ὅμως ἡ θεωρία τοῦτο λέγει · Ὁ
 facit annuntiantes voluntatem suam spirituales et ποιῶν τοὺς ἀναγγέλλοντας τὸ (3) βούλημα αὐτοῦ πνευ-
 administrantes sibi ignem comburentem contra ad- ματικούς, καὶ τοὺς λειτουργοῦντας αὐτῷ πῦρ φλέγον
 versarias potestates. Versiculus autem, in quo est κατὰ τῶν ἐναντιῶν δυνάμεων. Ὁ στίχος δὲ, ἐν ᾧ
 hoc signum limnisci sub duobus [super duo sigla] ἔστι τὸ σημεῖον τοῦτο τοῦ λημνίσκου, ὑπὸ δύο ζυγῶν
 OB, ad septuaginta duos interpretes pertinet, et ᾧ [ὑπὲρ δύο σιγλῶν] τῶν OB ἑρμηνευτῶν εἴρηται, καὶ
 per particulam, quæ post versiculum est, indicat; διὰ μὲν τῆς κεφαλῆς τῆς μετὰ τὸν στίχον δηλοῖ· διὰ
 per duas autem punctiones, sive puncta, duo juga δὲ τῶν δύο σιγλῶν ἦτοι νύγματα [νυγμάτων], τὰς
 [duo sigla, seu notas compendiaras] septuaginta δύο ζυγὰς [σιγλάς] τῶν ἑρμηνευτῶν ἐσήμανεν. Ita
 duorum interpretum significat (a). in Cod. ms. Barb.
 11. Qui mundum fundasti in fide ejus. 11. Ὁ τὸν κόσμον θεμελιώσας ἐν (4) τῇ πίστει
 αὐτοῦ.
 12. Portæ enim inferi non prævalebunt adversus C 12. Πύλαι γὰρ ἄδου οὐ κατισχύσουσι τῆς πίστεως
 fidem tuam. αὐτοῦ.
 13. Justificationes ejus sicut vestimentum dicit. 13. Τὰ δικαιώματα αὐτοῦ ὡς ἱμάτιον λέγει.
 14. In adventu prophetarum restiterunt eorum 14. Ἐπὶ τῆς παρουσίας τῶν προφητῶν ἀνθίσταντο
 doctrinæ dæmones. τῇ διδασκαλίᾳ αὐτῶν οἱ δαίμονες.
 15. A sermone autem adventus tui dissipabuntur. 15. Ἀπὸ δὲ (5) τοῦ λόγου τῆς παρουσίας σου ἀφα-
 νεῖς γενήσονται.
 16. A voce præcepti tui dispergentur. 16. Ἀπὸ φωνῆς τοῦ προστάγματός σου διαλυθη-
 σονται.
 17. Elevati sunt sicut montes, et dejecisti eos in 17. Ὑψώθησαν ὡς ὄρη, καὶ κατέβαλες αὐτοὺς εἰς
 terram. τὴν γῆν.
 18. In ignem, quem præparasti eis. 18. Εἰς τὸ πῦρ, ὃ ἠτοίμασας αὐτοῖς.
 19. Diem judicii, quam non præteribunt. 19. Τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, ἣν οὐχ ὑπερβήσονται.
 20. Neque revertentur ad dominandum in homini- D 20. Οὐδὲ ἀναλύσουσι κυριεῦσαι (6) τῶν ἀνθρώπων.
 bus.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἄγγελοι.
 (2) Αἱ, deest.
 (3) Τῷ βουλήματι.
 (4) Ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτοῦ. Mel. alt. lectio

- ubi tamen legendum videtur σοῦ non αὐτοῦ.
 (5) Δέ non legitur.
 (6) Κυριεῦσαι: πάλιν.

(a) Notet sibi unusquisque, vel jacentem lineam, vel signa radiantia, id est, obelos +, vel asteriscos ✕, et ubicunque viderit virgulum + præcedentem ab ea usque ad duo puncta, quæ impressimus, sciat in septuaginta translatoribus plus haberi. Ubi autem stellæ similitudinem perspexerit, de Hebræis voluminibus additum noverit, æque usque ad duo puncta, juxta Theodotionis duntaxat editionem, qui simplicitate sermonis a septuaginta interpretibus non discordat. Præfat. sancti Hieron. ad Paul. et Eustoch. in Psalt., etc.

21. Ὁ ἐξαποστέλλων πηγὰς ἐν φάραγξιν·
 22. Ἀνὰ μέσον τῶν ὀρέων διελεύσονται ὕδατα.
 23. Ποτιοῦσι πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ·
 24. Προσδέχονται θναγοὶ εἰς δίψαν αὐτῶν.
 25. Ἐπ' αὐτὰ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκη-
 νώσει·
 26. Ἐκ μέσου τῶν πετρῶν δώσουσι φωνήν.
 27. Ποτιζῶν ὄρη ἐκ τῶν ὑπερίφων αὐτοῦ.
 28. Ἀπὸ καρποῦ τῶν ἔργων σου χορτασθήσεται
 ἡ γῆ.
 29. Ὁ ἐξανατέλλων χόρτον τοῖς κτήνεσι,
 30. Καὶ χλόην τῇ δουλείᾳ τῶν ἀνθρώπων.
 31. Τοῦ ἐξαγαγεῖν ἄρτον ἐκ τῆς γῆς·
 32. Καὶ οἶνος εὐφραίνει καρδίαν ἀνθρώπου.
 33. Τοῦ ἱλαρῦναι πρόσωπον ἐν ἐλαίῳ·
 34. Καὶ ἄρτος καρδίαν ἀνθρώπου στηρίζει.
 35. Χορτασθήσονται τὰ ξύλα τοῦ πεδίου,
 36. Αἱ κέδροι τοῦ Λιβάνου, ἃς ἐφύτευσας.
 37. Ἐκεῖ στρουθία ἐνοσσεύσονται·

- A 21. Qui emittis fontes in convallibus :
 22. Inter medium montium pertransibunt aquæ.
 23. Potabunt omnes bestię agri .
 24. Expectabunt onagri in siti sua.
 25. Super ea volucres cœli habitabunt :
 26. De medio petrarum dabunt voces.
 27. Rigans montes de superioribus suis.
 28. De fructu operum tuorum satiabitur terra.
 29. Producens fenum jumentis.
 30. Et herbam servituti hominum.
 31. Ut educas panem de terra :
 32. Et vinum lætificet cor hominis.
 33. Ut exhilareret faciem in oleo :
 B 34. Et panis cor hominis confirmet.
 35. Saturabuntur ligna campi.
 36. Et cedri Libani, quas plantavit.
 37. Illic passerres nidificabunt :

ATHANASII INTERPRETATIO.

21. Ὁ ἐξαποστέλλων τοὺς ἀποστόλους εἰς τὰ ἔθνη.
 22. Ἀνὰ μέσον τῶν ἔθνῶν διελεύσονται οἱ εὐαγ-
 γελισταί.
 23. Τὴν λόγον τοῦ εὐαγγελιστοῦ (1) κηρύξουσιν
 πᾶσι τοῖς ἔθνεσι τοῦ κόσμου.
 24. Προσδέχονται τὰ ἔθνη τὸ κήρυγμα εἰς ἀπάντη-
 σιν (2) τῶν ψυχῶν.
 25. Ἐπ' αὐτὰ τὰ ἔθνη κατοικήσει τὰ χαρίσματα
 αὐτοῦ.
 26. Ἐκ μέσου τῶν καρδιῶν αὐτῶν δοξάσουσιν αὐ-
 τόν (3).
 27. Ποτιζῶν τὰ ἔθνη (4) ἐκ τῶν χαρισμάτων αὐτοῦ.
 28. Ἀπὸ τῆς χάριτος τῶν προσταγμάτων σου
 ἐμπλησθήσονται αἱ ψυχαὶ τῶν ἐθνῶν.
 29. Ὁ μαραινῶν τὸν πλοῦτον τῶν ἀσεβῶν.
 30. Καὶ [ἐξανατέλλων] τὰ προσταγμάτων αὐτοῦ
 ταῖς ψυχαῖς, καὶ ταῖς μέλεσι τῶν ἐπεγνωκότων τῇ
 ἀλήθειαν.
 31. Τὸ σύστημα τῶν πεπιστευκότων (5).
 32. Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς.
 33. Τοῦ πληρῶσαι τῆς χάριτος αὐτοῦ πᾶσαν καρ-
 δίαν ἐν τῷ ἐλέει αὐτοῦ.
 34. Ὁ ἐπουράνιος ἄρτος (6) ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰη-
 σοῦς.
 35. Τὸ πλῆθος τῶν ἁγίων τῶν (7) πλήρες ἔργων
 ἀγαθῶν χορτασθήσεται τῆς χάριτος αὐτοῦ.
 36. Οἱ αὐτοὶ ἅγιοι ἄσηπτοι, καὶ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ
 οἱ φυτευθέντες ἐν τῇ πίστει παρὰ τοῦ Κυρίου. Λί-
 βανος γὰρ λευκασμὸς ἐρμηνεύεται, ὅπερ ἐστὶν ὁ
 Κύριος ὁ λευκαίνων (8) πάντας.
 37. Τὰ ἔθνη ἐν τοῖς ἀποστόλοις.

21. Qui emittis apostolos in gentes.
 22. Per medium gentium pertransibunt prædica-
 tores Evangelii.
 23. Sermonem Evangelii prædicabunt omnibus
 gentibus mundi.
 24. Expectabunt gentes prædicationem in refri-
 gerium animarum.
 25. Super ipsas gentes habitabunt ejus dona.
 26. E medio cordium suorum glorificabunt eum.
 C 27. Rigans gentes de donis suis.
 28. Gratia mandatorum tuorum implebuntur ani-
 mæ gentium.
 29. Marcescere faciens divitias impiorum.
 30. Et exoriri faciens præcepta sua animis, in-
 ternisque sensibus agnoscentium veritatem.
 31. Congregationem credentium.
 32. Dominus noster Jesus.
 33. Ut impleat gratia sua cor omnium in miseri-
 cordia ipsius.
 34. Supercœlestis panis Dominus noster Jesus.
 35. Multitudo sanctorum plena operibus bonis
 satiabitur gratia ipsius.
 36. Ipsi sancti incorruptibiles, et mundi corde
 plantati in fide a Domino. Libanus enim interpreta-
 tur dealbatio, quod convenit Domino, qui dealbat
 omnes.
 37. Gentes in apostollis.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Εὐαγγελίου ποιήσαντες πᾶσι, etc.
 (2) Ἀνάπαυσιν.
 (3) Τὴν Θεόν.
 (4) Ὅρη.
 (5) Πεπιστευκότων ἐθνῶν.

- (6) Αὐτός pro ἄρτος.
 (7) Τὸ πλῆρες, etc., χορτασθήσονται τῆς χάρι-
 τὸς σου.
 (8) Λευκαίνων.

38. Erodii domus dux est eorum.
 39. Montes excelsi cervis :
 40. Petra refugium leporibus.
 41. Fecit lunam in tempora :
 42. Sol cognovit occasum suum.
 43. Posuisti tenebras et facta est nox :
 44. In ipsa pertransibunt omnes bestiae silvae.

45. Catuli leonum rugientes ut rapient,
 46. Et quærant a Deo escam sibi.
 47. Ortus est sol, et congregati sunt :
 48. Et in cubilibus suis collocabuntur.
 49. Exhibit homo ad opus suum,
 50. Et ad operationem suam usque ad vesperam.
 51. Quam magnificata sunt opera tua, Domine :

- A 58. Τοῦ ἐρωδιοῦ ἡ κατοικία ἡγεῖται αὐτῶν.
 39. Ὅρη τὰ ὑψηλὰ ταῖς ἐλάφοις·
 40. Πέτρα καταφυγὴ τοῖς λαγωαῖς.
 41. Ἐποίησε σελήνην εἰς καιροὺς·
 42. Ὁ ἥλιος ἔγνω τὴν δύσιν αὐτοῦ.
 43. Ἔθου σκότος, καὶ ἐγένετο νύξ·
 44. Ἐν αὐτῇ διελεύσονται πάντα τὰ θηρία τοῦ ἔθρου.
 45. Σκύμοι ὠρυόμενοι τοῦ ἀρπάσαι,
 46. Καὶ ζητῆσαι παρὰ τῷ Θεῷ βρωσιν αὐτοῖς.
 47. Ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος, καὶ συνήχθησαν·
 48. Καὶ εἰς τὰς μάνδρας αὐτῶν κοιτασθήσονται.
 49. Ἐξελεύσεται ἄνθρωπος ἐπὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ.
 50. Καὶ ἐπὶ τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ ἕως ἑσπέρας.
 51. Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε·

ATHANASHI INTERPRETATIO.

38. Erodii interpretatur imperantis. In habitatione B igitur Domini imperantis merito apostoli duces sunt gentium.

39. Mandata cœlestia interficientibus venenata animalia.

40. Dominus humilibus, et mansuetis, et promptis ad proficiscendum refugium est.

41, 42. Dominus locutus est de morte sua.

43. Posuisti tenebras in synagoga propter incredulitatem eorum : nocti enim per prophetam assimilasti eam.

44. In tenebris degunt Judæi non credentes illi.

45, 46. Gentes clamant ad Deum, ut raptant ejus regnum. *Catulos* dixit *gentes*, quoniam *catulus*, quando natus est, intra tres dies oculos aperit, ita C etiam *gentes* per triduum commemorationem Domini in baptismo visum receperunt. Nam in tribus submersionibus baptismi tres noctes mortis Domini representantur, quoniam in submersione nihil videre possunt tanquam in nocte, in tribus autem emersionibus baptismi tres dies Domini exprimitur, quoniam velut in die cuncta conspiciunt in emersione : hæc *catuli* est interpretatio.

47. Resurrexit Dominus, et crediderunt, et venerunt ad eum in Dei Ecclesias.

48. Et in æternis requietibus.

49. Quisque fidelium prompte seipsum tradet in divina mandata.

50. Et in opera justitiæ usque ad consummationem.

51. Quam superabundarunt dona tua.

38. Ἐρωδιοῦ (1) ἐρμηνεύεται *κατάρχωντος*. Τοῦ Κυρίου οὖν *κατάρχωντος* τῆ κατοικίᾳ, εἰκότως οἱ ἀπόστολοι ἡγούνται τῶν ἐθνῶν.

39. Αἱ ἐντολαὶ αἱ ἐπουράνιαι (2) τοῖς ἀναιροῦσι τὰ ἰοδόλα τῶν θηρίων.

40. Ὁ Κύριος (3) τοῖς ταπεινοῖς, καὶ πράεσι, καὶ προθύμοις ἐπὶ τὴν πορείαν καταφυγὴ ὑπάρχει.

41, 42. Ὁ Κύριος ἔλεγε (4) περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ.

43. Ἔθου σκότος ἐν τῇ συναγωγῇ διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν : νυκτὶ γὰρ ὁμοίωσας (5) αὐτὴν διὰ τοῦ προφήτου.

44. Ἐν σκότει διατελοῦσιν οἱ ἀπειθοῦντες αὐτῷ Ἰουδαῖοι.

45, 46. (6) Τὰ ἔθνη βῶσι πρὸς τὸν Θεὸν τοῦ ἀρπάσαι τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. *Σκύμους* εἴρηξε τὰ ἔθνη, ἐπεὶ ὁ σκύμνος, ὅτε τεχθῆ, διὰ τριῶν ἡμερῶν ἀναδέλπει· οὕτως οὖν καὶ τὰ ἔθνη διὰ τῆς τριήμερου μεμνήσεως τοῦ Κυρίου ἐν τῷ βαπτίσματι ἀνέδελψαν. Ἐν γὰρ ταῖς τρεῖσι καταδύσει τοῦ βαπτίσματος τὰς τρεῖς νύκτας τοῦ θανάτου Κυρίου μιμοῦνται, ἐπεὶ ἐν τῇ καταδύσει οὐδὲν δύναται βλέπειν ἐν νυκτί· ἐν δὲ ταῖς τρεῖσι ἀναλύσει τοῦ βαπτίσματος τὰς τρεῖς ἡμέρας τοῦ Κυρίου μιμοῦνται, ἐπεὶ ὡς ἐν τῇ ἡμέρᾳ πάντα καθορῶσιν ἐν τῇ ἀναλύσει αὐτῆ οὖν ἐρμηνεῖα τοῦ *σκύμνου*.

47. Ἀνέστη ὁ Κύριος, καὶ ἐπίστευσαν, καὶ ἤλθον πρὸς αὐτὸν εἰς τὰς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας.

48. Καὶ εἰς τὰς αἰωνίους ἀναπαύσεις.

49. Πᾶς τῶν πιστῶν προθύμως ἐπιδοῦ ἑαυτὸν εἰς τὰ προσταγμάτων τοῦ Θεοῦ.

D 50. Καὶ ἐπὶ τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης ἕως τῆς συντελείας.

51. Ὡς ὑπερπελόνασαν (7) τὰ χαρίσματα σου.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἐρωδιοῦ, etc., τοῦ *κατάρχωντος* ἡ κατοικία, τουτέστιν οἱ ἀπόστολοι, etc.

(2) Ἐπουράνιοι.

(3) Ὁ Χριστός, etc., ὑπάρχων.

(4) Προέλεγεν.

(5) Ὁμοίωσας.

(6) N. 45. Τὰ ἔθνη, etc. Σκύμοι εἴρηγεν, etc. Ἐπεὶ γὰρ, etc., μιμήσας τοῦ Κυρίου, etc., τοῦ

θανάτου τοῦ Κυρίου, etc., δύναται βλέπειν, ὡς ἐν νυκτί, etc., ἀναδύσασιν τοῦ, etc., ἐν ἡμέρᾳ πάντι καθορῶσιν (*leg. ut in cod. Barb. καθορῶσιν*) ἐν τῇ ἀναδύσει, etc. N. 46. Τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ. N. 47. Ἀνέστη ὁ Κύριος, καὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. N. 48. Εἰς τὰς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας, καὶ εἰς τὰς αἰωνίους ἀναπαύσεις. N. 49. Πᾶς, etc.

(7) Ὑπερπελόνασεν, τ. χ. σ. Κυριε.

52. Πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας·
 53. Ἐπληρώθη ἡ γῆ τῆς κτίσεώς σου.
 54. Ἀύτη ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη καὶ εὐρύχωρος·
 55. Ἐκεῖ ἔρπετά ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς,
 56. Ζῷα μικρὰ μετὰ μεγάλων.
 57. Ἐκεῖ πλοῖα διαπορεύονται·
 58. Δράκων οὗτος, ὃν ἐπλασας ἐμπαιζεῖν αὐτῷ.
 59. Πάντα πρὸς σέ προσδοκῶσι δοῦναι τὴν τροφὴν αὐτῶν [αὐτοῖς] εἰς εὐχαιρον·
 60. Δόντος σου αὐτοῖς, συλλέξουσιν.
 61. Ἀνοίξαντός σου [δέ σου] τὴν χεῖρα, τὰ σύμ-
 παντα πλησθήσονται χρηστότητος·
 62. Ἀποστρέψαντος δέ σου τὸ πρόσωπον, παραγθί-
 σονται.
 63. Ἀντανελεῖς τὸ πνεῦμα αὐτῶν, καὶ ἐκλείψουσιν·
 64. Καὶ εἰς τὸν χοῦν αὐτῶν ἐπιστρέψουσιν.
 65. Ἐξαποστελεῖς τὸ Πνεῦμά σου, καὶ κτισθήσονται·
 66. Καὶ ἀνακαινιεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς.
 67. Ἦτω ἡ δόξα Κυρίου εἰς τοὺς αἰῶνας·
 68. Εὐφρανθήσεται Κύριος ἐπὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ.
 69. Ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ποιῶν αὐτὴν
 τρέμειν.

- A 52. Omnia in sapientia fecisti :
 53. Impleta est terra possessione tua.
 54. Hoc mare magnum, et spatiosum manibus :
 55. Illic reptilia, quorum non est numerus,
 56. Animalia pusilla cum magnis.
 57. Illic naves pertranseunt :
 58. Draco iste, quem formasti ad illudendum ei.
 59. Omnia a te expectant ut des escam ipsorum
 [ipsis] in tempore :
 60. Dante te illis, colligent.
 61. Aperiente [autem] te manum, omnia imple-
 buntur bonitate.
 62. Avertente autem te faciem, turbabuntur.
 63. Auferes spiritum eorum, et deficient .
 B 64. Et in pulvere in suum revertentur.
 65. Emittes Spiritum tuum, et creabuntur
 66. Et renovabis faciem terræ.
 67. Sit gloria Domini in sæcula :
 68. Lætabitur Dominus in operibus suis.
 69. Qui respicit terram, et facit eam tremere,

ATHANASII INTERPRETATIO.

52. Πάντα τὰ χαρίσματα σου ἐν τῇ πολυποικίλῳ σου
 σοφίᾳ κατήρτισας (1).
 53. Ὁ κόσμος (2) τῶν ἁγίων σου.
 54. Ἡ οἰκουμένη.
 55. Οἱ δαίμονες.
 56. Οἱ ἄνθρωποι.
 57. Οἱ ἄγιοι ἔχοντες ἐν αὐτοῖς (3) τὰ λόγια τοῦ
 Θεοῦ, καὶ διὰ τῶν (4) τρέφοντες τὸ γένος τῶν ἀνθρώ-
 πων.
 58. Ὁ διάβολος ὁ (5) καταπατιζόμενος ὑπὸ τῶν ἁγίων
 σου.
 59. Τὰ ἔθνη ἀπεκδέχονται τὴν παρὰ σοῦ τροφὴν,
 ἢν αὐτοῖς δώσεις ἐν εἰρήνῃ.
 60. Δεδωκότος σου αὐτοῖς, τὰς ἐντολάς σου δέξον-
 ται.
 61. Φανερώσαντος δέ σου τὸν Κύριον Υἱόν, ὁ (6)
 κόσμος σου πλησθήσεται τοῦ Πνεύματός σου τοῦ ἁγίου.
 62. Ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων ἀποστρέψαντος τὸ πρό-
 σωπόν σου, εἰς ἀφανισμόν ἔσονται (7).
 63. Λάθῃς τὴν χάριν ἀπ' αὐτῶν, καὶ διαλυθήσονται. D
 64. Καὶ ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ αὐτῶν ἐναπομένωσιν (8).
 65. Ἐπὶ τοὺς πιστεύοντας εἰς σέ.
 66. Καὶ ἀνανεώσεις τὴν διάνοιαν τῆς καρδίας αὐτῶν.
 67, 68. (9) Τοῖς ἁγίοις.
 69. Ἐπὶ τὸ σύστημα τῶν δαιμόνων.

52. Omnia dona tua, in multifaria tua sapientie
 perfecisti.
 53. Mundus sanctis tuis.
 54. Orbis terrarum.
 55. Dæmones.
 56. Homines.
 57. Sancti habentes in seipsis eloquia Dei, et
 eisdem alentes humanum genus.
 58. Diabolus delusus a sanctis tuis.
 59. Gentes expectant a te escam, quam ipsis
 dabis in pace.
 60. Cum tu dederis ipsis mandata tua, excipient.
 61. Manifestante autem te Dominum Filium,
 mundus tuus implebitur Spiritu sancto tuo.
 62. Avertente te faciem tuam a Judeis ad nihilum
 redigentur.
 63. Auferes gratiam ab ipsis, et peribunt.
 64. Et in peccato suo permanebunt.
 65. Super credentes in te.
 66. Et renovabis mentem cordis eorum.
 67, 68. In sanctis.
 69. Dæmonum cœtum.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Κατήρτισα.
 (2) Ἐπληρώθη ὁ κόσμος, etc.
 (3) Ἐαυτοῖς.
 (4) Δι' αὐτῶν.
 (5) Ὁ deest.

- (6) Τὸν Υἱόν σου, ὁ, etc.
 (7) Γενήσονται.
 (8) Ἐναπομένωσιν.
 (9) N^o Ἐπαύστως. N. 68. Τοῖς ἁγίοις.

70. Qui tangit montes et fumigant.
 71. Cantabo Domino in vita mea :
 72. Psallam Deo meo quandiu sum.
 73. Jucundum sit ei eloquium meum :
 74. Ego vero delectabor in Domino.
 75. Deficiant peccatores a terra,
 76. Et iniqui ita ut non sint :
 77. Benedic, anima mea, Domino.

Alleluia. PSAL. CIV.

1. Confitemini Domino, et invocate nomen ejus :
 2. Annuntiate inter gentes opera [magnalia] ejus.
 3. Cantate ei, et psallite ei [laudate eum] : .
 4. Narrate omnia mirabilia ejus.
 5. Laudamini in sancto [nomine] ejus :
 6. Letetur cor quærentium Dominum.
 7. Quærite Dominum, et confirmamini :
 8. Quærite faciem ejus semper.
 9. Mementote mirabilium ejus, quæ fecit,

- A 70. Ὁ ἀπτόμενος τῶν ὀρέων, καὶ καπνίζονται.
 71. Ἄσω τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ ζωῇ μου .
 72. Ψαλῶ τῷ Θεῷ μου ἕως ὑπάρχω.
 73. Ἦδυνθεῖν αὐτῷ ἡ διαλογία μου .
 74. Ἐγὼ δὲ εὐφρανθήσομαι ἐπὶ τῷ Κυρίῳ.
 75. Ἐκλείπειεν ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ τῆς γῆς, .
 76. Καὶ ἄνομοι, ὥστε μὴ ὑπάρχειν αὐτοὺς
 77. Εὐλόγει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον.

Ἀλληλούια. ΨΑΛ. ΡΔ'.

1. Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐπικαλεῖσθε τὸ ὄνομα αὐτοῦ .
 2. Ἀπαγγεῖλατε ἐν τοῖς ἔθνεσι τὰ ἔργα αὐτοῦ.
 3. Ἄσατε αὐτῷ, καὶ ψάλατε αὐτῷ.
 4. Διηγῆσαθε πάντα τὰ θαυμάσια αὐτοῦ .
 5. Ἐπαινεῖσθε ἐν τῷ ἁγίῳ [ὀνόματι] αὐτοῦ .
 B 6. Εὐφρανθήτω καρδία ζητούντων τὸν Κύριον.
 7. Ζητήσατε τὸν Κύριον, καὶ κραταιώθητε .
 8. Ζητήσατε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ διαπαντός.
 9. Μνήσθητε τῶν θαυμασίων αὐτοῦ, ὧν ἐποίησε,

ATHANASII INTERPRETATIO.

70. Qui urit contrarias potestates, et deficiunt.
 71. In futuro sæculo.
 72. In præsentī tempore.
 73. Placebit ipsi laudatio mea.
 74. Gaudebo.
 75. Dæmones a terra sanctorum, cujus hæredes ipsi futuri sunt.
 76. Adversariæ potestates, et qui illis obediunt.
 77. Glorifica.

70. Ὁ φλέγων τὰς ἐναντίας δυνάμεις καὶ ἐκλείπουσιν.
 71. Ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.
 72. Ἐν τῷ νῦν αἰῶνι.
 73. Ἀρέσει αὐτῷ ἡ ὑμολογία μου.
 74. Χαρήσομαι.
 75. Οἱ δαίμονες ἀπὸ τῆς γῆς τῶν ἁγίων ἧς μέλλουσι κληρονομεῖν.
 76. Αἱ ἐναντία δυνάμεις, καὶ οἱ πειθόμενοι αὐτοῖς.
 77. Δοξολογεί (1).

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2) Ἀλληλούια, αἶνος, ὅπερ ἐρμηνεύεται αἰνεῖτε τὸν ὄντα Θεόν.
 Titulus præpositus continet: *Alleluia, laus*, quod interpretatur *laudate eum, qui Deus est*.

1. Enarrate peccata vestra Domino, orate eum. C
 2. Prædicate gentibus præcepta ejus.
 3. Exsultantes glorificate eum.
 4. Quoniam cum Deus esset, propter nos factus est homo manens Deus, et passus est, et resurrexit, et assumptus est unde propter nos descendens non fuerat separatus.
 5. Ex bona vestra conversatione honorabiles sitis, et Deo et hominibus.
 6. Implebitur spiritu cor credentium in Dominum.
 7. Credite in Deum, et confortamini.
 8. Postulate gratiam ipsius indesinenter.
 9. In memoriam revocate, quemadmodum pertransiit benefaciens, et sanans omnes, qui sub potestate erant diaboli.

1. Ἐξαγορεύονται [Ἐξαγορεύεσθε] (3) τὰς ἁμαρτίας ἡμᾶς τῷ Κυρίῳ, ἱκετεύσατε αὐτόν.
 2. Κηρύξατε τοῖς (4) ἔθνεσι τὰ προστάγματα αὐτοῦ.
 3. Ἀγαλλιῶμενοι δοξάσατε (5) αὐτόν.
 4. Ὅτι, Θεὸς ὢν, γέγονε δι' ἡμᾶς ἄνθρωπος μείνας Θεός, καὶ πέπονθε, καὶ ἀνέστη, καὶ ἀνελήφθη ὄθεν δι' ἡμᾶς κατελθὼν οὐκ ἐχωρίσθη.
 5. Ἐκ τῆς καλῆς ὑμῶν ἐπιστροφῆς ἔντιμοι γίνεσθε (6), καὶ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις.
 6. Πλησθήσεται πνεύματος καρδία πιστευόντων εἰς τὸν Κύριον.
 7. Πιστεύσατε εἰς τὸν Θεὸν (7), καὶ δυναμώσθε.
 8. Αἰτήσασθε τὴν χάριν αὐτοῦ ἀδιαλείπτως.
 9. Ὑπόμνησιν λάβετε, ὡς διήλθεν εὐεργετῶν, καὶ ἰώμενος πάντα τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ D διαβόλου.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Δοξολογεί.
 (2) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει.
 (3) Ἐξαγορεύοντες, etc. ὑμῶν, etc. ἱκετεύετε, etc.
 (4) Ἐν τοῖς.

- (5) Ἀγαλλιῶμενος δόξαζε, etc.
 (6) Γενέσθε.
 (7) Κύριον.

10. Τὰ τέρατα αὐτοῦ, καὶ τὰ κρίματα τοῦ στόματος αὐτοῦ.

11. Σπέρμα Ἀβραάμ δούλοι αὐτοῦ,
12. Υἱοὶ Ἰακώβ ἐκλεκτοὶ αὐτοῦ.
13. Αὐτὸς Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν,
14. Ἐν πάσῃ τῇ γῆ τὰ κρίματα αὐτοῦ.
15. Ἐμνήσθη εἰς τὸν αἰῶνα διαθήκης αὐτοῦ,
16. Λόγου, οὗ ἐνετελεῖται εἰς χιλιάς γενεάς.
17. Ὃν διέθετο τῷ Ἀβραάμ,
18. Καὶ τοῦ ὄρκου αὐτοῦ τῷ Ἰσαάκ.
19. Καὶ ἔστησεν αὐτὸν τῷ Ἰακώβ εἰς πρόσταγμα
20. Καὶ τῷ Ἰσραὴλ εἰς διαθήκην αἰώνιον.
21. Λέγων· Σοὶ δώσω τὴν γῆν Χαναάν·
22. Σχοίνισμα κληρονομίας ὑμῶν.
23. Ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἀριθμῷ βραχέως,
24. Ὀλιγοστούς καὶ παροίκους ἐν αὐτῇ.
25. Καὶ διῆλθεν ἐξ ἔθνους εἰς ἔθνος·
26. Καὶ ἐκ βασιλείας εἰς λαὸν ἕτερον.

10. Prodigia ejus, et judicia oris ejus.

11. Semen Abraham servi ejus,
12. Filii Jacob electi ejus.
13. Ipse Dominus Deus noster,
14. In universa terra judicia ejus.
15. Memor fuit in sæculum testamenti sui,
16. Verbi, quod mandavit in mille generationes.
17. Quod disposuit Abraham,
18. Et juramenti sui Isaac.
19. Et statuit illud Jacob in præceptum,
20. Et Israel in testamentum æternum.
21. Dicens : Tibi dabo terram Chanaan,
22. Funiculum hæreditatis vestræ
23. Cum essent ipsi numero modici,
24. Paucissimi et incolæ ejus.
25. Et pertransierunt de gente in gentem :
26. Et de regno ad populum alterum.

ATHANASII INTERPRETATIO.

10. Αἱ ἰάσεις καὶ αἱ διδασκαλίαι τοῦ λόγου τῆς χάριτος αὐτοῦ (1).

11. Οἱ πιστοὶ ὡς Ἀβραάμ.
12. Οἱ ἀπόστολοι ὡς Ἰακώβ, τουτέστι καθαροὶ τῇ καρδίᾳ.
13. Ὁ ἐξ ἀρχῆς αὐτὸς καὶ ἐπὶ γῆς ὄφθεις (2).
14. Τὰ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις προστάγματα αὐτοῦ.
15. Ἐπλήρωσεν ἐν καιρῷ ἐσχάτῳ τὰ περὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ.
16. Περί τοῦ πάθους αὐτοῦ, οὗ προέλεγε καθ' ἐκάστην γενεάν διὰ τῶν προφητῶν.
17. Ὅτι εἶπε τῷ Ἀβραάμ· Ἔσται τὸ σπέρμα σου ὡς τὰ ἀστρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλήθει καὶ τῷ φωτί.
18. Καὶ τὴν πίστιν αὐτῷ τῷ λαῷ τῆς χάριτος (3) [χαρᾶς]. Ὁρκος γὰρ πίστις ἐστίν. Ἰακώβ δὲ ἐρμηνεύεται χάρις.
19. Καὶ ἐπλήρωσεν αὐτὴν ἀσάλευτον τὴν ἐπαγγελίαν τῆς πίστεως τῷ λαῷ τῷ τὰ τέλη τῶν Ἰουδαίων κατασχόντι.

20. Καὶ τοῖς ἀποστόλοις καὶ τοῖς ἁγίοις πᾶσι τοῖς ὁρώσιν αὐτὸν ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων, καὶ ὁμολογοῦσιν αὐτὸν, ὡς Θεὸν (4) κατ' οὐσίαν, ὡσπερ ὁ Ἰσραὴλ ὁρῶν τὸν Θεόν.

21. Λέγων τῷ χορῷ τῶν ἀποστόλων· Ὑμῖν δώσω πάντα τὸν κόσμον τῶν ἐθνῶν. Χαναάν γὰρ ἐρμηνεύεται προσκυρῶν τὴν (5) ἀνομίαν, ὅπερ ἦσαν τὰ ἔθνη.

22. Ἀπέραντον πλῆθος τῆς κληρονομίας ὑμῶν.
23. Ἦσαν γὰρ δώδεκα.
24. Ἰδιώτας τῷ λόγῳ, καὶ πτωχοὺς ἐν τῷ κόσμῳ.
25. Κηρύσσοντες τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ (6).
26. Καὶ ἐκ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων διῆλθον κηρύσσοντες εἰς τὰ ἔθνη.

¹ Gen. xv, 5 ; xvi, 10.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Χάριτός σου.
- (2) Ἐπὶ τῆς γῆς ὄφθη.
- (3) Αὐτοῦ τῷ λαῷ τῆς χάριτος, etc., Ἰσαάκ δέ, etc.

10. Sanationes, et doctrinæ verbi gratiæ ipsius

11. Fideles sicut Abraham.
12. Apostoli sicut Jacob. hoc est mundi corde :
13. Qui a principio, idem et in terra visus est.
14. Præcepta ejus, quæ in Evangeliiis continentur.
15. Implevit in tempore novissimo quæ de regno suo promiserat.
16. De passione sua, quam prædixit in singulis generationibus per prophetas.
17. Quoniam dixit Abraham : Erit semen tuum sicut astra cæli multitudine, et luce ¹¹.
18. Et fidem eidem populo gratiæ [latitudinæ] ; nam juramentum fides est. Jacob autem interpretatur gratia.
19. Et implevit ipsam incommutabilem promissionem fidei populo detinenti novissima Judæorum.

20. Et apostolis et sanctis omnibus videntibus eum in similitudinem hominum et confitentibus eum ut Deum secundum essentiam, quemadmodum Israel videns Deum interpretatur.

21. Dicens choro apostolorum : Vobis dabo omnem mundum gentium. Chanaan enim interpretatur adorans iniquitatem, quales erant gentes.
22. Infinitam multitudinem hæreditatis vestræ
23. Erant enim duodecim.
24. Sermone imperiti et pauperes in mundo
25. Prædicantes regnum Dei.
26. Et de populo Judæorum pertransierunt ad prædicandum in gentibus

- (4) Εἰς Θεόν, etc.
- (5) Τῆρ deest.
- (6) Θεοῦ εἰς πάντα τὰ ἔθνη.

- 27 Non reliquit hominem nocere eis :
 28. Et corripuit pro eis reges.
 29. Nolite tangere christos meos .
 30. Et in prophetis meis nolite malignari.
 31. Et vocavit famem super terram :
 32. Omne firmamentum panis contrivit.
 33. Misit ante eos virum :
 34. In servum venundatus est Joseph.
 35. Humiliaverunt in compedibus pedes ejus *
 36. Ferrum pertransiit animam ejus.
 37. Donec veniret verbum ejus :
 38. Eloquium Domini inflammavit eum:
 39. Misit rex, et solvit eum :
 40. Princeps populi et dimisit eum.
 41. Constituit eum Dominum domus suæ,
 42. Et principem omnis possessionis suæ.
 43. Ut erudiret principes ejus sicut semetipsum,
- A 27. Οὐκ ἀφήκεν ἄνθρωπον ἀδικῆσαι αὐτούς ·
 28. Καὶ ἤλεγξεν ὑπὲρ αὐτῶν βασιλεῖς.
 29. Μὴ ἄπτεσθε τῶν χριστῶν μου ·
 30. Καὶ ἐν τοῖς προφήταις μου μὴ πονηρεῦσθε.
 31. Καὶ ἐκάλεσε λιμὸν ἐπὶ τὴν γῆν
 32. Πᾶν στήριγμα ἄρτου συνέτριψεν.
 33. Ἀπέστειλεν ἔμπροσθεν αὐτῶν ἄνθρωπον
 34. Εἰς δοῦλον ἐπράθη Ἰωσήφ.
 35. Ἐταπείνωσαν ἐν πέδαις τοὺς πόδας αὐτοῦ ·
 36. Σίδηρον διήλθεν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ.
 37. Μέχρι τοῦ ἔλθειν τὸν λόγον αὐτοῦ.
 38. Τὸ λόγιον Κυρίου ἐπύρωσεν αὐτόν.
 39. Ἀπέστειλε βασιλεῖς, καὶ ἔλυσε αὐτόν ·
 40. Ἄρχων λαοῦ, καὶ ἀφήκεν αὐτόν.
 41. Κατέστησεν αὐτὸν Κύριον τοῦ οἴκου αὐτοῦ,
 42. Καὶ ἄρχοντα πάσης τῆς κτήσεως αὐτοῦ.
 43. Τοῦ παιδεῦσαι τοὺς ἄρχοντας αὐτοῦ ὡς ἑαυτὸν,

ATHANASII INTERPRETATIO.

27. Non reliquit quempiam eorum, qui tunc im- B
 perium obtinebant, ut apostolos superarent.
 28. Herodem et Neronem interfecit.
 29. Apostolos.
 30. Erant enim iidem apostoli etiam prophetæ,
 annuntiantes quæ futura sunt in regno cælorum.
 31. In Synagoga intulit non famem panis, sed
 famem audiendi verbum Domini *.
 32. Omnem eorum mundanam doctrinam dedit
 in perditionem.
 33. Fuit homo missus a Deo, cui nomen erat Joannes *.
 34. Humanum genus venditum erat in servitutem
 ab Adam ob peccatum : nam Joseph interpretatur
 addidi.
 35. Domuerunt adversariæ potestates genus hu- C
 manum peccato.
 36. In mortem incidit anima universi humani
 generis.
 37. Donec venit unigenitus Filius Dei.
 38. Doctrina et adventus Domini mundavit genus
 humanum.
 39. Pater Filium misit, et solvit totum mundum
 a peccatis suis.
 40. Liberos insos effecit a dominatione peccati.
 41. Pater Filium suum declaravit Dominum om-
 nium sanctorum, et dixit : *Hic est Filius meus di-*
lectus, ipsum audite.
 42. Principem et Dominatorem omnis simul cœ- D
 lestis et terrestris, et infernæ creaturæ.
 43. Apostolos ejus.
 * Amos VIII, 11. * Joan. I, 6.
27. Οὐκ ἀφήκε τίνα τῶν τότε κρατούντων κατα-
 δυναστεῦσαι τῶν ἀποστόλων.
 28. Ἡρώδη καὶ Νέρωνα ἐθανάτωσεν.
 29. Τῶν ἀποστόλων.
 30. Ἦσαν γὰρ οἱ αὐτοὶ ἀπόστολοι καὶ προφῆται,
 λέγοντες τὰ μέλλοντα ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.
 31. Ἐν τῇ συναγωγῇ ἤνεγκεν οὐ λιμὸν ἄρτου,
 ἀλλὰ λιμὸν τοῦ ἀκοῦσαι λόγον Κυρίου (1).
 32. Πᾶσαν αὐτῶν τὴν διδασκαλίαν τὴν κοσμικὴν
 εἰς ἀφανισμόν ἔδωκεν.
 33. Ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος παρὰ
 Θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ Ἰωάννης
 34. Τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων εἰς δουλείαν ἦν πε-
 πραμένος (2) τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ · Ἰωσήφ
 γὰρ ἐρμηνεύεται προσέθηκα.
 35. Ἐδάμασαν ἐναντία (3) δυνάμεις τὸ γένος τῶν
 ἀνθρώπων τῇ ἁμαρτίᾳ.
 36. Εἰς θάνατον ἐπέπεσεν (4) ἡ ψυχὴ παντὸς τοῦ
 γένους τῶν ἀνθρώπων.
 37. Ἔως οὗ ἦλθεν ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.
 38. Ἡ διδασχὴ καὶ ἡ παρουσία τοῦ Κυρίου ἐκαθά-
 ρισε τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων.
 39. Ὁ Πατὴρ τὸν Υἱὸν ἀπέστειλε, καὶ ἔλυσε πάντα
 τὸν κόσμον ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν.
 40. Ἐλευθέρους αὐτοὺς πεποίηκε τοῦ κυριεύε-
 σθαι (5) ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας.]
 41. Ὁ Πατὴρ ἀνέδειξε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ Κύριον πάν-
 των τῶν ἁγίων, καὶ εἰρηκεν, ὡς Οὗτός (6) ἐστὶν
 ὁ Υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός, αὐτοῦ ἀκούετε.
 42. Ἄρχοντα καὶ ἐξουσιαστὴν πάσης ὁμοῦ τῆς
 ἐπουρανίου, καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων (7) κτί-
 σεως.
 43. Τοὺς ἀποστόλους αὐτοῦ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic

- (1) Θεοῦ.
 (2) Πεπραμένον, etc., προσέθηκεν.
 (3) Αἱ ἐναντία.
 (4) Ὑπέπεσεν, etc. Τοῦ δεest.

- (5) Τοῦ μὴ κυριεύεσθαι.
 (6) Ἄγιων αὐτοῦ, εἰρηκώς · Οὗτος, etc.
 (7) Ἐπιγείου, καὶ καταχθονίου, etc.

44. Καὶ τοὺς πρεσβυτέρους αὐτοῦ σοφίσει.
 45. Καὶ εἰσῆλθεν Ἰσραὴλ εἰς Αἴγυπτον·
 46. Καὶ Ἰακώβ παρῴκησεν ἐν γῆ Χάμ.
 47. Καὶ ἠύξησε τὸν λαὸν αὐτοῦ σφόδρα·
 48. Καὶ ἐκραταίωσεν αὐτὸν ὑπὲρ τοὺς ἐχθρούς αὐτοῦ.
 49. Μετέστρεψε τὴν καρδίαν αὐτοῦ τοῦ μισῆσαι τὸν λαὸν αὐτοῦ·
 50. Τοῦ δολιοῦσθαι ἐν τοῖς δούλοις αὐτοῦ.
 51. Ἐξαπέστειλε Μωϋσῆν τὸν δούλον αὐτοῦ,
 52. Ἀαρὼν, ὃν ἐξελέξατο ἑαυτοῦ.
 53. Ἔθετο ἐν αὐτοῖς τοὺς λόγους τῶν σημείων αὐτοῦ,
 54. Καὶ τῶν τεράτων αὐτοῦ ἐν γῆ Χάμ.
 55. Ἐξαπέστειλε σκότος καὶ ἐσκότασεν·
 56. Ὅτι παρεπίκραναν τοὺς λόγους αὐτοῦ.
 57. Μετέστρεψε τὰ ὕδατα αὐτῶν εἰς αἷμα·
 58. Καὶ ἀπέκτεινε τοὺς ἰχθύας αὐτῶν.
 59. Ἐξείρψεν ἡ γῆ αὐτῶν βατράχους
 60. Ἐν τοῖς ταμιείοις τῶν βασιλέων αὐτῶν.

- A 44. Et senes ejus prudentiam doceret.
 45. Et intravit Israel in Ægyptum :
 46. Et Jacob accola fuit in terra Cham.
 47. Et auxit populum suum vehementer :
 48. Et firmavit eum super inimicos ejus.
 49. Convertit cor ejus ut odiret populum ejus :
 50. Et dolum faceret in servos ejus.
 51. Misit Moysen servum suum,
 52. Aaron, quem elegit sibi.
 53. Posuit in eis verba signorum suorum,
 54. Et prodigiorum suorum in terra Cham.
 55. Misit tenebras et obscuravit :
 B 56. Quia exacerbaverunt sermones suos :
 57. Convertit aquas eorum in sanguinem :
 58. Et occidit pisces eorum.
 59. Edidit terra eorum ranas
 60. In penetralibus regum ipsorum.

ATHANASII INTERPRETATIO.

44. Καὶ επισκόπους καὶ πρεσβυτέρους ἐν πλήθει τῆς (1) χάριτος αὐτοῦ.
 45. Ὁ χορὸς τῶν ἀποστόλων εἰσῆλθεν ἐν τῇ θλίψει τοῦ κόσμου. Ἰσραὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται τοὺς ὄρων τὸν Θεόν, ὅπερ ἦσαν οἱ ἀπόστολοι. Αἴγυπτος δὲ ἐρμηνεύεται θλίψις.
 46. Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ παρῴκησεν ἐν τῷ κόσμῳ.
 47. Καὶ κατήρτισε τοὺς ἁγίους αὐτοῦ.
 48. Ἐνίσχυσε τοὺς ἁγίους ὑπὲρ τὰς ἐναντίας δυνάμεις.
 49. Ἀπεστράφη τὸ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.
 50. Ἐπειδὴ ἐδολιεύσαντο κατὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ.
 51. Ἐξαπέστειλε τὸν χορὸν τῶν ἀλίων (2). Μωϋσῆς γὰρ ἐρμηνεύεται ἀναίρεσις ἀπ' ὕδατος. Ἀπὸ γὰρ τῆς θαλάσσης ἀνείλετο τοὺς ἀποστόλους· ἦσαν γὰρ ἄλιεῖς.
 52. Ἀαρὼν ἐρμηνεύεται ὄρος δυνάμενος (3), ὅπερ ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία τῶν πιστῶν, ἣν περιποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος.
 53. Τὰ προστάγματα αὐτοῦ ἔθετο ἐν τῷ λαῷ.
 54. Καὶ τῶν παθημάτων αὐτοῦ, ὧν ὑπέμεινε τῇ (4) συναγωγῇ τῶν τολμηρῶν ἀνθρώπων. Χάμ γὰρ τολμηρὸς ἐρμηνεύεται.
 55. Ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.
 56. Ὅτι οὐκ ἐφύλαξαν τὰ προστάγματα αὐτοῦ.
 57. Ἀφείλετο αὐτῶν τὴν χάριν, καὶ εἴασε αὐτοὺς δουλεῦν τῇ ἁμαρτίᾳ.
 58. Τὰς ψυχὰς αὐτῶν τὰς ἐν κόσμῳ (5) νηχομένας.
 59. Αἱ καρδίαι αὐτῶν τὰς ἐπιθυμίας τῶν δαιμόνων.
 60. Ἐν ταῖς διανοίαις τῶν ἀρχόντων αὐτῶν.

44. Et episcopus et presbyteros in plenitudine gratiæ suæ.
 45. Chorus apostolorum ingressus est in tribulationem mundi. Israel enim interpretatur mens videns Deum, quales erant apostoli. Ægyptus autem interpretatur tribulatio.
 46. Filius Dei habitavit in mundo.
 47. Et perfecit sanctos suos.
 48. Corroboravit sanctos super adversarias potestates.
 49. Aversatus est gentem Judæorum propter suam infidelitatem.
 50. Quoniam dolos fecerunt contra prophetas suos.
 51. Misit chorum piscatorum. Moyses enim interpretatur assumptio ab aqua. E mare siquidem sustulit apostolos : erant enim piscatores.
 52. Aaron interpretatur mons virtutis, qualis est Ecclesia fidelium, quam comparavit sibi sanguine suo.
 53. Præcepta sua posuit in populo.
 54. Et passionum suarum, quas passus est in congregatione audacium hominum. Cham enim audax interpretatur.
 55. In congregationem eorum propter eorum infidelitatem.
 56. Quia non custodiverunt ejus præcepta.
 57. Abstulit eis gratiam, et permisit eos servire peccato.
 58. Animas eorum in mundo natantes.
 59. Corda eorum concupiscentias dæmonum.
 60. In mentibus principum eorum.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐμπλήσαι τῆς, etc.
 (2) Ἀλίων, ὃν Μωϋσῆς ἐρμηνεύεται ἀναίρεσις ὕδατος, etc. ἀνύλατο, etc.

- (3) Δυνάμεως.
 (4) Ἐν τῇ.
 (5) Ἐν τῷ κόσμῳ.

61. Dixit, et venit cœnomyia,
 62. Et cinibes in omnibus finibus eorum.
 63. Posuit pluvias eorum grandinem,
 64. Ignem comburentem in terra ipsorum.
 65. Et percussit vineas eorum et ficulneas eorum :
 66. Et contrivit omne lignum finium eorum.
 67. Dixit, et venit locusta,
 68. Et bruchus, cujus non erat numerus.
 69. Et comedit omne fenum in terra eorum [omnem fructum terræ eorum]:
 70. Et comedit omnem fructum terræ eorum [omne fenum in terra eorum].
 71. Et percussit omne primogenitum in terra eorum [in terra Ægypti]:
 72. Primitias omnis laboris eorum.
 73. Et eduxit eos in argento et auro :
 74. Et non erat in tribubus eorum infirmus.
 75. Lætata est Ægyptus in protectione eorum :
 76. Quia incubuit timor eorum super eos.
 77. Expandit nubem in protectionem eis :
 78. Et ignem ut luceret eis per noctem.
 79. Petierunt, et venit coturnix :

- A 61. Εἶπε, καὶ ἤλθε κύνόμυια,
 62. Καὶ σκνίπες ἐν πᾶσι τοῖς ὄροις αὐτῶν.
 63. Ἔθετο τὰς βροχὰς αὐτῶν χάλαζαν,
 64. Πῦρ καταφλέγον ἐν τῇ γῆ αὐτῶν.
 65. Καὶ ἐπάταξε τὰς ἀμπέλους αὐτῶν καὶ τὰς σικκὰς αὐτῶν ·
 66. Καὶ συνέτριψε πᾶν ξύλον ὄριου αὐτῶν.
 67. Εἶπε, καὶ ἤλθεν ἀκρις,
 68. Καὶ βρούχος, οὐ οὐκ ἦν ἀριθμὸς.
 69. Καὶ κατέφαγε πάντα χόρτον ἐν τῇ γῆ αὐτῶν ·
 70. Καὶ κατέφαγε πάντα τὸν καρπὸν τῆς γῆς αὐτῶν.
 71. Καὶ ἐπάταξε πᾶν πρωτότοκον ἐν τῇ γῆ αὐτῶν ·
 B 72. Ἀπαρχὴν παντὸς πόνου αὐτῶν.
 73. Καὶ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐν ἀργυρίῳ καὶ χρυσίῳ.
 74. Καὶ οὐκ ἦν ἐν ταῖς φυλαῖς αὐτῶν ὁ ἀσθενῶν.
 75. Εὐφράνθη Ἀίγυπτος ἐν τῇ ἐξόδῳ αὐτῶν ·
 76. Ὅτι ἐπέπεσεν ὁ φόβος αὐτῶν ἐπ' αὐτοὺς.
 77. Διεπέτασε νεφέλην εἰς σκέπην αὐτοῖς ·
 78. Καὶ πῦρ τοῦ φωτίσαι αὐτοὺς τὴν νύκτα.
 79. ἤτησαν, καὶ ἤλθεν ὀρνυγομήτρα ·

ATHANASII INTERPRETATIO.

61. Permisit, et venerunt gentes contra ipsos.
 62. Et plaga insanabilis super eorum animas.
 63. Reliquit eos obedire doctrinæ dæmonum.
 64. Diabolum, qui consumpsit eorum gentem.
 65. Animas eorum, quia infructiferae manebant.
 66. Omnem hominem earum tribuum fructum non ferentem,
 67. Permisit, ut venirent gentes adversus eos.
 68. Gens Romanorum valde eos numero excens.
 69, 70. Perdidit omnem eorum gentem.
 71. Et occidit omnem Judæum in Jerusalem ; ipsum enim populum Scriptura primogenitum antea dixit.
 72. Cum ipsis primoribus interfecerunt omnem eorum multitudinem.
 73. Judæos autem ipsi credentes eduxit ex Jerusalem in gratia sua.
 74. Et nullus Judæorum credentium inventus est, qui vulneratus fuerit in bello.
 75. In eorum interitu.
 76. Quia custodiebant eos.
 77. Expandit auxilium suum credentibus :
 78. Gratiam suam, ut mundum illuminaret.
 79. Cœlestia sua dona dedit fidelibus :

61. Συνεχώρησε, καὶ ἤλθε τὰ ἔθνη κατ' αὐτῶν.
 62. Καὶ πληγὴ ἀνίατος ἐπὶ τὰς ψυχὰς αὐτῶν.
 63. Ἔλιπεν αὐτοὺς διδαχὴ (1) τῶν δαιμόνων περθεσθαι.
 64. Τὸν διάβολον καταφθείροντα τὸ ἔθνος αὐτῶν.
 65. Τὰς ψυχὰς αὐτῶν, ἐπειδὴ ἀκαρποὶ ἕμενον (2).
 66. Πάντα ἀνθρώπων τῶν φυλῶν αὐτῶν μὴ καρποφοροῦντα.
 67. Τὰ ἔθνη συνεχώρησεν ἔλθειν πρὸς αὐτὸν [αὐτοὺς] (3).
 68. Τὸ ἔθνος τῶν Ῥωμαίων λαὸν ἐκλείποντα (4) [λαὸν ἐκλείπον] αὐτοὺς.
 69, 70. Ἐξωλόθρευσεν ἅπαν (5) τὸ ἔθνος αὐτῶν.
 71. Καὶ ἐφόνευσε πάντα Ἰουδαῖον ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ. Αὐτὸν γὰρ τὸν λαὸν ἡ Γραφὴ πρωτότοκον ἔλεγε πρότερον.
 72. Ἀπὸ τῶν πρώτων αὐτῶν ἐφόνευσαν πᾶν τὸ πλῆθος αὐτῶν.
 73. Τοὺς δὲ πιστεύσαντας αὐτῶ Ἰουδαίους ἐξήγαγεν ἐκ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐν τῇ χάριτι αὐτοῦ.
 74. Καὶ οὐχ εὐρέθη τις τῶν πιστευσάντων Ἰουδαίων ὁ πληγείς ἐν τῷ πολέμῳ.
 75. Ἐπὶ τῇ (6) ἀπωλείᾳ αὐτῶν.
 76. Ὅτι ἐφρουροῦντο (7) αὐτοὺς.
 77. Τὴν βοήθειαν αὐτοῦ ἠπλώσε τοῖς πιστεύουσι (8).
 78. Τὴν χάριν (9) αὐτοῦ φωτίσαι τὸν κόσμον.
 79. Τὰ χαρίσματα αὐτοῦ ἔδωκε τοῖς πιστοῖς ·

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Τῇ διδαχῇ
 (2) Διέμενον.
 (3) Αὐτὸν habet etiam cod. Vat.
 (4) Ἐκλείχοντα. Forte legendum ἐκλιγνύοντα.
 (5) Πάντα,

- (6) Ἐν τῇ.
 (7) Ἐφοδοῦντο.
 (8) Αὐτοῦ τοῖς πιστοῖς.
 (9) Καὶ τὴν χάριν, εἰς.

80. Καὶ ἄρτον ὄρανον ἐνέπλησεν αὐτοῦ.
 81. Διέβρηξε πέτραν, καὶ ἐρρύησαν ὕδατα.
 82. Ἐπορεύθησαν ἐν ἀνύδροις ποταμοί.
 83. Ὅτι ἐμνήσθη τοῦ λόγου τοῦ ἁγίου αὐτοῦ,
 84. Τοῦ πρὸς Ἀβραάμ τὸν δοῦλον αὐτοῦ.
 85. Καὶ ἐξήγαγε τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν ἀγαλλιάσει.
 86. Καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐν εὐφροσύνῃ.
 87. Καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς χώρας ἐθνῶν.
 88. Καὶ πόρους λαῶν κατεκλήρονόμησαν.
 89. Ὅπως ἂν φυλάξωσι τὰ δικαιώματα αὐτοῦ.
 90. Καὶ τὸν νόμον αὐτοῦ ἐκζητήσωσι.

Ἀλληλουῖα. ΨΑΛ. ΡΕ'.

1. Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι χρηστός.
 2. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 3. Τίς λαλήσει τὰς δυναστείας τοῦ Κυρίου;
 4. Ἀκουστάς ποιήσει πάσας τὰς αἰνέσεις αὐτοῦ;
 5. Μακάριοι οἱ φυλάσσοντες κρίσιν, καὶ (α) ποιούν-
 τες δικαιοσύνην ἐν παντὶ καιρῷ.

(a) Vers. 6. Καὶ ποιῦντες, etc. V. 7. Μνήσθητι, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

80. Τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν (1) εἰς
 μετάληψιν (a).
 81. Τὴν πλευρὰν τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ (2) διήνοιξε, καὶ
 ἐπόρευε τὸν κόσμον.
 82. Ἐπορεύθησαν ἐν τοῖς ἔθνεσιν οἱ εὐαγγελισταί.
 83, 84. (3) Ὅβ ἐπηγγελίατο λέγων τῷ Ἀβραάμ.
 Ἐν τῇ πίστει σου εὐλογηθήσονται πάντα τὰ ἔθνη.
 85. Ἐκ τοῦ κόσμου τούτου τοὺς πιστοὺς αὐτοῦ ἐρ-
 ρύσατο.
 86. Καὶ τοὺς ἁγίους αὐτοῦ ἐν χαρᾷ.
 87. Τὰς αἰωνίους ἀνέπαλιν (4).
 88. Τὰς μονὰς τῶν ἁγίων.
 89. Ἀτελευτήτως διαμένωσιν (5) εἰς τὸ βάπτισμα
 τοῦ Θεοῦ.
 90. Καὶ τὸν νόμον αὐτοῦ ἐξακριβώσαντες πληρώ-
 σουσι.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (6) Ἀλληλουῖα, ὅπερ ἐρμηνεύεται *αἰνεῖτε τὸν ὄντα Θεόν*.
 Titulus appositus continet : *Alleluia*; quod interpretatur *laudate eum qui Deus est*.

- Ἐξαγγεῖλατε αὐτῷ τὰς προτέρας ἐν τῇ ἀγνοίᾳ D
 ὁμῶν πράξεις, ὅτι ἀγαθός ἐστιν.
 2. Καὶ ἀδιέλιπτον τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 3, 4. Τίς δυναθῆ διηγῆσασθαι μόνον τὰς εὐεργε-
 σίας τοῦ Κυρίου, ἃς παρέχει τοῖς ἀνθρώποις, ἵνα
 ἀκούοντες ὁμῶσιν (7) αὐτόν,
 5. (8) Μακάριοι οἱ πιστεύοντες, ὅτι ἐστὶ κρίσις,
 καὶ ποιῦντες δικαιοσύνην, καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας
 ποιῦντες ἀγαθόν.

** Gen. xiii, 18.

Addenda et corrigenda ex coa. Vatic.

- (1) Ἐδωκεν αὐτοῖς, etc.
 (2) Αὐτοῦ deest.
 (3) N. 83, Ὅβ, etc. N. 84, 85. Ἐκ τοῦ.
 (4) Ἀναπαύσεις.
 (5) Διαμείνωσιν.

(a) Μετάληψις, *communio* seu participatio Eucharistiae. Vid. *Lex. Suic.*

- A 80. Et pane cœli saturavit eos [panem cœli dedit eis].
 81. Disrupit petram, et fluxerunt aquæ :
 82. Abierunt [Et abierunt] in siccis flumina.
 83. Quoniam memor fuit verbi sancti sui
 84. Quod habuit ad Abraham puerum suum.
 85. Et eduxit populum suum in exsultatione :
 86. Et electos suos in lætitia.
 87. Et dedit illis regiones gentium :
 88. Et labores populorum possederunt.
 89. Ut custodiant justificationes ejus :
 90. Et legem ejus requirant [requirunt].

Alleluia. PSAL. CV.

1. Constemini Domino, quoniam bonus.
 2. Quoniam in sæculum misericordia ejus.
 3. Quis loquetur potentias Domini?
 4. Auditas faciet omnes laudes ejus?
 5. Beati qui custodiunt iudicium, et faciunt ju-
 stitiam in omni tempore.

80. Filium suum unigenitum dedit in participa-
 tionem.
 81. Latus Filii sui aperuit, et potum dedit
 mundo.
 82. Abierunt in gentes Evangelii præcones.
 83, 84. Quod promiserat Abraham dicens. In
 fide tua benedicentur omnes gentes **.
 85. Ex hoc mundo fideles suos liberavit.
 86. Et sanctos suos in gaudio.
 87. Æterna refrigeria.
 88. Sanctorum mansiones.
 89. In sempiternum permaneant in Dei baptismo.
 90. Et legem ejus accurate ac diligenter im-
 pleant.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (6) Ἀλληλουῖα, ὅπερ ἐρμηνεύεται *αἰνεῖτε τὸν ὄντα Θεόν*.

1. Enuntiate ipsi priores vestras actiones, quas
 in ignorantia commisistis, quoniam bonus est.
 2. Et indefectibilis misericordia ejus.
 3, 4. Quis poterit narrare solum beneficentias
 Domini, quas præbet hominibus, ut audientes lau-
 dent eum?
 5. Beati credentes, quod est iudicium, et fa-
 cientes justitiam, et nocte ac die bonum operantes.

(6) Ἡ διὰ τῆς κιναβάρεως περιέχει.

(7) Ὑμνοῦσιν.

(8) N. 5, Μακάριοι usque ad κρίσις. N. 6. Καὶ
 νυκτὸς, etc. τὸ ἀγαθόν. Desunt καὶ ποιῦντες δικαιο-
 σύνην.

6. Memento nostri, Domine, in beneplacito po-
Puli tui :
7. Visita nos in salutari tuo.
8. Ad videndum in bonitate electorum tuorum,
9. Ad lætandum in lætitia gentis tuæ,
10. Ut lauderis cum hæreditate tua.
11. Peccavimus cum patribus nostris :
12. Injuste egimus, iniquitatem fecimus.
13. Patres nostri in Ægypto non intellexerunt
mirabilia tua :
14. Non fuerunt memores multitudinis miseri-
cordiæ tuæ :
15. Et irritaverunt ascendentes in mare Rubrum.
16. Et salvavit eos propter nomen suum :
17. Ut notam faceret potentiam suam.
18. Et increpuit mare Rubrum, et exsiccatum
est .
19. Et deduxit eos in abyso sicut in deserto,
20. Et salvavit eos de manu odientis [odientium] :
21. Et redemit eos de manu inimicorum.

6. Μνήσθητι ἡμῶν, Κύριε, ἐν τῇ εὐδοκίᾳ τοῦ λαοῦ
σου .
7. Ἐπίσκεψαι ἡμᾶς ἐν τῷ σωτηρίῳ σου.
8. Τοῦ ἰδεῖν ἐν τῇ χρηστότητι τῶν ἐκλεκτῶν σου,
9. Τοῦ εὐφρανθῆναι ἐν τῇ εὐφροσύνῃ τοῦ ἔθνους σου,
10. Τοῦ ἐπαινεῖσθαι μετὰ τῆς κληρονομίας σου.
11. Ἡμάρτομεν μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν .
12. Ἠνομήσαμεν, ἠδικήσαμεν.
13. Οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν Αἰγύπτῳ οὐ συνῆκαν τὰ
θαυμάσιά σου .
14. Οὐκ ἐμνήσθησαν τοῦ πλήθους τοῦ ἐλέους σου .
15. Καὶ παρεπίκραναν ἀναβαίνοντες ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ
θαλάσῃ.
16. Καὶ ἔσωσεν αὐτοὺς ἐνεκεν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ .
17. Τοῦ γνωρίσαι τὴν δυναστείαν αὐτοῦ.
18. Καὶ ἐπετίμησε τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ, καὶ ἐξη-
ράνηθ᾽ .
19. Καὶ ὠδήγησεν αὐτοὺς ἐν ἀβύσσῳ ὡς ἐν ἐρήμῳ.
20. Καὶ ἔσωσεν αὐτοὺς ἐκ χειρὸς μισούντος .
21. Καὶ ἔλυτρώσατο αὐτοὺς ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

6. Memento nostri, Domine, quoniam tibi pla-
cuit ut venires ad eos qui credituri erant,
7. Visita nos infirmos in passione tua,
8. Ad faciendam misericordiam nobiscum in bo-
nitate, quam facis erga Dei electos.
9. Ad lætandum in gratia, quam præbes sanctis
tuis.
10. Ut digni efficiamur beatitudine eorum, qui
beneplacent tibi.
- 11, 12. Nos et patres nostri cruciligentes te ini-
que egimus.
13. Patres nostri, cum in tenebris essent, non
intellexerunt magnitudinem misericordiæ tuæ.
14. Non recordati sunt impensitatis miseri-
cordiæ tuæ, qui cum Deus esses, dignatus es hominem
feri, et manifestari hominibus,
15. Et mente elati irritaverunt te mundana tur-
pitudine.
16. Et eorum infirmos, aut a diabolo possessos
salvavit propter benignitatem nominis sui.
17. Ut ostenderet ipsis suam potentiam.
18. Et increpuit verbo gratiæ suæ peccatum
mundi, et mortificavit illum.
19. Et credentes ei deduxit in baptismo, in illu-
minatione ut filios Israel in eremo.
- 20, 21. Baptismus principis Satanæ mortificavit.

6. Μνήσθητι ἡμῶν, Κύριε, ὅτι εὐδοκεῖς τοῦ ἐλ-
θεῖν [πρὸς] τοὺς πιστεύοντας (1).
7. Ἐπίσκεψαι ἡμᾶς τοὺς ἀσθενεῖς ἐν τῷ πάθει σου·
8. Τοῦ δὲ ἡμᾶς (2) ἐλεῆσαι ἐν τῇ ἀγαθότητι ἣν
ποιεῖν [ποιεῖς] τοὺς ἐκλεκτοὺς τοῦ Θεοῦ.
9. Τοῦ εὐφρανθῆναι ἐν τῇ χάριτι ἣν (3) παρέχεις
C τοῖς ἀγίοις σου.
10. Τοῦ ἀξιωθῆναι μακαριασμοῦ (4) τῶν εὐαρε-
στησάντων σοι.
- 11, 12. Ἡμεῖς καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν οἱ σταυρώσαν-
τές σε ἠνομήσαμεν.
13. Οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν (5) σκότει ὄντες οὐ συν-
ῆκαν τὴν ὑπερβολὴν τῆς εὐσπλαγγίας σου.
14. Οὐκ ἐμνήσθησαν τὸ ἀμέτρητον (6) ἐλέους σου,
ὅτι Θεὸς ὢν ἤξιωσας ἀνθρώπος γενέσθαι, καὶ ὀφθῆναι
τοῖς ἀνθρώποις.
15. Καὶ παρεπίκρανάν σε ἐπαίρομενοι τῇ δια-
νοίᾳ ἐν (7) τῇ ἀισχύνῃ τοῦ κόσμου.
16. Καὶ τοὺς ἀσθενοῦντας αὐτῶν, ἣ καταδυνα-
στευομένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου ἔσωσε διὰ τὸ ὄνομα
αὐτοῦ τὸ φιλόνητον.
17. Ἵνα φανερώσῃ αὐτοῖς τὴν ἰσχύν αὐτοῦ.
18. Καὶ ἐπετίμησε διὰ τοῦ λόγου τῆς χάριτος αὐ-
του τῇ ἀμαρτίᾳ τοῦ κόσμου, καὶ ἐνέκρωσεν αὐτήν.
19. Καὶ τοὺς πιστεύοντας αὐτῶν ὠδήγησεν ἐν τῷ
βαπτίσματι, ἐν φωτισμῷ ὡς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐν
τῇ ἐρήμῳ.
- 20, 21. (8) Τὸ βάπτισμα τοὺς ἄρχοντας τοῦ Σα-
τανᾶ ἐθανάτωσεν.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- 1) Ἐλθεῖν, καὶ σῶσαι τοὺς πιστεύοντας σοι.
2) Τοῦ καὶ ἡμᾶς, etc. ἢ ποιεῖς τοῖς ἐκλεκτοῖς, etc.
3) Ἡ.
4) Τοῦ μακαριασμοῦ.
5) Ἐν τῷ, etc.

- (6) Ἄμετρον.
(7) Διανοία κατὰ σοῦ, ἐν, etc.
(8) N. 20, 21, 22. Τό, etc. N. 23. Πάντας γὰρ
αὐτοὺς, etc

22. Ἐκάλυψεν ὕδωρ τοὺς θλίβοντας αὐτούς·
 23. Εἷς ἐξ αὐτῶν οὐχ ὑπελείφθη.
 24. Καὶ ἐπίστευσαν τῷ λόγῳ αὐτοῦ.
 25. Καὶ ἦσαν τὴν ἀγνεσιν αὐτοῦ.
 26. Ἐτάχυναν, ἐπελάθοντο τῶν ἔργων αὐτοῦ·
 27. Οὐχ ὑπέμειναν τὴν βουλήν αὐτοῦ.
 28. Καὶ ἐπεθύμησαν ἐπιθυμίαν ἐν τῇ ἐρήμῳ·
 29. Καὶ ἐπείρασαν τὸν Θεὸν ἐν ἀνύδρῳ.
 30. Καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς τὸ αἷτημα αὐτῶν·
 31. Ἐξαπέστειλε πλησιμονὴν εἰς τὰς ψυχὰς αὐτῶν.
 32. Καὶ παρώργισαν τὸν Μωϋσῆν ἐν τῇ παρεμβολῇ,
 33. Τὸν (α) Ἄαρῶν τὸν ἄγιον Κυρίου.
 34. Ἦνοιχθη ἡ γῆ, καὶ κατέπιε Δαθάν·
 35. Καὶ ἐκάλυψεν ἐπὶ τὴν συναγωγὴν Ἀθειρῶν.
 36. Καὶ ἐξεκαύθη πῦρ ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν·
 37. Φλόξ κατέφλεξε ἐν ἀμαρτωλοῖς.

(a) Τὸν deest.

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 22, 23. Πάντας γὰρ συνέτριψεν ἐπὶ τοῦ ὕδατος.
 24. Οἱ βαπτισθέντες ἐπίστευσαν τοῖς ῥηθείαι παρ' αὐτοῦ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις περὶ τῆς ἀποκειμένης βασιλείας τῶν οὐρανῶν.
 25. Καὶ ἐδόξασαν αὐτόν.
 26. Ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων
 27. Οὐ διέμειναν ἐν τῷ νόμῳ καὶ ταῖς φωναῖς τῶν προφητῶν.
 28. Καὶ μᾶλλον ἠγάπησαν τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ κόσμου τούτου.
 29. Καὶ ἐπείρασαν τὸν Θεὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν ταῖς μὴ ἐχούσαις χάριν Θεοῦ, λέγοντες αὐτῷ· *Σημεῖον θέλομεν ἰδεῖν ἀπὸ σοῦ.*
 30. Ὅπερ (1) ἠθέλησαν.
 31. Ἐκ τῶν πέντε (2) ἄρτων, καὶ πάλιν ἐκ τῶν ἐπτά ἐχόρτασεν αὐτούς.
 2, 33. (3) Καὶ ἐπέμειναν παροργίζοντες τὸν Υἱὸν ἐν τῷ κόσμῳ. Μωϋσῆς γὰρ ἐρμηνεύεται ἀνάληψις, ὅπερ ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἀνελήφθη γάρ. Ἄαρῶν ἐρμηνεύεται ἕρως θυγάμεως· τὸν οὖν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ λέγει, τὸν κατὰ φύσιν ἄγιον.
 34. Ἦνοιχθη ἡ ψυχὴ τῶν ἀπειθούντων τῷ Κυρίῳ, καὶ ἔλαβεν ἑαυτοὺς τὴν ἀμαρτίαν [ἡ ἀμαρτία] αὐτῶν· Δαθάν γὰρ κρίσις δεδομένη ἐρμηνεύεται (4).
 35. Ἀθειρῶν ἐρμηνεύεται πατέρων ὑψηλῶν. Ἐκάλυψεν οὖν ἡ ἀμαρτία τὴν συναγωγὴν τὸ μὲν πρῶτον τῶν Πατέρων τῶν ἀγίων, [δεύτερον δὲ] τῶν ἀρχόντων (5) τῶν τετυφλωμένων.
 36. Καὶ ἐπλεόνασεν ἡ ἀμαρτία ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν.
 37. Καὶ ἀνομία κατηγάλωσεν αὐτούς.

¹ Math. xii, 32. ² Math. xiv, 16; xv, 34; Marc. vi, 38; viii, 4; Joan. vi, 40.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ὅπερ, etc.
 (2) Πέντε γάρ.
 (3) N. 32. Καὶ ε. π. τ. Υἱ. τοῦ Θεοῦ usque ad ἀνελήφθη γάρ. N. 33. Ἄαρῶν ε. δ. δυνατόν, etc.

22. Operuit aqua tribulantes eos :
 23. Unus ex eis non remansit.
 24. Et crediderunt verbo ejus [verbis] :
 25. Et cecinerunt laudem [laudaverunt laudem] ejus.
 26. Cito fecerunt, oblii sunt operum ejus :
 27. Et non sustinuerunt consilium ejus.
 28. Et concupierunt concupiscentiam in deserto :
 29. Et tentaverunt Deum in inaquoso,
 30. Et dedit eis petitionem ipsorum :
 31. Misit saturitatem in animas eorum,
 32. Et irritaverunt Moysen in castris,
 33. Aaron sanctum Domini.
 34. Aperta est terra, et deglutivit Dathan :
 35. Et operuit super congregationem Abiron.
 36. Et exarsit ignis in synagoga eorum .
 B 37. Flamma combussit peccatores.

- 22, 23. Omnes enim contrivit in aqua.
 24. Baptizati autem crediderunt ea quæ dicta sunt in Evangeliiis de regno cælorum, quod eis repositum est.
 25. Et glorificaverunt eum.
 26. Populus Judæorum.
 27. Non permanserunt in lege et dictis prophetarum.
 28. Et magis dilexerunt mundi hujus oblectationem.
 C 29. Et tentaverunt Deum in cordibus eorum gratiam Dei non habentibus, dicentes ipsi : *Volumus a te signum videre* ¹.
 30. Quod voluerunt.
 31. Quinque panibus, et rursus septem satiavit eos ².
 32, 33. Et perseveraverunt irritantes Filium in mundo. *Moyse* enim interpretatur *assumptio*, quod convenit Dei Filio, qui assumptus est. *Aaron* interpretatur *mons virutis* : itaque significat Dei Filium, qui secundum naturam sanctus est.
 34. Aperta est anima non obtemperantium Domino, et peccatum eorum suscepit ipsos ; nam *Dathan* *judicium datum* interpretatur.
 D 35. *Abiron* interpretatur *pater excelsus*. Peccatum igitur cooperuit synagogam antea Patrum sanctorum, et deinde principum eorum, qui excaecati sunt.
 36. Et abundavit peccatum in corde eorum.
 37. Et iniquitas consumpsit eos

- (4) Ἐλαβον ἐφ' ἑαυτοὺς τὴν ἀμαρτίαν αὐτῶν. Δαθάν γὰρ ἐρμηνεύεται κρίσις δεδομένη.
 (5) Τὸ δὲ δεύτερον βούλεται ἡ ἐρμηνεία τῶν ἀρχόντων, etc.

38. Et fecerunt vitulum in Choreb :
 39. Et adoraverunt sculptile.
 40. Et mutaverunt gloriam suam
 41. In similitudinem vituli comedentis fenum.
 42. Et oblitī sunt Deum, qui salvavit eos :
 43. Qui fecit magna in Ægypto,
 44. Mirabilia in terra Cham,
 45. Terribilia in mari Rubro.
 46. Et dixit ut disperderet eos :
 47. Si non Moyses electus ejus
 48. Stetisset in confractione in conspectu ejus,
 49. Ut averteret iram ejus, ne disperderet eos.
 50. Et pro nihilo habuerunt terram desiderabilem :
 51. Non crediderunt verbo ejus.
 52. Et murmuraverunt [murmurabant] in tabernaculis suis :

(a) *Kal deest.*

- A 38. Καὶ ἐποίησαν μόσχον ἐν Χωρήθ·
 39. Καὶ προσεκύνησαν τῷ γλυπτῷ.
 40. Καὶ ἠλλάξαντο τὴν δόξαν αὐτοῦ
 41. Ἐν ὁμοιώματι μόσχου ἐσθίουτος χόρτον.
 42. Καὶ (α) ἐπελάθοντο τοῦ Θεοῦ τοῦ σώζοντος αὐτούς·
 43. Τοῦ ποιήσαντος μεγάλα ἐν Αἰγύπτῳ,
 44. Θαυμάσια ἐν γῆ Χάμ,
 45. Φοβερά ἐπὶ θαλάσσης Ἐρυθρᾶς.
 46. Καὶ εἶπε τοῦ ἐξολοθρεῦσαι αὐτούς·
 47. Εἰ μὴ Μωϋσῆς ὁ ἐκλεκτός αὐτοῦ
 48. (b) Ἔσθη ἐν τῇ θραύσει ἐνώπιον αὐτοῦ,
 49. Τοῦ ἀποστρέφαι τὸν θυμὸν αὐτοῦ, τοῦ μὴ ἐξολοθρεῦσαι αὐτούς.
 50. Καὶ ἐξουδένωσαν γῆν ἐπιθυμητὴν·
 B 51. Οὐκ ἐπίστευσαν τῷ λόγῳ αὐτοῦ.
 52. Καὶ ἐγόγγυσαν [ἐγόγγυζον] ἐν τοῖς σκηνώμασιν αὐτῶν·

(b) *Vers. 48 omissus est ab antiquo scriptore.*

ATHANASII INTERPRETATIO.

38. Et fecerunt sibi ipsis cor insipiens in mentis suæ obæccatione. *Choreb* enim interpretatur *exsiccatio*, qualis est cæcitas.
 39. Et in servitute redacti sunt a peccato.
 40. Et gloriā intellectus, quem dedit eis Deus, C transmutaverunt in mentem reproham.
 41. Et assimilati sunt jumento insipienti, et quemadmodum illud fenum edit, quod in ignem mittitur, ita et isti peccatum suscipiunt, quod in combustionem projicitur.
 42. Et oblitī sunt Salvatorem mundi.
 43. Qui magna fecit in tenebris mundi; *Ægyptus* enim *tenebræ* interpretatur.
 44. In synagoga Judæorum. *Cham* enim *audax* interpretatur, qualis est Judæorum populus.
 45. Terribilia in mundo, iniquitatis.
 46. Et dixit Pater, ut disperderet eos.
 47, 48. Nisi Filius ejus stetisset in cruce dicens : *Pater, dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt* 28.
 49. Ut averteret iram ejus, ne disperderet eos. *Moyses* enim *assumptio* interpretatur, quod convenit Domino nostro Jesu, qui assumptus est.
 50. Deiparam Mariam injuriis afficientes, et Domino de ipsa dicentes : *Nos ex fornicatione nati sumus* 29.
 51. Non crediderunt, quod Filius Dei esset.
 52. Murmuraverunt in se ipsis dicentes : *Nonne hic est fabri filius* 30 ?

28 Luc. xxiii, 34. 29 Joan. viii, 41. 30 Matth. xiii, 55; Joan. vi, 42.

38. Καὶ ἐποίησαν ἑαυτοῖς ἀσύνετον καρδίαν ἐν τῇ πηρώσει τῆς διανοίας αὐτῶν. *Χωρήθ* γὰρ ἐρμηνεύεται *ξηρασιμός*, ὅπερ ἐστὶ πῆρωσις.
 39. Καὶ ἐδουλώθησαν ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ.
 40. Καὶ τὴν (1) δόξαν τῆς συνέσεως, ἧς ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ Θεὸς, μετέβαλον εἰς ἀδόκιμον νοῦν.
 41. Καὶ ὁμοιώθησαν κτήνι ἀσύνετῳ, καὶ ὥσπερ ἐκεῖνα χόρτον ἐσθίει τὸν εἰς τὸ πῦρ βαλλόμενον, οὕτως καὶ οὗτοι τὴν ἀμαρτίαν μεταλαμβάνουσι τὴν εἰς καῦσιν βαλλομένην.
 42. Καὶ ἐπελάθοντο τοῦ Σωτῆρος τοῦ κόσμου.
 43. Τοῦ ποιήσαντος μεγάλα ἐν τῷ σκότει τοῦ κόσμου. *Αἰγύπτος* γὰρ *σκότος* ἐρμηνεύεται (2).
 44. Ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἰουδαίων. *Χάμ* γὰρ *τολμηρὸς* ἐρμηνεύεται, ὅπερ ἐστὶν ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων.
 45. *Φοβερά* ἐν τῷ κόσμῳ τῆς ἀνομίας
 46. Καὶ εἶπεν ὁ Πατὴρ τοῦ ἐξολοθρεῦσαι αὐτούς.
 47, 48. Εἰ μὴ ὁ Υἱὸς αὐτοῦ ἔσθη (3) ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ λέγων· *Πάτερ, ἀφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἴδασιν τί ποιοῦσιν.*
 49. Ὅπως ἀποστρέψῃ τὸν θυμὸν αὐτοῦ τοῦ μὴ ἐξολοθρεῦσαι αὐτούς. *Μωϋσῆς* γὰρ *ἀνάληψις* ἐρμηνεύεται, ὅπερ ἐστὶν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ἀνεληφθῆ γάρ.
 50. Τὴν Θεοτόκον *Μαρίαν* ἀνεπίδοτες, τῷ Κυρίῳ περὶ αὐτῆς καὶ λέγοντες· *Ἡμεῖς ἐκ πορνείας οὐ γεγεννημέθα.*
 51. Οὐκ ἐπίστευσαν, ὅτι ὁ Υἱὸς ἐστὶ τοῦ Θεοῦ.
 52. Ἐγόγγυζον καθ' ἑαυτοὺς λέγοντες· *Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτορος υἱός;*

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 40. Καὶ τὴν etc., usque ad ἀσύνετῳ.
 N. 41. Καὶ ὥσπερ, etc.

(2) Ἐρμηνεύεται σκότῳσις.
 (3) Ἔσθη non legitur.

53. Οὐκ εισήκουσαν τῆς φωνῆς Κυρίου.
 54. Καὶ ἐπῆρε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' αὐτούς,
 55. Τοῦ καταβαλεῖν αὐτούς ἐν τῇ ἐρήμῳ.
 56. Καὶ τοῦ καταβαλεῖν τὸ σπέρμα αὐτῶν ἐν τοῖς
 ἔθνεσι.
 57. Καὶ διασκορπίσαι αὐτούς ἐν ταῖς χώραις.
 58. Καὶ ἐτελέσθησαν τῷ Βεελφεγὼρ·
 59. Καὶ ἔφαγον θυσίας νεκρῶν.
 60. Καὶ παρώξυναν αὐτὸν ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν
 αὐτῶν·
 61. Καὶ ἐπληθύνθη ἐν αὐτοῖς ἡ πτώσις.
 62. Καὶ ἔστη Φινεὲς καὶ ἐξήλασάτο·
 63. Καὶ ἐκόπασεν ἡ θραῦσις.
 64. Καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην,
 65. Εἰς γενεάν καὶ γενεάν ἕως τοῦ αἰῶνος.
 66. Καὶ παρώργισαν αὐτὸν ἐπὶ ὕδατος ἀντιλογίας·
 67. Καὶ ἐκακώθη Μωϋσῆς δι' αὐτούς.
 68. Ὅτι παρεπίκραναν τὸ πνεῦμα αὐτοῦ·
 69. Καὶ διέστειλεν ἐν τοῖς γέλιεσιν αὐτοῦ.

- A 53. Non exaudierunt vocem Domini.
 54. Et elevavit manum suam super eos,
 55. Ut prosterneret eos in deserto.
 56. Et ut dejiceret semen eorum in nationibus :
 57. Et dispergeret eos in regionibus.
 58. Et initiati sunt Beelphegor :
 59. Et comederunt sacrificia mortuorum.
 60. Et irritaverunt eum in adinventionibus
 suis :
 61. Et multiplicata est in eis ruina.
 62. Et stetit Phinees et placavit :
 63. Et cessavit quassatio.
 64. Et reputatum est ei in justitiam,
 65. In generationem et generationem usque in
 sempiternum.
 66. Et irritaverunt eum ad aquam contradic-
 tionis :
 67. Et vexatus est Moyses propter eos.
 68. Quia exacerbaverunt spiritum ejus :
 69. Et distinxit in labiis suis.

ATHANASH INTERPRETATIO

53. Οὐκ εισήκουσαν τῆς μαρτυρίας τοῦ Πατρὸς
 ἐπ' οὐρανῶν βωῶσης (1)· Ὁὗτός ἐστιν ὁ Υἱὸς μου
 ὁ ἀγαπητός.
 54. Καὶ ὠργίσθη αὐτούς (2).
 55. Τοῦ συναπολέσθαι (3) αὐτούς τῇ ἁμαρτίᾳ.
 56. Καὶ τοῦ παραδοῦναι αὐτούς τῇ τῶν ἐθνῶν ἀνα-
 στροφῇ.
 57. Καὶ ἀποστρέψαι (4) αὐτούς ἐν ταῖς τοῦ βίου
 ἐπάταις.
 58. Καὶ ἐλάτρευσαν τῷ διαβόλῳ διὰ τῆς ἀνομίας·
 Βεελφεγὼρ γὰρ ἐρμηνεύεται εἶδος ἀσχημοσύνης,
 καὶ δαιμοχειρῶν.
 59. Καὶ μετέλαβον τὰς ἐπιθυμίας τὰς νεκρούσας
 τὴν ψυχὴν αὐτῶν.
 60. Ἐν ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῶν.
 61. Καὶ τὸ πλῆθος αὐτῶν συνέπεσε τῇ ἁμαρτίᾳ.
 62. Καὶ Στέφανος πάλιν προσηύξατο περὶ αὐτῶν
 λιθαζόμενος λέγων· Κύριε, μὴ θήσης αὐτοῖς τὴν
 ἁμαρτίαν ταύτην· Φινεὲς γὰρ ἐρμηνεύεται στόμα
 αὐτοῦ σιωπῶν· τοῦτο γὰρ εἰπὼν ἐκοιμήθη.
 63. Καὶ ἐπαύσατο ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ.
 64, 65. Καὶ ἐλογίσθη τῷ Στεφάνῳ εἰς δικαιοσύνην.
 66. Καὶ παρώργισαν τὸν Κύριον μὴ πιστεῦσαι (5)
 τῷ βαπτίσματι αὐτοῦ.
 67. Καὶ ἠσθένησεν ὁ νόμος δι' αὐτούς.
 68. Ὅτι παρώργισεν τὸν λαλήσαντα δι' αὐτοῦ (6).
 69. Οὐκ ἔτι ἐλάλει αὐτοῖς ὁ νόμος.

53. Non exaudierunt Patris testimonium e caelis
 clamans : *Hic est Filius meus dilectus* ¹.
 54. Et iratus est eis.
 55. Ut ipsos perderet cum peccato.
 56. Et ut traderet eos gentium subversioni.
 57. Et averteret eos in deceptiones vitae.
 58. Et coluerunt diabolum per iniquitatem : *Beel-
 phegor* enim interpretatur *species deformitatis, et
 daemonem amans*.
 59. Et acceperunt concupiscentias occidentes
 eorum animam.
 60. In peccatis eorum.
 61. Et multitudo eorum concidit peccato.
 62. Et rursus Stephanus cum lapidaretur oravit
 pro eis dicens : *Domine, ne statuas illis hoc peccatu-
 m* ². *Phinees* enim interpretatur *os ejus silens*
 D hoc enim dicens obdormivit.
 63. Et cessavit ira Dei.
 64, 65. Et reputatum est Stephano in justitiam.
 66. Et irritaverunt Dominum ejus baptismo non
 credendo.
 67. Et lex infirmata est propter eos.
 68. Quia irritaverunt loquentem per eum.
 69. Non ampliis eis loquebatur lex.

¹ Matth. xvii, 5. ² Act. vii, 59.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic

(1) Βωῶντος, εἰς., ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ἠυδόκησα.
 (2) Ἐπ' αὐτούς.
 (3) Συναπολέσαι.

(4) Ἀποβόψαι.
 (5) Πιστεῦσαντες.
 (6) Παρώργισαν τ. λ. ἐν αὐτῷ.

70. Non disperdiderunt gentes, quas dixit Dominus illis :
 71. Et commisti sunt inter gentes :
 72. Et didicerunt opera eorum.
 73. Et servierunt sculptilibus eorum :
 74. Et factum est illis in scandalum.
 75. Et immolaverunt filios suos, et filias suas dæmonibus.
 76. Et effuderunt sanguinem innocentem,
 77. Sanguinem filiorum suorum et filiarum,
 78. Quas sacrificaverunt sculptilibus Chanaan.
 79. Et cæde polluta est terra in sanguinibus [eorum] :
 80. Et contaminata est [terra] in operibus eorum :
 81. Et fornicati sunt in adinventionibus suis.
 82. Et iratus est furore Dominus in populum suum :
 83. Et abominatus est hæreditatem suam.
 84. Et tradidit eos in manus inimicorum [gentium] :
 85. Et dominati sunt eorum, qui odepunt eos.
 86. Et tribulaverunt eos inimici eorum :
 87. Et humiliati sunt sub manibus eorum :

70. Οὐκ ἐξωλόθρευσαν τὰ ἔθνη, & εἶπε Κύριος αὐτοῖς·
 71. Καὶ ἐμίγησαν ἐν τοῖς ἔθνεσι·
 72. Καὶ ἔμαθον τὰ ἔργα αὐτῶν.
 73. Καὶ ἐδούλευσαν τοῖς γλυπτοῖς αὐτῶν·
 74. Καὶ ἐγενήθη αὐτοῖς εἰς σκάνδαλον.
 75. Καὶ ἔθυσαν τοὺς υἱοὺς αὐτῶν καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῶν τοῖς δαιμονίοις.
 76. Καὶ ἐξέχεαν αἷμα ἀθῶων,
 77. Αἷμα υἱῶν αὐτῶν καὶ θυγατέρων,
 78. Ὅν ἔθυσαν τοῖς γλυπτοῖς Χαναάν.
 79. Καὶ ἐφονοκτονήθη ἡ γῆ ἐν τοῖς αἷμασι [αὐτῶν]·
 80. Καὶ ἐμίανθη [ἡ γῆ] ἐν τοῖς ἔργοις αὐτῶν·
 81. Καὶ ἐπορνεύσαν ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν αὐτῶν.
 82. Καὶ ὠργίσθη θυμῷ Κύριος ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ·
 83. Καὶ ἐδεδούλωτο τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ.
 84. Καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς εἰς χεῖρας ἐνθουσῶν·
 85. Καὶ ἐκυρίευσαν αὐτῶν οἱ μισοῦντες αὐτούς.
 86. Καὶ ἐθλίψαν αὐτοὺς οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν·
 87. Καὶ ἐταπεινώθησαν ὑπὸ τὰς χεῖρας αὐτῶν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

70. Non projecerunt carnales concupiscentias, quas dixit illis Dominus.
 71. Et adhæserunt dæmonibus.
 72. Et didicerunt eorum doctrinas.
 73. Iniquitatibus.
 74. Et comprehensi sunt in illis.
 75. Corpora et animas eorum interfecerunt in peccato.
 76-78. Et dedecoraverunt genus eorum electum redigentes in servitutem animas, et eorum corpora per ea, quibus perpetraverunt iniquitatem. Chanaan enim interpretatur adoratio iniquitatis.
 79, 80. Et mortificata est tota Judæorum synagoga in peccatis.
 81. Adhærentes dæmonibus, et discedentes a Deo.
 82. Et iratus est in populum antea suum.
 83. Ipsos Judæos.
 84. Permisit, ut in eos dominarentur contrariæ D potestates.
 85. Dæmones.
 86. In servitutem redegerunt eos potestates inimici.
 87. Et subjugati sunt a potestatibus immundorum spirituum.

70. Οὐκ ἀπέβριψαν τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας, & εἶπεν αὐτοῖς Κύριος.
 71. Καὶ ἐκολλήθησαν τοῖς δαίμοσι.
 72. Καὶ ἔμαθον τὰς διδασχὰς αὐτῶν.
 73. Ταῖς ἀνομιαῖς.
 74. Καὶ ἐπαγιδεύθησαν ἐν αὐτοῖς (1).
 75. Τὰ σώματα καὶ τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐθανάτωσαν ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ.
 76-78. Καὶ κατήσχυναν τὸ γένος αὐτῶν τὸ ἐκλεκτὸν δουλώσαντες τὰς ψυχὰς, καὶ τὰ σώματα αὐτῶν, διὼν ἐπετέλουν τὴν ἀνομίαν. Χαναάν γὰρ ἐρμηνεύεται προσκύνησις ἀνομίας (2).
 79, 80. (3) Καὶ ἐνεκρώθη ὅλη ἡ συναγωγὴ τῶν Ἰουδαίων ἐν ταῖς ἁμαρτίαις.
 81. Κολληθέντες τοῖς δαίμοσι, καὶ ἀποστάντες τοῦ Θεοῦ.
 82. Καὶ ὠργίσθη ἐπὶ τὸν πρότερον λαὸν αὐτοῦ.
 83. Αὐτοὺς τοὺς Ἰουδαίους.
 84. Συνεχώρησεν αὐτοὺς καταδυναστεύεσθαι ὑπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων.
 85. Οἱ δαίμονες.
 86. Κατεδουλώσαντο αὐτοὺς αἱ τοῦ ἐχθροῦ δυνάμεις.
 87. Καὶ ὑπετάγησαν ὑπὸ τὰς ἐξουσίας τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων.

Adjenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Αὐταῖς.
 (2) Προσκυνῶν ἀνομίαν.

(3) N. 79. Καί, etc. ἁμαρτίαις αὐτῶν. N. 80, 81. Κολληθέντες, etc., ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

88. Πλεονάκις ἐβρόσατο αὐτούς·
 89. Αὐτοὶ δὲ παρεπίκραναν αὐτὸν ἐν τῇ βουλῇ αὐτῶν·
 90. Καὶ ἐταπεινώθησαν ἐν ταῖς ἀνομίαις αὐτῶν.
 91. Καὶ εἶδε Κύριος ἐν τῷ θλίβεσθαι αὐτούς·
 92. Ἐν τῷ αὐτὸν εἰσακοῦσαι τῆς δεήσεως αὐτῶν.
 93. Καὶ ἐμνήσθη τῆς διαθήκης αὐτοῦ·
 94. Καὶ μετεμελήθη κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους αὐτοῦ.
 95. Καὶ ἔδωκεν αὐτούς εἰς οἰκτιρμοὺς,
 96. Ἐναντίον πάντων τῶν αἰχμαλωτευσάντων αὐτούς·
 97. Σῶσον ἡμᾶς, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν·
 98. Καὶ ἐπισυνάγαγε ἡμᾶς ἐκ τῶν ἐθνῶν·
 99. Τοῦ ἐξομολογησασθαι τῷ ὀνόματι σου τῷ ἁγίῳ·
 100. Τοῦ ἐγκαυχᾶσθαι ἐν τῇ αἰνέσει σου.
 101. Εὐλόγητός Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ·
 102. Ἄπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.
 103. Καὶ ἐρεῖ πᾶς ὁ λαὸς· Γένοιτο, γένοιτο.

Ἀλληλουῖα. ΨΑΛ. ΡΖ'.

1. Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι χρηστός·

- A 88. Sæpe liberavit eos.
 89. Ipsi autem exacerbaverunt eum in consilio suo:
 90. Et humiliati sunt in iniquitatibus suis.
 91. Et vidit Dominus, cum ipsi tribularentur:
 92. Et audivit orationem eorum.
 93. Et memor fuit testamenti sui:
 94. Et pœnituit eum secundum multitudinem misericordiæ suæ.
 95. Et dedit eos in misericordias,
 96. In conspectu omnium, qui ceperant eos.
 97. Salvos nos fac, Domine Deus noster:
 98. Et congrega nos de nationibus:
 99. Ut confiteamur nomini sancto tuo:
 100. Et gloriemur in laude tua.
 101. Benedictus Dominus Deus Israel:
 102. A sæculo, et usque in sæculum.
 103. Et dicet omnis populus: Fiat, fiat.

Alleluia. PSAL. CVI.

1. Confitemini Domino, quoniam bonus

ATHANASII INTERPRETATIO.

88. Πολλάκις συνεχωρησεν αὐτούς.
 89. Αὐτοὶ δὲ παρώργισον αὐτὸν ἐν τῇ ἀπιστίᾳ αὐτῶν.
 90. Καὶ κατενύγησάν τινες αὐτῶν.
 91. Τοὺς (1) λυπούμενους αὐτῶν.
 92. Καὶ δεομένων αὐτῶν πρὸς αὐτὸν εἰσῆκουσεν αὐτῶν.
 93. Καὶ ἐμνήσθη, ὅτι καὶ αὐτοὶ σπέρμα Ἀβραὰμ εἰσι.
 94. Καὶ ἐσπλαγχνίσθη.
 95. Καὶ ἔδωκεν αὐτούς εἰς ἐπίγνωσιν ἐλέους (2).
 96. Καὶ ἐναντιοῦσθαι τοῖς δαίμοσι τοῖς αἰχμαλωτεύσασιν αὐτούς.
 97. Καὶ τοῦ βοᾶν πρὸς αὐτὸν διὰ τοῦ βαπτίσματος· Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν.
 98. Ἐκ (3) τῶν ἐναντίων δυνάμεων.
 99. Τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν.
 100. Ἐν (4) τοῖς προστάγμασι σου.
 101. Εὐλόγητός Κύριος ὁ Θεὸς τῶν διανοιῶν τῶν ὁμολογούντων σε, ὅτι Θεὸς εἶ. Τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Ἰσραὴλ, τοὺς ὄρων τὸν (5) Θεόν.
 102. Ἄπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ εἰς τὸν μέλλοντα.
 103. Καὶ πᾶς ὁ λαὸς τῶν πιστῶν λέγει· Ἀμήν, ἀμήν.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει· Ἀλληλουῖα, ὅπερ ἐρμηνεύεται, αἰνέσατε, καὶ (6) ὑμνήσατε τὸν ὄντα Θεόν.

Titulus præpositus continet: Alleluia, quod interpretatur, laudate, et exaltate eum, qui Deus est.

1. (7) Προσαγάγετε τὰς ψυχὰς ὑμῶν τῷ Κυρίῳ.

88. Sæpe condonavit eis.
 89. Ipsi autem irritaverunt eum in infidelitate sua.
 90. Et aliqui eorum compuncti sunt.
 91. Ipsos contristatos.
 92. Et deorecantibus ipsis illum, exaudivit eos.
 93. Et recordatus est, quod et ipsi semen Abraham sunt.
 94. Et misertus est.
 95. Et dedit eos in cognitionem misericordiæ.
 96. Et repugnare dæmonibus redigentibus eos in captivitatem.
 97. Et clamare ad eum per baptismum: Domine Deus noster.
 98. Ex contrariis potestatibus.
 99. Peccata nostra.
 100. In præceptis tuis.
 101. Benedictus Dominus Deus mentium confidentium te Deum esse. Ita enim interpretatur Israel, mens videns Deum.
 102. A præsentis sæculo, et in futurum.
 103. Et universus fidelium populus dicat: Amen, amen.

1. Afferte animas vestras Domino.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Καὶ εἶδε Κύριος τοὺς, etc.
 (2) Ἐλθεῖν.
 (3) Καὶ ἐπισυνάγαγε ἡμᾶς ἐκ, etc.
 (4) Τοῦ ἐγκαυχᾶσθαι ἐν etc.
 (5) Τὸν deest.

- (6) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περιέχει, etc. Deest καί.
 (7) N. 1. Προσαγάγετε, usque ad ἔστιν. N. 2. Ὅτι, etc.

2. Quoniam in sæculum misericordia ejus.
 3. Dicant qui redempti sunt a Domino :
 4. Quos redemit de manu inimici :
 5. Et de regionibus congregavit eos :
 6. A solis ortu, et occasu, ab aquilone, et mari.
 7. Erraverunt in solitudine in inaquoso :
 8. Viam civitatis habitaculi non invenerunt
 9. Esurientes, et sitientes :
 10. Anima [Animæ] eorum in ipsis defecit [defecerunt].
 11. Et clamaverunt ad Dominum cum tribularentur :
 12. Et de necessitatibus eorum eripuit eos.
 13. Et deduxit eos in viam rectam,
 14. Ut irent in civitatem habitationis.
 15. Constituteant Domino misericordiæ ejus,
 16. Et mirabilia ejus filiis hominum.
 17. Quia satiavit animam inanem :
 18. Et animam esurientem satiavit bonis.

- A 2. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 3. Εἰπάτωσαν οἱ λελυτρωμένοι ὑπὸ Κυρίου ·
 4. Οὓς ἐλυτρώσατο ἐκ χειρὸς ἐχθροῦ ·
 5. Καὶ ἐκ τῶν χωρῶν συνήγαγεν αὐτούς ·
 6. Ἀπὸ ἀνατολῶν, καὶ δυσμῶν, καὶ βορρᾶ, καὶ θαλάσσης.
 7. Ἐπλανήθησαν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐν ἀνύδρῳ ·
 8. Ὅδον πόλεως κατοικητηρίου οὐχ εὔρον
 9. Πεινῶντες, καὶ διψῶντες ·
 10. Ἡ ψυχὴ [Αἱ ψυχὰ] αὐτῶν ἐν αὐτοῖς ἐξέλιπε [ἐξέλιπον].
 11. Καὶ ἐκέκραζαν πρὸς Κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαι αὐτούς ·
 12. Καὶ ἐκ τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν ἐρρύσατο αὐτούς.
 13. Καὶ ὠδήγησεν αὐτούς εἰς ὁδὸν εὐθείαν,
 14. Τοῦ πορευθῆναι εἰς πόλιν κατοικητηρίου.
 15. Ἐξομολογησάσθωσαν τῷ Κυρίῳ τὰ ἔλεη αὐτοῦ,
 16. Καὶ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων.
 17. Ὅτι ἐχόρτασε ψυχὴν κενήν ·
 18. Καὶ ψυχὴν πεινῶσαν ἐνέπλησεν ἀγαθῶν.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

2. Quoniam bonus est, quoniam infirma est misericordia ejus.
 3. Dicant liberati a Domino per baptismum, quoniam bonus, et indeficiens est misericordia ejus.
 4. Diaboli.
 5. Et circumvit Jesus urbes et regiones prædicans regnum Dei, et sanans omnem morbum et omnem infirmitatem.
 6. A populo Judæorum, et gentium.
 7. Erraverunt in mundo in idololatria, et omni actione infructifera.
 8. Præceptum cælestis civitatis non invenerunt.
 9. Ut refocillarentur eorum animæ.
 10. Exarserunt, et consumptæ sunt eorum animæ a peccato.
 11. Et clamaverunt ad Deum cum possiderentur a peccato.
 12. De adversariis potestatibus.
 13. In fidem veritatis suæ.
 14. Ut invenirent requiem in superna Jerusalem.
 15. Narrabunt omnibus misericordias ejus.
 16. Immensam ejus bonitatem filiis hominum.
 17. Qui confortavit omnem animam infirmam.
 18. Et implevit donis Spiritus sui boni.

2. Ὅτι ἀγαθὸς ἐστίν, ὅτι ἀτελεύτερον τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 3. Εἰπάτωσαν οἱ λελυτρωμένοι ὑπὸ Κυρίου τῷ βαπτίσματι, ὅτι ἀγαθὸς, καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἀδιάλειπτον ἐστίν (1).
 4. Τοῦ διαβόλου.
 5. Καὶ περιῆγεν ὁ (2) Ἰησοῦς τὰς πόλεις, καὶ τὰς χώρας κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἰώμενος πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν.
 6. Ἀπὸ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν ἐθνῶν.
 7. Ἐπλανήθησαν ἐν τῷ κόσμῳ ἐν τῇ εἰδωλωλατρείᾳ καὶ πάσῃ πράξει ἀκάρπῳ.
 8. (3) Ἐντολὴν τῆς ἐπουρανοῦ πόλεως οὐχ εὔρον.
 9. Ἴνα ἀναπαύσονται αἱ ψυχὰ αὐτῶν.
 10. Ἐξέκαλοντο, καὶ κατετήκοντο αἱ ψυχὰ αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας.
 11. Καὶ ἐβόησαν πρὸς τὸν Θεόν, ὅτι κατεδυναστεύοντο ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας.
 12. Ἐκ (4) τῶν ἐναντίων δυνάμεων.
 13. Εἰς τὴν πίστιν τῆς ἀληθείας αὐτοῦ.
 14. Τοῦ εὔρεῖν αὐτούς ἀνάπαυσιν τῇ (5) ἁγῶν Ἱερουσαλήμ.
 15. Διηγῆσονται πᾶσι τὰ ἔλεη αὐτοῦ.
 16. Καὶ τὴν ἀμέτρητον αὐτοῦ ἀγαθότητα τοῖς (6) υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων.
 17. Ὅτι πᾶσαν ψυχὴν ἀσθενῆ (7) ἐνεδυνάμωσεν.
 18. Καὶ ἐνέπλησε τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ τοῦ ἀγαθοῦ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐν τῷ βαπτίσματι ὑπὸ Κυρίου, etc., διαπαντός ἐστίν.
 (2) Περιῆγε γὰρ ὁ, etc.
 (3) N. 8. Ἐντολὴν usque ad αὐτῶν. N. 9. Ἐξέκαλοντο, etc.

- (4) Ἐκ deest.
 (5) Ἐν τῇ.
 (6) Τοῖς, etc., desunt.
 (7) Ἀσθενούσαν.

19. Καθημένους ἐν σκοτει καὶ σκιᾷ θανάτου,
 20. Πεπεδημένους ἐν πτωχείᾳ καὶ σιδήρῳ.
 21. Ὅτι παρεπίκραναν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ.
 22. Καὶ τὴν βουλήν τοῦ Ὑψίστου παρώξυναν.
 23. Καὶ ἐταπεινώθη ἐν κόποις ἡ καρδία αὐτῶν.
 24. Ἡσθένησαν, καὶ οὐκ ἦν ὁ βοηθῶν.
 25. Καὶ ἐκέκραξαν πρὸς Κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαι αὐτούς.
 26. Καὶ ἐκ τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν ἔσωσεν αὐτούς.
 27. Καὶ ἐξήγαγεν αὐτούς ἐκ σκότους καὶ σκιᾶς θανάτου.
 28. Καὶ τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν διέβηξεν.
 29. Ἐξομολογήσασθωσαν τῷ Κυρίῳ τὰ ἔλεῃ αὐτοῦ,
 30. Καὶ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ ταῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων.
 31. Ὅτι συνέτριψε πύλας χαλκᾶς.
 32. Καὶ μοχλοὺς σιδηροῦς συνέθλασεν.
 33. Ἀντελάβετο αὐτῶν ἐξ ὁδοῦ ἀνομίας αὐτῶν.
 34. Διὰ γὰρ τὰς ἀνομίας αὐτῶν ἐταπεινώθησαν.
 35. Πᾶν βρῶμα ἐβδελύξατο ἡ ψυχὴ αὐτῶν.
 36. Καὶ ἤγγισαν ἕως τῶν πυλῶν τοῦ θανάτου.

- A 19. Sedentes in tenebris et umbra mortis,
 20. Vincos in mendicitate et ferro.
 21. Quia exacerbaverunt eloquia Dei :
 22. Et consilium Altissimi irritaverunt.
 23. Et humiliatum est in laboribus cor [anima] eorum :
 24. Infirmati sunt, nec erat qui adjuvaret.
 25. Et clamaverunt ad Dominum cum tribuerentur :
 26. Et de necessitatibus eorum salvavit [liberavit] eos.
 27. Et eduxit eos de tenebris et umbra mortis :
 28. Et vincula eorum dirupit.
 29. Confiteantur Domino misericordiae ejus,
 30. Et mirabilia ejus filiis hominum.
 31. Quia contrivit portas aereas :
 32. Et vectes ferreos confregit.
 33. Suscepit eos de via iniquitatis eorum :
 34. Propter injustitias enim suas humiliati sunt.
 35. Omnem escam abominata est anima eorum .
 36. Et appropinquaverunt usque ad portas mortis.

ATHANASII INTERPRETATIO.

19. Ἐγκεκλεισμένοι (1) ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ τοῦ θανάτου.
 20. Ῥερημμένους [Πεπεδημένους] ἐν θλίψει, καὶ ὀδύνη ἰσχυρᾷ.
 21. Ὅτι ἐναντία τῶν λόγων τοῦ Θεοῦ πεποιήκασι.
 22. Μὴ ποιήσαντες τὸ θέλημα αὐτοῦ.
 23. Ἐδουλώθη ἐν ἁμαρτίᾳ (2) ἡ καρδία αὐτῶν.
 24. Αἱ ψυχαὶ αὐτῶν ἠσθένησαν, καὶ οὐδεὶς ἴσχυε βοηθῆσαι αὐτοῖς.
 25. Καὶ ἐδεήθησαν ἐν τῷ κυριευεσθαι αὐτοὺς ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας.
 26. Καὶ ἐκ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων ἔσωσεν αὐτούς.
 27. Τῆς ἐξουσίας τοῦ διαβόλου.
 28. Καὶ τὰς ἐπιθυμίας τὰς πονηρὰς ἐκ τῶν καρδιῶν αὐτῶν ἀπέβριψεν.
 29. Ἀνυμνήσατε (3) τὰ ἔλεῃ τοῦ Κυρίου.
 30. Καὶ διηγῆσονται τὴν ἀμέτρητον αὐτοῦ φιλοπρωπίαν.
 31. Ὅτι συνέτριψε τὰς ἐναντίας δυνάμεις.
 32. Καὶ τοὺς ἀρχοντας τοῦ σκότους τῆς ἁμαρτίας ἀπόλεσεν.
 33. Ἐβρῦσατο αὐτοὺς ἐκ τῆς ἀναστροφῆς αὐτῶν τῆς πονηρᾶς.
 34. Διὰ γὰρ τὰς ἀνομίας αὐτῶν ἐδουλώθησαν.
 35. Ἐξετάκησαν αἱ ψυχαὶ αὐτῶν καὶ ἀπεγνώσθησαν.
 36. Ἔως (4) τῆς συντελείας παρ' ὀλίγον ὁ θάνατος ἐκυρίευσεν τῶν ἀνθρώπων.

19. Inclusos in peccato mortis.
 20. Fractos [compeditos] tribulatione, et dolore valido.
 21. Quoniam contraria sermonibus Dei fecerunt.
 22. Non facientes voluntatem ejus.
 23. Subjugatum est in peccato cor eorum,
 24. Et animæ eorum infirmatæ sunt, et nemo potuit eis auxiliari.
 25. Et deprecati sunt, cum in eos dominaretur peccatum.
 26. Et ex immundis spiritibus salvavit eos.
 27. Ex diaboli potestate.
 28. Et disjecit improbas concupiscentias ex eorum cordibus.
 29. Laudate misericordias Domini.
 30. Et narrabunt immensam ejus benignitatem.
 31. Quoniam contrivit adversarias potestates.
 32. Et perdidit principes tenebrarum peccati.
 33. Liberavit eos ex improba eorum conversatione.
 34. Nam in servitutem redacti sunt propter eorum iniquitates.
 35. Contabuerunt animæ eorum et desperaverunt.
 36. Usque ad consummationem paulo minus mors dominata est in hominibus.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐγκεκλεισμένους.
 (2) Ἁμαρτίαις.

- (3) Ἀνυμνοῦσιν.
 (4) Ἔως γάρ.

7. Et clamaverunt ad Dominum cum tribularentur :

38. Et de necessitatibus eorum liberavit eos.

39. Misit verbum suum, et sanavit eos :

40. Et eripuit eos de interitionibus eorum.

41. Consteantur Domino misericordiae ejus,

42. Et mirabilia ejus filiis hominum.

43. Et sacrificent ei sacrificium laudis,

44. Et annuntient opera ejus in exultatione.

45. Qui descendunt in mare in navibus,

46. Facientes operationem in aquis multis.

47. Ipsi viderunt opera Domini,

48. Et mirabilia ejus in profundo.

49. Dixit, et stetit spiritus procellae :

50. Et exaltati sunt fluctus ejus.

51. Ascendunt usque ad caelos :

52. Et descendunt usque ad abyssos :

37. Καὶ ἐκέκραξαν πρὸς Κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαι αὐτούς·

38. Καὶ ἐκ τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν ἔσωσεν αὐτούς.

39. Ἀπέστειλε τὸν λόγον αὐτοῦ, καὶ ἰάσατο αὐτούς·

40. Καὶ ἐῤῥύσατο αὐτούς ἐκ τῶν διαφθορῶν αὐτῶν.

41. Ἐξομολογησάσθωσαν τῷ Κυρίῳ τὰ ἐλέη αὐτοῦ,

42. Καὶ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων.

43. Καὶ θυσάψωσαν αὐτῷ θυσίαν αἰνέσεως·

44. Καὶ ἐξαγγειλάτωσαν τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν ἀγαλλιάσει.

45. Οἱ καταβαίνοντες εἰς θάλασσαν ἐν πλοίοις,

46. Ποιοῦντες ἔργασίαν ἐν ὕδασι πολλοῖς.

47. Αὐτοὶ εἶδον [εἶδον] τὰ ἔργα Κυρίου,

48. Καὶ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ ἐν τῷ βυθῷ.

B 49. Εἶπε, καὶ ἔστη πνεῦμα καταγίδος·

50. Καὶ ὑψώθη τὰ κύματα αὐτῆς.

51. Ἀναβαίνουσιν ἕως τῶν οὐρανῶν·

52. Καὶ καταβαίνουσιν ἕως τῶν ἀβύσσων·

ATHANASII INTERPRETATIO.

37. Clamaverunt ad Dominum et Deum cum detinerentur a peccatis suis.

38. Et de potentia diaboli salvavit eos.

39. Misit Deum Verbum Pater, et transfixo ejus latere nos omnes sanati sumus, ut inquit Isaias : *Livore ejus omnes sanati sumus* ²³.

40. Nam morte sua contrivit mortem.

41. Glorificabunt misericordias ejus.

42. Et narrabunt filiis hominum, quod in similitudinem nostram factus ²⁴, passus est propter nos Deus Verbum, et resurrexit.

43. Et laudabunt eum in cordibus suis.

44. Et narrabunt passiones ejus, et resurrectionem, gloriantes et gaudentes.

45. Apostoli dicentes : *Nobis autem absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi* ²⁵.

46. Erant enim piscatores.

47. Suis oculis conspexerunt passionem et resurrectionem.

48. Cum navigarent in regionem Gaoarenorum.

49. Spiritu præcepti ejus descendit procella **D** venti.

50. Mare excitatum est.

51. Et coibant [conscendebant] fluctus in navem.

52. Et complebantur, et commoti sunt.

²³ Isa. LIII, 5. ²⁴ Philipp. II, 7. ²⁵ Galat. VI, 14.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Πρὸς τὸν Θεόν, etc.

(2) Κεντηθέντος τοῦ Θεοῦ Λόγου τὴν, etc., καθὼς Ἦσαϊας, etc. Τῷ μῶλωπι αὐτοῦ τοῦ ἀποσταλέντος Λόγου ἡμεῖς πάντες ἰάθημεν.

(3) Δοξάσωσιν.

(4) Ἀνυμνοῦσιν.

(5) Εἶπ.

37. Ἀνεβόησαν πρὸς Κύριον καὶ Θεὸν (1) ἐν τῷ συνέχεσθαι αὐτούς ὑπὸ τῶν ἀμαρτιῶν αὐτῶν.

38. Καὶ ἐκ τῶν τοῦ διαβόλου δυναστειῶν ἔσωσεν αὐτούς.

39. Ἀπέστειλε τὸν Θεὸν Λόγον ὁ Πατήρ, καὶ κεντηθέντος αὐτοῦ τὴν πλευράν ἡμεῖς πάντες ἰάθημεν, ὡς Ἦσαϊας λέγει· *Τῷ μῶλωπι αὐτοῦ πάντες ἰάθημεν* (2).

40. Τῷ γὰρ θανάτῳ αὐτοῦ τὸν θάνατον συνέτριψεν.

C 41. Δοξάσωσιν (3) τὰ ἐλέη αὐτοῦ.

42. Καὶ διηγῆσονται τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, ὅτι ἐν ὁμοιώματι ἡμῶν γενόμενος πέπονθε δι' ἡμᾶς ὁ Θεὸς Λόγος, καὶ ἀνέστη.

43. Καὶ ἀνυμνοῦσιν (4) αὐτὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν.

44. Καὶ διηγῆσονται τὰ παθήματα αὐτοῦ, καὶ τὴν ἀνάστασιν, καυχόμενοι καὶ χαίροντες.

45. Οἱ ἀπόστολοι λέγοντες· *Ἥμῖν δὲ μὴ ἦ (5) καυχᾶσθαι εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.*

46. Ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς (6).

47. Αὐτόπται γεγόνασι τῶν παθημάτων (7) καὶ τῆς ἀναστάσεως.

48. Ὅτε ἐπλεον εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηῶν.

49. Τῷ Πνεύματι τοῦ (8) προστάγματος αὐτοῦ κατέβη λαλαψ ἀνέμου.

50. Διηγείρετο (9) ἡ θάλασσα.

51. Καὶ συνέβαλλον [συνέβαινον] τὰ κύματα εἰς τὸ πλοῖον.

52. Καὶ συνεπληροῦντο, καὶ ἐκινήθησαν (10).

(6) Ἁλιεῖς· ὅμως καὶ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐποίησεν ἔργασίαν πολλήν, κηρύσσοντες αὐτοῖς.

(7) Παθημάτων αὐτοῦ, etc.

(8) Τὸ Πνεῦμα τοῦ, etc.

(9) Καὶ διηγείρετο.

(10) Ἐκινδύνουντο.

53. Ἡ ψυχὴ αὐτῶν ἐν κακοῖς ἐτήκετο.
 54. Ἐταράχθησαν, ἐσαλεύθησαν ὡς ὁ μεθύων.
 55. Καὶ πᾶσα ἡ σοφία αὐτῶν κατεπόθη.
 56. Καὶ ἐκέκραξαν πρὸς Κύριον ἐν τῷ ὀλίβησθαι αὐτούς.
 57. Καὶ ἐκ τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν ἐξήγαγεν αὐτούς.
 58. Καὶ ἐπέταξε τῇ καταιγίδι, καὶ ἔστη εἰς αὐραν.
 59. Καὶ εἰσέγησεν τὰ κύματα αὐτῆς.
 60. Καὶ εὐφράνθησαν, ὅτι ἠσύχασαν.
 61. Καὶ ὠδήγησεν αὐτούς ἐπὶ λιμένα θελήματος αὐτοῦ.
 62. Ἐξομολογήσασθωσαν τῷ Κυρίῳ τὰ ἐλέη αὐτοῦ,
 63. Καὶ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων.
 64. Ὑψώσατ' αὐτὸν ἐν ἐκκλησίᾳ λαοῦ.
 65. Καὶ ἐν καθέδρᾳ πρεσβυτέρων αἰνεσάτωσαν αὐτόν.
 66. Ἔθετο ποταμούς εἰς ἔρημον.
 67. Καὶ διεξόδους ὑδάτων εἰς ὄψα.
 68. Γῆν καρποφόρον εἰς ἄλμην,
 69. (a) Ἀπὸ κακίας τῶν κατοικούντων ἐν αὐτῇ.
 70. Ἔθετο ἔρημον εἰς λίμνας ὑδάτων.
 (a) Vers. 69, 70, 71, sub unico comment.

- A 53. Anima eorum in malis tabescebat.
 54. Turbati sunt, et moti sunt sicut ebrius :
 55. Et omnis sapientia eorum devorata est.
 56. Et clamaverunt ad Dominum cum tribularentur :
 57. Et de necessitatibus eorum eduxit eos.
 58. Et mandavit procellæ, et stetit in auram :
 59. Et siluerunt fluctus ejus.
 60. Et lætati sunt, quia siluerunt :
 61. Et deduxit eos in portum voluntatis suæ.
 62. Confiteantur Domino misericordiæ ejus,
 63. Et mirabilia ejus filiis hominum.
 64. Exaltem eum in ecclesia plebis :
 65. Et in cathedra seniorum laudent eum.
 B 66. Posuit flumina in desertum :
 67. Et exitus aquarum in sitim.
 68. Terram fructiferam in salsuginem,
 69. A malitia inhabitantium in ea.
 70. Posuit desertum in stagna aquarum

ATHANASII INTERPRETATIO.

53. Ἐφοβήθησαν, καὶ ὀλιγοψύχησαν.
 54. Καὶ ἐν ἀγῶνι πολλῇ γέγονα (1).
 55. Καὶ πᾶσα ἡ τέχνη αὐτῶν ἠτήθη ὑπὸ τοῦ κλύδωνος· ἦσαν γὰρ ἀλιεῖς.
 56. Καὶ ἐβόησαν πρὸς τὸν Ἰησοῦν· Κύριε, σῶσον C ἡμᾶς, ἀπολλύμεθα.
 57. Καὶ ἐκ τῶν κυμάτων καὶ τοῦ λαίλαπος τοῦ ἀνέμου ἐξήγειρεν (2) αὐτούς.
 58. Ἐπετίμησε γὰρ τῷ ἀνέμῳ, καὶ ἐπαύσατο, καὶ μόνον αὐραν παρεῖχεν εἰς ἀνάψυξιν αὐτοῖς.
 59. Καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη.
 60. Καὶ ἐπλήσθησαν χάριτος, ὅτι (3) διεσώθησαν.
 61. Κατέπλευσαν γὰρ εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρητῶν.
 62. Διηγῆσονται ἐν Εὐαγγελίῳ (4).
 63. Καὶ αὐτὰ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ σὺν τοῖς λοιποῖς τοῖς (5) υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων.
 64. Δοξάσουσι αὐτὸν διὰ τοῦ κηρύγματος ἐν τοῖς ἔθνεσιν.
 65. Καὶ ἐν τῇ ἀναπαύσει τῶν ἀνίων αἰνεσάτωσαν αὐτόν.
 66. Τὰς φυλάς τῶν Ἰουδαίων.
 67. Καὶ ἀπὸ τῶν καρδιῶν αὐτῶν ἀφελεῖ (6) τὴν χάριν αὐτοῦ διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.
 68, 69. Τὴν συναγωγὴν τὴν ἄτεκνον.
 70, 71. Καὶ τὰς καρδίας αὐτῶν βρῶσεν τὴν χάριν αὐτοῦ.

53. Et timuerunt, et animo dejecti sunt.
 54. Et in agone multo fuerunt.
 55. Et omnis ars eorum superata est a tempestate, erant enim piscatores.
 56. Et clamaverunt ad Jesum : Domine, salva nos, perimus *.
 57. Et ex fluctibus et venti procella sublevavit eos.
 58. Increpavit enim ventum, et quievit, et solum auram emisit in eorum refrigerium.
 59. Et facta est tranquillitas magna *.
 60. Et impleti sunt gaudio, quoniam salvi facti sunt.
 61. Navigaverunt enim in regionem Gadarenorum.
 62. Narrabunt in Evangelio.
 63. Et hæc mirabilia ejus, et alia filiis hominum.
 64. Glorificabunt eum per prædicationem in gentibus.
 65. Et in requie sanctorum laudent eum.
 66. Tribus Judæorum.
 67. Et e cordibus eorum auferet gratiam suam propter eorum infidelitatem.
 68, 69. Synagogam sterilen
 70, 71. Et corda eorum ut germinent gratiam suam.

* Math. viii, 25. * Ibid. 26.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Γεγόνασιν.
 (2) Ἐξήγαγεν, etc.
 (3) Καὶ ἐπληρώθησαν χάρις, ὅτι, etc.

- (4) Εὐαγγελίῳ τὰ ἐλέη αὐτοῦ.
 (5) Τοῖς deest.
 (6) Ἀφείλεν.

11. Et terram sine aqua in exitus aquarum.
 72. Et collocavit illic esurientes :
 73. Et constituerunt civitates habitationis.
 14. Et seminaverunt agros, et plantaverunt vineas :

75. Et fecerunt fructum nativitatis.
 76. Et benedixit eis, et multiplicati sunt [nimis] :

77. Et jumenta eorum non minoravit.
 78. Et pauci facti sunt, et vexati sunt.
 79. A tribulatione malorum et dolore.
 80. Effusa est contemptio super principes eorum :
 81. Et errare fecit eos in invio, et non in via.
 82. Et adjuvit pauperem de inopia :
 83. Et posuit sicut oves familias.
 84. Videbunt recti, et lætabuntur :
 85. Et omnis iniquitas oppilabit os suum.
 86. Quis sapiens et custodiet hæc?
 87. Et intelliget misericordias Domini ?

(a) Αὐτῶν deest.

- A 71. Καὶ γῆν ἄνυδρον εἰς διεξόδους ὑδάτων.
 72. Καὶ κατώκισεν ἐκεῖ πεινῶντας ·
 73. Καὶ συνεστήσαντο πόλεις κατοικεσίας.
 74. Καὶ ἐσπειραν ἀγρούς, καὶ ἐφύτευσαν ἀμπελώ-
 νας ·
 75. Καὶ ἐποίησαν καρπὸν γεννήματος.
 76. Καὶ εὐλόγησεν αὐτούς, καὶ ἐπληθύνθησαν [σφό-
 δρα]·
 77. Καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν οὐκ ἐσμίκρυνε.
 78. Καὶ ὀλιγώθησαν, καὶ ἐκακώθησαν
 79. Ἀπὸ θλίψεως κακῶν καὶ ὀδύνης.
 80. Ἐξεχύθη ἐξουδένωσις ἐπ' ἄρχοντας αὐτῶν (a)·
 81. Καὶ ἐπλάνησεν αὐτούς ἐν ἀβάτῳ, καὶ οὐχ ὁδῷ.
 82. Καὶ ἐβοήθησε πένητι ἐκ πτωχείας ·
 83. Καὶ ἔθετο ὡς πρόβατα πατριάς.
 B 84. Ὦφονται εὐθεῖς, καὶ εὐφρανθήσονται ·
 85. Καὶ πᾶσα ἀνομία ἐμφράξει τὸ στόμα αὐτῆς.
 86. Τίς σοφὸς καὶ φυλάξει ταῦτα ;
 87. Καὶ συνήσουςι τὰ ἐλέη τοῦ Κυρίου ;

ATHANASII INTERPRETATIO.

72. Multitudinem gentium in Ecclesia.
 73. Eorum corda.
 74. Apostoli corda gentium.
 75. Gentes fructum justitiæ.
 76. Fideles.
 77. Et humiles inter eos, et mites non contempsit.
 78. Populus Judæorum.
 79. A tribulatione malorum, et doloris, quam in-
 tulerunt eis gentes, quæ in eos dominatæ sunt.
 80. Judæorum.
 81. Et demisit eos incedere in concupiscentia
 cordium suorum.
 82. Populum ex gentibus.
 83. Gentes.
 84. Sanctæ virtutes gaudentes clamabunt : *Gloria in altissimis Deo, et in terra pax* ²⁸, etc.
 85. Et omnis contraria potestas confusa conti-
 cescet cum sua doctrina.
 86, 87. Non dicit : Quis sapiens hujus mundi ?
 sed quis repletus sapientia abscondita, ut mentem
 suam advertat ad ea, quæ hic dicta sunt, et cog-
 noscat misericordias Domini immensas, et inve-
 stigabiles ?

²⁸ Luc. 11, 14.

72. Τὸ πλῆθος τῶν ἐθνῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.
 73. Τὰς καρδίας αὐτῶν.
 74. Οἱ ἀπόστολοι τὰς καρδίας τῶν ἐθνῶν.
 75. Τὰ ἔθνη καρπὸν δικαιοσύνης.
 76. Τοὺς πιστούς.
 77. Καὶ τοὺς ταπεινοὺς αὐτῶν, καὶ (1) πρᾶξις οὐκ
 ἐξουδένωσεν.
 78. Ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων.
 79. Ἀπὸ θλίψεως (2) κακῶν καὶ τῆς ὀδύνης τῆς
 γενομένης αὐτοῖς παρὰ τῶν ἐθνῶν τῶν κυρνευσάντων
 αὐτούς.
 80. Τῶν Ἰουδαίων.
 81. Καὶ εἶασεν αὐτούς τῇ ἐπιθυμίᾳ τῶν καρδιῶν
 αὐτῶν (3) πορεύεσθαι.
 82. Τῷ (4) ἐξ ἐθνῶν λαῷ.
 83. Τὰ ἔθνη.
 84. Αἱ ἄγαι δυνάμεις χαιρόμεναι βοήσωσι · *Δόξα*
ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη (5), καὶ τὰ
 ἐξῆς.
 85. Καὶ πᾶσα ἐναντία δύναμις καταισχυθεῖσα
 παύσεται μετὰ τῆς διδαχῆς αὐτῶν (6).
 86, 87. Οὐ λέγει · Τίς σοφὸς τοῦ κόσμου τούτου ;
 ἀλλὰ τῆς ἀποκεκρυμμένης σοφίας τίς ἐμπελησμένος,
 ἵνα πρόσχη τῇ διανοίᾳ [πρὸς] ταῦτα τὰ εἰρημένα ἐν-
 ταῦθα, καὶ ἐπιγῶν τὰ ἐλέη τοῦ Κυρίου τὰ ἀμέτρητα
 καὶ ἀνεξιχνίαστα ;

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ταπεινοὺς τῷ πνεύματι, καὶ, etc.
 (2) Θλίψεων, etc., κυρνευσάντων αὐτῶν.
 (3) Deest *καρδία*.

- (4) Τῷ λαῷ τῶν ἐξ ἐθνῶν.
 (5) Εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.
 (6) Αὐτῆς.

Ῥδὴ ψαλμὸς [ψαλμοῦ] τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. PZ. A

1. Ἐτοίμη ἡ καρδία μου, ὁ Θεός, ἐτοίμη (a) ἡ καρδία μου·
  2. Ἄσσομαι καὶ ψαλῶ ἐν τῇ δόξῃ μου.
  3. Ἐξεγέρθητι, ἡ δόξα μου·
  4. Ἐξεγέρθητι, ψαλτήριον καὶ κιθάρα·
  5. Ἐξεγερόησομαι ὄρθρου.
  6. Ἐξομολογήσομαι σοὶ ἐν λαοῖς, Κύριε·
  7. Ψαλῶ σοι ἐν ἔθνεσιν.
  8. Ὅτι μέγα ἐπάνω τῶν οὐρανῶν τὸ ἔλεός σου
  9. Καὶ ἕως τῶν νεφελῶν ἡ ἀληθεία σου.
  10. Ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς, ὁ Θεός·
  11. Καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου.
  12. Ὅπως ἂν ῥυσθῶσιν οἱ ἀγαπητοὶ σου
  13. Σῶσον τῇ δεξιᾷ σου, καὶ ἐπάκουσόν μου.
  14. Ὁ Θεός ἐλάλησεν ἐν τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ·
  15. Ὑψωθήσωμαι, καὶ διαμεριῶ Σίχιμα·
- (a) Vers. 2, Ἐτοίμη, etc., δόξῃ μου.

Canticum psalmi David. PSAL. CVII.

1. Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum :
2. Cantabo et psallam in gloria mea.
3. Exsurge, gloria mea :
4. Exsurge, psalterium et cithara :
5. Exsurgam diluculo.
6. Confitebor tibi in populis, Domine :
7. Et psallam tibi in nationibus.
8. Quia magna est super caelos misericordia tua :
9. Et usque ad nubes veritas tua.
10. Exaltare super caelos, Deus :
11. Et super omnem terram gloria tua.
12. Ut liberentur dilecti tui :
13. Salvum fac dextera tua, et exaudi me.
14. Deus locutus est in sancto suo :
15. Exaltabor, et dividam Sichimam ·

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· Ῥδὴ ψαλμοῦ τῷ Δαβὶδ, ὅπερ ἐρμηνεύεται τὸ ἄσμα τοῦ ψαλμοῦ τῷ ἱκανῷ τῇ χειρὶ, τουτέστι τῷ Ἰῶ τῷ Θεοῦ (2).

Titulus praepositus continet : Canticum psalmi David, quod interpretatur, Canticum psalmi manu forti· hoc est Dei Filio.

1. Εἰς τὸ δοξάζεσθαι (3) τὴν χάριν σου.
2. Ἐν ἀγαλλιάσει τῆς χάριτός σου ψαλῶ (4).
3. Ἐλθέ ἐν τῇ διανοίᾳ μου, ὁ Θεός (5).
4. Καὶ διανίστασο (6) τὸ πνεῦμά μου σὺν τῇ διανοίᾳ μου.
5. Ὅταν φωτίσης με διὰ τῆς χάριτός σου, τότε ἐξεροθήσομαι (7) τῇ καρδίᾳ.
6. Ἀνυμνήσω σε ἐν λαοῖς, Κύριε.
7. Δοξάσω σε ἐν τοῖς ἔθνεσιν.
8. Διηγούμεν (8) πᾶσιν, ὅτι πολλὸς ὁ μισθὸς ὁ ἀποκεείμενος τοῖς ἀγαπῶσι σε.
9. Καὶ ἡ ἐπαγγελία τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἕως τῶν ἁγίων (9) τῶν κεχωρισμένων ἐκ τῆς γῆς.
10. Ἀναλήφθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς, ὁ Θεός.
11. Καὶ ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη τὸ κήρυγμα τῶν παθημάτων σου (10).
12. Οἱ πιστεύοντες εἰς σέ.
13. Ἐπάκουσόν μου, καὶ σῶσον τῇ ἰσχύϊ σου.
14. Λοιπὸν ὁ Θεός λόγος ἀποκρίνεται διὰ τοῦ χοροῦ τῶν προφητῶν·
15. Ὅταν σταυρωθῶ, τότε πάντας τοὺς πιστοὺς ἐλκύσω πρὸς ἑμαυτόν. Σίχιμα γὰρ ἐρμηνεύεται ἡ ἀναβαίνουσα, τουτέστιν ἡ ἐξ ἔθνων Ἐκκλησία· ἡ πάλιν ἡ ποθοῦσα ψυχὴ τὸν Κύριον· χωρίζει γὰρ (11) ἐκ τοῦ κόσμου· ἡ πάλιν ἔστιν ἄλλως θεωρησαὶ τὸν Κύριον λέγοντα, ὅτι Ὅταν σταυρωθῶ, τὰ χαρίσματά μου διαμερίσω τοῖς πιστεύουσιν εἰς ἐμέ.

1. Ad glorificandam gratiam tuam.
2. In exultatione gratiae tuae psallam.
3. Veni in mentem meam, Deus
4. Et assurge, spiritus meus cum mente mea.
5. Cum illuminabis me gratia tua, tunc exsurgam corde.
6. Laudabo te in populis, Domine.
7. Glorificabo te in gentibus.
8. Narrabimus omnibus, quoniam multa merces reposita est diligentibus te.
9. Et promissio futurorum bonorum usque ad sanctos, qui separati sunt a terra.
10. Ascende super caelos, Deus.
11. Et super omnes gentes praedicatio passionum tuarum.
12. Credentes in te.
13. Exaudi me, et salva fortitudine tua.
14. Deinde Deus Verbum respondet per chorum prophetarum :
15. Cum crucifixus fuero, tunc omnes fideles traham ad me ipsum. Sichima enim interpretatur ascendens, hoc est Ecclesia ex gentibus ; aut aliter anima desiderans Dominum, secedit enim de mundo ; aut iterum alio modo allegorice explicari haec possunt de Domino dicente : Cum crucifixus fuero, dividam dona mea credentibus in me.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει.
- (2) Θεοῦ εἴρηται.
- (3) Δέξασθαι.
- (4) Ψαλῶ non legitur.
- (5) Καρδία μου, ὁ Θεός μου.
- (6) Διαναστήσω.

- (7) Ἐξεγερόησομαι.
- (8) Διηγούμενος.
- (9) Ἁγίων σου.
- (10) Μαθητῶν σου.
- (11) Γὰρ αὐτήν.

16. Et conualem tabernaculorum dimetiar.
 17. Meus est Galaad, et meus est Manasses :
 18. Et Ephraim susceptio capitis mei :
 19. Judas rex meus.
 20. Moab lebes spei meæ :
 21. In Idumæam injiciam [extendam] calceamentum meum :
 22. Mihi alienigenæ subditi facti sunt.
 23. Quis deducet me in civitatem munitam ?
 24. Aut quis deducet me usque in Idumæam ?
 25. Nonne tu, Deus, qui repulisti nos ?
 26. Et nou exhibis, Deus, in virtutibus nostris ?
27. Da nobis auxilium de tribulatione :
 28. Quia vana salus hominis.

- A 16. Καὶ τὴν κοιλὰδα τῶν σκηπῶν διαμετρήσω.
 17. Ἐμός ἐστι Γαλαὰδ, καὶ ἐμός ἐστι Μανασσῆς ·
 18. Καὶ Ἐφραΐμ ἀντίληψις τῆς κεφαλῆς μου ·
 19. Ἰούδας βασιλεὺς μου.
 20. Μωὰβ λέβης τῆς ἐλπίδος μου ·
 21. Ἐπὶ τὴν Ἰδουμαίαν ἐπιβάλλω [ἐκτενω] τὸ ὑπόδημά μου ·
 22. Ἐμοὶ ἀλλόφυλοι ὑπετάγησαν.
 23. Τίς ἀπάξει με εἰς πόλιν περιοχῆς ;
 24. Ἥ τις ὀδηγήσει με ἕως τῆς Ἰδουμαίας ;
 25. Οὐχὶ σὺ, ὁ Θεὸς ὁ ἀπωσάμενος ἡμᾶς ;
 26. Καὶ οὐκ ἐξελεύσῃ, ὁ Θεός, ἐν ταῖς δυνάμεσιν ἡμῶν ;
 27. Δός ἡμῖν βοήθειαν ἐκ θλίψεως ·
 28. Καὶ ματαία σωτηρία ἀνθρώπου.

ATHANASII INTERPRETATIO.

16. Et cor seipsum humilians inhabitabo, et inambulabo.

17. *Galaad* interpretatur *peregrinus* : *Manasses* interpretatur *oblitus*. Meus igitur est, inquit, qui a peccato fugiens, et peregrinus factus apud me, et oblitus est præcedentium suarum improbarum actionum.

18. *Ephraim* interpretatur *consolator*. Spiritus sanctus Consolator, ait, susceptio cordis mei est.

19. Et Filius Dei rex meus : manifestum enim est, Deum Verbum ex Judæis ortum esse, quando ipse factus est caro ex Virginé.

20. In quinquagesimo nono psalmo hunc eundem versum positum inuenies, eandemque interpretationem.

21. *Idumæa* interpretatur *deficiens* : in mundum igitur deficientem ingrediar.

22. *Allophyli* (Latine alienigenæ) interpretatur *cadentes potu* : gentes igitur, quæ prius ceciderant propter potum peccati, subditæ factæ sunt mihi per fidem.

23. Quis deducet me in supernam Hierusalem?

24. *Ad Idumæam*, videlicet ad Ecclesiam ex gentibus, antea deficientem.

25. Nonne tu, Deus, deduces nos ad eam, qui prius nos abjecisti ?

26. Non egredieris ut unus regum, aut principum nostrorum.

27. Libera nos a peccato.

28. Nam cunctorum hominum potentia inanis.

B 16. Καὶ τὴν καρδίαν τὴν ταπεινοῦσαν ἑαυτὴν (1) ἐνοικήσω, καὶ ἐμπεριπατήσω.

17. *Galaad* ἐρμηνεύεται *μέτοικος* · *Μανασσῆς* ἐρμηνεύεται *ἐπιλανθανόμενος*. Ἐμός οὖν ἐστι, λέγει, ὁ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας φεύγων, καὶ μέτοικος γενόμενος παρ' ἐμοί, καὶ ὅς ἐστι λανθανόμενος (2) τῶν προτέρων αὐτοῦ πονηρῶν πράξεων.

18. *Ἐφραΐμ* ἐρμηνεύεται *παράκλητος*. Πνεῦμα (3) τὸ ἅγιον, λέγει, Παράκλητος ἀντίληψις τῆς καρδίας μου.

19. Καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ βασιλεὺς μου · δῆλον γὰρ (4) ἐξ Ἰουδαίων ἀνέσταλκεν ὁ Θεὸς Λόγος, ὅταν αὐτὸς γέγονε σὰρξ ἐκ τῆς Παρθένου.

20. Ἐν τῷ πεντηκοστῷ ἐνάτῳ ψαλμῷ τὸν αὐτὸν στίχον εὐρήσεις ἐγκείμενον, καὶ τὴν ἐρμηνείαν αὐτῆν (5).

21. *Ἰδουμαία* ἐρμηνεύεται *ἐκλείπουσα* · ἐπὶ τὴν οἰκουμένην οὖν τὴν ἐκλείπουσαν ποιήσομαι τὴν πορείαν μου.

22. Ἀλλόφυλοι ἐρμηνεύεται (6) *πίπτοντες ποτήματι* · τὰ ἔθνη οὖν τὰ πρότερον πίπτοντα διὰ τοῦ πώματος τῆς ἁμαρτίας ὑπετάγησάν μοι διὰ τῆς πίστεως.

23. Τίς ἀπαγάγει (7) με εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ ;

24. Πρὸς (8) τὴν Ἰδουμαίαν, ἡγουν πρὸς τὴν ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησίαν τὴν τὸ πρότερον ἐκλείπουσαν.

25. Οὐχὶ σὺ ἡμᾶς ὁ Θεὸς ὀδηγήσεις πρὸς αὐτὴν ὁ τὸ (9) πρότερον ἡμᾶς ἀπορρήψας ;

26. Οὐκ ἐξελεύσῃ (10) ὡς εἰς τῶν βασιλείων ἢ τῶν ἀρχόντων ἡμῶν.

27. Λύτρωσαι ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας.

28. Πάντων γὰρ τῶν ἀνθρώπων ἡ (11) δυναστεία ματαία.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Τὴν ταπεινὴν οὔσαν ἑαυτὴν, etc.
 (2) Καὶ ὁ ἐπιλανθανόμενος.
 (3) Τὸ Πνεῦμα, etc., τὸ Παράκλητον.
 (4) Γὰρ, ὅτι ἐξ Ἰουδα ἀνατέταλκεν ὁ Θεός, etc., ἐκ τῆς Παρθένου Μαρίας διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν.
 (5) Αὐτοῦ λέγουσαν περὶ τῆς Παρθένου καὶ τοῦ Κυρίου.
 (6) Ἐρμηνεύονται πίπτοντες πώματα, etc., διὰ

τοῦ πώματος, etc.

(7) Ἀπάγει.

(8) Ἥ τις ὀδηγήσει με τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τὴν ἐξ ἐθνῶν, τὴν τό, etc.

(9) Σὺ τό, etc.

(10) Καὶ οὐκ ἐξελεύσει.

(11) Ἥ deest.

29. Ἐν τῷ Θεῷ ποιήσομεν δύναμιν,
 30. Καὶ αὐτὸς ἐξουδενώσει τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν.
Εἰς τὸ τέλος· ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. PH.
1. Ὁ Θεὸς, τὴν ἀνεσίμ μου μὴ παρασιωπήσης·
 2. Ὅτι στόμα ἀμαρτωλοῦ, καὶ στόμα δολίου ἐπ' ἐμὲ ἠνεύχθη.
 3. Ἐλάλησαν κατ' ἐμοῦ γλώσση δολία·
 4. Καὶ λόγοις μίσους ἐκύκλωσάν με·
 5. Καὶ ἐπολέμησάν με δωρεάν.
 6. Ἄντι τοῦ ἀγαπᾶν με ἐνδιέβαλλόν με·
 7. Ἐγὼ δὲ προσηυχόμην.
 8. Καὶ ἔθεντο κατ' ἐμοῦ κακὰ ἀντι ἀγαθῶν·
 9. Καὶ μίσος ἀντι τῆς ἀγαπήσεώς μου.
 10. Κατάστησον ἐπ' αὐτὸν ἀμαρτωλόν·
 11. Καὶ διάβολος στήτω ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ
 12. Ἐν τῷ κρίνεσθαι αὐτόν, ἐξέλθοι καταδεδικασμένος·

- A 29. In Deo faciemus virtutem :
 30. Et ipse ad nihilum deducet inimicos nostros.
In finem : Psalmus David. PSAL. CVIII.
1. Deus, laudem meam ne tacueris :
 2. Quia os peccatoris, et os dolosi super me apertum est.
 3. Locuti sunt adversum me lingua dolosa :
 4. Et sermonibus odii circumdederunt me :
 5. Et expugnaverunt me gratis.
 6. Pro eo ut me diligerent, detrahebant mihi :
 7. Ego autem orabam.
 8. Et posuerunt adversum me mala pro bonis :
 9. Et odium pro dilectione mea.
 10. Constitue super eum peccatorem :
 11. Et diabolus stet a dextris ejus.
 12. Cum judicatur ipse, exeat condemnatus.

ATHANASII INTERPRETATIO.

29. Ἐν τῷ Θεῷ διὰ τῆς πίστεως δύναμιν θῶ-
 μεν (1).
 30. Καὶ αὐτὸς ἀσθενεῖς ποιήσει τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν.

29. In Deo per fidem virtutem reponimus.
 30. Et ipse infirmos reddet inimicos nostros.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (2)· Ὅτι ὁ ψαλμὸς εἰς τὰ τέλη εἰρηται τῶν μελλόντων συμβῆσαι τῷ ἱκανῷ τῇ χειρὶ, τουτέστι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ.

Titulus præpositus continet : Quod Psalmus dictus est de iis quæ in hinc eventura erant manu forti, hoc est Dei Filio.

1. Ὁ Θεὸς ὁ Πατὴρ μου, ὁ μόνος με γινώσκων, C τὴν δόξαν μου φανέρωσον τίς ὑπάρχει.
 2. Ὅτι ὡς ἓνα τῶν ἀνθρώπων οὗτος ὁ ἀμαρτωλὸς ὁ (3) Ἰούδας μετὰ δόλου ἦλθεν φιλησάί με λέγων· Χαῖρε, Ῥαββί.
 3. Συνέθετο μετὰ τῶν Ἰουδαίων λαβεῖν (4) ἀργύρια παρ' αὐτῶν, καὶ παραδοῦναι με.
 4. Καὶ βουλευσάμενοι ἐκύκλωσάν με.
 5. Καὶ μετὰ ξύλων καὶ μαχαίρων ἐλθόντες ἐκράτησάν με ἀδίκως.
 6. Ἐπεὶ ὦν ὠφειλον ἀγαπᾶν με, ὅτι τοὺς ἀσθενοῦντας αὐτῶν ἰασάμην, κατηγοροῦν μου (5).
 7. Ἐγὼ δὲ προσηυχόμην τύπον τοῖς μαθηταῖς μου διδοὺς ἐν καιρῷ πειρασμοῦ οὕτως προσεύχεσθαι.
 8. Καὶ ὤρισαν ἀναιρεθῆναι με ἀντι τῶν ἀγαθῶν, ὧν αἰεὶ παρέσχον αὐτοῖς.
 9. Καὶ ἀντι τῆς ἀγάπης, ἧς ἐγὼ ἠγάπησα αὐτοὺς (6), ἐμίσησαν με.
 10, 11. Ἀρχέτω αὐτοῦ, καὶ κυριευσάτω ἀπ' ἀρχῆς (7) ἀμαρτωλὸς ὁ διάβολος.
 12. Ἀναπολόγητος ἔστω ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως

1. Deus Pater meus, qui solus me cognoscis, gloriam meam manifesta qualis est.
 2. Quoniam veluti ad unum ex hominibus, ita peccator Judas cum dolo venit ad osculandum me dicens : Ave, Rabbi²⁰.
 3. Convenit cum Judæis argentum ab eis accipere ut me traderet.
 4. Et inito consilio circumdederunt me.
 5. Et cum fustibus et gladiis venientes comprehenderunt me injuste.
 6. Pro iis ob quæ debebant me diligere, quod eorum infirmos sanavi, accusabant me.
 7. Ego autem orabam, exemplum præbens meis discipulis tempore tribulationis similiter orare.
 8. Et statuerunt me interficere pro bonis quæ semper eis præbui.
 9. Et pro dilectione qua eos ego dilexi, odio me habuerunt.
 10, 11. In eo imperium ac dominationem exerceat diabolus, qui fuit ab initio peccator.
 12. Inexcusabilis sit in die judicii.

²⁰ Matth. xxvi, 49.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Δυναμωθῶμεν.
 (2) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περιέχει· Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. Τοῦτο οὖν δηλοῖ, Ὅτι, etc. Συμβῆσθαι τῷ, etc.
 (3) Ὁ δεστ.

- (4) Λαμβάνειν.
 (5) Μοί.
 (6) Ἀγαπήσεως ἧς ἠγάπησα αὐτοὺς ἐγὼ, etc.
 (7) Αὐτοῦ ὁ ἀπ' ἀρχῆς, etc.

- 13. Et oratio ejus fiat in peccatum.
- 14. Fiant dies ejus pauci :
- 15. Et episcopatum ejus accipiat alter.
- 16. Fiant filii ejus orphani :
- 17. Et uxor ejus vidua.
- 18. Nutantes transferantur filii ejus et mendicent :
- 19. Ejiciantur de habitationibus suis.
- 20. Scrutetur fenerator omnem substantiam ejus :
- 21. Et diripiant alieni labores ejus.
- 22. Non sit illi adjutor
- 23. Nec sit qui misereatur pupillis ejus.
- 24. Fiant nati ejus in interitum :
- 25. In generatione una deleatur nomen ejus.
- 26. In memoriam redeat iniquitas patrum ejus in B conspectu Domini :
- 27. Et peccatum matris ejus non deleatur.
- 28. Fiant contra Dominum semper :
- 29. Et dispereat de terra memoria eorum.
- 30. Pro eo quod non est recordatus facere misericordiam :

- A 13. Καὶ ἡ προσευχὴ αὐτοῦ γενέσθω εἰς ἁμαρτίαν.
- 14. Γενηθήτωσαν αἱ ἡμέραι αὐτοῦ ὀλίγαι
- 15. Καὶ τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ λάβοι ἕτερος.
- 16. Γενηθήτωσαν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ὄρφανοί ·
- 17. Καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ χήρα.
- 18. Σαλευόμενοι μεταναστήτωσαν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, καὶ ἐπειτησάτωσαν ·
- 19. Ἐκδιληθήτωσαν ἐκ τῶν οἰκοπέδων αὐτῶν.
- 20. Ἐξερευνησάτω δανειστῆς πάντα, ὅσα ὑπάρχει αὐτῷ ·
- 21. Καὶ διαρπασάτωσαν ἀλλότριαι τοὺς πόρους αὐτοῦ.
- 22. Μὴ ὑπαρξάτω αὐτῷ ἀντιλήπτωρ ·
- 23. Μὴδὲ γενηθήτω οἰκτερίμων τοῖς ὄρφανοῖς αὐτοῦ.
- 24. Γενηθήτω τὰ τέκνα αὐτοῦ εἰς ἐξολόθρευσιν ·
- 25. Ἐν γενεᾷ μιᾷ ἐξαλειφθεῖ τὸ ὄνομα αὐτοῦ.
- 26. Ἀναμνησθεῖ ἡ ἄνομία τῶν πατέρων αὐτοῦ ἐναντι Κυρίου ·
- 27. Καὶ ἡ ἁμαρτία τῆς μητρὸς αὐτοῦ μὴ ἐξαλειφθεῖ.
- 28. Γενηθήτωσαν ἐναντίον Κυρίου διαπαντός ·
- 29. Καὶ ἐξολοθρευθεῖ ἐκ γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτῶν.
- 30. Ἄνθ' ὧν οὐκ ἐμνήσθη ποιῆσαι ἔλεος ·

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 13. Et cor ejus fiat in tenebras.
- 14. Eadem enim die abiens se suspendit.
- 15. Matthias, non autem publicanus.
- 16. Opera ejus inutilia.
- 17. Et anima ejus direpta.
- 18. In egestate intellectus mens ejus consistat.
- 19. Excidat ab ipso mens ejus ob improbas conpensiscentias adnatas in corde suo.
- 20. Nullum peccatum ejus condonabit Dominus.
- 21. Et adversariae potestates dominabuntur in anima et membris ejus.
- 22. Nullus ei adjutor inveniat.
- 23. Neque Dominus misereatur ullius improbarum ejus actionum.
- 24. Opera ejus.
- 25. Statim ex libro viventium.
- 26. Patrum ejus, qui in eremo semper Domino D adversati sunt.
- 27. Synagogæ.
- 28. Fiant semper contrarii Domino.
- 29. Et dispereat de terra viventium memoria pernicacium Judæorum.
- 30. Pro eo quod ita cogitavit.

- 13. Καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ γενέσθω εἰς σκότος.
- 14. Αὐθήμερον γὰρ ἀπειθῶν ἀπήγγαστο.
- 15. Μαθθίας, οὐχ ὁ τελώνης.
- 16. Τὰ ἔργα αὐτοῦ μάταια (1).
- 17. Καὶ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ διαρπαζομένη.
- 18. Ἐν ἐνδεῖα συνέσεως καταστῶσιν αἱ φρένες αὐτοῦ.
- 19. Ἐκδιληθήτωσαν ἀπ' αὐτοῦ αἱ φρένες αὐτοῦ ὑπὸ τῶν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ τεχθέντων πονηρῶν ἐνθυμήσεων.
- 20. Μηδεμίαν ἁμαρτίαν (2) αὐτοῦ συγχωρήσει ὁ Κύριος.
- 21. Καὶ (3) αἱ ἐναντίαι δυνάμεις κατακυριεύσουσι τῆς ψυχῆς καὶ τῶν μελῶν αὐτοῦ.
- 22. Μηδεὶς εὐρεθῆ βοήθης αὐτῶν (4).
- 23. Μηδὲ οἰκτερήσῃ ὁ Κύριος τι τῶν ἔργων αὐτοῦ τῶν πονηρῶν.
- 24. Τὰ ἔργα αὐτοῦ (5).
- 25. παρὰ χρῆμα ἐκ τῆς βίβλου τῆς ζωῆς.
- 26. Τῶν Πατέρων αὐτοῦ τῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐναντιουμένων αὐτῷ Κυρίῳ.
- 27. Τῆς συναγωγῆς.
- 28. Γενηθήτωσαν (6) αὐτῶν ἐναντιούμενοι τῷ Κυρίῳ.
- 29. Καὶ (7) ἐξολοθρευθεῖ ἐκ τῆς γῆς τῶν ζώντων τὸ μνημόσυνον τῶν ἀπειθοῦντων Ἰουδαίων.
- 30. Ἄνθ' ὧν οὕτως ἐπενοήσατο (8).

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Τὰ μάταια.
 (2) Αὐτῷ ἁμαρτίαν, etc.
 (3) Καὶ δεest.
 (4) Εὐρεθεῖν βοηθῶν αὐτῷ.

(5) Αὐτοῦ, λέγει.
 (6) Γενέσθωσαν.
 (7) Καὶ δεest.
 (8) Ἀπνοήσατο

31. Καὶ κατεδίωξεν ἄνθρωπον πένητα καὶ πτωχὸν, A 31. Et persecutus est hominem inopem et mendicum,
32. Καὶ κατανευγμένον τῇ καρδίᾳ τοῦ θανατῶσαι. 32. Et compunctum corde mortificare.
33. Καὶ ἠγάπησεν κατάραν, καὶ ἤξει αὐτῷ· 33. Et dilexit maledictionem, et veniet ei :
34. Καὶ οὐκ ἠθέλησεν εὐλογίαν, καὶ μακρυνθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. 34. Et noluit benedictionem, et elongabitur ab eo.
35. Καὶ ἐνεδύσατο κατάραν ὡς ἱμάτιον· 35. Et induit maledictionem sicut vestimentum :
36. Καὶ εἰσῆλθεν ὡσεὶ ὕδωρ εἰς τὰ ἔγκατα αὐτοῦ· 36. Et intravit sicut aqua in interiora ejus :
37. Καὶ ὡσεὶ ἔλαιον ἐν τοῖς ὀστέοις αὐτοῦ. 37. Et sicut oleum in ossibus ejus.
38. Γενηθήτω αὐτῷ ὡς ἱμάτιον ὃ περιβάλλεται· 38. Fiat ei sicut vestimentum quo operitur :
39. Καὶ ὡσεὶ ζώνη ἣν διαπαντὸς περιζώννυται. 39. Et sicut zona qua semper præcingitur.
40. Τοῦτο τὸ ἔργον τῶν ἐνδιαβαλλόντων με παρὰ Κυρίου, 40. Hoc opus eorum, qui detrahunt mihi apud Dominum,
41. Καὶ τῶν λαλούντων πονηρὰ κατὰ τῆς ψυχῆς μου. 41. Et qui loquuntur mala adversus animam meam.
42. Καὶ σὺ, Κύριε Κύριε, ποίησον μετ' ἐμοῦ [Ἐλεος] B 42. Et tu, Domine Domine, fac mecum [misericordiam] propter nomen tuum :
- ἐνεκεν τοῦ ὀνόματός σου·
43. Ὅτι χρηστὸν τὸ ἔλεός σου [Κύριε]. 43. Quia suavis misericordia tua [Domine]
44. Ῥῦσαί με, ὅτι πτωχὸς καὶ πένης εἰμι ἐγώ· 44. Libera me quia egenus et pauper ego sum :
45. Καὶ ἡ καρδία μου τετάρακται ἐντός μου 45. Et cor meum conturbatum est intra me.
46. Ὡσεὶ σκιά ἐν τῷ ἐκκλίναί αὐτὴν, ἀντανηρέθην· 46. Sicut umbra cum declinat, ablatum sum :
47. Ἐξετινάχθην ὡσεὶ ἀκριδες. 47. Et excussus sum sicut locustæ.

ATHANASII INTERPRETATIO.

31. Καὶ κατεδίωξε τὸν πλούσιον τὸν δι' ἡμᾶς πτωχεύσαντα. 31. Et persecutus est divitem propter nos pauperem factum.
32. Τὸν πρῶτον τῇ καρδίᾳ. 32. Mitem corde.
33. Καὶ ἡ ἀγάπη (1) θάνατον, καὶ ἤξει αὐτοῖς. 33. Et dilexit mortem, et veniet ei.
34. Καὶ οὐκ ἠθέλησε τὴν αἰώνιον ζωὴν, καὶ ἀποστήσεται ἀπ' αὐτοῦ. C 34. Et noluit vitam æternam, et aberit ab eo.
35. Τὸν θάνατον ὡς ἱμάτιον. 35. Mortem ut vestimentum.
36. Πρηγῆς γὰρ γενόμενος ἐλάκησε μέσος, καὶ ἐξεχύθη πάντα τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ. 36. Et suspensus crepuit medius, et diffusa sunt omnia viscera ejus ⁴⁰.
37. Περιεχύθη ὁ θάνατος ἐν τοῖς μέλεσιν αὐτοῦ. 37. Circumdifusa est mors in membris ejus.
38. Ἔστω μετ' αὐτοῦ διὰ παντὸς ἡ (2) ἁμαρτία περιπτυσσομένη αὐτόν. 38. Sit cum ipso semper peccatum circumdans eum.
39. Περισφίγγου (3) αὐτὴν ἀεὶ. 39. Coangustet eum semper.
40. Τοῦτο γενέσθω ἐπὶ τὸν διάβολον καὶ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ. 40. Hoc fiat contra diabolum et angelos ejus.
41. Καὶ [κατὰ] τῶν ἐναντιῶν δυνάμεων, τῶν συμβουλομένων ἀπολέσθαι (4) τὴν ψυχὴν μου. 41. Et [contra] adversarias potestates, quæ ineunt consilia, ut perdant animam meam.
42. Καὶ σὺ, Κύριε Κύριε, ὅτι τὸ ἔνομά σου φιλόνηθρον λέγεται καὶ ἐστίν, οὕτως καὶ ποίησον μετ' ἐμοῦ· D 42. Et tu, Domine Domine, quoniam nomen tuum benignum dicitur, et est, ita etiam fac mecum :
43. Ὅτι ἀγαθὸν τὸ ἔλεός σου. 43. Quoniam bona misericordia tua.
44. Ῥῦσαί με, ὅτι πτωχὸς εἰμι, καὶ πένης ἐν τῇ ἰσχύϊ τῆς ψυχῆς μου. 44. Libera me, quoniam mendicus et pauper sum in fortitudine animæ meæ.
45. Καὶ ἡ καρδία μου ἐν ἀγῶνι πολλῷ καθέστηκεν· 45. Et cor meum in agone multo constitit :
46. Ἀσθενήσασθαι αὐτῆς καὶ ἐκκλίναςθαι [Ἀσθενήσασαν αὐτὴν καὶ ἐκκλίναςαν] εἰς ἁμαρτίαν ἐθανάτωσας (5). 46. Ipsum autem infirmatum, et delapsum in peccatum morti tradidisti.
47. Κατεβρίφην ἀπὸ τῶν ἀερίων πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων. 47. Projectus sum ab aëriis immundis spiritibus.

⁴⁰ Act. 1, 18.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) ἠγάπησεν, etc., αὐτῷ.
 (2) Ἡ deest.
 (3) Καὶ περισφίγγουσα, etc.

(4) Ἀπολέσαι.
 (5) Εἰς τὴν ἁμαρτίαν ἐθανατώθη.

48. Genua mea infirmata sunt a jejunio : A 48. Τὰ γόνατά μου ἠσθένησαν ἀπὸ νηστείας·
 49. Et caro mea immutata est propter oleum. 49. Καὶ ἡ σὰρξ μου ἠλλοιώθη δι' ἔλαιον.
 50. Et ego factus sum opprobrium illis : 50. Κἀγὼ ἐγενήθην δνειδος αὐτοῖς·
 51. Viderunt me et moverunt capita sua. 51. Εἶδοσάν με, ἐσάλευσαν κεφαλὰς αὐτῶν.
 52. Adjuva me, Domine Deus meus : 52. Βοήθησόν μοι, Κύριε ὁ Θεός μου·
 53. Et salvum me fac secundum misericordiam tuam. 53. Καὶ σῶσόν με κατὰ τὸ ἔλεός σου.
 54. Et sciant quia manus tua hæc : 54. Καὶ γνώτωσαν ὅτι ἡ χεῖρ σου αὕτη·
 55. Et tu, Domine, fecisti eam. 55. Καὶ σὺ, Κύριε, ἐποίησας αὐτήν.
 56. Maledicent illi, et tu benedices : 56. Καταράσσονται αὐτοὶ, καὶ σὺ εὐλογήσεις·
 57. Qui insurgunt in me confundantur : 57. Οἱ ἐπανιστάμενοί μοι αἰσχυνθήτωσαν·
 58. Servus autem tuus lætabitur. 58. Ὁ δὲ δοῦλός σου εὐφρανθήσεται.
 59. Induantur qui detrahunt mihi, pudore : 59. Ἐνδυσάσθωσαν οἱ ἐνδιαβάλλοντές με ἐντροπήν·
 60. Et operiantur sicut diploide confusione sua. 60. Καὶ περιβαλέσθωσαν ὡς διπλοῖδα αἰσχρῆν αὐτῶν.
 61. Confitebor Domino nimis in ore meo : B 61. Ἐξομολογήσομαι τῷ Κυρίῳ σφόδρα ἐν τῷ στόματί μου·
 62. Et in medio multorum laudabo eum. 62. Καὶ ἐν μέσῳ πολλῶν αἰνέσω αὐτόν.
 63. Quia astitit a dextris pauperis, 63. Ὅτι παρέστη ἐκ δεξιῶν πένητος,
 64. Ut salvam faceret a persequentibus animam meam. 64. Τοῦ σῶσαι ἐκ τῶν καταδιωκόντων τὴν ψυχὴν μου.

ATHANASII INTERPRETATIO.

48. Maceravi me ipsum in jejuniis confitens tibi. 48. Ἐξέτηξα ἑμαυτὸν ἐν (1) νηστείας ἐξομολογούμενός σοι.
 49. Et facta est species mea tanquam mortui, ut misericordiam a te consequerer. 49. Καὶ γέγονεν ἡ εἰδέα μου ὡσεὶ νεκροῦ, διὰ τὸ ἐλεηθῆναι με παρὰ σοῦ.
 50. Et veluti ludibrium me habent adversariæ potestates videntes me in penitentia. 50. Καὶ ὡς δνειδός με (2) ἔχουσιν αἱ ἐναντίαι δυνάμεις ὀρώσαι με ἐν τῇ μετανοίᾳ. C
 51. Et aspicientes minantur mihi. 51. Καὶ βλέποντες (3) ἀπειλοῦσί μοι.
 52. Impugna insurgentes in me. 52. Πολέμησον τοὺς ἐπανισταμένους μοι.
 53. Immensam. 53. (4) Τὸ ἀμέτρητον.
 54. Et cognoscant, quod manus tua potest me adjuvare et salvare. 54. Καὶ ἐπιγνώσων, ὅτι ἡ χεῖρ σου δύναται βοηθῆναι, καὶ σῶσαι με.
 55. Et tu, Domine, præparasti eam in auxilium. 55. Καὶ σὺ, Κύριε (5), ἠὲτρέπισας αὐτήν εἰς βοήθειαν.
 56. Volent me perdere, et tu me servabis in salutem. 56. Θελήσουσι ἀπολέσθαι με, καὶ σὺ περιποιήσεις με εἰς σωτηρίαν.
 57. Nihil potentes mihi facere adversariæ potestates confundantur. 57. Μηδὲν δυνάμενοι ποιῆσαι μοι (6) αἱ ἐναντίαι δυνάμεις αἰσχυνθήτωσαν.
 58. Ego autem, et omnis servus tuus lætabitur in gratia tua. 58. Ἐγὼ δὲ καὶ πᾶς δοῦλός σου εὐφρανθήσομαι ἐν τῇ χάριτί σου.
 59. Principes mundi. 59. Οἱ ἄρχοντες τοῦ κόσμου (7).
 60. Adversariæ potestates. 60. Αἱ ἐναντίαι δυνάμεις.
 61. Incessanter confitebor salutem mihi factam a Deo. 61. Ἀπαύστως ὁμολογήσω τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ μοι (8) γενομένην σωτηρίαν.
 62. Et super omnia laudabo eum. 62. Καὶ ἐπὶ πάντων ἀνυμνήσω αὐτόν.
 63. Quoniam astitit protegens me, et non permitteas quempiam ex iis qui mihi insidiabantur ad me accedere. 63. Ὅτι παρέστη ὑπερασπίζων μου, καὶ μὴ συχωρῶν τινα τῶν ἐπιθούλων μου πλησιάσαι μοι (9).
 64. Ut liberaret a contrariis potestatibus animam meam. 64. Τοῦ λυτρώσασθαι ἐκ τῶν ἐναντίων δυνάμεων τὴν ψυχὴν μου.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Καὶ ἐξετεῖναξα ἑαυτὸν ἐν, etc., mel. Ἐξέτηξα.
 (2) Ὀνειδόν με.
 (3) Βλέποντές με.
 (4) N. 83. 54. Τὸ ἀμέτρητον deest. Καὶ ἐπιγνώσων, etc., βοηθῆσαι καὶ σῶσαι.
 (5) Σὺ γὰρ, Κύριε, etc., βοηθῆσαι καὶ σωτηρίαν.
 (6) Δυνάμεναί ποιῆσαι με.
 (7) Σχότους.
 (8) Μου.
 (9) Με.

Ψαλμός τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. ΡΘ.

1. Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου·
2. Ἔως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου.
3. Ῥάβδον δυνάμεως ἐξαποστελεῖ σοι Κύριος ἐκ Σιών·
4. Καὶ κατακυριεύει ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρῶν σου.
5. Μετὰ σοῦ ἡ ἀρχὴ ἐν ἡμέρᾳ τῆς δυνάμεώς σου.
6. Ἐν ταῖς λαμπρότησι τῶν ἁγίων σου·
7. Ἐκ γαστροῦ πρὸ Ἑωσφόρου ἐγέννησά σε.
8. Ὡμοσε Κύριος, καὶ οὐ μεταμεληθήσεται·
9. Σὺ ἱερεὺς (α) εἰς τὸν αἰῶνα, κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ.

(α) Cod. Σὺ εἰ βασιλεύς. Leg. ἱερεὺς, ut constat ex comment. seu interpret.

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· Ψαλμός τῷ Δαβίδ, ὅπερ ἐρμηνεύεται, ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν, Ψαλμός τῷ Ἰκανῷ τῇ χειρὶ, τουτέστι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ.

Titulus præpositus continet: *Psalmus David*, quod interpretatur, ut sæpius diximus, *Psalmus manu forti*, hoc est Dei Filio.

1. Εἶπεν ὁ Πατὴρ τῷ ἐξαγοράσαντί με τῷ τιμίῳ αἵματι αὐτοῦ· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου (2), ἵνα πάντες γνῶσιν, ὅτι σὺ εἰ ἡ δόξα μου.
2. Ἔως ἂν οἱ ἀέριοι, καὶ ἐπίγειοι, καὶ καταχθόνιοι ἐχθροὶ σου γόνυ κάμψουσιν δεδεμένοι ἐσμοῖς (3) αἰδίοις, ἐξομολογούμενοι, ὅτι ὄντως Κύριος Ἰησοῦς εἰς δόξαν τοῦ ἑαυτοῦ Πατρὸς.
3. Ἐν δυνάμει καὶ ἐξουσίᾳ μεγάλῃ ἐλεύσεται ἀπὸ τοῦ Πατρὸς· Σιών γὰρ ἐρμηνεύεται τόπος, ὅπου ἡ σκηνή.
4. Καὶ βασιλεύσεις (4) ἀτελευτήτως κατὰ τῶν ἐχθρῶν σου.
5. Ἐμπροσθέν σου ὁ σταυρὸς τοῦ πάθους σου ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐνδόξου σου παρουσίας.
6. Ὅταν οἱ ἅγιοι σου ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος.
7. Ἐν ἐμοὶ ἦς ἀεὶ ἀφ' οὗ ἠρξάμην δημιουργεῖν τὰ πάντα διὰ σοῦ· ἐφανέρωσά σε, ὅτι εἶχον, καὶ ἔχω Υἱὸν ἐν (5) ἑαυτῷ.
8. Ἔθετο ὁ Πατὴρ βουλήν ἀσάλευτον καὶ ἀμετάβλητον.
9. Σὺ εἰ ὄντως ἱερεὺς ἀληθής, ὁ καθάρας πάντα τὸν λαόν σου (6) ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ· οὐ δεήσεις ἢ ἱκεσίας ποιησάμενος πρὸς τινα, ἀλλὰ τῷ τιμίῳ αἵματι πάντας καθάρσας. Τὸ δὲ, κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ, τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον. Πρῶτον μὲν ὁ Μελχισεδέκ ἱερεὺς ἀνεδείχθη οὐκ ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Λευὶ τῆς ἱερατείας, ὡσπερ οὔτε ὁ Κύριος, ὅτε εὐδόκησεν ἐπὶ τῆς γῆς τεχθῆναι, οὐκ ἐκ τοῦ Λευὶ ἐτέχθη· δεύτερον δὲ τὰς δεκάτας, ἃς ἐδίδου ὁ ἱερεὺς τῷ Θεῷ, ταύτας προσήνεγκεν Ἀβραὰμ τῷ Μελχισεδέκ. Ἐπειδὴ κατὰ πάντα τύπον ἔφερον ὁ Μελχισεδέκ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ.

¹ Philipp. II, 10, 11. ² Matth. XIII, 43. ³ Gen. XIV, 20.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει.
- (2) Desunt Κάθου ἐκ δεξιῶν μου.
- (3) Δεσμῶν.
- (4) Βασιλεύς.

Psalmus David. PSAL. CIX.

1. Dixit Dominus Domino meo : Sede a dextris meis :
2. Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.
3. Virgam virtutis emittet tibi Dominus ex Sion :
4. Et dominare in medio inimicorum tuorum.
5. Tecum principium in die virtutis tuæ,
6. In splendoribus sanctorum tuorum :
7. Ex utero ante Luciferum genui te.
8. Juravit Dominus, et non pœnitēbit eum :
9. Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.

1. Dixit Pater ei, qui me redemit pretioso sanguine suo : *Sede a dextris meis*, ut omnes noscant quoniam tu es gloria mea.

2. Donec aerei et terrestres et infernales inimici tui genu flectent vinciti vinculis æternis, confitentēs quia vere est Dominus Jesus in gloria Patris sui ¹.

3. In virtute et potestate magna veniet a Patre. *Sion* enim interpretatur *locus* ubi est *Tabernaculum*.

4. Et regnabis in æternum adversus inimicos tuos.

5. Ante te crux passionis tuæ in die gloriosi tui adventus.

6. Quando sancti tui fulgebunt sicut sol ².

7. In me eras semper, ex quo cœpi creare omnia per te : manifestavi te quod habebam et habeo Filium in me ipso.

8. Posuit Pater voluntatem immobilem atque immutabilem.

9. Tu es utique sacerdos verus, emundans omnem populum tuum a peccatis suis, neque deprecationes aut supplicationes faciens ad aliquem, sed pretioso sanguine omnes emundans. Illud autem : *secundum ordinem Melchisedech* ; in hunc modum se habet. Primum quidem Melchisedech sacerdos renuntiat est, non ex tribu Levi sacerdotali, quemadmodum neque Dominus, cum ei placuit nasci in terra, non ex tribu Levi natus est : deinde decimas, quas dabat sacerdos Deo, has obtulit Abraham Melchisedech ³. Quoniam in omnibus figuram gerebat Melchisedech Filii Dei.

(5) Ἐν δεστ.

(6) Λαὸν αὐτοῦ ἄ. τ. ἄ. αὐ. δεήσεις ἱκεσίας, etc., τῷ τιμίῳ σου αἵματι πάντα ἐκαθάρισας, etc., ὡσπερ οὗτος Κύριος, etc., τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

10. Dominus a dextris tuis confregit in die iræ A sue reges.

11. Judicabit in nationibus, implebit ruinas :

12. Conquassabit capita in terra multorum.

13. De torrente in via bibet :

14. Propterea exaltabit caput.

Alleluia. PSAL. CX.

1. Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo ·

2. In consilio justorum et congregatione.

3. Magna opera Domini,

4. Exquisita in omnes voluntates ejus.

5. Confessio et magnificentia opus ejus :

6. Et justitia ejus manet in sæculum sæculi.

(a) Vers. 11, Συνέθλασεν, etc. Vers. 12, Κρῖνει, etc. Vers. 13, Συνθλάσει, etc.

(b) In marg. ad vers. 1, legitur Ἀσάφ; ad vers. 2 et 3, Γῆθ; ad vers. 4, Γάμελ; ad vers. 5, Δάλεθ.

10. Κύριος ἐκ δεξιῶν σου συνέθλασεν (a) ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς αὐτοῦ βασιλεῖς.

11. Κρῖνει ἐν τοῖς ἔθνεσι, πληρῶσει πτώματα ·

12. Συνθλάσει κεφαλὰς ἐπὶ γῆς πολλῶν.

13. Ἐκ χειμάρρου ἐν ὁδῷ πίεται ·

14. Διὰ τοῦτο ὑψώσει κεφαλὴν.

Ἀλληλοῦτα. ΨΑΛ. ΠΓ.

1. (b) Ἐξομολογήσομαι σοι, Κύριε, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου ·

2. Ἐν βουλῇ εὐθέων καὶ συναγωγῆ.

3. Μεγάλα τὰ ἔργα Κυρίου

4. Ἐξεζητημένα εἰς πάντα τὰ θελήματα αὐτοῦ.

5. Ἐξομολόγησις καὶ μεγαλοπρέπεια τὸ ἔργον αὐτοῦ ·

6. Καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ Β αἰῶνος.

ATHANASII INTERPRETATIO.

10. Tu a dextris Patris, et Spiritus sanctus tuus a dextris tuis; Spiritu enim oris ejus perdet Dominus diabolum et potestates ejus ⁴⁴.

11. Faciet vindictam in nationibus ⁴⁵, et omnes principatus inimici mortificabit.

12. Dæmonum.

13. Ex multitudine gentium in fide bibet eorum saltem.

14. Propterea pristinum principatum super omnia quæ in terra sunt, et potestatem quam dedit nobis in Adam, rursus nobis restituet.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (4) Ἀλληλοῦτα, ὅπερ ἐρμηνεύεται *αἰνέσατε, ὑμνήσατε, πάντα, ἔσον.*

Titulus præpositus continet: (a) *Alleluia*, quod interpretatur, *laudate et exaltate eum qui Deus est.*

1. Cum cœpero loqui, nihil celabo eorum quæ in corde meo sunt.

2. Cum congregabuntur sancti in die judicii.

3. Magna enim eorum retributio a Domino. Nam *Geth [Beth]* interpretatur *lacus*, quod est lætitia.

4. Probata opera sanctorum in omnes voluntates Domini. Illud enim *Gimel* interpretatur *retributio*, scilicet operationis sanctorum.

5. Qui inventi sunt in misericordia et fide, ostensi sunt Domini esse.

6. Et sanctorum multitudo manet in æternitate: D hæc enim est interpretatio.

⁴⁴ II Thess. II, 8. ⁴⁵ Psal. CXLIX, 7.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Πατρός κατὰ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον, καὶ αὐτὸ ἐκ δεξιῶν σου.

(2) N. 11. Τῷ γάρ, etc., deest art. ὁ.

(3) Ἀποκαταστήσει.

(4) Ἡ διὰ τῆς κιναδάρεως περιέχει, etc., ὑμνήσατε τὸν ὄντα Θεόν.

(5) Λαλεῖν με, etc., καρδίᾳ μου· ἐρμηνεύεται γὰρ

10. Σὺ ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς, καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἐκ δεξιῶν σου (1)· τῷ γάρ (2) Πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ ἀναλώσει ὁ Κύριος τὸν διάβολον καὶ τὰς ἐξουσίας αὐτοῦ.

11. Ποιήσει ἐκδίκησιν ἐν τοῖς ἔθνεσι, καὶ πάσας τοῦ ἔχθρου τὰς ἀρχὰς θανατώσει.

12. Τῶν δαιμόνων.

13. Ἐκ τοῦ πληθους τῶν ἐθνῶν ἐν τῇ πίστει πίεται τὴν σωτηρίαν αὐτῶν.

14. Διὰ τοῦτο τὴν προτέραν ἀρχὴν κατὰ πάντων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐξουσίαν, ἣν ἔδωκεν ἡμῖν ἐπὶ τοῦ Ἀδάμ, πάλιν ἀποκατέστησεν (3) ἡμῖν.

1. Ἐν τῷ ἄρξασθαί με λαλεῖν (5), οὐκ ἀποκρύψω τι τῶν ἐν τῇ καρδίᾳ μου.

2. Ἐν τῷ ἐπισυναχθῆναι τοὺς ἁγίους ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως.

3. Μεγάλη ἡ ἀνταπόδοσις αὐτοῦ [αὐτῶν] παρὰ τοῦ Κυρίου (6). Τὸ γὰρ Γῆθ [Βῆθ] ἐρμηνεύεται *ληνός*, ὅπερ ἐστὶν εὐφροσύνη.

4. Δεδοκιμασμένα τὰ ἔργα τῶν ἁγίων κατὰ πάντα τὰ θελήματα τοῦ Κυρίου. Τὸ γὰρ *Γιμὲν* (7) [Γίμειλ] ἐρμηνεύεται *ἀνταπόδοσις*, τουτέστι τοῦ ἔργου τῶν ἁγίων.

5. Οἱ ἐν ἐλεημοσύνῃ καὶ πίστει εὐρεθέντες τοῦ Κυρίου ἀνεδέχθησαν (8).

6. Καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἁγίων μένει ἀτελευτήτως ἡ [αὐτῆ] (9) γὰρ ἐρμηνεία ἐστίν.

τὸ Ἀσάφ ἀρχὴ στόματος.

(6) Αὐτοῖς παρὰ Κυρίου.

(7) Γαμὲλ, etc., τὰ ἔργα τῶν ἁγίων.

(8) Ἀνεδέχθησαν. Δάλεθ γὰρ ἐρμηνεύεται ἀνάκρισις.

(9) Ἡ γὰρ ἐρμηνεία ἐστίν.

(a) Psalmus iste est carmen alphabeticum. Vid. Hieron. in *Præfat. in lib. Reg. et al. Scr.*

7. Μνεῖαν ἐποίησατο τῶν θαυμασίων αὐτοῦ,
 8. Ἐλεήμων καὶ οἰκτίρων ὁ Κύριος·
 9. Τροφὴν ἔδωκε τοῖς φοβουμένοις αὐτόν.
 10. Μνησθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα διαθήκης αὐτοῦ·
 11. Ἰσχύον ἔργων αὐτοῦ ἀνήγγειλε τῷ λαῷ αὐτοῦ,
 12. Τοῦ δοῦναι αὐτοῖς κληρονομίαν ἐθνῶν.
 13. Ἔργα χειρῶν αὐτοῦ ἀλήθεια καὶ κρίσις.
 14. Πίσται πᾶσαι αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ·
 15. Ἔστηριγμένοι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος·
 16. Πεποιημένοι ἐν ἀληθείᾳ καὶ εὐθύτητι.
 17. Ἀύρωσιν ἀπέστειλε [ἀπέστειλε Κύριος, etc.]
 τῷ λαῷ αὐτοῦ·
 18. Ἐνετείλατο εἰς τὸν αἰῶνα διαθήκην αὐτοῦ·
 19. Ἅγιον καὶ φοβερόν τὸ ὄνομα αὐτοῦ.
 20. Ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου·
 21. Σύνεσις δὲ ἀγαθὴ πᾶσι τοῖς ποιῶσιν αὐτήν·
 22. Ἡ ἀίνεσις αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

- A 7. Memoriam fecit mirabilium suorum,
 8. Misericors et miserator Dominus :
 9. Escam dedit timentibus se.
 10. Memor erit in sæculum testamenti sui :
 11. Virtutem operum suorum annuntiabit populo
 suo,
 12. Ut det illis hæreditatem gentium,
 13. Opera manuum ejus, veritas et judicium.
 14. Fidelia omnia mandata ejus :
 15. Confirmata in sæculum sæculi
 16. Facta in veritate et æquitate.
 17. Redemptionem misit [misit Dominus] populo
 suo :
 18. Mandavit in æternum testamentum suum :
 19. Sanctum et terribile nomen ejus.
 B 20. Initium sapientiæ timor Domini :
 21. Intellectus bonus omnibus facientibus eam :
 22. Laudatio ejus manet in sæculum sæculi.

ATHANASII INTERPRETATIO.

7. Ἐμνημόνευσεν, ὡς προεῖπε διὰ τῶν προφητῶν
 αὐτοῦ, ἔλθειν, καὶ (1) διὰ τῶν παθημάτων αὐτοῦ σω-
 θῆναι ἡμᾶς.
 8. Ἐλεήμων γὰρ καὶ οἰκτίρων ὑπάρχει ὁ Κύριος.
 9. Ἐαυτὸν γὰρ τροφὴν, καὶ τὰ λόγια αὐτοῦ ἔδωκε
 τοῖς φοβουμένοις αὐτόν.
 10. Ἀδιαλείπτως μνησθήσεται τῶν ἁγίων αὐτοῦ.
 11. Τὴν δύναμιν τῶν Γραφῶν (2) τῶν προλεχθέν-
 των ἐφανερώσει τοῖς ἀποστόλοις αὐτοῦ.
 12. Τοῦ δοῦναι τοῖς ἀποστόλοις ἐξουσίαν κυριεῦσαι
 διὰ (3) τοῦ κηρύγματος πάντων τῶν ἐθνῶν.
 13. Τὰ ἔργα τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ πίστις καὶ δι-
 καιοσύνη.
 14. Ἀληθεῖς αἱ ἐπαγγελίαι αὐτοῦ.
 15. Καὶ ἀμεταμέλητα τὰ χαρίσματα αὐτοῦ (4).
 16. Κατηρτισμένα (5), ἐν πίστει καὶ δικαιοσύνῃ.
 17. Ὁ Πατὴρ τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδω-
 κεν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς.
 18. Ἐνετείλατο τοῖς πιστεύουσιν αὐτῷ φυλάσσειν
 τὰ προστάγματα αὐτοῦ.
 19. Ἐνδοξὸν τοῖς ἁγίοις καὶ φοβερόν τοῖς δαίμοσι
 τὸ ὄνομα αὐτοῦ.
 20. Καὶ ἀρχαὶ (6) πίστεως τὸ φοβηθῆναι τὸν Κύ-
 ριον.
 21. Χάρις δὲ Πνεύματος ἁγίου ἐστὶ πᾶσι τοῖς φο-
 βουμένοις τὸν Κύριον.
 22. Ἀτελείωτος μένει (7) ἡ ἀίνεσις τοῦ Κυρίου. D

7. Recordatus est, ut prædixit per suos prophe-
 tas, venire, et per passionem suam salvare nos.
 8. Misericors enim et miserator est Dominus.
 9. Se ipsum enim in escam, et eloquia sua dedit
 timentibus eum.
 10. Indesinenter recordabitur sanctorum suorum.
 11. Virtutem [hoc est arcanum sensum] Scriptu-
 rarum de iis quæ prædicta fuerunt, manifestavit
 apostolis suis.
 12. Ut daret apostolis potestatem dominandi su-
 per omnes gentes per prædicationem.
 13. Opera apostolorum ejus fides et justitia.
 C 14. Veræ promissiones ejus.
 15. Et sine pœnitentia dona ipsius.
 16. Perfecta in fide et justitia.
 17. Pater Filium suum unigenitum dedit pro
 mundi vita.
 18. Præcepit credentibus ei custodire mandata
 sua.
 19. Gloriosum sanctis, et terribile dæmonibus
 nomen ejus.
 20. Et initium fidei timere Dominum (a).
 21. Gratia autem Spiritus sancti est omnibus ti-
 mentibus Dominum.
 22. Sine fine manet laudatio Domini

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ὃν προεῖπεν δ. τ. π. τοῦ ἔλθειν, καὶ, etc., σω-
 θῆναι ἡμᾶς.
 (2) Προφητῶν (leg. potius videtur προφητειῶν.)
 (3) Διὰ deest.

- (4) Ἀμεταμέλητα γὰρ τὰ χαρίσματα τοῦ Θεοῦ
 (5) Κατηρτισμένοι.
 (6) Ἀρχή, etc., καὶ et τὸ.
 (7) Μένει deest.

(a) Aliam affert Dan. Barbarus interpretationem, quæ est Didymi.

Alleluia. PSAL. CXI.

1. Beatus vir, qui timet Dominum :
2. In mandatis ejus volet nimis.
3. Potens in terra erit semen ejus :
4. Generatio rectorum benedicetur.
5. Gloria et divitiæ in domo ejus :
6. Et justitia ejus manet in sæculum sæculi.
7. Exortum est in tenebris lumen rectis.
8. Misericors et miserator et justus :
9. Jucundus vir qui miseretur et commodat :
10. Disponet sermones suos in judicio :
11. Quia in æternum non commovebitur.
12. In memoria æterna erit justus :
13. Ab auditione mala non timebit.
14. Paratum cor ejus sperare in Domino :
15. Confirmatum est cor ejus, non timebit

A

Ἄλληλουϊα. ΨΑΛ. ΠΙΑ'.

1. Μακάριος ἀνὴρ ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον·
2. Ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ θελήσει σφόδρα.
3. Δυνατὸν ἐν τῇ γῆ ἔσται τὸ σπέρμα αὐτοῦ·
4. Γενεὰ εὐθέων εὐλογηθήσεται.
5. Δόξα καὶ πλοῦτος ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ·
6. Καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.
7. Ἐξανέτειλεν ἐν σκότει φῶς τοῖς εὐθέσιν·
8. Ἐλεῆμων καὶ οἰκτίρων καὶ δίκαιος.
9. Χρηστὸς ἀνὴρ ὁ οἰκτεῖρων καὶ κηρῶν·
10. Οἰκονομήσει τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐν κρίσει·
11. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα οὐ σαλευθήσεται.
12. Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον ἔσται δίκαιος·
13. Ἀπὸ ἀκοῆς πονηρὰς οὐ φοβηθήσεται.
14. Ἐτοίμη ἡ καρδία αὐτοῦ ἐλπίζειν ἐπὶ Κύριον·
15. Ἐστηρικταὶ ἡ καρδία αὐτοῦ, οὐ μὴ φοβηθῆ,

B

ATHANASHI INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1) Ἄλληλουϊα, ὅπερ ἐρμηνεύεται αἰνέσατε, ὑμνήσατε τὸν θεόν.

Titulus præpositus continet: Alleluia, quod interpretatur, laudate et exaltate eum qui Deus est.

1. Quia abstinet ab omni malo.
2. Studet implere ejus præcepta.
3. In terra viventium pretiosa erunt opera ejus.
4. Chorus eorum, qui corde mundi sunt, glorificabitur.
5. Omnis gratia et justitia in sorte sanctorum.
6. Et eorum retributio sempiterna.
7. Ostendit in mundo sanctis Filium suum.
- 8, 9. Bonus vir, qui in charitate communicat cum proximo suo dona, quæ ipsi a Deo data sunt.
10. Dicit enim Domino in judicio: Domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque talenta lucratus sum ⁴⁶.
11. Impletus est enim gaudio et exultabit (a).
12. Dicit enim ipsi Dominus: Euge, serve bone et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui ⁴⁷.
13. Non amplius enim erit ei adversarius.
14. Paratum est semper cor ejus ad placendum Deo.
15. Perfectum [fundatum] est cor ejus in Deo.

⁴⁶ Matth. xxv, 20. ⁴⁷ ibid. 21.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναοἰάρεως περιέχει.
 (2) N. 6, 7. Καὶ, etc., ἀτελευτος, ὃς ἀνέδειξεν, etc.
 (5) N. 8. Κύριος ὁ Θεός. N. 9. Ἀγαθὸς ἀνὴρ ἐν ἀγάπῃ Θεοῦ, etc.

1. Ὅτι ἀφίσταται ἀπὸ παντὸς κακοῦ.
2. Σπουδάζει πληρῶσαι τὰς ἐντολάς αὐτοῦ.
3. Ἐν τῇ γῆ τῶν ζώντων τίμια ἔσονται τὰ ἔργα αὐτοῦ.
4. Τῶν καθαρῶν τῇ καρδίᾳ ὁ χορὸς δοξασθήσεται.
5. Πᾶσα χάρις καὶ δικαιοσύνη ἐν τῷ κλήρῳ τῶν ἁγίων.
6. (2) Καὶ ἡ μισθοποδοσία αὐτῶν ἀτελευτήτος.
7. Ἀνέδειξεν ἐν τῷ κόσμῳ τοὺς ἁγίους τὸν Υἱὸν αὐτοῦ.
- 8, 9. (3) Ἀγαθὸς ἀνὴρ ὁ ἐν ἀγάπῃ μεταδίδους τῷ πλησίον αὐτοῦ, ἐκ τοῦ χαρίσματος τοῦ δοθέντος αὐτῷ παρὰ τοῦ Θεοῦ.
10. Λέγει γὰρ τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ κρίσει· Κύριε, πέντε τάλαντα μοι παρέδωκας, ἴδε ἄλλα πέντε τάλαντα ἐκέρθησα.
11. Πεπληρωταὶ γὰρ χαρᾶς, καὶ ἀγαλλιάσεται.
12. Λέγει γὰρ (4) αὐτῷ ὁ Κύριος· Εὖγε, δοῦλε ἀγαθὸς, καὶ πιστὸς, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστὸς, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω· εἰσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου.
13. Οὐκ ἔτι γὰρ ἔσται ὁ ἀντικείμενος αὐτῷ.
14. Ἡυτρέπισται πάντοτε ἡ καρδία αὐτοῦ εἰς (5) εὐαρέστησιν τοῦ Θεοῦ.
15. Τετελειώται [τεθεμελιώται] ἡ καρδία αὐτοῦ ἐν τῷ Θεῷ.

(4) N. 11. Λέγει γὰρ, etc. N. 12. Οὐκ ἔτι, etc.
 N. 15. Πεπληρωταὶ γὰρ χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσους
 (5) Εἰς τὴν.

(a) Comment. sub num. 11, non legitur in cod., sed exstat inferius ad n. 15, et hic legitur comment. n. 12, et ita deinceps vrapostero ordine, ut videtur.

16. Ἔως οὗ ἐπίδη ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ.
 17. Ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησιν·
 18. Ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.
 19. Τὸ κέρας αὐτοῦ ὑψωθήσεται ἐν δόξῃ.
 20. Ἀμαρτωλὸς ἔσφεται, καὶ ὀργισθήσεται·
 21. Τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ βρῦξει, καὶ τακθήσεται·
 22. Ἐπιθυμία ἀμαρτωλοῦ ἀπολείται.

Ἄλληλουϊα. ΠΙΒ.

1. Αἰνεῖτε, παῖδες, Κύριον·
 2. Αἰνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου.
 3. Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον
 4. Ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.
 5. Ἀπὸ ἀνατολῶν ἤλιου μέχρι δυσμῶν
 6. Αἰνετὸν τὸ ὄνομα Κυρίου.
 7. Ὑψῆλος ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη ὁ Κύριος·
 8. Ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς ἡ δόξα αὐτοῦ.

(a) Vers. 1 et 2. Vers. unicus. Vers. 3 et 4 : in cod. est 2. Vers. 5 et 6 : in cod. 3. Vers. 7 et 8 : in cod. 4. Vers. 9 : in cod. 5. Vers. 10 et 11 : in cod. 6. Vers. 12 : in cod. 7. Vers. 13 et 14 : in cod. 8. Vers. 15 : in cod. 9, et sic deinceps.

ATHANASH INTERPRETATIO.

16. Ἄφ' οὗ ἴδη, ὅτι παρεδόθησαν τῷ αἰωνίῳ πυρὶ ὁ διάβολος καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ.
 17, 18. (1) Ὡς ὁ Κύριος πλούσιος ὢν ἐπτώχευσε δι' ἡμᾶς, καὶ τὰ χαρίσματα αὐτοῦ ἔδωκε πᾶσιν ὁμοίως καὶ οὗτος ἐποίησε, πάντα τὸν πλοῦτον αὐτοῦ δέδωκεν τοῖς ἔθνεσιν· διὰ τοῦτο ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.
 19. Ἐρεῖ (2) αὐτῷ ὁ Κύριος· Δεῦρο εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.
 20. Ὁ διάβολος ὁρῶν τὴν ἀναπόδοσιν τῶν δικαίων.
 21. Ὁ διάβολος εἰς τὴν αἰώνιον ὑπάρχει (3) κόλασιν.
 22. Ἡ πρόσκαιρος ἀπόλαυσις γὰρ (4) τοῦ κόσμου ἀπολείται.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (5) Ἄλληλουϊα, ὅπερ ἐστὶ, αἰνεῖτε τὸν ὄντα Θεόν.

Titulus præpositus continet : Alleluia, hoc est, laudate eum qui Deus est.

1. (6) Οἱ ἀπόστολοι τῇ καρδίᾳ.
 2. Ἀδιαλείπτως.
 3. Ἐν πᾶσιν ἔθνεσι·
 4. Καὶ πάλιν, ἀφ' οὗ ἀνατελεῖ τὸ φῶς αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ διὰ τῆς παρουσίας αὐτοῦ καὶ ἕως τῆς συντελείας·
 5, 6. Καὶ πάλιν ἀπὸ τῶν οὐρανῶν καὶ ἕως τῆς γῆς αἰνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου.
 7. Δεδοξασμένος.
 8. Ἐπὶ τοὺς ἁγίους ἡ χάρις αὐτοῦ.

⁶⁶ Matth. xxv, 34.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) N. 17. Ὡς, etc., δέδωκεν πᾶσιν, etc., οὗτος ἐποίησεν οὕτως, πάντα, etc., τοῖς πένησιν non ἔθνεσιν. N. 18. Διὰ τοῦτο, etc.
 (2) Ἐρεῖ γάρ, etc., ὁ εὐλογημένος τοῦ Πατρὸς μου, ἀπόλαβε τὴν, etc.
 (3) Ὑπάρχων.
 (4) Γὰρ et ἀπολείται desunt.
 (5) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρους περ., etc., ὅπερ ἔρμηνευεται αἰνέσατε, ὑμνήσατε τόν, etc.
 (6) N. 1. Οἱ, etc. N. 2. Ἀτελευτήτως. N. 3. Ἐν

16. Donec despiciat inimicos suos.
 17. Dispersit, dedit pauperibus :
 18. Justitia ejus manet in sæculum sæculi :

19. Cornu ejus exaltabitur in gloria.
 20. Peccator videbit et irascetur :
 21. Dentibus suis fremet et tabescet :
 22. Desiderium peccatoris peribit.

Alleluia. CXII.

1. (a) Laudate, pueri, Dominum :
 2. Laudate nomen Domini.
 3. Sit nomen Domini benedictum
 4. Ex hoc nunc, et usque in sæculum.
 5. A solis ortu usque ad occasum
 6. Laudabile nomen Domini.
 7. Excelsus super omnes gentes Dominus :
 8. Super cælos gloria ejus.

16. Ex quo vidit, quod traditi sunt igni æterni diabolus et angeli ejus.

17, 18. Quemadmodum Dominus, cum dives esset, pauper factus est propter nos, et dona sua omnibus elargitus est ; ita etiam iste fecit, omnes suas divitias dedit pauperibus : propterea justitia ejus manet in sæculum sæculi.

19. Dicit ei Dominus : Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi ⁶⁶.

20. Diabolus videns retributionem justorum.

21. Diabolus in æterno supplicio existit.

22. Temporalia enim oblectatio mundi peribit.

1. Apostoli corde.
 2. Indesinenter.
 3. In omnibus gentibus :
 4. Et iterum, ex quo exorta est lux ejus in mundo, propter ipsius adventum et usque ad consummationem :

5, 6. Et rursus a cælis usque ad terram laudate nomen Domini.

7. Glorificatus.

8. Super sanctos gratia ejus.

πᾶσιν ἔθνεσιν· καὶ [πάλιν, ἀφ' οὗ ἀνατελεῖαι τό, etc., usque ad τὸ ὄνομα Κυρίου. Deest δεδοξασμένος. N. 8, in cod. 4. Ἐπὶ τοὺς ἁγίους, etc. N. 9, in cod. 5. Τίς ἐστὶν οὕτως φιλόδημος ; N. 10, 11, in cod. 6. Ὅτι, etc. N. 11, in cod. 7.... ὢν, αὐτὸς καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. N. 13, 14, in cod. 8. Ὁ, etc. N. 15, in cod. 9. Τοῦ, etc. N. 16, in cod. 10. Μετὰ τῶν ἁγέλων, etc. N. 17, in cod. 11. Τὴν Ἐκκλησίαν, etc., τὴν τὸ πρότερον, etc., πίσταως εἰς βασιλείαν σου. N. 18, in cod. 12. Τὴν, etc.

9. Quis sicut Dominus Deus noster?
 10. Qui in altis habitat:
 11. Et humilia respicit [respicit et alta a onge cognoscit],
 12. In caelo et in terra.
 13. Suscitans a terra inopem.
 14. Et de stercore erigens pauperem,
 15. Ut collocet eum cum principibus,
 16. Cum principibus populi sui.
 17. Qui habitare facit sterilem in domo,
 18. Matrem in filiis lætantem.

Alleluia. CXIII

1. In exitu Israel de Ægypto,
 2. Domus Jacob de populo barbaro.
 3. Facta est Judæa sanctificatio ejus:
 4. Israel potestas ejus.
 5. Mare vidit et fugit:

- A 9. Τις ὡς Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν;
 10. Ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν·
 11. Καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν [ἐφορῶν, καὶ τὰ ὑψηλὰ ἀπὸ μακρόθεν γινώσκων],
 12. Ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῆ·
 13. Ὁ ἐγείρων ἀπὸ γῆς πτωχόν,
 14. Καὶ ἀπὸ κοπρίας ἀνυψῶν πένητα,
 15. Τοῦ καθίσει αὐτὸν μετὰ ἀρχόντων,
 16. Μετὰ ἀρχόντων λαοῦ αὐτοῦ.
 17. Ὁ κατοικίζων στείραν ἐν οἴκῳ,
 18. Μητέρα ἐπὶ τέκνοις εὐφραينوμένην.

Ἀλληλουῖα. ΠΙΓ'.

1. Ἐν ἐξόδῳ Ἰσραὴλ ἐξ Αἰγύπτου,
 2. Οἴκου Ἰακώβ ἐκ λαοῦ βαρβάρου.
 3. Ἐγενήθη Ἰουδαία ἀγίασμα αὐτοῦ·
 4. Ἰσραὴλ ἐξουσία αὐτοῦ.
 5. Ἡ θάλασσα εἶδε καὶ ἔφυγεν·

B

ATHANASII INTERPRETATIO.

9-11. Quod in caelo habitans humiles et peccatores adeo dilexit.

12. Qui in caelo manens, et in terram advenit.

13, 14. Qui genus humanum, quod ceciderat ob terrenas et flagitiosas concupiscentias, sublevavit, et gloriam ei donavit adoptionis.

15. Ut dignum faceret genus humanum deliciis angelorum.

16. Cum sanctis, qui sunt cum angelis suis.

17. Introducens per fidem Ecclesiam gentium antea infructiferam.

18. In supernam Hierusalem in sanctis gaudentem.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1) Ἀλληλουῖα, ὃ ἐστίν, αἰνεῖτε τὸν ὄντα Θεόν.

Titulus præpositus continet: *Alleluia, hoc est, laudate eum qui Deus est.*

1. Israel interpretatur *populus fortis*: Ægyptus autem *obtenebratio*. Dum igitur liberati sunt fideles a tenebris peccati.

2. Fidelium tenentium extrema. Jacob enim interpretatur *tenens extrema*: illud autem, *ex populo barbaro*, notum est [significat], quod fidelis populus egrediens e tenebris recessit a barbaris, hoc est a contrariis potestatibus.

3. Et demum Ecclesia facta est ei sanctificatio per baptismum; Judæa dicitur propterea quod gratia in ipsa est Dei, qui dignatus est ex Juda nasci. Secundum autem nominis interpretationem Judæa interpretatur *confitens Deo*. Cum igitur anima Deo confitetur, fit ipsa confessio sanctificatio, eo quod auferantur peccata.

4. Et viri videntes Deum, hoc est, apostoli, principes ejus: ita enim interpretatur Israel, *vir videns Deum*.

5. Idololatria fugit videns Deum in terra.

9-11. Ὅτι ἐν τῷ οὐρανῷ κατοικῶν τοὺς ταπεινοὺς καὶ ἁμαρτωλοὺς οὕτως ἠγάπησεν.

12. Ὁ ἐν τῷ οὐρανῷ ὢν καὶ ἐπὶ τῆς παραγέγονεν.

13, 14. Ὁ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἐκ τῶν γηίνων καὶ ἀσώτων ἐπιθυμιῶν πεσὸν ἀναστήσας, καὶ δοξάσας διὰ τῆς υἰοθεσίας.

15. Τοῦ ἀξιώσαι τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων τῆς ἀναπαύσεως τῶν ἀγγέλων.

16. Μετὰ τῶν ἁγίων τῶν συνόντων τοῖς ἁγίοις [ἀγγέλοις] αὐτοῦ.

17. Ὁ τὴν Ἐκκλησίαν τῶν ἐθνῶν τὴν πρότερον ἄκαρπον εἰσάγων διὰ τῆς πίστεως.

18. Τὴν ἄνω Ἰερουσαλήμ χαίρουσαν ἐπὶ τοῖς ἁγίοις.

C 1. Ἰσραὴλ ἐρμηνεύεται λαὸς ἰσχυρός· Αἰγύπτος δὲ (2) σκώτωσις· ἐν τῷ οὖν τοὺς πιστεύοντας βυθθῆναι ἐκ τοῦ σκότους τῆς ἁμαρτίας.

2. Τῶν πιστῶν τῶν κατασχόντων τὰ ἔσχατα. Ἰακώβ γὰρ ἐρμηνεύεται *κρατῶν ἔσχατα*· τὸ δὲ, ἐκ λαοῦ βαρβάρου, δηλόν [δηλοῖ] ὅτι ὁ πιστὸς λαὸς ἐξεληθὼν ἐκ τοῦ σκότους ἀνεχώρησε τῶν βαρβάρων, τουτέστι τῶν ἐναντιῶν δυνάμεων.

3. Καὶ λοιπὸν γίνεται αὐτῷ ἡ Ἐκκλησία ἀγίασμα διὰ τοῦ βαπτίσματος. Ἰουδαία λέγεται διὰ τὸ τὴν χάριν εἶναι ἐν αὐτῇ τοῦ καταξιώσαντος Θεοῦ ἐξ Ἰούδα τεχθῆναι. Κατὰ δὲ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ὀνόματος Ἰουδαία ἐρμηνεύεται Θεῷ ἐξομολογούμενος (3). Ὅταν οὖν ψυχὴ Θεῷ ἐξομολογήσεται, γίνεται αὐτῇ ἡ ἐξομολόγησις ἀγίασμα διὰ τῆς ἀφαιρέσεως (4) τῶν ἁμαρτιῶν.

D 4. Καὶ οἱ ἄνδρες οἱ ὀρώντες Θεὸν (5), τουτέστι οἱ ἀπόστολοι, ἄρχοντες αὐτοῦ· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Ἰσραὴλ, ἀνὴρ ὀρῶν Θεόν.

5. Ἡ εἰδωλοατρεία ἔφυγεν ἰδοῦσα Θεὸν ἐπὶ γῆς (6).

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει· Ἀλληλουῖα, ὅπερ ἐρμηνεύεται αἰνεῖτε, etc.

(2) Δὲ ἐρμηνεύεται, etc.

(3) Ἐξομολογούμενη.

(4) Ἀφέσεως.

(5) Τὸν Θεόν, etc.

(6) Τὸν Θεὸν ἐπὶ τῆς γῆς.

6. Ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω.
 7. Τὰ ὄρη ἐσκήρτησαν ὡσεὶ κριοί·
 8. Καὶ οἱ βουνοὶ ὡς ἀρνία προβάτων.
 9. Τί σοὶ ἐστὶ, θάλασσα, ὅτι ἐφυγες;
 10. Καὶ σὺ, Ἰορδάνη, ὅτι ἐστράφης εἰς τὰ ὀπίσω;
 11. Τὰ ὄρη, ὅτι ἐσκήρτησατε ὡσεὶ κριοί;
 12. Καὶ οἱ βουνοὶ ὡς ἀρνία προβάτων;
 13. Ἀπὸ προσώπου Κυρίου ἐσαλεύθη ἡ γῆ,
 14. Ἀπὸ πρόσωπου τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ·
 15. Τοῦ στρέψαντος τὴν πέτραν εἰς λίμνας ὑδάτων,
 16. Καὶ τὴν ἀκρότομον εἰς πηγὰς ὑδάτων.
 17. Μὴ ἡμῖν, Κύριε, μὴ ἡμῖν,
 18. Ἀλλ' ἡ τῷ ὀνόματι σου δὸς δόξαν.
 19. Ἐπὶ τῷ ἐλέει σου καὶ τῇ ἀληθείᾳ σου·
 20. Μήποτε εἰπωσὶ τὰ ἔθνη· Πού ἐστὶν ὁ Θεὸς αὐτῶν;

- A 6. Jordanis conversus est retrorsum.
 7. Montes exsultaverunt ut arietes :
 8. Et colles sicut agni ovium.
 9. Quid est tibi, mare, quod fugisti ?
 10. Et tu, Jordanis, quia conversus es retrorsum ?
 11. Montes, quia exsultastis sicut arietes ?
 12. Et colles sicut agni ovium ?
 13. A facie Domini mota est terra,
 14. A facie Dei Jacob :
 15. Qui convertit petram in stagna aquarum,
 16. Et rupem in fontes aquarum.
 17. Non nobis, Domine, non nobis,
 18. Sed nomini tuo da gloriam.
 19. Super misericordia tua et veritate tua :
 20. Nequando dicant gentes, ubi est Deus eorum ?

ATHANASII INTERPRETATIO.

6. Ὁ (1) Ἰορδάνης ἐρμηνεύεται τῇ ἐσχάτῳ· πλήθος οὖν τῶν ἐθνῶν ἀνεχώρησεν ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρίας, καὶ ἦλθε πρὸς τὸν ἐξ ἀρχῆς Δεσπότην, καὶ Δημιουργὸν Ἰησοῦν.

7. Οἱ προφῆται ἀγάλλονται καὶ ἐπὶ τῇ (2) ἐπιτροπῇ τῶν ἐθνῶν·

8. Καὶ οἱ ἐκ τῶν προφητῶν ἀνατελιαντες, τουτέστιν οἱ ἀπόστολοι ὡσπερ οἱ βουνοὶ ἐκ τῶν ὀρέων.

9. Τί σοὶ ἐστὶν, εἰδωλολατρεία, ὅτι ἐφυγες, ὅπερ ἐπὶ τῶν προφητῶν οὐκ ἐποίησας;

10. Καὶ ὑμεῖς, τὰ ἔθνη πάντα, ὅτι ἀπέστητε ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρίας;

11. Καὶ ὑμεῖς, οἱ προφῆται, ὅτι οὕτως ἀγαλλιάσθε;

12. Ὅμοίως καὶ ὑμεῖς, οἱ ἐκ τῶν προφητῶν ἀπόστολοι, τί οὕτως χαίρετε;

13. Ὅμοι δὲ πάντες ἀποκρίνονται· ἡ μὲν εἰδωλολατρεία ἀποδυρομένη, τὰ δὲ ἔθνη, καὶ οἱ προφῆται, καὶ οἱ ἀπόστολοι χαίροντες βοῶσιν, ὅτι, ὀφθέντος τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, πάντες μετετέθησαν εἰς τὴν ἐπίγνωσιν αὐτοῦ.

14. Ἀπὸ τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ κηρυχθέντος (3)· Ἰακώβ γὰρ ἐρμηνεύεται ἀκοή.

15. Τοῦ μεταβάλλοντος (4) τὴν λιθίνην καρδίαν τῶν ἐθνῶν εἰς τὴν χάριν· *Δυνατὸς γὰρ ἐστὶν ὁ Θεός, καθὼς εἶπεν [Ἰωάννης, ἐγείρει τέκνα] υἱῷ· Ἐγειρον τέκνα τῷ Ἀβραάμ ἐκ τῶν λίθων τούτων.*

16. Καὶ τὴν σκληροτάτην αὐτῶν διάνοιαν εἰς τὰ χάρισμα αὐτοῦ.

17. Οὐχ ὅτι ἄξιοι ἐσμεν, τοῦτο (5) ἐποίησας·

18. Ἀλλ' ἵνα δοξασθῇ τὸ ὄνομά σου, ὅτι φιλόνηρος καὶ ἐλεήμων εἶ.

19. Διὰ τὸ ἐλεός σου καὶ τὴν ἀληθείαν σου.

20. Ἴνα μὴ καυχῶνται αἱ ἐναντία δυνάμεις λέγουσαι· Πού ἐστὶν ὁ Θεός ὁ ποιήσας αὐτούς;

** Matth. III, 9.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἰορδάνης ἐρμηνεύεται γῆ ἐσχάτη. Τὸ πλήθος, etc.

(2) Ἀγαλλιώνται ἐπὶ τῇ, etc.

(3) Τοῦ κηρυχθέντος.

6. Jordanis interpretatur in extremo : multitudo igitur gentium secessit ab idololatria, et venit ad antiquum Dominum, et Creatorem Jesum.

7. Prophetæ exsultant etiam in conversione gentium :

8. Et qui ex prophetis orti sunt, hoc est apostoli sicut colles ex montibus.

9. Quid est tibi, idololatria, quod fugisti, quod sub prophetis non fecisti ?

10. Et vos, gentes omnes, quod abscessistis ab idololatria ?

11. Et vos, prophetæ, quod adeo exsultastis ?

C apostoli, cur ita gaudetis ?

13. Simul omnes respondent : idololatria quidem lamentans, gentes autem, et prophetæ, et apostoli gaudentes clamant, quoniam, apparen-te Deo in terra, omnes translati sunt in ejus cognitionem.

14. Ab adventu Dei, qui annuntiatu est : Jacob enim interpretatur auditio.

15. Qui transmutat lapidea gentium corda in gratiam : *Quoniam potens est Deus, quemadmodum dixit Joannes, suscitare filios Abraham de lapidibus istis* **.

16. Et durissimam illarum mentem in ejus dona.

17. Non quia nos digni simus, hoc fecisti :

D 18. Sed ut glorificetur nomen tuum, quoniam benignus et misericors es.

19. Propter misericordiam tuam et veritatem tuam.

20. Ne glorientur adversariæ potestates dicentes : ubi est Deus qui fecit eos ?

(4) Μεταβάλλοντος, etc., τὴν χάριν αὐτοῦ, etc., καθὼς εἶπεν Ἰωάννης· Ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγείρει τέκνα τῷ Ἀβραάμ.

(5) Ἐσμεν, Κύριε· οὐχ ὅτι ἄξιοι ἐσμεν, τοῦτο, etc.

21. Deus autem noster in cœlo et in terra,
 22. Omnia quæcunque voluit fecit.
 23. Simulacra gentium argentum et aurum,
 24. Opera manuum hominum.
 25. Os habent, et non loquentur :
 26. Oculos habent, et non videntur.
 27. Aures habent, et non audient :
 28. Nares habent, et non odorantur.
 29. Manus habent, et non palpantur :
 30. Pedes habent, et non ambulabunt :
 31. Non clamabunt in gutture suo.
 32. Similes illis stant [Neque enim est spiritus in ore ipsorum : similes illorum stant] qui faciunt ea,
 33. Et omnes qui confidunt in eis.
 34. Domus Israel speravit in Domino :
 35. Adjutor et protector eorum est.

- A 21. Ὁ δὲ Θεὸς ἡμῶν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῆ,
 22. Πάντα ὅσα ἠθέλησεν ἐποίησε.
 23. Τὰ εἰδῶλα τῶν ἔθνῶν ἀργύριον καὶ χρυσίον,
 24. Ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων.
 25. Στόμα ἔχουσι, καὶ οὐ λαλήσουσιν·
 26. Ὑφθαλμοὺς ἔχουσι, καὶ οὐκ ὄψονται.
 27. Ὄτα ἔχουσι, καὶ οὐκ ἀκούσονται·
 28. Ῥίνας ἔχουσι, καὶ οὐκ ὀσφρανθήσονται.
 29. Χεῖρας ἔχουσι, καὶ οὐ ψηλαφήσουσι·
 30. Πόδας ἔχουσι, καὶ οὐ περιπατήσουσιν·
 31. Οὐ φωνήσουσιν ἐν τῷ λάρυγγι αὐτῶν.
 32. Ὅμοιοι αὐτοῖς γένοιντο [Οὐδὲ γὰρ ἐστὶν πνεῦμα ἐν τῷ στόματι αὐτῶν· ὅμοιοι αὐτῶν γένοινται] οἱ ποιῶντες αὐτὰ,
 33. Καὶ πάντες οἱ πεποιθότες ἐπ' αὐτοῖς.
 B 34. Οἶκος Ἰσραὴλ ἠλπισεν ἐπὶ Κύριον·
 35. Βοηθὸς καὶ ὑπερασπιστὴς αὐτῶν ἐστίν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

21-23. Avaritia enim gentiliter viventium idololatria est, quemadmodum dixit Apostolus ⁶⁶. Quæ autem dicta sunt de idolis manifesta omnibus sunt, quod formam quidem habent, nulla autem inest operatio in membris, et ea, quæ dicuntur in apposito psalmo de iis qui illa faciunt, vel in illis confidunt, verissima sunt; sed conveniens duxi, descendere ad allegoriam, et singulis versibus subijcere propriam sententiam sensus allegorici.

24. Opus concupiscentiarum hominum est avaritia.

25. Nullum enim bonum loquentur gauantes pecuniis.

26. Tanquam non habentes oculos ad eorum perditionem progredientur.

27. Non enim auscultabunt præceptis Dei.

28. Non enim beneplaciti Dei participes erunt.

29. Non enim exquisiverunt invenire portam vitæ, hoc est Dominum.

30. Claudicaverunt enim, perversas sequentes vias in actionibus suis.

31. Non invocabunt Dominum.

32. Peribunt non secus ac pecuniæ, qui eas thesaurizant.

33. Et omnes in pecuniis sperantes.

34. Mente autem Deum videntes speraverunt non in pecuniis, sed in Domino.

35. Et ideo confortat eos, iisdemque prospicit.

21-23. (1) Ἡ γὰρ φιλαργυρία τῶν ἔθνικῶς ζώντων εἰδωλολατρεία ἐστὶ, καθὼς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος. Τὰ δὲ εἰρημένα περὶ τῶν εἰδῶλων ὀφθαλμοὺς ἔχουσι, ὅτι χαρακτηριστὴρα μὲν ἔχουσιν, ἐνέργεια δὲ μηδεμία ὑπάρχει ἐν τοῖς λεγομένοις μέλεσιν (2), καὶ ἡ ἀπόφασις δὲ ἡ εἰρημένη ἐν τῷ προκειμένῳ ψαλμῷ περὶ τῶν ποιούντων αὐτὰ, καὶ περὶ τῶν πεποιθῶτων ἐπ' αὐτοῖς ἀληθὲς ὑπάρχει· ἀλλὰ δίκαιον ἡγησάμην καὶ ἐπὶ τὴν ἀλληγορίαν ἐλθεῖν, καὶ ὑποθῆναι ἐκάστοις στίχοις (3) τὸ ἴδιον νόημα τῆς θεωρίας.

24. Ἔργα ἐπιθυμιῶν ἀνθρώπων ἐστὶν ἡ φιλαργυρία.

25. Οὐδὲν γὰρ ἀγαθὸν λαλήσουσιν (4) οἱ τοῖς χρήμασι χαίροντες.

26. Ὡς μὴ ἔχοντες γὰρ ὀφθαλμοὺς κατὰ τῆ ἑαυτῶν ἀπωλείᾳ (5) πορεύονται.

27. Οὐ γὰρ ὑπακούσασιν τοῖς τοῦ Θεοῦ προστάγμασιν.

28. Οὐ γὰρ τῆς εὐδοκίας τοῦ Θεοῦ (6) μετέχουσιν.

29. Οὐ γὰρ ἐξεζήτησαν εὐρεῖν τὴν θύραν τῆς ζωῆς, τούτεστι τὸν Κύριον (7).

30. Ἐχώλῳσαν γὰρ διεστραμμένας ὁδοὺς πορευθέντες ἐν ταῖς πράξεσιν αὐτῶν.

31. Οὐ μὴ ἐπικαλέσονται τὸν Κύριον.

32. Ἔσονταί οὕτως ἀπολλύμενοι ὡς τὰ χρήματα οἱ θησαυρίζοντες αὐτὰ.

33. Καὶ πάντες οἱ ἐλπίζοντες ἐπὶ τοῖς χρήμασι.

34. (8) Οἱ δὲ τῆς ἀνοήτου Θεοῦ ὁρῶντες ἠλπισαν οὐκ ἐπὶ χρήμασιν, ἀλλ' ἐπὶ Κύριον.

35. Καὶ (9) διὰ τοῦτο ἐνισχύει αὐτοὺς, καὶ πρόνοίαν αὐτῶν ποιεῖται.

⁶⁶ Coloss. III, 5.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N 21, 22. Ὁ δὲ Θεὸς ἡμῶν καὶ πρὸ τῆς παρουσίας αὐτοῦ, καὶ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ πάντα, ὅσα ἠθέλησεν ἐποίησεν. N. 23. Ἡ γὰρ φιλαργυρία, etc.

(2) Μέλεσιν αὐτῶν.

(3) Παραθῆνα: ἐκάστῳ στίχῳ.

(4) Λαλοῦσιν.

(5) Τῆς ἑαυτῶν ἀπωλείας.

(6) Εὐδοκίας τοῦ Χριστοῦ.

(7) Χριστόν.

(8) N. 33, 34. Οἱ δὲ etc.

(9) Καὶ non legitur.

36. Οίκος Ἀαρὼν ἠλπισεν ἐπὶ Κύριον ·
 37. Βοηθὸς καὶ ὑπερασπιστὴς αὐτῶν ἐστίν.
 38. Οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον ἠλπισαν ἐπὶ Κύριον
 [ἐπ' αὐτόν] ·
 39. Βοηθὸς καὶ ὑπερασπιστὴς αὐτῶν ἐστί.
 40. Κύριος μνησθεὶς ἡμῶν, εὐλόγησεν ἡμᾶς ·
 41. Εὐλόγησε τὸν οἶκον Ἰσραὴλ ·
 42. Εὐλόγησε τὸν οἶκον Ἀαρῶν.
 43. Εὐλόγησε τοὺς [Εὐλόγησε πάντας τοὺς] φοβου-
 μένους τὸν Κύριον,
 44. Τοὺς μικροὺς μετὰ τῶν μεγάλων.
 45. Προσθείη Κύριος ἐφ' ὑμᾶς,
 46. Ἐφ' ὑμᾶς καὶ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς ὑμῶν.
 47. Εὐλογημένοι ὑμεῖς τῷ Κυρίῳ ·
 48. Τῷ ποιήσαντι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.
 49. Ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ τῷ Κυρίῳ ·
 50. Τὴν δὲ γῆν ἔδωκε τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων.
 51. Οὐχ οἱ νεκροὶ αἰνέσουσί σε, Κύριε ·
 52. Οὐδὲ πάντες οἱ καταβαίνοντες εἰς ᾄδου.
 53. Ἀλλ' ἡμεῖς οἱ ζῶντες εὐλογήσομεν τὸν Κύριον.
 54. Ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.

- A 36. Domus Aaron speravit in Domino :
 37. Adjutor et protector eorum est.
 38. Qui timent Dominum, speraverunt in Do-
 mino [in eum].
 39. Adjutor et protector eorum est.
 40. Dominus memor fuit nostri, et benedixit
 nobis :
 41. Benedixit domui Israel :
 42. Benedixit domui Aaron.
 43. Benedixit timentibus [omnibus qui timent]
 Dominum,
 44. Pusillis cum majoribus.
 45. Adjiciat Dominus super vos,
 46. Super vos, et super filios vestros.
 47. Benedicti vos a Domino :
 B 48. Qui fecit cælum et terram.
 49. Cælum cæli Domino :
 50. Terram autem dedit filiis hominum.
 51. Non mortui laudabunt te, Domine :
 52. Neque omnes, qui descendunt in infernum :
 53. Sed nos, qui vivimus, benedicemus Domino,
 54. Ex hoc nunc, et usque in sæculum.

ATHANASII INTERPRETATIO.

36, 37. (1) Οἱ πιστεύοντες, ὅτι ἐστὶ χριστὸς, καὶ
 λογιζόμενοι, ὡς λόγον ἀποδώσουσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν
 αὐτῶν, οὐκ ἐπὶ δυναστείᾳ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπὶ Κυρίῳ
 ἐλπίζουσιν.

38, 39. Οἱ πιστεύοντες ὁμοίως ἐπὶ Κύριον καὶ λο-
 γιζόμενοι, ὅτι ἐστὶ χριστὸς, καὶ τὰ λοιπά.

40. Τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτόν.

41. Τῶν ὁρώντων αὐτὸν τῇ διανοίᾳ εὐλόγησε τὰς
 ψυχὰς καὶ τὰ σώματα · Ἰσραὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται
 τοὺς ὁρῶν Θεόν.

42. Τὴν Ἐκκλησίαν τῶν ἔθνων · ὅρος γὰρ δυνά-
 μως Ἀαρῶν ἐρμηνεύεται.

43. Τοὺς ταπεινοὺς τῇ καρδίᾳ.

44. Ἀπὸ τῶν ἐσχάτων τῶν ἡμῶν (2) πεπιστευ-
 κότων ἕως τῶν προφητῶν.

45, 46. Τὴν χάριν αὐτοῦ (3).

47. Οἱ πιστοὶ καὶ ἐν τῷ νῦν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι
 αἰῶνι.

48. Τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα.

49. Τὸ κατοικητήριον τῶν ἁγίων τοῦ Κυρίου D
 ἐστίν (4).

50. Τοῖς δὲ ἀνθρώπινα φρονοῦσιν ὡς κτήνη κατ-
 ἔλειπεν αὐτοὺς τὰ γήινα φρονεῖν (5).

51. Οὐ δοξάζουσι σε οἱ νεκρωμένοι τῇ (6) ἀμαρ-
 τίᾳ.

52. Οὐδὲ οἱ πορευόμενοι ἐν ἀνομίᾳ.

53. Ἀλλ' ἡμεῖς οἱ ζῶντες διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ
 δοξάζομεν τὸν Κύριον.

54. Ἀπὸ τοῦ νῦν, καὶ (7) εἰς τὸν ἀτελεύτητον
 αἰῶνα.

36, 37. Credentes futurum iudicium, et cogi-
 tantes rationem se reddituros pro animabus suis,
 non in hominum potentia, sed in Domino
 sperant.

38, 39. Item credentes in Dominum, et cogitan-
 tes futurum iudicium, et reliqua.

40. Credentibus in ipsum.

41. Videntium eum mente benedixit animis, et
 corporibus : Israel enim interpretatur mens videns
 Deum.

42. Ecclesie gentium : mons enim virtutis inter-
 pretatur Aaron.

43. Humilibus corde.

44. Ab ultimis inter nos credentibus usque ad
 prophetas.

45, 46. Gratiam suam.

47. Fidelēs et in præsentī, et in futuro sæculo.

48. Visibilia, et invisibilia.

49. Habitaculum sanctorum Domini est

50. Qui autem humana sapiunt, tanquam ju-
 menta, reliquit eos terrena sapere.

51. Non glorificabunt te, qui peccato mortui
 sunt.

52. Neque ambulantes in iniquitate.

53. Sed nos viventes per gratiam ejus glorifica-
 bimus Dominum.

54. Ex hoc nunc, et usque in sæculum æmipi-
 ternum.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 36, 37. Καὶ οἱ ἀμετακίνητοι καὶ ἐδραῖοι ὡς
 ἕρος δυνατόν οὐκ ἐπὶ πλοῦτι [πλούτου] ἀηλότητι, ἀλλ'
 ἐπὶ Κυρίῳ. Ἀαρῶν γὰρ ἐρμηνεύεται ὅρος δυνατόν.
 N. 38, 39. Οἱ πιστεύοντες, ὅτι ἐστὶν χριστὸς etc.

(2) Ἡμερῶν.

(3) Αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς ὑμῶν, καὶ ἐπὶ τὰ

ἔργα ὑμῶν, λέγει.

(4) Τοῦ λαοῦ τῶν ἁγίων τοῦ Υἱοῦ ἐστίν.

(5) Γήινους κατέλειπεν αὐ. τ. γ. κρατεῖν.

(6) Ἐν τῇ.

(7) Νῦν αἰῶνος, καί, etc.

Alleluia. PSAL. CXIV.

A

Ἀλληλουϊα. ΨΑΛ. ΡΙΑ'.

1. Dilexi, quoniam exaudiet Dominus vocem orationis meæ.

2. Quia inclinavit aurem suam mihi :

3. Et in diebus meis invocabo.

4. Circumdederunt me dolores mortis :

5. Pericula inferni invenerunt me :

6. Tribulationem et dolorem inveni :

7. Et nomen Domini invocavi.

8. O Domine, libera animam meam :

9. Misericors Dominus et justus :

10. Et Deus noster miseretur.

11. Custodiens parvulos Dominus :

12. Humiliatus sum, et liberavit me.

13. Convertere, anima mea, in requiem tuam : B

1. Ἠγάπησα, ὅτι εἰσακούσεται Κύριος τῆς φωνῆς τῆς δεήσεώς μου.

2. Ὅτι ἐκλίνε τὸ οὖς αὐτοῦ ἐμοί·

3. Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις μου ἐπικαλέσομαι.

4. Περιέσχον με ὠδίνες θανάτου·

5. Κίνδυνοι ἄδου εὐροσάν με.

6. Θλίψιν καὶ ὀδύνην εὗρον·

7. Καὶ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπεκαλεσάμην.

8. ὦ Κύριε, ρῦσαι τὴν ψυχὴν μου

9. Ἐλεήμων ὁ Κύριος καὶ δίκαιος·

10. Καὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐλεεῖ.

11. Φυλάσσων τὰ νήπια ὁ Κύριος·

12. Ἐταπεινώθη, καὶ ἔσωσέ με.

13. Ἐπίστρεψον, ψυχὴ μου, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου·

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιεχει Ἀλληλουϊα, ὅπερ ἐστίν, αἰνέσατε [καὶ] ὑμνήσατε τὸν Θεόν. Εἶτα ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις, τιντέστι τοῦτο οἱ Ἑβραῖοι [οὐ] πεποηχασίν· οὔτε γὰρ ἤνεσαν, οὔτε ὑμνησαν τὸν ὄντα Θεόν· εἰς εἰδωλολατρείαν γὰρ καὶ ἀποστασίαν (1) ἐτρέπησαν τὴ πρότερον, ἐπὶ τῆλει δὲ αὐτὸν τὸν Θεὸν ἐσταύρωσαν.

Titulus præpositus continet : Alleluia, hoc est laudate [et] exaltate Deum. Deinde sine titulo apud Hebræos, scilicet hoc Hebræi [non] fecerunt, neque laudaverunt Dominum, neque glorificaverunt eum, qui Deus est : quoniam prius rebellaverunt, et idololatriati sunt, et demum ipsum Deum crucifixerunt.

1. Credidi, quod Dominus exaudiet gemitum confessionis meæ.

2. Quia cognovi, quod ob benignitatem paratus est ad me exaudiendum.

3. Et cum experrectus fuero a somno peccati mei, invocabo eum.

4. In me dominati sunt dolores peccati usque ad mortem.

3. Concupiscentiæ inimici detinuerunt me.

6. Et illuminante me Deo expergefactus sum, et inveni rursus iniquitatem, et peccatum in me.

7, 8. Et Dominum deprecatus sum dicens : Oro te, Domine, libera animam meam.

9. Et Deus noster miseretur, et misericors est Dominus, et non despiciet me justificatum : novit enim, quod velle absistere a peccato adjacet mihi¹ ; quomodo autem, non agnosco :

10. Miseretur, et ab eo me liberabit.

11. Nam parvulos animo custodit Dominus

12. Cum dominaretur in me peccatum, salvavit.

13. Subjecta igitur esto, anima mea, auferenti a te laborem, et onus tuum, et qui per gratiam suam prolapsam te sublevavit.

¹ Rom. vii, 18.

1. Ἐπίστευσα, ὅτι εἰσακούσεται Κύριος τοῦ κλαυθμοῦ τῆς ἐξομολογήσεώς μου.

2. Ὅτι ἔγνων, ὅτι διὰ φιλανθρωπίαν ἐτοιμὸς ἐστὶ τοῦ εἰσακούσαι μου.

3. Καὶ ὅταν ἀνανήψω ἐκ τοῦ ὕπνου τῆς ἀμαρτίας μου, ἐπικαλέσομαι αὐτόν.

4. Ἐκυρίευσάν με ἄς συνέλγεια ἀμαρτάνει [εἰς ἐμὲ αἱ συναλγείαι τῆς ἀμαρτίας] ἕως θανάτου (2).

3. Αἱ ἐπιθυμίαι τοῦ ἐχθροῦ οὐ (3) κατέσχον με.

6. Καὶ φωτίσαντός με τοῦ Θεοῦ ἀνένηψα, καὶ εὗρον πάλιν ἀνομίαν καὶ ἀμαρτίαν ἐν ἐμοί.

7, 8. (4) Καὶ ἐδεήθην τοῦ Κυρίου λέγων· Δέομαι σου, Κύριε, ρῦσαι τὴν ψυχὴν μου.

9. Καὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐλεεῖ, καὶ ἐλεήμων ἐστίν ὁ Κύριος, καὶ οὐκ ἂν παρήθην με δικαιοῦμενον· οἶδε γὰρ, ὅτι παράκειται μοι τὸ θέλειν ἀποστῆναι ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας· τὸ δὲ πῶς, οὐ γινώσκω.

10. Ἐλεεῖ, καὶ ρύσεται με ἀπ' αὐτῆς.

11. Τοὺς γὰρ νηπίους τῆ ψυχῆ φυλάσσει ὁ Κύριος.

12. Κυριευόμενόν με ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας ἔσωσεν.

13. Ὑποτάγηθι οὖν, ψυχὴ μου, τῷ αἵροντι ἀπὸ σοῦ τὸν κόπον καὶ τὸ φορτίον σου, καὶ διὰ τῆς χάριτος D αὐτοῦ ἀναπεσόντα (5) σε.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει· Ἀλληλουϊα ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις· ὅπερ ἐρμηνεύεται, αἰνέσατε, ὑμνήσατε τὸν ὄντα Θεόν. Εἶτα ἀνεπίγραφος, «ic., οὔτε γὰρ ὑμνησαν, etc., εἰς εἰδωλολατρείας γὰρ, καὶ ἀποστασίας, etc.

(2) Ἐκυρίευσάν μου, ἄς συνέλαθον ἀμαρτίας ἕως θανάτου.

(3) Οὐ non exstat.

(4) N. 7. Καί, etc. N. 8. Δέομαι. N. 9, 10. Unicus Comment. cujus initium est ab his verbis : Ἐλεήμων ἐστίν, etc., παρήθην με δικαιοῦμενον· οἶδεν γὰρ ὅτι θέλειν παράκειται μοι, etc., οὐ γινώσκω· ἐλεεῖ δὲ, καὶ ρύσεται με ἀπ' αὐτῆς.

(5) Ἀναπεσόντα σε. Leg. videtur, ἀναπαύοντι σε.

14. Ὅτι Κύριος ἐρηγήτησέ σε.
 15. Ὅτι ἐξέλειτο [ἐξήλατο] τὴν ψυχὴν μου ἐκ θανάτου.
 16. Τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀπὸ δακρῶν.
 17. Καὶ τοὺς πόδας μου ἀπὸ ὀλισθήματος.
 18. Ἐδρασεσθῶ ἐνώπιον Κυρίου ἐν χώρῃ ζώντων
 Ἀλληλουία. ΨΑΛ. ΠΙΕ'.
 1. Ἐπίστευσα, διὸ ἐλάλησα.
 2. Ἐγὼ δὲ ἐταπεινώθην σφόδρα.
 3. Ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ ἐκστάσει μου· Πᾶς ἄνθρωπος ψεύστης.
 4. Τί ἀνταποδώσω τῷ Κυρίῳ περὶ πάντων, ὧν ἀνταπέδωκέ μοι ;
 5. Ποτήριον σωτηρίου λήψομαι.
 6. Καὶ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπικαλέσομαι.
 7. Τὰς εὐχάς μου τῷ Κυρίῳ ἀποδώσω ἐναντίον παντὸς τοῦ λαοῦ αὐτοῦ.
 8. Τιμίος ἐναντίον Κυρίου ὁ θάνατος τῶν ὁσίων αὐτοῦ.

- A 14. Quia Dominus benefecit tibi.
 15. Quia eripuit animam meam de morte :
 16. Oculos meos a lacrymis :
 17. Et pedes meos a lapsu.
 18. Placebo Domino in regione vivorum :
 Alleluia. PSAL. CXV.
 1. Credidi, propter quod locutus sum .
 2. Ego autem humiliatus sum nimis :
 3. Ego dixi in excessu meo : Omnis homo mendax.
 4. Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi ?
 5. Calicem salutaris accipiam :
 6. Et nomen Domini invocabo.
 B 7. Vota mea Domino reddam coram omni populo ejus.
 8. Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus.

ATHANASII INTERPRETATIO.

14. Ὅτι τὸν πλοῦτον αὐτοῦ ἐχαρίσατό σοι.
 15. Ὅτι, ἀπελάσας τὰς ἐναντίας δυνάμεις ἀπ' ἐμοῦ, ἀπέσπασέ με ἀπ' αὐτῶν.
 16. Τοὺς ὀφθαλμούς τῆς διανοίας μου ἀπὸ τῶν ἔδωκων τῶν ἔχουσιν με.
 17. Καὶ τοὺς (1) μηκέτι ἀκολουθοῦντάς με τῇ ἐπιθυμίᾳ τῆς ἁμαρτίας συμπέπτειν με.
 18. (2) Διαπαντός.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει· Ἀλληλουία, ὅπερ ἐστὶν ἐρμηνεῖα ὁμοίως τῶν πρὸ (5) αὐτοῦ ψαλμῶν. Titulus præpositus continet : Alleluia, cujus interpretatio est eadem ac in superioribus

1. Ἐπίστευσα, ὅτι πέπονθεν ὁ Θεὸς, διὸ καὶ τοῦτο κηρύσσω πᾶσιν.
 2. Τὸ (4) πρότερον ἐταπεινώθην ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας πάνυ.
 3. Καὶ ὅταν ἀπειτιθέμην τὰ τοῦ κόσμου πάντα, καὶ (5) εἶπα· Ὅντως ὑπόδικός ἐστι πᾶς ὁ κόσμος τῷ Θεῷ.
 4. Ἵνα παραλείπω τὸ ἐκ τοῦ μή ὄντος ἀχθῆναί με ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ὅσα ἐδημιούργησε καὶ εἰς ἀπόλαυσιν, τίς δύναται αὐτῷ ἀνταποδοῦναι, ὅτι οὕτως ἀπειθοῦντάς μου αὐτῶν οὐκ ἀπεστράφη με, ἀλλ' ἐαυτὸν ἕως θανάτου ἔδωκε, καὶ ὑπὲρ τῆς (6) σωτηρίας μου ;
 5. (7) Οὐδὲν οὖν ἄλλο δύναμαι αὐτῷ ἀνταποδοῦναι εἰ μὴ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ ἀποθανεῖν, καὶ τοῦτο διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ.
 6, 7. Ἐν ἐκκλησίαις ὁμνήσω αὐτόν.
 8. (8) Ὅτι ἔνδοξος ὁ θάνατος (9) ἐνώπιον αὐτοῦ τῶν οὕτως ἐκδιδόντων ἑαυτοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ.

ἢ Rom. iii, 19.

Addenda ei corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Καὶ τοῦ μηκέτι ἀκολουθοῦντάς με, etc. Ultimum me deest.
 (2) Non legitur Comment. n. 18.
 (3) Ἡ δὲ τῆς κινναβάρεως περιέχει· Ἀλληλουία, τὴν ἐρμηνεῖαν ἔχει ὁμοίως τὴν πρὸ, etc.
 (4) Ἐγὼ δὲ τὸ, etc.
 (5) Ἀπεθέμην, etc., πάντα ἔγνω, καί, etc.
 (6) Τοῦ ἐκ τοῦ μή, etc.; καὶ ὅσα, καὶ ὅσα ἐδημιούρ-

14. Quia divitias suas donavit tibi.
 15. Quia ejiciens a me adversarias potestates ab eis me eripuit :
 16. Oculos mentis meæ a doloribus habentibus me.
 17. Et pedes, ne amplius sequentes me concupiscentia peccati corrumpant.
 18. In æternum.

- C 1. Credidi quod Deus passus est, propterea et hoc omnibus prædico.
 2. Antea enim humiliatus sum a peccato vehementer.
 3. Et cum renuntiassem omnibus, quæ in mundo sunt, tum dixi : Utique subditus est omnis mundus Deo .
 4. Ut omittam, quod ex nihilo ab eo eductus sum, et quanta creavit etiam ad oblectationem, quis potest ipsi retribuere, quod me ita ei inobediente, non me aversatus est, sed se ipsum in mortem tradidit, et pro mea salute ?
 5. Nihil igitur alium possum ei retribuere, nisi pro ipso mori, et hoc per ejus gratiam.

- D 6, 7. In ecclesiis laudabo eum.
 8. Quoniam gloriosa mors coram ipso ita se ipsos tradentium pro eo.

- γῆσε πρὸς ἀπόλαυσιν μου, ὅτι δυνάμει αὐτῷ, etc., ἀπειθοῦντάς μου αὐτῷ, etc., ἔδωκεν ὑπὲρ τῆς, etc.
 (7) N. 5. Οὐδὲν ἄλλο δύναμαι, etc., μετὰ τῆς χάριτός σου.
 (8) Comment. qui legitur sub n. 6, 7, deest in cod. sicut N. 7 hujus psalmi.
 (9) N. 8 Ἐνδοξος θάνατος, etc.

9. O Domine, ego servus tuus,
 10. Ego servus tuus, et filius ancillæ tuæ:
 11. Dirupisti vincula mea.
 12. Tibi sacrificabo hostiam laudis.
 13. Et nomen Domini invocabo.
 14. Vota mea Domino reddam,
 15. In conspectu omnis populi ejus.
 16. In atriis domus Domini,
 17. In medio tui, Jerusalem.

Alleluia. PSAL. CXVI.

1. Laudate Dominum, omnes gentes:
 2. Laudate eum, omnes populi.
 3. Quoniam confirmata est super nos misericordia ejus:

4. Et veritas Domini manet in æternum.

Alleluia. PSAL. CXVII.

1. Contitemini Domino, quoniam bonus,

(a) Vers. 15, 16, 17, hoc modo leguntur suo unico vers. 'Εν αὐλαῖς οἴκου Κυρίου ἐναντίον παντὸς τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ἐν μέσῳ σου, Ἱερουσαλήμ.

ATHANASII INTERPRETATIO.

9. Precor te, Domine, pretioso sanguine tuo redemptus sum.

10. Ego vestigia tua sequor, et filius sum obedientiæ tuæ.

11. Projecisti peccata mea.

12. Adorabo te, in anima contritus glorificabo te.

13. Et a nomine tuo postulabo, quæ ad salutem pertinent.

14, 15. Fructus pœnitentiæ, quos promisi ei afferre.

16. In requietibus æternis.

17. In superna Jerusalem.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει· Ἄλληλούϊα, ὅπερ ἐστίν, *αἰνεῖτε τὸν δεῦτα Θεόν· ἀνεπίγραφος*, τούτέστι οὐ τοῖς Ἑβραίοις λαλεῖ ὁ ψαλμὸς ἀνηχοῦντας, ἀλλὰ τοῖς ἔθνεσιν (4)

Titulus præpositus continet: *Alleluia*, quod est, *laudate eum qui est Deus*, sine titulo: hoc est non loquitur psalmus Hebræis, qui aures obstruxerunt, sed gentibus.

1. Vos, laudate Dominum, quoniam gratiam suam abstulit Judæis propter eorum incredulitatem, et delit vobis.

2. Admiramini ejus bonitatem, quoniam Deus existens factus est homo propter nos immutabiliter et incomprehensibiliter.

3. Quoniam super omnes misericordiam suam confirmavit.

4. Et fides ejus manet in nobis.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει· Ἄλληλούϊα, ὃ ἐστίν *αἰνεῖσατε τὸν δεῦτα Θεόν* (8)

Titulus præpositus continet: *Alleluia*, quod est, *laudate eum qui Deus est*.

1. Laudate eum in toto corde.

- A 9. ὦ Κύριε, ἐγὼ δοῦλος σου,
 10. Ἐγὼ δοῦλος σου, καὶ υἱὸς τῆς παιδείας σου.
 11. Διέβηξας τοὺς δεσμούς μου.
 12. Σὺ θύσω θυσίαν αἰνέσεως·
 13. Καὶ ἐν ὀνόματι Κυρίου ἐπικαλέσομαι.
 14. Τὰς εὐχὰς μου τῷ Κυρίῳ ἀποδώσω.
 15. (a) Ἐναντίον παντὸς τοῦ λαοῦ αὐτοῦ.
 16. Ἐν αὐλαῖς οἴκου Κυρίου,
 17. Ἐν μέσῳ σου, Ἱερουσαλήμ.

Ἄλληλούϊα. ΨΑΛ. ΠΙΓ'.

1. Αἰνεῖτε τὸν Κύριον, πάντα τὰ ἔθνη·

2. Ἐπαινέσατε αὐτὸν, πάντες οἱ λαοί.

3. Ὅτι ἐκραταιώθη τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς.

4. Καὶ ἡ ἀλήθεια τοῦ Κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα.

Ἄλληλούϊα. ΨΑΛ. ΠΙΖ'.

1. Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἀγαθός,

9. Δέομαι σου, Κύριε, ἐν τῷ τιμίῳ σου αἵματι ἡγοράσθην.

10. Ἐγὼ τοῖς Ἰχνεσί σου ἐξακολουθῶ, καὶ υἱὸς εἰμι τῆς ὑπακοῆς σου (1).

11. Ἀπέβρωξας τὰς ἁμαρτίας μου.

12. Σὺ λατρεύσω, ἐν ψυχῇ συντετριμμένος (2) δεξάσω σε.

13. Καὶ παρὰ τοῦ ὀνόματός σου αἰτήσω τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα.

14, 15. (3) Τοὺς καρπούς τῆς μετανοίας, οὓς ὑπ' ἐσχόμην προσενέγκειν αὐτῷ.

16. Εἰς τὰς αἰωνίους ἀναπαύσεις.

17. Ἐν τῇ ἀνῷ Ἱερουσαλήμ.

C 1. Ὑμεῖς αἰνεῖτε τὸν Κύριον, ὅτι τὴν χάριν αὐτοῦ ἀρεῖλεν ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν, καὶ ὑμῖν δέδωκεν (5).

2. Θαυμάσατε τὴν ἀγαθότητα αὐτοῦ, ὅτι, Θεὸς ὢν, γέγονε δι' ἡμᾶς ἀνθρώπος ἀτρέπτως καὶ ἀκατάληπτως.

3. Ὅτι ἐπὶ πάντας τὸ ἔλεος αὐτοῦ περιεπήξατο (6).

4. Καὶ ἡ πίστις αὐτοῦ διαμένει ἐν (7) ἡμῖν.

1. Ἀνυμνήσατε αὐτὸν ἐν ὄλῃ καρδίᾳ (9).

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Σου non legitur.

(2) Συντετριμμένη καί, etc.

(3) N. 14. Τοὺς, etc., μετανοίας σου (leg. videntur μου) ὑπέσχόμην προσενέγκαι αὐτῷ. N. 15, 16, 17. Εἰς τὰς, etc., Ἱερουσαλήμ.

(4) Ἡ διὰ τῆς κινναθάρως περιέχει· Ἄλληλούϊα, ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις. Τὴν δὲ ἐρμηνείαν τοῦ Ἄλληλούϊα ἡ ἀρχὴ τοῦ πρώτου στίχου ἔχει. Εἶτα, ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις, λαλεῖ ὁ ψαλμὸς διὰ τὴν ἀνηχοῦσαν αὐτῶν, ἀλλὰ τοῖς ἔθνεσιν.

(5) Ἀπίθειαν αὐτῶν, καὶ ἡμῖν δέδωκεν.

(6) Ὅτι πάντας, etc., περιεπτύξατο.

(7) Ἐν deest.

(8) Ἡ διὰ τῆς κινναθάρως περιέχει· Ἄλληλούϊα, ὅπερ, ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν, ἐπιτρέπει πᾶσιν ἀνυμνεῖν τὸν Θεόν, καθὼς καὶ ἡ ἀπαρχὴ τοῦ ψαλμοῦ αὐτὸ τοῦτο δηλοῖ.

(9) Ἀνυμνεῖτε αὐτὸν ἐν ὄλῃ καρδίᾳ ὑμῶν, ὅτι ἀγαθός ἐστίν.

2. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 3. Εἰπάτω δὴ οἶκος Ἰσραὴλ, ὅτι ἀγαθός,
 4. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 5. Εἰπάτω δὴ οἶκος Ἀαρὼν, ὅτι ἀγαθός.
 6. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 7. Εἰπάτωσαν δὴ πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον,
 ὅτι ἀγαθός,
 8. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 9. Ἐκ θλίψεως ἐπεκαλεσάμην τὸν Κύριον,
 10. Καὶ ἐπήκουσέ μου εἰς πλατυσμόν.
 11. Κύριος ἐμοὶ βοηθός, καὶ οὐ φοβηθήσομαι· τί
 ποιήσει μοι ἄνθρωπος;
 12. Κύριος ἐμοὶ βοηθός, καὶ γὰρ ἐπόφομαι τοὺς
 ἐχθρούς μου.
 13. Ἀγαθὸν πεποιθῆναι ἐπὶ Κύριον,
 14. Ἥ πεποιθῆναι ἐπ' ἄνθρωπον.
 15. Ἀγαθὸν ἐλπίζειν ἐπὶ Κύριον,
 16. Ἥ ἐλπίζειν ἐπ' ἄρχουσι [ἄρχοντας]
 17. Πάντα τὰ ἔθνη ἐκύκλωσάν με·
 18. Καὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου ἠμυνάμην αὐτούς.
 19. Κυκλώσαντες ἐκύκλωσάν με·

- A** 2. Quoniam in sæculum misericordia ejus.
 3. Dicat nunc domus Israel, quoniam bonus,
 4. Quoniam in sæculum misericordia ejus.
 5. Dicat nunc domus Aaron, quoniam bonus,
 6. Quoniam in sæculum misericordia ejus.
 7. Dicant nunc omnes timentes Dominum, quoniam bonus,
 8. Quoniam in sæculum misericordia ejus.
 9. De tribulatione invocavi Dominum,
 10. Et exaudivit me in latitudine.
 11. Dominus mihi adjutor, et non timebo, quid faciat mihi homo?
 12. Dominus mihi adjutor, et ego despiciam inimicos meos.
 13. Bonum est confidere in Domino,
 14. Quam confidere in homine.
 15. Bonum est sperare in Domino,
 16. Quam sperare in principibus.
 17. Omnes gentes circumierunt me:
 18. Et nomine Domini ultus sum in eos.
 19. Circumdantes circumdederunt me:

ATHANASII INTERPRETATIO.

2. Ὅτι ἀνελλιπὲς τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 3. Ἡ καρδία τῶν ὁρώντων Θεὸν τῇ διανοίᾳ (1).
 4. Ὅτι ἀνελλιπὲς (2) τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 5. Εἰπάτω δὴ ὁ χορὸς τῶν ἁγίων, ὅτι ἀγαθός ἐστιν·
 Ἀαρὼν γὰρ ἐρμηνεύεται ὁρος δυνάμεως.
 6. Ὅτι ἤπλωται ἐπὶ πάντας τοὺς βουλομένους τὸ
 ἔλεος αὐτοῦ.
 7. Εἰπάτωσαν δὴ πάντες οἱ ταπεινοὶ τῇ καρδίᾳ,
 ὅτι ἀγαθός ἐστιν,
 8. Ὅτι τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐπ' αὐτούς ἐστιν (3).
 9. Ἐν τῷ σκότει τῆς ἁμαρτίας κρατούμενος ἐδεή-
 θην αὐτοῦ (4).
 10. Καὶ ἐπήκουσέ μου, καὶ ἤγαγέ με εἰς ἀνάπαυ-
 σιν τοῦ φωτός αὐτοῦ.
 11. Ἀφ' οὗ αὐτὸς περιεσπάζει (5) μου, τί θελιῶ
 τινὰ τῶν γηγίνων δυνάμεων;
 12. Κύριος ἀντιλαμβάνεται μου, καὶ γὰρ μόνον ἴστα-
 μαὶ ὁρῶν τοὺς ἄρχοντας τοῦ σκότους συντριβομένους
 ὑπ' αὐτοῦ.
 13, 14. (6) Ἀγαθὸν θαρβεῖν, καὶ καυχᾶσθαι ἐπὶ
 τὸν Κύριον, ἢ πεποιθῆναι ἐπὶ γηγίνῃ δυναστείᾳ.
 15, 16. Ἀγαθὸν ἐν ὑπομονῇ περιμένειν τὴν τῶν
 μελλόντων ἀγαθῶν ἀπόλαυσιν, ἢ πρόσκαιρον ἔχειν
 ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν.
 17. Αἱ ἐναντία δυνάμεις ἐκύκλωσάν με.
 18. Καὶ τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ συνέτριψα αὐτὸν
 [αὐτάς] (7).
 19. Καὶ πάλιν ἐπέμειναν ἐπιμονῇ.

2. Quoniam indeficiens misericordia ejus.
 3. Cor videntium Deum mente.
 4. Quoniam indeficiens misericordia ejus.
 5. Dicat nunc chorus sanctorum, quoniam bonus est: Aaron enim interpretatur mons virtutis.
 6. Quoniam explicita est super omnes volentes misericordia ejus.
 7. Dicant nunc omnes humiles corde, quoniam bonus est,
 8. Quoniam super eos misericordia ejus est.
 9. In tenebris peccati detentus deprecatus sum eum.
 10. Et exaudivit me, et adduxit me in requiem lucis suæ.
 11. Ex quo ipse me protegit, quid timebo terrenas potestates?
 12. Dominus opitulatur mihi, et ego solus sto videns tenebrarum principes ab eo contritos.
 13, 14. Bonum confidere, et gloriari in Domino, quam fiduciam habere in terrena potestate.
 15, 16. Bonum in patientia expectare frui futuris bonis, quam temporariam capere peccati voluptatem.
 17. Contrariæ potestates circumdederunt me
 18. Et cruce Christi contrivi eas.
 19. Et rursus perseveranter perstiterunt.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic

- (1) Εἰπάτω δὴ καρδία τῶν ὁρώντων τὸν Θεόν, ὅτι ἀγαθός ἐστιν.
 (2) Ἀτελευτήτων.
 (3) Ἔστι διαπαντός.
 (4) Σου.

- (5) Ὑπερασπίζει.
 (6) N. 15. Ἀγαθόν, etc. N. 14. Ἡ θαρβεῖν ἐπὶ γηγίνῃ δυναστείᾳ.
 (7) Αὐτούς.

20. Et nomine Domini ultus sum in eos
 21. Circumdede runt me sicut apes :
 22. Et exarserunt sicut ignis in spinis :
 23. Et nomine Domini ultus sum in eos.
 24. Impulsus eversus sum ut caderem :
 25. Et Dominus suscepit me.
 26. Fortitudo mea et laus mea Dominus .
 27. Et factus est mihi in salutem.
 28. Vox exultationis et salutis in tabernaculis
 Justorum.
 29. Dextera Domini fecit virtutem :
 30. Dextera Domini exaltavit me :
 31. Dextera Domini fecit virtutem.
 32. Non moriar, sed vivam :
 33. Et narrabo opera Domini.
 34. Castigans castigavit me Dominus :
 35. Et morti non tradidit me.
 36. Aperite mihi portas justitiæ :
 37. Ingrediens in eas confitebor [ut ingrediens, etc.,
 confitear, etc.] Domino.
 38. Hæc porta Domini ,

- A 20. Καὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου ἠμυνάμην αὐτούς.
 21. Ἐκύκλωσάν με ὡσεὶ μέλισσαι κηρίον
 22. Καὶ ἐξεκαύθησαν ὡς πῦρ ἐν ἀκάνθαις .
 23. Καὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου ἠμυνάμην αὐτούς.
 24. Ὁσθεὶς ἀνετράπην τοῦ πεσεῖν .
 25. Καὶ ὁ Κύριος ἀνελάβετό μου.
 26. Ἰσχύς μου καὶ ὑμνησίς μου ὁ Κύριος .
 27. Καὶ ἐγένετό μοι εἰς σωτηρίαν.
 28. Φωνὴ ἀγαλλιᾶσεως καὶ σωτηρίας ἐν σκηναῖς
 δικαίων.
 29. Δεξιὰ Κυρίου ἐποίησε δύναμιν .
 30. Δεξιὰ Κυρίου ὑψώσε με .
 31. Δεξιὰ Κυρίου ἐποίησε δύναμιν.
 32. Οὐκ ἀποθανοῦμαι, ἀλλὰ ζήσομαι .
 33. Καὶ διηγήσομαι τὰ ἔργα Κυρίου.
 B 34. Παιδεύων ἐπαίδευσέ με ὁ Κύριος .
 35. Καὶ τῷ θανάτῳ οὐ παρέδωκέ με.
 36. Ἀνοίξατέ μοι πύλας δικαιοσύνης .
 37. Εἰσελθὼν ἐν αὐταῖς ἐξομολογήσομαι τῷ Κυ-
 ρίῳ.
 38. Αὕτη ἡ πύλη τοῦ Κυρίου

ATHANASII INTERPRETATIO.

20. Et invocatione Domini ejeci eas.
 21. Tentaverunt nidificare in me, et vitæ volu-
 ptales congregare in corde meo.
 22. Et carnales concupiscentias accenderunt in
 me.
 23. Et ego rursus invocans gratiam Domini exstinxī
 eas.
 24. Irrumpentes subito irruerunt super me.
 25. Et Dominus non permisit ut ipsæ in me do-
 minarentur.
 26. Ipse confortat me adversus illas.
 27. Etenim salus mea est.
 28. Gaudium ineffabile, et gratia Dei in animis,
 et membris sanctorum.
 29, 30. Filius Dei corroboravit me.
 31. Filius Dei confortavit me contra diabolum.
 32. Non amplius in me dominabitur peccatum,
 sed vivificabor gratia sua.
 33. Et narrabo quæ mihi fecit.
 34. Visitans me ostendit mihi Dominus fugere a
 peccato.
 35. Et non permisit in perpetuum me perire cum
 iniquitate mea.
 36, 37. Revelate mihi sensus Scripturarum, ut
 instructus in ipsis subjiciam me ipsum Domino.
 38. Fides ejus.

20. Καὶ τῇ ἐπικλήσει του κυρίου ἀπήλασα αὐτόν
 [αὐτάς] (1).
 21. Ἐπεχείρουν νεοσσεύειν εἰς ἐμὲ, καὶ τὰς
 ἡδονὰς τοῦ βίου συνάγειν εἰς τὴν (2) καρδίαν μου.
 22. Καὶ ἐπιθυμίας σαρκικὰς ἐξέκαιον (3) ἐν
 ἐμοί.
 23. Καὶ πάλιν ἐγὼ ἐπικαλούμενος τὴν χάριν τοῦ
 Κυρίου κατέσβεσνον [κατέσβεσα] (4) αὐτάς.
 C 24. (5) Ἐπιβρόβησαντες αἰφνίδιον ἐνέβρηξάν μοι.
 25. Καὶ ὁ Κύριος οὐ συνεχώρησε κυριευθῆναι με
 ὑπ' αὐτῶν.
 26. Αὐτὸς δυναμοὶ με κατ' αὐτῶν (6).
 27. Καὶ γὰρ ὑπάρχει μοι σωτηρία.
 28. Χαρὰ ἀνεκκλήτῃς, καὶ χάρις Θεοῦ ἐν ταῖς ψυ-
 χαῖς, καὶ τοῖς (7) μέλεσι τῶν ἁγίων.
 29, 30. (8) Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐνίσχυσέ με.
 31. Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐνεδυναμώσε με κατὰ τοῦ
 διαβόλου.
 32. Οὐκ ἐτι κυριευθήσομαι ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ
 ζωοποιηθήσομαι διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ.
 33. Καὶ διηγήσομαι ἃ ἐποίησεν μετ' ἐμοῦ.
 34. Ἐπισκεψάμενός με (9) ὑπέδειξέ μοι φεύγειν
 ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας ὁ Κύριος.
 D 35. Καὶ οὐ συνεχώρησέ με (10) ἕως τέλους συν-
 απολέσθαι τῇ ἀνομίᾳ μου.
 36, 37. (11) Ἀποκαλύψετε μοι τὰ νοήματα τῶν
 Γραφῶν, ἵνα, συνετιθεὶς ἐν αὐταῖς, δουλώσω ἑμαυ-
 τὸν τῷ Κυρίῳ.
 38. Ἡ πίστις αὐτοῦ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Αὐτούς.
 (2) Ἐννοσεύειν, etc., συναίρειν εἰς τὴν, etc.
 (3) Ἐπιθυμίας σαρκικαῖς ἐξέκαιον, etc.
 (4) Κατεσκήνουν.
 (5) N. 24, 25. Ἐπιβρόβησαντες αἰφνίδιον ἐβρήξαν
 μοι, καὶ ὁ Κύριος συνεχώρησε μὴ κυριευθῆναι, etc.
 (6) Αὐτῶν, καὶ δοξάσω αὐτόν.

- (7) Ἐν τοῖς.
 (8) N. 29. Ὁ Υἱός, etc. N. 30. Ὁ Υἱός, etc. N. 31.
 52, 33. Οὐκ ἐτι, etc. usque μετ' ἐμοῦ.
 (9) Με δεεσι. φυγεῖν pro φεύγειν.
 (10) Μοι.
 (11) N. 36. Ἀποκαλύψετε, etc. N. 37, ἵνα
 εὐσεβῆς αὐτάς, etc.

- 39 Δίκαιοι εὐσπλαγχνίζονται ἐν αὐτῇ.
 40 Ἐξομολογήσομαι σοι, ὅτι ἐπήκουσάς μου
 41 Καὶ ἐγένου μοι εἰς σωτηρίαν.
 42 Λίθον, ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες,
 43 Οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας.
 44 Παρὰ Κυρίου ἐγένετο αὕτη·
 45 Καὶ ἐστὶ θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν.
 46 Αὕτη ἡ ἡμέρα, ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος·
 47 Ἀγαλλιασώμεθα καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ.
 48 Ὁ Κύριε, σῶσον δὴ·
 49 Ὁ Κύριε, εὐδωσον δὴ·
 50 Εὐλόγημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν δόξῃ Κυρίου.
 51 Εὐλόγηθαμεν ὑμᾶς ἐξ οἴκου Κυρίου
 52 Θεὸς Κύριος καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν.
 53 Συστήσαθε ἑορτὴν ἐν τοῖς πυλάτοις,
 54 Ἔως τῶν κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου.

- A 39. *Justi intrabunt in eam.*
 40. *Confitebor tibi, quoniam exaudisti me :*
 41. *Et factus es [factus est] mihi in salutem.*
 42. *Lapidem, quem reprobaverunt ædificantes,*
 43. *Hic factus est in caput anguli.*
 44. *A Domino factum est istud :*
 45. *Et est mirabile in oculis nostris.*
 46. *Hæc est dies, quam fecit Dominus*
 47. *Exsulemus et lætemur in ea.*
 48. *O Domine, salvum me fac :*
 49. *O Domine, bene prosperare :*
 50. *Benedictus qui venit in nomine Domini.*
 51. *Benediximus vobis de domo Domini :*
 52. *Deus Dominus et illuxit nobis.*
 53. *Constituite diem solemnem in condensis,*
 54. *Usque ad cornu altaris.*

ATHANASII INTERPRETATIO.

39. Οἱ μισούντες τὰ πονηρά.
 40. Ταπεινώσω ἐμαυτὸν ὑπὸ τὴν χάριν σου, ὅτι ἐπήκουσάς μου.
 41. Καὶ ὑπάρχεις μου σωτηρία (1).
 42. Τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ὃν ἐξουδένωσαν αἱ ἄρχοντες τῶν Ἰουδαίων, καὶ οἱ σοφοὶ τοῦ κόσμου τούτου.
 43. Οὗτος ἀνεδείχθη τὰ ἐπουράνια πάντα, καὶ τὰ ἐπίγεια μόνον (2) περιέχων, καὶ πάντα συνιστῶν, καὶ ἐπάνω πάντων ὢν, καὶ μείζων πάντων ὑπάρχων.
 44. Παρὰ τοῦ Πατρὸς ἡ μαρτυρία αὕτη γεγένηται λέγοντος· Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός.
 45. Καὶ ἡμεῖς ἐθαυμάσαμεν τὴν δόξαν αὐτοῦ δοξάζοντες ὡς μονογενοῦς παρὰ Πατρὸς, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας.
 46. Ἡ πίστις αὐτοῦ ἐστὶ τὸ φῶς τὸ ἀληθές (3).
 47. Ἀγαλλιασώμεθα σὺν ἐν Πνεύματι ἁγίῳ (4), καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ.
 48. Δεσόμεθά σου, Κύριε (5).
 49. Κατάρτισαι τὰς καρδίας ἡμῶν ἐν ἀληθείᾳ παρούσῃ.
 50. Τοῦτο εἶρηται παρὰ τῶν παιδῶν τῶν Ἰουδαίων, ὅταν εἶδον αὐτὸν ἐπὶ τοῦ πύλου καθήμενον, καὶ λαβόν τὰ βῆλα.
 51. Οἱ ἀπόστολοι κηρύσσουν [ἐκήρυξαν] Ἰουδαίοις καὶ Ἕλλησι λέγοντες· Εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν τὰ εἰρημένα τῶν προφητῶν περὶ τοῦ Κυρίου, ὅτι πεπληρῶνται (6).
 52. Ὡς γὰρ ὢν ὁ (7) Θεὸς Ἰησοῦς Κύριος ὤφθη ἐπὶ τῆς γῆς.
 53. Λοιπὸν ὁ Κύριος πρὸς τοὺς ἀποστόλους· Συστήσαθε χαρὰν ἀνεκλάλητον τοῖς ἀποθεμένοις τὴν σκληρότητα τῆς καρδίας αὐτῶν, καὶ ἦδη ἀνθοῦσιν ἐν τῇ πίστει.
 54. Ἀμα ταῖς ἐπουρανίαις δυνάμεσιν ἀγαλλιάσθε.

- B 39. *Odio habentes mala.*
 40. *Humiliabo me ipsum sub gratia tua, quoniam exaudisti me.*
 41. *Ei salus mea es.*
 42. *Filium hominis, quem reprobaverunt principes Judæorum, et sapientes hujus inundi*
 43. *Hic declaratus est solus continens omnia, cælestia, et terrena, et omnia confirmans, et super omnia, et major omnibus existens.*
 44. *A Patre ei testimonium redditum est dicente : Hic est Filius meus dilectus* 43.
 45. *Et nos vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a Patre, plenum gratiæ, et veritatis* 44.
 46. *Fides ejus est lux vera :*
 47. *Exsulemus igitur in Spiritu sancto, et lætemur in ea.*
 48. *Precamur te, Domine.*
 49. *Perfice corda nostra, ut in veritate procedant.*
 50. *Hoc dictum est a pueris Judæorum, cum viderunt eum sedentem super pullum, et acceperunt palmas* 45.
 51. *Apostoli prædicant [prædicaverunt] Judæis et gentilibus dicentes : Annuntiavimus vobis, quæ dicta sunt a prophetis de Domino, impleta esse.*
 52. *Quandoquidem, cum esset Deus, Jesus Dominus visus est in terra.*
 53. *Deinde Dominus ad apostolos dicit : Constituite gaudium ineffabile deponentibus duritiam cordis sui, et jam in fide florentibus.*
 54. *Una cum cælestibus virtutibus exsultate.*

43 Matth. xvii, 5. 44 Joan. i, 14. 45 Matth. xxi, 7, 9.

Addenda et corrigenda ex coa. Vatic.

- (1) Μοι εἰς σωτηρίαν.
 (2) Μόνος.
 (3) Ἀληθινόν.
 (4) Ἀγαλλιασώμεθα σὺν τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ, etc.

- (5) Δεομαί σου, Κύριε.
 (6) Εὐαγγελισάμεθα, etc., πεπληρῶνται.
 (7) Ὁ δεεστ.

55. Deus meus es tu, et confitebor tibi :
 56. Deus meus es tu, et exaltabo te.
 57. Confitebor tibi, quoniam exaudivisti me .
 58. Et factus es mihi in salutem.
 59. Confitemini Domino, quoniam bonus.
 60. Quoniam in sæculum misericordia ejus.

Alleluia (†) *PSAL. CXVIII.*

1. Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini.

2. Beati qui scrutantur testimonia ejus, in toto corde exquirent eum.

3. Non enim qui operantur iniquitatem, in viis ejus ambulaverunt.

4. Tu mandasti mandata tua, custodiri nimis.

5. Utinam dirigantur viæ meæ, ad custodiendas justificationes tuas.

6. Tunc non confundar cum perspexero in omnibus mandatis tuis.

- A 55. Θεός μου εἶ σύ, καὶ ἐξομολογήσομαι σοι ·
 56. Θεός μου εἶ σύ, καὶ ὑψώσω σε.
 57. Ἐξομολογήσομαι σοι, ὅτι ἐπήκουσάς μου ·
 58. Καὶ ἐγένου μοι εἰς σωτηρίαν.
 59. Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἀγαθός,
 60. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Ἀλληλουῖα. ΨΑΛ. ΡΙΗ.

1. Μακάριοι οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδῷ, οἱ πορευόμενοι ἐν νόμῳ Κυρίου.

2. Μακάριοι οἱ ἐξερευνῶντες τὰ μαρτύρια αὐτοῦ, ἐν ὄλῃ καρδίᾳ ἐκζητήσουσιν αὐτόν.

3. Οὐ γὰρ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ ἐπορεύθησαν.

4. Σὺ ἐνετείλω τὰς ἐντολάς σου, τοῦ φυλάξασθαι σφόδρα.

5. Ὅφελον κατευθυνθεῖσαν αἱ ὁδοί μου, τοῦ φυλάξασθαι τὰ δικαίωματά σου.

6. Τότε οὐ μὴ αἰσχυνθῶ, ἐν τῷ με ἐπιθλέπειν ἐπὶ πάσας τὰς ἐντολάς σου.

ATHANASII INTERPRETATIO.

55, 56. Unusquisque credentium audiens amorem, et viscera crucifixi propter nos, dicit : *Deus meus es tu, et confitebor*, me ipsum redemptum esse pretioso tuo sanguine.

57, 58. Deus meus es tu, et glorificabo te : tradam me ipse, quoniam non aversatus es me, sed consensus es adjutor mihi in salutem.

59. In toto corde deprecamini eum, quoniam bonus est.

60. Quoniam non avertit a nobis misericordiam suam.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει · Ἀλληλουῖα, ὅπερ ἐρμηνεύεται [*αἰνεῖτε τὸν ὄντα Θεὸν*] διάφορος [διαφόρως], εἰς ὕμνον καὶ αἶνον ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ προτροπυμένον.

Titulus præpositus continet : *Alleluia*, quod interpretatur [*laudate eum, qui Deus est*] varie nos adhor tante Deo ad canticum et laudem.

1. Beati, qui secundum Job, abstinent ab omni opere malo.

2. Beati qui, in singulis actionibus probant quid beneplacitum, et perfectum coram Deo. Ferventes circa charitatem ejus non dormitabunt, curam habentes, quomodo eum in ipsis hospitio accipient.

3. Non enim dicentes se esse Christianos, et concupiscentias mundi habentes, ejus mandatis obediunt.

4. Tu dixisti : *Maledictus omnis qui facit opus Dei negligenter* ⁹⁶.

5. Det gratia tua, ut instruantur voluntates cordis mei ad fructificandum me in justificationibus tuis.

6. In die judicii non audiam a te illud *Non novi te*, si mens mea illuminata fuerit in omnibus præceptis tuis.

⁹⁶ Jer. xi, viii, 10.

C 1. Μακάριοι οἱ κατὰ τὸν Ἰὼβ, οἱ ἀπεχόμενοι ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος.

2. Μακάριοι οἱ καθ' ἑκάστην πρᾶξιν δοκιμάζοντες τὴν εὐάρεστον καὶ τέλειον παρὰ τῷ Θεῷ. Θερμοὶ ὄντες περὶ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ οὐχ ὑπνώσουσι μερικμῶντες, πῶς αὐτὸν δέξονται ἔνοικον αὐτοῖς.

3. Οὐ γὰρ οἱ λεγόμενοι εἶναι Χριστιανοὶ, καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ κόσμου ἔχοντες, τοὺς πράγμασιν [πρὸς πράγμασιν] αὐτοῦ πείθονται.

4. Σὺ εἶπας · Ἐπικατάρατος πᾶς ὁ ποιῶν τὰ τοῦ Κυρίου ἀμελῶς.

5. Δὴ ἡ χάρις σου συνετισθῆναι τὰ θελήματα τῆς καρδίας μου τοῦ καρποφορεῖν με ἐν τοῖς δικαίωμασί σου.

D 6. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως οὐ μὴ ἀκούσω παρὰ τοῦ τοῦ, *Οὐκ οἶδά σε*, ἂν ἡ διάνοιά μου πεφύτισται [ἐπὶ] πάσας τὰς ἐντολάς σου.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 55. Ἐκαστος, etc., καὶ ἑαυτόν, etc. N. 56. Θεός μου εἶ σύ, καὶ δοξάσω σε. N. 57. Ἐκδώσω, etc. N. 58, ἀλλ' ἀπέδειξας.

(†) Divisio versiculorum hujus psalmi in codice Vaticano omnino diversa erat, ideo necesse fuit intergrum fere psalmum cum sua interpretatione ascribere, omissis solum nonnullis versiculis, in quibus sive

7. Ἐξομολογήσομαι σοι ἐν εὐθύτητι καρδίας ἐν τῷ A
μεμαθηκέναι με τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου.

8. Τὰ δικαιώματά σου φυλάξω, μή με ἔγκαταλίπῃς
ἕως σφόδρα.

9. Ἐν τίνι κατορθώσῃ νεώτερος τὴν ὁδὸν αὐτοῦ ;
ἐν τῷ φυλάξασθαι τοὺς λόγους σου.

10. Ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου ἐξεζήτησά σε, μή ἀπώσῃ
με ἀπὸ τῶν ἐντολῶν σου.

11. Ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἔκρυψα τὰ λόγια σου, ὅπως
ἂν μὴ ἀμάρτω σοι.

12. Εὐλόγητός εἶ, Κύριε, δίδαξόν με τὰ δικαιώματά
σου.

13. Ἐν τοῖς χειλέσιν μου ἐξήγγειλα πάντα τὰ κρί-
ματα τοῦ στόματός σου.

14. Ἐν τῇ ὁδῷ τῶν μαρτυρίων σου ἐτέρφθην, ὡς
ἐπὶ παντὶ πλούτῳ.

15. Ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου ἀδολεσχῶ, καὶ κατα-
νοήσω τὰς ὁδοὺς σου.

16. Ἐν τοῖς δικαιώμασί σου μελετήσω, οὐκ ἐπι-
λήσομαι τῶν λόγων σου.

17. Ἀναπόδος τῷ δούλῳ σου, ζῆσόν με, καὶ φυ-
λάξω τοὺς λόγους σου

7. Confitebor tibi in directiōne cordis, in eo quod
didici iudicia justitiæ tuæ.

8. Justificationes tuas custodiam, non me dere-
linquas usquequaque.

9. In quo corrigit adolescentior viam suam? in
custodiendo sermones tuos.

10. In toto corde meo exquisivi te, ne repellas
me a mandatis tuis :

11. In corde meo abscondi eloquia tua, ut non
peccem tibi.

12. Benedictus es, Domine, doce me justificatio-
nes tuas.

13. In labiis meis pronuntiavi omnia iudicia oris
tui.

14. In via testimoniorum tuorum delectatus sum,
B sicut in omnibus divitiis.

15. In mandatis tuis exercebor, et considerabo
vias tuas.

16. In justificationibus tuis meditabor, non obli-
viscar sermones tuos.

17. Retribue servo tuo, vivifica me, et custodiam
sermones tuos.

ATHANASII INTERPRETATIO.

7. Ἐκδῶ ἐμαυτὸν σοι ἐν ἀληθινῇ καρδίᾳ, ἐν τῷ
ἀκούσαι με. καὶ πιστεύσαι περὶ τῆς μελλούσης δι-
καιίας ἀναποδόσεως.

8. Τὰ δικαιώματά σου οὐκ ἐάσω, μόνον, μή με
ἔγκαταλίπῃς ἕως τέλους.

9. Πῶς τῶν νεωτερικῶν ἐπιθυμιῶν ἐπελάθετό τις ;
Ἐν τῷ μνημονεύειν αὐτὸν τῶν εἰρημένων παρὰ σοῦ,
ὅτι μέλλουσιν ἀκούειν οἱ ἀμαρτωλοί· Ὑπάγετε ἀπ'
ἐμοῦ οἱ καταγραμμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, καὶ
τὰ ἐξῆς.

10. Ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς μου ἐπεπόθησά σε, μή
ἀνάξιον ἡγήσῃς με τῆς χάριτός σου.

11. Ἐν πάσῃ φυλακῇ ἐτήρουν ἑαυτὸν, μή ἐλθῶν ὁ
πονηρὸς λάθῃ ἀπὸ τῆς καρδίας μου τὰ λόγια σου, καὶ
μείνω χέρσος.

12. Δεδοξασμένος εἶ, Κύριε, δίδαξόν με τὰ δικαιώ-
ματά σου.

13. Οὐχ ὑπεστειλάμην τοῦ μὴ διδάξαι, καὶ διαμαρ-
τύρασθαι πάντα τὰ θελήματά σου.

14. Οὕτως χαρᾶς πληροῦμαι, ὅταν ποιῶ τὰς ἐντο-
λάς σου, ἅπαξ ὡς πλοῦτον θησαυρίζων ἑαυτῷ ἐν τῇ
οὐρανῷ.

15. Ἐν ταῖς Γραφαῖς σου ἀναγνῶ, καὶ τοῖς οφθαλ-
μοῖς τῆς διανοίας μου ἐπιγνῶ τὴν δύναμιν αὐτῶν.

16. Νυκτὸς καὶ ἡμέρας, καὶ πληρώσω αὐτοὺς ἔρ-
γοις.

17. Δός μοι τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ
ζωοποιηθῆσομαι δι' αὐτῆς, καὶ πληρώσω τοὺς λόγους
σου δι' ἔργων.

¹⁷ Matth. xxv, 41

7. Tradam me ipsum tibi sincero corde, cum
audivero, et credidero de futura justa retributione.

8. Justificationes tuas non dimittam, solum ne
derelinquas me usque in finem.

9. Quomodo juveniliū cupiditatum quis obli-
viscet? Dum ipse meminerit quæ a te dicta sunt,
quod peccatores audituri sunt : *Discedite a me, ma-
ledicti, in ignem æternum* ¹⁷, etc.

10. Ex tota anima mea desideravi te, ne me indi-
gnum existimes gratia tua.

11. Omni custodia meipsum custodiebam, ne ve-
niens malus accipiat e corde meo eloquia tua, et
terrenus remaneam.

12. Glorificatus es, Domine, doce me justificatio-
nes tuas.

13. Non me subdixi, quominus docerem et te-
stificarer omnes voluntates tuas.

14. Ita gaudio impleor cum exsequor mandata
tua, veluti, ut uno verbo dicam, divitias congerens
mihimetipsi in cælo.

15. In Scripturis tuis legam, et oculis mentis meæ
intelligam earum virtutem.

16. Noctes, atque dies, in sermonibus tuis me-
ditabor, et illos operibus implebo.

17. Da mihi gratiam sancti Spiritus, et ipsa
vivificabor, et implebo sermones tuos operibus.

in psalmo sive in interpretatione, nulla varietas ac diversitas erat, neque illos ad divisionem versiculo-
rum indicandam necesse erat ascribere. ANTONELLUS. Quæ vero Antonellus ascripsit, nos post finem psalmi
hujus addemus.

18. Revela oculos meos, et considerabo mirabilia a de lege tua.

19. Incola ego sum in terra, non abscondas a me mandata tua.

20. Concupivit anima mea desiderare justificationes tuas in omni tempore.

21. Incepisti superbos, maledicti qui declinant a mandatis tuis.

22. Aufer a me opprobrium et contemptum, quia testimonia tua exquisivi.

23. Etenim sederunt principes, et adversum me loquebantur, servus autem tuus exercebatur in justificationibus tuis.

24. Nam et testimonia tua meditatio mea est, et consilium meum justificationes tuæ.

25. Adhæsit pavimento anima mea, vivifica me secundum verbum tuum.

26. Vias meas enuntiavi et exaudisti me, doce me justificationes tuas.

27. Viam justificationum tuarum instrue me, et exercebor in mirabilibus tuis.

28. Dormitavit anima mea præ tædio, confirma me in verbis tuis.

18. Ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ κατανοήσω τὰ θαυμάσια ἐκ τοῦ νόμου σου.

19. Πάροικος ἐγὼ εἰμι ἐν τῇ γῆ, μὴ ἀποκρύψῃς ἀπ' ἐμοῦ τὰς ἐντολάς σου.

20. Ἐπεπόθησεν ἡ ψυχὴ μου τοῦ ἐπιθυμῆσαι τὰ κρίματά σου ἐν παντὶ καιρῷ.

21. Ἐπετίμησας ὑπερηφάνους, ἐπικατάρτοι οἱ ἐκκλίνοντες ἀπὸ τῶν ἐντολῶν σου.

22. Περὶ ἐλε ἀπ' ἐμοῦ θνειδος καὶ ἐξουδένωσιν; ὅτι τὰ μαρτύριά σου ἐξεζήτησα.

23. Καὶ γὰρ ἐκάθισαν ἄρχοντες, καὶ κατ' ἐμοῦ καταλάλουν· ὁ δὲ δούλός σου ἠδολέσχει ἐν τοῖς δικαιώμασί σου.

24. Καὶ γὰρ τὰ μαρτύριά σου μελέτη μου ἐστὶ, καὶ αἱ συμβουλῆαι μου τὰ δικαιώματά σου.

25. Ἐκολλήθη τῷ ἐδάφει ἡ ψυχὴ μου, ζῆσόν με κατὰ τὸν λόγον σου.

26. Τὰς ὁδοὺς μου ἐξηγγεῖλα, καὶ ἐπήκουσάς μου διδάξόν με τὰ δικαιώματά σου.

27. Ὅδον δικαιωμάτων σου συνέτισόν με, καὶ ἀδολέσχῃσω ἐν τοῖς θαυμασίοις σου.

28. Ἐνύπταξεν ἡ ψυχὴ μου ἀπὸ ἀκηδίας, βεβαίωσόν με ἐν τοῖς λόγοις σου.

ATHANASII INTERPRETATIO.

18. Separa tenebras e corde meo, et lux tua illuceat, et agnoscam legis tuæ præcepta.

19. Non habeo civitatem hic permanentem, sed futuram in cælis inquirō, cujus tu artifex et fabricator es; ne indignum me existimes agnoscere voluntatem tuam.

20. Desiderat anima mea, et non detrectat facere judicia tua nocte atque die.

21. Diabolum et angelos ejus: In interitum reservati sunt, qui a tuis præceptis se avertunt, et in pristinas iniquitatis suæ conversationes revertuntur.

22. Adime a me veterem illam improbam concupiscentiam, quia delector in præceptis tuis, unde singuli homines laudes ac testimonium accipiunt.

23. Etenim principes tenebrarum harum consultaverunt adversum me, ego autem, quem redemisti pretioso tuo sanguine, considerabam Scripturas tuas.

24. Etenim meditans die ac nocte, quæ contestatus es mihi, et hæc suadeo animæ meæ.

25. Humiliatus sum coram te, vivifica me sicut vult gratia tua.

26. Confessus sum tibi pristina in ignorantia mea peccata, et statim misertus es mei: dona igitur mihi gratiam tuam.

27. Illuminationem Scripturarum tuarum fac me intelligere per gratiam tuam, præ delectatione non cessabo loqui in inagnitudine sermonum tuorum.

28. Submersa est anima mea a peccato, sed excita me gratia tua in verbis tuis

18. Διαχώρισον το σκότος ἐκ τῆς καρδίας μου, καὶ τὴ φῶς σου λάμψον, καὶ ἐπιγνώ τὰ προστάγματα τοῦ νόμου σου.

19. Οὐκ ἔχω πόλιν ὧδε μένουσαν, ἀλλὰ τὴν μέλουσαν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἐπιζητῶ, ἥς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς αὐτὸς ὑπάρχεις· μὴ ἄξιον ἠγήσῃ με τοῦ γνῶναι τὸ θέλημά σου.

20. Ἐπιποθεῖ ἡ ψυχὴ μου, καὶ οὐκ ὀρέννυται [ἀρνείται] τὰ κρίματά σου ποιεῖν νυκτὸς καὶ ἡμέρας.

21. Τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ· Ἐπὶ ἀπωλεῖα τετήρηται οἱ ἀπὸ τῶν ἐντολῶν σου λαθόντες ἑαυτοὺς, καὶ εἰς τὰς προτέρας αὐτῶν πονηρίας ἀναστροφὰς πορευόμενοι.

22. Ἄφελε ἀπ' ἐμοῦ τὴν παλαιὰν ἐκείνην ἐπιθυμίαν τὴν πονηράν, ὅτι ἠδῶς ἔχω τὰ προστάγματά σου, δι' οὗ με μαρτυρῆται ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων.

23. Καὶ γὰρ οἱ ἄρχοντες τοῦ σκότους τούτου βουλεύονται κατ' ἐμοῦ, ἐγὼ δὲ ὄν ἐξηγόρασας τῷ τιμῆ σου αἵματι ἐπεσκαπτόμεν τὰς Γραφὰς σου

24. Καὶ γὰρ μελετῶν νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἃ διμαρτύρω μοι, καὶ αὐτὰ συμβουλεύω τῇ ψυχῇ μου.

25. Ἐταπεινώθην ἐνώπιόν σου, ζωοποίησόν με καθὼς θέλει ἡ χάρις σου.

26. Ἐξωμολογησάμην τὰς πρότερον ἐν τῇ ἀγνοίᾳ μου ἁμαρτίας, καὶ εὐθύς ἠλέησάς με· δώρησαι ὡν μοι τὴν χάριν σου.

27. Τὸν φωτισμὸν τῶν Γραφῶν σου συνέτισόν με διὰ τῆς χάριτός σου, ἀπὸ τῆς τέρφως [οὔ] παύσομαι λέγειν ἐν τῇ μεγαλειότητι τῶν λόγων σου.

28. Βεθύοισται ἡ ψυχὴ μου ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ διεγείρον με τῇ χάριτί σου ἐν τοῖς λόγοις σου.

29. Ὁδὸν ἀδικίας ἀπόστησον ἀπ' ἐμοῦ, καὶ τῶ νόμῳ σου ἐλέησόν με.

30. Ὁδὸν ἀληθείας ἠρετισάμην, καὶ τὰ κρίματά σου οὐκ ἐπελαθόμην.

31. Ἐκολλήθην τοῖς μαρτυρίοις σου, Κύριε, μὴ με καταειχύνῃς.

32. Ὁδὸν ἐντολῶν σου ἔδραμον, ὅταν ἐπλάτυνας τὴν καρδίαν μου.

33. Νομοθέτησόν με, Κύριε, τὴν ὁδὸν τῶν δικαιοματίων σου, καὶ ἐκζητήσω αὐτὴν διαπαντός.

34. Συνέτισόν με, καὶ ἐξερευνήσω τὸν νόμον σου, καὶ φυλάξω αὐτὸν ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου.

35. Ὁδήγησόν με ἐν τῇ τριβῇ τῶν ἐντολῶν σου, ὅτι αὐτὴν ἠθέλησα.

36. Κλίνον τὴν καρδίαν μου εἰς τὰ μαρτύριά σου, καὶ μὴ εἰς πλεονεξίαν.

37. Ἀπόστρεψον τοὺς ὀφθαλμούς μου τοῦ μὴ ἰδεῖν ματαιώτητα, ἐν τῇ ὁδῷ σου ζῆσόν με.

38. Στήσον τῷ δούλῳ σου τὸ λόγιόν σου εἰς τὸν φόβον σου.

39. Περιελε τὸν ὀνειδισμόν μου, ὃν ὑπώπτουσα, ὅτι τὰ κρίματά σου χρηστά.

40. Ἴδου ἐπεθύμησα τὰς ἐντολάς σου, ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ζῆσόν με.

29. Viam iniquitatis amove a me, et de lege tua miserere mei.

30. Viam veritatis elegi, et judicia tua non sum oblitus.

31. Adhæsi testimoniis tuis, Domine, noli me confundere.

32. Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum.

33. Legem pone mihi, Domine, viam justificationum tuarum, et exquiram eam semper.

34. Da mihi intellectum, et scrutabor legem tuam, et custodiam illam in toto corde meo.

35. Deduc me in semitam mandatorum tuorum, quia ipsam volui:

36. Inclina cor meum in testimonia tua, et non B in avaritiam.

37. Averte oculos meos ne videant vanitatem; in via tua vivifica me.

38. Statue servo tuo eloquium tuum in timore tuo.

39. Amputa opprobrium meum, quod suspicatus sum, quia judicia tua jucunda.

40. Ecce concupivi mandata tua, in æquitate tua vivifica me.

ATHANASII INTERPRETATIO.

29. Ἀπέλασον τὰς ἐπιθυμίας τοῦ κόσμου ἀπ' ἐμοῦ, καὶ ἐλέησόν με ὁδηγῶν με ἐν τῷ νόμῳ σου.

30. Πεπόθηκα τὸν ὕδιν τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας· ἐμνημόνευον γὰρ τὸ βῆμά σου τὸ φοβερόν.

31. Ἀκολουθεῖν ἠρξάμην τοῖς προστάγμασί σου, Κύριε, μὴ ἀδόκιμόν με ἐάσης ἐν αὐτοῖς.

32. Προθύμως ποιῶ τὸ θέλημά σου, ὅταν ἀνοίξης τὴν καρδίαν μου ἐγγράφας ἐν αὐτῇ τὸν νόμον σου.

33. Στήριζον ἐν τῇ διανοίᾳ μου τὸ πῶς ἐπιτελέσω τὰ δικαιοματά σου, καὶ ἐπιποθήσω ἀεὶ αἰτεῖσθαι (1) παρὰ σοῦ τὴν χάριν ταύτην.

34. Φώτισόν με, καὶ ἐπιζητήσω τὴν ἐρμηνείαν τῶν Γραφῶν σου, καὶ σπουδάσω πληρῶσαι αὐτὴν δι' ἔργων ἀγαθῶν.

35. Ἐπεὶ νηπιός εἰμι, καὶ οὐκ οἶδα βαδίζειν ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου, ζητῶν καὶ τὴν ὁδὸν αὐτῶν· κράτησον τῇ χάριτί σου τὴν ψυχὴν μου, καὶ ποίησόν με περτεῖν ἐν αὐταῖς.

36. Ὑπόταξον τὴν καρδίαν μου εἰς τὰ μαρτύριά σου, καὶ [οὐκ] εἰς τὴν πλεονεκτουσάν με ἀμαρτίαν, ἵνα μὴ ᾧ δεδουλωμένος.

37. Φώτισον τοὺς ὀφθαλμούς τῆς διανοίας μου, τοῦ μὴ προσχεῖν εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ κόσμου· ἐν τῷ ὕμῳ σου ζωοποίησόν με.

38. Στήριζον εἰς τὴν καρδίαν μου τὸ λόγιόν σου μετὰ τοῦ φόβου σου.

39. Ἀφελε ἀπ' ἐμοῦ τὴν αἰσχύνην [ἦν] προσεδόκησα ἔχειν ἐπι τοῦ βήματός σου, ὅτι αἱ ἐπαγγελίαι σου ἀγαθαί.

40. Ἴδου ἐδίψησα ποιεῖν τὰς ἐντολάς σου, πότισόν με τὴν χάριν σου.

(1) Vox αἰτεῖσθαι: abundare videtur

29. Expelle a me mundi concupiscentias, et miserere mei deducens me in lege tua.

30. Desideravi Filium Dei, qui est via veritatis; recordatus enim sum tremendi tui tribunalis.

31. Institui sequi præcepta tua, Domine, ne me reprobum in ipsis dimittas.

32. Alacriter facio voluntatem tuam, cum aperueris cor meum inscribens in ipso legem tuam.

33. Confirma in mente mea quomodo perficiam justificationes tuas, et desiderabo semper a te hanc gratiam.

34. Illumina me, et exquiram interpretationem tuarum Scripturarum, et studebo eam implere per opera bona.

35. Quoniam infans sum, et novi ambulare in præceptis tuis, quærens adhuc eorum viam: apprehende gratia tua animam meam, et fac ut in ipsis ambulem.

36. Subjice cor meum testimoniis tuis, et non circumvenienti me peccato, ne redigar in servitutem.

37. Illumina oculos mentis meæ, ne adhæream mundi voluptatibus: in Filio tuo vivifica me.

38. Confirma in corde meo eloquium tuum cum timore tuo.

39. Aufer a me pudorem, quem subire expectavi in tuo tribunalis, quia bonæ sunt promissiones tuæ.

40. Ecce sitivi facere mandata tua, pota me gratia tua.

41. Et veniat super me misericordia tua, Domine, salutare tuum secundum eloquium tuum.

42. Et respondebo exprobrantibus mihi verbum, quia speravi in sermonibus tuis.

43. Et ne auferas de ore meo verbum veritatis usquequaque, quia in iudiciis tuis supersperavi.

44. Et custodiam legem tuam semper, in sæculum et in sæculum sæculi.

45. Et ambulabam in latitudine, quia mandata tua exquisivi.

46. Et loquebar in testimoniis tuis in conspectu regum, et non confundebam.

47. Et meditabar in mandatis tuis, quæ dilexi valde.

48. Et levavi manus meas ad mandata tua, quæ dilexi, et exercebam in justificationibus tuis.

49. Memor esto verbi tui servo tuo, in quo mihi spem dedisti.

50. Hæc me consolata est in humilitate mea, quia eloquium tuum vivificavit me.

51. Superbi inique agebant usquequaque, a lege autem tua non declinavi.

41. Καὶ ἔλθοι ἐπ' ἐμέ τὸ Ἐλεός σου, Κύριε, τὸ σωτήριόν σου κατὰ τὸν λόγον σου.

42. Καὶ ἀποκριθῆσομαι τοῖς ὀνειδίζουσί μοι λόγον, ὅτι ἠλπισα ἐπὶ τοῖς λόγοις σου.

43. Καὶ μὴ περιέληξ ἐκ τοῦ στόματός μου λόγον ἀληθείας ἕως σφόδρα, ὅτι ἐπὶ τοῖς κρίμασί σου ἐπλήπισα.

44. Καὶ φυλάξω τὸν νόμον σου διαπαντός εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

45. Καὶ ἐπορευόμην ἐν πλατυσμῷ, ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἐξεζήτησα.

46. Καὶ ἐλάλουν ἐν τοῖς μαρτυροῖς σου ἐναντίον βασιλέων, καὶ οὐκ ἠσχυνόμην.

47. Καὶ ἐμελέτων ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου, ἃς ἠγάπησα σφόδρα.

48. Καὶ ἦρα τὰς χεῖράς μου πρὸς τὰς ἐντολάς σου, ἃς ἠγάπησα, καὶ ἠδολέσχουν ἐν τοῖς δικαιώμασί σου.

49. Μνήσθητι τῶν λόγων σου τῷ δούλῳ σου, ᾧ ἐπλήπισάς με.

50. Αὕτη με παρεκάλεσεν ἐν τῇ ταπεινώσει μου, ὅτι τὸ λόγιόν σου ἐξησέ με.

51. Ὑπερήφανοι παρηγόμουν ἕως σφόδρα, ἀπὸ δὲ τοῦ νόμου σου οὐκ ἐξέκλινα.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

41. Et veniat super me Spiritus tuus sanctus vivificans, quemadmodum mihi promissisti.

42. Et da mihi gratiam, ut ego loquar e sanctis tuis Scripturis contra omnes hæreticos, et Judæos, et gentiles, quoniam desideravi sermones tuos.

43. Et ne auferas a me gratiam tuam usque in finem, quoniam totus effusus sum in præceptis tuis.

44. Et indesinenter faciam legem tuam, habens eam in me ipso, et in præsentī, et futuro sæculo.

45. Et exsultavit cor meum, quoniam sollicitus fui facere voluntatem tuam.

46. Et recogitabam in mente mea præcepta tua, et restiti regibus tenebrarum, et non sunt in me dominati.

47. Et in corde meo explicabam Scripturas, quia earum desiderio effusus sum.

48. Et intendi mentem cordis mei in contemplationem Scripturarum tuarum, quas dilexi, et permansi probans et dijudicans quæ in tuis Scripturis continentur.

49. Recordare, quod promissisti misereri mei, si in sermonibus tuis versabor.

50. Hæc promissio tua consolata est me, quando eram in peccato meo, quoniam dixisti: *Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur, et vivat* ⁴⁸.

51. Contemnentibus præcepta tua impie agunt usque in finem, ego autem a lege tua non recessi.

41. Καὶ ἔλθοι ἐπ' ἐμέ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον τὸ ζωοποιῶν, καθὼς ἐπήγγειλάς μοι.

42. Καὶ δός μοι τὴν χάριν τοῦ λέγειν με ἀπὸ τῶν ἁγίων Γραφῶν σου πρὸς πάντας αἰρετικούς, Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας, ὅτι ἐπεπόθειν [ἐπεπόθησα] ἐπὶ τοὺς λόγους σου.

43. Καὶ μὴ ἀφέληξ ἀπ' ἐμοῦ τὴν χάριν σου ἕως τέλους, ὅτι ἐν τοῖς προστάγμασιν ὅλως ἐκκέχυμαι.

44. Καὶ ποιήσω ἀδιαλείπτως τὸν νόμον σου ἔχων αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ καὶ ἐν τῷ νῦν, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.

45. Καὶ ἠγαλλιάσατο ἡ καρδία μου, ὅτι μεριμῶν [ἐμερίμνησα] τοῦ ποιεῖν τὸ θέλημά σου.

46. Καὶ ἐμνημόνευον ἐν τῇ διανοίᾳ μου ἀπὸ τῶν προσταγμάτων σου, καὶ ἀνθιστάμην τοῖς τοῦ σκότους βασιλεῦσι, καὶ οὐκ ἐκυριεύομην ὑπ' αὐτῶν.

47. Καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἐπέλυον τὰς Γραφάς, ὅτι ἐκκέχυμαι ποθεῖν αὐτάς.

48. Καὶ ἐνέτεινον τὴν διάνοιαν τῆς καρδίας μου εἰς τὴν θεωρίαν τῶν Γραφῶν σου, ἃς ἠγάπησα, καὶ ἐπέμενον δοκιμάζων, καὶ ἀνακρίνων τὰ ἐν ταῖς Γραφαῖς σου.

49. Μνήσθητι, ὅτι ἐπήγγειλας ἐλεεῖν με, ἂν ἐπιστρέψω ἐν τοῖς λόγοις σου.

50. Αὕτη ἡ ἐπαγγελία σου παρεμυθήσατό με, ὅταν ἤμην ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ μου, ὅτι εἶρηξας: *Οὐ βούλομαι τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι, καὶ ζῆν αὐτόν.*

51. Οἱ ἐξουθενούντες τὰ προστάγματά σου ἀσεβοῦσιν ἕως τέλους· ἐγὼ δὲ ἀπὸ τοῦ νόμου σου οὐκ ἀφίστάμην.

⁴⁸ Ezech. xxxiii, 11

52. Ἐμνήσθην τῶν κριμάτων σου ἀπ' αἰῶνος, Κύριε, καὶ παρεκλήθην.

53. Ἀθυμία κατέσχε με ἀπὸ ἀμαρτωλῶν τῶν ἐγκαταλιμπανόντων τὴν νόμον σου.

54. Ψαλλεὶς ἤσαν μοι τὰ δικαιώματά σου ἐν τόπῳ παροικίας μου.

55. Ἐμνήσθην ἐν νυκτὶ τοῦ ὀνόματός σου, Κύριε, καὶ ἐφύλαξα τὸν νόμον σου.

56. Αὕτη ἐγενήθη μοι, ὅτι τὰ δικαιώματά σου ἐξεζήτησα.

57. Μερὶς μου εἶ, Κύριε, εἶπα τοῦ φυλάξασθαι τὸν νόμον σου.

58. Ἐδεήθην τοῦ προσώπου σου ἐν ὄλῃ καρδίᾳ μου, ἐλέησόν με κατὰ τὸ λόγιόν σου.

59. Διελογισάμην τὰς ὁδοὺς σου, καὶ ἐπέστρεψα τοὺς πόδας μου εἰς τὰ μαρτύριά σου.

60. Ἦτοιμάσθην, καὶ οὐκ ἐταράχθην τοῦ φυλάξασθαι τὰς ἐντολάς σου.

61. Σχοινία ἀμαρτωλῶν περιεπλάκησάν μοι, καὶ τοῦ νόμου σου οὐκ ἐπελαθόμην.

62. Μεσονύκτιον ἐξηγειρόμην, τοῦ ἐξομολογεῖσθαι σοι ἐπὶ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου.

63. Μέτοχος ἐγὼ εἰμι πάντων τῶν φοβουμένων σε, καὶ τῶν φυλασσόντων τὰς ἐντολάς σου.

52. Memor fui iudiciorum tuorum a sæculo, Domine, et consolatus sum.

53. Defectio tenuit me pro peccatoribus dereliquentibus legem tuam.

54. Cantabiles mihi erant justificationes tuæ in loco peregrinationis meæ.

55. Memor fui nocte nominis tui, Domine, et custodivi legem tuam.

56. Hæc facta est mihi, quia justificationes tuas exquisivi.

57. Portio mea es, Domine, dixi custodire legem tuam.

58. Deprecatus sum faciem tuam in toto corde meo, miserere mei secundum eloquium tuum.

59. Cogitavi vias meas, et converti pedes meos in testimonia tua.

60. Paratus sum, et non sum turbatus, ut custodiam mandata tua.

61. Funes peccatorum circumplexi sunt me, et legem tuam non sum oblitus.

62. Media nocte surgebam, ad cõstendum tibi super iudicia justificationis tuæ.

63. Particeps ego sum omnium timentium te, et custodientium mandata tua.

ATHANASII INTERPRETATIO.

52. Μόνον ἐν νῷ λαβὼν τὰ προστάγματά σου, τὰ ἐξ ἀρχῆς, Κύριε, χαίρεται ἡ καρδία μου.

53. Πολλὴ θλίψις ἐσχέ με, ὅταν ἐώρων τοὺς ἀμαρτάνοντας καταφρονούντας τοὺς νόμους σου.

54. Ἄει ἐν τοῖς δικαιώμασί σου ἐτεροπόμην, [ἐν] παντὶ τόπῳ τῆς γῆς ὑπάρχων.

55. Ἀμαρτίας μοι ὑπεισελοούσης, ἐμνήσθην, ὅτι Θεός μου εἶ, καὶ ἀπέστην ἀπ' αὐτῆς· τοῦτο γὰρ ἐνελεῖλω μοι [ἐνετελεῖλω μοι].

56. Αὕτη μοι βοήθεια ὑπῆρξεν, ὅτι τὰ δικαιώματά σου ἐπεπόθησα μᾶλλον ἢ τὴν ἀμαρτίαν.

57. Σὺ εἶ ἡ ζωὴ μου, Κύριε· συνεθέμην γὰρ τοῦ πληρῶσαι τὸν νόμον σου.

58. Ἐδεήθην ἐλθεῖν [τὴν χάριν σου], ἐν ὄλῃ καρδίᾳ μου, ἐλέησόν με, καὶ ἀπόστειλον αὐτήν, καθὼς εἶρηκας· *Alteiters, καὶ δοθήσεται ὑμῖν.*

59. Ἐν νῷ ἔλαβον, ὅτι ἐν ἀμαρτίαις πορεύομαι, καὶ μετανοήσας κατέφυγον εἰς τὰ παθήματά σου.

60. Ὡς θανάτου ὑπέρπεσα τὴν ψυχὴν μου εἰς τὸ θέλημά σου, καὶ οὐκ ἦν μοι δυσχερὲς τὸ πληροῦν τὰς ἐντολάς σου.

61. Λογισμοὶ τῶν ἐναντίων δυνάμεων εἰς ἐπιθυμίας ὑπεισέρχοντό μοι· ἐμνημόνευον γὰρ, ὅτι οἱ πωρνεύσαντες ἐν τοῖς κατακλισμοῖς ἀπώλοντο, καὶ οἱ Σοδομίται ἐθραύθησαν [συναυθίσθησαν].

62. Ὅταν πάντες ὑπὸν κατείχοντο, ἐγὼ νηρούση τῇ διανοίᾳ περιστάμενος ἐλάτρευόν σοι ἐν ψαλμοῖς, καὶ ὕμνοις, καὶ ὕδαϊς πνευματικαῖς.

63. Ὑρῶν ἕκαστον τῶν εὐαρεστούντων σοι, σημειοῦμαι, πῶς ἕκαστος αὐτῶν πολιτεύεται, καὶ ἀπ' ἑκάστου κρατῶ παρ' ἑμαυτῷ, ἐκτελών αὐτὸ ὡς ἐκεῖνος.

52. Solum recordatus præceptorum tuorum, quæ ab initio sunt, Domine, exultat cor meum.

53. Multa tribulatio tenuit me, cum videbam peccatores contemntes leges tuas.

54. Semper in justificationibus tuis delectaber, ubique terrarum existens.

55. Subingrediente in me peccato, recordatus sum, quod Deus meus es, et abstiti ab eo, hoc enim præcepisti mihi.

56. Hoc mihi auxilio fuit, quod justificationes tuas desideravi magis, quam peccatum.

57. Tu es vita mea, Domine: proposui enim implere legem tuam.

58. Deprecatus sum, ut veniret gratia tua, in toto corde meo, miserere mei, et mitte eam, quemadmodum dixisti: *Petite, et dabitur vobis* *.

59. Recordatus sum, quod in peccatis ambulo, et pœnitens confugi ad passiones tuas.

60. Usque ad mortem præparavi animam meam in voluntatem tuam, et non erat mihi difficile implere præcepta tua.

61. Suggestiones contrariarum potestatum ad excitandas cupiditates in me subingressæ sunt: recordatus autem sum, quod adulterantes in diluvio perierunt, et Sodomitæ concremati sunt.

62. Cum omnes somno detinebantur, ego vigilante astans serviebam tibi in psalmis, et hymnis et canticis spiritualibus.

63. Spectans singulos, qui placent tibi, observo, quomodo quisque eorum vitam instituit, et a singulis aliquid accipiens teneo apud me ipsum, peragens hoc ipsum, sicut ille.

* Math. vii, 7

64. Misericordia tua, Domine, plena est terra, A justificationes tuas doce me.

65. Bonitatem fecisti cum servo tuo, Domine, secundum verbum tuum.

66. Bonitatem, et disciplinam, et scientiam doce me, quia mandatis tuis credidi.

67. Priusquam humiliarer ego deliqui, propterea eloquium tuum custodivi.

68. Bonus es tu, et in bonitate tua doce me justificationes tuas.

69. Multiplicata est super me iniquitas superbiorum: ego autem in toto corde meo scrutabor mandata tua.

70. Coagulatum est sicut lac cor eorum: ego vero legem tuam meditatus sum.

71. Bonum mihi, quia humiliasti me, ut discam B justificationes tuas.

72. Bonum mihi lex oris tui, super millia auri et argenti.

73. Manus tuæ fecerunt me, et plasmaverunt me, da mihi intellectum, et discam mandata tua.

74. Qui timent te videbunt me, et lætabuntur: quia in verba tua supersperavi.

ATHANASII INTERPRETATIO.

64. Non est homo, cujus non miserearis, atque etiam mei misereberis, et docebis me justificationes tuas.

65. Omnem tuam bonitatem implevisti in me, quemadmodum mihi promisisti.

66. Charitatem, et humilitatem, et virtutem Scripturarum tuarum scire me per gratiam tuam concede mihi, quia credidi quod est retributio justis atque injustis.

67. Priusquam subjicerer tibi, ego in te multa C peccavi, propterea nunc, quod præcepisti mihi, custodivi.

68. Bonus es, Domine, et in Spiritu tuo bono doce me justificationes tuas et cognoscere et facere.

69. Multitudo cupiditatum et cogitationum diabolicarum irruit in me: ego autem nequaquam tradidi in ipsas cor meum, nam mentem meam habebam in præceptis tuis.

70. Obduratum est cor eorum, ego autem mentem meam in timore tuo habeo.

71. Bonum mihi, quod mansuefecisti cor meum, ut excipiam gratiam tuam.

72. Bonæ mihi sunt divitiæ, quas dedisti mihi dicens: Accipite Spiritum sanctum⁶⁰, qui super omnes divitias est, quas quispiam unquam animo conceperit.

73. Tu ab initio, cum ego lutum essem, et terra, formasti me secundum tuam imaginem, et similitudinem, et nunc corruptum cor meum a terrenis concupiscentiis renova illud, et fac, cum tua imago sit, ut habeat in se inscripta præcepta tua.

74. Sancti tui et omnes angeli tui exultabunt videntes quod me pœnituit.

⁶⁰ Joan. xx. 20.

64. Τοῦ ἐλέους σου, Κύριε, πλήρης ἡ γῆ, τὰ δικαιοματά σου διδάξόν με.

65. Χρηστότητα ἐποίησας μετὰ τοῦ δούλου σου, Κύριε, κατὰ τὸν λόγον σου.

66. Χρηστότητα, καὶ παιδείαν, καὶ γνώσιν διδάξόν με, ὅτι τὰς ἐντολαῖς σου ἐπίστευσα.

67. Πρὸ τοῦ με ταπεινωθῆναι ἐγὼ ἐπλημμέλησα, διὰ τοῦτο τὸ λόγιόν σου ἐφύλαξα.

68. Χρηστὸς εἶ σύ, Κύριε, καὶ ἐν τῇ χρηστότητί σου διδάξόν με τὰ δικαιοματά σου.

69. Ἐπληθύνθη ἐπ' ἐμὲ ἀδικία ὑπερηφάνων· ἐγὼ δὲ ἐν ὄλῃ καρδίᾳ μου ἐξερευνήσω τὰς ἐντολάς σου.

70. Ἐτυρώθη ὡς γάλα ἡ καρδία αὐτῶν· ἐγὼ δὲ τὸν νόμον σου ἐμελέτησα.

71. Ἀγαθὸν μοι, ὅτι ἐταπεινώσας με, ὅπως ἂν μάθω τὰ δικαιοματά σου.

72. Ἀγαθὸς μοι ὁ νόμος τοῦ στόματός σου ὑπὲρ χιλιάδας χρυσοῦ καὶ ἀργυρίου.

73. Αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με, καὶ ἐπλασάν με, συνέτισόν με, καὶ μαθήσομαι τὰς ἐντολάς σου.

74. Οἱ φοβούμενοί σε ὄψονται με, καὶ εὐφρανθήσονται, ὅτι εἰς τοὺς λόγους σου ἐπήλπισα.

64. Οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος, ὃν οὐκ ἔλεεις, καμὲ ἐλεῖσαι, καὶ διδάξεις με τὰ δικαιοματά σου.

65. Πᾶσαν τὴν ἀγαθωσύνην σου ἐπλήρωσας εἰς ἐμὲ, καθὼς ἐπηγγείλω μοι.

66. Ἀγάπην, καὶ ταπεινώσιν, καὶ τὴν δύναμιν τῶν Γραφῶν σου εἰδέναι με διὰ τῆς χάριτός σου δώρησά μοι, ὅτι ἐπίστευσα, ὅτι ἔστιν ἀνταπόδοσις δικαίων καὶ ἀδίκων.

67. Πρὸ τοῦ με ὑποταγῆναί σοι, ἐγὼ εἰς σὲ πολλὰ C ἥμαρτον, διὰ τοῦτο νῦν ὑπὲρ ἐνετείλω μοι, ἐφύλαξα.

68. Ἀγαθὸς εἶ, Κύριε, καὶ ἐν τῷ Πνεύματί σου τῷ ἀγαθῷ διδάξόν με τὰ δικαιοματά σου, καὶ γινώσκειν, καὶ ποιεῖν.

69. Πλήθος ἐπιθυμιῶν καὶ ἐνθυμήσεων διαβολικῶν ἐπέστη μοι· ἐγὼ δὲ οὐδὲ ὅλως ἐξέδωκα εἰς αὐτὰ τὴν καρδίαν μου· τὴν γὰρ διάνοιάν μου εἶχον εἰς τὰς ἐντολάς σου.

70. Ἐσκληρύται ἡ καρδία αὐτῶν, ἐγὼ δὲ τὴν διάνοιάν μου εἰς τὸν φόβον σου ἔχω.

71. Ἀγαθὸν μοι, ὅτι ἐπράυνας τὴν καρδίαν μου, ὅπως ἂν δέξωμαι τὴν χάριν σου.

72. Ἀγαθὸς μοι ὁ πλοῦτος ὃν ἔδωκας μοι λέγων· Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον ὑπὲρ πάντα πλοῦτον, ὃν ἐάν τις ἐνθυμηθῇ.

73. Σὺ ἐν ἀρχῇ πηλὸν ὄντα με, καὶ γῆν, ἐπλασας κατ' εἰκόνα σὴν καὶ ὁμοίωσιν, καὶ νῦν φθαρείσης τῆς καρδίας μου ὑπὸ τῶν γηίνων ἐπιθυμιῶν ἀνακαίνισον αὐτήν, καὶ ποιήσον, ὡς σὴν οὖσαν εἰκόνα, τὰς ἐντολάς ἔχειν ἐν αὐτῇ ἐγγεγραμμένας.

74. Οἱ ἅγιοί σου καὶ πάντες οἱ ἄγγελοί σου ἀγαλλιάσονται ὀρώντες, ὅτι μετενόησα.

75. Ἔγνων, Κύριε, ὅτι δικαιοσύνη τὰ κρίματά σου, καὶ ἀληθεῖα ἐταπεινώσας με.

76. Γενηθήτω δὴ τὸ ἔλεός σου τοῦ παοακαλέσαι με κατὰ τὸ λόγιόν σου τῷ δούλῳ σου.

77. Ἐλθέτωσάν μοι οἱ οἰκτιρμοὶ σου, καὶ ζήσομαι, ὅτι ὁ νόμος σου μαλέτη μου ἐστίν.

78. Αἰσχυνθήτωσαν ὡπερ φανοὶ, ὅτι ἀδικῶς ἠγόμησαν εἰς ἐμέ· ἐγὼ δὲ ἀδολεσχῆσω ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου.

79. Ἐπιστρεψάτωσάν με οἱ φοβούμενοί σε, καὶ οἱ γινώσκοντες τὰ μαρτυρία σου.

80. Γενηθήτω ἡ καρδία μου ἄμωμος ἐν τοῖς δικαίωμασί σου, ὅπως ἂν μὴ αἰσχυθῶ.

81. Ἐκλείπει εἰς τὸ σωτηριόν σου ἡ ψυχὴ μου, εἰς τοὺς λόγους σου ἐπήλπισα.

82. Ἐξέλιπον οἱ ὀφθαλμοὶ μου εἰς τὸ λόγιόν σου, Β λέγοντες· Πότε παρακαλέσεις με;

83. Ὅτι ἐγενήθησαν ὡς ἄσχος ἐν πάχῃ, τὰ δικαίωματά σου οὐκ ἐπελαθόμην.

84. Πόσαι εἰσὶν αἱ ἡμέραι τοῦ δούλου σου; πότε ποιήσεις μοι ἐκ τῶν καταδικωόντων με κρίσιν;

85. Διηγήσαντό μοι παράνομοι ἀδολεσχίας, ἀλλ' οὐχ ὡς ὁ νόμος σου, Κύριε.

75. Cognovi, Domine, quia æquitas judicia tua, et in veritate tua humiliasti me.

76. Fiat misericordia tua ut consoletur me secundum eloquium tuum servo tuo.

77. Veniant mihi miserationes tuæ, et vivam : quia lex tua meditatio mea est.

78. Confundantur superbi, quia injuste iniquitatem fecerunt in me : ego autem exercebor in mandatis tuis.

79. Convertantur mihi timentes te, et qui noverunt testimonia tua.

80. Fiat cor meum immaculatum in justificationibus tuis, ut non confundar.

81. Defecit in salutare tuum anima mea, et in verba tua supersperavi.

82. Defecerunt oculi mei in eloquium tuum, dicentes : Quando consolaberis me ?

83. Quia factus sum sicut uter in pruina : iustificationes tuas non sum oblitus.

84. Quot sunt dies servi tui? quando facies de persecuentibus me iudicium?

85. Narraverunt mihi iniuri: fabulationes, sed non ut lex tua, Domine.

ATHANASII INTERPRETATIO.

75. Φωτισθεὶς ὑπὸ τῆς χάριτός σου ἔγνων, ὅτι δίκαια εἰσι τὰ προστάγματά σου, καὶ ἅπερ ἀπεφώνησα ἐν αὐτοῖς κατ' ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ δικαίως ὤρισας.

76. Ἀλλὰ πάλιν γένοιτο τὸ ἔλεός σου παραμυθούμενόν με, ὅτι οὕτως εἶπας· Οὐ βούλομαι τὸν θάνατον τοῦ ἀμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν. C

77. Ἐπισκηνώσει ἡ χάρις σου εἰς ἐμέ, καὶ νεκρωθέντα με ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας ζωοποιήσει, ὅτι ἤρξάμην μελετᾶν τὸν νόμον σου.

78. Αἰσχυνθήτωσαν αἱ ἐναντία δυνάμεις, ὅτι αὐτὰ με ἐξηχμαλώτισαν· ἐγὼ δὲ ἐπιστήσω τὴν διάνοιάν μου εἰς τὰ θελήματά σου.

79. Κατηχήσουσι, καὶ διδάξουσιν οἱ ἔχοντες τὴν χάριν σου, καὶ εἰδότες τὴν δύναμιν τῶν ἁγίων σου Γραφῶν.

80. Καθαρισθήτω ἡ καρδία μου ὑπὸ τῆς χάριτός σου εἰς τὰ δικαίωματά σου, μὴ ἔχουσα ἐν ἑαυτῇ ἐπιθυμίαν ἢ φροντίδα γῆινην, ἵνα μὴ πάλιν αἰσχυθῶ εἰς τὸ βῆμά σου.

81. Διψᾷ ἡ ψυχὴ μου τὴν σωτηρίαν σου [τὸ σωτηριόν σου], πότισόν με τὰ λόγια σου. D

82. Ἐξετάκην ὄλος ἀπ' ἐπιθυμίας μεριμνῶν, πότε ποτίσεις με τὴν χάριν σου.

83. Ὅτι ἐνεκρώθη, καὶ ἐξηράνθη ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ μου, ὅσα, καὶ μνημονεύω, ὅτι εἶπας ἐν τοῖς δικαίωμασί σου τὸν ἀμαρτωλὸν ἀντιλαμβάνεσθαι.

84. Πόσας ἄλλας ἔχω ζῆσαι ἡμέρας; πότε τοσοῦτον χρόνον δώσει [δώσεις] μοι ἐξουσίαν πατεῖν ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ [τῶν ἐχθρῶν], ὅσον αὐτοὶ μοι κατεδυνάστευσαν;

85. Ὑπέθεντό μοι τὸ πρότερον οἱ δαίμονες τὰς ἁυτῶν ἀπάτας, ἀλλ' οὐχ ὡς σὺ θέλεις, Κύριε.

75. Illuminatus gratia tua cognovi, quod justa sunt præcepta tua, et quæ in ipsis pronuntiasti contra me peccatorem, juste definiisti.

76. Sed rursus fiat misericordia tua consolans me, quoniam ita dixisti : *Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur, et vivat* ⁴¹.

77. Habitat gratia tua in me, et me mortuum ob peccatum vivificabit, quoniam cœpi meditari legem tuam.

78. Erubescant contrariæ potestates, quod ipse me in captivitatem redegerunt, ego autem firmabo mentem meam in præceptis tuis.

79. Instruent, et docebunt, qui habent gratiam tuam, et qui noverunt potestatem sanctarum tuarum Scripturarum.

80. Emundetur cor meum a gratia tua in justificationibus tuis, non habens in seipso cupiditatem et curam terrenarum rerum, ne rursus confundar ante tuum tribunal.

81. Sitit anima mea salutare tuum, pota me eloquiis tuis.

82. Consumptus sum totus ob desiderium anxie cogitans, quando me potabis gratia tua.

83. Quoniam mortificatus sum, et arefactus in peccato meo, novi et recordatus sum, quod dixisti tuis in justificationibus suscipere peccatorem.

84. Quot alii mihi supersunt dies vitæ? quando tanto tempore dabis mihi potestatem conculcandi omnem inimicorum potentiam, quanto ipsi in me dominati sunt?

85. Subdiderunt mihi dæmones pristinas suas fallacias, sed non quemadmodum tu vis, Domine.

⁴¹ Ezech. xxxii, 2.

86. Omnia mandata tua veritas : inique persecuti A sunt me, adjuva me.

87. Paulo minus consummaverunt me in terra, ego autem non dereliqui mandata tua.

88. Secundum misericordiam tuam vivifica me, et custodiam testimonia oris tui.

89. In æternum, Domine, verbum tuum permanet in cælo :

90. In generationem et generationem veritas tua: fundasti terram, et permanet.

91. Ordinatione tua perseverat dies : quoniam omnia serviunt tibi.

92. Nisi quod lex tua meditatio mea est, tunc forte periissem in humilitate mea.

95. In æternum non obliviscar justificationes tuas, quia in ipsis vivificasti me.

94. Tuus sum ego, salvum me fac : quoniam justificationes tuas exquisivi.

95. Me exspectaverunt peccatores, ut perderent me, testimonia tua intellexi.

96. Omnis consummationis vidi finem : latum mandatum tuum nimis.

ATHANASII INTERPRETATIO.

86. Novi quod justus iudex es in omnes : fugiente me ab ipsis, et volente ad te venire, qui secundum naturam Dominus meus es, persequuntur me quærentes me prædari, adjuva me.

87. Ita valide in me irruerunt, ut paulo minus interfecissent me in peccato ; ego autem in corde meo dicebam animæ meæ : Recordare quid tibi præceperit Deus.

88. Quemadmodum misericordia tua immensa et investigabilis est, ita gratiam tuam da mihi vivificantem me, et implebo præcepta quæ mandasti mihi.

89. In corde, in quo familiariter inhabitas, incessanter est voluntas tua.

90. In sanctis, qui omni tempore complacuerunt tibi, vere est fides tua : fundasti mundum in fide tua, et portæ inferi non prævalerunt adversus eam ⁶².

91. Dono gratiarum tuarum permanet lux tua, quoniam tu Dominus es cælestium, et terrestrium, D et infernorum.

92. Nisi saltem nunc cœpisssem discere legem tuam, sed mansissem ut prius, omnimode periturus eram in peccato meo.

95. Non utique obliviscar passionum tuarum, quoniam me mortuum sanguine tuo vivificasti.

94. Omnino redemisti me pretioso tuo sanguine; salva me, quoniam, audita prædicatione tua, credidi.

95. Me quæsiverunt contrariæ potestates perdere in idololatria; dicta autem a te de fide in te, et spe audiens credidi.

96. Omnis gloriæ, et carnalis voluptatis vidi fi-

⁶² Matth. xvi, 18

86. Πᾶσαι αἱ ἐντολαὶ σου ἀλήθεια· ἀδίκως κατεδίωξαν με, βοήθησόν μοι.

87. Παρὰ βραχὺ συνετέλεσάν με ἐν τῇ γῆ, ἐγὼ δὲ οὐκ ἐγκατέλιπον τὰς ἐντολάς σου.

88. Κατὰ τὸ ἔλεός σου ζήσόν με, καὶ φυλάξω τὰ μαρτύρια τοῦ στόματός σου.

89. Εἰς τὸν αἰῶνα, Κύριε, ὁ λόγος σου διαμένει ἐν τῷ οὐρανῷ·

90. Εἰς γενεάν καὶ γενεάν ἡ ἀλήθειά σου· ἔθευσά τις αὐτὴν ἐν γῆ, καὶ διαμένει.

91. Τῇ διατάξει σου διαμένει ἡμέρα, ὅτι τὰ σύμπαντα δούλα σά.

92. Εἰ μὴ ὅτι ὁ νόμος σου μελέτη μου ἐστὶ, τότε ἂν ἀπωλόμην ἐν τῇ ταπεινώσει μου.

95. Εἰς τὸν αἰῶνα οὐ μὴ ἐπιλάβωμαι τῶν δικαιομάτων σου, ὅτι ἐν αὐτοῖς ἐζήσάς με.

94. Σὸς εἰμι ἐγὼ, σῶσόν με, ὅτι τὰ δικαιοματά σου ἐξεζήτησα.

95. Ἐμὲ ὑπέμεναν ἁμαρτωλοὶ τοῦ ἀπολέσαι με, τὰ μαρτύριά σου συνήκα.

96. Πάσης συντελείας εἶδον πέρασ, πλατεία ἡ ἐντολή σου σφόδρα.

86. Οἶδα, ὅτι δίκαιος κριτὴς εἶ εἰς πάντας· φεύγοντός μου ἀπ' αὐτῶν, καὶ θέλοντός ἐλθεῖν πρὸς ἐμὲ κατὰ φύσιν μου δεσπότην, καταδιώκουσί με ζήτουντες ἀρπάσαι με· βοήθησόν μοι.

87. Οὕτως ἰσχυρῶς ἐπέβησάν με, ὅτι παρὰ μικρὸν ἐθανάτωσάν με ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ· ἐγὼ δὲ ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἔλεγον τῇ ψυχῇ μου· Μνημόνευε τί σοι ἐντέταται ὁ Θεός.

88. Καθὼς τὸ ἔλεός σου ἀμέτρητον, καὶ ἀνεξιχνίαστον ἐστίν, οὕτω τὴν χάριν σου δός μοι τὴν ζωοποιούσάν με, καὶ πληρώσω τὰ προστάγματα, ἃ ἐνετέλλω μοι.

89. Εἰς τὴν καρδίαν, ἐν ᾗ οικεῖως ἐμπεριπατεῖς, ἀπαύστως ἐστὶ τὸ θέλημά σου.

90. Εἰς τοὺς ἁγίους τοὺς καθ' ἑκάστην εὐαρεστήσαντάς σοι θυτὸς ἐστὶν ἡ πίστις σου· ἐθεμελίωσας τὸν κόσμον ἐν τῇ πίστει σου, καὶ πύλαι ἄβου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς.

91. Τῇ δωρεᾷ τῶν χαρισμάτων σου διαμένει τὸ φῶς σου, ὅτι ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων αὐτὸς δεσπόζεις.

92. Εἰ μὴ καὶ νῦν ἠρξάμην μανθάνειν τὸν νόμον σου, ἀλλ' ἔμεινον οὕτως ὡς τὸ πρότερον, παντὶ τρόπῳ εἶχον ἀπολέσθαι ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ μου.

95. Οὐκ ἂν ἐπιλάβωμαι ποτε τῶν παθημάτων σου, ὅτι νεκρὸν με ἔβη ἐν τῷ αἵματι σου ἐζωοποίη [ἐζωοποίησας].

94. Ἐξηγόρασάς με τῷ τιμίῳ σου αἵματι τελείως σῶσόν με, ὅτι, ἀκούσας τὸ κήρυγμά σου, ἐπίστευσα.

95. Ἐμὲ ἐζήτησαν αἱ ἐναντία δυνάμεις ἀπολέσαι ἐν τῇ ἰδωλολατρείᾳ· τὰ δὲ λεχθέντα παρὰ σοῦ περὶ τῆς εἰς σὲ πίστεως καὶ ἐλπίδος ἀκούσαι [ἀκούσας] ἐπίστευσα.

96. Πάσης δόξης, καὶ ἀπολαύσεως σαρκικῆς εἶδον

97. Ὡς ἠγάπησα τὸν νομὸν σου, Κύριε, ὅλην τὴν ἡμέραν μελέτη μου ἔστιν.

98. Ὑπὲρ τοὺς ἐχθρούς μου ἐσόφισάς με τὴν ἐντολήν σου· ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα ἐμοί ἔστιν.

99. Ὑπὲρ πάντας τοὺς διδάσκοντάς με συνήκα, ὅτι τὰ μαρτύριά σου μελέτη μου ἔστιν.

100. Ὑπὲρ πρεσβυτέρους συνήκα, ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἐξεζητήσα.

101. Ἐκ πάσης ὁδοῦ πονηρᾶς ἐκώλυσα τοὺς πόδας μου, ὅπως ἂν φυλάξω τοὺς λόγους σου.

102. Ἀπὸ τῶν κριμάτων σου οὐκ ἐξέκλινα· ὅτι σὺ ἐνομοθέτησάς με.

103. Ὡς γλυκέα τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγια σου, ὑπὲρ μέλι τῷ στόματί μου.

104. Ἀπὸ τῶν ἐντολῶν σου συνήκα· διὰ τοῦτο ἐμίσησα πᾶσαν ὁδὸν ἀδικίας.

105. Λύχνος τοῖς ποσὶ μου ὁ νόμος σου, καὶ φῶς ταῖς τρίβοις μου.

106. Ὡμοσα, καὶ ἔστησα τοῦ φυλάξασθαι τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου.

97. Ut dilexi legem tuam, Domine, tota die meditatio mea est.

98. Super inimicos meos prudentem me fecisti mandato tuo: quia in æternum mihi est.

99. Super omnes docentes me intellexi: quia testimonia tua meditatio mea est.

100. Super senes intellexi, quia mandata tua quaesivi.

101. Ab omni via mala prohibui pedes meos, ut custodiam verba tua.

102. A judiciis tuis non declinavi: quia tu legem posuisti mihi.

103. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo.

104. A mandatis tuis intellexi: propterea odivi omnem viam iniquitatis.

105. Lucerna pedibus meis verbum tuum, et lumen semitis meis.

106. Juravi, et statui custodire judicia justitiarum tuarum.

ATHANASII INTERPRETATIO.

τέλος· οὐ δὲ τὴν ἐντολήν σου φυλάττοντες ἀτελευτήτου δόξης, καὶ ἀπολαύσεως ἀξιοῦνται.

97. Ὡς μόνος ἠρξάμην ἀγαπᾶν τὸν νόμον σου, ἀδελφίπῳς λοιπὸν φωτίζομαι, καὶ προσκόπτω ἐν αὐτῷ.

98. Ταῖς γὰρ ἐναντίαις δυνάμεισι καὶ πᾶσι τοῖς αἰρετικοῖς οὐκ ἔδωκας τοιαύτην χάριν, ὡς ἐμοί, τοῦ εἰδέναι τὰς ἐντολάς σου, ὅτι ἐμοί ἀδελφίπῳς ἔδωρήσω τὴν χάριν αὐτήν.

99. Ὑπὲρ τοὺς παλαιότερους μου τῇ ἡλικίᾳ ἐφωτίστην τὰ λόγια σου, ὅτι νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν αὐτοῖς μελετῶ.

100. Ὑπὲρ τοὺς πρὸ ἐμοῦ ὄντας τῇ γνώσει συνήκα τὴν δύναμιν τῶν Γραφῶν, ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἐπέβησα.

101. Ἀπὸ πάσης ἀμαρτίας πονηρᾶς ἐπαυσάμην, ὅπως πληρώσω εἰς σὲ καὶ τὸν πλησίον ἀγάπην.

102. Ἐν τοῖς προτάγμασί σου πλαγεῖς οὐκ ἐπορεύθη, ὅτι σὺ τῆς χάριτός σου [ἐπορεύθη, ὅτι σὺ τῇ χάριτί σου] ὠδηγήσεις με.

103. Τὸ μὲν πρῶτον ἰδικὸν τοῦτό ἐστι, ὅτι ὑπὲρ τὸ μέλι γλυκύτερά εἰσι τὰ λόγια σου· ἐκεῖνο γὰρ οὐτε εἰς τὴν καρδίαν μου εἰσέρχονται [εἰσέρχεται], καὶ μετὰ λαβεῖν αὐτὸ, εὐθέως ἡ γλυκύτης αὐτοῦ παύεται· ταῦτα δὲ διαμένοντα εἰς τὴν καρδίαν μου πλεονάζουσιν εἰς ἐμὲ τὴν γλυκύτητα αὐτῶν· τὸ δὲ ἀλληγορῆσαι τοῦτό ἐστιν, ὅπερ ὑπὲρ πᾶσαν ἡδύτητα τοῦ κόσμου γλυκύτερά εἰσι τὰ λόγια σου, ὅτι τῆς αἰωνίου ἀπολαύσεως ἔχουσι τὴν προσδοκίαν.

104. Ἀπὸ τῶν δικαιομάτων σου συνεπίστην· διὰ τοῦτο ἀπεστράφην πᾶσαν ἀμαρτίαν.

105. Ὅταν σκότος ἐπέλθῃ μοι τῆς ἀμαρτίας, φαίνεται μοι ὄνομά σου, μὴ προσκόψαι [προσκόψαντά με] τῇ ἀμαρτίᾳ πεσεῖν, ἢ πληγῆναι ἐτι τῆς διανοίας μου [τῇ διανοίᾳ μου], καὶ φωτίζει με, τί ποιήσω.

106. Ὁ ἕρκος πίστις ἐστὶ· πιστεύσας οὖν εἰς σὲ, ἐστήριξα τὴν καρδίαν μου, τοῦ πληρώσαι τὸ θέλημά τῆς ἀγαθότητός σου.

nem: custodientes autem mandatum tuum digni facti sunt intermina gloria, et voluptate.

97. Ut solum cœpi diligere legem tuam, indesinenter postea illuminor, et proficio in ipsa.

98. Nam contrariis potestatibus, et omnibus hæreticis non dedisti talem gratiam, sicut mihi, ut intelligerem mandata tua, quoniam mihi indesinenter donasti eam gratiam.

99. Super omnes seniores me illuminatus som in eloquiis tuis, quoniam nocte ac die in ipsis meditator.

100. Super omnes, qui antecedeabant me cognitione, intellexi virtutem Scripturarum, quoniam mandata tua desideravi.

101. Ab omni pravo peccato cessavi, ut erga te et proximum charitatem implerem.

102. In præceptis tuis territus ambulavi, quoniam tu deduces me gratia tua.

103. Primus quidem proprius sensus hic est, quod melle dulciora sunt eloquia tua; illud enim neque in cor meum ingreditur, et postquam acceptum est, statim cessat ejus dulcedo; hæc autem, cum perseverant in corde meo, augment in me suam dulcedinem: allegorice autem hoc significat, quod eloquia tua dulciora sunt omni mundi dulcedine, quoniam exspectationem habent æternæ voluptatis.

104. A justificationibus tuis edoctus sum, propterea abominatus sum omne peccatum.

105. Cum peccati tenebræ ingruunt mihi, apparet mihi nomen tuum, ne offendens in peccatum, cadam, aut etiam mente mea percutiar, et illuminat me, quid faciam.

106. Juramentum fides est: credens igitur in te, obfirmavi cor meum. ut impleam voluntatem bonitatis tuæ.

107. Humiliatus sum usquequaque : Domine, vivifica me secundum verbum tuum.

108. Voluntaria oris mei beneplacita fac, Domine, et judicia tua doce me.

109. Anima mea in manibus meis semper, et legem tuam non sum oblitus.

110. Posuerunt peccatores laqueum mihi, et de mandatis tuis non erravi.

111. Hæreditate acquisivi testimonia tua in æternum : quia exultatio cordis mei sunt.

112. Inclinaui cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum propter retributionem.

113. Iniquos odio habui, et legem tuam dilexi.

114. Adjutor et susceptor meus es tu, et in verbum tuum supersperavi.

115. Declinate a me, maligni, et scrutabor mandata Dei mei.

116. Suscipe me secundum eloquium tuum, et vivifica me, et non confundas me ab exspectatione mea.

117. Adjuva me, et salvus ero, et meditabor in justificationibus tuis semper.

ATHANASII INTERPRETATIO.

107. Antea cum dominaretur in me peccatum, multa inique gessi coram te ; vivifica me, quemadmodum dixisti : *Qui credit in me, habet vitam æternam* 69.

108. Et incerta, et abscondita sapientiæ tuæ manifesta mihi.

109. Tu tradidisti te ipsum usque ad mortem, et non sum oblitus dilectionis erga te, et proximum.

110. Dæmones mihi injecerunt pecuniæ cupiditatem, et non erravi ; recordatus sum enim te dixisse 69 : *Quam difficile, qui pecunias habent, ingredientur in regnum cœlorum.*

111. Occultavi, dum video manifestationem tuorum testimoniorum, gaudium ineffabile esse cordi meo.

112. In æternum tradidi totum me ipsum ad placendum tibi omni tempore propter æternam bonorum tuorum retributionem.

113. Volentes abducere me a veritate, aversatus sum, præcepta autem tua delixi in corde meo.

114. Tu in omnibus protegis me, credidi enim quæ dicta sunt a te de beata spe.

115. Recedite a me, adversariæ potestates, et firmabo mentem meam, quomodo impleam præcepta Dei mei.

116. Libera me ex laqueis diaboli quemadmodum promisisti dicens : *Mors non amplius in vo dominabitur, et non permittes me superatum privari æterna vitâ.*

117. Circumda gratia tua cor meum, et custo-

69 Joan. vi, 47. 69 Marc. x, 24.

107. Ἐταπεινώθην ἕως σφόδρα· Κύριε, ζήσόν με κατὰ τὸν λόγον σου.

108. Τὰ ἐκούσια τοῦ ατόματός μου εὐδόκησον δὴ, Κύριε, καὶ τὰ κρίματά σου διδάξόν με.

109. Ἡ ψυχὴ μου ἐν ταῖς χερσαί σου διαπαντός, καὶ τοῦ νόμου σου οὐκ ἐπελαθόμην.

110. Ἐθεντο ἁμαρτωλοὶ παγίδα μοι, καὶ ἐκ τῶν ἐντολῶν σου οὐκ ἐπλανήθην.

111. Ἐκληρονόμησα τὰ μαρτύριά σου εἰς τὸν αἰῶνα, ὅτι ἀγαλλίασμα τῆς καρδίας μου εἰσιν.

112. Ἐκλίνα τὴν καρδίαν μου, τοῦ ποιῆσαι τὰ δικαιοματά σου εἰς τὸν αἰῶνα δι' ἀντάμειψιν.

113. Παρανόμους ἐμίσησα, τὸν δὲ νόμον σου ἠγάπησα.

114. Βοηθός μου καὶ ἀντιλήπτωρ μου εἶ σύ, εἰς τοὺς λόγους σου ἐπήλπισα.

115. Ἐκκλίνατε ἀπ' ἐμοῦ, πονηρεύομενοι, καὶ ἐξερευνησάτω τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ μου.

116. Ἀντιλαβοῦ μου κατὰ τὸ λόγιόν σου, καὶ ζήσόν με, καὶ μὴ καταισχύνης με ἀπὸ τῆς προσδοκίας μου.

117. Βοηθήσόν μοι, καὶ σωθήσομαι, καὶ μελετήσω ἐν τοῖς δικαιομασί σου διαπαντός.

107. Κυριευθεὶς τὸ πρότερον ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας πολλὰ ἠλόγησα ἐνώπιόν σου· καθὼς εἰρήκαμεν [ζήσόν με, καθὼς εἰρηκατῆ]· Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ ἔχει ζωὴν αἰώνιον.

108. Καὶ τὰ ἄδηλα, καὶ τὰ κρύφια τῆς σοφίας σου φώτισόν με.

109. Σὺ ἐξέδωκας ἑαυτὸν ἕως θανάτου, καὶ τῆς εἰς σὲ ἀγάπης καὶ τοῦ πλησίον οὐκ ἐπελαθόμην.

110. Οἱ δαίμονες ἐνέβαλόν μοι φιλαργυρίαν, καὶ οὐκ ἐπλανήθην· ἐμνημόνευον γάρ σου εἰπόντος, πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰσελεύσονται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

111. Κατεκρύφθησα ἐν τῷ εἰδέναί με τὴν φανέρωσιν τῶν μαρτυριῶν σου, ὅτι χαρὰ ἀνεκλάλητός ἐστι τῇ καρδίᾳ μου.

112. Εἰς τὸν αἰῶνα ἐξέδωκα ἑμαυτὸν ὅλον εἰς τὸ εὐαρεστῆσαι διὰ παντός διὰ τὴν αἰωνίαν ἀνταπόδοσιν τῶν ἀγαθῶν σου.

113. Τοὺς θέλοντάς με ἀποστῆσαι τῆς ἀληθείας ἀπεστρεφόμην, τὰ δὲ προστάγματά σου περιεπισσόμην [περιεπηξάμην] ἐν τῇ καρδίᾳ μου.

114. Σὺ ἐν πᾶσιν ὑπερασπίεις μου· ἐπίστευσα γὰρ τοῖς εἰρημένους παρὰ σοῦ περὶ τῆς μακαρίας ἐλπίδος.

115. Ἀναχωρήσατε ἀπ' ἐμοῦ, αἱ ἐναντίαι δυνάμεις, καὶ ἐπιστήσω τὸν νοῦν μου, πῶς πληρώσω τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ μου.

116. Ὑψαί με ἐκ τῶν παγίδων τοῦ διαβόλου, καθὼς ἐπηγγείλω λέγων· Θάνατος ὑμῶν οὐ μὴ κυριεύσει, καὶ μὴ συγχωρήσης ἡττηθέντα με στερηθῆναι τῆς αἰωνίου ζωῆς.

117. Κύκλωσον τῇ χάριτι σου τὴν καρδίαν μου,

118. Ἐξουδένωσας πάντας τοὺς ἀποστατοῦντας ἀπὸ τῶν δικαιομάτων σου· ὅτι ἀδικον τὸ ἐνθύμημα αὐτῶν.

119. Παραβαίνοντας ἐλογισάμην πάντας τοὺς ἁμαρτωλοὺς τῆς γῆς· διὰ τοῦτο ἠγάπησα τὰ μαρτύριά σου.

120. Καθῆλυσον ἐκ τοῦ φόβου σου τὰς σάρκας μου· ἀπὸ γὰρ τῶν κριμάτων σου ἐφοβήθην.

121. Ἐποίησα κρίμα καὶ δικαιοσύνην· μὴ παραδῶς με τοῖς ἀδικουσί με.

122. Ἐκδεξαί τὸν δούλόν σου εἰς ἀγαθόν· μὴ συκοφαντησάτωσάν με ὑπερήφανοι.

123. Οἱ ὀφθαλμοὶ μου ἐξέλιπον εἰς τὸ σωτήριόν σου, καὶ εἰς τὸ λόγιον τῆς δικαιοσύνης σου.

124. Πόισον μετὰ τοῦ δούλου σου κατὰ τὸ ἔλεός σου, καὶ τὰ δικαιώματά σου διδάξόν με.

125. Δουλός σου εἰμι ἐγὼ, συνέτισόν με, καὶ γνώσονται τὰ μαρτύριά σου.

126. Καιρὸς τοῦ ποιῆσαι τῷ Κυρίῳ· διεσκέδασαν τὴν νόμον σου.

127. Διὰ τοῦτο ἠγάπησα τὰς ἐντολάς σου ὑπὲρ χρυσίου, καὶ τοπάζιον.

118. Sprevisisti omnes discedentes a judiciis tuis : quia injusta cogitatio eorum.

119. Prævaricantes reputavi omnes peccatores terræ : ideo dilexi testimonia tua.

120. Confige timore tuo carnes meas : a judiciis enim tuis timui.

121. Feci iudicium et justitiam : non tradas me calumniantibus me.

122. Suscipe servum tuum in bonum : non calumnientur me superbi.

123. Oculi mei defecerunt in salutare tuum, et in eloquium justitiæ tuæ.

124. Fac cum servo tuo secundum misericordiam tuam, et justificationes tuas doce me.

125. Servus tuus sum ego, da mihi intellectum, et sciam testimonia tua.

126. Tempus faciendi Domino : dissipaverunt legem tuam.

127. Ideo dilexi mandata tua super aurum, et topazion.

ATHANASII INTERPRETATIO.

καὶ φυλαχθήσομαι, καὶ εἰρήνης οὐσης ἐν ἐμοί, οὐδεμία μοι ἀχλὺ [ἄλλη] ἔσται φροντίς, ἢ μὴ τοῦ ποιεῖν τὰ θέλημά σου διαπαντός.

118. Ὅτι οἱ μὲν ἐπίστευσαν εἶναι σε Θεόν, οἱ δὲ τῆ ἀσελείᾳ, καὶ τῆ πλεονεξίᾳ, καὶ τοῖς λοιποῖς ἐξέδωκαν ἑαυτούς.

119. Ἐλογισάμην, ὅτι ἀπολλύμενοι εἰσι πάντες οἱ τῆ ἀσελείᾳ κεκολλημένοι· διὰ τοῦτο ποθῶ τὰ μαρτύριά σου· ὅτι ζωὴ αἰωνίος εἰσιν.

120. Πεπηγέναι ποίησον ἀσάλευτον ἐν τοῖς μέλεσί μου τὸν φόβον σου, ἵνα νενεχωμένος ὑπάρχω τῆ ἁμαρτίᾳ· ἤκουσα γὰρ περὶ τῶν αἰωνίων κολάσεων, καὶ ἐφοβήθην.

121. Ἐπίστευσα καθὼς ἐνετείλω μοι, καὶ τὸ θέλημά σου πεπλήρωκα· μὴ συγχωρήσης κυριευθῆναι με ὑπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων.

122. Μακροθύμησον εἰς τὴν μετάνοιάν μου, μὴ εὐρωσιν αἱ ἐναντία δυνάμεις ἀφορμὴν τινα κατηγορεῖσθαι με πρὸς σέ.

123. Ὅλος ὁ πόθος μοι ἔστι τὸ δέξασθαι τὴν χάριν σου, καὶ πληρῶσαι ἅπερ ἐνετείλω μοι.

124. Καὶ τὰ δικαιώματά σου ποίησον μετ' ἐμοῦ, ὡς εἴπωε τὸ ἔλεός σου, καὶ κατὰ τὸ μέγεθος τοῦ ἔλεους καὶ τῆ χάριτί σου κατάρτισαι τὴν καρδίαν μου ἐπιτελεῖν τὰ δίκαια μετὰ σοῦ.

125. Ἐξηγόρασάς με τῷ τιμίῳ αἵματι, καὶ ὑπέταξά σοι ἑμαυτόν· δός μοι τὴν χάριν, ἵνα ἐπιγνώ πῶς ἐπιτελεῖν ἅπερ ἐνετείλω μοι.

126. Νῦν ἐστὶν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας σου ἀγωνίασθαι ἕως θανάτου, ἐπειδὴ ἠρνήσαντο τὴν πίστιν σου.

127. Διὰ τοῦτο μᾶλλον τὰς ἀγίας σου Γραφὰς ἐκράτησα ὑπὲρ τὸ χρυσίον τὸ ἐξάριτον. Τοπάζιον γὰρ ἀγαθὸν ἐρμηνεύεται· ἐπεὶ οὖν οὗτος ὁ πλούτος

diar, et cum pax erit in me, nulla alia mihi cura erit, nisi facere voluntatem tuam semper.

118. Quoniam alii quidem crediderunt te Deum esse, alii autem lasciviæ et avaritiæ, et reliquis vitiis se ipsos tradiderunt

119. Cogitavi, quod perditii sunt omnes, qui adhærent libidini, ideo amo testimonia tua, quoniam sunt vita æterna.

120. Fac ut immobilis configatur timor tuus in membris meis, ut mortuus sim peccato. audivi enim de æternis suppliciis, et timui.

121. Credidi quomodolum mihi præcepisti, et voluntatem tuam implevi ; ne permittas, ut in me dominantur contrariæ potestates.

122. Patienter me exspecta ad pœnitentiam, ne adversariæ potestates causam aliquam inveniant accusandi me apud te.

123. Omne meum desiderium est gratiam tuam accipere, et implere quæ mihi præcepisti.

124. Et justificationes tuas fac mecum, quemadmodum consuevit misericordia tua, et secundum magnitudinem misericordiæ etiam perfice gratia tua cor meum, ut tecum, quæ justa sunt, perficiat.

125. Redemisti me pretioso sanguine, et subjeci tibi me ipsum, da mihi gratiam, ut agnoscam quomodo perficiam quæ præcepisti mihi.

126. Nunc tempus est decertare pro tua veritate usque ad mortem, quoniam negaverunt fidem tuam.

127. Propterea tenui magis sanctas tuas Scripturas, quam aurum electum. Topazion enim interpretatur bonum : quia igitur præsentis di-

128. Propterea ad omnia mandata tua dirigebat : A
omnem viam iniquam odio habui.

129. Mirabilia testimonia tua : ideo scrutata est
πνεῦμα mea.

130. Declaratio sermonum tuorum illuminat, et
intellectum dat parvulis.

131. Os meum aperui, et attraxi spiritum : quia
mandata tua desiderabam.

132. Aspice in me, et miserere mei secundum
judicium diligentium nomen tuum.

133. Gressus meos dirige secundum eloquium
tuum, et non dominetur tui omnis injustitia.

134. Redime me a calumniis hominum, et cu-
stodiam mandata tua.

135. Faciem tuam illumina super servum tuum,
et doce me justificationes tuas.

136. Exitus aquarum deduxerunt oculi mei : quia
non custodivi legem tuam.

137. Justus es, Domine, et rectum judicium
tuum.

138. Mandasti justitiam testimonia tua, et veri-
tatem tuam nimis.

128. Διὰ τοῦτο πρὸς πάσας τὰς ἐντολάς σου κατ-
εωρθούμην· πᾶσαν ὁδὸν ἄδικον ἐμίσησα.

129. Θαυμαστά τὰ μαρτύριά σου· διὰ τοῦτο ἐξ-
ερεύνησεν αὐτὰ ἡ ψυχὴ σου.

130. Ἡ δὴλωσις τῶν λόγων σου φωτισεῖ, καὶ συν-
ετιεῖ νηπίους.

131. Τὸ στόμα μου ἤνοιξα, καὶ εἴλκυσα πνεῦμα·
ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἐπεπόθουν.

132. Ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμέ, καὶ ἐλέησόν με κατὰ τὸ
κρίμα τῶν ἀγαπώντων τὸ ὄνομά μου.

133. Τὰ διαβήματά μου κατεύθυνον κατὰ τὸ λόγιόν
σου, καὶ μὴ κατακυριεύσάτω μου πᾶσα ἀνομία.

134. Λύτρωσαι με ἀπὸ συκοφαντίας ἀνθρώπων,
καὶ φυλάξω τὰς ἐντολάς μου.

135. Τὸ πρόσωπόν σου ἐπίφανον ἐπὶ τὸν δοῦλόν
σου, καὶ διδάξόν με τὰ δικαιώματά σου.

136. Διεξόδους ὑδάτων κατέδυσαν οἱ ὀφθαλμοί μου·
ἐπεὶ οὐκ ἐφύλαξα τὸν νόμον σου.

137. Δίκαιος εἶ, Κύριε, καὶ εὐθεῖς αἱ κρίσεις σου.

138. Ἐνετείλω δικαιοσύνην τὰ μαρτύριά σου, καὶ
ἀλήθειαν σφόδρα.

ATHANASII INTERPRETATIO.

vitiæ temporariæ sunt, neque propter mandata
tua æternæ existunt, ideo magis dilexi præcepta tua.

128. Propterea ad omnes tuas voluntates paratus
eram, et omne peccatum abominatus sum, quoniam
in retributionem respicio.

129. Testimonia tua admiratione plena sunt ei,
qui illa intelligere potest; propterea desideravi
agnoscere vim tuarum Scripturarum.

130. Interpretatio Scripturarum tuarum illumi-
nat, et in intellectum adducit, qui infantes sunt in
intelligendo.

131. Sitiens gratiam tuam deprecatus sum te,
et dedisti mihi. Spiritum sanctum tuum, quoniam
desiderabam agnoscere Scripturarum interpreta-
tionem.

132. Quemadmodum respicis diligentes te cum
misericordia et miseratione, ita etiam me aspice,
et miserere mei.

133. Fac cor meum prompte sequi voluntatem D
tuam, et non poterit omnis diaboli potestas abdu-
cere me ab amore tuo.

134. Libera me ab omni dæmonum incurso, et
implebo mandata tua.

135. Lux gratiæ tuæ fac, ut exoriatur in corde
meo, et doce me intelligere, et facere justificatio-
nes tuas.

136. Fluvios lacrymarum deduxi ab oculis meis
semens, et cogitans quod non custodivi legem
tuam.

137. Justus judex es, Domine, et non est perso-
narum acceptio apud te.

138. Præcepisti facere justitiam in tui testimo-
nium, et nihil per simulationem.

πρόσκαιρός ἐστιν, οὐδὲ διὰ τῶν ἐντολῶν σου αἰώνιος
ὑπάρχει, διὰ τοῦ [τοῦτο] μᾶλλον ἠγάπησα τὰς ἐντο-
λάς σου.

128. Διὰ τοῦτο πρὸς πάντα τὰ θελήματά σου ἔτοι-
μος ἤμην, καὶ πᾶσαν ἁμαρτίαν ἀπεστρεφόμην, ἐπειδὴ
εἰς τὴν μισθαποδοσίαν ἀποβλέπω.

129. Πάσης ἐκπλήξεως μετὰ [μετὰ] εἰσι τὰ μαρ-
τύριά σου δυναμένη αὐτὰ νοῆσαι· διὰ τοῦτο ἐπεθύ-
μησα γινῶναι τὴν δύναμιν τῶν Γραφῶν σου.

130. Ἡ ἐρμηνεία τῶν Γραφῶν σου φωτίζει, καὶ εἰς
σύνεσιν ἄγει τοὺς νηπίους ὄντας περὶ τοῦ νοῆσαι.

131. Διψῶν τὴν χάριν σου ἐδεήθην σου, καὶ ἔδωκάς
μοι τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον, ἐπειδὴ ἐπεπόθουν τὴν
ἐρμηνείαν γινῶναι τῶν Γραφῶν.

132. Καθὼς ἐφορᾷς τοὺς ἀγαπώντάς σε μετὰ ἐλέους
καὶ οἰκτιρμῶν, οὕτως καμὲν ἐπίδε, καὶ ἐλέει με.

133. Τὴν προθυμίαν τῆς καρδίας μου ποίησον ἐξ-
ακολουθεῖν τῷ θελήματί σου, καὶ μὴ ἰσχύση πᾶσα
δύναμις τοῦ διαβόλου ἀποστῆσαι με τῆς πρὸς σε
ἀγάπης.

134. Λύτρωσαι με ἀπὸ πάσης ἀφορμῆς τῶν δαιμό-
νων, καὶ πληρώσω τὰς ἐντολάς σου.

135. Τὸ φῶς τῆς χάριτός σου ἀνάτειλον ἐν τῇ καρ-
δίᾳ μου, καὶ διδάξόν με νοεῖν, καὶ ποιεῖν τὰ δικαιώ-
ματά σου.

136. Ποταμοὺς δακρῶν κατήγαγον ἀπὸ τῶν ὀφθαλ-
μῶν μου κλαίων, καὶ ἐνθυμούμενος, ὅτι οὐκ ἐφύλαξα
τὸν νόμον σου.

137. Δικαιοκρίτης εἶ, Κύριε, καὶ οὐκ ἐστι προσω-
ποληψία παρα σοί.

138. Προσέταξας εἰς μαρτυρίαν σου δικαιοσύνην
ποιεῖν, καὶ μηδὲν καθ' ὑπόκρισιν.

139. Ἐξέτηξέ με ὁ ζῆλος σου· ὅτι ἐπελάθοντο τῶν λόγων σου οἱ ἐχθροί μου.

140. Πεπυρωμένον τὸ λόγιόν σου σφοδρὰ, καὶ δοῦλός σου ἠγάπησεν αὐτό.

141. Νεώτερος ἐγὼ εἰμι καὶ ἐξουδενωμένος, τὰ δικαιοματά σου οὐκ ἐπελαθόμην.

142. Ἡ δικαιοσύνη σου δικαιοσύνη εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ὁ νόμος σου ἀλήθεια.

143. Θλίψεις καὶ ἀνάγκαι εὗροσάν με, αἱ ἐντολαί σου μελέτη μου.

144. Δικαιοσύνη τὰ μαρτύριά σου εἰς τὸν αἰῶνα, συνέτισόν με, καὶ ζήσομαι.

145. Ἐκέκραξα ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου, ἐπάκουσόν μου, Κύριε, τὰ δικαιοματά σου ἐκζητήσω.

146. Ἐκέκραξά σοι, σῶσόν με, καὶ φυλάξω τὰ μαρτύριά σου.

147. Προέφθασα ἐν ἀωρία καὶ ἐκέκραξα, εἰς τοὺς λόγους σου ἐπήλπισα.

139. Tabescere me fecit zelus meus : quia oblitii sunt verba tua inimici mei.

140. Ignitum eloquium tuum vehementer, et servus tuus dilexit illud.

141. Adolescentulus sum ego et contemptus, justificationes tuas non sum oblitus.

142. Justitia tua, justitia in æternum, et lex tua veritas.

143. Tribulatio et angustia invenerunt me, mandata tua meditatio mea est.

144. Justitia testimonia tua in æternum, intellectum da mihi, et vivam.

145. Clamavi in toto corde meo, exaudi me, Domine, justificationes tuas requiram.

146. Clamavi ad te, salvum me fac, et custodiam mandata tua.

147. Præveni in maturitate, et clamavi : quia in verba tua supersperavi.

ATHANASII INTERPRETATIO.

139. Ἐμαράνθην ὅλος ἀπὸ τοῦ ζήλου περ. σε, ὅτι ὀρῶ τοὺς αἵρετικούς ἐναντία τῶν Γραφῶν σου λαβόντας περὶ τῆς πίστεώς σου.

140. Ἐπειδὴ πῦρ αὐτὸς ὑπάρχει [ὑπάρχεις], πεπυρωμένα καὶ τὰ λόγια σου εἰσι πρὸς τὸ κατακαλεῖν ξύλα, χόρτον, καλάμου [καλάμην], τουτέστι ταῖς πονηραῖς πράξεσι [τάς πονηρὰς πράξεις]. Ὁ δὲ δοῦλός σου ὑπάρχων ἀγαπᾷ τὸ λόγιόν σου, ἐπειδὴ πεπυρωμένον ὑπάρχων καταφθείρει τὰς ἀκάνθας τοῦ βίου.

141. Ἐγὼ νῦν ἠρξάμην τοῦ ἐπιστρέφειν πρὸς σὲ ἀπὸ τῶν ἀμαρτιῶν μου, καὶ πάντες θνεῖδός με ἔχουσιν ὡς ἀμαρτωλόν· ἐγὼ δὲ θνειδίζομαι ὑπ' αὐτῶν τὰ δικαιοματά σου ἐφύλαττον.

142. Ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην δίκαιός ἐστιν εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ πάντα ὅσα ἐπηγγελῶ περὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἀλήθειά ἐστιν.

143. Ἐνδεῖα, καὶ διωγμὸς εὗροσάν με, ἐγὼ δὲ ὑπεμνησκόμην (α), ὅτι περιεῖπας· *Μακάριοι οἱ πεινώντες [καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην], καὶ μακάριοι ἐστε, ὅταν θνειδίσωσιν ὑμᾶς, καὶ διώξωσι.*

144. Δικαιοσύνη ἐστὶ τὰ μαρτύριά σου καὶ εἰς τὸν νῦν, καὶ εἰς μέλλοντα αἰῶνα· συνέτισόν με αὐτά, καὶ ζήσομαι δι' αὐτῶν.

145. Κύριε, μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα σοι ἀποδώσω· ἐπιβλέψω γὰρ εἰς τὰς Γραφάς σου, καὶ ἐπὶ γνώσιν τί [καὶ ἐπέγνωκα τί] οὐκ ἐπλήρωσα ἐν αὐταῖς, καὶ τοῦτό σοι ἀποπληρώσω.

146. Ἐν ὀδύνῃ τῆς καρδίας μου πρὸς σὲ· βεθυθισμένον ὄντα με ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας σῶσον, ὡς ἔσωσας τὸν Πέτρον ἐν τῷ κλύδωνι τῆς θαλάσσης, καὶ οὐκ ἂν ἔλασ τὰ μαρτύριά σου.

147. Ὡς ἐώρακα ἠσυχάζουσαν τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τῶν ἐνοχλοῦσάν αὐτήν, ἐξωμολογούμην σοι τὰς ἀμαρτίας μου· ἤλπισα γὰρ εἰς τοὺς λόγους σου, ὅτι ἤς εἰρηκώς· *Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, καὶ ἀναπαύσω ὑμᾶς.*

^α I Cor. III, 12. ^β Matth. V, 6, 11. ^γ Matth. XI, 28.

(α) Lege ὑπεμνησκόμην, ὅτι περ εἶπας, ut col. 1217, N. 164.

139. Emarcui totus ob zelum erga te, quoniam video hæreticos contraria fidei tuæ sumentes e Scripturis tuis.

140. Quoniam ignis ipse es, et ignita eloquia tua sunt ad comburendum ligna, fenum, stipulam^β, hoc est improbas actiones. Qui autem servus tuus est, diligit eloquium tuum, quoniam, cum ignitum sit, vitæ spinas comburit.

141. Ego nunc cœpi convertere me a peccatis meis ad te, et omnes me opprobrio habent, tanquam peccatorem ; ego autem opprobratus ab ipsis justificationes tuas custodivi.

142. Faciens justitiam justus est in æternum, et ea omnia, quæ de venturis bonis promisisti, veritas sunt.

143. Indigentia et persecutio invenerunt me, ego autem recordatus sum, quoniam dixisti : *Beati qui esuriunt [et sitiunt justitiam], et beati estis, cum maledixerint vobis, et persecuti vos fuerint^γ.*

144. Justitia sunt testimonia tua, et in præsentī, et in futuro sæculo, fac ut ea intelligam, et per ipsa vivam.

145. Domine, patienter mecum age, et omnia reddam tibi : respiciam enim in Scripturas tuas, et cognoscam quid non implevi in ipsis, et hoc tibi adimplebo.

146. *Clamavi* in dolore cordis mei ad te ; submersum me a peccato salva, quemadmodum salvasti Petrum in fluctu maris, et non relinquam testimonia tua.

147. Ut vidi animam meam quiescentem a perturbantibus eam, confessus sum tibi peccata mea ; speravi enim in sermonibus tuis, quoniam dixisti : *Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos^γ.*

148. Prævenerunt oculi mei ad te diluculo, ut A
meditarer eloquia tua.
149. Vocem meam audi secundum misericordiam
tuam, Domine, [et] secundum iudicium tuum vivi-
fica me.
150. Appropinquerunt persequentes me iniqui-
tati, a lege autem tua longe facti sunt.
151. Prope es tu, Domine, et omnes viæ tuæ ve-
ritas.
152. Initio cognovi de testimoniis tuis, quia in
æternum fundasti ea.
153. Vide humilitatem meam, et eripe me, quia
legem tuam non sum oblitus.
154. Judica iudicium meum, et redime me : pro-
pter eloquium tuum vivifica me.
155. Longe a peccatoribus salus, quia justifica-
tiones tuas non exquisierunt:
156. Misericordiæ tuæ multæ, Domine, secundum
iudicium tuum vivifica me.
157. Multi qui persequuntur me, et tribulant me :
a testimoniis tuis non declinavi.
158. Vidi prævaricantes, et tabescebam : quia elo-
quia tua non custodierunt.
159. Vide, quoniam mandata tua dilexi : Domi-
ne, in misericordia tua vivifica me.
148. Προέφθασαν οἱ ὄφθαλμοί μου πρὸς δρθρον τοῦ
μελετηῶν τὰ λόγια σου.
149. Τῆς φωνῆς μου ἄκουσον, Κύριε, κατὰ τὸ ἑλεός
σου, [καὶ] κατὰ τὸ κρίμά σου ζῆσόν με.
150. Προσηγγισαν οἱ καταδιώκοντές με ἀνομία, ἀπὸ
δὲ τοῦ νόμου σου ἐμακρύνθησαν.
151. Ἐγγὺς εἶ σὺ, Κύριε, καὶ πᾶσαι αἱ ὁδοὶ σου
ἀλήθεια.
152. Κατ' ἀρχὰς ἔγνων ἐκ τῶν μαρτυρίων σου, ὅτι
εἰς τὸν αἰῶνα ἐθεμελίωσας αὐτά.
153. Ἴδε τὴν ταπεινώσιν μου, καὶ ἐξελοῦ με, ὅτι
τοῦ νόμου σου οὐκ ἐπελαθόμην.
154. Κρίνον τὴν κρίσιν μου, καὶ λύτρωσαι με, διὰ
τὸν λόγον σου ζῆσόν με.
155. Μακρὰν ἀπὸ ἀμαρτωλῶν σωτηρία, ὅτι τὰ δι-
καιώματά σου οὐκ ἐξεζήτησαν.
156. Οἱ οἰκτιρμοὶ σου πολλοὶ, Κύριε, κατὰ τὸ κρί-
μά σου ζῆσόν με.
157. Πολλοὶ οἱ ἐκδιώκοντες με, καὶ θλίβοντές με
ἐκ τῶν μαρτυρίων σου οὐκ ἐξέκλινα.
158. Εἶδον ἀσυνετοῦντας, καὶ ἐξετηκόμην, ὅτι τὰ
λόγια σου οὐκ ἐφυλάξαντο.
159. Ἴδε, ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἠγάπησα· Κύριε, ἐν
τῷ ἐλέει σου ζῆσόν με.

ATHANASII INTERPRETATIO.

148. Vigilaverunt oculi cordis mei ad suaviter ex-
cipiendam lucem Scripturarum tuarum.
149. Sicut immensa est misericordia tua, ita exaudi
me, et secundum voluntatem tuam ita vivifica me.
150. Attulerunt adversariæ potestates improbas
aviditates; ut vero viderunt in me existentem legem
tuam; disparuerunt.
151. Prope es tu, Domine, volentibus ad te con-
fugere, et omnia mandata tua non sunt onerosa.
152. Ab initio cognovi e Scripturis tuis, quod
iavicta [immutabilia] sunt mandata tua.
153. Recordare, quod terra et pulvis sum, et eripe
me ab adversariis potestatibus, quoniam indesinenter
sollicitus sum, quomodo impleam legem tuam.
154. Quandoquidem justus iudex existis, me inique
oppressum a dæmonibus libera, et sermone tuo
vivifica me.
155. Quoniam dixisti: Nemo vestrum inique agat;
morti traditi sunt peccatores, quia respuerunt promissionem
vitæ venturæ.
156. Novi immensas esse miserationes tuas, se-
cundum voluntatem tuam vivifica me.
157. Contrariæ potestates. Nam recordatus sum
te dixisse: *In patientia possidebitis animas vestras*⁶⁷; et:
*Qui sustinuerit in finem, hic salvus erit*⁶⁸.
158. Observavi pereuntes, et præ tribulatione ta-
bescebam, quia voluntati tuæ resistebant.
159. Qui omnium corda noscis, novisti suave
mibi esse implere præcepta tua, Domine, miserens
mei, et adjuvans me vivifica me gratia tua.
148. Ἀνῆψαν οἱ ὄφθαλμοὶ τῆς καρδίας μου τὸ ἡδέως
δέξασθαι τὸ φῶς τῶν Γραφῶν σου.
149. Καθὼς ἀμέτρητόν ἐστι τὸ ἑλεός σου, οὕτως
ἄκουσόν μου, καὶ καθὼς θέλεις, οὕτως ζῆσόν με.
150. Προσέφερον αἱ ἐναντίαί δυνάμεις ἐπιθυμίας
πονηράς· ὡσεὶ [ὡς δὲ] εἶδον ἐν ἐμοὶ ὄντα τὸν νόμον
σου, ἀφανεῖς ἐγένοντο.
151. Πλησίον εἶ σὺ, Κύριε, τῶν θελόντων προσφεύ-
γειν σοι, καὶ πᾶσαι αἱ ἐντολαὶ σου οὐκ εἰσὶ βαρεῖται.
152. Ἐξ ἀρχῆς συνετίσθην ἐκ τῶν Γραφῶν σου,
ὅτι ἀνίκητὰ [ἀκίνητά] εἰσι τὰ προστάγματά σου.
153. Μνήσθητι, ὅτι γῆ καὶ σποδός εἰμι, καὶ ἐξελοῦ-
μαι [ἐξελοῦ με] ἐκ τῶν ἐναντιῶν δυνάμεων, ὅτι μερι-
μῶ ἀδιαιέπτως τὸ πῶς πληρώσω τὸν νόμον σου.
154. Ὡς δικαιοκρίτης ὑπάρχεις, ἀδικούμενόν με ὑπὸ
τῶν δαιμόνων λύτρωσαι, καὶ διὰ τὸν λόγον σου ἔτισόν
με [ζῆσόν με].
155. Ὅτι εἶπας· Οὐδὲν [οὐδεὶς] ὑμῶν οὐ μὴ ἀδική-
σῃ· τεθανατωμένοι εἰσιν οἱ ἀμαρτωλοὶ, ὅτι τὴν ἐπαγ-
γελίαν τῆς ζωῆς τῆς μελλούσης οὐκ ἠθέλησαν.
156. Οἶδα ὅτι ἀμέτρητοὶ εἰσιν οἱ οἰκτιρμοὶ σου, ὡς
θέλεις, ζῆσόν με.
157. Αἱ ἐναντίαί δυνάμεις. Ἐμεμνήμην γὰρ εἰπόν-
τος σου· Ἐν ὑπομονῇ κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν,
καὶ ὁ ὑπομεινῶν εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται.
158. Προσεῖχον τοὺς ἀπολλυμένους, ἐξετηκόμην ἀπὸ
τῆς θλίψεως, ὅτι τῷ βουλήματι σου ἀνθίσταντο.
159. Καρδιογνώστα πάντων, οἶδας, ὅτι ἡδέως ἔχω
πληρῶσαι τὰς ἐντολάς σου, Κύριε· ἐλεῶν με, καὶ
βοηθῶν με, ζῆσόν με διὰ τῆς χάριτός σου.

⁶⁷ Luc. xxi, 19. ⁶⁸ Marc. xiii, 13.

160. Ἀρχὴ τῶν λόγων σου ἀλήθεια, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα πάντα τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου.

161. Ἀρχοντες κατεδίωξαν με δωρεάν, καὶ ἀπὸ τῶν λόγων σου ἐδειλάσεν ἡ καρδιά μου.

162. Ἀγαλλίσομαι ἐγὼ ἐπὶ τὰ λόγια σου, ὡς ὁ αὐρίσκων σκύλα πολλά.

163. Ἀδικίαν ἐμίσησα, καὶ ἐβδελυξάμην· τὸν δὲ νόμον σου ἠγάπησα.

164. Ἐπτὰκις τῆς ἡμέρας ἤνεσά σε ἐπὶ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου.

165. Εἰρήνη πολλὴ τοῖς ἀγαπῶσι τὸν νόμον σου, καὶ οὐκ ἔστιν αὐτοῖς σκάνδαλον.

166. Προσεδόκων τὸ σωτήριόν σου, Κύριε, καὶ τὰς ἐντολάς σου ἠγάπησα.

167. Ἐφύλαξεν ἡ ψυχὴ μου τὰ μαρτύριά σου, καὶ ἠγάπησεν αὐτὰ σφόδρα.

168. Ἐφύλαξα τὰς ἐντολάς σου καὶ τὰ μαρτύριά σου· ὅτι πᾶσαι αἱ ὁδοὶ μου ἐναντίον σου, Κύριε.

169. Ἐγγισάτω ἡ δέησίς μου ἐνώπιόν σου, Κύριε, κατὰ τὸ λόγιόν σου συνέτισόν με.

160. Principium verborum tuorum veritas, et in æternum omnia judicia iustitiæ tuæ.

161. Principes persecuti sunt me gratis, et a verbis tuis formidavit cor meum.

162. Lætabor ego super eloquia tua, sicut qui invenit spolia multa.

163. Iniquitatem odio habui, et abominatus sum : legem autem tuam dilexi.

164. Septies in die laudem dixi tibi, super iudicia iustitiæ tuæ.

165. Pax multa diligentibus legem tuam, et non est illis scandalum.

166. Expectabam salutare tuum, Domine, et mandata tua dilexi.

167. Custodivit anima mea testimonia tua, et dilexit ea vehementer.

168. Servavi mandata tua et testimonia tua : quia omnes viæ meæ in conspectu tuo, Domine.

169. Appropinquet deprecatio mea in conspectu tuo, Domine, juxta eloquium tuum da mihi intellectum.

ATHANASII INTERPRETATIO.

160. Ἀρχὴ τῶν προσταγμάτων σου τὸ πιστεῦν εἰς αὐτὸν, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἀπόδοσις ἐκάστου κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

161. Αἱ ἐναντίαι δυνάμεις ἤλθον κατέχειν με εἰς ματαιότητα ματαιοτήτων, καὶ ἐπιμνησθεὶς τῆς αἰωνίου κρίσεως ἐφοβήθη ἡ καρδιά μου εἶναι σὺν αὐτοῖς.

162. Οὕτως χαίρω εἰς τὰ λόγια σου, ὡς ὁ εὐρίσκων θησαυρὸν ἀμέτρητον.

163. Πᾶσαν ἀμαρτίαν ἐμίσησα, καὶ βδελύσσομαι· τὸ δὲ ἀγαπᾶν σε καὶ τὸν πλησίον, χαρὰ μου ἔστιν.

164. Τὸ μὲν πρῶτον ἀπαύστως ἤνεσά σοι, ἐπιτελῶ διεγείρων ἀγαθὴν τὴν δικαιοσύνην σου· καὶ ἐτέρως δὲ πάλιν νοεῖται· ὅτι διὰ τῶν ἐπτὰ χαρισμάτων τοῦ φωτός σου τῶν ἐν τοῖς προσταγμασι τῆς δικαιοσύνης σου ἤνεσά σε ἔργῳ καὶ λόγῳ.

165. Οἱ πόθον ἔχοντες πληρῶσαι τὸν νόμον σου οὐ πολεμοῦνται ὑπό-τινος, οὐδὲ ἔστιν ἐν αὐτοῖς ἐπιθυμία τις πονηρά· ἔχοντες γὰρ ἐν ἑαυταῖς τὴν ἀμέτρητον χάριν σου, ἦν ἠγάπησας, βοηθοῦσι, καὶ διδάσκουσιν αὐτούς.

166. Ἀπέβλεπον εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν, Κύριε, καὶ διὰ τοῦτο ἄπερ προσετάξάς μοι, ἡδέως εἶχον.

167. Μένμηται αἰεὶ τῶν παθημάτων σου ἡ ψυχὴ μου, καὶ ἔγκλειμένα ἔστιν αἰεὶ διὰ τῆς μνήμης εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῆς πάνυ.

168. Ἐφύλαξα ἐν ἑαυτῷ ὅπερ προσετάξάς μοι, καὶ διεμαρτύρουν μοι πάντες σφόδρα, ὡσπερ ἐπιτελῶν [ὅπερ ἐπατέλουν] ἔργῳ καὶ λόγῳ.

169. Οὕτως ἰσχυράν, καὶ δυνατὴν ποιήσον τὴν δέησίν μου, ὥστε δυναθῆναι αὐτὴν ἀνελοῦσαν πλησίον σου εὐρεθῆναι. Ἡ πάλιν· Αὐτὸς ἑαυτὸν κλίνας διὰ τῆς φιλανθρωπίας πλησίον αὐτῆς γένου [γενοῦ], ἵνα οὕτε [οὕτως] ἐγγίση μου, καὶ καθὼς εἶπας, *Alteite, καὶ δοθήσεται ὑμῖν*, δός μοι αἰτουμένῳ τὴν χάριν σου, καὶ ἐν αὐτῇ συνέτισόν με.

⁹⁹ Matth. vii, 7.

160. Initium mandatorum tuorum credere in te, et in venturo sæculo retributionem cuique secundum opera ejus.

161. Contrariæ potestates venerunt, ut detinerent me in vanitate vanitatum, et recordatus æterni iudicii extimuit cor meum esse cum ipsis.

162. Ita gaudeo in eloquiis tuis, sicut qui immensum thesaurum invenit.

163. Odio habui, et abominor omne peccatum ; diligere autem te et proximum, gaudium meum est.

164. Primum quidem : incessanter laudavi te, perago excitans iustitiam tuam bonam : aliter autem etiam intelligitur : quod per septem lucis tuæ dona, quæ in præceptis iustitiæ tuæ sunt, opere, et verbo laudavi te.

165. Qui desiderant implere legem tuam, a nemine impugnantur, neque est in ipsis aliqua improba cupiditas : habentes enim in seipsis immensam tuam gratiam. quam dilexisti, adjuvant, et docent eos.

166. Respexi in æternam vitam, Domine, et propterea quæ præcepisti mihi, suavia mihi fuerunt.

167. Recordata est semper passionum tuarum anima mea, et recordatione semper inflæ sunt in mentem ejus valde.

168. Custodivi in me ipso quod præcepisti mihi, et testabantur mihi omnes vehementer, quod opere et sermone perficiebam.

169. Ita validam ac potentem redde precationem meam, ut proxime ad te valeat ipsa pervenire. Aut alio modo : humanitate te ipsum inclinans prope eam sis, ut hoc modo mihi appropinques, et quemadmodum dixisti : *Petite, et dabitur vobis*⁹⁹, da mihi petenti gratiam tuam, et in ipsa da mihi intellectum.

170. Intret postulatio mea in conspectu tuo, Domine, secundum eloquium tuum eripe me.

171. Eructabunt labia mea hymnum, cum docueris me justificationes tuas.

172. Pronuntiabit lingua mea eloquium tuum, quia omnia mandata tua æquitas.

173. Fiat manus tua ut salvet me, quoniam mandata tua elegi.

174. Concupivi salutare tuum Domine, et lex tua meditatio mea est.

175. Vivet anima mea, et laudabit te, et judicia tua adjuvabunt me.

176. Erravi sicut ovis quæ periit, quære servum tuum, quia mandata tua non sum oblitus.

170. Εἰσέλθοι τὸ ἀξίωμα μου ἐνώπιόν σου, Κύριε, κατὰ τὸ λόγιόν σου ῥύσαι με.

171. Ἐξερευζαίντο τὰ χεῖλη μου ὕμνον, ὅταν διδάξης με τὰ δικαίωματά σου.

172. Φθέγγαιτο ἡ γλῶσσά μου τὰ λόγια σου, ὅτι πᾶσαι αἱ ἐντολαὶ σου δικαιοσύνη.

173. Γενέσθω ἡ χεὶρ σου τοῦ σῶσαι με, ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἤρητισάμην.

174. Ἐπεπόθησα τὸ σωτήριόν σου, Κύριε, καὶ ὁ νόμος σου μελέτη μου ἐστίν.

175. Ζήσεται ἡ ψυχὴ μου, καὶ αἰνέσει σε, καὶ τὰ κρίματά σου βοηθήσει μοι.

176. Ἐπλανήθην ὡς πρόβατον ἀπολωλὸς· ζήτησον ἡ τὴν δούλόν σου, ὅτι τὰς ἐντολάς σου οὐκ ἐπελαθόμην.

ΨΑΛ. PII. PSAL. CXVIII.

1. Μακάριοι, etc. Beati, etc.

2. Οἱ πορευόμενοι, etc. Qui ambulant, etc.

3. Μακάριοι, etc. Beati, etc.

4. Ἐν ὄλῃ, etc. In toto, etc.

5. Οὐ γάρ, etc. Non enim, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

170. Aperi portas cœlorum tuorum, et deprecationem meam recipe, quemadmodum dixisti: *In voca me in die tribulationis tuæ, et eruam te, et glorificabis me*⁷⁰: ita nunc excipiens deprecationem meam libera me.

171. Hymnum rependam glorificans te, cum illuminabis me ad intelligendas et faciendas justificationes tuas.

172. Loquar confidenter sermonem tuum, quoniam ab initio usque in finem justitia sunt, quæ mandasti nobis.

173. Præpara gratiam tuam ad custodiendum me, quoniam præcepta tua elegi.

174. Desideravi, Domine, cognoscere manifestationem præceptorum tuorum, propterea exquiro singularum Scripturarum explicationem.

175. Vivifica animam meam per gratiam tuam, et ejus auxilio te laudabit: et judicia tua arma mihi sint adversus contrarias potestates.

176. Erravi relinquens te verum pastorem: sed cognoscis ubi sum; fac ut velis me reperire, quoniam etiam errabundus existens, tanquam ovis clamaans quero te, et gregem tuum, timens ne propter meum peccatum et in prædam sim contrariis potestatibus.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει, etc. Ἐρμηνεύεται διαφόρως καὶ πολυτρόπως εἰς, etc. ἡμᾶς προτρεπόμενον. Titulus præpositus cinnabari scriptus continet, etc. Interpretatur diverse et varie ad hymnos et laudem nos exhortans.

1. Μακάριοι οἱ κατὰ τὸν Ἰώβ. Τὸ Ἄλεφ, τὸ διὰ τῆς κινναβάρως παρακείμενον, ἐρμηνεύεται ἀρχὴ στόματος, τουτέστιν ὁ δυνάμενος μὴ παύειν ἐν λόγῳ, ὅστος τέλειος ἀνὴρ. Beati, qui secundum Job. Aleph cinnabari versui ascriptum interpretatur

⁷⁰ Psal. XLIX, 15. ⁷¹ Jac. III, 2.

170. Ἄνοιξον τὰς πύλας τῶν οὐρανῶν σου, καὶ τὴν παράκλησίν μου δέξαι, καθὼς εἶπας· Ἐπικαλέσεται με [ἐπικάλυσαι με] ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σου, καὶ ἐξελεύμαί σε, καὶ δοξάσεις με· οὕτως νῦν, δεξαμένου μου τὴν παράκλησιν, ῥύσαι με.

171. Ἀνεπέμφα [Ἀναπέμφω] ὕμνον δοξάζων σε, ὅταν φωτίσης με τὰ δικαίωματά σου, καὶ νοεῖν, καὶ πράττειν.

172. Λαλήσω τὸν λόγον σου μετὰ παρρησίας, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ἕως τέλους δικαιοσύνη εἰσίν, ἅπερ ἐνετείλω ὑμῖν [ἡμῖν].

173. Εὐτρέπισον τὴν χάριν σου [εἰς τὸ] φυλάττειν με, ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἐξελεξάμην.

174. Ἐπεπόθησα γυνῶναι, Κύριε, τὴν φανέρωσιν τῶν προσταγμάτων σου· διὰ τοῦτο ἐπιζητῶ ἐκάστης Γραφῆς τὴν ἐπίλυσιν.

175. Ζωοποίησον τὴν ψυχὴν μου διὰ τῆς χάριτός σου, καὶ αἰνέσει [σε] δι' αὐτῆς· καὶ τὰ κρίματά σου ὅπλα μοι γένοιντο κατὰ τῶν ἐναντίων δυνάμεων.

176. Ἐπλανήθην καταλιπὼν σε τὸν ἀληθινὸν ποιμένα· ἀλλὰ γινώσκεις ποῦ εἰμι· θέλησον εὐρεῖν με, ὅτι καὶ πεπλανημένος ὢν ὡς πρόβατον ἀναθοῶν ζητῶν [ζητῶ] σε, καὶ τὴν σὴν ποίμνην, φοβούμενος, μήποτε διὰ τῆς ἀμαρτίας μου καὶ θηριάλωτος γένομαι ὑπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων.

principatus oris, hoc est, qui potest non offendere in verbo, hic perfectus vir⁷¹.

2. Οἱ ἀπεχόμενοι, etc. Qui abstinent, etc.

3. Μακάριοι, etc. Beati, etc.

4. Θερμοί, etc., τὸ πῶς, etc., ἔνοικον ἐν αὐτοῖς. Ferventes, etc., quomodo eum accipiant inhabitantem in se ipsis.

5. Οἱ γὰρ λεγόμενοι, etc., τοῖς προσταγμασιν αὐτοῦ οὐ πείθονται. Dicentes enim se esse, etc., preceptis ejus non obediunt.

6. Σύ, etc. Tu, etc., τοῦ deest.
 7. Ὅφελον, etc. Utinam, etc.
 8. Τότες, etc. Tunc, etc.
 9. Ἐξομολογήσασμαι, etc. Confitebor, etc.
 10. Ἐν τῷ μεμαθηκέναι, etc. In eo, quod didici, etc.
 11. Τὰ δικαιώματά σου, etc. Justificationes tuas, etc.
 12. Ἐν τίνι, etc. In quo, etc.
 13. Ἐν τῷ φυλάξασθαι, etc. In custodiendo, etc.
 14. Ἐν ὅλῃ, etc. In toto, etc.
 15. Ἐν τῇ καρδίᾳ, etc. In corde, etc.
 16. Εὐλογητός, etc. Benedictus, etc.
 17. Ἐν τοῖς χερίσιν μου, etc. In labiis meis, etc.
 18. Ἐν τῇ ὁδῷ, etc. In via, etc.
 19. Ἐν ταῖς ἐντολαῖς, etc., καὶ κατανοήσω τὰ Β
 θαυμάσιά σου. In mandatis, etc., et considerabo mirabilia tua.
 20. Ἐν τοῖς δικαιώμασί σου, etc. In justificationibus tuis, etc.
 21. Οὐκ ἐπιλήσασμαι, etc. Non obliviscar, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

6. Σύ εἶπας, etc., τὰ ἔργα Κυρίου ἀμελῶς. Tu dixisti, etc., opera Dei negligerent.
 7. Δόψη, etc. Det, etc.
 8. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεώς σου μή, etc. In die iudicii non audiam, etc.
 9. Ἐκδῶ, etc. Tradam, etc.
 10. Ἐν τῷ ἀκοῦσαι με, etc. Cum audiero, etc.
 11. Τὰ δικαιώματά σου, etc. Justificationes tuas, etc.
 12. Πῶς τῶν νεωτερικῶν ἐπιθυμιῶν ἐπιλάθεται τας; Τὸ διὰ τῆς κινναβάρους παρακείμενον ὄνομα, τὸ Βηθ, ἐρμηνεύεται οἶκος. Ἀγροὶ δὲ, ὅτι οὕτω κατορθοὶ νεώτερος τὴν ὁδὸν αὐτοῦ ἐν τῷ εἶναι τὴν ψυχὴν καὶ τὰ μέλη αὐτοῦ οἶκον Θεοῦ. Quomodo juvenilium cupiditatum quis obliviscitur? Illud cinnabari ascriptum nomen: Beth interpretatur domus. Significat autem, quod ita corrigit adolescentior viam suam, si anima et membra ipsius sint domus Dei.
 13. Ἐν τῷ, etc., τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Cum recordatus sum, quæ a te dicta, etc., in ignem æternum, quod paratum est diabolo et angelis ejus.⁷²
 14. Ἐξ ὅλης, etc., ἠγγήση, etc. Ex tota, etc., existimes, etc.
 17. Οὐχ ὑπεστειλάμην τοῦ διδάξαι, etc. Non regui docere, etc.
 18. Οὕτως χαρᾶς, etc. Ita gaudio, etc.
 19. Ἐν ταῖς Γραφαῖς σου, etc., τῆς καρδίας μου, etc. In scripturis tuis, etc., cordis mei, etc.
 20. Νυκτὸς καὶ ἡμέρας. Die noctuque.
 21. Καὶ πληρῶσω αὐτοὺς ἔργῳ. Et implebo eos opere.
 22. Δός, etc., τοῦ ἁγίου σου, etc. Da, etc., sancti tui Spiritus, etc.

⁷² Matth. xxv, 4!

- A 22. Ἀνταπόδος, etc. Retribue, etc.
 23. Ἀποκάλυψον, etc. Revela, etc.
 24. Πάροικος, etc. Incola, etc.
 25. Μὴ ἀποκρύψῃς, etc. Non abscondas, etc.
 26. Ἐπεπόθησεν, etc. Concupivit, etc.
 27. Ἐπετίμησας, etc. Increpasti, etc.
 28. Ἐπικατάρατοι, etc. Maledicti, etc.
 29. Περὶελε, etc. Aufer, etc.
 30. Καὶ γάρ, etc. Etenim, etc.
 31. Καὶ γὰρ τὰ μαρτυρία σου, etc. Nam et testimonia tua, etc.
 32. Ἐκολλήθη, etc. Adhæsit, etc.
 33. Τὰς ὁδούς μου, etc. Vias meas, etc.
 34. Ὀδόν, etc. Viam, etc.
 35. Ἐνύσταξεν, etc. Dormitavit, etc.
 36. Ὀδόν, etc. Viam, etc.
 37. Ὀδὸν ἀληθείας, etc., καὶ deest. Viam veritatis, etc.
 42. Ὀδήγησόν με, etc. Deduc me, etc.
 43. Κλίνον, etc. Inclina, etc.

23. Διαχώρισον τὸ σκότος σου, etc. Separa tenebras, etc.
 24. Οὐκ ἔχω, etc. Non habeo, etc.
 25. Μὴ ἀνάξιτον ἡγήσῃ με τοῦ γινῶναι με τό, etc. Ne indignum existimes me agnoscere me voluntatem tuam.
 26. Ἐπιποθεῖ, etc., καὶ οὐ κορέννυται τά, etc. C Desiderat anima mea, et non satiatur facere.
 27. Τῷ διαβόλῳ, etc. Diabolum, etc.
 28. Ἐπὶ ἀπωλείᾳ, etc., πονηρὰς ἀναστροφὰς πορευόμενοι. In interitum, etc., ad pristinas iniquas suas conversationes revertuntur.
 29. Ἄφελε, etc., μεμαρτύρησαι ἕκαστον τῶν, etc. Adime, etc.
 30. Καὶ γάρ, etc. ἐπεσκεπτόμην, etc. Etenim, etc.
 31. Καὶ γὰρ μελετῶν, etc. Etenim, etc.
 32. Ἐταπεινώθην, etc. Humiliatus sum, etc.
 33. Ἐξωμολογησάμην σοι, etc., καὶ εὐθέως ἠθελήσας με, etc. Confessus sum tibi, etc., et statim voluisti me, etc.
 34. Τὸν φωτισμόν, etc., καὶ ἀπὸ τῆς τέρφως οὐ παύσομαι μελετῶν ἐν τῇ, etc. Illuminationem, etc., et præ delectatione non cessabo meditans in, etc.
 35. Βεθύθισται, etc. Submersa est, etc.
 36. Ἀπέλασον, etc. Expelle, etc., secundum me deest.
 37. Ἐπεπόθησά σε τόν, etc. Mνημονεύω γὰρ τό, etc. Desideravi te filium, etc., meminim enim tremendi, etc.
 42. Ἐπειὸς νήπιος, etc. βαδίσει, etc., ζητήσω δὲ τὴν, etc., με περιπατεῖν, etc. Quoniam infans, etc., incedere, etc., quæram autem viam, etc., et fac me inambulare in ipsis.
 43. Ὑπόταξον, etc., καὶ μὴ εἰς τὴν, etc., ἵνα εἰμί, etc. Subjice, etc., et non, etc., ut sim, etc.

44. Ἀπόστρεψον, etc. Averte, etc.
 45. Ἐν τῇ ὁδῷ, etc. In via, etc.
 46. Στήσον, etc. Statue, etc.
 47. Περίελε, etc. Aufer, etc.
 48. Ἰδοῦ, etc. Ecce concupivi, etc.
 49. Καὶ ἔλθοι, etc. Et veniat, etc.
 50. Καὶ ἀποκριθῆσμαι, etc. Et respondebo, etc.
 51. Ὅτι ἤλπισα ἐπὶ τοὺς λόγους σου. Quia speravi, etc.
 52. Καὶ μὴ, etc. Et ne auferas, etc.
 53. Καὶ φυλάξω, etc. Et custodiam, etc.
 54. Καὶ ἐπορευόμην, etc. Et ambulabam, etc.
 55. Καὶ ἐλάλουν, etc. Et loquebar, etc.
 56. Καὶ ἐμελέτων, etc., αἷς ἡγάπησα, etc. Et meditabar, etc.
 57. Καὶ ἤρα, etc. Et levavi, etc.
 58. Καὶ ἡδολέσχουν, etc. Et exercebar, etc.
 59. Μνήσθητι, etc. Memor, etc.
 60. Αὐτῆ, etc. Hæc me, etc.
 61. Ὅτι τὸ λόγιόν σου, etc. Quia eloquium tuum, etc.
 62. Ὑπερήφανοι παρηγόμουν, etc. Superbi inique etc.

- A 63. Ἐμνήσθην, etc. Memor fui, etc.
 64. Ἀθυμία, etc. Defectio, etc.
 65. Ψαλτά, etc. Cantabiles, etc.
 66. Ἐμνήσθην, etc. Memor fui, etc.
 67. Αὐτῆ, etc. Hæc facta est, etc.
 68. Μερὶς μου, etc., φυλάξασθαι τὰς ἐντολάς σου. Portio mea, etc., custodire leges tuas.
 69. Ἐδεήθην, etc. Deprecatus sum, etc.
 70. Διελογισάμην, etc. Cogitavi, etc.
 71. Ἦτοιμάσθην, etc. Paratus sum, etc.
 72. Σχοινία, etc. Funes, etc.
 73. Καὶ τοῦ νόμου, etc. Et legem, etc.
 74. Μεσονύκτιον, etc. Media nocte, etc.
 75. Μέτοχος, etc. Particeps, etc.
 76. Τοῦ ἐλέους, etc. Misericordia tua, etc.
 B 77. Χρηστότητα, etc., κατὰ τὸ λόγιόν σου. Bonitatem, etc.
 81. Ἐπληθύνθη, etc. Multiplicata est, etc.
 82. Ἐτυρώθη, etc. Coagulatum est, etc.
 85. Αἱ χεῖρές σου, etc. Manus tuæ, etc.
 86. Συνέτισόν με, etc. Da mihi intellectum, etc.
 87. Οἱ φοβούμενοί σε, etc. Qui timent, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO

44. Φώτισον, etc., προσχεῖν με εἰς, etc. Illumina, etc., ne ego adhæream, etc.
 45. Ἐν τῷ Υἱῷ σου ζῆσόν με. In Filio tuo, etc.
 47. Ἀφελε, etc., τὴν αἰσχύνην, καὶ δός μοι παρησίαν σχεῖν ἐπὶ τοῦ, etc. Aufer a me pudorem, et da mihi fiduciam habere in, etc.
 49. Καὶ ἔλθοι, etc. ζωοποιῶν με καθὼς ἐπηγγείλω μοι. Et veniat, etc., vivificans me, quemadmodum promisisti mihi.
 50. Καὶ δός μοι, etc., et da mihi, etc.
 51. Ὅτι ἐπεπόθησα ἐπὶ, etc. Quoniam desideravi, etc.
 52. Καὶ μὴ, etc., προστάγμασί σου ἐκκέχυμαι. Et me, etc., in præceptis tuis effusus sum.
 53. Καὶ ποιήσω, etc. τὸν νόμον ἔχω, etc., καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Et faciam, etc.
 54. Καὶ ἡγαλλιάσατο, etc., ὅτι μεριμῶ τοῦ, etc. Et exsultavit, etc.
 56. Καί, etc., ἐπέλυον ἐν ἑαυτῷ τὰς, etc., ἐκκέχυμαι πόθῳ ἐν αὐταῖς. Et, etc., dissolvebam in me ipso, etc., effusus sum desiderio in ipsis.
 57. Καὶ ἀνέτεινον, etc., ὧν ἡγάπησα. Et intendi, etc.
 58. Καὶ ἐπέμενον, etc. Et permansi, etc.
 59. Μνήσθητι, ὅτι ἐπηγγείλω μοι, etc., ἐὰν ἐπιστρέψω ἐν, etc. Recordare, quod promisisti mihi, etc., si versabor in, etc.
 60. Αὐτῆ, etc. Hæc, etc.
 61. Ὅτι ἦς εἰρηκώς, etc., τὸ ἐπιστρέψαι, καί, etc.
 62. Οἱ ἐξουδενούντες, etc. Contemnentes, etc.
 63. Μόνον, etc. Solum, etc.
 64. Πολλή, etc. ὅταν θεωρῶν τούς, etc., τοῦ νόμου σου. Multa, etc. cum aspiciebam, etc., legem tuam
 65. Ἀεὶ, etc., ἐν παντὶ τόπῳ, etc. Semper, etc., in omni loco, etc.
 66. Ἀμαρτίας, etc. Τοῦτο γὰρ ἐνετείλω μοι. Subingrediente in me peccato, etc., hoc enim præcepisti mihi.
 69. Ἐδεήθην ἔλθειν ἐν ὅλῃ, etc., καὶ ἀπόστειλον τὴν βοήθειάν σου, καθὼς εἶπας· Αἰτεῖτε, etc. Deprecatus sum venire in toto, etc., et mitte auxilium tuum, sicut dixisti: Petite, etc.
 • 72. Λογισμοί, etc., εἰς ἐπιθυμίαν, etc. Suggestiones, etc.
 75. Ἐμνημόνευον γὰρ, etc., ἐν τῷ κατακλυσμῷ, etc., ἐκεραυνοβολήθησαν. Recordabar enim, etc., in diluvio, etc., fulminibus perculti sunt.
 74. Ὅταν, etc. παριστάμην λατρεύων σοι, etc. Cum, etc., astiti serviens tibi.
 76. Οὐκ ἔστιν, etc., καμὲ ἐλέησον, καὶ διδάξόν με, etc. Non est, etc., et miserere mei, et doce me, etc.
 81. Πλήθος, etc., εἰς αὐτὰς τήν, etc., ἔσχον εἰς τὰς, etc. Multitudo, etc.
 82. Ἐσκληρυνταὶ αἱ καρδίαι αὐτῶν κατ' ἐμοῦ. Ἐγὼ δέ, etc., εἰς τὸν νόμον σου ἔχω. Obdurata sunt corda eorum contra me, ego autem, etc., in lege tua habeo.
 85. Σὺ ἐν ἀρχῇ, etc., ἐπλάσας με κατ', etc. Tu ab initio, etc., formasti me secundum, etc.
 86. Καὶ νῦν, etc., ἀνακαίνισον αὐτήν, ὡς σὴν οὖσαν, etc., τὰς ἐντολάς σου ἔχειν ἐν ἑαυτῇ, etc. Et nunc, etc., renova illud, ut quod est tua imago, præcepta tua baneat in seipso inscripta.
 87. Οἱ ἅγιοι σου, etc., ὀρῶντές με, etc. Sancti tui, etc., videntes me, etc.

88. Ἐγνων, etc. Cognovi, etc.
 89. Καὶ ἀληθείᾳ, etc. Et veritate, etc.
 90. Γενηθήτω, etc. Fiat misericordia, etc.
 91. Ἐλθέτωσαν, etc. Veniant, etc.
 92. Ἀσχυθηώσων, etc. Confundantur, etc.
 93. Ἐπιστρέψάτωσάν με, etc. Convertantur mihi, etc.
 94. Γενηθήτω, etc. Fiat cor meum, etc.
 95. Ἐκλείπει, etc., καὶ εἰς τοὺς λόγους, etc. Defecit, etc., et in tuos sermones, etc.
 96. Ἐξέλιπον, etc. Defecerunt, etc.
 97. Ὅτι, etc. Quia, etc.
 98. Τὰ δικαιώματά σου, etc. Justificationes tuas, etc.
 99. Πόσαι, etc. Quot sunt, etc.
 100. Δηγήσαντό μοι, etc., ἀδολεσχίαν, etc. Narrauerunt mihi, etc., fabulationem, etc.
 101. Πᾶσαι, etc. Omnia, etc.
 102. Ἀδίκως, etc., βοήθησόν με, etc. Inique, etc., adjuva me.
 103. Παρά, etc. Paulo minus, etc.
 104. Κατά, etc. Secundum, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

88. Φωτισθείς, etc. Illuminatus, etc.
 89. Καὶ ἄπερ, etc. Et quæ, etc.
 90. Ἀλλὰ πάλιν γένοιτο τό, etc. Sed, etc.
 91. Ἐπισκηνώσει, etc., ζωοποιήσον, ὅτι, etc. Habitat, etc., vivifica, quoniam, etc.
 92. Κατηχήσουσι, etc., καὶ ἰδόντες τῶν ἁγίων Γραφῶν. Instruent, etc., et videntes, etc., sanctorum Scripturarum.
 93. Καταρτισθήτω, etc. Perficiatur, etc.
 94. Διψᾷ, etc. Sitit, etc.
 95. Ἐξετάκη ὁ λόγος, etc. Consumptus est sermo, etc., legend. ut in cod. Barb. Ἐξετάκην ὁλος.
 96. Ὅτι, etc. Quoniam, etc.
 97. Οἶδα, καὶ μνημονεύω, etc., τῶν ἁμαρτωλῶν ἀντιλαμβάνεσθαι. Novi, et recordor, etc., peccatoribus subvenire.
 98. Πόσας, etc., δώσεις μοι, etc., μου κατεδύναστευσαν; Quot, etc., dabis mihi, etc., in me dominati sunt?
 99. Ὑπέθεντό μοι τό, etc., ἀλλ' οὐχ οὕτως οὐ θέλεις, Κύριε. Subdiderunt mihi, etc., sed non sic vis, Domine, etc.
 100. Οἶδα, ὅτι δικαιοκρίτης εἶ εἰς πάντα. Novi, quod justus iudex es in omnem,
 101. Φεύγοντός μου, etc. Fugiente me, etc.
 102. Οὕτως, etc., ἐπέδησάν μοι, etc., ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ μου, ἐγώ, etc. Ita, etc., irruerunt mihi, etc., in peccato meo, ego, etc.
 103. Καθώς, etc., τὰ προστάγματα σου, etc. Quemadmodum, etc., præcepta tua, etc.
 104. Εἰς τὴν καρδίαν, ἐν ᾗ οἰκεῖς, καὶ ἐμπεριπατεῖς, etc. In corde, in quo habitas, et in ambulans, etc.
 105. Εἰς τοὺς ἁγίους σου τοὺς καθ' ἐκάστην γενεάν, etc. In sanctis tuis, qui, etc.
 106. Ἐθεμελίωσας πάντα τὸν κόσμον, etc. Fun-

- A 105. Εἰς τὸν αἰῶνα, etc. In æternum, etc.
 106. Εἰς γενεάν, etc. In generationem, etc.
 107. Ἐθεμελίωσας, etc. Fundasti, etc.
 108. Τῇ διατάξει, etc. Ordinatione, etc.
 109. Εἰ μὴ, etc. Nisi, etc.
 110. Εἰς τὸν, etc. In æternum, etc.
 111. Σὺ εἰμι, etc. Tuus sum, etc.
 112. Ἐμέ, etc. Me exspectaverunt, etc.
 113. Πάσης, etc. Omnis, etc.
 114. Πλατεῖα, etc. Latum, etc.
 115. Ὡς, etc. Quomodo, etc.
 116. Ὅλην, etc. Tota, etc.
 117. Ὑπὲρ τοὺς, etc., ἐμὴ ἐστιν. Super inimicos, etc.
 118. Ὑπὲρ πάντας, etc. Super omnes, etc.
 119. Ὑπὲρ, etc. Super senes, etc.
 120. Ἐκ πάσης, etc. Ab omni via, etc.
 121. Ἀπὸ τῶν, etc. A judiciis, etc.
 122. Ὡς, etc. Quam dulcia, etc.
 123. Ἀπὸ τῶν, etc. A mandatis, etc.
 124. Λύχνος, etc. Lucerna, etc.

- dasti omnem mundum, etc.
 110. Οὐκ ἄν, etc., ἐζωοποίησας. Non utique, etc., vivificasti.
 112. Ἐμέ, etc., παρὰ σοῦ περὶ τῆς σῆς ἐλπίδος ἀκούσας ἐπίστευσα. Me, etc., dicta autem a te de tua spe audivens credidi.
 113. Πάσης, etc., εἶδον πέρας. Omnis, etc., vidi finem.
 114. Οἱ δέ, etc. Custodientes autem, etc.
 115. Ὡς μόνον, etc., ἀγαπᾷν τὸ νομᾶ σου. Ut solum, etc., nomen tuum.
 116. Ἀδιαλείπτως, etc., καὶ προκόπτω ἐν αὐτῷ. Indesinenter, etc., et proficiscor in ipsa.
 117. Ταῖς γάρ, etc., τὴν χάριν ταύτην. Nam contrariis, etc., hanc gratiam.
 118. Ὑπὲρ, etc. Super, etc.
 119. Ὑπὲρ τοὺς πρό, etc. Super omnes, etc.
 120. Ἀπὸ πάσης, etc. Ab omni, etc.
 121. Ἐν ταῖς, etc., πλάγιος οὐκ ἐπορεύθην, ὅτι σὸ τῇ χάριτί σου, etc. In præceptis tuis transversim non abivi, quoniam tu gratia tua deduxisti me.
 D 122. Τὸ μὲν πρῶτον τὸ ἰδικόν, etc., ἐστὶ μοι τὰ δικαιώματά σου· καὶ μετὰ τὸ παραλαβεῖν αὐτό, etc., αὐτοῦ πέεται, etc. Τοῦτο δηλοῖ, ὅτι ὑπὲρ πάσαν, etc. Primus quidem proprius, etc., dulciores sunt mihi justificationes tuæ, etc., et postquam acceptum est, etc., statim excidit ejus dulcedo, etc.
 123. Ἀπὸ τῶν, etc., συνετίσθην. A justificationibus, etc.
 124. Ὅταν, etc., φαίνει μοι ὁ νόμος σου τῷ μὴ προσκόψαντί μοι [προσκόψαι με] τῇ ἁμαρτίᾳ μου πεσεῖν ἢ πληγῆναί τι τῆς, etc. Cum, etc., apparet mihi lex tua, ne offendens in peccatum cadam, aut aliquid mentis meæ vulneretur, et illuminat me, ut sciam quid faciam?

125. Ὁμοσα, etc. Juravi, etc.
 126. Ἐταπεινώθην, etc. Humiliatus sum, etc.
 127. Τὰ ἐκούσια, etc. Voluntaria, etc.
 128. Καὶ τὰ κρίματα, etc. Et judicia, etc.
 129. Ἡ ψυχὴ μου, etc. Anima mea, etc.
 130. Ἐθέεντο, etc. Posuerunt, etc.
 131. Ἐκληρονόμησα, etc. Hereditavi, etc.
 132. Ἐκλίνα, etc. Inclinavi, etc.
 133. Παρανόμους, etc. Iniquos, etc.
 134. Βοηθός μου, etc. Adjutor, etc.
 135. Ἐκκλίνατε ἀπ' ἐμοῦ, etc. Declinate, etc.
 136. Ἀντιλαβοῦ, etc., καὶ ζήσομαι, etc. Suscipe, etc.
 137. Βοήθησόν μοι, etc. Adjuva me, etc.
 138. Ἐξουδένωσας, etc. Sprevisisti, etc.
 139. Παραβαίνοντας, etc. Prævaricantes, etc.
 140. Καθήλωσον, etc. Confige, etc.
 141. Ἐποίησα, etc. Feci, etc.

- A 142. Ἐκδεξαι, etc. Suscipe, etc.
 143. Οἱ ὀφθαλμοί μου, etc. Oculi mei, etc.
 144. Ποίησον, etc. Fac, etc.
 145. Δοῦλός σου, etc. Servus tuus, etc.
 146. Καιρός, etc. Tempus, etc.
 147. Διὰ τοῦτο, etc. Ideo, etc.
 148. Διὰ τοῦτο, etc. Propterea ad, etc.
 149. Θαυμαστά, etc. Mirabilia, etc.
 150. Ἡ δήλωσις, etc. Declaratio, etc.
 151. Τὸ στόμα, etc. Os meum, etc.
 152. Ἐπίβλεψον, etc., τὸ ὄνομά σου, etc. Aspicere, etc., nomen tuum, etc.
 153. Τὰ διαδήματά μου, etc. Gressus meos, etc.
 154. Λύτρωσαι με, etc. Redime me, etc.
 159. Ἐξέτηξέ με, etc. Tabescere me, etc.
 B 160. Πεπυρωμένον, etc. Ignitum, etc.
 161. Καὶ ὁ δοῦλός σου, etc. Et servus tuus, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

125. Ὁ ὄρκος, etc. Juramentum, etc.
 126. Κυριευθεῖς, etc., ἐνώπιόν σου ἡ καὶ ζῆσόν με, καθὼς εἶρηκας ὁ, etc. Antea cum dominaretur, etc., coram te; et vivifica me: quemadmodum dixisti, etc.
 127. Κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου, ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου. Dirigatur oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo.
 128. Καὶ τὰ ἀδῆλα, etc. Et incerta, etc.
 129. Σὺ ἐξέδωκας, etc. Tu tradidisti, etc.
 130. Οἱ δαίμονες ἐπέβαλόν μοι, etc. Dæmones injeperunt mihi, etc.
 131. Κατετράφησα ἐν, etc., ἔστιν ἐν τῇ, etc. Deliciatus sum in sciendo manifestationem, etc., quoniam gaudium ineffabile est in corde meo.
 132. Ἐξέδωκα, etc., εὐαρεστήσαι σοι διὰ, etc. Tradidi totum meipsum ad placendum tibi, etc.
 133. Τοὺς, etc., περιεπτυσσόμεν ἐν, etc. Volentes, etc., præcepta autem tua amplexus sum in corde meo.
 134. Σὺ, etc., τοῖς εἰρημένοις μοι, etc., Tu, etc., quæ dicta sunt a te mihi de, etc.
 135. Ἀναχωρήσατε, etc., τὸ πῶς, etc. Recedite, etc.
 136. Ῥῥῆσαι με, etc. Libera me, etc.
 137. Κύκλωσον, etc., οὐδὲν μοι ἄλλη ἔσται, etc. Circumda, etc., nulla mihi alia erit cura, etc.
 138. Ὅτι οἱ μὲν οὐκ ἐπίστευσαν, etc. Quoniam alii quidem non crediderunt, etc.
 139. Ἐλογισάμην, etc., οἱ τῆς ἀσελείας κεκολλημένοι, etc., ἔστιν. Cogitavi, etc.
 140. Πεπηγέναι, etc. Fac ut immobilis, etc.
 141. Ἐπίστευσα εἰς σὲ καθὼς, etc. Credidi in te quemadmodum, etc.
 142. Μακροθύμησον, etc., κατηγορήσαι μου πρὸς σέ. Patienter me exspecta, etc.
 143. Ὅλος ὁ πόθος μου ἔστι τὸ δέξασθαι με τὴν, etc. Omne, etc.
 144. Ποίησον μετ' ἐμοῦ, etc., τοῦ ἐλέους σου, etc.,

- τὰ δικαιώματά σου. Fac mecum, etc., misericordiarum tuarum, etc., ut justificationes tuas efficiam.
 145. Ἐξηγόρασας, etc., τιμῶ σου, etc., τὴν χάριν σου, etc., τὸ πῶς, etc. Redemisti, etc., pretioso tuo, etc., gratiam tuam, etc.
 146. Νῦν ἔστιν, etc. Nunc tempus est, etc.
 147. Διὰ τοῦτο, etc. Ἐπειδὴ οὖν οὗτος ὁ πλοῦτος πρόσκαιρος, ὁ δὲ διὰ τῶν ἐντολῶν σου πλοῦτος αἰώνιος ὑπάρχει, διὰ τοῦτο μᾶλλον, etc. Nunc est, etc., quia igitur præsentibus divitiarum temporaria sunt, divitiarum autem ex præceptis tuis aeternae existunt, propterea magis dilexi, etc.
 C 148. Διὰ τοῦτο, etc., ἀπέβλεπον. Propterea, etc., respiciebam.
 149. Πάσης ἐκπλήξεως μεστὰ εἰσι, etc., τῶ δυναμένων, etc. Διὰ τοῦτο οὖν, etc., τῶν Γραφῶν. Testimonia tua plena sunt, etc., propterea igitur, etc.
 150. Ἡ ἔρμηνεια περὶ τὸ νοῆσαι. Interpretatio, etc.
 151. Διψῶν, etc., ἐπειδὴ ἐπεθύμουν ἐπιγῶνας τὴν ἔρμηνειαν τῶν Γραφῶν σου. Sitiens, etc., quoniam desiderabam agnoscere interpretationem tuarum Scripturarum.
 152. Καθὼς ἐφόρεσας τοὺς, etc., καὶ ἐλέησόν με. D Quemadmodum respexisti, etc., et miserere mei.
 153. Τὴν προθυμίαν, etc. Fac cor meum, etc.
 154. Λύτρωσαι με ἀπὸ πάσης συκοφαντίας καὶ ἀφορμῆς, etc. Libera me ab omni fraude et in cursu, etc.
 159. Ἐμαράνθην, etc., λαλοῦντας περὶ, etc. Emarcui totus, etc., hæreticos contraria Scripturis tuis loquentes de fide tua.
 160. Ἐπειδὴ, etc., ὑπάρχεις, etc., καλὰ μὲν, τούτῃ ἔστιν αἱ πράξεις αἱ πονηραὶ. Quoniam ignis ipse existis, etc., stipulam, hoc est pravas operationes.
 161. Ὁ δὲ δοῦλός σου, etc., τὰς ἐν αὐτῷ ἀκάνθας τοῦ βίου. Qui autem servus, etc., vitæ spinas in se ipso conburit.

162. Νεώτερός εἰμι ἐγὼ, καί, etc. Adolescentulus sum ego, etc.
166. Ἐξέκραξα, etc. Clamavi, etc.
167. Τὰ δικαιώματά σου, etc. Justificationes, etc.
168. Ἐξέκραξα, etc. Clamavi ad te, etc.
169. Προέφθασα, etc. Præveni, etc.
170. Εἰς τοὺς λόγους, etc. In sermones tuos, etc.
171. Προέφθασαν, etc. Prævenerunt, etc.
172. Τῆς φωνῆς μου, etc., κατὰ τὸ λόγιόν σου, κατὰ τό, etc. Vocem meam, etc., secundum eloquium tuum, secundum iudicium tuum, etc.
173. Προσῆγγισαν, etc. Appropinquaverunt, etc.
177. Κρίνον, etc. Judica, etc.
178. Μακράν, etc. Longe a peccatoribus, etc.
179. Οἱ οἰκτιρμοί σου, etc. Misericordiæ tuæ, etc.
180. Πολλοί, etc., καὶ ἐκ τῶν, etc. Multi qui, etc. B
181. Εἶδον, etc. Vidi prævaricantes, etc.
182. Ἴδε, ὅτι, etc. Vide quoniam, etc.
183. Ἀρχή, etc. Principium verborum, etc.
184. Ἀρχοντες, etc. Principes, etc.
185. Καὶ ἀπὸ τῶν λόγων, etc. Et a verbis, etc.
186. Ἀγαλλιάσμαι, etc. Lætabor, etc.
187. Ἀδικίαν, etc. Iniquitatem, etc.
188. Ἑπτάκις, etc. Septies in die, etc.
189. Εἰρήνη, etc. Pax multa, etc.
192. Ἐφύλαξα, etc. Servavi, etc.
193. Ἐγγισάτω, etc. Appropinquet, etc.
194. Κατὰ τὸ λόγιόν σου, etc. Juxta eloquium tuum, etc.
195. Εἰσέλθοι, etc. Intret, etc.
196. Ἐξερεύζονται, etc. Eructabunt, etc.
197. Φθέγγατο, etc. Pronuntiabit, etc.
198. Γενέσθω, etc. Fiat manus tua, etc.
200. Ζήσεται, etc. Vivet anima mea, etc.
201. Ἐπλανήθην, etc. Erravi, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

162. Ἐγὼ νῦν, etc., καὶ πάντες εἰς θνεϊδός με, etc. Ego nunc, etc.
164. Ἐνδεῖα, etc., ὅτι περ εἶπες· Μακάριος, etc., ὅταν διώξωσιν ὑμᾶς, καὶ θνεϊδίωσιν ὑμᾶς. Indigentia etc., quoniam dixisti: Beati, etc., cum persecutur vos et exprobrabant vobis.
165. Δικαιοσύνη, etc., καὶ εἰς τὸν αἰῶνα μέλλοντα, σύνετισόν με, etc. Justitia, etc.
166. Κύριε, etc. Domine, etc.
167. Ἐπιθλέψω, etc., καὶ ἐπιγνώ τί, etc. Respiciam, etc., et cognoscam quid non, etc.
168. Ἐν ὀδύῃ, etc., βοῶ πρὸς σέ, etc. In dolore cordis mei clamor ad te, etc.
169. Ὡς ἐώρακα, etc., ἐξομολογούμαι σοι, etc. Ut vidi, etc., confiteor tibi, etc.
170. Ἠλπισα, etc. Speravi, etc.
171. Ἀνένθηψαν οἱ, etc., τοῦ ἡδέως, etc. Vigilaverunt, etc.
172. Καθώς, etc., καὶ καθὼς θέλεις, ζήσόν με. Sicut, etc., et quemadmodum vis vivifica me.
173. Προσέφερόν μοι αἱ, etc., ὡς δὲ εἶδον ἐν ἐμοί, etc. Attulerunt mihi adversariæ, etc., ubi vero viderunt in me, etc.
177. Ὡς δικαιοκρίτης ὑπάρχων, etc., λύτρωσαί με, D καὶ διὰ λόγον σου συνέτισόν με, ὅτι εἶπας· Οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήση. Quandoquidem, etc., libera me et sermone tuo instrue me, quoniam dixisti: Nihil vos lædet.
178. Τεθανατωμένοι, etc. Morti traditi sunt, etc.
179. Οἶδα, etc. Novi, etc.
180. Ἐμεμνήμην, etc. Recordatus sum, etc.
181. Προσεῖχον, etc., καὶ ἐτηχόμην, etc. Observavi, etc.
182. Οἶδας, ὅτι, etc., καὶ βοηθῶν μοι, etc. Novisti, etc.
183. Ἀρχή, etc., πιστεύειν σοι, etc., ἀποδώσεις, etc. Initium, etc., credere tibi, etc., reddes unicuique, etc.
184. Αἱ ἐναντία, etc. Contrariæ, etc.
185. Καὶ ὑπομνησθεῖς, etc. Et recordatus, etc.
186. Οὕτως χαίρω ἐγὼ, etc. Ita ego gaudeo, etc.
187. Πᾶσαν, etc., χαρὰ μοί ἐστιν. Odio habui, etc., gaudium mihi est.
188. Τὸ μὲν πρῶτον, etc., ἤνεσά σε, ἐπιτελῶν διὰ ἔργων ἀγαθῶν τήν, etc. Primum quidem incessanter laudavi te peragens per bona opera justitiam tuam, etc.
189. Οἱ πόθον, etc., ἦν ἠγάπησαν βοηθοῦσαν, καὶ διδάσκουσαν αὐτούς. Qui, etc., quam dilexerunt ad juvantem et docentem eos.
192. Ἐφύλαξα ἐν αὐτῷ ἅπερ προσέταξάς μοι, καὶ διεμαρτύρω μοι, ὅτι πάντα ἐφορᾷς ἅπερ ἐπιτελῶ ἔργῳ καὶ λόγῳ. Custodivi in meipso quæ constituisti mihi, et contestatus es mihi, quod omnia inspicias quæcunque efficio opere vel sermone.
193. Οὕτως, etc., γενοῦ, ἵνα οὕτως ἐπίσσης μοι [ἐγγίσσης μου]. Ita, etc.
194. Καὶ καθὼς, etc. Et quemadmodum, etc.
195. Ἄνοιξον, etc., ἐπικάλεσαί με, etc. Aperi, etc., invoca me, etc.
197. Λαλήσω, etc., ἐνετελω ἡμῖν. Loquar, etc.
198. Εὐτρέπισον, etc., τοῦ φυλάττειν, etc. Præpara, etc.
200. Ζωοποιήσον, etc., καὶ αἰνεσαί (α) δι' αὐτῆς, etc., γέγονται, etc. Vivifica, etc.
201. Ἐπλανήθην, etc., εἰμι νῦν. Θέλησον οὖν, etc., ἀναβοῶ ἐπιζητῶν σε, etc. Erravi, etc., ubi sum nunc. Fac ut velis igitur reperire me, etc., clamor quærens te, etc.

(a) In cod. Barb., αἰνέσει σε.

Canticum Graduum. PSAL. CXIX.

1. Ad Dominum cum tribularer clamavi, et exaudivit me.
 2. Domine, libera animam meam a labiis iniquis,
 3. Et a lingua dolosa.
 4. Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam?
 5. Sagittæ potentis acutæ
 6. Cum carbonibus desolatoriis.
 7. Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est,
 8. Habitavi cum habitantibus Cedar :
 9. Multum incola fuit anima mea.
 10. Cum his, qui oderunt pacem eram pacificus :
 11. Cum loquebar illis, impugnabant me gratis.

A Ῥοδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν. ΨΑΛ. ΡΙΘ΄.

1. Πρὸς Κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαί με ἐξέκραξα, καὶ εἰσήκουσέ μου·
 2. Κύριε, ῥῦσαι τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ χειλέων ἀδίκων.
 3. Καὶ ἀπὸ γλώσσης δολίας.
 4. Τί δοθεῖ σοι, καὶ τί προστεθεῖ σοι πρὸς γλώσσαν δολίαν;
 5. Τὰ βέλη τοῦ δυνατοῦ ἤκοντημένα
 6. Σὺν τοῖς ἀνθραξὶ τοῖς ἐρημικοῖς.
 7. Οἶμοι, ὅτι ἡ παροικία μου ἐμακρύνθη,
 8. Κατεσκήνωσα μετὰ τῶν σπηνωμάτων Κηδάρ·
 9. Πολλὰ παρώκησεν ἡ ψυχὴ μου.
 10. Μετὰ τῶν μισούντων τὴν εἰρήνην ἤμην εἰρηνικός·
 11. Ὅταν ἐλάλουν αὐτοῖς, ἐπολέμουν με δωρεάν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (1)· Ῥοδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν, ὅπερ ἐρμηνεύεται ἐξομολόγησις τῶν ἐρχομένων ἀπὸ τῶν ἀμαρτιῶν, ἀνιέναι εἰς τὴν τοῦ Κυρίου πίστιν, καὶ τὰς τούτου ἐντολάς. Ἀναβαθμοὶ οὖν διὰ τοῦτο εἰρηται (2), ὅτι, ὡς περ ἐξ ὕδατων, οὕτως ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρίας καὶ τῶν ἔργων ταύτης (3) ἀρχονται οἱ ἐπισηρφέροντες ἀπὸ τοῦ πρώτου ψαλμοῦ τῶν Ἀναβαθμῶν ἐξομολογεῖσθαι, καὶ καθεξῆς καὶ ἕκαστον βαθμὸν ἀνιέντο [ἀνιόντες] ὑψηλοτέρους δείκνυσθαι τούτοις· τελειοτέρους δὲ καὶ τελειοτέρας (4) ἐξομολογήσεις, καὶ εὐχαριστίας ἀναπέμπειν.

Titulus præpositus continet : *Canticum Graduum*, quod interpretatur *confessio venientium a peccatis*, ut ascendat ad fidem Domini, ejusque præcepta. Gradus igitur ideo dicti sunt, quoniam quemadmodum ex aquis [baptismi], ita ab idololatria, et hujus operibus incipiunt, qui convertuntur, a primo psalmo graduum confiteri, et deinceps per singulos gradus ascendentes his gradibus, quos ascenderunt, sublimiores ostendi; perfectiores autem perfectiores etiam confessiones, et gratiarum actiones referre.

1. Cum redactus essem in servitum a peccato, C ad Dominum lacrymans clamavi, et exaudivit me.
 2, 5. Domine, deprecor te, libera animam meam a contrariis potestatibus, et diabolo.
 4. Deus autem audiens eum dicit ipsi : Quid tibi dabo, et quali auxilio succurram, ut liberem te ab idololatria ?
 5, 6. Mittam tibi apostolos Filii mei, cum verbis ejus desolantibus idololatriam, et omnem potentiam inimici.
 7. Confitetur deinde hic dicens : Hei mihi, quod omnem meam vitam consumpsi luxuriose vivendo.
 8. Et mansi mutus, et adorans idola potestatum tenebrarum : Cedar enim tenebræ interpretatur.
 9. Vecors fui, et omnem meam spem in ipsis repositam habui.
 10. Amicus eram potestatum diaboli, quæ inimicæ sunt.
 11. Cum serviebam ipsis, dominabantur in me captivum me deducentes in cupiditates inutiles, et vanas.

1. Ἐν τῷ εἶναι με δεδουλωμένον τῇ ἀμαρτίᾳ πρὸς Κύριον ἀνεβόησα μετὰ δακρῶων, καὶ εἰσήκουσέ μου.
 2, 5. | Κύριε, δεόμενός σου (5), ῥῦσαι τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων καὶ τοῦ διαβόλου.
 4. Ὁ δὲ Θεὸς, ἀκούσας (6) αὐτοῦ, λέγει πρὸς αὐτόν· Τί σοι δωρήσομαι, καὶ μετὰ ποίας βοηθείας πρὸς τὸ ῥυθῆναι σε ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρίας;
 5, 6. Ἀποστελῶ (7) σοι τοὺς ἀποστόλους τῷ Υἱῷ μου μετὰ τῶν λόγων αὐτοῦ τῶν ἐρημούντων τὴν εἰδωλολατρίαν, καὶ πᾶσαν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ.
 7. Ἐξομολογεῖται λοιπὸν οὗτος λέγων· Οὐαὶ μοι (8), ὅτι πάντα τὸν βίον μου ἀνήλωσα ζῶν ἀσώτως.
 8. Καὶ διεμένον κωφὸς καὶ (9) σεβόμενος τὰ εἰδωλα τῶν τοῦ σκότους δυνάμεων· ἐρμηνεύεται γὰρ (10) Κηδάρ σκότος.
 9. Ἀπονηπιόθεν (11) [ἀπηνόθη] τὴν ἐλπίδα μου πᾶσιν ἐν ἑαυτοῖς εἶχον.
 10. Φίλος ἤμην τῶν τοῦ διαβόλου δυνάμεων τῶν ἐχθρῶν τῆς εἰρήνης.
 11. Ὅταν ἐλάτρευον αὐτοῖς, κατεδυνάστευόν μου αἰχμαλωτίζοντες (12) εἰς ἐπιθυμίας ἀνωφελεῖς, καὶ ματαίας.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει.
 (2) Ἐρμηνεύονται.
 (3) Αὐτῆς.
 (4) Ἀναβαθμὸν ἀνιόντες, ὡς εἰς βαθμοῦς ὑψηλοτέρους δείκνυσθαι, τούτεστι τελειότεροι, καὶ τελειοτέρας, etc.
 (5) Δέομαί σου, etc. Καὶ deest.

- (6) Εἰσακούσας.
 (7) Ἀποπέλλω, etc., τοῦ Υἱοῦ μου.
 (8) Οὕτως λέγων· Οὐαὶ μοι ἐστίν, etc.
 (9) Πεποιθώς, καί, etc.
 (10) Οὐν.
 (11) Ἀπὸ νηπιόθεν, etc., πᾶσαν ἐν αὐτοῖς εἶχον.
 (12) Ἐλάλουν, etc., αἰχμαλωτίζοντές με, etc.

Ῥοδὴ τῶν Ἀραβαθμῶν. ΨΑΛ. PK'.

A

Canticum Graduum. PSAL. CXX.

1. Ἦρα τοὺς ὀφθαλμοὺς μου εἰς τὰ ὄρη, ὅθεν (a) ἦξει ἡ βοήθειά μου.
  2. Ἡ βοήθειά μου παρὰ Κυρίου,
  3. Τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.
  4. Μὴ δῶξ ἑἰς σάλον τὸν πόδα σου,
  5. Μηδὲ νυστάξῃ ὁ φυλάσσων σε.
  6. Ἰδοὺ οὐ νυστάξει, οὐδὲ ὑπνώσει ὁ φυλάσσων τὸν Ἰσραήλ.
  7. Κύριος φυλάξει σε,
  8. Κύριος σκέπη σοι [σου] ἐπὶ χειρὰ δεξιάν σου.
  9. Ἡμέρας ὁ ἥλιος οὐ συγκαύσει σε ·
  10. Οὐδὲ ἡ σελήνη τὴν νύκτα.
  11. Κύριος φυλάξει σε ἀπὸ παντὸς κακοῦ ·
  12. Φυλάξει τὴν ψυχὴν σου ὁ Κύριος.
- (a) Vers. 2. Πόθεν ἦξει, etc. Vers. 3. Ἡ βοήθειά, etc., τὴν γῆν.

1. Levavi oculos meos in montes, unde veniet auxilium mihi.
2. Auxilium meum a Domino,
3. Qui fecit caelum et terram.
4. Non det in commotionem pedem tuum,
5. Neque dormitet qui custodit te.
6. Ecce non dormitabit, neque dormiet qui custodit Israel.
7. Dominus custodit te :
8. Dominus protectio tua, super manum dexteram tuam.
9. Per diem sol non uret te :
10. Neque luna per noctem.
11. Dominus custodit te ab omni malo :
12. Custodiat animam tuam Dominus.

B

ATHANASHI IŪTERPRETIATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει· Ῥοδὴ τῶν Ἀραβαθμῶν· ἐξομολόγησις (1) τῶν ἀνιέντων ἀπὸ τοῦ πρώτου βηθμοῦ ἐπὶ τὸν δεύτερον, τουτέστιν ἀπὸ τῆς ἐξομολογήσεως τῶν ἁμαρτιῶν ἅμα νήφειν τῇ (2) διανοίᾳ, καὶ τὴν βοήθειαν αὐτοῦ ἐπιγιγνώσκειν, ὅτιπερ παρὰ Θεοῦ ἐστίν.

Titulus praepositus continet : *Canticum Graduum* ; confessio ascendentium a primo gradu in secundum, hoc est a confessione peccatorum ad simul evigilandum mente, et ad agnoscendum auxilium suum, quod a Deo est.

1. Ἀνέτεινα τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας μου ἀκοῦσαι παρὰ τῶν ἁγίων Γραφῶν, πόθεν ἐλεύσεται ἡ βοήθειά μου.

2, 3. Καὶ ἤκουσα ἐν αὐταῖς, ὅτι ἡ βοήθειά μου παρὰ Κυρίου ἔσεται (3) τοῦ δημιουργοῦ πάντων τῶν ὁρατῶν καὶ τῶν ἀορατῶν.

4. Παραγγελεῖ (1) αὐτῷ λοιπὸν ὁ Θεός· Μηκέτι εἰς τὸν δλισθὸν τῶν προτέρων σου ἁμαρτημάτων περιπάτει [περιπατεῖν]. Σάλος γὰρ πειρασμὸς ἐρμηνεύεται.

5. Μηδὲ δὲ ὑπνώσῃ ὁ νοῦς σου τοῦ λοιποῦ εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ γρηγορεῖτω, καὶ προσευχέσθω τοῦ μὴ ἐμπεσεῖν εἰς πειρασμόν.

6. Ἰδοὺ [οὐδὲ] στιγμῆν, οὐδὲ χρόνον παραλείπει (5) ὁ Θεὸς ἐφορῶν, καὶ φυλάσσων τὸν νοῦν τὸν ὀρώντα αὐτόν. Ἰσραὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται ὀρών Θεόν.

7, 8. Κύριος ἐκ δεξιῶν σου ἐστίν φυλάσσων καὶ σκέπων (6) εἰς τὰ ἔργα δικαιοσύνης.

9. Ἐν τῷ φωτὶ ὧν (7) [δντα] πᾶσα θέρμη πειρασμοῦ οὐ ξηρανεῖ σε · ἔχεις γὰρ ἐν ἑαυτοῖς τὴν πηγὴν τῆς ζωῆς.

10. Οὐδὲ ἡ ἀπάτη τοῦ βίου τούτου ἐν τῷ σκότει κυριεύσει σου.

11, 12. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως ὁ Κύριος οὐ συγκαύσει σε · οὐ γὰρ μέλλεις ἔχειν τοιαῦτα ἔργα, μὲθ' ὧν ὠφέλιος τῷ πυρὶ παραδοθῆναι, οὐδὲ ἡ πρόσκαιρος δόξα τῶν ἀρχόντων τοῦ κόσμου τούτου ἡ κατ' ὀλίγον φθίνουσα, ὡσπερ ἡ σελήνη, καταδυναστεύει σου (8).

1. Intendi oculos mentis meae ad audiendum a sanctis Scripturis, unde veniet auxilium mihi.

2, 3. Et ex ipsis audiui, quod auxilium meum erit a Domino creatore visibilium omnium et invisibilium.

4. Denuntiabit deinde ipsi Deus : Ne amplius incedas in lubrico anteriorum tuorum peccatorum. Salos enim tentatio interpretatur.

5. Neque mens tua dormiat in postero in peccato, sed vigilet, et oret, ne incidat in tentationem.

6. Ecce neque punctum, neque momentum praeterit Deus, in quo non aspiciat, et custodiat mentem videntem eum. Israel enim interpretatur videns Deum.

7, 8. Dominus a dextris tuis est custodiens, et protegens in opera justitiae.

9. In luce permanentem omnis tentationis aestus non te exuret ; habes enim in teipso fontem vitae.

10. Neque deceptio hujus vitae in tenebris dominabitur tibi.

11, 12. In die iudicii Dominus non te comburet, non enim habiturus est talia opera, quibuscum igni tradendus sis neque temporaria gloria principum hujus mundi paulatim deficiens, sicut luna, dominabitur in te.

D

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναθάρως περιέχει· Ῥ. τ. Ἀ. ὅπερ ἐρμηνεύεται ἐξομολόγησις, etc.

(2) Τῆς πρώτης ἐξομολογήσεως τ. ἀ. ἀρχεται ἀνανήφειν τῇ, etc.

(3) Ἔσται, etc., desunt duo τῶν.

(4) Παραγγέλλει, etc., περιπατήσῃ, etc.

(5) Χρόνον οὐ παραλείπει, etc., τῶν ὀρώντων, etc., νοῦς ὀρών, etc.

(6) Φυλάσσων σε, καὶ σκέπων σε, etc.

(7) Φωτὶ σου ὄντος, etc., ἐν ἑαυτῷ.

(8) Καταδυναστεύει σου.

15. Dominus custodiat introitum tuum et exitum a tuum,

14. Ex hoc nunc et usque in sæculum.

Canticum graduum. PSAL. CXXI.

1. Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi :

2. In domum Domini ibimus.

3. Stantes erant pedes nostri in atriis tuis, Jerusalem :

4. Jerusalem quæ ædificatur ut civitas ;

5. Cujus participatio ejus in idipsum.

6. Illuc enim ascenderunt tribus,

7. Tribus Domini, testimonium Israel,

8. Ad confitendum nomini Domini [nomini tuo, Domine].

9. Quia illic sederunt sedes in judicio,

(a) Vers. 1 et 2. Vers. unus.

(b) 'Εν ταῖς αὐλαῖς σου Ἱερουσαλήμ. Hæc verba addita sunt in cod. alio charact.

13. Κύριος φυλάξει τὴν εἰσοδὸν σου καὶ τὴν ἐξοδὸν σου

14. Ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.

ᾠδὴ τῶν Ἀραθαθμῶν. ΨΑΛ. ΡΚΑ'.

1. (a) Εὐφράνθην ἐπὶ τοῖς εἰρηκόσι μοι .

2. Εἰς οἶκον Κυρίου πορευσόμεθα.

3. Ἐστῶτες ἦσαν οἱ πόδες ἡμῶν ἐν ταῖς αὐλαῖς σου, Ἱερουσαλήμ (b).

4. Ἱερουσαλήμ οἰκοδομουμένη ὡς πόλις .

5. Ἦς ἡ μετοχὴ αὐτῆς ἐπὶ τὸ αὐτό.

6. Ἐκεῖ γὰρ ἀνέβησαν αἱ φυλαί,

7. Φυλαὶ Κυρίου, μαρτύριον τοῦ Ἰσραὴλ,

8. Τοῦ ἐξομολογήσασθαι τῷ ὀνόματι Κυρίου [ὀνόματι σου, Κύριε].

B 9. Ὅτι ἐκεῖ ἐκάθισαν θρόνοι εἰς κρίσιν,

ATHANASII INTERPRETATIO.

13. Dominus custodiat auditum tuum, ne auscultes peccato, et cor tuum, ne educat pravus et perniciosas cupiditates.

14. Ex hoc nunc et usque in finem.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (3) ᾠδὴ τῶν Ἀραθαθμῶν, ὅπερ ἐρμηνεύεται ἐξομολογήσεως τῶν ἀπὸ τοῦ πρώτου βαθμοῦ τῆς καθ' ἑαυτὸν ἐξομολογήσεως, καὶ τοῦ δευτέρου βαθμοῦ τῆς κατηχήσεως ἀνιέντων (4) ἐπὶ τὸν τρίτον βαθμὸν τοῦ σπουδάζειν λαιπὸν ἔλθειν ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῖς ἱερεῦσι τοῦ Θεοῦ (5) ἐξομολογεῖσθαι, καὶ παρ' αὐτῶν ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ θέλοντες φωτισθῆναι.

Titulus præpositus continet: *Canticum Graduum*, quod interpretatur *confessio ascendentium* a primo gradu internæ confessionis, et a secundo gradu institutionis seu catechismi in tertium gradum desiderii veniendi demum in domum Dei et confitendi Dei sacerdotibus, et ab ipsis audire verbum Dei, volentes illuminari (nempe baptizari).

1, 2. Impletus sum gaudium audiens ab iis, qui C mihi consilio aderant : Adeamus Ecclesiam Dei.

3. Deinde ingrediens loquitur ad seipsum : Ascenderunt pedes mei in atria tua, ubi Spiritus gratiæ Domini est : ita enim *Jerusalem* interpretatur *Spiritus gratiæ ejus*.

4. Ecclesia Dei ædificata et munita divina gratia : *Portæ enim inferi non prævalebunt adversus eam* 73.

5. Cujus gratiæ sancti tui participes sunt et ego.

6, 7. Ad ipsam enim ascenderunt apostoli, apostoli Domini testes, qui viderunt Deum : *Israel* enim interpretatur, ut antea dixi, *videns Deum*.

8. Ad prædicandum in nomine Domini remissionem peccatorum.

9. Quia in Ecclesia sederunt apostoli cum episcopis et presbyteris.

73 Matth. xvi, 18.

13. Ὁ Κύριος φυλάξει τὴν ἀκοήν σου τοῦ μὴ ὑπακούσαι τῇ (1) ἀμαρτίᾳ, καὶ τὴν καρδίαν τοῦ μὴ ἐξαγαγεῖν πονηροὺς καὶ ἐπιθυμίας βλαβεράς.

14. Ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τῆς (2) συντελείας.

1, 2. Ἐπληρώθην χαρᾶς (6) ἀκούσας παρὰ τῶν συμβουλευόντων μοι . Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Θεοῦ ἀπέλθοιμεν.

3. Εἶτα εἰσελθὼν ἀποκρίνεται πρὸς αὐτὸν [ἑαυτὸν] Ἐπέβησαν οἱ πόδες μου ἐν ταῖς αὐλαῖς σου, ἔνθα τὸ Πνεῦμα τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου ἐστὶ . τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Ἱερουσαλήμ, Πνεῦμα αὐτοῦ χάριτος.

4. Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ οἰκοδομουμένη καὶ ταχιζομένη ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ . Πύλαι γὰρ ἄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς.

5. Τῆς χάριτος οἱ ἅγιοί σου μετέχουσιν, ἥς καὶ αὐτός (7).

6, 7. (8) Ἐν αὐτῇ γὰρ ἀνέβησαν οἱ ἀπόστολοι, οἱ ἀπόστολοι Κυρίου οἱ μάρτυρες, οἱ ἑωρακότες τὸν Θεόν . Ἰσραὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται, ὡς προεῖπον, ὁρῶν Θεόν.

8. Τοῦ κηρύξαι ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου (9) ἄφεςιν ἁμαρτιῶν.

9. Ὅτι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐκάθισαν οἱ ἀπόστολοι σὺν ἐπισκόποις καὶ πρεσβυτέροις.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Κύριος φυλάξει τ. ἀ. σ. τ. μ. ὑπακούειν, etc., λογισμὸς πονηροῦς, etc.

(2) Τῆς, deest.

(3) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει.

(4) Ἀνιόντων.

(5) Κυρίου.

(6) Χαρᾶς ἐπληρώθην, etc. τοῦ Θεοῦ ἀπελθεῖν.

(7) Τῆς αὐτῆς χάριτος οἱ ἅγιοί σου μετέχουσιν καὶ αὐτοί.

(8) N. 6. Ἐν αὐτῇ γὰρ εἰσιν οἱ ἀπόστολοι. N. 7. Οἱ ἀπόστολοι τοῦ Κυρίου, etc. προεῖπον, καὶ πάλιν λέγω ἄνθρ ὁρῶν Θεόν.

(9) Ὀνόματί σου, Κύριε, etc.

10. Θρόνοι ἐπὶ οἴκου Δαβὶδ.
 11. Ἐρωτήσατε δὴ τὰ εἰς εἰρήνην τὴν Ἱερουσαλήμ,
 12. Καὶ εὐθηνία τοῖς ἀγαπῶσί σε.
 13. Γενέσθω δὴ εἰρήνη ἐν τῇ δυνάμει σου,
 14. Καὶ εὐθηνία ἐν ταῖς πύργοις σου.
 15. Ἐνεκα τῶν ἀδελφῶν μου καὶ τῶν πλησίων μου,
 16. Ἐλάλουν δὴ εἰρήνην [εἰρήνην] περὶ σοῦ.
 17. Ἐνεκα τοῦ οἴκου Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐξήχησα ἀγαθὰ σοι.

Ῥδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν. ΨΑΛ. PKB.

1. Πρὸς σὲ ἤρα τοὺς ὀφθαλμούς μου,
 2. Τὸν κατοικοῦντα ἐν τῷ οὐρανῷ.
 3. Ἰδοὺ ὡς ὀφθαλμοὶ δούλων εἰς χεῖρας τῶν κυρίων αὐτῶν.

- A 10. Sedes super domum David.
 11. Rogate quæ ad pacem sunt Jerusalem,
 12. Et abundantia diligentibus te.
 13. Fiat pax in virtute tua,
 14. Et abundantia in turribus tuis.
 15. Propter fratres meos et proximos meos,
 16. Loquebar pacem de te.
 17. Propter domum Domini Dei nostri, quæsiivi bona tibi.

Canticum Graduum. PSAL. CXXII.

1. Ad te levavi oculos meus,
 2. Qui habitas in cælis:
 3. Ecce sicut oculi servorum in manibus domitorum suorum

ATHANASII INTERPRETATIO.

10. Καθὼς εἶπαμεν, οἱ ἀπόστολοι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ ἱκανοῦ τῇ χειρὶ· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Δαβὶδ ἱκανὸς χειρὶ (1), ὅπερ ἐστὶν οἱ Υἱοὶ τοῦ Θεοῦ.

11. Λοιπὸν οἱ ἐλθόντες ἐπὶ τὸ φωτισθῆναι δέονται λέγοντες τοῖς ἀποστόλοις· Παρακαλέσατε ἱκανῶς καταλλαγῆναι ἡμῖν (2) τὸν Θεόν, ἵνα καὶ ἡμεῖς δεξώμεθα τὴν χάριν αὐτοῦ· ὡς γὰρ προείπαμεν, Ἱερουσαλήμ ἐρμηνεύεται Πνεῦμα αὐτοῦ χάριτος.

12. (3) Καὶ εὐθηνήσῃ ἡ καρδία αὐτῶν ἐν ταῖς ἐντολαῖς τῶν ἁγίων.

13-15. (4) Ὁ χορὸς τῶν ἀποστόλων λέγει πρὸς τὸν Θεόν· Ἐνεκεν τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἀδελφῶν ἡγουμένων, καὶ τῶν πλησίων ἡμῶν γενομένων διὰ τῆς πίστεως,

16. Ἐλάλησαμεν αὐτοῖς τὸν λόγον σου καὶ τὴν εἰς σὲ ἐλπίδα.

17. Ἐνεκα τοῦ καταρτισμοῦ τῶν ἁγίων ἤτησα (5) [ἠτήσαμεν] χάρισμα τοῦ Πνεύματος σου ἁγίου. C

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει· (6) Ῥδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν, ὅπερ ἐρμηνεύεται· ἐξομολογήσεις τῶν ἀναβαινόντων ἀπὸ τοῦ τρίτου βαθμοῦ τῆς θεοσεβείας ἐπὶ τὸν τέταρτον εἰς σύνεσιν ἐρχομένων, καὶ γνωσκότων ἑαυτοῦς (7) ἐπὶ ταῖς ἀμαρτίαις, ταπεινομένων ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ δεομένων αὐτοῦ, ὥστε ἐλεθῆναι.

Titulus præpositus continet: *Canticum Graduum*, quod interpretatur confessio ascendentium a tertio gradu cultus erga Deum in quartum gradum eorum, qui intelligunt et cognoscunt se ipsos in peccatis. humiliant se coram Deo, eumque deprecantur, ut ipsorum misereatur.

1, 2. Οὐκ ἔτι τὴν ἐλπίδα μου ἔχω ἐπὶ τῇ ματαιότητι τῶν εἰδώλων· ἀνένυσσα γὰρ τοὺς ὀφθαλμούς τῆς διανοίας μου πρὸς σὲ τὸν ἐν τῷ οὐρανῷ κατοικοῦντα.

3. Ὡςπερ (8) ἕκαστος τῶν δούλων ἀφορᾷ, καὶ τὸ ζῆν, καὶ τὸ θανεῖν αὐτὸν ἐν τῷ Δεσπότη αὐτοῦ· οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐνώπιόν σου παριστάμεθα ἵο [οἶον] βούλημα σόν ἐστὶ ποιῆσαι εἰς ἡμᾶς· ἀπολογίαν γὰρ οὐκ ἔχομεν ἐνώπιόν σου.

B 10. Sicut diximus, apostoli in Ecclesia manu fortis: ita enim David interpretatur manu fortis, qualis est Dei Filius.

11. Demum venientes ad illuminationem (nempe ad baptismum), precantur dicentes apostolis: Orate vobis, ut Deus nobis reconcilietur, ut etiam nos accipiamus gratiam ejus: sicut enim antea diximus, Jerusalem interpretatur Spiritus gratiæ ejus.

12. Et abundabit cor eorum in præceptis sanctorum.

13-15. Chorus apostolorum dicit ad Deum: Propter salutem nostrorum fratrum, qui præiverunt, et eorum qui proximi nostri facti sunt per fidem,

16. Locuti sumus ipsis verbum tuum, et spem in te.

17. Propter perfectionem sanctorum postulavi mus dona sancti tui Spiritus.

1, 2. Non amplius meam spem repositam habeo in idolorum vanitate; sustuli enim oculos mentis meæ ad te, qui habitas in cælis.

3. Quemadmodum unusquisque servorum intuetur vitam suam, et mortem in Domini sui potestate esse; ita etiam nos coram te astamus, expectantes, quid velis in nos facere: neque enim coram te habemus defensionem.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Τῇ χειρὶ, etc., ὁ Υἱός.

(2) Ἡμῖν deest.

(3) N. 12. Καὶ βλαστήσῃ ἡμᾶς, καὶ καρποφορήσῃ διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ, οὕτως ὡς τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν.

(4) N. 13. Προσεύχονται λοιπὸν ὑπὲρ αὐτῶν οἱ ἀπόστολοι λέγοντες: Γενέσθω δὴ ἐν αὐτοῖς εἰρήνη ἐν τῇ δυνάμει σου. N. 14. Καὶ εὐθηνήσῃ ἡ καρδία, etc., ut in n. 12. N. 15. Ὁ χορὸς τῶν, etc. Σωτηρίας τῶν

ἀδελφῶν ἡμῶν, καί, etc.

(5) Ἠτήσατο, etc., σου τοῦ ἁγίου.

(6) Ἡ διὰ κινναβάρως παρ-.

(7) Τῶν εἰς σ. ἐ. x. συγγινωσκόντων ἑαυτοῖς, etc.; καὶ ταπεινομένων, etc.

(8) Καὶ ὡςπερ ἔ. τ. δ. τῶν ἡμαρτηκότων ἀσύγνωστα ἀφορᾷ τὸ ζῆν, etc., αὐτοῦ εἶναι, etc., παριστάμεθα βούλημα, etc.

4. Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ : A 4. Ὡς ὀφθαλμοὶ παιδίσκης εἰς χεῖρας τῆς κυρίας αὐτῆς·
5. Ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, 5. Οὕτως οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν,
6. Donec misereatur nostri.
7. Miserere nostri, Domine, miserere nostri :
8. Quia multum repleti sumus despectione.
9. Quia multum repleta est anima nostra.
10. Opprobrium abundantibus,
11. Et despectio superbis.
6. Ἔως οὐ οἰκτειρήσαι ἡμᾶς.
7. Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς·
8. Ὅτι ἐπὶ πολὺ ἐπλήσθημεν ἐξουδένωσως.
9. Ἐπὶ πλεῖον ἐπλήσθη ἡ ψυχὴ ἡμῶν.
10. Τὸ θνείδος τοῖς εὐθνηοῖσι,
11. Καὶ ἡ ἐξουδένωσις τοῖς ὑπερηφάνοις.
- Canticum Graduum. PSAL. CXXIII.*
1. Nisi quia Dominus erat in nobis ;
2. Dicat nunc Israel :
3. Nisi quia Dominus erat in nobis,
4. Cum exsurgerent homines in nos,
5. Forte vivos deglutissent nos.
1. Εἰ μὴ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν·
2. Εἰπάτω δὴ Ἰσραὴλ·
3. Εἰ μὴ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν,
4. Ἐν τῷ ἐπαναστήναι ἀνθρώπους ἐφ' ἡμᾶς·
- B 5. Ἄρα ζῶντας ἂν κατέπιον ἡμᾶς.

ATHANASII INTERPRETATIO.

4. Et sicut omnis ancilla, quæ peccavit, pavens et tremens astat dominæ suæ exspectans, aut morti tradi, aut vita donari :

5, 6. Ita etiam nos nunc exspectamus, aut vitam nobis a Deo concedi, aut justam peccatorum nostrorum retributionem.

7. Precamur te, Domine, miserere nostri.

8. Impleti enim sumus omni iniquitate et peccato.

9. Insanabilis est multitudo peccatorum nostrorum.

10, 11. Dominus autem ad eos : Ne timeatis ob peccata, pro quibus ad me conversi estis ; iniquitates vestræ vertentur super contrarias potestates, et condemnatio vestra erit super principatus et potestates diaboli.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (5)· Ὡδὴ τῶν Ἀραβαθμῶν, ὅπερ ἐρμηνεύεται ἐξομολόγησις τῶν ἀναβαινόντων ἀπὸ (6) τετάρτου βαθμοῦ τῆς θεοσεβείας ἐπὶ τὸν πέμπτον· τούτεστι (7) μετὰ τὴν ἐξομολόγησιν φωτισθέντες, καὶ μεμνημένοι πῶς (8) ἐκυριεύοντο ὑπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων τὸ πρότερον· καὶ ὅτι μὴ (9) ὁ Θεὸς διὰ τοῦ βαπτίσματος ἐβρόύσατο αὐτοὺς ἐξ αὐτῶν, ἡμελλὼν ἀποθνήσκειν ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ αὐτῶν.

Titulus præpositus continet : *Canticum Graduum*, quod interpretatur confessio ascendentium a quarto gradu cultus erga Deum in quintum : hoc est eorum, qui post confessionem illuminati sunt, et in memoriam revocant, quomodo fuerunt prius sub dominio contrariarum potestatum ; et quod nisi Deus eos ab ipsis baptismate liberasset, morituri erant in eorum peccato.

1. Nisi Jesus Dei Filius Dominus noster venisset, et apparuisset super terram, et cum hominibus conversatus esset.

2. Dicat autem populus mente illuminatus.

3. Quod nisi ipse Dominus advenisset.

4. Cum in nos irruerent contrariæ potestates.

5. Omnino uti adhuc eramus in terra viventes, morti traditi fuissetus.

4. Καὶ ὡς ἐκάστη παιδίσκη, ἡμαρτηκυῖα, μετὰ φόβου καὶ τρόμου παρίσταται τῇ κυρίᾳ αὐτῆς ἐκδεχομένη ἢ θανατώσασαι, ἢ (1) χαρίζεται [χαρίσασθα:] αὐτῇ τὸ ζῆν·

5, 6. Οὕτω καὶ ἡμεῖς ἀπεκδεχόμεθα νῦν (2) τὴν ζωὴν δοθῆναι ἡμῖν παρὰ Θεοῦ, ἢ τὴν δικαίαν ἀνταπόδοσιν τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν.

7. Δεόμεθά σου, Κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς.

8. Πεπληρωμένοι γὰρ ἔσμεν πάσης ἀνομιᾶς καὶ ἀμαρτίας.

9. Ἀνήκαστόν [Ἀνήκεστόν] (3) ἐστὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν.

10, 11. Ὁ δὲ Κύριος πρὸς αὐτούς· Μὴ φοβεῖσθε, ἀνθ' ὧν ἐπεστρέψατε (4) πρὸς με· αἱ ἀνομίαι ὑμῶν ἐπὶ τὰς ἐναντίας δυνάμεις, καὶ τὸ κατάκριμα ὑμῶν ἐπὶ τὰς τοῦ διαβόλου ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας.

C

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (5)· Ὡδὴ τῶν Ἀραβαθμῶν, ὅπερ ἐρμηνεύεται ἐξομολόγησις τῶν ἀναβαινόντων ἀπὸ (6) τετάρτου βαθμοῦ τῆς θεοσεβείας ἐπὶ τὸν πέμπτον· τούτεστι (7) μετὰ τὴν ἐξομολόγησιν φωτισθέντες, καὶ μεμνημένοι πῶς (8) ἐκυριεύοντο ὑπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων τὸ πρότερον· καὶ ὅτι μὴ (9) ὁ Θεὸς διὰ τοῦ βαπτίσματος ἐβρόύσατο αὐτοὺς ἐξ αὐτῶν, ἡμελλὼν ἀποθνήσκειν ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ αὐτῶν.

Titulus præpositus continet : *Canticum Graduum*, quod interpretatur confessio ascendentium a quarto gradu cultus erga Deum in quintum : hoc est eorum, qui post confessionem illuminati sunt, et in memoriam revocant, quomodo fuerunt prius sub dominio contrariarum potestatum ; et quod nisi Deus eos ab ipsis baptismate liberasset, morituri erant in eorum peccato.

1. Nisi Jesus Dei Filius Dominus noster venisset, et apparuisset super terram, et cum hominibus conversatus esset.

2. Dicat autem populus mente illuminatus.

3. Quod nisi ipse Dominus advenisset.

4. Cum in nos irruerent contrariæ potestates.

5. Omnino uti adhuc eramus in terra viventes, morti traditi fuissetus.

1. Εἰ μὴ Ἰησοῦς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ Κύριος ἡμῶν ἦλθε, καὶ ὤφθη ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστρέψῃ.

2. Εἰπάτω δὴ ὁ λαὸς ὁ φωτισθείς τὴν διάνοιαν.

3. Ὅτι εἰ μὴ αὐτὸς ὁ Κύριος παρεγένετο.

4. Ἐν τῷ τὰς ἐναντίας δυνάμεις ἐπέρχεσθαι καθ' ἡμῶν.

5. Παντὶ τρόπῳ, ὡς ἐστὶ (10) ἡμεν ἐπὶ τῆς γῆς, ζῶντες ἂν ἐθανατώθημεν.

D

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Εἰ θανατώσει αὐτήν, ἢ, etc.
 (2) Νῦν δεest.
 (3) Ἀνέκαστον, etc., ἀμαρτιῶν μου. Fort. leg. ἀνέκρητον.
 (4) Ἐπιστρέψατε.
 (5) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περ-

- (6) Ἀπὸ τοῦ.
 (7) Τούτεστι τῶν.
 (8) Φωτισθέντων, καὶ μεμνημένων τὸ πῶς
 (9) Εἰ μὴ.
 (10) Ὅτε.

6. Ἐν τῷ ὀργισθῆναι τὸν θυμὸν αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς, **A**
 7. Ἄρα τὸ ὕδωρ ἂν κατεπόντισεν ἡμᾶς.
 8. Χειμαρρὸν διῆλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν.
 9. Ἄρα διῆλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν τὸ ὕδωρ τὸ ἀνυπόστατον.
 10. Εὐλογητὸς Κύριος, ὃς οὐκ ἔδωκεν ἡμᾶς εἰς θήραν τοῖς ὀδοῦσιν αὐτῶν.
 11. Ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὡς στρουθίον ἐρρύσθη
 12. Ἐκ τῆς παγίδος τῶν θηρευόντων.
 13. Ἡ παγὶς συνετριβή, καὶ ἡμεῖς ἐρρύσθημεν.
 14. Ἡ βοήθεια ἡμῶν ἐν ὀνόματι Κυρίου,
 15. Τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.
 ᾠδὴ τῶν Ἀραβαθμῶν. ΨΑΛ. PKΔ'.
 1. Οἱ πεποιθότες ἐπὶ Κύριον, ὡς ὄρος Σιών.
 2. Οὐ σάλευθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα ὁ κατοικῶν Ἱερουσαλήμ.

6. Cum irasceretur furor eorum in nos ;
 7. Forsitan aqua absorbuisset nos.
 8. Torrentem pertransiuit anima nostra :
 9. Forsitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilem.
 10. Benedictus Dominus, qui non dedit nos in captionem dentibus eorum.
 11. Anima nostra sicut passer erepta est
 12. De laqueo venantium,
 13. Laqueus contritus est, et nos liberati sumus.
 14. Adjutorium nostrum in nomine Domini,
 15. Qui fecit caelum et terram.
 Canticum Graduum. PSAL. CXXIV.
 1. Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion.
 2. Non commovebitur in aeternum, qui habitat in Jerusalem.

ATHANASII INTERPRÉTATIO.

6. Ἐν τῷ τὰς ἀρχάς, καὶ ἐξουσίας (1), καὶ τοὺς Β
 κοσμοκράτορας τοῦ σκότους βρῦχειν ἐφ' ἡμᾶς.
 7. Πάντως ἡ ὄρμη τῆς δυναστείας αὐτῶν κατήγαγεν ἂν ἡμᾶς εἰς τὰ κατώτατα τῆς ἀβύσσου.
 8. Τὰς ὀρμὰς τῆς ἡδονῆς (2) καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν τοῦ διαβόλου, δι' ὧν κατασῦρει πάντας.
 9. Ἄρα διῆλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν τὴν τυραννίδα τοῦ διαβόλου τὴν ἀκράτητον.
 10. Εὐλογητὸς Κύριος, ὃς οὐ συνεχώρησεν ἕως τέλους ἀπολέσαι (3) ἡμᾶς ὑπὸ τῶν διδασκομένων αὐτῶν.
 11, 12. Ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὡς στρουθίον ἐρρύσθη ἐκ τῆς παγίδος τῶν ἐναντιῶν δυνάμεων· θηρευθεὶς (4) γὰρ ὑπάρχει ὑπ' αὐτῶν διὰ τὰς γηϊνάς ἐπιθυμίας, ὡς στρουθίον.
 13. Ἄλλ' ὁ Κύριος ἐλθὼν συνέτριψε τὴν ἀμαρτίαν διὰ τοῦ βαπτίσματος, καὶ ἡμεῖς ἐρρύσθημεν.
 14, 15. Καὶ τοῦ λοιποῦ ἡ βοήθεια ἡμῶν ἐν (5) τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐστὶ τοῦ δημιουργοῦ πάντων.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (6) ᾠδὴ τῶν Ἀραβαθμῶν, ὅπερ ἐρμηνεύεται ἐξομολόγησις τῶν ἀπὸ τοῦ πέμπτου βαθμοῦ τῆς εἰς Χριστὸν ἐλπίδος ἀνελθῶν (7) [ἀνελθόντων] ἐπὶ τὸν ἕκτον βαθμὸν· τουτέστιν ἐξομολόγησις τῶν μετὰ τὸ βάπτισμα ἐπιγινωσκόντων τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ· τὸ πῶς ἀντιλαμβάνεται τῶν πιστευόντων εἰς αὐτὸν, καὶ τοὺς ἀπειθοῦντας αὐτῷ πῶς παραδίδωσιν εἰς κόλασιν αἰώνιαν (8).

Titulus præpositus continet : *Canticum Graduum*, quod interpretatur confessio ascendentiū à quinto gradu spei in Christum in sextum gradum : hoc est confessio agnoscentiū post baptismum Christi virtutem : quomodo opitulatur credentibus in eum, et non credentes quomodo tradit in supplicium æternum.

1. Οἱ πιστεύοντες εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ δυνατοὶ **D**
 ἰσχυροὶ ὑπάρχουσιν, ὡς ἡ ἐντολὴ (9) τοῦ Θεοῦ. Σιών
 ἐρμηνεύεται ἐντολή.
 2. Ἀμετακίνητοι ἔσονται οἱ διαμένοντες ἐν τῷ
 Πνεύματι τῆς χάριτος αὐτοῦ· ἐρμηνεύεται γὰρ (10)
 Πνεῦμα αὐτοῦ χάριτος.

6. Cum principatus, et potestates, et rectores tenebrarum mundi fremerent in nos.
 7. Impetus utique eorum potentiae forsitan deduxisset nos in inferiora abyssi.
 8. Impetus voluptatis, et concupiscentiarum diaboli, quibus omnes pertrahit.
 9. Forsitan pertransisset anima nostra diaboli tyrannidem insuperabilem.
 10. Benedictus Dominus, qui non permisit usque in finem nos perdi ab eorum doctriinis.
 11, 12. Anima nostra, ut passer liberata est ex laqueo contrariarum potestatum; irretita enim ab ipsis fuit terrenis concupiscentiis, veluti passer.
 13. Sed Dominus veniens per baptismum contrivit peccatum, et nos liberati sumus.
 14, 15. Et demum auxilium nostrum est in nomine Domini Jesu Christi creatoris omnium

1. Credentes in Filium Dei potentes virtute sunt, sicut mandatum Dei. Sion enim interpretatur mandatum.
 2. Immobiles erunt permanentes in Spiritu gratiae ipsius. Jerusalem enim interpretatur Spiritus gratiae ejus.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Τὰς ἐξουσίας.
 (2) Τῶν ἡδονῶν.
 (3) Ἀπολέσθαι, etc., τῶν διδασκαλιῶν.
 (4) Θηρευθεῖσα γὰρ ὑπῆρχεν
 (5) Ἐν ὀνόματι Κυρίου Ἰησοῦ ἐστὶ τοῦ δημιουργοῦ τῶν, etc.

- (6) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περιέχει.
 (7) Ἀνιόντων.
 (8) Αἰώνιον.
 (9) Αἱ ἐντολαί, etc., Σιών γὰρ, etc.
 (10) Γὰρ Ἱερουσαλήμ, etc.

3. Montes in circuito ejus,
 4. Et Dominus in circuito populi sui,
 5. Ex hoc nunc et usque in sæculum.
 6. Quia non relinquet Dominus virgam peccatorum
 7. Super sortem justorum :
 8. Ut non extendant justii ad iniquitatem manus suas.
 9. Benefac, Domine, bonis, et rectis corde.

10. Declinantes autem in obligationes,
 11. Adducet Dominus cum operantibus iniquitatem.

12. Pax super Israel.

Canticum Graduum. PSAL. CXXV.

4. In convertendo Dominus captivitatem Sion,

ATHANASII INTERPRETATIO.

3. Montes existunt in circuito Jerusalem.
 4, 5. Et Dominus Jesus, mons implens mundum, in circuito est populi sui, et nunc et in futuro sæculo.
 6. Non enim sinet Dominus potestatem, et adversariam potentiam.
 7. (*Super sortem*) sanctorum ejus.
 8. Ne justii, dominantibus in eos dæmonibus, tradant animas suas concupiscentiis vitæ.

9. Da, Deus, bona bonis, et obedientibus præceptis tuis ex corde.

- 10, 11. Dedentes autem seipsos in lascivias corruptioni, tradet Dominus in ignem æternum cum diabolo et angelis ejus.

12. Gratia Filii Dei super mundos corde.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (4) ᾠδὴν Ἀναβαθμῶν, ὅπερ ἐρμηνεύεται ἐξομολόγησις τῶν ἀπὸ τοῦ πέμπτου βαθμοῦ [ἀπὸ τοῦ ἔκτου βαθμοῦ τῆς γνώσεως τοῦ Χριστοῦ ἀνιέντων ἐπὶ τὸν ἔβδομον βαθμὸν] τῆς εἰς Χριστὸν ἐλπίδος ἀνιέντων ἐπὶ τὸν ἔκτον βαθμὸν, τουτέστιν ἐξομολόγησις τῶν μετὰ τὸ βάπτισμα ἐπιγινωσκόντων τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ· τὸ πῶς ἀντιλαμβάνεται τῶν πιστευόντων εἰς αὐτὸν, καὶ τοὺς ἀπειθοῦντας αὐτῷ παραδίδωσιν εἰς κόλασιν αἰώνιον.

Titulus (†) præpositus continet : *Canticum Graduum*, quod interpretatur confessio ascendentium a quinto gradu spei in Christum in sextum gradum [a sexto gradu cognitionis Christi ascendentium in septimum gradum], hoc est confessio agnoscentium post baptismum Christi virtutem : quomodo opitulatur credentibus in eum, et non credentes tradit in supplicium æternum.

1. In tempore quando convertit Dominus Jesus servitutem cordis nostri, cum serviebamus contrariis potestatibus.
- Sion*
- enim interpretatur
- specula*
- , quod est cor.

1. Ἐν τῷ καιρῷ ὅταν ἐπέστρεψεν ὁ Κύριος Ἰησοῦς τὴν δουλείαν τῆς καρδίας ἡμῶν, ὅταν ἐθουλεύσαμεν (5) ταῖς ἐναντίας δυνάμεσι. Σιών γὰρ ἐρμηνεύεται
- σκοπευτήριον*
- , ὅπερ ἐστὶν ἡ καρδία.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) N. 6, 7, Comment. unus, Οὐ γὰρ, etc., κατεξουσιάζειν τὰς ἐναντίας δυνάμεις τῶν, etc.
-
- (2) Καρδίας.

- (5) N. 10, Τούς, etc. N. 11. Παραδώσει, etc. N. 12, Ἡ χάρις τοῦ, etc.

- (4) Ἡ δὲ τῆς κινναβάριως περιέχει· ᾠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν, ὅπερ ἐρμηνεύεται ἐξομολόγησις τῶν ἀναβαινόντων ἀπὸ τοῦ ἔκτου βαθμοῦ· τῆς εἰς Χριστὸν τε-

- A 3. Ὁρη κύκλω αὐτῆς,
 4. Καὶ ὁ Κύριος κύκλω τοῦ λαοῦ αὐτοῦ.
 5. Ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.
 6. Ὅτι οὐκ ἀφήσει Κύριος τὴν βλάβδον τῶν ἀμαρτωλῶν
 7. Ἐπὶ τὸν κληρὸν τῶν δικαίων
 8. Ὅπως ἂν μὴ ἐκτείνωσιν οἱ δίκαιοι ἐν ἀνομίαις χεῖρας αὐτῶν.
 9. Ἀγάθουνον, Κύριε, τοῖς ἀγαθοῖς καὶ τοῖς εὐθέσι τῆ καρδίᾳ.
 10. Τοὺς δὲ ἐκκλίνοντας εἰς τὰς στραγγαλίας
 11. Ἀπάξει Κύριος μετὰ τῶν ἐργαζομένων τὴν B ἀνομίαν.

12. Εἰρήνην ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ
-
- ᾠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν. ΨΑΛ. ΡΚΕ'.
-
4. Ἐν τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον τὴν αἰχμαλωσίαν Σιών,

3. Ὁρη ὑπάρχουσι κύκλω τῆς Ἱερουσαλήμ.
 4, 5. Καὶ ὁ Κύριος Ἰησοῦς, τὸ ὄρος τὸ πληρῶν τὴν οἰκουμένην, κύκλω ἐστὶ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ νῦν, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.
 6. (1) Οὐ γὰρ συγχωρήσει Κύριος κατ' ἐξουσίαν, καὶ τὴν ἐναντίαν δύναμιν.
 7. Τῶν ἁγίων αὐτοῦ.
 8. Ἴνα μὴ οἱ δίκαιοι, κυριευθέντες ὑπὸ τῶν δαιμόνων, ἐκδώσωσι τὰς ψυχὰς (2) αὐτῶν ταῖς ἐπιθυμίαις τοῦ βίου.
 9. Ἀγαθὰ δώρησαι, ὁ θεός, τοῖς ἀγαθοῖς καὶ τοῖς ὑπακούουσι ταῖς ἐντολαῖς σου ἐκ καρδίας.
 10, 11. (3) Τοὺς δὲ εἰς ἀσελγείας ἐκδεδωκότας ἑαυτοὺς τῇ φθορᾷ παραδώσει Κύριος τῷ αἰωνίῳ πυρὶ C μετὰ τοῦ διαβόλου καὶ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ.
 12. Ἡ χάρις τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς καθαρούς τῆ καρδίᾳ.

(†) In describenda explicatione titulorum psalmodum graduum multipliciter, et non uno in loco errasse videtur librarius. Manifestus quidem hoc loco scribæ error est : cum interpretatio tituli hujus psalmi eadem atque illa psalmi antecedentis sit. Quomodo autem pauca mutando corrigere, ad margi-

2. Ἐγενήθημεν ὡσεὶ παρακεκλημένοι.
3. Τότε ἐπλήσθη χαρᾶς τὸ στόμα ἡμῶν,
4. Καὶ ἡ γλῶσσα ἡμῶν ἀγαλλιάσασα.
5. Τότε ἐροῦσιν ἐν τοῖς ἔθνεσιν·
6. Ἐμεγάλυσε Κύριος τοῦ ποιῆσαι μετ' αὐτῶν.
7. Ἐμεγάλυσε Κύριος τοῦ ποιῆσαι μεθ' ἡμῶν·
8. Ἐγενήθημεν εὐφραϊνόμενοι.
9. Ἐπίστρεψον, Κύριε, τὴν αἰχμαλωσίαν ἡμῶν,
10. Ὡς χειμάρρους ἐν τῷ νότῳ.

- A
2. Facti sumus sicut consolati.
  3. Tunc repletum est gaudio os nostrum,
  4. Et lingua nostra exultatione.
  5. Tunc dicent inter gentes :
  6. Magnificavit Dominus facere cum eis.
  7. Magnificavit Dominus facere nobiscum :
  8. Facti sumus lætantes.
  9. Convertite, Domine, captivitatem nostram,
  10. Sicut torrens in austro.

ATHANASII INTERPRETATIO.

2. Ἐγενόμεθα ὡς (1) ἀνάπαυσιν· Ὁ γὰρ παρακαλῶν τοὺς ταπεινοὺς παρεκάλεσεν ἡμᾶς Θεός.

3. Τότε ἐπλήσθημεν Ἡνεύματος ἁγίου·

4. Καὶ ἠρξάμεθα λαλεῖν ἑαυτοῖς (2) ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις, καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς ἡδοναῖς, καὶ ψάλλοντες ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν τῷ ὄνοματι αὐτοῦ.

5, 6. (3) Τότε ἔλεγον αἱ ἐναντία δυνάμεις· Εὐδόκησεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ σῶσαι αὐτοὺς.

7. Ἡμεῖς δὲ πάλιν καυχώμενοι ἐν Κυρίῳ λέγομεν· Ἠπλώσεν ἐπὶ πάντας, καὶ εἰς ἡμᾶς τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

8. Εὐρέθημεν πλησθέντες τῆ χάριτι (4) αὐτοῦ.

9, 10. Ὁ χειμάρρους οὗτος, περὶ οὗ λέγει ὁ Προφήτης, ἐν τῷ νότῳ ἐστὶν ἐν τῇ Ἰνδοκουργίᾳ (5), ἥτις ἐστὶν ἀρχὴ τῆς Αἰγύπτου· διὸ καὶ ὁ Προφήτης εἴρηκεν, ὡς ὁ χειμάρρους ἐν τῷ νότῳ. Τοῦτο οὖν μεταθήκαμεν παρὰ πλείονων, ὅτι περὶ οἱ Σαρακηνοὶ κατήρχοντο εἰς τὴν Ἰνδοκουργίαν, ἣ [ὡς] καὶ κατέρχονται μέχρι τοῦ νῦν, καὶ παίδευσιν ὡς περ [πορθοῦσιν ὅπερ] εὐρίσκουσι, καὶ ἀνέρχονται εἰς τοὺς τόπους αὐτῶν. Ὁ δὲ χειμάρρους οὗτος, περὶ οὗ εἶπεν ὁ Προφήτης, ἐκ τῶν Σαρακηνῶν κατέρχεται· κατὰ βούλησιν οὖν Θεοῦ, ἡνίκα γένηται ὑπερὶ λάθρος, πληθύνει ὁ χειμάρρους, ὥστε κατέρχεσθαι αὐτὸν σφοδρῶς, λαμβάνοντα τὰς σκηνὰς τῶν Σαρακηνῶν, καὶ αὐτοὺς δὲ ἀπόλλυσιν, ἅπερ δὲ διήρπασαν λαθῶν φέρει εἰς τὴν Ἰνδοκουργίαν, ὅθεν καὶ ἐλήφθησαν ἀπὸ τῶν Σαρακηνῶν τὸ πρότερον· καὶ ἡμεῖς δὲ, γενόμενοι ἐν αὐτῇ τῇ πόλει, ἔθεσάμεθα τὸν χειμάρρου. Τοῦτο οὖν ἐστὶν ὃ λέγει ὁ Προφήτης ἐκ προσώπου τῶν πεπιστευκότων· ὅτι, ὡς περ ἐκεῖνος ὁ χειμάρρους τοὺς μὲν αἰχμαλωτίζοντας ἀπόλλυσιν, τὰ δὲ ληφθέντα παρ' αὐτῶν σκῦλα ἀποκαθίστησιν, ἐξ ὧν καὶ ἐλήφθησαν, οὕτω ποιήσον καὶ αὐτὸς, καὶ τὰς μὲν ἐναντίας δυνάμεις τὰς αἰχμαλωτισάσας ἡμᾶς θανάτωσον τῷ ὕδατι τοῦ βαπτίσματος, δι' αὐτοῦ δὲ τοῦ ὕδατος ἀπόδος ἡμῖν τὴν δόξαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν, ἣν ἀφείλαντο ἡμῖν αἱ τοῦ ἐθροῦ δυνάμεις. Αὕτη οὖν ἡ διήγησις τοῦ χειμάρρου, καὶ αὕτη ἡ αἰτία τοῦ εἰρηκέναι τὸν Προφήτην.

¹ II Cor. vii 6. ² Ephes. v, 4.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Εἰς ἀνάπαυσιν, etc., ὁ Θεός.

(2) Ἐν ἑαυτοῖς.

(3) N. 5, Τότε, etc., τοῦ δεστ. N. 6, 7, Ἡμεῖς, etc.,

ἐν τῷ Κυρίῳ, etc., εἰς πάντας ἡμᾶς, etc.

(4) Τῆς χάριτος, etc.

(5) Ἐν τῇ Ἰνδοκουργίᾳ, etc., ὡς χειμάρρους, etc.,

nem ascripsi; recte autem, a secus benigni lectoris iudicio relinquam. Neque enim mihi spes est, omnia ad rectam et veram lectionem revocare posse. et quæ sanctus doctor scripsit, et nunc manca et mutila ac corrupta leguntur, in integrum restituere.

11. Qui seminant in lacrymis, in exultatione A
pentent.

12. Euntes ibant, et flebant

13. Mittentes semina sua.

14. Venientes autem venient cum exultatione,

15. Portantes manipulos suos.

Cunicum Graduum Salomonis. PSAL. CXXVI.

1. Nisi Dominus ædificaverit domum :

2. In vanum laboraverunt qui ædificant eam.

3. Nisi Dominus custodierit civitatem :

4. Frustra vigilavit qui custodit eam.

11. Οἱ σπείροντες ἐν δάκρυσιν ἐν ἀγαλλιάσει θε-
ριοῦσι.

12. Πορευόμενοι ἐπορεύοντο, καὶ ἔκλαιον

13. Βάλλοντες τὰ σπέρματα αὐτῶν,

14. Ἐρχόμενοι δὲ ἤξουσιν ἐν ἀγαλλιάσει,

15. Ἀφροντες τὰ δράγματα αὐτῶν.

Ῥδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν τῷ Σολομῶν,
ΨΑΛ. ΡΚΖ'.

1. Ἐὰν μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον,

2. Εἰς μάτην ἐκοπίασαν οἱ οἰκοδομούντες.

3. Ἐὰν μὴ Κύριος φυλάξῃ πόλιν.

4. Εἰς μάτην ἠγρύπνησεν ὁ φυλάσσων.

ATHANASII INTERPRETATIO.

11. Beati flentes in præsentī sæculo peccata sua
corde mundo, quoniam consolabuntur in regno
celorum.

12, 13. Totam suam vitam traducunt in metu,
nocte ac die cum lacrymis operantes salutem
suam.

14, 15. In resurrectione venientes venient in
exultatione accipientes vitam æternam.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (3) Ῥδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν τῷ Σολομῶν, ὅπερ ἐρμηνεύεται τῶν σω-
θέντων διὰ τοῦ βαπτίσματος τῷ εἰρηνικωτάτῳ, τουτέστιν Ἰησοῦ τῇ εἰρήνῃ ἡμῶν· τοῦτο οὖν λέγω, λοιπὸν
μετὰ τὸν ἕβδομον βαθμὸν τῆς γνώσεως [τῆς δυνάμεως] τοῦ Χριστοῦ εἰς ὑψηλότερον βαθμὸν ἀνέρχονται εἰς τὸν
ἕκτον ὡσανεὶ εἰς τὰ χαρίσματα τοῦ Χριστοῦ, τῷ διδάσκοντι αὐτοὺς, ὅτι περ οὐκ ἦν δυνατόν σωθῆναι ἡμᾶς
διὰ τοῦ λόγου τοῦ καληθέντος δι' ἀγγέλων (4) καὶ τῶν προφητῶν, εἰ μὴ αὐτὸς ὁ Κύριος, αὐταῖς ὕψει παρα-
γενόμενος, ἔσωσεν ἡμᾶς· καὶ ὅτι αὐτοὶ προφήτῃ (5) ἐν ὁδῷ ἡμῶν, ὅτι οὐκ ἠδύνατο ἐπιστρέφαι τὸ γένος
τῶν ἀνθρώπων, ἵνα σωθῆ, εἰ μὴ ὡς προείπον, ὁ Κύριος παραγγέλον, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ πρῶτος στίχος τοῦ
ψαλμοῦ (6).

Titulus præpositus continet: *Canticum Graduum Salomonis*, quod interpretatur canticum eorum, qui
salvi facti sunt per baptismum summe Pacifico, nempe Jesu, qui est pax nostra¹⁶: hoc igitur dico, de-
num post septimum gradum agnitionis [virtutis] Christi in altiore gradum ascendunt scilicet in octavum,
videlicet in cælestia Christi dona docentis fieri non potuisse, ut salvemur sermone, quem locuti sunt
angeli, et prophetæ, nisi ipse Dominus nostris aspectibus se præbens salvos nos fecisset: et quod ipsi
prophetæ in dolore vitam agebant, quia non poterant convertere genus humanum, ut salvaretur nisi ut
antea dixi, Dominus advenisset, ut ipse primus psalmi versus dicit.

1, 2. Nisi ipse Dominus adventu suo ædificasset C
Ecclesiam, quemadmodum dixit Petro: *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*¹⁷, inutiles fuissent labores prophetarum in
generatione hominum.

3, 4. Nisi Dominus custodierit omnem hominem,
frustra elaboravit quicumque videtur esse aliquis.

¹⁶ Ephes. ii, 14. ¹⁷ Matth. xvi, 18.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

εἰς τὴν Ῥνοκοῦραν, ἢ καί, etc., καὶ παρεδρεύουσιν
ἄπερ εὐρίσκουσι, καὶ ἀπέρχονται, etc., ὑετὸς λά-
βρος, etc., ἀπόλλυσι. Τὰ δὲ αὐτῶν πάντα ἀναγκαίως,
καὶ ἄπερ διήρπασαν, etc. Ῥνοκοῦραν, ὅθεν καὶ ἐλή-
φθησαν τὰ αὐτὰ σκῦλα ὑπὸ τῶν, etc. Ὅτι, ὡς περ ὁ
χειμάρβρος, etc., καὶ αὐτὸς, etc., τὰς αἰχμαλωτισά-
σας ἡμᾶς, etc., πάλιν ἀποδώσει ἡμῖν, etc., ἣν ἀφεί-
λαντο ἡμῶν, etc.

1) Φόβου, καὶ τρῶμου.

11. Μακάριοι οἱ πενθοῦντες ἐν τῷ νῦν καιρῷ τὰς
ἀμαρτίας αὐτῶν ἐν καρδίᾳ καθαρᾷ, ὅτι παρακληθη-
σονται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

12, 13. Τὸν βίον αὐτῶν πάντα ἐπετέλουν μετὰ φό-
βου (1), νυκτὸς καὶ ἡμέρας μετὰ δακρύων κατεργα-
ζόμενοι τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν

14, 15. Ἐν τῇ (2) ἀναστάσει ἐρχόμενοι ἐλεύσονται
ἐν ἀγαλλιάσει ἀπολαμβάνοντες τὴν αἰώνιον ζωὴν.

1, 2. (7) Ἐὰν μὴ αὐτὸς ὁ Κύριος τῇ ἑαυτοῦ παρ-
ουσίᾳ ἐκοδόμησε τὴν Ἐκκλησίαν, καθὼς εἶρηκε τῷ
Πέτρῳ· *Σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ
οἰκοδομήσω μετὰ τὴν Ἐκκλησίαν*, ὀφελεῖς ὑπέρχον
οἱ κόποι τῶν προφητῶν ἐν γένει τῶν ἀνθρώπων.

3, 4. Ἐὰν μὴ Κύριος φυλάξῃ πάντα ἄνθρωπον, εἰς
μάτην ἐκόπιεν ἕκαστος τῶν δοκούντων εἶναι τι.

(2) Τῇ δέ.

(3) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περιέχει, etc. Σολο-
μῶν, ὅπερ ἐρμηνεύεται ἐξομολόγησις τῶν, etc.

(4) Ἀγγέλου.

(5) Οἱ προφήται.

(6) Ψαλμοῦ αὐτοῦ τοῦτο δηλοῖ.

(7) N. 1. Ἐάν, etc. Ἀνωφελεῖς, etc. Τῷ γένει,
etc. N. 2, 3, 4. Ἐάν μὴ Κύριος, etc. Ἐκοπίασαν,
etc.

5. Εἰς μάτην ὤμην ἔστι τὸ [τοῦ] ὀρθρίζειν ·
 6. Ἐγείρεσθε μετὰ τὸ καθῆσθαι,
 7. Οἱ ἔσθιοντες ἄρτον ὀδύνης.
 8. Ὅταν δὴ τοῖς ἀγαπητοῖς αὐτοῦ ὕπνον.
 9. Ἴδου ἡ κληρονομία Κυρίου, υἱοί ·
 10. Ὁ μισθὸς τοῦ καρποῦ τῆς γαστροῦς.
 11. Ὡσεὶ βέλη ἐν χειρὶ δυνατοῦ ·
 12. Οὕτως οἱ υἱοὶ τῶν ἐκτετιναγμένων.
 13. Μακάριος, ὃς πληρώσει τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ
 ἐξ αὐτῶν ·
 14. Οὐ καταισχυνοῦνται, ὅταν λαλώσι τοῖς
 ἐχθροῖς αὐτοῦ [αὐτῶν] ἐν πύλαις.

- A 5. Vanum est vobis ante lucem surgere :
 6. Surgite postquam sederitis,
 7. Qui manducatis panem doloris.
 8. Cum dederit dilectis suis somnum .
 9. Ecce hæreditas Domini, filii :
 10. Merces fructus ventris.
 11. Sicut sagittæ in manu potentis :
 12. Ita filii excussorum.
 13. Beatus vir qui implebit desiderium suum ex
 ipsis :
 14. Non confundentur cum loquentur inimicis
 suis in porta.

ATHANASII INTERPRETATIO.

5. Ὑμῖν τοῖς προφήταις εἰς μάτην ἔστι τὸ (1) ὀρ-
 θρίζειν ὑμᾶς, καὶ λαβεῖν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν
 ἀπειθειαν τῶν ἀνθρώπων.
 6. Ὅμως μετὰ τὴν κοίμησιν ὑμῶν ἀνίστασθε · ὁ
 λόγος γὰρ ὑμῶν μέλλει κηρύσσεσθαι, καὶ ἄγειν πάν-
 τας εἰς τὴν πίστιν τοῦ Θεοῦ.
 7. Οἱ νῦν, διὰ τὸ μὴδένα ὑμῶν ἀκούειν, με (2) ὀδύ-
 νης ἔσθιοντες τὸν ἑαυτῶν ἄρτον.
 8. Πότε (3) διεγείρεσθε, ὅταν ὁ Κύριος μέλλων συλ-
 λαμβάνεσθαι ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἐπὶ τοῖς ἀγαπητοῖς
 αὐτοῦ, τούτέστι τοῖς ἀποστόλοις · *Καθεύθετε τὸ λοι-
 πόν, καὶ ἀναπαύσεσθε* · ἡγγικε γὰρ ὁ παραδι-
 δούς με.
 9. Ἴδου ἡ κληρονομία Κυρίου υἱοὶ ὑμῶν τῶν προ-
 φητῶν, οἱ ἀπόστολοι.
 10. Καὶ ὁ μισθὸς τοῦ πόνου ὑμῶν καὶ τῆς ὀδύνης,
 ἧς ἔχετε (4) τότε κυριεύσοντες, τούτους τοὺς ἀποστό-
 λους ἡμῖν ἔτεκεν.
 11. Ὡς βέλη πεμπόμενα παρὰ τινος εὐστόχου καὶ
 ἰσχυροῦ, οὕτως εἰσὶν οἱ ἀπόστολοι ὑπὸ Κυρίου πεμ-
 πόμενοι εἰς τὸ κήρυγμα.
 12. Οἱ υἱοὶ τῶν προφητῶν, τῶν μὴ ἔχόντων ἐν αὐ-
 τοῖς (5) σῖτα, ἢ βρώσιν τὴν ἀφανίζουσαν.
 13. Μακάριος, ὅτι [ὅστις] (6) τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων
 εἰς τὰ εἰρημένα ὑπὸ τῶν ἀποστόλων, καὶ μαθῶν
 αὐτὰ, καὶ πληρῶν.
 14. Οἱ τοιοῦτοι γὰρ οὐ καταισχύνονται, ὅταν μετα-
 βαίνωσιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, καὶ ἐναντία δυνά-
 μεις ἑστῶσαι ἔξωθεν τῶν πυλῶν τοῦ οὐρανοῦ ζητοῦσι
 κατ' αὐτῶν εὐρεῖν τινα πρᾶξιν πονηρὰν (7) εἰς αὐ-
 τοὺς, ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτῶν πρὸς τὸν Θεὸν ὡς
 ἡμαρτηκότων.

- B 5. Vobis, prophetæ, vanum est ante lucem sur-
 gere, et sumere verbum Dei propter hominum in-
 credulitatem.
 6. Verumtamen post dormitionem vestram re-
 surgite; vester enim sermo prædicabitur, et addu-
 cet omnes ad Dei fidem.
 7. Nunc autem, quia nemo vos audit, cum do-
 lore editis panem vestrum.
 8. Tandem resurgetis, cum Dominus comprehen-
 detur a Judæis inter suos dilectos, hoc est apo-
 stolos, et dixerit: *Dormite jam et requiescite, ap-
 propinquavit enim qui me tradet* ⁷⁸.
 9. Ecce hæreditas Domini filii vestri, o prophetæ,
 C apostoli.
 10. Et merces laboris vestri, et doloris quem
 habebatis tunc prædicantes, eosdem apostolos nobis
 peperit.
 11. Sicut tela missa ab aliquo perito et forti sa-
 gittario; ita sunt apostoli missi a Domino ad præ-
 dicandum.
 12. Filii prophetarum non habentium in se ipsos
 frumentum, aut escam deficientem.
 13. Beatus quicumque habens desiderium eorum,
 quæ dicta sunt ab apostolis, et discit ipsa et implet.
 14. Tales enim non confunduntur, cum decedunt
 D ex hoc mundo, et contrariæ potestates stantes extra
 cæli portas quærunt contra ipsos invenire aliquam
 improbam actionem, ut eos tanquam peccatores Deo
 accusent.

⁷⁸ Matth. xxvi, 45, 46.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Τοῦ ὀρθρίζειν ὑμᾶς, καὶ λαλεῖν, etc.
 (2) Μετ' ὀδύνης ἦσθιον, etc.
 (3) Πότε δὲ ἐγείρεσθε, ὅταν ὁ Ἰησοῦς ὁ μέλλων,
 etc., Ἰουδαίων εἰπῆ τοῖς, etc. Mox deest καὶ et γάρ.

(4) Εἴχετε τότε κηρύσσοντες.
 (5) Ἐν ἑαυτοῖς σῖτα, ἢ βρώσιν τινα, etc.
 (6) Ὁ.
 (7) Πονηρὰν πεπραχότας αὐτούς, etc.

Canticum Graduum. PSAL. CXLVII.

A

Ῥδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν. ΨΑΛ. ΡΚΖ.

1. Beati omnes qui timent Dominum,
2. Qui ambulat in viis ejus.
3. Labores manuum tuarum manducabis :
4. Beatus es, et bene tibi erit :
5. Uxor tua sicut vitis abundans
6. In lateribus domus tuæ.
7. Filii tui sicut novellæ olivarum
8. In circuitu mensæ tuæ.
9. Ecce sic benedicetur homo, qui timet Domi-
num.
10. Benedicat tibi Dominus ex Sion,
11. Et videas bona Jerusalem
12. Omnibus diebus vitæ tuæ.
13. Et videas filios filiorum tuorum :

1. Μακάριοι πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον,
2. Οἱ πορευόμενοι ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ.
3. Τοὺς πόνους τῶν καρπῶν σου φάγεσαι ·
4. Μακάριος εἶ, καὶ καλῶς σοι ἔσται.
5. Ἡ γυνὴ σου ὡς ἀμπελος εὐθηνούσα
6. Ἐν τοῖς κλίτεσι τῆς οἰκίας σου.
7. Οἱ υἱοὶ σου ὡς νεφύτα ἐλαιῶν
8. Κύκλω τῆς τραπέζης σου.
9. Ἰδοὺ οὕτως εὐλογηθήσεται ἄνθρωπος ὁ φοβού-
μενος τὸν Κύριον.
10. Εὐλογῆσαι σε Κύριος ἐκ Σιών ,
11. Καὶ ἴδῃς τὰ ἀγαθὰ Ἱερουσαλήμ
12. Πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου.
13. Καὶ ἴδῃς υἱοὺς τῶν υἱῶν σου ·

B

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1) Ῥδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν, ὅπερ ἐρμηνεύεται ἐξομολόγησις τῶν ἀπὸ τῆς γνώσεως [τῶν χαρισμάτων] τοῦ Χριστοῦ, τουτέστιν ἀπὸ τοῦ ὀγδόου βαθμοῦ ἀνιόντων εἰς τὸν Θεόν, λέγω δὴ τοῦ εἰδέναι αὐτοὺς, ὅτι πληρῶν τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ πῶς ἡ μισθαποδοσία αὐτῶν [τῆς μισθαποδοσίας αὐτῶν] ἀξιοῦται ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.

Titulus præpositus continet : *Canticum Graduum*, quod interpretatur confessio ascendentium a cognitione [donorum] Christi, hoc est ab octavo gradu in Deum, nempe ad intelligendum, quomodo implens mandata Christi dignus ipse retributione censebitur a Deo in die iudicii.

1. Beati qui auscultant sermonem Dei.
2. Qui sectantur vestigia ejus.
3. Fructus justitiæ, quos cum tribulatione, quæ in mundo est, producis, postea impleberis iisdem in regno Dei.
4. Sanctorum beatitudine dignus fies, et in gaudium Dei tu introibis.
- 5, 6. Anima tua, veluti vitis, plena omnis lætitiæ; ita est in membris corporis tui hinc, et inde habens fructus justitiæ : *Per arma justitiæ a dextris et a sinistris per gloriam et ignobilitatem* ⁷⁹, etc.

C

1. Μακάριοι οἱ ὑπακούοντες τὸν λόγον (2) τοῦ Θεοῦ.
2. Οἱ ἐξακολουθοῦντες τοῖς ἴχνυσιν αὐτοῦ.
3. Τοὺς καρποὺς τῆς δικαιοσύνης, οὓς (3) μετὰ θλίψεως τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἔκτελεῖς, ὕστερον ἐμπλησθήσῃ αὐτῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ.
4. Τοῦ μακαρισμοῦ τῶν ἁγίων ἀξιωθήσῃ, εἰς τὴν χαρὰν (4) τοῦ Θεοῦ σὺ εἰσελεύσεις.
- 5, 6. Ἡ ψυχὴ σου, ὡς ἀμπελος, γέμουσα ἀπάτης εὐφροσύνης · οὕτως ἐστὶν ἐν τοῖς μέλεσι τοῦ σώματός σου, ἔθεν αὐτῆς, καὶ ἔθεν ἔχουσα καρποὺς δικαιοσύνης, διὰ τῶν ὀπλῶν τῆς δικαιοσύνης τῶν (5) δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν, διὰ δόξης, καὶ ἀτιμίας, καὶ τῶν λοιπῶν.

7, 8. Opera justitiæ tuæ cum misericordia et fructibus pacificis stipantia, et protgentia cor tuum.

9. Ecce ita beatus prædicabitur homo faciens Dei voluntatem.

10. Dominus enim dicit omnibus hujusmodi hominibus in cœlesti civitate : *Venite, benedicti Patris mei* ⁸⁰, etc.

11, 12. Et fruatur quisque æternis bonis, quæ Dominus promisit diligentibus se ⁸¹ in sempiterna sæcula.

13. Retributionem operum tuorum.

D

7, 8. Τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης σου μετὰ ἐλέους καὶ καρπῶν εἰρηνικῶν εἰσι συσφίγγοντα καὶ σκέποντα τὴν καρδίαν σου.

9. Ἰδοὺ οὕτως μακαρισθήσεται ἄνθρωπος (ὡς (6) μέλλων λέγειν [a]) ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

10. Ἐρεῖ γὰρ παντὶ τοιοῦτῳ ἀνθρώπῳ ὁ Κύριος, ἐν τῇ ἐπουρανίῳ πόλει · *Δεῖτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου* (7), καὶ τὰ ἐξῆς.

11, 12. Καὶ ἀπολαύσει ἕκαστος (8) τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, ὧν ἐπηγγείλατο ὁ Κύριος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας.

13. Τὴν (9) ἀνταπόδοσιν τῶν ἔργων σου.

⁷⁹ II Cor. vi, 7, 8. ⁸⁰ Matth. xxv, 34. ⁸¹ I Cor. ii, 9.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει, etc. Ἀνιόντων εἰς τὸν ἕνατον, λέγω, δὴ, etc. Ὅτι ὁ πληρῶν, etc. Πόσης μισθαποδοσίας ἀξιοῦται, etc. Ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Λόγου.

(2) Τῷ λόγῳ.

(3) Οὓς νῦν μετὰ, etc.

(4) Χάριν τοῦ Θεοῦ σου εἰσελεύσῃν.

(5) Διὰ τῶν δεξιῶν.

(6) Ὡς μέλλω λέγειν, πᾶς ἄνθρωπος, ὁ, etc.

(7) Μου, ἀπολάβετε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν πρὸ καταβολῆς κόσμου.

(8) Ἐκαστος τοιούτου τῶν.

(9) Καὶ ἴδῃς τὴν, etc.

(a) Verba intra parentesim posita expungenda videntur.

14. Εἰρήνη ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ.

Ῥδὴ τῶν Ἀναθαβῶν. ΨΑΛ. PKH'.

1. Πλεονάκις ἐπολέμησάν με ἐκ νεότητός μου·

2. Εἰπάτω δὴ Ἰσραήλ·

3. Πλεονάκις ἐπολέμησάν με ἐκ νεότητός μου·

4. Καὶ γὰρ οὐκ ἠδυνήθησάν μοι.

5. Ἐπὶ τὸν νῶτόν μου [τοῦ νώτου μου] ἐτέχταινον οἱ ἁμαρτωλοί·

6. Ἐμάκρυναν τὴν ἀνομίαν αὐτῶν.

7. Κύριος δίκαιος [ὁ Κύριος δικαίως] συνέκοψεν ἀγένας ἁμαρτωλῶν·

8. Αἰσχυνθήτωσαν, καὶ ἀποστραφήτωσαν εἰς τὰ ὀπίσω πάντες οἱ μισοῦντες Σιών.

A 14. Pacem super Israel.

Canticum Graduum. PSAL. CXXVIII.

1. Saepe expugnaverunt me a juventute mea :

2. Dicat nunc Israel,

3. Saepe expugnaverunt me a juventute mea :

4. Etenim non potuerunt mihi.

5. Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores :

6. Prolongaverunt iniquitatem suam.

7. Dominus justus [juste] concidit cervices peccatorum :

8. Confundantur, et convertantur retrorsum omnes, qui oderunt Sion.

ATHANASII INTERPRETATIO.

14. Καὶ οὐκ ἔτι ἐστὶν (1) ἐν τῇ ἄνω Ἰερουσαλήμ B ὁ πολεμῶν τινα· εἰρήνη γὰρ ἐστὶ· ἐπειδὴ καὶ τεχνίτης, καὶ δημιουργὸς αὐτῆς ὑπάρχει Ἰησοῦς, καὶ εἰρήνη ἡμῶν.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2)· Ῥδὴ Ἀναθαβῶν, ὅπερ ἐρμηνεύεται ἐξομολόγησις τῶν ἀπὸ [ἐνάτου] τοῦ Θεοῦ βαθμοῦ ἀναβαινόντων ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν, τουτέστι μετὰ τὴν γνώσιν τοῦ εἰδέναί τὰ τῆς μελλούσης μισθοποδοσίας, μέμνηται δὲ ἅπερ ὑπέμειναν ὑπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων, καὶ πῶς ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἐβλύθησαν, ἔτι γε μὴν εἰς ὑψηλοτέραν γνώσιν ἀνιόντες τοῦ προγινώσκειν ἅπερ συνέβη τοῖς ἁμαρτωλοῖς ἐξιῶσι τὸν βίον τοῦτον.

Titulus praepositus continet : *Canticum Graduum*, quod interpretatur confessio ascendentium a [nono] Dei gradu (a) in Jesum, hoc est post cognitionem, qua cognoverunt, quæ ad mercedem futuram pertinent, recordantur, quæ perpassi sunt a contrariis potestatibus, et quomodo gratia Domini Jesu liberati sunt et etiamnum quidem in altiorem cognitionem ascendentes ad prænosendum, quæ eventura sunt peccatoribus decedentibus ex hac vita.

1. Ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐζήτουν αἰχμαλωτίζειν με οἱ C ἐζάιμοι, ὅτε ἤμην νῆπιος τῇ κατὰ Θεὸν φρονήσει.

2, 3. Ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ αὐτῶν διηγησάσθωσαν οἱ φωτισθέντες τὴν διάνοιαν ἐπιγινῶναι τὸν Θεόν, τὸ πῶς ἐπολεμοῦντο ὑπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων.

4. Ἐπειδὴ ὁ Κύριος ἀντελαμβάνετό μου.

5, 6. Ἐτι (3) μὲν τοὺς δύο στίχους λαβεῖν εἰς τὸν Κύριον, τουτέστιν ἠνίκα ἐφραγγελλώθη ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων· ὅμως καὶ πρὸς τὰ ἄνω δεδομένα [λεγόμενα] θεωροῦνται ἐκ τῶν ἀποβριφέντων ὀπίσω μου πονηρῶν πράξεων, καὶ πάλιν ἐπιτίθουσι μοι αὐτάς, καὶ ἐπέμεινον ἐπὶ χρόνον ἰκανὸν ἐπιχειρέμενοι μοι.

7. Ἄλλ' ὁ Κύριος, ὁ μηδένα παρορῶν πιστευόντων εἰς αὐτόν, ἐθανάτωσε τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας τοῦ D σκότους.

8. Ἐν τῇ μελλούσῃ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως ὁ διάβολος, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ πεσόντες αὐτοῖς καταδικασθήτωσαν τῷ αἰωνίῳ πυρὶ, οἱ ἀποστρεφόμενοι πᾶσαν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου. Σιών γὰρ ἐντολὴ ἐρμηνεύεται.

²² Hebr. xi, 10.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἔσται, etc. Ἰησοῦς ἡ εἰρήνη ἡμῶν.

(2) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει· Ῥδὴ τῶν, etc., ἀπὸ τοῦ ἐνάτου βαθμοῦ, etc., ἐπὶ τὸν δέκατον, τουτέστι, etc., μέμνηται ἅπερ, etc., καὶ τὸ πῶς, etc.,

(a) Divinæ scilicet retributionis.

ἅπερ συμβαίνει τοῖς, etc.

(3) Ἔστι μὲν, etc., ἐφραγγελλώθη· καὶ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ὅμως, καὶ πρὸς τὰ ἀποδομένα, ἃ θεωροῦνται, etc., πράξεων πάλιν, etc., ἐπιχειρέμενοι μοι.

9. Fiant sicut fenum tectorum,
 10. Quod priusquam evellatur [evellatur illud],
 exaruit.
 11. De quo non implevit manum suam qui
 metit,
 12. Et sinum suum, qui manipulos colligit.
 13. Et non dixerunt qui præteribant: Benedictio
 Domini super vos.
 14. Benediximus vobis in nomine Domini.
Canticum Graduum. PSAL. CXXIX.
 1. De profundis clamavi ad te, Domine:
 2. Domine, exaudi vocem meam.
 3. Fiant aures tuæ intendentes in vocem depre-
 cationis meæ.

(a) Vers. 2. Κύριε, εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου, usque ad προσέχοντα. Vers. 3. Εἰς τὴν, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

9. Ita in ignem projecti.
 10. Qui ante finem in mundo existentes interem-
 pti sunt a peccato.
 11, 12. Ab his non invenit unusquisque angelo-
 rum accipientium eorum animas, fere unam dra-
 chmam justitiæ, et unusquisque angelorum, qui cum
 ipsis fuerunt in vita ipsorum, et afferens eorum
 opera Deo, non invenit semen justitiæ in eis ad of-
 ferendum Deo.
 13. Et angeli sancti missi in mundum propter
 eos qui hæredes salutis futuri sunt, videntes ipsos
 abeuntes ex hoc mundo non salutaverunt eos.
 14. Neque ipsis dixerunt: Pax vobis; hoc enim
 est nomen Domini.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (4)· Ὡδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν, ὅπερ ἐρμηνεύεται ἐξομολόγησις τῶν ἀπὸ τοῦ δεκάτου βαθμοῦ τῆς γνώσεως τοῦ εἰδέναι τὰ τῆς μελλούσης κρίσεως· λοιπὸν ἀδιαλείπτως νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐκ τῆς καρδίας αὐτῶν μετὰ ὀδυρμῶν δεόμενοι τοῦ Θεοῦ πρὸ τοῦ ἀφεθῆναι αὐτοῖς εἰ τι πάρεστιν αὐτῶν ἀμάρτημα πεπραγμένον.

Titulus præpositus continet: *Canticum Graduum*, quod interpretatur confessio ascendentium a decimo gradu cognitionis (Christi in undecimum) ad sciendum ea, quæ ad futurum iudicium pertinent: deinde indesinenter nocte, atque die ex corde suo deprecantur cum lacrymis Deum pro remissione peccati, si quod superest ab eis commissum.

1. Ex corde meo gemitu inenarrabili clamavi
 ad te.
 2, 3. Inclinans te ipsum ad me exhibe mihi aures
 tuas promptas ad audiendum, quæ tibi confessu-
 rus sum.

- A 9. Γενηθήτωσαν ὡσεὶ χόρτος, δωμάτων,
 10. Ὅς πρὸ τοῦ ἐκσπασθῆναι [ἐκσπασθῆναι αὐτὸν]
 ἐξηράνθη.
 11. Οὐ οὐκ ἐπλήρωσε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ὁ θερίζων,
 12. Καὶ τὸν κόλπον αὐτοῦ ὁ τὰ δραγματα συλλέγων.
 13. Καὶ οὐκ εἶπον [εἶπαν] οἱ παράγοντες· Εὐλογία
 Κυρίου ἐφ' ὑμᾶς·
 14. Εὐλογήκαμεν ὑμᾶς ἐν ὀνόματι Κυρίου.
 Ὡδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν. ΨΑΛ. ΡΚΘ'.
 1. Ἐκ βαθέων ἐκέκραξά σοι, Κύριε·
 2. Κύριε (a), εἰσάκουσον τῆς φωνῆς μου.
 3. Γενηθήτω τὰ ὠτά σου προσέχοντα εἰς τὴν φωνὴν
 τῆς δεησεώς μου.

- B 9. Οὕτως εἰς πῦρ βαλλόμενοι.
 10. Οἱ (1) πρὸ τοῦ τέλους ὄντες ἐν τῷ κόσμῳ νε-
 νεκρωμένοι ὑπῆρχον ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας.
 11, 12. (2) Ἀπὸ τῶν τοιούτων οὐκ εὔρεν ἕκαστος
 τῶν ἀγγέλων τῶν τὰς ψυχὰς αὐτῶν λαμβανόντων,
 ὡσεὶ μίαν δραχμὴν δικαιοσύνης, καὶ ἕκαστος ἄγγε-
 λος τῶν συνόντων αὐτοῖς ἐν τῇ ζωῇ αὐτῶν, καὶ τὰ
 ἔργα αὐτῶν προσφέρων τῷ Θεῷ, οὐκ εὔρεν ἐν αὐτοῖς
 σπέρμα δικαιοσύνης ἀνενεγκεῖν τῷ Θεῷ.
 13. (3) Καὶ οἱ ἅγιοι ἄγγελοι ἀποστελλόμενοι ἐν τῷ
 κόσμῳ διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν,
 θεωροῦντες αὐτοὺς ἀπαγομένους ἐκ τοῦ κόσμου τού-
 του, οὐκ ἠσπάζαντο αὐτούς.
 14. Οὐδὲ εἶπον αὐτοῖς, Εἰρήνη ὑμῖν· τοῦτο γάρ ἐστι
 C τὸ ὄνομα Κυρίου.

1. Ἐκ τῆς καρδίας μου στεναγμῶν ἀλάλητον (5)
 ἀνεβόησα πρὸς σέ
 2, 3. Ὑποκλίνας μοι ἑαυτὸν (6), παράσχου μοι τὰ
 ὠτά σου ἑτοιμα εἰς τὸ ἀκοῦσαι, ὅπερ μέλλω ἐξομολο-
 γῆσαι σοι.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Οἱ πρὸ τοῦ τελευτήσουσιν ὡς ἐντὶ ἦσαν ἐν
 τῷ, etc.
 (2) N. 11. Ἀπό, etc. N. 12. Καὶ ἕκαστος ἄγγε-
 λος, etc.
 (3) N. 13. Καὶ οἱ, etc., usque τούτου. N. 14. Οὐκ
 ἠσπάζαντο αὐτούς, οὐδὲ εἶπον, etc.
 (4) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει, etc., τῆς γνώ-

- σεως τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν ἐνδέκατον ἀνιέντων, τοῦτ' ἐστιν
 ἀπὸ τῆς γνώσεως τοῦ εἰδέναι, etc., μετὰ ὀδυρμῶν δεο-
 μένων τοῦ Θεοῦ, etc., αὐτοῖς, εἰ τί περ αὐτοῖς ἐστιν
 ἀμάρτημα, etc.
 (5) Στεναγμῶ ἀλαλήτω.
 (6) Ἐαυτὴν, sed leg. ἑαυτὸν, etc., ἐξομολογεῖσθαί
 σοι.

4. Ἐὰν ἀνομίας παρατηρήσης [παρατηρήσει], Κύριε ἄ

5. Κύριε, τίς ὑποστήσεται (α);

6. Ὅτι παρὰ σοὶ ἰλασμός ἐστιν.

7. Ἐνεκεν τοῦ ὀνόματός σου ὑπέμεινά σε, Κύριε.

8. Ὑπέμεινεν ἡ ψυχὴ μου εἰς τὸν λόγον σου [εἰς τοὺς λόγους σου].

9. Ἦλπισεν ἡ ψυχὴ μου ἐπὶ τὸν Κύριον.

10. Ἀπὸ φυλακῆς πρωίας μέχρι νυκτός,

11. Ἀπὸ φυλακῆς πρωίας ἐλπισάτω Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸν Κύριον.

12. Ὅτι παρὰ τῷ Κυρίῳ τὸ ἔλεος,

13. Καὶ πολλὴ παρ' αὐτῷ λύτρωσις

14. Καὶ αὐτὸς λυτρώσεται τὸν Ἰσραὴλ ἐκ πασῶν τῶν ἀνομιῶν αὐτοῦ.

ᾠδὴ τῶν Ἀραβαθμῶν τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. ΡΑ'.

1. Κύριε, οὐχ ὑψώθη ἡ καρδία μου·

(α) Vers. 4, 5, vers. unicus.

4. Si iniquitates observaveris, Domine :

5. Domine, quis sustinebit ?

6. Quia apud te propitiatio est :

7. Propter legem tuam sustinui te, Domine.

8. Sustinuit anima mea in verbo ejus [in verbis tuis] :

9. Speravit anima mea in Domino.

10. A custodia matutina usque ad noctem,

11. A custodia matutina speret Israel in Domino.

12. Quia apud Dominum misericordia,

13. Et copiosa apud eum redemptio :

14. Et ipse redimet Israel ex omnibus iniquitatibus ejus.

Canticum Graduum David. PSAL. CXXX.

1. Domine, non est exaltatum cor meum :

ATHANASII INTERPRETATIO.

4, 5. Ἐὰν προσχῆς ταῖς ἀνομίαις ἡμῶν, καὶ (1) πρὸς Β αὐτῆς οὕτω ποιήσης ὀμνί, Κύριε, Κύριε, τίς περιλειφθήσεται;

6. Ὅτι σὺ εἶ ὁ ἰλασμός τῶν (2) ἀμαρτιῶν ἡμῶν· οὐ μόνον δὲ περὶ τῶν ἡμετέρων, ἀλλὰ καὶ περὶ δόλου τοῦ κόσμου.

7. Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλόανθρωπος ὑπάρχεις, διὰ τοῦτο καγὼ ἀπεκδέχομαι παρὰ σοῦ ἐλεηθῆναι.

8. Καὶ ὑπομένει (3) ἡ ψυχὴ μου εἰς τὰς ἐντολάς σου.

9. Ἐλπίσον, (4) ἡ ψυχὴ μου, εἰς τὸν Κύριον, οὐκ ἂν ἀπεβρίψῃς ἀπ' αὐτοῦ.

10. Φυλάττων αὐτὸν (5) τοῦ μὴ ἀμαρτῆσαι ἡμέρας καὶ νυκτός.

11. Καὶ συντηρῶν ἑαυτὸν ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ φωτός, ἐλπισάτω πᾶς ἀνὴρ τῶν ὀρώντων τὸν Θεὸν τῇ C διανοίᾳ· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Ἰσραὴλ, ἀνὴρ ὁρῶν Θεόν.

12. Ὅτι παρὰ τῷ Κυρίῳ (6) τὸ ἔλεος δίδοται τοῖς ἀνθρώποις.

13. Καὶ αὐτὸς διὰ τοῦ τιμίου αἵματος (7) πάντα ἐξαγοράσει τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτόν.

14. Καὶ τὰς ἀνομίας πάντων (8) ἐξαλείψει.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (9)· ᾠδὴ τῶν Ἀραβαθμῶν τῷ Δαβίδ, ὅπερ ἐρμηνεύεται ἐξομολογησὶς τῷ ἰκανῷ τῇ χειρὶ, τοντέστι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, τῶν ἀναβαινόντων ἀπὸ τοῦ ἑνδεκάτου βαθμοῦ ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν, ὡσανεὶ ἀπὸ τῆς ἐξομολογήσεως, καὶ τῆς ἐλπίδος, καὶ τελειότητος τῆς εἰς τὸν Χριστὸν ἀναδέθηκεν εἰς τὸ τῆς ταπεινοφροσύνης ὕψος.

Titulus præpositus continet : Canticum Graduum David, quod interpretatur confessio manu forti, hoc est Dei Filio, ascendentium ab undecimo gradu in Jesum, videlicet a gradu confessionis, et spei, et perfectionis, quæ est in Christo, ascendit in altitudinem humilitatis.

1. Κύριε, οὐκ ἐλογισάμην εἶναι σου ἄξιος.

D 1. Domine, non existimavi me esse dignum te.

ἢ I Joan. 11, 2. ἢ Psal. cxxix, 7.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Καὶ πρὸς αὐτάς οὕτως ἡμῖν ποιήσεις, Κύριε, καὶ τίς, etc.

(2) Περὶ τῶν, etc.

(3) Ὑπέμεινεν.

(4) Ἦλπισεν, etc., ἐπὶ τόν, etc., ἀπεβρίψην, etc.

(5) Ἐαυτόν, etc.

(6) Τοῦ Κυρίου.

(7) Τοῦ τιμίου αὐτοῦ αἵματος.

(8) Αὐτῶν pro πάντων.

(9) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περιέχει, etc., βαθμοῦ ἐπὶ τὸν δωδέκατον, ὡσανεὶ, etc.

2. Neque elati sunt oculi mei :
3. Neque ambulavi in magnis :
4. Neque in mirabilibus super me.
5. Si non humiliter sentiebam, sed exaltavi animam meam :
6. Sicut ablactatus est super matre sua :
7. Ita retributiones in anima mea.
8. Speret Israel in Domino
9. Ex hoc nunc et usque in sæculum.

Canticum Graduum. PSAL. CXXXI.

1. Memento, Domine, David, et omnis mansuetudinis ejus.
2. Sicut juravit Domino, votum vovit Deo Jacob.
3. Si introiero in tabernaculum domus meæ :

(a) Vers. 6. 'Ἀλλά, etc. Vers. 7. 'Ὡς τό, etc. Vers. 8. 'Ὡς ἀνταποδώσεις, etc.
 (b) Vers. 9. 'Ἐλπιάτω, etc. Vers. 10. 'Ἀπό τοῦ, etc.
 (c) El deest.

- A 2. Οὐδὲ ἐμεταωρίσθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ μου ·
3. Οὐδὲ ἐπορεύθην ἐν μεγάλοις ·
4. Οὐδὲ ἐν θαυμασίοις ὑπὲρ ἐμέ.
5. Εἰ μὴ ἐταπεινοφρόνων, ἀλλὰ (a) ὕψωσα τὴν ψυχὴν μου ·
6. Ὡς τὸ ἀπογεγαλακτισμένον ἐπὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ ·
7. Ὡς ἀνταποδώσεις ἐπὶ τὴν ψυχὴν μου.
8. (b) 'Ἐλπιάσω 'Ισραὴλ ἐπὶ τὸν Κύριον
9. 'Ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.

'Ὤδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν. ΨΑΛ. ΡΑΑ'.

1. Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ Δαβὶδ, καὶ πάσης τῆς πραότητος αὐτοῦ.
2. Ὡς ὤμοσε τῷ Κυρίῳ, τῆξάτο τῷ Θεῷ 'Ιακώβ.
- B 3. Εἰ (c) εἰσελεύσομαι εἰς σκῆνωμα οἴκου μου ·

ATHANASII INTERPRETATIO.

2. Neque mens mea aliquid hujusmodi habet.
- 3, 4. Neque concupivi in sacerdotali aliqua dignitate constitui,
- 5-7. Nisi, sicut puer cognitione præditus se submittit matri suæ, ita etiam ego humiliavi me ipsum coram te, imo cogitavi, quomodo tibi complacerem; fiat retributio animæ meæ in medio superborum.
- 8, 9. Gratia autem Dei talibus dicit: Ne timeatis, sperate in Domino ex hoc nunc et usque in finem.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (3) · Ὤδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν, ὅπερ ἐρμηνεύεται ἐξομολόγητις τῶν ἀναβαινόντων ἀπὸ τοῦ κυρίου βαθμοῦ ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν, τουτέστιν ἀπὸ τῆς ταπεινοφροσύνης εἰς πλείονα φωτισμὸν ἀναβέβηκεν. Ἐκδέδωκε γὰρ ἑαυτὸν ἀποτάξασθαι πᾶσι τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ, ἐκδοῦναι δὲ αὐτὸν ὅλον τῷ Θεῷ, ἐν ταῖς ὑψηλοτέραις ὡσανεὶ μείζουσιν ἐντολαῖς λοιπὸν ἀνιῶν εὐρίσκειται · ὡσπερ γὰρ ἀπὸ τοῦ κυρίου βαθμοῦ ἀνιῶν τις ἐπιφαίνεται, οὕτω καὶ οὗτος ἐπὶ τὸν μείζονα τοῦ Χριστοῦ ἀναβέβηκεν.

Titulus præpositus continet: *Canticum Graduum*, quod interpretatur confessio ascendentium a gradu principali in Jesum, hoc est ab humilitate in majorem illuminationem ascendit. Nam qui renuntiando omnibus, quæ in mundo sunt, tradidit se ipsum totum Deo, in altiora, in majora nempe præcepta deinde ascendens invenitur: quemadmodum enim e principali gradu ascendens quispiam conspicuus fit, ita etiam iste in majorem Christi illuminationem pervenit.

1. Recordare, Domine, populi tui secundum David, facientis perinde ac ipse voluntates tuas.
2. Quemadmodum creditur Domino, subjicit se ipsum Deo auscultationis: *Jacob* enim interpretatur *auscultatio*.
3. Si in posterum curam geram corporis mei.

2. Οὐδὲ ἡ διάνοιά μου ἔχει (1) τι τοιοῦτον.
- 3, 4. Οὐδὲ (2) ἐπεθύμησα ἱερατικοῦ τινος ἀξιώματος ἐντὸς γενέσθαι.
- 5-7. Εἰ μὴ, ὡς τὸ παιδίον τὸ γνῶσιν ἔχον ταπεινοῦται ὑπὸ τὴν μητέρα αὐτοῦ, οὕτω καὶ ἐταπεινῶν ἐμαυτὸν ἐνώπιόν σου, ἀλλ' ἐλογισάμην, ὅτι περ εὐηρέστησά σοι · γένοιτο ἀνταπόδοσις τῇ ψυχῇ μου ἐν τοῖς ὑπερφάνοις.
- 8, 9. Ἡ χάρις δὲ τοῦ Θεοῦ λέγει τοῖς τοιοῦτοις · Μὴ φοβεῖσθε, ἐλπύσατε ἐπὶ τὸν Κύριον ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τῆς συντελείας.
- C καὶ ἕως τῆς συντελείας.

1. Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ κατὰ τὸν Δαβὶδ λαοῦ σου τοῦ ποιούντος οὕτως τὰ θελήματά σου.
2. Ὡς ἐπίστευσε τῷ Κυρίῳ, ἐτίξάτο ἑαυτὸν τῷ Θεῷ τῆς ὑπακοῆς · ἐρμηνεύεται γὰρ *Ἰακώβ ἀκοή* (4).
3. Εἰ πρόνοιαν τοῦ λοιποῦ ποιήσομαι (5) τοῦ σώματός μου.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἔσχεν τι, etc.
- (2) N. 3. Οὐδέ, etc. N. 4-6, juxta divisionem quæ supra, εἰ μὴ, ὡς, etc., ἔχον ταπεινῶνται ὑπὸ, etc., ἐταπεινῶν ἑαυτὸν usque ad εὐηρέστησά σοι N. 8. Γένοιτο, etc., ὡς τοῖς, etc. N. 9, 10. Ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, etc., καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.
- (3) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρου περιέχει, etc., ἀπὸ τοῦ δωδεκάτου βαθμοῦ ἐπὶ τὸν τρισκαίδέκατον, του-

- τέστιν ἀπὸ τῆς, etc., ἀποτάξασθαι μὲν, etc., ἐκδοῦναι δὲ ἑαυτὸν ὅλον τῷ Θεῷ, καὶ ἐν ταῖς, etc., λοιπὸν ἀνιῶν εὐρίσκειται · ὡσπερ ἀπὸ τοῦ δωδεκάτου βαθμοῦ ἀνιῶν τις ἐπὶ τὸν τρισκαίδέκατον ὑψηλότερος ἀναφαίνεται, οὕτω καὶ οὗτος ἐπὶ τὸν μείζονα φωτισμὸν τοῦ Κυρίου ἀναβέβηκεν.
- (4) Ὑπακοή.
- (5) Ποίησον μετὰ τοῦ σώματός μου.

4. Εἰ ἀναβήσομαι ἐπὶ κλίνης στρωμνῆς μου.
 5. Εἰ δώσω ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου,
 6. Καὶ τοῖς βλεφάροις μου νυσταγμῶν,
 7. Καὶ ἀνάπαυσιν τοῖς κροτάφοις μου,
 8. Ἔως οὐ εὔρω τόπον τῷ Κυρίῳ,
 9. Σκῆνωμα τῷ Θεῷ Ἰακώβ.
 10. Ἴδου ἠκούσαμεν αὐτὴν ἐν Ἐφραθᾶ.
 11. Εὐρόμεν αὐτὴν ἐν τοῖς πεδίοις τοῦ δρυμοῦ.
 12. Εἰσελευσόμεθα εἰς τὰ σκηνώματα αὐτοῦ.
 13. Προσκυνήσομεν εἰς τὸν τόπον, οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ.
 14. Ἀνάστηθι, Κύριε, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου,
 15. Σὺ καὶ ἡ κιβωτὸς τοῦ ἀγιασμάτος σου.
 16. Οἱ ἱερεῖς σου ἐνδύσονται δικαιοσύνην,
 17. Καὶ οἱ ὅσιοί σου ἀγαλλιάσονται [ἀγαλλιᾶσαι ἀγαλλιᾶσονται].
 18. Ἐνεκεν Δαβὶδ τοῦ δούλου σου

- A 4. Si ascendero in lectum strati mei.
 5. Si dederō somnum oculis meis,
 6. Et palpebris meis dormitationem,
 7. Et requiem temporibus meis.
 8. Donec inveniam locum Domino,
 9. Tabernaculum Deo Jacob.
 10. Ecce audivimus eam in Ephratha.
 11. Invenimus eam in campis silvæ.
 12. Introibimus in tabernacula ejus :
 13. Adorabimus in loco, ubi steterunt pedes ejus.
 14. Surge, Domine, in requiem tuam,
 15. Tu et arca sanctificationis tuæ.
 16. Sacerdotes tui induentur justitiam,
 17. Et sancti tui exsultabunt [exsultatione exsultabunt].
 18. Propter David servum tuum

ATHANASHI INTERPRETATIO.

4. Εἰ μὴ ἐπ' (1) ἐδάφους ὕπνωσα τοῦ λοιποῦ.
 5, 6. Εἰ παύσομαι ἀγρυπνῶν, καὶ προσευχόμενος, καὶ μελετῶν νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν τῷ νόμῳ σου.
 7. Καὶ εἰ δώσω ἄνεσιν τῇ διανοίᾳ τῆς καρδίας μου περὶ τὰ νοήματα τῶν Γραφῶν.
 8, 9. Ἔως οὐ διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ οἰκοδομήσω ἑμαυτὸν οἶκον τῷ Κυρίῳ, καὶ ἀνάπαυσιν τῷ Θεῷ ὑπακοῆς (2)· εἴπαμεν γάρ, Ἰακώβ ἐρμηνεύεται ὑπακοή.
 10. Ἴδου ἠκούσαμεν ἐν Εὐαγγελίῳ, ὅτι αὐτὴ (3) ἐστὶν ἡ ἀνάπαυσις τοῦ Θεοῦ, ὅταν τις πωλήσῃ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, καὶ δῶ πτωχοῖς, καὶ ἀπέλθῃ, καὶ ἀποτάξῃται· Ἐφραθᾶ γὰρ ἐρμηνεύεται παραδιδόντος καρποφορίαν.
 11. Εὐρόμεν (4) τὴν ἀνάπαυσιν ταύτην εἰς τὴν ἔρημον, ἐνθα τὸ πληθὸς ἐστὶ τῶν ἀνδρῶν τῶν ἐχόντων ἠπλωμένας τὰς καρδίας πρὸς τὸν Θεόν· ὄηλον, τοὺς μοναχοὺς λέγει.
 12. Εἰσελευσόμεθα εἰς τὰ μοναστήρια πρὸς τὸ ἀποτάξασθαι.
 13. Τὸν σταυρὸν αὐτοῦ προσκυνήσομεν, ἐνθα ἐπάγησαν οἱ πόδες αὐτοῦ.
 14. Προσεύχονται οἱ ἡγούμενοι ὑπὲρ τῶν ἀποτασμένων, λέγοντες· Ἐλθέ, Κύριε, εἰς τὴν καρδίαν τούτων τῶν τὴν ἀνάπαυσίν σου τελούντων (5).
 15. Σὺ ἔλθε, καὶ ἡ χάρις σου σὺν τοῖς ἁγίοις σου παῖσιν.
 16. Ἡμεῖς οἱ ἱερεῖς σου ἐνδυσόμεθα (6) διὰ τῆς διδασκαλίας τούτους τοὺς τῆς δικαιοσύνης υἱούς.
 17. Καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι σου καὶ πᾶσα ἡ ἀδελφότης ἀγαλλιᾶσονται ἐπὶ τῇ ἀποταγῇ τούτων τῶν προελθόντων.
 18. Διὰ τὸν χορὸν τὸν πεπυθημένον τῶν ἁγίων σου· Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται πεποθημένος.

4. Nisi in futurum humi somnum capiam :
 5, 6. Si cessavero vigilare, et orare, et meditari die ac nocte in lege tua.
 7. Et si dederō requiem menti cordis mei in Scripturis perscrutandis.
 8, 9. Donec gratia tuæ ædificabo me ipsum in domum Domino, et requiem Deo auscultationis : diximus enim quod Jacob interpretatur auscultatio.
 10. Ecce audivimus in Evangelio, quod hæc est requies Dei, cum quis vendiderit omnia bona sua, et dederit pauperibus, et abiverit, et omnibus renuntiaverit : Ephratha enim interpretatur de eo, qui præbet fructuum ubertatem.
 11. Invenimus requiem hanc in eremo, ubi est multitudo virorum habentium corda sua expansa ad Deum (manifestum est, quod monachos significat).
 12. Introibimus in monasteria ad renuntiandum mundo.
 13. Crucem ejus adorabimus, ubi confixi sunt pedes ejus.
 14. Orant præsides monachorum pro iis, qui mundo renuntiarunt, dicentes : Veni, Domine, in cor istorum, qui requiem tuam efficiunt.
 15. Veni tu, et gratia tua cum omnibus sanctis tuis.
 16. Nos sacerdotes tui induemur per doctrinam his justitiæ filiiis.
 17. Et omnes angeli tui, et omnis fraternitas exsultabunt in renuntiatione seu professione horum, qui ad monasticam vitam venerunt.
 18. Propter chorum desideratum sanctorum tuorum : David enim interpretatur desideratus.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐπ' deest.
 (2) Τῆς ὑπακοῆς· εἴπαμεν γάρ, ὅτι Ἰακώβ, etc. ;
 (3) Τῷ αὐτῷ, etc.
 (4) Εὐράμεν, etc., πρὸς τὸν Θεόν, τουτέστι τοὺς

- etc.
 (5) Ἐκτελούντων.
 (6) Ἐνδυσόμεθα τούτους δ. ε. δ. τοὺς τῆς δ. αὐτοῦ υἱούς.

19. Non avertas faciem Christi tui.
 20. Juravit Dominus David veritatem,
 21. Et non frustrabitur eam [eum] :
 22. De fructu ventris tui ponam super sedem tuam.
 23. Si custodierint filii tui testamentum meum,
 24. Et testimonia mea hæc, quæ docebo eos,
 25. Et filii eorum usque in sæculum sedebunt super sedem tuam.
 26. Quoniam elegit Dominus Sion :
 27. Elegit eam in habitationem sibi.
 28. Hæc requies mea in sæculum sæculi ;
 29. Hic habitabo, quoniam elegi eam.
 30. Viduam ejus benedicens benedicam :
 31. Pauperes ejus saturabo panibus.
 32. Sacerdotes ejus induam salutaribus,
 33. Et sancti ejus exultatione exultabunt.
 34. Illuc producam cornu David :

- A 19. Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ σου.
 20. Ὡμοσε Κύριος τῷ Δαβὶδ ἀλήθειαν,
 21. Καὶ οὐ μὴ ἀθετήσει αὐτὴν [αὐτόν].
 22. Ἐκ καρποῦ τῆς κοιλίας σου θήσομαι ἐπὶ τοῦ θρόνου σου.
 23. Ἐὰν φυλάξωνται οἱ υἱοὶ σου τὴν διαθήκην μου,
 24. Καὶ τὰ μαρτύριά μου ταῦτα, ἃ διδάξω αὐτούς,
 25. Καὶ οἱ υἱοὶ αὐτῶν ἕως τοῦ αἰῶνος καθιῶνται ἐπὶ τοῦ θρόνου σου.
 26. Ὅτι ἐξελέξατο Κύριος τὴν Σιών.
 27. ἤρετίσαστο αὐτὴν εἰς κατοικίαν ἑαυτοῦ.
 28. Αὕτη ἡ κατάπαυσις μου εἰς αἰῶνα αἰῶνος.
 29. Ὡδε κατοικήσω, ὅτι ἤρετισάμην αὐτήν.
 30. Τὴν χήραν αὐτῆς εὐλογῶν εὐλογήσω.
 31. Τοὺς πτωχοὺς αὐτῆς χορτάσω ἄρτων.
 B 32. Τοὺς ἱερεῖς αὐτῆς ἐνδύσω σωτηρίαν,
 33. Καὶ οἱ ὅσιοι αὐτῆς ἀγαλλιάσει ἀγαλλιάσονται.
 34. Ἐκεῖ ἐξανατελῶ κέρασ τῷ Δαβίδ.

ATHANASII INTERPRETATIO.

19. Non auferas a nobis gratiam Filii tui.
 20, 21. In rebus, quas promisit Dominus diligentibus se, non privabit eos : *David enim interpretatur dilectus.*
 22. Filii vestri, quos paritis per gratiam meam, ipsi hæreditabunt regnum cælorum : hæc dicit omnibus præsidibus monachorum.
 23, 24. Qui sub potestate sunt uniuscujusque vestrum, si habeant in corde suo testamentum meum, et has meas passiones, quas ut discant, eos illumino gratia mea ;
 25. Et in sempiternum opera justitiæ eorum regnabunt.
 26. Quoniam elegit Dominus cor faciens præcepta sua : *Sion enim interpretatur specula, quale est cor.*
 27. In tali corde libenter inhabitabit Deus.
 28. Requiescam in tali corde, et nunc, et in futuro sæculo.
 29. In ipso inhabitabo, et inambulabo, quoniam dilexi illud.
 30. Ejus hospitalitatem benedicens benedicam.
 31. Mansuetudinem ejus, et silentium saturabo eloquiis meis.
 32. Deprecationes ejus, et supplicationes salute circumdabo.
 33. Et opéra ejus immaculata in regno cælorum exultabunt.
 34. In superna Jerusalem excitabo regnum in populo desiderato : *David enim interpretatur desideratus.*

19. Μὴ ἀντανέλης ἀφ' ἡμῶν τὴν χάριν τοῦ Υἱοῦ σου.
 20, 21. Ἄ ἐπηγγεῖλατο ὁ Κύριος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν, οὐ μὴ στερήσῃ αὐτούς (1). Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται ἀγαπητός.
 22. Τὰ τέκνα ὑμῶν, ἃ τίκτετε διὰ τῆς χάριτός μου, αὐτὰ κληρονομήσουσι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ταῦτα πρὸς ἕκαστον τῶν ἡγουμένων λέγει.
 23, 24. (2) Ἐὰν οἶόν τε ὑπὸ τὴν χεῖρα ἐνός ἐκάστου ὑμῶν ἔχωσιν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν τὴν διαθήκην μου, καὶ τὰ παθήματά μου ταῦτα, ἃ φωτίσω αὐτούς εἰδέναι διὰ τῆς χάριτός μου.
 25. Καὶ τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης αὐτῶν βασιλεύσουσι ἀτελευτήτως.
 26. Ὅτι ἐξελέξατο Κύριος καρδίαν τὴν ποιούσαν τὰς ἐντολάς αὐτοῦ. Σιών γὰρ ἐρμηνεύεται σκοπευτήριον, ὅπερ ἐστὶν ἡ καρδία.
 27. Ἐν τῇ τοιαύτῃ καρδίᾳ ἡδέως ἐνοικήσει (3) ὁ Θεός.
 28. Ἀναπαύσομαι ἐν τῇ τοιαύτῃ καρδίᾳ καὶ ἐν τῷ νῦν, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.
 29. Ἐν αὐτῇ ἐνοικήσω, καὶ ἐμπεριπατήσω, ὅτι ἠγάπησα αὐτήν.
 30. Τὸ φιλόξενον αὐτῆς εὐλογῶν εὐλογήσω.
 31. Τὸ πρῶον αὐτῆς καὶ ἡσύχιον χορτάσω τῶν λογίων μου.
 32. Τὰς δεήσεις αὐτῆς, καὶ ἰκεσίας περιβαλῶ σωτηρίαν.
 33. Καὶ τὰ ἔργα αὐτῆς τὰ ἄμωμα ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν ἀγαλλιάσονται.
 34. Ἐν τῇ ἄνω Ἱερουσαλὴμ ἐξανατελῶ τὴν βασιλείαν τῷ λαῷ τῷ πεποθημένῳ. Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται πεποθημένος.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἀτόν, etc.

(2) N. 23. Ἐὰν οἱ ὕντες ὑπὸ, etc. N. 24. Καὶ τὰ

παθήματά μου, etc.

(3) Ἐνοικίει, etc.

35. Ἡτοίμασα λύχνον τῷ Χριστῷ μου.
 56. Τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ ἐνδύσω αἰσχύνην.
 37. Ἐπὶ δὲ αὐτὸν ἐξανθήσει τὸ ἀγαλλία μου.
 Ὁδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. ΡΑΒ'.
 1. Ἴδου δὴ τί καλὸν, ἢ τί τερπνόν,
 2. Ἄλλ' ἢ τὸ κατοικεῖν ἀδελφούς ἐπὶ τὸ αὐτό ;
 3. Ὡς μύρον ἐπὶ κεφαλῆς, τὸ καταβαίνειν ἐπὶ πώγωνα,
 4. Τὸν πώγωνα τὸν Ἀαρών.
 5. Τὸ καταβαίνειν ἐπὶ τὴν φαν τοῦ ἐνδύματος αὐτοῦ.

ATHANASII INTERPRETATIO.

35. Θεωρεῖται (1) μὲν εἰς τὸν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν καὶ εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ· καὶ πρὸς τὰ δεδομένα [λεγόμενα] δὲ ἀλληγορεῖται τὸ, Ἡτοίμασα λύχνον τῷ Χριστῷ μου, τούτέστιν· Ἡτρέπισα φῶς ἀίδιον τῷ λαῷ μου τῷ χρισθέντι τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος διὰ τοῦ βαπτίσματος.

36. Τὰς ἐναντίας δυνάμεις, καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας τοῦ διαβόλου, καὶ τοὺς πεθομένους αὐταῖς (2), καὶ ἐχθροί; οὗσι τοῦ λαοῦ μου, ἐνδύσω αἰσχύνην αἰώνιον ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως.

37. Ἐπὶ δὲ τὸν χορὸν τῶν ἁγίων ἐπελεύσεται ἡ χάρις μου, καὶ ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ (3) ἥλιος.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (4)· Ὁδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν τῷ Δαβίδ, τούτέστι τέρψις ὑπάρχουσι καὶ ἀγαλλίας τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ οἱ ἀναβαίνοντες εἰς τὴν τελείαν γνῶσιν τῆς ἀποταγῆς· ἐπειδὴ γὰρ ὁ πρὸ αὐτοῦ ψαλμὸς ἐκ προσώπου τῶν ἀποστασομένων τῷ κόσμῳ εἴρηται, διὰ τοῦτο ἐν τούτῳ τῷ ψαλμῷ οὐ λέγει μόνον, ὡς ἐν τοῖς πρὸ αὐτοῦ ἀναβαθμοῖς, Ὁδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν, ἀλλὰ προστίθησι τὸ τῷ Δαβίδ, ἵνα δῆλον ᾖ, ὅτι τούτου τοῦ ἀναβαθμοῦ ἡ ὁδὴ τῷ Ἰκανῷ τῇ χειρὶ, ὡσανεὶ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, εἴρηται. Ὁδὴ γὰρ τέρψις ἐστίν· εἶτα τῶν Ἀναβαθμῶν, λέγω δὴ τῶν ἀνελθόντων ἀπὸ τοῦ τρισκαίδεκάτου ἀναβαθμοῦ ἐπὶ τὸν τεσσαρεσκαίδεκάτον. Εἶτα τῷ Δαβίδ, ὡς προεῖπον, ἐρμηνεύεται τῷ Ἰκανῷ τῇ χειρὶ, φημι δὴ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ· ὡς προεῖπον οὖν, τέρψις (5) ὑπάρχουσι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ οἱ ἀναβαίνοντες εἰς τὴν τελείαν γνῶσιν τῆς ἀποταγῆς, ὡς καὶ ὁ πρῶτος στίχος δηλοῖ, ἀπὸ τούτου Κυρίου (6) λέγοντος.

Titulus præpositus continet : *Canticum Graduum David*, hoc est oblectationi et gaudio sunt Dei Filio, qui ascendunt in perfectam cognitionem monasticæ renuntiationis : quoniam psalmus qui præcedit, ex persona dictus est eorum, qui mundo renuntiarunt, propterea in hoc psalmo nou dicit solum, ut in præcedentibus psalmis gradualibus : *Canticum Graduum*, sed additur *David* : adeo, ut manifestum sit, quod canticum hujus gradus *manu forti*, hoc est Dei Filio dictum est : *Canticum* autem oblectatio est. Deinde verbum illud *Graduum* explico de iis qui ascendunt a decimo tertio gradu ad decimum quartum. Deinde : *David*, quod, ut antea dixi, interpretatur, *manu forti*, hoc est Dei Filio : quemadmodum igitur superius dixi, oblectationi sunt Dei Filio, qui ascendunt ad perfectam cognitionem renuntiationis, sicut primus versiculus declarat, a quo Dominus ita sermonem exorditur.

1, 2. Τί τοιοῦτο καλὸν, ἢ τί τερπνόν ὡς τοὺς ἀποταξαμένους τῷ κόσμῳ ἰδοὺ εἶναι συμφύχως (7), καὶ ἐν φρονούντες ;

3-5. Ὡς τὸ μύρον τὸ πνευματικόν, ᾧ περ (8)

- A 35. Paravi lucernam Christo meo.
 36. Inimicos ejus induam confusione :
 57. Super ipsum autem efflorebit sanctificatio mea.
Canticum graduum David. PSAL. CXXXII.
 1. Ecce quam bonum, et quam jucundum,
 2. Habitare fratres in unum !
 3. Sicut unguentum in capite, quod descendit in parham,
 4. Barbam Aaron,
 5. Quod descendit in oram vestimenti ejus :

35. Spiritualiter quidem explicatur de Joanne Baptista, et de Domino nostro Jesu Filio Dei. Ad ea autem quæ dicta sunt, allegorice etiam illud, *Paravi lucernam Christo meo*, exponitur in hunc modum : Paravi lucem æternam populo meo, qui unctus est gratia Spiritus sancti per baptismum.

36. Contrarias virtutes, et principatus, et potestates diaboli, et eos qui illis obediunt, et qui inimici sunt populo meo, induam confusione æterna in die judicii.

37. Super chorum autem sanctorum veniet gratia mea, et fulgebunt tanquam sol.

C 1, 2. Quid ita pulchrum, aut jucundum, sicut ii, qui mundo renuntiant, cum simul sint unanimes, et unum sentientes ?

3-5. Sicut unguentum spirituale, quo unctus est

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Θεωρεῖ, etc., καὶ πρὸς τὰ ἀποδοδομένα δέ, etc.
 (2) Αὐτοῖς.
 (3) Deest art. ἁ.
 (4) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει· Ὁδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν, τούτέστι τέρψις, etc.
 (5) Τέρψις.
 (6) Δηλοῖ, αὐτὸ τοῦτο τοῦ Κυρίου, etc.
 (7) Συμφύχως τὸ ἐν φρονούντας ;
 (8) Ὅπερ ἐχρίσθη, etc., τῷ κόσμῳ κατὰ θεὸν, καὶ ὄντες, etc., καὶ ἰσως, etc., καὶ ἐγένετο, etc., ἐχρίετο ὁ ἱερεὺς, ὅταν προσεγίρζετο, etc., κάλαμος δὲ εὐωδίας ἐστίν, etc. Ὅπερ ἠρμηνεύθη σμύρνα, etc. ὅπερ ἠρμηνεύθη τὸ κιννάμωμον, etc. Τὸ τῆς ἱερέως

(ισχ. ἰσως) ὄνομα, etc. Τῆς χάριτος, καὶ τὴν γρηγόρησιν, etc. Διὰ τοῦτο οὖν ἀπέλασεν αὐτοῦς, etc. Καὶ ἐπὶ τὸ περιστόμιον τοῦ ἱματίου· τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἡ φαν τοῦ ἐνδύματος, τὸ περιστόμιον τὸ κυκλοῦν τὸν τράχηλον, καὶ ἐμπληροῦτο ἀναγκαιῶς τοῦ μύρου ἀμφοτέρω, etc. Ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, τούτέστιν εἰς τὴν διάνοιαν πληροῖ γὰρ τῆς, etc. Πληροῖ δὲ καὶ κύκλω γλυκύτητος διδασκαλίαν τῆς ψυχῆς, etc. Καὶ πάλιν ἐστὶ συνιδεῖν, etc. Τὸ μύρον ἐκεῖνο ἀπέλασεν αὐτοῦς, ἐπειδὴ περ ἐκ τῶν τεσσάρων ἐκεῖνων εἰρήκαμεν, etc. Εἰς τὸ ἔλαιον, etc. Μεθ' ἡ ἔλειος, etc. Μύρον ἐκκεκωθὲν εὐωδίας· ἀναγκαιῶς, etc. Τοῦ Χριστοῦ κατὰ χάριν μέλλοντος, εἰκότως, etc.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

Aaron, ita sunt, et qui mundo morientes ipsi renuntiarunt, et unanimes sunt. Nam illud unguentum componebatur ex myrrha, et cinnamomo, et calamo bene olenti, et iride (a) : hæc enim miscebantur in oleo, atque ita fiebat unguentum unguentorum, quo ungebatur sacerdos, cum initiabatur ad sacra Deo facienda : ita enim præceperat Deus Moysi in libro Exodi ⁸⁶. Myrrha igitur interpretatur *concentus eorum* ; cinnamomum autem *possessio immaculata* ; calamus vero *benevolens est Spiritus sanctus*. Dominus enim inquit : *Lingua mea calamus scribae velociter scribentis* ⁸⁶, scilicet Spiritus ; iris autem interpretatur *vigilantia*. Ita igitur etiam isti compositi existunt, renuntiantes, inquam, mundo secundum Deum, propter eorum concentum, quod interpretatur *myrrha* ; et propter possessionem immaculatarum suarum operationum, quod interpretatur *cinnamomum* ; et propter gratiam Spiritus sancti, qui est *calamus benevolens* ; et propter animæ vigilantiam, quam significat iridis nomen. Hæc igitur habentes, qui mundo renuntiant, scilicet concentum inter ipsos et possessionem immaculatarum actionum, et fragrantium gratiæ, et vigilantiam, miscet ea cum misericordia, et fit unguentum Deo in odorem suavitatis. Propterea igitur assimilatur eos unguento effuso in caput sacerdotis. Aliam etiam interpretationem accipere possunt iidem psalmi versiculi. Nam cum unguentum electum effunditur in caput sacerdotis, necessario descendit in ejus barbam, quemadmodum dixit psalmus : et in superhumere, quod ejus collum circuit, et necessario utraque unguento implentur, barba scilicet et ora vestimenti ejus. Ita igitur, inquit, sunt etiam qui unanimiter secundum Deum mundo renuntiant ; effunditur enim in ipsos Spiritus sanctus a Deo, qui est unguentum spirituale, et descendens in caput, hoc est in mentem, implet gratia sua etiam minimos cordis sensus, veluti barbam. Circumimplet etiam dulcedinis doctrina animam, perinde ac oram vestimenti, ut dicat : *Christi bonus odor sumus in iis, qui salvi fiunt* ⁸⁷. Rursus animadvertere licet, quod propter hoc idem unguentum, unguento illi eos assimilavit, quoniam ex iis quatuor, quæ recensuimus, præparatur unguentum illud in oleo ; ita etiam isti ex quatuor Evangeliiis præparati sunt in Dei charitate, quæ est plena olei, et fructuum pacificorum. Non solum autem in hunc modum, sed etiam aliter intelligere licet mentem hujusmodi psalmi, quam ob causam unguento illi spirituali eos assimilaverit, quoniam omnino isti membra sunt Christi, de quo propheta inquit : *Unguentum novum nomen tuum*. Apposite igitur, veluti divini unguenti, videlicet Christi, secundum gratiam membra existentes, merito etiam unguento iidem assimilati sunt.

A ἐχρίσθη Ἀαρὼν, οὕτως εἰσι καὶ οἱ ἀποταξάμενοι τῷ κόσμῳ καταθάνοντες, καὶ οἱ ὄντες ὁμόψυχοι. Ἐκεῖνο γὰρ τὸ μύρον κατασκευάσθη ἀπὸ σμύρνης, καὶ κινναμύμου, καὶ καλάμου εὐώδους, καὶ ἰριως ἐμίγνυτο γὰρ ταῦτα ἐν ἐλαίῳ, καὶ ἐγένετο μύρον μυρεψικόν· καὶ τούτῳ ἐχρίσατο ὁ ἱερεὺς, ὅταν προεχειρίζετο ἱερατεῦσαι τῷ Θεῷ· οὕτω γὰρ ἦν προστάξας ὁ Θεὸς τῷ Μωϋσῆϊ ἐν τῇ βίβλῳ τῆς Ἐξόδου. Ἐρμηνεύεται οὖν σμύρνα μελωδία αὐτῶν· κιννάμωμον δὲ ἐρμηνεύεται κτίσις ἁμωμος· κάλαμος δὲ εὐώδης ἐστὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ὁ γὰρ Κύριός φησιν· Ἡ γλῶσσά μου κάλαμος ἡραμικῆος δευυγράφου, τοῦτέστι τὸ Πνεῦμα· ἱερέως [ἱρις] δὲ ἐρμηνεύεται ἡρηγήρησις. Οὕτως οὖν καὶ οὗτοι ὑπάρχουσι συγχείμενοι, λέγω δὴ οἱ ἀποταξάμενοι κατὰ Θεὸν διὰ μελωδίας αὐτῶν, ὅπερ ἐρμηνεύεται σμύρνα· καὶ διὰ τῆς κτήσεως τῶν ἔργων αὐτῶν τῶν ἁμώμων, ὅπερ ἐρμηνεύεται τὸ κιννάμωμον· καὶ διὰ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅπερ ἐστὶν ὁ κάλαμος ὁ εὐώδης· καὶ διὰ τῆς ἐργηγήρησεως τῆς ψυχῆς, ὅπερ ἡρημηνέθη τὸ τοῦ ἱερέως ὄνομα. Ταῦτα οὖν ἔχοντες οἱ ἀποταξάμενοι, τὴν μελωδίαν αὐτῶν, καὶ τὴν κτήσιν τῶν ἔργων τῶν ἁμώμων, καὶ τὴν εὐωδίαν τῆς χάριτος, καὶ τὴν ἐργηγήρησιν, μίσγουσιν αὐτὰ ἐλεημοσύνη, καὶ ἐστὶ μύρον τῷ Θεῷ εἰς ὄσμην εὐωδίας. Διὰ τοῦτο οὖν ἀπηκλ. . . [ἀπεικάζει] αὐτοὺς τῷ μύρῳ τῷ βληθέντι ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἱερέως. Καὶ ἄλλην δὲ ἐρμηνείαν ἔχουσιν οἱ αὐτοὶ στίχοι. Ἦνίκα γὰρ ἐπέχεε τὸ μύρον τὸ προλεχθὲν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἱερέως, ἀναγκαίως κατῆι ἐπὶ τὸν πώγωνα αὐτοῦ τὸ μύρον, καθὼς εἶρηκεν ὁ ψαλμὸς, καὶ ἐπὶ τὸ περιστόμιον τὸ κυκλοῖν τὸν τράχηλον, καὶ ἐπληροῦντο ἀναγκαίως τοῦ μύρου τὰ ἀμόφτερα, ὃ τε πώγων καὶ ἡ ὄρα τοῦ ἐνδύματος αὐτοῦ. Οὕτως οὖν, λέγει, εἰσι καὶ οἱ ὁμοψύχως κατὰ Θεὸν ἀποταξάμενοι· ἐπιχέεται γὰρ αὐτοῖς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ὅπερ ἐστὶ τὸ μύρον, καὶ κατελθὼν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, τοῦτέστι εἰς διάνοιαν, πληροῖ τῆς χάριτος αὐτοῦ, καὶ τὰ λεπτὰ νοήματα τῆς καρδίας, ὡσανεὶ τὸν πώγωνα. Πληροῖ καὶ κύκλῳ γλυκύτητος τὴν διδασκαλίαν τῆς ψυχῆς [τῆς διδασκαλίας τὴν ψυχὴν], ὅπερ ἐστὶν ἡ ὄρα τοῦ ἐνδύματος, ἵνα λέγει· Χριστοῦ εὐωδία ἐσμέν ἐν τοῖς σωζομένοις. Καὶ πάλιν ἐστὶ συνιδεῖν, ὅτι διὰ τοῦτο τὸ μύρον ἐκεῖνο τὸ μύρον [ἐκεῖνῳ τῷ μύρῳ] ἀπεικάσθη αὐτοὺς, ἐπειδὴ ἐκ τῶν τεσσάρων ἐκεῖνων, ὧν εἰρήκαμεν, κατασκευάσθη εἰς ἐλαίον ἐκεῖνο τὸ μύρον· οὕτως οὖν καὶ οὗτοι ἐκ τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων κατασκευάσθησαν εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ἥτις ὑπάρχει μεστὴ ἐλαίου καὶ καρπῶν εἰρηαικῶν. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἄλλως ἐστὶν ἐπιστῆσαι τὸν νοῦν διὰ ποίαν αἰτίαν τῷ μύρῳ ἐκεῖνῳ τῷ πνευματικῷ ἀφομοίωτε τοὺς τοιοῦτους· ἐπειδὴ ὄντως οἱ τοιοῦτοι Χριστοῦ μέλη τυγχάνουσι, περὶ οὗ ὁ προφήτης λέγει· Μύρον ἔκκενωθὲν δομά σοι ἀναγκαίως οὖν ὡς τοῦ Θεοῦ μύρου, ὡσανεὶ Χριστοῦ, κατὰ χάριν μέλη ὄντες, εἰκίτως καὶ αὐτοὶ υἱῷ ἀπεικάσθησαν.

⁸⁶ Exod. xxx, 23, 24. ⁸⁷ Psal. xlv, 2. ⁸⁸ II Cor. II, 15.

(a) Herba aromatica ; casia dicitur in Latina. vulg. edit.

6. Ὡς ὄροςος Ἀερμών ἢ καταβαίνουσα ἐπὶ τὰ ὄρη Α
Σιών.
7. Ὅτι ἐκεῖ ἐνετείλατο Κύριος τὴν εὐλογίαν,
8. Ζωὴν ἕως τοῦ αἰῶνος.

Ῥδὴ τῶν ἀναβαθμῶν. ΨΑΛ. ΡΑΓ'.

1. Ἰδοὺ δὴ εὐλογεῖτε τὸν Κύριον, πάντες οἱ δοῦλοι
Κυρίου.
2. Οἱ ἐστῶτες ἐν οἴκῳ Κυρίου,
3. Ἐν αὐλαῖς οἴκου Θεοῦ ἡμῶν.

6. Sicut ros Hermon, qui descendit in montes
Sion.
7. Quoniam illic mandavit Dominus benedictionem,
8. Vitam usque in sæculum.

Canticum graduum. PSAL. CXXXIII.

1. Ecce nunc benedicite Dominum, omnes serv.
Domini.
2. Qui statis in domo Domini,
3. In atriis domus Dei nostri.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

ο. Ὁροςος Ἀερμών ἐρμηνεύεται ὄροςος ἐνδοξα- B
ζόμενος· τοῦτο οὖν λέγει, ὅτι οὕτως ὑπάρχουσι,
περὶ ὧν ἄνω εἰρήκαμεν, ὡς ἡ χάρις τοῦ (1) Πνεύμα-
τος ἢ πολυποίκιλος, ἢ κατιούσα ἐπὶ τοὺς προφήτας,
καὶ ἐπουρανίου πόλεως· ἡ ὄροςος γὰρ ἢ ἐνδοξαζο-
μένη, δηλον, ὅτι τὰ χαρίσματα εἰσι τοῦ ἁγίου Πνεύ-
ματος διὰ τὸ λεπτότατον αὐτῶν, καὶ ὠφέλιμον· τὰ
δὲ ὄρη δηλονότι οἱ προφήται εἰσιν· ἡ δὲ Σιών σαφῶς
ἢ ἄνω Ἰερουσαλήμ ἐν πολλοῖς ἀποδέδεικται. Οὕτως
οὖν καὶ οὗτοι ὁμοψύχως ἀποταξάμενοι ἔχουσι διάφορα
χαρίσματα, καὶ ὡς ἐν τῇ ἄνω Ἰερουσαλήμ ὄντες,
οὕτως πολιτεύονται.

7, 8. Ὅτι ἐκεῖ εἰς τὴν ἄνω Ἰερουσαλήμ ἐπηγ-
γεῖλατο ὁ Κύριος λέγειν· Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ
Πατρὸς μου, ἀπολάβετε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν
βασιλείαν πρὸ καταβολῆς κόσμου εἰς τοὺς ἀε- C
λευτήτους αἰῶνας.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2)· Ῥδὴ τῶν ἀναβαθμῶν τῷ Δαβίδ, ὅ ἐστιν, ὅτι ἡ ψδὴ αὕτη τῶν
ἀναβαθμῶν τοῦ Δαβίδ ἐστὶ· τουτέστιν, οὐκ ἔτι ἐκ προσώπου τῶν ἐπιστρεψάντων ἐστὶν ἡ ψδὴ, ἀλλὰ τῷ
Ἰκανῷ τῇ χειρὶ, λέγω δὴ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ· οὕτω γὰρ ἐρμηνεύεται τὸ Δαβίδ ὄνομα Ἰκανὸς χειρὶ. Προστάσ-
σει γὰρ αὐτὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῖς ἀποταξαμένοις καὶ κατοικοῦσιν ἅμα ἐπὶ τὸ αὐτὸ λατρεύειν αὐτῷ ἐν εἰλι-
κρινεῖ διανοίᾳ.

Titulus præpositus continet: *Canticum graduum David*, hoc est, quod hoc canticum graduum David est: nempe non amplius ex persona eorum, qui se converterunt canticum hoc dicitur, sed ad manu fortem pertinet, hoc est ad Dei Filium: ita enim interpretatur nomen David *manu fortis*. Ipse enim Dei Filius præcipit iis qui mundo renuntiarunt, et simul in unum habitant, ut sincero corde illi serviant.

1. Ὑμῖν λέγω τοῖς ἀποταξαμένοις· [Ἰδοὺ δὴ]
Ἰκανῶς (3) εὐλογεῖτε τὸν Κύριον, τουτέστιν ἐμέ·
τὸ γὰρ δὴ Ἰκανῶς ἐρμηνεύεται [Ἰδοὺ δὴ ἐρμηνεύεται],
οἱ (4) ἐκδεδωκότες ἑαυτοὺς εἰς τὴν ὑπομονὴν τοῦ
Χριστοῦ, οἱ τῇ διανοίᾳ νήφοντες, καὶ ἀνιστάμενοι,
αὐτὴν παριστῶντες τῷ βουλήματι τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ
ὑψεῖ τῶν οὐρανῶν.

2, 3. Καὶ ἐδραῖοι ὄντες ἐν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Θεοῦ,
καὶ ἐν αὐταῖς αὐλιζόμενοι.

^{2a} Matth. xiv, 34.

1. Vobis dico, qui mundo renuntiastis: Abundan-
ter benedicite Dominum, hoc est me: illud enim *ecce
nunc* abundanter, seu affatim interpretatur de iis,
qui seipsos tradiderunt in Christi patientiam, mente
vigilantes, atque assurgentes, illam præsentantes
voluntati Dei in sublimitate cælorum.

2, 3. Et firmi existentes in Dei præceptis, et in
D ipsis immorantes.

Addendæ et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Τοῦ ἁγίου Πνεύματος, etc. Τοὺς προφήτας τῆς
επουρανίου, etc. Τὰ δὲ ὄρη, δηλον, ὅτι οἱ, etc. Ἀπο-
δέδεικται, etc. Οὗτοι οἱ ὁμοψύχως κατὰ Θεὸν ἀποτα-
ξάμενοι, etc.

(2) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρους περιέχει, etc. Τῷ Δα-
βίδ, ὅπερ ἐρμηνεύεται, ὅτι, etc. Τὸ τοῦ Δαβίδ ὄνομα,
etc.

(3) N. 1. Comment. incipit a verb. Ἰκανως.

(4) N. 2. Πάντες λέγει οἱ ἐκδεδωκότες ἑ. εἰ. τ. ὁ-
π ακὴν τοῦ Χριστοῦ. N. 3. Οἱ τῇ διανοίᾳ νήφοντες, καὶ
ἀνατεταμένην αὐτήν, etc. usque τῶν οὐρανῶν. N. 4,
5, 6. Ἐν ταῖς ἐπερχομέναις, etc. usque ad εὐχα-
ριστίας τὸν Κύριον.

4. In noctibus extollite manus vestras in Sancta, A

4. Ἐν ταῖς νυξίν ἐπάρατε τὰς χεῖρας ὑμῶν εἰς τὰ Ἅγια,

5. Et benedicite Dominum.

5. Καὶ εὐλογεῖτε τὸν Κύριον.

6. Benedicat te Dominus ex Sion :

6. Εὐλογήσῃ σε Κύριος ἐκ Σιών,

7. Qui fecit cælum et terram.

7. Ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

4. In supervenientibus vobis incursibus tenebrarum, hoc est inimici, intendite corda vestra in cælos, respicientes reposita vobis bona.

4. Ἐν ταῖς ἐπερχομέναις ὑμῖν εἰσβολαῖς τοῦ σκότους, τούτεστι τοῦ ἐχθροῦ, ἀνατείνετε τὰς καρδίας ὑμῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἀποβλέποντες τὰ ἀποκείμενα μὲν ἀγαθὰ.

5. Et operibus justitiæ, et gratiarum actionibus Dominum glorificate.

5. Καὶ δοξάζετε διὰ τῶν ἔργων τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς εὐχαριστίας τὸν Κύριον.

6, 7. Mittet tibi Dominus ex sanctis suis altitudinibus gratiam suam protegentem te, et sanctificantem.

6, 7. (1) Καταπέμψει σοι Κύριος ἐκ τῶν ἁγίων αὐτοῦ ὑψωμάτων τὴν χάριν αὐτοῦ σκέπουσάν σε καὶ ἀγιάζουσαν.

Quare autem numerus psalmorum gradualium B est quindecim psalmorum, gratia Jesu Domini nostri dicemus. Vobis omnibus manifestum est, quod omnes, qui secundum Deum proficiunt, sunt filii lucis, et filii diei, quemadmodum hoc ipsum dicit Apostolus scribens Thessalonicensibus: *Omnes enim vos filii lucis estis, et filii diei* ⁹⁹; et rursus paucis interjectis: *Nos autem, qui diei sumus, sobrii simus* ¹⁰⁰; et rursus ipse Dominus de se ipso hæc eadem dicit in Evangelio; diem se ipsum, et lucem esse designans dicendo: *Si quis ambulaverit in die, non offendit, quoniam lucem hujus mundi videt* ¹⁰¹; et rursus: *Ego sum lux mundi* ¹⁰². Porro ut antea diximus, qui Domino adhærent, diei et lucis filii sunt. Non ignoratis etiam hoc, dilecti, quod cum nox ad extremum deficit, dies est horarum quindecim. Propterea igitur et graduales quindecim sunt, ut notum sit omnibus, quod sunt de die lucis perfecta, hoc est de luce ascendendum per gradus in perfectionem secundum ascensionem in Christo. Non autem propter hoc solum, sed etiam propter illud, quod decimo tertio gradu, in psalmo inquam: *Memento, Domine, David* ¹⁰³, locutus est de iis qui mundo renuntiaverunt, ut significaret, quod tales plurima luce donantur. Ascenderunt enim gradum qui Jesus est, et pervenerunt in altiore cognitionem lucis Christi. Defecit enim apud eos nox peccati; etenim se ipsos dederunt ad ascendendum quidem in lucem diei, videlicet Christi per quindecim gradus, ut omnibus manifestum sit, quod apud eos D etenim nox defecit, et infirmatum est peccatum, quemadmodum antea dixi; gradus igitur horis perfecti diei comparati sunt, et expositi ex persona veræ lucis, et filiorum ejus.

μενοι ἐκ προσώπου τοῦ ἀληθινοῦ φωτός, καὶ τῶν τούτου υἱῶν.

⁹⁹ I Thessal. v, 5. ¹⁰⁰ ibid. 8. ¹⁰¹ Joan. xi, 9.

¹⁰² Joan. viii, 12. ¹⁰³ Psal. cxxxi, 1.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 7, 8. Καταπέμψει, σοι, etc. Διὰ τί δὲ καὶ ὁ ἀριθμὸς, etc. Καὶ πέντε ψαλμῶν, etc. Ἰησοῦ Χριστοῦ, etc. Καὶ υἱοὶ ἡμέρας, ὡσαύτως τοῦτο λέγει, etc. Τὰ αὐτὰ λέγει, etc. Διὰ τοῦτο λέγει, ἔάν, etc. Τοῦ κόσμου τούτου, etc. Οἴδατε δὲ καί, etc. Δέκα καὶ πέντε ὥρων γίνεται ἡ ἡμέρα. Διὰ τοῦτο οὖν οἱ ἀναβαθμοὶ πέντε καὶ δέκα εἰρηναί, etc. Τοῦ φωτός, τοῦ ἔστιν τῆς ἐν Χριστῷ ἀνατροφῆς διηγούνται τὴν ἀνάβασιν τῆς προκοπῆς τῶν ἐν Χριστῷ κατὰ, etc. Ὡς ἐν βαθμοῖς, etc. Καὶ διὰ τοῦτο τῷ τρισκα-

δέκατῳ ἀναβαθμῷ, etc. Τῷ Δαβὶδ, εἶρχε περὶ τοῦ ἀποτασσομένου τῷ κόσμῳ, ἵνα σημαίῃ, ὅτι περὶ πλείονος φωτός ἡξίωται ὁ τοιοῦτος. Ὑπερέβη γὰρ τὸν δωδέκατον ἀριθμὸν (leg. vid. ἀναβαθμὸν) καὶ εἰς ὑψηλοτέραν γνώσιν ἀναβέβηκεν τοῦ φωτός, etc. Παρ' αὐτῶν (leg. vii. παρ' αὐτῶν) ἡ νύξ τῆς ἁμαρτίας ἑαυτὴν γὰρ δέδωκεν ἀναβαίνειν, etc. Ἐπὶ τοὺς ἑξ ἀναβαθμοὺς, etc. Παρ' αὐτῶν, etc. Γεγένηται ἡ ἁμαρτία, etc. Ἐκ προσώπου, etc.

Ἀλληλοῦτα. ΨΑΛ. ΡΑΔ'.

A

Alleluia. PSAL. CXXXIV.

1. Αἰνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου,
2. Αἰνεῖτε, δούλοι, Κύριον.
3. Οἱ ἐστῶτες ἐν οἴκῳ Κυρίου,
4. Ἐν αὐλαῖς οἴκου Θεοῦ ἡμῶν.
5. Αἰνεῖτε τὸν Κύριον, ὅτι ἀγαθὸς Κύριος.
6. Ὑψάlate τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, ὅτι καλόν.
7. Ὅτι τὸν Ἰακώβ ἐξελέξατο ἑαυτῷ ὁ Κύριος,
8. Ἰσραὴλ εἰς περιουσιασμόν ἑαυτῷ [ἑαυτοῦ].
9. Ὅτι ἐγὼ ἐγνωκα, ὅτι ὁ (α) μέγας ὁ Κύριος.
10. Καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν παρὰ πάντας τοὺς θεοὺς.
11. Πάντα ὅσα ἠθέλησεν ὁ Κύριος ἐποίησεν
12. Ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῆ,
13. Ἐν ταῖς θαλάσσαις καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἀβύσσοις.
14. Ἀνάγων νεφέλας ἐξ ἐσχάτου τῆς γῆς,
15. Ἀστραπάς εἰς ὑέτον ἐποίησεν.

(α) Deest uterque art. ὁ

B

1. Laudate nomen Domini,
2. Laudate, servi, Dominum.
3. Qui statis in domo Domini,
4. In atriis domus Dei nostri.
5. Laudate Dominum, quia bonus Dominus :
6. Psallite nomini ejus, quoniam suave.
7. Quoniam Jacob elegit sibi Dominus,
8. Israel in possessionem sibi [sui].
9. Quia ego cognovi, quod magnus est Dominus :
10. Et Deus noster præ omnibus diis.
11. Omnia quæcunque voluit Dominus, fecit
12. In cælo, et in terra,
13. Et in mari, et in omnibus abyssis.
14. Educens nubes ab extremo terræ :
15. Fulgura in pluviam fecit.

ATHANASII INTERPRETATIO.

(1) *Explicatio tituli hujus psalmi deest in codice Barberino.*

1. Ἐπαινεῖτε τὴν ὡραιότητα αὐτοῦ.
2. Οἱ ὑποτασσόμενοι αὐτῷ.
3. Οἱ ἀδιαλείπτως παριστάμενοι τῇ διανοίᾳ τῷ Θεῷ.
4. Ἐν τοῖς οὐρανοῖς.
5. Αἰνεῖτε τὸν Κύριον, ὅτι οὐ βούλεται τινα ἀπολέσθαι, ἀλλὰ πάντας εἰς μετάνοιαν θέλει (2) χωρῆσαι, καὶ τῶν αἰωνίων αὐτοῦ ἀγαθῶν ἀπολαῦσαι.
6. Ἀνυμνεῖτε (3) τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν καρδίᾳ καθαρά, ὅτι τοῦτο ὑμῖν ἀποδίδεται εἰς σωτηρίαν.
7. Ὅτι τὸν λαὸν τὸν δντα κατὰ τὸν Ἰακώβ ἀπλαστον τῇ καρδίᾳ ἐξελέξατο ἑαυτῷ ὁ Κύριος.
8. Τῇ (4) καρδίᾳ τὸν Θεὸν [ὀρώντας] περιποιήσατο εἰς πλοῦτον ἑαυτῶν διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος.
9. Συνετιθεῖς παρ' αὐτοῦ ἐπέγνω τὴν μεγαλειότητα αὐτοῦ διὰ τῆς ἰσχύος τοῦ θανάτου αὐτοῦ.
10. Καὶ (5) αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν δυνατώτερός ἐστιν ὑπὲρ πάντας τοὺς θεοὺς, οἵπερ εἰσι λεγόμενοι μὲν, οὐκ ὄντες δὲ θεοί, εἶτε ἐν τῷ οὐρανῷ, εἶτε ἐν τῇ γῆ.
- 11, 12. (6) Τῷ γὰρ βουλήματι αὐτοῦ οὐδεὶς οὔτε ἀντιστήναι ἐδυνήθη, οὔτε ἀνθίσταται.
13. Καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐν τῇ γῆ, καὶ ἐν τοῖς ὕδασι τοῦ βαπτίσματος ἐν τῷ θανάτῳ αὐτοῦ πάντα ὅσα ἠθέλησεν, ἐποίησε, καὶ τὰς ἐναντίας δυνάμεις συνέτριψεν.
14. Ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν τοῦ κόσμου ἀνέδειξε προφήτας τοὺς περὶ τὸν Ἄγαβον (7), καὶ Συμεῶνα τὸν καλούμενον Νῆγερ, καὶ Λούκιον τὸν Κυρηναῖον, καὶ Μαναῆν τὸν Ἡρώδου τοῦ τετράρχου σύντροφον.
15. Τοὺς ἀποστόλους αὐτοῦ φαίνειν τῷ κόσμῳ ἀπὸ ἀνατολῶν (8) καὶ ἕως δυσμῶν, καὶ ὡς ὑέτον κατιέναι τὸν λόγον αὐτῶν εἰς τὴν καρδίαν τὴν ξηρανθεῖσαν διὰ τῆς ἁμαρτίας.

² II Petr. iii, 9. ³ I Cor. viii, 5. ⁴ Act. xiii, 1.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή ἡ διὰ τῆς κιναδάρεως περιέγει· Ἀλληλοῦτα. Τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Ἀλληλοῦτα, ὅπερ δηλοῖ ὁ πρῶτος στίχος τοῦ ψαλμοῦ, ποτέστιν· Αἰνεῖτε, ὑμνεῖτε τὸν Κύριον.
- (2) Θέλει non legitur.
- (3) Ἀνυμνεῖτε αὐτὸν ἐν καρδίᾳ, etc.
- (4) Ἰσραὴλ ἐρμηνεύεται ἀνήρ ὀρών Θεόν, καὶ νοῦς ἔρων Θεόν· τὸν λαὸν τὸν ὀρώντα, τῇ καρδίᾳ τὸν Θεόν

περιποιήσατο εἰς πλοῦτον ἑαυτῷ διὰ, etc.

(5) Καὶ ὅτι αὐτός, etc.

(6) N. 11. Τῷ, etc. Ἡδυνήθη, etc. N. 12, 13. Καὶ ἐ. τ. οὐ. γάρ, καί, etc. Καὶ ἐν τῷ θανάτῳ, etc.

(7) Ἄγαβ, καὶ Συμεῶνα, rel. desunt usque σύντροφον.

(8) Ἀπὸ ἀνατολῶν ἕως δυσμῶν αὐτῶν εἰς τὴν, etc.

16. Qui producit ventos de thesauris suis.
 17. Qui percussit primogenita Ægypti,
 18. Ab homine usque ad pecus.
 19. Misit signa et prodigia
 20. In medio tui, Ægypte,
 21. In Pharaonem, et omnes servos ejus.
 22. Qui percussit gentes multas :
 23. Et occidit reges fortes.
 24. Sehon regem Amorrhæorum :
 25. Et Og regem Basan,
 26. Et omnia regna Chanaan.
 27. Et dedit terram eorum hæreditatem,
 28. Hæreditatem Israel populo suo.
 29. Domine, nomen tuum in æternum :
 30. Et memoriale tuum in generationem et generationem.

- A 16. Ὁ ἐξάγων ἀνέμους ἐκ θησαυρῶν αὐτοῦ.
 17. Ὅς ἐπάταξε τὰ πρωτότοκα Αἰγύπτου,
 18. Ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους.
 19. Ἐξαπέστειλε σημεῖα καὶ τέοατα
 20. Ἐν μέσῳ σου, Αἴγυπτε
 21. Ἐν Φαραῶν, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς δούλοις αὐτοῦ.
 22. Ὅς ἐπάταξεν ἔθνη πολλὰ.
 23. Καὶ ἀπέκτεινε βασιλεῖς κραταιοῦς.
 24. Τὸν Σηῶν βασιλέα τῶν Ἀμορραίων,
 25. Καὶ τὸν Ὀγ βασιλέα τῆς Βασάν,
 26. Καὶ πάσας τὰς βασιλείας Χαναάν.
 27. Καὶ ἔδωκε τὴν γῆν αὐτῶν κληρονομίαν,
 28. Κληρονομίαν Ἰσραὴλ λαῷ αὐτοῦ.
 29. Κύριε, τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν αἰῶνα.
 30. Καὶ τὸ μνημόσυόν σου εἰς γενεάν καὶ γενεάν.

B veán.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

16. Eosdem apostolos dicit instructos præceptis ipsius circumvisisse totam terram.

17. Principatus tenebrarum. Ægyptus enim tenebræ interpretatur.

18. A diabolo, et usque ad potestates ejus, quæ ipsi obediunt, quemadmodum de illis scriptum est in Job.

19, 20. Emisit per apostolos suos in tenebris signa, et prodigia per sanationes, quas perpetrarunt,

21. In diabolum et angelos ejus.

22. Adversarias virtutes in baptismo

23. Potestates et principatus diaboli.

24. Sehon enim interpretatur tentatio vehemens : C Amorrhæorum interpretatur exacerbantium aquarum : diabolus igitur manifeste significat regem dæmonum exacerbantium omnem animam.

25. Og rursus interpretatur congregans : Basan autem interpretatur ignominia acuta [ignominia siccitatis, aut sicca] : manifestum est igitur, quod mortem significat dominantem per peccatum.

26. Et omnes principatus, et potestates, ut antea dixi, colentium iniquitatem; hoc enim significat verbum illud, Chanaan, colentium iniquitatem.

27, 28. Et gentes, quas prius ipsæ per peccatum tenebant, eas dedit apostolis in hæreditatem, hoc est in possessionem hominibus videntibus eum : Israel enim interpretatur vir videns Deum.

29. Indelebile.

30. Et memoria passionum tuarum perpetuo permanet.

16. Τοὺς αὐτοὺς ἀποστόλους λέγει, τοὺς καταστρεφέντας ἐκ τῶν προσταγμάτων αὐτοῦ περιοδεῦσα. πᾶσαν τὴν γῆν.

17. Τὰς ἀρχὰς τοῦ σκότους· Αἴγυπτος γὰρ σκότος ἐρμηνεύεται.

18. Ἀπὸ τοῦ διαδόλου, καὶ ἕως τῶν δυνάμεων αὐτοῦ τῶν ὄντων εἰς ἀκουστήν [ὑπακοήν] (1), καθὼς γέγραπται περὶ αὐτῶν ἐν τῷ Ἰώβ.

19, 20. Ἐξαπέστειλε διὰ τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ ἐν τῷ σκότει σημεῖα, καὶ τέρατα διὰ τῶν λάσεων, ὧν ἐπετέλουν,

21. Ἐπὶ διάβολον (2) καὶ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ.

22. Τὰς ἐναντίας δυνάμεις ἐν τῷ βαπτίσματι (3).

23. Τὰς ἐξουσίας καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ διαδόλου.

24. Σηῶν γὰρ (4) ἐρμηνεύεται πικραίνωντων ὕδατων· οὐκοῦν τὸν διάβολον σαφῶς λέγει τὸν βασιλέα τῶν δαιμόνων τῶν πικραίνωντων πᾶσαν ψυχὴν.

25. Ὁγ πάλιν ἐρμηνεύεται ἀθροίζων· Βασάν δὲ ἐρμηνεύεται αἰσχύνη ξηρὰ [αἰσχύνη ξηρασίας αὐτῆς ξηρὰ] (5)· δηλον ὅν, ὅτι θάνατον λέγει τὸν βασιλεύοντα τῆς ἀμαρτίας.

26. (a) Καὶ πάσας τὰς ἀρχὰς, καὶ τὰς ἐξουσίας, ὡς προεῖπον, τῶν προσκυνοῦντων τῇ ἀνομίᾳ· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Χαναάν προσκυνοῦντων ἀνομιᾶν.

27, 28. Καὶ τὰ ἔθνη, ἃ (6) τὸ πρότερον αὐτοὶ εἶχον διὰ τῆς πλάνης, ἔδωκαν αὐτὰ τοῖς ἀποστόλοις κληρονομησαί, τουτέστι περιποιήσασθαι τοῖς ἀνδράσι τοῖς θεασαμένοις αὐτόν· Ἰσραὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται D ἀνὴρ ὁρῶν Θεόν.

29. Ἀνεξάλειπτον.

30. Καὶ ἡ μνήμη τῶν παθημάτων σου αἰεὶ διαμένει (7).

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Εἰς ἄβυσσον, καθὼς, etc.

(2) Ἐπὶ τὸν διάβολον, etc.

(3) Βαπτίσματι συνέντηψεν.

(4) Γὰρ deest. §

(5) Ξηρὰ, etc., ὅτι τὸν θάνατον, etc.

(6) Τὰ pro ἃ τό, etc., ἔδωκεν, etc.

(7) Διαμενεῖ.

(a) Non legitur in cod. comment. ad hunc vers., quia et in psalmo desideratur vers. 26.

31. Ὅτι κρινεῖ Κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ ·
 32. Καὶ ἐπὶ ταῖς δούλοις αὐτοῦ παρακληθήσεται.
 33. Τὰ εἰδῶλα τῶν ἐθνῶν ἀργύριον καὶ χρυσοῦν
 Ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων.
 34. Στόμα ἔχουσι, καὶ οὐ λαλήσουσιν ·
 35. Ὄφθαλμοὺς ἔχουσι, καὶ οὐκ ὄψονται.
 36. ὼτα ἔχουσι, καὶ οὐκ ἐνωτισθήσονται [ἀκούονται].
 37. Οὐδὲ γὰρ ἐστὶ πνεῦμα ἐν τῷ στόματι αὐτῶν.
 38. Ὅμοιοι αὐτοῖς γένοιτο οἱ ποιοῦντες αὐτὰ,
 39. Καὶ πάντες οἱ πεποιθότες ἐπ' αὐτοῖς.
 40. Οἶκος Ἰσραὴλ, εὐλογήσατε τὸν Κύριον ·
 41. Οἶκος Ἀαρῶν, εὐλογήσατε τὸν Κύριον ·
 42. Οἶκος Λευὶ, εὐλογήσατε τὸν Κύριον ·
 43. Οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον, εὐλογήσατε τὸν
 Κύριον.
 44. Εὐλογητὸς Κύριος ἐκ Σιών,
 45. Ὁ κατοικῶν Ἱερουσαλήμ.

ATHANASII INTERPRETATIO.

31. Ὅτι ποιήσει Κύριος τὴν ἐκδίκησιν τοῦ λαοῦ αὐ-
 τοῦ ἐκ τῶν ἐναντιῶν δυνάμεων.
 32. Καὶ ἐπὶ τοῖς ὑπακούουσι τῷ λόγῳ τοῦ Εὐαγ-
 γελίου ἑαυτὸν δυσωπήσας καταλλαγήσεται.
 33. Τὰ σώματα καὶ αἱ ψυχὰς τῶν ἐθνικῶς βιούν-
 των δεδούλωται (1) τῇ φιλαργυρίᾳ · τὸ μὲν ἰδικὸν
 ὡς καὶ ἀλλαχοῦ εἴρηται δηλὸν ἐστίν, ἡ δὲ θεωρία τοῦ-
 το βούλεται.
 34. Οὐδὲν γὰρ εἰρηικὸν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν.
 35. Ἐν σκότει γὰρ διαπορευόμενοι (2) οὐκ ἀνανή-
 φουσιν.
 36. Οὐχ ὑπακούουσι γὰρ τοῖς τοῦ Θεοῦ προστάγμα-
 σιν, ὡς καὶ ὁ Κύριος πρὸς τοὺς τοιοῦτους ἔλεγεν ·
 Ὁ ἔχωρ ὧτα ἀκούειν, ἀκουέτω.
 37. Οὐδὲ (3) γὰρ ἔχουσι Πνεῦμα ἅγιον.
 38. Ὅμοίως τῶν χρημάτων τῷ πυρὶ παραδοθήσον-
 ται οἱ θησαυρίζοντες αὐτά.
 39. Καὶ πάντες οἱ πεποιθότες ἐπὶ πλοῦτου ἀδηλό-
 τητι.
 40. Οἱ εὐθεῖαν ἔχοντες τὴν καρδίαν πρὸς τὸν Θεόν,
 δοξάσατε τὸν Κύριον · Ἰσραὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται εὐ-
 θύτης Θεοῦ.
 41. Οἱ ἑδραῖοι ὄντες περὶ τὴν πίστιν καὶ τὰς ἐντο-
 λὰς τοῦ Θεοῦ, δοξάσατε (4) τὸν Κύριον · Ἀαρῶν γὰρ
 ἐρμηνεύεται ὄρος δυνατῶν.
 42. Οἱ προσκείμενοι τῷ Θεῷ, δοξάσατε τὸν Κύριον ·
 Λευὶ (5) γὰρ ἐρμηνεύεται προσκείμενος.
 43. Οἱ εὐλαβεῖς τῇ καρδίᾳ, ἐγκωμιάσατε αὐτόν.
 44, 45. Σιών ἐρμηνεύεται διψῶσα · Ἱερουσαλήμ
 ἐρμηνεύεται ὄρασις εἰρήνης · ἐκ καρδίας οὖν διψώ-
 σης (6) εὐλογητὸς Κύριος ὁ κατοικῶν ἐν αὐτῇ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Δεδούλωνται.
 (2) Πορευόμενοι.
 (3) Quæ sub n. 37 desunt. At 37, 38, ita : Ὅμοίως
 τῶν χρημάτων παραδοθήσονται τῷ αἰωνίῳ πυρὶ θη-

- σαυρίζοντες αὐτά.
 (4) Δοξάσατε τὸν Κύριον, deest in cod.
 (5) Λευὶς γὰρ, etc.
 (6) Διψώσης αὐτόν, εὐλογητός, etc.

Alleluia. PSAL. CXXXV.

1. Confitemini Domino, quoniam bonus :
2. Quoniam in æternum misericordia ejus.
3. Confitemini Deo deorum :
4. Quoniam in æternum misericordia ejus.
5. Confitemini Domino dominorum :
6. Quoniam in æternum misericordia ejus.
7. Qui facit mirabilia magna solus :
8. Quoniam in æternum misericordia ejus.
9. Qui fecit cælos in intellectu :
10. Quoniam in æternum misericordia ejus
11. Qui firmavit terram super aquas :
12. Quoniam in æternum misericordia ejus.
13. Qui fecit luminaria magna solus :
14. Quoniam in æternum misericordia ejus.

A Ἀλληλουία. ΨΑΛΜ. ΡΑΕ΄.

1. Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἀγαθός·
2. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
3. Ἐξομολογεῖσθε τῷ Θεῷ τῶν θεῶν·
4. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
5. Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ τῶν κυρίων·
6. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
7. Τῷ ποιήσαντι θαυμάσια μεγάλα μόνῳ·
8. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
9. Τῷ ποιήσαντι τοὺς οὐρανοὺς ἐν συνέσει·
10. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
11. Τῷ στερεώσαντι τὴν γῆν ἐπὶ τῶν ὑδάτων·
12. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
13. Τῷ ποιήσαντι φῶτα μεγάλα μόνῳ·
14. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

B

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1) Ἀλληλουία. Ἐν τισὶ δὲ ἀντιγράφοις εὗραμεν μετὰ τὸ, Ἀλληλουία, καὶ τῆς διπλῆς [διτετῆς] ἐπιγεγραμμένης, ὡς καὶ ἐνταῦθα προγράφεται. Τὸ Ἀλληλουία, ὡς πολλάνις εἰρηξάμεν, ἐρμηνεία, ἀλβεῖτε τὸν Θεόν· τὸ δὲ, τῆς διπλῆς, τοῦτο δηλοῖ, ὡς ὅτι περὶ τῆς δευτέρας διαθήκης ἐστὶν οὗτος ὁ αἰὼν [αἰὼς]. Ἐπειδὴ καθ' ἕνα ἐκαστον, ὃ ἐποίησεν εἰς ἡμᾶς, πλουσιῶς ἐπεδείξατο τὸ ἔλεος αὐτοῦ, καθὼς αὐτὸς ὁ ψαλμὸς τοῦτο δηλοῖ ἐφ' ἑκάστου, ὧν ἐποίησεν ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν λέγων· Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Titulus præpositus continet : Alleluia. In quibusdam autem exemplaribus invenimus post verbum Alleluia, et hoc verbo duplicis inscripto, ut etiam hic inscriptam est. Alleluia, ut sæpe diximus, interpretatur, laudate Deum : Illud autem duplicis hoc significat, quod veluti secundi testamenti est hæc laus. Si quidem in unoquoque, quod fecit erga nos, divissime ostendit misericordiam suam, quemadmodum ipse psalmus hoc declarat, ad singula, quæ fecit in novissimis diebus, dicens : Quoniam in æternum misericordia ejus.

- 1, 2. Confitemini Domino peccata vestra, quoniam injuriarum non recordatur, quia misericors est.
3. Confitemini Deo sanctorum, qui dii secundum gratiam ejus facti sunt.
5. Confitemini ei, qui dominator est omnium, qui .n sublimitate sunt.
7. Et in filiis Israel, et in glorioso ejus adventu.

9. Qui implet spiritu intelligentiæ sanctos suos, in quibus inhabitat, et inambulat, et perficit eos in spiritualem intelligentiam.

11. Corda gentium in fide sua in aquis baptismi.

13. Apostolos suos, quemadmodum ipsis dixit : Vos estis lux mundi, et : Sic luceat lux vestra coram hominibus etc.

17 Matth. v, 14, 16.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρους περιέχει· Ἀλληλουία τῆς διπλῆς. Ἐν τισὶ, etc., καὶ τῆς διπλῆς ἐπιγεγραμμένον, etc., ἐρμηνεύεται, Ἀλβεῖτε τὸν Θεόν, etc., ὡς ὅτι περὶ τῆς δευτέρας διαθήκης ἐστὶν οὗτος ὁ αἰὼς, etc., ὧν ἐποίησεν, etc., ὃ ψαλμὸς αὐτὸ τοῦτο ἐπιλέγει ἐφ' ἑκάστου, etc.

(2) Ἐξαγορεύετε, etc., ὅτι οὐ μνησικαχεῖ, etc., ὑπ-

1, 2. Ἐξαγοράσατε (2) τῷ Κυρίῳ τὰς ἀμαρτίας ὑμῶν, ὅτι οὐ μνησικαχεῖ, διότι ἐλεήμων ὑπάρχει.

3. Ἐξομολογεῖσθε τῷ Θεῷ τῶν ἁγίων, τῶν κατὰ χάριν αὐτοῦ θεῶν γεγονότων.

5. Ἐξομολογεῖσθε τῷ δεσπόζοντι πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων.

7. Καὶ ἐπὶ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ ἐπὶ τῇ ἐνδόξῳ αὐτοῦ παρουσίᾳ.

9. Τῷ ἐμπλήσαντι (3) τοὺς ἁγίους αὐτοῦ πνεῦμα συνέσεως, ἐν οἷς κατοικεῖ, καὶ ἐμπεριπατεῖ, καὶ καρτίσαντι αὐτοὺς εἰς σύνεσιν πνευματικὴν.

11. Τὰς (4) καρδίας τῶν ἐθνῶν εἰς τὴν πίστιν αὐτοῦ ἐν τοῖς ὕδασι τοῦ βαπτίσματος.

13. Τοὺς ἀποστόλους αὐτοῦ, καθὼς ἔλεγεν αὐτοῖς· Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου· καὶ, οὕτως λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων (5),

D καὶ τὰ ἐξῆς.

ἀρχεῖ ἐν πᾶσιν.

(3) Τῷ ἐμπιπλάσαντι, etc., καὶ ἐγκαταστήσαντι αὐτούς, etc.

(4) Τῷ στερεώσαντι τὰς καρδίας, etc.

(5) Ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλά ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

15. Τὸν ἥλιον εἰς ἐξουσίαν τῆς ἡμέρας ·
 16. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 17. Τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας εἰς ἐξουσίαν τῆς νυκτός ·
 18. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 19. Τῷ πατάξαντι Αἴγυπτον σὺν τοῖς πρωτοτόκοι-
 αὐτῶν ·
 20. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 21. Καὶ ἐξαγαγόντι τὸν Ἰσραὴλ ἐκ μέσου αὐτῶν ·
 22. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 23. Ἐν χειρὶ κραταίᾳ καὶ ἐν βραχίονι ὑψηλῷ ·
 24. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 25. Τῷ καταδιελόντι τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν εἰς
 διαιρέσεις ·
 26. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 27. Καὶ διαγαγόντι τὸν Ἰσραὴλ διὰ μέσου αὐτῆς
 [ἐκ μέσου αὐτῶν]
 28. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 29. Καὶ ἐκτινάξαντι Φαραῶν καὶ τὴν δύναμιν αὐ-
 τοῦ εἰς θάλασσαν Ἐρυθρὰν.
 (a) Vers. 29, 30, desunt in cod.

- A 15. Solem in potestatem diei
 16. Quoniam in æternum misericordia ejus.
 17. Lunam et stellas in potestatem noctis ·
 18. Quoniam in æternum misericordia ejus.
 19. Qui percussit Ægyptum cum primogenitis
 eorum ·
 20. Quoniam in æternum misericordia ejus.
 21. Qui eduxit Israel de medio eorum ·
 22. Quoniam in æternum misericordia ejus.
 23. In manu potenti et brachio excelso ·
 24. Quoniam in æternum misericordia ejus.
 25. Qui divisit mare Rubrum in divisiones ·
 26. Quoniam in æternum misericordia ejus.
 B 27. Et eduxit Israel per medium ejus [ex medio
 eorum] ·
 28. Quoniam in æternum misericordia ejus.
 29. (a) Et excussit Pharaonem et virtutem eius
 in mari Rubro ·

ATHANASII INTERPRETATIO.

15. Τοὺς (1) ἁγίους ἄρχειν τοῦ λαοῦ τοῦ φωτός, αὐτὸς [περὶ αὐτῶν] γὰρ εἰρηται, ὅτι τότε ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος.

17. Τὴν Παλαιὰν Διαθήκην καὶ τοὺς προφήτας ἄρχειν τῶν τότε Ἰουδαίων.

19. Τῷ πᾶν τὸ πλήθος τῶν δαιμόνων συντρίβαντι σὺν ταῖς ἀρχαῖς καὶ (2) ταῖς ἐξουσίαις αὐτῶν.

21. Καὶ ῥυσσάμενυ τὸν λαὸν φωτισθέντα (3) τῇ διανοίᾳ ἐκ τῆς δουλείας αὐτῶν.

23. Ἐν τῷ Υἱῷ αὐτοῦ τῷ μονογενεῖ

25. Τῷ τὸν κόσμον διαμερίσαντι τοῖς ἀποστόλοις ἐν τῷ κηρύγματι αὐτῶν. Τὸ μὲν εἰδικὸν (4) γεγενημένον τότε ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ ἐπὶ Μωϋσέως, ὡς πολλοὶ τῶν παλαιῶν ιστοροῦσι, ὅτι περ εἰς δύο καὶ δέκα μέρη διείλε τότε τὴν θάλασσαν τὴν Ἐρυθρὰν. Ἐνα ἐκάστη φυλὴ ἰδίαν ὁδὸν ὀδεύσῃ δι' αὐτῆς · διὸ καὶ οὕτω λέγει ὁ ψαλμὸς, τῷ καταδιελόντι τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, καὶ οὐκ εἶπεν εἰς διαιρέσιν, ἀλλ' εἰς διαιρέσεις. Αὕτη οὖν ἡ ἱστορία ἡ γενομένη ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ εἰς τύπον ὑπῆρχε τοῦ κόσμου τοῦ μέλλοντος διαιρεῖσθαι τοῖς δύο καὶ δέκα ἀποστόλοις παρὰ Κυρίου.

27. (a) Καὶ αὐτὸν τὸν χορὸν τῶν ἀποστόλων τῶν θεασαμένων αὐτὸν διαγαγὼν διὰ μέσου τῆς οἴκου-μένης.

29. Καὶ συντρίβαντι τὸν διάβολον, καὶ (5) τὴν δύναμιν αὐτοῦ ἐν τῷ βαπτίσματι · Ἐρυθρὰν δὲ θάλασσαν
¹⁰ Matth. xiii, 4-

15. Sanctos præesse populo lucis, de ipsis enim dictum est, quod tunc fulgebunt sicut sol ¹⁰, etc.

17. Vetus Testamentum et prophetas præesse olim Judæis.

C 19. Qui contrivit omnem dæmonum multitudinem cum principatibus et potestatibus eorum.

21. Et qui eripuit populum mente illuminatum ex illorum servitute.

23. In Filio suo unigenito.

25. Qui divisit mundum apostolis in eorum prædicatione. Quod speciale quidem contigit tunc in mari Rubro sub Moysæ, quemadmodum multi veterum scribunt, quod mare Rubrum divisum est in duodecim partes, adeo ut quælibet tribus sua via per illud incederet; ideoque ita dicit psalmus, qui divisit mare Rubrum, et non ait in divisionem, sed in divisiones. Id ipsum igitur, quod ex historia traditum est, contigisse in mari Rubro, in figura fuit mundi, qui dividendus erat a Domino duodecim apostolis.

27. Et ipsum apostolorum chorum videntium eum, per medium mundum deduxit.

29. Et contrivit diabolum, et potentiam ejus in baptismo; mare autem Rubrum ideo vocat bapti-

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Του ἄρχειν του λαοῦ του φωτός · αὐτὸς γὰρ εἰρηκεν, etc.

(2) Καὶ deest.

(3) Καὶ φωτισθέντα τὴν διάνοιαν ἐκ τῆς δουλείας αὐτῶν. Ἰσραὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται νοῦς ὁρῶν θεόν.

(a) Commentarius, seu interpretatio n. 27 et 28
 n. 29 et 30, qui duo vers. in cod. desciunt.

(4) Τὸ μὲν εἰδικός, etc., ὡς δώδεκα μέρη δ. τ. τ. θ. Ἐρυθρὰν, etc., ἡ ἱστορία ἡ γενομένη, etc., τοῖς δώδεκα ἀποστόλοις παρὰ τοῦ Κυρίου, etc.

(5) N. 29 incipit ab his verbis, Καὶ τὴν, etc.

desce in cod., sed ejus loco exstat interpr. quæ est

30. Quoniam in æternum misericordia ejus. A 30. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 31. Qui traduxit populum suum per desertum : 31. Τῷ διαγαγόντι τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ ·
 32. Quoniam in æternum misericordia ejus. 32. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 33. Qui percussit reges magnos : 33. Τῷ πατάξαντι βασιλεῖς μεγάλους ·
 34. Quoniam in æternum misericordia ejus. 34. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 35. Et occidit reges fortes : 35. Καὶ ἀποκτείναντι βασιλεῖς κραταιούς ·
 36. Quoniam in æternum misericordia ejus. 36. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 37. Sehon regem Amorrhæorum : 37. Τὸν Σηὼν βασιλέα τῶν Ἀμορραίων ·
 38. Quoniam in æternum misericordia ejus. 38. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 39. Et Og regem Basan : 39. Καὶ τὸν Ὠγ βασιλέα τῆς Βασάν ·
 40. Quoniam in æternum misericordia ejus. 40. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 41. Et dedit terram eorum hæreditatem : 41. Καὶ δόντι τὴν γῆν αὐτῶν κληρονομίαν ·
 42. Quoniam in æternum misericordia ejus. 42. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 43. Hæreditatem Israel servo suo : 43. Κληρονομίαν Ἰσραὴλ δούλῳ αὐτοῦ ·
 44. Quoniam in æternum misericordia ejus. 44. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 45. Quia in humilitate nostra memor fuit nostri B 45. Ὅτι ἐν τῇ ταπεινώσει ἡμῶν
 Dominus : Κύριος ·
 46. Quoniam in æternum misericordia ejus. 46. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 47. Et redemit nos ab inimicis nostris : 47. Καὶ ἐλυτρώσατο ἡμᾶς ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν ·
 48. Quoniam in æternum misericordia ejus. 48. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 49. Qui dat escam omni carni : 49. Ὁ διδοὺς τροφήν πάσῃ σαρκί ·

ATHANASII INTERPRETATIO.

smum, quia quemadmodum in mari vivescunt ejus pisces, ita et in hoc mundo natantes vivificantur homines baptizati in sanguine Domini nostri Jesu : propterea enim dicitur Rubrum, ut sanguis Domini nobis significetur.

31. Qui gubernat populum suum in mundo.
 33. Principatus diaboli.
 35. Et potestates ejus.

37. *Seon* interpretatur *tentatio calida seu vehemens*, qualis est diabolus rex mundanarum voluptatum : *Amorrhæorum* autem interpretatur *aquarum exacerbantium*, quales sunt contrariæ potestates exacerbantes omnem animam.

39. *Og* interpretatur *congregans* : *Basan* autem interpretatur *ignominia sicca* : mortem igitur significat congregantem quidem mortuos, dominantem autem per peccatum.

41. Et dedit populo fideli supernam Jerusalem, in qua isti habitabant priusquam e cælo projicerentur.

43. Hæreditatem sanctis suis.

45. Quia vidit nos in servitute redactos a contrariis potestatibus, et misericordia motus est, et misertus est nostri.

47. Et redemit nos passione sua ab immundis spiritibus.

49. Sensus quidem proprius manifestus est, interpretatio autem allegorica verborum Propheta hoc significat : qui præbet seipsum cibum in vitam æternam omni homini volenti.

σαν διὰ τοῦτο λέγει τὸ βάπτισμα ἐπεὶ (1) ὡς ἐν τῇ θαλάσῃ ζωογονοῦνται οἱ ἰχθύες αὐτῆς, οὕτω καὶ οἱ ἐν τῷ κόσμῳ τοῦτω νηχόμενοι ἀνθρώποι ζωοποιούνται, βαπτιζόμενοι ἐν τῷ αἵματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ · διὰ γὰρ τοῦτο εἰρηται Ἐρυθρὰ, ἵνα τὸ αἷμα τοῦ (2) Κυρίου σημαίνη ἡμῖν.

31. Τῷ ποιμαίνοντι τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ.

33. Τὰς ἀρχὰς τοῦ διαβόλου ·

35. Καὶ τὰς ἐξουσίας αὐτοῦ.

37. Σηὼν (3) ἐρμηνεύεται *πειρασμός θερμός*, ὅς ἐστιν ὁ διάβολος ὁ βασιλεὺς τῶν ἡδονῶν τοῦ κόσμου. Ἀμορραίων δὲ ἐρμηνεύεται *πικραίνοντων ὑδάτων*, ὅπερ εἰσὶν αἱ ἐναντίαι δυνάμεις, αἱ πικραίνουσαι πᾶσαν ψυχὴν.

39. Ὠγ ἐρμηνεύεται *αθροῶν* · Βασάν δὲ ἐρμηνεύεται *αισχρὴν ξηρὰ* · τὸν θάνατον οὖν λέγει τὸν συνάγοντα μὲν τοὺς νεκροὺς, βασιλεύοντα δὲ τῆς ἀμαρτίας.

41. Καὶ δόντι τῷ λαῷ τῷ πιστῷ τὴν ἀνω Ἰερουσαλήμ, ἐν ἣ ὅσοι κατέχουσι πρὸ τοῦ βίβησαι (4) ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ.

43. Κληρονομίαν τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ.

45. Ὅτι εἶδεν (5) ἡμᾶς δεδουλωμένους ὑπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων, καὶ ἐσπλαγγίσθη, καὶ ἠλέησεν ἡμᾶς.

47. Καὶ ἐλυτρώσατο ἡμᾶς διὰ τοῦ πάθους αὐτοῦ ἐκ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων.

49. Τὸ μὲν εἰδικὸν δηλὸν ἐστίν, ἡ δὲ ἐρμηνεία τοῦ (6) Προφήτου τοῦτο δηλοῖ · ὁ ἑαυτὸν παρέχων τροφήν εἰς ζωὴν αἰώνιον παντὶ ἀνθρώπῳ βουλομένῳ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἐπειδὴ.

(2) Τοῦ Ἰησοῦ σημαίνη ἡμῖν.

(3) Σηὼν, etc. (leg. Σηὼν) ὅπερ ὑπάρχει ὁ διάβολος ὁ βασιλεύων, etc., ὅπερ εἰσὶν, etc.

(4) Ἐπιβῶσιν ἀπ' οὐρανοῦ.

(5) Εἶδεν.

(6) Τῆς προφητείας.

50. Ὅτι· εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 51. Ἐξομολογήσθε τῷ Θεῷ τοῦ οὐρανοῦ·
 52. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ διὰ Ἰερεμίου. ΨΑΛ. ΡΛϛ.
 1. Ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος,
 2. Ἐκεῖ ἔκαθίσταμεν καὶ ἐκλαύσαμεν,
 3. Ἐν τῷ μνησθῆναι ἡμᾶς τῆς Σιών [τῆν Σιών].
 4. Ἐπὶ ταῖς ἱτέαις, ἐν μέσῳ αὐτῆς ἐκρεμάσαμεν
 τὰ ὄργανα ἡμῶν.
 5. Ὅτι ἐκεῖ ἐπηρώτησαν ἡμᾶς οἱ αἰχμαλωτεύσαν-
 τες ἡμᾶς, λόγους ψδῶν·
 6. Καὶ οἱ ἀπαγαγόντες ἡμᾶς, ὕμνον·
 7. ἄσατε ἡμῖν ἐκ τῶν ψδῶν Σιών.
 8. Πῶς ἔσωμεν τὴν ψδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας;

- A 50. Quoniam in æternum misericordia ejus.
 51. Confitemini Deo cæli.
 52. Quoniam in æternum misericordia ejus.
Psalmus David Jeremiæ. PSAL. CXXXVI.
 1. Super flumina Babylonis,
 2. Illic sedimus et flevimus,
 3. Cum recordaremur Sion.
 4. In salicibus, in medio ejus suspendimus or-
 gana nostra.
 5. Quia illic interrogaverunt nos, qui captivos
 duxerunt nos, verba cantionum,
 6. Et qui abduxerunt nos, hymnum:
 7. Cantate nobis de canticis Sion.
 8. Quomodo cantabimus canticum Domini in
 terra aliena?

ATHANASII INTERPRETATIO.

51, 52. Δοξάζετε τὸν Θεὸν τοῦ χοροῦ [οἱ χοροὶ] τῶν Β
 ἀγίων, διηγούμενοι τὰ (1) προλεχθέντα, ὅτι ἀτελεύ-
 τητον τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2)· Τῷ Δαβὶδ διὰ Ἰερεμίου, ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις. Αὕτη οὖν ἡ ἑρμηνεία τοῦ ἐπιγράμματος, τῷ ἰκανῷ τῆ χειρὶ, τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, τουτέστιν ἐξομολόγησις διὰ τοῦ βαπτίσματος τῶν προτέρων ποιητῶν πράξεων. Τοῦτο γὰρ ἑρμηνεύεται τὸ διὰ Ἰερεμίου, παροχὴ ὕδατος ὡσανεὶ τὸ βάπτισμα, καὶ μνήμη τῶν προσερχομένων τῷ φωτισματι Ἰουδαίων, πῶς αἱ ἐναντίαι δυνάμεις ἡγάγκαζον αὐτοὺς λατρεύειν αὐταῖς. Τὸ δὲ, ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις, ἀπρόσδεκτος λέγει τοῖς ἀπειθοῦσι Ἰουδαίοις· οὐ προσέλαντο γὰρ τὸ βάπτισμα τοῦ Χριστοῦ.

Titulus præpositus continet: *David per Jeremiam, sine titulo apud Hebræos.* Inscriptionis autem interpretatio talis est: *manu forti, nempe Dei Filio, confessio per baptismum priorum malorum actionum.* Ita enim interpretatur illud *per Jeremiam* præbitio aquæ, nimirum baptismus, et recordatio Judæorum advenientium ad illuminationem, quomodo contrariæ potestates cogebant eos ipsas colere. Illud autem *sine titulo apud Hebræos* significat receptum non fuisse ab incredulis Judæis; non enim præcegerunt baptismum Christi.

1. (a) Ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς συγχύσεως. Τοῦτο C
 γὰρ ἑρμηνεύεται Βαβυλῶνος, ἐν αἷς ἐδελεύσθημεν,
 καὶ ἐξεκλύσθημεν (3), ἐναπομεῖναντες.

2, 3. Ἐκεῖ ἐκλαύσαμεν μνησθέντες τῆς ἐντολῆς
 τοῦ Θεοῦ. Σιών γὰρ ἑρμηνεύεται ἐντολή.

4. Ἡ ἱτέα τέρψιν μὲν ἔχει τοῦ ἰδεῖν, ἀκαρπον δὲ
 δένδρον ὑπάρχει. Τοῦτο οὖν λέγει (4), ὅτι ἐν ταῖς
 ἀπάταις καὶ ματαιότητι τοῦ βίου ἀπεκρέμαντο τῆ
 ἐπιθυμίᾳ τὰ μέλη ἡμῶν ἐν μέσῳ τῆς συγχύσεως,
 τουτέστι τῆς ἀμαρτίας.

5-7. Ὅτι ἐκεῖ, ἐν τῇ συγχύσει ὄντων ἡμῶν τῆς
 ἀμαρτίας, λοιπὸν καὶ ἠπάτων ἡμᾶς αἱ ἐναντίαι δυνά-
 μεις αἰχμαλωτεύσασθαι (5) ἡμᾶς τοῦ λατρεύειν, καὶ
 σέβασθαι αὐτάς, καὶ λέγειν ἡμῖν· Δοξάσατε ἡμᾶς ὡς
 τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ. Τὸ γὰρ Σιών πάλιν ἑρμηνεύε-
 ται τόπος ὄπου ἡ σκηνὴ, ὡσανεὶ ὁ οὐρανός.

8. Ἡμεῖς δὲ πρὸς τὰς ἐναντίας δυνάμεις ἐλέγομεν·
 Πῶς ὑμῖν λατρεύσωμεν τοῖς δαίμοσι τοῖς γηγίνους (6)
 τοῖς ἀλλοτρίοις;

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ταῦτα τὰ προλεχθέντα, ὅτι ἀτελεύτητον ἔστιν,
 etc.

(2) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει· Τῷ Δαβὶδ
 ψδὴ διὰ, etc. Καὶ μνήμη τῶν προσερχομένων, etc. Τὸ
 πῶς, etc. Οὐ προσήλαντο γὰρ τῷ βαπτίσματι τοῦ
 Χριστοῦ.

(a) N. 1, 2, 3. Unicus comment. *Et submersi sumus deest.*

1. *In concupiscentiis confusionis*: ita enim inter-
 pretatur *super flumina Babylonis*, in quibus inescati,
 et submersi sumus permanentes;

2, 3. Illic flevimus recordati mandati Dei: *Sion*
 enim interpretatur *mandatum*.

4. *Salix* aspectu quidem delectabilis, sed arbor
 infructifera est. Hoc igitur significat, quod in de-
 ceptionibus et vanitatibus vitæ ob concupiscentiam
 suspensa fuerunt membra nostra in medio confu-
 sionis, hoc est peccati.

5-7. Quoniam illic, dum in confusione peccati
 essemus, demum etiam nos deceperunt contrariæ
 potestates redigendo nos in captivitatem ad col-
 lendum et adorandum eas, ac dicendo nobis:
 Glorificate nos sicut Deum cæli. Nam *Sion*
 D etiam interpretatur *locus ubi tabernaculum*, videlicet
 cælum.

8. Nos autem contrariis potestatibus diximus.
 Quomodo vos colemus, qui estis dæmones terrestres
 alieni?

(3) Καὶ ἐξεκλύσθημεν, deest.

(4) Λέγει, ὡς νομίζω, ὅτι, etc. Τοῦ βίου τούτου,
 etc.

(5) Αἰχμαλωτεύσασθαι.

(6) Τοῖς γηγίνους deest.

9. Si oblitus fuero tui, Jerusalem, oblivioni dextera mea.

10. Adhæreat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui.

11. Si non proposuero Jerusalem in principio lætitiæ meæ.

12. Memor esto, Domine filiorum Edom, in die Jerusalem.

13. Qui dicunt: Exinanite, exinanite usque ad fundamentum ejus.

14. Filla Babylonis misera:

15. Beatus, qui retribuet tibi retributionem tuam, quam retribuisti nobis.

16. Beatus, qui tenebit et allidet parvulos tuos ad petram.

Psalms David. PSAL. CXXXVII.

1. Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo:

ATHANASII INTERPRETATIO

9. Et existens in peccato, si oblitus fuero tui, Jesu pax nostra, decidam ab auxilio tuo: *Jerusalem* enim interpretatur *visio pacis*, hoc est Dei Filius. Apparuit enim mundo pax existens.

10. Deficiat anima mea quærens gratiam sancti Spiritus, et non assequens, nisi tui meminero, et convertar ad te.

11. *Jerusalem* interpretatur *spiritus gratiæ*; hoc igitur, ut reor, significat: nisi rebus omnibus, quæ in mundo sunt, præferam gratiam sancti Spiritus, cum evigilaverit cor meum.

12, 13. *Edom* interpretatur *deficiens*, qualis est diabolus. Dicit igitur, memor etiam esto exprobrationis contrariorum potestatum, quæ filii mali sunt dicentis: Deficit, deficit genus fidelium; et rursus in eodem versu, *in die Jerusalem*, hoc est in illuminatione supernæ scientiæ per lavacrum immortalitatis.

14. Infelix anima, quæ filia es confusionis, scilicet peccati: *Babylon* enim interpretatur *confusio*.

15. Beatus, inquit, est, qui ita in servitatem suam redegerit peccatum, quemadmodum ipse prius a peccato in servitutum redactus est.

16. Beatus, qui carnalium concupiscentiarum dominus effectus contriverit eas ad petram, hoc est Christum. *Petra* autem *erat Christus*, quemadmodum dicit Apostolus⁹⁹.

6) *Explicatio tituli hujus psalmi deest in codice Barberino, forsitan quia eadem est atque antecedentis, videlicet: Psalmus David, hoc est manu forti, nempe Dei Filio.*

1. Populus eorum, qui illuminati sunt dicit: Tradidi me ipsum tibi.

⁹⁹ I Cor. x, 4.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἀμαρτίαις ὧν, ἐὰν ἐπιλάθωμαι σου, etc.
 (2) Πνεῦμα αὐτοῦ χάριτος, etc. Πνεύματός σου etc
 (3) Ἐκλείπων, etc. Τῶν λεγόντων· Ἐκλείπη, ἐκλείπη, etc. Τῆς ἀνωθεν γενέσεως, etc.

9. Ἐὰν ἐπιλάθωμαι σου, Ἱερουσαλήμ, ἐπιλησθεῖν ἡ δεξιὰ μου.

10. Κολληθεῖν [Κολληθῆ] ἡ γλῶσσά μου τῷ λάρυγγί μου, ἐὰν μὴ σου μνησθῶ.

11. Ἐὰν μὴ προανατάξωμαι τὴν Ἱερουσαλήμ, ὡς ἐν ἀρχῇ τῆς εὐφροσύνης μου.

12. Μνήσθητι, Κύριε, τῶν υἰῶν Ἐδὼμ, τὴν ἡμέραν Ἱερουσαλήμ.

13. Τῶν λεγόντων· Ἐκκενοῦτε, ἐκκενοῦτε ἕως τῶν θεμελίων αὐτῆς.

14. Θυγάτηρ Βαβυλῶνος ἡ ταλαίπωρος·

15. Μακάριος, ὃς ἀνταποδώσει σοι τὸ ἀνταπόδομά σου, ὃ ἀνταπέδωκας ἡμῖν.

16. Μακάριος, ὃς κρατήσῃ, καὶ ἑδαφιεῖ τὰ νήπια σου [καὶ ἑδαφιεῖ αὐτὰ] πρὸς τὴν πέτραν.

Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. ΠΑΖ'.

1. Ἐξομολογήσομαι σοι, Κύριε, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου.

9. Καὶ ἐν ἀμαρτίᾳ (1) ὧν ἐὰν ἐπιλάθω σου, Ἰησοῦ ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ἀποπέσω τῆς βοήθειάς σου· Ἱερουσαλήμ γὰρ ἐρμηνεύεται *δρασις εἰρήνης*, τουτέστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ἐυράθη γὰρ τῷ κόσμῳ εἰρήνη ὑπάρχων.

10. Ἐκλείπη ἡ ψυχὴ μου ζητοῦσα τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ μὴ τυγχάνουσα, ἐὰν μὴ σου μνησθῶ, καὶ ἐπιστραφῶ πρὸς σέ.

11. Ἱερουσαλήμ ἐρμηνεύεται *πνεῦμα* (2) *χάριτος*· τοῦτο οὖν λέγει, ὡς νομίζω, ἐὰν μὴ πάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ προτιμήσω τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐν τῷ ἀνανήγειν τὴν καρδίαν μου.

12, 13. Ἐδὼμ ἐρμηνεύεται *ἐκλείπων* [ἐκλείπουσα] (3), ὅπερ ἐστὶν ὁ διάβολος. Μνήσθητι οὖν, λέγει, καὶ τοῦ ὀνειδισμοῦ τῶν ἐναντίων δυνάμεων, τῶν υἰῶν τοῦ πονηροῦ τοῦ λέγοντος· Ἐκλείπει, ἐκλείπει τὸ γένος τῶν πιστῶν· καὶ πάλιν εἰς τὸν αὐτὸν στίχον· *τὴν ἡμέραν Ἱερουσαλήμ*, τουτέστι τὸν φωτισμὸν τῆς ἀνωθεν γνώσεως διὰ τοῦ λουτροῦ τῆς ἀθανασίας.

14. Ταλαίπωρος ψυχὴ ἡ οὖσα θυγάτηρ τῆς συγχύσεως, ὡσανεὶ τῆς ἀμαρτίας· Βαβυλῶν (4) γὰρ ἐρμηνεύεται *σύγχυσις*.

15. Μακάριος, λέγει, ἐστὶν ὃς οὕτως καταδουλώσει ἑαυτῷ τὴν ἀμαρτίαν, ὡσπερ αὐτὴ πρότερον κατεδούλωσεν αὐτόν.

16. Μακάριος ὃς, κυριεύσας τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, συντρίψει (5) αὐτάς πρὸς τὴν πέτραν, τουτέστι τὸν Χριστόν· ἡ γὰρ πέτρα ἦν ὁ Χριστός, καθὼς λέγει ὁ Ἀπόστολος.

1. Ὁ λαὸς τῶν φωτισζομένων λέγει· Ἐκδέδωκά σοι ἑμαυτόν.

(4) Βαβυλῶνος.

(5) Καὶ συντρίψει αὐτάς, etc.

(6) Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει· Τῷ Δαβίδ, τοῦτ' ἐστὶν τῷ ἱκανῷ τῇ χειρὶ· λέγω δὲ τῷ Ἰῶν τοῦ Θεοῦ

2. Καὶ ἐναντίον ἀγγέλων ψαλῶ σοι·
 3. Ὅτι ἤκουσας πάντα τὰ ῥήματα τοῦ στόματός μου.
 4. Προσκυνήσω πρὸς ναὸν ἁγίων σου·
 5. Καὶ ἐξομολογήσομαι τῷ ὀνόματί σου,
 6. Ἐπὶ τῷ ἐλέει σου καὶ τῇ ἀληθείᾳ σου·
 7. Ὅτι ἐμεγάλυνας ἐπὶ πᾶν [πάντας] τὸ ὄνομα τὸ ἁγιόν σου.
 8. Ἐν ἧ ἂν ἡμέρᾳ ἐπικαλέσομαι σε, ταχὺ ἐπακουσόν μου·
 9. Πολυωρῆσεις με ἐν ψυχῇ μου δυνάμει σου.
 10. Ἐξομολογησάσθωσάν σοι, Κύριε, πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς·
 11. Ὅτι ἤκουσαν πάντα τὰ ῥήματα τοῦ στόματός σου.
 12. Καὶ ἠσάτωσαν ἐν ταῖς ὁδοῖς Κυρίου [ὁδοῖς σου, Κύριε].
 13. Ὅτι μεγάλη ἡ δόξα Κυρίου.
 14. Ὅτι ὑψηλὸς Κύριος, καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορᾷ·
 15. Καὶ τὰ ὑψηλὰ ἀπὸ μακρόθεν γινώσκει.

- A 2. Et in conspectu angelorum psallam tibi :
 3. Quoniam audisti omnia verba oris mei.
 4. Adorabo ad templum sanctum tuum :
 5. Et confitebor nomini tuo,
 6. Super misericordia tua, et veritate tua :
 7. Quoniam magnificasti super omne [omnes] nomen sanctum tuum.
 8. In quacunq[ue] die invocavero te, velociter exaudi me :
 9. Multiplicabis me in anima mea virtute tua.
 10. Confiteantur tibi, Domine, omnes reges terræ :
 11. Quia audierunt omnia verba oris tui.
 B 12. Et cantent in viis Domini [viis tuis, Domine] :
 13. Quoniam magna est gloria Domini.
 14. Quoniam excelsus Dominus, et humilia respicit :
 15. Et alta a longe cognoscit.

ATHANASII INTERPRETATIO.

2. Καὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων τῶν παρστώτων τῷ φωτισματί σου ἀνυμνήσω σε.
 3. Ὅτι προσεδέξω τὴν ἐξομολόγησίν μου, καὶ ἤξιωσάς με τῆς χάριτός σου.
 4. Εἰσελθὼν ἐν τῷ (1) ἀγίῳ ναῷ σου προσκυνήσω σοι, μετὰ τὸ φωτισθῆναί με.
 5. Καὶ ἐξομολογήσω (2) ἑμαυτὸν δεδουλωσθαι τῷ ὀνόματί σου,
 6. Διὰ τὸ ἐλεῖς σου, καὶ τὴν ἀληθειάν σου, ἣν ἐποίησας εἰς ἐμέ.
 7. Ὅτι καὶ ἐπὶ (3) πάντας δεδόξασται τὸ ὄνομά σου.
 8. Ἄφ' οὗ ἤξιωσάς με τῆς υἱοθεσίας, μόνον βοῶ (4)· Πάτερ ἡμῶν, ὃ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, εὐθὺς ἀκούεις μου.
 9. Εἰς τὰ ὑψηλὰ ἐντολῶν σου ἀναγάγεις (5) τὴν ψυχὴν μου τῇ δυνάμει σου.
 10. Δοξάσουσί με πάντες οἱ πεπιστευκότες εἰς σε.
 11. Ὅτι ἐδέξαντο, καὶ ἐπλήρωσας (6) ἅπερ αὐτοῖς ἀπηγγείλω.
 12. Καὶ ἐν ἀγαλλιάσει καρδίας ἀνυμνήσουσί (7) σε, Κύριε.
 13. Ὅτι ἀνεκλάλητός (8) ἐστὶν ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ.
 14. Ὅτι τοσοῦτος, καὶ τηλικούτος ὢν, καὶ κατοικῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, πρόνοιαν ποιῆσαι (9) ἁμαρτωλῶν, καὶ ταπεινῶν ἀνθρώπων, τουτέστιν ἡμῶν.
 15. Καὶ τοὺς ἁγίους (10) ἀπὸ προκαταβολῆς κόσμου προέγγω, καὶ προώρισεν.

2. Et inter sanctos angelos astantes luci tuæ glorificabo te.
 3. Quoniam accepisti confessionem meam, et dignatus es me gratia tua.
 4. Ingrediens in templum sanctum tuum adorabo te, postquam illuminatus fuero.
 5. Et confitebor, me ipsum servum esse nominis tui,
 6. Propter misericordiam tuam, et veritatem tuam, quam fecisti in me.
 7. Quoniam et super omnes glorificatum est nomen tuum.
 8. Ex quo dignatus es me adoptione, vix dum clamo : *Pater noster, qui es in cælis*¹, statim me exaudis.
 9. In altitudines præceptorum tuorum deduces animam meam virtute tua.
 10. Glorificabunt te omnes, qui in te crediderunt.
 11. Quia acceperunt, et implevisti, quæ illis denuntiasti.
 12. Et in exultatione cordis laudabunt te, Domine.
 13. Quoniam ineffabilis est benignitas Dei.
 14. Quoniam talis, et tantus existens, et in cælis habitans, curam geris de peccatoribus, ac vilibus hominibus, hoc est nobis.
 15. Et sanctos a constitutione mundi præcivit, et prædestinavit.

¹ Matth. vi, 9.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐν τῷ ναῷ σου τῷ ἁγίῳ, etc.
 (2) Ὁμολογήσω.
 (3) Ἐπὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς δεδόξασται, etc.
 (4) Βοήσω πρὸς σέ· Πάτερ μου, etc., ἀκουσόν με
 (5) Ἀνάγαγε.

- (6) Ἐπλήρωσαν ἅπερ αὐτοῖς ἐνετείλω.
 (7) Ἀνυμνήσουσί σε, etc.
 (8) Ἀνέκλειπτος, etc., τοῦ Κυρίου.
 (9) Καταξιοῖ ποιεῖσθαι, etc.
 (10) Ἁγίους αὐτοῦ πρὸ, etc.

16. Si ambulavero in medio tribulationis, vivificabis me :

17. Super iram inimicorum meorum extendisti manus tuas [manum tuam] :

18. Et salvum me fecit dextera tua.

19. Dominus retribuet pro me :

20. Domine, misericordia tua in sæculum.

21. Opera manuum tuarum ne despicias.

In finem : Psalmus David. PSAL. CXXXVIII.

1. Domine, probasti me, et cognovisti me :

2. Tu cognovisti sessionem meam, et resurrectionem meam.

3. Intellexisti cogitationes meas de longe.

4. Semitam meam et funiculum meum investigasti,

5. Et omnes vias meas prævidisti :

6. Quia non est dolus in lingua mea.

7. Ecce, Domine, tu cognovisti omnia novissima et antiqua :

16. Ἐὰν πορευθῶ ἐν μέσῳ θλίψεως. ζήσεις με [ζήσεις με].

17. Ἐπὶ ὀργῆν ἐχθρῶν μου ἐξέτεινας χεῖράς σου [χεῖρά σου].

18. Καὶ ἔσωτέ με ἡ δεξιὰ σου.

19. Κύριος ἀνταποδώσει ὑπὲρ ἐμοῦ.

20. Κύριε, τὸ ἔλεός σου εἰς τὸν αἰῶνα.

21. Τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου μὴ παρίδης.

Εἰς τὸ τέλος τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. ΡΑΗ'.

1. Κύριε, ἐδοκίμασάς με, καὶ ἔγνωσ με.

2. Σὺ ἔγνωσ τὴν καθέδραν μου καὶ τὴν ἔγερσίν μου.

3. Σὺ συνῆκας τοὺς διαλογισμούς μου ἀπὸ μακρόθεν.

4. Τὴν τρίβον μου καὶ σχοῖνόν μου σὺ ἐξιχνίασας,

B 5. Καὶ πάσας τὰς ὁδοὺς μου προεῖδες.

6. Ὅτι οὐκ ἔστι δόλος ἐν γλώσσῃ μου.

7. Ἰδοῦ, Κύριε, σὺ ἔγνωσ πάντα τὰ ἔσχατα καὶ τὰ ἀρχαῖα.

ATHANASHII IN IERPRETATIO.

16. Si in via angusta præceptorum tuorum ambulavero, vivificabis me.

17. Cum inimici mei quærent me interficere, opitulatus es mihi per adventum tuum.

18. Et salvum me fecit gratia tua.

19. Dominus debellabit contrarias potestates propter ea, pro quibus me impugnaverunt.

20. Et nunquam oblivioni tradetur misericordia tua hæc, quam fecisti generi humano.

21. Et usque in finem ne despicias, quos fecisti secundum imaginem tuam.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2)· *Εἰς τὸ τέλος ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ὅπερ ἐρμηνεύεται περὶ ἐπὶ ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν μελλόντων ἔσεσθαι, εἴρηται ὁ ψαλμὸς τῷ Ικανῷ τῇ χειρὶ, τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ.*

Titulus appositus continet : *In finem psalmus David, quod interpretatur de iis, qui in novissimis diebus futuri sunt, dictus est psalmus manu forti, hoc est Dei Filio.*

1. Domine, discernens cogitationes meas, et mentem cordis mei cognovisti, qualis incedam coram te.

2. Tu cognovisti, quæ sit requies cordis mei, et desiderium animæ meæ.

3. Tu priusquam ego fierem, scivisti quæ cogitaturus sum.

4. Conversationem meam in hoc mundo, et qualium operationum bonarum me, an malarum seriem expleturus eram, vel sum in diebus meis, tu usque in finem ad minimum novisti earum exitum.

5. Actiones meas præcognoscis.

6. Et novisti, quod non dico falsa.

7. Tu enim futura et præterita novisti. Aliter etiam potest versiculus iste allegorice explicari; quoniam secundum Prophetam dictum est : *Ecce, Domine, tu cognovisti omnia novissima, et antiqua, hoc est, tu habiturus es novissimas omnes gentes, et antiquas Judæorum progenies.*

16. Ἐὰν ἐν τῇ ὁδῷ τῇ στενῇ τῶν ἐντολῶν σου πορευθῶ, ζήσεις με.

17. Ἐν τῷ τοῦ ἐχθρούς μου ζητεῖν (1) με τοῦ ἀνελεῖν, ἀντελάβου μου διὰ τῆς παρουσίας σου.

18. Καὶ ἔσωσέ με ἡ χάρις σου.

19. Κύριος καταπολεμήσει τὰς ἐναντίας δυνάμεις, ὑπὲρ ὧν ἐπολέμησάν με.

20. Καὶ ἀληθάργητον τὸ ἔλεός σου τοῦτο, ὃ ἐποίησας τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων.

21. Καὶ ἕως τέλους μὴ παρίδης, οὓς ἐποίησας κατ' εἰκόνα σῆν.

1. Κύριε, διακρίνας τὰς ἐνθυμησεις μου καὶ τὴν διάνοιαν τῆς καρδίας μου ἔγνωσ, ὅποιος ἀποθήσομαι ἐνώπιόν σου.

2. Σὺ ἔγνωσ, τί ἐστὶν ἡ ἀνάπαυσις τῆς καρδίας μου, καὶ ἡ προθυμία τῆς ψυχῆς μου.

3. Σὺ πρὸ τοῦ με γεννηθῆναι εἶδης [οἶδας] (3) ἅπερ μέλλω διαλογίζεσθαι.

4. Τὴν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἀναστροφὴν μου, καὶ ὁποῖων ἔργων ἀγαθῶν, ἢ πονηρῶν ἤμελλον, ἢ μέλλω ἐκτελεῖν πλοκὴν ἐν ταῖς ἡμέραις μου, σὺ ἕως τέλους κατάλεπτον οἶδας τὴν ἀπόδασιν αὐτῶν.

5. Τὰς (4) πράξεις μου προοικνῶσκεις.

6. Καὶ οἶδας, ὅτι οὐ λέγω ψευδῆ.

7. Σὺ γὰρ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι, καὶ τὰ γεγονότα (5) ἐπίστασαι. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλως θεωρησαὶ τὸν στίχον, ὅτι κατὰ Προφήτην εἴρηται· Ἰδοῦ, Κύριε, σὺ ἔγνωσ πάντα τὰ ἔσχατα, καὶ τὰ ἀρχαῖα, τουτέστι, σὺ μέλλεις ἔχειν πάντα τὰ ἔσχατα ἔθνη, καὶ τὰ ἀρχαῖα τῶν Ἰουδαίων γένη.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ζητεῖν τοῦ ἀνελεῖν με, etc.

(2) Ἢ διὰ τῆς κινναβάρεως περιέχει, etc, περὶ τῶν etc., τῇ χειρὶ, τοῦτ' ἐστὶν τῷ, etc.

(3) Ἦδεις.

(4) Καὶ πάσας τὰς, etc.

(5) Προγεγονότα, etc., κατὰ προφητείαν, etc.

8. Σὺ ἐπλασάς με , καὶ ἔθηκας ἐπ' ἐμέ τὴν χεῖρά A σου.
 9. Ἐθαυμαστώθη ἡ γνῶσις σου ἐξ ἐμοῦ ·
 10. Ἐκραταιώθη, οὐ μὴ δύνωμαι πρὸς αὐτήν.
 11. Ποῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός σου ;
 12. Καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου ποῦ φύγω ;
 13. Ἐὰν ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρανὸν, σὺ ἐκεῖ εἶ ·
 14. Ἐὰν καταβῶ εἰς τὸν ᾄδην, πάρει.
 15. Ἐὰν ἀναλάβοιμι τὰς πτέρυγας μου κατ' ἄρθρον,
 16. Καὶ κατασκηνώσω εἰς τὰ ἔσχατα τῆς θαλάσσης ·
 17. Καὶ γὰρ ἐκεῖ ἡ χεῖρ σου ὀδηγήσει με ·
 18. Καὶ καθέξει με ἡ δεξιὰ σου.
 19. Καὶ εἶπα · Ἄρα σκότος καταπατήσει με.
 20. Καὶ νύξ φωτισμὸς ἐν τῇ τρυφῇ μου.
 21. Ὅτι σκότος οὐ σκοτισθήσεται ἀπὸ σοῦ,

8. Tu formasti me, et posuisti super me manum tuam
 9. Mirabilis facta est scientia tua ex me :
 10. Confortata est, non potero ad eam.
 11. Quo ibo a Spiritu tuo ?
 12. Et quo a facie tua fugiam ?
 13. Si ascendero in caelum, tu illic es :
 14. Si descendero in infernum, ades.
 15. Si sumpsero pennas meas diluculo,
 16. Et habitavero in extremis maris :
 17. Etenim illic manus tua deducet me :
 18. Et tenebit me dextera tua.
 19. Et dixi : Forsitan tenebrae conculcabunt me :
 20. Et nox illuminatio in deliciis meis.
 21. Quia tenebrae non obscurabuntur a te.

B

ATHANASHI INTERPRETATIO.

8. Σὺ ἐδημιούργησάς με , καὶ ἔθηκας ἐπ' ἐμέ τὴν βοήθειάν σου σκέπουσάν με.

9. Μνησθεὶς τὸ, τίς ὑπάρχει ἡ δύναμις σου, ἔξω (1) ἔμαυτοῦ γέγονα ἀποθαυμάζων ἐν ἑμαυτῷ.

10. Ἀνείκατος ὑπάρχει ἡ δύναμις σου , οὐ δύναμαι ἀντιστῆναι πρὸς αὐτήν.

11. Ποῦ γὰρ δύναμαι κρυβῆναι (2) ἀπὸ τοῦ ἁγίου σου Πνεύμα, τὸ γινώσκον [τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος, τοῦ γινώσκοντος] τὰ πάντα ;

12. Καὶ ἀπὸ σοῦ τὰ (3) πάντα ἐφορῶντος, ποῦ δύναμαι φυγεῖν ; ὅτι πάντα γυμνά, καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς σου.

13. Ἀχώριστος (4) εἶ τῶν πατριῶν κόλπων.

14. Ἐθανατώθης γὰρ δι' ἐμέ.

15. Τοῦτό μοι μόνον περιλείπεται, ἐὰν ἄρα ἀναλάβω τὰς ἐνθυμήσεις τῆς καρδίας μου, καταφύγω ἐν τῷ φωτισματι τῆς πίστεώς σου (5).

16. Καὶ δώσω ἑμαυτὸν εἰς τὸ βάπτισμα.

17, 18. Καὶ γὰρ ἐκεῖ ἡ χάρις (6) σου ὀδηγήσει με, καὶ περικραθήσει με.

19. Καὶ ἐλογισάμην κατ' ἑμαυτὸν λέγων · Ἄρα οὕτως ἀνάσχωμαι ἕως τέλους κυριεύεσθαι ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ;

20. Καὶ ἐλογισάμην δοῦναι ἑμαυτὸν (7) τῇ καταδύσει τοῦ βαπτίσματος, ὅτι φωτισμὸς καὶ τρυφή μού ἐστι τὸ λουτρὸν τῆς ἀθανασίας · ἐκεῖ γὰρ καταλιμπάνω τὰς ἁμαρτίας μου.

21. Ὅτι πᾶσα ψυχὴ ἐν σκότει καθήμενη, ἐλθουσα ἐπὶ τὸ βάπτισμα, οὐκ ἐτι σκοτισθήσεται, ἀπὸ τοῦ σε τὸ ἀληθές (8) φῶς ἐπιδῆναι ἐν αὐτῇ.

* Hebr. iv, 13.

8. Tu creasti me, et posuisti super me auxilium tuum protegens me.

9. Recordatus, quæ sit potentia tua, extra me ipsum factus sum præ admiratione.

10. Investigabilis est virtus tua, non possum contra eam resistere.

11. Ubi enim abscondi possum a Spiritu sancto tuo, qui noscit omnia ?

12. Et a te, qui omnia vides, quo possum fugere ? quoniam omnia nuda, et aperta oculis tuis *.

13. Inseparabilis es a sinu Patris.

14. Morti enim traditus es propter me.

15. Hoc solum mihi reliquum est, si forte assumam cogitationes cordis mei, et confugiam ad illuminationem fidei tuæ.

16. Et dabo me ipsum in baptismum.

17, 18. Etenim illic gratia tua deducet me, et in me dominabitur.

19. Et mecum cogitavi dicens : An ita patiar usque in finem dominari in me peccatum ?

20. Et cogitavi tradere me ipsum baptismatis immersioni, quoniam illuminatio, et deliciæ meæ sunt lavacrum immortalitatis : ibi enim relinquo peccata mea.

21. Quia omnis anima in tenebris sedens cum venerit ad baptismum, non amplius obtenebrabitur, quoniam tu, qui vera lux es, ascendis in ipsam.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐξ ἑαυτοῦ γέγονα, etc., ἐν ἑαυτῷ.
 (2) Κρυβῆναι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιόν σου τὸ πάντα γινώσκοντα (leg. vid. γινώσκον).
 (3) Σοῦ τοῦ τὰ, etc.
 (4) Ἀχώριστος γὰρ, etc.

- (5) Σοῦ δεστ.
 (6) Ἡ χεῖρ σου.
 (7) Ἐαυτόν, etc.
 (8) Ἀληθινὸν φῶς ἐπιδῆναι ἐν ταύτῃ.

22. Et nox sicut dies illuminabitur :
 23. Sicut tenebrae ejus, ita et lumen ejus.
 24. Quia tu possedisti renes meos :
 25. Suscepisti me de utero matris meae.
 26. Confitebor tibi, quia terribiliter magnificatus es :
 27. Mirabilia opera tua, et anima mea cognoscit nimis.
 28. Non est occultatum os meum a te,
 29. Quod fecisti in occulto,
 30. Et substantia mea in inferioribus terrae :
 31. Imperfectum meum viderunt oculi tui.
 32. Et in libro tuo omnes scribentur :
 33. Dies formabuntur, et nemo in eis.
 34. Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui, Deus :
 35. Nimis confortatus est principatus eorum.

- A 22. Καὶ νύξ ὡς ἡμέρα φωτισθήσεται ·
 23. Ὡς τὸ σκότος αὐτῆς, οὕτω καὶ τὸ φῶς αὐτῆς.
 24. Ὅτι σὺ ἐκτήσω τοὺς νεφρούς μου ·
 25. Ἀντελάβου μου ἐκ γαστρὸς μητρὸς μου.
 26. Ἐξομολογήσομαι σοί, ὅτι φοβερῶς ἐθαυμάστωθης.
 27. Θαυμάσια τὰ ἔργα σου, καὶ ἡ ψυχὴ μου γινώσκει σφόδρα.
 28. Οὐκ ἐκρύβη τὸ ὁστοῦν μου ἀπὸ σοῦ,
 29. Ὅ ἐποίησας ἐν κρυφῇ,
 30. Καὶ ἡ ὑπόστασις μου ἐν τοῖς κατωτάτοις τῆς γῆς.
 31. Τὸ ἀκατέργαστόν μου εἶδον οἱ ὀφθαλμοὶ σου.
 32. Καὶ ἐπὶ τὸ βιβλίον σου πάντες γραφήσονται ·
 33. Ἡμέρας πλασθήσονται, καὶ οὐδεὶς ἐν αὐτοῖς.
 34. Ἔμοι δὲ λίαν ἐτιμήθησαν οἱ φίλοι σου, ὁ Θεός ·
 B 35. Λίαν ἐκραταιώθησαν αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

22. Et quæ in peccatis ægrotat anima sublevata in baptismo, veluti dies illuminabitur, exorientem te in ipsa.

23. Ita enim omnis anima illuminata a te, imitatur in baptismo triduum mortis tuæ et resurrectionis, noctem atque diem.

24. Quia tu redemisti omnem meam virtutem pretioso tuo sanguine.

25. Adjutorem mihi dedisti statim a lavacro Spiritum sanctum tuum.

26. Tradam totum me ipsum tibi, quia excellenter glorificatus es.

27. Admirationis plenæ sunt passiones tuæ, et anima mea credit in ipsis usque in finem.

28. Non despiciatur a te infirmitas animæ meæ,

29. Et substantia ipsius inveterata in peccatis.

30. Renovasti enim me in occulto, hoc est in baptismo, cor meum.

31. Corruptelam, et inutilitatem mentis meæ non despexisti, sed ei providisti.

32. Et qui digni facti sunt baptismo tuo, omnes in libro vitæ scripti sunt in cælis.

33. In luce baptismi renovantur, et nemo alius illic, nisi tu solus in ipsis.

34. Mihi autem deinceps honorabiles sunt apostoli tui, ad quos dixisti : Vos amici estis.

35. Fortiter dominata est potentia prædicationis eorum.

¹ Joan. xv, 14.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Καὶ ἐν ἀμαρτίαις ὑπνοῦσα ψυχὴ, etc., ὡς ἡ ἡμέρα, etc.

(2) Οὕτω, etc.

(3) Ἐν τῷ, etc.

(4) Βοηθῶν μοι, etc.

(5) Μετά, etc.

(6) N. 28, 29, 30. Comm. unicus.

(7) Τῆς ψυχῆς, καὶ ἡ ὑπόστασις τῆς ψυχῆς μου ἡ, etc.

(8) Ἐν βίβλῳ ζωῆς ἐνετάγησαν, etc.

(9) Αὐτοῖς.

(10) Τιμῆς, etc., πρὸς οὓς εἰρήκαμεν Ὑμεῖς φίλοι μου ἔστε.

36. Ἐξαριθμήσομαι αὐτοὺς, καὶ ὑπὲρ ἄμμον πλη-
θυνθήσονται ·
37. Ἐξηγέρθην, καὶ ἔτι εἰμι μετὰ σοῦ.
38. Ἐὰν ἀποκτείνῃς ἁμαρτωλοὺς, ὁ Θεός ·
39. Ἄνδρες αἱμάτων, ἐκκλίνατε ἀπ' ἐμοῦ ·
40. Ὅτι ἔρισται ἔστε εἰς διαλογισμοὺς ·
41. Λήφονται εἰς ματαιότητα τὰς πόλεις [σου].
42. Οὐχὶ τοὺς μισούντάς σε, Κύριε, ἐμίσησα ;
43. Καὶ ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς σου [τοῖς ἐχθροῖς σου]
ἐξετηκόμην ;
44. Τέλειον μῖσος ἐμίσουν αὐτοὺς ·
45. Εἰς ἐχθροὺς ἐγένοντό μοι.
46. Δοκίμασόν με , ὁ Θεός, καὶ γινῶθι τὴν καρδίαν
μου ·
47. Ἐτάσόν με, καὶ γινῶθι τὰς τρίβους μου.
48. Καὶ ἴδε, εἰ ὁδὸς [εἰ ἔστιν ὁδὸς] ἀνομίας ἐν θυμῷ · B
49. Καὶ ὁδήγησόν με ἐν ὁδοῖς αἰωνία.

36. Dinumerabo eos, et super arenam multipli-
cabuntur :
37. Exsurrexi, et adhuc sum tecum.
38. Si occideris, Deus, peccatores :
39. Viri sanguinum, declinate a me :
40. Quia contentiosi estis in cogitationibus :
41. Accipient in vanitate civitates [tuas].
42. Nonne qui oderunt te, Domine, oderam ?
43. Et super inimicos tuos tabescebam ?
44. Perfecto odio oderam illos
45. Inimici facti sunt mihi.
46. Proba me, Deus, et scito cor meum :
47. Interroga me, et cognosce semitas meas.
48. Et vide, si via [si est via] iniquitatis in me :
49. Et deduc me in via æterna.

ATHANASII INTERPRETATIO.

36. Δώδεκά εἰσι, καὶ τὸν κόσμον ὅλον διὰ τοῦ λόγου
αὐτῶν περιποιήσονται εἰς υἱοὺς καὶ θυνατέρας.
37. Ἐζωοποιήθην διὰ τοῦ βαπτίσματος, καὶ ἀδια-
λείπτως ἔσομαι μετὰ σοῦ.
38. Ἐὰν θανατώσῃται τὰς τὰς ἐναντίας δυνάμεις,
ὁ Θεός ·
39. Τοῖς δαίμοσι λέγει· Αἱμοπόται μισάνθρωποι,
ἀναχωρήσατε ἀπ' ἐμοῦ ·
40. Ὅτι ἐνθυμήσεις πονηρὰς ὑποτίθεσθε πολε-
μοῦντας (1).
41. Αἰχμαλωτίζουνται τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων εἰς C
μάτην· πάλιν γὰρ ἐπιστρέφουσι πρὸς σέ.
42. Ἐγὼ δὲ πάντας τοὺς ἀνθισταμένους τῇ ἀληθείᾳ
σου, Κύριε, ἐμίσησα.
43. Καὶ ἐπὶ τοῖς ἀπειθοῦσιν (2) ἐξετηκόμην ἀπὸ
τοῦ ζήλου. Καὶ ἄλλως δὲ νοεῖται ὁ αὐτὸς στίχος· καὶ
ἐπὶ ταῖς ἐναντίαις δυνάμεσι διὰ τῆς νηστείας καὶ
ἐγκρατείας.
44. Οὕτε προσηγόρευον τοὺς ἐχθροὺς τῆς πίστεώς
σου.
45. Οὕτως ἐβδελυσσόμεν αὐτοὺς, ὡς ἐπισυστῆναι
αὐτοὺς ἅμα ἐπ' ἐμὲ, εἰς τὸ φονεῦσαι με.
46. Ἐπίσκεψαι τὴν καρδίαν μου, καὶ πρόσχος,
εἰ (3) εἰς πάντα ἐπακούει σου.
47. Ἀνάκρινον τὴν καρδίαν μου, καὶ ἐπίγνωθι τὰς
ἐνθυμήσεις μου.
48. Καὶ ἐὰν εὗρης ἐν ἐμοὶ ἐπιθυμίαν πονηρὰν,
φυγάδευσον αὐτὴν τῇ χάριτί σου.
49. Καὶ ὁδήγησόν με ἐν τῇ αἰωνίᾳ (4) ζωῇ.

36. Duodecim sunt, et totum mundum sermone
suo in filios et filias per adoptionem spiritualem
acquirent.
37. Baptismo vivificatus sum, et indesinenter ero
tecum.
38. Si morti tradideris, Deus, has contrarias po-
testates :
39. Dæmonius dicit : Sanguipoteros osoros ho-
minum, recedite a me :
40. Quia cogitationes pravas pugnantes subiectis :
41. Captivas abducent animas hominum in vani-
tate, rursus enim convertentur ad te.
42. Ego autem omnes adversantes veritati tuæ,
Domine, oderam.
43. Et super inobedientes tibi tabescebam præ
zelo. Aliter autem intelligitur iste versiculus in
hunc modum et super contrarias potestates jeju-
nio et continentia tabescebam.
44. Neque salutabam inimicos fidei tuæ.
45. Ita eos abominatus sum, ut simul ipsi consi-
sterent in me, ut me occiderent.
46. Visita cor meum, et attende, si in omnibus
tibi obtemperet.
47. Dijudica cor meum, et agnosce cogitationes
D meas.
48. Et si inveneris in me concupiscentias malas,
ejice eas, gratia tua.
49. Et deduc me in vitam æternam.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Πολεμουντές με.
(2) Ἀπειθοῦσι τοῖς προστάγμασι σου ἐξετηκό-
μην, etc., δὲ νοητέον τὸν αὐτὸν στίχον· καὶ, etc.

(3) Ἵνα εἰς, etc.
(4) Αἰωνία, etc.

In finem : Psalmus David. PSAL. CXXXIX.

1. Eripe me, Domine, ab homine malo :
2. A viro iniquo eripe me.
3. Qui cogitaverunt iniquitates in corde :
4. Tota die constituebant praelia.
5. Acuerunt linguas suas sicut serpentis :
6. Venenum aspidum sub labiis eorum.
7. Custodi me, Domine, de manu peccatoris
8. Ab hominibus iniquis eripe me :
9. Qui cogitaverunt supplantare gressus meos.
10. Absconderunt superbi laqueum mihi.
11. Et funibus extenderunt laqueum pedibus meis :
12. Juxta iter scandala posuerunt mihi.

(a) Vers. 3. *Omnes*, etc. † 4. *Qui*, etc., et sic deinceps, *h. e.* vers. in cod. Vat. sunt n. 8.

ΕΙΣ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΨΑΛΜΟΣ Τῷ ΔΑΒΙΔ. ΨΑΛ. ΡΑΘ.

1. Ἐξελοῦ με, Κύριε, ἐξ ἀνθρώπου πονηροῦ·
2. Ἀπὸ ἀνδρὸς ἀδίκου ῥύσαι με.
3. Οἷτινες ἐλογίσαντο ἀδικίαν ἐν καρδίᾳ·
4. Ὅλην τὴν ἡμέραν παρετάσσοντο πολέμους·
5. Ἦκόνησαν γλώσταν αὐτῶν ὡσεὶ ὕφους·
6. Ἦδὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χεῖλη αὐτῶν·
7. Φύλαξόν με, Κύριε, ἐκ χειρὸς ἀμαρτωλοῦ·
8. Ἀπὸ ἀνθρώπων ἀδίκων ἐξελοῦ με·
9. Οἷτινες διελογίσαντο τοῦ (α) ὑποσκελίσαι τὰ διαθήματά μου.
10. Ἐκρυψαν ὑπερήφανοι παγίδα μοι·
11. Καὶ σχοινοῖς διέτειναν παγίδα τοῖς ποσὶ μου·
12. Ἐχόμενα τρίβου σκάνδαλα ἔθεντό μοι.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· *Εἰς τὸ τέλος τῷ Δαβὶδ ψαλμὸς*, ὅπερ ἐρμηνεύεται περὶ τῶν ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων μελλόντων ἔσεσθαι τοῖς ἀνθισταμένοις τῇ ἀληθείᾳ, καὶ περὶ τῆς μισθοποδοσίας τῶν ἀγίων εἴρηται ψαλμὸς τῷ Ἰκανῷ τῇ χειρὶ, τουτέστιν τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται *Δαβὶδ*, ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν.

Titulus præpositus continet : *In finem psalmus David*, quod interpretatur de iis, quæ in fine sæculorum futura sunt illis, qui resistunt veritati, et de retributione sanctorum : dictus est psalmus *manu forti*, hoc est Dei Filio, ita enim interpretatur *David*, ut pluries diximus.

1. Libera me, Domine, ab iis, qui speciem quidem habent pietatis, ejus autem denegant virtutem.

2. Ab omni viro, qui armatus est contra veritatem.

3. Qui simulationem habent in se ipsis.

4. Semper festini sunt ad fundendum sanguinem.

5. Decipiunt bonis in speciem sermonibus, et fictis laudibus animas simplicium, quemadmodum serpens sermonibus suis Evam decepit.

6. Doctrina eorum, et admonitio mortifera est, veluti venenum aspidis.

7. Ab hujusmodi hominibus custodi me, Domine, quoniam manus diaboli sunt.

8. Eripe me ab hominibus deiventibus veritatem in injustitia⁴.

9. Qui meditati sunt persuasibiles sermones ad C deducendum me a Christi fide.

10. Congregaverunt sibi ipsis, qui Dei veritati resistunt, sermones quosdam captiosos, volentes me illaqueare.

11. Et nexus quosdam eorum, qui in sermone suo perversi sunt, ad comprehendendum me tetenderunt mihi.

12. Et quæstiones quasdam noxias, et inutiles injecerunt mihi.

⁴ Rom. 1 18.

1. Λύτρωσαι με, Κύριε, ἐκ τῶν ἐχόντων μόρφωσιν μὲν εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρηγμένοι (2).

2. Ἀπὸ παντὸς ὀπλιζομένου κατὰ τῆς ἀληθείας (3).

3. Οἷτινες τὴν ὑπόκρισιν ἔχουσιν ἐν ἑαυτοῖς.

4. Ἀδιαλείπτως ταχινοὶ εἰσι τοῦ ἐχέαι αἷμα.

5. Διὰ τῆς χρηστολογίας καὶ εὐλογίας ἀπατῶσι τὰς ψυχὰς τῶν ἀκάκων, ὡσπερ ὁ ὄφις διὰ τῶν λόγων αὐτοῦ Εὐάν ἐξηπάτησεν.

6. Ἡ διδασκαλία αὐτῶν καὶ ἡ νοθεσία θανατηφόρος τυγχάνει, ὡς ὁ Ἦδὸς τῆς ἀσπίδος.

7. Φύλαξόν με, Κύριε, ἐκ τῶν τοιούτων, ὅτι χεῖρ τοῦ διαβόλου ὑπάρχουσιν.

8. Ἀπὸ ἀνθρώπων τῶν τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατεχόντων ἐξελοῦ με.

9. Οἷτινες ἐσκέχοντο (4) πιθανότητος λόγων ἀπὸ τοῦ καταγαγεῖν με ἀπὸ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως.

10. Συνήγαγον ἑαυτοὺς [ἑαυτοῖς] (5) οἱ τῇ ἀληθείᾳ τοῦ Θεοῦ ἀνθιστάμενοι λόγους τινὰς ζητημάτων παγιδεῦσαι με θέλοντες.

11. Καὶ πλοκάς τινὰς (6) τῶν διεστραμμένων αὐτῶν λόγων προσέτεινάν μοι· ἐπὶ τὸ λαβέσθαι μου.

12. Καὶ ζητήσεις τινὰς βλαβεράς καὶ ἀνωφελεῖς προσεδάλοντό (7) μοι.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει, etc.

(2) Ἠρηγμένων.

(3) Ἀληθείας, ῥύσαι με.

(4) Ἐψεύσαντο πιθανότητάς τινὰς λόγων, etc.

(5) Ἐν ἑαυτοῖς, etc.

(6) Τινὰς διεστραμμένων αὐτῶν λόγων προσέτεινάν μοι ἐπὶ τὸ λαβέσθαι μοι.

(7) Προσεβάλοντό μοι.

13. Εἶπα τῷ Κυρίῳ· Θεός μου εἶ σύ.
 14. Ἐνώτισαι, Κύριε, τὴν φωνὴν τῆς δεήσεώς μου.
 15. Κύριε, Κύριε, δύναμις τῆς σωτηρίας μου,
 16. Ἐπσκοπίας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν μου ἐν ἡμέρᾳ πολέμου.
 17. Μὴ παραδῶς με (α), Κύριε, ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας μου ἀμαρτωλῶ.
 18. Διελογίσαντο κατ' ἐμοῦ, μὴ ἐγκαταλίπῃς με, μήποτε ὑψωθῶσιν.
 19. Ἡ κεφαλὴ τοῦ κυκλώματος αὐτῶν.
 20. Κόπος τῶν χειλέων αὐτῶν καλύψει αὐτούς·
 21. Πεσοῦνται ἐπ' αὐτούς ἄνθρακες·
 22. Ἐν πυρὶ καταβαλεῖς αὐτούς [ἐν τῇ γῆ].
 23. Ἐν τάλαιπωρίαις, καὶ οὐ μὴ ὑποστῶσιν.
 24. Ἄνθρωπος γλωσσώδης οὐ κατευθυνθήσεται ἐπὶ τῆς γῆς·
 25. Ἄνδρα ἀδικὸν κακὰ θηρεύσει [θηρεύσει] εἰς διαφθοράν.
 26. Ἐγνων, ὅτι ποιήσει Κύριος τὴν κρίσιν τῶν πτωχῶν,
 (α) Me deest.

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 13, 14. (1) Ἐγὼ δὲ εἶπα τῷ Κυρίῳ· Θεός μου εἶ σὺ ὁ σταυρωθεὶς· ἄκουσον, Κύριε, τοῦ στεναγμοῦ τῆς καρδίας μου.
 15. Κύριε, Κύριε, τὰ παθήματά σου εἰσὶν εἰς σωτηρίαν μου.
 16. Κατέπεμψας τὴν χάριν σου φρουρεῖν τὴν καρδίαν μου ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀντιθέσεως τῆς ψευδωνύμου αὐτῶν συνέσεως (2).
 17. Μὴ συγχωρήσης, Κύριε, τῷ διαδόλῳ ἀποστήσαι με τῆς πίστεώς σου· αὕτη γὰρ ὑπάρχει ἢ ἐπιθυμία μου.
 18. Ἐσχεψαντό τινες ἐξερευνήσεις κατ' ἐμοῦ (3), πρὸς τὸ ἀπατήσαι με· μὴ ἀντανέλης τὴν χάριν σου, μήποτε καυχῆσονται, ὡς ἠδίκησαντο.
 19. Τὸ φρόνημα τῆς καρδίας αὐτῶν ἀσθενὲς ὑπάρχει (4).
 20. Ἀσθενῆσαι ποιῆσαι (5) καὶ τοὺς λόγους τῆς σοφίας αὐτῶν, καὶ πεσοῦνται [ἐπιπεσοῦνται] ἅμα αὐτῶν.
 21. Οἱ γὰρ λόγοι τῆς χάριτος (6), ὅς λαλήσω πρὸς αὐτούς, ὡς ἄνθρακες [σου] ἐπιπεσοῦνται ἐπ' αὐτούς.
 22. Καὶ τῷ Πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ νεκρώσεις αὐτούς.
 23. Ἐν ταῖς τάλαιπωρίαις τῶν σεσοφισμένων αὐτῶν ἡ δόξα οὐ μὴ δυνηθῶσιν ἀντιστῆναι πρὸς σὲ τὴν ἀληθειαν (7).
 24. Ἀνδριζόμενος κατὰ σοῦ, καὶ λαλῶν διεστραμμένως (8), οὐκ εἰσελεύσεται εἰς ἄνω Ἱερουσαλήμ.
 25. Ἄνδρα ἀνθιστάμενον τῇ ἀληθείᾳ τοῦ Θεοῦ καὶ αἱ λοιπαὶ ἀμαρτίαι περικυκλώσουσι, φυλάττουσαι αὐτὸν εἰς ἀπώλειαν.
 26. Οἶδα, ὅτι ποιήσει Κύριος τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἁγίων αὐτοῦ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) N. 13, Ἐγὼ, etc. N. 14, Ἄκουσον τοῦ στεναγμοῦ, etc.
 (2) Γενέσεως· leg. videtur συνέσεως.
 (3) Ἀπ' ἐμοῦ· μὴ ἀντανέλης τὴν χάριν σου ἀπ' ἐμοῦ, etc., ὡς ἦδη νικήσαντες.

PATROL. GR. XXVII.

- A 15. Dixi Domino : Deus meus es tu.
 14. Exaudi, Domine, vocem deprecationis meæ.
 15. Domine, Domine, virtus salutis meæ,
 16. Obumbrasti super caput meum in die belli.
 17. Ne tradas me, Domine, a desiderio meo peccatori.
 18. Cogitaverunt contra me, ne derelinquas me, ne forte exaltemur.
 19. Caput circuitus eorum.
 20. Labor laborum ipsorum operiet eos :
 21. Cadent super eos carbones :
 22. In ignem dejicies eos [in terra].
 23. In miseriis non subzistent.
 24. Vir linguosus non dirigetur in terra :
 B 25. Virum injustum mala capient in interitu.
 26. Cognovi, quia faciet Dominus judicium inopum,

- 13, 14. Ego autem dixi Domino : Deus meus es tu, qui crucifixus es ; audi, Domine, gemitum cordis mei.
 15. Domine, Domine, passionem tuam sunt in meam salutem.
 16. Misisti gratiam tuam ad custodiendum cor meum in tempore oppositionis falsæ eorum scientiæ.
 17. Ne permittas, Domine, diabolo, ut me avertat a fide tua, quoniam ipsa est desiderium meum.
 18. Meditati sunt adinventiones quasdam contra me, ut me deciperent ; ne auferas a me gratiam tuam, nequando glorientur, quod me inique oppresserunt.
 19. Sensus cordis eorum infirmus est.
 20. Infirmos effice etiam sermones sapientiæ eorum, et una cum ipsis concident.
 21. Sermones enim gratiæ, quos loquar ad ipsos, veluti carbones cadent super eos.
 22. Et Spiritu sancto tuo occides eos.
 23. In miseriis sermonum suorum, quos excogitaverunt, non potuerunt resistere veritati tuæ.
 24. Obstinatus contra te, et perverse loquens non ingrediatur in supernam Jerusalem.
 25. Hominem resistentem divinæ veritati et reliqua peccata circumdabunt, quæ custodient eum in interitum.
 26. Novi, quod faciet Dominus vindictam sanctorum suorum.

(4) Ὑπάρχων.

(5) Ποιήσει, etc., ἅμα αὐτῶν αὐτοῖς.

(6) Χάριτός σου, etc.

(7) Πρὸς τὴν ἀλήθειαν.

(8) Διεστραμμένως, etc., εἰς τὴν ἄνω, etc.

27. Et vindictam pauperum.

28. Verumtamen justī confitebuntur nomini tuo :

29. Et habitabunt recti cum vultu tuo.

Psalmus David. PSAL. CXL.

1. Domine, clamavi ad te, exaudi me :

2. Intende voci deprecationis meæ,

3. Cum clamavero ad te.

4. Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo :

5. Elevatio manuum mearum sacrificium vesperinum.

6. Pone, Domine, custodiam ori meo :

7. Et ostium circumstantiæ circa labia mea.

8. Non declines cor meum in verba malitiæ,

ATHANASII INTERPRETATIO.

27. Et vindictam eorum, qui nunc laboribus oppressi sunt propter spem in Christum.

28. Etenim præter ipsos sanctos nullus est alius injustorum, qui te glorificet.

29. Et ita semper erunt sancti tui gaudio ineffabili videntes gloriam tuam, et incessanter laudantes te.

(2) Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2)· Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ, ὅπερ ἐρμηνεύεται Ψαλμὸς τῷ Ικανῷ τῆ χειρὶ, τοῦτέστι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ· τοῦτο γάρ, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἰρήκαμεν, τὸ τοῦ Δαβίδ ὄνομα· καὶ ἄλλας δὲ ἐρμηνείας ἔχει τὸ αὐτὸ ὄνομα· ἐνταῦθα τοῦτο ἐρμηνεύεται, ὡς προεγγράπται.

Titulus præpositus continet : *Psalmus David*, quod interpretatur, psalmus *manu forti*, nempe Dei Filio ; hoc enim, ut suprâ diximus, *David* nomen significat ; alias etiam significationes habet hoc nomen ; hic ita interpretatur, ut modo scriptum est.

1. Domine, in dolore cordis mei clamavi ad te, C exaudi me.

2. Intende labori cordis mei,

3. Cum illud ingemuerit ad te.

4. Sursum elevans gratia tua orationem meam, et suaviter trahens ad seipsam, ut incensum detineat apud se.

5. Exclamatio cordis mei ita invenitur coram te veluti sacrificium, quod offerunt sancti angeli tui convertentes se ad te a ministerio eorum qui hæredes futuri sunt salutis.

6, 7. Muni, Domine, os meum, et gratiam tuam mihi circum labia mea, ne prodeat ex ore meo sermo impurus, et de verbo otioso rationem reddere debeam, sed potius si quid est ad ædificationem audientium, ut id loquar, et impleatur in me illud : D *Aperuit os meum, etc.*

8. Ne permittas cor meum, ut se tradat in verba simulationis,

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἔσονται σὺν σοὶ οἱ, etc.

(2) Ante titulum seu inscriptionem psal. CXL legitur hujusmodi adnotatio de Diapsalmate, quæ exstat etiam post tertium psalmum, supra : Τὸ διάψαλμα οὖν ἐρμηνεύεται ἀεὶ· εἰς δὲ οὖν στίχον κείται σημαίνει τὸ λεγόμενον ῥητὸν ὑπὸ τοῦ στίχου, ὅτι τοῦτο τὸ λεγόμενον ἐν τῷ στίχῳ ἐστίν· ἀεὶ, εἴτε ἀγαθόν ἐστίν ὃ λέγει ὁ στίχος, εἴτε φαῦλον. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ ἕως οὗ (leg. εἰς) δὲν κείται τὸ διάψαλμα, σημαίνει, ὅτι περὶ ἄλλου λέγει ὁ ψαλμὸς προσώπου, καὶ οὐχὶ περὶ οὗ ἔλεγεν ἕως τοῦ διαψάλματος. Αὕτη

A 27. Καὶ τὴν δίκην τῶν πενήτων.

28. Πλὴν δίκαιοι ἐξομολογήσονται τῷ ὀνόματι σου·

29. Καὶ κατοικήσουσιν εὐθεῖς σὺν τῷ προσώπῳ σου.

Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. ΡΜ.

1. Κύριε, ἐκέκραξα πρὸς σέ, εἰσάκουσόν μου·

2. Πρόσχες τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς μου,

3. Ἐν τῷ κεκραγέναί με πρὸς σέ.

4. Κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου·

5. Ἐπαρισ τῶν χειρῶν μου θυσία ἐσπερινή.

6. Θεῷ, Κύριε, φυλακὴν τῷ στόματι μου·

7. Καὶ θύραν περιοχῆς περὶ τὰ χεῖλη μου.

8. Μὴ ἐκκλίνης τὴν καρδίαν μου εἰς λόγους πονηρίας,

B 27. Καὶ τὴν ἐκδίκησιν τῶν καταπονουμένων νῦν διὰ τὴν εἰς Χριστὸν ἐλπίδα.

28. Πλὴν γὰρ αὐτῶν τῶν ἁγίων οὐοις ἕτερος τῶν ἀδίκων ἐστίν ὁ δοξάζων σε.

29. Καὶ οὕτως πάντοτε ἔσονται οἱ (1) ἅγιοι σου χαρᾶ ἀνεκλαήτῳ θεωροῦντες τὴν δόξαν σου, καὶ ἀπαύστως ὑμνοῦντές σε.

(2) Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2)· Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ, ὅπερ ἐρμηνεύεται Ψαλμὸς τῷ Ικανῷ τῆ χειρὶ, τοῦτέστι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ· τοῦτο γάρ, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἰρήκαμεν, τὸ τοῦ Δαβίδ ὄνομα· καὶ ἄλλας δὲ ἐρμηνείας ἔχει τὸ αὐτὸ ὄνομα· ἐνταῦθα τοῦτο ἐρμηνεύεται, ὡς προεγγράπται.

Titulus præpositus continet : *Psalmus David*, quod interpretatur, psalmus *manu forti*, nempe Dei Filio ; hoc enim, ut suprâ diximus, *David* nomen significat ; alias etiam significationes habet hoc nomen ; hic ita interpretatur, ut modo scriptum est.

1. Κύριε, ἐν δόλῳ τῆς καρδίας μου ἀνεβόησα πρὸς σέ, εἰσάκουσόν μου.

2. Πρόσχες τῷ πόνῳ τῆς καρδίας μου,

3. Ἐν τῷ στένειν αὐτὴν πρὸς σέ.

4. Ἀνειμνησαμένη (3) [Ἀνιμνησαμένη] ἡ χάρις σου τὴν προσευχὴν μου, καὶ ἠδέως ἐλκύσασα πρὸς ἐαυτὴν, ὡς θυμίαμα κατέχει παρ' ἐαυτῆ.

5. Ἡ ἀναβόησις (4) τῆς καρδίας μου οὕτως εὐρεθῆ ἐνώπιόν σου, ὡς ἡ θυσία, ἣν ἀναπέμπουσιν οἱ ἅγιοι ἄγγελοι σου ἐπιστρέφοντες πρὸς σέ ἀπὸ τῆς διακονίας τῶν μελλόντων κληρονομεῖν σωτηρίαν.

6, 7. Ἀσφάλισαι, Κύριε, τὸ στόμα μου, καὶ τὴν χάριν σου δός μοι περὶ τὰ χεῖλη μου, ἵνα μὴ ἐκπορεύται ἐκ τοῦ στόματός μου λόγος (5) σαπρὸς, καὶ ὑπὲρ ἄργου λόγου εὐρεθῶ λόγον διδοῦς, ἀλλὰ μᾶλλον εἴ τι πρὸς οἰκοδομὴν τῶν ἀκούοντων ἵνα λέγω, καὶ πληρωθῆ ἐν ἐμοὶ τὸ, *Διήνοιξε τὸ στόμα αὐτοῦ.*

8. Μὴ συγχωρήσης τὴν καρδίαν μου δοῦναι ἐαυτὴν εἰς λόγους ὑποκρίσεως,

οὖν ἡ διήγησις περὶ τοῦ διαψάλματος.

(2) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περιέχει, etc., ἐρμηνεύεται τὸ τοῦ Δαβίδ ὄνομα, etc., ἔχει τὸ τοῦ Δαβίδ ὄνομα· ὁμοίως ἐνταῦθα τοῦτο ἐρμηνεύεται, ὅ γέγραπται.

(3) Ἀνιμνησαμένη· forte leg. ἀνισταμένη, etc., κατάσχη. etc.

(4) Ἀνάβασις, etc.

(5) Πᾶς λόγος, etc., εἴτε πρὸς οἰκοδομὴν, etc., ἐν ἐμοὶ τὸ, Ἄνοιγε στόμα σὺν λόγῳ Θεοῦ.

9. Τοῦ προφασίζεσθαι προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις,
 10. Σὺν ἀνθρώποις ἐργαζομένοις τὴν ἀνομίαν·
 11. Καὶ οὐ μὴ συνδύασω μετὰ τῶν ἐκλεκτῶν αὐτῶν.
 12. Παιδεύσει με δίκαιος ἐν ἐλέει, καὶ ἐλέγξει με·
 13. Ἐλαιον δὲ ἀμαρτωλοῦ μὴ λιπανάτω τὴν κεφαλὴν μου·
 14. Ὅτι ἔτι καὶ ἡ προσευχὴ μου ἐν ταῖς εὐδοκίαις αὐτῶν.
 15. Κατεπόθησαν ἐχόμενα πέτρας οἱ κριταὶ αὐτῶν·
 16. Ἀκούσονται τὰ ῥήματά μου, ὅτι ἠδυνήθησαν.
 17. Ὡσεὶ πάχος γῆς ἐβράγη ἐπὶ τῆς γῆς·
 18. Διεσκορπίσθη τὰ ὀστέα αὐτῶν παρὰ τὸν ἕδην.
 19. Ὅτι πρὸς σέ, Κύριε, Κύριε, οἱ ὀφθαλμοί μου,
 20. Ἐπὶ σοὶ ἠλπισα, μὴ ἀντανέλης τὴν ψυχὴν μου.
 21. Φύλαξόν με ἀπὸ παγίδος, ἧς συνεστήσαντό μοι,
 22. Καὶ ἀπὸ σκανδάλων τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν.
 23. Πεσοῦνται ἐν ἀμφιβλήστρω αὐτῶν οἱ ἀμαρτωλοί·

- A
 9. Ad excusandas excusationes in peccatis,
 10. Cum hominibus operantibus iniquitatem :
 11. Et non communicabo cum electis eorum.
 12. Corripiet me justus in misericordia, et increpabit me :
 13. Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum :
 14. Quoniam adhuc et oratio mea in beneplacitis eorum.
 15. Absorpti sunt juncti petrae iudices eorum :
 16. Audient verba mea, quoniam potuerunt.
 17. Sicut crassitudo terrae disrupta est super terram :
 18. Dissipata sunt ossa nostra secus infernum.
 19. Quia ad te, Domine, Domine, oculi mei,
 20. In te speravi, non auferas animam meam.
 21. Custodi me a laqueo, quem statuerunt mihi,
 22. Et a scandalis operantium iniquitatem.
 23. Cadent in retiaculo ejus peccatores :

ATHANASHII INTERPRETATIO.

9. Τοῦ συντιθεῖν τινὰς ἀφορμὰς ἕθειλον εὐλόγους (1).
 10. Μετὰ ἀνθρώπων τῶν μὴ πειθομένων τῷ νόμῳ σου, ἀλλ' ἀφῶδως ἑαυτοὺς ποιμαίνοντων·
 11. Καὶ οὐ μὴ σύνθρομαι τὴν διδασκαλίαν τῶν (2) ἱερῶν αὐτῶν.
 12. Παιδεύσει με πᾶς ποιῶν τὴν δικαιοσύνην, καὶ λαλῶν ἀλήθειαν ἐν σπλάγχθοις Χριστοῦ, καὶ ἐπιπλήξει μοι.
 13. Ἡ δὲ ἀγάπη, καὶ ἡ (3) κολακία τῶν ἐχθρῶν τῆς ἀληθείας μὴ πλησιάσει τῇ διανοίᾳ μου.
 14. Ὅτι διὰ πάντων τοῦτο (4) προσεύχομαι, τὸ τοῖς ἔχουσι τῶν ἁγίων ἀκολουθῆναι.
 15. Ἀνηλώθησαν (5) καταλειφθέντες ὑπὸ τῶν ἁγίων οἱ ἄρχοντες τῶν ἀσεβῶν.
 16. Ἰσχύσει ἡ (6) δέησις μου ἐνώπιόν σου, καὶ πληρωθήτω ἄπερ ἠτησάμην σε.
 17. Εἶδον τὸν Σατανᾶν πεσόντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ συντριβέντα ὡσεὶ βόλιν (7) γῆς.
 18. Πᾶσα ἡ ἰσχύς αὐτῶν διεφθάρη ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τοῦ θανάτου.
 19. Ὅτι πρὸς σέ, Κύριε, οἱ ὀφθαλμοί τῆς διανοίας μου ἀνατεταγμένοι ὑπάρχουσιν.
 20. Ἐπὶ σοὶ ἠλπισα, μὴ ἀντανέλης τὴν χάριν σου τὴν συνιστώσαν τὴν ψυχὴν μου.
 21. Φύλαξόν με ἀπὸ πάσης αὐτῶν διδασκαλίας νομιζόμενον (8) ἔχειν τινὰ τροφὴν τῇ ψυχῇ, ἐν ἑαυτῇ οὕσης δὲ συλλήψεως εἰς θάνατον.
 22. Καὶ ἀπὸ τῶν δαιμόνων τῶν ὑποτιθέντων μοι τὰς ἡδονὰς τοῦ βίου.
 23. Συλληφῶσιν ἐν ταῖς ἀπάταις (9) τοῦ βίου οἱ ἐν τῷ πελάγει αὐτοῦ διάγοντες.

- B
 9. Ad aliquos speciosos praetextus componendos.
 10. Cum hominibus non obtemperantibus legi tuae, sed sine timore se ipsos gubernantibus :
 11. Et non assentiar doctrinae sacerdotum ipsorum.
 12. Corripiet me omnis, qui facit justitiam, et loquitur veritatem in visceribus Christi, et objurgabit me.
 13. Dilectio autem, et adulatio inimicorum veritatis non approximabit menti meae.
 14. Quoniam semper hoc deprecor, ut sequar vestigia sanctorum.
 15. Consumpti sunt principes impiorum a sanctis derelicti.
 16. Potens erit deprecatio mea coram te, et implebuntur quae te rogavi.
 17. Vidi Satanam de caelo cadentem, et contritum veluti glebam terrae.
 18. Omnis eorum virtus corrupta est in concupiscentiis mortis.
 19. Quoniam ad te, Domine, oculi mentis meae elevati sunt.
 20. In te speravi, ne auferas gratiam tuam confirmantem animam meam.
 21. Custodi me ab omni eorum doctrina, quae existimatur habere aliquem cibum animae, existente autem in ea decipula ad mortem.
 22. Et a daemonibus subjicientibus mihi voluptates vitae.
 23. Compreherentur in fallaciis vitae, qui in pelago ipsius vivunt.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐθέλω εὐλόγους.
 (2) Συνθῶμαι τῇ διδασκαλίᾳ τῶν, etc.
 (3) Ἡ δὲ ἀγάπη.
 (4) Ὅτι δεῖ, καὶ διαπαντὸς τοῦτο, etc., ἐξακολουθεῖν τῶν ἁγίων.
 (5) Ἀνήλωσαν, etc., ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ οἱ ἄρχοντες, etc.

- tes, etc.
 (6) Ἰσχύει ἡ, etc.
 (7) Βόλον, etc.
 (8) Νομιζομένης, etc.
 (9) Ταῖς συνεβραμμέναις ἀπάταις, etc.

24. Singulariter sum ego donec transeam.

Intellectus David, cum esset in spelunca orans.

PSAL. CXXI.

1. Voce mea ad Dominum clamavi :

2. Voce mea ad Dominum [ad Deum] deprecatus sum.

3. Effundo in conspectu ejus orationem meam :

4. Tribulationem meam ante ipsum pronuntio ,

5. In deficiendo ex me spiritum meum ,

6. Et tu cognovisti semitas meas.

7. In via hac, qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi.

8. Considerabam ad dexteram, et videbam :

9. Et non erat qui cognosceret me :

10. Periiit fuga a me :

A 24. Καταμόνας εἰμι ἐγὼ, ἕως ἂν [ἕως οὖν] παρέλθω Συρέσεως τῷ Δαβὶδ, ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τῷ σπηλαίῳ προσευχόμενον. ΨΑΛ. ΡΜΑ'.

1. Φωνῇ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα .

2. Φωνῇ μου πρὸς Κύριον [πρὸς τὸν Θεὸν] ἔδεηθην.

3. Ἐκχεῶ ἐνώπιον αὐτοῦ τὴν δέησίν μου .

4. Τὴν θλίψιν μου ἐνώπιον αὐτοῦ ἀπαγγεῶ.

5. Ἐν τῷ ἐκλείπειν ἐξ ἐμοῦ τὸ πνεῦμά μου,

6. Καὶ σὺ ἔγνωσ τὰς τρίβους μου.

7. Ἐν ὁδῷ ταύτῃ, ἣ ἐπορευόμην, ἔκρυψαν παγίδα μοι.

8. Κατενόουν εἰς τὰ δεξιὰ, καὶ ἐπέβλεπον .

9. Καὶ οὐκ ἦν ὁ ἐπιγινώσκων με.

B 10. Ἀπώλετο φυγὴ ἀπ' ἐμοῦ .

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1) · Συρέσεως τῷ Δαβὶδ ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τῷ σπηλαίῳ προσευχόμενον. Τοῦτο οὖν ἐστὶ · τὸ τοῦ Δαβὶδ ὄνομα διαφόρως ἐρμηνεύεται, ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν · ὅτε γὰρ εἰς πρόσωπον τοῦ Κυρίου εὐρήσεις αὐτὸ κείμενον, ἐρμηνεύεται *ικανὸς χειρὶ* · ὅτε δὲ εἰς πρόσωπον τῶν δικαίων, ἐρμηνεύεται *πεποθήμενος* · ὅτε δὲ εἰς πρόσωπον τῶν ἁμαρτανόντων καὶ ἐπιστρεφόντων εὐρήσεις αὐτὸ κείμενον, ἐξουθενημένον διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ. [Ψαλμὸς οὖν εἰρηται] εἰς τὸν λαὸν τὸν ἡμαρτηκότα, καὶ εἰς σύνεσιν ἐλθόντα, καὶ ἐν σπηλαίῳ ἑαυτὸν κατακλείσαντα, καὶ προσευχόμενον μετὰ δακρῶν ἰσχυρῶν ἐξομολογούμενον · ὡς δὲ αὐτὸ τοῦτο δηλοῖ, ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ψαλμὸς σαφῶς τοῦτο διδάσκει.

Titulus præpositus continet : *Intellectus David, cum esset ipse in spelunca orans.* Ita igitur res est : nomen *David* varie interpretatur, ut sæpius diximus : modo enim positum invenies ad significandam personam Domini, et tunc interpretatur *manu fortis* : modo autem ad personam justorum, et tunc interpretatur *desideratus* : modo vero ad personam eorum, qui peccarunt, et se converterunt, illud positum invenies, et tunc interpretatur *contemptus* ob peccata sua. Psalmus igitur dictus est de populo, qui peccavit, et in intellectum venit, et claudens se in spelunca, orat cum lacrymis validis, et confitetur : quod autem hoc ipsum significet, similiter et psalmus ipse manifeste hoc docet.

24. Non me ipse tradam in servitutem peccato, donec perficiam cursum meum.

1. In dolore cordis mei ingemui ad te.

2. Et non audeus aperire labia mea coram ipso, deprecatus sum ad eum fletibus inenarrabilibus.

3. Propterea effundo in conspectu ejus lacrymas animæ meæ.

4. Et confitebor ante ipsum peccata mea coram ipso, quæ priusquam ego eloquar, novit.

5. Et nunc, et in ultimis diebus meis.

6. Et tu, qui omnium corda nosti, cognoscis improbas meas actiones.

7. In omni tempore vitæ meæ, inseruerunt in corde meo pravitas vitæ cupiditates.

8. Et evigilans reputabam in me ipso, an forte aliquid bonum coram te fecissem.

9. Et nullum penitus in me erat repositum opus bonum.

10. Et cogitabam ad quem confugerem, et incertus, atque inops consilii eram.

C 24. Οὐκ ἂν δουλώσω ἑμαυτὸν τῇ ἁμαρτίᾳ, ἕως ἂν τελέσω τὸν δρόμον μου.

1. Ἐν ὀδύνῃ τῆς καρδίας μου ἐστέναξα πρὸς σέ .

2. Καὶ μὴ τολμῶ (2) τὰ χεῖλη μου ἀνοίξαι ἐνώπιον αὐτοῦ, στεναγμοῖς ἀλαλήτοις πρὸς αὐτὸν ἔδεηθην.

3. Διὸ δάκρυα (3) τῆς ψυχῆς μου ἐνώπιον αὐτοῦ ἐκχεῶ.

4. Καὶ τὰς ἁμαρτίας μου, ἅσπερ οἶδε πρὸ τῶν ἐμῶν ῥημάτων, ἐνώπιον αὐτοῦ ἐξομολογήσομαι.

5. Καὶ νῦν, καὶ (4) εἰς τὰ ἔσχατα τῶν ἡμερῶν μου.

6. Καὶ σὺ, καρδιογνώστα πάντων, γινώσκεις τὰς πονηράς μου πράξεις.

7. Ἐν παντὶ χρόνῳ τῆς ζωῆς μου ἐνεφύτευσαν εἰς τὴν καρδίαν μου τὴν πονηρὰν τοῦ βίου ἐπιθυμίαν.

8. Καὶ ἀνανήφας ἐλογιζόμην ἐν ἑαυτῷ, εἰ ἄρα ἐποίησά τι ἀγαθὸν ἐνώπιόν σου.

9. Καὶ παντελῶς οὐκ ἦν ἐν ἐμοὶ ἀποκείμενον ἔργον ἀγαθόν (5).

10. Καὶ διελογιζόμην τὸ πρὸς τίνα φύγω, καὶ ἐν (6) ἀμηχανίᾳ ἤμην.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει · etc. Ἐν τῷ σπηλαίῳ προσευχῆ. Τοῦτο, etc., εἰρήκαμεν, καὶ διαφόρως καὶ λαμβάνεται · ὅτε γὰρ, etc., τῶν δικαίων εὐρήσεις αὐτὸ κείμενον, ἐρμηνεύεται, etc., κείμενον ἐρμηνεύεται ἐξουθενημένον, τουτέστι διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ. Νῦν οὖν αὐτὸ τοῦτο τὸ Δαβὶδ ὄνομα ἐστὶ λαβεῖν εἰς τὸν λαόν, etc., ἰσχυρῶν ὡς καὶ αὐτὸ τοῦτο,

etc., σαφῶς αὐτὸ τοῦτο διδάσκει.

(2) Τολμῶν, etc.

(3) Τὰ δάκρυα, etc. Διὸ deest.

(4) Καὶ deest.

(5) Ἔργον τι ἀγαθόν.

(6) Τὸ ποῦ, ἢ πρὸς τίνα φυγῶν ἀεὶ ἐν, etc.

11. Καὶ οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὴν ψυχὴν μου.
 12. Ἐκέκραξα πρὸς σέ, Κύριε,
 13. Εἶπα· Σὺ εἶ ἡ ἐλπίς μου,
 14. Μερὶς μου εἶ ἐν γῆ ζώντων.
 15. Πρόσχεσ πρὸς τὴν δέησίν μου·
 16. Ὅτι ἐταπεινώθην σφόδρα.
 17. Ῥῦσαι με ἐκ τῶν καταδιωκόντων με·
 18. Ὅτι ἐκραταιώθησαν ὑπὲρ ἐμέ.
 19. Ἐξάγαγε ἐκ φυλακῆς τὴν ψυχὴν μου,
 20. Τοῦ ἐξομολογήσασθαι τῷ ὀνόματι σου.
 21. Ἐμὲ ὑπομενοῦσι δίκαιοι, ἕως οὗ ἀνταποδῶς μοι.
Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ὁπότε κατεδίωκεν αὐτὸν Ἀβεσαλωμ ὁ υἱὸς αὐτοῦ. ΨΑΛ. PMB.
 1. Κύριε, εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου·
 2. Ἐνώπιον τὴν δέησίν μου ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου.

11. Et non est qui requirat animam meam.
 12. Clamavi ad te, Domine,
 13. Et dixi : Tu es spes mea
 14. Portio mea in terra viventium.
 15. Intende ad deprecationem meam :
 16. Quia humiliatus sum nimis.
 17. Libera me a persequentibus me :
 18. Quia confortati sunt super me.
 19. Educ de custodia animam meam,
 20. Ad confitendum nomini tuo.
 21. Me exspectabunt justi, donec retribuas mihi.
Psalmus David, quando persequeretur eum Absalon filius ejus. PSAL. CXLII.
 1. Domine, exaudi orationem meam :
 2. Auribus percipe obsecrationem meam in veritate tua.

ATHANASII INTERPRETATIO.

11. Οὐδὲ γὰρ ἦν πρόνοιάν μου ποιούμενος τῆς ψυχῆς.
 12, 13. Ὡς οὖν εἶδον, ἐμαυτὸν ἀπῆλπισα, καὶ μετὰ (1) δακρύων ἀνεβόησα πρὸς σέ, Κύριε, καὶ εἶπα· Ἄπολογία οὐκ ἔχω ἐνώπιόν σου· εἰς δὲ τὴν φιλανωρωπίαν σου ἐλπίζω, ὅτι ἐλεήσεις με.

14. Κληρονομία εἶ (2) ἐν τῇ ἀνω Ἱερουσαλήμ τῇ πάλαι τῶν ἁγίων σου.

15, 16. Πρόσχεσ πρὸς τὴν δέησίν μου, καὶ πλήρωσον αὐτήν, ὅτι δεδουλωμένος εἰμι τῇ ἀμαρτίᾳ (3).

17. Ῥῦσαι με ἀπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων τῶν θελώντων με ἀποστῆσαι ἀπὸ σοῦ.

18. Ὅτι, ἐμοῦ ἡμαρτηκότος, αὐταὶ ἰσχυρότεραί μου (4) γεγόνασιν.

19. Ἐξάγαγε ἐκ τῶν δεσμῶν καὶ τοῦ σκότους τῶν ἀνομιῶν τὴν ψυχὴν μου·

20. Ὅπως, ἐλθὼν ἐν τῷ φωτὶ σου, δυνηθῶ ἐξομολογήσασθαι σοι, ἅπερ πέπρακται μοι· πᾶν γὰρ τὸ φανερούμενον φῶς ἐστί.

21. Ἐμὲ ὑπομενοῦσι πάντες οἱ δίκαιοί σου (5), καὶ αἱ ἅγιαί σου δυνάμεις, ἵνα ἐπιστρέψω, καὶ ἀντὶ τοῦ πένθους, οὗ ἔχω ἐν τῇ ψυχῇ μου, δῶρησαί μοι εὐφροσύνην, συγχωρήσας μοι τὰ παραπτώματα, καὶ λοιπὸν συνήθως χαρὰν ποιήσωσιν ὑμνοῦντές σε ἐπὶ ἐνὶ ἀμαρτωλῶ μετανοοῦντι, ταυτέστιν ἐμοί.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (6)· **Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ὁπότε αὐτὸν κατεδίωκεν Ἀβεσαλωμ ὁ υἱὸς αὐτοῦ. Δαβὶδ οὖν ἐρμηνεύεται ἔθνα πεποθημέρος**, ταυτέστι ὁ ἐπιστρέφων πρὸς τὸν Κύριον λαὸς τῶν Ἰουδαίων.

Titulus præpositus continet : Psalmus David, quando persequeretur eum Absalom filius ejus. David igitur hic interpretatur desideratus, hoc est populus Judæorum convertens se ad Dominum. Deinde

1, 2. (7) Κύριε, πλήρωσον τὴν προσευχὴν μου, καὶ ἄκουσον τὴν δέησίν μου ἐν τῷ ὕψι σου ὑπάρχων.

¹ Luc. xv, 10.

11. Neque enim erat, qui provideret animæ meæ.

12, 13. Cum igitur aspicerem me ipsum, desperavi, et cum lacrymis clamavi ad te, Domine, et dixi : Defensionem non habeo coram te ; in benignitate autem tua spero, quod misereris mei.

14. Hæreditas es in superna Jerusalem civitate sanctorum tuorum.

15, 16. Intende ad deprecationem meam, et imple illam, quoniam in servitum redactus sum a peccato.

17. Libera me a contrariis potestatibus, quæ volunt me a te avertere.

18. Quia me peccante, ipsæ fortiores me factæ sunt.

19. Educ e vinculis, e tenebris iniquitatum animam meam,

20. Ut veniens in lucem tuam possim confiteri tibi, quæ facta sunt mihi : omne enim, quod manifestatur, lux est,

21. Me exspectabunt omnes justi tui, et sanctæ tuæ virtutes, ut convertar, et pro mœrore, quem habeo in anima mea, dona mihi lætitiā condonans mihi peccata, et tum de more lætitiā exsultabunt laudantes te super uno peccatore pœnitentiam agente¹, hoc est super me.

1, 2. Domine, imple orationem meam, et audē deprecationem meam in Filio tuo existens.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐαυτὸν ἀπῆλπισμένον μετὰ, etc.
 (2) Κληρονομία μου εἶ, etc.
 (3) Ἀμαρτία πάνυ.
 (4) Ἰσχυρότεροί μου, etc.
 (5) Ὑπομένονοι πάντες οἱ ἅγιοί σου, etc., χαρὰν ποιήσουσιν, etc.
 (6) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρους περιέχει, etc. ὅτε αὐτῶν, etc., τῶν Ἰουδαίων. Εἰ τότε αὐτόν, etc., τῆς εἰρήνης ὡσανεὶ ὁ ἄρχαίος, etc., τοῦ καταχεῖν εἰς σω-

τηρίαν, etc., ἔλεγεν μετὰ καὶ τῆς ἄλλης, etc., τῷ στίχῳ τῷ ἑκτῷ καὶ δεκάτῳ ψαλμῷ· ὁμοίως καὶ τοῦτο, etc., ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ τὸ ἀναβεθῆναι αὐτὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἐν τῷ λέγειν αὐτόν, etc., συλλαθεῖν αὐτὸ εἰς, etc., ὅτιπερ ὁ υἱὸς τὸν πατέρα ἑαυτοῦ καταέδωκε, δῆλον εὐρήτης καὶ τοῦτο. Ὁ γὰρ, etc., Ἰησοῦς Υἱὸς, etc.

(7) N. 1. Κύριε, etc. N. 2. Καὶ ἄκουσον, etc.

5. Exaudi me in tua justitia ,
 4. Et non intres in iudicium cum servo tuo :
 5. Quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.
 6. Quia persecutus est inimicus animam meam :
 7. Humiliavit in terra vitam meam.
 8. Collocavit me in obscuris sicut mortuos sæculi,
 9. Et anxius est super me spiritus meus :
 10. In me turbatum est cor meum.
- A 3. Εἰσάκουσόν μου ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου,
 4. Καὶ μὴ εἰσέλθῃς εἰς χρίσιν μετὰ τοῦ δούλου σου·
 5. Ὅτι οὐ δικαιοθῆσεται ἐνώπιόν σου πᾶς ζῶν.
 6. Ὅτι κατεδίωξεν ὁ ἐχθρὸς τὴν ψυχὴν μου·
 7. Ἐταπεινώσεν εἰς γῆν τὴν ζωὴν μου.
 8. Ἐκάθισέ με ἐν σκοτεινοῖς ὡς νεκροὺς αἰῶνος,
 9. Καὶ ἠκηδίασεν ἐπ' ἐμὲ τὸ πνεῦμά μου·
 10. Ἐν ἐμοὶ ἐταράχθη ἡ καρδία μου.

ATHANASII INTERPRETATIO.

δαίων. Ἡ τότε [εἶτα, ὁπότε] αὐτὸν κατεδίωκεν Ἀβσαλὼμ ὁ υἱὸς αὐτοῦ· Ἀβσαλὼμ ἐρμηνεύεται πατὴρ εἰρήνης· τὸν λαὸν οὖν τὸν ἐπιστρέφοντα τῶν Ἰουδαίων κατεδίωκεν ὁ πατὴρ τῆς εἰρήνης Ἰησοῦς ὡσανεὶ ὁ δρομέως [δρομεύς]· κατελήλυθεν Ἰησοῦς ἐκ τῶν οὐρανῶν τοῦ κατασχεῖν αὐτὸν εἰς σωτηρίαν. Τοῦτο γὰρ μεμνημένος ὁ Προφήτης ἔλεγεν· μετὰ δὲ τῆς ἄλλης ἐρμηνείας τῆς παρακαλειμένης τῇ στίχῳ τοῦ ὀγδοδεκάτου ψαλμοῦ ὁμοίως δὲ τοῦτο δηλῶν τὸ καταθεθῆναι αὐτὸν ἐκ τῶν οὐρανῶν ἐν τῇ λέγειν αὐτόν· Ἀγαλλιάσεται ὡς γίγας δρομεῖν ὁδόν, ἀπ' ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ ἢ ἐξοδος αὐτοῦ, καὶ τὸ κατάντημα αὐτοῦ ἕως ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ. Αὕτη οὖν ἡ ἐρμηνεία τοῦ ἐπιγράμματος· Ψαλμὸς τῷ λαῷ τῶν Ἰουδαίων τῷ ἐπιστρέψαντι πρὸς τὸν Θεόν, ὅτε ὁ πατὴρ τῆς εἰρήνης Ἰησοῦς κατεδίωκεν ἀπὸ τῶν οὐρανῶν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. συλλαβεῖν αὐτοὺς εἰς σωτηρίαν. Τὸ δὲ εἰπεῖν ἐν τῷ ἐπιγράμματι, ὅτε ὁ υἱὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ κατεδίωκε, δηλὸν εὐρήσεις τοῦτο. Ὁ γὰρ Πατὴρ τῆς εἰρήνης Ἰησοῦς, ὁ Υἱὸς γεγωνὸς κατὰ χάριν ἰδίαν τῶν Ἰουδαίων, οὕτως ἐσπούδαζε συλλαβεῖν αὐτοὺς ὑπὸ τὰς πτέρυγας αὐτοῦ εἰς σωτηρίαν.

quando eum persequeretur Absalom filius ejus : Absalom interpretatur pater pacis : populum igitur Judæorum convertentem se persequeretur pater pacis Jesus veluti cursor : descendit enim Jesus e caelo, ut eum apprehenderet, ac salvum faceret. Hoc enim commemorans Propheta cecinit (juncta quidem alia interpretatione apposita versiculo psalmi decimi octavi, qui hoc ipsum significat, descendisse eum de caelis), dicens : *Exsultavit ut gigas ad currendam viam, a summo caelo egressio ejus, et occursus ejus usque ad summum ejus.* Hæc igitur est interpretatio inscriptionis : Psalmus populo Judæorum convertenti se ad Deum, quando pater pacis Jesus persequeretur e caelis genus humanum, ut comprehenderet eum, et salvaret. Quod autem dicitur in inscriptione : *quando filius patrem suum persequeretur*, manifesto id comperies. Pater enim pacis Jesus, Filius per gratiam suam Judæorum factus, ita studuit comprehendere eos sub alas suas, ut salvos faceret.

3. Et imple eam per ipsum.
 4. Et ne velis rationem mecum ponere, hoc est examen facere iniquitatum mearum.
 5. Quoniam non est justus, neque unus : Omnes enim peccaverunt, et egent gloria tua, justificati gratis gratia tua *.
 6. Comprehendit diabolus animam meam.
 7. Mortificavit in terrenis concupiscentiis animam meam.
 8. Quemadmodum mortuos in monumentis includunt, et dimittunt eos in fetore sææ corruptionis, ita etiam mihi fecit diabolus. Conclusit enim me in fetore peccatorum meorum, ut corrumperer, et ita computruī, ut fetorem eorum, quæ feci, non ferret anima mea, sed se ipsam abominaretur
- B 3. Καὶ πλήρωσον αὐτὴν δι' αὐτοῦ.
 4. Καὶ μὴ θελήσῃς συνάραι λόγον μετ' ἐμοῦ, τουτέστιν ἐξέτασιν ποιήσασθαι τῶν ἀνομιῶν μου (1).
 5. Ὅτι οὐκ ἔστιν δίκαιος, οὔτε εἷς· Πάντες γὰρ ἡμαρτον, καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης σου, δικαιοῦμενοι δωρεὰν τῇ σῆι χάριτι.
 6. Συνέσχεν (2) ὁ διάβολος τὴν ψυχὴν μου.
 7. Ἐθανάτωσεν εἰς τὰς γῆρας ἐπιθυμίας τὴν ψυχὴν μου.
 8. Ὡς τοὺς (3) νεκροὺς ἐν τοῖς μνήμασιν ἀποκλείουσι, καὶ ἐῷσιν αὐτοὺς ἐν τῇ δυσωδίᾳ τῆς διαφθορᾶς αὐτῶν, οὕτως πεποιήκε μοι καὶ ὁ διάβολος. Ἀπέκλεισε γὰρ με ἐν τῇ δυσωδίᾳ τῶν ἁμαρτιῶν μου διαφθεῖρεσθαι, καὶ οὕτως προσώζουσα, ὥστε τὴν δυσωδίαν ὧν ἔπραξα μὴ φέρειν τὴν ψυχὴν μου, ἀλλ' ἐαυτὴν βδελύττεσθαι.
 9. Καὶ τὸ συνειδὸς τῆς καρδίας μου,
 10. Μνησθέντος μου τῆς μελλούσης κρίσεως, ἡ συνειδήσῃ μου συνεσχέθη.

* Rom. III, 10, 25.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἁμαρτιῶν μου.
 (2) Ὅτι συνέσχεν, etc.
 (3) N. 8, 9. Ὡς τοὺς, etc., ἀποκλείουσιν οἱ τεθνηκότες αὐτοὺς, καί, etc., τῆς φθορᾶς αὐτῶν, etc. τῶν

ἁμαρτιῶν διαφθεῖρεσθαι, καὶ οὕτως προσώζουσα, etc., μὴ φθέρειν τὴν, etc., βδελύσσεσθαι. N. 10. Καὶ τό, etc. usque ad συνεσχέθη.

11. Ἐμνήσθην ἡμερῶν ἀρχαίων ·
 12. Ἐμελέτησα ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου.
 13. Ἐν ποιήμασι τῶν χειρῶν σου ἐμελέτων.
 14. Διεπέτασα πρὸς σέ τὰς χεῖράς μου ·
 15. Ἡ ψυχὴ μου ὡς γῆ ἀνυδρὸς σοι.
 16. Ταχὺ εἰσάκουσόν μου, Κύριε ·
 17. Ἐξέλιπε τὸ πνευμά μου.
 18. Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ,
 19. Καὶ ὁμοιωθῆσομαι τοῖς καταβαίνουσιν εἰς λάκκον.
 20. Ἀκουστὸν ποιήσόν μοι τὸ πρῶτ' ἐλεός σου ·
 21. Ὅτι ἐπὶ σοὶ ἠλπισα.
 22. Γνώρισόν μοι, Κύριε, ὁδόν, ἐν ἣ πορεύσομαι ·
 23. Ὅτι πρὸς σέ ἦρα τὴν ψυχὴν μου.
 24. Ἐξελοῦ με ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου, Κύριε,
 25. Πρὸς σέ κατέφυγον.
 26. Δίδαξόν με τοῦ ποιεῖν τὸ θέλημά σου, ὅτι σὺ εἶ
 ὁ θεός μου.

- A 11. Memor fui dierum antiquorum :
 12. Meditatus sum in omnibus operibus tuis.
 13. In factis manuum tuarum meditabar.
 14. Expandi manus meas ad te :
 15. Anima mea sicut terra sine aqua tibi.
 16. Velociter exaudi me, Domine :
 17. Defecit spiritus meus.
 18. Non avertas faciem tuam a me,
 19. Et similis ero descendentibus in lacum.
 20. Auditam fac mihi mane misericordiam tuam :
 21. Quia in te speravi.
 22. Notam fac mihi viam, in qua ambulem :
 23. Quia ad te levavi animam meam.
 24. Eripe me de inimicis meis, Domine,
 25. Ad te confugi.
 26. Doce me facere voluntatem tuam, quia Deus
 meus es tu.

ATHANASII INTERPRETATIO.

11. Ἐμνήσθην γὰρ τῶν προτέρων μου ἡμερῶν
 τῶν παλαιωθειῶν ἐν ἀνομίαις.
 12. Καὶ ἠρξάμην ἐπιστρέψας γυμνάζειν ἐμαυτὸν
 (1) ἐν τοῖς ἔργοις τῆς εὐσεβείας.
 13. Καὶ ὡς ἐξ ἀρχῆς ἐδημιούργησάς με, ἐπειρώ-
 μην τοιοῦτος εὐρεθῆναι ἐνώπιόν σου.
 14. Ἀνατείνας τὴν καρδίαν μου, μετ' ὀδύνης ἐβόη-
 σα (2) πρὸς σέ
 15. Ἄκαρπος ὑπάρχει, καὶ κενώριστα μὴ ἔχουσα C
 ἐν αὐτῇ τὸ Πνευμά σου τὸ ἅγιον.
 16. Δέομαι σου, Κύριε · ταχὺ πληρῶσον ὅπερ αἰ-
 τοῦμαι (3) ·
 17. Τεθανάτωμαι γὰρ ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας.
 18. Μὴ βδελύξῃ με διὰ τὸ (4) ὄνομά σου.
 19. Καὶ ὁμοῖος γένομαι τῶν μὴ ὀρώντων τοῦτο τὸ
 φῶς, καὶ πιπτόντων εἰς βόθρον, καὶ ἀπὸ τοῦ κάμῃ οὐ-
 τως ἐμπίπτειν (5), καὶ ἐναπομένειν τῇ ἀμαρτίᾳ.
 20, 21. (6) Ὅτι ἐπὶ σοὶ ἠλπισα, οὕτως ἐλέησόν με.
 22. Ὡστε πάντα γινῶναι, ὅτι περ ἠλέησάς με ἐν
 τῷ τὸ φῶς σου ἀνατεῖλαι ἐν ἐμοί.
 23. Ὅτι σοὶ προσήγαγον τὴν ψυχὴν μου, ὅτι ἀπὸ
 σκότους εἰμι [ἐσχοτισμένος] τῶν πρώτων μου ἀμαρ-
 τιῶν, καὶ οὐκ οἶδα τὸ πῶς πορευθῶ πρὸς τὸ ἐγγίσει
 σοι, δός μοι τὴν ὁδηγοῦσάν με πρὸς σέ.
 24. Ἐξελοῦ με ἐκ τῶν δαιμόνων, Κύριε.
 25. Ὅτι ὑπὸ τὴν σὴν δεσποτείαν θέλω εἶναι.
 26. Καὶ ἐπειδὴ νηπίος εἰμι ἀκμὴν ἐν ταῖς ἐντολαῖς
 σου, κατήχησόν με, τί τὸ τέλειον καὶ εὐάρεστον ἐν-
 ὀπιόν σου.

11. Memini enim anteriorum dierum meorum, quæ
 inveteraverunt in iniquitatibus.
 12. Et conversus cœpi meipsum exercere in ope-
 ribus pietatis.
 13. Et quemadmodum ab initio me creasti, talem
 conatus sum inveniri coram te.
 14. Extendens cor meum, cum dolore clamavi ad
 te.
 15. Infructifera est et desolata, non habens in se
 ipsa Spiritum sanctum tuum.
 16. Deprecor te, Domine, celeriter imple quod
 peto ;
 17. Nam mortificatus sum a peccato.
 18. Ne abomineris me propter nomen tuum.
 19. Et similis fiam illis non videntibus hanc lucem
 et incidentibus in foveam, quia etiam ego sic incidi,
 et permansi in peccato.
 20, 21. Quia in te speravi, ideo miserere mei.
 22. Ut omnes noscant, quod mei misertus es, dum
 lux tua exoritur in me.
 23. Quia tibi obtuli animam meam, quoniam a te-
 nebris anteriorum meorum peccatorum obtenebra-
 tus sum, et ignoro quo progrediar, ut appropinquem
 tibi, da mihi gratiam tuam deducentem me ad te.
 24. Eripe me a dæmoniis, Domine.
 25. Quoniam sub tuum dominium esse volo.
 26. Et quia infans sum adhuc in mandatis tuis,
 instrue me, quid perfectum et placitum sit coram
 te.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐαυτὸν, etc.
 (2) Ἀνεβόησα, etc.
 (3) Πληρῶσον, Κύριε, ὅπερ αἰτοῦμαι : πε.
 (4) Βδελύξει με τὸ, etc.
 (5) Πιπτόντων καὶ ἀπὸ τούτου, καὶ ἐμὲ οὕτως
 ἐκπίπτειν, etc.

- (6) N. 20, 21. Ὅτι, etc. usque ad ἐν ἐμοί. N.
 22, 23. Ὅτι σοὶ προσήγαγον τ. ψ. μ. ἔτι ἀπὸ τοῦ
 σκότους εἰμι τῶν πρώτων μου, etc. N. 24, 25. Com-
 ment. unus. Ἐξελοῦ με, etc., τὴν σὴν δεσποτείαν,
 etc.

27. Spiritus tuus bonus deducet me in terram A
rectam.

28. Propter nomen tuum, Domine, vivificabis me
in æquitate.

29. Educes de tribulatione animam meam,

30. Et in misericordia tua disperdes inimicos
meos.

31. Et perdes omnes qui tribulant animam meam.

32. Quoniam ego servus tuus sum.

Psalmus David, adversus Goliath. PSAL. CXLIII.

1. Benedictus Dominus Deus meus qui docet ma-
nus meas ad prælium,

2. Et digitos meos ad bellum.

3. Misericordia mea et refugium meum,

(a) Vers. 2. Διδάσκων.

27. Τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἀγαθὸν ὀδηγήσει με ἐν γῆ
εὐθείᾳ·

28. Ἐνεκεν τοῦ ὀνόματός σου, Κύριε, ζήσεις με ἐν
τῇ δικαιοσύνῃ σου.

29. Ἐξάξεις ἐκ θλίψεως τὴν ψυχὴν μου,

30. Καὶ ἐν τῷ ἐλέει σου ἐξολοθρεύσεις τοὺς ἐχθροῦ,
μου.

31. Καὶ ἀπολείς πάντας τοὺς θλίβοντας τὴν ψυχὴν
μου·

32. Ὅτι ἐγὼ δοῦλός σου εἰμί.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, πρὸς τὸν Γολιάθ. ΨΑΛ. ΡΜΓ.

1. Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεός μου, ὁ (a) διδάσκων
τάς χεῖράς μου εἰς παράταξιν.

2. Τοὺς δακτύλους μου εἰς πόλεμον,

3. Ἐλεός μου καὶ καταφυγή μου,

ATHANASII INTERPRETATIO.

27. Tui, qui bonus es, bonus et sanctus Spiritus B
deducet me, ut perveniam in supernam Jerusalem.

28. Quia Deus vivens es, et hoc tibi nomen, et me
etsi mortificatum vivifica in Filio tuo justo iudice.

29. Educes me ex tenebris et vinculis inhærenti-
bus animæ meæ.

30. Et videns plagas animæ meæ, quas fecerunt
mihi inimici mei, commiserere, et æterno igni trade
illos.

31. Et omnes, qui subjiciunt cordi meo impro-
bas vitæ concupiscentias, disperse in gehennam
ignis.

32. Quoniam ego pretioso tuo sanguine redemptus
sum.

C

Η προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (5)· *Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, πρὸς τὸν Γολιάθ*· τοῦτο οὖν λέγει τῷ λαῷ
τῷ πεποθημένῳ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν διάβολον· ἐρμηνεύεται γὰρ τὸ τοῦ Δαβὶδ ὄνομα *πεποθημένος*, καὶ
ἐν τοῦ Γολιάθ ὄνομα *μετοικίζων*, τούτεστιν *αἰχμαλωτίζων*, ὅπερ σαφῶς ὁ διάβολός ἐστιν, ὁ πάντας αἰχμα-
λωτίζων.

Titulus præpositus continet : *Psalmus David adversus Goliath* ; hoc igitur dicit psalmus populo deside-
rato a Deo adversus diabolum : etenim nomen *David* interpretatur *desideratus*, et nomen *Goliath* interpre-
tatur *transmigrare faciens* : hoc est *in captivitatem ducens*, qualis manifeste diabolum est, qui omnes in
captivitate ducit.

1. Secundum naturam benedictus Dominus Deus
meus, qui gratia sancti Spiritus sui docet cor
meum se ipsum præparare adversus omnem tenta-
tionem.

2. Et mentem meam resistere omnibus telis igni-
tis inimici.

3. Requies mea et protectio mea.

27. Σοῦ τοῦ ἀγαθοῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα (1)
ὀδηγήσει με καταντῆσαι ἐν τῇ ἄνω Ἱερουσαλήμ.

28. (2) Ὅτι ζῶν ὑπάρχων, καὶ τοῦτο ὄνομά σοι,
καὶ μετὰ τὸν νεκρωθέντα ζωοποίησον ἐν τῷ Υἱῷ σου τῷ
δικαιοκρίτῃ.

29. Ἐξάξεις με ἐκ τοῦ σκότους καὶ τῶν δεσμῶν
τῶν προκειμένων τῇ ψυχῇ μου.

30. Καὶ ὀρῶν τοὺς μώλωπας τῆς ψυχῆς μου, οὓς
πεποίηκάν μοι οἱ ἐχθροί μου, εὐσπλαγχνίσθητι (3),
καὶ τῷ αἰωνίῳ πυρὶ παράδος αὐτούς·

31. Καὶ πάντας τοὺς ὑποτιθεμένους τῇ καρδίᾳ μου
τάς τοῦ βίου πονηράς ἐπιθυμίας ἀπόλεσον εἰς τὴν
γέενναν τοῦ πυρός·

32. Ὅτι ἐγὼ τῷ τιμίῳ αἵματι (4) ἐξηγοράσθην.

1. Κατὰ φύσιν εὐλογητὸς ὁ Κύριος ὁ (6) Θεός μου,
ὁ (7) τῇ χάριτι τοῦ ἁγίου Πνεύματος αὐτοῦ διδάσκων
τὴν καρδίαν μου εὐτρεπίζειν ἐαυτὴν πρὸς πάντα πει-
ρασμόν.

2. Καὶ τὴν διάνοιάν μου ἀνθίστασθαι πρὸς πάντα
τὰ βέλη τοῦ ἐχθροῦ τὰ πεπωρωμένα.

3. Ἀνάπαυσις μου, καὶ σκέπη μου.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Τὸ ἅγιον ἀγαθὸν Πνεῦμα, etc.
(2) Ν. 28. Ὅτι ζῶν ὑπάρχεις, etc. usque ad ζωο-
ποίησον. Ν. 29. Ἐν τῷ, etc. usque ad ψυχῇ μου.
(3) Σπλαγχνίσθητι, etc.
(4) Τιμίῳ σου αἵματι.

- (5) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει· *Τῷ Δαβὶδ*
πρὸς τὸν Γολιάθ, etc., καὶ τὸ τοῦ Γολιάθ ὄνομα ἐρμη-
νεύεται *μετοικίζων*, etc.
(6) Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε, ὁ, etc.
(7) Ν. 2. Ὁ τῆ, etc.

4. Ἀντιλήπτωρ μου καὶ ῥύστης μου,
 5. Ὑπερασπιστής μου, καὶ ἐπ' αὐτῷ ἤλπισα,
 6. Ὁ ὑποτάσων τὸν λαόν μου ἐπ' ἐμέ [ὑπ' ἐμέ].
 7. Κύριε, τί ἐστὶν ἄνθρωπος, ὅτι ἐγνωσθῆς αὐτῷ;
 8. Ἦ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι λογίζῃ αὐτῷ [αὐτόν];
 9. Ἄνθρωπος ματαιότητι ὠμοιώθη·
 10. Αἱ ἡμέραι αὐτοῦ ὡσεὶ σικὰ παράγουσι.
 11. Κύριε, κλίνον οὐρανοὺς, καὶ κατάρθῃθι·
 12. Ἄψαι τῶν ὄρέων, καὶ καπνισθήσονται.
 13. Ἄστραφον ἄστραπην, καὶ σκορπιεῖς αὐτούς·
 14. Ἐξαπότεειλον τὰ βέλη σου, καὶ συνταράξεις αὐτούς.
 15. Ἐξαπότεειλον τὴν χεῖρά σου ἐξ ὕψους·
 16. Ἐξελοῦ με, καὶ ῥύσαι με ἐξ ὕδατων πολλῶν,
 17. Ἐκ χειρὸς υἱῶν ἀλλοτριῶν·
 18. Ὡν τὸ στόμα ἐλάλησε ματαιότητα,

- A** 4. Susceptor meus et liberator meus,
 5. Protector meus, et in ipso speravi,
 6. Qui subdit populum meum sub me.
 7. Domine, quid est homo, quia innotuisti ei?
 8. Aut filius hominis, quia reputas eum?
 9. Homo vanitati similis factus est:
 10. Dies ejus sicut umbra prætereunt.
 11. Domine, inclina cœlos, et descende:
 12. Tange montes, et fumigabunt.
 13. Fulgura coruscationem, et dissipabis eos:
 14. Emitte sagittas tuas, et conturbabis eos.
 15. Emitte manum tuam de alto:
 16. Eripe me, et libera me de aquis multis,
 17. De manu filiorum alienorum:
B 18. Quorum os locutum est vanitatem,

ATHANASII INTERPRETATIO

4. Ὑπὲρ ἐμοῦ ἐδίδων [ὁ διδούς] (1) ἐαυτὸν ἕως θανάτου, καὶ ῥύμενός με.
 5. Πρόνοιάν μου ποιεῖται, καὶ πᾶσαν τὴν μέριμνάν μου ἐπ' αὐτὸν ἐπέβριψα.
 6. Ὁ ἐχλύων με (2) ὑποπιάζειν μου τὸ σῶμα, καὶ δουλαγωγεῖν αὐτό.
 7. Κύριε, τί ἐστὶν (3) ἄνθρωπος, ὅτι κατηξίωσας αὐτῷ ὀφθῆναι ἐπὶ τῆς γῆς;
 8. Ἦ τί ἐστι (4) πάλιν υἱὸς πηλοῦ, ὅτι οὐκ ἐπιλανθάνεις αὐτοῦ, ἀδιαλείπτως καὶ πρόνοιαν αὐτοῦ τοσαύτην ποιούμενος;
 9. Ἐκαστος τῶν ἀνθρώπων τῷ κόσμῳ τούτῳ ὠμοιώθη.
 10. Ἄνωφελεῖς καὶ ἀνυπόστατοι.
 11. Κύριε, κλίνας σου τοὺς οὐρανοὺς, ἐλθὲ πρὸς ἡμᾶς.
 12. Πλησίον μόνον γενοῦ τῶν ἐναντίων δυνάμεων, καὶ εὐθέως ἄρξονται καταφλέγεσθαι.
 13. Ὁράθητι μόνον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ θεασάμενοι τὸ ἀπαύγασμα, εἰς τὴν (5) γῆν πεσοῦνται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.
 14. Ἀπόστειλον τοὺς ἀποστόλους σου κατ' αὐτῶν ἠκονημένην [ὡς βέλη ἠκονημένα] (6), ὁξεῖς ὄντας τῇ χάριτι τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἀσθενεῖς εἰς αὐτοὺς ποιήσωσιν.
 15. Τῷ Θεῷ Πατρὶ πάλιν προσεύχεται λέγων· Πέμψον τὸν Υἱόν σου ἐκ τῶν ἁγίων σου ὑψωμάτων.
 16. Ἐλευθέρωσόν με δι' αὐτοῦ ἀπὸ τῶν πνευμάτων τοῦτων πονηρῶν (7) τῶν πολλῶν, τῶν βυθιζόντων με.
 17. Ἐκ τῆς δυναστείας τῶν υἱῶν τοῦ πονηροῦ, τῶν ἐναντίων δυνάμεων·
 18. Ὡν ἡ διδασκαλία πᾶσα οὐδὲν ζωοποιὸν ἔχει, ἀλλὰ πάντα (8) εἰς διαφθορὰν καὶ ἀπώλειαν.

4. Pro me dedit se ipsum usque ad mortem, et liberavit me.
 5. Providet mihi, et ego omnem curam meam super ipsum projecit.
 6. Corroborans me, ut castigem corpus meum, et ipsum in servitutum redigam.
 7. Domine, quid est homo, quod dignatus es ipsi manifestari super terra?
 8. Aut quid rursus est filius luti, quoniam non oblivisceris illius, et indesinenter tantam de ipso curam habes?
 9. Unusquisque hominum huic mundo assimilatur
 10. Inutiles atque instabiles.
 11. Domine, inclinans cœlos tuos veni ad nos.
 12. Prope tantummodo fias contrariis potestatibus, et statim incipient comburi.
 13. Appare solum in terra, et videntes splendorem cadent in terram sub hominibus.
 14. Mitte apostolos tuos, veluti tela exacuta contra easdem potestates, acutos existentes gratia sancti Spiritus, et infirmas in ipsos reddent.

C laur

15. Deum Patrem rursus orat dicens: Mitte Fim ex sanctis tuis altitudinibus.
 16. Libera me per ipsum a spiritibus istis malis et multis, submergentibus me.
 17. E potestate filiorum improbi, hoc est a contrariis potestatibus:
 18. Quarum omnis doctrina nihil vivificans habet, sed omnia in corruptionem et exitium.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Δίδων, etc. leg. διδούς aut διδῶν, deest με.
 (2) Ὁ ἐνισχύων με, etc.
 (3) Κύριε, τίς ἐστίν, etc. αὐτὸν ὀφθῆναι, etc.
 (4) Ἦ τίς ἐστι, etc. πεποιήσαι;
 (5) Ἀπαύγασμα τῆς ὀξείας τοῦ προσώπου σου εἰς

- τὴν, etc.
 (6) Ἠκονημένους, etc., ἀσθενεῖς αὐτοὺς ποιήσωσιν.
 (7) Τοῦτων τῶν πονηρῶν, etc.
 (8) Πάντας, etc.

19. Et dextera eorum, dextera iniquitatis.
 20. Deus, canticum novum cantabo tibi :
 21. In psalterio decachordo psallam tibi.
 22. Qui das salutem regibus :
 23. Qui redemisti David servum tuum de gladio maligno [liberabit eum].
 24. Eripe me, et erue me de manu filiorum alienorum :
 25. Quorum os locutum est vanitatem,
 26. Et dextera eorum, dextera iniquitatis.
 27. Quorum filii sicut novellæ plantationes in juventute sua.
 28. Filix eorum compositæ, circumornatæ ut similitudo templi.
 29. Promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud.
 30. Oves eorum foetosæ, abundantes in egressibus suis :
 (a) Vers. 29, Περικεκοσμημένοι ὡς ὁμοίωμα ἀνθρώπου. Vers. 30, Τὰ ταμεία, etc.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

19. Non solum sinistra earum perditio est, sed etiam earum dextera mors existit.
 20. Mundum, immaculatum de passione tua.
 21. Gratia sancti Spiritus in decem præceptis perficiens me ipsum, glorificabo te bonis operibus.
 22. Qui vivificas gratia tua sanctos regnantes in terra contra peccatum, et in cælo in infinita sæcula.
 23. Qui tradidit se ipsum morti in redemptionis pretium pro populo desiderato, ut eriperet nos a diabolo.
 24. Libera, et abstrahere me e dominio contrarium potestatum :
 25. Quorum doctrina disseminat in hominibus iniquitatem, et peccatum :
 26. Et earum potentia hæc est, ut aliquid raptant, et vi in servitutem redigant.
 27. Et in concupiscentiis, et dæmonum iniquitatibus geniti abundant divitiis, et gloria, et conspecti ab hominibus in eorum salacia laudantur, tanquam novellæ plantationes validæ, et florentes.
 28. Et animæ eorum omni pretioso amictu coopertæ, et auro, et argento, et lapide pretioso circumstipatæ.
 29. Corda eorum plena omni iniquitate, et peccato, et ex uno improbo desiderio transeunt in aliam pejorem concupiscentiam.
 30. Idem homines cum peccati cupidi sint, inventores sunt malorum, educentes e cordibus suis pravæ cogitationes.

- A 19. Καὶ ἡ δεξιὰ αὐτῶν δεξιὰ ἀδικίας.
 20. Ὁ Θεὸς, ῥῶδην καινὴν ᾠσμηταί σοι.
 21. Ἐν ψαλτηρίῳ δεκαχόρδῳ ψαλῶ σοι.
 22. Τῷ διδόντι τὴν σωτηρίαν τοῖς βασιλεῦσι.
 23. Τῷ λυτρουμένῳ Δαβὶδ τὸν δοῦλον αὐτοῦ ἐκ βομφαίας πονηρᾶς [ρύσεται αὐτόν].
 24. Ῥύσαι με, καὶ ἐξελοῦ με ἐκ χειρὸς υἱῶν ἀλλοτρίων.
 25. Ἄν τὸ στόμα ἐλάλησε ματαίωτα,
 26. Καὶ ἡ δεξιὰ αὐτῶν δεξιὰ ἀδικίας.
 27. Ἄν οἱ υἱοὶ αὐτῶν ὡς νεόφυτα ἰδρυμένα ἐν τῇ νεότητι αὐτῶν.
 28. Αἱ θυγατέρες αὐτῶν κεκαλλωπισμένα, περικεκοσμημένα (a) ὡς ὁμοίωμα ναοῦ.
 29. Τὰ ταμεία αὐτῶν πλήρη, ἐξερευγόμενα ἐκ τοῦτου εἰς τοῦτο.
 30. Τὰ πρόβατα αὐτῶν πολυτόκα, πληθύνοντα ἐν ταῖς ἐξόδοις αὐτῶν.

B

19. Οὐ μόνον τὰ ἀριστερὰ αὐτῶν ἀπώλειά ἐστιν, ἀλλὰ καὶ ἡ δεξιὰ αὐτῶν θανάτου (1) ὑπάρχει.
 20. Καθαρὰν, ἀμωμον ὑπὲρ τοῦ πάθους σου.
 21. Ἐν τῇ χάριτι τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν ταῖς δέκα ἐντολαῖς καταρτίσας ἑμαυτὸν, δοξάσω σε δι' ἔργων ἀγαθῶν.
 22. Τῷ ζωοποιῶντι διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ τοὺς ἁγίους τοὺς ἐν τῇ γῆ βασιλεύοντας κατὰ τῆς ἀμαρτίας, καὶ ἐν οὐρανῷ εἰς (2) τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας.
 23. Τῷ δεικνύοντι ἑαυτὸν ἀντίλυτρον τῷ θανάτῳ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τοῦ πεποθημένου, ὅπως ἐξέλθῃται (3) ἡμᾶς ἐκ τοῦ διαβόλου.
 24. Ῥύσαι, καὶ (4) ἀπόσπασόν με ἐκ τῆς ἐξουσίας τῶν ἐναντίων δυνάμεων.
 25. Ἄν ἡ διδασχὴ διέσπειρε ἀνομίαν (5) καὶ ἀμαρτίαν ἐν τοῖς ἀνθρώποις.
 26. Καὶ ἡ δύναμις αὐτῶν αὕτη ἐστίν, τί ἵνα ἀρπάσωσι (6), καὶ βίᾳ καταδουλώσωσιν.
 27. Καὶ ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις καὶ ταῖς ἀνομίαις (7) τῶν δαιμόνων γεγεννημένοι, εὐθηνόουσι πλούτῳ καὶ δόξῃ, ὀρώμενοι παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἐν τῇ ἀπάτῃ αὐτῶν ἐπιαινόμενοι ὡς νεόφυτα ἰσχυρὰ καὶ εὐθαλῆ.
 28. (8) Καὶ αἱ ψυχαὶ αὐτῶν πάσῃ περιβολῇ πολυτελεῖ ἡμφιεσμένοι, καὶ χρυσῷ, καὶ ἀργύρῳ, καὶ λίθῳ πολυτελεῖ δоруφορούμενοι.
 29. Αἱ καρδίαι αὐτῶν πεπληρωμέναί πάσης ἀνομίας καὶ ἀμαρτίας, καὶ ἐκ τούτου τοῦ πονηροῦ ἐπιτηδεύματος εἰς ἄλλο δεινότερον μετέρχονται ἐπιθυμημα.
 30. Οἱ αὐτοὶ ἄνθρωποι, τῆς ἀμαρτίας ὄντες ἐπιθυμηταί, ἐφευρεταί εἰσι κακῶν, ἐξάγοντες ἐκ τῆς καρδίας αὐτῶν διαλογισμοὺς πονηροῦς.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Θάνατος, etc.
 (2) Οὐρανῷ βασιλεύοντας εἰς, etc.
 (3) Ἐξελεῖται, etc.
 (4) Ῥύσαι με, καί, etc.
 (5) Πᾶσαν ἀνομίαν.
 (6) Αὕτη ἐστὶ τὸ, τί ἀρπάσωσιν, etc.

- (7) Καὶ ἀνομίαις, etc.
 (8) N. 28, Καὶ ψυχαὶ αὐτῶν πάσαι usque ad ἡμφιεσμένα. N. 29, juxta superscriptam divisionem : Καὶ χρυσῷ, etc. N. 30, Αἱ καρδίαι, etc. N. 31, Οἱ αὐτοὶ ἄνθρωποι οἱ τῆς ἀμαρτίας, etc. N. 32, Οἱ διδάσκαλοι, etc. N. 33, Οὐκ ἐστὶ τινὰ ἐπιβῆναι τοῖς, etc.

31. Οἱ βόες αὐτῶν παχεῖς.
 32. Οὐκ ἔστι καταπτώμα φραγμοῦ οὐδὲ διέξοδος·
 33. Οὐδὲ κραυγὴ ἐν ταῖς πλατείαις αὐτῶν.
 34. Ἐμακάρισαν τὸν λαόν, ᾧ ταῦτά ἐστι·
 35. Μακάριος ὁ λαός, οὗ Κύριος ὁ Θεὸς αὐτοῦ.

Αἴνεσις τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. ΡΜΔ'.

1. [In marg. ad vers. 1. 'Αλέφ] Ὑψώσω σε, ὁ Θεὸς μου ὁ βασιλεὺς μου·
 2. Καὶ εὐλογῆσω τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν αἰῶνα,
 3. Καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.
 4. [Βήθ] Καθ' ἐκάστην ἡμέραν εὐλογῆσω σε,
 5. Καὶ αἰνέσω τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν αἰῶνα,

ATHANASII INTERPRETATIO.

31. Οἱ διδάσκαλοι αὐτῶν σπάταλῶντες ἐν ταῖς εὐ-
 ωχίαις αὐτῶν, καὶ μεγαλαυχῶντες κατὰ τῆς ἀληθείας.
 32. Οὐκ ἔστι τινὰ ἐπιμῆναι τοῖς κτήμασιν αὐτῶν,
 οὐδὲ παρελθεῖν ἑαυτοῖς· πάση γὰρ φυλακῇ τηροῦν-
 ται.
 33. Οὐδέ τινα τολῆσαι ἐν ταῖς (1) οἰκίαις αὐτῶν·
 τοσοῦτον φόβον ἔχουσιν.
 34. Καὶ λοιπὸν οἱ ἄνθρωποι ἐμακάρισαν, ᾧ ταῦτα
 ὑπήρξεν
 35. Ἐγὼ δὲ λέγω· Μακάριος ὁ λαός, οὗ Κυρίου ὁ
 Θεὸς αὐτοῦ, πλοῦτος αὐτοῦ καὶ δόξα ὑπάρχων (2).
 Καὶ ἄλλως δὲ ἔστι θεωρῆσαι τοὺς προκειμένους στί-
 χους πάλιν εἰς τοὺς ἀγίους αὐτοῦ· ὅτι τῶν μὲν δαι-
 μόνων τὰ πρόβατα καὶ οἱ βόες εἰσι, καθὰ ἐρμηνεύε-
 ται περὶ αὐτῶν· ἐν δὲ τοῖς δικαίοις οὐκ ἔτι τὴν βο-
 θθειαν [βόσκημα] αὐτῶν παλαιωθῆναι, καὶ πεσεῖν [βό-
 σκην]· οὐδὲν γὰρ ὑπερηφανίας ἐν ταῖς διανοίαις αὐ-
 τῶν· ἐμακάρισαν αἱ Γραφαί, ᾧ ταῦτα ὑπάρχει λέ-
 γουσαι· Μακάριος ὁ λαός, οὗ Κύριος ὁ Θεὸς αὐτοῦ.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (3)· *Αἴνεσις τῷ Δαβίδ*, τουτέστι *τῷ ἱκανῷ τῇ χειρὶ*, τῷ Ὑψῷ τοῦ Θεοῦ· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται *Δαβίδ*, ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν.

Titulus præpositus continet : *Laus David*, hoc est *manu forti*, id est *Dei Filio* : ita enim interpretatur *David*, ut sæpius diximus (†).

1. Δοξάσω σε, ὁ Θεὸς (4) ὁ βασιλεὺς μου, ὁ διδά-
 ξας με γνῶναι· τὸ γὰρ παρακείμενον τῷ στίχῳ ὄνο-
 μα τὸ Ἄλεφ ἐρμηνεύεται *διδασκαλία*.
 2. Ἐν (5) τῷ νῦν,
 3. Καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.
 4. Καθ' ἐκάστην πρᾶξιν τοῦ φωτός σου δοξάσω σε
 ἐν τῇ καρδίᾳ μου (6)· τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἡ συλλαβὴ ἡ
 παρακείμενη τῷ στίχῳ· ἐρμηνεύεται γὰρ τὸ *Βήθ*,
οἶκος, ὅπερ ἐστὶν ἡ καρδία.
 5. Οὐ διαλείψει ὕμνος ἐκ τοῦ στόματός μου ἐκπο-
 ρνόμενος ἐν (7) τῷ νῦν αἰῶνι.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Τολῆσαι λαῆσαι ἐν ταῖς, etc.
 (2) Δόξα ὑπάρχει, etc., ὅτι τῶν μὲν εὐδαιμόνων τὰ
 πρόβατα, καὶ αἱ βόες, etc., οὐκ ἔστι τὴν βοθθειαν
 αὐτῶν παλαιωθῆναι, καὶ πεσεῖν, οὐδὲ τελευτήν αὐ-
 τῶν· ἀλλ' ἄρα ζῶσιν· οὐδὲ ὑπερηφανία ἐν ταῖς, etc.
 (3) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει, etc., εἰρή-
 καμεν, ἱκανὸς χειρὶ, ὅπερ ἐστὶν ὁ Ὑψὸς τοῦ Θεοῦ.

(†) Quatuor psalms secundum ordinem Hebræorum incipere elementorum, etc. In centesimo decimo octavo psalmo, singulas litteras octoni versus sequuntur. In centesimo quadragesimo quarto singuli versus deputantur. Hier. in Epist. ad Paulam, de interpret. Alphab. Hebr.

- A 31. Boves eorum crassæ.
 32. Non est ruina macerix, neque transitus :
 33. Neque clamor in plateis eorum.
 34. Beatum dixerunt populum, cui hæc sunt :
 35. Beatus populus, cujus Dominus Deus ejus.

Laudatio ipsi David. PSAL. CXLIV.

1. [Aleph] Exaltabo te, Deus meus rex meus :
 2. Et benedicam nomini tuo in sæculum,
 3. Et in sæculum sæculi.
 4. [Beth] Per singulos dies benedicam tibi
 5. Et laudabo nomen tuum in sæculum,

31. Magistri eorum luxuriantes in comessationibus suis, et glorientes contra veritatem.

32. Non est qui possessiones eorum invadat, neque eas pertranseat : omni enim custodia servantur.

33. Neque quispiam in eorum domibus aliquid audet, adeo illos omnes timent.

34. Et demum beatum homines dixerunt, cui talia sunt.

35. Ego autem dico : Beatus populus, cujus Dominus Deus ejus divitiæ ipsius et gloria existit. Et aliter etiam præpositos versus allegorice interpretari iterum licet de sanctis ejus : quoniam dæmonum quidem oves, et boves sunt, secundum quod allegorice de ipsis interpretantur. In justis autem non amplius auxilium [pecus] eorum veterascere, et cadere [pascere] ; nulla enim superbia in mentibus eorum ; beatum dixerunt Scripturæ, cui hæc sunt, dicentes : *Beatus populus, cujus Dominus Deus ejus.*

1. Glorificabo te, Deus rex meus, qui docuisti me scientiam : nam nomen *Aleph* versui ascriptum interpretatur *doctrina*.

2. In præsentī,

3. Et in futuro sæculo.

4. Secundum singulas actiones lucis tuæ glorificabo te in corde meo, hoc enim significat syllaba versui apposita : *Beth* enim interpretatur *domus*, quæ est cor.

5. Non cessabit hymnus prodians ex ore meo in præsentī sæculo.

(4) Ὁ Θεὸς μου, etc. ὁ διδάξας με γνῶσιν· τὸ γὰρ τῆς κινναβάρως παρακείμενον, etc.

(5) N. 2, 3. Καὶ ἐν τῷ νῦν, etc., αἰῶνι.

(6) Μου δεest, συλλαβὴ ἡ διὰ τῆς κινναβάρως τῷ στίχῳ παρακείμενη, etc.

(7) N. 5, 6. Comm. unicus . . . καὶ ἐν τ. ν. α'. καὶ ἐ. τ. α. καὶ εἰς τὰς αἰωνίους αὐλάς σου.

6. Et in sæculum sæculi.
 7. [Gamel.] Magnus Dominus et laudabilis nimis.
 8. Et magnitudinis ejus non est finis.
 9. Generatio et generatio laudabit opera tua,
 10. [He] Et potentiam tuam pronuntiabunt.
 11. [η] Magnificentiam gloriæ sanctitatis tuæ loquentur.
 12. [Vau] Et mirabilia tua narrabunt,
 13. Et virtutem terribilium tuorum dicent,
 14. [Zeei] Et magnitudinem tuam narrabunt [et potentiam tuam loquentur].
 15. Memoriam abundantiae suavitatis tuæ eructabunt.

- A 6. Καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.
 7. [Γαμέλ] Μέγας Κύριος καὶ αἰνετὸς σφόδρα,
 8. [Δαλέθ] Καὶ τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ οὐκ ἔστι πέρασ.
 9. Γενεὰ καὶ γενεὰ ἐπαινέσει τὰ ἔργα σου.
 10. [Ἡ] Καὶ τὴν δύναμιν σου ἀπαγγελοῦσι.
 11. Τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς δόξης τῆς ἀγιωσύνης σου λαλήσουσι,
 12. [Οὐαῦ] Καὶ τὰ θαυμάσια σου διηγῆσονται
 13. Καὶ τὴν δύναμιν τῶν φοβερῶν σου ἐροῦσι,
 14. [Ζησί] Καὶ τὴν μεγαλωσύνην σου διηγῆσονται [καὶ τὴν δυναστείαν σου λαλήσουσιν].
 15. Μνήμην τοῦ πλήθους τῆς χρηστότητός σου ἐξερεῦζονται,

B

ATHANASII INTERPRETATIO

6. Et in futuro iudicio, et in sæculis æternæ aulæ tuæ.
 7. Thorax meus in bello Dominus, et usque in finem laudabilis est in corde meo : hoc enim significat nomen *Gamel* versui ascriptum ; interpretatur enim *thorax*, quod est *Dominus noster*, quem admodum dixit Apostolus.
 8. Et non est creatura capiens eum.
 9. Qui geniti sunt ex gratia tua admirabuntur mandata tua : nomen enim *Daleth* versui appositum interpretatur *generatio*.
 10. Syllaba versui ascripta, quæ *He* dicitur, interpretatur *area*, quæ est *Dominus*, atque etiam interpretatur *suscipite* : Popule, igitur (simul coniungens syllabæ interpretationes hunc sensum invenies), Dominus est, suscipite. Propterea etiam versus hoc ipsum significat dicens : Quia Deus es, prædicabunt te.
 11, 12. Splendorem gloriæ faciei tuæ narrabunt, quando transformatus es ante eos, et mirabilia tua quæ fecisti in adventu tuo narrabunt in mundo : interpretatur enim *Vau* in ipso, hoc est in adventu et in mundo :
 13, 14. Et virtutem mirabilium tuarum curatio-num dicent in Evangelio, et immensam tuam misericordiam narrabunt : nomen enim, versui ascriptum, quod dicitur *Zain*, *miseriordia* interpretatur.
 15. Memoriam immensæ tuæ bonitatis prædicabunt, quoniam cum Deus esses, sustinuisti crucem confusione contempta⁷.

6. Καὶ ἐν τῇ κρίσει, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῆς αἰωνίου αὐλῆς σου.
 7. Θώραξ μου ἐν πολέμῳ ὁ Κύριος, καὶ αἰνετὸς ἔστι τῇ καρδίᾳ μου ἕως τέλους · τὴν γὰρ σημαίνει τὸ (1) *Γαμέλ* ὄνομα τὸ τῷ στίχῳ παρακείμενον · ἐρμηνεύεται γὰρ *θώραξ*, ὅπερ ἔστιν ὁ *Κύριος ἡμῶν*, καθὼς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος.
 8. Καὶ οὐκ ἔστιν κτίσις ἢ χωροῦσα αὐτόν
 9. Οἱ γεννώμενοι ἐκ τῆς χάριτός σου θαυμάσουσι τὰ προστάγματά σου · τὸ γὰρ παρακείμενον τῷ στίχῳ ὄνομα τὸ *Δαλέθ* (2) ἐρμηνεύεται *γέννησις*.
 10. Ἡ συλλαβὴ ἢ τῷ στίχῳ παρακείμενη Ἡ λεγομένη (3) ἐρμηνεύεται *ἀλώνας*, ὅπερ ἔστιν ὁ *Κύριος*, καὶ πάλιν ἐρμηνεύεται *δέξασθε* · ὁ λαὸς, οὖν, ἅμα τὰς ἐρμηνείας τῆς συλλαβῆς συνάψας, εὐρήσεις, Κύριος ἔστιν, *δέξασθε*. Διὸ καὶ ὁ στίχος αὐτὸ τοῦτο δηλοῖ λέγων · Ὅτι Θεὸς εἶ, κηρύξουσὶ σε.
 11, 12. (4) Τὸ ἀπαύγασμα τῆς δόξης τοῦ προσώπου σου διηγῆσονται, ὅτε μετεμορφώθης ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ τὰ θαύματά σου, ἃ ἐποίησας ἐν τῇ παρουσίᾳ σου, διηγῆσονται ἐν τῇ οἰκουμένῃ · ἐρμηνεύεται γὰρ *Οὐαῦ*, *ἐν αὐτῇ*, τουτέστιν ἐν τῇ παρουσίᾳ καὶ ἐν τῇ οἰκουμένῃ ·
 13, 14. Καὶ τὴν δύναμιν τῶν λάσεών σου τῶν φοβερῶν λέξουσιν ἐν Εὐαγγελίῳ, καὶ τὸ ἀμέτρητόν σου ἔλεος διηγῶνται · τὸ γὰρ παρακείμενον τῷ στίχῳ, ἃ λέγεται *Zain*, ἐρμηνεύεται *ἔλεος*.
 15. Τὸ μνημόσυνον τῆς ἀμετρήτου σου ἀγαθότητος κηρύξουσιν, ὅτι Θεὸς ὢν ὑπέμεινας σταυρὸν, αἰσχύνῃς καταφρονήσας.

⁷ Hebr. xii, 2.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Τὸ διὰ τῆς κιναβάρεως ὄνομα τῷ στίχῳ παρακείμενον τὸ *Γαμέλ*, ὅπερ ἐρμηνεύεται *θώραξ*, ὅπερ ἔστιν ὁ *Κύριος*, καθὼς, εἰς.
 (2) Τὸ γὰρ ὄνομα διὰ τῆς κιναβάρεως παρακείμενον τῷ στίχῳ τῷ *Δαλέθ*, εἰς.
 (3) Ἡ λεγομένη Ἡ ἐρμηνεύεται Ἀδωναί, ὅπερ ἔστιν *Κύριος*, καὶ πάλιν ἐρμηνεύεται ἔστι, καὶ πάλιν

ἐρμηνεύεται *δέξασθε* · ὁ λαὸς οὖν ἅμα τὰς, εἰς
 (4) N. 11. Τό, etc. τοῦ προσώπου αὐτοῦ, εἰς. μετεμορφώθη, etc. N. 12. Καὶ τὰ θαυμάσια σου, ἃ, εἰς. τὸ *Οὐαῦ* ἐν, εἰς. N. 13. Καὶ τὴν, etc. N. 14. Καὶ τὸ ἀμέτρητόν, σου, etc. τὸ γὰρ διὰ τῆς κιναβάρεως τῷ στίχῳ παρακείμενον ὃ λέγεται *Ζησί*, etc.

16. [*H0] Καὶ τῆ δικαιοσύνη σου ἀγαλλιάσονται. **A**
 17. Οἰκτίρων καὶ ἐλεήμων ὁ Κύριος,
 18. Μακρόθυμος καὶ πολυέλεος.
 19. Χρηστὸς Κύριος τοῖς σύμπασι,
 20. Καὶ οἱ οἰκτιρμοὶ αὐτοῦ ἐπὶ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ.
 21. [*I00] Ἐξομολογήσάθωσάν σοι, Κύριε, πάντα
 τὰ ἔργα σου,
 22. [Xάμ] Καὶ οἱ ὀδοὶ σου εὐλογησάτωσάν σε.
 23. Δόξαν τῆς βασιλείας σου ἐροῦσι,
 24. [Σαβέδ] Καὶ τὴν δυναστείαν σου λαλήσουσι.
 25. Τοῦ γνωρίσαι τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων τὴν
 δυναστείαν σου,
 26. Καὶ τὴν δόξαν τῆς μεγαλοπρεπειᾶς τῆς βασι-
 λείας σου.
 27. Ἡ βασιλεία σου βασιλεία πάντων τῶν αἰώνων,
 28. Καὶ ἡ δεσποτεία σου ἐν πάσῃ γενεᾷ καὶ γενεᾷ.

16. [Heth] Et justitia tua exsultabunt.
 17. Miserator et misericors Dominus,
 18. [H] Patiens et multum misericors.
 19. [D] Suavis Dominus universis,
 20. Et miserationes ejus super omnia opera ejus.
 21. [Joth] Confiteantur tibi, Domine, omnia
 opera tua,
 22. [S Kam] Et sancti tui benedicant tibi.
 23. Gloriam regni tui dicent,
 24. [S Sabel] Et potentiam tuam loquentur.
 25. Ut notam faciant filiis hominum potentiam
 tuam,
 26. Et gloriam magnificentiae regni tui.
 27. Regnum tuum, regnum omnium saeculorum,
 28. Et dominatio tua, in omni generatione et ge-
 neratione.

ATHANASII INTERPRETATIO.

16. Καὶ τῆ ἀνατροπῇ, ἢ ἀνεστράφης (1) ἐν τῷ B
 κόσμῳ, μαθόντες ἐν αὐτῇ πολιτεύονται. Ἡ γὰρ τῷ
 στίχῳ παρακειμένη συλλαβὴ, ἡ λεγομένη Χήθ, ἐρ-
 μηνεύεται ἔκστασις· ἔκστασις γὰρ εἶχε, καὶ ἔχει
 πάντας, ὅτι ἐστὶ Θεός, καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἐπὶ τῆς
 γῆς συναναστράφη.

17, 18. Ἀπὸ τῶν παθημάτων, ὧν ὑπέμεινεν ὑπὲρ
 ἡμῶν, δεικνύται.

19. Ἀγαθὸς Κύριος τοῖς πᾶσιν ἀνθρώποις.

20. Καὶ οἱ οἰκτιρμοὶ αὐτοῦ ἐπὶ πάντα ἀνθρώπων.

21. Ἐξομολογήσουσι πάντες οἱ ἀνθρώποι, ὅτι σὺ
 εἶ κυριεύων πάντων· τοῦτο γὰρ βούλεται τὸ τῷ στίχῳ
 (2) παρακείμενον ὄνομα τὸ λεγόμενον Ἰώθ, ὃ ἐρ-
 μηνεύεται κυριεύων.

22. Καὶ οἱ τῷ πνεύματι ζῶντες, καὶ (3) κοπιών- **C**
 τες ἐν τοῖς ἔργοις τῆς δικαιοσύνης δοξάσουσί σε. Τὸ
 γὰρ τῷ στίχῳ παρακείμενον Ἰάμ ἐρμηνεύεται θερμῆ,
 καὶ [κόπον] ὁμως, τουτέστι τὸ θερμὸν τῆς πίστεως,
 καὶ ἐπίπονον τῶν ἀγίων ἐνταῦθα δηλοῖ.

23, 24. Καὶ τὴν αἰώνιον κόλασιν ἀναγγελοῦσι· τὸ
 γὰρ παρακείμενον τοῦτο δηλοῖ (4), ἐπειδὴ ἐρμη-
 νεύεται Σαμές [Λαμέδ] ῥάβδος, τουτέστι βάσανος·

25, 26. (5) Τοῦ σημαίνει πᾶσι τὴν κρίσιν τῆς
 παρουσίας σου, καὶ τὴν ἀνταπόδοσιν τῶν αἰωνίων
 ἀγαθῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

27. Ἀτελεύτητος,

28. Καὶ ἐπὶ τοὺς πιστεύσαντας τῷ λόγῳ τοῦ Εὐαγ-
 γελίου, καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ πιστεύσαντας.

16. Et conversationem, qua conversatus es in
 mundo, ediscentes in ipsa vivent. Nam syllaba
 versui ascripta, quae dicitur *Cheth*, interpretatur
stupor : stupor enim habuit, et habet omnes, quod
 Deus est, et cum hominibus in terra conversatus
 est.

17, 18. Ex iis quae pro nobis passus est, ostendit-
 ditur.

19. Bonus Dominus erga omnes homines.

20. Et miserationes ejus super omnem homi-
 nem.

21. Confitebuntur omnes homines, quoniam tu
 es dominator omnium; hoc enim significat no-
 men *Joth* versui ascriptum, quod interpretatur *do-*
minans.

22. Et spiritu viventes, et laborantes in operi-
 bus justitiae glorificabunt te. Nam *Cham* versui ap-
 positum interpretatur *calor* et *labor*, hoc est, calo-
 rem fidei, et laborem sanctorum in hoc mundo
 significat.

23, 24. Et aeternum supplicium annuntiabunt :
 nomen siquidem ascriptum hoc significat, quia
Sames [Lamed] interpretatur *virga*, hoc est *cruci-*
atus :

25, 26. Ut significant omnibus iudicium adven-
 tus tui, et retributionem aeternorum bonorum in
 regio tuo.

27. Sine fine,

28. Et super omnes credentes verbo Evangelii,
 D et super non credentes.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἀνατροπῇ, ἢ ἀνεστράφης, etc. πολιτεύον-
 ται, etc., συλλαβὴ, ἡ διὰ τῆς κινναθάρως. ἡ λεγομένη
 *H0, etc., καὶ ἔχει πάντας, ὅτι Θεός ἐπὶ τῆς γῆς τοῖς
 ἀνθρώποις συναναστράφη.

(2) Τὸ διὰ τῆς κινναθάρως τῷ στίχῳ, etc., Ἰώθ·
 ἐρμηνεύεται γὰρ κυριεύων.

(3) Ζέοντες, καί, etc., παρακείμενον, τὸ λεγόμε-

νον Χάμ ἐρμηνεύεται θερμῆ, καὶ ὁμως, etc.; leg. viii.
 ὁμῶς.

(4) Τὸ γὰρ τῷ στίχῳ παρακείμενον ὄνομα τοῦτο
 δηλοῖ, etc., ἐρμηνεύεται τὸ Σαβέδ ῥάβδος, etc.

(5) N. 25, Τοῦ, etc., τῆς ἐξουσίας σου. N. 26,
 Καὶ τὴν, etc.

29. [Ϛ Sam (1)] Fidelis Dominus in omnibus ver-
bis suis,
30. Et sanctus in omnibus operibus suis.
31. [ϛ Kam] Allevat Dominus omnes qui cor-
ruunt,
32. Et erigit omnes elisos.
33. [γ Mei] Oculi omnium in te sperant,
34. Et tu das escam illorum in tempore oppor-
tuno [escam eis temporibus opportunis].
35. [ϛ Phe] Aperis tu manum tuam, et imples
omne animal benedictione.

29. [Σάμ] Πιστὸς Κύριος ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις αὐ-
τοῦ,
30. Καὶ ὁσιος ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ.
31. [Χάμ] Ὑποστηρίζει Κύριος πάντας τοὺς κα-
ταπίπτοντας,
32. Καὶ ἀνορθοῖ πάντας τοὺς κατεβραγμένους.
33. [Μεῖ] Οἱ ὀφθαλμοὶ πάντων εἰς σὲ ἐλπίζουσι,
34. Καὶ σὺ δίδως τὴν τροφήν αὐτῶν ἐν εὐκαιρίᾳ
[αὐτοῖς ἐν εὐκαιρίαις].
35. [Φή] Ἀνοίγεις σὺ τὴν χειρὰ σου, καὶ ἐμπι-
πλᾶς πᾶν ζῶον εὐδοκίας.

ATHANASII INTERPRETATIO.

29. Verax, firmus, immutabilis in iis, quæ defi-
nit in iudicio; hoc enim significat syllaba, quæ
dicitur Sam, hoc est stabilivit, et etiam interpreta-
tur illic, hoc est in iudicio.

30. Et irreprehensibilis in omnibus quæ creavit;
et in omnibus præceptis suis; et in omnibus quæ
suscepit, et passus est propter nostram salutem.

31. Subjicit Dominus gratiam suam.

32. Et surgere facit omnes prolapsos in faciem,
hoc est in corda sua, et infirmatos in peccatis:
syllaba enim apposita, quæ dicitur Cham, sustenta-
culum interpretatur, perinde ac si diceret subjicit
se ipsum Dominus, et portat infirmos, ut versus sig-
nificat: et permanentes mente sua in peccatis,
veluti ex somno suscitatur, compungens eos gratia
sua, et surgere faciens, ut confiteantur, et vigilent
deinceps, ne amplius peccent.

33. Corda omnium credentium in te gratiam reci-
piunt.

34. Et tu, cum mens eorum quiescit ab omni
mundana cura, et concupiscentia, illuminas eos
scientia præceptorum tuorum.

35. Abundanter donando gratiam sancti Spiritus
omni homini, qui adhæret voluntati tuæ: Phe
enim interpretatur os, hoc est insufflans ipsum in
faciem sanctorum et dicens: Accipite Spiritum
sanctum^a.

^a Joan. xx, 22.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κιναβάρεως συλλαβὴ ἢ λεγομένη
Σάμ, ἐρμηνεύεται, στηρίζει καὶ, etc., τουτέστιν ἐκεῖ.

(2) Πέποιθεν.

(3) Ν. 31, Ὑποτίθῃσι, etc., καὶ ἀνίστησι πάντας
τοὺς ἀσθενούντας, καὶ καταπίπτοντας, etc., ἐπὶ τὰς
καρδίας αὐτῶν ἢ δὲ παρακειμένη διὰ τῆς κιναβά-
ρεως συλλαβῆ, ἢ λεγομένη Χάμ, etc., ὑποτίθῃσιν αὐ-
τὸν ὁ, etc., τοὺς ἀσθενεῖς, καθὼς καὶ ὁ στίχος τοῦτο

29. Ἀληθής, ἐδραῖος, ἀμετακίνητος, ἐφ' οἷς ὤρι-
σεν ἐν τῇ κρίσει· τοῦτο γὰρ βούλεται ἡ συλλαβὴ (1)
ἢ λεγομένη Σάμ, ὃ ἐστὶν ἐστήριξε, καὶ πάλιν ἐρ-
μηνεύεται ἐκεῖ, τουτέστιν ἐν τῇ κρίσει.

30. Καὶ ἀμειπτος ἐν πᾶσιν, οἷς ἐδημιούργησεν,
καὶ ἐν πᾶσι τοῖς προστάγμασιν αὐτοῦ, καὶ ἐν πᾶσιν,
οἷς κατεδέξατο, καὶ πέπονθε (2) διὰ τὴν ἡμετέραν
σωτηρίαν.

31. (3) Ὑποτίθησι Κύριος τὴν χάριν αὐτοῦ.

32. Καὶ ἀνέστησε πάντας τοὺς καταπίπτοντας ἐπι-
τὰ πρόσωπα, τουτέστιν ἐπὶ τὰς καρδίας αὐτῶν, καὶ
ἀσθενούντας ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ· ἢ δὲ παρακειμένη συλ-
λαβὴ ἢ λεγομένη Χάμ ὁμως ἐρμηνεύεται, ὡσανεὶ
ὑποτίθῃσιν ἑαυτὸν ὁ Κύριος, καὶ βαστάζει τοὺς ἀσθε-
νεῖς, ὡς ὁ στίχος δηλοῖ· καὶ τοὺς ἐναπομείναντας
τῇ διανοίᾳ εἰς τὴν ἀμαρτίαν, ὡς ἐξ ὕπνου διεγείρει,
κατανύγων αὐτοὺς τῇ χάριτι αὐτοῦ, καὶ ἀναστάντας
αὐτοὺς ἐξομολογεῖσθαι, καὶ νῆφειν τοῦ λοιποῦ τοῦ μὴ
ἀμαρτάνειν.

33. Αἱ καρδίαι πάντων τῶν πιστευόντων εἰς σὲ
τὴν χάριν ἀπεκδέχονται.

34. Καὶ σὺ, ὅταν ἡσυχάζει ὁ νοῦς αὐτῶν (4) ἀπὸ
πάσης βιωτικῆς φροντίδος καὶ ἐπιθυμίας, φωτίζεις
αὐτοὺς τὴν γνώσιν τῶν προσταγμάτων σου.

35. Πλουσιῶς δώρησαι τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύ-
ματος (5) παντὶ ἀνθρώπῳ προκειμένῳ τῷ θελήματι
σου· τὸ γὰρ Φή ἐρμηνεύεται στόμα, τουτέστι τὸ
ἐμφυσᾶν αὐτὸν εἰς τὰ πρόσωπα τῶν ἁγίων, καὶ λέ-
γειν· Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον.

D γειν· Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον.

(1) Deest in textu Hebræo littera Ϛ, quia deficit versus, qui ab illa incipere debebat, nempe Ϛκϛ,
id est Fidelis, ut advertunt Vatablus, et Simeon de Muis, aliique. Hunc autem versum necesse est, vel
librariorum culpa excidisse, vel de industria ab Hebræis fuisse sublatum. Nam illum in textu Hebræo
originali antea exstittisse probat ordo litterarum alphabeti Hebraici, certoque confirmat versio Septua-
ginta, aliæque Græcæ versiones; et præter Vulgatam, quæ ex Septuaginta sumpta est, etiam Arabica
et Syriaca, quæ omnes versum illum habent, et consequenter in codicibus Hebræis, unde adornata
sunt, legerunt. Quare merito contra Masoretarum veneratos inquit Grotius: Quomodo ad hæc respon-
debunt, qui nos iubent per omnia Masoretarum stare decretis? Et insuper hac de re digna quidem obser-
vatione sunt, quæ adnotat Clarius referens: veteres Hebræos dixisse tempore Messia hunc versum, qui
tam deerat, reponendum quod cernimus, ait, factum.

- 36. Δίκαιος Κύριος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ,
- 37. Καὶ ὁσιος ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ.
- 38. [Κῶφ] Ἐγγὺς Κύριος πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτὸν,
- 39. Πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ.
- 40. [Ῥῆς] Θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτὸν ποιήσει,
- 41. Καὶ τῆς δεήσεως αὐτῶν εἰσακούσεται, καὶ σώσει αὐτούς.
- 42. [Σέμ] Φυλάσσει Κύριος πάντας τοὺς ἀγαπῶντας αὐτὸν,
- 43. Καὶ πάντας τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἐξολοθρεύσει,
- 44. [Θαῦ] Αἶνεσιν Κυρίου λαλήσει τὸ στόμα μου,
- 45. Καὶ εὐλογεῖτω πᾶσα σὰρξ τὸ ὄνομα τῶ ἀγίου αὐτοῦ,
- 46. Εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

- A 36. [Ϛ] Justus Dominus in omnibus viis suis,
- 37. Et sanctus in omnibus operibus suis.
- 38. [ϛ Koph] Prope est Dominus omnibus invocantibus eum,
- 39. Omnibus invocantibus eum in veritate.
- 40. [ϛ Res] Voluntatem timentium se faciet,
- 41. Et deprecationem eorum exaudiet, et salvos faciet eos.
- 42. [Ϙ Sem] Custodit Dominus omnes diligentes se,
- 43. Et omnes peccatores disperdet.
- 44. [ϛ Than] Laudationem Domini loquetur os meum,
- 45. Et benedicat omnis caro nomini sancto ejus,
- 46. In sæculum, et in sæculum sæculi.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

- B 36. Ἀδαρῆς ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ βαρεῖται γὰρ οὐκ εἰσὶν (1).
- 37. Καὶ ἐπαινεθῆσεται ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ (2).
- 38. Μόνον εἰ θεάσεται (3) τινα μέλλοντα ἀναδοᾶν πρὸς αὐτὸν, εὐθέως παραγίνεται αὐτὸς πρὸς αὐτόν· ἡ συλλαβὴ γὰρ ἡ λεγομένη Κῶφ ἐρμηνεύεται ἐκκροῦμα, τουτέστιν ἀναδόησις.
- 39. Πᾶσι τοῖς ἐκ πίστεως ἀδιακρίτως αὐτὸν ἐπικαλουμένοις.
- 40. Ἡ συλλαβὴ ἡ παρακειμένη τῷ στίχῳ ἡ λεγομένη Ῥῆς ἐρμηνεύεται κεφαλή (4), καὶ ὄρατός· σωτηρία οὖν ἐστὶ τοῖς φοβουμένοις αὐτὸν, καὶ γνωστός αὐτοῖς πάλιν ἔσται ὁ Κύριος.
- 41. Καὶ τὴν ἀναδόησιν, ἣν ποιοῦνται νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐκφυγεῖν τὴν μέλλουσαν κρίσιν, πληρώσει ὁ Κύριος· ἀξιώσει γὰρ (5) αὐτούς τῆς αἰωνίου χάριτος.
- 42. Ἡ συλλαβὴ ἡ παρακειμένη τῷ στίχῳ, ἦτις (6) ἐστὶν Σέμ, ἐρμηνεύεται ὄνομα· τὸ ὄνομα οὖν τοῦ Κυρίου ἐπικεκλημένον ἐπὶ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτὸν φυλάττει αὐτούς.
- 43. Παραδώσει τῷ αἰωνίῳ πυρὶ.
- 44. Ἡ τῷ στίχῳ παρακειμένη συλλαβὴ ἡ λεγομένη Θαῦ (7) ἐρμηνεύεται σημεῖον, καὶ κλίσις, ἡ συντέλεια· τὴν δόξαν οὖν τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ, καὶ τὴν συντέλειαν τοῦ αἰῶνος ἐν τῷ ψαλμῷ, λέγει, διηγῆσομαι.
- 45. Καὶ δοξαζέτω δι' ἔργων ἀγαθῶν πᾶς ἄνθρωπος τὸ ὄνομα τῶ ἀγίου αὐτοῦ.
- 46. Καὶ ἐν τῷ νῦν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.

- B 36. Non onerosus in omnibus præceptis suis : nam graves non sunt.
- 37. Et laudabitur in omnibus operibus suis.
- 38. Si solum viderit aliquem, qui clamaturus sit ad eum, statim advenit ipse ad illum : syllaba enim dicta *Coph* interpretatur *sonus*, hoc est clamor.
- 39. Omnibus ex fide non ficta eum invocantibus.
- 40. Syllaba versui apposita, quæ dicitur *Res* interpretatur *caput et visibilis* : salus igitur est timentibus eum, et notus ipsis rursus Dominus erit.
- 41. Et clamorem, quem emittunt nocte atque die, ut fugiant venturum judicium, exaudiet Dominus ; nam donabit eos gratia æterna.
- 42. Syllaba versui apposita, quæ est *Sem*, interpretatur *nomen* : nomen igitur Domini invocatum super diligentes eum custodit illos.
- 43. Tradet igni æterno.
- 44. Syllaba versui ascripta, quæ vocatur *Thau*, interpretatur *signum et inclinatio*, aut *consummatio* : gloriam igitur crucis suæ, et consummationem sæculi in psalmo, inquit, narrabo.
- 45. Et glorificet operibus bonis omnis homo nomen sanctum ejus.
- D 46. Et nunc et in futuro sæculo.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Αὐτοῦ, καθὼς ὁ Ἀπόστολος λέγει· Καὶ αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖται οὐκ εἰσὶν.
 (2) Τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ.
 (3) Μόνον θεάσεται, etc., ἡ συλλαβὴ γὰρ ἡ διὰ τῆς κινναθάρεως, ἡ λεγομένη, etc., ἐκκροῦσμα, etc.
 (4) Ἐρμηνεύεται ἡ διὰ τῆς κινναθάρεως συλλαβὴ ἡ π. τ. σ. ἡ λ. Ῥῆς, κεφαλή, etc. οὖν ἔσται, etc.,

πάλιν ἔσται, etc.
 (5) Πληρώσει, ὁς ἀξιώσει γὰρ, etc.
 (6) Ἡ συλλαβὴ ἡ διὰ τῆς κινναθάρεως τῷ στίχῳ παρακειμένη, ἦτις, etc.
 (7) Ἡ διὰ τῆς κινναθάρεως συλλαβὴ τῷ στίχῳ παρακειμένη, ἡ λεγομένη, Θαῦ, etc., καὶ κλίσις, καὶ συντέλεια, etc.

Alleluia. Aggæi et Zachariæ. PSAL. CXLV.

1. Lauda, anima mea, Dominum,
2. Laudabo Dominum in vita mea :
3. Psallam Deo meo quandiu fuero.
4. Nolite confidere in principibus, in filiis hominum, in quibus non est salus.
5. Exhibet spiritus ejus,
6. Et revertetur in terram suam.
7. In illa die peribunt omnes cogitationes ejus.
8. Beatus, cujus Deus Jacob adjutor ejus :
9. Spes ejus in Domino Deo ipsius,
10. Qui fecit cælum et terram, mare et omnia quæ in eis sunt :

(a) Vers. 5. Καὶ ἐπὶ υἱούς, etc. V. 6. Ἐξελεύσεται, etc., ἀποστρέψει, etc., usque ad αὐτοῦ. V. 7. Ἐν κείνῃ, etc., οἱ διαλογισμοὶ αὐτῶν.

Α Ἀλληλούια. Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου. ΨΑΛ. ΡΜΕ΄.

1. Αἰνεῖ, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον,
2. Αἰνέσω Κύριον ἐν τῇ ζωῇ μου·
3. Ψαλῶ τῷ Θεῷ μου ἕως ὑπάρχω.
4. Μὴ πεποθατε ἐπ' ἄρχοντας, ἐπὶ (α) υἱὸς ἀνθρώπων οἷς οὐκ ἔστι σωτηρία.
5. Ἐξελεύσεται τὸ πνεῦμα αὐτοῦ,
6. Καὶ ἐπιστρέψει· εἰς τὴν γῆν αὐτοῦ·
7. Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἀπολοῦνται πάντες οἱ διαλογισμοὶ αὐτοῦ.
8. Μακάριος, οὗ ὁ Θεὸς Ἰακώβ βοηθὸς αὐτοῦ·
9. Ἡ ἐλπίς αὐτοῦ ἐπὶ Κύριον τὸν Θεὸν αὐτοῦ,
10. Τὸν ποιήσαντα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς·

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1) Ἀλληλούια, Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου· ἀλληλούια οὖν ἐρμηνεύεται· αἰνέσατε, ὑμνήσατε τὸν ὄντα Θεόν· Ἀγγαίου δὲ ἐρμηνεύεται ἑορταζόντος· Ζαχαρίου δὲ ἐρμηνεύεται νίκη λέοντος. Αἰνέσατε οὖν τὴν ἑορτὴν τῶν παθημάτων τοῦ λέοντος τοῦ νικητοῦ, Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν. Διὰ καὶ ὁ Προφήτης αὐτὸ τοῦτο ἄρχεται διὰ τοῦ λέγειν· Αἰνεῖ, ἡ ψυχὴ μου.

Titulus præpositus continet : *Alleluia, Aggæi, et Zachariæ : alleluia* igitur interpretatur *laudate, et hymnum dicite Deo vero : Aggæi autem interpretatur festum agentis : Zachariæ vero interpretatur vicioris leonis. Laudate igitur festum passionis leonis, qui victoriam retulit, Jesu Domini nostri. Propterea et Propheta ex hoc ipso exorditur dicendo : *Lauda, anima mea, etc.**

1. Laudes dignas repende Domino tuo, qui red- B emit te proprio sanguine.

2, 3. Laudabo eum, donec accipiat spiritum meum, et rursus postquam acceperit ipse spiritum meum, illic laudabo eum.

4. Nolite confugere ad auxilium eorum, qui in sublimitate sunt, neque ad filios hominum, qui non possunt se ipsos salvare, sed in illum sperate, qui dictus est Filius hominis propter propriam humanitatem, Salvator autem cum sit generis humani.

5, 6. Uniuscujusque hominis morientis redit substantia in terram, ex qua sumpta est : ille autem Filius hominis, etiam postquam mortuus fuit propter nos, et incorruptus permansit propria virtute, et mortuos vivificavit.

7. In die judicii occulta hominum judicabit Deus, accusantibus cogitationibus unumquemque de actionibus suis⁹.

8. Beatus homo, cujus inseparabilis adjutor ejus est Deus.

9. Et omnem suam curam projiciet in ipsum.

10. Mare, et omnia quæ in eis sunt. Creator visibilibus, et invisibilibus omnium.

⁹ Rom. II, 15, 16.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κιννάβαρεως περιέχει, etc. Ὑμνήσατε τὸν Κύριον. Ἀγγέου, etc. Αἰνέσατε οὖν, ὑμνήσατε τὴν ἑορτὴν, etc., τοῦ νικητοῦ, τούτεστιν Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ὡς καὶ ὁ, etc., ἄρχεται. Διὰ τοῦτο λέγει· Αἰνεῖ, etc.

(2) N. 4. Μὴ καταφύγητε ἐπὶ τὴν βοήθειαν τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων N. 5. Μηδὲ ἐπὶ, etc., usque ad

1. Ἐπαίνους ἀξίου, ἀνάπεμπε τῷ Δεσπότη σου τῷ ἐξαγοράσαντί σε τῷ ἰδίῳ αἵματι.

2, 3. Ἀνυμνήσω αὐτὸν ἕως ἂν δέξηται τὸ πνευμά μου, καὶ πάλιν μετὰ τὸ δεξασθαι αὐτὸν τὸ πνευμά μου, ἐκεῖ ἀνυμνήσω αὐτόν.

4. (2) Μὴ καταφύγετε ἐπὶ τὴν βοήθειαν αὐτῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων, μηδὲ ἐπὶ υἱὸς ἀνθρώπων, τοὺς μὴ δυναμένους ἑαυτοὺς σῶσαι· ἀλλ' ἐπ' ἐκεῖνον ἐλπίσατε τὸν λεγόμενον Υἱὸν ἀνθρώπου διὰ τὴν οἰκειαν φιλοânθρωπίαν, Σωτῆρα δὲ ὄντα τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων.

5, 6. Ἐκάστου ἀνθρώπου τελευτήσαντος ὑποστρέφει ὑπόστασις εἰς τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθη· ἐκεῖνος δὲ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ μετὰ τὸ θανεῖν αὐτὸν δι' ἡμᾶς, καὶ ἀφθαρτος διέμεινεν οἰκεία δυνάμει, καὶ τοὺς νεκροὺς ἐζωοποίησεν.

7. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων κρινεῖ ὁ Θεός, κατηγορούντων τῶν λογισμῶν ἕκαστον (3) περὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ.

8. Μακάριος ὁ ἄνθρωπος, οὗ ὁ Θεὸς τοῦ ἀπελάστου [ἀπέλαστος] βοηθὸς (4) αὐτοῦ ἔστιν.

9. Καὶ πᾶσαν τὴν μέριμναν αὐτοῦ ἐπιβρέψει ἐπ' αὐτόν.

10. Τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, τὸν (5) Δημιουργὸν τῶν ἀοράτων καὶ ὁρατῶν πάντων.

Σωτῆρα τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων. N. 6. Ἐκάστου, etc., καὶ ἀφθαρτος ἔμεινεν, etc.

(3) Ἐκάστου, etc.

(4) Ἀπελάστου λαοῦ βοηθός, etc.

(5) N. 10. Incipit ab his verbis, τὸν δημιουργόν, etc.

11. Τὸν φυλάττοντα ἀλήθειαν εἰς τὸν αἰῶνα ·
 12. Ποιοῦντα κρίμα τοῖς ἀδικουμένοις ·
 13. Διδόντα τροφήν τοῖς πεινώσι ·
 14. Κύριος λύει πεπεδημένους ·
 15. Κύριος σοφοὶ τυφλοῦς ·
 16. Κύριος ἀνορθοὶ κατεβράχμενους ·
 17. Κύριος ἀγαπᾷ δικαίους ·
 18. Κύριος φυλάσσει τοὺς προσηλύτους ·
 19. Ὄρφανὸν καὶ χήραν ἀναλήψεται,
 20. Καὶ ὁδὸν ἀμαρτωλῶν ἀφανίει.
 21. Βασιλεύσει Κύριος εἰς τὸν αἰῶνα, ὁ (α) Θεὸς σου Σιών,
 22. Εἰς γενεὴν καὶ γενεάν.
 Ἀλληλουῖα. Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου. ΨΑΛ. ΡΜΓ΄.
 1. Αἰνεῖτε τὸν Κύριον, ὅτι ἀγαθὸν ψαλμός ·

(α) Vers. 22. Ὁ Θεός σου, etc., usque ad καὶ γενεάν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

11. Τὸν ἀψευδῆ Θεὸν τὸν φρουροῦντα πᾶσαν καρδίαν τῶν ἁγίων αὐτοῦ.
 12. Ποιοῦντα ἐκδίκησιν καὶ ἐν τῷ νῦν, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι τοῖς καταπονουμένοις, ἧ ὑπὸ ἀνθρώπων, ἧ ὑπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων.
 13. Τὸ μὲν ἰδικὸν δῆλόν ἐστιν, ὅτι αὐτὸς τρέφει πᾶσαν σάρκα · ὁμοῦ δὲ (1) καὶ τοῦτο θεωρεῖται, ὅτι τοῖς ποθοῦσι τὴν χάριν αὐτοῦ πλουσίως αὐτὴν παρέχει.
 14. Τοὺς συνεσφιγμένους ὑπὸ τῶν ἰδίων (2) ἀμαρτιῶν ἀπαλλάττει αὐτοὺς διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ.
 15. Τοὺς πεπηρωμένους (3) τὴν διάνοιαν σοφοὶ αὐτοῦ, οὐ τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου, ἀλλὰ τὴν ἀνίκητον [ἀκίνητον] καὶ ἀτελεύτητον.
 16. Κύριος ἀνεγείρει τοὺς καταπεσόντας ἐν ταῖς ἀμαρτίαις.
 17. Ὡστε καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ (4) θεῖναι ὑπὲρ αὐτῶν.
 18. Τοὺς προσφύγοντας αὐτῷ σκέπει τῇ χάριτι αὐτοῦ.
 19. Τὸ μὲν εἰδικὸν δῆλόν ἐστιν, ὅτι ὄρφανὸν καὶ χήραν ἀναλαμβάνεται · περὶ δὲ τοῦ νεανίσκου λέγει, οὐ ἀνέστησεν ὁ Κύριος ἐν τῇ Ναῖν, καὶ τῆς τούτου μητρὸς.
 20. Καὶ πᾶσαν τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ τὴν ἀπάτην, καὶ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου συντελέσει.
 21, 22. (5) Ἀτελευτήτως ὁ Θεός σου ἡ ἄνω Ἰερουσαλήμ, ἐνθα τὸ ἐπουράνιον θυσιαστήριον ὑπάρχει · Σιών γὰρ ἐρμηνεύεται τόπος ὅπου ἡ σκηνή, τουτέστιν ὅπου τὸ ἐπουράνιον θυσιαστήριον.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (6) Ἀλληλουῖα, Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου · ἀλληλουῖα οὖν ἐρμηνεύεται Titulus præpositus continet : Alleluia, Aggæi, et Zachariæ : alleluia igitur interpretatur laus et hymnus.
 1. Αἰνεῖτε τὸν Κύριον, ὅτι ἡδὺ τῷ Θεῷ τὸ ψάλλειν (7) αὐτῷ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Δέ deest.
 (2) Ἰδίων deest.
 (3) Πεπορωμένους leg. videtur πεπηρωμένους.
 (4) Αὐτῶν, leg. αὐτοῦ.
 (5) N. 21. Ἀτελευτήτως. N. 22. Ὁ Θεός ἡ ἄνω,

PATROL. GR. XXVII.

- A 11. Qui custodit veritatem in sæculum :
 12. Facit iudicium injuriam patientibus :
 13. Dat escam esurientibus.
 14. Dominus solvit compeditos :
 15. Dominus illuminat cæcos :
 16. Dominus erigit elisos :
 17. Dominus diligit justos :
 18. Dominus custodit advenas.
 19. Pupillum, et viduam suscipiet,
 20. Et vias peccatorum disperdet.
 21. Regnabit Dominus in sæcula Deus tuus Sion,
 22. In generationem et generationem.
 Alleluia. Aggæi et Zachariæ. PSAL. CXLVI.
 1. Laudate Dominum, quoniam bonum est psalmus :

- B 11. Qui verax Deus est custodiens corda omnia sanctorum suorum.
 12. Vindicans, et in præsentia, et in futuro sæculo afflictos, aut ab hominibus, aut a contrariis potestatibus.
 13. Proprius quidem sensus manifestus est, quod ipse omnem carnem alit : verumtamen id allegorice etiam explicari potest, quod desiderantibus gratiam suam abundanter ipsam exhibet.
 14. Constrictos a propriis peccatis liberat eos gratia sua.
 15. Mente excæcatos sapientes reddit eos, non sapientia hujus mundi, sed insuperabili [immutabili] et æterna.
 16. Dominus erigit ipsos in peccata.
 C 17. Adeo ut et animam suam pro ipsis posuerit.
 18. Confugientes ad ipsum protegit gratia sua.
 19. Sensus quidem proprius manifestus est, quod pupilli et viduæ curam suscipit : allegorice autem loquitur de juvene, quem Dominus suscitavit in urbe Nain, et de illius matre.
 20. Et omnem concupiscentiam, et deceptionem et doctrinam principum hujus sæculi conficiet.
 D 21, 22. In æternum Deus tuus superna Jerusalem, ubi supercœleste altare existit : Sion enim interpretatur locus ubi tabernaculum, hoc est ubi supercœleste altare.

1. Laudate Dominum, quoniam jucundum est Deo, ut ipsi psallatur.

etc., τουτέστιν τόπος, ὅπου, etc.

(6) Ἡ διὰ τῆς κιναβάρεως περιέχει, etc., ἐρμηνεύεται μνήμη Κυρίου, etc., αἶνος, ὕμνος τῷ Θεῷ τῷ ὄντι παρά, etc.

(7) Ψάλλει, etc.

2. Deo nostro sit jucunda laudatio.
3. *Ædificans Jerusalem Dominus :*
4. *Dispersiones Israelis congregabit.*
5. *Qui sanat contritos corde;*
6. *Et alligat contritiones eorum,*
7. *Qui numerat multitudinem stellarum ,*
8. *Et omnibus eis nomina vocat.*

- A 2. Θεῷ ἡδυνθεῖται αἰνεσις.
3. Οἰκοδομῶν Ἱερουσαλήμ ὁ Κύριος·
5. Τὰς διασπορὰς τοῦ Ἰσραὴλ ἐπισυνάξει.
5. Ὁ ἰώμενος τοὺς συντριμμένους τὴν καρδίαν·
6. Καὶ δεσμεύων τὰ συντρίμματα αὐτῶν.
7. Ὁ ἀριθμῶν πλῆθη ἀστρων,
8. Καὶ πᾶσιν αὐτοῖς ὀνόματα καλῶν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

ται αἶνος καὶ ὕμνος· Ἀγγαίου δὲ ἐρμηνεύεται *εορτάζοντος*· Ζαχαρίου δὲ ἐρμηνεύεται *μνήμης Κυρίου*. Σαφῶς οὖν τοῦτο λέγει, αἶνος καὶ ὕμνος τῷ ὄντι Θεῷ παρὰ τοῦ εορτάζοντος λαοῦ τὴν μνήμην τῶν παθημάτων αὐτοῦ.

nus : Aggæi autem festum agentis : Zachariæ autem interpretatur memoriæ Domini. Aperte igitur hoc significat, laus et hymnus Deo vero a populo, qui festum agit memoriæ passionis ejus.

2. Delectabitur enim hujusmodi laude Deus.
3. *Jerusalem interpretatur visio pacis*, quale est cor fidele : singula igitur hujusmodi corda ædificat Dominus. Verumenimvero supernam Jerusalem ipse ædificavit; et multitudo angelorum dicitur Jerusalem, et omnibus manifestum est, quod ipse eos ædificat domum spiritualem, quemadmodum inquit apostolus ¹⁰.

4. Dispersa membra sanctorum, hoc est populos, qui ex Judæis sunt, et qui ex gentibus, congregabit per passionem suam. Aliam etiam interpretationem hujus versus dicam. *Israel interpretatur videns Deum* : mentis igitur videntis eum omnem captivitatem congregabit, et in suam liberam potestatem ipsam restituet.

Interpretatio versiculi quinti usque ad decimum octavum non exstat in cod. Barb.

5, 6. Et concupiscentias eorum conterentes C antea corda hominum alligans vinculis æternis, et tradens igni æterno, hoc est contrarias potestates.

7, 8. Manifestum quidem est, quod ipse ut factor, novit quantitatem earum stellarum, quas fecit. De sanctis etiam allegorice explicari possunt, quæ de stellarum numero dicuntur; similiter enim et horum numerum agnoscit. Nisi enim prævideret quæ sit eorum quantitas, non præparasset ipsis civitatem, quæ posset eos excipere. Numerans igitur multitudinem stellarum, perspicens et probans quale charisma, et quantum possit unusquisque sanctorum accipere, et ita exhibens. Deinde sequitur in psalmo : *Et omnibus eis nomina vocans* : mos enim in Ecclesia est sanctos suos alios quidem vocare apostolos, alios autem prophetas, alios autem magistros; deinde lectores, deinde interpretes Scripturarum ex una lingua in aliam. Hic igitur mos est, inquam, omnibus eis nomina vocans (a).

¹⁰ 1 Petr. II, 5.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Καὶ pro δέ.

(2) Καθὼς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, desunt hæc ultima verba in cod.

(a) Ex hujusmodi autem loquendi ratione, qua hoc loco interpres noster varios sanctorum fidelium ordines in B. Pauli Epistolis expressos refert, quisque rerum ecclesiasticarum peritus ejus vetustatem conjicere potest, tum etiam ex iis quæ in explicatione vers. 12, psal. xxvi, leguntur : nempe baptisterium fuisse locum occultum in ecclesia. Nam primis Ecclesiæ sæculis et in ipsa urbe Alexandria baptisterium

B 2. Τερφῆσεται γὰρ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ αἰνέσει ὁ Θεός.
3. Ἱερουσαλήμ ἐρμηνεύεται *ἔρασις εἰρήνης*, ὅπερ ὑπάρχει καρδία πιστή· ἐκάστην οὖν τοιαύτην καρδίαν οἰκοδομεῖ ὁ Κύριος. Ὅμως δὲ (1) τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ αὐτὸς ἐδημιούργησε, καὶ τὸ πλῆθος ἐκ τῶν ἀγγέλων λέγεται Ἱερουσαλήμ, καὶ δηλόν ἐστι πᾶσι, ὅτι περ αὐτὸς αὐτοὺς οἰκοδομεῖ οἶκον πνευματικῶν, καθὼς (2) εἶπεν ὁ Ἀπόστολος.

4. Τὰ διεσκορπισμένα μέλη τῶν ἁγίων, τουτέστι τοὺς ἐξ Ἰουδαίων λαοῦς, καὶ τοὺς ἐξ ἐθνῶν, ἐπισυνάξει διὰ τοῦ πάθους αὐτοῦ. Καὶ ἄλλην δὲ τῷ αὐτῷ στίχῳ ἐρμηνείαν λέξομεν. Ἰσραὴλ (3) ἐρμηνεύεται *ὄρων Θεόν*· τῆς διανοίας οὖν τῆς ὁρώσης αὐτὸν πᾶσαν αἰχμαλωσίαν ἐπισυνάξει, καὶ εἰς τὴν αὐτῆς αὐτεξουσίτητα αὐτὸν ἀποκαταστήσει.

5, 6. Καὶ τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν τὰς πρότερον συντριβούσας τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων δεσμεύων δεσμοῖς αἰδίοις, καὶ παραδίδους τῷ αἰωνίῳ πυρὶ, τουτέστι τὰς ἐναντίας δυνάμεις.

7, 8. Δηλόν μὲν ἐστίν, ὅτι, ὡς πεποικώς, οἷε τὴν ποσότητα ὧν πεποίηκεν. Καὶ εἰς τοὺς ἁγίους δὲ θεωρεῖται ὁ τοῦτον ἀριθμὸς, καὶ ὁμοίως πάλιν καὶ αὐτῶν γινώσκει τὸν ἀριθμὸν. Εἰ μὴ γὰρ προῖδη (5) πόσος ἔσται ἡ ποσότης αὐτῶν, οὐκ ἂν προητοίμασεν αὐτοῖς πόλιν τὴν δυναμένην αὐτοὺς δεξασθαι. Ὁ ἀριθμῶν οὖν πλῆθη ἀστρων, ὁ θεωρῶν καὶ δοκιμάζων ποῖον χάρισμα, καὶ πόσον δύναται δεξασθαι ἕκαστος τῶν ἁγίων, καὶ οὕτω παρέχων. Εἶτα, *Καὶ πᾶσιν αὐτοῖς ὀνόματα καλῶν*· ἔθνος γὰρ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοὺς ἁγίους αὐτῆς τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφήτας, τοὺς δὲ διδασκάλους· εἶτα δυνάμεις, οἵτινες ὑπάρχουσιν οἱ διάκονοι· εἶτα τοὺς ἐπιτελοῦντας τὰς ἰάσεις· εἶτα ἀναγνώστας· εἶτα τοὺς ἐρμηνεύοντας ἀπὸ τῆς πᾶς τῆς γλώσσης εἰς τὴνδε τὰς Γραφάς. Τοῦτο οὖν ἐστὶ τὸ, πᾶσιν αὐτοῖς ὀνόματα καλῶν.

(5) Ἰσραὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται νοῦς ὄρων, etc., αὐτὴν ἀποκαταστήσει.

(5) L., προῖδει. EDIT.

9. Μέγας (α) ὁ Κύριος ἡμῶν,
 10. Καὶ μεγάλη ἡ ἰσχύς αὐτοῦ,
 11. Καὶ τῆς συνέσεως αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς.
 12. Ἀναλαμβάνων πραεῖς ὁ Κύριος·
 13. Ταπεινῶν δὲ ἀμαρτωλοῦς ἕως τῆς γῆς.
 14. Ἐξάρξατε τῷ Κυρίῳ ἐν ἐξομολογήσει·
 15. Ψάλατε τῷ Θεῷ ἡμῶν ἐν κιθάρα.
 16. Τῷ περιβάλλοντι τὸν οὐρανὸν ἐν νεφέλαις,
 17. Τῷ ἐτοιμάζοντι τῇ γῇ ὕετόν.
 18. Τῷ ἐξανατέλλοντι ἐν ἔρρει χόρτον,
 19. Καὶ χλόην τῇ δουλείᾳ τῶν ἀνθρώπων.
 20. Διδόντι τοῖς κτήνεσι τροφήν αὐτῶν,
 21. Καὶ τοῖς νεοσσοῖς τῶν κοράκων τοῖς ἐπικαλου-
 μένοις αὐτόν.

(α) Vers. 9. Μέγας, etc., usque ad αὐτοῦ. Vers. 10. Καὶ τῆς, etc. Vers. 11. Ἀναλαμβάνων, etc. Vers. 12. Ταπεινῶν, etc., ἕως γῆς, et sic deinceps in cod. vers. recensentur.

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 9, 10. Ὁ διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ καταργήσας τὸν
 τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τουτέστι τὸν διάβολον.
 11. Ὁ βάθος πλοῦτου, καὶ σοφίας, καὶ γνώ-
 σεως Θεοῦ! ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κλήματα αὐτοῦ,
 καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ! Τίς γάρ ἔγνω
 τοῦ Κυρίου; ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο;
 σὺν τῷ Πατρὶ γὰρ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι βουλευσά-
 μενος, θανατωθεὶς ἐζωοποίησε τοὺς νεκρούς.
 12. Προσκαλεῖται πρὸς ἑαυτὸν τοὺς μὴ ἀνθ-
 ισταμένους τοῖς προστάγμασιν αὐτοῦ.
 13. Παραδοὺς δὲ τὸν διάβολον τηρεῖσθαι, καὶ τοὺς
 ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ τοὺς πειθόμενους αὐτοῖς ἐν
 τοῖς κατωτάτοις τῆς γῆς.
 14. Διανοίξατε τὰς καρδίας ὑμῶν τῷ Κυρίῳ,
 ἐξομολογούμενοι αὐτῷ.
 15. Νεκρώσαντες τὰ μέλη ὑμῶν, δοξάσατε αὐτὸν
 ἐν αὐτοῖς.
 16. Τῷ σκέποντι τὸν χορὸν τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἐν
 τοῖς χαρίσμασιν τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου. Καὶ ἄλλως
 δὴ λέξωμεν· Τὸν πληροῦντα τὸν παράδεισον τῶν
 ἁγίων αὐτοῦ.
 17. Τῷ εὐτρεπίζοντι τὸ κήρυγμα αὐτοῦ τῇ οἰ-
 κουμένῃ. Ὅμως καὶ ἄλλως λέξωμεν· Τῷ ἐτοιμῶς
 παρέχοντι καρδίᾳ πιστῇ τὴν χάριν αὐτοῦ.
 18. (1) Τὰ ἄνθη τῶν χαρισμάτων αὐτοῦ ἐν τοῖς
 ἔθνεσιν.
 19. Καὶ τὰ λόγια αὐτοῦ εἰς ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς
 καὶ τοῖς μέλεσι τῶν ἀνθρώπων.
 20. Διδόντι τοῖς ἀσυνέτοις σύνεσιν τοῦ μεταλαμ-
 βάνειν τῶν προσταγμάτων αὐτοῦ τῶν ζωοποιούντων
 αὐτούς.
 21. Καὶ τοῖς τῶν μεμελανωμένων καὶ ἀκαθάρτων
 ἔθνῶν τέκνοις διδοῦς τροφήν τὴν χάριν αὐτοῦ, τοῖς
 διὰ τῆς πίστεως ἀναβοῶσι πρὸς αὐτόν.

¹¹ Rom. xi, 33.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) N. 17. Τῷ ἐξανατέλλοντι τὰ ἄνθη, etc. N. 18.
 Καὶ τὰ λόγια, etc. N. 19 Διδόντι, etc., τοῦ μεταλαβεῖν,
 etc. N. 20. Καὶ τῶν μεμελανωμένων, etc. N. 21. Οὐκ
 ἐν, etc. N. 22. Οὐδὲ τῷ, etc. N. 23. Ἄλλ' ἐν κ. σ. καὶ

- A 9. Magnus Dominus noster,
 10. Et magna virtus ejus,
 11. Et sapientiæ ejus non est numerus.
 12. Suscipiens mansuetos Dominus :
 13. Humilians autem peccatores usque ad terram.
 14. Præcinite Domino in confessione :
 15. Psallite Deo nostro in cithara.
 16. Qui operit cælum nubibus ,
 17. Et parat terræ pluviam.
 18. Qui producit in montibus fenum,
 19. Et herbam servituti hominum.
 20. Qui dat jumentis escam ipsorum ,
 21. Et pullis corvorum invocantibus eum.

- 9, 10. Qui per mortem suam profligavit eum,
 qui mortis imperium habebat, hoc est diabolum.
 11. O altitudo divitiarum, et sapientiæ, et scienti-
 tiæ Dei! quam imperscrutabilia sunt judicia ejus, et
 investigabiles viæ ejus! Quis enim novit mentem Do-
 mini, et quis consiliarius ejus fuit¹¹? Nam cum Patre
 et cum Spiritu sancto inito consilio, morti traditus
 mortuos vivificavit.
 12. Advocat ad se ipsum non adversantes præ-
 ceptis suis.
 13. Tradidit autem diabolum, et angelos ejus,
 et obedientes ipsis, ut custodirentur in inferioribus
 terræ.
 14. Aperite corda vestra Domino, confitentes
 ipsi.
 15. Mortificantes membra vestra, glorificate eum
 in ipsis.
 16. Qui protegit chorum sanctorum ejus in do-
 nis Spiritus sancti. Et aliter quidem explicabimus,
 dicendo : Qui implet paradisum sanctis suis.
 17. Qui præparat prædicationem suam univer-
 sæ terræ. Verumtamen et aliter explicando dice-
 mus : Qui prompte exhibet cordi fideli gratiam suam.
 18. Flores ejus charismatum in gentibus.

19. Et eloquia ejus in requiem animis et mem-
 bris hominum.
 20. Qui dat insipientibus intellectum ad compre-
 hendenda ejus præcepta, quibus vivificantur.

21. Et filiis gentium, quæ denigrata et immundæ
 sunt, clamantibus ad eum per fidem in cibum gra-
 tiam suam præbet.

τεταπεινωμένη, etc. εὐδοκεῖ κατοικεῖν. N. 24. Καὶ
 ἐν τ. μ. π. ἐφ' ἑ. ὁ. εἰ. δίκαιοι· ἐλπίζοντες (leg. ἐλπί-
 ζουσιν) δὲ, ὅτι διὰ τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ, etc.

fuisse locum ab ecclesia sejunctum et ecclesiam adeuntibus absconditum declarant potissimum ea, quæ de cæde Proterii episcopi Alexandrini ab Evagrio et Liberato diacono, aliisque tradita sunt. Sæculo autem sexto certum est, baptisteria in propatulo et in narthece ecclesiæ edificata fuisse.

22. Non in fortitudine equi voluntatem habebit : A
 23. Nec in tibiis viri beneplacitum erit ei.
 24. Beneplacitum est Domino super timentes eum,
 25. Et in eis qui sperant super misericordia ejus.

Alleluia. Aggæi et Zachariæ, PSAL. CXLVII.

1. Lauda, Hierusalem, Dominum,
 2. Lauda Deum tuum, Sion.
 3. Quoniam confortavit seras portarum tuarum :
 4. Benedixit filiis tuis in te.
 5. Qui posuit fines tuos pacem,
 6. Et adipe frumenti satiat te.

22. Οὐκ ἐν τῇ δυναστείᾳ τοῦ ἵππου θελήσει·
 23. Οὐδὲ ἐν ταῖς κνήμαις τοῦ ἀνδρὸς εὐδοκίει.
 24. Εὐδοκεῖ Κύριος ἐν τοῖς φοβουμένοις αὐτῶν,
 25. Καὶ ἐν (α) τοῖς ἐλπίζουσιν ἐπὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Ἀλληλουῖα. Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου. ΨΑΛ. PMZ.

1. Ἐπαίνει, Ἱερουσαλήμ, τὸν Κύριον,
 2. Αἶνει τὸν Θεόν σου, Σιών.
 3. Ὅτι ἐνίσχυσε τοὺς μοχλοὺς τῶν πυλῶν σου·
 4. Εὐλόγησε τοὺς υἱοὺς σου ἐν σοί.
 5. Ὁ τιθεὶς τὰ ὄρια σου εἰρήνην,
 6. Καὶ στέαρ πυροῦ ἐμπιπλῶν σε.

(α) *Vefs.* 24. in cod. Καὶ ἐν πᾶσι τοῖς, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

22. Non in fortitudine insipientis voluntatem habebit, ut inhabitet gratia sua.
 23. Neque magnitudine, et corde cujusque delectatur.
 24. Sed in corde contrito et humiliato a timore suo beneplacitum est ei, et inhabitat.
 25. Et non in eis, qui confidunt in se ipsis quod sint justī; sed in eis qui sperant, quod ob ejus bonitatem digni fient misericordia.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (1)· Ἀλληλουῖα, Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου, ὡς προεῖρηκα, καὶ πάλιν λέγω, ἀλληλουῖα ἐρμηνεύεται *αἰνεῖτε τὸν Θεόν*· Ἀγγαίου δὲ ἐρμηνεύεται *νίκη λέοντος* Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ἣν ἐποίησατο διὰ τῆς παρουσίας καὶ τῶν παθημάτων αὐτοῦ.

Titulus præpositus continet : *Alleluia, Aggæi et Zachariæ* : ut dixi, et rursus dico, *alleluia interpretatur laudate Deum* : *Aggæus* autem interpretatur *victoria Leonis* Jesu Domini nostri, quam retulit adventu et passione sua.

1. Visio pacis glorifica Dominum, hoc est Ecclesia ex gentibus, in qua visa est, et videtur pax totius mundi Dominus noster Jesus : *Hierusalem* enim interpretatur *visio pacis*.
 2. Lauda Deum tuum, Ecclesia ipsius, in qua est sanctuarium gratiæ ejus : *Sion* enim interpretatur *locus ubi tabernaculum*.
 3. Quoniam corroboravit potentiam apostolorum, per quos omnes ingrediuntur ad te.
 4. Sanctificavit eos in ventre suo, hoc est in lavacro.
 5. Portæ enim inferi non prævalebunt adversus te¹¹.
 6. Et adipe supercælestis frumenti satiat te, quod moritur in terra, et germinare facit spicas suas in toto mundo¹². !

22. Οὐκ ἐν τῇ δυναστείᾳ τοῦ ἀσυνέτου θελήσει ἐνοικῆσαι τὴν χάριν αὐτοῦ.
 23. Οὐδὲ τῷ μεγέθει, καὶ τῇ καοδίᾳ ἐκάστου τέρπεται.
 24. Ἄλλ' ἐν καρδίᾳ συντετριμμένῃ, τεταπεινωμένῃ ὑπὸ τοῦ φόβου αὐτοῦ εὐδοκεῖ, καὶ κατοικεῖ.
 25. Καὶ ἐν τοῖς μὴ πεποιθόσιν ἐν ἑαυτοῖς, ὅτι εἰσὶ δίκαιοι ἐλπίζοντας· διὰ καὶ ἀλλ' ἐν τοῖς ἐλπίζουσιν, ὅτι καὶ διὰ τὴν ἀγαθότητα αὐτοῦ ἀξιωθήσονται ἐλέους.

1. Ὅρασις τῆς εἰρήνης, δόξασον τὸν Κύριον, τουτέστιν ἡ ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησία, ἐν ἣ ἐωράθη, καὶ ὁράται εἰρήνη (2) τοῦ παντὸς κόσμου ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς· Ἱερουσαλήμ γὰρ ἐρμηνεύεται *δρασις εἰρήνης*.
 2. Αἶνει τὸν Θεόν σου, ἡ αὐτοῦ (3) Ἐκκλησία, ἐνθα τὸ ἅγιασμα τῆς χάριτος αὐτοῦ ἐστι· *Σιών* γὰρ ἐρμηνεύεται *τόπος δπου ἡ σκηνή*.
 3. Ὅτι ἐνεδυνάμωσε τὰς δυναστείας τῶν ἀποστόλων, δι' ὧν πάντες εἰσέρχονται πρὸς σέ.
 4. Ἠγίασεν αὐτοὺς ἐν τῇ γαστρὶ σου, τουτέστιν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ.
 5. Πύλαι γὰρ ἄβου οὐ κατασχύσουσί σε (4).
 6. Καὶ τὸ στέαρ τοῦ ἐπουρανοῦ σίτου ἐμπιπλῶν σε, τοῦ ἀποθανόντος ἐν τῇ γῆ, καὶ (5) ἀνατείλαντος τοὺς στάχνας αὐτοῦ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ.

¹¹ Matth. xvi, 18. ¹² Joan. xii, 24, 25.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει, etc., ὡς προεῖρηκαμεν, etc., αἰνεῖτε, ὑμνεῖτε τὸν ὄντα Θεόν. Ἀγγαίου δὲ ἐρμηνεύεται *εορτάζοντος*· Ζαχαρίου δὲ ἐρμηνεύεται *νίκη λέοντος*, etc.

(2) Ἡ εἰρήνη, etc.
 (3) Αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία, etc.
 (4) Κατασχύσουσί σου.
 (5) Εἰς τὴν γῆν, καί, etc.

7. Ὁ ἀποστέλλων τὸ λόγιον αὐτοῦ τῇ γῆ·
 8. Ἔως τάχους δραμεῖται ὁ λόγος αὐτοῦ.
 9. Διδόντος χιόνα αὐτοῦ ὡσεὶ ξριον·
 10. Ὁμίχλην ὡσεὶ σποδὸν πάσσοντος.
 11. Βάλλοντος κρύσταλλον αὐτοῦ ὡσεὶ ψωμούς·
 12. Κατὰ πρόσωπον ψύχους αὐτοῦ τις ὑποστῆσεται;
 13. Ἐξαποστειλεῖ τὸν λόγον αὐτοῦ, καὶ τήξει αὐτά·
 14. Πνεῦσαι τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, καὶ ρυήσεται ὕδατα.
 15. Ὁ ἀπαγγέλλων τὸ λόγιον αὐτοῦ τῷ Ἰακώβ,
 16. Δικαιώματα καὶ κρίματα αὐτοῦ τῷ Ἰσραήλ.
 17. Οὐκ ἐποίησεν οὕτω παντὶ ἔθνει.
 18. Καὶ τὰ κρίματα αὐτοῦ οὐκ ἐδήλωσεν αὐτοῖς.

- A 7. Qui emittit eloquium suum terræ :
 8. Velociter currit sermo ejus.
 9. Qui dat nivem sicut lanam :
 10. Nebulam sicut cinerem spargit.
 11. Mittit crystallum suum sicut buccellas :
 12. Ante faciem frigoris ejus quis sustinebit ?
 13. Emittet eloquium suum, et liquefaciet ea :
 14. Flabit spiritus ejus, et fluent aquæ.
 15. Qui annuntiat verbum suum Jacob :
 16. Justitias et judicia sua Israel.
 17. Non fecit taliter omni nationi.
 18. Et judicia sua non manifestavit eis.

ATHANASII INTERPRETATIO.

7, 8. (1) Ὁ ἀποστέλλων τὸ κήρυγμα αὐτοῦ διὰ Β τῶν προφητῶν τῆς συναγωγῆς τῇ γῆνι [τῇ γῆ], ἕως, τοῦ κόσμου τοῦ ἐν τάχει παριόντος, κηρυχθήσεται ὁ λόγος αὐτοῦ.

9. Τὸ καθαρὸν (2) τοῦ λόγου λέγει καὶ ἀπαλὸν τοῖς βουλομένοις, καὶ ὅτι περ τοῖς ἐπιμελῶς ἐργαζομένοις λόγον γίνεται, ὡς ἀπὸ ἐρέας, περιδόλαιον τῇ ψυχῇ.

10. Τὸ λεπτότατον καθύσθητον ἐν τοῖς λόγοις αὐτοῦ ἐγκείμενον δηλοῖ· ὅτι περ τὰ πλησίον ὄντα τοῦ ἀναγινώσκοντος λόγια οὐ συγχωρεῖται ἡ διάνοια αὐτοῦ καθορᾶν διὰ τὴν οὐσαν ἐν ἑαυτοῖς (2) λεπτότητα, ὡς περ ὀμίχλης ἐπιχειμένης ἐν αὐτοῖς· χρεῖα οὖν ἵνα ἀνατελῇ ἐν τῇ διανοίᾳ ἡλιος δικαιοσύνης, καὶ παραγάγῃ (3) τὴν ἐπιχειμένην ὀμίχλην, ἵν' οὕτω δυνηθῇ καθαροῦ τῷ ἔμψυκτῳ τῆς καρδίας ἰδεῖν ὁ ἀναγινώσκων C τὸν ἐγκείμενον νοῦν.

11. Τὸ σκληρὸν τοῦ λόγου αὐτοῦ καὶ τηλαυγές, ὡς περ τὸ κρύσταλλον· σημαίνει δὲ (4) καὶ τὸ ζωποιοῦν αὐτοῦ, ὡς περ ὁ ψωμός.

12. Τὸ φρικῶδες καὶ φοβερὸν τοῦ νόμου (5) ἐδήλωσεν, ὡς νομίζω.

13. Ἐξαποστειλεῖ τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ τὸν ἡλιον τῆς δικαιοσύνης, καὶ διαλύσει αὐτά, ἐρμηνεύων ἡμῖν τὰ σκληρὰ καὶ δυσνόητα τοῦ νόμου (6).

14. Ἐπιφοιτήσει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον αὐτοῦ ἐν τοῖς ἀνθρώποις, καὶ βρῆσουσιν ἐκ τῆς κοιλάδας αὐτῶν ποταμοὶ ὕδατος ζῶντος.

15. Ὁ φανερῶν τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τῷ λαῷ τῷ Ἰσραήλ. Ἰακώβ γὰρ ἐρμηνεύεται κρατῶν ἔσχατα.

16. Καὶ τὰ προστάγματα αὐτοῦ φανερῶν τοῖς ὀρωσιν αὐτὸν τῇ διανοίᾳ. D

17. Ἔως γὰρ τῆς παρουσίας αὐτοῦ οὐκ ἐποίησεν οὕτω παντὶ ἔθνει, τὸ (7) τὸν λόγον αὐτοῦ ἀκοῦσαι ἐκ στόματός μου.

18. Καὶ οὕτω τὰ κρίματα αὐτοῦ οὐκ ἐδήλωσεν, ὡς τοῖς ἐπ' ἔσχατων τῶν ἡμερῶν πιστεῦσασιν εἰς αὐτόν.

¹⁴ Joan. vii, 38, 39.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) N. 7. Ὁ ἀποστέλλων, etc., προφητῶν τῇ συναγωγῇ τῇ γῆνι. N. 8. Ἔως τοῦ κόσμου ἐν τάχει, etc.
 (2) Τὸ ἀκάθαρτον, leg. tamen vid. καθαρὸν.
 (2) L., αὐτοῖς. EDIT.
 (3) Παραγαγεῖν, etc., καρδίας ἐπιδεῖν, etc.

7, 8. Qui emittit prædicationem suam terræ, per prophetas synagogæ, donec, mundo celeriter pertranseunte, prædicabitur sermo ejus.

9. Puritatem sermonis ejus significat, et facilitatem volentibus, et quod diligenter operantibus sermonem sit animæ eorum, veluti operimentum ex lana.

10. Subtilitatem, et intelligendi difficultatem, quæ in sermonibus ejus est, significat: quoniam cum prope legentem sint eloquia, non conceditur menti ipsius ea introspicere propter eorum subtilitatem, perinde ac si nebula ea obtegeret; opus est igitur, ut in mente exoriatur sol justitiæ, et abigat incubantem nebulam, ut ita possit lector puro cordis oculo videre sensum latentem.

11. Durum, ac dilucidum esse sermonem ejus, sicut crystallum: significat autem etiam vivificum esse, veluti buccellam.

12. Ostendere voluit, ut puto, timendum ac tremendum esse sermonem ejus.

13. Emittet Filium suum unigenitum solem justitiæ, et dissolvit ea (hoc est eloquia interpretans nobis obscura et difficilia legis).

14. Adveniet Spiritus sanctus ejus in homines, et fluent ex ipsorum ventre flumina aquæ vivæ ¹⁴.

15. Qui manifestat Filium suum populo novissimo. Jacob enim interpretatur tenens extrema.

16. Et præcepta sua manifestat iis, qui mente eum vident.

17. Usque enim ad adventum ejus nulli genti ita fecit, ut verbum suum ex ore ejus audirent.

18. Neque ita judicia sua manifestavit, ut in ultimis diebus credentibus in eum.

- (4) Δέ δεest.
 (5) Τοῦ νόμου ἐδήλωσεν, ὡς λογίζομαι. — Λόγῳ in marg. cod. Barberin.
 (6) Βίου.
 (7) Τῷ τόν, etc., στόματος αὐτοῦ.

Alleluia. Aggæi et Zachariæ. PSAL. CXLVIII. Α Ἀλληλούϊα. Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου. ΨΑΛ. ΠΜΓ.

1. Laudate Dominum de cœlis :

1. Αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐκ τῶν οὐρανῶν ·

2. Laudate eum in excelsis.

2. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν τοῖς ὑψίστοις.

3. Laudate eum, omnes angeli ejus.

3. Αἰνεῖτε αὐτὸν, πάντες οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ.

4. Laudate eum, omnes virtutes ejus.

4. Αἰνεῖτε αὐτὸν, πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτοῦ ·

5. Laudate eum, sol et luna :

5. Αἰνεῖτε αὐτὸν, ἥλιος καὶ σελήνη ·

6. Laudate eum, omnes stellæ et lumen.

6. Αἰνεῖτε αὐτὸν, πάντα τὰ ἄστρα καὶ τὸ φῶς.

7. Laudate eum, cœli cœlorum,

7. Αἰνεῖτε αὐτὸν, οἱ οὐρανοὶ τῶν οὐρανῶν,

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1) Ἀλληλούϊα, Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου · εἰρηκα δὲ πολλάκις, ὅτι τὸ ἀλληλούϊα ἐρμηνεύεται *αἰνεῖτε τὸν Θεόν* · Ἀγγαίου δὲ ἐρμηνεύεται *ἐορτάζοντος* · Ζαχαρίου δὲ ἐρμηνεύεται *μνησκομένη* [μνημορευομένου] Κυρίου, καὶ πάλιν *νίκη τοῦ λέοντος*. Οὐκοῦν αἶνος Θεῷ τῶν ἐορταζόντων τὴν μνήμην καὶ τὴν νίκην τοῦ λέοντος, τούτέστι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὴν παρουσίαν καὶ τὸ πάθος.

Titulus præpositus continet : *Alleluia, Aggæi et Zachariæ* : sæpius autem dixi quod *alleluia* interpretatur, *laudate Deum* : *Aggæi* autem interpretatur, *festum agentis* : *Zachariæ* autem interpretatur, *qui memor est Domini* atque etiam *victoria leonis*. Laus igitur Deo eorum qui festum agunt, recolentes memoriam et victoriam leonis, hoc est, adventum et passionem Domini nostri Jesu Christi.

1-4. Cum enim natus est Deus in terra propter nostram salutem, clamaverunt de cœlis, et ex excelsis omnes cœlestes exercitus : *Gloria in altissimis Deo, et in terra pax, in hominibus beneplacitum*¹⁵; similiter etiam quotidie laudant eum : quod autem dicit nunc Propheta manifeste e Scriptura demonstratum est. Nimirum hic nobis indicavit glorificationem factam in ejus adventu a cœlesti exercitu, quemadmodum scriptum est.

1-4. Ἦνίκα γὰρ ἐτέχθη ἐπὶ τῆς γῆς διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ὁ Θεὸς (2), ἀνεβόησαν ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ ἐκ τῶν ὑψίστων πᾶσαι αἱ οὐράνια στρατιαί· *Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία* · ὁμοίως καὶ καθ' ἑκάστην ἀνυμνοῦσιν αὐτόν. Ὁ δὲ λέγει νῦν ὁ προφήτης, σαφῶς ἀπὸ τῆς Γραφῆς ἀποδέδεικται · ὅτι τὴν γενομένην ὑπὸ τῆς οὐρανόθεν στρατιᾶς δοξολογίαν ἐπὶ τῆς παρουσίας αὐτοῦ ἐδήλωσεν ἡμῖν ἐνταῦθα, καθὼς νέγραπται.

5, 6. Sensus quidem proprius manifestus est, quod scilicet ex aspectu, et ex eo quod præstitutum sibi cursum conficiant, gloriam præbent factori suo : *Ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est*¹⁶. Verumtamen, quod mystice significatur in versibus, de quibus agitur, certe ex titulo seu inscriptione intelligere licet : videlicet laudem, quam in passione sua ei præbuerunt luminaria et lux, indicavit nobis : cum enim confixus est in cruce, tenebris suffusa demonstrant, illum esse, qui ea creando effecerat, ut lux essent.

5, 6. Τὸ μὲν εἰδικὸν δῆλόν ἐστιν, ὅτι διὰ τῆς θέας, καὶ τοῦ τελεῖν αὐτὰ τὸν προσταχθέντα αὐτοῖς δρόμον, δοξάζουσιν αὐτὸν τὸν ποιήσαντα τὰ αὐτὰ (3)· *Ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς*. Ὅμως τὸ εἰρημὸν ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ὡς ἀπὸ τῆς ἐπιγραφῆς ἐστὶ συνιδεῖν, ὅτι τὴν ἐν τῷ πάθει αὐτοῦ γενομένην αἴνεσιν ὑπὸ τῶν φωστῆρων καὶ τοῦ φωτὸς ἐδήλωσεν ἡμῖν· ἦνίκα γὰρ ὑπῆρχε πεπηγὼς ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, σκοτισθέντα ἀπέδειξαν ἐκεῖνον τὸν τὴν ὑπόστασιν τοῦ εἶναι αὐτὰ φῶς δημιουργήσαντα.

7. Manifeste etiam cœli cœlorum laudaverunt eum, inclinantes quidem se ipsi ejus virtuti in ejus ad nos adventu, et rursus se ipsi aperientes, cum a nobis reversus est, unde descendens inseparabilis manserat. Verumtamen aliam quoque mysticam explanationem de hoc versu adducam tibi, charissime. Nam : *Laudate eum, cœli cœlorum* : hoc est, apostoli omnibus sanctis sublimiores, laudate eum prædicatione vestra.

7. Σαφῶς καὶ οἱ οὐρανοὶ τῶν οὐρανῶν ἤνεσαν (4) αὐτὸν, κλίναντες μὲν ἑαυτοὺς τῇ αὐτοῦ δυνάμει ἐν τῇ πρὸς ἡμᾶς ἐπιδημίᾳ, ἀνεωγότες δὲ πάλιν αὐτῷ, ὅταν ἀφ' ἡμῶν ἀνῆξει, ὅθεν κατελθὼν ἀχώριστος ἔμεινεν. Ὅμως δὲ καὶ ἄλλην σοὶ παραγάγω θεωρίαν περὶ τούτου, ἀγαπητέ· *Αἰνεῖτε γὰρ αὐτόν, οἱ οὐρανοὶ τῶν οὐρανῶν* · τούτέστιν, οἱ ἀπόστολοι οἱ ὑψηλότεροι πάντων τῶν ἁγίων, αἰνέσατε αὐτόν διὰ τοῦ κηρύγματος ὑμῶν.

¹⁵ Luc. II, 14. ¹⁶ Matth. V, 16.

Addenda et corrigenda ex eod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρους περιέχει, etc. Εἰρηκαμεν δὲ πολλάκις, etc., αἰνεῖτε τὸν ἄντα Θεόν. Ἀγγαίου δὲ ἐρμηνεύεται μνησκομένου Κυρίου, καὶ πάλιν, etc., sed mel. alt. lect., ἐορτάζοντος, etc.

(2) Ὁ Θεὸς αὐτῶν, etc., καὶ ἐν τοῖς ὑψίστοις πᾶσαι, etc., ὅμως καὶ καθ' ἑκάστην ἀπαύστως ἀνυμνοῦσιν, etc., καθὼς προγέγραπται.

(3) Ποιήσαντα αὐτὰ, ὡς που περὶ τῶν ἀνθρώπων εἴρηται, ὅπως ἴδωσιν, etc., καὶ δοξάσωσιν, etc., ἔστιν ὑμῖν ἰδεῖν, ὅτι, etc., ἀπέδειξαν ἐκεῖνον, etc., τοῦ εἶναι σαφῶς δημιουργήσαντα.

(4) Διήνεσαν αὐτόν, etc. Ὅμως καὶ ἄλλην σοὶ παραγάγω θεωρίαν περὶ τούτου, ὡ ἀγαπητέ, etc.

8. Καὶ τὸ ὕδωρ τὸ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν,
 9. Αἰνεσάτωσαν τὸ ὄνομα Κυρίου·
 10. Ὅτι αὐτὸς εἶπε, καὶ ἐγενήθησαν·
 11. Αὐτὸς ἐνετείλατο, καὶ ἐκτίσθησαν.
 12. Ἔστησεν αὐτὰ εἰς τὸν αἰῶνα,
 13. Καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος·
 14. Πρόσταγμα ἔθετο, καὶ οὐ παρελεύσεται.
 15. Αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐκ τῆς γῆς,
 16. Δράκοντες καὶ πᾶσαι ἄβυσσοι.

A

8. Et aqua quæ super cælos,
 9. Laudent nomen Domini :
 10. Quia ipse dixit . et facta sunt :
 11. Ipse mandavit, et creata sunt.
 12. Statuit ea in æternum,
 13. Et in sæculum sæculi :
 14. Præceptum posuit, et non præteribit.
 15. Laudate Dominum de terra,
 16. Dracones et omnes abyssi.

ATHANASII INTERPRETATIO.

8, 9. Τὸ μὲν ὕδωρ τὸ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν ἦνε- B
 σεν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ Νῶε, σαφῶς ἀποδείξεν τὴν δύναμιν
 τοῦ Δημιουργοῦ, ὅτι προστάγματι αὐτοῦ καὶ κατα-
 βέδηκεν εἰς τὴν γῆν, ὅθεν ἀνήχθη ἐν τῇ κοσμοποιίᾳ,
 καὶ πάλιν ἀναβέβηκε μετὰ τὸν κατακλυσμὸν, ὅθεν
 κατελήλυθε, τούτεστιν ἐκ τῶν οὐρανῶν· ὁμοίως τὰχα
 νῦν εὐρήσεις τὸ ὕδωρ τὸ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν
 [δουλοῦν] τὸ τοῦ βαπτίσματος ὕδωρ, τὸ ὑπὲρ κεφαλῆς
 μὲν εὐρισκόμενον τῶν οὐρανῶν, ὡσανεὶ τῶν πεπι-
 στευκῶτων, ἐκχεόμενοι (1) δὲ πάλιν ἐαυτοὺς [ἐκχεό-
 μενον δὲ ὑπὲρ αὐτοῦς]· ὡς γὰρ τὸ ὕδωρ τὸ ὑπερ-
 ἄνω τῶν οὐρανῶν κατέκλυσε, καὶ ἀπώλεσε πάντας
 τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Θεοῦ· οὕτω τὸ καὶ τοῦ βαπτίσμα-
 τος εὐρισκόμενον ὑπεράνω, λέγω δὲ ὑπὲρ κεφαλῆς
 τῶν πιστευσάντων, κατακλύζει καὶ ἀπόλλυσι τὰς ἐναντίας
 δυνάμεις· ὡς ἐν τῷ κατακλυσμῷ πεποίηκεν
 ἐπὶ τοὺς ἀνόμους τὸ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν τὸ ὕδωρ.

10. Αὐτὸς γὰρ εἶπεν ἀναγεννηθῆναι αὐτοὺς δι' C
 ὕδατος καὶ Πνεύματος.

11. Αὐτὸς γὰρ ἐνετείλατο τοῖς ἀποστόλοις αὐτοῦ λέ-
 γων· Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βα-
 πτιζόντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ
 Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ οὕτως ἀνεκαينو-
 ποιήθησαν ἐν τῷ βαπτίσματι.

12, 13. Δῆλα μὲν εἰσι τὰ περὶ τῶν εἰδικῶν· ἡ δὲ
 προφητεία περὶ ὧν ἡμῖν ὁ λόγος ἐστίν, δηλοῖ, ὅτι
 τοὺς ἐν τῷ βαπτίσματι ὁ Κύριος προσέταξε ζῆν
 ἀτελευτήτως, καθὼς ἐν Εὐαγγελίῳ εἶρηκεν· Πιστεύω
 εἰς ἐμὲ, κὰρ ἀποθάνη, ζῆσεται.

14. Τὴν ἡμέραν τῆς δικαίας ἀναπαδόσεως.

15, 16. Αἱ τοῦ ἐχθροῦ δυνάμεις αἱ ἔρπουσαι ἐπὶ
 τῆς γῆς συντριβεῖσαι ὑπ' αὐτοῦ, καὶ μὴ βουλόμεναι
 ὁμολογεῖν τῆς αἰδίου θεότητος αὐτοῦ· ἀθεντίαν τε
 καὶ δύναμιν βώσσαι· Ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ
 Χριστέ Ὑιὲ τοῦ Θεοῦ, ἦλθες πρὸ καιροῦ ἀπολέσαι
 ἡμᾶς; καὶ ὅπως κριτὴν τοῦ μέλλοντος καὶ μὴ βου-
 λόμεναι ὁμολογεῖν αὐτὸν, καθὰ προείπαμεν.

¹⁶ Matth. xxviii, 19. ¹⁶ Joan. xi, 25. ¹⁷ Marc. i, 23; Luc. iv, 35.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἐκχεόμενον δὲ πάλιν ἐπ' αὐτοῦς, ὡς τὸ ὕδωρ
 τὸ ὑπεράνω, etc., οὕτως καὶ τὸ τοῦ βαπτίσματος,

etc., λέγω δὲ, etc., ὡς ἐν τῷ κατακλυσμῷ πεποίη-
 κεν, etc.

(a) Comment. a vers. 10, usque ad finem desideratur una cum versiculis Psalmi, qui alternatim cum interpretatione, quæ interlinearis est, seu singulis psalmorum versiculis interposita, scripti sunt. Integra enim pagina deest in codice. Sequens autem pagina incipit ab his verbis commentarii, seu interpretationis versiculi quinti psalmi sequentis cxl.x.

17. Ignis grando, nix, crystallum, spiritus pro- A
cellæ,
18. Quæ faciunt verbum ejus,
19. Montes et omnes colles,
20. Ligna fructifera et omnes cedri,
21. Bestiæ et universa pecora,
22. Serpentes et volucres pennatæ,
23. Reges terræ et omnes populi,
24. Principes et omnes judices terræ,
25. Juvenes et virgines,
26. Senes cum junioribus,
27. Laudent nomen Domini :
28. Quia exaltatum est nomen ejus solius.
17. Πῦρ, χάλαζα, χιών, κρύσταλλος, πνεῦμα κατ
αιγίδος,
18. Τὰ ποιοῦντα τὸν λόγον αὐτοῦ,
19. Τὰ ὄρη καὶ πάντες οἱ βουνοί,
20. Ἐῦλα καρποφόρα καὶ πᾶσαι κέδροι,
21. Τὰ θηρία καὶ πάντα τὰ κτήνη,
22. Ἐρπετὰ καὶ πετεινὰ πτερωτὰ,
23. Βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ πάντες λαοί,
24. Ἀρχοντες καὶ πάντες κριταὶ γῆς,
25. Νεανίσκοι καὶ παρθένοι,
26. Πρεσβύτεροι μετὰ νεωτέρων,
27. Αἰνεσάτωσαν τὸ ὄνομα Κυρίου ·
28. Ὅτι ὑψώθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ μόνου.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

17, 18. Nimirum igni assimilati sunt sancti B
apostoli comburentes contrarias potestates, quoniam
ex igne, qui hæc omnia consumit, constituti
sunt, et impleti sunt, hoc est Spiritu sancto. Simi-
liter perinde ac grando sunt iidem apostoli, cadentes
enim super serpentes et scorpiones, et omnem
inimici potestatem, conculcaverunt eos eorumque
potentiam¹⁷ : nix autem etiam sunt propter cordis
munditiam ; et crystallum quoque sunt propter eorum
claritudinem et fidei firmitatem : itaque ignis,
grando, nix, crystallum significant hoc loco apostolos,
quemadmodum demonstratum est. Spiritum autem
procellæ invenies illum obtemperantem ei in fluctu
maris, quando dicebant apostoli : *Quis est hic, quia et venti et mare obediunt ei*¹⁸ ? de quo
etiam Propheta dixit in libro Psalmorum¹⁹ : *Et imperavit procellæ, et stetit in aere, et siluerunt fluctus ejus.* Apostoli igitur simul et ventus erant
tunc in idipsum ; apostoli quidem spectantes miraculum,
ventus autem cedens verbo imperii : ideo subjicit de apostolis et spiritu tempestatis. *Quæ faciunt verbum ejus.*

19, 20. Sublimes præceptis, et humiles corde
facientes fructum justitiæ, et incorrupti permanentes.

21. In eremis viventes, et mansueti corde.

22. Corpora et animæ sanctorum.

23. Episcopi, et omnes populi credentes.

24. Presbyteri, et qui mundo renuntiarunt.

25. Qui malo resistunt, et mundi sunt corde.

26. Qui ante speraverunt in Christo, et cognitione perfecta aguntur, et florent in fide.

27. Unanimiter omnes uno ore et uno corde laudabunt nomen Domini.

28. Quoniam nomen ejus demonstratum est omnium dominans.

17, 18. Δηλονότι τῷ πυρὶ εἴκασιν οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι, τὰς ἐναντίας δυνάμεις καταφλέγοντες · ἐπειδὴ καὶ ἐκ τοῦ πυρὸς ταῦτα πάντα καταναλίσκοντες ἐτάχθησαν, καὶ ἐνεπληρώθησαν, τούτεστι Πνεύματος ἁγίου. Ὁμοίως καὶ χάλαζα τυγχάνουσιν οἱ αὐτοὶ ἀπόστολοι · ἐμπίπτοντες γὰρ εἰς τοὺς ὄφρας καὶ σκορπίους, καὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, καταπάτουν αὐτούς, καὶ τὴν αὐτῶν δύναμιν · χιών δὲ πάλιν ὑπάρχουσι διὰ τὸ καθαρὸν αὐτῶν τῆς καρδίας, καὶ κρύσταλλός εἰσι διὰ τὸ τηλαυγὲς αὐτῶν, καὶ ἰσχυρὸν τῆς πίστεως · οὐκοῦν πῦρ, χάλαζα, χιών, κρύσταλλος ὑπάρχουσιν ἐναυθὰ οἱ ἀπόστολοι, καθὼς ἀποδέδεικται. Πνεῦμα δὲ καταγίδος εὐρήσεις ἐκεῖνο τὸ ὑπακούσαν αὐτῶ ἐν τῷ κλύδωνι τῆς θαλάσσης, ὅτε ἔλεγον οἱ ἀπόστολοι · *Τίς ἐστὶν οὗτος, ὅτι καὶ ἄνεμοι, καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ;* περὶ οὗ καὶ ὁ προφήτης ἔλεγον ἐν βίβλῳ Ψαλμῶν · *Καὶ ἐπέταξε τῇ καταγίδι, καὶ ἔστη εἰς ἀβρὰμ, καὶ ἐσίγησαν τὰ κύματα αὐτῆς.* Οἱ ἀπόστολοι οὖν ἑμοῦ, καὶ ὁ ἄνεμος ἦν ἐπαναυτὸν [ἐπὶ τὸ αὐτὸ] τότε · οἱ μὲν ἀπόστολοι ἐωρακότες τὸ θαῦμα, ὁ δὲ ἄνεμος καταπτῆξας τῷ λόγῳ τοῦ προστάγματος · διὰ γὰρ τοῦτο ἐπάγει περὶ τῶν ἀποστόλων καὶ τοῦ πνεύματος τῆς καταγίδος · *Τὰ ποιοῦντα τὸν λόγον αὐτοῦ.*

19, 20. Οἱ ὑψηλοὶ ταῖς ἐντολαῖς, καὶ ταπεινοὶ τῇ καρδίᾳ, ἢ ποιοῦντες καρπὸν δικαιοσύνης, καὶ ἄσπῃτοι διαμένοντες.

21. Ἐν ταῖς ἐρήμοις διαιωόμενοι, καὶ πραεῖς τῇ καρδίᾳ.

22. Τὰ σώματα καὶ αἱ ψυχὰι των ἁγίων.

23. Οἱ ἐπίσκοποι, καὶ πάντες λαοὶ οἱ πιστεύοντες.

24. Οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ τῷ κόσμῳ ἀποταξάμενοι.

25. Οἱ ἀντιστάμενοι τῷ πονηρῷ, καὶ ἀγνήν ἔχοντες τὴν καρδίαν.

26. Οἱ προηλεκτικότες ἐν τῷ Χριστῷ, καὶ τῇ γνώσει τελείως φερόμενοι, καὶ οἱ ἀνοῦντες περὶ τὴν πίστιν.

27. Ὁμοθυμαδὸν ἐν ἐνὶ στόματι, καὶ μιᾷ καρδίᾳ ἀνυμνήσουσι τὸ ὄνομα Κυρίου πάντες.

28. Ὅτι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀπαδείχθη κυριεῦσθαι πάντων.

¹⁷ Luc. x, 19. ¹⁸ Matth. viii, 27. ¹⁹ Psal. cvi, 29.

29. Ἡ ἐξομολόγησις αὐτοῦ ἐπὶ γῆς καὶ οὐρανοῦ, A
30. Καὶ ὑψώσει κέρασ λαοῦ αὐτοῦ.
31. Ὕμνος πᾶσι τοῖς ὁσίοις αὐτοῦ,
32. Τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, λαῶ ἐγγίζοντι αὐτῶ.

Ἀλληλουῖα ΨΑΛ. ΡΜΘ΄.

1. Ἄσατε τῷ Κυρίῳ ἄσμα καινόν·
2. Ἡ αἰνεσις αὐτοῦ ἐν ἐκκλησίᾳ ὁσίων.
3. Εὐφρανθήτω Ἰσραὴλ ἐπὶ τῷ ποιήσαντι αὐτὸν,
4. Καὶ υἱοὶ Σιών ἀγαλλιᾶσθωσαν ἐπὶ τῷ βασιλεῖ αὐτῶν.
5. Αἰνεᾶτωσαν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν χορῶ,

29. Confessio ejus super terram et cælum,
30. Et exaltabit cornu populi sui.
31. Hymnus omnibus sanctis ejus,
32. Filiis Israel, populo appropinquanti sibi.

Alleluia. PSAL. CXLIX.

1. Cantate Domino canticum novum :
2. Laus ejus in ecclesia sanctorum.
3. Lætetur Israel in eo, qui fecit eum,
4. Et filii Sion exsultent in rege suo.
5. Laudent nomen ejus in choro,

ATHANASHI INTERPRETATIO.

29. Καὶ ἐπὶ γῆς γὰρ ὄντες αὐτῶ ἐξομολογούμεθα B τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν, καὶ πάλιν ἐν οὐρανῶ πάντας ἡμᾶς δεῖ παραστῆναι τῷ βῆματι αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ, καθὼς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος.

30. Καὶ τὴν βασιλείαν τοῦ λαοῦ ἀτελεῦτητον ποιήσει.

31. Ἐπαινος πᾶσι τοῖς ὁσίοις.

32. Τοῖς υἱοῖς τῶν ἁγίων ἀποστόλων, τῶν ὁρώντων αὐτὸν τῇ διανοίᾳ· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Ἰσραὴλ, ἀνήρ ὁρῶν Θεόν.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει· Ἀλληλουῖα, ὅπερ ἐρμηνεύεται αἰνέσατε, ὁμνήσατε τὸν ὄντα Θεόν.

Titulus præpositus continet : *Alleluia*, quod interpretatur *laudate*, *hymnum dicite Deo vero*.

1. Ὕμνον ἀναπέμφατε τῷ Κυρίῳ καθαρὸν· ὅμως C καὶ ἄλλως νοεῖται ὁ αὐτὸς στίχος, ὅτι ὕμνον δόξης εἶπατε τῷ Κυρίῳ ὑπὲρ τοῦ πάθους αὐτοῦ, ὃν οὐδεὶς εἴρηκε τῶν ἐμπροσθεν γενεῶν, εἰ μὴ μόνον ἡμεῖς, οἱ θεασάμενοι καὶ ἀκούσαντες τὸν Θεόν.

2. Ἡ γὰρ αἰνεσις αὐτοῦ λέγεται ἐν ἐκκλησίᾳ ὁσίων, τουτέστιν ἐν συστροφῇ τῶν ἁγίων. Ὅμως καὶ ἄλλως νοεῖται ὁ αὐτὸς στίχος· Ἡ αἰνεσις αὐτοῦ ἐν ταῖς καρδίαις καὶ ἐν τοῖς μέλεσι τῶν ἁγίων· Ὑμεῖς γὰρ, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, *νοῦς Θεοῦ ἐστε*· καὶ πάλιν· *οὐκ οἴδατε, ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν ναὶς ἐστὶ τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου Πνεύματος, οὗ ἔχετε ἀπὸ Θεοῦ*.

3. Εὐφρανθήτω ὁ λαὸς ὁ πεφωτισμένος τὴν διανοίαν ἐπὶ τῷ Κυρίῳ τῷ ποιήσαντι αὐτὸν, καὶ ἐν ἀρχῇ D ὡς πολλὰκις εἰρήκαμεν, *νοῦς ὁρῶν Θεόν*.

4. Καὶ οἱ υἱοὶ τῆς ἐπουρανοῦ Ἱερουσαλήμ πόλεως ἀγαλλιᾶσθωσαν ἐπὶ τῷ Κυρίῳ Ἰησοῦ τῷ βασιλεῖ αὐτῶν· Σιών γὰρ ἐρμηνεύεται *τόπος ὄπου ἡ σκηνή*.

5. Αἰνεᾶτωσαν αὐτὸν ἐν ὅλῃ καρδίᾳ, καὶ ἐν ὅλοις τοῖς μέλεσιν αὐτῶν· ὡς γὰρ ὁ χορὸς ὑπόκειται ὑπὸ (1) διαφόρων ἀνθρώπων, οὕτω καὶ τὰ μέλη σύγκεινται ἐν τῷ ἀνθρώπῳ· ἐν ὅλοις οὖν τοῖς σώμασι καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ αἰνέσατε αὐτὸν δι' ἔργων ἀγαθῶν.

29. Nam et in terra existentes peccata nostra ipsi confitemur, et rursus in cælo omnes nos oportet stare ante tribunal ipsius Christi, quemadmodum dixit Apostolus ²¹.

30. Et regnum populi efficiet sempiternum.

31. Laus omnibus sanctis.

32. Filiis sanctorum apostolorum videntium eum mente; ita enim interpretatur *Israel*, *vir videns Deum*.

1. Hymnum mundum emittite Domino : aliter etiam hic versiculus intelligi potest, scilicet, *hymnum gloriæ dicite Domino de passione ejus, quæ nulla dixit præteritarum generationum nisi solum nos, qui vidimus et audivimus Deum*.

2. Laus enim ejus dicitur in ecclesia sanctorum, hoc est in congregatione sanctorum. Verumtamen aliter etiam interpretari potest idem versus : nempe, *laus ejus in cordibus et in membris sanctorum : Vos enim, inquit Apostolus, templum Dei estis* ²²; et rursus : *An nescitis, quoniam corpora vestra templum sunt Spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis a Deo* ²³ ?

3. Lætetur populus mente illuminatus in Domino, qui fecit eum, et ab initio, et in baptismo. *Israel* enim interpretatur, ut sæpius diximus, *mens videns Deum*.

4. Et filii cælestis civitatis Hierusalem exsultent in Domino Jesu ipsorum rege : *Sion* enim interpretatur *locus ubi tabernaculum*.

5. Laudent eum in toto corde, et in totis membris suis ; quemadmodum enim chorus componitur a diversis hominibus, ita etiam membra composita sunt in homine : in toto igitur corpore et corde laudate eum per bona opera.

²¹ Hebr. x, 14. ²² I Cor. iii, 16; II Cor. vi, 16. ²³ I Cor. vi, 19.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ὑπὸ διαφόρων ἰδίων κύκλω, οὕτω τοῖς σώμασι, καθὰ προείπαμεν, καὶ ἐν τῇ, etc.

6. In tympano et psalterio psallant ei.
 7. Quia beneplacitum est Domino in populo suo,
 8. Et exaltabit mansuetos in salutem.
 9. Exsultabunt sancti in gloria :
 10. Et lætabuntur in cubilibus suis.
 11. Exaltationes [exaltatio] Dei in gutture eorum,
 12. Et gladii ancipites in manibus eorum.
 13. Ad faciendam vindictam in nationibus,
 14. Increpationes in populis.
 15. Ad alligandos reges eorum in compedibus,
 16. Et nobiles eorum in manicis ferreis.
 17. Ut faciant in eis iudicium conscriptum .
 18. Gloria hæc est omnibus sanctis ejus,

- A 6. Ἐν τυμπάνῳ καὶ ψαλτηρίῳ ψαλάτωσαν αὐτῷ.
 7. Ὅτι εὐδοκεῖ Κύριος ἐν τῷ λαῷ αὐτοῦ,
 8. Καὶ ὑψώσει πραεὶς ἐν σωτηρίᾳ.
 9. Καυχῆσονται ὅσοι ἐν δόξῃ·
 10. Καὶ ἀγαλλιᾶσονται ἐπὶ τῶν κοιτῶν αὐτῶν.
 11. Αἱ ὑψώσεις [ἡ ὑψώσεις] τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ λάρυγγι αὐτῶν,
 12. Καὶ ῥομφαῖαι δίστομοι ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν.
 13. Τοῦ ποιῆσαι ἐκδίκησιν ἐν τοῖς ἔθνεσιν,
 14. Ἐλεγμούς ἐν τοῖς λαοῖς.
 15. Τοῦ δῆσαι τοὺς βασιλεῖς αὐτῶν ἐν πέδαις,
 16. Καὶ τοὺς ἐνδόξους αὐτῶν ἐν χειροπέδαις σιδηραῖς.
 17. Τοῦ ποιῆσαι ἐν αὐτοῖς κρίμα ἐγγραπτον·
 18. Δόξα αὐτῇ ἔσται πᾶσι τοῖς ὁσίοις αὐτοῦ

ATHANASII INTERPRETATIO.

6. Et mortificantes se ipsos, et repleti Spiritu B sancto glorificabunt eum.

7. Quia voluntas ejus in ipsis est.

8. Et glorificabit obedientes in præceptis suis in vitam æternam.

9. Gloriantur apostoli in ipso Domino et in cruce ipsius, quemadmodum dicit Apostolus : *Qui autem gloriatur in Domino gloriatur* ²⁴; et : *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi* ²⁵.

10. Et exsultabunt in æternis requietibus.

11. Prædicationem divinæ passionis inclaimabunt.

12. Veteris et Novi Testamenti sensus in cordibus eorum. Attamen etiam aliter intelligitur : C scilicet, dona sancti Spiritus in manibus eorum ; quotquot enim opus habentibus imponebant manus, dabant ipsis Spiritum sanctum, et quotquot infirmis manus imponebant, sanabant eos. Ægritudines enim, hoc est contrarias potestates, mortificabant virtute sancti Spiritus.

13. Ad liberandas gentes a contrariis potestatibus, quæ antea in ipsis dominabantur.

14. Ad redarguendam in populis audaciam, qua contra Deum usi sunt.

15. Ad alligandos dæmones regnantes in illis per peccatum.

16. Principatus et potestates inimici vinculis æternis sub caliginem tradiderunt, ut custodirentur in diem iudicii ²⁶.

17, 18. Ut faciant vindictam in populis et gentibus.

6. Καὶ νεκρώσαντες ἑαυτοὺς, καὶ πλησθέντες Πνεύματος ἁγίου ἀνυμνήσουσιν αὐτόν.

7. Ὅτι θέλημα αὐτοῦ ἐν αὐτοῖς ἐστι.

8. Καὶ δόξάσει τοὺς ὑπακούοντας ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ εἰς ζωὴν αἰώνιον.

9. Καυχῆσονται οἱ ἀποστόλοι ἐν αὐτῷ τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐν τῷ σταυρῷ αὐτοῦ, καθὼς φησὶν ὁ Ἀπόστολος· Ὁ δὲ καυχώμενος ἐν τῷ Κυρίῳ καυχάσθω· καὶ, Ἔμοι (1) δὲ μὴ γένοιτο καυχῆσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

10. Καὶ ἀγαλλιᾶσονται εἰς τὰς αἰωνίους ἀναπαύσεις.
 11. Τὸ κήρυγμα τῶν παθημάτων τοῦ Θεοῦ ἀναβοῶς ν.

12. Τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης τὰ νοήματα ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. Ὅμως δὲ (2) ἄλλως νοεῖται· [ὅτι] ὧν τὰ χαρίσματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν. Ὅσοις γὰρ ἐπέθηκαν τὰς χεῖρας χρεῖαν ἔχουσιν, ἐδίδουν αὐτοῖς Πνεῦμα ἅγιον· καὶ ὅσοις ἀρρώστοις ἐπέτιθον τὰς χεῖρας, ἴωντο αὐτούς. Τὰ γὰρ πάθη, τουτέστι τὰς ἐναντίας δυνάμεις, ἐθανάτου τῆ δυνάμει τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

13. Τοῦ ἐλευθερώσαι τὰ ἔθνη ἀπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων τῶν τὸ πρότερον καταδυναστευόντων αὐτῶν.

14. Τοῦ ἐλέγξει ἐν τοῖς λαοῖς (3) τὴν ὀλβίαν αὐτῶν, τὴν κατὰ τοῦ Θεοῦ γεγεννημένην.

15. Τοῦ δῆσαι τοὺς δαίμονας τοὺς βασιλεύοντας αὐτῶν διὰ τῆς ἁμαρτίας.

16. Τὰς (4) ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας τοῦ ἐχθροῦ δεσμοῖς αἰδίαις ὑπὸ ζόφου παρέδωκαν τηρεῖσθαι εἰς D ἡμέραν κρίσεως.

17, 18. Τοῦ ποιεῖν (5) ἐν τοῖς λαοῖς καὶ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐκδίκησιν.

²⁴ I Cor. I, 31   ²⁵ Galat. vi, 14.   ²⁶ Jud. 6.

Addenda et Corrigena ex cod. Vatic.

(1) Καὶ ἔμοι μὴ εἶη καυχᾶσθαι, εἰ μὴ, etc.; mel. sup.

(2) Ὅμως καὶ ἄλλως νοητέον τὰ χαρίσματα, etc. Ὅσοις γὰρ ἂν ἐπέθηκαν, etc. Τὰ γὰρ πάθη ἔκοπτον ἀπ' αὐτῶν, τὰς δὲ ποιοῦσας τὰ πάθη, τουτέστιν, etc.,

ἐθανάτου τοῦ ἁγίου Πνεύματος τῆ δυνάμει.

(3) Λαοῖς τῶν Ἰουδαίων, etc.

(4) Καὶ τὰς, etc. ὑπὸ ζόφου παρέδωκεν, etc.

(5) Τοῦ ποιῆσαι, etc. ἐκδίκησιν κατὰ τῶν ἐναντίων δυνάμεων.

Ἀλληλουῖα. ΨΑΛ. ΡΝ.

A

[Alleluia, PSAL. CL.

1. Αἰνεῖτε τὸν Θεὸν ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ ·
2. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν στερεώματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ.
3. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐπὶ ταῖς δυναστείαις αὐτοῦ ·
4. Αἰνεῖτε αὐτὸν κατὰ τὸ πλῆθος τῆς μεγαλοσύνης αὐτοῦ.
5. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ἤχῳ σάλπιγγος ·
6. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ψαλτηρίῳ καὶ κιθάρᾳ.
7. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν τυμπάνῳ καὶ χορῶ ·
8. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν χορδαῖς καὶ ὄργάνῳ.
9. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν κυμβάλοις εὐήχοις ·
10. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν κυμβάλοις ἀλαλαγμοῦ.

1. Laudate Dominum in sanctis ejus :
2. Laudate eum in firmamento virtutis ejus.
3. Laudate eum in virtutibus ejus :
4. Laudate eum secundum multitudinem magnitudinis ejus.
5. Laudate eum in sono tubæ :
6. Laudate eum in psalterio et cithara.
7. Laudate eum in tympano et choro :
8. Laudate eum in chordis et organo.
9. Laudate eum in cymbalis benesonantibus :
10. Laudate eum in cymbalis jubilationis.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

Interpretatio, seu expositio ultimi psalmi deest in codice Barberino.

ΨΑΛ. ΡΝ.

B

PSAL. CL.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή ἢ διὰ τῆς κινναβάρεως περιέχει· Ἀλληλουῖα, ὡς προεῖρηκα, καὶ πάλιν λέγω· Αἰνέσατε, ὑμῆσατε τὸν ὄντα Θεόν.

Titulus præpositus cinnabari scriptus continet : *Alleluia*, ut antea dixi, et iterum dico : *Laudate, hymnis celebrate Deum, qui est.*

1. Αἰνεῖτε τὸν Θεὸν ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ.
Αἰνεῖτε τὸν Θεὸν ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς ἁγίοις προστάγμασιν αὐτοῦ.
2. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν στερεώματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ.
Ἐν τῇ πίστει τῆς χάριτος αὐτοῦ.
3. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐπὶ ταῖς δυναστείαις αὐτοῦ ·
Ἐν τοῖς παθήμασιν αὐτοῦ.
4. Αἰνεῖτε αὐτὸν κατὰ τὸ πλῆθος τῆς μεγαλοσύνης αὐτοῦ.
Καθὼς ἀνίκητος ὑπάρχεις (a).
5. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ἤχῳ σάλπιγγος ·
Ἐν τῷ κηρύγματι αὐτοῦ.
6. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ψαλτηρίῳ καὶ κιθάρᾳ.
Ἐν τῇ χάριτι τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου ἀνομούντες αὐτὸν ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ τῇ γλώσσῃ, καὶ τοῖς χεῖλεσιν ὑμῶν.
7. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν τυμπάνῳ καὶ χορῶ ·
Τῇ νεκρώσει παντὸς τοῦ σώματος ὑμῶν ἀνυμῆσατε αὐτόν.
8. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν χορδαῖς καὶ ὄργάνῳ.
Χορδαί, λογίζομαι, νεῦρά ἐστι, καθ' ἑαυτὰ μὲν νεκρὰ ὄντα, καὶ ἀποδοδεμένα ἐν ξύλῳ τινί· κιννούμενα δὲ ὑπὸ τινος τῶν τεχνιτῶν, φωνὴν ἀποτελοῦσιν· ὄργανον δὲ αὐλοὶ συγκείμενοί εἰσι, καὶ ἀλλήλοις μεταδίδωσι τὸ μέλος ἐμπνεόμενα ὑπὸ τοῦ πνεύματος, ἡνίκα ἔχουσι τοὺς πρὸς τοῦτο αὐτοὺς κινούντας. Αἰνεῖτε οὖν αὐτὸν ἐν ταῖς ἐντολαῖς ταῖς λεπταῖς, καὶ ἰσχυραῖς, καὶ ταῖς ἀποδοδεμέναις τῇ νεκρώσει τοῦ σώματος, καὶ ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐνεργουμένη ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου, καὶ μεταδίδουσα ἀπὸ τούτου εἰς τοῦτο, καὶ πληροῦσα πάσας ὁμοῦ τὰς ἐντολάς, καὶ πᾶσιν ἀκουσμένη, εἰ διατυγχάνει, ὡσεὶ τοῦ ὀργάνου φωνή.

1. Laudate Deum in sanctis ejus :
Laudate Deum in sanctis ejus, et in sanctis præceptis ejus.

2. Laudate eum in firmamento virtutis ejus.
In fide charitatis ejus.
3. Laudate eum in virtutibus ejus :
In passionibus ejus.
4. Laudate eum secundum multitudinem magnitudinis ejus.
Cum invincibilis sit.
5. Laudate eum in sono tubæ :
In prædicatione ejus.
6. Laudate eum in psalterio et cithara.
In gratia Spiritus sancti laudantes eum in corde, et lingua, et labiis vestris.

7. Laudate eum in tympano et choro :
Mortificatione totius corporis vestri laudate eum.

8. Laudate eum in chordis et organo.
Chordæ, ut puto, nervi sunt in se ipsis quidem mortui, et colligati in quodam ligno, moti autem ab aliquo perito artifice vocem efficiunt. Organum autem fistulæ compactæ sunt, et invicem harmoniam emittunt spiritu inflatæ, cum habent, qui eas ad id moveant. Laudate igitur eum in præceptis subtilibus, et validis, et illigatis mortificationi corporis, et in charitate, quæ efficitur a Spiritu sancto, et tradita ex hoc in illud, et implens omnia simul præcepta, et ab omnibus audita, si adsit, velut organi vox.

9. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν κυμβάλοις εὐήχοις ·
Ἀνυμνεῖτε αὐτὸν ἐν τοῖς χεῖλεσι τοῦ σώματος ὑμῶν.
10. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν κυμβάλοις ἀλαλαγμοῦ.
Καὶ ἐν στεναγμοῖς ἀλάλητοις τῆς διανοίας ὑμῶν.

9. Laudate eum in cymbalis bene sonantibus :
Laudate eum in labiis corporis vestri.
10. Laudate eum in cymbalis jubilationis.
Et in gemitibus inenarrabilibus mentis vestræ.

(a) Leg. ὑπάρχει.

11. Omnis spiritus laudet Dominum.

A 11. Πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν Κύριον.

ATHANASII INTERPRETATIO.

11. Omnis spiritus laudet Dominum.

Psallite spiritu, psallite et mente, hoc est glorificate Deum et anima et corpore vestro.

11. Πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν Κύριον.

Ψάλατε τῷ πνεύματι, ψάλατε καὶ τῷ νοῦ, τοῦτο ἐστὶ, δοξάζσατε δὴ τὸν Θεὸν καὶ τῇ ψυχῇ καὶ τῷ σώματι ὑμῶν.

IN EXCERPTA IN JOB ADMONITIO

Athanasii fragmenta isthæc ex Nicetæ Heracleotæ catena desumpta habentur in prius editis. Sed jam auctiora et emendatiora prodeunt ex codice Regio 2434. Sunt autem excerpta et expressa ex variis Athanasii operum locis, sed non iisdem verbis. Non enim fertur Athanasius commentaria in Jobum edidisse.

Athanasii. Quod autem Scriptura dicat : *Facti sunt ei septem filii* ¹⁷, id nobis adversus Ariomanitas fert opem : qui quasi magnas hæresis suæ suppetias illud usurpant, quod ab Apostolo de Unigenito dictum est : *Fidelem ei qui fecit ipsum* ¹⁸ : atque acriter contendunt, Filium Dei rem esse factam. At huiusmodi fulcrum quasi calamus contritus est ipsis. Quando namque substantia est quid factum aut creatum, tunc illud, *creavit*, et *fecit*, proprie de iis rebus dicuntur, et significant rem factam. Cum autem substantia proles est et filius, tunc illud, *fecit*, et *factum est*, et *creavit*, non proprie usurpantur, neque rem factam significant, sed pro illa voce, *genuit*, ista, *fecit*, indifferenter quis utitur. Itaque sese Ariani damnaturi sunt, si Scripturæ sacræ proprietatem ediscant. Nam si factos, editos, creatos, a se genitos liberos parentes dicant, non tamen naturam illi abnegant. Ezechias igitur. ut in Isaia scriptum est, orando dicebat : Ex hoc die filios faciam, voce, *faciam*, usus pro voce, *gignam*, dum de iis qui a se gignendi erant loqueretur. Neque differt ullatenus.

Et hic de Job dictum est : *Facti sunt ei filii septem* ¹⁹. Quemadmodum et Moyses in lege ait : Si facti fuerint.

Primum quærendum, an filius est. Hoc enim commonstrato, cadit illa de re facta vel creata suspicio : omnibusque perspicuum est, dictionem quæ sic habet, *qui fecit eum*, nullam eorum hæresi utilitatem asferre, imo potius damnationem. Ostensum enim fuit, vocem, *factus est*, etiam pro germanis et naturalibus filiis in divina Scriptura usurpari. Quare cum demonstratum sit Dominum esse naturalem ac verum filium, licet de illo dicatur, *factus est*, aut conditus fuit, id nequaquam ita dicitur ac si sit ipse res creata, sed indifferenter ea voce utuntur sancti viri.

ἌΘΑΝΑΣΙΟΥ. Τό γε (1) μὴν λέγειν τὴν Γραφὴν· Ἐγένοντο δὲ αὐτῷ ἑπτὰ υἱοί, καὶ πρὸς τοὺς Ἀρειομανίτας ἡμῖν συμβαλεῖται· οἱ ὡς μέγα βοήθημα τῆς αἰρέσεως αὐτῶν κατέχουσι τὸ περὶ τοῦ Μονογενοῦς παρὰ τοῦ Ἀποστόλου λεγόμενον· Πιστὸν ὄντα τῷ ποιῆσαι αὐτὸν· καὶ φιλονεικοῦσι ποίημα εἶναι τὸν τοῦ Θεοῦ Υἱόν· Ἔστι δὲ αὐτοῖς κίλαμος τεθλασμένος τοῦτο τὸ ἔρεισμα. Ὅταν μὲν γὰρ ἡ οὐσία ποίημα ἦ καὶ κτίσμα, τῆνικαῦτα τὸ, ἐποίησε, καὶ τὸ, ἔκτισε, κυρίως ἐπὶ αὐτῶν λέγεται, καὶ σημαίνει τὸ ποίημα· ὅταν δὲ ἡ οὐσία γέννημα ἦ καὶ υἱός, τότε, ἐποίησε, καὶ τὸ, ἐγένετο, καὶ τὸ, ἔκτισεν, οὐκ ἐπι κυρίως ἐπ' αὐτοῦ κεῖται, οὐδὲ ποίημα σημαίνει, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ ἐγέννησε τῷ ἐποίησεν ἀδιαφόρως τις κέχρηται ῥήματι. Ὡστε καταγνώσκονται ἑαυτῶν οἱ Ἀρειανοί, εἰ μάθειεν τὸ τῆς Γραφῆς ἰδίωμα· καὶ γὰρ εἰ ποιουμένους, καὶ γινομένους, καὶ κτιζομένους τοὺς ἐξ αὐτῶν φουομένους λέγοιεν οἱ γονεῖς, οὐδὲν ἦττον οὐκ ἀρνοῦνται τὴν φύσιν. Ὁ γοῦν Ἐζεχίας, ὡς ἐν τῷ Ἠσαΐα γέγραπται, εὐχόμενος ἔλεγε· Ἀπὸ γὰρ τῆς σήμερον παιδία ποιήσω, ἀντὶ τοῦ, γεννήσω, τὸ ποιήσω εἰρηκῶς, καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ φουομένους εἶπων. Καὶ οὐ διαφέρεται.

Κἀνταῦθα δὲ περὶ τοῦ Ἰὼβ εἴρηται· Ἐγένοντο δὲ αὐτῷ υἱοὶ ἑπτὰ· ὡσπερ καὶ Μωϋσῆς ἐν τῷ νόμῳ φησὶν· Ἐὰν γένωνται.

Χρὴ πρότερον ζητεῖν, εἰ υἱός ἐστιν. Τοῦτου γὰρ ἀποδεικνυμένου, παύεται ἡ περὶ τοῦ ποιήματος καὶ κτίσματος ὑπόνοια, καὶ φανερὰ πᾶσιν ἀπόδειξις, ὡς ἡ λέξις ἡ λέγουσα, τῷ ποιῆσαι αὐτόν, οὐκ εἰς δησιὴν ἐστὶ τῇ αἰρέσει αὐτῶν, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς κατάγνωσιν. Δέδεικται γὰρ, ὅτι ἡ τοῦ, ἐποίησε, λέξις καὶ ἐπὶ τῶν γνησίων καὶ τῶν φύσει τέκνων ἐν τῇ θεῖα κεῖται Γραφῇ. Ὅθεν τοῦ Κυρίου ἀποδεικνυμένου φύσει καὶ γνησίου υἱοῦ, κἀν λέγεται ἐπ' αὐτοῦ (sic) τὸ, ἐποίησεν, ἢ ἐγένετο, οὐκ ὡς ποιήματος ὄντος αὐτοῦ λέγεται, ἀλλ' ἀδιαφόρως τῇ λέξει χρώνται οἱ ἄγιοι.

¹⁷ Job 1, 2. ¹⁸ Hebr. III, 2. ¹⁹ Job 1, 2.

(1) Hæc expressa sunt ex oratione II contra Arianos.

Nicetæ Heracleotæ Catena in Job, quædam alia habet excerpta ex Athanasii operibus jam editis, tantum afferemus quæ nusquam exstant vel admodum mutata sunt.

*Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς τῷ διαβόλῳ· Πόθεν παραγέ- A Et ait Deus diabolo : Unde venis³⁰ ?
γορας ;*

Ἀθανασίου. Ἄμα δὲ (2) ἐν τοῦτοις παρίσταται, εἰ καὶ τὰ γενητὰ πάντα ἐν μεμερισμένοις τόποις εἰσὶ, φωστῆρες μὲν ἐν τῷ στερεώματι, νέφη δὲ ἐν τῷ ἀέρι. Καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἔστησεν ὄρια ἐθνῶν· οἱ δὲ ἄγγελοι ἀποστέλλονται εἰς διακονίας, καὶ ἀναβαίνουσι καὶ καταβαίνουσιν ἐπὶ τῆς κλίμακος. Κάνταυθα, Ἥλιθον, φησὶ, *παραστῆναι ἐνώπιον Κυρίου.* Καὶ πεύσις γίνεται πρὸς τὸν διάβολον· *Πόθεν παραγέγορας ; Ὅστε ἐν τόπῳ εἶσθαι, καὶ ἔνθα ἀποστέλλονται, ἐκεῖ πάρεσαι· μόνος δὲ ὁ Θεὸς, ἀπερίγραπτος· τὸν πανταχοῦ παρόντα ζητοῦσιν, ἵν' εὐροῖεν ἐν χωρίῳ τινὶ συγκλειόμενον τὸν ἀόριστον.* Ἀλλὰ τὸ παραστῆναι, τοῦτο ἔστι τὸ τοῖς θελήμασιν αὐτοῦ τυπωθῆναι, καὶ τὸ πρὸς αὐτὸν ὀλικῶς ἀνατείνεσθαι. Θεοῦ μὲν γὰρ ἐνώπιον B ἔστι πᾶσα ἡ κτίσις, καὶ αὐτὴ ἡ ἀποστατική καὶ πονηροτάτη, κατὰ τὸ ἀπερίγραπτον τῆς οὐσίας ἐκείνης· ἰδίως δὲ οἱ ἄγγελοι πάρεσαι τῷ Θεῷ, κατὰ τὸν τῆς θείας ἀγάπης ἀκόρεστον ἔρωτα.

Ἀθανάσιος. Ἠγωνίζετο μὲν οὖν ὁ Ἰώβ, καὶ μέγας ἦν ὁ πειρασμός· μελῶν δὲ ἐφαίνετο ὁ ἀθλητῆς τοῦ πειρασμοῦ. Καὶ πολὺς μὲν ἔρθεεν ὁ πειράζων, καὶ χαλεπὸς ἦν ὁ μαχόμενος· ἀνδρειότερος δὲ ἐφαίνετο ὁ πειραζόμενος, νικῶν τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ προσβολὰς τοῦ πονηροῦ τῷ μεγέθει τῆς διανοίας. Γνώρισμα τῆς ἀνδρείας ἐστὶν ἡ ὑπομονή. Ταύτη γὰρ ἕκαστος τῶν ἀγίων φέρων τὰ συμβάντα ἐν τῷ βίῳ ἐπίπονα καὶ λυπηρὰ, ἴσχυε κατὰ τοῦ διαβόλου· ἅπερ C τὸ Πνεῦμα θέλον ἡμᾶς ἀμφοτέρω κατῆσθαι, προστάτη λέγον ἐν τῷ ψαλμῷ· *Ἀνδρίζου, καὶ κραταιούσθω ἡ καρδία σου, καὶ ὑπόμονον τὸν Κύριον.* Ὁ γὰρ ὑπομένων ἀνδρεῖός ἐστι, καὶ ὁ ἀνδρεῖος ὑπομονητικὸς ἂν εἴη. Διὸ καὶ ὁ μακάριος Ἰώβ διὰ τὸ ὑπομένειν ἐκραταιοῦτο, καὶ διὰ τὸ ἀνδρείως φέρειν τοὺς πόνους ὑπέμεινε, καὶ τὴν γυναῖκα διωθεῖτο, ἐξαπατηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ὄψεως, καὶ φθαρεῖσαν τὰ νοήματα. Ἐπειδὴ γὰρ ὄλως ἐστὶ μισητῆς ὁ τῆς κακίας εὐρετής, καὶ μόνον φαινόμενος ζητῶν τίνα ἀρπάσει καὶ καταπιεῖ· διὰ τοῦτο δὲ μὲν ἐστὶν αὐτὸς ὑποκρύπτει καὶ σκέπει· ὑποκρινόμενος δὲ τῇ φαντασίᾳ τὴν πᾶσι ποθομένην ἀλήθειαν, τὸν ἴδιον ἰδὸν ἐπιβάλλει τοῖς ἀκολουθήσασιν αὐτῷ. Οὕτω καὶ τὴν Εὐάν ἠπάτησεν, οὐ τὰ ἴδια λαλῶν, ἀλλ' ὑποκρινόμενος τὰ τοῦ Θεοῦ ῥήματα, καὶ τὴν διάνοιαν αὐτῶν παραποιῶν. Οὕτω καὶ τὴν γυναῖκα D τοῦ Ἰώβ ὑπέβαλε, πείσας αὐτῇ ὑποκρίνεσθαι φιλανδρίαν, διδάξας δὲ βλασφημεῖν εἰς τὸν Θεόν. Οὕτω τοὺς ἀνθρώπους ὁ δόλιος παίζει ταῖς φαντασίαις ὑποκλέπτων καὶ σύρων ἕκαστον εἰς τὸν ἴδιον τῆς κακίας βόθρον.

Εἰ κατὰ παιδῶν αὐτοῦ οὐ πιστεύει, κατὰ δὲ ἀγγέλων αὐτοῦ σκολιὸν τι ἐπενόησεν.

Ἀθανασίου. Ἡ δὲ τῶν γεννητῶν καὶ κτιστῶν φύσις

Athanasii. His quoque præsens adest, licet condita omnia divisim in locis sint; luminaria quidem in firmamento, nubes in aere. Et quidem hominibus constituit terminos gentium: angeli vero ad ministeria mittuntur, atque in scala ascendunt et descendunt. Et hoc in loco ait: *Venerunt ut se sisterent coram Domino.* Interrogaturque diabolus: *Unde venis?* In loco itaque sunt angeli, et quo mittuntur illic adsunt; solus vero Deus est incircumscriptus. Tum eum qui præsens ubique est perquirunt, ut conclusum quodam in loco inveniant eum qui definitus non est. Verum illud, se sistere Domino, idipsum est quod voluntatibus obsequi illius, ac ei ubique præsente esse. Universæ quippe creatæ res coram Deo sunt; imo ipsæ quoque scelestissimæ quæ prævaricatæ sunt, secundum incircumscriptam illius substantiæ naturam. Angeli vero proprie adsunt Deo, pro insatiabili suo divinæ charitatis amore.

Athanasius. Job itaque decertabat, magnaue tentatio erat; fortior tamen erat athleta tentatione. Instabat tentator, atque atrociter oppugnabat; sed acrior erat qui tentabatur, ac conatus impetusque maligni præ animi magnitudine superabat. Fortitudinis argumentum est patientia: ea enim sanctorum quilibet occurrentes in sæculo ferens æumnas atque dolores, diabolo prævaluit, quæ ambo cum velit Spiritus sanctus ut obtineamus, præcipit in Psalmo: *Viriliter age et confortetur cor tuum, et sustine Dominum*³¹. Nam qui sustinet is fortis est, qui fortis, is patiens fuerit. Quamobrem beatus Job, quia tolerabat, robustior evasit: et quia viriliter labores sustinebat, uxoremque repellebat a serpente deceptam, ac mente corruptam. Cum enim malitiæ auctor, hominum sit osor, ac solum quærat quem rapiat ac devoret, ideo se qui sit occultat ac contegit. Ac simulans in phantasia illam omnibus desideratam venientem, venenum iis qui sequuntur immittit suum. Ita Evam decepit, non sua loquendo, sed Dei verba simulando, eorumque sententiam depravando. Ita Jobi uxorem immisit, cum suasisset ipsi ut amorem erga maritum præferret ac simularet: ac docuisset eam blasphemare in Deum. Ita homines subdolos ille phantasiis illudit, quemque decipiendo ac pertrahendo in profundum malitiæ suæ.

*Si contra liberos suos non credit, contra angelo autem suos pravum quiddam excogitavit*³².

Athanasii. Genitorum creatorumque natura mu-

³⁰ Job 1, 7. ³¹ Psal. xxvi, 14. ³² Job 14, 18.

(2) Hæc ad finem usque expressa videntur ex *Epist. 1 ad Serapionem.*

tabilis est, utpote quæ sit extra Dei substantiam, atque ex non exstantibus existat. Quamobrem, *omnis homo mendax* ³³; et, *omnes peccaverunt et Dei gloria privantur* ³⁴. Diabolus autem, qui in medio cherubimorum erat, ac sigillum similitudinis factus est, excidit e cælis quasi fulgur ³⁵. Nosque angelos judicabimus ³⁶, eos nimirum, qui suum non servavere principatum. Et hoc loco : si contra liberos suos non credit, ac simpliciter loquendo, creatæ res ejusmodi naturæ sunt ut mutentur. Sola autem divina natura est immutabilis.

Juxta papyrus, calamum et caricem.

Fortassis per arundinem et papyrus, vilitatem ac paupertatem diaboli adumbrat Scriptura.

Viscera ejus scuta ænea.

Athanasius. Olim multus erat inimicus in fraudibus adversus homines paradisi, suisque phantasias plurimos decipiebat, ejusque fraudes ægre deprehendi poterant; ita ut spiritus de illo diceret : *Quis revelabit faciem indumenti ejus* ³⁷? et cætera. Neque enim quod erat, id ipsum esse apparebat, sed qua forma ad fraudem uti volebat, eam sibi, fictitiam licet, assumebat. Quamobrem multi ab illo decipiebantur : cum autem advenit Salvator, tum omnis fallacia illius propalam facta est. Nam ejus gesta, quæ olim latitabant, per Christi gratiam cognoscuntur : et quibus olim homines sefellerat, iisdem jam ab hominibus proteritur. Fides quippe omni diabolico impetu, et dæmonum furore fortior est.

A τρεπτή ἐστὶ, ἅτε δὴ ἐξωθεν οὐσα τῆς τοῦ Θεοῦ οὐσίας, καὶ ἐξ οὐκ ὄντων ὑποστῆτα διὰ πᾶς ἀνθρώπου ψεύστης· καὶ πάντες ἡμάρτων, καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ. Ὁ δὲ διάβολος, ἐν μέσῳ τῶν χερουβὶμ ὄν, καὶ ἀποσφράγισμα ὁμοιώσεως γενόμενος, ἐξέπεσεν ἐκ τῶν οὐρανῶν ὡς ἀστραπή. Καὶ ἀγγέλους κρινοῦμεν, τοὺς μὴ τηρήσαντας δηλαδὴ τὴν ἑαυτῶν ἀρχήν. Καὶ ἐνταῦθα, εἰ κατὰ παιδίων αὐτοῦ οὐ πιστεύει, καὶ ἀπλῶς τὰ κτίσματα τοιαύτην ἔχει τὴν φύσιν, καὶ τρέπεται. Μόνη δὲ ἡ θεία φύσις ἀναλλοίωτος.

Παρά πάπυρον, καὶ κάλαμον, καὶ βούτομον.

Τάχα δὲ διὰ τοῦ καλάμου καὶ τοῦ παπύρου τὴν εὐτέλειαν καὶ τὴν πενίαν τοῦ διαβόλου αἰνίττεται ἡ Γραφή.

B *Τὰ ἔγκατα αὐτοῦ ἀσπίδες χαλκαίαι.*

Ἀθανάσιος. Πάλαι μὲν οὖν πολὺς ἦν ὁ ἔχθρος πανουργησόμενος κατὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ φαντασίαις αὐτοῦ πολλοὺς ἠπάτα, καὶ δυσχερὴς ἦν ἡ τῆς ἀπάτης αὐτοῦ κατάληψις· ὥστε καὶ τὸ πνεῦμα λέγειν περὶ αὐτοῦ· *Τίς ἀποκαλύψει πρόσωπον ἐνδύματος αὐτοῦ*; καὶ τὰ ἐξῆς. Οὐ γὰρ ὅπερ ἦν, τοῦτο καὶ ἐφαίνετο, ἀλλὰ πρὸς ὃ ἐπανουργεῖτο, πρὸς τοῦτο καὶ ἐφαντασίῳ ἑαυτὸν. Διὰ τοῦτο καὶ πολλοὶ ἠπατῶντο ὑπ' αὐτοῦ· ὅτε δὲ ἐπεδημήσεν ὁ Σωτὴρ, τότε ἡ πᾶσα φαντασία αὐτοῦ ἐδειγματίσθη· ἃ γὰρ ἠγνοεῖτο πάλαι ποιωῖν, ταῦτα τῇ χάριτι τοῦ Χριστοῦ γινώσκειται, καὶ ἐν οἷς ἠπάτα πάλαι τοὺς ἀνθρώπους, ἐν τούτοις ὑπ' αὐτῶν καταπατεῖται. Πᾶσης γὰρ διαβολικῆς ἐπιθέσεως καὶ μανίας δαιμόνων ἰσχυροτέρα ἡ πίστις.

ADMONITIO IN FRAGMENTA SUBSEQUENTIA IN CAN

Expositiones Athanasii in Canticum canticorum memorat Photius his verbis : Πιστοῖται δὲ αὐτῶ, φησὶ, καὶ εἰς τὸν Ἐκκλησιαστήν, καὶ εἰς τὸ Ἄσμα τῶν ἁσμάτων ὑπομνήματα, ὡσπερ καὶ εἰς τὸν Ψαλτήρα, καὶ ἐν ἑτέροις πολλοῖς. Commentaria, inquit, edidit in Ecclesiasten, in Canticum canticorum, quemadmodum et in Psalterium et in alia multa. *Hæc porro fragmenta prodeunt ex expositionibus in Cantica editis a Joanne Meursio anno 1617.*

In gregibus amicarum tuarum quasi errabunda ³⁸. **D** Ille sic eam alloquitur : Nosce teipsam prius, ut me quoque cognoscere possis. Si te nosse non possis : si non noveris, neque scias teipsam, egredere tu ad calcanea et vestigia, et pasce capellas tuas, ac nutries peccata virtutum loco. *In tabernaculis pastorum* ³⁹, in concupiscentiis adversariorum potestatum, quæ te pascunt.

Vocavi eum, nec respondit mihi. Surgam et circuibō civitatem ⁴⁰.

Athanasius. Legem legam, prophetas legam; investigabo Evangelia. Hæc autem ait divino amore compuncta : *In lecto meo in noctibus* ⁴¹. Lectum

Ἐπ' ἀγέλαις ἐταίρων σου ὡς βεβρωμένη.

Αὐτὸς πρὸς αὐτήν· Γνωθὶ σεαυτὴν πρῶτον, ἵνα καὶ ἐμὲ γνῶναι δύνηθῃς. Ἐὰν μὴ γνῶς ἑαυτήν· εἰ οὐκ ἔγνως· εἰ μὴ οἶδας, ἐξελλθε σὺ ἐν πτέρναις κατ' ἴχνη, καὶ ποίμαινε τὰς ἐρίφους σου· καὶ θρέψῃς ἀμαρτίας ἀντὶ ἀρετῶν. *Ἐπὶ σκηνώμασι τῶν ποιμένων*· ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν ἐναντίων δυνάμεων τῶν ποιμαινόντων σε.

Ἐκάλεσα αὐτὸν, καὶ οὐκ ἀπήκουσέ (3) μου. Ἀναστήσομαι καὶ κυκλώσω ἐν τῇ πόλει.

Ἀθανασίου. Αναγνώσομαι τὸν νόμον, ἀναγνώσομαι τοὺς προφήτας, ἐρευνήσω τὰ Εὐαγγέλιον. Ταῦτα δὲ κατανοήσασα τῷ θείῳ πόθῳ φησὶ· *Ἐπὶ κλίτη μου*

³³ Psal. cxv, 2. ³⁴ Rom. iii, 25. ³⁵ Luc. x, 18. ³⁶ I Cor. vi, 5. ³⁷ Job xli, 4. ³⁸ Cant. i, 6. ³⁹ ibid. 7. ⁴⁰ Cant. iii, 1, 2. ⁴¹ ibid. 1.

(3) De significatione vocis ὑπακούω jam superius actum fuit et agitur in *Onomastico*

ἐν κυβίῳ. Κοίτην ὀνομάζει τὴν τελειωτέραν τοῦ ἀγα-
θοῦ μετουσίαν, καὶ νύκτα λέγει τὸν τῆς κοίτης και-
ρὸν. Διὰ δὲ τοῦ ὀνόματος τῆς νυκτὸς ἐνδείκνυται τῶν
ἀοράτων τὴν θεωρίαν, καθ' ὁμοίτητα Μωϋσέως, τοῦ
ἐν τῷ γνόφῳ γενομένου ἐν ᾧ ἦν ὁ Θεός.

Τοῦ αὐτοῦ.

Θὺ γὰρ ἤδεις τίς ἦν ὁ τρώσας με. Θεογονσίαν μοι
κοιμωμένη ἐνέσπειρεν ὁ Λόγος. Ταχέως διαναστάσα,
ζητῶ τὸν τρώσαντα, καὶ παρακαλῶ αὐτῷ ὀφθῆναι
μοι, καὶ περιέρχομαι ζητοῦσα τὸν ἀδελφίδου μου.

Ἐξέλθετε καὶ ἴδετε, θυγατέρες Σιών, ἐν τῷ
βασίλει Σαλομών.

Ἰουδαίους ἐντρέπει λέγουσα, Ἐξέλθετε, ἀντὶ τοῦ,
Ἔως πότε τῇ σικιᾷ παρακάθησθε; ἰδοὺ γὰρ ἐξ Ἰούδα
ἀνατέταλκεν ὁ Κύριος, ἀγάπην ἀπὸ θυγατέρων Ἰε-
ρουσαλήμ. Τὸ στερεὸν τῶν λογισμῶν, ἧ οἱ ἐσωτέρω
λίθοι ἄγιοι. Ἐν τῷ στεφάνῳ, ᾧ ἐστεφάνωσεν αὐ-
τὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ. Ἐθηκας γὰρ, φησὶ, ἐπὶ τὴν
κεφαλὴν αὐτοῦ στέφανον ἐκ λίθου τιμίου.

Καταβίτω ἀδελφίδός μου εἰς κήπον αὐτοῦ.

Πνεῦσόν μοι, ὦ Λόγε, καὶ διδάξόν με τὰ λόγια σου,
καὶ τὰ προστάγματά σου καταγράψον ἐπὶ τὸ πλάτος
τῆς καρδίας μου. Ἐτοιμὴ γέγονα λοιπόν· δύναμαι,
τῇ σῇ χάριτι βοηθουμένη, καὶ κυβερνωμένη τῇ ἀορά-
τῳ σου καὶ παντοδυνάμῳ χειρὶ, καὶ λόγων ἀκοῦσαι
θειῶν, καὶ μυστηρίων μέτοχος γενέσθαι.

vocat perfectiorem boni participationem; noctem
vero dicit lecti tempus. Nomine porro noctis, in-
dicat invisibilium rerum contemplationem, ad si-
militudinem Moysis, qui in caligine fuit, in qua ver-
sabatur Deus.

Ejusdem.

Ignorabam enim quis esset qui me vulnerasset.
Mihī decumbenti Dei cognitionem indidit Verbum.
Ac protinus surgens quæro eum qui me vulneravit,
rogoque illum ut coram me se sistat, ac circumeo
quærens patrualem meum.

Egredimini et videte, filiæ Sion, regem Salomo-
nem⁴³.

Judæos pudore afficit dicendo *Egredimini*, quasi
diceret: Quousque in umbra sedetis? ecce enim
ex Juda Dominus ortus est, charitatem a filibus
Jerusalem. Cogitationum firmitas, aut interiores
sancti lapides. *In corona qua coronavit eum mater
sua*⁴⁴. *Posuisti enim, ait, super caput ejus coronam
de lapide pretioso*⁴⁵.

*Descendat patruelis meus in hortum suum*⁴⁶.

Alia me, o Verbum, et doce me eloquia tua, ac
præcepta tua conscribere in tabula cordis mei. Pa-
rata jam sum: possum, tua auxiliante gratia, tua
invisibili et omnipotente gubernante manu, et
verba audire divina, et mysteriorum esse parti-
ceps.

APPENDIX AD FRAGMENTA IN CANTICA.

ADMONITIO.

Homilia subsequens, otiosi et imperiti hominis opusculum, ex codice ms. bibliothecæ Ambrosianæ num. 55, prodit: eo tempore, ut æstimare licet, editum, quo Manichæi in Oriente turbus dabant, quod præsertim octavo, nono et decimo sæculo contigit: nam scriptor iste Manichæos, ut tunc vigentes commemorat. Jerosolymam vero adiiisse se testificatur, ubi locum Christi suspendio consecratum ad septentrionem Jerosolymorum situm affirmat. Hasce quales quales merces tibi, lector erudite, sistimus: quia, etsi supposititiæ, suo fructu non vacant, ut pluribus est a nobis alias comprobatum.

Τοῦ αὐτοῦ Ἀθανασίου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξαν-
δρείας εἰς τὸ Ἔσμα τῶν ἁσμάτων.

1. Ποθητοὶ οἱ λόγοι καὶ ἐράσμιοι, καὶ εἰς οὐρα-
νοῦς ἀνάγοντες, καὶ περοποιούσες τοὺς πιστοὺς.
Περοποιούσι γὰρ ἀληθῶς αἱ θεαῖαι Γραφαὶ τοὺς πι-
στοὺς τῷ πῶθῳ τῶν οὐρανίων. Τοῦτον γὰρ τὸν πῶθον
ἔχων εἶς τις τῶν ἁγίων ἔλεγε· *Τίς δὴ μοι πτέρυ-
γας ὥσει περιστερᾶς, καὶ πετασθήσομαι, καὶ κα-
ταπαύσω;* Ὁ πῶθος τῶν οὐρανίων αὐτὸν εἶλε, καὶ
ἐπεροποιεῖτο αὐτὸν τῶν ἁγίων ὁ νοῦς, ἐπιλανθανο-
μένων τῶν γῆινων καὶ τῶν ἐπουρανίων μεριμνῶντων.
Τὸν γὰρ νοῦν ἑαυτῶν δόντες εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ πο-
θοῦντες τὰ οὐράνια, ἐπελανθάνοντο τῶν γῆινων. Τοῦ-
τον γὰρ τὸν πῶθον ἔχων καὶ Παῦλος ὁ ἀπόστολος ἔλε-

Ejusdem S. Athanasii archiepiscopi Alexandriæ in
Canticum canticorum.

1. Desiderabiles sermones, amabiles atque in
cælum adducentes, alas quoque fidelibus addentes.
Divinæ quippe Scripturæ fideles ex cælestium rerum
desiderio revera alis instruunt. Quo desiderio
motus sanctorum quispiam dicebat: *Quis dabit
mihī pennas sicut columbæ, et volabo et requie-
scam*⁴⁴? Trahebat ipsum cælestium rerum deside-
rium, alas eidem addebat mens illa sanctorum,
qui terrenorum obliviscuntur, atque unam cæle-
stium gerunt sollicitudinem. Cum enim ipsi sancti
mentem totam cælo dedissent, et cælestium dun-
taxat cupidine tenerentur, veniebant in terrenarum

⁴³ Cant. iii, 11. ⁴⁴ ibid. ⁴⁵ Psal. xx, 4. ⁴⁶ Cant. vi, 1. ⁴⁶ Psal. lrv, 7.

rerum oblivionem. Hoc item desiderio motus Paulus apostolus dicebat : *Ad destinatum persequor, ad bravium supernæ vocationis* ⁴⁷. Viden' sanctos alis instructos? Nam alas addunt vera sermones hujusmodi. Quorum namque mens non accepit alas, audita hujusmodi lectione? Vide mihi, quæso, beatæ illius animæ desiderium quæ ait : *Surge, aquilo, et veni, auster, perfla hortum meum, et fluant aromata mea* ⁴⁸. Vide mihi, quæso, fiduciam beatæ illius animæ, quanta confidentia ad sui exercitationem tentationes provocet. *Surge, inquit, aquilo, et veni, auster*, ac si diceret : Ego firmatus sum supra petram, accedant venti et impingant in me, alter ex illa, alter ex alia parte : neminem ego formido, petram habeo me sustententem et portantem : domum quippe meam supra petram ædificavi, accedentibusque ventis nihil extimui. Nosse vis quæ sit petra illa, in qua stabat beata hujusmodi anima? audi quomodo eam interpretatur Paulus dicens : *Petra autem erat Christus* ⁴⁹. Super hanc petram consistens nihil reformidat, imo etiam diabolus ab aquilone venientem non pertimescit, nec magis illum qui venit ab austro. Quando in petra fundatus sum in ipsaque consisto, nihil sane metuo : quamvis mortem interminetur, non paveo, nec metuo persecutionem. Paratus sum ad confitendum : non timeo famem, quia Verbum adest mihi quod vires addat : nam dico perinde atque

B. Paulus : *Omnia possum in eo, qui me confortat, Christo* ⁵⁰. Si mihi tribulatio accidat, ipsam sustineo ; persecutio si veniat, martyrium subeo ; si famines eveniat, Verbum adest quod mihi cibum subministret ; si gladius accedat, adest ille qui plusquam omnis gladius anceps penetrat usque ad compagines et medullas ; si voluptas carnis accidat mihi, gladio ancipiti ipsam reseco, et abjicio ac meipsum castro, non admoto gladio, ut quidam homines ; sed, ut dixit Dominus : *Sunt eunuchi qui seipso castraverunt propter regnum cælorum* ⁵¹. Si quidem homines alios homines castrant non propter regnum cælorum, sed propter regnum mulierum suarum, ut scilicet eas custodiant : itemque superbix causa id agunt. Vis scire qui sint ii qui seipso castraverunt propter regnum cælorum? Joseph propter regnum cælorum sese castravit ; cum enim a domina sua in cubiculo teneretur, nemoque adesset, illa vim inferente ut lasciviam suam satiaret, ipse sese castravit, ejus scilicet voluntati non obtemperando.

2. Idipsum quoque beata Susanna fecit, cum sola in horto deprehensa fuit a duobus senioribus, adulterio cum illa misceri conantibus (improbi senes ac Domino perosi), de quibus Salomon dicebat, imo potius Dominus per Salomonem : *Tres species hominum odit anima mea, senem adulterum, pauperem superbum et divitem mendacem* ⁵². Viden'

A γε · Κατὰ σκοπὸν διώκω εἰς τὸ βραβεῖον τῆς ἀνω κλήσεως. Ὁρᾷ τοὺς ἀγίους πεπεροποιούμενους ; Πτεροποιοῦσι γὰρ αὐτοὺς ἀληθῶς οἱ λόγοι οὗτοι. Τίνων γὰρ οὐκ ἐπεπεροποιήθη ὁ νοὺς ἀκηκόωντων τοῦ ἀναγνώσματος ; Ἰδὲ γὰρ τὸν πόθον τῆς μακαρίας ψυχῆς ταύτης λεγούσης · Ἐξεγέρθητι, βορβᾶ, καὶ ἔρχου, ῥότε, διάπνευσον κηπὸν μου, καὶ βρουδάτωσαν ἀρώματά μου. Ἰδὲ τὴν πεποιθήσιν τῆς μακαρίας ταύτης ψυχῆς, πῶς θαρρόυσα ἐαυτῇ ἐκκλιεῖται τοὺς πειρασμοὺς πρὸς δοκιμασίαν ἐαυτῆς. Ἐξεγέρθητι, λέγει, βορβᾶ, καὶ ἔρχου, ῥότε. Ὁ λέγει τοιοῦτον ἐστίν · Ἐγὼ ἐστηρίγμαι ἐπὶ τὴν πέτραν, ἐρχέσθωσαν οἱ ἀνεμοὶ καὶ προσβαλλέτωσάν μοι, ὁ μὲν εἰς ἐν τούτῳ τῷ μέρει, καὶ ὁ ἄλλος ἐν τῷ ἄλλῳ μέρει · ἐγὼ οὐ φοβοῦμαι οὐδένα · ἔχω τὴν πέτραν τὴν βαστάζουσάν με · τὴν γὰρ οἰκίαν μου ἐπὶ τὴν πέτραν ὠκοδόμησα, καὶ ἐν τῷ ἔλθειν τοὺς ἀνέμους οὐκ ἐφοβήθη. Θέλεις δὲ γυνῶναι τίς ἐστίν ἡ πέτρα, ἐφ' ἧς ἐστηκεν αὐτῇ ἡ μακαρία ψυχή ; ἀκουε τοῦ Παύλου πῶς ἐρμηνεύει αὐτὴν καὶ λέγει · Ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός. Ἐπὶ ταύτης τῆς πέτρας στήκουσα οὐ ποιεῖται, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀπὸ βορβᾶ ἐρχόμενον διάβολον οὐ φοβεῖται, οὐδὲ πάλιν τὸν ἐκ νότου. Ὅσον γὰρ θεμελιώμαι καὶ ἐστηκα ἐπὶ τὴν πέτραν, οὐδὲν φοβοῦμαι · κἂν ἀπειλῇ μοι θάνατον, οὐ ποσοῦμαι, οὐ φοβοῦμαι διωγμόν. Ἐτοιμός εἰμι τοῦ ὁμολογήσαι · οὐ φοβοῦμαι λιμὸν, ἔχω τὸν ἐνδυναμοῦντά με Λόγον · καὶ λέγω κἀγὼ κατὰ τὸν μακαριώτατον Παῦλον · Πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με, Χριστῷ. Θλίψις μοι ἐὰν ἔλθῃ, ὑπομένω αὐτήν · διωγμός ἐὰν ἔλθῃ μοι, μαρτυρῶ · λιμός ἐὰν ἔλθῃ μοι, ἔχω τὸν τρέφοντά με Λόγον : μάχαιρα ἐὰν ἔλθῃ, ἔχω τὸν ὑπὲρ πάσαν μάχαιραν ἔστομον τὸν δικνουόμενον μέχρις ἀρῶν τε καὶ μυελῶν · ἔδωκ ἡ σαρκὸς ἐὰν ἔλθῃ μοι, τῇ διστόμῳ μάχαιρᾳ ἀποτέμνω αὐτήν, καὶ ἀποβάλλω καὶ εὐνούχιζω ἐμαυτόν · οὐ μάχαιραν ἐπιβάλλω, καθάπερ τινες τῶν ἀνθρώπων ποιοῦσιν, ἀλλὰ, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος, ὅτι Ἐλθὼν εὐνούχιος ὄνεις εὐνούχιωσιν ἐαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ἀνθρώποι μὲν γὰρ ἀνθρώπους εὐνούχιζουσιν οὐ διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλὰ διὰ τὴν βασιλείαν τῶν γυναικῶν ἐαυτῶν καὶ διὰ τήρησιν, καὶ διὰ ὑπερηφανίαν. Θέλεις δὲ ἀκοῦσαι τίνες εἰσὶν οἱ εὐνούχισαντες ἐαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ; Ἰδοὺ Ἰωσήφ διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εὐνούχισεν ἑαυτόν · κρατηθεὶς γὰρ ὑπὸ τῆς δεσποίνης εἰς τὸν κοιτῶνα, καὶ μηδενὸς δυνατός ἐν τῷ τόπῳ, κἀκεῖνης ἀναγκαζούσης τοῦ τελέσει τὴν ἐαυτῆς βῆθυμίαν, αὐτὸς εὐνούχισε μὴ συγκαταθέμενος αὐτῇ.

2. Τοῦτο δὲ καὶ ἡ μακαρία Σουσάννα πεποιθήκεν, εὐρεθεῖσα μόνῃ ἐν τῷ παραδείσῳ · κατασχόντες γὰρ αὐτὴν οἱ δύο πρεσβύτεροι, θέλοντες μοιχευθῆναι αὐτήν, παράνομοι γέροντες οἱ μισητοὶ παρὰ τῷ Κυρίῳ τούτοις δὲ καὶ Σολομῶν ἔλεγεν, μᾶλλον δὲ ὁ Κύριος διὰ Σολομῶντος, ὅτι Τρία εἶδη ἐμίσησεν ἡ ψυχὴ μου, γέροντα μοιχόν, καὶ πτωχόν ὑπερήξανον,

⁴⁷ Philip. III, 14. ⁴⁸ Cant. IV, 16. ⁴⁹ I Cor. X, 4. ⁵⁰ Philipp. IV, 13. ⁵¹ Matth. XIX, 12. ⁵² Eccli. XXV, 4.

καὶ πλοῦσιοι ψεύστη· ὄρα, ὅτι μισθοὶ ἔντος Ἀ
 παρὰ τοῦ Κυρίου ἐκεῖνοι οἱ γέροντες; ὅτε οὖν ἐπαν-
 ἔστησαν τῇ μακαρίᾳ Σουσάνῃ, μηδενὸς ὑπάρχοντος
 ἐν τῷ τόπῳ, θέλοντες τὴν βραθυμίαν ἑαυτῶν ἐκτελέ-
 σαι, αὕτη, συμβουλευσαμένη ἐν ἑαυτῇ τῷ λογισμῷ,
 εὐνοήσισεν ἑαυτὴν διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.
 Ἄνθρωπος μὲν γὰρ ἄνθρωπον τηρῆσαι οὐ δύναται·
 οὐδὲ μήτηρ θυγατέρα ἑαυτῆς, οὐδὲ παιδίσκεν κυρίαν,
 ἐὰν μὴ ὁ εὐσεβὴς λογισμὸς φύλαξ γένηται τοῦ ἀνθρώ-
 που. Διὰ τοῦτο, ὦ ἀνερ, εὐνοήσισας σεαυτὸν διὰ τὴν
 βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, καὶ σὺ, ὦ γυναι, ἔτι ἀσφα-
 λώτερον νοήσασα τὸ ῥητὸν, ἐπισκεψάμενη, δοκιμα-
 σον σεαυτὴν λέγουσα τὸ Ἐξεγέρθητι, βοῦρᾶ, καὶ
 ἔρχου, τότε· διάπνευσον κήπὸν μου, καὶ βρυσά-
 τωσαν ἀρώματά μου. Ὅτε γὰρ Κύριος καὶ Σωτὴρ
 ἡμῶν ἐσταυρώθη, ὅτε ἡ ἥλιος ἐσκότασεν, καὶ ἡ γῆ
 ἐσειέτο, ὅτε αἱ πέτραι ἐσχίζοντο, καὶ τὰ μνημεῖα
 ἀνοίχοντο· φόβος συνεῖχε τότε τοὺς μαθητάς, μὴ εἰ-
 δότας τὸ Πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπισθή-
 σονται τὰ πρόβατα τῆς ποιμνῆς· τότε οἱ μαθηταὶ
 διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων ὁμοθυμαδὸν ἦσαν εἰς
 κέλλιον κρυπτόμενοι. Μὴ παρὼν δὲ ἐνταῦθα Ἰουδαῖοι
 χλευάζέτω, μηδὲ ἀκούων ἔλλην γελάτω. Ἐν τούτῳ
 γὰρ τῇ ἐπιπέδῳ ἔχομεν· διὰ τοῦτο καὶ παρῆσιαζό-
 μενος ἀλλῶ. Οὗτος γὰρ ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου, αὐ-
 τὸς ἐστὶν ἡ σωτηρία ἡμῶν· ἡ γὰρ τούτου σταύρωσις
 καθαρσις ἁμαρτιῶν ἦν. Καὶ ἦν θέαμα μέγα τότε γι-
 γνόμενον, ὅτι, τοῦ σώματος σταυρουμένου, ἡ ἁμαρτία
 ἐπιπτεν. Εἰ μὴ γὰρ ἦν οὗτος ἐσταυρωμένος ἄχρι τοῦ
 νῦν, εἴλομεν τοὺς μύλωνας καὶ τὰς ἀσθενείας ἐν τῷ
 σώματι. Καὶ θεωρῶν ἡμῶν ὁ διάβολος τὸ ἀσθενὲς κα-
 τεγαυρία ἡμῶν ἐπανιστάμενος κατ' ἡμῶν. Ἔλεε γὰρ
 ὁ ἐχθρὸς· Διώξας καταλήψομαι. Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος,
 κατελθὼν, πρὸς οὐδένα ἦλθεν εἰ μὴ πρὸς τὸν διάβο-
 λον· ἐκεῖνος γὰρ ἦν ὁ διδοὺς ἡμῖν τὰ τραύματα, καὶ
 διαφθεῖρας ἡμᾶς ἐν ταῖς ἀσθενείαις. Διὰ τοῦτο φησι
 ὁ Κύριος λέγων· Ἴδου ἐγὼ πρὸς σέ, τὸ ὄρος τὸ
 διεφθαρμένον, τὸ διεφθειρόν πάσαν τὴν γῆν. Διὰ
 τοῦτο οὖν φησι· Μὴ γελάτω Ἰουδαῖος, τῶν μαθητῶν
 κρυπτομένων, καὶ τοῦ σώματος σταυρουμένου. Τοῦ
 γὰρ σώματος κινουμένου ἐν τῷ σταυρῷ, ὁ Λόγος
 ἐσκόλυσε τὸν ἄδην· καὶ οἱ θυρωροὶ τοῦ ἄδου βλέποντες ἐπτήσσαν· τότε αἱ γυναῖκες παρεκάθητο τῷ σώ-
 ματι ἐν τῷ μνημείῳ κλαίουσαι.

3. Τότε οἱ μαθηταὶ τοῦ Κυρίου ἔσω ἐν τῷ κέλλῳ
 κρυπτόμενοι λεγέτωσαν. Ἐξεγέρθητι, βοῦρᾶ, καὶ
 ἔρχου, τότε. διάπνευσον κήπὸν μου, καὶ βρυσά-
 τωσαν ἀρώματά μου. Τὸ μὲν σῶμα τὸ ἐν τῷ βοῦρᾶ
 κείμενον ἐξεγειρέσθω, ὁ δὲ Λόγος ἐκ τοῦ νότου ἐρχέ-
 σθω. Ἄρ' οὖν ἐν τῷ βοῦρᾶ ἔκειτο τὸ σῶμα τοῦ Κυ-
 ρίου; Καὶ γεγόναμεν ἐν τῷ τόπῳ ἐκεῖνον ἐν ᾧ ἦν
 σταυρωθεὶς ὁ Κύριος, καὶ ἦν ἐκ βοῦρᾶ τῆς Ἰερουσα-
 λήμ. Διὰ τοῦτο ὁ Δαυὶδ παρατετηρημένως ἔλεγεν·
 Ὅρη Σιών, τὰ πλευρά τοῦ βοῦρᾶ, ἡ πόλις τοῦ
 βασιλέως τοῦ μεγάλου. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς, ὅτε
 γεγόναμεν ἐν τῷ τόπῳ ἐκεῖνον ὅπου ἐσταυρώθη ὁ Χρ-
 στός, καὶ ἡμεν ἐστώτες ἐν τῇ ἀνατολῇ, καὶ προσευ-

A quam odiosi apud Dominum senes illi? Cum itaque
 beatæ Susannæ imminerent, nemine tum in loco
 præsentē, suæ satianḃ libidinis percupidi; ipsa
 consilio apud semetipsam habito, sese castravit
 propter regnum cœlorum. Homo quippe non po-
 test hominem custodire, neque mater filiam, neque
 ancilla dominam, nisi pia cogitatio custos hominis
 adfuerit. Ideoque, homo, quisquis sis, qui teipsum
 castrasti propter regnum cœlorum: et tu, mulier,
 tecum habita illius sententiæ ratione, teipsam exa-
 mines et dicas: Surge, aquilo, et veni, auster, perfla
 hortum meum. et fluant aromata mea. Cum enim
 Dominus et Salvator noster crucifixus est, cum sol
 obnubilatus est, terraque tremuit, cum petræ scin-
 derentur, sepulcra aperirentur, tum formido disci-
 pulos occupavit, ignaros illius sententiæ, Percutiam
 pastorem, et dispergentur oves gregis⁴⁴: tum disci-
 puli propter metum Judæorum unanimiter erant in
 conclavi absconditi. Ne quis Judæus istic præsens
 irrideat, neu quis Græcus hæc audiens cachinnos
 effundat. In hoc uno spem habemus, quapropter
 cum fiducia loquor. Hic enim qui pendet in ligno,
 ipse est salus nostra; nam supplicium crucis quod
 subiit, purgatio peccatorum nostrorum erat. Fuit
 que tunc spectaculum grande, quod crucifixo cor-
 pore, peccatum caderet. Nisi enim crucifixus esset,
 plagis vibicibusque in corpore atque infirmitatibus
 afficeremur. Conspecta namque diabolus imbecil-
 litate nostra, adversum nos superbiebat, immine-
 batque nobis: nam Dixit inimicus: Persequar et
 comprehendam⁴⁵. Quamobrem cum descendisset
 Dominus, neminem adversus adiit, nisi diabolum:
 ille enim erat qui vulnera nobis inflixerat, nosque
 corruerat in infirmitatibus nostris. Quapropter ait
 Dominus: Ecce ego ad te, mons corrupte, qui cor-
 rumpis universam terram⁴⁶. Ideo inquit, Ne rideat
 Judæus, discipulis latentibus, atque corpore cru-
 cifixo. Cum enim corpus in cruce penderet, Ver-
 bum spoliavit infernum, ac infernales ostiarii illo
 conspecto exhorruerunt: quo tempore mulieres
 corpori astabant, in monumento lacrymantes.

D 3. Tunc dicant discipuli Domini in conclavi la-
 tentes: Surge, aquilo, et veni, auster: perfla hortum
 meum, et fluant aromata mea. Corpus quidem ex
 parte aquilonis jacens exsurgat, Verbum vero ex
 austro veniat. Num ad aquilonem jacuit corpus
 Domini? Nos certe in loco fuimus, in quo cruci-
 fixus est Dominus, eratque ab aquilone Hierosoly-
 mæ. Idcirco David caute et consideranter ait:
 Montes Sion, latera aquilonis, civitas regis magni⁴⁵.
 Ideoque nos quando locum adiimus ubi crucifixus
 est Christus, cum stantes versus orientem preca-
 remur, eundem locum in quo Dominus cruci fue-
 rat affixus, ad aquilonem esse deprehendimus.

⁴⁴ Matth. xxvi, 51. ⁴⁵ Exod. xv, 9. ⁴⁶ Jerem. li, 25. ⁴⁷ Psal. xlvii, 3.

Idcirco discipuli, ut dictum est, in conclavi intus latentes, dicant, *Surge, aquilo, et venti, auster, excitare cum aquilone*, id est, ex austro ad corpus accede. Idipsum enim in prophetis scriptum est : *Deus ex Theman veniet* ⁵⁷. Postquam triduo ad aquilonem corpus jacuisset, venit Servator ab austro, et accipit corpus quod in aquilone jacebat; discipulosque quo loco considerabant adit. Tunc demum intrante Jesu, flatu repletus hortus fuit, et fluxerunt aromata. Tunc discipuli Domino dixerint : *O Domine, cum tu cruci affixus es et infernum spoliasti, nos in cella eramus unanimiter congregati lucemque tuam quaerentes; lux vero nobis praesentia tua est; qua privati, magnis in tenebris versabamur; atque haec tunc adversum nos proferebantur : Anima eorum in malis tabescebat* ⁵⁸. In malis namque tunc constituti, te non videbamus; nunc autem conspicati aquilonem surrexisse venisseque austrum, hortum flatu repletum esse, et aromata fluxisse vidimus.

4. Tunc accedat Thomas ad considerandum corpus, videatque vestigia clavorum, ac dicat : Hortus flatu auraque repletus est, et fluxerunt aromata. Aromata porro nostra sunt incorruptio, quam corpus induit : ideo quippe Paulus ait : *Oportet incorruptibile hoc induere incorruptionem, et mortale hoc induere immortalitatem* ⁵⁹. Quando nam corpus induit incorruptionem, nisi quando Verbum requievit in ipso; scilicet quando Salvator resurrexit, et cum mulieres accesserunt ut ipsum contingerent, ait illis : *Ne me tangite, nondum enim ascendi ad Patrem meum?* Quocirca si teipsum castrasti, tu, o homo, sive tu, o mulier, audite desiderium beatæ illius animæ, quomodo Verbi cupidine accensa dicat : *Descendat dilectus meus in hortum suum, et comedat fructum pomorum suorum* ⁶⁰. At enim tunc hortatur Verbum ut veniat in hortum, et comedat fructum pomorum suorum. Hortum æstimo esse mundum, in quem hortatur ipsum ut descendat et comedat fructum pomorum suorum. Poma autem sunt homines; fructus vero pomorum, opera legis, ad quem comedendum fructum rogabat ut descenderet. Ita quoque nos, si fructus legis paratos habeamus quos offeramus Domino, ipsum Verbum rogemus ut descendat et comedat fructum pomorum suorum; ipsius enim poma atque opificia sumus creati ad opera bona.

5. Quapropter rogemus ipsum. Quo pacto rogabimus? Per supplicationes et orationes, non ore clamando, sed cogitatione in nobis ipsis precando. Quid enim clamosa precaris voce, ac si dormiat Deus? Nam *ecce non dormitabit neque dormiet qui custodit Israel* ⁶¹. Idipsum enim ait Jeremias : *Vigilavit super impietates meas* ⁶². Idem Esaias locu-

α χόμενοι, καὶ ἦν βορεινὸς ὁ τόπος ὅπου ἦν σταυρωθεὶς ὁ Κύριος. Διὰ τοῦτο οὖν οἱ μαθηταὶ ἐν τῷ κελίῳ ἔσω κρυπτόμενοι λεγέτωσαν· Ἐξεγέρθητι, βορρᾶ, καὶ ἔρχου, τότε, ἐξεγέρθητι σὺν βορρᾷ, τουτέστιν, ἐκ τοῦ νότου εἰς τὸ σῶμα. Τοῦτο γὰρ καὶ ἐν τοῖς προφήταις γέγραπται, ὅτι Ὁ Θεὸς ἐκ Θεμᾶν ἦξει. Τριημέρου δὲ κειμένου τοῦ σώματος ἐν τῷ βορρᾷ, ἔρχεται ὁ Σωτὴρ ἐκ τοῦ νότου, καὶ λαμβάνει τὸ σῶμα τὸ ἐν τῷ βορρᾷ κείμενον, καὶ ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ἦσαν. Τότε λοιπὸν, εἰσελθόντος τοῦ Ἰησοῦ, ἔπνευσαν ὁ κήπος, καὶ ἔρβρυσαν τὰ ἀρώματα. Τότε λεγέτωσαν οἱ μαθηταὶ τῷ Κυρίῳ· Ὁ Κύριε, ὅτε σὺ ἐσταυρώθης, καὶ ἐσχύλευες τὸν ἄδην, ἡμεῖς ἦμεν ἐν κελίῳ ὁμοθυμαδὸν συνερχόμενοι καὶ ζητοῦντες τὸ παρὰ σοῦ φῶς· φῶς δὲ ἡμῖν ἡ σὴ παρουσία. Μὴ βλέποντες δὲ τὴν σὴν παρουσίαν, ἦμεν ἐν σκότει πολλῶ συνερχόμενοι· καὶ ἔλαγτο καθ' ἡμῶν τοῦτο, ὅτι, Ἡ ψυχὴ αὐτῶν ἐν κακοῖς ἐπέκητο. Ἐν κακοῖς γὰρ ἦμεν τότε, οὐκ ἐβλέπομέν σε· νῦν δὲ ὅτε εἶδομεν, ὅτι ἐξεγέρθη ὁ βορρᾶς καὶ ἦλθεν ὁ νότος, τότε ἔπνευσεν ὁ κήπος, καὶ ἔρβρυσαν τὰ ἀρώματα.

4. Τότε προσερχέσθω ὁ Θωμᾶς κατανοῆσαι τὸ σῶμα, καὶ ἰδεῖν τοὺς τύπους τῶν ἤλων, καὶ ἐν τῷ κατανοῆσαι αὐτὸν καὶ ἰδεῖν τοὺς τύπους τῶν ἤλων λεγέτω· Ἐπνευσεν ὁ κήπος, καὶ ἔρβρυσαν τὰ ἀρώματα. Ἀρώματα δὲ ἡμῶν ἡ ἀφθαρσία τοῦ σώματος, ἣν ἐνεδύσατο. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν· Δεῖ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν. Πότε δὲ ἐνεδύσατο τὸ σῶμα τὴν ἀφθαρσίαν εἰ μὴ διὰ τῆς ἀναπαύσεως τοῦ Λόγου; ἀμέλει γε ὅτε ἀνέστη ὁ Σωτὴρ, καὶ ἦλθεν αἱ γυναῖκες ἀψασθαι αὐτοῦ, ἔλεγεν αὐταῖς· Μὴ μου ἀπτεσθε· οὕτω γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν Πατέρα μου. Διὰ τοῦτο, εἰ εὐνούχιστα σεαυτὸν, ὦ ἀνερ, καὶ σὺ, ὦ γύναι, ἀκούσατε τὸν πόθον τῆς μακαρίας ταύτης ψυχῆς, πῶς ποθοῦσα τοῦ Λόγου λέγει· Καταβήτω ἀδελφιδός μου εἰς κήπον αὐτοῦ, καὶ φαγέτω καρπὸν ἀκροδρύων αὐτοῦ. Τότε μὲν γὰρ παρεκάλει τὸν Λόγον καταβῆναι εἰς τὸν κήπον καὶ φαγεῖν καρπὸν ἀκροδρύων αὐτοῦ· πρὸς μὲν γὰρ τὸν κήπον τὸν κόσμον εἶναι, ἐφ' ὃν παρεκάλει αὐτὸν καταβῆναι καὶ φαγεῖν καρπὸν ἀκροδρύων αὐτοῦ· τὰ δὲ ἀκρόδρυα εἶναι τοὺς ἀνθρώπους· τὸν δὲ καρπὸν εἶναι τῶν ἀκροδρύων τὰς πράξεις τοῦ νόμου· ὃν παρεκάλει αὐτὸν καταβῆναι καὶ φαγεῖν. Οὕτω καὶ ἡμεῖς εἰ ἔχομεν ἐτοιμοὺς τοῦ νόμου ἀποδοῦναι τοὺς καρπούς τῷ Κυρίῳ, παρακαλῶμεν καὶ ἡμεῖς τὸν Λόγον καταβῆναι καὶ φαγεῖν τὸν καρπὸν τῶν ἀκροδρύων αὐτοῦ· αὐτοῦ γὰρ ἔσμεν ἀκρόδρυα καὶ ποιήματα κτισθέντες ἐπ' ἔργοις ἀγαθοῖς.

5. Διὰ τοῦτο καὶ παρακαλῶμεν αὐτόν. Πῶς δὲ αὐτὸν παρακαλοῦμεν; Διὰ δεήσεων καὶ προσευχῶν, οὐχ ἵνα τῷ στόματι κρᾶζωμεν, ἀλλὰ τῷ λογισμῷ ἐν ἑαυτοῖς εὐχόμενοι. Τί γὰρ εὐχόμενος κρᾶζεις, ὡς τοῦ Θεοῦ κοιμωμένους; Ἰδοὺ γὰρ οὐ ρυστάξει, οὐδὲ ὑπνώσει ὁ φυλάσσων τὸν Ἰσραὴλ. Τοῦτο δὲ καὶ Ἰερεμίας ἔλεγεν· Ἐγγηγήρησεν ἐπὶ τὰ δόσεβήματα

⁵⁷ Habac. III, 3. ⁵⁸ Psal. cxi, 26. ⁵⁹ I Cor. xv, 53. ⁶⁰ Cant. v, 1. ⁶¹ Psal. cix, 4. ⁶² Thera

μου· τοῦτο δὲ καὶ Ἡσαίας ἔλεγεν· Ἔτι σου λαλοῦν-
 τος ἔρῳ· Ἰδοὺ πάρειμι. Οὐ γὰρ ἀναμένει ὁ Θεὸς
 τοὺς ἐκ τῶν χειλέων λόγους. Ἀμέλει γε ὁ Σωτὴρ ἐν τῷ
 Ἐὐαγγελίῳ ἔλεγεν, ὅτι Ὅθεν ὁ Θεὸς ἄνθρωπος
 ἔχετε ἀπὸ τοῦ ὑμῶν αἰτήσασα αὐτὸν. Διὰ τοῦτο μὴ
 ὡς ἐξ ἔργου εὐχόμενοι κράζωμεν· ἀλλ' εἰ καὶ τῷ
 στόματι εὐχη, εὐχου καὶ τῷ νοῖ· τοῦτο γὰρ καὶ ὁ
 Παῦλος ἔλεγε· Ψαλῷ τῷ πνεύματι, ψαλῷ καὶ τῷ
 νοῖ. Ἐκ βαθέων γὰρ, φησί, ἐπέκραξά σοι, Κύριε.
 Διὰ τοῦτο καὶ ἡ γυνὴ ἐν ταῖς Βασιλείαις ὅτε ἠδύχετο
 κράσουσα, ὁ ἱερεὺς ἐφιμῶσε τὸ στόμα αὐτῆς, ἡγησά-
 μνος αὐτήν, ὅτι ἐμέθυεν· καὶ ὁμοίως ἐκείνη, τῷ νοῖ
 εὐχομένη, καὶ εἰσηκούσθη, καὶ ἔτεκε τὸν Σαμουὴλ.
 Διὰ τοῦτο καὶ σὺ τί εὐχόμενος κράξεις, ὡς τοῦ Θεοῦ
 μὴ ἀκούοντος; Ἄκουε τοῦ λέγοντος, ὅτι Ὁ φυτεύ-
 σας τὸ ὄσπρον οὐκ ἀκούει; Εἰ μὲν γὰρ σὺ ἔχων ὤτα
 ἀκούεις, πῶσω μᾶλλον ὁ ποιητὴς ὤτων; Διὰ τοῦτο
 παρὰ Κυρίου μὴ εὐχόμενοι κράζωμεν, ὡς τοῦ Θεοῦ
 μὴ ἀκούοντος· καὶ γὰρ σωπώντων ὁ Θεὸς ἀκούει.
 Θεωρεῖς γὰρ τὸν πόθον τὸν ἐν ταύτῃ τῇ μακαρίᾳ ψυ-
 χῇ, πῶς, παρακαλοῦσης αὐτῆς καὶ λεγούσης· Κατα-
 στήτω ἀδελφιδὸς μου εἰς κήπον αὐτοῦ, καὶ φαρῆτω
 καρπὸν ἀκροδρῶν αὐτοῦ· πῶς εὐθέως λέγει ὁ Λό-
 γος· Εἰσῆλθον εἰς κήπον μου, ἀδελφί μου ῥύμψη;
 ὡς οὐδὲν ταχύτερον· ἔτι γὰρ αὐτῆς λαλοῦσης, εὐ-
 θέως ὑπήκουσε· θεωρεῖς τὸ γεγραμμένον· Ὅτι καὶ
 ἔτι λαλοῦντός σου ἔρῳ, Ἰδοὺ πάρειμι; Ἄμα γὰρ ἐν
 τῷ αὐτῇ παρακαλεῖν καὶ λέγειν· Κατάσθηθι, ὦ
 Λόγε, εἰς τὸν κήπον σου, καὶ φάγε τὸν καρπὸν
 τῶν ἀκροδρῶν σου, εὐθέως ὑπήκουσεν αὐτῇ λέγων·
 Εἰσῆλθον εἰς τὸν κήπον μου, ἀδελφί μου ῥύμψη.

6. Διὰ τί δὲ καὶ ῥύμψην καὶ ἀδελφὴν αὐτὴν ὀνομά-
 ζει; Πᾶς γὰρ νυμφίος οὐκ ὀνομάζει τὴν ῥύμψην αὐ-
 τοῦ ἀδελφῆν· ὧδε δὲ καὶ ἀδελφὴν καὶ ῥύμψην αὐτὴν
 ὀνομάζει, ἵνα δείξῃ, ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ θάλαμος ἐπαδό-
 μενος σαρκός. Ὅταν μὲν γὰρ ὀνομάζει αὐτὴν ῥύμψην,
 διὰ τὸν Λόγον, τὸν μνηστευθέντα τὴν ψυχὴν. Τοῦτο
 γὰρ καὶ Παῦλος ἔλεγεν· Ἡρμωσάμην ὑμῶς ἐνὶ ἀν-
 δρὶ παρθένον ἀγρῆν παραστήσαι τῷ Χριστῷ. Ὅταν
 δὲ καὶ ἀδελφὴν αὐτὴν ὀνομάζει, διὰ τὴν σάρκα ἣν
 ἐφόρεσα. Τοῦτο γὰρ εἰς τῶν προφητῶν σημαίνων
 περὶ αὐτοῦ ἔλεγεν· Ἀπαγγελῶ τὸ βρομᾶ σου τοῖς
 ἀδελφοῖς μου. Διὰ τοῦτο μηδέεις νομιζέτω σαρκικούς
 εἶναι τοὺς λόγους τούτους. Ὅτε μὲν γὰρ παρεκάλει
 αὐτὸν ἡ μακαρία αὐτῆ ψυχῆ λέγουσα· Κατάσθηθι
 ἀδελφιδὸς μου εἰς κήπον αὐτοῦ, καὶ φαρῆτω καρ-
 πὸν ἀκροδρῶν αὐτοῦ, ὅταν μὲν γὰρ ἀκούσῃ ψυ-
 χὴν, μὴ μίαν ψυχὴν ὑπολάμβανε, ἀλλ' ὅλον τὸν κό-
 σμον. Διὰ τοῦτο τοίνυν παρακαλοῦμεν αὐτὸν λέγον-
 τες· Κατάσθηθι, ὦ Λόγε, εἰς τὸν κήπον σου, καὶ
 φάγε τὸν καρπὸν τῶν ἀκροδρῶν σου· καὶ εὐθέως
 αὐτὸς ἐπήκουσεν· Εἰσῆλθον εἰς κήπον μου, ἀδελφί
 μου ῥύμψη· ἐστύγισα συμύραν μου μετὰ ἀρω-
 μάτων μου. Πότερον παρεκάλεσάς με κατασθῆναι
 καὶ φαγεῖν τοὺς καρπούς; Ἰδοὺ καταβεβηκα· δός
 μοι τοὺς καρπούς. Ὁ μὲν οὖν τῶν Ἰουδαίων λόγος εὐ-

tus est: *Adhuc te loquente, dicam: Ecce adsum* 65. Non enim Deus exspectat verba labii prolata. Et sane Salvator in Evangelio ait: *Scit Deus quorum opus habeatis antequam petatis ab ipso* 66. Ideo ne quasi perfunctorie clamemus in precando; sed, si ore precaris, precare et mente. Id enim et Paulus aiebat: *Psallam spiritu, psallam et mente* 67. De profundis, inquit alius, *clamavi ad te, Domine* 68. Quamobrem et mulier in libris Regum, cum clamando precaretur, sacerdos ipsam coercuit, ratus ebriam esse 69; et tamen illa cum mente precaretur, optatum consecuta, Samuelem peperit. Quid ergo tu clamas in oratione, ac si Deus non audiat? Audi eum qui dicit, *Qui plantavit aurem non audiet* 70? Nam si tu, quia aures habes, audis, quanto magis aurium opifex? Ne clamemus itaque ad Dominum precando, quasi Deus non audiat: Deus enim vel silentes audit. Viden' desiderium beatæ illius animæ, quo pacto hortante illa his verbis: *Descendat dilectus meus in hortum suum, et comedat fructum pomorum suorum* 71, extemplo et nulla interposita mora Verbum dicat, *Intravi in hortum meum, soror mea sponsa* 72? Nihil celerius; ipsa quippe loquente, subito respondit. Viden' quod scriptum est: *Quoniam adhuc te loquente, dicam: Ecce adsum* 73? Cum primum enim ipsa hortata est atque dixit, *Descende, o Verbum, in hortum tuum, et comede fructum pomorum tuorum*, subito respondit illi dicens: *Intravi in hortum meum, soror mea sponsa*.

6. Quid est quod sponsam et sororem eandem vocat? Non enim quivis sponsus sponsam suam sororem nuncupaverit. Hic vero et sororem et sponsam ipsam compellat, scilicet ut ostenderet non esse thalamum carnis voluptuosum. Nam cum sponsam vocat, id agit Verbi causa, quod animam desponsavit. Id ipsum enim Paulus ait: *Despondi vobis viro, virginem castam exhibere Christo* 74. Cum autem ipsam sororem nuncupat, id ait, propter carnem quam gestavit. Id quippe prophetarum aliquis indicat, hæc de ipso loquens, *Narrabo nomen tuum fratribus meis* 75. Ideo nemo arbitretur sermones huiusmodi carnales esse. Cum enim ipsam beata illa anima hortatur dicens: *Descendat dilectus meus in hortum suum, et comedat fructum pomorum suorum*, ubi animam audis, ne unam suspicere animam, sed totum mundum. Quamobrem invitemus ipsum his verbis. *Descende, o Verbum, in hortum tuum, et comede fructum pomorum tuorum*; et ipsum subito respondebit, *Ingressus sum in hortum meum, soror mea sponsa, messui myrrham meam cum aromatibus meis*. Num concitasti me ut descenderem et comederem fructus? Ecce descendendi, da mihi fructus. Judæorum quidem sermo pro uvis spinas statim profert, et pro ficis tribulos.

65 Isa. lix, 9. 66 Matth. vi, 8. 67 I Cor. xiv, 15. 68 Psal. cxlii, 1. 69 I Reg. 1, 14.
 70 Psal. xciii, 9. 71 Cant. v, 1. 72 Ibid. 73 Isa. lix, 9. 74 II Cor. xi, 2. 75 Psal. xxi 23.

Quandonam autem ipsi hujusmodi fructus obtulerunt, nisi quando crucifigebatur? Petiit enim potum ex fructibus vineæ, et vini loco obtulerunt illi acetum. Viden' fructum eorum, quo pacto in acetum versus sit? Dicat proinde Salvator, Evocasti me ut descenderem et comederem poma, ecce veni siti-bundus, et acetum mihi obtulisti: veni etiam esuriens ad flicum, et folia solum inveni. Utinam vel folia tantum invenissem, dum ne aridum lignum: ideoque ipsi maledixi. Descendi enim ut comederem fructus pomorum; et cum descendissem, ecce deprehendi sanguinem super sanguine commistum, fornicarios, adulteros et sanguinem innocentem effusum. Inveni vos sculpenes lapides et rem sculptam Deum vocantes, ac demum pro fructibus myrrham reperi, atque tui causa abducor ad mortem. *Descendi ut comederem fructus pomorum*: et ecce propter te loco messis mortem accipio; myrrham meto cum aromatibus. At utinam postquam myrrham pro messe recepi, vel ita tandem salutem nanciscamini, ac scelerum finem faciatis, nec dicatur adversum vos id quod in vicesimo nono psalmo habetur, *Quæ utilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem*? Descendi enim propter te, ac mortem myrrhamque pro messe accepi; ac non solum myrrham, sed etiam cum aromatibus. Quo pacto autem cum aromatibus? Quando enim myrrham messui, scilicet mortem, corpus in monumento depositum fuit: cum resurrexit idem corpus incorruptum, tunc apparuerunt aromata: aromata porro erant incorruptio corporis.

7. Quapropter pulchre sic loquitur: *Myrrham meam messui cum aromatibus meis: comedi panem meum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo*. Viden' Verbum ad omnem ætatem emissum? Quod Judæis quidem utpote infantibus mel et lac in alimentum præbeat; mel et lac cum audis, legem existima; nam ipsis utpote infantibus lac datum est; perfectis vero panis et vinum datum. Solida enim esca est panis atque vinum, scilicet Evangelium. Quamobrem pulchre Salvator ait: *Comedi panem meum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo*. Viden' quo pacto ubique idipsum dicat? Ipsius enim est tam Novum quam Vetus Testamentum. Ideo vix Judæis qui mel et lac comedunt. Similiter et Manichæi panem et vinum edunt; catholica autem Ecclesia illa duo una comedit, panem cum melle, bibitque vinum cum lacte. Et cum panem comedimus, una cum Verbo mel item absumimus. Scriptum item fuit ut agnus in Pascha comederetur. Agnum itaque sumo et cum ipso Verbo manduco; nec agnum solum edo, sed etiam Verbum, quod sicut agnus ad occisionem ductum est. Ideo pulchre dicit: *Comedi panem meum cum melle meo, et bibi vinum meum cum lacte meo*: et subito prosequitur: *Comedite, vicini mei,*

θεώς φέρει ἀντὶ σταφυλῶν ἀκάνθας, καὶ ἀντὶ συκῶν τριδόλους. Πότε δὲ προσήνεγκαν αὐτῷ τούτους τοὺς καρπούς, εἰ μὴ ὅτε ἐσταυροῦτο; ἤτησε γὰρ πεινῆ ἐκ τῶν καρπῶν τῆς ἀμπέλου, καὶ ἀντὶ οἴνου προσήνεγκαν αὐτῷ ὄξος. Ὁρᾷς τὸν καρπὸν αὐτῶν ὅτι ὠξυκε; Λεγέτω τοίνυν ὁ Σωτὴρ· Παρακάλεισάς με καταβῆναι, καὶ φαγεῖν ἀπὸ τῶν ἀκροδρύων, καὶ ἰδοὺ ἤλθον διψῶν, καὶ ὄξος μοι προσήνεγκας· καὶ ἤλθον πάλιν πεινῶν ἐπὶ τὴν συκῆν, καὶ φύλλα μόνον εὔρον. Εἶθε δὲ κἄν φύλλα μόνον εὕρισκεις, καὶ μὴ τὸ ξύλον ζηρὸν· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ καταηρασάμην αὐτήν. Καταβέθηκα γὰρ φαγεῖν τοὺς καρπούς τῶν ἀκροδρύων, καὶ ἰδοὺ καταβάς εὔρον αἵματα ἐφ' αἵμασιν μιγνόμενα, πορνεύοντας καὶ μοιχεύοντας, καὶ αἵματα ἀθῶα ἐκχυνόμενα. Εὔρον ὕμεις γλύφοντας λίθους, καὶ θεῶν ὀνομάζοντας· καὶ λοιπὸν ἀντὶ ἀκροδρύων σμύρναν· καὶ εἰς θάνατον ἀγομαι διὰ σέ. *Καταβέθηκα τοῦ φαγεῖν τοὺς καρπούς τῶν ἀκροδρύων*· καὶ ἰδοὺ θάνατον τρυγῶ διὰ σέ· σμύρναν τρυγῶ μετὰ ἀρωμάτων. Ἄλλ' εἶθε τρυγήσαντός μου τὴν σμύρναν σωθέντες ἦτε καὶ πεπαυμένοι τῶν κακῶν, καὶ μὴ λέγετω καθ' ὑμῶν τὸ ἐν τῷ εἰκοστῷ ἐννάτῳ ψαλμῷ λεγόμενον· *Τίς ὠφέλεια ἐν τῷ ὕματι μου ἐν τῷ καταβῆναι με εἰς διαφθοράν*; *Καταβέθηκα γὰρ διὰ σέ, καὶ θάνατον ἐτρύγησα καὶ σμύρναν*· ἄλλ' οὐ μόνον τὴν σμύρναν, ἀλλὰ μετὰ ἀρωμάτων. Πῶς δὲ καὶ μετὰ ἀρωμάτων; Ὅτε γὰρ ἐτρύγησα τὴν σμύρναν, τουτέστι τὸν θάνατον· ὅτε ἐτέθη ἐν τῷ μνημείῳ, καὶ ἀνέστησεν τὸ σῶμα ἀφθαρτον, τότε ἐφάνησαν τὰ ἀρώματα· ἀρώματα δὲ ἦν ἡ ἀφθαρσία τοῦ σώματος.

7. Διὰ τοῦτο καλῶς λέγει· *Ἐτρύγησα σμύρναν μου μετὰ ἀρωμάτων μου· ἔφαγον ἄρτον μου μετὰ μέλιτός μου· ἔπιον οἶνόν μου μετὰ γάλακτός μου*. Θεωρεῖς τὸν Λόγον τὸν πρὸς πᾶσαν ἡλικίαν γιγνόμενον; καὶ τοῖς Ἰουδαίοις νηπίοις οὖσιν διδοὺς τροφήν μέλι καὶ γάλα· μέλι δὲ καὶ γάλα ἐὰν ἀκούσης, τὸν νόμον νόμιζε· ὡς γὰρ νηπίοις αὐτοῖς οὖσιν ἐδόθη τὸ γάλα· τοῖς δὲ τελείοις ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος διδοται· στερεὰ γὰρ ἐστὶ τροφή καὶ ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος, τυττέστι τὸ Εὐαγγέλιον. Διὰ τοῦτο τοίνυν καλῶς λέγει ὁ Σωτὴρ· *Ἐφαγον ἄρτον μου μετὰ μέλιτός μου, ἔπιον οἶνόν μου μετὰ γάλακτός μου*. Θεωρεῖς πῶς πανταχοῦ λέγει; Αὐτοῦ γάρ ἐστι· καὶ ἡ Καινὴ καὶ ἡ Παλαιά. Διὰ τοῦτο οὐαί τοῖς Ἰουδαίοις τοῖς τὸ μέλι καὶ γάλα ἐσθίουσιν. Ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ Μανιχαῖοι τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον ἐσθίουσιν· ἡ δὲ Καθολικὴ Ἐκκλησία τὰ δύο ὁμοῦ ἐσθίει, τὸν ἄρτον μετὰ τοῦ μέλιτος, καὶ πίνει τὸν οἶνον μετὰ τοῦ γάλακτος· καὶ ἐσθίοντες μὲν τὸν ἄρτον συναναλίσκομεν τῷ λόγῳ καὶ τῷ μέλι. Καὶ τὸ πρόβατον γέγραπται ἐσθίειν τὸ Πάσχα. Λαμβάνω τὸ πρόβατον καὶ συναναλίσχω αὐτὸ τῷ Λόγῳ· καὶ οὐκ ἐσθίω τὸ πρόβατον μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγῆν ἀγόμενον Λόγον. Διὰ τοῦτο καλῶς λέγει· *Ἐφαγον ἄρτον μου μετὰ μέλιτός μου, καὶ ἔπιον οἶνόν μου μετὰ γάλακτός μου*.

¹⁶ Psal xxix, 10. ¹⁷ Cant. v, 1.

καὶ εὐθέως λέγει· Φάγετε, οἱ πλησίον μου, καὶ πίετε, καὶ μεθύσθητε, ἀδελφοί. Ἴδὲ τὸν Σωτῆρα πῶς νηπίοις παραγγέλλει φαγεῖν· τοῖς δὲ μείζοντι λέγει· Καὶ πίετε· τοῖς δὲ τελείοις ἔλεγεν, ὅτι Καὶ μεθύσθητε, ἀδελφοί. Ἀμέλει γε Παῦλος, τέλειος ὢν, καὶ μεμεθυσμένος τὴν θείαν ταύτην μέθην, ἔλεγεν· Ἐίτε γὰρ ἐξέστημεν Θεῷ, εἴτε σωφρονούμεν ὑμῖν. Μὴ νομίσης δὲ αὐτὸν, ὅτι ἀπὸ οἴνου ἦν ἐξιστάμενος· αὐτὸς γὰρ παρηγγεῖλε· Μὴ μεθύσκετε οἴνω, ἐν ᾧ ἐστὶν ἀσωτία· ἀλλ', Ὀλίγη οἴνω χρώ διὰ τὸν στόμαχόν σου, Τιμοθέω γράφει· εἰ δὲ ἄλλοις παραγγέλλει, πόσω μᾶλλον ἑαυτῷ; Ἐκεῖνος γὰρ μεμεθυσμένος ἦν καλὴν καὶ θείαν ἀπὸ τοῦ Λόγου μέθην. Γένοιτο δὲ καὶ ἡμᾶς συναριθμηθῆναι μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ἀμήν.

A *et bibite, inebriamini, fratres* ⁷⁶. Vide quo pacto Salvator infantibus præcipiat ut comedant, majoribus dicat, *Et bibite; perfectis, Et inebriamini, fratres*. Sane Paulus cum perfectus esset, et divina ista ebrietate plenus, dicebat: *Sive enim mente excedimus Deo, sive sapientes sumus vobis* ⁷⁷. Ne putes autem illum exhausto vino mente excessisse; ipse namque præcepit his verbis: *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria* ⁷⁸: sed Timotheo scribit: *Vino modico utere propter stomachum tuum* ⁷⁹. Quod si aliis hoc præcipiat, quanto magis sibiipsi? Ille quippe inebriatus erat bona illa et divina Verbi ebrietate. Faxit autem Deus, ut nos cum illo annumeremur in regno cælorum, in Christo Jesu.

B Amen.

⁷⁶ Cant. v, 1. ⁷⁷ II Cor. v, 13. ⁷⁸ Ephes. v, 18. ⁷⁹ I Tim. v, 23.

MONITUM

IN SERMONES SIVE COMMENTARIOS IN MATHÆUM.

An Athanasius sermones, sive commentarios in Matthæum dederit, necne, re ex conjecturis solum ponderata, olim ambigere fas erat; siquidem catenæ in Evangelium Matthæi, Athanasii nonnulla circumferentes, notato solum Athanasii nomine, nec commentaria, nec sermones homiliasve memorabant. Et quia locorum hujusmodi, quædam erant ex operibus jam censis excerpta, hinc mihi suboluit cætera, quæ in editis non exstabant ex amissis sancti Doctoris operibus deprompta fuisse. Jam vero omnis suspicandi vel ambigendi causa levatur: in codicibus enim cum Italicis tum Gallicis, in quos sub hæc incidimus, commentaria et sermones Athanasii in Matthæum diserte memorata deprehendimus; imo etiam ex sermone sexto et nono ad manuscriptorum fidem non pauca damus. Nec mirum, quod hæc commentaria, modo èρμηνελα, sive interpretationes, modo λόγοι: sive sermones, aut melius libri vocitentur. Hic enim mos Græcorum est, ut proliza operu et συντάγματα, in λόγους, sive libros distribuant. Qua ratione illa in Matthæum interpretatio in multos libros sive sermones distincta fuit. Et vero videmus in sequentibus, èκ τῆς ἐρμηνείας τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου λόγον ζ', ex interpretatione Evangelii secundum Matthæum sermonem sextum afferri. Quæ sane commonstrant iis vocibus, èρμηνελα et λόγος, quæ Athanasii interpretationibus præmittuntur, idem significari opus.

Horum itaque commentariorum jam fragmenta aliquot ex manuscriptis et catenis sub finem Athanasii operibus edidimus, sed plerumque manca et lacera. Cum porro multa plura, inobservata pridem ex manuscriptis super accesserint, ad nativum ordinem omnia restitimus. Fateorque tamen me, quia compendio studere soleam, aliquandiu hæsisse, num isthæc recens eruta tantum, prætermisiss aliis jam editis, se junctim ederem; et lectorem subinde ad jam edita remitterem. At tum amicorum suasu, tum meopte consilio ac nutu, importunum scrupulum abegi; sive quia non satis cautum lectoris otio videbatur, si ad varia identidem loca, non omnia simul omnia, inter legendum amandaretur; sive præsertim quia pauca illa jam publicata, ut plurimum initio, medio et fine mutila sunt, ac interdum duplo triploque auctiora ex manuscriptis prodeunt.

Quia vero solent, quæ peregrinis in locis exstant, peregrinum olere, fatemur nos de fragmento ex Athanasii commentario avulso, De novem insanabilibus morbis Herodis, ac inter Athanasiana, quo fors tulerat conjecto, aliquando dubitasse. Verum ubi, proprio in loco positum, conferre licuit cum aliis in Matthæum interpretationibus eandem in eo facile Athanasii manum agnovimus. Quæ porro hic de novem Herodis morbis narrat, ex Josepho ad verbum pene mutuatus est: aliaque de Herodis natalibus erudite ex eodem Josepho et ex Africano edisserit.

Alius fortasse suboriatur scrupulus, quod ad interpretationem illius, « Beati mundo corde ^{80, 81}, » Athanasius illud Jobi, « Nemo mundus a sorde, etiamsi unius diei vita ejus sit super terram ⁸², » de sordibus corporeis in-

^{80, 81} Matth. v, 8. ⁸² Job xiv, 4.

intelligentiam pugnet, nequeque contra hæreticorum quorundam (sic ille) opinionem, infantium auribus sordes, sive peccata inesse. Verum, ut ipse nec obscure interpretatur, de sordibus sive peccatis actualibus, ut vocant, agitur, quæ inesse pueris nemo sanus dixerit. Quod si quis reponat, cur Jobi dictum ad peccatum originale non referat Athanasius, huic regram, Athanasium et si qui alii affinia locuti sunt, pro sordibus animæ propriis, delictum solum a quolibet homine admissum habuisse; neque tamen ignorasse, ex Adami lapsu, universos ejus posteros, debitum mortis tam animæ quam corporis contraxisse. Et alias non integer locus est, sed mutilus: quod si exstarent omnia, haud dubie hanc Athanasii mentem esse ex serie deprehenderemus. De his pluribus in præfatione.

Hic porro præclara multa occurrunt contra fatum et genethliacos; de abdicandis episcopis, presbyteris & diaconis improbe se gerentibus; de mysteriorum Christi sive sacrae Eucharistiæ distributione per diaconum agenda: qui intelligendum sit illud: Blasphemia in Filium hominis remittetur, in Spiritum sanctum secus: contra eos qui lunam inter numina censerent, quo ævum Athanasianum indicatur, quando multiplicium deorum error adhuc vigeat in orbe. Et his similia bene multa.

Quo tempore autem hæc commentaria edita fuerint, non nisi ex loco illo augurari licet ubi sanctus Doctor arguit Apollinarianum impietatis. Nam uti ex ipsius Athanasii in synodo Antiochena, anno 362, testimonio, nec non ex Procli loco in synodo Constantinopolitana exploratum est; postremis solum vitæ annis Athanasius cum Apollinario in apertum bellum prorupit, eumque ut hæresiarcham per hominum ora tradavit. Fortasse dici posset etiam Athanasium, cum hæc commentaria prius edidisset, clausulam illam in Apollinarianum postea adjunxisse; quam rem non semel præstitisse sanctum Doctorem docuimus alias.

EX SERMONIBUS SIVE COMMENTARIIS IN EVANGELIUM MATTHÆI.

Liber generationis Jesu Christi.

Et sacerdos et rex Christus erat: sacerdos quidem, ut qui se obtulerit hostiam pro omnibus; rex vero, ut qui adversus peccatum et mortem reprobaverit.

Generaciones quatuordecim.

Quæ causa est cur cum in hisce generationibus duodecim tantum personæ compareant, quatuordecim tamen generationes inveniantur? Pro persona, arbitror, evangelista transmigrationem posuit; et pro alia persona, Christum.

Athanasii Alexandrini liber interpretationis Evangelii secundum Matthæum.

Vidimus enim stellam ejus in oriente¹⁷. Si pro singulis hominibus stella in cælo esset, quare tertia die cælum infinitis innumerisque stellis repletum est cum tamen Adam sexta die efformatus sit?

Et interjectis quibusdam ex Chrysostomo.

Quod autem neque fatum, neque genesis, id est ortus hora, neque cursus astrorum nostra dirigant, vel hinc palam est. Nam si inde omnia gesta pendant, non ex hominum voluntate et electione, cur furti reum domesticum verberas? quid causæ est quod adulteram uxorem ad tribunal trahas? quare de improbis factis pudore suffunderis? quid est quod contumeliosa verba non feras; sed si quis te mœchum aut fornicatorem, aut ebriosum, aut quid simile appellet, id contumeliam vocas? Nam si peccatum non ex sententia prodiret tua, neque crimen

¹⁶ Matth. 1, 17. ¹⁷ Matth. 11, 2.

(4) Edit. Athan., p. 1006, ex catena a P. Possino edita in *Matthæum*.

A Ἡ βίβλος γένεσως Ἰησοῦ Χριστοῦ.

(4) Καὶ ἱερεὺς καὶ βασιλεὺς ὁ Χριστὸς ἐτύγγα-
ven · ἱερεὺς μὲν ὡς ἑαυτὸν προσαγαγὼν θυσίαν ὑπὲρ
ἡμῶν, βασιλεὺς δὲ ὡς κατὰ τῆς ἀμαρτίας καὶ θανά-
του βασιλεύσας.

Γενσαὶ δεκατέσσαρες

Καὶ πῶς ἐνταῦθα ἐπὶ τῶν γενεῶν, δώδεκα προ-
σώπων κειμένων, δεκατέσσαρες γενεαὶ εὐρίσκονται;
Οἶμαι, ὅτι καὶ τὴν μετοικεσίαν αὐτὴν ἀντὶ προσώπου
ὁ εὐαγγελιστὴς τέθεικε · καὶ ἀντὶ τῆς ἐτέρας δὲ τῶν
Χριστόν.

(5) Ἀθανασίου Ἀλεξανδ. βίβλος τῆς ἐρμηνείας
τοῦ κατὰ Ματθαίου Εὐαγ.

Εἶδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ.
Εἰ δὲ ἦν καθ' ἕκαστον ἀνθρώπων ἀστὴρ ἐν τῷ οὐρα-
νῷ, πῶς τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ὁ οὐρανὸς κατέγεμε τῶν
ἀπείρων καὶ ἀναριθμητῶν ἀστρων, τοῦ Ἀδάμ πλα-
σθέντος τῇ 5' ἡμέρᾳ.

Ὅτι γὰρ οὔτε εἰμαρμένη, οὔτε γένεσις, οὔτε δρό-
μος ἀστέρωι τὰ καθ' ἡμᾶς διοικεῖ, ἐντεῦθεν δῆλον.
Εἰ γὰρ ἐκεῖθεν ἤρτηται τὰ γινόμενα πάντα, καὶ οὐ
τῆς προαιρέσεως τῶν ἀνθρώπων, τίνας ἔνεκεν μα-
στιγοῖς τὸν οἰκέτην κεκλοφῶτα; τίνας ἔνεκεν μοιχει-
θεῖσαν τὴν γυναῖκα εἰς δικασιφῆριον ἔλκεις; τίνας
ἔνεκεν αἰσχύνῃ πονηρὰ πράττων; τίνας ἔνεκεν οὐδὲ
τὰ ῥήματα φέρεις ὀνειδιζόμενα · ἀλλ' ἐάν τις σε κα-
λέσῃ μοιχόν, ἢ πόρνον, ἢ μέθυσον, ἢ τι τοιοῦτον,
ὑβριν τὸ πρᾶγμα καλεῖς; Εἰ γὰρ μὴ τῆς σῆς γνώ-
μης τὸ ἀμαρτάνειν, οὔτε ἔγκλημα τὸ γινόμενον, οὔτε

(5) Ex codice Regio 1993, x sæculi fol., 42.

ὑβρις τὸ λεγόμενον. Νῦν δὲ καὶ δι' ὧν τοῖς ἀμαρτάνουσι οὐ συγγινώσκεις, καὶ δι' ὧν αὐτὸς αἰσχύνῃ τὰ κακὰ πράττων, καὶ λανθάνειν σπουδάζεις, καὶ δι' ὧν τοὺς ταῦτά σοι προσφέροντας ὑβριστὰς νομίζεις· διὰ πάντων ὁμολογεῖς, ὅτι οὐκ ἀνάγκη δέδεται τὰ ἡμέτερα, ἀλλὰ προαιρέσεως ἐλευθερία τετίμηται. Τοῖς γοῦν ἀνάγκη συνεχομένοις συγγινώσκειν οἴδαμεν· καὶ ὑπὸ δαίμονός τινος ὀχλούμενός τις τὸν χιτῶνα διαρρήξῃ τὸν ἡμέτερον, ἢ πληγὰς ἐπενέγκῃ, οὐ μόνον οὐκ ὀνειδίζομεν, ἀλλὰ καὶ ἐλευθέρωμεν καὶ συγγινώσκωμεν. Τί δήποτε; ὅτι οὐχὶ τῆς προαιρέσεως ἐλευθερία, ἀλλ' ἡ τοῦ δαίμονος βία εἰργάσατο ταῦτα. Ὅστε, εἰ καὶ τὰ ἄλλα ἀμαρτήματα ἀπὸ τῆς ἀνάγκης τῆς κατὰ τὴν εἰσαρμμένην ἐγίνοντο, συνέγνωμεν ἂν· ἐπειδὴ δὲ ἴσμεν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀνάγκης, διὰ τοῦτο οὐ συγγινώσκωμεν, οὔτε δεσπόται οἰκέταις, οὔτε ἄνδρες γυναίξιν, οὔτε γυναῖκες ἀνδράσιν, οὔτε διδάσκαλοι μαθηταῖς, οὔτε πατέρες παισίν, οὔτε ἄρχοντες ἀρχομένοις· ἀλλὰ πικροὶ τῶν τετολημμένων ἐξετασταὶ καὶ τιμωροὶ γινόμεθα, καὶ δικαστήρια καταλαμβάνομεν. καὶ πληγαῖς ὑποβάλλομεν, καὶ ἐπιτιμήσοις χρώμεθα, καὶ πάντα πράττομεν ὅπως ἀπαλλάξωμεν αὐτοὺς τῶν κακῶν.

(6) Τὸ, *Ἐλθόμεν προσκυνῆσαι αὐτῷ*, σημεῖον τῆς τῶν μάγων ἐπεικειᾶς καὶ πίστεως. Οἱ γὰρ τοιοῦτον διάστημα διανύσαντες διὰ τὸ προσκυνῆσαι τὸν Χριστὸν, τί οὐκ ἂν ἐποίησαν, εἰ ἐν τῇ ἐκείνων χώρῃ τὸ τοιοῦτον μυστήριον γεγέννητο; Ἀποδεκτοὶ οὖν οἱ ἄνδρες τῆς πίστεως, καὶ ἐπαινετοὶ τῆς ἀρετῆς κατὰ πάντα τρόπον.

Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας ἐκ τῆς κατὰ Ματθαῖον ἐρμηνείας.

Περὶ τῶν ἐννέα ἀνιάτων παθῶν τῆς τοῦ Ἡρώδου τελευτῆς.

(Vide tom. II, col. 1251.)

(7) *Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον.*

Οὗτος ὁ λόγος ἐλεγχός ἐστιν ἀκριβοῦς τῆς τοῦ Ἀπολλιναρίου ἀθεότητος, εἰπόντος μὴ λαθεῖν τὸν Χριστὸν ψυχὴν νοεράν, ἀλλ' εἶναι σῶμα μόνον ἄνευ ψυχῆς καὶ λόγου.

(8) *Ἡ δὲ τροφή ἦν ἀκριδὸς καὶ μέλι ἄγριον.* Ὅτι δὲ καὶ ἡ βοτάνη τίς ἐστιν ἀκρις λεγομένη, ὁ Σολομῶν ἡμᾶς διδάσκει λέγων· *Ἀρθήσει τὸ ἀμύγδαλον, καὶ παχυνθήσεται ἡ ἀκρις.* Ἄλλ' οὐδὲ πόα τίς ἐστὶ τὸ μέλι ἄγριον, ἀλλὰ μέλι δντως ἄγριον, πικρότατον ἔν, καὶ πάσῃ γεύσει πολέμιον.

Τὸ, *Αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν Πνεύματι ἁγίῳ*, τοῦτο δηλοῖ, ὅτι καθαριεῖ ὑμᾶς· καὶ τὸ μὴ δύνασθαι τὸ τοῦ Ἰωάννου βάπτισμα τοῦτο ποιῆσαι, ἀλλὰ τὸ τοῦ Χριστοῦ, ὅς καὶ ἀφιέναι ἀμαρτίας ἐξουσίαν ἔχει.

⁸⁸ Matth. II, 20. ⁸⁹ Matth. III, 4. ⁹⁰ Eccl. XII, 5.

(6) Edit. Athan., p. 1006, ex Possini catena in *Matthæum*.

(7) *Ibid.*

A id egisse, neque contumelia esset id prædicari. Nunc porro cum peccantibus non ignoscas, eum improba gerendo te pudeat, cum latere studeas, cum eos qui talia tibi proferunt pro contumeliosis habeas; sane fateris ex his omnibus, hæc nostra non necessitate quadam colligari, sed voluntatis libertate honorata esse. Iis sane qui necessitate tenentur, ignoscere solemus: ac si quis, compellente dæmonio, tunicam discindat nostram, aut plagas inferat, non solum illi non exprobramus, sed misericordia moti ignoscimus ipsi. Cur hoc? quia non ex voluntatis arbitrio, sed dæmonis impulsu id egit. Itaque si alia quoque peccata ex necessitate a fato inducta admitterentur, veniam daremus utique: quia vero scimus ea non ex necessitate provenire; ideo non parcimus, non domini domesticis, non viri uxoribus, non uxores viris, non magistri discipulis, non patres filiis, non principes subditis; sed acerbi facinorum inquisitores, et ultores sumus; tribunalia adimus, plagis subjicimus, et castigatione utimur: nihilque non agimus ut a malis nos eripiamus.

Illud, *Venimus adorare eum*, magorum probitatis atque fidei signum est. Qui enim tantum itinerit intervallum Christi adorandi gratia confecerunt, quid non facturi erant si in sua regione tantum mysterium editum fuisset? Commendandi itaque viri hujusmodi sunt propter fidem suam, atque omnino virtutis suæ causa laudandi.

C *Athanasii Alexandrini ex interpretatione in Matthæum.*

De novem insanabilibus morbis, quibus Herodes afflictus interiit.

Surgens accipe puerum ⁸⁸.

Hæc loquendi ratio probe arguit Apollinarium impietatis: qui dixit, Christum non accepisse animam intelligendi vi præditam; sed solum corpus sine anima et ratione exstitisse.

Cibus autem ejus erant acrides, et mel silvestre ⁸⁹.

D Quod herbæ genus quoddam sit *acris* dictum, id nos Salomon edocet his verbis: *Florebit amygdalum, et coagulabitur acris* ⁹⁰. Sed mel illud silvestre, non herba, sed mel revera silvestre, acerbissimum ac gustui ingrattissimum est.

Illud: *Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto* ⁹¹, id denotat, quod ipse vos purgaturus sit: quia scilicet id præstare non valet Joannis baptisma; sed Christi, qui etiam remittendi peccata potestatem habet.

⁹¹ Matth. III, 11.

(8) Eadem hujus vocis, *ἀκρις*, interpretationem videsis apud Isidorum Pcl., l. I, ep. 142 fasius enarratam.

Si Filius Dei es ⁶³. Qui ad singulas tentationes ita diabolus interrogat: *Si Filius Dei es?* Id nimirum ait ad eorum similitudinem, quæ jam olim in paradiso dixit: Adamum enim sic alloquitur: *Qua die comederitis, aperientur oculi vestri* ⁶⁴; quo ostenderet illis, se a Deo fuisse deceptos. Quamobrem hic quoque ad singula dicta assidue repetit, *Si Filius Dei es*; id est, si vox quæ te Filium vocavit vera est, quare non confirmas eam, agendo quæ tibi dico?

Docens in synagogis eorum ⁶⁵. Palam Christus et cum fiducia docet; ut credant illi (Judæi) doctrinam suam non esse legi contrariam. Quod scilicet maxime omnium Judæos in furorem adversus eum concitabat.

Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam ⁶⁶. Esurientes ac sitientes justitiam dicit eos, qui alacri ac fervido animo justitiam exercent. *Saturabuntur* enim, ait, et in hac vita, eo quod paucis contenti sint; multoque magis in futura, utpote cum Christo semper versaturi, ubi neque dolor neque luctus erit.

Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt ⁶⁷. Quia quisquis omni cupiditatis affectione cor suum purgavit, propria in pulchritudine divinæ naturæ videt imaginem. Aptā enim est animæ puritas ad Deum per seipsam speculandum [sive, in seipsa exprimendum].

Athanasii Alexandrini.

Ex sermone sexto interpretationis in Evangelium Matthæi, in illud: *Nemo mundus a sorde, etiamsi unius diei fuerit vita ejus super terram* ⁶⁸.

At ignorant sane hæretici illud, *Nemo mundus a sorde, etiamsi unius diei fuerit vita ejus*, de naturali sorde quam ex utero matris egressus infans secum affert, dictum fuisse. Quamobrem ait legislator Moyses ⁶⁹, mulierem enixam immundam esse, pro masculo quadraginta diebus, pro femina, octoginta, ob majorem scilicet naturæ humiditatem. Quod si non ita esset ut lex Moysis effert, vel ex ipsa naturæ ratione argumenta adversum mutuari meret. Quod enim peccatum admittere infans valeat, cujus vita unius diei fuerit? Adulterium? nimirum gentium, cum non in voluptate vigeat. Fornicationem? nihilo magis, cum non sit talis concupiscentiæ capax. Cædem? At mortifera tela gestare nequit. Perjurium? sed articulatim vociferari non valet. Avaritiam? sed neque alienam novit pecuniam, neque suam. Ino etiam injuriarum proreus inimemores parvuli sunt; nam donec ad virilem ætatem pervenerint, verberati precantur, atque pulsī non sese vindicant. Unde et Dominus iis qui in se credunt ait: *Nisi conversi fueritis et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum celo-*

El Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ. Διὰ τί καθ' ἐκάστην πείραν τοῦτο ἔρωτα τὸν Χριστὸν διὰ δόλος, λέγων· *El Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ*; καθ' ὁμοιότητα τοῖς πρότερον αὐτῷ λελεγμένοις ἐν τῷ παραδείσῳ ταῦτα φθέγγεται. Εἶπε γὰρ πρὸς τὸν Ἀδὰμ· Ἦ δ' ἂν ἡμέρα φάγητε, διατριχθήσονται ὑμῶν οἱ ὀφθαλμοί· δεικνύων αὐτοῖς δῆθεν, ὡς ἡπατημένοι εἰσὶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Διὸ καὶ συνεχῶς ἐπιφέρει ἐν ταῦθα καθ' ἕκαστον τῶν αὐτοῦ λόγων, τὸ, *El Υἱὸς εἶ Θεοῦ*, τουτέστιν, εἰ ἡ φωνὴ ἀληθὴς ἐστὶν ἡ καλέσασά σε Υἱὸν, τί οὐ ταύτην βεβαίοις τῷ πράττειν ἄ σοι λέγω;

Διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν. Φανερώς ὁ Χριστὸς καὶ μετὰ παρήρσις διδάσκει· ἵνα πιστεύσωσιν, ὅτι ἄ διδάσκει, οὐκ ἐναντία τυγχάνει τῷ νόμῳ· ὃ δὲ καὶ τοὺς Ἰουδαίους μᾶλλον ἐξέμηνε κατ' αὐτοῦ.

Μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην. Πεινῶντας καὶ διψῶντας τὴν δικαιοσύνην λέγει τοὺς μετὰ προθυμίας καὶ ὀρέξεως τὴν δικαιοσύνην ποιοῦντας. *Χορτασθήσονται* γὰρ, φησί, καὶ ἐν ταῦθα ὡς ὀλίγοις ἀρκούμενοι· πολλῶν δὲ πλέον ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ, ὡς αἰετὰ μετὰ Χριστοῦ διάγοντες· ἐνθα οὔτε λύπη οὔτε στεναγμός ἐστίν.

Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ Θεὸν ὄψονται. Ὅτι ὁ πάσης ἐμπαθοῦς διαθέσεως τὴν αὐτοῦ καρδίαν ἀποκαθάρας ἐν τῷ ἰδίῳ κάλλει τῆς θείας φύσεως καθορᾷ τὴν εἰκόνα. Ἰκανὴ γὰρ ἡ τῆς ψυχῆς καθαρότης ἐστὶ τὸν Θεὸν δὲ αὐτῆς κατοπτρίζεσθαι.

Ἄθαρασιον Ἀλεξανδρείας,

(9) Περὶ τοῦ, *Οὐδεὶς καθαρὸς ἀπὸ ῥύπου, ἐὰν καὶ μία ἡμέρα ὁ βίος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, τῆς ἐρημνείας τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου λόγου 5*.

Ἄλλ' οὔτε Ἰσασιν οἱ αἰρετικοὶ τὸ, *Οὐδεὶς καθαρὸς ἀπὸ ῥύπου, οὐδ' ἂν μία ἡμέρα ὁ βίος αὐτοῦ*· ἐπεὶ ἔρβθη περὶ τοῦ φυσικοῦ ῥύπου, ὃ ἐπικομίζεται τὸ βρέφος ἐξερχόμενον ἐκ τῆς νηδύος τῆς μητρὸς αὐτοῦ. Διὸ καὶ ὁ νομογράφος Μωϋσῆς ἐφη τὴν τίκτουςαν γυναῖκα εἶναι ἀκάθαρτον, ἐπὶ μὲν τῷ ἄρρηνι μ' ἡμέραις, ἐπὶ δὲ τῷ θήλει π' διὰ τὸ ὑγρότερον τῆς φύσεως. Εἰ δὲ οὐκ ἐστὶν οὕτως ὡς ἔχει ὁ νόμος Μωϋσέως, καὶ ἡ φυσικὴ ἀκολουθία δώσει λόγον ἐξενατίας· ποῖαν δύναται ποιῆσαι τὸ παιδίον ἀμαρτίαν, οὐ μία ἡμέρα ἡ ζωὴ αὐτοῦ; Μοιχεῖαν; οὐ πάντως· οὐ γὰρ ἀκμάζει ἐν τῇ ἡδονῇ. Πορνείαν; οὐδὲ οὕτως· ἐντα ἐκτὸς τῆς τοιαύτης ὀρέξεως. Φόνον; ἀλλ' ἀμνηχανεῖ βαστάσαι ὄπλον θανάτου. Ἐπιπορήσαι; ἀλλὰ τέως λείπεται τῆς ἐνάρθρου φωνῆς. Πλεονεκτῆσαι; ἀλλ' οὐκ ἔχει γνῶσιν τῶν ἀλλοτρίων χρημάτων, ἀλλ' οὔτε τῶν ἰδίων. Τῆς δὲ ἀνεξικακίας εἰσὶ πεπληρωμένα τὰ νήπια· ἕως γὰρ ἀνδρῶσιν, καὶ τυπτόμενα παρακαλεῖ, καὶ διωκόμενα οὐκ ἀμύνηται. Ὅθεν καὶ ὁ Κύριος ἐφη τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν· *Ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδιά, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν*. Ἐπεὶ

⁶³ Matth. iv, 5. ⁶⁴ Gen. iii, 4. ⁶⁵ Matth. iv, 23.

⁶⁶ Levit. xii, 2-5.

⁶⁷ Matth. v, 6. ⁶⁸ Matth. 8. ⁶⁹ Job xiv, 4

(9) Ex codice Regio 1993, x sæculi, f. 319.

σὺν τοῦτων τῶν ἀμαρτημάτων τὰ βρέφη ἀμύητα ὑπάρχει, ποίαν ἀμαρτίαν ἔχει τὸ ἀνθημερινὸν παιδίον, εἰ μὴ καθὼς ἔφημεν τὸν σωματικὸν ῥύπον· οὕτε μὴν ὁ λέγων ἔφη· Οὐδέεις καθαρὸς ἀπὸ ἀμαρτίας, ἀλλ' ἀπὸ ῥύπου.

(10) Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας,

Πῶς νοητέον τὸ, Ὁ ἐμβλέψας γυναικί πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς ἦδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.

Μοιχεύει γυναίκα τῇ καρδίᾳ ἐκεῖνος, ὁ συνδιατιθέμενος τῇ πράξει, ἀπεκάλυσε δὲ τὸν τοιοῦτον, ἢ τόπος, ἢ χρόνος, ἢ φόβος τῶν Ῥωμαϊκῶν νόμων. Ὅτι δὲ πολλοὶ, μὴ δράσαντες τὴν ἀσέβειαν, ὡς μοιχοὶ ἐκολάσθησαν, ῥαδίως ἐστὶ τοὺς πάντας πληροφωρηθῆναι ἐκ τοῦ Ὀλοφέρου. Σπεύδοντος γὰρ δρᾶσαι τὸ μῦθος, ἢ Ἰουδίθ, ὡς νόμος δικαιοσύνης, σπασαμένη τὸ ζῆφος ἀπέτεμεν αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν, ἐπικαλεσαμένη εἰς βοήθειαν καὶ ὑπερασπισμὸν τὸν δοτήρα τῶν νόμων Θεὸν, καὶ συνεργὸν τῆς σωφροσύνης. Ὡσαύτως καὶ οἱ δύο πρεσβύτεροι, εἰρηκότες τῇ Σωσάνῃ, Ἰδοὺ ἐν ἐπιθυμίᾳ σου ἐσμεν, καίπερ τοῦτο μὴ πράξαντες, ὡς μοιχοὶ ἐκολάσθησαν, καὶ τὴν ζημίαν ἔσχον θάνατον. Ἐάν οὖν καὶ ἄρτι τίς ἐστὶ τοιοῦτος, ἀκόλαστος, ἀκρατής, ἐπιθυμῶν ἀλλοτρῶν γυναικῶν, κατὰ διάνοιαν μοιχεύει· ὁ γὰρ ἡγεμονεύων τῶν παθῶν, καθαρῶν ἀπὸ ὀφλήματος, ἀπὸ αἰσχρολογίας, οὗτος οὐκ ἐστὶ μοιχὸς, ἀλλὰ παθοκρατορικός· ἀναστῆλων τὸ ἐπαχθὲς τῆς ἡδονῆς τῷ θεϊκῷ φόβῳ ὡς κύμα θαλάσσιον ἀνακοπτόμενον ὑπὸ ἰσχυρᾶς καὶ στερεᾶς πέτρας.

(11) *Εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμὸς σου ὁ δεξιὸς σκανδαλιζέει σε, ἔξελε αὐτόν, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ, καὶ τὰ ἐξῆς. Βαθίζοντες τὴν ἀπλανῆ καὶ ζωηφόρον ὁδὸν, ὀφθαλμὸν μὲν ἐκκόψωμεν σκανδαλίζοντα· μὴ τὸν αἰσθητόν (12)· καὶ γὰρ πηροὶ μοιχοί· ἀλλὰ τὸν νοητόν. Οἷον ἐάν ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὁ πρεσβύτερος, οἱ ὄντες ὀφθαλμοὶ τῆς Ἐκκλησίας, κακῶς ἀναστρέφονται, καὶ σκανδαλίζωσι τὸν λαόν, χρὴ αὐτοὺς ἐκβάλλεσθαι. Συμφέρον γὰρ ἐστὶν ἄνευ αὐτῶν συναθροίζεσθαι εἰς εὐκτήριον οἶκον, ἢ μετ' αὐτοὺς ἐμβληθῆναι, ὡς μετὰ Ἄννα καὶ Καϊάφα, εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. Ὁμοίως δὲ καὶ ἡ χεὶρ, ὁ διάκονος, ἐάν ἀναξίως τι πράττει, χωρίζεσθαι τοῦ θυσιαστηρίου (13). Ὁ δὲ ποῦς, ὁ ὑπηρέτης, ἐάν κακῶς τρέχη εἰς τὸ ψεῦδος, καὶ τὴν λήψιν τῶν χρημάτων κατὰ τὸν Γιεζῆ, δεῖ καὶ τοῦτον τῆς λειτουργίας ἀποξενουῖσθαι ὡς χαλεπὸν καὶ ἀσύνητον ἀνθρώπον· ἵνα ἡ Ἐκκλησία ἀσκανδαλιστῶς συναγομένη διαφυλαχθῆσεται.*

(14) Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας,

Βιβλίου τῆς ἐρμηνείας τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου.

Προσέχετε δὲ τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς· εἰ δὲ μὴ γε, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ Πα-

⁹⁹ Matth. xviii, 3. ¹⁰⁰ Matth. v, 28. ¹⁰¹ Dan. 15, 20. ¹⁰² Matth. v, 29. ¹⁰³ IV Reg. v, 20-23.

¹⁰⁴ Matth. vi, 1.

(10) Edit. Athan. ex codice Barociano, p. 1026.

(11) Edit. Athan., p. 1027, ex codice Vaticano 392. Verum auctiora et emendatiora prodeunt ex codice Reg. 1993, f. 320, et ex cod. Colbert. 504.

(12) Hæc desunt in edit., sed habentur in mss.

*A rum*⁹⁹. Cum itaque delictorum hujusmodi prorsus imperiti parvuli sint; quod, quæso, peccatum admittat puerulus ipsa die natus, nisi, ut diximus, corpoream sordem? Neque enim ita dicitur, *Nemo mundus a peccato, sed, a sorde.*

Athanasii Alexandrini.

Quo pacto intelligendum illud: *Qui respicit mulierem ad concupiscendum eam, jam mæchatus est eam in corde suo*¹⁰⁰.

Mæchatur corde cum muliere, qui perficiendo operi consensit; sed ab illicito et pravo congressu, aut loco, aut tempore, aut metu Romanarum legum coercitus est. Quod autem multi, qui exterius in peccatum non proruperunt, quasi mæchi supplicio affecti fuerint, omnibus palam facere in promptu est ex Holopherne. Nam cum sædum opus peragere gestiret, Judith, ceu lex quædam justitiæ, districto gladio caput ejus abscondit, invocato prius ad opem et patrocinium legum datore et continentiæ opitulatore Deo. Eodem quoque modo senes duo, cum Susannæ dixissent: *Ecce in concupiscentia tui sumus*¹⁰¹, etiamsi facinus non perpetrasset, ut mæchi plexi ac morte mulctati sunt. Si hoc ergo tempore quispiam sit hujusmodi, intemperans, lascivus, alienas uxores appetens, is animo fornicatur. Nam qui in affectus suos imperium habet, a quovis delicto purus et ab obscenis dictis, hic mæchus non est, sed cupiditatis victor; quippe qui voluptatis impetum divino metu, quasi decumanum maris fluctum a solida et firma petra repressum, coerceat.

*Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, et projice abs te*¹⁰², et cætera. Incendentes autem in via nulli errori obnoxia et vivifica, oculum eruiamus si nobis offendiculo sit; non quidem sensilem illum, nam cæci quoque mæchi sunt, sed spiritualem; ut si, verbi causa, episcopus et presbyter, qui sunt Ecclesiæ oculi, improbe versentur, et populo lapsus occasio sint, abjiciendos oportet. Præstat enim in domo orationis, remotis illis, conventus agere, quæcum, velut cum Anna et Caiapha, cum eis injici in gehennam ignis. Similiter si diaconus, qui pro manu habetur, indignum quid egerit, ab altari segregetur. Minister vero qui pro pede reputatur, si improbe ad mendacium, et ad munera, ut Giezi¹⁰³, accipienda decurrat; hunc quoque opus est, ut pravum et imprudentem hominem, a ministerio submovere; ut Ecclesia sine offensione congregata servetur.

Athanasii Alexandrini

Ex libro interpretationis in S. Evangelium.

*Attendite ne eleemosynam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum qui in cælis est*¹⁰⁴.

(15) Quæ sequuntur ad finem usque ex mss. de prompta, desiderantur in edit.

(14) Hæc prodeunt ex cod. Reg. 1993, X sæculi f. 154, longe auctiora iis quæ in edito leguntur, p. 503.

Hortatur itaque nos Unigenitus, ut ne eleemosynam faciamus coram hominibus; non ut cunctemur fratres nos-tros fovere, ac egenis bene facere; sed ut ne, vanæ laudis appetentium Pharisæorum exemplo, præsentem gloriam aucupemur: sed potius mercedem fidelis et accuratæ eleemosynæ a Deo in futuro exspectemus, qui non tantum de munere delectatur, quantum de opima et bona largientis voluntate, ut ex inopis viduæ, quæ duo minuta in gazophylacium misit, exemplo ediscere valeamus.

Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Id est, voluntates carnis Spiritus sancti consilium ne noverint. Qui vero fieri potest, ut dum quis facit eleemosynam, manus ejus sinistra in partem operis ac beneficii non veniat? Oportet enim ambas manus se invicem in præstando beneficio prorsus juvare. Nam læva manu pecuniam sive crumenam tenente, dextera bonum semen in agro cordis pauperum spargit, ut spicam metat, non culmo hærentem; sed vitam sempiternam et immortalem in cruce suspensam. Non vult autem Unigenitus sinistras carnalesque cogitationes scire quid faciat manus dextera sancti Spiritus, ne forte bono proposito et opimæ voluntati aversentur dicentes: Opus nobis est ad multos annos cibos sumptusque curare, vestes varias, ornatas domos, argenteum ferculum, depositum aureum, mancipia ad ministerium, vicos et agros ad proventus. Dextræ enim partes sancti Spiritus nihil horum omnino curant vel concupiscunt, huic Dominicæ voci fidem habentes: *Quærite primum regnum Dei, et hæc omnia adjicientur vobis*⁷⁶. Sic certe non noverit sinistra quid faciat dextera. Cum enim mens puro Deo placendi desiderio affecta, totisque nitens viribus ne ab officio recedat, legitime decertat; tunc sane nullius neque membri alicujus recordatur, nisi ejus quod ad præsens opus usu veniat; haud secus atque artifex, qui quovis tempore solum sibi necessarium instrumentum respicit. Insuper, si nulla incredulitatis in fide ratio subsit, nec lux possit esse tenebrarum causa, nec cum Christo diabolus commonstrari valeat; manifestum sane est neque cum ratione esse posse, id quod rationi omnino contrarium est. Quod si cum ratione prorsus esse non possit id quod est rationi contrarium; qui ad virtutum rationem evectus est, situm rationi contrarium nescit, sed unam virtutem cognoscit; atque ideo neque dexteram quoad excessum, neque sinistram quoad defectum novit. Utrobique enim occurrit quod rationi aperte contrarium est.

*Orantes autem ne multum loquamini*⁷⁶. Longas hic orationes, sed non frequentes aversatur. Jubet enim sine intermissione orare.

⁷⁶ Matth. vi 33. ⁷⁶ Matth. vi, 7

Α τρι ὁμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Συμβουλεύει δὲ ἡμῖν ὁ Μονογενὴς μὴ ποιεῖν τὴν ἐλεημοσύνην ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων· οὐχ ἵνα μέλλωμεν περιστέλλεσθαι τοὺς ἀδελφοὺς ἐν τῷ εὖ ποιεῖν τοῖς δεομένοις· ἀλλ' ἵνα μὴ μέλλωμεν θηρεύειν παρούσαν δόξαν κατὰ τοὺς κενοδόξους Φαρισαίους· ἐκδέχεσθαι δὲ μᾶλλον παρὰ Θεοῦ τὴν ἀμοιβὴν ἐν τῷ μέλλοντι τῆς πίστεως καὶ περισπουδᾶστος ἐλεημοσύνης, ὅς καὶ χεῖρει οὐ τοσοῦτον ἐπὶ τῷ δόματι, ὅσον ἐπὶ τῇ πλουσίᾳ καὶ ἀγαθῇ προαιρέσει τοῦ μεταδίδοντος, ὡς ἐστὶ πληρογορηθῆναι ἐκ τῆς πενιχρᾶς χήρας βαλοῦστος τὰ δύο λεπτὰ εἰς τὸ γαζοφυλάκιον.

Σοὺ δὲ ποιῶντος ἐλεημοσύνην, μὴ γινώτω, φησὶν, ἡ ἀριστερὰ χεὶρ τί ποιεῖ ἢ δεξιὰ. Τουτέστι μὴ εἶδέναι τὰ τῆς σαρκὸς θελήματα τὴν σκέψιν τοῦ ἀγίου Πνεύματος. Πῶς δὲ καὶ οἶόν τε ἐστὶ τοῦ ποιῶντος τὴν ἐλεημοσύνην, τὴν ἀριστερὰν χεῖρα μὴ συνεργεῖν εἰς τὸ ἔργον τῆς εὐποίας; Χρὴ γὰρ παντὶ πάντως τὰς ἑκατέρας χεῖρας συνεργεῖν ἀλλήλαις εἰς τὴν εὐποιάν. Τῆς γὰρ ἀριστερᾶς χεῖρὸς κατεχούσης τὸ χρῆμα, ἦτοι τὸ βαλάντιον, ἡ δεξιὰ χεὶρ σπείρει τὸν καλὸν σπόρον εἰς τὴν χώραν τῆς καρδίας τῶν πενήτων, ἵνα θερίσῃ στάχυν μὴ καλάμη προσαναταμένον, ἀλλὰ τὴν προηρητημένην τῷ σταυρῷ αἰῶν καὶ ἀθάνατον ζωῆν. Οὐ βούλεται δὲ ὁ Μονογενὴς εἶδέναι τοὺς σαρκικούς λογισμούς τί ποιεῖ ἢ δεξιὰ χεὶρ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ἵνα μὴ ποτε τῇ ἀγαθῇ προήξει καὶ τῇ πλουσίᾳ προαιρέσει προσεμποδίζωσι λέγοντες· Ὁφειλομεν ἔχειν πολλῶν ἐτῶν τροφὴν καὶ ἀναλώματα. ἱμάτια διάφορα, οἴκους κεκαλλωπισμένους, παράθειν ἀργυρεάν, χρυσίον ἐναπόθετον, ἀνδράποδα εἰς ὑπηρεσίαν, χωρία καὶ ἀγροὺς εἰς προσόδους. Τὰ γὰρ δεξιὰ μέρη τοῦ ἀγίου Πνεύματος οὕτω τούτων φροντίζουσιν ἢ ἐνθυμοῦνται τὸ σύνολον, πιστεύοντα τῇ δεσποτικῇ φωνῇ· *Ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν*. Καὶ οὕτω δ' ἂν οὐ γινώσεται ἡ ἀριστερὰ τί ποιεῖ ἢ δεξιὰ. Ὅταν γὰρ ὁ νοῦς ἀμετρωρίστῳ καὶ τεταμένῳ ἐπιθυμίᾳ τῆς πρὸς Θεὸν εὐαρεστήσεως, ἐξ ὀλοκλήρου ἀγωνιῶν μὴ ἐκπέση τοῦ προσήκοντος, ἀγωνίζεται νομίμως· τότε οὐδενὸς οὔτε μέλους ἐτέρου λαμβάνει ἔνοιαν, εἰ μὴ μόνον τοῦ χρησιμεύοντος εἰς τὸ προκείμενον, ὡς ὁ τεχνίτης καθ' ἕκαστον κινεῖ τὸν ἐμβλέπων μόνῳ τῷ χρησιμεύοντι αὐτῷ σκεῖαι. Ἐτι εἰ οὐδεὶς ἀπιστίας ἐν τῇ πίστει λόγος, οὐδὲ σκότους αἰτίον κατὰ φύσιν ὑπάρχει τὸ φῶς, οὐδὲ Χριστῷ συνενδείκνυσθαι πέφυκεν ὁ διάβολος· ὀθλον, ὡς οὐδὲ τῷ λόγῳ συνυπάρχει τὸ παρὰ παντὶ παράλογον. Εἰ δὲ τῷ λόγῳ συνεῖναι παντελῶς οὐ δύναται τὸ παράλογον, ὁ πρὸς τὸν λόγον τῶν ἀρετῶν ἀναχθεὶς τὴν παρὰ τὸν λόγον οὐκ ἐπίσταται θέσιν, μόνῃν δὲ γινώσκει τὴν ἀρετὴν· καὶ διὰ τοῦτο οὔτε δεξιὰν διὰ τῆς ὑπεροχῆς, οὔτε ἀριστερὰν διὰ τῆς ἐλλείψεως ἐπίσταται. Ἐπ' ἀμφοῖν γὰρ θεωρεῖται σαφῶς τὸ παράλογον.

Προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογῆσητε. Μακρὰς ἐνταῦθα ἀποτρέπεται εὐχάς· ἀλλ' οὐ πολλὰς. Ἀδιαλείπτως γὰρ κελεύει προσεύχεσθαι.

(15) Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας,

Περὶ τοῦ μὴ θησαυρίζειν ἐπὶ γῆς, βιβλίος τῆς ἐρμηνείας τοῦ κατὰ Ματθαίου, λόγος Θ'.

Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, φησὶν ὁ Χριστὸς, ὅπου σῆς καὶ βρώσις ἀφανίσει, καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσι καὶ κλέπτουσι. Θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανοῖς· ὅπου σῆς καὶ βρώσις οὐκ ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν, οὐδὲ κλέπτουσιν. Οἱ δὲ ἐπακούσαντες τούτων τῶν ῥημάτων εἶπον· Καλὴ ἐστὶ σφόδρα ἡ συμβουλίαι καὶ ἀπόδεκτος ἡ γνώμη, τοῦ παρὰ τὴν γῆν μᾶλλον ἐν οὐρανοῖς ἀποθησαυρίζειν τὰ παρόντα τοῦ βίου. Ἀλλὰ πῶς θήσομεν τὸ χρυσοῖον καὶ τὸ ἀργύριον ἐν οὐρανοῖς, ἀμυχανοῦμεν. Ἔστι γὰρ σφόδρα ὑψηλὸς ὁ οὐρανὸς, καὶ οὐ δυνάμεθα τῇ χειρὶ ἐφικέσθαι αὐτοῦ. Οὐτε δὲ ὀρώμεν ἐκείνην τὴν κλίμακα, ἣν ἐθεάσατο ὁ πατριάρχης Ἰακώβ, ἵνα δι' αὐτῆς ἀνελεύθοντες ἀποθησώμεθα ἐν τῷ οὐρανῷ τὰ ὑπάρχοντα ἡμῶν. Ὁ δὲ Κύριος· Κἂν ὁ οὐρανὸς ἐστὶ σφόδρα ὑψηλός, δύνασθε εἰς αὐτὸν ἀποθησαυρίσαι τὸν ἀσυλαγώγητον θησαυρὸν τῆς δικαιοσύνης. Δὲς πτωχῶ καὶ πένητι ὧν χρήζει, καὶ εὐρήσεις αὐτὰ ἀποκαίμενα ἐν τῷ οὐρανῷ σώα, ἀμόλυντα, ἀδιάφθορα. Ἔχεις δὲ καὶ κλίμακα διήκουσαν ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν, τὸν σωτήριον σταυρὸν· ἀναβαθμίδας δὲ τὰ δόγματα τῶν ἀρχάντων Εὐαγγελίων. Ἀνάθηθι οὖν δι' αὐτῶν εἰς τὰς ἐπουρανίους μονάς, ἵνα δοξασθῆς εἰς τὸν αἰῶνα. Πρόσεχε δὲ καὶ τῷ λεγομένῳ παρ' ἐμοῦ· Ὁ λύγρος τοῦ σώματος σου ἐστὶν ὀφθαλμὸς σου. Εἰ ὀφθαλμὸς σου ἀπλοῦς ἐστίν, ὁλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται· ἐὰν δὲ ὀφθαλμὸς σου πονηρὸς ἐστίν, ὁλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν ἔσται. Γίνεται δὲ τὸ σῶμα σκοτεινόν, τοῦ ὀφθαλμοῦ πονηροῦ ὄντος, οὐ παρὰ τὴν αἰτίαν τοῦ δημιουργοῦ· πάντα γὰρ ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεὸς κατὰ λίαν· ἀλλὰ παρὰ τὸν μοχθηρὸν καὶ ἐθελόκακον τρόπον τοῦ κεκτημένου αὐτόν. Ὁφθαλμὸν δὲ πονηρὸν ἀκούων, συντετὲ ἀχροατὰ, νόσει εἶναι μὴ τὸν ὄντα ἐν τῇ κεφαλῇ, ἀλλὰ τὸν ὑπάρχοντα πονηρὸν λογισμὸν ἐν τῇ ἀφουτιστῶ καρδίᾳ. Εἰ δὲ καὶ συμβαίη τὸν σωματικὸν ὀφθαλμὸν σκοτισθῆναι ἐκ πολλῆς φορᾶς ρεύματος καὶ ἐδύνης τοῦ κρανίου· ἀλλ' οὔτε ἡ σωματικὴ τύφλωσις τινα ἀποξενοῖ τῶν μελλόντων καὶ αἰδίων ἀγαθῶν.

(16) Ἀθανασίου,

Εἰς τό· Οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλείον ἐστὶ τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος;

Διαφέρει δὲ ἡ ψυχὴ τῆς τροφῆς, καθὼς αὕτη μὲν ἐστὶ πνευμάτι ζωτικόν· ἡ δὲ τροφὴ γῆϊνη καὶ εὐδιάλυτος· τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος, ἐπεὶ τὸ μὲν ἐστὶν ἔργον θεϊκῶν χειρῶν, τὸ δὲ πόκος ἀλόγου βοσκῆματος. Πολλοὶ δὲ, ἀκούοντες ψυχὴν ἐσθίουσαν, ξενίζονται ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὀρώντες τὴν χεῖρα τῷ στόματι κομίζουσαν τὰ σιτία. Ἀλλὰ σὺ, ἀγαπητὲ, μὴ ξενισθῆς ψυχὴν ἀκούων ἐσθίουσαν. Καὶ γὰρ οὕτως ἐστὶ καὶ

¹⁷ Matth. vi, 19, 20. ¹⁸ Matth. vi, 22. ¹⁹ ibid 25.

(15) Hæc prodeunt ex cod. Reg. 1993.

(16) Prodeunt hæc ex codice Reg. 1993, fol. 86, editis multum absimilia et longe auctiora.

A

Athanasii Alexandrini,

Quod non sit thesaurizandum in terra, liber interpretationis Evangelii secundum Matthæum : sermo IX.

Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, inquit Christus, ubi ærugo et tinea demolitur, et ubi fures effodiunt et furantur. Thesaurizate autem vobis thesauros in cælis : ubi neque ærugo, neque tinea demolitur; et ubi fures non effodiunt, nec furantur ¹⁷. Qui porro hujusmodi verba audierunt, dixerunt : Probum utique consilium, probabilisque sententia, ut in cælis potius quam in terra bona præsentia recondantur. Verum quo pacto aurum argentumve reponamus in cælis, nulla sane ratio subest. Nam sublime admodum est cælum, ut ipsum manu contingere nequeamus. Neque enim scalam illam conspicimus, quam vidit patriarcha Jacob, ut ea conscensa, bona nostra reponamus in cælo. Ad hæc Dominus : Etiamsi admodum excelsum sit cælum, potestis tamen ibi thesaurum justitiæ nunquam expilandum reponere. Da pauperi et inopi quæ opus ipsi sunt, et ea ipsa in cælo reposita invenies, salva, immaculata, incorrupta. Habes quoque scalam, quæ a terra ad cælum usque pertingit, videlicet salutarem crucem; gradus vero, intemeratorem Evangeliorum dogmata. Per ipsa igitur ad cælestes mansiones conscende, ut æterna gloria afficiaris. Animadvertite illud a me dictum : *Lucerna corporis tui est oculus : si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit; si autem oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit* ¹⁸. Corpus vero tenebrosum efficitur, si oculus nequam est, non opificis vitio : omnia enim quæcunque fecit Dominus admodum bona sunt; sed ob improbos perversosque mores ejus, cujus est oculus. Cum porro nequam oculum audis, prudens auditor, ne oculum capiti hærentem intelligas, sed pravam cogitationem in tenebroso corde latentem. Quod si contingeret corporeum oculum ex copioso fluxu ac dolore cranii obscurari; at corporea cæcitas a futuris ac sempiternis bonis nullum ainovet.

D

Athanasii,

In illud : Nonne anima plus est quam esca, et corpus plus quam vestimentum ¹⁹?

Differt autem anima ab esca, quatenus hæc quidem est spiritus vivificans; illa vero terrena est facileque solvitur. Corpus vero præstat vestimento, quia illud quidem divinarum manuum opificium est, hoc vero, vellus pecoris irrationabilis. Multi porro audientes comedentem animam, ob vocis insolentiam stupent, dum vident manum ori alimenta admovere. At tu, dilecte, ne mireris, dum animam

comedere audis. Ita sane neque alio modo res se habet. Comedit porro anima quæ ori immittuntur : quia ex natura sua calida est, juxta Sapientiae verbum : *Anima calida est ut ignis accensus* ⁸⁰. Sicut ergo ignis immissa in lebetem concoquit; eodem modo ignea anima, alimenta in ventrem inducta digerit et absumit. Etiamsi porro ψυχή, id est anima, vocetur; non ita dicitur quod sit natura sua ψυχρά, id est frigida, ut ex simplicioribus quidam arbitrati sunt; sed quia ex multo calore, humida exsiccat; quod etiam ex solis vi et efficacia planum evadit : nam cum calidus igneusque sit, lutum exsiccat, humidumque omne in vaporem solvit. Quod autem anima ex natura sua calida sit, vel mortuorum exemplo, frater, persuasum habeas. Etenim, cum anima a corpore separata est, rigent omnia membra, nihilominus quam hiberna glacies, niveque frigidiora evadunt. Ex iis item quæ tempore famis contingunt, potes quoque rem propositam comprobare : donec enim anima cibi copia fruitur, corpus viget sane valetque viribus; at deficiente cibo, ipsum corpus absumit et corrumpit. Neque enim potest corpus absque cibo animæ calori obistere, quemadmodum neque vas æneum clibano impositum ignis vehementiam sine aqua ferre valet; prorsus enim funditur et liquescit. Eodem prorsus modo lebes corporis, deficiente cibo, ab ignea anima absumptus omnino pessumdatur. In summa autem eo maxime spectat illud Domini effatum : *Nolite solliciti esse animæ vestræ quid manducetis, aut corpori vestro quid induamini* ⁸¹; quia plus est anima quam esca, et corpus plus quam vestimentum ⁸². Si itaque Dei gratia præstantioribus majoribusque bonis affecti sumus, multo magis hisce minoribus vilioribusque replebimur.

Quærite primum regnum Dei ⁸³. Regnum Dei nihil aliud est quam futurorum honorum possessio; id est, Dei contemplatio ac cognitio, quantum humanæ est facultatis.

S. Athanasii, quod non judicandum sit, ex Evangelio secundum Mattheum.

Nolite judicare, ut non judicemini; in quo enim judicio judicabitis, judicabimini : et in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis ⁸⁴. Ait vero Dominus ea ipsa atque æqualia iis accidere qui judicant, atque iis qui metiuntur : non quemadmodum aiunt hæretici, se ipsos in errorem deducentes, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant ⁸⁵. Hi namque per insanos atque perniciosos pœnitentiæ ritus pecuniæ quæstum aucupantes, aiunt non judicandum sive damnandum esse cum qui peccata mortalia admittit : ait quippe Dominus : *Nolite judicare ut non judicemini*. Quod si ita se res habet ut affirmant ipsi, Noe sane vir justus damnatus fuit, quod derisorem Chamum judicave-

ούκ ἄλλως πως. Ἐσθίει δὲ ψυχὴ τὰ παραπεμπόμενα τῷ στόματι· ἐπεὶ ἐστὶ τὴν φύσιν θερμὴ κατὰ τὸν λόγον τῆς Σοφίας· *Ψυχὴ θερμὴ ὡς πῦρ καιόμενον*. Ὡς περ οὖν τὸ πῦρ τὰ βαλλόμενα εἰς τὸν λέβητα ἔψει, οὕτως καὶ ἡ πυρώδης ψυχὴ τὰ παραπεμπόμενα σιτία τῆ κοιλίᾳ λεπτύνει καὶ δαπανᾷ. Κἂν δὲ ψυχὴ λέγγεται, οὐ λέγεται διὰ τὸ εἶναι ψυχρὰ τῆ οὐσίᾳ, ὡς τινες τῶν ἀπλουστέρων ᾤθησαν, ἀλλὰ διὰ τὸ ἐκ πολλῆς θερμότητος ἀναξερᾶναι αὐτὴν τὰ ὑγρά, ὡς ἔστιν πληροφορηθῆναι καὶ ἐκ τῆς ἐνεργείας τοῦ ἡλίου· ὦν γὰρ θερμὸς καὶ πυρώδης, πηλὸν ξηραίνει, καὶ πᾶν ὑγρὸν ἀνιμάται. Ὅτι δὲ ἡ ψυχὴ θερμὴ ἐστὶ κατὰ φύσιν, παῖθου, ἀδελφῆ, καὶ ἐκ τῶν ἀποθνησκόντων. Ἡ γὰρ ἀποχωρισθῆ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τοῦ σώματος, πάντα τὰ μέλη εὐρίσκονται κρυσταλλώδη, καὶ οὐδὲν ἦτον πάγου χειμερίου ἢ χιόνος ψυχρότερα. Καὶ δὴ ἀπὸ τῶν λιμῶν ἐστὶ δοκιμάσαι τὸ λεγόμενον· ἕως γὰρ ἔχει ἡ ψυχὴ τὴν τροφὴν εἰς ἀφθονίαν, τὸ σῶμα θάλλει καὶ ἀδρύνεται· ὀπνηίκα δὲ ἀπορῆσει σιτίων, αὐτὸ τὸ σῶμα κατεσθίει καὶ φθείρει. Οὐ γὰρ δύναται τὸ σῶμα ἄνευ τροφῆς ἀντέχειν πρὸς τὴν θερμότητα τῆς ψυχῆς, ὡς οὕτε ἀγγεῖον χαλκοῦν ἐστὸς ἐπὶ κλιθάνου οὐ δύναται ἄνευ ὕδατος φέρειν τὴν σφοδρότητα τοῦ πυρός· ἐκφύγεται γὰρ καὶ διαλύεται τέλειον. Οὕτω γοῦν καὶ ὁ λέβης τοῦ σώματος, μὴ ἔχων τὴν τροφὴν, παρὰ τῆς πυρώδους ψυχῆς ὑπολικμύμενος ἀπόλλυται παντάπασι. Κεφάλαιον δὲ πᾶν ἐπὶ πᾶσι τὸ λεχθὲν πρὸς τοῦ Κυρίου· *Μὴ μεριμνήσητε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε, ἢ τῷ σώματι τί ἐνδύσθητε*· ἐπὶ πλείον ἐστὶν ἡ ψυχὴ τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος. Εἰ τοίνυν τῶν κρείττωνων καὶ μειζόνων ἡξιώθημεν τῇ χάριτι τοῦ κρείττονος, πολλῶ μᾶλλον τῶν βραχυτέρων καὶ καταδεεστέρων ἐμπλησθόμεν.

Ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Βασιλεία Θεοῦ οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἄλλ' ἢ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἢ ἀπολαύσις· τουτέστιν ἡ τοῦ Θεοῦ θεωρία τε καὶ γνῶσις, ὅσον ἐφικτὸν τῇ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ.

(17) *Περὶ τοῦ μὴ κρίνειν, τοῦ κατὰ Ματθαῖον Ἐυαγγελίου, τοῦ μακαρίου Ἀθανασίου.*

Μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε· ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε· καὶ ἐν ᾧ μέτρον μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν. Λέγει δὲ ὁ Κύριος τὰ αὐτὰ καὶ τὰ ἴσα πάσχειν τὸν κρίνοντα καὶ τὸν μετρούντα, οὐ καθὼς φασὶν αἰρετικῶν παῖδες ψευδόμενοι ἑαυτοὺς, καὶ μὴ εἰδότες τί λέγουσιν, ἢ περὶ ὧν διαβεβαιοῦνται. Οὗτοι γὰρ ἐμπορευόμενοι τὰ χρήματα διὰ τῶν ἀνοήτων καὶ ἐπιζημιῶν μετανοίων θέλουσι λέγειν, ὅτι οὐ δεῖ κρίνειν τὸν δράσαντα θανατικῶς ἀμαρτίας. Εἶπε γὰρ ὁ Κύριος· *Μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε*. Εἰ δὲ οὕτως ἦν καθὼς ἐκείνοι διωχυρίζονται, πάντως ἂν ὁ δίκαιος Νῶε κατέκριθη κρίνας τὸν χλευαστὴν Χάμ τοῦ εἶναι δοῦλον τῶν ἀδελφῶν. Ὁ δὲ Μωϋσῆς, κρίνας τὸν συλλέξαντα τὰ ξύλα ἐν τῷ

⁸⁰ Eccli. xiii, 22. ⁸¹ Matth. vi, 25. ⁸² ibid. ⁸³ ibid. 33. ⁸⁴ Matth. vii, 1. ⁸⁵ I Tim. i, 7.

(17) Ex codice Ambrosiano 27, x sæculi egregiæ notæ; et ex Reg. 1993, item x sæculi

σαβάβω, ἐκέλευσεν ἔξω τῆς παρεμβολῆς λίθους αὐτὸν **A** rit damnaveritque, ut esset fratrum servus ⁸⁶. Moyses, item lato iudicio in cum qui ligna collegerat die sabbati, jussit cum extra castra lapidibus necari ⁸⁷. Ejus quoque successor Jesus, sententia in Achan ob furtum prolata, cum domus suppellectile tota exterminavit ipsum ⁸⁸. Phinees etiam Zambri fornicationis causa damnans, ipsum hasta confodit ⁸⁹. Samuel Agag regem Amalecitarum interemit in conspectu Domini ⁹⁰. Elias falsos prophetas damnatos, quasi porcos in torrente jugulavit ⁹¹. Elisæus Giezi acceptæ pecuniæ reum damnavit, effecitque leprosum ⁹². Daniel vero lascivos senes sycophantiæ causa ab se damnatos, juxta legem Mosaicam ultus est ⁹³. Petrus autem, qui accepit claves regni cœlorum ⁹⁴, Ananiam cum uxore, quod partem pecuniæ ex vendita propria possessione subduxissent, damnans, extinctos subito cadere fecit ⁹⁵. Et Paulus quoque Alexandrum fabrum judicavit dicens: *Reddet illi Dominus secundum opera sua* ⁹⁶. Hymenæum vero atque Philetum tradidit Satanæ, ut ediscerent non ultra blasphemam effari. Arguit autem Ecclesias Corinthiorum, quod non judicaverint, his verbis: *Non est inter tos sapiens quisquam, qui possit judicare inter fratrem suum? An nescitis quia angelos judicabimus* ⁹⁷? Si itaque omnes justii, qui judicaverunt, non ideo condemnati, imo vero ad spirituale ministerium allecti et cooptati sunt, quare non ut illi judicandum esse censeamus? Ait itaque Dominus: *Nolite judicare, ut non judicemini*, non ideo sane ut quid faciamus vel admittamus, de quo **C** iudicium non feramus; sed quia Pharisæi et Scribæ se mutuo judicabant et damnabant, ipsi vero non sese emendabant. Sic homicidam illum, secundum legem, capitis damnarunt, cum ipsi interea prophetas inique trucidarent; mœchum adulteri causa pœnas luere decreverunt, cum ipsi ceu equi lascivi hinnirent ad alienas uxores ⁹⁸: sententiam in furem tulerunt, ipsi raptiores pecuniæ alienæ. Erantque *excolantes culicem, et deglutientes camelum* ⁹⁹. Quod autem tales fuerint Pharisæi atque Scribæ, palam est ex iis quæ singulis eorum in sequentibus ait Dominus: *Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem, quæ in oculo tuo est, non consideras? Aut quomodo potes dicere fratri tuo: Sine ejiciam festucam de oculo tuo? Hypocrita, ejice primum trabem de oculo tuo, et tunc perspicias ut educas festucam de oculo fratris tui* ¹. Quod si tu in oculo tuo habes intemperantiæ et libidinis trabem, ita ut excutias, qui possis proximum tuum avertere a festuca levis cujusdam peccati? Divinus autem Paulus ad Romanos scribens, de hypocritis hujusmodi, qui pietatem ementuntur, talia fatur: *Qui alium doces, teipsum non doces; qui prædicas non furandum, furaris; qui dicis non mæchandum, mæcharis; qui abominaris idola, sacra expilas; qui in lege gloriaris, per præ-*

⁸⁶ Gen. ix, 26. ⁸⁷ Num. xv, 35. ⁸⁸ Josue vii, 25. ⁸⁹ Num. xxv, 8. ⁹⁰ I Reg. xv, 33. ⁹¹ III Reg. xviii, 40. ⁹² IV Reg. v, 27. ⁹³ Dan. xiii, 62. ⁹⁴ Matth. xvi, 18. ⁹⁵ Act. v, 1-10. ⁹⁶ II Tim. iv, 11. ⁹⁷ I Cor. vi, 5, 3. ⁹⁸ Jerem. xv, 8. ⁹⁹ Matth. xxiii, 24. ¹ Matth. vii, 3-5.

variationem legis Deum inhonoras¹. Et rursum : In quo enim iudicio iudicas alterum, teipsum condemnas : eadem enim agis qui iudicas². Sicut et transgressores Paschalis, per Paschalis prævaricationem Christum inhonorant, cuius est Pascha. In qualibet igitur re, qui alium iudicat, siquidem is idipsum peragat, seipsum iudicat; velut duo illi senes, qui cum de Susanna quasi adultera iudicium tulissent eamque damnassent, secundum Mosaicam legem, adulterii ipsi quoque damnati sunt. Pharaon autem in qua mensurâ mensus est, remensum est ipsi : qui enim pueros in fluvio demergi ac suffocari iusserat, ipse quoque submersus periit in mari Rubro. Sacerdotes vero qui Zachariam ad altare trucidarunt, ipsi quoque sub altari a Romanis jugulati sunt : ut ediscas quod in tuietur ei; et per quæ quis peccaverit, per hæc et

Athanasii,

De incontaminatis mysteriis.

Nolite sancta dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ait Christus³. Id sane recti iudicii est. Neque enim Dominus indiscriminatim ac sine distinctione dixit : Date sancta et margaritas omnibus; sed, Nolite dare sancta canibus, id est malis operariis, dicente Apostolo : Videte canes, videte malos operarios, videte porcos⁴; quo significantur libidinosi homines. Neque abs re sane, sed admodum congruenter porcis libidinosi comparantur. Quemadmodum enim si quis porcum ex cæno eduxerit, id sibi porcus damno esse arbitratur; ita si quis libidinosum ex cæno voluptatis avertat, is temperantiæ consiliarium non amici, sed adversarii loco habet. Ne projiciamus ergo nostras incontaminatorum mysteriorum margaritas ante homines porcis similes. At dicet quispiam : Sacrorum participes esse volunt, et sunt tamen canes impudentes, et porci volutati in cæno voluptatis : tu vero ne dederis. Nam ægri quoque aquam postulant, sed medici vetant; tyranni regiam purpuram expetunt, sed illius custodes, periculum suspicantes, non concedunt. Vide ergo tu quoque, diacone, ne indignis purpuram Impeccabilis corporis præbeas; ne rationi reddendæ, non secundum Romanas leges, sed secundum Domini dicta, obnoxius sis. Nolite, igitur, sancta dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis, inconsideratis scilicet cogitationibus, et conversi dirumpant vos⁵, schismata hæresesque facientes.

Athanasii Alexandrini,

De falsis prophetis.

Ait Dominus : Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimento ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces : a fructibus eorum cognosce-

A ἕτερον, ἑαυτὸν κατακρίνεις· τὰ γὰρ αὐτὰ πράξεις ὁ κρίνων. Ὡς καὶ οἱ παραβάται τοῦ Πάσχα διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ Πάσχα τὸν Χριστὸν ἀτιμάζουσιν, οὗ ἐστὶ τὸ Πάσχα. Ἐν ᾧ οὖν τις κρίνει τὸν ἕτερον, καὶ δρᾷ τὰ αὐτὰ, ἑαυτὸν κρίνει· ὡς καὶ οἱ δύο πρεσβύτεροι· κρίναντες γὰρ τὴν Σωσάνναν ὡς μοιχαλίδα, ἐκρίθησαν ὄντες αὐτοὶ μοιχοὶ κατὰ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον. Ὁ δὲ Φαραὼ ἐν ᾧ μέτρῳ ἐμέτρησεν ἀπεμετρήθη αὐτῷ· ἀποπνίξας γὰρ τὰ βρέφη ἐν τῷ ποταμῷ, καὶ αὐτὸς ὑποδρόχιος ἀπώλετο ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς, φονεύσαντες τὸν Ζαχαρίαν παρὰ τὸ θυσιαστήριον, καὶ αὐτοὶ ὑποκάτω τοῦ θυσιαστηρίου παρὰ τῶν Ῥωμαίων ἐσφάγησαν· ἵνα μάθῃς, ὅτι ᾧ μέτρῳ τις μετρεῖ, τοῦτω καὶ ἀντιμετρεῖται αὐτῷ· δι' ὧν δὲ καὶ τις ἀμαρτάνει, διὰ τούτων καὶ κολάζεται· quia mensura quis mensus fuerit, in eadem reme-

B

(18) Ἀθανασίου,

Περὶ τῶν ἀγράντων μυστηρίων.

Μὴ δότε τὰ ἅγια τοῖς κυσὶ, μηδὲ βάλετε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἐμπροσθεν τῶν χοίρων, φησὶν ὁ Χριστός. Καὶ γὰρ τοῦτο κρίσεως ἐστὶν ὁρθῆς. Οὕτως δὲ ἔφησεν ὁ Κύριος ἀδιορίστως ἢ χωρὶς διαστολῆς· Δότε τὰ ἅγια καὶ τοὺς μαργαρίτας τοῖς πᾶσιν· ἀλλὰ· Μὴ δότε τὰ ἅγια τοῖς κυσὶ, τοὺς κακοὺς ἐργάταις, λέγοντος τοῦ Ἀποστόλου· Βλέπετε τοὺς κύνας, βλέπετε τοὺς κακοὺς ἐργάταις, βλέπετε τοὺς χοίρους, οἵτινές εἰσιν οἱ ἀκόλαστοι. Τοῖς δὲ χοίροις παραβάλλονται οἱ ἀκόλαστοι οὐκ ἀπεικόντως, ἀλλ' οἰκειῶς καὶ προσηκόντως. Ὡσπερ γὰρ τὸν χοῖρον ἐάν τις ἀποσπᾷσῃ τοῦ βορβόρου, καὶ νομίζει ζημιοῦσθαι· οὕτως καὶ τὸν ἀκόλαστον ἐάν τις ἀποστρέψῃ ἀπὸ τοῦ βορβόρου τῆς ἡθουῆς, λογίζεται τὸν συμβουλευόμενον τὴν σωφροσύνην εἶναι ἐχθρὸν, ἤπερ φίλον. Μὴ βάλωμεν οὖν τοὺς μαργαρίτας ἡμῶν τῶν ἀγράντων μυστηρίων ἐμπροσθεν τῶν χοιροτρόπων ἀνθρώπων. Ἀλλὰ φησὶ· Θέλουσι μεταλαμβάνειν τῶν ἁγίων· καὶ εἰσι κύνες ἀνιδεῖς, καὶ χοῖροι ἐγκαλινδοῦμενοι τῇ ἡθουῇ. Ἀλλὰ σὺ μὴ δῶς. Καὶ γὰρ οἱ νοσοῦντες ὕδατος ἐπιθυμοῦσιν· ἀλλ' οἱ ἰατροὶ οὐκ ἐπιτρέπουσι· καὶ οἱ τύραννοι ποθοῦσι τὴν βασιλικὴν πορφύραν· ἀλλ' οἱ φυλάσσοντες αὐτὴν οὐ παρέχουσιν ὑφορῶμενοι τὸν κίνδυνον. Βλέπε οὖν καὶ σὺ, διάκονε, μὴ ἀναξίους ἐπιδώσης τὴν πορφύραν τοῦ ἀναμαρτήτου σώματος· ἵνα μὴ εὐθουθῆς οὐ κατὰ τοὺς Ῥωμαϊκοὺς νόμους, ἀλλὰ κατὰ τοὺς δεσποτικoὺς λόγους. Μὴ δότε οὖν τὰ ἅγια τοῖς κυσὶ, μηδὲ βάλετε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἐμπροσθεν τῶν χοίρων, μήποτε καταπατήσωσιν αὐτοὺς τοῖς ποσὶν αὐτῶν, τοῖς ἀλογίστοις λογισμοῖς, καὶ στραφέντες ῥήξωσιν ὑμᾶς, ποιήσαντες σχίσματα καὶ αἰρέσεις.

(19) Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας,

Περὶ ψευδοπροφητῶν.

Ἐἶπεν ὁ Κύριος· Προσέχετε ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύματι προβάτου, ἐνδοθεν δὲ εἰσι λύκοι ἄρπαγες·

¹ Rom. II, 21-23. ² ibid. I. ³ Matth. VII, 6. ⁴ Philipp. III, 2. ⁵ Matth. VII, 6.

(18) Ex codicē Reg. 1995, x sæculi.

(19) Edlt. Athan. p. 1026, ex codicē Barociano.

ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. **A** *tis eos* ⁷. Si itaque quempiam videris, o frater, qui sit honesto indutus vestimento, ne attendas ipsi, etiamsi ovis pelle vestitus sit, et presbyteri, episcopi, diaconi vel ascetæ nomen habeat: sed ejus opera accuratius perpendas, an sit temperans, an hospitalis, an misericors, an charitatem habeat, an perseveret in orationibus, an sit patiens. Si deum ventrem habeat, et guttur infernum, divitiarum morbo laborans, pietatem pro quæstu habens, dimitte illum; non est enim pastor peritus, sed lupus rapax. Si autem nesti arbores ex fructibus probare, quamnam scilicet sint natura, gustu, pinguedine; multo magis ex operibus periculum facere debes eorum, qui Christo ad quæstum utuntur; quia, dum aliquam sanctitatis famam præferunt, animam possident diabolicam. **B** *Quod si ex spinis non colligis uvas, nec ex tribulis ficus, quid opinaris posse te quid boni ex prævaricatoribus audire, et ex proditoribus quidpiam utile ediscere? Illos itaque aversare ut lupos Arabicos, et spinas inobsequentiarum, tribulos iniquitatis, arbores malas. Si videris sapientem aliquem, ex consilio Sapientiæ ⁸, mane vigila ad illum, stationes portarum ejus terat pes tuus, ut ab eo ediscas legis umbras, et gratiarum dona. Neque enim sophisticus sermo et habitus modestus introducunt in regnum cælorum; sed fides perfecta ac minime curiosa, cum providentia virtutis plena et conspicua.*

(20) Τοῦ ἀγίου Ἀθανασίου.

Ἄρατε τὸν ζυγὸν μου ἐφ' ὑμᾶς, καὶ μάθετε ἀπ' **C** *εμοῦ, οὗτις ἐπιμῶν καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν· ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστός, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν.* Ἐντεῦθεν ὠφελήμενος ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ὀγκώδη τὴν ἁμαρτίαν ἠνόμασε καὶ εὐπερίστατον. Τί γὰρ βαρύτερον καὶ βλαβερύτερον ἁμαρτίας; ὡς περ ἐκ τοῦ ἐναντίου, τί τῆς ἀρετῆς ἐλαφρύτερον; Ἡ μὲν γὰρ ἁμαρτία, ὡς ἐν Παροιμίαις γέγραπται, πολλοὺς τρώσασα, καταβάλλει τῷ βάρει, Σειραῖς τε τῶν ἑαυτοῦ ἁμαρτιῶν ἕκαστος σφίγγεται· ἡ δὲ ἀρετὴ τοὺς ἀντιποιουμένους αὐτῆς ζωοποιεῖ καὶ εἰς ὕψος αἵρει, λέγοντος τοῦ Παροιμιαστοῦ· *Εὐλογὸς ζωῆς ἐστὶ τοῖς ἀντιποιουμένοις αὐτῆς· τοῦ δὲ Ψαλμωδοῦ· Ἀγαλαμβάνων πραεὶς ὁ Κύριος.* Διὰ τοῦτο ἡ μὲν ἁμαρτία συμβολικῶς ἐπὶ ταλάντου διαμολιβδου καταιρομένη θεωρεῖται· ἐπειδὴ τοὺς χρωμένους αὐτῇ βυθίους καταφέρει εἰς τὸν ἄδην· καὶ οἷς ἐνυπάρχουσιν οἱ σαρκικοὶ ἔγχοι καὶ αἱ τῆς σαρκὸς ἐπιθυμίαι, καὶ οὗς ἡ ἁμαρτία περιστάται, τοῦτο οὐκ ἐστὶν ἐλεύθερον πρὸς τὸν θεὸν τὸ δῆμα. Ὁ Ζυγὸς τοῖνον τοῦ Σωτῆρος χρηστός καὶ τὸ φορτίον ἐλαφρόν. Καὶ πῶς, φησὶν, ἐλαφρόν, ὅταν λέγῃ· *Ἐὰν μὴ τις μισῇ πατέρα ἢ μητέρα· καὶ, Ὅς οὐκ αἵρει τὸν σταυρόν, καὶ ἀκολουθεῖ μοι, οὐκ ἐστὶ μου ἀξίος· καὶ, Ὅς οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσιν αὐτοῦ τοῖς ὑπάρχουσιν,*

Sancti Athanasii.

Tollite jugum meum super vos, et discite a me, quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris: jugum enim meum suave est, et onus meum leve ⁹. Hinc utilitate percepta divinus Apostolus, *ponderosum et circumstans peccatum appellavit* ¹⁰. Quid enim gravius et damnosius peccato? ut e contrario, quid levius et utilius virtute? nam *Peccatum, ut in Proverbiis scriptum est, vulneratos multos pondere dejecit* ¹¹, et *Unusquisque catenis peccatorum suorum stringitur* ¹². Virtus autem eos, qui se amplectuntur, vivificat et in altum erigit, ut in Proverbiis dicitur: *Lignum vitæ est iis, qui ipsam amplectuntur* ¹³; et in Psalmis, *Suscipiens mansuetos Dominus* ¹⁴. Idcirco peccatum quidem symbolice cum talento plumbeo demersum **D** *conspicitur* ¹⁵: quia sui cultores in profundum inferorum dejecit. Quibus autem insunt carnis pondera et cupiditates, et iis qui a peccato circumdantur, non liberum sane est oculos ad Deum erigere. Jugum itaque Servatoris suave est, et onus ejus leve. Et quo pacto, dicet quispiam, leve onus est, cum sic loquatur: *Si quis non odit patrem et matrem* ¹⁶, et, *Qui non tollit crucem, et sequitur me, non est me dignus* ¹⁷; et: *Qui non renuntiat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus* ¹⁸; imo etiam jubeat ipsam tradere animam? Id te do-

⁷ Matth. vii, 15, 16. ⁸ Eccli. vi, 36. ⁹ Matth. xi, 29, 30. ¹⁰ Hebr. xii, 1. ¹¹ Prov. vii, 26. ¹² Prov. v, 22. ¹³ Prov. iii, 18. ¹⁴ Psal. cxlviii, 6. ¹⁵ Zach. v, 7. ¹⁶ Luc. xiv, 26. ¹⁷ Matth. x, 38. ¹⁸ Luc. xiv, 33.

(20) Edit. Athan. p. 1008, ex Possini catena in *Matth.*

ceat Paulus qui ait : *Id enim quod in presenti est momentaneum et leve tribulationis, mire supra modum æternum gloriæ pondus operatur* ¹⁹; et rursus : *Non sunt condignæ passionibus hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis* ²⁰.

Prodit ex cod. Colb. membran. xi sæculi. Est Cat. in Matth.

Sancti Athanasii.

Propterea dico vobis, omne peccatum et blasphemia remittetur hominibus, sed blasphemia in Spiritum non remittetur illis. Et quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei : qui autem dixerit verbum contra Spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc sæculo, neque in futuro ²¹. Hic apposite Apostoli dictum proferatur : *Littera occidit, Spiritus autem vivificat* ²². Multa siquidem divinarum Scripturarum loca si secundum litteram intelligamus, in nefandas blasphemias incidimus, ejusmodi sunt quæ nobis nunc proponuntur Domini verba; quæ si secundum nudas dictiones excipiamus, non solum in nefandas dilabemur cogitationes, sed etiam ipsum Dominum sibi adversari deprehendemus. Namque si *quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei*; quomodo idem Filius dixit : *Qui me negaverit coram hominibus, negabo eum coram angelis Dei* ²³? Et rursus, si omne peccatum et blasphemia remittetur hominibus, quomodo et de otioso verbo rationem summus reddituri ²⁴? quomodo qui dicit fratri suo, fatue, reus erit gehennæ ignis ²⁵? quomodo item Paulus ait : *Nolite errare : neque fornicarii, neque adulteri, neque molles, neque maledici, neque ebrosi, neque rapaces regnum Dei possidebunt* ²⁶? Quæ si ita se habent, quomodo, quæso, omne peccatum et blasphemia remittetur hominibus? Rursumque, si verum illud est, cur miser accusatur Origenes, quod finem aliquem pœnarum constituat; ac tandem remissionem omnium peccatorum, hominibus pariter et dæmonibus a Deo concedendam prædicet? Item, si blasphemia in Spiritum sanctum remissionem non habet, quid queritur Ecclesia Novatum pœnitentiam rejecisse? Illud autem obscurius et difficilium intellectu est, quod, qui dixerit verbum contra Filium remittetur ei; qui vero dixerit verbum contra Spiritum sanctum non remittetur ei, ita ut minor videatur Filius esse Spiritu sancto et Patre. Quid ergo nefarios Arianos rejicimus, qui Filium volunt esse inferiorem et minorem Spiritu? Cur ergo Filius dicit : *Ego et Pater unum sumus* ²⁷; et : *Qui non honorat Filium, non honorat et Patrem* ²⁸; itemque hic ait : *Quicumque dixerit verbum contra Filium, remittetur ei* ²⁹? Num blasphemia in Filium condonata est Arianis, Simonianis, Sabellianis, Photinianis, cæterisque omnibus, qui blas-

οὐ δύναται μου εἶναι μαθητής· ὅταν κλεύῃ καὶ αὐτὴν ἐκδοθῆναι τὴν ψυχὴν; διδασκῶ σε Παῦλος λέγων· Τὸ γὰρ παραυτίκα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως καθ' ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρος δόξης κτερεύεται· καὶ πάλιν· Οὐκ ἄξιον τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν εὐξάνει ἀνακαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς.

(21) Τοῦ ἀγίου Ἀθανασίου.

Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις· ἡ δὲ τοῦ Πνεύματος βλασφημία οὐκ ἀφεθήσεται αὐτοῖς. Καὶ ὅς ἐάν τις εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· ὅς δ' ἂν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ Πνεύματος ἀγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ οὔτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. Ἐνταῦθα καλὸν τὸ τοῦ Ἀποστόλου εἰπεῖν· ὅτι· Τὸ γράμμα ἀποκτείνει, τὸ δὲ Πνεῦμα ζωοποιεῖ. Πολλὰ γὰρ τῶν θείων Γραφῶν ἐάν κατὰ τὸ γράμμα νοήσωμεν, εἰς ἀθέτους βλασφημίας περιπεσοῦμεθα· οἷόν ἐστι καὶ τὸ νῦν προκείμενον τοῦ Κυρίου λόγιον· ἐάν γὰρ κατὰ τὴν εἰρηρὴν λέξῃς ἐκλάβωμεν, οὐ μόνον εἰς ἀθεμίτους ἐνοχίας κατενχθόμεθα, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν Κύριον ἐναντιούμενον ἑαυτῷ εὐρήσωμεν. Ἐάν γὰρ ὅς τις εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ Υἱοῦ, ἀφεθήσεται αὐτῷ· πῶς αὐτὸς ὁ Υἱὸς εἶπεν, ὅτι ὁ ἀπαρρησάμενος αὐτὸν [ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων] ἀπαρρηθήσεται ἔμπροσθεν τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ; Καὶ πάλιν ἐάν πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις, πῶς καὶ ὑπὲρ ἀργοῦ λόγου ἀπολογίαν δώσομεν; πῶς ὁ λέγων τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, μωρὲ, ἐνοχος ἐστὶ εἰς τὴν γένναν τοῦ πυρός; πῶς δὲ φησὶ καὶ Παῦλος· *Μὴ πλανᾶσθε· οὔτε πόρνοι, οὔτε μοιχοί, οὔτε μαλακοί, οὔ λοιδοροί, οὐ μέθυροι, οὐκ ἄρπαγες, βυσιλείαι Θεοῦ οὐ μὴ κληρονομήσουσι*; Καὶ εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει, πῶς λοιπὸν, εἰπέ μοι, πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις; Καὶ ἐάν πάλιν τοῦτο ἀληθές, διὰ τί λοιπὸν ἐγκαλεῖται ὁ ἄθλιος Ὀριγένης, τέλος κηρύττων τῆς καλῆσεως, ὡς συγχώρησιν πάσης ἁμαρτίας γενέσθαι καὶ τοῖς ἀνθρώποις καὶ τοῖς δαίμοσι παρὰ Θεοῦ; Πάλιν δὲ ἐάν ἡ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον βλασφημία οὐκ ἔχει συγχώρησιν, τί μέμφεται ἡ Ἐκκλησία Ναυάτον ἀποβαλλόμενον τὴν μετάνοιαν; Τὸ δὲ σκοτεινότερον καὶ δυσκατάληπτον ἐκείνόν ἐστιν, ὅτι ὅς ἂν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ Υἱοῦ, ἀφεθήσεται αὐτῷ· ὅς δ' ἂν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ Πνεύματος, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ· ὥστε ἐλάττων ἐστὶν ὁ Υἱὸς παρὰ τὸ Πνεῦμα καὶ τὸν Πατέρα. Καὶ τί λοιπὸν ἀποβαλλόμεθα τοὺς μυσταροὺς Ἀρειανούς, τοὺς σμικρύνοντας καὶ καταβιβάζοντας τὸν Υἱὸν παρὰ τὸ Πνεῦμα; Καὶ πῶς ὁ Υἱὸς λέγει· *Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἑσμέν· καὶ, Ὅ μὴ τιμῶν τὴν Υἱὸν οὐ τιμᾷ τὸν Πατέρα· καὶ πάλιν ἐνταῦθα φησὶ· Ὅς ἂν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ Υἱοῦ, ἀφεθήσεται*

¹⁹ II Cor. iv, 17. ²⁰ Rom. viii, 18. ²¹ Matth. xii, 31, 32. ²² II Cor. iii, 6. ²³ Luc. xii, 9. ²⁴ Matth. xii, 36. ²⁵ Matth. v, 22. ²⁶ I Cor. vi, 10. ²⁷ Joan. i, 30. ²⁸ Joan. v, 23. ²⁹ Matth. xii, 32.

(21) Ex cod. Colb. 2544, qui est catena in Matthæum. In editis quoque comparet, sed magna sui parte truncatum.

ται αὐτῷ; Ἄρα οὖν, εἰπέ μοι, ἢ εἰς τὸν Υἱὸν βλασφημία συγχωρηθήσεται τοῖς Ἀρειανοῖς, καὶ Σιμωνιανοῖς, καὶ Σαβελλιανοῖς, καὶ Φωτειναιοῖς, καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσι τοῖς εἰς τὴν τοῦ Υἱοῦ σάρκωσιν βλασφημήσασιν; Ἄπαγε τῆς ἀτοπίας. Εἰ γὰρ ὁ λέγων τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, Μωρὲς, ἔνοχός ἐστιν εἰς τὴν γένεσιν τοῦ πυρός, εἰς ποῖαν λοιπὸν, εἰπέ μοι, γένεσιν γένενης ἐκβλήθησεται; ὁ λέγων τὸν Θεὸν αὐτοῦ κτίσμα, καὶ οὐχὶ Θεοῦ Υἱὸν, ἀλλὰ δοῦλον καὶ ὑπουργὸν καὶ μικρόν; Καὶ εἰ ὅστις εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ Υἱοῦ, ἀρεθίσεται αὐτῷ, πῶς αὐτὸς ὁ Υἱὸς εἶπεν, ὅτι Ὁ μὴ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ μὴ πίνων μου τὸ αἷμα, οὐκ ἔχει ζωὴν αἰώνιον; Πῶς δὲ καὶ δύναται τις, ἀτιμάζων τὸν Υἱὸν, μὴ βλασφημεῖν εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα; Ὁ δὲ εἰς αὐτὴν βλασφημῶν δηλονότι ἀπαρνείται τὸ ἅγιον βάπτισμα· ὁ δὲ τοῦτο ἀπαρνούμενος, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀποδύεται. Καὶ ὡσπερ ἐπὶ τοῦ αἰσθητοῦ ἡλίου, ἐν τὴν θέρμην ἢ τὴν ἀκτίνα αὐτοῦ καθυβρίσης, εἰς ὅλην τὴν φύσιν αὐτοῦ ἀνατρέχει ἢ ὑβρίζει· οὕτως καὶ ἐπὶ τοῦ τρισηλίου τῆς ἁγίας Τριάδος φωτός καὶ μυστηρίου ἢ τῆς μιᾶς ὑποστάσεως ἀτιμία παντός τοῦ πληρώματος τῆς θεότητός ἐστιν ἀτιμία. Τί οὖν ἐστὶ τὸ πρὸς Ἰουδαίους λεγόμενον, ὅτι Πᾶσα ἀμαρτία καὶ βλασφημία τοῖς ἀνθρώποις ἀφεθήσεται· ὃς δ' ἂν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· ὃς δ' ἂν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ Πνεύματος ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ οὔτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. Νουνεχῶς ἀκούσωμεν, καὶ μὴ πλανηθῶμεν. Διττὸν εἶναι τὸν Χριστὸν μετὰ τὴν ἄφραστον ἔνωσιν, φημι δὲ ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, αἱ ἱεραὶ ἡμῖν διαβούσι Γραφαί· Ὁ γὰρ Λόγος σὰρξ ἐγένετο. Τὴν γοῦν τοῦ Λόγου θεότητα ὁ αὐτὸς Χριστὸς Πνεῦμα ἅγιον ὀνομάζει, καθὰ καὶ πρὸς τὴν Σαμαρεῖτιν ἔλεγε, Πνεῦμα ὁ Θεός· τὴν δὲ ἀνθρωπότητα αὐτοῦ Υἱὸν ἀνθρώπου· Νῦν γάρ, φησιν, ἐδοξάσθη ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ οὖν αἰεὶ τῷ Θεῷ προσκρούοντες Ἰουδαῖοι διττὴν πρὸς Χριστὸν τὴν βλασφημίαν ἐπέκτηνον· ἢ μὲν γὰρ τῇ σαρκὶ αὐτοῦ, ἦγουν τῷ Υἱῷ τοῦ ἀνθρώπου προσκόπτοντες, προφήτην αὐτόν, ἀλλ' οὐ Θεὸν εἶναι ἐνόμιζον, καὶ φάγον αὐτόν καὶ οἰνοπότην ἐκάλουν, οἷς καὶ συγγνώμην ἔδωκεν· ἀρχὴ γὰρ ἦν τοῦ κηρύγματος, καὶ οὕτω ἐχώρει ὁ κόσμος Θεὸν πιστεύειν γενόμενον ἀνθρώπον. Διὸ φησιν ὁ Χριστὸς, ὅτι Ὁς ἂν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἦγουν τοῦ σώματος αὐτοῦ, ἀφεθήσεται αὐτῷ. Τολμῶ γὰρ λέγειν, ὅτι οὐδὲ αὐτοὶ ὁ μακάριος μαθηταὶ τὸ ζῆλειον περὶ τῆς αὐτοῦ θεότητος εἶχον φρόνημα, ἕως τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον αὐτοῖς τῇ Πεντηκοστῇ ἐπεφοίτησεν. Ἐπεὶ καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἰδόντες αὐτόν, οἱ μὲν προσεκύνησαν, οἱ δὲ ἐδίστασαν· ἀλλ' οὐκ ἐκ τούτου κατεκρίθησαν. Οἱ δὲ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἦγουν εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ θεότητα, βλασφημήσαντες καὶ λέγοντες, ὅτι Ἐν Βεελζεβούλ ἄρχονται τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, οὐκ ἀφίενται οὔτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. Ἐπισημειώσα-

A phemias in Christi incarnationem protulerunt? Apage hanc absurditatem. Nam si is qui fratri suo dicit, Fatue, reus est gehennæ ignis; qualem, dic mihi, in gehennam gehennæ projicitur is qui affirmat Deum suum creaturam esse; non Filium Dei, sed servum, sed administrum, et parvum? Et si qui dixerit verbum contra Filium, remittetur ei; quomodo ipse Filius dixit: *Qui non manducat meam carnem, nec bibit meum sanguinem, non habebit vitam æternam* ²⁰? Aut qui, quæso, possit qui ignominia afficit Filium, non blasphemare in sanctam Trinitatem? Qui vero in eam blasphema dicit, is haud dubie abnegat sanctum baptisma; ac qui baptismum negat, profecto Spiritum sanctum exiit. Ut quemadmodum in sole isto sensibili, si calori radiisve ejus contumeliam feceris, in totam naturam solis recidit hujusmodi contumelia; ita quoque se res habet in trigemino sole Trinitatis et mysterii: contumelia in unam personam prolata, blasphemia est in universam plenitudinem deitatis. Quid igitur sibi vult dictum illud ad Judæos: *Omne peccatum et blasphemia remittetur hominibus: et quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei; qui autem dixerit verbum contra Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo neque in futuro* ²¹. Prudenter audiamus, et ne seducamur. Duplicem esse Christum post inenarrabilem unionem, dico autem ex deitate et humanitate, sacra nobis clamant Scripturæ: nam *Verbum caro factum est* ²². Deitatem ergo Verbi ipse Christus Spiritum sanctum appellat, quemadmodum ad Samaritanam locutus est, *Spiritus est Deus* ²³; humanitatem vero suam, Filium hominis vocat: *Nunc, inquit, glorificatus est Filius hominis* ²⁴. Judæi igitur qui semper Deum offenderunt duplicis adversus Christum blasphemie rei sunt, Quorum alii in carnem ejus, scilicet in Filium hominis, impingunt, prophetam, non Deum esse existimantes; ac voracem illum et potatorem vocabant ²⁵: quibus veniam dedit. Siquidem initium prædicationis erat, nondumque poterat mundus Deum illum credere, qui homo factus fuerat. Hinc Christus ait: *Quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, scilicet contra corpus suum, remittetur ei*. Ausim quoque dicere, neque ipsos beatos ejus discipulos, perfectam ipsius divinitatis habuisse notitiam, donec Spiritus sanctus in die Pentecostes in ipsos illapsus esset. Namque etiam post resurrectionem videntes eum, alii adorarunt enim, alii autem dubitaverunt; nec ideo tamen condemnati sunt. Qui vero in Spiritum sanctum, sive in Christi deitatem blasphema hæc dicta protulerunt: *In Beelzebub, principe dæmoniorum, ejicit dæmonia* ²⁶; iis sane non remittetur, neque in hoc sæculo, neque in futuro. Observandum porro est, non dixisse Christum, blasphemanti ac postea pe-

²⁰ Joan. vi, 54. ²¹ Matth. xii, 32. ²² Joan. i, 14, xi, 19. ²³ Luc. xi, 15.

²⁴ Joan. iv, 24. ²⁵ Joan. xiii, ²⁶ Matth.

nitenti remissionem dandam non esse; sed blasphemanti, sive in blasphemia perseveranti: siquidem condigna poenitentia peccata omnia eluit. Quod autem dicitur, blasphemiam in Spiritum sanctum neque in hoc, neque in futuro saeculo dimitti; quidam re diligentius exquisita dicunt, quatuor modis peccatorum veniam concedi; duobus hic, duobus item in futuro saeculo. Cum enim peccatorum omnis temporis meminisse non possimus, ut hic poenitentiam quilibet agere possit; idcirco Dominus noster, nobis hic poenitentiam non agentibus, duos, ut dictum est, in futuro poenitentiae modos procuravit. Cum quis scilicet bona indifferenter egerit, sive misericordia et commiseratione comotus in proximum, sive quævis alia humanitatis officia præsterit; ea porro in futuro saeculo, iudicii tempore, in quam propendebunt partem, veniam consequentur. Et hic quidem primus est modus: secundus vero is est, cum quis peccatis constrictus, audita Domini voce dicentis: *Nolite iudicare, ut non iudicemini*, de nemine iudicare, examinato vitæ instituto, ausus; utpote cultor præcepti, neque ipse iudicatur. Neque enim mandati sui immemor est ille veracissimus. Duobus autem aliis modis hic venia obtinetur; cum quis nimirum peccatis obnoxius, divina dispensante providentia, miseris, ærumnis morbisque affligitur. Modo namque sibi ignoto, his a Deo purgatur. Et si quidem tentatus gratias agat, mercedem ob gratiarum actionem accipit; sin se ingratum præbeat, de iisdem peccatis quorum causa corripitur, iterum iudicatur: insuperque debitas ingrato animo poenas luere cogitur. Igitur peccata in homines admissa, multis possunt rationibus condonari: nam si quis in hominem peccans, de alio homine bene mereatur, is quam in naturam peccavit eidem naturæ satisfecit. Sed blasphemia in Spiritum (quæ infidelitas est, nullam, nisi quis fidelis efficiatur, veniam admittens), utpote impietatis et infidelitatis peccatum, aequè in hoc, neque in futuro saeculo dimittetur.

Athanasii Alexandrini,

De lunaticis.

*Domine, miserere filio meo, quia lunaticus est, et male patitur*³⁷. Lunaticis, non luna insaniae causa est, neque enim luna ad malum et damnum inferendum hominibus creata est, sed ad ministerium optimis utilibusque rebus præbendum. Cum enim ex natura sua humida sit, suavissimum corporibus somnum procurat, noctis tenebras, colore lacteo ornata, demulcet; solem vero qui siccus calidusque est, æqua lance temperat, atque humore frigiditateque sua plantas omnes, prata, herbas, olera, ut mater vera in ulnis accipiens, fovet, et virescere facit; ita ut sub aurora crepusculum, videre sit arbores densis frondibus ornatas, prata in summis floribus

³⁷ Matth. xvii 15.

(22) Hæc ad finem usque, quæ in editis desiderabantur, et in editione Athanasii nostra separatim

σθαι δὲ χρῆ, ὅτι οὐκ εἶπεν ὁ Χριστός, τῷ βλασφημῶσαντι καὶ μετανοήσαντι οὐκ ἀφεθήσεται· ἀλλὰ τῷ βλασφημοῦντι, ἐκ' οὖν ἐπιμένοντι τῇ βλασφημίᾳ. Ἡ γὰρ ἀξιόλογος μετανοία πάντα λύει τὰ ἁμαρτήματα. (22) Τὸ δὲ μήτε ἐνταῦθα ἀφίεσθαι τῷ εἰς τὸ Πνεῦμα βλασφημήσαντι, μήτε ἐν τῷ μέλλοντι, τινὲς ἐξετάζοντες φασὶ τέσσαρας εἶναι τρόπους δι' ὧν συγχώρησις ἁμαρτημάτων γίνεται· δύο ἐνταῦθα, καὶ δύο ἐν τῷ μέλλοντι. Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἐφικνείται ἡ μνήμη ὄλου χρόνου μνημονεύειν τὰ σφάλματα, ἵνα ἐνταῦθα μετανοήσῃ ὁ ἄνθρωπος, ψυκονόμησε φιλανθρωπῶς ὁ Κύριος ἡμῶν μὴ μετανοοῦντων τρόπους μετανοίας ἐν μὲν τῷ μέλλοντι, ὡς εἰρηται, δύο· ὅταν τις ἀδιαφόρως ἀγαθοεργήσας, εἴτε εἰς οἶκτον καὶ συμπάθειαν πρὸς τὸν πλησίον κινήθῃς, ἢ ὅσα ἄλλα φιλανθρωπίας ἐχόμενα· ταῦτα ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι κατὰ τὸν καιρὸν τῆς κρίσεως ζυγοστατούμενα, ἐφ' ἃ τὴν ῥοπήν ἔχει, συγχώρησις γίνεται. Καὶ οὗτος μὲν ὁ εἰς τρόπον· δεῦτερος δὲ οὗτος· ὅταν ταῖς ἁμαρτίαις συνεχόμενος, ἀκούων δὲ τοῦ Κυρίου λέγοντος· *Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε*, φοβούμενος οὐδένα κρίνει ἐν τῇ ἐξετάσει τῶν βεβιωμένων· ὡς φύλαξ τῆς ἐντολῆς οὐ κρίνεται. Τῆς γὰρ ἑαυτοῦ ἐντολῆς οὐκ ἐπιλήσμων ὁ ἀψευδέστατος. Οἱ δὲ ἕτεροι δύο τρόποι ἐνταῦθα τὴν συγχώρησιν ἔχουσιν· ὅταν τις, ἐν ἁμαρτίαις ὢν, οἰκονομεῖται ἐκ τῆς προνοίας ἐν συμφοραῖς, ἐν ἀνάγκαις, ἐν νόσοις· ὡς οὐκ οἶδε γὰρ διὰ τῶν τοιούτων καθαίρει αὐτὸν ὁ Θεός. Καὶ εἰ μὲν εὐχαριστεῖ πειραζόμενος, τὸν ἐπὶ τῇ εὐχαριστίᾳ μισθὸν λαμβάνει· εἰ δὲ ἀχαριστεῖ, δι' ἧς μὲν ἁμαρτίας παιδεύεται, ἐκ τῶν τοιούτων κρίνεται· τὴν δὲ ὑπὲρ τῆς ἀχαριστίας εἰσπράττεται ποινήν. Ἐπεὶ οὖν ἅτινα εἰς ἀνθρώπους τις ἀμαρτάνει, πολλὰς ἔχει προφάσεις συγχωρήσεων· ἀμαρτάνων γὰρ τις εἰς ἄνθρωπον, ἄλλον δὲ ἄνθρωπον εὐ ποιῶν, εἰς ἡν φύσιν ἤμαρτεν, αὐτῇ καὶ ἀπελογήσατο. Ἡ δὲ εἰς τὸ Πνεῦμα βλασφημία (ἔστι δὲ ἀπιστία, μὴ ἔχουσα ἑτέραν πρόφασιν συγχωρήσεως, εἰ μὴ τὸ γενέσθαι πιστὸν), οὔτε ἐνταῦθα οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι ἀφεθήσεται τῆς ἀθεΐας καὶ ἀπιστίας ἡ ἁμαρτία.

Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας,

Περὶ σεληνιαζόμενων (23).

Κύριε, ἐλέησόν μου τὸν υἱόν, ὅτι σεληνιάζεται, καὶ κακῶς πάσχει. Οἱ σεληνιαζόμενοι, οὐχ ὡς τῆς σελήνης παραιτίας γινομένης τῆς αὐτῶν φρενοβλαβείας· οὔτε μὴν ἡ σελήνη ἐκτίσθη εἰς κακοποιίαν, ἢ πρὸς βλάβην τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἀλλ' εἰς συνεργίαν καλῶν καὶ ὠφελίμων πράξεων. Οὐσα γὰρ κατὰ φύσιν ὄγρα, τοῖς σώμασι τὸν ἡδιστὸν ὕπνον προξενεῖ, τῆς δὲ νυκτὸς τὸ σκότος παραμυθεῖται, ὡσα γαλακτοφαγῆς· τῷ δὲ ξηρῷ καὶ τῷ θερμῷ τῷ ἡλίῳ ἀντιταλαντεύουσα, τῇ ὑγρότητι καὶ τῇ ψυχρῇ πάντα τὰ φυτὰ καὶ τοὺς λειμῶνας, καὶ πᾶσαν πᾶσαν καὶ βοτάνην, ὡς μήτηρ γνησία διὰ τῆς νυκτὸς ἐναγκαλιζομένη, ἀναζωπυρεῖ καὶ ἀναθάλλει· ὥστε ὑπὸ τὴν ἑω ὄρασθαι καὶ

ponuntur, pag. 1008, ex mss. mutuati sumus.
(23) Hæc ex cod. Reg. 1993, x sæculi, fol. 323.

τὰ δένδρα τοῖς φύλλοις πεπυκνωμένα, τοὺς δὲ λειμῶνας βασιτάζοντας ὑπεράνω τῶν ἀνθρώπων τὸ μέλι τῆς ἐργασίας τῆς σοφῆς καὶ ἀκόκνου μελίσης, τὴν δὲ πόαν ἀγλαίζομένην, πᾶσαν δὲ βοτάνην ἠΰξημένην ἰλαρῶ προσώπων. Ὅθεν καὶ γαλακτοφαῖς ἐστίν, ὅτι, ὡς μήτηρ τῷ γάλακτι τρέφει τὸ νήπιον, οὕτω καὶ αὐτὴ τῇ πίστητι καὶ τῇ δρόσῳ μεγαλύνει τὰ σύμπαντα. Οὕσα δὲ ἐν τῷ οὐρανῷ, σημαίνει ἐνιαυτῶν κύκλους, μηνῶν ἐκπληρώσεις, καιρῶν καὶ χρόνων τροπὰς, τὸν προσήκοντα καιρὸν τοῦ ἀληθινοῦ καὶ βεβαίου Πάσχα, λεγοῦσης τῆς Σοφίας, Ἀπὸ σελήνης σημεῖον ἑορτῆς· καὶ ὅτι φωστὴρ μειοῦμενος καὶ αὐξοῦμενος, μὴρ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐστίν. Ἡ βίβλος τοῦ Γενέσεως οὕτω διηγείται. Καὶ εἶπερ ὁ Θεός· Γενηθήτω φῶς ἐν τῷ στερέωματι τοῦ οὐρανοῦ, εἰς φαῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἀρχὴ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός· καὶ ἔστω εἰς σημεῖα καὶ εἰς καιροὺς καὶ εἰς ἡμέρας καὶ εἰς ἐνιαυτούς· καὶ ἔστωσαν εἰς φαῦσιν ἐν τῷ στερέωματι τοῦ οὐρανοῦ, φαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς. Πάντα δὲ ταῦτα ἠναγκάσθη παραγνῶναι τῇ εὐλαθείᾳ ὑμῶν, ἵνα δεῖξω ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων καὶ τῶν θεοπνευστῶν Γραφῶν μὴ εἶναι τὴν σελήνην αἰτίας φρενοβλαβείας, ἀλλὰ τὸν κακομήχανον καὶ δόλιον διάβολον. Οὕτος γὰρ ἄνταρχει ἐν κακοῖς τεχνίταις - μὴ δυνάμενος ἄλλως πῶς τὰ κτίσματα ἐκθειάσασθαι, ἢ καταναγκάσαι τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν εἰδωλοποιίαν, ἐπιτηρεῖ τὴν νεομηνίαν τῆς σελήνης, ἣ ἔταν ἐχη ε', καὶ τότε ποιεῖ τὸν ἐπιληπτικὸν κράζειν, ἀφρίζειν, βάλλειν ἑαυτὸν κατὰ πυρός, ἢ ὕδατος, ἵνα οἱ γεννήτορες αὐτοῦ, ἢ οἱ ἀδελφοί, ἢ οἱ προγενεῖς ἀναγκασθῶσιν τῇ σελήνῃ προσκυνῆσαι, νομίσαντες, ὅτι αὐτὴ ἐπεμφέ τὸν δαίμονα τῷ νεανίσκῳ. Ὅθεν καὶ οἱ Ἕλληνες βασιλίσσαν αὐτὴν προσαγορεύουσι τοῦ οὐρανοῦ, οὕσαν δουλίδα τῆς νυκτός, καὶ ὑπέρτριαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· οὐ μόντοι δέσποιναν ἢ ἀρχουσαν. Διὰ τοῦτο καὶ Ἰησοῦς ὁ διάδοχος Μωϋσέως ἐκέλευσεν αὐτοῖς εἰπῶν· Στήτω ὁ ἥλιος κατὰ Γαβαῶν, καὶ ἡ σελήνη κατὰ φάραγγα Ἐλώμ, ἕως τοῦς πέντε βασιλεῖς τῶν Ἀμορραίων τροπώσομαι. Ὁ τοῖνον ἐπιτάσων ἀνθρώπος τῇ σελήνῃ, πῶς οἶόν τέ ἐστι παρ' αὐτοῖς κακοποιεῖσθαι αὐτὸν ἢ δεσποτεῦσθαι; Ἀπαγε οὖν ἀφ' ἑαυτοῦ τὰ μηχανήματα τοῦ ἀποστάτου δράκοντος, καὶ τὴν Ἑλληνικὴν πλάνην καὶ δεισιδαιμονίαν.

(24) Ὅτι κλειτε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὁ δὲ Λουκᾶς λέγει· Ὅτι ἤρατε τὴν κλεῖδα τῆς γνώσεως, τουτέστι τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, ὡς προδοποιούσιν εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας καὶ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ. Ἦντινα κλεῖδα ἤραν ἀπὸ τῶν μελλόντων δι' αὐτῆς εἰσεργεσθαι

³⁸ Eccli. XLIII, 7. ³⁹ Gen. I, 14. ⁴⁰ Josue X, 12. ⁴¹ Matth. XXIII, 43. ⁴² Luc. XI, 52.

(24) In edit. Athan. p. 1009, ex Possino.

A mel, opus prudentis impigræque apis, gestantia, foenum nitens, omneque herbæ genus auctum hilari facie. Unde lacteo colore est, quia veluti mater infantem lactat; sic et ipsa pinguedine et rore omnia succrescere facit. In cælo posita annorum circulos, mensium terminos, temporum tempestatumque conversiones, veri ac firmi Paschatis congruens tempus indicat, Sapientia ita loquente: *A luna signum diei festi* ³⁸: et quia luminare est modo minutum, modo crescens, hinc *men* appellatur. Rem ita narrat liber Geneseos: *Et dixit Deus: Fiat lux in firmamento cæli, ad lucendum super terram, et ad principatum diei et noctis: et sint in signa et in tempora et in dies et in annos: et sint in lucem in firmamento cæli ad lucendum super terram* ³⁹. Hæc omnia vestræ pietati recitanda duxi, ut ex ipsis rebus atque ex Scripturis divinitus inspiratis ostenderem lunam non esse insanæ causam; sed malignum dolosumque diabolium. Ipse namque inter malignos artifices annumeratur, et cum non possit alia ratione rebus conditis numinis speciem affingere, vel homines ad idolorum fictionem compellere, observat neomeniam lunæ: et cum ad quintum diem pervenerit, tunc procurat ut epilepticus clamet, spumas efferat, sese in ignem conjiciat aut in aquam, ut ejus parentes aut fratres, sive consanguinei, cogantur lunam adorare, rati ipsam puero dæmonium immisisse. Quamobrem Græci reginam cæli vocant ipsam; quæ tamen fanula noctis est, et humanæ naturæ ministra, non autem domina et princeps. Quare Jesu Moysis successor præcepit ipsis, his verbis: *Stet sol contra Gabaon, et luna contra vallem Elom, donec quinque reges Amorrhæorum in fugam vertam* ⁴⁰. Homo itaque qui lunæ imperat, quomodo potest ab ipsis luminaribus malo affici, iisque subijci? Apage ergo machinas draconis apostatæ, ac gentilem errorem et superstitionem.

Quia clauditis regnum cælorum ⁴¹. Lucas autem ait: *Quia tulistis clavem scientiæ* ⁴², id est fidem in Christum, utpote quæ viam paret ad cognitionem veritatis et doctrinæ ipsius. Quam clavem abstulerunt ab iis qui ejus ope intraturi erant.

MONITUM IN EXCERPTA COMMENTARIORUM IN LUCAM

Hærebamus olim num Athanasius Commentaria in Lucam edidisset, necne. Licet enim Catenæ in Lucam aliquot ejus fragmenta præferrent, non in promptu erat dicere ex Commentariisne, an ex aliis injuria temporum oblitteratis operibus hinc inde exsumpta a Catenarum auctoribus fuissent. His vero prolatis in lucem

Commentariorum reliquiis, vix ambigendi locus superest: quod item de Commentariis in Matthæum diximus. Nam series ipsa, Evangeliorum interpretem, cui unus ea explanandi scopus sit, arguit; non autem scriptorem ex παρέργου, sive ex occasione, Evangelii dicta afferentem: quod sane sagaci cuilibet perspicuum fore arbitramur. In editione autem Athanasiana nostra, nonnulla in Lucam ἀποσπασμάτια protulimus: verum sub hæc in multa alia incidimus, quæ sive ex codicibus mss. sive ex Catena edita in Lucam, jam triplo saltem auctiora prodeunt. Horum ποτὸν Athanasium vere auctorem esse produnt, cum styli genus plane Athanasianum, tum ea quæ contra Arianos, quasi cum hæc scriberentur turbas dantes, et Verbi deitatem impugnantes, afferuntur. Quæ oratione et arguendi ritu cum Athanasii contra Arianos velitationibus ita congruunt, ut ovum non sit ovo similis. Sub finem vero luculentum habet de expiandis in futura vita levioribus erratis testimonium: ubi clare dicit posse defunctos, qui ex segnitie vel ex vocrastinatione aliquid omiserint, amicorum ope juvari; secus eos qui improbe versati, pœnitentiam in hac vita non egerint.

EX COMMENTARIIS S. ATHANASII IN LUCAM.

Et ecce eris tacens, et non poteris loqui, usque in A diem quo hæc fiant; pro eo quod non credidisti verbis meis, quæ implebuntur in tempore suo ⁴³. Zachariæ non credenti jure non parciit angelus, quia ille steriles alias mulieres, quæ antea pepererant, in exemplum habuit, ut docent Scripturæ sacræ. *Ideoque quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei* ⁴⁴. Neque solum ait angelus ad Virginem, quod nascetur, ne ipsi extrinsecus inductum corpus putaretur; sed illud etiam addidit, *ex te*, ut quod nascebatur ab ipsa naturaliter proditurum crederetur. Sanctum autem vocandum erat, non quasi in ipso Filius Dei habitaturus esset, atque ex participatione esset sanctificandus; sed quia utpote Filius Dei, vere ac secundum naturam sanctus esset, atque unus. *Et ecce Elisabet cognata tua* ⁴⁵. Cognatam autem sanctissimæ Virginis Elisabetam dixit angelus, sive quia ex uno eodemque proavo Jacobo ortum ducebant, sive quia ante datam legem Aaron, qui ex tribu Levi erat, Elisabetam uxorem accepit, filiam Aminadab et sororem Naasson ⁴⁶, ex tribu Juda orti. Siquidem hic regia tribus Juda, ex qua sanctissima Virgo exorta est, sacerdotali tribui Levi conjuncta est, ex qua Elisabet erat. Quamobrem admirabili prorsus modo sapientissima sanctissimi Spiritus gratia curavit, ut etiam hæc Zachariæ uxor, perinde atque illa Aaronis conjux, Elisabet vocaretur; ut vel ex nomine clare edisceremus, cognationem Virginem inter et matrem præcursoris Elisabetam, ex alia illa Elisabeta duci.

Cum porro dixit sanctissima Virgo: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum ⁴⁷; id declaravit: Tabula sum in qua quidlibet scribæ placet, describitur. Scribat, pro lubito agat Dominus universi. Accepta angelus a sanctissima Virgine fidei confessione, abscessit ab illa.

Magnificat anima mea Dominum ⁴⁸. Sicut enim gloriam Deo afferre, non significat ipsi laudem

⁴³ Luc. i, 20. ⁴⁴ ibid. 35. ⁴⁵ ibid. 36. ⁴⁶ Exod. vi, 25. ⁴⁷ Luc. i, 38. ⁴⁸ ibid. 46.

(23) Hæc ex codice Regio 2426, x sæculi.

(26) Quæ sequuntur ex codice Reg. 1440 desumpta, cusa sunt, p. 1009.

Καὶ ἰδοὺ ἔση σιωπῶν, καὶ μὴ δυνάμενος λα-
λῆσαι, ἄχρι ἧς ἡμέρας γένηται ταῦτα· ἀνθ' ὧν
οὐκ ἐπίστευσάς τοῖς λόγοις μου, οἵτινες πληρω-
θήσονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν (25). Οὐ συγγινώσκει δὲ τῷ Ζαχαρίᾳ ὁ ἄγγελος ἀπιστήσαντι δικαίως· διότι εἶχεν ἐκεῖνος εἰς ὑπόδειγμα καὶ ἄλλας στείρας πρὸ αὐτοῦ γενομένας καὶ τεκούσας, ὡς αἱ θείαι Γραφαὶ διδάσκουσιν. Διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἐκ σοῦ ἁγιον, κληθήσεται Υἱὸς Θεοῦ. Οὐχ ἀπλῶς δὲ τὸ γεννώμενον φησι πρὸς τὴν Παρθένον ὁ ἄγγελος, ἵνα μὴ ἐξῴθεν ἐπεισαγόμενον αὐτῇ σῶμα νομισθῆ· ἀλλ' ἐπήγαγεν καὶ τὸ, ἐκ σοῦ, ἵνα ἐξ αὐτῆς φύσει· τὸ γεννώμενον εἶναι πιστευθῆ. Ἄγιον δὲ κληθισόμενον, οὐχ ὡς ἔνοικον ἔξοντα τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐκ μετοχῆς ἁγιασθόμενον, ἀλλ' ὡς ὄντα κατὰ φύσιν ἁγιον, τῷ τὸν αὐτὸν Υἱὸν ὑπάρχειν Θεοῦ, καὶ ἓνα εἶναι. Καὶ ἰδοὺ Ἐλισάβετ ἡ συγγενὴς σου. Συγγενὴ δὲ τῆς παναγίας Παρθένου τὴν Ἐλισάβετ εἶπεν ὁ ἄγγελος, εἶπε ὡς ἐξ ἐνὸς προπάτορος τοῦ Ἰακώβ ὑπαρχούσας, εἶπε διὰ τὸ πρὸ τῆς νομοθεσίας λαβεῖν τὸν Ἀαρῶν, ἐκ τῆς τοῦ Λευὶ φυλῆς ὄντα, γυναῖκα τὴν Ἐλισάβετ, θυγατέρα οὖσαν τοῦ Ἀμιναδάμ, τὴν ἀδελφὴν Ναασσῶν, ἐκ τῆς τῶ Ἰουδα φυλῆς ὑπάρχοντος. Καὶ γὰρ ἐνταῦθα συνήφθη ἡ βασιλικὴ τοῦ Ἰουδα φυλῆ, ἐξ ἧς ἦν ἡ παναγία Παρθένος, τῇ ἱερατικῇ τοῦ Λευὶ φυλῆ, ἐξ ἧς ὑπῆρχεν ἡ Ἐλισάβετ. Διὸ καὶ παραδόξως ἡ πάνσοφος τοῦ παναγίου Πνεύματος ὠκονόμησε χάρις καὶ ταύτην τὴν Ζαχαρίου γυναῖκα Ἐλισάβετ προσ-
αγορεύεσθαι, ὡσπερ καὶ τὴν τοῦ Ἀαρῶν ὅπως διὰ τοῦ ὀνόματος ἐναργῶς μάθωμεν, ὡς ἐξ ἐκεῖνης τῆς Ἐλισάβετ ἡ πρὸς τὴν Παρθένον καὶ πρὸς τὴν μητέρα
C
τοῦ προδρόμου Ἐλισάβετ ὑπάρχει συγγένεια.

Εἰπούσα δὲ ἡ παναγία Παρθένος· Ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου, γένοιτό μοι κατὰ τὸ ρημᾶ σου· τοῦτο ἐδήλωσεν· Πίναξ εἶμι, φησὶν, γραφόμενος ὁ βούλεται ὁ γραφεύς. Γραφέτω, ποιεῖτω ὃ θέλει ὁ τοῦ παντὸς Κύριος. Δεξάμενος δὲ ὁ ἄγγελος τῆς παναγίας Παρθένου τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως, ἀπέπλεον ἀπ' αὐτῆς.

(26) Μεγαλύνει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον. Ὅσπερ γὰρ τὸ δοξάζειν τὸν Θεὸν οὐκ ἐξῴθεν εὐκλειαν αὐτῷ

φέρειν παρίστανιν, οὐδὲ τὸ ἀγιάζειν τὸν Κύριον προστιθέναι· αὐτῷ ἀγιώτερα σημαίνει· οὕτω καὶ τὸ μεγαλύνειν τὸν Θεὸν οὐκ ἐπίδοσιν μεγέθους προσάγειν αὐτῷ δηλοῖ· ἀλλ' ὁ μεγαλύνων αὐτὸν τοῦ μεγέθους αὐτοῦ μετοχὴν εἰς ἑαυτὸν δέχεται. "Θεὸν εἰρηταί· Μεγαλύνει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον. Ταῦτα δὲ οὐ δοκεῖ παράδοξα τῷ ἀκριβῶς ἐπισταμένῳ, ὡς ὁ Θεὸς οὐ δέχεται, ἀλλὰ χορηγεῖ τὰ ἀγαθὰ.

"Οτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπεινώσιν τῆς δούλης αὐτοῦ· ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαί. Ἄλλ' οἷον τὸ τῆς παρθενίας χρῆμα; Τὰς μὲν γὰρ ἄλλας ἀρετάς ἀσκήσασι θέλων ἕκαστος, ὑπὸ τοῦ νόμου ρυθμίζεται· ἡ δὲ παρθενία, τὸν νόμον ὑπερβᾶσα, καὶ μείζονι σκοπῷ τὴν ἀγωγὴν τῆς πολιτείας ἔχουσα, γνώρισμα μὲν ἐστὶ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, εἰκὼν δὲ τῆς τῶν ἀγγέλων καθαρότητος. Πολλὰ μὲν οὖν εἰπέιν τις ἔχοι περὶ αὐτῆς· ἵνα δὲ μὴ ἐν φανεροῖς ἐνδιατριβῶ λέγων, ἐν ἀντι πάντων τοῦτ' εἰπὼν, τῆς ἀρετῆς ταύτης δείξω τὸ μέγεθος. Ὁ γὰρ Δεσπότης τοῦ παντός ὁ Θεὸς Λόγος, θέλοντος τοῦ Πατρὸς ἀνεγείραι· καὶ ἀνακαινίσαι τὰ πάντα, μητέρα τοῦ σώματος οὐ ἔμελλε φορεῖν οὐδένα πλὴν παρθένου ἠθέλησε γενέσθαι, καὶ γέγονε· καὶ οὕτως ἡμῖν ἄνθρωπος ἐπεδήμησεν ὁ Κύριος· ἵν' ὡσπερ τὰ πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, οὕτω καὶ ἡ παρθενία ἐξ αὐτοῦ γέννηται, καὶ δι' αὐτοῦ πάλιν εἰς ἀνθρώπους ἡ χάρις αὕτη δοθῆ, καὶ αὐξήσουσα διαμείνῃ. Ὅσον τοῖνον καύχημα παρθένου ἔστι τοῦτο, καὶ γνώρισμα τῆς ἐν αὐτῷ θεότητος, ἔξεστιν ἐκ τούτου μαθεῖν· Ἐἰ τῶν ἀγίων μαρτύρων οἱ γονεῖς εἰσι περιβλεπτοὶ διὰ τὴν τῶν υἱῶν ἀνδρίαν· καὶ χαίρει Σάρρα τεκούσα τὸν Ἰσαάκ, καὶ μακάριοι ὅσοι ἔχουσιν ἐν Σιών σπέρμα, καὶ οἰκίους ἐν Ἱερουσαλήμ, ὡς φησὶν ὁ προφήτης· πόσον ἂν τις εἴποι τὸ καύχημα τῆς ἁγίας Παρθένου καὶ θεοσιδούς Μαρίας, ὅτι μήτηρ τοῦ Λόγου κατὰ τὴν γένεσιν τῆς σαρκὸς γέγονε τε καὶ χρηματίζει; καὶ γὰρ τὸν θεὸν τόκον τοῦτον στρατιὰ μὲν ἀγγέλων ὑμνησε· γυνὴ δὲ τὴν φωνὴν ἐπάρασα ἔλεγε· Μακαρία ἡ κοιλία ἡ βαστάσασά σε, καὶ μαστοὶ οὗς ἐθήλασας. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ κυριότοκος Μαρία καὶ ἀειπαρθένος, εἰδύτα τὸ ἐν αὐτῇ γενόμενον, ἔλεγεν· Ἄπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαί. Ὁ δὲ γέγονε τῆς Μαρίας, τοῦτο πάσαις ταῖς παρθένοις εἰς εὐκλειάν ἐστιν. Αὗται γὰρ ὡς ἀπὸ ρίζης ἐκείνης λοιπὸν κλάδοι κρέμονται παρθενικοί.

(27) Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρῶσιν αὐτῶν κατὰ τὸν νόμον Μωϋσέως, ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυμα, πασαρτῆσαι τῷ Κυρίῳ, καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ Κυρίου· "Οτι πᾶρ ἔρσεν διανοῖρον μήτραν ἄριον τῷ Κυρίῳ κληθήσεται· καὶ τοῦ δοῦναι θυσίαν κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν νόμῳ Κυρίου, ζεύρος τρυφόνων, ἡ δύο νεοσσούς περιστερῶν. Ὅς οὐχὶ κατὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ἕνεκα τοῦ εἶναι καὶ ὑφεστᾶναι σάρκα πα-

A aliquam et honorem extrinsecus tribuere : neque etiam Dominum sanctificare, significat illi sanctitatem addere ; sic magnificare Deum, non indicat ipsi conferre magnitudinis accessionem : sed qui magnificat ipsum, magnitudinis illius participationem in se recipit. Quamobrem dictum est : *Magnificat anima mea Dominum*. Quæ sane admiranda ei non videbentur, qui probe noverit Deum nequamquam accipere, sed largiri bona.

Quia respexit humilitatem ancillæ suæ ; ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes 40. At qualis res est virginitas? Nam alias quidem virtutes si quis exercere velit, is a lege dirigitur ; at virginitas, quæ legem superat, atque ad præstantiorem scopum vitæ institutum agit, indicium est futuri sæculi, atque una angelicæ puritatis imago. Multa sane de illa suppetunt dicenda ; at ne manifestis in rebus moras traham, vel unum omnium instar erit, quo hujusmodi virtutis præstantiam declarem. Siquidem Deus Verbum omnium Dominus, cum vellet Pater omnia erigere atque renovare, matrem corporis, quod gestaturus erat, non aliam quam virginem esse voluit : quod ita factum est : atque ita Dominus ad nos homo peregrinatus est ; ut quemadmodum omnia per ipsum facta sunt, ita quoque virginitas ex ipso oriretur, ac per ipsum hominibus isthæc gratia tribueretur, atque crescendo perseveraret. Quanta porro sit isthæc virginum gloria, et quod sit illud indicium ejus deitatis, hinc ediscere licet : si sanctorum martyrum parentes ob filiorum fortitudinem conspicui sunt, si gaudet Sara Isaac enixa, et beati sunt quotquot semen habent in Sion, et familiares in Jerusalem, ut ait propheta 41 ; quanti æstimanda est gloria sanctæ Virginis ac divinæ Mariæ, quæ Verbi mater, secundum carnis ortum, est et vocatur? Enimvero divinum hunc partum cum angelorum exercitus celebravit, tum mulier alta voce dixit : *Beatus venter qui te portavit, et ubera quæ suxisti* 42. Imo ipsa Dominipara et semper virgo Maria, cum nosset id quod in se gestum erat, ait : *Ex hinc beatam me dicent omnes generationes* 43. Quod autem in Maria gestum est, id omnibus virginibus in gloriam vertit. Ipsæ namque velut ex illa radice ceu virginei pendent rami.

D *Et postquam impleti sunt dies purgationis eorum secundum legem Moysis, tulerunt illum in Jerusalem, ut sisterent eum Domino, sicut scriptum est in lege Domini : Quia omne masculinum adaperiens vulvam sanctum Domino vocabitur : et ut darent hostiam secundum quod dictum est in lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum* 44. Qui non ut esset et existeret, aliorum hominum more, carnem induit ; sed ut carnem sanctificaret, factus

40 Luc. i, 48. 41 Isa. xxxv, 10. 42 Luc. xi, 27. 43 Luc. i, 48. 44 Luc. ii, 22-24.

(27) Quæ sequuntur in eodem codice Regio 2440 exstant.

est homo. Quod si quis illud, *ut sisterent eum Domino*, de ipso Domino dictum excipiat, is sane a verisimilitudine labitur. Quandonam Dominus oculis Patris absconditus fuit, ut non posset ab ipso videri? Aut quis locus extra ejus ditionem positus, ut illic degens, Patri præsens non esset, nisi Jerosolymam allatus et in templum inductus esset? Cur figuratam hostiam offerebant, cum ipse sit veritas? An forte non pro illo, sed pro nobis hæc scripta sunt? Quemadmodum enim, Deus cum sit, non sui causa, natura homo, sine mutatione tamen, efficitur, carne circumciditur, baptizatur, etc., sed nostri gratia, ut nos, qui homines sumus, adoptione per gratiam dii efficiamur, et circumcidamur spiritualiter, non secundum legem, sordes peccati per baptismum abluamus, crucifigamur mundo, et resurgamus Deo; ita quod hic dicitur de purgatione eorum, et, *ut sisterent eum Domino*, et de figuratis hostiis, non ipsius, sed nostri causa gesta et scripta sunt, ut discamus quomodo nos purgare et sistere Deo debeamus, mystice ac spiritualiter offerentes ipsi par turturum, aut duos pullos columbarum. Turtur quippe temperantiæ et quietis symbolum est: nam solitudinis amans continentissimumque animal est; ita ut sive mare sive femina defunctis, neuter eorum alteri copuletur: pulli vero columbarum, innocentiae et mansuetudinis typus sunt. Quotquot igitur sese per continentiam a carnalibus voluptatibus et concupiscentiis expurgant, ac per innocentiam et mansuetudinem ab ira et furore temperant, pulchras revera hostias afferentes, Dei aspectui patent, ac in Jerusalem caelesti se sistunt. Nihil quippe ita Deo charum est ut innocentia et continentia. Ita sane nos continentes esse expetit, ut ne quidem ad concupiscentiam usque mulierem respiciamus ⁵⁵. De innocentia autem hæc ait: *Nisi conversi fueritis et efficiamini sicut parvuli* ⁵⁶, non corporea quidem statura; sed iis puerorum innocentiam significat. Mansuetudinis porro et humilitatis sese in exemplum proponit dicens: *Discite a me quia mitis sum et humilis corde* ⁵⁷. Quot si quis dixerit, Quare memorata animalia bina offerri præcepit, et alia quidem perfecta, alia pullos vult esse? huic reponam, cum homo ex duobus constet, anima scilicet et corpore, duplicem a nobis continentiam et mansuetudinem Deum requirere. Nam si corpore quidem a carnalibus voluptatibus abstineam, animo autem ad earum cupidinem movear, non continens, sed mæchus sum. Nam qui respexit, ait, ad concupiscendum, jam mæchatus est in corde ⁵⁸. Ac rursus, qui specie quidem mansuetus esse videtur; anima autem ad iram commovetur; non innocens, sed hypocrita et iracundus est, occultæ malitiæ operimentum habens eminentiam illam innocentiae speciem; quod genus hominum prophetæ subindicat his verbis: *Ore suo benedicebant et corde suo maledicebant* ⁵⁹. Ac rursus: *Qui loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem*

ριδέβληται, ἀλλ' ἔνεκεν τοῦ ἀγιάζειν τὴν σάρκα γεγονεν ἄνθρωπος. Εἰ δὲ καὶ τὸ, *παραστῆσαι αὐτὸν τῷ Κυρίῳ*, περὶ αὐτοῦ τοῦ Κυρίου τις ἐκλάβοι, καὶ οὕτως ἐκπίπτει τοῦ εἰκότος. Πότε γὰρ ἀπεκρύβη ὁ Κύριος ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Πατρὸς, ἵνα μὴ δυναθῆ ὑπ' αὐτοῦ ὁρᾶσθαι; Ἡ ποῖος τόπος ἔξω τῆς αὐτοῦ δεσποτείας ὑπάρχει, ἵνα ἐκεῖ ὦν μὴ παρῆ τῷ Πατρὶ, εἰ μὴ εἰς Ἱεροσόλυμα ἀνηνέχθη, καὶ εἰς τὸν ναδὸν εἰσηνέχθη; Πῶς δὲ καὶ τὰς τυπικὰς θυσίας προσέφερον, αὐτοῦ ὑπάρχοντος τῆς ἀληθείας; Μήποτε οὐν οὐ δι' αὐτὸν, ἀλλὰ δι' ἡμᾶς ταῦτα γέγραπται; Ὡσπερ γὰρ, θεὸς ὢν, οὐ δι' ἑαυτὸν φύσει ἄνθρωπος ἀτρέπτως γίνεται, καὶ σαρκὶ περιτέμνεται, καὶ βαπτίζεται, καὶ τέλλα, ἀλλὰ δι' ἡμᾶς, ἵνα ἡμεῖς, ἄνθρωποι ὄντες, θέσει διὰ τῆς χάριτος γενώμεθα θεοὶ, καὶ περιτριθῶμεν πνευματικῶς, ἀλλ' οὐ νομικῶς, καὶ τὸν ῥύπον ἀπονηψώμεθα τῆς ἁμαρτίας διὰ τοῦ βαπτίσματος, καὶ σταυρωθῶμεν τῷ κόσμῳ, καὶ ἀναστῶμεν τῷ Θεῷ· οὕτω κἀνθάδε τὸ περὶ τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν, καὶ τὸ, *παραστῆσαι αὐτὸν τῷ Κυρίῳ*, καὶ περὶ τῶν τυπικῶν θυσιῶν, οὐ δι' αὐτὸν, ἀλλὰ δι' ἡμᾶς καὶ γεγέννηται καὶ γέγραπται: ἵνα μάθωμεν καθαίρειν καὶ παριστάνειν ἑαυτοὺς τῷ Θεῷ, μυστικῶς προσφέροντες αὐτῷ καὶ πνευματικῶς ζεύγος τραγῶνων, ἢ δύο νεοσσὸς περιστερῶν. Καὶ ἡ μὲν τραγῶνων σωφροσύνης καὶ ἡσυχίας σύμβολον· φιλέρημον γὰρ τὸ ζῶον καὶ σωφρονέστατον· ὥστε τοῦ ἀρρένου ἢ τοῦ θήλεος ἀποθνήσκοντος, μὴδ' ἕτερον αὐτῶν ἐτέρῳ συζεύγυσθαι· οἱ δὲ νεοσσοὶ τῶν περιστερῶν ἀκακίας καὶ πραότητος τύπος. Ὅσοι τοίνυν διὰ σωφροσύνης καθαίρουσιν ἑαυτοὺς ἀπὸ σαρκικῶν ἡδονῶν καὶ ἐπιθυμιῶν, καὶ διὰ τῆς ἀκακίας καὶ πραότητος ἀπέχονται θυμοῦ καὶ ὀργῆς, ὄντως καλὰς θυσίας ἐπιφέρμενοι, ὁπτανόνται τῷ Θεῷ, καὶ παριστάνται εἰς Ἱεροσολῶν τὴν ἐπουράνιον. Οὐδὲν γὰρ οὕτω Θεῷ φίλον ὡς ἀκακία καὶ σωφροσύνη. Ἀμέλει τοσοῦτον ἡμᾶς εἶναι βούλεται σώφρονας, ὡς μὴδὲ μέχρ' ἐπιθυμίας ἐμβλέπειν γυναικί. Περὶ δὲ τῆς ἀκακίας φησὶν· Ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ κατὰ τὴν σωματικὴν ηλικίαν, ἀλλὰ τὴν ἀκακίαν διὰ τῶν παιδίων σημαίνων. Πραότητος δὲ καὶ ταπεινοφροσύνης ἑαυτὸν ὑποδείγμα τίθησι λέγων· *Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρῶτος εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ*. Εἰ δὲ τις εἴποι· Διὰ τί δύο καὶ δύο προσφέρεσθαι τὰ εἰρημμένα ζῶα ἐκέλευσε, καὶ τὰ μὲν τέλεια, τὰ δὲ νεοσσὸς; φησὶ, ὅτι, τοῦ ἀνθρώπου διπλοῦ ὄντος, τοῦτέστιν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, διπλῆν ζητεῖ παρ' ἡμῶν ὁ θεὸς τὴν τε σωφροσύνην καὶ τὴν πραότητα. Εἰ γὰρ κατὰ μὲν τὸ σῶμα ἀπέχομαι σαρκικῶν ἡδονῶν, κατὰ δὲ τὴν ψυχὴν πρὸς ἐπιθυμίαν τοῦτων κινουμαι, οὐκ εἰμι σώφρων, ἀλλὰ μοιχός. Ὁ γὰρ ἐμβλέψας, φησὶ, πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἦδη ἐμοίχευσεν ἐν τῇ καρδίᾳ. Καὶ αὖθις ὁ κατὰ τὸ φαινόμενον δοκῶν εἶναι πρῶτος, κατὰ δὲ τὴν ψυχὴν κινούμενος πρὸς θυμὸν, οὐκ ἔστιν ἀκακος, ἀλλ' ὑποκριτῆς καὶ κηλιαστής, ἔχων τῆς κεκρυμμένης κακίας τὸ ἐπικάλυμμα τὴν φαινομένην καὶ δοκοῦσαν εἶναι ἀκακίαν· οὗς ὁ προφήτης αἰνιτιτόμενος λέγει·

⁵⁵ Matth. v, 28. ⁵⁶ Matth. xviii, 5. ⁵⁷ Matth. xi, 29. ⁵⁸ Matth. v, 28. ⁵⁹ Psal. lxi, 5.

Τῷ στοματι αὐτῶν εὐλόγουν, καὶ τῇ καρδίᾳ αὐ- A
τῶν κατηρώοντο· καὶ αὖθις· Τῶν λαλούντων εἰρή-
νην μετὰ τῶν πλησίον αὐτῶν, κακὰ δὲ ἐν ταῖς
καρδίαις αὐτῶν. Τῷ δὲ τὰ μὲν τέλεια, τὰ δὲ νεο-
σοῦς προσάγεσθαι προστάσσειν, ὁλοῖ τὸ τὴν μὲν
φρόνησιν καὶ σωφροσύνην τελείους ἡμᾶς δεῖ εἶναι·
τῇ δὲ κακίᾳ νηπιάζειν, καθὼς φησὶν ὁ Ἀπόστολος.
Ἄλλ' ἴδωμεν ἐπὶ τίσι καὶ ποῦ καὶ πότε εἴρηται, ὅτι
θήσεται· καὶ τί τοῦ νόμου τὸ αἰνιγμα.

in cordibus eorum⁸⁹. Quod autem alia perfecta ani-
malia, alios pullos postulet offerri, id significat,
nos prudentia et continentia perfectos esse oportere;
malitia autem infantes, ut ait Apostolus. At
videamus de quibus, ubi, et quando dictum sit,
Omne masculinum adaperiens vulvam, sanctum Do-
mino vocabitur: et quodnam sit legis ænigma.

Πάν ἄρσεν διανοῖγον μήτραν ἄγιον Κύριω κλη-

Cætera desunt.

(28) Εἰς τὸ Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, Κύριε,
κατὰ τὸ ῥῆμά σου ἐν εἰρήνῃ. Οὐκοῦν καταφρονή-
σωμεν τὸν θάνατον· καὶ γὰρ δειλιάσωμεν αὐτόν,
ἀλλὰ θεθνηζόμεθα πάντως κατὰ τοὺς ὀρισθέντας ἡ- B
μῖν παρὰ τῆς Προνοίας χρόνους. Βέλτιον αὐτὸν μετὰ
τῆς ἀρετῆς ἐκδέχεσθαι ὡς ἀπαιτούμενον, ἢ μόνον
ἀκλειῶς ἀποδοῦναι. Ὁ μὲν γὰρ ἐν θεοσεβείᾳ τελευ-
τῶν οὐδὲ ἀποθνήσκων ἐστίν· ὁ δὲ τῷ χρόνῳ μόνον
ἀπαιτούμενος, ὡς ἐαυτῷ ζήσας, ἀνάγκην ἔχει καὶ
τοῦ χρόνου λόγους ἀποδοῦναι καὶ μὴ ἀποδοὺς ἀκού-
σαι· Ἀπέλαβες τὰ ἀγαθὰ ἐν τῇ ζωῇ σου, νῦν δὲ
ὡς ἐδυναῖσαι. Ἀνδριστεῖον τοίνυν, ὡς παρήγγη-
λεν ὁ Ἀπόστολος, ὥστε νεκροῦν ἤδη τὰ μέλη τὰ ἐπὶ
τῆς γῆς, καὶ παρασκευαστέον εἰς τὴν ἔξοδον τὰ ἐρ-
γα· ἵνα, καὶ φθάσῃ τοῦ χρόνου τὸ τέλος, ἢ κληθώ-
μεν παρὰ τοῦ Σωτῆρος, εἴπωμεν καὶ ἡμεῖς· Νῦν
ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, Δέσποτα· ἂν δὲ καὶ αὐ-
τὸς ὁ Κύριος ἔλθῃ, ἵνα εὖρῃ γρηγοροῦντας ἡμᾶς,
καὶ μὴ κοιμημένους αἰτιάσῃται λέγων· Οὕτως οὐκ C
ισχύσατε μίαν ὥραν γρηγορῆσαι; Ὑπνος δὲ ψυχῆς
ἐστὶν ἡ ἀμέλεια καὶ ἡ ἀμνηστία τοῦ θανάτου.

In illud: Nunc dimittis servum tuum, Domine,
secundum verbum tuum in pace⁹⁰. Mortem itaque
contemnamus: licet enim reformidemus illam, ni-
hilominus tamen præfinitis a Providentia tempo-
ribus moriemur. Præstat enim eam, ut repetitum
debitum, cum virtute excipere, quam sine gloria
oppetere. Nam qui religiose diem obit, nequaquam
moritur; qui vero de tempore solum requisitus
fuerit, quasi sibi ipsi vixerit, necesse est etiam ut
temporis rationem reddat: et si non reddat, id au-
dient: *Recepisti bona in vita tua, nunc autem hic cru-
ciaris*⁹¹. Viriliter itaque agendum, ut præcepit
Apostolus⁹²; ita ut jam mortificemus membra quæ
sunt super terram⁹³; atque præparanda pro exitu
sunt opera nostra; ut si temporis terminus acce-
dat, aut vocemur a Salvatore, dicamus et nos,
Nunc dimittis servum tuum, Domine: et si ipse Do-
minus venerit, nos vigilantes inveniat, nec dormien-
tes increpet his verbis: *Sic non potuistis una hora
vigilare*⁹⁴? Somnus porro animæ, est incuria et mor-
tis oblivio.

Quæ sequuntur ibid. pag. 1010, in sermone majore de Fide habes supra.

(29) Καὶ ἐν τῇ συναγωγῇ ἦν ἄνθρωπος ἔχων
πνεῦμα δαιμονίου ἀκαθάρτου. Καὶ ἀνέκραξεν φωνῇ
μεγάλῃ, λέγων· Ἐγώ, τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ Να-
ζαρηνέ; Ἠλθεσ ἀπολέσαι ἡμᾶς. Οἶδαμὲν σε τίς
εἶ, ὁ Ἄγιος τοῦ Θεοῦ. Ὁ γὰρ μὴν δαίμων ὁ εἰπὼν,
Οἶδαμὲν σε, οὐκ ἤδει αὐτὸν ἀληθῶς· ἀλλὰ τοῖς ῥή-
μασιν ὑπεκρίνετο. Καίτοι δὲ ἀληθῆ λέγοντα, ἀληθῆ
γὰρ ἔλεγε, Σὺ εἶ ὁ Ἄγιος τοῦ Θεοῦ, ἐφίμου καὶ λα-
εῖν ἐκώλυε· μήποτε μετὰ τῆς ἀληθείας καὶ τὴν
δίαν κακίαν ἐπισπεύρῃ, καὶ ἵνα καὶ ἡμᾶς συνεθίσῃ
μηδέποτε τοῖς τοιοῦτοις προσέχων, καὶ δοκῶσι τά-
ληθῆ λέγειν. Καὶ γὰρ ἀπρεπὲς, ἔχοντας ἡμᾶς τὰς
θείας Γραφὰς καὶ τὴν παρὰ τοῦ Σωτῆρος ἐλευθε-
ρίαν, διδάσκεισθαι ὑπὸ τοῦ διαβόλου τοῦ μὴ τηρή-
σαντος τὴν ἰδίαν τάξιν, ἀλλ' ἕτερα ἀνθ' ἑτέρων φρο- D
νίσαντος. Διὰ τοῦτο καὶ λαλοῦντα αὐτὸν τὰς ἀπὸ
τῶν Γραφῶν λέξεις κωλύει λέγων· Τῷ δὲ ἀμαρτωλῷ
εἶπεν ὁ Θεός· Ἴνα τί σὺ ἐκδιηγῇ τὰ δικαιώματά
μου; Οἱ μὲν οὖν πιστοὶ δύνανται παρ' αὐτῆς τε τῆς
πατρικῆς φωνῆς λεγούσης, Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου

Et in synagoga erat homo habens spiritum dæmo-
nii immundi, et exclamavit voce magna dicens:
Sine, quid nobis et tibi, Jesu Nazarene? Venisti per-
dere nos. Scimus te quis sis, Sanctus Dei⁹⁵. Dæ-
mon qui dixit, Scimus te, non vere sciebat ipsum;
sed verbis simulabat. Etsi autem vera loqueretur,
nam vere dicebat utique, Tu es Sanctus Dei, ipsum
tamen frenabat Dominus coerebatque ne loqueretur;
ne forte una cum veritate suam quoque mali-
tiam disseminaret, utque nos assuesceret, nun-
quam illorum dictis, et si vera loqui viderentur,
fidem habere. Siquidem indecorum est nos, divinis
Scripturis ac Servatoris libertate instructos, a dia-
bolo, qui proprium non servavit ordinem, et alia
pro aliis sensit, edoceri. Quamobrem illumi, vel
Scripturarum dicta proferentem, coerceat dicens:
*Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras jus-
ticias meas*⁹⁶? Possunt itaque fideles ab ipsa pa-
terna voce dicente: *Hic est Filius meus dilectus*⁹⁷, et
ab angelis ipsum adorantibus, necnon a sanctis qui

⁸⁹ Psal. xxvii, 3. ⁹⁰ Luc. ii, 29. ⁹¹ Luc. xvi, 26. ⁹² I Cor. xvi, 15. ⁹³ Coloss. iii, 5. ⁹⁴ Marc. xiv, 37. ⁹⁵ Luc. iv, 33, 34. ⁹⁶ Psal. xlix, 16. ⁹⁷ Matth. iii, 17; xvii, 5.

(28) Hæc habentur in eodem codice: editaque primum a nobis sunt Athan. t. I, p. 1010.

(29) Hæc in eodem codice Reg. quibus perquam

similia habes in Epistola ad episcopos Ægypti et Libiæ, p. 215.

de illo scripserunt, ediscere, ipsum solum esse **F**ium et Verbum Dei. Ariani vero, utpote non puramente praediti, cum non valeant a divinis et theologis viris id audire, vel a similibus sui daemonebus ediscant, ipsos non quasi multi existerent, sed unum esse scientes, dixisse, *Tu es Sanctus Dei, et Filius Dei*. Nam qui haeresin ipsis suggessit, non dixit, *Tu es sanctus Dei*, quasi alii essent; sed, *Tu es ille Sanctus Dei*, quasi scilicet ipso solo existente. Apposite igitur articulus additur: nam unus est qui natura sanctus est, cujus participatione alii sancti evadunt. Ita plerumque vel ipsi mendacii artifices, ab ipsa veritatis perspicuitate coacti, vel inviti testimonium veritati ferunt. Siquidem daemones non evangelistarum officium praestabant; sed cum veritatis lucem obtueri non valerent, clamabant: *Scimus te quis sis, Sanctus Dei*. **B** *Εργον, ἀλλ' ἀντιθέλειται μὴ δυνάμενοι τῷ τῆς ἀληθείας φωτὶ, ἐδῶν· Οἰδαμέν σε τίς εἶ, ὁ Ἄγιος τοῦ Θεοῦ.*

Jesus autem, his auditis, respondit ei dicens: Noli timere, crede tantum, et salva erit ⁶⁷. Fidem primo postulat Dominus ab iis, qui invocant ipsum; quemadmodum a caeco his verbis: *Credis quia possum hoc tibi facere* ⁶⁸? et lunatico ait: *Si credis, fiet* ⁶⁹. Id autem Servator postulat, non quod alterius ope egeat: ipse namque fidei quoque dominus et largitor est; sed ne videatur personas accipere, utque putetur ipsum credentibus annuere, hominesque sine fide beneficia non accepturos, atque ex infidelitate eadem amissuros esse. Nam cum gratiam confert, vult gratiam permanere; et quando curat, curationem nunquam cadere. Paralyticum ergo confirmabat dicens: *Sanus factus es, noli amplius peccare* ⁷⁰. Ac quemadmodum si medicus cum morbo laborantes adigit, sciscitetur primum, an curari velint, ne ipso, repugnantibus aegris, medelam adhibente, inutilis cura evadat; eodem prorsus ritu Dominus curandos interrogabat, ipsisque credentibus gratiam conferebat, ut fide gratiam retinere possent: nam voluntatis animi fides argumentum est. Sic itaque jam: *Crede tantum, et salva erit*.

γνώρισμα γὰρ τῆς προαιρέσεως τῆς ψυχῆς ἡ πίστις ἐστίν. Καὶ νῦν οὖν φησι· *Μόνον πιστεψε, καὶ σωθήσεται.*

Factum est autem, ambulantiibus illis in via, dixit quidam ad illum: Sequar te quocumque ieris, Domine. Et dixit illi Jesus: Vulpes foveas habent, et volucres caeli domicilia; Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet ⁷¹. Quamobrem hunc scribam, qui se eum securum pollicebatur, verbo scilicet clamantem, ac mente nihil curantem, sed aliis pertractum negotiis videns Dominus, argumento eum pudore suffudit: neque aversatus virum repulit, neque velut ignarus ejus dictis de-

A *ὁ ἀγαπητός, καὶ παρὰ τῶν προσκυνούντων αὐτὸν ἀγγέλων, καὶ τῶν περὶ αὐτοῦ γραφάντων ἁγίων μαθεῖν, ὅτι αὐτός μόνος ἐστὶν ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ. Ἀρειανοὶ δὲ ἐπεὶ τὴν διάνοιαν οὐκ ἔχουσι καθαράν, οὐδὲ δύνανται θείων ἐπακούειν καὶ θεολόγων ἀνδρῶν, παρὰ γοῦν τῶν ὁμοίων αὐτοῖς δαιμόνων μαθέτωσαν, ὅτι μὴ ὡς πολλῶν ὄντων ἀνεφώνουν, ἀλλὰ τοῦτον μόνον εἰδότες ἔλεγον· Σὺ εἶ ὁ Ἄγιος τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Καὶ γὰρ ὁ τὴν αἵρεσιν αὐτοῖς ὑποβαλὼν οὐκ ἔλεγε, Σὺ εἶ Ἄγιος τοῦ Θεοῦ, ὡς ὄντων καὶ ἄλλων, ἀλλὰ, Σὺ εἶ ὁ Ἄγιος τοῦ Θεοῦ, ὡς μόνου ὄντος αὐτοῦ. Καλὴ οὖν καὶ ἡ τοῦ ἄρθρου προσθήκη· εἰς γὰρ ἐστὶν ὁ φύσει ἅγιος, οὗ κατὰ μέθεξιν καὶ οἱ ἄλλοι ἅγιοι. Οὕτω καὶ αὐτοὶ πολλὰκις οἱ ἐργάται τοῦ ψεύδους, ὑπὸ τῆς ἐναργείας ἀναγκαζόμενοι, μαρτυροῦσι τῇ ἀληθείᾳ καὶ μὴ βουλόμενοι· ἐπεὶ καὶ οἱ δαίμονες οὐχὶ τῶν εὐαγγελιστῶν ἐπόιουν ἔργα, ἀλλ' ἀντιθέλειται μὴ δυνάμενοι τῷ τῆς ἀληθείας φωτὶ, ἐδῶν· Οἰδαμέν σε τίς εἶ, ὁ Ἄγιος τοῦ Θεοῦ.*

(30) *Ὁ δὲ Ἰησοῦς, ἀκούσας, ἀπεκρίθη αὐτῷ λέγων· Μὴ φοβοῦ· μόνον πιστεψε, καὶ σωθήσεται. Πίστιν γὰρ ἀπαιτεῖ πρῶτον τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτὸν ὁ Κύριος· ὡς ἐπὶ τοῦ τυφλοῦ λέγων· Πιστεύεις, ὅτι δύναμαι σοὶ τοῦτο ποιῆσαι; καὶ ἐπὶ τοῦ σελήνιαζομένου δὲ φησὶν, ὅτι Ἐὰν πιστεύης, γίνεταί. Ἀπαιτεῖ δὲ τοῦτο ὁ Σωτὴρ, οὐκ ἐπειδήπερ ἔχρηζε τῆς παρ' ἐτέρων συνεργίας· αὐτὸς γὰρ καὶ τῆς πίστεως κύριος καὶ χορηγός ἐστιν· ἀλλ' ἵνα μὴ ὡς προσώποις χαριζόμενος φανῆ, ἀλλ' ὅτι τοῖς πιστεύουσιν ἐπινεύει, καὶ ἵνα μὴ χωρὶς πίστεως δέξωνται τὰς εὐεργεσίας, καὶ τῇ ἀπιστίᾳ ταύτας ἀπολέσωσι. Θέλει γὰρ χαριζόμενος παραμένειν τὴν χάριν, καὶ θεραπειῶν ἀδιάπτωτον εἶναι τὴν θεραπείαν. Ἠσαλίετο γοῦν τὸν παραλυτικὸν λέγων· Ὑγιῆς γέγονας, μηκέτι ἀμάρτανε. Καὶ ὡσπερ ἂν τις ἰατρός εἰσιὼν πρὸς τοὺς κάμνοντας πυνθάνοιτο πρῶτον, εἰ βούλοιντο θεραπεύεσθαι, ἵνα μὴ, αὐτοῦ φροντίζοντος, κάκεινων μὴ βουλομένων, ἀνωφελὴς ἡ θεραπεία γένηται, ἐναντιουμένων τῶν καμνόντων πρὸς τὴν τοῦ ἱατροῦ τέχνην· οὕτω καὶ ὁ Κύριος τῶν θεραπευομένων ἐπυνθάνετο, καὶ τοῖς πιστεύουσιν ἐχαρίζετο, ἵνα τῇ πίστει καὶ τὴν χάριν κατασχέιν δυνηθῶσι ἐστί. Καὶ νῦν οὖν φησι· *Μόνον πιστεψε, καὶ σωθήσεται.**

D (31) *Ἐγένετο δὲ, πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ, εἰπέ τις πρὸς αὐτόν· Ἀκολουθήσω σοὶ ὅπου ἂν ἀπέρχῃ, Κύριε. Καὶ εἶπερ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἄ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνοῦσιν· ὁ δὲ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίῃη. Δὶδ καὶ τὸν γραμματεῖα τοῦτον ἐπαγγελλόμενον ἀκολουθήσειν αὐτῷ, καὶ τῷ μὲν ῥήματι βῶντα, τῇ δὲ διανοίᾳ μὴ σχολάζοντα, ἀλλ' ἐν ἐτέροις ἀφελόμενον ὄρων ὁ Κύριος, ἐδυσώπει διὰ τοῦ ἐλέγχου· καὶ οὕτε ὡς ἀπο-*

⁶⁷ Luc. viii, 50. ⁶⁸ Matth. ix, 28. ⁶⁹ Marc. ix, 22. ⁷⁰ Joan. v, 14. ⁷¹ Luc. ix, 57, 58.

(30) Haec in eodem codice.

(31) In eodem codice.

τρεπόμενος τοῦτον ἐδίωκεν, οὔτε ὡς ἀγνοῶν ἐπλα-
 γατο ὑπὸ τῶν τούτου ῥημάτων · ἀλλὰ καὶ ὡς εἰδὼς
 ἤλεγχε, καὶ ὡς παιδεύων διωρθοῦτο. Μονοουχὶ γὰρ
 τοῦτο λέγων ἐδίδασκειν, ὡς ἄρα οὐδεὶς δύναται τῷ
 Λόγῳ ἀκολουθεῖν ἀναπαυόμενος ἐν ἀλόγοις, οὐδὲ τῶν
 ἀλόγων ὁ φίλος δύναται τὸν Λόγον δέχεσθαι, οὐδὲ ὁ
 τὰ ἄλογα φανταζόμενος δύναται τοῦ Λόγου μετα-
 λαμβάνειν ἔννοιαν. Ἀμέλει ἐκ τῆς τόλμης τὸ γνώ-
 ρισμα τῆς προπετείας καὶ ἀπαιδευσίας ἐξεστὶν αὐ-
 τοῦ καταμαθεῖν. Εἰ γὰρ ἠπίστατο τοῦ Λόγου τὴν δύ-
 ναμιν, οὐκ ἂν ὄλωσ φαντασίαν εἰλήφει πνευματικῷ
 Λόγῳ, οὐκ ἂν ἄνθρωπος ὢν ἐξιζοῦν ἑαυτὸν ἐτόλμα
 τῆ τοῦ Σωτῆρος ἀκαταλήπτου δυνάμει λέγων · Ἀκο-
 λουθήσω σοι ἔπου ἐὰν ἀπέρχῃ. Ἀκολουθεῖν μὲν
 γὰρ ἀπλούστερον τῷ Σωτῆρι πρὸς τὸ τῆς διδασκαλίας
 αὐτοῦ ἀκούειν δυνατὸν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει, καὶ τοῦτο
 κατὰ τὴν αὐτοῦ φιλανθρωπίαν · συνεκτείνεσθαι δὲ
 καὶ συντρέχειν αὐτῷ πανταχοῦ, τοῦτο καὶ ἀδύνατον
 καὶ τοιμηρὸν τῷ ἐπαγγελλομένῳ. Οὕτε γὰρ ἀνα-
 παυόμενῳ αὐτῷ παρὰ τῷ Πατρὶ συνεῖναι δυνάμεθα·
 πῶς γὰρ, ἄλλης φύσεως τυγχάνοντες; οὔτε πανταχοῦ
 αὐτῷ ἐντι συνδραμεῖν οἶόν τε. Ὁ μὲν γὰρ ἀχώρη-
 τος, οἱ δὲ χωρητοί · καὶ ὁ μὲν ἐν τῷ παντὶ καὶ ἐξω
 τοῦ παντός ἐστιν, οἱ δὲ ἐν τῷ παντὶ μεμετρημένην
 ἔχομεν τὴν σύστασιν · καὶ ὁ μὲν Κύριος ἀκινήτως καὶ
 ἀμεταβάτως κινεῖ τὰ πανταχοῦ, καὶ τὰ ὅλα διοικεῖ·
 ἄνθρωποι δὲ, μεταβαίνοντες ἀφ' οὗ κινούμεθα, λει-
 πόμεθα τῇ ἀπολείπει τοῦ τόπου πρὸς τὴν ἀμετάβα-
 τον πανταχοῦ τῆς θεότητος αὐτοῦ παρουσίαν. Ἄλλ'
 ὁ Κύριος κατ' ἀμφοτέρα τοῦτον διορθοῦται, καὶ τὸ
 μὲν ἀνέτοιμον τῆς προθέσεως διελέγχει, τὴν δὲ τῆς
 θεότητος αὐτοῦ μεγαλειότητα παιδεύει, λέγων · *Αἱ*
ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι, καὶ τὰ ἐξῆς. Ἴσον δὲ
 τούτῳ εἰπεῖν ἐστὶ, τὰ μὲν γενητὰ πάντα χωρητὰ
 τυγχάνει, καὶ τόποις δίσταται, ὁ δὲ Λόγος ὁ τοῦ
 Θεοῦ ἀχώρητον ἔχει τὴν δυνάμιν · ὥστε τοῦ μὲν λέ-
 γειν, ὅτι *Ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ ἀκολουθήσω σοι,*
παῦσαι· εἰ δὲ μαθητεύεσθαι θέλεις, ἀπόστα τῶν
 ἀλόγων, οἰκειώθητι δὲ τῷ Λόγῳ · ἀδύνατον γὰρ τὸν
 ἀλογία συνόντα Λόγου γενέσθαι μαθητὴν.

(32) *Τίτι ὁμοιώσω τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ;*
Ὅμοια ἐστὶ ζύμη, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐπέκρυψεν
εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλος.
 Τοῦτο οὖν σκόπει, πᾶς τις ὁ τοῖς ῥηθεῖσιν ἀμφοτέ-
 ρων, ὅτιπερ ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων ὁ μικρὰν ζύμην
 ἀρετῆς κτησάμενος, μὴ πεφθακὼς δὲ ταύτην ἀρτο-
 ποιῆσαι · ἀλλὰ βουληθεὶς μὲν, μὴ δυναθεὶς δὲ τοῦτο,
 ἢ βραθυμίας ἢ ἀμελείας ἢ ἀνανδρίας ἕνεκα καὶ τῆς
 ἐξ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἀναβολῆς · ἐπιφθασθεὶς δὲ καὶ
 θερισθεὶς παρ' ἐλπίδα, οὗτος οὐκ ἐπιλησθήσεται παρὰ
 τοῦ δικαίου κριτοῦ · ἀλλ' ἐγερεῖ αὐτῷ μετὰ θάνατον
 τοὺς οἰκειοὺς, καὶ τούτων τὰς γνώμας ἰθύνει, καὶ
 τὰς καρδίας ἐλκυσσεῖ, καὶ τὰς ψυχὰς ἐπικάμψει, καὶ
 πρὸς ἀρωγὴν καὶ βοήθειαν τούτου σπεύσουσι κινή-
 θέντες. Ὅθεν καὶ ἀψαμένου τοῦ δεσπότη τοῦν καρ-

⁷³ Luc. xiii, 21.

(52) Ex codice reg. 1995, xiii sæculi.

Acceptus est; sed velut gnarus coarguebat, et quasi
 erudiens corripuit. Cum hæc enim diceret, docere
 videbatur, neminem posse Verbum sive Rationem
 sequi, si in irrationabilibus quiesceret, neque irra-
 tionabilium amatorem posse Verbum sive Ratio-
 nem excipere, neque irrationabilia comminiscen-
 tem posse Rationis notitiam assequi. Ex ansu sane
 illius, temeritatis et incitiæ ejus argumentum de-
 prehendere licet. Nam si Verbi vim novisset, ne-
 quaquam sibi spiritualis Verbi commentitiam spe-
 ciciem effinxisset; neque, homo cum esset, incom-
 prehensibili Servatoris virtuti sese exæquare ausus
 fuisset, dicens: *Sequar te quocunque ieris.* Etenim
 Servatorem simpliciter sequi ad doctrinam ejus au-
 diendam, humanæ quidem naturæ possibile est,
 idque ex ejus benignitate fieri potest; at cum illo
 una extendi ac concurrere ubique, id sane fieri ne-
 quit, et pollicentis audaciam prodit. Neque enim
 cum illo, in sinu Patris quiescenti, una esse possu-
 mus. Nam qui id præstare possimus cum alterius
 naturæ simus? Neque cum illo, qui ubique est,
 concurrere valemus. Nam ille quidem a nullo con-
 tinetur, nos continemur; ille in universo et extra
 universum est, nos vero in universo dimensam ha-
 bemus constitutionem; ille, Dominus scilicet, im-
 mobili et immutabili modo omnia movet, universa
 administrat; nos vero homines, transeuntes a loco
 unde amovemur, sane impares sumus, relicto
 loco, qui præsentis deitatis ipsius ubique existenti
 et immobili exæquemur. Sed Dominus de utraque
 re corrigit illum, atque imparatum inconsultumque
 præpositum arguit: magnitudinemque deitatis suæ
 docet, dicens, *Vulpes foveas habent,* et cætera.
 Fortasse vero his significatur, opificia omnia con-
 tineri loco, et loco dissita esse; at Verbum Dei
 virtutem habere, quæ a nullo continetur; ita ut a
 tali dicto, *Sequar te quocunque ieris,* abstinendum
 sit. Quod si erudiri velis, ab irrationabilibus absi-
 ste, et Rationi seu Verbo te applica: nam fieri ne-
 quit ut qui cum *irrationabilitate* degit, Verbi sive
 Rationis discipulus evadat.

*Cui simile æstimabo regnum Dei? Simile est fer-
 mento, quod acceptum mulier abscondit in farina
 suta tria, donec fermentatum est totum* ⁷³. Hoc itaque
 perpende, quisquis de dictis hujusmodi ambigis,
 quemlibet hominem qui parvum virtutis fer-
 mentum possidet, qui que ad panem ex eo confi-
 ciendum nondum usus est, et tamen id voluit,
 sed segnitiei, incuriæ, ignaviæ, aut procrastinatio-
 nis ergo non potuit, interceptum ac demessum
 quo tempore non exspectabat, apud justum judi-
 cem non venturum in oblivionem: sed (Deus) post
 ejus interitum familiares et cognatos ejus excita-
 bit, eorum mentem diriget, corda pertrahet, ani-
 mas flectet: atque ii ad opem et auxilium ipsi fer-
 rendum accedent. Quare iidem, movente Domino

corda ipsorum, quæ defuncto deerant supplebunt. Qui autem improbe versatus in vita est, in spinis prorsus convolutus, atque impura materia plenus, qui nunquam in conscientiam ingressus est suam; sed absque metu et indifferenter voluptatum foetoribus incubuit, omnes carnis concupiscentias exsequens, nihil prorsus de anima cogitans: sed corporearum solummodo rerum sensu affectus; cum deinceps interceptus e vita migraverit, ipsi nullus omnino porriget manum: atque ita cum ipso agatur, ut neque ab uxore, neque a filiis, vel a fratribus, aut a cognatis et amicis juvetur: neque Deus illum ullatenus curabit.

διὼν αὐτῶν, ἀναπληρώσουσι τοῦ ο.χομένου τὰ ὑστερήματα. Ὁ δὲ γε βλον πονηρὸν κεκτημένος, συμπεφυρμένος ὄλον ἀκάνθαις, πλήρη τε ὕλων ὄντα τῶν ἀκαθάρτων, ὃς οὐδέποτε ἐν συνειδήσει ἤλθεν, ἀλλ' ἀδεῶς καὶ ἀδιαφόρως ταῖς τῶν ἡδονῶν ἐνέκειτο δυσωδίαις, πράττων ἀπάσας τὰς τῆς σαρκὸς ὀρέξεις, καὶ μηδὲν ὄλως περὶ ψυχῆς φροντίζων, ἔχων τε τὸ φρόνημα σαρκικὸν ἅπαν· εἰθ' οὕτω φθασθεὶς, ἐκδημήσει τοῦ βίου, τοῦτ' παντελῶς οὐδεὶς ὀρέξει χεῖρα· ἀλλ' οὕτω πάντα τὰ κατ' αὐτὸν διαπραχθήσεται, ὡς μήτε ὑπὸ συνεύου, ἢ τέκνων, ἢ ἀδελφῶν, ἢ συγγενῶν, ἢ φίλων ἐπικουρηθῆναι τὸ σύνολον· ὅτι μηδὲ ἔχει Θεὸς ἐν μέτρῳ τούτων.

FRAGMENTUM IN EPISTOLAM I AD CORINTHIOS (33).

De his porro quæ scripsistis, ut loquar, bonum est homini mulierem non contingere ⁷³. Ad hæc omnia, exstat quoque sancti Athanasii interpretatio, in libro de honorabili conjugio. Præterea sic potest res explanari. Ad luxuriosos et carnales homines cum scriberet Paulus, eorum erga carnem suam amore usus est, ut fornicationem abjicere suaderet; sic dicens: Reliqua peccata animam lædunt, et ipsi soli damnium immittunt. Sed qui fornicatur una animæ et corpori suo nocet, illudque corrumpit et enervat: atque animale et vitalem aufert vigorem. Ac si diceret: vestro saltem parcite corpori, quod curatis et fovetis cujusque ingentem sollicitudinem geritis.

Περὶ δὲ ὧν ἐγράψατέ μοι, καλὸν ἀνθρώπῳ γυναῖκα μὴ ἄπτεισθαι. Ἔστι καὶ πρὸς τοῦτοις ἅπασι καὶ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ἐρμηνεία ἐν τῷ περὶ τοῦ σεμνοῦ γάμου. Πρὸς ὄλους τοῦτοις ἡρμηνεύσε τις καὶ οὕτω. Πρὸς ἀβροδιαίτους καὶ φιλοσάρκους γράφων ὁ Παῦλος, τῆ αὐτῶν φιλοσαρκία συνεργῶ ἐχρήσατο πρὸς τὴν τῆς πορνείας παραίτησιν, τοῦτο λέγων, ὅτι τὰ λοιπὰ ἀμαρτήματα ψυχὴν ἀδικεῖ, καὶ εἰς αὐτὴν μόνην τὴν βλάβην παραπέμπει· ὁ δὲ γε πορνεύων σὺν τῇ ψυχῇ καὶ τὸ σῶμα ἀδικεῖ, φθείρων αὐτὸ καὶ ἐκδυναμών, καὶ τὸν ψυχικὸν καὶ ζωτικὸν καθαιρῶν τόνον. Ὡσεὶ εἶπεν· Φείσασθε κτὴν τοῦ σώματος ὑμῶν, ὃ περιέπετε καὶ θάλλετε καὶ οὐ ποδῶναι πλείστην ποιείσθε.

SPURIA.

ΑἰΘΗΝΑΙΤΙΟ. — *Sequentia duo opuscula ex codice undecimi sæculi membranaceo bibliothecæ RR. PP. S. Basilii Romæ mutuati sumus: ambo ejusdem farinae, et sequioris ævi, ut ex vitiatō linguæ Græcæ usu deprehendas. Primum vero subjuncta habet aliquot imperiti Græculi scholia, quæ subdere visum est. Isthæc enim, quod perquam breviter sint, nemini fastidium movere possunt.*

Sancti Athanasii episcopi Alexandrini, in dictum apostoli Pauli ⁷⁴: «Novi hujusmodi hominem, ruptum usque ad tertium cælum, » et reliqua.

Τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας, εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ὅτι «Οἶδα τὸν τοιοῦτον ἀνθρώπον ἀρπαγέντα ἕως τρίτου οὐρανῶν, » καὶ τὰ ἐξῆς.

Renuntiabo vobis quod cum adhuc juvenis essem, ipsis auribus accepi a viris antiquis, sapientia prudentiaque ornatis, virtute florentibus, qui in asceticis laboribus consenuerant. Nam cum illi convenirent in unum et spiritualia colloquia miscerent, quæstiones in medium propositæ sunt: Qua de causa magnus ille Apostolus, solus ex omnibus sanctis, in tertium cælum sublatus est, atque ibi audivit arcana verba? His ita respondit quidam ex illis: Audivi ego ab antiquioribus Patribus, quamdam ceu legationem et petitionem Deo et Domino, universorum moderatori, oblatam fuisse a sanctis illis Patribus remotioris ævi, ut Paulum apostolum virum qualem a sæculo non viderant, sibi ostenderet. Ex universa quippe terra, ex gentibus atque

Ἀπαγγέλλω ὑμῖν ἅπερ τοῖς ὡσὶν ἀκήκοα, ἔτι νέος ὑπάρχων, παρὰ παλαιῶν ἀνδρῶν, σοφῶν καὶ συνέσει κεκοσμημένων καὶ ἀρεταῖς κατηγλαϊσμένων, ἐν ἀσκητικοῖς ἀγῶσι καταγεγρασάντων. Συνηγμένων γὰρ αὐτῶν καὶ πνευματικῶς περὶ ἀρετῶν διαλεγομένων, ἤλθον εἰς μέσον ἐρωτήσεις· Τί δήποτε μόνος ὡς ἐξαίρετος παρὰ πάντας ἁγίους ὁ μέγας Ἀπόστολος εἰς τρίτον οὐρανὸν ἦρθη, ἀρπαγείς ἐν παραδείσῳ καὶ ἐκεῖθεν ἀκούσας ἄρρητα ῥήματα; Ἀποκριθεὶς δὲ εἰς ἐξ αὐτῶν εἶπεν· Ἦκουσται μοι παρὰ ἀρχαιοτέρων πατέρων, ὡς πρεσβεία καὶ αἰτήσεις γέγονε παρὰ τῶν ἀπ' αἰῶνος ἁγίων Πατέρων πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Δεσπότην καὶ πάντων Κύριον, ὑπὲρ τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ὅπως θεάσανται τοιοῦτον ἄνδρα, ὃν ἀπὸ τοῦ αἰῶνος οὐκ εἶδασαντο. Ἀπὸ γὰρ πάσης τῆς οἰκουμῆ-

⁷³ I Cor. vii, 1. ⁷⁴ II Cor. xii, 2.

(33) Ex codice Regio 2216, fol. 44.

νης και των ἐθνῶν και νησων πεφωτισμέναι ψυχαί, και τῇ πρὸς Θεὸν πίσει και ἐλπίδι ἐκλάμπουσαι, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν ζώντων και ἐν ταῖς τῶν ἁγίων σκηναῖς συνηθροίζοντο. Ὡν πάντων ὁμολογούντων, ὅτι διὰ τῆς διδασκαλίας Παύλου τῆς θεογνωσίας τὸ φέγγος ἐδέξαντο· διὰ τοῦτο τὴν δέησιν και ἰκασίαν τῷ Δεσπότη προσήγαγον. Ὁ δὲ, πληρῶν τὸ αἶτημα τῶν θεραπόντων αὐτοῦ, και πρὸ τῆς ἐντεῦθεν ἀπαλλαγῆς ἀνήγαγεν αὐτὸν πρὸς ἀσπασμὸν και εὐφροσύνην τῶν ἀπαιωνίου ἁγίων πατριαρχῶν, προφητῶν και δικαίων ἀπάντων, εἴτε ἐν σώματι, ὡς αὐτὸς ἐξη, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, μόνῃ γνωστὸν τῷ Θεῷ, τῷ παραδόξως ποιοῦντι θαύματα και ἐξαισία, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς. Ἐκεῖθεν γὰρ εἶδε τὴν τῶν ἄνω στρατηγῶν διακόσμησιν, ἀγγέλων και οὐρανίων δυνάμεων, και τὰ ἀρότητα θαύματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλεῖν, ἢ ἀκοῦσαι.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Εἰ περὶ τὸν οὐρανὸν ὑπάρχουν (sic) και παράκεινται αἱ τῶν ἁγίων ψυχαί, ὡς λέγεται· και γὰρ αἱ τῶν δικαίων ψυχαί ἐν οὐρανοῖς αὐλιζονται, και ἄλλαι δικαίων ψυχαί ἐν παραδείσῳ, και ἄλλαι ἐν γῆ πραέων· ἰδοὺ γοῦν οἰκίαι δικαίων· εἰς αὐτὰς ἀρπαγεις ὁ Παῦλος ὑπάρχων, ἀρπαγεις δὲ μετὰ τὸ βαπτίσει αὐτὸν ὁ ἅγιος Ἀνανίας, ὅταν ἔπεσον ἀπὸ τοῦ Παύλου ὡσεὶ λεπίδες, ἀπὸ ἐκεῖνου τοῦ καιροῦ ἕως οὗ ὠμολόγησε και εἶπε, και τὴν Ἐπιστολὴν ἣν λέγει, Ὁ ὧν εὐλογημένος, και τὰ ἐξῆς, ἕως ἐκεῖ ὑπῆρχον χρόνοι δεκατέσσαρες.

Διὰ τί οὐκ εἶπε Παῦλος· Ἐγὼ ἠρπάγην, ἀλλὰ εἶπεν· *Οἶδα ἄνθρωπον*; Ἡ διὰ τὸ μὴ γνῶσαι [γνωρίσαι] ἑαυτὸν εἰς ὑπερηφανίαν, καυχώμενον εἰς δόξαν τοῦ Θεοῦ;

Τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου-εἰς τὸ ρητὸν τοῦ ἀποστόλου Παύλου· «Ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί, ἄγγελος Σατᾶν, ἵνα με κολαφίσῃ.»

Οἱ τὴν εὐσέθειαν σύντροφον ἔχοντες, και ἐν τῇ τῶν θείων Γραφῶν μελέτῃ σχολάζοντες, ἐξ αὐτῶν τῶν Γραφῶν ἔχουσι ὁδηγὸν τὴν ἀλήθειαν. Καὶ πρῶτον μὲν εἰδέναι προσήκει τὴν τῆς Ἐπιστολῆς ὑπόθεσιν, και ὁπως γέγραπται. Ἐπειδὴ ὁ θεοῦ Παῦλος ἐξαίρετως ἐν ταύτῃ τῇ Ἐπιστολῇ, ὡς πολλὰ παθὼν και πειρασθεὶς παρὰ τῶν συγγενῶν και ὁμοφύλων και ἀγνωμόνων Ἰουδαίων, ὧν καλεῖ ψευδαδέλφους, ἅπαντα τὰ συμβάντα αὐτῷ ἐμνημόνευσε, και εἰς οὗς τὴν αὐτὴν Ἐπιστολὴν ἐπιστέλλει, παραινέλεγων· *Ἡδέως ἀνέχεσθε τῶν ἀφρόνων φροῖμοι ὄντες*· και ἐπάγει· *Ἀνέχεσθε ὅστις ὑμᾶς καταδουλοῖ, ὅστις κατασθίει, ὅστις κυτταίρεται, και τὰ ἐξῆς τῆς Ἐπιστολῆς ἀκολουθῶς μνημονεύει, και τὰ αὐτοῦ ἄπειρα πάθη αὐτοῖς διαγράφει λέγων· Ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως*· και αἰθίς προσάγει τοὺς πειρασμοὺς, τοὺς λιθασμοὺς και βανδισμοὺς, τὰ ναυάγια, τοὺς κινδύνους, τοὺς κόπους και μόχθους, και λιμοὺς και δίψεις· και ἅπαντα ὡς γενναῖος ἀθλητῆς ἐμνημόνευσε τῶν ἰδίων. Καὶ οὐκ

A insulis illuminatae animae, atque fide et spe in Deum splendentes, in regione viventium, et in sanctorum tabernaculis congregabantur. Quibus omnibus consentientibus se per Pauli doctrinam lucem divinae cognitionis mutatos; his permoti illi, Domino supplicarunt: qui ut servorum suorum voluntatem impleteret, illum antequam ex hac vita discederet assumpsit et rapuit ad amplexum et lætitiā sanctorum patriarcharum, prophetarum et justorum omnium qui a sæculo floruerant; sive in corpore, ut ipse dixit; sive extra corpus; quæ res soli Deo nota, qui præter expectationem opinionemque hominum miracula et portenta, quorum non est numerus, edit. Ibi enim vidit cōtinuum ordinem supernorum ducum, angelorum scilicet et cœlestium virtutum, et arcana audivit miracula, quæ non licet homini loqui, vel audire.

SCHOLIUM.

Si in cœlo degunt et versantur sanctorum animæ, ut dicitur; etenim justorum animæ in cœlis habitant, et aliæ quædam justorum animæ in paradiso, aliæ vero in terra mansuetorum: en igitur domos justorum, in quibus raptus Paulus collocatus est. Raptus autem fuit postquam baptizatus fuerat a S. Anania, cum ab eo ceu squamæ ceciderunt ⁷⁵. Ab eo autem tempore usque ad illud, quo hæc confessus est et protulit, Epistolamque scripsit, ac dixit, *Qui est benedictus* ⁷⁶, et cætera, intercurrunt anni quatuordecim.

C Quare non dixit Paulus = Ego raptus sum, sed, *Novi hominem*. An quia non noverat, aut ne in superbiam caderet, sed ut unius Dei gloriam celebraret?

Sancti Athanasii in dictum illud apostoli Pauli: «Datus est mihi stimulus carnis, angelus Satanæ, qui me colaphizat» ⁷⁷.

Qui cum pietate educati sunt, et in meditatione divinarum Scripturarum versantur, ex ipsis Scripturis veritatem ducem mutuuntur. Ac primo quidem sciendum Epistolæ ipsius argumentum, et quo pacto scripta fuerit. Postquam divinissimus Paulus in hac Epistola præcipue, cum multa passus, multa expertus mala esset a cognatis et a contribulibus *D* ingratique Judæis, quos falsos fratres nuncupat; hæc omnia quæ sibi acciderant, hic commemoravit: hortatur eos quibus hæc epistola dirigitur, his verbis: *Libenter suffertis insipientes, cum sitis ipsi sapientes*; atque adjicit: *Sustinetis, si quis vos in servitutem redigit, si quis devorat, si quis extollitur* ⁷⁸, et cætera in Epistola sua consequenter recenset, atque infinitas suas ærumnas describit hoc pacto: *In laboribus plurimis, in plagis supra modum* ⁷⁹; rursusque profert tentationes, lapidum et virgarum supplicia, naufragia, pericula, labores, ærumnas, famem, sitim, atque ut generosus athleta de omnibus quæ sibi acciderunt mentionem facit.

⁷⁵ Act. ix, 18. ⁷⁶ Rom. i, 25. ⁷⁷ II Cor. xii, 7. ⁷⁸ II Cor. xi, 19, 20. ⁷⁹ ibid. 25.

Nec iis sibi propriis contentus, etiam ea quæ extrinsecus advenerunt enarrat. *Quotidiana sollicitudo omnium Ecclesiarum*⁸⁰. Unde nunquam in conscientia sua quis infirmabatur, quin ipse infirmaretur, non quidem corpore, sed spiritu. Cum autem ærumnas in gloriam sibi verteret beatus ille vir, aiebat: *Gloriari certe non oportet, sed de infirmitatibus meis gloriabor*⁸¹, id est de variis tribulationum mearum passionibus. Quamobrem alibi quoque ut optimus athleta, qui immortalem Dei gloriam præ oculis mentis haberet et consideraret, ait: *Non enim sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis*⁸²: quia nempe divinissimus ille vir, qui superne erectum gerebat animum, omnia supplicia ceu delectabilem concentum et harmoniam reputabat. Rursumque visionem sibi immisam et oblatam, raptum in paradysum et æcana illa verba memorat. Quamobrem, utpote qui nollet de seipso gloriari, ait: *De meipso non gloriabor, nisi in infirmitatibus meis*⁸³, ac si diceret, in tribulationibus et passionibus meis. *Et ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis*⁸⁴, scilicet impedimentum ne erectis cervicibus extollar, *angelus Satanæ, qui me colaphizet*. Satan explicatur *adversarius*. Quidam enim B. Paulo in prædicatione obsistebant, ipsumque gravibus flagellis, multisque atrocibus pœnis affligebant ceu legis adversarium, non concedentes ut doctrinæ verbum clare prædicaret. Hos igitur divinus Apostolus deprimens, ceu filios diaboli Satan vocat. Eadem de causa qui primum apostolorum thronum occupavit Petrus, ut qui magistri sui sententiæ adversaretur, et nequitiam divina, sed humana solum saperet, Satan ab ipso Domino vocatus est, his verbis: *Vade retro me, Satan*⁸⁵; id est, Adversaris divinæ ac salutari sententiæ meæ, quia passio mea communem mundo salutem allatura est. Cum igitur ter eadem de causa Dominum Paulus rogasset, ait illi: *Sufficit tibi gratia mea*⁸⁶. Sufficit tibi ut vas electionis fias, ut præco omnium Ecclesiarum constituaris, ut usque ad cælum et ad paradysum, adhuc in carne vivens, rapiaris, ut revelationem mysteriorum, quæ non hic effari licet, et quæ cælestes ordines spectant quæque humanam omnem linguam exsuperant, eloquare, ut plenus divina sapientia, item Spiritu sancto replere, et cum symmystis tuis apostolis una sedes. Sufficiunt tibi hæc et similia a me tibi data munera, *Nam virtus mea in infirmitate perficitur*⁸⁷; in infirmitate scilicet non corporis vel animæ, sed de tribulationibus, sive de tentationibus loquitur. Nam qui animi infirmitati obnoxius esset, qui posset animi ægritudines aliorum curare? Ipse namque divinus Apostolus dixit: *Cum infirmor, tunc vix cogitationes passionum, tunc spiritu potens sum.*

A ηρκέσθη ἐπὶ τοῖς αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῶν παρεκτός ἐμνημόνευσεν, Ἡ καθημερινὴ μέριμνα πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν. Ὅθεν καὶ τῇ συνειδήσει τις ἀσθενῶν καὶ αὐτὸς ἠσθένει, οὐ σώματι, ἀλλὰ πνεύματι. Καύχημα δὲ ἔχων τὰς θλίψεις ὁ μακάριος Ἐλεγεν· Καυχᾶσθαι δὴ οὐ συμφέρει μοι, ἀλλὰ τὰ τῆς ἀσθενείας μου καυχῆσομαι· ἤγουν τὰ τῶν διαφόρων θλίψεών μου πάθη. Διδ καὶ ἐτέρωθι, ὡς ἄριστος ἀθλητῆς καὶ τὴν ἀχρηστον δόξαν τοῦ Θεοῦ τοῖς τῆς διανοίας ὀφθαλμοῖς κατανοῶν, λέγει· Οὐ γὰρ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρός τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς· ἐπειδὴ, ὡς τερπνὰ ὄφρῖσματα ὁ θεοτάτος ἀνὴρ καὶ ἄνω τὸ φρόνημα κεκτημένος, ἅπαντα τὰ κολαστήρια ἐλογίζετο. Αὐθις ἐμνημόνευσε τὴν ἀποκαλυφθεῖσαν αὐτῷ ὄπτασιαν, καὶ ἀρπαγὴν εἰς τὸν παράδεισον, καὶ τὰ ἄρρητα ἐκεῖνα ῥήματα· ὅθεν, ὡς μὴ βουλόμενος δι' ἑαυτοῦ καυχῆσασθαι, ἔφη· Ὑπὲρ δὲ ἑμαυτοῦ οὐ καυχῆσομαι, εἰ μὴ ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου· οἶονεὶ ἐν ταῖς θλίψεσι μου καὶ τὰ πάθη μου. Καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι, ἐδόθη μοι σκόψῃ τῇ σαρκί, ἤγουν ἐμπόδιον, ἵνα μὴ ὑψαυχενῶν αἰρωμαι, ἄγγελος Σατᾶν, ἵνα με κολαφίζῃ. Σατᾶν ἐρμηνεύεται ἀντικείμενος· ἀντίκειντο γὰρ τῇ κηρύξει τῷ μακαρίῳ Παύλῳ τινές, καὶ μάστιγι δεινοῖς καὶ πολλοῖς κακοῖς κολαστηρίοις τοῦτον ὡς τοῦ νόμου ἀντίπαλον κατεπόνουν, μὴ συγχωρούντων τον τῆς διδασκαλίας λόγον σαφῶς κηρύξαι. Τοῦτους τοῖνον ὁ θεὸς ἀπόστολος ὑποβάλλων ὡς υἱοῦς διαβόλου Σατᾶν ὀνομάζει. Διδ δὴ καὶ ὁ τῶν ἀποστόλων πρωτόθρονος Πέτρος, ὡς τῇ διδασκάλῳ γνώμῃ ἀντικείμενος, καὶ μὴ τὰ θεῖα, ἀλλὰ τὰ ἀνθρώπινα φρονῶν, Σατᾶν αὐτὸν ὁ Κύριος προηγόρευσε λέγων· Ὑπαγε ἔπισσω μου, Σατᾶν· ἤγουν· Ἀντίκεισαι τῇ θεῖᾳ καὶ σωτηριώδει γνώμῃ μου· ἐπειδὴ τὸ πάθος μου κοινήν σωτηρίαν τῇ οἰκουμένῃ μέλλει ἐργάσασθαι. Ὡς οὖν τρωπῶς τὸν Κύριον περὶ τοῦτου παρακαλέσας, εἰρήκει αὐτῷ· Ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου. Ἀρκεῖ σοι ἵνα σκευὸς ἐκλογῆς γενήσῃ, ἵνα ῥήτωρ τῶν Ἐκκλησιῶν κατασταθῇ, ἵνα μέχρι τὸν οὐρανὸν καὶ παράδεισον ἀρπαγῆς ἐτι ζῶν ἐν τῷ σαρκίῳ, ἵνα τὴν ἀποκαλύψιν τῶν ἀρρήτων μυστηρίων καὶ τὰ τῶν ἐπουρανίων ταγμάτων ὑπὲρ πᾶσαν γλῶσσαν βροτείαν λαλήσῃ, ἵνα πλήρης θείας σοφίας, καὶ Πνεύματος ἁγίου ἐμπλησθῇ, ἵνα συγχάθεδρος τῶν συμμυστῶν ἀποστόλων γενήσῃ. Ἀρκεῖ σοι τὰ δοθέντα σοι ταῦτα καὶ παραπλήσια παρ' ἐμοῦ χαρίσματα· Ἡ γὰρ δύναμις μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται· ἀσθνεῖαν, φτμλ, οὐ τὴν τοῦ σώματος, ἀλλὰ τὰς θλίψεις, τοὺς πειρασμοὺς λέγει. Ὁ γὰρ ἀσθενεὶα ψυχικῇ ὑποκείμενος πῶς ἐτέροις τὰ ψυχικὰ παθήματα ἰᾶσαι δύναται; Αὐτὸς γὰρ ὁ θεὸς Ἀπόστολος εἰρηκεν· Ὅταν ἀσθενῶ, τότε δυνατός εἰμι, τοῦτέστι, ὀτανάσθενῶσιν οἱ πονηροὶ λογισμοὶ τῶν παθῶν ἐν ἐμοί, τότε δυνατός εἰμι τῷ πνεύματι.

potens sum⁸⁸, hoc est cum infirmantur in me pra-

⁸⁰ II Cor. xi, 28. ⁸¹ ibid. 50. ⁸² Rom. viii, 18.

⁸³ II Cor. xii, 9. ⁸⁷ ibid. ⁸⁸ ibid. 10.

⁸⁴ II Cor. xii, 5. ⁸⁵ ibid. 7. ⁸⁶ Matth. xvi, 23.

INDEX GRÆCITATIS.

A

- Ἀγαπητός, idem qui, Μονογενής, Unigenitus. Ἀγαπητός, item hac sententia usu venit, col. 252 B: Ἀλλὰ φόβος καὶ τρόμος ἐπέπεσε τῷ προφήτῃ δρώντι τὸν Ἀγαπητὸν τοῦ Θεοῦ τοιαῦτα ὑπὸ τῶν ἀσεβῶν πάσχοντα.
- Ἁγιοσπετής, οὐς, Sanctus, col. 92 D.
- Ἀγχιθύρος, foribus propinquus, et per metaphoram, congruens, accommodatus, col. 540 C.
- Ἀνταγεύομαι, vicissim capior, col. 169 D.
- Ἀπαρέγκλιτος, qui inclinatus et inflexus non est, col. 547 A.
- Ἀπευδοκέω, despero, col. 356 A.
- Ἀποθαυμάζω, admiror, admirationem verbis exprimo, psal. cxxxviii.
- Ἀποκλεισμός, conclusio, col. 540 D.
- Ἀπολιθόομαι, lapidesco, lapidis instar durus sum, psal. cxxxiv.
- Ἀποταμιεύομαι, mecum reputo, in intimis cordis repono considerandum, col. 541 A.
- Ἀποτελέσματα τῶν ἐνυπνίων, somniorum prædictiones, col. 444 C.
- Ἀρχιέταιρος, in amicis primus, amicissimus, col. 77 C.

Δ

- Δοξολογία, Jerosolymitana hæc verba complectitur: Ὁ Κύριε, σῶσον δὴ, Ὁ Κύριε, εὐδόωσον δὴ, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν δόξατι Κυρίου, col. 480 B. Alia hujus vocis significata videsis in *Glossariis* Cangii et Suiceri.

Ε

- Ἐντυγχάνειν, conqueri aliquo, accusare aliquem, col. 33 D. Eodem sensu hæc vox usu venit Machab., lib. 1, c. x, vers. 61.
- Ἐντυχία, petitio adversus aliquem, accusatio. Hoc modo videtur verti posse in *Epist. ad Marcellinum*, col. 25 D. Nam qui Psalmi ἐντυχίας dicuntur, accusationes proferunt in adversarios.
- Ἐπίμικτος, promiscua turba, col. 448 A.

Θ

- Θαυμάζω, laudo, cum admiratione celeberrime, col. 128 C, et usu frequent.

Κ

- Κάλαμος, locus in Palæstina, col. 303 A: *Κασία* φλοιός τις ἐστὶ λεπτότατος καὶ εὐώδης, ξυλώδη κάρφη περιτεινόμενος, col. 212 A.
- Κατάρασις, execratio, maledictio, col. 149 B.
- Κατενμεγέθειω, despicio, contemno, col. 148 D.
- Κυριακὸς ἄνθρωπος, Dominicus homo, scilicet Christus, col. 197 B.

Λ

- Λιθολόγιος τόπος, locus ex lapidibus electis constructus, col. 357 C.

Μ

- Μακρομήμερονσις, longitudo dierum, col. 128 D.
- Ματαίωσις, vanitas, col. 141 B.
- Μεταχειρίσας ἐν τὸν ἀρχόνῃ, qui laqueo se præfocavit, de Juda dictum, col. 457 A.

Ο

- Οικονομία, sæpe pro Incarnatione usu venit. Vulgatius autem significat totam seriem actionum Christi ut col. 500 C. Dicitur etiam, οικονομία τοῦ πάθους, *œconomia passionis*, οικονομία τοῦ σταυροῦ, *œconomia crucis*, col. 325 D.

Π

- Παρεκτροπή, deflexio, col. 224 D. *Παρεκτροπή τῆς θείας ὁδοῦ*.
- Πολυωρεῖν, verto, diuturnam curam habere (psal. cxxxvi). Alias ejus vocis significationes vide in *Lexicis*. Πολυωρία, ibid. Πολυωρίαν τὴν πολυχρονιότητά φησιν, id est, diuturnitatem, *malō*, diuturnam sollicitudinem. Πολυωρία, id est, πολυχρονιότης, temporis diuturnitas, col. 96 B.
- Προλήγιον, q. d. protorcular, col. 80 D.

Σ

- Σαρκεύς, qui carnem gestat, dictum de Christo, col. 1408 A.
- Στακτή. Ἔστιν ἡ στακτή σμύρνης εἶδος λεπτότατον. Ἐκθλιθέντος γὰρ τοῦ ἀρώματος, ὅσον μὲν γὰρ αὐτοῦ ῥυτὸν εἰς στακτὴν ἀπομερίζεται, τὸ δὲ παχύτερον ἀπομένον σμύρνα προσαγορεύεται, col. 212 A.

Τ

- Τόμος, rescriptum compendiosum, sic vocatum quod in eo res συντεπημένως tractentur. Κεφαλίδαι οἱ Ἑβραῖοι τὸν τόμον φασίν, col. 192 D.

Υ

- Υπακοή. Sic vocantur plurimi psalmi, quia nimium ita canebantur, ut diaconus primam versiculi partem proferret, et populus quasi respondendo, postremam absolveret, nam ὑπακοή ab ὑπακούειν, id est, respondere, col. 37 B.
- Υπακοή, item q. d. exauditiō, ea sententia dicitur, col. 469 D. Τῆς ἀγάπης μισθὸν ἐδέξατο τὴν ὑπακοήν, id est, in dilectionis præmium exaudivit illum Deus.
- Υποψάλλειν, idem videtur significare quod ὑπακούειν, id est respondendo cantare, ut fiebat olim eum diaconus priorem versiculi, populus autem posteriorem partem canebat, col. 256 B.

ORDO RERUM

QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

SANCTUS ATHANASIUS ALEXANDRINUS ARCHIEPISCOPUS.		INTERPRÆTATIO PSALMORUM SIVE DE TITULIS PSALMORUM.	
OPERUM PARS TERTIA. — EXEGETICA.	9	Epistola præfixa editioni Romanæ anni 1746.	591
<i>Admonitio in sequentem ad Marcellinum epistolam.</i>	9	Index eorum quæ in præfatione continentur.	597
EPISTOLA AD MARCELLINUM in interpretationem psalmoreum.	11	Præfatio Antonelli.	597
<i>Admonitio in expositiones psalmoreum.</i>	45	PSALMI CUM INTERPRÆTATIONE.	647
Argumentum in psalmos.	53	Fragmenta in Job.	1544
EXPOSITIONES IN PSALMOS.	59	Fragmenta in Canticum.	1517
<i>Monitum in Fragmenta subsequentiâ.</i>	447	Fragmenta in Matthæum.	1565
Fragmenta commentariorum in psalmos	447	Fragmenta in Lucam.	1590
		Fragmenta in Epistolam I ad Corinthios.	1404
		Spuria.	1401
		Index Græcitatû.	1409

FINIS TOMI VICESIMI SEPTIMI.

Replaced with Commercial Microform

Это цифровая копия книги, хранящейся для потомков на библиотечных полках, прежде чем ее отсканировали сотрудники компании Google в рамках проекта, цель которого - сделать книги со всего мира доступными через Интернет.

Прошло достаточно много времени для того, чтобы срок действия авторских прав на эту книгу истек, и она перешла в свободный доступ. Книга переходит в свободный доступ, если на нее не были отданы авторские права или срок действия авторских прав истек. Переход книги в свободный доступ в разных странах осуществляется по-разному. Книги, перешедшие в свободный доступ, это наш ключ к прошлому, к богатствам истории и культуры, а также к знаниям, которые часто трудно найти.

В этом файле сохранятся все пометки, примечания и другие записи, существующие в оригинальном издании, как минимум о том долгом пути, который книга прошла от издателя до библиотеки и в конечном итоге до Вас.

Правила использования

Компания Google гордится тем, что сотрудничает с библиотеками, чтобы перевести книги, перешедшие в свободный доступ, в цифровой формат и сделать их широкодоступными. Книги, перешедшие в свободный доступ, принадлежат обществу, а мы лишь хранители этого достояния. Тем не менее, эти книги достаточно дорого стоят, поэтому, чтобы и в дальнейшем предоставлять этот ресурс, мы предприняли некоторые действия, предотвращающие коммерческое использование книг, в том числе установив технические ограничения на автоматические запросы.

Мы также просим Вас о следующем.

- Не используйте файлы в коммерческих целях.
Мы разработали программу Поиск книг Google для всех пользователей, поэтому используйте эти файлы только в личных, некоммерческих целях.
- Не отправляйте автоматические запросы.
Не отправляйте в систему Google автоматические запросы любого вида. Если Вы занимаетесь изучением систем машинного перевода, оптического распознавания символов или других областей, где доступ к большому количеству текста может оказаться полезным, свяжитесь с нами. Для этих целей мы рекомендуем использовать материалы, перешедшие в свободный доступ.
- Не удаляйте атрибуты Google.
В каждом файле есть "водяной знак" Google. Он позволяет пользователям узнать об этом проекте и помогает им найти дополнительные материалы при помощи программы Поиск книг Google. Не удаляйте его.
- Делайте это законно.
Независимо от того, что Вы используете, не забудьте проверить законность своих действий, за которые Вы несете полную ответственность. Не думайте, что если книга перешла в свободный доступ в США, то ее на этом основании могут использовать читатели из других стран. Условия для перехода книги в свободный доступ в разных странах различны, поэтому нет единых правил, позволяющих определить, можно ли в определенном случае использовать определенную книгу. Не думайте, что если книга появилась в Поиске книг Google, то ее можно использовать как угодно и где угодно. Наказание за нарушение авторских прав может быть очень серьезным.

О программе Поиск книг Google

Миссия Google состоит в том, чтобы организовать мировую информацию и сделать ее всесторонне доступной и полезной. Программа Поиск книг Google помогает пользователям найти книги со всего мира, а авторам и издателям - новых читателей. Полнотекстовый поиск по этой книге можно выполнить на странице <http://books.google.com/>

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>